37
11 G
9

TOMVS NONVS OPERVM DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi,

continens illius tractatus: hoc eſt, expoſitiones ad populum factas in nouum teſtamentum, cum alijs varij generis opuſculis, quorum indicem habet alterum huius paginæ latus.

Diſpat' Ottaviani

Aneisa

B

A

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard viduam Claudij Cheuallonij, & Gulielmum Desboys, ſub Sole aureo, in via diui Iacobi.

1555.

QVoniam tractatus in Pſalmos omnes plus quàm iuſtam voluminis magnitudinem poſcebant, nec quicquam recipiebant acceſsionis, in hunc Tomum quaſi farraginem quandam rerum congeſsimus. Primo loco digeſsimus tractatus in nouum teſtamentum. Secundo loco opuſcula quædam inflammantia affectum pietatis. Tertio loco concionalia quædam de varijs argumentis. In his, quæ non videbantur Auguſtini, notauimus elogio.

INDEX.

In Euangelium Ioannis expoſitio Folio.2. columna.1.
In epiſtolam Ioannis expoſitio 124.co.1.
In Apocalypſim Ioannis expoſitio 141.co.2.
Meditationum liber vnus 150.co.4.
De diligendo deo liber alius, qui & Meditationum inſcribitur 160.co.2.
Soliloquiorum animæ ad deum liber vnus. 164.co.1.
Manuale liber vnus 172.co.1.
De triplici habitaculo liber vnus 176.co.4.
Scalæ Paradiſi liber 177.co.2.
De duodecim abuſionum gradibus liber 178. columna.4.
De contritione cordis liber vnus 181.co.1.
De cognitione veræ vitæ liber vnus 182.co.4.
De ſpeculo, liber vnus 188.co.4.
De vita Chriſtiana liber vnus 192.co.3.
De aſſumptione beatæ Mariæ virginis 195. columna.4.
De diſciplina Chriſtiana 197.co.2.
De decem chordis 199.co.1.
De cantico nouo, liber vnus 202.co.2.
De contemptu mundi, liber vnus 203.co.4.
De vanitate ſeculi, liber vnus 204.co.4.
De obedientia & humilitate ſermo 205.co.4.
De bono diſciplinæ ſermo 206.co.2.
De viſitatione infirmorum, libri duo 208.co.2.
De conſolatione mortuorum ſermones duo. 209.col.4.
De quarta feria, ſiue cultura agri dominici ſermo 211.co.3.
De cataclyſmo ſermo 213.co.2.
De tempore Barbarico ſermo 214.co.4.
De ſobrietate & virginitate ſermo 216.co.4.
Speculum peccatoris tractatus 218.co.3.
De pœnitentiæ medicina, liber vnus 220. columna.2.
De vtilitate pœnitentiæ tractatus 222.co.2.
De conflictu viciorum & virtutum, liber vnus. 224.co.2.
De quatuor virtutibus charitatis tractatus 227. columna.2.
De laudibus charitatis tractatus 228.co.4.
De honeſtate mulierum, liber vnus 229.co.3.
De paſtoribus, liber vnus 229.co.4.
De ouibus, liber ſiue Homilia 234.co.3.
De ſymbolo fidei ad catechumenos, libri quatuor 238.co.3.
De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum, liber vnus 248.co.2.
De rectitudine catholicæ conuerſationis tractatus 249.col.2.
De vtilitate ieiunij tractatus 254.col.1.
De vrbis excidio tractatus 255.co.4.
De creatione primi hominis tractatus 257. columna.2.
De arbore ſcientiæ boni & mali tractatus. Ibidẽ. columna.3.
De pugna animæ tractatus 258.co.3.
De antichriſto tractatus 259.co.1.
Pſalterium quod matri ſuæ compoſuit 260 columna.1.
Super magnificat expoſitio Ibidem.co.3.

FINIS.

A *PRÆFATIO, INCERTUM cuius, nam Auguſtini non eſſe res ipſa clamitat, in laudem Euangelij ſecundum Ioannem.*

OMnibus diuinæ ſcripturæ paginis
Euangelium excellit, quia quod lex
& Prophetæ futurum prædixerunt,
hoc completum dicit Euangelium.
Inter ipſos autem Euangeliorum
ſcriptores, Ioannes eminet in diui-
norum myſteriorum profunditate,
qui à tempore dominicæ aſcenſionis per annos ſexa-
gintaquinque verbum dei abſque adminiculo ſcriben-
di, vſque ad vltima Domitiani prędicauit tempora. Sed
occiſo Domitiano, cum permittente Nerua, de exilio
rediiſſet Epheſum, compulſus ab Epiſcopis Aſiæ, de co-
æterna patri diuinitate Chriſti ſcripſit aduerſus hære-
ticos, qui eo abſente irruperant in eius Eccleſias, qui
Chriſtum ante Mariam fuiſſe negabant. Vnde merito
in figura quatuor animalium, aquilæ volanti compa-
B ratur, quæ volat altius cæteris auibus, & ſolis radios
irreuerberatis aſpicit luminibus. Cæteri quippe Euan-
geliſtæ, qui temporalem Chriſti natiuitatem, & tem-
poralia eius facta, quæ geſsit in homine, ſufficienter ex-
ponunt, & de diuinitate pauca dixerunt, quaſi animalia
greſsibilia cum domino ambulant in terra: hic autem
pauca de temporalibus eius geſtis ediſſerens, ſed diui-
nitatis potentiam ſublimius contemplans, cum domi-
no ad cœlum volat. Qui enim ſupra pectus domini in
cœna recubuit, cœleſtis hauſtum ſapientiæ cæteris ex-
cellentius de ipſo dominici pectoris fonte potauit. Le-
gerat ſiquidem Euangelia trium Euangeliſtarum, & ap-
probauerat fidem eorum & veritatem, in quibus de-
eſſe vidit aliqua geſtarum rerum hiſtoriæ, & ea maxi-
me quæ dominus geſsit primo prædicationis ſuæ tem-
pore, ſcilicet antequam Ioannes Baptiſta clauderetur
in carcere. Hæc ergo quaſi dimiſſa ab illis ſcribit Ioan-
nes quæ fecit Ieſus antequam Ioannes clauderetur: ſed
maxime diuinitatem Chriſti & trinitatis myſterium
commendare curauit. Tres ſiquidem alij Euangeliſtæ
C dicta & facta domini temporalia, quæ ad informandos
mores vitæ præſentis maxime valent, copioſius proſe-
cuti, circa actiuam vitam ſunt verſati: in qua labo-
ratur, vt cor mundetur ad videndum deum, Io-
annes vero pauca domini facta dicit: verba ve-
ro domini quæ trinitatis vnitatem, & vitæ
æternæ fœlicitatem inſinuant, diligentius
conſcribit, & ſic in contemplatiua vita,
virtute commendanda, intentionem
ſuam & prædicationem tenuit: in
qua contemplatiua vacatur vt
deus videatur. Iſte ſiquidem
eſt Ioannes quem domi-
nus de fluctiuaga nu-
ptiarum tempeſtate
vocauit, & cui ma
trem virginem
virgini com
mendauit.

DIVI AURELII AUGUSTINI, HIPPONENSIS Epiſcopi, in Euangelium Ioannis Expoſitio. D

Ab eo quod ſcriptum eſt, In principio erat verbum & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: vſque ad id quod ait, Et tenebræ eam non comprehenderunt.

Tractatus I.

INTUENTES quod modo au
diuimus ex lectione Apoſtolica, 1.Cor.2.
quòd animalis homo non per-
cipit ea quæ ſunt ſpiritus dei, &
cogitantes in hac ipſa præſenti
turba charitatis veſtræ, neceſſe
eſſe, vt multi ſint animales, qui
adhuc ſecundum carnē ſapiant,
nondúmque poſsint ad ſpirita-
lem intellectum ſe erigere: hæſito vehementer quo
modo vt dominus dederit, poſsim dicere, vel pro mo-
dulo meo explicare quod lectum eſt ex Euangelio,
In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, &
deus erat verbum. Hoc enim animalis homo non per- E
cipit. Quid ergo fratres, ſilebimus hinc? quare ergo
legitur ſi ſilebitur? Aut quare auditur, ſi non exponi-
tur? Sed & quid exponitur, ſi non intelligitur? Itaque
quoniam rurſum eſſe non dubito in numero veſtro
quoſdam, à quibus poſsit non ſolum expoſitum capi,
ſed & antequam exponatur intelligi, non fraudabo
eos qui poſſunt capere: dum timeo ſuperfluus eſſe au-
ribus eorum, qui non poſſunt capere. Poſtremo aderit
miſericordia dei, fortaſſe vt omnibus ſatisfiat, & capiat
quiſque quod poteſt: quia & qui loquitur, dicit quod
poteſt: nam dicere vt eſt, quis poteſt? Audeo dicere fra-
tres mei, forſitan nec ipſe Ioannes dixit vt eſt, ſed & ip-
ſe vt potuit, quia de deo vt homo dixit: Et quidem in-
ſpiratus à deo, ſed tamen homo: quia inſpiratus, dixit a-
liquid: ſi non inſpiratus eſſet, dixiſſet nihil. Quia vero
homo inſpiratus, nō totum quod eſt dixit, ſed quod po-
tuit homo dixit. Erat enim iſte Ioannes, fratres chariſsi-
mi, de illis montibus de quibus ſcriptum eſt, Suſcipiant Pſal.71.
montes pacem populo tuo, & colles iuſticiam. Montes,
excelſæ animæ ſunt, & colles paruulæ animæ ſunt. Sed F
ideo montes excipiunt pacem, vt colles poſsint excipe-
re iuſticiam. Quæ eſt iuſticia quam colles excipiunt? Fi-
des, quia iuſtus ex fide viuit. Non autem acciperent mi- Abacuc.2.
nores animæ fidem, niſi maiores animæ quæ montes Roma.1.
dictæ ſunt, ab ipſa ſapientia illuſtrarētur, vt poſsint par-
uulis traiicere quod poſſent paruuli capere, & viuere ex
fide colles, quia montes pacem ſuſcipiunt. Ab ipſis mon
tibus dictum eſt Eccleſiæ: pax vobiſcum, Et ipſi montes
pacem annunciando Eccleſiæ, non diuiſerunt ſe aduer
ſus eum à quo ſuſceperunt pacem, vt veraciter non fi-
cte nunciarent pacem. Sunt autem alij montes naufra-
gioſi, quò quiſque nauim cum impulerit, ſoluitur: Fa-
cile eſt enim cum videtur terra à periclitantibus, quaſi
conari ad terram: ſed aliquando videtur terra in mon-
te, & ſaxa latent ſub monte, & cum quiſque conatur ad
montem, incidit in ſaxa, & ibi non inuenit portum, ſed
planctum. Sic fuerunt quidam montes, & magni appa-
ruerunt inter homines, & fecerunt hæreſes & ſchiſma-
ta, & diuiſerunt Eccleſiam dei. Iſti qui diuiſerunt Ec-
cleſiam dei, non erant illi montes, de quibus dictum eſt,

G Suſcipiant mótes pacem populo tuo. Quo modo enim
pacem ſuſceperunt, qui vnitatem diuiſerunt? Qui au-
tem ſuſceperunt pacem nunciandam populo, contem-
plati ſuot ipſam ſapientiam, quantum humanis cordi-
1.Cor.2. bus potuit contingi, quod nec oculus vidit, nec auris au
diuit, nec in cor hominis aſcendit. Si in cor hominis
non aſcendit, quo modo aſcendit in cor Ioannis? An
non erat homo Ioannes? An forte nec in cor Ioannis
aſcendit, ſed cor Ioannis in eam aſcendit? Quod enim
aſcendit in cor hominis, de imo eſt ad hominem: quò
autem aſcendit cor hominis, ſurſum eſt ab homine.
Etiam ſic fratres dici poteſt, quia ſi aſcendit in cor Io-
aonis, ſi aliquo modo poteſt dici, intantum aſcendit in
cor Ioannis, inquantum ipſe Ioannes non erat homo:
Quid eſt, non erat homo? Inquantum cœperat eſſe an-
gelus: quia omnes ſancti angeli, quia aonunciatores
dei: ideo carnalibus & animalibus non valentibus per-
1.Cor.3. cipere quæ ſunt dei, quid ait Apoſtolus? Cum enim di-
citis, ego ſum Pauli, ego Apollo, nónne homioes eſtis?
Quid eos volebat facere, quibus exprobrabat, quia ho-
mines erant? Vultis noſſe quid eos facere volebat? au-
Pſal.81. dite in pſalmis, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes.
H Ad hoc ergo vocat nos deus, ne ſimus homines. Sed
tunc in melius non erimus homines, ſi prius nos ho-
mines eſſe agnoſcamus, id eſt, vt ad illam celſitudinem
ab humilitate ſurgamus: ne computamus nos aliquid
eſſe cum nihil ſimus, non ſolum non accipiamus quod
non ſumus, ſed & amittamus quod ſumus. Ergo fratres
de his montibus & Ioannes erat, qui dixit, In principio
erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat
verbum. Suſceperat pacem mons iſte, contemplabatur
diuinitatem verbi. Qualis iſte mons erat, quàm excel-
ſus? Tranſcenderat omnia cacumina montium terra-
rum, tranſcenderat omnes campos aëris, tranſcende-
rat omnes altitudines ſyderum, tranſceoderat omnes
choros & legiones angelorum. Niſi eoim tranſcende-
ret iſta omnia quæ creata ſunt, non perueniret ad eum
per quem facta ſunt omnia. Non poteſtis cogitare quid
traoſcenderit, niſi videatis quò peruenerit. Quæris de
cœlo & terra? facta ſunt. Quæris de his quæ ſunt in cœ-
lo & terra? vtique multo magis & ipſa facta ſunt. Quæ-
ris de ſpiritalibus creaturis, de angelis, de archangelis,
ſedibus, dominationibus, virtutibus, principatibus? &
I ipſa facta ſunt. Nam cum enumeraret hæc omnia pſal-
Pſal.32. mus, concluſit ſic, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe manda-
uit & creata ſunt. Si dixit & facta ſunt, per verbum fa-
cta ſunt: ſi autem per verbum facta ſunt, non poterat
Ioannis cor peruenire ad id quod ait, In principio erat
verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat ver-
bum, niſi tranſcendiſſet omnia quæ ſunt facta per ver-
bum. Qualis ergo iſte mons, quàm ſanctus, quàm altus
inter illos montes qui ſuſceperuot pacem populo dei,
vt colles poſſent ſuſcipere iuſticiam? Videte ergo fra-
tres, forte de iſtis montibus eſt Ioannes, de quibus pau-
Pſal.120. loante cantauimus, Leuaui oculos meos in montes, vn-
de veniet auxilium mihi. Ergo fratres mei, ſi vultis in-
telligere, leuate oculos veſtros in montem iſtum, id eſt
erigite vos ad Euangeliſtam, erigite vos ad eius ſen-
ſum. Sed quia montes iſti pacem ſuſcipiunt: non po-
teſt autem eſſe in pace, qui ſpem ponit in hominem,
nolite ſic erigere oculos in montem, vt putetis in ho-
mine ſpem veſtram eſſe collocandam, & ſic dicite, Le-
uaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium
mihi, vt ſtatim ſubiungatis, Auxilium meum à domi-
no, qui fecit cœlum & terram. Ergo leuemus oculos in
montes, vnde veniet auxilium nobis: & tamen non ipſi K
mootes ſuot, in quibus ſpes noſtra ponenda eſt. Acci-
piunt enim montes quod oobis miniſtrent. Ergo vn-
de & montes accipiunt, ibi ſpes noſtra ponenda eſt.
Oculos noſtros cum leuaonus ad ſcripturas, quia per ho
mines mioiſtratæ ſuot ſcripturæ: leuamus oculos no-
ſtros ad montes, vnde veniat auxilium nobis. Sed ta-
men quia ipſi homines, qui ſcripſerunt ſcripturas, non
de ſe lucebant: ſed ille erat verum lumen, qui illumi-
oat omnem huminem venientem in hunc mundum.
Mons erat & ille Ioannes Baptiſta qui dixit, Non ſum
ego Chriſtus, ne quiſquam ſpem in montem ponens,
caderet ab illo qui montes illuſtrat, & ipſe confeſſus
ait, Qooniam de plenitudine eius nos omnes accepi-
mus. Ita debes dicere, Leuaui oculos meos in montes
vnde veniet auxilium mihi: ne auxilium quod tibi ve-
nit, montibus imputes: ſed ſequaris & dicas, Auxilium
meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Ergo fra-
tres ad hoc iſta monuerim, vt quando erexiſtis cor ad
ſcripturas, cum ſonaret Euangelium, In principio erat
verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat ver-
bum, & cætera quæ lecta ſunt, intelligatis vos leuaſſe L
oculos ad montes. Niſi enim montes iſta dicerent, vn-
de omnino cogitaretis non inueniretis. Ergo ex mon-
tibus venit vobis auxilium, vt hæc vel audiretis, ſed
nondum poteſtis intelligere quod audiſtis. Inuocate au
xilium à domino, qui fecit cœlum & terram: quia mon
tes ſic potuerunt loqui, vt non poſſent ipſi illuminare.
Quia & ipſi illuminati ſunt audiendo inde, vnde qui
hæc dixit, accepit Ioannes ille fratres: qui diſcumbe-
bat ſupra pectus domihi, & de pectore domini bibebat
quod propinaret nobis, ſed propinauit verba: intelle-
ctum autem inde debes capere, vnde & ipſe bibebat
qui tibi propinauit, vt leues oculos tuos ad montes,
vnde veoiet auxilium, vt inde tanquam calicem, id
eſt verbum propinatum acciperes: & tamen quia auxi-
lium tuum à domino, qui fecit cœlum & teram, in-
de impleres pectus, vnde impleuit ille: vnde dixiſti,
Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram.
Qui poteſt ergo fratres, impleat hoc quod dixi, leuet
quiſque cor ſuum quo modo illud videt idoneum, &
capiat quod dicitur. Sed forte hoc dicitis, quia ego vo-
bis ſum præſentior quàm deus. Abſit, Multo eſt ille præ- M
ſentior: nam ego oculis veſtris appareo, ille conſcien-
tiis præſidet. Ad me aures, ad illum cor leuate, vt vtrun-
que impleatis. Ecce oculos veſtros, ſenſus iſtos corpo-
ris leuatis ad oos: nec ad nos: noo enim ſumus de illis
montibus, ſed ad ipſum Euangelium, ad ipſum Euan-
geliſtam: cor autem implendum ad dominũ, Et vnuſ-
quiſque ſic leuet, vt videat quid leuet, & quò leuet. Quid
dixi, quid leuet, & quò leuet? Quale cor leuet videat,
quia ad deum leuat, ne ſarcina voluptatis carnalis præ-
grauatum, ante cadat quàm fuerit ſubleuatum. Sed vi-
det ſe quiſque geſtare onus carnis, det operam per con-
tinentiam, vt purget quod leuet ad deum. Beati enim
mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Nam ec- Matth.5.
ce quid prodeſt, quia ſonuerunt verba, In principio erat
verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat ver-
bum: & nos diximus verba cum loqueremur. Nunquid
tale verbum erat apud deum? Nóone ea quæ diximus
ſonuerunt atque tranſierunt? Ergo & dei verbum ſo-
nuit & peractum eſt? Quo modo omnia per ipſum fa-
cta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil? Quo modo omne
per illud regitur, quod per illud creatum eſt, ſi ſonuit
& tranſiit? Quale ergo verbum quod & dicitur, & non
tranſit?

A tranſit? Intendat charitas veſtra, magna res eſt. Quotidie dicendo verba viluerũt nobis, quia ſonando verba, & tranſeundo viluerunt, & nihil aliud videntur quàm verba. Eſt verbum & in ipſo homine quod manet intus, nam ſonus ex ore procedit. Eſt verbum quod vere ſpiritaliter dicitur, illud quod intelligitur de ſono, non ipſe ſonus, Ecce verbum dico, cum dico, deus. Quàm breue eſt quod dixi, quatuor literas & duas ſyllabas: nũquid nam hoc totum eſt deus, quatuor literæ & duæ ſyllabæ? An quantum hoc vile eſt, tantum charum eſt quod in eis intelligitur? Quid factum eſt in corde tuo cum audiſſes, deus: quid factum eſt in corde meo cum dicerem, deus? Magna & ſumma quædam ſubſtantia cogitata eſt, quæ tranſcendit omnem mutabilem creaturam carnalem & animalem. Et ſi dicam tibi, deus commutabilis eſt, an incommutabilis? Reſpondebis ſtatim, Abſit vt vel ego credam vel ſentiam commutabilem deum: incommutabilis ergo eſt deus. Anima tua quanuis parua, quanuis forte adhuc carnalis, non mihi potuit reſpondere niſi incommutabilem deum: omnis autem creatura mutabilis. Quo modo ergo potuiſti ſcintillare in illud quod eſt ſuper omnem creatu- B ram, vt certus mihi reſponderes incõmutabilem deum? Quid eſt ergo illud in corde tuo, quando cogitas quandam ſubſtantiam viuam perpetuam, omnipotentem, infinitam, vbique præſentem, vbique totam, nuſquam incluſam? Quando iſta cogitas, hoc eſt verbum de deo in corde tuo: nunquid autem hoc eſt ſonus ille, qui quatuor literis conſtat & duabus ſyllabis? Ergo quæcunque dicuntur & tranſeunt, ſoni ſunt, literæ ſunt, ſyllabæ ſunt. Hoc verbum tranſit, ſonat. Quod autem ſignificauit ſonus, & in cogitante eſt, qui dixit, & in intelligente eſt, qui audiuit, manet hoc tranſeuntibus ſonis. Refer animum ad illud verbum, Si tu potes habere verbum, in corde tuo, tanquam conſilium natum in mente tua, vt mens tua pariat tibi conſilium, & inſit conſilium quaſi proles mentis tuæ, quaſi filius cordis tui: prius enim cor generat conſilium, vt aliquam fabricam conſtruas, aliquid amplum in terra moliaris, iam natum eſt conſilium, & opus nondum completum eſt. Vides tu, quid facturus es, ſed alius non miratur niſi cum feceris & conſtruxeris molem, & fabricam illam ad exculptionem perfectionẽmque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & C mirantur conſilium fabricantis: ſtupent quod vident, & amant quod non vident. Quis eſt qui poteſt videre conſilium, & non ſola facta? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum conſilium: vis videre quale conſilium dei eſt? Dominus Ieſus Chriſtus, id eſt verbum dei: Attende fabricam iſtam mundi: vide quæ ſint quæ facta ſunt per verbum, & tunc cognoſces quale ſit verbum. Attende hæc duo mundi corpora, cœlum & terram. Quis explicat verbis ornatum cœli? quis explicat fœcunditatem terræ? quis digne collaudat temporum vices? quis digne collaudat ſeminum vim? Videtis quæ taceam, ne diu commemorando parum dicam, forte quàm poteſtis cogitare. Ex fabrica ergo iſta animaduertite, quale verbum eſt per quod facta eſt, & non ſola facta eſt. Omnia enim iſta videntur, quia pertinent ad ſenſum corporis. Per illud verbum & angeli facti ſunt, per illud verbum & archangeli facti ſunt, poteſtates, ſedes, dominationes, principatus. Per illud verbum facta ſunt omnia: hinc cogitate quale verbum eſt. Reſpõdet mihi modo, forte neſcio quis, & quis hoc verbum cogitat? Noli ergo tibi

quaſi vile aliquid facere, cum audis verbum formare. D Verba quæ audis quotidie, ille talia verba dixit, talia verba locutus eſt, talia verba mihi narras? aſsidue enim dicendo nomina verborum, quaſi viluerunt verba: & quando audis, In principio erat verbum, ne vile aliquid putares quale conſueſti cogitare, cum verba humana ſoleres audire, audi quid cogites, Deus erat verbum. Exeat nunc neſcio quis infidelis Arrianus & dicat: Quia verbum dei factum eſt, quo modo poteſt fieri, vt verbum dei factum ſit, quando deus per verbum fecit omnia? Si & verbum dei ipſum factum eſt, per quod aliud verbum factum eſt? Si hoc dicis, quia hoc eſt verbum verbi, per quod factum eſt illud, ipſum dico ego vnicum filium dei. Si autem non dicis verbum verbi: concede non factum per quod facta ſunt omnia. Non enim per ſeipſum fieri potuit, per quod facta ſunt omnia: crede ergo Euangeliſtæ, poterat enim dicere, In principio fecit deus verbum: quo modo dixit Moyſes, In principio fecit deus cœlum & terram, *Gene. 1.* & omnia ſic enumerat. Dixit deus, fiat, & factum eſt. Si dixit, quis dixit? Vtique deus. Et quid factum eſt? Creatura aliqua. Inter dicentem deum & factam creaturam quid eſt per quod factum eſt? niſi verbum, quia E dixit deus, Fiat, & factum eſt. Hoc verbum incommutabile, quanuis mutabilia per verbum fiant, ipſum incommutabile eſt. Noli ergo credere factum, per quod facta ſunt omnia, na non reficiaris per verbũ, per quod reficiuntur omnia. Iam enim factus es per verbum, ſed oportet te refici per verbum. Si autem mala fuerit fides tua de verbo, non potes refici per verbum: & ſi tibi contigit fieri per verbum, vt per illud factus ſis, per te defeceris: & ſi per te defeceris, ille te reficiat qui te fecit: ſi per te deterior efficeris, ille te recreet qui te creauit. Quo modo te autem recreet per verbum, ſi male aliquid ſentias de verbo? Euangeliſta dicit, In principio erat verbum: & tu dicis, In principio factum eſt verbum. Ille, Omnia per ipſum facta ſunt, dicit: & tu dicis, quia & ipſum verbum factum eſt: poterat dicere Euangeliſta, In principio factum eſt verbum: ſed quid ait, In principio erat verbum. Si erat, non eſt factum, vt iſta omnia per ipſum fierent, & ſine ipſo nihil. Si ergo erat in principio verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: ſi non potes cogitare quid ſit, differ vt creſcas, Ille cibus eſt, accipe lac vt nutriaris, vt ſis validus ad capiendum cibum. Sanè fratres F quod ſequitur, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil.* Videte ne ſic cogitetis, quia nihil aliquid eſt: ſolent enim multi male intelligentes, ſine ipſo factum eſt nihil, putare aliquid eſſe nihil. Peccatum quidem non per ipſum factum eſt, & manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant. Et idolum non per verbum factum eſt. Habet quidem formam quandam humanam, ſed ipſe homo per verbum factus eſt: nam forma hominis in idolo, non per verbum facta eſt: & ſcriptum eſt, Scimus quia nihil *1. Cor. 8.* eſt idolum. Ergo iſta non ſunt facta per verbum: ſed quæcunque naturaliter facta ſunt, quæcunque facta ſunt in creaturis, omnia omnino quæ fixa in cœlo ſunt, quæ fulgent deſuper, quæ volitant ſub cœlo, & quæ mouentur in vniuerſa natura rerum, omnis omnino creatura. Dicam planius, dicam fratres vt intelligatis, ab angelo vſque ad vermiculum. Quid præclarius angelo in creaturis? Quid extremius vermiculo in creaturis? Per quem factus eſt angelus, per ipſum factus eſt & vermiculus: Sed angelus dignus eſt cœlo, vermiculus terra.

G Qui creauit, ipſe diſpoſuit. Si poneret vermiculum in cœlo, reprehenderes. Si vellet angelos naſci de putreſcentibus carnibus, reprehenderes: & tamen propè hoc facit deus, & non eſt reprehendendus. Nam omnes homines de carne naſcentes, quid ſunt niſi vermes? Et de vermibus angelos facit. Si enim ipſe dominus dicit, Ego autem ſum vermis & non homo: quis dubitat hoc dicere, quod ſcriptum eſt & in Iob, Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis: Primo dixit, homo putredo: & poſtea, filius hominis vermis, quia vermis de putredine naſcitur: ideo homo putredo, & filius hominis vermis. Et ecce quod fieri voluit propter te, illud quod in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Quare hoc factum eſt propter te, niſi vt ſugeres qui manducare non poteras? Omnino ergo fratres ſic accipite, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Vniuerſa enim creatura per ipſum facta eſt, maior, minor: per ipſum facta ſunt ſupera, infera: ſpiritalis, corporalis, per ipſum facta ſunt. Nulla enim forma, nulla compages, nulla concordia partium, nulla qualiſcunque ſubſtantia, quę poteſt habere pondus, numerum & men-

Pſal.21. *Iob.25.* *Sapien.11.*

H ſuram, niſi per illud verbum, & ab illo verbo creatore, cui dictum eſt, Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti. Nemo ergo vos fratres fallat, quando forte tædium patimini à muſcis. Etenim aliqui deriſi, à diabolo decepti ſunt, & à muſca capti ſunt. Solent enim aucupes ponere in muſcipula muſcas, vt eſurientes aues decipiant: ſic & iſti ad muſcas à diabolo decepti ſunt. Nam neſcio quis tædium patiebatur à muſcis, inuenit illum Manichæus tædio affectum, & cum diceret ſe non poſſe pati muſcas, & odiſſe vehementer illas, ſtatim ille, Quis fecit has, inquit? Et quia tædio affectus eſt, & quia oderat illas, non auſus eſt dicere, deus illas fecit: erat autem catholicus. Ille ſtatim ſubiecit, Si deus illas non fecit, quis illas fecit? Planè ait ille, Ego credo quia diabolus fecit muſcas. Et ille ſtatim, Si muſcas diabolus fecit, ſicut te video confiteri, quia prudenter intelligis, apem quis fecit, quæ paulo amplior eſt muſca? Non auſus ille eſt dicere, quia deus fecit apem, & muſcam non fecit, quia res erat proxima. Ab ape duxit ad locuſtam, à locuſta ad lacertam, à lacerta ad auem, ab aue duxit ad pecus, inde ad

I bouem, inde ad elephantem, poſtremo ad hominem, & perſuaſit homini, quia non à deo factus eſt homo. Ita ille miſer cum tædium paſſus eſt à muſcis, muſca factus eſt, quem diabolus poſſideret. Beelzebub quippe interpretatum, dicitur princeps muſcarum: de quibus ſcriptum eſt, Muſcæ morientes exterminant oleum ſuauitatis. Quid igitur fratres, quare iſta dixi? Claudite aures cordis veſtri aduerſus dolos inimici, intelligite, quia deus fecit omnia, & in ſuis gradibus collocauit. Quare autem patimur multa mala à creatura quam fecit deus, niſi quia offendimus deum? Nunquid hæc angeli patiuntur? Fortaſsis & nos in illa vita, iſta non timebimus. De pœna tua peccatum tuum accuſa, non iudicem. Nam propter ſuperbiam inſtituit deus iſtam creaturam minimam & abiectiſsimam, vt ipſa nos torqueret: vt cum ſuperbus fuerit homo, & ſe iactauerit aduerſus deum: & cum ſit mortalis, mortalem terruerit: & cum homo ſit, proximum hominem non agnouerit: cum ſe erexerit, pulicibus ſubdatur. Quid eſt quod te inflas humana ſuperbia? Homo tibi dixit conuicium, & tumuiſti, & iratus es: pulicibus reſiſte vt dormias. Cognoſce qui ſis: nam vt noueritis fratres, propter ſuperbiam noſtram domandam K creata iſta, quæ moleſta nobis eſſent. Populum Pharaonis ſuperbum potuit deus domare de vrſis, de leonibus, de ſerpentibus: muſcas & ranas illis immiſit, vt rebus viliſsimis ſuperbia domaretur. Omnia ergo per ipſum fratres, omnia omnino per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed quo modo per ipſum facta ſunt omnia? *Quod factum eſt, in ipſo vita eſt.* Poteſt etiam ſic dici, Quod factum eſt in illo, vita eſt, Ergo totum vita eſt, ſi ſic pronunciauerimus. Quid enim non in illo factum eſt? Ipſe eſt enim ſapientia dei, & dicitur in Pſalmo, Omnia in ſapientia feciſti. Si ergo Chriſtus eſt ſapientia dei, & Pſalmus dicit, omnia in ſapientia feciſti, omnia ſicut per illum facta, ita in illo facta ſunt. Si ergo omnia in illo fratres chariſsimi, & quod in illo factum eſt, in illo vita eſt, ergo & terra vita eſt, ergo & lignum vita eſt. Dicimus quidem lignum vitæ, ſed ſecundum intellectum lignum crucis, vnde accepimus vitam: ergo & lapis vita eſt. Inhoneſtum eſt ſic intelligere, ne rurſum nobis ſubrepat eadem ſordidiſsima ſecta Manichæorum, & dicat: quia habet vitam lapis, & habet animam paries, & reſticula habet animam, & lana & veſtis. L Solent enim delirantes dicere, & cum reprehenſi fuerint & repulſi, quaſi de ſcripturis proferunt dicentes, Vt quid dictum eſt, Quod factum eſt, in ipſo vita eſt? Si enim omnia in ipſo facta ſunt, omnia vita ſunt. Non te abducant, pronuncia ſic, Quod factum eſt, hic ſubdiſtingue, & deinde infer, in illo vita eſt. Quid eſt hoc? Facta eſt terra, ſed ipſa terra quæ facta eſt, non eſt vita. Eſt autem in ipſa ſapientia ſpiritaliter ratio quædam, qua terra facta eſt, hæc vita eſt. Ergo quod factum eſt, in illo vita eſt. Quo modo poſſum, dicam charitati veſtræ. Faber facit arcam. Primo in arte habet arcam: ſi enim in arte arcam non haberet, non eſſet vnde fabricando illam proferret. Sed arca ſic eſt in arte, vt non ipſa arca ſit quæ videtur oculis. In arte inuiſibiliter eſt, in opere viſibiliter erit. Ecce facta eſt in opere, nunquid deſtitit eſſe in arte? Et illa in opere facta eſt, & illa manet quæ in arte eſt: nam poteſt illa arca putreſcere, & iterum ex illa quæ in arte eſt alia fabricari. Attendite ergo arcam in arte, & arcam in opere. Arca in opere non eſt vita, arca in arte vita eſt: quia viuit anima artificis, vbi ſunt iſta omnia ante- M quam proferantur. Sic ergo fratres chariſsimi, quia ſapientia dei, per quam facta ſunt omnia, ſecundum artem continet omnia antequam fabricet omnia. Hic quæ fiunt per ipſam artem, non continuo vita ſunt: ſed quicquid factum eſt, vita in illo eſt. Terram vides, eſt in arte terra. Cœlum vides, eſt in arte cœlum. Solem & lunam vides, ſunt & iſta in arte: ſed foris corpora ſunt, in arte vita ſunt. Videte ſi quo modo poteſtis, magna enim res dicta eſt, & ſi non à me magno, aut non per me magnum, tamen à magno. Non enim à me paruulo dicta ſunt hæc: ſed ille non eſt paruulus ad quem reſpicio, vt dicam. Capiat quiſque quod poteſt, in quantum poteſt: & qui non poteſt, nutriat cor vt poſsit. Vnde nutriat? De lacte nutriat, vt ad cibum perueniat, à Chriſto per carnem nato non recedat, donec perueniat ad Chriſtum ab vno patre natum, verbum deum apud deum, per quod facta ſunt omnia: quia illa vita eſt quæ in illo eſt lux hominum: hoc enim ſequitur, *Et vita erat lux hominum.* Et ex ipſa vita homines illuminantur. Pecora non illuminantur, quia pecora non habent rationales mentes, quæ poſsint videre

Eccle.10. *Pſal.103.*

A dere ſapientiam. Homo autem factus ad imaginem dei, habet rationalem mentem, per quam poſsit percipere ſapientiam. Ergo illa vita, per quam facta ſunt omnia, ipſa vita lux eſt, & non quorumcunque animalium, ſed lux hominum; vnde paulopoſt dicit, Erat lumẽ verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ab illo lumine illuminatus eſt Ioannes Baptiſta: ab illo & ipſe Ioannes Euangeliſta: ex ipſo lumine plenus erat qui dixit, Non ſum ego Chriſtus, ſed qui poſt me venit, cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere. Ab illo lumine illuminatus erat qui dixit, In principio erat verbum & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: ergo illa vita lux eſt hominum. Sed forte ſtulta corda adhuc capere iſtam lucem non valent, quia peccatis ſuis aggrauantur, vt eam videre non poſsint: non ideo cogitent, quaſi abſentem eſſe lucem, quia eam videre non poſſunt: ipſi enim propter peccata tenebræ ſunt. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo fratres, quo modo homo poſitus in ſole cæcus, præſens eſt illi ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis B ſtultus, omnis iniquus: ſic omnis impius, cæcus eſt in corde. Præſens eſt illi ſapientia, ſed cum cæco præſens eſt, oculis eius abſens eſt: non quia ipſa illi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt. Quid ergo faciat iſte? mundet vnde poſsit videri deus: quo modo? Si propterea videre non poſsit, quia ſordidos & ſaucios oculos haberet, irruente puluere aut pituita vel fumo, diceret illi medicus, Purga de oculo tuo quicquid mali eſt, vt poſsis videre lucem oculorum tuorum. Puluis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle inde iſta omnia, & videbis ſapientiam quæ præſens eſt, quia deus eſt
Matth.5. ipſa ſapientia. Et dictum eſt, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videdebunt.

De eo quod ſcriptum eſt, Fuit homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes: vſque ad id quod ait, Plenum gratiæ & veritatis.

Tractatus II.

BOnum eſt fratres chariſsimi, vt textum diuinarum ſcripturarum, & maxime ſancti Euangelij, nullum locum prætermittentes C pertractemus, vt poſſumus: & pro noſtra capacitate paſcamur, & miniſtremus vobis vnde & nos paſcimur. Capitulum primum præterito die dominico tractatum eſſe meminimus, id eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deum, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt: In illo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt: hucuſque tractatum eſſe credo. Recordamini omnes qui affuiſtis: & qui non affuiſtis, credite nobis & his qui adeſſe voluerunt. Nunc ergo quia non poſſumus ſemper omnia replicare propter eos qui hoc volunt audire quod ſequitur, & oneri eſt illis, ſi repetantur priora cum defraudatione poſteriorum, dignentur & qui non aderant non præterita exigere, ſed cum his qui aderant & nunc audire præſentia. Sequitur, *Fuit homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes.* Etenim ea quæ dicta ſunt ſuperius, fratres chariſsimi, de diuinitate Chriſti dicta ſunt ineffabili, & propè ineffabiliter. Quis enim capiat, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum? Et ne vileſcat tibi nomen verbi per conſuetudinem quotidianorum verbo- D rum, & deus erat verbum. Hoc verbum idipſum eſt, vnde heſterno die multum locuti ſumus, & præſtiterit dominus vt vel tanta loquendo aliquid ad corda veſtra perduxerimus. In principio erat verbum: Idipſum idipſum eſt, eodem modo eſt ſicut eſt, ſemper ſic eſt, mutari non poteſt, hoc eſt, deus eſt. Quod nomen ſuum dixit famulo ſuo Moyſi, Ego ſum qui ſum, & qui eſt Exod.3. miſit me. Quis ergo hoc capiet? cum videatis omnia mortalia mutabilia, cum videatis non ſolum corpora variari per qualitates, naſcendo, deficiendo, moriendo: ſed etiam ipſas animas per affectum diuerſarum voluntatum diſtendi atque diſcindi: cum videatis homines & percipere poſſe ſapientiam, ſi ſe illius luci & calori admouerint: & amittere poſſe ſapientiam, ſi inde malo affectu receſſerint. Cum videatis ergo iſta omnia eſſe mutabilia, quid eſt quod eſt, niſi quod tranſcendit omnia, quæ ſic ſunt vt non ſint? Quis ergo hoc capiat, aut quis quomodocunque intenderit vires mentis ſuæ, vt attingat quo modo poteſt ad id quod eſt, vt cum ad id quodcunque mente attigerit, poſsit peruenire? Sic eſt enim tanquam videat quiſque de longin- E quo patriam & mare interiaceat, videt quò eat, ſed non habet quà eat: ſic ad illam ſtabilitatem noſtram vbi quod eſt, eſt, quod hoc ſolum ſemper ſic eſt vt eſt, volumus peruenire: interiacet mare huius ſeculi quà imus, & ſi iam videmus quò imus: nam multi nec quò eant vident. Vt ergo eſſet & quà iremus, venit inde ad quem ire volebamus. Et quid fecit? Inſtituit lignum quo mare tranſeamus. Nemo enim poteſt tranſire mare huius ſeculi, niſi cruce Chriſti portatus. Hanc crucem aliquando complectitur & infirmus oculus, & quia non videt longe quò eat, non ab illa recedat, & ipſa illum perducet. Itaque fratres mei, hoc inſinuauerim cordibus veſtris, ſi vultis pie & Chriſtiane viuere, adhærete Chriſto ſecundum id quod pro nobis factus eſt, vt perueniatis ad eum ſecundum id quod eſt, & ſecundum id quod erat. Acceſsit, vt pro nobis hoc fieret: quia hoc pro nobis factus eſt vbi portentur infirmi, & mare huius ſeculi tranſeant, & perueniant ad patriam, vbi iam naui non opus erit, quia nullum mare tranſibitur. Melius eſt ergo non videre mente id quod eſt, & tamen à Chriſti cruce non recedere, quàm videre illud mente, & crucem Chriſti contemnere. Bonum eſt ſuper hoc & optimum, ſi fieri poteſt, vt & videatur quò F eundum ſit, & teneatur quò portetur qui pergit. Hoc potuerunt mentes magnæ montium: qui montes dicti ſunt, quos maxime illuſtrat lumen iuſticiæ, potuerunt & viderunt illud quod eſt: nam videns Ioannes dicebat, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Viderunt hoc, & vt peruenirent ad id quod videbant de longe, à cruce Chriſti non receſſerunt, & humilitatem Chriſti non contempſerunt. Paruuli ergo qui hoc non poſſunt intelligere, non recedentes à cruce & à paſsione & à reſurrectione Chriſti, in ipſa naui perducuntur ad id quod non vident, in qua naui perueniunt & illi qui vident. At vero quidam philoſophi huius mundi extiterunt, & inquiſierunt creatorem per creaturam: quia poteſt inueniri per creaturam, euidenter dicente Apoſtolo, Inuiſibilia enim eius à conſtitutione mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiter- Roma.1. na quoque virtus eius & diuinitas, vt ſint inexcuſabiles. Et ſequitur, Quia cum cognouiſſent deum, non

 dixit,

G dixit, quia non cognouerunt deum: ſed quia cum co-
gnouiſſent deum, non ſicut deum glorificauerunt, aut
gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,
& obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Et vnde obſcu-
ratum eſt? Sequitur & dicit apertius, Dicentes enim
ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt: viderunt enim quò
veniendum eſſet, ſed ingrati ei qui illis præſtitit quod
viderunt, ſibi voluerunt tribuere quod viderunt, & fa-
cti ſuperbi amiſerunt quod videbant, & conuerſi ſunt
inde ad idola & ſimulacra & culturas dæmonum, ado-
rare creaturam, & contemnere creatorem: ſed iam
iſti eliſi iſta fecerunt. Vt autem eliderentur ſuperbi e-
rant: cum autem ſuperbirent, ſapientes ſe eſſe dixe-
runt. Hi ergo de quibus dixit, Qui cum cognouiſſent
deum, non ſicut deum glorificauerunt, viderunt hoc
quod dicit Ioannes, quia per verbum dei facta ſunt
omnia. Nam inueniuntur iſta & in libris philoſopho-
rum. Et quia vnigenitum filium habet deus, per quem
facta ſunt omnia, illud potuerunt videre quod eſt, ſed
viderunt de longe: noluerunt tenere humilitatem Chri
ſti, in qua naui ſecuri peruenirent ad id quod longe vi-
dere potuerunt, & ſorduit eis crux Chriſti. Mare tranſ-
H eundum eſt, & lignum contemnis? O ſapientia ſuper-
ba, irridens crucifixum Chriſtum, ipſe eſt quem lon-
ge vidiſti. In principio erat verbum, & verbum erat
apud deum, & deus erat verbum. Sed quare crucifi-
xus eſt? Quia lignum tibi humilitatis eius neceſſarium
erat: Superbia enim tumueras, & longe ab illa patria
proiectus eras, & fluctibus huius ſeculi interrupta eſt
via, & qua tranſeatur ad patriam, non eſt niſi ligno
porteris. Ingrate, irrides eum qui ad te venit vt re-
Matth.14. deas: Ipſe factus eſt via, & hoc per mare. Inde in ma-
ri ambulauit, vt oſtenderet in mari eſſe viam. Sed tu
qui quo modo ipſe ambulare in mari non potes, na-
ui portare, ligno portare: crede in crucifixum, & po-
teris peruenire. Propterea crucifixus eſt, vt humilita-
tem doceret, & quia ſi ſic veniret vt deus non agno-
ſceretur. Si enim ſic veniret vt deus, non veniret eis
qui videre deum non poterant: Non enim ſecundum
id quod deus eſt, aut venit aut diſcedit, cum ſit vbi-
que præſens, & nullo loco continetur. Sed ſecun-
dum quid venit? Quod apparuit homo. Quia ergo
ſic erat homo vt lateret in illo deus, miſſus eſt an-
I te illum magnus homo, per cuius teſtimonium in-
ueniretur plus quàm homo. Et quis eſt hic? Fuit ho-
mo. Et quo modo poſſet iſte verum de deo dicere, ni-
ſi miſſus à deo? Quid vocabatur? Ioannes. *Cui no-
men erat Ioannes.* Quare venit? *Hic venit in teſtimo-
nium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent
per illum.* Qualis iſte qui teſtimonium perhiberet de
lumine? Magnum aliquid iſte Ioannes, ingens meri-
tum, magna gratia, magna celſitudo. Mirare, planè mi-
rare, ſed tanquam montem. Mons autem in tenebris
eſt, niſi luce veſtiatur: Ergo tantum mirare Ioannem,
vt audias quid ſequatur: *Non erat ille lumen:* Ne cum
montem putes lumen eſſe, naufragium in monte fa-
cias, non ſolatium inueniſſas. Sed quid debes mirari?
Montem tanquam montem. Erige autem te ad illum
qui illuminat montes, qui ad hoc erectus eſt, vt prior
radios excipiat, & oculis tuis ſaucijs nunciet. Ergo non
erat ille lumen: Quare igitur venit? Sed vt teſtimo-
nium perhiberet de lumine. Vt quid hoc? Vt omnes
crederent per illum. Et de quo lumine teſtimonium
perhiberet? *Erat lux vera.* Quare additum eſt, vera?
Quia & homo illuminatus dicitur lux, ſed vera lux il- K
la eſt quæ illuminat. Nam & oculi noſtri dicuntur
lumina, & tamen niſi aut per noctem lucerna accen-
datur, aut per diem ſol exeat, lumina iſta ſine cau-
ſa patent. Sic ergo & Ioannes erat lux, ſed non ve-
ra lux, quia per eum non illuminantur tenebræ, ſed
illuminatione factus eſt lux: niſi enim illuminaretur,
tenebræ erat, ſicut omnes impij, quibus iam creden-
tibus dixit Apoſtolus, Fuiſtis enim aliquando tenebræ. Ephe.5.
Modo autem quia crediderant, quid? Nunc autem lux,
inquit, in domino. Niſi adderet in domino, non in-
telligeremus. Lux, inquit, in domino, tenebræ non in
domino eratis. Fuiſtis enim aliquando tenebræ: ibi e-
nim non addidit, in domino: Ergo tenebræ in vobis,
lux in domino. Sic & ille non erat lux, ſed vt teſtimo-
nium perhiberet de lumine. Vbi autem eſt ipſa lux?

*Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in
hunc mundum.* Si omnem hominem venientem, & ip-
ſum Ioannem: Ipſe ergo illuminabat, à quo ſe demon-
ſtrari volebat. Intelligat charitas veſtra: Veniebat ad
mentes infirmas, ad corda ſaucia, ad aciem animæ
lippientis. Ad hoc venerat, vnde poſſet anima vide-
re quod perfecte eſt: quo modo plerunque contingit, L
vt in aliquo corpore radiato cognoſcatur ortus eſſe ſol,
quem oculis videre non poſſumus: quia & qui ſaucios
habent oculos, idonei ſunt videre parietem illumina-
tum & illuſtratum à ſole, vel montem vel arborem, aut
aliquid huiuſmodi idonei ſunt videre, & in alio illu-
ſtrato demonſtratur illis ortus, cui videndo adhuc mi-
nus idoneam aciem gerũt. Sic ergo illi montes, ad quos
Chriſtus venerat, minus idonei erant eum videre: ra-
diauit Ioannem, & per illum confitentem ſe radiatum,
ac ſe illuminatum eſſe, non qui radiaret, & illumina-
ret, cognitus eſt ille qui illuminat, cognitus eſt ille qui
illuſtrat, cognitus eſt qui implet. Et quis eſt? Qui illu-
minat, inquit, omnem hominem venientem in hunc
mundum: nam ſi illinc non recederet, non eſſet illu-
minandus. Sed ideo hic illuminandus, quia illinc re-
ceſſit, vbi homo ſemper poterat eſſe illuminatus. Quid
ergo ſi venit huc, vbi erat? *In hoc mundo erat.* Hic
erat & huc venit: Hic erat per diuinitatem, & huc ve-
nit per carnem: quia cum hic eſſet per diuinitatem, à
ſtultis cæcis & iniquis videri non poterat. Ipſi iniqui
tenebræ ſunt, de quibus dictum eſt: Et lux lucet in te- M
nebris, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ecce
hic eſt & modo, & hic erat, & ſemper hic eſt, & nun-
quam recedit, & nuſquam recedit. Opus eſt vt habeas
vnde videas quod tibi nunquam recedit. Opus eſt vt tu
non recedas ab eo, qui nuſquam recedit. Opus eſt vt
non deſeras, & non deſereris. Noli cadere, & non tibi
occidet: Si tu feceris caſum, ille tibi facit occaſum: Si
autem tu ſtas, præſens eſt tibi. Sed non ſtetiſti, recorda-
re vnde cecideris: vnde te deiecit qui prior te cecidit.
Deiecit enim te, non vi, non impulſu, ſed voluntate tua.
Si enim malo non conſentires, ſtares, illuminatus ma-
neres. Modo autem quia iam cecidiſti, & factus es ſau-
cius corde, vnde videri illa lux non poteſt, venit ad
te talis, qualem poſſis videre, & talem ſe hominem præ-
buit, vt ab homine quæreret teſtimonium. Ab homi-
ne quærit teſtimonium deus, & deus teſtem habet ho-
minem. Habet deus teſtem hominem, ſed propter ho-
minem. Tam infirmi ſumus, vt per lucernã quæramus
diem, quia lucerna dictus eſt ipſe Ioannes domino di-
cente, Ille erat lucerna ardens & lucens, & vos volui- Ioan.5.
ſtis ex-

A ſtis exultare ad horam in lumine eius: Ego autē habeo
teſtimonium maius Ioanne. Ergo oſtendit quia prop-
ter homines voluit per lucernam demonſtrari ad fi-
Mat.21. dem credentium, vt per ipſam lucernam inimici eius
confunderentur. Illi enim inimici qui illum tentabant
Mar.11. & dicebant, Dic nobis in qua poteſtate iſta facis? Inter-
rogabo vos & ego, inquit, vnum ſermonē dicite mihi:
Lucæ 20. Baptiſmum Ioannis vnde eſt, de cœlo an ab homini-
bus? Et turbati ſunt, & dixerunt apud ſemetipſos: Si di-
xerimus de cœlo, dicturus eſt nobis: Quare ergo non
credidiſtis illi? Quia ille Chriſto perhibuerat teſtimo-
Ioan.1. nium, & dixerat, Non ſum ego Chriſtus, ſed ille. Si au-
tem ex hominibus dixerimus eſſe, timemus populum
ne lapidet nos, quia tanquam prophetam habebant Io-
annem. Timentes lapidationem, ſed plus timentes ve-
ritatis confeſsionem, reſponderunt mendacium veri-
Pſal.26. tati, & mentita eſt iniquitas ſibi. Dixerunt enim, Ne-
ſcimus. Et dominus quia ipſi contra ſe clauſerant, ne-
gando ſe ſcire quod nouerāt, nec ipſe illis aperuit, quia
Matt.7. non pulſauerunt. Dictum eſt enim, Pulſate, & aperie-
tur vobis. Non ſolum autem illi, non pulſauerunt vt a-
periretur, ſed negando oſtium ipſum contra ſe aſtrin-
B xerunt. Et ait eis dominus: Nec ego dico vobis, in qua
poteſtate iſta facio. Et confuſi ſunt per Ioannem imple-
Pſal.131. túmque in illis eſt, Paraui lucernam Chriſto meo, ini-
micos eius induam confuſione. In mundo erat, *Et
mundus per ipſum factus eſt,* Ne putes quia ſic erat in
mundo quo modo in mūdo eſt terra, in mundo eſt cœ
lum, in mundo eſt ſol & luna & ſtellæ, in mundo ar-
bores, pecora, homines. Non ſic iſte in mundo erat.
Sed quo modo erat? Quo modo artifex, regēs quod fe-
cit: Non enim ſic fecit quo modo facit faber arcam. Fo
rinſecus eſt arca quam fecit, & illa in alio loco poſita
eſt cum fabricatur, & quamuis iuxta ſit, ipſe alio loco
ſedet qui fabricat & extrinſecus eſt ad illud quod fabri
cat: Deus autem mundo infuſus fabricat vbique po-
ſitus, fabricat & non recedit aliquò, non extrinſecus
quaſi verſat molem quam fabricat: Præſentia maieſta-
tis facit quod facit, præſentia ſua gubernat quod fecit.
Sic ergo erat in mundo, quo modo per eum mundus
factus eſt: Per ipſum enim mundus factus eſt, & mun-
dus eum non cognouit. Quid eſt, mundus factus eſt
per ipſum? Cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis
C ſunt, mundus dicitur. Iterum alia ſignificatione, dile-
ctores mundi mundus dicuntur. Mundus per ipſum
factus eſt. *Et mundus eum non cognouit.* Num enim cœ-
li non cognouerunt creatorem ſuum, aut angeli non
cognouerunt creatorem ſuum, aut non cognouerunt
creatorem ſuum ſydera, quem confitentur dæmonia?
Omnia vndique teſtimonium perhibuerunt. Sed qui
eum non cognouerunt? Qui amando mundum dicti
ſunt mundus. Amando enim habitamus corde. Aman-
do autem hoc appellari meruerunt, quod ille vbi habi-
tabant, quo modo dicimus, mala eſt illa domus, aut bo-
na eſt illa domus. Non in illa quam dicimus malam
parietes accuſamus, aut in illa quam dicimus bonam
parietes laudamus: ſed malam domum, inhabitantes
malos: & bonam domum, inhabitantes bonos. Sic &
mundum, qui inhabitant amando mundum: qui ſunt
qui diligunt mundū? Ipſi enim corde habitant in mun-
do: Nam qui non diligunt mundum, carne verſantur
in mundo, ſed corde inhabitant cœlum, ſicut Apoſto-
Philip.3. lus dicit, Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Ergo
mundus per eum factus eſt, & mundus eum non cog-
nouit. *In ſua propria venit:* quia omnia iſta per eum fa- D
cta ſunt, *Et ſui eum non receperunt.* Qui ſui? Homines
quos fecit. Iudæi quos primitus fecit ſuper omnes gen-
tes eſſe, quia aliæ gentes idola adorabant, & dæmoni-
bus ſeruiebant. Ille autem populus natus erat de ſemi-
ne Abrahę, & ipſi maxime ſui, quia & per carnem quem
ſuſcipere dignatus eſt cognati. In ſua propria venit, &
ſui eum non receperunt. Omnino nullus recepit? Nul-
lus ergo ſaluus factus eſt? Nemo ergo ſaluus fiet, niſi
qui Chriſtum ſuſceperit venientem. Sed addidit,

Quotquot autem receperunt eum, Quid eis præſtitit? Ma-
gnam beneuolentiam, magnam miſericordiam. Vni-
cus natus eſt, & noluit manere vnus. Multi homines
cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant ſibi;
& voluntate faciunt quod natura non potuerunt: hoc
faciunt homines. Si autem aliquis habeat filium vni-
cum, gaudet de illo magis, quia ſolus omnia poſſeſſu-
rus eſt, & non habebit qui cum eo diuidat hæredita-
tem, vt pauperior remaneat. Non ſic deus, vnicum
eundem ipſum quem genuerat, & per quem cuncta
creauerat, miſit in hunc mundum, vt non eſſet vnicus,
ſed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati ſu-
mus de deo quo modo ille vnigenitus, ſed adoptati E
per gratiam ipſius. Ille enim venit vnigenitus vt ſolue-
ret peccata, quibus peccatis implicabamur ne adopta-
ret nos, propter impedimentum eorum, quos ſibi fra-
tres facere volebat, ipſe ſoluit & fecit cohæredes. Sic e-
nim dicit Apoſtolus, Si autem filij, & hæredes per deū. Rom.8.
Et iterum, Hæredes quidem dei, cohæredes autem
Chriſti. Non timuit ille habere cohæredes: quia hære-
ditas eius non fit anguſta, ſi multi eam poſſederint, Il-
li ipſi certè illo ipſo poſsidente fiunt hæreditas ipſius,
& ille viciſsim fit hæreditas ipſorum. Audi quo modo
ipſi fiant hæreditas ipſius, Dominus dixit ad me, filius Pſal.2.
meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à me & dabo
tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam
terminos terræ. Ille quo modo fit hæreditas eorum?
Dicit in Pſalmo, Dominus pars hæreditatis meæ & Pſal.15.
calicis mei. Et nos illum poſsideamus, & ipſe nos poſ-
ſideat. Ille nos poſsideat ſicut dominus: Nos illum
poſsideamus ſicut ſalutem, nos eum poſsideamus ſicut
lucem. Quid ergo dedit his qui receperunt illum?

*Dedit eis poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt in nomi-
ne eius.* vt teneant lignum & mare tranſeant. Et quo F
modo illi naſcuntur? Iſti quia filij dei fiunt & fratres
Chriſti, vtique naſcuntur: Nam ſi non naſcuntur, fi-
lij quo modo eſſe poſſunt? Sed filij hominum naſcun-
tur ex carne & ſanguine, & ex voluntate viri & com-
plexu coniugij. Illi autem quo modo ei naſcuntur?

Qui non ex ſanguinibus, tanquam maris & fœminæ.
Sanguines non eſt Latinum, ſed quia Grçce poſitum eſt
pluraliter, maluit ille qui interpretâbatur ſic ponere,
& quaſi minus Latine loqui ſecundum Grammaticos,
& tamen explicare veritatem ſecundum auditum ver-
borum. † Si enim diceret ex ſanguine, ſingulari nu- † al. infir-
mero, non explicaret quod volebat, Ex ſanguinibus morum.
enim homines naſcuntur maris & fœminæ. Dica-
mus ergo, non timeamus ferulas Grammaticorum,
dum tamen ad veritatem ſolidam & certiorem perue-
niamus. Reprehendit qui intelligit, ingratus quia in-
tellexit: *Non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ne-
que ex voluntate viri.* Carnem pro fœmina poſuit, quia
de coſta cum facta eſſet, Adam dixit, Hoc nunc os ex
oſsibus meis, & caro de carne mea. Et Apoſtolus ait, Gene.2.
Qui

Ephe.5. Qui diligit vxorein ſuam, ſeipſum diligit: nemo enim
G vnquam carnem ſuam odio habet. Ponitur ergo caro
pro vxore, quo modo & aliquando ſpiritus pro mari-
to. Quare? Quia ille regit, hæc regitur: ille imperare de-
bet, iſta ſeruire: ham vbi caro imperat, & ſpiritus ſeruit,
peruerſa domus eſt. Quid peius domo, vbi fœmina ha-
bet imperium ſuper virum? Recta autem domus vbi
vir imperat, fœmina obtemperat. Rectus ergo ipſe ho-
mo vbi ſpiritus imperat, caro ſeruit. Hi ergo non ex
volnotate carnis, oeque ex voluntate viri, *Sed ex deo
nati ſunt.* Vt autem homines naſcerentur ex deo, pri-
mo ex ipſis natus eſt deus. Chriſtus enim deus, & Chri-
ſtus natus ex hominibus, non quæſiuit quidem niſi ma-
trem in terra, quia iam patrem habebat in cœlo: natus
ex deo per quem efficeremur, natus ex fœmina per quã
reficeremur. Noli ergo mirari ô homo, quia efficeris
filius per gratiam, quia naſceris ex deo ſecundum ver-
bum eius. Prius ipſum verbum voluit naſci ex homi-
ne, vt tu ſecurus naſcereris ex deo, & diceres tibi. Noo
ſioe cauſa deus naſci ex homine voluit, niſi quia alicu-
ius momenti me exiſtimauit, vt immortalem me fa-
H ceret, & pro me mortaliter naſceretur. Ideo cum di-
xiſſet, ex deo nati ſunt, quaſi oe miraremur & exhor-
reremus tantam gratiam, vt nobis incredibile videre-
tur, qnia homines ex deo nati ſunt, quaſi ſecurum te
faciens, ait, *Et verbum caro factum eſt, & habitauit in no-
bis.* Quid ergo miraris, quia homines ex deo naſcun-
tur? Attende ipſum deum natum ex hominibus. Et ver-
bum caro factum eſt, & habitauit in nobis: quia vero
verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ipſa na-
tiuitate collyrium fecit, vnde tergerentur oculi cordis
noſtri, vt poſsimus videre maieſtatem eius per eius hu-
militatem. Ideo factum eſt verbum caro, & habitauit
in nobis: ſanauit oculos ooſtros. Et quid ſequitur?

Et vidimus gloriam eius, Gloriam eius nemo poterat
videre, niſi carnis humilitate ſanaretur, vnde non po-
teramus videre. Intendat ergo charitas veſtra, & vide-
te quod dico. Irruerat homioi quaſi puluis in oculum,
irruerat terra, ſauciauerat oculum, videre non poterat
lucem. Oculus iſte ſauciatus inungitur: terra ſaucia-
tus erat, & terra illuc mittitur vt ſanetur. Omnia enim
collyria & medicamenta nihil ſunt, niſi de terra. De
puluere cæcatus es, de puluere ſanaris: ergo caro te cæ-
I cauerat, caro te ſanat. Carnalis enim anima facta erat
conſentiendo affectibus carnalibus, iode fuerat ocu-
lus cordis cæcatus: Verbum caro factum eſt. Medicus
iſte tibi fecit collyrium. Et quoniam ſic venit vt de
carne vicia carnis extingueret, & de morte occideret
mortem: ideo factum eſt in te, vt quoniam verbum
caro factum eſt, tu poſsis dicere, Et vidimus gloriam
eius. Qualeoi gloriam? Qualis factus eſt filius homi-
nis. Illa humilitas ipſius eſt, noo gloria ipſius. Sed ad
quod perducta eſt acies hominis curata per caroem?

Vidimus, inquit, *gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à
patre, plenum gratia & veritatis.* De gratia & veritate
alio loco vberius in ipſo Euangelio, ſi dominus di-
gnatus fuerit donare, tractabimus. Hæc nnoc ſuffi-
ciant, ædificamini in domino Ieſu Chriſto, & con-
fortamini in fide, & vigilate in bonis operibus,
& à ligno nolite recedere, per quod poſsitis mare
tranſire.

*Ab eo quod ſcriptum eſt, Ioannes teſtimonium perbi-
bet de ipſo: vſque ad id quod ait, Lex per Moyſem data
eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* K
Tractatus III.

GRatiam & veritatem dei, qua plenus ſanctis
apparuit vnigenitus filius dominus & ſalua-
tor noſter Ieſus Chriſtus, diſtinguendam à
veteri teſtamento, quoniam res eſt noui te-
ſtamenti, ſuſcepimus in nomine domini, & veſtræ cha-
ritati promiſimus. Adeſtote ergo iotenti, vt & quan-
tum capio, dooet deus, & quantum capitis, audiatis. Re-
liquum enim erit, vt ſi ſemen quod ſpargitur in cordi-
bus veſtris, non abſtulerint aues, nec ſpinæ præfocaue-
rint, nec æſtus exuſſerit, accedente pluuia hortationum
quotidiaoarum, & cogitationibus veſtris bonis quibus
hoc agitur in corde, quod agitur io agro raſtris, vt gle-
ba frangatur, & ſemẽ operiatur, & germinare poſsit vt
afferat fructum, ad quem gaudeat & lætetur agricola.
Si autem pro ſemine bono & pro pluuia bona, nõ fru-
ctum, ſed ſpinas attulerimus, nec ſemen accuſabitur,
nec pluuia erit in crimine, ſed ſpinis ignis debitus præ-
parabitur. Homines ſumus, quod puto nõ diu eſſe ſua-
dendum charitati veſtræ, Chriſtiani, & ſi Chriſtiani, L
vtique ipſo nomine ad Chriſtum pertinentes. Huius
ſignum in fronte geſtamus: de quo non erubeſcimus, ſi
& in corde geſtamus. Signum eius eſt humilitas eius.
Per ſtellam eum Magi cognouerũt, & erat hoc ſigoum *Matt.2.*
de domino datum cœleſte atq; præclarum. Noluit ſtel-
lam eſſe in fronte fidelium ſignum ſuum, ſed crucem
ſuam: vnde humiliatus, inde glorificatus eſt. Iode erexit
humiles, quo humiliatus ipſe deſceodit. Pertinemus
ergo ad Euangelium, pertinemus ad nouum teſtamen-
tum. Lex per Moyſem data eſt, gratia autem & veritas
per Ieſum Chriſtum facta eſt. Interrogamus Apoſto-
lum, & dicit nobis, Quooiam non ſumus ſub lege, ſed *Rom.6.*
ſub gratia, Miſit ergo filium ſuum factum ex muliere, *Gala.4.*
factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt
adoptionem filiorum reciperemus. Ecce ad hoc venit
Chriſtus, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt iam
noo ſimus ſub lege, ſed ſub gratia. Quis ergo dedit le-
gem? Ille dedit legem, qui dedit & gratiam: Sed legem
per ſeruum miſit, cum gratia ipſe deſcendit. Et vnde fa-
cti erant homines ſub lege? Non implendo legem: qui
enim legem implet, non eſt ſub lege, ſed cum lege: qui
autem ſub lege eſt, non ſubleuatur, ſed premitur lege. M
Omnes itaque homines ſub lege conſtitutos reos facit
lex, & ad hoc illis ſuper caput eſt, vt oſtendat peccata,
non tollat. Lex ergo iubet, dator legis miſeretur. In
eo quòd lex iubet, conaotes homines implere viribus
ſuis quod à lege præceptum eſt, ipſa ſua temeritate &
præcipiti præſumptione ceciderunt, & non ſunt cum
lege, ſed ſub lege facti ſunt rei. Et quoniam ſuis viri-
bus implere non poterant legem, facti rei ſub lege, im-
plorauerunt liberatoris auxilium, & reatus legis fecit
ægritudinem ſnperbis. Aegritudo ſuperborum, facta
eſt confeſsio humilium. Iam confitentur ægroti quia
ægrotant, veniat medicus, & ſanet ægrotos. Medicus
quis eſt? Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Quis domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus? Ille qui viſus eſt ab eis, à qui-
bus crucifixus eſt. Ille qui apprehenſus, colaphizatus,
flagellatus, ſputis illitus, ſpinis coronatus, in cruce ſuſ-
penſus, mortuus, lancea vulneratus, de cruce depoſi-
tus, in ſepulchro poſitus. Ille ipſe dominus noſter Ieſus
Chriſtus: ille ipſe planè, & ipſe eſt totus medicus vul-
nerum noſtrorum crucifixus. Ille cui inſultatum eſt,
quo

A quo pendente perſecutores caput agitabant,& dicebāt, *Matth. 27.* Si filius dei es, deſcende de cruce. Ipſe eſt totus medicus noſter, ipſe planè. Quare ergo non oſtendit inſultantibus quia ipſe erat filius dei, vt ſi ſe permiſit io cruce leuari, ſaltem cum illi dicerent, ſi filius dei eſt, deſcendat de cruce: tunc deſcenderet & oſteoderet eis verum ſe eſſe filium dei, quem illi auſi fueraot irridere? Noluit. Quare noluit? Nunquid quia non potuit? Potuit planè. Quid eſt enim amplius de cruce deſcendere, ao de ſepulchro ſurgere? Sed pertulit inſultaotes: nam crux non ad potentiæ documentum, ſed ad exemplum patientiæ ſuſcepta eſt. Ibi vulnera tua curauit, vbi ſua diu pertulit. Ibi te à morte ſempiterna ſanauit, vbi temporaliter mori dignatus eſt, & mortuus eſt. An non in illo mors mortua eſt? Qualis mors? Quæ mortem occidit. Ipſe eſt tamen dominus noſter Ieſus Chriſtus totus, qui videbatur & tenebatur & crucifigebatur? Non totum hoc ipſe eſt. Hoc ipſe eſt quidem: ſed non totum illud quod videbatur à Iudæis, noo hoc eſt totum Chriſtus. Et quid eſt? In principio erat verbum. In quo principio? Et verbum erat apud deum. Et quale verbum? Et deus erat verbum. Nun- B quid forte à deo factum eſt hoc verbum? Non. Hoc enim erat in principio apud deum. Quid ergo alia quæ fecit deus non ſimilia ſunt verbo? Noo. Quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Quo modo per ipſum omnia ſunt facta? Quia quod factum eſt, in ipſo vita erat, & antequam fieret, vita erat. Quod factum eſt, ooo eſt vita: ſed in arte, hoc eſt, in ſapientia dei, antequam fieret vita erat. Quod factum eſt, tranſit: quod eſt in ſapientia, tranſire ooo poteſt. Vita ergo in illo erat qood factum eſt. Et qualis vita? Quia & anima corporis vita eſt. Corpus noſtrum habet vitaoi ſuam, quam cum amiſerit, mors eſt corporis. Talis ergo erat illa vita? Non. Sed vita erat lux hominum. Nunquid lux pecorum? Nam iſta lux & hominum & pecorum eſt. Eſt quædam lux hominum, vnde diſtant homioes à pecoribus. Videamus, & tunc intelligemus quid ſit lux hominum. Non diſtas à pecore, niſi intellectu, Noli aliuode gloriari. De viribus præſumis, à beſtiis vinceris: de velocitate præſumis, à muſcis vinceris: de pulchritudine præſumis: quaota pulchritudo eſt in pennis pauonis? Vn- C de ergo melior? Ex imagine dei. Vbi imago dei? In mente, in intellectu. Si ergo ideo melior pecude, quia habes mentem qua intelligas, quod non poteſt pecus intelligere: inde autem homo, quia melior pecore. Lux hominum eſt lux mentium: lux mentium ſupra mentes eſt, & excedit omnes mentes. Hoc enim erat vita illa, per quem facta ſunt omnia. Vbi erat? Hic erat. An apud patrem erat,& hîc non erat? An quod verius eſt & apud patrem erat & hic erat? Si ergo hic erat, quare non videbatur? Quia lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderunt. O homioes, nolite eſſe tenebræ, nolite eſſe infideles, iniqui, rapaces, auari, amatores ſeculi. Hæ ſunt enim tenebræ. Lux noo eſt abſens, ſed vos abſentes eſtis à luce. Cæcus in ſole præſentem habet ſolem, ſed abſens eſt ipſe ſoli. Nolite ergo eſſe tenebræ. Hæc eſt enim forte gratia de qua dicturus ſum. Vtinam non ſimus tenebræ, & dicat oobis Apoſtolus, *Ephe. 5.* Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Quia ergo non videbatur lux hominum, id eſt, lux mentium, opus erat vt homo diceret de luce teſtimonium, noo quidem tenebroſus, ſed iam illuminatus: nec tamen quia illuminatus ideo ipſe lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine: nam non e- D rat ille lux. Et quæ erat illa lux? Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum. Et vbi erat iſta? In hoc mundo erat. Et quo modo in hoc mundo erat, nunquid ſicut iſta lux ſolis, lunæ, luceroarum, ſic & iſta lux in mundo eſt? Non. Quia mundus per eum factus eſt, & mundus eum non cognouit: hoc eſt, lux in teoebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt: mundus enim tenebræ, quia dilectores mundi, muodus. Non enim creatura non agnouit creatorem ſuum: teſtimonium dedit cœlum de ſtella: teſtimonium dedit mare, portans ambulantem dominum ſuum: teſtimonium dederunt venti, qui ad eius iuſſum qoieuerunt: teſtimonium dedit terra, illo crucifixo contremuit. Si omnia iſta teſtimonium dederunt, quomodo mundus eum non cogoouit, niſi quia mundi dilectores ſunt mundi, corde habitantes mundum? Et malus mundus, quia mali homines habitatores mundi: ſicut mala domus, non parietes, ſed iohabitantes. In propria venit, id eſt, in ſua venit, & ſui eum noo receperunt. Quæ ergo ſpes eſt, niſi quia quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri? Si filij ſunt, naſcuntur: ſi naſcuntur, quo modo naſcuntur? E Non ex carne, non ex ſanguinibus, non ex voluntate carnis, non ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. Gaudeant ergo, quia ex deo nati ſunt: præſumant ſe pertinere ad deum, accipiant documentum, quia ex deo nati ſunt. Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Si verbum non erubuit naſci de homioe, homines erubeſcunt naſci de deo? Hoc autem quia fecit, curauit: quia curauit, videmus. Hoc eſt enim quod verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis: medicamentum nobis factum eſt, vt quia terra cæcabamor, de terra ſanaremur,& ſanati quid videremus? Et vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. *Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo & clamat, dicens, Hic erat quem dixi, Qui poſt me venit, ante me factus eſt.* Poſt me venit, & præceſsit me. Quid eſt, ante me factus eſt? Præceſsit me, non factus eſt antequam factus eſſem ego, ſed antepoſitus eſt mihi, hoc eſt, ante me factus eſt. Quare ante te factus eſt, cum poſt te venerit? *Quia prior me erat.* Prior te ô Ioannes. Quid magnum ſi prior te? Bene, quia tu illi perhibes teſtimonium. Audiamus ipſum dicentem, Et ante F Abraham ego ſum. Sed & Abraham io medio gene- *Ioan. 8.* ris humani ortus eſt: multi ante illum, multi poſt illum. Audi vocem patris ad filium, Ante luciferum ge- *Pſal. 109.* nui te. Qui ante luciferum genitus eſt, omnes ipſe illuminat. Dictus eſt enim quidam lucifer qui cecidit: erat enim angelus, & factus eſt diabolus: & dixit de illo ſcriptura, Lucifer qui mane oriebatur, cecidit. *Eſa. 14.* Vnde lucifer? Quia illuminatus lucebat. Vnde autem tenebroſus factus? Quia in veritate non ſtetit. Ergo *Ioan. 8.* ille ante luciferum, aote omnem illumioatum: ſiquidem ante omnem illuminatum eſſe neceſſe eſt, à quo illuminantur omnes qui illuminari poſſunt: ideo hoc ſequitur, *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Quid accepiſtis? *Et gratiam pro gratia.* Sic enim habent verba Euangelica collata cum exemplaribus Græcis. Non ait, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia: ſed ſic ait, Et dè plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: id eſt, accepimus, vt neſcio quid nos voluerit intelligere de plenitudine eius accepiſſe, & inſuper gratiam pro gratia. Accepimus enim de plenitudine eius, primo gratiam

G tiam: & rurſum accepimus gratiam pro gratia. Quam
gratiam primo accepimus? Fidem. In fide ambulantes,
in gratiam ambulamus. Vnde enim hoc meruimus?
Quibus noſtris præcedentibus meritis? Non ſe quiſ-
que compalpet, redeat in conſcientiam ſuam, quærat la
tebras cogitationum ſuarum, redeat ad ſeriem facto-
rum ſuorum: non attēdat quid ſit ſi iam aliquid eſt, ſed
quid fuerit vt eſſet aliquid, inueniet non ſe dignum fu-
iſſe niſi ſupplicio. Si ergo ſupplicio dignus fuiſti, & ve-
nit ille qui non peccata puniret, ſed peccata donaret,
gratia tibi data eſt, non merces reddita. Vnde vocatur
gratia? Quia gratis datur. Non enim præcedentibus
meritis emiſti quod accepiſti. Hanc ergo accepit gra-
tiam primam peccator, vt eius peccata dimitterentur.
Quid meruit? Interroget iuſticiam, inueniet pœnam.
Interroget miſericordiam, inueniet gratiam. Sed hoc
promiſerat deus per Prophetas. Itaque cum venit dare
quod promiſerat, non ſolum gratiam dedit, ſed & ve-
ritatem. Quo modo exhibita eſt veritas? Quia factum
eſt quod promiſſum eſt. Quid eſt ergo gratiam pro gra
tia? Fide promeremur deum, & qui digni non eramus
quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tantum do-
H num indigni accepimus, gratia vocatur. Quid eſt gra-
tia? Gratis data. Quid eſt gratia? Gratis donata, non red
dita. Si tibi debebatur, merces reddita eſt, non gratia
donata. Si autem vere debebatur, bonus fuiſti: ſi autem
non merito tuo, vt verum eſt, malus fuiſti. Credidiſti
Roma.4. autem in eum qui iuſtificat impium. Quid eſt qui iuſti-
ficat impium? Ex impio facit pium. Cogita quid per le-
gem tibi imminere debebat, & quid per gratiam conſe
cutus ſis. Si conſecutus autem es iſtam gratiam fidei, e-
Abac.2. ris iuſtus ex fide. Iuſtus enim ex fide viuit, & promere-
Roma.1. beris deum viuendo ex fide. Cum promerueris deum
viuendo ex fide, accipies præmium immortalitatem, &
vitam æternam: & illa gratia eſt, Non pro merito qui-
dem accipies vitam æternam, ſed tantum pro gratia. Si
enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fi-
dei, videtur quidem deus vitam æternam tanquam de-
bitam reddere. Cui debitam? Fideli, quia promeruit il-
lam per fidem. Sed quia ipſa fides gratia eſt, & vita æ-
terna gratia eſt pro gratia: audi Paulum Apoſtolum
confitentem gratiam, & poſtea debitum expetentem.
Confeſſio gratiæ quæ eſt in Paulo? Qui prius fui blaſ-
1.Tim.1. phemus & perſecutor & iniurioſus, ſed miſericordiam,
I inquit, conſecutus ſum. Indignum ſe dixit qui conſe-
queretur, conſecutum tamen non per merita ſua, ſed
per miſericordiam dei. Audi illum iam flagitantem de-
bitum, qui primo indebitam ſuſceperat gratiam. Ego
2.Timo.4. enim, inquit, iam immolor, & tempus reſolutionis meæ
inſtat, bonum certamen certaui, curſum conſumma-
ui, fidem ſeruaui, de cætero repoſita eſt mihi corona
iuſticiæ. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam
vide verba ſequentia, Quam mihi reddet dominus in
illa die, iuſtus iudex. Vt ante ſuſciperet gratiam, miſe-
ricordem patrem opus habebat: vt præmium gratiæ,
iudicem iuſtum: qui non damnauit impium, donauit
†al. dānabit fidelem? fidelem. † Et tamen ſi bene cogites, ipſe dedit fidem
primo, qua eum promeruiſti: non enim de tuo prome-
ruiſti, vt tibi aliquid deberetur. Quòd ergo præmium
immortalitatis poſtea tribuit, dona ſua coronat, non
merita tua. Ergo fratres, omnes de plenitudine eius ac-
cepimus. De plenitudine miſericordiæ eius, de abun-
dantia bonitatis eius accepimus. Quid? Remiſſionem
peccatorum, vt iuſtificaremur ex fide. Et inſuper quid?
Gratiam pro gratia, id eſt, pro hac gratia, in qua ex fi-
de viuimus, recepturi ſumus aliam. Quid tamen niſi K
gratiam? Nam ſi dixero, quia & hoc debetur, aliquid
mihi aſſigno quaſi cui debebatur. Coronat autem in
nobis deus dona miſericordiæ ſuæ: ſed ſi in ea gratia
quam primam accepimus, perſeueranter ambulemus.

Lex enim per Moyſem data eſt, quæ reos tenebat. Quid
enim ait Apoſtolus, Lex ſubintrauit, vt abundaret de- *Roma.5.*
lictum. Hoc proderat ſuperbis vt abundaret delictum:
multum enim ſibi dabant, & quaſi viribus ſuis multum
aſſignabant, & non poterant implere iuſticiam, niſi
adiuuaret ille qui iuſtus erat. † Superbiam illorum vo- *†al. iuſſerat.*
lens domare deus, dedit legem tanquam dicens, Ecce
implete, ne putetis deeſſe iubentem. Non deeſt qui iu-
beat, ſed deeſt qui impleat. Si ergo deeſt qui impleat,
vnde non implet? Quia natus cum traduce peccati &
mortis, de Adam natus traxit ſecum quod ibi con-
ceptum eſt. Cecidit primus homo, & omnes qui de il-
lo nati ſunt, de illo traxerunt concupiſcentiam carnis.
Oportebat vt naſceretur alius homo, qui nullam tra-
xit concupiſcentiam, homo & homo, homo ad mor-
tem, & homo ad vitam: ſicut dicit Apoſtolus, Quo-
niamquidem per hominem mors, & per hominem re- *1.Cor.15.*
ſurrectio mortuorum. Per quem hominem mors, & L
per quem hominem reſurrectio mortuorum? Noli fe-
ſtinare. Sequitur & dicit, Sicut enim in Adam omnes
moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur.
Qui pertinent ad Adam? Omnes qui nati ſunt de A-
dam. Qui ad Chriſtum? Omnes qui renati ſunt per
Chriſtum. Quare omnes in peccato? Quia nemo na-
tus eſt præter Adam. Vt autem omnes naſcerentur ex
Adam, neceſſitatis fuit ex damnatione: naſci per Chri-
ſtum, voluntatis eſt & gratiæ. Non coguntur homines
naſci per Chriſtum, non quia voluerunt nati ſunt ex
Adam: omnes tamen qui ex Adam cum peccato, pec-
catores: omnes qui per Chriſtum iuſtificati, iuſti, non
in ſe ſed in illo: nam in ſe ſi interroges, Adam ſunt: in
illo ſi interroges, Chriſti ſunt. Quare? Quia ille caput
dominus noſter Ieſus Chriſtus, non cum traduce pec-
cati venit, ſed tamen venit cum carne mortali. Mors
peccatorum pœna erat, in domino munus miſericor-
diæ erat, non pœna peccati. Non enim aliquid habe-
bat dominus, quare iuſte moreretur. Ipſe ait, Ecce ve- *Ioan.14.*
nit princeps huius mundi, & in me nihil inuenit. Qua-
re ergo moreris? Sed vt ſciant omnes quia voluntatem
patris mei facio, ſurgite eamus hinc. Non habebat il- M
le quare moreretur, & mortuus eſt: tu habes quare, &
mori dedignaris. Dignare æquo animo pati per meri-
tum tuum, quod ille pati dignatus eſt, vt te à ſempi-
terna morte liberaret. Homo & homo: ſed ille non
niſi homo: iſte deus & homo. Ille homo peccati, iſte
homo iuſticiæ. Mortuus es in Adam, reſurge in Chri-
ſtum, nam vtrunque debetur tibi. Iam credidiſti in
Chriſtum, reddes tamen quod debes de Adam. Sed
non te in æternum tenebit vinculum peccati: quia mor
tem tuam æternam occidit mors temporalis domini
dei tui. Ipſa eſt gratia fratres mei, ipſa eſt & veritas,
quia & promiſſa & exhibita. Non erat iſta in veteri te-
ſtamento, quia lex minabatur, non opitulabatur: iube-
bat, non ſanabat: languorem oſtendebat, non aufere-
bat: ſed illi præparabat medico venturo cum gratia &
veritate: tanquam ad aliquem, quem curare vult me-
dicus, mittat primùm ſeruum ſuum, vt ligatum illum
inueniat. Sanus non erat, & ſanari nolebat, & ne ſana-
retur, ſanum ſe eſſe iactabat. Miſſa lex eſt, ligauit eum,
inuenit ſe reum, iam clamabat de ligatura. Venit do-
minus

A minus, curat amaris aliquantum & acribus medicamentis. Dicit enim ægroto, ferto: dicit, tolera: dicit, noli diligere mundum, habeto patientiam, curet te ignis continentiæ, ferrum perſecutionum tolerent vulnera tua. Expaueſcebas qui fuiſti ligatus, liber ille & non ligatus bibit quod tibi dabat: prior paſſus eſt vt te conſolaretur, tanqnam dicens, Quod times pati pro te, prior patior pro te. Hæc eſt gratia & magna gratia, quis illam digoe collaudat? De humilitate Chriſti loquor fratres mei: Maieſtatem Chriſti & diuinitatem Chriſti, quis loquitur in explicando & dicendo? Vt quoquo modo humilitatem Chriſti loquamur oon ſufficimus, immo deficimus, totum cogitantibus committimus, ooo audientibus adimplemus, Cogitate humilitatem Chriſti. Sed quis nobis, ioquis, eam explicat, niſi tu dicas? Ille iotus dicar, melius illud dicit qui intus habitat, quàm qui foris clamat. Ipſe vobis oſtendat gratiam humilitatis ſuæ, qui cœpit habitare io cordibus veſtris. Iam vero ſi io eius humilitate explicanda & eroganda deficimus, maieſtatem eius quis loquatur? Si verbum caro factum conturbat nos, In principio erat verbum, quis explicabit? Tenete ergo fratres mei ſoliditatem

B iſtam. *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Per ſeruum lex data eſt, reos fecit: per imperatorem indulgentia data eſt, reos liberauit. Lex per Moyſem data eſt: Noo ſibi aliquid amplius ſeruus aſsignet, quàm quòd per illum factum eſt. Electus ad magnum miniſterium taoquam fidelis in domo, ſed tameo ſeruus agere ſecundum legem poteſt, ſoluere à reatu legis oon poteſt. Lex ergo per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et forte aliquis dicat, Et gratia & veritas ooo eſt facta per Moyſem, qui vidit deum? ſtatim ſubiecit, *Deum nemo vidit vnquam.* Et vnde innotuit Moyſi deus? Quia reuelauit ſeruo ſuo domious. Quis dominus? Ipſe Chriſtus qui præmiſit legem per ſeruum, vt veniret ipſe cum gratia & veritate. Deum enim oemo vidit vnquam. Et vnde illi ſeruo quantum capere poſſet, apparuit?

Sed vnigenitus, inquit, *filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.* Quid eſt in ſinu patris? In ſecreto patris. Non enim deus habet ſioum, ſicut nos habemus in veſtibus, aut cogitandus eſt ſic ſedere quo modo oos, aut forte cinctus eſt vt ſinum haberet: ſed quia ſinus noſter in-

C tus eſt, ſecretum patris, ſinum patris vocamus. In ſecreto patris qui patrem oouit, ipſe enarrauit: Nam deum nemo vidit vnquam. Ipſe ergo veoit, & narrauit quic-

Exod. 3. quid vidit. Quid vidit Moyſes? Moyſes vidit nubem, vidit aogelum, vidit ignem, omnis illa creatura typum domini ſui gerebat, non ipſius domini præſentiam exhibebat. Naoque aperte habes io lege, Et loquebatur Moyſes cum domino, econtra in incontra, ſicut amicus cum amico ſuo. Si quæris ipſam ſeripturam, inue-

Exod. 33. nies Moyſem dicentem, Si inueoi gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi teipſum manifeſte vt videam te. Et parum eſt quia dixit: reſponſum accepit, Non potes videre faciem meam. Loquebatur ergo fratres chariſſimi cum Moyſe angelus, portans typum domini, & illa omoia quæ ibi per angelum facta ſuot, futuram iſtam gratiam & veritatem promittebant. Qui bene ſcrutantur legem, nouerunt: & cum opportunum eſt, vt & nos aliquid inde dicamus, quantum dominus reuelat, non tacemus charitati veſtræ. Illud autem ſciatis, quia omoia quæ corporaliter viſa ſunr, non erant illa ſubſtaotia dei. Illa enim carneis oculis videmus, dei

Matth. 5. ſubſtantia vode videtur? Euangelium interroga, Beati mundo corde, quia ipſi deum videbunt. Fuerunt ho- D

mines qui dicerent vanitate ſui cordis decepti: Pater inuiſibilis eſt, filius autem viſibilis eſt. Vode viſibilis niſi propter carnem? quia ſuſcepit carnem, maoifeſtum eſt. Illi eoim qui carnem Chriſti videruot, aliqui crediderunr, aliqui crucifixerunt. Et qui crediderunt, illo crucifixo nutaueruot, & oiſi ipſam poſt reſurrectiooem palparent, fides ad eos oon reuocaretur. Si ergo propter caroem viſibilis filius eſt, & oos concedimus, & eſt catholica fides: ſi autem ante carnem viſibilis, ſicut ipſi dicuot, id eſt, antequam incarnaretur, multum delirãt, & multum errant. Facta enim ſuot illa viſibilia corporaliter per creaturam, in quibus typus oſtēderetur, non vtique ſubſtantia ipſa demonſtrabatur & manifeſtabatur. Et hoc attendat charitas veſtra leue documentum.

Sapientia dei videri oculis non poteſt. Fratres, ſi Chri- *1. Cor. 1.* ſtus ſapientia dei & virtus dei, ſi Chriſtus verbum dei: verbum hominis oculis noo videtur, verbum dei videri ſic poteſt? Expellite ergo de cordibus veſtris carnales cogitationes, vt vere ſitis ſub gratia, vt ad nouum teſtamentum pertineatis: ideo vita æterna promittitur in nouo teſtamento: Legite vetus teſtamentum & vi- *Exo. 20.* dete, quia carnali adhuc populo ea quidem præcipie- E baotur quæ nobis. Nam vnum deum colere & nobis præcipitur: Non accipies io vanum nomen domini dei tui: & nobis præcipitur, quod eſt ſecuodum pręceptum. Obſerua diem ſabbati: magis nobis præcipit, quia ſpiritaliter obſeruandum præcipitur: Iudæi enim ſeruiliter obſeruabant diem ſabbati, ad luxuriam, ad ebrietatem. Quaoto melius fœminæ eorum lanam facerent, quàm illo die in Neomeniis ſaltarent. Abſit fratres, vt illos dicamus obſeruare ſabbatum. Spiritaliter obſeruat ſabbatum Chriſtianus, abſtinens ſe ab opere ſeruili. Quid eſt enim ab opere ſeruili? A peccato. Et vode probamus? Dominum interroga, Omnis qui facit pec- *Ioan. 8.* catum, ſeruus eſt peccati. Ergo & nobis præcipitur ſpiritaliter obſeruatio ſabbati. Nam illa omnia præcepta nobis magis præcipiuntur, & obſeruanda ſunt, Non occides: Non mœchaberis: Non furaberis: Non falſum *Exo. 20.* teſtimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: Non concupiſces rem proximi tui: Non concupiſces vxorem proximi tui. Nònne iſta omnia & nobis præcipiuotur? Sed quære mercedem, & iouenies ibi dici, Vt expellantur hoſtes à facie tua, & accipietis terram F quam promiſit deus patribus veſtrís: quia non poterant capere inuiſibilia, per viſibilia teoebantur. Quare tenebantur? Ne penitus ioterirent, & ad idola laberentur. Nam fecerunt hoc fratres mei ſicut legitur, obliti tanta miracula, quæ fecit deus coram oculis eorum. Mare diſciſſum eſt, via facta eſt in mediis fluctibus, ſequentes hoſtes eorum eiſdem aquis operti ſunt, per quas illi tranſierunt. Et cum Moyſes homo dei receſſiſſet ab oculis eorum, idolum petieruot & dixerunt, Fac nobis deos qui oos præcedant, quia ille homo di- *Exo. 32.* miſit nos. Tota ſpes eorum io homioe poſita erat, noo in deo. Ecce mortuus eſt homo, nuoquid mortuus eſt deus, qui eruit eos de terra Aegypti? Et cum feciſſenr ſibi imaginem vituli, adorauerunt & dixerunt, Hi ſunt dij tui Iſraël, qui te liberauerunt de terra Aegypti. Quàm cito obliti tam magnificam gratiam? Quibus ergo modis teoeretur populus talis, niſi promiſsis carnalibus? Ea ibi iubentur in decalogo legis quæ & oobis, ſed oon ea promittuntur quæ oobis. Nobis quid promittitur? Vita æteroa. Hæc eſt autem vita æterna, vt *Ioan. 17.* cognoſcant te vnum verum deum, & quem miſiſti Ieſum

G ſum Chriſtum. Cognitio dei promittitur: ipſa eſt gratia pro gratia. Fratres, modo credimus, non videmus. Pro iſta fide præmium erit videre quod credimus. Nouerãt hoc Prophetæ, ſed occultum erat antequam veniret. *Pſal.26.* Nam quidam ſuſpirans amator in Pſalmis dicit, Vnam petij à domioo, hanc requiram. Et quæris quid petat? Forte enim terram petit fluentem lacte & melle carnaliter, quamuis ſpiritaliter iſta quærenda ſit & petẽda: aut forte ſubiectionem hoſtium ſuorum, aut mortem inimicorum, aut imperia, & facultates huius ſeculi. Ardet enim amore, & multum ſuſpirat, & æſtuat & anhelat. Videamus quid petat, Vnam petij à domino, hanc requiram. Quid eſt hoc quod requirit? Vt inhabitem, inquit, io domo domini, per omnes dies vitæ meæ. Et puta quia habitas io domo domioi, vnde ibi erit gaudiũ tuum? Vt contempler, inquit, delectationem domini. Fratres mei, vode clamatis, vnde exultatis: vnde amatis, niſi quia ibi eſt ſcintilla huius charitatis? Quid deſideratis rogo vos? Quod videri poteſt oculis, tangi poteſt. Pulchritudo aliqua eſt quæ oculos delectat. Nõ one martyres amati ſuot vehemeoter, & quando eos cõ H memoramus, inardeſcimus io amore? Quid in illis amamus fratres? Membra laniata à feris? Quid fœdius, ſi oculos carnis interroges: quid pulchrius, ſi oculos mẽtis interroges? Quid tibi videtur adoleſcens pulcherrimus, fur? Quo modo horrent oculi tui: nunquid oculi carnis horreot? Si ipſos interroges, nihil illo corpore compoſitius, nihil ornatius, & parilitas membrorum, & coloris delectatio illicit oculos: & tameo cum audis, quia fur eſt, fugis homioem animo. Vides ex alia parte ſenem curuum, baculo ionitentem, vix ſe mouentem, rugis vndique exaratum, quid vides quod oculos delectet? Audis quia iuſtus eſt, amas, amplecteris. Talia nobis præmia promiſſa ſunt fratres mei, tale aliquid amate, tali regno ſuſpirate, & talem patriam deſiderate, ſi vultis peruenire ad id, cum quo venit domious noſter, id eſt, ad gratiam & veritatem. Si autem corporalia pręmia concupieris à deo, adhuc ſub lege es, & ideo ipſam legem implebis†. Quando enim videris abundare iſta temporalia in eis qui deum offendunt, nutant greſſus tui, & dicis tibi, Ecce ego colo deum, quotidie ad Eccleſiam curro, genua mihi trita ſunt in orationibus, & aſſidue ægroto: homicidia faciunt homines, rapinas fa- I ciunt, exultant & abundant, bene eſt illis. Talia ergo quærebas à deo. Certè ad gratiam pertioebas. Si gratiam ideo tibi dedit deus, quia gratis dedit, gratis ama, noli ad præmium diligere deum, ipſe ſit tibi præmium tuum, Dicat anima tua, Voam petij à domino, hanc *Pſal.26.* requiram, vt inhabitem in domo domini per omnes dies vitæ meæ, vt contempler delectationem domini, Noli timere, ne faſtidio deficias. Talis erit illa delectatio pulchritudinis, vt ſemper tibi præſens ſit & nunquam ſatieris, immo ſemper ſatieris & nunquam ſatieris. Si enim dixero, quia non ſatiaberis, fames erit: ſi dixero, quia ſatiaberis, faſtidium timeo: ibi nec faſtidium erit, nec fames, quid dicã, neſcio. Sed deus habet quod exhibeat oon inuenientibus quo modo dicant, & credentibus quod accipiant.

† al. ſed ipſam legem nõ implebis

Ab eo quod ſcriptum eſt, Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas: vſque ad id, Et ego neſciebam eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam & manẽtem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Tractatus IIII.

SAEpiſsime audiuit ſanctitas veſtra, & optime noſtis, quoniam Ioannes Baptiſta quanto præclarior erat in natis mulierum, & quanto humilior ad cognoſcendum deum, tanto meruit eſſe amicus ſponſi, zelans oon ſibi, non ſuum hoorem quærens, ſed iudicis ſui, quem tanquam præco præibat. Itaque Prophetis præcedentibus prænunciare de Chriſto futura conceſſum eſt: huic autem digito oſtendere. Sicut enim ignorabatur Chriſtus ab his qui Prophetis non crediderant antequam veniret, ſic ab eis ignorabatur & præſens. Venerat enim humiliter primo & occultus, tanto occultior, quanto humilior. Populi autem ſpernentes propter ſuperbiam ſuam humilitatem dei, crucifixerunt ſaluatorem ſuum, & feceruot damnatorem ſuum. Sed qui primo venit occultus, quia venit humilis, nunquid deinceps noo eſt venturus manifeſtus, quia excelſus? Audiſtis modo pſalmum, Deus manifeſtus veniet, deus noſter & non ſilebit. *Pſal.49.* Siluit vt iudicaretur, non ſilebit cum cœperit iudicare. Noo diceretur, manifeſtus veniet, niſi primo veoiſſet occultus: nec diceretur, non ſilebit, niſi quia primo ſiluit. Quo modo ergo ſiluit? Interroga Eſaiam, Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram eo qui ſe tondet, fuit ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. Veniet autem manifeſtus, & noo ſilebit. Quo modo manifeſtus? Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Tempeſtas valida tollere habet totam paleam de area, quæ modo trituratur: & ignis incendere quod tempeſtas abſtulerit. Modo autem tacet, tacet iudicio, ſed non tacet præcepto. Si eoim tacet Chriſtus, quid ſibi voluot hæc Euangelia? quid ſibi volunt voces Apoſtolicæ? quid cantica Pſalmorum? quid eloquia Prophetarum? In his enim omnibus Chriſtus non tacet. Sed tacet modo ne vindicet, non tacet vt moneat. Veniet autem præclarus in vindicta, & apparebit omnibus, & qui in eum non credunt. Modo vero quia & præſens occultus erat: oportebat enim vt contemneretur, niſi enim contemneretur, oon crucifigeretur. Si non crucifigeretur, non funderet ſanguinem, quo precio nos redemit. Vt autem daret precium, pro nobis crucifixus eſt, vt crucifigeretur contemptus eſt, vt cootemoeretur humilis apparuit. Tamen quia quaſi in nocte apparuit in corpore mortali, lucernam ſibi accendit vnde videretur. Ipſa luceroa Ioannes erat, de quo iam multa audiſtis, & præſens lectio Euangelij verba Ioannis continet. Primo quod principium eſt confitentis, quia non ipſe erat Chriſtus. Tanta autem excellentia erat in Ioanne vt poſſet credi Chriſtus eſſe: & in eo probata eſt humilitas eius, quia dixit oon ſe Chriſtum eſſe, cum poſſet credi eſſe. *Ergo hoc eſt teſtimonium Ioannis quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad eum vt interrogarent eum, Tu quis es?* Non autem mitterent, niſi mouerentur excellentia authoritatis eius, quia auſus eſt baptizare. *Et confeſſus eſt & non negauit.* Quid confeſſus eſt? *Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Helias es tu?* Nouerant enim quia præceſſurus erat Helias Chriſtum. Non enim alicui incognitum erat nomẽ Chriſti apud Iudæos. Iſtum non eſſe Chriſtum putauerunt, non omnino Chriſtum non eſſe venturum, cum ſperarent venturum. Sic offenderuot in præſentem, offenderunt tanquam in humilem lapidem. Lapis enim ille adhuc paruus erat, iam quidem præciſus de monte ſine manibus: ſicut dicit Daniel propheta, vidiſſe ſe lapidem *Danie.2.*

Margin: K (beside "SAEpiſsime"); L, Eſa.53. (beside "Interroga Eſaiam"); Pſal.49. (beside "Veniet autem manifeſtus"); M (beside "corpore mortali")

præciſum

A præciſum de monte ſine manibus. Sed quid ſequitur? Et creuit, inquit, lapis ille, & factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam faciem terræ. Videat ergo charitas veſtra quod dico, Chriſtus ante Iudæos iam præciſus erat de moote: montem regnum vult intelligi Iudæorum. Sed regnum Iudæorum non impleuerat vniuerſam faciem terræ. Inde præciſus eſt ille lapis, quia inde oatus eſt in præſentia dominus. Et quare ſine manibus? Quia ſine opere virili virgo peperit Chriſtum. Iam ergo erat lapis ille præciſus ſine manibus, ante oculos Iudæorum, ſed humilis erat. Non immerito, quia nondum creuerat lapis ille, & impleuerat orbem terrarum, quod oſtendit in regno ſuo, quod eſt Eccleſia, quæ impleuit totam faciem terræ. Quia ergo nondum creuerat, offenderunt in illum tanquam in lapidem, & factum eſt in eis quod ſcriptum eſt,
Lucæ 20. Qui ceciderit ſuper lapidem conquaſſabitur, & ſuper quos ceciderit lapis ille conteret eos. Primo ſuper humilem ceciderunt, excelſus ſuper illos venturus eſt. Sed vt eos venturus excelſus conterat, primo eos humilis quaſſauit. Offenderunt in eum, & quaſſati ſunt: non contriti ſed quaſſati ſunt, veniet excelſus & con-
B teret eos. Sed ignoſcendum eſt Iudæis, quia offenderuot in lapidem, qui nondum creuerat. Quales ſunt illi qui in ipſum montem offenderunt? Iam de quibus dicam cognoſcitis, qui negant Eccleſiam toto orbe diffuſam, non in humilem lapidem, ſed in ipſum moontem offendunt, quod factus eſt ille lapis dum creſceret. Cæci Iudæi non viderunt humilem lapidem. Quanta cæcitas eſt noo videre mootem? Ergo videruot humilem, & non cognouerunt. Demonſtrabatur illis per lucernam: oam primo ille quo maior nemo ſurrexerat in natis mulierum, dixit, Non ſum ego
Matt. 11. Chriſtus. Dictúmque illi eſt, Nuoquid tu es Helias?

Reſpondit, Non ſum. Chriſtus enim præmittit ante ſe Heliam, & dixit non ſum, & fecit nobis quæſtionem. Timeodum eſt enim, ne minus intelligentes contraria putent Ioannem dixiſſe quàm Chriſtus dixit. Quodam enim loco, cum dominus Ieſus Chriſtus in Euangelio quædam diceret de ſe: reſponderunt illi diſcipuli, Quo modo enim dicunt ſcribæ, id eſt, periti legis quia Heliam oportet primum venire? Et ait domi-
Matt. 17. nus, Helias iam venit, & fecerunt ei quæ voluerunt, & ſi vultis ſcire, ipſe eſt Ioannes Baptiſta. Dominus Ieſus Chriſtus dixit, Helias iam venit, & ipſe eſt Ioannes
C Baptiſta. Ioannes autem interrogatus ſic ſe confeſſus eſt Heliam ooo eſſe, quo modo nec Chriſtum eſſe: & vtique ſicut verum confeſſus eſt Chriſtum ſe non eſſe: ſic verum confeſſus eſt nec Heliam ſe eſſe. Quo modo ergo comparabimus dicta præconis cum dictis iudicis? Abſit vt præco mentiatur: hoc eoim loquitur quod audit à iudice. Quare ergo ille, non ſum Helias: & dominus, ipſe eſt Helias? Quia io eo dominus Ieſus Chriſtus præfigurare voluit futurum aduentum ſuum, & hoc dicere, quia in ſpiritu Heliæ erat Ioannes. Et quod erat Ioannes ad primum aduentum, hoc erit Helias ad ſecuodum aduentum. Quo modo duo aduentus iudicis, ſic duo præcones. Iudex quidem ipſe, præcooes autem duo, noo duo iudices. Oportebat autem iudicem primo venire iudicandum: miſit ante ſe primum præconem, vocauit illum Heliam: quia hoc erit in ſecundo aduentu Helias, quod io primo Ioannes. Iámque inteodat charitas veſtra quàm verum dicam. Quando conceptus eſt Ioannes, vel potius quando natus eſt, ſpiritus ſanctus hoc de illo homine impleto prophetauit, Et erit, inquit, præcurſor altiſsimi, in ſpi- Lucæ 1.
ritu & virtute Heliæ. Non ergo Helias, ſed in ſpiritu D
& virtute Heliæ. Quid eſt in ſpiritu & virtute Heliæ? Io eodem ſpiritu ſancto, vice Heliæ. Quare vice Heliæ? Quia quod Helias ſecundo, hoc Ioannes io primo aduentu fuit. Rectè ergo modo Ioannes proprie reſpondit: nam dominus figurate, Helias ipſe eſt Ioannes. Iſte autem, vt dixi, proprie, oon ſum ego Helias. Si figuram præcurſionis aduertas, Ioannes ipſe eſt Helias. Quod euim ille ad primum aduentum, hoc ille ad ſecuodum erit. Si proprietatem perſonæ interroges, Ioannes Ioannes, Helias Helias eſt. Dominus ergo ad præfigurationem rectè ipſe eſt Helias: Ioannes autem rectè ad proprietatem, non ſum Helias: nec Ioannes falſum, nec dominus falſum: nec præco falſum, nec iudex falſùm, ſed ſi intelligas. Quis autem intelligit, niſi qui imitatus fuerit humilitatem præconis, & cognouerit celſitudinem iudicis? Nihil enim humilius ipſo præcone fratres mei, nullum tantum meritum Ioannes habuit, quàm de iſta ipſa humilitate, quòd cum poſſet fallere homines, & putari Chriſtus & haberi prò Chriſto: tantæ enim gratiæ tantæque excellentiæ fuit, confeſſus eſt tamen aperte & dixit, Non E
ſum ego Chriſtus. Nuoquid tu Helias es? Iam ſi diceret, Helias ſum: ergo iam in ſecundo aduentu adueniens dominus iudicaret, non adhuc in primo iudicaretur, tanquam dicens, Venturus eſt adhuc & Helias, Non ſum, ioquit, Helias: ſed obſeruate humilem ante quem venit Ioannes, ne ſentiatis excelſum ante quem venturus eſt Helias. Nam & dominus ita compleuit, ipſe eſt Ioannes Baptiſta qui venturus eſt Helias. Ipſa præfiguratione venit iſte, qua proprietate venturus eſt Helias. Tunc Helias per proprietatem Helias erat, nunc per ſimilitudinem Ioannes Helias erit. Modo Ioannes per proprietatem Ioaones eſt, tunc per ſimilitudinem Helias Ioannes erit. Ambo præcones ſibi dederunt ſimilitudines ſuas, & tenuerunt proprietates ſuas: vnus autem doioinus iudex, ſiue illo præcone præcedente, ſiue illo. *Et interrogauerunt eum, Quid ergo, Helias es tu? Et dixit, Non. Et dixerunt ei, Propheta es tu? Et reſpondit, Non. Dixerunt ergo ei, Quis es tu? vt reſponſum demus his qui miſerunt nos: Quid dicis de teipſo? Ait, Ego vox clamantis in deſerto.* Eſaias illud dixit, In Ioanne prophetia iſta Eſaiæ impleta eſt, Ego vox clamantis in deſerto. Quid Eſa. 40.
clamantis? *Dirigite viam domini, rectas facite ſemitas dei noſtri.* Non vobis videtur præconis eſſe, dicere, exite, F
facite viam? Niſi quòd præco exite dicit: Ioannes dicit, venite. A iudice repellit præco, ad iudicem vocat Ioaooes. Immo vocat Ioannes ad humilem, ne iudex ſentiatur excelſus. *Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam domini, ſicut dicit Eſaias Propheta.* Non dixit, ego ſum Ioannes, ego ſum Helias, ego ſum Propheta. Sed quid dixit? Hoc vocor, Vox clamantis io deſerto, dirigite viam domino, rectas facite ſemitas dei noſtri: ego ſum ipſa prophetia, *Et qui miſsi fuerant, erant ex pharisæis.* Id eſt, ex principibus Iudæorum. *Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque Propheta?* Quaſi audaciæ videbatur eſſe baptizare: quaſi in qua perſona quærimus, verum tu ſis Chriſtus, tu dicis te non eſſe. Quærimus ne forte præcurſor illius ſis? quia nouimus ante Chriſti aduentum venturum eſſe Heliam: negas te eſſe Heliam. Quærimus ne forte aliquis multum præueniens præco es, id eſt Propheta, & accepiſti hanc poteſtatem? nec Prophetam te eſſe dicis. Et non erat Propheta Ioannes,

maior

G maior erat quàm Propheta, quia dominus de illo tale
Matt.11. teſtimonium dedit, Quid exiſtis in deſertum videre,
arundinem vento agitari? Vtique non vento agitari
ſubaudi, quia non hoc erat Ioannes, qui quaſi à vento
moueretur. Qui enim à vento mouetur, circumflatur
omni ſpiritu ſeductorio. Sed quid exiſtis videre, ho-
minem mollibus veſtitum? Veſtiebatur enim Ioannes
aſperis, id eſt, tunica facta de pilis cameli. Ecce qui mol-
libus veſtiuntur, in domibus regum ſunt: non ergo exi-
ſtis videre hominem mollibus veſtitum. Sed quid exi-
ſtis videre, Prophetam? Ita dico vobis, maior quàm
Propheta hic: quia Prophetæ longe ante prænuncia-
uerunt, Ioannes præſentem demonſtrabat. *Quid er-
go tu baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque Prophe-
ta? Reſpondit eis Ioannes, & dixit, Ego baptizo in aqua, medius
autem veſtrum ſtetit quem vos neſcitis.* Humilis enim non
videbatur, & propterea lucerna accenſa eſt. Videte
quo modo det locum, qui aliud poſſet putari. *Ipſe
eſt qui poſt me venit, qui ante me factus eſt.* Sicut iam dixi-
mus, id eſt, antepoſitus eſt mihi, *Cuius ego non ſum di-
gnus vt ſoluam corrigiam calciamenti eius.* Quantum ſe ab-
Luca 14. iecit, & ideo multum eleuatus eſt, quoniam qui ſe hu-
H miliat, exaltabitur. Vnde debet videre ſanctitas ve-
ſtra, quia ſi Ioannes ſic ſe humiliauit, vt diceret, non
ſum ego dignus corrigiam ſoluere: quo modo ha-
bent humiliari, qui dicunt, nos baptizamus, nos quod
damus noſtrum eſt, & quod noſtrum eſt ſanctum eſt?
Ille dicit, non ego ſed ille: illi dicunt, nos. Non eſt di-
gnus Ioannes ſoluere corrigiam calciamenti eius: quod
ſi dignum ſe diceret, quàm humilis eſſet? Et ſi dignum
ſe diceret, & ſic diceret, Ille venit poſt me qui ante me
factus eſt, cuius tantummodo corrigiam calciamen-
ti dignus ſum ſoluere, multum ſe humiliaſſet. Quan-
do autem nec ad hoc dignum ſe dicit, vere plenus ſpi-
ritu ſancto erat, qui ſic ſeruus dominum agnouit, &
ex ſeruo amicus fieri meruit. *Hæc in Bethania facta ſunt
trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Altera autem die
vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus dei, ec-
ce qui tollit peccata mundi.* Nemo ſibi arroget & dicat,
quia ipſe auferat peccata. Vnde iam intendite, con-
tra quos ſuperbos intendebat digitum Ioannes: non-
dum erant nati hæretici, & iam oſtendebantur: con-
tra illos clamabat tunc à fluuio, contra quos modo
clamat ex Euangelio, Venit Ieſus, & quid dicit ille?
I Ecce agnus dei. Si agnus dei, innocens. Et Ioannes
agnus, an non & ipſe innocens? Sed quis innocens?
quantum innocens? omnes ex illa traduce veniunt, &
ex illa propagine, de qua cantat gemens Dauid, Ego
Pſal.50. in iniquitate conceptus ſum, & in peccatis mater mea
in vtero me aluit. Solus ergo ille agnus, qui non ſic
venit, non enim in iniquitate conceptus eſt, quia non
de mortalitate conceptus eſt: nec eum in peccatis
mater eius in vtero aluit, quem virgo concepit, virgo
peperit, quia fide concepit, fide ſuſcepit: ergo ecce
agnus dei, non habet iſte traducem de Adam: carnem
tantum ſumpſit de Adam, peccatum non aſſumpſit.
Qui non aſſumpſit de noſtra maſſa peccatum, ipſe eſt
qui tollit noſtrum peccatum: Ecce agnus dei, ecce qui
tollit peccata mundi. Noſtis quia quidam homines di-
cunt aliquando, Nos tollimus peccata hominibus,
quia ſancti ſumus. Si enim non fuerit ſanctus qui bap-
tizat, quo modo tollit peccata alterius, cum ſit ipſe ho-
mo peccator? Contra iſtas diſputationes verba no-
ſtra non dicamus, hunc legamus, Ecce agnus dei, ec-
ce qui tollit peccata mundi. Non ſit præſumptio ho-
minibus in homines, non tranſmigret paſſer in mon- Pſal.10.
tes, in domino confidat: & ſi leuat oculos ſuos in mon- K
tes, vnde veniet auxilium ei, intelligat quia auxilium Pſal.120.
eius à domino, qui fecit cœlum & terram. Tantæ ex-
cellentiæ Ioannes, dicitur ei, Tu es Chriſtus? dicit non:
tu es Helias? dicit non: tu es Propheta? dicit non. Qua-
re ergo baptizas? Ecce agnus dei, ecce qui tollit pec-
cata mundi. *Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit vir qui
ante me factus eſt, quia prior me erat.* Et poſt me ve-
nit, quia poſterior natus: ante me factus eſt, quia præ-
latus eſt mihi. Prior me erat, quia in principio erat ver-
bum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum.

Et ego neſciebam eum, dixit, *Sed vt manifeſtaretur Iſraeli,
propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit
Ioannes, dicens: quia vidi ſpiritum de cœlo deſcendentem quaſi
columbam, & manſit ſuper eum, & ego neſciebam eum. Sed qui
me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris
ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui bapti-
zat in ſpiritu ſancto. Et ego vidi & teſtimonium perhibui, quia
hic eſt filius dei.* Intendat modicum charitas veſtra, Io-
annes quando didicit Chriſtum? Miſſus eſt enim vt
baptizaret in aqua. Quæſitum eſt quare? Vt manifeſta- L
retur Iſraël, dixit, Quid profuit baptiſmum Ioannis?
Fratres mei, ſi profuit aliquid, & modo maneret, &
baptizarentur homines in baptiſmate Ioannis, & ſic
venirent ad baptiſmum Chriſti. Sed quid ait? Vt
manifeſtaretur Iſraëli, id eſt, ipſi populo Iſraël, vt ma-
nifeſtaretur Chriſtus, venit baptizare in aqua. Accepit
miniſterium baptiſmatis Ioannes, in aqua pœniten-
tiæ parare viam domino, non exiſtens dominus, ac
vbi cognitus eſt dominus, ſuperfluo ei via parabatur,
quia cognoſcentibus ſe ipſe factus eſt via. Itaque non
durauit diu baptiſmum Ioannis. Sed quo modo de-
monſtratus eſt dominus? Humilis, vt ideo acciperet
baptiſma Ioannis, in quo baptizaretur ipſe dominus:
& opus erat domino baptizari? Et ego interrogatus
cito reſpondeo, Opus erat domino naſci, opus erat
domino crucifigi, opus erat domino mori, ſepeliri.
Si ergo tantam ſuſcepit pro nobis humilitatem, bap-
tiſmum non erat ſuſcepturus? Et quid profuit quia ſuſ-
cipit baptiſmum ſerui? Vt tu non dedignareris ſuſ-
cipere baptiſmum domini. Intendat charitas veſtra.
Futuri erant aliqui in Eccleſia excelſioris gratiæ cate-
chumeni. Fit enim aliquando, vt videas catechume-
num abſtinentem ab omni concubitu, valefacientem M
ſeculo, renunciantem omnibus quæ poſſidebat, diſtri-
buentem pauperibus, & cathecumenus eſt: inſtructus
eſt etiam forte doctrina ſalutari, ſupra multos fideles.
Timendum eſt huic, ne dicat apud ſemetipſum de
baptiſmate ſancto quo peccata dimittuntur: quid plus
accepturus ſum? Ecce ego melior ſum illo fideli & illo
fideli: cogitans autem fideles, aut coniugatos, aut for-
te idiotas, aut habentes & poſſidentes res ſuas, quas ip-
ſe diſtribuit iam pauperibus, & meliorem ſe eſſe arbi-
trans quàm ille qui iam baptizatus eſt, dedignetur ve-
nire ad baptiſmum, dicens, Hoc ſum accepturus quod
habet ille: & proponat ſibi illos quos contemnit, &
quaſi ſordeat illi hoc accipere quod acceperunt infe-
riores: quia iam videtur ipſe ſibi melior, & tamen om-
nia peccata ſuper illum ſunt, & niſi venerit ad ſalutare
baptiſmum vbi peccata ſoluuntur, cum omni excellen-
tia ſua non poteſt intrare in regnum cœlorum. Sed vt
illam excellentiam inuitaret dominus ad baptiſmũ ſu-
um, vt peccata illi dimitterentur, venit ipſe ad baptiſ-
mũ ſerui ſui. Et cũ ipſe non haberet quod ei dimitteret,
nec quod

A nec quod in illo lauaretur, ſuſcepit à ſeruo baptiſmũ, & tanquam allocutus eſt filium ſuperbientẽ & extollentem ſe, ac dedignantẽ ſe forte accipere cũ idiotis, vnde ei poſsit ſalus venire, & quaſi dicens, Quantum te extendis? quantum te extollis? quanta eſt excellentia tua? quanta gratia tua? maior poteſt eſſe quàm mea? Si ego veni ad ſeruũ, tu dedignaris venire ad dominũ? Si ego ſuſcepi baptiſmũ ſerui, tu dedignaris à domino baptizari? Nam vt noueritis fratres mei, quia non ex neceſsitate alicuius vinculi peccati dominus veniebat ad ipſum Ioannẽ, ſicut dicunt alij Euangeliſtæ, cũ ad illũ veniret baptizandus dominus, ait ipſe Ioãnes, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Et quid ipſe ei reſpondit? Sine modo vt impleatur omnis iuſtitia. *Matth. 3.* Quid eſt impleatur omnis iuſtitia? Mori veni pro hominibus, baptizari non debeo pro hominibus? Quid eſt impleatur omnis iuſtitia? Impleatur omnis humilitas. Quid ergo? Non erat ſuſcepturus baptiſmũ à bono ſeruo, qui paſsionem ſuſcepit à ſeruis malis? Intẽdite ergo baptizato domino. Si propterea baptizauit Ioãnes, vt in ei⁹ baptiſmo dominus oſtenderet humilitatẽ, nemo alius baptizaretur baptiſmate Ioãnis. Multi autem baptizati ſunt baptiſmo Ioannis, baptizatus eſt & dominus bap- B tiſmo Ioannis, & ceſſauit baptiſmum Ioannis. Deinde iam miſſus eſt in carcerem Ioannes, & deinceps nemo baptizatus inuenitur illo baptiſmate. Si ergo propterea venit & Ioãnes baptizans, vt domini humilitas nobis demonſtraretur, vt quia ille ſuſcepit à ſeruo, nos non dedignaremur ſuſcipere à domino, dominum ſolum Ioannes baptizaret. Sed ſi ſolum dominum Ioannes baptizaret, nõ deeſſent qui putarẽt ſanctius fuiſſe baptiſmum Ioannis quàm Chriſti, quaſi baptiſmate Ioannis ſolus Chriſtus meruiſſet baptizari: baptiſmate autẽ Chriſti genus humanum. Intẽdat charitas veſtra. Baptiſmate Chriſti baptizati ſumus, non tantum nos, ſed & vniuerſus orbis terrarum, & baptizatur vſque in finẽ. Quis noſtrum poteſt ex aliqua parte comparari Chriſto, cui ſe Ioannes dixit indignũ ſoluere corrigiã calciamenti? Si ergo ille Chriſtus tantæ excellẽtiæ homo deus, ſolus baptizaretur baptiſmo Ioannis, quid dicturi erant homines? Quale baptiſmum habuit Ioannes? Magnum baptiſmum habuit, ineffabile ſacramentũ, Vide, quia ſolus Chriſtus meruit baptizari Ioãnis baptiſma- C te: atq; ita maior videretur baptiſmus ſerui, quàm baptiſmus domini. Baptizati ſunt & alij baptiſmate Ioannis, ne melior videretur baptiſma Ioannis quàm Chriſti. Baptizatus eſt autem & dominus, vt domino ſuſcipiente baptiſma ſerui, non dedignarentur alij ſerui ſuſcipere baptiſma domini. Ad hoc ergo miſſus erat Ioãnes: ſed nouerat Chriſtum an non nouerat? Si non nouerat, quare dicebat quãdo venit ad fluuium Chriſtus, Ego à te debeo baptizari, hoc eſt, ſcio qui ſis? Si ergo iã non nouerat, certe tunc cognouit quãdo vidit columbam deſcendentẽ. Manifeſtũ eſt quia colũba nõ deſcẽdit ſuper dominũ, niſi poſteaquam aſcẽdit ab aqua baptiſmi. Dominus baptizatus aſcẽdit ab aqua, aperti ſũt cœli, & vidit ſuper eũ columbã. Si ergo poſt baptiſmũ deſcendit columba, antequam baptizaretur dominus, dixit illi Ioãnes, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari: ante illum nouerat qui dixit, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Quomodo ergo dixit, Et ego neſciebam eũ, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentẽ ſicut columbam, & manentẽ ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto? Non parua quæſtio eſt fratres mei. Si vidiſtis quæſtionem, nõ paruum vidiſtis: ſuper- D eſt vt ipſius ſolutionem dominus det. Tamen illud dico, ſi vidiſtis quæſtionem non eſt paruum. Ecce poſitus eſt Ioãnes ante oculos veſtros ſtans ad fluuium Ioannes Baptiſta. Ecce venit dominus adhuc baptizandus, nondum baptizatus. Audi vocem Ioannis, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Eccè iam cognoſcit dominum, à quo vult baptizari. Baptizatus dominus aſcẽdit ab aqua, aperiuntur cœli, deſcẽdit ſpiritus, modo illum cognoſcit Ioãnes. Si modo illum cognoſcit cur dixit antea: Ego à te debeo baptizari? Si autem non eum modo cognoſcit, quia iam nouerat eũ, quid eſt quod dixit, Non nouerã eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentẽ ſicut columbam, & manentem ſuper eũ, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Fratres, ſi iſta quæſtio hodie ſoluatur, grauat vos, nõ dubito: quia iam multa dicta ſunt. Sciatis autem talem iſtam quæſtionem eſſe, vt hæc ſola perimat partem Donati. Ad hoc dixi charitati veſtræ, vt intẽtos vos facerem: ſimiliter vt ſoleo, ſimul vt oretis pro nobis & pro vobis, vt & nobis det domin⁹ digna loqui, & vos digna capere mereamini. Interim hodie dignamini differre: ſed hoc breuiter dico interim, donec ſoluatur. E Interrogate pacifice, ſine rixa, ſine contentione, ſine altercationibus, ſine inimicitiis: & vobiſcum quærite, & alios interrogate & dicite, Hanc quæſtionem propoſuit nobis hodie Epiſcopus noſter, aliquando ſi dominus cõceſſerit ſoluturus eam. Sed ſiue ſoluatur ſiue nõ ſoluatur, putate me propoſuiſſe quod me mouet. Moueor enim multum. Dicit Ioãnes, Ego à te debeo baptizari, tanquam Chriſto cognito. Si enim non nouerat eum à quo voluit baptizari, temere dicebat, Ego à te debeo baptizari: nouerat ergo eũ. Si nouerat eum, quid eſt ergo quod dicit, Nõ noueram eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum ſicut columbam, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Quid dicturi ſumus? Quia non ſcimus quando venerit columba. Ne forte ibi lateat, legantur alij Euangeliſtæ, qui planius illud dixerunt, & inuenimus apertiſsime tunc deſcendiſſe columbam, cum dominus ab aqua aſcẽdit: ſuper baptizatum enim Chriſtum aperti ſunt cœli, & vidit ſpiritum ſanctũ deſcendentem. Si iam baptizatum co- F gnouit venienti ad baptiſma quomodo dicit, Ego à te debeo baptizari? Hanc vobiſcũ interim ruminate, hãc vobiſcum conferte, hanc vobiſcũ tractate. Præſtet dominus deus noſter, vt antequã à me audiatis, alicui veſtrum priori eã reuelet. Tamen fratres hoc ſciatis, quia per iſtius quæſtionis ſolutionem pars Donati de baptiſmi gratia, vbi nebulas obtendunt imperitis, & retia tendunt auibus volantibus, ſi frontem habeãt, omnino non habebunt, omnino eorum ora claudentur.

Ex eo quod ſcriptum eſt, Et ego neſciebam eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille dixit mihi, Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Tractatus V.

SICVT dominus voluit, ad diem promiſsionis noſtræ peruenimus, præſtabit etiam hoc, vt ad ipſius promiſsionis redditionem peruenire poſsimus. Tũc enim ea quę dicimus, & nobis & vobis vtilia ſunt ſi ab ipſo ſunt. Quæ autẽ ab homine ſunt, mẽdacia ſunt, ſicut ipſe dixit dominus noſter Ieſus Chriſtus, Qui loquitur mendaciũ, de ſuo loquitur. *Ioan. 8.*

G Nemo habet de ſuo niſi mendaciũ & peccatũ. Si quid
autem homo habet veritatis atque iuſtitiæ, ab illo fon-
te eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi
guttis quibuſdã irrorati, & in hac peregrinatione in-
terim conſolati, ne deficiamus in via, venire ad eius re-
quiẽ ſatietatémque poſsimus. Si ergo qui loquitur mẽ-
dacium, de ſuo loquitur: qui loquitur veritatem, de
deo loquitur. Verax Ioannes, veritas Chriſtus. Verax
Ioannes, ſed omnis verax à veritate verax eſt. Si ergo
verax Ioannes, & verax eſſe homo non poteſt niſi à ve-
Ioan.14. ritate, à quo erat verax niſi ab eo qui dixit, Ego ſum ve-
ritas? Non ergo poſſet dicere, aut veritas contra vera-
cem, aut verax contra veritatem. Veracem veritas mi-
ſit, & ideo verax erat, quoniam à veritate miſſus erat.
Si veritas Ioannem miſerat, Criſtus eum miſerat: ſed
quod Chriſtus cum patre facit, pater facit: & quod pa-
ter cum Chriſto facit, Chriſtus facit: nec ſeorſum pater
aliquid facit ſine filio: nec ſeorſum aliquid filius ſine
patre. Inſeparabilis charitas, inſeparabilis vnitas, inſe-
parabilis maieſtas, inſeparabilis poteſtas, ſecundũ hæc
verba quæ ipſe poſuit, Ego & pater vnum ſumus. Quis
Ioan.10. ergo miſit Ioannem? Si dicamus pater, verum dicimus:
H ſi dicamus filius, verum dicimus: manifeſtius autem vt
dicamus, pater & filius. Quẽ miſit ergo pater & filius,
vnus deus miſit, quia filius dixit, Ego & pater vnũ ſu-
mus: quomodo ergo neſciebat eũ à quo miſſus eſt? Di-
xit enim, Ego neſciebam eum, ſed qui me miſit bapti-
zare in aqua, ipſe mihi dixit, Interrogo Ioannem, qui te
miſit baptizare in aqua, quid tibi dixit? Super quem vi-
deris ſpiritum deſcendentẽ, ſicut columbã, & manen-
tem ſuper eũ, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc
tibi ô Ioãnes dixit, qui te miſit: manifeſtũ eſt quia hoc,
quis ergo te miſit? Forte pater. Verus deus pater, & ve-
ritas deus filius: ſi pater ſine filio te miſit, deus ſine veri-
tate te miſit. Si ideo autem verax es, quia veritatem lo-
queris, & ex veritate loqueris, non te miſit pater ſine fi-
lio, ſed ſimul te miſit pater & filius: ſi ergo & filius te
miſit cum patre, quomodo neſciebas eum à quo miſſus
es? Quem videras in veritate, ipſe te miſit, vt agnoſce-
retur in carne & dixit, Super quem videris ſpiritũ de-
ſcendentem ſicut columbam & manentem ſuper eum,
ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc audiuit Ioã-
nes, vt noſſet eũ quem nõ nouerat, an vt plenius noſſet
I quem iam nouerat? Si enim omni ex parte non noſſet,
Matth.3. venienti ad fluuium vt baptizaretur nõ diceret, Ego à
te debeo baptizari, & tu venis ad me? Nouerat ergo.
Quando autem colũba deſcendit? Iam baptizato do-
mino, & ab aqua aſcendente. At ſi ille qui eum miſerat,
dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendẽtem ſicut
columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui bapti-
zat in ſpiritu ſancto, & non nouerat eum, ſed columba
deſcendente cognouit eum. Colũba vero tunc deſcen
dit, quando dominus ab aqua aſcendit. Tunc autẽ co-
gnouerat Ioannes dominum, quãdo ad eum dominus
ad aquam veniebat: manifeſtatur nobis, quia Ioannes
ſecundum aliquid nouerat, ſecundum aliquid nõdum
nouerat dominum. Niſi autẽ hoc intellexerimus, men-
dax erat: quomodo ergo erit verax agnoſcẽs, qui dixit,
Tu ad me venis, ego autẽ à te debeo baptizari? Verax
eſt cum hoc dicit. Et quomodo rurſus verax eſt cũ di-
cit, Ego non noueram eum: ſed qui miſit me baptizare
in aqua, ipſe mihi dixit, ſuper quem videris ſpiritũ de-
ſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eũ,
ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Innotuit per co-
lumbã dominus, non ei qui ſe nõ nouerat, ſed ei qui in
eo aliquid nouerat, aliquid non nouerat. Noſtrũ eſt er- K
go quærere, quid in eo Ioãnes nondum nouerat, & per
columbam didicit. Quare miſſus eſt Ioãnes baptizans
iam memini me quantũ potui dixiſſe charitati veſtræ.
Si enim baptiſmũ Ioannis neceſſariũ erat ſaluti noſtrę,
& modo debuit exerceri. Non enim modo nõ ſaluan-
tur homines, aut modo plures nõ ſaluãtur, aut alia tũc
ſalus erat, & alia modo. Si mutatus eſt Chriſtus, mutata
eſt & ſalus. Si ſalus in Chriſto eſt, & idem ipſe Chriſt⁹
eſt, eadem nobis ſalus eſt. Sed quare miſſus eſt Ioannes
baptizans? quia oportebat baptizari Chriſtum: quare
oportebat baptizari Chriſtũ? quia oportuit naſci Chri-
ſtum, quia oportuit crucifigi Chriſtũ. Si enim viã hu-
militatis demonſtraturus aduenerat, & ſeipſum factu-
rus ipſam humilitatis viã, in omnibus ab eo implenda
erat humilitas. Autoritatẽ dare baptiſmo ſuo hinc di-
gnatus eſt, vt cognoſcerẽt ſerui ſui, quãta alacritate de-
berent currere ad baptiſmum domini, quando ipſe nõ
dedignatus eſt ſuſcipere baptiſmũ ſerui. Donatũ enim
erat hoc Ioanni, vt ipſius baptiſmũ diceretur. Hoc at-
tendat, & diſtinguat, & nouerit charitas veſtra, baptiſ-
mum quod accepit Ioannes, baptiſmũ Ioannis dictum
eſt. Nullus ante illũ iuſtorũ, nullus poſt illum vt acci- L
peret baptiſmum, quod baptiſmũ ipſius diceretur, acce
pit: ſolus tale donum accepit: accepit quidẽ, nõ enim à
ſe poſſet aliquid. Si enim à ſe quis loquitur, mẽdacium
de ſuo loquitur. Et vnde accepit, niſi ab ipſo domino
Ieſu Chriſto? Ab illo vt baptizare poſſet accepit, quem
poſtea baptizauit. Nolite mirari, Sic enĩ hoc fecit Chri
ſtus in Ioanne, quomodo quiddam fecit in matre. De
Chriſto enim dictum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.
Si omnia per ipſum, & Maria per ipſũ facta eſt, de qua
poſtea natus eſt Chriſtus. Intẽdat charitas veſtra, quo-
modo creauit Mariã, & creatus eſt per Mariam: ſic de-
dit baptiſmũ Ioanni, & baptizatus eſt à Ioãne. Ad hoc
ergo accepit baptiſmum à Ioãne, vt accipiẽs quod in-
ferius erat ab inferiore, ad id quod ſuperius erat horta-
retur inferiores. Sed quare nõ ſolus ipſe baptizatus eſt
à Ioanne, ſi ad hoc miſſus erat Ioãnes, per quem bapti-
zaretur Chriſt⁹, vt pararet viã domino, id eſt, ipſi Chri
ſto? Et hoc iam diximus. Sed cõmemoramus, quæ ne-
ceſſaria ſunt præſenti quæſtioni, Si ſolus dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus baptizatus eſſet baptiſmate Ioannis,
tenete quod diximus, non tantũ valeat ſeculum vt de- M
leat è cordibus veſtris, quod ibi ſcripſit ſpiritus dei. Nõ
tantum valeant ſpinæ curarũ, vt ſuffocent ſemen quod
ſeminatur in vobis. Quare enim cogimur eadẽ repe-
tere, niſi quia de memoria cordis veſtri ſecuri non ſu-
mus? Si ergo ſolus dominus baptizat⁹ eſſet baptiſmate
Ioannis, nõ deeſſent qui ſic eum haberent, vt putarent
baptiſmum Ioannis maiorem eſſe, quàm ſit baptiſma
Chriſti. Dicerent enim, Vsqueadeo illud baptiſma ma-
ius eſt, vt ſolus Chriſtus eo baptizari meruiſſet. Ergo vt
daretur nobis à domino exemplũ humilitatis, ad perci
piendam ſalutem baptiſmatis, Chriſtus ſuſcepit quod
ei opus nõ erat, ſed propter nos opus erat. Et rurſus, ne
hoc ipſum quod accepit à Ioãne Chriſtus, præponere-
tur baptiſmati Chriſti, permiſsi ſunt & alij baptizari à
Ioanne: ſed qui baptizati ſunt à Ioanne, nõ eis ſuffecit,
Baptizati ſunt enim baptiſmo Chriſti, quia non bap-
tiſmus Chriſti erat baptiſmus Ioannis. Qui accipiunt
baptiſmum Chriſti, baptiſmum Ioannis non quærunt:
qui acceperũt baptiſmum Ioannis, baptiſmum Chriſti
quæſierunt. Ergo Chriſto ſuffecit baptiſmus Ioannis.
Quomodo nõ ſufficeret, quãdo nec ipſe erat neceſſa-
rius? Illi

A riuſ? Illi enim nullum baptiſmum erat neceſſarium, ſed ad hortãdos nos ad baptiſma ſuum, ſuſcepit baptiſmũ ſerui. Et ne præponeretur baptiſmũ ſerui baptiſmo domini, baptizati ſũt alij baptiſmate cõſerui. Sed qui baptizati ſunt baptiſmate conſerui, oportebat vt baptizarentur baptiſmate domini. Qui autẽ baptizantur baptiſmate domini, non opus habẽt baptiſmate conſerui. Quoniã ergo acceperat Ioannes baptiſmũ quod proprie Ioannis diceretur: dominus autem Ieſus Chriſtus baptiſmũ ſuũ noluit alicui dare, non vt nemo baptizaretur baptiſmo domini, ſed vt ſemper ipſe dominus baptizaret: id actũ eſt vt per miniſtros domin⁹ baptizaret, id eſt, vt quos miniſtri domini baptizaturi erãt, dominus baptizaret, nõ illi. *De conſe. diſt. 4. cap. Aliud.* Aliud eſt enim baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur: non qualis eſt ille, per cuius miniſteriũ datur. *4. ſen. diſt. cap. 1.* Tale erat baptiſmum Ioannis, qualis Ioannes: baptiſma iuſtum tanquam iuſti, tamen hominis, ſed qui acceperat à domino talem gratiam, vt dignus eſſet præire iudicem, & eũ digito oſtẽdere, & implere vocẽ prophetiæ illius, Vox clamantis in deſerto, parate viam domini. *4. ſentẽ. di. 5. cap. 2.* Tale autem baptiſma domini, qualis dominus: ergo baptiſma domini diuinum, quia dominus deus. B Potuit autẽ dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi vellet, dare poteſtatem alicui ſeruo ſuo, vt daret baptiſmum ſuum tanquam vice ſua, & transferret à ſe baptizandi poteſtatem, & cõſtitueret in aliquo ſeruo ſuo, & tantã vim daret baptiſmo tranſlato in ſeruũ, quantã vim haberet baptiſmus datus à domino. Hoc noluit ideo, vt in illo ſpes eſſet baptizatorum, à quo ſe baptizatos agnoſcerent. Noluit ergo ſeruũ ponere ſpem in ſeruo. Ideoq; clamabat Apoſtolus, cum videret homines, volentes ponere ſpem in ſeipſo: *1. Corin. 1.* Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Baptizauit ergo Paulus tanquã miniſter, non tanquam ipſa poteſtas. *De cõſe. di. 4. c. Aliud* Baptizauit autem dominus tanquam poteſtas. Intendite, & potuit hanc poteſtatẽ ſeruis dare, ſed noluit: ſi enim daret hanc poteſtatem ſeruis, id eſt, vt & ipſorum eſſet quod domini erat, tot eſſent baptiſmata quot eſſent ſerui, vt quomodo dictũ eſt, baptiſma Ioãnis, ſic diceretur baptiſma Petri, ſic baptiſma Pauli, ſic baptiſma Iacobi, baptiſma Thomæ, Matthæi, Bartholomęi. Illud enim baptiſma Ioannis dictum eſt. Sed forte aliquis reſiſtit & di C cit, Proba nobis quia illud baptiſma Ioannis dictum eſt. Probabo, ipſa veritate dicente, quãdo interrogauit *Matth. 21.* Iudæos, Baptiſma Ioannis vnde eſt, de cœlo, an ex hominibus? Ergóne tot baptiſmata dicerẽtur, quot eſſent ſerui qui baptizarent accepta poteſtate à domino: ſibi tenuit dominus baptizandi poteſtatem, ſeruis miniſteriũ dedit. Dicit ſe ſeruus baptizare, recte dicit: ſicut Apoſtolus dicit, *1. Corin. 1.* Baptizaui autẽ & Stephanæ domũ, ſed tanquam miniſter. Ideo ſi ſit & malus, & contingat illi habere miniſterium, & ſi eum homines non nouerunt, & deus eum nouit, permittit deus baptizari per eũ, qui ſibi tenuit poteſtatem. Hoc autem Ioannes nõ nouerat in domino: quia domin⁹ erat: nouerat, quia ab ipſo debebat baptizari nouerat: & cõfeſſus eſt: quia veritas erat ille, & ille verax miſſus à veritate, hoc nouerat. Sed qd in eo nõ nouerat? Quia ſibi retenturus erat baptiſmatis ſui poteſtatem, & non eam tranſmiſſurus, & tranſlaturus in aliquẽ ſeruum: ſed ſiue baptizaret in miniſterio ſeruus bonus, ſiue baptizaret in miniſterio ſeruus malus, non ſciret ſe ille qui baptizaretur baptizari, niſi ab illo, qui ſibi tenuit baptizãdi poteſtatem. Et vt noueritis fratres, quia hoc in illo nõ nouerat Ioannes, & hoc D didicit per columbam: dominum enim nouerat, ſed eũ *Ioan. 1.* baptizandi ſibi poteſtatem retenturum, & nulli ſeruo eam daturum, nondum nouerat: ſecundũ hoc dixit, Et ego neſciebã eum. Et vt noueritis, quia ibi hoc didicit, attendite ſequẽtia, Sed qui miſit me baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritũ deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Quid ipſe eſt? domin⁹. Sed iã nouerat dominũ. Ergo putate huc uſque dixiſſe Ioãnẽ, Ego nõ noueram eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit. Quærimus quid dixerit: ſequitur, Super quem videris ſpiritum deſcendentem tanquam columbam, & manentem ſuper eum: non dico ſequẽtia, Interim attendite, Super quẽ videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt. Sed quid ipſe eſt? Quid me voluit per columbã docere, qui me miſit, quia ipſe erat domin⁹? Iam noueram à quo miſſus eram: iam noueram eum cui dixi, Tu ad me venis baptizari, ego à te debeo baptizari, vſqueadeo ergo noueram dominũ, vt ego ab eo vellẽ baptizari, nõ vt à me ipſe baptizetur. Et tũc mihi dixit, Sine modo impleatur omnis iuſtitia, Pati veni, baptizari nõ E veni? † Impleatur omnis iuſtitia ait mihi deus me⁹, *Matth. 3.* *† aliàs debeo.* impleatur omnis iuſtitia: doceam, perferam plenam humilitatem. Noui ſuperbientes * in futuro populo meo: ** aliàs ſupervenientes* noui aliquos in aliqua excellentiori gratia futuros homines, vt cũ viderint idiotas aliquos baptizari, illi quia meliores ſibi videntur, ſiue continentia, ſiue eleemoſynis, ſiue doctrina, dedignabunt̃ fortaſſe accipere, quod illi inferiores acceperunt. Oportet vt ſanem eos, vt nõ dedignẽtur venire ad baptiſma domini, quia ego veni ad baptiſma ſerui. Iã ergo hoc nouerat Ioannes, & nouerat dominum. Quid ergo docuit colũba? Quid voluit per columbam, id eſt, per ſpiritum ſanctum, ſic venientem docere qui miſerat eum, cum ait, Super quem videris ſpiritum deſcendentẽ ſicut columbam, & manentẽ ſuper eũ, ipſe eſt θ dominus. θ Quis ipſe eſt? Dominus. Noui. Sed nũquid hoc iam noueras, quia dominus iſte habẽs baptizandi poteſtatem, eam poteſtatem nulli ſeruo daturus eſt, ſed ſibi eam retenturus eſt: vt omnis qui baptizatur per ſerui miniſterium, non imputet ſeruo ſed domino? Nunquid hoc iam noueras? Nõ hoc noueram ab eo qui mihi dixit: Super quẽ videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentẽ F ſuper eũ, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: nõ ait, ipſe eſt dominus: non ait, ipſe eſt Chriſtus: non ait, ipſe eſt Ieſus: nõ ait, ipſe eſt qui natus eſt de virgine Maria, poſterior te & prior te, non ait hoc: iam enim hoc nouerat Ioannes. Sed quid nõ nouerat? Tantam poteſtatem baptiſmatis ipſum dominũ habiturum & ſibi retenturũ, ſiue pręſentem in terra, ſiue abſentem corpore in cœlo, & præſentẽ maieſtate ſibi retenturũ baptiſmatis poteſtatem: ne Paulus diceret baptiſma meũ: ne Petrus diceret baptiſma meum, ideo videte & intendite voces Apoſtolorũ. Nemo Apoſtolorum dixit baptiſma meum: quamuis vnum omnium eſſet Euangelium, tamen inuenies dixiſſe. Euangelium meum non inuenis dixiſſe baptiſma meum. Hoc ergo didicit Ioannes, fratres mei. Quod didicit Ioannes per columbam, diſcamus & nos. Non enim columba Ioannẽ docuit, & Eccleſiam non docuit, cui Eccleſiæ dictum eſt, Vna *Canti. 6.* eſt columba mea. Columba doceat columbã, nouerit columba, quid Ioannes didicerit per columbã. Spiritus ſanctus in ſpecie colũbę deſcendit. Hoc autẽ quod

G diſcebat Ioannes per columbam, quare in columba di
dicit? Oportebat enim vt diſceret, nec hoc forte opor-
tebat niſi vt per columbam diſceret. Quid dicam de
columba fratres mei? Aut quãdo mihi ſufficit facultas
vel cordis vel linguæ, dicere quomodo volo: & forte
nõ digne volo quomodo dicendũ eſt: nec ſic tamẽ poſ
ſum dicere quomodo volo: quãto minus quomodo di
cendũ eſt. Ego à melioee hoc audire vellẽ, nõ vobis di-
De cõſecra. cere. Diſcit Ioãnes eum quẽ nouerat, ſed in eo diſcit in
diſt. 4. cap. quo eum nõ nouerat, in quo nouerat nõ diſcit. Et quid
Baptiſmus. nouerat? Dominum. Quid nõ nouerat? Poteſtatem do-
4. ſẽ. di. 5. minici baptiſmi in nullum hominem à domino trãſi-
cap. 2. turam: ſed miniſteriũ plane tranſiturum, poteſtatem à
domino in neminem miniſtrorum, miniſterium & in
bonos & in malos. Nõ exhoereat columba miniſteriũ
malorum, reſpiciat domini poteſtatem. Quid tibi facit
malus miniſter, vbi bonus eſt dominus? Quid te impe-
dit malitioſus præco, vbi beneuolus eſt iudex? Ioannes
didicit per columbam hoc. Quid eſt quod didicit? Ipſe
eepetat: Ipſe mihi dixit, inquit, Super quem videris ſpi-
ritum deſcendentẽ ſicut columbam, & manentem ſu-
H per eum, hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Nõ ergo
te decipiant ô columba, ſeductores qui dicunt, Nos ba
ptizamus. Columba agnoſce, quid docuit colũba, Hic
eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Per columbã diſcitue
quia hic eſt: & tu eius poteſtate putas te baptizari, cuius
miniſterio baptizaris? Si tu hoc putas, nondũ es in coe-
pore columbæ: & ſi nũ es in corpore columbæ, nõ mi-
randum quia ſimplicitatẽ nõ habes. Simplicitas enim
maxime per columbam demonſtratur. Quare per ſim-
plicitatem columbæ dicit Ioannes, quia hic eſt qui ba-
ptizat in ſpirituſancto, fratres mei, niſi quia colũbæ nõ
erant qui Eccleſiã diſsipauerunt? accipitres erãt, milui
erant. Non laniat columba, & vides illos inuidiã nobis
facere, quaſi de perſecutionibus quas paſsi ſunt. Cor-
porales quidẽ paſsi quaſi perſecutiones, cum eſſent fla-
gella domini manifeſte dantis diſciplinam ad tempus
ne damnet in æternũ, ſi eam nõ cognouerint, ſeq; coe-
eexerint. Illi vero perſequuntur Eccleſiã qui dolis per-
ſequũtur. Illi grauius cor feriunt, qui linguæ gladio fe-
riunt. Illi acerbius ſanguinẽ fundũt, qui Chriſtũ quan-
tum in ipſis eſt, in homine occidũt. Perterriti videntur
quaſi iudicio poteſtatum. Quid tibi facit poteſtas ſi bo-
Rom. 13. nus es? Si autẽ malus es, time poteſtatẽ: non enim fru-
I ſtra gladium portat, dicit Apoſtolus. Tuũ gladiũ noli
educere, quo percutis Chriſtũ. Chriſtiane, quid tu per-
ſequeris in Chriſtiano? Quid in te perſecutus eſt Impe-
eator? Carnẽ perſecut[us] eſt, tu in Chriſtiano ſpiritũ per-
ſequeris. Nun occidis tu carnẽ, & tamen nec carni pae-
cunt, & tamẽ quotquot potuerunt cædẽdo necauerũt,
nec ſuis nec alienis pepercerũt. Notum eſt hoc omni-
bus. Inuidioſa eſt poteſtas, quia legitima eſt. Inuidioſe
facit, qui iure facit: ſine inuidia facit, quia præter leges
facit. Attendat vnuſquiſque veſtrũ fratres mei, quid ha-
beat Chriſtianus. Quod homo eſt, cõmune cũ multis:
quod Chriſtianus eſt, ſecernitur à multis, & plus ad illũ
pertinet quod Chriſtian[us], quàm quod homo: nã quod
Chriſtianus, renouatur ad imaginem dei, à quo homo
factus eſt ad imaginem dei: quod autem homo poſſet
& malus, poſſet & Pagan[us], poſſet & idololatra? Hoc tu
perſequeris in Chriſtiano quod melius habet: hoc e-
nim illi vis auferre vnde viuit. Viuit enim temporali-
ter ſecundũ ſpiritum vitæ, quo corpus animatur: viuit
autem ad ęternitatem ſecundum baptiſma, quod acce-
pit à domino: hoc illi vis tollere quod accepit à domi-
no: hoc illi vis tollere, vnde viuit. Latrones eos quos K
volunt ſpoliare ſic volunt, vt ipſi plus habeant, & illi
nihil habeant: tu & tollis huic, & apud te nõ erit plus:
non enim plus tibi fit, quia huic tollis. Sed vere hoc fa-
ciunt. Qui? Hi qui tollunt animam, & alteri tollunt, &
ipſi duas animas nõ habẽt. Quid ergo vis auferre? vnde
tibi diſplicet, quẽ vis rebaptizare? Dare nõ potes quod
iam habet, ſed facies negare quod habet. Quid acerbi[us]
faciebat Paganus, perſecutor Eccleſiæ? Exerebantur gla
dij aduerſus martyres, emittebãtur beſtię, ignes admo-
uebantur. Vt quid iſta? vt diceret qui iſta patiebatur, nõ
ſum Chriſtianus. Quid doces tu eũ quem vis eebapti-
zare, niſi vt primo dicat, nõ ſum Chriſtianus? Ad quod
aliquãdo perſecutor proferebat flãmã, ad hoc tu pro-
ducis linguã. Seducendo facis, quod ille occidẽdo nõ
fecit. Et quid eſt quod datur[us] es, & cui daturus es? Si ti-
bi verũ dicat, & nõ ſeduct[us] à te, mentiatur. dicturus eſt,
habeo. Interrogas, habes baptiſma? habeo dicit. Quan-
diu habeo, dicit, inquis, non ſum daturus. Et noli dare:
quod enim vis dare, hęrere in me nõ poteſt, quia quod
accepi, auferri à me nõ poteſt: ſed tamẽ expecta, videã
quid me vis docere. Dic, inquit, primo, non habeo: ſed L
hoc habeo. Si dixero non habeo, mentiar. Quod enim
habeo, habeo. Non habes, inquit: Doce quia nõ habeo:
Malus tibi dedit: ſi malus Chriſtus, malus mihi dedit:
Non, inquit, malus Chriſtus: ſed non tibi Chriſtus de-
dit. Quis ergo mihi dedit? reſponde, Ego me à Chriſto
ſcio accepiſſe. Dedit tibi, ĩquit, ſed traditor neſcio quis,
non Chriſtus. Videro quis fuerit miniſter, videro quis
fuerit pręco. De officiali non diſputo, iudicẽ attẽdo: &
forte quod obiicis officiali mẽtiris. Sed nolo diſcutere
cauſam officialis ſui, cognoſcat domin[us] amborũ. Foe-
te ſi exigã vt probes, nõ probas, imò mentiris. Probatũ
eſt te probare nõ potuiſſe: ſed nõ ibi pono cauſam me-
am, ne cũ ſtudioſe cœpero defẽdere homines innocẽ-
tes, putes me ſpem meã, vel in hominibus innocẽtibus
poſuiſſe. Fuerit homines qualeſlibet: ego à Chriſto ac-
cepi, à Chriſtò baptizatus ſum. Nõ, inquit, ſed ille Epi-
ſcopus te baptizauit, & ille Epiſcopus illis cõmunicat.
A Chriſto ſum baptizatus, ego noui, Vnde noſti? Do-
cuit me colũba, quã vidit Ioãnes. O milue male, nõ me
dilanias à viſceribus colũbę. In colũbæ mẽbris nume-
ror, quia quod colũba docuit hoc noui. Et docuit hoc?
Neſcio. Tu mihi dicis, ille te baptizauit, aut ille te ba- M
ptizauit: per colũbã mihi & tibi dicitur, Hic eſt qui ba-
ptizat. Cui credo, miluo an colũbæ? Certe tu mihi dic,
vt per illã lucernã cõfundaris, qua cõfuſi ſunt & prio-
res tui inimici, pares tui Phariſæi, qui cũ interrogarent
dominũ, in qua poteſtate iſta faceret: interrogo & ego *Matth. 21.*
vos, inquit, vnũ iſtum ſermonẽ, dicite mihi, Baptiſmũ
Ioãnis vnde erat, de cœlo an ex hominibus? Et illi qui
præparabãt iaculari dolos, irretiti ſunt quæſtione, cœ-
perũt voluere apud ſemetipſos, & dicere, Si dixerimus
quia de cœlo eſt, dicturus eſt nobis, quare non credidi-
ſtis ei? Ioãnes enĩ dixerat de domino: Ecce agnus dei,
ecce qui tollit peccata mundi. Quid ergo quæritis, in
qua poteſtate iſta facio? O lupi in poteſtate agni facio
quæ facio: ſed vt noſſetis agnũ, quare non credidiſtis
Ioãni, qui dixit, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
mundi? Scientes ergo illi quid dixiſſet Ioannes de do-
mino, dixerunt apud ſe: Si dixerimus quia de cœlo eſt
baptiſmum Ioannis, dicet nobis, quare ergo non cre-
didiſtis ei? Si dixerimus, quia ex hominibus eſt, lapi-
dabimur à populo, quia ſicut Prophetam habent Io-
annem. Hinc timebãt homines, hinc veritatem fateri
confun-

A confundebantur. Tenebræ tenebras reſponderũt,ſed à
luce ſuperatæ ſunt. Quid enim reſpõderũt? Neſcimus.
Quod ſciebãt dixerũt,neſcimus: & dominus, Nec ego
vobis dico,inquit,in qua poteſtate iſta facio. Et confuſi
ſunt primi inimici: vnde? de lucerna: quis erat lucerna?
Ioãnes. Probamus quia lucerna erat? Probamus: dominus
enim dicit, Ille erat lucerna ardẽs & lucens. Pro-
Pſal.131. bamus,quia & de ipſo confuſi ſunt inimici: Pſalmũ au-
di, Paraui, ioquit, lucernã Chriſto meo, inimicos eius
ioduã confuſione. Adhuc in huius vitæ tenebris ad lu-
cernã fidei ambulamus: teneamus & nos lucernã Io-
annẽ, cõfundamus & inde inimicos Chriſti, imò ipſe
cõfundat inimicos ſuos per lucernam ſuã. Interroge-
mus & nos quod dominus Iudæos, interrogem⁹ & di-
camus, Baptiſma Ioãnis vnde eſt? de cœlo an ex homi-
nibus? Quid dicturi ſunt? Videte ſi nõ & ipſi tanquam
inimici de lucerna confundãtur. Quid dicturi ſunt? Si
dixerint ex hominibus, & ipſi ſui eos lapidabũt. Si autẽ
dixerint, de cœlo, dicamus eis, quare ergo nõ credidi-
ſtis ei? Et dicunt fortaſſe, credimus ei. Quomodo ergo
dicitis quia vos baptizatis: & Ioãnes dicit, Hic eſt qui
B baprizat? Sed miniſtros, inquiunt, tanti iudicis iuſtos o-
De cõſe.di. portet eſſe, per quos baptizat. Et ego dico & omnes di-
4.cap. Ba- cimus, quia iuſtos oportet eſſe tanti iudicis miniſtros.
ptiſmus. Sint miniſtri iuſti ſi volunt. Si autẽ noluerint eſſe iuſti,
4.ſentẽ.di. qui io cathedra Moyſi ſedẽt, ſecurũ me fecit magiſter
5.cap.1. meus, de quo ſpiritus eius dixit, Hic eſt qui baptizat.
Matth. 23. Quomodo ſecurũ me fecit? Scribæ, inquit, & Phariſæi
ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ
autẽ faciunt, facere nolite, dicunt enim & nõ faciũt. Si
fuerit miniſter iuſtus, computo illum cum Paulo, com
puto illum cum Petro, cum iſtis computo iuſtos mioi-
ſtros: quia vere iuſti miniſtri gloriam ſuam non quæ-
runt: miniſtri enim ſunt, pro iudicibus haberi nolũt, ſpẽ
in ſe poni exhorreſcunt. Ergo cõputo cum Paulo iuſtũ
1.Corin.3. miniſtrum. Quid enim dicit Paulus? Ego plantaui, A-
pollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Neque qui
plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ
dat deus. Qui vero fuerit ſuperbus miniſter, cum dia-
bolo computatur, ſed non contaminatur donum Chri
ſti: quod per illũ fluit, purum eſt: quod per illum tranſit
liquidum, venit ad fertilem terram: Puta quia ipſe la-
pideus eſt: quia ex aqua fructũ ferre non poteſt. per la-
pideum canalem trãſit aqua ad areolas: in canali la-
C pideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fru-
ctum affert. Spiritalis enim virtus ſacramenti ita eſt vt
lux, & ab illumioandis pura excipitur, & ſi per immun
dos tranſeat, ooo inquinatur. Sint planè miniſtri iuſti,
& gloriam ſuam non quærant, ſed illius cuius miniſtri
ſunt. Non dicãt, baptiſma meum eſt, quia non eſt ipſo-
rum: attendant ipſum Ioannem, Ecce Ioannes plenus
erat ſpiritusancto, & baptiſma de cœlo habebat, nõ ex
hominibus. Sed quaten⁹ habebat? Ipſe dixit, Parate viã
domino. Vbi autẽ cognitus eſt dominus, ipſe factus eſt
via, non iam opus erat baptiſmate Ioannis, quo parare-
tur via domino. Tamen quid nobis ſolent dicere, Ecce
poſt Ioannẽ baptizatum eſt: antequam enim bene iſta
quæſtio tractaretur in Eccleſia catholica, multi in ea er-
rauerũt, & magoi & boni: ſed quia de membris colũbæ
erant, non ſe præciderunt, & factum eſt in eis quod di-
Philip.3. xit Apoſtolus, Si quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis
deus reuelabit. Vnde iſti qui ſe ſeparauerunt, indociles
facti ſunt: quid ergo ſolẽt dicere? Ecce poſt Ioannẽ ba-
ptizatum eſt, poſt hæreticos non baptizatur? Quia qui-
Act.19. dam qui habebant baptiſma Ioannis, iuſſi ſunt à Paulo

baptizari: non enim habebant baptiſma Chriſti. Quid D
ergo exaggeras meritũ Ioannis, & quaſi abiicis infœli-
citatem hæreticorum? Et ego tibi concedo ſceleratos
eſſe hæreticos. Sed hæretici baptiſma Chriſti dederũt,
quod baptiſma non dedit Ioannes. Recurro ad Ioan-
nem & dico, Hic eſt qui baptizat. Si enim melior Ioan
nes quàm hæreticus, quomodo melior Ioannes quàm
ebrioſus? quomodo melior Ioãnes quàm homicida? Si
poſt deteriorẽ baptizare deberemus, quia poſt meliorẽ
baptizarunt Apoſtoli. Quicunque apud ipſos baptizati
fuerint ab ebrioſo, non dico ab homicida, non dico à
ſatellite alicuius ſcelerati, non dico à raptore rerum a-
lienarum, non dico ab oppreſſore pupillorum, nõ à ſe-
paratore coniugum: nihil horũ dico, quod ſolenoe eſt
dico, quod quotidianũ eſt dico, quod vocãtur omnes
dico & in iſta ciuitate, quando ab eis dicitur, aliis ieiu-
nantibus, bene ſit nobis, † & tali die feſto Ianuariarum *† aliàs quã*
nõ debes ieiunare, ea dico leuia, quotidiana: ab ebrioſo *do ab eis*
homine cum baptizatur, quis eſt melior, Ioaooes an e- *dicitur, alo*
brioſus? Reſponde ſi potes, ꝙ ebrioſus tuus melior ſit q̃ *giemur, be-*
Ioanoes. Nunquã hoc audebis, Ergo tu quia ſobrius es, *ne ſit nobis.*
baptiza poſt ebrioſum tuũ: ſi enim poſt Ioannẽ bapti- E
zauerunt Apoſtoli, quãto magis debet poſt ebrioſum
ſobrius baptizare? An dicis, in vnitate mecũ eſt ebrio-
ſus? Ergo Ioannes amicus ſponſi, nõ erat in vnitate cũ
ſpõſo? Sed tibiipſi dico quiſquis es: tu es melior, an Io-
annes? Non audebis dicere, ego ſum melior quàm Ioã-
nes. Ergo poſt te baptizẽt tui, ſi forte fuerint meliores:
ſi enim poſt Ioannẽ baptizatum eſt, erubeſce quia poſt
te oõ baptizatur: dicturus es, Sed ego baptiſmũ Chriſti
habeo & doceo. Aliquãdo ergo agnoſce iudicẽ, & oo-
li præco ſuperbus eſſe, Baptiſma Chriſti das, ideo poſt
te non baptizatur: poſt Ioannẽ ideo baptizatũ eſt, quia
baptiſma Chriſti nõ dabat, ſed baptiſma ſuum: quia ſic
acceperat vt ipſius eſſet. Nõ ergo tu melior quàm Ioã-
nes: ſed baptiſma quod per te datur, melius quàm Ioan
nis. Ipſum enim Chriſti eſt, iſtud autẽ Ioãnis. Et quod
dabatur à Paulo, & quod dabatur à Petro Chriſti eſt,
& quod datũ eſt à Iuda Chriſti erat. Dedit Iudas, & nõ *1.q.1.cap.*
baptizatum eſt poſt Iudã: Dedit Ioannes, & baptizatũ *dedit.*
eſt poſt Ioannẽ: quia ſi datũ eſt à Iuda, baptiſmũ Chriſti
erat: quod autem à Ioanne datum eſt, Ioanois erat. Nõ
Iudam Ioanni, ſed baptiſmum Chriſti etiam per Iudæ
manus datum, baptiſmo Ioannis etiã per manus Ioan-
nis dato recte præponimus. Etenim dictũ eſt de domi- F
no antequã pateretur, quia baptizabat plures quàm Io-
annes. Deinde ſubiunctum eſt, Quamuis ipſe oõ bapti- *Ioan.4.*
zaret, ſed diſcipuli eius: ipſe & nõ ipſe. Ipſe poteſtate,
illi miniſterio. Seruitutẽ ad baptizandum illi admo-
uebant: poteſtas baptizãdi in Chriſto permanebat. Er-
go baptizabãt diſcipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas in- *De conſe.*
ter diſcipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas, non *diſt.4.cap.*
ſunt iterum baptizati, & quos baptizauit Ioannes, iterũ *Aliud.*
baptizati ſunt? Planè iterũ: ſed non idẽ erat baptiſmus. *1.q.1.a. De-*
Quos enim baptizauit Ioãnes, Ioannes baptizauit: quos *dit.*
autẽ baptizauit Iudas, Chriſt⁹ baptizauit. Sic ergo quos *De cõſe.di.*
baptizauit ebrioſ⁹, quos baptizauit homicida, quos ba- *4.cap. Ba-*
ptizauit adulter, ſi baptiſma Chriſti erat, Chriſtus bapti *ptiſmus.*
zauit. Non timeo adulterum, nõ ebrioſum, non homi-
cidam, quia columbã attendo, per quam mihi dicitur,
Hic eſt qui baptizat. Cæterum, fratres mei, delirum eſt
dicere, quia melioris meriti fuit, nõ dico Iudas, ſed qui-
libet hominum, quàm ille de quo dictum eſt, Io natis *Matth.11.*
mulierum nemo ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Non
ergo huic quiſquam ſeruus, ſed baptiſma domini etiã

G per ſeruum malum datum baptiſmati, etiam amici ſerui præponitur. Audi quales cõmemorat Apoſtolus Paulus falſos fratres in inuidia prædicantes verbum dei. Et quid de illis dicit? Et in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. *Philip. 2.* Chriſtũ enim annunciabãt, per inuidiã quidem, ſed tamen Chriſtum: non per quid, ſed quem vide. Per inuidiam tibi prædicatur Chriſtus: vide Chriſtũ, vita prædicantem per inuidiã. Noli imitari malum prædica- *† aliàs, qui.* torem, ſed imitare bonũ quod † tibi prædicatur. Chriſtus ergo à quibuſdã per inuidiã prædicabatur: & quid eſt inuidere? Horrendũ malũ: Ipſo malo diabolus deiect⁹ eſt, ipſo deiecto deiecit multos. Maligna peſtis eſt, & habebant illam quidam Chriſti prædicatores, quos tamẽ prędicare permittit Apoſtolus. Quare? quia Chriſtum prædicabant. Qui autẽ inuidet, odit: & qui odit, quid de illo dicitur? Audi Apoſtolum Ioãnẽ, Qui odit *1. Ioan. 3.* fratrem ſuum, homicida eſt. Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidã non baptizatum eſt, quia Ioannes dedit baptiſmum ſuũ, homicida dedit baptiſmũ Chriſti. Quod ſacramentom tam ſanctũ eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur. Non reſpuo Ioannẽ, ſed
H potius credo Ioanni: quid credo Ioãni? Quod didicit per columbam: quid didicit per columbã? Hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Iã ergo fratres tenete hoc, & cordibus veſtris infigite. Si enim hodie voluero pleni⁹ dicere, quare per columbam, tempus non ſufficit. Quia enim res dicenda inſinuata eſt Ioanni per columbam, quam nõ nouerat in Chriſto Ioannes, quãuis iã noſſet Chriſtum, expoſui quantum arbitror ſanctitati veſtræ. Sed quare hanc ipſam rem per columbã oportuit demonſtrari, ſi breuiter dici poſſet, dicerem. Sed quia diu dicendum eſt, & onerare vos nolo: quomodo adiutus ſum orationibus veſtris, vt illud quod promiſi implerem: adiuuate etiam atque etiam pia intentione & votis bonis, & illud apparebit vobis, quare Ioannes quod didicit in domino: quia ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & nulli ſeruo ſuo talem legauit poteſtatem baptizandi, non debuit diſcere niſi per columbam.

De eo quod dictum eſt, Columbam ſuper dominum deſcendiſſe: vſque ad id quod ait, Ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius dei. Tractatus VI.

I FAtcor ſanctitati veſtræ, timueram ne frigus hoc frigidos vos ad conueniendũ faceret: ſed quia iſta celebritate & frequentia veſtra, ſpiritu vos feruere demonſtraſtis, non dubito quin etiam oraſtis pro me, vt debitum vobis exoluam. Promiſerã enim in nomine Chriſti diſſerere hodie, cum anguſtia temporis tũc impediret, ne id poſſemus explicare tractando, quare deus per columbæ ſpeciem oſtẽdere voluerit ſpiritumſanctũ. Hoc vt explicetur, illuxit nobis dies hodiernus, & ſentio audiẽdi cupiditatẽ, & pia deuotione vos celebrius congregatos. Expectationẽ veſtram deus impleat ex ore noſtro. Amaſtis enim vt veniretis, ſed amaſtis, quid? Si nos, & hoc bene, nam volumus amari à vobis, ſed nolumus in nobis. Quia ergo in Chriſto vos amam⁹, in Chriſto nos redamate, & amor noſter pro inuicem gemat ad deum, Ipſe enim gemit⁹ columbæ eſt: ſi ergo gemitus columbę eſt, quod omnes nouimus, gemunt autẽ columbę in amore: audite quid dicat Apoſtolus, & nolite mirari, quia in columbę ſpecie voluit demõſtrari ſpiritus ſanctus. Quid enim ore- *Roma. 8.* mus ſicut oportet, inquit, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitib⁹ inenarrabilibus. Quid ergo fratres mei, hoc dicturi ſumus, quia ſpiritus gemit,

vbi perfecta & æterna beatitudo eſt ei cũ patre & filio? K
Spiritus enim ſanct⁹ deus, ſicut dei filius deus, & pater deus, Ter dixi deus, ſed non dixi tres deos: magis enim deus ter quàm dij tres, quia pater & filius & ſpiritus ſanct⁹ vnus deus. Hoc optime noſtis. Nõ ergo ſpiritus ſanctus in ſemetipſo apud ſemetipſum in illa trinitate, in illa beatitudine, in illa æternitate ſubſtantiæ gemit, ſed in nobis gemit, quia gemere nos facit. Nec parua res eſt, quòd nos docet ſpiritus ſanct⁹ gemere: inſinuat enim nobis quia peregrinamur, & docet nos in patriã ſuſpirare, & ipſo deſiderio gemimus. Cui bene eſt in hoc ſeculo, imò qui putat quod ei bene ſit, qui lætitia rerum carnalium, & abundantia temporalium, & vana fœlicitate exultat, habet vocem corui: vox enim corui clamoſa eſt, nõ gemebunda. Qui autem nouit in preſſura ſe eſſe mortalitatis huius, & peregrinari ſe à domino, nondũ teneri illã perpetuam, quæ nobis promiſſa eſt beatitudinẽ, ſed habere illam in ſpe, quã habiturus eſt in re, cũ dominus venerit in manifeſtatione præclarus: qui prius in humilitate venit occult⁹: qui hęc nouit, gemit. Et quãdiu propter hęc gemit, bene gemit.
Spiritus illum docuit gemere, à colũba didicit geme- L
re. Multi enim gemũt in infœlicitate terrena, vel quaſſati dãnis, vel ægritudine corporis prægrauati, vel carceribus incluſi, vel catenis colligati, vel fluctibus maris merſi, ac iactati, vel aliquibus inimicorum inſidiis circumſepti gemunt: ſed non colũbæ gemitu gemunt, nõ amore dei gemunt, nõ ſpiritu gemunt. Ideo tales cũ ab ipſis preſſuris fuerint liberati, exultant in grãdibus vocibus, vbi apparet quia corui ſunt, nõ colũbæ. Ideo merito de arca miſſus eſt coruus, & non eſt reuerſus: miſſa *Gene. 8.* eſt colũba, & reuerſa eſt. Illas duas aues miſit Noë: habebat ibi coruum, habebat & columbam: vtrũque hoc genus arca illa cõtinebat. Et ſi arca figurabat Eccleſiã, videtis vtiq; quia neceſſe eſt, vt in iſto diluuio ſeculi vtrũq; genus contineat Eccleſia, & coruum, & columbã. Qui ſunt corui? qui ſua quærũt. Qui colũbæ? qui ea quæ *Philip. 2.* Chriſti ſunt quęrũt. Propterea ergo cum mitteret ſpiritumſanctum, duobus modis eum oſtendit viſibiliter: per columbam & per ignẽ. Per columbam ſuper dominum baptizatum, per ignem ſuper diſcipulos congregatos. Cũ enim aſcendiſſet dominus in cœlum poſt reſurrectionem, peractis cũ diſcipulis ſuis quadraginta M diebus, impleta die Pentecoſtes, miſit eis ſpiritumſanctum, ſicut promiſerat. Spiritus ergo tunc veniens impleuit locum illum, factóq; primo ſonitu de cœlo tanquam ferretur flatus vehemẽs, ſicut in actibus Apoſtolorũ legimus. Viſæ, inquit, illis ſunt linguę diuiſę velut *Acto. 2.* ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemq; eorum. & cœperunt linguis loqui, ſicut ſpiritus dabat eis pronũciare. Hanc videmus columbam ſuper dominum, has linguas diuiſas ſuper diſcipulos cõgregatos: ibi ſimplicitas, hic feruor oſtenditur. Sunt enim qui dicuntur ſimplices, & pigri ſunt: vocãtur ſimplices, ſũt autẽ ſegnes. Non talis erat Stephanus plenus ſpirituſancto: ſimplex erat, quia nemini nocebat: feruens erat, quia impios arguebat. Non enim tacuit Iudęis, cuius ſunt verba illa flã- *Acto. 7.* mãtia, Dura ceruice, & incircuncisi corde & auribus, vos ſemper reſtitiſtis ſpiritui ſãcto. Magn⁹ impet⁹, ſed colũba ſine felle ſæuit. Nam vt noueritis quia ſine felle ſæuiebat, illi auditis his verbis qui corui erant, ad lapides ſtatim aduerſus columbã cucurrerunt: cœpit Stephanus lapidari, & qui pauloante fremens & feruẽs ſpiritu tanquam in inimicos impetum fecerat, & tanquã violẽtus inuectus erat in verbis igneis atque flammã-
tibus

A tibus, vt audiſtis, Dura ceruice, & incircuncisi corde & auribus, vt qui ea verba audiret, putaret Stephanũ, ſi ei liceret, ſtatim illos velle conſumi, venientibus in ſe lapidibus ex manibus eorum genu flexo ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc delictũ. *†aliàs vnitati.* Inhæſerat mititati *† columbæ. Prior enim illud fecerat magiſter, ſuper quem deſcenderat colũba, qui pendẽs in cruce ait, *Lucæ.23.* Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolum habeant, in columba demonſtratũ eſt: ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratũ eſt. Nec moueat, quia linguæ diuiſæ ſunt. Diſtant enim linguæ, ideo diuiſis linguis apparuit. Linguæ, inquit, diuiſæ velut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemq; eorum. Diſtant inter ſe linguæ, ſed linguarũ diſtantiæ nõ ſunt ſchiſmata. In linguis diuiſis noli diſsipationem timere, vnitatem cognoſce in columba. Sic ergo ſic oportebat demonſtrari ſpiritum ſanctum venientem ſuper dominũ, vt intelligat vnuſquiſque ſi habeat ſpiritum ſanctum, ſimplicem ſe eſſe debere ſicut columbam: habere cum fratribus veram pacem, quam ſignificant oſcula columbarum. *2.q.7.cap. non omnis qui.* Habẽt enim oſcula & corui: ſed in coruis falſa pax, in columba vera pax. Nõ omnis ergo qui dicit, pax vobiſcum, quaſi colũba audi-

B endus eſt. Vnde ergo diſcernuntur oſcula coruorum ab oſculis columbarum? Oſculantur corui, ſed laniãt: à laniatu innocens eſt natura columbarum. Vbi ergo laniatus, non eſt vera in oſculis pax. Illi habẽt veram pacem, qui eccleſiam non laniauerunt: nã corui de morte paſcuntur. Hoc columba non habet, de frugibus terræ viuit, innocens eius victus eſt: quod verè fratres mirandum eſt in columba. Sunt paſſeres breuiſsimi, qui vel muſcas occidunt, nihil horum columba: non enim de morte paſcitur. Qui laniauerũt Eccleſiam de mortibus paſcuntur. Potens eſt dominus, rogemus vt reuiuiſcant qui deuorãtur ab eis & ſentiunt: multi enim agnoſcunt, quia reuiuiſcunt, nam ad eorum aduentum quotidie gratulamur in nomine Chriſti. Vos tantum ſic eſtote ſimplices, vt ſitis prudentes & feruẽtes, & feruor veſter in linguis ſit. Nolite tacere, ardentibus linguis loquentes, accendite frigidos. Quid enim fratres mei, quis non videat quod illi nõ vident? Nec mirum quia inde reuerti nolunt, ſicut coruus qui de arca miſſus eſt. Quis enim nõ videat quod illi nõ vident? Et ip-

C ſi ſpiritui ſancto ingrati ſunt. Ecce colũba deſcẽdit ſuper dominũ, & ſuper dominum baptizatũ, & apparuit ibi ſancta illa & vera trinitas, quæ nobis vnus deus eſt. Aſcendit enim dominus ab aqua, ſicut in Euangelio legimus, Et ecce aperti ſunt cœli, & vidit ſpiritum deſcendentem velut columbã, & mãſit ſuper eum. Et ſtatim vox cõſecuta eſt, *Matth.3.* Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Apparuit manifeſtiſsima trinitas, pater in voce, filius in homine, ſpiritus ſanctus in colũba. In trinitate iſta quò miſsi ſunt Apoſtoli, videamus quod videmus, & quod mirũ eſt, quia illi non vident, non enim verè non vidẽt, ſed ad id quod facies eorũ ferit, oculos claudunt. A quo miſsi ſunt diſcipuli, in nomine patris & filij & ſpirit⁹ ſancti? Ab illo de quo dictum eſt, Hic eſt qui baptizat. Dictum eſt enim miniſtris ab eo qui ſibi tenuit hanc poteſtatem. Hoc enim in illo vidit Ioannes, & cognouit quod nõ nouerat, non quia eum non nouerat filium dei: aut eum nõ nouerat dominum, aut non nouerat Chriſtum: aut verò & hoc nõ nouerat quia ipſe baptizatur⁹ eſſet in aqua, & Chriſtus in ſpiritu ſancto? Nã & hoc nouerat. Sed quia nõ ita vt ſibi teneret poteſtatem, & in nullum miniſtrorũ eam transferret: hoc eſt quod didicit in columba. Per

hãc enim poteſtatem quam Chriſtus ſolus ſibi tenuit, D & in neminem miniſtrorum transfudit, quamuis per *De conſe. diſt.4.cap. Aliud.* miniſtros ſuos baptizare dignatus ſit, per hanc ſtat vnitas Eccleſiæ, quæ ſignificatur per columbam, de qua dictum eſt, *Cant.6.* Vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ. Si enim, vt iam dixi, fratres mei, transferretur poteſtas à domino ad miniſtrum, tot baptiſmata eſſent, quot miniſtri eſſent, & iam nõ ſtaret vnitas baptiſmi. Intendite fratres. Antequam veniret dominus noſter Ieſus Chriſtus ad baptiſmum, nam poſt baptiſmum deſcendit columba, in qua cognouit Ioannes quiddã proprium, cũ ei dictum eſt, Super quẽ videris ſpiritum deſcendentẽ ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: nouerat, quia ipſe baptizabat in ſpiritu ſancto, ſed quia tali proprietate, vt poteſtas ab eo non tranſiret in alterũ, quamuis eo donante hoc ibi didicit. Et vnde probamus, quia iam & hoc nouerat Ioannes, quia baptizaturus erat dominus in ſpiritu ſancto, vt hoc intelligatur didiciſſe in colũba, quod ita eſſet baptizaturus dominus in ſpiritu ſancto, vt in neminem alium hominẽ poteſtas illa trãſiret? Vnde probamus? Colũba iam baptizato domino deſcendit. Ante autem quàm veniſſet dominus vt baptizaretur à Ioanne in Iordane, diximus quia nouerat eum, illis vo- E cibus vbi ait, *Matth.3.* Tu ad me venis baptizari: ego à te debeo baptizari. Sed ecce dominũ nouerat, nouerat filiũ dei. Vnde probamus quod iã nouerat quia ipſe baptizaret in ſpiritu ſancto? Antequã veniret ad fluuiũ, cùm multi ad Ioannẽ currerent baptizari, ait illis; Ego quidem baptizo vos in aqua: qui autẽ poſt me venit, maior me eſt, cuius non ſum dignus corrigiã calciamẽti ſoluere, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni: iam & hoc nouerat. Quid ergo per columbam didicit, ne mendax poſtea inueniretur, quod auertat à nobis deus opinari, niſi quandam proprietatẽ in Chriſto talem futurã, vt quamuis multi miniſtri baptizaturi eſſent, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, non tribueretur ſanctitas baptiſmi, niſi illi ſuper quem deſcendit columba, de quo dictũ eſt, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat: Paulus baptizet, hic eſt qui baptizat: Iudas baptizet, hic eſt qui baptizat. Nã ſi pro diuerſitate meritorum baptiſma ſanctum eſt, quia diuerſa ſunt merita, diuerſa erunt baptiſmata: & tãto quiſq; aliquid melius putatur accipere, quãto à meliore videtur accepiſ- F ſe. Ipſi ſpiritales ſancti, intelligite fratres mei boni pertinentes ad columbã, pertinentes ad ſortem ciuitatis illius Hieruſalẽ, ipſi boni in eccleſia, de quibus dicit Apoſtolus, *2.Timo.2.* Nouit dominus qui ſunt eius, diuerſarũ gratiarum ſunt, non omnes paria merita habent. Sunt alij aliis ſanctiores, ſunt alij aliis meliores. Quare ergo ſi vnus ab illo, verbi gratia, iuſto ſancto baptizetur: alius ab alio inferioris meriti apud deum, inferioris gradus, inferioris continentiæ, inferioris vitæ: vnum tamen & par & æquale eſt quod acceperunt, niſi quia hic eſt qui baptizat? Quomodo ergo cũ baptizat bon⁹ & melior, *De cõſe.di.4.ca. cum baptizat. 4.ſentẽ.di.5.cap.1.* nõ ideo iſte bonũ accepit, & ille melius. Sed quãuis bonus & melior fuerint miniſtri, vnũ & æquale eſt, quod acceperunt, non eſt melius in illo, & inferius in iſto: ſic & cũ baptizat malus ex aliqua vel ignorãtia Eccleſiæ, vel tolerantia: aut enim ignorãtur mali, aut tolerãtur, vt palea, quouſq; in vltimo ventiletur area, illud quod datum eſt, vnum eſt, nec impar propter impares miniſtros, ſed par & æquale, propter, Hic eſt qui baptizat. Ergo dilectiſsimi videamus quod videre illi nolunt, non ꝙ non videant, ſed ꝙ ſe videre doleant, quaſi clauſum ſit contra illos quò miſsi ſunt diſcipuli, in nomine pa-

 tris

G tris & filij & ſpiritus ſancti, vt baptizarent tanquã mi-
Matth.28. niſtri. Quò miſsi ſunt? Ite, dixit, baptizate gentes. Au-
Pſal.2. diſtis fratres quomodo venit illa hæreditas, Poſtula à
me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & poſſeſsio-
Eſaiæ.2. nem tuã terminos terræ. Audiſtis quomodo de Sion
prodit lex, & verbũ domini de Hieruſalem: ibi enim
audierunt diſcipuli, Ite baptizate gentes in nomine pa
tris & filij & ſpiritus ſancti. Intenti facti ſimus cum au-
diremus, Ite baptizate gentes: in cuius nomine? In no-
mine patris & filij & ſpiritus ſancti. Iſte vnus deus, quia
non in nominibus patris & filij & ſpiritus ſancti: ſed
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: vbi vnũ no-
men audis, vnus eſt deus: ſicut de ſemine Abrahæ di-
Gala.3. ctũ eſt, & exponit Paulus Apoſtolus, In ſemine tuo be-
nedicentur omnes gentes: non dixit in ſeminibus tan-
quam in multis, ſed tanquã in vno, & ſemini tuo quod
eſt Chriſtus. Sicut ergo quia ibi nõ dicit in ſeminibus,
docere te voluit Apoſtulus, quia vnus eſt Chriſtus: ſic
& hic cum dictum eſt in nomine, non in nominibus,
quomodo ibi in ſemine, nõ in ſeminibus, probatur v-
nus deus pater & filius & ſpiritus ſanctus. Sed ecce, in-
H quiunt, diſcipuli ad dominum, Audiuimus in quo no-
mine baptizemus, miniſtros nos feciſti, & dixiſti no-
bis, Ite baptizate in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti. Quò ibimus? quò non audiſtis? ad hæreditatem
meam: Interrogatis: quò ibimus? Ad id quod emi ſan-
guine meo: quò ergo? Ad gẽtes, ad gẽtes, inquit, Putaui
quia dixit, ite baptizate Aphros in nomine patris & fi-
lij & ſpiritus ſancti. Deo gratias. Soluit dominus quæ-
ſtionem, docuit columba. Deo gratias. Ad gentes Apo
Acto.2. ſtoli miſsi ſunt: ſi ad gentes, ad omnes linguas. Hoc ſi-
gnificauit ſpiritus ſanctus diuiſus in linguis, vnitus in
columba. Hoc linguæ diuiduntur, hoc columba copu-
lat. Linguæ gentiũ concordarunt, & vna lingua Aphri
cæ diſcordauit? Quid euidentius fratres mei: in colum
ba vnitas, in linguis gentium ſocietas. Aliquãdo enim
& linguæ per ſuperbiam diſcordauerunt, & tunc ſunt
factæ linguæ ex vna multæ. Poſt diluuiũ enim quidam
ſuperbi homines, velut aduerſus deum ſe munire co-
I nantes, quaſi aliquid eſſet excelſius deo, aut aliquid tu-
tius, ſuperbię erexerunt turrim, quaſi ne diluuio ſi poſt-
ea fieret delerentur. Audierant enim & recenſuerant,
quia omnis iniquitas erat deleta diluuio. Ab iniquitate
temperare nolebant, altitudinem turris contra diluuiũ
requirebant, ædificauerunt turrim excelſam: vidit deus
ſuperbiam ipſorum, & hunc errorem illis immitti iuſ-
ſit, vt non ſe cognoſcerent loquentes, & factæ ſunt di-
uerſæ linguæ per ſuperbiam. Si ſuperbia fecit diuerſita-
tes linguarum, humilitas Chriſti congregauit diuerſi-
tates linguarum. Iam quod illa turris diſſociauerat, Ec-
cleſia collegit. De vna lingua factæ ſunt multæ: noli
mirari, ſuperbia hoc fecit. De multis linguis fit vna: no
li mirari, charitas hoc fecit: quia etſi ſoni diuerſi lin-
guarum ſunt, in corde vnus deus inuocatur, vna pax
cuſtoditur. Vnde debuit ergo chariſsimi demonſtrari
ſpiritus ſanctus, vnitatẽ quandã deſignans niſi per co-
Canti.6. lumbam, vt pacatæ Eccleſiæ diceretur, Vna eſt colum-
ba mea? Vnde debuit humilitas, niſi per auem ſimplicẽ
& gementem, nõ per auem ſuperbam & exultantem ſi-
cut coruus? Et forte dicẽt, Quia ergo columba, & vna
colũba, præter vnã columbã baptiſmus eſſe nõ poteſt.
Ergo ſi apud te eſt columba, vel tu es colũba, quãdo ad
te venio, tu da mihi quod non habeo: ſcitis hoc ipſorũ
eſſe. Ecce modo vobis apparebit, non eſſe de voce co-
lumbæ, ſed de clamore corui. Nam paululum attendat
charitas veſtra, & timete inſidias, imò cauete, & exci-
pite verba contradicentiũ reſpuenda, nõ tranſglutien- K
da & viſceribus danda. Facite inde quod fecit domi-
nus, quando illi obtulerunt amarũ potum: Guſtauit &
reſpuit: ſic & vos audite & abiicite. Quid enim dicũt?
Videamus, Ecce, inquit, tu es colũba. O catholica, tibi
dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna matris ſuæ. Tibi
certe dictum eſt, Expecta, noli me interrogare. Si mihi
dictum eſt proba primũ: ſi mihi dictũ eſt, cito volo au
dire, inquit. Tibi dictũ eſt. Reſpõdeo voce catholica,
mihi. Hoc autẽ fratres, quod ore meo ſolius ſonuit: ſo-
nuit, vt arbitror, & cordibus veſtris, & omnes pariter
diximus, Eccleſiæ catholicæ dictum eſt, Vna eſt colũba
mea, vna eſt matris ſuæ: præter ipſam ergo columbam,
inquit, baptiſma non eſt. Ego qui præter ipſam colum-
bam ſum baptizatus, ergo nõ habeo baptiſmum? Si ba-
ptiſmum nõ habeo, quare mihi nõ das quãdo ad te ve
nio? Et ego interrogo, Interim ſequeſtremus, cui dictũ
eſt, vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ. Adhuc
quærimus, Aut mihi dictum eſt, aut tibi dictum eſt? Se-
queſtremus cui dictũ ſit. Hoc ergo quæro, ſi colũba eſt
ſimplex, innocẽs ſine felle, pacata in oſculis, nõ ſæua in
vnguibus, quæro vtrũ ad huius columbæ membra per- L
tineant auari, raptores, ſubdoli, ebrioſi, flagitioſi, mem-
bra ſunt columbæ huius? Abſit, inquit. Et reuera fratres,
quis hoc dixerit vt nihil aliud dicam? Raptores ſolos,
ſi dicam, membra accipitris poſſunt eſſe, non membra
colũbæ. Milui rapiunt, accipitres rapiunt, corui rapiũt:
columbæ non rapiunt, nõ dilaniant. Ergo raptores nõ
ſunt membra columbæ. Nõ apud vos fuit vel vnus ra-
ptor? Quare manet baptiſmus quem dedit accipiter &
non columba: Quare nõ baptizatis apud voſmetipſos
poſt raptores & adulteros & ebrioſos, poſt auaros a-
pud voſmetipſos? An iſti omnes mẽbra colũbæ ſunt?
Sic dehoneſtatis columbam veſtrã, vt ei membra vul-
turina faciatis. Quid ergo fratres, quid dicimus? Mali
& boni ſunt in Eccleſia catholica: ibi autem ſoli mali
ſunt. Sed forte inimico animo hoc dico, & hoc poſt-
ea requiratur. Et ibi certe dicunt, quia ſunt boni & ma-
li. Nam ſi dixerint ſolos bonos ſe habere, credant illis
ſui, & ſubſcribo, Non ſunt apud nos dicant, niſi ſancti, M
caſti, ſobrij, non adulteri, nõ fœneratores, non frauda-
tores, non periuri, non vinolenti. Dicãt, Non enim at-
tendo linguas ipſorũ, ſed tango corda ipſorũ. Cũ au-
tem noti ſint & vobis & ſuis, ſicut & vos & vobis in ca
tholica & illis noti eſtis, nec nos eos reprehendamus,
nec illi ſe palpẽt. Nos fatemur in Eccleſia catholica &
bonos & malos eſſe, ſed tanquam grana & paleas. Ali-
quãdo qui baptizatur à grano, palea eſt: & qui baptiza-
tur à palea granũ eſt: alioquin, ſi qui baptizatur à grano,
valet, & qui baptizatur à palea, nũ valet, falſum eſt, hic
eſt qui baptizat. Si autem verũ eſt, hic eſt qui baptizat,
& quod ab illo datur, valet, & quomodo colũba bapti-
zat: Nõ enim malus ille columba eſt, aut ad mẽbra co-
lumbæ pertinet: nec hic poteſt dici in catholica, nec a-
pud illos. Si illi dicũt, columbam eſſe Eccleſiam ſuam,
quid ergo intelligimus fratres mei, quoniã manifeſtũ
& omnibus notũ eſt, & ſi nolint conuincũtur: quia &
ibi quando dant mali, nõ poſt illos baptizatur: & hic
quãdo dant mali, nõ poſt illos baptizatur. Colũba non
baptizat poſt coruũ: coruus quare vult baptizare poſt
columbã? Intendat charitas veſtra. Et quare deſignatũ
eſt neſcio quid per columbã, vt baptizato domino ve-
niret colũba, id eſt, ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ,
& maneret ſuper eum, cum in aduentu columbæ hoc
cognoſceret Ioannes, propriam quandam poteſta-
tem in domino ad baptizandum, quia per hanc
propriam

A propriā poteſtatē,ſicut dixi,pax Eccleſię firmata eſt. Et
poteſt fieri vt habeat aliquis baptiſmum pręter colum-
bam:vt proſit ei baptiſmus, præter columbā nō poteſt.
Intēdat charitas veſtra & intelligat quod dico: nam &
iſta circumuentione ſæpe ſeducunt fratres noſtros, qui
pigri & frigidi ſunt. Simus ſimpliciores & feruētiores.
Ecce,inquiunt, Ego accepi, an non accepi? Reſpōdeo,
accepiſti. Si ergo accepi,non eſt quod mihi des,ſecutus
ſum,etiam teſtimonio tuo. Et ego quidē me dico acce-
piſſe,& tu me pateris accepiſſe, vtriuſq; lingua ſecurum
me facit. Quid ergo mihi promittis? Quare me vis ca-
tholicum facere, quando non mihi aliquid daturus es
amplius, & me iam accepiſſe fateris quod te habere di-
cis? Ego autē quādo dico,veni ad me,dico quia nō ha-
bes tu,qui fateris quia habeo. Quare dicis, veni ad me?
Docet nos columba. Reſpondet enim de capite domi-
ni,& dicit,Baptiſmum habes,charitatem autē qua ego
gemo nō habes. Quid eſt hoc,inquit, Baptiſmū habeo,
charitatē non habeo? Sacramentum habeo,charitatem
nō? Noli clamare, oſtende mihi quomodo habeat cha-
ritatem qui diuidit vnitatem. Ego,inquit,habeo baptiſ-
B mum: Habes, ſed baptiſmum illud ſine charitate nihil
tibi prodeſt: quia ſine charitate tu nihil es: nam baptiſ-
mus ille etiā in illo qui nihil eſt,non eſt nihil. Baptiſma
quippe illud aliquid eſt, & magnū aliquid eſt, propter
illum de quo dictū eſt, Hic eſt qui baptizat. Sed ne pu-
tares illud quod magnū eſt, tibi aliquid prodeſſe poſ-
ſe ſi non fueris in vnitate, ſuper baptizatum columba
deſcendit,tanquam dicēs, Si baptiſmum habes, eſto in
columba,ne non tibi proſit quod habes. Veni ergo ad
columbam dicimus,non vt incipias habere quod non
habebas,ſed vt prodeſſe tibi incipiat quod habes. Foris
enim habebas baptiſmū ad perniciem: intus ſi habue-
ris,incipit prodeſſe ad ſalutem. Non enim tantum tibi
non proderat baptiſma,& non etiam oberat: Et ſancta
De conſe. diſtin.2.c.4. & ſancta. 1.Cor.11. poſſunt obeſſe: in bonis enim ſancta ad ſalutē inſunt:
in malis ad iudiciū. Certe enim fratres nouimus quid
accipiamus, & vtique ſanctum eſt quod accipimus, &
nemo dicit nō eſt ſanctum. Et quid ait Apoſtolus? Qui
autem manducat & bibit indigne, iudicium ſibi man-
ducat & bibit: non ait quia illa res mala eſt,ſed quia il-
le malus male accipiendo,ad iudicium accipit bonum
Ioan.13. quod accipit. Non enim mala erat buccella,quæ tradi-
C ta eſt Iudæ à domino: Abſit. Medicus non daret vene-
num: ſalutem medicus dedit, ſed indigne accipiendo
ad perniciem accepit,quia non pacatus accepit. Sic er-
go & qui baptizatur. Habeo,inquit,mihi. Fateor habes:
obſerua quod habes, eoipſo quod habes damnaberis.
Quare? Quia rem columbæ pręter columbam habes. Si
rem columbæ in columba habeas, ſecurus habes. Puta
te eſſe militarem: ſi characterem Imperatoris tui intus
habeas,ſecurus militas: ſi extra habeas,tunc non ſolum
tibi ad militiam non prodeſt character ille, ſed etiam
pro deſertore punieris. Veni ergo veni, & noli dicere,
iam habeo, iam ſufficit mihi. Veni, columba te vocat,
gemendo te vocat. Fratres mei vobis dico, gemendo
vocate,non rixando: vocate orando, vocate inuitādo,
vocate ieiunando: in charitate intelligant quia doletis
illos. Non dubito fratres mei, quia ſi videant dolorem
veſtrum,confundentur & reuiuiſcent. Veni ergo veni,
noli timere: time ſi non venis: imò nō time ſed plange.
Veni gaudebis,ſi veneris. Gemis quidem in tribulatio-
nibus peregrinationis,ſed gaudebis in ſpe. Veni vbi eſt
Cant.6. columba,cui dictum eſt, Vna eſt columba mea,vna eſt
matris ſuæ. Columbam vnā vides ſuper caput Chriſti:
linguas vides in toto orbe terrarum. Idem ſpiritus per D
columbā, idem & per linguas. Si per columbā idē ſpi-
ritus,& per linguas idē ſpiritus ſanctus per totum orbē
terrarum datus eſt, à quo te præcidiſti vt clames cum
coruo,nō vt gemas cum colūba? Veni ergo. Sed ſolli-
citus es forte & dicis, Foris baptizatus ſum, timeo ne
inde ſim reus, quia foris accepi. Iā cœpiſti cognoſcere
quid gemendū ſit. Verū dicis,quia reus es non quia ac-
cepiſti,ſed quia foris accepiſti. Tene ergo quod accepi-
ſti,emenda quod foris accepiſti. Accepiſti rem colūbæ,
præter columbā accepiſti. Duo ſunt quæ audis, accepi-
ſti, & præter columbam accepiſti. Quod accepiſti,
approbo: quia foris accepiſti, improbo. Tene ergo
quod accepiſti: non mutatur ſed agnoſcitur,character
eſt regis mei,nō ero ſacrilegus: corrigo deſertorē, non
immuto characterē. Noli de baptiſmate gloriari, quia
dico ipſum eſt. Ecce dico ipſum eſt,tota catholica dicit
ipſum eſt: aduertit columba, & agnoſcit & gemit, quia
ipſum foris habes: videt ibi quod agnoſcat, videt ibi &
quod corrigat. Ipſum eſt, veni. Gloriaris quia ipſū eſt,
& nō vis venire? Quid ergo mali qui nō pertinēt ad co
lumbā,ait tibi colūba, & mali inter quos gemo, & qui E
non pertinēt ad mēbra mea,& neceſſe eſt vt inter illos
gemā: nōne habēt quod te habere gloriaris? nōne mul-
ti ebrioſi habēt baptiſmū? nōne multi auari? nōne mul-
ti idololatræ,& quod eſt peius furtim? Nōne Pagani ad
idola eunt,vel ibant publice? Nunc occulte Chriſtiani
ſortilegos quærūt, mathematicos cōſulunt: & ibi habēt
baptiſmū,ſed columba gemit inter coruos. Quid ergo
gaudes quia habes? Hoc habes quod habet & mal⁹. Ha-
beto humilitatē,charitatē,pacē: habeto bonū quod nō-
dum habes,vt proſit tibi bonū quod habes: nam quod
habes,habuit & Simon magus, Actus Apoſtolorū teſtes
ſunt, ille liber canonicus omni anno in Eccleſia reci-
tandus. Anniuerſaria ſolēnitate poſt paſsionē domini
noſtis illū librum recitari: vbi ſcriptum eſt, quomodo
cōuerſus ſit Apoſtolus,& ex perſecutore pręedicator fa-
ctus,vbi etiā die pētecoſtes miſſus eſt ſpiritus ſanctus in
linguis diuiſis velut ignis. Ibi legim⁹ multos credidiſſe
in Samaria per prædicationē Philippi. Intelligitur au-
tē ſiue vnus ex Apoſtolis,ſiue ex diaconis,quia ſeptē ibi
diaconos legimus ordinatos, inter quos eſt etiā nomē
Philippi: per Philippi ergo prædicationem crediderūt F
Samaritę. Samaria cœpit abūdare fidelibus: ibi erat iſte
Simō magus,qui per magicas factiones ſuas dementa-
uerat populum,vt eum virtutē dei putarēt: cōmotus ta-
men ſignis quæ à Philippo fiebāt,etiā ipſe credidit: ſed
quomodo ipſe crediderit, poſteriora ſequentia demō-
ſtrauerunt. Baptizatus eſt autem & Simon. Audierunt *Acto.8.*
hoc Apoſtoli qui erāt in Hieruſalē, & miſsi ſunt ad il-
los Petrus & Ioannes, & inuenerūt multos baptizatos.
Et quia nullus ipſorum adhuc acceperat ſpiritum ſan-
ctum,ſicut tunc deſcendebat ad oſtendendā ſignifica-
tionem gentium crediturarum,vt linguis loquerentur,
in quos deſcēdebat ſpiritus ſanctus, impoſuerunt illis
manus orantes pro eis, & acceperunt ſpiritū ſanctum.
Simō ille qui nō erat in Eccleſia columba, ſed coruus, *Philip.2.*
quia ea quę ſua ſunt quærebat,nō quę Ieſu Chriſti: vnde
in Chriſtianis potentiam magis amauerat quàm iuſti-
tiam,vidit per impoſitionē manuum Apoſtolorum da-
ri ſpiritum ſanctum, non quia ipſi dabāt,ſed quia ipſis *Acto.8.*
orantibus datus eſt, & ait Apoſtolis, Quid vultis à me
accipere pecunię,vt & per impoſitionē manuum mea-
rū detur ſpiritus ſanctus? Et ait illi Petrus, Pecunia tua
tecum ſit in perditionē,quoniā donum dei putaſti pe-
cunia

G cunia comparandum. Cui dicit, Pecunia tua tecum ſit
in perditionem, vtique baptizato. Iam baptiſma habe-
bat, ſed colũbæ viſceribus nõ hærebat. Audi quia non
hærebat: verba ipſa Petri Apoſtoli aduerte, ſequitur e-
nim, Nõ eſt tibi pars neq; ſors in hac fide. In felle enim
amaritudinis video te eſſe. Colũba fel nõ habet, Simõ
habebat, ideo ſeparatus erat à colũbæ viſceribus. Bap-
tiſma illi quid proderat? Noli ergo de baptiſmate glo-
riari, quaſi ex ipſo ſalus tibi ſufficiat. Noli iraſci, depo-
ne fel, veni ad columbam. Hic tibi proderit, quod foris
non ſolum non proderat, ſed etiam oberat. Neq; dicas,
non venio, quia foris ſum baptizatus. Ecce incipe ha-
bere charitatẽ, incipe habere fructum, inueniatur in te
fructus, mittat te colũba intrò. Inuenimus hoc in ſcri-
Gene.6. ptura. Imputribilibus lignis arca fuerat fabricata. Im-
putribilia ligna ſancti ſunt fideles pertinentes ad Chri-
ſtum. Quomodo enim in tẽplo lapides viui de quibus
ædificatur tẽplum, homines fideles dicti ſunt: ſic ligna
imputribilia homines perſeuerantes in fide. In ipſa er-
go arca ligna imputribilia erãt. Arca enim Eccleſia eſt,
ibi baptizat columba illa. Arca enim illa in aqua fere-
H batur: ligna imputribilia intus, baptizata ſunt. Inueni-
mus quædã ligna foris baptizata, omnes arbores quæ
erant in mundo. Ipſa tamen aqua erat, non erat altera:
omnis de cœlo venerat, & de abyſſis fontium. Ipſa erat
aqua in qua baptizata ſunt ligna imputribilia, quæ erãt
Gene.8. in arca, in qua baptizata ſũt ligna foris. Miſſa eſt colũ-
ba, & primùm non inuenit requiem pedibus ſuis, rediit
in arcam: plena enim erãt aquis omnia, & maluit redi-
re quàm rebaptizari. Coruus autẽ ille emiſſus eſt ante-
quam ſiccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mor-
tuus eſt in his aquis. Auertat deus corui illius mortem:
nã quare nõ eſt reuerſus, niſi quia aquis interceptus eſt?
At vero columba non inueniens requiem pedibus ſuis,
cũ ei vndiq; clamaret aqua, veni, veni, hic tingere: quo-
modo clamant iſti hæretici, veni, veni, hic habes, non
inueniens illa requiem pedibus ſuis, reuerſa eſt ad ar-
cam. Emiſit illam Noë iterum, ſicut vos mittit arca vt
loquamini illis. Et quid fecit poſtea colũba? Quia erant
ligna foris baptizata, reportauit ad arcam ramum de
oliua. Ramus ille & folia & fructum habebat. Non ſint
in te ſola verba, nõ ſint in te ſola folia, ſit fructus, & re-
dis ad arcam, nõ per teipſum, columba te reuocat. Ge-
I mite foris, vt illos intrò reuocetis. Etenim fructus iſte
oliuæ ſi diſcutiatur, inuenies quid erat. Oliuæ fructus,
charitatem ſignificat. Vnde hoc probamus? Quomo-
do enim oleum à nullo humore premitur, ſed diruptis
omnibus exilit & ſupereminet: ſic & charitas non po-
teſt premi in ima, neceſſe eſt vt ad ſuperna emineat.
Propterea de illa dicit Apoſtolus, Adhuc ſupereminẽ-
1.Cor.12. tiorem viam vobis demonſtro. Quia diximus de oleo
quia ſupereminet, ne fortè nõ de charitate dixerit Apo
ſtolus, ſupereminentiorem viam vobis demonſtro, au-
Cor.13. diamus quid ſequitur, Si linguis hominum loquar &
angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum
tanquã æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. I
nunc Donate, & clama, diſertus ſum: I nunc & clama,
doctus ſum. Quantum diſertus, quantum doctus? Nun-
quid linguis angelorum locuturus es? Et tamen ſi lin-
guis angelorum loquereris, charitatẽ non habẽs, audi-
rem æra ſonantia & cymbala tinnientia. Soliditatẽ ali-
quam quæro, fructum in foliis inueniam: non ſint ſola
verba, habeant oliuam, redeant ad arcam. Sed, inquies,
habeo ſacramentum. Verum dicis, ſacramentum diui-
num eſt, habes baptiſma, & ego cõfiteor. Sed quid dicit
idẽ Apoſtolus? Si ſciero omnia ſacramenta, & habuero K
prophetiam & omnem fidẽ, ita vt montes transferam:
ne fortè & hoc diceres, Credidi, ſufficit mihi. Sed quid
dicit Iacobus? Et dæmones credũt & cõtremiſcũt. Ma Iacobi.2.
gna eſt fides, ſed nihil prodeſt ſi non habeat charitatẽ.
Cõfitebantur & dęmones Chriſtũ credẽdo, ſed nõ di-
ligendo: dicebãt, Quid nobis & tibi fili dei? Fidem ha- Marci.1.
bebat, charitatem non habebant, ideo dæmones erant.
Noli de fide gloriari, adhuc dæmonibus comparãdus
es: noli dicere Chriſto domino, mihi & tibi quid eſt?
Vnitas enim Chriſti tibi loquitur, Veni cognoſce pa-
cem, redi ad viſcera columbæ. Foris baptizatus es, ha-
beto fructum, & redi ad arcã. Et tu, Quid nos quæritis
ſi mali ſumus? Vt boni ſitis. Ideo vos quærimus, quia
mali eſtis: nam ſi mali nõ eſſetis, inueniſſemus vos, non
vos quæreremus. Qui bonus eſt, iam inuentus eſt: qui
malus eſt, adhuc quæritur: ideo vos quærimus, redite
ad arcã. Sed iam habeo baptiſmũ. Si omnia ſacramen-
ta ſciero, & habuero prophetiam & omnem fidem, ita
vt montes transferam, charitatem autem non habeam,
nihil ſum. Fructum ibi videam, oliuam ibi videam: &
reuocaris ad arcam. Sed quid ais? Ecce nos multa mala L
patimur: hæc ſi pro Chriſto pateremini, nõ pro hono-
ribus veſtris. Audite quid ſequitur. Iactant ſe enim ali-
quando, quia eleemoſynas multas faciunt, dant paupe-
ribus, quia patiuntur moleſtias, ſed pro Donato nõ pro
Chriſto. Vide quomodo patiaris: nam ſi pro Donato
pateris, pro ſuperbo pateris. Nõ es columba ſi pro Do-
nato pateris: non erat ille amicus ſponſi: nam ſi ami-
cus eſſet ſponſi, gloriam ſponſi quæreret, nõ ſuam. Vi-
de amicum ſponſi dicentẽ, Hic eſt qui baptizat. Ille nõ Math.22.
erat amicus ſponſi, pro quo pateris: Non habes veſtem
nuptialem: & ſi ad conuiuium veniſti, foras habes mit-
ti. Imò quia foras miſſus es, ideo miſer es: redi aliquan-
do & noli gloriari. Audi quid dicat Apoſtolus, Si di- 1.Cor.13.
ſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus
meum vt ardeam, charitatem autem nõ habeam, nihil
ſum. Ecce quod non habes, Si tradidero, inquit, corpus
meum vt ardeam, & vtique pro nomine Chriſti: ſed
quia ſunt multi qui iactanter illud faciunt, non cum
charitate: ideo ſi tradidero corpus meum vt ardeam,
charitatem autẽ non habeam, nihil mihi prodeſt. Cha-
ritate fecerũt martyres illi, qui in tempore perſecutio- M
nis paſsi ſunt, charitate fecerunt: iſti autem de tumore
& de ſuperbia faciunt, nam cum perſecutor deſit, ſeip-
ſos præcipitant. Veni ergo vt habeas charitatẽ, ſed nos
habemus martyres. Quos martyres? Nõ ſunt columbæ,
ideo volare conati ſunt, & de petra ceciderunt. Omnia
ergo fratres mei videtis, quia clamant aduerſus illos
omnes paginæ diuinæ, omnis prophetia, totum euan-
geliũ, omnes Apoſtolicæ literæ, omnis gemitus colũbę,
& nondũ euigilant, nondũ expergiſcũtur. Sed ſi colũ-
ba ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus: aderit miſe-
ricordia dei, vt efferueat ignis ſpiritus ſancti in ſimpli-
citate veſtra, & venient. Nõ eſt deſperandũ, orate, præ-
dicate, diligite, prorſus potens eſt dominus: iã cœperũt
cognoſcere frontẽ ſuam: multi cognouerũt, multi eru-
buerũt: aderit Chriſtus, vt cognoſcãt & cæteri. Et certè
fratres mei vel palea ſola ibi remaneat, omnia grana col
ligẽtur: quicquid tibi fructificauit, redeat ad arcam per
colũbã. Modo deficiẽtes vbiq;, quid nobis ꝓponũt? nõ
inuenientes quid dicãt? Villas noſtras tulerũt, fũdos no-
ſtros tulerũt, proferunt teſtamenta hominum. Ecce vbi
Gaius eis donauit fundũ Eccleſiæ, cui præerat Fauſtin⁹.
Cuius Epiſcopus erat Fauſtinus? Eccleſiæ. Quid eſt
Eccleſiæ?

A Eccleſiæ? Eccleſiæ dixi, cui præerat Fauſtinus, ſed non
Eccleſiæ præerat Fauſtin⁹,ſed parti præerat. Colūba au
tem Eccleſia eſt. Quid clamas? Nō deuorabimus villas,
columba illas habeat. Quæratur quæ ſit colūba, & ipſa
habeat: nam noſtis fratres mei, quia villæ iſtæ non ſunt
Auguſtini. Et ſi vos nō noſtis, & putatis me gaudere in
poſſeſsione villarū, deus nouit: ipſe ſcit, quid ego de il-
lis villis ſentiā, vel quid ibi ſufferā. Nouit gemit⁹ meos,
ſi mihi aliquid de colūba impertiri dignatus eſt. Ecce
ſunt villæ. Quo iure defendis villas? diuino an huma-
no? Reſpōdeant, Diuinū ius in ſcripturis habemus, hu-
manū ius in legibus regum. Vnde quiſq; poſsidet quod
Pſal. 23. poſsidet? Nōnc iure humano? Nam iure diuino, domini
eſt terra & plenitudo eius. Pauperes & diuites deus de
vno limo fecit, & pauperes & diuites vna terra ſuppor
tat. Iure tamē humano dicit, Hęc villa mea eſt, hæc do-
mus mea, hic ſeruus meus eſt. Iure ergo humano, iure
imperatorū. Quare? Quia ipſa iura humana per Impe-
ratores & reges ſeculi deus diſtribuit generi humano.
Vultis legamus leges Imperatorum, & ſecūdum ipſas
agamus de villis: Si iure humano vultis poſsidere, reci-
temus leges Imperatorū, videamus ſi aliquid voluerint
B ab hæreticis poſsideri. Sed quid mihi eſt Imperator?
Secundum ius ipſius poſsides terrā. Aut tolle iura Im-
peratorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut
meus eſt ille ſeruus, aut domus hæc mea eſt? Si autem vt
teneantur iſta ab hominibus, iura acceperunt regū: vul-
† al. horū. tis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnū horum†
habeatis, & non imputetis niſi manſuetudini colum-
bæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere? Leguntur
enim leges manifeſtæ, vbi præceperunt Imperatores,
eos qui præter Eccleſiæ catholicæ communionē vſur-
pant ſibi nomē Chriſtianum, nec volunt in pace cole-
re pacis authorem, nihil nomine Eccleſię audeant poſ-
ſidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi, de
iure humano agitur: & tamen Apoſtolus voluit ſeruiri
1. Petri 2. regib⁹, voluit honorari reges, & dixit, Reges reuerimi-
ni. Nolite dicere, quid mihi & regi? Quid tibi ergo &
poſſeſsioni? Per iura regum poſsidentur poſſeſsiones.
Dixiſti, quid mihi & regi? Noli dicere poſſeſsiones
tuas, quia ad ipſa iura humana renunciaſti quibus poſ-
ſidentur poſſeſsiones. Sed de diuino iure ago, ait. Ergo
Euangelium recitemus. Videamus quouſque Eccleſia
C catholica Chriſti eſt, ſuper quā venit columba, quę do-
cuit, Hic eſt qui baptizat: quomodo ergo iure diuino
poſsideat, qui dicit, Ego baptizo: cum dicat columba,
Cant. 6. Hic eſt qui baptizat: cum dicat ſcriptura, Vna eſt colū-
ba mea, vna eſt matris ſuæ? Quare laniaſtis columbam?
Imò laniaſtis viſcera veſtra, nam vobis laniaſtis, colūba
integra perſeuerat. Ergo fratres mei, ſi vbiq; non habēt
quod dicant, ego dico vobis quid faciant, veniant ad
catholicam, & nobiſcum habebunt nō ſolum terram,
ſed etiam illum qui fecit cœlum & terram.

*Ab eo quod ſcriptum eſt, Et ego vidi & teſtimoniū perhibui,
quia hic eſt filius dei: vſque ad id quod ſcriptū eſt, Amē dico
vobis, videbitis cœlum apertum, & angelos aſcendentes &
deſcendentes ſuper filium hominis. Tractatus VII.*

CONgaudemus frequentiæ veſtræ, quia vltra
quàm ſperare potuimus, alacriter conueniſtis.
Hoc eſt ergo quod nos lætificat & conſolatur
in omnibus laboribus & periculis vitæ huius, amor ve-
ſter in deum, & pium ſtudiū, & certa ſpes, & feruor ſpi-
ritus. Audiſtis cū Pſalmus legeretur, quia inops & pau-
Pſal. 87. per clamat ad deum in hoc ſeculo. Vox enim eſt, vt ſæ-
pius audiſtis, & meminiſſe debetis, non vnius hominis,
& tamen vnius hominis. Nō vnius, quia fideles multi, D
multa grana inter paleas gemētia, diffuſa toto orbe ter-
rarum. Vnius autem, quia mēbra Chriſti omnes, ac per
hoc vnum corpus. Iſte ergo vnus populus inops & pau
per, nō nouit gaudere de ſeculo, & dolor eius intus eſt,
& gaudiū eius intus eſt, vbi non videt niſi ille qui exau-
dit gementem, & coronat ſperantē. Lætitia ſeculi vani-
tas, cum magna expectatione ſperatur vt veniat, & nō
poteſt teneri cum venerit. Iſte enim dies qui lætus eſt
perditis hodie in iſta ciuitate, cras vtique non erit, nec
idem ipſi cras hoc erunt quod hodie ſunt. Et tranſeunt
omnia, & euolāt omnia, & ſicut fumus vaneſcūt. Et væ Pſal. 40.
qui amant talia: Omnis enim anima ſequitur quod a-
mat. Omnis caro fœnum, & omnis honor carnis quaſi
flos fœni. Fœnū aruit, flos decidit: verbum autē domini
manet in ęternū. Ecce quod ames, ſi vis manere in ęter-
num. Sed dicere habebas, Vnde poſſum apprehendere
verbū dei? Verbum caro factum eſt, & habitauit in no-
bis. Quapropter fratres chariſsimi, ad inopiā noſtrā &
paupertatē noſtrā pertineat, & ꝙ illos dolemus qui ſibi
abundare videntur: gaudiū enim ipſorum quaſi phre-
neticorum eſt. Quomodo autē phreneticus gaudet in E
inſania, plerunq; & ridet, & plangit illum qui ſanus eſt:
ſic & nos fratres chariſsimi, ſi receperimus medicinam
de cœlo venientē: quia & nos omnes phrenetici eram⁹,
tāquā ſalui facti, qui ea quæ diligebamus nō diligimus,
gemimus ad deum de iis qui adhuc inſaniunt: potens
eſt enim vt & ipſos ſaluos faciat, & opus eſt vt reſpiciāt
ſe, & diſpliceant ſibi. Spectari volunt, & ſpectari ſe nō
nouerunt: nā ſi aliquātum oculos ad ſe cōuertāt, vidēt
confuſionē ſuam. Quod donec fiat, alia ſint ſtudia no-
ſtra, alia ſint aduocamēta animæ noſtræ. Plus valet do-
lor noſter quàm gaudium illorum. Quantum pertinet
ad numerum fratrum, difficile eſt vt quiſquā ex illa ce-
lebritate raptus fuerit ex viris: quātum autem ad ſoro-
rum numerum, contriſtat nos: & hoc magis dolēdum
eſt, quia non ipſæ potius ad Eccleſiā currunt, quas de-
buit ſi nō timor, certe verecūdia de publico reuocare.
Viderit hoc qui videt, & aderit miſericordia eius, vt
ſaluet omnes. Nos autē qui conuenimus, paſcamur epu
lis dei, & ſit gaudium noſtrum ſermo ipſius. Inuitauit
enim nos ad Euāgelium ſuum, & ipſe cibus noſter eſt, F
quo nihil dulcius, ſed ſi quis habeat palatum ſanum in
corde. Bene autem arbitror meminiſſe charitatē veſtrā
hoc Euangelium lectionibus cōgruis ex ordine recita-
ri: & puto vobis nō excidiſſe quę iam tractata ſunt, ma-
xime recentiora de Ioanne & de columba. De Ioanne
ſcilicet, quid nouū didicerit in domino per columbā,
qui iam nouerat dominum. Et hoc inuentum eſt inſpi-
rante ſpiritu dei, quod iam quidē Ioannes nouerat in
domino: ſed quòd ipſe dominus ita eſſet baptizaturus,
vt baptizādi poteſtatem à ſe in neminē trāsfunderet,
hoc didicit per columbam, quia dictum ei erat, Super
quem videris ſpiritum deſcendentē velut columbā, &
manentē ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpirituſan-
cto. Quid eſt, hic eſt? Non eſt alius, etſi per alium. Quare
autem per columbā? Multa dicta ſunt, nec poſſum, nec
opus eſt omnia retexere, præcipue tamen propter pacē,
quia & ligna quæ baptizata ſunt foris, quia fructum in
eis inuenit columba, ad arcam attulit: ſicut meminiſtis
columbā emiſſam à Noë de arca, quæ diluuio natabat Gene. 8.
& baptiſmo abluebatur, non mergebatur. Cū ergo eſſet
emiſſa, attulit ramum oliuæ: ſed nō ſola folia habebat,
habebat & fructum. Itaque hoc optandum eſt fratribus
noſtris qui foris baptizantur, vt habeant fructum, non
illos

G illos ſinet columba foris niſi ad arcã reduxerit. Fructus
autẽ eſt tot⁹ charitas, ſine qua nihil eſt homo, quicquid
aliud habuerit. Et hoc vberrime ab Apoſtolo dictũ cõ-
1.Cor.13. memorauimus & recenſuimus. Ait enim, Si linguis ho
minum loquar & angelorum, charitatẽ autem non ha-
beam, factus ſum velut æramẽtum ſonans, aut cymbalũ
tinniens. Et ſi habuero omnẽ ſciẽtiam, & ſciam omnia
ſacramenta, & habeã omnem prophetiam, & habuero
omnem fidẽ: fidem autem quomodo dixit omnem? vt
montes transferam, charitatem autẽ nõ habeam, nihil
ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tra-
didero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem
non habeam, nihil mihi prodeſt. Nullo modo autem
poſſunt dicere ſe habere charitatem, qui diuidunt vni-
tatem. Hæc dicta ſunt, ſequentia videamus. *Perhibuit
Ioannes teſtimonium.* quia vidit. Quale teſtimonium per-
hibuit? *Quia ipſe eſt filius dei.* Oportebat enim vt ille
baptizaret qui eſt filius dei vnicus, non adoptatus. Ad-
optati filij, miniſtri ſunt vnici. Vnicus habet poteſtatẽ,
adoptati miniſterium. Licet baptizet miniſter non per-
tinens ad numerum filiorum, quia male viuit & male
H agit, quid nos cõſolatur? Hic eſt qui baptizat. *Altera die
iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo. Et reſpiciens Ieſum
ambulantem, dicit, Ecce agnus dei.* Vtique ſingulariter iſte a-
Matth. 10. gnus, nam & diſcipuli dicti ſunt agni, Ecce ego mitto
Matth. 5. vos ſicut agnos in medio luporũ. Dicti ſunt & ipſi lu-
men, Vos eſtis lumen mundi. Sed aliter ille de quo di-
ctum eſt, Erat lumen verum, quod illuminat omnẽ ho-
minem venientẽ in hunc mũdum. Sic & agnus ſingu-
lariter, ſolus ſine macula, ſine peccato: non cuius macu-
læ abſterſæ ſint, ſed cuius macula nulla fuerit. Quid e-
nim quia dicebat Ioannes de domino, Ecce agnus dei?
Ipſe Ioannes nõ erat agnus? Non erat vir ſanctus? Non
erat amicus ſponſi? Ergo ſingulariter ille, hic eſt agnus
dei: quia ſingulariter huius agni ſanguine ſolo, homi-
nes redimi potuerunt. Fratres mei, ſi agnoſcim⁹ preciũ
noſtrũ quia ſanguis eſt agni, qui ſunt illi qui hodie ce-
lebrant feſtiuitatẽ ſanguinis, neſcio cuius mulieris? Et
quàm ingrati ſunt? Raptum eſt aurum, dicunt de aure
mulieris, & cucurrit ſanguis, & poſitum eſt aurũ in tru-
tina vel in ſtatera, & præpõderauit multum de ſangui-
ne. Si pondus ad inclinãdum aurũ habuit ſanguis mu-
I lieris, quale pondus habet ad inclinandum mundum
ſanguis agni, per quem factus eſt mundus? Et quidẽ ille
ſpiritus neſcio quis, vt premeret põdus, placatus eſt ſan-
guine. Immundi ſpiritus nouerãt venturũ Ieſum Chri-
ſtum, audierãt ab angelis, audierãt ex Prophetis, & ſpe-
rabant eum venturum. Nã ſi nõ ſperabãt, vnde clama-
uerunt, Quid nobis & tibi eſt? Veniſti ante tempus per-
Marci.1. dere nos? ſcimus quia ſis ſanctus dei. Vẽturum ſciebãt,
ſed tempus ignorabãt. Sed quid audiſtis in pſalmo de
Pſal.101. Hieruſalem? Quoniã beneplacitum habuerũt ſerui tui
in lapides eius, & pulueris eius miſerebuntur. Tu exur-
gens, inquit, miſereberis Sion, quoniã venit tempus vt
miſerearis eius. Quando venit tempus vt miſereretur
deus? Venit agnus. Qualis agnus eſt? Quem lupi timent.
1. Petri.5. Qualis agnus eſt? Qui leonẽ occiſus occidit. Dictus eſt
enim diabolus leo circumiens & rugiẽs, quærens quem
deuoret: ſanguine agni victus eſt leo, ecce ſpectacula
Chriſtianorum. Et quid eſt amplius? Illi oculis carnis
vident vanitatẽ, nos cordis oculis veritatẽ. Ne putetis
fratres, ꝙ ſine ſpectaculis nos dimiſit dominus deus
noſter: nam ſi nulla ſunt ſpectacula, cur hodie cõueni-
ſtis? Ecce quod diximus, vidiſtis & exclamaſtis: non ex-
clamaretis niſi vidiſſetis. Et magnum eſt hoc ſpectare
per totum orbẽ terrarum, victum leonẽ ſanguine agni, K
educta de dẽtibus leonum membra Chriſti, & adiun-
cta corpori Chriſti. Ergo neſcio quid ſimile imitatus
eſt quidã ſpiritus, vt ſanguine ſimulachrum ſuum emi
vellet, quia nouerat precioſo ſanguine quandocunque
redimendum eſſe genus humanum. Fingũt enim ſpiri-
tus mali vmbras quaſdã honoris ſibimetipſis, vt ſic de-
cipiant eos qui ſequuntur Chriſtum. Vſqueadeo fratres
mei, vt illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcanta-
tiones, per machinamenta inimici, miſceant præcanta-
tionibus ſuis nomen Chriſti: quia iam non poſſunt ſe-
ducere Chriſtianos vt dent venenum, addunt mellis a-
liquantum, vt per id quod dulce eſt, lateat quod ama-
rũ eſt, & bibatur ad perniciẽ: vſqueadeo vt ego noue-
rim aliquo tẽpore illius paleati *† ſacerdotẽ ſolere di- *†*aliàs pi
cere, & ipſe paleatus *†Chriſtianus eſt. Vt quid hoc fra *leati.*
tres, niſi quia aliter nõ poſſũt ſeduci Chriſtiani? Ne quę- †**aliàs pi*
ratis ergo alibi Chriſtum, q̃ vbi ſe vobis voluit prædi- *leatus.*
cari Chriſtus. Et quomodo vobis voluit prædicari, ſic
illum tenete, ſic in cordibus veſtris ſcribite. Murus eſt
aduerſus omnes impetus, & aduerſus omnes inſidias L
inimici. Nolite timere, nec tẽtat ille niſi permiſſus fue-
rit: cõſtat illũ nihil facere, niſi permiſſus fuerit aut miſ-
ſus. Mittitur tãquã angelus malus à poteſtate dominã-
te: permittitur quãdo aliquid petit: & hoc fratres nõ fit,
niſi vt probẽtur iuſti, puniãtur iniuſti. Quid ergo times?
Ambula in domino deo tuo, certus eſto, ꝙ te nõ vult
pati, nõ pateris: quod te permiſerit pati, flagellum cor-
rigẽtis eſt, nõ pœna dãnantis. Ad hæreditatẽ ſempiter-
nã erudimur, & flagellari dedignamur? Fratres mei, ſi
recuſaret quiſquã puer colaphis aut flagellis cædi à pa-
tre ſuo, quomodo diceretur ſuperb⁹, deſperatus, ingra-
tus paternę diſciplinę? Et vt quid erudit pater homo fi-
liũ hominẽ, vt poſsit nõ perdere tẽporalia, quæ illi ac-
quiſiuit, quæ illi collegit, quæ nõ vult eum perdere, quæ
ipſe qui relinquit, nõ potuit in ſempiternum tenere: nõ
docet filium cũ quo poſsideat, ſed qui poſt eum poſsi-
deat. Fratres mei, ſi filium docet pater ſucceſſorẽ, & quẽ
docet & ipſum ſimiliter per omnia tranſiturum, quà &
ille qui monebat tranſiturus eſt: quomodo vultis eru-
diat nos pater noſter, cui non ſucceſſuri, ſed ad quẽ ac-
ceſſuri ſumus, & cum quo in æternum mãſuri in hære-
ditate, quæ nõ marceſcit, nec moritur, nec grãdinẽ no- M
uit? Et ipſe hæreditas & ipſe pater eſt: hunc poſsidebi-
mus, & erudiri nõ debemus? Sufferamus ergo eruditio-
nẽ patris, nõ quãdo nobis dolet caput curram⁹ ad pręc-
cantatores, ad ſortilegos & remedia vanitatis. Fratres
mei, nõ vos plangam, quotidie inuenio iſta, & quid fa-
ciã? Nondum perſuadeo Chriſtianis in Chriſto ſpẽ eſſe
ponẽdã? Ecce ſi cui factũ eſt remediũ, moriatur. Quàm
multi enim cum remediis mortui ſunt, & q̃ multi ſine
remediis vixerũt. Qua frõte exiit anima ad deum? Per-
didit ſignum Chriſti, accepit ſignum diaboli. An forte
dicet, nõ perdidi ſignum Chriſti? Ergo ſignum Chriſti
cum ſigno diaboli habuiſti. Nõ vult Chriſtus commu-
nionem, ſed ſolus vult poſsidere quod emit. Tãti emit
vt ſolus poſsideat, ni facis ei cõſortem diabolum, cui te
per peccatum vẽdideras. Væ duplici corde, qui in cor- *Eccle.2.*
de ſuo partẽ faciunt deo, partẽ faciunt diabolo. Iratus
deus, quia fit ibi pars diabolo, diſcedit, & totũ diabo-
lus poſsidebit. Nõ fruſtra itaq; Apoſtolus dicit, Neque *Epheſ.4.*
deris locum diabolo. Cognoſcam⁹ ergo agnũ fratres,
cognoſcamus precium noſtrum. [Stabat Ioannes, & ex
diſcipulis ei⁹ duo.] Ecce duo de diſcipulis Ioãnis, quia
talis erat Ioãnes amicus ſponſi, non quærebat gloriam
ſuam,

A ſuam,ſed teſtimonium perhibebat veritati:nũquid vo-
luit apud ſe remanere diſcipulos ſuos, vt non ſequerẽ-
tur dominum? Magis ipſe oſtẽdit diſcipulis ſuis quem
ſequerentur:habebant enim illum tanquam agnum, &
ille,Quid me attenditis? Ego non ſum agnus: Ecce a-
gnus dei. De quo & ſuperius dixerat,Ecce agnus dei.Et
quid nobis prodeſt agnus dei? Ecce ait, qui tollit pec-
cata mundi:ſecuti ſunt illum hoc audito duo qui erant
cum Ioanne. Videamus ſequentia,Ecce agnus dei,hoc
Ioannes. *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti
ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe,dicit
eis,Quid quæritis? Qui dixerunt,Rabbi,quod dicitur interpretatum
magiſter,vbi habitas?* Non ſic illum ſequebãtur,quaſi iam
inhærerent illi: nam manifeſtum eſt quãdo illi inhæſe-
runt,quia de naui eos vocauit. In his enim duobus erat
Andreas,ſicut modo audiſtis. Andreas autẽ frater Petri
erat. Et nouimus in Euangelio quòd Petrum & An-
dream dominus de naui vocauit, dicens, Venite poſt
me,& faciam vos piſcatores hominum. Et ex illo iam
inhæſerunt illi vt non recederẽt. Modo ergo quòd il-
lum ſequuntur iſti duo, non quaſi nõ receſſuri ſequun-
B tur,ſed videre voluerunt vbi habitaret,& faceret quod
Eccle.6. ſcriptum eſt,Limen oſtiorum eius exterat pes tuus,ſur-
ge ad illum venire aſsidue & erudire pręceptis eius.O-
ſtendit eis ille vbi maneret,& venerunt & fuerunt cum
illo. Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam no-
ctem. Quis eſt qui nobis dicat quæ audierint illi à do-
mino? Aedificemus noſmetipſi in corde noſtro, & fa-
ciamus domum quo veniat ille & doceat nos, collo-
quatur nobis. Quid quæritis? Dixerunt ei,Rabbi, quod
interpretatum dicitur magiſter, vbi habitas? Dicit eis,
Venite & videte. Et venerũt & viderunt vbi maneret,
& apud eum manſerunt de illo. *Hora autẽ erat quaſi de-
cima.* Nihil ne arbitramur pertinuiſſe ad Euãgeliſtam,
dicere nobis quota hora erat? Poteſt fieri vt nihil ibi
nos animaduertere,nihil quærere voluerit? Decima e-
rat hora. Numerus iſte legem ſignificat, quia in decem
præceptis data eſt lex. Venerat autem tẽpus, vt imple-
retur lex per dilectionem,quia à Iudæis nõ poterat im-
Matth.5. pleri per timorem. Vnde dominus dicit,Non veni ſol-
uere legem,ſed implere. Merito ergo decima hora eum
ſecuti ſunt ad teſtimonium amici ſponſi duo iſti:& de-
C cima hora audiuit, Rabbi, quod interpretatur magi-
ſter. Si decima hora Rabbi dominus audiuit, & deci-
mus numerus ad legem pertinet, magiſter legis non eſt
niſi dator legis,quia filius dei dedit legem: nemo dicat
quia alius dedit legem, & alius docet legem. Ipſe illam
docet qui illam dedit:ipſe eſt magiſter legis ſuæ, & do-
cet illam. Et miſericordia eſt in lingua ipſius, ideo mi-
ſericorditer docet legem, ſicut dictum eſt de ſapiẽtia,
Legem autem & miſericordiam in lingua portat. Noli
timere,ne implere legem nõ poſsis, fuge ad miſericor-
diam. Si multum eſt ad te legem implere,vtere pacto il-
lo & chirographo, vtere precibus quas tibi conſtituit
& compoſuit iuriſperitus cœleſtis: qui enim habẽt cau-
ſam & volunt ſupplicare Imperatori,quærunt aliquem
ſcholaſticum iuriſperitum, à quo ſibi preces cõponan-
tur,ne forte ſi aliter petierint quàm oportet, nõ ſolum
non impetrent quod petunt,ſed & pœnam pro benefi-
cio conſequantur. Cum ergo quærerent ſupplicare A-
poſtoli,& non inuenirent quomodo adirent Impera-
Lucæ.11. torem deum,dixerunt Chriſto,Domine,doce nos ora-
re:hoc eſt,iuriſperite noſter, aſſeſſor dei, imò cõceſſor,
compone nobis preces. Et docuit dominus de libro
iuris cœleſtis,docuit quomodo oraret,& in ipſo quod
docuit,poſuit quandã cõditionem, Dimitte nobis de- D
bita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris.
Si non ſecundum legẽ petieris,reus eris. Contremiſcis
Imperatorem factus reus, offer ſacrificium humilitatis,
offer ſacrificium miſericordiæ,dic in precibus,Dimit-
te mihi,quoniam & ego dimitto:ſed ſi dicis,fac. Quid
enim facturus es,quò iturus es,ſi mentitus fueris in pre-
cibus? Non quomodo dicitur in foro,carebis beneficio
reſcripti,ſed nec reſcriptum impetrabis. Iuris enim fo-
renſis eſt,vt qui in precibus mentitus fuerit,nõ illi pro-
ſit quod impetrauit. Sed hoc inter homines,quia poteſt
falli homo:potuit falli Imperator,quãdo preces miſiſti:
dixiſti enim quod voluiſti, & cui dixiſti, neſcit an ve-
rum ſit: dimiſit te aduerſario tuo conuincendum, vt ſi
ante iudicem cõuictus fueris de mẽdacio, quia nõ po-
tuit ille niſi præſtare,neſciens an fueris mẽtitus, ibi ca-
rebis ipſo beneficio reſcripti, quo perduxiſti reſcriptũ.
Deus autem quia nouit vtrum mentiaris, an verum di-
cas,non facit vt in iudicio tibi non proſit, ſed nec im-
petrare te permittit,quia auſus es mẽtiri veritati. Quid
ergo facturus es? dic mihi. Implere legem ex omni par-
te,ita vt in nullo offendas,difficile eſt. Reatus ergo cer- E
tus eſt,remedio vti non vis? Ecce fratres mei, quale re-
medium poſuit deus contra ægritudines animæ. Quid
ergo? Cum caput tibi dolet, laudamus ſi Euãgelium ad
caput tibi poſueris,& non ad ligaturam cucurreris. Ad
hoc enim perducta eſt infirmitas hominum,& ita plã-
gẽdi ſunt homines,qui currũt ad ligaturas, vt gaudea-
mus quãdo videmus hominẽ in lectulo ſuo conſtitu-
tum,iactari febribus & doloribus,nec alicubi ſpem po-
ſuiſſe,niſi vt ſibi Euãgelium ad caput poneret,non quia
ad hoc factum eſt ſed quia prælatum eſt Euãgelium li-
gaturis. Si ergo ad caput ponitur,vt quieſcat dolor ca-
pitis,ad cor nõ ponitur vt ſanetur à peccatis? Fiat ergo.
Quid fiat? Ponatur ad cor,ſanetur cor,bonum eſt. Bo-
num eſt vt de ſalute corporis non ſatagas,niſi vt à deo
illã petas. Si ſcit tibi prodeſſe,dabit illam tibi: ſi nõ tibi
dederit, non tibi proderit habere illã. Quàm multi æ-
grotant in lecto innocentes,& ſi ſani fuerint,procedũt
ad ſcelera cõmittenda, Quàm multis obeſt ſanitas? La-
tro qui procedit ad faucẽ occidere hominẽ,quãto me-
lius illi erat vt ægrotaret? Qui nocte ſurgit ad effodien-
dum parietẽ alienũ,quanto illi melius ſi febribus iacta- F
retur? innocẽtius ægrotaret,ſcelerate ſan⁹ eſt. Nouit er-
go deus quid nobis expediat,id agamus tantum vt cor
noſtrũ ſanũ ſit à peccatis. Et quando forte flagellamur
in corpore, ipſum deprecemur. Rogauit eũ Paulus A- *2.Cor.10.*
poſtolus, vt auferret ab eo ſtimulũ carnis, & noluit au-
ferre:nũquid perturbatus eſt, & nũquid cõtriſtatus di-
xit ſe desertũ? Magis ſe dixit nõ deſertum,quia nõ abla-
tum eſt quod volebat auferri, vt illa infirmitas ſanare-
tur:hoc enim inuenit in voce medici,Sufficit tibi gra-
tia mea, nã virtus in infirmitate perficitur. Vnde ergo
ſciſti ꝙ nõ vult te ſanare de⁹,adhuc tibi expedit flagel-
lari? Vnde ſcis q̃ putre eſt quod ſecat medicus, agẽs fer-
rum per putrida? Nõne nouit modum quid faciat,quo-
uſque faciat? Nũquid vlulatus eius qui ſecatur, retrahit
manus medici artificioſe ſecãtis? Ille clamat,ille ſecat.
Crudelis qui nõ audit clamantẽ, an potius miſericors,
quia vulnus perſequitur vt ſanet ægrotum? Hęc fratres
mei ideo dixi, ne quis quęrat aliquid pręter auxiliũ dei.
Quãdo forte in aliqua correptione domini ſumus, vi-
dete ne pereatis,videte ne ab agno recedatis,& à leone
deuoremini. Diximus ergo, quare hora decima, ſequẽ-
tia videamus. *Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus de duo-
bus*

G *bus qui audierant ab Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Inuenit hic Si-*
monem fratrem ſuum,& dicit ei,Inuenimus Meſsiam,quod eſt inter-
pretatū Chriſtus. Meſsias Hebraice,Latine vnctus,Græce
Chriſtus eſt: ab vnctione enim dicitur Chriſtus.Chriſ-
ma vnctio eſt Græce, ergo Chriſtus vnctus. Ille ſingu-
lariter vnctus,præcipue vnct⁹, vnde omnes Chriſtiani
Pſal.44. vnguntur.Ille præcipue,quomodo io Pſalmo dicit,au-
di, Propterea vnxit te deus de⁹ tuus oleo exultationis,
præ participibus tuis. Participes enim eius omnes ſan-
cti:ſed ille ſingulariter ſanctus ſanctorum, ſingulariter
*al. addu-xit. Chriſtus,ſingulariter vnctus. *Et duxit* ad Ieſum.* An-
dreas fratrem ſuum Simonem. *Intuitus autem eum Ieſus,*
*al. Ioāna. *dixit,Tu es Simon filius Ioannis,*tu vocaberis Cephas, quod inter-*
pretatur Petrus. Nō magnum quia dominus dixit, cuius
filius eſſet iſte.Quid magnum domino? Omnia nomi-
na ſanctorum ſuorum ſciebat,quos ante conſtitutionē
mundi prædeſtinauit:& miraris, quia dixit, vni homi-
ni,tu es filius illius,& tu vocaberis illud?Magnum,quia
mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum. Petrus
autem à petra,petra vero Eccleſia.Ergo in Petri nomi-
ne figurata eſt Eccleſia. Et quis ſecurus, niſi qui ædifi-
Matth.7. cat ſupra petram? Et quid ait ipſe domious, Qui audit
H verba mea hæc & facit ea, ſimilabo eum viro prudeoti
ædificanti ſupra petram,nō cedit tentationibus:deſcē-
dit pluuia, adueoerunt flumina, flauernot venti,& im-
pegerunt in domū illam,& non cecidit: fundata enim
erat ſupra petram. Qui audit verba mea, & nō facit ea,
iam vnuſquiſque noſtrum timeat & caueat, ſimilabo
eum viro ſtulto,qui ædificauit domum ſuam ſuper are-
nam:deſcendit pluuia,venerunt flumina, flauerūt ven-
ti,& impegerūt in domum illam,& cecidit, & facta eſt
ruina eius magna.Quid prodeſt quia intrat Eccleſiam,
qui vult ſuper arenam ædificare.Audiendo enim & nō
faciendo, ædificat quidem, ſed ſuper arenam. Si enim
nihil audit,oihil ędificat:ſi audit,ædificat.Si quærimus
vbi,ſi enim audit & facit, ſupra petram: ſi audit & non
facit,ſuper arenam.Duo ſunt genera ædificantium,aut
ſupra petram,aut ſupra arenam,Quid ergo illi qui non
audiunt?Securi ſunt? Securos eos dicis, quia nihil ædi-
ficant.Nudi ſunt ſub pluuia,ante ventos, ſanè flumina
cum veneriot iſta,ante illos tollunt,quàm domus deii-
ciant.Ergo vana eſt ſecuritas, & ædificare, & ſupra pe-
tram non ædificare.Si audire vis & nō facere,ædificas,
I ſed ruinam ædificas:cum autē venerit tentatio, deiicit
domum,& cum ipſa ruina tua te tollet.Si autē non au-
dis,nudus es,& illis tētationibus toipſe retraheris. Au-
di ergo & fac. Vnum eſt remedium.Quāti forte hodie
audiendo & non faciendo rapti ſunt fluuio celebrita-
tis huius? Audiendo enim & non faciendo, venit flu-
uius ipſa celebritat anniuerſaria, impletus eſt torrens,
traoiturus eſt & ſiccaturus:ſed væ illi quem tulerit. Il-
lud vero nouerit charitas veſtra, quia niſi quis & au-
diat & faciat,non ædificat ſupra petram, & non perti-
net ad nomen tam magnum, quod ſic commendauit
dominus. Intentum enim te fecit:nam ſi hoc aotè Pe-
trus vocaretur,non ita videres myſterium petræ,& pu-
tares caſu eum ſic vocari,non prouidētia dei. Ideo vo-
luit eum aliud prius vocari,vt ex ipſa cōmutatione no-
minis,ſacramenti viuacitas commendaretur. *Et in cra-*
ſtinum voluit dominus Ieſus exire in Galilæam, & inuenit Philip-
pum. Dicit ei,Sequere me.Erat autem de ciuitate Andreæ & Petri.Et
inuenit Philippus Nathanaelem, iam vocatus à domino, Et dixit
ei,Quem ſcripſit Moyſes in lege & Prophetæ,inuenimus Ieſum filium
Ioſeph. Eius filius dicebatur, cui deſponſata erat mater
eius. Nam quòd ea intacta conceptus & natus ſit, bene
nouerunt omnes Chriſtiani ex Euāgelio. Hoc Philip- K
pus dixit Nathanaëli, addidit & locum, A Nazareth.
Et dixit ei Nathanael, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe.
Quid intelligitur fratres, nō quomodo aliqui pronun-
ciant:nam & ſic ſolet pronūciari, A Nazareth poteſt a-
liquid boni eſſe? Sequitur enim vox Philippi. *Et dixit,*
Veni & vide. Ambas autem pronunciationes poteſt iſta
vox ſequi, ſiue ſic pronuncies taoquam confirmans, à
Nazareth poteſt aliquid boni eſſe:& ille, Veni & vide.
ſiue ſic dubitans,& totum interrogans,à Nazareth po-
teſt aliquid booi eſſe? Veni & vide. Cum ergo ſiue illo
modo,ſiue iſto pronuocietur,noo repugnant verba ſe-
quentia: noſtrum eſt quærere quid potius intelligamus
in his verbis: qualis fuerit Nathanaël iſte, in ſequenti-
bus probamus.Audite qualis fuerit, dominus ipſe per-
hibet teſtimonium. Magnus domious cognitus eſt te-
ſtimonio Ioannis, beatus Nathanaël cognitus teſtimo-
nio veritatis: quia dominus & ſi teſtimonio Ioannis
non commendaretur,ipſe ſibi perhibuit teſtimonium,
quia ſufficit ſibi ad teſtimonium ſuum veritas:ſed quia
veritatem non poterāt capere homines, per lucernam
quærebant veritatem, & ideo Ioannes per quem domi- L
nus oſtēderetur miſſus eſt. Audi dominum Nathanaëli
teſtimonium perhibentem. Et dixit ei Nathanaël, A
Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Dicit ei Philippus,
Veni & vide. *Et vidit Ieſus Nathanaelem venientem ad ſe,*
& dicit de eo,Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Magnum
teſtimonium:hoc nec Andreæ dictum, nec Petro di-
ctum, nec Philippo, quod dictum eſt de Nathanaële,
Ecce vere Iſraëlita,in quo dolus non eſt.Quid ergo fa-
cimus fratres? Deberet iſte primus eſſe in Apoſtolis, &
noo ſolum primus non inuenitur in Apoſtolis,ſed nec
medius nec vltimus inter duodecim Nathanaël, cui
tantum teſtimonium perhibuit filius dei, dicens, Ecce
vere Iſraëlita, in quo dolus oon eſt. Quæritur cauſa,
quantum dominus intimat, probabiliter inuenimus.
Intelligere enim debemus ipſum Nathanaëlem erudi-
tum & peritum legis fuiſſe: propterea noluit illum do-
minus inter diſcipulos ponere, quia idiotas elegit, vn-
de confunderet muodum: audi Apoſtolum dicentem
ita, Videte, inquit, vocationem veſtram fratres, quia 1.Cor.1.
non multi ſapientes ſecundum carnem,non multi po-
teotes, noo multi nobiles: ſed infirma mundi elegit M
deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & con-
temptibilia elegit deus:& ea quæ non ſunt tanquam ea
quæ ſunt,vt ea quæ ſunt,euacuentur. Si doctus eligere-
tur,fortaſſe ideo ſe diceret electum, quia doctrina eius
meruit eligi: dominus noſter Ieſus Chriſtus volens ſu-
perborum frangere ceruices, nō quæſiuit per oratorem
piſcatorem,ſed de piſcatore lucratus eſt Imperatorem.
Magnus Cyprianus orator, ſed prius Petrus piſcator,
per quem poſtea crederet non ſolum orator,ſed & Im-
perator. Nullus nobilis primo electus eſt, null⁹ doctus,
quia infirma mundi elegit deus,vt confunderet fortia.
Erat autē iſte magnus & ſioe dolo,hoc ſolo nō electus,
ne cuiquā videretur domin⁹ doctos elegiſſe: & ex ipſa
doctrina legis veniebat, quod cū audiſſet à Nazareth:
ſcrutatus enim erat ſcripturas, & ſciebat quia inde erat
expectandus ſaluator, quod ooo facile alij Scribæ &
Phariſæi nouerant. Iſte ergo doctiſsimus legis,cum au-
diſſet Philippum, dicentem, Inuenimus Ieſum quem
ſcripſit Moyſes in lege & Prophetæ, à Nazareth fi-
lium Ioſeph: Ille qui optime ſcripturas nouerat, audi-
to oomioe Nazareth, erectus eſt in ſpem, & dixit, A
Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Iam cætera de ipſo
videamus,

A videamus, Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Quid eſt in quo dolus non eſt? Forte non habebat peccatum? forte non erat æger? forte illi medicus non erat neceſſarius? Abſit. Nemo ſic natus eſt vt illo medico nō egeret. Quid ſibi ergo vult, in quo dolus nō eſt? Aliquāto intentius quæramus, apparebit modo in nomine domini. Dolum dicit dominus, & omnis qui verba Latina intelligit, ſcit quia dolus eſt cū aliud agitur & aliud fingitur. Intendat charitas veſtra, non dolus dolor eſt: ꝓpterea dico, quia multi fratres imperitiores latinitatis loquuntur ſic, vt dicant, dolus illum torquet, pro eo quod eſt dolor. Dolus fraus eſt, ſimulatio eſt: quando aliquis aliquid in corde tegit, & aliud loquitur, dol⁹ eſt, & tāquam duo corda habet: vnum quaſi ſinum cordis habet, vbi videt veritatem: & alterum ſinum, vbi cōcipit mendacium: & vt noueritis hunc eſſe dolū, dictum *Pſal. 11.* eſt in pſalmis, labia doloſa. Quid eſt labia doloſa? Sequitur, In corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde: niſi, duplici corde? Si ergo dolus in iſto non erat, ſanabilem illū medicus iudicauit, nō ſanum. Aliud eſt enim ſanus, aliud ſanabilis, aliud inſanabilis.

B Qui ægrotat cū ſpe, ſanabilis dicitur: qui ægrotat cum deſperatione, inſanabilis: qui autem iam ſanus eſt, non eget medico. Medicus ergo qui venerat ſanare, vidit iſtum ſanabilem, quia dolus in illo nō erat. Quomodo dolus in illo non erat? Si peccator eſt, fatetur ſe peccatorem. Si enim peccator eſt, & iuſtum ſe dicit, dolus eſt in ore ipſius: ergo in Nathanaële cōfeſsionem peccati laudauit, non iudicauit nō eſſe peccatorem. Propterea cum Phariſæi qui ſibi videbantur iuſti, reprehēderent dominū quia miſcebatur ęgrotis medicus, & dicerent, Ecce cum quibus māducat, cum Publicanis & pecca- *Matth. 9.* toribus: Reſpōdit medicus phreneticis, Nō eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus: non veni vocare iuſtos, ſed peccatores: hoc erat dicere, Quia vos iuſtos dicitis, cum ſitis peccatores, ſanos vos iudicatis cum langueatis, medicinam repellitis, non ſanitatē tenetis. Vnde ille Phariſæus qui vocauerat dominū ad prandium, ſanus ſibi videbatur: ęgrota autem illa mulier irrupit in domum, quò nō erat inuitata, & deſiderio ſalutis facta impudens acceſsit, non ad caput domini noſtri, nō ad manus, ſed ad pedes: lauit eos lachrymis, terſit capillis

C ſuis, oſculata eſt eos, & vnxit vnguento, pacē fecit cum veſtigiis domini peccatrix. Reprehendit ille tanquam ſanus medicum: Ille Phariſæus qui illic diſcūbebat, & *Luca. 7.* ait apud ſe, Hic ſi eſſet Propheta, ſciret quæ mulier eius pedes tetigiſſet. Ideo autē ſuſpicatus erat eum ignoraſſe, quia nō illā repulit, quaſi ne immūdis manibus tangeretur. Nouerat autem ille, permiſit ſe tangi, vt tactus ipſe ſanaret. Dominus videns cor Phariſæi, propoſuit ſimilitudinem, Duo debitores erāt cuidam fœneratori, vnus ei debebat quinquaginta denarios, alter quingentos. Cum non haberēt vnde redderēt, donauit ambobus, quis eum plus dilexit? Et ille, credo domine, cui plus donauit. Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni, Vides iſtam mulierem? Intraui in domū tuam, aquam pedibus meis non dediſti, illa autē lachrymis lauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi nō dediſti, illa autem non deſtitit pedes meos oſculari. Oleum mihi nō dediſti, illa autem vnxit pedes meos vnguento: Propterea dico tibi, Remittuntur ei peccāta multa, quoniam dilexit multum. Cui autem modicum dimittitur, modicum diligit: hoc eſt dicere, Plus ægrotas, ſed ſanum te putas: modicum putas tibi dimitti, cum plus debitor ſis. Bene iſta, quia dolus in illa non erat, meruit medicinam. Quid eſt, dolus in illa nō erat? Confitebatur peccata. D Hoc & laudat in Nathanaële, quòd dolus in illo nō erat: quia multi Phariſæi qui abundabāt peccatis, iuſtos ſe dicebant, & dolum afferebant, per quem ſanari non poterant. Vidit ergo iam iuſtum in quo dolus non erat, & ait, Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus nō eſt. *Dicit ei Nathanael, Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit, Priuſquam te Philippus vocaret cum eſſes ſub ficu, vidi te.* id eſt, ſub arbore fici. *Reſpondit ei Nathanael & ait, Rabbi tu es filius dei, tu es rex Iſrael.* Aliud magnum potuit Nathanaël iſte intelligere, in eo quod dictum eſt, Cum eſſes ſub fici arbore vidi te, priuſquam te Philippus vocaret. Nam talem vocē protulit, tu es filius dei, tu es rex Iſraël, qualem tanto pòſt Petrus, quādo ei dominus ait, Beatus es Simon bar Iona, quia nō tibi reuelauit caro & ſanguis, *Matth. 16.* ſed pater meus qui eſt in cœlo. Et ibi nominauit petrā, & laudauit firmamētum Eccleſiæ in iſta fide. Hic iam dicit, Tu es filius dei, tu es rex Iſraël. Vnde? Quia dictū eſt ei, Antequam te Philippus vocaret cum eſſes ſub arbore fici, vidi te. Quærendum eſt, an aliquid ſignificet iſta arbor fici. Audite enim fratres mei, Inuenimus ar- E borem fici maledictā, quia ſola folia habuit, & fructum non habuit. In origine humani generis Adā & Eua cū peccaſſent, de foliis ficulneis ſuccinctoria ſibi fecerunt. Folia ergo ficulnea intelliguntur peccata. Erat autem Nathanaël ſub arbore fici, tanquam ſub vmbra mortis. Vidit eum dominus, de quo dictum eſt, Qui ſedebant *Eſa. 9.* in vmbra mortis, lumen ortū eſt eis. Quid ergo dictum eſt Nathanaëli? Dicis mihi ô Nathanaël, vnde me noſti? Modo iam loqueris mecum, quia vocauit te Philippus. Iam quem vocauit per Apoſtolum, ad Eccleſiam ſuā vidit pertinere. O tu Eccleſia, ô tu Iſraël, in quo dolus non eſt: Si es populus Iſraël in quo dolus non eſt, modo iam cognouiſti Chriſtum per Apoſtolos, quomodo Nathanaël cognouit Chriſtum per Philippum. Sed miſericordia ſua ante te vidit, quàm tu eū cognoſceres, cū ſub peccato iaceres. Nunquid enim nos prius quæſiuimus Chriſtū, & non ille nos quæſiuit? Nunquid nos venimus ægroti ad medicum, & non medicus ad ægrotos? Nónne ouis illa perierat, & relictis nonagin- *Luca. 15.* ta nouem paſtor quæſiuit illam, & inuenit, quam lætus in humeris reportauit? Nónne perierat drachma illa, & accendit mulier lucernam, & quæſiuit in tota domo F ſua donec inuenit? Et cū inueniſſet, collætamini mihi, ait vicinis ſuis, quoniam inueni drachmam quam perdiderā: ſic & nos ſicut ouis perieramus, & ſicut drachma perieramus: & ſic paſtor inuenit ouem, ſed quęſiuit ouem: mulier inuenit drachmam, ſed quæſiuit drachmam. Quæ eſt mulier? Caro Chriſti. Quæ eſt lucerna? *Pſal. 131.* Paraui lucernàm Chriſto meo. Ergo quæſiti ſumus vt inueniremur, inuenti loquimur. Nō ſuperbiamus, quia antequā inueniremur perieramus, ſi non quæreremur. Non ergo nobis dicant quos amamus & volumus lucrari paci Eccleſię catholicæ: Quid nos vultis? quid nos quæritis, ſi peccatores ſumus? Ideo vos quærimus, ne pereatis: quærimus, quia quæſiti ſumus: inuenire vos volumus, quia inuenti ſumus. Itaq; Nathanaël cum dixiſſet, Vnde me noſti? Ait illi dominus, Priuſquam te vocaret Philippus, cum eſſes ſub ficu vidi te. O tu Iſraël ita ſine dolo quiſquis es, ô popule viuens ex fide, antequam te per Apoſtolos meos vocarem, aut cum eſſes ſub vmbra mortis, & tu me non videres, ego te vidi. *Dominus deinde dicit ei: Quia dixi tibi, vidi te ſub arbore fici, credis, maius his videbis.* Quid hoc maius his? *Et dixit ei: Amen amen dico vobis, videbitis cœlos apertos, & angelos aſcendētes & deſcen-*

G *dentes ſupra filium hominis.* Fratres,neſcio quid maius dixi
quàm eſt, cũ eſſes ſub arbore fici vidite. Plus enim eſt
quòd nos dominus vocatos iuſtificauit, quàm quòd
vidit iacẽtes ſub vmbra mortis. Quid enim nobis pro-
derat ſi ibi remanſiſſemus,vbi nos vidit?Nunquid non
iaceremus?Quid hoc eſt maius,quando vidimus ange-
los aſcendentes & deſcendẽtes ſuper filium hominis?
Iam aliquando de his aſcendentibus & deſcendẽtibus
angelis dixerã.Sed ne obliti fueritis, breuiter dico tan-
quam commemorans, pluribus enim dicerem ſi non
Gene.28. commemorarem, ſed modo inſinuarem. Scalas vidit
Iacob per ſomniũ,& in ipſis ſcalis vidit angelos aſcen-
dentes & deſcendentes,& lapidem quem ſibi poſuerat
ad caput,vnxit. Audiſtis quia meſsias Chriſtus eſt,audi-
ſtis quia vnctus Chriſtus eſt. Non enim ſic poſuit lapi-
dem vnctum vt veniret & adoraret, alioquin idolola-
tria eſſet non ſignificatio Chriſti.Facta eſt ergo ſignifi-
catio,quouſque oportuit fieri ſignificationẽ, & ſignifi-
Eſa.28. catus eſt Chriſtus lapis vnctus, ſed non in idolo. Lapis
Rom.9. vnctus,lapis quare? Ecce pono in Sion lapidem electũ
precioſum, & qui crediderit in illum non confunde-
H tur.Quare vnctus?Quia Chriſtus à chriſmate.Quid au-
tem vidit tunc in ſcalis? Aſcendentes & deſcendentes
angelos, Sic eſt & in Eccleſia. Angeli dei,boni prædi-
catores prędicantes Chriſtum:hoc eſt,ſuper filium ho-
minis aſcendunt & deſcendunt.Quomodo aſcendũt,
& quomodo deſcẽdunt?Ex vno habemus exemplum.
Audi Apoſtolum Paulum, quod in ipſo inuenerimus,
hoc de cæteris veritatis prædicatoribus credamus. Vi-
2.Cor.12. de Paulum aſcendentem: Scio hominẽ in Chriſto an-
te annos quatuordecim raptum fuiſſe vſque ad tertium
cœlum,ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, deus
ſcit,& audiuit ineffabilia verba, quæ non licet homini
1.Cor.3. loqui.Aſcendentem audiſtis,deſcendentẽ audite.Non
potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnali-
bus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi,non
eſcã.Ecce deſcendit qui aſcenderat.Quære quò aſcen-
derat? Vſque ad tertium cœlum. Quære quò deſcende-
1.Theſ.2. rit? Vſque ad lac paruulis dandum.Audi quia deſcẽdit.
Factus ſum paruulus,inquit,in medio fratrum,tãquam
ſi nutrix foueat filios ſuos. Videmus enim & nutrices
& matres deſcendere ad paruulos, & ſi norunt Latina
I verba dicere,decurtant & illa quaſſant quodammodo
linguam ſuam, vt poſsint de lingua diſerta fieri blãdi-
menta puerilia, quia ſi ſic dicant, non audit infans,ſed
nec proficit infans. Et diſertus aliquis pater,ſi ſit tantus
orator, vt lingua illius fora concrepent, & tribunalia
concutiãtur,ſi habeat paruulũ filium, eum ad domum
redierit, ſeponit forenſem eloquentiam quo aſcende-
rat, & in lingua puerili deſcendit ad paruulum. Audi
vno loco ipſum Apoſtolum aſcendentẽ & deſcenden-
2.Cor.5. tem in vna ſententia. Siue enim mẽte exceſsimus deo,
ſiue temperantes ſumus vobis. Quid eſt,mente exceſſi-
mus deo? vt illa videamus quæ non licet homini loqui.
1.Cor.2. Quid eſt,temperantes ſumus vobis? Nunquid iudicaui
me aliquid ſcire inter vos,niſi Ieſum Chriſtum & hunc
crucifixum? Si ipſe dominus aſcẽdit & deſcendit, ma-
nifeſtum eſt,quia & prædicatores ipſius aſcendunt imi-
tatione, deſcendunt prædicatione. Et ſi aliquanto vos
**†aliàs im* diutius tenuimus, conſilij fuit vt opportune *†horæ
portunæ. tranſirent. Arbitramur iam illos peregiſſe vanitatem
ſuam. Nos autem fratres, quoniam paſti ſumus epulis
ſalutaribus, quæ reſtant agamus, vt diem dominicum
ſolenniter impleamus in gaudiis ſpiritalibus, & cõpa-
remus gaudia veritatis cum gaudiis vanitatis: Et ſi hor-
remus,doleamus: ſi doleamus,oremus: ſi oram⁹, exaudi- K
mur: ſi exaudimur,& illos lucramur.

Ab eo loco vbi ait, Et die tertio nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ vſque ad id quod ait: Quid mihi & tibi eſt mulier, nondum venit hora mea.

Tractatus VIII.

Miraculum quidẽm domini noſtri Ieſu Chriſti
quòd de aqua vinum fecit, non eſt mirãdum
eis qui nouerunt quia deus fecit: Ipſe enim fe-
cit vinum in illo die in nuptiis in ſex illis hy-
driis, quas impleri aqua præcepit, qui omni anno hoc
facit in vitib⁹. Sicut enim quod miſerũt miniſtri in hy-
drias,in vinũ conuerſum eſt opere domini: ſic & quod
nubes fundunt,in vinum conuertitur eiuſdẽ opere do-
mini.Illud autẽ nõ miramur, quia omni anno fit: aſsi-
duitate amiſit admirationem. Nam & cõſiderationem
maiorem inuenit, quàm id quod factum eſt in hydriis
aquæ. Quis eſt enim qui cõſiderat opera dei, quibus re-
gitur & adminiſtratur totus hic mundus,& non obſtu-
peſcit obruiturq; miraculis? Si cõſideret vim vnius gra- L
ni,cuiuſlibet ſeminis,magna quędam res eſt,horror eſt
conſideranti: ſed quia homines in aliud intenti perdi-
derunt conſiderationem operum dei,in qua daret lau-
dem quotidie creatori, tãquam ſeruauit ſibi deus inuſi-
tata quædam quæ faceret, vt tanquam dormientes ho-
mines,ad ſe colendum mirabilibus excitaret. Mortuus
reſurrexit,mirati ſunt homines: tot quotidie naſcũtur,
& nemo miratur. Si conſideremus prudentius,maioris
miraculi eſt eſſe qui non erat, quàm reuiuiſcere qui erat.
Idem tamen deus pater domini noſtri Ieſu Chriſti per
verbum ſuum fecit omnia hæc, & regit quæ creauit.
Priora miracula fecit per verbum ſuum deum apud ſe:
poſteriora miracula fecit per ipſum verbũ ſuum incar-
natum, & propter nos hominem factum, Sicut mira-
mur quæ facta ſunt per hominem Ieſum,miremur quę
facta ſunt per deum Ieſum. Per deum Ieſum facta ſunt
cœlum & terra,mare,& omnis ornatus cœli,opulentia
terræ, fœcunditas maris, omnia hæc quæ oculis adia-
cent, per Ieſum deum facta ſunt: & videmus hæc, & ſi
eſt in nobis ſpiritus illius, ſic nobis placent vt artifex
laudetur: non vt ad opera conuerſi ab artifice auerta- M
mur, & faciem quodammodo ponentes ad ea quæ fe-
cit,dorſum ponamus ad artificem qui fecit. Et hęc qui-
dem videmus & adiacẽt oculis: quid illa quæ nõ vide-
mus,ſicut ſunt angeli, virtutes, poteſtates, dominatio-
nes,omniſq; habitator fabricæ huius ſupercœleſtis, nõ
adiacẽs oculis noſtris: quanquàm ſæpe & angeli quan-
do oportuit,demõſtrauerũt ſe hominib⁹? Nonne deus
& per verbũ ſuum, id eſt, vnigenitum filium ſuum do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum fecit hæc omnia?
Quid ipſa anima humana quę non videtur,& per ope-
ra quæ exhibet in carne, magnam præbet admiratio-
nem bene conſiderantibus: à quo facta eſt niſi à deo,&
per quem facta eſt, niſi per filium dei? Nondum dico
de anima hominis: cuiuſuis pecoris anima quodãmo-
do regit molem ſuam: ſenſus omnes exerit, oculos ad
videndum,aures ad audiendũ,nares ad percipiendum
odorem,oris iudicium ad ſapores diſcernẽdos, mem-
bra denique ipſa ad peragẽnda officia ſua: Nunquid hęc
corpus & non anima, id eſt, habitatrix corporis agit?
Nec tamẽ videtur oculis,& ex his quæ agit admiratio-
nem mouet. Accedat iam conſideratio tua etiã ad ani-
mam humanam, cui tribuit deus intellectum cogno-
ſcendi creatorem ſuum, dignoſcendi & diſtinguendi
inter

A inter bonũ & malum,hoc eſt,inter iuſtũ & iniuſtũ:quãta agit per corpus? Attendite vniuerſum orbem terrarũ ordinatum in ipſa humana Republica,quibus adminiſtrationibus, quibus ordinibus poteſtatũ, cõditionibus ciuitatũ, legibus,moribus,artibus: hoc totũ per animã geritur,& hæc vis animæ non videtur. Cũ ſubtrahitur corpori,cadauer iacet:cũ autẽ adeſt corpori,primo cõdit quodãmodo putores corruptibiles: nã omnis caro in putredines defluit,niſi quodã conditũento animę teneatur:ſed hoc cõmune illi eſt cũ pecoris anima. Illa magis miranda quæ dixi,quæ ad mentẽ & intellectũ pertinent, vbi etiã ad imaginẽ creatoris ſui renouatur, ad cuius imaginẽ factus eſt homo. Quid erit hæc vis animæ,cũ & corpus hoc induerit incorruptionẽ,& mortale hoc induerit immortalitatẽ? Si tãta poteſt per carnẽ corruptibilẽ,quid non poterit per corpus ſpiritale poſt reſurrectionẽ mortuorum? Hæc tamen anima,vt dixi, admirabilis naturæ atq; ſubſtantiæ, inuiſibilis res eſt & intelligibilis: & hæc tamẽ per Ieſum deũ facta eſt,quia ipſe eſt verbũ dei. Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. *Ioan.1.* Cũ ergo tanta videamus facta per do-

B minũ Ieſum,quid miramur aquã in vinum conuerſam per hominem Ieſum? Neq; enim ſic factus eſt homo,vt perderet quod deus erat. Acceſſit illi homo,nõ amiſſus eſt deus. Ipſe ergo fecit hoc,qui illa omnia. Nõ itaq; miremur quia deus fecit:ſed amemus quia inter nos fecit, & propter noſtrã reparationẽ fecit. Aliquid enim & in ipſis factis innuit nobis: Puto,quia non ſine cauſa venit ad nuptias. Excepto miraculo,aliquod & in ipſo facto myſterij ſacramentũ latet:pulſemus vt aperiat,& de vino inuiſibili inebriet nos : quia & nos aqua eramus, & vinũ nos fecit. Sapientes enim nos fecit, ſapimus enim fidem ipſius,qui prius inſipiẽtes eramus. Et forte ad ipſam ſapientiã pertinet,cũ honore dei,& cũ laude maieſtatis eius, & cũ charitate potẽtiſſimæ miſericordiæ eius,intelligere quid ſit geſtũ in hoc miraculo. Dominꝰ inuitatus ad nuptias venit: quid mirũ ſi in illam domũ ad nuptias venit: qui in hunc mundum ad nuptias venit?

C Si enim non venit ad nuptias,non hic habet ſponſam. Et quid eſt quod ait Apoſtolus: Aptaui vos vni viro,virginem caſtã exhibere Chriſto? *2.Cor.11.* Quid eſt quod timet,ne virginitas ſpõſę Chriſti per aſtutias diaboli corrũpatur? Timeo inquit, ne ſicut ſerpẽs Euam ſeduxit aſtutia ſua,ſic & veſtræ mẽtes corrũpantur à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Habet ergo hic ſpõſam quã redemit ſanguine ſuo, & cui pignus dedit ſpiritũ ſanctũ:eruit eã de mancipatu diaboli,mortuus eſt propter delicta eius, reſurrexit propter iuſtificationẽ eius. Quis offerret tanta ſponſæ ſuæ? Offerãt homines quęlibet ornamenta terrarũ,aurum,argentũ,lapides precioſos, equos,mãcipia,fundos,prædia, nũquid aliquis offerret ſanguinẽ ſuum? Si enim ſanguinẽ ſuũ ſponſę dederit,non erit qui ducat vxorẽ. Dominus autẽ ſecurus moriẽs,dedit ſanguinẽ ſuum pro ea quam reſurgẽs haberet,quam ſibi iam coniunxerat in vtero virginis. Verbũ enim ſponſus,& ſpõſa caro humana,& vtrũq; vnus filius dei, & idem filius hominis, vbi factus eſt caput Eccleſiæ. Ille vterus virginis Mariæ,thalamus eius inde proceſſit tanquã ſponſus de thalamo ſuo, ſicut ſcriptura prædixit: Et ipſe tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo,exultauit vt gigas ad currendam viam. *Pſal.18.* De thalamo proceſſit velut ſponſus, & inuitatus venit ad nuptias. Certi ſacramẽti gratia,videtur matrẽ de qua ſpõſus proceſſit, nõ agnoſcere & dicere illi: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nõdum venit hora mea. *Ioan.2.* Quid eſt hoc?

Ideóne venit ad nuptias, vt doceret matres contemni? D
Nõ. Vtiq; ad cuius nuptias [vt honoraret] venerat,ideo ducebat vxorẽ vt filios pcrearet, & ab eis quos vt prõcrearet optabat,vtiq; honorari cupiebat. Ille ergo venerat ad nuptias vt exhonoraret matrẽ, cũ & ꝓpter filios habendos, quibus reddere honorẽ parentibus imperat deus,ipſæ nuptiæ celebrentur, & ducãtur vxores? Proculdubio fratres latet ibi aliquid, nã tãta res eſt,vt quidã quos cauẽdos pręmonuit Apoſtolus,ſicut ſupra cõmemorauimus,dicẽs: Timeo ne ſicut ſerpens Euã ſeduxit aſtutia ſua,ſic & veſtræ mẽtes corrũpantur à ſimplicitate & caſtitate,quæ eſt in Chriſto: derogãtes Euãgelio & dicẽtes, ꝙ Ieſus non ſit natus de Maria virgine, hinc argumentũ ſumere conarẽtur erroris ſui, vt dicerent: Quomodo erat mater eius,cui dixit: Quid mihi & tibi eſt mulier? Reſpondendũ ergo eſt eis & conſiderãdũ †,quare hoc dixerit dominus,ne ſibi aliquid aduerſus ſanã fidẽ inſanientes inueniſſe videãtur, vnde ſpõſæ virginis caſtitas corrũpatur,id eſt, vnde fides Eccleſiæ violetur: revera enim fratres eorũ,qui præponũt mẽdaciũ veritati. *†aliàs differendum.* Nã iſti qui vidẽtur ſic honorare Chriſtũ,vt negẽt eũ carnẽ habuiſſe, nihil aliud eũ quàm mendacẽ prædicãt. E Qui enim mendaciũ prædicãt† in hominibꝰ, quid ab eis expellunt niſi veritatẽ? Immittũt diabolum, excludũt Chriſtũ : immittunt adulterũ,excludũt ſponſum, paranymphi ſcilicet vel potiꝰ leones & ſerpẽtes†. *†aliàs adiſciant.* *†al. leones ſerpentes.* Ad hoc enim loquuntur vt ſerpens poſſideat, Chriſtus excludatur. Quomodo poſſidet ſerpẽs? Quãdo poſſidet mendaciũ,quãdo poſſidet falſitas,ſerpẽs poſſidet: quãdo poſſidet veritas, Chriſtus poſſidet. Ipſe enim dixit: Ego ſum veritas. *Ioan.14.* De illo autem dixit: Et in veritate nõ ſtetit,quia veritas nõ eſt in eo. *Ioan.8.* Sic eſt autẽ veritas Chriſtus,vt totũ verũ accipias in Chriſto,verũ verbũ patris, æqualis patri,vera anima,vera caro,verus homo, verus deus,vera natiuitas,vera paſſio,vera mors,vera reſurrectio: ſi aliquid horum dixeris falſum,intrat putredo,de veneno ſerpẽtis naſcũtur vermes mendaciorũ, & nihil integrũ remanebit. Quid eſt ergo,inquit, quod ait dominus, F Quid mihi & tibi eſt mulier? Forte in eo quod ſequitur oſtẽdit nobis dominꝰ quare hoc dixerit: Nondũ,inquit,venit hora mea. Sic enim ait: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondũ venit hora mea. Et hoc cur dictũ ſit requirendũ eſt. Prius ergo hinc reſiſtamus hęreticis. Quid dicit ſerpẽs veternoſus, venenorũ inſibilator & inſpirator antiquus? Quid dicit? Non habuit matrẽ fœminã Ieſus. Vnde probas? Quia dixit,inquit,quid mihi & tibi eſt mulier? Quis hoc narrauit,vt credamus quia hoc dixit? Quis hoc narrauit? Nempe Ioannes Euãgeliſta dixit , Et erat ibi mater Ieſu: nam ita narrauit, *Altera die* nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat ibi mater Ieſu. Venerat autẽ illuc inuitatus Ieſus ad nuptias cũ diſcipulis ſuis.* **al. & die tertia.* Tenemus duas ſententias ab Euangeliſta prolatas. Erat ibi mater Ieſu, Euangeliſta dixit: quid dixerit matri ſuæ Ieſus, ipſe Euangeliſta dixit : & quomodo dixit reſpondiſſe matri ſuæ Ieſum,vt primo diceret, ait illi mater eius? Videte fratres, vt aduerſus linguam ſerpentis, munitam virginitatem cordis habeatis. Illic in ipſo Euangelio eo ipſo Euangeliſta narrante dicitur: Erat ibi mater Ieſu: &, Dixit illi mater eius. Quis hoc narrauit? Ioãnes Euangeliſta. Et quid reſpondit matri Ieſus? *Quid mihi & tibi eſt mulier?* Quis hoc narrat? Idem ipſe Ioannes Euangeliſta O Euangeliſta fideliſſime & veraciſſime,tu mihi narras dixiſſe Ieſum, quid mihi & tibi eſt mulier: cur ei appoſuiſti matrẽ quã non agnoſcit? Nam tu dixiſti,quia ibi erat mater Ieſu: &, quia dicit ei mater

Non obſeruat ordinẽ textus, qui habet, Et deficiẽte vino, dicit mater Ieſu ad eũ, Vinũ nõ habent: Et dicit ei Ieſus.

c eius:

G eius:cur nõ potius dixiſti, Erat ibi Maria:&, dixit ei Maria? Vtrunq; tu narras,& dixit ei mater eius: &,reſpõdit ei Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? Quare hoc? quia nisi vtrunq; verũ eſt: Illi autẽ in eo volũt credere Euangeliſtæ, ꝙ narrat Ieſum dixiſſe matri, Quid mihi & tibi eſt mulier: & in eo nolũt credere Euãgeliſtę ꝙ ait, Erat ibi mater Ieſu:&, dixit ei mater eius. Quis eſt autem qui reſiſtit ſerpẽti & tenet veritatem? Cuius virginitas cordis nõ corrũpitur aſtutia diaboli? Qui vtrunq; verũ credit,& quia erat ibi mater Ieſu,& quia illud reſpõdit matri Ieſus. Sed ſi nondum intelligit quemadmodũ dixerit Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? interim credat quod dixerit & quod matri dixerit: ſit primo pietas in credente, & erit fructus in intelligente. Interrogo vos ô fideles Chriſtiani: Erat ibi mater Ieſu? Reſpondete, erat. Vnde ſcitis? Reſpondete, hoc loquitur Euangelium. Quid reſpondit matri Ieſus? Reſpondete, quid mihi & tibi eſt mulier? *Nondum venit hora mea.* Et hoc vnde ſcitis: Reſpõdete, hoc loquitur Euangelium. Nullus vobis corrumpat hãc fidem, ſi vultis ſponſo ſeruare

H caſtam virginitatem. Si autem quæritur à vobis, cur hoc matri reſpõderit? dicat qui intelligit: qui autẽ nondum intelligit, firmiſſime tamen credat,& hoc reſpondiſſe:& tamẽ matri reſpondiſſe Ieſum. Hac pietate merebitur etiam intelligere cur ita reſponderit, ſi orando pulſet,& nõ rixando accedat ad oſtium veritatis: Tantum caueat ne dum ſe putat ſcire, aut erubeſcit neſcire, cur ita reſponderit, cogatur credere aut Euangeliſtam fuiſſe mentitum qui ait, Erat ibi mater Ieſu: aut ipſum Chriſtũ falſa morte paſſum propter delicta noſtra, & falſas cicatrices oſtendiſſe propter iuſtificationem noſtram: falſũmque dixiſſe, Si manſeritis in verbo meo,

Ioan. 8. vere diſcipuli mei eſtis,& cognoſcetis veritatem,& veritas liberabit vos. Si enim falſa mater, falſa caro, falſa mors, falſa vulnera paſſionis, falſæ cicatrices reſurrectionis, non veritas credentes in eum, ſed potius falſitas liberabit. Immo vero falſitas cedat veritati, & confundantur omnes, qui propterea ſe volunt videri veraces, quia Chriſtum conantur demonſtrare fallacem: & nolunt ſibi dici, non vobis credimus quia mentimini, cum ipſam veritatem dicant eſſe mentitam: quibus tamen ſi dicamus, vnde noſtis dixiſſe Chriſtum, Quid mihi & tibi eſt mulier? Euangelio ſe crediſſe reſpon-

I dent: Cur ergo non credunt Euangelio dicẽti, Erat ibi mater Ieſu: &, dixit ei mater eius? Aut ſi hoc mentitur Euangelium, quomodo ei creditur quia dixerit Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? Cur non potius miſeri,& quòd ita non extraneæ, ſed matri dominus reſponderit, fideliter credunt: & cur ita reſponderit, pie quærũt? Multũ enim intereſt inter eũ qui dicit, volo ſcire quare Chriſtus hoc matri reſponderit: & eum, qui dicit, ſcio quòd hoc Chriſtus nõ matri reſponderit. Aliud eſt intelligere velle quod clauſum eſt: aliud nolle credere, quod apertum eſt. Qui dicit, ſcire volo cur ita Chriſtus matri reſponderit: aperiri ſibi vult Euangelium cui credit: qui autem dicit, ſcio quòd hoc Chriſtus non matri reſponderit: ipſum Euangeliũ arguit de mendacio, vbi credidit quòd Chriſtus ita reſponderit. Iam vero ſi placet fratres, illis repulſis,& in ſua cæcitate errãtibus ſemper, niſi humiliter ſanentur, nos quæramus, quare dominus noſter ſic matri reſponderit? Ille ſingulariter natus de patre ſine matre, de matre ſine patre: ſine matre deus, ſine patre homo, ſine matre ante tempora, ſine patre in fine temporum: quod reſpondit, matri reſpondit, quia erat ibi mater Ieſu,& dixit ei mater eius. Hoc totum Euãgelium loquitur. Illic nouimus, quia erat ibi K mater Ieſu, vbi nouimus quòd dixerit ei, Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Totum credamus,& quod nondum intelligimus requiramus. Et primum hoc videte, ne forte quomodo inuenerunt Manichæi occaſionem perfidiæ ſuæ, quia dixit dominus, Quid mihi & tibi eſt mulier? ſic inueniant mathematici occaſionem fallaciæ, quia dixit, nondum venit hora mea. Et ſi hoc ſecundum Mathematicos dixit, ſacrilegium fecimus incẽdendo codices eorum. Si autem recte fecimus, ſicut Apoſtolorũ temporibus factum eſt, non ſecundum eos dixit dominus, nondũ venit hora mea. Dicunt enim vaniloqui & ſeducti ſeductores: Vides quia ſub fato erat Chriſtus qui dicit, nondum venit hora mea. Quibus ergo prius reſpondendum eſt, hæreticis an mathematicis? Vtrique enim à ſerpente illo veniunt, volentes corrumpere virginitatem cordis Eccleſiæ, quam habet in integra fide. Primo ſi placet, eis quos præpoſueramus, quibus quidẽ iam ex magna parte reſpondimus. Sed ne arbitremur nos nõ habere quid dicamus de his verbis quę dominus matri reſpondit, vos L magis aduerſus illos inſtruimus: nam illis refellendis, puto quòd ſufficiant quæ iam dicta ſunt. Cur ergo ait matri filius, Quid mihi & tibi eſt mulier, nondum venit hora mea? Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus erat & homo: ſecundum quod deus erat, matrem non habebat: ſecundum quod homo erat, habebat matrem. Mater ergo erat carnis, [mater humanitatis,] mater infirmitatis quã ſuſcepit propter nos. Miraculum autem quod facturus erat, ſecundum diuinitatẽ facturus erat, nõ ſecũdum infirmitatem: ſecundum quod deus erat, non ſecundũ id ꝙ infirmus natus erat: ſed infirmũ dei fortius eſt hominibus. Miraculũ ergo exigebat mater, at ille tanquam non agnoſcit viſcera humana, operaturus facta diuina, tanquam dicens: Quod de me fecit miraculũ, non tu genuiſti, diuinitatẽ meã non tu genuiſti: ſed quia genuiſti infirmitatem meã, tunc te cognoſcã cũ ipſa infirmitas pendebit in cruce: hoc eſt enim, nondũ venit hora mea. Tunc enim cognouit qui vtiq; ſemper nouerat, & antequã de illa natus eſſet, in prædeſtinatione nouerat matrem: & antequam deus crearet, de qua ipſe homo crearetur, nouerat matrẽ. Sed ad quandam horã in myſterio non agnoſcit: & ad quandam horã quæ nondũ venerat, in myſterio rurſus agnoſcit. M

Tunc enim agnouit, quãdo illud quod peperit moriebatur: nõ enim moriebatur per quod facta erat Maria, ſed moriebatur quod factũ erat ex Maria. Non moriebatur æternitas diuinitatis, ſed moriebatur infirmitas carnis. Illud ergo reſpondit diſcernens in fide credentiũ: quis, per quã venerat. Venit enim per matrẽ fœminam deus & dominus cœli & terræ. Secundum ꝙ dominus mundi, quod dominus cœli & terræ, dominus vtiq; & Mariæ: ſecundum quod creator cœli & terræ, creator & Mariæ: ſecundum autẽ quod dictũ eſt: Factũ Gala. 4. ex muliere, factum ſub lege, filius Mariæ, ipſe dominus Mariæ, ipſe filius Mariæ: ipſe creator Mariæ, ipſe creatus ex Maria. Noli mirari, quia & filius & dominus: Sicut enim Mariæ, ita & Dauid dictus eſt filius: & ideo Dauid filius, quia Marię filius. Audi Apoſtolum aperte Rom. 1. dicentẽ, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ carnem: audi eum & dominũ Dauid: dicat hoc & ipſe Dauid, Dixit dominus domino meo, ſede ad dexteram Pſal. 109. meã. Et ipſe Ieſus hoc propoſuit Iudæis,& eos inde cõuicit: Quomodo ergo Dauid & filius & dominus? Filius Matthæ. Dauid ſecundũ carnẽ, dominus Dauid ſecũdum diuinitatem:

A nitatem: ſic Mariæ filius ſecundum carnem, dominus
Mariæ ſecundum maieſtatem. Quia ergo non erat illa
mater diuinitatis, & per diuinitatem futurum erat mi-
raculum quod petebat, reſpondit ei: Quid mihi & tibi
eſt mulier? Sed ne putes quòd te negem matrem, non-
dum venit hora mea: Ibi enim te agnoſcam, cum pen-
dere in cruce cœperit infirmitas cuius mater es. Probe-
mus ſi verũ eſt. Quando paſſus eſt dominus, ſicut idem
euangeliſta dicit, nouerat matrem dominus, † & qui no-
† al. qui no uerat matrẽ domini.
bis inſinuauit etiam in his nuptiis matrem domini, ip-
ſe narrat. Erat, inquit, illic circa crucem mater Ieſu, &
ait Ieſus matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus: & ad diſci-
pulum, ecce mater tua. Commendat matrem [diſcipu-
lo, commendat matrem] prior matre moriturus, & an-
te matris mortem reſurrecturus. Commendat homo
homini hominem, hoc pepererat Maria. Illa hora iam
venerat de qua tunc dixerat, nondum venit hora mea.
Quantum arbitror fratres, reſponſum eſt hæreticis: ma
thematicis reſpondeamus. Et ipſi vnde conantur con-
uincere, quia ſub fato erat Ieſus? Quia ipſe ait, vt inqui-
unt, nondum venit hora mea. Si ergo dixiſſet, horam
B non habeo, excluſiſſet mathematicos, non eſſent vnde
calumniarentur. Nunc vero quia dixit, nondum venit
hora mea, cõtra ipſius verba quid poſſumus dicere? Mi-
rũ eſt quòd mathematici credendo verbis Christi, co-
nantur cõuincere Chriſtianos, quòd ſub hora fatali vi-
Ioan. 10. xerit Chriſtus. Credant ergo Chriſto dicẽti: Poteſtatẽ
habeo ponendi animã meam, & poteſtatem habeo ite-
rum ſumendi eam: Nemo tollit eam à me, ſed ego po-
no eam à me ipſo, & iterum ſumo eam. Ergóne iſta po
teſtas ſub fato eſt? Oſtendant hominem qui poteſtatem
habeat quando moriatur, quandiu viuat, omnino non
oſtendunt: credant ergo deo dicenti, Poteſtatem ha-
beo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam:
& quærant quare ſit dictum, nondum venit hora mea.
Nec ideo iam ſub fato ponant conditorem cœli, crea-
torem atque ordinatorem ſyderum: quia ſi eſſet fatum
de ſyderibus, non poterat eſſe ſub neceſſitate ſyderum
conditor ſyderum. Adde quia non ſolum Chriſtus nõ
habuit quod appellas fatum, ſed nec tu, aut ego, aut ille,
aut quiſquã hominum. Veruntamen ſeducti ſeducunt,
& proponunt fallacias hominibus. Tendunt ad capiẽ-
dos homines, & hoc in plateis. Nam qui tẽdunt ad ca-
C piendas feras, vel in ſyluis, vel in ſolitudine id agunt:
quàm infœliciter vani ſunt homines, quibus capiendis
in foro tenditur? Nummos accipiũt, cũ ſe homines ho-
minibus vẽdunt: dant iſti nũmos vt ſe vanitatibus ven
dant: Intrant enim ad Mathematicũ, vt emant ſibi do-
minos, quales Mathematico dare placuerit, vel Satur-
num, vel Iouem, vel Mercuriũ, vel ſi quid aliud ſacrile-
gi nominis. Intrauit liber, vt nummis datis ſeruus exi-
ret, immo vero nõ intraret ſi liber eſſet, ſed intrauit quò
eum dominus error & domina cupiditas traxit. Vnde
Ioan. 8. & veritas dicit: Omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt pec
cati. Quare ergo dixit, nõdum venit hora mea? Magis
quia in poteſtate habebat quando moreretur, nondum
videbat eſſe opportunũ, vt illa poteſtate vteretur. Quo-
modo nos fratres, verbi gratia, ſi loquimur, Iam certa
hora eſt, qua exeamus vt celebremus ſacramẽta: ſi ante
exeamus quàm opus eſt, nónne peruerſi & præpoſteri
ſumus? Quia ergo non facimus niſi quando opportunũ
eſt, propterea in his agẽdis cum ita loquimur, fatũ con
ſideramus? Quid eſt ergo, nondũ venit hora mea? Quan
do ego ſcio opportune me pati, quãdo paſſio mea vti-
lis erit: nondum venit ipſa hora, tunc voluntate patiar:
vt vtrunq; ſerues, & nondum venit hora mea, & pote- D
Ioan. 10. ſtatem habeo ponendi animam meã, & iterum ſumen
di eam. Venerat ergo, habens in poteſtate quando mo
reretur: nam ſi ante moreretur quàm diſcipulos elegiſ-
ſet, certe præpoſterũ eſſet. Si eſſet homo qui nõ haberet
in poteſtate horam ſuam, poſſet antè mori quàm diſci-
pulos elegiſſet. Et ſi forte moreretur iam electis erudi-
tiſq; diſcipulis, pręſtaretur ei ne ipſe hoc faceret. At ve-
ro qui venerat in manu habens quando iret, quãdo re-
diret, quouſque excurreret, cui paterent inferi, nõ tan-
tũ morienti, ſed & reſurgenti, vt nobis oſtẽderet ſpem
immortalitatis Eccleſiæ ſuæ, in capite oſtẽdit quòd mẽ
bra expectare deberẽt, reſurget etiam in cæteris mem-
bris, qui reſurrexit in capite. Hora ergo nondum vene
rat, opportunitas nondum erat. Vocandi erant diſci-
puli, annunciandum erat regnum cœlorum, facien-
dæ erant virtutes: commendanda erat diuinitas in mi-
raculis: commendanda erat humanitas domini in ipſa
cõpaſſione mortalitatis. Ille enim eſuriebat, quia homo
erat: pauit quinq; panibus tot milia, quia deus erat. Qui
dormiebat, quia homo erat: vẽtis & fluctibus impera-
bat, quia deus erat. Hæc omnia commendanda erant E
prius, vt eſſet quod ſcriberent Euangeliſtæ, quod præ-
dicaretur Eccleſiæ. At vbi tantum fecit quantũ ſuffice-
re iudicauit, venit hora nõ neceſſitatis, ſed voluntatis:
non cõditionis, ſed poteſtatis. Quid ergo fratres, quia
illis & illis reſpõdimus, nihil dicemus quid ſibi velint
hydriæ, quid aqua in vinũ cõuerſa, quid Architriclin⁹,
quid ſpõſus, quid mater Ieſu in myſterio, quid ipſæ nu
ptiæ? Dicenda ſunt omnia, ſed onerandi non eſtis. Vo
lui quidem in nomine Chriſti & heſterno die, quo ſo-
let ſermo deberi charitati veſtræ, id agere vobiſcũ, ſed
non ſum permiſſus neceſſitatibus quibuſdã impedien-
tibus. Si ergo placet ſanctitati veſtræ, hoc quod ad my
ſterium pertinet huius facti, in craſtinum differamus,
& nõ oneremus & veſtram & noſtram infirmitatem.
Sunt forte hodie multi qui propter ſolennitatem diei,
non propter audiendum ſermonẽ conuenerunt. Cra-
ſtino qui venerit, veniẽt audituri, vt nec fraudemus ſtu
dioſos, nec grauemus faſtidioſos.

*Ab eo loco vbi ait, dicit mater eius miniſtris, Quod-
cunque vobis dixerit facite: vſque ad id quod
ait, Implete hydrias aqua: & implene-
runt eas vſque ad ſummum.* F
Tractatus IX.

ASſit dominus deus noſter, vt donet nobis red
dere quod promiſimus. Heſterno enim die ſi
meminit ſanctitas veſtra, cum tẽporis exclu-
deremur anguſtia, ne ſermonem inchoatum implere-
mus, in hodiernum diem diſtulimus, vt ea quæ in hoc
facto euangelicæ lectionis myſtice in ſacramentis poſi
ta eſſent, ipſo adiuuãte aperirentur. Non itaq; opus eſt
nobis immorari diutius in commẽdando dei miracu-
lo: Ipſe eſt enim deus qui per vniuerſam creaturã quo-
tidiana miracula facit, quæ hominibus non facilitate,
ſed aſſiduitate viluerũt. Rara autẽ quæ facta ſunt ab eo-
dẽ domino, id eſt, à verbo propter nos incarnato, ma-
iorẽ ſtuporẽ hominibus attulerunt: nõ quia maiora e-
rãt quàm ſunt ea quę quotidie in creatura facit, ſed quia
iſta quæ quotidie fiunt, tanquã naturali curſu peragun-
tur: illa vero efficacia potentiæ etiam tanquã pręſentis,
exhibita videntur oculis hominũ. Diximus ſicut memi-
niſtis, reſurrexit vnus à mortuis, obſtupuerunt homi-

Non obſeruat Augu. in hoc tractatu integrã formã textus, ſed plura verba trãſilit, quædã commemorat, quædã variat.

G nes: cum quotidie naſci qui oon erant, nemo miretur:
Sic aquam in vinũ conuerſam quis non miretur: cum
hoc annis omnibus deus in vitibus faciat? Sed quia o-
mnia quæ fecit dominus Ieſus, nõ ſolum valent ad ex-
citãda corda oostra miraculis, ſed etiã ad ædificanda
io doctrina fidei, ſcrutari nos oportet quid ſibi velint
illa omnia:id eſt,quid ſignificẽt:horum enim omnium
ſignificationes,ſicut recordamini, in diem hodieroũ
diſtulimus. Quòd dominus inuitatus venerit ad ou-
ptias,etiam excepta myſtica ſignificatione,confirmare
voluit quòd ipſe fecit ouptias. Futuri enim erant, de
1.Timo.4. quibus dixit Apoſtolus,prohibentes nubere, & dicẽtes
quòd malum eſſent ouptiæ, & quòd diabolus eas fe-
ciſſet, cum idem dominus dicat in Euangelio interro-
gatus,vtrum liceat homini dimittere vxorem ſuam ex
qualibet cauſa, non licere excepta cauſa foroicationis.
Matth. 19. Io qua reſponſione ſi meminiſtis, hoc ait: Quod deus
coniuoxit,homo non ſeparet. Et qui bene eruditi ſunt
in fide catholica, nouerunt quòd deus fecerit ouptias:
& ſicut cooiunctio à deo,ita diuortiũ à diabolo ſit. Sed
propterea in cauſa fornicationis licet vxorẽ dimitte-
re,quia ipſa eſſe vxor prior noluit,quæ fidem coniuga-
H lem marito noo ſeruauit. Nec illi qui virgioitatẽ deo
voueot,quanquam ampliorem gradum honoris & ſao
ctitatis in Eccleſia teneant,ſine ouptiis ſunt:nam & ipſi
pertinent ad nuptias cum tota Eccleſia, in quibus nu-
ptiis ſpõſus eſt Chriſtus. Ac per hoc ergo dominus in-
uitatus venit ad nuptias, vt coniugalis caſtitas firmare-
tur,& oſteoderetur ſacraoientũ nuptiarum,quia & illa-
rum ouptiarũ ſponſus perſooã domini figurabat, cui
dictũ eſt:Seruaſti vinum bonum vſq; adhuc. Bonum e-
oim vioũ Chriſtus ſeruauit vſq; adhuc:id eſt,euangeliũ
ſuum. Iam enim incipiamus ipſa ſacramentorũ operta
detegere, quantum ille donat, in cuius oomine vobis
promiſimus. Erat prophetia aotiquis temporibus,& à
prophetæ diſpenſatiooe nulla tẽpora ceſſauerunt. Sed
illa prophetia quando in illa Chriſtus non intelligeba-
tur, aqua erat. In aqua enim vinũ quodãmodo latet. Et
2.Cor.3. dicit Apoſtolus, quid intelligamus in iſta aqua: Vſq; in
hodiernum, inquit, diem quãdiu legitur Moyſes idip-
ſum velamen ſuper cor eorum poſitũ eſt,quod oũc re-
uelatur,quia in Chriſto euacuatur. Et cum tranſieris,in-
I quit,ad domioũ,auferetur velamẽ. Velamen dicit ado-
pertiooẽ prophetiæ,vt non intelligeretur. Tollitur ve-
lamen cum tranſieris ad dominũ: ſic tollitur inſipiẽtia
cum tranſieris ad dominum, & quod aqua erat vinum
tibi fit. Lege libros omnes propheticos,oon intellecto
Philip.3. Chriſto, quid tam inſipidũ & fatuũ inueoies? Iotellige
ibi Chriſtum,noo ſolum ſapit quod legis, ſed etiã ine-
briat,mutans mentẽ à corpore,vt præterita obliuiſcẽs,
io ea quę antè ſunt extendaris. Ergo prophetia ab anti-
quis temporibus,ex quo prorſus currit ordo naſcentiũ
in genere humaoo,de Chriſto nõ tacuit:ſed occultum
ibi erat:adhuc enim erat aqua. Vodẽ probamus,ꝙ om-
nibus tẽporibus ſuperioribus vſq; ad ætatem qua domi
nus venit,prophetia de illo nõ defuit? Ipſo domino di-
cente, Cũ enim reſurrexiſſet à mortuis,inuenit diſcipu
los ſuos dubitantes de ipſo quẽ ſecuti erant. Viderunt
enim eum mortuũ, & oõ ſperauerũt eum reſurrecturũ,
Lucæ.23. & tota ſpes eorũ coocidit. Vnde ille latro laudatus ip-
ſo die meruit eſſe in paradiſo, quia in cruce crucifixus
tunc confeſſus eſt Chriſtũ,quando de illo diſcipuli du-
bitauerunt, Ergo inuenit eos outantes,& quodãmodo
arguẽtes ſeipſos, quòd in illo redemptiooẽ ſperauerũt,
delebant tameo eum ſine culpa occiſum, quia oouerãt
innoceotem. Et hoc ipſi poſt reſurrectionem dixerũt, K
cum quoſdam eorum triſtes iouenisſet in via, Tu ſolus Lucæ.24.
peregrinaris in Hieruſalem,& oon cognouiſti quæ fa-
cta ſunt in illa his diebus? Ille autem dixit eis: Quæ? Illi
vero dixerũt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta
potẽs in factis & dictis io conſpectu dei & vniuerſi po
puli,quomodo hunc tradiderunt ſacerdotes & prioci-
pes noſtri in damnatiooẽ mortis, & cruci eum fixerũt.
Nos autem ſperabamus quia ipſe erat qui redempturus
eſſet Iſraël, & nũc tertius dies agitur hodie ex quo hæc
facta ſunt. Hęc atque alia cùm dixiſſet vnus ex duobus,
quos iouenit in via euotes ad propinquũ caſtellum,re-
ſpõdit ipſe,& ait: O ioſenſati & tardi corde ad creden-
dum, ſuper omoia quæ locuti ſunt prophetæ: Nónne
hæc omoia oportebat pati Chriſtum,& introire io cla
ritatẽ ſuam? Et fuit incipiens à Moyſe & omnibus pro-
phetis, interpretans illis in omnibus ſcripturis quæ de
ipſo erant. Item alio loco,cum palpari ſe manibus di-
ſcipulorum voluit,vt credereot quia io corpore reſur-
rexerat: Hi ſunt,ioquit,ſermones quos locutus ſum ad
vos, cum adhuc eſſem vobiſcũ, quia oporteret impleri
omnia quæ ſcripta ſuot io lege Moyſi & prophetis & L
Pſalmis de me. Tunc adaperuit illis ſenſum vt intelli-
gerent ſcripturas,& dixit illis, Quia ſic ſcriptum eſt,&
ſic oportebat pati Chriſtum,& reſurgere à mortuis ter-
tia die,& prędicari io nomine eius pœnitentiam & re-
miſſionem peccatorum in omnes gentes,incipientes à
Hieruſalem. His ex euãgelio,quæ certè manifeſta ſunt,
intellectis,patebũt illa omnia myſteria,quæ in iſto mi-
raculo domini lateot: Videte quid ait: Quia oporte-
bat impleri in Chriſto,quæ de illo ſcripta ſunt. Vbi ſcri
pta ſunt? In lege, inquit, & prophetis & pſalmis, nihil
ſcripturarũ veterum prætermiſit. Illa erat aqua: Et ideo
dicti ſunt illi à domino inſenſati, quia eis adhuc aqua
ſapiebat, ooo vioum. Quomodo autem fecit de aqua
vioum? Cùm aperuit eis ſenſum, & expoſuit eis ſcri-
pturas,incipiens à Moyſe & per omnes prophetas: vn-
de iam inebriati dicebant, Nóone cor noſtruoi ardens
erat in oobis de Ieſu, dum loqueretur nobis in via, &
aperiret nobis ſcripturas? Iotellexeruot enim Chriſtum
in his libris, in quibus eum oon oouerant. Mutauit au-
tem aquam in vinum dominus noſter Ieſos Chriſtus,
& ſapit quod non ſapiebat, & inebriat quod ooo ine- M
briabat. Si enim iuſſiſſet iode aquam effundi, & ſic ip-
ſe mitteret vinum ex occultis creaturæ ſinibus, vode fe
cit & paoẽ quaodo ſaturauit tot milia: non eoim quin- Matth. 14.
que panes habebant, quinque milium homioum ſatu-
ritatem, aut ſaltem duodecim cophinos plenos, ſed o-
mnipoteotia domini quaſi foos panis erat: ſic poſſet &
effuſa aqua vioum infundere: quod ſi feciſſet, videre-
tur ſcripturas veteres improbaſſe. Cum autem ipſam a-
quam coouertit io vinũ,oſtendit nobis quòd & ſcriptu
ra vetus ab ipſo eſt: nam iuſſu ipſius impletæ ſunt hy-
driæ. A domino quidem & illa ſcriptura, ſed nihil ſa-
pit ſi non ibi Chriſtus intelligatur. Inteodite autẽ quod
ipſe ait, quę ſcripta ſunt in lege,& prophetis, & pſalmis
de me. Nouimus autem legem ex quibus temporibus
narret: id eſt, ab exordio mundi. In principio fecit deus
cœlum & terram: iode vſq; ad hoc tempus quod ounc Gene. 1.
agimus, ſexta ætas eſt, vt ſæpe audiſtis & ooſtis. Nã pri-
ma ætas computatur ab Adam vſque ad Noë: ſecunda
à Noë vſque ad Abraham: ſic & Matthæus euangeliſta Matth. 1.
per ordinem ſequitur & diſtinguit: tertia ab Abraham
vſq; ad Dauid: quarta à Dauid vſq; ad tranſmigratiooẽ
Babylonis: quinta à tranſmigratiooe Babyloois vſque
ad Ioanoem

A ad Ioannem Baptiſtam : ſexta inde vſque ad finem ſe-
culi. Propterea & ſexta die fecit deus hominē ad ima-
ginem ſuā, quia ſexta iſta ætate, manifeſtatur per Euan-
gelium reformatio mentis noſtræ, ſecundum imagi-
nem eius qui creauit nos. Et conuertitur aqua in vi-
num, vt iam manifeſtatum Chriſtum in lege & pro-
phetis ſapiamus. Ideo, *Erant ibi ſex hydriæ, quas iuſsit im-
pleri aqua.* Sex ergo illæ hydriæ, ſex ætates ſignificant,
quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora ſex,
quaſi articulis diſtributa atque diſtincta, quaſi vaſa eſ-
ſent inania, niſi à Chriſto implerentur, quid dixi tem-
pora, quæ inaniter currerent, niſi in eis dominus Ieſus
prædicaretur? Impletæ ſunt prophetiæ, plenæ ſunt hy-
driæ, ſed vt aqua in vinum cōuertatur, in illa tota pro-
phetia Chriſtus intelligitur. Quid eſt autem, *Capiebant
metretas binas vel ternas?* Myſterium nobis maxime iſta lo
cutio commendat. Metretas enim dicit mēſuras quaſ-
dam, tanquam ſi diceret, vrnas, amphoras, vel ſi quid
huiuſmodi. Nomen menſuræ eſt metreta, & à menſu-
ra accepit nomen iſta menſura. Metron enim menſu-
B ram dicunt Græci: inde appellatæ metretæ. Capiebant
ergo metretas binas vel ternas. Quid dicimus fratres?
Si ternas tantum diceret, non curreret animus noſter
niſi ad myſterium trinitatis. Sed forte nec ſic debemus
inde cito iam ſenſum noſtrum auertere, quia dixit bi-
nas vel ternas: quia nominato patre & filio, cōſequen-
ter & ſpiritus ſanctus intelligendus eſt. Spiritus enim
ſanctus non eſt patris tantummodo, aut filij tantūmo-
do ſpiritus, ſed patris & filij ſpiritus: ſcriptum eſt enim:
Si quis dilexerit mundum, non eſt ſpiritus patris in il-
1. Ioan. 2. lo. Item ſcriptum eſt: Si quis autem ſpiritum Chriſti
Roma. 8. non habet, hic non eſt eius. Idem autem ſpiritus & pa-
tris & filij: nominato itaque patre & filio, intelligitur
& ſpiritus ſanctus, quia ſpiritus eſt & patris & filij. Cum
autem nominatur pater & filius, tanquam duæ metre-
tæ nominantur: cum autem ibi intelligitur ſpiritus ſan
ctus, tres metretæ. Ideo non dictum eſt, capientes me-
tretas, aliæ binas, aliæ ternas: ſed ipſæ ſex hydriæ ca-
piebant metretas binas vel ternas: tanquam diceret, &
quando dico binas, etiam ſpiritum patris & filij cum
his intelligi volo: & quando dico ternas, ipſam trini-
C tatem manifeſtius enuncio. Quiſquis itaq; nominat pa-
trem & filium, oportet ibi intelligi tanquam charita-
tem inuicem patris & filij, quod eſt ſpiritus ſanctus: for
taſſis enim diſcuſſæ ſcripturæ, quod non ſic dico, vt
† al. vt ho- hoc dicere poſſim, † aut quaſi aliud inueniri non poſ-
die docere ſit, ſed tamē fortaſſe ſcrutatæ ſcripturæ indicant, quòd
poſsim. ſpiritus ſanctus charitas eſt. Et ne putetis vilem eſſe cha
ritatem: quomodo autem vilis eſt, quando omnia quæ
dicuntur non vilia, chara dicuntur? Si ergo quæ non
ſunt vilia, chara ſunt: quid eſt charius ipſa charitate?
1. Cor. 12. Sic autem commendatur charitas ab Apoſtolo vt di-
& 13. cat: Supereminentiorem viam vobis demonſtro: Si lin
guis hominum loquar & angelorum, charitatem au-
tem non habeam, factus ſum vt æramentum ſonans,
aut cymbalum tinniens: Et ſi ſciero omnia ſacramenta
& omnem ſcientiam, & habuero prophetiam & omnē
fidem, ita vt mōtes transferam, charitatem autem non
habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea paupe-
ribus, & tradidero corpus meum vt ardeam, charitatē
autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Quanta eſt er-
go charitas, quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera: ſi aſſit,
rectè habentur omnia. Tamen charitatē laudans Apo
ſtolus Paulus copioſiſſimè atque vberrimè, minus de il
la dixit, quàm quod ait breuiter Apoſtolus Ioānes, cu-

ius eſt hoc Euangelium. Neque enim dubitauit dicere, D
Deus charitas eſt: Scriptum eſt etiam, quia charitas dei *1. Ioan. 4.*
diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū qui *Roma. 5.*
datus eſt nobis. Quis ergo nominet patrem & filium,
& non ibi intelligat charitatem patris & filij? Quam
cum habere cœperit, ſpiritum ſanctum habebit: quam ſi
non habuerit, ſine ſpiritu ſancto erit. Et quomodo cor-
pus tuū ſine ſpiritu, quod eſt anima tua: ſi fuerit, mor-
tuū eſt: ſic anima tua ſine ſpiritu ſancto, id eſt, ſine cha-
ritate ſi fuerit, mortua deputabitur. Ergo metretas bi-
nas capiebant hydriæ, quia in omnium temporū pro-
phetia pater & filius prædicatur, ſed ibi eſt & ſpiritus
ſanctus. Ideoque adiunctum eſt, vel ternas: Ego & pa- *Ioan. 10.*
ter, inquit, vnum ſumus. Sed abſit vt ſpiritum ſanctum,
vbi audimus, ego & pater vnum ſumus, non eſſe dica-
mus: Tamen quia patrem & filium nominauit, capie-
bant hydriæ binas metretas. Sed audi, vel ternas: Ite ba
ptizate gētes, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. *Matth. 28.*
Itaque in eo quòd dicuntur binæ, non exprimitur, ſed
intelligitur: in eo vero quòd dicuntur, vel ternæ, e-
tiā exprimitur trinitas. Sed eſt & alius intellectus non E
prætermittendus, & ipſum dicam, eligat quiſque quod
placeat, nos quod ſuggeritur non ſubtrahimus. Menſa
enim domini eſt, & non oportet miniſtrum fraudare
conuiuas, præſertim ſic eſurientes vt apparet auiditas
veſtra. Prophetia quæ ab antiquis temporibus diſpen-
ſatur, ad ſalutem omnium gentium pertinet. Ad ſolum
quidem populum Iſraël miſſus eſt Moyſes, & ei ſoli po
pulo per eum lex data eſt, & ipſi prophetæ ex illo po-
pulo fuerunt, & ipſa diſtributio temporum ſecundum
eundem populum diſtincta eſt: vnde & hydriæ dicun-
tur. *Secundum purificationem Iudæorum:* Sed tamen quod
illa prophetia etiam cæteris gentibus annunciabatur,
manifeſtum eſt, quādoquidem Chriſtus in ea occultus
erat, in quo benedicentur omnes gentes, ſicut promiſ-
ſum eſt Abrahæ, dicente domino, in ſemine tuo bene- *Gene. 22.*
dicentur omnes gētes. Nondum autem intelligebatur,
quia nondum aqua conuerſa fuerat in vinum: ergo om
nibus gentibus diſpenſabatur prophetia. Quod vt emi-
neat iocundius, de ſingulis ætatibus, tanquam de ſingu-
lis hydriis, pro tempore quædam commemoremus. In
ipſo exordio, Adam & Eua parentes omnium gentium F
erant, non tantummodo Iudæorum: Et quicquid figu-
rabatur in Adam de Chriſto, ad omnes vtique gentes
pertinebat, quibus ſalus erat in Chriſto. Quid ergo po-
tiſſimū dicam de aqua primæ hydriæ, niſi quod Apoſto
lus ait, de Adam & Eua? Nemo enim me dicet praue
intellexiſſe, quando intellectum non meū, ſed Apoſto-
li profero. Illud ergo vinum quantum myſterium de
Chriſto continet, quod cōmemorat Apoſtolus dicens: *Epheſ. 5.*
Et erunt duo in carne vna. Sacramētum hoc magnum
eſt. Et ne quis iſtam magnitudinem ſacramenti in ſin-
gulis quibuſq; hominibus vxores habentibus intellige-
ret: Ego autem, inquit, dico in Chriſto & in Eccleſia,
quod eſt hoc ſacramentum magnū, erunt duo in carne
vna. Cum de Adā & Eua ſcriptura geneſeos loquere-
tur: vnde ventum eſt ad hæc verba: Propterea relinquet *Gene. 2.*
homo patrem & matrē, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt
duo in carne vna: ſic ergo Chriſtus adhæſit Eccleſiæ, vt
eſſent duo in carne vna. Quomodo reliquit patrē? quo- *Philip. 2.*
modo matrē reliquit? Patrem, quia cū in forma dei eſ-
ſet, non rapinam arbitratus eſt ſe æqualem deo, ſed ſe-
metipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: Hoc eſt
enim, reliquit patrem, non quia deſeruit & receſſit à
patre, ſed quia non in ea forma apparuit hominibus,

G in qua æqualis eſt patri. Quomodo reliquit matrē? Re-
linquendo ſynagogam Iudæorum, de qua ſecundum
carnem natus eſt, & inhærendo Eccleſiæ quam ex om-
nibus gentibus congregauit. Ergo prima hydria habe-
bat prophetiam de Chriſto: ſcilicet quando iſta quæ lo
quor non prædicabantur in populis, adhuc aqua erat,
in vinum mutata nōdum erat. Et quia illuminauit nos
per Apoſtolum dominus, vt oſtenderet nobis quid ibi
quæreremus in ipſa vna ſententia, erunt duo in carne
vna, ſacramentum magnum in Chriſto & in Eccleſia:
iam licet nobis vbique Chriſtum quærere, & de omni-
bus hydriis vinum potare. Dormit Adam vt fiat Eua,
moritur Chriſtus vt fiat Eccleſia. Dormienti Adæ, fit
Eua de latere, mortuo Chriſto lancea percutitur latus,
vt profluant ſacramenta quibus formetur Eccleſia. Cui
non apparet quia in illis tūc factis futura figurata ſunt,
quandoquidem dicit Apoſtolus ipſum Adam formam
futuri eſſe: Qui eſt, inquit, forma futuri. Præfigurabātur
omnia myſtice: Neq; enimuero non poterat deus vigi-
lanti coſtam educere, fœminamque formare? An forte
ne doleret latus quādo coſta detracta eſt, propter hoc
H oportebat vt ille dormiret? Quis eſt qui ſic dormiat, vt
ei oſſa non euigilanti euellantur? An quia deus euelle-
bat, propterea homo non ſentiebat? Poterat ergo & vi-
gilanti ſine dolore euellere, qui poterat dormienti: ſed
proculdubio hydria prima implebatur, prophetia illis
temporibus futuro iſto tempori diſpēſabatur. Chriſtus
etiam figuratus eſt in Noë, & in illa arca orbis terrarū.
Quare ergo in arca incluſa ſunt omnia animalia, niſi
vt ſignificarentur omnes gentes? Non enim deerat deo
rurſus creare omne genus animaliū: quando enim om-
nia non erant, nónne dixit, producat terra, & produxit
terra? Vnde ergo tunc fecit, inde reficeret: verbo fecit,
verbo reficeret, niſi quia myſterium commendabat, &
ſecundam hydriam propheticæ diſpenſationis imple-
bat, vt per lignū liberaretur figura orbis terrarum, quia
in ligno figenda erat vita orbis terrarum. Iam in tertia
hydria ipſi Abrahæ quod iam commemoraui, dictum
Gene.22. eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Et quis
non videat cuius habeat figuram vnicus eius, qui ſibi
ad ſacrificium quò ipſe immolandus ducebatur, ligna
portabat? Portauit enim dominus crucem ſuam, ſicut
I Euangelium loquitur. Hoc de tertia hydria comme-
moraſſe ſufficiat. De Dauid autem quid dicam, quòd
ad omnes gentes pertinebat prophetia eius, quādo mo
do audiuimus Pſalmum: & difficile eſt vt dicatur Pſal-
mus, in quo hoc non ſonet? Sed certe vt dixi modo
cantauimus, Surge deus iudica terram, quoniam tu hæ-
reditabis in omnibus gentibus. Et ideo Donatiſtæ tan
quam proiecti de nuptiis: ſicut ille homo qui non ha-
bebat veſtem nuptialem, inuitatus eſt, & venit, ſed pro-
iectus eſt de numero vocatorum, quia non habebat ve
ſtem ad ſponſi gloriā: qui enim ſuam gloriam quærit,
non Chriſti, non habet veſtē nuptialem: non enim vo
lunt cōſonare voci illius qui amicus erat ſponſi, & ait:
Hic eſt qui baptizat. Nec immerito illi qui non habe-
bat veſtem nuptialem, hoc per increpationem obiectū
eſt quod non erat: Amice, quid huc veniſti? Et ſicut il-
le obmutuit, ſic & iſti: quid enim prodeſt ſtrepitus oris
muto corde? Nouerunt quippe intus apud ſemetipſos
non ſe habere quod dicant: intus obmutuerunt, foris
perſtrepunt. Audiunt velint nolint, etiam apud ſe can-
tari, Surge deus iudica terram, quoniam tu hęreditabis
in omnibus gentibus. Et nō communicando omnibus
gētibus, quid aliud quàm ſe exhæredatos eſſe cogno-
ſcant? Quod ergo dicebā fratres, quia ad omnes gentes K
pertinet prophetia: volo enim aliū ſenſum oſtendere in
eo quod dictū eſt, Capientes metretas binas vel ternas:
ad omnes, inquā, gentes pertinere prophetiam, modo
commemorauimus demonſtratū in Adam, qui eſt for
ma futuri. Quis autem neſciat quòd de illo exortæ ſunt
omnes gentes, & in eius vocabulo quatuor literis, qua-
tuor orbis terrarū partes per græcas appellationes de-
mōſtrantur? Si enim Græce dicantur, oriens, occidens,
aquilo, meridies, ſicut eas pleriſq; locis ſancta ſcriptura
commemorat, in capitibus verborū inuenis Adam: di-
cuntur enim Græce quatuor memoratæ mundi partes,
ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Iſta quatuor nomina
ſi tanquā verſus quatuor ſub inuicem ſcribas, in eorum
capitibus Adam legitur. Hoc in Noë propter arcam fi-
guratum eſt, in qua erāt omnia animalia, quæ ſignifica-
bant omnes gentes: hoc in Abraham, cui apertius di-
ctum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gētes: hoc
in Dauid, de cuius Pſalmis, vt alia omittam modo can
tauimus, Surge deus iudica terram, quoniam tu hære-
ditabis in omnibus gētibus. Cui enim deo dicitur, ſur- Pſal.81.
ge, niſi ei qui dormiuit? Surge deus iudica terram: tan-
quam diceretur, Dormiſti iudicatus à terra, ſurge vt iu- L
dices terram. Et quò pertinet illa prophetia: Quoniam
tu hæreditabis in omnibus gentibus? Iam vero in quin-
ta ætate tanquā in quinta hydria, Daniel vidit lapidē Danie.2.
præciſum de monte ſine manibus, & cōfregiſſe omnia
regna terrarū, & creuiſſe illum lapidem, & factum eſſe
montem magnum, ita vt impleret vniuerſam faciē ter-
ræ. Quid apertius fratres mei? Lapis de monte præci-
ditur, ipſe eſt lapis quē reprobauerunt ædificantes, & fa
ctus eſt in caput anguli. De quo monte præciditur, ni-
ſi de regno Iudæorū, vnde dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus ſecundum carnē natus eſt? Et præciditur ſine ma-
nibus, ſine opere humano, quia ſine amplexu maritali
de virgine exortus eſt. Mons ille vnde pręciſus eſt, non
impleuerat vniuerſam faciem terræ: nō enim tenuerat
regnum Iudæorum omnes gentes: at vero regnū Chri-
ſti, omnes gentes & vniuerſum orbem terrarum cerni-
mus occupare. Iam ad ſextam ętatem pertinet Ioannes
Baptiſta, quo nemo exurrexit maior de natis mulierū:
de quo dictū eſt, Maior quàm propheta. Quomodo & M
ipſe oſtendit, quia omnibus gentibus miſſus eſt Chri-
ſtus, quando Iudæi venerunt ad eum vt baptizarentur?
Et ne ſuperbirēt de nomine Abrahæ, generatio, inquit, Matth.3.
viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Fa
cite ergo fructum dignum pœnitentiæ, id eſt, humiles
eſtote: ſuperbis enim loquebatur. Vnde autem erant ſu-
perbi? De genere carnis, nō de fructu imitationis patris
Abraham. Quid eis ait? Nolite dicere, patrem habemus
Abraham, potens eſt enim deus de lapidibus iſtis ſuſci-
tare filios Abrahæ. Lapides dicens omnes gentes, non
propter firmitatem, ſicut lapis dictus eſt, quem repro-
bauerunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem & duri-
tiā ſtultitiæ, quia eis quos adorabant ſimiles facti erant,
Adorabant enim inſenſata ſimulacra, pariter inſenſati:
Vnde inſenſati? Quoniam in Pſalmo dicitur: Similes Pſal.113.
illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.
Ideo cum cœperint homines deum adorare, quid au-
diunt? Vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſo-
lem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſu-
per iuſtos & iniuſtos. Quapropter ſi ei fit homo ſimilis
quem adorat: quid eſt, potens eſt deus de lapidibus iſtis
ſuſcitare filios Abrahæ? Noſipſos interrogemus, & vi-
deamus quia factum eſt: Nos enim de gentibus veni-
mus.

A mus. De gentibus autem non veniremus, niſi deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filij Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exhæredati: ſic nos imitando adoptati. Ergo fratres, ad omnes gentes pertinebat etiam iſta ſexta hydria prophetiæ, & ideo de omnibus dictum eſt, *Capientes metretas binas vel ternas*. Sed quomodo oſtendimus omnes gentes pertinere ad binas vel ternas metretas? Aeſtimātis enim fuit quodammodo, vt ipſas diceret binas quas dixerat ternas, ad commendandum ſcilicet ſacramentum. Quomodo ſunt binæ metretæ? Circuncifio & præputium. Hos duos populos ſcriptura commemorat, & nullum prætermittit hominum genus, quando dicit, circūciſio & præputium. In duobus iſtis nominibus habes omnes gentes, & binæ metretæ ſunt. His duobus parietibus de diuerſo veniētibus ad pacem in ſeipſo faciendam, lapis angularis factus eſt Ieſus. Oſtēdamus & ternas metretas in eiſdem ipſis omnibus gentibus. Tres enim erant filij Noë, per quos reparatum eſt genus humanum: Vnde dominus

Luca.13. ait, Simile eſt regnum cœlorum fermento quod accepit mulier, & abſcōdit in farinæ menſuris tribus, quo- B adusque fermentaretur totum. Quæ eſt iſta mulier, niſi caro domini? Quod eſt fermentum, niſi Euangelium? Quæ ſunt tres menſuræ, niſi omnes gentes, propter tres filios Noë? ergo ſex hydriæ capientes binas vel ternas metretas, ſex ſunt ætates temporum, capientes prophetiam pertinentem ad omnes gētes, ſiue in duobus generibus hominum, id eſt, Iudæis & Græcis, ſicut ſæpe Apoſtolus commemorat: ſiue in tribus, propter Noë tres filios ſignificatos. Figurata eſt enim prophetia pertingens vſque ad omnes gentes. Nam in eo quod pertingit, dicta eſt metreta, ſicut dicit Apoſto-

2.Cor.10. lus, Accepimus menſuram pertingendi vſque ad vos: Gentibus enim euangelizans ſic ait, menſuram pertingendi ad vos.

Ab eo loco vbi ait, Poſt hæc deſcendit Capernaum ipſe & mater eius vſque ad id quod ait, Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

Tractatus X.

C IN Pſalmo audiſtis gemitum pauperis, cuius membra per totam terram tribulationes patiuntur vſque in finem ſeculi. Satagite fratres mei eſſe in his membris, & de his membris. Nam tribulatio tota tranſitura eſt. Væ gaudētibus, quia veritas

Matth.5. dicit, Beati lugentes, quoniam ipſi cōſolabuntur. Deus homo factus eſt: Quid facturus eſt homo, propter quē deus factus eſt homo? Hæc ſpes conſoletur nos in omni tribulatione & tētatione huius vitæ. Non enim ceſſat inimicus perſequi, & ſi nō aperte ſæuit, inſidiis agit. Quid enim agit? Et ſuper iram doloſe agebant. Inde di-

Pſal.90. ctus eſt leo & draco. Sed quid dicitur Chriſto? Et conculcabis leonē & draconem. Leo propter apertā iram, draco propter occultas inſidias. Draco eiecit Adam de paradiſo. Idem ipſe leo perſecutus eſt Eccleſiam, dicē-

1.Petri.5. te Petro: Quia aduerſarius veſter diabolus ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Non tibi ſæuitiā ſuam perdidiſſe diabolus videatur, quando blanditur, tunc magis cauendus eſt. Sed inter has omnes inſidias & eius tentationes, quid faciemus, niſi quod ibi audiui-

Pſal.34. mus? Ego autē cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Eſt qui exaudit, ne dubitetis orare: qui autem exaudit, intus manet. Non in montem aliquem oculos dirigatis, non faciem in ſtellas, aut ſolem aut lunam leuetis. Non

tunc exaudiri vos arbitremini, quando ſuper mare o- D ratis, imò deteſtamini tales orationes. Munda tantum cubiculum cordis, vbi fueris, vbicunque oraueris, intus eſt qui exaudit, intus in ſecreto, quē ſinum vocat cum ait, Et oratio mea in ſinu meo conuertetur. Qui te exaudit, non eſt præter te. Non longe vadas, nec te extollas, vt quaſi attingas ad illū manib⁹. Magis ſi te extuleris, cades: ſi te humiliaueris, ipſe appropinquabit. Hic dominus deus noſter verbum dei, verbum caro factum eſt, filius patris, filius dei, filius hominis: excelſus vt nos faceret, humilis vt nos reficeret, ambulans inter homines, patiens humana, abſcondens diuina.

Deſcendit, vt dicit Euangeliſta, in Capernaum, ipſe & mater eius & fratres eius & diſcipuli eius, & ibi manſit non multis diebus. Ecce habet matrem, habet fratres, habet & diſcipulos: inde fratres, vnde matrem. Fratres enim ſcriptura noſtra, non eos ſolos appellare conſueuit, qui naſcuntur ex eodem viro & fœmina, aut ex eodem vtero, aut ex eodem patre, quamuis diuerſis matribus, aut certe ex eodem gradu velut compatrueles aut conſobrinos, non ſolum hos fratres nouit dicere ſcriptura noſtra. Quomodo loquitur, ſic intelligenda eſt. Habet linguam ſuam: quicunq; hanc linguam neſcit, turbatur E & dicit: vnde fratres domino? Num enim Maria iterū peperit? Abſit, inde cœpit dignitas virginū. Illa fœmina mater eſſe potuit, mulier eſſe non potuit. Dicta eſt autē mulier ſecundum fœmineū ſexum, nō ſecundum corruptionē integritatis, & hoc ex lingua ipſius ſcripturæ. Nam Eua ſtatim facta de latere viri ſui, nondum contacta à viro ſuo, noſtis quia mulier appellata eſt, Et formauit eam in mulierē. Vnde ergo fratres cognati Mariæ fratres domini? de quolibet gradu cognati: vnde probamus? ex ipſa ſcriptura, Frater Abrahæ dictus eſt Loth, qui filius erat fratris ipſius, lege & inuenies, quia Abraham patruus erat Loth, & dicti ſunt fratres, vnde niſi quia cognati? Itē Iacob Laban Syrū habebat auunculum: frater enim erat Laban matris Iacob, id eſt, Rebeccæ vxoris Iſaac. Lege ſcripturā, & inuenies quia fratres dicuntur auunculus & ſororis filius. Qua regula cognita, inuenies omnes cōſanguineos Mariæ fratres eſſe Chriſti. Sed illi diſcipuli magis erant fratres, quia & illi cognati fratres non eſſent, ſi diſcipuli nō eſſent. Et ſine cauſa fratres, ſi magiſtrum non agnoſcerent fratrem. F Nam quodam loco cum ei nunciaſſent matrem & fratres eius foris ſtantes, ille autem cum diſcipulis ſuis loquebatur, ait, Quæ mihi mater, vel qui fratres? Et exten- Matth.12. dens manū ſuper diſcipulos ſuos dixit, Hi ſunt fratres mei: & quicūq; fecerit voluntatē patris mei qui in cœlis eſt, ille mihi mater & frater & ſoror eſt. Ergo & Maria quia fecit voluntatem patris, hoc in ea magnificauit dominus: quia fecit voluntatem patris, non quia caro genuit carnem. Intendat charitas veſtra. Propterea cum dominus in turba admirabilis videretur, faciens ſigna & prodigia, & oſtēdens quid lateret in carne, admiratæ quædam animæ dixerunt, Fœlix venter qui te portauit. Et ille, Imò fœlices qui audiunt verbum dei, & Luca.11. cuſtodiunt illud: hoc eſt dicere, & mater mea quam appellatis fœlicem, inde fœlix, quia verbum dei cuſtodit, non quia in illa verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: ſed quia cuſtodit ipſum verbum dei per quod facta eſt, & quod in illa caro factum eſt. Homines non gaudeant prole temporali, exultent ſi ſpiritu iunguntur deo. Hæc diximus propter id quod ait Euangeliſta, quia cum matre ſua, & fratribus ſuis & diſcipulis habitauit in Capernaū paucis diebus. Deinde quid ſequitur?

G *Et propè erat paſcha Iudæorum, & aſcendit Hieroſolymam.* Aliam
rem nobis Euangeliſta narrat, ſicut ſe habebat recor-
datio annunciantis. *Et inuenit in templo, [vendentes] boues
& oues & columbas, & nummularios ſedentes. Et cum feciſſet qua-
ſi flagellum de reſticulis, omnes eiecit de templo: boues quoque & o-
ues, & nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit, & his qui
columbas vendebant dixit, Auferte iſta hinc, & nolite facere do-
mum patris mei domum negociationis.* Quid audiuimus fra-
tres? Ecce templum illud figura adhuc erat, & eiecit in-
de dominus omnes qui ſua quærebant, qui ad nundi-
nas venerant, & quæ ibi vendebant illi, quæ opus ha-
bebant homines in ſacrificiis illius temporis. Nouit e-
nim charitas veſtra quòd ſacrificia illi populo pro eius
carnalitate & corde adhuc lapideo talia data ſunt, qui-
bus teneretur ne in idola deflueret, & immolarét ibi ſa
crificia, boues, & oues, & colũbas. Noſtis, quia legiſtis.
Non ergo magnum peccatũ ſi hoc vendebant in tem-
plo, quod emebatur vt offerretur in tẽplo, & tamen eie-
cit inde illos. Quid ſi ibi ebrioſos inueniret, quid face-
ret dominus, ſi vendentes ea quæ licita ſunt, & contra
iuſtitiam non ſunt? Quæ enim honeſte emuntur, non
illicite venduntur: expulit tamen, & non eſt paſſus do-
H mum orationis fieri domũ negociationis. Si negocia-
tionis domus nõ debet fieri domus dei, potationis de-
bet fieri? Nos autem quando iſta dicimus, ſtrident den
tibus ſuis aduerſus nos, & cõſolatur nos Pſalmus quem
Pſal.36. audiſtis, Striderũt in me dentibus ſuis. Nouimus & nos
audire vnde curemur, etſi ingeminantur flagella Chri
ſto, quia flagellatur ſermo ipſius. Congregata ſunt, in-
Pſal.34. quit, in me flagella & neſciebant. Flagellatus eſt flagel-
lis Iudæorum, flagellatur blaſphemiis falſorũ Chriſtia-
norum: multiplicant flagella domino deo ſuo & ne-
ſciunt. Faciamus nos quantum ipſe adiuuat: ego autem
cum mihi moleſti eſſent, induebã me cilicio, & humi-
liabam in ieiunio animã meam. Dicimus tamẽ fratres:
non enim & ipſe pepercit illis, qui flagellandus erat ab
eis. Prior illos flagellauit, ſignũ quoddam nobis oſten-
dit, quòd fecit flagellũ de reſticulis, & inde indiſcipli-
natos negociationẽ in dei templo facientes flagellauit.
Etenim vnuſquiſque in peccatis ſuis reſtem tibi texit:
Eſaia.5. Propheta dicit, Væ his qui trahunt peccata ſua ſicut re-
ſtem longam. Et quis facit reſtem longam? qui peccato
addit peccatum. Quomodo adduntur peccata pecca-
tis? Cum peccata quæ facta ſunt cooperiuntur aliis pec
I catis. Furtũ fecit, ne inueniatur qui fecit, quærit mathe-
maticum: ſufficeret furtum feciſſe. Quare vis adiungere
peccatum peccato? Ecce duo peccata. Cum ad mathe-
maticum prohiberis accedere, blaſphemas epiſcopum,
ecce tria peccata. Cum audis, mitte illũ foras de Eccle-
ſia: dicis, duco me ad partẽ Donati: ecce addis quartũ.
Creſcit reſtis. Time reſtem. Bonum eſt tibi vt hic inde
Matth. 22. cum flagellaris, corrigaris, ne in fine dicatur, Ligate illi
Prouer.5. pedes & manus, & proiicite eum in tenebras exterio-
res. Criniculis enim peccatorum ſuorum vnuſquiſque
cõſtringitur. Illud dominus dicit, illud alia ſcriptura
dicit, Sed vtrunque dominus dicit, De peccatis ſuis li-
gantur homines, & mittuntur in tenebras exteriores.
Qui ſunt tamen qui vendunt boues? Vt in figura quæ-
ramus myſteriũ facti, qui ſunt qui oues vendunt & co-
lumbas? Iſti ſunt qui ſua quærunt in Eccleſia, non quæ
Ieſu Chriſti. Venale habent totum, qui nolunt redimi:
Philip. 2. emi nolunt, & vendere volunt. Bonum eſt eis vt redi-
mantur ſanguine Chriſti, vt perueniãt ad pacẽ Chriſti.
Quid enim prodeſt acquirere in hoc ſeculo quodlibet
temporale & tranſitorium, ſiue ſit pecunia, ſiue ſit volu-
ptas ventris & gutturis, ſiue ſit honor in laude huma- K
na? Nónne omnia fumus & vẽtus? nónne omnia tranſ-
eunt & decurrunt? Et væ his qui inhęſerint tranſeunti-
bus, quia ſimul trãſeunt. Nónne omnia vt fluuius præ-
ceps currẽs in mare? Et væ ei qui ceciderit, quia in ma-
re trahetur: ergo tenere debemus omnes affectus à tali-
bus concupiſcentiis. Fratres mei, qui talia quærunt, ven
dunt: nam & Simon ille ideo volebat emere ſpiritum *Acto.8.*
ſanctum quia vẽdere volebat ſpiritum ſanctũ, & puta-
bat Apoſtolos mercatores tales eſſe, quales dominus de
templo flagello eiecit: talis enim ipſe erat, & quod ven
deret emere volebat, de illis erat qui columbas vende-
bant: etenim in columba apparuit ſpiritus ſanctus. Qui
ergo vendunt colũbas fratres? Qui dicunt, nos damus
ſpiritum ſanctũ. Quare enim hoc dicunt, & quo precio
vendunt? preciũ honoris ſui accipiunt. Accipiunt pre-
cium cathedras temporales, vt videantur ipſi vendere
columbas. Caueãt à flagello de reſticulis. Columba nõ
eſt venalis, gratis datur, quia gratia vocatur. Ideo fra-
tres mei, quomodo eos videtis qui vendunt propolari-
os? Quiſque quod vendit laudat? Quot propoſita fece-
runt? Alterum propoſitũ habet Carthagine Primianus,
alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauri- L
tania Rogatus, alterum habent in Numidia illi & illí,
quos iam nec nominare ſufficimus. Circumit ergo ali-
quis emere columbam, vnuſquiſq; ad propoſitum ſuũ
laudat quod vendit. Auertatur illius cor ab omni ven-
dente, veniat vbi gratis accipitur. Nec ſic erubeſcãt fra
tres, quia per ipſas diſſenſiones ſuas amaras & malitio-
ſas, cum ſibi tribuunt quod non ſunt, cum extolluntur *Gala.6.*
putant ſe aliquid eſſe, cum nihil ſint, tot partes de ſe fe-
cerunt. Sed quid in eis impletum eſt quód nolunt cor-
rigi, niſi quod audiſtis in Pſalmo? Diſciſſi ſunt nec cõ- *Pſal.34.*
puncti ſunt. Qui ergo boues vendunt? Boues intelligũ-
tur, qui nobis ſcripturas ſanctas diſpenſauerunt. Boues
erant Apoſtoli, boues erant prophetæ: vnde dicit Apo-
ſtolus, Boui trituranti os non infrænabis. Nunquid de
bobus pertinet ad dominũ? an propter nos dicit? Pro- *1.Corin.9.*
pter nos enim dicit, quia debet in ſpe qui arat arare, &
triturans in ſpe participandi. Ergo illi boues reliquerũt
nobis memoriam ſcripturarũ. Non enim de ſuo diſpen
ſauerunt, quia gloriam domini quæſierunt. Quid enim
audiſtis in ipſo Pſalmo? Et dicãt ſemper, magnificetur *Pſal.34.*
dominus, qui volunt pacem ſerui eius. Seruus dei, po- M
pulus dei, Eccleſia dei. Qui volunt pacem Eccleſiæ ip-
ſius, magnificent dominum, non ſeruum, & dicãt ſem-
per magnificetur dominus, qui volunt pacẽ ſerui eius:
Ipſius populi, ipſius ſerui vox eſt illa euidẽs, quam in la-
mẽtationibus audiſti in Pſalmo, & mouebamini cũ au-
diretis, quia inde eſtis: quod cantabatur ab vno, de om-
nibus cordibus reſonabat. Fœlices qui ſe in illis voci-
bus tanquam in ſpeculo cognoſcebant. Qui ergo volũt
pacem ſerui eius, pacem populi eius, pacem vnius illius,
quam dicit vnicam, & quam vult erui de leone, & de *Pſal.21.*
manu canis vnicam meam, qui dicunt ſemper magni-
ficetur dominus: ergo illi boues dominum magnifica-
uerunt, non ſe. Videte bouem magnificantem domi-
num ſuum, quia agnouit bos poſſeſſorem ſuum. Atten- *Eſaia.1.*
dite bouem timentẽ, ne deſeratur poſſeſſor bouis, & in
boue præſumatur, quomodo expaueſcit eos qui volũt
in illo ponere ſpem. Nunquid Paulus pro vobis crucifi *1.Cor.1.*
xus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quod dedi,
non ego dedi, gratis accepiſtis, columba de cœlo de-
ſcendit. Ego, inquit, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus *1.Corin.3.*
incrementum dedit. Neq; qui plantat eſt aliquid, neque
qui

A qui rigat: ſed qui incrementum dat deus. Et dicāt ſem*Pſal.34.* per magnificetur dominus, qui volunt pacē ſerui eius. Iſti autē de ſcripturis ipſis fallunt populos, vt accipiant ab ipſis honores & laudes, & non conuertantur homines ad veritatem. Quia vero ipſis ſcripturis fallunt populos, à quibus quærunt honores, vendunt boues, vendunt & oues, id eſt ipſas plebes, Et cui vendunt? diabolo. Nāque fratres mei, ſi Chriſti vnica Eccleſia eſt & vna eſt, quicquid inde præciditur, quis tollit niſi leo ille *1.Pet.5.* rugiens & circūiens, quærēs quem deuoret? Væ his qui præciduntur: nam illa integra permanebit, Nouit enim *2.Tim.2.* dominus qui ſunt eius. Tamen quantum in ipſis eſt, vēdunt boues & oues, vendunt & columbas, obſeruāt flagellum peccatorum ſuorum. Certe quādo aliquid tale patiuntur propter iſtas iniquitates ſuas, agnoſcāt quia dominus fecit flagellum de reſticulis, & ad hoc admonet eos vt mutent ſe, & nō ſint negociatores: nam ſi ſe *Matt.22.* non mutauerint, audient in fine, Ligate illis manus & pedes, & proiicite in tenebras exteriores: tunc dictum *Pſal.68.* eſt, Zelus domus tuæ comedit me. *Recordati ſunt diſcipuli quia zelus domus dei eiecit illos de templo domini.* Fratres, vnuſquiſque Chriſtianus in membris Chriſti zelo do-

B mus dei comedatur. Quis comeditur zelo domus dei? Qui omnia, quæ forte ibi videt peruerſa, ſatagit emendare, cupit corrigere, non quieſcit. Si emendare nō poteſt, tolerat, gemit: non excutitur de area granum, ſuſtinet paleam, vt intret in horreum cum palea fuerit ſeparata. Tu ante horreum, ſi granū es, noli excuti de area, ne prius ab auibus colligaris, quàm in horreum cōgregeris. Aues enim cœli aëreę poteſtates expectāt aliquid rapere de area, & non rapiunt niſi quod inde fuerit excuſſum: ergo zelus domus dei comedat te. Vnūquemque Chriſtianū zelus domus dei comedat, in qua domo dei membrum eſt. Nō enim magis eſt domus tua, quàm domus vbi habes ſalutē ſempiternam. Domum tuam intras propter requiem tēporalem, domum dei intras propter requiem ſempiternā. Si ergo in domo tua ne quid peruerſum fiat ſatagis, in domo dei vbi ſalus propoſita eſt, & requies ſine fine, debes pati quātum in te eſt, ſi quid forte peruerſum videris? Vnumquēque Chriſtianum zelus domus dei comedat: verbi gratia,

C Vides fratrem currere ad theatrum, prohibe, mone, contriſtare, ſi zelus domus dei comedit te. Vides alios currere & inebriari velle & hoc velle in locis ſanctis, quod nuſq̄ decet, prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quib^9 potes blādire, noli quieſcere: tamē ſi amic^9 eſt, admoneat̄ leniter: vxor eſt, ſeueriſsimè refrænetur: ancilla eſt, etiā verberibus cōpeſcatur. Fac quicquid potes, pro perſona quā portas: & perficis, zelus domus tuæ comedit me. Si autē fueris frigidus, marcidus, ad te ſolum expectans, & quaſi tibi ſufficiens & *Matth.25.* dicēs in corde tuo, Quid mihi eſt curare aliena peccata: ſufficit mihi anima mea, ipſam integrā ſeruem deo. Eia, non tibi venit in mentem ſeruus ille qui abſcōdit talentum, & noluit erogare? Nunquid enim accuſatus eſt, quia perdidit, & non quia ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite fratres mei, vt non quieſcatis: ego vobis cōſilium daturus ſum: det ille qui intus eſt, quia & ſi per me dederit, ille dat. Noſtis quid agatis vnuſquiſque in domo ſua cum amico ſuo, cum inquilino, cum cliente ſuo, cum maiore, cum minore, quomodo dat deus aditum, quomodo aperit ianuam verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto.

Dixerunt illi Iudæi, Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? Et dominus, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu dicis tribus diebus excitabo illud? Caro erant, D carnalia ſapiebant, ille vero loquebatur ſpiritaliter. Quis autem poſsit intelligere de quo templo dicebat? Sed non multum quærimus: per Euangeliſtam nobis aperuit, de quo templo diceret, Soluite templum hoc, & tribus diebus excitabo illud. Quadragintaſex annis ædificatum eſt templum, & triduo ſuſcitabis illud?

Dicebat autem, ait Euangeliſta, *de templo corporis ſui.* Et manifeſtum eſt occiſum dominum poſt triduum reſurrexiſſe. Hoc modo omnibus nobis notum eſt, & ſi Iudæis clauſum eſt, quia foris ſtant, nobis tamen apertum eſt, quia nouimus in quem credimus. Ipſius templi reſolutionem & reædificationem, anniuerſaria ſolēnitate celebraturi ſumus. Ad quam vos exhortamur, vt præparetis vos ſi qui eſtis catechumeni, vt accipiatis gratiā. Iam nunc tempus eſt, iā nunc parturiatur quod tūc naſcatur: ergo illud nouimus. Sed forte hoc exigitur à nobis, verum habeat aliquod ſacramentū quadragintaſex annis ædificatum tēplum. Sunt quidē multa quæ hinc dici poſſunt, ſed quod breuiter dici poteſt & facile intelligi, hoc interim dicamus fratres. Diximus enim iā, E niſi fallor, heſterno die, Adā vnum hominem fuiſſe, & ipſum eſſe totum genus humanū: Nam ita diximus ſi meminiſtis, quaſi, quaſi fractus eſt, & ſparſus colligitur, & quaſi conflatus in vnam ſocietatem atq; cōcordiam ſpiritalem, & gemit vnus pauper modo ipſe Adā, ſed in Chriſto innouatur: quia ſine peccato venit Adā, vt peccatū Adam ſolueret in carne ſua, & vt redintegraret ſibi Adam imaginem dei. Adam ergo caro Chriſti de Adam, ergo de Adam templum quod deſtruxerunt Iudæi, & ſuſcitauit dominus triduo: reſuſcitauit enim carnem ſuam. Videte, quia deus erat æqualis patri. Fratres mei, dicit Apoſtolus, Qui eū excitauit à mortuis, De quo dicit? de patre. Factus, inquit, obediens vſq; ad *Philip.2.* mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus illum excitauit à mortuis, & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomē. Reſuſcitatus & exaltatus eſt dominus. Reſuſcitauit eū à mortuis, quis? pater: cui dixit in pſalmis, Excita me, & reddam illis. Ergo pater eum re- *Pſal.40.* ſuſcitauit, non ſeipſe? Quid autē facit pater ſine verbo? Quid facit pater ſine vnico filio ſuo? Nā audi, quia & F ipſe deus erat, Soluite tēplum hoc, & tribus diebus excitabo illud. Nunquid dixit, Soluite tēplum quod triduo pater meus reſuſcitet? Sed quomodo cū pater ſuſcitat, & filius ſuſcitat: ſic cum filius ſuſcitat, & pater ſu- *Ioan.10.* ſcitat: quia filius dixit, Ego & pater vnum ſumus. Quid ergo ſibi vult numerus quadragenarius ſenarius: Interim ipſe Adā quia per totū orbem terrarum eſt, audiſtis iā heſterno die in quatuor literis Græcis, quatuor verborum græcorum. Si enim iſta verba quatuor ſcribas ſubinuicē, id eſt, nomina quatuor partium mundi, Orientis, Occidētis, Aquilonis & Meridiani, quod eſt totus orbis: vnde dicit dominus, à quatuor vētis colle- *Matth.13.* cturum electos ſuos cū venerit ad iudicium. Si ergo facias iſta quatuor nomina Græca ἀνατολή, quod eſt Oriens: δύσις, quod eſt Occidens: ἄρκτος, quod eſt Septētrio: μεσημβρία, quod eſt Meridies. Anatole, dyſis, arctos, meſembria: capita verborū Adam habēt. Quomodo ergo ibi inueniemus [quadragenariū] ſenarium numerū? Quia caro Chriſti de Adā erat. Ad literas numeros cōputant Græci, quod & nos facimus. A literā ipſi lingua ſua ponunt α alpha & vocatur α alpha vnū. Vbi autē in numeris ſcribunt β beta, quod eſt b ipſorū, vocatur in numeris duo. Vbi ſcribunt γ gamma, vocatur in nu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

G in numeris ipſorum tria. Vbi ſcribunt Δ delta, vocatur
in numeris ipſorũ quatuor: & ſic per omnes literas nu-
meros habent. M, quod nos dicimus, & illi dicũt μ mi,
quadraginta ſignificat. Dicũt enim τεσσαράκοντα. Iam
videte, iſtæ literæ quem numerum habeãt, & ibi inue-
nietis quadragintaſex annis ædificatum templum. Ha-
bet enim Adam α alpha, quod eſt vnum. Habet Δ delta,
quod ſunt quatuor, habes quinq;. Habet iterũ α alpha,
quod eſt vnum, habes ſex. Habet & μ mi, quod eſt qua-
draginta, habes quadragintaſex. Hæc fratres mei etiam
ab anterioribus maioribus noſtris dicta ſunt, & inuen-
tus eſt iſte numerus in literis quadragenarius ſenarius.
Et quia dominus noſter Ieſus Chriſtus de Adã corpus
accepit, non de Adam peccatum traxit, templũ corpo-
reum inde ſumpſit, nõ iniquitatem quæ de templo pel
lenda eſt. Ipſam autem carnem quam traxit de Adam
(Maria enim de Adã, & domini caro de Maria) Iudæi
crucifixerunt, & ille reſuſcitaturus erat ipſam carnem
triduo, quam illi in cruce erant occiſuri. Illi ſoluerunt
templum quadragintaſex annis ædificatum, & ille tri-
duo reſuſcitauit illud. Benedicimus dominum deũ no
ſtrum, qui ad lætitiam ſpiritalem congregauit nos. Si-
mus in humilitate cordis ſemper, & gaudiũ noſtrum
H penes ipſum ſit. Nõ de proſperitate aliqua huius ſeculi
inflemur, ſed nouerimus fœlicitatem noſtram nõ eſſe
niſi cum iſta tranſierint. Modo gaudium noſtrum fra-
tres mei in ſpe ſit, nemo gaudeat quaſi in re præſenti, ne
hæreat in via. Totum gaudium de ſpe futura ſit, totum
deſiderium vitæ æternæ ſit. Omnia ſuſpiria in Chriſto
anhelent, ille vnus pulcherrimus, qui & fœdos dilexit
vt pulchros faceret deſideretur. Ad illum vnum curra-
tur, illi ingemiſcatur: & dicãt ſemper magnificetur do-
minus, qui volunt pacem ſerui eius.

*Ab eo quod ſcriptum eſt, Cum autem eſſet in Hieru-
ſalem Ieſus in paſcha in die feſto, multi crediderunt
in nomine eius: vſque ad id quod ait, Amen amen
dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu
ſancto, non poteſt introire in regnum dei.*

Tractatus XI.

OPportunè nobis dominus procurauit hodier
na die lectionis huius ordinem: nam quia ex
ordine Euangelium ſecundum Ioannem cõ-
ſiderare atq; tractare ſuſcepimus, credo quod
aduerterit charitas veſtra. Opportunè ergo occurrit,
vt hodie audiretis ex Euangelio, quia niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non videbit regnũ dei.
I Tempus ergo eſt vt vos exhortemur, quia adhuc eſtis
catechumeni, qui ſic credidiſtis in Chriſtum, vt adhuc
veſtra peccata portetis. Nullus autem regnũ cœlorum
videbit oneratus peccatis, quia niſi cui dimiſſa fuerint,
non regnabit cum Chriſto. Dimitti autem nõ poſſunt,
niſi ei qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto. Sed
modo verba quẽadmodum ſe habeant aduertamus, vt
hic inueniant qui pigri ſunt, quãta ſollicitudine ſibi fe
ſtinandum ſit ad onus deponendum: quia ſi ferrẽt ali-
quam ſarcinam grauem aut lapidis aut ligni, aut alicu-
ius etiam lucri, ſi frumentũ portarent, ſi vinum, ſiue pe
cuniam, currerent, vt deponerent: Nũc onera quia por
tant ſarcinã peccatorum, pigri ſunt currere: currẽdum
eſt vt deponatur hæc ſarcina, quæ premit & mergit. Ec
ce audiſtis, quia *Cum eſſet dominus Ieſus Chriſtus Hieroſolymis
in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, vidẽtes ſigna
eius quæ faciebat.* Multi crediderunt in nomine eius. Et
quid ſequitur? *Ipſe autem Chriſtus non credebat ſemetipſum eis.*
Quid ſibi hoc vult? Illi credebant in nomine eius, &
ipſe Ieſus non credebat ſemetipſum eis. An forte non K
crediderant ei, & fingebant ſe crediſſe, & propterea
Ieſus non credebat ſemetipſum eis? Sed nõ diceret Eu-
angeliſta, multi crediderũt in nomine eius, niſi verum
illis teſtimonium perhiberet. Magna ergo res & mira
res. Credunt homines in Chriſtum, & Chriſtus ſe non
credit hominibus, præſertim quia filius dei eſt: vtiq; vo-
lens paſſus eſt, & ſi nollet nũquam pateretur: qui ſi nol-
let nec naſceretur. Si autem hoc ſolum vellet, vt naſce-
retur tantum, & non moreretur, & quicquid vellet fa-
ceret, quia omnipotentis patris filius omnipotẽs eſt. Ex
ipſis rebus probemus, quia cum voluiſſent eum tenere, *Ioan. 10.*
diſceſſit ab eis. Loquitur Euangelium, Et cũ voluiſſent *Luc. 4.*
eum de vertice montis præcipitare, diſceſſit ab eis ille-
ſus. Et quando venerunt ad eum comprehẽdendum,
iam vẽditum à Iuda proditore, cum ille putaret in po-
teſtate ſe habere, tradere magiſtrum ſuum & dominũ
ſuum, & ibi oſtendit dominus volũtate ſe pati, nõ ne-
ceſſitate, nam cum eum comprehẽdere Iudæi voluiſ-
ſent, dixit illis, Quem quæritis? At illi dixerunt, Ieſum *Ioan. 18.*
Nazarenũ. Et ille, Ego ſum. Hac voce audita, redierunt
retro & ceciderunt. In eo quòd eos reſpondens deie-
cit, oſtendit poteſtatem, vt in eo quòd ab eis cõprehen
ſus eſt, oſtenderet volũtatem. Ergo quòd paſſus eſt, mi- L
ſericordiæ fuit: traditus eſt eñ propter delicta noſtra, *Rom. 4.*
& reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã, audi ver-
ba ipſius, Poteſtatem habeo ponẽdi animam meam, & *Ioan. 10.*
poteſtatem habeo iterum ſumẽdi eam. Nemo tollet eã
à me, ſed ego pono illam à meipſo, & iterũ ſumo eam.
Cum ergo haberet tãtam poteſtatem, cum eam dictis
prædicaret, factis oſtenderet, quid ſibi vult quòd nõ ſe
credebat eis Ieſus, quaſi aliquid nolẽti nocituris, aut a-
liquid nolenti facturis, præſertim quia iam crediderãt
in nomine eius? Et de ipſis dicit Euangeliſta, Credide-
runt in nomine eius, de quibus dicit, Ipſe autem Ieſus
nõ credebat ſemetipſum eis. Quare? *Quòd ipſe noſſet om-
nes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimoniũ perhiberet de homi-
ne, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.* Plus nouerat artifex
quid eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus quid eſſet in *Ioan. 13.*
ſemetipſo. Creator hominis nouerat quid eſſet in ho-
mine, quod ipſe creatus homo nõ nouerat. Nõne hoc
probamus de Petro, quia nõ nouerat quid in ipſo eſſet
quando dixit, Tecum ero vſq; ad mortem? Audi quia
dominus nouerat quid eſſet in homine. Tu mecũ vſq;
ad mortem? Amen amen dico tibi, priuſquam gallus cã
tet, ter me negabis. Homo ergo neſciebat quid eſſet in
ſe, ſed creator hominis nouerat quid eſſet in homine: M
crediderant tamen in nomine eius multi, & ipſe Ieſus
non ſe credebat eis. Quid dicimus fratres? Forte cõſe-
quentia indicabunt nobis, quid ſibi vult myſteriũ ver-
borum iſtorum, quia crediderant in eũ homines, mani-
feſtum eſt, verũ eſt, nemo dubitat, euãgelium loquitur,
verax Euangeliſta teſtatur. Item quia ipſe Ieſus nõ cre-
debat ſemetipſum illis, & hoc manifeſtum eſt, & hoc
nullus Chriſtianus dubitat, quia & hoc Euãgelium lo-
quitur: & idẽ verax Euãgeliſta teſtatur. Quare ergo cre
diderunt illi in nomine eius, & Ieſus non credebat ſe-
metipſum illis? Sequẽtia videam⁹. *Erat autẽ homo ex Pha-* *Cap. III.*
*riſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorũ. Hic venit ad eũ nocte,
& dixit ei, Rabbi.* Iam hoc noſtis, quia rabbi magiſter di
citur. *Scimus quia à deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc
ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cũ eo.* Ergo iſte Nicode
mus ex his erat q crediderãt in nomine eius, vidẽtes ſi-
gna & pdigia quæ faciebat. Superi⁹ eñ hoc dixit. Cũ au
tẽ eſſet Hieroſolymis ĩ paſcha in die feſto, multi credi-
derunt

A derunt in nomine eius. Quare crediderunt in nomine eius? Sequitur & dicit, Vidẽtes ſigna eius quæ faciebat: & de Nicodemo quid dicit? Erat princeps Iudęorũ nomine Nicodemus. Hic venit ad eum nocte, & ait illi, Rabbi ſcimus quia à deo veniſti magiſter. Et iſte ergo crediderat in nomine eius. Et ipſe vnde crediderat? Sequitur. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cum eo. Si ergo Nicodemus de illis multis erat qui crediderãt in nomine eius, iã in iſto Nicodemo attẽdamus quare Ieſus nõ ſe credebat eis.

Reſpondit Ieſus & dixit ei, Amen amẽ dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum dei. Ipſis ergo ſe credit Ieſus, qui nati fuerint denuo. Ecce illi crediderunt in eum, & Ieſus nõ ſe credebat eis. Tales ſunt omnes catechumeni, ipſi iã credunt in nomine Chriſti, ſed Ieſus non ſe credit eis. Intendat & intelligat charitas veſtra, Si dixerimus catechumeno, credis in Chriſto? Reſpõdet, credo, & ſignat de cruce Chriſti, portat in fronte, & nõ erubeſcit de cruce domini ſui. Ecce credit in nomine eius: interrogemus eum, Manducas carnẽ filij hominis, & bibis ſanguinem filij hominis? Neſcit quid dicimus, quia Ieſus nõ ſe credidit ei. Cũ ergo ex eo numero Nicodemus eſſet, venit ad dominum, ſed nocte venit, & hoc forte ad rẽ pertinet. Ad dominum venit, & nocte venit: ad lucẽ venit, & in tenebris venit. Renati autẽ ex aqua & ſpiritu, quid audiunt ab Apoſtolo? Fui-

B (margin letter beside "minis, & bibis ſanguinem")

Ephe.5. ſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino, ſicut filij lucis ambulate. Et iterum, Nos autẽ qui diei ſum*, ſobrij ſimus. Qui ergo renati ſunt, noctis fuerũt, & diei ſunt: tenebræ fuerunt, & lumen ſunt. Iam credit ſe illis Ieſus, & nõ nocte veniunt ad Ieſum, ſicut Nicodemus, non in tenebris quærunt diẽ: tales enim iam etiã profitentur. Acceſſit ad illos Ieſus, facit in illis ſalutem, quia

Ioan.6. ipſe dixit, Niſi quis mãducauerit carnẽ meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam. Et quod ſignum crucis habẽt in fronte catechumeni, iã de domo magna ſunt, ſed fiant ex ſeruis filij: non enim nihil ſunt, quia iam ad domum magnam pertinent. Quãdo autem manna mãducauit populus Iſraël? Cum trãſiſſet mare rubrum. Mare autẽ rubrum quid ſignificet, audi

1.Cor.10. Apoſtolum, Nolo autẽ vos ignorare fratres, quia omnes patres noſtri ſub nube fuerunt, & omnes mare trãſ-

C ierunt. Vt quid per mare tranſierunt? & quaſi cauſam

†. al. per Moyſem. quæreres ab illo: ſecutus ait, Et omnes in Moyſe † baptizati ſunt in nube & in mari. Si ergo figura maris tãtum valuit, ſpecies baptiſmi quantum valebit? Si quod geſtum eſt in figura, traiectũ populum ad mãna perduxit, quid exhibebit Chriſtus in veritate baptiſmi ſui, traiecto per eum populo ſuo? Per baptiſmũ ſuum traiecit credentes, occiſis omnibus peccatis, tãquam hoſtibus cõſequentibus: ſicut in illo mari omnes Aegyptij perierũt. Quò traiecit fratres mei? quò traiecit per baptiſmũ Ieſus, cuius figurã tunc gerebat Moyſes, qui per mare traiiciebat? Quò traiiciebat? ad manna: Quod eſt man-

Ioan.6. na? Ego ſum, inquit, panis viuus qui de cœlo deſcendi. Manna accipiunt fideles, iã traiecti per mare rubrum. Quare & per mare rubrum? Iã mare, quare rubrum? Significabat mare illud rubrum baptiſmum Chriſti. Vnde rubet baptiſmus Chriſti, niſi Chriſti ſanguine cõſecratus? Quò ergo perducit credentes & baptizatos? Ad manna, ecce dico manna. Notũ eſt quid acceperint Iudæi, populus ille Iſraël, notũ eſt quid illis pluiſſet deus de cœlo: & neſciunt catechumeni quid accipiãt Chriſtiani? Erubeſcant ergo, quia neſciunt: trãſeant per mare rubrum, manducent manna, vt quomodo credide-

runt in nomine Ieſu, ſic ſe ipſis credat Ieſus. Ideo intẽ- D dite fratres mei, quid reſpõdeat iſte qui nocte venit ad Ieſum. Quanuis ad Ieſum venerit, tamẽ quia nocte venit: adhuc de tenebris carnis ſuæ loquitur, non intelligit quod audiuit à domino, nõ intelligit quomodo audiuit à luce, quæ illuminat omnem hominem venien- *Ioan.1.* tem in hunc mundum. Iam ei dominus dixit, Niſi quis renatus fuerit denuo, nõ videbit regnum dei. *Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex?* Spiritus ei loquitur, & ille carnem ſapit. Carnem ſuã ſapit, quia carnem Chriſti nõdum ſapit. Cum enim dixiſſet dominus Ieſus, Niſi quis manducauerit carnem meam, *Ioan.6.* & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam: ſcandalizati ſunt quidam qui eum ſequebãtur, & dixerunt apud ſemetipſos, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? Putabãt enim hoc dicere Ieſum, quòd eum poſſent cõciſum ſicut agnum coquere & manducare, abhorrentes à verbis eius, receſſerunt, & amplius eum nõ ſunt ſecuti. Sic Euangeliſta loquitur, & dominus ipſe remanſit cũ duodecim. Et illi ad eum, Domine, ecce illi dimiſerunt te. Et ille, Nunquid & vos vul- E tis abire? Oſtendere volens, quia ipſe illis erat neceſſarius, non illi erant Chriſto neceſſarij: ne quis terreat Chriſtum, quando dicitur, vt ſit Chriſtianus, quaſi beatior erit Chriſtus, ſi tu fueris Chriſtianus. Bonum eſt tibi vt ſis Chriſtianus: nam ſi non fueris, malum Chriſto non erit. Audi vocem Pſalmi: Dixi domino deus meus *Pſal.15.* es tu, quoniam bonorum meorum nõ eges. Ideo deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Si fueris ſine deo, minor eris: ſi fueris cum deo, maior de* non erit. Non ex te ille maior, ſed tu ſine illo minor. Creſce ergo in illo, noli te ſubtrahere, vt quaſi ille deficiat. Reficieris, ſi acceſſeris: deficies, ſi receſſeris. Integer manet te accedente, integer manet te cadente: cũ ergo dixiſſet diſcipulis: Nunquid & vos vultis abire? Reſpõ- *Ioan.6.* dit Petrus, petra illa voce omnium: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: bene ſapuit in ore ipſius caro domini. Dominus autẽ expoſuit eis, & dixit, Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nõ prodeſt quicquam: cum dixiſſet, Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitã: ne carnaliter intelligerent, Spiritus eſt, inquit, qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Verba autẽ quæ lo- F cutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Hũc ſpiritum & hanc vitam nõ ſapiebat iſte Nicodemus, qui nocte venerat ad Ieſum. Ait ei Ieſus, Niſi quis renatus fuerit denuo, non videbit regnum dei. Et ille carnem ſuam ſapiens, in cuius ore nondum ſapiebat caro Chriſti: quomodo, inquit, poteſt homo naſci cum ſit ſenex? *Nunquid poteſt in vtero matris ſuæ iterum introire & naſci?* Non nouerat iſte niſi vnam natiuitatẽ ex Adam & Eua, ex deo & Eccleſia nõdum nouerat. Non nouerat niſi eos parẽtes qui generant ad mortẽ, nondum nouerat eos parẽtes, qui generant ad vitã. Non nouerat niſi eos parẽtes qui generant ſucceſſuros, nõdum nouerat eos, qui ſemper viuentes generant permãſuros. Cum ergo ſint duę natiuitates, ille vnam intelligebat. Vna eſt de terra, alia de cœlo: vna eſt de carne, alia eſt de ſpiritu: vna eſt de mortalitate, alia de ęternitate: vna eſt de maſculo & fœmina, alia de deo & Eccleſia. Sed ipſæ duæ ſingulę ſũt, nec illa poteſt repeti nec illa. Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem ſpiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatẽ carnis. Quid Nicodemus intellexit? Nũquid poteſt homo denuo in ventrem matris ſuæ intrare & naſci? Sic quicunque

G cunque tibi dixerit, vt ſpiritaliter iterum naſcaris, re-
ſponde quod dixit Nicodemus, Nũquid poteſt homo
iterum in ventrem matris ſuę intrare & naſci? Iam na-
tus ſum de Adam, nõ me poteſt iterũ generare Adam:
iam natus ſum de Chriſto, nõ me poteſt iterum gene-
rare Chriſtus. Quomodo vterus non poteſt repeti, ſic
nec baptiſmus. Qui naſcitur de Eccleſia catholica, tã-
quam de Sara naſcitur, de libera naſcitur: Qui naſcitur
de hæreſi, tanquam de ancilla naſcitur, ſed ex ſemine
Abraham. Aduertat charitas veſtra ad magnum ſacra-
Exod. 3. mentum. Teſtatur deus & dicit, Ego ſum deus Abra-
ham & deus Iſaac & Iacob. Non erant alij patriarchæ,
nõ erat ante iſtos ſanctus Noë, qui ſolus in toto gene-
re humano cũ tota domo ſua meruit de diluuio libe-
rari? in quo & in filiis ei⁹ figurata eſt Eccleſia: ligno por
tante euadit diluuium. Deinde poſtea magni quos no
Nume. 12. uimus, quos ſancta ſcriptura commendat, Moyſes fide-
Hebr. 3. lis in tota domo eius: & illi tres nominantur, quaſi eũ
Exo. 3. ſoli promeruerint: Ego ſum deus Abrahã & de⁹ Iſaac
& deus Iacob. Hoc mihi nomẽ eſt in æternum. Sacra-
mentum grãde, Potens eſt dominus & ora noſtra ape-
rire & corda veſtra, vt dicere poſſimus ſicut reuelare
H dignatus eſt, & capere poſſitis ſicut expedit vobis. Tres
ergo iſti patriarchæ, Abrahã, Iſaac & Iacob. Iam noſtis
filij Iacob quia duodecim fuerũt, & inde popul⁹ Iſraël:
quia ipſe Iacob Iſraël, & populus Iſraël trib⁹ duodecim
pertinentes ad duodecim filios Iſraël. Abraham, Iſaac,
& Iacob, tres patres, & populus vnus: Tres patres tan-
quam in principio populi, tres patres in quibus figura-
batur populus, & populus ipſe prior præſens populus.
In populo enim Iudæorũ figuratus eſt populus Chri-
ſtianorũ. Ibi figura, hic veritas: ibi membra, hic corpus,
dicente Apoſtolo. Hæc autẽ in figura contingebant il-
1. Cor. 10. lis. Vox eſt Apoſtoli, Scripta ſunt, inquit, propter nos,
in quos finis ſeculorũ obuenit. Recurrat nunc animus
veſter ad Abraham, Iſaac & Iacob. In iſtis trib⁹ inueni-
mus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi &
32. q. cap. partus liberarum, inuenimus ibi & partus ancillarum.
Recurrat. Ancilla nihil boni ſignificat, Eiice ancillam, inquit, &
Gene. 21. filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio
liberæ. Apoſtolus hoc commemorat, & in illis duo-
Galat. 4. bus filiis Abrahæ, dicit Apoſtolus fuiſſe figuram duo-
I rum teſtamentorũ, veteris & noui. Ad vetus teſtamen-
tum pertinẽt dilectores temporalium, dilectores ſecu-
li. Ad nouum teſtamẽtum dilectores vitæ æternæ. Ideo
illa Hieruſalem in terra vmbra erat cœleſtis Hieruſalẽ
matris omnium noſtrum, quæ eſt in cœlo: & hæc Apo-
ſtoli verba ſũt. Et de iſta ciuitate vnde peregrinamur,
multa noſtis, multa iam audiſtis. Inuenimus autẽ rem
miram in iſtis partubus, id eſt, in iſtis fœtibus, in iſtis ge
nerationibus liberarum & ancillarum quatuor ſcilicet
genera hominum, in quibus ſcilicet quatuor generib⁹,
cõpletur figura totius populi futuri Chriſtiani, vt non
ſit mirum quod in illis tribus dictũ eſt, Ego ſum deus
Abraham & deus Iſaac & deus Iacob. In omnib⁹ enim
Chriſtianis fratres intendite, aut per malos naſcuntur
boni, aut per bonos naſcuntur mali: aut per bonos bo-
Exod. 3. ni, aut per malos mali. Amplius iſtis quatuor generibus
non poteſtis inuenire. Quæ iterum repetam, aduertite,
retinete, & excitate corda veſtra: nolite pigri eſſe, capi-
te ne capiamini, quomodo quatuor genera ſunt om-
nium Chriſtianorum. Aut per bonos naſcuntur boni,
aut per malos naſcuntur mali: aut per bonos mali, aut
per malos boni. Puto quia planum eſt, per bonos boni:
ſi & qui baptizant boni ſunt, & qui baptizantur rectè
credunt, & in membris Chriſti rectè numerantur. Per K
malos mali: ſi & qui baptizãt mali ſunt, & qui baptizã-
tur duplici corde accedũt ad deum, & non tenent eos
mores, quos audiũt in Eccleſia, vt ibi nõ ſint paleæ, ſed
frumentum: quàm enim multi ſint, nouit charitas ve-
ſtra. Per malos boni: aliquando baptizat adulter, & qui
baptizatur iuſtificatur. Per bonos mali: aliquando qui
baptizant ſancti ſunt, qui baptizantur tenere vias do-
mini nolũt. Puto ergo fratres notum eſſe in Eccleſia &
quotidianis exẽplis manifeſtari ea quæ dicimus: ſed in
prioribus noſtris patribus ea cõſideremus, quia habue-
runt & illi iſta quatuor genera. Per bonos boni: Ana-
nias Paulum baptizauit. Quid per malos mali? Dicit Acto. 9.
Apoſtolus quoſdam prædicatores Euãgelij, quos dicit
non caſte annunciare ſolere Euangelium, quos tolerat Philip. 1.
in ſocietate Chriſtiana, & dicit. Quid enim? Dum om-
ni modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chri-
ſtus annũcietur, & in hoc gaudeo. Nũquid maleuolus
erat, & de alieno malo gaudebat? Sed quia & per malos
verũ prædicabatur, & per malorum ora Chriſtus præ-
dicabatur: ſi quos iſti ſui ſimiles baptizabant, mali ma-
los baptizabant: ſi quos iſti baptizabãt tales quales ad- L
monet dominus cum dicit: Quæ dicũt facite, quæ autẽ Matt. 23.
faciunt facere nolite, mali bonos baptizabãt. Boni ma-
los baptizabãt, quomodo à Philippo ſancto Simõ ma Acto. 8.
gus baptizatus eſt. Nota ſunt iſta quatuor genera fra-
tres mei. Ecce iterum ea repeto, tenete illa, numerate il-
la, aduertite illa, cauete quæ mala ſunt, tenete quę bona
ſunt. Per bonos boni naſcũtur, cum per ſanctos ſancti
baptizantur: per malos mali, cum & qui baptizãt & qui
baptizantur inique & impie viuunt. Per malos boni, cũ
mali ſunt qui baptizant, & boni qui baptizãtur: per bo
nos mali, cum boni ſunt qui baptizant, & mali qui ba-
ptizantur. Quomodo inuenimus iſta in tribus iſtis no-
minibus, Ego ſum deus Abrahã, deus Iſaac & deus Ia-
cob? Ancillas accepimus in malis, liberas accepimus in
bonis. Pariunt liberæ bonos, Sara peperit Iſaac. Pariũt
ancillæ malos, Agar peperit Hiſmaël. Habemus in vno Gene. 21.
Abrahã & illius genus cum per bonos boni, aut per ma
los mali, aut per bonos mali, aut per malos boni. Per
bonos mali vbi figurati ſũt? Libera erat Rebecca vxor
Iſaac, legitime peperit geminos, vnus erat bonus, alter
malus. Habes aperte ibi ſcripturã dicentem dei voce, M
Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Iſtos duos genuit Malac. 1.
Rebecca, Iacob & Eſau, vnus inde eligitur, alius repro-
batur. Vnus ſuccedit in hæreditatẽ, alter exhæredatur.
Non facit populũ ſuũ deus de Eſau, ſed facit de Iacob,
Semen vnũ, diuerſi qui concepti ſunt. Vterus vnus, di-
uerſi qui nati ſunt. Nunquid non libera peperit Iacob,
quæ libera peperit Eſau? Luctabantur in vtero matris
ſuæ, & dictũ eſt Rebeccæ, cum ibi luctarentur, Duo po
puli ſunt in vtero tuo: duo homines, duo populi, bon⁹ Gene. 25.
populus, malus populus: ſed tamen in vno ventre lu-
ctabantur. Quanti mali ſunt in Eccleſia, & vnus vterus
portat, donec in fine diſcernẽtur, & boni aduerſus ma
los clamant, & mali aduerſus bonos reclamãt, & in v-
nius viſceribus vterq; luctantur. Nunquid ſemper ſi-
mul erunt? In fine exitur ad lucẽ, declaratur natiuitas,
quæ hic in ſacramẽto figuratur. Et tunc apparebit, Ia-
cob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Iam ergo inuenimus
fratres & de bonis bonos, de libera Iſaac, & de malis
malos, de ancilla Hiſmaël: de bonis malos, Eſau de Re
beccæ: & de malis bonos vbi inuenimus? Reſtat Iacob,
vt in tribus patriarchis quatuor generũ iſtorum perfe-
ctio cõcludatur, Habuit vxores Iacob liberas, habuit &
ancillas

A ancillas. Pariunt liberæ, pariunt & ancillæ, & fiũt duodecim filij Iſraël. Si numeres omnes de quib⁹ nati ſunt, non omnes de liberis, nõ omnes de ancillis, ſed tamen omnes ex vno ſemioe. Quid ergo fratres mei? Nũquid qui nati ſunt de ancillis, oon ſimul poſſederũt terram promiſsionis cum fratribus ſuis? Inueninius ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt ſemen ſuum, & conſequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Iacob nõ obfuit illis qui nati ſunt de ancillis, quo minus teoerent regnum, & terram repromiſsionis cum fratribus ex æquo acciperent, oõ illis obfuerunt natales ancillarum, ſed præualuit ſemen paternum: ſic quicunq; per malos baptizantur, tãquam de ancillis videtur oati: ſed tamen quia ex ſemine verbi dei, quod figuratur in Iacob, non cõtriſtentur, ſimul hęreditatem cum fratribus poſsidebunt. Securus ergo ſit, qui de ſemine bono naſcitur, tantum noo imitetur ancillam. Si de ancilla naſcitur, ancillam malã ſuper-

B bientem nõ imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati, poſſederunt terram promiſsionis cum fratribus: Hiſmaël autẽ de ancilla natus, expulſus eſt de hæreditate? Vnde oiſi quia ille ſuperbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicem, & voluit ſeducere fratrẽ ſuum, ludẽs cum illo. Magnum ibi ſacramentum. Ludebant ſimul Hiſmaël & Iſaac, vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ, Eiice ancillam & filium eius: oõ enim hæres erit filius ancillę cum filio meo Iſaac: & cũ cootriſtatus eſſet Abrahã, confirmauit ei à domioo angelus dictũ vxoris eius. Iam hic manifeſtum eſt ſacramentum, quia neſcio quid futurũ parturiebat illa res geſta. Ludentes vidit & dicit, Eiice ancillam & filium eius. Quid eſt hoc fratres? Quid enim mali fecerat Hiſmaël puero Iſaac, quia ludebat cũ illo? Sed illa luſio, illuſio erat. Illa luſio deceptionem ſignificabat: nam magnum ſacramentũ, attendat charitas veſtra. Perſecutionem illam vocat Apoſtolus ipſam luſiooem, ipſum luſum perſecutionẽ vocat. Ait eoim, Sed ſicut tunc ille qui ſecundum carnem oatus erat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum: ita & nuoc, id eſt, qui ſecuodum carnem nati ſunt, perſequuntur eos qui ſecundũ ſpiritum nati ſunt. Qui ſunt ſecundũ caroẽ nati? Dilectores mundi, amatores ſeculi. Qui ſunt ſecundum ſpiritum nati? Amato-

Gene.21.

Galat.4.

C res regni cœlorum, dilectores Chriſti, deſiderantes vitam æternam, gratis colentes deum. Luduot, & dicit Apoſtolus perſecutionem. Nam poſteaquã dixit hæc verba Apoſtolus, Et ſicut tunc ille qui ſecuodũ carnem natus erat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc, ſecutus eſt & oſtendit de qua perſecutione diceret: Sed qoid dicit ſcriptura? Eiice aocillam & filiõ eius, noo enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Quæramus vbi hoc dicat ſcriptura, vt videamus vtrũ aliqua perſecutio pręceſſerit Hiſmaëlis io Iſaac, & inuenimus hoc dictũ eſſe à Sara, quando vidit pueros ludẽtes ſimul. Quam luſionem dicit ſcriptura vidiſſe Saram, hanc perſecutionẽ dicit Apoſtolus. Plus ergo vos perſequũtur qui vos illudendo ſeducũt, Veni veni, baptizare hic, hic habes verũ baptiſmum: noli ludere, vnus eſt verus. Ille luſus eſt, ſeduceris, & iſta perſecutio grauis tibi erit. Meli⁹ tibi erat ſi Hiſmaëlẽ tu lucrareris ad regnũ: ſed non vult Hiſmaël, quia ludere vult. Tene tu hæreditatem patris & non audies, Eiice ancillam & filiũ eius: noo enim hæres erit filius ancillę cum filio meo Iſaac. Iſti etiã audent dicere, quia perſecutio-

Gene.21.

D nẽ ſolent pati à catholicis regib⁹, aut à catholicis principibus. Quã perſecutionem tolerant? afflictionẽ corporis. Si tamẽ aliquãdo paſsi ſunt, aut quomodo paſsi ſunt, ipſi ſciant, aut cõueniant conſcientias ſuas: ſi tamẽ afflictionẽ corporis paſsi ſunt, aut quomodo paſsi ſunt perſecutionem quam faciont grauiorem: caue quaodo vult ludere Hiſmaël cum Iſaac, quando tibi blanditur, quando offert alterũ baptiſmum: reſponde, habeo iam baptiſmũ. Si enim verus eſt iſte baptiſm⁹, quiſquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ perſecutorẽ: Nã ſi à principib⁹ catholicis aliquid paſſa eſt pars Donati, aliquando ſecuodũ corpus paſſa eſt, non ſecundũ illuſionem ſpiritus. Audite & videte in ipſis veteribus factis, omnia futurarum rerũ ſigna & indicia. Inuenitur Sara afflixiſſe Agar ancillam. Sara libera eſt, poſteaquam ſuperbire cœpit aocilla, qoeſta eſt Abrahæ Sara, & dixit, Eiice ancillam, erexit aduerſum me ceruicem ſuam: & quaſi ab Abrahant fieret, de Abrahã queſta eſt mulier. Abraham vero qui nõ in aocilla libidine abutendi tenebatur, ſed officio generãdi, quoniam Sara ei

Gene.16.

E dederat vnde prolẽ ſuſciperet, ait ei, Ecce ancilla tua, vtere ea ſicut vis, & afflixit eam grauiter Sara, & fugit à facie eius. Ecce libera afflixit ancillam, & nõ illam vocat perſecutionem Apoſtolus. Ludit ſeruus cum domino, & perſecutiooem vocat. Afflictio iſta non vocatur perſecutio, & luſio illa vocatur perſecutio. Quid vobis videtur fratres, oõnne intelligitis quid ſignificatũ ſit? Si ergo quando vult deus concitare poteſtates aduerſus hæreticos, aduerſus ſchiſmaticos, aduerſus diſsipatores Eccleſiæ, aduerſus exufflatores Chriſti, aduerſus blaſphematores baptiſmi, nõ mirentur: quia deus cõcitat vt à Sara verberetur Agar: cognoſcat ſe Agar, & poοat ceruicem, quia cũ humiliata diſcederet à domina ſua occurrit ei angel⁹ & dixit: quid eſt Agar ancilla Saræ? Cũ conqueſta eſſet de domina, quid audiuit ab angelo? Reuertere ad dominã tuam. Ad hoc ergo affligitur vt reuertatur, atq; vtinã reuertatur, quia proles eius ſicut filij Iacob, cum fratribus hæreditatẽ tenebit. Mirantur autem, quia cõmouentur poteſtates Chriſtianæ aduerſus deteſtandos diſsipatores Eccleſiæ. Si non ergo mouerentur, & quomodo redderent rationẽ de imperio ſup deo? Intendat charitas veſtra quid dicã, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chriſtianos, vt temporib⁹ ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiã habere, vnde ſpiritaliter nati ſunt. Legimus Danielis viſiones &

23.q.cap. Quomodo.

F geſta prophetica. Tres pueri in igne laudauerunt dominũ, miratus eſt Nabuchodonoſor rex laudantes deũ pueros, & circa eos ignem non nocentem. Et cũ admiratus eſſet, quid ait Nabuchodonoſor rex, noo vel Iudęus, vel circuncisus ille qui ſtatuam ſuã erexerat, & ad eam adorãdam omnes coëgerat, tameo laudibus triũ puerorum cõmotus, vbi vidit maieſtatem dei pręſentis in igne, quid ait? Et ego proponam decretum omnib⁹ tribub⁹ & linguis in omni terra. Quale decretũ? Quicunque dixerint blaſphemiã in * deum Sidrac, Miſac & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditiooem. Ecce quomodo ſæuit rex alienigena, ne blaſphemetur de⁹ Iſraël, qui potuit tres pueros de igne liberare: & oolunt vt ſæuiant reges Chriſtiani, quia Chriſtus exufflatur, à quo non tres pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis regibus à gehẽnarum igne liberatur. Nam tres illi pueri, fratres mei, liberati ſunt ab igne tẽporali: nunquid non ipſe eſt deus Machabæorũ, qui & trium puerorum? Illos ab igne liberauit, illi in tormentis igneis corpore defecerunt. ſed in legitimis mãdatis animo

Daniel.3.

* *al. contra.*

2.Mach.7.

G animo permanſerunt: Illi apertè liberati ſunt, illi occul
te coronati ſunt. Plus eſt liberari de flamma gehenna-
rum, quàm de fornace poteſtatis humanæ. Si ergo Na-
buchodonoſor rex laudauit & prædicauit, & gloriam
dedit deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tãtam
gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnũ ſuum.
Quicũq; dixerint blaſphemiam in deum Sidrac, Mi-
ſac, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum
in perditionem: quomodo iſti reges non moueantur,
qui non tres pueros attẽdunt liberatos de flamma, ſed
ſeipſos liberatos de gehenna, quãdo vident Chriſtum,
à quo liberati ſunt, exufflari in Chriſtianis, quando au-
diunt dici Chriſtiano, dic te nõ eſſe Chriſtianum? Ta-
lia facere volunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nã vide-
te qualia faciunt & qualia patiuntur. Occidũt animas,
affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, &
temporales ſe perpeti conqueruntur. Et tamen quæ pa
tiuntur, proferant nobis neſcio quos in perſecutione
ſuos martyres. Ecce Marculus de petra præcipitat⁹ eſt:
& ecce Donatus Bagaienſis in puteum miſſus eſt. Quã-
do poteſtates Romæ talia ſupplicia decreuerũt, vt præ-
cipitarentur homines? Quid autem reſpõdent noſtri?
Quid ſit geſtum neſcio: tamẽ quid tradunt noſtri, quia
H ipſi ſe præcipitauerunt, & poteſtates infamauerũt. Re-
cordemur conſuetudines poteſtatum Romanarum, &
videamus cui credendum ſit. Dicũt noſtri illos ſe præ-
cipitaſſe: ſi nõ ſunt ipſi diſcipuli ipſorum, qui ſe modo
de ſaxis nullo perſequente præcipitant, nõ credamus.
Quid mirum, ſi fecerunt illi quod ſolẽt? Nam poteſta-
tes Romanæ nunquam talibus ſuppliciis vſæ ſunt: nõ
enim non potuerũt occidere apertè: ſed illi qui ſe mor
tuos coli voluerunt, famoſiorem mortem nõ inuene-
runt: poſtremo quicquid illud eſt, non noui. Et ſi paſſa
es ô pars Donati corporalem afflictionem ab Eccleſia
catholica, à Sara paſſa es Agar, redi ad dominã tuam.
Locus quidẽ neceſſarius aliquanto diutius nos tenuit,
vt textum totum euangelicæ lectionis exponere mini-
me valeremus, ſufficiat interim charitati veſtræ fratres,
ne hæc quæ dicta ſunt, dicẽdo alia excludãtur de cor-
dibus veſtris. Hęc tenete, talia diſcite, flammantes illuc
procedite, frigidos accendite.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Quod natum eſt de carne, caro
eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: vſque ad id
I *quod ait, Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt*
manifeſtentur eius opera, quia in deo ſunt facta.

Tractatus XII.

EX eo quod heſterno die intentã fecimus cha-
ritatem veſtram intelligimus vos alacrius &
numeroſius conueniſſe: ſed interim lectioni
euangelicæ ex ordine ſermonem debitum reddamus ſi
placet. Deinde audiet charitas veſtra de pace Eccleſię,
vel quid egerimus, vel quid adhuc agẽdum ſperemus.
Nunc autem tota intentio cordis ad Euãgelium fera-
tur, nemo enim aliunde cogitet. Si enim qui totus ad-
eſt, vix capit: qui ſe per cogitationes diuerſas diuidit,
nõne & quod cœperat fundit? Meminit autem chari-
tas veſtra dominico præterito quãtum dominus adiu-
uare dignatus eſt, diſſeruiſſe nos de ſpiritali regenera-
tione, quam lectionem vobis iterũ legi fecimus, vt quę
tunc non dicta ſunt in Chriſti nomine adiuuantibus
orationibus veſtris impleamus. Regeneratio ſpiritalis
vna eſt, ſicut generatio carnalis vna eſt. Et quod Nico-
demus domino ait, verum dixit, quia nõ poteſt homo
cum ſit ſenex, redire rurſum in vterum matris ſuæ &
naſci. Ille quidem dixit, quia homo cum ſit ſenex hoc
nõ poteſt, quaſi ſi infans eſſet, poſſet: omnino enim nõ K
poteſt, ſiue recẽs ab vtero, ſiue annoſa iam ætate redire
rurſum in materna viſcera & naſci. Sed ſicut ad nati-
uitatem carnalem valẽt muliebria viſcera ad ſemel pa
riendum: ſic ad natiuitatem ſpiritalem valent viſcera
Eccleſiæ, vt ſemel quiſque baptizetur. Propterea ne
quis forte dicat, ſed iſte in hæreſi natus eſt, & iſte in
ſchiſmate natus eſt, amputata ſunt omnia ſi memini-
ſtis, quæ vobis diſputata ſunt de tribus patrib⁹ noſtris,
quorum deus dici voluit, non quia ſoli erant, ſed quia
in his ſolis impleta eſt integritas ſignificãdi populi fu
turi. Inuenimus enim natum de ancilla, & exhæreda-
tum, natum de libera hæredẽ. Rurſum inuenimus na-
tum de libera exhæredatum, natum de ancilla hęredẽ.
Natus de ancilla exhæredatus Iſmaël, natus de libera
hæres Iſaac. Natus de libera exhæredatus Eſau, nati de
ancillis hęredes filij Iacob. In illis itaque tribus patri-
bus, omnis futuri populi figura perfecta eſt: nec imme-
rito deus inquit, Ego ſum deus Abrahã, & deus Iſaac, *Exod.3.*
& deus Iacob, hoc mihi nomen, inquit, in æternum.
Magis meminerimus, quid promiſſum ſit ipſi Abrahę:
hoc enim promiſſum eſt Iſaac, hoc promiſſum eſt & Ia
cob. Quid inuenimus, In ſemine tuo benedicẽtur om- L
nes gentes. Credidit tunc vnus quod nondum vide- *Gene.22.*
bat: vident homines & excæcantur. Completum eſt in
gentibus quod promiſſum eſt vni: & ſeparãtur à com-
munione gentium, qui & quod impletũ eſt videre no-
lunt: ſed quid illis prodeſt quia videre nolunt? Vident
velint nolint, aperta veritas & clauſos oculos ferit.
Reſponſum eſt Nicodemo, qui ex eis erat qui credide-
rant in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis: quibuſ-
dam enim nõ ſe credebat, cum iam in illum credidiſ-
ſent: ſic habes ſcriptum, Multi crediderunt in nomine *Ioan.2.*
eius, videntes ſigna quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non
crẽdebat ſemetipſum illis. Non enim opus habebat, vt
quiſquã teſtimonium perhiberet de homine, [ipſe au-
tem ſciebat quid eſſet in homine.] Ecce iam illi crede-
bant in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis. Quare?
Quia nondum erant renati ex aqua & ſpiritu ſancto.
Inde hortati ſumus, & hortamur fratres noſtros cate-
chumenos: Si enim interroges eos, iam crediderunt in
Ieſum: ſed quia nondum carnem eius & ſanguinẽ acci
piunt, nondum ſe illis credit Ieſus. Quid faciant vt ſe
illis credat Ieſus? Renaſcãtur ex aqua & ſpiritu ſancto, M
proferat Eccleſia quos parturit: concepti ſunt, edantur
in lucem, habent vbera quibus nutriantur: nõ timeant
ne nati ſuffocentur, ab vberibus maternis non recedãt.
Nullus poteſt homo redire in matris viſcera, & iterum
renaſci. Sed de ancilla neſcio quis natus eſt, nunquid *Gene.16.*
tunc qui nati ſunt de ancillis, redierũt in vterum libe-
rarum vt denuo naſcerentur? Semen Abrahã vt faceret
filium de ancilla, vxor author fuit, natus eſt ex ſemine
viri, & non vtero, ſed ſolo placito vxoris: nũquid quia
de ancilla, ideo exhæredatus? Si propterea exhæredat⁹,
quia de ancilla natus eſt, nulli ancillarũ filij admitte-
rentur ad hæreditatem. Filij Iacob admiſſi ſunt ad hæ
reditatem, Hiſmaël autem nõ quia ex ancilla natus ex-
hæredatus, ſed quia ſuperbus matri, ſuperbus in filium
matris, mater enim eius magis Sara quàm Agar. Illius
vterus accommodatus, illius voluntas acceſsit. Nõ fa-
ceret Abraham quod Sara nollet, magis ergo ille filius
Saræ. Sed quid ſuperbus in fratrẽ, & ſuperbus ludẽdo: *Gene.21.*
ludendo, quia deludẽdo: quid ait Sara? Eiice ancillam
& filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum
filio meo Iſaac. Non ergo illũ viſcera ancillæ eiecerũt
foras,

A foras,ſed ceruix ſeruilis. Et ſi liber ſuperb' ſit,ſeruus eſt: & quod peius eſt,malæ dominæ ipſius ſuperbię. Itaque fratres mei,reſpondete homini non poſſe rurſus naſci hominem. [Reſpondete ſecuri, oon poſſe rurſus naſci hominē.] Quicquid iterū fit, illuſio eſt: quicquid iterum fit,luſus eſt. Hiſmaël ludit,foras mittitur,animaduertit enim eos Sara ludentes, ait ſcriptura, & dixit Abrahæ: Eiice ancillam & filium eius. Diſplicuit Saræ luſus puerorum,aliquid nouū vidit pueros ludere. Nónne optant hoc quæ filios habent,videre ludentes filios ſuos? Vidit illa & improbauit. Neſcio quid vidit in luſu. Illuſionem vidit in illo luſu, animaduertit ſerui ſuperbiam,diſplicuit illi,eiecit foras. Nati ergo de ancillis,ad hæreditatem admittuntur Iacob, & natus de libera mittitur foras Eſau. Nemo ergo præſumat quia de bonis naſcitur, oemo præſumat quia per ſanctos baptizatur. Qui per ſanctos baptizatur,adhuc caueat oe nō ſit Iacob ſed Eſau. Hoc ergo fratres dixerim, melius eſt ab hominibus ſua quærentibus & mundum diligentibus,quod ſigoificat oomen ancillæ, baptizari, & ſpiri-
B taliter hæreditatem quærere Chriſti, vt ſit taoquam filius Iacob de ancilla, quàm baptizari per ſanctos & ſuperbire,vt ſit Eſau foras mittendus, quanuis natus ex libera. Hæc fratres tenete, Non vos palpamus,nulla ſpes veſtra in oobis ſit,nec vobis blādimur nec oobis, vouſquiſque ſuam ſarcinam portet. Noſtrum eſt dicere ne male iudicemur,veſtrum eſt audire,& corde audire,ne exigatur quod damus: imò quādo exigitur,lucrum inueniatur,ooo detrimentum. *Dicit dominus Nicodemo*, & exponit ei: *Amen amē dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum dei.* Tu, inquit, carnalem generationem intelligis,cum dicis, Nūquid poteſt homo redire in viſcera matris ſuæ? Ex aqua & ſpiritu ſancto oportet vt naſcatur propter regnū dei. Si propter hæreditatem patris hominis tēporalem, naſcitur ex viſceribus matris caroalis: propter hæreditatem patris dei ſempiternam,naſcatur ex viſceribus Eccleſiæ. Generat per vxorem filiū pater moriturus ſucceſſurum,generat deus de Eccleſia filios noo ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros. Et ſequitur. *Quod natum eſt de carne,caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu,ſpiritus eſt.* Spiritaliter ergo naſcimur, & in ſpiritu naſcimur verbo & ſacramento,adeſt ſpiritus vt naſcamur: ſpiritus inuiſibiliter adeſt vnde naſcaris, quia & tu inuiſibiliter na-
C ſceris. Sequitur enim & dicit, *Non mireris quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis: ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat.* Nemo videt ſpiritum,& quomodo audimus vocem ſpiritus? Sonat pſalmus, vox eſt ſpiritus: ſonat Euangelium,vox eſt ſpiritus? ſonat ſermo diuinus,vox eſt ſpiritus. Vocem eius audis & neſcis vode veniat & quò vadat. Sed ſi naſcatis & tu de ſpiritu,hoc eris vt ille. Qui non eſt adhuc natus de ſpiritu, neſcit de te vnde venias & quò eas. Hoc enim ſecutus ait, *Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu: Reſpondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri?* Et reuera carnaliter non intelligebat. In illo fiebat, quod dixerat domious, Vocem ſpiritus audiebat,& neſciebat vnde venerat,& quò ibat. *Reſpondit Ieſus & dixit, Tu es magiſter in Iſrael,& hæc ignoras?* O fratres,quid putamus domioum huic magiſtro Iudęorum quaſi ioſultare voluiſſe? Nouerat dominus quid agebat, volebat illum naſci ex ſpiritu. Nemò ex ſpiritu naſcitur, niſi humilis fuerit, quia ipſa humilitas facit nos naſci de ſpiritu, quoniam prope eſt dominus obtritis corde. Ille magiſterio inflatus erat, & alicuius momenti ſibi eſſe videbatur, quia doctor erat Iudæorum. Depoñit ei ſuperbiam,vt poſsit naſci de ſpiritu: inſultat tanquam indocto,non quia ſuperior vult videri domious: quid magnum,deus ad hominem,veritas ad mendacium? Maior Chriſtus quàm Nicodemus dici debet, dici poteſt, cogitandus eſt. Si diceretur maior Chriſtus quàm angeli,ridendum erat: incōparabiliter enim maior creator omni creatura, per quem facta eſt omnis creatura. Sed exagitat ſuperbiam hominis, Tu es magiſter in Iſraël,& hæc ignoras? Tanquam diceret,Ecce nihil ooſti princeps ſuperbus, naſcere ex ſpiritu: ſi enim natus fueris ex ſpiritu,vias dei tenebis, vt Chriſti humilitatē ſequaris. Sic enim altus eſt ſuper omnes angelos: quia cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo,ſed ſemetipſum exinaoiuit formam ſerui accipiens,in ſimilitudinem hominum factus,& habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem: & ne mortis genus tibi aliquod placeat,mortem autem crucis. Pendebat,& inſultabatur ei. De cruce deſcendere poterat, ſed differebat, vt de ſepulchro reſurgeret. Pertulit ſuperbos ſeruos dominus medicus ægrotos. Si hoc ille, quid illi quos oportet naſci ex ſpiritu? Si hoc ille verus magiſter in cœlo,non hominum tantum ſed & angelorum? Si enim docti ſuot angeli,verbo dei docti ſunt. Si verbo dei docti ſunt,quærite vnde docti ſuot, & inuenietis,In principio erat verbum,& verbum erat apud deū, & deus erat verbum. Tollatur homioi ceruix,ſed aſpera & dura, vt ſit lenis ceruix ad portandum iugū Chriſti. De quo dicitur, Iugum meum leue eſt, & ſarcina mea leuis eſt. Et ſequitur, *Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia credetis?* Quæ terrena dixit fratres? Niſi quis natus fuerit denuo, terrenum eſt? Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde veniat,aut quò eat,terrenum eſt? Si de iſto vento diceret, ſicut nonnulli iotellexerunt, cum quæreretur ab eis quid terrenum dixerit dominus, dum ait, Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi cœleſtia dixero credetis? Cum ergo quæreretur à quibuſdā, quid terrenum dixerit dominus, anguſtias paſsi dixerunt: quod ait de ſpiritu vbi vult ſpirat, & vocem eius audis,& neſcis vnde veniat, aut quò eat, de iſto vento dixit, Quid eoim nominauit terrenū? Loquebatur de generatione ſpiritali: ſecutus ait,ſic eſt omnis qui oatus eſt ex ſpiritu. Deinde fratres, quis ooſtrum noo videat, verbi gratia,auſtrum euntem de meridie ad Aquilonē, aut alium ventum venientem ab Oriente ad Occidentē? Quomodo ergo neſcimus vnde veniat & quò eat? Quid ergo dixit terrenum,quod non credebāt homines? An illud quod de templo ſuſcitando dixerat? Corpus enim ſuum de terra acceperat,& ipſam terram de terreno corpore ſuſceptam parabat ſuſcitare. Nō ei creditum eſt terram ſuſcitaturo. Si terreſtria,inquit, dixi vobis & non creditis, quomodo ſi cœleſtia dixero credetis? Hoc eſt,ſi nō creditis quia templum poſſum reſuſcitare deiectum à vobis, quomodo credetis quia per ſpiritum poſsint homines regenerari? Et ſequitur,

Et nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis qui eſt in cœlo? Ecce hic erat,& io cœlo erat: hic erat carne,& in cœlo erat diuinitate, imò vbiq; diuinitate. Natus de matre,non recedens à patre. Duæ natiuitates Chriſti iotelligūtur,vna diuina,altera humana: vna per quā efficeremur,altera per quā reficeremur. Ambæ mirabiles,illa ſine matre,iſta ſine patre. Sed quia de Adam corpus acceperat,quia Maria de Adam,ipſum quoque

corpus

G corpus ſuſcitaturus erat:terrenum quiddā dixerat, Sol-
uite templum hoc, & in tribus diebus ſuſcitabo illud.
Cœleſte autem quiddam dixit, Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu, non videbit regnum dei. Eia itaque
fratres, deus voluit eſſe filius hominis, homines voluit
eſſe filios dei. Ipſe deſcendit propter nos, aſcendamus
propter ipſum. Solus enim deſcēdit, & aſcēdit qui hoc
ait, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœ
lo. Non ergo aſcenſuri ſunt in cœlum, quos facit filios
dei? Aſcenſuri ſunt planè, Hæc nobis promiſsio eſt, E-
Matth.22. runt æquales angelis dei. Quomodo ergo nemo aſcen
dit niſi qui deſcendit? Quia vnus deſcendit, & vnus
aſcendit. De cæteris quid intelligendum, niſi quia mē-
bra eius erunt vt vnus aſcendat: propterea ſequitur,
Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit,
filius hominis qui eſt in cœlo. Miraris quia hic erat &
in cœlo? Tales fecit diſcipulos ſuos. Paulum audi apo-
Philip.3. ſtolum dicentem, Noſtra enim cōuerſatio in cœlis eſt.
Si homo Paulus apoſtolus ambulābat carne in terra, &
conuerſabatur in cœlo, deus cœli & terræ nō poterat
eſſe & in cœlo & in terra? Si ergo nemo niſi ille deſcē-
H dit & aſcendit, quæ ſpes eſt cæteris? Ea ſpes eſt cæteris,
quia ille propterea deſcendit & aſcendit, vt in illo &
cum illo vnum eſſent, qui per illum aſcēſuri eſſent. Nō
Gala.3. dicit, & ſeminib⁹, ait Apoſtolus, quaſi in multis, ſed tā-
quam in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus. Et fideli-
bus ait, Vos autem Chriſti. Si autē Chriſti, ergo ſemē
Abrahę eſtis. Quod dixit vnū, hoc dixit omnes nos eſ-
ſe. Ideo in Pſalmis aliquando plures cantant, vt oſten-
datur quia de pluribus fit vnus: aliquando vnus can-
tat, vt oſtēdatur quid fiat de pluribus. Propterea vnus
Ioan 5. ſanabatur in illa piſcina, & quiſquis alius deſcende-
bat, non ſanabatur. Ergo iſte vnus commendat vni-
tatem Eccleſiæ. Væ illis qui oderunt vnitatem Eccle-
ſiæ, & partes ſibi faciunt in hominibus, audiant illū qui
volebat eos facere vnum in vno. Ad vnum audiant il-
1.Cor.3. lum dicentem, Nolite vos facere multos, ego plātaui,
Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Sed neq;
qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incremē
1.Cor.1. tum dat deus. Illi dicebant, Ego ſum Pauli, ego Apol-
lo, ego Cephę. Et ille, Diuiſus eſt Chriſtus? In vno eſto-
te, vnum eſtote, vnus eſtote. Nemo aſcēdit in cœlum,
niſi qui de cœlo deſcendit. Ecce volumus eſſe tui, di-
cebant Paulo. Et ille, Nolo ſitis Pauli, ſed eius eſtote cu
I ius eſt vobiſcum Paulus. Deſcendit enim & mortuus
eſt, & ipſa morte liberauit nos à morte. Morte occiſus,
mortē occidit. Et noſtis fratres, quia mors iſta per dia-
Sapien.1. boli inuidiam intrauit in mūdum. Deus mortem non
fecit. ſcriptura loquitur, nec lætatur, inquit, in perditio-
ne viuorum: creauit enim vt eſſent omnia. Sed quid ibi
Sapien.2. ait? Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem ter-
rarum. Ad mortem à diabolo propinatam, nō veniret
homo vi adactus: non enim cogendi potētiam diabo-
lus habebat, ſed perſuadendi verſutiam. Si non cōſen-
tires, nihil inuexerat diabolus, cōſenſio tua ô homo te
perduxit ad mortem. A mortali mortales nati, & ex im
mortalibus mortales facti. Ab Adam omnes homines
mortales, Ieſus autem filius dei, verbum dei, per quod
facta ſunt omnia, vnicus, æqualis patri, mortalis factus
eſt, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.
Si ergo mortem ſuſcepit, & mortem ſuſpendit in cru-
ce, de ipſa morte liberantur mortales. Quod in figura
factū eſt apud antiquos, cōmemorauit illud dominus,

Et ſicut, inquit, *Moyſes exaltauit ſerpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Magnum ſacramentum, & qui lege- K
runt, nouerunt. Deinde audiant vel qui non legerunt,
vel qui forte lectum vel auditū obliti ſunt. Proſterne- *Num.21.*
batur in eremo populus Iſraël morſibus ſerpentum, fie-
bat magna ſtrages multarum mortium, plaga enim dei
erat corripientis, & flagellantis vt erudiret. Demōſtra-
tum eſt ibi magnum ſacramentum rei futuræ, ipſe do-
minus teſtatur in hac lectione, vt nemo poſsit aliud in-
terpretari quàm quod ipſa veritas de ſe indicat. Dictū
eſt enim ad Moyſem à domino, vt faceret æneum ſer-
pentem, & exaltaret illum in ligno in eremo, & admo-
neret populum Iſraël, vt ſi quis morſus eſſet à ſerpente,
illum ſerpentem in ligno exaltatum attenderet, & fa-
ctum eſt: mordebantur homines, intuebantur & ſana-
bantur. Quid ſunt ſerpentes mordentes? Peccata de
mortalitate carnis. Quis eſt ſerpēs exaltatus? Mors do-
mini in cruce. Quia enim à ſerpente mors, per ſerpen-
tis effigiem figurata eſt mors. Morſus ſerpentum leta-
lis, mors domini vitalis. Attenditur ſerpens, vt nihil va
leat ſerpens. Quid eſt hoc? Attenditur mors, vt nihil va
leat mors. Sed cuius mors? Mors vitæ: ſi dici poteſt
mors vitæ, imò quia dici poteſt, mirabiliter dicitur. L
Sed nunquid non erit dicendum quod fuit faciēdum?
Ego dubitem dicere, quod dominus pro me dignatus
eſt facere? Nonne vita Chriſtus? Et tamē in cruce Chri
ſtus: Nonne vita Chriſtus? Et tamen mortuus eſt Chri-
ſtus: ſed in morte Chriſti mors mortua eſt, quia vita
mortua occidit mortem, plenitudo vitæ deglutiuit
mortem: abſorpta eſt mors in Chriſti corpore. Sic &
nos dicemus in reſurrectione, quando iam triumphā-
tes cantabimus: Vbi eſt mors cōtentio tua? vbi eſt mors *1.Cor.15.*
aculeus tuus? Interim modo fratres vt à peccato ſane-
mur, Chriſtum crucifixum intueamur: quia ſicut Moy-
ſes, inquit, exaltauit ſerpentem in eremo, ita exaltari o-
portet filium hominis: vt omnis qui credit in eum nō
pereat, ſed habeat vitam æternam. Quomodo qui in-
tuebantur illum ſerpentem, non peribant morſibus ſer
pentum: ſic qui intuentur fide mortem Chriſti, ſanātur
à morſibus peccatorum. Sed illi ſanabantur à morte
ad vitam temporalem: hic autem ait, vt habeant vitam
æternam. Hoc enim intereſt inter figuratam imaginē
& rem ipſam: figura præſtabat vitam temporalem: res
ipſa cuius illa figura erat, præſtat vitam æternam.

Non enim miſit deus filium ſuum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Ergo quantum in medico eſt, ſa- M
nare venit ægrotū. Ipſe ſe interimit, qui præcepta me-
dici obſeruare non vult. Venit ſaluator ad mundum.
Quare ſaluator dictus eſt mundi, niſi vt ſaluet mun-
dum, non vt iudicet mundum? Saluari nō vis ab ipſo,
ex teipſo iudicaberis. Et quid dicam iudicaberis? Vide
quid ait, *Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit,*
quid dicturum ſperabas, niſi iudicatur? Quid addit,

Iam, inquit, *iudicatus eſt.* Nōdum apparuit iudicium, *2.Timo.2.*
& iam factum eſt iudicium: nouit enim dominus qui
ſunt eius, nouit qui permaneant ad coronam, qui per-
maneant ad flammam. Nouit in area ſua triticum, no-
uit & paleam, nouit & ſegetem, nouit & zizania, iam iu
dicatus eſt qui non credit. Quare iudicatus eſt? *Quia
non credidit in nomine vnigeniti filij dei. Hoc eſt autem iudicium,
quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tene-
bras quàm lucem: erant enim mala opera eorum.* Fratres mei,
quorum opera bona inuenit dominus? Nullorum: o-
mnia enim opera mala inuenit. Quomodo ergo qui-
dam fecerunt veritatem, & venerunt ad lucem? Et hoc
enim ſequitur: *Qui autem facit veritatem venit ad lucem,*

vt ma-

A *vt manifeſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta.* Quomodoquidam opus bonum fecerunt, vt venirent ad lucem, id eſt, ad Chriſtum? Et quomodo quidam dilexerunt tenebras? Si enim omnes peccatores inuenit, & omnes à peccato ſanat, & ſerpens ille in quo figurata eſt mors domini, eos ſanat qui morſi fuerant, & propter morſum ſerpentis erectus eſt ſerpens, id eſt, mors domini, propter mortales homines, quos inuenit iniuſtos: quomodo intelligitur, hoc eſt iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim mala opera eorum? Quid eſt hoc? Quorum enim erant bona opera? Nónne veniſti vt iuſtifices impios? Sed dilexerunt, inquit, tenebras magis quàm lucem: ibi poſuit vim. Multi enim dilexerunt peccata ſua, & multi confeſsi ſunt peccata ſua: quia qui confitetur peccata ſua, & accuſat peccata ſua, iam cum deo facit. Accuſat deus peccata tua: & ſi tu accuſes, coniungeris deo. Quaſi duæ res ſunt, homo & peccator. Quod audis homo, deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fecit: dele quod feciſti, vt deus ſaluet quod fecit. Oportet vt oderis in te opus tuum, & ames in te opus dei. Cum autem cœpe-
B rit tibi diſplicere quod feciſti, inde incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala opera tua. Initium operum bonorum, cófeſsio eſt operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem: quid eſt, facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non tibi adularis, non dicis, iuſtus ſum, cum ſis iniquus, & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem vt manifeſtẽtur opera tua, quia in deo ſunt facta: quia & hoc ipſum quod tibi diſplicuit peccatum tuum, non tibi diſpliceret, niſi deus tibi luceret, & eius veritas tibi oſtenderet. Sed qui etiã admonitus diligit peccata ſua, odit admonentem lu-
† *al. arguantur.* cem & fugit eam, vt non appareant † opera eius mala quæ diligit: qui autem facit veritatem, accuſat in ſe mala ſua, nõ ſibi parcit, non ſibi ignoſcit vt deus ignoſcat: quia quod vult vt deus ignoſcat, ipſe agnoſcit & venit ad lucẽ: cui gratias agit, quòd ille quid in ſe odiſ-
Pſal. 50. ſet, oſtenderit. Dicit deo, Auerte faciem tuam à peccatis meis. Et qua fronte dicit, niſi iterum dicat, Quoniam facinus meum ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper? Sit ante te quod non vis eſſe ante deum: Si autem poſt te feceris peccatum tuũ,
C retorquet illud tibi deus ante oculos tuos, & tunc re-
Ioan. 12. torquet, quando iam pœnitentiæ fructus nullus erit. Currite, ne tenebræ vos comprehendant. Fratres mei euigilate ad ſalutem veſtram, euigilate dum tempus eſt, nullus retardetur à templo dei, nullus retardetur ab opere domini, nullus auocetur ab oratione continua, nullus à ſolita deuotione fraudetur. Euigilate cũ dies eſt, lucet dies: Chriſtus eſt dies, paratus eſt ignoſcere reis, ſed agnoſcentibus: punire autem defendentes ſe, & iuſtos ſe iactantes, & putantes ſe eſſe aliquid cum nihil ſint. In dilectione autem eius & in miſericordia eius qui ambulat, etiã liberatus ab illis lætalibus & grandibus peccatis, qualia ſunt facinora hominum, homicidia, furta, adulteria, præter illa quæ minuta videntur eſſe peccata, linguæ aut cogitationum, aut immoderationis in rebus conceſsis, facit veritatem confeſſionis, & venit ad lucem in operibus bonis: Quomodo minuta plura peccata ſi negligantur, occidunt? Minutæ ſunt guttæ quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ: ſed ſi multa arena imponatur, premit atque opprimit. Hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus irruens. Paulatim per ſentinam intrat, ſed diu

inttando & non exhauriendo, mergit nauim. Quid D
eſt autem exhaurire, niſi bonis operibus agere, vt non obruant peccata, gemendo, ieiunando, tribuẽdo, ignoſcendo? Iter autem huius ſeculi moleſtum eſt, plenum eſt tentationibus, in rebus proſperis ne extollat, in rebus aduerſis ne frangat. Qui tibi dedit fœlicitatem huius ſeculi, ad conſolationem tuam dedit, non ad corruptionem: Rurſus qui te flagellat in iſto ſeculo, ad emendationem, non ad damnationem facit. Ferto patrem erudientem, ne ſentias iudicem punientem. Hæc quotidie dicimus vobis, & ſæpe dicenda ſunt, quia bona & ſalutaria ſunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis: vſque ad id, Qui habet ſponſam ſponſus eſt, amicus autem ſponſi eſt qui ſtat & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi.

Tractatus XIII.

ORdo lectionis euangelicæ ſecundum Ioannem, ſicut poteſtis meminiſſe, qui curam geritis profectus veſtri, ita ſequitur, vt hæc quæ modo lecta eſt, hodie nobis tractãda proponatur. Ab E
ipſo principio vſque ad hodiernam lectionem, quę ſupradicta ſunt, meminiſtis iam eſſe tractata. Et ſi forte inde multa eſtis obliti: certe vel officium noſtrum manet in veſtra memoria, quæ hinc audieritis de baptiſmo Ioannis. Et ſi non tenetis omnia, audiſſe vos tamẽ, credo quòd teneatis quæ dicta ſunt, etiam quare ſpiritusſanctus in columbæ ſpecie apparuerit: & quomodo illa nodoſiſsima quæſtio ſoluta ſit, quia neſcio quid quod non nouerat, didicit Ioannes in domino per columbã, cum iam non noſſet, quando venienti vt baptizaretur, ait, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? *Matth. 3.*
quando ei dominus reſpondit, Sine modo, vt impleatur omnis iuſtitia. Nunc ergo ad eundem Ioannem cogit nos ordo lectionis reuerti. Ipſe eſt ille qui prophetatus eſt per Eſaiam, Vox clamantis in deſerto, parate *Eſa. 40.*
viam domino, rectas facite ſemitas eius. Tale teſtimonium reddidit domino ſuo, & quia ille dignatus eſt, amico ſuo: dominusq; ipſius & amicus ipſius perhibuit teſtimonium Ioanni: dixit enim de Ioãne, In natis mu- *Matth. 11.*
lierum nemo ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sed quia illi ſe præpoſuit, in hoc quòd plus erat à Ioanne deus erat: qui autem minor eſt, inquit, in regno cœlorum, ma F
ior eſt illo. Minor natiuitate, maior poteſtate, maior diuinitate, maieſtate, claritate, tanquam in principio erat *Ioan. 1.*
verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Sic autem perhibuerat in ſuperioribus lectionib[us] Ioannes domino teſtimonium, vt filium dei quidẽ diceret, deum non diceret, nec tamen negaret. Tacuerat deum, non negauerat deũ, ſed nõ omnino tacuit deũ. Fortaſsis enim inuenim[us] hoc in hodierna lectione. Dixerat filiũ dei: ſed dicti ſunt & homines filij dei. Dixerat tantæ excellentiæ illum fuiſſe, vt non eſſet ipſe dignus corrigiam calceamenti eius ſoluere. Iam magnitudo iſta multũ dat intelligi, cuius nõ erat dignus corrigiam calceamenti ſoluere, ille quo nemo ſurrexerat maior in natis mulierũ. Plus erat omnibus hominibus & angelis: nã angelum inuenimus prohibuiſſe, ne homo illi ad pedes caderet: cum enim quædam in Apoca *Apoca. 22.*
lypſi angelus oſtenderet Ioanni, qui ſcripſit hoc Euangeliũ, conterritus magnitudine viſionis Ioannes, cecidit ad pedes angeli: Et ille, Surge, ne feceris hoc, deum adora: nã & ego conſeruus tuus ſum & fratrũ tuorum.

G Cadere ergo ſibi ad pedes hominē angelus prohibuit:
Nónne manifeſtum eſt quia ſuper omnes angelos eſt,
cui talis homo quo maior nemo ſurrexit in natis mu-
lierum, dicit indignum ſe eſſe ſoluere corrigiam cal-
ceamenti eius? Tamen aliquid euidentius dicat Ioan-
nes, quia deus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus. Inue-
niamus hoc in præſenti lectione, quia forte & de illo
cantauimus, Regnauit dominus ſuper omnem terram:
contra quod ſurdi ſunt, qui putant eum in Africa ſola
regnare. Non enim non dictum eſt de Chriſto cum di-
ctum eſt, Regnauit dominus ſuper omnem terram.
Quis eſt enim alius rex noſter, niſi dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus? Ipſe eſt rex noſter. Et quid audiſtis in ip-
Pſal.46. ſo pſalmo recēti verſu modo cantato? Pſallite deo no-
ſtro pſallite, pſallite regi noſtro pſallite. Quem dixit
dominum, ipſum dicit regem noſtrū, pſallite deo no-
ſtro pſallite: pſallite regi noſtro, pſallite intelligenter.
Ne in vna parte velis intelligere cui pſallis, quoniam
rex omnis terræ deus. Et quomodo eſt omnis terræ
deus, rex qui viſus eſt in vna parte terrarum, in Hie-
roſolyma, in Iudæa ambulans, inter homines natus,
ſugens, creſcens, manducans, bibens, vigilans, dor-
H miens, fatigatus ad puteum ſedens, comprehenſus, fla-
gellatus, ſputis illitus, ſpinis coronatus, ligno ſuſpen-
ſus, lancea percuſſus, mortuus, ſepultus? Quomodo er-
go rex omnis terræ? Quod videbatur in loco, caro e-
rat: oculis carneis caro apparebat, in carne mortali
maieſtas immortalis occultabatur. Et quibus oculis
maieſtas immortalis penetrata compage carnis pote-
rat intueri? Eſt alius mentis oculus, eſt interior oculus.
Tobia.4. Non enim nullos oculos habebat & Tobias, quando
cæcus oculis corporeis filio dabat præcepta vitæ. Ille
patris manum tenebat vt pedibus ambularet, ille filio
conſilium dabat, vt viam iuſtitiæ teneret: Et hic ocu-
los video, & hic oculos intelligo. Et meliores oculi
dantis vitæ conſilium, quàm oculi tenentis manum.
Tales oculos quærebat & Ieſus, quando ait Philippo,
Ioan.14. Tanto tempore vobiſcum ſum, & nō cognouiſtis me?
Tales oculos quærebat, cùm ait, Philippe, qui videt
me, videt & patrem meum. Iſti oculi in intelligentia
ſunt, iſti oculi in mente ſunt: ideo cùm dixiſſet pſal-
Pſal.46. mus, Quoniam rex omnis terræ deus: ſubiecit ſtatim,
pſallite intelligēter. Quod enim dico, pſallite deo no-
ſtro pſallite: deum dico regem noſtrum. Sed regem no
I ſtrum inter homines, vidiſtis tanquàm hominem, vi-
diſtis paſſum, crucifixum, mortuum. Latebat aliquid in
illa carne, quod oculis carneis videre non potuiſtis.
Quid illic latebat? Pſallite intelligenter. Nolite oculis
quærere quod mente conſpicitur. Pſallite lingua, quia
inter vos caro. Sed quia verbum caro factum eſt, & ha-
bitauit in nobis: reddite ſonū carni, reddite deo men-
tis obtuitum. Pſallite intelligenter, & videtis quia ver-
bum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Dicat, & Io-
annes teſtimonium. *Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius
in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis & baptizabat.*
Baptizatus baptizat, non eo baptiſmo baptizat quo
baptizatus eſt. Dat baptiſmū dominus baptizatus à ſer
uo, oſtendens humilitatis viam, & perducēs ad baptiſ-
mum domini: hoc eſt, baptiſmum ſuum, præbendo hu
militatis exemplum, quia ipſe non reſpuit baptiſmum
ſerui. Et in baptiſmate ſerui via præparabatur domino,
& baptizatus dominus viam ſe fecit venientibus. Ip-
Ioan.14. ſum audiamus, Ego ſum via, & veritas & vitā. Si veri-
tatem quæris, viam tene: nam ipſa eſt via, quæ eſt veri-
tas. Ipſa eſt quò is, ipſa eſt qua is, non per aliud is ad il-
lud, non per aliud venis ad Chriſtum: per Chriſtum ad K
Chriſtum venis. Quomodo per Chriſtum ad Chriſtū?
Per Chriſtum hominem ad Chriſtum deum: Per ver-
bum carnem factum, ad verbum quod in principio e-
rat deus apud deum. Ab eo quod manducauit homo,
ad illud quod quotidie manducant angeli. Sic enim
ſcriptum eſt, Panem angelorum mādNucauit homo: pa- *Pſal.77.*
nem cœli dedit eis: panem angelorum manducauit ho
mo. Quis eſt panis angelorum? In principio erat ver-
bum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum.
Quomodo panem angelorum manducauit homo? Et
verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Sed quia
diximus manducare angelos fratres, ne putetis morſi-
bus fieri. Nā ſi hoc intellexeritis, quaſi dilaniatur deus,
quem manducant angeli. Quis dilaniat iuſtitiam? Sed
rurſum mihi aliquis dicit, Et quis eſt qui manducat iu-
ſtitiam? Vnde ergo beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſti- *Matth.5.*
tiam, quoniam ipſi ſaturabuntur? Cibus quem mandu-
cas per carnem vt reficiaris tu, ille in te deficit: vt repa-
ret te, conſumitur. Manduca iuſtitiam, & tu reficeris, &
illa integra perſeuerat: quomodo videndo iſtam lu-
cem corpoream reficiuntur oculi noſtri, & res eſt cor-
porea quæ videtur oculis corporeis. Multi enim cum L
fuerint diutius in imis tenebris, infirmatur acies ipſo-
rum, quaſi ieiunio lucis fraudati oculi cibo ſuo, luce
quippe paſcuntur, defatigantur ieiunio & debilitan-
tur, ita vt ipſam lucem qua reficiuntur videre non poſ-
ſint: & ſi diutius abfuerint, extinguuntur, & tanquam
moritur in eis ipſa acies lucis. Quid ergo? Quia tot ocu
li quotidie iſta luce paſcuntur, minor non fit, & illi re-
ficiūtur, ſed ipſa integra permanet. Si hoc potuit deus
de luce corporea corporeis oculis exhibere, non exhi-
bet mūdis cordibus lucē illam infatigabilem, integrā,
perſeuerantem, nulla ex parte deficientem? Quam lu-
cem? In principio erat verbum, & verbum erat apud
deum. Videamus ſi lux eſt, Quoniam apud te eſt fons *Pſal.35.*
vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. In terra aliud
eſt fons, aliud lumen. Sitiens quæris fontem, & vt per-
uenias ad fontem, quæris lucem: & ſi dies non eſt, ac-
cendis lucernam, vt ad fontem peruenias. Fons ille,
ipſe eſt lux. Sitientibus fons eſt, cæco lux eſt. Ape-
riantur oculi vt videant lucem, aperiantur fauces cor-
dis vt bibant fontem. Quod bibis, hoc vides, hoc au-
dis, totum tibi fecit deus: quia horum quæ diligis, to- M
tum tibi eſt. Si viſibilia attendis, nec panis eſt deus, nec
aqua eſt deus, nec lux iſta eſt deus, nec veſtis eſt deus,
nec domus eſt deus: omnia enim hæc viſibilia ſunt, &
ſingula ſunt. Quod eſt panis, non hoc eſt aqua, & quod
eſt veſtis, non hoc eſt domus, & quod ſunt iſta, non
hoc eſt deus: viſibilia enim ſunt. Deus tibi totum eſt:
Si eſurieris, panis tibi eſt: ſi ſitieris, aqua tibi eſt: ſi in
tenebris es, lumen tibi eſt, quia incorruptibilis manet:
ſi nudus es, immortalitatis veſtis tibi eſt, cum corru- *1.Corin.15.*
ptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc
induerit immortalitatem. Omnia enim poſſunt dici
de deo, & nihil digne dicitur de deo: Nihil latius hac
inopia. Quæris congruum nomen, non inuenis, quæ-
ris quoquo modo dicere omnia, non ſic inuenis.
Quid ſimile, agnus & leo? de Chriſto vtrūque dictum
eſt: Ecce agnus dei. Quomodo leo? Vicit leo de tri- *Apoca.5.*
bu Iuda. Audiamus Ioannem. Baptizabat Ieſus. Dixi-
mus quia baptizabat Ieſus. Quomodo Ieſus, quomodo
dominus, quomodo dei filius, quomodo verbum? ſed
verbū caro factum eſt. *Erat autem & Ioannes baptizans in
Enon iuxta Salim.* Locus quidam Enon intelligitur,
quia

A quia lacus erat: *Quia aquæ multa erant ibi: Et veniebant & baptizabantur. Nondum enim miſſus fuerat in carcerem Ioannes.* Si mrminiſtis, ecce iterum dico quod dixi. Quare baptizabat Ioannes? Quia oportebat vt dominus baptizaretur. Et quare oportebat vt dominus baptizaretur? Quia multi contempturi erant baptiſmum, eo quod iam maiore gratia præditi viderentur, quàm viderant alios fideles. Verbi gratia, iam continenter viuens catechumenus, contemneret coniugatum, & diceret ſe meliorem eſſe quàm ſit fidelis. Ille catechumenus poſſet dicere in corde ſuo, Quid mihi opus eſt baptiſmum accipere, vt hoc babeam quod & iſte, quo iam melior ſum? Ne ergo ceruix iſta præcipitaret quoſdam, de meritis iuſtitiæ ſuæ plurimum elatos, baptizari voluit dominus à ſeruo, tanquam alloquens filios capitales: Quid vos extollitis? quid erigitis? quia habetis ille prudentiam, ille doctrinam, ille caſtitatem, ille fortitudinem patientiæ? Nunquid tantum habere poteſtis quantum ego qui dedi? Et tamen ego baptizatus ſum à ſeruo, vos dedignamini à

Matth. 3. domino. Hoc eſt, vt impleatur omnis iuſtitia. Srd dicit aliquis: Sufficiebat ergo vt baptizaret dominum

B Ioannes, quid opus erat vt alij baptizarentur à Ioanne? Et hoc diximus, quia ſi ſolus dominus baptizaretur à Ioanne, non deeſſet iſta cogitatio hominibus, quòd meliorem habebat baptiſmum Ioannes quàm dominus: Dicerent enim, vſqueadeo magnus erat baptiſmus quem habebat Ioannes, vt ſolus Chriſtus illo fuerit dignus baptizari. Ergo vt oſtenderetur melior baptiſmus, quem daturus erat dominus, & ille tanquam ſerui intelligeretur, ille, tanquam domini, baptizatus eſt dominus, vt præberet humilitatis exemplum: non ſolus autem baptizatus eſt ab eo, ne baptiſmus Ioánis melior baptiſmo domini videretur. Ad hoc autem viam præbuit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut audiſtis fratres: ne quis arrogans eo quòd habeat abundantiam alicuius gratiæ, dedignaretur baptizari baptiſmo domini: quantumcunque enim catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cum venerit

Exod. 14. ad baptiſmum. Quomodo non caruit populus Iſraël populo Aegyptiorum, niſi cum veniſſet ad mare rubrum: ſic preſſuris peccatorum nemo caret, niſi cum ad fontem baptiſmi peruenerit. *Facta eſt autem quæſtio*

C *ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione.* Baptizabat Ioannes, baptizabat Chriſtus. Moti ſunt diſcipuli Ioannis, concurrebatur ad Chriſtum, veniebatur ad Ioannem: qui enim veniebant ad Ioannem, mittebat illos ad Chriſtum baptizari, non mittebantur ad Ioannem qui à Chriſto baptizabantur. Turbati ſunt diſcipuli Ioannis, & cœperunt quæſtionem tractare cum Iudæis, quomodo ſolet fieri: Intelligas dixiſſe Iudæos maiorem eſſe Chriſtum, & ad eius baptiſmum debere concurri. Illi nondum intelligentes, defendebant baptiſmum Ioannis. Ventum eſt ad ipſum Ioannem, vt ſolueret quæſtionem. Intelligat charitas veſtra. Et hic vtilitas ipſa humilitatis agnoſcitur & oſtenditur: vtrum in ipſa quæſtione cum rrrarent homines, gloriari apud ſe voluerit Ioannes. Fortaſſe enim dixiſſet, verum dicitis, rectè contenditis, baptiſmus meus eſt melior: nam vt noueritis quòd baptiſmus meus eſt melior, ipſum Chriſtum ego baptizaui. Poterat hoc dicere Ioannes baptizato Chriſto, quantum ſe ſi vellet extendere, habebat vbi ſe extenderet: ſed melius nouerat apud quem ſe humiliaret: Quem ſe nouerat naſcendo antecedere, illi voluit confitendo cedere. Salutem ſuam intellige- D

Ioan. 1. bat in Chriſto eſſe. Iam dixerat ſuperius: Nos omnes de plenitudine eius accepimus: & hoc confitrri deum eſt. Quomodo enim omnes homines de plenitudine eius accepimus, niſi ille ſit deus? Nam & ſi ille homo & non deus, de † plenitudine dei accepit etiam ipſe qui non deus eſt. Si autem omnes homines de plenitudine eius accipiunt, ille eſt fons, & illi bibentes, Qui bibunt fontem, & ſitire poſſunt & bibere. Fons nũquam ſitit, fons ſeipſo non eget: Fonte egent homines, aridis viſceribus, aridis faucibus currunt ad fontem vt reficiantur: Fons fluit vt reficiat, ita & dominus Ieſus. Videamus quid reſponderit Ioannes. *Venerunt ad Ioannem & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti: ecce hic baptizat, & omnes currunt ad illum.* Hoc eſt, quid dicis? Non ſunt prohibendi vt ad te potius veniant? *Reſpondit Ioannes & dixit: Non poteſt homo quicquam accipere, niſi ei datum fuerit de cœlo.* De quo putatis hoc dixiſſe Ioannem? De ſeipſo, quaſi homo accipiat de cœlo. † Intendat charitas veſtra: Non poteſt homo quicquam accipere, niſi fuerit ei datum de cœlo. *Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim, ego non ſum Chriſtus:* Tanquam dicens: Quid vos fallitis voſ- E ipſos? Mihi quomodo propoſuiſtis quæſtionem? Quid mihi dixiſtis: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti? Noſtis ergo quale teſtimonium illi perhibui? Quomodo dicturus ſum non eſſe illum quem dixi eſſe? Ego qui aliquid accepi de cœlo vt aliquid eſſem, inanrm me vultis eſſe, vt loquar contra veritatem. Non poteſt homo accipere quicquam niſi fuerit illi datum de cœlo. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim: ego nõ ſum Chriſtus. Non es tu Chriſtus? Sed quid ſi maior es illo: quia tu illum baptizaſti? *Miſſus ſum ego:* Præco ſum, ille iudex eſt. Et audi teſtimonium multo vehementius, multo expreſſius. Videte quid nobiſcum agatur, videte quid amare debeamus: videte quia aliquem hominrm amare pro Chriſto, adulterium eſt. Quare hoc dico? Attendamus vocem Ioannis. Poterat in illo errari, poterat ipſe putari qui non erat. Reſpuit à ſe falſum honorem, vt teneat ſolidam veritatem. Videte quid dicat Chriſtum, quid ſe. *Qui habet ſponſam ſponſus eſt.* Caſti eſtote, ſponſum amate. Quid autrm tu es qui nobis dicis, qui habet ſponſam ſponſus eſt? *Ami-* F *cus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Aderit dominus deus noſter pro motu cordis mei: multo enim gemitu plenum eſt dicere quod doleo: ſed obſecro vos per ipſum Chriſtũ, vt quod dicere non potuero, vos cogitetis. Noui enim dolorem meũ exprimi ſatis digne non poſſe: multos enim adulteros video, qui ſpõſam tanto precio emptam, amatã, fœdam vt pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere volunt, & id agunt verbis ſuis vt pro ſponſo amentur. De illo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. Quis huc exit & dicit, ego baptizo? Quis huc exit & dicit, ego quod dedero hoc eſt ſanctum? Quis huc procedit, qui dicit, bonum eſt tibi vt naſcaris ex me? Amicum ſponſi audiamus, nõ adulteros ſponſi, audiamus zrlantem, ſed nõ ſibi, Fratres regredimini corde ad veſtras domos, carnalia loquor, terrena lo-

quor: Humanum dico propter infirmitatem carnis ve- *Roma. 6.* ſtræ. Multi habetis coniuges, multi habere vultis, multi & ſi non vultis, habuiſtis, multi qui omnino coniuges habere non vultis. De coniugibus patrum veſtrorum nati eſtis. Nullum cor eſt quod non iſte tangat af-

Margin notes: † al. Nam ſi ſic ille homo vt non de⁹ de, &c. — † al. quaſi homo accepi, ait, de cœlo.

G fectus, nullus in rebus humanis tam deuius à genere
humano eſt, qui quod dico non ſentiat. Ponite ali-
quem peregre profectum, commeodaſſe amico ſuo
ſponſam ſuam, Vide quæſo te, charus meus es, oe for-
te me abſente pro me aliquis ametur. Qualis ergo il-
le qui cuſtodieos ſponſam vel vxorem aoiici ſui, dat
quidem operam vt nullus alius ametur: ſed ſi ſe ama-
ri pro amico voluerit, & vti voluerit commendata ſi-
bi, quàm deteſtandus vniuerſo humano generi ap-
paret? Videat illam aliquamo petulantius per fene-
ſtram attendere, aut iocari cum aliquo, prohibet tan-
quam zelet. Video zelantem, ſed non video cui, v-
trum amico abſenti, an ſibi præſenti. Putate hoc do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum feciſſe. Commen-
dauit amico ſuo ſponſam ſuam, peregre profectus eſt
Lucæ.19. accipere regnum, ſicut dicit ipſe in Euangelio, & ta-
men præſens eſt maieſtate. Fallatur amicus qui traos
mare profectus eſt, & ſi fallitur, væ illi qui fallit: quid
cum fallere deum conatur intuentem omnium cor-
da, & omnium ſecreta rimantem? Exiſtit aliquis hæ-
reticus, & dicit, Ego do, ego ſanctifico, ego iuſtifi-
co, nolo eas ad illam ſectam. Bene quidem zelat, ſed
H vide cui. Non eas ad idola, beoe zelat: non ad ſortile-
gos, bene zelat. Videamus cui zelat. Ego quod do ſan-
ctum eſt, quia ego do. Ego quem baptizo baptizatus
eſt, quem non baptizo non eſt baptizatus. Audi ami-
cum ſpunſi, diſce zelare amico tuo. Audi vocem il-
lius, Hic eſt qui baptizat. Quare tibi vis arrogare quod
tuum non eſt? Vſqueadeo abſens eſt qui hic reliquit
ſponſam ſuam? Neſcis quia ille qui à mortuis reſurre-
xerit, ad dexteram patris ſedet? Si cootempſerunt eum
Iudæi in ligno pendentem, tu contemnis in cœlo ſe-
dentem? Nouerit charitas veſtra magnum dolorem
me pati de hac re. Sed, vt dixi, dimitto cætera cogi-
tationibus veſtris. Non enim dico ſi loquar tota die,
ſi plangam tota die, non ſufficio. Non dico, ſi habeam,
ſicut dicit Propheta, footem lachrymarum: ſed ſi con
uertar in lachrymas & lachrymæ fiam, io linguas &
linguæ fiam, parum eſt. Redeamus, videamus quid di-
cit iſte, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: non eſt mea
ſponſa, & non gaudes in nuptiis? Imò gaudeo ait, A-
micus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gau-
det propter vocem ſponſi. Non, inquit, gaudeo pro-
I pter vocem meam, ſed propter vocem ſponſi gaudeo:
ego ſum in audiendo, ille in dicendo: ego ſum illumi-
nandus, ille lumeo: ego ſum io aure, ille in verbo, ergo
amicus ſponſi qui ſtat & audit eum. Quare ſtat? Quia
non cadit. Quare non cadit? Quia humilis eſt. Vide
ſtantem in ſolido, Noo ſum dignus corrigiam calcia-
menti eius ſoluere. Bene te humilias, merito noo ca-
dis. Merito ſtas, merito audis eum, & gaudio gaudes
propter vocem ſponſi. Sic & Apoſtolus amicus ſponſi
zelat, & ipſe non ſibi, ſed ſponſo: audi vocem zelantis,
Zelo dei vos zelo dixit, noo meo, non mihi, ſed zelo
2.Corin.11. dei. Vide quomodo, quam zelat, cui zelat. Deſponſaui
enim vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chri-
ſto. Quid ergo times? quare zelas? Timeo, inquit, ne ſi-
cut ſerpens ſeduxit Euam aſtutia ſua, ſic & veſtri ſen-
ſus corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto Ieſu.
Omnis Eccleſia virgo appellata eſt: diuerſa eſſe mem-
bra Eccleſiæ, diuerſis donis pollere videtis atque gau-
dere. Alij coniugati, aliæ coniugatæ: alij viduati vxori-
bus vltra non quærunt, aliæ viduatæ maritis vltra oon
quærunt: alij integritatem ab ineunte ætate conſeruãt,
aliæ virginitatem ſuam deuouerunt. Diuiſa ſunt mu-
nera, ſed omnes iſti vna virgo eſt. Vbi eſt iſta virgioi- K
tas? Non enim in corpore. Io corpore paucarum fœ-
minarum eſt. Et ſi dici virginitas in viris poteſt, pauco-
rum virorum ſanctitas, integritas etiam corporis eſt in
Eccleſia, & honorabilius membrum eſt. Alia autem
membra oon in corpore, ſed omnia in mente ſeruant
virginitatem. Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides,
ſolida ſpes, ſyocera charitas. Hanc virginitatem time-
bat ille, qui zelabat ſponſam à ſerpente corrumpi. Si-
cut eoim membrum corporis violatur in quodam lo-
co, ſic ſeductio linguæ violat virginitatem cordis. In
mente non corrumpatur, qui non vult ſine cauſa te-
nere corporis virginitatem. Quid ergo dicam fratres
mei? Et hæretici habent virgines, & multæ ſunt vir-
gines hæreticorum. Videamus, ſi ſponſum amant, vt
virginitas iſta cuſtodiatur. Cui cuſtoditur? Chriſto, in-
quit, Videamus ſi Chriſto, & non Donato. Videa-
mus cui ſeruetur iſta virginitas, cito probare poteſtis.
Ecce oſtendo ſponſum, quia ipſe ſe oſtendit. Perhibet
illi teſtimonium Ioãnes, Hic eſt qui baptizat. O tu vir-
go, ſi ſponſo huic ſeruas virginitatem tuam, quare cur-
ris ad eum, qui dicit, Ego baptizo: cum amicus ſponſi
tui dicat, Hic eſt qui baptizat. Deinde ſponſus tuus to- L
tum orbem tenet, quare tu in parte corrumperis? Quis
eſt ſponſus? Quoniam rex omnis terræ deus. Ipſe ſpon- *Pſal.46.*
ſus tuus totum tenet, quia totum emit. Vide quanti e-
merit, vt intelligas quid emerit. Quod precium dedit?
Sanguinem fudit. Vbi fudit ſanguinem ſuum? In paſ-
ſione. Nónne ſponſo tuo cantas, aut cantare te fingis,
quando emptus eſt totus orbis, Foderunt manus meas *Pſal.21.*
& pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi
vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt
ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt
ſortem. Sponſa es, agnoſce veſtem ſponſi tui. Super
quam veſtem miſſa eſt ſors? Interroga Euaogelium.
Vide cui deſponſata ſis, vide à quo arrhas accipias, in-
terroga Euangelium: Vide quid tibi dicat in paſsio-
ne domini, Erat ibi tunica. Videamus qualis, deſu- *Ioan.19.*
per texta. Deſuper texta tunica quid ſignificat niſi cha-
ritatem? Deſuper texta tunica, quid ſignificat niſi vni-
tatem? Hanc tunicam attende, quam nec perſecuto-
res Chriſti diuiſerunt. Ait enim: Dixerunt inter ſe,
Non diuidamus eam, ſed ſortem ſuper eam mitta-
mus. Ecce enim audiſtis Pſalmum, Veſtem perſecuto-
res non conſciderunt, Chriſtiani Eccleſiam diuidunt. M
Sed quid dicam fratres? Aperte videamus quid eme-
rit, Ibi enim emit, vbi precium dedit. Pro quanto de-
dit? Si pro Aphrica dedit, non ſimus Donatiſtæ, &
non appellemur Donatiſtæ ſed Chriſtiani, quia Chri-
ſtus ſolam Aphricam emit, quanquam & hic non ſo-
li Donatiſtæ. Sed non tacuit io commercio ſuo qoid
emerit. Fecit tabulas, deo gratias, non nos fefellit: o-
pus eſt vt audiat illa ſponſa, & intelligat ibi cui voue-
rit virginitatem. Ibi enim in ipſo Pſalmo, vbi dictum *Pſal.21.*
eſt, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumera-
uerunt omnia oſſa mea: vbi paſsio domini apertiſsime
declaratur: qui Pſalmus omni anoo legitur nouiſsi-
ma hebdomada intento vniuerſo populo, imminente
paſsione Chriſti, & apud nos & apud illos pſalmus iſte
legitur. Intendite fratres, quid ibi emit: recitentur ta-
bulæ commerciales, quid ibi emit: audite, Comme-
morabuntur & conuertentur ad dominum, vniuerſi
fines terræ. Et adorabunt io conſpectu eius, vniuerſæ
familiæ † gentium: quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe † *al. patriæ*
dominabitur gentium. Ecce quid emit, Ecce quoniam
rex

A rex omnis terræ deus eſt ſpõſus tuus, quid ergo ad pannos vis deduci? Talem diuitem agnoſce, totum emit, & tu dicis, partem hic habes. O ſi placeres ſponſo, ô ſi non corrupta loquereris, & corrupto, quod peius eſt, corde, non corpore: amas hominem pro Chriſto, amas dicentem, Ego baptizo: amicum ſponſi non audis dicentem, Hic eſt qui baptizat. Non audis dicentem, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: ego non habeo ſponſam, dixit: ſed quid ſum? Amicus: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Euidenter ergo fratres mei, nihil prodeſt iſtis ſeruare virginitatem, habere continentiam, eleemoſynas dare: omnia illa quæ laudantur in Eccleſia, nihil illis proſunt, quia conſcindunt vnitatem, id eſt, tunicam illam charitatis. Quid faciunt? Diſerti ſunt multi inter illos, magnæ linguæ flumina linguarum, nunquid angelicè loquuntur? Audiant amicum ſponſi zelantem
1. Corin. 13. ſponſo, non ſibi, Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam factus ſum velut æramentum ſonans aut cymbalum tinniens. Sed quid dicunt? Habemus baptiſmum. Habes, ſed non
B tuum. Aliud eſt habere, aliud dominari. Baptiſmum habes, quia accepiſti vt baptizatus ſis. Accepiſti tanquam illuminatus, ſi tamen à te non ſit obtenebratus: & quando das, miniſter das, non poſſeſſor: præco clamas non iudex. Per præconem loquitur iudex, & in Actis tamẽ non ſcribitur, præco dixit: ſed, iudex dixit. Proinde vide ſi tuum eſt quod das poteſtate. Si autem accepiſti, confitere cum amico ſponſi: non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo. Confitere cũ amico ſponſi, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi ſtat & audit eum. Sed, ô ſi ſtares & audires eum, & non caderes, vt audires te. Audiendo enim eum ſtares, & audires: nam loqueris, & tibi caput inflas. Ego, inquit Eccleſia, ſi ſponſa ſum, ſi arras accepi, ſi precio ſanguinis illius redempta ſum, audio vocem ſponſi: & vocem amici ſponſi tunc audio, ſi ſponſo meo det gloriam, non ſibi. Dicat amicus, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Ecce habes ſacramenta, & ego concedo. Habes formam, ſed ſarmentum eſt de vite præciſum. Tu formam oſtendis, ego radicem quæro. De forma fructus non exit,
C niſi vbi eſt radix. Vbi autem eſt radix niſi in charitate? Et audi formam ſarmentorum. Paulus loquitur: Si ſciã,
1. Corin. 13. inquit, omnia ſacramẽta, & habeam omnem prophetiam & omnem fidem: & quantam fidem? ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Nemo ergo vobis fabulas vendat: & Pontius fecit miraculum, & Donatus orauit, & reſpondit ei deus de cœlo. Primo aut falluntur aut fallunt: Poſtremo fac illum montes transferre, charitatem autem, inquit, non habeam, nihil ſum. Videamus vtrum habuerit charitatem. Crederem, ſi non diuiſiſſet vnitatem. nam & contra illos, vt ſic loquar, mirabiliarios cautum me fecit
Marci. 13. deus meus, dicens, In nouiſsimis temporibus exurgent pſeudoprophetæ, facientes ſigna & portenta, vt in errorem inducant ſi fieri poteſt etiam electos: Ecce prædixi vobis. Ergo cautos nos fecit ſponſus, quia & miraculis decipi non debemus. Aliquando enim & deſertor terret prouincialem, ſed vtrum in caſtris ſit, & aliquid illi proſit character ille, in quo ſignatus eſt, hoc
1. q. 1. cap. attendit qui terreri & ſeduci non vult. Teneamus er-
Teneamus. go vnitatem fratres mei: præter vnitatem & qui facit miracula nihil eſt. In vnitate enim erat populus Iſraël,

& non faciebat miracula: præter vnitatem erant magi Exod. 7.
Pharaonis, & faciebãt ſimilia Moyſi. Populus Iſraël, vt D
dixi, non faciebat miracula: qui erant ſalui apud deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus apoſtolus re
ſuſcitauit mortuum, Simon Magus fecit multa. Erant Acto. 9.
ibi multi Chriſtiani qui non poterant facere, nec quod Acto. 8.
faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed vnde gaudebant? Quia nomina eorum erant ſcripta in cœlo. Nam & redeuntibus diſcipulis, dominus noſter Ieſus Chriſtus propter fidem gentium hoc ait: dixerunt
enim gloriantes ipſi diſcipuli, Ecce domine in nomi- Luca. 10.
ne tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt. Bene quidem confeſsi ſunt, detulerunt honorem nomini Chriſti: & tamẽ quid ait eis? Nolite in hoc gloriari, quia dæmonia vobis ſubiecta ſunt, ſed gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. Petrus dæmonia excluſit; neſcio quæ anicula vidua, neſcio quis homo qualiſcũque laicus habens charitatem, tenẽs integritatem fidei, non facit hoc: Petrus in corpore oculus eſt, ille in corpore digitus, in eo tamẽ corpore eſt, in quo & Petrus: & ſi minus valet digitus quàm oculus, nõ eſt tamẽ præciſus à corpore. Melius eſt eſſe digitum & eſſe in cor-
pore, quàm eſſe oculum & euelli de corpore. Proinde E
fratres mei, nemo vos fallat, nemo vos ſeducat, amate pacem Chriſti, qui pro vobis crucifixus eſt cum deus
eſſet. Paulus dicit, Neque qui plantat eſt aliquid, neque 1. Corin. 3.
qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Et quiſquam noſtrum dicit, quia aliquid eſt? Si dixerimus quòd aliquid ſumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus, nos amari volumus, non ſponſum. Vos Chriſtum diligite, & nos in illo, in quo & vos à nobis diligimini. Inuicem ſe diligant membra, ſed omnia ſub capite viuant. Dolore quidem fratres mei multa coactus ſum dicere, & pauca dixi: lectionem tamen finire non potui, aderit dominus vt opportunè finiatur. Nolui enim amplius onerare corda veſtra, quæ volo vacare gemitibus & orationibus, pro his qui adhuc ſurdi ſunt & non intelligunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Hoc ergo gaudium meum impletum eſt, illum oportet creſcere, me autem minui: vſque ad id quod ait, Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira dei manet ſuper eum. F

Tractatus XIIII.

LEctio iſta de ſancto Euangelio, excellẽtiam diuinitatis domini noſtri Ieſu Chriſti, & humilitatem hominis qui meruit dici amicus ſponſi, nos docet, vt diſtinguamus quid interſit inter hominem hominem, & hominem deum. Quia homo deus dominus noſter Ieſus Chriſtus, deus ante omnia ſecula: & homo in noſtro ſeculo, deus de patre, homo de virgine, vnus tamen atque idem dominus & ſaluator Ieſus Chriſtus, filius dei deus & homo. Ioannes vero excellentis gratię miſſus ante ipſum, illuminatus ab illo qui lumen eſt. De Ioanne enim di-
ctum eſt, Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium per- Ioan. 1.
hiberet de lumine. Poteſt quidem dici lumen, & bene dicitur & ipſe lumen, ſed illuminatũ, non illuminans. Aliud eſt enim lumen quod illuminat, & aliud lumen quod illuminatur: nam & oculi noſtri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans à ſeipſo lumen eſt, & ſibi lumen eſt, & non indiget alio lumine vt lucere poſsit, ſed ipſo indigent cætera vt luceãt. Confeſſus eſt ergo Ioan-

 nes,

G nes, ſicut audiſtis, qoia cum diſcipulos multos faceret
Ieſus,& perferretur ad eum veluti vt inſtigaretur, qua-
ſi inuido enim narrauerunt, Ecce ille facit plures diſci-
pulos quàm tu: confeſſus eſt quid eſſet,& inde meruit
ad ipſum pertinere, quia non eſt auſus ſe dicere quod
eſt ille. Hoc ergo dixit Ioannes, Non poteſt homo ac-
cipere quicquaoı, niſi datum illi fuerit de cœlo. Ergo
Chriſtus dat, homo accipit. Ipſi vos mihi teſtimonium
perhibetis quòd dixerim, Ego non ſum Chriſtus, ſed
quia miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſpon-
ſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gau-
dio gaudet propter vocem ſponſi: non ſibi gaudium
fecit de ſe. Qui enim vult gaudere de ſe, triſtis erit:
qui autem de deo vult gaudere, ſemper gaudebit, quia
deus ſempiternus eſt. Vis habere gaudium ſempiter-
num? Adhære illi qpi ſempiternus eſt. Talem ſe di-
xit Ioannes, propter vocem ſpōſi gaudet amicus ſpon-
ſi, ait, non propter vocem ſuam, ſed ſtat & audit eum.
Si ergo cadit, non audit eum: de illo enim quodam
Ioan.8. qui cecidit, dictum eſt, Et in veritate non ſtetit: de
diabolo dictum eſt, Ergo ſtare debet amicus ſpooſi &
H audire. Quid eſt ſtare? Permanere in gratia eius quem
accepit,& audit vocem ad quam gaudet: ſic erat Ioan-
nes, nouerat vnde gaudebat, non ſibi arrogabat quod
ipſe oon erat: ſciebat illuminatum ſe, non illuminato-
rem. Erat enim lumen verum ait Euangeliſta, quod il-
luminat omnem hominem venientem in hunc mun-
dum. Si ergo omnem, & ipſum Ioannem, quia & ipſe
de hominibus. Etenim quanuis nemo exurrexit ma-
Matth.11. ior Ioanne in natis mulierum, vnus tamen & ipſe ex
his qui nati ſunt ex mulieribus: nuoquid comparan-
dus eſt ei, qui quia voluit natus eſt? Et ideo nouo partu,
quia nouus natus. Ambæ enim generatiooes domini
vſitatæ ſuut, & diuina & humana: diuina oon habet
matrem, humana non haber patrem. Ergo vnus de cæ-
teris Ioaones, ſed tamen maioris gratiæ, ita vt in natis
mulierum nemo exurrexerit maior illo, taotam teſtifi-
cationem tribuit domino noſtro Ieſu Chriſto, vt il-
lum dicat ſponſum, ſe amicum ſponſi, noo dignum
tamen ſoluere corrigiam calceamenti ipſius. Hinc au-
diuit iam multa charitas veſtra, quod ſequitur videa-
mus: aliquantum enim ſpiſſum eſt ad intelligendum:
ſed quoniam dicit ipſe Ioannes, quia non poteſt ho-
I mo accipere quicquam, niſi datum illi fuerit de cœ-
lo, quicquid non intellexerimus rogemus eum qui dat
de cœlo, quia homines ſumus, & oon poſſumus acci-
pere quicquam, niſi ille dederit qui homo nō eſt. Hoc
ergo ſequitur,& dicit Ioannes, *Hoc ergo gaudium meum
impletum eſt.* Quod eſt gaudium ipſius? vt gaudeat ad
vocem ſponſi. Impletum eſt in me, habeo gratiam
meam, plus mihi non aſſumo, ne & quod accepi amit-
tam. Quod eſt hoc gaudium? Gaudio gaudet propter
vocem ſponſi. Intelligat ergo homo non ſe gaudere
debere de ſapientia ſua, ſed de ſapientia quam acce-
pit à deo. Nihil plus quærat, & non amittit quod in-
uenit: multi enim ideo facti ſunt inſipientes, qoi di-
xerunt ſe eſſe ſapientes. Arguit illos Apoſtolus, & di-
cit de ipſis, Quia quod notum eſt dei, ait, manifeſtum
eſt illis: deus enim illis manifeſtauit. De quibus tam in-
Roma.1. gratis impiis, audite quid dicat, Deus enim illis mani-
feſtauit: Inuiſibilia enim eius à creatura mundi per ea
quæ facta ſunt iotellecta conſpiciuotur, ſempiterna
quoque virtus eius ac diuinitas, vt ſiot inexcuſabiles.
Quare inexcuſabiles? Quia cognoſcentes deum, non
dixit, quia non cognouerunt, ſed quia cognoſcentes

deum, non ſicut deum glorificauerunt aut gratias ege- K
runt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcu-
ratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enioı ſe eſſe ſa
pientes, ſtulti facti ſunt. Si enim deum cognouerant, *Roma.1.*
ſimul cognouerant quia non eos fecerat ſapientes niſi
deus: Non ergo ſibi tribuerent quod à ſe non habe-
bant, ſed ei à quo acceperant, non autem agendo gra-
tias inſipientes facti ſont: Ergo deus quod dederat gra-
tis, tulit ingratis. Noluit eſſe hoc Ioānes, gratus eſſe vo-
luit: Confeſſus eſt accepiſſe ſe, & gaudere ſe dixit pro-
pter vocem ſponſi,& ait: *Hoc ergo gaudium meum imple-
tum eſt: Illum oportet creſcere, me autem minui.* Quid eſt hoc?
Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Quomo-
do creſcit Ieſus? quomodo creſcit deus? Perfectus oon
creſcit. Deus autem non creſcit nec minoitur. Si enim
creſcit, perfectus non eſt: ſi minuitur, deus non eſt. Ie-
ſus autem deus quomodo creſcit? Si ad ætatem, quia
digoatus eſt eſſe homo & fuit puer: & cum ſit verbum
dei, infans in præſepi iacuit, & cum ipſe matrem ſuam
condiderit, lac infantiæ de matre ſoxit. Quia creuit er-
go Ieſus ætate carnis, ideo forte dictum eſt: Illum opor
tet creſcere, me autem minui. Sed quare & hoc? Ioan- L
nes & Ieſus, quantum ad carnem pertinet, coæui erant.
Sex menſes inter ſe habebant, & pariter creuerunt, &
ſi diutius ante mortem dominus noſter Ieſus Chriſtua
vellet hic eſſe, & ipſum Ioannem bic ſecum eſſe, quo-
modo pariter creuerant, ita pariter ſeoeſcere poterant.
Quare autem illum oportet creſcere, me autem mi-
nui? Primo, quia iam & dominus triginta aonorum
erat. Nunquid iuuenis ſi iam triginta annorum ſit ad-
huc creſcit? Iam ab ipſa ætate vergere incipiunt homi-
nes, & declinare ad grauiorem ætatem, & inde ad ſe-
nectutem. Sed & ſi pueri eſſent ambo, non diceret: il-
lum oportet creſcere, me autem minui: ſed diceret, ſi-
mul nos oporter creſcere. Nunc autem triginta anno-
rum ille, triginta & ille: ſex menſes qui intererant, nul-
lam diſtinguunt ætatem: Magis illud inuenit lectio
quàm aſpectio. Quid ergo eſt: illum oportet creſcere,
me autem minui? Magnum hoc ſacramentum, intelli-
gat charitas veſtra: Antequam veniret dominus Ieſus,
homioes gloriabantur de ſe. Venit ille homo, vt mi-
nueretur hominis gloria, & augeretur gloria dei. Ete-
nim venit ille ſine peccato,& inuenit omnes cum pec-
cato. Si ſic venit ille vt dimitteret peccata, deus largia- M
tur, homo confiteatur: etenim confeſſio hominis, hu-
militas hominis: miſeratio dei, altitudo dei. Si ergo ve-
nit ille dimittere homini peccata ſua: agnoſcat homo
humilitatem ſuam,& deus faciet miſericordiam ſuam.
illum oportet creſcere, me autem minui: hoc eſt, illum
oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me
autem confiteri. Intelligat bomo gradum ſoum, & cō-
fiteatur deo, & audiat Apoſtolum dicentem homini
ſuperbienti & elato,& extollere ſe volenti, Quid enim *1. Corin.4.*
habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid glo-
riaris quaſi ooo acceperis? Intelligat ergo homo quia
accepit, qui volebat ſuum dicere quod non eſt eius,&
minuatur. Bonum eſt enim illi vt deus in illo glorifi-
cetur: ipſe in ſe minuatur, vt in deo augeatur. Hæc te-
ſtimonia & hanc veritatem etiam paſſionibus ſuis ſi-
gnificauerunt Chriſtus & Ioaones: Nam Ioannes ca-
pite minuitur, Chriſtus in cruce exaltatus eſt, vt & ibi
appareret quid eſt, Illum oportet creſcere, me autē mi-
nui: hoc eſt, illū oportet exaltari, me autem humiliari.
Deinde oatus eſt Chriſtus cum iam inciperēt creſcere
dies, natus eſt Ioannes quando cœperunt minui dies.

Atteſtata

A Atteſtata eſt ipſa creatura & ipſæ paſsiones, verbis Io-
annis dicentis: Illum oportet creſcere, me autem mi-
nui. Creſcat ergo in nobis gloria dei, & minuatur glo-
ria noſtra, vt in deo creſcat & noſtra. Hoc enim dicit
1. Corin. 1. Apoſtolus: hoc dicit ſcriptura ſancta: Qui gloriatur, in
Hiere. 9. domino glorietur. In te vis gloriari & creſcere, ſed ma
lo tuo male creſcis: qui enim male creſcit, iuſte minui-
tur. Creſcat ergo deus qui ſemper perfectus eſt, creſcat
in te. Quanto enim magis intelligis deũ, & quanto ma
gis capis, videtur in te creſcere deus. Ipſe autem non
creſcit, ſed ſemper perfectus eſt. Intelligebas heri mo-
dicum, intelligis hodie amplius, intelliges cras mul-
to amplius. Lumen ipſum dei creſcit in te, ita vt velut
deus creſcit, qui ſemper perfectus manet. Quemadmo-
dum ſi curarentur alicuius oculi ex priſtina cæcitate, &
inciperet videre paululum lucis, & alia die plus vide-
ret, & tertia die amplius, videretur illi lux creſcere, lux
tamen perfecta eſt, ſiue ipſe videat, ſiue non videat: ſic
eſt & interior homo, proficit quidem in deo, & deus
in illo videtur creſcere: ipſe tamen minuitur, vt à glo-
ria ſua decidat, & in gloriam dei ſurgat. Et diſtincte
iam & manifeſte apparet quod modo audiamus: *Qui
deſurſum venit, ſuper omnes eſt.* Vide quid dicat de Chri-
B ſto, quid de ſe. *Qui eſt de terra, terra eſt, & de terra loqui-
tur.* Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt, Chriſtus eſt:
qui autem eſt de terra, terra eſt, & de terra loquitur,
Ioannes eſt. Et hoc eſt totum, Ioannes de terra eſt, &
de terra loquitur. Totum teſtimonium quod perhi-
bet de Chriſto, de terra loquitur: Non voces domini
audiuntur à Ioanne, vbi teſtimonium perhibet Chri-
ſto: Quomodo ergo de terra loquitur? Sed de homi-
ne dicebat, quantum ad ipſum Ioannem pertinet, de
terra eſt & de terra loquitur. Si autem aliqua loquitur
diuina, illuminatus eſt à deo: nam ſi non eſſet illumi-
natus, terra terram loqueretur. Ergo ſeorſum eſt gra-
tia dei, ſeorſum eſt natura hominis. Modo natura ho-
minis in terra naſcitur, creſcit, vſitata iſta hominum
diſcit. Quid nouit, niſi terram de terra? Humana lo-
quitur, humana nouit, humana ſapit. Carnalis carna-
liter æſtimat, carnaliter ſuſpicatur. Ecce eſt totus ho-
mo. Veniat gratia dei, illuminet tenebras illius ſicut
Pſal. 17. dicit: Tu illuminas lucernam meam, domine deus
C meus illumina tenebras meas. Aſſumat mentem hu-
manam, conuertatur ad lucem ſuam, quia incipit iam
1. Corin. 15. dicere quod Apoſtolus dicit: Non ego, ſed gratia dei
Gala. 2. mecũ: Et viuo autem iam non ego, viuit vero in me
Chriſtus: hoc eſt, illum oportet creſcere, me autem mi-
nui. Ergo Ioannes, quantum ad Ioannem pertinet, de
terra eſt & de terra loquitur. Si quid diuinum audiſti
à Ioanne, illuminantis eſt, non recipientis. *Qui de
cœlo venit ſupra omnes eſt, & quod vidit & audiuit hoc teſtifica-
tur, & teſtimonium eius nemo accipit.* De cœlo venit, ſupra
omnes eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo ſu-
perius dictum eſt: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui
de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo: Eſt
autem ſuper omnes, & quod vidit, & quod audiuit à
patre, hoc loquitur: Habet enim & patrem ipſe filius
dei, habet & patrem & audiuit à patre: Et quod audi-
uit à patre quid eſt? quis hoc explicat? quando lingua
mea, quando cor meum ſufficere poteſt, vel cor ad
intelligendum, vel lingua ad proferendum? Quid eſt
quod filius audiuit à patre? Forte filius verbum patris
audiuit, immo filius verbum patris eſt. Videtis quem-
admodum hic fatigetur omnis conatus humanus. Vi-
detis quemadmodũ hic deficiat omnis coniectura pe-

ctoris noſtri, & omnis intentio mentis caligantis. Au-
dio dicentem ſcripturam, quia ipſe filius hoc loquitur
quod audiuit à patre. Et rurſum audio dicentem ſcri-
pturam, quia ipſe filius verbum patris eſt; In principio
erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat
verbum. Nos loquimur verba volantia & tranſeun-
tia: mox vt ſonuerit ex ore tuo verbum tuum, tranſit,
peragit ſtrepitum ſuum & tranſit in ſilentium. nunquid
poteſt ſequi ſonum tuum, & tenere vt ſtet? Cogitatio
tamen tua permanet, & de ipſa cogitatione permanē-
te dicimus multa verba tranſeuntia. Quid dicimus fra-
tres mei? Deus cum loqueretur adhibuit vocem, ad-
hibuit ſonos, adhibuit ſyllabas? Si adhibuit iſta, qua
lingua locutus eſt? Hebræa, an Græca, an Latina? Ibi
neceſſariæ linguæ, vbi diſtinctio gentium: vbi autem
nemo poteſt dicere, illa lingua vel illa lingua locutum
eſſe deum, cor tuum attende, quando concipis verbum
quod dicas. Dicam enim ſi potuero quod in nobis at-
tendamus, non vnde illud comprehendamus. Quan-
do ergo concipis verbum quod proferas, rem vis di-
cere, & ipſa rei conceptio in corde tuo iam verbum
eſt: nondum proceſsit, ſed iam natum eſt in corde, &
manet vt procedat. Attēdis autem ad quem procedat, E
& cum quo loquaris. Si Latinus eſt, vocē Latinā quæ-
ris. Si Græcus eſt, verba Græca meditaris: ſi Punicus
eſt, attendis ſi noſti linguam Punicam. Pro diuerſita-
te ergo auditorum diuerſas linguas adhibes, vt profe-
ras verbum conceptum: Illud autem quod in corde
conceperas, nulla lingua tenebatur. Cum ergo deus lo
quens, linguam non quæreret, & genus locutionis non
aſſumeret quomodo auditus eſt à filio, cum per ipſum
filium ſit locutus deus? Quomodo enim tu verbum
quod loqueris, in corde habes & apud te eſt, & ipſa
conceptio ſpiritalis eſt: nam ſicut anima tua ſpiritus
eſt, ita & verbum quod concepiſti ſpiritus eſt: non-
dum enim accepit ſonũ, vt per ſyllabas diuidatur, ſed
manet in conceptione cordis & in ſpeculo mentis: ſic
deus edidit verbum, hoc eſt, genuit filium: Et tu qui-
dem ex tempore gignis verbum etiam in corde, deus
ſine tēpore genuit filium, per quem creauit omnia tem
pora. Cum ergo verbum dei filius ſit, filius autem lo-
cutus eſt nobis, non verbum ſuum, ſed verbum patris,
ſe nobis loqui voluit, qui verbum patris loquebatur. F
Hoc ergo quomodo decuit & oportuit, dixit Ioannes:
quomodo potuimus nos expoſuimus, cui ad cor non-
dum peruenit dignus de tāta re intellectus, habet quò
ſe conuertat, habet quo pulſet, habet à quo quærat, ha-
bet à quo petat, habet à quo accipiat. Qui de cœlo ve-
nit ſupra omnes eſt, & quod vidit & audiuit, hoc teſta-
tur, & teſtimoniũ eius nemo accipit. Si nemo, vt quid
venit? Quorundam enim nemo. Eſt quidam populus
præparatus ad iram dei, damnandus cum diabolo: ho-
rum nemo accipit teſtimonium Chriſti. Nam ſi om-
nino nemo, nullus homo: Quid eſt quod ſequitur,

*Qui autem accepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus verax
eſt?* Certe ergo nemo, ſi tu ipſe dicis, qui accepit teſti-
monium eius, ſignauit quia deus verax eſt. Responde-
ret ergo fortaſſe Ioannes interrogatus & diceret: No-
ui quid dixerim, nemo. Eſt enim quidam populus na-
tus ad iram dei, & ad hoc præcognitus. Qui ſint e-
nim credituri, & qui non ſint credituri nouit deus.
Qui ſint perſeueraturi in eo quod crediderunt, & qui
ſint lapſuri, nouit deus: & numerati ſunt à deo omnes
futuri in vitam æternam, & nouit iam illum populum
diſtinctum. Et ſi ipſe nouit & Prophetis dedit noſſe

G per ſpiritum ſuū,dedit & Ioanni. Attendebat ergo Io-
aones, non oculo ſuo: nam quantū ad ipſum pertinet,
terra eſt,de terra loquitur: ſed in ea gratia ſpiritus , quā
accepit à deo,& vidit quendā populum impium infi-
delem,atteodens illum in infidelitate ſua & ait: Teſti-
monium eius, qui venit de cœlo, nemo accipit. Quo-
rum oemo? Eorum qui ad ſiniſtram futuri ſunt:eorum
Matth. 25. quibus dicetur, Ite in igoem æteroum , qui præparatus
eſt diabolo & angelis eius. Qui ergo accipiunt? Illi qui
ad dexteram futuri ſunt,illi quibus dicetur: Venite be-
nedicti patris mei,percipite regnum quod vobis para-
tum eſt ab origine mundi. Attendite ergo in ſpiritu di-
uiſionem,in geoere autem humano commixtionē: &
quod nondum locis ſeparatū eſt, ſeparauit intellectu:
ſeparauit cordis aſpectu,& vidit duos populos,fideliū
& infidelium. Attendit io fideles & ait: Qui de cœlo
venit ſuper omnes eſt,& quod vidit & audiuit,hoc te-
ſtatur, & teſtimoniū eius oemo accipit. Deinde tranſ-
tulit ſe à ſiniſtra & aſpexit ad dexteram, & ſecutus ait:
Qui accepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus ve-
rax eſt. Quid eſt, ſignauit quia deus verax eſt, niſi ho-
H mo mendax eſt, & deus verax eſt? Quia nemo homi-
num poteſt dicere quod veritatis eſt, niſi illuminatus
ab eo qui mentiri non poteſt. Deus ergo verax, Chri-
ſtus autem deus. Vis probare? Accipe teſtimonium eius
& iouenies. Qui enim accepit teſtimonium eius,ſigna-
uit quia deus verax eſt. Quis? Ipſe qui de cœlo venit &
ſuper omnes eſt,deus verax eſt. Sed ſi nondum illum
intelligis deum, nondum accepiſti teſtimonium eius.
Accipe & ſigna,præſumenter intelligis, definienter a-
gnoſcis,quia deus verax eſt. *Quem enim miſit deus, verba
dei loquitur.* Ipſe eſt deus verax: Et miſit illum deus. De-
us miſit deū. Iūge ambos,vnus deus:deus verax miſſus
à deo. De ſingulis interroga,deus: & de ambobus in-
terroga,deus. Deus, non ſinguli deus, & ambo dij, ſed
ſingulus quiſque deus,& ambo deus. Tanta enim ibi
†aliàs, vni est charitas ſpiritus ſancti, tanta pax veritatis, † vt de
tatis. ſingulis cum interrogatur,deus tibi reſpondeatur. De
trinitate cum interrogatur, deus tibi reſpondeatur. Si
enim ſpiritus hominis quando inhæret deo, vnus ſpi-
1. Corin. 6. ritus eſt,aperte Apoſtolo dicente, Qui adhæret domi-
no voius ſpiritus eſt: quanto magis filius æqualis adhę-
reos patri, ſimul cum illo vnus deus eſt? Audite alterū
I teſtimooium. Noſtis quàm multi crediderunt,quando
omnia quæ habebāt ad pedes Apoſtolorum vēdita po-
ſuerunt,vt diſtribueretur vnicuique ſicut opus erat. Et
de illa congregatione ſanctorum quid dicit ſcriptu-
Acto. 4. ra? Erat illis anima voa,& cor vnum in deum. Si cha-
ritas de tot animabus fecit aoimam vnā,& de tot cor-
dibus fecit cor vnum: quanta eſt charitas inter patrem
& filium? Maior vtique poteſt eſſe quàm inter illos ho-
mines,quibus erat cor vnū & anima vna. Si ergo mul-
torum fratrum cor vnum propter charitatem, & mul-
torum fratrum anima vna propter charitatem: deus
pater & deus filius dicturus eſt, quia duo ſunt: Si duo
dij ſunt, non eſt ibi ſumma charitas. Si enim hic tanta
charitas eſt, vt animam tuam & animam amici tui v-
nam animam faciat , quomodo ibi non eſt vnus deus
pater & filius? Abſit vt hoc ſentiat fides oō ficta. Pror-
ſus quantum excellat charitas illa,hinc intelligite. Mul
tæ aoimæ ſuot multorum hominum, & ſi ſe diligunt,
vna anima eſt:ſed poſſunt dici & multæ animæ in ho-
minibus , quia noo eſt tanta coniunctio. Ibi autem v-
num deum licet dicas, duos aut tres deos non licet vt
dicas. Hinc tibi commendatur ſupereminētia & ſum-
mitas charitatis tanta , vt maior illa eſſe non poſsit. K
Quem enim miſit deus,verba dei loquitur. Hoc vtique
de Chriſto dicebat,vt ſe ab illo diſtingueret. Quid e-
nim ipſum Ioannem , oōnne deus miſit? An non ipſe
dixit, miſſus ſum ante eum, & qui me miſit baptizare
in aqua? Et de illo dictum eſt: Ecce mitto angelū meū, Malac. 3.
qui præparabit viam tuam ante te. Nónne & ipſe verba
dei loquitur,de quo etiam dictum eſt quòd ſit amplius
qoàm Propheta? Si ergo & ipſum deus miſit, & verba
dei loquitur: quomodo ad diſtinctionem de Chriſto
eum dixiſſe accipimus:quē enim miſit deus, verba dei
loquitur. Sed vide quid adiungat: *Non enim ad menſu-
ram dat deus ſpiritum.* Quid eſt hoc: Non enim ad men-
ſuram dat deus ſpiritum? Iouenimus quia ad menſu-
ram dat deus ſpiritum. Audi Apoſtolum dicentem: Ephe. 5.
Secundum menſuram donationis Chriſti. Homioib⁹
ad menſuram dat, vnico filio non dat ad menſuram.
Quomodo hominibus ad menſuram? Alij quidem da-
tur per ſpiritum ſermo ſapientiæ , alij ſermo ſcientiæ, 1. Corin. 12.
ſecundum eundem ſpiritum: alij fides in eodem ſpiri-
tu, alij propheria , alij diſcretio ſpirituum, alij geoera
linguarum,alij donatio curationum. Nunquid omnes L
Apoſtoli? nunquid omnes Propheræ? Nunquid omnes
doctores? nunquid omnes virtutes? nūquid omnes do
na habent ſanitatum? ounquid omnes linguis loquun-
tur? nunquid omnes interpretantur? Aliud habet iſte,
aliud ille: Et quod habet ille, noo habet iſte. Menſura
eſt, diuiſio quædam donorum eſt. Ergo hominibus ad
menſuram datur,& concordia ibi vnum corpus facit.
Quomodo aliud accipit maous vt operetur, aliud ocu
lus vt videat,aliud auris vt audiat , aliud pes vt ambu-
let, anima tamen vna eſt quæ agit omnia , in mano vt
operetur,in pede vt ambulet, in aure vt audiat,in ocu-
lo vt videat: ſic ſunt etiam diuerſa dona fidelium tan-
quam membra,ad menſuram vnicuique propriam di-
ſtributa. Sed Chriſtus qui dat,non ad menſuram acce-
pit. Audi enim adhuc quid ſequitur,quia de filio dixe-
rat: Non enim ad meoſuram dat deos ſpiritum. *Pater
diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Et adiecit, omnia
dedit in manu eius: vt noſſes & hic qua diſtioctiooe
dictum ſit, pater diligit filium. Quare enim pater non
diligit Ioannem? Et tamen non omnia dedit in manu
eius. Pater non diligit Paulum? Et tamen non omnia
dedit in manu eius. Pater diligit filium , ſed quomodo M
pater filium,non quomodo dominus ſeruum,quomo-
do vnicum,non quomodo adoptatum. Itaque omnia
dedit in manu eius. Quid eſt omnia? Vt tātus ſit filius, Philip. 2.
quantus eſt pater. Ad æqualitatem enim ſibi genuit eū,
cui rapina non eſſet io forma dei eſſe æqualem deo, Pa
ter diligit filium,& omnia dedit in manu eius. Ergo cū
ad nos pater dignatus eſt mittere filium, non putemus
aliquid minus nobis miſſum,quàm eſt pater. Pater mit
tens filium, ſe alterum miſit. Nanque putaotes adhuc
diſcipuli, quia pater aliquid maius eſt quàm filius , vi-
dentes carnem & oon iotelligentes diuinitatem,dixe-
runt ei, Domine oſtende oobis patrem , & ſufficit no- Ioan. 14.
bis: tanquam ſi dicerent, Iam oouimus te,& benedici-
mus te,quia nouim⁹ te. Gratias enim tibi agimus , quia
oſtēdiſti te nobis, ſed patrem nondum nouimus: Pro-
pterea cor noſtrum ardet, & ſatagit cōcupiſcētia qua-
dam ſancta vidēdi patris tui qui te miſit. Ipſum nobis
oſtende,& nihil amplius à te deſiderābimus: ſufficit e-
nim nobis cum ille fuerit demōſtratus,quo maior eſſe
nemo poteſt. Bona concupiſcētia,bonum deſiderium,
ſed paruus intellectus. Attendens enim ipſe dominus
Ieſus,

A Ieſus, paruos magna quærentes, & ſeipſum magnũ inter paruos, paruum inter paruos, ait Philippo qui hoc dixerat vni ex diſcipulis, Tanto tempore vobiſcũ ſum, & non cognouiſtis me, Philippe? Poſſet hic Philippus reſpõdere: cognouimus te. Sed nunquid diximus tibi, oſtende nobis te? Te cognouimus ſed patrẽ quærimus. Subiecit ſtatim: Qui me videt, videt & patrem. Si ergo æqualis patri miſſus eſt, nõ eum æſtimemus ex infirmitate carnis, ſed cogitemus maieſtatem indutam carne non oppreſſam carne: manẽs enim deus apud patrem, apud homines factus eſt homo, vt tu per illũ qui apud te factus eſt homo, fieres talis qualis capit deum: non enim homo poterat capere deum. Videre poterat homo hominem, capere deum non poterat. Vnde non poterat capere deum? Quia oculũ cordis vnde caperet non habebat. Erat ergo aliquid intus ſaucium, & aliquid foris ſanum. Corporis oculos habebat ſanos, cordis oculos habebat ſaucios. Factus eſt ille homo ad corporis oculum vt credens in eum qui videri corporaliter potuit, curreres ad eum ipſum videndum, quem ſpiritaliter videre nõ poteras. Tanto tempore vobiſcum ſum,

Ioan. 14.

B & non cognouiſtis me? Philippe, qui me videt, videt & patrem. Quare illi non illum videbant? Ecce videbant illum, & patrem non videbant. Videbant carnem, ſed maieſtas latebat. Quod videbant diſcipuli, qui amauerunt, viderũt & Iudęi qui crucifixerunt. Intus ergo erat totus ille, & ſic intus in carne, vt apud patrem maneret: non enim deſeruit patrem, quando venit ad carnem. Carnalis cogitatio nõ capit quod dico. Differat intellectum, & incipiat à fide. Audiat quod ſequitur: *Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira dei manet ſuper eum.* Non dixit, ira dei veniet ad eũ, ſed ira dei manet ſuper eum. Omnes qui naſcuntur mortales, habent ſecum iram dei. Quam iram dei? Quam excepit primus homo Adam. Si enim peccauit primus homo, & audiuit, morte morieris: factus eſt mortalis ille, & cœpimus naſci mortales, cũ ira dei nati ſumus. Venit inde filius non habẽs peccatum, & indutus eſt carne, indutus eſt mortalitate, & ſi ille nobiſcum communicauit irã dei, nos pigri ſumus cum illo communicare gratiam dei? Qui ergo nõ vult credere in filium, ira dei manet ſuper eũ. Quæ ira? De qua

Ephe. 2.

C dicit Apoſtolus: Fuimus enim & nos natura filij iræ ſicut & cæteri. Omnes ergo filij iræ, quia de maledicto mortis venientes. Crede in Chriſtum factum propter te mortalem, vt illum capias immortalem: quando enim cœperis eius immortalitatem, nec tu eris mortalis. Viuebat, moriebaris: mortuus eſt vt viuas. Attulit gratiam dei, abſtulit iram dei. Deus bibit mortem, ne mors biberet hominem.†

† al. Deus vicit mortẽ, ne mors vinceret hominem.

Ab eo loco vbi ait, Vt ergo cognouit Ieſus quia audierunt Phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit: vſque ad id quod ait, Et mulieri dicebant, quia non iam propter tuam loquelam credimus, ipſi enim & audiuimus & ſcimus, quia hic eſt vere ſaluator mundi. Tractatus XV.

Cap. IIII.

NOtum eſt, non rude eſt auribus charitatis veſtræ Euangeliſtam Ioannẽ velut aquilam volare altius, caliginemq; terræ tranſcendere, & lucẽ veritatis firmioribus oculis intueri. Multa enim iam ex Euangelio eius per myſterium noſtrum domino adiuuante tractata ſunt. Ex ordine autẽ ſequitur hæc lectio, quæ hodie recitata eſt. Ea quæ dicturus ſum domino donante ſic audituri eſtis, vt magis recognoſcatis quàm diſcatis. Non ideo tamen pigra debet eſſe intentio quia nõ eſt cognitio ſed recognitio. Hoc lectum eſt, & hãc lectionem tractandã ſuſcepimus, geſtamus in manibus quòd dominus Ieſus ad puteum Iacob loquebatur cum Samaritana muliere. Dicta enim ibi ſunt magna myſteria, & magnarum ſimilitudines rerum, paſcentes animam eſurientem, reficientes languentem. *Dominus autẽ hæc cum audiſſet cognouiſſe Phariſæos quòd plures diſcipulos faceret quàm Ioannes, & plures baptizaret, quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius, reliquit Iudæam terram, & abiit iterum in Galilæam.* Hinc diutius diſputandũ non eſt, ne immorãtes in manifeſtis anguſtias tẽporis patiamur ad obſcura tractanda† & aperienda. Vtiq; dominus ſi ſciret Phariſæos ita de ſe cognouiſſe, quòd plures diſcipulos faceret, & quòd plures baptizaret: vt hoc eis ad ſalutẽ valeret ſequendi eum, vt & ipſi eſſent diſcipuli, & ipſi vellent ab eo baptizari: magis non relinqueret Iudæam terrã, ſed propter illos maneret ibi. Quia vero cognouit eorum ſcientiam, ſimul cognouit & inuidentiam, quia non hoc propterea didicerunt vt ſequerentur, ſed vt perſequerentur, abiit inde: Poterat

D

† al. ſeruãda.

E quidem ille & præſens ab his non teneri, ſi nollet: non occidi, ſi nollet, quia poterat & non naſci, ſi nollet. Sed quia in omni re quam geſſit, vt homo hominibus in ſe credituris præbebat exemplũ: quia vnuſquiſque ſeruus dei non peccat ſi ſeceſſerit in alium locum, videns furorem forte perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam. Videretur autẽ ſibi ſeruus dei peccare ſi faceret, niſi in faciendo dominus præceſſiſſet. Fecit hoc ille magiſter bonus vt doceret, non quòd timeret. Fortaſſis etiam hoc moueat, cur dictum ſit: Baptizabat Ieſus plures quàm Ioannes: & poſteaquam dictum eſt, baptizabat, ſubſecutum eſt, Quanquam Ieſus nõ baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quid ergo falſum dictum erat & correctum eſt, cum additum eſt: Quanquã Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius? An vtrunq; verum eſt, quia & Ieſus baptizabat, & nõ baptizabat: Baptizabat enim, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia non ipſe tingebat. Præbebãt diſcipuli miniſterium corporis, præbebat ille adiutorium maieſtatis. Quando enim ceſſaret à baptizando, quando non ceſſat à mundando? De quo dictum eſt ab eodem Ioanne, per Ioannis Baptiſtæ perſonam dicentis: Hic eſt qui baptizat. Ergo Ieſus adhuc baptizat, & quouſque baptizandi ſumus, Ieſus baptizat. Securus homo accedat ad inferiorem miniſtrum: habet enim ſuperiorem magiſtrum: ſed forte ait aliquis, Baptizat quidem Chriſtus in ſpiritu, non in corpore: quaſi vero alterius dono quàm illius quiſquam etiam ſacramẽto corporalis & viſibilis baptiſmatis imbuatur. Vis noſſe quia ipſe baptizabat, non ſolum ſpiritu, ſed etiam aqua? Audi Apoſtolum: Sicut Chriſtus, inquit, dilexit Eccleſiam ſuam, & ſeipſum tradidit pro ea, mundãs eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Mundans eã: Vnde? Lauacro aquæ in verbo. Quid eſt baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, nõ eſt baptiſmus: tolle verbum, & nõ eſt baptiſmus. Iam ergo his peractis, per quæ peruenit ad collocutionem cum illa muliere, videamus quæ reſtant plena myſteriis, & grauida ſacramentis. *Oportebat autem,* inquit, *eum tranſire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph. Erat autem ibi fons Iacob.* Puteus erat: Sed omnis puteus fons, non omnis

F

Ephe. 5.

fons

G fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui
præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu
& ſuperficie ſit, fons tantum dicitur: ſi autem in alto
& profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen
non amittat. *Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper
fontem: Hora erat quaſi ſexta.* Iam incipiunt myſteria. Non
enim fruſtra fatigatur Ieſus, non enim fruſtra fatigatur
virtus dei, non enim fruſtra fatigatur, per quem fatiga-
ti recreantur: non enim fruſtra fatigatur, quo deſeren-
te fatigamur, quo præſente firmamur. Fatigatur ta-
men Ieſus & fatigatur ab itinere, & ſedet: & iuxta pu-
teum ſedet, & hora ſexta fatigatus ſedet. Omnia iſta
innuunt aliquid, indicare volunt aliquid, intentos nos
faciunt, vt pulſemus hortantur. Ipſe ergo aperiat &
nobis & vobis, qui dignatus eſt ita hortari vt diceret:
Matth.7. Pulſate & aperietur vobis. Tibi fatigatus eſt ab itinere
Ieſus. Inuenimus virtutem Ieſum, & inuenimus infir-
Ioan.1. mum Ieſum, fortem & infirmum. Fortem, quia in prin-
cipio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus
erat verbum: hoc erat in principio apud deum. Vis
videre quàm iſte filius dei fortis ſit? Omnia per ipſum
H facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & ſine labore
facta ſunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem ſine la-
bore facta ſunt omnia? Infirmum vis noſſe? Verbum
caro factum eſt, & habitauit in nobis. Fortitudo Chri-
ſti te creauit, infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo
Chriſti fecit, vt quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti
fecit, vt quod erat non periret. Condidit nos fortitu-
dine ſua, quæſiuit nos infirmitate ſua: nutrit ergo ipſe
infirmus infirmos, tanquam gallina pullos ſuos, huic e-
Matth.23. nim ſe ſimilem fecit: Quotiens volui, inquit ad Hieru-
ſalem, congregare filios tuos ſub alas, tanquam gallina
pullos ſuos, & noluiſti. Videtis autem fratres, quemad-
modum gallina infirmetur cum pullis ſuis: nulla enim
alia auis quòd ſit mater agnoſcitur. Videmus nidifica-
re paſſeres quoſlibet ante oculos noſtros, hirundines,
ciconias, columbas quotidie videmus nidificare, quos
niſi quando in nidis videmus, parentes eſſe non agno-
ſcimus: gallina vero ſic infirmatur in pullis ſuis, vt e-
tiam ſi ipſi pulli non ſequantur, filios non videas, ma-
trem tamẽ intelligas, ita fit alis demiſsis, plumis hiſpi-
da, voce rauca, omnibus membris demiſſa & abiecta:
I vt quemadmodum dixi, & ſi etiam filios non videas,
matrem tamen intelligas. Sic ergo infirmus Ieſus fati-
gatus ab itinere: Iter ipſius eſt caro ꝑ nobis aſſumpta.
Quomodo enim iter habet qui vbique eſt, qui nuſ-
quam deeſt? Quò it, aut vnde it, niſi quia nõ ad nos ve-
niret, niſi formam viſibilis carnis aſſumeret? Quia er-
go venire ad nos eo modo dignatus eſt, vt in forma
ſerui, aſſumpta carne appareret, ipſa carnis aſſumptio
eſt iter ipſius. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud q̃
fatigatus in carne? Infirmus in carne Ieſus, ſed noli tu
1.Cor.1. infirmari. In illius infirmitate tu fortis eſto: quia quod
infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus. Sub hac rerum
Rom.5. imagine, Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis
magnum indicium ſacramenti, imò deus in illo præ-
Gene.2. buit. Nam & dormiens meruit accipere vxorem, & de
coſta eius facta eſt ei vxor: quoniam de Chriſto in cru-
ce dormiente, futura erat Eccleſia de latere eius, de la-
tere ſcilicet dormientis: quia de latere in cruce pẽden-
tis, lancea percuſſo, ſacramenta Eccleſiæ profluxerunt.
Sed quare hoc dicere volui fratres? Quia infirmitas
Chriſti nos facit fortes. Magna ibi imago præceſsit,
Potuit enim deus carnem detrahere homini vnde fa-
ceret fœminam, & magis videtur quaſi congruere po-
tuiſſe: fiebat enim ſexus infirmior, & magis de carne in- K
firmitas fieri debuit, quàm de oſſe, oſſa enim in carne
firmiora ſunt: non detraxit carnem vnde faceret mu-
lierẽ, ſed detraxit os, & detracto oſſe formata eſt mu-
lier, & in locum oſsis caro adimpleta eſt. Poterat pro
oſſe os reddere, poterat ad faciendum mulierem non
coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignificauit?
Facta eſt mulier in coſta tanquã fortis: factus eſt Adam
in carne tanquam infirmus, Chriſtus & Eccleſia. Illius
infirmitas noſtra eſt fortitudo. Quare ergo hora ſexta?
Quia ætate ſeculi ſexta. Computa in Euangelio tanquã
vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſque ad Noë:
ſecundam à Noë vſque ad Abraham: tertiam ab Abra-
ham vſque ad Dauid: quartam à Dauid vſque ad tranſ-
migrationem Babyloniæ: quintam à tranſmigratione
Babyloniæ vſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta a-
gitur. Quid miraris? Venit Ieſus, & humiliando ſe ve-
nit, ad puteum fatigatus venit, qui infirmam carnem
portauit. Hora ſexta, quia ętate ſeculi ſexta. Ad puteum,
quia ad profunditatem huius habitationis noſtræ. Vn-
de dicitur in Pſalmis, De profundis clamaui ad te do- *Pſal.129.*
mine. Sedit, vt dixi, quia humilis venit. *Et venit mulier,* L
Forma Eccleſiæ, non iam iuſtificatæ ſed iam iuſtifican-
dæ, nam hoc agit ſermo. Venit ignara, inuenit eum, &
agitur cum illa. Videamus, Quid videamus? Venit mu-
lier de Samaria haurire aquam. Samaritani ad Iudæo-
rum gentem non pertinebant, alienigenę fuerunt, quã-
uis vicinas terras incolerent. Lõgum eſt originem Sa-
maritanorum retexere, ne nos multa teneant, & neceſ-
ſaria nõ loquamur: ſufficit ergo vt Samaritanos inter
alienigenas deputemus: & ne hoc audacius me arbitre-
mini dixiſſe quàm verius, audite ipſum dominum Ie-
ſum, quid dixerit de illo Samaritano, vno de decem le-
proſis quos mundauerat, qui ſolum rediit vt gratias a-
geret, Nõnne decem mũdati ſunt, & nouem vbi ſunt? *Lucæ.17.*
Non erat alius qui rediret & daret gloriam deo, niſi a-
lienigena iſte. Pertinet ad imaginem rei, quòd ab alie-
nigenis venit iſta mulier, quæ typum gerebat Eccleſiæ:
ventura enim erat Eccleſia de gẽtibus, alienigena à ge-
nere Iudæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa
agnoſcamus nos, & in illa gratias deo agamus pro no-
bis. Illa enim figura erat, nõ veritas: quia & ipſa præmi- M
ſit figuram, & facta eſt veritas. Nam credidit in eum,
qui de illa figuram nobis prætendebat. Venit ergo hau-
rire aquam: Simpliciter venerat haurire aquam, ſicut
ſolent vel viri vel fœminæ. *Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere.
Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. Dicit
ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus cum ſis, bibere à
me poſcis quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi
Samaritanis.* Videtis alienigenam, omnino vaſculis eo-
rum Iudæi non vtebantur. Et quia ferebat ſecum mu-
lier vaſculum vnde aquam hauriret, eo mirata eſt, quia
Iudæus petebat ab ea bibere, quod non ſolebant face-
re Iudæi. Ille autem qui bibere quærebat, fidem ipſius
mulieris ſitiebat. Denique audi, Quis petebat bibere?

*Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si ſcires donum dei, & quis eſt qui
dicit tibi, da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi
aquam viuam.* Petit bibere, & promittit bibere. Eget
quaſi accepturus, & affluit tanquam ſatiaturus. Si ſci-
res, inquit, donum dei. Donum dei eſt ſpiritus ſan-
ctus. Sed adhuc mulieri rectè loquitur, & paulatim in-
trat in cor. Fortaſsis iam docet: quid enim iſta horta-
tione ſuauius & benignius? Si ſcires donum dei, & ſi
ſcires quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, tu peteres,
& daret tibi aquam viuam. Huc uſque ſuſpendit. Viua
aqua

A aqua dicitur vulgo, illa quæ de fonte exit: Illa enim
quæ colligitur de pluuia in lacunas aut ciſternas, aqua
viua non dicitur: Et ſi de fonte manauerit, & in loco
aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud vnde manabat
admiſerit, ſed interrupto meatu, tanquam à fontis tra-
mite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua: Sed illa
aqua viua dicitur, quæ manans excipitur. Talis aqua
erat in illo fonte. Quid ergo promittebat quod pete-
bat? Tamen mulier ſuſpenſa, *Ait: Domine, neque in quo
haurias aquam habes, & puteus altus eſt.* Videte quomodo
intellexerit aquam viuam, aquam ſcilicet quæ erat in
illo foote. Tu mihi vis dare aquam viuam, & ego fero
vnde hauriam, & tu non fers. Aqua viua hic eſt, quo-
modo mihi daturus es? Aliud intelligens & carnaliter
ſapiēs quodammodo pulſat, vt aperiat magiſter quod
clauſum eſt. Pulſabat ignorantia, non ſtudio: Adhuc
miſeraoda, nondū inſtruenda. Dicit aliquid euidētius
domin⁹ de illa aqua viua: Dixerat enim mulier: *Nūquid
tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo
bibit, & filij eius & pecora eius?* De hac aqua viua dare mi-
hi non potes, quoniam hauritorium non habes, forte
B alium fontem promittis: Patre noſtro meliot potes eſ-
ſe, qui hunc puteum fodit, & ipſe cum ſuis vſus eſt eo?
Dominus ergo dicat, quid dixerit aquam viuam. *Re-
ſpondit Ieſus & dixit ei, Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet ite-
rum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æ-
ternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in
vitam æternam.* Apertius locutus eſt dominus, fiet in eo
fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Qui biberit de
aqua iſta, non ſitiet iterum. Quid euidentius, quia non
aquam viſibilem, ſed inuiſibilem promittebat? Quid e-
uidentius, quia non carnaliter, ſed ſpiritaliter loque-
batur? Adhuc tamen illa mulier carnem ſapit, delecta-
ta eſt non ſitire, & putabat hoc ſecūdum carnem pro-
miſſum ſibi eſſe à domino: quod quidem fiet, ſed in
3.Reg.19. reſurrectione mortuorum: Iam hoc volebat illa. Dede-
rat enim deus aliquando ſeruo ſuo Heliæ, vt per qua-
draginta dies nec eſuriret nec ſitiret. Qui hoc potuit
dare per quadraginta dies, non potuit dare ſemper?
Suſpirabat enim illa, nolens indigere, nolens laborare,
aſsidue venire ad illum fontem, onerari pondere, quo
indigentia suppleretur, & finito quod hauſerat, rurſus
C redire cogebatur: & quotidianus ei fuit iſte labor, quia
indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Dele-
ctata ergo tali munere, rogabat vt ei aquam viuam da-
ret. Veruntamen noo prætereamus, quoniam domi-
nus ſpiritale aliquid promittit. Quid eſt, qui biberit de
aqua hac ſitiet iterum? Et verum eſt ſecundum hanc a-
quam? Et verum eſt ſecundum quod ſigoificat illa
aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas ſeculi eſt in pro-
funditate teoebroſa. Hinc eam hauriunt homines hy-
dria cupiditatum. Cupiditatem quippe proni ſubmit-
tunt, vt ad voluptatem hauſtam de profundo perue-
niant, & fruuntur voluptate præcedēte & præmiſſa cu-
piditate: nam qui non præmiſerit cupiditatem, perue-
nire non poteſt ad voluptatem. Pone ergo hydriā cu-
piditatem, & aquam de profundo voluptatem. Cum
peruenerit quiſque ad voluptatem ſeculi huius, cibus
eſt, potus eſt, lauacrum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus
eſt: Nunquid nō iterum ſitiet? Ergo de hac aqua qui bi-
berit, iterum, inquit ſitiet. Si autē acceperit à me aquam,
Pſal.64. noo ſitiet in æternum. Satiabimur, ioquit, in bonis do-
mus tuæ. De qua ergo aqua dicturus eſt, niſi de illa
Pſal.35. aqua, de qua dictū eſt: Apud te eſt foos vitæ. Nam quo-
modo ſitient qui inebriabūtur ab vbertate domus tuæ?

Promittebat ergo ſaginam quandam & ſatietatem ſpi- D
ritus ſaocti, & illa nondum intelligebat: Et non intel-
ligens, quid reſpondebat? *Dicit ad eum mulier: Domine, da
mihi hanc aquam vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Ad
laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas re-
cuſabat. Vtinam audiret: Venite ad me omnes qui la- Matth.11.
boratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Hoc enim
ei dicebat Ieſus vt non laboraret, ſed illa nondum in-
telligebat. Denique volens vt intelligeret, *Dicit ei Ie-
ſus: Vade voca virum tuum & veni huc.* Quid eſt voca virum
tuum? Per virum ſuum ei volebat aquam illam dare, an
quia non iotelligebat, per virū ſuum eam volebat do-
cere? Forte quomodo ait Apoſtolus de mulieribus: Si 1.Cor.14.
quid autem volunt diſcere, doini viros ſuos ioterro-
gent. Sed ibi dicitur, domi viros ſuos interrogent, vbi
non eſt Ieſus qui doceat. Denique dicitur mulieribus
quas prohibebat Apoſtolus loqui in Eccleſia: cum ve-
ro ipſe dominus aderat, & præſens præſenti loqueba-
tur, quid opus erat vt per virum eius ei loqueretur? Nū-
quid per virū ſuum loquebatur Mariæ ſedenti ad pe-
des ſuos & excipienti verbum ſuum, qoando Martha Luca.10.
circa multum miniſterium, etiam de ſororis ſuæ fœ- E
licitate occupatiſsima murmurauit? Ergo fratres mei,
audiamus & intelligamus quod ait dominus, voca vi-
rum tuum, mulieri. Forte enim & animæ noſtræ dicit,
voca virum tuum. Quæramus & de viro animæ: Cur
iam nō ipſe Ieſus vir animę verus eſt? Aſsit intellectus,
quoniam quod dicturi ſumus vix capitur niſi ab inten-
tis. Aſsit ergo intellectus vt capiatur, & ipſe intellectus
erit fortaſſe vir animæ. Videns ergo Ieſus quia mulier
nō intelligebat, & volens eam intelligere: Voca, inquit,
virum tuum: ideo enim neſcis quod dico, quia intelle-
ctus tuus noo adeſt. Loquor ego ſecundum ſpiritum, tu
audis ſecundum caroem. Quæ loquor, nec ad volupta-
tem aurium pertinent, nec ad oculos, nec ad olfactum,
nec ad guſtum, nec ad tactum. Mente ſola capiuntur,
intellectu ſolo hauriuntur. Ille intellectus nō tibi adeſt,
quomodo capis quod dico? Voca virū tuum, præſenta
intellectum tuum. Quid tibi eſt enim animam habere?
Nō eſt magnum, nam & pecus habet. Vnde tu melior?
Quia intellectum habes, quod pecus non habet. Quid
eſt ergo, Voca virum tuum? Non me capis, non me in-
telligis. De dono dei tibi loquor, tu autem carnem co- F
gitas, ſecundum carnem ſitire nō vis, ego ſpiritum al-
loquor: abſens eſt intellectus tuus, voca virum tuū. No- Pſal.31.
lite fieri† ſicut equus & mulus, quibus nō eſt intellectus. † al. Noli
Ergo fratres mei, animam habere & intellectum non eſſe.
habere: hoc eſt, noo adhibere, nec ſecundum eum vi-
uere, beſtialis eſt vita. Eſt enim in nobis quiddam be-
ſtiale quo in carne viuimus, ſed intellectu regendū eſt.
Motus enim animæ ſecundum carnem ſe mouentis, &
in delitias carnales immoderate diffluere cupientis,
regit deſuper intellectus. Qui debet dici vir, qui regit,
ao qui regitur? Proculdubio cum ordinata vita eſt, in-
tellectus animam regit, ad ipſam animam pertinens:
Noo enim aliquid aliud eſt quàm anima, ſed aliquid
animæ eſt intellectus: quomodo non aliquid aliud
quàm caro eſt oculus, ſed aliquid carnis eſt oculus. Cū
autem aliquid carnis ſit oculus, [ſolus tamen luce per-
fruitur:] ea tamen membra carnalia luce perfundi poſ-
ſuot, lucem ſentire non poſſunt, ſolus ea oculus & per-
funditur & perfruitur: ſic in anima noſtra quiddam
eſt quod intellectus vocatur. Hoc ipſum animæ quod
intellectus & mens dicitur, illumioatur luce ſuperiore.
Iam ſuperior illa lux, qua mens humana illuminatur,
deus

G deus eſt: erat enim verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum. Talis lux Chriſtus erat, talis lux cum muliere loquebatur, & in illa intellectus non aderat, qui illa luce illuminaretur, nec tantum perfunderetur, verumetiam frueretur. Ergo dominus tanquam diceret, illuſtrare volo, & non adeſt quem: Voca, inquit, virum tuum: adhibe intellectum per quem docearis, quo regaris. Ergo conſtitue animam excepto intellectu tanquam fœminam: intellectum autem habere, tanquam virum. Sed iſte vir non bene regit fœminam ſuam, niſi cum à ſuperiore regitur, caput enim mulieris vir: caput autem viri Chriſtus. (1.Cor.11.) Loquebatur caput viri cum fœmina, & non erat vir. Et tanquam diceret dominus: Adhibe caput tuum, vt ille ſuſcipiat caput ſuum: ergo voca virū tuū & veni huc, id eſt, adeſto, præſens eſto: velut enim abſens es, dū non intelligis præſentis vocem veritatis. Præſens eſto, ſed noli ſola, cum viro tuo adeſto. Et adhuc illa nondum aduocato illo viro non intelligit: adhuc carnem ſapit, abſens eſt enim vir. *Non habeo*, inquit, *virum.* Et dominus ſequitur, & myſteria loquitur. Intelligas reuera iſtā H mulierem non habuiſſe tūc virum, ſed vtebatur neſcio quo non legitimo viro, adultero magis quàm viro.

Et dominus ei: Bene dixiſti, quia non habeo virum. Vnde ergo tu dixiſti: voca virum tuum? Et audi, quia bene nouit dominus eam nō habere virum: dicit ei &c. ne forte putaret mulier ideo dixiſſe dominum, Bene dixiſti, quia non habeo virum: excepto intellectu, tanquam fœminam, quòd hoc à muliere didicerit, non quòd ipſe iſtud diuinitate cognouerit: audi aliquid quod nō dixiſti, *Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt vir tuus. Hoc vere dixiſti.* Iterum cogit de iſtis quinque viris ſubtilius aliquid perſcrutari. Multi quippe intellexerunt, non quidem abſurde, nec vſquequaque improbabiliter, quinque viros mulieris huius, quinque libros Moyſi: vtebantur enim eis Samaritani, & ſub eadem lege erāt: nam inde illis & circuncilio inerat. Sed quoniam anguſtat nos quod ſequitur: Et nunc quem habes, non eſt vir tuus: videtur mihi facilius nos poſſe accipere quinque viros priores animæ, quinque ſenſus corporis eſſe. Quādo enim quiſque naſcitur antequam vti poſſit mente atque ratione, non regitur niſi ſenſibus I carnis. Anima in puero paruo, quod auditur, quod videtur, quod olet, quod ſapit, quod tactu ſentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit. Hos enim quinque ſenſus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundum hos quinque ſenſus tanquam quinque viros, prius viuit anima quia iſtis regitur. Quare autē viri dicti ſunt? Quia legitimi. A deo quippe facti, & à deo donati animæ. Infirma eſt adhuc quæ iſtis quinque ſenſibus regitur, & ſub iſtis quinque viris agit. At vbi venerit ad annos exerendæ rationis, ſi eam ſuſceperit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ, quinque illis viris ad regendum non ſuccedit, niſi vir verus & legitimus & illis melior, & qui melius regat, & qui ad æternitatem regat, ad æternitatem excolat, ad æternitatem inſtruat: nam iſti quinque ſenſus non ad æternitatem nos regunt, ſed ad iſta temporalia vel appetenda vel fugienda. Vbi vero intellectus ſapientia imbutus regere cœperit animam, ſcit iam non ſolum fugere foueam, & ambulare in ęquali quod oculi oſtendunt animæ infirmæ: nec tantum canoras voces ſuauiter audire, diſſonáſque repellere: vel blandis odoribus delectari, putoréſque reſpuere: aut dulcedine capi, & amaritudine offendi: aut lenibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim omnia infirmæ animæ ſunt K neceſſaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra diſcreturus eſt, ſed iuſta & iniuſta, bona & mala, vtilia & inutilia, caſtitatem & impudicitiam, hanc & illam, illam vt amet, iſtam vt vitet: charitatem & odium, vt diligat charitatem & vitet odium: in hac vt ſit, in illa vt non ſit. Hic vir quinque illis viris in iſta muliere non ſucceſſerat. Vbi enim non ſuccedit ille, error dominatur: nam cum cœperit anima capax eſſe rationis, aut à ſapiente mente regitur, aut ab errore: ſed error non regit ſed perdit. Poſt iſtos ergo quinque ſenſus mulier illa adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iſte non erat legitimus vir, ſed adulter. Ideo ei dominus ait: Bene dixiſti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti: quinque te ſenſus carnis primo rexerūt, veniſti ad ætatem vtendæ rationis, nec ad ſapientiam perueniſti, ſed in errorem incidiſti. Ergo poſt illos quinque viros iſte quem habes, nō eſt tuus vir. Et quid erat ſi vir non erat niſi adulter? Voca, inquit. Voca itaque, non adulterum, ſed virum tuum, vt intellectu me L capias, non errore de me aliquid falſum ſapias: adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat, cum iam dominus de ſpiritu ſancto loqueretur. Quare errabat, niſi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc iſtum adulterū qui te corrumpit, & vade voca virum tuum: Voca & veni, vt intelligas me. *Dicit ei mulier: Domine vt video, Propheta es tu.* Tunc cœpit venire vir, nondum plene venit: Prophetam dominum putabat. Erat quidem & propheta, nam de ſeipſo ait, Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua. (Luca. 4.) Item de illo dictum eſt ad Moyſem: Prophetam eis ſuſcitabo de fratribus eorum ſimilem tui: (Deut. 16.) Similem ſcilicet ad formam carnis, non ad eminentiam maieſtatis. Ergo inuenimus dominum Ieſum dictum Prophetam. Proinde iam non multum errat mulier: Video, inquit, quiā Propheta es tu. Incipit vocare virū, adulterum excludere: video quia Propheta es tu, & incipit quærere quod illam ſolet mouere. Contentio quippe fuerat inter Samaritanos & Iudæos, quia Iudæi in templo à Salomone ædificato adorabant deum: Samaritani longe inde politi non in eo adorabant. Et ideo Iudæi meliores ſe eſſe iactabant, quia in templo adorabant deum: Non M enim coutuntur Iudæi Samaritanis, quia dicebant eis: Quomodo vos iactatis, & ideo vos meliores nobis eſſe perhibetis, quia templum habetis quod nos non habemus? Nunquid patres noſtri qui deo placuerunt, in illo templo adorauerunt? Nónne in monte iſto adorauerunt vbi nos ſumus? Melius ergo nos, inquiunt, in hoc monte deum rogamus, vbi patres noſtri adorauerunt. Contendebant vtrique ignari, quia virum non habentes, illi pro templo, illi pro monte inflabantur aduerſus inuicem: Dominus tamen modo quid docet mulierem, tanquam cuius vir cœperat præſens eſſe. Dicit ei mulier: Domine video quia Propheta es tu:

Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia Hieroſolymis adorare oportet. Dicit Ieſus: Mulier crede mihi. Veniet enim Eccleſia, ſicut dictum eſt in Canticis canticorum, veniet & pertranſiet: Ab initio fidei veniet vt pertranſeat, & pertranſire non poteſt niſi ab initio fidei. Merito etiam præſente viro audit mulier crede mihi. Iam enim eſt in te qui credat, quia præſens eſt vir tuus. Cœpiſti adeſſe intellectu, quando me Prophetam appellaſti. Mulier crede mihi, quia niſi credideritis non intelligetis. Ergo mulier crede mihi: *Quia* (Eſa. 7.)

veniet

A *veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed veniet hora: quando? Et nunc eſt. Quæ ergo hora? Quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.* Nun in monte iſto, non in templo, ſed in ſpiritu & veritate. *Nam & pater tales quærit qui adorent eum.* Quare pater tales quærit qui adoreot eum, non in monte, non in templo, ſed in ſpiritu & veritate? *Spiritus eſt deus.* Si corpus eſſer deus, oportebat eum adorari in monte, quia corporeus eſt mons: Oportebat eum adorari in templo, quia corporeum eſt templum. Spiritus eſt deus: *Et eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Audiuimus & manifeſtum eſt, foras eramus, intrò miſsi ſumus. O ſi inuenirem, dicebas, montem aliquem altum & ſolitarium: credo enim quia in alto eſt deus, magis me exaudiet ex alto. Quia in monte es, propinquum te deo putas, & cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantem, In excelſis habitat, ſed

Pſal.137. humilia reſpicit. Propè eſt dominus: quibus? Forte altis, his qui obtriueruot cor. Mira res eſt, & in altis habitat, & humilibus propinquat. Humilia reſpicit, excelſa B autem à longe cognoſcit. Superbos longè videt, eo illis mious propinquat, quo ſibi videntur altiores. Quærebas ergo montem, deſcende vt attingas: ſed ſi aſcendere vis, aſcende: ooli mootem quærere: Aſcen-

Pſal.83. ſus, inquit, in corde eius: Hoc Pſalmus dicit, in conualle plorationis. Conuallis humilitatem habet: ergo intus age totum. Et ſi forte quæris aliquem locum altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te templum

1.Cor.3. deo. Teuplum enim dei ſanctum eſt quod eſtis vos. In templo vi, orare, in te ora. Sed prius eſto templum dei, quia ille in templo ſuo exaudiet orantem. Veniet ergo hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Nos adoramus quod ſcimus: vos adoratis qnod oeſcitis, quoniam ſalus ex Iu-

Ephe.2. dæis eſt. Multum dedit Iudæis: ſed ooli iſtos reprobos accipere. Parietem illum accipe cui adiunctus eſt alius: vt pacati in lapide angulari quod eſt Chriſtus, copularentur. Vnus enim paries à Iudæis, vnus à geotibus, longe à ſe iſti parietes, ſed donec in angulo coniungantur. Alienigenæ autem hoſpites eraot, & peregrini C à teſtamento dei. Secundum hoc ergo dictum eſt: Nos adoramus quod ſcimus. Ex perſona quidem Iudæorum dictuoi eſt, ſed non omnium Iudæorum: non reproborum Iudæorum, ſed de quibus fuerant Apoſtoli, quales fuerunt Prophetę, quales fuerunt illi omnes ſancti, qui omnia ſua vendiderunt, & precia rerum ſua-

Acto.4. rum ad pedes Apoſtolorum poſueruot. Non enim repulit deus plebem ſuam quam præſciuit. Audiuit enim hoc mulier iſta, & addidit: Iam dudum Prophetam dixerat. Vidit talia dicere eum cum quo loquebatur, quæ iam plus eſſent ad Prophetam. Et quid reſpoodit, videte. *Dicit ei mulier: Scio quia Meßias veniet qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit ille, omnia nobis demonſtrabit.* Quid eſt hoc? Modo ergo de templo contempto contendunt Iudæi, & nos de monte contendimus. Cum ille venerit, & montem contemnet, & templum euertet, & docebit nos iſta omnia, vt in ſpiritu & veritate nouerimus adorare. Sciebat quis eam poſſet docere, ſed iam docentem nondum agnoſcebat. Iam enim digna erat cui manifeſtaretur. Meſsias autem vnctus eſt, vnctus

» Græce Chriſtus eſt, Hebraice Meſsias eſt: vnde & Pu-

» nice, Meſſe dicitur voge: cognatæ quippe ſunt linguæ iſtæ & vicinæ, Hebraica, Punica & Syra. Ergo dicit ei mulier: Scio quia Meſsias veniet qui dicitur Chriſtus. D Cum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum qui loquor tecum.* Vocauit ergo virum 1.Cor.11.

ſuum. Factus eſt vir eius caput mulieris, factus eſt Chriſtus caput viri. Iam mulier ordinatur in fide, & regitur bene victura. Poſteaquam audiuit hoc, Ego ſum qui loquor tecum: iam vltra quid diceret, quando Chriſtus dominus manifeſtare ſe voluit mulieri cui dixerat: Crede mihi? *Et continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur:* quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Hoc enim illi mirabantur, bonum enim mirabantur, non malum ſuſpicabantur. *Nemo tamen ei dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo mulier hydriam ſuam.* Mulier audito, Ego ſum qui loquor tecum: & recepto in cor Chriſto domino, quid faceret niſi iam hydriam dimitteret & euangelizare curreret? Proiecit cupiditatem, & properauit annunciare veritatem. Diſcant qui volunt euangelizare, & proiiciant hydriam ad puteum. Recordamini quid ſuperius dixerim de hydria, vas erat vnde aqua hauriebatur, Græco nomine appellatur hydria, E quoniam Græce hydor aqua dicitur, tanquam ſi aquarium diceretur. Proiecit ergo hydriam ſuam, quæ iam non vſui ſed oneri fuit: auida quippe deſiderabat aqua illa ſatiari, vt nunciaret Chriſtum onere abiecto: *Cucurrit ad ciuitatem, & dicit illis hominibus, Venite & videte hominem qui mihi dixit omnia quæcunque feci.* Pedetentim egit ne illi quaſi iraſcerentur, & indignarentur, & perſequerentur: Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. *Nunquid non ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de ciuitate, & veniebant ad eum. Et rogabant eum diſcipuli, dicentes, Rabbi manduca.* Ierant enim emere cibos, & venerant. *Ille autem dixit, Ego habeo cibum manducare quem vos non ſcitis. Dicebant ergo diſcipuli adinuicem, Nunquid aliquis attulit ei manducare?* Quid mirum ſi mulier illa non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam. Audiuit autem cogitationes illorum, & iam inſtruit vt magiſter, non per circumitum, ſicut & illam cuius adhuc virum requirebat, ſed iam aperte, *Meus,* inquit, *cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me.* Ergo & potus ipſe erat in illa muliere, vt faceret voluntatem eius qui miſerat eum: Ideo dicebat, Sitio, da mihi bibere, ſcili- F cet vt fidem in ea operaretur, & fidem eius biberet, & eam in corpus ſuum traiceret, corpus enim eius Eccleſia: Ipſe eſt ergo, inquit, cibus meus, vt faciam voluntatem eius qui me miſit. *Nónne vos dicitis quia adhuc quatuor menſes ſunt & meßis venit?* In opus feruebat, & operarios mittere diſponebat. Vos quatuor menſes computatis vſque ad meſſem, ego vobis aliam meſſem albam & paratam oſtendo. *Ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros & videte, quia iam albæ ſunt regiones ad meſſem.* Ergo meſſores miſſurus eſt. *In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui metit, alius eſt qui ſeminat, vt & qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit. Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis: Alij laborauerunt, & vos in labore eorum introiſtis.* Quid ergo? Meſſores miſit, non ſeminatores. Quò meſſores? Vbi iam alij laborauerunt. Nam vbi iam laboratum erat, vtique ſeminatum erat: & quod ſeminatum erat, iam maturum erat factum, falcem & trituram deſiderabat. Quò ergo erant meſſores mittendi? Vbi iam Prophetæ prædicauerant, ipſi enim ſeminatores. Nam ſi ipſi non ſeminatores, vnde ad illam mulierem peruenerat: Scio quia Meſsias veniet? Iam iſta mulier fructus maturus erat, & erant albæ meſſes & falcem quærebant. Miſi vos quoque

A gatus enim talia reſpondit, *Niſi ſigna & prodigia videritis non creditis.* Arguit hominem in fide tepidum, aut frigidum, aut omnino nullius fidei, ſed tentare cupientem de ſanitate filij ſui, qualis eſſet Chriſtus, & quis eſſet, quantum poſſet. Verba enim rogantis audimus, cor diffidentis non videmus: ſed ille pronunciauit, qui & verba audiuit & cor inſpexit. Denique & ipſe euangeliſta teſtimonio narrationis ſuæ oſtendit, quia nondum crediderat, qui venire ad domum ſuam dominum cupiebat ad ſanandum filium eius. Nam poſteaquam ei nunciatum eſt ſanum eſſe filium eius, & inuenit ea hora ſanatum, *Qua hora dominus dixerat, vade filius tuus viuit, & credidit*, inquit, *ipſe & domus eius tota.* Si ergo propterea credidit ipſe & domus eius tota, quia nunciatus eſt filius eius ſanus, & comparauit horam nunciantium horæ prænunciantis, quando rogabat, nondum credebat. Samaritani nullum ſignum expectauerant, verbo eius tantummodo crediderant: ciues autem eius audire meruerunt. Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis: & ibi tamen facto tanto miraculo, non credidit, niſi ipſe & domus eius. Ad ſolum ſermonem crediderunt

B plures Samaritani, ad illud miraculum ſola illa domus credidit, vbi factum eſt. Quid igitur fratres, quid nobis commẽdat dominus? Tunc Galilæa Iudeæ patria erat domini, quia ibi nutritus eſt: nunc vero quia portendit aliquid res illa: non enim ſine cauſa dicta ſunt pro-

Prodigiũ. digia, niſi quia aliud portendunt: prodigium enim appellatum eſt quaſi porrodicium: quòd porro dicat, porro ſignificet, & aliquid futurum eſſe portẽdat. Quia ergo aliquid illa omnia portendebant, aliquid illa omnia prædicebant, faciamus modo nos patriam domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnem: non enim habuit patriam in terra, niſi ſecundum carnem, quam accepit in terra. Faciamus ergo patriam domini populum Iudæorum. Ecce in patria ſua honorem non habet. Modo attende Iudęorum turbas, attende iam gentem illam diſperſam toto orbe terrarum, & euulſam radicibus ſuis, attẽde ramos fractos, conſciſſos, diſper-

Rom.11. ſos, aridos, quibus fractis inſeri meruit oleaſter. Vide turbam Iu[d]æorum, quid dicit modo? Quem colitis, Quem adoratis, frater noſter erat. Et nos reſpondeamus, propheta in patria ſua honorem non habet. Deni-

C que illi ambulantem dominum Ieſum in terra, facientẽmque miracula, cæcos illuminantem, ſurdis aures aperientem, mutorum ora ſoluentem, paralyticorum membra reſtringentem, ſuper mare ambulantem, ventis imperantem & fluctibus, mortuos ſuſcitantem, tanta ſigna facientem viderunt, & vix inde pauci crediderunt. Populo dei loquor. Tam multi credidimus, quę ſigna vidimus? Illud ergo quod factum eſt tũc, hoc quod nunc agitur portendebat. Iudæi fuerunt vel ſunt ſimiles Galilæis, nos ſimiles illis Samaritanis. Euangelium audiuimus, Euangelio credimus, Euangelio conſenſimus, per Euãgelium in Chriſtum credidimus, nulla ſigna vidimus, nulla exigimus. Quamuis enim vnus ex duodecim electis & ſanctis, tamẽ Iſraëlita fuit de gente ſcilicet domini, Thomas ille qui in loca vulnerum digitos cupiebat mittere, ſic eum arguit dominus quomodo iſtum regulum. Huic dixit, Niſi ſigna & prodi-

Ioan.20. gia videritis non creditis: illi autem dixit, Quia vidiſti, credidiſti. Ad Galilæos venerat poſt Samaritanos, qui ſermoni eius crediderãt, apud quos nulla miracula fecerat, quos firmos in fide ſecurus cito dimiſerat, quia diuinitatis præſentia non dimiſerat. Ergo quando dicebat dominus Thomæ, Veni mitte manum tuam, & noli eſſe incredulus ſed fidelis, & cum ille exclamaret D

tactis vulnerum locis, & diceret, Domine meus & deus meus: increpatur & dicitur ei, Quia vidiſti credidiſti. Quare? Niſi quia propheta in patria ſua honorem non habet. Quia vero apud alienigenas propheta iſte honorem habet, quid ſequitur? Beati qui non viderunt & crediderunt. Prędicti ſumus nos, & quod dominus ante laudauit, & in nobis implere dignatus eſt. Viderunt qui crucifixerunt, palpauerunt, & ſic pauci crediderũt: nos non vidimus, non cõtrectauimus, audiuimus, credidimus, fiat in nobis, perficiatur in nobis beatitudo quam promiſit & hic, quia patriæ ipſius prælati ſumus, & in futuro ſeculo, quia pro ramis fractis inſerti ſumus. Hos enim ramos ſe fracturum eſſe monſtrabat, & hunc oleaſtrum inſerturum, quando commotus Centurio-

Matth.8. nis fide, qui ei dixit, Nõ ſum dignus vt ſub tectum meũ intres, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus: nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habẽs ſub me milites, & dico huic, vade & vadit: & alij, veni & venit: & ſeruo meo, fac hoc & facit. Cõuerſus ad eos qui ſe ſequebantur, dixit, Amen dico vobis, non inueni E

tantam fidem in Iſraël. Quare non inuenit tantam fidem in Iſraël? Quia Propheta in patria ſua honorem non habet. Nunquid non & illi Centurioni poterat dicere dominus, quod dixerat huic regulo, Vade, puer tuus viuit? Videte diſtinctionẽ, regulus iſte dominum ad domum ſuam deſcẽdere cupiebat: ille Centurio indignum ſe eſſe dicebat. Illi dicebatur, Ego veniam & curabo eum: huic dictum eſt, Vade filius tuus viuit. Illi pręſentiam ſuam promittebat, hunc verbo ſanabat. Iſte tamen præſentiam ſuam extorquebat, ille ſe præſentia eius indignum eſſe dicebat: huic ſuccenſum eſt elationi, illi conſenſum eſt humilitati, tanquam huic diceret, Vade filius tuus viuit, noli mihi tædium facere, Niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis. Præſentiam meam vis in domo tua, poſſum & verbo iubere. Noli tu de ſignis credere, Centurio alienigena credidit me verbo poſſe facere, & antequam facerem credidit, vos

Rom.11. niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Ergo ſi ita eſt, frangantur ſuperbi rami, humilis inſeratur oleaſter: manet tamen radix, illis præciſis, iſtis receptis. Vbi manet radix? In patriarchis. Etenim patria Chriſti popu- F

lus Iſraël, quia ex eis venit ſecundum carnem. Sed huius arboris radix, Abraham, Iſaac, & Iacob, patriarchæ ſancti. Et vbi ſunt iſti? In requie apud deum in honore

Luca.16. magno, vt in Abrahæ ſinum iuſtus ille pauper poſt corporis exitum leuaretur, & in Abrahæ ſinu de longinquo à ſuperbo diuite videretur. Ergo radix manet, radix laudatur, ſed rami ſuperbi & præcidi & areſcere meruerunt: oleaſter autem humilis illorum præciſione inuenit locum. Audi ergo quemadmodum præcidantur rami naturales, quemadmodum inſeratur oleaſter ex ipſo Centurione, quem propter comparationem huius

Matth.8. reguli commemorandum putaui. Amen, inquit, dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël. Propterea dico vobis, quia multi ab oriente & occidente venient. Quàm latè terram occupauerat oleaſter. Amara ſylua mundus hic fuit. Sed propter humilitatem, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Multi ab oriente & occidente venient. Et puta quia venient, quid de illis fiet? Si enim venient, iam præciſi ſunt de ſylua, vbi inſerendi ſunt ne areſcant? Et recumbent, inquit, cum Abraham & Iſaac & Iacob. In quo conuiuio? Ne forte non inuites ad ſemper viuendum, ſed ad multum viuendum, recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob.

Vbi?

G Vbi? In regno, inquit, cœlorum. Et quid erit de illis qui venerunt de ſtirpe Abrahæ? Quid fit de ramis quibus arbor plena erat? Quid, niſi quia præcidentur, vt iſti inſerantur? Doce quia præcideotur: audi, Filij autem, inquit, regni ibunt in tenebras exteriores. Habeat ergo apud nos hooorem Propheta, quia noo habuit honorem in patria ſua. Nõ habuit honorem in patria in qua conditus eſt: habeat honorem in patria quam condidit. Io illa enim conditus eſt conditor omnium, cõditus in illa eſt ſecundum formam ſerui: nam ipſam ciuitatem in qua conditus eſt, ipſam Sion, ipſam Iudæorum gentem, ipſam Hieruſalem, ipſe condidit cum eſſet apud patrem verbum dei: omnia enim per ipſum *Ioan.1.* facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. De illo ergo ho- *1.Tim.2.* mine de quo & hodie audiuimus, vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, etiam Pſalmus præ- *Pſal.86.* locutus eſt, dicens, Mater Sion dicet homo. Quidam homo mediator dei & bominum, homo mater Sion dicet: Quare mater Sion dicet? Quia inde accepit carnem, inde virgo Maria, de cuius vtero ſerui forma ſuſcepta eſt, in qua digoatus eſt apparere humillimus. H Mater Sion dicet homo, & homo iſte qui dicit mater Sion, factus eſt in ea, bomo factus eſt in ea. Nam deus erat ante eam, & homo factus eſt in ea. Qui homo factus eſt in ea, ipſe fundauit eam altiſſimus, non bumillimus. Homo factus eſt in ea humillimus, quia verbum *Ioan.1.* caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Ipſe fuodauit eam altiſſimus, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: omnia per ipſum facta ſunt. Quia vero condidit iſtam patriam, hic ha- *† al. generatus.* beat honorem. Repulit eum patria io qua natus † eſt: ſuſcipiat eum patria, quam regenerauit.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam: vſque ad id quod ait, Quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo.

Tractatus XVII.

Cap.V. MIrum nõ eſſe debet à deo factum miraculum: mirum enim eſſet ſi homo feciſſet. Magis gaudere quàm mirari debemus, quia domin⁹ noſter & ſaluator Ieſus Chriſt⁹ homo factus eſt, I quàm quòd diuina inter homines deus fecit. Plus eſt enim ad ſalutẽ noſtram quòd factus eſt propter homines, quàm quòd fecit inter homines: & plus eſt quòd vitia ſanauit animarũ noſtrarum, quàm quòd ſanauit laoguores corporum moriturorũ. Sed quia ipſa aoima nec eum oouerat à quo ſanãda erat, & oculus habebat in carne vnde facta corporalia videret, nõdũ habebat ſanos in corde, vnde deum latentem cognoſceret, fecit quod videri poterat, vt ſanaretur vnde videri non poterat. Ingreſſus eſt locũ vbi iacebat magna multitudo languentium, cęcorum, claudorum, aridorũ: & cum eſſet medicus & aoimarum & corporum, & qui veniſſet ſanare omnes animas crediturorum, de illis languentibus vnum elegit quem ſanaret, vt vnitatẽ ſignificaret. Si mediocri corde, & quaſi humano captu & ingenio conſideremus facientem, & quod ad poteſtateoi pertinet, non magnum aliquid perfecit, & quod ad benignitatem, parum fecit. Tot iacebãt, & vnus curatus eſt, cum poſſet vno verbo omnes erigere. Quid ergo intelligendum eſt, niſi quia poteſtas illa, & benignitas illa magis agebat, quid animæ in factis eius pro ſalute ſempiterna intelligerent, quàm quid pro temporali ſalute corpora mererentur? Corporum enim ſalus K quæ vera expectatur à domino, erit in fine in reſurrectiooe mortuorum: tunc quod viuet, nõ morietur: tunc quod ſanabitur, non ægrotabit: tunc quod ſatiabitur, non eſuriet neque ſitiet: tũc quod renouabitur non veteraſcet: nunc vero in illis factis domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & cæcorũ aperti oculi, morte clauſi ſunt, & paralyticorum membra cooſtricta, morte diſſoluta ſunt, & quicquid ſanatum eſt temporaliter in meobris mortalibus, in fine deficit. Anima vero quæ credidit, ad vitam æternam tranſitum fecit. Animæ ergo crediture, cuius peccata dimittere venerat, ad cuius languores ſanandos ſe humiliauerat, de hoc languido ſanato magnum ſignum dedit. Cuius rei & cuius ſigoi profundum ſacramentum, quantum dominus donare digoatur, attentis vobis & orando adiuuantibus infirmitatem noſtram, loquar vt potero. Quicquid autem non poſſum, ſupplebit in vobis ipſe, quo adiuuante facio quod poſſum. De hac piſcina, quæ quinque porticibus ciogebatur, in quibus iacebat magna multitudo languentium, aſſidue nos tractaſſe memini, & rem di- L cturus ſum, quam mecum plures recognoſcant potius quàm cognoſcant. Verum nihil eſt ab re etiam nota repetere, vt & qui non nouerant, inſtruantur: & qui nouerant, confirmentur. Proinde tanquam nota breuiter perſtringenda ſunt, non ocioſè inculcanda. Piſcina illa & aqua illa, populũ mihi videtur ſignificare Iudæorum. Significari enim nomine aquarũ popu- *Apoca.17.* lum: aperte nobis indicat Apocalypſis Ioãnis, vbi ei cũ oſtenderentur aquę multæ, & interrogaſſet quid eſſent, reſponſum accepit, populos eſſe. Aqua ergo illa, id eſt, populus ille quinque libris Moyſi, tanquam quinque porticibus claudebatur. Sed illi libri prodebãt languidos, nec ſanabant: lex enim peccatores coouincebat, non ſoluebat. Ideo litera ſine gratia reos faciebat, quos confitẽtes gratia liberabat. Nam hoc dicit Apoſtolus, Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex *Galat.3.* lege eſſet iuſtitia. Quare ergo data eſt lex? Sequitur & dicit, Sed cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid euidentius? Nónne verba hæc expoſuerunt nobis & quinq; porticus, & languentium multitudinem? Quinque porticus lex eſt. Quare quinque porticus non ſana- M bant languentes? Quia ſi data eſſet lex quę poſſet viuificare, omnioo ex lege eſſet iuſtitia. Quare ergo continebant, quos non ſanabant? Quia concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid ergo fiebat vt in aqua illa turbata ſanarentur, qui in porticibus ſanari non poterant? Subito enim videbatur aqua turbata, & à quo turbabatur ooo videbatur. Credas hoc euangelica virtute fieri ſolere, noo tameo ſine ſignificante aliquo ſacramento. Poſt aquam turbatam mittebat ſe vous qui poterat & ſanabatur ſolus: poſt illum quiſquis ſe mitteret, fruſtra faceret. Quid ſibi ergo hoc vult, niſi quia venit vnus Chriſtus ad populum Iudęorum, & faciendo magna, docendo vtilia, turbauit peccatores, turbauit aquã præſentia ſua, & excitauit ad paſſionem ſuam: ſed latens turbauit. Si enim cognouiſſent, nunquam domi- *1.Cor.2.* num gloriæ crucifixiſſeot. Deſcendere ergo in aquam turbatam, hoc eſt, humiliter credere in domini paſſionem: ibi ſanabatur vous, ſignificans vnitatem. Poſtea quiſquis veniret, non ſanabatur, quia quiſquis præter vnitatem fuerit, ſanari non poterit. Videamus ergo quid voluerit ſignificare in illo vno, quem etiam ipſe

ſeruans

A ſeruans vnitatis myſterium, ſicut prælocutus ſum de
tot languentibus vnum ſanare dignatus eſt. Inoenit in
annis eius numerum quendam languoris, *Triginta & octo annos habebat in infirmitate.* Hic numerus quomodo
magis ad languorem pertineat quàm ad ſanitatem, paulo diligentius exponendum eſt. Intentos vos volo, aderit dominus, vt congruè loquar, & ſufficienter audiatis. Quadragenarius numerus ſacratus nobis in quadam perfectione commendatur. Notum eſſe arbitror
charitati veſtræ, teſtantur ſæpiſſimè diuinæ ſcripturæ:
ieiunium hoc numero conſecratum eſſe bene noſtis:
Exod.34. nam & Moyſes quadraginta diebus ieiunauit, & He-
3.Reg.19. lias totidem, & ipſe dominus noſter & ſaluator Ieſus
Matth.4. Chriſtus hunc ieiunij numerum impleuit. Per Moyſem ſignificatur lex, per Heliam ſignificantur prophe-
Matth.17. tæ, per dominum ſignificatur Euangelium. Ideo in illo monte tres apparuerunt, vbi ſe diſcipulis oſtendit
in claritate vultus & veſtis ſuæ. Apparuit enim medius
inter Moyſem & Heliam tanquam Euangelium teſtimonium haberet à lege & Prophetis. Siue ergo in
lege, ſiue in Prophetis, ſiue in Euangelio, quadragenarius numerus nobis in ieiutio commẽdatur. Ieiunium
B autem magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquita-
De conſecr. diſt.5. cap. Ieiunium. tibus & illicitis voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium, vt abnegantes impietatem & ſeculares cupiditates, temperanter & iuſtè & piè viuamus in
hoc ſeculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apo-
Ad Tit.2. ſtolus? Sequitur & dicit, Expectantes illam beatã ſpem,
& manifeſtationem gloriæ beati dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In hoc ergo ſeculo quaſi quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cum bene viuimus, cum
ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus abſtinemus.
Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus beam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni dei, & ſaluatoris Ieſu Chriſti. In illa ſpe, cum fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium. Ipſa enim merces redditur operariis in vinea la-
Matth.20. borantibus ſecundum Euangelium, quod vos credo
reminiſci: neque enim omnia commemoranda ſunt
tanquam rudibus & imperitis. Denarius ergo qui accepit nomẽ à numero decem redditur, & coniunctus
quadragenario fit quinquagenarius: vnde cum labo-
C re celebramus quadrageſimam ante paſcha, cum lætitia vero tanquam accepta mercede quinquageſimam
poſt paſcha. Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum,
additur quietis & fœlicitatis denarius vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipſe dominus Ieſus multo apertius, quando poſt reſurrectionem quadraginta diebus conuerſatus eſt in terra cum diſcipulis ſuis:
Act.1. quadrageſimo autem die cum aſcendiſſet in cœlum,
peractis decem diebus miſit mercedem ſpiritus ſancti.
Significata ſunt iſta, & quibuſdã ſignificationibus res
ipſæ præuentæ ſunt. Significationibus paſcimur, vt ad
res ipſas durantes peruenire poſſimus. Operarij enim
ſumus, & adhuc in vinea laboramus, finito die, finito
opere, merces reſtituetur. Sed quis operarius perdurat ad percipiendam mercedem, niſi qui paſcitur cum
laborat? Non enim & tu operario tuo mercedem ſolam daturus es: non etiam afferes illi vnde vires reparet in labore? Paſcis vtique cui mercedem daturus es.
Proinde & nos dominus in iſtis ſcripturarum ſignificationibus laborantes paſcit: nam ſi iſta intelligendorum ſacramentorum lætitia ſubtrahatur à nobis, deficimus in labore, & non erit qui perueniat ad merce- D
dem. Quomodo ergo quadragenario numero perficitur opus? Fortaſſe ideo, quia lex in decem præceptis
data eſt, & per totum mundum prædicanda erat lex:
qui totus mundus quatuor partibus commendatur, Oriente & Occidente, Meridie & Aquilone: vnde denarius per quatuor multiplicatus, ad quadragenarium
peruenit: vel quia per Euangelium, quod quatuor libros habet, impletur lex: quia in euangelio dictum eſt,
Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Siue ergo il- *Matth.5.*
la, ſiue iſta ſit cauſa, ſiue alia aliqua probabilior, quæ
nos latet, doctiores non latet: certum eſt tamen quadragenario numero ſignificari quãdam perfectionem
in operibus bonis, quæ maximè opera bona exercentur in abſtinentia quadam ab illicitis cupiditatibus ſeculi, hoc eſt, generali ieiunio. Audi & Apoſtolum dicentem, Plenitudo legis charitas. Charitas vnde? Per *Roma.13.*
gratiam dei, per ſpiritum ſanctum. Non enim habemus illam ex nobis, quaſi faciẽtes illam nobis, Dei donum eſt, & magnum donum: quoniam charitas dei,
inquit, diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſan- *Roma.5.*
ctum qui datus eſt nobis. Charitas ergo implet legem, E
& veriſſimè dictum eſt, Plenitudo legis charitas. Quæramus hanc charitatem, quę admodum commendatur
à domino. Mementote quid propoſuerim, numerum
trigintaocto annorum in illo languido. Volo exponere quare numerus ille trigeſimus & octauus, languoris
ſit potius quàm ſanitatis. Ergo, vt dicebam, charitas implet legem. Ad plenitudinem legis in omnibus operibus pertinet quadragenarius numerus. In charitate autem duo præcepta nobis commendantur. Intuemini
obſecro & figite memoriæ quod dico, ne ſitis contemptores verbi, ne fiat anima veſtra via, vbi grana iactata
non germinent: & venient, inquit, volatilia cœli &
colligent ea. Percipite & recõdite in cordibus veſtris:
charitatis præcepta duo ſunt à domino commendata, *Matth.13.*
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex *Matth.22.*
tota anima tua, & ex tota mente tua: &, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ. Merito & illa vidua omnes *Marci.12.*
facultates ſoas, duo minuta miſit in dona dei: merito *Luca.10.*
& pro illo languido à latronibus ſauciato, ſtabularius
duos nummos accepit vnde ſanaretur: merito apud F
Samaritanos biduum fecit Ieſus, vt eos charitate firmaret. Binario ergo iſto numero cum aliquid boni ſignificatur, maxime bipertita charitas commendatur.
Si ergo quadragenarius numerus habet perfectionem
legis, & lex non impletur niſi in gemino præcepto charitatis, qnid miraris quia languebat, qui ad quadraginta duo minus habebat? Videamus proinde iam quo ſacramento iſte languidus curetur à domino. Venit enim ipſe dominus, charitatis doctor, charitate plenus, *Eſa.10.*
breuians, ſicut de illo prædictum eſt, verbum ſuper ter- *Roma.9.*
ram, & oſtendit in duobus præceptis charitatis pendere legem & Prophetas. Inde ergo pependit Moyſes
quadragenario ſuo, inde Helias cum ſuo, hunc numerum attulit dominus in teſtimoniũ ſuo. Curatur iſte
languidus à præſente domino, ſed prius quid ei dicit?
Vis ſanus fieri? Reſpondit ille hominem ſe non habere, à quo in piſcinam mittatur. Vere neceſſarius erat
illi homo ad ſalutem: ſed homo ille qui & deus eſt.
Vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominũ, ho- *1.Timo.2.*
mo Chriſtus Ieſus. Venit ergo homo qui erat neceſſarius, quare ſanitas differtur? *Surge*, inquit, *tolle grabatum*

G *tuum & ambula.* Tria dixit, Surge,tolle grabatum tuum
& ambula. Sed ſurge,non operis imperium fuit,ſed o-
peratio ſanitatis. Sano autem duo imperauit,tolle gra-
batum tuum,& ambula. Rogo vos, cur non ſufficeret,
ambula? Aut certe cur non ſufficeret, ſurge? Neq; enim
ille cum ſanus ſurrexiſſet,in loco remanſiſſet,nónne ad
hoc ſurrexiſſet vt abiiſſet? Mouet ergo me etiam quòd
duo præcepit,qui illum iacentẽ duobus minus inuenit:
tanquam enim duo quædam iubẽdo quod minus erat
impleuit. Quomodo ergo inueniamus in his duobus
domini iuſſis,duo illa præcepta ſignificata eſſe charita-
tis? Tolle,inquit,grabatum tuũ & ambula. Quæ ſunt il-
la duo præcepta fratres, recolite mecum. Notiſſima e-
nim eſſe debent,nec modo tantũ venire in mentẽ cum
commemorantur à nobis,ſed deleri nunquam debent
de cordibus veſtris. Semper omnino cogitate,diligen-
Matth.22. dum eſſe deum & proximũ. Deum ex toto corde,ex to-
ta anima, & ex tota mente: & proximum tanquã teip-
ſum. Hæc ſemper cogitanda,hæc meditanda, hæc reti-
nenda,hæc agẽda,hęc implenda ſunt. Dei dilectio pri-
or eſt ordine præcipiẽdi,proximi autem dilectio prior
H eſt ordine faciendi. Neq; enim qui tibi præciperet dile-
ctionẽ iſtam in duobus præceptis, prius tibi commen-
daret proximum,& poſtea deũ: ſed prius deum,poſtea
proximum. Tu autem quia deũ nondum vides,diligen
do proximum promereris quem videas: diligẽdo pro-
ximum,purgas oculum ad videndum deum,euidenter
1.Ioan.4. Ioanne dicẽte, Si fratrem quem vides non diligis,deũ
quem non vides quomodo diligere poteris? Ecce dici-
tur tibi,dilige deũ. Si dicas mihi,oſtende mihi quẽ dili
gam: quid reſpõdebo niſi quod ait ipſe Ioannes? Deum
Ioan.1. nemo vidit vnquam. Et ne te alienũ omnino à deo vi-
1.Ioan.4. dẽdo eſſe arbitreris,Deus,inquit,charitas eſt,& qui ma
net in charitate,in deo manet & deus in eo. Diliges er
go proximũ: & intuere in te, vnde diligis proximum,
ibi videbis vt poteris deum. Incipe ergo diligere proxi
Eſaia.58. mum: Frange eſurienti panẽ tuum, & egenum ſine te-
cto indue in domum tuam. Si videris nudum,veſti,&
domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris. Faciens antẽ iſta
quid cõſequeris? Tunc erumpet velut matutina lux tua.
Lux tua deus eſt,tibi matutina,quia poſt noctem ſeculi
tibi veniet: nam ille nec oritur nec occidit,quia ſemper
manet, Erit tibi matutinus redeũti,qui tibi occaſum fe-
I cerat pereunti. Ergo tolle grabatum tuum, mihi vide-
tur dixiſſe, dilige proximum tuũ. Sed clauſum eſt ad-
huc,& expoſitione indiget quantum arbitror,quare in
tollendo grabato dilectio proximi commendatur: niſi
forte hoc nos offendit,quia per grabatũ rem quandam
ſtolidam & inſenſatam proximus commẽdatur. Non
iraſcatur proximus,ſi commẽdatur nobis per rem,quæ
Ephe.2. ſine anima & ſine ſenſu eſt. Ipſe dominus& ſaluator no
ſter Ieſus Chriſtus lapis angularis dictus eſt,vt duos cõ-
1.Cor.10. deret in ſe. Dictus eſt & petra vnde aqua profluxit,Pe-
tra autem erat Chriſtus. Quid ergo mirũ ſi petra Chri-
ſtus,lignum proximus? Non tamẽ qualecunq; lignum,
quomodo nec illa qualiſcunque petra, ſed vnde aqua
profluxerat ſitientibus. Nec qualiſcunq; lapis,ſed angu
laris,qui in ſemetipſo copulauit duos parietes ẽ diuer-
ſo venientes: ſic nec qualecunq; lignum proximum ac-
ceperis,ſed grabatum (portans). Quid ergo in graba-
to obſecro te? Quid,niſi quia ille lãguidus grabato por-
tabatur? Sanatus autem grabatum portat. Quid dictũ
Gala.6. eſt ab Apoſtolo? Inuicẽ onera veſtra portate, & ſic ad-
implebitis legem Chriſti. Lex ergo Chriſti charitas eſt,

nec charitas impletur niſi inuicem onera noſtra porte- K
mus: Sufferentes,inquit,inuicẽ in dilectione,ſtudentes Ephe.4.
ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Cum eſſes lan
guidus,portabat te proximus tuus: ſanus factus es,porta
proximũ tuum. Inuicẽ onera veſtra portate, & ſic ad-
implebitis legẽ Chriſti. Sic adimplebis ô homo,quod
tibi deerat. Tolle ergo grabatum tuum, ſed cum tule-
ris,noli remanere: ambula,diligendo proximum,& cu
ram habẽdo de proximo tuo. Iter agis,quò iter agis,ni-
ſi ad dominum deum tuum,ad eũ quem diligere debe-
mus ex toto corde,ex tota anima,ex tota mẽte? Ad do- Deuter.6.
minum enim nõdum peruenimus, ſed proximum no- Matth.25.
biſcum habemus. Porta ergo eũ cũ quo ambulas, vt ad
eum peruenias,cum quo manere deſideras. Tolle ergo
grabatum tuũ & ambula. Fecit hoc ille,& ſcandalizati
ſunt Iudæi. Videbant enim hominẽ die ſabbati portan
tem grabatum ſuũ,nec calumniabantur domino quòd
ſanum fecerat ſabbato, vt † eis reſponderi poſſet, quia †aliàs,ne.
ſi cuiuſquam eorum iumentũ in puteum cecidiſſet,vti-
que die ſabbati erueret illud,& ſaluaret iumentum ſuũ.
Non vtique iam illi obiiciebant quòd die ſabbati ſana-
tus eſſet homo,ſed quòd portaret grabatum ſuum. Si ſa L
nitas non erat differenda,nunquid & opus fuerat impe
randum? *Non licet tibi*,inquiunt,*facere quod facis,tollere gra-
batum tuũ.* Et ille authorem ſanitatis ſuæ obiiciebat ca-
lumniatoribus. *Qui*,inquit,*me fecit ſanũ,ille mihi dixit,Tolle
grabatum tuum & ambula.* Non acciperem iuſſionem,à
quo acciperem ſanitatẽ? Et illi, *Quis eſt ille homo qui tibi
dixit, Tolle grabatum tuum & ambula: Sed qui ſanus erat factus
neſciebat quis eſſet.* à quo hoc audierat. *Ieſus autem.* cum
hoc feciſſet & iuſſiſſet, *Declinauerat ab eo in turba.* Videte
quemadmodum & hoc impleatur. Portamus proximũ,
& ambulamus ad deũ, ſed eum ad quem ambulamus,
nondum videmus. Ideo & ille nondũ nouerat Ieſum:
Sacramentũ hoc commendatum eſt, quia in eum cre-
dimus quem nondum videmus. Et vt non videamus,
declinat in turba. Difficile eſt in turba videre Chriſtũ.
Solitudo quædam neceſſaria eſt mẽti noſtræ, quadam
ſolitudine intentionis videtur deus. Turba ſtrepitum
habet, viſio iſta ſecretum deſiderat. Tolle grabatum
tuum, porta portatus proximũ tuum & ambula vt per-
uenias. Noli Ieſum quærere in turba, non eſt tanquam
vnus de turba. Præuenit omnem turbam, prior aſcen-
dit de mari piſcis ille magnus, piſcem Chriſtum di- M
xit,& in cœlis ſedet interpellans pro nobis. Tanquam
ſacerdos magnus vnus intrauit in interiora veli, turba Roma.8.
foris ſtat. Ambula tu qui portas proximum tuum, ſi di- Hebræ.9.
diciſti,portare qui ſolebas portari. Deniq; modo non-
dum noſti Ieſum, nondum vides Ieſum. Quid poſtea
ſequitur? Quoniam non deſtitit ille tollendo graba-
tum ſuum & ambulando. Vidit eum poſtea Ieſus in
templo. In turba non eum vidit, in templo vidit. Do-
minus quidem Ieſus & in turba eum videbat & in tem
plo: ille autem languidus Ieſum in turba nõ cognouit,
in templo cognouit. Peruenit ergo ille ad dominũ, vi-
dit eum in tẽplo,vidit eum in loco ſacrato,in loco ſan
cto. Et quid ab eo audit? *Ecce iam ſanus factus es, noli peccare,
ne quid tibi deterius contingat.* Tunc ille poſteaquam vidit
Ieſum & cognouit Ieſum authorem ſanitatis ſuæ, non
fuit piger in euangelizando quem viderat: *Abiit &
nunciauit Iudæis,quia Ieſus eſſet, qui eum ſanum fecerat.* Ille an-
nunciabat, & illi inſaniebant. Ille ſalutem ſuam præ-
dicabat, illi ſalutem ſuam non quærebant. *Perſeque-
bantur Iudæi dominum Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbato.*

Quid

A respondere, quia iumenta ſua non contemnebant ſabbato vel liberãdo vel alendo. Deportato grabato quid respondit? Manifeſtum opus corporale factum erat ante oculos Iudæorum, nõ ſanitas corporis, ſed operatio corporis, quæ nõ videbatur ita neceſſaria quemadmodum ſanitas. Aperte ergo dominus dicat ſacramẽtum ſabbati, & ſignum obſeruandi vnius diei ad tẽpus datum eſſe Iudæis, impletionem vero ipſam ſacramenti in illo veniſſe. *Pater meus*, inquit, *vſque modo operatur & ego operor.* Miſit in eos magnum tumultũ, aduentu domini turbatur aqua: ſed qui turbat, latet, & tamẽ ſanandus eſt turbata aqua æger vnus magnus, paſſo domino totus mundus. Videamus ergo reſponſionẽ veritatis. Pater meus, inquit, vſq; modo operatur & ego operor. Falſum ergo dixit ſcriptura, quia deus requieuit ab omnibus o- *Gene.2.* peribus ſuis in die ſeptimo? Et contra hanc ſcripturam per Moyſem miniſtratã, loquitur dominus Ieſus, cum ipſe dicat Iudæis, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit. Videte ergo ne aliquid vo- *Ibidem.* luit ſignificari Moyſes, quòd deus requieuit die ſeptimo: nõ enim defecerat deus operando creaturam ſuã, B & indigebat requie ſicut homo. Quomodo defecerat qui verbo fecerat? Tamen & illud verũ eſt, quia requieuit deus ab omnibus operibus ſuis in die ſeptimo: & hoc verum eſt, quod ait Ieſus, Pater meus vſq; modo operatur & ego operor. Sed quis explicet verbis, homo hominibus, infirmus infirmis, indoctus diſcere cupientibus, & forte ſi quid ſapit promere & explicare nõ valens hominibus, difficile forte capientibus, etiã ſi explicari poſſit quod capitur. Quis, inquã, fratres mei explicet verbis, quomodo deus & quietus operetur, & operans quieſcat? Obſecro vos, vt hoc vobis proficiẽtibus differatis: viſio enim iſta templum dei quærit, ſanctum locum quærit. Portate proximum & ambulate, ibi eum videbitis, vbi verba hominum non quęratis. Hoc forte potius dicere valemus, quia & in eo quòd deus in die ſeptimo requieuit: ipſum dominũ ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum qui hæc loquebatur & dicebat, Pater meus vſq; modo operatur & ego operor, magno ſacramento ſignificauit: quia & dominus Ieſus vtiq; deus, ipſe eſt enim verbũ dei, & audiſtis quia in principio erat verbum, & non qualecunq; verbum, ſed deus erat verbũ, & omnia per ipſum facta ſunt, forte ſignificatus eſt requieturus in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. C Legite enim Euangelium, & videte quanta operatus ſit Ieſus. Operatus eſt ſalutem noſtram in cruce, vt implerentur in eo omnia prædicta prophetarum. Coronatus eſt ſpinis, ſuſpenſus eſt in ligno, dixit ſitio, accepit ace- *Pſal.68.* tum in ſpongia, vt impleretur quod dictũ eſt, Et in ſiti mea potauerunt me aceto. At vbi impleta ſunt omnia opera eius: ſexta ſabbati inclinato capite tradidit ſpiritũ, & in ſepulchro ſabbato requieuit ab omnibus operibus ſuis. Ergo tanquã diceret Iudæis, Quid expectatis vt non operer ſabbato? Sabbati dies ad ſignificationẽ meam vobis præceptus eſt. Opera dei attẽditis, ego ibi eram cum fierent, & per me facta ſunt omnia. Ego noui, pater meus vſq; modo operatur. Operatus eſt pater lucẽ, ſed dixit, vt fieret lux. Si dixit, verbo operatus eſt. Verbum eius ego eram, ego ſum, per me factus eſt mundus in illis operibus, per me regitur mũdus in iſtis operibus. Pater meus & tunc operatus eſt cum fecit mundum, & vſque nunc operatur cum regit mũdum, ergo & per me fecit cum fecit, & per me regit cũ regit. Dixit hæc, ſed quibus? Surdis, cæcis, claudis, languidis, medicum non agnoſcentibus, & tanquam in phreneſi mente perdita occidere volentibus. Proinde quid ſecutus D Euangeliſta dixit? *Hinc ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum.* Non quomodocunque, ſed quid? *Æqualem ſe faciens deo.* Nam omnes dicimus deo, Pater noſter qui es in cœlis. *Matth.6.* Legimus & Iudæos dixiſſe, cum tu ſis pater noſter. Ergo non hinc iraſcebantur, quia patrem ſuum dicebat deum, ſed quòd longe alio modo quàm homines. Ecce intelligunt Iudæi quod non intelligunt Arriani. Arriani quippe inæqualem patri filium dicunt, & inde hæreſis pulſat Eccleſiam. Ecce ipſi cæci, ipſi interfectores Chriſti, intellexerunt tamẽ verba Chriſti. Non eum intellexerunt eſſe Chriſtum, nec eum intellexerunt filiũ dei: ſed tamen intellexerunt in illis verbis, quia talis commendaretur filius dei, qui æqualis eſſet deo. Quis erat neſciebant, talem tamẽ prædicari agnoſcebant, quia patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo. Nónne erat ergo æqualis deo? Nõ ipſe ſe faciebat æqualem deo, ſed ille illum genuerat æqualem. Si ſe ipſum faceret æqualem deo, caderet per rapinam: Qui enim ſe voluit æqualem facere *Eſaiæ.14.* deo cum non eſſet, cecidit, & ex angelo factus eſt dia- E bolus: & hanc ſuperbiam homini propinauit, vnde ipſe deiectus eſt: nam hoc dixit homini, cui ſtanti lapſus inuidit, Guſtate, & eritis ſicut dij: id eſt, vſurpatione *Gene.3.* rapite quod facti non eſtis, quia & ego rapiendo deiectus ſum. Non hoc prodebat, ſed hoc ſuadebat. Chriſtus autem æqualis patri natus erat, non factus, natus de ſubſtantia patris. Vnde illum ſic commendat Apo- *Philip.2.* ſtolus, Qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Quid eſt, non rapinam arbitratus eſt ſe æqualem deo? Non vſurpauit æqualitatem dei, ſed erat in illa, in qua natus erat, & nos ad æqualem deum quomodo perueniremus, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Non ergo ſe exinaniuit amittens quod erat, ſed accipiens quod non erat. Hanc formam ſerui contemnentes Iudæi, dominũ Chriſtũ æqualem patri intelligere non poterant, quanuis eum hoc de ſe dicere minimè dubitabant: & ideo ſæuiebant, & adhuc tamen eos ille perferebat, & ſanitatem ſæuientium requirebat.

Ab eo loco, vbi ait, Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: vſque ad id, vbi ait, Pater enim diligit filium & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit. F

Tractatus XVIII.

IOANNES Euangeliſta inter conſortes & cõparticipes ſuos alios Euangeliſtas, hoc præ- *Ioan.13.* cipuum & proprium donum accepit à domino, ſuper cuius pectus in conuiuio diſcumbebat, vt per hoc ſignificaret, quia ſecreta altiora de intimo pectore eius potabat, vt ea diceret de filio dei, quæ paruulorum mentes fortaſſis intentas excitare poſſint, implere autẽ nondum capaces non poſſint. Grandiuſculis autẽ quibuſq; mentibus, & ad ætatem quãdam interius virilem peruenientibus, dat aliquid verbis his, quo & exerceantur & paſcãtur. Audiſtis cum legeretur, & vnde ſermo iſte venerit meminiſtis. Heſterno enim die lectum eſt: quòd propterea volebant Ieſum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed etiam patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo. Quod Iudæis diſplicebat, hoc ipſi patri placebat. Hoc ſine dubio placet etiam eis, qui honorificant filium, ſicut honorificant patrem: quia ſi eis non placeat, diſplicebunt: Non enim deus erit maior, quia placet tibi: ſed tu mi-

G not ſi diſplicet tibi, Aduerſus hanc autē eorum calumniam venientē, vel de ignorantia vel de malitia loquitur dominus, nō omnino quòd capiebant, ſed vnde agitentur & conturbentur, & fortaſſe conuerſi vel conturbati medicum quærant. Dicebat autē quæ ſcriberentur, vt etiam à nobis poſtea legerentur. Viderimus ergo quid in Iudæorum cordibus factum ſit, cum hæc audirent: quid in nobis fiat cum hæc audimus, amplius cogitemus. Neq; enim natæ ſunt hæreſes, & quædam dogmata peruerſitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, niſi dum ſcripturæ bonæ intelligũtur nō bene, & quod in eis non bene intelligitur etiam temere & audacter aſſeritur. Itaq; chariſſimi, valde caute hæc audire debemus, ad quæ capiēda paruuli ſumus, & corde pio & cũ tremore, ſicut ſcriptũ eſt, hanc tenentes regulam ſanitatis, vt quod ſecũdum fidem qua imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tanquā de cibo gaudeamus: quod autē ſecundum ſanam fidei regulam intelligere non poterimus, dubitationē auferamus, intelligentiam differamus: hoc eſt, vt etiā ſi quid neſcimus,

H bonum tamē & verum eſſe minime dubitemus. Et ego fratres qui ſuſcepi loqui vobis, cogitandus ſum à vobis qui ſuſceperim, & quæ ſuſceperim. Suſcepi enim tractāda diuina homo, ſpiritalia carnalis, & æterna mortalis. Etiam à me chariſſimi, lōge ſit vana præſumptio, ſi volo ſanus in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, columna & firmamētum veritatis: pro modulo meo capio quod vobis appono. Vbi aperitur, paſcor vobiſcum: vbi clauditur, pulſo vobiſcũ. Commoti ſunt ergo Iudæi & indignati ſunt: merito quidem, quòd audebat homo æqualē ſe facere deo: ſed ideo immerito, quia in homine non intelligebāt deum. Carnem videbant, deum neſciebant: habitaculum cernebāt, habitatorē ignorabant: caro illa templum erat, deus inhabitabat intus. Non ergo Ieſus carnē æquabat patri, non formam ſerui domino comparabat: non quod factum eſt propter nos, ſed quod erat quando fecit nos. Quis nāq; ſit Chriſtus, catholicis loquor, noſtis, quia bene credidiſtis: non verbum tantũ, nec caro tantum, ſed verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis. Recēſete de verbo quod noſtis, In principio erat verbum: & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum: hic æqualitas cum pa-

I tre. Sed verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis: hac carne minor eſt patre. Ita pater & æqualis & maior: æqualis verbo, maior carne: æqualis ei per quē fecit nos, maior eo qui factus eſt propter nos. Ad hanc regulam ſanā catholicam, quam præcipuè noſſe debetis, quam tenete qui noſtis, à qua prorſus fides veſtra labi non debet, quæ nullis hominum argumentis extorquenda eſt cordi veſtro, dirigamus ea quæ intelligimus, & quæ forte non intelligimus dirigenda ad hanc regulā, quandoque differamus cum idonei fuerimus. Nouimus ergo ęqualem patri filium dei, quia nouimus in principio deum verbum. Quid ergo Iudæi volebant eum interficere. Quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrē ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo, videntes carnem, non videntes verbum. Loquatur ergo & contra eos verbum per carnem, & interior habitator ſonet per habitaculum ſuum, vt qui poteſt, nouerit quis intus habitet. Quid ergo eis dicit? *Reſpondit itaque Ieſus & dixit eis,* commotis quòd æqualem ſe faceret deo: *Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem.* Ad hæc quid reſponderint Iudæi, ſcriptum non eſt, & fortaſſe tacuerunt. Quidam tamen qui Chriſtianos ſe haberi volunt, non tacent, & quodammodo ex his verbis concipiunt quædam dicenda K

contra nos: quæ contemnenda non ſunt & propter ipſos & propter nos. Arriani quippe hæretici dicentes, non per carnem ſed ante carnem, filium ipſum qui ſuſcepit carnem, minorem eſſe quàm pater eſt, & non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ, cuius pater eſt, capiunt ex his verbis anſam calumniæ, & reſpondent nobis, Videtis quia dominus Ieſus cum animaduerteret Iudæos ex hoc moueri, quòd patri deo ęqualem ſe faceret, & talia verba ſubiunxit, vt ſe æqualem non eſſe mōſtraret: mouebantur enim Iudæi, aiunt aduerſus Chriſtum, quia æqualem ſe faciebat deo, & volens eos corrigere ab hoc motu Chriſtus: & eiſdem monſtrare filium non eſſe æqualem patri, id eſt, æqualem deo: ait, quaſi dicēs: Quid iraſcimini? quid indignamini? non ſum æqualis, quia non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quid enim non poteſt, inquiunt, facere à ſe quicquam, niſi quod viderit patrem faciētem, vtique minor eſt, non æqualis. In hac regula cordis ſui diſtorta & praua, hæreticus audiat nos nondum obiurgantes, ſed adhuc quaſi quærentes, & explicet nobis quod ſentit. Puto enim, ô quiſquis ille eſt, faciamus e- L

nim eum tāquam præſentem adeſſe: Tenes nobiſcum, quia in principio erat verbũ? Teneo, inquit: &, quia verbum erat apud deum? Et hoc, inquit, teneo: Sequere ergo, & hoc fortius tene, quia deus erat verbum. Et hoc, inquit, teneo: ſed ille deus maior, ille deus minor. Iam neſcio quid paganum redolet, cum Chriſtiano me loqui arbitrabar. Si eſt deus maior & deus minor, duos deos colimus, nō vnum deum. Quare, inquit, & tu non duos deos dicis æquales ſibi? Hoc ego nō dico, Aequalitatem enim iſtam ſic intelligo, vt ibi intelligam etiam indiuiduam charitatem: & ſi indiuiduam charitatem, perfectam vnitatem. Si enim charitas quam miſit hominibus deus, de multis hominum cordibus fecit cor vnum, & multas hominum animas fecit animā vnam: ſicut de credentibus ſeſeque inuicem diligentibus ſcriptum eſt in actibus Apoſtolorum, Erat illis anima vna, *Acto. 4.*
& cor vnum in deum. Si ergo anima mea & anima tua cum idem ſapimus nóſque diligamus, fit anima vna: quāto magis pater deus & filius deus, in fonte dilectionis deus vnus eſt? Verum ad hæc verba, quibus cōmotum eſt cor tuũ, intende, & recole mecum quod de ver- M

bo requirebamus. Si iam tenemus, deus erat verbũ: adiungo illud, quia cum dixiſſet, hoc erat in principio apud deum: continuo ſubiecit Euangeliſta, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nunc te quærendo exagito, nunc te contra me moueo, & te cōtra te interpello. Tene tantum memoriter iſta de verbo, Quia deus erat verbum: &, omnia per ipſum facta ſunt. Audi iam verba quibus cōmotus es, vt minorem diceres filium: nempe quia dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Ita, inquit, expone mihi paululum, ſic quantum opinor intelligis, quoniam quædam facit pater, filius autem attendit quemadmodũ facit pater, vt poſſit & ipſe ea facere, quæ viderit patrem facientem. Duos quaſi fabros conſtituiſti, ita patrem & filium, vt etiam magiſtrum & diſcipulum: quomodo ſolent patres fabri docere filios ſuos artem ſuam. Ecce deſcendo ad carnalem ſenſum tuum, ita interim cogito vt tu: videamus ſi cogitatio hæc noſtra inueniat exitum ſecundum illa, quæ iam de verbo pariter locuti ſumus, pariterque ſentimus, quia deus verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Pone igitur patrem tāquam fabrum, quædam opera facientem,

filium

A filium autem tanquam diſcipulum, qui non poteſt facere quicquam, niſi quod viderit patrem facietem: intendit enim quodámodo in manus patris, vt quomodo viderit eũ fabricare, ſic & ipſe tale aliquid fabricet in operibus ſuis. Sed pater iſte omnia illa quæ facit: & vult vt attendat eũ filius, & talia & ipſe faciat, per quẽ facit. Eia nunc eſt vt aſſis ſeotẽtiæ tuæ priori, quam mecũ recẽſuiſti, mecúmq; tenuiſti, quia in principio erat verbum, & apud deum verbum, & deus verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Tu ergo cum mecũ tenueris, quia per verbum facta ſunt omnia, rurſum carnali ſapore & puerili motu facis tibi in animo deũ facientem, & verbum attendentem, vt cum fecerit deus, faciat & verbũ. Quid enim fecit deus præter verbũ? Si enim facit, non omnia per verbum facta ſunt, perdidiſti quod tenebas. Si autem omnia per verbũ facta ſunt, corrige quod male intelligebas. Fecit pater, & nõ fecit niſi per verbum. Quomodo attendit verbũ vt videat patrem facientem ſine verbo, quod ſimiliter faciat verbum? Quicquid fecit pater, per verbum fecit: aut falſum eſt, omnia per ipſum facta ſunt: ſed verũ eſt, omnia per ipſum facta ſunt,

B Parum fortaſſe tibi videbatur, Et ſine ipſo factũ eſt nihil. Recede ergo ab iſta carnis prudentia, & quæramus quemadmodum dictum ſit, Nõ poteſt filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit patrẽ facientem. Quæramus, ſi digni ſumus qui apprehendamus. Fateor enim, magna res eſt, ardua omnino, videre facientem patrem per filium, nõ ſingula opera facientem patrẽ & filium, ſed quodlibet opus patrẽ per filium, vt nulla opera fiãt, vel à patre ſine filio, vel à filio ſine patre: quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Quibus in fundamento fidei firmiſſime conſtitutis, iam quale eſt videre, quia nõ poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrẽ facientem? Quæris, vt opinor, noſſe filium facientẽ: quære prius noſſe filium videntẽ. Certe quid enim ait? Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientẽ. Intende quod dixit, niſi quod viderit patrem facientem. Præcedit viſio, & ſequitur effectio: videt enim vt faciat. Tu quid quæris iã noſſe quomodo faciat, dũ nondum ſcias quomodo videat? Quid curris ad id quod poſterius eſt, relicto quod prius eſt? Videntem ſe dixit & facientẽ, non facientem & videntem, quia non poteſt à ſe facere quicquam, niſi

C quod viderit patrem facietem. Vis vt explicẽ tibi quomodo faciat? Tu mihi explica quomodo videat. Si hoc tu explicare nõ potes, nec ego illud: ſi hoc tu percipere nondum es idoneus, nec ego illud. Vterq; ergo noſtrũ quærat, vterq; pulſet, vt vterq; accipere mereatur. Quid quaſi doctus calumniaris indocto? ego ad faciẽdum, tu ad videndum, ambo indocti à magiſtro quæramus, nõ in ſchola eius pueriliter litigemus. Tamẽ ſimul iam didicimus, quia omnia per ipſum facta ſunt. Ergo manifeſtum eſt, quia non alia opera facit pater, quæ videat filius, vt & ipſe faciat ſimilia, ſed eadem opera facit pater per filium, quia omnia per verbũ facta ſunt. Iam quomodo faciat deus quis nouit? Non dico quomodo fecerit mundum, ſed quomodo fecerit oculum tuum, cui carnaliter inhærens, viſibilia inuiſibilibus cõparas. Talia enim de deo cogitas, qualia his oculis videre conſueſti. Si autem iſtis oculis videri poſſet deus, nõ dice-
Matth.5. ret, Beati mundo corde, quia ipſi deum videbunt. Ergo habes oculum corporis ad videndum fabrum, ſed nondũ habes oculum cordis ad videndum deum, ideo quod ſoles videre in fabro, transferre vis in deũ. Pone in terra terrena, ſurſum cor. Quid ergo fratres chariſſimi? D Explicaturi ſumus nos quod interrogauimus, quomodo videat verbum, quomodo pater videatur à verbo, quid ſit videre verbi? Non ſum tam audax, tam temerarius, vt hoc me explicare pollicear vobis. Vtcunq; ſuſpicor modulum veſtrum, noui tamẽ meum. Si ergo placet, nõ diutius immoremur, percurramus lectionẽ, & videamus verbis domini turbari corda carnalia: ad hoc turbari, ne in eo quod tenent, remaneant. Extorqueatur tanquam puerile ludicrum, neſcio quid, quo ſe male auocant, vt poſſint inſeri vtiliora grandioribus, vt poſſint proficere qui repetebant in terra. Surge, quære, ſuſpira, anhela deſiderio, & ad clauſa pulſa. Si autem nondum deſideramus, nondum inhiamus, nondum ſuſpiramus, margaritas quibuſcunque proiecturi ſumus, aut margaritas qualeſcunque nosipſi inuenturi ſumus? Moueam ergo chariſſimi, deſiderium in corde veſtro: mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cœleſtis: alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita angelorum. Vita pecorũ terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in hæc prona atq; proiecta eſt: vita an-
gelorũ ſola cœleſtia: vita hominum media eſt inter an- E
gelorum & pecorum. Si viuit homo ſecundum carnẽ, pecoribus comparatur: ſi viuit ſecundum ſpiritum, angelis ſociatur. Quando ſecundum ſpiritum viuis, quære etiam in ipſa angelica vita, vtrum paruus an grandis ſis. Si enim adhuc paruus es, dicũt tibi angeli, creſce: nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, vt peruenias ad cibum ſpei. Si autem adhuc inhiatur ſordidis voluptatibus, ſi adhuc fraudes cogitantur, ſi mendacia non vitantur, ſi mendacia periuriis cumulantur, tam immundum cor audet dicere, Explica mihi, quomodo videt verbũ? etiam ſi poſſim, etiã ſi iam videam. Porro autem ſi forte ego nõ ſum in his moribus, & tamẽ ab iſta viſione longe ſum: quantum ille qui nondũ iſto ſuperno deſiderio rapitur, terrenis deſideriis prægrauatur? Multum intereſt inter auerſantem & deſiderantem: & iterum multum intereſt inter deſiderantem & fruentẽ. Viuis vt pecora, auerſaris: angeli perfruuntur. Tu autem ſi non viuis vt pecora, iam nõ auerſaris. Deſideras aliquid & non capis, inchoaſti ipſo deſiderio vitam angelorũ: creſcat in te & perficiatur in te, & capias hoc à me, ſed ab illo qui & me fecit & te. Tamẽ non vtcunq; nos dimiſit & dominus qui voluit intel-
ligi: quia in eo quod dixit, Non poteſt filius à ſe facere F
quicquam, niſi quod viderit patrẽ facientem, non alia opera pater facit quæ videat filius, & alia filius cum viderit patrem facientem, ſed eadem opera ipſa & pater & filius. Secutus enim ait, *Quæcunque ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Non cum ille fecerit, alia filius ſimiliter facit: ſed quæcunque ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit. Si hæc facit filius quæ fecerit pater per filiũ, facit pater. Si per filium facit quę facit pater, non alia pater, alia filius facit, ſed eadem opera ſunt patris & filij. Et quomodo eadem facit & filius, & eadẽ & ſimiliter? Ne forte eadem ſed diſſimiliter: eadem, inquit, & ſimiliter. Et quomodo poſſit eadem non ſimiliter: accipite exemplum, quod puto ad vos nõ ſit grande. Cum ſcribimus literas, facit eas primo cor noſtrũ, & deinde manus noſtræ. Certe vnde omnes acclamaſtis, niſi quia cognouiſtis certum eſſe quod dixi, & manifeſtum omnibus nobis? Literæ fiunt primo à corde noſtro, deinde à corpore noſtro. Manus ſeruit imperãti cordi, eaſdem literas facit & cor & manus. Nunquid alias cor, alias manus? Nam aliud eſt cor, aliud eſt manus. Eaſdem quidẽ facit

manus,

G manus,ſed non ſimiliter. Cor enim noſtrũ facit eas in-
telligibiliter inuiſibiliter:manus autem viſibiliter. Ecce
quomodo fiunt eadem & diſſimiliter. Vnde parũ fuit
domino dicere,quæcunq; pater fecerit,hæc & filius fa-
cit: niſi adderet, & ſimiliter. Quod ſi enim hoc modo
intelligeres,quomodo quæcunq; cor facit, hæc & ma-
nus facit,ſed non ſimiliter. Hic vero addidit,hæc & fi
lius ſimiliter facit . Si & hæc facit & ſimiliter facit, ex-
† aliàs ſtrin gatur. pergiſcere erigatur † Iudæus, credat Chriſtianus, con-
uincatur Arrianus hæreticus,æqualis eſt patri filius. *Pa ter enim diligit filium,& omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Ecce
eſt illud,demõſtrat,cui? Vtique quaſi videnti. Redimus
ad id quod explicare nõ poſſumus, quomodo verbum
videat. Ecce homo factus eſt per verbum:ſed homo ha
bet oculos, habet aures,habet manus, diuerſa membra
in corpore. Per oculos poteſt videre, per aures poteſt
audire,per manus operari: diuerſa mẽbra, diuerſa mẽ-
brorum officia : non poteſt illud membrum quod po-
teſt alterum, tamen propter corporis vnitatem, oculus
& ſibi & auri videt,& auris ſibi & oculo audit. Nũquid
tale aliquid in verbo arbitrandum eſt eſſe,quoniá om-
Pſal. 93. nia per ipſum? & dixit ſcriptura in Pſalmo, Intelligite
H qui inſipientes eſtis in populo,& ſtulti aliquando ſapi-
te, Qui plantauit aurem non audiet,aut qui finxit ocu-
lum nõ conſiderat? Si ergo finxit oculum verbũ,ſi plan
tauit aurem verbũ,quia omnia per verbum, non poſſu-
mus dicere,nõ audit verbũ, non videt verbum,ne ob-
iurget nos Pſalmus & dicat,Stulti aliquãdo ſapite. Itaq;
ſi audit verbum & videt verbum,audit filius & videt fi
lius. Nunquid tamen & in ipſo diuerſis locis quæſituri
ſumus oculos & aures? Aliunde audit,aliunde videt:&
auris eius non poteſt quod oculus:& oculus nõ poteſt,
quod poteſt auris? An totus ille viſus eſt, & totus audi-
tus? Forte ita,imò non forte,ſed vere ita,dum tamen &
ipſum eius videre,& ipſum eius audire,lõge alio modo
quàm noſtrũ ſit:& videre & audire ſimul in verbo eſt,
nec aliud ibi eſt audire,& aliud videre, ſed auditus vi-
ſus,& viſus auditus. Et nos qui aliter audimus,aliter vi-
demus, hoc vnde nouimus? Redimus forte ad nos, ſi
Eſaia. 48. nõ ſumus præuaricatores,quibus dictũ eſt,Redite præ-
uaricatores ad cor:redite ad cor,quid itis à vobis,& pe-
ritis à vobis? quid itis ſolitudinis vias? Erratis vagando,
redite,quò? ad dominũ:cito eſt:primo redi ad cor tuũ,
I exul à te vagaris foris: teipſum nõ noſti,& quæris à quo
factus es:redi redi ad cor,tolle te à corpore. Corpus tuũ
habitatio tua eſt:cor tuũ ſentit etiã per corpus tuum:ſed
corpus tuum non quod cor tuũ:dimitte corpus tuum,
redi ad cor tuũ. In corpore tuo inueniebas alibi oculos,
alibi aures,in corde tuo nũquid hoc inuenis? an in cor-
de non habes aures? de quibus ergo dominus dicebat,
Luce. 8. Qui habet aures audiendi audiat: an in corde non ha-
Ephe. 1. bes oculos? Vnde dicit Apoſtolus, Illuminatos oculos
cordis veſtri : Redi ad cor , vide ibi quid ſentias forte
de deo, quia ibi eſt imago dei. In interiore homine ha-
bitat Chriſtus,in interiore homine renouaris ad imagi
nem dei,in imagine ſua cognoſce authorem eius. Vide
quemadmodũ omnes corporis ſenſus cordi intrò nũ-
cient id quod ſenſerint foris. Vide quàm multos mini-
ſtros habeat vnus interior imperator,& quid apud ſe e-
tiã ſine his miniſtris agat. Renunciant oculi cordi alba
& nigra,renunciãt aures eidem cordi canora & diſſo-
na. Renunciant nares eidem cordi odora & putentia.
Renunciat guſtus eidẽ cordi amara & dulcia. Renun-
ciat tactus eidẽ cordi lenia & aſpera . Renũciat ſibi ip-
ſum cor iuſta & iniuſta. Cor tuũ & videt & audit, & cæ-
tera ſenſibilia diiudicat, & quò nõ aſpirãt corporis ſen K
ſus,iuſta & iniuſta,mala & bona diſcernit. Oſtende mi-
hi oculos, aures, nares cordis tui. Diuerſa ſunt quæ ad
cor tuũ referuntur,& diuerſa ibi membra nõ inueniun
tur. In carne tua alibi audis,alibi vides:in corde tuo ibi
audis,vbi vides. Si hoc imago,quãto potentius ille cu-
ius eſt imago? Ergo & audit filius & videt filius,& ipſa
viſio & auditio filius : & hoc eſt illi audire quod eſſe,
profecto & hoc eſt illi videre quod eſſe. Tibi non hoc
eſt videre quod eſſe, quia & ſi perdas viſum,potes eſſe:
& ſi perdas auditũ, potes eſſe. Putamúſne pulſauimus?
Erectum eſt aliquid in nobis quod vel tenuiter ſuſpice-
mur,vnde lumen veniat nobis:puto fratres,quia cũ lo-
quimur iſta,& cũ meditamur,exercemus nos. Et cũ ex-
ercemus nos in ipſis,& rurſus quaſi reflectimur põdere
noſtro ad iſta conſueta , tales ſumus, quales lippientes,
cum producuntur ad videndũ lumen,ſi forte antea vi-
ſum omnino non habebant,& incipiunt eundẽ viſum
per diligentiam medicorum vtcũque reparare, & cum
probare vult medicus quantũ ſalutis eis acceſſerit,ten-
tat & eis oſtendere quod videre deſiderant,& non po
terant cum cæci eſſent,& redeunte iam vtcunque acie
oculorum,producũtur ad lumen, Et cum viderint ful- L
gorem,in ipſo reuerberãtur quodammodo,& reſpon-
dent medico demonſtranti , Iam iam vidi, ſed videre
nõ poſſum. Quid ergo facit medicus, Reuocat ad ſoli-
ta & addit collyrium,vt ad illud quod viſum eſt,& vi-
deri non poteſt,deſideriũ nutriat, & ex ipſo deſiderio
curetur plenius, & ſi qua mordacia reparandæ ſanitati
adhibetur, fortiter ferat,vt amore illius lucis accenſus
dicat ſibi , Quando erit vt illud firmis oculis videam,
quod ſaucius infirmisq; non potui? Vrget medicũ,& ro
gat vt curet. Ergo fratres,ſi forte tale aliquid factum eſt
in cordibus veſtris, ſi vtcunq; erexiſtis cor veſtrum ad
videndum verbũ,& ipſius luce reuerberati ad ſolita re-
cidiſtis,rogate medicum vt adhibeat collyria morda-
cia,præcepta iuſtitiæ. Eſt quod videas,ſed non eſt vnde
videas. Non mihi antea credebas,quia eſt quod videas,
duce quadam rationis adductus es:propinquaſti,inten
diſti,palpitaſti,refugiſti. Scis certe eſſe quod videas,ſed
idoneum nõ te eſſe qui videas. Ergo curare. Quæ ſunt
collyria? Noli mẽtiri,noli periurare,noli adulterari,no-
li furari,noli fraudare. Sed cõſueſti,& cum aliquo do-
lore à cõſuetudine reuocaris,hoc eſt quod mordet,ſed M
ſanat:nam dico tibi liberius ex timore & meo & tuo,ſi
curari reſtiteris,& eſſe idoneus ad perfruendum hac lu
ce neglexeris,valetudine oculorum tuorum tenebras a-
mabis, & amando tenebras, in tenebris remanebis, &
remanendo in tenebris , etiam in tenebras exteriores *Matth. 22.*
proiicieris: ibi erit fletus & ſtridor dentium. Si nihil in
te faciebat amor lucis,faciat timor doloris. Sufficienter
me locutum arbitror, & lectionem tamẽ Euangelicam
non finiui. Si dicam reliqua,onerabo vos, & timeo ne
etiam quod hauſtum eſt effundatur. Sufficiant ergo iſta
charitati veſtræ. Debitores ſumus,nõ nunc,ſed ſemper
quãdiu viuimus,quia propter vos viuimus:veruntamẽ
vitam noſtram iſtam infirmam,laborioſam, periculo-
ſam,in hoc mũdo conſolamini bene viuendo. Nolite
nos contriſtari & atterere malis moribus veſtris. Cum
enim offendimur mala vita veſtra,ſi refugiamus à vo-
bis,& ſeparemus nos à vobis,& ad vos nõ accedamus,
nónne cõqueremini & diceretis,& ſi languebamus cura-
retis,& ſi infirmabamur viſitaretis? Ecce curamus,ecce
viſitamus:ſed nõ nobis fiat quomodo audiſtis ab Apo
ſtolo, Timeo ne ſine cauſa laborauerim in vobis.

Ab eo

A *Ab eo quod ſcriptum eſt, Non poteſt à ſe filius facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: vſque ad id quod ait, Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.*

Tractatus XIX.

SERMONE priſtino quantum noſtrum mouit affectum, & intelligendi paupertatẽ, locuti ſumus ex occaſione verborum euangelicorum, vbi ſcriptũ eſt, Non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem facientẽ. Quid ſit videre filij, hoc eſt, videre verbi, quia filius verbum, & quia per verbum facta ſunt omnia, quomodo poſſit intelligi, quod videat filius primo patrem facientẽ, tunc demũ & ipſe faciat quæ facta conſpexerit, cum pater nihil niſi per filiũ fecerit: omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non tamẽ explicatum aliquid diximus, quia nec explicatum aliquid intelleximus. Aliquando enim ſermo deficit, vbi etiã intellectus proficit: quanto magis ſermo patitur defectionem, quando intellectus non habet perfectionẽ? Nunc itaq; quantũ dominus donat, breuiter percurramus lectionem, & vel hodie expleamus debitum penſum. Si quid forte reman-
B ſerit vel temporis vel virium, retractabimus ſi potuerimus, quantũ & à nobis & apud vos fieri poteſt. Quid ſit videre verbi, demonſtrari verbo non poteſt: omnia quippe dicta ſunt hic, quæ ſi intelligãtur ſecundum humanũ ſenſum carnaliter, nihil aliud nobis facit anima plena phãtaſmatis, niſi quaſdam imagines velut duorũ hominũ patris & filij, vnius oſtendentis, alterius videntis: vnius loquentis, alterius audientis, quæ omnia idola cordis ſunt. Quæ ſi iam deiecta ſunt de tẽplis ſuis, quãto magis deiiciẽda ſunt de cordibus Chriſtianis? *Non poteſt*, inquit, *filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit patrẽ facientem.* Verum eſt hoc, tenete hoc: dum tamen non amittatis, quod in ipſius Euãgelij exordio tenuiſtis, quia
Ioan.1. in principio erat verbũ, & verbum erat apud deum, & deus erat verbũ, & præcipue quia omnia per ipſum facta ſunt. Quod nũc enim audiſtis, coniungite illi auditui, & vtrunq; concordet in cordibus veſtris. Sic itaq; nõ poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientẽ, vt tamen pater ea quę facit non faciat, niſi per filium, quia filius eius eſt verbũ, & in principio
C erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum, quia omnia per ipſum facta ſunt. *Quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Non alia, ſed hæc: nec diſſimiliter, ſed ſimiliter. *Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Ad hoc quod ſupra dixit, Niſi quod viderit patrẽ facientẽ, videtur pertinere, & quod omnia demõſtrat ei quæ ipſe facit. Sed ſi pater demonſtrat quę facit, nec filius poteſt facere niſi pater demõſtrauerit: paterque demonſtrare non poteſt niſi fecerit, conſequens erit vt nõ per filiũ faciat omnia pater. Porrò ſi fixum atq; inconcuſſum tenemus, quia per filium omnia pater facit, antequam faciat demonſtrat filio, vt filius demonſtrata faciat: quæ demonſtrata iam facta ſunt aliquid proculdubio pater ſine filio fecit: ſed non facit pater aliquid ſine filio, quia filius dei verbum dei eſt, & omnia per ipſum facta ſunt. Remanet igitur fortaſſe, vt quæ pater facturus eſt, demonſtret facienda vt per filiũ ſint facta: nam ſi filius ea facit quæ pater facta demonſtrat, [ea quæ pater facta demonſtrat,] nõ vtiq; per filiũ facit. Monſtrari enim non poſſent filio niſi facta: filius facere non poſſet, niſi monſtrata fuerint: ergo ſine filio facta? Sed verum eſt, omnia per ipſum facta ſunt, ergo antequam facta, monſtrata ſunt. Sed hoc diximus differendum eſſe, quo redeundũ ſit, percurſa lectione, ſi vt diximus, aliquid vel tẽporis vel virium nobis remanſerit, ad ea quę diſtulimus retractãda. D Amplius audite & difficilius. *Et maiora his*, inquit, *demonſtrabit ei opera, ita vt vos miremini.* Maiora his, quibus maiora? Facile occurrit iis quæ modo audiſtis, curationibus lãguorũ corporaliũ. De iſto enim qui triginta & octo annos habebat in infirmitate, & Chriſti verbo ſanatus eſt, nata eſt huius occaſio tota ſermonis. Et propter hoc dominus dicere potuit, maiora his demõſtrabit ei opera, vt vos miremini. Sunt enim opera maiora quàm iſta, & demõſtrabit ea pater filio. Non demõſtrauit ei tanquã de pręterito, ſed demõſtrabit de futuro, hoc eſt, demonſtraturus eſt. Rurſus difficilis oritur quæſtio. Eſt enim aliquid apud patrẽ quod filio nondũ demonſtratũ ſit: & aliquid apud patrem quod adhuc latebat filiũ, quãdo iſta filius loquebatur. Si enim demõſtrabit, hoc eſt, demonſtraturus eſt, nondum demonſtrauit, & filio tunc demonſtraturus eſt quãdo & iſtis: ſequitur enim, ita vt vos miremini. Et hoc difficile eſt videre, quomodo tanquã temporaliter filio coæterno aliquid demõſtret æternus pater omnia ſcienti, quæ ſunt apud patrẽ. B
Quæ ſunt tamen illa maiora? Hoc enim forte facile eſt intelligere. *Sicut enim pater*, inquit, *ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat.* Maiora ergo ſunt opera mortuos ſuſcitare, quàm languidos ſanare. Sed ſicut reſuſcitat pater mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Alios ergo pater, alios filius? Nõ, ſed omnia per ipſum. Ipſos itaque filius quos & pater: quia nõ alia, nec aliter, ſed hæc & filius ſimiliter facit. Ita plane intelligendum eſt, & ita tenẽdum: ſed mementote quia filius quos vult viuificat. Tenete hic ergo nõ ſolum poteſtatẽ filij, verumetiam voluntatẽ, & filius quos vult viuificat, & pater quos vult viuificat, & ipſos filius quos & pater: ac per hoc eadem patris & filij poteſtas eſt & voluntas. Quid eſt ergo quod ſequitur? *Neque enim pater iudicat quenquam, ſed iudiciũ omne dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrẽ.* Quod ita ſubiunxit tanquã rationẽ reddens ſuperioris ſententiæ: multũ mouet, intẽti eſtote. Filius quos vult viuificat, pater quos vult viuificat. Filius ſuſcitat mortuos, ſicut pater ſuſcitat mortuos: neq; enim pater iudicat quenquam. Si in iudicio ſuſcitandi ſunt mortui, quomodo pater ſuſcitat mortuos, ſi nõ iu- F
dicat quenquã? Omne quippe iudiciũ dedit filio: in illo autẽ iudicio ſuſcitantur mortui, & reſurgent alij ad vitam æternam, alij ad pœnam. Quod totũ ſi filius facit, pater autẽ ideo non facit, quia pater non iudicat quenquam, ſed omne iudiciũ dedit filio, contrariũ videbitur ei quod dictum eſt, Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat: ſimul ergo ſuſcitãt. Si ſimul ſuſcitant, ſimul viuificãt, ſimul ergo iudicant: quomodo itaq; verum eſt, Neq; enim pater iudicat quenquã, ſed omne iudiciũ dedit filio? Moueant interim propoſitæ quæſtiones, præſtabit dominus vt ſolutæ delectent. Ita eſt fratres, Omnis quæſtio niſi intentum fecerit propoſita, nõ delectabit expoſita. Sequatur ergo ipſe dominus, ne forte in iis quæ ſubnectit, aperiat ſe aliquantum. Subtexit enim nihilo lucem ſuã, & difficile eſt aquilæ more volare ſuper omnem nebulam qua tegitur omnis terra: & videre in verbis domini ſynceriſſimam lucem. Ne forte ergo calore radiorum ſuorũ diſcutiat caliginẽ noſtram, & aliquantulum ſe in conſequentibus aperire dignetur, dilatis iſtis ſequentia videamus. *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit illum.* Hoc verum eſt & planum eſt. Omne

G quippe iudicium dedit filio, ſicut ſupra dixit, vt omnes honorificent filiũ ſicut honorificant patrẽ. Quid ſi inueniuntur qui patrẽ honorificant, & non honorificant filium? Non poteſt, inquit, fieri, qui non honorificant filium, non honorificant patrẽ qui miſit illum. Non poteſt ergo dicere aliquis, Ego patrẽ honorificabam, quia filium non noueram: ſi nondum filium honorificabas, nec patrẽ honorificabas. Quid eſt ergo honorificare patrẽ, niſi ꝙ habeat filium? Aliud eſt enim cum tibi commẽdatur deus quia deus eſt: & aliud eſt, cum tibi commẽdatur deus quia pater eſt. Cum tibi quia deus eſt cõmendatur, creator tibi commendatur, omnipotẽs tibi commẽdatur, ſpiritus quidem ſummus, æternus, inuiſibilis, incommutabilis tibi commendatur. Cum vero tibi, quia pater eſt, commendatur, nihil tibi aliud quàm & filius commendatur: quia pater dici non poteſt, ſi filium non habet: ſicut nec filius, ſi patrem nõ habet. Sed ne forte quidem patrẽ honorifices tanquam maiorem, filium vero tanquã minorem, vt dicas mihi, honorifico patrem: ſcio enim quod habeat filium, & nõ erro in

H patris nomine, non enim patrẽ intelligo ſine filio: honorifico tamen & filiũ tanquam minorem, corrigit te ipſe filius & reuocat te dicens, vt omnes honorificent filium, nõ inferius, ſed ſicut honorificant patrem. Qui ergo non honorificat filium, nõ honorificat patrẽ qui miſit illum. Ego, inquis, maiorem honorem volo dare patri, minorem filio. Ibi tollis honorem patri, vbi minorem das filio. Quid enim aliud tibi videtur ita ſentiẽti, niſi quia pater æqualem ſibi filiũ generare, aut noluit, aut non potuit? Si noluit, inuidit: ſi non potuit, defecit. Nõ ergo vides, quia ita ſentiendo vbi maiorẽ honorem vis dare patri, ibi es contumelioſus in patrem? Proinde ſic honorifica filiũ, quomodo honorificas patrem, ſi vis honorificare & patrẽ & filium. *Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte ad vitam.* Non nunc tranſit, ſed iam tranſiit à morte in vitam. Et hoc attendite, qui verbum meum audit: & nõ dixit, & credit mihi: ſed, credit ei qui me miſit. Verbum ergo filij audiat, vt patri credat. Quare verbũ audit tuũ, & credit alteri? Nonne cum verbum alicuius audimus, eidem verbũ proferenti credimus, loquenti nobis fidẽ

I accommodamus? Quid ergo voluit dicere, qui verbũ meum audit, & credit ei qui miſit me, niſi quia verbum eius eſt in me? Et quid eſt, audit verbũ meum, niſi audit me? Qui credit mihi, & credit ei qui miſit me, quia cum illi credit, verbo eius credit: cum autem verbo eius credit, mihi credit: quia verbum patris ego ſum. Pax ergo in ſcripturis, & omnia diſpoſita, nequaquã rixantia. Tu abiice litem cordis tui, intellige cõcordiam ſcripturarum: nunquid contraria ſibi diceret veritas, Qui audit, inquit, verbum meũ, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudiciũ non venit, ſed trãſit à morte ad vitã: Meminiſtis quod ſuperius poſueramus, quia ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat. Incipit iam aperire ſe & loqui de reſurrectione mortuorũ, & ecce reſurgunt mortui, Qui enim verbum meũ audit, & credit ei qui miſit me, habet vitã æternam, & in iudiciũ non veniet. Proba quia reſurrexit, ſed tranſiit, inquit, à morte ad vitam. Qui tranſiit à morte ad vitam, nullo dubitãte vtique reſurrexit. Non enim trãſiret de morte ad vitã, niſi primo eſſet in morte, & nõ eſſet in vita: cum autẽ tranſierit, erit in vita, nõ erit in morte. Mortuus ergo erat & reuixit, perierat &

Luca.15. inuentus eſt. Fit proinde iã quædã reſurrectio, & tranſeunt homines à morte quadam ad quandam vitam: à

K morte infidelitatis, ad vitã fidei: à morte falſitatis, ad vitam veritatis: à morte iniquitatis, ad vitã iuſtitiæ. Eſt ergo & iſta quædam reſurrectio mortuorũ. Aperiat illam plenius, & diluceſcat nobis vt cœpit. *Amen amẽ dico vobis, quia venit hora & nunc eſt.* Nos expectabamus in fine reſurrectionem mortuorũ, nam ita credimus. Imò non expectabamus: ſed planè expectare debemus: neque enim falſum credimus in fine mortuos reſurrecturos. Cum ergo vellet dominus noſter Ieſus inſinuare nobis quandam reſurrectionem mortuorũ, ante reſurrectionem mortuorum, non ſicut Lazari, vel filij illius viduæ, vel filiæ archiſynagogi, qui reſurrexerunt mori- Ioan.11.
turi: nam & ipſorum mortuorum quædam reſurrectio Luca.7.
facta eſt ante reſurrectionem mortuorum: ſed ſicut hic Marci.5.
dicit, Habet, inquit, vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam. Ad quam vitam? ad æternam: nõ autem ſicut corpus Lazari: tranſiit enim & ille à morte ſepulchri ad vitam hominum, ſed non ad æternam, iterum moriturus: reſurrecturi autem in fine ſeculi mortui, in vitam æternam tranſi-

L bunt. Cum ergo vellet dominus noſter Ieſus Chriſtus magiſter cœleſtis, verbum patris & veritas demõſtrare nobis quandam reſurrectionem mortuorum in æternam vitam, ante reſurrectionem mortuorum in æternam vitam. Venit hora, inquit, tu proculdubio im- 1.Theſſ.4.
butus fide reſurrectionis carnis, expectabas horam illam finis ſeculi, diem iudicij, quam ne in iſto loco expectares, addidit, & nunc eſt. Quod ergo dicit, Venit hora, non dicit de illa hora nouiſſima, vbi in iuſſu & voce archangeli, & in tuba dei dominus ipſe deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent primi, deinde nos viuentes qui reliqui ſumus, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ita ſemper cum domino erimus. Et veniet illa hora, ſed nõ eſt nunc. Hora vero iſta quæ ſit, aduertite. Venit hora & nunc eſt. Quid in ea fit? Quid niſi reſurrectio mortuorum? Et qualis reſurrectio? Vt qui reſurgũt, in æternum viuãt? Hoc erit & in nouiſſima hora. Quid igitur, quomodo intelligemus duas iſtas reſurrectiones? Nunquid forte qui nunc reſurgunt, tunc non reſurgent, vt aliorũ fiat tunc reſurrectio, aliorum nũc? Non eſt ita, nam iſta reſurrectione ſi recte credimus, reſurreximus: & noſ-

M ipſi qui iam reſurreximus, alteram in fine reſurrectionem expectamus. Sed & nunc in æternam vitam reſurreximus, ſi in fide ipſa perſeueranter manemus: & tunc in æternam vitam reſurgemus, quãdo angelis coæquabimur. Ipſe ergo diſtinguat, ipſe aperiat quod loqui auſi ſumus, quomodo fiat reſurrectio ante reſurrectionem, non aliorum & aliorum, ſed eorundem: nec talis qualis Lazari, ſed in vitam æternam. Aperiet planè. Audite diluceſcentem magiſtrum, & illabentem cordibus noſtris ſolem noſtrum, non quem deſiderant oculi carnis, ſed cui æſtuant aperiri oculi cordis. Ipſum ergo audiamus, Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui, Vidẽte exprimi reſurrectionem. *Quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent.* Quare addidit, qui audierint viuent? Poſſent enim audire niſi viuerẽt? Sufficeret ergo, Venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei. Iam nos ſi intelligerẽmus viuentes eos, quando niſi viuerent, audire non poſſent: non inquit, quia viuunt audiunt, ſed audiendo reuiuiſcunt. Audient, & qui audierint viuẽt. Quid eſt ergo audient, niſi obaudient? Quantum enim pertinet ad auris auditũ, non omnes qui audient

A dient viuent: multi enim audiunt & non credunt. Audiendo & non credendo non obaudiunt, non obaudiendo non viuent. Itaque hic, qui audient, nihil eſt aliud quàm qui obedient. Qui ergo obedierint viuent, certi ſunt, ſecuri ſunt, viuent. Prædicatur Chriſtus verbum dei, filius dei, per quem facta ſunt omnia, certe diſpẽſationis gratia, aſſumpta carne natus ex virgine, infans in carne, iuuenis in carne: patiens in carne, moriẽs in carne, reſurgẽs in carne, aſcẽdens in carne: promittens reſurrectionem carni, promittẽs reſurrectionem menti: menti ante carnem, carni poſt mentem. Qui audit & obaudit viuet: qui autem audit & nõ obaudit, id eſt, qui audit & contemnit, audit & non credit, nõ viuet. Quare non viuet? quia non audit. Quid eſt nõ audit? non obaudit. Ergo qui audierint, viuent. Attende nunc quid dixerimus differendum, vt nunc ſi fieri potuerit aperiatur. Subiecit continuo de hac ipſa reſurrectione, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.* Quid eſt, habet vitam pater in ſemetipſo? Non alibi habet vitam, ſed in ſemetipſo: viuere quippe ſuum in illo eſt & non aliunde. Et non a-

B lienum eſt, non quaſi mutuatur vitam, nec quaſi particeps ſit vitæ, eius vitæ quæ non eſt quod ipſe: ſed habet vitam in ſemetipſo, vt ipſa vita ſibi ſit ipſe. Si potuero adhuc modicũ quid inde dicere exemplis propoſitis ad intelligentiam veſtram informandã, domino adiuuante potuero, & pietate intẽtionis veſtræ. Viuit deus, viuit & anima: ſed vita dei immutabilis eſt, vita animę mutabilis eſt: Deus nec proficit nec deficit, ſed eſt ipſe ſemper in ſe, eſt ita vt eſt, non aliter nunc, aliter poſtea, aliter antea: animæ vero vita, valde aliter atque aliter. Viuebat ſtulta, viuit ſapiens: viuebat iniqua, viuit iuſta. Nunc meminit, nunc obliuiſcitur: nunc diſcit, nũc diſcere nõ poteſt. Nunc perdit quod didicerat, nunc recipit quod amiſerat. Mutabilis vita animæ, & cũ viuit anima in iniquitate, mors eius eſt. Cum autẽ fit iuſta, fit particeps alterius vitæ, quæ non eſt quod ipſa: erigẽdo ſe quippe ad deum & inhærendo deo, ex illo iuſtifica-
Rom. 4. tur. Dictum eſt enim, Credẽti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam. Deficiendo ab illo fit iniqua, proficiẽdo ad illum fit iuſta. Nõne videtur tibi quaſi aliquid frigidum, igni admotũ ferueſcere, remotum ab igne torpeſcere? Nõnne videtur tibi

C quiddam tenebroſum, admotũ luci clareſcere, remotũ à luce nigreſcere? Talę quiddam eſt anima, nõ tale aliquid deus. Poteſt & homo dicere habere ſe lucem nũc in oculis ſuis: Dicant ergo quaſi quadam voce propria oculi tui ſi poſſunt, Habemus lucem in nobiſipſis. Contra dicitur, non proprie dicitis, habere vos lucẽ in vobiſipſis: habetis lucem, ſed in cœlo. Habetis lucẽ, ſi forte nox eſt, ſed in luna, in lucernis, non in vobiſipſis: nam clauſi amittitis, quod aperti percipitis. Nõ in vobiſipſis habetis lucem, ſole occidente tenete lucem ſi poteſtis. Nox eſt, & lumine nocturno perfruimini: ſubducta lucerna tenete lucem. Cum vero ſubducta lucerna in tenebris remaneatis, non lucẽ in vobiſipſis habetis. Hoc eſt ergo habere lucem in ſemetipſo, non indigere luce ex altero. Eccę vbi, ſi quis intelligat, oſtendit filiũ æqualem patri, vbi ait, Sicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. Vt hoc ſolum interſit inter patrem & filium, quia pater habet vitam in ſemetipſo, quam nemo ei dedit. Filius autem habet vitam in ſemetipſo quam pater dedit. Sed etiam hic oritur aliquod nubilum diſcutiendum. Non deficiamus, intenti ſimus: paſcua mentis ſunt, non faſtidia-

mus vt viuamus. Ecce, inquis, fateris ipſe, quòd vitã filio pater dedit, vt habeat eã quidem in ſemetipſo, ſicut habet pater vitam in ſemetipſo. Non indiget ille, non indigeat & iſte: vt ſit ille vita, ſit & iſte, & vtrunq; coniunctum vna vita, nõ duæ: quia vnus deus, nõ duo dij, & hoc ipſum ſit eſſe vitam. Quomodo ergo dedit filio vitam pater? Nõ ſic quaſi ante fuerit filius ſine vita, atque vt viueret à patre acceperit vitam: nam ſi hoc eſſet, nõ haberet vitam in ſemetipſo. Ecce de anima loquebar. Eſt anima etſi non ſit ſapiens, etſi non ſit iuſta, anima eſt: etſi non ſit pia, anima eſt. Aliud illi ergo eſt eſſe animam: aliud vero, eſſe ſapientem, eſſe iuſtam, eſſe piã. Eſt ergo aliquid quod nõdum eſt ſapiens, nondum iuſta, nondum pia, nõ tamen nihil eſt, non tamen nulla vita eſt: nam ex operibus quibuſdam ſuis oſtẽdit ſe viuam, etſi non ſe oſtendit ſapientem, piam, iuſtam. Niſi enim viueret, corpus nõ moueret pedibus greſſum, manibus opus, oculis intuitum, auribus auditum, non aperiret os ad vocem, linguam ad diſtinctionem vocum non moueret. His itaque operibus viuere ſe oſtẽdit, & eſſe aliquid quod ſit corpore melius. Sed nunquid his operibus, ſapientem, piam, iuſtam ſe oſtendit? Nõnne

E ambulant, operantur, vident, audiunt, loquũtur & ſtulti, & impij, & iniuſti? Cũ vero ſe erigit ad aliquid quod ipſa non eſt, & quod ſupra ipſam eſt, & à quo ipſa eſt: percipit ſapientiam, iuſtitiam, pietatem, ſine quibus cũ eſſet, mortua erat, nec vitam habebat qua ipſa viueret, ſed qua corpus viuificaret. Aliud eſt enim in anima vnde corpus viuificatur, aliud vnde ipſa viuificatur. Melius quippe eſt quàm corpus, ſed melius quàm ipſa eſt deus. Eſt ergo ipſa etiam ſi ſit inſipiẽs, iniuſta & impia, vita corporis. Quia vero vita eius eſt deus, quomodo cum ipſa eſt in corpore, pręſtat illi vigorem, decorem, mobilitatem, officia membrorum: ſic cũ vita eius deus in ipſa eſt, præſtat illi ſapientiam, pietatem, iuſtitiã, charitatem. Aliud eſt ergo quod præſtatur corpori de anima: aliud, quod præſtatur animæ de deo. Viuificat & viuificatur: mortua viuificat, ſed ipſa non viuificatur. Veniente itaque verbo & infuſo audientibus factiſq; illis non ſolum audientibus, ſed etiam obedientibus, reſurget anima à morte ſua ad vitam ſuã, hoc eſt, ab iniquitate, ab inſipientia, ab impietate ad deum ſuum, qui eſt illi ſapientia, iuſtitia, charitas. Reſurgat ad illum, il-

F luminetur ab illo. Accedite, inquit, ad deũ. Et quid nobis erit? Et illuminamini. Si ergo accedendo illumina- Pſal. 33.
mini, & recedendo tenebramini, non erat in vobis lumẽ veſtrum, ſed in deo veſtro. Accedite vt reſurgatis: ſi receſſeritis moriemini. Si ergo accedendo viuitis, recedendo morimini, non erat in vobis vita veſtra: Ipſa eſt enim vita veſtra, quæ eſt lux veſtra. Quoniam apud Pſal. 35.
te eſt fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumen. Nõ ergo ſicut anima aliquid aliud eſt antequã illuminetur, & fit melius cum illuminatur participatione melioris: ita & verbum dei, filius dei, aliquid aliud erat antequã acciperet vitam, vt participando habeat vitam, ſed vitã habet in ſemetipſo, ac per hoc ipſe eſt ipſa vita. Quid ergo ait, dedit filio vitã habere in ſemetipſo? Breuiter dixerim, genuit filium. Neque erat ſine vita, & accepit vitam, ſed naſcendo vita eſt. Pater vita eſt non naſcẽdo: filius vita eſt naſcendo. Pater de nullo patre, filius de deo patre. Pater quod eſt, à nullo eſt: quod autem pater eſt, propter filium eſt. Filius vero & quod filius eſt propter patrem eſt: & quod eſt, à patre eſt. Et hoc ergo dixit, vitam dedit filio, vt haberet eam in ſemetipſo, tãquam diceret, Pater qui eſt vita in ſemetipſo, genuit

filium

G filium qui eſſet vita in ſemetipſo. Pro eo enim quod eſt
genuit, voluit intelligi dedit, tanquam ſi cuiquã dice-
remus, dedit tibi deus eſſe. Cui dedit? Si alicui iam exi-
ſtenti dedit eſſe, nõ ei dedit eſſe, quia erat antequam ei
daretur qui poſſet accipere. Cum ergo audis, dedit tibi
eſſe, non eras qui acciperes, & exiſtendo accepiſti vt eſ-
ſes, Dedit ſtructor domui huic vt eſſet, ſed quid ei de-
dit? Vt domus eſſet. Cui dedit? Huic domui. Quid ei
dedit? vt dom⁹ eſſet. Quomodo potuit dare domui vt
domus eſſet? Etenim ſi domus erat, cui daretur vt do-
mus eſſet, quãdo iam domus erat? Quid eſt ergo, dedit
ei vt domus eſſet? Fecit vt domus eſſet. Quid ergo filio
dedit? Dedit ei vt fili⁹ eſſet. Genuit vt vita eſſet, hoc eſt,
dedit habere ei vitam in ſemetipſo, vt eſſet vita, non e-
gens vita, ne participãdo intelligatur habere vitam. Si
enim participando haberet vitam non in ſemetipſo,
poſſet & amittendo eſſe ſine vita: hoc in filio ne acci-
pias, ne cogites, ne credas. Manet ergo pater vita, ma-
net & filius vita. Pater vita in ſemetipſo, non à filio: fi-
lius vita in ſemetipſo, ſed à patre. A patre genitus vt eſ-
ſet vita in ſemetipſo: pater vero non genitus, vita in ſe-
H metipſo, nec minorem filiũ genuit, qui creſcẽdo fieret
æqualis. Non enim ad ſui perfectionem adiutus eſt tẽ-
pore, per quem perfectum creata ſunt tempora? Ante
omnia tẽpora patri coæternus eſt: non enim vnquam
pater ſine filio. Aeternus autẽ pater eſt, ergo coæternus
& filius. Quid tu anima? Mortua eras, amiſeras vitam,
audi patrẽ per filium, ſurge, recipe vitam, vt in eo reci-
pias vitam quam non habes in te, qui habet vitã in ſe-
metipſo. Viuificat ergo te pater & filius, & agitur pri-
ma reſurrectio, quando reſurges ad participandam vi-
tã quod tu non es, & participando efficeris viuens. Re-
ſurge à morte tua ad vitã tuã, qui eſt deus tuus, & trãſi
à morte in vitam æternam. Habet enim vitam æternã
pater in ſemetipſo, & niſi filium talẽ generaret qui ha-
beret vitam in ſemetipſo, non ſicut pater ſuſcitat mor
tuos & viuificat, ſic & fili⁹ quos vellet viuificaret. Quid
ergo de illa reſurrectione corporis? Nam & iſti qui au-
I diunt & viuunt, vnde niſi audiendo viuunt? Amicus
enim ſponſi ſtat & audit eũ, & gaudio gaudet propter
vocem ſponſi, non propter vocem ſuam, hoc eſt, par-
ticipando, non exiſtendo audiunt & viuunt: & omnes
qui audiunt viuunt, quia omnes qui obediunt viuunt.
Dic aliquid domine etiã de reſurrectione carnis: fue-
runt enim qui eã negarent, & dicerent, quia iſta ſola eſt
reſurrectio, quæ fit per fidem: cuius reſurrectionis mo-
do dominus fecit cõmemorationem, & inflammauit
nos, quia quidam mortui audient vocem filij dei & vi-
uent. Non eorum qui audierint alij morientur, alij vi-
uent: ſed omnes qui audierint viuẽt, quia omnes qui o-
bedierint viuent. Ecce videmus reſurrectionẽ mentis,
non ergo amittamus fidem de reſurrectione carnis. Et
niſi tu domine Ieſu dixeris eam, quem opponemus cõ-
tradictoribus? Omnes enim ſectæ quę ſe aliqua religio-
ne hominibus inſerere pręſumpſerunt, non negauerũt
iſtam mentium reſurrectionem, ne diceretur eis: ſi non
reſurgit anima, quare mihi loqueris? Quid in me face-
revis? Si nõ facis ex deteriore meliorem, quare mihi lo
queris? Si nõ facis ex iniquo iuſtum, quare mihi loque-
ris? Si autẽ facis ex iniquo iuſtum, & ex impio pium, &
ex ſtulto ſapientem, & fateris reſurgere animã meam, ſi
tibi obtẽperauero, ſi tibi credidero. Volentes ergo ſibi
credi omnes qui inſtituerũt alicuius etiã falſæ religio-
nis ſectam, negare iſtã mentium reſurrectionẽ non po
tuerunt, omnes de illa conſenſerunt. Sed multi carnis
reſurrectionem negauerunt, dixerunt in fide iã factam K
eſſe reſurrectionem. Talibus reſiſtit Apoſtolus dicens, *2.Timo.2.*
Ex quibus eſt Hymenæus & Philetus, qui circa veritatẽ
aberrauerunt, dicẽtes reſurrectionem iam factam eſſe,
& fidem quorundã ſubuerterunt. Iam factam eſſe reſur
rectionem dicebant, ſed eo modo vt alia non ſperare-
tur, & reprehendebant homines, qui ſperabãt reſurre-
ctionem carnis, velut iam reſurrectio quæ promiſſa e-
rat, credendo impleretur in mente. Reprehendit eos
Apoſtolus. Cur eos reprehendit? Nõnne hoc docebant
quomodo dominus loquebatur, Venit hora & nũc eſt,
quando mortui audient vocem filij dei, & qui audie-
rint viuent? Sed de vita mẽtium loquor adhuc: tibi ait
Ieſus, Nondum loquor de vita corporũ, ſed loquor de
vita vitæ corporum, id eſt, de vita animarum, in quib⁹
eſt vita corporum: nã ſcio eſſe corpora in monumen-
tis iacentia, ſcio & corpora veſtra in monumẽtis futu-
ra. Nondũ de illa reſurrectione loquor. De iſta loquor,
de iſta reſurgite, ne ad pœnã in illa reſurgatis. Sed vt
noueritis, quia de illa loquor, quid addo? Sicut enim
habet pater vitã in ſemetipſo: ſic dedit & filio habere
vitã in ſemetipſo. Hæc vita quod pater eſt, quod filius L
eſt, ad quid pertinet, ad animã, an ad corpus? Nõ enim
vitam illam ſapientię ſentit corpus, ſed mens rationa-
lis. Nã nec omnis anima poteſt ſentire ſapientiã: habet
enim & pecus animam, ſed pecoris anima non poteſt
ſentire ſapientiam. Ergo anima humana poteſt ſentire
iſtam vitã, quam habet pater in ſemetipſo, & dedit fi-
lio vitã habere in ſemetipſo, quia illud eſt verum lumẽ
quod illuminat nõ omnem animam, ſed omnẽ homi-
nem venientem in hunc mundũ. Cum enim ipſi menti
loquor, audiat, id eſt, obediat & viuat. Noli itaque do-
mine tacere de reſurrectione carnis, ne non eã credant
homines, & remaneamus nos argumẽtatores, nõ præ-
dicatores. Ergo ſicut habet pater vitã in ſemetipſo: ſic
dedit & filio habere vitam in ſemetipſo. Intelligãt qui
audiunt, credant vt intelligant, obediãt vt viuant. Au-
diant adhuc aliud, ne hic finitam eſſe reſurrectionẽ pu
tent. *Et dedit ei poteſtatem & iudicium facere.* Quis dedit?
pater. Cui dedit: filio. Cui enim dedit habere vitã in ſe- M
metipſo, & poteſtatem dedit ei & iudicium facere.
Quia filius hominis eſt. Iſte enim Chriſtus, & filius dei, &
filius hominis eſt. In principio erat verbum, & verbũ
erat apud deum, & deus erat verbũ, hoc erat in princi-
pio apud deum. Ecce quomodo, dedit ei vitã habere in
ſemetipſo. Sed quia verbum caro factũ eſt & habitauit
in nobis, ex virgine Maria homo factus, filius hominis
eſt. Proinde quia filius hominis eſt, quid accepit? Pote-
ſtatem & iudicium facere. Quod iudiciũ? In fine ſecu- *4 ſen. diſt.*
li, & ibi erit reſurrectio mortuorum, ſed corporum, *48.cap.ſed*
Animas ergo ſuſcitat deus per Chriſtũ filium dei: cor- *cum.*
pora ſuſcitat deus, per eũdem Chriſtum filium homi-
nis. Dedit ei poteſtatem. Hanc poteſtatem nõ haberet
niſi acciperet, & eſſet homo ſine poteſtate: ſed ipſe eſt
filius hominis, qui & filius dei. Hærẽdo enim ad vni-
tatẽ perſonæ, filius hominis filio dei, facta eſt vna per-
ſona, eademq́; filius dei quę & filius hominis. Quid au
tem propter quid habeat dinoſcendum eſt. Filius ho-
minis habet animã, habet corpus: filius tamẽ dei quod
eſt verbum dei, habet hominem, tanquam anima cor-
pus. Sicut anima habẽs corpus nõ facit duas perſonas,
ſed vnum hominẽ: ſic verbum habens hominem, non
facit duas perſonas ſed vnum Chriſtum. Quid eſt ho-
mo? Anima rationalis habẽs corpus: quid eſt Chriſtus?
Verbum dei habens hominem. Video de quibus rebus
loquar,

A loquar,& quis loquar,& quibus loquar.Nũc audite re-
ſurrectionem corporum non me,ſed dominum locu-
turum, propter eos qui reſurrexerunt ſurgendo à mor
te,inhærendo vitæ.Cui vitæ?Quæ non nouit mortem.
Quare non nouit mortem?quia neſcit mutabilitatem.
Quare neſcit mutabilitatem?quia vita eſt in ſemetipſo.
Et poteſtatẽ dedit ei & iudicium facere,quia filius ho-
minis eſt.Quod iudicium,& quale iudicium? *Nolite mi
rari hoc.* quia dixi, dedi ei poteſtatem & iudiciũ facere.
Quia venit hora. Nõ addidit,& nunc eſt. Ergo horam
quandam vult inſinuare in fine ſeculi. Hora autẽ nunc
eſt vt reſurgant mortui, hora erit in fine ſeculi vt reſur
gant mortui.Sed reſurgũt nunc in mente, tunc in car
ne.Reſurgunt nunc in mente,per verbum dei filiũ dei:
reſurgent tunc in carne,per verbum dei carnẽ factum
filium hominis. Neque enim ad iudicium viuorum &
mortuorum pater ipſe venturus eſt,nec tamen recedit
à filio pater. Quomodo ergo non ipſe venturus eſt?
quia non ipſe videbitur in iudicio. Videbunt in quem
pupugerũt. Forma illa erit iudex, quæ ſtetit ſub iudice:
illa iudicabit quæ iudicata eſt : iudicata eſt enim ini-
B què,iudicabit iuſte. Veniet ergo forma ſerui,& apparé-
bit: etenim forma dei quomodo apparebit iuſtis & in-
iuſtis? Nam ſi iudicium nõ fieret niſi inter ſolos iuſtos,
appareret tanquam iuſtis forma dei. Quia vero iudi-
cium futurum eſt iuſtorum & iniquorum, nec licet vt
Mat.5. iniqui videant deum. Beati enim mundo corde, quia
ipſi deum videbunt:talis apparebit iudex, qualis vide-
ri poſsit & ab eis quos coronaturus eſt, & ab eis quos
damnaturus eſt. Forma ergo ſerui videbitur, occulta
erit forma dei. Occultus erit in ſeruo filius dei,& appa
rebit filius hominis, quia poteſtatem dedit ei & iudi-
ciũ facere,quia filius hominis eſt. Et quia ipſe ſolus ap-
parebit in forma ſerui : pater autem nõ apparebit,quia
non eſt indutus forma ſerui:ideo ſuperius ait, Pater nõ
iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio. Be-
ne ergo dilatum eſt, vt ipſe eſſet expoſitor qui propo-
ſitor:ſuperius enim occultum erat:nunc autem,vt arbi
tror,manifeſtum eſt,quia dedit ei poteſtatem & iudiciũ
facere,quia pater non iudicat quenquam, ſed omne iu
dicium dedit filio, quia iudicium per illam formam fu
turum eſt, quam non habet pater. Et quale iudicium?
C Nolite mirari hoc, quia venit hora, non ea quæ nunc
eſt,vt reſurgant animæ:ſed quæ futura eſt,vt reſurgant
corpora. Expreſsius hoc dicat,vt calũniam hæreticus
negator reſurrectionis corporis non inueniat, quan-
quam iam intellectus eluceſcat. Cum ſuperius dictum
eſt,venit hora:addidit,& nunc eſt. Modo autem,venit
hora:non addidit,& nunc eſt. Tamen omnes anſas,o-
mnes clauiculas calumniarum, omnes nodos laqueo-
rum aperta veritate dirumpat. Nolite mirari hoc,quia
venit hora *In qua omnes qui in monumentis ſunt.* Quid eui-
dentius,quid expreſsius? Corpora ſunt in monumẽtis:
animæ nõ ſunt in monumentis,nec iuſtorum, nec ini-
quorum. Iuſti anima in ſinu Abrahæ fuit,iniqui anima
apud inferos torquebatur:in monumento,nec illa,nec
illa.Superius quando ait, Venit hora & nunc eſt,obſe-
cro intendite. Noſtis fratres,quia ad panem ventris cũ
labore peruenitur,quanto magis ad panem mentis?Cũ
labore ſtatis & auditis, ſed nos cũ maiore ſtamus & lo
quimur. Si laboramus propter vos,collaborare nõ de-
betis propter eoſdem vos? Superius ergo cum diceret,
venit hora, & adderet,& nũc eſt,quid ſubiecit? Quan-
do mortui audient vocem filij dei, & qui audierint vi-
uent.Nõ dixit,omnes mortui audient, & qui audierint
viuent:mortuos enim iniquos volebat intelligi:& nũ- D
quid omnes iniqui obediunt Euangelio? Aperte dicit
Apoſtolus, ſed non omnes obediunt Euangelio. Ta- Roma.10.
men qui audiunt viuent:quia omnes qui obediunt Eu-
angelio,tranſeunt ad vitam æternam per fidem: nõ ta
men omnes obediunt,& hoc nunc eſt. At vero in fine
omnes qui ſunt in monumentis,hoc eſt, iuſti & iniuſti,
Audient vocem eius,& procedent. Quomodo noluit dice-
re & viuent? Omnes enim procedent, ſed non omnes
viuent.Ideo quippe quod ſupra dixit, Et qui audierint
viuent, in ipſa obeditione vitam æternam intelligi vo
luit & beatam, quam non omnes habebunt qui de mo
numentis procedent. Iam ergo & commemoratione
monumentorum, & expreſsione proceſsionis de mo-
numentis aperte intelligimus corporum reſurrectio-
nem:audient omnes vocem eius & procedent. Et vbi
iudicium,ſi omnes audient,& omnes procedẽt?Quaſi
totum confuſum eſt,nihil video diſcretum. Certe ac-
cepiſti poteſtatem iudicãdi,quia filius hominis es. Ec-
ce aderis in iudicio,reſurgent corpora:de ipſo iudicio
dic aliquid,hoc eſt, de diſcretione malorum & bono-
rũ.Et hoc audi, *Qui bene fecerunt,in reſurrectionem vitæ : qui* E
male egerunt, in reſurrectionem iudicij. Superius cum de re-
ſurrectione mentium & animarum loqueretur, nun-
quid fecit diſcretionẽ? Sed omnes qui audient,viuent,
quia obediendo viuent:at vero reſurgẽdo & procedẽ-
do de monumentis,non omnes ad vitam æternã ibũt,
ſed qui bene fecerũt:qui autem male,ad iudicium. Hic
enim iudicium pro pœna poſuit, & erit diremptio, &
non qualis modo eſt:nam & modo ſeparamur non lo
cis,ſed moribus,affectionibus,deſiderijs,fide, ſpe, cha-
ritate:ſimul enim cum iniquis viuimus,ſed nõ vna vita
eſt omnium.In occulto dirimimur, in occulto ſepara-
mur,quomodo grana in area,non quomodo grana in
horreo.Et ſeparantur grana in area & miſcentur. Sepa
rantur,cum à palea expoliantur:miſcentur, quia non-
dum ventilantur.Tunc aperta erit ſeparatio, ſicut mo-
rum,ſic & vitæ : ſicut ſapientiæ,ita & corporum. Ibunt
qui bene fecerũt,viuere cum angelis dei:qui male ege-
runt,torqueri cum diabolo & angelis eius, & tranſiet
forma ſerui.Ad hoc certe ſe præſentauerat vt faceret iu
dicium : poſt iudicium perget hinc, ducet ſecũ corpus
cui caput eſt, & offeret regnum deo,tũc plane videbi- F
tur forma illa dei,quę nõ potuit videri ab iniquis,quo-
rum viſioni forma ſerui exhibenda erat. Dicit & alibi
ſic,Ibunt iſti in combuſtionem æternam, de quibuſdã
ſiniſtris : iuſti autem in vitam æternã : de qua alio loco
dicit,Hæc eſt autem vita æterna,vt cognoſcant te vnũ
verum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Tũc ibi
apparebit,qui cum in forma dei eſſet,non rapinam ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualem deo:tunc ſe oſtendet, quo-
modo ſe dilectoribus ſuis oſtenſurum promiſit.Qui e- Ioan.14.
nim diligit me,ait, mandata mea cuſtodit: & qui dili-
git me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, &
oſtẽdam meipſum illi.Quibus loquebatur, præſens eis
erat:ſed formam ſerui videbãt, formam autem dei nõ
videbant. Per iumentum ad ſtabulum ducebantur cu-
randi,ſed ſanati videbunt : quia oſtendam,inquit,me-
ipſum illis. Quomodo oſtẽditur æqualis patri,cum di
cit Philippo, Qui me videt, videt & patrem meum?
*Non poſſum ego à meipſo facere quicquã,ſicut audio,iudico,& iu-
dicium meum iuſtum eſt.* Et quia dicturi illi eramus,Si tu iu
dicabis & pater nõ iudicabit,quia omne iudiciũ dedit
filio,non ergo ſecundũ patrem iudicabis:adiecit,Non
poſſum ego à meipſo facere quicquã:ſed ſicut audio,iu
dico,

G dico,& iudiciuoi meum iuſtum eſt. *Quia non quæro vo-*
luntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Certe filius
quos vult viuificat,non quærit voluotatē ſuam,ſed vo
luntatem eius qui miſit illum:nō meam, nō propriam:
non meam , noo filij hominis: oon meam quæ reſiſtat
deo.Faciuot enioi homines voluotatem ſuam,oō dei,
quādo faciunt quod voluot,nō quod iubet deus: quā-
do autem ita faciunt quod volunt , vt tamē ſequantur
voluntatem dei,noo faciunt voluntatem ſuam,quāuis
quod volunt faciant . Volēs fac quod iuberis,atque ita
& hoc facias quod vis, & non volūtatem tuam facies,
ſed voluntatem iubentis. Quid ergo,ſicut audio ita iu
dico?Audit filius,& demonſtrat ei pater, & videt filius
patrem facientē.Et iſta diſtuleramus paulo eoucleſtius
pro viribus pertractare, ſi tēpus oobis peracta lectiooe
& vires remanſerint . Si dicam me poſſe loqui adhuc,
forte & vos audire iam non poteſtis. Item forte auidi-
tate audiendi dicitis,poſſumus. Melius eſt ergo vt ego
ioſirmitatem meam fatear,qui iam fatigatus loqui noo
poſſum,quàm vt vobis bene ſatiatis , adhuc infundam
quod non bene digeratis.Proiode huius promiſsionis
quam ad hodieroum tempus,ſi ſupereſſet, diſtuleram,
H tenete me adiuuāte domioo in craſtinum debitorem.

De eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico vobis, non poteſt
filius à ſe facere quicquā, niſi quod viderit patrem facien-
tem. Quæcunque enim pater facit, hæc eadem & filius fa-
cit ſimiliter. *Tractatus XX.*

VErba domini noſtri Ieſu Chriſti,maxime quæ
Ioaooes commemorat Euangeliſta, qui nō ſi-
oe cauſa ſuper pectus domioi diſcūbebat, niſi
vt ſecreta altioris ſapientiæ eius ebiberet , &
quod amando biberat , euangelizando ructaret,ita ſe-
creta ſuot & profundæ intelligentię,vt omnes turbent
qui peruerſo ſunt corde:& omnes exerceant,qui recto
ſuoi corde . Proinde animaduertat charitas veſtra ad
hæc pauca quæ lecta ſuot.Videam⁹ ſi quo modo poſſu
mus,donante & adiuuāte ipſo,qui verba ſua nobis vo-
luit recitari,quæ tunc audita atq; cōſcripta ſunt,vt mo
do legerētur,quid ſibi velit quod eum audiſtis dicere,
Amen amē dico vobis,nō poteſt filius à ſe facere quicquā,niſi quod
viderit patrem facientem: quæcunque enim pater facit, hæc eadem &
filius facit ſimiliter. Vode autem natus ſit ſermo iſte , cō-
memoraodi eſtis propter ſuperiora lectioois , vbi cu-
I rauerat domious quēdam inter illos, qui in quinq; por
ticibus piſcinæ illius Salomonis iacebant , cui dixerat,
Tolle grabatum tuum,& vade in domum tuam . Hoc
autem fecerat ſabbatis, vnde perturbati Iudæi calūoia-
bantur,quaſi euerſorem & præuaricatorem legis. Tūc
eis dixerat , Pater meus vſque modo operatur , & ego
operor . Illi enim carnaliter ſapientes ſabbati obſerua-
tiooem,putabant dominum poſt laborē fabricati mun
di vſq; ad hunc diem quaſi dormire, & propterea ſan-
ctificaſſe illum diem,ex quo cœpit velut à laboribus re-
quieſcere. Eſt autem ſacramentum ſabbati antiquis pa-
tribus noſtris præceptum,quod nos Chriſtiani ſpirita-
liter obſeruamus,vt ab omni ſeruili opere,id eſt, ab o-
Ioan.8. mni peccato,quia dominus dixit, Omnis qui facit pec
catum ſeruus eſt peccati : abſtioeamus nos,& habeam⁹
quietem io corde ooſtro,id eſt, trāquillitatem ſpirita-
lem.Et quamuis in hoc ſeculo id conemur : ad eam ta-
meo requiem perfectam non perueniemus , niſi cū de
hac vita exierimus . Sed ideo dictum eſt deum requie-
uiſſe , quia iam creaturam nullam coodebat poſtquam
perfecta ſunt omnia.Quietem vero propterea appella-
uit ſcriptura, vt nos admoneret poſt bona opera quie-
turos:ſic enim ſcriptū habemus in Geneſi,Et fecit deus K
omnia bona valde,& requieuit deus die ſeptimo;vt tu Gene.1.
homo cum attendis ipſum poſt bona opera requieuiſ- & 2.
ſe,non tibi ſperes requiem,niſi cum bona fueris opera-
tus . Et quemadmodum deus poſtea quàm fecit hom-
oem ad imaginem & ſiomilitudinem ſuam ſexto die,&
in illo perfecit omnia opera ſua bona valde , requieuit
ſeptimo die: ſic & tibi requiem oō ſperes, oiſi cum re-
dieris ad ſimilitudinem dei, io qua factus es,quam pec
cando perdidiſti.Noo enim dominus laboraſſe dicē-
dus eſt,qui iuſsit & facta ſunt. Quis eſt qui poſt tantam
operis facilitatem , quaſi poſt laborē velit requieſceret?
Si iuſsit,& aliquis ei reſtitit,ſi iuſsit & noo eſt factū , &
vt fieret laborauit, merito dicatur poſt laborē requiem
quæſiuiſſe.Cū vero & in ipſo libro Geneſeos legamus,
Dixit deus,fiat lux,& facta eſt lux:dixit deus, fiat firma-
mentum,& factum eſt firmamentum, & cætera in ver-
bo eius cootinuo facta:cui rei atteſtatur & Pſalmus di-
cens , Ipſe dixit & facta ſunt , ipſe mandauit & creata
ſunt:quomodo per mundum factum,requiem quaſi vt
ceſſaret requirebat, qui in iubendo oūquam laborauе-
rat?Ergo illa myſtica ſūt,& propterea ita poſita,vt oo-
bis requiem ſperemus poſt hāc vitam,ſi bona opera fe- L
cerimus. Ideo dominus retundens impudeotiam & er
rorem Iudæorum, & oſtendens eos oō recte ſapere de
deo,ait illis ſcaodalizatis,quòd ſabbato operabatur ho
minum ſaoitatem , Pater meus vſque modo operatur,
& ego operor . Nolite ergo putare quia ſabbato ita re-
quieuit pater meus,vt ex illo oō operetur, ſed ſicut ipſe
nunc operatur operor & ego: ſed ſicut pater ſioe labo-
re,ſic & filius ſioe labore. Dixit deus & facta ſunt:dixit
Chriſtus languenti , Tolle grabatum tuum,& vade in
domum tuam,& factum eſt. Catholica autem fides ha
bet , quòd patris & filij opera inſeparabilia ſunt . Hoc
eſt quod volo,ſi poſſum, loqui charitati veſtræ : ſed ſe-
cundum illa verba domini , Qui poteſt capere capiat: Matth.19.
qui autem capere nō poteſt,nō mihi adſcribat,ſed tar-
ditati ſuæ,& cōuertat ſe ad illum qui cor aperit , vt in-
fundat quod donat. Poſtremo & ſi quiſquā propterea
non iotellexerit,quia non à me ſic dictū eſt vt dici de-
buit,igooſcat humanæ fragilitati , & ſupplicet diuinæ
bonitati : habemus eoim intus magiſtrū Chriſtū, quic-
quid per aurem veſtrā & os meum capere noo potue-
ritis,in corde veſtro ad eū conuertimioi:qui & me do- M
cet quod loquor, & vobis quēadmodum dignatur di-
ſtribuit,qui nouit quid det & cui det:aderit petēti,ape-
riet pulſanti,etſi forte nō dederit, oemo ſe dicat deſer
tum . Forte enim aliquid dare differt,ſed neminē eſu-
rientem relinquit. Si enim non dat ad horam, exercet
quærentem,noo contemnit petentem. Videte ergo &
attendite quid velim dicere,& ſi forte noo poſsim,ca-
tholica fides hoc habet firmata ſpiritu domini io ſan-
ctis eius,contra omnem hæreticā prauitatem,quia pa-
tris & filij opera inſeparabilia ſunt . Quid eſt quod di-
xi ? Quomodo ipſe pater & filius inſeparabiles ſunt,ſic
& opera patris & filij inſeparabilia ſunt. Quomodo pa
ter & filius inſeparabiles ſunt?quia ipſe dixit,Ego & pa Ioan.10.
ter voum ſumus , quia pater & filius ooo ſunt duo dij,
ſed vnus deus , verbū & cuius eſt verbū,vous & vnicus
deus: vnus pater & filius charitate complexi , voúſqoe
charitatis ſpiritus eorum , vt fiat trinitas pater & filius
& ſpiritus ſanctus . Noo ergo tantum patris & filij,ſed
& ſpiritus ſancti, ſicut æqualitas & inſeparabilitas per-
ſonarum,ita etiā opera ioſeparabilia ſunt . Adhuc pla-
nius dicam,quid ſit,opera inſeparabilia ſunt. Nō dicit

catholica

A catholica fides, quia fecit deus pater aliquid, & fecit filius aliquid aliud: ſed quod fecit pater, hoc & filius fecit, hoc & ſpiritus ſanctus fecit. Per verbum enim facta ſunt omnia: quando dixit & facta ſunt, per verbum facta ſunt, per Chriſtum facta ſunt, In principio enim erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum, omnia per ipſum facta ſunt. Si omnia per verbũ facta ſunt: dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux: in verbo fecit, per verbum fecit. *Gene.1.* Ecce ergo nunc audiuimus Euãgelium, cum reſponderet ſtomachantibus Iudæis, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo: ſic enim ſcriptum eſt in ſuperiori capitulo. Cum ergo tali eorum erranti indignationi dei filius & veritas reſpõderet, ait, *Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem.* Tanquam diceret, Quid ſcandalizati eſtis, quia patrem meum dixi deum, quia æqualẽ me facio deo? Ita ſum æqualis, vt ille me genuerit: ita ſum æqualis, vt non ille à me, ſed ego ab illo ſim. Hoc enim intelligitur in his verbis, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientẽ: hoc

B eſt, quicquid filius habet vt faciat, à patre haber vt faciat: quare habet à patre vt faciat? Quia à patre habet vt filius ſit. [Quare à patre habet vt filius ſit?] quia à patre habet vt poſsit, quia à patre habet vt ſit: Filio enim hoc eſt eſſe quod poſſe: homini nõ ita eſt, ex comparatione humanæ infirmitatis, longe infra iacentis. Vtcũq; corda ſuſtollite, & ne forte aliquis noſtrum attingat ſecretum, & quaſi coruſcatione magnæ lucis horreſcens, ſapiat aliquid, ne inſipiens remaneat, non tamen ſe totũ ſapere putet, ne ſuperbiat & quod ſapuit amittat. Homo aliud eſt quod eſt, aliud quod poteſt. Aliquando enim & eſt homo, & non poteſt quod vult. Aliquando autem ſic eſt homo, vt poſsit quod vult. Itaq; aliud eſt eſſe ipſius, aliud poſſe ipſius: ſi enim hoc eſſet eſſe ipſi⁹, quod eſt poſſe ipſius, cum vellet poſſet. Deus autem cui nõ eſt alia ſubſtantia vt ſit, & alia poteſtas vt poſsit, ſed cõſubſtantiale illi eſt quicquid eius eſt, & quicquid eſt, quia deus eſt, non alio modo eſt, & alio modo poteſt, ſed eſſe & poſſe ſimul habet, quia velle & facere ſimul

C habet. Quia ergo potentia filij de patre eſt, ideo & ſubſtantia filij de patre eſt: & quia ſubſtantia filij de patre eſt, ideo potentia filij de patre eſt. Non alia potentia eſt in filio, & alia ſubſtantia: ſed ipſa eſt potentia quæ ſubſtantia, ſubſtantia vt ſit, potẽtia vt poſsit. Ergo quia filius de patre eſt, ideo dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam: quia non eſt filius à ſe, ideo non poteſt à ſe. Videtur enim quaſi minorem ſe feciſſe cum dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Hic erigit ceruicem hæretica vanitas, eorum ſcilicet qui dicunt filium minorẽ eſſe quàm pater, minoris poteſtatis, poſsibilitatis, non intelligentes myſterium verborum Chriſti. Attẽdat autem charitas veſtra, & videte quẽadmodum in carnali ſuo intellectu modo turbentur in ipſis verbis Chriſti. Hoc autem pauloãte prælocutus ſum, quia omnia peruerſa corda perturbat, ſicut pia corda exercet verbũ dei, maximẽ quod per Ioannem Euangeliſtã dicitur. Alta enim per illum dicuntur, non qualiacunque, non quæ facile intelligãtur. Ecce iam hæreticus ſi forte audit verba iſta, erigit ſe & dicit nobis, Ecce minor eſt fili⁹ quàm pater: ecce audi verba filij, qui dicit, Nõ poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Expecta quemadmodum ſcriptum eſt, Eſto mãſuetus ad *Eccle.5.* audiendum verbum vt intelligas. Puta enim me conturbatum eſſe his verbis, qui dico æqualem poteſtatem

D maieſtatemq; eſſe patris & filij, cum audiui, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Turbatus his verbis quæro abs te, qui iam tibi videris intellexiſſe. Nouimus in Euãgelio, filium ambulaſſe ſuper mare: vbi patrẽ vidit ambulaſſe ſuper mare? Hic iam ille turbatur. Pone ergo quod intellexeras, & ſimul quęramus. Quid ergo facimus? Verba domini audiuimus, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Ambulauit ipſe ſuper mare, pater nũquam ambulauit ſuper mare. Certe non facit filius quicquã, niſi quod viderit patrem faciẽtem. Redi ergo mecum ad id quod dicebã, ne forte ſic intelligẽdum ſit, vt de quæſtione ambo exeamus: nã ego ſecundum fidem catholicam video, quomodo exeam ſine offenſione, ſine ſcandalo: tu autẽ circũcluſus, quæris quà exeas. Quà intraueras vide, forte nõ intellexiſti & hoc quod dixi, quà intraueras vide: ipſum audi dicentẽ, Ego ſum ianua: Non ſine cauſa ergo quæris quà *Ioan.10.* exeas, & nõ inuenis, niſi quia per ianuam non intraſti, ſed per maceriam cecidiſti. Ergo quemadmodum potes, à ruina tua collige te, & intra per ianuã, vt ſine of-

E fenſione intres, & ſine errore exeas. Per Chriſtum veni, nec ex corde tuo afferas quod dicas, ſed quod ille oſtẽdit, hoc loquere. Ecce fides catholica, quemadmodum exit de iſta propoſitione: ambulauit filius ſuper mare, pedes carnis fluctibus impoſuit, caro ambulabat, diuinitas gubernabat. Quando ergo caro ambulabat & diuinitas gubernabat, pater abſens erat? Si abſens erat, quomodo ipſe filius dicit, Pater autem in me manens, *Ioan.14.* ipſe facit opera ſua. Si ergo pater in filio manẽs, ipſe facit opera ſua, ambulatio illa carnis ſuper mare, à patre fiebat, per filium fiebat. Ergo illa ambulatio opus eſt patris & filij inſeparabile: vtrunq; ibi operantem video: nec pater filiũ deſeruit, nec filius à patre diſceſsit. Itaq; quicquid facit filius, non facit ſine patre: quia quicquid facit pater, non facit ſine filio. Exitum eſt hinc, videte quia recte nos dicim⁹ inſeparabilia eſſe opera patris & filij & ſpiritus ſancti. Nam quomodo tu intelligis: ecce fecit deus lucem, & vidit filius patrem facientẽ lucem, ſecundum carnalem intellectũ tuum, quia ideo vis mi-

F norẽ intelligere quia dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem facientẽ. Fecit deus pater lucem: quã aliam fecit filius? Fecit deus pater firmamentum, cœlum inter aquas & aquas, vidit eum filius ſecundum intelligẽtiam tuam tardam & groſſam, quia vidit filius patrem faciẽtem firmamentum & dixit, non poteſt filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit patrem facientem. Da mihi alterum firmamentũ: an tu amiſiſti fundamentum? Superædificati autem ſu- *Ephe.2.* pra fundamẽtum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo lapide angulari exiſtẽte Chriſto Ieſu, pacantur in Chriſto, nec contendunt & errant in hæreſi. Intelligimus ergo lucem factam à deo patre, ſed per filium: [firmamentũ factum à deo patre, ſed per filium.] Omnia ergo per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Excute intelligentiam tuam: nec intelligẽtiam vocandam, ſed planẽ ſtultitiam. Deus pater fecit mundũ: quem fecit filius alterum mundum? Da mihi mundum filij. Iſte in quo ſumus, cuius eſt? Dic nobis, à quo factus eſt? Si dixeris à filio, [non à patre,] erraſti à patre: ſi dixeris à patre, non a filio, reſpondebit tibi Euangelium, Et mundus per eum factus eſt, & mundus eum nõ cognouit. Agnoſce ergo eum per quem factus eſt mũdus, & noli eſſe inter illos qui eum nõ receperunt, qui eum

qui

G qui fecit mundum nó cognouerunt.Inſeparabilia ſunt
ergo opera patris & filij.Sed hoc eſt,non poteſt filius à
ſe quicquam facere,quod eſſet ſi diceret, nó eſt filius à
ſe.Etenim ſi filius eſt:natus eſt,ſi natus eſt, ab illo eſt de
quo natus eſt.Sed tamen æqualem ſibi geouit:nó enim
defuit aliquid generanti: aut tẽpus quæſiuit vt genera-
ret,qui geouit coæternum: aut matrẽ quæſiuit vt gene-
raret,qui de ſe protulit verbũ: aut pater generans ætate
præceſſerat filium,vt minorẽ filium generaret.Et forte
dicit aliquis:quia poſt multa ſecula in ſenectute ſua de⁹
ſuſcepit filium . Sicut pater ſine ſenectute,ſic filius ſioe
incremento. Nec ille ſenuit,nec ille creuit:ſed æqualis
æqualem geouit,æternus æternum.Quomodo,inquit,
aliquis æternus æternum? Quomodo flamma teopo-
ralis generat lucem tẽporalem. Coæua eſt autem flam-
ma geoerãs luci quam generat , nec præcedit tempore
flamma generãs lucem generatam , ſed ex quo incipit
flamma,ex illo incipit lux . Da mihi flamoiam ſine lu-
ce,& do tibi deum patrem ſine filio.Hoc eſt ergo,non
poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit pa-
trem facientem:quia videre filij, hoc eſt natum eſſe de
patre . Nó alia viſio eius & alia ſubſtantia eius:nec alia
H potentia eius,alia ſubſtantia eius: Totũ quod eſt,de pa
tre eſt:totum quod poteſt,de patre eſt:quooiã quod po
teſt & eſt,hoc vnum eſt,& de patre totum eſt.Sequitur
& ipſe in verbis ſuis,& male intelligeotes cóturbat, vt
ad rectum intellectum reuocet errantes. Cum dixiſſet,
nó poteſt filius à ſe facere quicquam , niſi quod viderit
patrem facientem:ne forte carnalis ſubreperet intelle-
ctus , vt auerteret mentem , & faceret ſibi homo quaſi
duos fabros,vnum magiſtrum, alterum diſcipulũ quaſi
attendeotem ad magiſtrum,verbi gratia,facientem ar-
cam, vt quomodo ille fecit arcã , faciet & iſte alteram
arcam ſecundum viſionem quam inſpexit in magiſtro
operãte: Sed ne talia aliquid ſibi duplicaret in illa ſim-
plici diuinitate intellectus carnalis,ſecutus ait, *Quæcũ-
que enim pater facit,hæc eadem & filius facit ſimiliter.* [Non fa-
cit pater alia , & alia filius ſimilia,ſed eadem ſimiliter:]
Non enim ait,quæcunque facit pater,facit & filius alia
ſimilia:ſed,quæcunque,ioquit,pater facit, hæc eadẽ &
filius facit ſimiliter.Quæ ille,hæc & ipſe:Mundum pa-
ter,mundum filius,muodũ ſpiritus ſanctus. Si tres dij,
tres mundi : ſi vnus deus pater & filius & ſpiritus ſan-
I ctus,vous mũdus factus eſt à patre , per filium in ſpiri-
tu ſaocto . Hæc ergo facit filius quæ facit & pater,& nó
diſſimiliter facit,& hæc facit & ſimiliter facit. Iam di-
xerat hæc facit: quare addidit, ſimiliter facit ? Ne alius
prauus intellect⁹ vel error in anima naſceretur. Vides
enim hominis opus , animus eſt in homioe & corpus.
Animus imperat corpori, ſed multũ intereſt inter cor-
pus & animum. Corpus viſibile eſt,animus inuiſibilis.
Ioter potentiam virtutemq; animi,& cuiuſuis licet cœ
leſtis corporis multum intereſt. Imperat tamẽ animus
corpori ſuo,& facit corpus: & quod videtur animus fa
cere,hoc facit & corpus. Videtur ergo corpus hoc idẽ
facere quod animus, ſed nó ſimiliter . Quomodo hoc
idem facit,ſed non ſimiliter facit?Animus verbũ apud
ſe iubet linguæ, & profert verbum quod facit animus.
Fecit animus,fecit & lingua : fecit dominus corporis,
fecit & ſeruus.Sed vt faceret ſeruus, à domino accepit
vt faceret,& iubẽte domino fecit. Hoc idem ab vtroq;
factum eſt:ſed nunquid ſimiliter ? Quomodo nó ſimi-
liter ait aliquis? Ecce verbũ quod fecit animus meus,
manet in me:quod fecit lingua mea, percuſſo aëre trã-
ſiit, & non eſt . Cum dixeris verbum in animo tuo , &
ſonuerit per linguam tuam , redi ad animum tuum , & K
vide quia ibi eſt verbũ quod feciſti.Nunquid ſicut mã
ſit in animo tuo,mãſit in lingua tua? Quod ſonuit per
linguam tuam,fecit lingua ſonans, fecit animus cogi-
tans . Sed quod ſoouit lingua,tranſiit: quod cogitauit
animus,permanet . Hoc ergo fecit corpus , quod fecit
animus,ſed non ſimiliter. Fecit animus quæ tenet ani-
mus:fecit autẽ lingua quod ſonat,& per aërẽ aurẽ ver-
berat . Nunquid ſequeris ſyllabas & facis vt maoeant?
Non ergo ſic pater & filius, ſed hæc eadẽ facit,& ſimi-
liter facit.Si fecit deus cœlũ quod manet:hoc idẽ fecit
filius cœlum quod manet . Si fecit deus pater hominẽ
qui moritur: eũdem filius hominem fecit qui moritur.
Quæcunque fecit pater inſtãtia, † hæc fecit & filius in- † *al ſtãtia.*
ſtantia,quia ſimiliter fecit : & quæcũque fecit pater tẽ-
poralia,hæc eadem fecit filius temporalia: quia non ſo
lum ipſe fecit,ſed & ſimiliter fecit.Pater enim fecit per
filium,quia per verbũ fecit pater omnia. Quære in pa-
tre & filio ſeparationem,nó inuenis : ſed ſi aſſurrexiſti,
tunc non inuenies: ſi aliquid ſupra mentem tuam teti-
giſti,tunc non inuenies : nam ſi in his verſaris quæ ſibi
errans animus facit, cum imaginibus tuis loqueris, oó
cum verbo dei.Fallunt te imagines tuę,trãſcende cor- L
pus & ſape animũ, tranſcende & aoimum,& ſape deũ:
non tangis deum niſi & animũ tranſieris : quanto mi-
nus taogis ſi in caroe mãſeris? Illi ergo qui ſapiunt car
nem, quàm longe ſunt à ſapiendo quod deus eſt : quia
nó ibi eſſent,etiam ſi animum ſaperent. Recedit homo
multũ à deo quando ſapit carnaliter, & multũ intereſt
inter carnẽ & animum : plus tamen iotereſt inter ani-
mum & deum . Tu ſi in animo es,in medio es : ſi infrą
attendis,corpus eſt:ſi ſupra attendis,deus eſt. Attolle te
à corpore,trãſi etiã te. Vide enim quod dixit Pſalmus,
& admoneris quemadmodum ſapiẽdus ſit deus.Factæ *Pſal. 41.*
ſunt,inquit,mihi lachrymę meę panes die ac nocte,cũ
dicitur mihi quotidie,vbi eſt deus tuus.Tanquã paga-
ni dicant:Ecce dij noſtri,deus veſter vbi eſt?Oſtẽdunt
enim illi quod videtur:nos colimus quod nõ videtur.
Et cui oſtẽdamus? Homini qui nó habet vnde videat:
nam vtique ſi ipſi deos ſuos vident oculis:habemus &
nos alios oculos, vnde videamus deum noſtrum . Ipſi
oculi muodaodi ſunt , vt videamus dominũ noſtrum.
Beati enim mundo corde,quia ipſi deum videbũt. Er-
go cum ſe conturbatum dixiſſet, cum dicitur illi quo- M
tidie,vbi eſt deus tuus : hæc meditatus ſum,inquit,quia
dicitur mihi quotidie,vbi eſt deus tuus . Et quaſi volẽs
comprehendere domioum ſuum,hæc meditatus ſum,
ioquit,& effudi ſuper me animã meam. Vt ergo attin-
gerem deum meũ,de quo mihi dicebatur, vbi eſt deus
tuus,non effudi animã meam ſuper carnem meam,ſed
ſuper me. Tranſcendi me vt illum tangerem. Ille enim
eſt ſuper me qui fecit me: Nemo eum attingit , niſi qui
ſe tranſierit.Cogita corpus,mortale eſt,terrenũ eſt,fra-
gile eſt,corruptibile eſt, abiice . Sed forte caro tẽpora-
lis eſt.Alia corpora cogita:cœleſtia corpora cogita,ma
iora,meliora,ſplendida ſunt. Attende & ipſa,velut ful
gura voluuntur ab Oriente ad Occidentem, nó ſtant,
videntur oculis,non ſolum ab homine,ſed etiam à pe-
core.Tranſi & ipſa.Et quomodo,inquies, trãſeo cœle
ſtia corpora,cũ ambulo in terra? Non carne tranſis,ſed
mente: Abiice & ipſa,quãuis luceãt,corpora ſunt:quã-
uis de cœlo fulgeant,corpora ſunt.Veni,quoniam for
te non te putas habere quò eas, cũ conſideras iſta om-
nia:& vltra cœleſtia corpora,quò iturus ſum,inquis,&
quid mente tranſiturus ſum ? Conſideraſti iſta omnia?
Conſide-

A Conſideraui,inquis. Vnde conſideraſti? Ipſe cõſidera-
tor appareat. Ipſe enim cõſiderator,iſtorum omnium
diſcriminator,diſtinctor,& quodammodo appẽſor in
libra ſapientiæ, animus eſt. Sine dubio melior eſt ani-
mus quo iſta omnia cogitaſti,quàm iſta omnia quæ co
gitaſti. Animus ergo iſte ſpiritus eſt nõ corpus: Tranſi
& ipſum. Cõpara corpora ipſi animo primo, vt videas
quò tranſeas. Cõpara illum carni:abſit,nec digneris cõ
parare. Cõpara illum fulgori ſolis, lunæ,ſtellarum, ma-
ior fulgor eſt animi. Primo celeritatẽ animi ipſius vi-
de,vide ſi nõ vehementior ſcintilla eſt animi cogitan-
tis,quàm ſplendor ſolis lucẽtis. Solem orientem tu vi-
des animo, motus ipſius quàm tardus eſt ad animum
tuum? Citius tu potuiſti cogitare quod facturus eſt ſol,
quàm ille facturus eſt. Ab ortu ad Occidentem ventu-
rus eſt,iam ex alia parte cras oritur. Vbi hoc fecit cogi-
tatiò tua,adhuc ille tardus eſt, & tu omnia peragraſti,
magna ergo res eſt animus. Sed quomodo dico,tranſit
& ipſum? Quia ipſe animus mutabilis eſt,quanuis me-
lior ſit omni corpore: modo nouit,modo non nouit:
modo obliuiſcitur,modo recordatur:modo vult, mo-
B do non vult:modo peccat,modo iuſtus eſt. Trãſi ergo
omnem mutabilitatẽ,non ſolum omne quod videtur,
ſed & omne quod mutatur: Trãſiſti enim carnem quę
videtur:tranſiſti cœlum,ſolem,lunam, ſtellasq; quæ vi-
dentur:tranſiſti & omne quod mutatur. Iam enim iſtis
tranſactis veneras ad animum tuum,ſed & ibi inueni-
ſti mutabilitatem animi tui,nũquid mutabilis eſt deus?
Tranſi ergo & animum tuum, effunde ſuper te animã
tuam vt cõtingas deũ,de quo tibi dicitur: Vbi eſt deus
tuus? Ne putes te aliquid facturũ quod homo non poſ-
ſit. Hoc fecit ipſe Ioannes Euangeliſta: Trãſcendit car
nem,tranſcendit terram quã calcabat:tranſcendit ma-
ria quæ videbat, tranſcendit aërem vbi alites volitant,
tranſcendit ſolem,tranſcendit lunam, tranſcendit ſtel
las,tranſcendit omnes ſpiritus qui non videntur, trãſ-
cendit mentem ſuam,ipſam rationẽ animi ſui. Tranſ-
cendens iſta omnia, ſuper ſe effundens animam ſuam,
quò peruenit? Quid vidit? In principio erat verbum,&
verbum erat apud deum. Si ergo ſeparationem nõ vi-
des in luce, quid ſeparationem quæris in opere? Vide
deum,vide verbum eius:inhære verbo dicẽti,quia ipſe
dicens non ſyllabis dicit, ſed ſplendore ſapientiæ ful-
get:hoc eſt dicere,quod dictum eſt de ſapientia ipſius,
C candor eſt lucis æternæ. Attende candorẽ ſolis, in cœ-
lo eſt,& expandit candorem per terras omnes, per ma
ria omnia,& vtiqne corporalis lux eſt. Si ſeparas cãdo-
rem ſolis à ſole, ſepara verbũ à patre. De ſole loquor.
Lucernę vna flammula tenuis,quę vno flatu poſsit ex-
tingui, ſpargit lucem ſuam ſuper cuncta que ſubiacẽt,
vides lucem ſparſam à flammula generatam, emiſsio-
nem vides,ſeparationem nõ vides. Intelligite ergo fra
tres chariſsimi patrem & filium & ſpiritum ſanctũ in-
ſeparabiliter ſibi cohærere, Trinitatẽ hanc vnũ deum,
& omnia opera vnius dei,hæc eſſe patris, hæc eſſe filij,
hæc eſſe ſpiritus ſancti. Cætera quæ ſequuntur quę per-
tinent ad ſermonem ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti
in Euangelio, quoniam & craſtino die ſermo debetur
vobis,adeſtote vt audiatis.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & maiora horum demonſtrabit ei opera, vt vos miremini: vſque ad eum locum vbi ait, Vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem: qui non honorificat filium, non honorificat patrẽ qui miſit illum.

Tractatus XXI.

HEſterno die quantũ dominus donare digna- D
tus eſt,qua potuimus facultate tractauimus, &
qua potuimus capacitate intelleximus, quo-
modo inſeparabilia ſunt opera patris & filij,
nec alia facit pater, alia filius: ſed omnia pater facit
per filium,tanquã per verbum ſuum, de quo ſcriptum
eſt, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt
nihil. Sequẽtia verba hodie videamus,& ab eodẽ do-
mino eius miſericordiam & deprecemur,& ſperemus:
vt primum ſi dignum ipſe iudicat, intelligamus quod
verum eſt. Si autẽ non potuerimus,non eamus in illud
quod falſum eſt. Melius eſt enim neſcire,quàm errare:
ſed ſcire eſt melius quàm neſcire. Itaq; ante omnia co-
nari debemus vt ſciamus: ſi potuerimus,deo gratias: ſi
autem nõ potuerimus interim peruenire ac venire ad
veritatem,nõ eamus ad falſitatem. Qui enim ſumus &
quid tractemus conſiderare debemus. Homines ſumus
carnem portantes,in hac vita ambulantes: & ſi iam de
ſemine verbi dei renati, tamẽ ita in Chriſto innouati,
vt nõdum penitus ab Adam expoliati. Quòd enim no-
ſtrum mortale & corruptibile aggrauat animã,ex Adã
eſſe apparet manifeſtum eſt: quòd autẽ noſtrum ſpiri- E
tale ſubleuat animã, de dei dono & miſericordia eius,
qui vnicum ſuum miſit communicare nobiſcum mor
tem noſtram, & ducere nos ad immortalitatem ſuam.
Hunc habemus magiſtrũ, vt nõ peccemus: & defenſo-
rem ſi peccauerimus, & confeſsi atq; cõuerſi fuerimus:
& interpellatorem pro nobis, ſi quid boni à domino
deſiderauerimus: & datorẽ cum patre,quia deus vnus
eſt pater & filius. Sed loquebatur iſta homo hominibꝰ,
deus occultus,homo manifeſtus, vt manifeſtos homi-
nes faceret deos: & filius dei factus filius hominis, vt
hominũ filios faceret filios dei. Qua hoc arte ſapientię
ſuæ faciat, in eius verbis agnoſcimus. Loquitur enim
paruulis paruus,ſed ipſe ita paruus,vt & magnꝰ,nos au
tem parui,ſed in illo magni. Loquitur enim tanq̃ fons
fouens & nutriens lactentes,& amando creſcentes. Di
xerat: Non poteſt filius à ſe facere quidquam,niſi quod
viderit patrem facientem: Intelleximus autem quia nõ
ſeorſum aliquid pater facit,quod cum viderit aliquid
filiꝰ, faciat & ipſe aliquid tale in ſpecto opere patris ſui:
ſed id quod dixerat: Non poteſt filius à ſe facere quic-
quã,niſi quod viderit patrem facientem: quia de patre
eſt totus filius,& tota ſubſtantia & potentia eius ex illo
eſt,qui genuit eum. Modo autẽ cum dixiſſet,& ſe hæc F
facere ſimiliter quæ facit pater: vt nõ intelligamus alia
facere patrem,alia filium, ſed ſimili potẽtia facere filiũ
eadem ipſa quæ pater facit, cum pater facit per filium,
ſecutus ait quod hodie lectum audiuimus: *Pater enim
diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Rurſus mor
talis cogitatio perturbatur. Demõſtrat pater filio quæ
ipſe facit. Ergo ait aliquis: Seorſum pater facit,vt poſ-
ſit filius videre quod facit. Rurſus occurrunt humanæ
cogitationi tãquam artifices duo, velut ſi faber doceat
filium ſuum artem ſuam, & demonſtret ei quicquid fa
cit, vt poſsit etiam ipſe facere quod viderit patrem fa-
cientem. Omnia,inquit, demonſtrat ei quæ ipſe facit.
Cum ergo pater facit,filius nõ facit, vt poſsit videre fi-
lius quod pater facit. Certe omnia per ipſum facta ſũt,
& ſine ipſo factum eſt nihil. Hinc videamus quemad-
modum pater demonſtrat filio quod facit, cũ pater ni-
hil faciat, niſi quod per filium facit. Quid fecit pater?
Mundum. Itáne factum mundũ demonſtrauit filio,vt
ipſe tale aliquid faceret? Detur ergo mũdus nobis quẽ
fecit filꝰ. Sed & omnia per ipſum facta ſũt, & ſine ipſo
factum

G factum eſt nihil?Et mundus per ipſum factus eſt. Si fa-
ctus per eum eſt mundus, omnia per ipſum facta ſunt,
& nihil facit pater quod non per filium faciat. Vbi de-
mõſtrat filio pater quod facit, niſi in ipſo filio per quẽ
facit? Quis enim locus vbi demõſtretur opus patris fi-
lio, quaſi extra faciat & extra ſedeat, & filiꝰ attẽdat ma-
num patris quemadmodum faciat? Vbi eſt illa inſepa-
rabilis Trinitas? Vbi eſt verbũ de quo dictum eſt, quòd
ipſe eſt virtus & ſapientia dei? Vbi quod de ipſa ſapiẽ-
tia dicit: Cãdor eſt enim lucis æternæ? Vbi quod de il-
la iterum dicitur: Attingit à fine vſq; ad finem fortiter,
& diſponit omnia ſuauiter? Si quid facit pater, per fi-
lium facit. Si per ſapientiam ſuam & virtutem ſuam fa
cit, non extra illi oſtendit quod videat, ſed in ipſo illi
oſtẽdit quod faciat. Quid videt pater, vel potius quid
videt filius in patre vt faciat? Et ipſe poſſum forte dice-
re, ſed da iã qui poſsit capere, aut forte poſſum cogitare
nec dicere, aut forte nec cogitare. Excedit enim nos il
la diuinitas tanquã deus homines, tãquam immortalis
mortales, tãquam æternus temporales. Inſpiret & do-
net de fonte illo vitæ, nunc aliquid irrorare dignetur
& ſtillare in ſitim noſtrã, ne in hac eremo areſcamus.
H Dicamus ei domine, cui didicimus dicere, pater. Aude-
mus enim hoc, quia ipſe voluit vt auderemus: ſi tamen
Malac.1. ſic viuamus, vt nõ nobis dicat: Si dominus ſum, vbi eſt
honor meus? Dicamus ergo illi, Pater noſter. Cui dici-
mus, pater noſter? Patri Chriſti. Qui ergo patri Chriſti
dicit, pater noſter, quid dicit Chriſto niſi frater noſter?
Nũ tamen ſicut Chriſti pater, ita & noſter pater. Nun-
quam enim Chriſtus ita nos coniunxit, vt nullam di-
ſtinctionẽ faceret inter nos & ſe. Ille enim filius æqua-
lis patri, ille æternus cum patre, patriq; coæternus. Nos
autem facti per filiũ, adoptati per vnicũ. Proinde nun-
quã auditum eſt de ore domini noſtri Ieſu Chriſti cum
ad diſcipulos loqueretur, dixiſſe illũ de deo ſummo pa
tre ſuo, pater noſter, ſed aut pater meus dixit, aut pater
veſter, vſque adeo vt quodã loco poneret hæc duo: Va
do ad deum meum, inquit, & deũ veſtrum. Quare non
dixit, deum noſtrũ? Et patrem meum dixit & patrẽ ve
ſtrum, non dixit noſtrum: Sic iungit vt diſtinguat, ſic
diſtinguit vt non ſeiungat. Vnum nos vult eſſe in ſe,
vnum autem patrem & ſe. Quantũcunque ergo intelli
gamus & quantũcunque videamus, etiam cum angelis
I æquati fuerimus, non videbimus ſicut videt filius. Nos
enim & quãdo nõ videmus, ſumus aliquid. Quid aliud
ſumus quando non videmus, niſi non vidẽtes ſumus:
tamen velut non vidẽtes, & vt videamus, cõuertimus
nos ad deum quem videamus, & fit in nobis viſio quæ
nõ erat quando nos tamen eramus. Eſt enim homo nõ
videns, & idem ipſe cum viderit dicitur homo vidẽs.
Non ergo hoc eſt illi videre, quod eſſe hominem: nam
ſi hoc illi eſſet videre quod eſſe hominem, nunquã eſ-
ſet homo niſi videns. Cum vero eſt homo nõ videns,
& quærit videre quod non videt, eſt qui quærat, eſt qui
ſe cõuertat vt videat: & cum ſe bene conuerterit & vi-
derit, fit homo videns, qui prius erat homo nõ videns.
Videre ergo accedit illi, & recedit ab illo. Accedit illi
cum ſe cõuerterit, recedit ab illo cum ſe auerterit. Nũ-
quid ita filius? Abſit. Nunquid fuit filius non videns, &
poſtea factus eſt videns, ſed videre patrem, hoc illi eſt
eſſe filiũ. Nos enim aduertendo ad peccatũ amittimus
illuminationem, & cõuertendo nos ad deum, percipi-
mus illuminationẽ. Aliud eſt enim lumen quo illumi-
namur, aliud nos qui illuminamur. Lumen autem ip-
ſum quo illuminamur, nec auertitur à ſe, nec perdit lu
cere quia lux eſt. Sic ergo demonſtrat pater omnia quę K
facit filio, vt in patre ſit omnia filius. Vidẽdo enim na-
tus eſt, & naſcendo videt: ſed non aliquando non erat
natus, & poſtea natus eſt, ſicut nõ aliquando nũ vidit,
& poſtea vidit: ſed in eo quod eſt illi videre, in eo eſt
illi eſſe, in eo eſt illi natum eſſe, in eo eſt illi permane-
re, in eo eſt illi non mutari, in eo eſt illi ſine initio, & ſi-
ne fine perſiſtere. Nõ ergo carnaliter accipiamus, quia
pater facit opus & demonſtrat filio, & viderit filius o-
pus quod pater facit, & facit illud in alio loco, aut de
alia materia: Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil. Verbũ patris eſt filius, nihil dixit
deus quod non dixit in filio. Dicẽdo enim filio quod
facturus erat pater per filium, ipſum filium genuit per
quem faceret omnia. *Et maiora horum demonſtrabit ei opera*
vt vos miremini. Rurſus hic turbat. Et quis eſt qui digne
perſcrutatur hoc tãtum ſecretum? Sed iam quomodo
nobis loqui dignatus eſt, ipſe aperiat: neq; enim vellet
dicere quod nollet intelligi: Quia dicere dignatus eſt,
ſine dubio excitauit audientiam. Nunquid quem exci-
tauit vt audiret, excitatum deſeret? Diximus vt potui-
mus, non temporaliter ſcire filium, & nec aliud eſſe fi-
lij viſionem, & aliud ipſum filium, ſed ipſam viſionẽ & L
ipſam ſciẽtiam vel ſapientiam patris eſſe filium, eamq;
ſapiẽtiam & eam viſionem æternam eſſe ab æterno, &
ei à quo eſt coæternam, nec ibi per tempus aliquid va-
riari, nec aliquid naſci quod nõ erat, nec aliquid peri-
re quod erat. Diximus hæc vt potuimꝰ. Quid ergo hic
modo facit tempus, vt diceret: maiora his demõſtrabit
ei opera. Idem demonſtraturus eſt, hoc eſt demonſtra-
bit: Aliud eſt demõſtrauit, aliud eſt demonſtrabit. De-
monſtrauit de præterito dicimus, demõſtrabit demõ-
ſtraturũ dicimus. Quid ergo hic agimus fratres? Ecce
quem dixeramus patri coæternum, nihil in illo variari
per tempus, nihil moueri per ſpatia vel momentorum
vel locorum, manere ſemper cum patre, videntem pa-
trem & videndo exiſtentem: rurſus nobis tempora no
minans, demonſtrabit ei, inquit, his maiora. Ergo de-
mõſtraturus eſt aliquid filio, quod nõ nouit filiꝰ? Quid
ergo facimus? Quomodo hoc intelligimus? Ecce do-
minus noſter Ieſus Chriſtus ſurſum erat, deorſum eſt.
Quando ſurſum erat? Quando dixit, quæcunque facit
pater, hæc eadem & filius facit ſimiliter. Vnde modo
deorſum? Maiora his demõſtrabit ei opera. O domine M
Ieſu Chriſte, ſaluator noſter, verbũ dei, per quod facta
ſunt omnia, quid tibi pater demonſtraturus eſt quod
adhuc neſcis? quid te latet patris? quid te latet in patre,
quẽ non latet pater? Quæ opera tibi maiora demõſtra-
turus eſt? aut quibus operibus maiora ſunt quę demon-
ſtraturus eſt? Cũ enim dixit, maiora his debemus prius
intelligere quibus maiora. Recordemur vnde ſermo
iſte proceſsit, quãdo curatꝰ eſt ille qui triginta & octo
annos habebat in infirmitate, & iuſsit eũ ſaluum tolle-
re grabatũ ſuum, & ire in domum ſuam. Hinc enim Iu
dæi cõmoti cum quibus loquebatur, loquebatur verbis
& tacebat intellectu, quodãmodo innuebat intelligẽ-
tibus, cælabat iraſcentibus. Hinc ergo cũ eſſent cõmo-
ti Iudæi, quia hoc ſabbato dominus faceret, dederunt
occaſionem ſermoni huic. Nõ ergo ſic audiamus hæc
tanq̃ obliti quę ſupra dicta ſunt, ſed reſpiciamus illum
lãguidum triginta & octo annorum ſubito factum ſa-
num, admirantibus Iudæis & iraſcentibus: Quærebant
tenebras magis de ſabbato quàm lumen de miraculo.
His ergo indignãtibus loquens ait hoc: maiora his de-
mõſtrabit ei opera. His maiora: Quibus? Quòd vidiſtis
hominem

A hominem factum ſanum, cuius languor durauerat vſq;
ad triginta & octo annos: his maiora pater demõſtra-
turus eſt filio. Quæ ſunt maiora? Sequitur & dicit: Si-
cut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius
quos vult viuificat.) Planè maiora ſunt iſta. Valde enim
plus eſt vt reſurgat mortuus, quàm vt cõualeſcat ægro-
tus. Maiora ſunt iſta. Sed quando ea pater demonſtra-
turus eſt filio? Neſcit enim ea filius, & ille qui loqueba-
tur non nouerat mortuos ſuſcitare? Adhuc habebat di-
ſcere reſuſcitare mortuos, per quem facta ſunt omnia,
qui fecit vt viueremus, qui non eramus? Adhuc habebat
diſcere vt reſuſcitaremur? Quid eſt quod vult dicere?
Deſcendit enim ad nos, & qui pauloante loquebatur vt
deus, cœpit loqui vt homo. Ipſe eſt tamẽ homo qui de⁹,
quia deus factus eſt homo, ſed factus quod non erat, nõ
amittens quod erat. Ergo acceſſit homo, vt eſſet homo
qui erat deus non iam vt homo eſſet, & non eſſet deus.
Audiamus ergo eum & factum, qui audiebamus con-
ditorem. Conditorem quia verbum in principio: factũ,
B quia natum ex virgine Maria. Conditorem ante Abra-
ham, ante Adam, ante terram, ante cœlum, ante omnia
corporalia & ſpiritalia: factum autem ex ſemine Abra-
hæ, ex tribu Iuda, ex virgine Iſraëlitica. Si ergo nouim⁹
hunc qui nobis loquitur, & deum & hominem, intelli-
gamus verba dei & hominis: aliquando enim talia no-
bis dicit quæ pertineant ad maieſtatem, aliquando quæ
pertineant ad humilitatem. Ipſe enim rex excelſus qui
humilis, vt nos humiles faciat excelſos. Quid ergo ait?
Demonſtrabit mihi pater his maiora, vt vos miremi-
ni. Ergo nobis eſt demonſtraturus, non illi. Cum ergo
nobis ſit demonſtraturus pater: propterea dixit, vt vos
miremini. Expoſuit enim quod voluit dicere, demon-
ſtrabit mihi pater. Quare non dixit, demonſtrabit vo-
bis pater, ſed demonſtrabit filio? Quia & nos membra
ſumus filij: & nos membra tanquam quod diſcimus, ip-
ſe diſcit quodammodo in membris ſuis. Quomodo di-
ſcit in nobis? Quomodo patitur in nobis. Vnde ſcimus
quia patitur in nobis, vnde probamus? Ex illa voce de
Acto. 9. & 22. cœlo: Saule Saule quid me perſequeris? Nónne ipſe eſt
C qui iudex in fine ſeculi reſidebit, & iuſtos ad dexteram
Matt. 25. ponens, iniquos autem ad ſiniſtram, dicturus eſt, Veni-
te benedicti patris mei, percipite regnum: Eſuriui enim
& dediſtis mihi mãducare. Cúmque illi reſponderint,
Domine, quãdo te vidimus eſurientem? dicturus eſt eis,
Cum vni ex minimis meis dediſtis, mihi dediſtis. Qui
ergo dixit: Cum vni ex minimis meis dediſtis, mihi
dediſtis: & nunc interrogetur à nobis, & dicamus illi,
Domine quando eris diſcens, cum tu doceas omnia?
Statim enim nobis in fide noſtra reſpondebit: Cum v-
nus ex minimis meis diſcit, ego diſco. Ergo gratulemur
& agamus gratias, non ſolum nos Chriſtianos factos
eſſe, ſed Chriſtum. Intelligitis fratres gratiam dei ſuper
nos capitis: admiramini, gaudete, Chriſti facti ſumus. Si
enim caput ille eſt, nos membra, tot⁹ ille homo & nos.
Ephe. 4. Hoc eſt quod Apoſtolus dicit Paulus, Vt vltra iam non
ſimus paruuli, iactati & circundati omni vento doctri-
næ: ſuperius autem dixerat, Donec occurramus omnes
in vnitatem fidei, in agnitionem filij dei in virum per-
fectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Ple-
nitudo ergo Chriſti caput & membra. Quid eſt caput
& membra? Chriſtus & Eccleſia. Arrogamus enim no-
bis hoc ſuperbe, niſi ipſe dignetur hoc promittere, qui
1. Cor. 12. per Apoſtolum eundem dicit: Vos autem eſtis corpus
Chriſti & membra. Cum ergo oſtendit pater membris
Chriſti, Chriſto oſtendit, fit quoddam miraculum ma-
gnum, ſed tamen verum. Oſtenditur Chriſto quod no- D
uerat Chriſtus, & oſtẽditur Chriſto per Chriſtum. Res
mira & magna eſt: ſed ſcriptura ſic loquitur. Contradi-
cturi ſumus diuinis eloquiis, & non potius intellecturi,
& ex ipſius dono qui ei donauit gratias acturi? Quid eſt
quod dixi, demonſtratur Chriſto per Chriſtũ? Demon-
ſtratur mẽbris per caput. Ecce vide illud in te. Pone te
clauſis oculis velle aliquid tollere, neſcit man⁹ quò eat,
& vtiq; manus tua mẽbrum tuum eſt, non enim à cor-
pore tuo ſeparata eſt, aperi oculos, videt etiam manus
quò eat, demonſtrante capite mẽbrum ſecutum eſt. Si
ergo in te potuit inueniri tale aliquid vt corpus tuũ o-
ſtenderet corpori tuo, & per corpus tuum demõſtratur
aliquid corpori tuo, noli mirari quia dictũ eſt, demon-
ſtratur Chriſto per Chriſtum. Demonſtratur enim ca-
put vt membra videant, & docet caput vt mẽbra diſcãt.
Vnus tamen homo caput & mẽbra: Noluit ſe ſeparare,
ſed dignatus eſt agglutinari. Longe à nobis erat, & mul
tum longe. Quid tam longe, quàm conditũ & conditor?
Quid tam longe, quàm deus & homo? Quid tam lõge,
quàm iuſtitia & iniquitas? Quid tam longe, quàm æter- E
nitas & mortalitas? Ecce quàm lõge erat verbũ in prin-
cipio, deus apud deũ per quem facta ſunt omnia. Quo-
modo ergo factus eſt propè, vt eſſet quod nos, & nos in
illo? Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hoc
ergo eſt nobis demõſtraturus: hoc demõſtrauit diſcipu-
lis ſuis, qui eũ in carne viderunt. Quid eſt hoc? Sicut pa
ter ſuſcitat mortuos & viuificat: Sic & filius quos vult
viuificat.) Aliúſne pater, alius filius? Certe omnia per ip
ſum facta ſunt. Quid dicim⁹ fratres mei? Lazarũ ſuſci-
tauit Chriſtus, quem mortuũ ſuſcitauit pater, vt videret
Chriſtus quemadmodũ Lazarum ſuſcitaret? An quan- Ioan. 11.
do reſuſcitauit Lazarum Chriſtus, nõ eũ reſuſcitauit pa
ter? Et ſine patre fecit filius ſolus? Legite ipſam lectio-
nẽ, & videte quia patrem ibi inuocat vt reſurgat Laza-
rus: ſicut homo inuocat patrẽ, ſicut deus facit cum patre.
Ergo & Lazarus ꝙ reſurrexit, & à patre & à filio ſuſci-
tatus eſt in dono & gratia ſpiritus ſancti, & illud mira-
bile opus Trinitas fecit. Nõ ergo ſic intelligamus, ſicut
ergo pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & fili⁹ quos
vult viuificat, vt alios à patre reſuſcitari & viuificari, a-
lios à filio exiſtimemus, ſed eoſdẽ quos pater ſuſcitat & F
viuificat, ipſos & filius ſuſcitat & viuificat, quia omnia
per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Et vt o-
ſtenderet habere ſe quamuis à patre, datam tamen pa-
tris poteſtatem, ideo ait: Sic & filius quos vult viuificat.
Et vt oſtenderet ibi voluntatem ſuam, & ne quis dice-
ret, ſuſcitat pater mortuos per filium, ſed ille tanquam
potens, iſte tanquam ex aliena poteſtate, tanquam mi-
niſter facit aliquid ſicut angelus, poteſtatem ſignifica-
uit vbi ait: Sic & filius quos vult viuificat: nõ enim vult
pater aliud quàm filius, ſed ſicut illis vna ſubſtantia, ſic
vna voluntas eſt. Et qui ſunt iſti mortui quos viuificat
pater & filius? An ipſi ſunt de quibus diximus, Lazarus, Ioan. 11.
vel filius illius viduæ, vel filia archiſynagogi? Noui- Luc. 7. Marc. 5.
mus enim iſtos à Chriſto domino noſtro ſuſcitatos.
Aliud aliquid nobis vult inſinuare, reſurrectionem ſci-
licet mortuorum, quam omnes expectamus, non illam
quam quidam habuerunt vt crederent cæteri. Reſur-
rexit enim Lazarus moriturus, reſurgemus nos ſem-
per cum Chriſto victuri. Talem reſurrectionem pater
fecit an filius? Immo vero pater per filium, Ergo filius
in patre, & pater in filio. Vnde probamus, quia de iſta
dicit reſurrectione? Cũ dixiſſet, ſicut enim pater ſuſcitat
mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat, ne

G intelligeremus mortuorum reſurrectionem, quam facit ad miraculum,non ad vitam æternam,ſecutus ait: Neque enim pater iudicat quenquam, ſed iudicium omne dedit filio.) Quid hoc eſt? De mortuorum reſurrectione dicebat,quia ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat,ſic & filius quos vult viuificat:vnde continuo tanquam rationem ſubiecit de iudicio dicens:Neque enim pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, niſi quia de reſurrectione dixerat mortuorum, quæ futura eſt in iudicio. Paulo ante putabamus aliquid facere patrem,quod non facit filius,quando dicebat: Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit: tanquam pater faciebat,& filius videbat:Sic erat ſubrepens mẽti noſtræ intellectus carnalis,quaſi pater faceret quod filius non faceret: filius autem videret patrem demonſtrantem,quod fieret à patre. Ergo velut pater faciebat, quod filius non faciebat. Modo iam videmus aliquid facere filium quod non facit pater. Quomodo nos verſat,& mentem noſtram pertractat, huc atque illuc ducit,vno carnis loco remanere nõ ſinit, vt verſando exerceat,exercendo mundet, mundando capaces reddat, capaces factos impleat. Quid de nobis faciũt verba hęc?

H Quid loquebatur? Quid loquitur? Paulo ante dicebat, quia demonſtrat filio pater quicquid facit,videbã quaſi patrem facientem,filium expectantem. Modo rurſus video filium facientem,patrem vacantem: Non enim pater,inquit, iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio.Quando ergo filius iudicaturus eſt,pater vacabit & non iudicabit?Quid eſt hoc? quid intelligam domine?quid dicis qui verbũ dei es?homo ſum.Dicis quia pater non iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio. Lego alio loco te dicente: Ego non iudico quenquã,eſt qui quærat & iudicet. De quo dicis, eſt qui quærat & iudicet,niſi de patre?Ille quærit iniurias tuas, ille iudicat de iniuriis tuis: Quomodo hic pater non iudicat quenquam:ſed omne iudicium dedit filio? Interrogemus & Petrum, audiamus eum loquẽtem in Epiſtola ſua:Chriſtus pro nobis paſſus eſt, inquit,relinquens nobis exemplum,vt ſequamur veſtigia eius, qui peccatum non fecit,nec dolus inuentus eſt in ore eius:qui cũ malediceretur, non maledicebat , cum iniuriam acciperet non minabatur, ſed commendabat illi qui iuſte iudicat:Quomodo verum eſt,quia pater non iudicat quenquam , ſed omne iudicium dedit filio? Turbamur hic,

Ioã.8.

1.Pet.2.

I turbati deſudemus, deſudantes purgemur. Conemur vtcunque donante ipſo, penetrare alta ſecreta verborũ iſtorum. Temere fortaſſe facimus,quia diſcutere & ſcrutari volumus verba dei. Et quare dicta ſunt,niſi vt ſciãtur?Quare ſonuerunt, niſi vt audiantur? Quare audita ſunt,niſi vt intelligantur? Confortet ergo nos & donet nobis aliquid quantum ipſe dignatur, & ſi nondum penetramus ad fontẽ, de riuo bibamus. Ecce ipſe Ioannes nobis tanquam riuulus emanauit, perduxit ad nos de alto verbum,humiliauit,& quodammodo ſtrauit,vt nõ horreamus altum,ſed accedamus ad humilem. Omnino eſt quidam intellectus verus, fortis, ſi quo modo eũ tenere poſſumus,quia pater non iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio . Hoc enim dictum eſt, quia hominibus in iudicio non apparebit niſi filius:Pater occultus erit, filius manifeſtus. In quo erit filius manifeſtus?In forma qua aſcendit: Nam in forma dei cum patre occultus eſt , in forma ſerui hominibus manifeſtus. Non ergo pater iudicat quenquam,ſed in manifeſto omne iudicium dedit filio . Hoc enim dictum eſt, quia hominibus in iudicio non apparebit niſi filius,ſed manifeſto.In quo manifeſto iudicio filius iudicabit,quia ipſe iudicandis apparebit. Euidentius nobis oſtendit ſcriptura,quia ipſe apparebit,Quadrageſimo die poſt reſurrectionem ſuam aſcendit in cœlum, videntibus diſcipulis ſuis,& vox illis angelica, Viri, inquit, Galilæi ,quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Iſte qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum , ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Quomodo eum videbant ire?In carne quam tetigerunt,quam palpauerunt, cuius etiam cicatrices tangendo ſibi probauerunt , in illo corpore in quo cum eis intrauit & exiuit per quadraginta dies,manifeſtans ſe eis in veritate, non in aliqua falſitate, non phantaſmate,non vmbra,non ſpiritu,ſed quemadmodum ipſe dixit non fallens , Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,ſicut me videtis habere. Eſt quidem illud iam corpus dignum cœleſti habitatione , non ſubiacens morti , non mutabile per ætates. Non enim ſicut ad illam ætatem ab infantia creuerat, ſic ab ætate quæ iuuentus erat, vergit in ſenectutem: manet ſicut aſcendit , venturus ad eos quibus antequam veniat , verbum ſuum voluit prædicare . Sic enim veniet in forma humana . Hanc videbunt & impij , videbunt & ad dexteram poſiti , videbunt ad ſiniſtram ſeparati, ſicut ſcriptum eſt , Videbunt in quem pupugerunt . Si videbunt in quem pupugerunt , corpus ipſum videbunt quod lancea percuſſerunt . Lancea non percutitur verbum.In hoc enim impij videre potuerunt quod & vulnerare potuerunt . Latentem deum in corpore non videbũt : poſt iudicium videbitur ab his qui ad dexteram erunt . Hoc eſt ergo quod ait , Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio : quia manifeſtus ad iudicium veniet filius in humano corpore apparẽs, hominibus dicẽs dextris, Venite benedicti patris mei, percipite regnum:dicens ſiniſtris, Ite in ignem æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. Ecce videbitur forma hominis à piis & impiis , à iuſtis & ab iniuſtis,à fidelibus & ab infidelibus, à gaudentibus & à plangentibus,à confiſis & confuſis. Ecce videbitur cum viſa fuerit illa forma in iudicio, & fuerit peractum iudiciũ, vbi dictum eſt, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio:ob hoc , quia filius apparebit in iudicio in forma,quam ex nobis ſuſcepit . Quid poſtea futurum eſt quando videbitur forma dei , quam ſitiunt omnes fideles:quãdo videbitur illud,quod erat in principio verbum deus apud deum , per quod facta ſunt omnia: quando videbitur illa forma dei, de qua dicit Apoſtolus, Cum in forma dei eſſet,nõ rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem deo? Magna enim illa forma vbi æqualitas patris & filij cognoſcitur ineffabilis, incomprehenſibilis,maxime paruulis.Quando videbitur? Ecce ad dexteram ſunt iuſti, ad ſiniſtram ſunt iniuſti. Omnes pariter homines vident filium hominis, vident qui punctus eſt, vident qui crucifixus eſt, vident humiliatum, vident natum ex virgine, vident agnum de tribu Iuda, verbum deum apud deum. Quando videbunt, ipſe erit & tunc, ſed forma ſerui apparebit . Forma ſerui ſeruis demonſtrabitur : forma dei , filiis ſeruabitur. Fiant ergo ſerui filij , qui ſunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promiſſam , quam non videntes martyres crediderunt , pro cuius promiſſione ſanguinem ſuum ſine dubitatione fuderunt . Eant illuc & videant ibi. Quando illuc ibunt? Dicat ipſe dominus: Sic ibunt illi in combuſtionem æternam,iuſti autem in vitam æternam.Ecce vitã ęternam nominauit.Nõquid hoc nobis dixit, quia ibi videbimus & cognoſcemus patrem

4.ſen.diſ.48.ca.ſed cũ

K Act.1.

Luc.24.

L

Ioan.19. Zacha.12. Apoca.1.

Matt.25.

M

Philip.2.

A trem & filium? Quid ſi viuemus in æternum, ſed illum patrem & filium nõ videbimus? Audi alio loco vbi vitã æternam nominauit, & expreſſit quid ſit vita æterna. Noli timere, non te fallo, non ſine cauſa promiſi dile- Ioan. 14. ctoribus meis dicens, Qui habet mãdata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Et qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligã eum, & manifeſtabo meipſum illi. Reſpondeamus domino & dicamus, Quid domine deus noſter magnum, quid magnum nobis demõſtraturus es teipſum? Quid enim? Et Iudæis te demõſtraſti. Nõne te viderunt & qui crucifixerunt? Sed demonſtrabis te in iudicio, cum ſtabimus ad dexteram tuam. Nũquid & illi qui ad ſiniſtrã ſtabunt nõ te videbunt? Quid eſt ꝙ demonſtrabis nobis teipſum? Nunc enim non te videmus cum loqueris? Reſponde: Et demõſtrabo meipſum in forma dei, videtis modo in forma ſerui. Non te fraudabo ô homo fidelis, crede quia videbis, amas & non vides: amor ipſe te perducet vt videas, ama, perſeuera in amando. Non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundaui cor tuum, vt quid enim mundaui cor tuũ, Mat. 5. niſi vt deus à te poſſit videri? Beati enim mundo corde, B quia ipſi deum videbunt. Sed hoc, inquit, ſeruus, tanquã cum domino diſputans, non expreſſiſti cũ dixiſti, Ibunt iuſti in vitam æternam: non dixiſti, ibunt vt videãt me in forma dei, videant patrem cui æqualis ſum. Alibi at- Ioan. 17. tende quid dixit, Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te vnum verum deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Et modo ergo poſt cõmemoratum iudiciũ, quod omne dedit filio pater non iudicans quẽquam, quid futurum eſt? Quid ſequitur? Vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem.) Modo honorificãt patrem, & contemnitur filius: Filius enim videbatur vt ſeruus, pater honorificabatur vt deus. Apparebit & filiꝰ æqualis patri, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificãt patrem. Modo ergo hoc habemus in fide. Nec dicat Iudæus, patrem honorifico, quid mihi eſt cum filio? Reſpondeat illi, Qui non honorificat filium, nõ honorificat patrem.) Mentiris omnino, filium blaſphemas, & patri facis iniuriam. Pater enim filium miſit, tu contemnis quem miſit. Quomodo honorificas mittẽtem, qui blaſphemas miſſum? Ecce, inquit, aliquis miſſus eſt, & maior eſt pater, quia miſit. Recede à carne, vetus C homo ſuggerit vetuſtati, tu in nouo agnoſce nouitatẽ: nouus tibi, ſeculo antiquus, perpetuus, æternus, reuocet ad hoc intellectum. Minor eſt filius, quia miſſus, dictus eſt filius. Miſſionem audio, non ſeparationem. Sed hic, inquit, videmus in rebus humanis: quia maior eſt qui mittit, quàm ille qui mittitur. Sed res humanæ fallunt hominem, res diuinæ purgant. Noli attendere ad res humanas, vbi maior videtur qui mittit, & minor qui mittitur, quanquam & ipſæ res humanæ dicunt contrà teſtimonium. Velut verbi gratia, ſi quis vxorem vellet petere, & per ſe non poſſet, amicum maiorẽ mittit qui ei petat. Et ſunt multa in quibus ipſe maior eligitur, qui mittatur à minore. Quid ergo calumniam vis facere, quia ille miſit, ille miſſus eſt? Sol radium mittit, & non ſeparat: luna ſplendorem mittit, & non ſeparat: lucerna lumen fundit, & non ſeparat. Video ibi miſſionem, & nullam video ſeparationem: nam ſi de rebus humanis quæris exempla, ô hæretica vanitas, quanquã ſicut paulo ante dixi, & ipſæ res humanæ in quibuſdam exemplis coarguunt & vincunt te, tamen attende quàm ſit aliud in rebus humanis, vnde vis ducere exempla ad res diuinas. Homo qui mittit, manet ipſe, & pergit ille qui mittitur. Nunquid pergit homo cum eo quem mittit? Pater autem qui miſit filium, non receſſit à filio. Ip- D ſum dominum audi dicentem, Ecce veniet hora vt Ioan. 16. vnuſquiſque deſcendat ad ſua, & me ſolum relinquetis, ſed non ſolus ſum, quia pater mecum eſt. Quomodo eũ miſit cum quo venit? quomodo eum miſit à quo non receſſit? Alio loco dixit, Pater autem in me manens fa- Ioan. 14. cit opera. Ecce in illo eſt, ecce operatur, non receſſit à miſſo mittens, quia miſſus & mittens vnum ſunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam, & in iudicium non uenit, ſed tranſit à morte in uitam: uſque ad eum locum ubi ait, Sicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt, quòd non quæro uoluntatem meam, ſed uolũtatem eius qui miſit me. Tractatus. XXII.

NVdiuſtertiani & heſterni diei ſermones redditos vobis, ſequitur hodierna euangelica lectio, quam ex ordine pertractemus, non pro eius dignitate, ſed pro viribus noſtris: quia & vos non pro inundantis fontis largitate, ſed pro veſtro modulo capitis. Et nos non tantum dicimus in aures veſtras, E quantum ipſe fons manat, ſed quantum capere poſſumus, quod in veſtros ſenſus traiiciamus, abundantius operante ipſo in cordibus veſtris, quàm nobis in auribus veſtris. Res enim magna tractatur, & nõ à magnis, imò multum à paruis, ſpem tamen & fiduciam dat nobis, qui magnus propter nos factus eſt paruus. Si enim ab illo non exhortaremur, nec inuitaremur ad eum intelligendum, ſi desereret nos tanquam contemptibiles, quia capere non poſſemus diuinitatem ipſius, ſi non caperet in ſe mortalitatem noſtram, & perueniret ad nos vt loqueretur nobis Euangelium, ſi quod in nobis abiectum & minimum eſt, voluit communicare nobiſcum, putamus eum noluiſſe nobis dare magnum ſuum, qui ſuſcepit paruum noſtrum? Hæc dixi, ne quis vel nos reprehendat iſta tractantes, quaſi multum audaces: vel de ſe deſperet, quod poſſit capere dono dei, quod illi dignatus eſt loqui filius dei. Ergo loqui nobis dignatꝰ eſt, debemus credere quia voluit vt intelligatur. Sed ſi non poſſumus, præſtat intellectum rogatus, qui verbũ præſtitit non rogatus. Ecce quæ verborum iſta ſecreta ſunt, attendite, Amen amen dico vobis, quia qui verbum I meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam.) Ad vitam certe æternam omnes tendimus. Et ait, Amen amen dico vobis, qui verbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam. Nunquid ergo audire vos voluit verbum ſuum, & intelligere noluit? Quandoquidem ſi in audiendo & credendo vita æterna eſt, multo magis in intelligendo. Sed gradus pietatis fides, fidei fructus intellectus, vt perueniamus ad vitam æternam, vbi non nobis legatur Euangelium: ſed ille qui nobis modo Euangelium diſpenſauit, remotis omnibus lectionibus & paginis, & voce lectoris & tractatoris, appareat omnibus ſuis purgato corde aſſiſtentibus, & in corpore immortali iam nunquam morituris mundans eos & illuminans, videntes & viuẽtes, in principio erat verbum, & verbũ erat apud deum. Nunc ergo quem quæſiuimus attendamus, & quẽ audiuimus cogitemus. Deus eſt enim Chriſtus: & cum hominibus loquitur: capi ſe vult, faciat capaces: videri ſe vult, aperiat oculos. Nõ tamen ſine cauſa loquitur nobis, niſi quia verũ eſt, quod promittit nobis. Verba mea, inquit, qui audit, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternam. Vt in iudicium non veniat, ſed tranſeat à

G morte ad vitam.) Vbi & quando venimus de morte ad vitam, vt non in iudicium veniamus? In hac vita tranſimus à morte ad vitam: in hac vita quæ nondum eſt vita, hinc tranſimus à morte ad vitam. Quis eſt ille tranſitus? Qui audit verba mea, dixit, & credit ei qui miſit me. Seruas iſta & credis, & tranſis. Et eſt qui ſtando tranſit? Planè eſt: ſtat enim corpore, tranſit mente. Vbi erat, vnde tranſiret? Et quò tranſit? A morte ad vitam. Vide vnum hominem ſtantem, in quo agatur totum hoc quod dicitur. Stat, audit, forte non credebat, audiendo credit: pauloante non credebat, modo credit, quaſi de regione infidelitatis ad regionem fidei tranſitum fecit, motu cordis, non motu corporis: motu in melius, quia iterum qui deſerunt fidem, mouentur in deterius. Ecce in hac vita, quę ſicut dixi, nondum eſt vita, tranſitur à morte ad vitam, vt in iudicium non veniatur. Quare autem dixi, quia nondum eſt vita? Si vita eſſet iſta, non diceret dominus cuidam: ſi vis venire
Matt. 19. ad vitam, ſerua mandata. Non enim ait illi, ſi vis venire ad vitam æternam: non addidit æternam, ſed tantum
H dixit vitam. Nec vita nominanda eſt, quia non eſt vera vita. Quæ eſt vera vita, niſi quæ eſt æterna vita? Audi
1. Tim. 6. Apoſtolum dicentem ad Timotheum, Præcipe diuitibus huius ſeculi, non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo: qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendum, bene faciant diuites, ſint in operibus bonis, facile tribuant, communicent. Vt quid hoc? Audi quod ſequitur, Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Profectò iſta in qua erant, falſa vita eſt: nam vt quid velis apprehendere veram, ſi iam tenes veram? Si autem apprehendenda eſt vera, migrandum eſt à falſa. Et quà migrandum? Quò? Audi, crede, & tranſitum facis de morte ad vitam, & in iudicium non venis. Quid eſt hoc quòd in iudicium non venies? Et quiſquã
2. Cor. 5. melior erit Paulo Apoſtolo, qui ait, Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Chriſti, vt illic recipiat vniſquiſque quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Paulus dicit, Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Chriſti: & tu tibi audes promittere, quia in iudicium non venies? Abſit, inquis, vt ego mihi hoc promittere audeam, ſed credo promittenti. Saluator lo-
I quitur, veritas pollicetur, ipſe dixit mihi, Qui audit verba mea, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternam, & tranſitum facit de morte in vitam, & in iudicium non veniet: Ergo audiui verba domini mei, credidi. Iam infidelis cum eſſem, factus ſum fidelis, ſicut ipſe monuit, tranſij à morte ad vitam, ad iudicium non venio, non præſumptione mea, ſed ipſius promiſſione. Paulus autem contra Chriſtum loquitur, ſeruus contra dominum, diſcipulus contra magiſtrum, homo contra deum, vt cum dominus dicat, quia qui audit & credit, tranſit à morte ad vitam, & in iudicium non venit: dicat Apoſtolus, Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti? Aut ſi ad iudicium non veniat, quid ad tribunal exhibetur? Neſcio quomodo intelligam. Reuelat ergo dominus deus noſter, & per ſcripturas ſuas admonet nos dicens, quot modis intelligatur, quando dicitur in iudicium. Hortor ergo vt attendatis. Aliquando iudicium diſcriminatio dicitur. Secundum illum modum quo dicitur iudicium diſcriminatio, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti, vt illic recipiat homo quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum: ipſa eſt enim diſcriminatio, vt bonis bona, malis mala diſtribuantur. Nam ſi iudicium ſemper in malo acciperetur, non diceret Pſalmus, Iudica me deus. Pſal. 42.
Audit forte aliquis dicentem, Iudica me deus, & miratur. Solet enim homo dicere, ignoſcat mihi deus, parce mihi deus. Quis eſt qui dicat, Iudica me deus? Et aliquando in Pſalmo verſus ipſe in diapſalmate ponitur, qui præbeatur à lectore, & reſpondeatur à populo. Nũc forte alicui cor percutitur, & timet cantare deo & dicere, Iudica me deus: & tamen cantat populus credens, nec putat ſe male optare quod dicitur à diuina lectione, & ſi parum intelligit, credit aliquid boni eſſe quod cantat. Et tamen & ipſe Pſalmus non dimiſit hominem ſine intellectu. Secutus enim verbis poſterioribus oſtẽdit, quale iudicium diceret, quia non eſt damnationis ſed diſcretionis. Ait enim, Iudica me deus. Quid eſt, iudica me deus? Et diſcerne cauſam meam à gente non ſancta. Ergo ſecundum hoc iudicium diſcretionis, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti. Secundum iudicium autem dãnationis, qui audit verba mea, inquit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam,
& in iudicium non veniet, ſed tranſitum facit à morte L
ad vitam. Quid eſt, in iudicium non veniet? In damnationem non veniet. Probemus de ſcripturis, quia dictũ eſt iudicium, vbi pœna intelligitur, quanquam & in hac ipſa lectione paulo poſt audietis ipſum verbum iudicij non poſitum niſi pro damnatione & pro pœna. Tamẽ Apoſtolus dicit quodam loco ſcribens ad eos, qui corpus quod fideles norunt, male tractabant: & propter quod male tractabant, corripiebantur flagello domini.
Ait enim illis: Propterea multi in vobis infirmi & æ- 1. Cor. 11.
groti dormiunt ſufficienter. Multi enim propterea etiã moriebantur. Et ſecutus eſt: Si enim noſipſos iudicaremus, à domino nõ iudicaremur: hoc eſt, ſi noſipſos corriperemus, à domino non corriperemur: cum iudicamur autem à domino, corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Sunt ergo ſecundum pœnam qui iudicantur hic, vt parcatur illis ibi: ſunt quibus parcatur hic, vt abundantius torqueantur ibi: ſunt autem quibus diſtribuuntur ipſæ pœnæ ſine flagello pœnæ, ſi flagello domini correcti non fuerint: vt cum hic contempſerint patrem verberantem, ibi ſentiant iudicem punientem. Ergo eſt iudicium quo miſſurus eſt deus, id eſt, filius dei
in fine diabolum & angelos eius, & omnes infideles & M
impios cum eo. Ad hoc iudicium non venit, qui modo credens tranſitum facit à morte ad vitam: etenim ne putares credendo te non moriturum ſecundum carnẽ, & accipiendo carnaliter diceres tibi: Dominus meus mihi dixit, Qui audit verba mea, & credit ei qui miſit me, tranſiet à morte ad vitã: Ergo ego credidi, non ſum moriturus. Scias te mortem quam debes ſupplicio Adã, perſoluturum, accepit enim ille in quo tũc omnes fuimus morte morieris, nec potes euadere ſententiam diuinam, ſed cum perſolueris mortem veteris hominis, ſuſcipies vitam æternam noui hominis, & tranſitum facies à morte ad vitam. Modo interim fac tranſitũ vitæ.
Quæ eſt vita tua? Fides. Iuſtus ex fide viuit. Infideles, in- Aba. 2. Roma. 1.
quit, mortui ſunt, de quibus dominus ait, Dimitte mor- Matt. 8.
tuos vt ſepeliant mortuos ſuos. Ergo & in hac vita ſunt mortui, ſunt viui, & quaſi oẽs viuunt. Qui ſunt mortui? qui nõ crediderunt. Qui ſunt viui? qui crediderũt. Quid dicitur mortuis ab Apoſtolo? Surge qui dormis. Sed ſõ-
nũ dixit, non mortẽ. Audi ſequentia, Surge qui dormis, Ephe. 5.
& exurge à mortuis. Et quaſi diceret, quò ibo? Et illuminabit te Chriſtus. Iã cũ te credẽtẽ illuminauerit Chriſt⁹, tranſitũ facis à morte ad vitã: mane in eo quò trãſiſti, & nõ venies ad iudiciũ. Exponit illud eni ipſe & ſequitur.

Amen

A Amen amen dico vobis,)ne forte quia dixit,tranſit à morte ad vitam : intelligamus hoc in futura reſurrectione,oſtendere volens quomodo tranſit qui credit:& hoc eſt tranſire de morte ad vitam , tranſire ab infidelitate ad fidem, ab iniuſtitia ad iuſtitiam, à ſuperbia ad humilitatem , ab odio ad charitatem.Nunc autem amē amen dico vobis,quia veniet hora & nunc eſt.Quid euidentius ? Iam certe aperuit quod dicebat , quia modo fit quò nos Chriſtus hortatur:veniet hora, quæ hora & nunc eſt. Quando mortui audient vocem filij dei,& qui audierint viuent.) Iam de his mortuis locuti ſumus. Quid putamus fratres mei , In iſta turba quæ me audit nulli ſunt ne mortui ? Qui enim credunt, & ſecundum veram fidem agunt,viuunt,& mortui non ſunt: qui au- Iacobi.2. Marci.1. tem vel non credunt, vel ſicut dæmones credunt , trementes & male viuentes,filium dei confitentes,& charitatem non habentes , mortui potius deputandi ſunt, & tamen agitur adhuc hora iſta.Non enim hora,de qua locutus eſt dominus , vna erit hora de duodecim horis

B vnius diei : ex quo locutus eſt vſque ad hoc tempus , & vſque ad finem ſeculi,ipſa vna hora agitur, de qua dicit 1.Ioan.2. in Epiſtola ſua Ioannes,Filioli,nouiſſima hora eſt,ergo nunc eſt:qui viuit,viuat:qui mortuus erat,viuat: audiat vocem filij dei qui mortuus iacebat,ſurgat & viuat.Cla- Ioan.11. mauit dominus ad ſepulchrum Lazari,& quatriduanus mortuus reſurrexit. Qui putebat , in auras proceſſit,ſepultus erat, lapis ſuperpoſitus erat. Vox ſaluatoris irrupit duritiam lapidis,& cor tuum ita durum eſt,vt nondum illa vox diuina te rumpat.Surge in corde tuo,procede de ſepulchro tuo . Etenim mortuus in corde tuo, tanquam in ſepulchro iacebas , & tanquam ſaxo malæ conſuetudinis grauaris . Surge & procede , & crede & confitere.Qui enim credit,ſurrexit:qui confitetur,proceſſit.Quare proceſſiſſe dicimus cōfitentem ? Quia antequam confiteretur,occultus erat: cum autem confiteretur,procedit de tenebris ad lucem . Et cum confeſſus fuerit, quid dicetur miniſtris ? Quod dictum eſt ad funus Lazari,Soluite illum,& ſinite abire. Quomodo di- Matt.18. ctum eſt miniſtris Apoſtolis , Quæ ſolueritis in terra,

C ſoluta erunt & in cælo.Venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei,& qui audierint viuent: Ioan.14. vnde viuēt?De vita.De qua vita?De Chriſto.Vnde probamus quia de vita Chriſto?Ego ſum,inquit,via,veritas & vita.Ambulare vis,ego ſum via.Falli nō vis, ego ſum veritas.Mori non vis, ego ſum vita . Hoc dicit tibi ſaluator tuus,non eſt quò eas niſi ad me:nō eſt quà eas niſi per me.Nunc ergo iſta hora agitur, hoc & agitur planè,& omnino nō ceſſatur . Surgunt homines qui mortui erant,tranſibunt ad vitam , ad vocem filij dei viuūt, de illo perſeuerātes in fide ipſius. Habet enim filius vitam, vnde viuant credentes habet. Et quomodo habet? Sicut habet pater.Audi ipſum dicentem, Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.)Fratres,vt potero dicam.Hęc ſunt enim illa verba quæ paruum intellectum perturbant. Quare addidit, in ſemetipſo ? Sufficeret enim vt diceret, Sicut enim pater habet vitam, ſic dedit & filio habere vitam.Addidit,in ſemetipſo:habet enim in ſemetipſo pater vitam , habet & filius in ſemetipſo . Aliquid intelligere nos voluit , in eo quòd ait , in ſemetipſo : & hic ſecretum in verbo, hoc clauſum eſt, pulſemus vt aperiatur.O domine, quid eſt quod dixiſti? In ſemetipſo quare addidiſti?Etenim Paulus Apoſtolus quem viuere feciſti,non habebat vitam?Habebat,inquit,quātum homines mortui vt reuiuiſcant , & ad verbum tuum cre-

dendo tranſeant.Cum tranſierint , non in te habebunt D vitam? Habebunt: nam & ego pauloante dixi, Qui audit verba mea,& credit ei qui me miſit, habet vitam æternam.Ergo illi qui in te credunt,habent vitam: & nō dixiſti , in ſemetipſis . Cum autem de patre loquereris, dixiſti, Sicut pater habet vitam in ſemetipſo : rurſus cū de te loquereris , dixiſti , ſic & filio dedit habere vitam in ſemetipſo.Sicut habet,ſic dedit habere.Vbi habet? In ſemetipſo . Paulus vbi habet ? Non in ſemetipſo, ſed in Chriſto.Tu fidelis vbi habes ? Non in temetipſo,ſed in Chriſto.Videamus ſi hoc dicit Apoſtolus , Viuo autem Gal.2. iam non ego , viuit vero in me Chriſtus : vita noſtra, tanquam noſtra, ideo de voluntate propria noſtra non erit niſi mala, peccatrix, iniqua : vita vero bona de deo in nobis eſt, non à nobis. Chriſtus autem in ſemetipſo habet vitam ſicut pater, quia verbum dei nō modo male viuit,& modo bene viuit: homo autem modo male, modo bene.Qui male viuebat,in vita ſua erat:qui bene viuit,ad vitam Chriſti tranſit.Particeps factus vitæ , nō eras quod accepiſti, & eras qui acciperes: filiꝰ autem dei non quaſi primo fuit ſine vita,& accepit vitam.Si enim ſic illam acciperet, nō eam haberet in ſemetipſo. Quid E eſt enim in ſemetipſo ? Vt ipſa vita ipſe eſſet. Adhuc aliquid planius fortaſſe dicam , Lucernam quiſque accendit , exempli gratia , lucerna illa quantum pertinet ad flammulam quæ ibi lucet , ignis ille habet lucem in ſemetipſo:oculi autem tui, qui lucerna abſente iacebāt, & nihil videbant,iam ipſi habent lucem,ſed non in ſemetipſis.Proinde ſi ſe à lucerna auerterint , tenebrātur: ſi ſe conuerterint,illuminantur. At verò ille ignis quādiu eſt lucet , ſi volueris illi lucem tollere , ſimul & ipſum extinguis:nam ſine luce non poteſt remanere. Sed lux Chriſtus inextinguibilis & coæternus patri , ſemper candens,ſemper lucens,ſemper feruens:nam ſi non ferueret , nunquid diceretur in Pſalmo , Nec eſt qui ſe Pſal.18. abſcondat à calore eius ? Tu autem in peccato tuo frigidus eras,conuertaris vt ferueſcas : ſi receſſeris , frigeſcis.In peccato tuo tenebroſus eras , conuertaris vt illumineris:ſi auerteris te,obſcuraberis. Proinde qui in tenebris eras, cùm illuminaris , non eris lumen , quamuis F ſis in lumine : ait enim Apoſtolus , Fuiſtis enim ali- Ephe.5. quando tenebræ, nunc autem lux in domino. Cùm dixiſſet , nunc autem lux:addidit , in domino . In te ergo tenebræ,lux in domino.Lux quare ? Quia participatione lucis illius es : ſi autem à luce qua illuminaris receſſeris, ad tenebras tuas redis . Non ſic Chriſtus , non ſic verbum dei, ſed quomodo ? Sicut habet pater vitam in ſemetipſo , ſic dedit filio habere vitam in ſemetipſo, vt non participatione viuat , ſed incommutabiliter viuat: & omnino ipſe vita ſit , ſic dedit & filio habere vitam. Sicut habet , ſic dedit . Quid intereſt ? Quia ille dedit, iſte accepit . Nunquid iam erat quando accepit ? Nunquid intelligimus Chriſtum aliquando fuiſſe ſine luce , cùm ipſe ſit ſapientia patris , de qua dictum eſt , Candor eſt lucis æternæ ? Ergo quod dicitur , dedit fi- Sapiē.7. lio,tale eſt ac ſi diceretur , genuit filium : generando enim dedit . Quomodo enim dedit vt eſſet , ſic dedit vt vita eſſet,& ſic dedit,vt in ſemetipſo vita eſſet . Et quid eſt , in ſemetipſo vita eſſet ? Non aliunde vita indigeret , ſed ipſe eſſet plenitudo vitæ , vnde credentes alij viuerent dum viuerent . Dedit ergo illi habere vitam in ſemetipſo, dedit ei tanquam verbo ſuo , tanquam ei qui in principio erat verbū,& verbum erat apud deum. Deinde quia homo factus,quid illi dedit? Et poteſtatē dedit ei iudicium facere,quoniā filius hominis eſt.) Se-

G cundum quòd filius eſt dei, ſicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic & dedit filio vitam habere in ſemetipſo: ſecundum autem quòd filius hominis eſt, poteſtatē dedit ei iudicium faciendi. Hoc eſt quod heſterno die expoſui charitati veſtræ, quia in iudicio homo videbitur, deus autem non videbitur, ſed poſt iudicium videbitur ab his, qui vicerint in iudicio. Ab impiis autem non videbitur deus: quia ergo homo videbitur in iudicio, forma illa, quæ ſic veniet ſicut aſcendit, ideo ſuprà dixerat, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Hoc etiam in iſto loco repetit, cùm dicit, Et poteſtatem dedit ei iudicium faciendi, quoniam filius hominis eſt: tanquam diceres tu, Poteſtatem dedit ei iudicium faciendi: Quare? Quando non habuit iſtam poteſtatem iudicij? Quando in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, quando omnia per ipſum facta ſunt: nunquid non habebat poteſtatem iudicium faciendi? Sed ſecundum hoc dico, poteſtatem dedit ei iudicium faciendi, quia filius hominis eſt. Sed ſecundum hoc accepit poteſtatem iudicandi, quia filius hominis eſt: nam ſecundum quòd dei filius eſt, ſemper habuit hanc poteſtatem. Accepit qui reſuſcitatus eſt, accepit qui natus eſt, accepit qui crucifixus eſt.
H Qui fuit in morte, eſt in vita: verbum dei nunquam in morte, ſemper in vita. Iam ergo de reſurrectione fortè aliquis noſtrum dicebat, Ecce reſurreximus, qui audit Chriſtum, qui credit & tranſit de morte ad vitam, & in iudicium non veniet, Venit hora & nunc eſt, vt qui audit vocem filij dei, viuat: mortuus erat, audiuit, ecce reſurgit. Quid eſt quod dicitur poſtea reſurrectio futura carnis, & reſurrectio corporum mortuorum? Parce tibi, noli præcipitare ſententiam, ne pergas poſt illam. Eſt quidem iſta reſurrectio quæ fit nunc, mortui erant infideles, mortui erant iniqui, viuunt iuſti, tranſeunt à morte infidelitatis ad vitam fidei. Sed noli inde credere nullam futuram poſtea reſurrectionem corporis, crede futurã & reſurrectionem corporis. Audi enim quid ſequatur poſt cõmendatam reſurrectionem iſtam, quæ fit per fidem, ne quis putaret iſtam ſolam eſſe, & incideret in illam deſperationem & errorem hominum, qui peruertebant aliorum ſenſus, dicentes reſurrectionem iam factam eſſe, de quibus dicit Apoſtolus, Et fidē quorundam peruertunt. Credo enim qui talia verba illis dicebant, Ecce dominus vbi ait, Et qui credit in me, (2. Tim. 2.)
I tranſit à morte ad vitam, iam facta eſt reſurrectio in omnibus fidelibus, qui fuerant infideles, quomodo altera dicitur reſurrectio? Gratias deo noſtro, fulcit nutantes, dirigit hæſitantes, confirmat dubitantes. Audi quid ſequitur, quia non habes vnde tibi facias caliginē mortis: ſi credidiſti, totum crede. Quid totum, inquis, credo? Audi quid dicit, Nolite mirari hoc:) quia dedit poteſtatem filio faciendi iudicij. In fine dico, ait, Quomodo in fine? Nolite mirari hoc, Quia veniet hora:) hic non dixit, & nunc eſt. In illa reſurrectione fidei quid dixit? Veniet hora & nunc eſt. In iſta reſurrectione, quia commendat futuram corporum mortuorum, veniet hora dixit, non dixit nunc eſt, quia in fine ſeculi ventura eſt. Et vnde, inquis, mihi probas, quia de ipſa reſurrectione dixit? Si patienter audias, tuipſe tibi modo probabis. Sequamur ergo, Nolite mirari hoc, quia venit hora, In qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij dei, & procedent.) Quid euidētius iſta reſurrectione? Iam dudum non dixerat, qui in monumentis ſunt, ſed mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent. Non dicitur, alij viuent,

alij damnantur, quia omnes qui credunt, viuēt. De monumentis autem quid dixit? Omnes qui ſunt in monumentis audient vocem filij eius, & procedent: non dixit, audient & viuent. Si enim male vixerant & iacebant in monumentis, ad mortem reſurgent, non ad vitam: ergo videamus qui procedēt, licet pauloantè mortui audiendo & credendo viuebant. Non ibi facta eſt diſcretio, non dictum eſt, audient mortui vocem filij dei, & cùm audierint, alij viuent, alij damnantur, ſed omnes qui audierint, viuent: quia qui credunt, viuent, qui habent charitatem viuent, & nemo morietur. De monumentis autem audient vocem, Et procedent.) Quò? Qui bene fecerunt, ad reſurrectionem vitæ: qui male fecerunt, ad reſurrectionem iudicij.) Hoc eſt iudicium, pœna illa de qua pauloantè dixerat, Qui credit in me, tranſiet à morte ad vitam, & in iudicium nō veniet. Non poſſum ego à me facere quicquam, ſicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt.) Si ſicut audis iudicas, à quo audis? Si à patre, certè pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Quoniam tu quodammodo præco patris, vt quod audis dicas. Quod audio, hoc dico, quia quod eſt pater, hoc ſum. L
Dicere enim meum eſſe, eſt: quia verbum patris ſum: hoc enim tibi dicit Chriſtus. Inde de tuo quid eſt, ſicut audio, ita iudico, niſi ſicut ſum? Quomodo enim audit Chriſtus? Fratres, quæramus, rogo vos, Audit Chriſtus à patre? Quomodo illi dicit pater? Vtique ſi dicit illi, verba ad illum facit: omnis enim qui aliquid alicui dicit, verbo dicit. Quomodo pater filio dicit, quando filius verbum patris eſt? Quicquid autem nobis pater dicit, verbo ſuo dicit, verbum patris filius eſt, ipſi verbo quo alio verbo dicit? Vnus eſt deus, vnum verbum habet, in vno verbo omnia continet. Quid eſt ergo. Sicut audio ita iudico? Sicut de patre ſum, ita iudico. Ergo iudicium meum iuſtum eſt, verum eſt. Nam ſi nihil facis ex te, ô domine Ieſu, quomodo ſentiunt carnales, ſi nihil facis ex te? Quomodo pauloantè dixiſti, ſic & filius quos vult viuificat: modo dicis, ex me facio nihil? Sed quid commendat filius, niſi quia de patre eſt? Quid eſt de patre? Non eſſe de ſe. Sed non eſt de ſe filius, ſi de ſe eſſet, filius non eſſet, ſed filius de patre eſt. Pater vt ſit, non eſt de filio, filius vt ſit, de patre eſt, æqualis eſt patri, ſed tamen iſte de illo, non ille de iſto. Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.) Filius vnicus dicit, Nō quæro voluntatem meã, & homines volunt facere voluntatem ſuam. Ille tantùm ſe humiliat, qui æqualis eſt patri, & tantùm ſe extollit, qui in imo iacet, & niſi ei manus porrigatur, non ſurgit. Faciamus ergo voluntatem patris, voluntatem filij, voluntatem ſpiritusſancti, quia trinitatis huius vna voluntas, vna poteſtas, vna maieſtas eſt. Ideo tamē dicit filius, Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, quia Chriſtus non eſt de ſe, ſed de patre ſuo eſt. Quod autem habuit vt homo appareret, de creatura aſſumpſit quam ipſe formauit. M

Ab eo loco, ubi dictum eſt, Si ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meũ non eſt uerum: uſque ad id quod ait, Et non uultis uenire ad me ut uitam habeatis. *Tractatus.* XXIII.

QVodam loco in Euangelio dominus ait, prudentem auditorem verbi ſui ſimilem eſſe debere homini qui volens ædificare fodit altius, donec perueniat ad fundamentum ſtabilitatis petræ, & ibi ſecurus conſtituat quod fabricat, aduerſus impetum

A fluminis,vt cum venerit,repercutiatur potius firmitate
ædificij,quàm impulſu ſuo ruinã faciat illi domui.Pu-
temus ſcripturam dei tanquã agrum eſſe, vbi volumus
aliquid ædificare. Non ſimus pigri, nec ſuperficie con-
tenti, fodiamus altius donec perueniamus ad petram,
petra autem erat Chriſtus. Hodierna lectio de teſtimo-
nio domini nobis locuta eſt, quia non habet neceſſariũ
ab hominib⁹ teſtimonium,ſed habeat maius quàm ſunt
homines, atque id teſtimonium dixit quid ſit. Ope-
ra,inquit,quæ ego facio, teſtimonium perhibẽt de me.)
Deinde adiunxit, Et teſtimonium perhibet de me,
qui miſit me pater.)Ipſa quoq; opera quę facit,à patre ſe
accepiſſe dicit. Teſtimonium ergo perhibent opera, te-
ſtimonium perhibet pater. Nullúm ne teſtimoniũ per-
hibuit Ioannes? Perhibuit planè,ſed tanquam lucerna,
non ad ſatiandos amicos,ſed confundendos inimicos:
Pſal.131. iam enim antea prædictum erat à perſona patris, Para-
ui Lucernam Chriſto meo:Inimicos eius induam con-
fuſione,ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.
Eſto tanquam in nocte poſitus. Attẽdiſti in lucernam,
& miratus es lucernam, & exultaſti ad lumen lucernæ.
B Sed illa lucerna dicit eſſe ſolem in quo exultare debeas,
& quãuis ardeat in nocte,diem te iubet expectare. Non
ergo quia illius hominis teſtimonium non erat opus,
nam vt quid mitteretur ſi non erat opus? Sed ne in lu-
cerna remaneat homo, & lumen lucernæ ſufficere ſibi
arbitretur, ideo dominus nec lucernam illam ſuperflu-
am dicit fuiſſe,nec tamen te dicit in lucerna debere re-
manere. Dicit aliud teſtimonium ſcriptura dei, vbi vti-
que deus perhibuit teſtimonium filio ſuo,& in illã ſcri-
pturam Iudęi ſpem poſuerant in lege ſcilicet dei,mini-
ſtrata ſibi per Moyſen famulum dei. Scrutamini,
inquit, ſcripturam, in qua vos putatis vitam æternam
habere,ipſa teſtimonium perhibet de me,& non vultis
venire ad me vt vitam habeatis)Quid vos putatis ha-
bere in ſcriptura? Vitam æternã. Ipſam interrogate,cui
perhibet teſtimonium, & intelligite quæ ſit vita æter-
na. Et quia propter Moyſen volebant repudiare Chri-
ſtum,tãquam aduerſarium inſtitutis, præceptisq; Moy-
ſi,rurſus eoſdem ipſe conuincit,tanquam de alia lucer-
C na. Omnes enim homines lucernæ,quia & accendi poſ-
ſunt & extingui. Et lucernæ quidem cum ſapiunt, lu-
cent, & ſpiritu feruent: nam & ſi ardebant & extinctæ
ſunt,etiam putent. Permanſerunt enim ſerui dei lucer-
næ bonæ,ex oleo miſericordię illius,nõ ex viribus ſuis.
Gratia quippe dei gratuita, illa oleum lucernarum eſt.
1.Cor.15. Plus enim illis omnibus laboraui, ait quædam lucerna.
Et ne viribus ſuis ardere videretur, adiunxit, Non au-
tem ego,ſed gratia dei mecum. Omnis ergo prophetia
ante domini aduẽtum, lucerna eſt. De qua dicit Petrus
2 Pet.1. apoſtolus, Habemus certiorem propheticum ſermonẽ,
cui bene facitis intendentes quemadmodum lucernæ
lucenti in obſcuro loco, donec dies luceſcat, & lucifer
oriatur in cordibus veſtris. Lucernæ itaque prophetę,&
omnis prophetia vna magna lucerna. Quid Apoſtoli?
Non lucernæ etiam ipſi? Planè lucernæ. Solus enim ille
non lucerna: non enim accenditur & extinguitur,quia
ſicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio ha-
bere vitam in ſemetipſo. Lucernæ ergo & Apoſtoli, &
gratias agunt, quia & accenſæ lumine veritatis ſunt, &
feruent ſpiritu charitatis, & ſuppetit illis oleum gratiæ
dei. Si non eſſent lucernæ, non diceret illis dominus,
Matth.5. Vos eſtis lumen mundi. Nam poſteaquam dixit, Vos e-
ſtis lumen mundi: oſtendit ne tale lumen ſe putarent,
Ioan.1. quale dictum eſt, Erat lumen verum, quod illuminat

omnem hominem venientem in hunc mundum: tunc D
autem hoc de domino dictum eſt, cum à Ioanne di-
ſtingueretur. De Ioanne quidem Baptiſta dictum erat,
Non erat ille lumen, ſed vt teſtimonium perhiberet de
lumine. Et ne diceres,quomodo lumen nõ erat, de quo
Chriſtus dicit,quia lucerna erat? In comparatione alte-
rius luminis non erat lumen: Erat enim verum lumen,
quod illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum. Ergo cum & diſcipulis diceret, Vos eſtis lu-
men mundi: ne ſibi aliquid tributum putarent: quod de
ſolo Chriſto intelligẽdum eſſet,& ita lucernæ vento ſu-
perbiæ extinguerentur,cũ dixiſſet, Vos eſtis lumẽ mun-
di: continuo ſubiunxit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſu
pra montem conſtituta,neque accendunt lucernam, &
ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt lu-
ceat omnibus qui in domo ſunt. Sed quid ſi Apoſtolos
non dixit lucernam, ſed accenſores lucernæ quam po-
nerent ſuper candelabrum? Audi quia ipſos dixit lucer-
nam, Sic luceat,inquit,lumen veſtrum coram homini-
bus, vt videntes bona opera veſtra glorificent non vos,
ſed patrẽ veſtrum qui in cœlis eſt. Ergo & Moyſes per-
hibuit teſtimonium Chriſto,& Ioannes perhibuit teſti- E
monium Chriſto,& cæteri prophetæ & Apoſtoli perhi-
buerunt teſtimonium Chriſto. His omnib⁹ teſtimoniis
præponit teſtimonium operum ſuorum, quia & per il-
los non niſi deus perhibuit teſtimonium filio ſuo. Sed
perhibet alio modo deus teſtimonium filio ſuo. Per ip-
ſum filium ſuum indicat deus filium, indicat ſe per fi-
lium,ad hunc ſi potuerit homo peruenire, nec lucernis
indigebit, & vere fodiendo altius ædificium perducet
ad petram. Facilis eſt ergo fratres hodierna lectio, ſed
propter heſternũ debitum, ſcio enim quid diſtulerim,
non abſtulerim, & dominus dignatus eſt donare, e-
tiam hodie loqui ad vos. Recordamini quid repoſcere
debeatis, ſi forte aliquo modo ſeruata pietate & ſalubri
humilitate, extẽdamus nos non aduerſus deum, ſed ad
deum,& leuemus ad eum animam noſtram, effunden-
tes eam ſuper nos, ſicut ille in Pſalmo, cui dicebatur,
Vbi eſt deus tuus? hæc, inquit, meditatus ſum, & effudi Pſal.41.
ſuper me animam meam. Leuemus ergo animam no-
ſtram ad deum,non contra deum, quia & hoc dictũ eſt,
Ad te domine leuaui animam meam. Et leuemus adiu- Pſal.24.
uante ipſo,quia grauis eſt: Vnde autem grauis eſt? Quia F Sapien.9.
corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & depri-
mit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Ne
forte ergo poſsimus ſenſum noſtrum à multis colligere
ad vnum,& euulſum à multis leuare ad vnũ: quod qui-
dem nõ poterim⁹, vt dixi, niſi adiuuet ille qui ad ſe vult
leuari animas noſtras, & contingamus ex aliqua parte,
quomodo verbum deus vnicus patri coæternus & coę-
qualis patri, non faciat niſi quod viderit patrem faciẽ-
tem,cùm tamen pater ipſe non faciat aliquid niſi per fi-
lium videntem. Videtur mihi quomodo dominus Ie-
ſus in hoc loco magnum quiddã inſinuare volens in-
tentis,& infundere capacib⁹, incapaces autem excitare
ad ſtudium, vt nondum intelligentes bene viuendo ca-
paces fiant: inſinuauit nobis animam humanam & mẽ-
tem rationalem, quæ ineſt homini, non ineſt pecori,
non vegetari, non beatificari, non illuminari, niſi ab
ipſa ſubſtantia dei, eámque animam facere aliquid per
corpus & de corpore, atque habere ſubiectum corpus,&
per corporalia mulceri poſſe ſenſus corporis vel offen-
di,& propter hoc, id eſt propter conſortium quoddã a-
nimæ & corporis in hac vita atq; complexu, delectari a-
nimã lenitis, vel contriſtari offenſis corporis ſenſibus,

 beatitu-

G beatitudinem tamen eius qua fit beata ipſa anima,non
fieri niſi participatiõe illius vitæ ſemper viuæ, incom-
mutabilis,æternæq; ſubſtantiæ,quæ deus eſt, vt quomo-
do anima quæ inferior deo eſt,id quod ipſa inferius eſt,
hoc eſt corpus,facit viuere,ſic eandem animã non facit
beatè viuere,niſi quod ipſa anima eſt ſuperius.Superior
enim anima quàm corpus,& ſuperior quàm anima de^9.
Anima vt præſtet aliquid inferiori, præſtatur illi à ſu-
periore.Seruiat domino ſuo, ne cõculcetur à ſeruo ſuo.
Hæc eſt fratres mei,religio Chriſtiana, quæ prædicatur
per totum mundum horrentibus inimicis, & vbi vin-
cuntur murmurantibus,vbi præualent ſæuientib^9.Hæc
eſt religio Chriſtiana,vt colatur vnus deus, non multi
dij:quia non facit animã beatam niſi vnus deus. Parti-
cipatione dei fit beata, nõ participatione ſanctæ animæ
fit beata infirma anima, nec participatione angeli fit
beata ſancta anima:ſed ſi quærit beata eſſe infirma ani-
ma,quærat vnde beata ſit ſancta anima: Nõ enim bea-
tus efficeris ex angelo tu, ſed vnde angelus, inde & tu.
His præmiſſis atque firmiſsimè conſtitutis,animam ra-
tionalem non beatificari,niſi à deo, corpus nõ vegetari
H niſi per animam, atque eſſe quãdam medietatem inter
deum & corpus, animã. Intendite ergo & recolite me-
cum,non hodiernam, de qua ſufficienter locuti ſumus,
ſed heſternam lectionem,quam ecce iam triduo verſa-
mus atque tractamus,& pro viribus fodimus,donec ad
petram perueniamus. Verbum Chriſtus,& verbum dei
Chriſtus:apud deum, verbum Chriſtus,& deus verbum
Chriſtus, & deus & verbum vnus deus.Illuc perge ani-
ma contemptis cæteris,vel etiam tranſcenſis. Illuc per-
ge,nihil potẽtius iſta creatura, quæ mens dicitur ratio-
nalis,nihil hac creatura ſublimius. Quicquid ſupra iſtã
eſt,iam creator eſt.Dicebam autem quia verbum Chri-
ſtus,& verbum dei Chriſtus, & deus verbum Chriſtus,
ſed nõ tantum verbum Chriſtus,quia verbum caro fa-
ctum eſt,& habitauit in nobis: ergo & verbum & caro
Philip.2. Chriſtus. Cùm enim in forma dei eſſet,non rapinã ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualem deo.Et quid nos in imo,qui
nõ poteramus infirmi & humi repentes attingere deũ?
Nunquid relinquendi eramus?Abſit. Semetipſum exi-
naniuit,formam ſerui accipiens: non ergo formam dei
amittens.Factus eſt ergo homo qui erat deus, accipien-
I do quod non erat,non amittendo quod erat. Ita factus
eſt homo deus. Ibi habes aliquid propter infirmitatem
tuam, ibi habes aliquid propter perfectionem tuam, e-
rigat te Chriſtus per id quod homo eſt, ducat te per id
quod deus & homo eſt, perducat te ad id quod de^9 eſt.
Et tota prædicatio diſpenſatioq; per Chriſtum hæc eſt,
fratres,& alia non eſt,vt reſurgant animæ, reſurgant &
corpora. Vtrunque quippe mortuum erat,corpus ex in-
firmitate, anima ex iniquitate. Reſurget anima ab ini-
quitate per id quod deus eſt,reſurget corp^9 à corruptio-
ne per id quod homo eſt. Animæ reſurgunt per ſubſtã-
tiam dei,corpora per diſpenſationem humanam. Quia
vtrunque mortuum erat,reſurgat vtrũque. Quid vtrũ-
que?Anima & corpus.Per quid ergo anima niſi per deũ
Chriſtum? Per quid corpus, niſi per hominem eundem
Chriſtum? Erat enim & in Chriſto anima humana,to-
ta anima,non irrationale tantum animæ, ſed etiam ra-
tionale quod mens dicitur. Fuerunt enim quidam hæ-
retici,& pulſi ſunt ab Eccleſia, qui putarent non habere
mentem rationalem corpus Chriſti, ſed quaſi animam
beluinam:excepta quippe rationali mente vita beluina
eſt.Sed quia expulſi ſunt,& veritate expulſi ſunt: accipe
totum Chriſtum, verbum,mentem rationalem, & car-
nem:hoc totũ Chriſtus eſt. Reſurgat anima tua ab ini- K
quitate per id quod deus eſt, reſurgat corpus tuũ à cor-
ruptione per id quod homo eſt.Proinde chariſsimi,au-
dite magnam lectionis huius, quantum mihi videtur,
profunditatem,& videte quemadmodum loquatur hic
Chriſtus, nihil aliud quàm quare venerit Chriſtus, vt
reſurgant animæ ab iniquitate,reſurgant corpora à cor-
ruptione.Iam dixi animæ per quid reſurgant,per ipſam
ſubſtantiam dei:corpora per quid reſurgant, per diſpẽ-
ſationem humanam domini noſtri Ieſu Chriſti. A-
men amen dico vobis,non poteſt à ſe filius facere quic-
quam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæcun-
que enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.) Cœ-
lum,terram,mare,quæ in cœlo,quæ in terra, quæ in ma
ri, viſibilia, inuiſibilia, animalia in terris, fruteta in a-
gris,natantia in aquis, in aëre volantia, in cœlo lucen-
tia.Præter hæc omnia,angelos,virtutes,ſedes,domina-
tiones, principatus, poteſtates; omnia per ipſum facta
ſunt. Nunquid fecit omnia hæc deus pater, & deus de-
monſtrauit ea facta filio,vt & ipſe faceret alterum mũ-
dum his omnibus plenum?Non vtique.Sed quid?Quę- L
cunque enim ille fecerit, hæc & non alia, ſed hæc & fi-
lius,nec diſsimiliter, ſed ſimiliter facit. Pater enim
diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.)
Demonſtrat pater filio vt animæ ſuſcitentur, quia per
patrem & filium animæ ſuſcitantur. Nec poſſunt viue-
re animæ, niſi earum vita ſit deus. Si ergo non poſſunt
viuere animæ, niſi earum vita ſit deus, ſicut ipſæ ſunt
vita corporum,quod demõſtrat pater filio,id eſt, quod
facit per filium facit: non enim faciendo demonſtrat
pater filio, ſed demonſtrando facit per filium. Videt e-
nim filius patrem demonſtrantem antequam aliquid
fiat, & ex demoſtratione patris & viſione filij,fit à pa-
tre per filium:ſic animæ ſuſcitantur, ſi potuerint videre
iſtam vnitatis coniunctionem, patrem demonſtran-
tem, filium videntem, & per patris demonſtrationem
& filij viſionem fieri creaturam: atque id fieri per patris
demonſtrationem & filij viſionem, quod nec pater ſit,
nec filius,ſed infra patrem & filium, quicquid fit à pa-
tre per filium. Quis hoc videt? Ecce iterum ad carnales
ſenſus,ecce rurſus humiliamus nos, & deſcendimus ad
vos,ſi tamen aliquid aliquando aſcenderamus à vobis. M
Vis demonſtrare aliquid filio tuo, vt faciat quod facis,
facturus es tu & ſic demonſtraturus. Quod igitur fa-
cturus es quod demonſtres filio, non vtique facis per
filium,ſed tu ſolus facis quod ipſe factum videat, & a-
liud tale ſimiliter faciat? Non eſt hoc ibi. Quid pergis
ad ſimilitudinem tuam, & deles in te ſimilitudinem
dei? Ibi omnino non eſt hoc.Inueni aliquid quomodo
demonſtres filio tuo quod facies antequam facis, vt cũ
demonſtraueris, per filium facias hoc quod facis. Iam
forte quaſi occurrit tibi,Ecce,inquis, cogito facere do-
mum, & volo vt per filium meum fabricetur, antequã
eam ipſe fabricem oſtendo filio meo quod facere volo,
& facit ipſe,atque ego per ipſum, cui oſtendi voluntatẽ
meam. Receſsiſti quidẽ à priſtina ſimilitudine, ſed ad-
huc iaces in magna diſsimilitudine.Ecce enim antequã
facias domum,indicas filio tuo,& demonſtras quid fa-
cere velis, vt te demonſtrante antequam facias, faciat
ipſe quod demõſtraueris,& tu per ipſum. Sed verba di-
cturus es filio tuo,inter te & ipſum verba curſura ſunt,
& inter demonſtrantem & videntem, vel loquentem
& audientem ſonus articulatus volat,qui non eſt quod
tu,nõ eſt quod ipſe: ſon^9 quippe ille qui exit de ore tuo,
& verberato aëre tangit aurem filij tui,& impleto ſenſu
audiendi

Reſumit hic Aug. quod in 4. tractatibus expoſitũ eſt amplius exponẽdum.

A audiendi perducit ad cor cogitationẽ tuam:ſonus ergo
ille nõ eſt ipſe tu,nõ eſt ipſe filius tuus. Signum datũ eſt
ab animo tuo animo,filij tui,quod ſignũ nõ eſt,nec ani-
mus tuus,nec anim⁹ filij tui,ſed aliud aliqd.Itáne puta-
mus patrẽ deũ locutũ eſſe cũ filio?Fuerũt verba inter deũ
& verbũ,quomodo iſtud eſt?An quicquã vellet pater di
cere filio?Si vellet verba dicere, ipſe filius eſt verbũ pa-
tris.Nunquid per verbũ loqueretur ad verbum?An quia
filius magnũ verbum,minora verba curſura erant inter
patrem & filium, ſonus aliquis & quaſi creatura quædã
temporalis atque volatica, exitura erat ex ore patris, &
percuſſura aurem filij? Nunquid habet deus corpus, vt
quaſi ex eius labiis pcedat, & habet aures corporis ver-
bum,in quas ſonus veniat?Remoue omnia corporalia,
ſimplicitatem vide,ſi ſimplex es.Quomodo autem eris
ſimplex? Si te non mundo implicaueris, ſed ex mundo
explicaueris, explicando enim te ſimplex eris,& vide ſi
potes quod dico,aut ſi non potes, crede quod nõ vides.
Dicis filio tuo,verbo dicis: verbum quod ſonat,nec tu
es,nec filius tuus.Habeo,inquis,aliud quo oſtendam:ita
enim eſt,inquis,eruditus filius meus, vt nec loquentem
B me audiat,ſed nutu oſtẽdo ei quod faciat.Ecce nutu o-
ſtende quod vis, certe animus tuus vult oſtẽdere quod
in ſe habet.Vnde facis nutum?De corpore ſcilicet & la-
biis,vultu,ſuperciliis,oculis,manibus, hæc omnia non
ſunt quod animus tuus, etiã iſta media ſunt. Intellectũ
eſt aliquid per hęc ſigna quæ non ſunt quod anim⁹ tuus
nec quod animus filij tui,ſed hoc totum quod corpore
agis infra animum tuum eſt, & infra animum filij tui,
nec poteſt cognoſcere animum tuũ filius tuus, niſi de-
deris ei ſigna de corpore.Quid igitur facio?Nõ eſt hoc
ibi,ſimplicitas ibi eſt.Pater oſtendit filio quod facit, &
oſtendẽdo filium gignit. Video quid dixerim, ſed quia
video & quibus dixerim, fiat in vobis intellectus iſte
quandoque.Nunc ſi non poteſtis comprehendere quid
ſit deus,vel hoc comprehendite quid non ſit deus: mul
tum profeceritis, ſi non aliud quàm eſt de deo ſenſeri-
tis:nõdum potes peruenire ad quid ſit,perueni ad quid
non ſit.Non eſt deus corpus,non terra,non cœlum,non
luna,non ſol,non ſtellæ,non corporalia iſta: ſi enim nõ
cœleſtia,quãto minus terrena?Tolle omne corpus. Ad-
Ioan.4. huc audi aliud,Nõ eſt de⁹ mutabilis ſpiritus: nã fateor,
& fatendũ eſt,quia Euangelium loquitur,Deus ſpiritus
eſt. Sed tranſi omnẽ mutabilem ſpiritum, tranſi ſpiritũ
C qui modo ſcit,modo neſcit,modo meminit,modo ob-
liuiſcitur,vult quod nolebat,nõ vult quod volebat,ſiue
patiatur iã iſtas mutabilitates,ſiue pati poſſet: trãſi hæc
omnia,non inuenies in deo aliquid mutabilitatis, non
aliquid quod aliter nũc eſt,aliter pauloante fuerit : nam
vbi inuenis aliter & aliter, facta eſt ibi quædam mors:
mors enim eſt,non eſſe quod fuit.Immortalis enim di-
citur anima: eſt quidem, quia viuit ſemper anima, &
eſt in illa quædam vita permanens, ſed mutabilis vita.
Secundum mutabilitatem vitæ huius & mortalis dici
poteſt,quia ſi viuebat ſapienter,& deſipit,mortua eſt in
deterius:ſi viuebat inſipiẽter & ſapit,mortua eſt in me-
lius:nam eſſe mortem in deterius, eſſe mortem in me-
lius ſcriptura nos docet.Vtiq; in deterius mortui erant:
Matth.8. de quib⁹ dicitur.Sine mortuos, ſepeliant mortuos ſuos:
Ephes.5. &,Exurge qui dormis,& exurge à mortuis,& illumina-
bit te Chriſtus . Et de hac lectione quando mortui au-
dient,& qui audierint viuẽt, in deterius mortui erant,
ideo reuiuiſcunt. Reuiuiſcendo moriuntur in melius,
quia & reuiuiſcendo nõ erunt quod erant : nõ eſſe autẽ
quod erant mors eſt . Sed forte ſi in melius eſt, non ap-
pellatur mors:appellauit autem illam mortem Apoſto- D
lus,Si autem mortui eſtis cum Chriſto ab elemẽtis hu- Coloss.2.
ius mundi,quid adhuc velut viuentes de hoc mũdo de-
cernitis?Et iterum,Mortui enim eſtis,& vita veſtra ab- Colos.3.
ſcondita eſt cum Chriſto in deo, Mori nos vult vt vi-
uamus,quia viximus vt moreremur. Quicquid ergo &
à meliore in deterius,& à deteriore in melius moritur,
nõ eſt hoc deus, quia neque in melius ire poteſt ſumma
bonitas,neque in deterius vera æternitas. Vera autẽ æ-
ternitas eſt,vbi temporis nihil eſt. Erat autẽ modo hoc,
& modo illud,iam tempus admiſſum eſt,ęternum non
eſt.Nam vt noueritis, quia nõ ſic deus immortalis quo-
modo anima,certe immortalis eſt anima:quid ergo eſt 1.Tim.6.
quod ait Apoſtolus de deo,Qui ſolus habet immortali-
tatem:niſi quia hoc aperte dixit,ſolus habet incommu-
tabilitatem,quia ſolus habet veram æternitatem, ergo
ibi nulla mutabilitas. Agnoſce in te aliquid quod volo
dicere intus:intus in te,nõ in te quaſi in corpore tuo,nã
& ibi poteſt dici in te.In te eſt enim ſanitas,in te quæli-
bet ætas,ſed ſecundum corpus in te eſt manus,pes tuus:
ſed aliud eſt in te intus, aliud in te tanquã in veſte tua.
Sed relinque foris & veſtem tuam & carnem tuam, de-
ſcende in te,adi ſecretarium tuum, mẽtem tuam,& ibi
vide quod volo dicere ſi potueris. Si eni tu ipſe à te lõ- E
ge es,deo propinquare vnde potes? Dicebam de deo,&
intellecturum te arbitrabaris. De anima dico, de te di-
co,intellige,ibi te probabo.Non enim valde longe per-
go in exempla, quãdo de mente tua volo aliquã ſimili-
tudinem dare ad deum tuum, quia vtiq; nõ in corpore,
ſed in ipſa mente factus eſt homo ad imaginem dei. In
ſimilitudine ſua deum quæramus,in imagine ſua crea-
torem agnoſcam⁹. Ibi intus,ſi potuerimus, inueniamus
hoc quod dicimus,quomodo demonſtret pater filio, &
filius videat quod demonſtrat pater,antequam fiat ali-
quid à patre per filium. Sed cum dixero & intellexeris,
nec ſic putes iam illud aliquid tale eſſe, vt ſerues ibi pie-
tatem,quã volo à te ſeruari : & præcipue moneo, id eſt,
vt ſi non vales comprehendere deum quid ſit,parũ non
tibi putes eſſe ſcire quid non ſit.Ecce in mẽte tua video
aliqua duo,memoriam tuam & cogitationem tuam,id
eſt,quaſi aciem quandam & obtutum animæ tuæ. Vides
aliquid,& per oculos percipis,& commẽdas memoriæ,
& ibi eſt intus quod memoriæ commendaſti,in abdito
reconditum quaſi in horreo, quaſi in theſauro, quaſi in F
ſecretario quodã & penetrali interiore. Cogitas aliun-
de,intentio tua alibi eſt: illud quod vidiſti in memoria
tua eſt,& nõ videtur à te,quia cogitatio tua in aliud in-
tenditur. Modo probo,ſciẽtibus loquor, Carthaginem,
nomino,omnes modo intus quicunque eam noſtis, vi-
diſtis Carthaginem, nũquid tot ſunt Carthagines quot
animæ veſtræ?Omnes vidiſtis per nomen hoc,per qua-
tuor has ſyllabas notas vobis, erumpentes ex ore meo,
tactæ ſunt aures veſtræ,factus eſt ſenſus animæ per cor-
pus,& ab alia intentione reflexus eſt animus ad id quod
ibi erat,& vidit Carthaginẽ. Nunquid tunc eſt ibi Car-
thago facta?Iã ibi erat,ſed latebat.Quare latebat? Quia
animus tuus in aliud attendebat. Cum vero reflexa eſt
cogitatio tua ad id quod erat in memoria,inde forma-
ta eſt,& viſio quædam animi facta eſt:antea nõ erat vi-
ſio, ſed erat memoria: reflexa cogitatione ad memoriã,
facta eſt viſio.Demonſtrauit ergo memoria tua cogita-
tioni tuæ Carthaginem, & quod in illa erat antequam
intenderes, conuerſæ ad ſe intẽtioni cogitationis oſtẽ-
dit.Ecce facta eſt à memoria demonſtratio, facta eſt in
cogitatione viſio,& nulla verba in medio cucurrerunt,
nullum

G nullum ex corpore ſignum datum eſt, nec innuiſti, nec ſcripſiſti, nec ſonuiſti, & tamē cogitatio vidit quod memoria demonſtrauit: eiuſdem autem ſubſtantiæ eſt & quæ demnnſtrauit, & cui demnnſtrauit. Sed Carthaginem vt haberet & memnria tua, per oculos hauſta eſt imago hęc: vidiſti enim quod in memoria reconderes. Sic arborē quā meminiſti vidiſti, ſic montē, ſic fluuiū, ſic amici faciem, ſic inimici, ſic patris, matris, fratris, ſororis, filij, vicini: ſic literarum in codice conſcriptarum, ſic ipſius codicis, ſic huius baſilicę: omnia iſta vidiſti, & viſa quia iam erāt, memorię cōmendaſti, & tanq̄ poſuiſti illic quæ videres cogitando cum velles, etiā cum ab iſtis corporis oculi defuiſſent. Vidiſti enim Carthaginē cum eſſes Carthagini, accepit ſpeciem per oculos anima tua, hæc ſpecies recoodita eſt in memoria tua, & ſeruaſti aliquid intus homn apud Carthagioem conſtitutus, quod poſſes apud te videre etiam cum ibi nō eſſes. Hæc omnia forinſecus accepiſti. Pater quæ demonſtrat filio, nō accepit extrinſecus, intus totū agitur, quia nihil creaturarū eſſet extrinſecus, niſi hoc pater feciſſet per filiū.

H Creatura omnis à deo facta eſt, antequam fieret nō erat. Non ergn facta viſa eſt & retenta memoriter, vt eam pater filio tanquam memoria cogitationi mnoſtraret, ſed faciendam pater monſtrauit, faciendam filius vidit, & eam pater demnnſtrandn fecit, quia per filium vidētem fecit. Et ideo mouere nō debet, quia dictum eſt, niſi quod viderit patrem facientem: nō dictum eſt, demonſtrantem. Per hoc enim ſignificatum eſt, id eſſe patri facere, quod eſt monſtrare: vt ex hoc intelligatur per filiū videntem omnia facere, nec illa demnnſtratio, nec illa viſio temporalis eſt. Quia enim per filium fiunt omnia tempora, nō vtique aliquo tempore poſſent ei demonſtrari facienda. Sic autem demonſtratio patris, filij viſionem gignit, quemadmodū pater filium gignit. Demnnſtratio quippe generat viſionem, nnn viſin demōſtratiooē. Quod ſi purius & perfecti[us] intueri valerem[us], fortaſſe inueniremus, nec aliud eſſe patrem, aliud eius demnnſtrationem: nec aliud filium, aliud eius viſinnē. Sed ſi vix hoc cepimus, vix explicare potuim[us], quomodo memoria quod cepit extrinſecus, oſtendat cogita-

I tinni: quanto minus capere aut explicare poterimus, quomodn pater deus demonſtrat filio quod non habet aliunde, vel quod nnn eſt aliud quàm ipſe? Paruuli ſumus, loquor vobis quid non ſit deus, non oſtendn quid

Pſal.54. ſit. Ergo vt capiamus quid ſit, quid faciemus? Nūquid à me, nunquid per me poteritis? Dicam hoc paruulis, & vobis & mihi. Eſt per quem poſſimus: modo cantauimus, modo audiuimus, Iacta in deum curam tuam, & ipſe te enutriet. Ideo enim nnn potes, ô hnmo, quia paruulus es. Si paruulus es, nutriendus es, nutritus, grandis eris: & quod paruulus non poteras, grandis videbis: ſed vt nutriaris, iacta in deum curam tuam, & ipſe te enutriet. Modo ergo percurramns breuiter quæ reſtant, & videte hic quæ cnmmendaui, qunmodo dominus inſinuet. Pater diligit filium, & nmnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.) Ipſe ſuſcitat animas, ſed per filium, vt fruantur animæ ſuſcitatæ ſubſtantia dei, hoc eſt patris & filij. Et maiora his demonſtrabit ei opera.) Quibus maiora? Sanitatibus corporum. Iam & antea tractauimus, nec immorari debemus. Maior eſt enim reſurrectio corporis in æternum, quàm hæc quæ ad tempus facta eſt in illo languido ſanitas corporis. Et maiora his demooſtrabit ei opera, Vt vos miremini.) Demonſtrabit quaſi temporaliter, ergn quaſi homini factn in tempore, quia verbum deus nnn eſt factus, per quē omnia facta ſunt tempora: ſed homo factus eſt in tempore, K apparet quo conſule, quo die conceptum de ſpiritu ſancto, virgo Maria peperit Chriſtum. Ergn hnmo factus eſt iu tempore, per quem denm facta ſunt tempora: ideo tanquam in tempore demnnſtrauit ei opera maiora, id eſt, reſurrectionem corporum, vt vos miremini factam per filium reſurrectinnem corporū. Deinde redit ad illam reſurrectinnem animarum. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat.) Sed ſecundum ſpiritum viuificat pater, viuificat filius, quos vult pater, quos vult fili[us], ſed ipſos pater quos filius, quia omnia per ipſum facta ſunt: ſicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. De reſurrectinne animarū dictum eſt hoc: quid de reſurrectinne corpnrū? Redit & dicit, Neq; enim pater iudicat quēquam, ſed omne iudicium dedit filio.) Reſurrectio animarū fit per ſubſtantiam patris & filij æternā & incōmutabilem: reſurrectio vero corporum fit per diſpenſationē humanitatis filij temporalem, nnn patri coæternā: ideo cum memoraret iudicium vbi fieret reſurrectio corporū: Non enim pater, inquit, iudicat L quēquam, ſed omne iudiciū dedit filin. De reſurrectionem autē animarū, ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat: illud ergo ſimul pater & filius. Hnc autē de reſurrectioue corporum, nō iudicat pater quēquam, ſed omne iudicium dedit filin.

Vt omnes honnrificent filium, ſicut honorificant patrem.) Hoc redditū eſt reſurrectioni animarum, vt omnes honorificēt filium. Qunmodo? Sicut hnnorificāt patrem: animarum eoim reſurrectionē ſic operatur filius quomodo pater. Ergo in animarum reſurrectione nmnes honorificent filium, ſicut hnnorificant patrē. Quid de honorificatione propter reſurrectinnem corporis?

Qui nnn hnnorificat filium, non hnnorificat patrē qui miſit illum.) Non dixit ſicut, ſed honnrificat & hnnorificat. Honnratur enim homo Chriſtus, ſed nnn ſicut pater deus. Quare? Quia ſecundum hoc dixit, Pater maior me eſt. Quando autem honnrificatur filius, ſicut honorificatur pater? Cum in principio erat verbū, & verbum erat apud deum, & omnia per ipſum facta ſunt. Et ideo in hac honnrificatiooe ſecunda, quid ait? M Qui non hnnnrificat filium, nec honorificat patrem qui miſit illum? Non eſt miſſus filius, niſi quia factus eſt homo. Amen amē dicn vobis.) Iterum redit ad reſurrectionem animarum, vt aſsidue dicentem capiamus, quia velut volantem ſermonem ſequi non poteramus, eece immoratur nobiſcū ſermo dei, ecce quaſi habitat cum infirmitatib[us] noſtris, redit rurſus ad cōmendationem reſurrectionis animarum: Amen amē dico vnbis,

Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternam: ſed tanquā ex patre. Quia qui verbum meū audit, & credit ei qui miſit me, ex patre habet vitam æternam, credeudo in eum qui miſit illum, Et in iudicium nō venit, ſed tranſit à morte ad vitam.) Sed ex parte viuificatur cui credit. Quid tu? Non viuificas? Vide quia & filius quos vult viuificat.

Amen amē dicn vobis, quia venit hora quādo mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuēt.) Hic non dixit, credent ei qui miſit me, & ideo viuēt, ſed audiendo vocem filij dei, qui audierint, hoc eſt, nbaudierint filio dei, viuent. Ergo & ex patre viuent cū credent patri: & ex filio viuent, cum audierint vocem filij dei: quare ex patre viuent, & ex filin viuent? Sicut enim habet pater vitā in ſemetipſo, ſic dedit filio, habere vitam in ſemetipſn.) Impleuit de reſurrectione animarū,

reſtat

A reſtat euidétius dicere de reſurrectione corporum: Et
poteſtatem dedit ei iudicium facere:) non ſolum ani-
mas per fidem & ſapientiam ſuſcitare, ſed & iudicium
facere. Quare autem hæc? Quia filius hominis eſt.) Fa-
cit ergo aliquid pater per filium hominis, quod non fa-
cit ex ſubſtantia ſua cui æqualis eſt filius, ſicut ipſum na-
ſci, ſicut ipſum crucifigi, ſicut ipſum mori, ſicut ipſum
reſurgere, non enim aliquid horum patri contigit, ſic &
reſuſcitationem corporum, nam reſuſcitationem ani-
marum ex ſubſtantia ſua pater facit per ſubſtãtiam filij
qua illi æqualis eſt: animæ quippe fiunt participes illius
incommutabilis lucis, non corpora: reſuſcitationem au-
tem corporum pater facit per filium hominis. Et pote-
ſtatem enim dedit ei iudicium facere, quia filius homi-
nis eſt, ſecundũ illud quod ſupra dixit, Neque enim pa-
ter iudicat quenquam. Et vt oſtẽdat quia de reſurrectio-
ne corporum hoc dixit, Nolite mirari hoc, quia ve-
niet hora:) non nunc eſt, ſed veniet hora, In qua om-
nes qui in monumentis ſunt.) iam hoc & heſterno die
ſatiatiſſimè audiſtis, Audient vocem eius, & proce-
dent.) Et vbi? In iudicium: Qui bene fecerũt in reſurre-
B ctionem vitæ, qui male egerunt, in reſurrectionem iu-
dicij.) Et tu hoc facis ſolus, ò domine, quia omne iudiciũ
filio pater dedit, & non iudicat quenquam? Ego, inquit,
facio. Sed quomodo facis? Non poſſum à me facere
quicquam, ſed ſicut audio iudico, & iudicium meum iu-
ſtum eſt.) Cum ageretur de reſurrectione animarum, nõ
dicebat audio, ſed video. Audio enim tanquã præcipiẽ-
tis patris imperium. Iam ergo ſicut homo, ſicut quo ma
ior eſt pater, iam ex forma ſerui, non ex forma dei, ſicut
audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt. Vnde eſt iu
dicium iuſtum hominis? Fratres mei attendite, Quia
non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui
miſit me.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hoc abiit Ieſus trans mare Galilææ quod eſt Tiberiadis: uſque ad id quod ait, Illi ergo homines cum uidiſſent quod fecerat ſignum dicebant, Quia hic eſt uere propheta qui uenit in mundum. Tractatus. XXIIII.

Cap. VI.

Miracula quæ fecit dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus, ſunt quidem diuina opera, & ad intelli-
gendum deum de viſibilibus admonẽt huma
nam mentem. Quia enim ille non eſt talis ſubſtantia
C quæ videri oculis poſſit, & miracula eius, quibus totum
mundum regit, vniuerſamq; creaturã adminiſtrat, aſſi-
duitate viluerunt, ita vt penè nemo dignetur attendere
opera dei mira & ſtupenda in quolibet ſeminis grano
ſecũdum ipſam ſuam miſericordiã ſeruauit ſibi quædã,
quæ faceret opportuno tempore præter vſitatũ curſum
ordinemq; naturæ, vt non maiora ſed inſolita videndo
ſtuperent, quibus quotidiana viluerant. Maius enim mi
raculum eſt gubernatio totius mundi, quàm ſaturatio
quinque miliũ hominũ de quinque panibus, & tamẽ hęc
nemo miratur. Illud mirantur homines, non quia ma-
ius eſt, ſed quia rarum eſt. Quis enim & nũc paſcit vni-
uerſum mundum, niſi ille qui de paucis granis ſegetes
creat? Fecit ergo quomodo deus. Vnde enim multipli-
cat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis mul-
tiplicauit quinque panes, poteſtas enim erat in manibus
Chriſti. Panes autẽ illi quinque, quaſi ſemina erant, non
quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit mul-
tiplicata. Hoc ergo admotum eſt ſenſibus quo erigere-
tur mens, & exhibitum oculis vbi exerceretur intelle-
ctus, vt inuiſibilem deũ per viſibilia opera miraremur,
& erecti ad fidem, & purgati per fidem, etiã ipſum in-
uiſibiliter videre cuperemus, quem de rebus viſibilibus D
inuiſibiliter noſceremus. Nec tamen ſufficit hæc intueri
in miraculis Chriſti. Interrogemus ipſa miracula, quid
nobis loquãtur de Chriſto. Habent enim ſi intelligan-
tur linguam ſuam: nam quia ipſe Chriſtus verbum dei
eſt etiam factum verbi, verbum nobis eſt. Hoc ergo mi-
raculum ſicut audiuimus quàm magnum eſt, quæramus
etiam quàm profundum ſit. Non tantum eius ſuperficie
delectemur, ſed etiam altitudinem perſcrutemur: habet
enim aliquid intus, hoc miramur foris. Vidimus, expe-
ctauimus magnum quiddam, præclarum quiddam, &
omnino diuinum, quod fieri niſi à deo non poſſit. Lau-
dauimus de facto factorem. Sed quemadmodum ſi lite-
ras pulchras alicubi inſpiceremus, non nobis ſufficeret
laudare ſcriptoris articulũ, quomodo eas pariles, æqua-
les, decoraſq; fecit, niſi etiam legerimus quid nobis per
illas indicauerit, ita factum hoc qui tantum inſpicit, de-
lectatur pulchritudine facti, vt admiretur artificem: qui
autem intelligit, quaſi legit. Aliter enim videtur pictu-
ra, aliter videntur literæ. Picturam cum videris, hoc eſt,
totum vidiſſe laudaſſe: literas cum videris, non hoc eſt
totum, quoniam commoneris & legere, etenim dicis, E
cum videris literas, ſi forte non eas noſti legere, Quid
putamus eſſe quod hic ſcriptum eſt? Interrogas quid ſit,
cum iam videas aliquid. Aliud tibi demonſtraturus eſt,
à quo quæris agnoſcere quod vidiſti. Alios ille oculos
habet, alios tu. Nonne ſimiliter apices videtis? Sed non
ſimiliter ſigna cognoſcitis. Tu ergo vides & laudas, ille
videt & laudat, legit & intelligit. Quia ergo vidimus,
quia laudauimus, legamus & intelligamus. Dominus in
monte, multo magis intelligamus quia dominus in mõ
te, verbum eſt in alto. Proinde non quaſi humiliter ia-
cet, quod in monte factum eſt: nec tranſeunter præter-
eundum eſt, ſed ſuſpiciendum. Turbas vidit, eſurientes
agnouit, miſericorditer pauit, non ſolum pro bonitate,
verumetiã pro poteſtate. Quid enim ſola prodeſſet bo-
nitas, vbi non erat panis, vnde turba eſuriẽs paſceretur?
Niſi bonitati adeſſet poteſtas, ieiuna illa turba & eſuriẽs
remaneret. Denique & diſcipuli qui erant cum domino
in fame, & ipſi turbas volebant paſcere, vt non remane-
rent inanes, ſed vnde paſcerent non habebant. Interro-
gauit dominus vnde emerentur panes ad turbas paſcẽ-
das. Et ait ſcriptura, Hoc autem dicebat tentans eum.)
diſcipulum ſcilicet Philippum quem interrogauerat. F

Ipſe autem ſciebat quid eſſet facturus.) Cur ergo bo-
nus tentabat, niſi quia ignorantiam diſcipuli demõſtra
bat? Et forte in demonſtratione ignorantiæ diſcipuli a-
liquid ſignificauit. Apparebit ergo cum ipſum ſacramẽ-
tum de quinque panibus cœperit nobis loqui, & quid ſi-
gnificet indicare. Ibi enim videbimus, quare dominus
in hoc facto ignorantiam diſcipuli voluit interrogan-
do quod ſciebat, oſtendere: nam interrogamus aliquan-
do quod neſcimus, audire volentes vt diſcamus: aliquã-
do interrogamus quod ſcimus, & ſcire volentes vtrum
ille ſciat quem interrogamus: vtrũque hoc nouerat do-
minus, & quod interrogabat ſciebat, & quid eſſet factu-
rus ipſe nouerat, & hoc neſcire Philippum ſciebat ſimi-
liter. Quare itaque interrogabat, niſi quia illius ignorã-
tiam demonſtrabat? Et hoc quare fecerit, vt dixi, poſtea
intelligemus. Andreas ait, Eſt hic puer quidam qui
habet quinque panes & duos piſces, ſed hæc quid ſunt
ad tantos?) Cum dixiſſet Philippus interrogatus ducen-
torum denariorum panes non ſufficere, quibus tãta illa
turba reficeretur, erat ibi quidã puer portans quinq; pa-
nes hordeaceos & duos piſces. Et ait Ieſus, Facite ho-
mines

G mines diſcumbere.Erat autem ibi fœnum multum, &
diſcubuerunt fermè quinque milia hominum. Accepit
autem dominus Ieſus panes,gratias egit,iuſſit frangi pa
nes,poni ante diſcũbentes.)Fracti ſunt panes,poſiti ante
diſcumbẽtes,non iam quinque panes, ſed quod adiece-
rat qui creauerat quod auctũ erat, Et de piſcibus quã-
tum ſufficiebat.)Parum eſt turbam illam fuiſſe ſatiatã,
etiam fragmenta reſederunt:& ipſa colligi iuſſa ſunt ne
perirent. Et impleuerunt duodecim cophinos fra-
gmentorum.)Breuiter vt curramus, quinque panes in-
telliguntur quinque libri Moyſi, merito nõ triticei ſed
hordeacei,quia ad vetus teſtamentum pertinent.Noſtis
autem hordeum ita creatum, vt ad medullam eius vix
perueniatur,veſtitur enim eadem medulla tegmine pa
leæ,& ipſa palea tenax & inhærẽs,vt cũ labore exuatur.
Talis eſt litera veteris teſtamenti, veſtita tegminibus
carnalium ſacramentorum: ſed ſi ad eius medullã per-
ueniatur,paſcit & ſatiat.Ferebat ergo puer quidã quinq;
panes & duos piſces. Si quæramus quis fuerit puer iſte,
forte populus Iſraël erat. Senſu puerili portabat, nec mã
H ducabat,illa enim quæ portabat clauſa onerabant, aper-
ta paſcebant.Duo autem piſces videntur nobis ſignifi-
care duas illas in veteri teſtamento ſublimes perſonas,
quæ vngebantur ad populum ſanctificandum & regen-
dum,ſacerdotes & reges.Et ipſe venit in myſterio ali-
quando,qui per illas ſignificabatur, venit aliquando qui
per medullam hordei oſtẽdebatur, per paleã vero hor-
dei occultabatur. Venit ipſe vnus vtranq; perſonam in
ſe portans,ſacerdotis & regis.Sacerdotis per victimam,
quam ſeipſum obtulit pro nobis deo.Regis quia regitur
ab eo,& aperiuntur quæ clauſa portabantur.Gratias illi,
impleuit per ſe quod per vetus teſtamentum promitte-
batur,& frangi iuſſit panes:frangẽdo multiplicati ſunt.
Nihil verius.Quinque enim libri Moyſi, quàm multos
libros cum exponuntur,tanquam frãgendo,id eſt,diſſe-
rendo fecerunt?Sed quia in illo hordeo ignorantia pri-
mi populi tegebatur, de quo primo populo dictum eſt,
2.Cor.3. Quandiu legitur Moyſes,velamen ſupra corda eorum
poſitum eſt.Nondum enim ablatum erat velamen,quia
nondum venerat Chriſtus.Nondum velum templi fue-
rat illo in cruce pendente conſciſſum. Quia ergo igno-
rantia populi erat in lege,propterea illa domini tenta-
tio ignorantiã diſcipuli demonſtrabat.Nihil igitur va-
I cat,omnia innuũt,ſed intellectorẽ requirũt: nam & iſte
numerus paſti populi populũ ſignificabat ſub lege cõſti-
tutũ.Cur enim quinq; milia erãt,niſi quia ſub lege erãt,
quæ lex quinq; libris Moyſi explicatur? Vnde & quinq;
illis porticibus languidi prodebantur, non ſanabantur.
Ille autem ibi curauit languidum, qui & hic turbas de
quinque panibus pauit:nam & ſuper fœnum diſcumbe-
bant.Carnaliter ergo ſapiebãt,& in carnalibus quieſce-
Eſa.40. bant.Omnis enim caro fœnum. Quæ ſunt autẽ illa fra-
gmenta,niſi quæ populus non potuit manducare?Intel-
ligantur ergo quædam ſecretiora intelligentię,quę mul
titudo non poteſt capere.Quid ergo reſtat,niſi vt ſecre-
tiora intelligẽtiæ quæ non poteſt capere multitudo illis
credantur qui idonei ſunt & alios docere,ſicut erant A-
poſtoli,vnde duodecim cophini impleti ſunt? Factũ eſt
hoc & mirabiliter,quia magnum:factum eſt & vtiliter,
quia ſpiritaliter factum eſt.Qui tunc viderunt,admira-
ti ſunt,nos autem non miramur cum audimus. Factum
eſt enim vt illi viderent,ſcriptum eſt autem vt nos au-
diremus. Quod in illis oculis valuerunt, hoc in nobis
fides:cernimus quippe animo, quod oculis non potui-
mus.Et prælati ſumus illis,quoniam de nobis dictũ eſt,

Beati qui non vident & credunt.Addo autem quia for- K
te & intelleximus,quod illa turba non intellexit.Et ve- Ioan.20.
re nos paſti ſumus,qui ad medullam hordei peruenire
potuimus.Denique homines illi qui viderunt hoc,quid
putauerunt? Illi,inquit,homines cum vidiſſent quod
fecerat ſignum,dicebãt,quia hic eſt vere propheta.) Ad-
huc forte ideo Chriſtum prophetam putabant, quia ſu-
per fœnum diſcumbebant.Erat autẽ ille dominus pro-
phetarum, impletor prophetarũ, ſanctificator prophe-
tarum,ſed & propheta:nam & Moyſi dictum eſt,Suſci- Deute.18.
tabo eis prophetam ſimilem tui:ſimilem ſecũdum car-
nem,non ſecundum maieſtatem.Et de ipſo Chriſto il-
lam domini promiſſionem habere intellectum, aperte
in Actibus Apoſtolorũ exponitur & legitur.Et ipſe do- Acto.7.
minus de ſe ait,Nõ eſt propheta ſine honore,niſi in pa- Ioan.4.
tria ſua.Propheta dominus, & verbum dei dominus, &
nullus propheta ſine verbo dei prophetat. Cum prophe
tis verbum dei,& propheta verbũ dei. Meruerũt priora
tempora prophetas afflatos,& impletos verbo dei:me-
ruimus nos prophetam ipſum verbum dei. Sic autem
propheta Chriſtus dominus prophetarum, ſicut an-
gelus Chriſtus dominus angelorum: nam & ipſe dictus L
eſt magni conſilij angelus.Veruntamen alibi quid dicit Eſaiæ.9.
propheta?Quia non legatus neque angelus, ſed ipſe ve-
niens ſaluos faciet eos:id eſt,ad ſaluos eos faciendos nõ
mittet legatum,nõ mittet angelũ,ſed veniet ipſe. Quis
veniet, Ipſe angelus.Certe nõ per angelum,niſi quia iſte
ſic angelus, vt etiam dominus angelorum. Etenim an-
geli latine nuncij ſunt. Si Chriſtus nihil annunciaret,
angelus non diceretur: ſi Chriſtus nihil prophetaret.
propheta non diceretur:exhortatus eſt nos ad fidem, &
ad capeſſendam vitam æternam. Aliquid præſens an-
nunciauit,aliquid futurum prædixit.Ex eo quòd pręſens
nunciauit, angelus erat:ex eo ꝙ futurum prædixit, pro-
pheta erat:ex eo quòd verbum dei caro factum eſt, &
angelorum & prophetarum dominus erat.

Ab eo quod ſcriptũ eſt,Ieſus ergo cum cognouiſſet,
ꝗ ueniſſent ut raperent eum:uſque ad id quod ait,Et
omnis qui uidet filium & credit in eum, habet uitam
æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.

Tractatus. XXV.

HEſternam ex Euangelio lectionem, iſta eſt ho
dierna quæ ſequitur, vnde hodiernus ſermo
debetur.Facto illo miraculo, vbi quinque mi- M
lia hominum de quinque panibus pauit Ieſus, cum ad-
miratæ eſſent turbæ, & eum magnum prophetã dicerẽt
qui venit in mundum:ſequitur hoc, Ieſus ergo cũ vi-
diſſet,quia venerant vt raperent eũ,& facerẽt eũ regem,
fugit iterũ in montem ipſe ſolus.) Datur ergo intelligi,
ꝙ dominus cum ſederet in monte cum diſcipulis ſuis,
& videret turbas ad ſe venientes,deſcenderat de mon-
te,& circa inferiora loca turbas pauerat:nam quomodo
fieri poteſt, vt rurſus illuc fugeret, niſi ante de monte
deſcenderet?Significatur ergo aliquid,ꝙ dominus de al
to deſcendit ad paſcẽdas turbas,pauit & aſcendit,Qua-
re autem aſcendit,cum cognouiſſet quia eum vellent ra
pere & regem facere?Quid enim? Non erat rex, qui ti-
mebat fieri rex?Erat omnino.Nec talis rex qui ab homi
nibus fieret, ſed talis rex qui hominibus regnum daret.
Nunquid forte & hic aliquid ſignificat nobis Ieſus,cuius
verba facta ſunt? Ergo in hoc quod voluerunt eum ra-
pere & regem facere,& propter hoc fugit in montem
ipſe ſolus,hoc in illo factum tacet, nihil loquitur, nihil
ſignificat:an forte hoc erat rapere eum, præuenire velle
tempus regni eius?Etenim venerat modo, non iam re-

A gnare quomodo regnaturus eſt in eo quod dicim᷑, Matth. 6. Adueniat regnum tuũ. Semper quidẽ ille cum patre regnat ſecundum quod eſt filius dei, verbum dei, verbum per quod facta ſunt omnia. Prædixerũt autem Prophetæ regnum eius, etiã ſecundũ id quòd homo factus eſt Chriſtus, & fecit fideles ſuos Chriſtianos: erit enim regnum Chriſtianorum quod modo colligitur, quod modo cõparatur, quod modo emitur ſanguine Chriſti. Erit aliquando manifeſtum regnum eius, quando aperta erit claritas ſanctorum, poſt iudicium ab eo factum: quod iudiciũ ſupra ipſe dixit, quod filius hominis facturus ſit. 1. Cor. 15. De quo etiam Apoſtolus dixit, Cum tradiderit regnum Matth. 25. deo & patri. Vnde etiam ipſe ait, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab initio mundi. Diſcipuli autem & turbæ credentes in eũ, putauerunt illũ ſic veniſſe vt etiã regnaret: hoc eſt velle rapere & regẽ facere, præuenire velle tempus eius, quod ipſe apud ſe occultabat, vt opportunè proderet, & opportunè in fine ſeculi declararet. Nam vt noueritis, quia regem eum volebant facere, id eſt, anteuenire, & iam ha- B bere manifeſtum Chriſti regnum, quem primo oportebat iudicari, & deinde iudicare, vbi crucifixus eſt, & illi qui in eum ſperabant, ſpem reſurrectionis eius perdiderant, reſurgens à mortuis inuenit inde duos cum deſperatione ſibi ſermocinantes, & cum gemitu quæ geſta fuerant colloquentes, & apparens eis velut incognitus, cum oculi eorum tenerẽtur ne ab eis agnoſceretur, ſermonem tractãtibus miſcuit, illiq; narrantes ei vnde ſermocinarentur, dixerunt, quòd ille magnus propheta in factis & dictis occiſus eſſet à principibus ſacerdotũ: Lucę 24. Et nos, inquiunt, ſperabamus: quia ipſe eſſet redempturus Iſraël. Rectè ſperabatis, verum ſperabatis, in illo eſt redẽptio Iſraël. Sed quid feſtinatis? Rapere vultis. Illud etiam indicat nobis hunc ſenſum, quia cum eum quærerent diſcipuli de fine, dixerunt ei, Si hoc in tempore Actuum 1. repręſentabis, & quãdo erit regnũ Iſraël? Iam enim eſſe cupiebant, iam volebãt, hoc eſt rapere velle, & regem facere. Sed ait diſcipulis, quia adhuc ſolus aſcenſurus erat: Non, inquit, eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quę pater poſuit in ſua poteſtate: ſed accipietis virtutem ex alto, ſpiritumſanctum ſuperueniẽtem in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad fines terræ. Vultis vt iam exhibeam C regnum? prius colligam quod exhibeam. Altitudinem amatis, & altitudinem adipiſcimini, ſed per humilita- Pſal. 7. tem me ſequimini. Sic de illo etiam prædictum eſt, Et congregatio populorum circundabit te, & propter hanc in altum regredere: id eſt, vt circundet te congregatio populorum, vt multos colligas, regredere in altum. Sic fecit, pauit & aſcendit. Quare autem dictum eſt, fugit? Neque enim vere ſi nollet teneretur, ſi nollet raperetur, qui ſi nollet, nec agnoſceretur: nã vt noueritis hoc myſtice factum, non ex neceſſitate, ſed ex ſignificãte diſpoſitione, modo in conſequenti videbitis, quia eis ſecundo turbis, quæ eum quęrebant apparuit, & cum eis loquens, multa eis dixit, multa de pane cœleſti diſputauit. Nónne cum ipſis de pane diſputans erat, à quibus ne teneretur aufugerat? Non ergo & tunc poterat agere vt non ab eis comprehenderetur, quemadmodum poſtea quãdo cum eis loquebatur? Aliquid ergo ſignificauit fugiẽdo. Quid eſt ergo fugit? Non potuit intelligi altitudo eius. Quicquid enim non intellexeris, fugit me dicis. Ergo fugit iterum in montem ipſe ſolus.) Primogenitus à mortuis aſcendens ſuper omnes cœlos, & interpellans pro Roma. 8. nobis. Interea illo ſurſum poſito ſolo ſacerdote magno, qui intrauit in interiora veli, foris populo conſtituto: D hunc enim ſacerdos ille in lege veteri ſignificabat, qui Hebræo. 9. hoc ſemel in anno faciebat. Illo ergo ſurſum poſito, diſcipuli in nauicula quid patiebantur? Nam illo in altis conſtituto, nauicula illa Eccleſiã ſignificabat. Si non hoc primo in Eccleſiam intelligimus, quod illa nauicula patiebatur, non erant illa ſignificãtia, ſed ſimpliciter trãſeuntia. Si autem videmus exprimi in Eccleſia veritatem illarum ſignificationum, manifeſtum eſt, quia facta Chriſti genera ſunt locutionum. Vt autem ſero factum eſt, inquit, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare. Et cum aſcendiſſent nauiculam, venerunt trans mare in Capernaum.) Cito dixit finitum quod poſtea factum eſt. Venerunt trans mare in Capernaum, & redit vt exponat quemadmodum venerunt, quia per ſtagnum nauigantes tranſierunt. Et dum veniſſent ad eum locum, quò eos veniſſe iam dixit, recapitulando expouit quid acciderit. Tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad illos Ieſus.) Merito tenebræ, quia lux non venerat. Tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Ieſus. Quantum accedit finis mundi, creſcũt errores, crebre- E ſcunt terrores, creſcit iniquitas, creſcit infidelitas. Lux denique quæ charitas apud Ioannem ipſum Euangeli- 1. Ioan. 2. ſtam ſatis aperteq; monſtratur, ita vt diceret, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, creberrimè extinguitur. Creſcunt iræ, & tenebræ odiorum fraternorum quotidie creſcunt, & nondum venit Ieſus. Vnde apparet quia creſcunt? Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet cha- Matth. 24. ritas multorum. Creſcunt tenebræ, & nondum venit Ieſus. Creſcentibus tenebris, refrigeſcente charitate, abundante iniquitate, ipſi ſunt fluctus nauem turbantes. Tempeſtates & venti, clamores ſunt maledicorum. Inde charitas refrigeſcit, inde fluctus augentur, & turbatur nauis. Vento magno flante mare exurgebat.) tenebræ creſcebant, intelligentia minuebatur, iniquitas augebatur. Cum remigaſſent ergo quaſi ſtadia vigintiquinq; aut triginta.) Interea ambulabant, promouebant, nec venti illi, & tempeſtates, & fluctus, & tenebræ id agebant, vt vel nauis non promoueretur, vel ſoluta mergeretur, ſed inter illa omnia mala ibat. Etenim quia abundauit iniquitas, & refrigeſcit charitas multorum, creſcunt fluctus, augentur tenebræ, ſæuit ventus, ſed ta- F men nauis ambulat. Qui enim perſeuerauerit vſque in Matth. 10. & 24. finem, hic ſaluus erit. Nec ipſe ſtadiorum numerus contemnendus eſt. Neque enim vere poſſet nihil ſignificare quod dictũ eſt, Cũ remigaſſent ſtadia vigintiquinque aut triginta, tunc ad eos venit Ieſus. Sufficeret aut vigintiquinque aut triginta, maxime quia ęſtimantis erat, nõ affirmantis. Nunquid periclitaretur veritas in æſtimante, ſi diceret ſtadia fermè triginta, aut ſtadia fermè vigintiquinque? ſed ex vigintiquinq; fecit triginta. Quæramus numerum viceſimumquintum. Vnde conſtant, vnde fiunt? de quinario. Quinarius ille numerus ad legem pertinet. Ipſi ſunt quinque libri Moyſi, ipſi ſunt quinque porticus illæ languidos continẽtes, ipſi quinq; panes quinque milia hominum paſcentes. Ergo legem ſignificat numerus viceſimuſquintus. Quoniam quinq; per quinq;, id eſt quinquies quini, faciũt vigintiquinq;, quadratum quinarium. Sed huic legi antequam Euangelium veniret, deerat perfectio. Perfectio autem in ſenario numero comprehenditur, propterea ſex diebus deus mundum perfecit, & quinque ipſa per ſex multiplicentur, vt lex per Euangelium adimpleatur, vt fiant ſexies quini triginta. Ad eos ergo qui implent legem, venit Ieſus. Et venit. Quomodo? Calcans fluctus, omnes

tumores

G tumores mundi ſub pedibus habens, omnes celſitudi-
nes ſeculi premens. Hoc agitur quantum additur tem-
pori, & quantum accedit ætas ſeculi. Augentur in iſto
mundo tribulationes, augentur mala, augentur contri-
tiones, exaggerãtur hæc omnia. Ieſus tranſit calcans flu-
ctus, & tamen tantę ſunt tribulationes: vt etiam ipſi qui
crediderunt in Ieſum, & qui conantur perſeuerare in
finem, expaueſcant ne deficiãt. Chriſto fluctus calcante
ſeculi, ambitiones & altitudines deprimente, expaueſcit
Chriſtianus. Nónne hæc illi prædicta ſunt? Merito &
Ieſu in fluctibus ambulante, Timuerunt.) Quomodo
Chriſtiani quamuis habentes ſpẽ in futuro ſeculo, quan-
do viderint deprimi altitudinem ſeculi huius, plerunq;
conturbantur de contritione rerum humanarum, ape-
riunt Euangelium, aperiunt ſcripturas diuinas, & inue-
niunt ibi iſta omnia prædicta, quia hoc dominus facit,
Deprimit celſitudines ſeculi, vt ab humilibus glorifice-
tur. De quorum altitudine prædictum eſt, ciuitates fir-
miſſimas deſtrues, & inimici defecerunt frameæ in fi-
nem, & ciuitates deſtruxiſti. Quid ergo timetis Chri-
ſtiani? Chriſtus loquitur, Ego ſum, nolite timere.)
H Quid hæc expaueſcitis? quid timetis? Ego iſta prædixi,
ego facio, neceſſe eſt vt fiant. Ego ſum, nolite timere.

Hic prætermittitur textus, Vident Ieſum, vſque & timuerunt.

Voluerunt ergo eum accipere in nauim.) Agnoſcen-
tes & gaudentes ſecuri facti. Et ſtatim fuit nauis ad
terram ad quam ibant.) Factus eſt finis ad terram, de hu
mido ad ſolidum, de turbato ad firmum, de itinere ad
finem. Altera die turba quæ ſtabat trans mare.) Vnde
illi venerant, Vidit quia nauicula alia nõ erat ibi niſi
vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis in nauim,
ſed ſoli diſcipuli eius abiſſent, aliæ vero ſuperuenerunt
naues à Tiberiade, iuxta locum vbi manducauerunt pa-
nem, gratias agentes domino. Cum ergo vidiſſet turba,
quia Ieſus non eſſet ibi neque diſcipuli eius, aſcenderunt
in nauiculas, & venerunt Capernaum quærẽtes Ieſum.)
Inſinuatum tamen eſt illis tam magnum miraculũ: vi-
derunt enim quod diſcipuli ſoli aſcendiſſent in nauim,
& quia alia nauis non ibi erat. Venerunt autem inde &
naues iuxta locum illum vbi manducauerunt panes, in
quibus eum turbæ ſecutæ ſunt cum diſcipulis ſuis. Ergo
non aſcenderat, alia nauis illic non erat. Vnde ſubito
trans mare factus eſt Ieſus, niſi quia ſuper mare ambu-
lauit, vt miraculum monſtraret? Et cum inueniſſent
I eum.) Turbæ. Ecce repræſentat ſe turbis, à quibus ſe rapi
timuerat, & in montem fugerat. Omnino confirmat &
inſinuat nobis in myſterio dicta eſſe illa omnia: & fa-
cta in magno ſacramento, vt aliquid ſignificarent. Ecce
eſt ille qui in montem fugerat turbas nónne cum ipſis
turbis loquitur? Modo teneant, modo regem faciant. Et
cum inueniſſent eum Trans mare, dicunt ei, Rab-
bi, quando huc veniſti?) Ille poſt miraculi ſacramentum
& ſermonem infert, vt ſi fieri poteſt, qui paſti ſunt, pa-
ſcantur, & quorum ſatiauit panibus ventres, ſatiet & ſer
monibus mentes, ſed ſi capiunt: & ſi non capiunt, ſuma-
tur quod non capiunt, ne fragmenta pereant. Loquatur
ergo & audiamus? Reſpondit Ieſus & dixit, Amen
amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna,
ſed quia mãducaſtis ex panibus meis.) Propter carnem
me quæritis, non propter ſpiritum. Quàm multi non
quærunt Ieſum, niſi vt illis faciat bene ſecundum tem-
pus: alius negocium habet, quærit interceſſionem cleri-
corum: alius premitur à potentiore, fugit ad Eccleſiam:
alius pro ſe vult interuenire apud eum, apud quem pa-
rum valet. Ille ſic, ille ſic, impletur quotidie talibus Ec-
cleſia. Vix quæritur Ieſus propter Ieſum. Quæritis me
non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex pani- K
bus. Operamini cibum, non cibum qui perit, ſed qui
permanet in vitam ęternam.) Quæritis me propter a-
liud, quærite me propter me. Seipſum chariſſimi domi-
nus inſinuat iſtum cibum, quod in ſequẽtibus illuceſcit.

Quem filius hominis dabit vobis.) Expectabas credo
iterum panes manducare, iterum diſcumbere, iterũ ſa-
ginari: ſed dixerat, cibum non qui perit, ſed qui perma-
net in vitam æternam: quomodo dictum fuerat mulie-
ri illi Samaritanę, Si ſcires quis eſt qui petit à te bibere, Ioan. 4.
tu forſitan poſtulaſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam:
cum illa diceret, Vnde tibi, quandoquidem non habes
hauritorium, & puteus altus eſt? Samaritanæ reſpondit,
Si ſcires qui à te petit bibere, tu petiſſes ab eo, & da-
ret tibi aquam viuam, vnde qui biberit amplius non
ſitit: nam de hac aqua qui biberit, ſitiet iterum. Et ga-
uiſa eſt illa, & voluit accipere, quaſi non paſſura ſitim
corporis, quæ labore hauriendi fatigabatur, & ſic inter
huiuſmodi ſermocinationes peruenit ad potum ſpiri-
talem. Omnino iſto modo & hic: hunc ergo cibum ope-
ramini, non qui perit, ſed qui permanet in vitam æter-
nam, quem filius hominis dabit vobis. Hunc enim L
pater ſignauit deus.) Iſtum filium hominis nolite ſic ac-
cipere, quaſi alios filios hominum, de quibus dictum
eſt, Filij autem hominum in protectione alarum tuarũ
ſperabunt. Iſte filius hominis ſequeſtratus quadam gra-
tia ſpiritus, & ſecundum carnem filius hominis, exce-
ptus à numero hominum, filius hominis eſt. Iſte & filius
hominis & filius dei eſt, iſte homo etiam deus eſt. Alio Matth. 16.
loco interrogans diſcipulos ait, Quem dicunt eſſe ho-
mines filium hominis? Et illi, Alij Ioannem, alij Heliã,
alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Et ille, Vos ve-
ro quem me dicitis eſſe? Reſpondit Petrus, Tu es Chri-
ſtus filius dei viui. Ille dixit ſe filium hominis, & Petrus
eum dixit filium dei viui. Optime ille commemorabat
quod miſericorditer exhibuerat. Ille commemorabat
quod in claritate permanebat, Verbum dei commen-
dabat humilitatem ſuam, homo agnoſcit claritatem
domini ſui. Et reuera fratres, puto quia iuſtum eſt. Hu-
miliauit ſe propter nos, glorificemus illum nos. Non e-
nim filius hominis propter ſe eſt: ſed propter nos, Ergo
filius hominis èrat illo modo, Cum verbum caro factũ
eſt, & habitauit in nobis, ideo enim hunc deus pater ſi- M
gnauit. Signare quid eſt, niſi proprium aliquid ponere?
Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid quod non con
fundatur cum cæteris. Signare, eſt ſignum rei ponere.
Cuicunque rei ponis ſignum, ideo ponis ſignum, ne cõ-
fuſa cum aliis, à te non poſcit agnoſci. Pater ergo eum
ſignauit. Quid eſt ſignauit? Proprium quiddam illi de-
dit, ne cæteris comparetur hominibus. Ideo de illo di-
ctum eſt, Vnxit te deus deus tuus oleo exultationis, præ Pſal. 44.
participibus tuis. Ergo ſignare quid eſt? Exceptum habe-
re, hoc eſt, præ participibus tuis. Itaque nolite, inquit, me
contemnere, quia filius ſum hominis, & quærite à me
cibum qui non perit, ſed qui permanet in vitam æter-
nam. Sic enim filius hominis ſum, vt non ſim vnus ex
vobis, ſic ſum filius hominis, vt pater deus me ſigna-
ret? Quid eſt ſignaret? Proprium aliquid mihi daret,
quo non confunderer cum genere humano, ſed per me
liberaretur genus humanum. Dixerunt ergo ad eũ,
Quid faciemus vt operemur opera dei?) Dixerat enim
illis, Operamini eſcam, non quæ perit, ſed quæ perma-
net in vitam æternam. Quid faciemus, inquiunt? quid
obſeruando hoc præceptum implere poterimus? Re-
ſpondit Ieſus & dixit eis, Hoc eſt opus dei vt credatis
in eum

A in eum quem miſit ille.)Hoc eſt ergo manducare ci-
bum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternã.
De conſe. diſt. 2. cap. Vt quid. Vt quid paras dentes & ventrem? Crede & manduca-
ſti. Diſcerninir quidem ab operibus fides: ſicut Apoſto-
Roma. 3. lus dicit, iuſtificari hominem per fidem ſine operibus
legis, & ſunt opera quæ videntur bona ſine fide Chriſti,
& non ſunt bona, quia non referunnir ad eum finem
Roma. 10. ex quo ſunt bona. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiã
omni credenti. Ideo noluit diſcernere ab opere fidem,
Galat. 5. ſed ipſam fidem dixit eſſe opus dei: Ipſa eſt enim quæ
per dilectionẽ operatur. Nec dixit, hoc eſt opus veſtrũ:
1. Cor. 1. ſed, hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quem miſit ille,
vt qui gloriatur, in domino glorietur. Quia ergo in-
uitabat eos ad fidem, illi adhuc quærebant ſigna qui-
bus crederent. Vide ſi non Iudæi ſigna petunt. Dixerunt
ergo ei, Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & cre-
damus tibi? quid operaris? Parumne erat quòd de quinq;
panibus paſti ſunt? Sciebant hoc quidem, ſed huic cibo
manna de cœlo præferebant. Dominus autem Ieſus ta-
lem ſe dicebat, vt ſe Moyſi præponeret. Non enim auſus
eſt Moyſes de ſe dicere, quod daret cibum nõ qui perit,
B ſed qui permanet in vitam æternam. Aliquid plus iſte
Exod. 3. promittebat quàm Moyſes. Per Moyſen quippe promit
tebatur regnũ & terra fluens lac & mel, temporalis pax,
abundãtia filiorũ, ſalus corporis, & cætera omnia, tẽpo-
ralia quidẽ, in figura tamen ſpiritalia, quia veteri homi
ni in veteri teſtamento promittebãtur. Attẽdebãt ergo
promiſſa per Moyſen, attẽdebãt promiſſa per Chriſtũ.
Ille plenũ vẽtrẽ promittebat ĩ terra, ſed cibo qui periit:
iſte promittebat cibum non qui perit, ſed qui permanet
in vitam æternam. Attendebant eum plus promitten-
tem, & quaſi nondum videbant maiora facientem. At-
tendebant itaque qualia feciſſet Moyſes, & adhuc ali-
qua maiora volebãt fieri ab eo qui tam magna promit-
tebat, quid, inquiunt, facis vt credamus tibi? Et vt noue-
ritis quia miracula illa huic miraculo comparabant, &
ideo quaſi minora iſta iudicabant quæ faciebat Ieſus,

Patres enim noſtri, inquiunt, manna manducauerũt
in deſerto.)Sed quid eſt manna? Forte contẽnitis. Si-
cut ſcriptũ eſt, Dedit illis manna mãducare.)Per Moy-
ſen patres noſtri panem de cœlo acceperunt, & non eſt
dictum eis à Moyſe, operamini cibum nõ qui perit. Tu
promittis cibum qui non perit, ſed qui permanet in vi-
C tam æternam, & non talia operaris qualia Moyſes. Pa-
nes hordeaceos ille non dedit, ſed dedit mãna de cœlo.

Dixit ergo eis Ieſus. Amen amẽ dico vobis, nõ Moy-
ſes dedit vobis panem de cœlo, ſed pater meus dedit vo
bis panem de cœlo. Verus enim panis eſt qui de cœlo
deſcendit, & dat vitam mundo.) Verus ergo ille panis
qui dat vitam mundo, & ipſe cibus eſt, de quo pauloante
locutus ſum, operamini cibũ non qui perit, ſed qui per-
manet in vitam æternam. Ergo & illud manna hunc
ſignificabat, & illa omnia ſigna mea erant. Signa mea
dilexiſtis, qui ſignificabatur contẽnitis. Non ergo Moy-
ſes dedit panem de cœlo, deus dat panem. Sed quem pa
nem? Forte manna? Non, ſed panem quem ſignificabat
manna, ipſum ſcilicet dominum Ieſum. Pater meus dat
vobis panem verum. Panis enim deus eſt qui deſcendit
de cœlo, & dat vitam mũdo. Dixerunt ergo ad eum,
domine, da nobis ſemper panem hunc.)Quomodo mu
Ioan. 4. lier illa Samaritana cui dictum eſt, Qui biberit de hac
aqua, non ſitiet vnquam: continuo illa ſecũdum corpus
accipiens, ſed tamen carere indigentia nolens, da mi-
hi, inquit, domine de hac aqua: ſic & iſti, domine, da no-
bis panem hunc qui nos reficiat, nec deficiat. Dixit

autem eis Ieſus, Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, nõ D
eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam.)Qui ve-
nit ad me, hoc eſt quod ait, & qui credit in me: & quòd
dixit, non eſuriet, hoc intelligendum eſt, & non ſitiet
vnquam. Vtroque illa ſignificatur æterna ſatietas, vbi
nulla eſt egeſtas. Panem de cœlo deſideratis, ante vos ha
betis, & non manducatis. Sed dixi vobis, quia & vidi-
ſtis me & non crediditis.)Sed non ideo ego populum
perdidi. Nũquid enim infidelitas veſtra fidem dei eua-
cuauit? Vide enim quod ſequitur, Omne quod dat
mihi pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non
eiiciam foras.) Quale eſt, intus illud, vnde non exitur
foras? Magnum penetrale, & dulce ſecretum. O ſecretũ
ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum,
ſine interpellatione tentationum & dolorum. Nónne
illud ſecretum eſt quo intrauit ille, cui dicturus eſt do-
minus ſeruo bene merito, Euge ſerue bone & fidelis, Matth. 25.
intra in gaudium domini tui? Et eũ qui veniet ad me,
non eiiciam foras.)Quia deſcendi de cœlo non vt fa-
ciam voluntatem meam, ſed eius qui miſit me.)Ideo er
go eum qui veniet ad te, non eiicies foras, quia deſcen-
diſti de cœlo, non facere voluntatem tuam, ſed volun- E
tatem eius qui te miſit: Magnum ſacramentum. Obſe-
cro vos, ſimul pulſemus, exeat ad nos aliquid quod nos
paſcat, ſecundum quod nos delectauit. Magnum illud
& dulce ſecretum, Qui veniet ad me, attende, attende
& appende. Qui venit ad me, non eiiciam foras. Ergo
qui veniet, inquit, non eiiciam foras, Quare? Quia de-
ſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meã, ſed vo-
luntatem eius qui miſit me. Ipſa eſt ergo cauſa quare nõ
eiicias eum foras qui venit ad te, quia non voluntatem
tuam facere deſcendiſti de cœlo, ſed voluntatem eius
qui te miſit. Ipſa eſt, quid ergo quærimus verum ipſa ſit?
Ipſa eſt, ipſe quippe loquitur. [Nõ enim fas eſt aliud opi-
nari quàm loquitur.] Qui venerit ad me, non eiiciã fo-
ras. Et quaſi quæreres, quare? Quia non veni facere vo-
luntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Ti-
meo ne foras propterea exierit anima à deo, quia ſu-
perba erat, imò non dubito: ſcriptum eſt enim, Initium Eccleſiaſtici 10.
omnis peccati ſuperbia: &, Initium ſuperbiæ hominis
apoſtatare à deo: ſcriptum eſt, firmum eſt, verũ eſt. De-
inde quid de ſuperbo dicitur mortali accincto pannis,
carnis prægrauato pondere, corruptibili corpore, & ta-
men extollenti ſe, & obliuiſcenti qua pelle veſtitus ſit? F
Quid ei dicit ſcriptura? Quid ſuperbis terra & cinis?
Quid ſuperbit? Dicat quid ſuperbit. Quoniam in vita
ſua proiecit intima ſua? Quid eſt proiecit, niſi porrò ie-
cit? hoc eſt exire foras. Etenim intrare intro, appetere
intima eſt: proiicere intima foras, exire eſt. Intima pro-
iecit ſuperbus, intima appetit humilis: ſuperbia eiicimur,
humilitate regredimur. Caput omnium morborum ſu-
perbia, quia caput omnium peccatorum ſuperbia. Medi-
cus quando ægritudinem diſcutit, ſi curet quod per ali-
quam cauſam factum eſt: & ipſam cauſam per quam fa-
ctum eſt non curet, ad tempus videtur mederi cauſa ma
nente morbus repetitur. Verbi gratia, apertius hoc di-
cam. Humor in corpore ſcabiem vel vlcera gignit in
corpore, fit magna febris, & non paruus dolor, exhiben
tur quædam medicamenta quæ ſcabiem compeſcant, &
feruorem illum vlceris ſedant, & adhibentur & profi-
ciunt, vides hominem qui fuit vlceroſus & ſcabioſus
ſanatum, ſed quia humor ille non eiectus eſt, rurſus ad
vlcus redit: cognoſcens hoc medicus, purgat humorem,
detrahit cauſam, & nulla erunt vlcera. Vnde ergo abun-
dat iniquitas? Per ſuperbiam. Cura ſuperbiam, & nulla
erit

G erit iniquitas. Vt ergo cauſa omnium morborũ curare-
tur,id eſt,ſuperbia,deſcendit & humilis factus eſt filius
dei.Quid ſuperbis homo?Filius dei propter te humilis
factus eſt.Puderet te fortaſſe imitari humilem hominẽ,
ſaltem imitare humilem deum. Venit filius dei in ho-
mine,& humilis factus eſt. Præcipitur tibi vt ſis humi-
lis,non tibi præcipitur vt ex homine fias pecus.Ille deus
factus eſt homo,tu homo cognoſce quia es homo.Tota
humilitas tua eſt vt cognoſcas te. Ergo quia humilita-
tem docet deus:dixit,Non veni facere voluntatem me-
am,ſed eius voluntatem qui miſit me: hæc enim com-
mendatio humilitatis eſt.Superbia quippe facit volun-
tatem ſuam,humilitas facit voluntatem dei.Ideo qui ad
me venerit,non eiiciam foras. Quare? Quia non veni
facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui mi-
ſit me.Humilis veni, humilitatem docere veni: qui ad
me venit,incorporat mihi:qui ad me venit,humilis fit:
qui mihi adhæret,humilis erit, quia non facit volunta-
tem ſuam,ſed dei:& ideo non eiicietur foras, quia cum
H ſuperbus eſſet,eiectus eſt foras.Vide illa interiora com-
Pſal.35. mendari in Pſalmo, Filij autem hominum in prote-
ctione alarum tuarum ſperabunt. Vide quid ſit ire in-
trò, vide quid ſit ad illius protectionem confugere,
vide quid ſit etiam ſub verbera patris currere: flagellat
Hebræo.12. enim omnem filium quem recipit. Filij autem homi-
num ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt: & quid
eſt intus? Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Cum
miſeris intrò, intrantes in gaudium domini ſui ine-
briabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente volu-
ptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te eſt fons vitæ,
non foris extra te, ſed intus apud te, ibi fons vitæ in
lumine tuo videbimus lumen. Prætende miſericor-
Philip.2. diam tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam his qui re-
cto ſunt corde.Qui ſequuntur voluntatem domini ſui,
non quærentes ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti, ipſi ſunt re-
Pſal.72. cto corde, ipſis non commouentur pedes: Bonus e-
nim deus Iſraël rectis corde. Mei autem, inquit, ille
penè commoti ſunt pedes. Quare? Quia zelaui in pec-
catoribus,pacem peccatorum intuens. Ergo quibus bo-
nus eſt deus niſi rectis corde? Nam mihi torto cor-
de diſplicuit deus.Quare diſplicuit?quia dedit fœlicita-
tem malis:& ideo nutarunt mihi pedes,quaſi ſine cauſa
ſeruiſſem deo.Ideo ergo mei penè commoti ſunt pedes,
quia non fui rectus corde. Quid eſt ergo rectus corde?
I Sequens voluntatem dei. Fœlix eſt ille, laborat ille: ille
male viuit & fœlix eſt,ille iuſte viuit & laborat. Nõ in-
dignetur iuſte viuens & laborans,intus habet quod fœ-
lix ille nõ habet,nõ ergo triſtetur,nõ maceretur,nõ de-
ficiat.Fœlix ille habet aurũ in arca,iſte deũ in conſcien-
tia.Compara nunc aurum & deum,arcam & conſcien-
tiam.Ille illud habet quod perit,& ibi habet vnde perit:
iſte deum habet,& eum qui perire non poteſt, & ibi ha
Pſal.35. bet vnde auferri non poteſt, ſed ſi ſit rectus corde, tunc
enim intrat & non exit:ideo ille dicebat, Quoniã apud
te eſt fons vitæ,& non apud nos: Ideo intrare debemus
vt viuamus,non quaſi nobis ſufficere vt pereamus, non
quaſi de noſtro velle ſatiari vt areſcamus, ſed os ad ip-
ſum fontem ponere,vbi aqua non deficit. Quia voluit
ſuo conſilio viuere Adam,& lapſus eſt per eum qui ante
ceciderat per ſuperbiam,qui ei calicem ipſius ſuperbiæ
propinauit.Quia ergo apud te eſt fons vitæ,& in lumi-
ne tuo videbimus lumen, intus bibamus, intus videa-
mus.Quare enim inde exitum eſt?audi quare. Non ve-
niat mihi pes ſuperbiæ: ergo ille exiit cui venit pes ſu-
perbiæ, oſtendit quia ideo exiit. Et manus peccatorum
non moueant me,propter pedem ſuperbiæ. Quare hoc K
dicis?Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem.
Vbi ceciderunt?In ipſa ſuperbia expulſi ſunt,nec potue-
runt ſtare.Si ergo ſuperbia expulit eos qui non potue-
runt ſtare, humilitas intromittit, qui poſſunt in perpe-
tuum ſtare. Ideo etenim ille qui dixit, Exultabunt oſſa Pſal.50.
humiliata:prędixit,Auditui meo dabis exultationem &
lætitiam.Quid eſt,auditui meo?Audiẽdo te fœlix ſum:
de voce tua fœlix ſum:intus bibendo fœlix ſum:ideo nõ Ioan.3.
cado,ideo exultabunt oſſa humiliata, ideo amicus ſpõſi
ſtat & audit eum:ideo ſtat,quia audit.De interiore fon-
te bibit,ideo ſtat. Illi qui noluerunt de interiore fonte
bibere,ideo ceciderunt & expulſi ſunt,nec potuerũt ſta-
re.Doctor itaque humilitatis venit non facere volun-
tatem ſuam,ſed voluntatem eius qui miſit illũ. Venia-
mus ad eum,intremus ad eum incorporemur ei, vt nec
nos faciamus volũtatem noſtram,ſed voluntatem dei,
& non nos eiiciet foras,quia membra eius ſumus, quia
caput noſtrum eſſe voluit docẽdo humilitatem. Ad ex-
tremum,ipſum audite concionãtem, Venite ad me qui Matth.11.
laboratis & onerati eſtis. Tollite iugum meũ ſuper vos
& diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde.Et cum L
hoc didiceritis,inuenietis requiẽ animabus veſtris, vn-
de non eiiciamini foras:quia deſcendi de cœlo, non vt
faciam voluntatem meam,ſed volũtatem eius qui mi-
ſit me.Humilitatem doceo,ad me venire nõ poteſt niſi
humilis.Non mittit foras niſi ſuperbia , quomodo non
exit foras qui ſeruat humilitatem,& non labitur à veri-
tate.Dicta ſunt quantum dici potuerunt de abſcondito
ſenſu fratres:ſatis enim hic latet ſenſus,& neſcio vtrum
congruis verbis à me ſit depromptus & excultus, quare
ideo non eiiciat foras qui venit ad illum, quia non ve-
nit facere voluntatem ſuam,ſed voluntatẽ eius qui mi-
ſit eum. Hæc eſt autem,inquit,voluntas eius qui mi-
ſit me patris,vt omne quod dedit mihi,non perdam ex
eo.)Ipſe illi datus eſt qui ſeruat humilitatem: hoc acce-
pit,qui non ſeruat humilitatem,lõge eſt à magiſtro hu-
militatis.Vt omne quod dedit mihi,non perdam ex eo.
Sic non eſt voluntas in cõſpectu patris veſtri, vt pereat
vnus de puſillis iſtis.De tumentibus poteſt perire,de pu
ſillis nihil perit:quia niſi fueritis ſicut puſillus iſte,non Matth.18.
intrabitis in regnum cœlorum.Omne quod dedit mihi
pater non perdam ex eo, Sed reſuſcitabo illud in no- M
uiſſimo die.) Videte quemadmodum & hic geminam
illam reſurrectionem deliniet.Qui venit ad me,modo
reſurgit humilis factus in membris meis , ſed & reſu-
ſcitabo eum in nouiſſimo die ſecũdum carnem. Hæc
eſt enim volũtas patris mei qui miſit me, vt omnis qui
videt filium,& credit in eum habeat vitam æternam,&
ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.) Superius dixit,
qui audit verbum meum & credit ei qui miſit me:mo-
do autem,qui videt filium,& credit in eum. Non dixit,
videt filium,& credit in patrem:hoc eſt credere in filiũ
quod & in patrem, quia ſicut habet pater vitam in ſe-
metipſo,ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo, vt
omnis qui videt filium & credit in eum , habeat vitam
æternam.Credendo & tranſeundo ad vitam, tanquam
prima illa reſurrectione,& quia non eſt ſola, & reſuſci-
tabo ego eum,inquit,in nouiſſimo die.

*Ab eo quod ſcriptũ eſt. Murmurabant ergo Iu-
dæi de illo , quia dixiſſet, Ego ſum panis viuus
qui de cœlo deſcendi:uſque ad id ubi ait,Qui mã-
ducat hunc panem uiuet in æternum.*

Tractatus. XXVI.

Cum

A CVM dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut in
Euangelio cum legeretur audiuimus, panem
ſe eſſe dixiſſet, qui de cœlo deſcendit, *Mur-
murauerunt Iudæi & dixerunt, Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph,
cuius nos nouimus patrem & matrem: Quomodo ergo hic dicit, quia
deſcendit de cœlo?* Iſti à paoe de cœlo longe eraot, nec eũ
eſurire nouerant. Fauces cordis languidas habebaot,
auribus apertis ſurdi erant, videbant & cæci ſtabant:
panis quippe iſte ioterioris hominis quærit eſuriem:
Matth.5. vnde alio loco dicit, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iu-
ſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Iuſtitiam vero no
1.Corin.1. bis eſſe Chriſtum Paulus apoſtolus dicit, ac per hoc
qui eſurit huoc paoem, eſuriat iuſtitiam: ſed iuſtitiam
quæ de cœlo deſcendit, iuſtitiam quam dat deus, oon
quam ſibi facit homo. Si enim oullam ſibi homo face-
Roma. 10. ret iuſtitiam, non diceret Apoſtolus de Iudæis: Igoorã-
tes enim dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere,
iuſtitiæ dei non ſuot ſubiecti: inde erant iſti qui panẽ
de cœlo deſceodeotem non iotelligebant, quia ſua iu-
ſtitia ſaturati, iuſtioam dei oon eſuriebant. Quid eſt
hoc, iuſtitia dei & iuſtitia hominis? Iuſtitia dei hic dici-
tur, nõ qua iuſtus eſt deus, ſed qoam dat homioi deus,
B vt iuſtus ſit homo per deum. Quæ autem erat illorum
iuſtitia, qui de ſuis viribus præſumebãt, & quaſi imple-
tores legis ſeipſos ex ſua virtute dicebãt? Nemo autem
implet legem niſi adiuuerit gratia, id eſt, panis qui de
Roma.13. cœlo deſcendit: Legis enim plenitudo, compendio vt
ait Apoſtolus, charitas eſt: charitas nõ nummi, ſed dei:
charitas noo terræ, noo cœli, ſed eius qui fecit cœlum
& terram. Vode iſta charitas homioi? Ipſum audiam⁹,
Roma.5. Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus ooſtris per
ſpiritum ſanctum qui datus eſt oobis. Daturus ergo do
mious ſpiritum ſaoctum, dixit ſe panem qui de cœlo
De cõſe. di. deſcendit, hortans vt credamus in eum. Credere enim
2. cap. crede in eum, hoc eſt manducare panem viuum. Qui credit
re. 4. ſẽ. di. in eum, maoducat, inuiſibiliter ſaginatur, quia & ioui-
9. cap. 1. ſibiliter renaſcitur. Infaos iotus eſt, nouus iotus eſt, vbi
nouellatur, ibi ſatiatur. Quid ergo talibus murmuran-
tibus *Reſpondit Ieſus? Nolite murmurare inuicem.* Tanquã
diceos, Scio quare non eſuriatis, & iſtum panem non
intelligatis neque quæratis, Nolite murmurare inui-
C cem. *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxe-
rit eum.* Magna gratiæ commendatio. Nemo venit niſi
tractus. Quem trahat & quem non trahat: quare illum
trahat, & illum noo trahat, noli velle iudicare ſi oos
2. ſen. di. 2. vis errare: ſemel accipe & intellige, Noo traheris, ora
cap. non eſt vt traharis. Quid hic dicimus fratres? ſi trahimur ad
tamen. Chriſtum, ergo inuiti credimus, ergo violentia adhi-
betur, non voluotas excitatur? Intrare quiſquaoi Ec-
cleſiam poteſt nolens, accedere ad altare poteſt nolẽs,
accipere poteſt ſacramentum nolens, credere noo po-
teſt niſi voleos. Si corpore crederetur, fieret io no-
lentibus: ſed non corpore creditur ad iuſtitiam. Apo-
Roma.10. ſtolum audi dicentem, Corde creditur ad iuſtitiam. Et
quid ſequitur? Ore autem confeſſio fit ad ſalutem. De
radice cordis ſurgit iſta confeſſio. Aliquando audis
confitentem, & neſcis ardentem: vocas confitentem,
& oeſcis credentem. Sed nec debes vocare confiten-
tem, quem iudicas non credentem: hoc eſt enim con-
fiteri dicere quod babes in corde. Si autem aliud io
corde habes, aliud dicis, loqueris, non confiteris. Cum
ergo in Chriſtum corde credatur, quod oemo vtique
facit inuitus: qui autem trahitur, tanqnam inuitus co-
gi videtur, quomodo iſtam ſoluimus queſtiooem: Ne-
mo venit ad me, niſi pater qui me miſit traxerit eum?

Si trahitur, ait aliquis, iouitus veoit: ſi inuitus venit, D
nec credit: ſi noo credit, nec venit. Noo enim ad Cbri
ſtum ambulaodo currimus, ſed credendo: nec motu
corporis, ſed voluntate cordis accedimus. Ideo illa mu
lier quæ fimbriã tetigit, magis tetigit quàm turba quæ
preſſit. Ideo dominus dixit, Quis me tetigit? & miran- *Luca.8.*
tes diſcipuli dixerunt, Turba te comprimit, & dicis,
quis me tetigit? Et ille repetiuit, Tetigit me aliquis. Il-
la tangit, turba premit: quid eſt tetigit, niſi credidit?
Vnde & mulieri illi poſt reſurrectionem dixit volenti
ſe mittere ad pedes eius, Noli me taogere, ooodum e- *Ioan.20.*
nim aſcendi ad patrem: quod vides, hoc ſolum me eſ-
ſe putas. Noli me tangere, quid eſt? Hoc me ſolum
eſſe putas quod tibi appareo. Noli me ſic credere, hoc
eſt, noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem
meum: tibi nondum aſcendi, nam iode ounquam re-
ceſſi. In terra ooo tangebat ſtantem, & quomodo tan-
geret ad patrem aſcendentem? Sic tameo ſic ſe taogi
voluit, ſic tangitur ab eis à quibus bene tangitur, aſcen-
dens ad patrem, manens cum patre, æqualis patri. In-
de & hic ſi aduertis, Nemo venit ad me, niſi quem pa-
ter attraxerit, noli te cogitare iouitum trahi. Trahitur
aoimus & amore. Nec timere debemus ne ab homioi- E
bus qui verba perpendunt, & à rebus maxime diuiois
iotelligendis looge remoti ſuot, in hoc ſcripturarum
ſanctarum euaogelico verbo forſitan reprehẽdamur,
& dicatur nobis, Quomodo volũtate credo ſi trahor?
Ego dico, Parum eſt voluotate, etiam voluptate trahe-
ris. Quid eſt trahi voluptate? Delectare io domino, & *Pſal.36.*
dabit tibi petitiooes cordis tui. Eſt quædam voluptas
cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porrò ſi poetæ
dicere licuit, Trahit ſua quemque voluptas: noo neceſ- *Virg. in 2.*
ſitas, ſed voluptas: noo obligatio, ſed delectatio: quãto *æglo.*
fortius nos dicere debemus, trahi homioem ad Chri-
ſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine,
delectatur iuſtitia, delectatur ſempiterna vita, quod to
tum Chriſtus eſt? An vero babent corporis ſenſus vo-
luptates ſuas, & animus deſeritur à voluptatib⁹ ſuis? Si
animus oon habet voluptates ſuas, vnde dicitur, Filij *Pſal 35.*
autem hominum, ſub tegmioe alarũ tuarum ſperabũt.
Inebriabuotur ab vbertate domus tuæ, & torrente vo-
luptatis deliciarum tuarum potabis eos: Quoniã apud
te eſt fons vitæ, & io lumine tuo videbimus lumen? Da F
amantem, & ſentit quod dico, da deſiderantem, da
eſurientem, da in iſta ſolitudine peregrinantem atque
ſitientem, & fontem æternæ patriæ ſuſpirantem, da ta-
lem, & ſcit quid dicam: ſi autem frigido loquor, neſcit
quid loquor. Tales erant iſti qui inuicem murmura-
bant. Pater, inquit, quem traxerit venit ad me. Quid eſt
autem, pater quem traxerit, cum ipſe Chriſtus trahat?
Quare voluit dicere, pater quem traxerit? Si trahendi
ſumus, ab illo trahamur, cui dicit quædam quæ diligit,
Poſt odorem voguentorũ tuorum curremus. Sed quid *Canti.1.*
intelligi voluit, aduertamus fratres, & quaotum poſſu-
mus capiamus. Trahit pater ad filium eos qui propter-
ea credunt in filium, quia eum cogitaot patrem habere
deum. Deus enim pater æqualem ſibi genoit filium, &
qui cogitat, atque in fide ſua ſentit & ruminat æqualẽ
eſſe patri eum io quem credidit, ipſum trahit pater ad
filium. Arrius credidit creaturam, non eum traxit pa-
ter, quia oon conſiderat patrem, qui filium non credit
æqualem. Quid dicis ô Arri, quid dicis hæretice, quid
loqueris? Quid eſt Chriſtus? Nõ, inquit, deus verus, ſed
quem fecit deus verus, Noo te traxit pater, oon iotel-
lexiſti patrem, cuius filium negas. Aliud cogitas, non

G eſt ipſe filius, nec à patre traheris, nec ad filium traheris. Aliud eſt eoim filius, aliud quod tu dicis. Fotinus dicit, Homo ſolus eſt Chriſtus, noo eſt & deus: Qui ſic credit, non pater eum trahit. Quem trahit pater? Illum qui dicit, Tu es Chriſtus filius dei viui, non ſicut Propheta, noo ſicut Ioanoes, oon ſicut aliquis magous iuſtus, ſed ſicut vnicus, ſicut æqualis, Tu es Chriſtus filius dei viui, ait. Vide quia tractus eſt, & à patre tractus eſt. Et dominus quid? Beatus es Simoo bar Iooa, quia noo tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Iſta eſt reuelatio, ipſa eſt attractio. Ramum viridem oſtendis oui, & trahis illam. Nuces puero demonſtrantur & trahitur, & quod currit trahitur, amando trahitur, ſine læſiooe corporis trahitur, cordis vioculo trahitur. Si ergo iſta quę inter delicias & voluptates terrenas reuelaotur amaotibus, trahũt, quooiam verum eſt, Trahit ſua quemque voluptas: non trahit reuelatus Chriſtus à patre? Quid eoim fortius deſiderat anima quàm veritatem? Quò auidas fauces habere debet, vode optare, vt ſanum ſit intus palatum vera iudicandi, niſi vt manducet & bibat ſapientiam, iuſtitiam,

Matth. 16.

H veritatem, ęternitatẽ? Vbi autem hoc? Ibi melius, verius ibi, planius ibi: nã hic facilius poſſumus eſurire, & hoc ſi bonam ſpem habemus, quàm ſaturari: Beati enim, inquit, qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, ſed hic: quooiam ſaturabũtur, ſed ibi. Ideo cum dixiſſet, Nemo veoit ad me, oiſi pater qui miſit me traxerit eum: quid ſubiecit?

Matth. 5.

Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Reddo illi quod amat, reddo quod ſperat. Videbit quod adhuc non videodo credidit: mãducabit quod eſuriit, ſatiabitur eo quod ſitit. Vbi? Io reſurrectione mortuorum, quia ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. *Scriptum eſt enim in prophetis, Et erunt omnes docibiles dei.* Quare hoc dixi ô Iudæi? Pater vos oõ docuit, quomodo poteſtis me agnoſcere? Omoes regni illius homines docibiles dei erunt, non ab homioibus audieot: & ſi ab hominibus audiũt, tamen quod iotelliguot, intus datur, iotus coruſcat, intus reuelatur. Quid faciunt homines forinſecus aonunciaotes? Quid facio modo ego cum loquor? Strepitum verborum ingero auribus veſtris. Niſi ergo reuelet ille qui intus eſt, quid dico, quid loquor? Exte-

I rior, cultor arboris: interior, eſt creator: Qui plantat & qui rigat, extrinſecus operatur: hoc facimus nos. Sed neque qui plantat eſt aliquid, oeque qui rigat, ſed qui incrementum dat daus: hoc eſt, erunt omnes docibiles dei. Qui omnes? *Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me.* Videte quomodo trahit pater: doceodo delectat, non neceſſitatem imponendo. Ecce quomodo trahit, eruot omnes docibiles dei. Trahere dei eſt, Omnis qui audiuit à patre & didicit, veoit ad me: trahere enim dei eſt. Quid igitur fratres? Si omnis qui audiuit à patre & didicit, ipſe venit ad Chriſtum, Chriſtus oihil hic docuit. Quid quòd patrem magiſtrum homines noo viderunt, filium viderunt? Filius dicebat, ſed pater docebat. Ego cum homo ſim quem doceo? Quem fratres niſi eum, qui audit verbum meum? Si ego cum homo ſim, illum doceo qui audit verbum meum: illum docet pater, qui audit verbum eius. Si illum docet pater qui audit verbum eius, quære quid ſit Chriſtus, & iouenies verbum eius. Io priocipio erat verbum. Non in principio fecit deus verbum, quomodo io principio fecit deus cœlum & terram: ecce quia noo eſt creatura. Diſce trahi ad filium à patre, doceat te pater, audi verbum eius. Quod verbũ, inquies, audio? Io principio erat verbum. Non factum eſt, ſed

1. Corin. 3.

Ioan. 1.

erat, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. K
Quomodo homines in caroe conſtitui audiaot tale verbum? Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Exponit hoc & ipſe, & oſtendit nobis quid dixerit, qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Continuo ſubiecit quod cogitare poſſimus. *Non quia patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à deo, hic vidit patrem.* Quid eſt quod ait, Ego vidi patrem, vos oõ vidiſtis patrem, & tamen ooo venitis ad me niſi trahamioi à patre? Quid eſt autẽ nobis trahi à patre, niſi diſcere à patre? Quid eſt diſcere à patre, oiſi audire à patre? Quid eſt audire à patre, niſi audire verbum patris, id eſt me? Ne forte ergo cum dico vobis, Omois qui audiuit à patre & didicit, dicatis apud vos, ſed nunquam vidimus patrem, quomodo ergo diſcere potuimus à patre? A meipſo audite, Non quia patrem vidit quiſquam, ſed qui eſt à deo, hic vidit patrem: ego oou i patrẽ, ab illo ſum, ſed quomodo verbũ ab illo cuius eſt verbum, nó quod ſooat & tranſit, ſed quod manet cum diceote, & trahit audientem: adoioneat quod ſequitur: *Amen amen dico vobis, qui credit in me habet vitam æternam.* Reuelare ſe vo-
luit quid eſſet: nam compendio dicere potuit, qui cre- L
dit in me, habet me: ipſe enim Chriſtus verus deus eſt, & vita æterna. [Qui ergo credit in me, inquit, it in me: & qui it io me, habet me.] Quid eſt autem habere me? Habere vitam ęternã: vita ęterna mortẽ aſſumpſit, vita æterna mori voluit: ſed de tuo, oon de ſuo accepit à te, vbi moreretur pro te: ab hominibus enim carnẽ aſſumpſit, ſed nó more hominũ. Nam patrẽ habens in cœlo, matrem elegit in terra, & illic natus ſine matre, & hic ſioe patre. Aſſumpſit ergo vita mortem, vt vita occideret mortem. Nam qui io me credit, ioquit, habet vitam æteroam, non quod patet, ſed quod latet. Vita enim æterna verbũ, in principio erat apud deum, & deus erat verbum, & vita erat lux hominum. Ipſe vita ęterna, dedit & carni ſuſceptæ vitam æternam. Mori voluit, ſed die tertio reſurrexit. Inter verbum ſuſcipiẽs & carnem reſurgentem, mors media cooſumpta eſt. *Ego ſum*, inquit, *panis vitæ.* Et vode illi ſuperbiebaot? *Patres veſtri*, inquit, *manducauerunt in deſerto manna, & mortui ſunt.* Quid eſt vnde ſuperbitis? Manducaueruot manna, & mortui
ſuot. Quare manducauerũt & mortui ſunt? Quia quod M
videbaot, credebaot, quod oon videbant, non intelligebaot: ideo patres veſtri, quia ſimiles eſtis illorũ. Nam quantum pertinet fratres mei ad mortem iſtam viſibilem & corporalem, nunquid nos oon morimur, qui manducamus panem de cœlo deſceodentem? Sic ſunt mortui & illi, quemadmodũ & nos ſumus morituri, quantum attioet, vt dixi, ad mortẽ huius corporis viſibilem atque carnalem. Quantum autem pertinet ad illam mortem, de qua terret dominus, quia mortui ſunt patres iſtorum. Manducauit manna & Moyſes, manducauit maona & Aaron, manducauit manna & Phinees, maoducauerunt ibi multi qui domino placuerunt, & mortui nó ſunt. Quare? Quia viſibilem cibum ſpiritaliter intellexerunt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtauerunt, vt ſpiritaliter ſatiarentur. Nam & nos hodie accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacrameotum, aliud eſt virtus ſacrameoti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuotur, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſtolus, Iudicium ſibi manducat & 1. Corin. 11.
bibit. Nónne buccella dominica veneoum fuit Iudę? & De cõſe. di.
tamen accepit, & cum accepit, in eum inimicus intra- 2. ca. & ſã-
uit, oon quia malum accepit, ſed quia booum male ma Eta. & ca.
lus accepit. Videre ergo fratres, panem cœleſtem ſpiri- ſicut Iudas
taliter

A taliter manducate, innocentiam ad altare apportate. *De cõſe.di. 2.ca. Panẽ de altari.* Peccata & ſi ſunt quotidiana, vel non ſint mortifera, antequam ad altare accedatis, attendite quod dicatis, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus *Matth.6.* debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi: ſecurus accede, panis eſt non venenum. Sed vide ſi dimittis: nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis: mentiri deo potes, deum fallere non potes. Nouit ille quid agas, intus te videt, intus te examinat, intus inſpicit, intus iudicat, intus aut damnat aut coronat. Patres ergo iſtorum, id eſt, mali patres malorũ, infideles patres infidelium, murmuratores patres murmuratorum. Nam de nulla re magis dominum offendiſſe ille populus dictus eſt, quàm contra deum murmurando. Ideo & dominus volẽs oſtẽdere eos talium filios, hinc ad eos cœpit, Quid murmuratis in inuicem murmuratores, filij murmuratorum? Patres veſtri manna manducauerunt, & mortui ſunt, non quia malum erat manna, ſed quia male manducauerunt. *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit.* Hunc panẽ ſignificauit manna, hunc panem ſignificauit altare dei. Sacramenta illa

B fuerunt, in ſignis diuerſa ſunt, ſed in re quæ ſignificatur paria ſunt. *1.Corin.10.* Apoſtolum audi, Nolo enim vos, inquit, ignorare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes per Moyſem baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt. *De cõſe.di. 2.c.Inquit.* Spiritalem vtique eandem, nam corporalem alterã, quia illi manna, nos aliud: ſpiritalem vero quam nos, ſed patres noſtri, non patres illorum, quibus nos ſimiles ſumus, non quibus illi ſimiles fuerunt. Et adiungit, Et omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie viſibili quidem, tamen hoc idem ſignificante virtute ſpiritali. Quomodo enim eundem potum? Bibebãt, inquit, de ſpiritali, ſequente petra: petra autem erat Chriſtus. Inde panis, inde potus. Petra Chriſtus in ſigno, verus Chriſt⁹ in verbo & in carne. Et quomodo *Nume.20.* biberunt? Percuſſa eſt petra de virga bis. Geminã percuſſio, duo ligna crucis ſignificat. Hic eſt ergo panis qui de cœlo deſcendit. *Vt ſi quis manducauerit ex ipſo, non moriatur.* Sed quod pertinet ad virtutem ſacramenti, non quod pertinet ad viſibile ſacramentum. Qui manducat intus, non foris, qui manducat in cor-

C de, non qui premit dente. *Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi.* [Ideo viuus, quia de cœlo deſcendi.] De cœlo deſcendit & manna: ſed manna vmbra erat, iſte veritas eſt. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Hoc quando caperet caro, quod dixit panem carnem? Vocatur caro, quod non capit caro. Et ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Hoc enim exhorruerunt, hoc ad ſe multum eſſe dixerunt, hoc non poſſe fieri putauerunt. Caro mea eſt, inquit, pro mundi vita. Norunt fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti non negligant eſſe. Fiant corpus Chriſti, ſi volunt viuere de ſpiritu Chriſti. De ſpiritu Chriſti non viuit, niſi corpus Chriſti. Intelligite fratres mei quid dixerim, Homo es, & ſpiritum habes, & corpus habes. Spiritum dico quæ anima vocatur, qua conſtas quod homo es: conſtas enim ex anima & corpore. Habes enim ſpiritum inuiſibilem, corpus viſibile. Dic mihi quid ex quo viuat? Spiritus tuus viuit ex corpore tuo, an corpus tuum ex ſpiritu tuo? Reſpondet omnis qui viuit, qui autem hoc non poteſt reſpondere, neſcio ſi viuit. Quid reſpondet omnis qui viuit? Corpus vtique meum viuit de ſpiritu meo. Vis ergo & tu viuere de ſpiritu Chriſti, ĩ corpore eſto Chriſti. D Nunquid enim corpus meum viuit de ſpiritu tuo? Meum viuit de ſpiritu meo, & tuum de ſpiritu tuo. Non poteſt viuere corpus Chriſti niſi de ſpiritu Chriſti. Inde eſt quod exponens nobis Apoſtolus Paulus hunc panem, Vnus panis, inquit, vnum corpus multi ſumus. *1.Corin.10.* O ſacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis. *De cõſe.di. 2.cap. Hoc eſt ſacramentum.* Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur vt viuificetur. Nõ abhorreat à compage membrorum, [nõ ſit putre membrum] quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanũ: hæreat corpori, viuat deo de deo, nunc laboret in terra, vt poſtea regnet in cœlo. *Litigabant ergo Iudæi adinuicem dicentes, Quomodo poteſt hic carnem ſuam nobis dare ad manducandum?* Litigabant vtique adinuicem, quoniam panem concordiæ non intelligebant, nec ſumere volebant: nam qui manducant talem panem, non litigant ad inuicem, quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Et per hunc facit deus vnius *Pſal.67.* moris habitare in domo. Quòd autem adinuicem litigabant, & quærunt quomodo poſsit dominus carnem

E ſuam dare ad manducandum, non ſtatim audiunt, ſed adhuc eis dicitur, *Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quomodo quidem edatur, & quiſnam modus ſit manducandi iſtum panem ignoratis. Veruntamen niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hæc non vtique cadaueribus, ſed viuentibus loquebatur. Vnde ne iſtam vitam intelligentes, & de hac re litigarent, ſecutus adiunxit, *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Hanc ergo non habet, qui iſtum panem non manducat, nec iſtum ſanguinem bibit: nam temporalem vitam ſine illo habere homines poſſunt, æternam vero omnino non poſſunt. Qui ergo non manducat eius carnem, nec bibit eius ſanguinem, non habet in ſe vitam: & qui mãducat eius carnem, & bibit eius ſanguinem, habet vitam æternam. Ad vtrunque autem reſpondit quod dixit, æternam. Non ita eſt in hac eſca, quam ſuſtentandæ huius corporis vitæ cauſa ſumimus: nam qui eam non ſumpſerit, non viuet, nec tamen qui eam ſumpſerit viuet. Fieri enim poteſt, vt ſenio, vel mor-

F bo, vel aliquo caſu, plurimi & qui eam ſumpſerint, moriantur: in hoc vero cibo & potu, id eſt, corpore & ſanguine domini non ita eſt, nam & qui eam non ſumit, non habet vitam: & qui eam ſumit habet vitam, & hanc vtique ęternam. Hunc itaque cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Quorum primum iam factum eſt, id eſt, prædeſtinatio: ſecundum & tertium factum eſt, & fit, & fiet, id eſt vocatio & iuſtificatio: quartum vero nunc in ſpe eſt, in re autem futurum eſt, id eſt glorificatio. Huius rei ſacramentum, id eſt, vnitatis corporis & ſanguinis Chriſti alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur, quibuſdam ad vitam, quibuſdam ad exitium. Res vero ipſa cuius & ſacramentum eſt, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicũque eius particeps fuerit. Ne autem putarent ſic in iſto cibo & potu promitti vitam æternam, vt qui eam ſumerent, iam nec corpore morerẽtur: huic cogitationi dignatus eſt

G occurrere,nam cum dixiſſet,Qui mãducat meam car-
nem & bibit meum ſanguinem,habet vitam ęternam:
continuo ſubiecit & dixit, *Et ego reſuſcitabo eum in no-
uiſſimo die.* Vt habeat interim ſecundum ſpiritum vi-
tam æternam in requie, quæ ſanctorum ſpiritus ſuſci-
pit: quòd autem ad corpus attinet, nec caro eius vita
æterna fraudetur, ſed in reſurrectione mortuorum in
nouiſsimo die. *Caro enim mea*,inquit,*vere eſt cibus,& ſan
guis meus vere eſt potus.* Cũ enim cibo & potu id appetãt
homines, vt neque eſuriant neque ſitiãt: hoc veraciter
non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſu-
mitur,immortales & incorruptibiles facit, id eſt ſocie-
tas ipſa ſanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque
perfecta. Propterea quippe ſicut etiam ante nos hoc
intellexerunt homines dei, dominus noſter Ieſus Chri
ſtus corpus & ſanguinem ſuum in eis rebus commen-
dauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis.
Nanque aliud in vnum ex multis granis conficitur &
conſtat: aliud in vnum ex multis acinis confluit. De-
nique iam exponit quomodo id fiat quod loquitur, &
quid ſit manducare corpus eius, & ſanguinem eius bi-
bere. *Qui manducat carnem meam, & bibit meum ſangui-*
H *nem, in me manet & ego in illo.* Hoc eſt ergo manduca-
re illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto ma-
De cõſe.di. nere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui
2. cap. qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus,
diſcordat. proculdubio nec manducat ſpiritaliter carnem eius,
nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter & viſibiliter
premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis
Chriſti: ſed magis tantæ rei ſacramẽtum ad iudicium
ſibi manducat & bibit, quia immundus præſumpſit ad
Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non digne
Matth.5. ſumit, niſi qui mundus eſt: de quibus dicitur, Beati
mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. *Sicut*,
inquit, *miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, &
qui manducat me, ipſe viuet propter me.* Non ait,ſicut man-
duco patrem,& ego viuo propter patrem:& qui man-
ducat me, & ipſe viuet propter me. Non enim filius
participatione patris fit melior, qui eſt natus æqualis,
ſicut participatione filij per vnitatem corporis eius &
ſanguinis, quod illa manducatio potatióque ſignifi-
cat, nos efficimur meliores. Viuimus ergo nos pro-
pter ipſum, manducantes eum, id eſt,ipſum accipien-
tes æternam vitam, quam non habebamus ex nobis:
I viuit autem ipſe propter patrem, miſſus ab eo,quia ſe-
Philip.2. metipſum exinaniuit factus obediens vſque ad mor-
tem crucis. Si enim ſecundum id accipimus,viuo pro-
Ioan.14. pter patrem, quod alibi ait, Pater maior me eſt: ſicut
& nos viuimus propter ipſum, qui maior eſt nobis,
hoc ex eo quod miſſus eſt, factum eſt: miſsio quippe
eius exinanitio ſuimetipſius eſt, & formæ ſeruilis ac-
ceptio, quod recte intelligitur, ſeruata etiam filij cum
patre æqualitate naturæ. Maior enim eſt pater homine
filio, ſed æqualem habet deum filium, cum idem ſit &
deus & homo, dei filius & hominis filius vnus Chri-
ſtus. In qua ſententia ſi recte accipiuntur hæc verba,ita
dixit, Sicut me miſit viuens pater, & ego viuo propter
patrem.Et qui manducat me,& ipſe viuet propter me:
ac ſi diceret, Vt ego viuam propter patrem, id eſt, ad
illum tanquam ad maiorem referam vitam meam, exi-
nanitio mea fecit in qua me miſit. Vt autem quiſquam
viuat propter me, participatio facit qua mãducat me.
Ego itaque humiliatus viuo propter patrem, ille ere-
ctus viuit propter me. Si autem ita dictũ eſt, viuo pro-
pter patrem, quia ipſe de illo, non ille de ipſo eſt, ſine
detrimento æqualitatis dictum eſt. Nec tamen dicen- K
do,& qui manducat me,ipſe viuet propter me, eãdem
ſuam & noſtram æqualitatem ſignificauit, ſed gratiam
mediatoris oſtendit. *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit.*
Vt illum manducando viuamus, quia æternam vitam
ex nobis habere non poſſumus. *Non ſicut*,inquit, *man-
ducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat
hunc panem, viuet in æternum.* Quòd ergo illi mortui ſunt,
ita vult intelligi,vt non viuant in æternum: nam tem-
poraliter & hi profecto moriuntur qui Chriſtum man
ducant, ſed viuunt in æternum, quia Chriſtus eſt vi-
ta æterna.

*Ab eo quod ſcriptum eſt: Hæc dixit in ſynagoga do-
cens ſabbato in Capernaũ: vſque ad id quod ait,Ille
enim traditurus erat eum,cũ eſſet vnus de duodecim.*

Tractatus XXVII.

VErba domini ex Euangelio, quæ ſermonem
priſtinum conſequuntur audiuimus, hinc ſer
mo debetur auribus & mentibus veſtris, &
hodierna die non importunus eſt. Eſt enim de corpo-
re domini, quod dicebat ſe dare ad manducandum
propter æternam vitam. Expoſuit autem modum at- L
tributionis huius & doni ſui, quomodo daret carnem
ſuam mãducare dicẽs: Qui mandncat carnem meam,
& bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in illo.
Signum quia manducauit & bibit, hoc eſt ſi manet &
manetur, ſi habitat & inhabitatur, ſi hæret vt non de-
ſeratur. Hoc ergo nos docuit & admonuit myſticis
verbis, vt ſimus in eius corpore ſub ipſo capite in mẽ-
bris eius,edentes carnem eius,non relinquentes vnita-
tem eius. Sed qui aderãt,plures non intelligendo ſcã-
dalizati ſunt: Non enim cogitabant hæc audiẽdo,niſi
carnem,quod ipſi erant,Apoſtolus autem dicit,& verũ
dicit:Sapere ſecundum carnem mors eſt.Carnem dat *Roma.8.*
nobis ſuam dominus manducare, & ſapere ſecundum
carnẽ mors eſt. Cum de carne ſua dicat,quia ibi eſt vi-
ta æterna:ergo nec carnem debemus ſapere ſecundum
carnem,ſicut in his verbis: *Multi itaque audientes.* Non *Prætermiſſus*
ex inimicis,ſed *Ex diſcipulis ſuis,dixerunt:Durus eſt hic ſer-* *hic textus,*
mo, & quis poteſt eum audire? Si diſcipuli durum habue- *Hæc dixit*
runt iſtum ſermonem,quid inimici? Et tamen ſic opor *in ſynago-*
tebat, vt diceretur quod non ab omnibus intelligere- *ga docens in*
tur.Secretum dei intentos debet facere,non aduerſos: *Capernaũ.*
iſti autem cito defecerunt. Talia loquente domino Ie- M
ſu Chriſto,nõ crediderunt aliquid magnum dicẽtem,
& verbis illis aliquam gratiam cooperiẽtem,ſed prout
voluerunt ita intellexerũt,& more hominum,quia po-
terat Ieſus,aut hoc diſponebat Ieſus,carnem qua indu-
tum erat verbum, veluti conciſam diſtribuere creden-
tibus in ſe. Durus eſt,inquiũt,hic ſermo: quis poteſt eũ
audire? *Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmura-
bant de eo diſcipuli eius.* Sic enim apud ſe iſta dixerunt,
vt ab illo non audirentur, ſed ille qui eos nouerat in
ſeipſis, audiens apud ſemetipſum: *Reſpondens ait,hoc
vos ſcandalizat:* Quia dixi, carnem meam do vobis
mãducare, & ſanguinem meum bibere, hoc vos nem-
pe ſcandalizat. *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem
vbi erat prius.* Quid eſt hoc? Hinc ſoluit illud quod
non nouerant:† hinc aperuit vnde fuerant ſcandali- *† al. quod*
zati: hinc planè ſi intelligerent. Illi enim putabãt eum *ipſos mone-*
erogaturum corpus ſuum, ille autem dixit, ſe aſcenſu- *rat.*
rum in cœlum, vtique integrum. Cum videritis filium
hominis aſcendentem vbi erat prius:certe vel tunc vi-
debitis, quia non eo modo quo putatis erogat corpus
ſuum,

A ſuum, certe vel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus. Et ait: *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam.* Hoc antequam exponamus vt dominus donat, illud non negligenter prætereundum eſt, quod ait, Si ergo videritis filium hominis aſcendẽtem vbi erat prius: Filius enim hominis Chriſtus ex virgine Maria. Ergo filius hominis hic cœpit eſſe in terra, vbi carnem aſſumpſit ex terra. Vn-
Pſal.84. de prophetice dictum erat: Veritas de terra orta eſt. Quid ſibi ergo vult quod ait: Cum videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius? Nulla enim eſſet quæſtio ſi ita dixiſſet: Si videritis filium dei aſcendentem vbi erat prius. Cum vero filium hominis dixi aſcendentem vbi erat prius, nunquid filius hominis in cœlo erat prius, quàm in terra eſſe cœpit? Hic quidem dixit, vbi erat prius, quaſi tũc non ibi eſſet quando hæc
Ioan.3. loquebatur. Alio autem loco ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo: non dixit erat, ſed filius, inquit, hominis qui eſt in cœlo. In terra loquebatur, & in cœlo ſe eſſe dicebat: & non ita dixit, Nemo aſcendit in cœlum, ni-
† al. dei. ſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis † qui eſt in cœ-
B lo: quò pertinet niſi vt intelligamus, quod etiam priſtino ſermone commendaui charitati veſtræ, vnam perſonam eſſe Chriſtum deum & hominem, non duas: ne fides noſtra non ſit trinitas, ſed quaternitas. Chriſtus ergo vnus eſt, verbum, anima & caro: vnus Chriſtus filius dei & filius hominis: vnus Chriſtus filius dei ſemper, filius hominis ex tempore, tamen vnus Chriſtus ſecundum vnitatem perſonæ in cœlo erat, quando in terra loquebatur. Sic erat fili⁹ hominis in cœlo quẽadmodũ filius dei erat in terra: filius dei in terra in ſuſcepta carne, filius hominis in cœlo in vnitate perſonæ. Quid eſt ergo quod adiungit: Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam? Dicamus ei: patitur enim nos non contradicentes, ſed noſſe cupientes. O domine, magiſter bone, quomodo caro nõ prodeſt quicquam, cum tu dixeris: Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam? An vita non prodeſt quicquam, & propter quid ſumus quod ſumus, niſi vt habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis? Quid eſt ergo, non prodeſt quicquam? Caro non prodeſt quicquam: ſed quomo-
C do illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur. Proinde ſic dictum eſt, caro non prodeſt quicquam, quomodo dictũ eſt, ſcientia inflat. Iam ergo debemus odiſſe ſcientiam?
1.Corin.8. Abſit. Et quid eſt, ſciẽtia inflat? Sola, ſine charitate. Ideo adiunxit, charitas vero ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatẽ, & vtilis erit ſcientia, non per ſe, ſed per charitatem: ſic etiam nunc caro nõ prodeſt quicquam, ſed ſola caro. Accedat ſpiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad ſcientiam, & prodeſt plurimum: nam ſi caro nihil prodeſſet, verbum caro non fieret, vt inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multum profuit Chriſtus, quomodo caro nihil prodeſt? Sed per carnẽ ſpiritus aliquid pro ſalute noſtra egit, caro vas fuit, quod habebat attende, non quod erat. Apoſtoli miſſi ſunt, nunquid caro ipſorum nihil nobis profuit? Si caro Apoſtolorum nobis profuit, caro domini poterat nihil prodeſſe? Vnde enim ad nos ſonus verbi, niſi per vocem carnis? Vnde ſtylus? Vnde conſcriptio? Iſta omnia opera carnis ſunt, ſed agitante ſpiritu tanquam organum ſuũ. Spiritus ergo eſt qui viuificat, caro autem

non prodeſt quicquam. Sicut illi intellexerũt carnem, D non ſic ego do ad manducãdum carnem meam. Proinde, *Verba*, inquit, *quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Diximus enim fratres hoc dominum commendaſſe in manducatione carnis ſuæ, & potione ſanguinis ſui, vt in illo maneamus, & ipſe in nobis. Manemus autem in illo, cum ſumus membra eius: manet autem ipſe in nobis, cum ſumus templum eius. Vt autem ſimus membra eius, vnitas nos compaginat: vt compaginet vnitas, quæ facit niſi charitas? Et charitas dei vnde? Apoſtolum interroga: Charitas, inquit, dei diffu Roma.5.
ſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſanctum qui datus eſt nobis. Ergo ſpiritus eſt qui viuificat: ſpiritus enim facit viua membra, nec viua membra ſpiritus facit, niſi quæ in corpore quod vegetat, ipſe ſpiritus inuenerit: nam ſpiritus qui eſt in te, ô homo, quo conſtas vt homo ſis, nunquid viuificat membrum quod ſeparatum inuenerit à carne tua? Spiritum tuum dico animam tuam. Anima tua non viuificat niſi membra quæ ſunt in carne tua, vnum ſi tollas, iam nõ viuificatur ex anima tua, quia vnitati corporis tui nõ copulatur. Hęc dicuntur vt amemus vnitatem, & timeamus ſeparationem: nihil ſic enim debet formidare Chriſtian⁹, quàm E
ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum eius: ſi nõ eſt membrum 11.q.3.cap.
eius, nõ vegetatur ſpiritu eius. Quiſquis autem, inquit, Nihil.
Apoſtolus, ſpiritum Chriſti non habet, hic nõ eſt eius. Roma.8.
Spiritus ergo eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Quid eſt ſpiritus & vita ſunt? Spiritaliter intelligenda ſunt. Intellexiſti ſpiritaliter? Spiritus & vita ſunt. Intellexiſti carnaliter? Etiam ſic illa ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt. *Sed ſunt quidam*, inquit, *in vobis qui non credunt.* Non dixit, ſunt quidam in vobis qui non intelligunt: ſed cauſam dixit, quare non intelligunt. Sunt enim quidam in vobis qui non credũt, &
ideo nõ intelligunt, quia non credunt. Propheta enim Eſa.7.
dixit, Niſi credideritis, non intelligetis. Per fidem copulamur, per intellectum viuificamur: prius hæreamus per fidem, vt ſit quod viuificetur per intellectum: Nam qui non hæret, reſiſtit: qui reſiſtit, non credit: nam qui reſiſtit, quomodo viuificatur? Aduerſarius eſt radio lucis quo penetrandus eſt, non auertit aciem, ſed claudit mentem. Sunt ergo quidam qui non credunt: credant & aperiant, aperiant & illuminabuntur: *Sciebat* F
enim ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & qui traditurus eſſet eum. Ibi enim erat & Iudas: nam quidam ſcandalizati ſunt: ille autem manſit ad inſidiandum, non ad intelligendum. Et quia ideo manſerat, non de illo tacuit dominus: non illum expreſſit, ſed nec ſiluit, vt omnes timerẽt, quamuis vnus periret. Sed poſtea quàm dixit, & diſtinxit credentes à non credentibus, expreſſit cauſam quare non credant. *Propterea dixi vobis*, inquit, *quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.* Ergo & credere datur nobis, non enim nihil eſt credere. Si autem magnum aliquid eſt, gaudes quia
credidiſti, ſed noli extolli. Quid enim habes quod 1.Corin.4.
non accepiſti? *Ex hoc multi diſcipuli eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulauerunt.* Alij abierunt retro, ſed poſt ſatanam, non poſt Chriſtum: nam aliquando dominus Chriſtus Petrum appellauit ſatanam, magis quia volebat præcedere dominum ſuum, & conſilium dare ne moreretur ille qui venerat vt moreretur, ne
nos in æternum moreremur: & ait illi, Redi poſt me Matth.16.
ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominis

G ſunt: Non enim illum tepulit tetro ire poſt ſatanam, & appellauit ſatanam, ſed fecit poſt ſe ire, vt non eſſet ſatanas ambulando poſt dominum. Iſti autem ſic redierunt retro, quomodo de quibuſdam fœminis dicit Apoſtolus, Quædam conuerſæ ſunt retro poſt ſatanam. *1.Timo.5.* Et vlterius cum illo non ambulauerunt. Ecce ptęciſi à corpore vitam perdiderunt, quia forte in corpore non fuerunt. Inter non credentes & ipſi deputandi ſunt, quanuis diſcipuli dicerentur: abierunt retro non pauci, ſed multi. Hoc factũ eſt ad conſolationem, quomodo aliquando cõtingit vt dicat homo verum, & quod dicitur, non capiatur, atque illi qui audiunt, ſcandalizentur & diſcedãt. Pœnitet autem hominem dixiſſe quod verum eſt. Dicit autem apud ſe homo, non debui ſic dicere, non hoc dicere debui. Ecce domino contingit: Dixit & perdidit multos, remanſit ad paucos. Sed non turbabatur ipſe, quia ab initio nouerat & qui credentes eſſent, & qui non credentes: nos ſi nobis contingat, perturbamur, ſolatium in domino inueniamus, & tamen caute verba dicamus, ea quæ ille ad paucos qui remanſerant. *Dixit ergo Ieſus ad duodecim,* id eſt, illis duodecim qui remanſerunt: *Nun-* H *quid & vos,* inquit, *vultis ire?* Non diſceſſit nec Iudas, ſed quare manebat? Domino iam apparebat, nobis poſtea manifeſtatus eſt. Reſpondit Petrus pro omnibus, vnus pro multis, vnitas pro vniuerſis: *Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine ad quem ibimus?* Repellis nos à te, da nobis alterũ te. Si à te recedimus, ad quem ibimus? *Verba vitæ æternæ habes.* Videte quemadmodum Petrus dante deo, recreante ſpiritu ſancto intellexit. Vnde niſi quia credidit, Verba vitæ æternæ habes? Vitam enim æternam habes in miniſtratione corporis & ſanguinis tui, *Et nos credidimus & cognouimus:* Non cognouimus & credidimus, ſed credidimus & cognouimus. Credidimus enim vt cognoſceremus: nam ſi prius cognoſcere, deinde credere vellemus, nec cognoſcere nec credere valeremus. Quid credidimus & quid cognouimus? Quia *Tu es Chriſtus filius dei viui:* id eſt, quia ipſa vita æterna tu es, & non das in carne & ſanguine tuo niſi quod es. *Ait ergo dominus Ieſus: Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt?* Ego vndecim elegi diceret, an eligitur diabolus, & in electis eſt diabolus? Electi in laude ſolent dici: an electus eſt iſte, de quo nolente &

3.ſen. diſt. 23.cap. notandum, in fine.

I neſciente magnum aliquid boni fieret? Hoc eſt proprium dei, contrarium iniquis. Sicut enim iniqui male vtuntur bonis operibus dei, ſic contrà deus bene vtitur malis operibus iniquorum. Quàm bonum eſt membra corporis ita eſſe, quemadmodum diſponi non poſſunt niſi ab artifice deo. Petulantia tamen quàm male vtitur oculis? fallacia quàm male vtitur lingua? Falſus teſtis nónne linguam ſuam & animam ſuam prius trucidat, & alterũ lædere ſe perempto conatur? Male vtitur lingua, nec ideo malum eſt lingua: opus eſt dei lingua, ſed bono opere dei male vtitur illa nequitia. Quomodo vtuntur qui pedibus currunt ad ſcelera, quomodo vtuntur manibus homicidæ, & illis adiacẽtibus forinſecus bonis creaturis dei? Quàm male vtuntur mali auro, iudicia corrumpunt, innocentes opprimunt. Luce iſta mali male vtuntur: male viuendo enim etiam ipſam lucem quam vident, ad miniſterium ſcelerum ſuorum vſurpant. Iens enim vt faciat aliquid mali malus, lucere ſibi vult ne offendat, qui iam intus offendit & cecidit: quod timet in corpore, iam incurrit in corde. Omnibus ergo bonis dei, ne per ſingula currere longum ſit, male vtitur malus: con- K trà, malis hominum malorum bene vtitur bonus. Et quid tam bonus quàm vnus deus? Quandoquidem ipſe dominus dixit: Nemo bonus niſi vnus deus. *Marci.10.* Quanto ergo ille melior, tãto melius vtitur & malis noſtris. Quid Iuda peius? Inter omnes adhærẽtes magiſtro inter duodecim, loculi illi commiſſi ſunt, & diſpenſatio pauperum diſtributa. Ingratus tanto beneficio, honori tanto, accepit pecuniam, perdidit iuſtitiam: tradidit vitam mortuus, quem vt diſcipulus ſecutus, vt inimicus perſecutus eſt: & totum hoc malum Iudę, ſed malo eius bene vſus eſt dominus. Tradi ſe pertulit, vt redimeret nos: ecce malum Iudæ in bonum conuerſum eſt. Satanas quãtos martyres perſecut⁹ eſt? ſi ſatanas perſequẽdo ceſſaret, hodie tam glorioſam coronam ſancti Laurentij non celebraremus. Si ergo ipſius diaboli malis operibus bene vtitur deus, quod facit malus, male vtendo ſibi nocet, non bonitati dei contradicit. Artifex illo vtitur, & magnus artifex: ſi illo vti non poſſet, nec eum eſſe permitteret. Ergo vnus ex vobis diabolus eſt, ait: cũ ego vos duodecim elegerim. Poteſt & ſic itelligi quod ait: Duodecim elegi, quia ſacratus eſt numerus. Non enim quia periit inde vnus, ideo illius numeri honor L demptus eſt: nam in locum pereuntis, alius ſubrogatus eſt. Manſit numerus conſecratus, numerus duodenarius, *Acto.1.* quia per vniuerſum mundum, hoc eſt, per quatuor cardines mundi, trinitatem fuerant annũciaturi, ideo & quaterni. Se ergo exterminauit Iudas, nõ duodenarium numerum violauit: ipſe deſeruit præceptorem, nam deus illi appoſuit ſucceſſorem. Hoc totum quod dominus de carne & de ſanguine ſuo locutus eſt, & quod in eius diſtributionis gratia vitam nobis promiſit æternam, & quod hinc voluit intelligi manducatores & potatores carnis & ſanguinis ſui, vt in illo maneant, & ipſe in illis, & quòd non intellexerunt qui non crediderunt, & quòd ſpiritalia carnaliter ſapiẽdo ſcandalizati ſunt, & quòd eis ſcandalizatis & pereuntibus, conſolatio domini affuit diſcipulis qui remanſerant, ad quos probãdos interrogauit: Nũquid & vos vultis ire? vt reſponſio permanſionis eorum innoteſceret & nobis: nam & ille nouerat qui manebãt. Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat dilectiſſimi, vt carnem Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus tantũ in ſacramento, quod & multi mali, ſed vſq; ad ſpiritus participationẽ mãducemus & bibam⁹, vt in domini cor- M pore tanquã membra maneamus, vt eius ſpiritu vegetemur, & nõ ſcãdalizemur, etiã ſi multi modo nobiſcũ manducant & bibunt tẽporaliter ſacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta: modo enim corpus Chriſti mixtũ eſt tanquã area, ſed nouit dominus qui *2.Timo.2.* ſunt eius: ſi tu noſti quid trituras, quia ibi eſt latẽs maſſa: nec cõſumit trituratio quod purgatura eſt vẽtilatio. Certi ſumus fratres, quia omnes qui ſumus in corpore domini, & manemus in illo, vt & ipſe maneat in nobis, in hoc ſeculo neceſſe habemus vſque in finẽ inter malos viuere, non inter illos dico malos qui blaſphemant Chriſtum: raro enim iam inueniũtur qui lingua blaſphemãt, ſed multi qui vita. Neceſſe eſt ergo vt inter illos vſq; in finem viuamus. Sed quid eſt quod ait: Qui manet in me & ego in illo: quid niſi quod martyres audiebãt, Qui perſeuerauerit vſq; in finem hic ſal- *Matth.10.* uus erit? Quomodo mãſit in illo ſanctus Laurẽtius, cuius hodie feſtũ diem celebramus? Manſit vſq; ad tentationẽ, manſit vſq; ad tyrannicã interrogationẽ, manſit vſque ad acerrimam comminationem, manſit vſq; ad

peremptionem

A peremptionem, parum eſt, vſque ad immanem excruciationem manſit. Non enim occiſus eſt cito, ſed cruciatus eſt in igne. Diu viuere permiſſus eſt, immo non diu viuere permiſſus eſt, ſed tarde mori compulſus eſt. In illa ergo longa morte, in illis tormentis quæ bene manducauerat & bene biberat, tanquam illa eſca ſaginatus, & illo calice ebriatus, tormenta non ſenſit. Ibi enim erat qui dixit, Spiritus eſt qui viuificat: Caro enim ardebat, ſed ſpiritus animam vegetabat. Non ceſſit, & in regnum ſucceſsit. Dixerat autem illi Sixtus martyr ſanctus, cuius diem quinto ab hinc retro die celebrauimus: noli mœrere fili: Epiſcopus enim erat ille, iſte diaconus: Noli mœrere, inquit, ſequeris me poſt triduum. Triduũ autem dixit mediũ inter diẽ paſsionis ſancti Sixti, & diem hodiernum paſsionis ſancti Laurentij, triduum eſt medium. O conſolatio: non ait, noli mœrere fili, deſinet perſecutio, & ſaluus † eris: ſed noli mœrere, quò ego præcedo tu ſequeris, nec conſecutio tua differtur. Triduum medium erit & mecum eris. Accepit oraculum, vicæ diabolum, peruenit ad triumphum.

† al. ſecurus

B *De eo quod ait, Et poſt hæc ambulabat Ieſus in Galilæam: vſque ad id, Nemo tamen palàm loquebatur de eo propter metum Iudæorum.*

Tractatus XXVIII.

Cap. VII. IN iſto Euangelij capitulo fratres, dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum hominem ſe pluimum commendauit fidei noſtræ. Etenim ſemper hoc agit dictis & factis ſuis, vt deus credatur & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos quæſiuit: deus cum patre ſemper, homo nobiſcum ex tempore. Non enim quæreret quem fecerat, niſi ipſe quod fecerat fieri voluiſſet. Verum hoc mementote, & de cordibus veſtris nolite dimittere, ſic eſſe Chriſtũ hominem factum, vt non deſiſteret deus eſſe. Manens deus accepit hominem, qui fecit hominem: quando ergo latuit vt homo, non potentiam perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe. Ille enim quando voluit detentus eſt, quando voluit occiſus eſt. Sed quomodo futura erant membra eius: id eſt, fideles eius qui non haberent illã poteſtatem quam habebat, ipſe deus noſter: quòd latebat, quòd ſe tanquam ne occideretur occultabat, hoc indicabat factura eſſe membra ſua, in quibus vtique membris ſuis ipſe erat. Non enim C Chriſtus in capite & non in corpore, ſed Chriſtus totus in capite & in corpore. Quod ergo mẽbra eius, ipſe: quod autem ipſe, non continuo membra eius: nam ſi nõ ipſi eſſent membra eius, nõ diceret Saulo: Quid me perſequeris? Nõ enim Saulus ipſum, ſed membra eius, id eſt, fideles eius in terra perſequebatur. Noluit tamen dicere ſanctos meos, ſeruos meos: poſtremo honorabilius, fratres meos: ſed, me: hoc eſt, membra mea quibus ego ſum caput. His prędictis puto nos in hoc capitulo quod modo lectum eſt, nõ eſſe laboraturos: ſæpe enim ſignificatum eſt in capite, quod futurum erat in corpore. *Acto.9.*

Poſt hæc, inquit, *ambulabat Ieſus in Galilæam: non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.* Hoc eſt quod dixi, infirmitati noſtræ præbebat exemplum. Nõ ipſe perdiderat poteſtatem, ſed noſtram cõſolabatur fragilitatem. Futurũ enim erat, vt dixi, vt aliquis fidelis eius abſconderet ſe, ne à perſecutoribus inueniretur. Et ne illi pro crimine obiiceretur latibulũ, præceſsit in capite quod in membro cõfirmaretur: ſic enim dictum eſt: Nolebat ambulare in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi occidere: quaſi nõ poſſet Chriſtus & ambulare inter Iudæos, & non occidi à Iudæis. D Hanc enim potentiam quando voluit demonſtrauit: nam cum eum iam paſſurũ tenere vellẽt, ait illis: Quem quæritis? Reſponderunt, Ieſum: & ille, Ego ſum: non ſe occultans, ſed manifeſtans. Ad eam tamen manifeſtationem illi nõ ſubſtiterunt, ſed recedẽtes retro ceciderunt. Et tamen quia pati venerat, ſurrexerunt & tenuerunt, ad iudicem adduxerunt & occiderunt. Sed quid fecerunt? Quod ait quædam ſcriptura: Terra tradita eſt in manus impij, caro data eſt in poteſtatem Iudæis: Et hoc propterea, vt quaſi ſacculus conſcinderetur, vnde noſtrum precium manaret. *Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum ſcenopegia.* Quid ſit ſcenopegia, ſcripturas qui legerunt, nouerunt. Faciebant die feſto tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerunt, cum ex Aegypto educti peregrinarentur in eremo. Iſte erat dies feſtus & magna ſolennitas: celebrabant hoc Iudæi velut reminiſcentes beneficia domini, qui occiſuri erant dominum. Hoc ergo die feſto, quia plures erant dies feſti: ſic enim appellabatur apud Iudæos dies feſtus, vt non eſſet dies vnus ſed plures. *Ioan.18.* *Iob.9.*

Locuti ſunt fratres eius ad dominum noſtrum. Fratres eius ſic accipite ſicut noſtis: nõ enim nouum eſt quod auditis. E Cõſanguinei virginis Mariæ, fratres domini dicebãtur. Erat enim cõſuetudinis ſcripturarum, appellare fratres quoſlibet cõſanguineos & cognationis propinquos, & extra vſum noſtrum, nõ quo more nos loquimur: nam quis dicat fratres auunculum & filium ſororis? Scriptura tamẽ etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat: nam Abrahã & Loth fratres ſunt dicti, cũ eſſet Abraham patruus Loth: & Laban & Iacob fratres ſunt dicti, cũ eſſet Laban auunculus Iacob. Cũ ergo auditis fratres domini, Marię cogitate cõſanguinitatem, nõ iterum parientis vllã propaginem. Sicut enim in ſepulchro vbi poſitũ eſt corpus domini, nec antea, nec poſtea mortuus iacuit: ſic vterus Mariæ nec antea nec poſtea quicquam mortale cõcepit. Diximus fratres qui fuerint: audiamus quid dixerint, *Tranſi hinc & vade in Iudæã, vt & diſcipuli tui videãt opera tua quæ tu facis.* Opera domini diſcipulos non latebant, ſed iſtos latebant. Iſti enim fratres, id eſt, cõſanguinei, Chriſtũ conſanguineũ habere potuerũt, credere autẽ in eũ ipſa propinquitate faſtidierunt. Dictũ eſt in Euãgelio, non enim hoc nos audemus opinari, modo audiſtis, addunt & monent, *Gene.13.* *Gene.29.*

F *Nemo enim in occulto quid facit, & quærit palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta temetipſum mundo:* Et continuo, *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Quare in eũ non credebãt? Quia humanam gloriam requirebãt. Nam & quòd eũ videntur monere fratres, gloriæ ipſius cõſulunt, facis mirabilia, innoteſce: id eſt, appare omnib⁹ vt laudari poſſis ab omnibus. Loquebatur caro carni: ſed caro ſine deo, carni cum deo. Loquebatur enim prudẽtia carnis verbo quod caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Quid ad hæc dominus? *Dicit ergo eis Ieſus, Tempus meum nondum venit, tempus autem veſtrũ ſemper eſt paratum.* Quid eſt hoc? Nondũ venerat tẽpus Chriſti? Quare ergo Chriſtus venerat, ſi tẽpus eius nondũ venerat? Nónne audimus Apoſtolũ dicẽtem, Cũ autem venit plenitudo temporis, miſit deus filiũ ſuum? Si ergo in plenitudine temporis miſſus eſt, quãdo debuit miſſus eſt, quãdo oportuit venit: quid ergo eſt, tempus meũ nondũ venit? Intelligite fratres quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrẽ ſuũ monere videbãtur: dabant ei conſilium conſequendæ gloriæ, veluti ſeculariter & terreno affectu monentes, ne eſſet ignobilis & latitaret. Quòd ergo ait dominus, *Ioan.1.* *Gala.4.*

G Tempus meum nondum venit, illis reſpondit qui ei
conſilium de gloria dabant. Tempus gloriæ meæ non-
dum venit. Videte quàm profundum ſit, de gloria il-
li admonebant, ſed ille voluit altitudinem humilitate
præcedere, & ad ipſam celſitudinem per humilitatem
Marci. 10. viam ſternere: nam & illi diſcipuli vtique gloriam re-
quirebant, qui volebāt ſedere, vnus ad dexteram eius,
& alter ad ſiniſtrâm. Attendebant quò, & non videbāt
qua via dominus eos vt ordinate venirent ad patriam,
reuocauit ad viā. Excelſa eſt enim patria, humilis via:
patria eſt vita Chriſti, [via eſt mors Chriſti: patria eſt
manſio Chriſti,] via paſſio Chriſti. Qui recuſat viam,
quid quærit patriam? Denique & illis hoc reſpondit,
quærentibus altitudinem: Poteſtis bibere calicē quem
ego bibiturus ſum? Ecce quà venitur ad celſitudinem
quam deſideratis, calicem quippe commemorabat hu
militatis atque paſsionis. Ergo & hic tempus meum
nondum venit, tempus autem veſtrū, id eſt, mundi glo
ria ſemper eſt paratum: hoc eſt tempus de quo in pro-
Pſal. 74. phetia loquitur Chriſtus, id eſt, corpus Chriſti: cum ac-
cepero tēpus, ego iuſtitias iudicabo. Modo enim non
H eſt tempus iudicandi, ſed iniquos tolerandi. Ferat igi-
tur modo corpus Chriſti, & toleret iniquitatem male
viuentium, habeat tamen iuſtitiam modo antequā ha-
beat iudicium: per iuſtitiam enim peruenit ad iudiciū.
Tolerantibus quippe membris iniquitatem ſeculi hu-
Pſal. 93. ius, quid ſcriptura ſancta dicit in Pſalmo? Non repellet
deus plebem ſuā. Laborat quidem plebs eius inter in-
dignos, inter iniquos, inter blaſphemantes, inter mur-
murantes, detrahentes, inſectantes, & ſi liceat perimen-
tes. Laborat quidem, ſed nō repellet dominus plebem
ſuam, & hæreditatem ſuam non derelinquet, quoadu ſ-
que iuſtitia, quæ modo eſt in ſanctis eius, cōuertatur in
Matth. 19. iudicium, cum implebitur quod eis dictum eſt, Sede-
bitis ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tri-
bus Iſraël. Habebat iuſtitiam Apoſtolus, ſed nōdum il-
1. Corin. 6. lud iudicium de quo dicit, Neſcitis quoniam angelos
iudicaturi ſumus? Sit ergo modo tempus iuſte viuendi,
poſtea erit tempus eos qui male vixerunt iudicandi.
Quoadu ſque iuſtitia, inquit, conuertatur in iudicium,
hoc erit tempus iudicij, de quo dominus dixit, tempus
meum nōdum venit. Erit enim tempus gloriæ: qui ve-
nit in humilitate, veniet in altitudine: qui venit iudicā-
I dus, veniet iudicaturus: qui venit occidi à mortuis, ve-
Pſal. 49. niet iudicare de viuis & mortuis. Deus, inquit, Pſalm⁹,
manifeſtus veniet, deus noſter & non ſilebit. Quid eſt
manifeſtus veniet? Quia venit occultus. Tunc non ſi-
lebit: nam quando veniet occultus, ſicut ouis ad im-
Eſa. 53. molandum ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente
ſe non aperuit os ſuum. Veniet & nō ſilebit. Tacui, in-
quit, nūquid ſemper tacebo? Modo autem quid neceſ-
ſarium eſt eis qui habēt iuſtitiam, quod in illo Pſalmo
Pſal. 93. ſequitur, Quoadu ſque iuſtitia cōuertatur in iudicium.
Et qui habēt eam? Omnes qui recto ſunt corde. Quæ-
ritis fortaſſe qui ſint recti corde? Illos inuenim⁹ in ſcri-
ptura rectos corde, qui mala ſeculi tolerant, & non ac-
cuſant deum. Videte fratres: rara cauſa eſt iſta quam lo
quor: neſcio quo enim modo quādo euenit homini a-
liquid mali, deū currit accuſare, qui deberet ſe. Quādo
boni aliquid agis, te laudas: quando mali aliquid pate-
ris, deum accuſas: hoc eſt cor tortum, nō rectum: ab iſta
diſtortione & prauitate ſi corrigaris, cōuertitur in cō-
trarium quod faciebas. Antea enim quid faciebas? Lau-
dabas te in bonis dei, accuſabas deum in malis tuis: cō-
uerſo corde & directo, laudabis deū in bonis ſuis, ac-
cuſabis te in malis tuis: iſti ſunt recto corde. Deniq; ille K
nondū recto, cui diſplicebat fœlicitas malorū & labor
bonorum, ait correctus: Quàm bonus deus Iſraël rectis
corde: Mei autem, quando non eram rectus corde, pe-
nè commoti ſunt pedes, paulominus effuſi ſunt greſſus Pſal. 72.
mei. Quare? Quia zelaui in peccatoribus, pacem pecca-
torum videns. Vidi, inquit, malos fœlices, & diſplicuit
mihi deus: hoc enim volebat, pacem peccatorū intuēs,
vt nō permitteret deus malos eſſe fœlices. Intelligat ho
mo, nunquam hoc permittit deus. Sed ideo malus fœ-
lix putatur, quia quid ſit fœlicitas ignoratur. Simus er-
go recti corde: tempus enim gloriæ noſtræ nondū ve-
nit. Dicitur amatoribus huius ſeculi, quales erāt fratres
domini: tempus veſtrū ſemper adeſt paratum, tempus
noſtrum nondum venit. Audemus enim hoc dicere &
nos, quoniā corpus domini noſtri ſumus, quoniā mē-
bra eius ſumus, quoniam caput noſtrū gratanter agno-
ſcimus. Dicamus prorſus, quoniam propter nos & ipſe
hoc dignatus eſt dicere, Quando nobis inſultant ama-
tores huius ſeculi, dicamus eis: tempus veſtrum ſemper
adeſt paratum: tempus autem noſtrum nondum venit,
nobis enim dixit Apoſtolus: Mortui enim eſtis, & vita Coloſ. 3.
veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Quando ve- L
niet tempus noſtrum? Cum Chriſtus, inquit, apparuerit
vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.
Quid deinde addit? *Non poteſt mūdus odiſſe vos.* Quid
eſt hoc, niſi non poteſt mundus odiſſe amatores ſuos,
teſtes falſos ſuos? Bona enim dicitis, quæ mala ſunt, &
mala quæ bona ſunt. *Me autem odit, quia teſtimonium ego
perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt. Vos aſcendite ad diem
feſtum hunc.* Quid eſt hunc? Vbi gloriam humanam
quæritis. Quid eſt, hunc? Vbi extendere vultis carnalia
gaudia, non æterna cogitare. *Ego non aſcendo ad diem
feſtum hunc, quia meum tempus nondum impletum eſt.* In die
feſto hoc gloriam vos humanam requiritis: Meum ve-
ro tempus, id eſt, gloriæ meæ nondum venit. Ipſe erit
dies feſtus meus, non diebus iſtis percurrēs & tranſiēs,
ſed permanēs in æternum: ipſa erit feſtiuitas, gaudium
ſine fine, æternitas ſine labore, ſerenitas ſine nube.

*Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderunt
fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſte,
ſed quaſi in occulto.* Ideo non ad diem feſtum hunc, quia
non gloriari temporaliter, ſed aliquid docere ſalubri-
ter, corrigere homines, de die feſto æterno admonere, M
amorem ab hoc ſeculo auertere, & in deum conuerte-
re cupiebat. Quid eſt autem quòd quaſi latenter aſcen-
dit ad diem feſtum? Nō vacat & hoc ab intellectu. Vi-
detur mihi fratres etiā hinc quòd quaſi latenter aſcen-
dit, aliquid ſignificare voluiſſe: nam conſequentia do-
cebunt, ſic eum aſcendiſſe mediato die feſto, id eſt, me-
diatis illis diebus, vt etiam palàm doceret. Sed quaſi la-
tēter dixit, ne ſe oſtēderet hominibus. Nō vacat ꝙ la-
tenter aſcēdit Chriſtus ad diem feſtū, quia ipſe latebat
in illo die feſto. Adhuc etiā ego quod dixi in latibulo
eſt: Manifeſtetur ergo: tollatur velū, & appareat quod
erat ſecretū. Omnia quæ dicta ſunt antiquo populo Iſ-
raël in multiplici ſcriptura ſanctæ legis quæ agerent, ſi-
ue in ſacrificiis, ſiue in ſacerdotiis, ſiue in diebus feſtis,
& omnino in quibuſlibet rebus, quibus deum colebāt,
quęcūque illis dicta & præcepta ſunt, vmbræ fuerūt fu
turorum. Quorum futurorum? Quæ implētur in Chri-
ſto: vnde dicit Apoſtolus: Quotquot enim promiſsio- 2. Corin. 1.
nes dei ſunt, in illo etiā: id eſt, in Chriſto impletæ ſunt.
Deinde dicit in alio loco: Omnia in figura cōtingebāt 1. Corin. 10.
illis, ſcripta ſunt autem propter nos, in quos fines ſecu-

lorum

A lorum deuenerũt.Dixit & alibi: Finis enim legis Chri-
Roma.10. ſtus eſt.Itẽ alio loco : Nemo vos iudicet in cibo,aut in
Colo 2. potu,aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbato-
rum,quæ ſuot vmbra futurorũ. Si ergo omnia illa vm-
bra fuerunt futurorum , & ſcenopegia vmbra erat fu-
turorũ:hic ergo dies feſtus, quæramus cuius futuri vm-
bra erat.Expoſui quid erat ſcenopegia , celebratio erat
tabernaculorum , propterea quia populus de Aegypto
liberatus teodens per deſertum ad terrã promiſsiooıs,
in tabernaculis habitauit.Quid ſit animaduertamus,&
nos erimus:nos,inquam,qui membra Chriſti ſumus. Si
ſumus, illo autẽ dignante ſumus , nõ nobis promeren-
tibus . Attendamus ergo nos fratres : educti ſumus de
Aegypto , vbi diabolo tãquam Pharaoni ſeruiebamus,
vbi lutea opera in terreois deſiderus agebamus , & in
eis multum laborabamus , etenim nobis Chriſtus quaſi
Matth.11. lateres facientibus clamauit : Venite ad me omnes qui
laboratis . Hinc educti per baptiſmum tanquam mare
rubrũ,ideo rubrum, quia Chriſti ſanguine cõſecratum,
mortuis omnibus inimicis noſtris qui nos inſectaban-
tur,id eſt,deletis omnibus peccatis noſtris,in deſertum
B traiecti ſumus . Modo ergo antequam ad patriam pro-
miſsionis,id eſt,æterouı regnum veniamus, in deſer-
to in tabernaculis ſumus. Qui iſta agnoſcunt, io taber-
naculis ſuot:futurum enim erat,vt quidã hoc agnoſce-
rent.Ille enim eſt in tabernaculis , qui ſe eſſe in mundo
intelligit peregrinum . Ille ſe intelligit peregrinantem,
qui ſe videt patriæ ſuſpirantẽ . Cum autẽ corpus Chri-
ſti eſt in taberoaculis , Chriſtus eſt in tabernaculis, ſed
tunc noo euideoter,ſed latẽter, adhuc enim vmbra lu-
cem obſcurabat:veoiente luce vmbra remota eſt.Chri-
ſtus erat in occulto , in ſcenopegia Chriſtus erat , ſed
latẽs Chriſtus. Modo iam cũ manifeſta ſunt iſta, agno-
ſcimus oos iter agere io eremo: ſi enim agnoſcimus, in
eremo ſumus . Quid eſt io eremo?In deſerto . Quare in
deſerto ? Quia in iſto mundo vbi ſititur in via inaquo-
Matth. 5. ſa. Sed ſitiamus vt ſaturemur . Beati enim qui eſuriunt
& ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur . Et ſitis
1.Cor.10. noſtra de petra impletur in eremo : petra eoim erat
Chriſtus, & virga percuſſa eſt:vt autẽ manaret,bis per-
cuſſa eſt,quia duo ligna ſunt crucis . Omnia ergo hæc
quæ fiebant in figura,maoifeſtantur in nobis.Et nõ va-
cat quod de domıoo dictũ eſt, aſcendit ad diem feſtũ,
C non manifeſte,ſed tanquã in occulto.Figura enim erat
ipſum in occulto , quia in ipſo die feſto Chriſtus late-
bat,quia ipſe dies feſtus Chriſti membra peregrinatura
ſignificabat. *Iudæi ergo quærebant eum in die feſto:* ante-
quam aſcenderet. Priores enim fratres aſcenderunt,&
oon tunc aſcendit ille, quando illi putabãt & volebãt,
vt etiam hoc impleretur quod ait:Noo ad hunc,id eſt,
ad quem vultis,primum vel ſecundum diem.Aſcendit
autem poſtea,vt Euãgelium loquitur, mediante die fe-
ſto : id eſt , cum iam illius diei feſti tot dies præteriſſent
quot remanſiſſent. ipſam eoim feſtiuitatem quantũ in-
telligeodum eſt,diebus plurimis celebrabant. *Dicebant
ergo : Vbi eſt ille?Et murmur multum de eo erat in turba.* Vnde
murmur?De contentione.Quæ fuit contentio ? *Qui-
dam enim dicebant quia bonus eſt , alij autem non, ſed ſeducit tur-
bas.* De omnibus ſeruis eius hoc dicitur modo. Qui-
cũque eminuerit in aliqua gratia, ſpiritali profectu, alij
dicunt quia bonus eſt,alij quia oon, ſed ſeducit turbas,
Colo.3. vnde hoc ? Quia vita noſtra abſcondita eſt cum Chri-
ſto in deo : ideo licet dicere hominibus per hyemem,
mortua eſt iſta arbor,verbi gratia: Arbor fici,arbor pi-
ri,& huiuſmodi pomorum ſimilis eſt aridæ,& quandiu
hyems eſt,non apparet, æſtas probat, iudicium probat: D
æſtas noſtra reuelatio Chriſti eſt, Deus manifeſte ve- Pſal.49.
niet,deus noſter & non ſilebit: Ignis ante eum præibit.
Iſte ignis inflãmabit inimicos eius.Aridas arbores ignis
comprehendet, tunc enim aridæ apparebuot, quando
eis dicetur: Eſuriui,& non dediſtis mihi mãducare. In Matth.25.
alia vero parte,hoc eſt, in dextera, apparebit fœcundi-
tas fructuũ , dignitasq; foliorum,viriditas æternitas eis
erit.Illis ergo tãquam aridis dicetur: Ite io ignem æter-
num : Ecce enim ſecuris ad radicem arborũ poſita eſt. Matth.3.
Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum , ex-
cidetur,& in ignẽ mittetur . Dicant ergo de te ſi profi-
cis io Chriſto,dicant homines, ſeducit turbas. De ipſo
toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita corpus Chri-
ſti adhuc in mundo,cogita corpus Chriſti adhuc in a-
rea, vide quemadmodum blaſphemetur à palea: ſimul
quidem trituraotur, ſed paleæ conteruntur, frumẽtum
purgatur. Quod dictum eſt ergo de domioo , valet ad
cooſolationem , de quocũque hoc dictum fuerit Chri-
ſtiano. *Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iu-
dæorum.* Sed qui non loquebantur de illo propter me- E
tum Iudæorum?Qui dicebant bonus eſt:non qui dice-
bant,ſeducit turbas.Qui dicebant,ſeducit turbas, ſoni-
tus eorum audiebatur tanquam aridorum foliorum.
Seducit turbas, clarius ſonabant: boous eſt,preſsius ſu-
ſurrabaot . Modo autem fratres quanuis nondum ve-
nerit illa gloria Chriſti , quæ oos æternos factura eſt,
modo tamen ita creſcit Eccleſia eius,ita eam dignatus
eſt per cuncta diffundere,vt iam ſuſurretur,ſeducit tur
bas, & clarius perſonet, bonus eſt.

*De eo vbi ait , Iam autem die feſto mediante aſcendit Ieſus in
templum & docebat: vſque ad id quod ait, Qui miſit
illum hic verax eſt,& iniuſtitia in illo non eſt.*

Tractatus XXIX.

QVod ſequitur de Euangelio & hodie lectum
eſt, cõſequenter & nos videamus,& quod do
minus donauerit, hinc dicam*. Heſteroo die
hucuſque lectum erat , quia licet nõ vidiſſent
dominum Ieſum in templo per diem feſtum, loquebã-
tur tamen de illo: Et alij dicebant,boous eſt: alij autem
nõ,ſed ſeducit turbas. Dictum eoim hoc eſt ad eorum
ſolatium,qui poſtea prædicantes verbũ dei,futuri erant
vt ſeductores & veraces.Si enim ſeducere decipere eſt, 2.Cor.6.
nec Chriſtus ſeductor , nec Apoſtoli eius, nec quiſquã F
ſeductor debet eſſe Chriſtianus : ſi autẽ ſeducere aliun-
de aliquem ad aliud perſuadendo ducere eſt , quæren-
dum eſt vode & quò:Si à malo ad bonum,bonus ſedu-
ctor eſt:ſi à bono ad malum, malus ſeductor eſt. In hac
ergo parte qua ſeducuntur homines de malo ad bonũ,
vtinã omnes ſeductores,& vocemur & ſimus. *Aſcen-
dit ergo poſtea dominus ad diem feſtum , mediante die feſto & doce-
bat,& mirabantur Iudæi dicẽtes: Quomodo hic literas ſcit cum non
didicerit?* Ille qui latebat,docebat,& palàm loquebatur,
& non tenebatur . Illud enim vt lateret erat cauſa ex-
empli,hoc poteſtatis.Sed cum doceret,mirabantur Iu-
dæi:omoes quidem quantum arbitror mirabantur, ſed
non omnes conuertebantur. Et vnde admiratio? Quia
multi nouerant vbi natus , quemadmodum fuerit edu-
catus : nunquam eum viderant literas diſcentem . Au-
diebant autem de lege diſputantem , legis teſtimonia
proferẽtem,quæ nemo poſſet proferre niſi legiſſet, ne-
mo legeret niſi literas didiciſſet , & ideo mirabantur.
Eorum autem admiratio , magiſtro facta eſt inſinuan-
dæ altius veritatis occaſio . Ex eorum quippe admira-
tione & verbis,dixit dominus profundum aliquid, &
dit-

G & diligentius inſpici & diſcuti dignum. Propter quod
intentam facio charitatem veſtram, non ſolum ad au-
diendum pro vobis, ſed etiam ad orandum pro nobis.
Quid ergo dominus reſpondit eis admirantibus quo-
modo ſciret literas quas non didicerat? *Mea, inquit,*
doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Hæc eſt profundi-
tas prima: videtur enim paucis verbis quaſi cōtraria lo-
cutus. Non enim ait, iſta doctrina non eſt mea: ſed, mea
doctrina non eſt mea. Si non tua, quomodo tua? Si tua,
quomodo non tua? Tu enim dicis vtrūque, & mea do-
ctrina & non mea. Nam ſi dixiſſet, iſta doctrina nō eſt
mea, nulla eſſet quæſtio. Nūc vero fratres, primitus in-
tēdite quæſtionem, & ſic ordine expectate ſolutionem:
nam qui non videt quæſtionem quæ proponitur, quo-
modo intelligit quod exponitur? Hoc eſt ergo in quæ-
ſtione quod ait, mea, non mea. Hoc videtur eſſe cōtra-
rium, quomodo mea, quomodo non mea. Si ergo in-
tueamur diligenter quod ipſe in exordio dicit ſanctus
Ioan.1. Euangeliſta: In principio erat verbum, & verbum erat
apud deum, & deus erat verbum: inde pēdet huius ſo-
lutio quæſtionis. Quæ eſt doctrina patris, niſi verbum
H patris? Ipſe ergo Chriſtus doctrina patris, ſi verbum pa
tris. Sed quia verbū non poteſt eſſe nullius, ſed alicuius,
& ſuam doctrinam dixit ſeipſum, & nō ſuam, quia pa-
tris eſt verbum. Quid enim tam tuum quàm tu? Et quid
tam nō tuum quàm tu, ſi alicuius eſt quod es? Verbum
ergo & deus eſt, & doctrinæ ſtabilis verbum eſt, nō ſo-
nabilis per ſyllabas & volatilis, ſed manētis cum patre,
ad quam conuertamur manentem, ſonis tranſeuntibus
admoniti. Non enim nos ita admonet quod tranſit, vt
ad tranſitoria nos vocet: ita admonemur, vt diligamus
deum. Totum hoc quod dixi, ſyllabæ fuerunt, percuſ-
ſum aërem verberauerunt, vt ad ſenſum veſtrarum au-
rium peruenirent: ſonando tranſierunt, non tamen il-
lud quod vos admonuit tranſire debet, quia ille quem
vos diligere admonui nō tranſit. Et cum tranſeuntibus
ſyllabis admoniti, conuerſi ad eū fueritis, nec vos tran-
ſibitis, ſed cum manente manebitis. Hoc eſt magnum
in doctrina, altum & æternū quod manet, quod vocat
omnia quę temporaliter tranſeunt, quādo bene ſignifi-
cant, nec mendaciter proferūtur: Omnia quippe ſigna
quę proferimus ſonis, aliquid ſignificant quod non eſt
I ſonus: Non enim duæ breues ſyllabæ, deus eſt, & duas
breues ſyllabas colimus, & duas breues ſyllabas adora-
mus, & ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus,
quę pene ante deſinunt ſonare quàm cœperunt, nec in
eis ſecundæ locus eſt niſi prima tranſierit. Manet ergo
aliquid magnum quod dicitur deus, quamuis non ma-
neat ſonus cum dicitur deus. Sic intendite doctrinam
Chriſti, & peruenietis ad verbum dei: cum autē perue-
neritis ad verbum dei, intendite deus erat verbum, &
videbitis verum dictum eſſe, mea doctrina. Intendite
etiam cuius eſt verbum, & videbitis recte dictum eſſe,
nō eſt mea. Breuiter ergo dico charitati veſtræ: hoc vi-
detur mihi dixiſſe dominus Ieſus Chriſtus: Mea doctri-
na non eſt mea: ac ſi diceret, Ego non ſum à meipſo.
Quamuis enim filiū patri dicamus & credamus æqua-
lem, nec vllam in eis eſſe naturæ vel ſubſtantiæ diſtan-
tiam, nec inter generantem atque generatum aliquod
interfuiſſe temporis interuallum, tamen hoc ſeruato &
cuſtodito iſta dicimus, quòd ille pater eſt, ille filius. Pa-
ter autem non eſt ſi non habeat filium, & filius non eſt
ſi non habeat patrem: ſed tamē filius deus de patre, pa-
ter autem deus, ſed non de filio. Pater filij, non deus de
filio, ille autem filius patris & deus de patre. Dominus

enim Chriſtus dicitur lumen ex lumine. Lumen ergo K
quod nū ex lumine, & lumen æquale quod ex lumine,
ſimul vnum lumen, non duo lumina. Si intellexerimus,
deo gratias: ſi quis autem parum intellexit, fecit homo
quouſque potuit, cætera videat vnde ſperet. Forinſecus 1.Cor.3.
vt operarij poſſumus plantare & rigare, ſed dei eſt in-
crementum dare. Mea, inquit, doctrina nō eſt mea, ſed
eius qui miſit me. Audiat conſilium, qui dicit, nondum
intellexi. Magna quippe res & profunda cū finiſſet di-
cta, vidit vtiq; ipſe dominus Chriſtus hoc tam profun-
dum non omnes intellecturos, & in conſequenti dedit
cōſilium. Intelligere vis, crede: deus enim per Prophe-
tam dixit: Niſi credideritis, nō intelligetis. Ad hoc per- Eſaia.7.
tinet quod etiam hic dominus ſecutus adiunxit: *Si quis*
voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex deo
ſit, an ego à meipſo loquar. Quid eſt hoc: Si quis voluerit vo
luntatem eius facere? Sed ego dixeram, ſi quis credide-
rit, & hoc conſiliū dederam, ſi nō intellexiſti, inquam,
crede. Intellectus enim merces eſt fidei. Ergo noli quæ-
rere intelligere vt credas, ſed crede vt intelligas: quo-
niam niſi credideritis, non intelligetis. Cum ergo ad
poſſibilitatē intelligendi conſilium dederim obedien- L
tiam credendi, & dixerim dominum Ieſum Chriſtum
hoc ipſum adiunxiſſe in cōſequenti ſententia, inueni-
mus eum dixiſſe: Si quis voluerit volūtatem eius face-
re cognoſcet de doctrina eius. Quid eſt, cognoſcet?
Hoc eſt intelliget. Quid eſt autem, ſi quis voluerit vo-
lūtatē eius facere? Hoc eſt credere. Sed quia cognoſcet,
hoc eſt intelliget, omnes intelligunt. Quia vero quod
ait: Si quis voluerit voluntatē eius facere, hoc pertinet
ad credere, vt diligentius intelligatur, opus eſt nobis
ipſo domino noſtro expoſitore, vt indicet nobis verū
reuera ad credere pertineat facere voluntatē patris e-
ius. Quis neſciat hoc eſſe facere voluntatē dei, operari
opus eius: id eſt, quod illi placet. Ipſe autē dominus a- Ioan.6.
perte alio loco dicit: Hoc eſt opus dei, vt credatis in eū
quem ille miſit. [Vt credatis in eum, nō vt credatis ei.]
Sed ſi creditis in eum, creditis ei. Non autem continuo
qui credit ei, credit in eum: nam & dęmones credebāt
ei, & non credebant in eum. Rurſus etiam de Apoſto-
lis ipſius poſſumus dicere: Credimus Paulo, ſed nō cre-
dimus in Paulum: credimus Petro, ſed nō credimus in M
Petrum. Credenti autem in eum qui iuſtificat impium, Rom.4.
deputatur fides eius ad iuſtitiā. Quid eſt ergo credere 3.ſen.diſt.
in eum? Credendo amare, credendo diligere, credēdo 23.cap.A.
in eū ire, & eius mēbris incorporari. Ipſa eſt ergo fides Ibid.c.ſ.
quam de nobis exigit deus: & nō inuenit quod exigat,
niſi donauerit quod inueniat. Quę fides niſi quam defi-
niuit alio loco Apoſtolus pleniſsime dicēs: Neque cir- Galat.5.
cunciſio aliquid valet neque præputium, ſed fides quæ
per dilectionem operatur, non qualiſcunque fides, ſed
fides quæ per dilectionē operatur. Hęc in te ſit, & intel-
liges de doctrina dei. Quid enim intelliges? Quia do-
ctrina iſta non eſt mea, ſed eius qui me miſit: id eſt, in-
telliges quia Chriſtus dei filius, qui eſt doctrina patris,
non eſt ex ſeipſo, ſed filius eſt patris. Sabellianā hære-
ſim ſententia iſta diſſoluit. Sabelliani enim dicere auſi
ſunt ipſum eſſe filium qui eſt & pater, duo eſſe nomina,
ſed vnam rem. Si duo eſſent nomina & res vna, nō di-
ceretur, mea doctrina non eſt mea. Vtiq; ſi tua doctrina
non eſt tua ô domine, cuius eſt, niſi alius ſit cuius ſit?
Quod dixiſti, Sabelliani non intelligunt, non enim tri-
nitatem viderūt, ſed ſui cordis errorem ſecuti ſunt: nos
cultores trinitatis & vnitatis, patris & filij & ſpiritus
ſancti & vnius dei, intelligamus de doctrina Chriſti,
quomodo

A quomodo non eſt eius,& ideo dixit ſe non à ſeipſo lo-
qui:quoniam Chriſtus patris eſt filius, & pater Chriſti,
eſt pater & filius de deo patre deus eſt, pater autẽ deus,
non de filio deo deus eſt. *Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam*
2.Theſſ.2. *propriã quærit.* Hoc erit ille qui vocatur antichriſtus, ex-
tollens ſe,ſicut Apoſtolus ait,ſupra omne quod dicitur
deus,& quod colitur. Ipſum quippe annuncians domi-
nus gloriã ſuam quæſiturum,non gloriam patris,ait ad
Ioan.5. Iudæos: Ego veni in nomine patris mei, & nõ ſuſcepi-
ſtis me: alius veniet in nomine ſuo & hunc ſuſcipietis.
Significauit eos antichriſtũ ſuſcepturos,qui gloriã no-
minis ſui quæſiturus eſt:inflatus,non ſolidus,& ideo nõ
ſtabilis, ſed vtiq; ruinoſus. Dominus autẽ noſter Ieſus
Chriſtus,magnum exemplum nobis præbuit humilita-
tis:nempe æqualis eſt patri, nẽpe in principio erat ver-
Ioan.1. bum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum:
Ioan.14. nempe ipſe dixit,& veriſsime dixit: Tãto tempore vo-
biſcum ſum,& non cognouiſtis me?Philippe,qui videt
Ioan.10. me,videt & patrem: nẽpe ipſe dixit & veriſsime dixit:
Ego & pater vnum ſumus. Si ergo ille cũ patre vnum
æqualis patri,deus de deo,deus apud deum,coæternus,
B immortalis, pariter incõmutabilis, pariter ſine tempo-
re,pariter creator & diſpoſitor temporum: tamen quia
venit in tempore, & formã ſerui accepit, & habitu eſt
Philip.2. inuentus vt homo,quærit gloriã patris,nõ ſuam. Quid
tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis,
gloriam tuam quæris: quando autẽ aliquid mali facis,
deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es,a-
gnoſce creatorem: ſeruus es,ne contemnas dominum:
adoptatus es,ſed non meritis tuis. Quære eius gloriam,
à quo habes hãc gratiam. Homo aſſumptus cuius glo-
riam quæſiuit? Eius,cuius eſt vnicus natus. *Qui autẽ quæ-*
rit gloriam eius qui miſit illum,hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non
eſt. In antichriſto autem iniuſtitia eſt,& verax non eſt,
quia gloriam ſuam quæſiturus eſt, non eius à quo miſ-
ſus eſt:non enim eſt miſſus, ſed venire permiſſus. Om-
nes ergo pertinentes ad corpus Chriſti, ne inducamur
in laqueos antichriſti, nõ quæramus gloriam noſtram:
ſed ſi ille quæſiuit gloriam eius qui eum miſit, quanto
magis nos eius qui nos fecit?

Ab eo quod ait, Nõnne Moyſes dedit vobis legem, & nemo
C *ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere: vſque*
ad id quod ait, Nolite iudicare ſecundum fa-
ciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.
Tractatus XXX.

EVangelij ſancti lectionem, de qua pridẽ cha-
ritati veſtræ locuti ſumus,iſta quæ modo lecta
eſt, hodierna cõſequitur. Dominũ loquentem
audiebant & diſcipuli & Iudæi: veritatem loquentem
audiebant,& veraces & mendaces: charitatẽ loquentẽ
audiebant,& amici & inimici: bonum loquentem au-
diebant,& boni & mali. Illi audiebãt, ſed ille diſcerne-
bat, & quibus ſermo prodeſſet, & profuturus eſſet, vi-
debat & præuidebat. In illis enim qui tunc erant vide-
bat,in nobis qui futuri eramus præuidebat. Nos itaque
ſic audiamus Euangelium,quaſi præſentem dominum,
nec dicamus: O illi fœlices qui eum videre potuerunt:
quia multi in eis qui viderũt & occiderunt: multi autẽ
in nobis qui non viderunt & crediderũt. Quod enim
precioſum ſonabat de ore domini,& propter nos ſcri-
ptum eſt, & nobis ſeruatum eſt, & propter nos recita-
tur,& propter poſteros recitabitur, & donec ſeculũ fi-
niatur. Surſum eſt dominus, ſed etiã hic eſt veritas do-
minus. Corpus enim domini, in quo reſurrexit, vno
loco eſſe poteſt:veritas eius vbiq; diffuſa eſt. Dominum D
ergo audiamus, & quod ipſe donauerit de verbis eius,
& nos dicamus: *Nõnne Moyſes,*inquit,*dedit vobis legem, &*
nemo ex vobis facit legẽ? Quid me quæritis interficere? Ideo enim
quæritis interficere,quia nemo ex vobis facit legẽ:nã ſi
legem faceretis,in ipſis literis Chriſtum cognoſceretis,
& præſentem nõ occideretis. *Reſpondit enim turba.* Re-
ſpondit quaſi turba non pertinẽtia ad ordinem, ſed ad
perturbationem. Denique turba turbata, videte quid
reſpõderit? *Dæmonium habes,quis te quærit occidere?* Quaſi
non peius fuit dicere,dæmonium habes,quàm eum oc-
cidere. Ei quippe dictum eſt, quòd dæmonium habe-
ret qui dæmones expellebat. Quid poſſet aliud dicere
turba turbulenta? Quid poſſet aliud olere cœnum cõ-
motum? Turba turbata eſt: Vnde? A veritate. Turbam
lippitudinis turbauit claritas lucis. Oculi enim non ha-
bentes ſanitatem nõ poſſunt ferre luminis claritatem.
Dominus autem non planè turbatus,ſed in ſua verita-
te tranquillus non reddidit malum pro malo,nec ma-
ledictum pro maledicto:Quibus ſi diceret,dæmonium 1.Petri.3.
habetis vos,verum vtique diceret. Non enim talia illi E
veritati dicerent,niſi eos falſitas diaboli irritaret.Quid
ergo reſpondit, audiamus tranquille, & tranquillum
bibamus: *Vnum opus feci, & omnes miramini.* Tãquam di-
cens: Quid ſi omnia opera mea videretis? Ipſius enim
opera erant quæ in mundo videbant,& ipſum qui fecit
omnia non videbant. Fecit vnam rem, & turbati ſunt,
quia ſaluum fecit hominẽ ſabbato. Quaſi vero ſi quiſ-
quam ægrotum ſabbato ſanaret, alius illum ſanum fe-
ciſſet quàm ille qui eos ſcandalizauit,quia vnum homi-
nem ſaluum fecit ſabbato. Quis enim alius alios ſaluos
fecit quàm ipſa ſalus, qui illam ſalutẽ quam dedit huic
homini, dat & iumentis? Salus enim corporalis erat.
Salus carnis & reparatur & moritur,& cum reparatur,
mors differtur,non aufertur. Tamen fratres,etiam ipſa
ſalus à domino eſt,per quemlibet detur, quocũque cu-
rante & miniſtrante impertiatur,ab illo datur à quo eſt
omnis ſalus,cui dicitur in Pſalmo:Homines & iumen- Pſal.35.
ta ſaluos facies domine: ſicut multiplicaſti miſericor-
diam tuam deus. Quia enim deus eſt,multiplicat miſe-
ricordiam ſuam, peruenit etiam ad ſalutem carnis hu-
manæ, peruenit etiã ad ſalutem mutorum animalium. F
Sed qui dat ſalutem carnis hominibus iumẽtiſq; com-
munem, nunquid nulla ſalus eſt quam ſeruat homini-
bus? Eſt certe alia quæ non ſolum non communis eſt
hominibus & iumentis, ſed nec ipſis hominibus com-
munis eſt bonis & malis. Denique cum ibi de iſta ſalu-
te dixiſſet, quam communiter accipiunt pecora & ho-
mines:propter illam ſalutem quam ſperare debent ho-
mines,ſed boni homines: ſecutus adiunxit, Filij autem
hominũ,ſub tegmine alarum tuarũ ſperabunt: Inebria-
buntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis
tuæ potabis eos:Quoniã apud te eſt fons vitæ, & in lu-
mine tuo videbimus lumen. Hæc eſt ſalus quæ ad bo-
nos pertinet, quos appellauit filios hominum, cum ſu-
pra dixiſſet: Homines & iumẽta ſaluos facies domine.
Quid enim? Illi homines non erant filij hominum, vt
cum dixiſſet homines,ſequeretur & diceret:Filij autem
hominum, in tegmine alarum tuarum ſperabũt? Quaſi
aliud erant homines, & aliud filij hominum. Non ta-
men arbitror ſine aliqua ſignificatione diſtinctionis
hoc dixiſſe ſpiritũ ſanctũ. Homines ad primum Adã,
filij hominum ad Chriſtum. Forte enim homines per-
tinent ad primum hominem: filij autem hominũ per-
tinent ad filium hominis. Vnum opus feci, & omnes
miramini,

G miramini,& continuo ſubiungit: *Propterea Moyſes dedit*
vobis circuncisionem. Bene factum eſt vt acciperetis cir-
cũciſionem à Moyſe: *Non quia ex Moyſe eſt,ſed ex patribus.*
Abraham quippe primus accepit circũciſionem à do-
mino. *Et in ſabbato circunciditis.* Conuincit vos Moy-
Gene.17. ſes. In lege accepiſtis vt circuncidatis octauo die: acce-
piſtis in lege vt vacetis ſeptimo die: ſi octauus dies il-
lius qui natus eſt occurrerit ad diẽ ſeptimũ, quid facie-
Exod.20. tis? Vacabitis vt ſeruetis ſabbatum, an circuncidetis vt
impleatis ſacramentum diei octaui? Sed noui, inquit,
quid facitis,circunciditis hominem. Quare? Quia cir-
cunciſio pertinet ad aliquod ſignaculum ſalutis, & nõ
debent homines ſabbato vacare à ſalute, ergo nec mi-
hi iraſcamini, qui ſaluum feci totum hominem ſabba-
to. *Si circunciſionem,*inquit,*accipit homo in ſabbato, vt non ſol-*
uatur lex Moyſi. Aliquid enim per Moyſem in illa con-
ſtitutione circunciſionis ſalubriter inſtitutum eſt, mihi
operanti ſalutem in ſabbato quare indignamini? Forte
enim illa circunciſio ipſum dominum ſignificabat,cui
iſti curanti & ſananti indignabantur. Iuſſa eſt enim ad-
hiberi octauo die circunciſio. Et quid eſt circunciſio,
H niſi carnis expoliatio? Significat ergo iſta circunciſio
expoliationem à corde cupiditatum carnalium: non
ergo ſine cauſa data eſt,& in eo mẽbro iuſſa fieri, quo-
niam per illud membrum procreatur creatura morta-
1.Cor.15. lium,& per vnum hominem mors,ſicut per vnum ho-
minẽ reſurrectio mortuorum, & per vnum hominem
Rom.5. peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors.
Ideo quiſque cum præputio naſcitur, quia omnis ho-
mo cũ vitio propaginis naſcitur, & non mundat deus
ſiue à vitio cum quo naſcimur, ſiue à vitiis quæ male
viuendo addimus, niſi per cultellum petrinum, id eſt
1.Cor.10. dominum Ieſum Chriſtum. Petra enim erat Chriſtus.
Cultellis enim petrinis circuncidebant,& petræ nomi-
ne Chriſtum figurabant, & præſentẽ non agnoſcebãt,
ſed inſuper eum occidere cupiebant. Quare autẽ octa-
no die, niſi quia poſt ſeptimũ ſabbati dominus die do-
minico reſurrexit? Ergo reſurrectio Chriſti quæ facta
eſt tertio quidẽ die paſsionis, ſed octauo die in diebus
hebdomadis,ipſa nos circuncidit. Audi circũciſos ve-
Colo.3. ra petra, Apoſtolo admonente, Quæ ſurſum ſunt quæ-
rite,non quæ ſuper terrã. Circunciſis loquitur, Reſur-
I rexit Chriſtus,abſtulit vobis deſideria carnalia,abſtulit
concupiſcentias malas,abſtulit ſuperfluum cũ quo nati
eratis,& multo peius quod male viuendo addideratis.
Circunciſi per petram quare adhuc ſapitis terram? Et ad
extremum quia legem dedit Moyſes, & circunciditis
hominem ſabbato, intelligite hoc ſignificari opus bo-
num quod ego feci totum hominem ſaluum ſabbato,
quia & curatus eſt vt ſanus eſſet in corpore, & credidit
vt ſanus eſſet in anima. *Nolite iudicare perſonaliter, ſed re-*
ctum iudicium iudicate. Quid eſt hoc? Modo quia per le-
gẽ Moyſi circunciditis ſabbato,non iraſcimini Moyſi,
& quia ego die ſabbati ſaluũ feci hominem, iraſcimi-
ni mihi. Perſonaliter iudicatis,veritatem attẽdite: Ego
non me præfero Moyſi, ait dominus, qui erat & ipſius
Moyſi dominus. Sic attendite quomodo homines nos
duos tanquam ambos homines: iudicate inter nos,ſed
verum iudicium iudicate: nolite me honorato illum
damnare,ſed illo intellecto me honorate. Hoc enim
Ioan.5. eis alio loco dixit, Si crederetis Moyſi,crederetis vtiq;
& mihi, de me enim ille ſcripſit. Sed hoc loco noluit
hoc dicere,tanquam ſe & Moyſe ante illos conſtitutis.
Propter legem Moyſi circunciditis, quãdo etiam ſab-
batum occurrerit, & ego ſanitatum faciẽdarum bene-
ficentiam non vultis vt exhibeam per ſabbatum? Quia K
dominus circunciſionis & dominus ſabbati, ſalutis eſt
author. Et ſeruilia opera prohibiti eſtis facere ſabbato,
ſi vere intelligatis ſeruilia opera, nõ peccatis. Qui enim *Ioan.8.*
facit peccatum,ſeruus eſt peccati. Nũquid ſeruile opus
eſt,hominem ſanare ſabbato? Manducatis & bibitis,vt
aliquid dicã ex admonitione domini noſtri Ieſu Chri-
ſti,& ex verbis eius. Vtique quare manducatis & bibitis
in ſabbato,niſi quia pertinet ad ſalutẽ quod facitis? Per
hoc oſtenditis,opera ſalutis nõ eſſe vllo modo die ſab-
bati omittenda. Ergo nolite perſonaliter iudicare, ſed
rectum iudicium iudicate: attendite me quomodo ho-
minem,attendite Moyſem quomodo hominem: ſi ſe-
cũdum veritatem iudicetis, neque Moyſem neque me
condẽnabitis: & veritate cognita me cognoſcetis,quia
ego ſum veritas. Hoc vitiũ fratres quod dominus no- *Ioan.14.*
tauit hoc loco, euadere in hoc ſeculo magni laboris
eſt,non perſonaliter iudicare, ſed rectum iudicium re-
tinere. Admonuit quidẽ dominus Iudæos, ſed monuit
& nos: illos conuicit,& nos inſtruxit: illos redarguit,
nos exacuit, nõ putemus hoc nobis non ideo dictum, L
quia tunc ibi non fuimus: ſcriptũ eſt, legitur, cum reci-
taretur audiuimus,ſed tanquam Iudæis dictum audiui-
mus: nõ nos ponamus poſt nos, & quaſi intueamur ini-
quos reprehenſos, & ipſi nos faciamus quod in nobis
veritas ipſa reprehendat. Iudæi quidem perſonaliter
iudicabant: ſed ideo non pertinent ad nouum teſtamẽ-
tum,ideo non habent in Chriſto regnum cœlorũ, ideo
non iunguntur ſanctorũ ſocietati angelorum: terrena
quærebant à domino. Terra enim promiſsionis,victo-
ria ab inimicis,fœcũditas pariendi, multiplicatio filio-
rum,abũdantia fructuum, quæ illis omnia à deo quidẽ
vero & bono,tamẽ vt carnalibus promiſſa ſunt: omnia
hæc fecerat illis vetus teſtamentum. Quid eſt vetus te-
ſtamentum? Quaſi hæreditas pertinens ad hominẽ ve-
terem. Nos innouati ſumus, homo nouus facti ſumus,
quia & ille homo nouus venit. Quid tam nouũ quàm
naſci de virgine? Quia ergo non erat quod in illo in-
nouaret præceptum,quia nullũ habebat peccatũ,nouus
partus eſt datus. In illo partus nouus, in nobis homo
nouus. Quid eſt homo nouus? A vetuſtate innouat⁹. Ad
quam rem innouatus? Ad deſideranda cœleſtia, ad cõ- M
cupiſcenda ſempiterna,ad patriam quæ ſurſum eſt,quę
hoſtem non timet deſiderandã: vbi nõ perdimus ami-
cum,non timemus inimicum: vbi viuemus cũ bono af-
fectu,ſine defectu: vbi nemo naſcitur, quia nemo mo-
ritur: vbi nemo iam proficit, & nemo deficit: vbi non
eſuritur & nõ ſititur, ſed ſatietas eſt immortalitas,& ci-
bus veritas. Hæc habentes promiſſa & ad nouum teſta-
mentũ pertinẽtes,& nouæ hæreditatis facti hęredes, &
ipſius domini cohęredes,aliã ſpem valde habemus,nõ
perſonaliter iudicemus, ſed rectũ iudicium teneamus.
Quis eſt qui nõ iudicat perſonaliter? Qui diligit æqua-
liter. Dilectio æqualis facit nõ acceptari perſonas: nam
cũ homines diuerſo modo pro ſuis gradibus honora-
mus,tũc timẽdũ eſt ne perſonas accipiamus. Sed quã-
do inter duos iudicam⁹, & aliquãdo inter neceſſarios,
fit nonnunquã iudicium inter patrẽ & filium: queritur *2.q.7.cap.*
pater de malo filio,aut queritur fili⁹ de duro patre, ſer- *Queritur.*
uamus honorificẽtiã quæ debetur patri à filio, quæ de-
ficit à filio. Non ęquamus filiũ patri in honore,ſed prę- *Eccle.41.*
ponimus ſi bonam cauſam habet, filium æquamus patri
in veritate, & ſic tribuimus honorem debitum, vt non
perdat æqualitas meritũ: ita verbis domini proficimus,
& vt proficiamus,gratia illius adiuuamur.

Ab eo

A *Ab eo quod ait, Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis, Nónne hic eſt quem quærebant Iudæi interficere, & ecce palàm loquitur,& nihil ei dicunt: vſque ad id, quod ait, Quæritis me & non inuenietis, & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire.*

Tractatus XXXI.

MEminit charitas veſtra priſtinis ſermonibus, & lectum eſſe in Euangelio, & à nobis vt potuimus diſputatũ, quòd dominus Ieſus ideo voluit occulte aſcendere ad diem feſtum, nõ quia timebat ne teneretur [cuius poteſtas erat ne teneretur:] ſed vt ſignificaret etiam in ipſo die feſto qui celebrabatur à Iudæis, ſe occultari, & ſuum eſſe myſterium. Hodierna ergo lectione apparuit poteſtas, quæ putabatur timiditas: loquebatur enim palàm in die feſto, ita vt mirarentur turbæ, & dicerent quod audiuimus, cum lectio legeretur: *Nónne hic eſt quem quærebant interficere, & ecce palàm loquitur, & nihil illi dicunt, nunquid vere cognouerunt principes quia hic eſt Chriſtus?* Qui nouerant qua ſæuitia quærebatur, mirabantur qua potentia non tenebatur: deinde non plene intelligentes illius poten-

B tiam, putauerunt principum eſſe ſcientiam, quòd ipſi cognouerant eundem eſſe Chriſtum, ideo pepercerunt ei, quem tantopere occidendum quæſierunt: deinde illi ipſi apud ſeipſos, qui dixerant, Nunquid cognouerunt principes quia hic eſt Chriſtus, fecerunt quæſtionem qua eis videretur quòd non ipſe eſſet Chriſtus: adiungentes enim dixerunt, *Sed iſtum nouimus vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.* [Hæc opinio apud Iudæos vnde nata fuerit, quòd Chriſtus cũ venerit nemo ſcit vnde ſit?] Non enim inaniter opinio nata eſt. Si conſideremus ſcripturas, inuenimus fratres, quomodo ſanctæ ſcripturæ dixerint de Chriſto, quoniam Nazaræus vocabitur: ergo prædixerunt vnde ſit. Rurſus ſi locum natiuitatis eius quæramus, tanquam inde ſit vbi natus eſt, nec hoc latebat Iudæos propter

Matth.2. ſcripturas quæ iſta prædixerant. Nam cum eum viſa ſtella Magi quærerent adorare, venerunt ad Herodem, & dixerunt quid quærerent & quid vellent. Ille autem conuocatis eis qui legem ſciebant, quæſiuit ab

Mich.5. eis vbi Chriſtus naſceretur. Illi dixerunt, In Bethleem

C Iudæ, & teſtimonium etiam propheticum protulerunt. Si ergo Prophetæ prędixerant & locum vnde erat origo carnis eius, locum vbi eum peperit mater eius, vnde nata eſt iſta opinio apud Iudæos quam modo audiuimus, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit, niſi quia vtrunque prædicauerant & prænunciauerant ſcripturæ. Secundum hominem prædixerunt ſcripturæ vnde eſſet, ſecundum deum latebat impios, & quęrebat pios: ad hoc enim & iſti dixerunt, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit: quia hanc illis opinionem generaue-

Eſaia.53. rat, quod per Eſaiam dictum eſt, Generationem autem eius quis enarrabit? Denique & ipſe dominus ad vtrunque reſpondit, & quia nouerant eum vnde eſſet, & quia non nouerant, vt atteſtaretur prophetiæ ſanctæ quę de illo antè prędicta eſt, & ſecundum humanitatem infirmitatis, & ſecundum diuinitatem maieſtatis. Audite ergo verbum domini fratres, videte quemadmodum confirmauit eis, quod dixerunt, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit. *Clamabat ergo docens in templo Ieſus, Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui me miſit, quem vos neſcitis.* Hoc eſt dicere, & me ſcitis, & me neſcitis: hoc eſt dicere, & vnde ſim ſcitis, & vnde ſim neſcitis. Vnde ſim ſcitis, Ieſus à Nazareth, cuius etiam parentes noſtis: ſolus enim in hac cauſa latebat virginis partus, cui tamen teſtis erat maritus, ipſe enim D

hoc poterat fideliter indicare, qui poſſet maritaliter & cælare. Hoc ergo excepto virginis partu, totum nouerãt in Ieſu quod ad hominẽ pertinet. Facies ipſius nota erat, patria ipſius nota erat, genus ipſius notum erat, vbi natus eſt ſciebatur. Recte ergo dixit, & me noſtis, & vnde ſim ſcitis, ſecundum carnem & effigiem hominis quam gerebat: ſecundum autem diuinitatem & à meipſo non veni, ſed verus eſt qui me miſit, quem vos non ſcitis, ſed vt eum ſciatis, credite in eum quẽ miſit, & ſcietis: deum enim nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: &, Pa- *Ioan.1.*

trem non cognoſcit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Denique cum dixiſſet, Sed eſt verus qui miſit *Matth.11.*

me, quem vos non ſcitis: vt oſtenderet eis vnde poſſent ſcire quod neſciebant, ſubiecit, *Ego ſcio eum.* Ergo à me quærite vt ſciatis eum. Quare autem ſcio eum?

Quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. Magnifice vtrunque monſtrauit, Ab ipſo, inquit, ſum, quia filius de patre, & quicquid eſt filius, de illo eſt, cuius eſt filius. Ideo dominum Ieſum dicimus deum de deo, patrem nõ dicimus deum de deo, ſed tantum deum: & dicimus dominum Ieſum lumen de lumine, patrem nõ dicimus lumen de E

lumine, ſed tantum lumen: ad hoc ergo pertinet, quod dixit, Ab ipſo ſum. Quòd autem videtis me in carne, ipſe me miſit. Vbi audis, ipſe me miſit, noli intelligere naturę diſsimilitudinem, ſed generantis authoritatem.

Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondũ venit hora eius. hoc eſt, quia nolebat. Quid eſt enim, nondum venit hora eius? Non enim dominus ſub fato natus eſt, hoc nec de te credendum eſt, quanto minus de illo per quem factus es? Si tua hora voluntas eſt illius, illius hora quæ eſt niſi voluntas ſua? Non ergo horam dixit qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi: tempus enim expectabat quo moreretur, quia & tempus expectare voluit quo naſceretur, de

hoc tempore Apoſtolus loquens, ait, Cum autem venit *Galat.4.*

plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum. Ideo multi dicunt, Quare non antè venit Chriſtus? Quibus reſpondendum eſt, quia nõdum venerat plenitudo temporis, moderante illo per quem facta ſunt tẽpora, ſciebat enim quãdo venire deberet. Primo per multam ſe-

riem temporum & annorum prædicendus fuit: non e- F

nim aliquid paruum venturum fuit, diu fuerat prædicendus, ſemper tenendus. Quanto maior iudex veniebat, tanto præconum longior ſeries præcedebat. Denique vbi venit plenitudo temporis, venit & ille qui nos liberaret à tempore: liberati enim à tempore, vẽturi ſumus ad æternitatem illam vbi non eſt tempus. Nec dicitur ibi, quando veniet hora: dies eſt enim ſempiternus, qui nec præceditur heſterno, nec excluditur craſtino. In hoc autem ſeculo voluuntur dies, & alij tranſeũt, & alij veniunt, nullus manet, & momẽta quibus loquimur, inuicem ſe expellunt: nec ſtat prima ſyllaba vt ſonare poſſet ſecunda. Ex quo loquimur aliquantũ ſenuimus, & ſine vlla dubitatione ſenior ſum modo quàm mane, ita nihil ſtat, nihil fixum manet in tẽpore. Amare itaque debemus per quem facta ſunt tempora, vt liberemur à tempore, & figamur in æternitate, vbi iam nulla eſt mutabilitas temporum. Magna igitur miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, factũ eſſe eum propter nos in tempore, per quẽ facta ſunt tẽpora, factum eſſe inter omnia, per quẽ facta ſunt omnia, factum eſſe quod fecit: factus eſt enim quod fecerat: factus eſt homo qui hominem fecerat, ne periret quod fecerat. Se-

cundum

G cundum hanc diſpẽſationem iam venerat hora natiui-
tatis,& natiu erat:ſed nondum venerat hora paſsionis,
ideo nondum paſſus erat. Denique vt noueritis nõ ne-
ceſsitatem,ſed poteſtatem morientis, propter nonnul-
los hoc loquor, qui cum audierint, nõdum venit hora
eius, ædificantur ad credenda fata eius, & fiunt corda
eorum fatua. Vt ergo noueritis poteſtatem morientis,
ipſam paſsionem recolite, crucifixum intuemini: dixit
Ioan.19. in ligno pendens, Sitio. Illi hoc audito, in arũdine per
ſpongiam obtulerunt ei acetum in cruce, accepit & ait,
Perfectũ eſt: & inclinato capite tradidit ſpiritum. Vi-
detis poteſtatem morientis, quia hoc expectabat volẽs,
donec omnia complerentur quæ de illo prædicta fue-
Pſal.68. rant ante mortem futura: dixerat enim Propheta, De-
derunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerũt me
aceto: expectabat vt hæc omnia complerentur: poſtea-
quam completa ſunt, dixit, Perfectum eſt: & abſceſsit
poteſtate, quia non venerat neceſsitate: ideo quidam
plus mirati ſunt iſtam poteſtatem morientis, quam po-
tentiam miracula facientis. Ventum eſt enim ad cru-
cem, vt corpora deponerentur de ligno, quoniam ſab-
H batum illuceſcebat: & inuenti ſunt latrones viuentes:
ſupplicium quippe crucis ideo durius erat, quia diutius
cruciabat, & omnes crucifixi longa morte necabãtur.
Illi autẽ ne remanerent in ligno, cruribus fractis coacti
ſunt mori, vt poſſent inde deponi. Dominus autem in-
uentus eſt mortuus, & admirati ſunt omnes: & qui eum
viuum contempſerunt, mortuum ſic mirati ſunt, vt di-
Matth.27. cerent quidã, Vere filius dei eſt hic. Vnde eſt illud fra-
tres, vbi ait quęrẽtibus ſe, Ego ſum: & illi retro redeun-
tes omnes ceciderũt: erat ergo in illo poteſtas ſumma.
Nec hora cogebatur mori, ſed horam expectabat qua
opportune fieret voluntas, non qua inuiti impleretur
neceſsitas. *De turba autem multi crediderunt in eum.* Humi-
les & pauperes ſaluos faciebat dominus: principes in-
ſaniebãt, & ideo medicum non ſolum nõ agnoſcebãt,
ſed etiam occidere cupiebant. Erat quædam turba quæ
ſuam ægritudinem cito vidit, & illius medicinam ſine
dilatione cognoſcebat. Videte quid ſibi dixerit turba
ipſa commota miraculis: *Nunquid Chriſtus cum venerit,
plura ſigna facturus eſt?* Vtique ſi duo nõ erunt hic eſt: cre-
diderunt ergo in eum dicentes iſta. Principes vero illi
I audita multitudinis fide, & eo murmure quo Chriſtus
glorificabatur, *Miſerunt miniſtros, vt apprehenderent eum.*
Quem apprehenderent, adhuc nolentem? Quia ergo
non poterant apprehendere nolẽtem, miſsi ſunt vt au-
dirent docentem. Quid docentem? *Dixit ergo Ieſus, Ad-
huc modicum tempus vobiſcum ſum.* Quod modo vultis fa-
cere, facturi eſtis, ſed non modo, [quia modo nolo:
Quare adhuc modo nolo?] quia adhuc modicum tem-
pus vobiſcum ſum: *Et tunc vado ad eum qui me miſit.* Im-
plere debeo diſpenſationem meam, & ſic peruenire ad
paſsionem meam. *Quæretis me & non inuenietis, & vbi ſum
ego, vos nõ poteſtis venire.* Hic iam reſurrectionem ſuã præ-
dixit: noluerunt enim agnoſcere præſentem, & poſtea
quæſierunt, cum viderẽt in eum multitudinẽ iam cre-
dentem: magna enim ſigna facta ſunt, etiã cum domi-
nus reſurrexit, & aſcendit in cœlum. Tunc per diſcipu-
los facta ſunt magna, ſed illi per illos qui & per ſeip-
Ioan.15. ſum: ipſe quippe illis dixerat, Sine me nihil poteſtis fa-
Act.3. cere. Quãdo claudus ille qui ſedebat ad portam, ad vo-
cem Petri ſurrexit, & ſuis pedibus ambulauit vt homi-
nes mirarentur: ſic eos allocutus eſt Petrus, quia non in
ſua poteſtate iſta fecit, ſed in virtute illius quem ipſi oc-
Act.2. ciderunt, multi compuncti dixerunt, Quid faciemus?

Viderunt enim ſe ingenti crimine impietatis aſtrictos, K
quando illũ occiderunt, quem venerari & adorare de-
buerunt, & hoc putabant eſſe inexpiabile: magnũ enim
facinus erat, cuius conſideratio illos faceret deſperare:
ſed non debebant deſperare, pro quibus in cruce pen- Luc.23.
dens dominus eſt dignatus orare: dixerat enim, Pater
ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Videbat quoſ-
dã ſuos inter multos alienos, illis iam petebat veniam,
à quibus adhuc accipiebat iniuriam: Non enim atten-
debat quòd ab ipſis moriebatur, ſed quia pro ipſis mo-
riebatur. Multum eſt quod illis cõceſſum eſt, & ab ipſis
& pro ipſis, vt nemo de ſui peccati dimiſsione deſpe-
ret, quando illi veniã meruerunt qui occiderunt Chri-
ſtũ. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, ſed nunquid à no-
bis? At vero illi viderunt Chriſtum ſuo ſcelere morien-
tem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus igno- De diſſ. diſ.
ſcentem: quouſque biberent ſanguinem quem fuderãt, 2. ſa. acoſ-
de ſua ſalute deſperauerunt: ergo hoc dixit, Quæretis ſerum.
me & non inuenietis, & vbi ſum ego, vos non poteſtis
venire: quia quæſituri illum erant poſt reſurrectionem
compuncti: nec dixit, vbi ero: ſed, vbi ſum. Semper e-
nim ibi erat Chriſtus, quò fuerat rediturus: ſic enim ve- L
nit vt non recederet: vnde alio loco ait, Nemo aſcen- Ioan.3.
dit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis
qui eſt in cœlo: nõ dixit, qui fuit in cœlo. In terra loque-
batur, & in cœlo ſe eſſe dicebat. Sic venit, vt inde non
abſcederet: ſic rediit, vt nos non derelinqueret. Quid
miramini? Deus hoc facit. Homo enim ſecundum cor-
pus in loco eſt, & de loco migrat, & cum ad alium lo-
cum venerit, in eo loco vnde venit non eſt: deus autem
implet omnia, & vbique totus eſt, non ſecundum ſpa-
tia tenetur locis: erat tamen Chriſtus ſecundum viſibi-
lem carnem in terra [ſecundum inuiſibilem maieſta-
tem in cœlo & in terra.] ideo ait, Vbi ego ſum, vos non
poteſtis venire: nec dixit, non poteritis: ſed, non pote-
ſtis. Tales enim tunc erant qui non poſſent: nam vt
ſciatis non hoc ad deſperationem dictum, & diſcipu-
lis ſuis dixit tale aliquid, Quò ego vado, vos non pote-
ſtis venire: cum pro illis orãs dixerit, Pater, volo vt vbi Ioan.17.
ego ſum, & ipſi ſint mecum. Denique hoc Petro expo- Ioan.13.
ſuit, & ait illi, Quò ego vado, non potes me ſequi mo-
do, ſequeris autem poſtea. *Dixerunt ergo Iudæi,* non ad M
ipſum, ſed *ad ſemetipſos, Quò hic iturus eſt quia non inue-
niemus eum? Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, aut
docturus gentes?* Non enim ſciebant quid dixerunt, ſed
quia ille voluit, prophetauerunt. Iturus enim erat
dominus ad gentes, non præſentia corporis ſui, ſed
tamen pedibus ſuis. Qui erant pedes eius? Quos pe-
des conculcare volebat perſequendo Saulus, quando
ei caput clamabat, Saule Saule, quid me perſequeris? Act.9.
*Quis eſt hic ſermo, quem dixit, Quæretis me & non inuenietis, &
vbi ego ſum vos non poteſtis venire?* Vnde hoc dixit domi-
nus neſcierunt, & tamen aliquid quod futurum erat,
neſcientes prænunciauerũt. Dixit enim hoc dominus,
quia locum, ſi tamen dicendus eſt locus, id eſt, ſinum
patris vnde nunquam diſceſsit vnigenitus filius, nõ il-
li nouerant, nec cogitare idonei erant vbi erat Chri-
ſtus, vnde nõ receſsit Chriſtus, quò rediturus erat Chri-
ſtus, vbi manebat Chriſtus. Vnde hoc cordi humano
cogitare, aut linguæ explicare? Hoc ergo illi nullo mo-
do intellexerunt, & tamen ex hac occaſione ſalutem
noſtram prædixerunt, quod dominus iturus eſſet ad
diſperſionem gentium, & impleturus quod legebant,
& non intelligebant, Populus quem non cognoui ſer- Pſal.17.
uiuit mihi, in obauditu auris obaudiuit mihi: illi nõ au-
dierunt

A dierunt in quorum oculis fuit, illi audierũt in quorum auribus ſonuit. Illius enim Eccleſię venturæ de gẽtibus typum gerebat mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, tangebat & non videbatur, neſciebatur & ſanabatur. Figura quippe erat, quòd dominus interrogauit, Lucæ.8. Quis me tetigit? Quaſi ignorans ignoratam ſanauit: ſic fecit & gentibus: non eum didicimus in carne, & meruimus carnem eius manducare, & in carne eius membra eſſe. Quare? Quia miſit ad nos. Quos? Præcones ſuos, diſcipulos ſuos, ſeruos ſuos, redemptos ſuos, quos creauit, ſed quos & redemit fratres ſuos: totum parum dixi, membra ſua, ſemetipſum: miſit enim ad nos membra ſua, & fecit nos membra ſua. Tamen ſecũdum ſpeciem corporis quam Iudæi viderunt & contempſerũt, non apud nos fuit Chriſtus, quia & hoc de illo dictum Roma.15. erat, ſicut Apoſtolus dicit, Dico enim Chriſtum miniſtrum fuiſſe circunciſionis propter veritatẽ dei, ad cõfirmandas promiſſiones patrum. Ad illos debuit venire, à quorum patribus, & quorũ patribus eſt promiſſus: Matth.15. ideo & ipſe ſic ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël: ſed quid dicit Apoſtolus in ſe- Rom.15. quenti? Gentes autem ſuper miſericordia glorificare B deum: quid & ipſe dominus: Habeo alias oues quę non ſunt ex hoc ouili: qui dixerat, Nõ ſum miſſus niſi ad oues quę perierãt domus Iſraël: quomodo habet alias ad quas nõ eſt miſſus, niſi quia ſignificauit per præſentiam corporalẽ non ſe miſſum exhibere niſi ſolis Iudæis, qui viderunt & occiderũt, & multi tamen inde & antea & poſtea crediderũt? Meſſis prima de cruce ventilata eſt, vt eſſet ſemen vnde alia meſſis conſurgeret. Nũc vero Gene.49. cum fama Euangelij, & bono eius odore excitati, credunt fideles eius per omnes gẽtes, erit expectatio gentium, quando veniet qui iam venit, quãdo ab omnibus videbitur, qui tunc à quibuſdam viſus nõ eſt, à quibuſdam viſus eſt: quando veniet iudicaturus qui venit iudicãdus, quãdo veniet diſcreturus, qui venit vt diſcer- Eſaiæ.53. neretur. Non enim ab impiis Chriſtus eſt diſcretus, ſed Marci.15. cum impiis iudicatus: de illo enim dictũ eſt, Inter iniquos reputatus eſt. Latro euaſit, Chriſtus damnatus eſt: accepit indulgentiã criminoſus, damnatus eſt qui omnium crimina confitentiũ relaxauit: tamen & ipſa crux ſi attendas tribunal fuit. In medio enim iudice conſtituto, vnus latro qui credidit liberatur, alter qui inſul- C tauit, damnatus eſt. Iam ſignificabat quod facturus eſt de viuis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram. Nihil ergo medium erit. Similis ille latro futuris ad ſiniſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram, iudicabatur, & iudicium minabatur.

Ab eo loco vbi ait, In nouiſſimo autem die feſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat, dicens, Si quis ſitit veniat ad me & bibat: vſque ad id, quod ait, Non enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.

Tractatus XXXII.

INter diſſenſiones & dubitationes Iudæorum de domino Ieſu Chriſto, inter cætera quæ dixit, quibus alij cõfunderentur, alij docerentur, *Nouiſſimo feſtiuitatis die illius.* Tunc enim iſta agebantur quæ appellantur ſcenopegia, id eſt tabernaculorum cõſtructio, de qua feſtiuitate iam antè meminit charitas veſtra fuiſſe diſſertum, vocat dominus Ieſus Chriſtus, & hoc non vtcunque loquendo, ſed clamaodo, vt qui ſitit, veniat ad eum. Si ſitimus, veniamus, & non pedibus ſed affectibus, nec migrãdo ſed amando veniamus: quanquam ſecundum interiorem hominem & qui amat migrat. Et aliud eſt migrare corpore, aliud corde: migrat corpore, qui motu corporis mutat D locum: migrat corde, qui motu cordis mutat affectum. Si aliud amas, aliud amabas, non ibi es, vbi eras: clamat ergo nobis dominus, *Stabat enim & clamabat, Si quis ſitit veniat ad me & bibat: qui credit in me, ſicut ſcriptum eſt, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Quid hoc eſt, & quando Euangeliſta expoſuit, immorari nõ debemus: vnde enim dixerit dominus, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, & qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: conſequenter expoſuit Euãgeliſta, dicens, *Hoc autem dixit de ſpiritu ſancto, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim fuerat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.* Eſt ergo ſitis interior & venter interior, quia eſt homo interior. Et ille quidem interior inuiſibilis, exterior autẽ viſibilis: ſed melior interior quàm exterior. Et quod nõ videtur hoc plus amatur, conſtat enim plus amari hominẽ interiorẽ q̃ exteriorẽ: vnde hoc cõſtat, vnuſquiſque in ſeipſo probet. Quamuis enim qui male viuunt, animos ſuos corpori addicant, viuere tamen volunt, quod non eſt niſi animi: magiſq; ſeipſos indicant qui regunt, quàm illa quæ reguntur. Regunt enim animi, regũtur corpora. Gaudet vnuſquiſque volupta- E te, & capit de corpore voluptatẽ: Sed ſepara animum, nihil reſtat in corpore quod gaudeat, & ſi de corpore gaudet, animus gaudet. Si gaudet de domo ſua, de ſe non debet gaudere? Et ſi habet animus vnde delectetur extrinſecus, ſine delitiis manet intrinſecus? Omnino conſtat plus amare hominẽ animã ſuã quàm corpus ſuum: ſed & in alio homine plus amat homo animã quàm corpus. Quid enim amatur in amico, vbi eſt amor ſyncerior & caſtior? Quid amatur in amico, animus an corpus? Si fides amatur, animus amatur: ſi beneuolentia amatur, beneuolentiæ ſedes animus eſt. Si hoc amas in altero, quia & ipſe amat te, animam amas, quia non caro, ſed animus amat: ideo enim amas, quia te amat: quære vnde te amet, & vides quid amas: plus ergo amatur & non videtur. Aliquid etiam volo dicere, vbi magis appareat dilectioni veſtræ quãtum ametur animus, & quemadmodum corpori præponatur. Illi ipſi laſciui amatores, qui pulchritudine corporũ delectantur, & forma membrorum accenduntur, tunc amant amplius quando amantur: nam ſi amet & ſentiat quia F odio habetur, magis iraſcitur quàm diligit. Quare magis iraſcitur quàm diligit? Quia non ei redditur quod impendit. Si ergo ipſi corporum amatores redamari ſe volunt, & hoc magis eos delectat ſi amẽtur, quales ſunt amatores animorũ? Et ſi magni ſunt amatores animorum, quales ſunt amatores dei, qui pulchros animos facit? Sicut enim animus facit decus in corpore, ſic deus in animo: non enim facit corpori vnde ametur niſi animus, qui cum migrauerit, cadauer horreſcit, & quantumcunque pulchra illa membra dilexeris, ſepelire feſtinas: decus ergo corporis animus, decus animi deus. Clamat ergo deus vt veniamus & bibamus, ſi intus ſitiamus: & dicit, quia cum biberimus, flumina aquæ viuę fluent de ventre noſtro. Venter interioris hominis cõſciẽtia cordis eſt. Bibito ergo de iſto liquore, reuiuiſcit purgata conſcientia, & hauriens fontem habebit: etiam ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt fluuius, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolẽtia qua vult conſulere proximo. Si enim putet quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius: ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideo nũ ſiccat, quia manat. Videmus nunc quid ſit quod bibunt, qui credũt in domino, quia vtique Chriſtiani ſumus, & ſi credimus,

G dimus,bibimus, & vnuſquiſq; in ſeipſo debet agnoſce-
re ſi bibit,& ſi viuit ex eo quod bibit:non enim nos de-
ſerit fons,ſi non deſeramus fontem. Expoſuit Euange-
liſta,vt dixi,vnde dominus clamaſſet, ad qualẽ potum
inuitaſſet,& quid bibentibus propinaſſet, dicens, Hoc
autem dicebat de ſpiritu quẽm accepturi erant creden-
tes in eum:nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus
nondum erat glorificatus. Quem dicit ſpiritũ, niſi ſan-
ctum ſpiritũ?Nam vnuſquiſque homo habet in ſe pro-
prium ſpiritum,de quo loquebar cum animum cõmẽ-
darẽ:animus enim cuiuſque, proprius eſt ſpiritus eius,
1.Cor.2. de quo dicit Paulus Apoſtolus,Quis enim ſcit hominũ
quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt?
Deinde adiũxit,Sic & quæ dei ſunt,nemo ſcit niſi ſpi-
ritus dei. Noſtra nemo ſcit,niſi ſpiritus noſter. Non e-
nim noui quid cogitas, aut tu quid cogito: ipſa enim
ſunt propria noſtra, quæ interius cogitamus,& cogita-
tionum vniuſcuiuſque hominis ipſius ſpiritus teſtis eſt.
Sic & quę dei ſunt,nemo ſcit niſi ſpiritus dei:nos cum
ſpiritu noſtro,deus cum ſuo:ita tamẽ vt deus cum ſuo
ſpiritu ſciat etiam quid agatur in nobis:nos autem ſine
H eius ſpiritu ſcire non poſſumus quid agatur in deo.
Deus autem ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in no-
Matth.26. bis:nam infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quãdo à
domino quòd ter eſſet negaturus audiebat, & æger ſe
neſciebat,medicus ægrũ ſciebat. Sunt ergo quædã quæ
deus nouit in nobis, neſcientibus nobis:tamen quantũ
ad homines pertinet, nemo ſic ſe nouit quomodo ipſe
homo.Alius neſcit quid in illo agatur, ſed ſpiritus eius
nouit. Accepto autẽ ſpiritu dei, diſcimus & quid aga-
tur in deo,non totum,quia non accepimus totum. De
pignore multa nouimus:pignus enim accepimus,& hu
ius pignoris plenitudo poſtea dabitur. Interim in hac
peregrinatione pignus nos conſolatur,quia qui nos di-
gnatus eſt oppignerare,multum paratus eſt dare. Si ta-
lis eſt arra,quid eſt cuius eſt arra?Sed quid eſt quod ait,
Non erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondũ erat glorifi-
catus?In euidenti eſt intellectus, non enim nõ erat ſpi-
ritus dei,qui erat apud deum:ſed nõdum erat in eis qui
crediderant in Ieſum, ita enim diſpoſuit dominus Ie-
ſus, non eis dare ſpiritum iſtum de quo loquimur, niſi
I poſt reſurrectionem ſuam,& hoc nõ ſine cauſa. Et forte
ſi quæramus,annuet vt inueniamus:& ſi pulſemus,ape-
riet vt intremus. Pietas pulſat,nõ manus: quanquã pul-
ſat & manus, ſi ab operibus miſericordiæ nõ ceſſet ma-
nus. Quæ igitur cauſa eſt, cur dominus Ieſus Chriſtus
ſtatuerit non niſi cum eſſet glorificatus dare ſpiritum
ſanctum? Quod antequam dicamus vt poſſumus,prius
quærendum eſt,ne quem forte moueat quomodo nõ-
dum erat ſpiritus in hominibus ſanctis, cũ de ipſo do-
mino recens nato legatur in Euangelio, quòd eum in
Luca.2. ſpiritu ſancto agnouerit Symeon: agnouerit etiã An-
na vidua prophetiſſa: agnouerit Ioannes ipſe qui eum
baptizauit:impletus ſpiritu ſancto Zacharias multa di-
xit:ſpiritum ſanctũ ipſa Maria vt dominum cõciperet,
accepit. Multa enim indicia præcedẽtia de ſpiritu ſan-
cto habemus, antequam dominus glorificaretur reſur-
rectiõne carnis ſuæ. Nõ enim alium ſpiritũ etiam Pro-
phetæ habuerunt,qui Chriſtum venturum prænuncia-
uerunt:ſed modus quidam futurus erat donationis hu-
ius,qui omnino antea nõ apparuerat: de ipſo hic dici-
tur, nuſquam enim legimus antea congregatos homi-
nes accepto ſpiritu ſancto,linguis omnium gẽtium lo-
Ioan.20. cutos fuiſſe. Poſt reſurrectionem autem ſuam, primum
quando apparuit diſcipulis ſuis,dixit illis, Accipite ſpi-
ritum ſanctum: de hoc ergo dictũ eſt, Nõ erat ſpiritus K
datus,quia Ieſus nondũ erat glorificatus. Et inſufflauit Gene.2.
in faciem eorũ, quo flatu primum hominẽ quem fecit
viuificauit, & de limo erexit, quo flatu animam mẽbris
dedit,ſignificans eum ſe eſſe,qui inſufflauit in faciẽ eo-
rum,vt a luto exurgerent, & luteis operibus renuncia-
rent. Tunc primum poſt reſurrectionẽ ſuam dominus
quam dicit Euãgeliſta glorificationem, dedit diſcipu-
lis ſuis ſpiritum ſanctum. Deinde commoratus cum
eis quadraginta diebus, vt liber Actuum Apoſtolorum Acto.1.
demonſtrat,ipſis videntibus & videndo deducentibus
aſcendit in cœlum.Ibi peractis decem diebus,die Pen-
tecoſtes miſit deſuper ſpiritũ ſanctum. Quo, ſicut dixi, Acto.2.
qui fuerãt in vno loco cõgregati accepto impleti,om-
nium gentium linguis locuti ſunt. Quid ergo fratres,
quia modo qui baptizatur in Chriſto, & credit in Chri
ſtum,non loquitur omniũ gentium linguis, nõ eſt cre-
dendus accepiſſe ſpiritũ ſanctum? Abſit vt iſta perfidia
tentetur cor noſtrum:certi ſumus omnẽ hominẽ acci-
pere:ſed quantum vas fidei attulerit, ad fontem, tãtum
implet. Cum ergo & modo accipiatur, dixerit aliquis. L
Quare nemo loquitur linguis omnium gentium?Quia
iam ipſa Eccleſia linguis omniũ gentium loquitur: an-
tea in vna gente erat Eccleſia, vbi omnium linguis lo-
quebantur. Loquẽdo linguis omnium ſignificabat fu-
turum,vt creſcendo per gẽtes, loqueretur linguis om-
nium gentium: in hac Eccleſia qui non eſt, nec modo
accipit ſpiritũ ſanctum. Præciſus enim & diuiſus eſt ab
vnitate membrorũ, quæ vnitas linguis omnium loqui-
tur,renunciet ſibi,non habet: nam ſi habet, det ſignum
quod tũc dabatur. Quid eſt,det ſignum quod tunc da-
batur?Loquatur omnibus linguis:reſpõdet mihi. Quid
enim, tu loqueris omnibus linguis?Loquor planè, quia
omnis lingua mea eſt, id eſt eius corporis, cuius mem-
brum ſum. Diffuſa Eccleſia per gẽtes loquitur omnibus
linguis:Eccleſia eſt corpus Chriſti,in hoc corpore mẽ-
brum es:cum ergo membrum ſis eius corporis quod lo
quitur omnibus linguis,crede te loqui omnib⁹ linguis.
Vnitas enim membrorum charitate concordat,& ipſa
vnitas loquitur,quomodo tũc vnus homo loquebatur.
Accipimus ergo & nos ſpiritum ſanctũ ſi amamus Ec- M
cleſiã,ſi vnitate† cõpaginamur, ſi catholico nomine & †al. chari-
fide gaudemus. Credamus fratres, quãtum quiſq; amat tate.
Eccleſiam Chriſti,tantũ habet ſpiritum ſanctum:datus
eſt enim ſpiritus,ſicut Apoſtolus dicit,ad manifeſtatio-
nem. Quam manifeſtationem? Sicut ipſe idem dicit,
Quia alij datur per ſpiritum ſermo ſapientię,alij ſermo
ſcientiæ ſecũdum eundem ſpiritum,alij fides in eodem
ſpiritu,alij donatio curationum in vno ſpiritu,alij ope-
ratio virtutum in eodem ſpiritu:multa enim dantur ad
manifeſtationem, ſed tu forſitan eorum omnium quæ
dixi nihil habes. Si amas nonnihil habes, ſi enim amas
vnitatem, etiã tibi habet quiſquis in illa habet aliquid.
Tolle inuidiam,& tuum eſt quod habeo:tollã inuidiã,
& meũ eſt quod habes: liuor ſeparat,ſanitas iũgit. Ocu-
lus ſolus videt in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus
videt? Et manui videt,& pedi videt, & cæteris mem-
bris videt: non enim ſi aliquis ictus in pedem veniat, a-
uertit ſe oculus inde vt nõ præcaueat. Rurſus ſola ma-
nus operatur in corpore, ſed nunquid ſibi ſoli opera-
tur?Et oculo operatur,nam ſi ictus aliquis veniens non
eat in manum, ſed tantum in faciem, nũquid dicit ma-
nus,non me moueo, quia nõ tendit ad me? Sic pes am-
bulando omnibus membris militat: mẽbra cætera ta-
cent,& lingua omnibus loquitur. Habemus ergo ſpiri-
tum ſanctum,

A tum ſanctũ, ſi amamus Eccleſiam: amamus autem, ſi in eius cõpage & charitate conſiſtimus: nam ipſe Apoſtolus cum dixiſſet diuerſa dona dari diuerſis hominibus,
1.Cor.13. tanquã officia quorumq; membrorũ, Adhuc, inquit, ſupereminentiorem viam vobis demonſtro: & cœpit loqui de charitate. Præpoſuit eam linguis hominũ & angelorum, præpoſuit miraculis fidei, præpoſuit ſcientiæ & prophetiæ, præpoſuit etiã illam magno operi miſericordiæ, quo ſua quæ poſſidet, diſtribuit quiſq; pauperibus: & ad extremũ, præpoſuit eã etiam corporis paſſionibus. His omnibus tã magnis rebus præpoſuit charitatem. Ipſam habeto, & cuncta habebis: quia ſine illa nihil proderit quicquid habere potueris. Quia vero ad ſpiritũ ſanctum pertinet charitas de qua loquimur: quæſtio enim modo in Euãgelio de ſpiritu ſancto retractatur,
Roma.5. audi Apoſtolũ dicẽtem, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Quare ergo dominus ſpiritũ, cuius maxima beneficia ſunt in nobis: quia charitas dei per ipſum diffuſa eſt in cordibus noſtris, poſt reſurrectionem ſuã dare voluit?
B Quid ſignificauit? Vt in reſurrectione noſtra charitas flagret, & ab amore ſeculi ſeparetur, vt tota currat in deũ. Hic enim naſcimur & morimur, hoc nõ amemus: charitate migremus, charitate ſurſum habitemus, charitate illa qua diligim' deũ. Nihil aliud in hac vita noſtræ peregrinationis meditemur, niſi quia & hic nõ ſemper erimus, & ibi nobis locũ bene viuendo præparabimus, vnde nunquã migremus. Dominus enim noſter Ieſus, poſteaquã reſurrexit, iam nõ moritur, mors illi vltrà, ſi-
Roma.6. cut Apoſtolus dicit, nõ dominabitur. Ecce quod amemus ſi viuimus, ſi in ipſum credimus qui reſurrexit, & dabit nobis nõ quod hic amant homines qui deũ non amant, aut tãto plus amant, quanto illũ minus amant, tanto autẽ hoc minus amant, quãto illum plus amant. Sed videamus quid nobis promiſit, nõ diuitias terrenas & tẽporales, nõ honores & poteſtates in ſeculo iſto: videtis enim omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Nõ ipſam poſtremo corporis ſanitatẽ, non quia ipſe illã non dat, ſed quia vt videtis & pecoribus dat: nõ vitam longam, quid eſt enim longũ quod aliquãdo finitur? Non pro magno nobis creden-
C tibus promiſit longæuitatem, aut decrepitam ſenectutem, quã omnes optant antequã veniat, omnes de illa cũ venerit murmurãt. Non pulchritudinem corporis, quã vel corporis morbus, vel ipſa ſenectus quæ optatur, exterminat. Vult eſſe pulcher, & vult eſſe ſenex, iſta duo deſideria ſibiinuicem cõcordare non poſſunt. Si ſenex eris, pulcher nõ eris: quãdo ſenectus venerit, pulchritudo fugiet, & in vno habitare nõ poſſunt vigor pulchritudinis, & gemitus ſenectutis. Omnia ergo iſta non nobis promiſit, qui dixit, Qui credit in me, veniat & bibat, & flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Vitã æternã promiſit, vbi nihil timeamus, vbi nõ cõturbemur, vnde nõ migremus, vbi non moriamur, vbi nec deceſſor plãgatur, nec ſucceſſor ſperetur. Quia ergo tale eſt quod nobis promiſit amãtibus, & per ſpiritus ſancti charitatẽ feruentibus, ideo ipſum ſpiritũ noluit dare, niſi cũ eſſet glorificatus, vt in ſuo corpore oſtenderet vitam quam modo non habemus, ſed in reſurrectione ſperamus.

Ab eo loco vbi ait, Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones eius: vſque ad id quod ait, Nec ego te cõdemnabo, Vade & amplius noli peccare. *Tractatus XXXIII.*

MEminit charitas veſtra ſermone priſtino ex occaſione lectionis Euãgelicæ locutos nos eſſe vobis de ſpiritu ſancto. Ad hunc potandũ cũ

dominus inuitaſſet credẽtes in ſe, loquẽs inter eos qui D
illũ tenere cogitabant, & interficere cupiebant, nec valebãt, quia ille nolebat. Cum ergo hæc locutus eſſet, nata eſt de illo in turba diſſenſio, aliis putãtibus quòd ipſe eſſet Chriſtus, aliis dicentibus quia de Galilæa non exurget Chriſtus. Qui vero miſſi fuerant vt eum tenerent, redierunt immunes à crimine & pleni admiratione: nam & teſtimonium perhibuerũt diuinæ doctrinæ eius cũ dicerent à quibus miſſi fuerãt, *Quare nõ adduxiſtis eum? Reſponderunt enim nunquam ſe audiſſe hominem ſic locutum.* Non enim quiſquã ſic loquitur homo, ille autẽ ſic locutus eſt, quia deus erat & homo. Tamẽ Phariſæi teſtimonium eorũ repellentes, dixerũt eis, *Nunquid & vos ſeducti eſtis? Videmus enim delectatos vos eſſe ſermonibus illius. Nunquid aliquis de principibus credidit in eũ aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legẽ, maledicti ſunt.* Qui non nouerãt legẽ, ipſi credebant in eũ qui miſerant legẽ: & eum qui miſerant legẽ contemnebant illi qui docebãt legẽ, vt impleretur quod dixerat ipſe dominus, Ego veni vt Ioan.9.
nõ videntes videãt, & videntes cæci fiant. Cæci enim facti ſunt Phariſæi doctores, illuminati ſunt populi ne- E
ſcientes legẽ, & in authorẽ legis credentes. *Nicodemus tamen vnus ex Phariſæis, qui ad dominum nocte venerat.* Et ipſe Ioan.3.
non quidẽ incredulus, ſed timidus: nã ideo nocte venerat ad lucẽ, quia illuminari volebat, & ſciri nolebat, reſpondit Iudæis: *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi audierit ab ipſo prius & cognouerit quid faciat? Volebãt enim illi peruerſe ante eſſe damnatores quàm cognitores: ſciebat enim Nicodemus, vel potius credebat, quia ſi tantummodo eum vellent patienter audire, forte ſimiles fierent illis qui miſſi ſunt tenere, & maluerũt credere. Illi reſponderunt,* ex præiudicio cordis ſui, quod & illis: *Nunquid & tu Galilæus es?* id eſt, quaſi à Galilæo ſeductus, dominus enim Galilæus dicebatur, quoniã de Nazareth ciuitate erant parentes eius. Secundum Mariam dixi parentes, non ſecundũ virile ſemen: nõ enim quæſiuit in terra niſi matrẽ, qui iã habebat deſuper patrem: nam vtraq; eius natiuitas mirabilis fuit diuina ſine matre, humana ſine patre. Quid ergo illi quaſi legis doctores ad Nicodemum dixerũt? *Scrutare ſcripturas & vide, quia Propheta à Galilæa non ſurgit.* Sed dominus Prophetarum inde ſurrexit. *Reuerſi ſunt,* inquit Euangeliſta, Cap.VIII.
vnuſquiſque in domum ſuam. Inde Ieſus perrexit in mõtem Oliueti. F
In montem autem Oliueti, in montem fructuoſum, in montem vnguenti, in mõtem chriſmatis: vbi enim decebat docere Chriſtũ niſi in monte Oliueti? Chriſti enim nomen à chriſmate dictum eſt. Chriſma autẽ Græce, Latine vnctio nuncupatur. Ideo autẽ nos vnxit, quia luctatores contra diabolũ fecit. *Et diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.* Et non tenebatur, quia nondum pati dignabatur. Nunc iam attendite, vbi ab inimicis tentata ſit domini manſuetudo. *Adducunt autem illi Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio & dixerunt ei, Magiſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hæc autem dicebant tentantes eũ, vt poſſent accuſare eum.* Vnde accuſare? Nunquid ipſum in aliquo facinore deprehenderant, aut illa mulier ad eum aliquo modo pertinuiſſe dicebatur? Quid eſt, ergo tentantes eum, vt poſſent accuſare eum? intelligamus fratres admirabilem manſuetudinem in domino fuiſſe. Animaduerterunt eum nimium eſſe mitem: nimium eſſe manſuetũ, de illo quippe fuerat ante prædictũ, Accingere gladio tuo ſu- Pſal.44.
per femur tuũ potentiſſime. Specie tua & pulchritudine tua, intende proſpere, procede & regna: Propter ve-

G ritatem & manſuetudinē & iuſtitiam. Ergo attulit veri-
tatē vt doctor, manſuetudinem vt liberator, iuſtitiam
vt cognitor. Propter hæc eum eſſe regnaturū in ſpiritu
ſancto Propheta prædixerat: cum loqueretur, veritas a-
gnoſcebatur: cū aduerſus inimicos nō moueretur, man
ſuetudo laudabatur. Cū ergo de duobus iſtis, id eſt, de
veritate & māſuetudine eius inimici liuore & inuidia
torquerentur: in tertio, id eſt iuſtitia, ſcandalum poſue-
rūt. Quare? Quia lex iuſſerat adulteros lapidare. Et vtiq;
lex quod iniuſtū erat, iubere non poterat. Si quis aliud
diceret quàm lex iuſſerat, iniuſtus deprehēderetur. Di-
xerant ergo apud ſemetipſos, Verax putatur, māſuetus
videtur, de iuſtitia illi quærēda calumnia eſt: offeramus
ei mulierem in adulterio deprehenſam, dicamus quid
de illa in lege præceptū ſit: ſi eam iuſſerit lapidare, man
ſuetudinē non habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, iuſtitiā
non tenebit. Vt autē manſuetudinē, inquiunt, non per-
dat, in qua iam populis amabilis factus eſt, ſine dubio
eā dimitti debere dicturus eſt, hinc nos inueniemus ac-
cuſandi occaſionē, & eum reum faciemus tanquā legis
præuaricatorē, dicentes ei; Hoſtis es legis, contra Moy-
H ſem reſpōdes, imò contra eū qui per Moyſem legē de-
dit: reus es mortis, cū illa & tuipſe lapidandus es. Poſſet
his verbis atq; his ſententiis inflammari inuidia, ferue-
re accuſatio, flagitari damnatio. Sed cui hoc? Peruerſi-
tas rectitudini, falſitas veritati, corruptum cor directo,
ſtultitia ſapientiæ. Quando illi laqueos præpararent, in
quos nō prius ipſi caput immitterent. Ecce dominus in
reſpondendo, & iuſtitiam ſeruaturus eſt, & à māſuetu-
dine nō receſſurus. Non eſt captus cui tendebatur, ſed
potius capti ſunt qui tendebant, quia in eū qui eos poſ-
ſet de laqueis eruere non credebant. Quid ergo reſpon
dit dominus Ieſus? Quid ergo reſpondit veritas? Quid
reſpondit ſapientia? Quid reſpondit ipſa cui calumnia
parabatur iuſtitia? Non dixit, non lapidetur, ne contra
legem dicere videretur: Abſit autem vt diceret lapide-
tur: venit enim nō perdere quod inuenerat, ſed quære-
re quod perierat. Quid ergo reſpondit? Videte quàm
plenum ſit iuſtitia, plenum manſuetudine & veritate.
Qui ſine peccato eſt veſtrum, inquit, *prior in illam lapidem mit-
tat*. O reſponſio ſapientiæ, quomodo eos intromiſit in
I ſemetipſos? Foris enim calumniabantur, ſeipſos intrin-
ſecus nō perſcrutabantur: adulteram videbant, ſe non
perſpiciebant: præuaricatores legis legē implere cupie-
bāt, & hoc calumniando: non vere, tanquā adulteram
à caſtitate damnādo. Audiſtis Iudæi, audiſtis Phariſæi,
audiſtis doctores legis, legis cuſtodem, ſed nondū in-
tellexiſtis legiſlatorem, quid vobis aliud ſignificat, cum
Exod.31. digito ſcribit in terra? Digito enim dei lex ſcripta eſt,
ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. Nunc iā domi-
nus in terra ſcribebat, quia fructū quærebat. Audiſtis er
go, Impleatur lex, lapidetur adultera: ſed nūquid in illa
punienda, lex implenda eſt à puniendis? Conſideret ſe
vnuſquiſq; veſtrū, intret in ſemetipſum, aſcendat tribu-
nal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcientiā ſuam, co
gat ſe confiteri. Scit enim qui ſcit quia nemo ſcit homi
1.Cor.12. num quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ip-
ſo eſt. Vnuſquiſq; in ſe intendens, peccatorē ſe inuenit.
Ita planè. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cū illa pœ-
nā legis excipite. Si diceret, non lapidetur adultera, in-
iuſtus conuinceretur: ſi diceret, lapidetur, manſuetus nō
videretur. Dicat quod dicere debet, & manſuetus & iu
ſtus: Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in illam lapi-
dem mittat: hæc vox iuſtitiæ eſt, puniatur peccatrix, ſed
non à peccatoribus: impleatur lex, ſed nō à præuarica-
toribus legis. Hæc vox omnino iuſtitiæ eſt, qua iuſtitia K
illi tanquā trabâli telo percuſſi, ſeſe inſpicientes & reos
inuenientes, *Vnus poſt vnum omnes receſſerunt*, Relicti ſunt
duo, miſera & miſericordia. Dominus autem cum eos
illo telo iuſtitiæ percuſſiſſet, nec dignatus eſt cadentes
attendere, ſed auerſo ab eis obtutu, *Rurſum digito ſcribebāt
in terra*. Relicta autē ſola illa muliere, omnibusq; abeū-
tibus, *Leuauit oculos ſuos ad mulierē*. Audiuimus vocē iu-
ſtitiæ, audiamus & māſuetudinis: Plus enim credo ter-
rita erat illa cum audiſſet à domino dictum, Qui ſine
peccato eſt veſtrū, prior in illam mittat lapidem. Illi er-
go attendentes ſe, & abſceſſu ipſo cōfeſſi de ſe, relique-
rant mulierem cum grandi peccato, ei qui erat ſine pec
cato. Et quia illa hoc audierat, Qui ſine peccato eſt pri-
or in illam lapidē mittat, ab illo ſe ſperabat puniēdam,
in quo peccatū inueniri nō poterat. Ille autē qui aduer-
ſarios eius repulerat lingua iuſtitiæ, leuans in eam ocu-
los manſuetudinis, *Interrogauit eam, nemo te cōdemnauit? Re-
ſpondit illa, Domine, nemo: & ille, Nec ego te condemnabo*. à quo
te forte damnari timuiſti, quia in me peccatum non in-
ueniſti, nec ego te condemnabo. Quid domine? Faues
ergo peccatis? Non planè. Ita attende quod ſequitur, L
Vade deinceps iam noli peccare. Ergo & dominus damna-
uit, ſed peccatū non hominem: nam ſi peccatorū fautor
eſſet, diceret, nec ego te condemnabo, vade & viue vt
vis, de mea liberatione eſto ſecura, ego quantumcunq;
peccaueris, te ab omni pœna etiam gehennæ & inferni
terroribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui
amant in domino manſuetudinem, & timeant verita-
tem: etenim dulcis & rectus dominus. Amas quòd dulcis *Pſal.24.*
eſt, time quòd rectus eſt. Tanquā manſuetus dixit, tacui: *Eſaie.42.*
ſed tanquā iuſtus, nunquid ſemper tacebo? Miſericors *Pſal.102.*
& miſerator dominus. Ita plane, adhuc adde longani-
mis, adhuc adde, & miſericors: ſed time quòd eſt in nouiſſi
mo & verax: quòd enim modo ſuſtinet peccantes, iudi
caturus eſt contēnētes. An diuitias lōganimitatis & mā
ſuetudinis eius cōtemnis? Ignoras quia patientia dei ad
pœnitentiā te adducit? Tu autē ſecundū duritiā cordis
tui & cor impœnitēs, theſaurizas tibi iram in die iræ & *Roma.2.*
reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuiq; ſecun
dum opera ſua. Manſuetus dominus, lōganimis domi- *Pſal.102.*
nus, miſericors dominus: ſed & iuſtus dominus, & ve- M
rax domin⁹, largitur tibi ſpaciū correctionis, ſed tu plus
amas dilationē quàm emendationē. Malus fuiſti heri,
hodie bonus eſto, & hodiernū diem in malitia peregi-
ſti, vel cras mutare: ſemper expectas, & de miſericordia
dei tibi plurimū polliceris, quaſi ille qui tibi per patien
tiā promiſit indulgentiā, promiſerit tibi etiā prolixio-
rem vitam. Vnde ſcis quid pariat craſtinus dies? Recte *Prouer.23.*
dicis in corde tuo, quādo me correxero, deus mihi om
nia peccata mea dimittet. Negare non poſſumus, quòd
correctis atq; cōuerſis indulgentiā deus promiſit: nam
in quo Propheta mihi legis, quia promiſit correcto in-
dulgentiā: non mihi legis, quia promiſit tibi deus lon-
gam vitam. Ex vtroq; igitur homines periclitantur, &
ſperando & deſperando: contrariis rebus, cōtrariis affe
ctionibus. Sperādo qui decipitur? Qui dicit, Bonus eſt
deus, miſericors eſt deus, faciā quod mihi placet, quod
libet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleā deſide-
ria animæ meæ. Quare hoc? Quia miſericors eſt deus,
bonus eſt deus, manſuetus eſt deus: ſpe iſti periclitantur.
Deſperatione autem, qui cum inciderint in grauia pec-
cata, putantes ſibi nō poſſe iam ignoſci pœnitētibus, &
ſtatuētes ſe ad damnationē ſine dubio deſtinatos, dicūt
apud ſemetipſos, iam damnandi ſumus, quare nō quod
volumus

A volumus facimus? Animo gladiatorũ, ferro deſtinatorũ, ideo moleſti ſunt deſperati. Iam enim quod timeant non habent, & vehemẽter timendi ſunt. Iſtos deſperatio necat, ſpes illos. Inter ſpem & deſperationẽ fluctuat animus. Metuendũ eſt ne te occîdat ſpes, & cum multũ ſperas de miſericordia, incidas in iudiciũ. Metuẽdum eſt rurſus ne te occîdat deſperatio, & cũ putas iam tibi non ignoſci quæ grauia cõmiſiſti, nõ agas pœnitentiã, *Prouer.1.* & incurras in iudicẽ ſapientiã, quæ dicit, Et ego veſtræ perditioni ſuperridebo. Quid ergo agit dominus cum periclitantibus vtroq; morbo? Illis qui ſpe periclitãtur, *Eccli.5.* hoc dicit, Ne tardes conuerti ad dominũ, neq; differas de die in diẽ: ſubito enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ diſperdet te. Illis qui deſperatione periclitan*Ezech.18.*tur, quid dicit? In quacunq; die iniquus cõuerſus fuerit, omnes iniquitates ei⁹ obliuiſcar. Propter illos ergo qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum: propter illos qui ſpe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diẽ mortis incertũ, quando veniat vltimus dies, neſcis. Ingratus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris? Sic ergo dixit ad iſtam mulierem, Nec *Ioan.8.* ego te cõdemnabo: ſed facta ſecura de præterito, caue B futura, nec ego te cõdemnabo: deleui quod cõmiſiſti, obſerua quod præcepi, vt inuenias quod promiſi.

De eo quod dictum eſt, Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Tractatus XXXIIII.

QVod modo audiuimus & intenti accepimus cum ſanctũ Euangelium legeretur, non dubito quòd omnes etiã intelligere conati ſumus, & quiſq; noſtrũ de re tam magna quæ lecta eſt, pro ſuo modulo cepit quod potuit, & poſito pane verbi, nemo eſt qui ſe queratur nihil guſtaſſe. Sed interim non dubito, quia difficile quiſquã eſt qui totũ intellexerit: tamẽ etiam ſi eſt qui omnia verba domini noſtri Ieſu Chriſti modo ex Euangelio recitata ſatis intelligat, toleret miniſterium noſtrũ, quouſq; ſi poſſumus illo adiuuante tractando faciamus, vt vel omnes, vel multi intelligãt, quod ſe pauci intellexiſſe lętantur. Quod ait dominus, C *Ego ſum lux mundi:* clarũ puto eſſe eis qui habent oculos, vnde huius lucis participes fiant. Qui autem nõ habent oculos niſi in ſola carne, mirantur quod dictũ eſt à domino Ieſu Chriſto, Ego ſum lux mũdi: & forte nõ deſit qui dicat apud ſemetipſum, Nũquid forte dominus Chriſtus eſt ſol iſte, qui ortu & occaſu peragrat diem? Non enim defuerunt hæretici qui iſta ſenſerũt. Manichæi ſolem iſtum oculis carneis viſibilem, expoſitũ & publicum, non tantum hominibus, ſed etiam pecoribus ad videndum, Chriſtum dominũ eſſe putauerunt. Sed catholicæ Eccleſiæ recta fides improbat tale commentum, & diabolicam doctrinã eſſe cognoſcit. Nec ſolũ agnoſcit credendo, ſed in quibus poteſt conuincit etiã diſputando. Improbemus itaq; huiuſmodi errorẽ, quem ſancta ab initio anathematizauit Eccleſia. Non arbitremur dominũ Ieſum Chriſtum hũc eſſe ſolem quẽ videmus oriri ab Oriẽte, occidere in Occidente: Cuius curſui nox ſuccedit, cuius radij nube vmbrantur, qui certa de loco in locũ motione cõmigrat. Non eſt hoc dominus Chriſtus, nõ eſt dominus Chri*Ioan.1.*ſtus ſol factus, ſed per quem ſol factus eſt, Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Eſt ergo lux quæ fecit hanc lucem, hanc amemus, hãc intelligere cupiamus, ipſam ſitiamus, vt ad ipſam lucem aliquando veniamus, & in illa ita viuamus, vt nunquam omnino moriamur. Iſta enim lux eſt, de qua prophetia

olim pręmiſſa ita in Pſalmo cecinit, Homines & iumẽ- D ta ſaluabis domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia *Pſal.35.* tua deus. Pſalmi ſancti iſta verba ſunt. Aduertite quid de tali luce antiquus ſanctorum hominum dei ſermo præmiſerit. Homines, inquit, & iumẽta ſaluos facies domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Quomodo enim deus es, & habes multiplicem miſericordiam: peruenit eadem multiplicitas miſericordiæ tuæ, non ſolum ad homines quos creaſti ad imaginem tuã, ſed etiam ad pecora quæ hominibus ſubdidiſti: à quo enim ſalus hominis, ab illo ſalus & pecoris. Non erubeſcas hoc ſentire de domino deo tuo, imò præſumas & fidas & caueas ne aliter ſentias. Qui ſaluum facit te, ipſe ſaluum facit equum tuum, ipſe ouem tuam, ad minima omnino veniamus, ipſe gallinam tuã. Domini eſt *Pſal.3.* ſalus, & iſta deus ſaluat. Moue te, interrogas, miror quid dubitas, dedignabitur ſaluare, qui dignatus eſt creare? Domini eſt ſalus, Angelorũ, hominum, pecorum, domini eſt ſalus. Sicut nemo eſt à ſeipſo, ita nemo ſaluus eſt à ſeipſo. Proinde veriſſime Pſalm⁹ atq; optime ait, Homines & iumẽta ſaluos facies domine. Quare? Sicut *Pſal.35.* multiplicata eſt miſericordia tua de⁹: tu enim es deus, E tu creaſti, tu ſaluas, tu dediſti eſſe, tu das ſanũ eſſe. Si ergo ſicut multiplicata eſt miſericordia dei, ab illo homines & iumenta ſaluantur, nónne homines habent aliquid aliud quod eis deus pręſtet creator, quod iumẽtis non præſtet? Nullà ne diſcretio eſt inter animal factũ ad imaginẽ dei, & animal ſubditũ imagini dei? Eſt planè. Præter ſalutẽ iſtam communẽ nobis cum animãtibus mutis, eſt quod nobis præſtet deus, illis autẽ nõ pręſtet. Quid eſt hoc? Sequere in eodem Pſalmo, Filij autẽ hominum ſub tegmine alarum tuarũ ſperabunt: habentes modo ſalutem communem cum pecoribus ſuis, filij hominum ſub tegmine alarũ tuarum ſperabunt. Aliã habent ſalutem in re, aliam in ſpe. Salus iſta quę in præſenti eſt, hominibus pecoribusq; communis eſt: ſed eſt alia quã ſperant homines, & accipiunt qui ſperant, non accipiunt qui deſperãt, Filij autem hominum ſub tegmine, inquit, alarum tuarum ſperabunt. Qui autẽ perſeueranter ſperant, à te proteguntur, ne de ſpe à diabo- F lo deiiciantur, ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt: ſi ergo ſperabunt, quid ſperabunt niſi quod pecora nõ habebunt? Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinũ eſt, vnde inebriari laudabile eſt? Quale vinum eſt, quod nõ turbat, ſed dirigit mentem? Quale vinum eſt, quod facit perpetuo ſanũ, non inebriando facit inſanum? Inebriabuntur vnde? Ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos, Vnde? Quoniã apud te eſt fons vitæ, ipſe fons vitæ ambulabat in terra: ipſe dicebat, Qui ſitit veniat ad me. Ecce fons. Sed nos de lumine loqui cœperamus, & propoſitam ex Euangelio quæſtionẽ de lumine tractabamus: lecta eſt enim nobis dicẽte domino, Ego ſum lux mundi. Inde quæſtio, ne quis carnaliter ſapiens ſolem iſtum intelligendũ putaret: venimus inde ad Pſalmũ, quo conſiderato, inuenimus interim dominum fontẽ vitæ, bibe & viue. Apud te, inquit, fons vitæ, ideo ſub vmbraculo alarum tuarum ſperabunt filij hominum, inebriari iſto fonte quærentes. Sed de lumine dicebamus, ſequere ergo: nam Propheta cum dixiſſet, Apud te eſt fons vitæ, ſecutus adiunxit, & in lumine tuo videbimus lumen, deũ de deo, lumẽ de lumine: per hoc lumen factũ eſt ſolis lumẽ, & lumen quod fecit ſolẽ, ſub quo fecit & nos, factũ eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt, inquam, propter nos ſub ſole lumen quod

G fecit ſolem. Noli cõtemnere nubem carnis:nube tegi-
tur,nõ vt obſcuretur ſol,ſed vt tẽperetur. Loquẽs ergo
per nubem carnis lumẽ indeficiens,lumen ſcientiæ,lu
men ſapiẽtiæ:ait hominibus,Ego ſum lux mundi. *Qui
ſequitur me nõ ambulabit in tenebris,ſed habebit lumẽ vitæ.* Quo-
modo abſtulit ab oculis carnis, & reuocauit ad oculos
cordis?Nõ enim ſufficit dicere,qui me ſequitur nõ am-
bulabit in tenebris,ſed habebit lumẽ:addidit enim, vi-
tæ:ſicut ibi dictũ eſt,quoniã apud te eſt fons vitæ. Vide-
te itaq; fratres mei,quomodo verba domini cum illius
Pſalmi veritate cõcordent, & ibi lumen poſitũ eſt cum
fonte vitæ,& à domino dictũ eſt lumen vitæ. In illis au
tẽ vſibus corporalibus,aliud eſt lumen,aliud fons.Fon
tẽ fauces quærũt,lumen oculi:quãdo ſitimus,quærimus
fontẽ:quando in tenebris ſumus, quærimus lumẽ:& ſi
forte nocte ſitiamus,lumen accendimus vt ad fontem
veniamus. Non eſt ſic apud deũ:quod lumẽ eſt,hoc eſt
fons. Qui tibi lucet vt videas, ipſe tibi manat vt bibas.
Videtis ergo fratres mei, videtis ſi intus videtis, quale
hoc lumen eſt,de quo dominus dicit,Qui me ſequitur,
nõ ambulabit in tenebris.Sequere iſtũ ſolem,videamus
H ſi non ambulabis in tenebris, Ecce oriendo exit à te,ille
curſu ſuo ad occidentem pergit : tibi forte ad Orientẽ
profectio eſt, niſi tu in contrariam partem pergas,non
quà ille tendit, ſequendo eum profecto errabis, & pro
Oriẽte Occidentem tenebis:tu eum in terra ſi ſequaris,
errabis:nauta ſi eum in mari ſequatur errabit.Poſtremo
videtur tibi ſequẽdum eſſe ſolem,& tendis etiã ipſe ad
Occidentem,quò & ille tẽdit. Videamus cum occide-
rit,ſi non ambulabimus in tenebris. Vide quemadmo-
dum & ſi nolueris eũ deſerere tu,ipſe te deſeret, ſerui-
tutis ſuæ neceſſitate peragens diem. Dominus autẽ no
ſter Ieſus Chriſtus interim & cum per carnis nubẽ non
omnibus apparebat, per ſapientiæ poteſtatẽ omnia te-
nebat. Deus tuus vbiq; totus eſt,ſi non ab illo facias ca-
ſum, nunquã à te ipſe facit occaſum. Qui ergo me,in-
quit,ſequitur,nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lu-
men vitæ. Quod promiſit,futuri tẽporis verbo poſuit:
non enim ait,habet:ſed habebit,inquit,lumen vitæ:nõ
ait tamen, qui ſequetur me: ſed qui ſequitur me . In eo
quod facere debemus,præſens tẽpus poſuit: quod autẽ
promiſit facientibus , futuri tẽporis verbo ſignificauit.
Qui ſequitur,habebit:modo ſequitur,pòſt habebit:mo-
I do ſequitur per fidem,pòſt habebit per ſpeciẽ: quandiu
2.Cor.5. enim ſumus in corpore,ait Apoſtolus,peregrinamur à
domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciẽ:
quando per ſpeciem? Cum habuerimus lumen vitæ,cũ
ad illam viſionem venerimus,quando nox iſta tranſie-
rit. De illo quippe die qui exorturus eſt,dictum eſt,Ma-
ne aſtabo tibi & contemplabor.Quid eſt mane? Tranſ-
acta nocte ſeculi huius,tranſactis erroribus tentationũ,
1.Petri.5. ſuperato illo leone qui nocte rugiens circumit,quẽ de-
uoret quærens. Mane aſtabo tibi & cõtemplabor.Nunc
Pſal.5. vero quid putamus fratres huic tẽpori congruere, niſi
Pſal.6. quod rurſus in Pſalmo dicitur? Lauabo per ſingulas no
ctes lectum meũ, lachrymis meis ſtratum meũ rigabo.
Per ſingulas noctes, inquit,flebo, in deſiderio lucis ar-
debo. Videt dominus deſideriũ meũ. Quomodo dicit
Pſal.37. illi alter pſalmus,Ante te omne deſiderium meũ,& ge-
mitus meus à te nõ eſt abſconditus. Deſideras aurũ,vi-
deri potes:quærens enim aurũ manifeſtus eris homini-
bus: deſideras frumentũ, interrogas qui habeat, & cu-
piens peruenire ad id quod deſideras,indicas te. Deſi-
deras deũ,quis videt niſi deus? à quo enim petis deũ ſi-
cut panem,ſicut aquam,ſicut aurum,ſicut argentũ,ſicut
frumentum? A quo petis deum niſi à deo? Ipſe petitur à K
ſeipſo,qui promittit ſeipſum. Extendat anima cupidi- Pſal.64.
tatem ſuam,& ſinu capaciore quærat comprehendere, 1.Corin.2.
quod oculus nõ vidit,nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcẽdit. Deſiderari poteſt,cõcupiſci poteſt,ſuſpi-
rari poteſt in illud : digne cogitari , & verbis explicari
nõ poteſt. Ergo fratres mei,quod dominus breuiter ait,
Ego ſum lux mũdi, qui me ſequitur,non ambulabit in
tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Quibus verbis aliud
eſt quod iuſſit,aliud quod promiſit. Faciam⁹ quod iuſ-
ſit,ne impudẽti fronte deſideremus quod promiſit, ne
dicat nobis in iudicio ſuo:feciſti enim quod iuſſi,vt pe
tas quod promiſi? Quid ergo iuſſiſti domine deus no-
ſter? Dicet tibi,vt ſequereris me. Cõſiliũ vitæ petiſti,cu-
ius vitæ,niſi de qua dictũ eſt, Apud te eſt fons vitæ: au- Pſal.35.
diuit quidam,Vade vende omnia quæ habes, & da pau Matth.19.
peribus,& habebis theſaurum in cœlo,& veni ſequere
me:triſtis abſceſſit,nõ eſt ſecutus. Quæſiuit magiſtrum
bonũ,interpellauit doctorem,& contempſit docẽtem:
triſtis abſceſſit, ligatus cupiditatibus ſuis: triſtis abſceſ-
ſit,habens grandem ſarcinam auaritiæ ſuper humeros
ſuos,laborabat,æſtuabat,& qui ab illo ſarcinã depone- L
re voluit,nõ eſt ſequendus putatus,ſed deſerẽdus. Poſt-
ea vero quàm dominus per Euangeliũ clamauit, Veni- Matth.11.
te ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis , & ego
vos reficiam: Tollite iugum meũ ſuper vos,& diſcite à
me quia mitis ſum & humilis corde: quàm multi fece-
runt audito Euangelio,quod ex ore ipſius auditũ diues
ille nõ fecit. Ergo modo faciamus, ſequamur dominũ,
ſoluamus compedes, quibus impedimur ſequi. Et quis
idoneus ſoluere tales nodos , niſi ille adiuuet cui di-
ctũ eſt , Dirupiſti vincula mea? de quo alius Pſalmus di Pſal.115.
cit,Dominus ſoluit compeditos,dominus erigit eliſos. Pſal.145.
Et quid ſequuntur ſoluti & erecti,niſi lumen à quo au-
diunt,Ego ſum lux mũdi, qui me ſequitur,nõ ambula-
bit in tenebris, quia dominus illuminat cæcos. Illumi-
namur ergo modo fratres,habẽtes collyriũ fidei. Præ-
ceſſit ei⁹ ſaliua cum terra , vnde inungeretur qui cęcus Ioan.9.
eſt natus, Et nos de Adam cæci nati ſumus,& illo illu-
minãte opus habemus:miſcuit ſaliuã cum terra, Verbũ Ioan.1.
caro factũ eſt,& habitauit in nobis: miſcuit ſaliuã cum Pſal.84.
terra,ideo prædictũ eſt, Veritas de terra orta eſt:ipſe au Ioan.14.
tem dixit,Ego ſum via,veritas & vita. Veritate per frue-
mur cum viderimus facie ad faciẽ:quia & hoc promit- M
titur nobis nã quis auderet ſperare, quod deus non di-
gnatus eſſet vel polliceri vel dare? Videbimus facie ad
faciẽ: Apoſtolus dicit,Nunc ſcio ex parte,nunc in æni- 1.Cor.13.
gmate per ſpeculum, tunc autẽ facie ad faciẽ. Et Ioan-
nes Apoſtolus in epiſtola ſua, Dilectiſſimi,nũc filij dei 1.Ioan.3.
ſumus, & nondũ apparuit quid erimus: ſcimus quia cũ
apparuerit,ſimiles ei erimus,quoniã videbimus eũ ſicu-
ti eſt. Hæc eſt magna promiſſio: ſi amas ſequere, amo,
inquis , ſed qua ſequor? Si dixiſſet tibi dominus deus
tuus,Ego ſum veritas & vita,deſiderãs veritatẽ,concu-
piſcens vitã, viam qua ad hæc peruenire poſſes,profe-
cto quæreres & diceres tibi,Magna res veritas, magna
res vita, ſi eſſet quomodo illuc perueniret anima mea.
Quæris quà? audi eũ dicentẽ primo,Ego ſum via:anteq̃
diceret quò,præmiſit quà,Ego ſum,inquit,via,quò via?
Et veritas & vita. Primo dixit quà venias, poſtea dixit
quò venias. Ego ſum via,ego ſum veritas,ego ſum vita.
Manẽs apud patrẽ,veritas & vita,induẽs ſe carne,fact⁹
eſt via . Nõ tibi dicitur,labora quærendo viã,vt perue-
nias ad veritatẽ & vitã,nõ hoc tibi dicitur,piger ſurge,
via ipſa ad te venit,& te de ſomno dormiẽtẽ excitauit:ſi
tamen

A tamē excitauit,ſurge & ambula.Forte conaris ambula-
re,& nō potes,quia dolent pedes. Vnde dolent pedes?
An iubente auaritia per aſpera cucurrerunt?Sed dei ver
bū ſanauit & claudos. Ecce,inquis,ſanos habeo pedes,
ſed ipſam viā non video:illuminauit & cæcos:hoc to-
tū per fidem,quandiu peregrinamur à domino manen
tes in corpore.Cum autē perambulauerimus viā, & ad
ipſam patriā peruenerimus,quid erit nobis lætius?quid
erit nobis beatius?quia nihil pacatius:nihil enim aduer
ſus hominem rebellabit. Nunc vero fratres, difficile ſi-
ne rixa ſumus:ad concordiā quidem vocati ſomus,iu-
bemur pacē habere inter nos,ad hoc conandū eſt,om-
nibusq; nitendū viribus, vt aliquando perueniamus ad
perfectiſſimam pacem. Modo autē litigamus plerunq;
cum eis,quibus conſulere volumus:ille errat:tu vis du-
cere ad vitam: reſiſtit Paganus,diſputas contra errores
idolorum & dæmoniorum: reſiſtit hæreticus,diſputas
cōtra alias doctrinas dæmoniorum.Malus catholicus
non vult bene viuere: corripis etiā interiorem fratrem
tuum,tecum manet in domo,& perditas vias quęrit,æ-
ſtuas quomodo illum corrigas,vt de illo bonam ratio-
B nem domino amborū reddas: quantæ vndiq; rixarum
neceſſitates? Plerunq; homo tædio affectus,dicit apud
ſemetipſum,Quid mihi eſt pati cōtradictores, pati eos
qui reddunt mala pro bonis?Ego volo cōſulere,illi vo
lunt perire:conſumo vitam meam litigando,pacē non
habeo:inimicos inſuper facio,quos amicos habere de-
berē,ſi beneuolentiā conſulentis attenderēt. Quid mi-
hi eſt iſta perpeti?Redeam ad me,mecū ero,deum meū
inuocabo.Redi ad teipſum,ibi inuenies rixam:ſi cœpi-
ſti deum ſequi,ibi inuenis rixam.Quam rixā,inquis,in-
Gala.5. uenio?Caro concupiſcit aduerſus ſpiritū,& ſpiritus ad-
uerſus carnem.Ecce tuipſe es,ecce tu ſolus es,ecce tecū
es,ecce alium nullum hominem pateris: ſed vides aliā
Roma.7. legem in membris tuis,repugnantē legi mentis tuæ,&
captiuantem te in legē peccati quæ eſt in membris tuis.
Exclama ergo,& à rixa interiore clama ad deū, vt tibi
pacificet te: miſer ego homo,quis me liberabit de cor-
pore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum, Quia qui me, inquit,ſequitur,nō am-
C bulabit in tenebris,ſed habebit lumen vitæ. Finita tota
rixa, immortalitas cōſequetur, quia nouiſſima inimica
1.Cor.15. deſtruetur mors.Et qualis pax erit?Oportet corruptibi
le hoc induere incorruptionē,& mortale hoc induere
immortalitatem,quò vt veniamus,quia tunc erit in re,
nunc ſequamur in ſpe eum qui dixit,Ego ſum lux mun
di, qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris,ſed ha-
bebit lumen vitæ.

Ab eo quod dictum eſt,Dixerunt ergo Phariſæi,Tu de
teipſo teſtimonium perhibes,teſtimonium tuum non eſt ve-
rum:vſq; ad id quod dictum eſt,Verum eſt teſtimonium
meum,quia ſcio vnde veni,& quo vado.

Tractatus XXXV.

DE verbis domini noſtri Ieſu Chriſti vbi ſit, E-
go ſum lux mundi:qui me ſequitur,nō ambu-
labit in tenebris,ſed habebit lumē vitæ,heſter-
no die qui affuiſtis, diu diſputatū eſſe meminiſtis. Et ſi
adhuc velimus de illo lumine diſputare,diu loqui poſ-
ſumus:nam nō poſſumus explicare cōpendio.Itaq; fra-
tres mei, ſequamur Chriſtū lumen mundi, ne ambule-
mus in tenebris.Tenebræ metuendæ ſunt,morū nō o-
culorū:& ſi oculorum non exteriorū,ſed interiorū:vn-
de diſcernitur nō album & nigrum,ſed iuſtum & iniu
ſtū.Cum hæc ergo dixiſſet dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus, *Reſponderunt Iudæi,Tu de teipſo teſtimoniū dicis,teſtimoniū*
tuū non eſt verū. Antequam veniret dominus noſter Ieſus D
Chriſtus, multas ante ſe lucernas propheticas accendit
& miſit. De his etiā erat Ioannes Baptiſta, cui tam ma-
gnū ipſum lumē,quod eſt dominus Chriſtus,perhibuit
teſtimoniū,quare nulli hominū: ait enim, In natis mu-
lierū non ſurrexit maior Ioāne Baptiſta. Hic tamē quo Matth.11.
nemo erat maior in natis mulierū,dicit de domino Ie-
ſu Chriſto,Ego quidē baptizo vos in aqua,qui autē ve- Ioan.1.
nit fortior me eſt,cuius non ſum dignus calciamētum
ſoluere. Videte quēadmodū ſe lucerna diei ſubmittat:
lucernā vero ipſum Ioannem fuiſſe dominus ipſe teſta-
tur,Ille erat,inquit,lucerna ardēs & lucēs,& vos volui- Ioan.5.
ſtis ad horā exultare in lumine eius.Quando autē dixe
rūt Iudæi domino,Dic nobis in qua poteſtate iſta facis?
Sciens dominus quia Ioannē Baptiſtā pro magno ha- Matth.21.
bebāt,& quod ipſe quē pro magno habebāt,eis de do-
mino teſtimoniū perhibuiſſet,reſpondit eis,Interroga-
bo & ego vos vnum ſermonē, dicite mihi,Baptiſmum
Ioānis vnde eſt,de cœlo,an ex hominibus? Turbati illi
intra ſemetipſos cogitabāt, quia ſi dicerēt ab homini-
bus,lapidari poſſent à turba,quæ Ioannē Prophetā eſſe
credebat: ſi dicerent,de cœlo: reſpōderet eis,Ille quem
cōfitemini de cœlo habuiſſe prophetiam,mihi teſtimo E
niū perhibuit,& ab illo audiſtis in qua ego iſta faciā po
teſtate. Viderūt ergo,quodlibet horū reſpondiſſent,in
laqueos ſe caſuros,& dixerunt,Neſcimus.Et dominus
eis, Nec ego dico vobis,in qua poteſtate iſta facio. Nō
vobis dico quod ſcio, quia nō vultis fateri quod ſcitis:
Iuſtiſſime vtiq; repulſi,confuſi abſceſſerunt.Et impletū
eſt quod in Pſalmo per Prophetā dicit deus pater, Pa- Pſal.131.
raui lucernā Chriſto meo:id eſt,ipſum Ioannem.Inimi
cos eius induā confuſione, ſuper ipſum autē efflorebit
ſanctificatio mea. Habebat ergo dominus Ieſus Chri-
ſtus teſtimoniū Prophetarum ante ſe præmiſſorū,præ-
conū iudicem præcedentiū. Habebat teſtimoniū à Io-
anne,ſed ipſe maius teſtimoniū erat quod ſibi perhibe-
bat.Illi autē infirmis oculis lucernas quærebāt,quia diē
ferre non poterāt:nam Ioannes idē ipſe Apoſtolus,cu-
ius Euangeliū in manibus habemus,in ipſius Euangelij
ſui capite ait de Ioāne,Erat homo miſſus à deo,cui no-
men erat Ioannes, Hic venit vt teſtimoniū perhiberet Ioan.1.
F de lumine,vt omnes crederent per eū: non erat ille lu-
men, ſed vt teſtimoniū perhiberet de lumine. Erat lu-
men verū, quod illuminat omnē hominē venientē in
hunc mundum: ſi omnem,ergo & Ioannē: vnde dicit
& ipſe Ioānes, Nos omnes de plenitudine eius accepi- Ioan.1.
mus.Diſcernite ergo iſta,vt proficiat mens veſtra in fi-
de Chriſti, ne ſemper infantes ſitis vbera quærētes & à
cibo ſolido reſiliētes.Debetis apud matrem ſanctā Ec-
cleſiā Chriſti nutriri & ablactari,& ad eſcas ſolidiores
accedere mente,nō ventre. Hoc ergo diſcernite,aliud
eſſe lumen quod illuminatur,aliud quod illuminat: nā
& oculi noſtri lumina dicūtur,& vnuſquiſque ita iurat,
tangens oculos ſuper lumina ſua,ſic viuāt lumina mea.
Vſitata iuratio eſt.Quæ lumina ſi lumina ſunt, deſit lu-
men in cubiculo tuo clauſo,pateant & luceant tibi: nō
vtiq; poſſunt.Quomodo ergo iſta in facie quæ habem⁹
& lumina nūcupamus, & quando ſana ſunt & quando
patent,indigent extrinſecus adiutorio luminis:quo ab-
lato & non illato,ſana ſunt, aperta ſunt,nec tamen vi-
dent:ſic mens noſtra quæ eſt oculus animæ,niſi verita-
tis lumine radietur, & ab illo qui illuminat,nec illumi-
natur,mirabiliter illuſtretur,nec ad ſapientiā nec ad iu
ſtitiam poterit peruenire:ipſa eſt enim vita noſtra iuſte
viuere.Quomodo autē nō offendit in via,cui nō lucet

G lumen? Ac per hoc in tali via videre opus eſt,in tali via
videre magnum eſt: nam Tobias in facie oculos clau-
ſos habebat,& filius patri manũ dabat,pater filio viam
præcipiendo mõſtrabat. Reſponderunt ergo Iudæi,Tu
de te teſtimoniũ dicis: teſtimoniũ tuum nõ eſt verum.
Videamus quid audiant, audiamus & nos,ſed nõ ſicut
illi: illi cõtemnentes,nos credentes:illi occidere Chri-
ſtum volentes,nos per Chriſtum viuere cupientes. In-
terim iſta diſtantia diſtinguat aures mẽteſq; noſtras, &
audiamus quid reſponderit dominus Iudæis. *Reſpondit
Ieſus & dixit eis,Et ſi ego de me teſtimoniũ perhibeo, verum eſt teſti-
monium meũ:quia ſcio vnde veni,& quò vado.* Lumen & alia
demonſtrat & ſeipſum. Accendis lucernam,verbi gra-
tia,vt quæras tunicam,& præſtat tibi ardens lucerna vt
inuenias tunicam: nũquid accendis lucernã vt videas
ardentẽ lucernam? Lucerna quippe ardens idonea eſt
& alia quæ tenebris operiebãtur nudare,& ſeipſam tuis
oculis demonſtrare: ſic & dominus Chriſtus,& inter fi-
deles ſuos,& inimicos Iudæos,tanquã inter lucẽ & te-
nebras diſtinguebat,tanquã inter illos quos radio fidei
perfundebat, & illos quorũ clauſos oculos circunfun-
H debat. Nam etiam ſol iſte & videntis faciem illuſtrat &
cæci: ambo pariter ſtantes,& faciem ad ſolem habẽtes,
illuſtrantur in carne,ſed nõ ambo illuminãtur in acie:
videt ille,ſed non ille videt. Ambobus ſol præſens eſt,
ſed præſente ſole vnus eſt abſens: ſic & ſapiẽtia dei,ver
bum dei,dominus Ieſus Chriſtus vbiq; preſens eſt,quia
vbiq; eſt veritas,vbiq; eſt ſapientia. Intelligit quis in O-
riente iuſtitiã: intelligit alius in Occidẽte iuſtitiã,nun-
quid alia eſt iuſtitia quam ille intelligit,alia quã iſte? Se-
parati ſunt corpore, & in vno habent acies mentium
ſuarum. Quam video iuſtitiam hic conſtitutus,ſi iuſti-
tia eſt: ipſam videt iuſtus neſcio quot mãſionibus à me
carne ſeiunctus,& in illius iuſtitiæ luce coniunctus. Er-
go teſtimonium ſibi perhibet lux, aperit ſanos oculos,
& ſibi ipſa teſtis eſt vt cognoſcatur lux. Sed quid agi-
mus de infidelibus? nũquid illis nõ eſt præſens? Eſt pre-
ſens & illis, ſed quibus eam videant, oculos nõ habent
cordis. Audi de illis ex Euangelio ipſo prolatã ſenten-
Ioan.1. tiam, Et lux lucet in tenebris, & tenebræ eã non com-
prehenderunt. Ergo ait dominus & verũ ait, Et ſi ego
de me teſtimonium perhibeo, verum eſt teſtimonium
meũ: quia ſcio vnde veni, & quò vado. Patrem volebat
intelligi,patri gloriã dabat filius: æqualis glorificat eũ à
quo eſt miſſus,quantum debet homo glorificare eum à
I quo eſt creatus? Scio enim vnde veni, & quò vado. Iſte
qui in præſentia vobis loquitur,habet quod non deſe-
ruit,ſed tamen venit: nõ enim veniendo inde diſceſſit,
aut redeundo nos reliquit. Quid miramini? deus hoc:
non poteſt hoc fieri,ſed ab homine non poteſt hoc fie
ri ab ipſo ſole, quando pergit ad occidentẽ,deſerit O-
rientem,& donec oriturus redeat ad Orientem, nõ eſt
in Oriente: dominus autem noſter Ieſus Chriſtus & ve
nit & ibi eſt, & rediit & hic eſt. Audi ipſum Euangeli-
ſtam alio loco dicentem, & ſi potes cape: ſi non potes
Ioan.1. crede. Deum,inquit,nemo vidit vnquam,niſi vnigeni
tus filius qui eſt in ſinu patris,ipſe enarrauit: non dixit,
fuit in ſinu patris, quaſi veniendo deſeruerit ſinum pa-
tris. Hic loquebatur,& ibi ſe eſſe dicebat: qui & hinc di
Matth.28. ſceſſurus,quid dixit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus
diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo verum
eſt teſtimoniũ luminis,ſiue ſe oſtendat ſiue alia: quia ſi-
ne lumine nõ potes videre lumen, & ſine lumine non
potes videre quodlibet aliud quod non eſt lumen. Si
idoneum eſt lumen ad demonſtranda ea quæ non ſunt
lumina,nonquid in ſe deficit? nunquid ſe nõ aperit,ſi- K
ne quo alia patere non poſſunt? Locutus eſt Propheta
verũ, ſed vnde haberet niſi de fonte veritatis hauriret?
Locutus eſt Ioannes verum: ſed vnde locutus eſt,ipſum
interroga,Nos omnes,inquit,de plenitudine eius acce *Ioan.1.*
pimus. Ergo idoneus eſt domin' noſter Ieſus Chriſtus,
qui ſibi perhibeat teſtimonium. Sed planè fratres mei,
in nocte huius ſeculi audiamus & prophetiam intẽte:
modo enim ad fragilitatẽ noſtram,nocturnaſq; cordis
noſtri intimas tenebras humilis voluit venire domin'
noſter. Homo venit contemnẽdus & honorandus,ve-
nit negandus & confitendus: cõtemnendus & negan-
dus à Iudæis, honorãdus & confitendus à nobis: iudi-
candus iniuſte,iudicaturus iuſte. Talis ergo venit,vt o-
porteret ei lucernã teſtimonium perhibere,nunquid o-
pus erat,vt Ioannes tanquã lucerna perhiberet teſtimo
niũ diei, ſi dies ipſe ab infirmitate noſtra poſſet videri?
Sed nõ poteramus. Infirmus factus eſt infirmis,per infir
mitatẽ ſanauit infirmitatẽ: per mortalem carnẽ, carnis
abſtulit mortẽ: de corpore ſuo collyrium fecit lumini-
bus noſtris. Quia ergo dominus venit, & in nocte ſecu
li adhuc ſumus,oportet vt & prophetias audiamus: nã L
de prophetia cõuincimus cõtradicẽtes Paganos. Quis
eſt Chriſtus,dicit Paganus? Cui reſpondemus,quẽ pre-
nunciauerunt Prophetæ. Et ille,qui Prophetæ? Recita-
mus Eſaiam, Danielẽ,Hieremiã,alios ſanctos Prophe-
tas,dicimus quàm lõge ante illũ venerint,quanto tẽpo
re aduentum eius præceſſerint: hoc ergo reſpondemus,
Præuenerunt eũ Prophetæ, prædixerunt eũ eſſe ventu-
rũ. Reſpondet aliquis eorum,qui Prophetæ? Nos recita-
mus, qui nobis quotidie recitantur. Et ille,qui ſunt hi
Prophetæ? Nos reſpõdemus,qui & prædixerunt ea quę
fieri videmus: & ille, vos,inquit, vobis illa finxiſtis: vidi-
ſtis ea fieri,& quaſi vẽtura quę prædicta ſunt eſſent,in li
bris quibus voluiſtis, cõſcripſiſtis. Hic contra inimicos
Paganos, occurrit nobis aliorũ teſtimoniũ inimicorũ.
Proferimus codices à Iudæis, & reſpõdemus, Nẽpe &
vos & illi,fidei noſtræ eſtis inimici,ideo ſparſi ſunt per
gẽtes,vt alios ex aliis cõuincam' inimicis. Codex Eſaiæ
proferatur à Iudæis,videamus ſi nõ ibi lego, Sicut ouis *Eſa.53.*
ad immolandũ ductus eſt,& ſicut agnus corã tonden-
te fuit ſine voce,ſic nõ aperuit os ſuũ,in humilitate iudi
cium eius ſublatũ eſt, liuore eius ſanati ſumus. Omnes
vt oues errauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis no-
ſtris. Ecce lucerna vna. Alia proferatur, Pſalmus aperia-
tur,etiã inde prædicta paſſio Chriſti recitetur,Foderũt M
manus meas & pedes meos, dinumerauerũt omnia oſ-
ſa mea. Ipſi vero cõſiderauerunt & cõſpexerunt me,di- *Pſal.21.*
uiſerunt ſibi veſtimẽta mea,& ſuper veſtimentũ meum
miſerunt ſortem. Apud te laus mea,in Eccleſia magna
cõfitebor tibi. Commemorabuntur & cõuertentur ad
dominum vniuerſi fines terræ. Et adorabunt in cõſpe-
ctu eius vniuerſæ patriæ gentiũ: quia domini eſt regnũ,
& ipſe dominabitur gẽtium. Erubeſcat vnus inimicus,
quia codicẽ mihi miniſtrat alius inimicus. Sed ecce de
codicibus prolatis,ab vno inimico alterum vici,& ip-
ſe qui mihi codicẽ protulit,nõ relinquatur: ab illo pro-
feratur, vnde & ipſe vincatur. Lego alium Prophetã,
& inuenio dominũ loquentem ad Iudæos,Non eſt mi- *Malach.1.*
hi voluntas in vobis,dicit dominus,nec accipiã ſacri-
ficium de manibus veſtris: quoniã ab ortu ſolis vſq; ad
occaſum,ſacrificiũ mundũ offertur nomini meo. Non
venis Iudæe ad ſacrificium mundum? conuinco te im-
mundum. Ecce & lucernæ perhibẽt teſtimonium diei
propter infirmitatem noſtram,quia diei claritatem to-
lerare

A lerare & videre non poſſumus:nã & noſipſi Chriſtiani
in cõparatione quidem infidelium lux iam ſumus: vn-
Epheſ.5. de dicit Apoſtolus,Fuiſtis enim aliquãdo tenebræ,nũc
autem lux in domino,ſicut filij lucis ambulate. Et alibi
dixit,Nox præceſſit,dies autẽ appropinquabit, abiicia-
Roma.3. mus ergo opera tenebrarũ,& induamur arma lucis,ſic
vt in die honeſte ambulemus. Tamen quia in compara
tione illius lucis, ad quã venturi ſumus, adhuc nox eſt
etiã dies in quo ſumus. Audi Petrum Apoſtolum,dela-
tam dicit domino Chriſto vocẽ à magnifica poteſtate,
2.Petri.1. Tu es filius meus dilectus,in quo bene complacui: hãc
Matth.17. vocem,inquit,nos de cœlo audiuimus delatam,cũ eſſe-
mus cum illo monte ſancto. Sed quia nos non ibi fui-
mus,& iſtã vocem de cœlo tunc non audiuimus,ait ad
nos ipſe Petrus, Et habemus certiorem Propheticũ ſer
monem: præuidens enim dominus Ieſus Chriſtus im-
pios quoſdam futuros,qui miraculis eius calumniaren
tur,magicis artibus ea tribuendo,Prophetas antẽ præ-
miſit:nunquid enim ſi magus erat,& magicis artibus fe
cit vt coleretur & mortuus,magus erat antequã natus?
B Prophetas audi,ô homo mortue, & vermeſcendo ca-
lumnioſe:Prophetas audi,lege:audi quia ante dominũ
venerũt. Habemus,inquit Apoſtolus Petrus,certiorem
Propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes,
ſicut lucernæ in obſcuro loco,donec dies illuceſcat,&
lucifer oriatur in cordibus veſtris. Quãdo ergo domi-
nus Ieſus Chriſtus venerit,& ſicut dicit etiã Apoſtolus
1.Cor.4. Paulus, Illuminauerit occulta tenebrarũ, & manifeſta-
uerit cogitationes cordis,vt laus ſit vnicuiq; à deo,tũc
præſenti tali die lucernæ nõ erunt neceſſariæ. Nõ lege-
tur nobis Propheta, non aperietur codex Apoſtoli, nõ
requiretur teſtimonium Ioannis, nõ ipſo indigebimus
Euãgelio:ergo omnes ſcripturæ tollẽtur de medio,quę
nobis in huius ſeculi nocte tanquã lucernę accẽdeban
tur,ne in tenebris remaneremus. Iſtis omnibus ſublatis,
ne quaſi nobis luceãt indigentibus, & ipſis hominibus
dei per quos hæc miniſtrata ſunt, nobiſcũ lumen illud
verũ clarumq; videntibus, remotis ergo his adiumen-
tis quid videbimus? Vnde paſcetur mens noſtra? Vnde
C obtutus ille lætabitur? Vnde erit illud gaudiũ,quod nec
Eſaiæ.64. oculus vidit, nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽ
1.Corin.2. dit? Quid videbimus? Obſecro vos,amate mecũ,currite
credendo mecũ, patriam ſupernã deſideremus, ſuper-
næ patriæ ſuſpiremus, peregrinos nos eſſe hic ſentia-
Ioan.1. mus. Quid tunc videbimus? dicat nũc Euangelium, In
principio erat verbũ,& verbũ erat apud deum,& deus
erat verbum. Vnde tibi ros inſperſus eſt, ad fontẽ ve-
nies,vnde radius per obliqua & per anfractuoſa tibi ad
cor tenebroſum miſſus eſt, nudus ipſam lucẽ videbis,
cui videndæ ferendæq; mũdaris. Dilectiſſimi,quod &
1.Ioan.3. heſterno die cõmemoraui, Ioannes ipſe dicit, Filij dei
ſumus,& nondũ apparuit quid erimus: ſcimus quia cũ
apparuerit, ſimiles ei erimus,quoniam videbimus eum
ſicuti eſt. Sentio veſtros affectus attolli mecũ in ſuper-
Sapien.9. na, ſed corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, &
deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ.
Depoſiturus ſum & ego codicem iſtum,diſceſſuri eſtis
& vos quiſque ad ſua. Bene nobis fuit in luce commu-
ni,bene gauiſi ſumus,bene exultauimus:ſed cum ab in-
uicem recedimus,ab illo non recedamus.

*Ab eo quod dictum eſt, Vos ſecundum carnem iudica-
tis,ego non iudico quenquam: vſque ad id quod dictum
eſt, Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & te-
ſtimonium perhibet de me,qui miſit me pater.*

Tractatus XXXVI.

IN quatuor Euãgeliis,vel potius quatuor libris D
vnius Euãgelij ſanctus Ioannes Apoſtolus,nõ
immerito ſecundum intelligentiã ſpiritalem
aquilæ cõparatus, altius multoq; ſublimius aliis tribus
erexit prædicationem ſuam, & in eius erectione etiam
corda noſtra erigi voluit: nam cæteri tres Euangeliſtæ
tanquam cum homine domino in terra ambulant, de
diuinitate eius pauca dixerunt: iſtum autẽ quaſi pigue-
rit in terra ambulare, ſicut ipſo exordio ſui ſermonis
intonuit,erexit ſe,nõ ſolum ſuper terrã,& ſuper omnẽ
ambitum aëris & cœli,ſed ſuper omnem etiam exerci-
tum angelorum,omnemq; cõſtitutionem inuiſibilium
poteſtatũ,& peruenit ad eum per quẽ facta ſunt omnia:
dicẽdo, In principio erat verbũ, & verbum erat apud Ioan.1.
deum, & deus erat verbum, Hoc erat in principio apud
deum. Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt
nihil. Huic tantæ ſublimitati principij etiã cætera con
grua prædicauit, & de domini diuinitate quomodo
nullus alius eſt locutus,hoc ructabat quod biberat. Nõ
enim ſine cauſa de illo in iſto ipſo Euãgelio narratur, Ioan.13.
quia & in cõuiuio ſuper pectus domini diſcũbebat. De E
illo ergo pectore in ſecreto biberat:ſed quod in ſecreto
bibit,in manifeſto eructauit,vt perueniat ad omnes gẽ
tes,non ſolum incarnatio filij dei,paſſio,& reſurrectio,
ſed etiã quod erat ante incarnationẽ,vnicus patri,ver-
bũ patris,coæternus generanti, æqualis ei à quo miſſus
eſt,ſed in ipſa miſſione minor factus, quo maior eſſet
pater. Quicquid ergo humiliter poſitũ auditis de do-
mino Ieſu Chriſto,ſuſceptæ carnis diſpenſationem co
gitate,qualis factus eſt propter nos,nõ qualis erat vt fa-
ceret nos: quicquid autẽ ſublime & ſupra omnes crea-
turas excelſum atq; diuinũ, & patri æquale atq; coæter-
num de illo audieritis in Euangelio poni vel legeritis,
ſcitote vos hoc legere quod ad formã dei pertinet: nõ
quod ad formam ſerui:quia ſi iſtam regulam tenueritis
qui capere poteſtis:non autẽ omnes capere poteſtis,ſed
omnes credere debetis: ſi ergo hanc regulã tenueritis,
aduerſus calumnias tenebrarũ hæreticarum, tanquã in
lumine ambulantes ſecuri pugnabitis. Nõ enim defue
runt qui ſola Euangelica teſtimonia legendo ſectaren-
tur,quæ de humilitate Chriſti poſita ſunt,qui aduerſus F
ea teſtimonia, quæ de diuinitate eius locuta ſunt,ſurdi
fuerunt:ideo ſurdi vt male verboſi. Item quidã illa ſola
attendentes,quæ de domini ſublimitate dicta ſunt,etiã
ipſi miſericordiam eius qua homo factus eſt propter
nos,& ſi legerũt non crediderũt, & ab hominibus in-
ducta atq; falſa eſſe putauerunt, cõtendentes deũ tantũ-
modo fuiſſe dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,non e-
tiam hominẽ:alij ſic,alij ſic,vtriq; in errore. Catholica
autẽ fides ex vtroq; verum tenens quod tenet,& prędi-
cans quod credit, & deum Chriſtũ intellexit,& homi-
nẽ credidit:vtrunq; enim ſcriptũ eſt,& vtrunq; verum
eſt. Si deum tantũ dixeris Chriſtum,medicinam negas
qua ſanatus es:ſi hominẽ tantum dixeris Chriſtum, po
tentiam negas qua creatus es. Vtrũq; igitur tene anima
fidelis & cor catholicum: vtrunq; tene, vtrunq; crede,
vtrunq; fideliter cõfitere:& deus Chriſtus eſt,& homo
Chriſtus. Qualis deus Chriſtus? æqualis patri,vnum cũ
cũ patre. Qualis homo Chriſtus? De virgine natus,tra-
hens de homine mortalitatem, non trahens iniquita-
tem. Iſti ergo Iudæi videbant hominem,nec intellige-
bant, nec credebant deum, atque inter cætera audiſtis
iam quemadmodum ei dixerunt, Tu de teipſo teſtimo
nium dicis, teſtimonium tuum non eſt verum: audiſtis
etiam quid ille reſponderit, cum heſterno die lectum

G eſſet,& pro noſtris viribus diſputatũ.Hodie verba eius
hæc lecta ſunt: *Vos ſecundum carnẽ iudicatis.* Ideo, inquit,
mihi dicitis, Tu de te teſtimonium dicis,teſtimonium
tuũ non eſt verum,quia ſecũdum carnẽ iudicatis, quia
deum non intelligitis,& hominem videtis,& hominẽ
perſequendo deum latentem offenditis, ergo ſecundũ
carnẽ iudicatis. Ideo vobis arrogans videor, quia ego
de me teſtimonium perhibeo:omnis enim homo quã-
do de ſe vult perhibere teſtimoniũ laudabile,arrogans
Prouer. 27. & ſuperbus videtur: ideo ſcriptũ eſt, Non te laudet os
tuum,ſed laudet te os proximi tui: ſed hoc homini di-
ctum eſt:infirmi enim ſumus, & apud infirmos loqui-
mur,verum dicere & mẽtiri poſſumus, & ſi verũ dice-
re debemus,& mentiri tamen poſſumus cum volumus.
Lux mentiri non poteſt, abſit vt in lucis diuinæ ſplen-
dore tenebræ mẽdacij reperiantur.Loquebatur ille tan
quam lux,loquebatur tanquam veritas,ſed lux in tene-
bris lucebat,& tenebræ eã non comprehenderũt: ideo
ſecundum carnẽ iudicabant. Vos,inquit,ſecundũ car-
nem iudicatis. *Ego non iudico quenquam.* Non ergo iudi
cat quenquam dominus Ieſus Chriſtus?Nonne ipſe eſt
H quem confitemur reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe in
cœlum,ibi ſedere ad dexterã patris, inde eſſe vẽturum
ad iudicandos viuos & mortuos? Nonne ipſa eſt fides
Roma.10. noſtra,de qua dicit Apoſtolus,Corde creditur ad iuſti-
tiam,ore autem confeſſio fit ad ſalutẽ?Ergo quãdo iſta
confitemur,contra dominum loquimur?Nos dicimus
venturum iudicem viuorum & mortuorum: ipſe autẽ
Ioan.3. dicit,Ego nõ iudico quenquam. [Quæſtio iſta duobus
modis ſolui poteſt, vt aut hoc intelligamus,nõ iudico
quenquam:]id eſt modo,ſicut dicit alio loco,Ego non
veni vt iudicẽ mundum,ſed vt ſaluum faciam mundũ:
non iudicium ſuum negando,ſed differendo. Aut cer-
te quia dixerat,Vos ſecundum carnẽ iudicatis,ita ſub-
iunxit,Ego non iudico quenquam: vt ſubaudias,ſecun-
dum carnẽ. Nullus ergo nobis contra fidem quam te-
nemus & annũciamus de iudice Chriſto,ſcrupulus du-
bitationis in corde remaneat. Venit Chriſtus, ſed pri-
mo ſaluare,poſtea iudicare,eos iudicando in pœnã qui
ſaluari noluerunt,eos perducẽdo ad vitam,qui creden
do ſalutem non reſpuerũt.Prima ergo diſpenſatio do-
I mini noſtri Ieſu Chriſti medicinalis eſt,non iudicialis:
nam ſi primo veniſſet iudicaturus neminem inueniſſet
cui præmia iuſtitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes
peccatores, & omnino neminem eſſe immunẽ à mor-
te peccati:prius erat eius miſericordia præroganda, &
pòſt exerendum iudicium,quia de illo cantauerat Pſal
Pſal.100. mus, Miſericordiam & iudicium cãtabo tibi domine.
Non enim iudicium ait & miſericordiam, nam ſi pri-
mo eſſet iudiciũ,nulla eſſet miſericordia:ſed primo mi
ſericordia,poſtea iudicium. Quæ eſt primo miſericor-
dia?Creator hominis,homo eſſe dignatus eſt,factus eſt
quod fecerat,ne periret quem fecerat. Quid huic miſe-
ricordiæ addi poteſt?Et tamen addidit,Parũ fuit ei ho
minem fieri,ſed voluit etiam ab hominibus reprobari:
parum fuit reprobari,& exhonorari: parum erat exho-
norari & occidi: ſed & hoc parum eſt, morte crucis.
Nam & cum eius obedientiam vſq; ad mortem factã
commendaret Apoſtolus,parum illi fuit dicere, factus
Philip.2. obediens vſq; ad mortẽ:non enim qualemcunque,ſed
addidit:mortem autẽ crucis. Illa morte peius nihil fuit
inter omnia genera mortiũ. Deniq; vbi dolores acer-
rimi exagitant, cruciatus vocatur, à cruce nominatus:
pendentes enim in ligno crucifixi, clauis ad lignũ pe-
dibus manibusq; confixi, producta morte necabantur:

non enim crucifigi hoc erat occidi,ſed diu viuebatur K
in cruce,nõ quia longior vita eligebatur,ſed quia mors
ipſa protendebatur,ne dolor citius finiretur. Mori vo-
luit pro nobis, parum dicimus, crucifigi dignatus eſt,
vſq; ad mortem crucis obediens factus. Elegit extremũ
& peſſimum genus mortis, qui omnẽ fuerat ablaturus
mortem. De morte peſſima occidit omnem mortem:
peſſima enim erat nõ intelligentibus Iudæis, nam à do
mino electa erat:ipſam enim crucem ſuam ſignum ha-
biturus erat,ipſam crucem de diabolo ſuperato tanquã
trophæum in frontibus fidelium poſiturus, vt diceret
Apoſtolus, Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce do- *Gala.6.*
mini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus cru-
cifixus eſt, & ego mundo. Nihil erat tunc in carne in-
tolerabilius, nihil eſt nunc in fronte glorioſius. Quid
ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dedit ſupplicio
ſuo? Denique modo in pœnis reorũ non eſt apud Ro-
manos, vbi enim domini crux honorata eſt, putatum
eſt quod & reus honoraretur ſi crucifigeretur. Qui er-
go ideo venit,neminẽ iudicauit & mala paſſus eſt: per-
tulit iniuſtũ iudicium,vt ageret iuſtum: ſed in eo quòd
pertulit iniuſtum, miſericordiæ fuit. Deniq; ita humi- L
lis factus eſt vt perueniret ad crucem, diſtulit quidem
potentiam,ſed publicauit miſericordiam. Vnde diſtu-
lit potentiam? Quia de cruce noluit deſcendere, qui
potuit de ſepulchro reſurgere. Vnde publicauit miſe-
ricordiam? quia pendens in cruce dixit, Pater ignoſce *Luca.23.*
illis,quia neſciunt quid faciunt. Siue ergo propter hoc,
quia non venerat iudicare mundum, ſed ſaluare mun-
dum, dixit, Ego non iudico quenquam: ſiue quemad-
modum commemoraui,quoniam dixerat, Vos ſecun-
dum carnem iudicatis:addidit, Ego non iudico quen-
quam: vt intelligamus Chriſtum non ſecundum car-
nem iudicare, ſicut ab hominibus iudicatus eſt: nam
vt agnoſcatis iam & iudicem Chriſtum, audite quod
ſequitur, *Et ſi iudico ego,iudicium meũ verum eſt.* Ecce habes
& iudicem,ſed agnoſce ſaluatorem, ne ſentias iudicẽ.
Quare autem dixit iudicium ſuum verum eſſe? *Quia ſo-
lus,* inquit, *non ſum, ſed ego & qui miſit me pater.* Dixi vobis
fratres,quia Ioannes iſte Euangeliſta ſanctus multũ alte
volat:vix eſt eũ mente comprehendere. Myſteriũ autẽ
altius volantis opus eſt vt cõmemorẽ charitati veſtræ.
Et apud Ezechielem Prophetã, & in Apocalypſi ipſius *Ezech.1.*
Ioannis,cuius eſt hoc Euangelium, commemoratur a- *Apoca.4.*
nimal quadrupes,habẽs quatuor perſonas,hominis,vi- M
tuli,leonis,aquilæ. Qui ante nos ſcripturarum ſanctarũ
myſteria tractauerunt,plerique in hoc animali,vel po-
tius in his animalibus quatuor Euangeliſtas intellexe-
runt. Leonem pro rege poſitum,quoniam videtur leo
rex eſſe quodammodo beſtiarum,propter potẽtiam &
terribilem fortitudinem. Hæc perſona tributa eſt Mat-
thæo,quia in generationibus domini regũ ſeriem pro-
ſecutus eſt,quemadmodum eſſet dominus per ſtirpem
regiã de ſemine Dauid regis. Lucas autẽ quoniã cœpit
à ſacerdotio Zachariæ ſacerdotis,faciens mentionẽ pa
tris Ioannis Baptiſtæ,vitulo deputatus eſt, quia magna
victima vitulus erat in ſacrificiis ſacerdotũ. Marco ho
mo Chriſtus merito aſſignatus eſt, quia neque de regia
poteſtate aliquid dixit,neque de ſacerdotali cœpit, ſed
tantũ ab homine Chriſto exorſus eſt. Hi omnes propè
de terrenis,id eſt,de iis quæ in terra geſſit dominus no
ſter Ieſus Chriſtus non receſſerunt: de diuinitate eius
perpauca locuti ſunt tanquam in terra cum illo ambu-
lantes. Reſtat aquila, ipſe eſt Ioannes, ſublimium præ-
dicator,& lucis internæ atque æternæ fixis oculis con-
templator:

A templator: dicuntur enim & pulli aquilarum à parentibus ſic probari, patris ſcilicet vngue ſuſpēdi, & radiis ſolis opponi, qui firme cōtemplatus fuerit, filius agnoſcitur: ſi acie palpitauerit, tanquam adulterinus ab vngue dimittitur. Iam ergo videte quàm ſublimia loqui debuit, qui eſt aquilæ comparatus, & tamen etiam nos humi repentes, infirmi & vix vllius momenti inter homines, audemus tractare iſta, & iſta exponere, & putamus nos aut capere poſſe cum cogitamus, aut capi dū dicimus. Quare iſta dixi? forte enim poſt hæc verba quiſquam mihi iuſte dicat, Pone ergo codicem: quod excedit mēſuram tuam, quid ſumus in manum tuam? quid ei committis linguam tuam? ad hoc reſpondeo, Multi hæretici abundant, & ad hoc eos deus abūdare permiſit, ne ſemper lacte nutriamur, & in bruta infantia remaneamus. Quia enim nō intellexerunt quomodo cōmendaretur diuinitas Chriſti, ſapuerunt ſicut voluerunt. Non autem recte ſapiēdo, fidelibus catholicis B quæſtiones moleſtiſſimas intulerunt: cœperūt exagitare & fluctuare corda fidelium. Iam tūc neceſſitas facta eſt ſpiritalibus viris, qui aliquid ſecūdum diuinitatem domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſolum legerant in Euangelio, ſed etiam intellexerant, vt cōtra arma diaboli Chriſti arma proferrent, & de Chriſti diuinitate aduerſus falſos fallacesq; doctores, quantis poſſent viribus, apertiſſima conflictatione pugnarent, ne cum ipſi tacerent, alij perirent. Quicunq; enim ſenſerūt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aut diuerſæ ſubſtantiæ eſſe quàm pater eſt, aut tātum eſſe Chriſtum ſolum vt ipſe ſit pater, ipſe ſit filius, ipſe ſit ſpiritus ſanct⁹: quicūque etiam ſentire voluerunt hominem fuiſſe ſolū, non deum factum hominem, aut ita deum vt in ſua diuinitate mutabilem, aut ita deum vt non & hominē, à fide naufragauerunt, & de portu Eccleſiæ proiecti ſunt, ne inqoietudine ſua naues ſecum poſitas frangerent. Quę res coēgit, vt etiam nos minimi, & quātum ad nos pertinet prorſus indigni, quantum autem ad illius miſericordiam, in aliquo diſpenſatorum eius numero cōſtituti, nō vobis taceamus, quod aut intelligatis, mecúmC que gaudeatis, aut ſi intelligere nondū valetis, credendo ſecuri in portu maneatis. Dicā ergo, capiat qui poteſt, credat qui non poteſt. Tamen dicam quod ait dominus, Vos ſecūdum carnem iudicatis, ego non iudico quēquam: aut modo, aut, ſecundum carnem: ſed & ſi ego iudico, iudiciū meum verum eſt: Quare iudiciū meum verum eſt? Quia ſolus non ſum, inquit, ſed ego & qui miſit me pater. Quid ergo domine Ieſu? Si ſolus eſſes, falſum eſſet iudicium tuū, & ideo verum iudicas, quia ſolus non es, ſed tu & qui te miſit pater, Quid reſponſurus ſum? ipſe reſpōdeat, Verum eſt, inquit, iudicium meum. Quare? quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater mecum eſt. Si tecū eſt, quomodo te miſit? Et te miſit, & tecum eſt, itáne & miſſus non receſſiſti, itáne & ad nos veniſti, & ibi manſiſti? Quomodo iſtud creditur? quomodo capitur? ad hæc duo reſpondeo, Quomodo capitur, recte dicis: quomodo creditur, non recte dicis. Imò ideo bene creditur, quia non cito capitur: nam ſi cito caperetur, non opus erat vt crederetur, quia videretur: ideo credis, quia nō capis, ſed credendo fis idoneus vt capias. Nam ſi nō credis, nunquā capies, quia minus idoneus remanebis. Fides ergo mūdat te, vt intellectus impleat te. Verum eſt, inquit, iudicium meum, quia ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Ergo domine de⁹ noſter Ieſu Chriſte, miſſio tua incarnatio tua eſt: ſic video, ſic intelligo: poſtremo ſic credo, ne arrogantiæ ſit dicere, ſic intelligo. Prorſus & D hic eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, imò hic erat ſecundum carnem, modo hic eſt ſecūdum diuinitatem, & cum patre erat, & à patre non receſſerat. Quòd ergo dicitur miſſus veniſſe ad nos, incarnatio ipſius cōmendatur, quia pater non eſt incarnatus. Nā Sabelliani dicti ſunt quidam hæretici, qui vocātur & Patripaſſiani, qui dicunt ipſum patrem paſſum fuiſſe, noli tu catholice: ſi enim fueris Patripaſſianus, nō eris ſanus. Ergo intellige miſſionem filij nominatam incarnationē filij: patrem autem incarnatum eſſe non credas, ſed & à filio incarnato patrem receſſiſſe nō credas. Ille carnem portabat, ille autem cum filio erat. Si in cœlo pater, in terra filius: quomodo pater cum filio erat? quia & pater & filius vbique erant: non enim in cœlo ſic eſt deus, vt nō ſit in terra. Audi illum qui volebat fugere iudicium dei, & non inueniebat quò, Quò ibo, inquit, à ſpiritu *Pſal.138.* tuo, & à facie tua quò fugiam? ſi aſcēdero in cœlum, tu ibi es. De terra erat quęſtio: audi quod ſequitur, ſi deſcē E dero ad infernum ades. Si ergo & in inferno dicitur quod aſſit, quid rerum remanet vbi non ſit? vox enim dei eſt apud Prophetam, Cœlum & terrā ego impleo. *Hiere.23.* Vbiq; ergo eſt qui nullo clauditur loco: noli ab illo auerti, & tecum eſt. Si vis ad eum peruenire, noli piger eſſe amare: nō enim pedibus, ſed affectibus curris, vno loco manens venis, ſi credis & diligis: ergo vbique eſt. Si vbique eſt, quomodo cum filio nō eſt? Itáne cum filio nō eſt, qui ſi credis & tecum eſt? Vnde ergo verum eſt iudicium eius, niſi quia verus eſt filius? Hoc enim dixit, Et ſi iudico, verū eſt iudicium meum, quia ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater: tāquam diceret, Verum eſt iudicium meum, quia filius dei ſum: vnde probas quia filius dei es? quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Erubeſce Sabelliane, audis filium, audis patrem. Pater, pater eſt: filius, filius eſt: non dixit, Ego ſum pater, & egoipſe ſum filius: ſed ſolus non ſum, inquit. Quare ſolus non es? quia mecū eſt pater. Ego ſum, & qui miſit me pater: audis, ego ſum, & qui me miſit. Ne perdas perſonam, diſtingue perſonas, diſtingue intelligentiam, noli ſeparare perfidia, ne iterum quaſi fu- F giens Charybdim, in Scyllam incurras: vorabat enim te gurges impietatis Sabellianorum, vt diceres ipſum eſſe patrem qui eſt filius, modo didiciſti, ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Agnoſcis quia pater, pater eſt: & filius, filius eſt. Bene agnoſcis: ſed noli dicere, pater maior eſt, filius minor eſt: noli dicere, pater aurū eſt, filius argentum eſt. Vna ſubſtātia eſt, vna diuinitas, vna coæternitas, perfecta æqualitas, diſſimilitudo nulla. Nam ſi tantummodo alterum credideris eſſe Chriſtum, non eum qui pater eſt, & in aliquo tamen diſtantem ſecūdum naturam eſſe putaueris, à Charybdi quidē euaſiſti, ſed in Scyllæis ſcopulis naufragaſti. In medio nauiga, vtrūq; periculoſum latus euita, Pater, pater eſt: filius, filius eſt. Iā dicis pater pater eſt, filius filius eſt: bene periculū abſorbentis gurgitis euaſiſti, quid vis ire in alteram partem, vt dicas, Aliud eſt pater, filius aliud? Alius eſt recte dicis, aliud nō recte: alius enim eſt filius, quia non eſt ipſe qui pater, & alius pater quia non eſt ipſe qui filius: non tamen aliud, ſed hocipſum eſt & pater & filius. Quid eſt, hocipſum eſt? Vnus deus eſt. Audiſti quia non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me pater: audi quomodo credas patrem & filium, audi ipſum filium, Ego & pater vnū ſumus: nō dixit, pater ego ſum, *Ioan.10.* aut ego & pater vnum eſt: ſed cum dicit, Ego & pater vnum ſumus, vtrūq; audi, & vnum & ſumus, & à Charybdi

rybdi

G rybdi & à Scylla liberaberis. In duobus iſtis verbis, ꝙ dixit, vnum, liberat te ab Arrio: quòd dixit, ſumus, liberat te à Sabellio. Si vnum, nõ ergo diuerſum: ſi ſumus, ergo & pater & filius: ſumus enim nõ diceret de vno, ſed vnum nõ diceret de diuerſis: ergo ideo verum eſt, inquit, iudicium meũ, breuiter vt audias, quia filius dei ſum: ſed ſic tibi perſuadeo, inquit, quia filius dei ſim, vt intelligas quia mecum eſt pater, nõ ſic ſum filius vt ipſum deſeruerim, non ita hic ſum vt cum ipſo non ſim, non ita ibi ille eſt, vt mecum non ſit. Formam ſerui ac-
Philip. 2. cepi, ſed formam dei non amiſi. Solus ergo, inquit, nõ ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Dixerat de iudicio, de teſtimonio vult dicere. *In lege*, inquit, *veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt, Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater.* Expoſuit illis & legem ſi ingrati non eſſent. Magna enim quæſtio eſt fratres mei, & valde mihi videtur in myſterio res eſſe conſtituta: vbi deus dixit, In
Deute. 19. ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbũ. Veritas quæritur per duos teſtes? Ita planè, ſic ſe habet hu-
H mani generis conſuetudo: ſed tamen fieri poteſt vt &
Danie. 13. duo mẽtiantur. Suſanna caſta duobus falſis teſtibus vrgebatur: nunquid quia duo erant, ideo falſi teſtes non
Matt. 26. erant? De duobus dicimus aut de tribus, vniuerſus populus mentitus eſt cõtra Chriſtum. Si ergo populus cõſtans ex magna hominum multitudine, falſus teſtis inuentus eſt, quomodo accipiendum eſt, In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbũ, niſi quia hoc modo per myſterium trinitas commendata eſt, in qua eſt perpetua ſtabilitas veritatis? Vis habere bonã cauſam? habeto duos vel tres teſtes, patrẽ & filium & ſpiritum ſanctum. Deniq; quando Suſanna caſta fœmina, fideliſq; coniunx, duobus falſis teſtibus vrgebatur, trinitas illi in conſcientia atq; in occulto ſuffragabatur, illa trinitas de occulto vnum teſtem Danielem excitauit, & duos conuicit. Ergo quia in lege veſtra ſcriptũ eſt, duorum hominum teſtimoniũ verum eſſe, accipite noſtrũ teſtimonium, ne ſentiatis iudicium. Ego enim, inquit, non iudico quenquam, ſed teſtimonium perhibeo de me: differo iudicium, non differo teſtimonium. Eliga-
I mus nobis fratres contra linguas hominum, cõtra infirmas ſuſpitiones generis humani deũ iudicem, deum teſtem: nõ enim dedignatur teſtis eſſe qui iudex eſt, aut promouetur cum ſit iudex, quoniam qui teſtis eſt, ipſe iudex erit. Quare ipſe teſtis? quia non quærit alium vnde cognoſcat qui ſit. Quare ipſe iudex? quia ipſe habet poteſtatem mortificandi & viuificandi, damnandi & abſoluendi, in gehennam præcipitandi, & in cœlos leuandi, diabolo coniungendi & cum angelis coronandi. Cum ergo ipſe habeat hanc poteſtatẽ, iudex eſt: quia vero vt te cognoſcat non quærit alium teſtem, qui tũc iudicabit te, modo videt te. Non eſt vnde illum fallas, cũ cœperit iudicare: non enim adhibes tibi aliquos falſos teſtes, qui iudicem illum poſſent circũuenire. Quãdo cœperit te iudicare deus, hoc tibi dicet, Quãdo cõtemnebas, ego videbam: & quando non credebas, ſententiam meam non fruſtrabam: differebam, nõ auferebam: noluiſti audire quod præcepi, ſenties quod prędixi: ſi autem audias quæ præcepi, non mala ſenties quæ prædixi, ſed bona percipies quæ promiſi: ne aliquem ſanè moueat quod ait, Verum eſt iudicium meũ, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater: cũ alibi di-
Ioan. 5. xerit, Pater non iudicat quẽquam, ſed omne iudicium dedit filio. Iam in eiſdẽ verbis Euãgelij diſputauimus, & nunc admonemus nõ hoc ideo dictum, quia pater non erit cum filio iudicante, ſed quoniam bonis & ma K lis in iudicio ſolus filius apparebit in ea forma, in qua paſſus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlum: diſcipulis quippe tunc aſpicientibus aſcendentem, vox angelica ſonuit, Sic veniet quẽadmodum vidiſtis eum euntem Acto. 1. in cœlum, id eſt in forma hominis: in qua iudicatus eſt, iudicabit, vt etiã illud Propheticum impleatur, Vide- Zacha. 12. runt in quẽ pupugerunt. Cũ vero euntibus iuſtis in vi- Ioan. 19. tam æternam, videbimus eum ſicuti eſt, nõ erit illud iu Apoc. 1. dicium viuorum & mortuorũ, ſed præmium tantummodo viuorum. Itẽ ne moueat quod ait, In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ teſtimoniũ verum Deute. 19. eſt, & ideo quiſquam exiſtimet non fuiſſe illam legem dei, quia non dictum eſt in lege dei: ſciat ita dictũ eſſe, in lege veſtra, tanquã diceret, in lege quæ vobis eſt data, à quo niſi à deo? Sicut dicimus, Panem noſtrũ quo- Mat. 6. tidianum, & tamen dicimus, Da nobis hodie.

Ab eo quod dictum eſt, Dicebant ergo, Vbi eſt pater tuus? vſque ad id quod dictum eſt, Et nemo apprehẽdit eum, quia nondum venerat hora eius:

Tractatus XXXVII. L

Q Vod in ſancto Euangelio breuiter dicitur, nõ breuiter oportet exponi, vt quod auditur intelligatur. Verba enim pauca domini, ſed magna ſunt: non numero æſtimanda, ſed põdere: nec ideo contemnenda quia pauca, ſed ideo quærẽda quia magna. Qui affuiſtis heſterno die audiſtis: vt potuimus diſputauimus ex eo quòd ait dominus, Vos ſecũdum carnem iudicatis, ego non iudico quẽquam. Sed & ſi iudico ego, iudiciũ meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ teſtimoniũ verum eſt. Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de me, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. Ex his verbis heſterno, vt dixi, die redditus eſt ſermo auribus & mẽtibus veſtris. Hæc cum dominus dixiſſet, illi qui audierant, vos ſecundum carnem iudicatis, manifeſtauerunt quod audierunt. Reſponderunt enim domino loquenti de deo patre ſuo & dixerunt, *Vbi eſt pater tuus?* Patrem Chriſti carnaliter acceperũt, quia verba Chriſti ſecundum carnẽ iudicauerunt. Erat autẽ qui loque- M batur in aperto caro, in occulto verbũ: homo manifeſtus, deus occultus. Videbant indumentum: & cõtemnebant indutum: contẽnebant, quia neſciebãt: neſciebant, quia non videbant: nõ videbant, quia cæci erant: cęci erãt, quia non credebãt. Videamus ergo, & ad hęc dominus quid reſpõderit. Vbi eſt, inquiunt, pater tuus? audiuimus te dicere, Solus non ſum, ſed ego & qui me miſit pater. Nos ſolum te videmus, patrem tuum tecũ non videmus: quomodo te dicis ſolum non eſſe, ſed cum patre tuo eſſe? Aut oſtende nobis tecum eſſe patrẽ tuum. *Et dominus:* Nunquid me videtis, vt patrẽ oſtendam vobis? Hoc enim ſequitur, hoc ſuis verbis ipſe reſpondit, quorum verborum expoſitionẽ nos antè pręmiſimus. Videte enim quid dixerit, *Neque me ſcitis, neque patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis.* Dicitis ergo, vbi eſt pater tuus, quaſi iam me ſciatis, quaſi totum hoc ſim quod videtis. Ergo quia me non noſtis, ideo vobis patrem meum non oſtendo. Me quippe hominem putatis, ideo patrem meum hominem quęritis, quia ſecundum carnem iudicatis. Quia ergo ſecũdum quod videtis aliud ſum, & aliud ſecundum quod non videtis: patrem autem meum loquor occultus occultum, prius eſt vt me noueritis, tunc & patrem meũ ſcietis: ſi enim me ſciretis, & patrem meum forſitan ſciretis.

A retis.Ille qui omnia ſcit,quando dicit,forſitan, non du
bitat,ſed increpat:attēde enim quomodo increpatiue
dicatur ipſum,forſitan, quod videtur eſſe verbū dubi-
tationis.Sed dubitationis verbū eſt quando dicitur ab
homine,ideo dubitāte,quia neſciēte:cum vero dicitur
à deo verbum dubitationis,cum deum nihil vtique la
teat,illa dubitatiooe arguitur infidelitas, nō opinatur
diuinitas. Homines enim de his rebus quas certas ha-
bent aliquādo increpatiue dubitant,id eſt,verbum du-
bitationis ponunt,cum corde nō dubitent: velut ſi in-
digneris ſeruo tuo & dicas,Contemnis me,conſidera,
forſitā dominus tuus ſum: hinc & Apoſtolus ad quoſ-
1.Cor.7. dam cōtemptores ſuos loquens ait, Puto autem quòd
& ego ſpiritum dei habeo.Qui dicit,puto,dubitare vi-
detur:ſed ille increpabat,non dubitabat.Et ipſe domi-
nus Chriſtus alio loco increpans infidelitatē futurā ge
Luca.18. neris humani: Cū venerit,inquit,filius hominis, putas
inueniet fidem in terra? Iam quātum exiſtimo,intelle-
xiſtis quomodo ſit poſitum, forſitā, ne quis verborum
appēſor & ſyllabarum examinator veluti Latioe loqui
ſciens,reprehendat verbum quod dixit dei verbum,&
B reprehendendo dei verbum,oon eloquens,ſed mutus
remaneat. Quis enim loquitur ſic quomodo loquitur
verbum quod erat in priocipio apud deum? Noli ver-
ba iſta conſiderare, & ex his verbis aſſuetis illud verbū
metiri velle quod deus eſt:audis enim verbum & con-
temnis: audi deum & time: In principio erat verbum.
Tu reuocas ad vſum ſermocinatiōis tuæ,& dicis apud
te,Quid eſt verbum? Quid magnum eſt verbum? Sonat
& tranſit:verberato aëre aurē percutit, poſtea non erit.
Audi adhuc:verbum erat apud deum:manebat,non ſo
nando tranſibat.Adhuc forte contēnis: Deus erat ver-
bum.Apud teipſum ô homo, cum eſt in corde tuo ver
bum,aliud eſt quàm ſonus: ſed verbū quod eſt apud te
vt tranſeat ad me, ſonū quaſi vehiculū quærit, aſſumit
enim ſooum, imponit ſe quodammodo in vehiculū,
tranſcurrit aërem,venit ad me,non recedit à te: ſoous
autem vt veniret ad me,receſsit à te,nec perſtitit apud
me,verbum enim quod erat in corde tuo,nunquid ſo-
no prætereunte præteriit? Quod cogitabas dixiſti: ſed
vt ad me perueniret quod apud te latebat, ſyllabas ſo-
nuiſti,ſonus ſyllabarum perduxit ad aurem meam co-
C gitationem tuam: per aurem meam deſcendit in cor
meum cogitatio tua,ſonus medius tranſuolauit: verbū
vero illud quod aſſumpſit ſonum, antequam ſonares,
erat apud te:quia ſonuiſti,eſt apud me,& non receſsit à
te.Hoc attende,quiſquis es examinator ſonorum:ver-
bum dei contemnis, quia verbum hominis non com-
prehēdis. Scit ergo omnia per quem facta ſunt omnia,
& tamen dubitaodo increpat:ſi me ſciretis,forſitan &
patrem meum ſciretis.Increpat infideles,nā talem ſen-
tentiam dixit diſcipulis ſuis: ſed ibi nō eſt verbum du-
bitationis, quia nō fuit cauſa increpandæ infidelitatis:
nā quomodo dixit Iudæis:ſi me ſciretis, forſitan & pa-
trem meū ſciretis: dixit & diſcipulis ſuis, quando eum
Ioan.14. Philippus interrogauit, immo poſtulauit & ait, Domi-
ne,oſtēde nobis patrem,& ſufficit nobis: quaſi diceret
& ipſe,te iam nouimus,apparuiſti nobis,vidimus te, di
gnatus es eligere nos,ſecuti ſumus te: mirabilia tua vi-
dimus,verba ſalutis audiuimus, præcepta ſuſcepimus,
promiſſa ſperamus, multum nobis conferre præſentia
tua ipſe dignatus es:ſed tamen cum te nouerimus,quia
patrem nondum nouimus, inflammamur deſiderio il-
lius videndi quem nondum nouimus:ac per hoc quia
te nouimus,ſed non nobis ſufficit,donec & patrem no

uerimus,oſtende nobis patrem & ſufficit nobis.Et do- D
minus vt ſcirent nō ſe noſſe quod ſe putabant iā noſ-
ſe:tāto tempore vobiſcum ſum,& me neſcitis? Philip-
pe,qui me videt,videt & patrem meū. Nunquid habet
iſta ſententia verbum dubitationis? Nunquid dixit,qui
me videt,forſitan videt & patrem. Quare? Quia fidelis
audiebat,non fidei perſecutor,ideo oon erat dominus
increpator,ſed doctor, Qui me videt,videt & patrem
meum:& hic,ſi me ſciretis,& patrē meum ſciretis. Tol
lamus verbum quo notata eſt infidelitas audientiū, &
ipſa ſententia eſt. Iam heſterno die commeodauimus
charitati veſtræ, & diximus ſentētias Ioannis Euaoge-
liſtæ, quibus nobis narrat quod à domioo didicit,oec
diſcutiendas fuiſſe ſi fieri poſſet,niſi hæreticorum com
menta cōpellerent.Breuiter ergo heſterno die inſinua-
uimus charitati veſtræ eſſe hæreticos qui vocantur Pa-
tripaſsiani,vel à ſuo authore Sabelliani,hi dicūt ipſum
eſſe patrem qui eſt filius,nomina diuerſa,vnā vero eſſe
perſonam:cum vult pater eſt,inquiunt, cum vult filius,
tamen vous eſt. Iterum ſunt alij hæretici qui vocantur
Arriani: confitentur quidem vnicum patris filium do-
mioum noſtrum Ieſum Chriſtum, illum patrem filij, B
iſtum filiū patris:eum qui pater eſt non eſſe filium:eum
qui filius eſt,noo eſſe patrem:confitentur generationē,
ſed negant æqualitatem.Nos,id eſt,catholica fides,ve-
niens de doctrina Apoſtolorum,plantata in nobis,per
ſeriem ſucceſsionis accepta, ſana ad poſteros trāſmit-
tenda, inter vtroſq;,id eſt, inter vtruoque errorem te-
nuit veritatem,In errote Sabelliaoorum vnus eſt ſolus,
ipſe pater qui filius:in errore Arrianorū, alius eſt quidē
pater,alius filius,ſed ipſe filius non ſolum alius,ſed etiā
aliud eſt:tu in medio quid? Excluſiſti Sabellianum, ex-
clude & Arrianum:Pater,pater eſt:filius,filius eſt alius,
nō aliud: Quia ego & pater,inquit, vnum ſumus,ſicut Ioan.10.
etiam heſterno die quantum potui commēdaui. Cum
audit,ſumus,abſcedat cōfuſus Sabellianus: cum audit,
vnum,abſcedat confuſus Arrianus. Gubernet catholi-
cus ioter vtrunque fidei ſuæ nauigium, quoniam iam
cauendum eſt in vtroque naufragiū.Dic ergo tu quod
dicit Euangelium:Ego & pater vnum ſumus: nō ergo Ibidem.
diuerſum,quia vnum: nō vnus,quia ſumus. Pauloante
dixit,Iudiciū meum verum eſt,quia ſolus noo ſum,ſed
ego & qui miſit me pater:tanquam diceret, ideo iudi- F
cium meum eſt verum,quia filius dei ſum, quia verum
loquor,quia ipſa veritas ego ſum.Iſti carnaliter iotelli-
gentes dixerūt:Vbi eſt pater tuus? Modo audi Arriane, Ioan.14.
neque me ſcitis, neque patrem meum: quia ſi me ſcire-
tis, forſitan & patrem meum ſciretis.Quid eſt,ſi me
ſciretis,& patrem meū ſciretis: niſi,ego & pater vnum
ſumus? Quando vides aliquem alicui ſimilem, intēdat
charitas veſtra,quotidiana locutio eſt, nō ſit vobis ar-
duum,quod eſſe aduettitis vſitatum:quādo ergo vides
aliquem alicui ſimilem,& noſti tu cui ſimilis ſit, admi-
rans dicis: quomodo iſte homo ſimilis eſt illi homini?
Hoc nō diceres,niſi duo eſſent. Hic ille qui eum igno-
rat,cui tu iſtum ſimilem dicis, Itáne,inquit, ſimilis eſt?
Et tu ad eum, Quid enim? Tu illum non noſti? At ille:
Noo noui,inquit. Iam tu vt illum quē neſcit,ei notum
facias,ex præſente quē cernit,reſpondes & dicis,Hunc
vidiſti,illum vidiſti: nō vtique quia hoc dixiſti, vnum
eſſe aſſeueraſti,& duos negaſti,ſed propter ſimilitudinē
tale dediſti reſpōſum: iſtum noſti & illum noſti,valde
enim ſimilis eſt,& nihil diſtat omnino.Hinc & domi-
nus: Si me,inquit,ſciretis, & patrem meum ſciretis, nō
quia pater eſt filius,ſed quia patri ſimilis eſt filius. Eru-
beſcat

G beſcat Arrianus. Gratias domino, quia & ipſe Arrianus
receſsit ab errorē Sabelliano, & nō eſt Patripaſsianus,
non dicit ipſum patrem indutum carne veniſſe ad ho-
mines, ipſum eſſe paſſum, ipſum reſurrexiſſe, & quodã-
modo ad ſe aſcendiſſe, hoc nō dicit: agnoſcit mecum
patrem, patrem eſſe: & filium, filium eſſe: ſed ô frater,
euaſiſti illud naufragium, quare tēdis in alterum? Si pa
ter pater eſt, filius filius eſt, quare dicis diſsimilem? qua-
re diuerſum? quare aliam ſubſtantiam? Si diſsimilis eſ-
Ioan.14. ſet, nūquid diceret diſcipulis ſuis: Qui me videt, videt
& patrem? Nunquid diceret Iudæis: ſi me ſciretis, & pa
trem meum ſciretis? Vnde hoc verũ eſſet, niſi & illud
Ioan 10. verum: Ego & pater vnum ſumus. *Hæc verba locutus eſt in gazophylacio, docens in templo.* Magna fiducia ſine timore:
non enim pateretur quod nollet, qui nec naſceretur ſi
nollet: denique quod ſequitur: *Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.* Hoc item nōnulli cum au-
diunt, ſub fato fuiſſe dominum Chriſtum & credũt, &
dicunt: Ecce Chriſtus habebat fatum. O ſi cor tuum nō
eſſet fatuum, non crederes fatum: ſi fatum ſicut nōnulli
H intellexerunt, à fando dictũ eſt, id eſt, à loquendo, ver-
bum dei quomodo habet fatum, quando in ipſo verbo
omnia ſunt quæ condita ſunt? Non enim aliquid deus
cōſtituit, quod ante neſciuit: in verbo ipſius erat quod
factũ eſt. Mundus factus eſt, & factus eſt & ibi erat: quo-
modo & factus eſt & ibi erat? Quia domus quã ædifi-
cat ſtructor, prius in arte erat: & ibi melius erat ſine ve-
tuſtate, ſine ruina: tamen vt oſtēdat artem, fabricat do-
mum, & proceſsit quodammodo domus ex domo, &
ſi domus ruat, ars manet: ita apud dei verbũ erant om-
Pſal.103. nia quæ condita ſunt, quia omnia in ſapiētia fecit de⁹,
& cuncta nota fecit: non enim quia fecit didicit, ſed
quia nouerat fecit. Nobis quia facta ſunt, nota ſunt: illi
niſi nota eſſent, facta non eſſent. Præceſsit ergo verbũ,
& quid ante verbum dei? Nihil omnino, nã ſi eſſet ali-
quid ante, nō dictum eſſet, In principio erat verbum:
ſed, in principio factum eſt verbum. Deniq; de mundo
Gene.1. quid ait Moyſes? In principio fecit deus cœlum & ter-
ram: fecit quod non erat: ſi ergo fecit quod non erat,
ante quid erat? In principio erat verbũ. Et vnde cœlũ
& terra? Omnia per ipſum facta ſũt: tu ergo ponis Chri
I ſtum ſub fato. Vbi ſunt fata? In cœlo, inquis, in ordine
& conuerſionibus ſyderum: quomodo ergo fatum ha-
bet, per quem factum eſt cœlum & ſydera, cum tua vo-
luntas ſi recte ſapias, tranſcendat & ſydera? An quia no
ſti Chriſti carnē fuiſſe ſub cœlo, ideo putas & poteſta-
tem Chriſti ſubditam cœlo? Audi ſtulte, nōdum vene-
rat hora eius: non qua cogeretur mori, ſed qua digna-
retur occidi: nouerat enim ipſe quando deberet mori.
Intendit omnia quæ prædicta ſunt de illo, & expecta-
bat finiri omnia quæ prædicta ſunt ante eius paſsionē
futura, vt cum impleta eſſent, tũc veniret paſsio diſpo-
ſitionis ordine, non fatali neceſsitate. Deniq; audite vt
probetis, inter cętera quæ de illo prophetata ſunt, ſcri-
Pſal.68. ptum eſt etiam hoc, Dederũt in eſcam meam fel, & in
ſiti mea potauerunt me aceto. Quomodo facta ſint, in
Euangelio nouimus, prius dederunt fel, accepit, guſta-
uit & deſpuit: poſtea in cruce pēdens, vt omnia prædi-
Ioan.19. cta cōplerentur, ait, Sitio: acceperunt ſpongiam aceto
plenã, in arundine ligauerunt, & admouerunt penden-
ti, accepit ille & ait, Perfectum eſt. Quid eſt, perfectum
eſt? Impleta ſunt omnia quæ ante paſsionem meã fue-
rant prophetata: ergo adhuc quid hic facio? Deniquē
poſteaquã dixit, perfectum eſt, inclinato capite tradi-
dit ſpiritum. Nunquid illi latrones iuxtà confixi, quan-
do voluerunt, expirauerunt? Tenebantur vinculis car- K
nis, quia non erant creatores carnis, clauis confixi diu
cruciabantur, quia infirmitati nō dominabantur. Do-
minus autem quãdo voluit, carnem in vtero virginali
accepit, quando voluit ad homines proceſsit, quãdiu
voluit inter homines vixit, quando voluit à carne diſ-
ceſsit, hoc eſt poteſtatis, non neceſsitatis. Hãc ergo ho-
ram ille expectabat, non fatalem, ſed opportunã & vo
luntariam, vt prius omnia complerētur, quæ ante paſ-
ſionem ipſius cōpleri oportebat: nã quomodo ſub fati
neceſsitate poſitus erat, qui alio loco dixit, Poteſtatem Ioan.10.
habeo ponēdi animã meam, & poteſtatem habeo ite-
rum ſumendi eam. Nemo tollit eam à me, ſed egoipſe
pono eam à me, & iterum ſumo eã. Oſtendit hanc po-
teſtatem, quãdo eum Iudæi quærebant: quem quæritis, Ioan.18.
inquit? Et illi, Ieſum: & ille, Ego ſum: qua voce audita,
redierunt retro, & ceciderũt. Dicit aliquis: ſi hæc in il-
lo poteſtas erat, quare cum Iudæi inſultarent pendenti
& dicerent, Si filius dei eſt, deſcendat de cruce: nō de- Matth.27.
ſcendit, vt eis ſuam poteſtatem deſcēdendo monſtra-
ret? Quia patientiam docebat, ideo potentiam differe- L
bat: ſi enim quaſi cōmotus ad eorum verba deſcende-
ret, victus conuitiorum dolore putaretur. Prorſus non
deſcendit, fixus permãſit, quãdo voluit abſceſſurus: nã
quid ei magnũ fuit de cruce deſcendere, qui potuit de
ſepulchro reſurgere? Intelligamus ergo nos quib⁹ hoc
miniſtratum eſt, potentiam domini noſtri Ieſu Chriſti
occultam tunc, manifeſtam futuram in iudicio: de quo
dictum eſt, Deus manifeſtus veniet, deus noſter & non Pſal.49.
ſilebit. Quid eſt, manifeſtus veniet? Quia venit occul-
tus, veniet manifeſtus deus noſter, hoc eſt Chriſtus, &
non ſilebit: quid eſt, non ſilebit? Quia primo ſiluit: vbi
ſiluit? quãdo iudicatus eſt, vt etiã hoc impleretur quod
& Propheta prædixerat, Sicut ouis ad immolandũ du- Eſa.53.
ctus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic
non aperuit os ſuum. Si ergo pati nollet, nō pateretur:
ſi non pateretur, ſanguis ille non funderetur: ſi ſanguis
ille non funderetur, mundus nō redimeretur. Agamus
itaq; gratias & poteſtati diuinitatis, & miſerationi in-
firmitatis eius, & de occulta potentia quam Iudæi non
nouerant, vnde illis modo dictum eſt, neq; me noſtis,
neque patrem meum, & de carne ſuſcepta quam Iudæi M
nouerant, & eius patriam ſciebant. Vnde illis alio loco
dixit, Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis: vtrunque noueri- Ioan.7.
mus in Chriſto, & vnde æqualis eſt patri, & vnde illo
maior eſt pater. Illud verbum eſt, illud caro, illud deus
eſt, illud homo: ſed vnus eſt Chriſtus deus & homo.

Ab eo quod dictum eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Ego vado & quæretis me: vſque ad id quod dictum eſt, Dixit eis Ieſus, Principium qui & loquor vobis.

Tractatus XXXVIII.

LEctio ſancti Euãgelij quæ præceſsit hodiernã
ita concluſa erat, quia locutus eſt docēs in ga-
zophylacio dominus quę voluit, & quæ audi-
ſtis, & nemo apprehendit eum, quia nondum venerat
hora eius. Hinc diſputatum eſt dominico die, quod ip-
ſe donare dignatus eſt. Intimauimus charitati veſtræ
quare dictum ſit, Nondum venit hora eius: ne poſi-
tum Chriſtum ſub aliqua neceſsitate fatali vlla impie-
tas auderet improbe ſuſpicari: nondum enim venerat
hora qua ex ordine ſuo ſecũdum ea quæ prædicta ſunt
de illo, non mori cogeretur inuitus, ſed occideretur pa
ratus. Modo autem de ipſa paſsione ſua, quæ poſita e-
rat, nō in eius neceſsitate, ſed poteſtate: *Locutus eſt Iudæis dicens, Ego vado.* Chriſto enim domino mors profectio
fuit

A fuit illò, vnde venerat & vnde non diſceſſerat. *Ego,*
inquit, *vado & quæretis me:* non deſiderio ſed odio: nam
illum poſteaquam abſceſsit ab oculis hominum inqui-
ſierunt, & qui oderant, & qui amabant. Illi perſequen-
do, illi habere cupiendo. In Pſalmis ait ipſe dominus
Pſal.141. per Prophetam: Perit fuga à me, & nō eſt qui requirer
Pſal.39. aoimam meam: & iterum ait alio Pſalmo: Confundā-
tur & reuereātur requirentes animam meam: culpauit
qui noo requirerent, damoauit requirentes: bonum eſt
enim quærere animam Chriſti, ſed quomodo eā quæ-
ſierunt diſcipuli: & malum eſt quærere animā Chriſti,
ſed quomodo eam Iudæi quæſierūt. Illi enim vt habe-
rent, iſti vt perderent: deniq; iſti quia ſic quærebāt mo-
re malo, corde peruerſo, quid ſecutus adiūxit? Quære-
tis me, & ne putetis quia bene me quæretis, *In peccato ve-
ſtro moriemini.* Hoc eſt Chriſtum male quærere, in pec-
cato ſuo mori: hoc eſt, illum odiſſe per quem poſſet ſo-
lum ſaluus eſſe. Cum enim homines quorū ſpes in deo
eſt, non debeant mala reddere nec pro malis, redde-
bant illi mala pro bonis. Prænūciauit ergo illis domi-
nus, dixitq; ſententiam præſcius, quòd in ſuo peccato
B morerentur: deinde adiunxit, *Quò ego vado, vos non pote-
ſtis venire.* Hoc & dominus diſcipulis ſuis alio loco di
xit, nec tamen eis dixit, in peccato veſtro moriemini.
Ioan.13. Quid autē dixit? Quod & iſtis: quò ego vado, vôs nō
poteſtis venire: nō abſtulit ſpem, ſed prædixit dilatio-
nem: quando enim hoc diſcipulis dominus loqueba-
tur, tunc non poterant venire quò ille ibat, ſed poſtea
venturi erant: iſti autem nunquam, quibus præſcius di-
xit, In peccato veſtro moriemini: His auditis verbis,
quomodo ſolent carnea cogitantes, & ſecundum car-
nem iudicantes, & totum carnaliter audientes atq; ſa-
pientes dixerunt, *Nunquid interficiet ſemetipſum quia dixit,
quò ego vado vos nō poteſtis venire?* Stulta verba & omnino
inſipientiæ plena. Quid enim? Non poterant illò veni-
re quò ille perrexiſſet, ſi interficeret ſemetipſum: nun-
quid ipſi non erant morituri? Quid eſt ergo: nunqnid
interficiet ſemetipſum, quia dixit, quo ego vado vos
non poteſtis venire? Si de morte hominis diceret, quis
homo non moritur? Ergo quò ego vado dixit, nō cum
itur ad mortem, ſed quò ibat ipſe poſt mortem. Illi ita-
que non intelligentes, iſta reſpōderunt: & dominus ad
C eos qui terram ſapiebāt quid ait? *Et dicebat eis, Vos de de-
orſum eſtis:* Ideo terram ſapitis, quia ſicut ſerpentes ter-
ram manducatis: quid eſt, terram māducatis? Terrenis
paſcimini, terrenis delectamini, terrenis inhiatis, ſur-
ſum corda non habetis. Vos dé deorſum eſtis: *Ego de
ſupernis ſum: vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.*
Quomodo enim erat de mundo, per quem factus eſt
mundus? Omoes de mundo poſt mundum, quia prius
mundus, & ſic homo de mūdo. Prius autem Chriſtus,
deinde mundus: quomodo ante mundum Chriſtus,
Ioan.1. ante Chriſtum nihil? Quia in priocipio erat verbum,
omnia per ipſum facta ſunt: ſi ergo erat ille de ſuper-
nis: de quibus ſupernis? de aëre? Abſit, ibi & aues voli-
tant: de cœlo quod videmus? Et hoc abſit, ibi & ſtellæ
& ſol & luna circumeunt: de angelis? neque hoc intel-
ligatis: per illum & angeli facti ſunt, per quem omnia
facta ſunt: de quibus ergo ſupernis Chriſtus? Ab ipſo
patre, nihil illo deo ſuperius, qui verbum genuit æqua-
le ſibi, coæternum ſibi vnigenitum, ſine tempore, per
quem conderet tempora: ſic ergo accipe Chriſtum de
ſupernis, vt excedas cogitatione tua omne quod factū
eſt, vniuerſam omnino creaturam, omne corpus om-
nem conditum ſpiritum, omnem rem quoquo modo
mutabilem. Totum excede, ſicut exceſsit Ioannes, vt D
cootingeret, In principio erat verbum, & verbum erat *Ibidem.*
apud deum, & deus erat verbum. Ego ergo, inquit, de
ſupernis ſum, vos de hoc mundo eſtis, ego nō ſum de
hoc mundo. *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.*
Expoſuit nobis fratres quid intelligi voluerit: vos de
hoc muodo eſtis: [Ideo quippe dixit, Vos de hoc mun-
do eſtis:] quia peccatores erant, quia iniqui erant, quia
infideles erant, quia terrena ſapiebant: nam quid vobis
videtur de ſanctis Apoſtolis? Quantum iotererat inter
Iudæos & Apoſtolos? quātum inter tenebras & lucem,
quaotum inter fidem & infidelitatem, quantum inter
pietatem & impietatem, quātum inter ſpem & deſpe-
rationem, quantum inter charitatem & cupiditatem:
multum ergo intererat. Quid ergo quia tantum inter-
erat, Apoſtoli de muodo nō erant? Si cogites quomo-
do nati ſiot, & vnde veneriot, quia omnes ex Adam ve
nerant, de hoc muodo erāt: ſed quid eis ait ipſe domi-
nus? Ego vos de hoc mundo elegi. Qui ergo de mūdo
erant, facti ſunt non de muodo, & pertioere cœperūt *Ioan.15.*
ad eum per quem factus eſt mundus. Iſti autem reman-
ſerunt eſſe de mundo, quibus dictum eſt: moriemini in E
peccatis veſtris. Nemo ergo dicat fratres, de hoc mun-
do noo ſum: quiſquis es homo, de hoc mundo es: ſed
venit ad te qui fecit mundum, & liberauit te de hoc
mundo: ſi delectat te mundus, ſemper vis eſſe inmun-
dus: ſi autem iam noo te delectat hic mūdus, iam tu es
mundus: veruntamen ſi per aliquam infirmitatem ad-
huc te delectat mundus, habitet in te qui mūdat, & eris
mundus: ſi autem fueris muodus, non manebis io mū-
do, nec audies quod audierūt Iudæi: moriemini in pec
catis veſtris. Oinnes eoim cū peccato nati ſumus, om-
nes viueodo ad id quod nati eramus, addidimus, ma-
giſq; de muodo facti ſumus, quàm tunc quando de pa
rentibus noſtris nati ſumus. Et vbi eſſemus, ſi ille non
veniret, qui non habebat omnioo peccatum, vt ſolue-
ret omne peccatum? In quem Iudæi quia noo crede-
bant, merito audierunt, moriemioi in peccatis veſtris.
Quia non habere peccatum nullo modo potuiſtis, qui
cum peccato nati eſtis: ſed tamen ſi in me, inquit, cre-
dideritis, cum peccato quidem oati eſtis, ſed in pecca-
to veſtro morituri non eſtis. Tota ergo infœlicitas Iu-
dæorum ipſa erat, non peccatum habere, ſed in pecca- F
tis mori. Hoc eſt quod deber fugere omnis Chriſtian⁹.
Propter hoc ad baptiſmum curritur, propter hoc qui
ægritudine vel aliunde periclitantur, ſibi deſideraot
ſubueniri, propter hoc etiam ſugens paruulus à matre
piis manibus ad Eccleſiam fertur, ne ſine baptiſmo ex-
eat, & in peccato quo natus eſt moriatur. Infœliciſsima
conditio, miſera ſors iſtorum, qui de ore veridico au-
dierūt, in peccatis veſtris moriemini. Vnde tamē hoc
eis contingat, exponit: *Si enim non credideritis quia ego ſum,
moriemini in peccatis veſtris.* Credo fratres in illa multitu-
dine, quæ dominum audiebat, & eos fuiſſe qui creditu-
ri erant, quaſi autem in ooines proceſſerat ſeueriſsima
illa ſententia, in peccato veſtro moriemini: ac pèr hoc
& illis qui credituri erant, ſpes erat ablata. Illi ſæuiebāt,
illi timebant: immo non timebant, ſed etiam deſpera-
bant. Reuocauit eos in ſpem: adiunxit enim, ſi non cre
dideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.
Ergo ſi credideritis quia ego ſum, non moriemini in
peccatis veſtris. Reddita eſt ſpes de ſperantibus, excita-
tio facta eſt dormientibus cordibus: euigilauerūt inde
plurimi, crediderunt, ſicut Euangelij ipſius conſequen-
tia teſtatur. Erant enim illic membra Chriſti, quæ non-
dum ad-

G dum adhęſerât corpori Chriſti:& in illo populo à quo
Lucæ.23. crucifixus eſt,à quo in ligno ſuſpēſus eſt,à quo pēdens
irriſus eſt,à quo lācea vulneratus eſt, à quo felle & ace-
to potatus eſt, erant membra Chriſti pro quibus dixit:
Pater,ignoſce illis,quia neſciunt quid faciūt. Quid au-
tem conuerſo non ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis
agnoſcitur? Quis homicida deſperet,ſi in ſpē redditus
eſt à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Crediderunt inde
multi,donatus eſt eis ſanguis Chriſti, vt magis eum bi-
berent quo liberarētur, quàm rei de illo effuſo tenerē-
tur. Quis deſperet,ſi in cruce latro ſaluat⁹ eſt ante pau
lulum homicida,poſt paululum accuſatus,cōuictus,dā
natus,ſuſpenſus,liberatus: noli mirari, vbi cōuictus ibi
dānatus,ſed ibi liberatus vbi mutatus. In hoc ergo po-
pulo cui dominus loquebatur, erāt qui in peccato ſuo
fuerant morituri, erant etiā qui in ipſum qui loqueba-
tur fuerant credituri,& ab omni peccato liberandi: ta-
men hoc attēde quod ait dominus Chriſtus: Si nō cre
dideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris:
quid eſt,ſi nō credideritis quia ego ſum? Ego ſū,quid?
H Nihil addidit, & quia nihil addidit, multum eſt quod
cōmendauit: expectabatur enim vt diceret quid eſſet,
nec tamen dixit:quid expectabatur vt diceret? Forte,
niſi credideritis quia ego ſum Chriſt⁹, niſi credideritis
quia ego ſum dei filius, niſi credideritis quia ego ſum
verbum patris, niſi credideritis quia ego ſum cōditor
mundi, niſi credideritis quia ego ſum hominis forma-
tor & reformator, creator & recreator, factor & refa-
ctor,niſi hoc credideritis quia ego ſum, moriemini in
peccatis veſtris:multum eſt quod ait ipſe,ego ſum:quia
ſic dixerat dominus Moyſi:Ego ſum qui ſum. Quis di-
Exo.3. gne eloquatur,quid ſit,ſum? Mittebat deus per angelū
ſuum, ſeruum ſuū Moyſem ad liberādum ex Aegypto
populum ſuum. Legiſtis quod audiſtis & noſtis, cōme-
moro tamen,mittebat trementem,excuſantē, ſed obe-
dientem. Cum ergo excuſaret ait deo,quē loqui in an-
gelo intelligebat:ſi dixerit mihi populus,& quis eſt de⁹
qui miſit te,quid dicam eis? Et dominus ad eum, Ego
I ſum qui ſum:& repetiuit,Dices filiis Iſraël:qui eſt,miſit
me ad vos:non ait ibi,ego ſum deus: aut,ego ſum mū-
di fabricator:aut,ego ſum omnium rerum creator:aut,
ego ſum ipſius populi liberādi propagator:ſed hoc tā-
tum,ego ſum qui ſum: & dices filiis Iſraël, qui eſt:non
addidit,qui eſt deus veſter,qui eſt deus patrū veſtrorū:
ſed tātum hoc dixit,qui eſt miſit me ad vos. Forte mul
tum erat & ad ipſum Moyſem, ſicut multum eſt & ad
nos, & multo magis ad nos intelligere quid dictū ſit,
ego ſum qui ſum, & qui eſt,miſit me ad vos. Et ſi forte
caperet Moyſes, illi ad quos mittebatur quando cape-
rent? Diſtulit ergo dominus quod capere homo non
poſſet,& addidit quod capere poſſet: adiūxit enim &
ait: Ego ſum deus Abrahā,& deus Iſaac,& deus Iacob.
Hoc potes capere:nam ego ſum qui ſum,quę mens po
teſt capere? Quid ergo nos? Audebimúſne aliquid dice
re ex hoc quod dictum eſt, ego ſum qui ſum? Vel po-
tius ex hoc quod dominū dicere audiſtis, niſi credide-
ritis quia ego ſum,moriemini in peccatis veſtris? Itáne
†al. viribus. his verbis† meis tātillis & penè nullis audebo diſputa-
re,quid ſit quod ait dominus Chriſtus,niſi credideritis
quia ego ſum? Audebo ipſum dominum interrogare,
audite me interrogantem potius quàm diſputantē, ma
gis quærētem quàm præſumētem, potius diſcentem q̃
docentem, & certe in me vel per me etiā vos interro-
gate. Pręſto eſt etiam ipſe dominus qui vbiq; eſt,audiat
interrogandi affectum, & intelligendi præſtet effectū:
nam & ego quibus verbis & ſi forte aliquid capio per- K
ducere poſſum quod capio ad corda veſtra? quis nā ſuf-
ficit ſonus,quæ ſuppetit eloquentia,quæ vires intelligē
di,quæ facultas proferendi? Dicā ergo domino noſtro
Ieſu Chriſto,dicam & audiet me:credo præſentē, om-
nino non dubito:ipſe enim dixit, Ecce ego vobiſcum *Matt.28.*
ſum vſq; ad conſummationem ſeculi. O domine deus
noſter,quid eſt quod aiſti,niſi credideritis quia ego ſū?
Quid enim non eſt eorū quæ feciſti? nunquid cœlū nō
eſt? nunquid terra non eſt? nunquid non ſunt ea quę in
terra & in cœlo ſunt? nunquid homo ipſe cui loqueris
non eſt? nunquid angelus quem mittis non eſt? Si om-
nia ſunt hæc quæ per te facta ſunt, quid eſt quod tibi
proprium quiddam tenuiſti ipſum eſſe,quod aliis non
dediſti,vt tu ſolus eſſes? Nā quomodo audio, ego ſum
qui ſum:quaſi alia nō ſint? Et quomodo audio,niſi cre-
dideritis quia ego ſum? Illi non erāt qui audiebant? Et
ſi peccatores erant,homines erāt:quid ergo facio? quid
ſit ipſum eſſe,dicat cordi,intus dicat,intus loquatur,ho
mo interior audiat,mens capiat vere eſſe,eſt enim ſem-
per eodē modo eſſe. Res enim quęlibet (omnino quaſi
cœpi diſputare, & deſtiti quęrere,forte quod audiui vo L
lo loqui, auditui meo det exultationem & veſtro cū lo
quor) res enim quælibet prorſus qualicunque excellen-
tia ſi mutabilis eſt,non vere eſt:non enim eſt ibi verum
eſſe, vbi eſt, & non eſſe: quicquid enim mutari poteſt,
mutatum non eſt quod erat: ſi non eſt quod erat,mors
quædam ibi facta eſt: peremptum eſt aliquid ibi quod
erat,& non eſt. Nigredo mortua eſt in capite albeſcen-
tis ſenis, pulchritudo mortua eſt in corpore feſsi & in-
curui ſenis, mortuæ ſunt vires in corpore languentis,
mortua eſt ſtatio in corpore ambulātis,mortua eſt am
bulatio in corpore ſtantis,mortua eſt ambulatio & ſta-
tio in corpore iacentis,mortua eſt locutio in lingua ta-
centis. Quicquid mutatur & eſt quod non erat,video
ibi quādam vitam in eo quod eſt,& mortē in eo quod
fuit:denique de mortuo cum dicitur,vbi eſt homo ille?
reſpondetur,fuit. O veritas quæ vere es:nam in omni-
bus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus M
agitatione creaturæ duo tempora inuenio,prętеritum
& futurum:præſens quæro,nihil ſtat:quod dixi iam nō
eſt,quod dicturus ſum,nondum eſt:quod vixi,iam non
eſt:quod victurus ſum,nondum eſt. Præteritum & fu-
turum inuenio in omni motu rerū: in veritate quæ ma
net,præteritum & futurum non inuenio,ſed ſolū præ-
ſens,& hoc incorruptibiliter, quod in creatura nō eſt.
Diſcute rerum mutatiònes,inuenies fuit & erit: cogita
deum,inuenies eſt,vbi fuit & erit,eſſe non poſsit. Vt er
go & tu ſis,tranſcende tempus:ſed quis trāſcendet vi-
ribus ſuis? Leuet illuc ille qui patri dixit: Volo vt vbi *Ioan.17.*
ego ſum,& ipſi ſint mecū. Hoc itaq; promittens ne mo-
riamur in peccatis noſtris, nihil aliud dominus Ieſus
Chriſtus mihi videtur his verbis dixiſſe,niſi crediderі-
tis quia ego ſum: prorſus nihil aliud mihi videtur his
verbis dixiſſe quàm hoc, niſi credideritis quia de⁹ ego
ſum,moriemini in peccatis veſtris. Bene,deo gratias,
quia dixit,niſi credideritis: nō dixit,niſi ceperitis: quis
enim hoc capiat? Aut vere quia auſus ſum dicere,& niſi
eſtis intelligere, aliquid de tanta ineffabilitate cepiſtis:
ſi ergo non capis,fides te liberat: Ideo & dominus non
ait,niſi ceperitis quia ego ſum: ſed quod poterāt dixit,
niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis
veſtris. Et illi ſemper terrena ſapientes & ſemper ſecū-
dum carnē audientes & reſpondentes: *Quod ei dixerūt*
Tu quis es? Non enim cum dixiſti,niſi credideritis quia
ego

A ego ſum, addidiſti quid eſſes: quis es vt credamus? *Et ille: principium.* Ecce quod eſt eſſe principium, mutari nõ poteſt, principium in ſe manet & innouat omnia: principium eſt, cui dictum eſt, Tu autẽ idem ipſe es, & anni tui non deficient. (Pſal. 101.) Principium ait, *Qui & loquor vobis.* Principium me credite, ne moriamini in peccatis veſtris: tanquam enim in eo quod dixerunt, tu quis es? Nihil aliud dixerunt, quàm quid te eſſe credimus. Reſpõdit, principium, id eſt, principium me credite. In Græco nanque eloquio diſcernitur, quod non poteſt in Latino. Apud Græcos enim fœminini generis eſt principiũ, ſicut apud nos lex generis fœminini eſt, quæ apud illos eſt maſculini: ſicut ſapientia & apud nos & apud illos generis fœminini eſt. Cõſuetudo locutionis ideo per diuerſas linguas variat genera vocabulorum, quia in ipſis rebus non inuenis ſexum. Nõ enim ſapientia vere fœmina eſt, cum Chriſtus ſit dei ſapientia, & Chriſtus appelletur genere maſculino, ſapientia fœminino, (1. Cor. 1.) cum ergo dicerẽt Iudæi: Tu quis es? Ille qui ſciebat eſſe ibi quoſdam credituros, & ideo dixiſſe, tu quis es? vt ſcirent quid illum credere deberent: reſpõdit, princi-
B pium: nõ tanquã diceret, principium ſum: ſed, tãquam diceret principiũ me credite. Quod in ſermone Græco, vt dixi, euidenter apparet, vbi fœminini generis eſt principium: velut ſi vellet dicere ſe eſſe veritatẽ, & dicentibus: tu quis es? reſpõderit, veritatem, cum videretur ad id quod dictum eſt: tu quis es? reſpõdere debuiſſe, veritas, id eſt, veritas ſum: ſed altius reſpondit, cũ videret eos ita dixiſſe, tu quis es? ac ſi dicerent: quoniam abs te audiuimus, niſi credideritis quia ego ſum, quid te eſſe credemus? Ad hoc reſpondit, principium: tanquam diceret, principiũ me credite. Et addidit, qui & loquor vobis, id eſt, quia humilis propter vos factus ad iſta verba deſcẽdi: nam ſi principium ſicuti eſt, ita maneret apud patrem, & non acciperet formam ſerui, & homo loqueretur hominibus, quomodo ei crederent, cum infirma corda intelligibile verbum ſine voce ſenſibili audire non poſsint? Ergo, inquit, credite me eſſe principium, quia vt credatis non ſolum ſum, ſed & loquor vobis: ſed de hac re iam multum eſt loqui vobis: placeat itaque charitati veſtræ, vt quod reſtat, illo adiu-
C uante ſeruemus craſtino reddituri.

Ab eo quod dictum eſt, Multa habeo de vobis loqui & iudicare, ſed qui miſit me verax eſt: vſque ad id quod dictum eſt, Et non cognouerunt quia patrem eius dicebat deum. *Tractatus XXXIX.*

VErba domini noſtri Ieſu Chriſti quæ habuit cum Iudæis, ita moderans loquelam ſuam, vt cæci non viderent, & fideles oculos aperirẽt, quæ hodie de ſancto Euangelio recitata ſunt, iſta ſunt: *Dicebant ergo Iudæi, tu quis es?* Quia dixerat ſuprà dominus, niſi credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Ad hoc ergo illi: Tu quis es? veluti quęrentes noſſe in quem deberent credere, ne in ſuo peccato morerentur. *Reſpondit,* dicentibus: tu quis es? *Et ait, Principium qui & loquor vobis.* Si ſe dixit dominus eſſe principium, quæri poteſt vtrum & pater principiũ ſit? Si enim filius principium eſt qui habet patrem, quãdo facilius intelligẽdus eſt deus pater eſſe principium qui habet quidem filium cui pater ſit, ſed non habet de quo ſit: filius enim patris eſt filius, & pater vtiq; filij pater eſt: ſed deus de deo filius dicitur, lumen de lumine filius dicitur. Pater dicitur lumen, ſed non de lumine: pater dicitur deus, ſed non de deo: ſi ergo deus de deo, lumen de lumine principium eſt, quanto facilius intelligitur principiũ, lumen de quo lumen, & deus de quo D deus? Videtur itaque abſurdum chariſsimi, vt filiũ dicamus principium, & patrem principium non dicamus, ſed quid agamus? Nũquid duo erunt principia? Cauẽdum eſt hoc dicere. Quid ergo? Et ſi pater principium, & filius principiũ, quomodo non duo principia? Quomodo dicimus patrem deum & filium deũ, nec tamen dicimus duos deos: nephas eſt enim dicere duos deos, nephas eſt dicere tres deos: & tamen qui pater eſt, non eſt filius: qui filius eſt, non eſt pater: ſpiritus autem ſanctus patris & filij ſpiritus, nec pater eſt nec filius. Quãuis ergo, ſicut aures catholicæ ſunt eruditæ in gremio matris Eccleſiæ, nec ille qui eſt pater ſit filius, nec ille qui eſt filius ſit pater, nec ſpiritus ſanctus patris & filij ſit, vel filius vel pater, tres deos tameo eſſe nõ dicimus, quauis de ſingulis ſi quæratur, neceſſe eſt de quocunque interrogati fuerimus, deum eſſe fateamur. Et abſurda iſta videntur hominibus ſolita trahentibus ad inſolita, viſibilia ad inuiſibilia, creaturam comparantibus creatori. Interrogant enim nos aliquando infideles & dicunt: patrem quem dicitis? deũ dicitis? reſpondemus deum: filium quem dicitis, deum dicitis? reſpondemus E deum: ſpiritum ſanctum quem dicitis, deum dicitis? reſpondemus deum: Ergo, inquiunt, pater & filius & ſpiritus ſanctus tres ſunt dij? reſpondemus, non. Turbantur, quia non illuminãtur: cor clauſum habẽt, quia clauem fidei non habent. Nos ergo fratres fide præcedẽte, quæ ſanat oculum cordis noſtri, quod intelligimus ſine obſcuritate capiamus, quod non intelligimus, ſine dubitatione credamus. A fundamento fidei non recedamus, vt ad culmẽ perfectionis veniamus: deus eſt pater, deus eſt filius, deus eſt ſpiritus ſanctus, & tamen pater non eſt qui filius: nec filius eſt qui pater: nec ſpiritus ſanctus patris & filij ſpiritus, aut pater eſt aut filius. Trinitas vnus deus, Trinitas vna æternitas, vna poteſtas, vna maieſtas, tres perſonæ, ſed non tres dij. Nunc mihi calumniator reſpondeat: quid ergo tres? Si enim tres ait, oportet dicat, quid tres? Reſpondeo, Pater & filius & ſpiritus ſanctus. Ecce, inquit, tres dixiſti: ſed quid tres exprime, immo tu numera? Nam ego compleo tres, cum dico pater & filius & ſpiritus ſanct⁹. Id enim quod pater ad ſe eſt, deus eſt: quod ad filium eſt, pater F eſt: quod filius ad ſeipſum eſt, deus eſt: quod ad patrem eſt, filius eſt. Iſta quæ dico poteſtis de ſimilitudinibus agnoſcere quotidianis. Homo & alter homo, ſi ille ſit pater, ille fili⁹, quod homo eſt, ad ſeipſum eſt, quod pater eſt, ad filium eſt: & filius quòd homo eſt ad ſeipſum eſt, quod autem filius eſt, ad patrem eſt: pater enim nomen eſt dictũ ad aliquid, & fili⁹ ad aliquid: ſed iſti duo homines ſunt. At vero pater deus ad aliquid eſt pater, id eſt, ad filium: & filius deus ad aliquid eſt filius, id eſt, ad patrem: ſed nõ quomodo illi duo homines ſunt, ſic iſti duo dij. Quare hoc nõ ita eſt ibi? Quia illud aliud, hoc autẽ aliud eſt: quia illa diuinitas eſt, hæc humanitas. Eſt ibi aliquid ineffabile, quod verbis explicari nõ poſsit, vt & numerus ſit, & numerus nõ ſit: videte enim ſi non quaſi apparet numerus, pater & filius & ſpiritus ſanctus trinitas: ſi tres, quid tres? Deficit numerus: ita deus nec recedit à numero, nec capitur numero: quia tres ſunt, tanquã eſt numerus: ſi quæris qui tres? Non eſt numerus: vnde dictum eſt: Magnus dominus deus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. (Pſal. 146.) Vbi cogitare cœperis, incipis numerare: vbi numeraueris, quid numeraueris nõ potes reſpondere. Pater, pater eſt: filius, fili⁹ eſt: ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus eſt.

G ctus eſt. Quid ſunt iſti tres, pater & filius & ſpiritus ſan
ctus, non tres dij? non. Nō tres omnipotentes? non. Nō
tres mundi creatores? non. Ergo omnipotens pater?
omnipotens planè. Ergo & filius nō omnipotens? & fi-
lius omnipotēs planè. Ergo ſpiritus ſanctus non om-
nipotens? & ipſe omnipotens: tres ergo omnipotētes?
Non, ſed vnus omnipotens. Hoc ſolo numerum inſi-
nuant quòd adinuicem ſunt, nō quod ad ſe ſunt: quia
enim deus pater ad ſe eſt deus ſimul cum filio & ſpiri-
tu ſancto, non ſunt tres dij: quia ad ſe eſt omnipotens
ſimul cum filio & ſpiritu ſancto, nō ſunt tres omnipo-
tentes. Quia vero non ad ſe eſt pater, ſed ad filium, nec
filius ad ſe eſt, ſed ad patrem, nec ſpiritus ſanctus ad ſe,
in eo quòd dicitur ſpiritus patris & filij, nō eſt: quid di
cam tres, niſi patrē & filium & ſpiritū ſanctum vnum
deum, vnum omnipotentem: ergo vnum principium.
Accipite aliquid de ſcripturis ſanctis, vnde hoc quod
dicitur vtcunq; capiatis. Poſteaquam dominus noſter
Ieſus Chriſtus reſurrexit, & cum voluit aſcendit in cœ
lum, decem diebus illic impletis miſit inde ſpiritū ſan-
Acto. 2. ctum: quo impleti qui aderant in conclaui vnà, omniū
H gentium linguis cœperūt loqui, miraculo exterriti do-
mini interfectores, compuncti doluerunt, dolentes mu
tati ſunt, mutati crediderunt, acceſſerunt corpori do-
mini, id eſt, numero fidelium tria milia hominū. Item
Acto. 4. alio facto quodam miraculo, acceſſerūt alia quinq; mi-
lia, facta eſt plebs vna nō pauca, in qua omnes accepto
ſpiritu ſancto, quo amor ſpiritalis accenſus eſt charita-
te ipſa & feruore ſpiritus in vnum redacti, cœperūt in
ipſa ſocietatis vnitate vendere omnia quæ habebāt, &
precia ponere ad pedes Apoſtolorū, vt diſtribueretur
vnicuiq;, prout cuiq; opus erat: Et hoc de illis ſcriptura
Ibidem. dicit, quòd erat eis anima vna & cor vnum in deum.
Attendite ergo fratres, & hic agnoſcite myſterium tri
nitatis, quomodo dicamus & pater eſt & filius eſt, &
ſpiritus ſanctus eſt: & tamen vnus deus eſt. Ecce illi tot
milia erant, & cor vnum erant: ecce tot milia erant, &
vna anima erant, ſed vbi? In deo, & quanto magis ipſe
deus? Nunquid erro in verbo quādo dico duos homi-
nes duas animas, aut tres homines tres animas, aut mul
tos homines multas animas? Recte vtiq; dico, accedāt
I ad deum & vna anima eſt omnium: ſi accedentes ad
deum, multæ animæ per charitatem vna anima eſt, &
multa corda vnum cor: quid agit ipſe fons charitatis
in patre & filio? nónne ibi magis trinitas eſt vnus deus?
Inde enim nobis charitas venit de ipſo ſpiritu ſancto:
Rom 5. ſicut dicit Apoſtolus: Charitas dei diffuſa eſt in cordi-
bus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis: ſi
ergo charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpi
ritum ſanctum qui datus eſt nobis, & multas animas fa
cit vna anima, & multa corda facit vnum cor, quanto
magis pater & filius & ſpiritus ſanctus, deus vnus, lumē
vnum, vnumq; principiū? Audiamus ergo principium
quod loquitur nobis: *Multa*, inquit, *habeo loqui de vobis
& iudicare.* Meminiſtis quod ait: Ego non iudico quē-
quam: ecce modo dicit, Multa habeo de vobis loqui &
iudicare: ſed aliud eſt, non iudico: aliud, habeo iudica-
re: non iudico, dixit ad præſens: venerat enim vt ſalua-
Ioan 3. ret mundum, non vt iudicaret mūdum. Quòd autem
dicit, Multa habeo de vobis loqui & iudicare: iudiciū
futurum dicit. Ideo enim aſcendit, vt veniat iudicare
viuos & mortuos: nemo iuſtius iudicabit, quam qui in-
iuſte iudicatus eſt. Multa, inquit, habeo de vobis loqui
& iudicare. *Sed qui miſit me verax eſt.* Videte quēadmo-
dum patri det gloriam æqualis filius. Exemplum enim
nobis prębet, & tanquam in cordibus noſtris loquitur, K
O homo fidelis, ſi Euangelium meum audis, dicit tibi
dominus deus tuus: vbi ego in principio verbum deus
apud deum, æqualis patri, coæternus gignenti, do glo-
riam ei cuius ſum filius, quomodo tu ſuperbus es aduer
ſus eum cuius ſeruus es? Multa habeo, inquit, de vobis
loqui & iudicare, ſed qui me miſit verax eſt: tanquā di-
ceret ideo verū iudico, quia filius veracis veritas ſum.
Pater verax, filius veritas, quid putamus eſſe amplius?
Cogitemus ſi poſſumus quid eſt ampli⁹, verax an veri-
tas? De quibuſdam quæramus, pius homo an pietas: ſed
plus eſt ipſa pietas: pius enim à pietate, nō pietas à pio:
poteſt enim eſſe pietas, etſi ille qui pius erat, factus eſt
impius, ipſe perdidit pietatē, pietati nihil abſtulit. Quid
itē pulcher & pulchritudo? Plus eſt pulchritudo quam
pulcher: pulchritudo enim facit pulchrum, nō pulcher
facit pulchritudinem. Caſtus & caſtitas? Caſtitas planè
plus eſt quàm caſtus: ſi enim caſtitas non eſſet, vnde eſ-
ſet iſte caſtus non haberet: ſi autem noluerit eſſe caſtus,
caſtitas integra perſeuerat. Si ergo plus pietas quam
pius, plus pulchritudo quàm pulcher, pl⁹ caſtitas quàm
caſtus, nūquid dicturi ſumus plus veritas quàm verax? L
Si hoc dixerimus, filiū incipiemus dicere patre maio-
rem: ait enim apertiſsime ipſe dominus: Ego ſum via *Ioan. 14.*
& veritas & vita. Ergo ſi filius veritas, pater quid, niſi
quod ait ipſa veritas, qui me miſit verax eſt. Filius veri-
tas, pater verax, quid plus ſit quæro, ſed æqualitatē inue
nio: verax enim pater nō ab ea veritate verax eſt, cuius
partem cepit, ſed quam totā genuit. Video planius eſſe
dicendum, & certe ne vos diu teneam, hodie hucuſq;
tractetur, cum finiero quod volo dicere, adiuuāte deo
ſermo claudatur. Hoc ideo dixi, vt intentos vos face-
rem. Omnis anima quoniam res eſt mutabilis, & quā-
uis magna creatura, tamen creatura eſt, quamuis corpo-
re melior, tamen facta: omnis ergo anima quoniā mu-
tabilis eſt, hoc eſt, modo credit, modo non credit, mo-
do vult, modo non vult, modo adultera eſt, modo ca-
ſta, modo bona, modo mala, mutabilis eſt. Deus autem
hoc eſt quod eſt, ideo proprium nomē ſibi tenuit: Ego *Exod. 3.*
ſum qui ſum: hoc & fili⁹, dicēdo, Niſi credideritis quia
ego ſum. Ad hoc pertinet: & tu quis es? Principiū. De⁹
igitur incōmutabilis eſt, anima mutabilis: quando ca- M
pit anima ex deo vnde ſit bona, participando fit bona,
quomodo tuus oculus participādo videt: nam lumine
ſubtracto nō videt, cuius particeps factus videt, quia er
go anima participādo fit bona, ſi mutata cœpit eſſe ma
la, bonitas manet cuius erat particeps bona: bonitatis
enim cuiuſdam particeps facta eſt cum bona eſſet, qua
mutata in peius, integra bonitas permanet. Si recedat
anima & mala fiat, non minuitur bonitas: ſi reuertatur
& bona fiat, non creſcit bonitas. Factus eſt oculus tuus
particeps lucis huius & vides: clauſus eſt, hanc lucē nō
minuiſti: apertus eſt, hanc lucem non auxiſti. Hac data
ſimilitudine fratres intelligite, quia ſi pia eſt anima, eſt
pietas apud deum, cuius fit particeps anima: ſi eſt caſta
anima, eſt caſtitas apud deum, cuius eſt particeps ani-
ma: ſi bona eſt anima, eſt bonitas apud deum, cuius eſt
particeps anima: ſi eſt verax anima, eſt veritas apud de-
um, cuius eſt particeps anima: cuius particeps ſi nō fue
rit anima, omnis homo mendax: ſi omnis homo men- *Pſal. 115.*
dax, nullus homo de ſuo eſt verax. Pater autem verax
de ſuo eſt verax, quia genuit veritatem. Aliud eſt, verax
eſt homo iſte qui iam percepit veritatem: aliud eſt, ve-
rax deus qui genuit veritatem. Ecce quomodo verax
eſt deus, non participando, ſed generando veritatem.

Video

A Video vos intellexiſſe & gaudeo: ſufficiat vobis hodie, cætera quando domino placuerit, ſicut donauerit, exponemus.

Ab eo loco vbi dictum eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Cum exaltaueritis filium hominis: vſque ad id quod dictum eſt, Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum. *Tractatus XL.*

De ſancto Euangelio ſecundũ Ioannem quod geſtare nos videtis in manibus, iam multa audiuit charitas veſtra, quæ deo donãte ſicut potuimus diſputauimus, cõmendãtes vobis maxime iſtũ Euangeliſtã de domini diuinitate, ſecundũ quã æqualis eſt patri filius vnicus dei, loqui elegiſſe, & propterea aquilæ comparatũ: nulla quippe auis volare altius perhibetur. Proinde quæ ex ordine ſubſequũt, ſicut ea dominus tractare donauerit, intẽtiſſime audite. Locuti ſumus vobis de præcedenti lectione inſinuãtes, quomodo intelligatur pater verax, filius veritas. Cũ autem dixiſſet dominus Ieſus, verax eſt qui me miſit, *Non intellexerunt Iudæi quòd de patre illis diceret. Et ait illis*: quod modo cum legeretur audiſtis, *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil, ſed ſicut*

B *docuit me pater, hæc loquor.* Quid eſt hoc? Nihil enim aliud videtur dixiſſe, niſi eos poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet. Proculdubio ergo videbat ibi aliquos quos ipſe nouerat, quos ipſe cũ cæteris ſanctis ſuis ante conſtitutionem mundi præſciendo elegerat, poſt paſſionem ſuam eſſe credituros. Ipſi ſunt illi quos aſſidue commendamus, & ad imitationẽ cum magna exhortatione proponimꝰ: miſſo enim deſuper ſpiritu ſancto poſt domini paſſionem, & reſurrectionẽ, & aſcenſionem, cum miracula fierent in eius nomine, quem tanquam mortuum perſequentes Iudæi contempſerant, compuncti ſunt corde: & qui ſæuientes occiderũt, mutati crediderunt: & quem ſanguinem ſæuiendo fuderunt, credendo biberunt illa tria milia, & illa quinque

Act. 2. & 4. milia Iudæorum, quos ibi videbat quando dicebat: Cũ exaltaueritis filium hominis, tũc cognoſcetis quia ego ſum: tanquã dicens: differo cognitionẽ veſtram, vt impleã paſſionẽ meã, Ordine verſo cognoſcetis qui ſum, nõ quia omnes tunc erãt credituri ex iis qui audiebãt id eſt, poſt paſſionem domini: nã paulopoſt dicit, Hæc

C eo loquente, multi crediderunt in eum: & nondũ exaltatus erat filius hominis. Exaltationẽ quippe dicit paſſionis, nõ glorificationis: crucis, nõ cœli: quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno, ſed illa exaltatio

Philip. 2. humiliatio fuit: Tunc enim factus eſt obediens vſq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis. Hoc oportebat impleri per eorũ manus, qui poſtea fuerant credituri, quibus dixit: Cum exaltaueritis filiũ hominis, tũc cognoſcetis quia ego ſũ. Quare hoc, niſi vt nemo deſperaret in quocunque ſcelere male ſibi conſcius, quãdo videat eis donari homicidiũ, qui occiderant Chriſtũ? Hos ergo in illa turba agnoſcens dominus dixit: Cũ exaltaueritis filiũ hominis, tũc cognoſcetis quia ego ſum. Iã noſtis quid ſit ſum, nec aſſidue repetendũ eſt, ne pariat res tãta fa-

Exod. 3. ſtidium. Recolite illud: Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me, & agnoſcetis quid dictũ ſit, tunc ſcietis quia ego ſum: ſed & pater eſt, & ſpiritus ſanctꝰ eſt, ad ipſum eſſe pertinet tota trinitas. Sed quia dominus ſicut filius loquebaẽ, ne forte in eo quod dixit, tũc cognoſcetis quia ego ſum, ſubintraret error Sabellianorũ, hoc eſt, Patripaſſianorũ, quẽ vobis errorẽ cõmendaui nõ tenendũ, ſed cauendum; eorũ ſcilicet qui dixerũt: Ipſe eſt pater, ipſe eſt filiꝰ, duo ſunt nomina, ſed res vna: propter iſtũ ergo cauendum errorẽ cum dixiſſet dominus, tunc co-

D gnoſcetis quia ego ſum: ne ipſe intelligeretur pater, cõtinuo ſubiunxit, *Et à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor.* Iam gaudere cœperat Sabellianus, erroris ſui occaſione cõperta: ſtatim vt ſe tanquam in obſcuro extulit, ſequentis ſententiæ luce confuſus eſt. Putaueras eum eſſe patrem, quia dixit ego ſum: audi quia filius eſt, à meipſo facio nihil. Quid eſt, à meipſo facio nihil? A meipſo non ſum: filius enim de patre eſt deus: pater autẽ nõ eſt de filio deus: filius eſt deus de deo, pater autẽ deus, ſed nõ de deo: filius eſt lumẽ de lumine, pater autẽ lumẽ, ſed non de lumine: filius eſt, ſed eſt de quo eſt: pater autẽ eſt, ſed nõ eſt, de quo eſt. Quod ergo addidit: ſicut docuit me pater, hæc loquor, nemini veſtrũ obrepat cogitatio carnalis fratres mei: nõ enim poteſt humana infirmitas cogitare niſi quod cõſueuit facere vel audire. Nolite ergo vobis quaſi duos homines ante oculos ponere, vnũ patrẽ, alterũ filiũ, & loquentẽ patrem ad filium, ſicut facis quando verba aliqua dicis filio tuo, monens eum & inſtruens eum quomodo loquatur, vt quæcunq; audiuit à te cõmendet memoriæ: cum commẽdauerit memoriæ, proferat & lingua, di-

E ſtinguat per ſonos, inſerat auribus alienis quod percepit in ſuis. Nolite ita cogitare, ne in corde veſtro idola fabricetis, & humanam formam humanorũ liniamenta membrorũ, figurã carnis humanæ, ſenſus iſtos conſpicuos, ſtaturam motuſq; corporis, linguæ officium, diſtinctiones ſonorũ: Nolite in illa trinitate cogitare, niſi quod pertinet ad formam ſerui quam accepit vnigenitus filius, cũ verbum caro factũ eſt vt habitaret in *Ioan. 1.* nobis, ibi nõ te prohibeo humana infirmitas cogitare quod noſti, immo etiã compello. Si fides in te vera eſt, talem Chriſtũ cogita, ſed ex Maria virgine, nõ de deo patre. Talẽ cogita, infans fuit, creuit vt homo, ambulauit vt homo, eſuriuit, ſitiuit vt homo, dormiuit vt homo, paſſus poſtremo vt homo, ſuſpẽſus in ligno, occiſus, ſepultus vt homo, in eadẽ forma reſurrexit, in eadẽ forma ante oculos diſcipulorum aſcẽdit in cœlum, in eadem forma vẽturus eſt ad iudiciũ, angelorum enim vox eſt in Euãgelio expreſſa: Sic veniet quomodo eũ *Act. 1.* vidiſtis euntẽ in cœlũ. Quãdo ergo de forma ſerui cogitas in Chriſto, humanam effigiẽ cogita, ſi eſt in te fides: quãdo autẽ cogitas, In principio erat verbũ, & ver- *Ioan. 1.*

F bum erat apud deum, & deus erat verbũ: pereat de corde tuo omnis humana figuratio, pellatur de cogitationibus tuis quicquid fine corporeo terminaẽ, quicquid loci ſpatio cõtinetur, vel quãtalibet mole diffunditur, de corde tuo figmentũ tale diſpereat. Cogita, ſi potes, pulchritudinẽ ſapiẽtię, occurrat tibi pulchritudo iuſtitiæ: Forma eſt? Statura eſt? Color eſt? Nihil horũ eſt: & tamen eſt: nam ſi nõ eſſet, nõ amaretur, nec merito laudaretur, nec amata, nec laudata corde moribuſq; teneretur. Nũc vero fiunt homines ſapiẽtes, vnde fierẽt niſi eſſet ſapiẽtia? Porrò autẽ ô homo, ſi ſapientiã tuã videre carnis oculis nõ potes, nec tali imaginatiõe cogitare quali corporalia cogitãtur, ſapiẽtiæ dei audes ingerere humanã corporis formã? Quid ergo dicimus fratres? Quomodo locutus eſt pater filio? Quomodo filiꝰ ait, ſicut docuit me pater, hæc loquor? Locutus eſt illi, quãdo docuit pater filiũ verba fecit, quomodo tu quãdo doces filiũ tuum verba facis? Quomodo facis verba verbo? Quæ verba multa fierent vnico verbo? Verbũ enim patris aurẽ habuit ad os patris? Carnalia ſunt iſta, pereãt de cordibꝰ veſtris. Hoc enim dico, ecce ſi intellexiſtis quod ego dixi, ego certe locutꝰ ſũ, & mea verba ſonuerũt, ſoniſq; aures pepulerũt, & per ſenſum auditꝰ

G veſtri ad cor ſententiã perduxerunt. Si intellexiſtis, fa-
cite aliquem audiſſe Latinę linguę hominẽ: tãtũmodo
audiſſe, nec tamẽ intellexiſſe quod dixi: quantũ ad ſtre-
pitum pertinet emiſſum ex ore meo, ſic eius ille parti-
ceps factus eſt qui non intellexit, quomodo & vos. Eũ
ſonum audiuit, eædem ſyllabæ aures eius percuſſerunt,
ſed in corde ipſius nihil genuerunt. Quare? Quia non
intellexit. Vos autem ſi intellexiſtis, vnde intellexiſtis?
Ego ad aurẽ ſonui, nunquid ego in cor lumen accẽdi?
Proculdubio ſi verum eſt quod dixi, & hoc verbũ non
ſolum audiſtis, verumetiam intellexiſtis, duæ res ibi fa-
ctæ ſunt, diſcernite illas, auditus & intellectus. Audit⁹
per me factus eſt, intellectus per quem? Ego ad aurẽ di-
xi vt audiretis, ad cor veſtrũ quis dixit vt intelligere-
tis? Sine dubio aliquis & ad cor veſtrũ aliquid dixit: vt
non ſolum ſtrepitus iſte verborum percuteret aurẽ ve-
ſtram, ſed etiam in cor veſtrum aliquid deſcẽderet ve-
ritatis. Dixit aliquis & ad cor veſtrum, ſed nõ eum vi-
detis: ſi intellexiſtis fratres, dictum eſt & cordi veſtro:
Munus dei eſt intelligẽtia. Quis hoc dixit in corde ve-
Pſal.118. ſtro ſi intellexiſtis? Cui dicit pſalmus: Da mihi intelle-
H ctum vt diſcã mandata tua. Verbi gratia, Epiſcopus lo
cutus eſt. Quid locutus eſt aliquis ait? Reſpondes quid
locutus ſit, addis, verũ dixit. Tunc alius qui nõ intelle-
xit, quid dixit, inquit? Aut quid eſt quod laudas? Ambo
me audierũt, ambobus ego dixi, ſed vni ipſorum deus
dixit. Si parua magnis cõparare conceditur, quomodo
nos ad eum quid ſumus? Tamen neſcio quid incorpo-
raliter & ſpiritaliter facit in nobis deus, quod nec ſon⁹
eſt qui aurẽ percutiat, nec color qui oculis diſcernatur,
nec odor eſt qui narib⁹ capiatur, nec ſapor qui faucib⁹
iudicetur, nec durũ, nec molle quod tangendo ſentia-
tur, tamen aliquid eſt quod ſentire facile eſt, explicare
impoſſibile eſt. Si ergo deus, vt dicere cœperam, loqui-
tur in cordibus noſtris ſine ſono, quomodo loquitur
filio ſuo? Sic ergo fratres, ſic cogitate quãtũ poteſtis: vt
dixi, licet parua magnis modo aliquo cõparare, ſic co-
gitate, Incorporaliter pater locutus eſt filio, quia incor-
poraliter pater genuit filiũ, nec eũ ſic docuit quaſi in-
doctũ genuerit, ſed hoc eſt eũ docuiſſe, quod eſt ſcien-
tem genuiſſe, & hoc eſt docuit me pater, quod eſt ſciẽ-
I tem me genuit pater. Si enim, quod pauci intelligunt,
ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt filio eſſe quod noſ-
ſe. Ab illo ergo habet vt nouerit, à quo habet vt ſit, non
vt prius ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet, ſed quẽad-
modum illi gignẽdo dedit vt eſſet, ſic gignẽdo dedit
vt noſſet, quia ſimplici, vt dictũ eſt, naturę veritatis eſſe
& noſſe nõ eſt aliud atque aliud, ſed hoc ipſum. Dixit
ergo iſta Iudæis, & addidit, Et qui me miſit mecum eſt:
iam hoc & ante dixerat, ſed rem magnam aſsidue cõ-
memorat, miſit me & mecũ eſt. Si ergo tecum eſt ô do
mine, non vnus ab alio miſſus eſt, ſed ambo veniſtis: &
tamen cum ambo ſimul ſint, vnus miſſus eſt, alter miſit.
Quomodo miſsio incarnatio eſt, & ipſa ĩcarnatio filij
tantum eſt, non & patris: miſit itaq; pater filiũ, ſed non
receſsit à filio: nõ enim quò miſit filiũ, non ibi erat pa-
ter: vbi enim non eſt qui fecit omnia, vbi nõ eſt & qui
Hiere.2. dixit, Cœlũ & terrã ego impleo? Sed forte pater vbiq;,
Ioan.1. & filius non vbiq; eſt. Euangeliſtã audi, In hoc mundo
erat, & mundus per eum factus eſt: ergo, inquit, qui mi-
ſit me, cuius authoritate tãquã paterna incarnat⁹ ſum,
mecum eſt, non me reliquit. Quare non me reliquit?

Et non me reliquit, inquit, *ſolum, quia ego quæ placita ſunt ei fa
cio ſemper.* Ipſa eſt æqualitas ſemper, non ex quodã ini-
tio & deinceps, ſed ſine initio, ſine fine: dei enim gene-
ratio non habet initium temporis, quia per genitum fa K
cta ſunt tempora. *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eũ.*
Vtinam & me loquente multi qui aliud ſapiebant in-
telligant, & credant in eum. Quidã enim fortaſſe ſunt
in iſta multitudine Arriani, non audeo ſuſpicari eſſe Sa
bellianos, qui ipſum patrẽ dicunt eſſe qui filius eſt. Hæ-
reſis quippe iſta nimis antiqua eſt, & paulatim euiſce-
rata: Arrianorũ autẽ adhuc videtur habere aliquã mo-
tionem quaſi cadaueris putreſcentis, aut certe vt multũ
quaſi hominis animam agentis: oportet inde reliquos
liberari, ſicut inde multi liberati ſunt. Et quidẽ iſta ci-
uitas eos non habebat: ſed poſteaquã multi peregrini
aduenerũt, nonnulli & ipſi venerũt. Ecce hæc domino
loquẽte, multi Iudæi crediderũt in eum, ecce & me lo-
quente Arriani credant, non in me, ſed mecum in eo.

*Dicebat ergo dominus ad eos qui crediderant in eum Iudæos, Si
vos manſeritis in verbo meo:* ideo manſeritis, quia initiati e-
ſtis, quia & ibi eſſe cœpiſtis: ſi manſeritis, hoc eſt, in fide
quæ in vobis eſſe credentibus cœpit, quò peruenietis?
Vide quale initium, quò perducit. Amaſti fundamen-
tum, culmẽ attende, & ex iſta humilitate aliam celſitu-
dinẽ quære. Fides enim humilitatẽ habet, cognitio & L
immortalitas & æternitas non habet humilitatem, ſed
celſitudinem, erectionẽ, nullam defectionem, æternã
ſtabilitatem, nullã ab inimico expugnationem, nullũ
deficiẽdi timorẽ. Magnum eſt quod incipit à fide, ſed
contẽnitur fundamentũ: ſolet etiã in ædificio ab im-
peritis contemni, foſſa fit grandis, lapides quoquo mo
do paſsim mittũtur, nulla ibi expolitio, nulla pulchri-
tudo apparet, quomodo nec in arboris radice apparet
aliqua pulchritudo, totũ tamen quicquid te delectat in
arbore, de radice ſurrexit. Si vides radicẽ & non dele-
ctaris, vides arborẽ & miraris, Stulte quid miraris, inde
ſurrexit quo non delectaris. Parũ aliquid videtur fides
credentiũ, non habes ſtaterã vnde appẽdas. Audi ergo
quò perueniat, & vide quãta ſit: ſicut & ipſe domin⁹ in
alio loco dicit, Si habueritis fidem ſicut granũ ſinapis: Matth.17.
quid humilius, quid vehementius, quid minutius, quid
feruentius? Ergo & vos ait, Si mãſeritis in verbo meo,
in quo credidiſtis, quò perducemini? *Vere diſcipuli mei
eritis.* Et quid nobis prodeſt? *Et cognoſcetis veritatem.* Quid
promittit credentibus fratres? Et cognoſcetis veritatẽ. M
Quid enim non illam cognouerãt, quando dominus
loquebatur? Si non cognouerant, quomodo credide-
runt? Nõ quia cognouerunt crediderũt, ſed vt cogno-
ſcerẽt crediderũt: credimus enim vt cognoſcamus, nõ
cognoſcimus vt credamus: quod enĩ cognituri ſum⁹,
nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis 1. Corin.2.
aſcẽdit. Quid eſt enim fides, niſi credere quod nõ vi-
des? Fides ergo eſt quod nõ vides credere, veritas qđ
credidiſti videre: ſicut ipſe quodã loco ait, Ideo domi-
nus prius ad faciẽdã fidẽ ambulauit in terra. Homo e-
rat, humilis factus eſt, ab omnib⁹ videbatꝛ, nec ab om-
nibus cognoſcebatꝛ, à multis reprobabatꝛ, à turba occi-
debatur, à paucis dolebatur, ſed tamẽ nec ab eis, à qui-
bus dolebatur, nõdũ ſicut erat cognoſcebatꝛ. Totũ hoc
quaſi initium eſt liniamẽtorũ fidei & ſtructuræ futuræ.
Quod dominus ipſe attendẽs quodã loco ait, Qui dili
git me, mãdata mea cuſtodit: & qui diligit me, diligetꝛ Ioan.14.
à patre meo, & ego diligã eũ, & oſtendã meipſum illi:
quẽ qui audiebãt, vtiq; iã videbant: eis tamen ſi dilige-
bant, videndũ ſe promittebat: ſic & hic cognoſcetis ve
ritatem. Quid enim, quod dixiſti, non eſt veritas? Veri-
tas eſt, ſed adhuc creditꝛ, nõdũ videtur: ſi maneatur in
eo quod creditur, peruenitꝛ ad id quod videatur. Inde

A Ioannes ipſe ſanctus Euangeliſta in Epiſtola ſua, Dile-
1.Ioan.3. ctiſsimi,inquit,filij dei ſumus, ſed nōdū apparuit quid
erimus. Iā ſumus & aliquid erimus. Quid plus erimus
quàm ſumus? Audi,nondum apparuit quid erimus,ſci
mus quia cum apparuerit,ſimiles ei erimus. Vnde? quo-
niā videbimus eū ſicuti eſt,magna promiſsio,ſed mer-
ces eſt fidei:quæris mercedem,opus præcedat:ſi credis,
mercedē exige fidei: ſi autē non credis, fidei mercedē
qua frōte quæris? Si ergo manſeritis in verbo meo,ve-
re diſcipuli mei eritis, vt contēplemini ipſam veritatē
ſicuti eſt,non per verba ſonantia, ſed per lucem ſplen-
Pſal.4. dentem,cū ſignauerit nos,quod legitur in Pſalmo, Si-
gnatum eſt ſuper nos lumē vultus tui domine. Mone-
ta dei ſumus, nummus à theſauro aberrauimus, errore
detritū eſt quod in nobis fuerat impreſſum, venit qui
Lucæ.20. reformet,quia ipſe formauerat. Quærit & ipſe nummū
ſuum,ſicut Cæſar nummū ſuum:ideo ait,Reddite Cæ-
ſari quæ Cæſaris ſunt, & deo quæ dei ſunt: Cæſari nū-
mos,deo voſipſos: tūc ergo exprimetur veritas in no-
bis. Quid dicā charitati veſtræ? O ſi cor eſſet qualiter-
cūq; ſuſpirans in illā ineffabilem gloriā,ô ſi peregrina-
tionem noſtram in gemitu ſentiremus, & ſeculum nō
B amaremus, & ad eū qui nos vocauit, pia mente perpe-
tuo pulſaremus. Deſideriū ſinus cordis eſt, capiemus, ſi
deſideriū quantū poſſumus extendamus. Hoc nobiſcū
agit ſcriptura diuina,hoc cōgregatio populorum, hoc
celebratio ſacramētorum, hoc baptiſmus ſanctus, hoc
cātica laudis dei,hoc ipſa noſtra diſputatio,vt hoc de-
ſiderium nō ſolum ſeminetur & germinet, verumetiā
in modum tantæ capacitatis augeatur,vt idoneū ſit ſu-
1.Corin.2. mere quod ocul⁹ nō vidit,nec auris audiuit,nec in cor
hominis aſcendit. Sed amate mecum,non amat multū
nummū,qui amat deū. Et ego palpaui infirmitatē, non
auſus ſum dicere,non amat nummū, ſed non multū a-
mat nummū,quaſi amandus ſit nummus, ſed non mul
tum. O ſi deum digne amemus,nummos omnino non
amabimus. Erit tibi nummus inſtrumentum peregri-
nationis,nō irritamentū cupiditatis,quo vtaris ad ne-
ceſsitatē,non quo fruaris ad delectationem. Deū ama
† alias au-
dis & lau
das. ſi aliquid in te egit,quod audiſſe te laudas.† Vtere mū-
do,non te capiat mundus quò intraſti, iter agis, exitu-
rus veniſti,non remanſurus. Iter agis,ſtabulum eſt hæc
vita,vtere nummo, quomodo viator in ſtabulo vtitur
C menſa,calice,vrceo,lectulo, dimiſſurus nō permanſu-
rus. Si tales fueritis, erigite cor ſi poteſtis & audite me,
ſi tales fueritis,ad eius promiſſa venietis: nō enim mul-
tum eſt ad vos,quia magna eſt manus eius qui vos vo-
cauit:vocauit,inuocetur, dicatur illi, Vocaſti nos, vo-
camus te:ecce audiuimus vocantē, audi te inuocantes.
Perduc quò promiſiſti,perfice quod inchoaſti,noli de-
ſerere munera tua,noli deſerere agrum tuum,germina
tua intrent in horreum tuum. Abundāt tempeſtates in
mundo,ſed maior eſt qui fecit mundum:abundāt ten-
tationes, ſed nō deficit qui in illo ſpē ponit in quo de-
fectus nullus eſt. Ad hoc hortatus ſum iſta fratres, quia
libertas de qua loquitur dominus noſter Ieſus Chriſt⁹,
non huius temporis eſt:videte quid adiunxit, Vere di-
ſcipuli mei eritis,& cognoſcetis veritatem, *Et veritas
liberabit vos.* Quid eſt,liberabit vos? Liberos vos faciet.
Deniq; Iudæi carnales,& ſecundū carnē ambulātes,nō
hi qui crediderant,ſed in illa turba qui nō crediderāt,
iniuriā ſibi factā putauerūt,quia dixit eis, Veritas libera-
bit vos:indignati ſunt ſeruos ſe eſſe ſignificatos. Et ve
re ſeruierant,& exponit illis quæ ſit ſeruitus, & quæ ſit
futura libertas,quā ipſe promittit. Sed de hac libertate
& de illa ſeruitute,nimis lōgū eſt, vt hodie diſputem⁹. D

*Ab eo quod ait, Dicebat autem Ieſus ad eos qui crediderant:
vſque ad id quod dictum eſt, Si ergo vos filius libe-
rauerit,vere liberi eritis: Tractatus XLI.*

QVod lectionem priſtinam ſequitur,& de ſan-
cto Euangelio hodie nobis recitatum eſt, tūc
diſtuli dicere,quoniam multa iam dixerā, &
de libertate in qua nos vocauit gratia ſalua-
toris,nō prætereunter neq; negligenter fuerat diſſeren-
dum:hinc hodie domino adiuuāte ſtatuimus loqui vo
bis. Quibus enim loquebatur dominus Ieſus Chriſtus,
Iudæi erāt,ex magna quidem parte inimici, ſed etiam
amici ex quadam parte iam facti & futuri:nam quoſdā
ibi videbat,ſicuti iam diximus, qui poſt eius paſsionē
fuerant credituri,hos intuens dixerat, Cum exaltaue-
ritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.
Erant ibi etiā qui hæc loquēte illo continuo credide-
runt, ipſis locutus eſt quod audiuimus hodie. *Dicebat
ergo Ieſus ad eos qui crediderant ei Iudæos, Si manſeritis in verbo
meo, vere diſcipuli mei eritis.* Manendo eritis:quia enim nūc
credentes eſtis, manēdo videntes eritis: ideo ſequitur,
Et cognoſcetis veritatem. Veritas incommutabilis eſt, ve- E
ritas panis eſt,mentes reficit,nec deficit,mutat veſcen-
tem,non ipſa in veſcente mutatur. Ipſa eſt veritas ver-
bum dei,deus apud deū vnigenitus filius:hæc enim ve
ritas carne induta eſt propter nos, vt de Maria virgine Pſal.84.
naſceretur,& impleretur prophetia, Veritas de terra or
ta eſt. Hæc ergo veritas cū Iudæis loqueretur,latebat in
carne,latebat autē non vt negaretur,ſed vt differretur,
differretur vt in carne pateretur, in carne autē patere-
tur,vt caro peccati redimeretur. Stās itaq; conſpicuus
ſecūdū infirmitatē carnis dominus noſter Ieſus Chri
ſtus,& ſecundum maieſtatē diuinitatis occultus, dixit
ad eos qui ei cum hæc loqueretur crediderant, Si man
ſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eritis: Qui e- Matth.10.
nim perſeuerauerit vſque in finē,hic ſaluus erit: & co-
gnoſcetis veritatē quæ modo vos latet & loquitur vo-
bis. *Et veritas liberabit vos.* Hoc verbū dominus ad li-
bertatem poſuit,liberabit vos:nihil eſt enim aliud pro-
prie liberat,niſi liberū facit: quomodo ſaluat nihil eſt
aliud quàm ſaluū facit: quomodo ſanat nihil eſt aliud
quàm ſanum facit:ditat,nihil eſt aliud quàm diuitē fa-
cit:ſic liberat,nihil eſt aliud quàm liberū facit. Hoc in
verbo Græco planius eſt:nam in Latina conſuetudine F
plerunq; dicimus hominem liberari, quod ad libertatē
non pertinet,ſed tantum ad ſalutem:ſicut quiſquam di
citur liberari ab infirmitate,vſitate dicitur, non tamen
proprie. Sic autē poſuit dominus hoc verbum,vt dice-
ret,Et veritas liberabit vos,vt in Græca līgua nemo du
bitet eum de libertate dixiſſe. Deniq; & Iudæi ſic intel-
lexerunt & reſponderunt ei nō illi qui iam crediderāt,
ſed illi qui in turba erant nondum credentes, *Reſpon-
derunt ei, Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam,
quomodo tu dicis, liberi eritis?* Non autem dixerat domi-
nus, liberi eritis, ſed veritas liberabit vos. In quo ta-
men verbo illi, quia ſicut dixi patet in Græco, non in-
tellexerunt niſi libertatem, & extulerunt ſe quòd ſe-
men eſſent Abrahæ,& dixerunt, ſemē Abrahæ ſumus,
& nemini ſeruiuimus vnquā, quomodo tu dicis, libe-
ri eritis? O pellis inflata,non eſt iſta magnitudo, ſed tu-
mor. Et hoc ipſum ſecundum huius temporis liberta-
tem quomodo verum dixiſtis, nemini ſeruiuimus vn-
quam? Ioſeph non eſt venundatus? Prophetæ ſancti in
captiuitatē nō ſunt ducti? Deinde nōne ipſe ille eſt po-
pulus,qui in Aegypto lateres faciebat,& regibus duris,

G non ſaltem in auro & argento,ſed in luto ſeruiebat? Si
nemini ſeruiſtis vnquã,ô ingrati,quid eſt quod aſsidue
vobis imputat deus,quòd vos de domo ſeruitutis libe-
rauit?An forte patres veſtri ſeruierunt, vos autẽ qui lo-
quimini,nemini vnquam ſeruiuiſtis? Quomodo ergo
ſolnebatis iam tributa Romanis? Vnde & ipſi veritati
laqueũ quaſi captionis propoſuiſtis, vt diceretis, Licet
reddere tributũ Cæſari? vt ſi dixiſſet, licet, teneretis eũ
quaſi male optaſſet libertati ſeminis Abrahæ:ſi antẽ di-
ceret,nõ licet,calumniaremini apud reges terræ,quòd
prohiberet regib⁹ tributa perſolui. Merito prolato nũ-
mo victi eſtis, & captioni veſtræ voſipſi eſtis reſpõde-
re cõpulſi: ibi enim vobis dictum eſt, Reddite Cæſari
Matth.22. quæ Cæſaris ſunt,& deo quæ dei ſunt:cũ voſipſi reſpõ-
diſſetis, quòd nũmus haberet imaginem Cæſaris: quia
ſicut quærit Cæſar in nummo imaginẽ ſuam, ſic deus
quærit in homine ſuã: hæc ergo reſpõdit Iudæis. Mo-
uet enim me fratres,hominum vana ſuperbia, qui etiã
de ipſa quã carnaliter intelligebant,ſua libertate men-
titi ſunt dicentes,Nemini ſeruiuimus vnquam.Domi-
nus autem quid eis reſpõderit, hoc potius & intentius
audiamus, ne & noſipſi ſerui inueniamur. *Reſpondit e-*
H *nim eis Ieſus:Amen amẽ dico vobis, quia omnis qui facit peccatum,*
ſeruus eſt peccati. Seruus eſt, ſed vtinam hominis & non
peccati? Quis non ſub his verbis contremiſcat?Præſtet
nobis dominus noſter Ieſus Chriſtus,id eſt, & mihi &
vobis,vt pro ſententia loquar de hac libertate appetẽ-
da,& de illa ſeruitute vitanda. Amen amẽ dico vobis,
veritas dicit: & quale eſt domini noſtri dicere, Amen
amen dico vobis.Multum commendat quod ita pro-
nunciat, quodammodo ſi dici fas eſt, iuratio eius eſt,
amen amẽ dico vobis.Amen quippe interpretatur ve-
rum:& tamen non eſt interpretatum,cum potuiſſet di-
ci,verũ dico vobis.Nec Græcus hoc interpres auſus eſt
Amen. facere,nec Latinus:nã hoc verbum quod eſt amẽ, nec
Græcum eſt nec Latinũ,ſed Hebræum:ſic manſit, non
eſt interpretatum,vt honorem haberet velamento ſe-
creti,nõ vt eſſet negatum,ſed ne vileſceret nudatũ: nec
ſemel tamen,ſed bis à domino dictum eſt,amen amen
dico vobis.Iam quantum hoc commendatũ ſit,ex ipſa
geminatione cognoſcite. Quid eſt ergo cõmendatũ?
I Verum verum dico vobis,veritas dicit. Quæ vtiq; etſi
non diceret,verum dico, mentiri omnino non poſſet.
Tamẽ cõmendat, tamẽ inculcat, dormientes quodã-
mõdo excitat,intentos facit,contemni non vult.Quid
dicit?Amen amẽ dico vobis, quia omnis qui facit pec-
catum,ſeruus eſt peccati. O miſerabilis ſeruitus.Plerũ-
que homines cum dominos malos patiũtur,venales ſe
petunt,non quærentes dominum non habere,ſed ſaltẽ
mutare:ſeruus peccati quid faciat?Quẽ interpellet? A-
pud quem ſe venalem petat?Deinde ſeruus hominis a-
liquando ſui domini duris imperiis fatigatus, fugiẽdo
requieſcit: ſeruus peccati quò fugit? ſecũ ſe trahit quo-
cunq; fugerit. Non fugit ſeipſam mala conſcientia, nõ
eſt quò eat,ſequitur ſe,imò non recedit à ſe: peccatum
enim quod facit intus eſt. Fecit peccatũ, vt aliquã cor-
poralem caperet voluptatem,voluptas tranſit,peccatũ
De iis qui manet,præterit quod delectabat,remãſit quod pungat:
fugiunt ad mala ſeruitus.Aliquãdo fugiunt homines ad Eccleſiã,
Eccleſiam. & plerũque eos patimur quanquã indiſciplinatos,* vo
**nolẽtes ca-* lentes carere dominis qui nolunt carere peccatis. Ali-
rere domi- quando autem etiam illicito iugo & improbo ſubiecti
nis, qui no- fugiunt ad Eccleſiam,quia retinẽtur ingenui ad ſerui-
lunt carere tutem,& interpellatur Epiſcopus,& niſi curet operam
peccatis. impendere, ne ingenuitas opprimatur, immiſericors

deputatur.Ad Chriſtum omnes fugiamus, contra pec- K
catum deum liberatorẽ interpellemus: venales nos pe-
tamus,vt eius ſanguine redimamur:dicit enim domi-
nus,Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemi- *Eſaia.52.*
ni:ſine precio,ſcilicet veſtro, quia meo. Hoc dominus
dicit,ipſe enim preciũ dedit,non argentũ, ſed ſangui-
nem ſuum: nam nos & ſerui & egeni remanſeramus.
Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus dominus: qui illam
non habuit,ipſe de illa liberat,ſolus enim in hac carne
venit ſine peccato: nam quos videtis in manib⁹ matrũ
paruulos ferri,nondum ambulãt,& iam ſunt cõpediti,
traxerũt enim de Adam quod ſoluatur à Chriſto. Per-
tinet etiam ad ipſos cum baptizantur iſta gratia,quam
dominus pollicetur,quia de peccato ſolus liberare po-
teſt,qui venit ſine peccato, & factus eſt ſacrificium pro
peccato:audiſtis enim cũ Apoſtol⁹ legeretur,pro Chri- *2.Corin.5.*
ſto,inquit,legatione fungimur,tanquã deo exhortante
per nos: obſecramus pro Chriſto, id eſt, tanquam vos
Chriſtus obſecret,quid? reconciliamini deo. Si exhor-
tatur & obſecrat Apoſtolus vt reconciliemur deo,ini-
mici eramus deo:nemo enim reconciliatur niſi ex ini-
micitiis: inimicos autẽ nos non natura, ſed peccata fe-
cerunt.Vnde inimici illius,inde ſerui peccati. Non ha L
bet deus liberos inimicos,neceſſe eſt ſerui ſint: & ſerui
remanebunt,niſi ab illo liberentur,cui peccãdo inimi-
ci eſſe voluerũt.Obſecramus ergo,inquit, pro Chriſto,
reconciliamini deo. Quomodo autem reconciliamur,
niſi ſoluatur quod inter nos & ipſum ſeparat?ait enim
Propheta,Nõ grauauit aurẽ ne audiat, ſed peccata ve- *Eſa.59.*
ſtra ſeparant inter vos & deũ:quia ergo nõ reconcilia-
mur niſi ablato quod in medio eſt, & poſito quod in
medio ſit.Eſt enim mediũ ſeparãs,ſed cõtrà eſt media-
tor reconcilians: mediũ ſeparãs eſt peccatũ, mediator
recõciliãs eſt dominus Ieſus Chriſtus, vnus enim deus,
& vnus mediator dei,& hominũ homo Chriſt⁹ Ieſus. *1.Timo.2.*
Vt ergo tollatur materia ſeparans quod eſt peccatũ ve
nit ille mediator,& fact⁹ eſt ſacrificiũ ſacerdos ipſe.Et
quia ſacrificiũ factus eſt pro peccato,offerẽs ſeipſum in
holocauſtũ in cruce paſsionis ſuæ:ſequitur Apoſtol⁹ &
dicit,cum dixiſſet,obſecramus pro Chriſto recõcilia-
mini deo,quaſi diceremus,quomodo poterimus recõ-
ciliari?Eũ,inquit, id eſt ipſum Chriſtũ, qui nõ nouerat
peccatũ, peccatum pro nobis fecit, vt nos ſimus iuſtitia *2.Corin.5.*
dei in ipſo,eũ ipſum,inquit,Chriſtũ deum, qui nõ no- M
uerat peccatũ.Venit enim in carne,hoc eſt,in ſimilitu- *Roma.8.*
dine carnis peccati,nõ tamen in carne peccati,non ha
bens vllũ omnino peccatum,& ideo factus eſt verũ ſa-
crificiũ pro peccato,quia nullũ habebat ipſe peccatũ.
Sed forte de ſenſu meo dixi, quia peccatũ ſacrificiũ eſt
pro peccato,qui legerunt agnoſcãt,qui nõ legerunt,nõ
ſint pigri,non ſint,inquam, pigri ad legendũ, vt vera-
ces ſint ad intelligẽdũ.*†Cũ de ſacrificiis enim præci- **† aliàs in-*
peret deus offerẽdis pro peccato,in quib⁹ ſacrificiis nõ *ducendũ.*
erat expiatio peccatorũ, ſed vmbra futurorũ, eadẽ ipſa
ſacrificia,eaſdẽ ipſas hoſtias,eaſdem ipſas victimas,ea-
dem ipſa animalia quæ admouebantur mactando pro
peccatis, in quorum ſanguine ſanguis ille figurabatur,
peccata lex appellat, vſqueadeo vt in qbuſdã locis ſeri
ptum ſit ita, vt ſacerdotes immolaturi ponerẽt manus
ſuas ſuper caput peccati,id eſt,ſuper caput victimæ im
molãdæ pro peccato.Tale ergo peccatum,id eſt,ſacri-
ficiũ pro peccato,factus eſt dominus noſter Ieſus Chri
ſtus,qui nõ nouerat peccatũ, merito liberat ab hac ſer-
uitute peccati,ille qui dicit in Pſalmis, Factus ſum tan- *Pſal.87.*
quã homo ſine adiutorio, inter mortuos liber:ſol⁹ enĩ
liber,

A liber, quia nõ habebat peccatum: ipſe enim dicit in Eu-
Ioan.14. angelio, Ecce venit princeps huius mundi, diabolũ ſi-
gnificãs venturũ in Iudęis perſecutoribus: ecce, inquit,
venit, & in me nihil ĩueniet. Nõ quomodo in eis quos
occidit etiam iuſtos, inuenit qualecunq; peccatũ, in me
nihil inueniet: & tanquam ei diceretur, ſi nihil in te in-
ueniet, quare te occidet? ſubiecit & ait, Sed vt ſciãt om
nes quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus
hinc. Non, inquit, mortem mei peccati neceſsitate per-
ſoluo, ſed in eo quòd morior voluntatẽ patris mei fa-
cio, pluſq; ibi facio quàm patior, quia ſi nollẽ, nec paſ-
Ioan.10. ſus eſſem: habes illum alio loco dicentem, Poteſtatem
habeo ponendi animam meam, & poteſtatẽ habeo ite-
Pſal.87. rum ſumendi eam: ecce vere inter mortuos liber. Cum
ergo omnis qui facit peccatum, ſeruus ſit peccati, quæ
ſit ſpes nobis libertatis audite, *Seruus autem*, inquit, *non
manet in domo in æternum.* Eccleſia eſt domus, ſeruus pec-
cator eſt, intrant multi in Eccleſiam peccatores: nõ er-
go dixit, ſeruus non eſt in domo: ſed, non manet in do
mo in ęternũ: ſi ergo nullus ibi ſeruus erit, quis ibi erit?
B Cũ enim rex iuſtus ſederit in throno, ſicut ſcriptura lo
Prouer.20. quitur, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis
gloriabitur mundum ſe eſſe à peccato? Multũ nos ter-
ruit ô fratres mei dicendo, ſeruus non manet in domo
in æternum: adiungit autem & dicit, *Filius autẽ manet
in æternum.* Ergo ſolus in domo ſua erit Chriſtus, nullus
illi populus cohærebit: cui hæret caput, ſi non erit cor-
pus? An forte totum hoc filius, caput & corpus: non e-
nim ſine cauſa, & terruit, & ſpem dedit. Terruit, ne pec
catum amaremus: ſpem dedit, ne de peccati ſolutione
diffideremus. *Omnis*, inquit, *qui facit peccatũ, ſeruus eſt pec-
cati.* Seruus autem non manet in domo in æternum.
Quæ ergo nobis ſpes eſt, qui non ſumus ſine peccato?
audi ſpem tuam, filius manet in æternum. *Si ergo filius
vos liberauerit, tunc vere liberi eritis.* hæc ſpes noſtra eſt fra-
tres, vt à libero liberemur, & liberando ſeruos nos fa-
ciat: ſerui enim eramus cupiditatis, liberati ſerui effici-
Gala.5. mur charitatis: hoc & Apoſtolus dicit, Vos autem fra-
tres in libertatem vocati eſtis, tantum ne libertatem in
occaſionem carnis detis, ſed per charitatem ſeruite in-
uicẽ: non ergo dicat Chriſtianus, Liber ſum, in liberta-
C tem vocatus ſum: ſeruus erã, ſed redemptus ſum, & ipſa
redemptione liber effectus ſum, faciam quod volo, ne-
mo me prohibeat à volũtate mea ſi liber ſum: ſed ſi iſta
voluntate peccatũ facis, ſeruus es peccati. Noli ergo li-
bertate abuti ad libere peccandũ, ſed vtere ad non pec
candum: erit enim voluntas tua libera, ſi fuerit pia: eris
liber ſi fueris ſeruus, liber peccati, ſeruus iuſtitię, dicen-
Roma.6. te Apoſtolo, Cũ ſerui eſſetis peccati, liberi eratis iuſti-
tiæ: nunc autem liberati à peccato, ſerui autẽ facti deo,
habetis fructum veſtrum in ſanctificationẽ, finẽ vero
vitam æternam. Hoc conemur vt id agamus, prima li-
bertas eſt carere criminibus. Intendite fratres mei, in-
tendite, ne forte poſsim perducere vobis ad ſenſum, &
qualis modo ſit, & qualis futura ſit iſta libertas. Quem-
libet valde iuſtum diſcutias in hac vita, quamuis iam ſit
dignus iuſti vocabulo, non eſt tamẽ ſine peccato: audi
ipſum ſanctum Ioannẽ, cuius & hoc Euangelium eſt,
1.Ioan.1. in Epiſtola ſua dicentem, Si dixerimus, inquit, quia pec
catum non habemus, nos ipſos decipimus, & veritas in
nobis nõ eſt. Solus hoc dicere potuit in mortuis liber,
de ſolo dici potuit qui nõ nouerat peccatũ, de ſolo di-
ci potuit, etenim expertus eſt omnia ſecundum ſimili-
Ioan.14. tudinem ſine peccato: ſolus dicere potuit, Ecce veniet
princeps mundi, & in me nihil inueniet: quemcũq; aliũ

licet iuſtũ diſcuſſeris, non omnimodo eſt ſine peccato. D
Nec qualis erat Iob, cui dominus tale teſtimoniũ per-
hibebat, vt diabolus inuideret, & poſtularet tentandũ,
tentãs ſuperaretur vt ille probaretur: ideo autẽ ille pro-
batus eſt, non quia latebat deum coronãdus, ſed vt in-
noteſceret hominibus imitandus: etiã ipſe Iob quid di
cit, Quis enim mundus? nec infans, cuius eſt vnius diei Iob.25.
vita ſuper terram. Sed planè multi iuſti dicti ſunt ſine
querela, quod intelligitur ſine crimine: nulla enĩ que-
rela iuſta eſt de his in rebus humanis qui nõ habẽt cri-
mẽ: crimen autẽ eſt peccatũ graue, accuſatione & dam
natione digniſsimũ. Nõ ergo deus quædã peccata dã-
nat, quędã iuſtificat & laudat: nulla laudat, ſed odit om Diſ.81. ca.
nia. Quomodo odit medicus ægritudinẽ ægroti, & id apoſt.
agit curãdo vt ægritudo pellatur, æger leuetur: ſic deus
gratia ſua hoc in nobis agit, vt peccatum conſumatur,
homo liberetur. Sed quando cõſumitur, inquies? ſi mi-
nuitur, quare non conſumitur? minuitur autem in vita
proficientiũ, quod in vita conſumitur perfectorũ: pri-
ma eſt ergo libertas, carere criminib⁹: ideo & Apoſto-
lus Paulus quando elegit ordinandos vel presbyteros
vel diaconos, & quicũq; ordinãdus eſt ad præpoſiturã E
Eccleſię: nõ ait, ſi quis ſine peccato eſt: hoc enim ſi dice-
ret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur, ſed
ait, Si quis ſine crimine eſt, ſicut eſt homicidiũ, adulte- 1.Timo.3.
riũ, aliqua immunditia fornicationis, furtũ, fraus, ſacri- ad Titũ 1.
legiũ, & cætera huiuſmodi: cũ cœperit ea nõ habere ho
mo, debet autẽ non habere omnis Chriſtianus, homo
incipit caput erigere ad libertatẽ, ſed iſta inchoata eſt,
non perfecta libertas. Quare, inquit, aliquis nõ eſt per-
fecta libertas? Quia video aliã legẽ in membris meis, Roma.7.
repugnantẽ legi mentis meæ: nõ enim quod volo hoc
ago, ſed quod odi illud facio. Caro, inquit, cõcupiſcit Gala.5.
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt nõ ea
quæ vultis illa faciatis: ex parte libertas, ex parte ſeruit⁹:
nondũ tota, nondũ pura, nõdũ plena libertas, quia nõ-
dum plena æternitas: habemus enim ex parte infirmi-
tatem, ex parte accepimus libertatẽ, quicquid peccatũ
eſt à nobis antea, deletũ eſt in baptiſmo: nunquid quia
deleta eſt tota iniquitas, nulla remãſit infirmitas? ſi nõ
remanſiſſet, ſine peccato hic viueremus. Quis autẽ au-
deat hoc dicere niſi ſuperbus? niſi miſericordia libera-
toris indignus? niſi qui ſeipſum vult decipere, & in quo F.
veritas nõ eſt? ergo ex eo ꝙ remanſit aliquid infirmita-
tis audeo dicere, ex qua parte ſeruim⁹ deo, liberi ſum⁹:
ex qua parte ſeruimus legi peccati, adhuc ſerui ſumus:
vnde dicit Apoſtolus quod dicere cœperamus, Cõde-
lector legi dei ſecundũ interiorem hominẽ: ecce vnde Roma.7.
liberi, vnde condelectamur legi dei. Libertas enim de-
lectat, nam quãdiu timore facis quod iuſtũ eſt, nõ deus
te delectat, quãdiu adhuc ſeruus facis, non te delectat:
delectet te, & liber es. Noli timere pœnã, ſed ama iuſti-
tiã: nõdũ potes amare iuſtitiã, time vel pœnã, vt perue-
nias ad amandã iuſtitiam: ergo iam ille ex parte ſupe-
riore liberũ ſe eſſe ſentiebat, vnde dicebat, Cõdelector
legi dei ſecundum interiorem hominem. Delectat me
lex, delectat me quod iubet lex, delectat me ipſa iuſti-
tia. Video autem aliã legẽ in mẽbris meis, hæc eſt quæ
remanſit infirmitas, repugnantem legi mentis meæ, &
captiuantẽ me in lege peccati, quæ eſt in mẽbris meis.
Et ex hac parte ſentit captiuitatem, vbi non eſt imple-
ta iuſtitia: nam vbi condelectatur legi dei, non capti-
uus, ſed legis amicus eſt: & ideo liber, quoniã amicus.
Quid ergo ex eo quod reſtat? Quid niſi reſpiciamus
ad illum, qui dixit, Si vos filius liberauerit, tunc vere

G liberi eritis? Denique & ipſe qui loquebatur ad illũ re-
ſpexit, Infœlix ego homo, quis me liberabit, inquit, de
corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum: ergo ſi vos filius liberauerit, tunc
vere liberi eritis: denique ita concluſit, Igitur ipſe ego
mente ſeruio legi dei, carne autẽ legi peccati: ipſe ego,
inquit: non enim duo ſumus inter nos contrarij de di-
uerſis principiis venientes, ſed ego ipſe mente ſeruio le
gi dei, carne autem legi peccati, quandiu languor oblu
ctat̃ ſaluti. Sed ſi carne ſeruis legi peccati, fac quod ait
Roma.6. ipſe Apoſtolus, Nõ ergo regnet peccatũ in veſtro mor
tali corpore ad obediendum deſideriis eius, neque ex-
hibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato: non
ait, non ſit: ſed, non regnet, Quandiu viuis, peccatũ ne-
ceſſe eſt eſſe in membris tuis, ſaltem illi regnum aufe-
ratur, non fiat quod iubet. Surgit ira, noli dare iræ lin-
guam ad maledicendũ, noli dare iræ manum aut pe-
dem ad feriendum: non ſurgeret iſta ira irrationabilis,
niſi peccatum eſſet in membris: ſed tolle illi regnũ, nõ
habeat arma vnde cõtra te pugnet, diſcet etiã non ſur-
gere, cum arma non cœperit inuenire: non exhibeatis
H mẽbra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed induite ar-
ma iuſtitiæ, alioquin toti captiui eritis, & nõ erit dice-
re, mẽte ſeruio legi dei: mens enim ſi teneat arma, mẽ-
bra nõ mouentur in miniſterium furentis peccati. Te-
neat arcem imperator interior, quia ſub maiore impe-
ratore iuuandus aſsiſtit, frenet irã, coërceat cõcupiſcẽ-
tiam: ineſt tamẽ quod frenetur, ineſt quod coërceatur,
ineſt quod teneatur. Quid autẽ volebat ille iuſtus mẽte
ſeruiens legi dei, niſi vt omnino non eſſet quod frena-
retur? Et hoc debet conari omnis qui tendit ad perfe-
ctionem, vt & ipſa concupiſcentia cui non dantur ad
obediendum mẽbra, quotidie in proficiẽte minuatur.
Velle, inquit, adiacet mihi, perficere autem bonum nõ
inuenio: nunquid dixit, non mihi adiacet facere bonũ?
ſi hoc dixiſſet, ſpes nulla eſſet: non ait, nõ mihi adiacet
facere: ſed, nõ mihi adiacet perficere. Quæ eſt enim p-
† aliàs con fectio boni, niſi conſummatio † & finis mali? Quæ eſt
*ſumptio. & * autẽ conſummatio mali, niſi quod lex dicit, Non con-
ſic deinceps cupiſces: Omnino nõ concupiſcere perfectio boni eſt,
Exod.20. quia conſummatio mali eſt. Hoc dicebat ille, perficere
bonũ non mihi adiacet, quia non poterat facere vt nõ
concupiſceret: faciebat tantũ vt concupiſcentiã refre-
I naret, vt concupiſcentiæ membra ad ſatellitiũ nõ præ-
beret. Perficere ergo, inquit, bonum non mihi adiacet.
Non poſſum implere quod dictum eſt: nõ cõcupiſces.
Quid ergo opus eſt vt impleas, poſt cõcupiſcẽtias tuas
non eas. Hoc age interim quandiu ſunt illicitæ concu-
piſcentiæ in carne tua, poſt concupiſcẽtias tuas nõ eas.
Mane in ſeruitute dei, in libertate Chriſti, mente ſerui
legi dei tui. Nolito dare cõcupiſcẽtiis tuis vires, ſequẽ-
do eas, vires eis addis: dãdo eis vires quomodo vincis,
quando cõtra te inimicos nutris viribus tuis? Quæ igi-
tur libertas plena atque perfecta eſt in illo domino Ie-
ſu, qui dixit, Si vos filius liberauerit, tũc vere liberi eri-
tis, quando plena & perfecta libertas erit? Quando nul
læ inimicitiæ, quando nouiſsima inimica deſtruetur
mors. Oportet enim corruptibile hoc induere incorru
ptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: cũ
autem mortale hoc induerit immortalitatem, tũc fiet
ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria:
1.Corin.15. Vbi eſt mors contentio tua? Quid eſt, vbi eſt mors con
Gala.5. tentio tua? Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpi-
ritus aduerſus carnẽ, ſed quando peccati caro vigebat.
2.Corin.5. Vbi eſt mors contẽtio tua? Iam viuemus, iam non mo-
riemur in illo, qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, K
vt qui viuunt, inquit, iam nõ ſibi viuant, ſed ei qui pro
ipſis mortuꝰ eſt & reſurrexit. Precemur medicũ ſaucij,
portemur in ſtabulũ curãdi. Ille eſt enim qui promittit
ſanitatem, qui miſertus eſt in via ſemiuiuo à latronibus *Luca.10.*
derelicto, infudit oleum & vinum, curauit vulnera, le-
uauit in iumentũ, perduxit in ſtabulum, ſtabulario cõ-
mendauit. Cui ſtabulario? Forte illi qui dixit, Pro Chri *2. Corin.5.*
ſto legatione fungimur. Dedit etiam duos nũmos qui
impẽderẽtur ſaucio curãdo, forte ipſa ſunt duo præce
pta, in quibus tota lex pẽdet & Prophetæ. Ergo fratres *Matth.22.*
& Eccleſia hoc tẽpore in qua ſauciꝰ ſanatur, ſtabulũ eſt
viatoris, ſed ipſi eccleſię ſurſũ eſt hęreditas poſſeſſoris.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Scio quòd filii Abrahæ eſtis,
ſed quæritis me interficere: vſque ad id quod ſcriptum
eſt, Propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis:

Tractatus XLII.

DOminus noſter etiã in forma ſerui nõ ſeruus,
ſed in forma etiam ſerui dominus, fuit quip-
pe illa carnis forma ſeruilis, ſed quanois eſſet *Roma.8.*
ſimilitudo carnis peccati, nõ erat caro peccati, liberta-
tem promiſit credẽtibus in ſe: Iudæi vero tanquam de L
ſua libertate ſuperbientes, dedignati ſunt fieri liberi, cũ
eſſent ſerui peccati: ideo autem ſe liberos eſſe dixerũt,
quia ſemen erant Abrahæ. Quid ergo eis reſpondit ad
hęc dominus, hodierna lectio cum recitaretur, audiui-
mus. *Scio, inquit, quia filii Abrahæ eſtis, ſed quæritis me inter-
ficere, quia ſermo meus non capit in vobis.* Agnoſco vos, inquit,
filij Abrahæ eſtis, ſed quæritis me interficere, agnoſco
carnis originem, non cordis fidem. Filij Abrahæ eſtis,
ſed ſecundum carnem, ideo, inquit, quæritis me occi-
dere: ſermo enim meus nõ capit in vobis: ſi ſermo meꝰ
caperetur, caperet: ſi caperemini, intra retia fidei tan-
quam piſces concluderemini. Quid eſt ergo non capit
in vobis? Non capit cor veſtrum, quia non recipitur à
corde veſtro: ſic enim eſt ſermo dei, & ſic eſſe debet fi-
delibus tanquam piſci hamus: tunc capit quando capi-
tur, nec fit iniuria illis qui capiuntur: ad ſalutem quip-
pe, non ad perniciẽ capiuntur: vnde dominus diſcipu-
lis ſuis ait, Venite poſt me, & faciam vos piſcatores ho- *Matth.4.*
minum. Nõ ergo iſti erant tales, & tamen filij Abrahæ
erant, filij hominis dei homines iniqui: trahebãt enim
carnis genus, ſed degeneres facti erant, non imitando
fidem illius cuius filij erant: audiſtis certe dominum di M
centem, Scio quia filij Abrahæ eſtis, audite quid dicat
poſtea, *Ego quod vidi apud patrem meum loquor, & vos quæ
vidiſtis apud patrem veſtrum facitis.* Iam dixerat, ſcio quia fi-
lij Abrahæ eſtis. Quid autem faciũt quod eis dixit, quæ-
ritis me occidere, hoc apud Abraham nunquã viderũt.
Dominus autem patrem deũ voluit intelligi, cum di-
xit, Quæ vidi apud patrem meũ loquor: veritatẽ vidi,
veritatem loquor, quia veritas ſum. Si enim dominus
veritatem loquitur quam vidit apud patrẽ, ſe vidit, &
ſe loquitur, quia ipſe eſt veritas patris quam vidit apud
patrem: ipſe eſt enim verbum, quod verbum erat apud
deum. Iſti ergo malũ quod faciunt, quod dominus ob-
iurgat & corripit, vbi viderũt? Apud patrẽ ſuũ. Cũ au-
dieritis in conſequentibus apertius dictũ, quis ſit eorũ
pater: tunc intelligemus qualia viderint apud talem pa
trem: adhuc enim nõ nominat patrẽ ipſorũ, paulo ſu-
perius Abrahã cõmemorauit, ſed carnis origine, nõ vi
tæ ſimilitudine. Dicturus eſt alterũ patrẽ illorum, qui
nec genuit eos nec creauit vt homines eſſent, ſed tamẽ
filij erant eius inquantum mali erãt, non inquantũ ho-
mines erant, in quo imitati, nõ ꝙ creati. *Reſponderunt
& dixerunt*

A *& dixerunt ei, Pater noſter Abraham eſt.* quaſi dicerent, quid dicturus es tu contra Abraham, aut ſi aliquid potes audere reprehendere Abraham: non quia dominus non audebat reprehendere Abrahã, ſed talis erat Abraham qui non reprehenderetur à domino, ſed potius laudaretur: tamen iſti videbantur eum prouocare, vt aliquid mali diceret de Abrahã, & eſſet occaſio faciendi quod cogitabant, Pater noſter Abraham eſt. Audiamus quomodo eis reſponderit dominus, cum illorum damnatione laudans Abraham. *Dicit eis Ieſus, Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominẽ qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à deo, hoc Abraham non fecit.* Ecce ille laudatus, iſti damnati. Abraham non erat homicida. Nõ dico, inquit, ego dominus ſum Abrahæ: quod ſi diceret, verum diceret: nam dixit alio loco, Ante Abraham ego ſum: tunc eum illi lapidare voluerunt. Non dixit hoc, interim quòd videtis, quòd aſpicitis, quòd me ſolum putatis, homo ſum, hominẽ dicentem vobis quod audiuit à deo, quare vultis occidere, niſi quia non eſtis filij Abrahæ? Et tamen ſuperius

B ait, Scio quia filij Abrahæ eſtis, non negat eorum originem, ſed facta condemnat: carò eorum ex illo erat, ſed vita non erat. Nos autẽ chariſsimi, nunquid de genere venimus Abrahæ, aut vllo modo Abraham pater noſter fuit ſecũdum carnem? Originem de carne eius caro Iudæorum ducit, non caro Chriſtianorum, nos de aliis gentibus venimus, & tamen imitando Abrahæ

Gala. 3. fidem filij facti ſumus: audi Apoſtolum, Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius. Non dicit, inquit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed tanquã in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Si autem vos Chriſti, ergo ſemẽ Abrahæ eſtis, ſecundum promiſsionem hæredes. Nos ergo facti ſumus ſemen Abrahæ gratia dei, non de carne Abrahæ. Fecit illi cohæredes deus: illos exhæredauit, iſtos adoptauit, & de arbore illa oliuæ cuius radix eſt in Patriarchis, ramos naturales ſuperbos amputa-

Roma. 11. uit, humilem oleaſtrum inſeruit: ideo cum venirent ad Ioannem baptizandi Iudæi, erupit in illos, & ait illis,

Matth. 3. Generatio viperarum: maxime quippe de altitudine originis gloriabantur, ille autem generationem eos dixit viperarum, non ſaltem hominum, ſed viperarũ: hominum formam videbat, ſed venenum agnoſcebat: ve

C nerant tamen mundandi, quia vtiq; baptizandi: & ait illis, Generatio viperarum, quis vobis oſtẽdit fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & nolite dicere intra vosipſos, patrem habemus Abrahã: potens eſt enim deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ: ſi fructus dignos pœnitentiæ non feceritis, nolite vobis de illa ſtirpe blandiri, potens eſt deus & vos damnare, & Abraham filiis non fraudare: habet enim vnde excitet filios Abrahæ: fient filij, qui fidem fuerint imitati, potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Nos ſumus, in parentibus noſtris lapides eramus, quando pro deo lapides colebamus, de talibus lapidibus familiam deus fecit Abrahæ. Quid ſe ergo extollit inanis & vana iactantia? Filij Abrahæ gloriari iam deſinant: audierunt quod audire debuerũt, Si filij Abrahæ eſtis, factis probate, non verbis. Quæritis me occidere hominẽ interim, non dico filium dei, non dico deum, nõ dico verbum, quia non moritur verbum: hoc dico quod videtis, quia & quod videtis poteſtis occidere, & quem nõ videtis offendere. Hoc ergo Abraham non fecit, vos facitis opera patris veſtri, & adhuc non dixit, quis eſt iſte pater eorum. Modo illi quid reſponderunt? Cœperunt enim vtcunq; cognoſcere, nõ de carnis generatione deum loqui, ſed de vitæ inſtitu- D tione. Et quia conſuetudo ſcripturarum eſt quas legebant, fornicationem ſpiritaliter appellare, cũ diis multis & falſis anima tanquã proſtituta ſubiicitur, ad hoc reſponderunt. *Dixerunt itaque ei, Nos ex fornicatione non ſumus nati, vnum patrem habemus deum.* Iam viluit Abrahã, repulſi enim ſunt quomodo repelli debuerunt ore veridico, quia talis erat Abraham, cuius facta non imitabantur, & de illius genere gloriabantur, & mutauerunt reſponſionem, credo dicentes apud ſemetipſos, quotienſcunque nominauerimus Abrahã, dicturus eſt nobis, Quare non imitamini eum, de cuius genere gloriamini? Nos ſanctum, iuſtum, innocentem tantum virum imitari non poſſumus, deum dicamus patrem noſtrum, videamus quid nobis dicturus eſt: prorſus falſitas inuenit quod diceret, vt non inueniret veritas quid reſponderet, audiamus quid dicant, audiamus quid audiant, Vnum, inquiunt, patrẽ habemus deum. *Dixit ergo eis Ieſus, Si deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me. Ego enim ex deo proceſsi, & veni, neque à meipſo veni, ſed ille me miſit.* Dicitis deum patrem, agnoſcite me vel fratrem. Verũ- E tamen erexit intelligentibus cor, & illud tetigit quod ſolet dicere, Nõ à meipſo veni, ſed ille me miſit, a deo proceſsi & veni. Memẽto te quòd ſoleamus dicere, ab illo venit, & à quo venit cum illo venit: Chriſti ergo miſsio eſt incarnatio. Quòd vero de deo proceſsit verbum, æterna proceſsio eſt, non habet tempus, per quem factum eſt tempus: nemo dicat in corde ſuo, antequam eſſet verbum, quomodo erat deus? Nunquã dicas, antequam eſſet verbum dei nunquã deus ſine verbo fuit, quia verbum eſt manens, non tranſiens, deus, non ſonus, per quem factum eſt cœlũ & terra, non quod præterit cum iis quæ facta ſunt ſuper terram: ergo ab illo proceſsit vt deus, vt æqualis, vt filius vnicus, vt verbum patris, & venit ad nos, quia verbum caro factum eſt vt Ioan. 1. habitaret in nobis: aduentus eius, humanitas eius: manſio eius, diuinitas eius: diuinitas eius quò imus, humanitas eius quà imus. Niſi nobis fieret quà iremus, nunquam ad illum manentẽ perueniremus. *Quare, inquit, loquelam meam non cognoſcitis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.* Ideo non poterant cognoſcere, quia non poterant audire: ſed vnde audire nõ poterant, niſi quia cor- F rigi credendo nolebant? Et hoc vnde? *Vos ex patre diabolo eſtis.* Quandiu patrem commemoratis, quandiu patres mutatis, modo Abraham, modo deum, audite à filio dei, cuius ſitis filij, à patre diabolo eſtis. Hic iam cauenda eſt hæreſis Manichæorum, quæ dicit eſſe quandam naturam mali, & quandam gentem tenebrarum cum principibus ſuis, quæ auſa eſt pugnare contra deũ. Illum vero deum ne debellaret gens aduerſa, regnum eius miſiſſe contra eam, tanquam viſcera ſua principea de luce ſua, eámque gentẽ fuiſſe debellatam, vnde diabolus originem ducit: hinc dicunt ducere orginẽ carnem noſtram, & ſecundum hoc putãt dictum à domino, Vos ex patre diabolo eſtis, quod eſſent illi velut natura mali, ducentes originem de gente contraria tenebrarũ: Sic errant, ſic excæcantur, ſic ſeipſos faciunt gentem tenebrarum, credendo quod falſum eſt contra eũ à quo creati ſunt: bona eſt enim omnis natura, ſed vitiata hominis eſt natura per voluntatem malã. Quod fecit deus, non poteſt eſſe malum, ſi ipſe homo non ſit ſibi mal9: ſed planè creator, creator eſt: creatura, creatura eſt, æquari creatura nõ poteſt creatori, diſcernit eum qui fecit ab eo quod fecit. Aequari nõ poteſt fabro ſcãnum, æquari nõ poteſt colũna ſtructori: & tamẽ faber

G ſi ſcamnum fecit, lignum ipſe non creauit: dominus au
tē deus noſter quia omnipotēs eſt, & verbo fecit quod
fecit, omnia quæ fecit nnn habuit vnde faceret, & ta-
men fecit: facta ſunt enim quia voluit, facta ſunt quia
dixit, ſed facta factori comparari non poſſunt. Quæris
quid compares, filium vnicum agnoſce. Vnde ergo Iu
dæi filij diaboli? imitando non naſcendo. Audite ſcri-
pturæ ſanctæ conſuetudinem: Propheta dicit ad ipſos
Ezech.16. Iudæos, Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa: A-
morræi gens erat quædam vnde originem Iudæi non
ducebant: Cethæi & ipſi gentem ſuam habebant, om-
nino alienam à genere Iudæorum: ſed quia erant impij
Amorræi, & Cethæi, Iudæi autem imitati ſunt impie-
tates illorum, inuenerunt ſibi parentes, non de quibus
naſcerentur, ſed quorum mores ſectantes pariter dam-
narentur. Quæritis autem fortaſſe vnde ipſe diabolus?
Inde vtique vnde & cæteri angeli, ſed & cæteri angeli
in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſu-
perbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus: ſed
modo audite quid dicat dominus, Vos, inquit, de pa-
tre diabolo eſtis: *Et deſideria patris veſtri vultis facere.* Ec-
H ce vnde filij eius, quia talia deſideratis, non quia de illo
nati eſtis: quæ ſunt illius deſideria? *Ille homicida erat ab
initio.* Ecce quid eſt, deſideria patris veſtri facere vul-
tis. Quæritis me occidere, hominem qui veritatem vo
Gene.3. bis dico. Et ille inuidit homini, & occidit hominem:
diabolus enim cùm inuideret homini, ſerpente indu-
tus, locutus eſt mulieri, & de muliere venenauit & vi-
rum. Mortui ſunt diabolum audiendo, quem non au-
diſſent, ſi dominum audire voluiſſent: poſitus enim ho
mo inter eum qui creauit, & eum qui lapſus eſt, obtem-
perare debuit creatori, nō deceptori: ergo ille homici-
da erat ab initio: videte genꝰ homicidij fratres. Homi-
cida dicitur diabolus, nō gladio armatus, nō ferro ac-
De pæni. cinctus ad hominem venit, verbum malum ſeminauit
diſt.1. cap. & occidit. Noli ergo putare te nō eſſe homicidā, quā-
noli. do fratri tuo mala perſuades, ſi fratri tuo mala perſua-
Pſal.56. des, occidis, & vt ſcias quia occidis, audi pſalmū, Filij
hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eo-
rū gladius acutus. Vos ergo deſideria patris veſtri vul-
tis facere, ideo ſæuitis in carnem, quia non poteſtis in
mentem. Ille homicida erat ab initio, vtique in primo
I homine, ex illo ille homicida, ex quo potuit fieri homi
cidium: ex illo potuit fieri homicidiū, ex quo factus eſt
homo. Non enim poſſet occidi homo, niſi prius fieret
homo. Homicida ergo ille ab initio, & vnde homici-
da? *Et in veritate non ſtetit.* ergo in veritate fuit, ſed nnn
ſtando cecidit. Et quare in veritate nnn ſtetit? *Quia
veritas non eſt in eo.* Non quomodo in Chriſto, ſic eſt ve-
ritas, vt Chriſtus ipſe ſit veritas. Si ergo iſte in veritate
ſtetiſſet, in Chriſto ſtetiſſet, ſed in veritate non ſtetit,
quia veritas non eſt in eo. *Cùm loquitur mendacium, ex
propriis loquitur, quia mendax eſt & pater eius.* Quid eſt hoc?
Audiſtis verba Euangelij, intenti accepiſtis: ecce repe-
to vt agnoſcatis quid exigatis, de diabolo dominus ea
dicebat, quæ de diabolo dici à domino debuerunt. Il-
le homicida erat ab initio, verum eſt: nam primum ho
minē occidit, & in veritate non ſtetit, quia de veritate
lapſus eſt. Cùm loquitur mendacium, vtique ipſe dia-
bolus de propriis loquitur, quia mendax eſt & pater e-
ius. In his verbis quidam patrem diabolum habere pu-
tauerunt, & quæſierunt, quis eſſet diaboli pater. Hic ve
rò deteſtabilis error Manichæorū inuenit adhuc quo
deciperet imperitos: ſolent enim dicere, Puta diabo-
lus angelus fuit & lapſus eſt. Ab illo cœpit peccatum,
ſicut dicitis, Pater eius, qui erat? Nos cōtrà, Quis enim K
noſtrum aliquando dixit diabolum habere patrem? Et
illi contrà, Dominus dicit, Euangeliū loquitur de dia-
bolo, dicens, ait ille, homicida erat ab initio, & in veri-
tate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo. Cùm loqnitur
mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, &
pater eius. Audi, intellige, nō te lōgè mitto, in ipſis ver-
bis intellige, diabolum dominus dixit patrē mendacij:
quid eſt hoc? Audi quid ſit, replica modo ipſa verba &
intellige: non omnis enim qui mentitur, pater mēdacij
ſui eſt: ſi enim ab alio mendaciū accepiſti, & dixiſti, tu
quidem mentitus es proferēdo mendacium, ſed pater
mendacij ipſius non es, quia ab altero accepiſti mēda-
cium: diabolus autem à ſeipſo mendax fuit: mendaciū
ſuum ipſe genuit, quod à nemine audiuit. Quomodo
deus pater gennit filiū veritatē: ſic diabolus lapſus ge-
nuit, quaſi filiū mēdaciū. His auditis, replica nūc, & re-
cole verba domini mēs catholica, quid audieris, aduer
te, quid dicat, attēde. Ille quis? diabolus homicida erat
ab initio. Agnoſcimus, occidit Adā, & in veritate non
ſtetit: agnoſcimus, quia de veritate lapſus eſt, qnia veri-
tas in eo nō eſt: verū eſt, quia recedendo à veritate, nō L
habet veritatē. Cùm loquitur mendaciū, de propriis lo
quitur, nō aliūde accepit vnde loquatur: cùm loquitur
mendaciū de propriis loquitur, quia mendax eſt, & pa-
ter eius. Et mendax eſt, & pater mendacij: nam tu fortè
mendax es, quia mendaciū loqueris, ſed nō es pater eiꝰ:
ſi enim quod dicis à diabolo, accepiſti, & diabolo cre-
didiſti, mendax es, pater mendacij nō es. Ille verò quia
nō aliunde accepit mendaciū, quo mēdacio tanquam
veneno ſerpens hominem occideret, pater eſt menda-
cij, ſicut deus pater eſt veritatis. Recedite à patre men-
dacij, currite ad patrē veritatis, amplectimini veritatē,
vt accipiatis libertatem. Illi autem Iudæi apud patrem
ſuum viderant quod loquebantur, quid, niſi mendaci-
um? Dominus autem apud patrem ſuum vidit quod lo
queretur, quid niſi ſeipſū? Quid, niſi verbū patris? Quid,
niſi veritatem patris æternam, & patri coæternam? Ille
ergo homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit,
quia veritas non eſt in eo: cùm loquitur mendaciū, de
propriis loquitur, quia mendax eſt: & non ſolū mēdax
eſt, ſed & pater eius, id eſt, ipſius mendacij quod loqui-
tur pater eſt, quia ipſe genuit mendacium ſuum. *Ego* M
*autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet
me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi?* Penſa-
te fratres chariſsimi manſuetudinem dei, relaxare pec-
cata venerat, & dicebat, Quis ex vobis arguet me de
peccato? Non dedignatur ex ratione oſtendere ſe pec-
catorem non eſſe, qui ex virtute diuinitatis poterat pec
catores iuſtificare: quis ex vobis arguet me de pecca-
to, quomodo egn arguo & vos & patrem veſtrum? Si
veritatem dico, quare vos non creditis mihi, niſi quia
filij diaboli eſtis? Valde terribile eſt quando ſubdidit,

*Qui eſt ex deo, verba dei audit, propterea vos non auditis, quia
ex deo non eſtis.* Iterum nolite attendere naturam, ſed vi-
tium: ſic ſunt iſti ex deo, & non ſunt ex deo: natura ex
deo, vitio non ex deo. Obſecro vos attendite, in Euan-
gelio habetis vnde ſanemini cōtra errnres venenoſos
& nefarios hæreticorum, quoniam & de his verbis ſo-
lent Manichæi dicere: ecce quia duæ naturæ ſunt, vna
bnna & altera mala. Dominus dicit, quid dicit domi-
nus? Prnpterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis,
dicit dominus hæc. Quid ergo, inquit, tu ad iſta dicis?
Audi quæ dicam: & ex deo ſunt, & ex deo nō ſunt: na-
tura ex deo ſunt, vitio nō ſunt ex deo: natura eni bona,

quæ

A quæ ex deo eſt, peccauit voluntate credẽdo, quod diabolus perſuaſit & vitiata eſt, ideo medicũ quęrit, quia ſana nõ eſt. Ecce quod dico, ſi impoſsibile tibi videtur vt ex deo ſint, & ex deo non ſint, audi quia non eſt impoſsibile: ſic ſunt ex deo, & non ſunt ex deo, quomodo & filij Abrahæ ſunt, & non ſunt filij Abrahæ. Hic habetis, non eſt quod dicatis, ipſum dominũ audi, ipſe illis dixit, Scio quia filij Abrahæ eſtis, nunquid dominus mẽtiretur? Abſit, ergo verum eſt quod dixit dominus. Verum eſt, ergo quòd illi Abrahæ filij erant, verũ eſt. Audi ipſum negantem qui dixit, filij Abrahæ eſtis, ipſe illos negauit filios Abrahæ. Si filij Abrahæ eſtis, facta Abrahę facite: nunc autem quæritis me occidere, hominem qui veritatẽ vobis dico, quam audiui à deo, hoc Abraham non fecit: vos facitis opera patris veſtri, id eſt, diaboli: quomodo ergo & filij Abrahæ erant, & filij Abrahę nõ erant? Vtrũq; in illis oſtendit, & filij Abrahæ erant, propter originem carnis, & non erant filij Abrahę, propter vitiũ diabolicæ perſuaſionis: ſic & dominum & deum noſtrum attendite, & ex illo erant, & ex illo nõ erant. Quomodo ex illo erãt? quia ipſe creauit hominem, de quo nati erant. Quomodo ex illo erãt? quia ipſe eſt cõ- B ditor naturę, ipſe eſt creator carnis & animæ. Quomodo ergo ex illo nõ erãt? quia vitioſi à ſeipſis facti erant: ex illo non erant, quia imitando diabolum, filij diaboli facti erant. Venit ergo dominus deus ad hominẽ peccatorem: duo nomina audiſti, & hominem, & peccatorem. Quòd homo eſt, ex deo eſt: ꝙ peccator eſt, non eſt ex deo, à natura vitium ſecernatur: agnoſcatur natura, vnde creator laudetur: agnoſcatur vitiũ, propter qood medicus inuocetur: quòd ergo ait dominus, Qui eſt ex deo, verba dei audit, propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis, non naturarum merita diſcreuit, aut pręter ſuam animam & carnem aliquã naturam in hominibus, quæ peccato vitiata non eſſet, inuenit: ſed quoniã præſcierat qui fuerãt credituri, ipſos dixit ex deo, quoniam regenerationis adoptione renaſcerentur ex deo: ad hos pertinet, Qui eſt ex deo, verba dei àudit: quod vero ſequitur, Propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis: eis dictum eſt, qui nõ ſolum peccato vitioſi erant, nam hoc malum commune erat omnibus, C ſed etiam præcogniti, quòd non fuerãt credituri ea fide, qua ſola poſſent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præſciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permanſuros, quòd ex diabolo erant, id eſt, in ſuis peccatis atque impietate morituros, in qua ei ſimiles erant, nec vẽturos ad regenerationem, in qua eſſent filij dei, hoc eſt, ex deo nati, à quo erant homines creati. Secundum hanc prædeſtinationem locutus eſt dominus, nõ quòd aliquem hominum inuenerit, qui vel ſecundum regenerationem iam eſſet ex deo, vel ſecundum naturam iam non eſſet ex deo.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Reſponderunt igitur Iudæi & dixerunt ei: vſque ad id quod ſcriptum eſt, Tulerunt ergo lapides Iudæi vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo: *Tractatus XLIII.*

IN iſta lectione ſancti Euangelij, quæ hodie recitata eſt, à potentia diſcimus patientiã. Quid enim ſumus ſerui ad dominum, peccatores ad iuſtum: creatura ad creatorem: tamen quomodo ſi quid mali ſumus, à nobis: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illũ ſumus. Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam. Habet dominum Chriſtum magnam potentiam: ſed prius eius imitetur patientiam, vt perueniat ad potentiam. Quis noſtrum patienter audiret ſi alicui diceretur, dæmonium habes? D Quod dictum eſt ei, qui non ſolum homines ſaluabat, ſed etiam dæmonibus imperabat: hoc cum dixiſſent Iudæi, *Nónne benedicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes?* horum duorum ſibi obiectorum vnũ negauit, & alterum non negauit. *Reſpondit enim & ait, Ego dæmonium non habeo.* Non dixit, Samaritanus non ſum, & vtique duo fuerunt obiecta: quanuis maledictum maledicto non reddiderit, quanuis conuitium nõ conuitio refutauerit, pertinuit tamen ad eum negare vnam rem, alteram non negare. Non fruſtra fratres, Samaritanus enim interpretatur cuſtos. Nouerat ſe ille noſtrũ eſſe cuſtodẽ, Non enim dormit neque dormitat qui cuſtodit Iſraël: *Pſal.120.* &, Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, inuanum vigilabunt qui cuſtodiunt eã. *Pſal.126.* Eſt ergo ille cuſtos noſter, qui creator noſter, non enim pertinuit ad eum, vt redimeretur, & nõ pertineret ad eum vt ſeruaremur? Denique vt plenius noueritis myſterium quare ſe Samaritanum negare nõ debuit, parabolam illam notiſsimam attendite, vbi homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico, & incidit in latrones, qui eum grauiter vulnerantes, ſemiuiuũ in via reliquerũt. *Luca.10.* E Tranſiit quidam ſacerdos: neglexit eum: tranſiit Leuites, & ipſe præteriit: tranſiit quidam Samaritanus, ipſe eſt cuſtos noſter, ipſe acceſsit ad ſaucium, ipſe impendit miſericordiã, eique ſe præſtitit proximum, quem non deputauit alienum. Ad hoc ergo ſolum quod dæmonium nõ haberet, non autem ſe Samaritanum non eſſe reſpõdit: deinde poſt tale conuitium, hoc ſolum dixit de gloria ſua, *Sed honorifico,* inquit, *patrem meum, & vos inhonoraſtis me.* hoc eſt, ego me non honorifico, ne vobis arrogans videar, habeo quem honorificẽ: ſed ſi vos me agnoſceretis, ſicut ego honorifico patrem, ſic & vos honorificaretis me. Ego facio quod debeo, vos non facitis quod debetis.

Ego autem, inquit, *non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet.* Quem vult intelligi niſi patrem? Quomodo ergo alio loco dicit, Pater non iudicat quenquã, ſed omne iudicium dedit filio: *Ioan.5.* & hîc dicit, Non quæro gloriã meam, eſt qui quærat & iudicet? Si ergo iudicat pater, quomodo nõ iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio? Hanc quæſtionem vt ſoluamus attendite: F ſimili locutione ſolui poteſt: ſcriptũ habes, Deus neminem tentat: *Iacob.1.* & iterum ſcriptum habes, Tẽtat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eum: *Deute.13.* nempe quęſtio eſt. Videbitis enim quomodo deus neminem tentat, & quomodo tẽtat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eum. Item ſcriptum eſt, Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: *1.Ioan.4.* & alio loco ſcriptum eſt, Timor domini caſtus permanens in ſeculum ſeculi. *Pſal.18.* Et ipſa quæſtio eſt, quomodo enim perfecta charitas foras mittit timorẽ, ſi timor domini caſtus permanet in ſeculũ ſeculi? Intelligimus ergo duas eſſe tẽtationes, vnam quæ decipit, alteram quæ probat. Secundum eam quæ decipit, deus neminem tentat: ſecundum eam quæ probat, tẽtat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eũ. Sed iterũ & hic alia naſcitur quæſtio, quomodo tentat vt ſciat, quem latere nihil poteſt antequam tentet? Nõ ergo deus neſcit, ſed dictum eſt vt ſciat, quod eſt, vt ſcire vos faciat. Locutiones tales & in ſermonibus noſtris ſunt, & in authoribus eloquẽtiæ reperiuntur. De ſermone noſtro aliquid dicã. Foſſa cęca dicitur, nõ quia ipſa oculos perdit, ſed quia latendo nõ vidẽtes facit: aliquid & de illis authoribus dicã. Triſtes lupinos ait quidam, hoc eſt amaros, nõ quia ipſi

ſunt

G ſunt triſtes, ſed quia guſtati contriſtāt,hoc eſt triſtes faciunt: ſunt ergo & in ſcripturis locutiones eiuſmodi. Qui in talibus quæſtionibus cognoſcendis laborāt, in ſoluendis talibus quæſtionibus non laborāt. Ergo tentat vos dominus deus veſter vt ſciat. Quid eſt vt ſciat? Vt ſcire vos faciat ſi diligitis eū. Iob latebat ſe,ſed deū non latebat, admiſit tētatorem, & fecit eum ſui cognitorem. Quid de duobus timoribus: Eſt timor ſeruilis,& eſt timor caſtus, eſt timor ne patiaris pœnam, eſt alius timor ne amittas iuſtitiam. Timor ille ne patiaris pœnam ſeruilis eſt,quid magnum eſt timere pœnam? Hoc & nequiſsimus ſeruus,hoc & crudeliſsimus latro. Non eſt magnum timere pœnam,ſed magnū eſt amare iuſtitiam: qui ergo amat iuſtitiam,nihil timet? Timet planè, nō ne incidat in pœnam,ſed ne amittat iuſtitiam, Fratres mei,credite & coniicite ex eo quod amatis. Amat aliquis veſtrum pecuniam: putas inuenio aliquem qui nō amet? Ex hoc tamē ipſu quod amat, intelligat quod dico,timet damnum. Quare timet damnum? quia pecuniam diligit. Quantum amat pecuniam,tātum timet ne perdat pecuniam. Ergo inuenitur aliquis amator iu-
H ſtitiæ,qui plus in corde damnum pertimeſcat, qui plus timeat expoliari iuſtitia,quàm tu pecunia. Ipſe eſt timor domini caſtus,ipſe permanet in ſeculū ſeculi, non eum tollit charitas,nec foras mittit,ſed magis complectitur & comitem tenet,ſimul & poſsidet: venimus enim ad deum,vt videamus facie ad faciem. Ibi timor caſtus nos ſeruat: timor enim ille nō perturbat,ſed confirmat. Timet mulier adultera ne vir eius veniat, timet & caſta ne vir eius abſcedat. Ergo ſecundū aliam tentationem deus neminem tentat: ſecūdum aliam verò,tentat vos dominus deus veſter. Et ſecundum alium timorem, timor nō eſt in charitate,ſed perfecta charitas foras mittit timorem: ſecūdum verò alium timorem, timor domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi. Sic & hoc loco ſecundum alterum iudiciū pater non iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio: ſecundum vero alterum iudicium,ego,inquit, nō quæro gloriā meam, eſt qui quærat & iudicet. Et de iſto verbo quæſtio iſta ſoluatur. Habes in Euāgelio commemoratum pœnale iudiciū, Qui non credit iam iudicatus eſt: & alio loco,
Ioan. 3. Veniet hora quando ij qui ſunt in monumentis audiēt
Ioan. 5. vocem eius,& procedent qui bona fecerunt in reſurre-
I ctionem vitæ,qui male egerūt in reſurrectionem iudicij. Videte quemadmodum iudicium pro damnatione & pœna poſuit,& tamen ſi ſemper iudiciū pro damnatione acciperetur, nūquid audiremus in Pſalmo, Iudica me deus? Ibi iudicium ſecūdum afflictionem,hîc iudicium ſecundum diſcretionem poſitum eſt. Quomo-
Pſal. 42. do ſecundū diſcretionem? Quomodo exponit ipſe qui ait, Iudica me deus. Lege enim & vide quod ſequitur. Quid eſt, Iudica me deus,& diſcerne cauſam meam,inquit,de gente non ſancta? Quod ergo dictū eſt, Iudica me deus & diſcerne cauſam meā de gente non ſancta: ſecundum hoc ait modo dominus Chriſtus, Ego non quæro gloriam meā,eſt qui quærat & iudicet. Quomodo eſt qui quærat & iudicet? Eſt pater meus, qui gloriā meam à veſtra gloria diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundum hoc ſeculū gloriamini. Ego non ſecundum
Ioan. 17. hoc ſeculum glorior, qui patri dico, Pater glorifica me ea gloria,quam habui apud te antequam mundus eſſet. Quid eſt ea gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Secūdum hoc iudicat pater. Quid eſt iudicat? Diſcernit. Quid diſcernit? Gloriā filij ſui à gloria hominum: quia
Pſal. 44. ideo dictū eſt, Vnxit te deus deus tuus oleo exultationis tuæ præ participibus tuis. Non enim quia homo fa- K
ctus eſt,iam cōparandus eſt nobis: nos homines cū peccato,ille ſine peccato: nos homines trahētes de Adam & mortem & delictum: ille de virgine carnem mortalem,nullā iniquitatem,denique nos nec quia volumus nati ſumus,nec quādiu volumus viuimus,nec quomodo volumus,morimur: ille antequam naſceretur,elegit de qua naſceretur, natus fecit vt à Magis adoraretur, creuit infans,& miraculis ſe deum oſtendebat,& infirmitate hominem præferebat. Poſtremo elegit & genus mortis,hoc eſt,vt in cruce pēderet, & ipſam crucem in
cordibus† fideliū figeret,vt dicat Chriſtianus, Mibi au- †frontibus.
tē abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chri- Galat. 6.
ſti. In ipſa cruce quādo voluit,corpus dimiſit & abſceſſit: in ipſo ſepulchro quandiu voluit,iacuit: quādo voluit,tanquā de lecto ſurrexit. Ergo fratres ſecūdū ipſam
formā ſerui, nam illud quis digne loquitur, In princi- Ioan. 1.
pio erat verbum,& verbū erat apud deum, & deus erat verbum: ſecūdum ipſam, inquam formā ſerui multum intereſt inter gloriam Chriſti,& gloriam omnium cæ-
terorum. De ipſa gloria dicebat, quando quòd dæmo- L
nium haberet,audiebat, Ego non quæro gloriā meam, eſt qui quærat & iudicet. Tu autem de te domine quid dicis? *Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Vos,inquit,dicitis, dæmonium habes,ego vos ad vitam voco,ſeruate ſermonem meum,& non moriemini. Illi audiebant, mortem non videbit in æternum,qui ſermonem meū ſeruauerit, & iraſcebantur, quia iam mortui erant illa morte quę vitanda erat. *Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmonium habes, Abrahā mortuus eſt & Propheta, & tu dicis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* Videte locutionem ſcripturarum,mortem nō videbit, id eſt,guſtabit: mortem videbit,mortem guſtabit. Quis videt? quis guſtat? Quos oculos habet homo vt videat, quando moritur: Quando veniendo mors ipſos oculos claudit ne aliquid videant? Quomodo dicitur,non videbit mortem? Itē quo palato, quibus faucibus mors guſtatur, vt quid ſapiat dignoſcatur? Quando totum ſenſum tollit, quid in palato remanebit? Sed videbis dictum eſt,& guſtabit,pro eo quod eſt,experietur. Hæc
dominus, parum eſt ſi dicam, morituris moriturus lo- M
quebatur, quia & domini exitus mortis, ſicut loquitur
Pſalmus. Cū ergo & morituris loqueretur, & moritu- Pſal. 67.
rus loqueretur,quid ſibi vult quod ait, Qui ſermonem meum ſeruauerit,mortem non videbit in æternum: niſi quia videbat dominus aliam mortem,de qua nos liberare venerat? Mortē ſecundam, mortem æternā,mortem gehennarum, mortem damnationis cum diabolo & angelis eius: ipſa eſt vera mors,nam iſta migratio eſt. Quid eſt iſta mors? Relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis: ſed ſi alia ſarcina nō portetur, quia homo in gehennam præcipitetur. De ipſa ergo morte dominus dixit,mortem non videbit in æternum, qui ſermonem meum ſeruauerit. Non expaueſcamus iſtam mortē, ſed illam timeamus: quod eſt autē grauius, multi peruerſe timendo iſtam, inciderūt in illam. Dictū eſt aliquibus, adorate idola, quod ſi non feceritis,interficiemini: aut quemadmodum ille Nabuchodonoſor rex dixit, Si nō
feceritis,mittemini in caminū ignis ardentis. Multi ti- Danie. 3.
muerunt & adorauerunt, nolentes mori mortui ſunt: timendo mortē quæ nō euaditur,inciderūt in mortem quam euadere omnino fœliciter poſſent, ſi iſtam quæ non euaditur, infœliciter non timerēt: natus es homo, moriturus es, quà ibis vt non moriaris? Quid facies vt

non

A non moriaris? vt dominus tuus neceſsitate moriturum conſolaretur, qui voluntate mori dignatus eſt: quando vides Chriſtũ mortuum, dedignaris mori? Ergo cum moriturus es, quà euadas non habes, hodie ſit, cras ſit, futurum eſt: debitum eſt, reddẽdum eſt. Quid ergo agit homo timens, fugiens occultat ſe ne inueniatur ab inimico? Nũquid agit vt nõ moriatur, ſed vt paulo ſerius moriatur, non accipit debiti ſecuritatem, ſed poſtulat dilationẽ. Quantũlibet diu differatur, veniet quod differtur. Illam mortem timeamus quã timuerunt tres viri,

Danie. 3. quando dixerunt regi, Potens eſt deus etiam de iſta flamma liberare nos, etſi ibi non fuit timor illius mortis quam modo dominus cõminatur quando dixerũt, Sed etſi noluerit aperte liberare, poteſt in occulto coronare. Vnde & ipſe dominus facturus martyres, & caput martyrũ futurus ait, Nolite timere eos qui occidũt

Matth. 10. corpus, & poſtea non habent quod faciant. Quomodo

Luca. 12. non habẽt quod faciant? Quid ſi cum occiderint corpus, beſtiis lacerandum & diripiendum alitibus proiiciãt? Videtur adhuc ſæuitia habere quod faciat: ſed cui facit? Qui migrauit: ineſt corpus, ſed nullus eſt ſenſus:

B habitatio iacet, habitator abſceſsit: ergo poſtea non habent quod faciant, nõ ſentienti enim nihil faciunt, Sed eum timete qui habet poteſtatem & corpus & animam occidere in gehẽnam ignis. Ecce de qua morte loquebatur cũ diceret, Qui ſermonẽ meum ſeruauerit, mortem nõ videbit in æternum: ſeruemus ergo fratres ſermonem ipſius in fide peruenturi ad ſpeciem, cum acceperimus pleniſsimam libertatem. Iſti autem indignantes mortui, & morti ſempiternæ prædeſtinati, reſpõdebant conuitioſe & dicebant, Modo cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt & Prophetæ: ſed iſta morte quam dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus eſt, nec Prophetæ. Illi enim mortui ſunt & viuunt, iſti viuebant & mortui erant: nam reſpondẽs quodam loco Sadducæis mouentibus quæſtionem de reſurrectione, hoc ait ipſe dominus, De reſurrectione autem mortuorum nõ legiſtis, quomodo ait dominus

Matth. 22. de rubo ad Moyſem, Ego ſum deus Abraham & deus

Exod. 3. Iſaac, & deus Iacob. Nõ eſt deus mortuorum, ſed viuorum. Si ergo illi viuunt, laboremus ſic viuere, vt cũ illis viuere poſsimus cum mortui fuerimus. *Quem teipſum fa-*

C *cis*, inquiunt, vt dicas mortẽ non videbit in æternum, qui ſermonẽ meum ſeruauerit, cum ſcias & Abraham mortuum & Prophetas? *Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt, Eſt pater meus qui glorificat me.* hoc ait propter illud quod dixerunt, Quem teipſum facis? Refert enim gloriam ſuam ad patrem ſuum, de quo eſt, & qui deus eſt? Aliquãdo Arriani & de iſto verbo calumniantur fidei noſtræ & dicũt, Ecce maior eſt pater, quia vtique glorificat filium. Hæretice, non legiſti ipſum filium dicentem, quòd glorificet patrem ſuum? Sed & ille filium glorificat, & filius patrẽ glorificat. Pone perniciem, agnoſce æqualitatem, corrige peruerſitatẽ. Eſt ergo, inquit, pater meus qui glorificat me: *Quem vos dicitis, quia deus noſter eſt, & non cognouiſtis eum.* videte fratres mei quemadmodum oſtẽdat ipſum deum patrem eſſe Chriſti, qui annunciatus eſt & Iudæis. Propterea dico, quia rurſus quidã hæretici dicunt deum annunciatum in veteri teſtamento, nõ eſſe patrem Chriſti, ſed neſcio quem principem malorum angelorum, Manichęi ſunt qui iſta dicunt, Marcionitæ ſunt qui iſta dicũt. Sunt & alij fortaſsis hæretici quos cõmemorare, vel non opus eſt, vel à me omnes recoli in præſentia non poſſunt, non defuerunt tamen qui hoc dicerent. Itaque attendite vt habeatis quid dicatis & contra ipſos. Eum dicit D patrem ſuum dominus noſter Ieſus Chriſtus, quem illi dicebant deũ ſuum, & nõ cognouerunt: ſi enim ipſum cognouiſſent, eius filium recepiſſent. *Ego autem*, inquit, *noui eum.* Secundum carnẽ iudicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit, ego noui eum: ſed videte quid ſequatur, *Si dixero quia non noui eum, ero ſimilis vobis mendax.* Ergo arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. *Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.* Sermonem patris tanquam filius loquebatur, & ipſe erat verbum patris, quod hominibus loquebatur, *Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, & vidit, & gauiſus eſt.* *1. Ioan. 4.*

Magnum teſtimonium perhibet Abrahæ, ſemen Abrahæ, creator Abrahę, Abraham exultauit, inquit, vt videret diem meum: vidit, nõ timuit, ſed exultauit, vt viderẽ diẽ meum. Erat enim in illo charitas, quæ foras mittit timorem, Non ait, exultauit quia vidit: ſed, exultauit vt videret. Credens vtique exultauit ſperando, vt videret intelligẽdo, & vidit. Et quid potuit plus dicere, vel quid debuit plus dicere dominus Ieſus Chriſtus? Et vidit, inquit, & gauiſus eſt. Quis explicat hoc gaudiũ fra- E tres mei? Si gauiſi ſunt illi quibus deus oculos carnis aperuit, quale gaudium fuit vidẽtibus cordis oculis lucem ineffabilem, verbum manens, ſplendorẽ piis mentibus refulgentem, ſapientiam indeficientem, apud patrem manentẽ deum, & aliquando in carne venturum, nec de patris gremio receſſurũ? Totũ hoc vidit Abraham: nam quod ait, diẽ meum, incertum poteſt eſſe vnde dixerit, vtrum diem domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem domini qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito patrem Abraham totum ſciſſe. Et vbi inueniam? An ſufficere nobis debet teſtimonium domini noſtri Ieſu Chriſti? Putemus nos inuenire nõ poſſe, quia forte difficile eſt quomodo manifeſtum ſit, quod Abraham exultauit vt videret diem Chriſti, & vidit & gauiſus eſt. Et ſi nos nõ inuenimus, nunquid mentiri veritas poſſet? Credamus veritati, & de Abrahæ meritis minime dubitemus. Tamen audite vnum locũ, qui mihi interim occurrit, Pater Abraham *Gene. 24.* quando miſit ſeruum ſuum, vt peteret vxorem filio ſuo Iſaac, hoc eum ſacramẽto obſtrinxit, vt fideliter quod iubebatur impleret, & ſciret etiã ipſe quid faceret: magna enim res agebatur, quando Abrahæ ſemini coniu- F gium quærebatur. Sed vt cognoſceret ſeruus quod nouerat Abraham, quia nepotes non carnaliter deſiderabat, nec de genere ſuo aliquid carnale ſapiebat, ait ſeruo ſuo quem mittebat, Pone manum ſub femore meo, & iura mihi per deum cœli. Quid vult deus cœli ad femur Abrahæ? Iam intelligitis ſacramentum, per femur genus. Ergo quid fuit illa iuratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne deum cœli? Stulti reprehẽdunt Abraham, quia dixit, Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehẽdunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autẽ fratres, ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud femur non contemnamus, ſed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham: cuius Propheta? ſeminis ſui & domini ſui. Semen ſuum ſignificauit dicẽdo, Mitte manum ſub femore meo. Dominum ſuum ſignificauit addendo, & iura mihi per deum cœli. *Irati Iudæi reſponderunt ei, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Et dominus, Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.* Appende verba, & cognoſce myſterium, antequam Abraham fieret: intellige, fieret ad humanã naturam: ſum, vero ad diuinã pertinere ſubſtantiam.

G tiam.Fieret,quia creatura erat Abraham.Non dixit,an-
tequam Abraham eſſet, ego ſum , ſed antequam Abra-
ham fieret, qui niſi per me, oon fieret,Ego ſum. Neque
hoc dixit,antequam Abraham fieret,ego factus ſum.In
Gene.1. principio enim fecit deus cœlum & terraoı: nam in
principio erat verbum. Antequam fieret Abrahã ego
ſum. Agnoſcite creatorem, diſcernite creaturam. Qui
loquebatur, ſemen Abrahæ factus erat , & vt Abraham
fieret,ante Abraham ipſe erat. Hinc iam velut Abrahæ
apertiſsimo conuicio commoti ſunt acrius , blaſphe-
maſſe quippe illis viſus eſt dominus Chriſtus,quoniam
dixit,aotequam Abraham fieret ego ſum. *Tulerunt ergo
lapides vt iacerent in eum.* Tanta duritia quo currerēt niſi
ad ſimiles? *Ieſus autem,* tanquam homo , tanquam in
forma ſerui , tanquam humilis , tanquam paſſurus, tan-
quam moriturus, tãquam nos ſuo ſanguine redemptu-
rus, non tanquam ille qui eſt, nec tãquam in principio
Ioan.1. verbum,& verbum apud deum. Nam cum illi lapides
tollerent vt mitterēt in eum,quid magoum erat vt eos
continuo dehiſcens terra abſorberet, & pro lapidibus
inferos inuenirēt?Non erat magnum deo,ſed magis e-
H rat commendanda patientia, quàm exerenda poten-
tia. *Abſcondit ſe ergo ab eis.* ne lapidaretur. Tanquam
homo à lapidibus fugit,ſed væ illis, à quorum lapideis
cordibus deus fugit.

*Ab eo quod ſcriptum eſt, Et præteriens Ieſus vidit hominem
cæcum à natiuitate:vſque ad id quod ſcriptum eſt, Nunc
vero dicitis quia videmus,peccatum veſtrum manet.*
Tractatus XLIIII.

Cap.IX. DE homioe quem dominus Ieſus illuminauit,
qui cæcus oatus fuit,prolixa lectio recitata eſt,
quam ſi voiuerſam pertractare conemur , pro
ſui dignitate ſicut valemus ſingula conſide-
rantes,nõ ſufficit dies. Proinde peto & admoneo cha-
ritatem veſtram, vt in iis quæ aperta ſunt ſermooē no-
ſtrum non requiratis:nam nimis longum erit in ſingu-
lis immorari. Breuiter ergo cæci huius illuminati com-
mēdo myſterium. Ea quippe quæ fecit dominus noſter
Ieſus Chriſtus,ſtupenda atque mirãda, & opera & ver-
ba ſunt:opera,quia facta ſunt : verba,quia ſigna ſunt. Si
ergo quid ſignificet hoc quod factũ eſt cogitemus, ge-
I nus humanum eſt ille cæcus:hęc eoim cæcitas contigit
in primo homioe per peccatum , de quo omoes origi-
nem duximus,non ſolum mortis,ſed etiam iniquitatis.
Si enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides, quē
fidelem quaodo venit Chriſtus iouenit? Quandoqui-
Ephe.2. dem Apoſtolus natus in gente Prophetarum dicit: Fui-
mus & nos aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Si
filij iræ,filij vindictæ,filij pœnæ,filij gehennę. Quomo-
do natura,niſi quia peccante primo homine, vitiũ pro
natura inoleuit?Si vitium pro natura inoleuit,ſecundũ
mentē omnis homo cæcus natus eſt:ſi enim videt,non
opus habet ductore:ſi opus habet ductore & illumina-
tore,cæcus eſt ergo à natiuitate. Veoit dominus. Quid
fecit? Magnum myſterium commendauit. *Expuit in
terram, de ſaliua ſua lutum fecit.* quia verbum caro factum
eſt, *Et inunxit oculos cæci.* Inunctus erat, & nondum vi-
debat. *Miſit illum ad piſcinam quæ vocatur Syloe.* Pertinuit
autem ad Euangeliſtam commendare nobis oomen
huius piſcinæ,& ait, *Quod interpretatur miſſus.* Iam qui ſit
miſſus agnoſcitis: niſi enioı ille fuiſſet miſſus,nemo no-
ſtrum eſſet ab iniquitate dimiſſus. Lauit ergo oculos in
ea piſcina , quæ interpretatur miſſus , baptizatus eſt in
Chriſto:ſi ergo quãdo eum in ſemetipſo quodammo-
do baptizauit,tunc illuminauit: quãdo inunxit fortaſ- K
ſa catechumenum fecit. Poteſt quidem aliter atque ali-
ter tanti ſacramenti exponi profuoditas & pertractari,
ſed hoc ſufficiat charitati veſtræ, audiſtis grãde myſte-
rium. Interroga hominem, Chriſtianus es? Reſpõdet ti-
bi, Nõ ſum. Si paganus es aut Iudæus? Si autem dixerit,
non ſum,adhuc quæris ab eo: catechumenus,an fidelis?
Si reſponderit tibi,catechumenus,inunctus eſt,nondũ
lotus. Sed vnde iouoctus quære? Et reſpõdet, Quære ab
illo in queoı credat,eoipſo quo catechumenus eſt,dicit
in Chriſtũ. Ecce modo loquor & fidelibus & catechu-
menis. Quod dixi de ſputo & luto , quia verbũ caro fa-
ctum eſt, & hoc catechumeni audiunt, ſed nõ eis ſuffi-
cit ad quod inuncti ſunt, feſtinent ad lauacrũ ſi lumen
inquirunt. Iam ergo propter quaſdã in hac ipſa lectio-
ne quæſtiones, verba domini & ipſius voiuerſæ lectio-
nis percurramus potius quàm tractemus. *Exiens Ieſus
vidit hominem cæcum,* non vtcunque cæcum,ſed *A nati-
uitate. Et interrogauerũt eum diſcipuli eius, Rabbi.* ſcitis Rabbi
quia magiſter eſt, magiſtrum appellabant , quia diſcere
deſiderabãt, quæſtionē quippe domino propoſuerunt
tanquam magiſtro. *Quis peccauit?hic,an parentes eius vt cæ- L
cus naſceretur? Reſpondit Ieſus, Neque hic peccauit,neque parentes e-
ius,vt cæcus naſceretur.* Quid eſt quod dixit? Si oullus ho-
mo ſine peccato,nunquid parentes huius cęci ſine pec-
cato erant? Nunquid ipſe vel ſine originali peccato na-
tus erat, vel viuendo nihil addiderat? An quia oculos
clauſos habebat , concupiſcentiæ miniuıe vigilabant?
Quanta mala committunt cæci,à quo malo abſtinent?
Mens mala etiam clauſis oculis non poterat videre,ſed
nouerat cogitare, & forte concupiſcere aliquid quod
cæcus non poſſet implere, ſed in corde iudicari à cor-
dis perſcrutatore. Si ergo & parentes eius habuerunt
peccatum,& iſte habuit peccatũ,quare dominus dixit,
Neque hic peccauit , neq; parentes eius, niſi ad rem re-
ſpõdit de qua interrogatus eſt,vt cæcus naſceretur: ha-
bebant enim peccatum parentes eius,ſed non ipſo pec-
cato factum eſt vt cæcus naſceretur. Si ergo non pecca-
to factum eſt pareotum, vt cæcus naſceretur,quare cę-
cus natus eſt? Audi magiſtrum docentem, Quærit cre-
dentem,vt faciat intelligentem. Ipſe cauſam dicit,qua-
re ille cæcus ſit natus. *Neque,inquit,hic peccauit,neque parē- M
tes eius,ſed vt manifeſtētur opera dei in illo.* deinde quid ſequi-
tur? *Me oportet operari opera eius qui miſit me.* Ecce eſt ille
miſſus,io quo faciē lauit cæcus, & videte quid dixerit,
me oportet operari opera eius qui miſit me. *Donec dies
eſt.* Memētote quomodo vniuerſam gloriã illi dat, de
quo eſt,quia ille habet filiũ qui de illo ſit, ipſe nõ habet
de quo ſit:ſed quare dixiſti domine,donec dies eſt? au-
di quare. *Veniet nox quando nemo poteſt operari.* Nec tu do-
mioe? Itáne tantũ valebit nox illa,vt nec tu poſsis in ea
operari,cuiꝰ opus nox eſt? Puto enim domioe Ieſu,imò
nõ puto, ſed credo atq; cõfirmo te ibi fuiſſe, quãdo di-
xit deus, Fiat lux, & facta eſt lux: ſi enim verbo fecit, per *Gene.1.*
te fecit:& ideo dictũ eſt , Omnia per ipſum facta ſunt, *Ioan.1.*
& ſine ipſo factũ eſt nihil. Diuiſit deus inter lucē & te-
nebras:lucē vocauit diē, & tenebras noctē. Quæ eſt illa
nox,quæ cũ venerit, nemo poterit operari? Audi quid
ſit dies,& tũc intelliges quæ ſit nox: vnde ſumus audi-
turi quiſnã ſit dies iſte? Ipſe dicat, *Quandiu in hoc mundo
ſum,lux ſũ mũdi.* Ecce ipſe dies eſt. *Lauat oculos cæcus in die,
vt videat diē.* Quãdiu,inquit,in mũdo ſum,lux ſum mũ
di. Ergo neſcio quæ nox erit, quãdo ibi Chriſtꝰ nõ erit,
ideo neoıo poterit operari. Reſtat iquirere fratres mei,
patiēter accipite inquirētē me: vobiſcũ quæro , vobiſcũ
inueniam

A inueniam à quo quæro. Conſtat expreſſum ac defini-
tum diem cõmemoraſſe dominum hoc loco ſeipſum,
id eſt, lumen mundi: [Quandiu, inquit, ſum in hoc mũ-
do, lux ſum mundi:] ergo ipſe operatur quandiu eſt in
hoc mũdo? Putamus eum fratres fuiſſe hic tunc, & mo-
do non hic eſſe? Si ergo hoc putamus, iam ergo poſt
aſcenſum domini facta eſt nox iſta metuenda, vbi ne-
mo poſſet operari. Si poſt aſcenſum domini facta eſt
Acto.2. nox iſta, vnde Apoſtoli tanta operati ſunt? Nũquid iſta
nox erat, quando ſpiritus ſanctus veniẽs, & omnes qui
in vno loco erant adimplens, dedit eis loqui omnium
Acto.3. gentium linguis? Nũquid nox erat quando claudus il-
le ad verbum Petri ſaluus effectus eſt, imò ad verbum
Acto.5. domini habitãtis in Petro? Nunquid nox erat quando
tranſeuntibus diſcipulis ægri cum lectulis ponebãtur,
vt vel vmbra tranſeuntium tangerẽtur? Dominus au-
tem cum hic eſſet, neminẽ tranſiens vmbra ſua ſaluum
Ioan.14. fecit, ſed ipſe diſcipulis dixerat, Maiora horum facietis.
Dixerat quidem dominus, maiora horum facietis: ſed
Ioan.15. non ſe extollat caro & ſanguis: audiat dicentem, Sine
B me nihil poteſtis facere. Quid igitur? quid dicemus de
nocte iſta? quando erit, quando nemo poterit operari?
Nox iſta impiorum erit, nox iſta eorum erit, quibus in
Matth.25. fine dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius: ſed nox dicta eſt, non flamma, non
Matth.22. ignis? Audi quia & nox eſt: de quodam ſeruo dicit, Li-
gate illi manus & pedes, & proiicite eũ in tenebras ex-
teriores. Operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte
præueniatur, vbi nemo poſsit operari. Modo eſt vt ope-
retur fides per dilectionem: & ſi modo operamur, hic
eſt dies, hic eſt Chriſtus: audi promittentem & ne arbi-
Matt.28. treris abſentẽ. Ipſe dixit, Ecce ego vobiſcũ ſum. Quan-
diu? non ſit in nobis ſolicitudo qui viuimus, ſi fieri poſ-
ſet, de hac etiam voce poſteros qui futuri ſunt ſecuriſ-
ſimos faceremus, Ecce, inquit, ego vobiſcum ſum om-
nibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Dies
iſte qui circumitu ſolis huius adimpletur, paucas horas
habet, dies præſentię Chriſti vſque in conſummationẽ
Matth.25. ſeculi extẽditur. Poſt reſurrectionem vero viuorum &
mortuorum, cum poſitis ad dexterã dixerit, Venite be-
nedicti patris mei, percipite regnum: poſitis autẽ ad ſi-
C niſtram dixerit, Ite in ignẽ æternum, qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius: ibi erit nox, ibi nemo poteſt ope-
Matth.16. rari, ſed recipere quod operatus eſt. Aliud eſt tempus o-
perationis, aliud receptionis: reddet enim dominus v-
nicuique ſecũdum opera ſua, cum viuis & mortuis ſic
† aliàs cum facturus eſt: † erit enim tunc nox valida, quæ inuoluat
viuis fac. ſi impios. Sed & modo omnis infidelis quando moritur
factur' es. illa nocte ſuſcipitur, & nõ eſt vt illic aliquid operetur.
In illa nocte diues ardebat, & ſtillã aquæ de digito pau
peris requirebat, dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei
ſubueniebatur, & conat' eſt benefacere: ait enim Abra-
Lucæ.16. hæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt
dicat illis quid hic agatur, ne & ipſi veniant in hunc lo-
cum tormẽtorum. O infœlix, quãdo viuebas tunc erat
tempus operandi: modo iam in nocte es, in qua nemo
poſsit operari. *Hæc cum dixiſſet expuit in terrã, & fecit lutum
ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius, & dixit ei, Vade & laua
in natatoria Siloe, quod interpretatur miſſus. Abiit ergo, & lauit, &
venit videns.* hæc quia manifeſta ſunt, tranſeamus. *Ita-
que vicini qui viderant eum prius, quia mendicus erat dicebant,
Nõnne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Alij dicebant, quia hic
eſt, alij nequaquam, ſed ſimilis eſt ei.* Aperti oculi vultum mu-
tauerant. *Ille dicebat, quia ego ſum.* Vox grata, ne damna-

retur ingrata. *Dicebant ergo ei, quomodo aperti ſunt oculi tui?* D
*Reſpondit, Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & vnxit oculos
meos, & dixit mihi, Vade ad natatoriã Siloe & laua, & abij & laui
& vidi.* Ecce annunciator factus eſt gratiæ: ecce euãge-
lizat, confitetur videns: cæcus ille confitebatur, & cor
impiorum frangebatur, quia non habebant in corde,
quod iam ille habebat in facie. *Dixerunt ei, Vbi eſt ille qui
tibi aperuit oculos? ait, Neſcio.* In his verbis animus ipſius
adhuc inuncto ſimilis erat, nondum videnti: ſi pona-
mus fratres, tanquam illam vnctionem in animo ha-
buerit, prædicat, & neſcit quem prædicat. *Adducunt
eum ad Phariſæos qui cæcus fuerat. Erat autem ſabbatum quando
lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant
eum Phariſæi, quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis, Lutum poſuit
mihi ſuper oculos meos, & laui & video. Dicebant ergo ex Phariſæis
quidam:* Non omnes ſed quidam: iam enim inunge-
bantur quidam. Quid ergo dicebant, nec videntes,
nec inuncti? *Non eſt hic homo à deo, qui ſabbatum non cuſto-
dit.* Ipſe potius cuſtodiebat, qui ſine peccato erat. Sab-
batum enim ſpiritale hoc eſt, nõ habere peccatum. De-
nique fratres, hoc admonet deus, quando commendat E
ſabbatum, Omne opus ſeruile non facietis in eo: hæc *Leuit.23.*
ſunt verba dei commendantis ſabbatum, Omne opus
ſeruile non facietis in eo. Iam ſuperiores lectiones in-
terrogate, quid ſit opus ſeruile, & dominũ audite, Om-
nis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed iſti nec *Ioan.8.*
videntes, vt dixi, nec inuncti, ſabbatum carnaliter ob-
ſeruabant, ſpiritaliter violabant. *Alij dicebant, Quomodo
poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Ecce ſunt inuncti. *Et
ſchiſma erat inter eos.* Dies ille diuiſus erat inter lucem &
tenebras. *Dicũt ergo cæco iterum, Tu quid dicis de eo qui aperuit
tibi oculos?* Quid de illo ſentis? quid exiſtimas? quid iu-
dicas? Quærebant quemadmodum homini calumnia-
rentur, vt de ſynagoga repelleretur, ſed à Chriſto in-
ueniretur. Sed ille conſtanter quod ſentiebat expreſſit.
Ait enim, Quia Propheta eſt. Adhuc quidem inunctus in
corde nondum deum confitetur, nec mentitur tamen.
Ipſe enim dominus de ſemetipſo ait, Non eſt Prophe- *Matth.13.*
ta ſine honore niſi in patria ſua. *Non crediderunt ergo Iu- Marci.6.*
dæi de illo, quia cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocauerunt parentes Lucæ.4.
eius qui viderat, id eſt, qui cæcus fuerat & viderat. *Et in- Ioan.4.*
terrogauerunt eos dicentes, Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia F
*cæcus natus eſt? Quomodo autem nunc videt? Reſponderunt eis paren-
tes eius & dixerunt, Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus
natus eſt: quomodo autem nunc videat neſcimus, aut quis eius aperuit
oculos nos neſcimus. Et dixerunt, Ipſum interrogate, ætatem habet, ip-
ſe de ſe loquatur.* Scimus quidem quia filius noſter eſt: ſed
iuſte cogeremur loqui pro infante, ſi ipſe pro ſe loqui
non poſſet: olim loquebatur, modo videt, cæcum à na-
tiuitate nouimus, loquentem olim ſcimus, videntem
modo videmus: ipſum interrogate vt inſtruamini,
quid nobis calumniamini? *Hæc dixerunt parentes eius, quia
timebant Iudæos. Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum
confiteretur Chriſtum, extra ſynagogam fieret.* Iam non erat ma-
lum fieri extra ſynagogam: illi expellebant, ſed Chri-
ſtus excipiebat. *Propterea parentes eius dixerunt, quia ætatem
habet, ipſum interrogate. Vocauerunt ergo rurſum hominem, qui fue-
rat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam deo.* Quid eſt, da glo-
riam deo? nega quod accepiſti. Hoc planè non eſt glo-
riam deo dare, ſed deum potius blaſphemare. Da, in-
quiunt, gloriam deo. *Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.
Dixit ergo ille, Si peccator eſt, neſcio: vnum ſcio, quia cæcus cum eſ-
ſem, modo video. Dixerũt ergo illi, Quid fecit tibi? Quomodo aperuit
oculos tuos?* Et ille iam ſtomachans aduerſus duritiam
Iudæorum,

G Iudæorum,& ex cæco videns, non ferens cæcos. *Reſpõdit eis,Dixi iam vobis, & audiſtis, Quid iterum vultis audire? Nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?* Quid eſt, Nunquid & vos,niſi quia ego iam ſum,nunquid & vos vultis?Iam video,ſed non inuideo. *Maledixerunt ei & dixerunt, Tu diſcipulus eius ſis.* Tale maledictum ſuper nos,& ſuper filios noſtros: maledictum enim eſt, ſi cor diſcutias,noo ſi verba perpendas. *Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus, nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt deus, iſtum autem neſcimus vnde ſit.* Vtinam ſciretis, ſi ſciretis quia Moyſi locutus eſt deus, ſciretis quia per Moyſem prædicatus eſt deus:
Ioan.5. habetis enim dominum dicẽtem, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit. Itáne ſequimini ſeruum, & dorſum ponitis contra dominum? Sed nec ſeruum ſequimini, oam per illum ad dominum duceremioi. *Reſpondit ille homo & dixit eis,In hoc mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit & aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores deus non exaudit,ſed ſi quis dei cultor eſt,& voluntatem eius facit,hunc exaudit.* Adhuc inunctus loquitur,nam & peccatores exaudit deus:ſi enim peccatores deus non exaudiret, fruſtra ille publicanus oculos in
H terram demittens, & pectus ſuum percutiens diceret,
Luca.18. Deus propitius eſto mihi peccatori. Et iſta confeſsio meruit iuſtificationem, quomodo iſte cæcus illuminationem. *A ſeculo non eſt auditum, quoniam quis aperuit oculos cæci nati.Niſi eſſet hic à deo,non poterat facere quicquam.* Libere, conſtanter & veraciter. Hæc enim quæ à domino facta ſunt, à quo fierent niſi à domino? Aut quando à diſcipulis talia fierent,niſi in eis dominus habitaret? *Reſponderunt & dixerunt ei, In peccatis natus es totus.* Totus quid eſt?Cum clauſis oculis. Sed qui aperuit oculos,ſaluat & totum. Ipſe dabit ad dexteram reſurrectionem, qui in facie dedit illuminationem. In peccatis totus natus es, *Et tu doces nos?Et eiecerunt eum foras.* Ipſi illum magiſtrum fecerunt, ipſi vt diſcerent totiens interrogauerunt, & ingrati docentem proiecerunt. Sed quod dixi iamdudum fratres,illi pellunt, excipit dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt. *Audiuit dominus quia eiecerunt eum foras, & cum inueniſſet eum, dixit ei, Tu credis in filium dei?* modo lauat faciem cordis. *Reſpondit ille & ait,* quaſi adhuc inunctus. *Quis eſt domine vt credam in eum?Et dixit ei Ieſus, Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe*
I *eſt.* Miſſus eſt ille,iſte lauans faciem in Siloë, quod interpretatur miſſus:deniq; iam facie lota cordis & mundata conſcientia, agnoſcens eum non filium hominis tantum quod ante crediderat, ſed iam filiũ dei qui carnem ſuſceperat: *Ait,Credo domine.* Parum eſt credo,vis videre qualem credat? *Et procidens adorauit eum.Et dixit ei Ieſus,* Modo dies ille eſt inter lucẽ & tenebras diſcernens. *In iudicium ergo in hunc mundum veni:vt qui non vident, videant:& qui vidẽt,cæci fiant.* Quid eſt hoc domine?Magnam quæſtionẽ feſsis intuliſti, ſed erige vires noſtras, vt poſsimus intelligere quod dixiſti. Veniſti vt qui nõ vident videant:recte,quia lumen es:recte, quia dies es: recte,quia de tenebris liberas. Hoc omnis anima accipit,omnis anima intelligit:quid eſt hoc quod ſequitur, Et qui vident cæci fiant?Ergóne quia veniſti,cæci fiunt qui videbãt? Audi quid ſequitur, & fortaſsis intelliges. *Commoti ſunt* ergo verbis iſtis *Quidam ex Phariſæis, & dixerunt ei, Nunquid & nos cæci ſumus?* Audi iam quid eſt quod mouebat,& qui vident cæci fiant. *Dixit eis Ieſus,Si cæci eſſetis,non haberetis peccatum.* Cum ſit cæcitas ipſa peccatum, Si cæci eſſetis,id eſt, ſi vos cæcos aduerteretis,ſi vos cæcos diceretis, & ad medicum curreretis: ſi ergo ita cæci eſſetis, non haberetis peccatum, quia veni ego K
auferre peccatum. *Nunc vero dicitis quia videmus,peccatum veſtrum manet.* Quare? Quia dicendo videmus,medicũ non quæritis,in cæcitate veſtra remanetis:hoc eſt ergo quod pauloante noo intellexeramus quod ait, Ego veni vt qui non vident videant. Quid eſt, vt qui non vident videant? Qui ſe non videre confitentur, & medicum quærunt vt videant:& qui vidẽt cæci fiant. Quid eſt,qui vident cæci fiant? Qui ſe putãt videre,& medicum nõ quærunt,in ſua cæcitate permanẽt. Ergo iſtam diſcretionem vocauit iudicium, cum ait, In iudicium veni in hunc mundum, quo diſcernit cauſam credentium & confitentium à ſuperbis ſe videre putãtibus, & ideo grauius excæcatis, tanquã dixerit ei peccator cõfitens & medicum quærens,Iudica me deus & diſcerne Pſal.4.
cauſam meam de gente nõ ſancta: Illorum ſcilicet qui dicunt,videmus,& eorum peccatum maoet. Non autẽ illud iudicium iam intulit mũdo, quo de viuis & mortuis in fine ſeculi iudicabit. Secuodũ hoc enim dixerat, Ioan.8.
Ego non iudico quenquã, quoniam prius venit, nõ vt iudicet mundum,ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico vobis,qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro: vſque ad id quod ait,Ego veni vt vitam habeant,& abundantius habeant. L

Tractatus XLV.

DE illuminato illo, qui cæcus natus eſt, ſermo ad Iudæos domini exortus eſt. Huic itaque lectioni hodiernam eſſe contextam,ſcire debuit & commoneri charitas veſtra. Cum enim dominus dixiſſet,In iudicium enim ego veni in hunc mundum: vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant: quod eo tempore quando lectum eſt, vt potuimus expoſuimus, quidam ex Phariſæis dixerunt, Nunquid & nos cæci ſumus? Quibus reſpondit dominus, Si cæci eſſetis,nõ haberetis peccatum: Nũc autem dicitis,quia videmus peccatum veſtrum manet. His verbis ſubiunxit ea,quæ hodie cum recitarentur, audiuimus, *Amen* Cap. X.
amen dico vobis,qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Dixerunt enim ſe cæcos non eſſe, videre autem tunc poſſent, ſi oues Chriſti eſſent. Vnde ſibi vſurpabant lumen,qui furebant cõtra diem. Propter illorum ergo vanam & ſuperbam & inſanabilem arrogantiam dominus Ieſus iſta contexuit, in M
quibus ſalubriter nos,ſi aduertamus, admonuit. Multi enim ſunt,qui ſecundum quandam vitæ huius conſuetudinem dicuntur boni homines, boni viri, bonæ fœminæ, innocentes, & quaſi obſeruantes ea, quæ in lege præcepta ſunt, deferentes honorem parentibus ſuis, non mœchantes, non homicidium perpetrantes, non furtum facientes, non falſum teſtimonium aduerſus quenquam perhibentes,& cætera quæ in lege mandata ſunt,velut obſeruantes: Chriſtiani non ſunt,& plerunque ſe iactant quomodo iſti: nunquid & nos cæci ſumus?Quia vero iſta omnia quæ faciunt, & neſciunt ad quem finem referãt,inaniter faciunt. Dominus de grege ſuo & de oſtio qua intratur ad ouile, ſimilitudinem propoſuit io hodierna lectione: dicant ergo Pagani, Bene viuimus.Si per oſtium noo intrant, quid prodeſt eis?vnde gloriantur?Ad hoc enim debet vnicuiq; prodeſſe viuere, vt detur illi ſemper viuere: nam cui non datur ſemper viuere, quid prodeſt bene viuere? Quia nec bene viuere dicẽdi ſunt, qui finem bene viuẽdi vel cæcitate neſciunt,vel inflatione contemnunt. Non eſt autem

A autem cuiquam ſpes vera & certa ſemper viuendi, niſi agnoſcat vitam quod eſt Chriſtus, & per ianuam intret in ouile. Quærunt ergo plerunque tales homines etiam perſuadere hominibus vt bene viuãt, & Chriſtiani non ſint. Per aliam partem volunt aſcẽdere, rapere & occidere, non vt bonus paſtor cõſeruare atque ſaluare. Fuerunt ergo quidã Philoſophi, de virtutibus & vitiis ſubtilia multa tractantes, diuidentes, definiẽtes, ratiocinationes acutiſsimas cõcludentes, libros implentes, ſuam ſapientiã buccis crepãtibus ventilantes, qui etiã dicere auderent hominibus, nos ſequimini, ſectã noſtram tenete, ſi vultis beate viuere. Sed non intrabant per oſtiũ, perdere volebãt, mactare & occidere. Quid de iſtis dicam? Ecce ipſi Phariſæi legebãt, & in eo quod legebãt, Chriſtum ſonabant, venturũ ſperabant, & præſentẽ nõ agnoſcebant, iactabant ſe etiam ipſi inter videntes, hoc eſt, inter ſapientes, & negabant Chriſtum, & nõ intrabant per oſtiũ. Ergo & ipſi ſi quos forte ſeducerent, mactandos & occidẽdos, non liberandos ſeducerent. Et hos dimittamus, videamus illos ſi forte ipſi intrant per
B oſtium, qui ipſius Chriſti nomine gloriantur. Innumerabiles enim ſunt, qui ſe vidẽtes non ſolũ iactant, ſed à Chriſto illuminatos videri volunt: ſunt autẽ hæretici. Forte ipſi per ianuã intrauerunt? Abſit. Sabellius dicit, Qui filius eſt ipſe eſt pater: ſed filius non eſt pater. Non intrat per oſtium qui filium dicit patrem. Arrius dicit, Aliud eſt pater, aliud eſt filius. Recte diceret, ſi diceret, alius, non aliud. Quando enim dicit aliud, ei contradicit à quo audit, Ego & pater vnum ſumus. Nec ipſe ergo per oſtium intrat: prædicat enim Chriſtum qualem ſibi fingit, non qualem veritas dicit: nomen habes, rem non habes. Alicuius rei nomen eſt Chriſtus, tene ipſam rem, ſi vis prodeſſe tibi nomen: alius, neſcio vnde ſit, ſicut Fotinus, Chriſtus homo eſt, inquit, deus nõ eſt: nec ipſe intrat per oſtium, quia Chriſtus homo & deus eſt. Et quid opus eſt multa percurrere, & multa vana hæreſum enumerare? Hoc tenete, ouile Chriſti eſſe catholicam Eccleſiã. Quicunq; vult intrare ad ouile, per oſtiũ intret, Chriſtũ verum prædicet, non ſolum Chriſtũ verum prædicet, ſed Chriſti gloriã quærat, nõ ſuam: nam multi quærendo gloriam ſuam, oues Chriſti ſparſerũt potius, quàm congregauerunt: humilis eſt enim ianua
C Chriſtus dominus: qui intrat per hanc ianuam, oportet humilem eſſe, vt ſano corpore poſsit intrare: qui autem ſe non humiliat, ſed extollit, per maceriam vult aſcendere: qui autem per maceriam aſcendit, ideo exaltatur vt cadat. Tecte tamen adhuc loquitur dominus Ieſus, nondum intelligitur: nominat oſtium, nominat ouile, nominat oues: cõmendat hæc omnia, ſed nondum exponit. Legamus ergo, quia venturus eſt ad ea verba, in quibus nobis aliqua quæ dixit dignetur exponere, ex quorum expoſitione dabit nobis fortaſſe etiã illa quæ nõ expoſuit intelligere: paſcit enim manifeſtis, exercet obſcuris. Qui nõ intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, væ miſero, quia caſurus eſt. Sit ergo humilis, per oſtium intret, plano pede veniat, & nõ offendet. Ille, inquit, fur eſt & latro, qui oues ſuas vult dicere oues alienas, ad hoc ſuas, id eſt, furto ablatas, vt nõ ſaluet, ſed vt occidat. Ergo fur eſt, quia quod alienũ eſt ſuum dicit: latro, quia & quod eſt furatus occidit. *Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium: huic oſtiarius aperit.* De oſtiario iſto tunc quæramus, quando ab ipſo domino audierimus quod ſit oſtium, & qui ſit paſtor. *Et oues vocem eius audiũt, & proprias oues vocat nominatim.* Habet enim nomina eorum ſcripta in libro vitæ. Proprias oues vocat nominatim: hinc dicit Apoſtolus, Nouit dominus D
qui ſunt eius. *Et adducit eas, & cum proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.* 2.Timo.2. Tecta ſunt verba hæc, plena quæſtionibus, grauida ſacramentis. Sequamur ergo & audiamus magiſtrum ex his obſcuris aliquid aperientem, & per id quod aperit, nos forte intrare facientem. *Hoc prouerbium dixit illis Ieſus, illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.* Forte nec nos. Quid ergo intereſt inter illos & nos, antequam iſta verba agnoſcamus & nos? Quia nos pulſamus vt aperiatur nobis, illi autem Chriſtum negando nolebant intrare ſeruandi, ſed foris remanere perdendi. Quòd ergo nos audimus hæc pie, quòd antequam illa intelligamus, credimus vera eſſe atque diuina, magna ab iſtis diuerſitate diſtamus. Cũ enim duo audiunt verba Euangelij, vnus impius, alter pius, & talia ſunt, vt forte ambo non intelligant, vnus dicit, nihil dixit: alius dicit, verum dixit, & bonum eſt quod dixit, ſed nos nõ intelligimus: iſte quia credit iam pulſat, & dignus eſt cui aperiatur ſi pulſare perſiſtat, ille vero adhuc audiat, E
Niſi credideritis non intelligetis. Quare iſta commendo? Esaiæ.7. quia etiam cũ verba hæc obſcura ſicut poſſum expoſuero, aut quia valde ſunt abdita, vel ego eorum nõ apprehendero intelligentiam, vel explicandi quod intelligo non habuero facultatem, vel tam fuerit quiſque tardus, vt etiam exponentem non ſequatur, non de ſe deſperet: maneat in fide, ambulet in via, audiat Apoſtolum Philip.3. dicentem, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: veruntamẽ in quod peruenimus, in eo ambulemus. Incipiamus ergo audire exponentem, quem audiuimus proponentem. *Dixit ergo iterum eis Ieſus, Amen amẽ dico vobis, quia ego ſum oſtiũ ouium.* Ecce ipſum oſtium quod clauſum poſuerat, aperuit. Ipſe ẽſt oſtium, agnouimus, intremus: vt nos intraſſe gaudeamus. *Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.* Quid eſt hoc domine, Omnes quotquot venerunt? Quid enim? Tu non veniſti? ſed intellige. Omnes quotquot venerunt dixit, vtique præter me. Recolamus ergo. Ante aduentum ipſius venerunt Prophetæ, nunquid fures & latrones fuerunt? Abſit, non præter illum venerunt, quia cum illo venerunt. Venturus præcones mittebat, ſed eorum F
corda quos miſerat, poſsidebat. Vultis noſſe quia cum illo venerunt? Qui eſt ipſe ſemper, carnem quippe accepit ex tempore. Quid eſt ergo ſemper? In principio erat Ioan.1.
verbum. Cum illo ergo venerunt, qui cum verbo dei Ioan.14.
venerunt. Ego ſum, inquit, via & veritas & vita. Si ipſe eſt veritas, cum illo venerunt qui veraces fuerũt: quotquot ergo præter illum, fures ſunt & latrones, id eſt, ad furandum & occidendum. *Sed non audierunt eos oues.* Maior hæc quæſtio eſt, non audierunt eos oues. Ante aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, quo humilis venit in carne, præceſſerunt iuſti: ſic in eum credentes ventũrũ, quomodo nos credimus in eum qui venit. Tempora variata ſunt, nõ fides, quia & ipſa verba pro tempore variantur, cum varie declinãtur. Alium ſonũ habet, vẽturus eſt: alium ſonõ habet, venit: mutatus eſt ſonus, venturus eſt, & venit: eadem tamen fides vtroſque coniungit, & eos qui venturũ eſſe, & eos qui eũ veniſſe crediderunt: diuerſis quidem temporibus, ſed vtroſque per vnum fidei oſtium, hoc eſt, per Chriſtum, videmus ingreſſos. Nos credimus dominum noſtrum natum ex virgine, veniſſe in carne, paſſum eſſe, reſurrexiſſe, in cœlum aſcendiſſe, totum hoc ſicut verba auditis præteriti temporis, impletũ eſſe iam credimus: in eius ſunt fidei

ſocietate

G ſocietate nobiſcum & illi patres, qui crediderũt de vir-
gine naſciturũ, paſſurum, reſurrecturũ, in cœlum aſcen-
2.Cor.4. ſurum, illos enim oſtendit Apoſtolus vbi ait, Habentes
Pſal.115. autem eundẽ ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi
propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter
quod & loquimur. Propheta dixit, Credidi propter
1.Cor.10. quod locut⁹ ſum. Apoſtolus dicit, Et nos credim⁹, pro-
pter quod & loquimur: vt ſcias autẽ quòd vna ſit fides,
audi dicẽtem, Habentes eundem ſpiritum fidei & nos
credimus: ſic & alio loco. Nolo enim vos, inquit, igno-
rare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt,
& omoes mare tranſierũt, & omnes in Moyſe baptizati
ſunt in nube & in mari: & omnes eandẽ eſcam ſpiritalẽ
mãducauerunt, & omnes eundẽ potum ſpiritalẽ bibe-
runt. Mare rubrum ſignificat baptiſmũ, Moyſes ductor
per mare rubrũ ſigoificat Chriſtũ: populus tranſiens ſi-
gnificat fideles: mors Aegyptiorũ ſiguificat abolitionẽ
peccatorum. In ſignis diuerſis eadem fides, ſic in ſignis
diuerſis quomodo in verbis diuerſis, quia verba ſonos
mutãt per tẽpora, & vtiq; nihil aliud ſunt verba quam
ſigna: ſignificãdo enim verba ſunt, tolle ſignificationẽ
H verbo, ſtrepitus inanis eſt. Significata ſunt ergo omnia:
nunquid nõ eadem credebãt, per quos hæc ſigna mini-
ſtrabãtur, per quos eadẽ quę credimus, prophetata prę-
nunciabantur? vtique credebant: ſed illi vẽtura eſſe, nos
autẽ veniſſe: ideo & ſic ait, Eundem potum ſpiritalẽ bi-
berunt: ſi ſpiritalem eundem, nam corporalem nõ eun-
dem? Quid enim illi bibebant? Bibebãt enim de ſpirita-
li ſequente petra: petra autẽ erat Chriſtus: videte ergo,
„ fide manẽte, ſigna variata. Ibi petra Chriſt⁹, nobis Chri-
„ ſtus quod in altari dei ponitur, & illi pro magno ſacra-
mento eiuſdẽ Chriſti biberunt aquam profiueotem de
petra, nos quid bibamus norunt fideles, Si ſpeciem viſi-
bilem intẽdas, aliud eſt: ſi intelligibilem ſignificationẽ,
eundem potum ſpiritalem biberũt. Quotquot ergo illo
tempore crediderunt vel Abrahæ, vel Iſaac, vel Iacob,
vel Moyſi, vel aliis Patriarchis, aliiſq; Prophetis Chri-
ſtum prænunciantibus, oues erant, & Chriſtũ audierũt,
nõ alienam vocem, ſed ipſius audierũt. Iudex fuerat in
præcooe, quia & quando iudex loquitur per præconẽ,
exceptor nõ facit, præco non dixit, ſed iudex dixit. Alij
ſunt ergo quos nõ audierũt oues, in quibus nõ erat vox
I Chriſti, errantes, falſa dicentes, inania garrientes, vana
fingentes, miſeros ſeducẽtes. Quid eſt ergo quod dixi?
Maior hæc quæſtio eſt, quid habet obſcurum & ad in-
telligẽdum difficile? audite obſecro: ecce dominus ipſe
Ieſus Chriſtus venit, prædicauit, vtiq; multo magis vox
paſtoris erat, expreſſa ipſo ore paſtoris: ſi enim per Pro-
phetas vox paſtoris erat, quanto magis vocem paſtoris
proferebat lingua ipſa paſtoris: nõ omnes audierũt. Sed
quid putamus? Qui audierunt oues erant? Ecce audiuit
Iudas, & lupus erat: ſequebatur, ſed pelle ouina tectus,
paſtori inſidiabatur. Aliqui vero eorum, qui Chriſtum
crucifixerunt, nõ audiebãt, & oues erant: ipſos enim vi-
Ioan.8. debat in turba, quando dicebat, Cum exaltaueritis filiũ
hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Quomodo
iſta ſoluitur quæſtio? Audiunt non oues, & non audiũt
oues: ſequuntur vocem paſtoris quidam lupi, & ei quę-
dam contradicunt oues, poſtremo paſtorem occidunt
oues. Soluitur quæſtio: reſpondet enim aliquis & dicit,
Sed quaodo non audiebant, oues nondum erant, tunc
lupi erãt: vox audita eos mutauit, & ex lupis oues fecit.
Quando autem factę ſunt oues, audierunt, & paſtorem
inuenerunt, paſtoremq; ſecutæ ſunt: paſtoris promiſſa
ſperauerunt, quia iuſſa fecerũt. Soluta eſt vtcunque iſta
quæſtio, & cuiquã forte ſufficiat. Me autem adhuc mo- K
uet, & quid me moueat cõmunico vobiſcum, vt quo-
dammodo quærens vobiſcum, reuelãte illo vobiſcum
merear inuenire: quid ergo me moueat accipite, per
Ezechielem Prophetam dominus obiurgat paſtores, &
dicit inter cætera de ouibus, Errantem ouem nõ reuo- Ezech.3.
caſtis. Et errantem dicit, & ouem appellat: ſi quãdo er-
rabat ouis erat, cuius vocẽ vt erraret audiebat? Procul-
dubio enim non erraret, ſi vocem paſtoris audiret: ſed
ideo errauit, quia vocem audiuit alieni, vocem furis &
latronis audiuit. Certe latronum voces non audiunt o-
ues: Qui venerunt, inquit, & intelligimus, præter me, id
eſt, qui venerunt præter me, fures ſunt & latrones, & nõ
audierunt eos oues. Domine, ſi non audierũt eos oues,
quomodo errant oues, ſi oues non audiunt niſi te? Tu
autem veritas es: quiſquis veritatem audit, non vtique
errat: illi autem errant, & oues appellãtur: nam ſi in er-
rore ipſo oues non appellarentur, non diceretur per
Ezechielem Prophetam, Errantem ouem non reuoca-
ſtis. Quomodo & errat & ouis eſt? vocem alieni audi-
uit, certe non audierunt eos oues. Deinde modo multi L
colligũtur ad ouile Chriſti, & ex hæreticis fiunt catho-
lici: à furibus tolluntur, paſtori redduntur. Et aliquãdo
murmurant, tædium patiuntur ad reuocantem, & non
intelligunt iugulantẽ, veruntamen etiam cum reniten-
tes venerunt quæ oues ſunt, agnoſcũt vocem paſtoris,
& ſe veniſſe lætantur, & erraſſe erubeſcunt. Quãdo er-
go in illo errore tanquam in veritate gloriabantur, &
vtique nõ audiebant vocẽ paſtoris, & alienum ideo ſe-
quebantur, oues erant an non erant? Si oues erant, quo-
modo alienas voces audiunt? Si oues non erant, quare
obiurgantur illi quibus dicitur, Errantem ouem nõ re-
uocaſtis? In ipſis etiã iam factis catholicis Chriſtianis,
bonæ ſpei fidelibus, aliquando mala contingunt, ſedu-
cuntur in errorem, & poſt errorem reuocantur. Quan-
do ſeducti ſunt in errorem, & rebaptizati ſunt, aut poſt
ouilis dominici ſocietatem, rurſus in errorẽ priſtinum
reuoluti ſunt, oues erant an non erant? Vtique catholi-
ci erant: ſi catholici, fideles erant, oues erant. Si oues e-
rant, quomodo vocem alieni audire potuerunt, cum
dominus dicat, nõ audierunt eos oues? Audiſtis fratres
altitudinẽ quæſtionis. Dico ergo, Nouit dominus qui 2.Tim.2.
ſunt eius: nouit præſcitos, nouit prædeſtinatos: de illo M
quippe dicitur, Quos autem præſciuit & prędeſtinauit Rom.8.
conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit primogenitus in
multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, ipſos & vo-
cauit: & quos vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos autem
iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Si deus pro nobis quis
contra nos? Adde adhuc, Qui proprio filio ſuo non pe- Rom.8.
percit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo
etiam non cum illo omnia nobis donauit? ſed quibus?
Nobis pręſcitis, & prędeſtinatis, iuſtificatis, glorificatis, *Hæc eſt ve-*
de quib⁹ ſequitur, Quis accuſabit aduerſus electos dei? *ra Eccleſia.*
Nouit dominus qui ſunt eius, ipſæ ſunt oues. Aliquan- 2.Tim.2.
do ſe ipſæ neſciunt, ſed paſtor nouit eas, ſecundũ iſtam
prædeſtinationẽ, ſecundum iſtam dei præſcientiam, ſe-
cundum electionem ouium, ante cõſtitutionẽ mundi.
[Nã de hoc dicit Apoſtol⁹, Sicut elegit nos in ipſo an- Ephe.1.
te conſtitutionẽ mundi.] Secundum iſtã ergo præſciẽ-
tiam dei & prędeſtinationem, quàm multæ oues foris,
quàm multi lupi intus, & q̃ multæ oues intus, & quàm
multi lupi foris. Quid eſt quod dixi, quàm multæ oues
foris? quàm multi modo luxuriantur, caſti futuri: quàm
multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum?
quàm multi ſe inebriant, futuri ſobrij: quàm multi ra-
piunt

A pinnt res alienas,donaturi ſuas,veruntamen modo vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intus laudant, blaſphematuri: caſti ſunt, fornicaturi: ſobrij ſunt, ſe vino poſtea ſepulturi: ſtant, caſuri: & non ſunt oues: de prædeſtinatis enim loquimur. De his loquimur,quos nouit dominus,qui ſunt eius:& tamen ipſi quandiu recte ſapiunt, Chriſti vocem audiunt. Ecce audiunt ipſi, non audiunt illi,& tamen ſecundum prædeſtinationem non oues iſti,oues illi. Adhuc manet quæſtio,quæ mihi interim nunc videtur ita poſſe diſſolui. Eſt aliqua vox,eſt,inquam,vox aliqua paſtoris, in qua oues non audiunt alienos, in qua non oues audiunt Chriſtum: quæ eſt iſta vox? Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. [Matth.10.] Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, vt perſeueret apud ipſum vſque in finem,ſed non apud eum perſeuerando non audit hanc vocem. Venit ad Chriſtum, audit alia & alia verba,illa & illa, omnia vera, ſana omnia, inter quæ omnia eſt & illa vox: Qui perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit: iſtam qui audierit ouis eſt: ſed audiebat illam neſcio quis, & deſipuit,refriguit, audiuit alienā:ſi prædeſtinatus eſt, ad tempus errauit, in æternum non periit, redit vt audiat quod neglexerit, faciat quod audiuit: ſi enim de his eſt qui prædeſtinati ſunt, & errorem ipſius deus præſciuit, & conuerſionem futuram: ſi aberrauit, redit vt audiat illam vocem paſtoris, & ſequatur dicentem: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Bona vox fratres, vera, paſtoralis, ipſa eſt vox ſalutis in tabernaculis iuſtorum: nam facile eſt audire Chriſtum, facile eſt laudare Euangelium, facile acclamare diſputatori:perſeuerare vſque in finem,hoc eſt ouium vocem paſtoris audientium. Tentatio accidit,perſeuera vſque in finem, quia tentatio non perſeuerat vſque in finem: vſque in quem finem perſeuerabis? Quouſque finies viam? Quandiu enim non audis Chriſtum, aduerſarius tuus eſt in iſta via,hoc eſt,in iſta mortali vita: ſed quid dicit? Concorda cum aduerſario tuo cito, cum es cum eo in via. [Matth.5.] Audiſti, credidiſti, concordaſti: ſi aduerſabaris concorda, ſi tibi præſtitum eſt concordare: ſi aduerſabaris concorda,noli vlterius litigare: quando enim finiatur via neſcis, ſed tamen ille ſcit, ſcit ille ſi ouis es: & ſi perſeueraueris vſ-C que in finem, ſaluus eris: ac per hoc iſtam vocem non contemnunt ſui, non audiunt alieni. Vt potui, vt ipſe donauit, profundam multum quæſtionem aut expoſui vobis, aut tractaui vobiſcum: ſi qui minus intellexerunt, maneat pietas,& reuelabitur veritas: qui autem intellexerunt, non ſe extollant, quaſi celeriores ſuper tardiores, ne extollendo ſe exorbitent, & facilius perueniant tardiores. Omnes autem perducat cui dicimus: Deduc me domine in via tua,& ambulabo in veritate tua. [Pſal.85.] Per hoc ergo quod expoſuit dominus, quia ipſe eſt oſtium, intremus ad ea quæ propoſuit, nec expoſuit. Et paſtor quidem quiſnam ſit, quanuis non dixerit in iſta lectione quæ hodie recitata eſt, tamen in ea quæ ſequitur apertiſſime dicit: Ego ſum paſtor bonus: quod & ſi non diceret, quem alium præter ipſum intelligere deberemus in eis verbis vbi ait: Qui intrat per oſtium, paſtor eſt ouium, huic oſtiarius aperit,& oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas: & cū proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues eum ſequuntur,quia ſciunt vocem eius? Quis enim alius oues proprias vocat nominatim, & educit eas hinc ad vitam æternam, niſi qui nouit nomina prædeſtinatorum? Vnde ait diſcipulis ſuis: Gau- D dete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo: [Luca.10.] hinc enim vocat eas nominatim. Et quis alius eas emittet, niſi qui earū peccata dimittit,vt eum ſequi duris liberatæ vinculis poſſint? Et quis eas præceſſit,quò eum ſequantur,niſi qui ſurgens a mortuis iam nō moritur,& mors ei vltra non dominabitur. [Roma.6.] Et cum hic conſpicuus eſſet in carne, ait: Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: [Ioan.17.] vnde illud eſt quod ait: *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur, & ingredietur & egredietur,& paſcua inueniet.* In hoc euidenter oſtendit,nō ſolum paſtorem,ſed etiam oues intrare per oſtium: ſed quid eſt, ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet? Ingredi quippe in Eccleſiam per oſtium Chriſtum valde bonum eſt: exire autem de Eccleſia, ſicut ait iſte ipſe Ioannes Euangeliſta in Epiſtola ſua: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: [1.Ioan.2.] non eſt vtique bonum. Talis ergo egreſſus non poſſet à bono paſtore laudari,vt diceret,& ingredietur & egredietur,& paſcua inueniet. Eſt ergo aliquis non ſolum ingreſſus, verumetiā egreſſus bonus per oſtium bonum, quod eſt Chriſtus: ſed qui ſit iſte laudabilis & beatus egreſſus? Poſſem quidem dicere ingredi nos, quando interius aliquid cogitamus, egredi autem quando exterius aliquid operamur. Et quoniam, ſicut dicit Apoſtolus, per fidem ha- E bitat Chriſtus in cordibus noſtris, ingredi per Chriſtū eſſe ſecundum ipſam fidem cogitare: egredi autem per Chriſtum, ſecundum ipſam fidem etiam foris, id eſt, coram hominibus operari: vnde & in Pſalmo legitur: Exiet homo ad opus ſuum: [Pſal.103.] & ipſe dominus dicit: Luceant opera veſtra coram hominibus: [Matth.5.] ſed plus me delectat quod ipſa veritas tanquam paſtor bonus, & ideo bonus doctor quodāmodo nos admonuit, quemadmodum intelligere debeamus, quod ait, Ingredietur & egredietur,& paſcua inueniet: conſecutus adiunxit, *Fur non venit niſi vt furetur, & mactet, & perdat: ego veni vt vitam habeāt, & abundantius habeant.* Videtur enim mihi dixiſſe,vt vitā habeant ingredientes, & abundantius habeant egredientes. Non autē poteſt quiſq; per oſtiū,id eſt,per Chriſtū egredi ad vitam æternā,quæ erit & ſpecie,niſi per ipſum oſtium,hoc eſt, per eundem Chriſtū in Eccleſiam eius quæ eſt ouile eius,intrauerit ad vitam temporalem, quæ eſt in fide: ideo ait, Ego veni vt vitā [Gala.5.] habeant: hoc eſt,fidem,quæ per dilectionem operatur, F per quam fidem in ouile ingrediuntur vt viuant, quia [Abac.2.] iuſtus ex fide viuit. [Roma.1.] Et abundantius habeant, qui perſeuerando vſque in finem, per illud oſtium, id eſt,per fidem Chriſti egrediūtur, quoniam veri fideles moriuntur,& abundantius habebunt vitam,veniendo quò paſtor ille præceſſit,vbi nunquā deinde moriātur. Quanuis ergo & hic in ipſo ouili nō deſint paſcua, quoniam ad vtrunque poſſumus intelligere quod dictum eſt, & paſcua inueniet,id eſt, & ad ingreſſum & ad egreſſum: tamen tunc vera paſcua inuenient vbi ſaturabuntur, qui [Matth.5.] eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, qualia paſcua inuenit cui dictum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo. [Luca.23.] Quomodo autem ipſe ſit oſtiū,ipſe paſtor,vt per ſeipſum quodammodo etiam ipſe ingredi & egredi intelligatur,& quiſnam ſit oſtiarius,longum eſt hodie quærere,& differēdo ſicut ipſe donauerit explicare.

Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: vſque ad id quod ait, Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus.

Tractatus XLVI.

G LOquens dominus Ieſus ouibus ſuis,& præſen-
tibus & futuris, quæ tunc aderant, quia erant
ibi iam oues eius, eránt que quæ futuræ erant
eius oues: Item præſentibus & futuris, & illis
& nobis, & quotquot etiam poſt nos fuerint oues eius,
quis ad eas miſſus eſſet,oſtendit. Omnes ergo audiunt
vocem paſtoris ſui dicentis: *Ego ſum paſtor bonus.* Non
adderet bonus, niſi eſſent paſtores mali: ſed paſtores
mali ipſi ſunt fures & latrones, aut certe vt multũ mer-
cenarij. Omnes enim hic perſonas quas poſuit, requi-
rere, diſtinguere,noſſe debemus: aperuit enim iã duas
res dominus,quas quodammodo clauſas propoſuerat.
Iam ſcimus quia oſtiũ ipſe eſt, ſcimus quia paſtor ipſe
eſt: fures & latrones qui ſint,in heſterna lectione pate-
factũ eſt. Hodie autem audiuimus mercenarium,audi-
uimus & lupum,heri nominatus eſt & oſtiarius. In bo-
nis ergo oſtium eſt & oſtiarius, paſtor & ouis: in ma-
lis fures & latrones, mercenarij, lupus. Oſtium domi-
num Chriſtum accipimus ipſum paſtorẽ,ꝙ ipſum oſtia-
rium ꝙ: quia enim hæc duo ipſe expoſuit,oſtiariũ nobis
reliquit quærendũ: & quid ait de oſtiario? Huic,inquit,
H oſtiarius aperit: cui aperit? Paſtori. Quid aperit paſto-
ri? Oſtium. Et quis eſt ipſum oſtium? Ipſe paſtor. Nun-
quid ſi dominus Chriſtus non expoſuiſſet,non ipſe di-
xiſſet,Ego ſum paſtor,& ego ſum oſtium:auderet quiſ-
quam noſtrum dicere, quòd ipſe Chriſtus ſit & paſtor
& oſtium? Si enim diceret, ego ſum paſtor:& nõ dice-
ret,ego ſum oſtium: quæſituri eramus quis eſſet oſtium,
& forte aliud putantes ante oſtium remanſuri,gratia il
lius & miſericordia nobis expoſuit paſtorem, ſeipſum
dixit, expoſuit oſtium, ſeipſum dixit, oſtiariũ quæren-
dum nobis reliquit:quem nos dicturi ſumus oſtiarium?
Quemlibet inuenerimus, cauendum eſt ne maior exi-
ſtimetur quàm ipſum oſtiũ: quia oſtiarius in domibus
hominum maior eſt oſtio. Oſtiarius enim oſtio, nõ o-
ſtium præponitur oſtiario, quia oſtiarius oſtium,nõ o-
ſtium cuſtodit oſtiariũ. Non audeo dicere aliquẽ oſtio
maiorem:audiui enim iam quid ſit oſtiũ,non me latet,
non ſum dimiſſus coniecturæ meæ,non mihi humana
eſt relaxata ſuſpicio,deus dixit, veritas dixit,mutari nõ
poteſt quod immutabilis dixit. Dicã ergo in huius pro-
funditate quæſtionis quid mihi videatur: eligat vnuſ-
quiſque quod placet,pia tamen ſentiat,ſicut ſcriptũ eſt.
Sapien.1. Sentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cor-
I dis quærite illum. Oſtiariũ forte ipſum dominum de-
bemus accipere:multo ſunt enim inter ſe diuerſa in re-
bus humanis,paſtor & oſtiũ,quàm oſtiarius & oſtiũ, &
tamen dominus & paſtorẽ ſe dixit,& oſtium:cur ergo
non intelligamus ipſum & oſtiariũ? Si enim conſidere-
mus proprietates,dominus Chriſtus nec paſtor eſt,ſicut
conſueuimus noſſe & videre paſtores, nec oſtiũ eſt,nõ
enim eum faber fecit:ſi autem ſecundum aliquam ſimi
litudinem & oſtium & paſtor eſt, audeo dicere & ouis
eſt: ouis nempe ſub paſtore eſt,tamẽ ille & paſtor eſt &
ouis vbi eſt paſtor? Ecce hic habes, lege Euangelium:
Ego ſum paſtor bonus: vbi eſt ouis? Interroga prophe-
Eſa.53. tam: Sicut ouis ad immolandum ductus eſt: vbi eſt a-
Ioan.1. gnus? Interroga amicũ ſponſi: Ecce agnus dei,ecce qui
tollit peccata mũdi. Adhuc aliquid ſecundũ iſtas ſimi-
litudines mirabilius ſũ dicturus: & agnus enim & o-
uis & paſtor,inter ſe amica ſunt:cõtra leones autẽ à pa-
ſtoribus oues cuſtodiri ſolent, & tamen de Chriſto cũ
Apoca.5. ſit ouis & paſtor,legimus dictum: vicit leo de tribu Iu
da. Hæc omnia fratres ſecundũ ſimilitudines accipite,
non ſecundũ proprietates. Solemus videre paſtores ſe-
dere ſupra petrã, & inde cõmiſſa ſibi pecora cuſtodi- K
re. Vtiq; melior paſtor quàm petra,ſuper quã ſedet pa-
ſtor,& tamen Chriſtus & paſtor & petra. Totũ hoc ſe- *1.Cor.10.*
cundum ſimilitudinem: proprietatem autẽ ſi quæras à
me: In principio erat verbũ, & verbum erat apud deũ, *Ioan.1.*
& deus erat verbum:ſi quęras à me proprietatem,filius
vnicus de patre in æternum ab æterno genitus,æqualis
gignẽti,per quem facta ſunt omnia,cum patre incõmu
tabilis,& accepta forma hominis nõ mutatus,ex incar-
natione homo, filius hominis & filius dei. Hoc totum
quod dixi,nõ ſimilitudo ſed res eſt:nõ ergo pigeat nos
fratres ſecundũ quaſdam ſimilitudines ipſum accipere
oſtiũ,ipſum oſtiariũ:quid eſt enim oſtiũ? Quo intram⁹:
quis eſt oſtiarius? Qui aperit: quis ergo ſe aperit, niſi
qui ſeipſum exponit? Ecce dominus dixerat oſtium,nõ
intellexeramus:quando nõ intelleximus, clauſum erat,
qui aperuit ipſe eſt oſtiarius: nulla eſt ergo neceſſitas a-
liquid aliud quærere,nulla neceſſitas,ſed fortaſſe eſt vo
luntas:ſi eſt volũtas,noli exorbitare, noli à trinitate di-
ſcedere:ſi perſonã aliquam quæris oſtiarij, ſpiritus ſan-
ctus occurrat: nõ enim dedignabitur oſtiarius eſſe ſpi-
ritus ſanctus,quando ipſum oſtium eſſe dignatus eſt fi- L
lius: vide oſtiarium, forte ſpiritum ſanctum, ipſe do-
minus diſcipulis ſuis de ſpiritu ſancto dicit: Ipſe vos *Ioan.16.*
docebit omnem veritatem. Oſtium quid eſt? Chriſtus:
quid eſt Chriſtus? Veritas. Quis aperit oſtium,niſi qui
docet omnem veritatem? De mercenario autem quid
dicimus? Non in bonis hic commemoratus eſt. *Paſtor
bonus,* ait, *animam ſuam dat pro ouibus ſuis: mercenarius & qui
non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem,
& dimittit oues,& fugit, & lupus rapit,& diſpergit oues.* Non
hic bonam perſonam mercenarius gerit, & tamen in
aliquo vtilis eſt: nec mercenarius diceretur, niſi acci-
peret à conducente mercedem: quis eſt ergo iſte mer-
cenarius, & culpabilis, & neceſſarius? Hic vero fratres
luceat nobis ipſe dominus, vt & mercenarios intelli-
gamus, & mercenarij nõ ſimus. Quis eſt ergo iſte mer-
cenarius? Sunt quidam Eccleſiæ præpoſiti, de quibus
Paulus Apoſtolus dicit: Sua quærentes, non quæ Ieſu *Philip.2.*
Chriſti: quid eſt ſua quærentes? Non Chriſtum gratis
diligentes, non deum propter deum quærentes, tem-
poralia commoda ſectantes, lucris inhiantes, hono-
res ab hominibus appetentes: hæc quando amantur à
præpoſito, & propter hæc ſeruitur deo, quiſquis eſt ta-
lis mercenarius eſt, inter filios ſe nõ computet: de tali- M
bus enim & dominus dicit: Amen dico vobis,percepe- *Matth.6.*
runt mercedem ſuã:audi de Timotheo ſancto quid di
cat Apoſtolus Paulus: Spero autem in domino Ieſu, Ti- *Philip.2.*
motheũ cito me mittere vobis, vt & ego bono animo
ſim,cum cognouero quæ circa vos ſunt: neminẽ enim
habeo tã vnanimem, qui germane de vobis ſollicitus
ſit, omnes enim ſua quærunt non quæ Ieſu Chriſti. In-
ter mercenarios paſtor ingemuit, quæſiuit aliquem qui
ſynceriter diligeret gregẽ Chriſti, & circa ſe in eis qui
cũ illo eo tẽpore fuerant non inuenit:non enim in Ec-
cleſia Chriſti tunc præter Paulum Apoſtolũ & Timo-
theũ nemo erat qui germane de grege ſollicitus eſſet,
ſed contigerat vt eo tẽpore quo Timotheum miſit cir-
ca ſe alium de filiis non haberet,ſed ſoli mercenarij cũ
illo eſſent,ſua quærentes,nõ quæ Ieſu Chriſti: & tamen
ipſe germane de grege ſollicitus, maluit filium mitte-
re,& inter mercenarios remanere. Inuenimus & mer-
cenarios, non eos diſcutit niſi dominus, qui cor inſpi-
cit,ipſe diſcutit,tamẽ aliquando intelliguntur à nobis,
non enim fruſtra dixit ipſe dominus etiam de lupis,
ex fru-

Math.5. ex fructibus corũ cognoſcetis eos:multos interrogans
A tentationes,& tunc apparẽt cogitationes,multi autem
latent.Habet ouile domini præpoſitos,& filios,& mer-
cenarios.Præpoſiti autem qui filij ſunt,paſtores ſunt, ſi
paſtores ſunt: quomodo vnus paſtor,niſi quia ſunt iſti
omnes vnius mẽbra paſtoris, cuius ſunt oues propriæ?
Eſaie.53. Nam & ipſi membra ſunt ipſius vnius ouis, quia ſicut
ouis ad immolãdum ductus eſt. Audite autem,quia &
mercenarij neceſſarij ſunt:multi quippe in Eccleſia cõ-
moda terrena ſectantes, Chriſtum tamen prædicant,&
per eos vox Chriſti auditur,& ſequuntur oues nõ mer-
cenarium,ſed vocem paſtoris per mercenariũ. Audite
mercenarios ab ipſo domino demõſtratos:Scribæ,in-
Math.23. quit,& Phariſæi cathedram Moyſi ſedent,quæ dicunt
facite, quæ autẽ faciunt,facere nolite: quid aliud dixit,
niſi per mercenarios vocẽ paſtoris audite? Sedendo e-
nim cathedram Moyſi,legem dei docẽt,ergo per illos
deus docet:ſua vero illi ſi velint docere,nolite audire,
nolite facere:certe enim tales ſua quærunt,nõ quæ Ieſu
Chriſti.Nullus tamen mercenarius auſus eſt dicere po-
pulo Chriſti,tua quære,non quæ Ieſu Chriſti:qui enim
male facit,nõ prædicat de cathedra Chriſti, inde lædit
B vnde male facit,non vnde bone dicit:botrũ carpe,ſpi-
nam caue.Bene quia intellexiſtis,ſed propter tardiores
dicã hoc idem planius, quod modo dixi, botrũ carpe,
ſpinã caue, cum dominus dicat: Nunquid colligũt de
Math.7. ſpinis vuã, aut de tribulis ficus? Verum eſt omnino, &
tamen etiã verum ego dixi, botrũ carpe, ſpinam caue,
quia botrus aliquãdo de radice vitis exortus,pendet in
ſepe,creſcit palmes,inſeritur ſpinis,& portat fructũ ſpi
na nõ ſuum:nõ enim ſpinam vitis attulit,ſed ſpinis pal
mes incubuit:noli interrogare niſi radices,quære radi-
cem ſpinæ, extra inuenies à vite:quære originem vuæ,
vitis hãc protulit ex radice.Cathedra ergo Moyſi vitis
erat,Phariſæorũ mores ſpinæ erant: doctrina vera per
malos,palmes in ſepe. Botrum inter ſpinas caute lege,
ne dum quæris fructum, laceres manum: & cum audis
bona dicentem,ne imiteris mala facientem,quæ dicũt
facite,legite vuas:quæ autẽ faciunt,facere nolite, caue-
te ſpinas: etiam per mercenarios vocem paſtoris audi-
te, ſed nolite eſſe mercenarij, cum ſitis membra paſto-
Philip.2. ris:ipſe autem Paulus Apoſtolus ſanctus qui dixit: Ne-
minem habeo qui germane de vobis ſollicitus ſit,om-
C nes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: alio loco
inter mercenarios filiosq; diſtinguens, videte quid di-
Philip.1. xerit:Quidam per inuidiam & cõtentionem, quidam
vero & per bonam voluntatem Chriſtum prædicant:
quidam ex charitate,ſcientes quia in defenſione Euan-
gelij poſitus ſum,quidam vero & per contumaciã Chri
ſtum annunciant nõ caſte,exiſtimantes tribulationẽ ſu
ſcitari vinculis meis.Iſti mercenarij erant, Paulo Apo-
ſtolo inuidebant: quare inuidebant, niſi quia tẽporalia
requirebant? Sed quid adiungat attendite: quid enim?
Cũ omni modo,ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtus
annuncietur,& in hoc gaudeo,ſed & gaudebo. Veritas
eſt Chriſtus, veritas à mercenariis occaſione annũcie-
tur,veritas à filiis veritate annuncietur. Filij æternã hæ-
reditatem patris patiẽter expectant:mercenarij tempo-
ralem mercedẽ conducentes,feſtinanter exoptant. Mi
hi humana gloria,cui mercenarios inuidere video,mi-
nuatur,& tamen per linguas mercenariorum & filiorũ
diuina Chriſti gloria diffametur,cũ ſiue occaſione,ſiue
veritate Chriſtus annuncietur. Vidimus qui ſit etiam
mercenarius:quis eſt lupus,niſi diabolus? Et quid dictũ
eſt de mercenario? Cum viderit lupum venientẽ fugit,

quia non ſunt eius oues propriæ,nec ei cura eſt de oui- D
bus:nunquid talis erat Apoſtolus Paulus? abſit. Nũquid
talis Petrus? abſit: nunquid tales cæteri Apoſtoli,exce-
pto Iuda filio perditionis? abſit. Paſtores ergo illi? Planè
paſtores: & vnde vnus paſtor? Iã dixi paſtores,quia mẽ-
bra paſtoris illo capite gaudebant, ſub illo capite con-
cordabant, vno ſpiritu in vnius corporis cõpage viue-
bant,ac per hoc omnes ad vnũ paſtorẽ pertinebant. Si
ergo paſtores,non mercenarij,quare fugiebant quãdo
perſecutionem patiebantur? Expone nobis,ô domine; *2.Cor.11.*
vidi in Epiſtola fugientẽ Paulum,per murum in ſpor-
ta ſubmiſſus eſt,vt manus perſequentis euaderet:nõ er-
go illi cura fuit de ouibus,quas lupo veniẽte deſerebat?
Fugit planè, ſed eas paſtori in cœlo ſedẽti orationibus
commendabat: ſe autẽ vtilitati earum fugiendo ſerua-
bat,ſicut quodam loco ait,Manere in carne neceſſariũ *Philip.1.*
duxi propter vos. Ab ipſo nanq; paſtore omnes audie- *Math.10.*
rant:ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in a-
liam. Hanc nobis quæſtionẽ dominus dignetur expo-
nere. Domine tu dixiſti eis,quos fideles paſtores eſſe v-
tique volebas,quos tua mẽbra eſſe formabas,ſi vos per-
ſecuti fuerint fugite. Iniuriam ergo illis facis quãdo re- E
prehendis mercenarios, qui vident lupum venientẽ,&
fugiunt: rogamus indices nobis, quid habeat altitudo
quæſtionis:pulſemus,aderit qui aperiet ſe,oſtiarius oſtij *Philip.2.*
quod eſt ipſe:quis eſt mercenarius? Qui videt lupum & *2.Timo.4.*
fugit,qui ſua quærit,nõ quæ Ieſu Chriſti. Peccantẽ non
libere audet redarguere. Ecce neſcio quis peccauit,gra-
uiter peccauit,increpãdus eſt,excõmunicandus eſt:ſed
excõmunicatus inimicus erit, inſidiabitur, nocebit cũ
potuerit, iam ille qui ſua quærit,nõ quæ Ieſu Chriſti,ne
perdat quod ſectatur,humanæ amicitiæ cõmoditatem,
& inimicitiarum humanarũ incurrat moleſtiam,tacet,
non corripit: ecce lupus oui guttur apprehendit, dia-
bolus fideli adulterium perſuaſit: tu taces,nõ increpas,
ô mercenarie, lupum venientem vidiſti & fugiſti. Re-
ſpondet forte & dicit,ecce hic ſum,nõ fugi:fugiſti,quia
tacuiſti:tacuiſti,quia timuiſti. Fuga animi timor eſt,cor-
pore ſtetiſti,ſpiritu fugiſti:quod ille non faciebat qui di
cebat, Et ſi corpore abſens ſum, ſpiritu vobiſcum ſum: *Coloß.2.*
quomodo enim ſpiritu fugiebat,qui etiam corpore ab-
ſens, fornicatores literis arguebat? Affectiones noſtræ
motus animorum ſunt: lætitia,animi diffuſio: triſtitia,
animi contractio:cupiditas,animi progreſſio: timor,a- F
nimi fuga eſt: diffunderis enim animo cum delectaris:
cõtraheris animo cum moleſtaris: progrederis animo
cum appetis: fugis animo cum metuis. Ecce vnde ille
mercenarius viſo lupo dicitur fugere. Quare? *Quia non
ei cura de ouibus.* Quare non eſt ei cura de ouibus? *Quia
mercenarius eſt.* Quid eſt,mercenarius eſt? Temporalem
mercedem quærit,& in domo in æternum non mane-
bit:ſunt adhuc hæc quærenda,& diſcutienda vobiſcũ,
ſed onerare vos non eſt cõſilij: dominica enim cibaria
conſeruis miniſtramus, in paſcuis dominicis oues pa-
ſcimus,& ſimul paſcimur:ſicut nõ eſt negandum quod
neceſſarium eſt,ſic non eſt cor infirmum pabuli multi-
tudine prægrauandũ: non ſit ergo moleſtum charitati
veſtræ,quia omnia quæ hic adhuc diſcutiẽda arbitror,
hodie nõ diſcutio, ſed iterum nobis in nomine domi-
ni diebus reddẽdi ſermonis, eadem lectio recitabitur,
& diligentius illo adiuuante tractabitur.

*Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, & cogno-
ſco oues meas, & cognoſcunt me meæ: vſque ad id quod
ait, Nunquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?*

Tractatus XLVII.

G QVi ſermonem domini dei noſtri non ſolum
libenter, ſed etiam diligenter audiſtis, pro-
miſſionis noſtræ proculdubio meminiſtis. Ip-
ſa quippe lectio Euāgelica & hodie lecta eſt,
quæ lecta fuerat proximo dominico die. Propterea
quoniā in quibuſdā neceſſitatibus immorati, non po-
tuimus omnia diſcutere, quæ veſtris ſenſibus debeba-
mus. Proinde quæ iā dicta atq; tractata ſunt, hodie non
quærimus, ne adhuc eadem repetendo, ad illa quæ nō-
dū dicta ſunt, peruenire minime permittamur. Noſtis
iam in nomine domini qui ſit bonus paſtor, & quēad-
modum paſtores boni mēbra ſint eius, & ideo paſtor ſit
vnus. Noſtis qui ſit mercenarius ferendus, quis lupus, &
fures & latrones cauendi, quæ ſint oues, quod ſit oſtiū
quo & oues ingrediuntur, & paſtor quomodo ſit intel-
ligendus oſtiarius: noſtis etiam quoniā quiſquis nō per
oſtium intrauerit, fur eſt & latro, nec venit niſi vt fure-
tur, & occidat & perdat. Hæc omnia dicta, ſufficienter
quantū exiſtimo pertractata ſunt: hodie debemus dice-
re quantū adiuuat dominus, quoniam ipſe Ieſus Chri-
ſtus ſaluator noſter, & paſtorem ſe eſſe dixit, & oſtium,
H & paſtorem bonū dixit intrare per oſtium: quomodo
ipſe per ſeipſum intrat? Si enim nemo paſtor bonus eſt
niſi qui per oſtium intrat, & ipſe eſt præcipue paſtor bo
nus, & ipſe eſt oſtium, intelligere nō poſſum niſi & ip-
ſum per ſeipſum ad oues ſuas intrare, & vocē ſuam il-
lis dare vt ſequātur eum, eaſq; intrantes & exeuntes pa-
ſcua inuenire, quod eſt vita æterna. Cito ergo dico, e-
go quærens intrare ad vos, id eſt, ad cor veſtrū, Chriſtū
prædico: ſi aliud prædicem, per aliam partē conabor a-
ſcendere. Chriſtus itaq; mihi ianua eſt ad vos, per Chri
ſtum intro, nō ad parietes veſtros, ſed ad corda veſtra.
Quid eſt per Chriſtum intro? Chriſtum in me libenter
audiſtis. Quare Chriſtum in me libenter audiſtis? Quia
oues Chriſti eſtis, ſanguine Chriſti cōparati eſtis, agno-
ſcitis preciū veſtrum quod non à me datur, ſed per me
prędicatur. Ille quippe emit, qui precioſum ſanguinem
fudit: precioſus ſanguis eſt illius ſine peccato, fecit ta-
men ipſe etiam ſuorū ſanguinem precioſum, pro qui-
bus dedit ſanguinis precium: nam ſi ſuorum ſanguinē
Pſal. 115. non faceret precioſum, non diceretur: Precioſa in cō-
ſpectu domini mors ſanctorum eius. Itaq; etiam quod
ait, Paſtor bonus animā ſuam ponit pro ouibus, nō ipſe
vnus fecit, & tamen ſi illi qui fecerunt mēbra eius ſunt,
I idem ipſe vnus hoc fecit. Ipſe enim potuit facere ſine il
lis, ipſi ſine illo vnde potuerunt, cū ipſe dixerit: ſine me
Ioan. 15. nihil poteſtis facere? Hinc autē oſtendimus quod & a-
lij fecerunt, quia ipſe Apoſtolus Ioannes, qui hoc quod
audiſtis Euangelium prædicauit, in Epiſtola ſua dixit:
ſicut pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debe-
mus animas pro fratribus ponere. Debemus dixit, debi
tores nos fecit, qui primus exhibuit: ideo quodā loco
Prouer. 23. ſcriptum eſt, Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſa-
pienter intellige quæ apponūtur tibi, & mitte manum
tuam, ſciens quia talia te oportet præparare. Menſa po-
tētis quæ ſit noſtis, vbi eſt corpus & ſanguis Chriſti, qui
accedit ad talē menſam præparet talia. Et quid eſt, prę-
paret talia? Quomodo ipſe pro nobis animā ſuā poſuit,
ſic & nos debemus ad ædificandam plebem, ad aſſeren
dam fidē animas pro fratribus ponere: ideo Petro quē
facere volebat paſtorem bonū, nō in ipſo Petro, ſed in
Ioan. 21. corpore ſuo ait, Petre amas me? Paſce oues meas: hoc
ſemel, hoc iterū, hoc tertio, vſq; ad eius triſtitiam: & cū
tantum interrogaſſet dominus, quantū interrogādum
eſſe iudicauit, vt ter confiteatur qui ter negauerat, & ei
ſuas oues paſcendas tertiò commendaſſet: ait illi, Cum K
iunior eſſes, cingebas te & ambulabas vbi volebas, cum
autē ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, &
ducet quò tu non vis. Et expoſuit Euangeliſta quid do-
minus dixerit: hoc autem, inquit, dixit, ſignificans qua
morte clarificaturus eſſet deū. Ad hoc ergo pertinet pa
ſce oues meas, vt ponas animā tuam pro ouibus meis,
iam illud quod ait, *Sicut nouit me pater & ego agnoſco patrē.*
Quis neſcit hoc? Ipſe enim agnoſcit patrem per ſe, nos
per illum, quia ipſe per ſe cognoſcit, nouimus, quia &
nos per illum etiā hoc nouimus, quia & hoc per illū no
uimus: ipſe enim dixit: Deum nemo vidit vnquam, niſi Ioan. 1.
vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: er-
go & nos per ipſum, quibus enarrauit. Itē alibi ait: Ne-
mo nouit filium niſi pater, neq; patrē quis nouit niſi fi- Matth. 11.
lius, & cui voluerit filius reuelare: ſicut ergo ipſe per ſe
nouit patrem, nos autē per illum nouimus patrem, ſic
intrat in ouile per ſemetipſum, & nos per ipſum. Oſtiū
dicebamus per Chriſtū nos habere ad vos: quare? Quia
Chriſtum prædicamus: nos Chriſtum prædicamus, &
ideo intramus per oſtiū. Chriſtus autem Chriſtū præ-
dicat, quia ſeipſum prędicat, & ideo paſtor per ſeipſum L
intrat. Lumen cùm alia moſtrat quæ videntur in lumi-
ne, nunquid aliquo alio indiget vt monſtretur? Lumen
ergo & alia demonſtrat & ſeipſum. Quæcunque intel-
ligimus, intellectu intelligimus, & ipſum intellectum,
vnde niſi intellectu intelligimus? Nunquid ſic oculo
carnis & alia vides & ipſum? Quamuis enim videāt ho
mines oculis ſuis, nō tamen vident oculos ſuos. Oculus
carnis alia videt, ſe nō poteſt, intellectus autē & alia in-
telligit, & ſeipſum: quomodo intellectus videt ſe, ſic
& Chriſtus prædicat ſe: ſi prædicat ſe, & prædicando
intrat ad te, per ſe intrat ad te & ad patrē. Ipſe eſt oſtiū,
quia non eſt quà veniatur ad patrē niſi per ipſum: vnus
enim deus & vnus mediator dei & hominum, homo 1. Time. 2.
Chriſtus Ieſus. Verbo multa dicuntur, hæc ipſa quæ di-
xi, vtiq; verbo dixi: ſi velim dicere & ipſum verbū, vn-
de dico niſi verbo? Ac per hoc per verbū & alia dicun
tur, quæ non ſunt quod verbū, & ipſum verbum dici
non poteſt niſi per verbū adiuuante domino exemplis
abundauimus. Tenete ergo quomodo dominus Ieſus
Chriſtus, & oſtium ſit, & paſtor: oſtiū pandendo ſe, pa-
ſtor intrando per ſe. Et quidē fratres, ꝙ paſtor eſt, dedit
& membris ſuis: nā & Petrus paſtor, & Paulus paſtor,
& cæteri Apoſtoli paſtores, & boni Epiſcopi paſtores. M
Oſtium vero nemo noſtrum ſe dicit, hoc ſibi ipſe pro-
prium tenuit, quà intrant oues. Deniq; Paulus boni pa-
ſtoris implebat officium quādo Chriſtum prædicabat,
quia per oſtiū intrabat: at vbi oues indiſciplinatę cœpe-
runt facere ſchiſmata, & alia oſtia ſibi ponere, non quà
intrarēt & congregarentur, ſed quà errarent vt diuide-
rentur dicētes: Alij, Ego ſum Pauli: alij, ego ſum Cephæ: 1. Cor. 1.
alij, ego Apollo: alij, ego Chriſti: expaueſcēs ad eos qui
dixerūt, ego ſum Pauli, tanquā clamans ad oues, miſerę
quà itis? non ſum oſtium: nunquid Paulus, inquit, pro
vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?
Qui vero dicebant: Ego ſum Chriſti, inuenerunt oſtiū.
De vno autē ouili & vno paſtore, iam quidem aſſidue
ſoletis audire: multū enim commendauimus vnū ouile
prædicātes vnitatem, vt per Chriſtū omnes oues ingre-
derētur, & Donatum nulla ſequeretur, verūtamē vnde
hoc proprie dixerit dominus ad ipſos, ſatis apparet: lo-
quebatur enim apud Iudæos, miſſus autē fuerat ad ip-
ſos Iudęos, non propter quoſdam immani odio perti-
naces & perſeuerātes in tenebris, ſed propter quoſdam
in ipſa

A in ipſa gente quas dicit oues ſuas, de quibus dicit: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierũt domus Iſraël: nouerat etiã eas in turba furentium, & præuidebat in pa- Matth.15. ce credentium: quid eſt ergo, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël: niſi quia præſentiam ſuam corporalem non exhibuit niſi populo Iſraël? Ad gentes non perrexit ipſe, ſed miſit: ad populum vero Iſraël & miſit & venit ipſe, vt qui contemnebant, maius iudicium ſumerent, quia etiam præſentia eſt illis exhibita. Ipſe dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipi, ibi naſci, ibi ſanguinem fundere voluit, ibi ſunt veſtigia eius, modo adoraotur vbi nouiſſime ſtetit, vnde aſcendit ad cœlum: ad gentes autem miſit: ſed forte aliqui arbitrantur, quoniam non ipſe ad nos venit, ſed miſit ad nos, non nos audiſſe vocem ipſius, ſed vocem eorum quos miſit. Abſit. Pellatur iſta coguatio de cordibus veſtris, & in his quos miſit ipſe erat. Ipſum Paulum audi quem miſit: ad gẽtes enim præcipue Paulum miſit Apoſtolum: & ait ipſe Paulus terrens noo de ſe, 2.Corin.13. ſed de illo: An vultis accipere experimentum eius, qui in me loquitur Chriſtus? Audite & ipſum dominum:

B *Et alias oues habeo*: id eſt, in gentibus: *Quæ non ſunt de hoc ouili*: id eſt, de populo Iſraël: *Oportet me & illas adducere*. Ergo per ſuos, non per alteros adducit: adhuc audi, *Et vocem meã audiene*. ecce & per ſuos ipſe loquitur, & per ſuos quos mittit vox eius auditur: *Vt ſit vnũ ouile & vnus paſtor*. De duobus iſtis gregibus tanquã duobus parietibus, factus eſt lapis angularis. Ergo & oſtium eſt & la- Ephe.2. pis angularis, omnia per ſimilitudinem, nihil horũ proprie. Iam enim dixi & cõmendaui vehementer, & qui capiunt ſapiunt, immo qui ſapiunt capiuot, & qui nondum intellectu ſapiuot, fide teneant quod intelligere nõdum poſſunt. Per ſimilitudinem Chriſtus multa eſt quæ per proprietatem non eſt: per ſimilitudinem & petra eſt Chriſtus, & oſtiũ eſt Chriſtus, & lapis angularis eſt Chriſtus, & paſtor eſt Chriſtus, & agous eſt Chriſtus, & leo eſt Chriſtus. Quàm multa per ſimilitudines & alia, quæ commemorare longum eſt: ſi autem proprietates diſcutias rerum quas videre conſueſti, nec petra eſt, quia durus & ſine ſenſu non eſt: nec oſtium, quia faber eum non fecit: nec lapis angularis eſt, quia noo eſt ab ſtructore compoſitus: oec paſtor eſt, quia cuſtos ouium quadrupedum noo eſt: nec leo eſt, quia fera non

C eſt: nec agnus eſt, quia pecus non eſt: omnia ergo iſta Ioan.1. per ſimilitudinem: quid ergo proprie? In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Quid de homine qui apparuit? Et verbum caro factum, & habitauit in nobis: audi & cætera. *Propterea me pater diligit*, inquit, *quia ego pono animam meam, vt iterum ſumã eam*. Quid ait? Propterea me pater diligit, quia morior vt reſurgam. Cum magno enim pondere dictũ eſt ego, quia ego pono, inquit, animam meam, ego pono. Quid eſt ego pooo? Ego, inquit, illam pono. Noo glorientur Iudæi, ſæuire potueruot, poteſtatem habere non potuerunt: ſæuiant quantum poſſunt, ſi ego noluero animã meam ponere, quid ſæuiendo facturi ſunt? Vna reſponſione proſtrati ſunt, quãdo eis dictum eſt, Quem quæ- Ioan.18. ritis? dixerunt, Ieſum: & ait eis: Ego ſum, redierunt retro, & ceciderunt in terram. Qui eeciderunt ad vnam vocem Chriſti morituri, quid facient ſub voce iudicaturi? Ego, inquam, pono animam meam, vt iterum ſumã eam. Non glorientur Iudæi, quaſi qui præualuerint, ipſe poſuit aoimã ſuam: ego dormiui dicit: noſtis Pſal- Pſal.3. mum: Ego dormiui & ſomnum cepi, & exurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me: modo Pſalmus ipſe lectus eſt, modo audiuimus: Ego dormiui & ſomnum cepi, & D exurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me: quid eſt, ego dormiui? Quia volui dormiui: quid eſt dormiui? Mortuus ſum: nõnne dormiuit, qui quãdo voluit de ſepulchro tanquã de lecto ſurrexit? Sed amat dare gloriã patri, vt nos ædificet gloriam dare creatori: nã quòd addidit, exurrexi, quoniam dominus ſuſcipiet me, putatis hic quaſi virtutem eius defeciſſe, vt per poteſtatem ſuã mori potuerit, & per poteſtatẽ ſuam reſurgere oon potuerit? Sic enim videntur ſonare verba nõ intentius intellecta, Ego dormiui, id eſt, quia volui dormiui, & exurrexi. Quare? quia dominus ſuſcipiet me. Quid enim? Tu à teipſo reſurgere nõ valeres? Si enim non valeres, nõ diceres: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*. Audi alio loco in Euangelio, quia non ſolum pater ſuſcitauit filium, ſed etiã filius ſeipſum: Soluite, inquit, templum hoc, & in triduo ſuſcitabo illud: & Euangeliſta, hoc autem, inquit, dicebat de Ioan.2. templo corporis ſui. Hoc enim ſuſcitabatur quod moriebatur: nam verbum non eſt mortuum, anima illa oõ eſt mortua: ſi nec tua moritur, domini moreretur? Vnde ſcio, inquis, ſi mea non moritur? A te nõ occidatur, E & non moritur: quomodo, inquis, ego poſſum occidere animam meam? Vt alia peccata interim taceam, os Sapien.1. quod meotitur occidit animam ſuam. Quomodo, inquis, ſecurus ſum, quia non moritur? Ipſum domioum audi dantẽ ſeruo ſecuritatẽ. Nolite timere eos qui occi- Matt.10. dunt corpus, & poſtea nõ habent quid faciant: ſed pla- Luca.12. nè quid ait? Eum timete qui habet poteſtatẽ & corpus & animam occidere in gehennam. Ecce quia moritur, ecce quia nõ moritur: quid eſt mori ipſius? quid eſt mori carni tuæ? Mori carni tuæ, eſt amittere vitam ſuã: mori animæ tuæ, eſt amittere vitã ſuã: vita carnis tuæ anima tua, vita animæ tuæ deus tuus. Quomodo moritur caro amiſſa anima, quæ vita eſt eius: ſic moritur anima amiſſo deo, qui vita eſt eius. Certe ergo immortalis eſt anima? Planè immortalis eſt, quia viuit & mortua: quod enim de vidua delicioſa dixit Apoſtolus, de anima etiã 1.Timo.5. ſi deũ ſuũ amiſerit, dici poteſt, viueos mortua eſt. Quomodo ergo ponit animam ſuã dominus? Fratres, quæramus hoc paulo attentius, noo nos artat hora quæ ſolet, die dominico vacat nobis, hoc lucrẽtur qui ad verbum dei etiam die hodierna conueniunt. Pono, inquit, animã meam: quis ponit? quã ponit? Chriſtus. Quid eſt Chriſtus? Verbũ & homo, oec ſic homo vt ſola caro: F ſed quia homo conſtat ex carne & anima, totus eſt homo in Chriſto: non enim partẽ deteriorẽ ſuſcepiſſet, & partẽ meliorẽ deſeruiſſet: & pars quippe hominis melior eſt anima quàm corpus. Quia ergo totus homo in Chriſto: quid eſt Chriſtus? Verbũ, inquã, & homo: quid eſt verbum & homo? Verbũ, aoima, caro. Tenete hoc, quia nõ defuerunt hæretici, & in iſta ſentẽtia, pulſi quidem iam olim à veritate catholica, ſed tamẽ vt fures & latrones nõ iotrantes per oſtium, inſidiari ouili oõ deſinunt. Apollinariſtæ hæretici dicti ſunt, quia auſi ſunt dogmatizare, quòd Chriſtus oon ſit niſi verbũ & caro, & animam humanã non eum aſſumpſiſſe cootendunt: nam & aliqui eorũ fuiſſe in Chriſto animã negare non potuerunt. Videte adſurditatem & inſaniã noo ferendam, animam irrationalem eum habere volueruot, rationalem negauerunt: dederunt ei animã pecoris, ſubtraxerunt aoimã hominis: ſed illi abſtulerunt Chriſto ratiooẽ, non tenendo rationẽ. Abſit hoc à nobis in fide catholica nutritis atq; fundatis. Ex hac ergo occaſione admonuerim charitatem veſtrã, vt quomodo ſuperio-

G ribus lectonibus ſatis vos inſtruximus, aduerſus Sa-
bellianos & Arrianos: Sabellianos qui dicunt, ipſe eſt
pater qui filius: Arrianos qui dicũt, aliud eſt pater, aliud
eſt filius, quaſi non ſint eiuſdẽ ſubſtantiæ pater & filius.
Inſtruximus etiam quantum meminiſtis, & quantũ me-
miniſſe debetis cõtra hæreticos Fotinianos, qui ſolum
hominem Chriſtum ſine deo eſſe dixerunt: contra Ma
nichæos, qui ſolum ſine homine deum: ex hac occaſio-
ne de anima inſtruamus vos & contra Apollinariſtas,
qui dicunt dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum non ha-
buiſſe animam humanam, id eſt, animã rationalem, ani
mam intelligentem, animam, inquã, qua diſtamus à pe-
core, quòd homines ſumus: quomodo ergo hic dixit
dominus, Poteſtatem habeo ponendi animam meam?
Quis ponit animam, & iterum ſumit eam? Chriſtus ex
eo quòd verbum eſt ponit animam, & ſumit eam iterũ.
An ex eo quòd anima humana eſt, ipſa ſe ponit, & ite-
rum ipſa ſe ſumit? An ex eo quòd caro eſt, caro animã
ponit, & iterum ſumit? Tria propoſui, omnia pertracte-
mus, & hoc eligamus quod cõueniat regulæ veritatis:
ſi enim dixerimus quia verbum dei poſuit animam ſuã,
& iterũ ſumpſit eam, metuẽdum eſt ne ſubintret praua
H cogitatio, & dicatur nobis: ergo aliquãdo anima illa
ſeparata eſt à verbo, & aliquãdo verbum illud, ex quo
ſuſcepit animam illã, fuit ſine anima. Video enim fuiſſe
Ioan.1. ſine anima humana verbum, ſecundum quod in prin-
cipio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus
erat verbum. Ex quo enim verbũ caro factum eſt, vt ha
bitaret in nobis, & ſuſceptus eſt à verbo homo, id eſt,
totus homo anima & caro, quid fecit paſſio, quid fecit
mors, niſi corpus ab anima ſeparauit? Animam vero à
verbo non ſeparauit: ſi enim mortuus eſt dominus, im-
mo quia mortuus eſt dominus, mortuus eſt enim pro
nobis in cruce, ſine dubio caro ipſius expirauit animã:
ad tempus enim exiguum anima deſeruit carnẽ, ſed re-
deunte anima reſurrecturam: à verbo autem animã ſe-
Luca.23. paratam eſſe non dico. Latronis animæ dixit, Hodie
mecum eris in paradiſo: fidelem latronis animam nõ
deſerebat, & deſerebat ſuã? Abſit: ſed illius vt dominus
cuſtodiuit, ſuam vero inſeparabiliter habuit: ſi autẽ di-
xerimus, quia ipſa ſe anima poſuit, & iterũ ipſa ſe ſum-
pſit, abſurdiſſimus ſenſus eſt: non enim quæ à verbo nõ
I erat ſeparata, à ſeipſo poterat ſeparari. Dicamus ergo &
quod verum eſt, & quod facile intelligi poteſt: ecce ho-
mo quilibet non conſtans ex verbo & anima & carne,
ſed ex anima & carne, de iſto homine interrogemus,
quomodo ponat animam ſuam quicunque homo? An
forte nullus homo ponit animam ſuam? Potes mihi di
cere, nullus homo habet poteſtatem ponere animam
ſuam, & iterum ſumere eam. Ponere autem animam
ſuam niſi poſſet homo, nõ diceret Ioannes Apoſtolus,
1.Ioan.3. Sicut Chriſtus animam ſuã pro nobis poſuit, ſic & nos
debemus animas pro fratribus ponere. Ergo & nobis li
Ioan.15. cet, ſi & nos impleamur virtute ipſius, quia ſine illo ni-
hil facere poſſumus, poſſumus ponere pro fratribus ani
mas noſtras. Quando martyr quilibet ſanctus poſuit
pro fratribus animã ſuam, quis poſuit, & quam poſuit?
Hoc ſi intellexerimus, ibi videbimus quemadmodum
à Chriſto dictum ſit: poteſtatem habeo ponendi animã
meam. O homo, paratus es pro Chriſto mori? Paratus,
inquit, dicam hoc aliis verbis: Paratus es pro Chriſto
animã tuam ponere? Et ad iſta verba ſic mihi reſpon-
det, Paratus ſum: quomodo mihi reſponderat cum di-
cerem, paratus es mori: hoc ergo eſt ponere animam,
quod eſt mori: ſed pro quo? Vbi eſt certamen? Omnes
enim homines quando moriuntur, ponunt animã, ſed K
non omnes pro Chriſto ponunt. Et nemo habet pote-
ſtatem ſumere quod poſuerit, Chriſtus autẽ & pro no-
bis poſuit: & quando voluit, poſuit: & quando voluit,
ſumpſit. Ponere ergo animã, mori eſt: ſic & Apoſtolus
Petrus domino dixit, Animã meam pro te ponã: id eſt,
pro te moriar: carni hoc tribue. Caro ponit animã ſuã,
& caro iterũ ſumit eam, non tamen ſua poteſtate caro, *Ioan.13.*
ſed poteſtate inhabitantis carnem. Caro ergo ponit a- *3.ſent. diſt.*
nimam ſuã expirando. Vide ipſum dominũ in cruce: *21.ca.ſicut.*
Sitio, dixit, illi qui aderant tinxerũt ſpongiam in ace-
to, alligauerũt arundini, & appoſuerunt ori eius: quod
cum accepiſſet, ait, Perfectum eſt. Quid eſt, perfectũ eſt? *Ioan.19.*
Impleta ſunt omnia quæ ante mortẽ futura de me fue-
rant prophetata, quia & poteſtatem habebat quando
vellet ponendi animam ſuam. Poſteaquam dixit, perfe-
ctum eſt, quid ait Euãgeliſta? Et inclinato capite tradi-
dit ſpiritũ: hoc eſt ponere animam: modo hic attendat
charitas veſtra, inclinato capite tradidit ſpiritũ: Quis
tradidit? quem tradidit? Spiritum tradidit, caro illũ tra-
didit. Quid eſt, caro illum tradidit? Caro illum emiſit,
caro illũ expirauit: ideo dicitur enim expirare, extra ſpi
ritum fieri, quomodo eſt exulare, extra ſolum fieri: exor L
bitare, extra orbitam fieri: ſic expirare, extra ſpiritũ fie-
ri, quia ſpiritus anima eſt: cum ergo exit anima à carne,
& remanet caro ſine anima, tunc homo ponere animã
dicitur. Quando Chriſtus animã poſuit? Quando ver-
bũ voluit. Principatus enim in verbo erat, ibi poteſtas
erat quãdo poneret caro animã, & quando ſumeret: ſi
ergo caro animam poſuit, quomodo Chriſtus animam
poſuit? Non enim caro Chriſtus? Ita planè & caro Chri
ſtus, & anima Chriſtus, & verbum Chriſtus, nec tamen
tria hæc tres Chriſti, ſed vnus Chriſtus: hominẽ inter-
roga, & de teipſo fac gradum ad ea quæ ſupra te ſunt,
& ſi nõdum intelligenda, ſaltem credenda: quomodo
eſt enim vnus homo anima & corpus, ſic vnus Chri-
ſtus verbũ & homo, videte quid dixerim, & intelligite:
anima & corpus duæ res ſunt, ſed vnus homo: verbũ &
homo duæ res ſunt, ſed vnus Chriſtus: ergo de homine
quære, vbi eſt Paulus Apoſtolus? Modo ſi quis reſpon-
deat in requie cum Chriſto, verũ dicit: item ſi quis re-
ſpondeat, Romæ in ſepulchro, & ipſe verũ dicit. Illud
mihi de anima, hoc de eius carne reſpondit: nec tamen M
ideo duos dicimus Apoſtolos Paulos, vnũ qui requie-
ſcit in Chriſto, aliũ qui poſitus eſt in ſepulchro, quãuis
Apoſtolum Paulũ dicamus viuere in Chriſto, eũdemq́;
Apoſtolum Paulum dicamus mortuũ iacere in ſepul-
chro. Moritur aliquis, dicimus, bonus homo, fidelis ho
mo in pace eſt cũ domino, & continuo eamus ad exe-
quias ipſius, & ſepeliamus illum, eum ſepulturus es, quẽ
iã dixeras in pace eſſe cum deo, cũ aliud ſit anima, quæ
immortaliter viget, aliud corpus quod corruptibiliter
iacet: ſed ex quo conſortium carnis & animæ hominis
nomen accipit, iam & ſingulum atq; ſeparatũ, vtrumli-
bet eorum nomen hominis tenuit. Nemo ergo titubet
quando audit dominũ dixiſſe: pono animam meam, &
iterũ ſumo eam: ponit eam caro, ſed ex poteſtate verbi:
ſumit eã caro, ſed ex poteſtate verbi. Et ipſe dominus
Chriſtus dict⁹ eſt ſola caro. Quomodo, inquit, probas?
Audeo dicere, & ſola caro Chriſti dictus eſt Chriſtus.
Credimus certe nõ in ſolũ deum patrẽ, ſed & in Ieſum
Chriſtũ filiũ eius vnicum dominũ noſtrum: modo to-
tum dixi, in Ieſum Chriſtum filiũ eius vnicum dominũ
noſtrum: totum ibi intellige, & verbũ, & animã, & car-
nem: ſed vtiq; cõfiteris etiam illud quod habet eadem
fides,

A fides, in eum Chriſtum te credere qui crucifixus eſt &
ſepultus. Ergo etiam ſepultum Chriſtum eſſe non ne-
gas, & tamen ſola caro ſepulta eſt: ſi enim erat ibi ani-
ma, non erat mortuus: ſi autem vera mors erat, & eius
vera ſit reſurrectio, ſine anima fuerat in ſepulchro, &
tamen ſepultus eſt Chriſtus: ergo Chriſtus erat etiam
ſine anima caro, quia non eſt ſepulta niſi caro. Diſce
Philip. 2. hoc etiam in Apoſtolicis verbis: Hoc ſentite, inquit,
in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma
dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem
deo: quis niſi Chriſtus Ieſus, quantum attinet ad id
quod eſt verbum, deus apud deum? Vide autem quod
ſequitur: ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui ac-
cipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu
inuentus vt homo. Et hoc quis, niſi idem ipſe Chri-
ſtus Ieſus? Sed hic iam omnia ſunt, & verbum in for-
ma dei, quæ accepit formam ſerui, & anima & caro in
forma ſerui, quæ accepta eſt à forma dei, humiliauit ſe-
metipſum, factus obediens vſque ad mortem. Iam in
morte ſola caro eſt à Iudæis occiſa: ſi enim diſcipulis
Matth. 10. dixit, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam
autem non poſſunt occidere: nunquid in ipſo potue-
runt plus quàm corpus occidere, & tamen carne oc-
B ciſa Chriſtus occiſus eſt? Ita cum caro animam poſuit,
Chriſtus animam poſuit, & cum caro vt reſurgeret a-
nimam ſumpſit, Chriſtus animam ſumpſit: nec tamen
poteſtate carnis hoc factum eſt, ſed eius qui & animam
& carnem, vbi hæc adimplerentur aſſumpſit. *Hoc*, in-
quit, *mandatum accepi à patre meo.* Verbum nõ à verbo ac-
cepit mandatũ, ſed in verbo vnigenito patris eſt omne
mandatum: cum autem dicitur filius à patre accipere
Ioan. 5. quod ſubſtantialiter habet, quomodo dictum eſt: Sicut
habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio habere
vitam in ſemetipſo? Cum filius ipſe ſit vita, non po-
teſtas minuitur, ſed generatio eius oſtenditur, quo-
niam pater non quaſi ei filio qui imperfectus eſt natus,
aliquid addidit, ſed ei quem perfectum genuit, omnia
gignendo dedit: ita illi dedit ſuam æqualitatem, quem
non genuit inæqualem: ſed hæc loquẽte domino, quo-
Ioan. 1. niam lux lucebat in tenebris, & tenebræ eam nõ com-
prehendebant. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos propter
ſermones hos. Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habet &
inſanit: quid eum auditis?* Iſtæ fuerunt denſiſſimæ tene-
bræ. *Alij dicebant: hæc verba non ſunt dæmonium habentis.*
C *Nunquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* Iam iſtorum
oculi cœperant aperiri.

*Ab eo quod ait, Facta ſunt encænia in Hieroſolymis: vſ-
que ad id quod ait, Omnia autem quæcunque dixit Ioan-
nes de hoc, vera erant, & multi crediderunt in eum.*

Tractatus XLVIII.

QVod iam commendaui dilectioni veſtræ, ſta-
biliter meminiſſe debetis, ſanctum Ioannem
Euangeliſtam nolle nos ſemper lacte nutriri,
ſed ſolido cibo veſci. Quiſquis autem ad ſumendum
ſolidum cibum verbi dei adhuc minus idoneus eſt, la-
cte fidei nutriatur, & verbum quod intelligere non po-
teſt, credere non cunctetur: fides enim meritum eſt,
intellectus præmium. In ipſo labore intentionis deſu-
dat acies mentis noſtræ, vt ponat ſordiculas nebulæ
mentis humanæ, & ſerenetur ad verbum dei: non er-
go recuſetur labor ſi adeſt amor: noſtis enim quoniam
qui amat non laborat. Omnis enim labor non aman-
tibus grauis eſt: ſi tantos labores cum auaris portat cu-
piditas, nobiſcum non portet charitas? Euangelium in-
tendite: *Facta ſunt encænia in Hieroſolymis.* Encænia feſti-
nitas erat dedicationis templi. Græce enim cænon di- D
citur nouum. Quandocunque nouum aliquid fuerit
dedicatum, encænia vocantur. Iam & vſus habet hoc
verbum, ſi quis noua tunica induatur, encæniare dici-
tur. Illum enim diem quo templum dedicatum eſt, Iu-
dæi ſolenniter celebrabant, ipſe dies feſtus agebatur,
cum ea quæ lecta ſunt, locutus eſt dominus, *Hyems e-
rat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circunde-
derunt ergo eum Iudæi, & dixerunt ei, Quouſque animam noſtram
tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.* Non veritatem de-
ſiderabant, ſed calumniam præparabant. Hyems erat,
& frigidi erant. Ad illum enim diuinum ignem acce-
dere pigri erant. Si accedere eſt credere: qui credit, ac-
cedit: qui negat, recedit: non mouetur anima pedibus,
ſed affectibus. Friguerant diligendi charitate, & arde-
bant nocendi cupiditate: longe aberant, & ibi erant:
non accedebant credendo, & premebant perſequen-
do, quærebant audire à domino, ego ſum Chriſtus, &
fortaſſe de Chriſto ſecundum hominẽ ſapiebant: præ-
dicauerunt enim Prophetæ Chriſtum, ſed diuinitatem
Chriſti & in Prophetis, & in ipſo Euangelio, nec hære-
tici intelligunt, quãto minus Iudæi, quandiu velamen
eſt ſuper cor eorum. Denique quodam loco ſciens do-
minus Ieſus eos de Chriſto ſecundum hominem ſa- E
pere, non ſecundum deum, ſecundum id quòd homo
erat, non ſecundum id quòd deus etiam aſſumpto ho-
mine permanebat: ait illis, Quid vobis videtur de Chri *Matth. 22.*
ſto, cuius filius eſt? Reſponderunt ſecundum opinatio-
nem ſuam, Dauid: ſic enim legerant, & hoc ſolum te-
nebant, quia diuinitatem eius legebant, ſed non intel-
ligebant. Dominus autem vt eos ſuſpenderet ad quæ-
rendam eius diuinitatem, cuius contemnebant infirmi-
tatem, reſpondit eis: quomodo ergo Dauid in ſpiritu
dicit eum dominum dicens: Dixit dominus domino *Pſal. 109.*
meo, ſede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos
ſub pedibus tuis? Si ergo Dauid in ſpiritu dicit eum do-
minum, quomodo filius eius eſt? Non negauit, ſed in-
terrogauit, ne quis hoc cum audierit, putet quòd domi-
nus Ieſus negauerit ſe filium eſſe Dauid. Filium Dauid
dominus Ieſus ſi ſe negaret, cæcos ſic eum inuocantes
non illuminaret: tranſibat enim aliquando, & duo cæci
ſedentes iuxta viam clamauerunt, Miſerere noſtri fili *Matth. 20.*
Dauid: qua voce audita, miſeratus eſt, ſtetit & ſanauit,
lumen dedit, quia nomen agnouit: dicit & Apoſtolus F
Paulus, Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ car- *Roma. 1.*
nem. Et ad Timotheum: Memor eſto Ieſum Chriſtum *2. Timo. 2.*
reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid ſecundũ Euan-
gelium meum: quia de ſemine Dauid originem Maria
virgo ducebat: inde dominus de ſemine Dauid erat.
Hoc pro magno Iudæi à Chriſto quærebant, vt ſi dice-
ret, ego ſum Chriſtus, ſecundum quod illi ſolum ſapie-
bant de ſemine Dauid, calumniarentur quòd ſibi arro-
garet regiam poteſtatem: plus eſt quod eis reſpõdit: illi
de filio Dauid volebant calumniari, ille filiũ dei ſe eſſe
reſpondit. Et quomodo? Audite. *Reſpondit eis Ieſus: Loquor
vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc
teſtimoniũ perhibẽt de me: ſed vos non creditis, quia nõ eſtis ex ouibus
meis.* Iam ſupra didiciſtis quę ſint oues, eſtote oues: oues
credendo ſunt, oues paſtorẽ ſequẽdo ſunt, oues redem-
ptorem nõ contemnendo ſunt, oues per oſtiũ intran-
do ſunt, oues exeundo & paſcua inueniẽdo ſunt, oues
vita æterna perfruendo ſunt: quomodo ergo iſtis dixit,
non eſtis ex ouibus meis? quia videbat eos ad ſempiter-
num interitum prædeſtinatos, nõ ad vitam æternã ſui
ſanguinis precio cõparatos. *Oues meæ vocẽ meã audiunt, &*

G *cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis.* Ecce ſunt paſcua. Si recolitis, ſuperius dixerat, & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Ingreſſi ſumus credendo, egredimur moriendo: ſed quomodo per oſtium fidei ingreſſi ſumus, ſic fideles de corpore exeamus: ſic enim per iſtud oſtium egredimur, vt paſcua inuenire poſſimus. Bona paſcua, vita æterna dicitur, ibi nulla herba areſcit, totum viret, totum viget. Solet quædam herba dici ſemper viua, eſt herba quæ ſemper dicitur viuere: ibi ſolum viuere inuenitur. Vitam æternam, inquit, dabo eis, ouibus meis: vos calumnias propterea quæritis, quia de vita præſenti cogitatis. *Et non peribunt in æternum:* ſubaudis, tanquam eis dixerit: vos peribitis in æternum, quia non eſtis ex ouibus meis. *Non rapiet eas quiſquã de manu mea.* Intentius accipite. *Pater meus quod dedit mihi, maius eſt omnibus.* Quid poteſt lupus? Quid poteſt fur & latro? non perdunt niſi ad interitum prædeſtinatos. De illis autem ouibus, de quibus dicit Apo-

2.Timo.2. ſtolus: Nouit dominus qui ſunt eius: & quos præſciuit,

Roma.8. ipſos & prædeſtinauit: quos autem prædeſtinauit, ipſos & vocauit: quos autem vocauit, illos & iuſtificauit: quos

H autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit: de ouibus iſtis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit: ſecurus eſt de numero earum qui pro eis nouit quod dedit, & hoc eſt quod ait: Non rapiet eas quiſquam de manu mea. Et item ad patrem: Pater meus quod dedit mihi, maius eſt omnibus: quid dedit filio pater maius omnibus, niſi vt ipſe ille eſſet vnigenitus filius? Quid eſt ergo quod dedit? Iam erat cui daret, an gignendo dedit? Nam ſi erat cui daret vt filius eſſet, aliquando erat, & filius non erat. Abſit vt aliquando dominus Chriſtus fuerit, & filius non fuerit: de nobis hoc dici poteſt: aliquando filij hominum eramus, filij dei non eramus. Nos enim filios dei gratia fecit, illum natura: quia vero natus eſt, non eſt vt dicas, non erat antequam natus erat, nunquam enim non natus erat, qui patri coæternus erat: qui ſapit capiat, qui non capit credat, nutriatur & capiet. Verbum dei ſemper cum patre, & ſemper verbum, & quia verbum, ideo filius: ſemper ergo filius, & ſemper æqualis. Non enim creſcendo, ſed naſcendo æqualis eſt, qui ſemper natus eſt de patre, filius de deo deus, de æterno coæternus: pater autem nõ de filio deus, filius de patre deus: ideo pater filio gi-

I gnendo dedit vt deus eſſet, gignendo dedit vt ſibi coæternus eſſet, gignendo dedit vt æqualis eſſet: hoc eſt quod maius eſt omnibus, quomodo vita filius, & habens vitam filius, quod habet hoc eſt. Tu aliud es, aliud habes, verbi gratia, habes ſapientiam, nunquid tu es ipſa ſapientia? Denique quia non es tuipſe quod habes, ſi amiſeris quod habes, reddis vt nõ habeas: & aliquando reſumis, aliquando amittis, quomodo oculus noſter nõ in ſeipſo habet inſeparabiliter lucẽ, aperitur & capit, clauditur & amittit. Non ſic eſt deus dei filius, nõ ſic eſt verbum patris, non ſic eſt verbum quod non ſonando tranſit, ſed naſcendo manet: ſic habet ſapientiam, vt ipſe ſit ſapientia, faciàtque ſapientes: ſic habet vitam, vt ſit ipſe vita, faciàtque viuentes: hoc eſt quod maius eſt omnibus. Attendit Ioannes ipſe Euangeliſta cœlum & terram, volens dicere de filio dei, attendit & tranſcendit. Cogitauit ſupra cœlum, milia exercitus angelorum, cogitauit & tranſcendit vniuerſa: ſicut aquila nubes, ſic ſua mente creaturam, tranſcendit magna omnia, peruenit ad illud quod maius eſt omnibus,

Ioan.1. & dixit: In principio erat verbum. Sed quia ille cuius eſt verbum non eſt de verbo, verbum autem de illo eſt cuius eſt verbum: ideo ait, Quod dedit mihi pater ma- K

ius eſt omnibus, id eſt, vt ſim verbum eius, vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius, maius eſt omnibus: ideo nemo rapit, inquit, oues meas de manu mea: *Nemo poteſt rapere de manu patris mei.* De manu mea, & de manu patris mei. Quid eſt hoc, nemo rapit de manu mea, & nemo rapit de manu patris mei? Vtrum vna manus eſt patris & filij, an forte ipſe filius manus eſt patris ſui? Si manum intelligamus poteſtatem, vna eſt patris & filij poteſtas, quia vna eſt diuinitas: ſi autem manum intelligamus, ſicut dictum eſt per Prophetam, Et brachium domini cui reuelatum eſt: ma- Eſaia.53.

nus patris ipſe eſt filius. Quod non ita dictum eſt, tanquam deus habeat humanam formam, & quaſi corporis membra, ſed quod per ipſum facta ſunt omnia: nam ſolent & homines dicere manus ſuas eſſe alios homines, per quos faciunt quod volunt. Aliquãdo & ipſum opus hominis, manus hominis dicitur quod fit per manum: ſicut dicitur quiſque agnoſcere manum ſuam, cũ id quod ſcripſit agnoſcit. Cum ergo multis modis etiã hominis dicatur manus, qui proprie manum habet in ſui corporis membris: quanto magis non vno modo L

intelligendum eſt cum legitur, manus dei cui forma corporis nulla eſt? Ac per hoc melius hoc loco manũ patris & filij intelligimus poteſtatem patris & filij: ne forte cum hic manum patris ipſum filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiam ipſius filij quærere filium, quem ſimiliter credat Chriſti manum: ergo nemo rapit de manu patris mei: hoc eſt, nemo rapit mihi: ſed ne forte adhuc titubes, audi quid ſequitur, *Ego & pater vnum ſumus.* Hucuſque Iudæi tolerare potuerunt: audierunt, Ego & pater vnum ſumus, & non pertulerunt, & more ſuo duri ad lapides cucurrerunt, tulerunt lapides vt lapidarent eum. Dominus quia nõ patiebatur quod nolebat pati, & nõ eſt paſſus niſi quod volebat pati, adhuc eos lapidare cupientes alloquitur, *Suſtulerunt lapides Iudæi vt lapidarent illum. Reſpondit eis Ieſus & dixit, Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis: Et illi reſponderunt, De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis teipſum deum.* Ad illud hoc reſponderunt quod dixerat, Ego & pater vnum ſumus. Ecce Iudæi intellexerunt, quod non intelligũt Arriani: ideo enim irati ſunt, quo- M

niam ſenſerunt non poſſe dici, ego & pater vnum ſumus, niſi vbi æqualitas eſt patris & filij: dominus autem videte quid reſponderit tardis, vidit eos non ferre ſplendorem veritatis, & eos temperauit in verbis, *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra,* id eſt, vobis data, *Quia ego dixi dij eſtis.* deus dicit per prophetam in Pſalmo ho-

minibus, Ego dixi dij eſtis: & legem appellauit domi- Pſal.81.

nus generaliter omnes illas ſcripturas, quãuis alibi ſpecialiter dicat legem, à Prophetis eam diſtinguens, ſicuti eſt, Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem: & in his

duobus præceptis tota lex pẽdet & Prophetæ. Aliquan- Matth.11.

do autem in tria diſtribuit eaſdem ſcripturas, vbi ait, Matth.22.

Oportebat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege & Luca.24.

Prophetis & Pſalmis de me. Nunc vero Pſalmos etiã legis nomine nuncupauit, vbi ſcriptum eſt, Ego dixi

dij eſtis. *Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, & non* Pſal.81.

poteſt ſolui ſcriptura, quem pater ſanctificauit & miſit in mundum, vos dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius dei ſum? Si ſermo dei factus eſt ad homines vt dicerentur dij, ipſum verbum dei quod eſt apud deum, quomodo non eſt deus? Si per ſermonem dei fiunt homines dij, ſi participando fiunt dij, vnde participant non eſt deus?

Si ca-

A Si calefacti quodammodo igne ſalutari dij efficiun-
tur, vnde calefiunt non eſt deus? Si lumina illuminata
dij ſunt, lumen quod illuminat non eſt deus? Accedis
ad lumen & illuminaris, & inter filins dei numeraris:
ſi recedis à lumine obſcuraris, & in tenebris computa-
ris. Illud tamen lumen nec accedit ad ſe, quia non re-
cedit à ſe. Si ergo vos deos facit ſermo dei, quomodo
non eſt deus verbum dei? Pater ergo ſanctificauit fi-
lium ſuum, & miſit in mundum: forte aliquis dicat, Si
pater eum ſanctificauit, ergo aliquando non erat ſan-
ctus? ſic ſanctificauit quomodo gennit: vt enim ſanctꝰ
eſſet, gignēdo ei dedit, quia ſanctum eum genuit: nam
ſi qund ſanctificatur, antè non erat ſanctum, quomo-
Matt. 6. do dicimus deo patri, Sanctificetur nnmen tuum?
*Si nō facio opera patris mei, nolite mihi credere: ſi autem facio, & ſi
mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis,
quia in me eſt pater, & ego in illo.* Non ſic dicit filins, in me
eſt pater & ego in illo, quomodo poſſunt hnmines di-
cere, Si enim bene cogitemus, in deo ſumus, & ſi bene
viuamus, deus in nnbis eſt, fideles participātes eius gra
tiam, illuminati ab ipſo in illo ſumus, & ipſe in nobis:
ſed non ſic vnigenitus filius, ille in patre, & pater in il-
B lo, tanquam æqualis in eo cui eſt æqualis. Denique nns
aliquando poſſumus dicere, in deo ſumus & deus in
nobis: ego & deus vnum ſumus, nunquid poſſumus di
cere? In deo es, quia deus continet te, deus eſt in te, quia
templum dei factus es: ſed nunquid quia in deo es &
deus eſt in te, potes dicere, Qui me videt, deum videt:
quomodo vnigenitus dixit, Qui me videt, videt & pa
trem: &, Ego & pater vnū ſumus? Agnnſce proprium
Ioan. 14. domini, & munus ſerui: proprium domini eſt æquali-
tas patris, munus ſerui eſt participatio ſaluatoris. *Quæ-
rebant ergo eum apprehendere.* Vtinam apprehēderent, ſed
credendo & intelligendo, non ſæuiendo & occiden-
do. Nam modo fratres mei, quando talia loquor, infir-
mus fortia, paruus magna, fragilis ſolida, & vos tanquā
ex eadē maſſa, vnde ſum & egoipſe qui vobis loquor,
ſimul omnes apprehendere volumus Chriſtum. Quid
eſt apprehendere? Intellexiſti, apprehendiſti, ſed non
ſic Iudæi: tu apprehendiſti vt habeas, illi apprehende-
re volebant vt non haberent: & quia ſic volebant ap-
prehendere, quid eis fecit? *Exiit de manibus eorum.* Non
eum apprehenderunt, quia manus fidei non habuerūt.
Ioan. 1. Verbum caro factum eſt, ſed non erat verbo magnum,
eiicere carnem ſuam de manibus carnis. Mente ver-
C bum apprehendere, hoc eſt Chriſtum recte apprehen-
dere. *Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum vbi erat Io-
annes baptizans primum, & manſit ibi: & multi venerunt ad eum,
& dicebant, quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum.* Memi-
niſtis vobis dictum de Ioanne, quia lucerna erat, &
Ioan. 5. diei teſtimonium perhibebat: quid ergo iſti apud ſe di
xerunt? Ioannes ſignum fecit nullum. Nullū, inquiunt,
miraculum oſtendit Ioannes: non dæmonia fugauit,
non expulit febrem, non cæcos illuminauit, non mor-
tuos ſuſcitauit, non tot milia hnminum de quinque
vel ſeptem panibus pauit, non ſupra mare ambulauit,
non ventis & fluctibus imperauit, nihil horum fecit
Ioannes: & totum quicquid dicebat, huic teſtimonium
perhibebat. Per lucernam veniamus ad diem, Ioannes
nullum ſignum fecit. *Omnia autem quæcunque dixit Ioan-
nes de hoc, vera erant.* Ecce quid apprehenderunt, non
quomodo Iudæi volebant apprehendere diſcedētem,
apprehenderunt iſti permanentem. Denique quid ſe-
quitur, *Et multi crediderunt in eum.*

*Ab eo quod ait, Erat autem quidam languens Laza-
rus: vſque ad id quod ait, Abiit in regionem iuxta de-* D
*ſertum, in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi mora-
batur cum diſcipulis ſuis.*

Tractatus XLIX.

INter omnia miracula quæ fecit dnminus no-
ſter Ieſus Chriſtus, Lazari reſurrectio præci- Cap. XI.
pue prædicatur. Sed ſi attendamus quis fece-
rit, delectari debemus potius quàm mirari. Il-
le ſuſcitauit hominem qui fecit hominē: ipſe enim eſt
vnicus patris, per quem, ſicut nnſtis, facta ſunt omnia.
Si ergo per illum facta ſunt nmnia, quid mirum eſt ſi
reſurrexit vnus per illum, cum tot quotidie naſcantur
per illū? Plus eſt homines creare quàm reſuſcitare: di-
gnatus eſt tamē & creare & reſuſcitare: creare omnes,
reſuſcitare quoſdam: nam cum multa feciſſet dominus
Ieſus, non omnia ſcripta ſunt, ſicut idem ipſe ſanctus
Euangeliſta teſtatur, multa dominum Chriſtum & di-
xiſſe & feciſſe quę ſcripta non ſunt: electa ſunt autē quę
ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere videban-
tur. Audiſtis enim quia dnminus Ieſus mortuum ſuſci-
tauit, ſufficit tibi vt ſcias, quia ſi vellet, omnes mortuos
ſuſcitaret, & hoc quidem ſibi ad finē ſeculi reſeruauit: E
nam quē audiſtis magnn miraculo quatriduanū mor-
tuum ſuſcitaſſe de ſepulchro, veniet hora, ſicut ipſe ait, Ioan. 5.
qnando nmnes qui ſunt in monumentis, audient vo-
cem eius, & procedent. Reſuſcitauit putentem, ſed ta-
men in cadauere putente adhuc erat forma membro-
rum: ille in nnuiſsimo die, ad vnam vncem cineres eſt
reſtituturus in carnē: ſed oportebat vt modo aliqua fa-
ceret, quibus datis velut ſuę virtutis indiciis, credamus
in eum, & ad illam reſurrectionem præparemur, quæ
erit ad vitam, non ad iudicium: ita quippe ait, Veniet
hora, quando omnes qui in monumentis ſunt audient
vocem eius, & procedent qui bona fecerunt ad reſur-
rectinnem vitæ, qui mala egerūt ad reſurrectionem iu-
dicij. Tres tamē à domino reſuſcitatos mortuos in Eu-
angelio legimus, & forte non fruſtra: domini quippe
facta non ſunt tantummodo facta, ſed ſigna: Si ergo
ſigna ſunt, præter id quod mira ſunt, aliquid profecto
ſignificant: quorum factorum ſignificationem inueni-
re, aliquanto eſt operoſius, quàm ea legere vel audire.
Admirantes audiebamus, tāquam magni miraculi ſpe-
ctaculo ante noſtros oculos conſtituto, cum Euange-
lium legeretur quemadmodum reuixerit Lazarus. Si
attendamus mirabiliora opera Chriſti, omnis qui cre- F
dit, reſurgit: ſi attendamus omnes, & intelligamus de-
teſtabiliores mnrtes, omnis qui peccat morit. Sed mor
tem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci.
Pro morte carnis quæ ſine dubio quandoque ventura
eſt, curant omnes ne veniat, inde eſt quòd laborant: la-
borat ne moriatur hnmo moriturus, & non laborat ne
peccet homo in æternum victurus: & cum laborat ne
moriatur, ſine cauſa labnrat. Id enim agit vt multum
mors differatur, non vt euadatur: ſi autem peccare no-
lit, non laborabit, & viuet in æternū. O ſi poſſemus ex-
citare homines mnrtuos, & cum ipſis pariter excitari,
vt tales eſſemus amatores vitæ permanētis, quales ſunt
homines amatores vitæ fugientis. Quid non facit ho-
mo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendē-
te ceruicibus, prodiderūt homines quicquid ſibi vnde
viuerent reſeruabant. Quis non continuo prodidit ne
percuteretur? Et poſt proditionē fortaſſe percuſſus eſt.
Quis nnn vt viueret, cótinuo perdere voluit vnde vi-
ueret, eligens vitam mendicātem quàm celerem mor-
tem?

G tem? Cui dictũ eſt, nauiga ne moriaris, & diſtulit? Cui
dictum eſt, labora ne moriaris, & piger fuit? Leuia deus
iubet, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus:
non tibi deus dicit, Perde quicquid habes vt viuas exi-
guo tempore in labore ſollicitus: ſed da pauperi vnde
habes, vt viuas ſemper ſine labore ſecurus. Accuſant
nos amatores vitæ temporalis, quam nec cum volunt,
nec quandiu volunt habent, & nos inuicem non accu-
ſamus, tam pigri, tam tepidi ad capeſſendam vitam
æternam, quam ſi voluerimus, habebimus: cum habue-
rimus, non amittemus. Hanc autem mortem quam ti-
memus, etiam ſi noluerimus habebimus. Si ergo domi-
nus magna ſua gratia, & magna ſua miſericordia ani-
mas ſuſcitat, ne moriantur in æternum, bene intelligi-
mus tres illos mortuos quos in corporibus ſuſcitauit,
aliquid ſignificare, & figurare de reſurrectionibus ani-
Marci.5. marum quę fiunt per fidem. Reſuſcitauit filiam Archi-
ſynagogi adhuc in domo iacẽtem: reſuſcitauit iuuenẽ
filium viduæ, extra portam ciuitatis elatum: reſuſcita-
Lucæ.7. uit Lazarum ſepultum quatriduanum: intueatur quiſq;
animam ſuam, ſi peccat, moritur, peccatum mors eſt a-
nimę: ſed aliquãdo in cogitatione expectatur: delecta-
uit quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti, conſenſio illa
H occidit te: ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum
nondum proceſsit ad factum. Talem animã reſuſcita-
re ſe ſignificãs dominus, reſuſcitauit illam puellã quæ
nondum erat foras elata, ſed quia in domo mortua ia-
cebat, quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolum ma
læ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum fe-
ciſti, quaſi mortuum tuum extra portam tuliſti, iam fo-
ris es, & mortuus elatus es: tamẽ & ipſum dominus re-
ſuſcitauit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœ-
niteat te, & reſuſcitet te dominus, & reddet te Eccleſię
matri tuæ. Tertius mortuus Lazarus eſt: genus mortis
immane, mala conſuetudo appellatur: aliud eſt enim
peccare, aliud peccandi conſuetudinẽ facere. Qui pec-
cat & continuo corrigitur, cito reuiuiſcit, quia nondũ
eſt implicatus, conſuetudine nõ eſt ſepultus: qui autem
peccare conſueuit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur,
fœtet: incipit enim habere peſsimam famam, tanquam
odorem teterrimũ: tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus,
perditis moribus. Dicis ei, noli facere: quando te audit
quem terra ſic premit, & tabe corrũpitur, & mole con-
ſuetudinis prægrauatur? nec ad ipſum tamen reſuſcitã-
I dum minor fuit virtꝰ Chriſti. Nouimus, videmus quo-
tidie, videmus homines peſsima conſuetudine permu-
tata viuere melius, quàm viuant qui reprehendebant,
« deteſtabaris hominem. Ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamẽ
« ipſa eſt quæ pedes domini vnxit vnguento, & terſit ca
« pillis ſuis quos lauerat lachrymis, melius ſuſcitata eſt
quàm frater eius: de magna malæ conſuetudinis mole
eſt liberata: erat enim famoſa peccatrix, & de illa dictũ
Lucæ.7. eſt, Dimittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit mul-
tum. Videmus multos, nouimus multos, nemo deſpe-
ret, nemo de ſe præſumat, & deſperare malũ eſt, & de
ſe præſumere: ſic noli deſperare, vt eligas de quo debe-
as præſumere: ergo dominus & Lazarum ſuſcitauit. Au
diſtis qualem, id eſt, quid ſignificet Lazari reſurrectio.
Legamus itaq; iam, & quoniam multa in hac lectione
manifeſta ſunt, expoſitionẽ in ſingulis non quæramus,
vt neceſſaria pertractemus. *Erat autem quidam lãguens La-*
zarus à Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum eius. In
ſuperiori lectione meminiſtis, quòd dominus exiens
de manibus eorum qui lapidare illum voluerãt, diſceſ-
ſit trans Iordanẽ, vbi Ioannes baptizabat. Ibi ergo do-
mino conſtituto infirmabatur in Bethania Lazarus, K
quod caſtellum erat proximum Hieroſolymis. *Maria*
autem erat, quæ vnxit dominum vnguento, & extersit pedes eius ca-
pillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Miſerunt ergo ſorores
eius ad eum, dicentes, Iam intelligimus quò miſerunt, vbi
erat Ieſus, quoniam abſens erat, trãs Iordanem ſcilicet:
miſerunt ad dominum, nunciantes quod ægrotaret
frater earum, vt ſi dignaretur veniret, & eum ab ægri-
tudine liberaret. Ille diſtulit ſanare, vt poſſet reſuſcita-
re: quid ergo nunciauerunt ſorores eius, *Domine, ecce*
quem amas infirmatur. non dixerunt veni: amanti enim
tantummodo nunciãdum fuit. Non auſæ ſunt dicere,
veni & ſana: non auſæ ſunt dicere, ibi iube, & hic fiet:
cur enim non & iſtæ, ſi fides illius Cẽturionis inde lau-
datur? Ait enim, Non ſum dignus vt intres ſub tectum *Math.9.*
meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus:
nihil horum iſtæ, ſed tãtummodo, Domine, ecce quem
amas infirmatur: ſufficit enim vt noueris, non enim a-
mas & deſeris: dicit aliquis, Quomodo per Lazarũ pec
cator ſignificabatur, & a domino ſic amabatur? Audiat
eum dicentem, Non enim veni vocare iuſtos, ſed pec- *Ibidem.*
catores: ſi enim peccatores deus non amaret, de cœlo
ad terram non deſcenderet. *Audiens autem Ieſus, dixit*
eis, Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, vt glorifice- L
tur filius dei. Talis glorificatio ipſius non ipſum auxit,
ſed nobis profuit: hoc eſt ergo quod ait, nõ eſt ad mor
tem, quia & ipſa mors non erat ad mortem, ſed potius
ad miraculum, quo facto crederent homines in Chri-
ſtum, & vitarent veram mortem. Sanè videte, quẽad-
modum tanquam ex obliquo dominus deum ſe dixit,
propter quoſdam qui negant filium deum eſſe: nã ſunt
hæretici qui hoc dicunt, quòd filius dei non ſit deus:
ecce audiant, Infirmitas hæc, inquit, non eſt ad mortẽ,
ſed pro gloria dei: qua gloria? cuius dei? audi quid ſe-
quitur, vt glorificetur filius dei: infirmitas hæc, inquit,
non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, vt glorificetur
filius dei per eam. Per quam? Per illam infirmitatem.
Diligebat autem dominus Ieſus Martham & ſororem eius Ma-
riam, & Lazarum. Ille lãguens, illæ triſtes, omnes dilecti,
ſed diligebat eos & languentium ſaluator, imò etiam
mortuorum ſuſcitator, & triſtium conſolator. *Vt ergo*
audiuit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duo-
bus diebus. Nunciauerunt ergo illi, manſit illic ille: tã-
diu tempus ductum eſt, quouſque quatriduum comple-
retur: non fruſtra, niſi quia forte, imò quia certe & ipſe M
numerus dierum intimat aliquod ſacramentum. *De-*
inde poſt hæc dicit diſcipulis ſuis, Eamus in Iudæam iterum, vbi
penè fuerat lapidatus, qui propterea inde diſceſsiſſe
videbatur, ne lapidaretur: diſceſsit enim vt homo,
ſed in redeundo quaſi oblitus infirmitatem, oſtendit
poteſtatem, Eamus, inquit, in Iudæam. Denique hoc
dicto, videte quemadmodum diſcipuli territi fuerint.
Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapida-
re, & iterum vadis illuc? Reſpondit Ieſus, nónne duodecim ſunt
horæ diei? Quid ſibi vult iſta reſponſio? Illi dixerunt,
modo te lapidare volebant Iudæi, & iterum illuc va-
dis vt te lapident? Et dominus, nónne duodecim ho-
ræ ſunt diei? *Si quis ambulauerit in die non offendit, quia*
lucem huius mundi videt: ſi autem ambulauerit in nocte, offen-
dit, quia lux non eſt in eo. De die quidem locutus eſt, ſed
in noſtra intelligentia quaſi adhuc nox eſt. Inuocemus
diem vt expellat noctem, & cor lumine illuſtret: quid
enim dominus dicere voluit? Quantum mihi vide-
tur, quantum ſublucet altitudo profunditáſque ſenten
tiæ, redarguere voluit illorum dubitationem & infide-
litatem.

A litatem. Voluerunt enim conſiliũ dare domino ne moreretur, qui venerat mori ne ipſi morerentur: ſic etiam quodam alio loco, Petrus ſanctus diligens dominum, ſed adhuc non plene intelligens cur veniſſet, timuit ne moreretur, & vitæ diſplicuit, id eſt, ipſi domino: nam cum indicaret diſcipulis quòd eſſet Hieroſolymis paſſurus à Iudæis, reſpondit Petrus inter cæteros, & ait, *Matth. 16.* Abſit à te domine: propitius tibi eſto, non fiet illud: & continuo dominus, Redi poſt me ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominũ: & pauloante confitens dominum laudem meruerat: audierat enim, Beatus es Simon bar Iona, quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Cui dixerat, beatus es: illi dicit, redi retro me ſatanas: quia beatus à ſe non erat. Sed vnde? Quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Ecce vnde beatus es, *Ioan. 16.* non de tuo, ſed de meo. Non quia pater ego, ſed quia omnia quæ habet pater mea ſunt: ſi beatus eſt ille Petrus de ipſius domini: ſatanas de cuius? ibi dicit, rationem quippe reddidit beatitudinis, cum diceret, Nõ caro & ſanguis tibi reuelauit hoc, ſed pater meus qui in cœlis eſt: hæc eſt cauſa beatitudinis tuæ: quòd vero dixi, Redi poſt me ſatanas, audi etiã huius rei cauſam: B non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominis. Nemo ergo ſe palpet, de ſuo ſatanas eſt, de dei beatus eſt: quid eſt enim de ſuo, niſi de peccato ſuo? Tolle peccatum quod eſt tuum, iuſtitia, inquit, de meo eſt. Quid *1. Cor. 4.* enim habes quod non accepiſti? Cum ergo vellẽt dare conſilium homines deo, diſcipuli magiſtro, ſerui domino, ægroti medico, corripuit eos & ait, Nónne duodecim horæ ſunt diei? ſi quis ambulauerit in die nõ offendit. Me ſequimini, ſi nõ vultis offendere, nolite mihi conſilium dare, quos à me cõſilium oportet accipere: quò ergo pertinet, nónne duodecim horę ſunt diei? Quia vt diem ſe eſſe oſtenderet, duodecim diſcipulos elegit: Si ego ſum, inquit, dies & vos horę, nunquid horæ diei conſilium dant? horæ diem ſequuntur, nõ dies horas: ſi ergo illi horæ, quid ibi Iudas? & ipſe inter duo- *† al. quaſi.* decim horas, qui ſi † hora erat, lucebat. [Si lucebat, quomodo diem ad mortẽ tradebat?] Sed dominus in hoc verbo non ipſum Iudam, ſed ſucceſſorem ipſius præ- *Act. 1.* uidebat. Iuda enim cadente ſucceſsit Matthias, & duodenarius numerus manſit. Nõ ergo fruſtra duodecim diſcipulos elegit dominus, niſi quia ipſe ſpiritalis eſt C dies: ſequantur ergo horę diem, prædicent horę diem. horæ illuſtrentur à die, horæ illuminentur à die, & per horarum prædicationem credat mundus in diem: hoc ergo ait de compendio, Me ſequimini, ſi nõ vultis offendere. *Et poſt hæc dicit eis, Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.* Verum dixit, ſororibus mortuus erat, domino dormiebat: hominib⁹ mortuus erat, qui eum ſuſcitare non poterant: nam dominus tanta *† al. cum.* eum facilitate excitabat de ſepulchro, quanta tu non † excitas dormientem de lecto: ergo ſecundum potentiam ſuam dixit dormientem, quia & alij mortui dicti ſunt in ſcripturis ſæpe dormientes, ſicut Apoſtolus di- *1. Theſſ. 4.* cit, De dormientibus autem nolo vos ignorare fratres, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent: ideo & ipſos dormientes appellauit, quia reſurrecturos prænunciauit. Dormit ergo omnis mortuus, & bonus & malus: ſed quomodo intereſt in ipſis qui quotidie dormiunt & exurgunt, quid quiſque videat in ſomnis, alij ſentiunt læta ſomnia, alij torquentia, ita vt euigilans dormire timeat, ne ad ipſa iterum redeat: ſic vnuſquiſque hominum cum cauſa ſua dormit, cũ cauſa ſua ſurgit, & intereſt quali cuſtodia quiſque recipia- D tur, ad iudicem poſtea producendus: nam & receptiones in cuſtodia pro meritis cauſarum adhibẽtur: alios iubentur cuſtodire lictores, humano & miti officio atque ciuili: † alij traduntur optionibus: alij mittuntur in *† al. alios humanum & mite officium atq; ciuile.* carcerem, & in ipſo carcere non omnes, ſed pro meritis cauſarum in ima carceris contruduntur. Sicut ergo diuerſæ cuſtodiæ agentium in officio, ſic diuerſæ cuſtodiæ mortuorum, & diuerſa merita reſurgẽtium: receptus eſt pauper: receptus eſt diues: ſed ille in ſinu A- *Luca. 16.* brahæ, ille vbi ſitiret, & guttam non inueniret. Habent ergo omnes animæ, vt ex hac occaſione inſtruam cha- *4. ſen. diſt. 54. cap. 1.* ritatem veſtram, habent omnes animæ, cum de ſeculo exierint diuerſas receptiones ſuas, habent gaudium boni, & mali tormenta. Sed cum facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorũ tormenta grauiora, quando cum corpore torquebũtur. Recepti ſunt in pace ſancti patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi ſunt quod promiſit deus: promiſſa enim eſt reſurrectio etiam carnis, mortis cõſumptio, vita æterna cum angelis, hoc omnes ſimul accepturi ſumus: nã requiem quæ continuo poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cum moritur. Priores accepe- E runt Patriarchę, videte ex quo requieſcunt. Poſteriores Prophetę, recentius Apoſtoli, multo recẽtiores ſancti martyres, quotidie boni fideles: & alij in iſta requie tãdiu ſunt, alij non tamdiu, alij paucioribus annis, alij recenti tempore. Cum vero ab hoc ſomno euigilabunt, ſimul omnes quod promiſſum eſt accepturi ſunt. Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum. *Dixerunt ergo diſcipuli,* Quomodo intellexerunt, ſic reſponderunt, *Domine, ſi dormit ſaluus erit.* Solet enim eſſe ſomnus ægrotantium ſalutis indicium.

Dixerat autem Ieſus de morte eius, illi autem putauerunt quòd de dormitione ſomni diceret. Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſte, ſubobſcure enim dixerat dormit: ait ergo manifeſte, *Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos vt credatis quia non eram ibi.* Sed ſcio quia mortuus eſt: æger enim, non mortuus fuerat nunciatus. Sed quid lateret eum qui creauerat, & ad cuius manus anima morientis exierat? hoc eſt quod ait, Gaudeo propter vos vt credatis quia non ibi eram, vt iam inciperẽt admirari, quia dominus potuit dicere mortuum, quod nec viderat nec audierat. Vbi ſanè meminiſſe debemus, quòd adhuc F etiam ipſorum diſcipulorum, qui in eum crediderant, miraculis ædificabatur fides: non vt ea quæ nõ erat eſſe inciperet, ſed vt ea quæ iam eſſe cœperat, creſceret, quámuis tali verbo vſus ſit, quaſi tunc credere inciperent: non enim ait, Gaudeo propter vos vt fides veſtra augeatur ſiue firmetur: ſed ait, vt credatis: quod intelligendum eſt, vt amplius robuſtiusq; credatis. *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad condiſcipulos, eamus & nos, & moriamur cum illo. Venit itaque Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.* De quatuor diebus multa quidem dici poſſunt, ſicut ſe habent obſcura ſcripturarum, quę pro diuerſitate intelligentium multos ſenſus pariunt. Dicamus & nos, quid nobis videatur ſignificare mortuus quatriduanus: quomodo enim in illo cæco intelligimus quodammodo humanum genus, ſic forte & in iſto mortuo multos intellecturi ſumus: diuerſis enim modis vna res ſignificari poteſt. Homo quando naſcitur, iam cum morte naſcitur, quia de Adam peccatum trahit: vnde dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, *Roma. 5.*

& per

G & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: ecce habes vnum diem mortis, quòd homo trahit de mortis propagine. Deinde creſcit, incipit accedere ad rationales annos, vt legem ſapiat naturalem, quam omnes habent in

Tobiæ.4. corde fixam, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Nunquid hoc de paganis dicitur, & non in natura ipſa quodammodo legitur? Furtum vis pati? Vtique nõ vis: ecce lex in corde tuo, quod non vis pati, facere noli: & hanc legem tranſgrediuntur homines: ecce alter dies mortis. Data eſt lex etiam diuinitus per famulum

Exo.20. dei Moyſem: dictum eſt illic, Non occides, non mœchaberis, non falſum teſtimonium dices, honora patrem & matrem, non concupiſces rem proximi tui: ecce lex ſcripta eſt, & ipſa contemnitur, ecce tertius dies mortis. Quid reſtat? Venit & euangelium, prædicatur regnum cœlorum, diffamatur vbique Chriſtus, minatur gehenna, vita promittitur æterna, & ipſa contemnitur, tranſgrediuntur homines euangelium: ecce quartus dies mortis, merito iam fœtet: nunquid & talibus eſt neganda miſericordia? Abſit, etiam ad tales dominus excitandos non dedignatur accedere. *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo. Martha ergo vt audiuit, quia dominus venit, occurrit*

H *illi. Maria autem domi ſedebat. Dixit ergo Martha ad Ieſum, domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à deo, dabit tibi deus.* Non dixit, ſed & modo rogo te, Vt reſuſcites fratrem meum: vnde enim ſciebat, ſi fratri eius reſurgere vtile fuerit: hoc tantum dixit, ſcio quia potes, ſi vis facis: vtrum enim facias, iudicij tui eſt, non præſumptionis meæ: ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à deo, dabit tibi deus. *Dicit illi Ieſus, Reſurget frater tuus.* hoc ambiguum fuit, non enim ait, modo reſuſcito fratrem tuum: ſed, reſurget frater tuus. *Dicit ei Martha, ſcio quia reſurget in reſurrectione, in nouiſſimo die.* De illa reſurrectione ſecura ſum, de hac incerta ſum. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & vita.* Dicis, reſurget frater meus in nouiſsimo die: verum dicis, ſed per quem tunc reſurget, poteſt & modo, quia ego ſum, inquit, reſurrectio & vita. Audite fratres, audite quid dicat: certe tota expectatio erat circũſtantium, vt reuiuiſceret Lazarus, vnus mortuus quatriduanus: audiamus & reſurgamus. Quàm multi ſunt in

I hoc populo, quos premit conſuetudinis moles, forte

Ephe.5. audiũt me quidam, quibus dicitur, Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria: dicunt, non poſſumus. Forte audiunt me aliqui immũdi, laſciuiis & flagitiis inquinati, quibus dicitur, Nolite hoc facere ne pereatis: & reſpondent, non poſſumus tolli à conſuetudine noſtra: ô domine iſtos reſuſcita. Ego ſum, inquit, reſurrectio & vita: ideo reſurrectio, quia vita. *Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit viuet. Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.* Quid eſt hoc, qui credit in me, etiam ſi

Matth.22. mortuus fuerit viuet? ſicut Lazarus mortuus eſt viuet, quia non eſt deus mortuorum, ſed viuorum. De olim mortuis patribus, hoc eſt, de Abraham & Iſaac & Iacob, tale reſponſum Iudęis dedit, Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob: non eſt deus mortuorum, ſed viuorum, omnes enim illi viuunt: crede ergo, etſi mortuus fueris, viues: ſi autem non credis, & cũ viuis mortuus es. Probemus & hoc, quia ſi non credis & viuis, mortuus es: cuidam domnous differẽti ſequi eum

Matt.8. & dicenti, Eam prius ſepelire patrẽ meum: ſine, inquit, mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu veni ſequere me. Erat ibi mortuus ſepeliendus, erant ibi & mortui mortuum ſepulturi: ille mortu⁹ in carne, illi in anima. Vnde mors in anima? quia nõ eſt fides. Vnde mors in corpore? quia non eſt ibi anima: ergo animæ tuæ anima fides eſt. Qui credit in me, inquit, etiam ſi mortuus fuerit in carne, viuet in anima, donec reſurgat, & caro nunquam poſtea moritura, hoc eſt, qui credit in me, licet moriatur viuet: & omnis qui viuit in carne & credit in me, etſi moriatur ad tempus propter mortẽ carnis, nõ morietur in æternum propter vitam ſpiritus & immortalitatem reſurrectionis: hoc eſt quod ait, Et omnis qui viuit & credit in me, nõ morietur in æternum. K

Credis hoc? ait illi, Vtique domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius dei, qui in hunc mundum veniſti. Quando hoc credidiſti? Credidi quia tu es reſurrectio, credidi quia tu es vita, credidi quia qui credit in te, & ſi moriatur, viuet: & qui viuit & credit in te, non morietur in æternum. *Et cum hæc dixiſſet, abiit & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens, Magiſter adeſt, & vocat te.* Aduertendum eſt, quemadmodum ſuppreſſam vocem ſilentium nuncupauit: nam quomodo ſiluit, quę dixit, Magiſter adeſt & vocat te? Aduertendum etiam quemadmodum Euangeliſta non dixerit, vbi vel quando vel quomodo Mariam dominus vocauerit, vt hoc in verbis Marthæ potius intelligeretur narrationis breuitate ſeruata.

Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha. Iudæi igitur qui erant cum illa in domo & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam quia cito ſurrexit & exiit, ſecuti ſunt eam dicentes, quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi. Quare pertinuit hoc ad Euangeliſtam narrare? vt videamus quæ occaſio fecerit, vt plures ibi eſſent quando Lazarus reſuſcitatus eſt. Putantes enim Iudæi propterea illam feſtinare, vt doloris ſui ſolatium lachrymis quæreret, ſecuti ſunt eam, vt tam grande miraculum quatriduani mortui reſurgentis teſtes plurimos inueniret. L

Maria autem cum veniſſet vbi Ieſus erat, videns eum cecidit ad pedes eius, & dixit ei, Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non eſſet mortuus. Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui cum illa erant plorantes, fremuit ſpiritu & turbauit ſemetipſum, & dixit, Vbi poſuiſtis eum? Neſcio quid nobis inſinuauit fremendo ſpiritu, & turbãdo ſeipſum. Quis enim eum poſſet niſi ſeipſum ipſe turbare? Itaque fratres mei, primo hic attendite poteſtatem, & ſic inquirite ſignificationem. Turbaris tu nolens, turbatus eſt Chriſtus, quia voluit: M eſuriuit Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit: dormiuit Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit: contriſtatus eſt Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit: mortuus eſt Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit: in illius poteſtate erat, ſic vel ſic affici, vel non affici. Verbum enim animam ſuſcepit & carnem, totius hominis ſibi coaptans in perſonæ vnitate naturã: nam & anima Apoſtoli verbo illuſtrata eſt, anima Petri verbo illuſtrata eſt, anima Pauli & aliorum Apoſtolorum, ac ſanctorum Prophetarum verbo illuſtratæ ſunt animæ, ſed de nulla dictum eſt, Verbum caro factum eſt: de nulla dictum eſt, Ego & pater vnum ſumus. Anima & caro Chriſti cum verbo dei vna perſona eſt, vnus Chriſtus eſt, ac per hoc vbi ſumma poteſtas eſt, ſecundum voluntatis nutum tractatur infirmitas, hoc eſt, turbauit ſemetipſum: dixi poteſtatem, attendite ſignificationem. Magnus reus eſt, quem mortis quatriduum & illa ſignificat ſepultura. Quid eſt ergo quòd turbat ſemetipſum Chriſtus, niſi vt ſignificet tibi, quomodo turbari tu debeas, cum tãta mole peccati grauaris & premeris? Attẽdiſti enim te, vidiſti te reum: computaſti tibi, illud feci, & pepercit mihi deus: illud commiſi,

Ioan 1. Ioan.10.

A commiſi,& diſtulit me:Euangelium audiui, & contẽpſi:baptizatus ſum,& iterum ad eadem reuolutus ſum: quid facio,quò eo,vnde euado? quãodo iſta dicis, iam fremit Chriſtus,quia fides fremit.In voce fremẽtis apparet ſpes reſurgentis,ſi ipſa fides eſt intus, ibi eſt Chriſtus fremens:ſi fides in nobis,Chriſtus in nobis. *Ephe.3.* Quid enim aliud ait Apoſtolus habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris? ergo fides tua de Chriſto,Chriſtus eſt in corde tuo. Hinc eſt illud quòd dormiebat in naui,& cum periclitarentur diſcipuli, iam imminẽte naufragio acceſſerunt ad eum, & excitauerunt eum:ſurrexit Chriſtus, *Math.8.* imperauit ventis & fluctibus, & facta eſt tranquillitas magna. Sic & tu,intrant venti cor tuum, vtique vbi nauigas, vbi hanc vitam tanquam proceloſum & periculoſum pelagus tranſis,intrant vẽti, mouent fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuicium,iraſceris: conuicium ventus eſt, iracundia fluctus eſt. Periclitaris, diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iã nauis propinquat naufragio. Excita Chriſtum dormientem, ideo enim fluctuas,& mala pro malis reddere pręparas,quia Chriſtus dormit in naui.In corde enim tuo ſomnus Chriſti

B obliuio fidei: nam ſi excitas Chriſtum,id eſt, recolas fidem,quid tibi dicit tanquam vigilans Chriſtus in corde tuo? Ego audiui,dæmonium habes,& pro eis oraui: audit dominus,& patitur: audit ſeruus, & indignatur? ſed vindicare vis. Quid enim? Ego iam ſum vindicatus: cum hæc loquitur tibi fides tua, quaſi imperatur ventis & fluctibus,& fit tranquillitas magna. Quomodo ergo hoc eſt excitare Chriſtum in naui, excitare fidem:ſic in corde hominis quem premit magna moles & conſuetudo peccati, in corde hominis tranſgreſſoris, etiam ſancti Euangelij contemptoris & pœnarum æternarum, fremat Chriſtus, increpet ſe homo: audi adhuc,Fleuit Chriſtus, fleat ſe homo. Quare enim fleuit Chriſtus,niſi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbauit ſemetipſum,niſi quia fides hominis ſibi merito diſplicentis,fremere quodammodo debet in accuſatione malorum operum, vt violentiæ pœnitẽdi cedat conſuetudo peccandi? *Et dixit, vbi poſuiſtis eum?* Sciſti quia mortuus ſit, & vbi ſit ſepultus ignoras? & iſta ſignificatio eſt, quia ſic perditum hominem quaſi neſcit deus:non auſus ſum dicere neſcit,quid enim ille

C neſcit?ſed quaſi neſcit: vnde hoc probamus? Dominũ audi dicturum in iudicio: *Matt.7. & 25.* Non noui vos, diſcedite à me. Quid eſt, non noui vos? Non vos video in luce mea,nõ vos video in illa iuſtitia quam noui: ſic & hic tanquam neſciens talem peccatorem,dixit, Vbi poſuiſtis eum? Talis eſt vox dei in paradiſo poſteaquam homo peccauit,Adam vbi es? *Gene.3.* *Dicunt ei, domine veni & vide.* Quid eſt vide?miſerere: videt enim dominus quando miſeretur: vnde illi dicitur, *Pſal.24.* Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea. *Et lachrymatus eſt Ieſus, dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum.* Quid eſt, amabat eum? *Matt.9.* Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. *Quidam autem dixerunt ex ipſis, Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere vt & hic non moreretur?* Qui noluit facere vt non moreretur,plus eſt quod facturus eſt,vt mortuus ſuſcitetur. *Ieſus autem rurſus fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum.* Fremet & in te, ſi diſponis reuiuiſcere: omni homini dicitur, qui premitur peſſima conſuetudine, venit ad monumentum. *Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.* Mortuus ſub lapide, reus ſub lege: *Exod.31.* ſcitis enim quia lex quæ data eſt Iudæis, in lapide ſcripta eſt. *1.Timo.1.* Omnes autem rei

D ſub lege ſunt,bene viuentes in lege ſunt:iuſto lex poſita non eſt. Quid eſt ergo lapidem remouete? gratiam prædicate. Apoſtolus enim Paulus miniſtrum ſe dicit noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: nam litera,inquit,occidit,ſpiritus autem viuificat. *2.Cor.3.* Litera,inquit,occidens, quaſi lapis eſt premens. *Remouete,* inquit, *lapidem.* Remouete legis pondus, gratiam prædicate: ſi enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, † omnino ex lege eſſet iuſtitia,ſed concluſit omnia ſcriptura ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus: *Galat.3.* *† al. iuſtificare.* ergo remouete lapidem. *Dicit ei Martha ſoror eius, qui mortuus fuerat, domine iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Dicit ei Ieſus, Nonne dixi tibi,quia ſi credideris, videbis gloriam dei?* Quid eſt videbis gloriam dei?quia & putentem & quatriduanum reſuſcitat. Omnes enim peccauerunt,& egent gloria dei: & , Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia. *Roma.3. & 5.* *Tulerunt ergo lapidem, Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis,dixit, Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me, ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum qui circunſtat dixi, vt credant quia tu me miſiſti. Hæc cum dixiſſet, magna voce clamauit.* Fremuit, lachrymatus eſt, voce magna clamauit. Quàm difficile ſurgit,quem moles malæ conſuetudinis premit, ſed tamen ſurgit, oc-

E culta gratia intus viuificatur, ſurgit poſt vocem magnam. Quid eſt factum? Voce magna clamauit, *Lazare veni foras, & ſtatim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.* Quomodo proceſſit ligatis pedibus miraris, & non miraris quia ſurrexit quatriduanus? In vtroque potentia domini erat, non vires mortui. Proceſſit & adhuc ligatus eſt, adhuc inuolutus, tamen iam foràs proceſſit. Quid ſignificat? Quando contemnis,mortuus iaces: & ſi tanta quanta dixi contemnis,ſepultus iaces: quando confiteris,procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occultis velut exeundo te manifeſtare? Sed vt confitearis, deus facit magna voce clamando, id eſt, magna gratia vocando:ideo cum proceſſiſſet mortuus adhuc ligatus,confitens & adhuc reus, vt ſoluerentur peccata eius,miniſtris hoc dixit dominus, *ſoluite illum & ſinite abire.* Quid eſt,ſoluite & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terra,ſoluta erũt in cœlo. *Matt.18.* *Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & viderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum: quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.* Non omnes ex Iudæis qui conuenerant ad

F Mariam,crediderunt,ſed tamen multi. Quidam vero ex eis,ſiue ex Iudæis qui conuenerant,ſiue ex eis qui crediderant, abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus, ſiue annũciando vt & ipſi crederent, ſiue potius prodendo vt ſæuirent. Sed quomodolibet & à quibuſlibet ad phariſæos iſta perlata ſunt. *Collegerunt pontifices & phariſæi concilium, & dicebant, Quid facimus?* Nec tamen dicebant,credamus, plus enim perditi homines cogitabant, quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent: & tamen timebant, & quaſi conſulebant: dicebant enim, Quid faciemus? *Quia hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrunque amiſerunt: nam & Romani poſt domini paſſionem & glorificationem, tulerunt eis & locum & gentem expugnando & transferendo: & illud eos ſequitur, quod alibi dictum eſt, Filij autem regni huius ibunt in tenebras exteriores. *Matt.8.* Hoc autem timuerunt, ne ſi omnes in Chriſtum crederẽt, nemo remaneret qui aduerſus Ro-

manos

G manos ciuitatem dei templúmque defenderet, quoniam contra ipſum templum, & contra ſuas paternas leges doctrinam Christi eſſe ſentiebant. *Vnus autem ex ipſis Caiphas, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis, Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit.* Hic docemur etiam homines malos prophetiæ ſpiritu futura prædicere, quod tamen Euangeliſta diuino tribuit ſacramento, quia pontifex fuit, id eſt, ſummus ſacerdos: poteſt autem mouere quomodo dicatur pontifex anni illius, cum deus vnum conſtituerit ſummum ſacerdotem, cui mortuo vnus ſuccederet. Sed intelligendum eſt, per ambitiones & contentiones inter Iudæos poſtea conſtitutum, vt plures eſſent, & per annos ſingulos vicibus miniſtrarent: nam & de Zacharia hoc dicitur,
Luc.1. Factum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante deum, ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exiit vt incenſum poneret,
H ingreſſus in templum domini: hinc apparet plures eos fuiſſe, & vices ſuas habuiſſe: nam incenſum non licebat ponere niſi ſummo ſacerdoti, & forte etiam vnũ annum plures adminiſtrabant, quibus alio anno alij ſuccedebant, ex quibus ſorte exibat quis vt incenſum poneret. Quid eſt ergo quod prophetauit Caiphas?

Quia Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios dei qui erant diſperſi congregaret in vnum. hoc Euangeliſta addidit, nam Caiphas de ſola gente Iudeorum prophetauit, in qua erant oues, de quibus ait ipſe domi-
Matt.15. nus, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierũt domus Iſraël. Sed nouerat Euangeliſta eſſe alias oues quæ non
Ioan.10. erant de hoc ouili, quas oportebat adduci, vt eſſet vnũ ouile & vnus paſtor. Hæc autem ſecundum prædeſtinationem dicta ſunt: nam neque oues eius, nec filij dei adhuc erant, qui necdum crediderant. *Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum. Ieſus ergo iam non palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta deſertum in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.* Non quia potentia eius defecerat, in qua vtique ſi vellet, & palàm Iudæis conuerſaretur, & nihil ei facerent,
I ſed in hominis infirmitate viuendi exemplum diſcipulis monſtrabat: in quo apparet non eſſe peccatum, ſi fideles eius qui ſunt membra eius, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potius deuitarent, quàm ſe offerendo magis accẽderent.

Ab eo quod ait, Proximum erat paſcha Iudæorum: vſque ad id quod ait, Multi propter illum abibant & credebant in Ieſum.

Tractatus L.

HEſternam lectionem ſancti Euangelij, de qua locuti ſumus quod dominus dedit, hodierna ſequitur, de qua locuturi ſumus quod dominus dabit. Quædam in ſcripturis tam manifeſta ſunt, vt potius auditorem quam expoſitorem deſiderent, in eis nos immorari non oportet, vt neceſſariis, in quibus immorandum eſt, tempus ſufficiat.

Proximum ergo erat paſcha Iudæorum. Illum diem feſtum Iudæi cruentum habere domini ſanguine voluerunt, illo die feſto occiſus eſt agnus, qui nobis eũdem diem feſtum ſuo ſanguine conſecrauit. Conſilium erat inter Iudæos de occidendo Ieſu: ille qui de cœlo venerat pati, propinquare voluit loco paſsionis, quia imminebat hora paſsionis. *Aſcenderunt ergo multi Hieroſolymam de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos.* Hoc faciebant Iu- K
dæi ſecũdum præceptum domini, per ſanctum Moyſem in lege mandatum, vt die feſto quo paſcha erat, omnes vndique conuenirent, & illius diei celebratione ſanctificarentur: ſed illa celebratio vmbra erat futuri. Quid eſt vmbra futuri? Prophetia Christi venturi, prophetia pro nobis illo die paſſuri, vt tranſiret vmbra, & lux veniret, vt tranſiret ſignificatio, & veritas teneretur. Habebant ergo Iudæi paſcha in vmbra, nos in luce: quid enim opus erat vt eis dominus præciperet per ipſum feſtum diem ouem occidere, niſi quia ille erat de quo prophetatum eſt, Sicut ouis ad immolã- *Eſa.53.*
dum ductus eſt: ſanguine occiſi pecoris Iudæorum po- *Exod.12.*
ſtes ſignati ſunt: ſanguine Chriſti frontes noſtræ ſignantur, & illa ſignatio, quæ erat ſignificatio, dicta eſt a domibus ſignatis exterminatorem prohibere: ſignũ Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum recipiat ſaluatorem. Quare hoc dixi? Quia multi poſtes habent ſignatos, & intus non manet habitator. Agitatores facile habent in fronte ſignum Chriſti, L
& corde non recipiunt verbum Chriſti: ideo dixi fratres quod repeto, ſignum Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum habeat Chriſtum habitatorem. Hæc dixi, ne quis forte cogitaret, quid ſibi vellent iſta feſta Iudæorum. Venit ergo Ieſus tanquam ad victimam, vt verum paſcha nos haberemus, cum eius paſsionem tanquam ouis immolationem celebraremus. *Quærebant ergo Ieſum,* ſed male. Beati enim qui quærunt Ieſum, ſed bene. Illi quærebant Ieſum, vt nec ipſi haberent eum, nec nos, ſed ab ipſis abſcedentem ſuſcepimus nos: reprehenduntur qui quærunt, laudantur qui quærunt. Animus enim quærentis aut laudem inuenit, aut damnationem: habes enim & in Pſalmis, Confundantur & reuereantur, qui quærunt animam *Pſal.39.*
meam: iſti ſunt qui male quærebant: alio autem loco dicit, Periit fuga à me, & non eſt qui requirat animam *Pſal.141.*
meam. Culpantur qui quærebant, culpantur qui non quærebant: ergo quæramus Chriſtũ vt habeamus, quæramus vt teneamus, ſed non vt occidamus: nam & illi non ideo quærebant vt tenerent, ſed vt cito non haberent. Quærebant ergo, *Et loquebantur inter ſe, Quid pu-* M
tatis quia non venit ad diem feſtum? Dederant autem pontifices & phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehenderent eũ. Nos indicemus modo Iudæis vbi ſit Chriſtus, vtinam velint audire & apprehendere. Quicũque ſunt ex ſemine illorum qui dederant mãdatum, vt indicaretur eis vbi eſſet Chriſtus, veniant ergo ad Eccleſiam, audiant vbi ſit Chriſtus, & apprehendant eum: à nobis audiant, & ex Euangelio audiãt. Occiſus eſt à parentibus eorũ, ſepultus eſt, reſurrexit, à diſcipulis agnitus, ante oculos eorum aſcendit in cœlum, ibi ſedet ad dexteram patris, qui iudicatus eſt, vẽturus eſt iudex: audiant & teneant. Reſpondet, quem tenebo? Abſentem? Quomodo in cœlum manum mittam, vt ibi ſedẽtem teneam? Fidem mitte & tenuiſti: parentes tui tenuerũt carne, tu tene corde, quoniam Chriſtus abſens etiam præſens eſt: niſi præſens eſſet, à nobiſipſis teneri nõ poſſet: ſed quoniam verum eſt quod ait, Ecce ego vobiſcũ *Matt.28.*
ſum vſque ad conſummationem ſeculi: & abiit, & hic eſt, & rediit, & nos non deſeruit: corpus enim ſuũ intulit cœlo, maieſtatem non abſtulit mundo. *Ieſus ergo an-* *Cap.XII.*
te ſex dies paſcha venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerunt autem ei ibi cœnam, & Martha miniſtrabat, Lazarus vero vnus erat ex diſcumbentibus. Ne putarẽt homines phantaſma eſſe factum, quia mortuus reſurrexit,

A rexit, vnus erat ex recumbentibus, viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas oſtendebatur, infidelitas Iudęorum cnnfundebatur. Diſcumbebat ergo Ieſus cum Lazaro & cæteris, miniſtrabat Martha vna ex ſororibus Lazari. *Maria vero altera ſoror Lazari accepit libram vnguenti nardi piſtici precioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti.* Factum audiuimus, myſterium requiramus. Quæcunque anima fidelis vis eſſe, cum Maria vnge pedes domini precioſo vnguento: vnguentum illud iuſtitia fuit, ideo libra fuit: erat antem vnguentum nardi piſtici precioſi: quòd ait piſtici, locum aliquem credere debemus, vnde hoc erat vnguentum precioſum, nec tamen hoc vacat, & ſacramẽto optime conſonat: piſtis Græce fides dicitur. Quærebas operari iuſtitiam, Iuſtus ex fide viuit, vnge pedes Ieſu bene viuẽdo, dominica ſectare veſtigia, capillis terge: ſi habes ſuperflua, da pauperibus, & domini pedes terſiſti: capilli enim ſuperflua corpnris videntur: habes quod agas de ſuperfluis tuis: tibi ſuperflua ſunt, ſed domini pedibus neceſſaria ſunt. Forte in terra domini pedes indigent, de quibus enim niſi de membris ſuis in fine dicturus eſt, Cum vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis? ſuperflua veſtra impẽdiſtis, ſed pedibus meis obſecuti eſtis.

Abac. 2. *Rom. 1.* *Matt. 25.*

B Domus autem impleta eſt odore, mundus impletus eſt fama bona: nam odor bonus, fama bnna eſt. Qui male viuunt & Chriſtiani vocantur, iniuriam Chriſto faciunt: de qualibus dictum eſt, quòd per eos nomen domini blaſphemetur. Si per tales nomen dei blaſphematur, per bonos nomen domini laudatur: audi Apoſtolum, Chriſti bonus odor ſumus, inquit, in omni loco: dicitur & in Canticiſcanticorum, Oleum effuſum nomen tuum: ad Apoſtolum reuoca intentionẽ, Chriſti, inquit, bonus odor ſumus in omni loco, & in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt: aliis ſumus odor vitæ in vitã, aliis odor mortis in mortem: & ad hæc quis idoneus? Occaſionem nobis prebet præſens lectio ſancti Euangelij de odore iſto ita loqui, vt & à nobis ſufficienter dicatur, & à vobis diligenter audiatur, Apoſtolo ipſo ita dicẽte, Et ad hæc quis idoneus? ergo vt inde nos conemur loqui, nunquid idonei ſumus, aut vos audire hæc idonei eſtis? Hæc audire vos quidem idonei eſtis, nos quidem idonei non ſumus, ſed idoneus eſt ille qui per nos dignetur dicere, quod vobis proſit audire. Ecce Apoſtolus bonus odor

Eſa. 52. *Rom. 2.* *2. Cor. 2.* *Cant. 1.* *2. Cor. 2.*

C eſt, ſicut dicit ipſe, ſed ipſe odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis antem odor mortis in mortem, tamen bonus odor: nunquid enim ait, aliis ſumus bonus odor ad vitam, aliis malus odor ad mortem? bonum odorem ſe dixit, non malum, & eundem bonum odorem aliis ad vitam dixit, aliis ad mortem: fœlices qui bono odore viuunt. Quid autem infœlicius illis qui bono odore moriũtur? Et quis eſt, ait aliquis, quem bonus odor occidit? hoc eſt quod ait Apoſtolus, & ad hæc quis idoneus? Quomodo ea facit deus miris modis, vt bono odore & boni viuant, & mali moriantur, quomodo ſit, quantum dominus inſpirare dignatur, oſtendam: nam fortaſſe ibi latet altior intellectus, qui à me non poteſt penetrari: tamen quouſque penetrare potero, vobis nõ debet denegari. Paulum Apoſtolum bene agentem, bene viuentem, iuſtitiam verbo prædicantem, opere demonſtrantem, doctorem mirabilem, fidelem diſpenſatorem, fama vſqueqnaque diſſeminabat, quidam diligebant, quidam inuidebant: nam ipſe quodam loco ait de quibuſdam, quòd nnn caſte, ſed per inuidiam Chriſtum annunciarent, exiſtimantes, inquit, tribulationem ſuſcitare vinculis meis: ſed quid ait? Siue occa-

Philip. 1.

D ſione, ſiue veritate Chriſtus annuncietur, annuncient qui me amant, annuncient qui mihi inuident: Illi bono odore viuunt, & illi bono odore moriuntur: tamen vtriſque prædicantibus nomen Chriſti annuncietur, odore optimo mundus impleatur: amaſti bene agẽtem, vixiſti bono odore: inuidiſti bene agenti, mortuus es bono odore. Nũquid quia mori voluiſti, ideo odorem illum malum eſſe feciſti? Noli inuidere, & non occidet te bonus odor. Denique audi & hic ex vnguento iſto, quomodo aliis erat odor bonus in vitã, alus odor malus in mortem. Poſteaquam hoc fecit religinſa Maria ad domini obſequium, continuo *Vnus ex diſcipulis eius, Iudas Iſcariotes qui eum erat traditurus, dixit, Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis?* Væ tibi miſer, bonus odor occidit te. Quare enim hoc dixerit, Euangeliſta ſanctus aperuit. Putaremus autem & nos, ſi mens ipſius nobis per Euangelium non proderetur, pauperum cura hoc illum dicere potuiſſe: non ita eſt. Sed quid? audi teſtem veracem. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad illum, ſed quia fur erat & loculos habens, & ea quæ mittebantur, portabat.* Portabat, an exportabat? ſed miniſterio portabat, furto exportabat.

E Ecce audite quia Iudas iſte non tunc peruerſus factus eſt, quando à Iudæis corruptus dominum tradidit: plerique enim incurioſi Euangelij, exiſtimant tunc periiſſe Iudam, quando accepit à Iudæis pecuniam vt dominum traderet: non tunc periit, iam fur erat, & dominum perditus ſequebatur, quia non cnrde, ſed corpore dominum ſequebatur. Duodenarium numerum Apoſtolorum implebat, Apoſtolicam beatitudinem nnn habebat, ad imaginem fuerat duodecimus: quo Iuda decidente, & Matthia ſuccedente, & ſuppleta eſt Apoſtolica veritas, & numeri permanſit integritas. Quid ergo voluit dominus noſter Ieſus Chriſtus fratres mei admonere Eccleſiam ſuam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit, niſi vt malos toleremus, ne corpus Chriſti diuidamus? Ecce inter ſanctos eſt Iudas, ecce fur eſt Iudas, & ne contemnas, fur ſacrilegus, non qualiſcunque fur. Fur loculorum, ſed dominicorum, loculorum, ſed ſacrorum: ſi crimina diſcernuntur in foro qualiſcunque furti, & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de re publica, & nõ ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publicæ: quanto vehementius iudicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuerit

Act. 1.

F non vndecunqne tollere, ſed de Eccleſia tollere. Qui aliquid de Eccleſia furatur, Indæ perdito comparatur. Talis erat iſte Iudas, & tamen cum ſanctis diſcipulis vndecim intrabat & exibat, ad ipſam dominicam cœnam pariter acceſsit, conuerſari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane & Petrus & Iudas accepit, & tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, Iudas ad mortem: quomodo enim ille odor bonus, ſic ille cibus bonus: ſicut ergo odor bonus, ita & cibus bonus, bonos viuificat, malos mortificat. Qui enim mãducauerit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit: iudicium, ſibi non tibi. Si iudicium ſibi, non tibi, tolera malum bonus, vt venias ad præmia bonorum, ne mittaris in pœnam malorum. Exemplum domini accipe cõuerſantis in terra, quara habuit loculns cui angeli miniſtrauerunt, niſi quia Eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat? quare furẽ admiſit, niſi vt eius Eccleſia fures patienter toleret? Sed ille qui conſueuerat de loculis pecuniam tollere, non dubitauit accepta pecunia ipſum dominum vendere.

1. Cor. 6. *1. Cor. 11.* *12. q. 1. cap. exemplum.*

Videamus

G Videamus quid ad iſta dominus reſpŏdeat, videte fratres,nŏ illi ait,propter furta tua dicis iſta: furem nouerat,& prodere nolebat,ſed potius tolerabat, & ad perferendos malos in Eccleſia nobis exemplum patientię demonſtrabat. *Dixit ergo ei Ieſus,Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Moriturum ſe denũciauit: ſed quid eſt quod ſequitur, *Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.* Intelligimus quid eſt,pauperes ſemper habebitis:quod dixit,verum eſt, quando Eccleſia ſine pauperibus? Me autem nŏ ſemper habebitis, quid ſibi vult,quomodo intelligendum eſt, Me autem nŏ ſemper habebitis? nolite expaueſcere, Iudæ dictum eſt:quare ergo non dixit,habebis,ſed habebitis?quia nŏ vnus eſt Iudas. Iudas malus corpus malorũ ſignificat, quomodo Petrus corpus bonorũ,corpus Eccleſiæ,imò corpus Eccleſiæ,ſed in bonis: nam ſi in Petro nŏ eſſet

Matth. 16. Eccleſiæ ſacramentum,non ei diceret dominus, Tibi

24.q.1.ca. dabo claues regni cœlorum, quæcũque ſolueris in ter-

quodcũq. ra, ſoluta erunt & in cœlo: & quæcunque ligaueris in terra,ligata erũt & in cœlo. Si hoc Petro tantũ dictum eſt,non facit hoc Eccleſia:ſi autem & in Eccleſia fit, vt

H quæ in terra ligantur,in cœlo ligentur,& quæ ſoluũtur in terra,ſoluantur in cœlo: quia cum excŏmunicat Eccleſia,in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab Eccleſia,in cœlo ſoluitur recũciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia fit, Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit. Si in Petri perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni, in Iudæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali:ipſis dictũ eſt,me autem non ſemper habebitis. Quid eſt enim, non ſemper, & quid eſt ſemper? Si bonus es,ſi ad corpus Chriſti pertines,quod ſignificat Petrus,habes Chriſtum in præſenti, & in futuro. In præſenti per fidem, in præſenti per ſignũ Chriſti,in præſenti per baptiſmatis ſacramẽtum,in præſenti per altaris cibum & potum. Habes Chriſtum in præſenti,ſed habebis ſemper:quia cum hinc exieris,ad illũ

Lucæ.23. venies qui dixit latroni, Hodie mecũ eris in paradiſo. Si autem male verſaris,videris habere in pręſenti Chriſtum,quia intras Eccleſiam,ſignas te ſigno Chriſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris Chriſti, accedis ad altare Chriſti, in præſenti habes Chriſtum, ſed male viuendo non ſemper habebis: poteſt & ſic intelligi, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autẽ non ſemper habebitis. Accipiant & hoc boni,ſed non

I ſint ſolliciti: loquebatur enim de præſentia corporis ſui:nã ſecundum maieſtatem ſuam, ſecundũ prouidẽtiam, ſecũdum ineffabilem & inuiſibilem gratiam im-

Matth.28. pletur quod ab eo dictum eſt, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi. Secundum carnem vero quã verbum aſſumpſit,ſecundũ id quòd de virgine natus eſt, ſecundum id quòd à Iudæis cŏprehenſus eſt, quòd ligno cŏfixus, quòd de cruce depoſitus,quòd linteis inuolutꝰ, quòd in ſepulchro conditus,quòd in reſurrectione manifeſtatus, nŏ ſemper habebitis me vobiſcum. Quare? Quoniam conuerſatus eſt ſecundum corporis præſentiam quadraginta

Act.1. diebus cũ diſcipulis ſuis,& eis deducentibus videndo, non ſequẽdo aſcendit in cœlum,& nŏ eſt hic: ibi enim ſedet ad dexteram patris, & hic eſt: non enim receſsit præſentia maieſtatis. Aliter. Secundum præſentiam maieſtatis ſemper habemus Chriſtum:ſecundum præſentiam carnis,recte dictum eſt diſcipulis, me autem non ſemper habebitis, Habuit enim illum Eccleſia ſecundũ præſentiã carnis paucis diebus: modo fide tenet,oculis non videt. Ergo ſi ita dictum eſt,me autem nŏ ſemper habebitis, quæſtio ſicut arbitror iam nulla eſt,quæ K duobus modis ſoluta eſt. Cætera quæ pauca remanent audiamus. *Cognouit ergo multa turba ex Iudæis quia illic eſt, & venerunt, non propter Ieſum tantum, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit Ieſus à mortuis.* Curioſitas eos adduxit,non charitas,venerunt & viderunt. Audite mirabile conſilium vanitatis. Viſo Lazaro reſuſcitato, quia tãtum miraculum domini tanta erat euidentia diffamatum, tãta manifeſtatione declaratum, vt non poſſent vel occultare quod factum eſt, vel negare quod inuenerunt, videte. *Cogitauerunt autem principes ſacerdotum vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.* O ſtulta cogitatio & cæca ſæuitia. Dominus Chriſtus qui ſuſcitare potuit mortuum, nŏ poſsit occiſum? Quando Lazaro inferebatis necem,nũquid auferebatis domino poteſtatẽ? Si aliud vobis videtur mortuus,aliud occiſus, ecce dominus vtrunq; fecit, & Lazarum mortuum,& ſeipſum ſuſcitauit occiſum.

De eo quod ait, In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cũ audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei & clamabãt, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini rex Iſrael: vſque ad id quod ait, Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit illum pater meus. L

Tractatus LI.

POſteaquam dominus quatriduanũ mortuum reſuſcitauit,ſtupentibus Iudæis,& aliis eorum videndo credentibus, aliis inuidẽdo pereuntibus propter odorem bonum, qui eſt aliis ad vitam,aliis ad mortem, poſteaquã diſcubuit in domo 2.Cor.2. cum recumbente Lazaro qui fuerat mortuus reſuſcitatus,poſt vnguentum effuſum ſuper pedes eius, vnde domus odore impleta eſt, poſteaquam vanam ſæuitiam, & ſtultiſsimum & dementiſsimum ſcelus Iudæi etiam de occidendo Lazaro corde perdito conceperunt,de quibus omnibus vt potuimus, quod dominus dedit,ſuperioribus ſermonibus locuti ſumus: nunc intendat charitas veſtra, ante domini paſsionem quantus fructus apparuerit prædicationis eius, & quantus grex ouium ex his quæ perierant domus Iſraël, vocem paſtoris audierit:ſic enim loquitur Euangelium, quod modo cum recitaretur,audiſtis. *In craſtinum autem turba multa quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam* M *ei, & clamabant, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini, rex Iſrael.* Rami palmarum laudes ſunt, ſignificantes victoriam, quia erat dominus mortem moriendo ſuperaturus, & trophæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Vox autem obſecrantis eſt,oſanna, ſicut nonnulli dicunt qui Hebræam linguam nouerunt,magis affectum indicans, quàm rem aliquam ſignificans, ſicut ſunt in lingua Latina quas interiectiones vocant:velut cum dolentes dicimus,heu: vel cum delectamur,vah dicimus: vel cum miramur dicimus, ò rem magnam:tunc enim ò nihil ſignificat,niſi mirãtis affectum. Quod ideo credendum eſt ita eſſe, quia neque Græcus,neque Latinus hoc interpretari potuit, ſicut illud, Qui dixerit fratri ſuo racha:nam & hæc in- Matt.5. teriectio eſſe perhibetur, affectum indignantis oſtendens. Benedictus autem qui venit in nomine domini, rex Iſraël: ſic potius accipiẽdum eſt,vt in nomine domini, in nomine dei patris intelligatur, quamuis poſsit intelligi etiam in nomine ſuo, quia & ipſe dominus eſt:vnde & alibi ſcriptũ eſt, Pluit dominus à domino.

Sed

A Sed verba eius melius noſtrum dirigunt intellectum,
Ioan. 5. qui ait, Ego veni in nomine patris mei, & non ſuſcepi-
Philipp. 2. ſtis me: alius veniet in nomine ſuo, hunc ſuſcipietis. Hu
militatis enim magiſter eſt Chriſtus, qui humiliauit ſe-
metipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem
autem crucis. Non itaque omittit diuinitatem, quando
nos docet humilitatē: in illa eſt patri æqualis, in hac no
bis ſimilis. Per quod patri eſt æqualis, nos vt eſſemus
creauit: per quod nobis eſt ſimilis, ne periremus rede-
mit. Has ei laudes turba dicebat, Oſanna, benedictus qui
venit in nomine domini, rex Iſraël. Quam crucem mē-
tis inuidentia principum Iudæorum perpeti potuerat,
quando regem ſuum Chriſtum tāta multitudo clama-
bat? Sed quid fuit domino regē eſſe Iſraël? Quid mag-
num fuit regi ſeculorum, regem fieri hominum? Non
enim rex Iſraël Chriſtus ad exigendum tributum, vel
exercitum ferro armandum, hoſteſq; viſibiliter debel-
landos: ſed rex Iſraël quòd mentes regat, quòd in æter-
num conſulat, quòd in regnum cœlorum credentes,
ſperantes, amanteſq; perducat. Dei ergo filius æqualis
patri, verbum per quod facta ſunt omnia, quòd rex eſſe
B voluit Iſraël, dignatio eſt, non promotio, miſerationis
indicium eſt, non poteſtatis argumentum. Qui enim
appellatus eſt in terra rex Iudæorum, in cœlis eſt domi-
Matt. 21. nus angelorum. *Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum.*
Marci. 11. Hic breuiter dictum eſt: nam quemadmodum ſit fa-
Luc. 19. ctum, apud alios euangeliſtas pleniſsime legitur. Adhi-
betur autem huic facto propheticum teſtimonium, vt
appareret quòd maligni principes Iudæorum eum non
intelligebant, in quo implebantur quæ legebant. Inue-
nit ergo Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum. *Sicut ſcriptum*
Zacha. 9. *eſt: Noli timere filia Sion, Ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum*
aſinæ. In illo ergo populo erat filia Sion, ipſa eſt Hieru
ſalem quæ Sion: in illo, inquam, populo reprobo & cæ-
co erat, tamen filia Siō cui diceretur, Noli timere, ecce
rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ. Hæc filia Siō
cui diuinitus iſta dicuntur, in illis erat ouibus, quæ vocē
paſtoris audiebant: in illa erat multitudine, quæ domi-
num venientem tanta deuotione laudabat, tāto agmi-
ne deducebat. Ei dictum eſt, noli timere, illum agnoſce
qui à te laudatur, & noli trepidare cum patitur, quia il-
C le ſanguis funditur, per quem tuum delictum deleatur,
& vita reddatur. Sed pullum aſinæ in quo nemo ſede-
rat: hoc enim apud alios euangeliſtas inuenitur, intelli-
gimus populum gentium, qui legem domini non acce-
perat. Aſinam vero, quia vtrumque iumentum domino
adductum eſt, plebem eius quæ veniebat ex populo Iſ-
raël, non indomitam planè, ſed quæ præſepe domini
agnouit. *Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primum, ſed quando*
glorificatus eſt Ieſus. Id eſt, quando virtutē ſuę reſurrectio-
nis oſtendit. *Tunc recordati ſunt quia hæc ſcripta erant de eo,*
& hæc fecerunt ei, Id eſt, non alia fecerunt ei quàm illa quę
erant ſcripta de eo. Recolentes quippe ſecūdum ſcrip-
turam, quæ ante paſsionem domini completa ſunt, ibi
& hoc inuenerunt, quòd ſecundum eloquia Propheta-
rum in pullo aſinę ſederet. Teſtimonium ergo perhi-
bebat turba quę erat cum eo quando Lazarum vocauit
de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis, propterea
& obuiam venit ei turba, quia audierunt eum hoc fe-
ciſſe ſignum. *Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos, Videtis quia*
nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abit. Turba turba-
uit turbam. Quid autem inuides cæca turba: quia poſt
eum vadit mundus, per quem factus eſt mundus? *Erant*
autem Gentiles quidam ex iis qui aſcenderant vt adorarent in die
feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Gali-
lææ, & rogabant eum dicentes, Domine, volumus Ieſum videre. Ve- D
nit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus di-
cunt Ieſu. Audiamus quid dominus ad iſta reſponderit.
Ecce volunt eum Iudæi occidere, Gentiles videre, ſed
etiam illi ex Iudæis erant qui clamabāt, Benedictus qui
venit in nomine domini rex Iſraël: ecce illi ex circun-
ciſione, illi ex præputio, velut duo parietes de diuerſo
venientes, & in vnam fidem Chriſti pacis oſculo con-
currentes. Audiamus ergo vocem lapidis angularis.
Ieſus autem, inquit, *reſpondit eis dicens, Venit hora vt glorificetur*
filius hominis. Hic quiſquam forſitan putat ideo ſe dixiſ-
ſe glorificatum, quia Gentiles eum volebāt videre, nō
ita eſt: ſed videbat ipſos Gentiles poſt paſsionem & re-
ſurrectionem ſuam in omnibus gentibus credituros:
quia ſicut dicit Apoſtolus, Cæcitas ex parte in Iſraël fa- Roma. 11.
cta eſt, donec plenitudo gentium intraret. Ex occaſio-
ne igitur iſtorum Gentilium, qui eum videre cupiebāt,
annunciat futuram plenitudinem gentium, & promit-
tit iam iamq; adeſſe horam glorificationis ſuæ, qua fa-
cta in cœlis gentes fuerant crediture: vnde prædictum
eſt, Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram E
gloria tua. Hęc eſt gentiū plenitudo, de qua dicit Apo- Pſalm. 107.
ſtolus: Cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec pleni-
tudo gētium intraret. Sed altitudinem glorificationis
oportuit vt præcederet humilitas paſsionis, ideo ſecu-
tus adiunxit, *Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti ca-*
dens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mor-
tuum fuerit, multum fructum affert. Se autem ipſum Ieſus di-
cebat, ipſe erat granum mortificandum & multiplicā-
dum: mortificandum in infidelitate Iudæorum, multi-
plicandum in fide omnium populorum. Iam vero ex-
hortans ad paſsionis ſuæ ſectanda veſtigia, *Qui amat*
inquit, *animam ſuam, perdet eam.* Quod duobus modis in-
telligi poteſt, qui amat perdet: id eſt, ſi amas perde: ſi cu-
pis vitam tenere in Chriſto, noli timere mori pro Chri
ſto. Item alio modo, qui amat animam ſuam perdet eā:
noli amare ne perdas: noli amare ī hac vita, ne perdas
in æterna vita. Hoc autem quod poſterius dixi, magis
habere videtur euangelicus ſenſus: ſequitur enim, *Et*
qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit
eam. Ergo quod ſupradictum eſt, qui amat, ſubintelli- F
gitur in hoc mundo, ipſe itaque perdet: qui autem o-
dit, vtique in hoc mundo, in vitam ęternam ipſe cuſto
dit eam. Magna & mira ſententia, quemadmodum ſit
hominis in vitam ſuam amor vt pereat, odium ne per-
eat: ſi male amaueris, tunc odiſti, ſi bene oderis, tunc a-
maſti. Fœlices qui oderunt cuſtodiendo, ne perdant a-
mando: ſed vide ne tibi ſubrepat vt teipſum velis in-
terimere, ſic intelligendo quod debes odiſſe in hoc
mundo animam tuam. Hinc enim quidam maligni at-
que peruerſi homines, & in ſeipſis crudeliores & ſcele-
ratiores homicidæ, flammis ſe donant, aquis ſe præfo-
cant, pręcipitio ſe collidunt, & pereunt. Hoc Chriſtus
non docuit, immo etiam diabolo pręcipitium ſugge-
renti reſpondit, Redi retro ſatanas, ſcriptum eſt, non Matth. 4.
tentabis dominum deum tuum. Petro autem dixit, ſig-
nificans qua morte clarificaturus erat deum, Cum eſ- Ioan. 21.
ſes iunior, cingebas te & ambulabas quò volebas: cum
autem ſenueris, alter te cinget, & feret quò tu non
vis: vbi ſatis expreſsit, non à ſeipſo, ſed ab alio debere
occidi, qui veſtigia ſequitur Chriſti. Cum ergo cauſę ar
ticulus venerit, vt hęc conditio præponatur, aut facien
dum eſſe contra dei præceptum, aut ex hac vita emi-
grandum: quorum duorum homo ſi cogatur alterum
eligere, cōminante mortem perſecutore, ibi eligat deo

G dilecto emori, quàm offenſo viuere: ibi oderit in hoc
mundo animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat
eam. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* quid eſt, me ſequa-
tur, niſi me imitetur? Chriſtus enim pro nobis paſſus
1. Petri. 2. eſt, ait Apoſtolus Petrus, relinquens nobis exemplum,
vt ſequamur veſtigia eius. Ecce quod dictum eſt, ſi quis
mihi miniſtrat, me ſequatur. Quo fructu? qua mercede?
quo premio? *Et vbi ſum*, inquit, *ego, illic & miniſter meus erit.*
Gratis ametur, vt operis quo miniſtratur illi, precium
ſit eſſe cum illo: vbi enim bene erit ſine illo, aut quan-
do eſſe male poterit cum illo? Audi euidentius. *Et ſi quis
mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus.* Quo honore,
niſi vt ſit cum filio eius? Quod enim ſuperius ait, Vbi
ego ſum, illic & miniſter meus erit, hoc intelligitur ex-
poſuiſſe cum dicit, honorificabit eum pater meus. Nã
quem maiorem honorem accipere poterit adoptatus,
quàm vt ſit vbi eſt vnicus, non æqualis factus diuinita-
ti, ſed conſociatus æternitati? Quid ſit autem miniſtra-
re Chriſto, cui operi merces tanta proponitur, hoc po-
H tius debemus inquirere. Si enim hoc putauerimus eſſe
Chriſto miniſtrare, ea quæ ſunt corpori neceſſaria prę-
parare, aut cœnanti cibum coquere vel apponere, vel
poculum dare potúmque miſcere, fecerunt hoc illi qui
potuerunt eum in corpore habere præſentẽ, ſicut Mar-
tha & Maria, quando & Lazarus vnus erat ex diſcum-
bentibus: ſed eo modo Chriſto etiam Iudas perditus
miniſtrauit: nam & loculos ipſe habebat: & quamuis ex
eis quæ mittebantur ſceleratiſſime furaretur, per illum
Ioan. 13. tamen etiam neceſſaria parabãtur. Hinc eſt illud quod
cum ei diceret dominus, quod facis fac celerius, arbi-
trati ſunt quidam, quod eum iuſſerit propter diem fe-
ſtum neceſſaria prę parare, vel indigentibus aliquid da-
re. Nullo modo igitur de huiuſcemodi miniſtris dice-
ret dominus, Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit:
& ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater
meus: quoniam Iudam talia miniſtrãtem, reprobatum
potius quàm honoratum videmus. Vt quid ergo alibi
quærimus, quid ſit miniſtrare Chriſto, & non potius in
iſtis ipſis verbis agnoſcimus? Cum enim dixit, Si quis
mihi miniſtrat me ſequatur: hoc intelligi voluit: ac ſi
Philip. 2. diceret, ſi quis me non ſequitur, non mihi miniſtrat. Mi
I niſtrant ergo Ieſu Chriſto, qui non ſua quærunt, ſed
quæ Ieſu Chriſti: hoc eſt enim me ſequatur, vias ambu-
let meas, non ſuas: ſicut alibi ſcriptum eſt, Qui ſe dicit
1. Ioan. 2. in Chriſto manere, debet ſicut ambulauit ille, & ipſe
ambulare. Debet etiam ſi porrigit eſurienti panem, de
miſericordia facere, nõ de iactantia: non aliud ibi quę-
Matt. 6. rere q̃ opus bonum, neſciente ſiniſtra quid faciat dex-
tera, id eſt, vt alienetur intẽtio cupiditatis ab opere cha
ritatis. Qui ſic miniſtrat, Chriſto miniſtrat, rectéq; illi
Matt. 25. dicetur, Cũ vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis:
nec tantum ea quæ ad miſericordiam pertinent corpo
ralem, ſed omnia bona opera propter Chriſtum facta:
Roma. 10. tunc enim erunt bona, quoniam finis legis Chriſtus ad
iuſtitiam omni credenti. Miniſter eſt Chriſti vſque ad
illud opus magnæ charitatis, quod eſt animam ſuã pro
fratribus ponere: hoc eſt enim & pro Chriſto ponere,
quia & hoc propter ſua membra dicturus eſt, cum pro
iſtis feciſtis, pro me feciſtis: de tali quippe opere etiam
ſe miniſtrum facere & appellare dignatus eſt, vbi ait,
Matth. 20. Sicut filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtra-
re, & animam ſuam ponere pro multis: hinc eſt ergo
vnuſquiſq; miniſter Chriſti, vnde eſt & miniſter Chri-
ſtus. Sic miniſtrantem Chriſto honorificabit pater eius
honore illo magno, vt ſit cum filio eius, nec vnquam
deficiat fœlicitas eius. Cum ergo auditis fratres domi- K
num dicẽtem, Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit:
nolite tantummodo bonos Epiſcopos & clericos co-
gitare, etiam vos pro modulo veſtro miniſtrate Chri-
ſto, bene viuendo, eleemoſynas faciendo, nomen do-
ctrinamq; eius, quibus potueritis prædicando, vt vnuſ-
quiſq; etiã paterfamiliàs hoc nomine agnoſcat pater-
num affectum ſuæ familię ſe debere pro Chriſto & pro
vita æterna, ſuos omnes admoneat, doceat, hortetur,
corripiat, impendat beneuolentiam, exerceat diſcipli-
nam: ita in domo ſua Eccleſiaſticum & quodammodo
Epiſcopale implebit officium, miniſtrans Chriſto vt in
ęternum ſit cum ipſo: nam & illam maximam paſſionis
miniſtrationem, multi ex veſtro numero miniſtrorũt, † al. mini-
multi non Epiſcopi neque clerici, iuuenes & virgines, ſtrauerunt.
ſenes cum iunioribus, multi coniugati & coniugatæ,
multi patres matreſq; familiâs Chriſto miniſtrãtes, etiã
animas ſuas in eius martyrio poſuerunt, & honorificã-
te patre coronas glorioſiſſimas receperunt. L

*Ab eo quod ait, Nũc anima mea turbata eſt, & quid dicam
vſque ad id quod ait, Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit & abſ-
condit ſe ab eis.* *Tractatus LII.*

POſtquàm dominus Ieſus Chriſtus verbis le-
ctionis heſternę miniſtros ſuos vt ſeipſum ſe-
querẽtur hortatus eſt, cum ita prædixiſſet paſ-
ſionem ſuam, ꝙ niſi granum frumenti cadẽs
in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem
mortuũ fuerit, multum fructũ affert: vbi excitauit eos
qui eũ ad regnũ cœlorum ſequi vellent, vt animam ſuã
odiſſent in hoc mũdo, ſi eam in vitam æternam cuſto-
dire cogitarent, ad noſtram rurſus infirmitatem ſuum
temperauit affectũ, & ait, vnde lectio cœpit hodierna.
Nunc anima mea turbata eſt. Vnde turbata eſt domine ani-
ma tua? Nẽpe pauloante dixiſti, Qui odit animam ſuã
in hoc mũdo, in vitã ęternam cuſtodit eã. Ergo ne ani
ma tua, quia in hoc mũdo amatur, ideo turbatur veniẽ-
te hora, qua ex hoc mũdo egrediatur: Quis hoc de ani-
ma domini audeat affirmare? Sed nos i ſe trãſtulit, nos
in ſe ſuſcepit, caput noſtrũ mẽbrorũ ſuorũ ſuſcepit affe
ctũ, & ideo ab aliquo nõ eſt turbatum: ſed ſicut de illo
dictũ eſt, cũ Lazarum ſuſcitaret, turbauit ſemetipſum. Ioan. 11.
Oportebat enim vt vnus mediator dei & hominũ, ho-
mo Chriſtus Ieſus, ſicut nos excitauit ad ſumma, ita no M
bis cõpateretur ad infima: audi ſuperius dicentem, Ve-
nit hora vt glorificetur filius hominis, ſi mortificatum
fuerit granum, multum fructum affert. Audio, qui odit
animã ſuam in hoc mũdo, in vitam æternam cuſtodit
eam. Nec permittor tantũmodo mirari, ſed iubeor imi
tari: deinde ſequentibus verbis, Si quis mihi miniſtrat † Græcorũ
me ſequatur: & vbi ſum ego, ibi & miniſter meus erit, more geni-
mundum contẽnere accendor, & in conſpectu meo ni tiuũ poſuit
hil eſt vilius vitæ huius. † Totus quantũlibet fuerit prõ- pro ablati-
lixus vapor præſentis vitæ præ amore † æternorum tem uo. Sicut
poralia mihi cũcta vileſcunt. Et rurſus ipſum dominũ maiora bo-
meum, qui me illis verbis ab infirmitate mea rapuit ad rum facit.
infirmitatem ſuam, audio dicentem, Nunc anima mea † al. & in
turbata eſt. Quid eſt hoc? Quomodo ſequi iubes animã conſpectu
meam, ſi turbari video animam tuam? quomodo ſuffe- meo nihil
rã, quod graue tanta firmitas ſentit? Quale fundamen- eſt vitę hu
tum quærã, ſi petra ſuccumbit? Sed videor mihi audire ius totus
in cogitatione mea reſpõdentẽ mihi dominũ meum, quantumli
& quodammodo dicẽtem, magis ſequeris: quia ſic me bet fuerit
interpono, audiſti ad te vocem fortitudinis meæ, au- prolixus,
di in me vocem infirmitatis tuæ, vires ſuggero vt cur- vapor: præ
ras, nec reprimo quod acceleras, ſed transfero in me, amore &c.
quod

A quò trepidas,& ſubſterno quò tranſeas.O domine me-
diator deus ſupra nos,homo propter nos,agnoſco mi
ſericordiã tuam:nam quod tu tantus tuæ charitatis vo-
lũtate turbaris, multos in corpore tuo,qui ſuæ infirmi-
tatis neceſsitate turbantur,ne deſperando pereant con
ſolaris. Deniq; homo qui ſequi vult, audiat quà ſequa-
tur.Acceſsit forte hora terribilis,proponitur optio,aut
faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſsionis turbatur
anima infirma, propter quam ſpõte turbata eſt anima
inuicta:præpone tuæ voluntati voluntatem dei. Atten-
de enim quid deindè ſubiũgat creator tuus & magiſter
tuus qui te fecit, & vt te doceret factus eſt & ipſe quod
fecit: homo enim factus eſt qui hominẽ fecit, ſed deus
incommutabilis manſit,& hominem in melius cõmu-
tauit. Audi ergo quid deinde ſubiũgat, cum hæc dixiſ-
ſet, Nunc anima mea turbata eſt. *Et quid dicam*, inquit,
*pater ſaluifica me ex hac hora, ſed propterea veni in hanc horam, pa-
ter clarifica nomen tuum.* Docuit te quid cogites, docuit
quid dicas, quem inuoces, in quo ſperes, cuius volunta-
tem certam atq; diuinam tuæ voluntati humanæ infir
B mæq; præponas. Non ideo tibi videatur ex alto defice-
re, quia te vult ab imo proficere: nam & tentari digna-
tus eſt à diabolo, à quo vtique ſi nollet non tentaretur,
quemadmodum ſi nollet non pateretur. Et ea reſpon-
dit diabolo, quæ tu in tentationibus debeas reſpõdere:
& ille quidem tentatus eſt, ſed non periclitatus, vt do-
ceret te in tentatione periclitantem tentatori reſpon-
dere, & poſt tentatorem non ire, ſed de periculo tenta-
tionis exire. Sicut autẽ hic dixit, Nunc anima mea tur-
Matt. 26. bata eſt, ita etiam vbi dicit, Triſtis eſt anima mea vſque
ad mortẽ: &, pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte,
oſtendit hominis ſuſcepti infirmitatem, vt doceat ſic
cõtriſtatum & conturbatum quod ſequitur dicere: ve-
rumtamen non quod ego volo, ſed quod tu vis pater.
Sic enim homo ab humanis in diuina dirigitur, cum
voluntati humanæ voluntas diuina præponitur. Quid
eſt autem, Clarifica tuum nomen: niſi in ſua paſsione &
reſurrectione? Quid eſt ergo aliud, niſi vt pater clarifi-
cet filium, qui clarificat ſuum nomẽ etiam in ſimilibus
paſsionibus ſeruorum ſuorum? vnde ſcriptum eſt de
Ioan. 21. Petro, quod ideo de illo dixerat dominus, Alter te cin
C get, & feret quò tu non vis: quia ſignificare voluit, qua
morte clarificaturus eſſet deum: ergo & in illo deus cla
rificabat nomen ſuum, quia ſic etiam in membris ſuis
clarificat Chriſtum. *Venit ergo vox de cœlo, & clarificaui &
iterum clarificabo.* Et clarificaui antequam facerem mun-
dum, & iterum clarificabo cum reſurget à mortuis, &
aſcendet in cœlum. Et aliter intelligi poteſt, & clarifi-
caui cum de virgine natus eſt, cũ virtutes operatus eſt,
cum cœlo indice per ſtellam à Magis adoratus eſt, cum
à ſanctis ſpiritu ſancto plenis agnitus eſt, cum deſcen-
dente ſpiritu in ſpecie columbæ declaratus, cum voce
de cœlo ſonante monſtratus, cum in monte transfigu-
ratus, cum miracula multa fecit, cũ multos ſanauit atq;
mundauit, cum de pauciſsimis panibus tantam multi-
tudinem pauit, cum ventis & fluctibus imperauit, cum
mortuos ſuſcitauit. Et iterum clarificabo, cum reſurget
à mortuis, cum mors ei vltra non dominabitur, cũ exal
tabitur ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terrã gloria
eius. *Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum factũ
eſſe: alij dicebant, angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus & dixit,
Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos.* Hic oſtendit illa
voce non ſibi indicatum quod iam ſciebat, ſed eis qui-
bus indicari oportebat. Sicut autem illa vox non prop-
ter eum, ſed propter alios diuinitate facta eſt: ſic anima

eius non propter eum, ſed propter alios voluntate tur- D
bata eſt. Attende cætera. *Nunc, inquit, iudicium eſt mundi.*
Quid ergo expectandum eſt in fine ſeculi? Sed in fine
quod expectatur iudicium, erit iudicãdorum viuorum
& mortuorum, iudiciũ erit præmiorum, pœnarumq; æ-
ternarum. Quale ergo nũc iudiciũ eſt? Iam in ſuperio-
ribus lectionibus quantũ potui, cõmonui charitatẽ ve-
ſtram, dici etiã iudicium non damnationis, ſed diſcre
tionis, vnde ſcriptũ eſt, Iudica me deus, & diſcerne cau Pſalm. 41.
ſam meam de gente non ſancta. Multa autem ſunt iu-
dicia dei: vnde dicitur in Pſalmo, Iudicia tua abyſſus Pſalm. 35.
multa. Dicit etiam apoſtolus, O altitudo diuitiarum ſa Roma. 11.
pientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia
eius: ex quibus iudiciis etiã hoc eſt, quod hic ait domi-
nus, Nunc iudiciũ eſt mũdi, ſeruato illo iudicio in fine,
vbi nouiſsime viui & mortui iudicãdi ſunt. Poſsidebat
ergo diabolus genus humanũ, & reos ſuppliciorũ tene-
bat chirographo peccatorũ, dominabatur in cordibus
infideliũ ad creaturã colendã deſerto creatore, decep-
tos captiuosq; pertrahebat: per Chriſti autẽ fidem, quæ
morte eius & reſurrectione firmata eſt, per eius ſangui-
nẽ, qui in remiſsionẽ fuſus eſt peccatorũ, milia creden
tiũ à dominatu liberantur diaboli, Chriſti corpori co- E
pulantur, & ſub tãto capite vno eius ſpiritu fidelia mẽ
bra vegetantur: hoc vocabat iudiciũ, hanc diſcretionẽ,
hanc à ſuis redemptis diaboli expulſionem. Deniq; at-
tende quid dicat: quaſi quæreremus quid eſſet quod ait,
Nunc iudicium eſt mundi, ſecutus expoſuit: ait enim,
Nũc princeps huius mundi eiicietur foras. Audiuimus quale di
xerit eſſe iudicium: non ergo illud quod in fine vẽturũ
eſt, vbi viui & mortui iudicãdi ſunt, aliis ad dexteram,
aliis ad ſiniſtram ſeparatis, ſed iudicium quo princeps
huius mũdi eiicietur foras. Quomodo ergo intus erat?
& quò eũ eiiciendum dixit foras? Nunquid nam in mũ
do erat, & extra mundũ miſſus eſt foras? Si enim de illo
iudicio diceret quod in fine vẽturum eſt, poſſet aliquis
opinari ignem æternum, quò mittẽdus eſt diabolus &
angeli eius, & omnes qui ſunt ex parte eius non natura
ſed vitio: nõ quia creauit aut genuit, ſed quia perſuaſit
& tenuit. Poſſet ergo aliquis opinari illum ignem æter-
nũ extra mundum eſſe, & hoc eſſe dictũ, eiicietur foras:
quod vero ait, Nũc iudiciũ eſt mundi, & exponẽs quid F
dixerit, Nunc, inquit, princeps huius mũdi eiicietur fo-
ras: hoc intelligendũ eſt quod nunc fit, nõ quod tantũ
poſt futurum eſt in nouiſsimo die. Præuidebat ergo do
minus quod ſciebat, poſt paſsionem & glorificationẽ
ſuam per vniuerſum mundum multos populos credi-
turos, in quorũ cordibus diabolus intus erat, cui quãdo
ex fide renunciant, eiicitur foras: ſed dicit aliquis, Nũ-
quid de cordibus Patriarcharum & Prophetarũ, vete-
rumq; iuſtorum non eiectus eſt foras? Eiectus eſt planè.
Quomodo ergo dictũ eſt, nũc eiicietur foras? quomodo
putamus, niſi quia tũc quod in hominibus pauciſſimis
factũ eſt, nũc in multis magniſq; populis iã mox futurũ
eſſe prædictũ eſt? Sic & illud quod dictũ eſt, Spiritus au
tẽ nondũ erat datus, quia Ieſus nondũ fuerat glorifica-
tus, poteſt ſimilem habere quæſtionem, & ſimilem ſolu Ioan. 7.
tionẽ: nõ enim ſine ſpiritu ſancto futura prænunciaue-
runt Prophetæ: aut non etiã dominũ infantẽ in ſpiritu-
ſancto Symeon ſenex & Anna vidua cognouerunt, & Luca. 2.
Zacharias & Helizabet, qui de illo nõdũ nato, ſed tam & 1.
cõcepto, tanta per ſpiritũſanctũ prædixerunt. Sed ſpiri
tus nondum erat datus, id eſt, illa abundantia gratiæ ſpi
ritalis, qua congregati linguis omnium loquerẽtur, ac
ſic in linguis omnium gentium futura prænunciaretur

G Eccleſia, qua gratia ſpiritali populi congregarētur, qua
lōge lateq; peccata dimitterentur, & milia milium deo
recōciliarentur. Quid ergo, ait quiſpiam, quia diabolus
de credentiū cordibus eiicitur foras? Iam fideliū nemi-
nē tentat? imò vero tentare non ceſſat. Sed aliud eſt in-
trinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare: nam &
munitiſsimam ciuitatē aliquādo hoſtis oppugnat, nec
1.Theſſ.5. expugnat. Et ſi aliqua tela eius miſſa perueniunt, admo-
net apoſtolus vnde non lędant, commemorat loricam
& ſcutum fidei. Et ſi aliquādo vulnerat, adeſt qui ſanat,
quia ſicut pugnātibus dictum eſt, Hæc ſcribo vobis, vt
nō peccetis: ita qui vulnerantur, quod ſequitur audiūt:
1.Ioan.2. & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrē
Ieſum Chriſtū iuſtū, & ipſe eſt propiciatio peccatorum
Matt.6. noſtrorum. Quid enim oramus cum dicimus, Dimitte
nobis debita noſtra: niſi vt vulnera noſtra ſanentur? Et
quid aliud petimus cum dicimus, Ne nos inferas in tē-
tationem: niſi vt ille qui inſidiatur, vel certat extrinſē-
cus, nulla irrūpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos
poſsit virtute ſuperare? Quantaſlibet tamen aduerſum
nos erigat machinas, quando nō tenet locū cordis vbi
Pſalm.124 fides habitat, eiectus eſt foras, Sed niſi dominus cuſto-
H dierit ciuitatē, inuanum vigilabit qui cuſtodit eam. No
lite ergo de vobiſipſis pręſumere, ſi nō vultis foras eie-
ctum diabolum intrò iterum reuocare. Abſit autem vt
diabolum mundi principē ita dictum exiſtimemus, vt
eū cœlo & terræ dominari poſſe credamus: ſed mūdus
appellatur in malis hominibus, qui toto orbe terrarum
diffuſi ſunt, ſicut appellatur domus in his, à quibus habi
tatur, ſecūdū quod dicimus, bona domus eſt, vel mala
domus eſt, non quando reprehendimus ſiue laudamus
ædificium parietum atq; tectorum, ſed quando mores
vel bonorum hominum vel malorum: ſic ergo dictum
eſt, Princeps huius mundi, id eſt, princeps malorū om-
nium qui habitant in mundo. Appellatur etiam mun-
dus in bonis, qui ſimiliter toto terrarum orbe diffuſi
2.Cor.5. ſunt: vnde dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mun-
dū reconcilians ſibi: hi ſunt ex quorum cordibus prin-
ceps huius mūdi eiicietur foras. Cū ergo dixiſſet, Nunc
princeps huius mundi eiicietur foras. *Et ego*, inquit, *ſi ex-*
†al.ad. *altatus fuero à terra, omnia traham poſt* †*me*. Supra dixit domi-
nus, vt audiſtis, cum Euangelium legeretur, omnia tra-
ham poſt me: quæ omnia, niſi ex quibus ille eiicitur fo-
I ras? Non autem dixit omnes, ſed omnia: non enim om-
2.Theſſ.3. nium eſt fides. Non itaq; hoc ad vniuerſitatem homi-
num retulit, ſed ad creaturæ integritatem, id eſt, ſpiritū
& animam & corpus, & illud quo intelligimus, & illud
quo viuimus, & illud quo viſibiles & contrectabiles ſu-
Luc.21. mus: qui enim dixit, Capillus capitis veſtri non peribit,
omnia trahit poſt ſe. Aut ſi omnia, ipſi homines intelli-
gendi ſunt, omnia prædeſtinata ad ſalutem poſſumus
dicere, ex quibus omnibus ait nihil eſſe periturum, cum
ſupra de ſuis ouibus loqueretur. Aut certe omnia homi
num genera, ſiue in linguis omnibus, ſiue in ætatibus
omnibus, ſiue in gradibus bonorum omnibus, [ſiue in
diuerſitatibus ingeniorum omnibus,] ſiue in artium li-
citarum & vtilium profeſsionibus omnibus, & quic-
quid aliud dici poteſt ſecundum innumerabiles diffe-
rentias, quibus inter ſe pręter ſola peccata homines di
ſtant ab excelſiſsimis vſque ad humillimos, à rege vſq;
ad mēdicum, omnia, inquit, traham poſt me, vt ſim ca-
put eorum, & illi membra mea. Sed ſi exaltatus, inquit,
fuero à terra, hoc eſt, cum exaltatus fuero: non enim du
bitat futurum eſſe, quod venit implere. Hoc refertur ad
illud quod ſuperius ait, Si autem mortuum fuerit gra-
num, multum fructum affert: nam exaltationem ſuam K
quid aliud dixit q̄ in cruce paſsionem? quod & ipſe eu-
angeliſta non tacuit: ſubiunxit etenim & ait, *Hoc autem
dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpōdit ei turba, Nos
audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, & quomodo
tu dicis oportet exaltari filium hominis? Et quis eſt iſte filius homi-
nis?* Memoriter tenuerunt quod dominus dicebat aſsi-
due ſe eſſe filium hominis: nam hoc loco non ait, ſi ex-
altatus fuerit à terra filius hominis, ſed ſuperius dixe-
rat, quod heſterno die lectum atq; tractatum eſt, quan-
do nunciati ſunt Gentiles illi, qui eū videre cupiebant,
venit hora vt glorificetur filius hominis. Hoc itaq; iſti
animo retinentes, & quod nunc ait, Cum exaltatus fue
ro à terra, mortem crucis intelligentes, quæſierunt ab
illo & dixerunt, Nos audiuimus ex lege quia Chriſtus
manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exal-
tari filiū hominis? Quis eſt iſte filius hominis? Si enim
Chriſtus eſt, inquiunt, manet in æternum: ſi manet in
æternū, quomodo exaltabitur à terra? id eſt, quomodo
crucis paſsione morietur? Hoc enim eum dixiſſe intel-
ligebant, quod facere cogitabant, nō ergo eis verborū
iſtorum obſcuritatem aperuit infuſa ſapientia, ſed ſti- L
mulata conſcientia. *Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc modicum lu-
men in vobis eſt.* Hinc ergo eſt quod intelligitis, quia Chri
ſtus manet in æternum. *Ergo ambulate dum lucem habetis,
vt non tenebrę vos comprehendant.* Ambulate, accedite, totum
intelligite, & moriturum Chriſtum, & victurum in æ-
ternum, & ſanguinem fuſurum quo redimat, & aſcen-
ſurum in ſublimia, quò perducat: tenebræ autem vos
comprehendent, ſi eo modo credideritis Chriſti æter-
nitatem, vt negetis in eo mortis humilitatem. *Et qui am* 1.Petri.2.
bulat in tenebris, neſcit quò vadat. Sic poteſt offendere in la-
pidem offenſionis, & petram ſcandali, quod fuit domi
nus cæcis Iudæis, ſicut credentibus lapis, quem repro-
bauerunt ædificantes, factus eſt in caput anguli. Hinc Pſal.117.
dedignati ſunt credere in Chriſtum, quia eorum im-
pietas contempſit mortuum, riſit occiſum. Et ipſa erat
mors grani multiplicandi, & exaltatio trahentis poſt
ſe omnia. *Dum lucem*, inquit, *habetis, credite in lucem, vt filij
lucis ſitis.* Cum aliquid veri auditum habetis, credite in
veritatem, vt renaſcamini in veritatem. *Hæc locutus eſt
Ieſus, & abiit & abſcondit ſe ab eis.* Non ab eis qui credere
& diligere cœperant, non ab eis qui cum ramis palma-
rum & laudibus obuiam venerant, ſed ab eis qui vide- M
bant & inuidebant, quia nec videbant: ſed in lapidem
illum cæcitate offendebant. Cum autem abſcondit ſe
Ieſus ab eis, qui eū occidere cupiebant, quod ſępe prop-
ter obliuionem commonendi eſtis, noſtræ infirmitati
conſuluit, non ſuæ poteſtati derogauit.

*Ab eo quod ſcriptum eſt, Cum autem tanta ſigna feciſſet co-
ram eis, non credebant in eum: vſque ad id quod ait, Dilexe-
runt gloriam hominum magis quàm dei:*

Tractatus LIII.

PRænunciata dominus Chriſtus paſsione ſua,
& morte fructuoſa in exaltatione ſanctæ cru-
cis, vbi dixit ſe omnia tracturum eſſe poſt ſe,
cum intellexiſſent Iudæi quòd de ſua morte dixiſſet, &
propoſuiſſent ei quæſtionem, quomodo diceret ſe eſſe
moriturum, cum ex lege audierint, quòd Chriſtus ma-
net in æternum, hortatus eſt eos, vt dum adhuc modi-
cum lumen in eis eſſet, quo Chriſtum æternum eſſe di-
diciſſent, ambularent vt totum diſcerent, ne compre-
hēderentur à tenebris: & cum hęc eſſet locutus, abſcon
dit ſe ab eis. Hæc in ſuperioribus dominicis lectionib⁹
verbiſq;

A verbiſque didiciſtis. Deinde intulit Euangeliſta vnde
hodiernum capitulum recitatum eſt, & ait, *Cum autem*
tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum, vt ſermo Eſaiæ
Eſa 53. *Prophetæ impleretur quem dixit, Domine, quis credidit auditui no-*
ſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt? Vbi ſatis oſtendit
brachium domini ipſum filium dei nuncupatum, non
quòd deus pater figura determinetur carnis humanæ,
eiq; filius tãquam membrum corporis hæreat, ſed quia
Ioan. 1. omnia per ipſum facta ſunt, ideo brachium domini di
ctum eſt. Sicut enim tuum brachium, per quod opera-
ris, ſic dei brachium dictum eſt eius verbum, quia per
verbum mundum operatus eſt. Cur enim homo vt ali-
quid operetur brachium extendit, niſi quia non conti-
nuo fit quod dixerit? Si autem tanta poteſtate prçuale-
ret, vt ſine vllo motu corporis ſui quod diceret fieret,
brachium eius verbum eius eſſet, quia verbum eſt cogi-
tabile vel ſonabile: ſed dominus Ieſus vnigenitus dei
patris filius, ſicut non eſt paterni corporis membrum,
ita non eſt cogitabile vel ſonabile ac tranſitorium ver-
bum, quia cum omnia per ipſum facta ſunt, dei verbũ
erat. Cum ergo audimus brachium dei patris eſſe dei fi
lium, non nobis obſtrepat conſuetudo carnalis, ſed
B quantum illo donante poſſumus, virtutem dei & ſapi-
entiam cogitemus, per quam facta ſunt omnia. Tale
quippe brachium nec porrectum extenditur, nec colle
ctum contrahitur: nõ eſt enim ipſe qui pater, ſed vnum
ſunt ipſe & pater, & æqualis patri, vbiq; totus eſt ſicut
pater, ne aliqua pateat occaſio deteſtabili errori eorũ,
qui dicunt ſolum eſſe patrem, ſed pro diuerſitate cau-
ſarum ipſum dici filium, ipſum dici ſpiritum ſanctum,
& in his verbis audent dicere, Ecce videtis, quia ſolus
eſt pater, ſi brachium eius eſt filius: non enim duæ, ſed
vna perſona eſt homo & brachium eius, non intelligẽ-
tes, neq; aduertentes, quomodo verba de rebus aliis ad
res alias transferantur propter aliquam ſimilitudinem
etiam in locutionibus quotidianis de viſibilibus & no
tiſsimis rebus, quanto magis vt nobis ineffabilia quali-
tercumque dicantur, quæ dici ſicuti ſunt, omnino non
poſſunt. Nam & homo alterum hominem per quem
ſolet agere quicquid agit, brachium ſuum appellat, & ſi
ei auferatur, dolẽs dicit brachium meum perdidi: & ei
C qui abſtulerit dicit, brachium meũ mihi abſtuliſti. Intel-
ligant ergo quomodo dictus ſit filius patris brachium,
per quod pater operatus eſt omnia, ne hoc non intelli-
gẽdo, & in ſui erroris tenebris permanẽdo, ſimiles ſint
Iudæis ipſis: de quibus dictũ, & brachiũ domini cui re-
uelatum eſt? Hic occurrit altera quæſtio, de qua quidẽ
vt competenter aliquid diſputetur, & omnes eius late-
broſiſsimi ſinus perſcrutentur, & excutiantur vt dignũ
eſt, nec mearum virium eſſe arbitror, nec anguſtiarum
tẽporis, nec veſtræ capacitatis. Tamen quia tranſire ad
alia veſtra expectatione non ſinimur, niſi aliquid inde
dicamus, accipite quod poterimus, & vbi veſtræ expe-
ctationi non ſuffecerimus, ab illo incremẽtum poſcite,
qui nos plãtare poſuit, & rigare: quia ſicut dicit apoſto-
1. Cor. 3. lus, Neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui
incrementũ dat deus. Quidam ergo inter ſe muſsitant,
& vbi poſſunt aliquando proclamant, & turbulẽta di-
ſceptatione contendunt dicentes, Quid fecerũt Iudæi,
vel quæ culpa eorum fuit, ſi neceſſe fuit, vt ſermo Eſaiæ
Eſaię 53. Prophetę impleretur quem dixit, Domine quis credi-
dit auditui noſtro, & brachiũ domini cui reuelatũ eſt?
Quibus reſpõdemus, deũ præſciũ futurorum, per Pro-
phetam prædixiſſe infidelitatem Iudęorum, prædixiſſe
tamẽ, non feciſſe: non enim propterea quẽquam deus
ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata iã D
nouit: ipſorum enim præſciuit peccata, non ſua, non cu
iuſquam alterius, ſed ipſorum. Quapropter ſi ea quę ille
pręſciuit ipſorum, non ſunt ipſorum, non vere ille prę-
ſciuit: ſed quia illius pręſcientia falli nõ poteſt, ſine du-
bio non alij, ſed ipſi peccant, quos deus peccaturos eſſe
præſciuit. Fecerunt ergo peccatum Iudęi, quod eos nõ
compulit facere, cui peccatum non placet, ſed facturos
eſſe prędixit, quem nihil latet. Et ideo ſi non malũ, ſed
bonum facere voluiſſent, non prohiberentur, & hoc fa
cturi præuiderentur ab eo qui nouit quid ſit quiſque fa
cturus, & quid ei ſit pro eius opere redditurus. Sed quæ
ſequuntur Euangelij verba plus vrgent, & profundio-
rem faciunt quæſtionem, adiungit etenim & dicit,
Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Eſaias, Excæcauit Eſa. 6.
oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & in-
telligant corde, & conuertentur & ſanem illos. Dicitur enim no
bis, Si non potuerunt credere, quod peccatum eſt ho-
minis non facientis quod non poteſt facere? Si autem
non credendo peccauerunt, potuerunt ergo credere
& non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit eu-
angelium, propterea non poterant credere, quia iterum E
dicit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor
eorum, vt quod eſt grauius, ad deũ referatur cauſa, quia
non crediderunt: quãdoquidem ipſe excæcauit oculos
eorum, & indurauit cor eorum. Non enim ſaltem hoc
de diabolo dicitur, ſed de deo, quod ipſa Prophetica
ſcriptura teſtatur. Nam ſi arbitremur hoc dictum de
diabolo, ꝙ excęcauit oculos eorum, & cor indurauit, la
borandũ eſt quomodo illorũ culpam, quia nõ credide-
rũt, poſsimus oſtendere, de quibus dicitur, nõ poterant
credere. Deinde quid reſpõdebimus de alio prophetæ
ipſius teſtimonio, quod poſuit Paulus apoſtolus dicẽs, Roma. 11.
Quod quęrebat Iſraël hoc nõ eſt conſecutus, electio au
tẽ conſecuta eſt, cæteri vero excæcati ſunt, ſicut ſcriptũ
eſt, Dedit illis deus ſpiritũ cõpunctionis, oculus vt non Eſa. 6.
videant, & aures vt non audiant, vſq; in hodiernũ diẽ.
Audiſtis fratres mei propoſitam quæſtionem, nempe q̃
profunda ſit cernitis: ſed reſpõdemus vt poſſumus. Nõ
poterãt credere, quia hoc Eſaias ꝓpheta prædixit. hoc
autem Propheta pręd ixit, quia deus hoc futurũ eſſe prę
ſciuit. Quare autẽ non poterant, ſi à me quæratur, cito
reſpondeo, quia nolebant: malam quippe eorum volũ- F
tatẽ præuidit deus, & per Prophetã prænunciauit ille,
cui abſcondi futura nõ poſſunt. Sed aliam cauſam, in-
quis, dicit Propheta, non voluntatis eorum: quam cau-
ſam dicit Propheta? Quia dedit illis deus ſpiritum cõ-
pũctionis, oculos vt non videãt, & aures vt nõ audiãt,
& excæcauit oculos eorũ, & indurauit cor eorũ: etiam
hoc eorum voluntatem meruiſſe reſpondeo: ſic enim
excęcat, ſic obdurat deus deſerendo & nõ adiuuando,
quod occulto iudicio facere poteſt, iniquo non poteſt.
Hoc omnino pietas religioſorũ incõcuſſum debet in-
uiolatumq; ſeruare, ſicut apoſtolus dicit, cum eandem
ipſam tractaret difficillimam quæſtionem. Quid ergo
dicemus, inquit? Nũquid iniquitas eſt apud deũ? Abſit, Roma. 9.
Si ergo abſit vt ſit iniquitas apud deũ, ſiue quando ad-
iuuat, miſericorditer facit, ſiue quãdo nõ adiuuat, iuſte
facit: quia omnia nõ temeritate, ſed iudicio facit. Por-
rò ſi iudicia ſanctorũ iuſta ſunt, quãto magis ſanctificã
tis & iuſtificantis dei? Iuſta ergo ſunt, ſed occulta. Ideo
cum quæſtiones huiuſmodi in medium venerint, qua-
re alius ſic, alius autem ſic: quare ille deo deſerente ex-
cæcetur, ille deo adiuuante illuminetur, non nobis iu-
dicium de iudicio tanti iudicis vſurpemus, ſed contre-

G miſcentes exclamemus cum Apoſtolo, O altitudo di-
Roma.11. uitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, q̃ inſcrutabilia ſunt
iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius: vnde dictum eſt
Pſalm.35. in Pſalmo, Iudicia tua abyſſus multa. Non ergo me fra-
tres ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyſ-
ſum diſcutiendā, ad inſcrutabilia perſcrutāda, expecta-
tio veſtræ charitatis impingat. Agnoſco modulũ meũ,
ſentire mihi videor etiam modulũ veſtrum: altius eſt
hoc incremẽtis meis,& fortius viribus meis, puto quia
& veſtris. Simul ergo audiamus admonẽtẽ ſcripturam
Eccli.3. atq; dicentem, Altiora te ne quæſieris,& fortiora te ne
perſcrutatus fueris, nõ quia iſta negata ſunt nobis, cum
Mat.10. deus magiſter dicat, Nihil eſt occultum quod nõ reue-
labitur. Sed ſi in quod peruenimus in eo ambulamus,
Philipp.3. ſicut dicit apoſtolus: nõ ſolum quod neſcimus, & ſcire
debemus: ſed etiam ſi quid aliter ſapimus, id quoque no
bis deus reuelabit. Peruenimus autẽ in viam fidei, hanc
perſeuerantiſſime teneamus, ipſa perducit ad cubiculũ
Coloſſ.2. regis, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ
abſconditi. Non enim ipſe dominus Ieſus Chriſtus ſuis
illis magnis & præcipue electis diſcipulis inuidebat,
Ioan.16. quando eis dicebat, Multa habeo vobis dicere, ſed non
H poteſtis illa portare modo. Ambulandũ eſt, proficien-
dũ eſt, creſcẽdũ eſt, vt ſint corda noſtra capacia earum
rerum, quas capere modo non poſſumus. Quod ſi nos
vltimus dies proficientes inuenerit, ibi diſcemus quod
hic non potuimus. Si quis autem iſtã quæſtionem liqui-
dius & melius nouit ſe poſſe & cõfidit exponere, abſit
vt nõ ſim paratior diſcere q̃ docere, tantum ne audeat
quiſquam liberum arbitrium ſic defendere, vt nobis o-
rationem qua dicimus, Ne nos inferas in tentationem,
conetur auferre: rurſus ne quiſquam neget voluntatis
arbitrium,& audeat excuſare peccatum. Sed audiamus
dominum, & præcipientem,& opitulantem,& iuben-
tem quid facere debeamus, & adiuuantem vt implere
poſſimus: nam & quoſdam nimia ſuæ voluntatis fidu-
cia extulit in ſuperbiam: & quoſdam nimia ſuæ volun-
tatis diffidentia deiecit in negligentiam. Illi dicunt, vt
quid rogamus deum ne vincamur tentatione, quod in
noſtra eſt poteſtate? Iſti dicunt, vt quid conamur bene
viuere, quod in dei eſt poteſtate: O domine, ô pater qui
es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet iſtarum tenta-
Luc.22. tionum, ſed libera nos à malo. Audiamus dominũ di-
I centem, Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua. Nec
ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio,
vt diuino nõ egeat adiutorio: audiamus & euangeliſtã
Ioan.1. dicẽtem, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri: ne omni-
no exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod cre-
dimus, verumtamen in vtroq; illius beneficia cognoſ-
camus: nã & agendæ ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas,
Gala.5. & orandum ne ſuccumbat infirmitas. Ipſa eſt fides quæ
Hier.9. per dilectionem operatur, ſicut eius menſuram domi-
nus cuiq; partitus eſt: vt qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed
1.Cor.1. in domino glorietur. Non itaq; mirum eſt quia non po
Roma.10. terant credere, quorũ voluntas ſic ſuperba erat, vt igno
rantes dei iuſtitiam, ſuam vellent conſtituere: ſicut di-
Roma.9. cit de illis Apoſtolus, Iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. Quia
enim non ex fide, ſed tanquam ex operibus tumuerũt,
1.Timo.2. ipſo ſuo tumore cæcati, offenderũt in lapidẽ offenſio-
nis. Sic autem dictum eſt, non poterant, vbi intelligen
dum eſt quòd nolebãt, quemadmodum dictum eſt de
domino deo noſtro, ſi non credimus, ille fidelis perma
net, negare ſeipſum non poteſt: de omnipotente dictũ
eſt, non poteſt. Sicut ergo quòd dominus negare ſeip-
ſum non poteſt, laus eſt voluntatis diuinæ, ita quòd illi
non poterant credere, culpa eſt volũtatis humanæ. Ec- K
ce dico & ego, quòd qui tam ſuperbe ſapiunt, vt ſuæ vo
luntatis viribus tantum exiſtiment eſſe tribuendum, vt
negent ſibi eſſe neceſſariũ diuinum adiutorium ad be-
ne viuendum, non poſſunt credere in Chriſtum: non
enim aliquid proſunt ſyllabæ nominis Chriſti,& ſacra-
menta Chriſti, vbi reſiſtitur fidei Chriſti. Fides autem *Roma.4.*
Chriſti, eſt credere in eum qui iuſtificat impium: crede-
re in mediatorem, ſine quo interpoſito nõ reconcilia-
mur deo, credere in ſaluatorem, qui venit quod perie-
rat quærere atq; ſaluare: credere in eũ qui dixit, Sine me *Ioan.15.*
nihil poteſtis facere. Qui ergo ignorans dei iuſtitiam
qua iuſtificatur impius, ſuam vult conſtituere qua con-
uincatur ſuperbus, in hunc non poteſt credere: hinc &
illi non poterãt credere, non quia mutari in melius ho
mines non poſſunt, ſed quãdiu talia ſapiunt, non poſ-
ſunt credere. Hinc excæcantur & indurantur, quia ne-
gando diuinum adiutorium non adiuuantur. Hoc de
Iudæis qui excæcati & indurati ſunt deus præſciuit, atq;
in eius ſpiritu Propheta prædixit: quod vero addidit,
Et conuertantur & ſanẽ eos, vtrũ ſubaudiendũ ſit, nõ, id eſt,
non conuertantur, connexa deſuper ſententia, vbi di-
ctũ eſt, vt non videant oculis & intelligant corde, quia L
& hic vtiq; dictum eſt, vt non intelligant. Et ipſa enim
conuerſio de illius gratia eſt cui dicitur, Deus virtutum *Pſal.79.*
conuerte nos. An forte & hoc de ſupernæ medicinæ mi
ſericordia factum intelligẽdum eſt, vt quoniam ſuper-
bæ & peruerſæ voluntatis erãt, & ſuam iuſtitiam con
ſtituere volebãt, ad hoc desererentur, vt excæcarentur,
ad hoc excæcarentur, vt offenderent in lapidem offen-
ſionis,& impleretur facies eorum ignominia, atque ita *Pſalm.82.*
humiliati quærerent gloriam domini,& non ſuam, qua
inflatur ſuperbus: ſed iuſtitiã dei, qua iuſtificatur impi⁹.
Hoc enim multis eorum profecit in bonũ, qui de ſuo
ſcelere compuncti, in Chriſtum poſtea crediderunt,
pro quibus & ipſe orauerat dicens, Pater, ignoſce illis, *Luc.23.*
quia neſciunt quid faciunt: de qua eorum ignorãtia &
Apoſtolus dicit, Teſtimonium illis perhibeo, quia zelũ *Roma.10.*
dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: tunc etenim
hoc ſubiunxit atque ait, Ignorantes enim dei iuſtitiam,
& ſuã volentes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti.
Hæc dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.
Quid viderit Eſaias, & hoc quomodo ad dominum M
Chriſtum pertineat, in libro eius legendum & intelli-
gendũ eſt. Vidit enim non ſicuti eſt, ſed modo quodã
ſignificatiuo, ſicut Prophetæ viſio fuerat informanda:
nam vidit & Moyſes, & tamen ei quem videbat dice- *Exo.33.*
bat, Si inueni gratiam ante te, oſtẽde mihi temetipſum
manifeſte vt videã te, quia nõ videbat ſicuti eſt. Quan-
do autem nobis hoc futurum ſit, idem iſte ſanctus Ioã-
nes Euangeliſta in epiſtola ſua dicit, Dilectiſſimi, filij *1.Ioan.3.*
dei ſumus,& nondũ apparuit quid erimus: ſcimus quia
cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus
cum ſicuti eſt. Poterat dicere quoniam videbimus eũ,
& nõ addere, ſicuti eſt. Sed quia ſciebat à quibuſdã pa-
tribus & Prophetis viſum, ſed non ſicuti eſt: ideo cum
dixiſſet, videbimus eum: addidit, ſicuti eſt, Nemo enim
vos fallat fratres eorũ qui dicunt inuiſibilem patrem,&
viſibilem filium. Hi enim hoc aſſerunt qui putant eum
eſſe creaturam, nec intelligunt ſecũdum quod dictum
eſt, Ego & pater vnum ſumus, prorſus in forma dei, in *Ioan.10.*
qua æqualis eſt patri, etiam filius inuiſibilis eſt. Vt autẽ
ab hominibus videretur, formam ſerui accepit, & in ſi-
militudinẽ hominũ factus, viſibilis factus eſt. Oſtendit
ergo ſe etiã antequã ſuſciperet carnẽ oculis hominum,
ſicut

A ſicut voluit in ſubiecta ſibi creatura,non ſicuti eſt.Mundemus corda per fidem, vt illi ineffabili, & vt dicam, *Matth. 5.* inuiſibili viſiooi preparemur. Beati enim mũdo corde, quoniam ipſi deum videbunt. *Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt de ſynagoga non eiicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam dei.* Videte quemadmodum notauerit euangeliſta & improbauerit quoſdam, quos tamen in eum credidiſſe dixit,qui in hoc ingreſſu fidei ſi proficereot, amorem quoque humanæ gloriæ profici- *Galat. 6.* endo ſuperarent, quam ſuperauerat apoſtolus dicens, Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti,per quẽ mihi mundus crucifixus eſt & ego mundo. Ad hoc enim & ipſe dominus crucem ſuam, vbi eum dementia ſuperbę impietatis irriſit, in eorum qui in illum crederent frootibus fixit, vbi eſt quodammodo ſedes verecundiæ, vt de nomine eius fides non erubeſcat, & magis dei gloriam q̃ hominum diligat.

Ab eo quod ait Ieſus, Qui credit in me, non credit in me, ſed
B *in eum qui miſit me: vſque ad id quod ait, Sed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicã & quid loquar.*

Tractatus LIIII.

Roquẽte domino noſtro Ieſu Chriſto apud Iudæos, & tanta miraculorum ſigna faciente, quidam crediderunt prædeſtinati in vitam æternam, quos etiam vocauit oues ſuas: quidam vero oon crediderunt, nec poterant credere, eo quòd occulto,oec tamẽ iniuſto iudicio dei fuerãt ex- *Iacobi. 4.* cæcati & indurati,deſerẽte illo qui ſuperbis reſiſtit, hu- *1. Petri. 5.* milibus autem dat gratiam. Eorum autem qui crediderunt, alij vſqueadeo confitebantur, vt palmarum ramis acceptis venienti occurrerent, in eadem laudis cõfeſsione lętantes. Alij verò ex principibus, non audebant confiteri, vt de ſynagoga non eiicerentur, quos notauit Euangeliſta diceus, quòd dilexerunt gloriam hominum magis quàm gloriam dei. Eorum etiam qui non crediderunt, alij eraot poſtea credituri, quos præ- *Ioan. 8.* uidebat vbi ait, Cum exaltaueritis filium hominis,tunc agnoſcetis qoia ego ſum. Alij vero in eadem infidelitate manſuri, quorum imitatrix eſt etiam iſta gens Iudęorum, quæ poſtmodum debellata, ad teſtimonium prophetię, quę de Chriſto ſcripta eſt, in toto penè orbe diſ C perſa eſt. His ita ſe habentibus, & ſua iam propinquante paſsione, *Ieſus clamauit & dixit*, vnde lectio cœpit hodierna, *Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Et qui videt me, videt eum qui miſit me.* Iam dixerat quodam *Ioan. 7.* loco, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me: *Supra tractatu 29.* vbi intelleximus eum doctrinam ſuam dixiſſe verbum patris, quod eſt ipſe, & hoc ſignificaſſe dicendo, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit, quòd à ſeipſo ipſe non eſſet, ſed haberet à quo eſſet. Deus enim de deo, filius patris: pater autem non deus de deo, ſed deos pater filij. Nũc autem quod ait, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me, quomodo intellecturi ſumus, niſi quia homo apparebat hominibus, cum lateret deus: Et ne putarent hoc eum eſſe tantummodo quod videbant, talem ac taotum ſe volens credi, qualis & quantus eſt pater. Qui credit in me, inquit, non credit in me, id eſt, in hoc quod videt, ſed in eum qui miſit me, id eſt, in patrem. Sed qui credit in patrem, neceſſe eſt eum credat eſſe patrẽ: qui autẽ credit eum patrem, neceſſe eſt vt credat eum habere filium: ac per hoc qui credit in patrem, neceſſe eſt vt credat in filium. Sed ne quiſquam hoc credar de vnigenito filio, quod de iis qui dicti ſunt filij dei ſecundum gratiam,

non naturam: ſicut ait euãgeliſta, Dedit eis poteſtatem D filios dei fieri: vnde & illud eſt, quod dominus comme *Ioan. 1.* morauit in lege dictum, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi *Pſalm. 81.* omnes. Propterea dixit, Qui credit in me, nõ credit in me, ne totum quod de Chriſto creditur, ſecundum hominẽ crederetur. Ille ergo, inquit, credit in me, qui non credit in me ſecundum id quod me videt, ſed in eum qui me miſit: vt cum credit in patrem, credat eum habere filium ſibi æqualem, & tunc vere credit in me: nam ſi putauerit eum non habere niſi filios ſecundum gratiam, qui ſunt eius vtiq; creatura, non verbum, ſed facta per verbum, nec habere filium æqualẽ ſibi atq; coæternum, ſemper natum, pariter incommutabilem, ex nullo diſsimilem atq; imparem, nõ credit in patrem qui eum miſit, quia non eſt hic pater qui eum miſit. Et ideo cum dixiſſet, qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me: ne putaretur ſic voluiſſe patrem intelligi, tanquã patrẽ multorum filiorum per gratiã regeneratorum, non vnici verbi æqualis ſibi, contiouo ſubiecit: *Et qui videt me, videt eum qui miſit me.* Nũquid ait, qui videt me, nõ videt me, ſed eum qui miſit me: ſicut dixerat, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eum qui miſit me? E Illud namque dixit, ne ſicut videbatur, crederetur tantummodo filius hominis: hoc autem dixit, vt patri crederetur ęqualis: Qoi credit in me, inquit, non credit in hoc quod videt me, ſed credit in eum qui miſit me: aut cum credit in patrem, qui ſibi æqualem genuit me, non quomodo me videt, ſed ſic credat in me, quomodo in eum qui miſit me: vſqueadeo enim nihil diſtat inter eũ & me, vt qui me videt, videat eum qui me miſit. Apoſtolos ſuos certe ipſe dominus Chriſtus miſit, quod eorũ etiam nomen indicat: nam ſicut Græce angeli, Latine nuncij vocantur, ita Græce apoſtoli, Latine miſſi appellantur: nunquam tamen aliquis apoſtolorum dicere auderet, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eum qui miſit me, omnino enim non diceret, qui credit in me: credimus enim apoſtolo, ſed non credimus in apoſtolum: non enim Apoſtolus iuſtificat impium: Credenti *Roma. 4.* enim in eum qui iuſtificat impiũ, deputatur fides eius ad iuſtitiam. Poſſet dicere Apoſtolus: qui recipit me, recipit eum qui me miſit: vel, qui audit me, audit eum qui *Matt. 10.* me miſit: hoc enim eis ipſe domin⁹ ait, qui vos recipit, me recipit: & qui recipit me, recipit eum qui me miſit: quia dominus hoooratur in ſeruo, & pater in filio, ſed pater tãquam in filio, dominus tanquam in ſeruo: filius F autem vnigenitus recte dicere potuit, credite in deum, & in me credite: & quod nunc ait, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eum qui miſit me: non à ſe abſtulit fidẽ credentis, ſed noluit in forma ſerui remaoere credẽtem, quoniam cum quiſq; credit in patrem qui eum miſit, profecto credit in filiũ, ſine quo patrẽ non eſſe cognoſcit, & ita credit vt credat æqualẽ, quoniã ſequitur, & qui videt me, videt eũ qui me miſit. Attende cætera. *Ego lux in mundũ veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Dixit quodam loco diſcipulis ſuis: Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montẽ con- *Mat. 5.* ſtituta: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſupra candelabrũ, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: ſic luceat lumen veſtrum corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt: non tamen eis dixit, vos lux veniſtis in mundũ, vt omnis qui credit in vos, in tenebris non maneat: nuſquam hoc legi poſſe confirmo. Lumina ergo ſunt omnes ſancti, ſed credendo ab eo illuminãtur, à quo ſi receſſerint, tenebrabũtur: [lumen autem

G illud quo illuminantur,] à ſe recedere non poteſt,quia
incõmutabile omnino eſt. Credimus ergo lumini illu-
minato,ſicut prophetę,ſicut Apoſtolo,ſed ideo illi cre-
dimus,vt nõ in ipſum credam*, quod illuminatur, ſed
cũ illo credamus in illud lumen, à quo illuminatur, vt
& oos illuminemur, nõ ab illo,ſed cum illo à quo ille.
Cum autẽ dicit,vt omnis qui credit in me, in teoebris
non maoeat , ſatis maoifeſtat omoes ſe in teoebris in-
ueniſſe:ſed oe in eis tenebris maoeant in quibus inuen-
ti ſunt,debent credere io lucẽ,quæ venit io hunc muo-
dum,quia per illam factus eſt mundus . *Et ſi quis audierit,*
ioquit, *verba mea,& cuſtodierit,ego non iudico eum* . Memen-
tote quæ vos audiſſe in ſuperioribus lectionibus noui,
& qui obliti forte eſtis,recolite,& qui non affuiſtis, ſed
adeſtis , audite quomodo dicit filius , Ego non iudico
Ioan. 5. eum:cum dicat alio loco,Pater nõ iudicat quemquam,
ſed omne iudicium dedit filio: niſi quia intelligẽdum
eſt,modo noo iudico eum. Quare non iudicat modo?
Attende quid ſequitur: *Non enim veni* ,inquit , *vt iudicem*
mundum,ſed vt ſaluificem mundum: id eſt, vt ſaluum faciam
muundum: nunc ergo eſt tempus miſericordiæ : poſtea
Pſalm. 100 erit iudicij,quia miſericordiam,inquit,& iudicium cã-
H tabo tibi domine : ſed de ipſo etiam futuro nouiſsimo
iudicio videte quid dicat, *Qui ſpernit me & non accipit ver-*
ba mea,habet qui iudicet eum:ſermo,quem locutus ſum,ille iudica-
bit eum in nouiſſimo die . Non ait, qui ſpernit me , & non
accipit verba mea , ego non iudico eum in nouiſsimo
die . Hoc enim ſi dixiſſet,non video quomodo poſſet
non eſſe coorrarium illi ſententiæ vbi ait, pater non iu
dicat quemquam,ſed omne iudicium dedit filio: cum
vero dixit,qui ſpernit me,& non accipit verba mea, ha
bet qui iudicet eum: expectantibus autem quiſnam ille
eſſet,ſecutus adiunxit:ſermo quem locutus ſum,ille iu-
dicabit eũ in nouiſsimo die, ſatis manifeſtauit ſeipſum
iudicaturum in nouiſsimo die:ſeipſum quippe locutus
eſt,ſeipſum annunciauit,ſeipſum ianuam poſuit,quia ip
ſe ad oues paſtor intraret . Aliter itaque iudicabuntur,
qui non audierunt, aliter qui audieruot & contempſe-
Roma. 2. runt . Qui enim ſine lege peccauerunt , ait Apoſtolus,
ſine lege & peribunt,& qui in lege peccauerunt, per le-
gem iudicabuntur: *Quia ego* , ioquit , *ex meipſo non ſum*
locutus. Ideo ſe dicit non locutum ex ſeipſo , quia non
eſt ex ſeipſo. Iam hoc ſæpe diximus , iam hoc tanquam
I notiſsimum non docere , ſed admonere debemus :
Sed qui miſit me pater , ipſe mihi mandatum dedit , quid dicam,
& quid loquar. Non laboraremus , ſi cum eis nos loqui
ſciremus , cum quibus ſuperiora locuti ſumus, & cum
eiſipſis oon omnibus, ſed qui audierunt memoria reti-
nentibus:nunc vero quia fortaſſe aliqui aſſunt,qui oon
audierunt, eiſque ſunt ſimiles,qui obliti ſunt quod au-
dierunt, propter illos perferant moras noſtras, qui au-
dita memioerunt : quomodo dat mandatum pater v-
nico filio? Quo verbo loquitur verbo,cum ſit ipſe filius
vnigenitum verbum? Nunquid per angelum, cum per
ipſum creati ſunt angeli? Nunquid per nubẽ,quæ quan
do ſoouit ad filium , non propter ipſum ſonuit , quod
alibi dicit etiam ipſe, ſed propter alios quos oportebat
ita audire? Nunquid per ſonum labiis emiſſum,qui noo
habet corpus? An aliquo locorum interuallo filius à pa
tre ſeparatur , vt ſit ioter illos aër medius,quo percuſſo
vox fiat & ad aurem veniat? Abſit vt talia de illa iocor-
porea & ineffabili ſubſtantia ſuſpicemur: filius vnicus,
eſt verbum patris, & ſapiẽtia patris,in illo ſunt omnia
mandata patris: neque enim patris mãdatum filius ali-
quando neſciebat, vt eum neceſſe eſſet ex tempore ha-
bere , quod antea oon habebat . Ita enim à patre quod K
habet accepit,vt naſcendo acceperit,dederitq; illi gig-
nendo:nam & vita eſt,& accepit vitam vtiq; naſcẽdo,
non prius ſine vita exiſtendo, quia & pater habet vitã,
& quod habet eſt,nec accepit tamẽ,quia non ex aliquo
eſt:filius autem accepit vitam dante patre à quo eſt, &
ipſe quod habet eſt:habet enim vitam,& vita eſt. Ipſum
audi loquentẽ: ſicut habet,inquit,pater vitam in ſemet-
ipſo, ſic dedit & filio vitã habere in ſemetipſo: nũquid
exiſtenti,& oõ habenti dedit? Sed eo dedit,quo geouit,
qui vitam genuit, & vita genuit vitam,& quia parẽ ge-
nuit,non imparem genuit vitam,ideo dictum eſt:ſicut
habet ipſe vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitã ha
bere io ſemetipſo : vitam dedit, quia gigoendo vitam,
quid dedit oiſi eſſe vitam ? Et quia æterna eſt ipſa nati-
uitas,nuoq̃ oon fuit filius,qui eſt vita,nunquã fuit filius
ſine vita:& ſicut eſt natiuitas æterna,ſic eſt qui natus eſt
vita æterna. Ita & mandatũ non quod filius non habe-
bat pater dedit:ſed,ſicut dixi,in ſapiẽtia patris quod eſt
verbum patris,omnia mãdata ſunt patris. Dicitur autẽ
mãdatum datum, quia non eſt à ſeipſo cui dicitur da-
tũ:& hoc eſt dare filio, ſine quo nunq̃ filius fuit , quod
eſt gignere filium qui nũquam non fuit. Sequitur autẽ:
Et ſcio quia mãdatũ eius vita æterna eſt, Si ergo vita ęterna eſt L
ipſe filius,& vita æterna eſt mandatũ patris, quid aliud
dictum eſt,q̃ ego ſum mandatum patris? Proinde & id
quod adiungit & dicit, *Quæ ego loquor,ſicut dixit mihi pater*
ſic loquor: nõ accipiamus dixit mihi,quaſi pater verba lo
cutus ſit vnico verbo,aut egeat dei verbis dei verbum.
Dixit ergo pater filio, ſicut dedit vitam filio, nõ ꝙ ne-
ſciebat vel nõ habebat,ſed quo ipſe filius erat. Quid eſt
autem,ſicut dixit mihi pater ſic loquor:niſi,verbum lo-
quor ? Ita ille dixit vt verax, ita iſte loquitur vt veritas.
Verax autem genuit veritatem: quid ergo iam diceret
veritati? Nõ enim imperfecta erat veritas,cui verũ ali-
quid adderetur. Dixit ergo veritati,quia geouit verita-
tem. Porrò ipſa veritas ſic loquitur, vt ei dictum eſt,ſed
intelligentibus,quos docet vt nata eſt. Vt autem crede-
rent homines quod intelligere oondum valent, ex ore
carnis verba ſonuerunt & abierunt:tranſuolaotes ſoni
ſtrepuerũt,peractis morulis temporum ſuorum:ſed res
ipſæ, quarum ſigna ſunt ſoni, traiectæ quodãmodo in M
eorum memoriã,qui audierũt,etiam ad oos per literas,
quæ viſibilia ſigna ſunt , peruenerunt: non ſic loquitur
veritas,intelligentibus mentibus iotus loquitur,ſine ſo
no inſtruit , intelligibili luce perfundit:qui ergo poteſt
in ea credere natiuitatis eius æternitatem, ipſe illam ſic
audit loquentem, ſicut ei dixit pater quod loqueretur.
Excitauit nos ad magnum deſiderium interioris dul-
cedinis ſuæ , ſed credeodo capimus,ambulando creſ-
cimus, proficiẽdo ambulamus, vt peruenire poſsimus.

Ab eo quod ait , Ante diem feſtum Paſcha,ſciens Ieſus quia venit hora eius: vſque ad id quod ait,Venit ergo ad Simonem Petrum.

Tractatus LV.

COena domini ſecundum Ioannem adiuuãte Ca. XIII.
ipſo debitis eſt explicanda tractatibus , & vt
nobis poſſe dooauerit,explananda . *Ante diem*
feſtum paſcha , ſciens Ieſus quia venit hora eius,vt tranſeat ex hoc
mundo ad patrem , cum dilexiſſet ſuos,qui erant in mundo,in finem
dilexit eos. Paſcha autem fratres, non ſicut quidam exiſti
mant,Græcum nomen eſt,ſed Hebræum. Opportuniſ-
mè tamen occurrit in hoc nomine quædam congruen
tia vtrarũq; linguarum: quia enim pati Græce πάσχειν
dicitur,ideo paſcha paſsio putata eſt,velut hoc nomen
à paſsione ſit appellatum:in ſua vero lingua, hoc eſt in
Hebræa,

A Hebræa, paſcha tranſitus dicitur, propterea quia tunc primū paſcha celebrauit populus dei, quādo ex Aegypto fugientes, rubrum mare tranſierunt: nunc ergo figura illa Prophetica in veritate cōpleta eſt, cum ſicut ouis *Eſaiæ.53.* ad immolandum ducitur Chriſtus, cuius ſanguine illi- *Exo.14.* tis poſtibus noſtris, id eſt, cuius ſigno crucis ſignatis frōtibus noſtris, à perditione huius ſeculi tanquam à captiuitate, vel interemptione Aegyptia liberamur, & agimus ſaluberrimum tranſitum, cum à diabolo trāſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſsimum regnum: ideo quippe ad deum permanētem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus: de hac nobis collata gratia deum laudans apoſtolus dicit, *Coloſſ.1.* Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ. Hoc itaque nomē, id eſt paſcha, quod Latine, vt dixi, tranſitus nuncupatur, velut interpretans nobis beatus Euangeliſta: Ante diem, inquit, feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem: ecce Paſcha, ecce tranſitus. Vnde, & quò? De hoc ſcilicet mūdo ad patrē.

B Spes membris in capite data eſt, quòd eſſent illo tranſeūte ſine dubio ſecutura: quid ergo infideles, & ab hoc capite, atq; ab eius corpore alieni? Nonne & ipſi tranſeunt, quia non permanent? Tranſeunt planè & ipſi: ſed aliud eſt tranſire de mundo, aliud eſt tranſire cū mundo: aliud ad patrem, aliud ad hoſtem: nam & Aegyptij tranſierunt, non enim perſequendo manſerunt, non tamen tranſierunt per mare ad regnum, ſed in mari ad interitum. *Sciens ergo Ieſus quia venit hora eius, vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem: cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Vtique vt & ipſi de hoc mundo vbi erant, ad ſuum caput, quod hinc tranſiſſet, eius dilectione tranſirent: quid eſt enim, in finem, niſi *Roma.10.* in Chriſtum? Finis enim legis Chriſtus, ait Apoſtolus, ad iuſtitiam omni credenti: finis perficiens, non interficiens: finis quouſque eamus, non vbi pereamus. Sic omnino intelligendum eſt, Paſcha noſtrum immola- *1.Cor.5.* tus eſt Chriſtus. Ipſe eſt finis noſter, in illum eſt trāſitus noſter: nam video poſſe iſta verba euangelica quodam humano modo etiam ſic accipi, tanquam vſque ad mortē Chriſtus dilexerit ſuos, vt hoc videatur eſſe, in finem dilexit eos. Humana eſt hęc ſententia, non diuina: neque enim nos hucuſque ille dilexit, qui ſemper, &

C ſine fine nos diligit, abſit vt dilectionem morte finie- *Luc.16.* rit, qui non eſt in morte finitus. Etiam poſt mortem quinque fratres ſuos dilexit diues ille ſuperbus atq; impius, & vſque ad mortem nos dilexiſſe putandus eſt Chriſtus? Abſit chariſsimi, nequaquam ille nos diligendo vſque ad mortem veniret, ſi dilectionem noſtram morte finiret, niſi forte ita ſit intelligendum, in finem dilexit eos, vſque ad mortem dilexit eos, quia tantum dilexit eos, vt moreretur pro eis. Hoc enim teſtatus eſt *Ioan.15.* dicens, Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ita ſanè non prohibemur intelligi, in finem dilexit, vſq; ad mortem dilexit, id eſt, vſque ad mortem illum dilectio ipſa perduxit. *Et cœna,* inquit, *facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiit, & ad deum vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua. Et cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe: deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorū, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Non ita debemus intelligere cœnam factam veluti iam conſummatam atque tranſactam: adhuc enim cœnabatur cum dominus ſurrexit & pedes lauit diſcipulis ſuis: nam poſtea recubuit, & buccellā ſuo traditori poſtea dedit, vtiq; cœna nōdum finita, hoc eſt, dū adhuc panis eſſet in menſa. D Cœna ergo facta, dictum eſt, iam parata, & ad conuiuantiū menſam vſumq; perducta: quod autem ait: *Cum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes:* ſi quęris quid miſſum ſit in cor Iudæ, hoc vtique, vt traderet eum. Miſsio iſta ſpiritalis ſuggeſtio eſt, non fit per aurē, ſed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter, ſed ſpiritaliter: neque enim ſpiritale quod dicitur, ſemper in laude accipiendum eſt: nouit Apoſtolus quędam ſpi- *Ephe.6.* ritalia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus quæ nobis colluctationem eſſe teſtatur: non autem eſſent maligna etiam ſpiritalia, ſi non eſſent etiam maligni ſpiritus. A ſpiritu enim ſpiritalia nominantur: ſed quomodo iſta fiant vt diabolicæ ſuggeſtiones immittantur, & humanis cogitationibus miſceantur, vt eas tanquam ſuas deputet homo, vnde ſcit homo? Nec dubitandum eſt etiā bonas ſuggeſtiones à bono ſpiritu ita latenter ac ſpiritaliter fieri: ſed intereſt, quibuſnam earum mens humana conſentiat, diuino auxilio vel deſerta per meritum, vel adiuta per gratiam. Factum ergo iam fuerat in corde Iudę per immiſsionem diabolicam, vt traderet diſ- E cipulus magiſtrum, ſed quem nō didicerat deum: iam talis venerat ad conuiuium explorator paſtoris, inſidiator ſaluatoris, venditor redemptoris, iam talis venerat & videbatur, & tolerabatur, & ſe ignorari arbitrabatur: quia in eo quem volebat fallere, fallebatur: at ille iſto, in ipſo corde intus inſpecto, neſciente ſcienter vtebatur. *Sciens quia omnia dedit ei pater in manus.* Ergo & ipſum traditorem: nam ſi eum in manibus non haberet, non vtique illo vteretur vt vellet. Proinde iam traditur traditus erat ei, quem tradere cupiebat, atque ita malum tradendo faciebat, vt de illo tradito bonum fieret quod neſciebat: ſciebat enim dominus quid faceret pro amicis, qui patienter vtebatur inimicis: ac ſic omnia dederat pater in manus eius, & in vſum mala, & in effectum bona. *Sciens etiam quia à deo exiit & ad deum vadit.* Nec deum cum inde exiret, nec nos deſerens cum rediret. Hæc ergo ſciens: *Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe: deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Debemus chariſsimi ſenſum Euangeliſtæ di- F ligenter attendere, locuturus quippe de tanta domini humilitate, prius celſitudinem eius voluit commendare. Ad hoc pertinet quod ait, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiit, & ad deū vadit. Cum illi ergo omnia pater dediſſet in manus, ille diſcipulorum non manus, ſed pedes lauit: & cum ſe ſciret à deo exiſſe, & ad deum pergere, non domini dei, ſed hominis ſerui impleuit officium. Ad hoc autem pertinet quod etiam de traditore ipſius, quia iam talis venerat, qui nec ab illo ignorabatur, proloqui voluit, vt hoc quoque ad maximum cumulum humilitatis accederet, quòd etiam illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in ſcelere. Quid autem mirum ſi ſurrexit à cœna, & poſuit veſtimēta ſua, qui cum in forma dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit. Et quid mi- *Philip.2.* rum ſi præcinxit ſe linteo, qui formam ſerui accipiens habitu inuentus eſt vt homo? Quid mirum ſi miſit aquam in peluim, vnde lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum ſi linteo quo erat præcinctus, pedes quos lauerat terſit, qui carne qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia confirmauit? Et linteo quidem vt ſe præcingeret, poſuit veſtimenta ſua

G quæ habebat. Vt autem formam ſerui acciperet quãdo
ſemetipſum exinaniuit, nõ quod habebat depoſuit, ſed
quod non habebat accepit. Crucifigẽdus ſanè ſuis ex-
poliatus eſt veſtimentis, & mortuus inuolutus eſt lin-
teis, & tota illa eius paſsio, noſtra purgatio eſt. Paſſurus
igitur exitia, præmiſit obſequia nõn ſolum eis, pro qui-
bus erat ſubiturus mortem, ſed etiam illi qui eũ fuerat
traditurus ad mortem. Tanta eſt quippe humanæ hu-
militatis vtilitas, vt eam ſuo commendaret exemplo
etiam diuina ſublimitas, quia homo ſuperbus in æter-
num periret, niſi illum deus humilis inueniret: venit e-
nim filius hominis quęrere & ſaluũ facere quod perie-
rat. Perierat autem ſuperbiam deceptoris ſecutus, ergo
humilitatem redemptoris ſequatur inuentus.

Ab eo quod ait, Venit ergo ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus, Domine tu lauas mihi pedes? vſque ad id quod ait, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.

Tractatus LVI.

CVm lauaret pedes diſcipulorũ dominus: *Venit
ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: domine, tu mihi*
H *lauas pedes?* Quis enim non expaueſceret lauari
ſibi pedes à dei filio? Quamuis itaque magnæ
fuiſſet audacię contradicere ſeruum domino, hominẽ
deo, tamen hoc Petrus facere maluit, quàm perpeti vt
ſibi pedes lauarentur à domino & deo. Nec putare de-
bemus hoc Petrum inter cæteros formidaſſe atque re-
cuſaſſe, cum id alij ante ipſum libẽter vel æquanimiter
ſibi fieri permiſiſſent: facilius quippe ſic accipiũtur iſta
verba Euangelij: quia cum dictum eſſet, Cœpit lauare
pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præ-
cinctus: deinde ſubiunctum eſt, venit ergo ad Simo-
nem Petrũ, quaſi aliquibus iam lauiſſet, & poſt eos ve-
niſſet ad primum: quis enim neſciat primum Apoſto-
lorum eſſe beatiſsimum Petrum? Sed non ita intelligẽ-
dum eſt, quòd poſt aliquos ad illum venerit, ſed quòd
ab illo cœperit: quando ergo pedes diſcipulorum laua-
re cœpit, venit ad eum à quo cœpit, id eſt, ad Petrum.
Et tunc Petrus, quod etiam quilibet eorum expauiſſet,
expauit atque ait: Domine, tu mihi lauas pedes? Tu mi-
hi: quid eſt, tu? Quid eſt, mihi? Cogitanda ſunt potius
I quàm dicenda, ne forte quod ex his verbis aliquatenus
dignum concipit anima, non explicet lingua. *Sed reſpon-
dit Ieſus & dixit ei: quod ego facio, tu neſcis modo, ſcies autẽ poſtea.*
Nec tamen ille dominici facti altitudine exterritus,
permittit fieri, quod cur fieret ignorabat, ſed vſque ad
ſuos pedes humilem Chriſtum adhuc non vult videre,
non poteſt ſuſtinere. *Non lauabis mihi*, inquit, *pedes in æter-
num.* Quid eſt, in æternum? Nunquam hoc feram, nun-
quam patiar, nunquam ſinam: hoc quippe in æternum
non fit, quod nunquam fit. Tũm ſaluator ægrum rehi-
ctantem de ipſius ſalutis periculo exterrens, *Si non laue-
ro te*, inquit, *non habebis partem mecum.* Ita dictum eſt, ſi non
lauero te, cum de ſolis pedibus ageretur, quomodo di-
ci aſſolet, calcas me, quando ſola planta calcatur. At
ille amore & timore perturbatus, & plus expaueſcens
Chriſtum ſibi negari, quàm vſque ad ſuos pedes humi-
liari, *Domine*, ait, *non tantum pedes meos, ſed & manus & caput.*
Quandoquidem ſic minaris, lauanda tibi membra
mea, non ſolum tibi ima non ſubtraho, verumetiam
prima ſubſterno. Ne mihi neges capiendam tecum par
tem, nullam tibi nego abluendam mei corporis partẽ.
*Dicit ei Ieſus: qui lotus eſt, non habet opus niſi pedes lauare, ſed eſt
mundus totus.* Hic moueatur fortaſſis quis & dicat: Immo
ſi mundus eſt totus, quid ei opus eſt vel pedes lauare?
Dominus autem nouerat quod dicebat, etiam ſi noſtra
infirmitas eius ſecreta non penetrat: verumtamen quã- K
tũ nos erudire, & ex lege ſua docere dignatur, pro cap-
tu meo, pro modulo meo, aliquid etiam ego de huius
quæſtionis profunditate illo adiuuante reſpondeam,
ac primum ipſam locutionem non ſibi eſſe cõtrariam
facillime oſtendam. quis enim non ita rectiſsime loqui
poſsit, mundus es totus pręter pedes? Elegantius autem
loquitur ſi dicit, mundus es totus niſi pedes, quod tan-
tundem valet. Hoc ergo ait dominus, Non habet opus
niſi pedes lauare, ſed eſt mundus totus. Totus vtique
præter pedes, vel niſi pedes quos habet opus lauare: ſed
quid eſt hoc? Quid ſibi vult, quid hic neceſſarium eſt,
vt quæramus. Dominus dicit, veritas loquitur, quòd o-
pus habeat pedes lauare etiam ille qui lotus eſt. Quid
fratres mei, quid putatis, niſi quia homo in ſancto qui-
dem baptiſmo totus abluitur, non pręter pedes, ſed to-
tus omnino: verumtamen cum in rebus humanis poſt-
ea viuitur, vtique terra calcatur, ipſi igitur humani af-
fectus, ſine quibus in hac mortalitate non viuitur, quaſi
pedes ſunt, vbi ex humanis rebus afficimur, & ſic affi- L
cimur, vt ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, 1.Ioan.1.
noſipſos decipiamus, & veritas in nobis nõ eſt. †Quo- †al. ſit.
tidie igitur pedes lauat nobis, qui interpellat pro no- Roma.8.
bis: & quotidie nos opus habere vt pedes lauemus, id
eſt, vias ſpiritalium greſſuum dirigamus, in ipſa oratio-
ne dominica confitemur cum dicimus: Dimitte nobis Mat.6.
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris: ſi enim confiteamur, ſicut ſcriptum eſt, peccata no-
ſtra, profecto ille qui lauit pedes diſcipulorum ſuorum,
fidelis eſt & iuſtus qui dimittat nobis peccata noſtra,
& mundet nos ab omni iniquitate, id eſt, vſque ad pe-
des quibus conuerſamur in terra. Proinde eccleſia quã
mundat Chriſtus lauachro aquæ in verbo, non ſolum Ephe.5.
in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt lauachrũ rege-
nerationis continuo ex huius vitæ contagione tollun-
tur, nec calcant terram vt opus habeant pedes lauare:
verumetiam in ijs quibus iſtam miſericordiam præbẽs
dominus, fecit eos de ſeculo iſto lotis etiam pedibus e-
migrare. In his autem qui hic demorantur, etiã ſi mun-
da ſit, quoniam iuſte viuunt, opus tamen habent pedes
lauere, quoniam ſine peccato vtique non ſunt. Propter
hoc dicit in cantico cãticorum: Laui pedes meos, quo- M
modo inquinabo illos? Dicitur enim hoc cum cogitur Can.5.
ad Chriſtum venire, & terram calcare conuenit. Alia
quæſtio rurſus exorit: nónne Chriſtus ſurſum eſt? nón-
ne aſcẽdit in cœlum, & ſedet ad dexteram patris? nón-
ne Apoſtolus ad nos clamat & dicit: Si ergo reſurrexi- Col.3.
ſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus
eſt in dextera dei ſedens, quę ſurſum ſunt ſapite, non
quę ſuper terram? Quomodo ergo vt ad Chriſtum ea-
mus, terram calcare compellimur, cũ potius nobis ſur-
ſum cor habendum ſit ad dominum, vt cum illo eſſe
poſsimus? Videtis fratres hodierni temporis anguſtias
iſtam coarctare quæſtionem. Quod & ſi vos forte mi-
nus videtis, ego vtcumque video quantæ diſputationis
indigeat: vnde peto vt eam potius ſuſpendi, quàm vel
negligentius vel anguſtius pertractari, non fraudata,
ſed dilata expectatione patiamini. Aderit enim domi-
nus qui nos debitores facit, vt faciat etiam redditores.

De eadem lectione: Tractatus LVII.

NOn immemor mei debiti, & iã reddendi tem
pus agnoſco. Donet vnde reddã, qui donauit
vt debeam: donauit enim dilectionẽ, de qua
dictum eſt: Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicẽ Roma.13.
diligatis. Donet etiam ſermonem quem video me de-
bere

A bere dilectis: expectationem veſtram ad hoc nẽpe di-
ſtuleram, vt explicarem ſicut poſſem, quemadmodum
etiam per terram veniatur ad Chriſtum, cum potius iu
Coloſſ. 3. beamur quæ ſurſum ſunt quærere, non quæ ſuper terrã.
Surſum enim Chriſtus eſt ſedens ad dexteram patris:
ſed profecto & hic eſt propter quod & Saulo in terra
Act. 9. ſæuienti dicit: Saule Saule, quid me perſequeris? Vt au-
tem hoc quærẽdum ſuſciperemus, id tractabatur quòd
pedes dominus diſcipulis lauit, cum iam ipſi diſcipuli
loti eſſent, nec opus haberent niſi pedes lauare: vbi vi-
ſum eſt intelligendum, quòd baptiſmo quidem homo to-
tus abluitur, ſed dum iſto poſtea viuit in ſeculo, huma-
nis affectibus terram velut pedibus calcãs, ipſa ſcilicet
Matt. 6. conuerſatione vitæ huius contrahit vnde dicat, Dimit
te nobis debita noſtra: ac ſic etiam inde mũdatur ab eo
Roma. 8. qui pedes lauit diſcipulis ſuis, nec deſinit interpellare
pro nobis. Hinc occurrunt ex cantico canticorum Ec-
Canti. 5. cleſiæ verba dicentis: Laui pedes meos, quomodo in-
quinabo eos? Cum vellet ire & aperire ei qui venerat
Pſal. 44. ad eam, & pulſauerat, ſibiq; aperiri popoſcerat, ille ſpe-
cioſus forma præ filiis hominum. Hinc quæſtio nata eſt
B quam coarctare noluimus anguſtiis temporis, ideoque
diſtulimus, quo nam modo Eccleſia timeat inquinare
pedes, dum pergit ad Chriſtum, quos baptiſmate laue-
rat Chriſti, ſic enim ait: Ego dormio, & cor meum vigi
lat, vox fratruelis mei pulſat ad ianuam: deinde dicit
Canti. 5. etiam ipſe: Aperi mihi ſoror mea, proxima mea, colum
ba mea, perfecta mea, quia caput meum repletum eſt ro
re, & crines mei guttis noctis: & reſpõdit illa, Exui me
tunica mea, quomodo induar ea? Laui pedes meos,
quomodo inquinabo illos? O admirabile ſacramentũ,
ô grande myſterium. Ergòne timet inquinare pedes
veniendo ad eum qui lauit ſuorum diſcipulorum pe-
des? Timet certe, quia per terram venit ad eum qui etiã
in terra eſt, quia ſuos hic conſtitutos non deſerit: an nõ
Matth. 28. ipſe ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſumma-
Ioan. 1. tionem ſeculi? an non ipſe ait: Videbitis cœlos apertos,
& angelos dei aſcendentes & deſcendentes ad filium
hominis? Si aſcendunt ad eum propterea quia ſurſum
eſt, quomodo ad eum deſcendunt ſi etiam non hic eſt?
Dicit ergo Eccleſia: Laui pedes meos, quomodo inqui-
C nabo eos? [In eis hoc dicit qui poſſunt omni fece mun-
dati dicere, Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto, perma-
nere autem in carne magis neceſſarium propter vos.]
In eis hoc dicit qui prædicant Chriſtum, & aperiunt il-
li oſtium, vt habitet per fidem in cordibus hominum.
In his hoc dicit cum deliberant, vtrum miniſterium ta
le ſuſcipiant, cui ſe minus idoneos exiſtimant, vt ſine
culpa impleant, ne forte aliis prædicantes, ipſi reprobi
1. Cor. 9. fiant. Tutius enim veritas auditur quàm prædicatur, quoniã
cum auditur, humilitas cuſtoditur: cum autẽ prædica-
tur, vix non ſurrepit cuiuis hominum quantulacumq;
iactantia, in qua vtique inquinentur pedes. Ergo vt apo
Iacobi. 1. ſtolus Iacobus dixit: Sit omnis homo velox ad audien
dum, tardus autem ad loquẽdum: dicit & alius homo
Pſal. 50. dei, Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exulta-
bunt oſſa humiliata: hoc eſt, quod dixi: Cum veritas au-
Ioan. 3. ditur, humilitas cuſtoditur: dicit & alius: Amicus autem
ſponſi ſtat & audit eum, & gaudio gaudet propter vo-
cem ſponſi. Fruamur auditu, ſine ſtrepitu nobis loquen
te intrinſecus veritate: quamquam etiam cum forinſe-
cus inſonat, per legentem, per annunciantem, per præ-
dicantem, per diſputantem, per præcipientem, per con
ſolantem, per exhortantem, per ipſum etiam cantãtem
atq; pſallẽtem: ipſi qui hæc agunt, inquinare pedes ſuos

timeant, cum placere hominibus ſurrepente amore hu- D
manæ laudis affectant. Cæterum qui eos audit libenter
& pie, non habet locum iactandi ſe in laboribus alie-
nis, & non inflatis oſsibus, ſed humiliatis, gaudio gau-
det propter vocem dominicæ veritatis. Proinde in eis
qui libenter & humiliter audire nouerũt, & vitã quie-
tam in ſtudiis dulcibus & ſalubribus agunt, catholica
delitietur eccleſia & dicat: Ego dormio, & cor meum Cant. 5.
vigilat: Quid eſt, Ego dormio & cor meum vigilat: ni-
ſi, ita quieſco vt audiam? Ocium meum non impendi-
tur nutriendæ deſidiæ, ſed percipiendæ ſapientiæ: Ego
dormio, & cor meum vigilat, vaco & video, quoniã tu
es dominus, quia ſapientiam ſcribo in tempore ocij, &
qui minoratur actu, ipſe percipiet eam. Ego dormio, & Pſal. 45.
cor meũ vigilat: ego requieſco à negocioſis actibus, & Eccle. 38.
animus meus diuinis ſe intẽdit affectibus: ſed in iis qui
iſto modo ſuauiter & humiliter requieſcunt, dũ ocioſe
oblectatur eccleſia, ecce pulſat ille qui ait: Quæ dico vo Matt. 10.
bis in tenebris, dicite in lumine: & quod ĩ aure auditis,
prædicate ſuper tecta. Vox ergo eius pulſat ad ianuam,
& dicit: Aperi mihi ſoror mea, proxima mea, columba Cant. 5.
mea, perfecta mea, quia caput meum repletum eſt rore,
& crines mei guttis noctis: veluti ſi diceret, tu vacas, &
contra me oſtium clauſum eſt, tu ſtudes ocio paucorũ, E
& abundãte iniquitate refrigeſcit charitas multorum:
nox quippe iniquitas eſt, ros vero eius & guttæ, hi ſunt
qui frigeſcunt & cadunt, & faciunt refrigeſcere caput
Chriſti, hoc eſt, vt non ametur deus, caput enim Chri- 1. Cor. 11.
ſti deus: ſed portantur in crinibus, id eſt, in ſacramẽtis
viſibilibus tolerantur, ſed nequaquam interiora ſenſus
attingũt. Pulſat ergo vt excutiat quietem ſanctis ocio-
ſis, & clamat: Aperi mihi de ſanguine meo ſoror mea,
de acceſſu meo, proxima mea, de ſpiritu meo columba
mea, de ſermõe meo, quẽ plenius ex ocio didiciſti per-
fecta mea, aperi mihi, prædica me: ad eos quippe qui
clauſerunt contra me, quomodo intrabo ſine aperiẽte?
Quomodo enim audient ſine prædicante? Hinc fit vt Roma. 10.
etiã hi qui amant ociũ ſtudiorum bonorum, & nolunt
perpeti laborioſarũ moleſtias actionũ eo quòd minus ido-
neos ad hæc miniſtranda, & ſine reprehenſione agenda
ſe ſentiunt, mallent ſi fieri poſſet, ſanctos Apoſtolos &
prædicatores veritatis antiquos excitari aduerſus abũ-
dantiã iniquitatis, quia feruor friguit charitatis: ſed in
eis qui iã de corpore exierunt, & carnis indumento ex-
poliati ſunt, neque enim ab ea ſeparati ſunt, reſpõdeat
eccleſia, Exui me tunica mea, quomodo induar ea? Re- F
cipietur quidem illa tunica, & in eis qui iam exuti ſunt, Cant. 5.
rurſus veſtietur carne eccleſia, non tamen nunc quan-
do feruefaciendi ſunt frigidi, ſed tunc quando reſurre
cturi ſunt mortui. Paſſa ergo difficultatem propter in-
opiã prædicatorũ, & recolens illa ſua membra ſana ſer
monibus, ſancta moribus, ſed iã exuta corporibus, in-
gemit & dicit eccleſia: Exui me tunica mea, quomodo
induar ea? Membra illa mea quæ Chriſto aperire euan
gelizando excellentiſsime potuerũt, quomodo ad cor-
pora, quibus exuta ſunt, redire nũc poſſunt? Deinde reſ
piciens ad eos qui prædicare, & populos acquirere ac
regere, ac ſic Chriſto afferre vtcumq; poſſunt, ſed in his
difficultatibus actionũ peccare metuũt: Laui, inquit, pe- Ioan. 3.
des meos, quomodo inquinabo illos? Quiſque enim in
verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Et quis eſt per-
fectus? Quis eſt qui non offendit in tanta abundantia
iniquitatis, tanto frigore charitatis? Laui pedes meos,
quomodo inquinabo eos? Quãdoquidẽ lego & audio:
nolite multi magiſtri fieri fratres, quoniã maius iudiciũ
ſumitis?

G ſumitis?In multis enim offendimus omnes.Laui pedes
meos, quomodo inquinabo eos?Sed ecce ſurgo & ape
Matth. 6. rio,Chriſte laua nos: dimitte nobis debita noſtra,quo-
niã non eſt extincta charitas noſtra, quia & nos dimit-
Pſalm. 50. timus debitoribus noſtris.Quando te audimus,exultãt
tecũ in cœleſtibus oſſa humiliata.Sed quando te prędi
camus,terram calcamus vt tibi aperiamus:& ideo ſi re-
prehẽdimur, perturbamur:ſi laudamur,inflamur. Laua
pedes noſtros antè mundatos, ſed cum ad aperiẽdum
tibi per terram pergimus inquinatos.Hæc vobis hodie
ſatis ſint dilectiſsimi: ſi quid ſecus q̃ oportuit dicentes
fortaſsis offendimus, vel laudibus veſtris immodera-
tius q̃ oportuit eleuati ſumus,impetrate mundationem
pedibus noſtris, deo placentibus orationibus veſtris.

Ab eo quod dicit, Et vos mundi eſtis, ſed non omnes: vſque ad id quod ais, Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis:

Tractatus LVIII.

IAm illa verba ſancti Euangelij, vbi dominus
lauans pedes diſcipulis ſuis, ait, Qui lotus eſt
ſemel,non habet neceſsitatem niſi pedes laua-
H re, ſed eſt mundus totus: dilectioni veſtræ vt dominus
donare dignatus eſt expoſuimus, nunc quod ſequitur
videamus:*Et vos*,inquit,*mũdi eſtis,ſed non omnes.*Hoc quid
ſit ne quęreremus, ipſe Euangeliſta patefecit,adiungẽs:
*Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum, propterea dixit, non
eſtis mundi omnes.*Quid hoc apertius?Proinde ad ſequen-
tia tranſeamus. *Poſtquam ergo lauit pedes eorum,& accepit ve-
ſtimenta ſua,cum recubuiſſet iterum dixit eis:Scitis quid fecerim vo-
bis:*Nunc eſt vt beato Petro reddatur illa promiſsio:di
latum enim fuerat,quando expaueſcenti & dicenti:nõ
lauabis mihi pedes in æternum: reſponſum eſt ei,quod
ego facio, tu neſcis modo, ſcies autem poſtea. Ecce eſt
ipſum poſtea, iam tempus eſt vt dicatur, quod paulo-
ante dilatum eſt. Memor itaque dominus ſe promiſiſ-
ſe iam dudum ſcientiam facti ſui tam inopinati tam
mirabilis, tam expaueſcendi, & niſi ipſe vehementer
terruiſſet, nullo modo ſinendi,vt magiſter non tãtum
ipſorum, ſed angelorum, & dominus non tantum ip-
ſorum, ſed rerum omnium, lauaret pedes diſcipulorũ
& ſeruorum ſuorum. Huius ergo tanti facti quoniam
I promiſerat ſcientiam dicens, Scies autem poſtea,quid
ſit,quod fecit docere nunc incipit: *Vos*,inquit, *vocatis me
magiſter & domine, & bene dicitis: ſum etenim.* Bene dicitis,
quia verum dicitis:ſum quippe quod dicitis. Homini
Prouer. 27. pręceptum eſt, Non te laudet os tuum, ſed laudet te os
proximi tui. Periculoſum eſt enim ſibi placere, cui ca-
uendum eſt ſuperbire. Ille autem qui ſuper omnia eſt,
quantumcumque ſe laudet,non ſe extollit excelſus,nec
poteſt recte dici arrogans deus. Nobis namque expe-
dit eum noſſe, non illi: nec eum quiſque cognoſcit, ſi
non ſe indicet ipſe qui nouit: ſi ergo non ſe laudando
quaſi arrogantiam vitare voluerit, nobis ſapientiam
denegabit.Et magiſtrum quidem quòd ſe eſſe dicit,ne-
mo reprehẽderet, etiam qui eum nihil eſſe aliud quàm
hominem crederet, quoniam id profitetur quod &
ipſi homines in quibuslibet artibus vſqueadeo ſine ar-
rogantia profitentur, vt profeſſores vocentur. Quòd
vero dominum & ipſe ſe dicit diſcipulorum ſuorum,
cum ſint illi etiam ſecundum ſeculum ingenui, quis fe
rat in homine? Sed deus loquitur: nulla eſt hic elatio
tantę celſitudinis, nullum mendacium veritatis, nobis
ſubiacere illi vtile eſt celſitudinis, nobis ſeruire vtile eſt
veritati. Quòd ſe dominum dicit, non illi vitium eſt,
ſed nobis beneficium. Cuiuſdam ſecularis authoris
verba laudantur, quia dixit: cum omnis arrogantia o- K
dioſa eſt, tum illa ingenij & eloquentia multo mole-
ſtiſsima: & tamen idem ipſe cum de ſua eloquentia lo-
queretur,dicerem, inquit,perfectam,ſi ita iudicarẽ, nec
in veritate crimen arrogantię pertimeſcerem: ſi igitur
ille homo eloquentiſsimus in veritate arrogantiam nõ
timeret,quomodo arrogantiam ipſa veritas timet? Di-
cat ſe dominum qui dominus eſt, dicat ſe verum qui
veritas eſt, ne non diſcam ego quod vtile eſt, dum ta-
cet ille quod eſt.Beatiſsimus Paulus,non vtique vnige-
nitus dei filius, ſed vnigeniti dei filij ſeruus & Apoſto-
lus, non veritas,ſed particeps veritatis,ait libere & con
ſtanter:Et ſi voluero gloriari,non ero inſipiens,verita- *1. Cor. 12.*
tem enim dico. Neque enim in ſeipſo, ſed in ipſa veri-
tate quæ ſuperior eſt ipſo, & humiliter & veraciter glo
riaretur, quoniam & ipſe præcepit, vt qui gloriatur, in *2. Cor. 10.*
domino glorietur. Itane non timeret inſipientiam, ſi
gloriari vellet amator ſapiẽtię, & in gloria ſua timeret
inſipientiam ipſa ſapientia? Non timuit arrogantiã qui
dixit,In domino laudabitur anima mea:& in laude ſua *Pſalm. 33.*
timeret arrogantiam poteſtas domini, in qua laudatur
anima ſerui? Vos,inquit, vocatis me magiſter & domi- L
ne,& bene dicitis, ſum etenim. Ideo bene dicitis, quia
ſum:nã ſi non eſſem quod dicitis,male diceretis,etiam
ſi me laudaretis. Quomodo ergo negaret veritas,quod
dicunt diſcipuli veritatis?Quomodo quod dicunt qui
didicerunt,negaret ipſe vnde didicerunt? Quomodo
fons negat, quod bibens prædicat? Quomodo lux oc-
cultat,quod videns indicat? *Si ergo*, inquit, *ego laui pedes
veſtros dominus & magiſter, debetis & vos alter alterius lauare
pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vo-
bis,& vos ita faciatis.* Hoc eſt beate Petre quod neſciebas,
quando fieri non ſinebas.Hoc tibi poſtea ſciendũ pro-
miſit, quando vt ſineres terruit te magiſter tuus & do-
minus tuus,lauans pedes tuos.Didicimus fratres hu mi-
litatem ab excelſo,faciamus inuicem humiles quod hu
militer fecit excelſus. Magna eſt commendatio humi-
litatis, & faciunt ſibi hoc inuicem fratres,etiam opere
ipſo viſibili,cum ſe inuicem hoſpitio recipiũt:eſt enim
apud pleroſque conſuetudo huius humilitatis vſq; ad
factum,quo cernatur expreſſa:vnde & Apoſtolus cum M
viduam bene meritam commendaret: Si hoſpitio, in- *1. Timo. 5.*
quit, recipit,ſi ſanctorum pedes lauit. Et apud ſanctos
vbicumque hæc conſuetudo non eſt, quod manu non
faciunt, corde faciunt: ſi in illorum numero ſunt, qui-
bus dicitur in Hymno beatorũ trium puerorum,Bene- *Dani. 3.*
dicite ſancti & humiles corde domino: multo autem
eſt melius & ſine cõtrouerſia verius, vt etiam manibus
fiat, nec dedignetur quod fecit Chriſtus, facere Chri-
ſtianus: cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus,
etiam in corde ipſo vel excitatur,vel ſi iam inerat,con-
firmatur ipſius humilitatis affectus:ſed excepto illo mo
rali intellectu, ita nos huius dominici facti altitudinẽ
commendaſſe meminimus, quòd lauando pedes iam
lotorum atque mundorum diſcipulorum, ſignificaue-
rit dominus propter humanos quibus in terra verſamur
affectus,vt quantumlibet profecerimus in apprehenſio-
ne iuſtitiæ, ſciamus nos ſine peccato nõ eſſe, quod ſub-
inde abluit interpellando pro nobis, cum oramus pa-
trem qui in cœlis eſt, vt debita noſtra dimittat nobis, *Matt. 6.*
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quomo-
do ergo ad hunc intellectũ poterit pertinere hoc quod
ipſe poſtea docuit, vbi ſui facti expoſuit rationem, di-
cẽs,Si ego laui veſtros pedes dominus & magiſter, de-
betis & vos alter alterius lauare pedes: Exemplũ enim
dedi

A dedi vobis, vt quẽadmodum ego vobis feci, ita & vos
faciatis. Nunquid dicere poſſumus q etiam frater fra-
trem à delicti poterit contagione mundare? Immo ve-
ro id etiã nos eſſe admonitos in huius dominici ope-
ris altitudine nouerimus, vt confeſsi inuicem delicta
Roma. 8. noſtra oremus pro nobis, ſicut & Chriſtus interpellat
pro nobis. Andiamus apoſtolum Iacobum, hoc ipſum
Iacobi. 5. euidentiſsime præcipientem & dicentem, Confitemi-
ni inuicẽ delicta veſtra & orate pro vobis, quia & hoc
dominus nobis dedit exemplum: ſi enim ille qui vllũ
peccatum nec habet nec habuit nec habebit, orat pro
peccatis noſtris, quanto magis nos inuicem pro pecca-
tis noſtris orare debemus? Et ſi dimittit nobis ille cui
non habemus quod dimittamus, quanto magis dimit-
tere nobis debemus inuicem, qui ſine peccato hic vi-
uere non valemus? quid enim videtur in hac altitudi-
ne ſacramenti dominus ſignificare cum dicit: Exem-
plum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vo
bis, ita & vos faciatis: niſi quod apertiſsime dicit Apo-
Coloſſ. 3. ſtolus, Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquẽ
habet querelam, ſicut & dominus donauit vobis, ita &
vos inuicem? Itaqoe nobis delicta donemus, & pro no
B ſtris delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo
inuicem pedes noſtros lauemus. Noſtrum eſt donante
ipſo miniſterium charitatis & humilitatis adhibere: il-
lius eſt exaudire, ac nos ab omni peccatorum conta-
minatione mundare per Chriſtum, & in Chriſto, vt
quod aliis etiam dimittimus, hoc eſt, in terra ſoluimus,
ſoluatur & in cœlo.

Ab eo quod dicit, Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus ma ior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eo qui miſit illum: vſque ad id quod dicit, Qui autem me accipit, accipit illum qui miſit me: *Tractatus LIX.*

AVdiuimus ſanctum euangeliũ, loquente do-
mino atque dicente, *Amen amen dico vobis, non
eſt ſeruus maior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eo
qui miſit illum: ſi hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.*
Hoc ideo dixit, quia lauerat diſcipulorum pedes magi-
ſter humilitatis, & verbo & exemplo: ſed poterimus ea
quæ ſunt operoſius diſſerenda, ipſo adiuuante diſſere-
re, ſi non in eis quæ manifeſta ſunt immoremur. Cum
ergo hæc dominus præmiſiſſet, adiunxit: *Non de omni-
bus vobis dico, ego ſcio quos elegerim, ſed vt impleatur ſcriptura:
C qui manducat panem meum, leuabit ſuper me calcaneum ſuum.*
Pſal. 40. Hoc quid eſt aliud, niſi conculcabit me, notum eſt de
quo loquatur, Iudas ille traditor eius attingitur. Ergo
ipſum nõ elegerat, vnde ab eis quos elegit, iſto ſermo-
ne ſecernit. Quod ergo dico, inquit, beati eritis ſi fece-
ritis ea, non de omnibus vobis dico. Eſt inter vos qui
non erit beatus, neque faciet ea, & ego ſcio quos elege-
rim: quos niſi eos qui beati erunt faciendo quæ præce-
pit, ac facienda monſtrauit, qui efficere beatos poteſt?
Ioan. 6. Non eſt igitur traditor Iudas electus. Quid eſt ergo
quod alio loco dicit, Nonne ego vos duodecim elegi,
& vnus ex vobis diabolus eſt? An & ipſe ad aliquid eſt
electus, ad quod vtique erat neceſſarius? Non autem ad
beatitudinem, de qua modo ait, Beati eritis ſi feceritis
ea? Hoc non de omnibus dicit: ſcit enim quos ad ſo-
cietatem beatitudinis huius elegerit: non eſt ex eis iſte,
qui panem illius ſic edebat, vt ſuper eum leuaret calca-
neum. Illi manducabant panem dominum, ille panem
domini contra dominum: illi vitam, ille pœnam: qui
1. Cor. 11. enim manducat indigne, ait Apoſtolus, iudicium ſibi
manducat. *Amodo*, inquit, *dico vobis priuſquam fiat, vt cum
factum fuerit credatis quia ego ſum*: id eſt, ego ſum de quo il-
la ſcriptura præceſsit, vbi dictum eſt: qui mãducat meũ D
panem, leuabit ſuper me calcaneum ſuum. Deinde ſe- Pſal. 40.
quitur & dicit, *Amen amen dico vobis, qui accipit ſi quem mi-
ſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.* Tan
túmne diſtare intelligi voluit inter eum quem mittit
& ſeipſum, quantum inter ſeipſum & patrem deũ: hoc
ſi iſto modo acceperimus, neſcio quos gradus, quod
abſit, Arrianorum more faciemus. Illi quippe cum au-
diunt hęc euangelica verba ſeu legunt, ſtatim ad illos
gradus ſui dogmatis currunt, quibus non aſcendunt
ad vitam, ſed præcipitantur in mortem: continuo quip
pe dicunt, Quantum Apoſtolus filij diſtat à filio, quam-
uis dixerit, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: tan-
tum & filius diſtat à patre, quamuis dixerit, qui autem
me accipit, accipit eum qui me miſit: ſed ſi hoc dicis,
oblitus es hæretice gradus tuos: ſi enim tanto interual-
lo propter hęc domini verba filium à patre, quantum
Apoſtolom diſtinguis à filio, vbi poſiturus es ſpiritum
ſanctum? Excidit ne tibi? Vis eum ponere poſt filium?
Erit ergo ipſe inter Apoſtolum & filium. Et multo am-
plius diſtabit filius ab Apoſtolo, quàm pater à filio. An
forte vt inter filium & Apoſtolum, atque inter patrem E
& filium maneat paribus interuallis iſta diſtinctio, æ-
qualis erit ſpiritusſanctus filio? Sed nec hoc vultis: vbi
ergo eum poſituri eſtis, ſi quanta filium patri, tanta apo
ſtolum filio diſcretione ſupponitis? Cohibete itaq; ve-
ſtrę præſumptionis audaciam, & in his verbis nolite
quærere, quantam filij & Apoſtoli, tantam patris filiiq;
diſtantiam. Ipſum filium audite potius dicentem, Ego
& pater vnum ſumus. Vbi veritas vobis inter genitorẽ Ioan. 10.
& vnigenitum nullam diſtantię ſuſpitionem relinquit,
vbi gradus veſtros Chriſtus eliſit, vbi ſcalas veſtras pe-
tra confregit: ſed hęreticorum calumnia refutata, quó-
nam modo nos accepturi ſumus hęc dominica verba:
qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autẽ me acci
pit, accipit eum qui me miſit: ſi enim voluerimus intel-
ligere ideo dictum, qui me accipit, accipit eum qui me
miſit, quòd vnius naturæ ſint pater & filius, conſequẽs
videbitur ex eorumdem verborum regula qua dictum
eſt, qui accipit ſi quem miſero, me accipit, vt vnius na-
turæ ſit filius & Apoſtolus. Poſſet quidem non incon-
uenienter & hoc intelligi, quoniam geminę eſt ille gi- Pſal. 18.
gas ſubſtantię, qui exultauit ad currendam viam: verbũ Ioan. 1.
enim caro factũ eſt, hoc eſt, deus homo factus eſt. Pro- F
inde ita dixiſſe poſſet videri, qui accipit ſi quem miſe-
ro, me accipit ſecundum hominem: qui autem me ſe-
cundum deum accipit, accipit eum qui me miſit: ſed
cum iſta dicebat, nó ab illo naturæ vnitas: ſed in eo qui
mittitur, mittentis cõmendabatur authoritas. Sic itaq;
eum qui miſſus eſt vnuſquiſq; accipiat, vt in illo eũ qui
miſit attendat. Si ergo attendas Chriſtum in Petro, in-
uenies diſcipuli pręceptorem: ſi autem attẽdas patrem
in filio, inuenies vnigeniti genitorem, ac ſic in eo qui
miſſus eſt, ſine vllo accipis errore mittentẽ. Ea quæ ſe-
quuntur in euangelio, non ſunt temporis breuitate co-
arctanda: & ideo ſermo iſte fratres chariſsimi, velut o-
uium ſanctarum cibus, ſi ſufficit, ſalubriter capiatur: ſi
exiguus eſt, deſiderabilius ruminetur.

Deo eo quod dicit: Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit, Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me: *Tractatus LX.*

NOn parua fratres ex Euangelio beati Ioannis
nobis proponitur quæſtio, vbi ait, *Cum hæc au-
diſſet Ieſus turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt & di-
xit, Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet
me*

G me. Hinc ne turbatus eſt Ieſus, non carne ſed ſpiritu,
quia dicturus fuerat, vnus ex vobis tradet me? Nũquid-
nam illi hoc tunc primum venit in mentem, vel tunc
primum ei ſubito reuelatum eſt, eumq; repentina tanti
mali nouitas turbauit? Nónne hinc pauloante loqueba-
Pſalm.40. tur dicens: qui manducat meum panem, leuabit ſuper
me calcaneum? Nónne etiam iam ſuperius dixerat: &
vos mundi eſtis, ſed non omnes? Vbi euangeliſta ſub-
iunxit: ſciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum,
Ioan. 6. quem iam & ante ſignificauerat dicẽs: Nonne ego vos
duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Quid eſt
ergo quòd nũc turbatus eſt ſpiritu, cum proteſtatus eſt
& dixit, Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tra
det me? An quia eum iam fuerat expreſſurus, vt non la-
teret in cæteris, ſed diſcerneretur à cæteris, & ideo tur-
batus eſt ſpiritu? An quia ipſe traditor iam fuerat exitu-
rus, vt Iudęos quibus dominus ab eo traderetur, addu-
ceret, turbauit eum imminens paſsio, & periculũ proxi
mum, & traditoris impẽdens manus, cuius fuerat præ-
cognitus animus? tale quippe hoc eſt quòd Ieſus turba-
tus eſt ſpiritu: quale etiam illud quod ait, nunc anima
H mea turbata eſt: & quid dicam? Pater ſalua me ex hora
Ioan. 12. hac, ſed propterea veni in horam hanc: ſicut ergo tunc
eius anima turbata eſt hora propinquante paſsionis, ita
etiam nunc exituru Iuda atque venturo, & propinquã-
te tanto ſcelere traditoris, turbatus eſt ſpiritu. Turbatus
eſt ergo poteſtatem habens ponendi animam ſuam, &
poteſtatem habẽs iterum ſumendi eam. Turbatur tam
ingens poteſtas, turbatur petræ firmitas, an potius in eo
noſtra turbatur infirmitas? Ita vero nihil indignũ cre-
dant ſerui de domino ſuo, ſed cognoſcant ſe membra
in capite ſuo: qui mortuus eſt pro nobis, prius turbatus
eſt idem ipſe pro nobis: qui ergo poteſtate mortuus eſt,
poteſtate turbatus eſt: qui transfigurauit corpus humili-
Philipp. 3. tatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ, transfigu-
rauit etiam in ſe affectum infirmitatis noſtrę cõpatiens
nobis affectu animę ſuæ. Proinde quando turbatur ma
gnus, fortis, certus, inuictus, non ei timeamus quaſi de-
ficiat, non perit, ſed nos quærit: nos, inquam, nos om-
nino ſic quærit, noſipſos in illius perturbatione videa-
mus, vt quãdo turbamur, non deſperatione pereamus:
quando turbatur qui non turbaretur niſi volens, eum
I conſolatur qui turbatur & nolens. Pereant argumenta
Philoſophorum, qui negant in ſapientem cadere per-
1. Cor. 1. turbationes animorum: Stultam fecit deus ſapientiam
Pſalm. 93. huius mundi: Et dominus nouit cogitationes hominũ
quoniam vanæ ſunt. Turbetur planè animus Chriſtia-
nus, non miſeria, ſed miſericordia: timeat ne pereant
homines Chriſto, contriſtetur cum perit aliquis Chri-
ſto: concupiſcat acquirere homines Chriſto, lætetur cũ
acquiruntur homines Chriſto: timeat ne ſibi pereat &
Chriſto, contriſtetur peregrinari ſe à Chriſto: concu-
piſcat regnare cum Chriſto, lętetur dum ſperet ſe reg-
naturum eſſe cum Chriſto: iſtæ ſunt certe quatuor quas
perturbationes vocant, timor & triſtitia, amor & læti-
tia, habeant eas iuſtis de cauſis animi Chriſtiani, nec
philoſophorum Stoicorum, vel quorumcumque ſimi-
lium cõſentiatur errori, qui profecto quemadmodum
vanitatem exiſtimant veritatem, ſic ſtuporem deputãt
ſanitatem, ignorantes ſic hominis animum, quemad-
modum corporis membrum deſperatius ægrotare,
quando & doloris amiſerit ſenſum: ſed dicit aliquis,
nunquid aliquid animus Chriſtiani debet etiam mor-
te impendente turbari? Vbi eſt enim quod ait Apoſto-
Philipp. 1. lus, Concupiſcentiam ſe habere diſſolui & eſſe cũ Chri
ſto: ſi illud quod concupiſcit, poteſt eum turbare cum K
venerit? Facile eſt quidẽ iſtis ad hæc reſpondere, qui &
ipſam lætitiam perturbationem vocant. Quid ſi enim
propterea morte imminente turbatur, quia morte im-
minente lætatur? Sed hoc, inquiunt, gaudium, non læti-
tia nominanda eſt: quid eſt hoc, niſi eaſdem res ſentire,
& rerum nomina velle mutare? Verum nos ſacris lite-
ris accommodemus auditum, & ſecundum ipſas po-
tius iſtam quæſtionem domino adiuuante ſoluámus.
Nec quoniam ſcriptum eſt, cum hęc dixiſſet Ieſus tur-
batus eſt ſpiritu, dicamus eum lętitia fuiſſe turbatum, ne
verbis ſuis nos ipſe conuincat vbi dicit, Triſtis eſt ani- Matth. 26.
ma mea vſque ad mortem. Tale aliquid etiam hic in-
telligendum eſt, quando ſuo traditore iam tunc ſolo
exituro, & cum ſuis ſocus continuo rediturо, Ieſus tur-
batus eſt ſpiritu: firmiſsimi quidẽ ſunt Chriſtiani, ſi qui
ſunt, qui nequaquam morte imminente turbantur: ſed
nunquid Chriſto firmiores? Quis hoc inſaniſsimus di-
xerit? Quid eſt ergo quòd ille turbatus eſt, niſi quia in-
firmus in ſuo corpore, hoc eſt, in ſua eccleſiã, ſuæ infir-
mitatis voluntaria ſimilitudine conſolatus eſt, vt ſi qui
ſuorum adhuc morte imminente turbantur, in ſpiritu
ipſum intueantur, ne hoc ipſo ſe putantes reprobos, pe- L
iore deſperationis morte ſorbeantur. Quantum itaque
bonum de participatione diuinitatis eius expectare &
ſperare debemus, cuius nos & perturbatio tranquillat,
& infirmitas firmat: ſiue ergo iſto loco propter ipſum
Iudam pereuntem miſerando turbatus eſt, ſiue ſua mor
te propinquante turbatus eſt, non eſt tamẽ vllo modo
dubitandum, non eum animi infirmitate, ſed poteſta-
te turbatum, ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quan-
do nõ poteſtate, ſed infirmitate turbamur. Carnis quip
pe ille gerebat infirmitatẽ, quæ infirmitas reſurrectio-
ne conſumpta eſt: ſed quia non ſolum homo, verum-
etiam deus erat, ineffabili diſtantia vniuerſum genus
humanũ animi fortitudine ſuperabat: non ergo aliquo
eſt cogente turbatus, ſed turbauit ſemetipſum, quod de
illo euidenter expreſſum eſt quando Lazarum ſuſcita-
uit: nam ibi ſcriptum eſt, quòd turbauerit ſemetipſum,
vt hoc intelligatur, & vbi non ſcriptum legitur, & ta-
men eum legitur fuiſſe turbatum, affectum quippe hu-
manum quando oportuit in ſe indicauit, in ſeipſo po-
teſtatẽ cõmouit, qui hominẽ totum poteſtate ſuſcepit.

De eo quod ait, Aſpiciebant ergo ad inuicem diſcipuli haſitantes de quo diceret: vſque ad id, Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ, & poſt panem intinctum introiuit in illum ſatanas: M *Tractatus LXI.*

HOc euãgelij capitulum fratres, ita nobis expo-
nendum in hac lectione propoſitum eſt, vt iã
etiam de traditore domini per panẽ tinctum
eiq; porrectum ſatis euidẽter expreſſo aliquid
dicere debeamus. Et de illo quidẽ, ꝙ eum iam demon-
ſtraturus Ieſus turbatus eſt ſpiritu, præterito ſermone
diſſerui: ſed fortaſsis quod ibi non dixi, etiam hoc no-
bis dominus ſignificare ſua perturbatione dignatus eſt,
ꝙ ſcilicet falſos fratres, & dominici agri illa zizania ita Mat. 13.
neceſſe eſt vſq; ad meſsis tempus inter frumenta tole-
rari, vt quando ex eis aliqua ſeparari etiam ante meſſem
vrgens cauſa compellit, fieri hoc ſine Eccleſiæ pertur-
batione non poſsit. Hanc perturbationem ſanctorum
ſuorũ per ſchiſmaticos & hęreticos futuram, quodam-
modo pręnuncians dominus pręfigurauit in ſeipſo, cũ
exituro inde homine malo, & cõmixtionem frumenti,
in qua diu fuerat toleratus, ſeparatione apertiſsima re-
licturo, turbatus eſt non carne, ſed ſpiritu. Spiritales enĩ
eius

A eius in huiuſmodi ſcandalis non peruerſitate, ſed cha-
ritate turbantur, ne forte in ſeparatione aliquorum zi-
zaniorum ſimul aliquod eradicetur & triticum. Tur-
batus itaque eſt Ieſus ſpiritu, & proteſtatus eſt & dixit:
Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me.
Vnus ex vobis, vnus numero, non merito: vnus ſpecie,
non virtute: commixtione corporali, non vinculo ſpi
ritali: carnis adiunctione, non cordis ſocius vnitate.
Proinde non qui ex vobis eſt, ſed qui ex vobis exiturus
eſt: nam quomodo erit verum quod proteſtatus eſt do-
minus & dixit, vnus ex vobis, ſi verũ eſt quod ait idẽ
1. Ioan. 2. ipſe in Epiſtola ſua, cuius eſt hoc euangelium, Ex nobis
exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex no-
bis, manſiſſent vtique nobiſcum? Non erat igitur ex il-
lis Iudas, manſiſſet enim cum illis, ſi eſſet ex illis. Quid
eſt ergo, vnus ex vobis tradet me nisi, vnus ex vobis exi
turus eſt qui me tradet? Quia & ille qui ait, Si fuiſſent ex
nobis, manſiſſent vtique nobiſcum: iam dixerat, ex no-
bis exierunt: ac per hoc vtrumque verum eſt, & ex no-
bis & non ex nobis: ſecundum aliud ex nobis, ſecundũ
aliud non ex nobis: ſecundum communionem ſacra-
mentorum ex nobis, ſecundum ſuorum proprietatem
B criminum non ex nobis. *Aſpiciebant ergo adinuicem diſci-
puli haſitantes de quo diceret.* Sic quippe in eis erat erga ma
giſtrum ſuum pia charitas, vt tamen eos humana alte-
rum de altero ſtimularet infirmitas. Nota quidem ſibi
erat cuiuſque conſcientia, verumtamen quia proximi
erat ignota, ita ſibi ſingulus quiſque erat certus, vt incer
ti eſſent & in cæteris ſinguli, & in ſingulis cęteri. *Erat
ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem diligebat
Ieſus.* Quid dixerit, in ſinu, paulopoſt ait, vbi dicit ſupra
pectus Ieſu, ipſe eſt Ioannes cuius eſt hoc Euangelium,
ſicut poſtea manifeſtat. Erat enim eorum hæc conſue-
tudo qui ſacras literas nobis miniſtrauerunt, vt quãdo
ab aliquo eorũ diuina narrabatur hiſtoria, cum ad ſe-
ipſum veniret, tanquam de alio loqueretur, & ſic ſe in-
ſereret ordini narrationis ſuę, tanquam rerum geſtarũ
ſcriptor, nõ tanquam ſuipſius prædicator: nam & hoc
ſanctus Matthæus fecit, qui cũ in textu narrationis ſuæ
Mat. 9. veniſſet ad ſeipſum, vidit, inquit, in telonio ſedentem
quendam publicanum nomine Matthæum, & ait illi,
C Sequere me: non ait, vidit me, & dixit mihi: hoc fecit &
beatus Moyſes, ita de ſeipſo tanquã de alio cuncta nar-
rauit, & ait, dixit dominus ad Moyſem: inuſitatius Apo
ſtolus Paulus, non in hiſtoria, vbi rerum geſtarum ſuſ-
cipitur explicanda narratio, ſed in Epiſtola hoc fecit:
2. Cor. 12. nam vtique de ſeipſo ait, Scio hominẽ in Chriſto ante
annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpꝰ,
neſcio, deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque in tertium
cœlum. Quocirca quod etiam hic beatus Euangeliſta
non ait, Erã recumbens in ſinu Ieſu: ſed ait, erat recum-
bens vnus ex diſcipulis: noſtrorum authorum conſue-
tudinem agnoſcamus potius q̃ miremur. Quid enim
deperit veritati, quando & res ipſa dicitur, & modo
quodã dicendi iactantia deuitatur? Hoc quippe narra-
bat, quod ad eius laudem maximam pertinebat. Quid
eſt autem, quem diligebat Ieſus? quaſi alios non dilige-
ret, de quibus idem ipſe Ioannes ſuperius ait: In finem
Ioan. 15. dilexit eos: & ipſe dominus, Maiorem hac charitatem
nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro a-
micis ſuis. Et quis enumerat omnia diuinarum teſtimo
nia paginarum, quibus dominus Ieſus, non illius neque
eorum qui tunc erant tantum, ſed etiam poſt futurorũ
membrorum ſuorum, & totius Eccleſiæ ſuæ dilector
oſtenditur? Sed profecto latet hic aliquid & pertinet
ad ſinum, in quo recumbebat qui iſta dicebat: per ſinũ D
quippe quid ſignificatur aliud quàm ſecretum? Sed a-
lius eſt opportunior locus, vbi nobis dominus aliquid
donet de hoc ſecreto quantum ſufficiat dicere. *Innuit
ergo Simon Petrus, & dicit ei,* Notanda locutio eſt, dici ali-
quid non ſonando, ſed tantũmodo innuendo: innuit,
inquit, & dicit, vtique innuendo dicit: ſi enim cogitan
do aliquid dicitur, ſicut ſcriptura loquitur, dixerunt a- Sapien. 2.
pud ſemetipſos, quanto magis innuendo, vbi iam foras
qualibuſcumq; ſignis promitur quod fuerat corde con
ceptũ. Quid ergo dixit innuẽdo? quid niſi quod ſequitur?
Quis eſt de quo dicit? Hæc verba Petrus innuit: quia non
ſono vocis, ſed motu corporis dixit. *Itaque cum recubuiſ-
ſet ille ſupra pectus Ieſu,* Hic eſt vtique pectoris ſinus, ſapi-
entiæ ſecretum. *Dicit ei, domine quis eſt? reſpondit Ieſus, ille eſt
cui ego intinctum panem porrexero: & cum intinxiſſet panem, dedit
Iudæ Simonis Iſcariotæ: & poſt panẽ, tunc introiuit in illum ſatanas.*
Expreſſus eſt traditor, nudatę ſunt latebrę tenebrarum:
bonum eſt quod accepit, ſed malo ſuo accepit quia ma
le bonum malus accepit. Verũ de iſto pane tincto qui
porrectus eſt ficto, & de his quę ſequuntur, multa dicẽ- E
da ſunt, quibus neceſſarium eſt plus temporis, quàm
nunc habemus iam in iſtius fine ſermonis.

*De eo quod ait, Dicit ei Ieſus, Quod facis fac citius: vſque ad
id quod ait, Cum ergo exiſſet, dicit Ieſus, Nunc clarificatus
eſt filius hominis.*

Tractatus LXII.

SCio fratres chariſsimi moueri poſſe nonnul-
los, ſiue pios vt requirant, ſiue impios vt repre
hendant, quòd poſteaquam panem tinctum
traditori ſuo dominus dedit, intrauit in il-
lum ſatanas: ſic enim ſcriptum eſt, Et cum intinxiſſet
panem, dedit Iudę Simonis Iſcariotę, & poſt panẽ tunc
introiuit in illum ſatanas: dicunt enim, Itáne hoc me-
ruit panis Chriſti porrectus de menſa Chriſti, vt poſt il
lum intraret in eius diſcipulum ſatanas? Quibus reſpõ
demus hinc nos potius doceri, quàm ſit cauẽdum ma-
le accipere bonum: multum quippe intereſt, non quid
accipiat, ſed quis accipiat, nec quale ſit quod datur, ſed
qualis ſit ipſe cui datur: nam & bona obſunt, & mala
proſunt, ſicut fuerint quibus dantur, Peccatum, inquit Roma. 7.
apoſtolus, vt appareat peccatum, per bonum mihi ope- F
ratum eſt mortem: ecce per bonum factum eſt malum,
dum male accipitur bonum: itemq; ipſe ait, In magni-
tudine reuelationum mearum ne extollar, datus eſt mi 2. Cor. 12.
bi ſtimulus carnis meę, angelus ſatanæ qui me colaphi-
zet, propter quod ter dominum rogaui, vt auferret eũ à
me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in
infirmitate perficitur: ecce per malum factum eſt bonũ,
dum bene accipitur malum. Quid ergo miraris ſi da-
tus eſt Iudæ panis Chriſti, per quem manciparetur dia-
bolo, cum videas econtrario datum Paulo angelũ dia-
boli, per quem perficeretur in Chriſto: ita & malo bo-
num obfuit, & malũ bono profuit: recordamini vnde
ſit ſcriptum, Quicumque manducauerit panem, aut bi 1. Cor. 11.
berit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſan
guinis domini. Et de his erat ſermo cum hoc Apoſto-
lus diceret, qui domini corpus velut aliũ cibum quem-
libet indiſcrete negligenterq; ſumebãt: hic ergo ſi cor-
ripitur qui non diiudicat, hoc eſt, non diſcernit à cæte
ris cibis dominicum corpus, quomodo nõ damnatur
qui ad eius mẽſam fingens amicum, accedit inimicus?
Si reprehenſione tangitur negligentia conuiuantis, qua
pœna percutitur venditor inuitantis? Quid erat autem
panis traditori datus, niſi demonſtratio cuius gratiæ
fuiſſet

G fuiſſet ingratus? Intrauit autem ſatanas poſt hunc panẽ
in domini traditorẽ, vt ſibi iam traditum plenius poſ-
ſideret, in quẽ prius intrauerat vt deciperet: neq; enim
non in illo erat quãdo perrexit ad Iudæos,& de precio
tradẽdi dominum pactus eſt,cum hoc apertiſsime Lu-
Lucæ.22. cas euangeliſta teſtetur,& dicat,Intrauit autem ſatanas
in Iudam,qui cognominabatur Iſcariotes,vnũ de duo-
decim,& abiit & locutus eſt cum principibus ſacerdo-
tum: ecce vbi oſtẽditur quòd iam intrauerat ſatanas in
Iudã.Prius ergo intrauerat immittendo in cor eius co-
gitationem qua traderet Chriſtum: talis enim iam ve-
nerat ad cœnandum, nunc autem poſt panem intrauit
in eum,non ad hoc vt alienũ tentaret,ſed vt proprium
poſsideret: non autem vt putant quidam negligenter
legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit:intelligen-
dum eſt enim, quòd iam omnibus eis diſtribuerat do-
minus ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi &
ipſe Iudas erat,ſicut ſanctus Lucas euidẽtiſsime narrat:
ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narratio-
nem Ioannis, apertiſsime dominus per bucellam tin-
ctam atque porrectam ſuum exprimit traditorem, for-
taſsis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem:
H non enim omnia quæ tinguntur,abluuntur,ſed vt infi-
ciantur nõnulla tinguntur:ſi autem bonum aliquid hic
ſignificat tinctio, eidem bono ingratum non immeri-
to eſt ſecuta damnatio. Adhuc tamen Iudæ poſſeſsio,
non à domino ſed à diabolo,cum homini ingrato in-
traſſet panis in ventrem, hoſtis in mentem: adhuc,in-
quam, tanti mali iam corde concepti, plenus teſtabat
effectus,cuius iam præceſſerat damnandus affectus:ita-
que cum dominus panis viuus panem mortuo tradidiſ
ſet, & panem tradendo panis traditorem oſtendiſſet,
Quod facis,inquit,*fac citius*. Nõ præcepit facinus, ſed præ-
dixit Iudę malum,nobis bonũ. Quid enim Iudæ peius,
& quid nobis melius quàm traditus Chriſtus ab illo,
aduerſus illum, pro nobis præter illum? Quod facis fac
citius: ô verbum libentius parati ad paſsionem, quàm
irati ad vindictam, ô verbum non tam pœnam expri-
mens vẽditoris, quàm mercem ſignificans redempto-
tis:dixit enim, quod facis fac citius:non tam in perni-
ciem perfidi ſęuiendo, q̃ ad ſalutem fidelium feſtinan-
do, quia traditus eſt propter delicta noſtra, & dilexit
Roma.4. Eccleſiã, & ſemetipſum tradidit pro ea: vnde & de ſe-
Ephe.5. ipſo dicit Apoſtol⁹, Qui dilexit me & tradidit ſeipſum
Galat.2. pro me: niſi ergo ſe traderet Chriſtus, nemo traderet
I Chriſtum:quid habet Iudas niſi peccatum?neque enim
in tradendo Chriſto ſalutem noſtram cogitauit,prop-
ter quam traditus eſt Chriſtus,ſed cogitauit pecunię lu
crum, & inuenit animæ detrimentum: accepit merce-
dem quam voluit,ſed nolẽti eſt data quam meruit:tra-
didit Iudas Chriſtum,tradidit Chriſtus ſeipſum:ille a-
gebat negocium ſuę vẽditionis,iſte noſtræ redemptio-
nis. Quod facis fac citius,nõ quia tu potes,ſed quia hoc
vult qui omnia poteſt. *Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentiũ,
ad quid dixerit ei: quidam enim putabant quia loculos habebat
Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem
12.q.1.ha- feſtũ,aut egenis vt aliquid daret.* Habebat ergo & dominus
bebat. loculos, & à fidelibus oblata cõſeruans,& ſuorum ne-
ceſsitatibus & aliis indigentibus tribuebat. Tunc pri-
mum eccleſiaſticę pecunię forma eſt inſtituta,vbi intel
ligeremus q̀ præcepit non cogitandum eſſe de craſti-
no,non ad hoc fuiſſe præceptum, vt nihil pecuniæ ſer-
uetur à ſanctis, ſed ne deo pro iſta ſeruiatur, & propter
inopiæ timorem iuſtitia deſeratur,nam & apoſtolus in
1.Timo.5. poſterum præuidens,ait,Si quis fidelis habet viduas,ſuf
ficienter tribuat eis,vt non grauetur eccleſia,quo veris K
viduis ſufficere poſsit. *Cum ergo accepiſſet ille bucellam exiit
continuo. Erat autem nox*, & ipſe qui exiuit erat nox. *Cum er-
go exiſſet nox, ait Ieſus: Nunc clarificatus eſt filius hominis.* Dies
ergo diei eructauit verbum, id eſt, Chriſtus diſcipulis Pſalm.44.
fidelibus, vt audirent eum & amarent ſequẽdo: & nox
nocti annunciauit ſcientiam, id eſt, Iudas Iudæis infi-
delibus, vt venirent ad eum, & apprehenderent perſe-
quendo: ſed iam hinc in ſermone domini, qui factus
eſt ad pios antequam teneretur ab impiis,intentior fla-
gitatur auditor,& ideo eum pręcipitare non debet,ſed
differre potius diſputator.

*De eo quod dicit, Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarifi-
cabit eum in ſemetipſo, & continuo clarificabit eum:*

Tractatus LXIII.

INtendamus mentis obtuitu,& adiuuante do-
mino deũ requiramus: diuini cantici vox eſt,
Quærite deum & viuet anima veſtra: quæra- Pſalm.68.
mus inueniendum, quæramus inuentum:vt inuenien-
dus quęratur,occultus eſt,vt inuentus quæratur, immẽ-
ſus eſt: vnde alibi dicitur, Quærite faciem eius ſemper. Pſalm.104
Satiat enim quærentem inquantum capit,& inuenien- L
tẽ capaciorem facit, vt rurſus quærat implere,vbi plus
capere cœperit: non ergo ita dictũ eſt, Quærite faciem
eius ſemper: quemadmodum de quibuſdam, Semper 2.Timo.3.
diſcentes, & ad ſcientiã veritatis nunquam peruenien
tes: ſed potius ſicut ille ait, Cum cõſummauerit homo, Eccle.18.
tunc incipit,donec ad illã vitam veniamus, vbi ſic im-
pleamur,vt capaciores non efficiamur,quia ita perfecti
erimus,vt iam non proficiamus: tunc enim oſtendetur
nobis quod ſufficit nobis. Hic autẽ ſemper quæramus,
& fructus inuentionis non ſit finis inquiſitionis:neque
enim propterea non ſemper,quia hic tantum,ſed ideo
hic ſemper dicimus eſſe quærendum,ne aliquando hic
putemus ab inquiſitione ceſſandum:nam & de quibus
dictum eſt, Semper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam
nunquam peruenientes: hic ſunt vtique ſemper diſcen
tes. Cũ vero de hac vita exierint,iam non erunt diſcen
tes:ſed erroris ſui mercedẽ accipiẽtes: ſic enim dictum
eſt, Semper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquã
peruenientes:tanquam diceretur, Semper ambulantes,
& nunquam ad viam peruenientes. Nos autem ſemper
ambulemus in via, donec eò veniamus, quò ducit via, M
nuſquam in ea remaneamus, donec perducat vbi ma-
neamus:atque ita & quærendo tendimus, & inuenien-
do ad aliquid peruenimus,& ad id quod reſtat quærẽ-
do & inueniendo tranſimus, quouſq; ibi fiat finis quæ-
rẽdi,vbi perfectioni non ſupereſt intentio proficiendi?
Hęc prelocutio dilectiſsimi,intentam fecerit charitatẽ
veſtram ad iſtum domini ſermonem,quem ad diſcipu
los habuit ante paſsionem:profundus eſt enim,& vtiq;
vbi multũ laboraturus eſt diſputator, non remiſſus de-
bet eſſe auditor. Quid ergo ait dominus poſteaquã Iu-
das exiit,vt citius faceret quod erat facturus,hoc eſt,do
minũ traditurus? Quid ait dies, cum exiſſet nox? Quid
ait redemptor,cum exiſſet venditor? *Nunc*, inquit, *clari-
ficatus eſt filius hominis.* Quare nunc? Nunquid quia exiit
qui tradit,quia imminent qui teneant & occidant? Itá-
ne nunc clarificatus eſt, quia prope eſt vt humilietur
amplius,cui iam impendit vt alligetur,vt iudicetur, vt
condẽnetur,vt irrideatur,vt crucifigatur, vt interima-
tur? Hæc ne eſt clarificatio,an potius humiliatio? Nõne
quãdo miracula faciebat, ait tamen de illo iſte ipſe Ioã
nes, Spiritus non erat datus,quia Ieſus nõdum erat glo Ioan.7.
rificatus? Tunc ergo nondũ erat glorificatus,cum mor
tuos

A tuos ſuſcitaret,& nunc eſt glorificatus cū mortuis pro-
pinquaret?nondū erat glorificatus faciēs diuina,& glo
rificatus eſt paſſurus humana: Mirū,ſi hoc deus ille ma-
giſter ſignificabat,& docebat his verbis : altius eſt per-
ſcrutandum altiſsimi dictū,qui ſe aliquantū manifeſtat
vt inueniamus,& iterum occultat vt inquiramus,& de
innentis ad inuenienda tanquā paſsibus innitamur:vi-
deo hic aliquid quod præfiguret magnū aliquid: exiit
Iudas,& clarificatus eſt Ieſus:exiit filius perditionis, &
clarificatus eſt filius hominis: ille quippe exierat prop-
ter quem dictū erat eis,Et vos mundi eſtis,ſed non om
nes:exeunte itaque immundo, omnes mundi remāſe-
runt,& cum ſuo mundatore manſerunt:tale aliquid e-
rit cū victus à Chriſto tranſierit hic mundus, & nemo
in populo Chriſti remanebit immūdus,cum zizaniis à
Matth.13. tritico ſeparatis,iuſti fulgebūt ſicut ſol in regno patris
eorum. Hoc futurū præuidens dominus, & nunc ſigni
ficatum eſſe conteſtās,diſcedēte Iuda tanquā zizaniis
ſeparatis, remanētibus tāquā tritico Apoſtolis ſanctis:
Nunc,inquit,clarificatus eſt filius hominis: tanquā di-
B ceret, ecce in illa clarificatione mea quid erit , vbi ma-
lorū nullus erit,vbi bonorū nullus perit? Sic autē nō eſt
dictum,nūc ſignificata eſt clarificatio filij hominis:ſed
dictū eſt,nunc clarificatus eſt filius hominis : quemad-
modum non eſt dictum,petra ſignificabat Chriſtū,ſed
1.Corin.10. petra erat Chriſtus:nec dictum eſt,bonū ſemen ſignifi-
cabat filios regni , aut zizania ſignificabat filios mali-
Matth.13. gni:ſed dictū eſt,Bonū ſemē hi ſunt filij regni, zizania
autem filij maligni:Sicut ergo ſolet loqui ſcriptura res
ſignificātes,tanquā illas quæ ſignificātur appellans, ita
locutus eſt dominus dicens,Nunc clarificatus eſt filius
hominis,poſteaquā ſeparato inde nequiſsimo , & ſecū
remanentibus ſanctis ſignificata eſt glorificatio eius,
quando ſeparatis iniquis manebit in æternitate cū ſan
ctis: cum autem dixiſſet, nunc clarificatus eſt filius ho-
minis,adiunxit, *Et deus clarificatus eſt in eo.* Ipſa eſt enim
clarificatio filij hominis,vt deus clarificetur in eo: ſi e-
nim non ipſe in ſeipſo,ſed deus in illo clarificatus, tūc
illum deus in ſe clarificat:deniq; tanquā iſta exponens,
Ioan.6. adiungit & dicit, *Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clari-*
C *ficauit eum in ſemetipſo.* hoc eſt,ſi deus clarificatus eſt in eo,
quia non venit facere voluntatem ſuam , ſed volunta-
tem eius qui miſit illum, & deus clarificauit eum in ſe-
metipſo , vt natura humana in qua eſt filius hominis,
quæ à verbo æterno ſuſcepta eſt,& iam immortali ęter
nitate dominetur. *Et continuo*,inquit,*clarificabit eum*, re-
ſurrectionem,ſcilicet ſuam, non ſicut noſtram in fine
ſeculi,ſed cōtinuo futuram hac atteſtatione prædicēs.
Ipſa eſt enim clarificatio de qua Euangeliſta iam dixe-
rat,quod pauloante cōmemoraui,quia propterea non-
dum ſpiritus datus erat vllo nouo modo in eis, quibus
fuerat eo modo poſt reſurrectionē credētibus dādus,
quia Ieſus nondū fuerat clarificatus, id eſt, nondū fue-
rat mortalitas immortalitate veſtita , & in æternā vir-
tutem temporalis infirmitas commutata . Poteſt & de
iſta clarificatione dictum videri , nunc clarificatus eſt
filius hominis,vt quod ait nunc,non ad imminentem
paſsionem , ſed ad vicinam reſurrectionem pertinere
credatur,tanquam fuerit factum quod erat tam proxi-
me iam futurū. Hodie dilectioni veſtrę iſta ſufficiāt,cū
donauerit dominus,de cōſequētibus poſtea diſſeremus.

De eo quod dicit,Filioli,adhuc modicum vobiſcum ſum,
quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego vado vos non
poteſtis venire, & vobis dico modo:

Tractatus LXIIII.

Tomus nonus.

ADuertenda eſt chariſsimi, dominicorū ver- D
borum ordinata connexio:cū enim ſuperius
dixiſſet, poſteaquam Iudas egreſſus eſt,& ab
illa ſanctorū etiā corporali cōuerſatione ſe-
iunctus eſt, nunc clarificatus eſt filius hominis,& deus
clarificatus eſt in eo,quod ſiue futurū regnū ſignificans
dixit,quādo mali ſeparabuntur à bonis , ſiue quod eius re-
ſurrectio tunc futura eſſet,id eſt,differēda nō eſſet,ſicut
in finē ſeculi noſtra differtur , ac deinde addidiſſet . Si
deus clarificatus eſt in eo , & deus clarificauit eū in ſe-
metipſo,& cōtinuo clarificabit eū , quod ſine vlla am-
biguitate de ſua reſurrectione continuo futura teſtatus
eſt,adiecit atq; ait, *Filioli adhuc modicum vobiſcum ſum.*
Ne putarent ergo quod ſic eum clarificaturus eſſet deus,vt
nō eis iungeretur vlterius ea cōuerſatione qua in terra
eſt,adhuc modicum,inquit, vobiſcum ſum : tanquam
diceret,continuo quidē reſurrectione clarificabor, nō
tamen cōtinuo aſcēſurus in cœlum , ſed adhuc modi-
cum vobiſcum ſum:ſicut enim ſcriptum eſt in Actibus
Apoſtolorum,fecit cum eis poſt reſurrectionē quadra-
ginta dies intrans & exiens,& manducans & bibēs, nō Acto.1.
quidē habens eſuriēdi ac ſitiēdi egeſtatem , ſed vſq; ad E
iſta carnis inſinuans veritatem, quæ cibandi ac potādi
iam non habebat neceſsitatē,ſed poteſtatem: hos ergo
quadraginta dies ſignificauit,dicendo,adhuc modicū
vobiſcū ſum,an aliquid aliud? poteſt enim & ſic intel-
ligi,adhuc modicū vobiſcum ſum , adhuc ſicut vos in
hac infirmitate carnis etiā ipſe ſum,donec ſcilicet mo
reretur,atq; reſurgeret:quia poſteaquā reſurrexit,cū illis
quidē fuit diebus, vt dictū eſt , quadraginta exhibitio-
ne corporalis præſentiæ,ſed non cum illis fuit conſor-
tio infirmitatis humanæ . Eſt & aliter diuina præſentia
ſenſibus ignota mortalibus,de qua itē dicit , Ecce ego Matth.28.
vobiſcum ſum,vſq; ad conſummationē ſeculi: hoc cer
te non eſt,adhuc modicū vobiſcū ſum,non enim mo-
dicum eſt vſq; ad conſummationē ſeculi : aut ſi & hoc
modicū eſt,volat enim ętas,& in oculis dei mille anni Pſal.89.
ſicut dies vnus,aut ſicut vigilia in nocte , nō tamē hoc
ſignificare voluiſſe credēdus eſt nunc,quandoquidem
ſecutus adiunxit, *Quæretis me,& ſicut dixi Iudæis, quò ego*
vado, vos non poteſtis venire. Vtique poſt hoc modicū quo F
vobiſcum ſum quæretis,& quò ego vado,vos non po-
teſtis venire . Nunquid poſt conſummationem ſeculi
quò ipſe vadit,venire non poterunt? & vbi eſt quòd a-
liquanto poſt in hoc ipſo ſermone dicturus eſt, Pater, Ioan.17.
volo vt vbi ego ſum,& ipſi ſint mecū:non ergo de illa
ſua cum ſuis præſentia qua cum illis eſt vſq; ad cūſum-
mationem ſeculi,nūc locutus eſt , vbi ait,adhuc modi-
cum vobiſcum ſum,ſed vel de infirmitate mortali qua
cum illis erat vſque ad paſsionē ſuam,aut de præſentia
corporali qua cum illis futurus erat vſque ad aſcēſionē
ſuam:quodlibet horū quis eligat,cum fide non litigat.
Ne cui autē videatur abhorrere iſte ſenſus à vero, quo
dicimus dominū mortalis carnis cōmunionē , in qua
cum diſcipulis vſque ad paſsionem fuit,ſignificare po-
tuiſſe,dicēdo,adhuc modicū vobiſcum ſum:apud aliū
quoq; Euangeliſtam poſt reſurrectionē verba eius at-
tendat,vbi ait,Hæc locutus ſum vobis, cū adhuc eſſem Luca.24.
vobiſcum : quaſi tunc nō erat cum ipſis ſimul aſsiſten-
tibus,vidētibus,tangentibus,colloquentibus? Quid eſt
ergo,cum adhuc eſſem vobiſcū, niſi cum adhuc eſſem
in carne mortali,in qua eſtis & vos. Tunc enim quidē
in eadem carne reſuſcitatus erat, ſed cum illis in eadē
mortalitate iam nō erat:quapropter ſicuti ibi iam im-
mortalitate carnis indutus veraciter ait , cū adhuc eſſē

G vobiſcum, vbi nihil aliud intelligere poſſumus, niſi cũ adhuc eſſem in carnis mortalirate vobiſcum: ita & hic non abſurde dixiſſe intelligitur, adhuc modicum vobiſcum ſum, tanquã diceret, adhuc modicum ſicut vos eſtis, mortalis ſum ego: ergo ſequẽtia videamus, Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non poteſtis venite: & vobis dico modo, hoc eſt, modo nõ poteſtis venire: Iudæis autem cum hoc diceret, non addidit modo. Iſti itaque venire non poterant tũc quò ille ibat, ſed poterãt poſtea, nam hoc Apoſtolo Petro apertiſsime paulopoſt ait: cum enim dixiſſet ille, Domine Ioan.13. quò vadis? reſpõdit ei, Quò ego vado, nõ potes me modo ſequi, ſequeris autem poſtea: ſed hoc quid ſit, nõ negligenter eſt prætereundum. Quò enim ſequi tunc nõ poterant diſcipuli dominum, ſed poſtea poterãt? Si dixerimus ad mortẽ homini nato, quòd inuenitur tempus quo ad moriendum nõ ſit idoneus, quandoquidẽ talis eſt in corpore corruptibili hominum ſors, vt non ſit in ea facilior vita quàm mors: non igitur adhuc minus idonei erant ſequi dominum ad mortem, ſed minus idonei erant ſequi dominũ ad vitam quæ non ha-

H bet mortem: Illò quippe ibat dominus, vt reſurgens à Roma.6. mortuis iam non moreretur, & mors ei vltra non dominaretur. Moriturum quippe dominum pro iuſtitia quomodo iam fuerãt ſecuturi, adhuc martyrio nõ maturi? Aut iturum dominum ad immortalitatẽ carnis, quomodo iam fuerant ſecuturi quãdolibet morituri, ſed in fine ſeculi reſurrecturi? Aut iturum dominũ ad ſinum patris, nec relicturum eos, vnde nec receſsit cũ veniſſet ad eos quomodo iam fuerãt ſecuturi, cum eſſe nemo poſsit in illa fœlicitate niſi perfectus in charitate? Ideoq; docẽs quomodo idonei eſſe poſsint pergere quò ille antecedebat, Mandatum, inquit, nouum do vobis vt diligatis inuicem. Hi ſunt greſſus quibus ſequendus eſt Chriſtus, ſed de his ſermo vberior in aliud tempus eſt differendus.

De eo quod dicit: Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos, vt & vos inuicem diligatis: in hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem: Tract. LXV.

I DOminus Ieſus mandatum nouum ſe diſcipulis ſuis dare teſtatur, vt diligant inuicẽ: *Mandatum*, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Nonne iam erat hoc mandatũ in antiqua dei lege, vbi Exod.20. ſcriptum eſt, Diliges proximum tuũ tanquã teipſum? Cur ergo nouum appellatur à domino, quod tam vetus eſſe cõuincitur? An ideo eſt mandatum nouũ, quia exuto vetere induit nos hominem nouum? Innouat quippe audientem, vel potius obedientem non omnis, ſed iſta dilectio quam dominus mãdat, & vt à carnali dilectione diſtingueret, addidit, *ſicut dilexi vos.* Nam diligunt inuicem mariti & vxores, parentes & filij, & quæcunq; alia inter ſe homines neceſsitudo humana deuinxerit, vt taceamus de dilectione culpabili atque dãnabili qua diligũt inuicẽ adulteri & adulteræ, ſcortatores & meretrices, & quoſcunq; alios non humana neceſsitudo, ſed humanæ vitæ noxia turpitudo cõiungit. Mandatum ergo nouũ dedit nobis Chriſtus vt diligamus inuicem, ſicut & ipſe dilexit nos. Dilectio iſta nos innouat, vt ſimus homines noui, hęredes teſtamẽti noui, cantatores cantici noui. Hæc dilectio fratres chariſsimi, antiquos etiam tunc iuſtos, tunc patriarchas & prophetas, ſicut poſtea beatos apoſtolos innouauit, ipſa & nunc innouat gẽtes, & ex vniuerſo genere humano quod diffunditur toto orbe terrarũ, facit & colligit po K pulũ nouũ, corpus nouæ nuptæ filij dei vnigeniti ſponſæ, de qua dicitur in cãtico canticorũ, Quæ eſt iſta quæ Canti.6. aſcẽdit dealbata, vtiq; dealbata quia innouata, vnde niſi mãdato nouo? Propter quod pro inuicẽ ſollicitata ſũt membra in ea, & ſi patitur vnũ membrum, cõpatiuntur omnia mẽbra, & ſi glorificatur vnum membrum, congaudent omnia mẽbra: audiunt enim atque cuſto- 1.Corin.12. diunt, mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis, non ſicut ſe diligunt qui corrumpunt, nec ſicut ſe diligunt homines, quoniam homines ſunt: ſed ſicut ſe diligunt quoniam dij ſunt & filij altiſsimi omnes, vt ſint filij eius vnici fratres, ea dilectione inuicẽ diligentes, qua ipſe dilexit eos, perducturus eos ad illũ finẽ qui ſufficiat eis, vbi ſatietur in bonis deſiderium eorũ. Tũc Pſal.102. enim aliquid deſiderio non deerit, quando omnia in omnibus deus erit: talis finis non habet finẽ, nemo ibi moritur, quò nemo peruenit, niſi huic ſeculo moriatur, non morte omniũ qua corpus ab anima deſeritur, ſed morte electorum qua etiam cum in carne mortali adhuc manetur, cor ſurſũ ponitur: de qua morte dicebat Apoſtolus, Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita Coloſ.3. eſt cũ Chriſto in deo: hinc fortaſſe dictũ eſt, Valida eſt L ſicut mors dilectio. Hac enim dilectione fit, vt in iſto Canti.8. adhuc corruptibili corpore conſtituti, moriamur huic ſeculo, & vita noſtra abſcõdatur cum Chriſto in deo: imò ipſa dilectio eſt mors noſtra ſeculo, & vita cum deo: ſi enim mors eſt quando de corpore anima exit, quomodo nõ eſt mors quãdo de mundo amor noſter exit? Valida eſt ergo ſicut mors dilectio: qd ea validi⁹, qua vincitur mũdus? Nolite itaq; fratres mei, putare in hoc quod ait dominus, Mandatũ nouum do vobis, vt 3.ſen.diſt. vos inuicẽ diligatis: illud maius prætermiſſum eſſe mã 27.ca.cum datum, quo præcipitur vt diligamus dominũ deũ no- autem duo ſtrũ ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente: tan- Matth.22. quã enim hoc prætermiſſo videtur dictũ vt diligam⁹ inuicem, velut hoc ad illud alterum nõ pertineat, quo dictum eſt, Diliges proximũ tuum tanquã teipſum, in his enĩ duobus præceptis, inquit, tota lex pẽdet & Prophetæ: ſed bene intelligentibus vtrunque inuenitur in ſingulis: nam & qui diligit deum, non eum poteſt contemnere præcipientem vt diligat proximũ: & qui ſancte ac ſpiritaliter diligit proximũ, quid in eo diligit niſi deum? Ipſa eſt dilectio ab omni mũdana dilectione M diſcreta, quam diſtinguẽdo addidit dominus, ſicut dilexi vos: quid enim niſi deũ dilexit in nobis? Non quòd 1.Corin.15 habebamus, ſed vt haberem⁹, vt pducat nos ſicut paulo ante dixi, vbi ſit deus omnia in omnib⁹: ſic enim medicus recte dicitur ægros diligere, & quid in eis niſi ſalutem diligit, quã cupit itaq; reuocare, non morbũ, quẽ venit expellere? Sic ergo & nos inuicem diligamus, vt quantũ poſſumus inuicem, ad habendũ in nobis deum cura dilectionis attrahamur: hãc dilectionẽ nobis donat ipſe dominus, qui ait, *Sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.* Ad hoc ergo nos dilexit, vt & nos diligamus inuicem: hoc nobis conferens diligendo nos, vt mutua dilectione conſtringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis mẽbris corpus tanti capiti ſimus.

In hoc cognoſcent, inquit, *omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem*: tanquã diceret, alia munera mea habent vobiſcum etiã non mei, non ſolũ naturã, vitã, ſenſus, rationem, & eam ſalutem, quæ hominibus pecoribuſq; communis eſt, verumetiam linguas, ſacramenta, prophetiam, ſcientiã, fidem, diſtributionem rerum ſuarum pauperibus, & traditionẽ corporis ſui vt

ardeant,

A ardeant,ſed quoniam charitatem non habent,vt cym
1.Corin.13. bala concrepant,nihil ſunt,nihil illis prodeſt: nõ ergo
in illis quæuis bonis muneribus meis , quæ habere poſ-
ſunt etiã non diſcipuli mei,ſed in hoc cognoſcẽt om-
nes quia mei diſcipuli eſtis , ſi dilectionem habueritis
adinuicem.O ſponſa Chriſti,pulchra inter mulieres, ô
dealbata aſcendens & incumbens ſuper fratruelẽ tuũ,
quoniam cuius lumine illoſtraris vt cãdeas,eius adiu-
torio fulciris ne cadas.O quàm bene cantatur tibi in il-
Canti.7. lo cantico cãticorum velut epithalamio tuo,qoia cha
ritas in delitiis tuis:ipſa non perdit cum impiis animã
tuam,ipſa diſcernit cauſam tuam, & ſicut mors valida
eſt,& in delitiis tuis eſt:quàm mirãdi generis mors eſt,
cui parũ fuit non eſſe in pœnis, niſi eſſet inſuper in de-
litiis?Sed hic iam iſte ſermo claudatur,ab alio exordio
tractanda ſunt quæ ſequuntur.

De eo quod ſequitur, Dicit ei Simon Petrus, Domine quò
vadis?vſque ad id quod ait, Amen amẽ dico tibi,
non cantabit gallus, donec ter me neges:

Tractatus LXVI.

CVm dominus Ieſus ſanctam dilectionẽ, qua
B ſe inuicem diligerent,diſcipulis commenda-
ret, *Dicit ei Simon Petrus, Domine quò vadis?* Sic
vtique hoc dixit magiſtro diſcipulus , & domino ſer-
uus,tanquam ſequi paratus : propterea quippe domin⁹
qui eius animum vidit, quare hoc interrogauerit, ſic ei
reſpondit, *Quò ego vado,non potes me modo ſequi*,tanquam
diceret,propter quod interrogas,non potes modo:nõ
ait,non potes: ſed, non potes modo : dilationem in-
tulit,non ſpem tulit, & eandem ſpem quam non tulit,
ſed potius dedit, ſequenti voce firmauit , addendo at-
que dicendo, *Sequeris autem poſtea.* Quid feſtinas Pe-
tre? nondum te ſuo ſpiritu ſolidauit petra,noli extolli
præſumendo,non potes modo : noli deiici deſperan-
do,ſequeris poſtea:ſed adhuc ille quid dicit, *Quare te*
non poſſum ſequi modo? animam meam pro te ponam. Quid in
animo eius eſſet cupiditatis videbat, quid virium non
videbat: voluntatem ſuam iactabat infirmus,ſed inſpi-
ciebat valetudinem medicus:iſte promittebat,ille pręe-
noſcebat : qui neſciebat audiebat,qui præſciebat doce-
bat : quantum ſibi aſſumpſerat Petrus intuendo quid
vellet,ignorando quid poſſet, quantum ſibi aſſumpſe-
C rat cum veniſſet dominus animam ſuam ponere pro
amicis ſuis,ac per hoc & pro ipſo,ille hoc domino of-
ferre confideret,& nondum pro ſe poſita anima Chri
ſti,animam ſuam polliceretur ſe poſiturũ eſſe pro Chri-
ſto: *Reſpondit ergo Ieſus, Animam tuam pro me pones?* Itá ne fa
cies pro me,quod ego nondũ feci pro te? Animam tu-
am pro me pones? Præire potes qui ſequi non potes?
Quid tantũ præſumis? Quid de te ſentis? Quid eſſe te
credis? Audi quid ſis, *Amen amen dico tibi , non cantabit*
gallus, donec ter me neges. Ecce quomodo tibi cito appa-
rebis,qui magna loqueris,& te paruulũ neſcis:qui mihi
promittis mortem tuam, ter negabis vitam tuam : qui
te iam putas mori poſſe pro me,prius viue pro te , nam
11.q.3. cap. timendo mortem carnis tuæ, mortẽ dabis animæ tuæ:
non ſolum. quanta enim vita eſt confiteri Chriſtum , tanta mors
eſt negare Chriſtũ . An Apoſtolus Petrus , ſicut eũ qui-
dam fauore peruerſo excuſare nituntur,Chriſtum non
negauit, quia interrogatus ab ancilla hominem ſe ne-
ſcire reſpondit,ſicut alij Euangeliſtæ conteſtantur ex-
preſsius? Quaſi vero qui hominem Chriſtum negat,nõ
Chriſtũ neget,& hoc in eo negat quod factus eſt pro-
pter nos,ne periret quod fecerat nos: ergo qui ita con-
fitetur Chriſtum deum, vt hominem neget, non pro

illo mortuus eſt Chriſtus,quia ſecundũ hominẽ mor- D
tuus eſt Chriſtus : qui negat hominem Chriſtum , non
reconciliabitur per mediatorem deo:vnus enim deus,
& vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ie- 1.Timo.2.
ſus: qui negat hominem Chriſtum non iuſtificabitur, Roma.5.
quia ſicut per inobedientiam vnius hominis peccato-
res conſtituti ſunt multi , ita & per obedientiam vnius
hominis iuſti conſtituentur multi:qui negat hominem
Chriſtum, non reſurget in reſurrectionem vitæ, quia
per hominem mors,& per hominem reſurrectio mor
tuorum:Sicut enim in Adam omnes moriuntur,ita & 1.Corin.15.
in Chriſto omnes viuificabuntur : per quid autem ca-
put eſt Eccleſię,niſi per hominem?Quod verbum caro Ioan.1.
factum eſt,id eſt,dei patris vnigenitus deus homo fa-
ctus eſt:quomodo eſt igitur in corpore Chriſti,qui ne-
gat hominem Chriſtum ? Qui enim caput negat, quo-
modo eſt membrum? Sed quid multis immoror, cum
ipſe dominus abſtulerit omnes humanæ argumẽtatio-
nis ambages:non enim ait, Non cantabit gallus donec
hominem neges: aut ſicut loqui familiariore cum ho-
minibus dignatione conſueuit,non cantabit gallus do
nec filium hominis ter neges:ſed ait,donec me ter ne-
ges:quid eſt me,niſi quod erat? & quid niſi Chriſtus e- E
rat?Quicquid ergo eius negauit, ipſum negauit : Chri-
ſtum negauit,dominũ deum ſuum negauit, quia & ille
condiſcipulus eius Thomas,quando exclamauit, Do- Ioan.20.
minus meus & deus meus non verbum,ſed carnem te-
tigit,non incorpoream dei naturam,ſed hominis cor-
pus curioſis manibus cõtrectauit : hominem itaque te-
tigit,& tamen deum cognouit:ſi ergo quod iſte tetigit,
hoc Petr⁹ negauit,quod iſte exclamauit,hoc Petrus of-
fendit,non cantabit gallus,donec ter me neges. Dicas
licet,neſcio hominẽ,dicas licet,homo neſcio quid di-
cis:dicas licet,non ſum ex diſcipulis eius, me negabis.
Si quid dubitare nefas eſt, Chriſtus hoc dixit, verumq́;
prædixit,proculdubio Petrus Chriſtũ negauit:non ac-
cuſemus Chriſtum,cum defendimus Petrum : peccatũ
agnoſcat infirmitas,nam mendacium non habet veri
tas.Agnouit planè peccatum ſuũ infirmitas Petri,pror-
ſus agnouit,& quantum mali Chriſtum negando com
miſerit,plorando mõſtrauit:Ipſe ſuos redarguit defen-
ſores,& vnde eos cõuincat,producit lachrymas teſtes:
neque nos cũ iſta dicimus, primum Apoſtolorum ac- F
cuſare delectat, ſed hunc intuẽdo admoneri nos opor
tet,ne homo quiſquam de humanis viribus fidat : nam
quid aliud pertinuit ad doctorem ſaluatoremque no-
ſtrum niſi vt nobis nequaquam de ſe quenquã præſu-
mere debere,in ipſo primo Apoſtolorum demonſtra-
ret exemplo?In anima itaque Petri cõtigit quod offe-
rebat in corpore,non tamẽ pro domino quod temere
præſumebat præceſsit,ſed aliter quàm putabat,nanque
ante mortem & reſurrectionẽ domini & mortuus eſt
negãdo,& reuixit plorãdo.Sed mortuus eſt, quia ſup-
be præſumpſit:reuixit autẽ,quia benignè ille reſpexit.

De eo quod dicit, Non turbetur cor veſtrum, creditis in
deum & in me credite:vſque ad id quod ait,
Quò ego vado ſcitis,& viam ſcitis:

Tractatus LXVII.

ERigenda eſt nobis fratres ad deum maior in- Caput
tentio,vt verba ſancti Euãgelij, quæ modo in XIIII.
noſtris auribus ſonuerunt,etiam mente cape-
re vtcunque poſsimus. *Ait enim dominus Ieſus,*
Non turbetur cor veſtrum . Creditis in deum, & in me credite.
Ne mortem tanquam homines timerent , & ideo tur-
barentur , conſolatur eos , etiam ſe deum eſſe conte-

G ſtans:Creditis,inquit,in deum,& in me credite:conſe-
qoens eſt enim,vt ſi in deum creditis,& in me credere
debeatis,quod non eſſet conſequens,ſi Chriſtus nõ eſ-
ſet deus: Creditis in deum, & in eũ credite, cui natura
Philip.2. eſt non rapina,eſſe æqualẽ deo: ſemetipſum enim exi-
naniuit,non tamẽ formam dei amittens, ſed formam
ſerui accipiens. Mortẽ metuitis huic formæ ſerui, non
turbetur cor veſtrum,ſuſcitabit illã forma dei:ſed quid
eſt quod ſequitur, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt:*
niſi quia & ſibi metuebant? Vnde audire debuerunt,
non turbetur cor veſtrum? Quis enim eorum non me-
tueret,cum Petro dictum eſſet fidentiori atque prom-
ptiori,Non cãtabit gallus donec ter me neges? tanquã
ergo eſſent ab illo perituri,merito turbabãtur:ſed cum
audiunt,In domo patris mei manſiones multæ ſunt.

Si quo minus dixiſſem vobis,quia vado parare vobis locum.

A perturbatione recreantur,certi ac fidẽtes etiam poſt
pericula tentationum ſe apud deum cum Chriſto eſſe
mãſuros,quia etſi alius eſt alio fortior, alius alio ſapiẽ-
tior,alius alio iuſtior,ali⁹ alio ſanctior, in domo patris
mei manſiones multæ ſunt. Nullus eorum alienabitur
H ab illa domo,vbi manſionẽ pro ſuo quiſq; accepturus
Matth.20. eſt merito: denarius quidem ille æqualis eſt omnibus,
quem paterfamiliâs eis qui operati ſunt in vinea, iubet
dari omnibus, non in eo diſcernens qui minus & qui
amplius laborarunt:quo vtiq; denario vita ſignificatur
æterna,vbi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi
non eſt diuerſa in æternitate mẽſura:ſed multæ mãſio-
1.Corin.15. nes diuerſas meritorũ in vna vita æterna ſignificant di
gnitates.Alia eſt enim gloria ſolis,alia gloria lunæ,alia
gloria ſtellarũ:ſtella enim ab ſtella differt in gloria, ſic
& reſurrectio mortuorum tanquam ſtellæ ſancti diuer
ſas manſiones,diuerſas claritates, tanquã in cœlo ſor-
tiuntur in regno, ſed propter vnum denarium nullus
1.Ioan.4. ſeparatur à regno: atque ita deus erit omnia in omni-
bus,vt quoniam deus charitas eſt, per charitatẽ fiat vt
quod habent ſinguli, commune ſit omnibus: ſic enim
quiſq; etiam ipſe habet, cum amat in altero quod ipſe
non habet:nõ erit itaque aliqua inuidia imparis clari-
tatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis.
Proinde reſpuendi ſunt à corde Chriſtiano, qui putãt
I ideo dictum multas eſſe mãſiones, quia extra regnum
" cœlorum erit aliquid,vbi maneãt beati innocẽtes, qui
" ſine baptiſmo ex hac vita emigrarunt, quia ſine illo in
regnum cœlorũ intrare non potuerunt: hæc fides non
eſt fides,quoniam non eſt vera & catholica fides:itáne
tandẽ ſtulti homines, & carnalibus cogitationibus ex-
cæcati,cum reproba odi eſſetis,ſi manſionem non dico
Petri & Pauli vel cuiuſlibet Apoſtolorum,ſed cuiuſcũ-
que paruuli baptizati à regno cœlorum ſepararetis,nõ
vos putatis eſſe reprobãdos,qui domum dei patris in-
de ſeparatis? Non enim ait dominus,in vniuerſo mun-
do,aut in vniuerſa creatura,aut in vita vel beatitudine
ſempiterna mãſiones multæ ſunt.ſed,in domo,inquit,
patris mei mãſiones multę ſunt. Nónne iſta eſt dom⁹,
vbi ædificationem habemus ex deo, domum non ma-
2. Corin.5. nufactam æternam in cœlis? Nónne iſta eſt domus de
qua cãtamus domino, Beati qui habitãt in domo tua,
Pſal.83. in ſecula ſeculorum laudabunt te? ergóne vos nõ do-
mum cuiuſque baptizati fratris, ſed domum ipſius dei
Matth.6. patris,cui omnes fratres dicimus,Pater noſter qui es in
cœlis: à regno ſeparare cœlorum, aut eam ſic diuidere
audebitis, vt aliquæ mãſiones eius ſint in regno cœlo-
rum,aliquæ autem extra regnum cœlorum? Abſit abſit,
vt qui volunt habitare in regno cœlorum, in hac ſtul-
titia velint habitare vobiſcum:abſit,inquam, vt cũ om K
nis domus regnantium filiorum nõ ſit alibi niſi in re-
gno ipſius, regiæ domus pars aliqua non ſit in regno.

Et ſi abiero, inquit, *& præparauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipſum,vt vbi ſum ego & vos ſitis:& quò ego vado ſcitis,& viam ſcitis.* O domine Ieſu,quomodo vadis
parare locũ,ſi iam multæ manſiones ſunt in domo pa-
tris tui,vbi tecũ habitabunt tui? aut ſi accipis eos ad te-
ipſum,quomodo iterũ venis qui non recedis? Iſta cha-
riſsimi ſi breuiter explicare conemur, quantum vide-
tur hodierno ſatis eſſe ſermoni, coarctata vtiq; nõ cla-
rebunt,& erit ipſa breuitas altera obſcuritas. Proinde
hoc debitum differamus,quod opportunius vobis pa-
trefamiliâs noſtro largiente reddamus.

De eadem lectione Tractatus LXVIII.

DEberi vobis fratres chariſsimi iamq; eſſe red-
dendũ quod diſtuleramus agnoſcimus, quo-
modo intelligi poſsint non eſſe inter ſe iſta
duo contraria, quòd cum dixiſſet dominus, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt,ſi quo minus dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum.* Vbi ſatis oſtendit ideo ſe hoc il- L.
lis dixiſſe,quia iam ibi ſunt manſiones multæ, & nõ eſt
opus aliquam præparare:rurſus dicit, *Et ſi abiero & præparauero vobis locum,iterum veniam & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis.* Quomodo vadit & parat locũ,
ſi iam multæ manſiones ſunt? Si quo minus dixiſſem,
vado parare:aut ſi adhuc parandus eſt, cur non merito
dixiſſet,vado parare? An iſtæ manſiones & ſunt, & pa-
randæ ſunt? Si quo minus enim eſſent,dixiſſet,vado pa
rare,& tamen quia ita ſunt vt parandæ ſint,non eas va
dit parare ſicut ſunt:ſed ſi abierit & parauerit ſicut fu-
turæ ſunt, iterum veniens accipiet ſuos ad ſeipſum, vt
vbi eſt ipſe,ſint & ipſi. Quomodo ergo mãſiones in do De pœnit.
mo patris non aliæ ſed ipſæ, & ſine dubio iam ſunt ſi- diſt.4. c.in
cut parandæ non ſunt, & nondum ſunt ſicut parandæ domo.
ſunt? Quomodo ergo putam⁹, niſi quomodo etiã Pro-
pheta prædicat deum,quia fecit quæ futura ſunt? Non
enim ait,qui facturus eſt quæ futura ſunt: ſed, qui fecit
quæ futura ſunt:ergo & fecit ea,& facturus eſt ea: nam
neque facta ſunt, ſi ipſe non fecit: neque futura ſunt,ſi
ipſe non fecerit.Fecit ergo ea prædeſtinando, facturus M
eſt operando,ſicut diſcipulos quãdo elegerit, ſatis in-
dicat Euangelium,tunc vtique quando eos vocauit: &
tamen ait Apoſtolus, Elegit nos ante mundi conſtitu- Ephe.1.
tionem:prædeſtinando vtique,non vocando:quos au
tem prædeſtinauit,illos & vocauit. Elegit prædeſtioã- Roma.8.
do ante mundi conſtitutionem, elegit vocando ante
mundi conſummationem: ſic & manſiooes prępara-
uit & præparat, nec alias; ſed quas præparauit has præ-
parat, qui fecit quæ futura ſunt: quas præparauit præ-
deſtinando, præparat operando:iam ergo ſunt in prę-
deſtinatione: ſi quo minus dixiſſet, ibo & præparabo,
id eſt,prædeſtinabo: ſed quia nondum ſunt in opera-
tione, & ſi abiero,inquit,& præparauero vobis locum,
iterum veniam & accipiam vos ad meipſum. Parat au
tem quodammodo manſiones, maoſionibus parando
manſores: quippe cum dixerit, in domo patris mei
maoſiones multæ ſunt, quid putabimus eſſe domum
dei niſi templum dei? Quid autem ſit, interrogetur A-
poſtolus & reſpondeat, Templum enim dei ſanctum 1.Corin.3.
eſt, quod eſtis vos: hoc eſt etiam regnum dei, quod fi-
lius traditurus eſt patri, vnde dicit idem Apoſtolus, 1.Corin.15.
Initium Chriſtus, deinde qui ſunt Chriſti in præſentia
eius,deinde finis,cũ tradiderit regnum deo & patri:id
eſt,

A eſt, quos redemit ſanguine ſuo, tradiderit contemplã-
*legendũ arbitror, cõ plantando. do * etiam patri ſuo: hoc eſt regnum cœlorum, de quo
dicitur, Simile eſt regnum cœlorum homini ſeminãti
bonum ſemen in agro ſuo: bonũ autem ſemen, hi ſunt
filij regni, qui etſi nunc habẽt permixta zizania, mittet
in fine rex ipſe angelos ſuos, & colligent de regno eius
Matth. 13. omnia ſcandala, tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno
patris ſui. Regnũ fulgebit in regno, cũ venerit regnũ,
Matth. 6. quod nunc oramus, & dicimus, Veniat regnum tuum,
Nunc ergo iam regnũ vocatur, ſed adhuc cõuocatur: ſi
enim regnum non vocaretur, colligent de regno eius
omnia ſcandala, non diceretur, ſed nondũ regnat hoc
regnum. Proinde ſic iam eſt regnum, vt cũ de illo col-
lecta fuerint omnia ſcandala, tunc perueniet ad regnũ,
vt non ſolum regni nomẽ, ſed etiam regnãdi habeat
poteſtatẽ: huic quippe regno ad dexterã ſtanti, in fine
Matth. 25. dicetur, Venite benedicti patris mei, percipite regnũ:
id eſt, qui regnum eratis & non regnabatis, venite, re-
gnate, vt quod in ſpe fueratis, etiã in re eſſe poſsitis: hęc
ergo domus dei, hoc templum dei, hoc regnũ dei, re-
B gnumq́; cœlorum adhuc ædificatur, adhuc fabricatur,
adhuc paratur, adhuc congregatur. In illo erunt man-
ſiones, ſicut eas adhuc parat dominus: in illo iam ſunt,
ſicut prædeſtinauit iam dominus: ſed quid eſt quòd vt
pręparet abijt, cum profecto nos ipſos pręparet, quod
nõ faciet ſi reliquerit? Agnoſco domine vt poſſum, ni-
mirum illud ſignificas, quia vt parentur iſtæ manſio-
2. Corin. 5. nes, viuere debet iuſtus ex fide. Qui enim à domino pe
regrinantur, opus habent ex fide viuere, quia per hanc
ad ſpeciem contemplandã parantur: beati enim mun-
Matth. 5. do corde, quia ipſi deum videbũt: & fide mundat cor-
Actor. 15. da eorum: illud in Euãgelio, hoc in Apoſtolorum acti-
bus legitur. Fides autẽ qua eorum, qui deũ viſuri ſunt,
quandiu peregrinantur, corda mundãtur, quod nõ vi-
det credit: nam ſi vides, nõ eſt fides: credẽti colligitur
meritum, videnti redditur præmiũ. Eat ergo dominus
& paret locum, eat ne videatur, lateat vt credatur: tunc
enim locus paratur, ſi ex fide viuatur, creditus deſide-
retur, vt deſideratus habeatur, deſiderium dilectionis,
præparatio eſt mãſionis. Ita domine para quod paras,
C nos enim tibi paras, & te nobis paras, quoniã locũ pa-
Ioan. 15. ras, & tibi in nobis & in te nobis: tu enim dixiſti, Ma-
nete in me & ego in vobis. Quantũ quiſq; fuerit parti-
ceps tui, alius minus, alius amplius, hæc erit diuerſitas
præmiorũ pro diuerſitate meritorũ, hæc erit multitu-
do manſionũ pro diſparilitate manſorum, ſed tamen
omniũ in æternitate viuorũ, & ſine fine beatorũ. Quid
eſt quò vadis? quid eſt quò venis? Si te bene ĩtelligo, nec
vnde vadis, nec vnde venis, recedis: vadis latendo, ve-
nis apparẽdo, ſed niſi maneas regendo, vt proficiamus
bene viuẽdo, quomodo parabitur locus, vbi poſsimus
manere perfruendo? Hæc de verbis quæ recitata ſunt
Euãgelicis, ſatis dicta ſint, quouſq; ait dominus, Iterum
venio, & accipiã vos ad meipſum. Quid autẽ ſit quod
ſequitur, vt vbi ego ſum & vos ſitis: *Et quò ego vado ſci-
tis, & viam ſcitis.* Poſt interrogationem quæ ſequitur à
diſcipulis factam, tanquã per eos & nos interrogem*,
melius audiemus, opportuniuſq; tractabimus.

*De eo quod dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò vadis: vſ-
que ad id quod ait, Nemo venit ad patrem niſi per me.*

Tractatus LXIX.

NVnc eſt dilectiſsimi, vt quãtum valemus, in-
telligamus de verbis domini poſterioribus
priora, ex conſequentibus præcedentia, in eo
quod audiſtis Apoſtolo Thomæ interrogãti
eſſe reſponſum. Dixerat enim ſuperius dominus cũ de D
mãſionibus loqueretur, quas & eſſe dixit in domo pa-
tris ſui, & ire ſe vt præpararet eas, vbi intelleximus &
eſſe iam manſiones ipſas in prædeſtinatione, & præpa-
rari eas cũ eorũ, qui ibi manſuri ſunt, per fidem corda
mundantur, quoniã ipſa dei domus ipſi ſunt. Et quid
eſt aliud manere in domo dei, q̃ eſſe in populo dei, cũ
idẽ populus eſt in deo, & deus in eo? Hoc vt præparet,
dominus abijt, vt credendo in eum qui nõ videtur, ea
quæ in ſpecie futura eſt, nunc per fidẽ manſio præpa-
retur: propter hoc ergo dixerat, Et ſi abiero & præpa-
rauero vobis locũ, iterum venio & accipiã vos ad me-
ipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis, & quò ego vado ſci-
tis & viã ſcitis: ad hæc, *Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus
quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?* Vtrunq; illos do-
minus dixerat ſcire, vtrunque dixit iſte neſcire, & lo-
cum quò itur, & viam qua itur: ſed neſcit ille mentiri,
ergo iſti ſciebant, ſed ſe ſcire neſciebant: conuincat eos
dominus iam ſcire, quod ſe putãt ad hucuſque neſcire.

Dicit ei Ieſus, Ego ſum via, veritas & vita. Quid eſt fratres? E
Ecce audiuimus diſcipulum interrogantẽ, audiuimus
& magiſtrum docentem, & nondum capimus etiam
poſt vocem ſonantem ſentẽtiam latitantem: ſed quid
non poſſumus capere? Nunquid poterãt ei dicere Apo
ſtoli eius, cum quibus loquebatur, neſcimus te? Proin-
de ſi eum ſciebant, & via ipſe eſt, viam ſciebant: ſi eum
ſciebant, & veritas ipſe eſt, veritatem ſciebant: ſi eum
ſciebant, & vita ipſe eſt, vitam ſciebant: ecce ſcire con-
uicti ſunt, quod ſe ſcire neſciebant. Quid igitur & nos
in iſto ſermone nõ cepimus? Quid putatis fratres mei,
niſi quia dixit, & quò vado ſcitis & viã ſcitis? ecce co-
gnouimus quòd ſciebant viam, quia ſciebãt ipſum qui
eſt via: ſed via eſt qua itur, nunquid via eſt & quò itur?
Vtrunque autem illos dixerat ſcire, & quò vadit, & viã:
opus ergo erat, vt diceret, ego ſum via, vt oſtẽderet eos
qui eum ſcirent, viam ſcire, quam putauerãt ſe neſcire.
Quid autem opus erat, vt diceret, ego ſum via & veri-
tas & vita, cum via cognita qua iret, reſtaret noſſe quò
iret, niſi quia ibat ad veritatẽ, ibat ad vitam? Ibat ergo
ad ſeipſum, per ſeipſum. Et nos quò imus niſi ad ipſum? F
& qua imus niſi per ipſum? Ipſe igitur ad ſeipſum per
ſeipſum, nos ad ipſum per ipſum, imò vero & ad patrẽ
& ipſe & nos: nam & de ſeipſo alibi dicit, Ad patrem Ioan. 16.
vado: & hoc loco propter nos, *Nemo,* inquit, *venit ad
patrem niſi per me.* Ac per hoc & ipſe per ſeipſum & ad
ſeipſum & ad patrem, & nos per ipſum & ad ipſum &
ad patrem. Quis hæc capit, niſi qui ſpiritaliter ſapit? Et
quantum eſt quod hic capit, etiam qui ſpiritaliter ſapit?
Fratres mei, quid à me iſta vobis vultis exponi? Cogi-
tate quàm excelſa ſint: videtis quid ſim, video quid ſi-
tis: in omnibus nobis corpus quod corrumpitur aggra Sapien. 9.
uat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum
multa cõgitantem: putamúſne & poſſumus dicere, Ad Pſal. 122.
te leuaui animam meam, qui habitas in cœlis? Sed ſub
tanto põdere vbi ingemiſcimus grauati, quomodo le-
uabo animam meam, niſi mecum leuet qui poſuit pro
me ſuam? dicam ergo quod poſſum, capiat veſtrũ qui
poteſt: quo donante dico, eo donãte capit qui capit, &
eo donante credit qui nondum capit. Niſi enim cre- Eſa. 7.
dideritis, inquit Propheta, non intelligetis. Dic mi-
hi domine deus, quid dicam ſeruis tuis, conſeruis me-
is? Thomas Apoſtolus vt te interrogaret, habuit te an-
te ſe, nec tamen intelligeret te, niſi haberet in ſe: ego
interrogo te quia te ſció eſſe ſuper me. Interrogo au-
tem inquantum poſſum ſuper me effundere animam

G meam, vbi non ſonantem & tamē docentem audiam
te. Dic mihi obſecro, quomodo vadis ad te? nūquid nā
vt venires ad nos, reliqueras te, maxime quia nō à teip-
ſo veniſti, ſed pater te miſit? Scio quidem quòd te exi-
Philip.2. naniſti, ſed quia formam ſerui accepiſti, non quia for-
mam dei, vel ad quam redires dimiſiſti, vel quam reci-
peres amiſiſti: & tamen veniſti, & non ſolum vſque ad
carnales oculos, verumetiam vſque ad manus hominū
perueniſti: quomodo niſi in carne? Per hāc veniſti ma
nens vbi eras, per hanc rediſti non relinquens quò ve-
neras. Si ergo per hanc veniſti & rediſti, per hanc pro-
culdubio non ſolum nobis es qua veniremus ad te, ve-
rumetiā tibi qua venires & redires via fuiſti. Cū vero
ad vitam quod es ipſe iſti, eandē profecto carnem tuā
de morte ad vitam duxiſti, aliud quippe dei verbū eſt,
aliud homo, ſed verbum caro factum eſt, id eſt, homo.
Ioan.1. Non itaque alia verbi, alia eſt hominis perſona, quoniā
vtrūque eſt Chriſtus vna perſona: ac per hoc quemad-
Roma.10. modum caro cum mortua eſt, Chriſtus mortuus eſt, &
cum caro ſepulta eſt, Chriſtus ſepultus eſt: ſic enim cor-
de credimus ad iuſtitiam, ſic ore cōfeſsionem facimus
ad ſalutem: ita cum caro à morte venit ad vitam, Chri-
H ſtus venit ad vitam: & quia verbū dei Chriſtus eſt, Chri
ſtus eſt vita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui
nunquam dimiſit vel amiſit ſeipſum, venit ad ſeipſum.
Venerat autem, vt dictum eſt, per carnem deus ad ho-
Roma.3. mines, veritas ad mēdaces: deus enim verax, omnis au-
Pſal.115. tem homo mendax. Cū itaque ab hominibus abſtulit,
atque illuc vbi nemo mētitur, carnem ſuam leuauit idē
ipſe, quia verbum caro factū eſt, per ſemetipſum, id eſt,
per carnem, ad veritatē quod eſt ipſe remeauit. Quam
quidem veritatem, quāuis inter mendaces, & in morte
ſeruauit: aliquādo enim Chriſtus fuit mortuus, ſed nū-
quā fuit falſus. Accipite quāuis diuerſum & longe im-
par exemplum, tamen vtcunque ad intelligendū deū,
ex his quæ propi⁹ ſubiecta ſunt deo: ecce ego ipſe, quā-
tum attinet ad animum meum, cū hoc ſim quod eſtis
& vos, ſi taceo, apud meipſum ſum: ſi autē loquor vo-
bis quod itelligatis, quodāmodo ad vos procedo, nec
me relinquo, ſed & ad vos accedo, & nō recedo vnde
procedo: cum autē tacuero, quodammodo ad me re-
deo, & quodammodo vobiſcum maneo, ſi tenueritis
quod audiſtis in ſermone quē dico. Si hoc poteſt ima-
I go quam fecit deus, quid poteſt non à deo facta, ſed ex
deo nata imago dei deus, cuius illud per quod ad nos
egreſſus eſt, & in quo à nobis regreſſus eſt, corpus, non
Roma.6. ſicut meus elapſus eſt ſonus, ſed manet ibi vbi iam nō
moritur, & mors ei vltra non dominabitur? Multa de
his euangelicis verbis adhuc dici fortaſſe poterant &
debebant, ſed non ſunt corda veſtra ſpiritalibus cibis
Matth.26. quanlibet ſuauibus onerāda, maxime quia ſpiritus prō-
ptus eſt, caro autem infirma.

De eo quod ait, Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtique cognouiſſetis: vſque ad id quod ait, Non credis quia ego in patre & pater in me eſt.

Tractatus LXX.

VErba ſancti Euangelij fratres, ita recte intelli-
guntur, ſi cum ſuperioribus reperiūtur habe-
re concordiam: conuenire enim debent præ-
cedentia conſequētibus, quādo veritas loqui-
tur: ſuperius dixerat dominus, Et ſi abiero & præpara-
uero vobis locū, iterū venio & accipiam vos ad meip-
ſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis: deinde addiderat, Et
quò ego vado ſcitis, & viā ſcitis: nihilq́; aliud oſtendit
eſſe quod dixit, niſi quia ipſum ſciebāt. Quid ergo eſſet
ire ad ſeipſum per ſeipſum, quod etiā diſcipulis præſtat K
vt eant ad ipſum per ipſum, vt potuimus priſtino ſer-
mone iam diximus. Qod itaque ait, Vt vbi ego ſum &
vos ſitis: vbi erāt futuri niſi in ipſo? Ac per hoc eſt etiā
ipſe in ſeipſo, & ideo ibi illi, vbi & ipſe, id eſt, in ipſo.
Ipſe eſt igitur vita æterna in qua futuri ſumus, cū acce-
perit nos ad ſe: & ipſa vita æterna quod ipſe eſt, in ipſo
eſt, vt vbi eſt ipſe & nos ſimus: hoc eſt, in ipſo. Sicut ha Ioan.5.
bet pater vitam in ſemetipſo, & vtiq; non aliud eſt vita
quā habet, niſi quod eſt ipſe qui hāc habet: ſic dedit fi-
lio habere vitā in ſemetipſo, cū ipſe ſit eadē vita quam
habet in ſemetipſo. Nunquid autem nos vita quod eſt
ipſe, hoc erimus, cū in illa vita, hoc eſt, in ipſo eſſe cœ-
perimus? Non vtiq;, quia ipſe exiſtēdo vita habet vitā,
& ipſe eſt quod habet, & quod vita eſt in ipſo, ipſe eſt
in ſeipſos, nos autē non ipſa vita, ſed ipſius vitæ parti-
cipes ſumus, atq; ita ibi erim⁹, vt in nobiſipſis, nō quod
ipſe eſt eſſe poſsimus, ſed noſipſi nō vita, ipſum habea-
mus vitā qui ſeipſum habet vitam, eo quod ipſe ſit vita.
Denique ipſe & in ſeipſo eſt immutabiliter, & in patre
inſeparabiliter, nos vero cū in nobiſipſis eſſe voluiſſe-
m⁹, ad noſipſos turbati ſum⁹: vnde illa vox eſt, Ad me-
ipſum turbata eſt anima mea, atque in deterius cōmu- Pſal.6.
tati, neq; id quod fuimus permanere potuimus. Cū au- L
tem per ipſum venimus ad patrem, ſicut ait, Nemo ve-
nit ad patrem niſi per me: manentes in illo, nec à patre
nos quiſquam poterit ſeparare, nec ab illo. Connectēs
itaque conſequentia præcedentibus. *Si cognouiſſetis me,*
inquit, *& patrem meum vtique cognouiſſetis.* hoc eſt quod ait,
Nemo venit ad patrem niſi per me: deinde ſubiungit,
Et amodo cognoſcetis eum, & vidiſtis eum. Sed Philippus
vnus ex Apoſtolis, qui audierat non intelligēs, *Domi-
ne,* inquit, *oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis.* Cui domi-
nus, *Tanto,* inquit, *tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis
me? Philippe qui vides me, videt & patrem.* Ecce increpat
quod tanto tempore cum ipſis erat, & non cognoſce-
batur. Nònne ipſe dixerat, & quò ego vado ſcitis, &
viam ſcitis? Et ſe neſcire dicentes, eos hoc ſcire conui-
cerat, addendo atque dicendo, Ego ſum via veritas &
vita: quomodo nunc dicit, Tanto tempore vobiſcum
ſum, & non cognouiſtis me: cum profecto & quò iret
& viam ſcirent, non ob aliud niſi quod ipſum vtique
ſcirēt? Sed facile iſta ſoluitur quæſtio, ſi dicamus quòd
eum aliqui eorum ſciebant, aliqui neſciebāt, atq; in his M
qui neſciebant & Philippus erat, & quod ait, & quò va
do ſcitis, & viam ſcitis, illis dixiſſe intelligatur qui ſcie-
bant, non Philippo cui dictum eſt, Tanto tēpore vo-
biſcum ſum, & non cognouiſtis me Philippe? His ergo
qui filium iam nouerant, etiam illud de patre dictum
eſt, & amodo cognoſcetis eum & vidiſtis eum: dictum
eſt enim propter omnimodam ſimilitudinem, quæ illi
cum patre eſt: vt ideo amodo dicerentur noſſe patrem,
quia nouerant ſimilem filium: ergo iam ſciebant filiū,
& ſi non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur,
Et quò vado ſcitis, & viam ſcitis, ipſe eſt enim via. Sed
patrem neſciebant, ideo audiunt: ſi cognouiſſetis me,
& patrem meum cognouiſſetis, ſi me, vtique & illum:
alius enim ego ſum, alius ille: ſed ne putarēt diſſimilē,
& amodo, inquit, cognoſcetis eum, & vidiſtis eum.
Viderunt enim ei ſimilem filium; ſed admonendi
fuerant talem eſſe etiam patrem, quem nondum vi-
debant, qualis eſt filius quem videbant, & ad hoc va-
let quod poſtea Philippo dicitur, *Qui vides me, vides
& patrem.* Non quod ipſe ſit pater & filius, quod in Sa-
bellianis, qui vocantur etiam Patripaſsiani, catholica
fides

A fides damnat, ſed quòd tam ſimiles ſint pater & filius,
vt qui vnum nouerit, ambos nouerit: ſolemus enim de
ſimillimis duobus ita loqui eis, qui vnum illorũ vidẽt,
& qualis ſit alius volunt noſſe, vt dicamus, Vidiſtis iſtũ,
illum vidiſtis. Sic ergo dictum eſt, qui me videt, videt
& patrẽ: nõ vtique vt ipſe ſit pater qui filius, ſed quòd à
patris ſimilitudine in nullo prorſus diſcrepet filius: nã
niſi duo eſſent pater & filius, non dictũ eſſet, ſi cogno-
uiſſetis me, & patrem meũ cognouiſſetis: vtique enim,
quia nemo, inquit, venit ad patrẽ niſi per me, ſi cognoo-
uiſſetis me, & patrem meũ cognouiſſetis, quoniã ego
per quem venitur ad patrem, perducam vos ad eum, vt
ipſum etiam cognoſcatis: ſed quoniam illi ſum omni-
no ſimillimus, amodo cognoſcetis eum cũ cognoſci-
tis me, & vidiſtis eũ, ſi oculis cordis vidiſtis me. Quid
ergo eſt quod dicis Philippe, oſtende nobis patrem, &
ſufficit nobis? Tanto, inquit, tẽpore vobiſcum ſum, &
nõ cognouiſtis me? Philippe qui videt me, videt & pa-
trem. Quod ſi ad te multum eſt hoc videre; ſaltẽ quod
non vides hoc crede. *Quomodo enim dicis*, inquit, *oſtẽde
nobis patrem?* Si me vidiſti qui omnimodo ſimilis ſum,
B vidiſti illum cui ſimilis ſum: quod ſi videre non potes,
non ſaltem credis quia ego in patre & pater in me eſt?
Poterat hic dicere Philippus, Video quidem te, & cre-
do te ſimillimum eſſe patri: ſed nunquid arguẽdus &
obiurgandus eſt, qui cum ſimilem videt, etiam illũ cui
ſimilis eſt vult videre? Similẽ quidem noui, ſed adhuc
alterum ſine altero noui, non mihi ſufficit, niſi & illum
cui eſt iſte ſimilis nouerim. Oſtẽde itaque nobis patrẽ,
& ſufficit nobis. Sed ideo magiſter diſcipulum argue-
bat, quoniam cor poſtulantis videbat. Tanquam enim
melior eſſet pater quàm filius, ita Philippus patrẽ noſſe
cupiebat, & ideo nec filium ſciebat, quo melius eſſe ali-
quid credebat. Ad hunc ſenſum corrigendum dictum
eſt, qui videt me, videt & patrem, quomodo tu dicis, o-
ſtende nobis patrẽ? Video quomodo tu dicas, nõ alte-
rum quæris videre ſimilẽ, ſed illũ putas eſſe meliorem.
Non credis, quia ego in patre & pater in me eſt? Cur in ſimi-
libus diſtantiã cupis cernere? Cur inſeparabiles ſepara-
tim deſideras noſſe? Deinde non ad ſolũ Philippũ, ſed
ad eos pluraliter loquitur, quæ non ſunt in anguſtias
C coarctanda, vt adiuuante illo diligentius exponantur.

*De eo quod dicit, Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo
non loquor: vſque ad id quod ait, Si quid petie-
ritis patrem in nomine meo, hoc faciam.*

Tractatus LXXI.

AVdite auribus, accipite mẽtibus dilectiſsimi,
loquentibus quidem nobis, ſed ipſo docente
qui non recedit à nobis, dominus dicit, quod
modo cum legeretur audiſtis. *Verba quæ
ego loquor vobis, à meipſo non loquor: pater autem in me manens, ip-
ſe facit opera.* Ergo & verba opera ſunt? Planè ita eſt, nam
profecto qui proximum loquẽdo ædificat, bonum o-
pus operatur. Sed quid eſt, à meipſo non loquor, niſi à
meipſo non ſum qui loquor? Ei quippe tribuit quod fa
cit, de quo eſt ipſe qui facit: pater enim deus non eſt de
aliquo, filius autẽ deus eſt quidem patri æqualis, ſed de
patre deo: ideo ille deus, ſed nõ de deo: & lumẽ, ſed nõ
de lumine: iſte vero deus de deo, lumẽ de lumine: nam
in his duabus ſententiis, vna qua dictum eſt, nõ à me-
ipſo loquor: alia qua dictum eſt, pater autem in me ma
nens ipſe facit opera: ſingulas tenẽtes diuerſi nobis ad-
uerſantur hæretici, qui nõ ex vna parte, ſed in contra-
ria conantes, à via veritatis exorbitant. Arriani quippe
dicunt, ecce inæqualis eſt patri filius, à ſeipſo nõ loqui-

tur: dicunt Sabelliani contrà, id eſt, Patripaſſiani, ecce D
qui pater eſt ipſe & filius. Quid enim eſt, pater in me
manẽs, ipſe facit opera: niſi, in me maneo ego qui facio?
Contraria dicitis, ſed nõ eo modo ſicut eſt falſum cõ-
trarium vero, ſed ſicut ſunt inter ſe duo falſa cõtraria,
errãdo in diuerſa itis, in medio eſt via quam relinqui-
tis: inter voſipſos longiore interuallo ſeparati eſtis, q̃
ab ipſa via cuius deſertores eſtis. Vos hinc, vos autẽ il-
linc, huc venite, alteri ad alteros trãſire nolite, ſed hinc
atq; illinc ad nos veniendo, inuicem vos inuenite. Sa-
belliani, agnoſcite quem prætermittitis: Arriani, æqua-
te quem ſubditis, & in via vera nobiſcum ambulabitis:
eſt enim quod inuicẽ ex vobis alteri ex alteris admo-
neri vtriq; debeatis. Audi Sabelliane, vſqueadeo nõ ip-
ſe pater, ſed alter eſt filius, vt eũ Arrianus inæqualẽ aſſe-
rat patri: audi Arriane, vſqueadeo filius æqualis eſt pa-
tri, vt Sabellianus eundem eſſe dicat & patrem: tu adde
quem tollis, tu adimple quẽ minuis, & nobiſcũ ambo
cõſiſtitis, quia nec tu tollis, nec tu minuis eũ: qui & alter
eſt à patre, vt cõuincas Sabellianum: & æqualis eſt pa-
tri, vt cõuincas Arrianũ: vtriſque enim clamat, Ego & *Ioan.10.*
E pater vnum ſumus: quod ait, vnũ, audiãt Arriani: quod
ait, ſumus, audiant Sabelliani: & nec illi æqualẽ, nec illi
alterum negando ſint vani. Si ergo quoniã dixit, Ver-
ba quæ ego loquor vobis, à meipſo nõ loquor, propter-
ea putatur vſqueadeo imparis poteſtatis, vt non quod
ipſe vult faciat: audiatur quod dixit, Sicut pater ſuſcitat *Ioan.5.*
mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Itẽ
ſi quoniam dixit, Pater in me manens ipſe facit opera,
propterea putatur nõ alius eſſe pater, alius ipſe: audia-
tur quod dixit, Quæcunque pater facit, hæc & filius ſi-
militer facit: & intelligatur non bis vnus, ſed duo vnũ.
Verum quia ſic æqualis eſt alter alteri, vt tamẽ alter ſit
ex altero, ideo non loquitur à ſemetipſo, quia nõ eſt à
ſeipſo: & ideo pater in illo manẽs facit opera ipſe, quia
per quem & cum quo facit, non eſt niſi ab ipſo: deniq;
adiungit & dicit, *Non creditis quia ego in patre, & pater in
me eſt? alioquin propter opera ipſa credite.* Antea ſolus Philip-
pus arguebatur, nunc autem non ibi eum ſolum fuiſſe
qui eſſet arguendus oſtenditur, Propter opera, in-
quit, ipſa credite, quia ego in patre & pater in me eſt:
neque enim ſi ſeparati eſſemus, inſeparabiliter operari
vlla ratione poſſemus. Sed quid eſt quod ſequitur, F

*Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio,
& ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado: &
quæcunque petieritis in nomine meo, hæc faciam, vt glorificetur pa-
ter in filio. Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Ergo
& ille maiora opera ſeipſum facturum eſſe promiſit.
Non ſe extollat ſeruus ſupra dominum, nec diſcipu- *Ioan.13.*
lus ſupra magiſtrum. Maiora quàm ipſe fecit dicit eos
eſſe facturos, ſed in eis vel per eos ſe faciente, non ip-
ſis tanquam ex ſeipſis: ei quippe cãtatur in Pſalmo, Di-
ligam te domine virtus mea. Sed quæ ſunt tandem *Pſal.17.*
iſta maiora? an forte quòd ægros ipſis tranſeuntibus, e- *Act.5.*
tiam eorum vmbra ſanabat? Maius eſt enim vt ſanet
vmbra quàm fimbria. Illud per ſe fecit, hoc per ipſos,
ſed tamen vtrunque ipſe: veruntamen quando iſta di-
cebat, verborum ſuorum opera commendabat: ſic e-
nim dixerat, Verba quæ ego loquor vobis, à me ipſo
non loquor, Pater autem in me manens, ipſe facit o-
pera. Quæ opera tunc dicebat, niſi verba quæ loqueba-
tur? Audiebant & credebant illi, & eorundem verbo-
rum fructus erat fides illorum. Veruntamen euange-
lizantibus diſcipulis, non tam pauci quàm illi erãt, ſed
gentes etiam crediderunt. Hæc ſunt ſine dubitatione

G maiora:nec tamen ait,Maiora horum facietis, vt ſolos
apoſtolos ea putaremus eſſe facturos. Sed qui credit in
me,inquit,opera quę ego facio,& ipſe faciet,& maiora
horum faciet.Itáne quicũque credit in Chriſtum, facit
quæ Chriſtus, vel maiora quàm Chriſtus?Non præter-
cũter iſta tractãda ſunt, nec debẽt feſtinatione præci-
pitari,ſed ea cogit cõcludẽdus iam ſermo iſte differri.

De eadem lectione Tract. LXXII.

QVid ſibi velit, & quomodo accipiendum ſit
quod dominus ait, *Qui credit in me, opera quæ
ego facio & ipſe faciet,* non eſt facile compre-
hendere, & cum hoc ad intelligẽdum difficillimũ ſit,
adiecit aliud difficilius, *Et maiora horum faciet.*Quid eſt
hoc?Qui faceret opera quæ Chriſtus fecit, nõ inuenie-
bamus,qui etiã maiora faciet inuenturi ſumus? Sed di-
xeramus ſermone priſtino, quia maius fuit vmbræ ſuæ
Act.5. trãſitu,qood diſcipuli fecerũt,quàm fimbriæ ſuæ tactu,
Math.14. quod ipſe dominus fecit,ſanari languẽtes.Et quia plu-
tes apoſtolis,quàm ipſo per os propriũ prædicãte do-
Ioan.13. mino crediderunt,vt hæc viderẽtur opera intelligen-
H da eſſe maiora : non quo maior eſſet magiſtro diſcipu-
lus,vel domino ſeruus,vel adoptat[9] vnigenito,vel ho-
mo deo: ſed ꝙ per illos ipſe dignaretur eadem maiora
Ioan.15. facere,qui dicit illis alio loco,Sine me nihil poteſtis fa-
cere.Ipſe quippe, vt alia omittam quæ ſunt innumera-
bilia,ſine ipſis fecit eos,ſine ipſis fecit hũc mundum, &
quia homo etiam ipſe fieri dignatus eſt, ſine ipſis fecit
& ſeipſum.Quid autẽ illi ſine ipſo niſi peccatũ? Deniq;
& hic id quod de hac re poterat nos mouere, mox ab-
ſtulit:cũ enim dixiſſet,Qui credit in me,opera quę ego
facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet : continuo
ſecutus adiunxit, *Quia ego ad patrem vado, & quæcunque
petieritis in nomine meo,hoc faciam.* Qui dixerat faciet, pòſt
ait faciam:tanquã diceret, Non vobis impoſsibile hoc
videatur:non enim poterit eſſe maior me qui credit in
me,ſed ego facturus ſum, & tunc maiora quàm nunc.
Maiora per eum qui credit in me , quàm præter eũ per
me : ego tamen ipſe præter eum, egoipſe per eum : ſed
quando pręter eum non faciet ipſe,quando autem per
eum,quamuis non per ſemetipſum,faciet & ipſe.Porrò
autem maiora facere per eum quàm præter eum, non
Pſal.115. eſt defectio,ſed dignatio . Quid enim retribuant ſerui
I domino,pro omnibus quę retribuit eis ? Quãdoquidẽ
inter cætera bona etiã hoc eis donare dignatus eſt, vt
maiora faceret per illos quàm præter illos? Nõne ab o-
re illius diues ille triſtis abſceſsit, qui vitæ æternæ cõſi-
Math.19. liũ quæſiuit?Audiuit,abiecit,& tamẽ poſtea quod ab il-
lo auditũ non fecit vnus,fecerunt multi,cũ loqueretur
per diſcipulos magiſter bonus, contẽptibilis ei quẽ di-
uitẽ per ſeipſum monuit, amabilis eis quos ex diuitib[9]
pauperes,per diſcipulos pauperes fecit.Ecce maiora fe-
cit prædicatus à credẽtibus, quàm locutus audiẽtibus.
Verũ hoc adhuc monet,quod hæc maiora per apoſto-
los fecit,nõ autem ipſos tantum ſignificans ait, Opera
quæ ego facio & vos facietis, & maiora horũ facietis:
ſed omnes ad ſuam familiã pertinẽtes intelligi volẽs,
Qui credit in me,inquit,opera quæ ego facio & ipſe fa
ciet, & maiora horum faciet . Si ergo qui credit faciet,
non credit vtique qui non faciet:ſicuti eſt, Qui diligit
me,mandata mea cuſtodit:vnde profecto qui non cu-
Math.7. ſtodit,nõ diligit.Item alio loco,Qui audit,inquit, ver-
ba mea hęc,& facit ea,ſimilabo eum viro prudenti,qui
ædificauit domũ ſuam ſupra petram.Qui ergo non eſt
ſimilis huic viro prudenti, proculdubio aut verba hęc
Ioan.11. audit & nõ facit,aut omnino nec audit.Qui credit,in-
quit,in me,licet moriatur viuet: qui ergo nõ viuet,non K
vtique credit . Tale etiã hoc eſt,qui credit in me faciet:
non vtique credit qui non faciet.Quid eſt hoc fratres?
Nunquid inter credentes in Chriſtum non eſt compu-
tandus,qui non fecerit opera maiora quàm Chriſtus?
Durum eſt,abſurdum eſt,ferri non poteſt, non tolera-
tur niſi intelligatur. Apoſtolum igitur audiamus, Cre- *Roma.4.*
denti,inquit,in eũ qui iuſtificat impium , deputatur fi-
des eius ad iuſtitiam.In hoc opere facimus opera Chri
ſti, quia & ipſum credere in Chriſto, opus eſt Chriſti,
hoc operatur in nobis, nõ vtique ſine nobis:audi ergo
iam & intellige,Qui credit in me,opera quę ego facio
& ipſe faciet:prius ego facio,deinde & ipſe faciet,quia
facio vt faciat . Quæ opera, niſi vt ex impio iuſtus fiat?
Et maiora horum faciet,quorum obſecro ? Nũquid nã *Philip.2.*
omnium operum Chriſti maiora facit , qui cũ timore
& tremore ſuam ipſius ſalutem operatur?Quod vtique
in illo,ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Prorſus ma
ius hoc eſſe dixerim, quàm eſt cœlum & terra, & quæ-
cunque cernuntur in cœlo & in terra: & cœlũ enim & *Math.24.*
terra tranſibit, prædeſtinatorum autem, id eſt, eorum L
quos præſcit,ſalus & iuſtificatio permanebit.In illis tã-
tum opera dei, in his autem etiã eſt imago dei . Sed &
in cœlis,ſedes,dominationes,principat[9],poteſtates,ar-
changeli,angeli opera ſunt Chriſti . Nũquid etiam his
operibus maiora facit,qui operãte in ſe Chriſto, coope
ratur ſalutem æternã ac iuſtificationem ſuã ? Non hic
audeo præcipitare ſententiam:intelligat qui poteſt, iu-
dicet qui poteſt, vtrũ maius ſit iuſtos creare, quàm im-
pios iuſtificare. Certe enim ſi æqualis eſt vtrunque po-
tentiæ,hoc maioris eſt miſericordiæ:hoc eſt enim ma-
gnum pietatis ſacramentum quod manifeſtatum eſt in *1. Timo.3.*
carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, præ-
dicatum eſt in gentibus,creditum eſt in mũdo, aſſum-
ptũ eſt in gloria . Sed omnia opera Chriſti intelligere
vbi ait,Maiora horũ faciet : nulla nos neceſsitas cogit:
horũ enim forſitan dixit,quæ in illa hora faciebat : tũc
enim verba fidei faciebat, & de his operib[9] fuerat præ-
locutus dicens, Verba quæ ego loquor vobis,à meipſo
non loquor,pater autem in me manens,ipſe facit ope-
ra. Tũc igitur verba eius erant opera eius,& vtique mi-
nus eſt verba iuſtitię prędicare quod fecit præter*nos, **aliàs,per.*
quàm impios iuſtificare, quod ita facit in nobis,vt fa- M
ciamus & nos. Reſtat inquirere quomodo accipiendũ
ſit. *Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.*
Propter multa enim quæ petunt fideles eius nec acci-
piunt,non parua hinc exoritur quęſtio:ſed quoniã ſer-
mo iſte iam claudendus eſt, ei conſiderandæ rei atque
tractandæ tribuatur ſaltem parua dilatio.

*De eo quod dicit, Quia ego ad patrem vado, &
quodcunque petieritis patrem in nomine meo,
hoc faciam. Tractatus LXXIII.*

MAgnam ſpem dominus ſuis promiſit ſperan-
tibus dicens, *Quia ego ad patrem vado,& quod-
cunque petieritis in nomine meo,hoc faciam.* Sic ergo
perrexit ad patrem, vt non relinqueret indigentes,ſed
exaudiret petentes . Sed quid eſt,quodcunque petieri-
tis,cum videamus plerunque fideles eius petere,& non
accipere ? An forte propterea quia male petunt ? nam
hoc exprobrauit Apoſtolus Iacobus dicens , Petitis & *Iacobi.4.*
non accipitis , eo quod male petatis , vt in concupi-
ſcentiis veſtris inſumatis . Male ergo vſurus eo quod
vult accipere,deo potius miſerante nõ accipit . Proin-
de ſi hoc ab illo petitur vnde homo lædatur exaudit[9],

magis

A magis metuendum eſt, ne quod poſſet nō dare propi-
Numeri. 11 tius, det iratus. An non vidimus Iſraëlitas malo ſuo im-
petraſſe, quod culpabili concupiſcentia petierunt? Cō-
cupierant enim carnibus veſci, quibus pluebatur māna
de cœlo: faſtidiebant quippe quod habebāt, & quod nō
habebant, impudenter petebant: quaſi non melius pete-
rent, non vt cibus qui deerat indecenti deſiderio præ-
ſtaretur, ſed vt ille qui aderat, ſanato faſtidio ſumere-
tur. Quando enim nos delectant mala, & nō delectant
bona, rogare debemus potius deum vt delectent bona,
quàm vt concedantur mala. Nō quia malum eſt carne
1. Tim. 4. veſci, cū de hac re loquēs Apoſtolus dicat, Omnis crea-
tura dei bona eſt, & nihil abiiciēdū quod cū gratiarum
Roma. 14. actione accipitur: ſed quia ſicut idem ipſe ait, Malū eſt
homini qui per offendiculum māducat. Et ſi per homi-
minis offenſionem, quāto magis dei? Cuius in Iſraëlitis
non parua erat offenſio, repudiare quod dabat ſapien-
tia, & petere id quo inhiabat cōcupiſcentia, quanuis illi
nec peterent, ſed quia deerat murmurarēt, ſed vt ſcire-
mus nō dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inobedien-
B tiā contumacē & inordinatā cupiditatem, nō propter
porcum, ſed propter pomum mortem primus homo
Gene. 3. inuenit: & Eſau primatus ſuos non propter gallinā, ſed
Gene. 25. propter lenticulam perdidit. Quomodo ergo intelli-
gendum eſt, quodcunque petieritis, hoc faciam: ſi deus
aliqua petentibus fidelibus etiam conſulendo nō facit?
An forte ſolis Apoſtolis hoc dictū debemus accipere?
Abſit. Vnde enim ad hoc venit vt diceret quod ſupe-
rius dixerat, Qui credit in me, opera quæ ego facio &
ipſe faciet, & maiora horum faciet, de qua re iam priſti-
no ſermone tractauimus: & ne quiſquā hoc ſibi tribue-
ret, vt etiā illa opera maiora à ſeipſo facere oſtenderet,
adiecit atque ait, Quia ego ad patrē vado, & quodcunq;
petieritis in nomioe meo, hoc faciam. Nūquid in eum
ſoli Apoſtoli crediderūt? Ad eos itaque loquebatur di-
cendo, Qui credit in me, in quibus eo donante etiam
nos ſumus, qui vtique non quodcunque petimus acci-
2. Cor. 12. pimus. Ipſos quoque beatiſſimos ſi cogitemus Apoſto-
los, inuenimus eum qui plus omnibus laborauit, nō au-
tem ipſe, ſed gratia dei cum ipſo, ter dominū rogaſſe vt
ab eo diſcederet angelus ſatanæ, nec tamē quod roga-
C uerat accepiſſe. Quid dicemus chariſſimi? Putabimúſne
hoc promiſſum vbi quodcūque petieritis hoc faciam,
nec Apoſtolis fuiſſe ab illo completum? Et cui tandem
quod promittit impleuit, ſi Apoſtolos ſuos in ſua pro-
miſsione fraudauit? Euigila igitur homo fidelis, & vigi-
lanter audi quod illic poſitū eſt, in nomine meo. Ipſum
enim quodcunque, non ait petieritis vtcunque, ſed in
nomine meo. Qui promiſit ergo tam magnum benefi-
cium, qui vocatur? vtique Chriſtus Ieſus. Chriſtus ſigni-
ficat regem, Ieſus ſignificat ſaluatorem. Non itaque nos
ſaluos faciet quicunque rex, ſed rex ſaluator, ac per hoc
quodcunque petimus aduerſus vtilitatē ſalutis, non pe
timus in nomine ſaluatoris, & tamen ipſe ſaluator eſt,
non ſolū quando facit quod petimus, verūetiam quan-
do non facit, quoniam quod videt peti cōtra ſalutem,
non faciendo potius ſe exhibet ſaluatorem: nouit enim
medicus quid pro ſua, quid cōtra ſuam ſalutem poſcat
ægrotus, & ideo contraria poſcentis nō facit volunta-
tem vt faciat ſanitatem: quapropter quādo volumus vt
faciat quodcunque petimus, nō vtcunque ſed in nomi-
ne eius, hoc eſt, in nomine ſaluatoris petamus. Nō ergo
contra noſtram ſalutem petamus, quod ſi fecerit nō vt
ſaluator facit, quod eſt nomen eius fidelibus eius. Eſt
quippe impius & damnator, qui dignatur fidelibus eſſe
ſaluator: Qui ergo credit in eum, quodcunque petierit D
in eo nomine, quod eſt illis qui credunt in eum, hoc fa-
cit, quoniam hoc ſicut ſaluator facit. Si autē qui in eum
credit, aliquid per ignorantiam cōtra ſuam ſalutem pe-
tit, non in nomine ſaluatoris petit, quia ſaluator ei non
erit, ſi quod eius ſalutem impedit, fecerit. Vnde tūc ex-
pedit potius, vt nō faciendo propter quod inuocatur,
faciat quod vocatur. Propterea nō ſolum ſaluator, ſed
etiam magiſter bonus, vt faciat quodcūque petierimus,
in ipſa oratione quā nobis dedit, docuit quid petamus,
vt etiā ſic intelligamus non petere nos in nomine ma-
giſtri, quod petimus præter regulam ipſius magiſterij.
Sanè quædam quamuis in nomine eius petamus, id eſt,
ſecundum ſaluatorē & ſecundū magiſtrum petamus,
non tunc quādo petimus facit, ſed tamen facit. Neque
enim quia & illud petimus vt veniat regnum dei, pro-
pterea nō facit quod petimus, quia non ſtatim cum illo
in æternitate regnamus: differtur enim quando peti-
mus, non negatur. Veruntamen orantes tāquam ſemi-
nantes non deficiamus, tēpore enim proprio metemus
vt ſimul petamus quando bene petimus, vt non faciat
quod non bene petimus, quia & ad hoc pertinet quod E
in eadem oratione dominica dicimus, Ne nos inferas Math. 6.
in tentationem: neque enim parua eſt tentatio, ſi con-
tra tuā ſit cauſam tua poſtulatio. Non autem negligen-
ter audiendum eſt, quod dominus, ne quiſquam eum
putaret quod ſe promiſit eum facere petētibus, ſine pa-
tre eſſe facturum, cum dixiſſet, Quodcunque petieritis
in nomine meo, hoc faciam: continuo ſubiecit, *Vt glo-
rificetur pater in filio, ſi quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.*
Nullo modo igitur ſine patre hoc filius facit, quando-
quidē vt in illo pater glorificetur, propterea facit. Facit
ergo pater in filio, vt filius glorificetur in patre: & facit
filius in patre, vt pater glorificetur in filio, quoniā vnū
ſunt pater & filius.

*De eo quod dicit, Si diligitis me, mandata mea ſeruate: vſque
ad id quod ait, Vos autem cognoſcetis eum, quia apud
vos manebit & in vobis erit.*

Tractatus LXXIIII.

AVdiuimus fratres cum Euangelium legeretur
dominum dicentem, *Si diligitis me, mādata mea
ſeruate, Et ego rogabo patrem, & alium paracletum da-* F
*bit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum ve-
ritatis quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit
eum. Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit & in vobis
erit.* Multa ſunt quæ in iſtis paucis verbis domini re-
quirantur. Sed multum eſt ad nos vel omnia quæ hic
quærenda ſunt quærere, vel omnia quæ hic quærimus
inuenire. Veruntamen quātum nobis dominus dona-
re dignatur, pro noſtra & veſtra capacitate quid dicere
debeamus, & quid audire debeatis, attendentes per nos
chariſsimi, quod poſſumus ſumite, & ab illo quod non
poſſumus poſcite. Spiritum paracletum Chriſtus pro-
miſit Apoſtolis, quo autem modo promiſerit aduerta-
mus. Si diligitis me, inquit, mandata mea ſeruate, & ego
rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt
maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis. Hic
eſt vtique in trinitate ſpiritus ſanctus, quem patri & fi-
lio conſubſtantialem & coæternū fides catholica con-
fitetur: ipſe eſt de quo dicit Apoſtol⁹, Charitas dei dif- Rom. 5.
fuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui
datus eſt nobis: quomodo ergo dominus dicit, Si dili-
gitis me, mandata mea ſeruate, & ego rogabo patrem,
& alium paracletum dabit vobis: cum hoc dicat de
ſpiritu ſancto, quem niſi habeamus, nec diligere deum
poſſu-

G poſſumus,nec eius mandata ſeruare?Quomodo diligi-
mus vt eum accipiamus, quem niſi habeamus, diligere
nõ valemus? Aut quomodo mandata ſeruabimus vt eũ
accipiamus,quem niſi habeamus,mandata ſeruare non
poſſumus?An forte pręcedit in nobis charitas,qua dili-
gimus Chriſtum, vt diligẽdo Chriſtum eiuſq; manda-
ta faciendo, mereamur accipere ſpiritum ſanctum, vt
charitas nõ Chriſti,quæ iam præceſſerat, ſed dei patris
diffundatur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum
qui datus eſt nobis?Peruerſa eſt iſta ſententia,qui enim
ſe filium diligere credit, & patrem nõ diligit, profecto
nec filium diligit, ſed quod ſibi ipſe confinxit: deinde
1.Cor.12. apoſtolica vox eſt, Nemo dicit dominus Ieſus, niſi in
ſpiritu ſancto. Et quis dominũ Ieſum,niſi qui eum dili-
git dicit? Si eo modo dicit quo Apoſtolus intelligi vo-
luit,multi enim voce dicunt, corde autem & factis ne-
Ad titũ. 1. gant,ſicut de talibus ait,Confitentur enim ſe noſſe deũ,
factis autẽ negant.Si negatur factis,proculdubio etiam
dicitur ficte.Nemo itaque dicit dominus Ieſus, animo,
verbo,facto,corde,ore,opere: nemo dicit dominus Ie-
ſus,niſi in ſpiritu ſancto,& nemo ſic dicit, niſi qui dili-
H git.Iam itaque Apoſtoli dicebãt dominus Ieſus,& ſi eo
modo dicebant,vt non ficte dicerent, ore confitentes,
corde & factis nõ negãtes. Prorſus ſi veraciter hoc di-
cebant,proculdubio diligebant. Quomodo igitur di-
ligebant,niſi in ſpiritu ſancto?Et tamen eis prius impe-
ratur vt diligant eum, & eius mãdata conſeruẽt, vt ac-
cipiant ſpiritum ſanctum, quem niſi haberẽt, profecto
diligere & mandata ſeruare nõ poſſent.Reſtat ergo vt
intelligamus ſpiritum ſanctũ habere qui diligit, & ha-
bendo mereri vt plus habeat, & plus habendo plus di-
ligat.Iam itaque habebãt ſpiritum diſcipuli, quem do-
minus promittebat,ſine quo eum dominum non dice-
bant, nec tamen eum adhuc habebãt, ſicut eum domi-
nus promittebat.Et habebant ergo,& nõ habebant,qui
quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habe-
bant itaque minus, dandus erat eis amplius: habebant
occulte,accepturi fuerãt manifeſte,quia & hoc ad ma-
ius donũ ſancti ſpiritus pertinebat, vt eis innoteſceret
quod habebant:de quo munere loquens Apoſtolus ait,
1.Cor.2. Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed
ſpiritũ qui ex deo eſt,vt ſciamus quæ à deo donata ſunt
I nobis: nam & ipſam manifeſtã impertionem ſpiritus
ſancti non ſemel,ſed bis numero dominus egit.Mox e-
nim vt reſurrexit à mortuis inſufflans ait, Accipite ſpi-
Ioan.20. ritum ſanctum. Nunquid igitur quia tunc dedit, ideo
non miſit etiam poſtea quem promiſit? Aut non idem
ipſe eſt ſpiritus ſanctus,qui & tũc eſt inſufflatus ab ipſo,
& poſtea ab ipſo miſſus è cœlo? Quapropter cur ipſa
quæ facta eſt euidẽter donatio eius,bis facta fuerit, alia
quęſtio eſt:fortaſsis enim ꝓpter duo pręcepta dilectio-
nis,hoc eſt,proximi & dei, vt cõmendaretur ad ſpiritũ
ſanctum pertinere dilectio,hæc eius gemina eſt in ma-
1 ſent͞.diſt. nifeſtatione facta donatio. Et ſi alia cauſa quærẽda eſt,
17.cap.1's non nunc eius inquiſitione in longiorem quàm opor-
aute certũ. tet modum ſermo iſte mittendus eſt,dum tamen cõſtet
ſine ſpiritu ſancto Chriſtum nos diligere, & manda-
ta eius ſeruare non poſſe, & id nos poſſe atque agere
tanto minus,quãto illum percipimus minus: tanto au-
tem amplius,quãto illum percipimus amplius.Proinde
non ſolum non habenti,verũ etiam habenti non incaſ-
ſum promittitur,non habenti quidem,vt habeatur:ha-
benti autem,vt amplius habeatur: nam niſi ab alio mi-
nus,ab alio amplius haberetur,ſanctus Heliſæus ſancto
4.Reg.2. Heliæ nõ diceret,Spiritus qui eſt in te, duplex ſit in me:

quando autem ait Ioannes Baptiſta,Nõ enim ad men- K
ſurã dat deus ſpiritum,de ipſo dei filio loquebatur, cui Ioan.3.
non eſt datus ſpiritus ad mẽſuram, quia in illo inhabi-
tat omnis plenitudo diuinitatis. Neque enim ſine gra- Colo.3.
tia ſpiritus ſancti eſt mediator dei & hominum homo
Chriſtus Ieſus: nã & ipſe dicit de ſe fuiſſe propheticum 1.Tim.2.
illud impletũ,Spiritus domini ſuper me,propter quod Eſaia.61.
vnxit me,euãgelizare pauperibus miſit me.Quòd enim Luca.4.
eſt vnigenitus,æqualis patri,non eſt gratiæ,ſed naturæ:
quod autem in vnitatem perſonæ vnigeniti aſſumptus
eſt homo, gratiæ eſt non naturæ confitente Euangelio Luca.2.
atque dicente, Puer autem creſcebat & confortabatur 1.ſent͞.diſt.
plenus ſapiẽtia,& gratia dei erat in illo. Cæteris autem 17.cap..Ad
ad menſuram datur, & datus additur, donec vnicuiq; quod dici-
pro modo ſuæ perfectionis propria menſura complea- mus.
tur: Vnde & monet Apoſtolus nõ plus ſapere quàm o- Rom.12.
portet ſapere,ſed ſapere ad temperãtiam, vnicuique ſi-
cut deus partitus eſt menſuram fidei. Neque enim ipſe
diuiditur ſpiritus, ſed dona per ſpiritum: nam diuiſio-
nes donationum ſunt,idem autem ſpiritus: quod vero
ait, *Rogabo patrem,& alium paracletum dabit vobis.* Oſten- 1.Cor.12.
dit & ſeipſum eſſe paracletum. Paracletus enim latine L
dicitur aduocatus: & dictũ eſt de Chriſto, Aduocatum 1.Ioan.2.
habemus ad patrem Ieſum Chriſtũ iuſtum. Sic autem
mundum dixit nõ poſſe accipere ſpiritum ſanctum, ſi-
cut etiam dictum eſt,Prudentia carnis inimica eſt deo, Rom.8.
legi enim dei non eſt ſubiecta,nec enim poteſt: velut ſi
dicamus,iniuſtitia iuſtitia eſſe nõ poteſt. Mundũ quip-
pe ait hoc loco,mundi ſignificans dilectores,quæ dile-
ctio non eſt à patre.Et ideo dilectioni hoius mundi,de Roma.5.
qua ſatagimus, vt minuatur & cõſumatur in nobis,cõ-
traria eſt dilectio dei, quæ diffunditur in cordibus no-
ſtris per ſpiritum ſanctum,qui datus eſt nobis. *Mundus
ergo eum accipere non poteſt, quia non videt eum, neque ſcit eum.*
Non enim habet inuiſibiles oculos mundana dilectio,
per quos videri ſpiritus ſanctus poteſt, qui videri niſi
inuiſibiliter non poteſt. *Vos autem,* inqoit, *cognoſcetis eum,
quia apud vos manebit,& in vobis erit.* Erit in eis vt maneat,
nõ manebit vt ſit: prius eſt enim eſſe alicubi, quàm ma-
nere.Sed ne putarẽt quod dictum eſt, apud vos mane-
bit, ita dictum quemadmodum apud hominẽ hoſpes
viſibiliter manere cõſueuit, expoſuit quid dixerit,apud
vos manebit,cum adiunxit & dixit,in vobis erit. Ergo M
inuiſibiliter videtur, nec ſi nõ ſit in nobis,poteſt eſſe in
nobis eius ſciẽtia. Sic enim à nobis videtur in nobis, &
noſtra conſcientia: nam faciem videmus alterius, no-
ſtram videre non poſſumus:conſcientiã vero noſtram
videmus,alterius non videmus. Sed conſcientia nun-
quam eſt niſi in nobis:ſpiritus autem ſanctus poteſt eſſe
etiam ſine nobis. Datur quippe vt ſit & in nobis,ſed vi-
deri & ſciri quemadmodum videndus & ſciendus eſt,
non poteſt à nobis,ſi non ſit in nobis.

*De eo quod dicit, Non relinquam vos orphanos, veniam ad
vos: vſque ad id quod ait, Et qui diligit me, diligetur à pa-
tre meo,& ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum.*

Tractatus LXXV.

POſt promiſsionẽ ſpiritus ſancti, ne quiſquam
putaret quod ita eum dominus daturus fuerit
velut pro ſeipſo, vt non & ipſe cum eis eſſet
futurus,adiecit atque ait, *Non relinquam vos or-
phanos, veniam ad vos.* Orphani pupilli ſunt: illud enim
Græcum eiuſdem rei nomen eſt,hoc Latinum: nam &
in Pſalmo vbi legimus, Pupillo tu eris adiutor, Græ- Pſal. 9.
cus habet orphano.Quanuis ergo nos filius dei ſuo pa-
tri ado-

A tri adoptauerit filios,& eundem patrē nos voluerit habere per gratiam,qui eius pater eſt per naturam, tamen etiam ipſe circa nos paternum affectū quodammodo demonſtrat cum dicit, Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos: hinc eſt quòd etiā ſponſi filios nos ap- Matth.9. pellat,vbi ait, Veniet hora vt auferatur ab eis ſponſus:& tunc ieiunabunt filij ſponſi. Quis autem ſpōſus niſi dominus Chriſtus?deinde ſequitur & dicit, *Adhuc modicum & mundus me iam non videt.* Quid enim? Tunc eum videbat mundus,quandoquidem mundi nomine vult intelligi eos, de quibus ſuperius locutus eſt, dicens de ſpiritu ſancto quem mundus accipere non poteſt, quia nō videt eum neque cognoſcit eum. Videbat eum planè mundus carneis oculis in carne conſpicuum,nō autem videbat quod in carne verbū latebat. Videbat hominem,non videbat deum,videbat indumētum, non videbat indutum. Sed quoniam cum poſt reſurrectionem etiam ipſam carnē ſuam, quam non ſolum videndam,verumetiam contrectandam ſuis voluit demonſtrare,non ſuis ſubtrahere: fortaſſe hinc intelligendum eſt eſſe dictum, Adhuc modicum & mūdus me iā non

B videt. *Vos autem videbitis me, quia ego viuo, & vos viuetis.* Quid eſt,quia ego viuo,& vos viuetis? Cur de præſenti ſe dixit viuere,illos autem de futuro eſſe victuros, niſi quia vitā etiam carnis vtique reſurgentis,qualis in ipſo precedebat,& illis eſt pollicitus ſecuturā? Et quia ipſius mox futura erat reſurrectio, præſentis poſuit temporis verbum propter ſignificādam celeritatem,illorum autem quoniam ſeculi differtur in finem, non ait viuitis, ſed viuetis. Duas ergo reſurrectiones, ſuā ſcilicet mox futuram,& noſtram in ſeculi fine venturā,duobus verbis præſentis temporis & futuri, eleganter breuiterque promiſit. Quia ego,inquit,viuo & vos viuetis:quia ille 1.Cor.15. viuit, ideo & nos viuemus, Per hominē quippe mors, & per hominem reſurrectio mortuorum:ſicut enim in Adam omnes moriuntur,ita & in Chriſto omnes viuificabuntur, quoniam nemo ad mortem niſi per illum, nemo ad vitā niſi per Chriſtum. Quia nobis viximus, mortui ſumus:quia viuit ipſe,viuemus nos. Mortui ſumus illi,quando viximus nobis: quia vero mortuus ille pro nobis,&ſibi viuit & nobis: quia enim viuit ille, & nos viuemus: nam ſicut per nos mortem habere potui-

C mus,non ſic & vitam per nos habere poſſumus. *In illo die*,inquit,*vos cognoſcetis,quia ego in patre,& vos in me,& ego in vobis.* In quo die,niſi de quo ait,& vos viuetis? Tunc enim erit, vt poſsimus videre quod credimus,nā & nūc eſt in nobis,& nos in illo:ſed hoc nunc credimus,tunc etiam cognoſcemus,quamuis & nunc credendo nouerimus,ſed tunc contemplando noſcemus. 1.Cor.5. Quandiu enim ſumus in corpore quale nunc eſt, Sapien.9. id eſt corruptibili,quod aggrauat animam,peregrinamur à domino, 1.Ioan.3. per fidem enim ambulamus,nō per ſpeciem: tunc ergo per ſpeciem quoniam videbimus eum ſicuti eſt: nam ſi etiā nunc Chriſtus in nobis nō eſſet,non diceret Apo- Rom.8. ſtolus,Si autem Chriſtus in nobis,corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſtitiam. Quia vero & nos etiam nunc in illo ſumus,ſatis oſtendit vbi dicit,Ego ſum vitis, vos palmi- Ioan.15. tes. In illo ergo die quando viuemus ea vita, qua mors abſorbebitur,cognoſcemus quia ipſe in patre,& nos in ipſo, & ipſe in nobis, quia tunc perficietur hoc ipſum, quod & nūc inchoatum eſt iam per ipſum, vt ſit in nobis & nos in ipſo. *Qui habet*,inquit,*mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Qui habet in memoria, & ſeruat in vita: qui habet in ſermonibus, & ſeruat in moribus: qui habet audiendo,& ſeruat faciēdo: aut qui habet fa- D ciendo,& ſeruat perſeuerando,Ipſe eſt,inquit, qui diligit me. Opere eſt demonſtranda dilectio, ne ſit infructuoſa nominis appellatio. *Et qui diligit me*,inquit, *diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Quid eſt diligam,tanquam tunc dilecturus ſit, & nunc non diligat? Abſit. Quomodo enim nos pater ſine filio, aut filius ſine patre diligeret? Quomodo cum inſeparabiliter operētur,ſeparabiliter diligunt? Sed ad hoc dixit,diligam eum,ad quod nō ſequitur, & manifeſtabo ei meipſum. Diligā & manifeſtabo, id eſt, ad hoc diligam vt manifeſtem:nūc enim ad hoc dilexit, vt credamus,& mandatum fidei teneamus: tūc ad hoc diliget, vt videamus,& ipſa viſione mercedem fidei capiamus: quia & nos nunc diligimus credēdo quod non videmus: tunc autem diligemus videndo quod credimus.

De eo quod ſequitur,Dicit ei Iudas non ille Iſcariotes, Domine quid factum eſt, quia nobis manifeſtaturus es teipſum & non mundo: vſque ad id quod ait, Sermo quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris.

Tractatus LXXVI.

E

INterrogantibus diſcipulis, & eis magiſtro reſpondente Ieſu, etiam nos tanquam cum illis diſcimus, quando ſanctum Euāgelium vel legimus vel audimus. Quia ergo dixerat dominus, Adhuc modicum & mundus me iam nō videt, vos autem videbitis me,interrogauit eum de hoc ipſo Iudas, non ille traditor eius qui Iſcariotes cognominatus eſt, ſed cuius & epiſtola inter ſcripturas canonicas legitur, *Domine, quid factum eſt quia nobis manifeſtaturus es teipſum,& non mundo?* Scimus cum ipſis tanquàm interrogātes diſcipuli,communemq; magiſtrum audiamus & nos, Iudas enim ſanctus, non immundus, nec inſectator domini, ſed ſectator,cauſam quæſiuit quare ſe non mundo,ſed ſuis manifeſtaturus eſſet Ieſus, quare adhuc modicū & mundus non videret eum, ipſi autem viderent eum.

Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si quis diligit me,ſermonem meū ſeruabit,& pater meus diligit eum,& ad eum veniemus,& mānſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Ecce expoſita eſt cauſa, quare ſe ſuis manifeſtaturus eſt, non alienis, quos mundi nomine appellat, & ipſa eſt cauſa quòd hi diligant,illi nō diligant:ipſa cauſa eſt de F qua ſacer inſonat Pſalmus,Iudica me deus,& diſcerne Pſal.42. cauſam meam de gente non ſancta. Qui enim diligūt, quia diligunt,eliguntur:qui vero nō diligunt,ſi linguis hominum loquantur & angelorum, fiunt æramentum ſonans & cymbalum tinniens, & ſi habuerint prophe- 1.Cor.13. tiam,& ſcierint omnia ſacramēta, & omnē ſcientiam, & habuerint omnem fidem vt mōtes transferant,nihil ſunt:& ſi diſtribuerint omnem ſubſtantiā ſuam, & tradiderint corpus ſuum vt ardeant,nihil eis prodeſt. Dilectio ſanctos diſcernit à mundo, quæ facit vnanimes habitare in domo, in qua domo pater & filius manſionem faciunt,qui donāt & ipſam dilectionē,quibus donent in fine etiam ipſam ſuā manifeſtationem. Pſal.67. De qua diſcipulus magiſtrum interrogabat, vt non ſolum illi, qui tunc audiebant per os eius, ſed etiam nos per Euāgeliū eius hoc noſſe poſſemus:quæſierat enim de Chriſti manifeſtatione,& audiuit de dilectione atque manſione. Eſt ergo quędam dei manifeſtatio interior,quam prorſus impij non nouerūt,quibus dei patris & ſpiritus ſancti manifeſtatio nulla eſt:filij vero potuit eſſe, ſed in carne,quæ nec talis eſt qualis illa,nec ſemper illis adeſſe poteſt qualiſcunque ſit, ſed ad modicum tempus, &

hoc ad

G hoc ad iudicium, nõ ad gaudium: ad ſupplicium, non
ad præmium. Nunc eſt ergo vt intelligamus quantum
aperire ille dignatur, quomodo dictum ſit, Adhuc mo-
dicum & mundus me iam nõ videt, vos autẽ videbitis
me. Verum eſt quidem, quod poſt paululum etiam cor-
pus ſuum in quo poterant eum & impij oculis videre,
oculis eorum fuerat ſubtracturus: quandoquidem poſt
reſurrectionẽ nemo eorum vidit illorũ, ſed quoniam
Actuum 1. dictum eſt reſtantibus angelis, Sic veniet quemadmo-
dum vidiſtis eum euntem in cœlum, nec aliud credi-
mus quàm eum in eodẽ corpore ad iudiciũ viuorum
& mortuorum eſſe venturũ. Proculdubio tũc eum vi-
debit mũdus, quo nomine ſignificati ſunt à regno eius
alieni: ac per hoc lõge melius intelligitur iam illud tẽ-
pus ſignificare voluiſſe in eo quod ait, Adhuc modicũ
& mundus me iam non videt, quãdo in fine ſeculi au-
feretur ab oculis damnatorũ, vt illi eum de cætero vi-
deant apud quos diligentes eum, facit pater atque ipſe
manſionem. Modicum autẽ dixit, quia & id quod pro-
lixum videtur hominibus, breuiſsimum eſt ante oculos
1. Ioan. 2. dei: de hoc quippe modico iſte ipſe Ioannes, Filioli, in-
H quit, nouiſsima hora eſt, Ne quis porrò exiſtimet patrẽ
tãtummodo & filium ſine ſpiritu ſancto apud dilecto-
res ſuos facere manſionem, recolat quod ſuperius de
ſpiritu ſancto dictum eſt, Quem mundus nõ poteſt ac-
cipere, quia nõ videt eum, nec ſcit eum: vos autem co-
gnoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.
Ecce facit in ſanctis cum patre & filio ſanctus etiã ſpi-
ritus manſionem, intus vtique tãquam deus in templo
ſuo. Deus trinitas pater & filius & ſpiritus ſanctus ve-
niunt ad nos, dum venimus ad eos: veniũt ſubuenien-
do, venimus obediendo: veniunt illuminãdo, venimus
intuendo: veniunt implendo, venimus capiendo, vt ſit
nobis eorum non extraria viſio: ſed interna, & in nobis
eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna: ſic mundo
non ſe filius manifeſtat. Mũdus enim dictus eſt hoc lo-
co, de quibus continuo ſubiunxit atque ait, *Qui non di-
ligit me, ſermones meos non ſeruat.* Hi ſunt qui patrẽ & ſpi-
ritum ſanctum nunquam vident: filium autem non vt
beatificentur, ſed vt iudicentur, ad modicũ vident: nec
ipſum in forma dei, vbi eſt cum patre & ſpiritu ſancto
pariter inuiſibilis, ſed in forma hominis, vbi eſſe voluit
I mundo patiendo contemptibilis, iudicãdo terribilis:
quod vero adiunxit, *Et ſermo quem audiſtis non eſt meus, ſed
eius qui miſit me patris.* Non miremur, nõ paueamus, non
eſt minor patre, ſed non eſt niſi à patre, non eſt impar
ipſo, ſed non eſt à ſeipſo: neque enim mentitus eſt di-
cendo, Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat,
ecce ſuos dixit eſſe ſermones. Nũquid ſibi ipſe eſt con-
trarius, vbi rurſus dixit, Et ſermo quem audiſtis non eſt
meus? Aut quia ſecundum hominẽ non eſt ſuus? Et for-
taſſe propter aliquã diſtinctionem, vbi ſuos dixit plu-
raliter dixit, hoc eſt ſermones: vbi autẽ ſermonem, hoc
eſt, verbum, non ſuum dixit eſſe, ſed patris, ſeipſum in-
Ioan. 1. telligi voluit, In principio enim erat verbũ, & verbum
erat apud deum, & deus erat verbum. Nõ itaque ſuum,
ſed patris eſt verbum, quomodo nec ſua imago, ſed pa-
tris eſt, nec ſuus filius idem ipſe, ſed patris. Recte igitur
tribuit authori quicquid facit æqualis, à quo habet hoc
ipſum quod illi eſt indifferenter æqualis.

*De eo quod ſequitur, Hæc locutus ſum vobis apud vos ma-
nens: vſque ad id quod ait, Pacem meam do vobis, non
quomodo mundus dat ego do vobis:
Tractatus LXXVII.*

IN præcedenti lectione ſancti Euangelij, quam K
ſequitur iſta, quæ modo recitata eſt, dominus
Ieſus dixerat ſe & patrem ad dilectores ſuos
eſſe venturos, & apud eos manſionẽ eſſe factu-
ros. Iam vero & ſuperius dixerat de ſpiritu ſancto. Vos
autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in
vobis erit, vnde intelleximus in ſanctis tanquã in tem-
plo ſuo ſimul manere trinitatem deum: nũc autem di-
cit, *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.* Illa itaqua mã-
ſio alia eſt, quam promiſit futuram: hęc vero alia, quam
præſentem eſſe teſtatur. Illa ſpiritalis eſt, atque intrinſe-
cus mentibus redditur: hæc corporalis forinſecus ocu-
lis atque auribus exhibetur: illa in æteruum beatificat li-
beratos, hæc in tempore viſitat liberandos: ſecũdum il-
lam dominus à ſuis dilectoribus nõ recedit, ſecundum
hanc it & redit. Hæc, inquit, locutus ſum vobis, apud
vos manens, vtique præſentia corporali, qua cum illis
viſibilis loquebatur. *Paracletus autẽ, inquit, ſpiritus ſanctus,
quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & cõmemo-
rabit vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Nunquid nam
dicit filius, & docet ſpiritus ſanctus, vt dicẽte filio ver-
ba capiamus, docente autem ſpiritu ſancto eadem ver- L
ba intelligamus? Quaſi dicat filius ſine ſpiritu ſancto,
aut ſpiritus ſanctus doceat ſine filio, aut vero non & fi-
lius doceat, & ſpiritus ſanctus dicat, & cum deus ali-
quid dicit & docet, trinitas ipſa dicat & doceat? ſed
quoniam trinitas eſt, oportebat eius ſingulas inſinuare
perſonas, eaſq; nos diſtincte audire, inſeparabiliter in-
telligere: Audi patrem dicentẽ vbi legis, Dominus dixit Pſal. 2.
ad me, filius meus es tu: audi & docẽtem vbi legis, Om- Ioan. 6.
nis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: filium ve- Matth. 23.
ro dicentem modo audiſti: de ſe quippe ait, Quæcun-
que dixero vobis. Quem etſi docentẽ vis noſſe, magi-
ſtrum recole, Vnus eſt, inquit, magiſter veſter Chriſtus.
Spiritum porrò ſanctum, quem modo audiſti docẽtem
vbi dictum eſt, Ipſe vos docebit omnia: audi etiam di-
centem, vbi legis in Actibus Apoſtolorum, beato Petro Acto. 10.
dixiſſe ſpiritum ſanctum, Vade cum illis, quia ego miſi
eos. Omnis igitur & dicit & docet trinitas: ſed niſi etiã
ſingillatim commẽdaretur, eam nullo modo humana
capere vtcunque poſsit infirmitas. Cum ergo omnino
ſit inſeparabilis, nũquam trinitas eſſe ſciretur, ſi ſemper
inſeparabiliter diceretur: nam & cum dicimus patrem M
& filium & ſpiritum ſanctum, non eos vtique dicimus
ſimul, cum ipſi non poſsint eſſe niſi ſimul. Quod vero
addidit, commemorabit vobis, intelligere debemus e-
tiam, quòd iubemur non obliuiſci ſaluberrimos moni-
tus ad gratiam pertinere, quam nobis commemorat
ſpiritus. *Pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do vobis.*
hoc autem eſt quod legimus apud Prophetam, Pacem
ſuper pacem, pacem nobis relinquit iturus, pacem ſuam
nobis dabit in fine venturus, pacem nobis relinquit in
hoc ſeculo, pacem ſuam nobis dabit in futuro ſeculo,
pacem nobis relinquit, in qua manentes hoſtem vinci-
mus, pacem ſuam nobis dabit, quando ſine hoſte re-
gnabimus, pacem relinquit nobis, vt etiam hic inuicem
diligamus, pacem ſuam nobis dabit, vbi nunquam diſ-
ſentire poſsimus, pacem relinquit nobis, ne de occultis
noſtris inuicem iudicemus, cum in hoc ſumus mun-
do, pacem ſuam dabit nobis, cum manifeſtabit cogita-
tiones cordis, & tunc laus erit vnicuique à deo. In illo 1. Cor. 4.
tamen atq; ab illo nobis eſt pax, ſiue quam nobis relin-
quit iturus ad patrem, ſiue quam nobis dabit nos perdu-
cturus ad patrem. Quid autem nobis relinquit aſcen-
dens à nobis, niſi ſeipſum dum nõ recedit à nobis? Ipſe
eſt enim

A eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Pax ergo
Ephe.2. ipſe nobis eſt,& cum credimus quia eſt, & cũ videmus
1.Ioan.3. eũ ſicut eſt:ſi enim quandiu ſumus in corpore corrupti-
2.Cor.5. bili quod aggrauat animam, cũ per fidem ambulamus,
Sapien.9. non per ſpeciem, non deſerit peregrinantes à ſe,quãto
magis cum ad ipſam ſpeciem venerimus, nos implebit
ex ſe.Sed quid eſt quod vbi ait, Pacem relinquo vobis,
nõ addidit meam: vbi vero ait,pacem do vobis, ibi di-
xit meam? Vtrinque ſubaudiẽdum eſt meam, & vbi di-
ctum non eſt, quia poſtea dictum eſt, poteſt referri ad
vtrunque etiam quod ſemel dictum eſt. An forte & hic
aliquid latet quod petendum eſt & quærendum, & ad
quod pulſantibus aperiẽdum? Quid ſi enim pacẽ ſuam
eam voluit intelligi, qualem habet ipſe? Pax vero iſta,
quã nobis relinquit in hoc ſeculo, noſtra eſt potius di-
1.Petri.2. cenda quàm ipſius. Ille quippe nihil repugnat in ſeipſo,
qui nullum habet omnino peccatum: nos autem talem
Matth.6. pacem nunc habemus,in qua adhuc dicamus, Dimitte
nobis debita noſtra. Eſt ergo nobis pax aliqua, quoniã
Rom.7. condelectamur legi dei ſecundum interiorem homi-
nem,ſed non eſt plena, quia videmus aliam legem in
B membris noſtris,repugnantẽ legi mẽtis noſtræ. Itemq́;
inter noſipſos eſt nobis pax, quia inuicem nobis credi-
mus quòd inuicẽ diligamus:ſed nec ipſa plena eſt,quia
cogitationes cordis noſtri inuicẽ nõ videmus, & quæ-
dam de nobis quæ non ſunt in nobis, vel in melius in-
uicem,vel in deterius opinamur. Itaque iſta etiam ſi ab
illo nobis relicta eſt, pax noſtra eſt: niſi enim ab illo nõ
haberemus & talem,ſed ipſe non habet talem. Si tenue-
rimus vſque in finem qualem accepimus,qualem habet
habebimus, vbi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil
nos inuicem lateat in cordibus noſtris. Nec ignoro iſta
domini verba etiam ſic accipi poſſe, vt eiuſdem domi-
ni ſententiæ repetitio videatur. Pacem relinquo vobis,
pacem meam do vobis,vt quod dixerat,pacem: hoc re-
petierit dicens,pacem meam: & quod dixerat,relinquo
vobis: hoc repetierit dicens,do vobis. Vt volet quiſque
accipiat, me tamen delectat, credo & vos fratres mei,
delectet ſic tenere iſtã pacem, vbi aduerſarium cõcor-
diter vincamus,vt deſideremus pacẽ, vbi aduerſarium
non habebimus. Quod vero dominus adiunxit atque
C ait, *Non quomodo mundus dat,ego do vobis.* Quid eſt aliud,
niſi nõ quomodo homines dant,qui diligunt mundũ,
ita do vobis? Qui propterea dant ſibi pacẽ,vt ſine mo-
leſtia litium atque bellorum, non deo, ſed amico ſuo
mundo perfruãtur: & quãdo iuſtis dant pacem,vt non
eos perſequantur,pax non poteſt eſſe vera, vbi non eſt
vera concordia, quia disiuncta ſunt corda: quomodo
enim conſors dicitur,qui ſortem iungit: ita ille cõcors
dicẽdus eſt,qui corda iungit. Nos ergo chariſsimi,qui-
bus Chriſtus pacem relinquit, & pacem ſuam nobis
dat, non ſicut mundus, ſed ſicut ille per quem factus
eſt mundus, vt concordes ſimus, iungamus inuicem
corda, & cor vnum ſurſum habeamus,ne corrumpan-
tur in terra.

De eo quod dicit, Non turbetur cor veſtrum neque formidet. Audiſtis quia dixi vobis, vado & venio ad vos, ſi diligeretis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. *Tractatus LXXVIII.*

ACcepimus fratres verba domini dicentis ad
diſcipulos ſuos, *Non turbetur cor veſtrum neque*
formidet. Audiſtis quia ego dixi vobis, vado & venio
ad vos. Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad
patrem, quia pater maior me eſt. Hinc ergo turbari & formi-
dare poterat cor illorum, quòd ibat ab eis,quãuis ven- D
turus ad eos, ne forſitan gregem lupus hoc interuallo
inuaderet paſtoris abſentia, ſed à quibus homo abſce-
debat,deus nõ recedebat, & idem ipſe Chriſtus homo
& deus. Ergo & ibat per id quod homo erat, & mane-
bat per id quod deus erat: ibat per id quod vno loco e-
rat, manebat per id quod vbique erat. Cur itaq; turba-
retur & formidaret cor,quãdo ita deſerebat oculos, vt
non deſereret cor? Quamuis deus etiam qui nullo con-
tinetur loco, diſcedat ab eorum cordibus, qui eum re-
linquunt moribus,nõ pedibus, & veniat ad eos qui cõ-
uertuntur ad eũ non facie,ſed fide,& accedunt ad eum
mente, non carne. Vt autem intelligerent ſecundum
id quod homo erat eum dixiſſe, vado & venio ad vos:
adiecit atque ait, *Si diligeretis me gauderetis vtique, q̃uia va-*
do ad patrẽ, quia pater maior me eſt. Per quod ergo filius nõ
eſt ęqualis patri,per hoc iturus erat ad patrẽ,à quo ven-
turus eſt viuos iudicaturus & mortuos. Per illud autem
in quo æqualis eſt gignenti vnigenitus,nunquam rece-
dit à patre, ſed cum illo eſt vbique totus pari diuinita-
te,quam nullus cõtinet locus. Cum enim in forma dei
eſſet, ſicut Apoſtolus loquitur, non rapinam arbitratus E
eſt eſſe æqualis deo: quomodo enim rapina poſsit eſſe
natura,quæ nõ erat vſurpata,ſed nata? Semetipſum au-
tem exinaniuit, formam ſerui accipiens,nõ ergo amit-
tens illam,ſed accipiens iſtam, eo modo ſe exinaniens,
quo hic minor apparebat, quàm apud patrẽ manebat.
Forma quippe ſerui acceſsit,nõ forma dei receſsit: hæc
eſt aſſumpta,nõ illa conſumpta: ꝓpter hanc dicit, Pater
maior me eſt: propter illam vero, Ego & pater vnum
ſumus. Hoc attendat Arrianus, & hac attentione ſit ſa-
nus,non contentione ſit vanus,aut quod eſt peius,inſa-
nus. Hæc eſt enim forma ſerui, in qua dei filius minor
eſt,non patre ſolo,ſed etiam ſpiritu ſancto,neq; id tan-
tum,ſed etiã ſeipſo: quia idem ipſe in forma dei maior
eſt ſeipſo. Neque enim homo Chriſtus nõ dicitur filius
dei, quod etiam ſola caro eius in ſepulchro meruit ap-
pellari: nam quid aliud cõfitemur cum dicimus crede-
re nos in vnigenitum dei filium, qui ſub Pontio Pilato
crucifixus eſt & ſepultus? Et quid eius niſi caro ſepulta
eſt ſine anima? Ac per hoc cum credimus in dei filium,
qui ſepultus eſt, profecto filiũ dei dicimus & carnem, F
quæ ſola ſepulta eſt. Ipſe ergo Chriſtus filius dei, æqua- *Philip.2.*
lis patri in forma dei, quia ſemetipſum exinaniuit non
formam dei amittens,ſed formam ſerui accipiens, ma-
ior eſt & ſeipſo: quia maior eſt forma dei, quæ amiſſa
nõ eſt,quàm ſerui quæ accepta eſt. Quid itaque mirum,
vel quid indignum, ſi ſecundum hãc formam ſerui lo-
quẽs,ait dei filius, Pater maior me eſt: & ſecundum dei
formam loquens, ait idem ipſe dei filius, Ego & pater
vnum ſumus. Vnum ſunt ſecũdum id quod deus erat *Ioan.10.*
verbum: & maior eſt pater,ſecundum id quod verbum
caro factum eſt. Dicã etiã quod Arriani & Eunomiani
negare non poſſunt, ſecundũ hanc formam ſerui puer
Chriſtus etiam parentibus ſuis minor erat, quãdo par-
uulus maioribus,ſicut ſcriptum eſt,ſubditus erat. Quid *Lucæ.2.*
igitur hæretice, cum Chriſtus deus ſit & homo, loqui-
tur vt homo,& iam calumniaris deo? Ille in ſe naturam
commendat humanam, tu in illo audes deformare di-
uinam? Infidelis, ingrate, ideóne tu minuis eum qui fe-
cit te,quia dicit ille quid factus ſit propter te? Aequalis
enim patri filius per quem factus eſt homo, vt minor
eſſet patre factus eſt homo, quod niſi fieret, quid eſſet
homo? Dicat planè dominus & magiſter noſter: Si di-
ligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem,
quia

G quia pater maior me eſt. Cum diſcipulis audiamus verba doctoris, non cum alienis ſequamur aſtutiam deceptoris. Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti, diuinam ſcilicet qua æqualis eſt patri, humanam qua maior eſt pater. Vtrunque autem ſimul, non duo, ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas deus: ſicut enim vnus eſt homo anima rationalis & caro, ſic vnus eſt Chriſtus deus & homo: ac per hoc Chriſt⁹ eſt deus, anima rationalis & caro. Chriſtũ in his omnibus, Chriſtum in ſingulis cõfitemur. Quis eſt ergo per quem factus eſt mundus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma dei. Quis eſt ſub Pontio Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Idẽ de ſingulis quibus homo conſtat. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in anima ſola: quis reſurrecturus triduo iacuit in ſepulchro? Chriſtus Ieſus, ſed in carne ſola. Dicitur ergo & in his ſingulis Chriſtus. Verum hæc omnia non duo vel tres, ſed vnus eſt Chriſtus: ideo ergo dixit, Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem: quoniam naturæ humanæ gratulãdum eſt, eò quod ſic aſſumpta eſt à verbo vnigenito, vt immortalis cõſtitueretur in cœ-

3. ſent. diſt. 22. cap. Hic quæritur.

H lo, atque ita fieret terra ſublimis, vt incorruptibilis pulnis ſederet ad dexteram patris: hoc enim modo ſe iturum dixit ad patrẽ: nam profecto ad illũ ibat, qui cum illo erat: ſed hoc erat ire ad eum & recedere à nobis, mutare atq; immortale facere quod mortale ſuſcepit ex nobis, & leuare in cœlum per quod fuit in terra pro nobis. Quis nõ dehinc gaudeat, qui ſic diligit Chriſtũ, vt & ſuam naturam iam immortalẽ gratuletur in Chriſto, atque id ſe ſperet futurum eſſe per dominum Chriſtum? Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus, per omnia ſecula ſeculorum amen.

De eo quod dicit, Et nunc dixi vobis priuſquàm fiat: vt cum factum fuerit credatis, vſque ad id quod ait, Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite eamus hinc.

Tractatus LXXIX.

DOminus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus dixerat diſcipulis ſuis: Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Quod ex forma ſerui eum dixiſſe, non ex forma dei in qua æqualis eſt patri, nouit fides quæ religioſis eſt mentibus fixa, non à calumnioſis & dementi-

I bus ficta: deinde ſubiunxit: *Et nunc dixi vobis priuſquàm fiat, vt cum factum fuerit credatis.* Quid eſt hoc, cum magis homo credere debeat antequam fiat id quod credendũ eſt? Hæc eſt enim laus fidei, ſi quod creditur nõ videtur: nam quid magnum eſt, ſi id creditur quod videtur, ſecundum illam eiuſdem domini ſententiam, quãdo diſcipulum arguit dicens: Quia vidiſti me credidiſti, beati qui non vident & credunt? Et neſcio vtrum credere dicẽdus eſt quiſque quod videt: nam ipſa fides in epiſtola quæ ſcribitur ad Hebreos, ita eſt definita: Eſt autem fides ſperantium ſubſtantia, & coniunctio † rerum quæ non videntur. Quapropter ſi fides eſt rerum quæ credũtur, eademq; fides earum rerum eſt quæ non videntur, quid ſibi vult quod dominus ait: Et nũc dixi vobis priuſquam fiat, vt cum factũ fuerit credatis? Nónne potius dicendum fuit, & nũc dixi vobis priuſquam fiat vt credatis, quod cum factum fuerit videatis? Nam & ille cui dictum eſt, Quia vidiſti credidiſti: non hoc credidit quod vidit, ſed aliud vidit, aliud credidit. Vidit enim hominẽ, credidit deum: cernebat quippe atque tãgebat carnem viuentem, quam viderat morientem, & credebat deum in carne ipſa latentem. Credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod ſen-

3. ſentẽ. diſt. 24. ca. Hic quæritur.

Ioan. 20.

Hebræo. 11.

† al. cognitio. aliàs cõuictio.

Ioan. 20.

ſibus corporeis apparebat: ſed etſi dicũtur credi, quę videntur, ſicut dicit vnuſquiſq; oculis ſuis ſe credidiſſe, nõ tamen ipſa eſt, quæ in nobis ædificatur fides, ſed ex rebus, quæ videntur, agitur in nobis, vt ea credãtur quę non videntur. Quocirca dilectiſsimi, vnde nunc mihi ſermo eſt quod dominus ait: Et nunc dixi vobis priuſquàm fiat, vt cum factũ fuerit credatis, illud vtiq; dicit, cum factum fuerit, quod eum viſuri erãt poſt mortem viuentem, & ad patrem aſcendentem. Quo viſo illud fuerãt credituri, quòd ipſe eſſet Chriſtus filius dei viui, qui potuit hoc facere cum prædixiſſet, & prædicere antequàm faceret. Creditur autem hoc nõ fide noua, ſed aucta, aut certe cum mortuus eſſet defecta: cum reſurrexiſſet refecta: neque enim eum dei filium non & antè credebant, ſed cum in illo factum eſſet quod antè prædixit, fides illa quæ tunc quando illis loquebatur fuit parua, & cũ moreretur penè iam nulla, & reuixit & creuit: deinde quid dicit? *Iam non multa loquar vobiſcum: venit enim princeps mundi huius.* Quis niſi diabolus? *Et in me non habet quicquam:* nullũ omnino ſcilicet peccatum: ſic enim oſtendit non creaturarum, ſed peccatorum principem diabolum, quos nunc nomine mundi huius ap- L pellat. Et quotienſcunque mũdi nomen in mala ſignificatione ponitur, non oſtẽdit niſi mundi iſtius amatores: de quibus alibi ſcriptũ eſt, Quicunq; voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus dei conſtituetur. Abſit ergo vt ſic intelligatur diabolus princeps mundi, tanquã gerat vniuerſi mundi, id eſt, cœli & terræ, atque omniũ quæ in eis ſunt principatum: de quali mundo dictũ eſt, cum de Chriſto verbo ſermo eſſet, Et mũdus per eum factus eſt. Vniuerſus itaque mundus à ſummis cœlis vſque ad infimam terram creatori eſt ſubditus, nõ deſertori, redemptori, non interemptori, liberatori, non captiuatori, doctori, non deceptori: quemadmodum autem ſit intelligẽdus princeps mundi diabolus, euidentius aperuit Paulus Apoſtolus, qui cum dixiſſet, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinem, id eſt, aduerſus homines: ſubiecit atque ait, ſed aduerſus principes, & poteſtates, & rectores mundi tenebrarum harum. Sequenti enim verbo expoſuit quid dixiſſet, mundi: cum ſubiecit, tenebrarum harum: ne quiſquam mũdi nomine intelligeret vniuerſam creaturã, cuius nullo M modo ſunt rectores angeli deſertores. Tenebrarum, inquit, harum, id eſt, mundi iſtius amatorum, ex quibus tamen electi ſunt, non per ſuum meritum, ſed per dei gratiam: quibus dicit, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Omnes enim fuerunt ſub rectoribus tenebrarum harum, id eſt, hominum impiorum, tanquam tenebræ ſub tenebris, ſed gratias deo, qui eruit nos, ſicut dicit idem Apoſtolus, de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ: In quo princeps huius mũdi, hoc eſt, tenebrarum harum, non habebat quicquam, quia neque cum peccato deus venerat, nec eius carnem de peccati propagine virgo pepererat. Et tanquàm ei diceretur, cur ergo moreris ſi non habes peccatum, cui debeatur mortis ſupplicium? continuo ſubiecit, *Sed vt cognoſcat mundus, quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio, ſurgite eamus hinc.* Diſcumbens enim diſcumbentibus loquebatur, eamus autem dixit: quo? niſi ad illum locum vnde fuerat tradẽdos ad mortem, qui nullum habebat meritum mortis, ſed habebat vt moreretur mandatum patris, tanquàm ille de quo prædictum erat: quæ non rapui tunc exoluebam, mortem ſine debito ſoluturus, & nos à morte debita redempturus. Rapuerat autẽ Adã peccatum,

Iacobi. 4.

Ioan. 1.

Ephe. 6.

Ephe. 5.

Colo. 1.

Pſal. 68.

A catum,quando manum in arbotem præſumptione de-
ceptus extendit, vt incommunicabile nomen incõceſ-
ſæ diuinitatis inuaderet,quam filio dei natura contule-
rat,non rapina.

De eo quod dicit, Ego ſum vitis vera : & pater meus agricola eſt: vſque ad id quod ait, iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.

Tractatus LXXX.

Cap.XV. ISte locus euangelicus fratres, vbi ſe dicit do-
minus vitem, & diſcipulos ſuos palmites, ſe-
cundum hoc dicit quòd eſt caput Eccleſiæ,
noſq; membra eius, mediator dei & hominum homo
1.Tim.2. Chriſtus Ieſus. Vnius quippe naturæ ſunt vitis & pal-
mites. Propter quod cum eſſet deus, cuius naturæ non
ſumus,factus eſt homo,vt in illo eſſet vitis humana na-
tura,cuius & nos homines palmites eſſe poſſemus:quid
ergo eſt: *Ego ſum vitis vera.* Nunquid vt adderet vera,
hoc ad eam vitem retulit, vnde iſta ſimilitudo trãſlata
Eſaiæ.53. eſt?Sic enim dicitur vitis per ſimilitudinẽ, nõ per pro-
Ioan.1. prietatem,quemadmodum dicitur ouis,agnus,leo, pe-
Apoca.5. tra,lapis angularis,& cætera huiuſmodi,quæ magis ip-
1.Cor.10. ſa ſunt vera,ex quibus ducuntur iſtæ ſimilitudines,non
Ephe.2. proprietates: ſed cum dicit,ego ſum vitis vera, ab illa
Hiere.2. ſe vtique diſcernit cui dicitur: Quomodo conuerſa es
Eſaiæ.5. B in amaritudinem vitis alienæ? Nam quo pacto eſt vitis
vera,quæ expectata eſt vt faceret vuam,fecit autem ſpi-
nas?Ego ſum,inquit,vitis vera: *Et pater meus agricola eſt, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem*
Ioan.14. *qui fert fructũ,purgabit eum, vt fructum plus afferat.* Nunquid
Ioan.10. vnum ſunt agricola & vitis? ſecundum hoc ergo vitis
Chriſtus,ſecũdum quod ait,pater maior me eſt: ſecun-
dum autẽ id quod ait:Ego & pater vnum ſumus:& ipſe
agricola eſt, nec talis quales ſunt, qui extrinſecus ope-
rando exhibent miniſterium, ſed talis vt det etiam in-
trinſecus incrementum: nam neque qui plantat eſt ali-
quid,neque qui rigat,ſed qui incremẽtum dat deus:ſed
1.Cor.3. vtique deus eſt Chriſtus, quia deus erat verbum, vnde
Ioan.1. ipſe & pater vnum ſunt, & ſi verbum caro factum eſt
quod nõ erat,manet quod erat: denique cum de patre
Ioan.10. tãquam de agricola dixiſſet, quòd infructuoſos palmi-
tes tollat, fructuoſos autem purget vt plus afferant fru-
ctum,continuo etiam ſeipſum mundatorem palmitum
oſtendens: *Iam vos,*inquit,*mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* Ecce & ipſe mundator eſt palmitum,
C quod eſt agricolæ, non vitis officium, qui etiam palmi-
tes operarios ſuos fecit:nam etſi non dant incrementũ,
impendunt tamen aliquod adiumentum, ſed non de
ſuo,quia ſine me, inquit, nihil poteſtis facere: audi etiã
1.Cor.3. ipſos confitentes: quid autem eſt Apollo? quid autem
Paulus?Miniſtri per quos crediditis,& vnicuique ſicut
dominus dedit:ego plantaui,Apollo rigauit: & hoc er-
go ſicut vnicuique dominus dedit, non itaque de ſuo:
iam vero quod ſequitur,ſed deus incrementum dedit:
non per illos,ſed per ſeipſum facit.Excedit hoc huma-
nam humilitatem,excedit angelicã ſublimitatem, nec
omnino pertinet,niſi ad agricolam trinitatem.Iam vos
mundi eſtis:mundi,ſcilicet atque mundandi: neque e-
nim niſi mundi eſſent, fructum ferre potuiſſent: & ta-
men omnem qui fert fructum purgat agricola, vt fru-
ctum plus afferat: fert fructum,quia mundus eſt, atque
vt plus afferat, purgatur adhuc. Quis enim eſt in hac
vita ſic mundus,vt non ſit magis magiſq; mundandus?
1.Ioan.1. Vbi ſi dixerimus quia peccatum nõ habemus, noſipſos
ſeducimus,& veritas in nobis nõ eſt: ſi autem confeſsi
fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, qui dimit-
tet nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. D
Mundet itaque mundos,hoc eſt fructuoſos, vt tãto ſint
fructuoſiores,quanto fuerint mũdiores. Iam vos mun-
di eſtis propter verbum,quod locutus ſum vobis.Qua-
re non ait,mundi eſtis propter baptiſmũ quo loti eſtis:
ſed ait, propter verbum quod locutus ſum vobis: niſi
quia & in aqua verbum mundat: detrahe verbum, &
quid eſt aqua niſi aqua?Accedit verbum ad elemẽtum, 1. q. 1.cap.
& fit ſacramentum, etiam ipſum tanquàm viſibile ver- Detrahe.
bum:nam & hoc vtique dixerat, quãdo pedes diſcipu- 4.ſett. diſt.
lis lauit:qui lotus eſt,nõ indiget niſi vt pedes lauet, ſed 3.cap.1.
eſt mundus totus. Vnde iſta tanta virtus aquæ vt cor- Ioan.13.
pus tangat & cor abluat,niſi faciente verbo? Non quia
dicitur, ſed quia creditur: nam & in ipſo verbo, aliud
eſt ſonus tranſiens,aliud virtus manens. Hoc eſt verbũ
fidei,quod prædicamus, ait Apoſtolus,quia ſi confeſſus Roma.10.
fueris in ore tuo, quia dominus eſt Ieſus, & credideris
in corde tuo, quia deus illũ ſuſcitauit à mortuis, ſaluus
eris,corde enim creditur ad iuſtitiam,ore autem cõfeſ-
ſio fit ad ſalutem: vnde in Actibus Apoſtolorum legi-
mus:Fide mundãs corda eorum: & in epiſtola ſua bea-
tus Petrus,Sic & vos,inquit,baptiſma ſaluos facit,non Acto.15.
carnis depoſitio ſordium,ſed conſcientiæ bonæ inter- 1.Petri.3.
rogatio,hoc eſt, verbum fidei, quod prædicamus, quo E
ſine dubio vt mundare poſsit, conſecratur & baptiſ-
mus.Chriſtus quippe nobiſcũ vitis,cum patre agricola,
dilexit Eccleſiam,& ſeipſum tradidit pro ea.Lege Apo-
ſtolum,& vide quid adiungat:Vt eam ſanctificaret,in-
quit,mundans eam lauacro aquæ in verbo. Mundatio Ephe.5.
igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento,
niſi adderetur,in verbo.Hoc verbum fidei tantum va-
let in Eccleſia dei,vt per ipſam credentem,offerentem,
benedicentem,tingentem etiam tantillum mundet in-
fantem, quamuis nondum valentem corde credere ad
iuſtitiam,& ore cõfiteri ad ſalutem. Totum hoc fit per
verbum,de quo dominus ait:Iam vos mundi eſtis pro-
pter verbum quod locutus ſum vobis.

De eo quod dicit, Manete in me & ego in vobis: vſque ad id quod ait, Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint,quodcumque volueritis,petetis,& fiet vobis.

Tractatus LXXXI.

VItem ſe dixit eſſe Ieſus, & diſcipulos ſuos pal-
mites,& agricolam patrem:vnde iam pridem
ſicut potuimus diſputatum eſt. In hac autẽ le- F
ctione cum adhuc de ſeipſo qui eſt vitis,& de
ſuis palmitibus,hoc eſt, diſcipulis loqueretur: *Manete,*
inquit,*in me,& ego in vobis:* Non eo modo illi in ipſo,ſi-
cut ipſe in illis. Vtrunq; autem prodeſt non ipſi,ſed il-
lis:ita quippe in vite ſunt palmites, vt viti nõ conferãt,
ſed inde accipiãt vnde viuant: ita vero vitis eſt in pal-
mitibus,vt vitale alimentũ ſubminiſtret eis,non ſumat
ab eis.Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum,
& manere in Chriſto,diſcipulis prodeſt vtrunque,non
Chriſto:nã præciſo palmite,poteſt de viua radice alius
pullulare: qui autem præciſus eſt, ſine radice non po-
teſt viuere:denique adiungit & dicit, *Sicut palmes nõ poteſt ferre fructum à ſemetipſo,niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* Magna gratiæ commendatio fratres mei,
corda inſtruit humilium, ora obſtruit ſuperborũ. Ecce
ſi cui audent reſpondeant,qui ignorantes dei iuſtitiam
& ſuam volentes conſtituere,iuſtitiæ dei non ſunt ſub-
iecti. Ecce cui reſpondeant ſibi placentes & ad bona Rom.10.
opera facienda deum ſibi neceſſarium non putantes:
Nonne huic reſiſtũt veritati,homines mente corrupti, 2.Tim.3.
reprobi circa fidem, qui reſpõdẽt & loquuntur iniqui-
tatem

G tatem dicentes:A deo habemus quòd homines ſumus,
à nobiſipſis autem quòd iuſti ſumus? Quid dicitis,quid
voſipſos decipitis,non aſſertores,ſed præcipitatores li-
beri arbitrij,ex alto elationis per inania pręſumptionis
in profunda ſubmerſi? Nempe vox veſtra eſt,quod ho-
mo ex ſemetipſo facit iuſtitiam,hoc eſt altum elationis
veſtræ,ſed veritas contradicit & dicit:Palmes non po-
teſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite. Ite
nunc per abrupta,& non habentes vbi figamini,vento-
ſa loquacitate iactamini.Hæc ſunt inania præſumptio-
nis veſtræ : ſed quid vos ſequatur videte,& ſi eſt in vo-
bis vllus ſenſus horrete: qui enim à ſemetipſo ſe fructũ
exiſtimat ferre , in vite non eſt : qui in vite non eſt , in
Chriſto non eſt: qui in Chriſto non eſt,Chriſtianus nõ
eſt.Hæc ſunt profunda ſubmerſionis veſtræ,etiã atque
etiam cõſiderate quid adhuc veritas adiungat & dicat:

Ego ſum,inquit,*vitis,vos palmites:qui manet in me & ego in eo,
hic fert fructũ multum,quia ſine me nihil poteſtis facere.* Ne quiſ-
quam putaret ſaltem paruum aliquem fructum poſſe à
ſemetipſo palmitem ferre, cũ hæc dixiſſet, hic fert fru-
ctum multum:non ait, quia ſine me parum poteſtis fa-
H cere.ſed,nihil poteſtis facere.Siue ergo parũ ſiue multũ,
ſine illo fieri non poteſt,ſine quo nihil fieri poteſt,quia
etſi parũ attulerit palmes , eum purgat agricola vt plus
afferat:tamen niſi in vite manſerit,& vixerit de radice,
quantũlibet fructum à ſemetipſo non poteſt ferre:quã-
uis autem Chriſtus vitis non eſſet,niſi homo eſſet,tamẽ
iſtam gratiam palmitibus nõ præberet , niſi etiam deus
eſſet. Verum quia ita ſine iſta gratia non poteſt viui , vt
& mors in poteſtate ſit liberi arbitrij: *Si quis in me* , in-
quit,*non manſerit,mittetur foras ſicut palmes & areſcet , & colligẽt
eum , & in ignem mittent & ardet.* Ligna itaque vitis tanto
ſunt contemptibiliora,ſi in vite non manſerint , quan-
to glorioſiora ſi manſerint , denique ſicut de his etiam
Ezech.15. per Ezechielem prophetã dominus dicit, præciſa nul-
lis agricolarum vſibus proſunt, nullis fabrilibus operi-
bus deputantur.Vnum de duobus palmiti cõgruit, aut
vitis,aut ignis : ſi in vite non eſt,in igne erit: vt ergo in
igne non ſit,in vite ſit. *Si manſeritis in me*,inquit,*& verba
mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.*
Manendo quippe in Chriſto , quid velle poſſunt niſi
quod conuenit Chriſto? Quid velle poſſunt manendo
I in ſaluatore,niſi quod non eſt alienum à ſalute ? Aliud
quippe volumus,quia ſumus in Chriſto, & aliud volu-
mus quia ſumus adhuc in hoc ſeculo. De manſione nã-
que huius ſeculi nobis aliquando ſubrepit,vt hoc peta-
mus quod nobis non expedire neſcimus . Sed abſit vt
fiat nobis ſi manemus in Chriſto , qui non facit quãdo
petimus,niſi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo
cum verba eius in nobis manent,quodcunque volueri-
mus petimus, & fiet nobis , quia ſi petimus & non fiet,
nõ hoc petimus quod habet mãſio in eo,nec quod ha-
bent verba eius, quæ manent in nobis, ſed quod habet
infirmitas & cupiditas carnis , quæ non eſt in eo , & in
qua non manent verba eius: nam vtique ad verba eius
pertinet oratio illa quã docuit,vbi dicimus : Pater no-
Matth.6. ſter qui es in cœlis.Ab huius orationis verbis & ſenſibus
nõ recedamus petitionibus noſtris , & quicquid petie-
rimus fiet nobis . Tunc enim dicẽda ſunt verba eius in
nobis manere,quando facimus quæ præcepit,& diligi-
mus quæ promiſit : quando autem verba eius manẽt in
memoria,nec inueniuntur in vita, nõ computatur pal-
mes in vite,quia vitam non attrahit ex radice.Ad hanc
Pſal.102. differentiam valet quod ſcriptum eſt,Et memoria reti-
nentibus mandata eius,vt faciãt ea:multi enim memo-
ria retinent, & contemnunt, vel etiam derident & op- K
pugnant ea.In his verba Chriſti non manent,quia tan-
gunt & quodammodo non cohęrent:& ideo illis non
erunt in beneficium,ſed in teſtimonium, & quia ſic in-
ſunt eis vt non maneant in eis , ad hoc tenentur ab eis
vt iudicentur ex eis.

*De eo quod dicit,In hoc glorificatus eſt pater meus vt fructum
plurimum afferatis:vſque ad id quod ait, Sicut & ego patris
mei præcepta ſeruaui,& maneo in eius dilectione:*

Tractatus LXXXII.

MAgis magiſq; ſaluator gratiam qua ſaluamur
diſcipulis loquendo commendãs: *In hoc*,in-
quit,*glorificatus eſt pater meus , vt fructum plurimum
afferatis , & efficiamini mei diſcipuli.* Siue glorifi-
catus ſiue clarificatus dicatur ex vno Græco verbo v-
trunque tranſlatũ eſt,quod eſt δοξάζειν. Doxa enim quę
Græce dicitur, Latine gloria eſt. Quod ideo cõmemo-
randũ exiſtimaui,quia dicit Apoſtolus,Si Abraham ex Rom.4.
operibus iuſtificatus eſt, habet gloriã, ſed nõ ad deum.
Hæc eſt ad deum gloria qua glorificatur nõ homo,ſed
deus,ſi nõ ex operibus, ſed ex fide iuſtificatur, vt ex deo L
illi ſit quod etiam bene operatur,quoniam palmes ſicut
iam ſuperius dixi , nõ poteſt ferre fructum à ſemetipſo:
ſi enim in hoc glorificatus eſt deus pater vt fructũ plu-
rimũ afferamus,& efficiamur Chriſti diſcipuli , nõ hoc
glorię noſtrę tribuamus tanquàm hoc ex nobiſipſis ha-
beamus:eius eſt enim hæc gratia,& ideo in hoc nõ no-
ſtra,ſed eius eſt gloria:vnde & alibi cum dixiſſet,Sic lu- Matth.5.
ceat lumen veſtrum coram hominibus,vt videant ope-
ra veſtra bona,ne à ſemetipſis putarent eſſe bona opera
ſua:mox addidit, Et glorificent patrem veſtrum qui in
cœlis eſt.In hoc enim glorificatur pater,vt fructũ pluri-
mum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli. A quo
efficimur,niſi ab illo cuius miſericordia præuenit nos?
Ipſius enim figmentum ſumus,creati in Chriſto Ieſu in Ephe.2.
operibus bonis. *Sicut dilexit me pater*, inquit, *& ego dilexi
vos,manete in dilectione mea.* Ecce vnde ſunt nobis opera Gala.5.
bona : nam vnde nobis eſſent , niſi quia fides per dile-
ctionem operatur? Vnde autem diligeremus,niſi prius
diligeremur? Apertiſsime hoc in Epiſtola ſua idem iſte 1.Ioan.4.
Euangeliſta dixit, Nos diligamus deum,quoniam ipſe
prior dilexit nos : quod autem ait , Sicut dilexit me pa-
ter , & ego dilexi vos : non æqualitatem naturæ oſten- M
dit noſtræ & ſuæ, ſicut eſt patris & ipſius , ſed gratiam
qua mediator dei & hominum eſt homo Chriſtus Ie- 1.Tim.2.
ſus: mediator quippe monſtratur cum dicit,Sicut dile-
xit me pater & ego dilexi vos : nam pater vtique diligit
& nos,ſed in ipſo,quia in hoc glorificatur pater, vt fru-
ctum afferamus in vite , hoc eſt in filio, & efficiamur e-
ius diſcipuli . Manete,inquit, in dilectione mea : quo-
modo manebimus? Audi quid ſequitur: *Si præcepta mea*,
inquit , *ſeruaueritis , manebitis in dilectione mea.* Dilectio
facit præcepta ſeruare , an præcepta ſeruata faciunt di-
lectionem? Sed quis ambigat, quòd dilectio præcedit?
Vnde enim præcepta ſeruet non habet , qui non dili-
git , quod ergo ait , Si præcepta mea ſeruaueritis, ma-
nebitis in dilectione mea : oſtendit non vnde dilectio
generetur,ſed vnde monſtretur,tanquam diceret, No-
lite vos putare manere in dilectione mea, ſi non ſerua-
ueritis præcepta mea : ſi enim ſeruaueritis , manebitis,
hoc eſt , hinc apparebit quòd in dilectione mea mane-
bitis,ſi pręcepta mea ſeruaueritis. Nemo ſe fallat dicen-
do quòd eum diligat,ſi eius præcepta non ſeruat : nam
intantum eum diligimus,inquantum eius pręcepta ſer-
uamus,in quantum autem minus ſeruamus,minus dili-
gimus:

A gimus: quamuis quod ait, Manete in dilectione mea, nõ
apparet quam dixerit dilectionem, vtrùm qua eum di-
ligimus, an qua ipſe diligit nos: ſed ex verbo ſuperiore
dinoſcitur: dixerat quippe, & ego dilexi vos: cui ver-
bo continuo ſubiunxit, manete in dilectione mea, illa
ergo qua dilexit eos. Quid eſt ergo, manete in dilectio-
ne mea, niſi manete in gratia mea? Et quid eſt, ſi præ-
cepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: ni-
ſi, ex hoc ſcietis, quòd in dilectione mea qua vos dili-
go manebitis, ſi præcepta mea ſeruabitis? Non ergo vt
nos diligat, prius eius præcepta ſeruamus: ſed niſi nos
diligat, præcepta eius ſeruare nõ poſſumus. Hæc eſt gra
tia quæ humilibus patet, ſuperbos latet: ſed quid illud
eſt quod adiungit, *Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, &*
maneo in eius dilectione? Vtique etiam hic hanc dilectio-
nem patris intelligi voluit, qua eum diligit pater: ita
quippe dixerat, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi
vos: atque his verbis illa ſubiunxit, manete in dilectio-
ne mea, illa proculdubio qua dilexi vos. Ergo quod ait
etiã de patre, maneo in eius dilectione, illa ſcilicet acci
pienda eſt, qua dilexit eũ pater. Sed nunquid & hîc gra
tia intelligẽda eſt qua pater diligit filiũ, ſicut etiam gra-
B tia eſt qua nos diligit filius, cum ſimus nos filij gratia,
non natura: vnigenitus autem natura, non gratia? An
hoc etiã in ipſo filio ad hominẽ referendum eſt? ita ſa-
nè: nã dicendo, ſicut dilexit me pater, & ego dilexi vos,
1.Timo.2. gratiã mediatoris oſtendit: Mediator autem dei & ho-
minum, non inquantum deus, ſed inquãtum homo eſt
Chriſtus Ieſus. Et profectò ſecundũ id quod homo eſt,
de illo legitur: Et Ieſus proficiebat ſapientia & ætate &
Luca.2. gratia apud deum & homines. Secũdum hoc igitur re-
ctè poſſumus dicere, quòd cum ad naturã dei non per-
tineat natura humana, ad perſonam tamẽ vnigeniti fi-
lij dei per gratiã pertinet humana natura, & tantã gra-
tiam vt nulla ſit maior, nulla prorſus æqualis: neque e-
nim illam ſuſceptionem hominis vlla merita præceſſe-
runt, ſed ab illa ſuſceptione merita eius cuncta cœpe-
runt. Manet ergo filius in dilectione qua eũ dilexit pa-
ter, & ideo ſeruat præcepta eius: quid eſt enim & ille
homo, niſi quòd deus ſuſceptor eſt eius? Deus enim e-
rat verbum, vnigenitus, gignẽti coæternus, ſed vt me-
diator daretur nobis, per ineffabilem gratiam verbum
Ioan.1. caro factum eſt, & habitauit in nobis.

C *De eo quod dicit, Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium*
meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur: vſ-
que ad id quod ait, Hoc eſt præceptum meum, vt dili-
gatis inuicem ſicut dilexi vos.

Tractatus LXXXIII.

AVdiſtis chariſſimi, dominum dicẽtem diſci-
pulis ſuis: *Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meũ*
in vobis ſit, & gaudium veſtrũ impleatur. Quod eſt
gaudiũ Chriſti in nobis, niſi quod dignatur
gaudere de nobis? Et quod eſt gaudium noſtrum quod
dicit implendum, niſi eius habere conſortium? Propter
Ioan.13. quod Petro dixerat, Si non lauero te, non habebis par-
tem mecũ. Gaudiũ ergo eius in nobis, gratia eſt quam
præſtitit nobis, & ipſe eſt gaudium noſtrũ. Sed de hac
ille etiam ex æternitate gaudebat, quando nos elegit
Ephеſ.1. ante conſtitutionem mundi. Nec rectè poſſumus di-
cere, quòd gaudium eius plenum non erat: non enim
deus imperfectè aliquando gaudebat, ſed illud eius gau
dium in nobis nõ erat, quia nec nos in quibus eſſe poſ-
ſet iam eramus, nec quando eſſe cœpimus, cum illo eſſe
cœpimus. In ipſo autem ſemper erat, qui nos ſuos fu-
turos certiſſima ſuæ præſciẽtiæ veritate gaudebat. Pro-

inde gaudium iam ipſe perfectum de nobis habebat, D
quando nos præſciendo & prædeſtinando gaudebat:
neque enim vllus in illo eius gaudio metus eſſe pote-
rat, ne forte non fieret quod ſe facturum eſſe præſcie-
bat: ſed neque cum id facere cœpit, quod ſe facturum
eſſe præſciuit, gaudium eius quo beatus eſt creuit: alio-
qui beatior factus eſt, quia nos fecit. Abſit hoc fratres,
dei beatitudo quia nec minor fuerat ſine nobis, nec fit
maior ex nobis. Gaudium igitur eius de ſalute noſtra,
quod in illo ſemper fuit cum præſciuit & prædeſtina-
uit nos, cœpit eſſe in nobis, quando vocauit nos, & hoc
gaudium merito noſtrum dicimus, quo & nos beati
futuri ſumus: ſed hoc gaudium noſtrum creſcit & pro-
ficit, & ad ſuam perfectionem perſeuerando perten-
dit: ergo inchoatur in fide renaſcentium, implebitur
in præmio reſurgentium. Ecce vnde dictum exiſtimo,
hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit,
& gaudium veſtrum impleatur. In vobis ſit meum, im-
pleatur veſtrum: ſemper enim erat meum plenũ, & an-
tequam vocaremini, cum vocandi à me præſciremi-
ni: ſed fit & in vobis, cum hoc efficimini quod præſci-
ui de vobis: impleatur autem veſtrum, quia beati eri- E
tis quod nondum eſtis, ſicut creati eſtis qui non fuiſtis.
Hoc eſt, inquit, *præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi*
vos. Siue dicatur præceptum, ſiue mandatũ, ex vno ver
bo Græco vtrunque interpretatur, quod eſt ἐντολὴ Iam Supra Tra-
vero iſtam ſententiã & antè dixerat, de qua me vobis ctatu.65.
vt potui diſputaſſe meminiſſe debetis. Ibi enim ſic ait, Ioan.13.
Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſi-
cut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Huius ita-
que mandati repetitio, commẽdatio eſt, niſi quòd ibi,
mãdatum, inquit, nouum do vobis: hic autem, hoc eſt,
inquit, mandatum meum. Ibi tanquam non fuerit antè
tale mandatum: hic tanquam non ſit aliud eius mãda-
tum: ſed ibi dictum eſt nouum, ne in vetuſtate noſtra
perſeueremus: hic dictum eſt meum, ne contemnendũ
putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc eſt mandatum
meum: velut non ſit aliud, quid putamus fratres mei?
Nunquid nam ſolum eius de iſta dilectione manda-
tum eſt, qua diligimus inuicem? Nõnne eſt & aliud ma-
ius, vt diligamus deum? Aut vero de ſola nobis dile-
ctione mandauit, vt alia non inquiramus? Tria certe
commendat Apoſtolus dicens, Manent autẽ fides, ſpes, 1.Cor.13.
charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas. Et
ſi in charitate, hoc eſt, in dilectione concluduntur duo F
illa præcepta, maior tamen dicta eſt eſſe non ſola. De
fide igitur nobis quàm multa mãdata ſunt, quàm mul-
ta de ſpe, quis poteſt cuncta colligere, quis enumeran-
do ſufficere? Sed intueamur quod ait idem Apoſtolus,
Plenitudo legis charitas. Vbi ergo charitas eſt, quid Roma.13.
eſt quod poſſit deeſſe? Vbi autẽ non eſt, quid eſt quòd 3.ſent.diſt.
poſſit prodeſſe? Dæmon credit, nec diligit: nemo dili- 36.cap.1.
git, qui non credit. Fruſtra quidem, ſed tamen poteſt
ſperare veniam qui nõ diligit: nemo autem poteſt de- Iacobi.2.
ſperare qui diligit. Itaque vbi dilectio eſt, ibi neceſſario
fides & ſpes: & vbi dilectio proximi, ibi neceſſario etiã
dilectio dei: qui enim non diligit deum, quomodo di-
ligit proximum tanquam ſeipſum, quandoquidem nõ
diligit & ſeipſum? Eſt quippe impius & iniquus: qui au-
tem diligit iniquitatem, non planè diligit, ſed odit ani- Pſal.10.
mam ſuam. Hoc ergo præceptũ domini teneamus, vt
nos inuicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, fa-
ciemus: quoniã quicquid eſt aliud, hic habemus. Diſcer
nitur quippe iſta dilectio ab illa dilectione qua ſe inui-
cem diligunt homines ſicut homines: nam vt diſcer-

n neretur,

G neretur, adiunctum eſt, ſicut dilexi vos. Vt quid enim diligit nos Chriſtus, niſi vt regnare poſſimus cũ Chriſto? Ad hoc ergo & nos inuicẽ diligamus vt dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non ad hoc ſe inuicem diligunt, quia nec diligunt: qui autem ſe propter habendum deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ergo vt ſe diligant, deum diligunt, non eſt hæc dilectio in om-
1.Corin.15. nibus hominibus: pauci ſe propterea diligũt, vt ſit deus omnia in omnibus.

De eo quod dicit, Maiorem hac dilectionem nemo habet: quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

Tractatus LXXXIIII.

PLenitudinem dilectionis qua nos inuicem diligere debemus fratres chariſſimi, definiuit dominus dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Quia ergo ſuperius dixerat: Hoc eſt mandatum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos: quibus verbis addidit quod nunc audiſtis: maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Fit ex hoc conſequens, quod idem iſte Euangeli-
1.Ioan.3. ſta in epiſtola ſua dicit: Vt quemadmodum Chriſtus
H pro nobis animã ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere, diligentes vtique inuicem ſicut ipſe dilexit nos, qui pro nobis animã ſuam poſuit. Nimirum hoc eſt quod legitur in Prouerbiis Salomo-
Prouer.23. nis: Si ſederis cœnare ad menſam potentis cõſiderans intellige quæ apponuntur tibi, & ſic mitte manum tuã, ſciens quia te talia oportet præparare: nam quæ menſa eſt potẽtis, niſi vnde ſumitur corpus & ſanguis eius, qui animam ſuam poſuit pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter accedere? Et quid eſt conſiderare & intelligere quæ apponuntur tibi, niſi digne tantam gratiam cogitare? Et quid eſt ſic mittere manum, vt ſcias quia talia te oportet præparare, niſi quod iam dixi, quia ſicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere?
1.Petri.2. Sic enim ait etiam Apoſtolus Petrus: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: Hoc eſt talia præparare, hoc beati martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum ſi non inaniter memorias celebramus, atque in conuiuio, quo & ipſi ſaturati ſunt, ad menſam domini accedimus, oportet vt
I quemadmodum ipſi, & nos talia præparemus. Ideo
Pro martyribus non oratur. quippe ad ipſam menſam non ſic eos cõmemoramus, quemadmodum alios qui in pace requieſcũt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus, quia impleuerũt ipſi charitatem, qua dominus dixit non poſſe eſſe maiorẽ. Talia enim ſuis fratribus exhibuerunt, qualia de domini menſa pariter acceperunt: neq; hoc ita dictum eſt, quaſi propterea domino Chriſto pares eſſe poſſimus, ſi pro illo vſque ad ſanguinem martyrium duxerimus. Ille
Ioan.10. poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam: nos autem nec quantum volumus, viuimus, & morimur etiam ſi nolumus. Ille moriens mox in ſe occidit mortem, nos eius morte liberamur à mor-
Acto.2. te. Illius caro non vidit corruptionem, noſtra poſt corruptionẽ, in fine ſeculi per illum induetur incorruptione. Ille nobis non indiguit vt nos ſaluos faceret, nos ſine illo nihil poſſumus facere. Ille ſe nobis palmitibus præbuit vitem, nos habere præter illum non poſſumus vitam. Poſtremo etſi fratres pro fratribus moriamur, tamen in fraternorum peccatorum remiſſionem nullius ſanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neque in hoc quid imitaremur, ſed quid gratula- K
remur contulit nobis. Quatenus ergo martyres pro fratribus ſanguinem ſuum fuderunt, hactenus talia exhibuerunt, qualia de menſa dominica perceperunt. [Imitari quis potuit morientem, nemo autem potuit redimentem.] In cæteris autem quæ dixi, quanuis nec omnia dicere potui, martyr Chriſti longe impar eſt Chriſto. Quod ſi quiſquam ſe, nõ dico potentiæ Chriſti, ſed innocentiæ comparabit, non dicam & aliena ſe putando ſanare, ſed ſuum ſaltem nullum habere peccatum, etiam ſic auidior eſt quàm ratio ſalutis expoſcit, multum eſt ad illum, non capit tantum. Quod & bene quidem iſta Prouerbiorum ſententia commonetur, quæ continuo ſibiungit atque dicit, quòd ſi auidior es, noli concupiſcere cibos eius, ſatius eſt enim vt nihil inde ſumas, quàm tibi plus quàm oportet aſſumas. Hæc enim, inquit, vitam habent fallacem, hoc eſt, hypocriſim: dicendo enim ſe ſine peccato eſſe, iuſtum non poteſt exhibere, ſed fingere: ideo dictum eſt, hæc enim habent vitam fallacem. Vnus eſt ſolus, qui & carnem hominis habere, & peccatum potuit non habere. Merito quod ſequitur nobis præcipitur, ac tali verbo atq; prouerbio humana infirmitas conuenitur, eique dici- L
tur: Noli extendere te cum ſis pauper, contra diuitem. Diues enim qui nec hæreditario nec proprio vnquam debito obnoxius, & ipſe iuſtus eſt, & alios iuſtificat Chriſtus. Noli contra eum te extendere, intantum pauper, vt remiſſionis peccatorũ appareas quotidianus in oratione mendicus. Tuo autem cõſilio, inquit, abſtine te, vnde niſi à præſumptione fallaci? Ille quippe quia nõ tantum eſt homo, ſed etiam deus, ideo nuſquam reus: ſi enim direxeris oculum tuum ad illum, nuſquam parebit. Oculum tuum, oculum videlicet humanum, quo cernis humana, ſi direxeris ad illum, nuſquam parebit, quia videri non poteſt, quemadmodum videre te poteſt, parauit enim ſibi pennas ſicut aquilæ, & vadit in domum præpoſiti ſui, vnde ad nos vtique venit, nec tales qualis venit inuenit. Diligamus ergo inuicem, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Maiorem quippe hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Eúmque ſic imitemur pia obedientia, vt ei nos comparare nulla præſumamus audacia.

De eo quod dicit, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis: vſque ad id quod ait, Iam nõ dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. M

Tractatus LXXXV.

CVM dominus Ieſus commendaſſet charitatem, quam exhibuit nobis moriendo pro nobis: atque dixiſſet, Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. *Vos*, inquit, *amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Magna dignatio, cum ſeruus bonus eſſe non poſſit, niſi præcepta domini ſui fecerit. Hinc amicos ſuos voluit intelligi, vnde ſerui boni poſſunt probari. Sed, vt dixi, iſta dignatio eſt, vt dominus quos nouit ſeruos ſuos, dignetur dicere amicos ſuos: nam vt ſciatis ad ſeruorũ officium pertinere præcepta domini ſui Luca.6.
facere, alio loco ſeruos vtique obiurgat dicens: Quid autem vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Cum ergo dicitis, inquit, domine, iuſſa faciendò quid dicatis oſtendite. Nónne ſeruo obedienti ipſe dicturus eſt, Euge ſerue bone & fidelis, quia in paucis Matth.25.
fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui? Poteſt igitur eſſe & ſeruus & amicus,

A qui ſeruus eſt bonus: ſed quod ſequitur attendamus, *Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius.* Quomodo ergo intellecturi ſumus, & ſeruum & amicum eſſe ſeruum bonum, cum dicat, Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius? Ita nomen conſtituit amici, vt auferat ſerui, non vt in vno vtrunque maneat, ſed vt alterum altero decedente ſuccedat. Quid eſt hoc? Itá ne cum præcepta domini fecerimus, ſerui non erimus? Itá ne tunc ſerui non erimus, quando boni ſerui fuerimus? Et quis contradicere poteſt veritati quæ ait, Iam non dicam vos ſeruos? Et cur hoc dixerit, docet: Quia ſeruus, inquit, neſcit quid faciat dominus eius. Nunquid nam ſeruo bono & probato dominus eius non etiam ſecreta ſua committit? Quid eſt ergo quod ait, Seruus neſcit quid faciat dominus eius? Verum, eſto, neſcit quid faciat: nũquid neſcit etiam quid præcipiat? Nam & ſi hoc neſcit, quomodo ſeruit? Aut quomodo ſeruus eſt, qui nõ ſeruit? Et tamen dominus loquitur: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis, iam non dicam vos ſeruos. O rem mirabilem, cum ſeruire non poſſi-
B mus, niſi præcepta domini fecerimus, quomodo præcepta faciendo ſerui non erimus? Si ſeruus nõ ero præcepta faciendo, & niſi præcepta fecero, ſeruire non potero, ergo ſeruiendo ſeruus non ero. Intelligamus fratres intelligamus, & hoc in nobis dominus faciat vt intelligamus, faciat etiam vt intellecta faciamus. Hoc autem ſi ſcimus, profecto ſcimus quod facit dominus, quia noſipſos tales non facit niſi dominus, & per hoc ad eius amicitiam pertinemus. Sicut enim duo ſunt timores, qui faciunt duo genera timentium, ſic duæ ſunt
1.Ioan.4. ſeruitutes, quæ faciunt duo genera ſeruientiũ. Eſt timor quem perfecta charitas foras mittit, & eſt alius timor caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Illum timo-
Pſal.18. rem qui nõ eſt in charitate: attendebat Apoſtolus cum
Roma.8. dicebat, Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. Illum autem timorem caſtum attende-
Roma.11. bat cum dicebat, Noli altum ſapere, ſed time. In illo timore quem foras charitas mittit, eſt etiam ſeruitus ſimul foras cum ipſo timore mittenda: vtrunque enim iunxit Apoſtolus, hoc eſt ſeruitutem & timorem, dicendo: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum
C in timore. Ad hanc ſeruitutem ſeruum pertinentem intuebatur & dominus dicens, Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: non vtique ille ſeruus pertinens ad timorem caſtum, cui di-
Matth.25. citur: Euge ſerue bone, intra in gaudium domini tui: ſed ille ſeruus pertinens ad timorem, foras à charita-
Ioan.8. te mittendus: de quo alibi dicit, Seruus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum: quoniam itaque dedit nobis poteſtatem filios dei fieri, vt non ſerui ſed filij ſimus, vt miro quodam & ineffabili, ſed tamen vero modo ſerui, non ſerui eſſe poſſimus, ſerui ſcilicet timore caſto, ad quem pertinet ſeruus intrans in gaudium domini ſui: non ſerui autem timore foras mittendo, ad quem pertinet ſeruus non manens in domo in æternum. Vt autem tales ſerui non ſerui ſimus, dominum facere ſcimus. Hoc autem ſeruus ille neſcit, qui neſcit quid faciat dominus eius: & cum aliquid boni facit, ſic extollitur quaſi hoc
1.Cor.4. ipſe faciat, non dominus eius, & in ſe, non in domino gloriatur, cum ſe ipſe deceperit, quia ſic gloriatur quaſi non acceperit: nos autem chariſſimi, vt amici domini eſſe poſſimus, quid noſter dominus faciat ſciamus, non ſolum enim homines, verumetiam iuſtos ipſe fa-

cit nos, & non ipſi nos. Et vt hoc ſciamus, quis niſi D ipſe facit? Non enim ſpiritum huius mũdi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Ab ipſo quicquid boni eſt, donatur. *1.Cor.2.* Ergo quia & hoc bonum eſt, ab ipſo vtique donatur, vt ſciatur à quo bonum omne donetur, vt omnino de omnibus bonis qui gloriatur, in domino glorietur. *1.Cor.1.* Quod vero ſequitur: *Vos autẽ dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* ita eſt profundum, vt nullo modo ſit iſto ſermone coarctandum, ſed in alium differendum.

De eo quod dicit, Vos autem dixi amicos: vſque ad id quod ait, Et fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.

Tractatus LXXXVI.

MERITO quæritur quomodo accipiendum ſit quod ait dominus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Quis autem audeat affirmare vel credere vllum hominum ſcire omnia quæcunque à patre audiuit E vnigenitus filius, quando nec hoc quidem quiſquam capit, quomodo à patre audiat vllum verbum, cum ipſe ſit patris vnicum verbum? Quid eſt quod aliquanto pòſt in hoc ipſo tamen ſermone, quem poſt cœnam ante paſſionem ad diſcipulos habuit: Multa, in- *Ioan.16.* quit, habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modo? Quo igitur pacto intellecturi ſumus omnia eum nota feciſſe diſcipulis, quæcunque audiuit à patre, cum propterea quædam multa non dicat, quia ſcit eos modo portare non poſſe? Sed nimirum quod facturus eſt, feciſſe ſe dicit, qui ea quæ futura ſunt fecit: ſicut enim dicit per Prophetam, Foderunt manus me- *Pſal.21.* as & pedes meos: nec ait, foſſuri ſunt: velut præterita dicens, & ea tamen futura prædicens: ita & hoc loco ait, omnia ſe nota feciſſe diſcipulis, quæ ſe nouit nota eſſe facturum, in illa plenitudine ſcientiæ: de qua dicit Apoſtolus, Cum autem venerit quod perfectum eſt, *1.Cor.13.* quod ex parte eſt euacuabitur. Ibi quippe dicit, nũc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum, & nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nam & ipſe Apoſtolus ſaluos nos dicit eſſe *Ad Tit. 3.* F factos per lauacrum regenerationis, qui tamen alio loco: Spe, inquit, ſalui facti ſumus. Spes autem quæ vide- *Roma.8.* tur, non eſt ſpes: quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod nõ videmus, ſperamus per patientiam expectamus: vnde etiã eius coapoſtolus Petrus, In quem *1.Petri.1.* modo, inquit, non videntes creditis, quem cum videritis, exultabitis gaudio inenarrabili & honorato, percipientes mercedem fidei, ſalutem animarum veſtrarum: ſi ergo nunc tempus eſt fidei, ſalus autem animarum merces eſt fidei, quis dubitet in fide quæ per di- *Gala.5.* lectionem operatur, peragendum diem vltimum, atque in fine diei recipiendum eſſe mercedem, non ſolum redemptionem corporis noſtri, de qua dicit Apoſtolus Paulus, verumetiam ſalutem animarum noſtrarum, de qua dicit Apoſtolus Petrus? Vtriuſque enim rei fœlicitas iſto tempore atque in hac mortalitate in ſpe potius habetur, quàm in re tenetur. Verum hoc intereſt, quod exterior noſter homo, id eſt, corpus adhuc corrumpitur: interior autem, id eſt, anima iam reno- *2.Corin. 4.* uatur de die in diem. Itaque ſicut immortalitatem carnis & ſalutem animarum futuram expectamus, quanuis iam pignore accepto ſalui facti eſſe dicamur: ita

n ij omnium

G omnium notitiam quæcunque vnigenitus audiuit à pa-
tre, futuram ſperare debemus, quamuis hoc iam ſe fe-
ciſſe dixerit Chriſtus: *Non vos me elegiſtis*, inquit, *ſed ego
vos elegi.* Hæc eſt illa ineffabilis gratia: quid enim era-
mus quando Chriſtum nondum elegeramus, & ideo
non diligebamus? Nam qui eum non eligit, quomo-
do diligit? Nunquid iam in nobis erat quod in Pſal-
Pſal.83. mo canitur: Elegi abiectus eſſe in domo domini, ma-
gis quàm habitare in tabernaculis peccatorum? Non
vtique. Quid ergo eramus niſi iniqui & perditi? Ne-
que enim iam credideramus in eum, vt eligeret nos:
nam ſi iam credentes elegit, electos elegit: cur ergo di-
Pſal.58. ceret, non vos me elegiſtis, niſi quia miſericordia eius
præuenit nos. Hic certe vacat vana illorum ratiocina-
tio: qui præſcientiam dei defendunt contra gratiam
Ephe.2. dei, & ideo dicunt nos electos ante mundi conſtitu-
tionem, quia præſciuit nos deus futuros bonos, non
ſeipſum nos facturum bonos: non hoc dicit qui dicit,
Non vos me elegiſtis: quoniam ſi propterea nos ele-
giſſet, quia bonos futuros eſſe nos præſciuerat, ſimul
etiam præſciſſet quòd eum nos fuiſſemus prius electu-
ri. Non enim aliter eſſe poſſemus boni, niſi forte di-
H cendus eſt bonus qui non eligit bonum. Quid ergo e-
legit in non bonis? Non enim electi ſunt quia boni fue
runt, qui boni non eſſent niſi electi eſſent: alioquin
gratia iam non eſt gratia, ſi præceſſiſſe contendimus
merita: hæc quippe electio gratia eſt de qua dicit Apo-
Roma.11. ſtolus: Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ per electio-
nem gratiæ dei ſaluæ factæ ſunt: vnde ſubiungit, Si au-
tem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam
non eſt gratia. Audi ingrate, ingrate audi: non vos
me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Non eſt vt dicas, ideo
electus ſum, quia iam credebam: ſi enim credebas in
eum, iam elegeras eum: ſed audi, non vos me elegi-
ſtis: non eſt vt dicas, antequam crederem, iam bona
operabar, ideo electus ſum: quid enim eſt boni operis
Roma.14. ante fidem, cum dicat Apoſtolus, Omne quod non
eſt ex fide, peccatum eſt? Quid ergo dicturi ſumus au-
diendo, non vos me elegiſtis, niſi quia mali eramus &
electi ſumus, vt boni per gratiam nos eligentis eſſe-
mus? Non eſt enim gratia, ſi præceſſerant merita. Eſt
autem gratia, Hæc igitur non inuenit, ſed effecit me-
rita, & videte chariſſimi, quemadmodum non eligat
bonos, ſed quos elegit, faciat bonos. Ego, inquit, ele-
I gi vos: *Et poſui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus ve-
ſter maneat.* Nonne iſte eſt fructus de quo iam dixerat:
ſine me nihil poteſtis facere? Elegit ergo & poſuit vt
eamus & fructum afferamus: nullum itaque fructum
vnde nos eligeret habebamus. Vt eatis, inquit, & fru-
ctū afferatis. Imus vt afferamus, & ipſe eſt via qua imus,
in qua nos poſuit vt eamus. Proinde in omnibus miſe-
ricordia eius præuenit nos. Et fructus, inquit, veſter ma
neat: *Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.*
Maneat ergo dilectio, ipſa eſt enim fructus noſter: quæ
dilectio nunc eſt in deſiderio nondum in ſaturitate, &
ipſo deſiderio quodcūque petierimus in nomine vni-
geniti filij dat nobis pater: quod autem accipere ſal-
uandis non expedit nobis, non exiſtimemus nos pete-
re in nomine ſaluatoris, ſed hoc petimus in nomine
ſaluatoris, quod pertinet ad rationem ſalutis.

*De eo quod dicit, Hæc mando vobis vt diligatis inui-
cem: vſque ad id quod ait, Sed ego elegi vos de mun-
do, propterea odit vos mundus.*

Tractatus LXXXVII.

IN lectione euangelica quæ hanc antecedit, K
dixerat dominus: non vos me elegiſtis, ſed e-
go elegi vos, & poſui vos, vt eatis & fructum
afferatis, & fructus veſter maneat, vt quodcū-
que petieritis patrē in nomine meo, det vobis: de qui-
bus verbis iam nos quod dominus dedit, diſſeruiſſe
meminiſtis. Hic autem dicit, ſequenti ſcilicet lectio-
ne, quam modò cum recitaretur, audiſtis. *Hæc man-
do vobis, vt diligatis inuicem.* Ac per hoc intelligere de-
bemus hunc eſſe fructum noſtrum de quo ait: Ego vos
elegi vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter ma-
neat. Et quod adiunxit, vt quodcunque petieritis pa-
trem in nomine meo, det vobis, tunc vtique dabit no-
bis, ſi diligamus inuicem, cum & hoc ipſum ipſe dede-
rit nobis, qui nos elegit non habentes fructum, quia nō
eum nos elegeramus, & poſuit nos vt fructum affera-
mus, hoc eſt, inuicem diligamus: quem fructum ſine il-
lo afferre non poſſumus, ſicut palmites facere ſine vi-
te nihil poſſunt. Charitas ergo eſt fructus noſter, quem
definit Apoſtolus, de corde puro & conſcientia bona, 1.Timo.1.
& fide non ficta. Hac diligamus inuicem, hac diligi-
mus deum, neq; enim vera dilectione diligeremus in-
uicem, niſi diligentes deum. Diligit enim vnuſquiſque L
proximum ſuum tanquā ſeipſum ſi diligit deum: nam
ſi non diligit deum, non diligit ſeipſum. In his enim
duobus præceptis charitatis, tota lex pendet & pro- Matth.22.
phetæ: hic eſt fructus noſter. De fructu itaque nobis
mandans, Hæc mando, inquit, vobis, vt diligatis inui-
cem: vnde & Apoſtolus Paulus, cum cōtra opera car-
nis commendare fructum ſpiritus vellet, à capite hoc
poſuit: Fructus, inquit ſpiritus charitas eſt: ac deinde Gala.5.
cætera tanquam ex iſto capite exorta & religata conte-
xuit, quæ ſunt, gaudium, pax, longanimitas, benignitas,
bonitas, fides, manſuetudo, continentia, caſtitas. Quis
autem bene gaudet, qui bonum non diligit vnde gau-
det? Quis pacem veram niſi cum illo poteſt habere quē
veraciter diligit? Quis eſt longanimis in bono opere
perſeuerāter manendo, niſi ferueat diligendo? Quis eſt
benignus, niſi diligat cui opitulatur? Quis bonus, niſi di
ligēdo efficiatur? Quis ſalubriter fidelis, niſi ea fide quę
per dilectionem operatur? Quis vtiliter manſuetus, cui
non dilectio moderetur? Quis ab eo continet vnde tur
patur, niſi diligat vnde honeſtatur? Merito itaque ma-
giſter bonus dilectionem ſic ſæpe commendat, tan-
quam ſola præcipienda ſit, ſine qua non poſſunt pro- M
deſſe cætera bona, & quæ non poteſt haberi ſine cæte-
ris bonis, quibus homo efficitur bonus. Pro hac autem
dilectione patienter debemus etiam mundi odia ſuſti-
nere: neceſſe eſt enim vt nos oderit, quos cernit nolle
quod diligit: ſed plurimū nos de ſeipſo dominus con-
ſolatur, qui cum dixiſſet, Hæc mando vobis vt diliga-
tis inuicem: adiecit atque ait, *Si mundus vos odit, ſcitote
quoniam me priorem vobis odio habuit.* Cur ergo ſe membrū
ſupra verticem extollit? Recuſas eſſe in corpore, ſi non
vis odium mundi ſuſtinere cum capite. *Si de mundo*,
inquit, *eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret*, Vniuerſæ
vtique hoc dicit Eccleſiæ, quam plerunque etiam ip-
ſam mūdi nomine appellat, ſicut eſt illud: Deus erat in
Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Itemq; illud: Non 2.Cor.5.
venit filius hominis vt iudicet mūdum, ſed vt ſaluetur Ioan.3.
mundus per ipſum: & in epiſtola ſua Ioannes ait, Ad-
uocatum habemus ad patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, 1.Ioan.2.
& ipſe propitiator eſt peccatorum noſtrorum, nō tan-
tum noſtrorum, ſed etiam totius mundi: totus ergo
mundus Eccleſia eſt, & totus mundus odit Eccleſiam.

Mundus

A Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatus ſaluatum, inquinatus mundatum: ſed
iſte mundus, quem deus in Chriſto reconciliat ſibi, &
qui per Chriſtum ſaluatur, & cui per Chriſtum peccatum omne donatur, de mũdo electus eſt inimico, damnato, contaminato. Ex eadem quippe maſſa, quæ tota
in Adam periit, fiunt vaſa miſericordiæ, in quibus eſt
Roma.9. mundus pertinens ad reconciliationem, quam mundus odit, ex eadem maſſa, pertinens ad vaſa iræ, quæ
perfecta ſunt ad perditionem: denique cum dixiſſet, ſi
de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret:
continuo ſubiecit, *Quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Ergo & ipſi inde erant, vnde vt non eſſent, electi ſunt inde, non meritis ſuis, quorum nulla bona præceſſerant opera, non
natura, quæ tota fuerat per liberum arbitrium in ipſa
radice vitiata, ſed gratuita, hoc eſt vera gratia: qui enim de mundo mundum elegit, fecit quod eligeret,
Roma.11. non inuenit: quia reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt: ſi autem gratia, inquit, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia: ſi autem quæratur quomodo ſe diligat mundus perditionis, qui odit mundum redemptionis, diligit ſe vtique falſa di-
B lectione, non vera. Proinde falſò ſe diligit & verè odit: Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam:
Pſal.10. ſed diligere ſe dicitur, quoniam iniquitatem qua iniquus eſt diligit: & rurſus odiſſe ſe dicitur, quoniã quod
ei nocet, hoc diligit. Odit ergo in ſe naturam, diligit
vitium: odit quod factus eſt per dei bonitatem, diligit quod in eo factum eſt per liberam voluntatem.
Vnde nos quoque illum diligere & prohibemur, ſi recte intelligimus, & iubemur: prohibemur ſcilicet vbi
1.Ioan.2. nobis dicitur, Nolite diligere mundum: iubemur au-
Luca.6. tem vbi nobis dicitur, Diligite inimicos veſtros. Ipſi
ſunt enim mundus qui nos odit. Ergo & prohibemur
diligere in illo quod ipſe diligit in ſeipſo, & iubemur
diligere in illo quod ipſe odit in ſeipſo, dei ſcilicet opificium, & diuerſas bonitatis ſuæ conſolationes. Vitium
quippe in illo diligere prohibemur, iubemurq; diligere
naturam, cum ipſe in ſe diligat vitium, oderitque naturam, vt nos eum & diligamus & oderimus recte, cum
ſe ipſe diligat oderitque peruerſe.

C *De eo quod dictum eſt, Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis: vſque ad id quod ait, Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.*

Tractatus LXXXVIII.

EXhortans dominus ſeruos ſuos ad mundi odia perferenda patienter, nullum eis maius
& melius quàm de ſeipſo proponit exemplũ,
quoniam ſicut dicit Apoſtolus Petrus: Chri-
1.Petri.2. ſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum,
vt ſequamur veſtigia eius, Quod vtique ſi facimus, ipſo adiuuante facimus, qui dixit, ſine me nihil poteſtis
facere: denique iam dixerat, Si odit vos mundus, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit: & nunc in eo
quod audiſtis cum legeretur Euangelium, *Mementote,*
inquit, *ſermonis mei, quem ego dixi vobis: non eſt ſeruus maior domino ſuo: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.* Dicendo autem,
non eſt ſeruus maior domino ſuo: nónne euidenter
oſtendit quemadmodum intelligere debeamus quod
Supra Tra- ſuperius dixerat, Iam non dico vos ſeruos: ecce enim
ctatu.85. eos ſeruos dicit, nunquid eſt aliud, Non eſt ſeruus maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequen-

tur? Manifeſtum eſt igitur illum ſeruum, qui non ma- D
net in domo in æternum, illum pertinentem ad timorem, quem foras charitas mittit, eſſe intelligendum, Ioan.8.
vbi dictũ eſt, Iam non dico vos ſeruos: hic autem vbi 1.Ioan.4.
dicitur, Non eſt ſeruus maior domino ſuo: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: Illum ſignificari ſeruum pertinentem ad timorem caſtum, qui permanet Pſal.18.
in ſeculum ſeculi: hic enim ſeruus eſt auditurus, Euge Matth.25.
ſerue bone, intra in gaudium domini tui. *Sed hæc,* inquit, *omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.* Quæ omnia facient niſi quæ dixit? odio
habebunt ſcilicet & perſequentur, ſermonémque contemnẽt: quoniam ſi ſermonem non ſeruarent eorum,
nec tamen odiſſent eos, neque perſequerentur, vel etiam ſi odiſſent, nec tamen perſequerentur, non omnia facerent: hæc autem omnia facient vobis, inquit,
propter nomen meum: quid eſt aliud dicere, quàm
me in vobis odio habebunt, me in vobis perſequentur, & ſermonem veſtrum quia meus eſt, ideo non ſeruabunt: hæc enim omnia facient vobis propter nomen meum: non veſtrum, ſed meum: tanto igitur miſeriores, qui propter hoc nomen iſta faciunt, quanto
beatiores, qui propter hoc nomen iſta patiuntur, ſicut
ipſe alio loco dicit, Beati qui perſecutionem patiuntur E
propter iuſtitiam: hoc eſt enim propter me vel propter Matth.5.
nomen meum, quia ſicut Apoſtolus docet, Factus eſt
nobis ſapientia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & re- 1.Cor.1.
demptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloria- Hiere.6.
tur, in domino glorietur: faciunt quippe iſta mali malis, ſed non propter iuſtitiam, † & ideo miſeri vtrique, †aliàs, ſed
& qui faciunt, & qui patiuntur: faciunt & mali bonis, propter iniuſtitiam.
vbi etſi non faciunt iſti propter iuſtitiã, tamen illi propter iuſtitiã patiuntur. †Sed dicit aliquis, Si mali quando perſequuntur bonos propter nomẽ Chriſti, propter †al. faciũt,
iuſtitiam boni patiũtur, profecto propter iuſtitiã hæc & boni malis, vbi etſi
eis mali faciunt: quod ſi ita eſt, ergo & quando boni ma- faciunt iſti
los propter iuſtitiam perſequuntur, propter iuſtitiam e- propter iuſtitiã, nõ tamẽ
tiam mali patiuntur: ſi enim poſſunt mali perſecutio- illi propter
nem facere bonis propter nomen Chriſti, cur nõ poſ- iuſtitiã patiuntur.
ſint mali perſecutionem pati à bonis propter nomen
Chriſti? Et quid eſt propter nomẽ Chriſti, niſi propter
iuſtitiam? nam ſi non propter quod boni faciunt, propter hoc mali patiuntur, quia faciunt boni propter iuſtitiam, patiuntur mali propter iniuſtitiam: nec mali
ergo propter hoc poſſunt facere propter quod boni F
patiuntur, quia faciunt mali propter iniuſtitiam, patiuntur boni propter iuſtitiam: quomodo ergo erit verum,
Hæc omnia facient vobis propter nomen meum, cum
illi non propter nomen Chriſti faciant, id eſt, non propter iuſtitiam, ſed propter iniquitatem ſuam? Hæc quæſtio ita ſoluitur, ſi eo modo intelligamus dictum, Hæc
omnia facient vobis propter nomen meum: vt totum
referatur ad iuſtos, tanquam dictum ſit, hæc omnia patiemini ab eis propter nomen meum: vt hoc ſit, facient
vobis, quod eſt, patiemini ab eis: ſi autẽ propter nomen
meum ſic accipitur tanquam diceret, propter nomen
meum quod in vobis oderunt, ita poteſt accipi, & propter iuſtitiam quam in vobis oderunt: ac per hoc boni
cũ perſecutionem faciũt malis, poſſit recte dici & propter iuſtitiam facere, quam diligendo perſequuntur malos, & propter iniquitatem quam oderũt in ipſis malis:
ita ergo & ipſi mali poſſunt dici pati, & propter iniquitatem quæ in illis punitur, & propter iuſtitiam quæ in
eorum pœna exercetur. Item quæri poteſt, ſi etiam mali
faciunt perſecutionẽ malis, ſicut impij reges & iudices,

G cum eſſent perſecutores piorum, vtique & homicidas, & adulteros, & quoſq; maleficos, quos contra leges publicas feciſſe cognoſcerent, puniebant: quomodo intelligendum eſt quod ait dominus, Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret? Neque enim quos punit diligit mundus, à quo videmus ſupradicta ſcelerum genera plerunque puniri, niſi quia mundus eſt in eis, à quibus talia ſcelera vel puniuntur vel patiuntur: & mundus eſt in eis, à quibus talia ſcelera diliguntur: mundus itaque ille qui intelligitur in malis atque impiis, & odit quod ſuum eſt, ex ea parte hominum qua ſceleratis nocet: & diligit quod ſuum eſt ex ea parte hominum, qua eiſdem ipſis ſceleratis fauet: Ergo hæc omnia faciēt vobis propter nomen meum, vel ita dictum eſt, propter quod vos patimini, vel ita propter quod & ipſi faciūt, quia & hoc in vobis dum perſequuntur, oderunt: & addidit, *Quia neſciunt eum qui miſit me.* Hoc ſecundum eam ſcientiam dictum intelli-
Sapien.6. gendum eſt: de qua & alibi ſcriptum eſt, Scire autem te ſenſus eſt conſummatus. Hac quippe ſcientia qua ſciunt patrem à quo miſſus eſt Chriſtus, nullo modo
H perſequuntur quos colligit Chriſtus, quia & ipſi cum eis colliguntur à Chriſto.

De eo quod dicit, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, vſq; ad id quod ait, Qui me odit, & patrem meum odit.

Tractatus LXXXIX.

SVperius dixerat dominus ad diſcipulos ſuos, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequētur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt, ſed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me. De quibus autem hoc dixerit ſi quæramus, inuenimus eum ad hæc verba veniſſe ab eo quod dixerat, Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit: nunc vero quod addidit, *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* Iudæos oſtendit expreſſius, de his ergo & illa dicebat, nam hoc indicat verborum ipſa cōtextio: de his ergo dicit, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: de quibus dicebat, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me: his enim verbis & iſta ſubiungit, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, pecca-
I tum nō haberent. Iudæi ergo perſecuti ſunt Chriſtum, quod euidentiſſimè indicat Euangelium, Iudæis locutus eſt Chriſtus, nō aliis gentibus. In eis ergo voluit intelligi mundum qui odit Chriſtum & diſcipulos eius, imò vero non eos ſolos, ſed hos quoque ad eundem mundum pertinere monſtrauit. Quid eſt ergo, ſi non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent? Nunquid ſine peccato erant Iudæi, antequàm Chriſtus ad eos in carne veniſſet? Quis hoc vel ſtultiſſimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quaſi ſub generali nomine vult intelligi: hoc eſt enim peccatum quo tenentur cuncta peccata, quod vnuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata: hoc eſt autem, quia non crediderunt in Chriſtum, qui propterea venit vt credatur in eum: hoc peccatum, ſi non veniſſet, non vtiq; haberent. Aduentus quippe eius quantum credentibus ſalutaris, tantum nō credentibus exitialis factus eſt, tanquam & ipſe caput & princeps Apoſtolorū, quod de ſe ipſi dixe-
2.Cor.2. runt extiterit, Quibuſdam quidem odor vitæ in vitam, quibuſdam vero odor mortis in mortē: ſed quod adiunxit atq; ait, *Nunc autem excuſationem non habent de peccato* K
ſuo: poteſt mouere quærentes, vtrum hi, ad quos non venit Chriſtus, nec locutus eſt eis, habeant excuſationem de peccato ſuo: ſi enim non habent, cur hîc dictū eſt, propterea iſtos non habere, quia venit & locutus eſt eis? Si autem habent, vtrum ad hoc habeant vt à pœnis alienētur, an vt mitius puniantur? Ad hæc inquiſita pro meo captu, domino donante reſpondeo, habere illos excuſationē, non de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non eſt locutus. Sed non in eo ſunt numero hi, ad quos in diſcipulis venit, & quibus per diſcipulos eſt locutus, quod & nunc facit: nam per Eccleſiam ſuā venit ad gentes, & per Eccleſiam ſuam loqui- Matth.10.
tur gentibus: ad hoc enim pertinet, quod ait, Qui vos Lucæ.10.
recipit, me recipit: & qui vos ſpernit me ſpernit. An vul 2.Corin.13.
tis, inquit Apoſtolus Paulus, experimentum accipere eius, qui in me loquitur Chriſtus? Reſtat inquirere, vtrū hi qui prius quàm Chriſtus veniret in Eccleſiā ad gentes, & priuſquam Euangelium eius audirent, vitæ huius fine præuenti ſunt ſeu præueniuntur, poſſunt habere L
hanc excuſationem? poſſunt planè, ſed non ideo poſ- Roma.2.
ſunt effugere damnationem. Quicūque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quæ quidem Apoſtoli verba, quoniam id quod ait, peribunt, terribilius ſonat quàm quod ait, iudicabuntur: nō ſolum nihil adiuuare hanc excuſationem videntur oſtendere, verumetiam plus grauare: qui enim ſe quia non audierunt excuſabunt, ſine lege peribunt. Sed vtrum hi, qui cum audierunt, contempſerunt, vel etiam reſtiterunt, nec tantum contradicendo, ſed & eos à quibus audierūt odiis perſequendo, in eis deputandi ſunt de quibus aliquid leuius videtur ſonuiſſe quod dictum eſt, per legem iudicabuntur, merito quæritur: ſed ſi aliud eſt perire ſine lege, aliud iudicari per legem, & illud eſt grauius, hoc autem leuius: proculdubio non ſunt iſti in hac pœna leuiore ponendi, qui neque in lege peccauerunt, ſed omnino legem Chriſti accipere noluerunt, & eam quantum ad ipſos attinet, omnino nullam eſſe voluerunt. Illi autem peccant in lege, qui ſunt in lege, id eſt, qui eam ſuſcipiunt, eámque ſanctam, & mandatum ſan- Roma.7.
ctum & iuſtum & bonum fatentur, ſed infirmitate non implent, quod ab ea rectiſſimè præcipi dubitare non
poſſunt, hi ſunt qui aliquo modo fortitan poſſunt ab M
eorum qui ſine lege ſunt perditione diſcerni: ſi tamen quod Apoſtolus ait, per legē iudicabuntur: ſic accipiendum eſt tanquam dixerit, non peribunt: quod mirum ſi ita eſt. Neque enim de infidelibus & fidelibus erat ſermo vt hoc diceret, ſed de gentibus & Iudæis, qui certe vtrique niſi in eo ſaluatore ſaluentur, qui venit quæ-
rere quod perierat, ad perditionem ſine dubio pertine- Lucæ.19.
bunt: quanuis dici poſſit, alios grauius, alios leuius perituros, id eſt, alios grauiores, alios leuiores pœnas in ſua perditione paſſuros. Ille enim perire deo dicitur, quiſquis ab illa beatitudine, quam dat ſanctis ſuis, per ſupplicium ſeparatur. Tanta eſt autem ſuppliciorum, quāta diuerſitas peccatorū, quæ quomodo ſeſe habeat, altius indicat ſapientia diuina, quàm coniectura ſcrutatur aut effatur humana. Iſti certe ad quos venit, & quibus locutus eſt Chriſtus, nō habent de magno infidelitis peccato illam excuſationē, qua poſſint dicere, nō vidimus, non audiuimus, ſiue non acceptaretur iſta excuſatio ab illo cuius inſcrutabilia ſunt iudicia, ſiue acceptaretur, & ſi nō vt ab omni damnatione liberarentur,

certe

A certe vt aliquanto lenius damnarentur. *Qui me odit*, inquit, *& patrem meũ odit.* Hic nobis fortaſſe dicatur, Quis poteſt odiſſe quem neſcit? & vtique antequam diceret, Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non (Supra Tractatu. 88.) haberent, dixerat diſcipulis ſuis, Hæc facient vobis, quia neſciunt eum qui miſit me. Quomodo ergo neſcierunt & oderunt: ſi enim non quod eſt ipſe, ſed neſcio quid aliud de illo opinantur, non vtique ipſum, ſed illud inueniuntur odiſſe quod fingunt, aut errando potius ſuſpicantur, & tamen niſi poſſent homines odiſſe quod neſciunt, non veritas vtrunque dixiſſet, quòd eius patrem & neſciunt & oderunt. Sed quomodo id fieri poſſit ſi adiuuante domino per nos demonſtrari poteſt, quia hæc diſputatio eſt iam claudenda, nunc non poteſt.

De eo quod dicit, Qui me odit, & patrem meum odit.

Tractatus XC.

AVdiſtis dominum dicentem, *Qui me odit, & patrem meum odit:* qui ſuperius dixerat, Hæc facient vobis, quia neſciunt eum qui miſit me: non itaq; diſſimulanda naſcitur quæſtio, quomodo poſſint odiſſe quẽ neſciunt. Si enim deum non B quod ipſe eſt, ſed neſcio quid aliud eum ſuſpicantur, aut credunt, hoc oderunt, vtique non ipſum oderunt, ſed quod ſua mendaci ſuſpicione, vel vana credulitate concipiunt: ſi autem quod eſt, hoc de illo ſentiunt quomodo eum neſcire dicũtur? Et de hominibus quidem fieri poteſt, vt eos ſæpe quos nunquam vidimus, diligamus, ac per hoc nec illud econtrario impoſſibile eſt, vt eos quos nunquam vidimus oderimus. Fama quippe de aliquo ſermocinante ſeu bene ſeu male, fit non immerito vt amemus vel oderimus ignotum. Sed ſi fama ſit verax: quomodo eſt de quo vera didicimus dicendus ignotus? An quia eius faciem non vidimus? Quam cum & ipſe non videat, nulli tamen poteſt notior eſſe quàm ſibi: nõ igitur in eius facie corporali nobis intimatur cuiuſque notitia: ſed tunc nobis ad cognitionem patet, quando eius mores & vita non latẽt, alioquin nec ſeipſum noſſe quiſquam poteſt, qui videre faciem ſuam non poteſt. Sed vtique tanto certius quàm notus eſt aliis ipſe ſe nouit, quanto certius interiore conſpectu poteſt videre quod ſapit, videre quod cupit, videre quod viuit: quæ cum aperiuntur & nobis, tunc vere fit cognitus nobis. Hæc itaque quoniam ple-
C runque ad nos de abſentibus vel etiam mortuis, ſiue fama, ſiue literis perferuntur, hinc fit vt ſæpe quos nunquam facie corporis vidimus, non tamen quos omnino neſcimus, vel oderimus homines vel amemus. Sed plerunque in eis noſtra credulitas fallitur, quia nonnunquam & hiſtoria, & multo magis fama mentitur. Pertinet autẽ ad nos ne pernicioſa opinione fallamur, vt quia non poſſumus hominum indagare conſcientiam, de ipſis rebus habeamus veram certámque ſententiam, hoc eſt, vt ſi ille vel ille homo vtrum ſit impudicus pudicúſve neſcimus, oderimus tamẽ impudiciciã, & pudiciciam diligamus: & ſi illum vel illum iniuſtum eſſe iuſtúmve neſcimus, amemus tamen iuſtitiam, & iniuſtitiam deteſtemur, non quas nobiſipſi errando confingimus, ſed quas fideliter hanc appetendam illámque vitandam in dei veritate conſpicimus, vt cum de ipſis rebus quod appetendũ eſt appetimus, quod deuitandũ eſt deuitamus, ignoſcatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imò aſſidue non vera ſentimus. Hoc enim ad humanam tẽtationem pertinere arbitror, ſine qua duci iſta nõ poteſt vita, ita vt Apoſtolus diceret, Tentatio vos non apprehendat niſi huma- (1.Cor.10.)
D na: quid enim tam humanum quàm non poſſe inſpicere cor humanum, & ideo non eius latebras perſcrutari, ſed plerunque aliud quàm id quod ibi agitur ſuſpicari? Quanquam & in his rerum tenebris humanarum, hoc eſt, cogitationum alienarum, etſi ſuſpiciones (†al. vitare.) intelligere† non poſſumus, quia homines ſumus, iudicia tamen, id eſt, definitas firmasq; ſententias contine- (1.Corin.4.) re debemus, nec ante tempus quicquam iudicare, donec veniat dominus, & illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique à deo. Quando ergo nõ erratur in rebus, vt recta ſit improbatio vitiorum, virtutúmque probatio, profecto ſi erratur in hominibus, venialis eſt humana tentatio. Per has autem humanorum cordium tenebras, res multum miranda & multum dolenda contingit, vt eum nonnunquam quem iniuſtum putamus, tamẽ iuſtus eſt, & iuſtitiam in eo neſcientes, quem diligimus deuitemus, auerſemur, à noſtro prohibeamus acceſſu, communem cum illo vitam victúmque habere nolimus; eúmque etiam ſi diſciplinæ imponendæ neceſſitas cogat, ſiue ne aliis noceat, ſiue vt fiat ipſe correctior, aſperitate ſalubri perſequamur, & hominem E
bonum tanquam malum affligamus, quem neſcientes amamus. Hoc fit ſi quis verbi gratia cum ſit pudicus, à nobis creditur impudicus: ſine dubio enim ſi pudicum diligo, hoc eſt ipſe quod diligo: ergo etiam ipſum diligo & neſcio: etſi impudicum odi, non ergo ipſum odi, quia non eſt quod odi, & tamen dilecto meo cum quo ſimul in charitate pudiciciæ habitat anima mea, facio ignarus iniuriam, non errans in diſcretione virtutum atque vitiorum, ſed in cordium tenebris humanorum. Proinde ſicut fieri poteſt vt homo bonus hominẽ bonum oderit neſciens, vel potius diligat neſciens, ipſum enim diligit cum bonum diligit, quia id quod eſt ille, hoc iſte diligit, oderit autem neſciens non ipſum, ſed quod putat eſſe ipſum: ita fieri poteſt vt etiã homo iniuſtus oderit hominem iuſtum, & dum æſtimat ſe ſui ſimilem iniuſtum diligere, neſciens diligat iuſtum, & tamen dum eum credit iniuſtum, diligit nõ ipſum, ſed quod putat eſſe ipſum: quemadmodum autem hominem, ſic & deum. Deniq; ſi interrogarentur Iudæi, vtrũ diligerent deum, quid ſe aliud quàm diligere reſponderent, nec ex animo mentientes, ſed errando potius opinantes. Quomodo enim diligerent patrem verita- F
tis, qui haberent odio veritatẽ? Nolunt enim ſua facta damnari, & hoc habet veritas vt talia facta damnẽtur: tantum igitur oderunt veritatem, quantũ oderunt ſuas pœnas quas talibus irrogat veritas: neſciunt autem illam eſſe veritatem, quæ tales quales ipſi ſunt damnat. Oderunt ergo quam neſciunt, & cum illam oderunt, profecto & eum de quo nata eſt, niſi odiſſe nõ poſſunt: ac per hoc quia veritatem qua iudicãte damnantur, de patre deo natam neſciunt, vtique etiam ipſum & neſciunt & oderũt. O miſeros homines, qui cum eſſe volunt mali, nolunt eſſe veritatem qua damnantur mali: nolunt enim eam eſſe quod eſt, cum ipſi debeant nullo modo eſſe† quod ſunt, vt ipſa manente mutentur, ne ip- (†al. debeãt nolle eſſe.) ſa iudicante damnentur.

De eo quod dicit: Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem & viderunt, & oderunt & me & patrem meum, ſed vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis.

Tractatus XCI.

G DIxerat dominus, Qui me odit,& patrẽ meum
odit. Vtique enim qui odit veritatem,neceſſe
eſt oderit & à quo veritas nata eſt, vnde iam
quantum datum eſt locuti ſumus: deinde ad-
didit vnde nobis nunc loquendum eſt. *Si opera non fe-*
ciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Pecca-
tum illud ſcilicet magnum, de quo ſuperius ait,Si non
veniſſem & locutus eis fuiſſem,peccatum non haberẽt:
hoc eſt peccatum,quòd in eum loquentẽ & operantem
nõ crediderunt, neque enim nullum habebant pecca-
tum, antequam loqueretur eis & operaretur in eis. Sed
hoc peccatum quo in eum non crediderunt, ideo ſic
commemoratur, quia ipſo peccato tenentur & cæte-
ra: hoc enim ſi non haberent, & in eum crederent, di-
mitterentur & cætera. Sed quid eſt hoc quòd cum di-
xiſſet, Si opera non feciſſem in eis:mox addidit, *Quæ*
nemo alius fecit? Nulla quippe in operibus Chriſti viden-
tur eſſe maiora quàm ſuſcitatio mortuorum, quod ſci-
3.Reg.17. mus etiam antiquos feciſſe Prophetas. Fecit hoc etiam
4.Reg.4. Helias,fecit Heliſęus,& cum in hac carne viueret,& cũ
4.Reg.13. in ſuo monumẽto ſepultus iaceret, nam quidam por-
tantes mortuum, cum irruentibus hoſtibus eò refugiſ-
H ſent,eúmque ibi poſuiſſent, continuo reſurrexit. Fecit
Math.14. tamẽ aliqua Chriſtus,quæ nemo alius fecit, quòd quin-
Marci.15. que milia hominum de quinque, & quatuor milia de
Math.14. ſeptem panibus pauit, quòd ſuper aquas ambulauit, &
Ioan.1. Petro vt hoc faceret præſtitit, quòd aquam mutauit in
Ioan.9. vinum, quòd aperuit oculos cæci nati, & alia multa
quæ commemorare longum eſt. Sed reſpondetur no-
bis & alios feciſſe quæ ipſe nõ fecit, & quæ nemo alius
Exod.7.& fecit: quis enim niſi Moyſes Aegyptios plagis tot tan-
ca.ſequẽti. tisque percuſſit,diuiſo mari populum duxit,manna de
Exod.14. cœlo eſurientibus impetrauit, aquam de petra ſitienti-
Exod.16. bus fudit? Quis niſi Ieſus Naue populo tranſituro Ior-
Exod.17. danis fluenta diuiſit,& currentem ſolem emiſſa ad deũ
Ioſue.4. oratione frænauit & fixit? Quis præter Sampſon pro-
Ioſue.10. pter ſuam ſitim maxilla mortui aſini exundãte ſatiatus
Iudicũ.15. eſt? Quis præter Heliam curru igneo in alta ſubuectus
4.Reg.2. eſt? Quis præter Heliſæum, quod pauloante comme-
4.Reg.13. moraui, ſepulto ſuo cadauere, cadauer alterius reddi-
dit vitæ? Quis præter Danielem inter ora incluſorũ ſe-
Danie.6. cum leonum eſurientium vixit innocuus? Quis præter
tres viros,Ananiam,Azariam,Miſaëlem,in flammis ar
Danie.3. dentibus & non vrentibus deambulauit illæſus? Præ-
tereo cætera,quoniã hæc ſatis eſſe arbitror, quibus de-
I monſtretur & alios ſanctos quædam opera mirãda fe-
ciſſe, quæ nemo alius fecit. Sed qui tam multa vitia &
malas valetudines vexationéſque mortalium tanta po-
teſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt
enim taceamus quos iubẽdo ſicut occurrebant, ſaluos
ſingulos fecit:Marcus Euangeliſta quodã loco ait, Ve-
Marci.1. ſpere autem facto eum occidiſſet ſol, afferebãt ad eum
omnes male habẽtęs, & dæmonia habentes,& erat om
nis ciuitas ad ianuam congregata, & curauit multos
qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa
eiiciebat. Id autem cum commemoraſſet Matthæus,e-
Matth.8. tiam teſtimonium propheticum addidit,dicẽs, Vt ad-
impleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam di
Eſa.53. cẽtem,Ipſe infirmitates noſtras accepit,& ægritudines
Marci.6. portauit:item alio loco dicit Marcus, Et quocunq; lo-
co introibat in vicos,vel in villas,aut in ciuitates,in pla
teis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel
fimbriam veſtimẽti eius tangerent, & quotquot tange-
bant eum, ſalui fiebant:hæc nemo alius fecit in eis. Sic
enim intelligendũ eſt quod ait,in eis,non inter eos vel

coram eis,ſed prorſus in eis quia ſanauit eos.Hęc quip- K
pe intelligi voluit,quæ non ſolum facerent admiratio-
nem,verumetiam manifeſtam conferrent ſalutem,pro
quibus beneficiis vtique amorem, non odium retri-
buere debuerunt. Omnia quidem cæterorum miracu-
la ſuperat, quòd eſt natus ex virgine, matriſque inte- Luc.1.& 2.
gritatem ſolus potuit nec conceptus violare nec na-
tus: ſed hoc nec coram eis factum eſt,nec in eis:ad co-
gnoſcendam quippe huius miraculi veritatẽ,non com
muni cum eis aſpectu, ſed diſcreto ab eis diſcipulatu
Apoſtoli peruenerunt. Iam vero illud quod die tertia,
in carne in qua occiſus fuerat, de ſepulchro ſe reddi-
dit viuum, & nunquam deinde moriturus cum illa a-
ſcendit in cœlum, ſuperat etiam cuncta quæ fecit: ſed
neque hoc factum eſt in Iudæis,neq; coram eis:& non-
dum hoc fecerat quando dicebat, Si opera nõ feciſſem
in eis quæ nemo alius fecit, nimirũ ergo ſunt illa, quæ
in eorum valetudinibus tanta miracula ſalutis oſten-
dit, quanta in illis antea nemo donauit: hæc enim vi-
derunt,& hoc eis exprobrans adiungit & ait, *Nunc au*
tem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, ſed vt imple-
retur ſermo qui in lege eorũ ſcriptus eſt,Quia odio habuerunt me gra Pſal.34.
tis. Eorum legem dicit, non ab ipſis inuentam, ſed ip- L
ſis datam: ſicut dicimus, Panem noſtrum quotidianũ: Matth.6.
quem tamen à deo petimus,addendo,da nobis,Gratis
autem odit, qui nullum ex odio commodum quærit,
vel incomõdum fugit:ſic oderunt dominum impij,ſic
diligunt iuſti,hoc eſt gratis,vt alia præter illum nõ ex-
petant bona, quoniam ipſe erit in omnibus omnia.
Quiſquis vero altius attenderit Chriſtum dicentem,Si
opera nõ feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, ſed hæc
& ſi pater aut ſpiritus ſanctus fecit, quia totius trinita-
tis vna ſubſtantia eſt,inueniet ipſum feciſſe, ſi quando
quiſpiam dei homo tale aliquid fecit. Poteſt quippe in
ſeipſo cuncta per ſeipſum, nemo autem poteſt aliquid
ſine ipſo.Chriſtus nanq; cum patre & ſpiritu ſancto nõ
ſunt tres dij,ſed vnus deus:de quo ſcriptum eſt,Benedi Pſal.71.
ctus dominus deus Iſraël,qui fecit mirabilia ſolus: Ne-
mo ergo alius fecit quæcunq; opera in eis fecit, quoniã
quiſquis alius homo aliquid eorum fecit,ipſo faciente
fecit;hæc autem ipſe, non illis facientibus fecit.

De eo quod dicit, Cum autem venerit paracletus quem e-
go mittam vobis à patre ſpiritum veritatis qui à patre
procedit,ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſti-
monium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis. M

Tractatus XCII.

DOminus Ieſus in ſermone quem locutus eſt di
ſcipulis ſuis poſt cœnã proximus paſſioni,tan-
quam iturus & relicturus eos præſentia corpo
rali, cum omnibus autem ſuis vſque in conſummatio-
nẽ ſeculi futurus præſentia ſpiritali, exhortatus eſt eos
ad perferendas perſecutiones impiorũ,quos mũdi no-
mine nuncupauit:ex quo tamen mundo etiam ipſos di
ſcipulos ſe elegiſſe dixit,vt ſcirẽt ſe dei gratia eſſe quod
ſunt, ſuis autem vitiis fuiſſe quod fuerũt: deinde perſe-
cutores & ſuos & ipſorum Iudæos euidenter expreſſit,
vt omnino appareret etiam ipſos mũdi damnabili ap-
pellatione concluſos,qui perſequuntur ſanctos.Cumq;
de illis diceret quòd ignorarẽt eum à quo miſſus eſt,&
tamen odiſſent & filium & patrem,hoc eſt, & eum qui
miſſus eſt, & eũ à quo miſſus eſt, de quibus omnibus in
aliis ſermonibus iam diſſeruimus, ad hoc peruenit vbi
ait, vt adimpleatur ſermo qui in lege eorũ ſcriptus eſt,
quia odio habuerunt me gratis.Deinde tanquam con-
ſequenter adiunxit,vnde modo diſputare ſuſcepimus.

Cum

A *Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.*

Quid hoc pertinet ad illud quod dixerat, nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, ſed vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis: an quia paracletus quando venit ſpiritus veritatis, eos qui viderunt & oderunt teſtimonio manifeſtiore conuicit? Imò vero etiam aliquos ex illis qui viderunt & adhuc oderant, ad fidem Galat.5. quæ per dilectionem operatur, ſui manifeſtatione cóuertit: hoc vt intelligamus, ita factum eſſe recolimus. Act.1. & 2. Venit enim die Pentecoſtes ſpiritus ſanctus in centum viginti homines congregatos, in quibus & Apoſtoli omnes erant, qui illo adimpleti cum linguis omnium gentium loquerentur, plures ex his qui oderant, tanto miraculo ſtupefacti quandoquidem viderunt loquente Petro tam magnum atque diuinũ teſtimonium perhiberi de Chriſto, vt ille qui occiſus ab eis inter mortuos deputabatur, reſurrexiſſe & viuere probaretur, cõpuncti corde conuerſi ſunt, & tanti ſanguinis tam impiè atque immaniter fuſi, indulgentiam perceperunt, B ipſo redempti ſanguine quem fuderunt. Chriſti enim ſanguis ſic in remiſsionem peccatorum omnium fuſus eſt, vt ipſum etiam peccatũ poſſet delere quo fuſus eſt: hoc ergo intuens dominus dicebat, Odio me habuerunt gratis. Cum autem venerit paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me: tanquam diceret, odio me habuerunt & occiderunt vidẽtes, ſed tale de me paracletus teſtimonium perhibebit, vt eos faciat in me credere non videntes: *Et vos*, inquit, *teſtimoniũ perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* Perhibebit ſpiritus ſanctus, perhibebitis & vos: quia enim ab initio mecum eſtis, poteſtis prædicare quod noſtis, quod vt modo non faciatis, illius ſpiritus plenitudo nondum adeſt vobis. Ille ergo teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimoniũ perhibebitis: dabit enim vobis fiduciam teſtimonium perhibendi charitas dei diffuſa in cordibus veſtris per ſpi- Roma.5. ritum ſanctum qui dabitur vobis. Quæ vtique Petro Matth.26. adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus non potuit verum teſtimonium perhibere, ſed contra ſuam pollicitationem timore magno compulſus eſt ter negare: timor autem iſte non eſt in chari- 1.Ioan.4. tate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Deni- C que ante paſsionem domini ſeruilis timor eius interrogatus eſt à fœmina ſeruitutis, poſt reſurrectionem vero domini liberalis eius amor ab ipſo principe libertatis, & ideo ibi turbabatur, hic tranquillabatur: ibi quem dilexerat negabat, hic quem negauerat diligebat. Sed adhuc etiam tunc amor ipſe infirmus fuerat & anguſtus, donec eum roboraret & dilataret ſpiritus ſanctus. Qui poſteaquam illi eſt abundãtia gratiæ largioris infuſus, ſic ad perhibendum de Chriſto teſtimonium quondam eius frigidum pectus accendit, atq; illa prius trepida quæ veritatem ſuppreſſerant ora reſerauit, vt cũ omnes in quos venerat ſpiritus ſanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Iudæorum circunſtantibus turbis, ſolus ad teſtimonium de Chriſto perhibendum præ cæteris promptius emicaret, eiúſque interfectores de illius reſurrectione confunderet: ſi quem delectat tam ſuauiter ſanctum tale ſpectaculum intueri, Actus Apoſtolorũ legat, ibi beatum Petrum quem negantem doluerat, ſtupeat prædicantem. Ibi linguam illam videat ad fiduciam à diffidentia, & ad libertatem à ſeruitute tranſlatam, tot linguas inimicorum cõuertere ad Chriſti confeſsionem, quarum nõ valendo vnã D ferre, verſa fuerat in negationem. Quid plura? Tantus in illo fulgor gratiæ, tanta ſpiritus ſancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis precioſiſsimę veritatis pondera procedebant, vt ingentis multitudinis aduerſarios interfectores Chriſti Iudæos faceret pro illo paratos mori, à quibus cũ illo formidabat occidi: hoc fecit ſpiritus ſanctus tunc miſſus, antè promiſſus: iſta dominus magna atque mirãda ſua beneficia præuidebat, quando dicebat, Et viderunt & oderũt & me & patrem meum, vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis: cum autem venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis, qui a patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: ille quippe teſtimonium perhibens, & teſtes fortiſsimos faciens, abſtulit Chriſti amicis timorem, & inimicorum odium conuertit in amorem.

De eo quod dicit, Hæc locutus ſum vobis vt non ſcandalizemini: vſque ad id quod ait, Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.

E

Tractatus XCIIII.

IN his quę præcedunt hoc Euangelij capitulũ, Cap.XVI. dominus diſcipulos ſuos ad inimicorũ odia perferenda confirmans, ſuo quoque pręparauit exemplo, vt eum imitando fierent fortiores, addens & promittens eis, quòd venturus eſſet ſpiritus ſanctus qui de illo teſtimonium perhiberet, & adiiciens quòd & ipſi fierẽt teſtes eius, hoc vtiq; in eis operante ſpiritu ſancto: ſic enim ait, Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: vtiq; quia ille perhibebit, etiam vos perhibebitis: ille in cordibus veſtris, vos in vocibus veſtris: ille inſpirãdo, vos ſonando, vt poſsit impleri, In omnem terram exiuit ſo- Pſal.18. nus eorum: parum quippe fuerat eos adhortari exẽplo ſuo, niſi impleret ſpiritu ſancto: denique Apoſtolus Petrus cum iã verba eius audiſſet, vbi dixerat, Non eſt ſer- Ioan.13. uus maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſũt, & vos perſequentur, & hoc in illo iam videret impleri, in quo patiẽtiam domini ſui ſi exemplum ſufficeret debuit imitari, ſuccubuit & negauit, non vtique ferẽs quod illum ferre cernebat. Cum vero accepit donum ſpiritus ſancti, quem negauerat prædicauit, & quem confiteri timuerat, non timuit profiteri. Prius enim exemplo qui- F dem fuerat edoctus, vt quod fieri cõuenerat noſſet, ſed nondum fuerat virtute fultus, vt quod nouerat faceret: inſtructus erat vt ſtaret, ſed non erat firmatus ne caderet: quod poſteaquã per ſpiritum ſanctum factum eſt, annunciauit vſque ad mortem, quem negauerat timẽs mortem: ideo dominus in hoc conſequenti capitulo, de quo nunc nobis loquendum eſt, *Hæc*, inquit, *locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.* Canitur quippe in Pſalmo, Pax multa diligentibus legem tuã domine, & non Pſal.118. eſt illis ſcandalum. Merito itaque promiſſo ſpiritu ſancto, quo in eis operante fierent teſtes eius, ſubiunxit, hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini: cum enim charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per Roma.5. ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, fit pax multa diligentibus legem dei, vt non ſit illis ſcandalum: deinde quæ paſſuri eſſent, iam exprimens ait, * *Extra ſynagogas facient vos.* * al. abſq; ſynagogis. Quid antè mali erat Apoſtolis expelli de ſynagogis Iudaicis, quaſi nõ inde fuerant ſe ſeparaturi, etiam ſi eos nullus expelleret? Sed nimirum hoc voluit denunciare, quia Iudęi Chriſtum nõ fuerant recepturi,

à quo

G à quo iſti nõ fuerant receſſuri, & ideo futurum erat vt
foras mitterentur cum illo ab eis qui eſſe nollent in il-
lo, hi qui eſſe non poſſent ſine illo: nam profectò quia
non erat vllus alius populus dei quàm illud ſemen A-
brahæ, ſi agnoſcerent & reciperent Chriſtum, tãquam
Roma.11. rami naturales in oliua permanerent, nec aliæ fierent
Eccleſiæ Chriſti, aliæ ſynagogæ Iudæorum, eadẽ quip-
pe eſſent, ſi in eodem eſſe voluiſſent, quod quia nolue-
runt, quid reſtabat niſi vt remanentes extra Chriſtum,
extra ſynagogas facerẽt eos qui nõ relinquerent Chri-
ſtum? Accepto quippe ſpiritu ſancto, teſtes eius effecti,
Ioan.12. nõ vtique vt tales eſſent: de quibus dicitur, Multi prin-
cipes Iudæorum crediderunt in eum, ſed propter me-
tum Iudæorum ne repellerentur de ſynagogis, nõ au-
debant confiteri eum, dilexerunt enim gloriam homi-
num magis quàm dei. Crediderunt ergo in eum, ſed
non ſic quomodo eos volebat credere, qui dicebat,
Ioan.5. Quomodo poteſtis credere, gloriam ab inuicem expe-
ctantes, & gloriam quæ à ſolo deo eſt non quærentes?
Diſcipulis ergo ſic in eum credentibus vt impleti ſpi-
H ritu ſancto, hoc eſt, dono gratiæ dei, nõ ſint de nume-
Roma.10. ro eorum qui ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam volen-
tes conſtituere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti, nec de il-
lorum: de quibus dictum eſt, Dilexerunt gloriã homi-
num magis quàm dei: illa eis congruit prophetia quæ
Pſal.88. de ipſis inuenitur impleta, Domine in lumine vultus
tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die,
& in tua iuſtitia exaltabuntur, quoniam gloria virtutis
eorum tu es: merito eis dicitur, Extra ſynagogas faciẽt
vos: illi ſcilicet, qui zelum dei habent, ſed non ſecun-
Rom.10. dum ſcientiam: propter quod ignorãtes dei iuſtitiam,
& ſuam volentes conſtituere, eos expellunt qui non in
ſua, ſed in dei iuſtitia exaltabuntur, nec expulſi ab ho-
minibus erubeſcunt, quoniam gloria virtutis eorum
ipſe eſt: denique cum hoc eis dixiſſet, adiecit, *Sed venit
hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare
deo, & hæc facient vobis, quia non cognouerunt patrem neque me.*
hoc eſt, non cognouerunt deum nec eius filium, cui
ſe in vobis occidendis præſtare arbitrãtur obſequium:
quæ verba dominus ita ſubiunxit, tanquam ex hoc cõ-
ſolaretur ſuos, qui de ſynagogis Iudaicis expellerẽtur:
prænunciãs enim quæ mala eſſent pro eius teſtimonio
perpeſſuri: extra ſynagogas, inquit, facient vos: nec ait,
I & venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur
obſequium ſe præſtare deo. Quid ergo ait? Sed venit
hora: quemadmodum diceret, ſi aliquid boni poſt iſta
mala prædicaret. Quid ſibi ergo vult, extra ſynagogas
facient vos: Sed venit hora? tãquam hoc dicturus fuiſ-
ſet, Separabunt quidem illi vos, ſed ego vos colligam:
aut ſeparabunt quidem illi vos, ſed venit hora lætitiæ
veſtræ: quid ergo ibi facit hoc verbum quod ait, ſed
venit hora, quaſi conſolationem eis promitteret poſt
tribulationem, cum magis dicere debuiſſe videatur in-
dicatiuo modo, & venit hora? Sed non ait, & venit,
cum tribulationem ſuper tribulationem, non conſo-
lationem poſt tribulationem vẽturam illis eſſe prædi-
caret. An forte ſic eos illa de ſynagogis ſeparatio fue-
rat turbatura, vt mori mallent, quàm in hac vita ſine Iu
dæorum congregationibus immorari? Abſit vt ſic tur
barentur qui dei, non hominum gloriam requirebant.
Quid ergo eſt, extra ſynagogas facient vos, ſed venit
hora: cum potius dicere debuiſſe videatur, & venit ho-
ra vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe
præſtare deo? Neque enim ſaltem dictum eſt, ſed venit
hora vt interficient vos, quaſi vt eis mors pro conſo-
latione illius ſeparationis accideret: ſed venit hora, in- K
quit, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequiũ ſe
præſtare deo. Prorſus nõ mihi videtur aliud ſignificare
voluiſſe, niſi vt intelligerent atq; gauderent tã multos
ſe Chriſto acquiſituros, cum de Iudæorum congrega-
tionibus pellerentur, vt eos quidem non ſufficeret pel
lere, ſed non ſinerent viuere, ne omnes ad nomẽ Chri
ſti ſua prædicatione conuerterent, & ab obſeruatione
Iudaiſmi, tanquam diuinæ veritatis auerterent. Hoc e-
nim de Iudæis dictum debemus accipere, de quibus di
xerat, extra ſynagogas facient vos. Nã teſtes, id eſt, mar
tyres Chriſti, etiam ſi occiſi ſunt à Gẽtilibus, nõ tamen
illi arbitrati ſunt deo, ſed diis ſuis falſis obſequium ſe
præſtare cum hæc facerent. Iudæorum autẽ omnis qui
occidit prædicatores Chriſti, deo ſeſe putauit præſtare
obſequium, credens quòd deſererent deum Iſrael, qui-
cunque cõuerterentur ad Chriſtum, vt enim & ipſum
Chriſtum occiderent, iſta ratione commoti ſunt, nam
eorum de hac re etiam verba conſcripta ſunt, Videtis
quia totus mundus poſt eum abiit, ſi dimiſerimus eum Ioan.11.
viuere, venient Romani, & tollent nobis & locũ & gẽ L
tẽ: & quod Caiphas dixit, Expedit vt vnus homo mo-
riatur pro populo, & non tota gens pereat. Et in hoc
ergo ſermone ſuo diſcipulos ſuos erexit exemplo, qui-
bus dixerat, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequẽtur, vt
quemadmodũ illum occidendo, deo ſe præſtitiſſe ob-
ſequium putauerunt, ſic etiam illos: iſte itaque ſenſus
eſt in his verbis, Extra ſynagogas facient vos, ſed noli-
te ſolitudinem formidare: ſeparati quippe à cõgrega-
tione eorum, tam multos in nomine meo congregabi-
tis, vt illi metuẽtes ne templum quod erat apud eos, &
omnia legis veteris ſacramenta deſerantur, interficiẽt
vos, ſic fundẽtes ſanguinem veſtrum, vt deo ſe præſta-
re arbitrẽtur obſequium: ecce eſt illud quod de his di-
xit Apoſtolus, Zelum dei habent, ſed non ſecundum Roma.10.
ſcientiam: obſequium ſe putant præſtare deo, interfi-
ciendo famulos dei. O error horrẽdus, itá ne vt placeas
deo, percutis placentem deo? & templum dei viuum te
feriente proſternitur, ne dei tẽplum lapideum deſera-
tur? ô execrabilis cæcitas: ſed ex parte in Iſraël facta eſt,
vt plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam, facta Roma.11.
eſt, non ex toto. Non enim omnes, ſed aliqui ex ramis
fracti ſunt, vt inſereretur oleaſter, nam ſpiritu ſancto
implente diſcipulos Chriſti, cum linguis omnium gẽ- Acto.2.
tium loquerẽtur, cum per eos diuina miracula frequẽ- M
tarentur, & diuina eloquia ſpargerentur, etiam occiſus
ita dilectus eſt Chriſtus, vt eius diſcipuli expulſi à con-
gregationibus Iudæorum, ex ipſis quoq; Iudæis ingen-
tem multitudinem congregarent, & nullam ſolitudi-
nem formidarent. Hinc ergo accenſi cæteri reprobi &
cæci, zelum dei habẽtes, ſed non ſecundum ſcientiam, Rom.10.
& obſequium ſe præſtare deo credẽtes, occidebãt eos.
Sed pro illis occiſus colligebat eos, qui de his futuris
antequam occideretur inſtruxerat eos, ne ignaros atq;
imparatos animos mala inopinata & improuiſa, quã-
uis cito tranſitura turbarent, ſed præcognita & patien-
ter accepta, ad bona ſempiterna perducerent. Hanc e-
nim fuiſſe cauſam vt hæc eis prenunciaret etiã ipſe de-
monſtrauit adiungens, *Sed hæc locutus ſum vobis, vt cũ ve-
nerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.* Hora eo-
rum hora tenebroſa, hora nocturna: ſed in die manda-
uit dominus miſericordiam ſuã, & nocte declarauit, Pſal.41.
quando nox Iudæorum ſeparatum à ſe diem Chriſtia-
norum nulla confuſione fuſcauit, & quando carnem
occidere potuit, fidem tenebrare non potuit.

De eo

A *De eo quod dixit, Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: vſque ad id quod ait, De iudicio autem, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.*

Tractatus XCIIII.

CVM dominus Ieſus prędixiſſet diſcipulis ſuis perſecutiones, quas paſſuri fuerant poſt eius abſceſſum, ſubiunxit atque ait, *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: nunc autem vado ad eum qui me miſit.* Vbi primum vidēdum eſt, vtrum eis futuras non prædixerit antè paſsiones. Sed alij tres
Matth. 10. Marci. 13. Luc. 21.
euangeliſtæ ſatis eum prædixiſſe iſta demōſtrant, anteq̃ ventum eſſet ad cœnam, qua peracta ſecundum Ioannem iſta locutus eſt, vbi ait, Hæc autem vobis ab initio nō dixi, quia vobiſcum eram. An forte hinc iſta ſoluitur quęſtio, quia & illi eum narrāt paſsioni proximum fuiſſe cum hæc diceret? Non ergo ab initio quando cū illis erat, quia iam diſceſſurus, iamq; ad patrem perrecturus hæc dixit, & ideo etiam ſecundum illos Euangeliſtas verum eſt quod hic dictum eſt, hæc autem vobis ab initio nō dixi: ſed quid agimus de fide Euangelij ſecundum Matthæum, qui hęc eis à domino non ſolum cum iam paſcha eſſet cum diſcipulis cœnaturus immi-
B nente paſsione, verum & ab initio denunciata eſſe cōmemorat, vbi primum nominatim duodecim exprimuntur Apoſtoli, & ad opera diuina mittuntur? Quid ſibi ergo vult quod hic ait, Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram, niſi quia ea quæ hic dixit de ſpiritu ſancto, quòd ſit venturus ad eos & teſtimonium perhibiturus, quando mala illa paſſuri ſunt? Hæc ab initio eis non dixit, quia cum ipſis erat. Conſolator ergo ille vel aduocatus, vtrunque enim interpretatur, quod eſt Gręce paracletus, Chriſto aſcendēte fuerat neceſſarius, & ideo de illo nō dixerat ab initio quādo cum illis erat, quia eius præſentia conſolabantur. Abſceſſurus autem oportebat vt diceret illum eſſe ven-
Rom. 5.
turum, per quem futurum erat, vt charitate diffuſa in cordibus ſuis verbum dei cum fiducia prædicarent, & illo intrinſecus apud eos teſtimonium perhibente de Chriſto, ipſi quoque teſtimonium perhiberent, neque ſcandalizarētur cum inimici Iudæi abſque ſynagogis facerent eos, & interficerent, arbitrantes obſequium ſe præſtare deo, quoniā charitas omnia tolerat, quæ diffundenda erat in cordibus eorū per ſpiritus ſancti donum. Hinc ergo iſte totus ducitur ſenſus, quia facturus
C eos erat martyres ſuos, id eſt, teſtes ſuos per ſpiritū ſanctum, vt illo in eis operante, perſecutionum quęcūque aſpera tolerarent, nec frigeſcerent à charitate prædicandi, illo diuino igne ſuccenſi. Hæc ergo, inquit, locutus ſum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiſcamini quia ego dixi vobis: hæc ſcilicet locutus ſum vobis, non tantum quia pſſuri eſtis iſta, ſed quia cum venerit paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me, ne iſta timendo taceatis, vnde fiet vt etiam vos teſtimonium perhibeatis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum erā, & ego vos conſolabar mea corporali præſentia exhibita humanis ſenſibus veſtris, quā paruuli capere poteratis. *Nunc autem vado ad eum qui me miſit, & nemo,* inquit, *ex vobis interrogat me quo vadis?* Significat dominus Ieſus ſic ſe iturum vt nullus interrogaret, quod palàm fieri viſu corporis cernerent: nam ſu-
Ioan. 13.
perius interrogauerunt eum diſcipuli quò eſſet iturus, & reſponderat eis ſe iturum quò ipſi tunc venire non poſſent. Nūc vero ita ſe promittit iturum, vt nullus eo-
Act. 1.
rum quò vadit interroget. Nubes enim ſuſcepit eum quando aſcendit ab eis, & euntem in cœlum nō verbis quæſierunt, ſed oculis deduxerunt. *Sed quia hæc locutus* D *ſum vobis,* inquit, *triſtitia implebit cor veſtrum.* Videbat vtiq; quid illa ſua verba in eorum cordibus agerent, ſpiritalem quippe nondum interius habentes conſolationē, quam per ſpiritum ſanctum fuerant habituri, id quod exterius in Chriſto videbant, amittere metuebant: & quia ſe amiſſuros eſſe illum vera denunciantem dubitare non poterant, contriſtabatur humanus affectus, quia carnalis deſolabatur aſpectus. Nouerat autem ille quid eis potius expediret, quia viſus interior ipſe eſt vtique melior, quo eos conſolaturus fuerat ſpiritus ſanctus, non cernentium corporibus ingeſturus corpus humanum, ſed ſeipſum credentium pectoribus infuſurus: denique adiungit, *Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam, ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* tanquam diceret, expedit vobis vt hæc forma ſerui auferatur à vobis, caro quidē factum verbum habito in vobis, ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti ſemper infantes eſſe cupiatis, expedit vobis vt ego vadam, ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: Si alimenta tenera quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis: ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces ſpi- E ritus non eritis: nam quid eſt, ſi non abiero, paracletus nō veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos? Nunquid hic poſitus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim vbi ille erat, iſte inde receſſerat, & ſic venerat à patre, vt non maneret in patre. Poſtremo quomodo eum etiam hic conſtitutus non poterat mittere, quem ſcimus ſuper eum baptizatum ve- Matt. 3.
niſſe atque manſiſſe, imò vero à quo ſcimus eum nunquam ſeparabilem fuiſſe? Quid eſt ergo, ſi non abiero, paracletus non veniet ad vos: niſi non poteſtis capere ſpiritum, quandiu ſecundum carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum? Vnde ille, inquit, qui iam ceperat ſpiritum: Etſi noueramus, inquit, ſecundum carnem Chriſtum, 2. Cor. 5.
ſed nunc iam non nouimus: Etiam ipſam quippe carnem Chriſti non ſecundum carnem nouit, qui verbum carnem factum ſpiritaliter nouit. Hoc nimirum ſignificare voluit magiſter bonus dicendo: ſi enim nō abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Chriſto autem diſcedente corporaliter, non ſolum ſpiritus ſanctus, ſed & pater & filius illis affuit ſpiritaliter: nam ſi ab eis ſic abſceſsit Chriſtus, vt pro illo nō cum illo in eis eſſet ſpiritus ſanctus, vbi F eſt eius promiſsio dicentis, Ecce ego vobiſcum ſum Matt. 28.
vſque ad conſummationem ſeculi, & veniemus ad eū Ioan. 14.
ego & pater, & manſionem apud eum faciemus, cum & ſpiritum ſanctum ita ſe promiſerit eſſe miſſurum, vt cum eis eſſet in æternum, ac per hoc cum ex carnalibus vel animalibus eſſent ſpiritales futuri, profecto & patrem & filium & ſpiritum ſanctum capacius fuerant habituri. In nullo ergo credendus eſt eſſe pater ſine filio & ſpiritu ſancto, [aut pater & filius ſine ſpiritu ſancto, aut filius ſine patre & ſpiritu ſancto,] aut ſine patre & filio ſpiritus ſanctus, aut pater & ſpiritus ſanctus ſine filio, ſed vbi eorum quilibet vnus, ibi trinitas deus vnus. Oportebat autem ita inſinuari trinitatē, vt quanuis nulla eſſet diuerſitas ſubſtantiarum, ſingillatim tamen commendaretur diſtinctio perſonarum, vbi eis qui recte intelligunt, nunquam videri poteſt ſeparatio naturarum: quod autem ſequitur, *Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio: de peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iuſtitia vero, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me: de iudicio autem,*

quia

G *quia princeps huius mundi iudicatus eſt.* Tanquam ſolum ſit
peccatum non credere in Chriſtum, & tãquam ipſa ſit
iuſtitia non videre Chriſtum, & tanquam ipſum ſit iu-
dicium, quòd princeps huius mũdi, hoc eſt, diabolus,
iudicatus eſt, valde latebroſum eſt, nec iſto ſermone
coarctandum, ne fiat obſcurius breuitate, ſed alio po-
tius quantum dominus adiuuerit explicandum.

De eadem lectione. *Tractatus XCV.*

PRomittens dominus miſſurum ſe ſpiritum
ſanctum: *Cum venerit*, inquit, *ille arguet mundum*
de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Quid eſt
hoc? Nunquid nam dominus Chriſtus nõ ar-
Ioan. 15. guit mundum de peccato, cum ait, Si non veniſſem, &
locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autẽ
excuſationem non habent de peccato ſuo? Sed ne quis
forte dicat hoc ad Iudæos proprie pertinere, non ad
mundum: nónne alio loco inquit, Si de mundo eſſetis,
mundus quod ſuum erat diligeret? Nunquid nõ arguit
Ioan. 17. de iuſtitia, vbi ait, Pater iuſte, mũdus te non cognouit?
Nunquid nõ arguit de iudicio, vbi ſe ait ſiniſtris eſſe di
Matt. 25. cturum, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo
H & angelis eius? Et multa alia reperiuntur in ſancto Eu-
angelio, vbi de his Chriſtus arguit mũdum: quid eſt er
go quod tanquam proprie tribuit hoc ſpiritui ſancto?
An forte quia Chriſtus in Iudæorum gente tantũ locu
tus eſt, mundum non videtur arguiſſe, vt ille intelliga-
tur argui qui audit arguentem? Spiritus autem ſanctus
in diſcipulis eius toto orbe diffuſis, non vnam gentem
intelligitur arguiſſe, ſed mundum: nã hoc illis ait aſcẽ-
Act. 1. ſurus in cœlum, Nõ eſt veſtrum noſſe tempora vel mo-
menta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis
virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientis in vos, & eritis
mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudęa, & in Sama-
ria, & vſq; ad fines terræ: hoc eſt, arguere mundum. Sed
quis audeat dicere quòd per diſcipulos Chriſti arguit
mundum ſpiritus ſanctus, & non arguat ipſe Chriſtus,
2. Cor. 13. cum clamet Apoſtolus, An vultis experimentum acci-
pere eius qui in me loquitur Chriſtus? Quos itaque ar-
guit ſpiritus ſanctus, arguit vtiq; & Chriſtus. Sed quã-
Roma. 5. tum mihi videtur, quia per ſpiritum ſanctum diffun-
1. Ioan. 4. denda erat charitas in cordibus eorum, quæ foras mit-
tit timorem, quo impediri poſſent, ne arguere mũdum
qui perſecutionibus fremebat auderẽt, propterea dixit,
ille arguet mundum, tanquam diceret, ille diffundet in
I cordibus veſtris charitatem, ſic enim timore depulſo,
arguendi habebitis libertatẽ. Sæpe autem diximus in-
ſeparabilia opera eſſe trinitatis, ſed ſingillatim cõmen
dandas fuiſſe perſonas, vt non ſolum ſine ſeparatione,
verumetiã ſine confuſione & vnitas intelligatur & tri
nitas: exponit deinde quid dixerit de peccato, & de iu-
ſtitia, & de iudicio: *De peccato quidem*, inquit, *quia non cre-*
diderunt in me. hoc enim peccatum quaſi ſolũ ſit præ cæ
teris poſuit, quia hoc manente cætera detinẽtur, & hoc
diſcedente cætera remittuntur. *De iuſtitia vero*, inquit,
quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Hic primo vi-
dẽdum eſt, ſi recte quiſque arguitur de peccato, vtrum
recte arguatur & de iuſtitia. Nunquid ſi arguendus eſt
peccator propterea, quia peccator eſt, arguendum pu-
tabit quiſquam & iuſtum propterea quia iuſtus eſt? Ab-
ſit. Nam & ſi aliquãdo iuſtus arguitur, ideo recte argui-
tur, quia ſcriptum eſt, Non eſt iuſtus in terra, qui faciat
bonum & non peccet: quocirca etiã cum iuſtus argui-
tur, de peccato arguitur non de iuſtitia: quoniam & in
Eccles. 7. illo quod legimus diuinitus dictum, Noli effici iuſtus
multum: non eſt notata iuſtitia ſapientis, ſed ſuperbia
præſumentis: qui ergo fit multum iuſtus, ipſo nimio fit K
iniuſtus: multum enim ſe facit iuſtum, qui dicit ſe non
habere peccatum, aut qui ſe putat nõ gratia dei, ſed ſua
voluntate ſufficiente effici iuſtum, nec recte viuẽdo iu-
ſtus eſt, ſed potius inflatus, putando ſe eſſe quod nõ eſt.
Quo pacto igitur mundus arguẽdus eſt de iuſtitia, niſi
de iuſtitia credẽtium? Arguitur itaque de peccato, quia
in Chriſtum non credit, & arguitur de iuſtitia eorum
qui credunt: ipſa quippe fidelium comparatio, infide-
lium eſt vituperatio, hoc & ipſa expoſitio ſatis indicat:
volẽs enim aperire quid dixerit, de iuſtitia vero, inquit,
quia ad patrem vado, & iam non videbitis me: nõ ait,
& iam non videbunt me: de quibus dixerat, quia non
credunt in me, ſed peccatum quid vocaret exponens,
de illis locutus eſt, dicens, quia non credunt in me: ex-
ponens autem quam dixerit iuſtitiam, de qua dixit, mũ
dus arguitur, ad ipſos quibus loquebatur, ſe conuertit
atq; ait, Quia ad patrem vado, & iam nõ videbitis me.
Quapropter mũdus de peccato quidem ſuo, de iuſti-
tia vero arguitur aliena, ſicut arguuntur de lumine te-
nebræ: Omnia enim quæ arguuntur ait Apoſtolus, à lu- Ephe. 5.
mine manifeſtantur. Quãtum enim malum ſit eorum, L
qui non credunt, non ſolum per ſeipſum, verumetiam
ex bono poteſt eorum apparere qui credũt. Et quoniã
iſta vox infidelium eſſe cõſueuit, quomodo credimus
quod non videmus: Ideo credentium iuſtitiã ſic opor
tuit definiri, quia ad patrem vado, & iam nõ videbitis
me: beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui Ioan. 20.
viderunt Chriſtum, non in eis laudata eſt fides eorum,
quia credebant quod videbant, id eſt, filium hominis,
ſed quia credebãt quod non videbãt, id eſt filium dei.
Cum vero & ipſa forma ſerui ſubtracta eorũ eſſet aſpe-
ctibus, tum vero ex omni parte impletum eſt, Iuſtus ex Abac. 2.
fide viuit: eſt enim fides, ſicut in Epiſtola quæ ad He- Roma. 1.
bræos eſt definitur, ſperandarũ † ſubſtãtia, & conuictio Hebr. 11.
rerum quæ nõ videntur. Sed quid eſt, iam nõ videbitis † al. ſperandarum.
me: nõ enim ait, ad patrem vado, & non videbitis me,
vt temporis interuallum quo nõ videbitur, ſignificaſſe
intelligeretur, ſiue breue, ſiue longum, tamen vtiq; ter-
minatum: ſed dicendo, iã non videbitis me, velut nun-
quam de cætero viſuros eos Chriſtum veritas prænũ-
ciauit? Hæc ne iuſtitia eſt nũquam Chriſtum videre, &
in eum tamẽ credere, cum propterea laudetur fides ex
qua iuſtus viuit, quoniam credit quem modo nõ videt
Chriſtum, ſe aliquãdo eſſe viſurum? Poſtremo ſecundũ M
hãc iuſtitiam, nunquid dicturi ſumus Paulum Apoſto
lum nõ fuiſſe iuſtum, confitentem ſe Chriſtum vidiſſe 1. Cor. 15.
poſt aſcẽſionem eius in cœlum, de quo vtiq; iam tem-
pore dixerat, iã non videbitis me. Nunquid ſecundum
hãc iuſtitiam iuſtus nõ erat glorioſiſsimus Stephanus,
qui cum lapidaretur, ait, Ecce video cœlum apertũ, & Act. 7.
filium hominis ſtãtem ad dexterã dei? Quid ergo eſt,
Ad patrem vado, & iam nõ videbitis me: niſi quomo-
do ſum, cũ vobiſcum ſum? Tunc enim adhuc erat mor
talis in ſimilitudine carnis peccati, qui eſurire poterat
atq; ſitire, fatigari atque dormire. Hũc ergo Chriſtum,
id eſt, talem Chriſtum cum trãſiſſet de hoc mundo ad
patrem, non erant iam viſuri, & ipſa eſt iuſtitia fidei, de
qua dicit Apoſtolus: Etſi noueramus Chriſtũ ſecũdum 2. Cor. 5.
carnem, ſed nunc iam nõ nouimus. Erit itaque, inquit,
veſtra iuſtitia qua mundus arguetur, quia vado ad pa-
trem, & iam non videbitis me, quoniam in eum quem
nõ videbitis credetis i me, & quãdo me videbitis quod
tunc ero, nõ videbitis me quod ſum vobiſcum modo,
non videbitis me humilem, ſed excelſum: nõ videbitis
mortalem,

A mortalem,ſed ſempiternum: nũ videbitis iudicãdum,
ſed iudicaturum,& de hac fide veſtra,id eſt,iuſtitia ve-
ſtra,arguet ſpiritus ſanctus incredulũ mũdum. *Arguet
etiam de iudicio,quia princeps huius mundi iudicatus eſt.* Quis
Ioan.14. eſt iſte, niſi de quo ait alio loco, Ecce venit princeps
mũdi,& in me nihil inuenit: id eſt,nihil iuris ſui, nihil
quod ad eum pertineat, nullũ ſcilicet omnino pecca-
tum? Per hoc enim eſt diabolus princeps mundi,non
enim cœli & terræ & omnium quæ in eis ſunt eſt dia-
bolus princeps, qua ſignificatione intelligitur mũdus,
vbi dictum eſt,Et mundus per eum factus eſt:ſed mun-
di eſt diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo
Ioan.1. ſubiungit atque ait, Et mundus eum nõ cognouit,hoc
eſt,homines infideles,quibus toto orbe terrarum mun
dus eſt plenus:inter quos gemit fidelis mundus,quẽ de
mundo elegit,per quem factus eſt mundus,de quo ipſe
Ioan.3. dicit, Nõ venit filius hominis vt iudicet mundum,ſed
vt ſaluetur mundus per ipſum. Mundus eo iudicante
damnatur,mundus eo ſubueniente ſaluatur, quoniã ſi-
cut arbor foliis & pomis,ſicut area paleis & frumentis,
B ita infidelibus & fidelibus plenus eſt mũdus. Princeps
Ephe.1. eſt ergo mundi huius,hoc eſt, princeps tenebrarum ha
rum,hoc eſt,infidelium, de quibus eruitur mũdus qui-
Ephe.5. bus dicitur,Fuiſtis aliquando tenebræ,nunc autem lux
in domino. Princeps mundi huius de quo alibi dicit,
Ioan.12. Nunc princeps mundi huius miſſus eſt foras: vtique iu
dicatus eſt,quoniam iudicio ignis æterni irreuocabili-
ter deſtinatus eſt. Et de hoc itaq; iudicio,quo princeps
iudicatus eſt mundi,arguitur à ſpiritu ſancto mundus,
quoniam cum ſuo principe iudicatur, quẽ ſuperbum
atque impium imitatur. Si enim deus, ſicut dicit Apo-
2.Pet.2. ſtolus Petrus,peccãtibus angelis non pepercit,ſed car-
ceribus caliginis inferi retrudẽs tradidit in iudicio pu-
niendos ſeruari, quomodo nõ à ſpiritu ſancto de hoc
iudicio mundus arguitur,quãdo in ſpiritu ſancto hæc
loquitur Apoſtolus? Credant itaque homines in Chri-
ſtum,ne arguãtur de peccato infidelitatis ſuæ,quo pec-
cata omnia detinentur. Trãſeant in numerũ fidelium,
ne arguantur de iuſtitia eorum, quos iuſtificatos non
imitantur. Caueant futurum iudicium,ne cum mundi
principe damnentur, quem iudicatum imitantur. Et-
enim ne ſibi exiſtimet parci ſuperbia dura mortalium,
de ſuperborum ſupplicio terrenda eſt angelorum.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Adhuc multa habeo vobis di-
C *cere,ſed non poteſtis portare modo, Cum autem venerit ille
ſpiritus veritatis,docebit vos omnem veritatem.*

Tractatus XCVI.

IN iſto ſancti Euangelij capitulo,vbi dominus
ait diſcipulis ſuis, *Adhuc multa habeo vobis dice-
re,ſed non poteſtis portare modo.* Prius quærẽdum il-
lud occurrit,quomodo ſuperius dixerit,Om-
nia quæ audiui à patre meo nota feci vobis: & hic di-
cat, Adhuc multa habeo vobis dicere,ſed non poteſtis
portare modo. Verũ illud quomodo dixerit,quod nõ-
dum fecerat tanquam fecerit, ſicut ea quæ futura ſunt
deum feciſſe Propheta teſtatur dicẽs,Qui fecit quæ fu-
tura ſunt, iã cum ipſa verba tractaremus,vt potuimus,
expoſuimus. Nunc ergo quæ iſta ſint quæ Apoſtoli tũc
portare nõ poterant,vultis forſitan ſcire. Sed quis no-
ſtrum audeat eorum ſe dicere iã capacẽ,quæ illi capere
nõ valebant? Ac per hoc nec à me expectãda ſunt vt di
cantur,quæ forte nõ caperẽ,ſi mihi ab alio dicerentur:
nec vos ea portare poſſetis,etiam ſi ego tãtus eſſem, vt
à me iſto quę vobis altiora ſunt audiretis. Et fieri quidẽ
poteſt vt ſint in vobis aliqui ad ea capiẽda iam idonei,
quæ alij capere nõdum valent,& ſi non omnia,de qui- D
bus magiſter ille deus dicebat, Adhuc multa habeo vo
bis dicere,tamẽ eorum fortaſſe nõnulla. Sed quæ nam
ſint iſta quæ ipſe nõ dixit,temerariũ eſt velle præſumere
& dicere:nã & mori pro Chriſto nõdum erant idonei
tũc Apoſtoli,quibus dicebat, Nõ poteſtis me ſequi mo Ioan.14.
do. Vnde primus eorum Petrus,qui hoc iã ſe poſſe præ-
ſumpſerat,aliud expertus eſt q̃ putabat: & tamẽ poſtea
& viri & mulieres,pueri & puellæ, iuuenes & virgines,
ſenes cũ iunioribus innumerabiles martyrio coronati
ſunt,& paucæ inuẽtę ſunt oues,quod tunc quando iſta
dominus loquebatur,nõdum poterãt portare paſtores.
Nunquid ergo debuit illis ouibus dici in illo tẽtationis
articulo,quod certare vſq; ad mortẽ pro veritate opor
tebat,& pro Chriſti nomine vel doctrina ſanguinẽ fun
dere:nunquid,inq̃,debuit eis dici, Quis veſtrũ audeat
idoneũ martyrio ſe putare, cui Petrus idoneus nõdum
fuerat,quãdo eũ os ad os ipſe dominus inſtruebat? Sic
itaq; dixerit aliquis, non debere dici populis Chriſtia-
nis audire cupiẽtibus,quę ſint de quibus dominus tunc
dicebat, Adhuc multa habeo vobis dicere,ſed nõ pote
ſtis portare modo: ſi Apoſtoli nõdum poterant,multo E
minus vos poteſtis:quia forte ſic multi poſſunt audire,
quod tunc nondũ poterat Petr⁹: ſic multi poſſunt mar
tyrio coronari,quod tunc nõdum poterat Petrus,præ-
ſertim iam miſſo ſpiritu ſancto,qui tunc nondum erat
miſſus, de quo continuo ſubiungit atq; ait, *Cum autem
venerit ille ſpiritus veritatis,docebit vos omnem veritatẽ.* Sic vtiq;
demõſtrans illos ideo quæ habebat dicere, portare nõ
poſſe,quia nõdum ad eos venerat ſpiritus ſanctus. Ec-
ce cõcedamus vt ita ſit, multos ea modo portare poſſe
iam miſſo ſpiritu ſancto, quæ tunc eo nondum miſſo,
non poterant portare diſcipuli. Nunquid ideo ſcimus
quæ ſint quæ dicere noluit, quæ tunc ſciremus ſi ab eo
dicta legeremus vel audiſſemus? Aliud eſt enim ſcire,v-
trum à nobis vel à vobis portari poſsint,aliud autẽ ſci-
re quæ ſint,ſiue portari poſsint, ſiue non poſsint. Quæ
cum ipſe tacuerit,quis noſtrum dicat,iſta vel illa ſunt?
aut ſi dicere audeat,vnde probat? Quis enim eſt tã va-
nus aut temerarius,qui cum dixerit etiã vera quibus vo
luerit quæ voluerit, ſine vllo teſtimonio diuino affir-
met ea eſſe quæ tunc dominus dicere noluit? Quis huc
noſtrum faciat,& non maximam culpã temeritatis in-
currat, in quo, nec prophetica nec apoſtolica excellit
authoritas? Nã profecto ſi eorum aliquid legiſſemus in F
libris canonica authoritate firmatis, qui poſt aſcẽſionẽ
domini ſcripti ſunt,parũ fuerat hoc legiſſe: niſi illic id
etiã legeretur hoc ex eis eſſe,quæ tunc dominus noluit
diſcipulis ſuis dicere,quia nõ poterant illa portare: tã-
quam ſi verbi gratia,ego dicerẽ illud quod legimus in
huius Euãgelij capite, In principio erat verbum,& ver
bum erat apud deũ, & de⁹ erat verbũ, hoc erat in prin Ioan.1.
cipio apud deũ, & alia quæ ſequuntur, quoniã poſtea
ſcripta ſunt, nec ea dominũ Ieſum dixiſſe narratũ eſt,
cũ hic eſſet in carne,ſed hæc vn⁹ ex Apoſtolis eius ipſo
ac ſpiritu eius ſibi reuelante conſcripſit,ex his eſſe quæ
noluit tũc domin⁹ dicere,quia ea diſcipuli portare nõ
poterãt,quis me audiat tam temere iſta dicentẽ? Si au-
tem vbi hoc legimus,ibi hoc etiã legeremus, quis non
tãto Apoſtolo crederet? Sed id quoq; mihi videtur ab-
ſurdiſsime dici, ea tunc nõ potuiſſe portare diſcipulos
quæ de inuiſibilib⁹ & altiſsimis reb⁹ inuenimus in apo
ſtolicis literis,quæ poſtmodũ ſcriptę ſũt, nec ea domi-
num quãdo cũ illis viſibiliter erat,dixiſſe narratur: cur
enim ea tunc ferre nõ poterãt,quæ nunc in eorũ libris

quis

G quis non legat, quis oon ferat, etiam ſi non intelligat?
Nōnulla quidē homines infideles io ſcripturis ſanctis,
& nō intelligunt cum legunt vel audiuot, & lecta vel
audita ferre nō poſſunt: ſicut Pagani, quòd per eum qui
crucifixus eſt factus eſt mundus: ſicut Iudęi, ꝙ filius dei
ſit, qui eo modo quo ipſi celebrāt ſabbatum ſoluit: ſicut
Sabelliani, quia trinitas eſt pater & filius & ſpiritus ſan
ctus: ſicut Arriani, quia æqualis eſt patri filiꝰ, & patri ac
filio ſpiritus ſanctus: ſicut Photiniani, quia non homo
tantum ſimilis oobis, ſed etiā deus deo patri æqualis eſt
Chriſtus: ſicut Maoichæi, ꝙ Chriſtus Ieſus per quē libe
rati ſumus, naſci in carne & de carne dignatus eſt: & cę
teri omnes peruerſarum ac dioerſarū ſectarum homi-
nes, vtiq; ferrę non poſſuot, quicquid in ſcripturis ſan-
ctis & in fide catholica reperitur, quod cōtra eorū pro-
feratur errores, ſicut nos ferre nō poſſumus ſacrilegas
eorū vanitates & inſanias mēdaces. Quid eſt enim fer-
re nō poſſe, niſi ęquo animo nō habere? Sed omnia quę
poſt aſcenſionē domini canonica veritate atq; autho-
ritate cōſcripta ſuot, quis fidelis vel etiam catechume-
nus anteq̄ ſpiritum ſanctum baptizatus accipiat, oon
H æquo animo legit atq; audit, etiāſi nōdum ſicut opor-
tet iotelligit? Quomodo ergo aliquid eorum quæ poſt
aſcenſionē domini ſcripta ſunt, nō poſſent ferre diſci-
puli, etiā nondum ſibi miſſo ſpiritu ſancto, cum omnia
oūc ferāt catechumeni nōdum accepto ſpiritu ſancto:
quia etſi nō eis fidelium ſacramēta produntur, nō ideo
fit ꝙ ea ferre nō poſſuot, ſed vt ab eis tāto ardētius cō-
cupiſcantur, quāto eis honorabilius occultātur. Qua-
propter chariſsimi, oon à nobis expectetis audire, quæ
tunc noluit dominus diſcipulis dicere, quia nondū po
terāt illa portare, ſed potius in charitate proficite, quæ
Rom. 5. diffunditur in cordibꝰ veſtris per ſpiritū ſanctum, qui
datus eſt vobis, vt ſpiritu feruētes & ſpiritalia diligen-
tes, ſpiritalē lucem ſpiritalemq; vocem, quā carnales
& animales homines ferre nō poſſunt, nō aliquo ſigno
corporalibꝰ oculis apparēte, nec aliquo ſono corpora-
libus auribus inſtrepente, ſed interiore cōſpectu & au-
ditu noſſe poſsitis. Nō enī diligitur quod penitus igno
ratur, ſed cum diligitur quod ex quātulacunq; parte co
gnoſcitur, ipſa efficitur dilectione, vt melius & pleniꝰ
cognoſcat. Si ergo in charitate proficiatis, quā diffun-
I dit in cordibꝰ ſpiritus ſanctus, docebit vos omnē veri-
tatē: vel ſicut alij codices habent, deducet vos in omni
Pſal. 85. veritate: vnde dictū eſt, Deduc me domine in via tua,
& ambulabo in veritate tua. Sic fiat vt nō à doctoribꝰ
exterioribꝰ illa diſcatis, quæ noluit dominus tūc dice-
Eſa. 54. re, ſed ſitis omnes docibiles dei, vt eaipſa quæ per le-
Ioan. 6. ctiones atq; ſermones extrinſecus adhibitos didiciſtis
& credidiſtis de natura dei nō corporea, nec loco ali-
quo incluſa, nec per finita ſpacia locorū, quaſi mole di-
ſtenta, ſed vbique tota & perfecta & infinita: ſine nito-
ribus colorū, ſine figuris lineaoientorū, ſine notis lite-
rarū, ſine ſerie ſyllabarum, ipſa mēte cōſpicere ac perci-
pere valeatis: ecce dixi aliquid quod forte inde ſit, & ta
mē accepiſtis, & nō ſolum ferre potuiſtis, verumetiā li-
bēter audiſtis. Sed ſi ille magiſter interior, qui cū adhuc
diſcipulis exterius loqueretur ait, Adhuc multa habeo
vobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo, vellet no-
bis id quod de incorporea dei natura dixi, intrinſecus
Matt. 18. ita dicere, ſicut ſanctis angelis dicit, qui ſemper vident
faciē patris, nōdum ea portare poſſemus: proīde quod
ait, *Docebit vos omnē veritatem.* Vel, deducet vos in om-
ni veritate: nō arbitror io hac vita in cuiuſq̄ mēte poſ-
ſe cōpleri: quis enim viuēs in hoc corpore quod corrū
pitur & aggrauat animā, poſsit omnē cognoſcere ve- K
ritatē, cum dicat Apoſtolus, Ex parte ſcimus. Sed quia Sapien. 9.
per ſpiritum ſanctū fit, vnde ounc pignus accepimꝰ, vt 1. Cor. 13.
ad ipſam quoq; plenitudioē veniamus, de qua idē dicit 2. Cor. 1.
Apoſtolus, Tunc autē facie ad faciem, & nunc ſcio ex & 5.
parte, tunc autem cognoſcā ſicut & cognitus ſum: non 1. Cor. 13.
quod in hac tātum vita, ſed totum quod vſq; ad illam
perfectioοē futurum eſt, nobis dominus promiſit per
charitatē ſpiritus dicens, Docebit vos omnē veritatē:
vel, deducet vos in omni veritate. Quæ cū ita ſint dile
ctiſsimi, moneo vos in charitate Chriſti, vt ſeductores
caueatis impuros, & obſcœnæ turpitudinis ſectas, de
quibus ait Apoſtolus, Quæ autē occulte fiūt ab iſtis, tur Ephe. 5.
pe eſt & dicere: oe cum horrēdas immunditias docere
cœperiot, quas humanę aures qualeſcunq; ſint, portare
nō poſſunt, dicāt ipſa eſſe quæ dominꝰ ait, Adhuc mul
ta habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo: &
per ſpiritum ſanctū aſſerant fieri, vt poſsint illa immū-
da & nefanda portari. Alia ſuot mala, quę portare oon
poteſt qualiſcūq; pudor humanꝰ, & alia ſunt booa quæ
portare nō poteſt paruus ſeoſus humanus. Iſta fiuot in
corporibꝰ impudicis, illa remota ſunt à corporibꝰ vni- L
uerſis, hoc io pura carne committitur, illud pura mēte
vix cernitur. Renouamini ergo ſpiritu mētis veſtræ, & Roma. 12.
intelligite quæ ſit volūtas dei, quod bonū & benepla-
citū & perfectū eſt, vt in charitate radicati & fundati, Ephe. 3.
poſsitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit
longitudo, latitudo, altitudo & profundū, cognoſcere
etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt
impleamini in omnē plenitudioē dei. Iſto enim mo-
do vos docebit ſpiritus ſanctus omnem veritatē, cum
magis magiſq; diffundet in cordibus veſtris charitatē.

De eadem lectione. Tractatus XCVII.

SPiritus ſanctus quem promiſit dominus ſe di
ſcipulis ſuis eſſe miſſurū, qui eos doceret om-
oem veritatē, quam tunc quando cum eis lo-
quebatur portare non poterant, de quo ſpiri- 2. Cor. 1.
tu ſaocto, ſicut dicit Apoſtolus, nūc pignus accepimus, & 5.
quo verbo intelligeremus eius plenitudinē nobis io vi
ta alia reſeruari. Ipſe ergo ſpiritus ſaoctus & nunc do-
cet fideles, quanta quiſq; poteſt capere, & ſpiritalia eo-
rum pectora deſiderio maiore ſuccendit, ſi quiſq; in ea
charitate proficiat, qua & diligat cognita, & cognoſcē M
da deſideret, ita vt ea quoq; ipſa, quæ nunc quomodo-
cūque cogooſcit, nondum ſe ſcire ſciat, ſicut ſcienda
ſunt in ea vita, quā nec oculus vidit, nec auris audiuit, 1. Cor. 2.
nec in cor hominis aſcēdit. Quo ſciendi modo, ſi nūc
ea vellet interior magiſter dicere, id eſt, noſtræ menti
aperire atq; monſtrare, humana iofirmitas portare nō
poſſet. Vnde me veſtra dilectio meminit iam locutū,
cū ſancti Euaogelij verba tractaremus, vbi dominus
ait, *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo.*
Non vt in his domini verbis neſcio quæ ſecreta nimis
abdita ſuſpicentur, quæ cum dici à docente poſsint,
portari à diſcente non poſsint: ſed eaipſa quę doctrina
religionis in quorūlibet hominum ootitia legimus &
ſcribimus, audimus & dicimꝰ, ſi vellet eo modo nobis
Chriſtus dicere, ſicut ea dicit angelis ſanctis in ſeipſo
vnigenito verbo, patri coæterno, quinā portare homi-
nes poſſent, etiam ſi iam eſſent ſpiritales, quales adhuc
Apoſtoli non fuerunt, quando iſta eis dominus dixit,
qualeſq; poſtea veniente ſancto ſpiritu facti ſunt? Nam
vtique quicquid de creatura ſciri poteſt, minus eſt ipſo
creatore, qui ſummus & verus & immutabilis eſt deꝰ.
Et quis eum tacet, vbi non à legentibus, diſputantibus,
quærentibus,

A quærentibus,reſpondentibus,laudantibus, cãtantibus,
quoquo modo ſermocinantibus,poſtremo ab ipſis etiã
blaſphemantibus nominatur? Et cũ eum nemo taceat,
quis eſt qui eum ſicut intelligendus eſt capiat, cum de
oribus & auribus hominum nõ recedat, quis eſt cuius
acies ad eum mentis accedat? Quis eſt qui eum trinita-
tẽ eſſe ſciſſet, niſi ipſe ſic innoteſcere voluiſſet? Et quis
hominum iam iſtam ſileat trinitatem, & tamẽ quis ho-
minum ſicut angeli ſapiat trinitatem? Eaipſa ergo quæ
de dei æternitate,veritate,ſanctitate in promptu & pa-
làm ſine ceſſatione dicuntur, ab aliis bene, ab aliis ma-
le intelliguntur, imô ab aliis intelliguntur, ab aliis non
intelliguntur: qui enim male intelligit, non intelligit.
Ab eiſipſis autem à quibus bene intelligũtur, ab aliis mi
nus, ab aliis amplius mentis viuacitate cernuntur, & à
nullo hominum ſicut ab angelis capiuntur. In ipſa er-
go mente,hoc eſt, in interiore homine quodammodo
creſcitur,non ſolum vt ad cibum à lacte tranſeatur,ve
rumetiam vt amplius atq; amplius cibus ipſe ſumatur.
Non autem creſcitur ſpacioſa mole, ſed intelligẽtia lu
minoſa,quia & ipſe cibus intelligibilis lux eſt. Vt ergo
creſcatis,eumq; capiatis,& quanto magis creſcitis,tan-
to magis magiſq; capiatis, non ab eo doctore, qui ve-
B ſtris auribus ſonat, hoc eſt, forinſecus operando plan-
1.Cor.3. tat & rigat, ſed ab eo qui dat incrementum, petere ac
ſperare debetis. Proinde ſicut præterito ſermone com-
monui, cauete, maxime qui paruuli eſtis, & adhuc ali-
mẽtis lacteis indigetis, ne hominibus ſub hac occaſio-
ne deceptis ac deceptoribus,quia dominus ait, Adhuc
multa habeo vobis dicere,ſed nõ poteſtis portare,mo-
do,aurẽ curioſam præbeatis ad incognita ſciẽda, cum
mẽtes inualidas habeatis ad vera & falſa diiudicanda,
maxime propter obſcœniſsimas turpitudines,quas do
† al. ſata-nas. cuit vanitas † animas inſtabiles atque carnales, ad hoc
deo ſinente vt eius vbique ſint tremenda iudicia,& in
cõparatione impuræ nequitiæ dulceſcat puriſsima di-
ſciplina,atq; illi det honorẽ,timorem autem vel pudo-
rem ſibi,qui in illa mala vel illo regente nõ cecidit,vel
illo inde leuãte ſurrexit. Cauete timẽdo & orando,ne
irruatis in illud ęnigma Salomonis,vbi mulier inſipiẽs
& audax,inops panis effecta,conuocat prætereũtes di-
Prouer.9. cens,Panes occultos libenter attingite,& aquæ furtiuę
dulcedinem. Hæc enim mulier vanitas eſt impiorum,
cum ſint inſipientiſsimi,aliquid ſe ſcire opinãtium, ſi-
cut de iſta muliere dictũ eſt,inops panis efficitur. Quæ
C cum ſit inops panis,promittit panes,id eſt, cũ ſit ignara
veritatis,promittit ſcientiam veritatis,occultos tamen
panes promittit, quos tamen dicit libenter attingi, &
aquæ furtiuæ dulcedinem,vt ea ſcilicet libentius & dul
cius audiantur & agantur, quæ palàm in Eccleſia dici
crediq; prohibentur. Ipſa quippe occultatione cõdiunt
quodãmodo nefarij doctores ſua venena curioſis, vt
ideo ſe exiſtiment aliquid diſcere magnũ, quia meren-
tur habere ſecretum, & ſuauius hauriant inſipientiam,
quam putãt ſcientiam, cuius prohibitam quodãmodo
† audiẽ-tiam. furantur audaciã. † Hinc & nefarios ritus ſuis homi-
nibus ſacrilega curioſitate deceptis vel decipiẽdis, ma
gicarum artium doctrina cõmendat. Hinc illæ illicitæ
diuinationes inſpectis pecudum viſceribus occiſorũ,
aut vocib⁹ & volatibus auium, aut ſignis multiformi-
bus dæmoniorum, inſuſurrãt auribus hominum peri-
† al. impe-titorum. turorum † per colloquia perditorum. Propter hęc illi-
cita atq; punienda ſecreta, mulier illa non ſolum inſi-
piens,verũ audax etiam nuncupatur. Sed hæc non ſo-
lum à re ipſa, verũ & à nomine noſtræ religionis alie-
na ſunt. Quid quod mulier hæc inſipiens & audax ſub D
Chriſtiano vocabulo tot ſceleſtas hæreſes cõdidit, tot
nefandas fabulas finxit? vtinam tales quales in theatris
ſiue cantantur, ſiue ſaltãtur, ſiue mimica ſcurrilitate ri-
dentur,& non quaſdã tales quales aduerſus deum fin-
gere potuiſſe,ſic illam doleamus inſipientiam,vt mire-
mur audaciam. Omnes autem inſipientiſsimi hæretici,
qui ſe Chriſtianos vocari volunt,audacias figmentorũ
ſuorũ,quas maxime exhorret ſenſus humanus, hac oc-
caſione euãgelicæ ſententiæ colorare conãtur,vbi do-
minus ait,Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ po
teſtis portare modo:quaſi hæc ipſa ſint quæ tunc diſci-
puli portare nõ poterãt,& ea docuerit ſpiritus ſanctus,
quæ palàm docere atque prædicare, quãtaliber feratur
audacia,ſpiritus erubeſcit immũdus,Hoc Apoſtolus in
ſpiritu ſancto præuidens ait: Erit enim tẽpus quo ſanã 2.Timo.4.
doctrinã non ſuſtinebunt,ſed ſecundum deſideria ſua
magiſtros ſibi coaceruabunt pruriẽtes auribus, & à ve-
ritate quidem auditum ſuum auertẽtes, ad fabulas au-
tem conuertentur:illa enim ſecreti furtiq; cõmemora-
tio qua dicitur,Panes occultos libenter attingite, & a-
quæ furtiuæ dulcedinem: pruritum facit audiẽtibus in
auribus ſpiritaliter fornicãtibus,ſicut pruritu quodam
libidinis etiã in carne corrũpitur integritas caſtitatis. E
Audite itaq; Apoſtolum talia præuidentẽ, & ea vitáda
ſalubriter admonentem. Prophanas,inquit,verborum 2.Timo.2.
nouitates deuita:multum enim proficiunt ad impieta-
tem, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit. Et nõ ait ver-
borũ nouitates:ſed addit,prophanas:ſunt enim & do-
ctrinæ religionis congruentes verborũ nouitates,ſicut
ipſum nomẽ Chriſtianorum quãdo dici cœperit,ſcri-
ptum eſt, In Antiochia enim primum poſt aſcẽſionem
domini appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani ſicut legitur Acto.11.
in Actib⁹ Apoſtolorum: & xenodochia & monaſteria
poſtea ſunt appellata nouis nominib⁹:res tamẽ ipſæ &
ante nomina ſua erãt,& religionis veritate firmantur,
qua etiam cõtra improbos defenduntur. Aduerſus im-
pietatem quoq; Arrianorũ hæreticorũ nouum nomen
patres Homouſion condiderunt,ſed non rem nouam
tali nomine ſignauerũt:hoc enim vocatur Homouſiõ,
quod eſt,ego & pater vnũ ſumus, vnius videlicet eiuſ- Ioan.10.
demq; ſubſtantiæ. Nã ſi omnis nouitas prophana eſſet,
nec à domino diceretur,Mandatũ nouũ do vobis:nec Ioan.13.
teſtamentũ appellaretur nouum: nec cãtaretur in vni-
uerſa terra canticum nouum: Sed prophanæ ſunt ver- F
borum nouitates,vbi dicit mulier inſipiẽs & audax,Pa Prouer.9.
nes occultos libẽter attingite,& aquæ furtiuę dulcedi-
nem. Ab hac pollicitatione falſæ ſcientię prohibet etiã
illo loco Apoſtolus vbi dicit,O Timothee,depoſitũ cu 1.Timo.6.
ſtodi,deuitãs prophanas vocum nouitates, & cõtradi-
ctiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidã promittẽ-
tes circa fidẽ exciderunt: nihil enim ſic amãt iſti quàm
ſcientiam promittere, & fidem rerum verarum * quas *al.veterũ.
credere paruuli præcipiũtur, velut imperitiã deridere.
Dicit aliquis,Nihil ne ſpiritales viri habẽt in doctrina,
quod carnalibus taceãt,& ſpiritalib⁹ eloquãtur? Si re-
ſpondero,nõ habent,cõtinuo mihi dicetur ex epiſtola
ad Corinthios Apoſtoli Pauli,Non potui vobis loqui
quaſi ſpiritalibus,ſed quaſi carnalibus,quaſi paruulis in 1.Cor.3.
Chriſto lac vobis potũ dedi,nõ eſcã:nõdum enim po-
teratis, ſed nec adhuc quidẽ poteſtis: adhuc enim eſtis
carnales: & illud,Sapientiã loquimur inter pfectos: & 1.Cor.2.
illud,Spiritalibus ſpiritalia cõparantes:animalis autem
homo nõ percipit quæ ſunt ſpiritus dei, ſtultitia enim
eſt illi. Hoc totũ quale ſit, ne rurſus propter hæc verba
Apoſtoli

G Apoſtoli prophanis vocũ nouitatibus ſecreta quærantur, & ea quæ debet caſtorum ſpiritus corpuſq; vitare, dicatur carnalis ſuſtinere nõ poſſe, ſermone alio ſi dominus donauerit diſputandum eſt, vt iam iſtum aliquando claudamus.

De eadem lectione Tractatus XCVIII.

EX verbis domini noſtri vbi dicit, *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo.* Exortam difficilem queſtionẽ me recolo diſtuliſſe, vt inde ocioſius tractaretur, quia illum modus competens compellebat finire ſermonem, nunc ergo quoniã tempus eſt promiſſa reddẽdi, pertractetur vt dominus ipſe donauerit, qui cordi noſtro vt proponeretur ingeſsit. Hæc eſt autẽ quæſtio, vtrum ſpiritales homines habeant aliquid in doctrina, quod carnalibus taceant, & ſpiritalibus dicant. Quia ſi dixerimus, non habent: reſpondebitur nobis, Quid eſt ergo quod dicebat A-
1.Cor.3. poſtolus ſcribens ad Corinthios, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi non eſcam: nondũ enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis, adhuc enim eſtis carnales? Si autem dixerimus, habent, timẽ-
H dum & cauendum eſt, ne ſub hac occaſione in occultis nefaria doceantur, & ſpiritalium nomine velut ea quæ carnales capere non poſſunt, non ſolũ excuſatione dealbanda, verũetiam prædicatione laudanda videãtur. Primũ ergo ſcire debet charitas veſtra, qood ipſe Chriſtus crucifixus, quo velut lacte paruulos aluiſſe ſe dicit Apoſtol9, ipſa vera caro eius, in qua facta eſt vera mors eius & vulnera vera confixi ſanguiniſq; excuſsi, nõ eo modo à carnalibus quo ab ſpiritalibus cogitatur, & illis eſt lac, iſtis cibus eſt, quia etſi non audiunt amplius, intelligunt amplius. Non enim æqualiter mente percipitur, etiam quod in fide pariter ab vtriſque recipitur,
1.Cor.1. ita fit vt prædicatus ab Apoſtolis Chriſtus crucifixus, & Iudæis eſſet ſcandalum, & Gentibus ſtultitia, & ipſis vocatis Iudæis & Græcis dei virtus & dei ſapiẽtia: ſed carnalibus paruulis id tantũ credendo tenentibus: ſpiritalibus autem capacioribus id etiam intelligẽdo cernentibus. Illis ergo tanquam lacteus potus, iſtis tanquã ſolidus cibus, non quia hoc illi aliter in populis, iſti aliter in cubiculis cognouerunt, ſed quod eodem modo vtrique cum palàm diceretur audiebãt, pro ſuo modo
I quiquẽ capiebãt. Cum enim Chriſtus propterea ſit crucifixus, vt in remiſsionem peccatorum ſanguinẽ funderet, qua eius vnigeniti paſsione diuina gratia commẽdatur, vt nemo in homine glorietur, quomodo intelligebant Chriſtum crucifixum qui adhuc dicebant,
1.Cor.3. Egu ſum Pauli, Nunquid quomodo ipſe Paulus qui di
1.Cor.1. cebat, Mihi autẽ abſit gloriari, niſi in cruce domini no
Galat.6. ſtri Ieſ. Chriſti: De ipſo itaq; Chriſto crucifixo, & ipſe cibũ pro ſua capacitate ſumebat, & illos lacte pro eorũ infirmitate nutriebat. Deniq; illa quæ ſcripſit ad Corinthios, aliter vtiq; ab ipſis paruulis, aliter à capacioribus
1.Cor.14. poſſe intelligi ſciens, ait, Si quis eſt inter vos Propheta aut ſpiritalis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, quia domini eſt mandatum: ſi quis autem ignorat ignorabitur, ſolidam profecto voluit eſſe ſcientiam ſpiritalium, vbi nõ ſola fides accommodaretur, ſed certa cognitio teneretur: ac per hoc illi eaipſa credebant, quę ſpiritales inſuper agnoſcebant. Ignorabitur autem, ait, qui ignorat: quia nõdum ei reuelatũ eſt, vt quod credit ſciat. Quod cum fit in hominis mente, ipſe dicitur cognoſci à deo, quia deus illum cognoſcentẽ facit, ſicut alibi ait, Nunc autem cognoſcentes deum, imò cogniti à deo: neque
enim tũc cognouerat eos deus, præcognitos & electos Ephe.1.
ante mundi conſtitutionem, ſed tunc eos ſeipum co- K
gnoſcere fecerat. Hoc igitur primitus cognito, quòd ea ipſa quæ ſimul audiunt ſpiritales atq; carnales, pro ſuo modulo quique capiunt, illi vt paruuli, iſti vt maiores, illi vt lactis alimentum, iſti vt cibi ſolidamentum, nulla videtur eſſe neceſsitas, vt aliqua ſecreta doctrinę taceantur, & abſcondatur fidelibus paruulis, ſeorſum dicenda maioribus, hoc eſt, intelligẽtioribus, & hoc ideo
faciendum putetur, quia dixit Apoſtolus, Nõ potui vo 1.Cor.3.
bis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. Hoc ipſum enim quod nõ iudicauit ſe ſcire in eis niſi Ieſum
Chriſtũ & hunc crucifixum, ipſis nõ potuit loqui quaſi 1.Cor.2.
ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quia id ſicut ſpiritales capere non valebant. Quicunq; autem ſpiritales inter eos erant, id eſt, quod illi tanquam carnales audiebant, ſpiritali ipſi intellectu capiebãt, vt ſic intelligatur quod
ait, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi 1.Cor.3.
carnalibus: ac ſi diceret, non potuiſtis quaſi ſpiritales,
ſed quaſi carnales capere quod loquebar. Animalis eni 1.Cor.2.
homo, id eſt, qui ſecũdum hominem ſapit, animalis dictus ab anima, carnalis à carne, quia ex anima & carne
cõſtat totus homo, non percipit quæ ſunt ſpiritus dei, L
id eſt, quid gratiæ credentibus crux cõferat Chriſti, & putat hoc illa cruce actum eſſe tantummodo, vt nobis vſq; ad mortem pro veritate certantibus imitandum præberetur exemplum: nam ſi ſcirẽt huiuſmodi homi-
nes, qui nolunt eſſe niſi homines, quemadmodũ Chri- 1.Cor.1.
ſtus crucifixus factus ſit nobis ſapiẽtia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redẽptio, vt quemadmodũ ſcriptum
eſt, Qui gloriatur, in domino glorietur: proculdubio Hiere.9.
non gloriarentur in homine, nec carnaliter dicerent,
Ego quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego vero Ce- 1.Cor.1.
phæ: ſed ſpiritaliter, ego ſum Chriſti. Verũ illud adhuc quæſtionẽ facit, quod in epiſtola ad Hebræos legitur,
Cum iam deberetis tempore ipſo eſſe doctores, iterum Hebr.5.
doctrina indigetis, quæ ſint elemẽta ſermonum dei, & facti eſtis opus habentes lacte, non ſolido cibo. Omnis enim qui lactet inexpertus eſt verborũ iuſtitiæ, infans eſt enim. Perfectorum eſt autem ſolidus cibus, eorũ qui per habitum exercitatos habent ſenſus ad ſeparandum bonum à malo. Hic enim videmus tãquam definitum eſſe quem perfectorum dicit ſolidum cibũ: & hoc eſſe
illud quod ad Corinthios ſcriptum eſt, Sapientiam lo 1.Cor.2.
quimur inter perfectos Quos autem perfectos voluerit M
hoc loco intelligi, ſubiecit atq; ait, qui per habitũ exercitatos habent ſenſus, ad ſeparandum bonum à malo. Hoc vero qui inualida & inexercitata mente non poſſunt, profecto niſi fidei quodam lacte teneantur, & inuiſibilia quę non vident, & intelligibilia quæ nondum intelligunt, credãt, facile ad vanas & ſacrilegas fabulas promiſsione ſcientiæ ducũtur, vt & bonum & malum nõ niſi corporalibus imaginibus cogitẽt, & ipſum deũ nõ niſi aliquod eſſe corpus exiſtiment, & malũ non niſi ſubſtantiam putare non poſsint, cũ ſit potius ab immutabili ſubſtãtia mutabilium ſubſtantiarum quidam defectus, quas fecit ex nihilo ipſa immutabilis & ſumma ſubſtantia qui eſt deus. Quod profecto quiſquis nõ ſolũ credidit, verũetiam exercitatis interioribus animi ſenſibus intelligit, percipit, nouit: non eſt iã metuẽdum ne ſeducatur ab eis qui malum putãdo eſſe ſubſtãtiam quã non fecit deus, mutabilẽ ſubſtantiam faciũt ipſum deũ, ſicut Manichæi, vel ſi quæ aliæ peſtes ita deſipiunt, ſed mẽte adhuc paruulos, quos dicit Apoſtolus carnales lacte nutriẽdos. Omnis de hac re ſermo, quo agitur

vt non

A vt non ſolum credatur, verũetiã intelligatur, ſciaturq; quod dicitur, percipere talia nõ valẽtibus oneroſus eſt, faciliusq; illos premit quàm paſcit. Ex quo fit vt ſpiritales iſta carnalibus nõ omnino taceant propter catholicam fidẽ quæ omnibus prædicanda eſt, nec tamen ſic diſſerant, vt volentes ea perducere ad intelligentiã nõ capacem, facilius faſtidiri faciãt in veritate ſermonem quàm in ſermone percipi veritatẽ. Propterea dicit ſcribẽs ad Coloſſenſes, Et ſi corpore abſens ſum, ſpiritu vobiſcum ſum, gaudẽs & vidẽs ordinationem veſtrã, & id quod deeſt fidei veſtræ in Chriſto. Et ad Theſſalonicenſes, Nocte ac die, inquit, abundantius orantes, vt videamus faciẽ veſtrã, & ſuppleamus quæ deſunt fidei veſtræ. Intelligẽdi ſunt vtique ita primũ catechizati, vt lacte alerẽtur, nõ ſolido cibo, cuius lactis ad Hebræos cõmemoratur vbertas eis, quos volebat cibi ſoliditate iam paſcere: propter quod ait, ideoq; remittentes initij † Chriſti verbum, in conſummationẽ reſpiciamus, non iterum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deũ, lauacri doctrinæ, impoſitionis manuũ, reſurrectionis etiã mortuorũ, & iudicij æterni.

Coloſ. 2.

1. Theſ. 3.

† aliàs myſterij.

B Hæc eſt lactis vbertas, ſine quo nõ viuunt, qui iam quidem ratione vtũtur vt poſsint credere: ſed bonũ à malo nõ credendo tantum, verumetiam intelligendo quod pertinet ad ſolidum cibum, ſeparare nõ poſſunt. Quod autẽ in lactis cõmemoratione poſuit & doctrinã, ipſa eſt quæ per ſymbolũ traditur & orationem dominicã. Sed huic lacti abſit vt ſit contrarius cibus rerum ſpiritalium firma intelligẽtia capiendus, qui Coloſſenſibus & Theſſalonicenſibus defuit, & supplẽdus fuit. Quando enim ſuppletur quod defuit, nõ improbatur quod fuit: nã & in ipſis quę ſumim⁹ alimẽtis, vſqueadeo nõ eſt lacti cõtrarius ſolidus cib⁹, vt ipſe lacteſcat, quo poſsit eſſe aptus infantib⁹, ad quos per matris vel nutricis peruenit carnẽ: ſicut fecit etiã mater ipſa ſapiẽtia, quæ cũ ſit in excelſis angelorũ ſolidus cib⁹, dignata eſt quodãmodo lacteſcere paruulos, cũ verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Sed ipſe homo Chriſt⁹, qui vera carne, vera cruce, vera morte, vera reſurrectione, ſyncerũ lac dicitur paruulorũ, cũ bene ab ſpiritalibus capitur, inuenitur dominus angelorũ.

Ioan. 1.

C Proinde nec ſic paruuli ſunt lactandi, vt ſemper nõ intelligant deũ Chriſtum: nec ſic ablactandi, vt deſerant hominem Chriſtum. Quod alio modo idipſum ita dici poteſt, nec ſic lactãdi ſunt, vt creatorẽ nunquã intelligant Chriſtum: nec ſic ablactãdi, vt mediatorẽ vnquã deſerãt Chriſtũ. In hoc quippe nõ conuenit huic rei ſimilitudo materni lactis & ſolidi cibi: ſed poti⁹ fundamẽti, quia & puer quãdo ablactatur: vt ab alimẽtis infantię iam recedat, inter ſolidos cibos nõ repetit vbera quæ ſugebat: Chriſtus autẽ crucifixus, & lac ſugẽtibus, & cibus eſt proficientibus. Fundamẽti vero ideo eſt aptior ſimilitudo, quia vt perficiatẽ quod ſtruitur, additur ædificiũ, non ſubtrahitur fundamentũ. Quæ cũ ita ſint, ô quicunq; eſtis, qui ſine dubio multi eſtis paruuli in Chriſto, proficite ad ſolidũ cibũ mentis, nõ ventris, proficite ad ſeparandum bonum à malo, & magis magiſq; inhærete mediatori, per quẽ liberamini à malo, quod nõ eſt à vobis loco ſeparandum, ſed in vobis potius eſt ſanandum. Quiſquis autẽ vobis dixerit, nolite credere verum hominẽ Chriſtum, aut non à vero deo corpus cuiuſlibet hominis vel cuiuſlibet animãlis creatum, aut nõ à vero deo vetus teſtamentum datum, & ſi quid huiuſmodi: hæc enim vobis prius ideo non dicebantur, quãdo lacte nutriebamini, quoniã ad vera capienda cor nondum habebatis idoneum, nõ vobis iſte

D cibũ præparat ſed venenũ. Propter quod beatus Apoſtolus eos alloquẽs qui ſibi iam videbãtur eſſe perfecti, cum ſe imperfectũ ipſe dixiſſet, Quicunq; ergo, inquit, perfecti ſum⁹, hoc ſapiam⁹, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; vobis deus reuelabit. Et ne forte incurrerent in ſeductores qui eos vellent à fide auertere promittẽdo ſcientiã veritatis, & hoc putarent eſſe quod dixit Apoſtolus, id quoque vobis deus reuelabit: cõtinuo ſubiunxit, Verũtamen in id quod peruenimus, in eo ambulemus. Si quid ergo intellexeris quod non ſit contra regulam catholicæ fidei, ad quã velut viam, quæ te ducat ad patriã peruenisti, & ſic intellexeris, vt inde dubitare omnino nõ debeas, adde ædificiũ, noli tamẽ relinquere fundamentũ. Sic debẽt maiores docere aliquid paruulos, vt omnium dominũ Chriſtũ, & ſeipſis lõge maiores Prophetas & Apoſtolos non dicãt aliquid fuiſſe mẽtitos. Non autẽ ſolũ vaniloquos & mentis ſeductores fabuloſa & falſa garriẽtes, & in eis vanitatibus velut altam ſcientiã promittentes contra regulã fidei, quam catholicã ſuſcepiſtis, cauere debetis, verũetiã ipſos qui de ipſa diuinæ immutabilitate naturæ vel incorporea

Philip. 3.

E creatura ſiue creatore veraciter diſputãt, & quod dicũt omnino documẽtis atq; rationibus certiſsimis probãt, & tamen ab vno dei & hominũ mediatore conantur auertere, tanquã peſtẽ inſidioſiorẽ cæteris fugite: tales enim ſunt de quibus dicit Apoſtol⁹, Quia cognoſcẽtes deum, non ſicut deũ glorificauerunt. Quid enim prodeſt habere intelligentiã veram de immutabili bono, ei qui nõ tenet per quẽ liberetur à malo? Propterea admonitio beatiſsimi Apoſtoli de veſtris cordib⁹ nõ recedat, Si quis vobis euangelizauerit præter quàm quod accepiſtis, anathema ſit. Non ait plus quàm accepiſtis: ſed, præter quàm quod accepiſtis. Nam ſi illud diceret, ſibiipſi præiudicaret, qui cupiebat venire ad Theſſalonicenſes, vt ſuppleret quæ illorũ fidei defuerũt. Sed qui ſupplet, quod minus erat addit, nõ quod inerat tollit. Qui autẽ prætergreditẽ regulã fidei, non accedit in via, ſed recedit de via: quod itaq; ait dominus, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, adiicienda illis fuerant quæ neſciebant, nõ quę didicerant euertenda.

Roma. 1.

Gala. 1.

F Et ille quidẽ, ſicut in priſtino ſermone iam expoſui, potuit hoc ita dicere, quia illa ipſa quę docuerat, ſi vellet eis ſic aperire, vt in illo concipiuntur ab angelis, hoc infirmitas humana, in qua adhuc erãt, ferre non poſſet. Spiritalis autẽ homo quilibet poteſt alterum hominẽ docere quod nouit, ſi proficiendo capaciorẽ faciat ſpiritus ſanctus, in quo & ipſe doctor aliquid amplius addiſcere potuit, vt ſint ambo docibiles deo quanquã & inter ipſos ſpiritales ſunt vtiq; aliis alij capaciores atq; meliores, ita vt quidam illorum ad ea perueniret, quæ nõ licet homini loqui. Qua occaſione vani quidam Apocalypſim Pauli, quam ſana nõ recipit Eccleſia, neſcio quibus fabulis plenam, ſtultiſsima præſumptione finxerunt, dicentes hanc eſſe vnde dixerat raptum ſe fuiſſe in tertiũ cœlum, & illic audiſſe ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Vtcũq; illorum tolerabilis eſſet audacia, ſi ſe audiſſe dixiſſet, quæ adhuc non licet homini loqui, cum vero dixerit, quæ non licet homini loqui, iſti qui ſunt qui hæc audeant impudẽter & infœliciter loqui: Sed iam iſtum ſermonem hoc fine concludam, per quem vos eſſe cupio ſapientes quidem in bono, integros autem à malo. †

2. Corin. 12.

† aliàs ſimplices autẽ malo.

De eo quod dixit, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur: Tractatus XCIX.

G QVid eſt quod domin° ait de ſpiritu ſancto, cũ
eum venturum eſſe promitteret: & docturũ
diſcipulos eius omnem veritatem, vel eos de-
ducturum in omni veritate. *Non enim loquetur à ſemet-
ipſo, ſed quæcunque audiet loquetur.* Simile eſt hoc ei quod
Ioan.5. de ſemetipſo dixit, Non poſſum à meipſo facere quic-
Supra tra- quam, ſicut audio iudico. Sed illud cum exponeremus,
cta.40. ſecundum hominem poſſe accipi diximus, vt obedien
Philip.2. tiam ſuam, qua factus eſt obediẽs vſque ad mortẽ cru-
cis, prænunciaſſe filius videretur, & iudicium futurum,
quo viuos & mortuos iudicabit, quia hoc per id factu-
rus eſt quod filius hominis eſt, propter quod dixit, Pa-
Ioan.5. ter nõ iudicat quenquã, ſed omne iudiciũ dedit filio,
quia in iudicio nõ forma dei qua æqualis eſt patri, nec
ab impiis videri poteſt, ſed forma hominis apparebit,
qua minoratus eſt etiã modico minus ab angelis, quã-
uis iã in claritate, nõ in priſtina ſit humilitate vẽturus,
conſpicuus tamẽ futurus & bonis & malis: hinc ait &
illud, Et poteſtatẽ dedit ei iudiciũ facere, quoniã filius
hominis eſt. In quibus verbis eius manifeſtatur non eã
H formam præſentandã eſſe iudicio, in qua cum eſſet, nõ
Philip.2. rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem deo, ſed illã quã
cũ ſemetipſum exinaniſſet, accepit. Semetipſum enim
exinaniuit formam ſerui accipiens, in qua videtur etiã
ad faciendum iudicium obedientiã ſuam cõmẽdaſſe,
cum dixit, Nõ poſſum facere à meipſo quicquam, ſicut
Ioan.5. audio iudico. Adã nãque per cuius vnius hominis in-
Roma.5. obedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, nõ ſicut
audiuit iudicauit, quia quod audiuit prępuaricatus eſt, &
à ſemetipſo fecit malũ quod fecit, quia non dei volun-
tatem, ſed ſuam fecit. Iſte autem per cuius vnius homi-
nis obedientiam iuſti conſtituuntur multi, non ſolum
obediens fuit vſque ad mortem crucis, in qua eſt viuus
iudicatus à mortuis: ſed obedientẽ ſe futurũ promit-
tens in ipſo quoq; iudicio, quo eſt de viuis iudicaturus
Ioan.5. & mortuis, Non poſſum, inquit, à meipſo facere quic-
quam, ſicut audio iudico: ſed nũquid de ſpiritu ſancto
quod dictũ eſt, Nõ eni loquetur à ſemetipſo, ſed quæ-
cunque audiet loquetur, ſecundũ hominem vel ſecun-
dum aſſumptionem cuiuſquam creaturæ dictũ eſſe au-
debimus opinari? Solus quippe in trinitate filius formã
I ſerui accepit, quæ forma illi ad vnitatem perſonæ coa-
ptata eſt, id eſt, vt filius dei & filius hominis vnus ſit Ie-
ſus Chriſtus, ne non trinitas, ſed quaternitas prædice-
tur, quod abſit à nobis. Propter quam perſonam profe-
cto vnam ex duabus ſubſtantiis diuina humanaq; con-
ſtantẽ, aliquando ſecundum id quod dominus eſt lo-
Ioan.10. quitur, vt eſt illud quod ait, Ego & pater vnum ſumus:
aliquãdo ſecundum id quod homo eſt, ſicuti eſt illud,
Ioan.14. Quoniã pater maior me eſt, ſecundũ quod accepimus
eſſe ab eo dictum, & hoc vnde nunc diſputo, Non poſ-
ſum à meipſo facere quicquã, ſicut audio iudico. In pſ-
ſona vero ſpiritus ſancti quomodo id accipiam° quod
ait, Nõ enim loquetur à ſemetipſo, ſed quęcunq; audiet
loquetur, cũ in ea non ſit alia diuinitatis, alia humani-
tatis, vel alterius creaturæ cuiuſcunque ſubſtantia ma-
Matth.3. gna exoritur difficultas. Illud enim ꝙ ſicut colũba ſpi-
ritus ſanctus apparuit ſpecie corporali, viſio fuit ad ho
Acto.2. rã facta atq; trãſacta: ſicut etiã quãdo ſuper diſcipulos
venit, viſæ ſunt illis liguæ diuiſæ velut ignis, qui & in-
ſedit ſuper vnumquenq; eorũ. Qui ergo dicit columbã
ad vnitatẽ perſonę ſpiritui ſancto fuiſſe cõiũctã, vt ex
illa & deo, quia ſpiritus ſanctus deus eſt, vna ſpirit° ſan
cti perſona cõſtaret, & hoc etiã de illo igne cõpellitur
dicere, vt intelligat nihil horum debere ſe dicere: iſta

enim quæ de ſubſtãtia dei quoquo modo vt opus erat K
ſignificãda corporeis hominũ ſenſibus ſe intulerũt at-
que tranſierunt, ad horã diuinitus facta ſunt de creatu-
ra ſeruiente, nõ de ipſa dominãte natura, quę in ſe ma-
nẽs quod vult mouet, & quod vult immutabilis mutat.
Sicut etiã vox illa de nube aures vtiq; attigit corpora-
les, eumq; ſenſum corporis, qui vocatur auditus, nec ta
mẽ vllo modo credẽdũ eſt verbũ dei, quod eſt vnige-
nitus fili°, quoniã verbũ dicitur, ſyllabis ſoniſq; finiri,
quia nec omnes ſimul ſonare poſſunt cũ ſeruo fit, ſed
tanquã naſcẽtes moriẽtibus ordine ſuo ſoni quicunq;
ſuccedunt, vt totũ quod loquimur nouiſsima ſyllaba
cõpleatur. Abſit vt ſic loquatur pater ad filium, hoc eſt,
deus ad verbum ſuũ deũ. Sed hoc eorũ eſt capere, quã-
tum ab homine capi poteſt, ad quos nõ lac pertinet, ſed
ſolidus cibus, Cũ igitur ſpiritus ſanct° nulla ſuſceptio-
ne hominis ſit homo fact°, nulla ſuſceptione angeli ſit
angelus factus, nulla ſuſceptione cuiuſquam creaturæ
creatura ſit fact°, quomodo de illo itelligẽdũ eſt quod
dominus ait, Nõ eni loquetur à ſemetipſo, ſed quęcũq; L
audiet loquet? Ardua quęſtio, nimis ardua, ipſe aſsit ſpi
ritus, vt ſaltẽ ſicut eã cogitare poſſumus, ſic eloqui poſ-
ſimus, ac ſic ad intelligentiã veſtrã pro mei moduli fa-
cultate perueniat. Prius itaq; noſſe debetis & itelligere
poteſtis, credere autem, qui intelligere nondũ poteſtis,
in ea ſubſtãtia quæ deus eſt, nõ quaſi per corporis molẽ
ſenſus locis propriis diſtributos, ſicut in carne mortali
quorumque animaliũ alibi eſt viſus, alibi auditus, alibi
guſtus, alibi olfactus, per totũ autẽ tactus. Abſit hoc cre-
dere in illa incorporea immutabiliq; natura: audire er
go ibi & videre, idipſum eſt. Dicitur & olfact° in deo,
vnde dicit Apoſtolus, Sicut & Chriſtus dilexit nos, & Ephe.5.
tradidit ſemetipſum p nobis oblationẽ & hoſtiã deo Gala.2.
in odorẽ ſuauitatis. Et guſt° intelligi poteſt, ſecũdũ quẽ
deus & odit amaricantes, & nec frigidos nec calidos,
ſed tepidos euomit ex ore ſuo: & Ieſus Chriſtus dicit, Apoc.3.
Meus cibus eſt vt faciã voluntatẽ eius qui me miſit: eſt Ioan.4.
etiã tactus ille diuinus, vnde dicit ſpõſa de ſpõſo, Sini Canti.2.
ſtra eius ſub capite meo, & dextera eius cõplectitur me:
nõ ſunt hæc in deo per diuerſa corporis loca, cũ enim
dicitur ſcire, ibi ſunt omnia, & videre, & audire, & ol-
facere, & guſtare, & tãgere, ſine vlla eius mutatiõe ſub- M
ſtãtiæ, ſine vlla mole, quę in alia parte maior, in alia mi
nor, etiã in ſenibus * pueri pectore cogitatur, quando *aliàs ſen-
deus ſic cogitatur. Nec mireris ꝙ ineffabilis dei ſciẽtia, ſibus.
qua nouit omnia, per varios humanæ locutionis mo-
dos, omniũ iſtorũ corporaliũ ſenſuũ nominibus nũcu-
patur, cũ & ipſa mẽs noſtra, hoc eſt, homo interior, cui
vniformiter ſciẽti per hos quinq; veluti nũcios corpo-
ris diuerſa nunciãtur, quãdo immutabilẽ veritatẽ intel
ligit, eligit, diligit, & lumen videt de quo dicitur, Erat
lumẽ verũ: & verbũ audit de quo dicitur, In principio Ioan.1.
erat verbũ: & odorẽ capit de quo dicitur, Poſt odorem
vnguẽtorũ tuorũ currimus: & fontẽ bibit, de quo dici- Canti.1.
tur, Apud te eſt fons vitæ: & tactu fruitur, de quo dici- Pſal.35.
tur, Mihi autẽ adhærere deo bonũ eſt: nec aliud atque Pſal.72.
aliud, ſed vna intelligẽtia tot ſenſuũ nominibus nũcu-
patur. Cũ ergo de ſpiritu ſancto dicitur, Non enim lo-
quetur à ſemetipſo, ſed quæcũq; audiet loquet: multo-
magis ibi ſimplex natura, vbi veriſsime ſimplex eſt, vel
intelligẽda vel credẽda, quæ lõge lateq; naturã noſtræ
mẽtis excedit. Mutabilis quippe eſt mẽs noſtra, quę pci
pit diſcendo qđ neſciebat, & amittit dediſcẽdo quod
ſciebat: & veriſimilitudine fallit, vt p vero approbet fal
ſum, & obſcuritate ſua quaſi qbuſdã tenebris impedit,
ne perueniat

A ne perueniat ad verum. Et ideo non eſt iſta ſubſtantia
veriſsime ſimplex, cui nõ hoc eſt eſſe quod noſſe: poteſt
enim eſſe nec noſſe. Atqui illa diuina nõ poteſt, quia id
quod habet eſt, ac per hoc nõ ſic habet ſciẽtiã, vt aliud
illi ſit ſcientia qua ſcit, aliud eſſentia qua eſt, ſed vtrũq;
vnum eſt: nec vtrunque dicendũ eſt, quod ſimpliciter
vnũ eſt: ſicut habet pater vitam in ſemetipſo: nec aliud
eſt ipſe quàm vita quæ in ipſo eſt, & dedit filio habere
Ioan. 5. vitam in ſemetipſo, hoc eſt, genuit filiũ, qui & ipſe vita
eſſet. Sic itaque debemus accipere quod de ſpiritu ſan-
cto dictũ eſt, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæ-
cunque audiet loquetur, vt intelligamus nõ eum eſſe à
ſemetipſo. Pater quippe ſolus de alio nõ eſt, nam & fi-
lius de patre natus eſt, & ſpiritus ſanctus de patre pro-
cedit. Pater autẽ nec nat⁹ eſt de alio, nec procedit. Nec
ideo ſanè aliqua diſparilitas in ſumma illa trinitate co
gitationi occurrat humanæ: nam & filius ei, de quo na-
tus eſt & ſpiritus ſanct⁹ ei de quo procedit æqualis eſt.
Quid autẽ illic interſit inter procedere & naſci, & lon
gũ eſt quærendo diſſerere, & temerariũ cũ diſſerueris
B definire, quia hoc & menti vtcunq; cõprehendere, & ſi
quid forte mẽs inde comprehẽderit, linguæ difficilli-
mum eſt explicare quantuſlibet ſit doctor, quãtuſlibet
adſit auditor: Non ergo loquetur à ſemetipſo, quia nõ
eſt à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, ab illo
audiet à quo procedit. Audire illi ſcire eſt: ſcire vero
eſſe, ſicut ſuperius diſputatũ eſt. Quia ergo non eſt à ſe-
metipſo, ſed ab illo à quo procedit, à quo illi eſt eſſẽtia,
ab illo ſciẽtia, ab illo igitur audiẽtia, à quo nihil eſt aliud
quàm ſciẽtia: nec moueat, quod verbũ futuri temporis
poſitũ eſt, non enim dictum eſt, quęcunque audiuit, aut
quæcunque audit, ſed quæcunque audiet loquetur: illa
quippe audientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna eſt
ſcientia. In eo autem quod ſempiternum eſt, ſine initio
& ſine fine, cuiuſlibet tẽporis verbũ ponatur, ſiue præ-
teriti, ſiue præſentis, ſiue futuri, nõ mẽdaciter ponitur.
Quãuis enim natura illa immutabilis & ineffabilis nõ
recipiat, fuit & erit, ſed tantum eſt: ipſa enim veraciter
eſt, quia mutari non poteſt, & ideo illi tantũ conuene-
Exod. 3. rat dicere, Ego ſũ qui ſum: &, dices filiis Iſraël, qui eſt,
miſit me ad vos: tamen propter mutabilitatem tempo-
C rum, in quibus verſatur noſtra mortalitas & noſtra mu
tabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit & erit & eſt.
Fuit in præteritis ſeculis, eſt in præſentibus, erit in futu-
ris, Fuit, quia nunquã defuit: erit, quia nunquam deerit:
eſt, quia ſemper eſt. Neque enim velut qui iam non ſit
cum pręteritis occidit, aut cũ pręſentibus velut qui nõ
maneat labitur, aut cum futuris velut qui non fuerat o-
rietur. Proinde cum ſecundũ volumina temporum lo-
cutio humana variatur, qui per nulla deeſſe potuit, aut
poteſt, aut poterit tẽpora, vera de illo dicuntur cuiuſli-
bet tẽporis verba. Semper itaque audit ſpiritus ſanct⁹,
quia ſemp ſcit. Ergo & ſciuit, & ſcit, & ſciet, ac per hoc
& audiuit, & audit, & audiet, quia ſicut iã diximus, hoc
eſt illi audire, quod ſcire, & ſcire illi hoc eſt quod eſſe.
Ab illo igitur audiuit, audit, & audiet à quo eſt, ab illo eſt,
à quo procedit. Hic aliquis forſitã quęrat, vtrũ & à filio
pcedat ſpiritus ſanctus, fili⁹ enim ſolius patris eſt fili⁹,
& pater ſolius filij eſt pater, ſpiritus autẽ ſanctus nõ eſt
vnius eorũ ſpiritus, ſed amborũ. Habes ipſum dominũ
Matth. 10. dicentẽ. Nõ enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpirit⁹ pa
tris veſtri qui loquitur in vobis: habes & Apoſtolũ, Miſit
Gala. 4. deus, inquit, ſpiritũ filij ſui in corda veſtra, nũquid duo
ſunt, alius patris, alius filij? Abſit: Vnũ enim corpus, ait,
Ephe. 4. cũ ſignificaret Eccleſiã, moxq; addidit, & vnus ſpirit⁹.

Et vide quomodo illic impleat trinitatẽ. Sicut vocati D
eſtis, inquit, in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus domi-
nus, hic vtiq; Chriſtum intelligi voluit. Reſtat vt etiam
patrẽ nominet: ſequitur ergo, Vna fides, vnũ baptiſma,
vnus deus & pater omniũ, qui ſuper omnes, & per om-
nia, & in omnibus nobis. Cum ergo ſicut vnus pater, &
vnus dominus, id eſt, filius, ita ſit & vnus ſpiritus, profe-
cto amborum eſt, ſicut ipſe Chriſtus Ieſus dixit, Spirit⁹
patris veſtri qui loquitur in vobis: & dicit Apoſtolus, Gala. 4.
Miſit deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra: habes & a-
lio loco eundem Apoſtolũ dicentem, Si autem ſpiritus Roma. 8.
eius qui ſuſcitauit Ieſũ à mortuis, habitat in vobis. Hic
vtique ſpiritũ patris intelligi voluit, de quo tamen alio
loco dicit, Quiſquis autem ſpiritum Chriſti nõ haber,
hic nõ eſt eius. Et multa alia ſunt teſtimonia, quib⁹ hoc
euidenter oſtenditur, & patris & filij ipſum eſſe ſpiritũ,
qui in trinitate dicitur ſpiritus ſanct⁹. Nec ob aliud exi
ſtimo ipſum vocari proprie ſpiritũ, cum etiã ſi de ſin-
gulis interrogemur, nõ poſsimus niſi patrẽ & filiũ ſpi-
ritum dicere, quoniam ſpiritus eſt deus, id eſt, nõ cor- Ioan. 4.
pus eſt deus, ſed ſpiritus: quod ergo cõmuniter vocant
& ſinguli, hoc proprie vocari oportuit eum qui nõ eſt E
vnus eorũ, ſed in quo cõmunitas apparet amborũ. Cur
ergo nõ credamus quod etiã de filio procedat ſpiritus
ſanctus, cũ filij quoq; ipſe ſit ſpiritus? Si enim nõ ab eo
procederet, nõ poſt reſurrectionẽ ſe repræſentãs diſci-
pulis ſuis inſufflans diceret, Accipite ſpiritũ ſanctum: Ioan. 20.
quid enim aliud ſignificauit illa inſufflatio, niſi q̃ pro-
cedat ſpiritus ſanctus & de ipſo? Ad hoc pertinet etiã
illud quod de muliere quæ fluxũ ſanguinis patiebatur, Luca. 8.
ait, Tetigit me aliquis, ego enim ſenſi de me virtutẽ ex-
iiſſe: nã virtutis nomine appellari etiã ſpiritũ ſanctũ, &
eo loco clarũ eſt, vbi angelus dicẽti Mariæ, Quomodo Luca. 1.
fiet iſtud, quoniã virũ non cognoſco: reſpondit, Spiri
tus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obum-
brabit tibi. Et ipſe dominus promittens eũ diſcipulis,
ait, Vos ſedete in ciuitate quoaduſq; induamini virtute Luca. 24.
ex alto: & iterum, Accipietis, inquit, virtutem ſpiritus Acto. 1.
ſancti ſuperuenientẽ in vos, & eritis mihi teſtes, de hac
virtute credẽdus eſt dicere Euangeliſta, Virtus de illo
exibat, & ſanabat omnes. Si ergo & de patre & filio p-
cedit ſpiritus ſanctus, cur filius dixit, de patre procedit?
cur putas niſi quẽadmodũ ad eũ ſolet referre & quod F
ipſius eſt, de quo & ipſe eſt? vnde illud eſt quod ait, Mea Ioan. 7.
doctrina nõ eſt mea, ſed eius qui miſit me. Si igitur in-
telligatur hic eius doctrina, quã tamen dixit nõ ſuam,
ſed patris, quanto magis illic intelligẽdus eſt & de ip-
ſo procedere ſpiritus ſanct⁹, vbi ſic ait, de patre proce-
dit, vt nõ diceret, de me non procedit? à quo autem ha
bet filius vt ſit deus, eſt enim de deo deus, ab illo habet
vtiq;, vt etiam de illo procedat ſpiritus ſanctus, ac per
hoc ſpiritus ſanctus, vt etiã de filio procedat, ſicut pro-
cedit de patre, ab ipſo habet patre. Hic vtcũq; etiã illud
intelligitur, quantũ à talibus, quales nos ſumus intelligi
poteſt, cur non dicatur natus eſſe, ſed potius procede-
re ſpiritus ſanctus, quoniam ſi & ipſe filius diceretur,
amborum vtiq; filius diceretur, quod abſurdiſsimũ eſt:
filius quippe nullus eſt duorũ, niſi patris & matris, am-
borum vtique filius diceretur. Abſit autem vt inter de-
um patrem & deũ filium tale aliquid ſuſpicemur, quia
nec filius hominis ſimul & ex patre & ex matre proce-
dit: ſed cum in matre procedit ex patre, non tunc pro-
cedit & ex matre: & cum in hanc lucem procedit ex
matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem ſan-
ctus nõ de patre procedit in filiũ, & de filio pcedit ad

G ſanctificandam creaturam, ſed ſimul de vtroque procedit, quãuis hoc filio pater dederit, vt quemadmodũ de ſe, ita de illo quoque procedat: neq; enim poſſumus dicere quod non ſit vita ſpiritus ſanctus, cũ vita ſit pater, vita ſit filius, ac per hoc ſicut pater cũ habeat vitam in ſemetipſo, dedit & filio habere vitam in ſemetipſo, ſic ei dedit vitã procedere de illo, ſicut procedit & de ſeipſo. Sequuntur autem verba domini dicentis, *Et quæ ventura ſunt annunciabit vobis, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet & annunciabit vobis.* Sed quia iſta iã prolixa ſunt, in aliũ ſunt differẽda ſermonẽ.

De eadem lectione. Tractatus C.

CVm promitteret dominus venturum ſpiritũ ſanctum, docebit vos, inquit, omnẽ veritatẽ: vel quod in nonnullis codicibus legitur, deducet vos in omnem veritatem: non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur. De quibus Euangelicis verbis iam quod donauit dominus diſputauimus: nunc ea quæ ſequuntur attendite, *Et quæ ventura ſunt*, inquit, *annunciabit vobis.* Neque enim hic, quo-
H niam planum eſt, immorandũ: nihil enim habet quæſtionis, cuius à nobis expoſitio flagitetur: ſed quod adiungit, *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* non negligenter eſt tranſeundũ, quod enim ait, Ille me clarificabit, poteſt intelligi, quia diffundẽdo in cordibus credentium charitatem, ſpiritalesq; faciẽdo, declarauit eis quomodo filius patri eſſet æqualis, quem ſecundum carnem prius tantũmodo nouerant, & hominem ſicut homines cogitabãt. Vel certe quia per ipſam charitatem fiducia repleti, & timore depulſo annunciauerũt hominibus Chriſtũ, ac ſic fama eius diffuſa eſt in toto orbe terrarum, vt ſic dilexerit, Ille me clarificabit, tanquam diceret, ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, cõmendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in ſpiritu ſancto, hoc eundem ſpiritum dixit eſſe facturũ: qua-
Math. 10. le eſt etiã illud, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Verbũ quippe Græcũ quod eſt δοξάσει, alius clarificabit, alius glorificabit: Latini interpretes in ſua quiſque tranſlatione
I poſuerunt, quoniam ipſa quæ Græcè dicitur δόξα vnde dictum eſt verbũ δοξάσει, & claritas interpretatur & gloria. Gloria namq; fit quiſque clarus, & claritate glorioſus, ac per hoc quod vtroq; verbo ſignificatur, idipſum eſt. Sicut autẽ definierũt antiqui Latinæ linguę clariſsimi authores, Gloria eſt frequens de aliquo fama cũ laude. Quæ cum eſt in hoc mũdo facta de Chriſto, nõ Chriſto credenda eſt magnum aliquid contuliſſe, ſed mundo. Bonum enim laudare, non laudato ſed laudãtibus prodeſt. Eſt autem etiam falſa gloria quando laudantes errore falluntur, ſiue in rebus, ſiue in hominib⁹, ſiue in vtriſque. Nam in rebus falluntur, quando putãt id bonũ eſſe quod malum eſt: in hominibus autẽ, quãdo putant eũ bonum eſſe, qui malus eſt. In vtriſq; vero, quãdo & id quod eſt vitium, virtus putatur, & ipſe qui propter hoc laudatur, non habet quod putatur, ſiue ſit bonus, ſiue ſit malus. Donare quippe res ſuas hiſtrionibus, vitiũ eſt immane nõ virtus. Et ſcitis de talibus q̃ ſic
Pſal. 9. frequens fama cum laude, quia ſicut ſcriptum eſt, Laudatur peccator in deſideriis animę ſuę, & qui iniqua gerit benedicitur. Hi laudatores nõ falluntur in hominibus, ſed in rebus: malum eſt enim, quod bonũ eſſe credũt. Illi autẽ qui hoc malo largitionis vitioſi ſunt, tales

vtique ſunt, quales eos hi qui laudãt, nõ ſuſpicãtur eſſe, K
ſed cernunt. Porrò ſi ſe quiſquã iuſtum fingat & nõ ſit, ſed totũ quicquid corã hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter deũ, hoc eſt propter verã iuſtitiam, ſed ſolum quærat & diligat ab hominibus gloriam: illi autem apud quos frequens eſt eius fama cum laude, non eũ putẽt niſi propter deũ laudabiliter viuere, non falluntur in re, ſed falluntur in homine: quod enim bonum eſſe credũt, eſt bonũ; ſed quẽ bonum eſſe credunt, nõ eſt bonus. Quod ſi putetur, verbi gratia, bonum artium peritia magicarũ, & dum quiſque patriã liberaſſe eiſdẽ quas omnino neſcit artibus creditur, ac frequentem cum laude famam quæ gloria definita eſt apud homines impios, cõſequatur, errant in vtroq; qui laudant, & in re ſcilicet, quia id quod malum eſt bonũ putant, & in homine, quia non eſt quod putãt, quapropter falſa eſt in his tribus generibus gloria. Cum autem de aliquo per deum & propter deũ iuſto, hoc eſt, veraciter iuſto cauſa ipſius iuſtitiæ frequens eſt fama cũ laude, vera quidem gloria eſt, nõ tamen ea credendum eſt beatificari iuſtum, ſed laudantibus gratulandũ eſt, quia recte iudicant, & diligunt iuſtum. Quanto magis ergo L
dominus Chriſtus, non ſibi ſed eis profuit gloria ſua, quibus profuit morte ſua: ſed nõ eſt vera eius apud hæreticos gloria, apud quos tamẽ frequentem famam videtur habere cum laude. Non eſt hæc vera gloria, quia in vtroque falluntur: nam & bonũ putant eſſe quod bonum non eſt, & Chriſtum putãt eſſe quod Chriſtus nõ eſt. Vnigenitum enim filiũ æqualem non eſſe gignẽti, nõ eſt bonum: vnigenitũ dei filiũ hominem tantũ eſſe non deum, nõ eſt bonum: veritatis carnem nõ eſſe veram carnem, nõ eſt bonũ. Horum trium quæ dixi, primum ſentiunt Arriani, ſecundũ Photiniani, tertiũ Manichæi: ſed quia & eorum nihil eſt bonum, & Chriſtus nihil eſt eorũ, in vtroq; falluntur, nec dant veram gloriã Chriſto, quãuis apud eos eſſe videatur cũ laude frequẽs fama de Chriſto, & omnes prorſus hæretici, quos cõmemorare nimis longũ eſt, qui de Chriſto nõ recte ſentiunt, ideo errãt, quia & de bonis rebus ac malis nõ verum ſentiunt. Pagani etiã quoniam ſunt Chriſti plurimi laudatores, & ipſi in vtroque falluntur, qui nõ ſecundũ veritatẽ dei, ſed potius ſecundũ ſuã ſuſpicionẽ M
dicunt eũ fuiſſe hominem magum. Chriſtianos quippe velut imperitos vituperãt, Chriſtũ autẽ velut magum laudant, ac ſic produnt quod amant: Chriſtũ vero non amant, quoniã quod nõ erat Chriſtus, hoc amant. Ideo in vtroque falluntur, quia & magum eſſe malum eſt, & magus nõ fuit Chriſtus, quia bonus eſt. Quapropter de his nihil hoc loco dicendum eſt, qui Chriſtum vituperant atque blaſphemant, quia de gloria eius loquimur, qua eſt glorificatus in mũdo, nõ enim glorificauit ſpiritus ſanctus vera gloria, niſi in Eccleſia ſancta catholica, alibi eni, id eſt, vel apud hęreticos, vel apud quoſdã paganos, vera eius in terris gloria nõ poteſt eſſe, & vbi videtur eſſe frequẽs de illo fama cum laude. Vera ergo eius gloria in eccleſia catholica, ſic à Propheta cantatur: Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram Pſal 107.
gloria tua. Quia itaq; poſt eius exaltationẽ venturus erat ſpiritus ſanctus & eũ glorificaturus, hoc ſacer Pſalmus, hoc ipſe vnigenitus promiſit futurum, quod videmus impletum: quod autem ait: *De meo accipiet, & annunciabit vobis:* catholicis audite auribus, catholicis percipite mentibus: non enim propterea ſicut quidam hæretici putauerunt, minor eſt filio ſpiritus ſanctus, quia filius accipiat à patre, & ſpirit⁹ ſanctus a filio, quibuſdã gradibus

A gradibus naturarũ. Abſit hoc credere, abſit hoc dicere,
abſit à Chriſtianis cordibus cogitare: denique cõtinuo
ſoluit ipſe quæſtionem, & cur hoc dixerit, explanauit.
Omnia, inquit, *quæcunque habet pater mea ſunt, propterea dixi,
quia de meo accipiet & annunciabit vobis.* Quid vultis amplius?
Ergo à patre accipit ſpiritus ſanctus, vnde accipit
filius, quia in hac trinitate de patre natus eſt filius,
de patre procedit ſpiritus ſanctus: qui autem de nullo
natus ſit, de nullo procedit, pater ſolus eſt: quomodo
autem dixerit vnigenitus filius, omnia quæcunque habet
pater mea ſunt: quia vtiq; non ſic quemadmodum
dictum eſt illi filio non vnigenito, ſed ex duobus ma-
Lucæ.15. iori, Tu mecũ es ſemper, & omnia mea tua ſunt: eo loco
ſi dominꝰ voluerit, diligẽti cõſideratione tractabitur,
vbi dicit vnigenitꝰ patri, & mea omnia tua ſunt, &
tua mea ſunt, vt hic iſte ſermo claudatur, quoniam quę
ſequuntur aliud poſcunt, quo diſcernatur exordium.

De eo quod dicit, Modicum & iam non videbitis me: & iterum modicũ & videbitis me, quia vado ad patrẽ: vſque ad id, Et in illo die me non interrogabitis quicquam:

Tractatus CI.

B HAec domini verba vbi ait: *Modicum & iam non
videbitis me, & iterum modicum & videbitis me,
quia vado ad patrem:* ita obſcura erant diſcipulis
antequam id quod dicit impletũ eſſet, vt quærentes
inter ſe quid eſſet quod diceret, omnino ſe faterentur
neſcire: ſequitur enim Euangelium: *Dixerũt ergo ex
diſcipulis eius ad inuicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicũ
& non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado
ad patrem? Dicebant ergo: quid eſt hoc quod dicit modicum? Neſcimus
quid loquitur.* Hoc enim eſt quod eos mouebat,
quia dixit, modicum & non videbitis me, & iterũ modicum
& videbitis me. Nam in pręcedentibus quia nõ
dixerat, modicum, ſed dixerat, ad patrem vado, & iam
non videbitis me: tanquam aperte illis viſus eſt locutus,
nec inter ſe de hoc aliquid quæſierunt: nunc ergo
quod illis tunc obſcurum fuit, & mox manifeſtum eſt,
iã nobis vtiq; manifeſtatũ eſt: poſt paululũ enim paſſus
eſt, & non viderunt eum, rurſus poſt paululum reſurrexit,
& viderunt eum: illud autem quod ait, Iam non
videbitis me, quia iſto verbo, id eſt iã, intelligi voluit,
Supra tractatu 95. quòd eum vlterius non viderit, ibi expoſuimus quomodo
accipiendum ſit vbi dixit: de iuſtitia arguet
C mundum ſpiritus ſanctus, quia ad patrem vado, & iam
non videbitis me, quia ſcilicet mortalem Chriſtum
vlterius non viderunt. *Cognouit autem Ieſus, ſicut in ſequenti
Euangeliſta dicit, quia volebant eum interrogare, & dixit
eis: de hoc quæritis inter vos, quia dixi modicum & non videbitis
me, & iterum modicum & videbitis me. Amen amen dico vobis,
quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem
contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Et hoc
ſic accipi poteſt, quia contriſtati ſunt diſcipuli de morte
domini, & confeſtim de reſurrectione lætati: mundus
autem quo nomine ſignificati ſunt inimici, à quibus
Chriſtus occiſus eſt, tunc vtique lætati ſunt occiſo
Chriſto, quãdo ſunt diſcipuli contriſtati: mundi quippe
nomine, malitia poteſt mundi huius intelligi, id eſt,
hominum mundi huius amicorũ: vnde Iacobus Apo-
Iacob.4. ſtolus in Epiſtola ſua dicit: Quicunque voluerit amicus
eſſe huius ſeculi, inimicus dei conſtituitur: quibus inimicitiis
dei factum eſt, vt nec eius vnigenito parceretur:
deinde ſubiungit & dicit: *Mulier cum parturit, † triſtitiam
† aliàs parit. habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam
non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mũdum.
Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis. Iterum autẽ venio
ad vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo* D
tollet à vobis. Nec iſta ſimilitudo ad intelligendum videtur
eſſe difficilis, quoniam comparatio eius in prõptu
eſt, eodem ipſo exponente cur dicta ſit. Parturitio
quippe triſtitiæ, partus autem gaudio cõparatur, quod
tunc maius eſſe conſueuit, quãdo non puella, ſed puer
naſcitur: quod vero ait, gaudium veſtrum nemo tollet
à vobis: quia gaudium ipſorum ipſe Ieſus ſignificatus
eſt, quod & ait Apoſtolus: Chriſtus reſurgẽs à mortuis *Roma.6.*
iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur.
Hucuſq; in iſto Euangelij capitulo vnde hodie diſputauimus,
velut facili intellectui omnia cucurrerunt, acrior
neceſſario eſt in his, quæ ſequuntur intẽtio: quid
eſt enim quod ait, *Et in illo die me non rogabitis quicquam?*
Hoc verbum quod eſt rogare non ſolum petere, verũ
etiam interrogare ſignificat: & Græcum Euangelium,
vnde hoc tranſlatum eſt, tale habet verbum quod vtrumque
poſſit intelligi, vt hæc ambiguitas nec inde
ſoluatur, quanquam etſi ſolueretur, nõ ideo nulla quæſtio
remaneret. Dominum etenim Chriſtum poſtquã
reſurrexit, & interrogatum legimus & rogatum: nam
interrogatus eſt à diſcipulis aſcenſurus in cœlũ, quan- E
do præſentaretur, & quando regnum eſſet Iſraël: cum
vero iam eſſet in cœlo, rogatus eſt à ſancto Stephano, *Acto.1.*
vt ſpiritum eius acciperet: & quis audeat vel cogitare *Acto.7.*
vel dicere, in cœlo ſedentem Chriſtum rogandum nõ
eſſe, & in terra manentem rogatum fuiſſe: rogandum
nõ eſſe immortalem, rogari debuiſſe mortalem? Immo
chariſſimi rogemus eum, vt nodum quæſtionis huius
ipſe diſſoluat, lucendo in cordibus noſtris ad videnda
quæ dicit: puto enim quod ait: Iterum autẽ videbo vos,
& gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo
tollet à vobis: nõ ad illud tempus eſſe referendum quo
reſurrexit, eiſque ſuam carnem cernendã tangendãq; *Lucæ.24.*
monſtrauit, ſed potius ad illud iam vnde dixerat: Qui *Ioan.14.*
diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligã eum, &
manifeſtabo meipſum illi. Iã quippe reſurrexerat, iam
ſe illis in carne monſtrauerat. Iam ſedebat ad dexterã
patris, quando dicebat idẽ ipſe Apoſtolus Ioannes, cuius
eſt hoc Euangeliũ, in Epiſtola ſua: Dilectiſſimi, nũc *1.Ioan.3.*
filij dei ſumus, & nondũ manifeſtũ eſt quid erimus: ſcimus
quia cum manifeſtũ fuerit, ſimiles ei erimus, quoniam
videbimus eũ ſicuti eſt. Iſta viſio non vitæ huius F
eſt, ſed futuræ, non temporalis, ſed æternæ. Hæc eſt au- *Ioan.17.*
tem vita æterna, dicente ipſa vita, vt cognoſcant te, inquit,
vnum verũ deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. De
hac viſione & cognitione dicit Apoſtolus: Videmus *1.Corin.13.*
nũc p ſpeculũ in ænigmate, tũc autẽ facie ad faciẽ; nũc
ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus
ſum: nunc totius laboris ſui fructũ Eccleſia parturit gemendo,
tunc paritura lętando: nunc parturit deſiderãdo,
tunc paritura cernendo: nunc parturit orando, tũc
paritura laudãdo, & ideo maſculum, quoniã ad iſtum
fructum contẽplationis cuncta officia referũtur actionis:
ſolus eſt enim liber, quoniã propter ſe appetitur, &
nõ refertur ad aliud, huic ſeruit actio: ad hunc enim refertur
quicquid bene agitur, quia propter hunc agitur,
ipſe autẽ nõ propter aliud, ſed propter ſemetipſum tenetur
& habetur. Ibi enim finis qui ſufficit nobis, æternus
igitur erit, neq; enim nobis ſufficit finis, niſi cuius
nullus eſt finis. Hoc inſpiratũ erat Philippo quãdo
dicebat: Domine oſtende nobis patrẽ, & ſufficit nobis. *Ioan.14.*
In qua oſtẽſione ſe promiſit & filius dicens: non credis
quia ego in patre, & pater in me eſt? De hoc itaq; quod
ſufficit nobis, rectiſſime audimus, gaudium veſtrũ ne-

G mo tollet à vobis: de his etiam quę ſuperius dicta ſunt, melius exiſtimo intelligi, Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Modicũ eſt enim hoc totũ ſpatium quod præſens peruolat ſeculum: vnde dicit idẽ ipſe Euangeliſta in Epiſtola ſua, (1.Ioan.2.) nouiſsima hora eſt: ideo nanque addidit, quia vado ad patrem: quod ad priorem ſententiam referendum eſt, vbi ait, modicum & iam nõ videbitis me: nõ ad poſteriorẽ vbi ait, & iterum modicum & videbitis me. Eundo quippe ad patrem, facturus erat vt eũ non viderẽt: ac per hoc non ideo dictũ eſt, quia fuerat moriturus, & donec reſurgeret, ab eorum cõſpectibus receſſurus, ſed quòd eſſet iturus ad patrẽ: quod fecit poſteaquam reſurrexit, & cum eis per quadraginta dies conuerſatus (Acto.1.) aſcendit in cœlum: illis ergo ait: Modicum & iam non videbitis me, qui eum corporaliter tunc videbant quãdo iturus erat ad patrem, & eũ deinceps mortalem viſuri non erãt, qualẽ cum iſta loqueretur videbãt: quod vero addidit, & iterum modicũ & videbitis me, vniuerſæ pmiſit Eccleſiæ, ſicut vniuerſæ promiſit, * Ecce ego vobiſcũ ſum vſque ad conſummationẽ ſeculi. Nõ (* al ad Eccleſiæ. Matth.28.)
H tardat dominus promiſſum, modicũ & videbimus eũ, vbi iam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil deſiderandum remanebit: nihil quærendũ latebit. Hoc modicum longũ nobis videtur, quoniã adhuc agitur, cum finitum fuerit, tunc ſentiemus quàm modicũ fuerit: non ergo ſit gaudiũ noſtrum quale habet mundus, de quo dictum eſt, mundus autem gaudebit: nec tamẽ in huius deſiderij parturitione ſine gaudio triſtes ſim^9, ſed ſicut ait Apoſtolus, Spe gaudentes, in tribulatione (Roma.12.) patientes: quia & ipſa parturiens cui comparati ſumus, pl^9 gaudet de mox futura prole, quàm triſtis eſt de pręſenti labore. Sed huius ſermonis iſte ſit finis: habent enim quæſtionem moleſtiſsimam, quæ ſequuntur, nec breuitate coarctanda ſunt, vt poſsint cõmodius, ſi dominus voluerit, explicari.

De eo quod dicit, Amen amen dico vobis, Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis: vſque ad id quod ait, Exiui à patre & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.

Tractatus CII.

I DOmini verba nunc iſta tractãda ſunt: *Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* Iam dictum eſt in ſuperioribus huius dominici ſermonis partibus, propter eos qui nonnulla petunt à patre in Chriſti nomine nec accipiunt, (Supra tractat.73. per totũ & 81.) non peti in nomine ſaluatoris quicquid petitur contra rationem ſalutis: non enim ſonum literarum, ac ſyllabarum, ſed quod ſonus ipſe ſignificat, & quod eo ſono recte ac veraciter intelligitur, hoc accipiẽdus eſt dicere cum dicit, in nomine meo: vnde qui hoc ſentit de Chriſto quod non eſt de vnico dei filio ſentiendũ, nõ petit in eius nomine, etiam ſi nõ taceat in eo literis ac ſyllabis Chriſtum, quoniam in eius nomine petit, quẽ cogitat cum petit: qui vero quod eſt de illo ſentiẽdum ſentit, ipſe in eius nomine petit, & accipit quod petit, ſi non contra ſuam ſalutẽ ſempiternam petit: accipit autem quando debet accipere: quædã enim nõ negãtur, ſed vt congruo dẽtur tẽpore differuntur. Ita ſanè intelligẽdũ eſt quod ait, dabit vobis vt ea beneficiã ſignificata ſciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes ſancti pro ſeipſis, non autẽ pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis ſuis, vel quibuſlibet aliis, quia non vtcunq; dictum eſt, dabit, ſed dabit vobis. *Vſque modo*, inquit, *non petiſtis quicquam in nomine meo: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.* K Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, ſed ſpiritale gaudium eſt, & quãdo tantum erit, vt aliquid etiam non ſit addendum, proculdubio tũc erit plenũ. Quicquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudiũ conſequendum, hoc eſt in nomine Chriſti petendum, ſi diuinã intelligimus gratiã, ſi vere beatam poſcimus vitam: quicquid autẽ aliud petitur, nihil petitur, non quia nulla omnino res eſt, ſed quia in tantæ rei comparatione quicquid aliud concupiſcitur, nihil eſt: neque enim prorſus nulla res eſt homo, de quo ait Apoſtolus: Qui ſe putat aliquid eſſe cum (Gala.6.) nihil ſit. In cõparatione quippe ſpiritalis hominis, qui ſcit gratia dei ſe eſſe quod eſt, quiſquis vana præſumit, nihil eſt. Sic ergo etiã recte intelligi poteſt: Amẽ amen dico vobis, ſi quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis, vt hoc quod ait, ſi quid, nõ quodlibet intelligatur, ſed aliquid quod in beatæ vitæ comparatione nihil ſit, & quod ſequitur, vſq; modo nõ petiſtis quicquam in nomine meo, duobus modis intelligi poteſt, vel quia nõ in nomine meo petiſtis, quod nomen non ſicut cognoſcẽdũ eſt cognouiſtis, vel nõ petiſtis quicquã, quoniã in cõparatiõe rei quã petere debuiſtis, pro (L) nihilo habendum eſt quod petiſtis. Vt igitur in eius nomine non nihil, ſed gaudium plenum petãt, quoniam ſi aliquid aliud petunt, idẽ aliquid nihil eſt, exhortatur dicẽs: Petite & accipietis, vt gaudiũ veſtrũ ſit plenum, id eſt, hoc in nomine meo petite, vt gaudiũ veſtrum ſit plenum, & accipietis. Iſto enim bono in petendo perſeuerantes, ſanctos ſuos nequaquam miſericordia diuina fraudabit. *Hæc, inquit, in prouerbiis locutus ſum vobis, venit hora, cum iam nõ in prouerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annunciabo vobis.* Poſſem dicere hanc de qua loquitur horam, futurum oportere ſeculum intelligi, vbi videbimus palàm quod beatus Paulus dicit, facie ad faciem, vt quod ait: Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis, hoc ſit, quod ab eodem Apoſtolo dictum eſt, (1.Corin.13.) videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Annunciabo autem vobis quia per filium pater videbitur, iuxta illud quod alibi ait, Neque patrem quis cognoſcit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare: ſed iſtum ſenſum videtur impedire quod ſequitur: *Illo die in nomine meo petetis.* In futuro enim ſeculo cum peruenerimus ad regnũ, vbi (M) ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, (1.Ioan.3.) quid petituri ſumus, quãdo ſatiabitur in bonis deſiderium noſtrũ? Vnde & alio Pſalmo legitur, Satiabor cũ (Pſal.16.) manifeſtabitur gloria tua. Petitio nanq; alicuius eſt indigẽtiæ, quæ ibi nulla erit, vbi hæc ſatietas erit. Relinquitur itaque quantum ſapere valeo, vt intelligatur Ieſus diſcipulos ſuos de carnalibus vel animalibus ſe ſpiritales promiſiſſe facturũ, quanuis nondũ tales quales erimus, quando ſpiritale etiam corpus habebimus, ſed qualis erat qui dicebat, Sapientiã loquimur inter perfectos: &, non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed (1.Corin.2.) quaſi carnalibus. Et, non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritũ qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur, non in ſapientię humanæ doctis verbis, ſed docti ſpiritu ſpiritalibus ſpiritalia comparantes: animalis autem homo nõ percipit quæ ſunt ſpiritus dei. Nõ itaq; percipiens quæ ſunt ſpiritus dei homo animalis ſic audit quæcũq; audit de dei natura, vt aliud quàm corpus cogitare nõ poſsit, quãlibet ampliſsimũ vel immenſum, quamlibet lucidũ ac ſpecioſum, corpus tamen, ideo prouerbia illi ſunt quęcunque dicta ſapientiæ de incorporea immutabilique ſubſtantia,

A ſubſtantia,nō φ ea tanquā prouerbia deputat, ſed quia
ſic cogitat,quomodo qui prouerbia ſolent audire neq;
intelligere.Cū vero ſpiritalis cœperit omnia diiudica-
re,ipſe autem à nemine diiudicari, etiam ſi in hac vita
adhuc velut per ſpeculum ex parte perſpicit, tamen nō
vllo corporis ſenſu, non vlla imaginaria cogitatione,
1.Corin.13. quæ capit aut fingit qualiumcunque ſimilitudines cor-
porum,ſed mētis certiſsima intelligentia deum intel-
ligit non corpus eſſe,ſed ſpiritū. Ita palàm de patre an-
nūciāte filio,vt eiuſdē ſubſtātiæ cōſpiciatur & ipſe,qui
annūciat,tunc in eius nomine petunt qui petūt,quādo
in ſono eius nominis non aliud q̄ res ipſa eſt, quæ hoc
nomine vocatur,intelligūt, nec animi vanitate, vel in-
firmitate confingūt tanquā in alio loco patrem,in alio
filium ante patrē ſtantē, & pro nobis rogantem, ſpatia
ſua quæq; amborum occupātibus molibus,& verbū ad
eum,cuius eſt verbū,facere verba pro nobis,interuallo
interpoſito inter os loquentis & auriculas audientis,&
alia talia quæ ſibi animales, iidemq; carnales in cordi-
B bus fabricant.Quicquid enim tale ſpiritalibus de deo
cogitantibus ex corporū conſuetudine occurrit,negā-
do atq; reſpuendo tanquā importunas muſcas, ab inte-
rioribus oculis abigunt,& ſynceritati ei⁹ lucis acquieſ-
cūt, qua teſte ac iudice has ipſas imagines corporū ſuis
†alias intuentes. internis aſpectibus intuentes,† falſas omnino eſſe con-
uincunt. Hi poſſunt vtcūq; cogitare dominum noſtrū
Ieſum Chriſtum inquantū homo eſt, pro nobis inter-
pellare patrem: inquantum autem deus eſt,& nos exau-
dire cum patre,quod eum ſignificaſſe arbitror vbi ait,
Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ad hoc
quippe intuendum quomodo non rogat patrē filius,
ſed ſimul exaudiūt rogantes pater & filius, nō niſi ſpi-
ritalis oculus mentis aſcendit. *Ipſe enim pater*,inquit, *a-
mat vos,quia vos me amaſtis.* Ideo amat ille quia nos ama-
mus,an potius quia ille amat ideo nos amamus? Ex Epi
1.Ioan.4. ſtola ſua Euangeliſta idem ipſe reſpondeat: Nos dili-
gimus,inquit,quia prior ipſe dilexit nos: hinc ergo fa-
ctū eſt vt diligeremus, quia dilecti ſumus. Prorſus do-
num dei eſt diligere deum, quoniā ipſe vt diligeretur
dedit,qui nō dilectus dilexit. Diſplicētes amati ſumus,
vt eſſet in nobis vnde placeremus: nō enim amaremus
C filium, niſi amaremus & patrem. Amat nos pater, quia
nos amamus filiū, cum à patre & filio acceperimus, vt
Roma.5. & patrem & filium amemus: diffundit enim charita-
tem in cordibus noſtris amborum ſpiritus, per quem
ſpiritum & patrem amamus & filium, per quem ſpiri-
tum amamus cum patre & filio. Amorem itaque no-
ſtrum pium quo colimus deū, fecit deus, & vidit quia
bonum eſt: ideo quippe amauit ipſe quod fecit,ſed in
nobis non faceret quod amaret,niſi antequàm id face-
ret nos amaret. *Et credidiſtis*,inquit,*quia à deo exiui,exiui
à patre & veni in mundum: iterum relinquo mundum & vado ad
patrem.* Plane credidimus, neque enim propterea de-
bet incredibile videri: quia ſic ad mundum veniens,
exiit à patre vt non deſereret patrem: & ſic vadit ad pa
trem relicto mundo, vt non deſerat mundum. Exiit
enim à patre,quia de patre eſt: & in mundū venit, quia
mundo ſuum corpus oſtēdit, quod de virgine aſſum-
pſit. Reliquit mundum corporali diſceſsione, perrexit
ad patrem hominis aſcenſione,nec mundum deſeruit
præſentiæ gubernatione.

*De eo quod dicit, Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce palàm
loqueris, & prouerbium nullum dicis: vſque ad id
quod ait, ſed confidite, ego vici mundum:*

Tractatus CIII.

Tomus nonus.

QVales erant diſcipuli Chriſti quando cum eis D
ante paſsionē loquebatur magna cum paruis,
ſed ſic oportebat vt magna dicerētur & par-
uis,quia nondum accepto ſpiritu ſancto quē-
admodum eum poſt eius reſurrectionē vel ipſo inſuf-
flante,vel deſuper veniēte acceperunt, humana magis
quàm diuina ſapiebant, multis indiciis per totum Eu-
angeliū declaratur: vnde & hoc eſt quod in iſta lectio-
ne dixerunt: ait enim Euangeliſta, *Dicunt ei diſcipuli e-
ius: ecce nunc palàm loqueris, & prouerbium nullum dicis: nunc ſci-
mus quia noſti omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget: in hoc
credimus quia à deo exiſti.* Ipſe dominus pauloante dixerat: *Supra tra-*
hæc in prouerbiis locutus ſum vobis, venit hora cum *cta.102.*
iam nū in prouerbiis loquar vobis: quomodo ergo iſti
dicunt, ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nul-
lum dicis? Nunquid hora iam venerat, qua non iam in
prouerbiis ſe promiſerat locuturum? Prorſus φ nondū
illa hora veniſſet, continuatio verborum eius oſtēdit,
quæ ita ſeſe habet: hæc, inquit, in prouerbiis locut⁹ ſum
vobis,venit hora cū iam non in prouerbiis loquar vo- E
bis,ſed palam de patre meo annunciabo vobis,illo die
in nomine meo petetis. Et nō dico vobis, quia ego ro-
gabo patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia
vos me amaſtis,& credidiſtis quia à deo exiui. Exiui à
patre,& veni in mundum: iterum relinquo mundū, &
vado ad patrem. Cum per hęc omnia verba adhuc illā
promittat horā,qua nō iam in prouerbiis loquetur,ſed
palàm de patre annunciabit eis, in qua hora dicit eos
in ſuo nomine petituros,nec ſe patrem de illis rogatu-
rum, eo φ ipſe pater amat eos, quia & ipſi amauerunt
Chriſtum, & crediderūt φ à patre exierit & venerit in
mundum,iterum relicturus mundum, & iturus ad pa-
trem: Cū ergo adhuc promittatur hora illa, in qua ſine
prouerbiis loquuturus eſt,cur iſti dicunt, Ecce nunc pa
lam loqueris,& prouerbiū nullū dicis, niſi quia illa quę
ſcit ipſe nō intelligētibus eſſe prouerbia,illi vſqueadeo
non intelligunt, vt nec ſaltē non ſe intelligere intelli-
gant? Paruuli enim erant & nondū ſpiritaliter diiudi-
cabant,quæ de rebus nō ad corpus,ſed ad ſpiritū per-
tinentibus audiebant: deniq; de ipſa eorū ætate,adhuc
ſecundum interiorē hominē parua & infirma eos ad-
monens, *Reſpondit eis Ieſus, Modo creditis, Ecce venit hora, &* F
*iam venit vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolum re-
linquatis. Et non ſum ſolus, quia pater mecum eſt.* Pauloante di- *Supra tra-*
xerat,relinquo mundum & vado ad patrem, nunc di- *cta.102.*
cit, pater mecum eſt. Quis vadit ad eum, qui cū illo eſt?
Sed hoc intelligenti eſt verbum, non intelligenti pro-
uerbium,ſic tamen quomodo a paruulis non intelligi-
tur,& vtcunque ſugitur,& eis etiam ſi non præbet,quia
nondū eum capiunt,ſolidū cibum,ſaltē lacteum nō de-
negat alimentum. Ex hoc alimento eſt,φ ſciebant eum
noſſe omnia, nec opus ei eſſe vt eum quis interroget:
quod quidem cur dixerint,quæri poteſt. Videtur enim
potius fuiſſe dicendum, nō opus eſt tibi vt quenquam
interroges: non, vt quis te interroget: dixerunt quippe,
ſcimus quia noſti omnia,& vtiq; qui nouit omnia,ma-
gis à neſciētibus interrogari ſolet,vt interrogantes au-
diant quod volunt ab eo qui nouit omnia,non ipſe in-
terroget tanquā volens aliquid ſcire qui nouit omnia.
Quid ſibi ergo vult φ ei quem ſciebāt noſſe omnia, cū
dicere debuiſſe videātur,nō opus eſt tibi vt quēquā in-
terroges: dicendū potius putauerunt,non opus eſt tibi,
vt quis te interroget? Quid φ vtrūq; legimus factū, &
interrogaſſe ſcilicet dominū,& interrogatū fuiſſe? Sed
hoc cito ſoluitur,quia hoc non ei,ſed illis potius opus

G erat quos interrogabat, vel à quibus interrogabatur.
Neque enim aliquos ille interrogabat, vt ab eis aliquid
diſceret, ſed eos potius vt doceret. Qui interrogabant
eum, volẽtes ab eo aliquid diſcere, illis profectò id o-
pus erat, vt ſcirent aliqua ab illo, qui nouerat omnia. Ni
mirum ergo propterea ei opus nõ erat, vt eum quis in-
terrogaret, quemadmodum nos quãdo interrogamur
ab eis qui volunt aliquid à nobis ſcire, ex ipſis interro-
gationib⁹ eorũ cognoſcimus quid velint diſcere. Op⁹
eſt ergo nobis ab eis interrogari, quos docere aliquid
volumus, vt inquiſitiones eorum, quibus reſpondendũ
eſt nouerimus. Illi autẽ ne id quidem opus erat, qui om
nia nouerat, nec opus babebat quod ab eo quiſque ſci-
re vellet, per eius interrogationem cognoſcere, quia
priuſquàm interrogaretur, interrogatoris nouerat vo-
lũtatẽ: ſed ideo ſe patiebatur interrogari, vt vel eis qui
tũc aderant, vel qui hæc ſiue dicta fuerant audituri, ſiue
ſcripta lecturi, quales eſſent à quibus interrogabatur o-
ſtenderet, eoq; modo noſſemus, vel quibus nõ circun-
ueniretur fraudib⁹, vel quibus apud eũ proficeretur ac-
H ceſsibus. Præuidere autẽ cogitationes hominũ, & ideo
nõ opus habere, vt eũ quis interrogaret, magnũ deo nõ
erat, ſed magnũ paruulis erat, qui ei dicebãt: in hoc cre
dim⁹ quia à deo exiſti. Multo autẽ maius erat ad quod
intelligẽdũ eos volebat extẽdi & creſcere, ꝙ cũ illi di-
xiſſent verũq; dixiſſent, à deo exiſti, ait ille, pater mecũ
eſt, ne ſic à patre filiũ cogitarẽt exiiſſe, vt putarẽt etiam
receſsiſſe: deinde ſermonẽ iſtũ magnũ prolixũq; cõclu
dens: *Hæc, inquit, locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis:
in mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundũ.* Illud
initiũ fuerat habitura iſta preſſura, de quo ſuperius vt
eos oſtenderet paruulos, quibus adhuc non intelligen-
tibus, & aliud pro alio ſentientibus, prouerbia quodã-
modo eſſẽt, quæ cũ magna & diuina dixiſſet, ait: modo
creditis: Ecce venit hora & iã venit, vt diſpergamini
vnuſquiſque in propria. Ecce initium preſſuræ, ſed nõ
eo modo perſeueraturæ. Quod enim adiũxit, & me ſo-
lum relinquatis: non vult eos tales eſſe in conſequenti
preſſura, quam poſt eius aſcenſionem in mundo fuerãt
habituri, vt relinquant eum, ſed vt in illo pacẽ habeant
permanentes in eo. Nõ enim quando cõprehenſus eſt
tannimmodo carne ſua eius carnem, verumetiã mẽte
I reliquerunt fidẽ. Ad hoc pertinet quod ait, modo cre-
ditis: ecce venit hora vt diſpergamini vnuſquiſque in
propria, & me ſolum relinquatis: tanquàm diceret, tũc
ita perturbamini, vt etiam quod modo creditis relin-
quatis. Venerunt enim ad tantã deſperationem, & ſuæ
priſtinæ fidei, vt ita dixerim, mortem quanta apparuit
in illo Cleopba, qui poſt eius reſurrectionem cũ illo ſe
Luca.24. loqui neſciens, & quid ei cõtigerit narrãs: Nos, inquit,
ſperabamus, quòd ipſe fuerat redempturus Iſraël. Ecce
quomodo eum reliquerant deſerendo etiã ipſam fidẽ,
qua in eum antè crediderant. In ea vero preſſura, quam
poſt eius glorificationẽ accepto ſpiritu ſancto pertu-
lerunt, nõ eum reliquerunt, & quanuis fugerẽt de ciui-
tate in ciuitatem, ab ipſo non refugerunt, vt habentes
preſſuram in mũdo in illo pacem tenerent, nõ ab ipſo
refugerunt, ſed ipſum potius refugium habuerũt, dato
quippe illis ſpiritu ſancto, factum eſt in eis quod nunc
dictum eſt eis: Confidite, quia ego vici mundum. Con
fiderunt & vicerunt: in quo niſi in illo? Non enim vi-
ciſſet ille mundum, ſi eius membra vinceret mundus:
Roma.1. vnde ait Apoſtol⁹: Gratias deo, qui dat nobis victoriã:
continuoq; ſubiecit, per dominũ noſtrũ Ieſum Chri-
ſtum, qui dixerat ſuis: confidite, ego vici mundum.

De eo quod ſequitur, Hæc locutus eſt Ieſus, & ſub- K
leuatis oculis in cœlum dixit, Pater, venit hora, cla-
rifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te:

Tractatus CIIII.

ANte iſta quæ nunc ſumus adiuuante domino *Ca.XVII.*
tractaturi, dixerat Ieſus: Hæc locutus ſum vo-
bis, vt in me pacem habeatis: quæ non recẽ-
tiora paulo ſuperius ab eo dicta, ſed omnia
debemus accipere, ſiue quæcũq; illis locutus eſt, ex quo
eos cœpit habere diſcipulos, ſiue certe ex quo poſt cœ-
nã exorſus eſt būc admirabilẽ prolixũq; ſermonẽ. Ta-
lem quippe cõmemorauit cauſam, cur eis ſit locutus: vt
ad eum finẽ rectiſsime referantur vel omnia quæ locu
tus eſt eis, vel ea maxime quæ dixit iam pro eis moritu
rus, tanquã verba nouiſsima, poſteaquàm de conuiuio
ſancto ille qui eũ fuerat traditurus, egreſſus eſt. Hãc er-
go commẽdauit cauſam ſermonis ſui, vt in illo pacem
haberent, propter quod totum agitur quòd Chriſtiani
ſumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit, ſed
omnis piæ noſtræ intentionis actioniſq; finis ipſa erit.
Propter hanc ſacramentis eius imbuimur, propter hãc L
mirabilibus eius operibus & ſermonibus erudimur, ꝓ-
pter banc ſpiritus eius pignus accepimus, propter banc
credimus in eũ & ſperamus, & eius amore quantũ do-
nat accendimur. Hac pace in preſſutis omnibus conſo
lamur, bac à preſſuris omnibus liberamur, propter hãc
omnem tribulationẽ fortiter ſuſtinemus, vt in bac fœ-
liciter ſine vlla tribulatione regnemus. Merito ad eam
clauſit verba, quæ parum intelligẽtibus diſcipulis erãt
prouerbia, intellecturis ea quando eis dediſſet promiſ-
ſum ſpiritumſanctum, de quo ſuperius ait: Hæc locutus *Ioan.14.*
ſum vobis, apud vos manens. Paracletus autem ſpirit⁹ *Supra tra-*
ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos do *cta.77.*
cebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcũque dixe-
ro vobis. Hæc nimirum futura fuerat illa hora, qua ſe
promiſerat non iam in prouerbiis locuturũ, ſed palàm
de patre annunciaturum. Eadẽ quippe ipſius verba re-
uelante ſpirituſancto, intelligentibus iam nõ erant fu-
tura prouerbia. Neque enim loquente in eorum cordi-
bus ſpirituſancto, taciturus erat vnigenitus filius, qui
dixit in ea hora palàm ſe illis annunciaturũ eſſe de pa- M
tre, quod eis vtique iam intelligentibus non eſſet pro-
uerbium: ſed boc quoq; ipſum quomodo ſimul loquã-
tur in ſuorum ſpiritaliũ cordibus & dei. filius & ſpiri-
tus ſanctus, immo ipſa trinitas, quæ inſeparabiliter ope
ratur, intelligentibus eſt verbũ, nõ intelligentibus autẽ
prouerbium. Cũ ergo dixiſſet propter quid omnia ſit
locutus, vt in illo ſcilicet pacẽ haberent, in mundo ha-
bentes preſſurã, exhortatusq; fuiſſet, vt confiderẽt, quia
ipſe vicit mundum, eo qui erat ad illos ſermone finito,
deinde ad patrem verba direxit, & orare iam cœpit: ſic
enim Euangeliſta ſequitur dicens: *Hæc locutus eſt Ieſus,
& ſubleuatis oculis in cœlum dixit: Pater, venit hora, clarifica filium
tuum.* Poterat dominus noſter vnigenitus & coæter-
nus patri, in forma ſerui, & ex forma ſerui ſi hoc opus
eſſet, orare ſilentio: ſed ita ſe patri exhibere voluit pre-
catorem, vt meminiſſet noſtrum ſe eſſe doctorẽ. Pro-
inde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fe-
cit & nobis, quoniam tanti magiſtri non ſolum apud
ipſos ſermocinatio, ſed etiam ipſius pro ipſis ad patrẽ
oratio, diſcipulorum eſt ædificatio, & ſi illorũ qui hæc
dicta aderãt audituri, profecto & noſtra qui fueramus
conſcripta lecturi. Quapropter hoc quod ait, Pater ve-
nit hora, clarifica filium tuum: oſtendit omne tẽpus, &
quid & quãdo faceret vel fieri ſineret, ab illo eſſe diſ-
poſitum

A poſitum, qui tempori ſubditus non eſt, quoniã quæ futura erant per ſingula tempora in dei ſapientia cauſas efficientes habent, in qua nulla ſunt tempora. Nõ ergo credatur hæc hora fato vrgente veniſſe, ſed deo potius ordinante, nec ſyderea neceſsitas Chriſti cõnexuit paſsionem, abſit enim vt ſydera mori cogerent ſyderũ cõditorẽ. Non itaque Chriſtũ tempus vt moreretur impegit, ſed tẽpus Chriſtus quo moreretur elegit, qui etiã tẽpus quo de virgine natus eſt cũ patre conſtituit, de quo ſine tempore natus eſt, ſecundum quam verã ſanamq́; doctrinam etiã Paulus Apoſtolus: Cum autẽ venit, inquit, plenitudo tẽporis, miſit deus filium ſuum: & deus per Prophetã: Tẽpore, ait, accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te: & rurſus Apoſtolus, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Dicit ergo Pater venit hora: qui cum patre diſpoſuit omnes horas, tanquã dicens: pater, quam propter homines & apud homines ad me clarificandũ ſimul conſtituimus, venit hora, clarifica filiũ tuum, vt & filius tuus clarificet te. Clarificatum à patre filiũ nonnulli accipiunt in hoc quòd ei nõ pepercit, ſed p nobis omnibus tradidit eum: ſed ſi paſſione clarificatus dicitur, quanto magis reſurrectione? B nã in paſsione magis eius humilitas quàm claritas cõmendatur, Apoſtolo atteſtante qui dicit: Humiliauit ſemetipſum, factus obediẽs vſque ad mortẽ mortẽ autẽ crucis: deinde ſequitur, & de eius clarificatione iam dicit: Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit ei nomẽ quod eſt ſuper omne nomẽ, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua cõfiteatur quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Hęc eſt glorificatio domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ ab eius reſurrectione ſumpſit exordiũ. Humilitas ergo eius incipit in ſermone Apoſtoli, ab eo loco vbi ait: Semetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens, & peruenit vſque ad mortẽ crucis: claritas vero eius incipit ab eo loco vbi ait, Propter quod & deus exaltauit eum, & peruenit quod in gloria eſt dei patris: nã & ipſum nomen, ſi inſpiciãtur codices Græci, ex qua lingua Epiſtolæ Apoſtolicæ trãſlatæ ſunt in Latinã, quod hic legitur gloria, ibi legitur δόξα. Vnde verbum deriuatũ eſt in Gręco vt diceretur δόξασον, C quod interpres Latinus ait clarifica, cũ poſſet etiã glorifica dicere, quod tantundẽ valet. Et ideo poſſet etiam in apoſtoli Epiſtola, vbi eſt gloria, claritas poni, quod ſi fieret, tãtundem valeret. Vt autẽ non recedatur à verborum ſonis, quemadmodũ à claritate clarificatio, ſic à gloria glorificatio deriuatur. Vt ergo mediator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus reſurrectione clarificaretur vel glorificaretur, prius humiliatus eſt paſsione: non enim à mortuis reſurrexiſſet, ſi mortuus non fuiſſet. Humilitas claritatis eſt meritũ, claritas humilitatis eſt præmiũ, ſed hoc factum eſt in forma ſerui. In forma vero dei ſemper fuit, ſemper erit: claritas enim nõ fuit quaſi iam non ſit, nec erit quaſi nondum ſit, ſed ſine initio, ſine fine ſemper eſt claritas. Quod ergo ait, Pater, venit hora, clarifica filium tuum: ſic intelligendum eſt tanquam dixerit, venit hora ſeminandæ humilitatis, fructũ nõ differas claritatis: ſed quid ſibi vult quod ſequitur, *Vt filius tuus clarificet te?* Nunquid etiam deus pater pertulit humilitatem carnis ſiue paſsionis, ex qua illum clarificari oporteret? Quomodo igitur eum clarificaturus erat filius, cuius claritas ſempiterna, nec ex forma ſerui potuit videri minor, nec in diuina perſona potuit eſſe amplior? Sed iſtam quæſtionem in hũc ſermonem nolo coartare, aut hunc eum facere lõgiorem.

Galat. 4.

Eſa. 49.

2. Cor. 6.

Rom. 8.

Philip. 2.

De eo quod dicit, Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis: vſque ad id, claritate quam habui priuſquam mundus fieret apud te: D

Tractatus CV.

Glorificatum à patre filium ſecũdum formam ſerui, quã pater ſuſcitauit à mortuis, & ad ſuã dexteram collocauit, res ipſa indicat, & nullus ambigit Chriſtianus: ſed quoniam non tãtum dixit, Pater clarifica filiũ tuum: ſed addidit etiam, *Vt filius tuus clarificet te:* merito quæritur quomodo patrem clarificauerit filius, cum ſempiterna claritas patris nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri potuerit in ſua perfectione diuina, ſed in ſeipſa claritas patris nec minui nec augeri poteſt. Apud homines autem proculdubio minor erat, quando in Iudęa tantummodo deus notus erat: nõdum à ſolis ortu vſque ad occaſum laudabant pueri nomen domini. Hoc autem quia per Euangelium Chriſti factum eſt, vt per filium pater innoteſceret gẽtibus, profecto patrem clarificauit & filius: ſi autem tãtummodo mortuus fuiſſet filius, nec reſurrexiſſet, proculdubio nec à patre clarificatus eſſet, nec patrem clarificaſſet: nunc autem reſurrectione clarificatus à patre, reſurrectionis ſuæ prædicatione clarifi- E cat patrẽ. Hoc quippe aperit ordo ipſe verborum: Clarifica, inquit, filium tuum, vt filius tuus clarificet te: tanquam diceret, reſuſcita me vt innoteſcas toti orbi per me: deinde magis magiſq́; pendens quomodo clarificet patrem filius: *Sicut dediſti*, inquit, *ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.* Omnem carnem dixit omnem hominem, à parte totum ſignificãs, quemadmodũ rurſus à parte ſuperiore ſignificatus eſt homo totus: vbi ait Apoſtolus, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Quid enim dixit omnis anima, niſi omnis homo? Et hoc autem quòd poteſtas Chriſto à patre data eſt omnis carnis, ſecũdum hominem intelligendum eſt: nam ſecundum deum omnia per ipſum facta ſunt, & in ipſo condita ſunt omnia in cœlo & in terra, viſibilia & inuiſibilia: ſicut ergo dediſti ei poteſtatem, inquit, omnis carnis, ita te glorificet filius tuus, id eſt, notum te faciat omni carni quam dediſti ei: ſic enim dediſti vt omne quod dediſti ei, det ejs vitam æternam. *Hæc eſt autem*, inquit, *vita æterna vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ordo verborum eſt, vt te & quem miſiſti Ieſum Chriſtum F cognoſcant ſolum verum deum: conſequenter enim & ſpiritus ſanctus intelligitur, quia ſpiritus eſt patris & filij, tanquam charitas ſubſtantialis & conſubſtantialis amborum, quoniam nõ duo dij pater & filius, nec tres dij pater & filius & ſpiritus ſanctus, ſed ipſa trinitas vnus ſolus verus deus: nec idem tamen pater qui filius, nec idem filius qui pater, nec idem ſpiritus ſanctus qui pater & filius, quoniam tres ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus, ſed ipſa trinitas vnus eſt deus: ſic ergo eo modo te glorificat filius ſicut dediſti ei poteſtatẽ omnis carnis, & ſic dediſti ei, vt omne quod dediſti ei det eis vitam æternam, & hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te: ſic te igitur filius glorificat, vt omnibus quos dediſti ei te cognitum faciat. Porrò ſi cognitio dei eſt vita æterna, tanto magis viuere tendimus, quanto magis in hac cognitione proficimus. Non autem moriemur, in vita æterna, tũc ergo dei cognitio perfecta erit, quando nulla mors erit. Summa dei tunc clarificatio: quia ſumma gloria, quæ Græce dicitur δόξα. Vnde dictum δόξασον, quod Latini quidam interpretati ſunt clarifica, quidam glorifica. A veteribus autem gloria, qua glorioſi homines dicuntur, ita eſt definita: Gloria eſt fre-

Pſal. 75.

Pſal. 49.

Rom. 13.

Ioan. 1.

Gloria quid ſit.

G eſt frequens de aliquo fama cum laude. At ſi homo lau-
datur, cum famæ creditur, quomodo deus laudabitur,
Pſal.83. quando ipſe videbitur? Propter quod ſcriptũ eſt, Beati
qui habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum lauda-
bunt te. Ibi erit dei ſine fine laudatio, vbi erit dei pleoa
cognitio, & quia plena cognitio ideo ſumma clarifica-
tio vel glorificatio: ſed prius hic clarificatur deus, dum
annunciatus hominibus innoteſcit, & per fidẽ creden-
tium prædicatur: Propter quod dicit, *Ego te clarificaui
ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciam.* Non
ait, iuſsiſti, ſed dediſti, vbi commendatur euidens gra-
tia: quid enim habet, quod noo accepit etiam in vnige-
nito humana natura? An non accepit, vt nihil mali, ſed
bona faceret omnia, quando in vnitatem perſonæ ſu-
ſcepta eſt à verbo, per quod facta ſunt omnia? Sed quo-
modo coonſummauit opus quod accepit vt faciat, cum
reſtet adhuc paſsionis experimentum, vbi martyribus
ſuis maxime præbuit quod ſequerentur exemplum: vn-
1.Petri.2. de Apoſtolus Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, re-
linquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius:
niſi quia conſummaſſe ſe dicit, quod ſe conſummaturũ
H eſſe certiſsime nouit? Sicut lõge antè io prophetia præ-
teriti temporis vſus eſt verbis, quãdo poſt annos pluri-
Pſal.21. mos futurum erat quod dicebat, Foderunt, inquit, ma-
nus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa
mea: non ait, fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipſo
Euangelio: Omnia, inquit, quæ audiui à patre meo oo-
ta feci vobis: quibus ait poſtea, Adhuc multa habeo vo-
bis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Qui enim
certis & immutabilibus cauſis omnia futura prædeſti-
nauit, quod facturus eſt fecit: nã & per Prophetam di-
ctum de illo eſt, qui fecit quæ futura ſunt. Secundũ hoc
etiam quod ſequitur dicit, *Et nunc clarifica me tu pater apud
temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.*
Nam & ſuprà dixerat, Pater venit hora, clarifica filium
tuum, vt filius tuus clarificet te. In quo verborum ordi-
ne oſtenderat priùs à patre clarificandum filium, vt pa-
trem clarificaret & filius: modo autem dixit, Ego te cla-
rificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti
mihi vt faciam, & nunc clarifica me, tanquã prior ipſe
patrem clarificauerit, à quo deinde vt clarificetur ex-
poſcit. Ergo intelligeodum eſt vtroque verbo ſuperiùs
I vſum, ſecundum id quod futurum erat, eóque ordine
quod futurum erat: clarifica filium, vt te clarificet filius:
modo vero vſum fuiſſe verbo præteriti temporis de re
futura, vbi ait, Ego te clarificaui ſuper terram, opus cõ-
ſummaui quod dediſti mihi vt faciaoi: deinde dicen-
do, & nũc clarifica me tu pater apud temetipſum, quaſi
poſteriùs eſſet clarificãdus à patre, quem priùs ipſe cla-
rificauerat, quid oſtẽdit niſi ſuperius vbi ait, Ego te cla-
rificaui ſuper terram, ita locutum ſe fuiſſe, tanquàm fe-
ciſſet quod facturus eſſet: hic autem popoſciſſe vt pater
faceret, per quod illud filius facturus eſſet, id eſt, vt pa-
ter clarificáret filium, per quã filij clarificatiooẽ etiam
filius clarificaturus eſſet patrem. Denique ſi de re quæ
futura erat ponamus etiam futuri tẽporis verbum, vbi
pro tempore futuro poſuit ipſe præteritũ, oulla ſenten-
tiæ remanebit obſcuritas, veluti ſi dixiſſet: Ego te clari-
ficabo ſuper terram, opus conſummabo quod dediſti
mihi vt faciam, & nuoc clarifica me tu pater apud te-
metipſum. Nempe ita planũ eſt, ſicut illud vbi ait, Clari-
fica filiũ tuum, vt filius tuus clarificet te, & ipſa eſt om-
nino ſententia, niſi quia & hic dictus eſt eiuſdem clari-
ficationis modus, ibi autem tacitus, tanquam illud iſto
exponeretur eis, quos poterat permouere, quomodo pa-
ter filium, & maxime quomodo patrem clarificet & fi- K
lius. Dicendo enim clarificari à ſe patrẽ ſuper terrã, ſe
autẽ à patre apud eundẽ patrẽ, modũ profectò vtriuſq;
clarificationis oſtẽdit. Ipſe quippe patrẽ clarificauit ſu-
per terrã, eum gentibus prædicando: pater verò ipſum
apud ſemetipſum ad ſuã dexterã collocaodo: ſed ideo
poſtea de clarificando patre vbi ait, Ego te clarificaui,
verbũ præteriti tẽporis ponere maluit, vt monſtraret in
prædeſtinatione iam factũ, & pro iam facto habẽdum,
quod certiſsime fuerat futurum, id eſt, vt à patre apud
patrẽ glorificatus, patrem ſuper terram glorificaret &
filius: ſed hãc prædeſtinationẽ in ſua clarificatione ma-
nifeſtius aperuit, qua eum clarificauit pater, in eo quod
adiunxit. *Claritate quam habui priuſquàm mundus eſſet apud
te.* ordo verborum eſt, quam habui apud te priuſquam
mundus eſſet. Ad hoc valet quod ait: & nuoc clarifica
me, hoc eſt, ſicut tuoc ita & nunc: ſicut tũc prædeſtina-
tione, ita & nunc perfectiooe, fac io mũdo quod apud
te iam fuerat ante mundum, fac in ſuo tẽpore quod an-
te omnia tẽpora ſtatuiſti. Hoc quidẽ ſic intelligẽdum
putarunt, tanquam natura humana, quæ ſuſcepta eſt à
verbo, cõuerteretur in verbum, & homo mutaretur in L
deũ, immo ſi diligẽtius quod opinati ſunt cogitemus,
homo periret io deo: oon enim quiſquam ex iſta muta-
tiooe hominis vel duplicari dei verbũ dicturus eſt, vel
augeri, vt aut duo ſint quod vnum fuit, aut amplius ſit
quod minus fuit. Porrò ſi natura humana in verbũ mu-
tata atq; cõuerſa, verbũ dei quãtũ erat & quod erat hoc
erit, vbi eſt homo ſi oon periit? Sed ad hãc opinionem,
quam veritati prorſus non video conuenire, nihil nos
vrget, ſi filio dicẽte: Et nuoc clarifica me tu pater apud
temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus
eſſet apud te: intelligamus prædeſtinationem claritatis
humaoæ, quæ in illo eſt, naturæ, ex mortali immortalis
apud patrem futuræ, & hoc iam prędeſtinando factum
fuiſſe, antequam mundus eſſet, quod in mundo etiam
ſuo tempore fieret. Si enim de nobis dixit Apoſtolus: *Ephe.1.*
ſicut elegit nos io ipſo ante mundi conſtitutionem,
cur abhorrere putatur à vero, ſi tunc pater caput noſtrũ
glorificauit, quando nos in ipſo vt membra eius eſſe-
mus elegit? Sic enim nos electi quomodo ipſe clarifi-
catus, quia priuſquã muodus eſſet, nec nos eramus, nec M
ipſe mediator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus. Sed *1.Tim.2.*
ille, qui per ipſum inquantum verbum eius eſt, etiã quę
futura ſunt fecit, & vocat ea quæ non ſunt tanquã ſiot,
profectò ſecũdum id quod mediator dei & homioum
homo eſt ante mundi conſtitutionem, pro nobis deus
pater glorificauit ipſum, ſi tũc elegit etiam nos in ipſo:
quid enim dicit Apoſtolus? Scimus autem quoniam di- *Rom.8.*
ligentibus deum omnia cooperãtur in bonum, his qui
ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti: quos enim
præſciuit & prædeſtinauit cooformes fieri imaginis fi-
lij eius, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos
autem prædeſtioauit, illos & vocauit: niſi forte ipſum
prædeſtinatum dicere formidabimus, quia de oobis
tantum vt efficiamur conformes imaginis eius, hoc di-
xiſſe videtur Apoſtolus: Quaſi verò quiſque regulaoi fi-
dei fideliter intuens, filium dei negaturus eſt prædeſti-
natum, qui eum negare hominem non poteſt. Recte
quippe dicitur non prædeſtioatus ſecundum id quod
eſt verbum dei, deus apud deũ: vt quid enim prædeſti-
naretur, cum iam eſſet quod erat ſioe initio, ſine termi-
no ſempiternus? Illud enim prædeſtinatum erat quod
nõdum erat, vt ſic ſuo tempore fieret, quemadmodum
ante omnia tempora prædeſtinatũ erat vt fieret. Quiſ-

quis

A quis igitur dei filium prædeſtinatum negat, hunc eundem filium hominis negat. Sed propter contentioſos etiam hinc audiamus Apoſtolũ in ſuarum exordio literarum: nam & in prima Epiſtolarum eius quæ eſt ad Romanos, & ipſius Epiſtolæ principium eſt, vbi legitur: Paul⁹ ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangeliũ dei, quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prędeſtinatus eſt filius dei in virtute ſecũdum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum: ſecundum hanc ergo prædeſtinationem etiam clarificatus eſt antequã mundus eſſet, vt eſſet claritas eius ex reſurrectione mortuorum apud patrem, ad cuius dexteram ſedet. Cum ergo videret illius prædeſtinatæ ſuę clarificationis veniſſe iã tempus, vt & nunc fieret in redditione quod fuerat in prædeſtinatione iam factum, orauit dicens: & nũc clarifica tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te: tanquam diceret, claritatẽ quam habui apud te, id eſt, illam claritatẽ quam habui apud ţe in prædeſtinatione tua, iam tẽpus eſt vt B apud te habeam etiam viuens in dextera tua: ſed quoniã nos diu tenuit huius diſcuſſio quæſtionis, alio quæ ſequuntur ſermone tractanda ſunt. *(Rom. 1.)*

De eo quod dicit, Manifeſtaui nomen tuum hominibus: vſque ad id, Et crediderunt quia tu me miſiſti:

Tractatus CVI.

DE his verbis domini, ſicut ipſe donauerit, ſermone iſto diſputaturi ſumus quæ ita ſe habẽt: *Manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo.* Quod ſi de his tãtum dicit diſcipulis cum quibus cœnauit, & ad quos antequam orare inciperet tam multa locutus eſt, non pertinet hoc ad illam clarificationẽ, ſiue vt alij interpretati ſunt, glorificationem, de qua ſuperius loquebatur, qua filius clarificat vel glorificat patrem: quanta eſt enim vel qualis gloria, duodecim vel vndecim potius innotuiſſe mortalibus? Si autem quod ait, manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mũdo: omnes hic intelligi voluit, etiam qui in eum fuerant credituri, ad eius magnã quę C futura erat ex omnibus gentibus Eccleſiam pertinentibus, de qua in Pſalmo canitur, In Eccleſia magna confitebor tibi: eſt planè iſta clarificatio qua filius clarificat patrem, cum eius nomen notum facit omnibus gentibus, & tam multis generationibus hominum: & tale eſt hoc quod ait, manifeſtaui nomẽ tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo: quale illud quod pauloante dixerat, Ego te clarificaui ſuper terram: pro tẽpore futuro & illic & hic præteritum ponens, ſicut qui ſciret prędeſtinatum eſſe vt id fieret, & ideo feciſſe dicens ſe, quod erat ſine vlla dubitatione facturus: ſed de illis qui iam erant diſcipuli eius, non de omnibus qui in illum fuerant credituri eum dixiſſe quod dixit: manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo, ea quæ ſequuntur credibilius eſſe demõſtrant: cum enim hoc dixiſſet, adiunxit: *Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt: nunc cognouerunt, quia omnia quæ dediſti mihi abs te ſunt, quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt & cognouerunt vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti.* Quanquam & hæc omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt ſpecie perfecta, cum adhuc eſſent futura, ſed vt de his ſolis quos tunc habebat diſcipulis hæc loqui intelligatur, illud magis vrget quod paulopoſt ait: Cum eſſem cum eis, ego ſeruabam *(Pſal. 21.)* eos in nomine tuo, quos dediſti mihi cuſtodiui, & ne- D mo ex his periit niſi filius perditionis, vt ſcriptura adimpleatur, Iudam ſignificans qui tradidit eum. Ex iſto quippe duodenario numero Apoſtolorum ſolus periit: deinde ſubiungit, nunc autem ad te venio, vnde manifeſtum eſt eum de corporali ſua dixiſſe præſentia: cum eſſem cum eis ego ſeruabam eos, veluti iam cum eis ea præſentia non eſſet. Eo modo enim ſignificare voluit aſcenſionẽ ſuam mox futuram, de qua dixit: Nunc autem ad te venio, iturus vtique ad dexteram patris, vnde venturus eſt ad viuos & mortuos iudicãdos præſentia itidem corporali, ſecũdum fidei regulam ſanamq; doctrinam: nam præſentia ſpiritali cũ eis erat vtique venturus poſt aſcẽſionem ſuam, & cum tota Eccleſia ſua in hoc mundo vſque in conſummatione ſeculi. Non itaque rectę intelliguntur de quibus dixerit, cũ eſſem cum eis, ego ſeruabam illos: niſi hi quos in ſe credẽtes ſeruare iam cœperat præſentia corporali, & quos relicturus fuerat abſentia corporali, vt eos cũ patre ſeruaret præſentia ſpiritali: poſt vero adiungit & cæteros ſuos, vbi dicit: non pro his autem rogo tantũ, ſed & pro his qui E credituri ſunt per verbũ eorum in me. Vbi manifeſtius oſtendit, quòd non de omnibus ad eum pertinentibus ſuperius loqueretur, ab eo loco vbi ait: Manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi, ſed de his tãtum qui eum cum illa diceret audiebant. Ab ipſo itaque orationis eius exordio vbi ſubleuatis oculis in cœlum dixit, Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te: vſque ad illud quod paulopoſt ait, Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te, omnes ſuos volebat intelligi, quibus notum faciendo patrem clarificat eum. Cũ enim dixiſſet, vt filius tuus clarificet te, mox quemadmodum id fieret, demonſtrauit dicens: Sicut dediſti ei poteſtatẽ omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam: hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Non enim poteſt cognitione hominũ clarificari pater, niſi & ille cognoſcatur per quẽ glorificatur, id eſt, per quem populus innoteſcit. Hæc eſt glorificatio patris, quæ non circa ſolos illos apoſtolos facta eſt, ſed circa omnes homines fit, quibus in ſuis F mẽbris caput eſt Chriſt⁹: neque enim de ſolis Apoſtolis poteſt intelligi: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei det eis vitam æternam: ſed vtiq; de omnibus quibus in eum credentibus vita ęterna datur. Iam nunc ergo videamus quid de illis à quibus tunc audiebatur, diſcipulis ſuis dicat: Manifeſtaui, inquit, nomen tuum hominibus quos dediſti mihi. Nõ ergo nouerant dei nomen cum eſſent Iudæi? Et vbi eſt quod legitur, Notus in Iudæa deus, in Iſraël magnum nomen eius? Ergo manifeſtaui nomẽ tuum hominibus iſtis, quos dediſti mihi de mundo, qui me audiunt hoc dicentem, nõ illud nomen tuum quo vocaris deus, ſed illud quo vocaris pater meus, quod nomen manifeſtari ſine ipſius filij manifeſtatione non poſſet: nam quòd deus dicitur, vniuerſæ creaturæ & omnibus gentibus antequam in Chriſtum crederent, non omni modo eſſe potuit hoc nomen ignotum. Hæc eſt enim vis veræ diuinitatis, vt creaturæ rationali iam ratione vtenti, nõ omnino ac penitus poſſit abſcondi. Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium deprauata eſt, vniuerſum genus humanum deum mũdi huius fatetur authorem. In hoc ergo quòd fecit hunc mundum cœlo terráque conſpicuum, & antequam imbuerẽtur in fide Chriſti, notus

(Sup. Tractatu. 104.) *(1. Cor. 11.)* *(Pſal. 75.)*

G notus omnibus gentibus deus, In hoc autem quòd non
eſt in iniuriis ſuis, & cũ diis falſis colendus, notus in Iu-
dæa deus: in hoc vero, quòd pater eſt huius Chriſti, per
quem tollit peccata mundi, hoc nomen eius prius oc-
cultũ omnibus, nunc manifeſtauit eis quos dedit ei pa-
ter ipſe de mundo: ſed quomodo manifeſtauit ſi non-
Sup. tract. dum venit hora, de qua ſuperius dixerat, quòd veniret
102. hora cũ iam non in prouerbiis, inquit, loquar vobis, ſed
palàm de patre meo annũciabo vobis? An vero annun-
ciatio manifeſta putabitur in prouerbiis? Cur ergo di-
ctum eſt, palàm annunciabo vobis, niſi quia in prouer-
biis non eſt palàm? Quod autem non in prouerbiis oc-
cultatur, ſed verbis manifeſtatur, proculdubio palàm
dixit? Proinde ſic intelligendum eſt, pro tempore futu-
Ioan. 15. ro præteritum poſitum, quemadmodum illud: Omnia
quæ audiui à patre meo nota feci vobis: quod nõdum
fecerat, ſed loquebatur quaſi feciſſet, quod immobiliter
eſſe præfixum ſciebat, vt faceret: quid eſt autem, *Quos
dediſti mihi de mundo.* Dictũ eſt enim de illis, quòd nõ eſ-
ſent de mundo, ſed hoc illis regeneratio præſtitit, non
generatio: quid eſt etiam quod ſequitur, *Tui erãt, & mi-
H hi eos dediſti?* An aliquando erant patris, quando non
erant vnigeniti filij eius, & habuit aliquando pater ali-
quid ſine filio? Abſit. Veruntamẽ habuit aliquid aliquã-
do deus filius, quod nondũ habuit idem ipſe homo fi-
lius, quia nondum erat homo factus ex matre, quando
tamen habebat vniuerſa cum patre. Quapropter quod
dixit tui erant, nõ inde ſe ſeparauit deus filius, ſine quo
nihil vnquam pater habuit, ſed ſolet ei tribuere omne
quod poteſt, à quo eſt ipſe qui poteſt: à quo enim habet
vt ſit, ab illo habet vt poſſit, & ſimul vtrunque ſemper
habuit, quia nunquam fuit, & nõ potuit: quocirca quic-
quid potuit pater, ſemper cũ illo filius potuit, quoniam
ille qui nunquam fuit & non potuit, nunquam ſine pa-
tre fuit, nũquam ſine illo pater fuit, ac per hoc ſicut pa-
ter æternus omnipotens, ita filius coæternus omnipo-
tens, [& ſi omnipotẽs vtiq; omnitenẽs,] id enim potius
verbũ è verbo interpretamur, ſi ꝓprie volumus dicere,
quod à Græcis dicitur παντοκράτωρ, quod noſtri nõ ſic
interpretantur, vt omnipotens dicerent, cum ſit παντο-
κράτωρ omnitenens, niſi tantundem valere ſentirent.
Quid ergo vnquã habere potuit æternus omnitenens,
I quod non ſimul habuerit coæternus omnitenẽs? quod
itaque ait, Et mihi eos dediſti: hominẽ ſe accepiſſe hanc
poteſtatem vt eos haberet oſtendit: quoniam qui ſem-
per omnipotens fuit, non ſemper homo fuit. Quam-
obrem cum patri potius tribuiſſe videatur, vt ab eo il-
los acceperit, quoniam ex ipſo eſt quicquid eſt de quo
eſt, etiam ipſe ſibi eos dedit, hoc eſt, cũ patre deus Chri-
ſtus homini Chriſto, quod cum patre non eſt, homines
Sup. tract. dedit: denique qui hoc loco dicit, Tui erant, & mihi
87. eos dediſti: iam ſuperius eiſdem diſcipulis dixerat, Ego
Ioan. 15. vos de mundo elegi: conteratur hic cogitatio carnalis
atque diſpereat: de mundo ſibi à patre dicit filios datos
homines, quibus alio loco dicit, ego vos elegi de mun-
do. Quos deus filius de mundo elegit cum patre, idem
ipſe homo filius de mũdo eos accepit à patre: nõ enim
pater illos filio dediſſet, niſi elegiſſet: ac per hoc filius ſi-
cut non inde ſeparauit patrem, quando dixit, ego vos
de mundo elegi, quoniam ſimul eos elegit & pater: ſic
non inde ſeparauit & ſe, quando dixit, tui erant, quia &
ipſius filij pariter erant: nunc autem homo idem ipſe fi-
lius accepit eos qui nõ erant ipſius, quia & formã ſerui
accepit deus idem quæ nõ erat ipſius: ſequitur ac dicit,
*Et ſermonẽ tuum ſeruauerunt, nunc cognouerunt quia omnia quæ
dediſti mihi abs te ſunt.* Id eſt, cognouerũt quia abs te ſum: K
ſimul enim pater dedit omnia cum genuit qui haberet
omnia. *Quia verba,* inquit, *quæ dediſti mihi dedi eis: & ipſi
acceperunt,* Id eſt, intellexerunt atque tenuerunt: tunc e-
nim verbum accipitur, quãdo mente percipitur, *Et co-
gnouerunt,* inquit, *vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me
miſiſti.* Et hic ſubaudiendum eſt, vere: quod tunc dixit,
cognouerũt vere, exponere voluit adiungendo, & cre-
diderunt: hoc itaque crediderunt vere, quod cognoue-
runt vere, id eſt enim à te exiui, quod eſt tu me miſiſti.
Cum ergo dixiſſet, cognouerunt vere, ne quiſquam pu-
taret iſtam cognitionem tanquam per ſpeciem factam
non per fidem, exponendo addidit, & crediderunt, vt
ſubaudiamus vere, & intelligamus hoc dictum eſſe, co-
gnouerunt vere, quod eſt crediderunt vere, non eo mo
do quem ſignificauit paulo ante, cum dixit, modo cre-
ditis. Venit hora & iam venit, vt diſpergamini vnuſ- Sup. tract.
quiſque in propria, & me ſolum relinquatis. Sed credi- 113.
derunt vere, id eſt quomodo credẽdum eſt, inconcuſ-
ſe, firme, ſtabiliter, fortiter, non iam in propria redituri,
& Chriſtum relicturi. Adhuc ergo diſcipuli non erant L
tales quales eos dicit verbis præteriti tẽporis, quaſi iam
non eſſent, prænuncians quales futuri eſſent, accepto
ſcilicet ſpiritu ſancto, qui eos ſicut promiſſum eſt, do-
ceret omnia, quem priuſquã acciperent quomodo ſer-
uauerũt eius ſermonem, quod de illis quaſi fecerint di-
xit quando primus eorum ter eum negauit, cum ex ore
eius audiſſet quid futurũ eſſet homini, qui eum coram
hominibus negauiſſet? Dedit ergo eis verba ſicut dixit, Matth. 26.
quæ dedit ei pater: ſed quãdo illa non foris in auribus,
ſed intus in cordibus ſpiritaliter acceperunt, tunc vere
acceperunt, quia tunc vere cognouerunt, vere autem
cognouerunt, quia vere crediderunt: ipſi autem filio
quomodo pater ea verba dederit, quibus verbis homo
poterit explicare? Facilior ſanè quæſtio videtur, ſi ſecũ-
dum id quod filius eſt hominis, accepiſſe à patre illa
verba credatur, quanquam natus ex virgine quando & Acto. 8.
quomodo ea didicerit, quis enarrabit, quando etiam
ipſam quæ de virgine facta eſt, generationem eius quis
enarrabit? Si vero ſecundum id quod eſt de patre geni-
tus patriq; coæternus, accepiſſe à patre iſta verba cogi-
tatur, nihil ibi temporis cogitetur, quaſi prius fuerit qui M
ea non habuerit, atque vt haberet, quæ non habebat ac-
ceperit, quoniam quicquid deus pater dèo filio dedit,
gignendo dedit, ita enim dedit filio pater, ſine quibus
filius eſſe non poſſet, ſicut ei dedit vt eſſet: nam quomo-
do aliter verbo verba daret aliqua, in quo ineffabili-
ter dixit omnia? Sed iam quæ ſequuntur, alio ſunt ex-
pectanda ſermone.

*De eo quod dicit, Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo: vſque
ad id, Et hæc loquor in mundo vt habeant gaudium
meum impletum in ſemetipſis:*

Tractatus CVII.

CVm de his quos iã diſcipulos habebat domi-
nus loqueretur ad patrem, inter alia etiam di-
xit hoc, *Ego pro eis rogo, non pro mundo, ſed pro his
quos dediſti mihi.* Mundum vult modo intelli-
gi, qui viuunt ſecundum concupiſcentiam mundi, &
non ſunt in ea ſorte gratiæ vt ab illo eligantur ex mũ-
do: non itaque pro mũdo, ſed pro his quos ei pater de-
dit, rogare ſe dicit. Per hoc enim quòd eos illi pater iã
dedit, factum eſt vt non pertineãt ad eum mundũ pro
quo non rogat: deinde ſubiungit, *Quia tui ſunt.* Neque
enim quia pater eos filio dedit, amiſit ipſe quos dedit,
cum

A cum adhuc filius ſequatur & dicat, *Et mea omnia tua*
ſunt, & tua mea ſunt. Vbi ſatis apparet quomodo vnige-
niti filij ſint omnia quæ ſunt patris, per hoc vtiq; quod
etiã ipſe deus eſt, & de patre patri eſt natus æqualis, nõ
quomodo dictum eſt vni ex duobus filiis, maiori ſcili-
Lucæ.15. cet, Tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Illud
enim dictũ eſt de his omnibꝰ creaturis, quæ infra crea-
turam rationalem ſunt, quæ vtique ſubduntur Eccleſię,
Lucæ.20. in qua vniuerſa Eccleſia & illi duo intelliguntur filij ma
ior & minor, cum omnibus angelis ſanctis, quibus eri-
mus æquales in regno Chriſti & dei: hoc autem ita di-
ctum eſt, Et mea omnia tua ſunt, & tua mea, vt hic ſit e-
tiam ipſa creatura rationalis, quæ nõ niſi deo ſubditur,
vt ei quæ infra illam ſunt cuncta ſubdantur. Hæc ergo
cum ſit dei patris, non ſimul eſſet & filij, niſi patri eſſet
æqualis; de ipſa quippe aiebat, cũ diceret, Non pro mũ-
do rogo, ſed pro his quos dediſti mihi quia tui ſunt, &
mea omnia tua ſunt, & tua mea: nec fas eſt vt ſancti de
quibus hæc locutus eſt cuiuſquam ſint, niſi eius à quo
creati & ſanctificati ſunt: ac per hoc & omnia quæ ip-
ſorũ ſunt, neceſſe eſt vt eius ſint cuius & ipſi ſunt: ergo
B cum & patris & filij ſint, æquales eos eſſe demonſtrat,
quorum æqualiter ſunt: illud autẽ quod ait, cum de ſpi-
Sup. tract. 100. ritu ſancto loqueretur, Omnia quæ habet pater, mea
ſunt: propterea dixi, quia de meo accipiet & annuncia-
bit vobis: de his dixit quæ ad ipſam patris pertinent di-
uinitatem, in quibus illi eſt æqualis, omnia quæ habet
habendo: neque enim ſpiritus ſanctus de creatura quæ
patri eſt ſubdita & filio, fuerat accepturus quod ait, de
meo accipiet, ſed vtique de patre, de quo procedit ſpi-
ritus, de quo eſt natus & filius: *Et clarificatus ſum*, inquit,
in eis. Nunc ſuam clarificationem tãquam facta ſit di-
cit, cũ adhuc eſſet futura, ſuperius autẽ à patre poſcebat
Sup. tract. 105. vt fieret. Sed vtrũ ipſa ſit clarificatio: de qua dixerat, &
nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate
quam habui priuſquã mundus eſſet apud te, vtiqoe re-
quirendũ eſt: ſi enim apud te, quomodo in eis? An cum
hoc ipſum innoteſcit eis, ac per ipſos omnibus qui cre-
dunt eis teſtibus ſuis? Poſſumus planè intelligere ſic di-
xiſſe dominum de apoſtolis quòd clarificatus ſit in eis:
dicendo enim eſſe iam factum, oſtendit iam fuiſſe præ-
deſtinatum, & certum haberi voluit quod eſſet futurũ:

C *Et iam*, inquit, *non ſum in mundo, & hi in mũdo ſunt.* Si ho-
ram prorſus illam qua loquebatur attendas, vtrique ad-
huc in mũdo erant, & ipſe ſcilicet, & illi de quibus hæc
† aliàs, pro-nectum. dicebat: non enim ſecundom profectum † cordis & vi-
tæ id accipere poſſumus vel debemus, vt illi propterea
adhuc eſſe dicãtur in hoc mundo quòd mundana ad-
huc ſapiant, ille autem iam non eſſe in mundo ſapiẽdo
diuina. Poſitum eſt hic enim verbum vnum, quod nos
ita intelligere omnioo non ſinat, quia non ait, & non
ſum in mundo: ſed, iam non ſum in mũdo: per hoc o-
ſtendens fuiſſe ſe in mundo, iã non eſſe. Nunquid ergo
fas eſt vt eum credamus aliquãdo mundana ſapuiſſe, &
ab hoc errore liberatũ iam illa nõ ſapere? Quis tam im-
pio ſenſo ſe induerit? Reſtat igitur vt ſecũdum id quod
ipſe etiam in mundo prius erat, in mũdo ſe dixerit iam
non eſſe: profectò præſentia corporali mundo ſcilicet
abſentiam ſuam iam cito futuram, illorum autem tar-
dius, per hoc oſtendẽs, quod ſe iam nõ hic eſſe, illos au-
tẽ hic eſſe dixit, cum & ipſe hic & illi adhuc eſſent. Sic
enim locutus eſt homo congruens hominibus, vt mos
loquendi ſeſe habet & humanus vſus. An non quotidie
dicimus, iam nõ eſt hic, de aliquo quantocyus abituro?
Et maximè hoc de morituris ſolet dici, quãquã & ipſe
dominus tanquam præuidens, quid lecturos mouere D
poſſet: adiecit, *Et ego ad te venio:* ſic exponens quodam-
modo cur dixerit, iam non ſom in mundo: cõmendat
ergo eos patri, quos corporali abſentia relicturꝰ eſt, di-
cens, *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi.*
Nempe ſicut homo deũ rogat pro diſcipulis ſuis quos Infra tract.
accepit à deo: ſed attẽde quod ſequitur, *Vt ſint*, inquit, 110.
vnum ſicut & nos. non ait, vt nobiſcum ſint vnum, aut ſi-
mus vnum ipſi & nos, ſicut vnum ſumus nos: ſed ait, vt
ſint vnũ ſicut & nos: ipſi vtiq; in natura ſua ſint vnum,
ſicut & nos in noſtra vnum ſumus: quod proculdubio
verum non diceret, niſi ſecundum hoc diceret, quod
eiuſdem naturæ deus eſt cuius & pater: ſecũdum quod
alibi dixit, ego & pater vnum ſumus, nõ ſecundum id Ioan.14.
quod etiam homo eſt: nam ſecũdum hoc, pater maior Ioan.10.
me eſt, dixit. Sed quoniã vna eademq; perſona eſt deus
& homo, intelligimus hominem in eo quod rogat: in-
telligimus autem deum in eo quòd vnum ſunt, & ipſe
& ille quem rogat: ſed eſt adhuc in conſequentibus lo-
cis de hac re diligẽtius diſputãdũ: hic autem ſequitur,
Cum eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo. Me, in- Sup. tract. 106.
quit, veniente ad te, ſerua eos in nomine tuo, in quo eos E
quando cum eis eram, & ipſe ſeruabam. In nomine pa-
tris ſeruabat diſcipulos ſuos filius homo, cũ eis huma-
na præſentia conſtitutus, ſed etiam pater in nomine fi-
lij ſeruabat, quos in nomine filij petẽtes exaudiebat: his
quippe idem filius dixerat, Amen amen dico vobis, ſi Ioan.15.
quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Ne-
que hoc tam carnaliter debemus accipere, velut viciſ-
ſim nos ſeruẽt pater & filius, amborum in nobis cuſto-
diendis alternante cuſtodia, quaſi ſuccedat alius quan-
do diſceſſerit alius: ſimul enim nos cuſtòdiunt pater &
filius & ſpiritus ſanctus, qui eſt vnus verus & beatus
deus. Sed ſcriptura nos nõ leuat niſi deſcendat ad nos,
ſicut verbum caro factum deſcendit vt leuaret, non ce-
cidit vt iaceret. Si deſcendẽtem cognouimos, cum le-
uante ſurgamus, & intelligamus cum ita loquitur, per-
ſonas eum diſtioguere, non ſeparare naturas. Quando
ergo ſeruabat diſcipulos ſuos filius præſentia corpora-
li, non expectabat pater ad cuſtodiendum ſuccedere fi-
lio diſcedente, ſed eos ambo ſeruabant potẽtia ſpirita-
li: & quando ab eis abſtulit filius præſentiam corpora-
lem, tenuit cum patre cuſtodiam ſpiritalem, quia & cu- F
ſtodiendos quando filius homo accepit, cuſtodiæ pa-
ternæ non eos abſtulit, & cum pater filio cuſtodiendos
dedit, non dedit ſine ipſo cui dedit, ſed dedit homini
filio, non ſine deo eodem ipſo vtique filio: ſequitur er-
go filius & dicit, *Quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex his*
periit niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur. Filius perdi-
tionis dictus eſt traditor Chriſti perditioni prædeſti-
natus, ſecũdum ſcripturam quæ de illo in Pſalmo cen-
teſimooctauo maximè prophetatur, *Nunc autẽ*, inqoit,
ad te venio, & hæc loquor in mũdo, vt habeant gaudium meum im-
pletum in ſemetipſis. Ecce in mũdo ſe loqui dicit, qui pau-
loante dixerat, iam nõ ſum in mundo, quod cur dixe-
rit ibi expoſuimus, imò ipſum id expoſuiſſe docuimus:
ergo & quia nondum abierat, hic adhuc erat: & quia
mox fuerat abiturus, hic quodammodo iam non erat.
Quod ſit autem hoc gaudiũ de quo ait, vt habeant gau-
dium meum impletum in ſemetipſis, iam ſuperius ex-
preſſum eſt, vbi ait, vt ſint vnum ſicut & nos: hoc gau-
dium ſuum, id eſt, à ſe in eos collatum, in eis dicit im-
plendũ, propter quod locutũ ſe dixit in mũdo. Hæc eſt
pax illa & beatitudo in futuro ſeculo, pꝑter quã conſe-
quẽdã tẽperãter & iuſtè & piè viuẽdũ eſt in hoc ſeculo.

G *De eo quod dicit, Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit: vſque ad id, Vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate:* *Tractatus CVIII.*

LOqnens adhuc dominus ad patrem, & orans
pro diſcipulis ſuis, dicit, *Ego dedi eis ſermonem*
tuum, & mundus eos odio habuit. Nondum id ex-
perti fuerant paſsionibus ſuis quæ illos poſtea ſunt ſe-
cutæ: ſed more ſuo dicit iſta, verbis præteriti temporis
futura prænuncians: deinde cauſam ſubiiciens, cur eos
oderit mundus, *Quia non ſunt,* inquit, *de mundo, ſicut &*
ego non ſum de mundo. Hoc eis regeneratione collatum
eſt, nam generatione de mundo erant: propter quod
Ioan.15. iam eis dixerat, Ego vos de mundo elegi. Donatum eſt
ergo eis, vt ſicut ipſe, nec ipſi eſſent de mundo, eos ipſo
liberante de mundo. Ipſe autem de mundo nunquam
fuit, quia etiam ſecundum formam ſerui de ſpiritu ſan-
cto ipſe natus eſt, de quo illi renati: nam ſi propterea il-
li iam non de mundo, quia renati ſunt de ſpiritu ſan-
cto: propterea ille nunquã de mundo, quia natus eſt de
ſpiritu ſancto: *Non rogo,* inquit, *vt tollas eos de mundo, ſed vt*
H *ſerues eos à malo.* Adhuc enim neceſſariũ habebant quã-
uis iam non eſſent de mundo, eſſe tamen in mũdo: re-
petit eandem ſententiam, *De mundo,* inquit, *non ſunt, ſicut*
& ego non ſum de mundo, ſanctifica eos in veritate. Sic enim
ſeruantur ex malo, quod ſuperius orauit vt fieret. Quæ-
ri autem poteſt quomodo de mundo iam non erant, ſi
ſanctificati in veritate nondum erant? aut ſi iam erant,
cur poſcat vt ſint? An quia & in veritate ſanctificati, in
eadem proficiunt ſanctitate, fiuntq; ſanctiores? Neque
hoc ſine adiutorio gratiæ dei, ſed illo eorum ſanctifi-
cante profectum, qui ſanctificauit inceptum: vnde &
Philip.1. Apoſtolus dicit, Qui in vobis opus bonum cœpit, per-
ficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Sanctificantur itaque
in veritate hæredes teſtamenti noui, cuius veritatis vm-
bræ fuerunt ſanctificationes veteris teſtamenti, & cum
ſanctificantur in veritate, vtique ſanctificãtur in Chri-
Ioan.14. ſto, qui veraciter dixit, Ego ſum via, veritas, & vita: item
Ioan.8. quando ait, Veritas liberabit vos: paulopoſt exponens
quid dixerit, Si vos, inquit, filius liberauerit, tũc vere li-
beri eritis: vt oſtenderet hoc ſe prius dixiſſe veritatem
quod poſtmodum filium: quid ergo aliud ex hoc loco
I dixit, Sãctifica eos in veritate, niſi ſanctifica eos in me?
Denique ſequitur, & hoc apertius inſinuare non deſi-
nit, *Sermo,* inquit, *tuus veritas eſt.* Quid aliud dixit, quàm
ego veritas ſum? Græcum quippe Euangelium λόγος ha
Ioan.1. bet, quod etiam ibi legitur, vbi dictum eſt, In principio
erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat
verbum. Et vtique verbũ ipſum nouimus vnigenitum
dei filium, quod caro factum eſt, & habitauit in nobis:
vnde & hic poni potuit, & in quibuſdã codicibus po-
ſitum eſt, Verbum tuum veritas eſt: ſicut in quibuſdam
codicibus etiam ibi ſcriptum eſt, In principio erat ſer-
mo: in Græco autẽ ſine varietate & ibi & hic λόγος eſt.
Sanctificat itaque pater in veritate, id eſt, verbo ſuo, in
vnigenito ſuo ſuos hæredes eiuſq; cohæredes: ſed nũc
adhuc de Apoſtolis loquitur, nam ſecutus adiũgit, *Si-*
cut me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum. Quos mi-
ſit Apoſtolos ſuos? Nam & ipſum nomẽ Apoſtolorum,
quoniam Græcum eſt, nihil niſi miſſos ſignificat in La-
Rom.8. tino. Miſit ergo deus filium ſuum non in carne peccati,
ſed in ſimilitudinem carnis peccati: & miſit filius eius
†al.labe. eos quos natos in carne peccati, ſanctificauit à lege†
peccati: ſed quoniã per hoc quòd mediator dei & ho-
1.Tim.2. minum homo Chriſtus Ieſus factus eſt caput Eccleſiæ,
illi membra ſunt eius: ideo ait quod ſequitur, *Et pro eis* K
ego ſanctifico meipſum. Quid eſt enim, & pro eis ego ſan-
ctifico meipſum, niſi eos in meipſo ſanctifico, cũ & ipſi
ſint ego? Quoniam de quibus hoc ait, vt dixi, membra
ſunt eius, & vnus eſt Chriſtus caput & corpus: docente
Apoſtolo atque dicente de ſemine Abrahæ, Si autẽ vos Gala.3.
Chriſti, ergo ſemẽ Abrahæ eſtis. Cum dixiſſet ſuperius,
non dicit in ſeminibus tanquam in multis, ſed tãquam
in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Si ergo ſemen
Abrahæ, hoc eſt Chriſtus, quid aliud dictum eſt quibus
dictum eſt, ergo ſemen Abrahæ eſtis: niſi, ergo Chriſti
eſtis? Inde eſt quod alio loco idem ipſe Apoſtolus ait,
Nunc gaudeo in paſsionibus pro vobis, & adimplebo Colo.1.
ea quæ deſunt preſſurarum Chriſti in carne mea: non
dixit, preſſurarum mearum, ſed Chriſti, quia membrum
erat Chriſti, & in perſecutionibus ſuis quales Chriſtum
in ſuo toto corpore pati oportebat, etiam ipſe preſſuras
eius pro ſua portione adimplebat: quod vt etiam hoc
loco certum ſit, attende ſequẽtia: cum enim dixiſſet, &
pro eis ego ſanctifico meipſum, vt intelligeremus hoc
eum dixiſſe, quòd eos ſanctificaret in ſe: ipſe mox addi-
dit, *Vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* Quod quid eſt a- L
liud, quàm in me ſecũdum id quod veritas eſt verbum
illud in principio deus, in quo & ipſe filius hominis
ſanctificatus eſt ab initio creationis ſuæ, quando verbũ
factum eſt caro, quia vna perſona facta eſt verbũ & ho-
mo: tũc ergo ſanctificauit ſe in ſe, hoc eſt, ſe hominem
in ſe verbo: ſed quia vnus eſt Chriſtus verbũ & homo
ſanctificãs hominem in verbo, propter ſua vero mem-
bra pro eis, inquit ego, id eſt, quòd proſit etiã ipſis, quia
& ipſi ſunt ego, ſicut mihi pfuit in me, quia homo ſum
ſine ipſis, & ego ſanctifico meipſum, hoc eſt, ipſos in
me, tanquam meipſum ſanctifico ego, quoniam in me
etiam ipſi ſunt ego vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.
Quid eſt & ipſi quemadmodum ego in veritate, quod
ipſe ſum ego? Deinde iam non ſolum de Apoſtolis, ſed
etiam de ſuis cæteris membris incipit dicere quod do-
nante ipſo alio ſermone tractandum eſt.

De eo quod dicit, Non pro his autem, rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me:
Tractatus CIX.

M

DOminus Ieſus iam ſua propinquãte paſsione,
cũ oraſſet pro diſcipulis ſuis, quos & Apoſto-
los nominauit, cum quibus cœnauerat vltimã
cœnam, de qua traditor eius per buccellã ma-
nifeſtatus exierat, & cum quibus poſt eius egreſſum an-
tequã pro eis oraret, multa iam fuerat locutus, adiũxit
& cæteros qui in eum fuerãt credituri, & ait ad patrem,
Non pro his autem rogo tantum. Id eſt pro diſcipulis qui
cum illo tunc erant, *Sed pro eis,* inquit, *qui credituri ſunt per*
verbum eorum in me. Vbi omnes ſuos intelligi voluit, nõ
ſolum qui tunc erant in carne, ſed etiã qui futuri erant.
Quotquot enim poſtea crediderũt in eum, per verbum
Apoſtolorum ſine dubio crediderunt, & donec veniat
credituri ſunt: ipſis enim dixerat, Et vos teſtimonium Ioan.15.
perhibebitis, quia ab initio mecũ eſtis: & per eos Euan-
gelium manifeſtatum † eſt & antequam ſcriberetur: & †al.ſtàs, mi-
vtique quiſquis in Chriſtum credit, Euangelio credit. niſtratum.
Non itaque hi tantum intelligendi ſunt, quos ait in ſe
crediturοs per verbum eorum, qui ipſos cum in carne
viuerent Apoſtolos audierunt, ſed poſt obitum eorum
& nos longe pòſt nati, per verbum eorum credidimus
in Chriſtum, quoniam ipſi qui cum illo tunc fuerunt,
quod

A quod ab illo audierũt, cæteris prædicauerunt, atque ita
per verbum eorum vt etiam nos crederemus, ad nos
vſque peruenit, vbicunque eſt eius in Eccleſia, & peruẽ-
turum eſt ad poſteros, quicunque vbicunque poſtea in
eum credituri ſunt. Poteſt itaque videri Ieſus in hac o-
ratione non oraſſe pro quibuſdam ſuis, niſi diligenter
ſcrutemur in eadẽ oratione verba eius. Si enim pro eis
prius orauit, ſicut iam oſtendimus, qui cum illo tunc e-
rant, poſtea vero etiam pro eis qui per verbum eorum
in illum fuerant credituri, poteſt dici non oraſſe pro il-
lis qui neque tunc erant cum illo, quando iſta dicebat,
neque per verbum eorũ poſtea, ſed in eum ſiue per ip-
ſos, ſiue quomodolibet, tamen antè crediderant. Nun-
Ioan.19. quid enim cum illo tunc erat Nathanaël? Nunquid Io-
ſeph ille ab Arimathia, qui corpus eius à Pilato petiit,
quem iam diſcipulum eius fuiſſe iſte ipſe Ioãnes euan-
geliſta teſtatur? Nũquid Maria mater eius & aliæ fœmi-
næ, quas eius diſcipulas in Euãgelio iam tunc fuiſſe di-
dicimus? Nunquid cum illo tunc erant, de quibus ſæpe
Ioan.11. dicit idem Ioannes euangeliſta, multi crediderunt in
eum? Nam vnde erat multitudo illa eorũ qui cum ra-
B mis partim præcedebant, partim ſequebantur inſiden-
Matth.21. tem iumento, dicentes, Benedictus qui venit in nomi-
ne domini: & cũ eis pueri de quibus ipſe ait fuiſſe præ-
Pſal.8. dictum, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti lau-
dem? Vnde quingenti fratres quibus ſimul poſt reſur-
rectionem non apparuiſſet, niſi in eum antè credidiſ-
Actu.1. ſent? Vnde illi cẽtum & nouem, qui cum iſtis vndecim
centum & viginti erant, quando ſimul cõgregati poſt
eius aſcenſum expectauerunt & acceperunt promiſ-
ſum ſpiritum ſanctum? Vnde erãt iſti omnes, niſi ex il-
lis, de quibus dictum eſt, multi crediderunt in eum? Nõ
ergo pro eis tunc ſaluator orauit, quãdo pro eis orauit
qui cum illo tunc erant, & pro aliis qui per verbum eo-
rum in eum non iam crediderãt, ſed fuerant credituri.
Iſti autem nec cum illo tunc erant, & in eum iam antè
crediderãt. Omitto dicere de Symeone ſene, qui in in-
Luca.2. fantulũ credidit, de Anna propheteſſa, de Zacharia &
Luca.1. Elizabeth, qui eum prophetauerũt antequã de virgine
naſceretur, de filio eorum Ioanne præcurſore eius ami-
co ſponſi, qui eum & ſpiritu ſancto agnouit, & abſentẽ
prædicauit, & aliis agnoſcendum cum præſens eſſet o-
C ſtendit: Hos omitto, quoniã reſponderi poteſt orãdum
pro talibus mortuis nõ fuiſſe, qui cum magnis ſuis me-
ritis hinc abierant, & recepti quieſcebant: hoc enim de
antiquis iuſtis ſimiliter reſpondetur: Quis enim eorum
à damnatione totius maſſæ perditionis, quæ per vnum
hominem facta eſt, ſaluus eſſe potuiſſet: niſi in vnũ me-
1.Tim.2. diatorem dei & hominum in carne venturum reuelãte
ſpiritu ſancto crediſſet? Sed nunquid ei pro Apoſto-
lis orandũ fuit, & pro tam multis qui in hac vita adhuc
erant, nec cum illo tunc erant, & iam antè crediderãt,
orandum non fuit? Quis hoc dixerit? Intelligẽdum eſt
igitur, quòd nondum in eum ſic crediderãt, quomodo
in ſe ipſe credi volebat, quandoquidem ipſe Petrus, cui
Matth.16. confitenti & dicenti, Tu es Chriſtus filius dei viui, tam
magnum teſtimoniũ perhibuerat: magis eum mori no-
lebat, quàm mortuum reſurrecturũ eſſe credebat, vnde
mox ab eo appellatus eſt ſatanas. Fideliores itaque iam
reperiuntur qui defuncti iam fuerant, & reſurrecturũ
Chriſtum reuelante ſpiritu non vtiq; dubitabant, quàm
illi qui cum crediſſent ipſum redẽpturum Iſraël, viſa
eius morte ſpem totam quam de illo habuerant perdi-
derũt. Nihil itaque melius credimus, quàm poſt eius re-
ſurrectionem impertito ſpiritu ſancto edoctis & con-
firmatis Apoſtolis, eiſq; in Eccleſia primit° doctoribus D
conſtitutis, per eorum verbũ ſic alios crediſſe, quem-
admodum in Chriſtum credi oportebat, id eſt, vt fidẽ
reſurrectionis eius tenerent, ac per hoc & illos omnes,
qui iam in eum crediſſe videbãtur, ad eorum nume-
rum pertinuiſſe, pro quibus orauit, dicens, Non pro his
autem rogo tantum, ſed pro eis qui credituri ſunt per
verbum eorum in me. Sed reſtat nobis ad iſtã quæſtio-
nem adhuc ſoluendam beatus Apoſtolus Paulus, & la- Luca.23.
tro ille crudelis in ſcelere fidelis in cruce, Paulus quip-
pe Apoſtolus non ab hominibus neque per hominem,
ſed per Ieſum Chriſtum ſe dicit factum Apoſtolum, &
de ipſo ſuo Euangelio loquens ait, Neque enim ab ho- Galat.1.
mine accepi illud neque didici, ſed per reuelationẽ Ie-
ſu Chriſti: quomodo igitur erat in eis de quibus dictũ
eſt, credituri ſunt per verbum eorum in me? Latro vero
ille tunc credidit, quando in ipſis doctoribus fides quæ
fuerat qualiſcunque defecit: nec ipſe itaque per eorum
verbum credidit in Chriſtum Ieſum, ſed tamen ſic cre-
didit, vt quem viderat crucifixum, confiteretur nõ ſo-
lum reſurrecturum, verumetiam regnaturum dicendo,
Memento mei, cum veneris in regnum tuum. Proinde E
relinquitur, vt ſi dominus Ieſus hac oratione pro ſuis
omnibus quicunque in hac vita, quæ tentatio eſt ſuper
terram, vel tunc erant, vel futuri erant, oraſſe credẽdus
eſt: ſic intelligamus quod dictũ eſt, per verbum eorum,
vt ipſum verbum eorum, verbum fidei quod prædica-
uerunt in mundo hoc ſignificatum eſſe credamus. Di-
ctum autem eſſe verbum eorum, quoniã ab ipſis eſt pri-
mitus ac præcipue prædicatum: iam enim ab ipſis præ-
dicabatur in terra, quãdo per reuelationem Ieſu Chri-
ſti ipſum verbum eorum Paulus accepit: vnde & cõtu-
lit cum eis Euangelium, ne forte in vacuum cucurriſſet Galat.2.
aut curreret, & dexteras ei dederunt, quia & in illo quã-
uis nõ per eos illi datũ, tamen verbum ſuum quod iam
prædicabant, & in quo fundati fuerant inuenerunt. De
quo verbo reſurrectionis Chriſti idẽ dicit Apoſtolus,
Siue ego ſiue illi, ſic prædicam°, & ſic crediditis: & ite- 1.Cor.15.
rum, Hoc eſt, inquit, verbum fidei quod prædicamus, Rom.10.
quia ſi confeſſus fueris in ore tuo, quia dominus eſt Ie-
ſus, & credideris in corde tuo quia deus illum ſuſcita-
uit à mortuis, ſaluus eris: & in actibus Apoſtolorũ hoc Acto.13.
legitur, quòd in Chriſto deus definierit fidẽ omnibus, F
ſuſcitãs eum à mortuis. Hoc verbum fidei quia princi-
paliter ac primitus per Apoſtolos qui ei cohæſerãt prę-
dicatum eſt, ideo verbum eorum dictum eſt: neq; enim
propterea non eſt verbum dei, quia dictum eſt verbum
eorum, cum dicat idẽ Apoſtolus Theſſalonicenſes ex-
cepiſſe à ſe, nõ vt verbũ hominum, ſed ſicut eſt, inquit,
vere verbũ dei: ideo ergo dei, quia deus id donauit: eo-
rum vero verbum dictũ eſt, quia hoc prædicandum il-
lis deus primitus ac præcipue commẽdauit, ac per hoc
etiã ille latro in ſua fide verbum eorum habebat: quod
eorum propterea dictum erat, quoniam prędicandum
ad eorum officiũ primitus ac præcipue pertinebat. De-
nique cum murmur factum eſſet de miniſterio menſa-
rum à viduis Græcorum antequã Paulus crediſſet in
Chriſtum, reſpõderunt Apoſtoli qui domino antè co-
hæſerant, Nõ eſt bonum nos relinquere verbum dei, & Acto.6.
miniſtrare mẽſis. Tunc ordinãdos diaconos prouide-
runt, ne ipſi à prædicandi verbi auocarẽtur officio: vn-
de merito dictum eſt verbum eorum quod eſt verbum
fidei, per quod omnes in Chriſtum vndecunque id au-
dierint crediderũt, vel audituri & credituri ſunt: ergo
illa oratione pro omnibus quos redemit, ſiue tunc in
carne

G carne viuẽtes, ſiue poſtea futuros redẽptor noſter orauit, cum rogans pro Apoſtolis qui cum illo tunc erant, adiunxit etiam illos qui per eorum verbũ in eum fuerãt credituri. Quid autem adiunctis illis deinde dicat, alia eſt diſputatione tractandum.

De eo quod dicit, Vt omnes vnum ſint, ſicut & tu pater in me, & ego in te: vſque ad id, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti: *Tractatus CX.*

CVm dominus Ieſus oraſſet pro diſcipulis ſuis, quos tunc ſecũ habebat, atque adiunxiſſet ſuos alios, dicens, Nõ pro his autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbũ eorum in me, velut quæreremus, quid vel quare pro illis rogaret, continuo ſubintulit, dicens, *Vt omnes vnum ſint, ſicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint* Et ſuperius cum adhuc pro ſolis diſcipulis, quos ſecum ha-
Sup. tract. 107. bebat, oraret, Pater ſancte, inquit, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos: hoc ergo nunc etiam & pro nobis rogauit, quod tunc pro illis, vt omnes, hoc eſt, & nos & illi vnum ſimus. Vbi di-
H ligenter aduertendum eſt, nõ dixiſſe dominum vt omnes vnum ſimus: ſed, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, ſubintelligitur, vnum ſumus: quod apertius dicitur poſtea, & id prius dixerat de diſcipulis, qui cum illo erãt, vt ſint vnum ſicut & nos. Quamobrem ita eſt pater in filio & filius in patre, vt vnũ ſint, quia vnius ſubſtantiæ ſunt. Nos vero eſſe quidem in eis poſſumus, vnum tamen cum eis eſſe nõ poſſumus, quia vnius ſubſtantiæ nos & ipſi non ſumus, inquantum filius cum patre deus eſt: nam inquantum homo eſt, eiuſdem ſubſtantiæ eſt, cuius & nos ſumus: ſed nunc illud
Ioan. 10. potius voluit commendare, quod alio loco ait, Ego & pater vnum ſumus: vbi eãdem patris & ſuam ſignificauit eſſe naturam: ac per hoc & cum in nobis ſunt pater & filius, vel etiam ſpiritus ſanctus, nũ debemus eos putare naturæ vnius eſſe nobiſcum. Sic itaque ſunt in nobis, vel nos in illis, vt illi vnum ſint in natura ſua, nos vnum in noſtra: ſunt quippe ipſi in nobis, tanquã deus in templo ſuo: ſumus autem nos in illo, tanquam creatura in creatore ſuo. Deinde cũ dixiſſet, vt & ipſi in nobis vnum ſint, adiunxit, *Vt mundus credat quia tu me miſiſti.*
I Quid eſt hoc? Nunquid nam tunc crediturus eſt mundus, quãdo in patre & filio vnum omnes erimus? Nónne iſta eſt pax illa perpetua, & potius fidei merces quàm fides? Vnum enim erimus, nõ vt credamus, ſed quia credidimus. Sed etſi in hac vita propter ipſam cõmunem fidem, omnes qui vnum credimus vnũ ſumus: iuxta il-
Galat. 3. lud Apoſtoli, Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu, etiam ſic nõ vt credamus, ſed quia credidimus vnum ſumus: quid eſt ergo, omnes vnum ſint, vt mũdus credat? Ipſi quippe omnes mundus eſt credens. Neque enim alij ſunt qui vnum erunt, & alius eſt mundus propterea crediturus quia illi vnum erunt, cum proculdubio de his dicat, vt omnes vnum ſint, de quib9 dixerat, non pro his tantum rogo, ſed & pro his qui credituri ſunt per verbum eorum in me: continuo ſubiungit, vt omnes vnum ſint, Iſti autem omnes quid eſt mundus, non hoſtilis vtique ſed fidelis? nam ecce quid dixerat,
1. Cor. 11. Non pro mũdo rogo: pro mũdo rogat vt credat, quoniam eſt mũdus de quo ſcriptum eſt, Ne cum hoc mũdo dãnemur: pro iſto mundo non rogat, neque enim quò ſit prædeſtinatus ignorat: & eſt mũdus de quo ſcri-
Ioan. 3. ptum eſt, Nõ enim venit filius hominis vt iudicet mũdum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: vnde & Apo-
ſtolus, Deus inquit, erat in Chriſto, mundum reconci- K
lians ſibi: pro iſto mundo rogat, dicẽs, Vt mundus cre- 2. Cor. 5.
dat quia tu me miſiſti. Per hanc enim fidẽ mundus recõciliatur deo, cum credit in Chriſtum qui eſt miſſus à deo. Quomodo ergo intellecturi ſumus, quod ait, Vt & ipſi in nobis vnũ ſint, vt credat mũd9 quia tu me miſiſti, niſi quia nõ in eo cauſam poſuit vt credat mũdus quia illi vnum ſunt, tanquã ideo credat mundus, quòd eos eſſe vnum videt, cum ipſe mundus ſint omnes qui credendo vnũ fiunt: ſed orando dixit, vt mundus credat, ſicut orãdo dixit, vt omnes vnum ſint. Orando dixit, vt & ipſi in nobis vnum ſint: hoc eſt enim omnes vnum ſint, quod eſt mundus credat, quoniã credendo vnum fiunt, perfecte vnum, qui cum natura eſſent vnũ, diſſentiendo ab vno nõ erant vnum. Deniq; ſi verbum quod ait rogo, tertio ſubaudiamus, vel potius quod planius fiat vbique ponamus, erit huius expoſitio ſententię manifeſtior, rogo vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, rogo vt & ipſi in nobis vnũ ſint, rogo vt mũdus credat quia tu me miſiſti. Ideo quippe addidit quod dixit in nobis, vt quòd vnum efficimur fide-
liſſima charitate, gratiæ dei nouerimus tribuẽdum eſſe, L
nõ nobis, ſicut Apoſtolus cum dixiſſet, Fuiſtis aliquan- Ephe. 5.
do tenebræ, nunc autẽ lux, inquit, & ne ſibi hoc tribuerẽt, adiecit, in domino. Deinde ſaluator noſter rogando patrem, ſe hominem demonſtrabat, nunc demonſtrãs & ſeipſum, quoniam cũ patre deus eſt facere quod rogat: *Et ego*, inquit, *claritatem quam dediſti mihi dedi illis.* Quam claritatem, niſi immortalitatẽ, quam natura humana in illo fuerat acceptura? Nam nec ipſe adhuc acceperat eam, ſed more ſuo propter immobilitatẽ prædeſtinationis, præteriti temporis verbis futura ſignificat, quod nunc clarificandus, hoc eſt, ſuſcitandus à patre, & ipſe ſit nos ad eam claritatem ſuſcitaturus in fine:
ſimile eſt hoc ei, quod alibi dicit, Sicut pater ſuſcitat Ioan. 5.
mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Et quos? niſi eoſdem quos pater: quæcunque enim pater facit, non alia ſed hæc & filius facit: nec aliter, ſed ſimiliter facit: ac per hoc ſuſcitauit & ſeipſum etiam ipſe,
nam vnde eſt, Soluite templum hoc inquit, & in triduo Ioan. 2.
reſuſcitabo illud? Proinde immortalitatis claritatem, quam ſibi à patre datã dicit, etiam ſe ſibi dediſſe intel-
ligendus eſt, etſi nõ dicit: ideo quippe ſæpius ſolum pa- M
trem facere dicit quod & ipſe facit cum patre, vt quicquid eſt, ei tribuat de quo eſt: ſed & aliquãdo etiam tacito patre ſe dicit facere quod ipſe facit cum patre, vt intelligamus ita filium non eſſe à patris opere ſeparandum, quãdo ſe tacito patre dicit aliquid operari, quemadmodum nec pater ab opere filij ſeparatur, quando ipſo tacito filius operari dicitur, quod nihilominus pariter operantur. Cum ergo tacet filius in opere patris operationem ſuam, humilitatem commendat vt ſit nobis ſalubrior: cũ vero viciſſim in opere ſuo tacet operationem patris, paritatem ſuam commendat, ne credatur inferior: iſto modo igitur & hoc loco nec ſe fecit alienum à patris opere, quamuis dixerit claritatẽ quam dediſti mihi, quia & ipſe dedit eam ſibi: nec patrem facit alienum ab opere ſuo, quamuis dixerit, dedi eis, quia & pater illam dedit eis. Inſeparabilia nanque ſunt opera, non ſolum patris & filij, verumetiam ſpiritus ſancti: ſicut autem ex eo quòd patrẽ pro ſuis omnibus rogauit, hoc fieri voluit vt omnes vnum ſint, ita ex hoc etiam ſuo beneficio quod ait, claritatẽ quam dediſti mihi dedi eis, id fieri nihilominus voluit: nam continuo ſubiunxit, *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.* Deinde addidit,

A addidit, *Ego in eis & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.*
Vbi ſe mediatorem inter deum & hominem breuiter
intimauit:neque enim hoc ita dictum eſt,tanquam pa-
ter non ſit in nobis,aut nos in patre non ſimus,cum &
Ioan.14. alio loco dixerit, Veniemus ad eum & manſionem a-
pud eum faciemus: & hic pauloante nō dixerit, ego in
eis & tu in me, quod dixit modo, aut ipſi in me & ego
in te,ſed tu in me & ego in te, & ipſi in nobis:quod er-
go nunc ait,ego in eis & tu in me,ita dictum eſt ex per-
ſona mediatoris : ſicut illud quod Apoſtolus ait , Vos
1.Cor.3. Chriſti, Chriſtus vero dei : quod vero addidit, vt ſint
conſummati in vnum,oſtendit eò perduci reconcilia-
tionem,quæ fit per mediatorem,vt perfecta beatitudi-
ne,cui iā nihil poſſit adiici,perfruantur: vnde id quod
ſequitur, *Vt cognoſcat mundus quia tu me miſiſti,* Non ſic ac-
cipiendum puto,tanquam dixerit,vt credat mūdus:a-
liquando enim & cognoſcere pro eo quod eſt credere
Supra tra- ponitur,vt eſt quod ait aliquanto ſuperius,Et cognoue
ctu.106. runt vere quia à te exiui,& crediderunt quia tu me mi-
ſiſti:hoc dixit poſterius,crediderūt,quod prius dixerat
cognouerūt. Sed hic quandoquidē de conſummatio-
B ne loquitur ,talis eſt intelligenda cognitio ,qualis erit
per ſpeciem,nō qualis nunc eſt per fidem: nam videtur
ordo eſſe ſeruatus in eo quod pauloante dixit , vt cre-
dat mūdus: hic autem,vt cognoſcat mundus.Ibi enim
quamuis dixerit,vt omnes vnū ſint,& in nobis vnū ſint,
non ait tamen,ſint conſummati in vnū, atq; ita ſubne-
xuit, vt credat mundus quia tu me miſiſti : hic vero,vt
ſint,inquit,conſummati in vnum,ac deinde non addi-
dit, vt credat mundus,ſed vt cognoſcat mundus quia
tu me miſiſti. Quandiu enim credimus quod nō vide-
mus,nondum ſumus ita conſummati,quemadmodum
erimus cū meruerimus videre quod credimus.Rectiſſi
me igitur ibi ait,vt credat mundus : hic vt cognoſcat
mundus,tamen & ibi & hic,quia tu me miſiſti,vt noue-
rimus quantum pertinet ad patris & filij inſeparabilem
charitatem,hoc nos modo credere, quò tendimus cre
dendo cognoſcere: ſi autē diceret,vt cognoſcant quia
tu me miſiſti, tantundem valeret quantū hoc quod ait,
vt cognoſcat mundus: ipſi ſunt enim mundus,nō per-
manens inimicus,qualis eſt mundus damnationi præ-
deſtinatus,ſed ex inimico amicus effectus,propter quē
C deus erat in Chriſto mundū reconcilians ſibi: ideo di-
2.Cor.5. xit,ego in eis,& tu in me:tanquam diceret,ego in eis ad
quos miſiſti me,& tu in me,mundum reconcilians tibi
per me: propterea ſequitur etiā illud quod ait, *Et dile-
xiſti eos ſicut & me tu dilexiſti.* In filio quippe nos pater di-
Ephe.1. ligit,quia in ipſo nos elegit ante conſtitutionem mūdi:
qui enim diligit vnigenitum,profecto diligit & mem-
bra eius,quæ adoptauit in eum & per eum:nec ideo pa-
res ſumus vnigenito filio,per quem creati & recōcilia-
ti ſumus, quia dictum eſt, Dilexiſti eos ſicut & me, ne-
que enim ſemper æqualitatem ſignificat, qui dicit,ſicut
illud ita & illud, ſed aliquando tantum, quia eſt illud,
eſt & illud : aut quia eſt illud,vt ſit & illud, Quis enim
dixerit eo prorſus modo in mundum à Chriſto Apo-
ſtolos miſſos,quomodo eſt ipſe miſſus à patre? Vt enim
alias taceam differentias,quas commemorare longum
eſt,miſſi ſunt certe illi cum iam homines eſſent, miſſus
eſt autē ipſe vt homo eſſet, & tamen ſuperius ait, Sicut
Supra tra- me miſiſti in mundum,& ego miſi eos in mūdum:tan-
ctu.108. quā diceret,quia miſiſti me,miſi eos:ita & hoc loco,di
lexiſti eos,inquit,ſicut & me dilexiſti: quod nihil aliud
eſt,quàm dilexiſti eos, quia & me dilexiſti . Non enim
membra filij non diligeret , qui diligit filium , aut alia

cauſa eſt diligendi membra eius, niſi quia diligit eum, D
ſed diligit filium ſecundum diuinitatem , quia genuit
illum æqualem ſibi:diligit eum etiā ſecundum id quod
homo eſt , quia ipſum vnigenitū verbum caro factum
eſt, & propter verbum eſt ei chara verbi caro. Nos au-
tem diligit , quoniam ſumus eius membra quem dili-
git, & hoc vt eſſemus,propter hoc nos dilexit antequā
eſſemus . Quapropter incomprehenſibilis eſt dilectio,
qua diligit deus, neque mutabilis : non enim ex quo ei
reconciliati ſumus per ſanguinem filij eius nos cœpit
diligere, ſed ante mūdi conſtitutionem dilexit nos,vt *Ephe.1.*
cum eius vnigenito etiam nos filij eius eſſemus, prius-
quam omnino aliquid eſſemus . Quòd ergo reconci-
liati ſumus deo per mortem filij eius,non ſic audiatur,
non ſic accipiatur quaſi ideo nos reconciliauerit ei fi-
lius , vt iam inciperet amare quos oderat , ſicut recon-
ciliatur inimicus inimico,vt deinde ſint amici,& inui-
cem diligant qui oderant inuicem,ſed iam nos diligē-
ti reconciliati ſumus ei , cum quo propter peccatū ini-
micitias habebamus : quod vtrum verum dicam atte-
ſtetur Apoſtolus, Commendat,inquit,dilectionē ſuam *Roma.5.*
deus in nobis, quoniā cum adhuc peccatores eſſemus, E
Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Habebat itaque ille er-
ga nos charitatem,etiam cum inimicitias aduerſum eū
exercentes operaremur iniquitatem, & tamen ei veriſ-
ſime dictū eſt,Odiſti domine omnes qui operātur ini- *Pſal.5.*
quitatem . Proinde miro & diuino modo , & quando
nos oderat , diligebat : oderat enim nos , quales ipſe
non fecerat,& quia iniquitas noſtra opus eius non om-
ni ex parte cōſumpſerat, nouerat ſimul in vnoquoque
noſtrum & odiſſe quod feceramus , & amare quod fe-
cerat, & hoc quidem in omnibus intelligi poteſt de il-
lo cui veraciter dicitur,Nihil odiſti eorum quæ feciſti: *Sapien.11.*
non enim quodcunq; odiſſet eſſe voluiſſet,aut omnino
eſſet quod omnipotens eſſe noluiſſet,niſi & in eo quod
odit,eſſet etiā quod amaret.Merito quippe odit, & ve-
lut à regula ſuę artis alienum improbat vitium:amat ta
men ſuum etiā in vitioſis vel ſanationis beneficiū , vel
damnationis iudicium: ita & deus nihil odit eorū quæ
fecit,naturarū enim non vitiorum conditor mala quæ
odit ipſe non fecit , & de malis eiſdem vel ſanando ea
per miſericordiam,vel ordinando per iudicium,bona
ſunt ipſa quæ fecit. Cum igitur eorum quæ fecit nihil o- F
derit, quis digne poſſit quantum diligat membra vni-
geniti ſui,& quanto amplius ipſum vnigenitum,in quo
cōdita ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia,quæ in ſuis ge
neribus ordinata ordinatiſſime diligit: Membra quip-
pe vnigeniti, ad angelorū ſanctorum æqualitatem gra
tiæ ſuæ largitate perducit, vnigenitus autē cum ſit do-
minus omnium proculdubio eſt dominus angelorum:
natura qua deus eſt,non angelis,ſed patri potius æqua-
lis:gratia vero qua homo eſt,quomodo nō excedit ex-
cellentiam cuiuſlibet angeli , cum ſit vna perſona car-
nis & verbi.Quanquam nō deſint qui etiam nos ange-
lis præferant,quia pro nobis inquiunt,non pro angelis
mortuus eſt Chriſtus,id quid eſt aliud quàm de impie-
tate velle gloriari? Etenim Chriſtus,ſicut ait Apoſtolus,
iuxta tempus pro impijs mortuus eſt. Hic ergo nō me-
ritum noſtrū,ſed dei miſericordia commēdatur: nam
quale eſt ideo ſe velle laudari,quia vitio ſuo tā deteſta-
biliter ægrotauit,vt nō poſſit aliter quàm medici mor-
te ſanari? Non eſt hæc noſtrorū gloria meritorum, ſed
medicina morborū . An ideo nos præferimus angelis,
quia cū & angeli peccauerint, nihil eis tale vnde ſana-
rētur impenſum eſt, quaſi aliquid eis vel paruum fuerit

G impenſum & nobis amplius? Quod etſi factū eſſet, ad-
huc quæri poſſet, vtrum ideo fuiſſet factum quòd ſtete-
ramus excellentius, an quòd deſperatius iacebamus? cū
vero nouerimus bonorū omnium creatorem reparan-
dis angelis malis nihil gratiæ contuliſſe, cur nō potius
intelligimus, quòd tanto damnabilior eorum iudicata
ſit culpa, quāto erat natura ſublimior? Tanto enim mi-
nus, quàm nos peccare debuerunt, quanto meliores no
bis fuerunt. Nunc autem in offendendo creatorem tan
to execrabilius beneficio eius ingrati extiterunt, quan-
to beneficentius ſunt creati: nec eis ſatis fuit deſertores
eſſe illius, niſi & noſtri fierent deceptores. Hoc itaq; no
bis magnum bonum confert, qui dilexit nos ſicut dile
xit Chriſtum, vt propter ipſum cuius membra nos eſſe
voluit æquales angelis ſanctis ſimus, qui & natura infe-
riores conditi ſumus, & peccato indigniores facti, qui
eorum fieri qualeſcunque ſocij deberemus.

De eo quod dicit, Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecum: vſque ad id, Vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Tractatus CXI.

IN magnam ſpem dominus Ieſus ſuos erigit,
H qua maior omnino eſſe non poſſit. Audite &
eſtote in ſpe gaudentes, propter quod vita iſta
non amanda ſed tolerāda ſit, vt eſſe poſſitis in eius tri-
bulatione patientes, Audite, inquam, & quò ſpes veſtra
leuetur attēdite. Chriſtus Ieſus dicit filius dei vnigeni-
tus, qui patri coæternus & æqualis eſt dicit, qui propter
nos homo factus eſt, ſed ſicut omnis homo mendax nō
Pſal.115. factus eſt, dicit, via, vita, veritas dicit, qui mundum vi-
Ioan.14. cit, de his quibus vicit dicit. Audite, credite, ſperate, de-
ſiderate quod dicit, *Pater*, inquit, *quos dediſti mihi, volo vt
vbi ego ſum & illi ſint mecum.* Qui ſunt iſti quos ait à patre
Ioan.6. datos ſibi? nonne illi de quibus alio loco dicit, Nemo
venit ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum? Iam
quomodo ea quæ fieri dicit à patre, faciat & ipſe cū pa-
tre, ſi quid in hoc Euangelio proficimus, nouimus. Ip-
ſi ſunt ergo quos à patre accepit, quos & ipſe elegit de
mundo, atq; elegit, vt iam non ſint de mundo, ſicut nō
eſt & ipſe de mundo, & ſint tamen etiam ipſi mundus
credens & cognoſcens, quòd Chriſtus à deo patre ſit
Ioan.15. miſſus, vt mūdus ex mundo liberaretur, ne mūdus deo
reconciliandus cum mūdo inimiciſſimo damnaretur:
ſic enim ait in huius orationis exordio, Dediſti ei po-
I teſtatem omnis carnis, id eſt, omnis hominis, vt omne
quod dediſti ei, det eis vitam æternam, vbi oſtendit po
teſtatem ſe quidem omnis hominis accepiſſe, vt liberet
quos voluerit, damnet quos voluerit, qui viuos & mor
tuos iudicabit, ſed eos ſibi eſſe datos, quibus omnibus
det vitam æternam: ſic enim ait, Vt omne quod dedi-
ſti ei, det eis vitam æternam. Proinde non ei dati ſunt,
quibus vitam non dabit æternam, quanuis & ipſorum
poteſtas data ſit, cui poteſtas data eſt omnis carnis, id
eſt, omnis hominis: ita mundus reconciliatus ex inimi
co liberabitur mundo, cum in illo exerit poteſtatem
ſuam, vt eum in mortem mittat æternam: hunc autem
facit ſuum, cui vitam donat æternam. Quapropter om
nibus prorſus ouibus ſuis bonus paſtor, omnibus mem
bris ſuis magnum caput promiſit hoc præmium, vt vbi
ipſe eſt & nos cū illo ſimus: nec poterit niſi fieri quod
omnipotenti patri ſe velle dixit omnipotēs filius: ibi eſt
enim & ſpiritus ſanctus pariter æternus, pariter deus,
ſpiritus vnus duorum & ſubſtantia voluntatis ambo-
rum: nam illud quod dixiſſe legitur propinquante paſ-
Math.26. ſione, Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis pa-
ter: quaſi alia patris, alia filij ſit voluntas aut fuerit, ſonus K
eſt noſtræ infirmitatis, quanuis fidelis, quanuis in ſe ca-
put noſtrum transfigurauit, quando etiam peccata no-
ſtra portauit: vnam vero eſſe patris & filij voluntatem,
quorum etiam ſpiritus vnus eſt, quo adiuncto cogno-
ſcimus trinitatē: etſi intelligere nondum permittit in-
firmitas, credat pietas. Sed quoniam quibus promiſerit,
& quàm firma ſit ipſa promiſſio, pro ſermonis breuita-
te iam diximus, hoc ipſum quantum valemus, quid ſit
quod dignatus eſt promittere videamus: Quos dediſti
mihi, inquit, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum:
quantum attinet ad creaturā in qua factus eſt ex ſemine
Dauid ſecundum carnem, nec ipſe adhuc erat vbi futu
rus erat: ſed eo modo dicere potuit, vbi ego ſum, quo *Roma.1.*
intelligeremus quòd cito fuerat aſcenſurus in cœlum,
vt iam ibi eſſe ſe diceret, vbi fuerat mox futurus: potuit
& illo modo quo ante iam dixerat loquēs ad Nicode- *Ioan.3.*
mum, Nemo aſcendit ad cœlum niſi qui deſcendit de
cœlo filius hominis qui eſt in cœlo: nam & ibi non di-
xit, erit, ſed eſt, propter vnitatē perſonæ, in qua & deus
homo eſt, & homo deus: in cœlo ergo nos futuros eſſe
promiſit: illa enim forma ſerui leuata eſt quam ſumpſit
ex virgine, & ad patris dexterā collocata, propter ſpē
tanti huius boni & Apoſtolus ait, Deus autem qui di- L
ues eſt in miſericordia propter multam charitatem qua *Ephe.2.*
dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuifi-
cauit nos in Chriſto, cuius gratia ſumus facti, & ſimul
excitauit & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto
Ieſu: hoc ergo poteſt intelligi dixiſſe dominum, vt vbi
ego ſum & illi ſint mecum: & ipſe quidem de ſe dixit,
quòd ibi iam eſſet: de nobis autē velle ſe dixit, vt eſſe-
mus ibi cū illo, non quòd iam eſſemus oſtēdit: Apoſto-
lus autē quod dominus velle ſe dixit vt fieret, tanquam
factū fuerit eſt locutus: non enim ait, excitaturus eſt nos,
& in cœleſtibus ſedere facturus: ſed, excitauit, & ſedere
in cœleſtibus fecit: quia non inaniter ſed fideliter iam
deputat factum, quod futurum eſſe non dubitat. Quod
vero attinet ad formam dei, in qua æqualis eſt patri, ſi
ſecundum eam velimus intelligere quod dictū eſt, vo-
lo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecū, abſcedat ab animo
omnis imaginū corporalium cogitatio, quicquid men
ti occurrerit lōgum, latum, craſſum, qualibet luce cor-
porea coloratum, per quælibet locorū ſpacia vel finita
vel infinita diffuſum. Ab his omnibus quantū poteſt a-
ciem ſuæ cōtemplationis vel intentionis auertat, & nō M
inquiratur æqualis patri filius vbi ſit, quoniā nemo in-
uenit vbi non ſit, ſed qui vult quærere, quærat potius vt
cum illo ſit, non vbiq; ſicut ille, ſed vbicunq; eſſe potue
rit: qui enim homini pœnaliter pendenti, & ſalubriter
cōfitenti ait, Hodie mecum eris in paradiſo, ſecundum *Lucæ.23.*
id quod homo erat, anima eius ipſo die futura fuerat
in inferno, caro in ſepulchro: ſecundum autē id quod
deus erat, vtiq; & in paradiſo erat, & ideo latronis ani-
ma à priſtinis facinoribus abſoluta, & illius munere iā
beata, quanuis vbiq; ſicut ille eſſe non poterat, tamen e-
tiā ipſo die cum illo in paradiſo poterat, vnde ille qui
vbiq; ſemper eſt non receſſerat: propterea nimirū nō ei
ſatis fuit dicere, volo vt vbi ego ſum & illi ſint: ſed ad-
didit, mecum: eſſe enim cum illo magnum bonum eſt,
nam & miſeri eſſe poſſunt vbi eſt ille: quoniā quicun-
que vbicūque fuerint, eſt & ille, ſed beati ſoli ſunt cum
illo, quia beati eſſe non poterunt niſi ex illo. An non
deo veraciter dictum eſt, Si aſcendero in cœlum, tu
ibi es: & ſi deſcendero ad infernum, ades? Aut vero *Pſal.138.*
Chriſtus non eſt dei ſapiētia, quæ attingit vbique pro- *Sapien.7.*
pter

Ioan.1. pter ſuam mundiciam? Sed lux lucet in tenebris, nec
A eam tenebræ comprehendunt: ac per hoc vt de re viſi-
bili quãuis longe diſſimili qualecunq; ſumamus exem-
plum, ſicut cæcus etiam ſi ibi ſit vbi lux eſt, non eſt ta-
men ipſe cum luce, ſed abſens eſt à præſente: ita infide-
lis atque impius, aut etiam ſi fidelis & pius, nondum ta
men ad intuendum lumen ſapientiæ idoneus, ſi etiam
nuſquã poſſit vbi non ſit Chriſtus, non eſt tamen ipſe
cum Chriſto duntaxat per ſpeciem: nam hominem pie
fidelem, non eſt dubitandum cum Chriſto eſſe per fi-
Matth.12. dem propter quod dicit, Qui non eſt mecum aduer-
ſum me eſt: ſed cũ patri deo dicebat, Quos dediſti mi-
1.Ioan.3. hi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: de ſpecie
illa omnino dicebat, in qua videbimus eum ſicuti eſt.
Nemo ſereniſſimum ſenſum nubiloſa contradictione
perturbet, conſequentia perhibeant teſtimonium præ-
cedẽtibus verbis: nempe cum dixiſſet, volo vt vbi ego
ſum, & ipſi ſint mecum: continuo ſecutus adiunxit, *Vt
videant claritatem meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me an-
te conſtitutionem mundi.* Vt videant dixit: non, vt credant:
B fidei merces eſt iſta non fides: ſi enim ad Hebræos in e-
Hebræ.11. piſtola recte definita eſt, coniunctio† rerum quæ nõ vi-
† al. cogni-tio. dentur, cur nõ merces fidei definiatur viſio rerum quæ
creditæ ſperabantur? Cum viderimus enim claritatem
quam dedit pater filio, etiam ſi eam dici hoc loco intel
ligamus, non quam pater æquali filio gignens eum de-
dit, ſed quam facto homini filio dedit ei poſt mortem
crucis, quando ergo videbimus illam filij claritatem,
profecto tunc fiet iudicium viuorum atque mortuorũ:
tunc tolletur impius vt non videat claritatem dei, quã
Eſaia.26. niſi illam qua deus eſt? Beati enim mundo corde, quo-
Matth.5. niam ipſi deum videbunt: nec mundo corde ſunt im-
Matth.25. pij, propterea non videbunt, tunc ibunt ipſi in ſuppli-
cium æternum: ſic enim tolletur impius, ne videat cla-
Ioan.17. ritatem dei, iuſti autem ibunt in vitam æternam. Et quæ
eſt vita æterna? Vt cognoſcant, inquit, te ſolum verum
deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: nõ vtique ſicut
eum cognouerunt, qui licet non mundi corde, tamen
in forma ſerui clarificata iudicantem videre potuerũt:
ſed ſicut cognoſcendus eſt à mundis corde ſolus verus
deus, cum patre & ſpiritu ſancto filius, quia ipſa trini-
tas eſt ſolus verus deus: ſi ergo ſecundum id quod filius
dei deus eſt patri coæqualis atque coæternus, accipia-
C mus hoc dictum, Volo vt vbi ego ſum & ipſi ſint me-
cum, in patre cum Chriſto erimus, ſed ille ſicut ille, nos
ſicut nos, vbicunque corpore fuerimus: ſi enim loca di-
cenda ſunt, & quibus nõ corpora continentur, & locus
eſt cuique rei vbi eſt, locus Chriſti æternus eſt, vbi ſem-
per ipſe pater eſt, & locus patris filius eſt, quia ego, in-
Ioan.14. quit, in patre, & pater in me eſt: & in hac oratione, ſicut
tu pater, inquit, in me & ego in te, & locus interea no-
ſter ipſi ſunt, quia ſequitur, vt & ipſi in nobis vnũ ſint:
& nos locus dei ſumus, quoniam templum eius ſumus,
ſicut orat pro nobis qui mortuus eſt pro nobis, viuitq;
pro nobis, vt in ipſis vnum ſimus, quia factus eſt in pa-
Pſal.75. ce locus eius, & habitatio eius in Sion, quæ nos ſumus.
Sed quis idoneus loca iſta, vel quæ ſunt in locis iſtis ſi-
ne ſpacioſis capacitatibus, & ſine corporeis molibus co
gitare? Non parum tamen proficitur, ſi ſaltem quic-
quid tale oculo cordis occurrit, negatur, reſpuitur, im-
probatur. Et lux quædam in qua iſta neganda, reſpuen-
da, improbanda cernuntur, ſicut potuerit cogitatur, &
quàm ſit certa cognoſcitur & amatur, & inde ſurgatur,
atque ad interiora tendatur. Quæ cum penetrare mens
inualida, & minus quam illa ſunt pura nequiuerit, nõ ſi-

ne amoris gemitu & deſiderij lachrymis inde pellatur, D
& patienter ferat quamdiu fide mundetur, atque vt il-
lic habitare valeat, ſanctis moribus præparetur. Quo-
modo ergo non erimus cum Chriſto vbi eſt, quando
in patre cum illo erimus in quo eſt? Neque hinc Apo-
ſtolus nobis quamuis nondum rem tenentibus, ſed ta-
men ſpem gerẽtibus tacuit: ait enim, Si ſurrexiſtis cum *Coloſſ.3.*
Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in
dextera dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ
ſuper terram, Mortui enim eſtis, inquit, & vita veſtra
abſcondita eſt cum Chriſto in deo: ecce interim fide
ac ſpe vita noſtra vbi Chriſtus eſt, cum illo eſt, quia
cum Chriſto in deo eſt: ecce velut iam factum eſt quod
orauit vt fieret, dicens, volo vt vbi ego ſum & ipſi ſint
mecum: ſed nunc per fidem, quando autem fiet per
ſpeciem? Cum Chriſtus, inquit, apparuerit vita veſtra,
tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Tunc appa-
rebimus quod tũc erimus, quia tunc apparebit non in-
aniter nos id credidiſſe ac ſperaſſe quod antequam eſ-
ſemus fecit cui filius, cum dixiſſet, vt videant clarita-
tem meam, quam dediſti mihi: continuo ſubiunxit,
Quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi. In illo enim di E
lexit & nos ante conſtitutionem mundi, & tunc præ-
deſtinauit quod in fine facturus eſt mũdi. *Pater*, inquit,
iuſte, mundus te non cognouit: Quia iuſtus es, ideo te non co
gnouit. Mundus quippe ille damnationi prædeſtina-
tus meritò non cognouit: mundus vero quem per Chri
ſtum reconciliauit ſibi, non merito ſed gratia cogno-
uit. Quid eſt enim eum cognoſcere, niſi vita æterna?
quam mũdo damnato vtique non dedit, reconciliato
dedit. Propterea itaq; mundus te nõ cognouit qui iu-
ſtus es, nec & meritis eius vt te cognoſceret tribuiſti: &
propterea mũdus reconciliatus cognouit quia miſeri-
cors es, & vt cognoſceret non eius merito, ſed gratia
ſubueniſti: deniq; ſequitur, *Ego autem te cognoui.* Ipſe fons
gratiæ eſt deus natura, homo autẽ de ſpiritu ſancto &
virgine ineffabili gratia: deniq; propter ipſum, quia gra
tia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. *Et hi co-
gnouerunt*, inquit, *quia tu me miſiſti.* Ipſe eſt mundus recon-
ciliatus: ſed quia tu me miſiſti, ideo cognouerunt, ergo
gratia cognouerunt, *Et notum feci eis*, inquit, *nomen tuum,
& notum faciam.* Notum feci per fidem, notum faciã per
ſpeciem: notum feci cum fine peregrinantibus, notum
faciam ſine fine regnantibus. *Vt dilectio*, inquit, *quam di* F
lexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis. Non eſt vſitata locutio,
dilectio quam dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis:
vſitate quippe diceretur, dilectio qua dilexiſti me: de
Græco quidem iſta tranſlata eſt, ſed ſunt ſimiles & La-
tinæ, ſicut dicimus, fidelem ſeruitutem ſeruiuit, ſtre-
nuam militiam militauit, cum dici debuiſſe videatur,
fideli ſeruitute ſeruiuit, ſtrenua militia militauit. Qua-
lis autem iſta locutio eſt, dilectio quam dilexiſti me, ta-
li & Apoſtolus vſus eſt, Bonum certamen certaui: non *2.Timo.4.*
ait, bono certamine, quod vſitatius etiam rectiúſque
diceretur. Quomodo autem dilectio qua dilexit pa-
ter filium, eſt & in nobis, niſi quia membra eius ſu-
mus, & in illo diligimur cum ipſe diligitur totus, id
eſt, caput & corpus? Ideo ſubiunxit, & ego in ipſis:
tanquã diceret, quoniam ego ſum in ipſis. Aliter enim
eſt in nobis tanquam in templo ſuo, aliter autem quia
& nos ipſe ſumus, cum ſecundum id quod vt caput no
ſtrum eſſet, homo factus eſt, corpus eius ſumus. Finita
eſt ſaluatoris oratio, incipit paſſio: ergo & iſte ſermo
finiatur, vt de paſſione quod ipſe donauerit, alus ſer-
monibus diſputetur.

G *De eo quod dicit, Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus: vſque ad id, Et miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum:*

Tractatus CXII.

Ca. XVIII. TErminato magno prolixoq; ſermone, quem poſt cœnam dominus fundendo pro nobis proximus ſanguini ad diſcipulos habuit, qui cum illo tūc erant, adiuncta oratione, quem dixit ad patrem, deinceps eius paſſionem Ioannes Euangeliſtà ſic exorſus eſt, *Hæc cum dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.* Hoc quod narrat ingreſſum domini cum diſcipulis ſuis in hortum, non continuo factum eſt, cum eius illa finita eſſet oratio, de cuius verbis ait, Hæc cum dixiſſet Ieſus, ſed alia quædam ſunt interpoſita, quæ ab iſto prætermiſſa apud alios Euangeliſtas leguntur, ſicut apud hunc inueniuntur multa, quæ illi ſimiliter in ſua
H narratione tacuerunt. Quomodo autem inter ſe omnes conueniant, ne veritati, quæ per alium promitur, ab alio repugnetur, quiſquis noſſe deſiderat, non in his ſermonibus, ſed in aliis laborioſis literis quærat, nec ſtando & audiendo, ſed potius ſedendo & legendo, vel legenti aurem mentemque intentiſſimam præbendo illa condiſcat. Credat tamen antequam ſciat, ſiue id etiam ſcire in hac vita poſſit, ſiue per aliqua impedimenta non poſſit, nihil ab aliquo Euangeliſta eſſe conſcriptum, quātum ad hos attinet, quos in authoritatem canonicam recepit Eccleſia, quod vel ipſius vel alterius nō minus veraci narrationi poſſit eſſe contrarium. Nunc itaque huius beati Ioannis narrationem, quam ſuſcepimus tractandam, ſine aliorū comparatione videamus in eis quæ manifeſta ſunt non immorantes, vt hoc vbi opus eſt, cauſa poſcente faciamus. Non ergo ſic accipiamus quod ait, Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentē Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius: tanquam continuo poſt illa verba in illorum hortum fuerit ingreſſus, ſed ad hoc valeat, quod dictum eſt, hęc
I cum dixiſſet Ieſus, vt non eum ante opinemur ingreſſum, quàm illa verba finiret. *Sciebat autem*, inquit, *& Iudas qui tradebat eum, locum*, Ordo verborum eſt, ſciebat locum qui tradebat eum, *Quia frequenter*, inquit, *Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.* Ibi ergo lupus ouina pelle contectus, & inter oues alto patrisfamiliâs conſilio toleratus didicit, vbi ad tempus exiguum diſpergeret gregem, inſidiis appetendo paſtorem. *Iudas ergo*, inquit, *cum accepiſſet cohortem, & à principibus & Phariſæis miniſtros venit illuc cum laternis & facibus & armis.* Cohors non Iudæorum, ſed militum fuit, à præſide itaque intelligatur acceſpta, tanquam ad tenendum reum, ſeruato ordine legitimæ poteſtatis, vt nullus tenentibus auderet obſiſtere, quanquam & manus tanta fuerit congregata, & ſic armata veniebat, vt vel terreret vel etiam repugnaret, ſi quiſquam Chriſtum defendere auderet. Ita quippe eius abſcondebatur poteſtas & oſtendebatur* infirmitas, vt hæc inimicis neceſſaria viderentur aduerſus eum, in quem nihil valuiſſet, niſi quod ipſe voluiſſet, bene vtens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciēdos bonos ex malis, & diſcernēdos bonos à malis.

*al. obtendebatur.

Ieſus itaque, ſicut euāgeliſta ſecutus adiungit, *ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eum, proceſſit & dicit eis, Quid quæritis?* K *Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui tradidit eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram.* Vbi nunc militum cohors, & miniſtri principum & Phariſæorum? vbi terror & munimen armorum? Nempe vna vox dicentis, ego ſum, tantam turbam odiis ferocem, armisq; terribilem ſine telo vllo percuſſit, repulit, ſtrauit. Deus enim latebat in carne, & ſempiternus dies ita membris occultabatur humanis, vt laternis & facibus quæreretur occidendus à tenebris, Ego ſum dicit, & impios deiecit. Quid iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc vbiq; per euangelium, ego ſum dicit Chriſtus, & à Iudæis expectatur Antichriſtus, vt retro redeant, & in terram cadant, quoniam deſerentes cœleſtia, terrena deſiderāt. Certe ad comprehendendum Ieſum perſecutores cum traditore venerunt, quem quærebant inuenerunt. Audierunt, ego ſum, quare non cūprehenderunt, ſed abierunt retro & ceciderunt, niſi quia hoc voluit, qui potuit quicquid voluit? Verùm ſi nunquā ſe ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerēt, propter quod venerant, ſed nec ipſe faceret propter L
quod venerat. Ego quippe illi occidendum quærebant ſæuiendo, ſed quærebat nos & ipſe moriendo. Proinde quia tenere volentibus, nec valentibus, oſtēdit poteſtatem ſuam, iam teneāt eum, vt faciat de neſcientibus voluntatem ſuam. *Iterum ergo eos interrogauit, Quid quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus, Dixi vobis, quia ego ſum, ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire, vt adimpleretur ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Si me, inquit, quæritis, ſine hos abire. Inimicos videt, & hoc faciunt quod iubet, ſinunt eos abire, quos non vult perire. Nunquid autem non erant poſtea morituri? Cur ergo ſi tunc morerentur perderet eos, niſi quia nondum ſic in eum credebant, quomodo credunt quicunque non pereunt. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & percuſſit ſeruum principis ſacerdotum, & abſcidit eius auriculam dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus.* Solus hic Euangeliſta etiam nomen huius ſerui expreſſit, ſicut Lucas ſolus, quod eius auriculam *Lucæ.22.*
dominus tetigerit & ſanauerit eam, Malchus autem interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro domino amputata & à domino ſanata ſignificat, niſi au- M
ditum amputata vetuſtate renouatum, vt ſit in noui- *Roma.7.*
tate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ? Quod cui præſtitum fuerit à Chriſto, quis dubitet regnaturum eſſe cum Chriſto? Quod autem ſeruus dictus eſt, & hoc ad illam pertinet vetuſtatem, quæ in ſeruitutem gene- *Gala.4.*
rat, quod eſt Agar. Sed cum acceſſit ſanitas, figurata eſt & libertas. Factum tamen Petri dominus improbauit, & progredi vltra prohibuit dicens: *Mitte gladium tuum in vaginam, Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?* In ſuo quippe facto ille diſcipulus magiſtrum defendere voluit, non quod ſignificatum* eſt cogitauit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, & hoc ad intelligentiam conſcribendum. Quod autem à patre ſibi dicit datum calicem paſſionis, profecto illud eſt quod ait Apoſtolus, Si deus pro nobis, *Roma.8.*
quis contra nos? qui filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum? Verùm author calicis huius eſt etiā ipſe qui bibit: vnde idem Apoſtolus ite- *Ephes.5.*
rum dicit, Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. *Cohors autem & tribunus & miniſtri Iudæorum,*

*al faciendum.

compre-

A *comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Comprehenderunt ad quem non acceſſerunt, quoniam dies ille, illi Pſal. 33. vero tenebræ permanſerunt, nec audierunt, Accedite ad eum & illuminabimini. Si enim ſic accederent, non eum manibus occidendum, ſed recipiendum corde comprehenderent. Nunc autem quando cum illo modo comprehenderunt, tunc ab illo longius receſſerũt, & ligauerunt eum à quo ſolui potius velle debuerunt, & erant fortaſſis in eis qui tunc impoſuerunt Chriſto Pſal. 115. vincula ſua, atque ab eo poſtea liberati dixerunt, Dirupiſti vincula mea. Hæc hodie ſatis ſint, tractabũtur deo volente ſermone alio quæ ſequuntur.

De eo quod dicit, Et adduxerunt eum ad Annam primum, vſque ad id, Iterum ergo negauit eum Petrus, & ſtatim gallus cantauit.

Tractatus CXIII.

Poſteaquam perſecutores tradẽte Iuda comprehenſum dominum ligauerunt, qui dilexit Ephe. 5. nos & tradidit ſemetipſum pro nobis, & cui pater nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tra B didit eum, vt intelligatur Iudas non laudabilis vtilitate traditionis huius, ſed ſceleris volũtate damnabilis, *Adduxerunt eum,* ſicut Ioãnes euangeliſta narrat, *ad Annam primum,* nec tacet cauſam, cur ita factum ſit. *Erat* Ioan. 11. *enim,* inquit, *ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autem,* inquit, *Caiphas, qui cõſilium dedit Iudæis, quia expedit vnum hominem mori pro populo.* merito & Matthæus cùm id bre- Matth. 26. uius narrare voluiſſet, eum ad Caïpham ductum fuiſſe commemorat: quia & ad Annam prius ideo ductus eſt, quòd ſocer eius fuerit, vbi intelligendum eſt hoc eundum Caipham fieri voluiſſe. *Sequebatur autem,* inquit, *Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus.* Quiſnam iſte ſit diſcipulus, non temere affirmandum eſt, quia tacetur: ſolet Ioan. 19. autem ſe idem Ioannes ſignificare ita & addere, quem diligebat Ieſus: fortaſſis ergo & hic ipſe eſt, quiſquis tamen ſit, ſequentia videamus. *Diſcipulus autem ille,* inquit, *erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis, Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo alius diſcipulus qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum: dicit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nũquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Non ſum.* Ecce columna firmiſſima ad vnius auræ impulſum tota contremuit: vbi eſt illa promittentis audacia, & de ſe plurimum præſumentis, vbi ſunt C verba illa, quando ait, Quare non poſſum te ſequi mo- Ioan. 13. do? animam meam pro te ponam. Hoccine eſt ſequi magiſtrum, ſe negare diſcipulum? Siccine pro domino anima ponitur, vt hoc ne fiat, vox ancillulæ formidetur? Sed quid mirum ſi deus vera prædixit, homo autem falſa prçſumpſit? Sanè in iſta quæ iam cœpta eſt negatione Apoſtoli Petri, debemus aduertere, non 11. quæſt. 2. ſolum ab eo negari Chriſtum, qui dicit eum non eſſe ca. non ſolũ Chriſtum, ſed ab illo etiã qui cum ſit, negat ſe eſſe Chri abnegat. ſtianum. Dominus enim non ait Petro, diſcipulum meum te negabis, ſed me negabis: negauit ergo ipſum, cum ſe negauit eius eſſe diſcipulum. Quid autem aliud iſto modo quàm ſe negauit eſſe Chriſtianum? Quanuis enim diſcipuli Chriſti nondum appellarentur hoc nomine, poſt aſcenſionem quippe eius in Antiochia pri- Acto. 11. mum cœperunt appellari diſcipuli Chriſtiani, iam tamẽ erat res ipſa illo poſtea vocabulo nuncupanda, iam erant diſcipuli, qui poſtea appellati ſunt Chriſtiani, & hoc commune nomen ſicut communem etiam fidem ad poſteros tranſmiſerunt. Qui ergo ſe Chriſti negauit eſſe diſcipulum, ipſam rem negauit, cuius nomẽ eſt

vocari Chriſtianum. Quàm multi poſtea, non dico ſe- D nes & anus, in quibus huius vitæ ſocietas facilius potuit mortem pro Chriſti confeſſione contemnere, nec ſolũ iuuentus vtriuſque ſexus, de qua ætate conuenienter videtur exigi fortitudo, ſed etiam pueri puellæq; potuerunt, & innumerabilis ſocietas ſanctorum martyrum in regnum cœlorum fortiter & violẽter intrant, quod tunc iſte non potuit, qui claues regni eius accepit: ecce vnde dictum eſt, Sinite hos abire, quando ſe pro nobis Matth. 16. tradidit, qui ſuo ſanguine nos redemit, vt impleretur Supra tractatu. 112. ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Vtique enim Petrus ſi negato Chriſto hinc iret, quid aliud quàm periret? *Stabant autẽ ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe.* non hyems erat, & tamen frigus erat, quale ſolet etiã æquinoctio verno aliquando contingere. *Erat autẽ cum eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis eius & de doctrina eius: Reſpõdit ei Ieſus, Ego palàm locutus ſum mũdo, ego ſemper docui in ſynagoga & in templo quo omnes Iudæi conueniũt, & in occulto locutus ſum nihil: Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt quid locutus ſim ipſis, ecce hi ſciũt quæ dixerim ego.* Non prætereũda naſcitur quæſtio, quomodo E dixerit dominus Ieſus, ego palàm locutus ſum mundo: & maximè illud quod ait, in occulto locutus ſum nihil. Nónne in hoc ipſo recentiore ſermone, quem poſt cœnam diſcipulis eſt locutus, ait illis, Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis: venit hora cum iam nõ in pro- Ioan. 16. uerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annunciabo vobis? Si ergo ipſis cõiunctioribus diſcipulis ſuis non loquebatur palam, ſed horam promittebat, quando palàm erat locuturus, quomodo palàm locutus eſt mundo? Deinde illis ipſis ſicut aliorum quoque euãgeliſtarum teſtatur authoritas, in eorum comparatione quid diſcipuli eius non erant, multo vtique manifeſtius loquebatur, quando cum ſolis erat remotus à turbis, tunc enim eis & parabolas aperiebat, quas clauſas proferebat ad alios. Quid eſt ergo, in occulto locutus ſum nihil? Sed intelligendũ eſt ita eum dixiſſe, palàm locutus ſum mũdo: ac ſi dixiſſet, multi me audierunt. Ipſum autem palàm mũdo quodam erat palàm, modo autem quodam non erat palàm: Palàm quippe erat, quia multi audiebant: & rurſum non erat palàm, quia non intelligebant: & quod ſeorſum diſcipulis loquebatur, nõ in occulto vtique loquebatur. Quis nanq; in occulto lo- F quitur, qui coram tot hominibus loquitur, cum ſcriptum ſit, In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum: præſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos volt innoteſcere & multis: ſicut ipſe dominus ait illis quos adhuc paucos habebat, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, præ- Matth. 10. dicate ſuper tecta. Ergo & hoc ipſum quod ab ipſo dici videbatur occulte: quodammodo non dicebatur in occulto, quia non ita dicebatur, vt ab eis quibus dictũ fuerat taceretur, ſed ita potius, vt vſquequaque prædicaretur. Sic ergo dici poteſt aliquid & palàm ſimul & non palàm, vel in occulto ſimul & nõ in occulto, quomodo dictum eſt, vt videntes videant, & nõ videant. Quomodo enim videant, niſi quia palàm, non in occulto? Et quomodo idem ipſi rurſus non videant, niſi quia non palàm, ſed in occulto? Ea tamen ipſa quæ audierant & non intellexerant, talia erant vt nõ poſſent inſtè ac veraciter criminari: & quotienſcunque interrogando tentarunt, vt inuenirent vnde & accuſarent eum, ſic eis reſpondit, vt omnes eorum retunderentur doli, & calumniæ fruſtrarentur: ideo dicebat, quid me

G interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus
ſim ipſis,ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. *Hæc autem cum
dixiſſet, vnus aßiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu dicens, Sic
reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus, Si male locutus ſum, teſtimo-
nium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis?* Quid iſta
reſpõſione verius,manſuetius,iuſtius? Eius eſt enim de
Pſal.44. quo prophetica vox præceſſerat,Intẽde proſpere,pro-
cede & regna, propter veritatem & manſuetudinem
& iuſtitiam. Si cogitemus quis acceperit alapam, nón-
ne vellemus eum qui percuſſit, aut cœleſti igne conſu-
mi, aut terra dehiſcente ſorberi,aut correptum dæmo-
nio volutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet pœna,vel
etiam grauiore puoiri? Quid enim horum per poten-
tiam iubere non potuiſſet,per quem factus eſt mundus,
niſi patientiam nos docere maluiſſet qua vincitur mun
dus? Forte hic dicit aliquis, cur non fecit quod ipſe
Matth.5. præcepit?Percutienti eoim non ſic reſpondere,ſed ma
xillam debuit alteram præbere. Quid quod & veraci-
ter, manſuete iuſtéque reſpondit,& nõ ſolum alteram
maxillam iterum percuſſuro, ſed totum corpus figen-
dum præparauit in ligno: & hinc potius demonſtra-
uit, quod demonſtrandum fuit, ſua ſcilicet magna il-
H la præcepta patientiæ non oſtentatione corporis, ſed
cordis pręparatione facienda:fieri enim poteſt vt alte-
rã maxillam viſibiliter præbeat homo & iratus.Quãto
ergo melius & reſpoodet vera placatus,& ad vera per-
ferẽda grauiora traoquillo animo fuit paratus? Beatus
eſt enim qui in omnibus quæ ioiuſte pro iuſtitia pati-
Pſal.56. tur, poteſt veraciter dicere, Paratum cor meum deus,
paratum cor meũ. Hinc fit quippe quod ſequitur,can-
tabo & pſalmum dicam domino.Quod Paulus & Bar
nabas etiã in vinculis duriſſimis facere potuerunt. Sed
ad narrationis euangelicæ ſequeotia redeamus: *Et miſit
Matth.26. eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.* Ad illum enim ſi-
cut Matthæus dicit ab initio ducebatur, quoniam ipſe
erat illius anni princeps ſacerdotum: alternos quippe
intelligendi ſunt agere ſolere annos ambo pontifices,
Lucæ.3. id eſt, principes ſacerdotum,qui erant illo tẽpore An-
nas & Caiphas,quos & Lucas Euangeliſta commemo-
rat, narrans quo tempore cœperit domini præcurſor
Ioannes prædicare regnum cœlorum & cógregare di-
ſcipulos: ſic enim dicit, Sub principibus ſacerdotum
Anna & Caipha, factum eſt verbum domini ſuper Io-
I annem Zachariæ filium in deſerto,& cætera. Proinde
iſti ambo pontifices viciſſim ſuos annos agebant. Et e-
rat tunc annus Caiphæ quãdo paſſus eſt Chriſtus.Ideo
Matth.26. ſecundum Matthæum cum comprehenſus eſſet,ad eũ
ductus eſt,ſed prius ad Annã ſecuodum Ioannem ve-
nerunt cum illo, non quia collega, ſed quia ſocer eius
erat.Et credeodum eſt ſecuodum voluntatem Caiphæ
id eſſe factum, vel etiam domus eorum ita fuiſſe poſi-
tas, vt non deberet Annas à tranſeuntibus præteriri.
Sed cum dixiſſet Euangeliſta quòd eum ligatum miſe-
rit Annas ad Caipham, reuerſus eſt ad locum narra-
tioois vbi reliquerat Petrum,vt explicaret quod in do-
mo Aonæ de trina eius negatione contigerat. *Erat au-
tem*,inquit,*Simon Petrus ſtans & calefaciens ſe.* Hoc recapitu
lat quod antè iam dixerat: deinde quæ ſecuta ſuot iun
git. *Dixerunt ergo ei,Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Nega-
uit ille & dixit,Non ſum.* Iam ſemel negauerat ad ancillæ
vocẽ, & ecce iterum eodem timore perterritus nega-
uit. Deinde vt tertia negatio perficeretur,& verbũ do-
mini prædicentis impleretur: *Dicit ei vnus ex ſeruis ponti-
ficis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam, Nónne ego te
vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus
cantauit.* Ecce medici completa eſt prædictio, ægroti K
conuicta præſumptio:non enim factũ eſt quod iſte di-
xerat,Animam meã pro te ponam:ſed factum eſt quod
ille prædixerat, Ter me negabis. Sed trina Petri nega- Ioan.13.
tiooe completa, iam & iſte ſermo compleatur,vt dein-
ceps quæ de domino apud Pontium Pilatum pręſidem
geſta ſunt,ab alio conſideremus exordio.

*Ab eo quod dicit, Adducunt ergo Ieſum à Caipha in
prætorium,Erat autem mane:vſq; ad id quod ait,
Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit,ſignifi-
cans qua morte eſſet moriturus:
Tractatus CXIIII.*

QVæ cum domino vel de domino noſtro Ie-
ſu Chriſto apud Pontium Pilatum præſidem
geſta ſunt, quantum Ioannes euangeliſta in-
dicat, deinde videamus. Redit enim ad lo-
cum narrationis ſuæ vbi eam reliquerat, vt explicaret
Petri negationem. Iam quippe dixerat, Et miſit eum
Aonas ligatum ad Caipham pootificem,atque inde re-
greſſus Euangeliſta vbi dimiſerat Petrum calefacien-
tem ſe ad ignem in atrio,poſteaquam totam eius nega- L
tionem quæ ter facta eſt terminauit, iterum percurrit
ad ordinem hiſtoriæ. *Adducunt ergo Ieſum*,inquit,*à Cai-
pha in prætorium.* Ad Caipham quippe ab Anna collega
& ſocero eius dixerat miſſum: ſed ſi ad Caiphã, cur in
prætorium? Quod nihil aliud vult intelligi, quàm vbi
præſes Pilatus habitabat. Aut igitur aliqua vrgente cau
ſa de domo Annæ, quò ad audiendum Ieſum ambo
conuenerant, Caiphas perrexerat ad prætorium præ-
ſidis, & ſocero ſuo Ieſum reliquerat audiendum: aut
in domo Caiphæ prætorium Pilatus acceperat, & tan-
ta domus erat, vt ſeorſum habitantem dominum ſuũ,
ſeorſum iudicem ferret: *Erat autem mane,& ipſi*, id eſt,
qui ducebant Ieſum, *non introierunt in prætorium*, hoc eſt in
eam partẽ domus,quam Pilatus tenebat,ſi ipſa erat do-
mus Caiphæ. Cur autem oon introierunt in prætoriũ,
expooens cauſam, *Vt non contaminarentur*, inquit, *ſed vt
manducarent paſcha.* Dies enim agi cœperant azymorũ,
quibus diebus contaminatio illis erat in alienigenæ ha
bitaculum intrare. O impia & ſtulta cæcitas, habitacu-
lo videlicet contaminarentur alieno,& noo contami-
narentur ſcelere proprio? Alienigenæ iudicis prætorio M
cootaminari timebãt, & fratris ionocentis ſanguinem
fundere noo timebant, vt hoc ſolum interim dicam,
vbi rea malorum conſcientia tenebantur. Nam quod
etiam dominus erat, qui eorũ impietate ducebatur ad
mortem, & vitæ dator occidebatur, non eorum con-
ſcientiæ, ſed igooranoæ deputetur. *Exiuit ergo Pilatus
ad eos foras & dixit, Quam accuſationem affertis aduerſus ho-
minem hunc? Reſponderunt & dixerunt ei, Si non eſſet malefa-
ctor, non tibi tradidiſſemus eum.* Interrogentur atque re-
ſpondeant ab immundis ſpiritibus liberati, ſanati lan-
guidi, leproſi mundati, ſurdi audientes, muti loquen-
tes, cæci videntes, mortui reſurgentes, & quod om-
nia ſuperat, ſtulti ſapientes, vtrum ſit malefactor Ie-
ſus. Sed iſta dicebant, de quibus per Prophetam iam
ipſe prædixerat, Retribuebant mihi mala pro bonis. Pſal.34.
*Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundum legem
veſtram iudicate eum. Dixerunt ei Iudæi, Nobis non licet interfice-* De patië. di-
re quenquam. Quid eſt quod loquitur inſana crudelitas? ſtin.x.c. Pe-
An non interficiebant quẽ interficiendum offerebant, riculoſe.
an forte crux nõ interficit? Sic deſipiunt qui non ſectan
tur,ſed inſectantur ſapientiam. Quid eſt autem, nobis

non

A non licet interficere quenquam? Si malefactor eſt, cur non licet? nônne lex eis præcepit, ne malefactoribus, præſertim qualem iſtum putabant, à ſuo deo ſeductoribus parcant? Sed intelligendum eſt eos dixiſſe, non ſibi licere interficere quenquam: propter diei feſti ſanctitatem, quem celebrare iam cœperant, propter quem de ingreſſu etiam prætorij contaminari metuebant. Itá ne obduruiſtis falſi Iſraëlitæ? itá ne omnem ſenſum nimia malitia perdidiſtis, vt ideo vos à ſanguine innocentis impollutos eſſe credatis, quia eum fundendum alteri tradidiſtis? Nunquid & Pilatus illum, qui poteſtati eius à vobis ingeritur occidendus, ſuis eſt manibus occiſurus? Si non eum voluiſtis occidi, ſi non inſidiati eſtis ei, ſi non vobis tradendum pecunia comparaſti, ſi non comprehendiſtis, vinxiſti, adduxiſtis, odiſtis: ſi non occidendum manibus obtuliſtis, vocibus popoſciſtis, non eum à vobis interfectum eſſe iactate. Si
Ioan.19. autem illis omnibus veſtris præcedentibus factis, etiam crucifige crucifige clamaſtis, audite quid contra vos
Pſal.56. Propheta clamat, Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum machæra acuta. Ecce quibus armis, quibus ſagittis, qua machæra iuſtum interB feciſtis, quando vobis interficere quenquam non licere dixiſtis. Hinc eſt quod ad comprehendendum Ieſum, cum ſacerdotum non veniſſent principes, ſed miſiſſent: Lucas tamen Euangeliſta in eodem narrationis
Luca.22. ſuæ loco ait, Dixit autem, inquit, Ieſus ad eos qui venerant ad ſe principes ſacerdotum, & magiſtratus templi, & ſeniores, Quaſi ad latronem exiſtis: & cætera. Sicut ergo principes ſacerdotum nó per ſeipſos, ſed per eos, quos miſerant ad comprehendendum Ieſum, quid aliud quàm ipſi in ſuæ iuſſionis poteſtate venerunt: ſic omnes qui crucifigendum Ieſum impiis vocibus clamauerũt, non quidem per ſeipſos eum, ſed tamen ipſi per illum, qui eorũ clamore ad hoc nefas impulſus eſt, occiderũt: quod vero Ioannes Euangeliſta ſubiungit, *Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.* Si mortem crucis hic velimus accipere, tanquam ideo dixerint Iudæi, Nobis non licet interficere quenquam: quia interfici aliud eſt, aliud crucifigi, non video quomodo id poſſit conſequenter intelligi, cum hoc ad Pilati verba reſponderint, quibus eis dixerat, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum: nunquid ergo eum non poterant accipeC re, & ipſi eum crucifigere, ſi per tale genus ſupplicij interfectionem cuiuſquam vitare cupiebant? Quis autem non videat quàm ſit abſurdum eis licere quenquã crucifigere, quibus non licet quenquam interficere? Quid quod ipſe dominus eandem mortem ſuam, id eſt, mortem crucis, etiam interfectionẽ vocat: ſicut legimus a-
Marci.10. pud Marcum vbi ait, Ecce aſcẽdimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, & conſpuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die reſurget? Nimirum ergo iſta dicendo ſignificauit dominus, qua eſſet morte moriturus, non quòd hic mortem crucis vellet intelligi, ſed quòd eum Iudæi fuiſſent gentibus tradituri, hoc eſt, Romanis: nam Pilatus Romanus erat, cúmque in Iudæam Romani præſidem miſerant. Vt ergo iſte ſermo Ieſu impleretur, id eſt, vt eum ſibi traditum gentes interficerent, quod Ieſus futurum eſſe prædixerat: ideo Pilatus qui iudex Romanus erat, cum vellet eum reddere Iudæis vt ſecundum legem ſuam iudicarent eum, noluerunt eum accipere dicentes: Nobis

non licet interficere quenquam. Ac ſic impletus eſt ſer- D mo Ieſu, quem de ſua morte prædixit, vt eum à Iudæis traditum interficerent gentes, minore ſcelere quàm Iudæi, qui ſe iſto modo ab eius interfectione velut alienos facere voluerunt, non vt eorum innocentia, ſed vt dementia monſtraretur.

De eo quod dicit, Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum: vſque ad id quod ait, Erat autem Barrabas latro:

Tractatus CXV.

QVid Pilatus dixerit Chriſto, quid ve Pilato ille reſponderit, iſto ſermone cõſiderandum atque tractandum eſt: cum enim dictum eſſet Iudæis, Accipite eum vos, & ſecundum legẽ veſtram iudicate eum: atque illi reſpondiſſent, nobis non licet occidere quenquam. *Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorum? Et reſpondit Ieſus, A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?* Sciebat vtique dominus, & quod ipſe interrogauit, & quid ille reſponſurus fuit: ſed tamen dici voluit, nó vt ipſe ſciret, ſed vt ſcriberetur, quod nos voluit vt ſcire- E mus. *Reſpondit ei Pilatus, Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non eſt hinc.* Hoc eſt quod bonus magiſter ſcire nos voluit: ſed prius nobis demonſtranda fuerat vana hominum de regno eius opinio ſiue gentium, ſiue Iudæorum, à quibus id Pilatus audierat, quaſi propterea morte fuiſſet plectendus, quod illicitũ affectauerit regnum, vel quoniam ſolent regnaturis inuidere regnantes, & videlicet cauendum erat, ne eius regnum ſiue Romanis, ſiue Iudæis eſſet aduerſum. Poterat autem dominus quod ait, Regnum meum non eſt de hoc mundo &c. ad primam interrogationem præſidis reſpondere vbi ei dixit, Tu es rex Iudæorum? ſed eum viciſſim interrogãs, vtrum hoc à ſemetipſo diceret, an audiſſet ab aliis, illo reſpódente oſtẽdere voluit hoc ſibi apud illum fuiſſe à Iudæis velut crimen obiectum, patefaciens nobis cogitationes hominum quas ipſe nouerat, quoniam vanæ ſunt, eiſq; poſt reſponſionem Pilati, etiã Iudæis & gentibus opportunius aptiúſque reſpondens, Regnũ meum non eſt de hoc mundo. F Quod ſi interroganti Pilato cõtinuo reſpondiſſet, nó etiam Iudæis, ſed ſolis gentibus hoc de ſe opinantibus reſpondiſſe videretur. Nunc vero quoniam reſpondit Pilatus, nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? abſtulit à ſe ſuſpicionẽ qua poſſit putari à ſemetipſo dixiſſe, quòd Ieſum regem dixerat eſſe Iudæorum, id ſe à Iudæis audiſſe demonſtrans. Deinde dicendo, quid feciſti? ſatis oſtendit illud ei pro crimine obiectum: tanquã diceret, ſi regem te negas, quid feciſti vt tradereris mihi? Quaſi mirum non eſſet, ſi puniendus iudici traderetur, qui ſe diceret regem. Si autem hoc non diceret, quærendum ab illo eſſet, quid aliud forte feciſſet, vnde tradi iudici dignus eſſet. Audite ergo Iudæi & gentes, audi circũciſio, audi præputium, audite omnia regna terrena, non impedio dominationem veſtram in hoc mũdo, regnum meum non eſt de hoc mũdo, Nolite metuere metu vaniſſimo, quo Herodes ille maior cum Chriſtus natus nuncia- *Matth.2.* retur, expauit, & tot infantes, vt ad eum mors perueniret, occidit, timendo magis quàm iraſcendo crudelior,

G Regnum, inquit, meum non eſt de hoc mundo. Quid
vultis amplius? Venite ad regnum quod nõ eſt de hoc
mundo: venite credendo, & nolite ſæuire metuendo.
Pſal.2. Dicit quidem prophetia de deo patre, Ego autem cõ-
ſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum e-
ius: ſed Sion illa & mons ille non eſt de hoc mundo:
quod eſt enim eius regnum niſi credentes in eum, qui-
Ioan.8. bus dicit, De mundo non eſtis, ſicut & ego non ſum
de mundo? quamuis eos eſſe vellet in mundo, propter
Ioan.17. quod de illis dixit ad patrem, Non rogo vt tollas eos
de mundo, ſed vt ſerues eos à malo. Vnde & hic non
ait, regnum meum non eſt in hoc mundo: ſed, non eſt
de hoc mundo: & cum hoc probaret dicens, ſi ex hoc
mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decer
tarent, vt non traderer Iudæis non ait, nunc autem re-
gnum meum non eſt hic: ſed, non eſt hinc. Hic eſt e-
nim regnum eius vſque in finem ſeculi, habens inter ſe
commixta zizania vſque ad meſſem, meſſis enim finis
eſt ſeculi, quãdo meſſores venient, id eſt angeli, & col-
Matth.13. ligent de regno eius omnia ſcandala, quod vtiq; non
fieret, ſi regnũ eius non eſſet hic: ſed tamen nõ eſt hinc,
quia peregrinatur in mundo. Regno ſuo quippe dicit,
Ioan.15. H De mundo non eſtis, ſed ego vos elegi de mundo. E-
rant ergo de mundo, quando regnum eius non erant,
ſed ad mundi principem pertinebant. De mundo eſt
ergo quicquid hominum à vero quidem deo creatum,
ſed ex Adam vitiata atque damnata ſtirpe generatum
eſt. Factum eſt autem regnũ non iam de mundo, quic-
Coll.1. quid inde in Chriſto regeneratum eſt. Sic enim nos
deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in re-
gnum filij claritatis ſuæ: de quo regno dicit, Regnum
meum non eſt de hoc mundo: vel, regnum meum non
eſt hinc. *Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus,
Tu dicis, quia rex ſum ego.* Non quia regem ſe timuit con-
fiteri, ſed tu dicis, ita libratum eſt, vt neq; ſe regem ne-
get: rex eſt enim cuius regnum non eſt de hoc mundo:
neque regem talem ſe eſſe fateatur, cuius regnum pute-
tur eſſe de hoc mundo: talem quippe ille ſentiebat qui
dixerat, Ergo rex es tu? Cui reſponſum eſt, tu dicis, quia
rex ſum ego: dictum eſt enim, tu dicis, ac ſi dictum eſ-
ſet, carnalis carnaliter dicis. *Deinde ait, Ego in hoc natus
ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam verita-*
I *ti.* Non eſt producẽda huius pronominis ſyllaba quod
ait, in hoc natus ſum, tanquam dixerit, in hac re natus
ſum: ſed corripienda, tanquam dixerit, ad hanc rem na
tus ſum, vel ad hoc natus ſum, ſicut ait, ad hoc veni in
mundum. In Græco namque Euangelio nihil eſt huius
locutionis ambiguum, vnde manifeſtum eſt eum tem-
poralem natiuitatem ſuam hic cõmemoraſſe, qua in-
carnatus venit in mundum, non illam ſine initio qua
deus erat, per quem pater condidit mundum. In hoc
ergo ſe dixit natum, id eſt, propter hoc natum, & ad
hoc veniſſe in mundum, vtique naſcendo de virgine,
vt teſtimonium perhibeat veritati. Sed quia non om-
nium eſt fides, adiunxit atque ait, *Omnis qui eſt ex veritate,
audit meã vocem.* Audit vtiq; interioribus auribus, id eſt,
obaudit meæ voci, quod tantundem valeret ſi diceret,
credit mihi. Cum itaq; Chriſtus teſtimoniũ perhibeat
veritati, profecto teſtimonium perhibet ſibi: eius quip-
Ioan.14. pe vox eſt, Ego ſum veritas: & dixit alio quoque loco,
Ioan.8. Ego teſtimonium perhibeo de me: quod vero ait, Om
nis qui eſt ex veritate, audit vocem meam, gratiam cõ-
mendauit quæ ſecundum propoſitum vocat: de quo
Roma.8. propoſito dicit Apoſtolus, Scimus quoniam diligen-
tibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſe-
cundum propoſitum dei vocati ſunt, propoſitum ſci- K
licet vocantis, non vocatorum: quod alibi apertius ita 2.Timo.1.
poſitum eſt, Conlabora Euãgelio ſecundum virtutem
dei ſaluos nos facientis & vocantis vocatione ſua ſan
cta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum
propoſitum & gratiam: nam ſi naturam cogitemus, in
qua creati ſumus, cum omnes veritas creauerit, quis nõ
eſt ex veritate? Sed non omnes ſunt quibus vt audiant
veritatem, hoc eſt, vt obediant veritati & credant in ve
ritatem, ex ipſa veritate præſtatur, nullis proculdubio
præcedentibus meritis, ne gratia non ſit gratia. Si enim
dixiſſet, Omnis qui audit meam vocem ex veritate eſt,
ideo dictus ex veritate putaretur, quia obtemperat ve-
ritati: non autem hoc ait, ſed ait, Omnis qui eſt ex veri-
tate, audit meam vocem: ac per hoc non ideo eſt ex ve-
ritate, quia eius audit vocem: ſed ideo audit, quia ex ve-
ritate eſt, id eſt, quia hoc illi donum ex veritate colla-
tum eſt. Quod quid eſt aliud quàm donante Chriſto
credit in Chriſtum? *Dixit ei Pilatus, Quid eſt veritas?* Nec
expectauit audire reſponſum. *Sed cum hoc dixiſſet, iterum
exiuit ad Iudæos, & dixit eis, Ego nullam inuenio in eo cauſam.* L
*Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in paſcha,
vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum?* Credo cum di-
xiſſet Pilatus, quid eſt veritas, in mentẽ illi veniſſe con-
tinuo cõſuetudinem Iudæorum qua ſolebat eis dimit-
ti vnus in paſcha, & ideo non expectauit vt reſponde-
ret eis Ieſus quid eſſet veritas, ne mora fieret cum reco-
luiſſet morem quo poſſet eis per paſcha dimitti, quod
eum valde voluiſſe manifeſtum eſt, Auelli tamẽ ex eius
corde non potuit Ieſum regem eſſe Iudæorum, tanquã
hoc ſibi ſicut in titulo ipſa veritas fixerit, de qua quid
eſſet interrogauit. Sed hoc audito, *Clamauerunt rurſum
omnes dicentes, Non hunc, ſed Barrabam: Erat autem Barrabas
latro.* Non reprehendimus, ô Iudæi quod per paſcha
liberaſtis nocentem, ſed quòd occidiſtis innocentem:
quod tamen niſi fieret, verum paſcha non fieret: ſed
vmbra veritatis à Iudæis errantibus tenebatur, & mira-
bili diſpenſatione diuinæ ſapiẽtię per homines fallaces
eiuſdem vmbræ veritas implebatur, quia vt verum pa-
ſcha fieret, Chriſtus velut ouis immolabatur. Hinc ea
ſequuntur quæ iniurioſa Chriſto Pilatus & cohors eius
ingeſſit, ſed alia diſputatione tractanda ſunt. M

*De eo quod dicit, Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum
& flagellauit: vſque ad id quod ait, Suſceperunt
autem Ieſum, & eduxerunt eum:*
Tractatus CXVI.

CVM Iudæi clamaſſent, non Ieſum ſibi à Pi- Cap.XIX.
lato dimitti velle per paſcha, ſed Barrabam
latronem, non ſaluatorem, ſed interfecto-
rem: non datorem vitæ, ſed ademptorem.
Tunc apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Hoc Pila-
tus non ob aliud feciſſe credendus eſt, niſi vt eius in-
iuriis Iudæi ſatiati ſufficere ſibi exiſtimarent, & vſque
ad eius mortem Iudæi ſæuire deſiſterent. Ad hoc per-
tinet quod idem præſes cohortem ſuam etiam permi-
ſit facere quæ ſequuntur, aut fortaſſis & iuſſit, quamuis
hoc Euangeliſta tacuerit: dixit enim quid deinde fe-
cerint milites, Pilatum tamen id iuſſiſſe non dixit: *Et
milites*, inquit, *plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti
eius, & veſte purpurea circumdederunt eum, & veniebant ad eum,
& dicebant, Aue rex Iudæorum: Et dabant ei alapas.* Sic imple-
bãtur quæ de ſe prædixerat Chriſtus: ſic martyres infor
mabantur ad omnia quæ perſecutores libuiſſet facere
perferendo: ſic pauliſper occultata tremẽda potentia,
commen-

A commendabatur prius imitanda patientia: ſic regnum
quod de hoc mundo non erat, ſuperbum mundum nó
atrocitate pugnandi, ſed patiẽdi humilitate vincebat:
ſic illud granum multiplicandum ſeminabatur horri-
bili contumelia, vt mirabili pullularet in gloria. *Exiit
iterum Pilatus foras & dicit eis, Ecce adduco eum foras, vt cogno-
ſcatis, quia in eo nullam cauſam inuenio. Exiit ergo Ieſus portans ſpi-
neam coronam & purpureum veſtimentum, & dicit eis, Ecce homo.*
Hic apparet non ignorante Pilato hæc à militibus fa-
cta, ſiue iuſſerit ea ſiue permiſerit, illa ſcilicet cauſa quã
ſupra diximus, vt hæc eius ludibria inimici libentiſsi-
me biberent, & vlterius ſanguinem non ſitirent. Egre-
ditur ad eos Ieſus portans ſpineam coronam & purpu
reum veſtimentum, non clarus imperio, ſed plenus op
probrio: & dicitur eis, Ecce homo: Si regi inuidetis, iã
parcite quia deiectum videtis. Flagellatus eſt, ſpinis co
ronatus eſt, ludibrioſa veſte amictus eſt, amaris conui-
ciis illuſus eſt, alapis cæſus eſt, feruet ignominia, frige-
ſcat inuidia, ſed non frigeſcit, inardeſcit potius & in-
creſcit. *Cum ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri clamabant*
B *dicentes, Crucifige crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos
& crucifigite: ego enim non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei
Iudæi, Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia fi-
lium dei ſe fecit.* Ecce altera maior inuidia. Parua quip-
pe illa videbatur, velut affectatæ illicito auſu regiæ po-
teſtatis, & tamen neutrum ſibi Ieſus mendaciter v-
ſurpauit, ſed vtrunque verum eſt, & vnigenitus dei fi-
lius eſt, & rex ab eo conſtitutus ſuper Sion montẽ ſan-
ctum eius, & vtrunque nunc demonſtraret, niſi quan-
to erat potentior, tanto mallet eſſe patientior. *Cum er-
go audiſſet Pilatus hoc verbum, magis timuit, & ingreſſus eſt præ-
torium iterum, & dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum
non dedit ei.* Hoc ſilentium domini noſtri Ieſu non ſe-
mel factum, collatis omnium Euãgeliſtarum narratio-
nibus reperitur, & apud principes ſacerdotum, & apud
Luca.23. Herodem, quò eum ſicut Lucas indicat, miſerat Pila-
tus audiendum, & apud ipſum Pilatum, vt non fruſtra
Eſa.53. de illo prophetia præceſſerit: Sicut agnus coram ton-
dente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum, tũc vtique
quando interrogantibus non reſpondit. Quãuis enim
quibuſdam interrogationibus ſæpe reſponderit, tamẽ
C propter illa, in quibus noluit reſpondere, ad hoc data
eſt de agno ſimilitudo, vt in ſuo ſilentio non reus ſed
innocens haberetur. Cum ergo iudicaretur vbicunque
non aperuit os ſuum: ſicut agnus non aperuit, id eſt, nó
ſicut male ſibi conſcius, qui de peccatis conuincebatur
ſuis, ſed ſicut mãſuetus, qui pro peccatis immolabatur
alienis. *Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? Neſcis quia pote-
ſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpon-
dit Ieſus, Non haberes aduerſum me poteſtatem vllam, niſi tibi da-
tum eſſet deſuper: propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum ha-
bet.* Ecce reſpondit, & tamen vbicunque non reſpon-
dit, non ſicut reus ſiue doloſus, ſed ſicut agnus, hoc eſt,
ſicut ſimplex atque innocẽs non aperuit os ſuum. Pro-
inde vbi non reſpondebat, ſicut ouis ſilebat: vbi reſpó-
debat, ſicut paſtor docebat. Diſcamus ergo quod di-
Roma.13. xit, quod & per Apoſtolum docuit, quia non eſt pote-
ſtas niſi à deo, Et quia plus peccat qui poteſtati inno-
centem occidendum liuore tradit, quàm poteſtas ipſa
ſi eum timore alterius maioris poteſtatis occidit. Ta-
lem quippe Pilato deus dederat poteſtatem, vt etiam
eſſet ſub Cæſaris poteſtate. Quapropter non haberes,
inquit, aduerſum me poteſtatem vllam, id eſt, quantu-
lamcunque habes, niſi hoc ipſum quicquid eſt tibi eſſet
datum deſuper. Sed quoniam ſcio quantum ſit, non
enim tantum eſt, vt tibi omnimodo liberum ſit: pro- D
pterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ille
quippe me tuæ poteſtati tradidit inuidendo, tu vero
eandem poteſtatem in me exerciturus es metuendo.
Nec timendo quidem, præſertim innocentem homo
hominem debet occidere, & inuidus homicida malus
eſt, & ſed tamen id zelando facere multo magis malum
eſt, quàm timendo. Et ideo non ait verax magiſter, qui
me tradidit tibi, ipſe habet peccatum, tanquam ille nó
haberet: ſed ait, maius habet peccatum, vt etiam ſe ha-
bere intelligeret: neque enim propterea illud nullum
eſt, quia hoc maius eſt. *Exinde quærebat Pilatus dimittere
eum.* Quid eſt hoc quod dictum eſt, exinde? Quaſi an-
tea non quærebat? Lege ſuperiora, & inuenies iamdu-
dum eum quærere dimittere Ieſum. Exinde itaque in-
telligendum eſt propter hoc, id eſt, ex hac cauſa, ne ha-
beret peccatum occidẽdo innocentem ſibi traditum,
quanuis minus peccans quàm Iudæi qui eum illi tradi-
derant occidendum. Exinde ergo, id eſt, ideo ne hoc
peccatum faceret, non nũc primum, ſed ab initio quæ-
rebat eum dimittere. *Iudæi autem clamabant dicentes, Si* E
*hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: Omnis enim qui ſe regem facit,
contradicit Cæſari.* Maiorem timorem ſe ingerere puta-
uerunt Pilato terrendo de Cæſare vt occideret Chri-
ſtum, quàm ſuperius vbi dixerũt, Nos legem habemus,
& ſecũdum legem debet mori, quia filium dei ſe fecit.
Eorum legem quippe ille non timuit vt occideret: ſed
magis filium dei timuit ne occideret. Nunc vero non
ſic potuit contemnere Cæſarem authorem poteſtatis
ſuæ, quemadmodum legem gentis alienæ. Adhuc ta-
men Euangeliſta ſequitur & dicit, *Pilatus autem cum au-
diſſet hos ſermones, adduxit foras Ieſum, & ſedit pro tribunali, in lo-
co qui dicitur Lithoſtratos, Hebraice autem Gabatha. Erat autem pa
raſceue paſchæ hora quaſi ſexta.* Qua hora ſit dominus cru-
cifixus, propter Euangeliſtæ alterius teſtimonium, qui Mar.15.
dixit, Erat autem hora tertia, & crucifixerũt eum, quo- Infra tra-
niam magna diſceptatio ſolet oboriri, cum ad ipſum cta.117.
locum vbi crucifixus narratur ventum fuerit, vt potue-
rimus, ſi dominus voluerit, diſſeremus. Cum ergo pro
tribunali ſediſſet Pilatus, *Dicit Iudæis, Ecce rex veſter. Illi au-
tem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit eis Pilatus, Regem
veſtrum crucifigam?* Adhuc terrorem quem de Cæſare F
ingeſſerant, ſuperare conatur, de ignominia eorum vo
lens eos frangere dicẽdo, Regem veſtrum crucifigam,
quos de ignominia Chriſti mitigare non potuit, ſed ti-
more mox vincitur. *Reſponderunt enim pontifices, Non ha-
bemus regem niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum vt crucifi-
geretur.* Apertiſsime quippe contra Cæſarem venire vi-
deretur, ſi regem ſe non habere niſi Cæſarem profiten-
tibus alium regem vellet ingerere dimittendo impu-
nitum, quem propter hos auſus ei tradiderant occidẽ-
dum. Tradidit ergo eis illum vt crucifigeretur: ſed nũ-
quid aliud & antè cupiebat quando dicebat, Accipite
eum vos, & crucifigite: vel etiam ſuperius, accipite eum
vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum? Cur au
tem illi tantopere noluerunt, dicentes, Nobis non licet
interficere quenquam: & omni modo inſtantes, vt non
ab eis, ſed à præſide occideretur, & ideo eum occiden-
dum accipere recuſantes, ſi nunc eum accipiunt occi-
dendum? Aut ſi hoc non fit, cur dictum eſt, tunc ergo
tradidit eis illũ vt crucifigeretur? An aliquid intereſt?
planè intereſt, non eſt enim dictum, Tunc ergo tradi-
dit eis illum vt crucifigerent eum, ſed vt crucifigere-
tur, id eſt, vt iudicio ac poteſtate præſidis crucifigere-
tur: ſed ideo illis traditum dixit Euangeliſta, vt eos cri
mine

G mine implicatos à quo alieni eſſe conahantur, oſtēderet. Non enim faceret hoc Pilatus, niſi vt id quod eos cupere cernebat, impleret: quod autem ſequitur, *Suſceperunt autem Ieſum & eduxerunt.* Poteſt ad milites iam referri apparitores præſidis: nam poſtea euidentius dicitur, Milites ergo cum crucifixiſſent eum: quanuis Euāgeliſta etiam ſi totum Iudæis trihuit, merito facit. Ipſi enim ſuſceperunt quod auidiſsimè flagitauerūt, & ipſi fecerunt quicquid vt fieret extorſerunt. Sed hæc ſequētia alio ſermone tractanda ſunt.

De eo quod dicit, Et baiulans ſibi crucem, exiit in eum qui dicitur Caluariæ locum: vſque ad id quod ait, Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi ſcripſi.

Tractatus CXVII.

IVdicante atque dānante Pilato pro tribunali dominum Ieſum Christum hora quaſi ſexta, *Suſceperunt & eduxerunt. Et baiulās ſibi crucem exiit in eum qui dicitur Caluariæ locum, Hebraice autem Golgotha, vbi crucifixerunt eum.* Quid eſt ergo quod Marcus

Mar.15. euangeliſta dicit, Erat autem hora tertia, & crucifixe-
H runt eum: niſi quia hora tertia crucifixus eſt dominus linguis Iudæorum, hora ſexta manibus militum? vt intelligamus horam quintam iam fuiſſe tranſactā, & aliquid de ſexta cœptum, quando ſedit pro tribunali Pilatus, quæ dicta eſt à Ioāne hora quaſi ſexta. Et cum duceretur vt in ligno cum duohus latronibus configeretur, & iuxta eius crucem gererentur, quæ geſta narrantur, hora ſexta integra compleretur, ex qua hora vſque ad nonam ſole obſcurato, tenebras factas trium Euan-
Matt.27. geliſtarum, Matthæi, Marci, & Lucæ conteſtatur autho-
Mar.15. ritas. Sed quoniam Iudęi facinus interfecti Christi à ſe
Luca.23. in Romanos, id eſt, in Pilatum & eius milites trāsferre conati ſunt, propterea Marcus ſuppreſſa ea hora qua Christus à militibus crucifixus eſt, quæ agi ſexta iā cœperat, tertiam potius horam eſſe recordatus expreſsit, qua hora intelligūtur apud Pilatum clamare potuiſſe, Crucifige, crucifige, vt non illi tantum reperiantur crucifixiſſe Ieſum, id eſt, milites qui eum ligno ſexta hora ſuſpēderunt, verūetiam Iudæi, qui vt crucifigeretur hora tertia clamauerunt. Eſt & alia huius ſolutio quæſtionis, vt non hic accipiatur hora ſexta diei, quia nec Ioānes ait, Erat autē hora diei quaſi ſexta: [aut, hora quaſi
I ſexta:] ſed ait, Erat autem paraſceue paſchæ hora quaſi ſexta. Paraſceue autē Latinè præparatio eſt: ſed iſto verbo Græco lihentius vtuntur Iudęi in huiuſmodi obſeruationibus, etiā qui magis Latine q̄ Græce loquuntur.
1.Cor.5. Erat autem præparatio paſchæ. Paſcha vero noſtrū ſicut dicit Apoſtolus, immolatus eſt Christus. Cuius paſchæ præparationē ſi ab hora noctis nona cōputemus, tunc enim videntur principes ſacerdotū pronunciaſſe
Matt.26. immolationem domini dicentes, Reus eſt mortis, cum adhuc in domo pontificis audiretur, vnde congruēter accipitur inde cœpiſſe præparationem veri paſchæ, cuius vmbra erat paſcha Iudæorum, id eſt, immolationis Christi, ex quo à ſacerdotibus pronūciatus eſt immolandus, profecto ab ea noctis hora, quæ tūc nona fuiſſe cōiicitur, vſque ad horam diei tertiam qua crucifixum eſſe Christū Marcus euangeliſta teſtatur, ſex horæ ſunt, tres nocturnæ & tres diurnæ. Vnde in hac paraſceue paſchæ, id eſt, præparatione immolationis Christi, quę ab hora noctis nona cœperat, quaſi ſexta agehatur hora, id eſt, peracta quinta iā ſexta currere cœperat, quando Pilatus tribunal aſcēdit: adhuc enim erat ipſa præparatio quę ah hora noctis nona cœperat, donec fieret quæ præparahatur Christi immolatio: quę facta eſt hora tertia ſecundum Marcū, non pręparationis, ſed diei: K
eademq; ſexta non diei, ſed præparationis, ſex vtiq; horis à noctis nona vſq; ad diei tertiam cōputatis. Harū duarū ſolutionū iſtius difficilis quæſtionis eligat quiſq; quam volet. Melius autem quid eligat iudicahit, qui de Li.3. de cōcōſenſu Euāgeliſtarū, quæ operoſiſsimè diſputata ſunt ſen. euang. legerit. Quod & ſi aliæ ſolutiones eius potuerint inue- cap.13. niri, cumulatius euangelicæ veritatis conſtantia defendetur aduerſus calūnias infidelis atque impiæ vanitatis. Nunc ad narrationem Ioannis euāgeliſtæ poſt iſta hreuiter tractata redeamus. Suſceperunt autem, inquit, Ieſum & eduxerunt, & baiulans ſibi crucem exiit in eū qui dicitur Caluariæ locū, Hebraice Golgotha vhi crucifixerunt eum. Ihat ergo ad locū vbi fuerat crucifigēdus, portans crucē ſuam Ieſus. Grāde ſpectaculum, ſed ſi ſpectat impietas, grande ludibrium: ſi pietas, grande myſterium. Si ſpectet impietas, grande ignominię documentum: ſi pietas, grande fidei munimentum. Si ſpectet impietas, ridet regem pro virga regni lignum ſui portare ſupplicij: ſi pietas, videt regē haiulantem lignū ad ſemetipſum figendum, quod fixurus fuerat etiam in L
frontibus regū in eo ſpernēdus oculis impiorū, in quo erant gloriatura corda ſanctorū: dicturo enim Paulo, Mihi autē abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ie- Gala.6.
ſu Christi: ipſam crucem ſuam ſuo geſtans humero cōmendabat, & lucernæ arſuræ, quę ſub modio ponenda non erat, candelabrū ferebat. Baiulans ergo ſibi crucē, Matt.5.
exiit in eum qui dicitur Caluariæ locū, Hebraice Golgotha, vhi eum crucifixerunt, *Et cum eo alios duos hinc & hinc, medium autē Ieſum.* Iſti duo latrones erāt, ſicut alio- Matth.27.
rum Euāgeliſtarum narratione didicimus, cum quibus Mar.15.
crucifixus & inter quos crucifixus eſt Christus: de quo Luca.23.
præmiſſa dixerat prophetia, Et inter iniquos deputa- Eſa.53.
tus eſt, *Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem: erat autem ſcriptum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hūc ergo titulum multi legerunt Iudæorū, quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraice, Græce, & Latine.* Rex Iudæorum. Hæ quippe tres linguæ ibi præ cęteris eminehant. Hehræa propter Iudæos in dei lege gloriātes, Græca propter gentium ſapientes, Latina propter Romanos, multis ac penè omnibus iam tūc gentibus imperantes. *Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum, Reſpondit* M
Pilatus, Quod ſcripſi ſcripſi. O ineffabilē vim diuinæ operationis, etiam in cordibus ignorantium. Nōnne occulta vox quædam Pilato intus quodam, ſi dici poteſt, clamoſo ſilentio perſonahat, quod tanto ante in Pſal- Pſal.59.
morum literis prophetatum eſt? Ne corrumpas tituli inſcriptionem? ecce tituli inſcriptionem nō corrumpit, quod ſcripſit, ſcripſit. Sed etiam Pontifices qui hoc corrumpi volebant, quid dicebant? Noli ſcrihere, inquiunt, rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum. Quid loquimini inſani? quid fieri contradicitis, quod mutare nullo pacto poteſtis? Nūquid enim propterea non erit verū, quia Ieſus ait, rex ſum Iudæorum? Si corrumpi nō poteſt quod Pilatus ſcripſit, corrumpi poteſt quod veritas dixit? ſed Iudæorum tātum rex eſt Christus, an & gentium? imò & gentium: cum enim dixiſſet in prophetia, Ego autem conſtitutus ſum Pſal.2.
rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius: ne propter montem Sion ſolis Iudæis eum regem quiſquam diceret conſtitutum: cōtinuo ſubiūxit, Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à me, & dabo tibi gētes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ.

A ræ. Vnde & ipſe iam per os proprium loquens apud Iu
Ioan.10. dæos, Habeo, inquit, alias oues, quæ non ſunt de hoc
ouili, oportet me & ipſas adducere, & vocē meam au-
diēt, & fiet vnus grex, & vnus paſtor. Cur ergo magnū
volumus intelligi in hoc titulo ſacramentum, in quo
ſcriptum erat, rex Iudæorum, ſi rex eſt Chriſtus & gen-
Roma.11. tium? Quia ſcilicet oleaſter factus eſt particeps pingue-
dinis oleæ, noo olea particeps facta eſt amaritudinis
oleaſtri: nam in eo quod de Chriſto veraciter ſcriptū
eſt in titulo rex Iudæorum, qui ſunt intelligeodi Iudæi
Roma.9. niſi ſemen Abrahæ filij promiſsionis, qui ſunt etiam fi-
lij dei? quoniam noo qui filij carnis, ait Apoſtolus, hi fi-
Galat.3. lij dei, ſed qui filij promiſsionis deputantur in ſemine.
Et gentes erant quibus dicebat, Si autem vos Chriſti, er
go Abrahæ ſemen eſtis ſecūdum promiſsiooem hære-
des. Rex ergo Iudæorum Chriſtus, ſed Iudæorū circun
ciſiooe cordis, ſpiritu ooo litera. Quorum laus noo ex
hominibus ſed ex deo eſt, pertinētium ad Hieruſalem
Galat.4. liberam matrem noſtram æternam in cœlis, Saram ſpi
ritalem, aocillam & filium eius de domo libertatis eii-
B cientem. Ideo enim Pilatus quod ſcripſit ſcripſit, quia
dominus quod dixit dixit.

De eo quod dicit, Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius: vſque ad id quod ait, Et in veſtem meam miſerunt ſortem.

Tractatus CXVIII.

EA quę geſta ſunt iuxta crucem domini, cū iam crucifixus eſſet, iſto quantum dominus adiuuat ſermone tractemus. *Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit: vt ſcriptura impleretur di-*
Pſal.21. *cens, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem.* Factum eſt quod voluerunt Iudæi, non ipſi ſed
milites qoi parebant Pilato, iudicante ipſo crucifixe-
runt Ieſum: & tamen ſi volūtates, ſi inſidias, ſi operam,
ſi traditionem, poſtremo ſi extorquentes clamores eo-
rum cogitemus, magis vtique Iudæi crucifixerunt Ie-
ſum. Sed de partitione & ſortitione veſtimentorum
C eius non eſt prætereunter loquendum. Quanuis enim
omnes Euangeliſtæ quatuor huius rei meminerint, cæ-
teri tamen breuius quàm Ioannes, ſed clauſē illi, iſte ve
Matt.27. ro apertiſsimè: nam Matthæus ait, Poſtquā autem cru-
cifixeruot eum, diuiſeruot veſtimenta eius ſortem mit-
Mar.15. teotes. Marcus, Et crucifigentes eum diuiſerunt veſti-
menta eius, mittentes ſortem ſuper eis quis quid tolle-
Luca.23. ret. Lucas, Diuidentes vero veſtimenta eius, miſerunt
ſortes. Ioannes autem & quot partes de veſtimētis eius
fecerint dixit, id eſt quatuor, vt ſingulas tollerent. Vn-
de apparet quatuor fuiſſe milites, qui in eo crucifigēdo
præſidi paruerunt: manifeſte quippe ait, Milites ergo
cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius, &
fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, &
tunicam: ſubaudiendum eſt, acceperunt, vt iſte ſit ſen-
ſus, acceperunt veſtimenta eius & fecerūt quatuor par-
tes, voicuique militi partem, acceperunt & tunicam. Et
ſic locutus eſt, vt de cæteris veſtimētis nullam ſortem
miſſam eiſe videamus, ſed de tunica quam ſimul cum
cæteris acceperunt, ſed non ſimiliter diuiſerūt: de hac
enim ſequitur expooens. *Erat autem tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum.* Cur autem de illa ſorte miſerunt
narrans. *Dixerunt*, inquit, *ergo ad inuicem, Non ſcindamus eā, ſed ſortiamur de illa cuius ſit.* Apparet itaque in aliis ve-
ſtibus æquales eos habuiſſe partes, vt ſortiri neceſſe nō D
fuerit: in illa vera vna uon eos habere potuiſſe ſingulas
partes niſi ſcinderetur, vt pannos eius inutiliter tolle-
rent, quod ne facerent ad voum eam peruenire ſorti-
tiooe maluerunt. Huius Euangeliſtę narrationi conſo-
nat etiam propheticum teſtimonium, quod & ipſe cō-
tinuo ſubiuogens, *Vt ſcriptura*, inquit, *impleretur dicēs, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem.* Pſal.21.
Non enim ait, ſortiti, ſed partiti ſunt: nec ait, ſortientes
partiti ſunt, ſed in cæteris veſtimentis ſortem omnino
noo nominans, poſtea dixit, & in veſtem meam miſe-
runt ſortem, propter illam reliquam tunicam. De qua
re dicam, quod ipſe donauerit, cum prius eam quę ob-
oriri poteſt tanquam Euangeliſtæ inter ſe diſcrepent,
calumniam propulſauero, demonſtrans nullius cæte-
rorum verba narrationi Ioannis eiſe contraria: Mat-
thæus enim dicendo, Diuiſerunt veſtimeota eius ſor- Matth.27.
tem mittentes, ad totam diuiſionem veſtimentorum
voluit iotelligi etiam illam tunicam pertinere, de qua
ſortem miſerunt, quia vtique omnes veſtes diuidendo
in quibus & illa fuit, de ipſa ſortiti ſunt. Tale eſt etiam E
quod ait Lucas: Diuidentes veſtimenta eius miſerunt Luca.23.
ſortes, diuideotes enim venerunt ad tunicam, de qua
facta eſt ſortitio, vt inter eos voiuerſa veſtimentorum
eius diuiſio compleretur. Quid autem intereſt vtrum
dicatur, diuidentes miſerunt ſortes, quod ait Lucas: an
diuiſerunt ſortem mittentes, quod ait Matthæus, niſi
quòd Lucas dicendo ſortes, pluralem pro ſingulari nu
mero poſuit, quæ locutio in ſcripturis ſaoctis inſolita
non eſt, quanuis nonnulli codices ſortem reperiantur
habere, non ſortes? Marcus itaque ſolus videtur aliquā
intuliſſe quæſtiooem: dicendo enim, Mittentes ſortem Mar.15.
ſuper eis quis quid tolleret tāquam ſuper omnibus ve-
ſtimentis, noo ſuper ſola tunica ſors miſſa ſit, locutus
videtur: ſed hic etiam breuitas obſcuritatem facit: ſic
enim dictum eſt, mittentes ſortem ſuper eis: ac ſi dice-
retur, mitteotes ſortem cum diuiderent: quod & factū
eſt. Omnium quippe veſtimentorum eius diuiſio com-
pleta non eſſet, niſi forte claruiſſet, quis etiam illam tu-
nicam tolleret, vt ſic cōtentio diuidentium finiretur,
vel nulla potius oriretur. Quod ergo ait: quis quid tol-
leret, quandoquidem hoc ſorti deputatur, oon ad om- F
nia quæ diuiſa ſuot veſtimenta referendum eſt: ſors e-
nim miſſa eſt quis illam tunicam tolleret, de qua quo-
niam narrare prætermiſit qualis fuerit, & quemadmo-
dum æqualibus factis partibus ſola remanſerit, quæ ne
conſcinderetur, veniret in ſortem, pro eo poſitum eſt,
quod ait, quis quid tolleret, id eſt, quis eam tolleret, tā-
quam ſi totum ita diceretur, diuiſerunt veſtimēta eius
mitteotes ſortem ſuper eis, quis tuoicam quæ partibus
æqualibus ſuperfuerat tolleret. Quærat forte aliquis,
quid ſignificet in tot partes veſtimentorum facta di-
uiſio, & de tunica illa ſortitio. Quadripartita veſtis do-
mini Ieſu Chriſti, quadripartitam figurauit eius Eccle-
ſiam, toto ſcilicet, qui quatuor partibus cooſtat, terra-
rum orbe diffuſam, & omnibus eiuſdē partibus æqua-
liter, id eſt, concorditer diſtributam. Propter quod ali-
bi dicit miſſurum ſe aogelos ſuos, vt colligant electos
eius à quatuor ventis: quod quid eſt, niſi à quatuor par-
tibus mundi, Oriente, Occidente, Aquilooe & Meri- Matt.24.
die? Tunica vero illa ſortita, omnium partium ſignifi-
cat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. De
charitate autem locuturus Apoſtolus, Supereminētio- 1.Cor.13.
rem, inquit, viam vobis demonſtrabo: & alio loco ait: Ephe.3.
Cognoſcere etiam ſupereminētem ſciētiæ charitatem
Chriſti.

G Chriſti. Itemq; alibi, Super omnia autem hæc habete
Coloſſ.3. charitatem quæ eſt vinculum perfectionis. Si ergo cha
ritas & ſupereminentiorem habet viam, & ſupereminet
net ſcientiæ, & ſuper omnia præcepta eſt, merito veſtis
qua ſignificatur, deſuper contexta perhibetur. Inconſu
tilis autem ne aliquando diſſuatur, & ad vnum perue-
nit, quia in vnum omnes colligit, ſicut in Apoſtolis cũ
eſſet etiã ipſe numerus duodenarius, id eſt, quadripar-
titus in ternos, & omnes eſſent interrogati: ſolus Petr⁹
Matth. 16. reſpõdit, Tu es Chriſtus filius dei viui: & ei dicitur, Ti-
" bi dabo claues regni cœlorum, tanquam ligandi & ſol
" uendi ſolus acceperit poteſtatem, cum & illud vnus
" pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus tanquam
perſonam gerens ipſius vnitatis acceperit. Ideo vnus
pro omnibus, quia vnitas eſt in omnibus. Vnde & hic
cum dixiſſet, deſuper cõtexta, addidit, per totum: quod
ſi referamus ad id quod ſignificat, nemo ei⁹ eſt expers,
qui pertinere ad totũ inueniatur, à quo toto ſicut Græ
ca indicat lingua, catholica vocatur Eccleſia. In ſorte
autem quid niſi dei gratia commendata eſt? Sic quippe
H in vno ad omnes peruenit, cum ſors quoque omnibus
placuit, quia & dei gratia in vnitate ad omnes perue-
nit, & cum ſors mittitur, non perſonæ vel cuiuſcũque
meritis, ſed occulto iudicio dei ceditur. Nec ideo iſta
non aliquid boni ſignificaſſe quis dixerit, quia per ma-
los facta ſunt, nõ ſcilicet per eos qui Chriſtum ſecuti,
ſed qui ſunt perſecuti. Quid enim de ipſa cruce dictu-
ri ſumus, quæ certe ſimiliter ab inimicis atque impiis
Chriſto facta & impacta eſt? Et tamen ea ſignificari re-
ctè intelligitur quod ait Apoſtolus, Quæ ſit latitudo,
Ephe.3. longitudo & altitudo, & profundum. Lata eſt quippe
in tranſuerſo ligno, quò extenduntur pẽdentis manus,
& ſignificat opera bona in latitudine charitatis: longa
eſt à tranſuerſo ligno vſque ad terram, vbi dorſum pe-
deſq; figuntur, & ſignificat perſeuerantiam in longitu
dine temporis vſque in finẽ. Alta eſt in cacumine, quod
per tranſuerſum lignum ſurſum verſum excedit, & ſi-
gnificat ſupernum finem quò cuncta opera referũtur,
quoniam cuncta quæ latitudine ac longitudine bene
ac perſeuerãter fiunt, propter altitudinem diuinorum
faciẽda ſunt præmiorum. Profunda eſt in ea parte, qua
in terram figitur: ibi quippe & occulta eſt, nec videri
I poteſt, ſed cuncta eius apparentia & eminentia inde
conſurgunt, ſicut bona noſtra de profunditate gratiæ
dei, quæ comprehendi ac diiudicari non poteſt, vni-
uerſa procedunt. Sed etſi crux Chriſti hoc ſolum ſigni-
Galat.5. ficet quod ait Apoſtolus, Qui autem Ieſu Chriſti ſunt,
carnem ſuam crucifixerunt cum paſsionibus & cõcu-
piſcentiis, quàm magnum bonum eſt? Nec tamen facit
hoc niſi cõcupiſcens aduerſus carnem ſpiritus bonus,
cum illam crucem Chriſti fecerit inimicus, id eſt, ſpi-
ritus malus: Poſtremo quid eſt quod omnes nouerunt
ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignũ niſi ad-
hibeatur, ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua
regenerantur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue
ſacrificio quo alitur, nihil eorum rite perficitur. Quo-
modo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni ſigni-
ficatur, quando per crucem Chriſti quam fecerunt ma
li, in celebratione ſacramentorum eius bonum nobis
omne ſignatur? Sed hæc hactenus: quæ autem ſequun-
tur, aliàs, vt deus opitulabitur, diſſerenda videbimus.

*De eo quod dixit, Et milites quidem hæc fecerunt: vſque
ad id quod ait, Et inclinato capite tradidit ſpiritum.*

Tractatus CXIX.

CRucifixo domino poſteaquam diuiſio veſti- K
mentorum eius etiã ſorte miſſa complera eſt,
quæ deinde narrat Ioannes Euãgeliſta videa-
mus: *Et milites quidem, inquit, hæc fecerunt. Stabant
autem iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius, Maria Cleo-
pha, & Maria Magdalene. Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſci
pulum ſtantem quem diligebat, dicit matri ſua: Mulier, ecce filius
tuus: deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã
diſcipulus in ſua.* Hæc nimirum eſt illa hora, de qua Ieſus
aquam conuerſurus in vinum, dixerat matri, Quid mi *Ioan. 2.*
hi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Hãc ita- *Supra tra-*
que horam prædixerat, quæ tunc nondum venerat, in *cta.8.*
qua deberet agnoſcere matrem moriturus, de qua fue-
rat mortaliter natus. Tunc ergo diuina facturus, non
diuinitatis, ſed infirmitatis matrem velut incognitam
repellebat: nunc autem humana iam patiens ex qua fue
rat factus homo, affectu commendabat humano: tunc
enim qui Mariam creauerat, innoteſcebat in virtute:
nunc vero quem Maria pepererat, pendebat in cruce.
Moralis igitur inſinuatur locus, facit quod faciendum
admonet, & exemplo ſuo ſuos miniſtros inſtruxit præ- L
ceptor bonus, vt à filiis piis impendatur cura parenti-
bus, tanquam lignum illud vbi erant fixa membra mo-
rientis, etiam cathedra fuerit magiſtri docentis. Ex hac
ſana doctrina didicerat Paulus Apoſtolus quod doce-
bat quando dicebat: Si quis autem ſuis & maximè do- *1.Timo.5.*
meſticis nõ prouidet, fidem negauit, & eſt infideli de-
terior. Quid autem tam cuique domeſticum quàm pa-
rentes filiis, aut parentibus filij? Huius itaque ſaluberri-
mi præcepti ipſe magiſter ſanctorum de ſeipſo conſti-
tuebat exemplum, quando non vt famulæ deus quam
creauerat & regebat, ſed vt matri homo de qua creatus
fuerat, & quam relinquebat, alterum pro ſe quodãmo-
do filium prouidebat: nam cur hoc fecerit, quod ſequi-
tur indicat: ait enim Euangeliſta, *Ex illa hora accepit eam
diſcipulus in ſua.* De ſeipſo dicens. Sic quippe comme-
morare ſolet, quòd eum diligebat Ieſus, qui vtique om-
nes, ſed ipſum præ cæteris & familiarius diligebat, ita
vt in conuiuio ſuper pectus ſuum diſcumbere faceret:
credo vt iſtius Euangelij quod per eum fuerat prædi- *Ioan. 13.*
caturus, diuinam excellentiam hoc modo altius com-
mendaret. Sed in quæ ſua Ioannes matrem domini ac-
cepit? Neq; enim non ex eis erat qui dixerunt ei, Ecce M
nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te: ſed ibi quoq; *Matt.19.*
audierat, Quicunq; iſta dimiſerit propter me, accipiet
in hoc ſeculo centies tãtum. Habebat ergo diſcipulus
centupliciter plura quàm dimiſerat in quæ ſuſciperet
eius matrem, qui hæc illi donauerat? Sed in ea ſocieta-
te beatus Ioannes receperat centuplum, vbi nemo dice
bat aliquid ſuum, ſed erãt illis omnia communia, ſicut
in Apoſtolorum Actibus ſcriptum eſt. Sic enim Apo- *Acto.4.*
ſtoli erant quaſi nihil habentes, & omnia poſsidentes.
Quomodo ergo matrem magiſtri & domini ſui diſci- *2.Cor.6.*
pulus & famulus accepit in ſua, vbi aliquid ſuũ nemo
dicebat? An quia paulopoſt in eodẽ libro legitur: Quot- *Acto.4.*
quot enim poſſeſſores prædiorum, vel domorum erãt,
vendentes afferebant precia eorum, & ponebant ad pe
des Apoſtolorum, diſtribuebatur autẽ vnicuique prout
cuique opus erat: intelligendum eſt ſic diſtributũ fuiſ-
ſe huic diſcipulo quod opus erat, vt illic etiã beatę Ma
riæ tanquam matris eius portio poneretur? Magiſq; ſic
debemus accipere quod dictum eſt, Ex illa hora ſuſce-
pit eam diſcipulus in ſua: vt ad eius curam quicquid ei
eſſet neceſſarium pertineret. Suſcepit ergo eam in ſua,
nõ prædia quę nulla propria poſsidebat, ſed officia quę
propria

A propria diſpenſatione exequẽda curabat: deinde ſubiungit, *Poſtea ſciens Ieſus quia omnia conſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas ergo poſitum erat aceto plenum: illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt, & inclinato capite emiſit ſpiritum.* Quis poteſt quæ facit ita diſponere, quomodo diſpoſuit homo iſte quæ paſſus

1.Timo.2. eſt? Sed homo mediator dei & hominũ, homo de quo prædictum legitur: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? Quomodo homines per quos hæc fiebant, videbant hominẽ, ſed non agnoſcebant deum. Homo nãque apparebat qui deus latebat: patiebatur hæc omnia qui apparebat, & idem ipſe diſponebat hæc omnia qui latebat. Vidit ergo quia conſummata ſunt omnia quæ oportebat vt fierent antequam acciperet acetum & traderet ſpiritum, atque vt hoc etiam conſummaretur

Pſal.68. quod ſcriptura prędixerat, Et in ſiti mea potauerũt me aceto: Sitio, inquit, tãquam diceret, hoc minus feciſtis, date quod eſtis. Iudæi quippe ipſi erant acetum degenerantes à vino patriarcharum & prophetarum, & tanquam de pleno vaſe, de iniquitate mundi huius impleti, cor habentes velut ſpongiam, cauernoſis quodãmo-

B do atque tortuoſis latibulis fraudulentum. Hyſſopum autem cui circumpoſuerunt ſpongiam aceto plenam, quoniã herba eſt humilis, & pectus purgat, ipſius Chriſti humilitatem congruenter accipimus, quam circundederunt, & ſe circũueniſſe putauerunt. Vnde eſt illud

Pſal.50. in Pſalmo: Aſperges me hyſſopo, & mũdabor. Chriſti

Philip.2. namque humilitate mũdamur, quia niſi humiliaſſet ſemetipſum, factus obediẽs vſque ad mortem crucis, nõ vtique ſanguis eius in peccatorum remiſsionem, hoc eſt, in noſtram mundationem fuiſſet effuſus. Nec moueat quomodo ſpongia ori eius potuit admoueri, qui in cruce fuerat exaltatus à terra: ſicut enim apud alios Euangeliſtas legitur, quod hic prętermiſit, in arundine

Matth.27. eſt factum, vt in ſpongia talis potus ad crucis ſublimia

Mar.15. leuaretur. Per arũdinem vero ſcriptura ſignificabatur, quæ implebatur hoc facto: ſicut enĩ lingua dicitur vel Græca, vel Latina, vel alia quælibet ſonum ſignificans, qui lingua promitur: ſic arundo dici poteſt litera quæ arundine ſcribitur, ſed ſonos ſignificantis vocis humanæ vſitatiſsime dicimus linguas: ſcripturas vero arundinem dici, quo minus eſt vſitatum, eo magis eſt my-

C ſtice figuratum. Faciebat iſta populus impius, patiebatur iſta miſericors Chriſtus. Qui faciebat, quid faceret neſciebat: qui patiebatur autem non ſolum quid fieret, ſed & cur fieret ſciebat, verumetiam de malefacientibus bene ipſe faciebat. *Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum dixit: Conſummatum eſt:* Quid niſi quod prophetia tanto ante tempore prædixerat? Deinde quia nihil remanſerat, quod antequam moreretur fieri adhuc oporteret, tan-

Ioan.10. quam ille qui poteſtatem habebat ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam, peractis omnibus quæ vt peragerentur expectabat, inclinato capite tradidit ſpiritum. Quis ita dormit quando voluerit, ſicut Ieſus mortuus eſt quando voluit? Quis ita veſtem deponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? Quis ita cũ voluerit abit, quomodo cũ voluerit obiit? Quanta ſperanda vel timenda poteſtas eſt iudicantis, ſi apparuit tanta morientis?

De eo quod dicit, Iudæi ergo quoniam paraſceue erat vt non remanerent in cruce corpora ſabbato: vſque ad id quod ait, Nondum enim ſciebant ſcripturam, quia oportuit eum à mortuis reſurgere.

Tractatus CXX.

POſteaquam dominus Ieſus peractis omnibus D quæ ante ſuam mortem peragi oportere præſciebat, quando voluit tradidit ſpiritum, quæ deinde ſecuta ſunt, Euangeliſta narrante videamus.

Iudæi ergo, inquit, *quoniam paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora ſabbato: erat enim magnus dies ille ſabbati, rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura & tollerentur.* Non crura tollerentur, ſed hi quibus ideo frangebantur vt morerentur, & auferrentur de ligno, ne pendentes in crucibus, magnum diem feſtum ſui diuroi cruciatus horrore fœdarent. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua.* Vigilanti verbo Euangeliſta vſus eſt, vt non diceret, latus eius percuſsit, aut vulnerauit, aut quid aliud, ſed aperuit, vt illic quodammodo vitæ oſtium panderetur, vnde ſacramenta Eccleſiæ manauerunt, ſine quibus ad vitam quæ vera vita eſt non intratur. Ille ſanguis in remiſsionem fuſus eſt peccatorum: aqua illa ſalutare temperat poculum, hæc & lauachrũ præſtat & potum. Hoc prænunciabat quòd Noë in la- Gene.6.

tere arcæ oſtium facere iuſſus eſt, qua intrarent anima- E

lia quæ non erant diluuio peritura, quibus præfigura- Gene.2.

batur Eccleſia. Propter hoc prima mulier facta eſt de latere viri dormientis, & appellata eſt vita materque viuorum. Magnum quippe ſignificauit bonum ante magnum præuaricationis malum. In habitu iacentis & dormientis hic ſecũdus Adam inclinato capite in cruce dormiuit, & vnde ei formaretur coniunx, quod de latere dormientis effluxit. O mors vnde mortui reuiuiſcunt? quid iſto ſanguine mundius? Quid vulnere iſto ſalubrius? *Et qui vidit,* inquit, *teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius, & ille ſcit quia vera dicit, vt & vos credatis.* Non dixit, vt & vos ſciatis: ſed, vt credatis: ſcit enim qui vidit, cuius credat teſtimonio qui non vidit: magis autem ad fidem credere pertinet quàm videre: nam quid eſt aliud credere, quàm fidem accommodare? *Facta ſunt enim hæc,* inquit, *vt ſcriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo: & iterum alia ſcriptura dicit, Vide-* Exod.12.

bunt in quem confixerunt. Duo teſtimonia de ſcripturis Zacha.12.

reddidit ſingulis rebus, quas factas fuiſſe narrauit: nam Apoc.1.

quia dixerat, Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: ad hoc pertinet teſtimonium, Os non comminuetis ex F

eo, quod præceptum eſt eis qui celebrare paſcha iuſsi ſunt ouis immolatione in veteri lege, quæ dominicæ paſsionis vmbra præceſſerat, vnde paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, de quo & Eſaias propheta prędixerat: Sicut ouis ad immolandum ductus eſt. Item 1.Cor.5.

quia ſubiunxerat dicens: Sed vnus militum lancea la- Eſa.53.

tus eius aperuit: ad hoc pertinet alterum teſtimonium, Videbunt in quem cõfixerunt: vbi promiſſus eſt Chriſtus, in ea qua crucifixus eſt carne venturus. *Poſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph ab Arimathia, eo quòd eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus qui venerat ad Ieſum nocte primum ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quaſi libras centum.* Non ita diſtinguendum eſt vt dicamus primum ferens mixturam myrrhæ, ſed vt quod dictum eſt primum ad ſuperio-

rem ſenſum pertineat: Venerat enim Nicodemus ad Ioan.3.

Ieſum nocte primum, quod idem Ioannes in prioribus Euangelij ſui partibus manifeſtat. Hic ergo intelligendum eſt ad Ieſum, non tunc ſolum, ſed tunc primum

G mum veniſſe Nicodemum, veniſſe autem poſtea vt
fieret audiendo diſcipulus, quod certe modo in reue-
latione corporis beatiſsimi Stephani ferè omnibus gẽ
tibus declaratur. *Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt il-
lud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.* Non mi-
hi videtur Euãgeliſta fruſtra dicere voluiſſe, ſicut mos
eſt Iudæis ſepelire: ita quippe, niſi fallor, admonuit in
huiuſmodi officiis quæ mortuis exhibentur, morem
cuiuſque gentis eſſe ſeruandum. *Erat autem in loco vbi
crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo non-
dum quiſquam poſitus erat.* Sicut in Mariæ virginis vtero
nemo ante illum, nemo poſt illum conceptus eſt: ita in
hoc monumento oemo ante illum, nemo poſt illum
ſepultus eſt. *Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quia iuxta
erat monumentum poſuerunt Ieſum.* Acceleratam vult intel-
ligi ſepulturam, ne aduesperaſceret, quando iam pro-
pter paraſceuen, quam cœnam puram Iudæi Latine
vſitatius apud nos vocant, facere tale aliquid non lice-
Cap. XX. bat. *Vna autem ſabbati Maria Magdalene venit mane cum
adhuc tenebræ eſſent ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum
H à monumento.* Vna ſabbati eſt, quem iam diem domini-
cum propter domini reſurrectioοem mos Chriſtia-
Matt. 28. nus appellat, quem Matthæus ſolus in Euangeliſtis pri
mam ſabbati nominauit. *Cucurrit ergo & venit ad Simo-
nem Petrum & ad alium diſcipulum quem diligebat Ieſus, & di-
cit eis: Tulerunt dominum de monumento, & neſcio vbi poſuerunt
eum.* Nonnulli codices etiam Græci habent, tulerunt
dominum meum, quod videri dictum poteſt propen-
ſiore charitatis vel famulatus affectu, ſed hoc in pluri-
bus codicib° quos in prõptu habuimus, nõ inuenimus.
*Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus & venerũt ad monumẽ-
tum. Currebant autẽ duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcurrit ci-
tius Petro, & venit primus ad monumentum.* Aduertenda hic
& commendanda eſt recapitulatio, quomodo redi-
tum eſt ad id quod fuerat prætermiſſum, & tanquam
ſi hoc ſequeretur adiunctum eſt. Cum enim iam dixiſ-
ſet, venerunt ad monumentum, regreſſus eſt vt narra-
ret quomodo venerunt atque ait, Currebant autem
duo ſimul, &c. Vbi oſtendit quod præcurrens ad mo-
numentum prior venerit alius ille diſcipulus, quem ſe-
ipſum ſignificat, ſed tanquam de alio, more ſanctæ
I ſcripturæ cuncta narrat. *Et cum ſe inclinaſſet,* inquit, *vi-
dit poſita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Pe-
trus ſequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteami-
na poſita & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, non cum lin-
teaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum.*
Putamúſne nihil iſta ſignificant? Nequaquam hoc pu-
tauerim: ſed ad alia feſtinamus, in quibus immorari
quæſtionis vel obſcuritatis alicuius neceſsitate com-
pellimur: nam iſta quæ per ſeipſa manifeſta ſunt, quid
ſingula etiam ſignificent, quęrere ſanctæ quidem deli-
tiæ ſunt, ſed ocioſorum, quod noo ſumus nos. *Tunc
ergo introiuit & ille diſcipulus qui venerat primus ad monumen-
tum.* Prior venit, & poſterior intrauit. Neque hoc vti-
que vacat, ſed mihi ad iſta non vacat. *Et vidit,* ioquit,
& credidit. Hic nonoulli parum attendentes, putant
hoc Ioannem credidiſſe, quòd Ieſus reſurrexerit, ſed
quod ſequitur, hoc non indicat. Quid ſibi enim vult
quòd ſtatim adiunxit: *Nondum enim ſciebant ſcripturam,
quia oportebat eum à mortuis reſurgere.* Non ergo eum cre-
didit reſurrexiſſe, quem neſciebat oportere reſurgere.
Quid ergo vidit, quid credidit? Vidit ſcilicet inane
monumentum, & credidit quod dixerat mulier eum
de monumento eſſe ſublatum. Nondum enim ſciebãt
ſcripturam, quia oporteret eum à mortuis reſurgere: &
ideo quando id ab ipſo domino audiebant, quanuis K
apertiſsime diceretur conſuetudine audiendi ab illo
parabolas, noo intelligebant, & aliquid aliud eum ſi-
gnificare credebant. Sed ea quæ ſequuntur, in ſermo-
nem alium differamus.

*De eo quod dicit, Abierunt ergo iterum ad ſemetip-
ſos diſcipuli: vſque ad id, Beati qui non viderunt &
crediderunt.*

Tractatus CXXI.

SVblatum eſſe dominum de monumento, di-
ſcipulis eius Petro & Ioanni nũciauerat Ma-
ria Magdalene. Quò illi venientes, inuenerũt
ſola lioteamina, quibus corpus fuerat inuo-
lutum. Et quid aliud credere potuerunt, niſi quod illa
dixerat, & quod etiam ipſa crediderat? *Abierunt ergo
iterum ad ſemetipſos diſcipuli:* Id eſt, vbi habitabant, & vn-
de ad monumentum cucurrerant. *Maria autem ſtabat
ad monumentum foris plorans.* Viris enim recedeotibus,
infirmiorem ſexum in eodem loco fortior figebat af- L
fectus, & oculi qui dominum quæſierant, & non ioue-
nerant, lachrymis iã vacabant, amplius dolentes quòd
fuerat de monumento ſublatus, quàm quòd fuerat in
ligno occiſus, quoniam magiſtri tanti, cuius eis vita
ſubtracta fuerat, oec memoria remaoebat. Tenebat
itaque ad monumentum iam dolor iſte mulierem.
Cum ergo fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monumentum.
Cur hoc fecerit neſcio, nõ enim neſciebat non ibi eſſe
iam quem quærebat, quãdoquidem inde ſublatum di-
ſcipulis ipſa nunciauerat, & illi ad monumentum ve-
nerant, & non ſolum intuendo, ſed etiã intrando cor-
pus domini quæſieraot, nec inuenerant. Quid ſibi ergo
vult quòd iſta cum fleret, rurſum in monumentum in-
clinata proſpexit? Vtrum quòd nimium dolebat, nec
ſuis nec illorum oculis facile putabat eſſe credendũ: an
potius diuino inſtinctu in animo eius effectum eſt vt
proſpiceret? Proſpexit enim, *Et vidit duos angelos in al-
bis ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat
corpus Ieſu.* Quid eſt quòd vous ad caput, & ad pedes
alter ſedebat? An quoniam qui Græce angeli dicuntur,
Latine ſunt nuocij, iſto modo Chriſti Euangelium ve- M
lut à capite vſque ad pedes, ab initio vſque in finem ſi-
gnificabant eſſe nunciandum? *Dicunt ei illi, Mulier quid
ploras? Dicit eis: quia tulerunt dominum meum, & neſcio vbi poſue-
runt eum.* Angeli lachrymas prohibebãt, vbi quid aliud
quàm futurum quodammodo gaudium nunciabant?
Ita enim dixerunt, quid ploras? Ac ſi dicerent, noli plo
rare. At illa eos putans interrogaſſe neſcientes, cauſas
prodidit lachrymarum. *Quia tulerunt,* ioquit, *dominum
meum.* Dominum ſuũ vocans corpus exanime domi-
ni ſui, à toto partem ſignificans, ſicut omnes cõfitemur
Ieſum Chriſtum filium dei vnicum domioũ noſtrum,
quod vtique ſimul eſt & verbum & anima & caro: cru
cifixum tamẽ & ſepultum, cũ ſola eius ſepulta ſit caro.
Et neſcio, inquit, *vbi poſuerunt eum.* Hæc erat cauſa ma-
ior doloris, quia neſciebat quò iret ad conſolandũ do-
lorem. Sed hora iã venerat, vt id quod nũciatum quo-
dammodo fuerat ab angelis flere prohibentibus, gau-
dinm ſuccederet fletibus. *Denique cum hæc dixiſſet, conuer-
ſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantẽ, & non ſciebat quia Ieſus eſt:
Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimãs quia
hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eũ, dicito mihi vbi po
ſuiſti eũ, & ego eũ tollã: Dicit ei Ieſ°, Maria. Cõuerſa illa dicit ei: Rab
boni, quod dicitur magiſter.* Nemo calũniet mulieri ꝙ hor-
tulanum

A tulanum dixerit dominum, & Ieſum magiſtrum. Ibi enim rogabat, hic agnoſcebat. Ibi honorabat hominē à quo beneficium poſtulabat, hic recolebat doctorem à quo diſcernere humana & diuina diſcebat. Appellabat dominum, cuius ancilla non erat, vt per eum perueniret ad dominū, cuius ancilla erat. Aliter ergo dominum dixit, ſuſtulerunt dominum meum: aliter autē, domine ſi tu ſuſtuliſti eum: nam & Prophetæ appellauerunt dominos eos, qui homines erāt, ſed aliter illum de quo ſcriptum eſt, Dominus nomen ei. (Pſal. 83.) Sed iſta mulier quæ iam fuerat conuerſa retrorſum, vt videret Ieſum, quando eum putauit eſſe hortulanum, & cum illo vtique loquebatur, quomodo rurſus conuerſa dicitur, vt ei diceret, rabboni, niſi quia tunc conuerſa corpore, quod non erat putauit: nunc corde cōuerſa, quod erat agnouit? *Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum enim aſcēdi ad patrem meum: vade autem ad fratres meos & dic eis, Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, deum meum, & deum veſtrum.* Eſt in his verbis quod breuiter quidem, ſed tamen attentius pertractare debemus. Ieſus quippe mulierē, quæ illum magiſtrum agnouit & appellauit, cum hæc ei reſponderet, fidē docebat, & hortulanus ille in eius corde, tanquam in horto ſuo granum ſinapis ſeminabat.

B Quid eſt ergo: noli me tangere? Et tāquam huius prohibitionis cauſa quæreretur adiunxit: nondū enim aſcēdi ad patrem meum. Quid eſt hoc? ſi ſtans in terra non tangitur, ſedens in cœlo quomodo ab hominibus tāgetur? Qui certe antequam aſcenderet, diſcipulis ſe tāgendum obtulit dicens, ſicut Lucas Euāgeliſta teſtatur: (Lucæ. 24.) Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: vel quando dixit diſcipulo Thomę, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum. Quis autem tam ſit abſurdus, vt dicat eum à diſcipulis quidem antequam ad patrem aſcendiſſet, voluiſſe ſe tāgi, à mulieribus autem noluiſſe, niſi cum aſcēdiſſet ad patrem? Sed nec ſic qui vellet, deſipere ſineretur. Legūtur enim etiam fœminæ poſt reſurrectionem antequā ad patrē aſcenderet, tetigiſſe Ieſum, in quibus erat etiā ipſa Maria Magdalene narrante Matthęo, (Matt. 28.) quod occurrerit illis Ieſus dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt, inquit, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Hoc à Ioāne prætermiſſum eſt, ſed à Matthæo verum dictum eſt: Reſtat ergo vt aliquod in his verbis lateat ſacramen-

C tum, quod ſiue inueniam*, ſiue inuenire minime valeamus, ineſſe tamen nullo modo dubitare debemus. Aut ergo ſic dictū eſt, noli me tangere, nondū enim aſcendi ad patrem meum, vt in illa fœmina figuraretur Eccleſia de gentibus, quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendit ad patrem: aut ſic in ſe credi voluit Ieſus, hoc eſt, ſic ſe ſpiritaliter tāgi, quòd ipſe & pater vnum ſint. (Ioan. 10.) Eius quippe intimis ſenſibus quodammodo aſcendit ad patrē, qui ſic in eo profecerit, vt patri agnoſcat æqualem: aliter non recte tangitur, id eſt, aliter nō recte in eum creditur. Poterat autē ſic credere Maria, vt eum putaret imparem patri, quod vtiq; prohibetur cū ei dicitur, Noli me tangere: id eſt, noli in me ſic credere quemadmodum adhuc ſapis. Noli tuū ſenſum huc uſque pertendere, quod pro te factus ſum, nec tranſire illud per quod facta es.† Quomodo enim non carnaliter adhuc in eum credebat, quem ſicut hominem flebat? Nondum enim aſcendi, inquit, ad patrē meum. Ibi me tanges, quando me credideris patri non imparem deum. Vade autem ad fratres meos & dic eis: aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum: non ait patrē noſtrum: aliter ergo meum, aliter veſtrum: naturá meum, gratiá veſtrum. Et deum meum & deum veſtrum: neq; hic dixit, deum noſtrum, ergo & hic aliter meū, aliter veſtrum: deum meum ſub quo & ego homo ſum: deū veſtrum, inter quos & ipſum mediator ſum. *Venit Maria Magdalene annuncians diſcipulis, quia vidi dominum, & hæc dixit mihi. Cum eſſet ergo ſero die illa vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax vobis, & cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.* Claui enim manus fixerāt, lancea latus eius aperuerat, vbi ad dubitantium corda ſanāda, vulnerum ſunt ſeruata veſtigia. Moli autē corporis vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit. *Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis.* Iteratio cōfirmatio eſt, ipſe quippe dat per Prophetā promiſſam pacē ſuper pacē. *Sicut miſit me pater,* inquit, *& ego mitto vos.* Aequalem patri filium nouimus, ſed hic verba mediatoris agnoſcimus. Medium quippe ſe oſtendit dicēdo: ille me, & ego vos: *Hæc autem cum dixiſſet, inſufflauit & dixit eis, Accipite ſpiritum ſanctum.* Inſufflando ſignificauit

† al. factus ſum, ne per tingere ad illū nō poſſis per quē facta es.

D

E ſpiritum ſanctum nō patris ſolius eſſe ſpiritum, ſed & ſuum. *Quorum remiſeritis,* inquit, *peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* (4. ſen. diſt. 18. ca. Nec ideo.) Eccleſiæ charitas, quæ per ſpiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, participum ſuorum peccata dimittit: eorum autem qui nō ſunt eius participes tenet, ideo poſteaquam dixit, Accipite ſpiritum ſanctum: hoc continuo de peccatorum remiſſione ac detentione ſubiecit: *Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax vobis: deinde dicit Thomæ, Infer digitū tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meū, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Reſpondit Thomas & dixit: Dominus meus & deus meus.* Videbat tangebatq; hominem, & confitebatur deum, quem non videbat, neque tangebat. Sed per hoc quod videbat atque tangebat, illud iam remota dubitatione credebat. *Dicit ei Ieſus, quia vidiſti me credidiſti.* Non ait tetigiſti me, ſed, vidiſti me:

F quoniam generalis quodammodo ſenſus eſt viſus: nā & per alios quatuor ſenſus nominari ſolet: velut cum dicimus, audi & vide quàm bene ſonet, olfac & vide quàm bene oleat, guſta & vide quàm bene ſapiat, tange & vide quàm bene caleat. Vbique ſonuit vide, cū viſus proprie non negetur ad oculos pertinere. Vnde & hic ipſe dominus: Infer, inquit, digitum tuum huc, & vide manus meas: quid aliud ait, quàm tange & vide? Nec tamen oculos ille habebat in digito. Ergo ſiue intuendo, ſiue etiam tangendo, quia vidiſti me, inquit, credidiſti, quanuis dici poſſit non auſum fuiſſe diſcipulum tangere, cum ſe offerret ille tangendum, non enim ſcriptum eſt, & tetigit Thomas: ſed ſiue aſpiciendo tantum, ſiue etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod ſequitur, magis gentium fidem prædicat atque commendat. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Præteriti temporis vſus eſt verbis, tanquam ille qui quod erat futurum, in ſua nouerat prædeſtinatione iam factum. Sed iam ſermo iſte à prolixitate cohibendus eſt. Donabit dominus, vt de his quæ reſtant, aliàs diſputemus.

G *De eo quod dicit, Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum: vſque ad id quod ait, Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus, & cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete:*

Tractatus CXXII.

POſt narrationē rei geſtæ, in qua Thomas ob-
latis ſibi tangendis in Chriſti carne vulnerū
locis, vidit quod credere nolebat, & credi-
dit, interponit hæc Euangeliſta Ioannes &
dicit: *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſci-
pulorum ſuorum, quæ nō ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta
ſunt vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & credentes vitam
habeatis in nomine eius.* Hoc capitulum velut libri huius
indicat finem: ſed narratur hic deinde quemadmodū
ſe manifeſtauerit dominus ad mare Tyberiadis, & in
captura piſcium commendauerit Eccleſiæ ſacramen-
tum, qualis futura eſt vltima reſurrectio mortuorum.
Ad hoc itaque commēdandum valere arbitror, quòd
tāquam finis interpoſitus eſt libri, quod eſſet etiam ſe-
H cuturæ narrationis quaſi procemium, quod ei quodā-
modo faceret eminentiorem locum, quæ narratio in-
Cap.XXI. cipit ita: *Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberia-
dis, manifeſtauit autem ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui
dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Chana Galilææ, & filij
Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Va-
do piſcari: dicunt ei, Venimus & nos tecum.* Quæri ſolet de
hac piſcatione diſcipulorum, cur redierint Petros &
filij Zebedæi ad id quod fuerunt priuſquam à domi-
no vocarentur, erant enim piſcatores quādo eis dixit,
Matt.4. Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores homi-
num. Tunc eum quippe illi ſecuti ſunt, vt magiſterio
eius relictis omnibus adhærerent, intantum vt cum ab
Matt.19. eo diues ille triſtis abſcederet, cui ipſe dixerat: Vade,
vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſau-
rum in cœlo, & veni ſequere me: diceret ei Petrus, Ec-
ce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Quid eſt
ergo quòd nunc quaſi apoſtolatu relicto fiunt quod
fuerunt, & quod dimiſerant repetunt, tanquam obliti
Lucæ 9. quod audierant: Nemo mittēs manum ſuper aratrum,
& reſpiciens retro, aptus eſt regno cœlorum? Quod ſi
I feciſſent defuncto Ieſu priuſquam reſurrexiſſet à mor-
tuis, quod quidem non poterant, quoniam dies quo
crucifixus eſt, totos eos tenebat attonitos, vſque ad ei⁹
ſepulturam, quæ ante veſperam facta eſt. Sequēs autem
dies erat ſabbati, quando eis morem patrium ſeruanti-
bus operari vtique non licebat. Tertio verò die domi-
nus reſurrexit, eoſq; reuocauit ad ſpem, quam de illo
non habere iam cœperant: tamen ſi tunc feciſſent, pu-
taremus eos illa, quæ animos eorum occupauerat de-
ſperatione feciſſe: nūc vero poſt eum ſibi de ſepulchro
redditum viuum, poſt oblatam ſuis oculis & manibus,
non ſolum videndam, verumetiam tangendam atque
palpandam rediuiuæ carnis euidentiſſimam veritatē,
poſt inſpecta vulnerum loca, vſque ad Apoſtoli Tho-
mæ confeſſionem, qui ſe aliter crediturū non eſſe præ-
dixerat, poſt acceptum eius inſufflatione ſpiritum ſan-
ctum, poſt verba in ſuas aures eius ore prolata, Sicut
miſit me pater, & ego mitto vos, quorum remiſeritis
peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, reten-
ta ſunt: ſubito fiunt ſicut fuerant, non hominum, ſed pi
ſcium piſcatores. His ergo, quos hoc mouet reſpondē-
dum eſt, nō eos fuiſſe prohibitos arte ſua licita ſcilicet
atque cōceſſa victum neceſſarium quærere, ſui apoſto-
latus integritate ſeruata, ſi quando vnde viuerēt aliud
non haberēt: niſi forte quiſpiam putare audebit, aut di- K
cere, Apoſtolum Paulum non pertinuiſſe ad eorū per- Matt.19.
fectionem, qui relictis omnibus Chriſtum ſecuti ſunt, 2.Theſſ.4.
quoniam ne quēquam eorum grauaret, quibus Euāge-
lium prædicabat, ſuum victū ſuis manibus tranſigebat,
vbi magis impletum eſt quod ait, Plus omnibus illis la
boraui: & adiunxit: Non autem ego, ſed gratia dei me- 1.Cor.15.
cum: vt hoc quoque appareat dei gratiæ deputandum,
quod & animo & corpore poterat vſqueadeo plus il-
lis omnibus laborare, vt neque ceſſaret ab Euangelio
prædicando, neque tamen ex Euangelio ſicut illi ſuſtē-
taret hanc vitam, cum id per tot gentes, in quibus Chri
ſti nomen non fuerat prophetatum, multo latius atque
fertilius ſeminaret. Vbi oſtendit ex Euangelio viuēdi,
hoc eſt, victum habendi, non neceſſitatem Apoſtolis
impoſitam, ſed poteſtatem datam. Quam poteſtatem
commemorat idem Apoſtolus dicens: Si nos vobis ſpi 1.Cor.9.
ritalia ſeminauimus, magnū eſt ſi veſtra carnalia me-
tamus? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, non ma-
gis nos? Sed non ſumus, inquit, vſi hac poteſtate. Et pau
lopoſt: Qui altario ſeruiunt, inquit, altario cōpartiun- L
tur: ſic & dominus ordinauit his, qui Euangelium an-
nunciant de Euāgelio viuere: ego autem nullo horum
vſus ſum. Satis igitur apertum eſt, non imperatum, ſed
in poteſtate Apoſtolis poſitum, vt aliunde non viue-
rent, niſi ex Euangelio, & ab eis quibus Euangeliū præ-
dicando ſpiritalia ſeminabant, carnalia meterent, hoc
eſt, carnis huius ſuſtentaculum ſumerent, & tanquā mi
lites Chriſti, ſtipendium debitū acciperent, ſicut à pro-
uincialibus Chriſti: vnde idem ipſe miles egregius pau
lò ſuperius de hac re dixerat: Quis militat ſuis ſtipen- Ibidem.
diis vnquam? Quod tamen ipſe faciebat, quia plus illis 1.Cor.15.
omnibus laborauit. Si ergo beatus Paulus vt ea poteſta
te quam profecto cum cæteris Euangelij prædicatori-
bus habebat, non cum cæteris vteretur, ſed ſuo ſtipen-
dio militaret, ne gentes à nomine Chriſti penitus alie-
nas doctrina ei⁹ quaſi venalis offenderet, aliter educa-
tus, artem quam non nouerat didicit, vt dum ſuis ma-
nibus trāſigitur doctor, null⁹ grauaretur auditor: quā-
to magis beatus Petrus, qui iā piſcator fuerat, quod no
uerat fecit, ſi ad præſens illud tempus aliud vnde viue-
ret non inuenit? Sed reſpondebit quiſpiam: Et cur non
inuenit, cum dominus promiſerit dicens: Quærite pri Matth.6.
mum regnum dei & iuſtitiam eius, & hęc omnia appo M
nentur vobis. Prorſus etiam ſic dominus quod promi-
ſit impleuit: nam quis alius piſces, qui caperētur appo-
ſuit, qui non ob aliud credendus eſt eis ingeſſiſſe penu
riam, qua compellerentur ire piſcatum, niſi diſpoſitum
volens exhibere miraculum, vt ſimul & prædicatores
Euāgelij ſui paſceret, & ipſum Euangelium tāto ſacra-
mento, quod erat de numero piſcium, commēdaturus
augeret? De qua re etiā nos quod ipſe appoſuerit, dice-
re iam debemus, Dicit ergo Simō Petrus: Vado piſca-
ri. Dicunt ei, qui cum illo erant: venimus & nos tecum.

*Et exierunt & aſcēderunt in nauim, & illa nocte nihil prendide-
runt. Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cogno-
uerunt diſcipuli quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus: Pueri, nūquid pul-
mentarium habetis? Reſponderunt, non. Dicit eis: Mittite in dexte-
ram nauigij rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non vale-
bant illud trahere à multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille
quem diligebat Ieſus, Petro: dominus eſt. Simon Petrus cum audiſſet
quia dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe
in mare. Alij autem diſcipuli nauigio venerunt. Non enim lon-
ge erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis trahentes rete pi-
ſcium. Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas,
& piſcem*

A *& piſcem ſuperpoſitum, & panem. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſci-*
bus quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete
in terram plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et
cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete. Hoc eſt magnum ſacra-
mentum in magno Ioannis Euangelio, & vt vehemen
tius commendaretur, loco vltimo ſcriptum. Quòd er-
go ſeptem diſcipuli fuerunt in iſta piſcatione, Petrus &
Thomas, & Nathanaël, & duo filij Zebedæi, & alij diſ-
cipuli eius duo, quorum nomina tacentur, iſti ſuo ſep-
tenario numero finem ſignificãt temporis: vniuerſum
quippe ſeptem diebus voluitur tempus. Ad hoc perti-
net quòd mane facto Ieſus ſtetit in littore, quia etiam
littus finis eſt maris, & ideo finem ſignificat ſeculi. Eun
dem finem ſeculi oſtendit, & quod Petrus rete traxit in
terram, hoc eſt in littus. Quod ipſe dominus aperuit,
vbi alio quodam loco de ſagena in mare miſſa ſimili-
Matth. 13. tudinem dedit, & eam trahunt, inquit, ad littus. Quod
littus quid eſſet, exponens ait: Sic erit in conſummatio-
ne ſeculi. Sed illa verbi eſt, non rei geſtæ parabola. Re
autem geſta ſicut hoc loco qualiter in ſeculi fine futura
ſit, ita dominus alia piſcatione ſignificauit Eccleſiam
B qualiter nunc ſit. Quòd autem illud fecit in initio prę-
dicationis ſuę, hoc vero poſt reſurrectionem ſuam, hic
oſtendit illam capturam piſcium, bonos & malos ſig-
nificare, quos nunc habet Eccleſia: iſtam vero tantum-
modo bonos, quos habebit in æternum, completa in fi-
ne huius ſeculi reſurrectione mortuorum: denique ibi
Ieſus non ſicut hic in littore ſtabat, quando iuſsit piſ-
ces capi: ſed aſcendens in vnam nauim, quæ erat Simo
nis, rogauit eum vt à terra reduceret puſillum, & in ea
ſedens docebat turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit
Luc. 5. ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in ca-
pturam. Et illic quod captum eſt piſcium in nauiculis
fuit, non ſicut hic rete extraxerunt in terram. His ſignis
& ſi qua alia poterunt reperiri, ibi Eccleſia in hoc ſecu-
lo, hic vero in fine ſeculi figurata eſt: ideo illud ante,
hoc autẽ poſt reſurrectionẽ domini factum eſt, quia ibi
nos Chriſtus ſignificauit vocatos, hic reſuſcitatos. Ibi
retia non mittuntur in dexteram, ne ſolos ſignificẽt bo
nos, nec in ſiniſtram, ne ſolos malos, ſed indifferenter,
laxate, inquit, retia veſtra in capturam, vt permixtos in-
telligamus bonos & malos: hic autẽ, inquit, mittite in
dexteram nauigij rete, vt ſignificaret eos qui ſtabant ad
C dexterã ſolos bonos. Ibi rete propter ſignificãda ſchiſ-
mata rumpebatur: hic vero quoniam tunc in illa ſum-
ma pace ſanctorum nulla erũt ſchiſmata, pertinuit ad
euangeliſtam dicere, & cum tanti eſſent, id eſt, tã mag-
ni, non eſt ſciſſum rete, tanquam illud reſpiceret vbi
ſciſſum eſt, & in illius mali cõparatione commendaret
hoc bonũ. Ibi capta eſt multitudo piſcium tanta, vt im-
pleta duo nauigia mergerẽtur, id eſt, in ſubmerſionem
premerentur: non enim merſa ſunt, ſed tãtum pericli-
tata. Vnde enim exiſtũt in eccleſia tanta quę gemimus,
niſi cũ tantę multitudini obſiſti non poteſt, quę ad ſub-
mergendã propemodum diſciplinam intrat, cum mo
ribus ſuis à ſanctorũ itinere penitus alienis? Hic autem
miſerunt rete in dexteram partem, & iã non valebant
illud trahere præ multitudine piſcium. Quid eſt, iã nõ
valebant illud trahere, niſi quia illi qui pertinent ad re-
ſurrectionẽ vitę, id eſt, ad dexteram, & intra Chriſtiani
nominis retia defunguntur, non niſi in littore, id eſt, in
fine ſeculi cum reſurrexerint, apparebunt? Ideo non va
luerunt ſic trahere retia, vt in nauem refunderent quos
ceperãt piſces, ſicut de illis omnibus factum eſt, quibus
rete diruptũ, & nauiculæ preſſę ſunt. Habet autem iſtos
dextros eccleſia poſt finem vitæ huius in ſomno pacis, D
velut in profũdo latẽtes, donec ad littus rete perueniat
quò trahebatur, quaſi à cubitis ducentis. Quòd autẽ illic
duabus nauiculis propter circũciſionem & prępㅤutium,
hoc iſto loco ducẽtis cubitis exiſtimo figuratum, pro-
pter vtriuſq; generis electos, & circunciſionis & præ-
putij, tanquam centum ad centum, quia in ſumma cen
tenarij numerus ad dexteram tranſit. Poſtremo in illa
piſcatione numerus piſcium non exprimitur, tanquam
illud ibi fiat quod prædictũ eſt per Prophetam: Annun *Pſalm. 39.*
ciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerũ.
Hic vero nõ ſunt aliqui ſuper numerum, ſed certus eſt
numerus cẽtum quinquagintatres: cuius numeri ratio
domino adiuuante reddenda eſt: ſi enim numerũ con-
ſtituamus qui legem ſignificet, quid erunt niſi decem?
Decalogũ quippe legis, id eſt, decem notiſsima illa præ
cepta digito dei duabus lapideis tabulis primum fuiſſe *Deutero. 9.*
conſcripta, certiſsimum nobis eſt. Sed lex quando non
adiuuat gratia præuaricatores facit, & tãtummodo in
litera eſt. Propter hoc enim maxime ait apoſtolus: Lite- *2. Cor. 3.*
ra occidit, ſpiritus autem viuificat. Accedat ergo ad li-
teram ſpiritus, ne occidat litera quem non viuificat ſpi
ritus, ſed vt operemur præcepta legis, non viribus no- E
ſtris, ſed munere ſaluatoris. Cum autem accedit ad legẽ
gratia, id eſt, ad literam ſpiritus, quodãmodo denario
numero additur ſeptenari⁹. Iſto quippe numero, id eſt,
ſeptenario, ſignificari ſpiritum ſanctum aduertenda li-
terarum ſacrarum documenta teſtantur. Nempe enim
ſanctitas vel ſanctificatio ad ſanctum proprie pertinet
ſpiritum: vnde cum & pater ſpiritus ſit, & filius ſpiritus *Ioan. 4.*
ſit, quoniã deus ſpiritus eſt, & pater ſanctus, & filius ſan
ctus ſit, proprio tamẽ nomine amborũ ſpiritus vocatur
ſpiritus ſanctus. Vbi ergo primũ in lege ſonuit ſanctifi-
catio, niſi in die ſeptimo? Non enim ſanctificauit deus
diem primum in quo fecit lucem, aut ſecundum in quo
firmamentũ, aut tertium in quo diſcreuit mare à terra,
& terra herbam lignumq; produxit, aut quartũ in quo
ſydera ſunt creata, aut quintum in quo animalia quę in
aquis viuunt & in aëre volitant, aut ſextum, in quo ter- *Gene. 2.*
reſtris anima viua & ipſe homo: ſed ſanctificauit diem
ſeptimũ, in quo requieuit ab operibus ſuis. Cõueniẽter
igitur ſeptenario numero ſignificatur ſpiritus ſanctus,
Eſaias etiam Propheta: Requieſcet, inquit, in eo ſpiritus *Eſa. 11.*
dei, eũq; deinceps commendans opere vel numero ſep
tenario: Spiritus, inquit, ſapientię & intellectus, ſpiritus F
conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, im-
pleuit illum ſpiritus timoris dei. Quid in Apocalypſi? *Apoca. 3.*
Nônne ſeptem ſpiritus dei dicuntur, cum ſit vnus atq; *1. Cor. 12.*
idem ſpiritus, diuidẽs propria vnicuiq; prout vult? Sed
operatio ſeptenaria vnius ſpirit⁹ ſic appellata eſt ab eo-
dẽ ſpiritu, qui ſcribenti affuit, vt ſeptem ſpiritus dicerẽ-
tur. Cum itaq; legis denario ſpiritus ſanctus per ſepte-
narium numerũ accedit, fiunt decem & ſeptem, qui nu
merus ab vno vſq; ad ſeipſum cõputatis omnibus creſ-
cens, ad centum quinquagintatres peruenit. Ad vnum
enim ſi adiicias duo, fiunt vtiq; tres, his ſi adiicias tres
& quatuor, fiũt decẽ: deĩde ſi adiicias omnes numeros
qui ſequuntur vſq; ad decem & ſeptem, ad ſupradictũ
numerum ſumma perducitur, id eſt, ſi ad decẽ, quò ab
vno vſq; ad quatuor perueneras, addas quinq;, fiũt quin-
decim. His addas ſex, & fiũt vigintivnũ: his addas ſep-
tem, & fiunt vigintiocto: his addas octo & nouem de-
cem, & fiũt quinquagintaquinq;: his addas vndecim &
duodecim & tredecim, & fiunt nonagintavnũ: his rur-
ſum quatuordecim & quindecim & ſedecim, & fiunt

G centumtrigintaſex: huic numero adde illum qoi reſtat de quo agitur, id eſt, decẽ & ſeptem, & piſcium numerus ille complebitur. Non ergo tantummodo centumquinquagintatres ſancti ad vitam reſurrecturi ſignificantur ęternam, ſed milia ſanctorum ad gratiam ſpiritus pertinentium, qua gratia cum lege dei tãquam cum aduerſario concordatur, vt viuificante ſpiritu litera non occidat: ſed qoud per literam iubetur, ſpiritu adiuuante cõpleatur, & ſi quid minus fit, remittatur. Omnes ergo ad iſtam gratiam pertioentes, hoc numero figurantur, hoc eſt, figurati ſignificantur. Qui numerus ter habet etiam quinquagenarium numerũ, & inſuper ipſa tria propter myſteriũ trinitatis. Quinquageoarius autem multiplicatis ſeptem per ſeptem, & vnius adiectione completur: nam ſepties ſeptem fiunt quadraginta nouem. Vnus autem additur, vt eo ſignificetur vnum eſſe, qui per ſeptem propter operationem ſepteoariam demonſtratur: & nouimus ſpiritum ſanctum poſt aſcẽ-
Act. 2. ſionem domini quinquageſimo die miſſum, quem diſcipuli iuſſi ſunt expectare promiſſum. Nõ igitur fruſtra dicti ſunt hi piſces, & tot & tanti, id eſt, & cẽtum quinquagintatres, & magni: ſic enim ſcriptum eſt: Et traxit rete in terrã plenum magnis piſcibus centum quinqua-
H gintatribus. Cum enim dixiſſet dominus: Nõ veni ſol-
Matth. 5. uere legem ſed implere, daturus vtiq; ſpiritum, per quẽ lex poſſet impleri, tanquam ſeptem additurus ad decẽ, paucíſsimis verbis interpoſitis ait: Qui ergo ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum: iſte ergo poterit pertinere ad numerum piſcium magnorum. Minimus autẽ ille qui ſoluit factis quod docet verbis, in tali Eccleſia poteſt eſſe, qualem ſignificat piſcium prima illa captura, habẽtem boons & malos, quia
Mat. 13. & ipſa dicitur regnum cœlorũ, propter quod ait: Simile eſt regnum cœlorum ſageoæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregãti. Vbi vult intelligi etiam booos & malos, quos dicit in littore, id eſt, fine ſeculi ſeparandos: deniq; vt oſteoderet iſtos minimos reprobos eſſe qui docent bona loquendo, quę ſoluunt male viuendo, oec quaſi minimos in vita æterna futuros, ſed omoino ibi non futuros, cum dixiſſet minimus vocabitur in regno cœlorum, continuo ſubiecit: Dico enim vobis, quia niſi abũdauerit iuſtitia veſtra plus q̃ ſcribarũ
I & phariſęorum, noo intrabitis in regnum cœlorũ. Iſti
Matt. 23. ſunt certe ſcribæ & phariſæi, qui cathedram Moyſi ſedent, & de quibus ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicuot enim & non faciunt, docẽt ſermonibus quod ſoluuot moribus. Conſequens eſt ergo, vt qui minimus eſt in regno cœlorum, qualis nunc eſt eccleſia, non intret io regnum cœlorum, qualis tunc erit eccleſia: quoniam docendo quod ſoluit, ad eorum ſocietatem qui faciunt quod docent non pertinebit. Et ideo oõ erit io numero piſcium magnorum, quoniam qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorũ. Et quia hic magnus erit, ideo ibi erit vbi minimus ille ooo erit, vſqueadeo quippe ibi magni erunt, vt qui minor ibi eſt, maior ſit eo quo hic nemo maior eſt: ſed tamen qui hic magni ſunt, id eſt, qui in regno cœlorum vbi ſagena congregat bonos & malos, faciũt bona quę docẽt, ipſi erunt in illa regni cœlorum ęternitate maiores, quos iſti ad dexterã & ad reſurrectionem vitæ pertinẽtes indicant piſces. Sequitur de prãdio domini cũ illis ſeptẽ diſcipulis, & de his quæ poſt prandiũ locutus eſt, ac de ipſius euãgelij termino, vt deus quod donauerit diſſeramus: ſed hoc nõ eſt iſto ſermone coarctandũ. K

De eo quod dicit eis Ieſus, Venite prandete: vſque ad id quod ait, Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum. *Tractatus CXXIII.*

IN eo quod tertiò dominus poſt reſurrectionẽ maoifeſtauit ſe diſcipulis ſuis, beati Ioannis Apoſtoli Euangelium terminatur, in quo iam pertractauimus vt valuimus partem priorem, vſque ad eum locum vbi narratum eſt captos fuiſſe piſces centũ quioquagintatres à diſcipulis, quibus ſe demõſtrauit, & cum magoi eſſeot, retia non eſſe rupta: deiode quæ ſequuntur conſideranda ſunt, & quantum adiuuat dominus ſicut res poſtulare videbitur, diſſerenda. Peracta quippe illa piſcatione, *Dicit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, tu quis es, ſcientes quia dominus eſt.* Si ergo ſciebant, quid opus erat vt interrogarent? Si autem non opus erat, quare dictum eſt, non audebant, quaſi opus eſſet, ſed timore aliquo non auderent? Senſus ergo hic eſt, tanta erat euidentia veritatis, qua Ieſus illis diſcipulis apparebat, vt eorum nõ ſolum negare, ſed ne dubitare quidem vllus auderet: quoniã ſi quiſquam dubitaret, vtiq; interrogare deberet: ſic ergo dictum eſt, nemo audebat eum ioterrogare, tu quis L es, ac ſi diceretur, nemo audebat dubitare ꝙ ipſe eſſet. *Et venit Ieſus & accepit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.* Ecce dictum eſt etiam quid pranderent, de quo prandio aliquid ſuaue ac ſalubre dicem⁹ & nos, ſi paſcat & oos. Superius narratum eſt quòd iſti diſcipuli quando deſcenderunt in terram, viderũt prunas poſitas, & piſcem *Supra tractatu 122.* ſuperpoſitum, & panem. Vbi nõ eſt intelligendũ etiam ſuperpoſitum panem fuiſſe prunis, ſed tantũ ſubaudiendum, viderunt. Quod verbum ſi repetamus eo loco vbi ſubaudiendum eſt, ita totum dici poteſt: viderũt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & viderunt panẽ. Vel ita potius, viderunt pruoas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitum, viderunt & panem. Iubente etiã domino attulerunt & de piſcibus, quos ipſi ceperant, quod eos feciſſe, quamuis à narrante Ioanne non eſſet expreſſum, tamen dominum fuiſſe non tacitum eſt: ait enim, Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nuoc. Et vtique iubente illo eos non feciſſe quis credat? Hinc ergo fecit prãdiũ dominus illis ſeptem diſcipulis ſuis, de piſce ſcilicet, quem prunis ſuperpoſitum viderant, huic adiungẽs ex illis quos ceperant, & de pane quem nihilominus eos vidiſſe narratum eſt. Piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus. Ip- M ſe eſt & panis viuus, qui de cœlo deſcendit: huic incor- *Ioan. 6.* poratur Eccleſia ad participandam beatitudioem ſempiternam, propter quod dictum eſt: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis ounc, vt omoes qui hanc ſpem gerimus, per illum ſeptenarium oumerum diſcipulorũ, per quem poteſt hoc loco noſtra vniuerſitas intelligi figurata, tanto ſacramento nos communicare noſſemus, & eidem beatitudini ſociari. Hoc domini prandium eſt cum diſcipulis ſuis, ad quod Ioannes Euãgelium ſuum cũ haberet de Chriſto alia multa quæ diceret magna, vt exiſtimo, ex rerum magnarum contemplatione concludit. Hic enim Eccleſia qualis in ſolis bonis futura eſt, ſignificatur per capturam centum quinquagiotatrium piſcium, & eis qui hęc credunt, ſperant, diligunt, participatio tantæ beatitudinis per hoc prandium demonſtratur. *Hoc iam tertio,* inquit, *manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum ſurrexiſſet à mortuis.* Quod non ad ipſas demonſtrationes, ſed ad dies referre debemus, id eſt, primo die cum reſurrexerit, & poſt dies octo quando diſcipulus Thomas vidit & credidit, & hodie quãdo hoc

de

A de piſcibus fecit. Poſt quot autem dies id fecerit, dictũ non eſt: nam ipſo primo die non eſt viſus ſemel, ſicut Euangeliſtarum omnium teſtimonia collata demonſtrant: ſed ſicut dictum eſt, ſecundum dies numerandæ ſunt manifeſtationes eius, vt iſta ſit tertia. Prima quippe habenda eſt, eadémque vna propter vnum diem, quotienſcumq; ſe & quibuſcumq; die illo quo reſurrexerit oſtendit: ſecunda poſt dies octo, & hæc tertia, & deinde quotiens voluit vſq; ad diem quadrageſimum quo aſcendit in cœlum, quamuis non ſcripta ſunt omnia.

Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro, Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Ioannis diligis me? Ait illi, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei tertio, Simon Ioannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me, & dicit ei, Domine tu omnia ſcis, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce oues meas. Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te & ambulabas vbi volebas, cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum. Hunc

B inuenit exitum ille negator & amator, præſumendo elatus, negando proſtratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus, hunc inuenit exitum, vt pro eius nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo ſe moriturum peruerſa feſtinatione promiſerat, faciat eius reſurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat vt prius Chriſtus pro Petri ſalute, deinde Petrus pro Chriſti prædicatione moreretur. Præpoſterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cum iſtum diſpoſuiſſet ordinem veritas: Animam ſuam ſe poſiturum pro Chriſto Petrus putabat, pro liberatore liberandus, cum Chriſtus veniſſet animam ſuã poſiturus pro ſuis omnibus, in quibus erat & Petrus. Quod ecce iam factũ eſt: nunc iam firmitas cordis ad ſuſcipiendam mortem pro nomine domini vera ipſo donante ſumatur, non falſa nobis errantibus præſumatur. Nunc eſt vt vitæ huius non metuamus interitum, quia reſurgente domino vitæ alterius præceſſit exemplum: nunc eſt Petre vt mortem non timeas, quia viuit quẽ mortuum dolebas, & quem pro nobis mori carnali amore prohibebas. Auſus es præuenire doctorem, formidaſti eius perſecutorem, iã

C precio pro te fuſo, nunc eſt vt ſequaris redemptorem, & ſequaris omnino vſq; ad mortem crucis. Verba eius audiſti, quem iam veracem probaſti: paſſurum te ipſe prædixit, qui te prædixerat negaturum. Sed prius dominus quod ſciebat interrogat, nec ſemel ſed iterum ac tertio, vtrum Petrus eum diligat, nec aliud totiens audit à Petro, quàm ſe diligi: nec aliud totiens cõmendat Petro, quàm ſuas oues paſci. Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne minus amori lingua ſeruiat quàm timori, & plus vocis elicuiſſe videatur mors imminens quàm vita præſens. Sit amoris officium, paſcere dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium, negare paſtorem. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, vt ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe conuincuntur amare, nõ Chriſtum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubueniendi & deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat totiens inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. *Philip.2.* Nam quid eſt aliud, ſi diligis me, paſce oues meas, quàm ſi diceretur, ſi me diligis, nõ te paſcere cogita, ſed oues meas: ſicut meas paſce, non ſicut tuas: gloriam meam in eis quære, non tuam: dominium meum, non tuum: lucra mea, non tua: ne ſis in

D eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa ſeipſos amantes, & cætera quæ huic malorum initio cõnectuntur: cum enim dixiſſet Apoſtolus, Erunt enim *2.Timo. 3.* homines ſeipſos amantes: ſecutus adiunxit, Amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, irreligioſi, ſine affectione, detractores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quã dei, habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Hæc omnia mala ab eo velut fonte manan- „ tia, quod primum poſuit ſeipſos amantes. Merito dici- „ tur Petro, diligis me, & reſpondet, amo te, eiq; refertur, paſce agnos meos, & hoc iterum, hoc tertio: vbi etiam demonſtratur vnũ atq; idem eſſe amorem & dilectionem: nã etiam dominus nouiſſime non ait, diligis me: ſed, amas me. Non ergo nos, ſed ipſum amemus, & in paſcendis ouibus eius ea quæ ſunt eius, non ea quæ ſunt noſtra quæramus. Neſcio enim quo inexplicabili modo quiſquis ſeipſum, non deum amat, non ſe amat: & quiſquis deum nõ ſeipſum amat, ipſe ſe amat: qui enim non poteſt viuere de ſe, moritur vtique amando ſe: nõ ergo ſe amat, qui ne viuat ſe amat. Cum vero ille dili-

E gitur de quo viuitur, non ſe diligendo magis diligit, qui propterea ſe non diligit, vt eum diligat de quo viuit. Non ſint ergo ſeipſos amantes qui paſcunt oues Chriſti: nec tanquam ſuas, ſed tanquam ipſius eas paſcant: & velint ex illis ſua lucra conquirere, ſicut amatores pecuniæ: vel eis dominari, ſicut elati: vel gloriari de honoribus quos ab eis ſumunt, ſicut ſuperbi: vel iotantum progredi vt etiam hæreſes faciãt, ſicut blaſphemi: nec cedant ſanctis patribus, ſicut parentibus non obedientes, & eis qui illos corrigere volunt, quia perire nolunt: mala pro bonis reddant, ſicut ingrati: interficiant animas & ſuas & alienas, ſicut ſceleſti: materna Eccleſiæ viſcera diſſipent, ſicut irreligioſi: non compatiantur infirmis, ſicut ſine affectione: famam ſanctorum maculare conentur, ſicut detractores: cupiditates peſſimas non refrænẽt, ſicut incontinentes: exerceant lites, ſicut immites: neſciant ſubuenire, ſicut ſine benignitate: indicent inimicis piorum quæ occultanda cognouerint, ſicut proditores: humanam verecũdiam inuerecunda exagitatione perturbent, ſicut procaces: non intelligãt neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant, ſicut cæcati: lætitias carnales ſpiritalibus gaudiis anteponant,

F ſicut voluptatum amatores magis quàm dei. Hæc enim atq; huiuſmodi vitia, ſiue vni homini accidant omnia, ſiue his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodãmodo pullulant, cum ſunt homines ſeipſos amantes. Quod vitium maxime cauendum eſt eis qui paſcunt oues Chriſti, ne ſua quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti, & in vſus cupiditatum ſuarum conferãt, pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti. Cuius amor in eo qui paſcit oues eius, in tam magnum debet ſpiritalem creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalem timorem quo mori nolumus, & quando cum Chriſto viuere volumus. Nã & apoſtolus Paulus dicit ſe habere concupiſcentiam diſ- *Philipp.1.* ſolui, & eſſe cum Chriſto, ingemiſcit tamẽ grauatus, & non vult ſpoliari ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita. *2.Cor.5.* Et huic dominus dilectori ſuo. *Cum ſenueris,* inquit, *extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet te quò tu non vis. Hoc autem ei dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum,* Extendes, inquit, manus tuas, hoc eſt, crucifigeris. Ad hoc autẽ vt venias, alius te cinget, & ducet nõ quò vis, ſed quò non vis: prius dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret. Non enim crucifixus, ſed vtiq; crucifi-

G gendus quò nollet eſt ductus:nam crucifixus non quò
nolebat abiit, ſed potius quò volebat: ſolutus quippe à
corpore volebat eſſe cum Chriſto,ſed ſi fieri poſſet pręter mortis moleſtiam vitam concupiſcebat æternam:
ad quam moleſtiam nolens ductus eſt, ſed ab ea volẽs
eductus eſt:nolens ad eam venit, ſed volens eam vicit,
& reliquit huno infirmitatis affectum quo nemo vult
mori, vſqueadeo naturalẽ, vt eum beato Petro nec ſenectus auferre potuerit, cui dictum eſt, Cum ſenueris,
duceris quò non vis. Propter nos conſolandos hunc
Mat. 26. etiam in ſe figurauit ipſe ſaluator, dicens, Pater ſi fieri
poteſt,tranſeat à me calix iſte:qui vtique mori venerat,
nec babebat mortis neceſsitatem ſed voluntatem, poteſtate poſiturus animam ſuam, & rurſus eam poteſtate
ſumpturus. Sed moleſtia quantacumque ſit mortis, debet eam vincere vis amoris,quo amatur ille qui cum ſit
vita noſtra, etiam mortem voluit perferre pro nobis:
nam ſi nulla eſſet mortis vel parua moleſtia, non eſſet
Ioan. 10. tam magna martyrum gloria. Sed ſi paſtor bonus qui
poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, ex ipſis ouibus tã
multos ſibi martyres fecit: quanto magis debent vſque
ad mortem pro veritate certare, & vſq; ad ſanguinem
H aduerſus peccatum, quibus oues ipſas paſcendas, hoc
eſt, docendas regendaſq; committit? Ac per hoc præcedente paſsionis eius exemplo,quis non videat magis
debere imitando paſtori hærere paſtores,ſi eum multæ
etiam imitatæ ſunt oues, ſub quo paſtore vno in grege vno & paſtores ipſi ſunt oues. Omnes quippe fecit
ſuas oues,pro quibus eſt omnibus paſſus, quia & ipſe vt
pro omnibus pateretur,ouis eſt factus.

De eo quod dicit, Et cum hoc dixiſſet, dicit ei ſequere me: vſque in finem. *Tractatus CXXIIII.*

NON parua quæſtio eſt, cur Apoſtolo Petro
quando ſe tertio manifeſtauit diſcipulis, dixerit Ieſus, Sequere me: de Apoſtolo autem
Ioãne, Sic eum volo manere donec veniam,
quid ad te? Huic quęſtioni quantum dominus ipſe donauerit, ſiue pertractandæ, ſiue ſoluendæ, ſermonẽ nouiſsimum huius operis impendimus. Cũ ergo prænunciaſſet dominus Petro, qua morte clarificaturus eſſet
deum, dicit ei, *Sequere me. Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper*
Ioan. 13. *pectus eius, & dixit, Domine, quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cum
vidiſſet Petrus, dicit Ieſu, Domine, hic autem quid? Dicit ei Ieſus, Sic
eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere. Exiit er-*
I *go ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur: & non
dixit ei Ieſus, non moritur, ſed ſic eum volo manere donec veniam,
quid ad te?* Ecce quouſque in hoc Euangelio extenditur
quæſtio, quæ ſua profunditate non mediocriter mentem ſcrutantis exercet. Cur enim dicitur Petro, ſequere me, nec dicitur cęteris qui ſimul aderant, & profecto
eum ſicut magiſtrum diſcipuli ſequebantur. Sed ſi ad
paſsionem intelligendum eſt, nunquid ſolus pro Chriſtiana veritate paſſus eſt Petrus? Nonne ibi erat in illis
ſeptem alius filius Zebedæi frater Ioannis, qui poſt eius
aſcenſionem ab Herode manifeſtatur occiſus? Verum
aliquis dixerit, quoniam Iacobus non eſt crucifixus,
Act. 12. merito dictum eſt Petro, ſequere me, qui non ſolũ mortem, ſed etiam mortem crucis ſicut Chriſtus expertus
eſt. Sit hoc, ſi nihil aliud quod ſit conuenientius potuerit inueniri. Cur ergo de Ioanne dictum eſt, ſic eum volo manere donec veniam, quid ad te? & repetitum eſt,
tu me ſequere? Tanquam ille ideo non ſequeretur, quoniã eum manere voluit donec veniat. Quis facile aliud
dictum eſſe credat quàm quod fratres crediderant qui
tunc aderant, eo ꝙ ſcilicet non eſſet diſcipulus ille moritur*, ſed donec Ieſus veniret, iſte maneret in vita? Sed K
hanc opinionem Ioãnes ipſe abſtulit, non hoc dixiſſe
dominum aperta contradictione declarans. Cur enim
ſubiungeret, non dixit Ieſus, non moritur, niſi ne hominum cordibus quod falſum fuerat inhæreret? Sed cui
placet, adhuc reſiſtat & dicat verum eſſe quod ait Ioannes, non dixiſſe dominum quod diſcipulus ille nõ moritur, ſed hoc tamẽ ſignificatum eſſe talibus verbis qualia eum dixiſſe narrauit, & aſſerat apoſtolum Ioannem
viuere, atq; in illo ſepulchro eius quod eſt apud Epheſum, dormire eum potius q̃ mortuum iacere contẽdat.
Aſſumat in argumẽtum, ꝙ illic terra ſenſim ſcatere, &
quaſi ebullire perhibetur, atq; hoc eius anhelitu fieri, ſiue conſtanter, ſiue pertinaciter aſſeueret. Nõ enim poſ-
ſunt deeſſe qui credant, ſi non deſunt qui etiam Moy- Deut. 34.
ſem aſſerant viuere, quia ſcriptum eſt: eius ſepulchrum Matt. 17.
non inueniri, & apparuit cum domino in monte vbi 4.Reg.2.
& Helias fuit, quẽ mortuum legimus non eſſe ſed raptum: quaſi Moyſi corpus non potuerit alicubi ſic abſcondi, vt prorſus homines lateret vbi eſſet, atq; inde ad
horam diuinitus excitari, quando cum Chriſto Helias Mat. 27.
& ipſe ſunt viſi: ſicut ad horam multa ſanctorũ corpo- L
ra ſurrexerunt, quando paſſus eſt Chriſtus, & poſt eius
reſurrectionẽ apparuerunt multis in ſancta, ſicut ſcriptum eſt, ciuitate. Sed tamẽ vt dicere cœperam, ſi quidã
Moyſem mortuum negãt, quem ſcriptura ipſa, licet ſepulchrum eius nuſquam inueniri legimus, mortuũ tamen eſſe ſine vlla ambuiguitate teſtatur: quanto magis
Ioannes ex iſtorum occaſione verborum vbi dominus
ait, ſic eum volo manere donec venio, creditur viuus
dormire ſub terra? Quem tradunt etiam, quod in quibuſdam ſcripturis quãuis apocryphis reperitur, quãdo
ſibi fieri iuſsit ſepulchrum, incolumẽ fuiſſe præſentem,
eoq; effoſſo & diligentiſsime præparato, ibi eum ſe tanquam in lectulo collocaſſe, ſtatimq; eum eſſe defunctũ.
Vt autem iſti putant qui hæc verba domini ſic intelligunt, non defunctum, ſed defuncto ſimilem cubaſſe, &
cũ mortuus putaretur, ſepultum fuiſſe dormientem, &
donec Chriſtus veniat ſic manere, ſuamq; vitam ſcaturigine pulueris indicare, qui puluis creditur vt ab imo
ad ſuperficiem tumuli aſcendat, flatu quieſcẽtis impelli, huic opinioni ſuperuacaneũ exiſtimo reluctari. Vi-
derint enim qui locum ſciunt vtrum hoc ibi faciat vel M
patiatur terra quod dicitur, quia & reuera nõ à leuibus
hominibus id audiuimus. Interim cedamus opinioni,
quã certis documẽtis refellere nõ valemus, ne rurſus aliud quod à nobis quæratur exurgat: cur ſuper humatũ
mortuũ ipſa humus quodãmodo viuere ac ſpirare videatur? Sed nũquid hinc tãta ſoluitur quęſtio, ſi magno
miraculo, qualia poteſt facere omnipotẽs, tãdiu viuum
corpus in ſopore ſub terra eſt, donec veniat terminus
ſeculi? Quinimò fit amplior & difficilior, cur diſcipulo
Ieſus quẽ diligebat præ cæteris, intantũ vt ſuper pectus
eius diſcũbere mereretur, pro magno munere longum
in corpore donauerit ſomnũ, cũ beatũ Petrũ per ingentẽ martyrij gloriam ab onere ipſius corporis ſoluerit,
eiq; conceſſerit quod apoſtolus Paulus ſe concupiſſe di-
xit & ſcripſit diſſolui & eſſe cũ Chriſto: Si autem quod Philip. 1.
magis creditur, ideo ſanctus Ioãnes ait, nõ dixiſſe dominũ, nõ moritur, ne illis verbis quę dixit, hoc voluiſſe
intelligi putaretur, corpuſq; eius in ſepulchro eius exanime, ſicut aliorũ mortuorũ iacet, reſtat vt ſi vere ibi ſit
quod ſparſit fama de terra, quæ ſubinde ablata ſuccreſcit, aut ideo fiat vt ea modo cõmẽdetur precioſa mors
eius,

A eius,quam nequaquam cõmendat martyriũ,non enim
eũ pro fide Chriſti perſecutor occidit, aut propter ali-
quid aliud quod nos latet, manet tamẽ quęſtio, cur di-
xerit dominus de homine morituro, ſic eum volo ma-
nere donec veniam.Illud enim in his duobus apoſtolis
Petro & Ioanne quem non moueat ad quærẽdum, cur
Ioannẽ plus dilexerit dominus, cum ipſum dominum
plus dilexerit Petrus? Vbicũque enim ſe commemorat
Ioannes,vt nomine ſuo tacito ipſe poſſet intelligi, hoc
addit ꝙ eum diligebat Ieſus , quaſi ſolum diligeret, vt
hoc ſigno diſcerneretur à cæteris, quos vtiq; omnes di
ligebat. Quid ergo niſi amplius ſe dilectũ cum hoc di-
ceret,volebat intelligi, quod abſit vt mendaciter dice-
ret? Quod autem maius dare potuit Ieſus maioris erga
eum ſuæ dilectionis indicium, q̃ vt homo cum cæteris
condiſcipulis ſuis ſocius tantę ſalutis, ſolus tamen diſ-
cubuerit ſuper pectus ipſius ſaluatoris? Porrò ꝙ apoſto
lus Petrus plus aliis dilexit Chriſtum , poſſunt quidem
documenta multa proferri,ſed vt longe in alia non ea-
mus,in ipſius tertię manifeſtationis domini paulo ſupe
riore lectione quæ iſtam præcedit,ſatis euidenter appa
ret , vbi interrogans eum , dixit , diligis me plus his?
B Quod vtique ſciebat, & tamen interrogabat , vt etiam
nos qui legimus Euangeliũ , amorem Petri erga domi-
nũ,& illo interrogante & iſto reſpondente noſſemus.
Quòd autem in eo quod reſpondit Petrus,amo te,non
addidit,plus his, hoc reſpondit quod de ſeipſo ſciebat.
Non enim quantum ab alio quolibet diligeretur ſcire
poterat,qui cor alterius videre non poterat. Sed tamen
ſuperioribus verbis dicẽdo,Etiam domine,tu ſcis quia
amo te, ſatis & ipſe declarauit ſcientem dominum in-
terrogaſſe quod interrogauit. Sciebat igitur dominus
non ſolum ꝙ diligeret,verumetiam ꝙ plus illis eum di
ligeret Petrus, & tamen ſi proponamus quęrentes,quis
duorum ſit melior,vtrum qui plus,an qui minus diligit
Chriſtum, quis dubitabit reſpondere,eum qui plus di-
ligit eſſe meliorem? Item ſi proponamus quis duorum
ſit melior , vtrum quem minus , aut quem plus diligit
Chriſtus? Eum qui plus diligitur à Chriſto, meliorem
proculdubio reſpondebimus. In illa ergo cõparatione,
quam prius poſui, Petrus Ioanni: in hac vero altera,Io-
annes anteponitur Petro: proinde tertiam ſic propo-
nimus, Quis eſt duorum diſcipulorum melior,qui mi-
C nus quàm condiſcipulus eius diligit Chriſtum, & plus
q̃ condiſcipulus eius diligitur à Chriſto,an ille quẽ mi-
nus q̃ condiſcipulum eius diligit Chriſtus,cum plus ip
ſe q̃ ſuus condiſcipulus diligat Chriſtum? Hic planè
cunctatur reſponſio,& augetur quæſtio. Quantum au-
tem ipſe ſapio, meliorem qui plus diligit Chriſtum,fœ-
liciorem vero quem plus diligit Chriſtus,facile reſpon
derem,ſi iuſtitiam liberatoris noſtri minus eum diligẽ-
tis à quo plus diligitur,& eum plus à quo minus diligi-
tur,quemadmodum defenderem,præuiderem. Aggre-
diar igitur in eius manifeſta miſericordia, cuius eſt oc-
culta iuſtitia, de ſoluẽda quæſtione tam ingenti pro vi-
ribus quas ipſe donauerit diſputare: hucuſq; enim pro-
poſita eſt,nõ expoſita. Exponendæ vero eius hoc ſit ex-
ordium, vt meminerimus in hoc corruptibili corpore
Sapien.9. quod aggrauat animã,vita nos miſera viuere. Sed quia
iam redempti per mediatorem ſumus,& ſpiritum ſan-
Roma.8. ctum pignus accepimus,beatam vitam in ſpe habemus,
etſi re ipſa nondum tenemus: ſpes autẽ quæ videtur nõ
eſt ſpes:quod enim videt quis,quid ſperat? Si autẽ quod
non videmus ſperamus,per patientiam expectamus. In
malis autem quæ quiſque patitur , non in bonis quibus

fruitur, opus eſt patiẽtia:hanc itaq; vitam de qua ſcrip- D
tum eſt , Nunquid non tentatio eſt vita humana ſuper Iob. 7.
terram? in qua quotidie clamamus ad dominum, Libe- Matth. 6.
ra nos à malo: cogitur homo tolerare etiã remiſsis pec
catis,quãuis vt in eam veniret miſeriam,primum fuerit
cauſa peccatum: productior eſt enim pœna q̃ culpa, ne
parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna : ac
per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ , vel
ad emendationem labilis vitæ , vel ad exercitationem
neceſſariæ patientiæ , temporaliter hominem detinet
pœna , etiam quem iam ad damnationem ſempiternã
reum non detinet culpa. Hæc eſt iſtorum dierum,quos
in hac mortalitate agimus malos, quamuis in ea diliga-
mus videre dies bonos,flenda quidẽ ſed non reprehen
dẽda conditio: venit enim de ira dei iuſta,de qua ſcrip
tura loquens,Homo,inquit,natus ex muliere, breuis vi- Iob. 14.
tæ,& plenus iræ, cum ira dei non ſit vt hominis, id eſt,
perturbatio concitati animi, ſed tranquilla iuſti ſuppli-
cij conſtitutio. In hac ira ſua deus non continens, ſicut
ſcriptum eſt,miſerationes ſuas, præter alia ſolatia miſe Pſalm. 76.
rorum quæ generi humano præbere non ceſſat, in ple-
nitudinem temporis, quo ipſe ſciebat hoc eſſe faciẽdũ,
miſit filium ſuum vnigenitum per quẽ creauit vniuer-
ſa,vt manens deus fieret homo,& eſſet mediator dei & E
hominum, homo Chriſtus Ieſus, in quem credẽtes per 1. Timo. 2.
lauachrum regenerationis ſoluto reatu omnium pecca
torũ,& originalis videlicet quod generatio trahit, con
tra quam maxime regeneratio eſt inſtituta ,& cęterorũ
quæ male agendo contracta ſunt , liberarentur à dam-
natione perpetua, & viuerẽt in fide & ſpe & charitate,
peregrinantes in hoc ſeculo, atq; in eius tentationibus
laborioſis & periculoſis, conſolationibus autem dei &
corporalibus & ſpiritalibus ambularent ad cõſpectum
eius,viam tenentes quod eis factus eſt Chriſtus. Et quia
in ipſa quoq; via ambulãtes non ſunt ſine peccatis,quę
de huius vitæ infirmitate ſurrepunt,dedit eleemoſyna-
rũ remedia ſalutaria,quibus eorũ adiuuaretur oratio, v-
bi eos dicere docuit,Dimitte nobis debita noſtra, ſicut Mat. 6.
& nos dimittimus debitorib⁹ noſtris. Hoc agit eccleſia
ſpe beata in hac vita ęrumnoſa,cuius eccleſiæ Petrus a-
poſtolus propter apoſtolatus ſui primatũ gerebat figu-
rata generalitate perſonã . Quod enim ad ipſum pro-
prie pertinet,natura vnus homo erat,gratia vnus Chri-
ſtianus,abundantiore gratia vnus idemq; primus Apo- F
ſtolus:ſed quãdo ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni Matth. 16.
cœlorum: & quodcũq; ligaueris ſuper terram,erit liga-
tum & in cœlis : & quodcũq; ſolueris ſuper terram,erit
ſolutũ & in cœlis: vniuerſam ſignificabat Eccleſiã, quæ
in hoc ſeculo diuerſis tentationibus velut imbribus,flu
minibus,tẽpeſtatibusq; quatitur,& non cadit,quoniam
fundata eſt ſuper petram, vnde & Petrus nomen acce-
pit: non enim à Petro petra:ſed,Petrus à petra,ſicut nõ
Chriſtus à Chriſtiano: ſed Chriſtianus à Chriſto voca-
tur: ideo quippe ait dominus,Super hanc petram ædifi
cabo eccleſiam meam,quia dixerat Petrus,Tu es Chri-
ſtus filius dei viui. Super hanc ergo,inquit,petrã quam
cõfeſſus es, ædificabo eccleſiam meam. Petra enim erat 1. Cor. 10.
Chriſtus,ſuper quod fundamentum etiam ipſe ędifica-
tus eſt Petrus. Fundamẽtum quippe aliud nemo poteſt 1. Cor. 3.
ponere præter id quod poſitum eſt , quod eſt Chriſtus
Ieſus. Eccleſia ergo quæ fundatur in Chriſto, claues ab Mat. 16.
eo regni cœlorum accepit in Petro,id eſt,poteſtatem li
gãdi ſoluendiq; peccata:quod enim eſt per proprietatẽ
in Chriſto Eccleſia, hoc eſt,per ſignificationem Petrus
in petra : qua ſignificatione intelligitur Chriſtus petra,

G Petrus Eccleſia. Hæc igitur Eccleſia quam ſignificabat
Petrus, quamdiu degit in malis, amando & ſequendo
Chriſtum liberatur à malis. Magis autẽ ſequitur in eis
qui certant pro veritate vſq; ad mortem: ſed vniuerſi-
tati dicitur, ſequere me, pro qua vniuerſitate paſſus eſt
1.Petri.2. Chriſtus: de quo dicit idem Petrus, Chriſtus pro nobis
paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur ve-
ſtigia eius: ecce propter quod ei dictũ eſt, Sequere me.
1.Cor.13. Eſt autem alia vita immortalis, quæ non eſt in malis, ibi
facie ad faciem videbimus, quod hic per ſpeculũ & in
ęnigmate videtur, quando multũ in conſpicienda ve-
ritate proficitur. Duas itaq; vitas ſibi diuinitus pręedica-
tas & commendatas nouit Eccleſia, quarum eſt vna in
fide, altera in ſpecie: vna in tempore peregrinationis,
altera in æternitate manſionis: vna in labore, altera in
requie: vna in via, altera in patria: vna in opere actiõis,
altera in mercede contemplationis: vna declinat à ma
lo & facit bonum, altera nullum habet à quo declinet
malum, & magnum habet quo perfruatur bono: vna
cum hoſte pugnat, altera ſine hoſte regnat: vna fortis
eſt in aduerſis, altera nihil ſentit aduerſi: vna carnales
libidines fręnat, altera ſpiritalibus delectationibus va-
H cat: vna eſt vincendi cura ſolicita, altera victoriæ pace
ſecura: vna in tentationibus adiuuatur, altera ſine vlla
tentatione in ipſo adiutore lętatur: vna ſubuenit indi-
genti, altera ibi eſt vbi nullum inuenit indigẽtem: vna
aliena peccata vt ſua ſibi ignoſcant ignoſcit, altera nec
patitur quod ignoſcat, nec facit quod ſibi poſcat ignoſ-
ci: vna flagellatur malis, ne extollat in bonis, altera tãta
plenitudine gratiæ caret omni malo, vt ſine vlla tenta-
tione ſuperbiæ cohæreat ſũmo bono: vna bona & ma-
la diſcernit, altera quę ſola bona ſunt cernit: ergo vna
bona eſt, ſed adhuc miſera, altera melior & beata: iſta
ſignificata eſt per Apoſtolum Petrum, illa per Ioannẽ:
tota hic agitur iſta vſq; in huius ſeculi finem, & illic in-
uenit finem, differtur illa cõplenda poſt huius ſeculi fi-
nem, ſed in futuro ſeculo nõ habet finem: ideo dicitur
huic, Sequere me: de illo autem, Sic eum volo manere
donec veniam, quid ad te? tu me ſequere: quid enim eſt
hoc? Quantum ſapio, quantũ capio, quid eſt hoc, niſi tu
me ſequere, per imitationem perferendo tẽporalia ma
la: ille maneat, donec ſempiterna venio redditurus bo
na? quod apertius ita dici poteſt, Perfecta me ſequatur
actio, informata meę paſsionis exemplo: inchoata vero
contemplatio maneat donec veniam, perficienda cum
I venero. Sequitur enim Chriſtũ perueniens vſq; ad mor
tẽ pia plenitudo patientię, manet autem donec veniat
Chriſtus, tunc manifeſtanda plenitudo ſcientiæ. Hic
quippe tolerantur mala huius mundi in terra morien-
tium, ibi videbuntur bona domini in terra viuentium:
quod enim ait, *Sic eum volo manere donec veniam*: non ſic in-
telligendum eſt quaſi dixerit, remanere vel permane-
re, ſed expectare, quoniam quod per eum ſignificatur,
non vtiq; nunc, ſed cum venerit Chriſtus implebitur.
Quid autem per hunc ſignificatur, cui dictum eſt, *Tu
me ſequere*: niſi nunc agatur, non peruenietur ad illud
quod expectatur. In hac autẽ actiua vita quanto magis
Chriſtum diligimus, tãto facilius liberamur à malo. At
ipſe nos minus diligit quales nunc ſumus, & hinc ideo
liberat, ne ſemper tales ſimus. Ibi vero amplius nos dili-
git, quoniã quod ei diſpliceat, & quod à nobis auferat
nõ habebimus: nec ob aliud nos hic diligit, niſi vt ſanet
& transferat ab his quæ nõ diligit. Hic ergo minus vbi
nõ vult remaneamus, ibi amplius quò vult tranſeamus,
& vnde nõ vult pereamus. Amet ergo eũ Petrus, vt ab
iſta mortalitate liberemur: ametur ab eo Ioannes, vt in K
illa immortalitate ſeruemur. Sed iſta ratione illud oſtẽ
ditur, cur amplius Ioannem q̃ Petrum amauerit Chri-
ſtus, non cur amplius Petrus q̃ Ioannes amauerit Chri-
ſtum. Neq; enim ſi plus nos diligit Chriſtus in futuro
ſeculo, vbi cũ illo ſine fine viuemus, quàm in iſto vnde
eruimur, vt illic ſemper ſimus, propterea nos tunc eum
minus dilecturi ſumus, quando meliores erimus, cum
meliores vtiq; niſi amplius eũ diligendo nullo modo
eſſe poſsimus. Cur ergo Ioannes minus eum diligebat
q̃ Petrus, ſi eã vitã ſignificabat, in qua eſt multo amplius
diligendus, niſi quia propterea dictum eſt, volo eũ ma
nere, id eſt, expectare donec veniam: quoniã & ipſum
amorẽ qui tũc multo amplior erit nondum habemus,
ſed futurũ expectamus, vt cum ipſe venerit habeamus?
nam ſicut in epiſtola ſua idem dicit Ioãnes Apoſtolus,
Nondum apparuit quod erimus, ſcimus quoniam cum 1.Ioan.3.
apparuit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum
ſicuti eſt. Tũc ergo amplius quod videmus, diligemus.
Ipſe autem dominus illam quę futura eſt vitã noſtram,
qualis in nobis futura ſit ſciens, prædeſtinatione plus
amat, vt ad eam nos amãdo perducat. Quocirca quo- Pſalm.24.
niam vniuerſę viæ domini miſericordia & veritas, mi L
ſeriam noſtram præſentem nouimus quia ſentimus: &
ideo miſericordiam domini quam nobis de miſeria li
berãdis exhiberi volumus, plus amamus, eamq; quoti-
die maxime pro peccatorũ remiſsione poſcimus & ha
bemus. Hoc per Petrum ſignificatum eſt, plus amantẽ,
ſed minus amatum, quia minus nos amat Chriſtus mi-
ſeros quàm beatos. Veritatis autem contemplationem
qualis tunc futura eſt, minus amamus quia nondum no
uimus nec habemus: hæc ergo per Ioannem ſignificata
eſt minus amantem, atq; ideo & ad ipſam & ad eius in
nobis amorem qualis ei debetur implendũ, donec ve-
niat dominus & expectãtem: ſed plus amatum, quia id
quod per illum figuratum eſt, hoc efficit beatũ. Nemo
tamen iſtos inſignes Apoſtolos ſeparet, & in eo quod
ſignificabat Petrus ambo erant, & in eo quod ſignifica-
bat Ioannes, ambo futuri erant: ſignificãdo ſequebatur
iſte, manebat ille: credendo autẽ ambo mala præſentia
huius miſeriæ tolerabant: ambo futura bona illius bea-
titudinis expectabant, nec ipſi ſoli, ſed vniuerſa hoc fa-
cit ſancta eccleſia ſponſa Chriſti ab iſtis tentationibus
eruenda, in illa fœlicitate ſeruanda. Quas duas vitas Pe M
trus & Ioannes figurauerunt ſinguli ſingulas: verum &
in hac temporaliter ambulauerunt ambo per fidem, &
illa in æternum fruentur ambo per ſpeciem. Omnibus
igitur ſanctis ad Chriſti corpus inſeparabiliter perti-
nentibus, propter huius vitæ procelloſiſsimæ guberna-
culum, ad liganda & ſoluẽda peccata claues regni cœ- Mat.16.
lorum primus Apoſtolorum Petrus accepit, eiſdemq;
omnibus ſanctis propter vitæ illius ſecretiſsimę quie-
tiſsimum ſinum, ſuper pectus Chriſti Ioannes Euange-
liſta diſcubuit, quoniã nec iſte ſolus, ſed vniuerſa eccle
ſia ligat ſoluitq; peccata: nec ille in principio verbum Ioan.1.
deum apud deum, & cętera de Chriſti diuinitate, & de
totius diuinitatis trinitate atque vnitate ſublimia, quæ
in illo regno facie ad faciem contẽplanda, nũc autem
donec veniat dominus in ſpeculo atq; in ænigmate cõ
tuenda ſunt, quæ prędicando ructaret, de fonte domi-
nici pectoris ſolus bibit, ſed ipſe dominus ipſum euan-
gelium pro ſua cuiuſque capacitate omnibus ſuis bibẽ-
dum toto terrarum orbe diffudit. Sunt qui ſenſerint, &
hi quidẽ non contemptibiles ſacri eloquij tractatores,
à Chriſto Ioãnem Apoſtolum propterea plus amatum,
quòd

A quòd neque vxorem duxerit, & ab ineunte pueritia ca-
„ ſtiſsimus vixerit. Hoc quidē in ſcripturis canonicis nō
„ euidenter apparet, verumtamen id quoq; multum ad-
iuuat congruentiā huiuſce ſententiæ, quòd illa vita per
eum ſignificata eſt, vbi non erunt nuptiæ. *Hic eſt diſcipu-
lus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus
quia verum eſt teſtimonium eius. Sunt autem*, inquit, *& alia mul-
ta quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror
mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros.* Non ſpacio loco-
rum, credendum eſt mundum capere non poſſe, quę in
eo ſcribi quomodo poſſent, ſi ſcripta non ferret? Sed
capacitate legentium comprehendi fortaſſe non poſ-
ſent, quamuis ſalua rerum fide, plerumque verba exce-
dere videantur fidem, quod non fit quando aliquid
quod erat obſcurum vel dubium, cauſa & ratione red-
dita exponitur: ſed quando id quod apertum eſt vel
augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite ſignifican-
dæ veritatis erratur, quoniam ſic verba rem quæ indi-
catur excedunt, vt voluntas loquentis nec fallentis ap-
pareat, quò nouit quouſque credatur, à quo vltra quàm
credendum eſt, vel minuitur loquendo aliquid vel au-
getur. Hunc loquendi modum Græco ſermone, non
ſolum Græcarum, verumetiam Latinarum literarum
B magiſtri Hyperbolen vocant: qui modus, ſicut hoc lo-
Hyperbole in diuinis literis. co, ita in nonnullis aliis diuinis literis inuenitur, vt eſt,
Poſuerunt in cœlum os ſuum: &, Verticem capilli per-
ambulantium in delictis ſuis: & multa huiuſcemodi,
Pſalm. 72. & 67. quę ſcripturis ſanctis nō deſunt, ſicut alij tropi, hoc eſt
locutionum modi, de quibus operoſius diſputarem, ni-
ſi Euangeliſta terminante Euangelium ſuum etiam ip-
ſe compellerer meum terminare ſermonem.

Enarrationum in Ioannem finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPO-
nenſis Epiſcopi, Expoſitio in Epiſtolam beati Ioannis.

C MEMINIT ſanctitas veſtra euan
gelium ſecundum Ioannem ex
ordine lectionum nos ſolere tra
ctare. Sed quia nunc interpoſita
eſt ſolennitas ſanctorū dierum,
quibus certas ex Euangelio le-
ctiones oportet in Eccleſia reci-
tari, quæ ita ſunt annuæ, vt aliæ
eſſe non poſſint, ordo ille quem ſuſceperamos, neceſſi-
tate paululum intermiſſus eſt, nō omiſſus. Cum autem
cogitarem quid ſecūdum hilaritatem præſentium die-
rum per hanc hebdomadam vobiſcum de ſcripturis a-
gerē, quantum dominus donare dignatur, quod poſſet
in iſtis ſeptem vel octo diebus finiri, occurrit mihi Epi
ſtola beati Ioannis, vt cuius Euangelium paululum in-
termiſimus, eius Epiſtolā tractando ab eo non receda-
mus: præſertim quia in ipſa Epiſtola ſatis dulci omni-
bus quibus ſanum eſt palatum cordis, vbi ſapiat panis
dei, & ſatis memorabili in ſancta Eccleſia dei, maxime
charitas commendatur. Locuturus eſt enim multa, &
ꝓpe omnia de charitate. Qui habet in ſe vnde audiat,
neceſſe eſt gaudeat ad quod audit: ſic enim illi erit le-
ctio iſta, tanquam oleum in flamma. Si eſt ibi quod nu-
triatur, nutritur & creſcit & permanet. Item quibuſdā

ſic eſſe debet tanquam flamma ad fomitem, vt ſi non D
ardebat, accedēte ſermone accendatur. In quibuſdam
enim nutritur quod eſt: in quibuſdam accenditur ſi de-
eſt, vt omnes in vna charitate gaudeamus. Vbi autem
charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Iā ipſum
audiamus, & ad eius verbum, quæ dominus ſuggerit,
etiam vobis vt bene intelligatis, loquamur.

*De eo quod Ioannes dicit, Quod erat ab initio, quod audiui-
mus & quod vidimus & manus noſtræ tractauerunt de ver-
bo vitæ: vſque ad id, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt,
& in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ
excæcauerunt oculos eius.*

Tractatus I.

*QVod erat ab initio, quod audiuimus, & quod vidimus,
& manus noſtræ tractauerunt de verbo vitæ.* Quis eſt
qui manibus tractet verbum, niſi quia verbum *1. Ioan. 1.*
caro factum eſt & habitauit in nobis? Hoc au-
tem verbum quod caro factum eſt, vt manibus tracta-
retur, cœpit eſſe caro ex virgine Maria, ſed non tunc
cœpit verbum, quia quod erat ab initio dixit. Videte ſi
non atteſtatur Epiſtola ſua Euangelio ſuo, vbi modo
audiſtis, In principio erat verbum, & verbum erat apud *Ioan. 1.*
deum? Forte de verbo vitæ ſic quiſque accipiat, quaſi E
locutionem quandam de Chriſto, non ipſum corpus
Chriſti quod manibus tractatum eſt, vide quid ſequa-
tur, *Et ipſa vita manifeſtata eſt.* Chriſtus vero verbum vitæ:
& vnde ergo manifeſtata eſt? Erat enim ab initio, ſed
non erat manifeſtata hominibus: manifeſtata autem e-
rat angelis vidētibus, & tanquam pane ſuo cibantibus:
ſed quid ait ſcriptura? Panem angelorum manducauit *Pſalm. 77.*
homo: ergo manifeſtata eſt ipſa vita in carne, quia in
manifeſtatione poſita eſt, vt res quæ ſolo corde videri
poteſt, videretur & oculis, vt corda ſanaret. Solo enim
corde videtur verbum, caro autem & oculis corporali-
bus videtur: erat vnde videremus carnem, ſed non erat
vnde videremus verbum: factū eſt verbum caro quam
videre poſſemus, vt ſanaretur in nobis vnde verbum
videremus. *Et vidimus*, inquit, *& teſtes ſumus.* Forte aliqui
fratrum neſciunt, qui Græce non norunt quid ſint te-
ſtes Græce, & vſitatum nomen eſt omnibus & religio-
ſum: quos enim teſtes Latine dicimus, Græce martyres
ſunt. Quis autē non audiuit martyres? Aut in cuius ore
Chriſtiani non quotidie habitat nomen martyrū? Atq; F
vtinam ſic habitet & in corde, vt paſsiones martyrum
imitemur, nō eos calcibꝰ perſequamur: ergo hoc dixit,
vidimus & teſtes ſumus, audiuimus & martyres ſumus.
Teſtimoniū enim dicendo ex eo quod viderunt, & te-
ſtimoniū dicendo ex eo quod audierunt ab his, qui vi-
derūt cum diſpliceret ipſum teſtimonium hominibus
aduerſus quos dicebāt, paſsi ſunt omnia quæ paſſi ſunt
martyres. Teſtes dei paſsi ſunt, deꝰ teſtes habere voluit
homines, vt & homines habeant teſtē deum: Vidimus,
inquit, & teſtes ſumus. Vbi viderūt? In manifeſtatione.
Quid eſt in manifeſtatione? In ſole, id eſt, in hac luce.
Vnde autem potuit videri in ſole, qui fecit ſolem: niſi,
Quia in ſole poſuit tabernaculum ſuū, & ipſe tāquam *Pſal. 18.*
ſpōſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad
currēdam viam? Ille ante ſolē qui fecit ſolem, ille ante
luciferum, ante omnia ſydera, ante omnes angelos, ve-
rus creator: quia omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ip- *Ioan. 1.*
ſo factū eſt nihil, vt videretur oculis carneis qui ſolem
vidēt, ipſum tabernaculum ſuum in ſole poſuit, id eſt,
carnem ſuam in manifeſtatione huius lucis oſtēdit: &
illius ſponſi thalamus fuit vterus virginis, quia in illo
vtero virginali coniuncti ſunt duo, ſponſus & ſponſa.

G Sponſus verbum,& ſponſa caro: quia ſic ſcriptum eſt,
Gene. 2. Et erunt duo in carne vna: & dominus in Euangelio,
Mat. 19. Igitur iam non duo,ſed vna caro:& Eſaias optime me-
minit,vnum eſſe ipſos duos: loquitur enim ex perſona
Eſa. 61. Chriſti, & dicit, Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram,
& ſicut ſponſam ornauit me ornamento: vnus videtur
loqui,& ſponſum ſe fecit & ſponſam ſe fecit, quia non
Ioan. 1. duo ſed vna caro. Quia verbum caro factum eſt, & ha-
bitauit in nobis, illi carni adiungitur Eccleſia, & fit
Chriſtus totus, caput & corpus. *Et teſtes, inquit, ſumus, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifeſtata eſt in nobis.* hoc eſt, manifeſtata eſt inter nos.
Quid apertius diceretur, quàm manifeſtata eſt in no-
bis? Quæ ergo vidimus & audiuimus, nunciamus vo-
bis: intendat charitas veſtra. *Quæ ergo vidimus & audiuimus nunciamus vobis.* Illi viderunt ipſum dominum
præſentem in carne, & audierunt verba ex ore domi-
ni, & annunciauerunt nobis. Et nos ergo audiuimus,
ſed non vidimus: minus ergo ſumus fœlices, quàm il-
li qui audierunt & viderunt? & quomodo adiungit,
Vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum. Illi viderunt, nos
non vidimus, & tamen ſocij ſumus, quia fidem com-
H munem tenemus: nam quidam videndo non credi-
Ioan. 20. dit,& palpare voluit: & ſic credere, & ait, Nõ credam,
niſi digitos meos miſero in locum clauorum, & cica-
trices eius tetigero. Et præbuit ſe ex tempore palpan-
dum manibus hominum, qui ſemper ſe præbet viden-
dum aſpectibus angelorum: & palpauit ille diſcipulus
& exclamauit, Dominus meus & deus meus: quia teti-
git hominem, confeſſus eſt deum. Et dominus conſo-
lans nos qui ipſum iam in cœlo ſedentem manu con-
trectare non poſſumus, ſed fide contingere, ait illi,
Quia vidiſti & credidiſti, beati qui non viderunt &
credunt, nos deſcripti ſumus, nos deſignati ſumus: fiat
ergo in nobis beatitudo, quam dominus prædixit fu-
turam: firme teneamus quod non videmus, quia illi
nunciant qui viderunt: vt & vos, inquit, ſocietatem ha
beatis nobiſcum. Et quid magnum eſt ſocietatem ha-
bere cum hominibus? Noli contemnere, vide quid ad-
dat, *Et ſocietas noſtra ſit cum deo patre & Ieſu Chriſto filio eius: hæc, inquit, ſcribimus vobis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.*
I Plenum gaudium dicit in ipſa ſocietate, in ipſa chari-
tate, in ipſa vnitate. *Et hæc,* inquit, *eſt annunciatio quam audiuimus ab eo, & annunciamus vobis.* Quid eſt hoc? Ipſi vi-
derunt, contrectauerunt manibus verbum vitę, ab ini-
tio erat, ad tempus viſibilis & palpabilis factus eſt vni-
cus filius dei. Ad quam rem venit, vel quid nobis no-
uum nunciauit? quid docere voluit, quare fecit hoc
quod fecit, vt verbum caro fieret, vt deus ſuper omnia
indigna ab hominibus pateretur, vt alapas eorum ſu-
ſtineret de manibus quas ipſe formauit? Quid voluit
docere, Quid voluit oſtendere, Quid voluit annuncia-
re? Audiamus, nam ſine fructu præcepti auditio rei ge-
ſtæ, quia natus eſt Chriſtus, & quia paſſus eſt Chriſtus,
auocamentum mentis eſt & non firmamentum. Quid
magnum audis, quo fructu audias? Vide, quid voluit
docere, quid annunciare? audi. *Quia deus lux eſt,* in-
quit, *& tenebræ in eo non ſunt vllæ.* Adhuc lucem quidem
nominauit, ſed obſcura ſunt verba. Bonum eſt nobis,
vt ipſa lux quam nominauit, illuſtret corda noſtra, &
videamus quid dixit, hoc eſt quod annunciamus, quia
deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Quis enim
auderet dicere, quia in deo ſunt tenebræ? aut quid eſt
ipſa lux, aut quid ſunt tenebræ? Ne forte talia dicat, quæ
ad oculos iſtos noſtros pertineant: deus lux eſt. Ait ne-
cio quid ſit, & ſol lux eſt, & luna lux eſt, & lucerna lux K
eſt, aliquid debet eſſe longe his maius, longeq́; præſtan-
tius, longe ſupereminentius: quantum deus à creatura,
quantum conditor à conditione, quantum ſapientia
ab eo quod factum eſt per ſapientiam, longe vltra om-
nia debet eſſe lux iſta: & forte vicini ei erimus, ſi quę ſit
lux iſta cognouerimus, & ad eam nos applicauerimus,
vt ex ipſa illuminemur, quia in nobis tenebrę ſumus, &
ab illa illuminati poſſumus eſſe lux, & non confundi
de illa, quia de nobis confundimur. Quis eſt qui de ſe
confunditur? qui ſe cognoſcit peccatorem. Quis de il-
la non confunditur? qui ab illa illuminatur. Quid eſt
ab illa illuminari? qui iam videt ſe peccatis tenebrari,
& cupit ab illa illuminari, accedit ad illam: vnde & di-
cit Pſalmus, Accedite ad eum & illuminamini, & vul- *Pſalm. 33.*
tus veſtri non erubeſcent. Sed non erubeſces de illa, ſi
quando tibi te fœdum oſtẽderit, diſpliceat tibi fœditas
tua, vt percipias pulchritudinẽ illius: hoc eſt, quod vult
docere, & fortaſſe prępropere illud nos dicimus, ipſe
hoc manifeſtat in conſequentibus. Memento in prin-
cipio ſermonis noſtri, quia epiſtola iſta charitatem cõ-
mendat, Deus lux eſt, inquit, & tenebræ in eo non ſunt
vllæ: & quid ſuperius dixerat? vt ſocietatem habeatis
nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre & filio eius L
Ieſu Chriſto. Porrò ſi deus lux eſt, & tenebræ in eo non
ſunt vllæ, & ſocietatem cum illo habere debemus, & à
nobis pellendæ ſunt tenebrę, vt fiat in nobis lux, nã te-
nebrę cum luce ſocietatem habere non poſſunt: ideo
vide quid ſequatur, *Quòd ſi dixerimus, quòd ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur.* habes &
Apoſtolum Paulum dicentem, Aut quę ſocietas luci ad *2. Cor. 6.*
tenebras? Dicis te ſocietatem habere cum deo, & in te-
nebris ambulas, & deus lux eſt, & tenebrę in eo nõ ſunt
vllę, quomodo ergo eſt ſocietas luci ad tenebras? Iam
ergo dicat ſibi homo, Quid faciam? Vnde ero lux? In
peccatis & in iniquitatibus viuo, quaſi ſubrepit quędã
deſperatio & triſtitia. Salus nulla eſt, niſi in ſocietate
dei. Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Pec-
cata autem tenebræ ſunt, ſicut dicit Apoſtolus diabo- *Ephe. 6.*
lum & angelos eius rectores tenebrarũ harum eſſe: non
diceret rectores tenebrarum, niſi diceret, rectores pec-
catorum, dominatores iniquorũ. Quid ergo faciemus
fratres mei? Societas cum deo habenda eſt, alia ſpes vitę M
æternæ nulla eſt: deus autẽ lux eſt, & tenebrę in eo nõ ſũt
vllæ: iniquitates autem tenebrę ſunt, iniquitatibus pre-
mimur, ne ſocietatem cum deo habere poſſimus. Quæ
ergo ſpes? Nonne promiſeram me aliquid locuturum
iſtis diebus, quod gaudium faciat? Quod ſi nõ exhibeo,
triſtitia eſt iſta, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt
vllæ: peccata tenebræ ſunt, quid erit nobis? Audiamus
ne forte conſoletur, erigat, det ſpem, ne deficiamus in
via. Currimus enim, & ad patriam currimus, & ſi nos
peruenturos deſperamus, ipſa deſperatione deficimus:
ille autem qui nos vult peruenire, vt cõſeruet in patria,
paſcet in via: audiamus ergo, *Quod ſi dixerimus quia ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus veritatem.* Non dicamus quia ſocietatem cum il-
lo habemus, ſi in tenebris ambulamus. *Quod ſi in lumine ambulamus, ſicut & ipſe eſt in lumine, ſocietatem cum eo habemus, cum autem in lumine ambulamus, ſicut & ipſe eſt in lumine, vt poſſimus ſocietatẽ habere cum illo.* Quid facimus de peccatis?
audi quid ſequitur, *Et ſanguis Ieſu Chriſti filij eius purgabit nos ab omni delicto.* Magnam ſecuritatem dedit deus, meri-
to Paſcha celebramus, vbi fuſus eſt ſanguis domini,
quo purgamur ab omni delicto. Simus ſecuri, cautio-
nem

A nem contra nos diabolus ſeruitutis tenebat, ſed ſangui
ne Chriſti deleta eſt: ſanguis, inquit, filij eius purgabit
nos ab omni delicto, quid eſt ab omni delicto? atten-
dite, ecce iam in nomine Chriſti per ſanguinem cru-
cis domini, quem nunc confeſsi ſunt iſti, qui appellan-
tur infantes, mundata ſunt omnia peccata ipſorum:
veteres intrauerunt, & noui exierunt. Quid eſt, veteres
intrauerunt, noui exierunt? Senes intrauerunt, infantes
exierunt. Senectus enim veternoſa, vetuſta vita: infan-
tia autem, regenerationis noua vita. Sed quid facimus?
Præterita peccata donata ſunt, non tantum ipſis, ſed &
nobis. Et poſt donationem & abolitionem omnium
peccatorum viuendo in hoc ſeculo inter tentationes,
quædam forte contracta ſunt, ideo quod poteſt homo
faciat: ipſe confiteatur quod eſt, vt ab illo curetur qui
ſemper eſt quod eſt: ipſe enim ſemper erat & eſt, nos
non eramus & ſumus: vide enim quid dicat, *Quòd ſi di-
xerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, &
veritas in nobis non eſt.* Ergo ſi te confeſſus fueris peccato-
rem, eſt in te veritas, nam ipſa veritas lux eſt. Nondum
perfecte ſplenduit vita tua, quia inſunt peccata tua, ſed
B tamen iam illuminari cœpiſti, quia ineſt confeſsio pec
catorum: vide enim quid ſequatur, *Quòd ſi confeſsi fue-
rimus delicta noſtra, fidelis eſt & iuſtus vt dimittat nobis delicta
noſtra, & purget nos ex omni iniquitate.* Non tantum præ-
terita, ſed & ſi qua forte contraximus ex hac vita, quia
non poteſt homo quamdiu carnem portat non habe-
re vel leuia peccata: ſed iſta leuia quę dicimus, noli con
temnere: ſi contemnis, quando appendis? Expaueſce
quando numeras: leuia multa faciunt vnum grande.
Multę guttæ implent flumen: multa grana faciunt maſ-
ſam. Et quę ſpes eſt? Ante omnia confeſsio: nec quiſ-
quam ſe dicat iuſtum, & ante oculos dei videt quod
eſt, erigat ceruicem ſuam homo qui non erat & eſt: an-
te omnia ergo confeſsio, deinde dilectio: quia de cha-
1.Petri.4. ritate quidem dictum eſt, Charitas cooperit multitu-
dinem peccatorum. Iam videamus ſi ipſam charitatem
commendat propter ſurrepentia delicta, quia ſola de-
licta extinguit charitas, ſuperbia extinguit charitatem.
Humilitas ergo roborat charitatem, charitas extinguit
delicta: humilitas pertinet ad confeſsionem, qua con-
fitemur nos peccatores: ipſa eſt humilitas, non vt dica-
mus illud lingua, quaſi propter arrogantiam, ne diſpli-
C ceamus hominibus ſi nos iuſtos dixerimus: Faciũt hoc
impij & inſani, ſcio quidem quia iuſtus ſum, ſed quid
dicturus ſum ante homines? Si me iuſtum dixero, quis
ferat, quis toleret? Apud deum nota ſit iuſtitia mea, ego
tamen dicam me peccatorem, non quia ſum, ſed ne ar-
rogantia odioſus inueniar. Dic hominibus quid es, dic
deo quis es: quia ſi non dixeris deo quod es, damnat
deus quod in te inueniet: nõ vis vt ille damnet, tu dam-
na: vis vt ille ignoſcat, tu agnoſce, vt poſsis deo dice-
Pſalm. 50. re, Auerte faciem tuam à peccatis meis: dic illi etiam il-
la verba in ipſo Pſalmo, Quoniam iniquitatem meam
ego cognoſco. Quòd ſi confeſsi fuerimus delicta no-
ſtra, fidelis eſt & iuſtus, qui dimittat nobis delicta no-
ſtra, & purget nos ex omni iniquitate. *Quòd ſi dixerimus
quia non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non
erit in nobis.* Si dixeris, non peccaui, illum facis menda-
cem, cum te vis facere veracem. Vnde fieri poteſt vt
deus mendax ſit, & homo verax, cum contradicat
Pſalm. 115. ſcriptura, Omnis homo mendax, & deus ſolus verax?
ergo deus per ſeipſum verax, tu per deum verax, nam
per te mendax. Et ne forte impunitatem videretur de-
diſſe peccatis, quia dixit, Fidelis eſt & iuſtus qui mun-
det nos ab omni iniquitate, & dicerent iam ſibi homi- D
nes, Peccemus, etiam ſecuri faciamus quod volumus,
purgat nos Chriſtus, fidelis eſt & iuſtus, purgat nos ab
omni iniquitate: tollit tibi malam ſecuritatem, & inſe-
rit vtilem timorem. Male vis eſſe ſecurus, ſolicitus eſto,
fidelis enim eſt & iuſtus, vt dimittat nobis delicta no-
ſtra, ſi ſemper tibi diſpliceas, & muteris donec perficia-
ris: ideo quid ſequitur? *Filioli mei hæc ſcribo vobis vt nõ pec
cetis.* Sed forte ſurripit de vita humana peccatum, quid Cap. II.
ergo fiet? Iam deſperatio erit: audi, *Si quis*, inquit, *pec-
cauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum,
& ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Ille eſt ergo aduoca-
tus, da operam tu ne pecces: ſi de infirmitate vitę ſur-
repſerit peccatum, continuo vide, continuo diſpliceat,
continuo damna: & cum damnaueris, ſecurus ad iu-
dicem venies: ibi habes aduocatum, noli timere, ne
perdas cauſam confeſsionis tuæ. Si enim aliquando in
hac vita committit ſe homo diſertæ linguę & non pe-
rit, committis te verbo & periturus es? Clama, aduoca-
tum habemus apud patrem. Videte ipſum Ioannem ſer
uãtem humilitatem, certe vir iuſtus erat & magnus, qui
de pectore domini myſteriorũ ſecreta bibebat: ille ille Ioan. 13.
qui bibendo de pectore domini diuinitatem ructauit. E
In principio erat verbum, & verbum erat apud deum: Ioan. 1.
ille talis vir nõ dixit, aduocatum habetis apud patrem:
ſed ſi quis peccauerit, aduocatum, inquit, habemus: non
dixit, habetis, nec me habetis dixit, nec ipſum Chriſtum
habetis dixit, ſed & Chriſtum poſuit, non ſe: & habe-
mus dixit, non habetis. Maluit ſe ponere in numero
peccatorum vt haberet aduocatũ Chriſtum, quàm po-
nere ſe pro Chriſto aduocatum, & inueniri inter dam-
nandos ſuperbos. Fratres, Ieſum Chriſtũ iuſtum ipſum
habemus aduocatum ad patrẽ, ipſe propiciatio eſt pec-
catorum noſtrorum. Hoc qui tenuit, hæreſim nõ fecit:
hoc qui tenuit, ſchiſma non fecit: vnde enim facta ſunt
ſchiſmata? Cum dicunt homines, nos iuſti ſumus: cum
dicunt homines, nos ſanctificamus immundos, nos iu
ſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus: Ioan-
nes autem quid dixit? Et ſi quis peccauerit, aduocatum
habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: ſed di-
cet aliquis, Ergo ſancti nõ petunt pro nobis? ergo Epiſ-
copi vel præpoſiti non petunt pro populo? ſed attendi-
te ſcripturas & videte, quia & prępoſiti commendant
ſe populo: nam Apoſtolus dicit plebi, Orantes ſimul &
pro nobis: orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro A- Coloſſ. 4.
poſtolo: oramus pro vobis fratres, ſed & vos orate pro F
nobis: inuicem pro ſe omnia membra orent, caput pro
omnibus interpellet. Propterea non mirum quia ſequi-
tur & hic, & claudit ora diuidentibus Eccleſiã dei: quia
dixit, Ieſum Chriſtum iuſtum habemus aduocatum, &
ipſe propiciatio eſt peccatorum noſtrorum, propter il-
los qui ſe diuiſuri erãt & dicturi, Ecce hic eſt Chriſtus, Matth. 24.
ecce illic, & vellent oſtendere eum in parte qui emit to Marci. 13.
tum & poſſedit totum: continuo ſecutus adiunxit, *Non
tantum noſtrorum, ſed & totius mundi.* Quid eſt hoc fratres?
Certe inuenimus eam in campis ſaltuũ, inuenimus Ec- Pſal. 131.
cleſiam in omnibus gentibus. Ecce Chriſtus propicia-
tio eſt peccatorum noſtrorum: nõ tantum noſtrorum,
ſed & totius mundi. Ecce habes Eccleſiam per totum
mundum, noli ſequi falſos iuſtificatores & veros præci
pitatores, in illo monte eſto qui impleuit orbem terra-
rum, quia Chriſtus propiciatio eſt peccatorum noſtro-
rum, non tantum noſtrorum, ſed & totius mundi, quẽ
ſuo ſanguine cõparauit. *Et in hoc*, inquit, *cognoſcimus eum,
ſi mandata eius ſeruauerimus.* Quæ mandata? *Qui dicit quia*

cognouit

G *cognouit eum, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & in hoc
veritas non eſt.* Sed adhuc quæris, quæ mandata? *Qui au-
tem, inquit, ſeruauerit verbum eius, vere in hoc perfecta eſt dilectio
dei.* Videamus ne ipſum mandatum dilectio dei vo-
cetur. Quærebamus enim, quæ mandata? & ait, qui au-
tem ſeruauerit verbum eius, vere in hoc perfecta eſt di-
lectio dei: attende Euangelium, ſi non eſt hoc manda-
Ioan. 13. tum, Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt vos inui-
cem diligatis. *In hoc cognoſcimus quia in ipſo ſumus, ſi in illo
perfecti fuerimus.* Perfectos in dilectione vocat: quæ eſt
perfectio dilectionis? Et inimicos diligere, & ad hoc
diligere, vt ſint fratres: non enim dilectio noſtra carna-
lis eſſe debet: optare alicui ſalutem temporalem, bonũ
eſt: ſed & ſi deſit, anima tuta ſit: ſi optas alicui amico
tuo vitam, bene facis: gaudes de morte inimici, male
facis? Sed forte & amico tuo vita illa quam optas in-
utilis eſt, & inimico tuo mors de qua gaudes vtilis fuit:
Incertum eſt vtrum alicui ſit vtilis vita iſta an inutilis:
vita vero quæ eſt apud deum, ſine dubio vtilis eſt. Sic
dilige inimicos tuos vt fratres optes, ſic dilige inimi-
cos vt in ſocietatem tuam vocentur: ſic enim dilexit
Luc. 23. ille qui in cruce pendens, ait, Pater ignoſce illis, quia
H neſciunt quid faciunt: neque enim dixit pater, viuant
iſti multo tempore, me quidem occidunt, ſed ipſi vi-
uant: ſed quid ait? ignoſce illis, quia neſciunt quid fa-
ciunt: mortem ſempiternam ab eis expellebat prece mi
ſericordiſſima, & potentia præſtantiſſima: multi ex eis
crediderunt, & dimiſſus eſt eis fuſus ſanguis Chriſti:
primo fuderunt cum ſæuirent, nunc biberunt cum cre-
diderunt: in hoc cognoſcimus quia in ipſo ſumus, ſi in
ipſo perfecti fuerimus. De ipſa perfectione diligendo-
Mat. 5. rum inimicorum dominus admonens ait, Eſtote ergo
perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

*Qui ergo dicit ſe in ipſo manere, debet ſicut ipſe ambulauit & ip-
ſe ambulare.* Quomodo fratres? Quid nos monet? Qui
dicit ſe in ipſo manere, id eſt in Chriſto, debet ſicut ip-
ſe ambulauit & ipſe ambulare: forte hoc nos monet,
vt ambulemus in mari? Abſit: hoc ergo, vt ambule-
mus in via iuſtitiæ. In qua via? Iam commemoraui: Fi-
xus in cruce erat, & in ipſa via ambulabat, ipſa via cha-
ritatis, pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Si
ergo didiceris orare pro inimicis tuis, ambulas viam
domini. *Dilectiſſimi, non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed
I mandatum vetus quod habebatis ab initio.* Quod manda-
tum vetus dixit? Quod habebatis, inquit, ab initio:
ideo ergo vetus, quia iam illud audiſtis: alioquin con-
Ioan. 13. trarius erit domino, vbi ait, Mandatum nouum do
vobis, vt vos inuicem diligatis: ſed mandatum vetus
quare? non quia ad veterem hominem pertinet: ſed
quare? quod habebatis ab initio. *Mandatum vetus eſt ver-
bum quod audiſtis:* ideo ergo vetus, quia iam audiſtis: &
idipſum nouum oſtendit, dicens, *Iterum mandatum no-
uum ſcribo vobis.* Non alterum, ſed idemipſum quod di-
xi vetus, idem eſt & nouum. Quare? *Quod eſt verum
in ipſo & in vobis:* Nam quare vetus audiſtis? quia iam
illud noueratis. Quare autem nouum? *Quia tenebræ
tranſierunt, & lux vera iam lucet.* Ecce vnde nouum: quia
tenebræ ad veterem hominem, lux vero ad nouum
1. Cor. 3. hominem pertinet: quid dixit Apoſtolus Paulus? Exui-
Ephe. 5. te vos veterem hominem, & induite nouum: & iterum
quid dicit? Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux
in domino. *Qui dicit ſe eſſe in lumine:* modo manifeſtat
totum quod dixi. *Qui dicit ſe eſſe in lumine, & fratrem ſuum
odit, in tenebris eſt vſque adhuc.* Eia fratres mei, quamdiu
Matt. 5. dicemus vobis, diligite inimicos? Videte quod peius
eſt, ne adhuc fratres oderitis: ſi fratres ſolum amaretis, K
nondum eſſetis perfecti: ſi autem fratres auditis, quid e-
ſtis? Vbi eſtis? Reſpiciat vnuſquiſque cor ſuum, non te-
neat odium cõtra fratrem pro aliquo verbo duro, pro
contentione terræ, ne fiat terra: quiſquis enim odit fra-
trem ſuum, non dicat quia in lumine ambulat: quid di-
xi? non dicat quia in Chriſto ambulat: qui dicit ſe eſſe
in luce, & odit fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque ad-
huc. Neſcio quis enim ex Pagano factus eſt Chriſtia-
nus, intendite, ecce tenebræ erat quando Paganus e-
rat, modo iam Chriſtianus factus eſt: deo gratias, om-
nes gratulantur: recitatur Apoſtolus gratulans, Fuiſtis Ephe. 5.
enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.
Adorabat idola, adorat deum: adorabat quem fecit, a-
dorat qui eum fecit. Mutatus eſt, deo gratias, omnes
gratulantur Chriſtiani. Quare? quia iam adorator pa-
tris & filij & ſpiritusſancti, etiam deteſtator dæmonio-
rum & idolorum eſt: adhuc iſte Ioannes ſollicitus eſt,
multis gratulantibus adhuc ſuſpectus eſt. Fratres, ma-
ternam ſollicitudinem libenter amplectamur: non ſi-
ne cauſa mater ſollicita eſt de nobis, cum alij gaudent:
matrem dico charitatem, ipſa enim habitabat in cor- L
de Ioannis, cum iſta diceret, quare, niſi quia aliquid ti-
met in nobis? Et cum iam nobis homines gratulentur,
quid eſt quod timetur? Qui dicit ſe eſſe in lumine: quid
eſt hoc? iam dicit ſe eſſe Chriſtianum, & fratrem ſuum
odit, in tenebris eſt vſq; adhuc: quod exponere non eſt,
ſed quod gaudere ſi non fiat, aut quod plangere ſi fiat.
*Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non
eſt.* Obſecro per Chriſtum, paſcit nos Chriſtus, refecturi
ſumus corpora in nomine Chriſti, & aliquantum refe-
cta ſunt, & reficienda ſunt, mens noſtra paſcatur, non
quia diu dicturus ſum dico, nam ecce iã finitur lectio:
ſed ne forte ex tædio minus attente audiatur quod ma-
xime neceſſarium eſt, qui diligit fratrem ſuum in lumi-
ne manet, & ſcandalum in eo non eſt. Qui ſunt qui pa-
tiuntur ſcandalum aut faciunt? Qui ſcandalizantur in
Chriſto & in Eccleſia: qui in Chriſto ſcandalizantur,
tanquam à ſole vruntur: qui in Eccleſia, tanquàm à lu-
na. Dicit autem Pſalmus, Per diem ſol non vret te, neq; Pſal. 120.
luna per noctẽ: id eſt, ſi tenueris charitatẽ, nec in Chri-
ſto ſcandalum patieris, nec in Eccleſia, nec Chriſtũ re-
linques, nec Eccleſiam: qui enim Eccleſiam relinquit,
quomodo eſt in Chriſto, qui in membris Chriſti non
eſt? quomodo eſt in Chriſto, qui in corpore Chriſti nõ M
eſt? Illi ergo patiuntur ſcandalum, qui relinquunt aut
Chriſtum, aut Eccleſiam. Vnde intelligimus quia inde
dixit Pſalmus, Per diem ſol non vret te, neque luna per
noctem? quia ipſam vſtionem ſcãdalum vult intelligi.
Primo ipſam ſimilitudinem attẽde, quomodo qui vri-
tur dicit, nõ tolero, non fero, & ſubducit ſe: ſic qui quę-
dam non ferunt in Eccleſia, & ſubtrahunt ſe vel nomi
nis Chriſti vel Eccleſiæ, ſcandalum patiuntur. Videte
quomodo paſſi ſunt ſcandalum tanquam à ſole illi car
nales, quibus prædicabat carnem ſuã Chriſtus & dice-
bat, Qui non manducauerit carnem filij hominis & bi Ioan. 6.
berit eius ſanguinem, non habebit in ſe vitam. Septua-
ginta fermè homines dixerunt, Durus eſt hic ſermo, &
receſſerunt ab eo, & remanſerunt duodecim. Omnes il
los vſſit ſol & receſſerunt, nõ valentes ferre vim verbi:
remanſerunt ergo duodecim. Et ne forte putarent ho-
mines, quia ipſi præſtant deo credẽdo in Chriſtum, &
non ab ipſo illis pręſtatur beneficium, cum duodecim
remanſiſſent, ait illis dominus, Nunquid & vos vultis
ire? Vt noueritis, quia vobis neceſſari⁹ ego ſum, nõ vos
mihi.

A mihi Illi autem quos nõ vſſerat ſol,reſponderunt voce
Petri,Domine,verbum vitę æternę habes, quò ibimus?
Quos autem vrit Eccleſia tanquam luna per noctem,
qui ſchiſmata fecernnt,audi ipſum verbum poſitum in
2.Cor. 11. Apoſtolo, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis
ſcandalizatur & ego non vror? Quomodo ergo nõ eſt
ſcandalum in eo qui diligit fratrem? Quia qui diligit
fratrem, tolerat omnia propter vnitatem, quia in vni-
tate charitatis eſt fraterna dilectio. Offendit te neſcio
quis, ſiue malus,ſiue vt tu putas malus, ſiue vt tu fingis
malus, & deſeris tot bonos,qnalis dilectio eſt fraterna?
Qualis apparuit in iſtis Donatiſtis, cũ accuſant Afros,
deſeruerunt orbem terrarum: nunquid in orbe terrarũ
ſancti non erant? Aut inauditi à vobis damnari potue-
runt? Sed ô ſi diligeretis fratres, ſcandalũ in vobis non
Pſalm.118. eſſet: audi pſalmum quid dicat, Pax multa diligentibus
legem tuam,& non eſt illis ſcandalum. Pacem multam
dixit eis qui diligunt legẽ dei, & ideo non eis eſſe ſcan
dalum. Illi ergo qui ſcandalum patiuntur,pacẽ perdũt.
Et quos dixit non pati ſcandalum,aut non facere? Dili
B gentes legem dei:ergo in charitate poſiti ſunt:ſed dicit
aliquis,Legem dei dixit diligentibus:non fratres, audi
quid dominus dicat, Mãdatũ nouum do vobis, vt vos
Ioan. 13. inuicem diligatis. Quid eſt lex niſi mandatum? quomo
do autem non patiuntur ſcandalum, niſi dum ſufferũt
Ephe. 4. inuicem? ſicut Paulus dicit, Sufferentes inuicem in dile
ctione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo
pacis. Et quia ipſa eſt lex Chriſti,eundem audi Apoſto-
Gala. 6. lum commendantem ipſam legem, Inuicem,inquit,o-
nera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.
Nam qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat,
& neſcit quò eat. Magna res fratres,attẽdite rogamus vos.
Qui odit fratrem ſuum in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quo-
niam tenebræ excæcauerunt oculos eius. Quid tam cæcũ,quàm
iſti qui oderũt fratres? Nam vt noueritis quia cæci ſunt,
in montem offenderunt: eadẽ dico, ne vobis excidant.
Nónne lapis iſte, qui pręciſus eſt de monte ſine mani-
bus, Chriſtus eſt de regno Iudæorum ſine opere mari-
tali? Nónne ille lapis confregit omnia regna terrarum,
id eſt, omnes dominationes idolorum & dæmonio-
rum? Nónne ille lapis creuit, & factus eſt mons mag-
Daniel.2. nus,& impleuit vniuerſum orbem terrarum? Nunquid
digito oſtendimus iſtum montem, quomodo oſtendi-
C tur hominibus noua † luna? Verbi gratia, quando vo-
† al. tertia. lunt homines videre lunam nouam, dicunt, Ecce luna,
ecce vbi eſt. Et ſi ſunt ibi qui non valeant intendere a-
ciem,& dicant, vbi? Intenditur illis digitus vt videant:
aliquando dum erubeſcunt ne cæci putentur, dicunt
ſe vidiſſe quod non viderunt. Nunquid ſic oſtẽdimus
Eccleſiam fratres mei? núnne aperta eſt? nónne obti-
nuit omnes gentes? nónne impletur quod ante tot an-
Gene. 22. nos promiſſum eſt Abrahę, in ſemine eiꝰ benedici om-
nes gentes? Vni fideli promiſſum eſt, in milibus fide-
lium mundus impletus eſt. Ecce mons implens vni-
uerſam faciem terræ: ecce ciuitas, de qua dictum eſt,
Matth. 5. Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtitu-
ta. Illi offendunt in montem: & cum eis dicitur, Aſcen
dite, non eſt mons dicunt, & facilius illuc faciem im-
pingunt, quàm illic habitaculum quærunt. Eſaias he-
ſterna die lectus eſt, quiſquis veſtrum vigilabat, non o-
culis tantum, nec aure corporis, ſed aure cordis adver-
Eſa. 2. tit, Erit in nouiſſimis diebus manifeſtus mons domus
domini, paratus in cacumine montium. Quid tam ma
nifeſtum quàm mons? Sed ſunt & montes ignoti, quia
in vna parte terrarum poſiti ſunt. Quis veſtrûm nouit
Olympum montem? quomodo ibi qui habitant, Gid- D
dabã noſtrum non nouerunt. In partibus ſunt iſti mon
tes: ille autem mons non ſic, quia impleuit vniuerſam
faciem terræ: & de illo dicit, Paratus in cacumine mõ-
tium. Mons eſt ſuper cacumina omnium montium. Et
congregabuntur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis
errat in hoc monte? qui frangit faciem offendendo in
illũ, qui ignorat ciuitatem ſuper montem conſtitutam.
Sed nolite mirari, quia ignoratur ab iſtis, qui oderunt
fratres, quia in tenebris ambulãt, & neſciunt quò eunt,
quia tenebrę excęcauerunt oculos eorum: montem nõ
vident, nolo mireris, oculos non habent. Vnde oculos
non habent? quia tenebræ excęcauerunt eos. Vnde pro-
bamus? quia fratres oderunt, quia cum offenduntur in
Afris, ſeparant ſe ab orbe terrarum, quia non tolerant
pro pace Chriſti quos infamant, & tolerant pro parte
Donati quos damnant.

De eo quod Ioannes dicit, Scribo vobis filioli: quia remittũtur
vobis peccata per nomen eius: vſq; ad id, Et mundus tranſiet
& deſideria eius. Qui autem fecerit voluntatem dei manet in
æternum, ſicut & ipſe manet in æternum. E

Tractatus II.

OMnia quæ leguntur in ſcripturis ſanctis, ad
inſtructionem & ſalutem noſtram intente o-
portet audire. Maxime tamen memoriæ com
mendanda ſunt, quæ aduerſus hæreticos va-
lent plurimum, quorum inſidiæ infirmiores quoſque
& negligentiores circumuenire non ceſſant. Memen-
tote dominum noſtrum & ſaluatorem Ieſum Chriſtũ,
& mortuum eſſe pro nobis & reſurrexiſſe: mortuum
ſcilicet propter delicta noſtra, reſurrexiſſe propter iu- Roma. 4.
ſtificationem noſtram. Sicut modo audiſtis, quia diſ-
cipulorum duorum quos inuenit in via, tenebantur o- Luc. 24.
culi ne eum agnoſcerẽt, inuenit eos deſperantes de re-
demptione, quæ erat in Chriſto, & exiſtimantes iam il-
lum paſſum, & mortuum fuiſſe ſicut hominem, nec tan
quam filium dei putantes ſemper viuere, & in carne ita
mortuum vt non reuiuiſceret, ſed tanquam vnum ex
Prophetis, ſicut verba eorum pauloante qui intenti era-
tis, audiſtis. Tunc aperuit illis ſcripturas, incipiens à
Moyſe, per omnes Prophetas oſtendens eis omnia quę
paſſus erat prædicta fuiſſe, ne illi magis mouerentur, ſi
reſurrexiſſet dominus, & magis ei non crederent, ſi de
illo iſta antè dicta nõ eſſent. Firmitas enim fidei in eo
eſt, qui omnia quę euenerunt in Chriſto, prędicta ſunt. F
Diſcipuli ergo eum non agnouerunt, niſi in fractione
panis. Et vere qui non ſibi iudicium manducat & bi-
bit, in fractione panis Chriſtum agnoſcit. Poſtea & illi
vndecim putabant ſe ſpiritum videre, præbuit ſe pal-
pandum, qui ſe præbuit crucifigendum: crucifigendum
inimicis, palpandum amicis: medicus tamen omnium,
& illorum impietatis, & iſtorum incredulitatis. Nam
quod audiſtis cùm Actus Apoſtolorũ legerentur, quot
milia crediderunt ex interfectoribus Chriſti, ſi credi-
derunt poſtea qui occiderunt, non erant credituri qui
paululum dubitabant? Et ipſos tamen, quod maxime
debetis animaduertere, & memoriæ veſtræ mandare,
quia contra inſidioſos errores deus voluit ponere fir-
mamentum in ſcripturis, contra quas nullus audet lo-
qui, qui quoquo modo ſe vult videri Chriſtianũ. Cum
ſe palpandum prębuiſſet, non illis ſuffecit, niſi de ſcrip-
turis confirmaret cor credentium, proſpiciebat e-
nim nos futuros. In quo palpemus nos non habe-
mus, & quod legamus habemus. Si enim propterea illi
crediderunt, quia tenuerunt & palpauerunt, nos quid
facimus?

G facimus? Iam Chriſtus aſcendit in cœlum, non eſt venturus niſi in fine, vt iudicet de viuis & mortuis. Vnde credituri ſumus, niſi vnde & ipſos palpantes voluit cōfirmare? *Luc. 24.* Aperuit enim illis ſcripturas, & oſtēdit eis quia oportebat pati Chriſtum, & impleri omnia quæ de illo ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis & pſalmis, omnem ſcripturam circumplexus eſt. Quicquid illarum ſcripturarum eſt, Chriſtum ſonat, ſed ſi aures inueniat: & aperuit eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Vnde & nobis hoc orandum eſt, vt ipſe ſenſum noſtrum aperiat. Quid autem oſtendit dominus ſcriptum de ſe in lege Moyſi & Prophetis & pſalmis? quid oſtendit? Ipſe dicat. Breuiter hoc euāgeliſta poſuit, vt nos noſcamus, quid in tanta latitudine ſcripturarum credere & intelligere debemus. Certè multæ ſunt paginæ & multi libri, hoc habēt omnes quod dixit dominus breuiter diſcipulis ſuis. Quid eſt hoc? Quia oportebat pati Chriſtum, & reſurgere tertia die. Habes iam de ſponſo, quia oportebat Chriſtum pati & reſurgere: commēdatus eſt nobis ſponſus, de ſponſa videamus quid dicat, vt tu cū cognoueris ſponſum & ſponſam: nō ſine cauſa ad nuptias venias. Celebratio enim nuptiarū omnis celebra-

H tio: Eccleſiæ enim nuptiæ celebrantur. Ducturus eſt vxorem filius regis, & ipſe filius regis rex, & qui frequentant, ipſi ſunt ſponſa. Nō quomodo in nuptiis carnalibus alij frequentant nuptias, & alia nubit: in eccleſia qui frequentant, ſi bene frequentant, ſponſa fiunt: omnis enim eccleſia ſponſa Chriſti eſt, cuius principium & primitiæ caro Chriſti eſt, ibi iuncta eſt ſponſa ſponſo in carne. Merito carnē ipſam cum commendaret, panem fregit, & merito in fractione panis aperti ſunt oculi diſcipulorum, & agnouerunt eum. Quid ergo dixit dominus ſcriptum eſſe de ſe in lege & Prophetis & pſalmis? quia oportebat pati Chriſtum: ſi nō adderet, & reſurgere, rectè illi plangerent, quorum oculi tenebātur: ſed & reſurgere prædictū eſt. Et vt quid hoc? quare hoc oportebat pati Chriſtum & reſurgere? Propter illum pſalmum quem vobis maxime commendauimus quarta ſabbati ſtatione prima nouiſſimę hebdomadis. Quare oportebat Chriſtum pati & reſurgere? propter pſalmum, *Pſal. 21.* Commemorabuntur & conuertentur ad dominū vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Nam vt noueritis, quia oportebat pati Chriſtum & reſurgere, & hic quid addidit, vt

I poſt commendationem ſponſi commendaret & ſponſam? *Luc. 24.* Et prędicari, inquit, in nomine eius pœnitentiam & remiſſionē peccatorum per omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem. Audiſtis fratres, tenete: nemo dubitat de Eccleſia, quia per omnes gentes eſt: nemo dubitat, quia ab Hieruſalem cœpit, & omnes gentes impleuit. Agnoſcimus agrum vbi vitis plantata eſt, cū autem creuerit, non agnoſcimus quia totum occupauit. Vnde cœpit? ab Hieruſalem. Quò peruenit? ad omnes gentes: paucæ remāſerunt, omnes tenebit. Interea cum omnes tenet, aliqua ſarmenta inutilia viſa ſunt agricolæ præcidenda, & fecerunt hæreſes & ſchiſmata. Non vos inducant præciſa vt præcidamini, hortamini magis quæ præciſa ſunt, vt iterum inſerātur. Manifeſtum eſt enim Chriſtum paſſum reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cœlum: manifeſtū eſt & eccleſiæ, quia prædicatur in nomine eius pœnitentia & remiſſio peccatorum in omnes gentes. Vnde cœpit? ab Hieruſalē. Audit ſtultus, vanus, & quid amplius dicturus ſum? quàm cæcos qui tam magnum montem non vident, qui contra lucernam in candelabro poſitam oculos claudunt? Cum eis dicimus ſi Chriſtiani catholici eſtis, communicate illis Eccleſiis, vnde K Euangeliū toto orbe diffunditur. Illi Hieruſalem communicate quando dicimus, Reſpondent nobis, nō cōmunicamus illi ciuitati vbi occiſus eſt rex noſter, vbi occiſus eſt dominus noſter, quaſi oderint ciuitatē, vbi occiſus eſt dominus noſter. Occiderūt Iudęi, quē inuenerūt in terra, exufflant illi qui ſedet in cœlo. Qui ſunt peiores, qui contempſerunt quia hominem putabant, an qui ſacramenta eius exufflant, quem iam dominum confitentur? Sed oderunt videlicet ciuitatē, in qua dominus ipſorum occiſus eſt. Pij homines & miſericordes, multum dolent occiſum eſſe Chriſtum, & occidūt in hominibus Chriſtum. Et ille dilexit illam ciuitatē, & miſertus eſt eius. Inde dixit incipere prædicationem ſuā, incipiens ab Hieruſalem. Ille ibi principium fecit prædicationis nominis ſui, & tu exhorreſcis communicationem illius ciuitatis? Non eſt mirum ſi præciſus odiſti radicē. Quid ait ille diſcipulis ſuis? Eſtote ſeden- *Act. 1.* tes in ciuitate, quia ego mitto promiſſionem meam in vos. Ecce quam ciuitatem oderunt, forte amarent, ſi Iudæi interfectores Chriſti in illa habitarēt. Manifeſtum eſt enim omnes interfectores Chriſti, id eſt, Iudæos expulſos eſſe de illa ciuitate. Quæ habebat ſæuientes in L Chriſtum, habet adorantes Chriſtum, propterea illam iſti oderūt, quia Chriſtiani in illa ſunt. Ibi voluit ſedere diſcipulos ſuos, & ibi illis mittere ſpiritum ſanctum. Vbi inchoat eccleſia, niſi vbi venit de cœlo ſpiritusſanctus, & impleuit vno loco ſedētes centū viginti? Duodenarius ille numerus decuplatus erat. Sedebant centū *Act. 2.* viginti homines, & venit ſpiritusſanctus, & impleuit totum locum, & factus eſt ſonus, quaſi ferretur flatus vehemēs, & linguæ diuiſæ ſunt velut ignis. Audiſtis Actus Apoſtolorum hodie, ibi lecta eſt ipſa lectio, cœperunt linguis loqui quomodo ſpiritus ſanctus dabat eis pronunciare. Et omnes qui aderant illic, de diuerſis gentibus veniētes Iudæi, agnoſcebant vnuſquiſque linguam ſuam, & mirabantur illos idiotas & imperitos ſubito didiciſſe, non vnam aut linguas duas, ſed omnium omnino gentium. Vbi ergo iam omnes linguæ ſonabant, omnes linguæ crediturę oſtendebantur. Iſti autem qui multum amant Chriſtum, & ideo nolūt communicare ciuitati quæ interfecit Chriſtum: ſic honorant Chri- M ſtum, vt dicant illum remanſiſſe ad duas linguas, Latinam & Punicam, id eſt Afram. Solas duas linguas tenet Chriſtus? Iſtæ enim duæ linguæ ſolæ ſunt in parte Donati, plus non habent. Euigilemus fratres, videamus potius donū ſpiritus ſancti, & credamus antedictis de illo, & videamus impleta eſſe, quæ antè dicta ſunt in Pſalmo, Non ſunt loquelę neq; ſermones, quorum non *Pſalm. 18.* audiantur voces eorum. Et ne forte & ipſæ linguæ venerint ad vnum locum, & non potius donum Chriſti venerit ad omnes linguas, audi quid ſequitur, In omnē terram exiit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Quare hoc? Quia in ſole poſuit tabernaculum ſuum: id eſt, in manifeſto tabernaculum eius, caro eius, tabernaculum eius, Eccleſia eius in ſole repoſita eſt: nō eſt in nocte, ſed in die. Sed quare illi non agnoſcunt? Redite ad lectionem, qua heri finis factus eſt, & videte quare non agnoſcunt. Qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius. Nos ergo ſequentia videamus, & non ſimus in tenebris. Vnde non erimus in tenebris? Si amemus fratres. Vnde probatur? Quia amamus fraternitatem, quia non ſcindimus vnitatem, quia tenemus charitatem. *Scribo vobis filioli, quia remittuntur vobis*

peccata

A *peccata per nomen eius.* Ideo filioli, quia dimiſsis peccatis
naſcimini. Sed per cuius nomen remittuntur peccata?
nunquid Auguſtini? ergo nec per nomen Donati. Videtis
quis Auguſtinus, aut quis Donatus? Nec per nomen
Pauli, nec per nomen Petri. Nam diuidentibus
ſibi Eccleſiam, & partes facere de vnitate cupientibus,
parturiens paruulos mater charitas, in Apoſtolo exponit
viſcera ſua, conſcindit quodammodo verbis vbera
ſua, plorat filios quos videt efferri, reuocat ad vnum
nomen eos qui multa nomina ſibi facere volebant, re-
1.Cor.1. pellit ab amore ſuo vt Chriſtus ametur, & dicit, Nunquid
Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine
Pauli baptizati eſtis? Quid dicit, nolo mei ſitis, ſed vt
mecum ſitis mecum eſtote: omnes illius ſumus qui pro
nobis mortuus eſt, qui pro nobis crucifixus eſt: vnde &
hic, dimittuntur vobis peccata per nomen eius, non
per hominis alicuius. *Et ſcribo vobis patres.* Quare primo
filij? Quia remittuntur vobis peccata per nomen eius,
& regeneramini in nouam vitam ideo filij. Patres quare?
Quia cognouiſtis eum qui à principio eſt. Principium enim
ad paternitatem pertinet. Nouus Chriſtus in carne, ſed
antiquus in diuinitate. Quàm antiquũ putamus? quot
B annorum? Putamús ne maior quàm mater ſua? Maior
planè quàm mater ſua: omnia enim per ipſum facta
Ioan.1. ſunt. Si omnia, & ipſam matrem antiquus fecit, de qua
naſceretur nouus: Putamús ne ante matrem ſolam? &
ante auos matris antiquus. Auus matris ipſius Abra-
Ioan.8. ham: & dominus dicit, Ante Abraham ego ſum. Ante
Abraham dicimus. Cœlum & terra antequam eſſet
homo facta ſunt, ante ipſa fuit dominus, imò eſt: optime
enim non ait, ante Abraham ego fui: ſed, ante
Abraham ego ſum. Quod enim dicitur quia fuit, non
eſt: & quod dicitur quia erit, nondum eſt: ille non nouit
niſi eſſe. Secundum quod deus eſt, eſſe nouit: fuiſſe
& futurus eſſe non nouit. Dies eſt ibi vnus, ſed ſempiternus:
non ponunt illum diem in medio heſternus &
craſtinus, heſterno enim die finito, incipiens hodiernus
venturo craſtino finitur. Ille vnus dies ibi eſt, ſine
tenebris, ſine nocte, ſine ſpatiis, ſine menſura, ſine horis.
Quod vis illum dic: ſi vis dies eſt, ſi vis annus eſt,
Pſalm.101. ſi vis anni ſunt. Dictum eſt de ipſo, Et anni tui non deficient.
Quomodo autem dictus eſt dies, quando di-
Pſalm.2. ctum eſt domino, Ego hodie genui te? Ab æterno pa-
C tre genitus, ex ęternitate genitus: nullo initio, nullo fine,
nullo ſpatio latitudinis, quia eſt quod eſt, quia ipſe
Exo.3. eſt qui eſt. Et nomen ſuum dixit Moyſi. dices eis, Qui
eſt, miſit me ad vos. Quid ergo? ante Araham? quid an-
Pſalm.109 te Noë? quid ante Adam? Audi ſcripturam, Ante luciferum
genui te. Poſtremo ante cœlum & terram. Quare?
Ioan.1. Quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum
eſt nihil: ideo patres agnoſcite, patres enim fiunt agnoſcendo
quod eſt ab initio. *Scribo vobis iuuenes.* Filij
ſunt, patres ſunt, iuuenes ſunt: Filij, quia naſcuntur: patres,
quia principium agnoſcunt. Iuuenes quare? *Quia
viciſtis malignum.* In filiis natiuitas, in patribus antiquitas,
in iuuenibus fortitudo. Si malignus à iuuenibus
vincitur, pugnat nobiſcum: pugnat, ſed non expugnat.
Quare? quia nos ſumus fortes. An quia ille eſt fortis
in nobis, qui inter manus perſequentium infirmus
inuentus eſt? Ille nos fortes fecit, qui perſequentibus
2.Cor.13. non reſtitit: crucifixus eſt enim ex infirmitate, ſed vi-
uit ex virtute dei. *Scribo vobis pueri,* Vnde pueri? quia
cognouiſtis patrem. *Scribo vobis patres.* Commendat &
repetit. *Quia cognouiſtis eum qui à principio eſt.* Mementote
vos patres eſſe. Si obliuiſcimini eum qui à principio

eſt, perdidiſtis paternitatem. *Scribo vobis iuuenes.* Etiam D
atque etiam conſiderate, quia iuuenes eſtis. Pugnate vt
vincatis: vincite vt coronemini: humiles eſtote ne cadatis
in pugna. *Scribo vobis iuuenes, quia fortes eſtis, & verbum
dei in vobis manet, quia viciſtis malignum.* Hęc omnia
fratres, quia cognouimus id quod à principio eſt, quia
fortes ſumus, quia cognouimus patrem: omnia iſta
quaſi cognitionem commendant, charitatem [non]
commendant. Si cognouimus, amemus: nam cognitio
ſine charitate non ſaluos facit. Scientia inflat, charitas
ædificat. Si confiteri vultis & non amare, incipi- 1.Cor.8.
tis dæmonibus ſimiles eſſe. Confitebantur dæmones
filium dei, & dicebant, Quid nobis & tibi? & repelle- Matth.8.
bantur. Confitemini & amplectimini: illi enim timebant
de iniquitatibus ſuis, vos amate dimiſſorem iniquitatum
veſtrarum. Sed quomodo poterimus amare
deum, ſi amamus mundum? Si amamus mundum, ſeparat
nos à charitate dei. [Parat nos ergo inhabitare
charitatem.] Duo ſunt amatores, mundi & dei. Si mundi
amor habitat, non eſt quà intret amor dei: recedat
amor mundi, & habitet dei, melior accipiat locum.
Amabas mundum, noli amare mundum. Cum exhau- E
ſeris cor tuum amore terreno, hauries amorem diuinum,
& incipiet habitare iam charitas, de qua nihil mali
poteſt procedere: audite ergo verba purgantis modo.
Quaſi agrum inuenit corda hominum: ſed quomodo
inuenit? Si ſyluam inuenit, extirpat: ſi agrum purgatum
inuenit, plantat: plantare ibi vult arborem charitatem.
Et quam ſyluam vult extirpare? amorem mundi.
Audi extirpationem ſyluæ. *Nolite diligere mundum.* huc
enim ſequitur, *Neque ea quæ ſunt in mundo. Si quis dilexerit
mundum, dilectio patris non eſt in eo.* Audiſtis, quia ſi quis dilexerit
mundum, dilectio patris non eſt in eo. Ne quis
dicat in corde ſuo falſum eſſe hoc. Fratres, deus dicit
per apoſtolum: ſpiritusſanctus locutus eſt, nihil verius,
Si quis dilexerit mundum, dilectio patris non eſt in ipſo.
Vis habere dilectionem patris vt ſis cohæres filij,
noli diligere mundum, exclude malum amorem mundi,
vt implearis amore dei. Vas es, ſed adhuc plenũ es:
funde quod habes, vt accipias quod non habes. Certe
iam renati ſunt ex aqua & ſpiritu ſancto fratres noſtri:
& nos ante aliquot annos renati ſumus ex aqua & ſpiritu
ſancto. Bonum eſt nobis, non diligere mundum,
ne remaneant in nobis ſarmenta ad damnationem, nõ
firmamenta ad ſalutem. Firmamentum ſalutis eſt ha- F
bere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non
formam ſolam. Bona forma, ſancta forma: ſed quid
valet forma, ſi non habeat radicem? Sarmentum pręciſum,
nónne in ignem mittitur? Habe formam, ſed in
radice. Quomodo autem radicamini, vt non eradicemini?
Tenendo charitatem, ſicut dicit apoſtolus in cha- Ephe.3.
ritate radicati & fundati. Quomodo ibi radicatur
charitas inter tanta ſyluoſa amoris mundi? Extirpate
ſyluas, magnum ſemen poſituri eſtis: non ſit in agro
quod ſuffocet ſemen. Hæc ſunt verba extirpantia quæ
dixi, Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo
ſunt: ſi quis dilexerit mundum, non eſt charitas
patris in eo: *Quia omne quod in mundo eſt, deſiderium
eſt carnis, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi.* Tria
dixit, *Quæ non ſunt à patre, ſed ex mundo. Et mundus
tranſibit & deſideria eius. Qui autem fecerit voluntatem dei,
manet in æternum, ſicut & ipſe manet in æternum.* Quare non
amem quod fecit deus? Quid vis? Vtrum amare temporalia,
& tranſire cum tempore, an mundum non amare,
& in æternum viuere? Rerum temporalium fluuius
trahit,

G trahit, ſed tanquam circa fluuium arbor nata eſt, dominus noſter Ieſus Chriſtus aſſumpſit carnem & reſurrexit, aſcendit in cœlum. Voluit ſe quodammodo circa fluuium temporalem plantare: raperis in præceps, tene lignum: voluit te amor mundi, tene Chriſtum. Propter te factus eſt temporalis, vt tu fias æternus: quia & ille ſic factus eſt temporalis, vt maneret æternus. Acceſsit illi aliquid ex tempore, non deceſſit ex æternitate. Tu autem temporalis natus es, & per peccatum temporalis factus es, tu factus temporalis per peccatum: ille factus temporalis per miſericordiam dimittendi peccata. Quantum intereſt cum duo ſunt in carcere inter reum & viſitatorem eius? homo enim aliquando venit ad amicum ſuum, & intrat viſitare eum, & ambo in carcere videntur: ſed multum diſtant & diſtincti ſuot. Illum cauſa premit, illum humanitas adduxit: ſic in iſta mortalitate nos reatu tenebamur, ille miſericordia deſcendit. Intrauit ad captiuum redemptor, non oppreſſur. Dominus pro nobis ſaoguinem fudit, redemit oos, mutauit ſpem noſtram. Adhuc portamus mortalitatem carnis, & de futura immortalitate præſumimus: & in mari fluctua-
H mus, ſed ancoram ſpei in terra iam fiximus: ſed non diligamus mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: quę enim io mundo ſunt, deſiderium carnis eſt, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi: tria ſunt iſta, ne quis forte dicat, Quæ in mundo ſunt, deus fecit, id eſt, cœlum & terram, mare, ſolem, lunam, ſtellas, omnia ornameota cœlorum. Quæ ſunt oroamenta maris? omnia repentia. Quæ terræ? Animalia, arbores, volatilia: iſta ſunt in mundo, deus illa fecit. Quare ergo non amem quod deus fecit? Spiritus dei ſit in te vt videas quia hæc omnia bona ſunt. Sed væ tibi ſi amaueris condita, & deſerueris conditorem. Pulchra tibi ſunt, ſed quaoto eſt pulchrior qui iſta formauit? Intendat charitas veſtra: ſimilitudinibus enim poteſtis inſtrui, ne ſubrepat vobis ſatanas dicens, quod ſolet dicere, Bene ſit vobis in creatura dei: quare illa fecit, niſi vt bene vobis eſſet? Et inebriantur & pereunt, & obliuiſcuntur creatorem ſuum, dum non temperanter, ſed cupidè vtuntur creatis, creator contemnitur: *Roma. 1.* de talibus dicit Apoſtolus, Coluerunt & ſeruierūt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſe-
I cula. Non te prohibet deus amare iſta, ſed non diligere ad beatitudinem, ſed approbare & laudare vt ames creatorem. Quemadmodum fratres ſi ſponſus feceſit ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum aonulum plus diligeret quàm ſponſum qui illi fecit annulum: nónne in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamuis hoc amaret quod dedit ſponſus? Certe hoc amaret, quod dedit ſponſus: tamen ſi diceret, Sufficit mihi annulus iſte, iam illius faciem nolo videre, qualis eſſet? quis non deteſtaretur hanc amentiam? quis nō adulterum animum conuinceret? amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te, vt ames annulum pro ſponſo, & nolis videre ſponſum tuum, ad hoc tibi arram dedit, vt non te oppignoraret, ſed auerteret: ad hoc vtique arram dat ſponſus, vt in arra ſua ipſe ametur: ergo dedit tibi deus omoia iſta, ama illum qui fecit iſta. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſeipſum qui iſta fecit. Si autem amaueris hæc, quamuis illa deus fecerit, & neglexeris creatorem & amaueris mundum, amittis creatorem, qui fecit mundum. Mundus enim appellatur non ſolum iſta fabrica quam fecit deus, cœlum & terra, mare, viſibilia & inuiſibilia, ſed habitatores mundi mundus vocantur, quomodo domus vocaotur & parietes & inhabitantes. **K** Et aliquando laudaoius domum, & vituperamus inhabitantes? dicimus enim, Booa domus, quia marmorata eſt & pulchre laqueata: & aliter dicimus, Bona domus: nemo ibi patitur iniuriam, nullæ rapinæ, nullę oppreſſiones ibi fiunt, modo non parietes laudamus, ſed inhabitatores: domus tamen vocatur, ſiue illa, ſiue iſta. Omnes enim dilectores mundi, quia dilectione inhabitant mundum, ſicut cœlum inhabitant quorum ſurſum eſt cor, & ambulant carne in terra. Omnes ergo dilectores mundi, mundus vocantur. Ipſi non habent niſi iſta tria, deſiderium carnis, deſiderium oculorum, & ambitionem ſeculi. Deſiderant enim manducare, bibere, concumbere, vti voluptatibus iſtis. Nunquid non eſt in his modus? Aut quando dicitur, nolite iſta diligere: hoc dicitur, vt non manducetis, non bibatis, aut filios non procreetis? Non hoc dicitur; ſed ſi modus propter creatorem, vt non vos illigent iſta dilectione, ne ad fruendum hoc ametis, quod ad vtendum babere debetis. Non autem probamini, niſi quando vobis proponunuur duo, hoc aut illud. Iuſtitiam vis, **L** an lucra? Non habeo vnde viuam, oon habeo vnde manducem, non habeo vnde bibam. Sed quid ſi non potes habere iſta niſi per iniquitatem? Nónne melius amas quod non amittis, quàm quod iniquitatem committis? Lucrum auri vides, damnum fidei non vides? Hoc ergo ait dominus, Deſiderium carnis eſt: id eſt, deſiderium earum rerum quę pertinent ad carnem, ſicut cibus & concubitus, & cętera huiuſmodi. Et deſiderium oculorum, deſiderium oculorum dicit omnem curioſitatem. Iā quàm late patet curioſitas ipſa in ſpectaculis, in theatris, in ſacramentis diaboli, in magicis artibus, in maleficiis, ipſa eſt curioſitas. Aliquando tentat etiam ſeruos dei, vt velint quaſi miraculum facere, tentare vtrum exaudiat illos deus. In miraculis curioſitas eſt, hoc eſt, deſiderium oculorum, noo eſt à patre. Si dedit deus fac. Obtulit enim vt facias: non enim qui non fecerunt, ad regnum dei non pertioebunt. Cum gauderent Apoſtoli quia dæmonia eis ſubiecta erant, quid eis dixit dominus? Nolite in boc gaudere, ſed gaudete quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. In- *Luc. 10.* de voluit gaudere Apoſtolos, vnde gaudes & tu. Væ tibi enim, ſi nomen tuum non eſt ſcriptum in cœlo. **M** Nunquid væ tibi, ſi non ambulaueris in mari? Nunquid væ tibi, ſi oon excluſeris dæmonia? Si accepiſti hæc vnde facias, vtere humiliter, non ſuperbè. Nam & de quibuſdam pſeudoprophetis dicit dominus, quia *Matth. 24.* facturi ſuut ſigna & prodigia. Ergo non ſit ambitio ſeculi: ambitio ſeculi ſuperbia eſt, iactare ſe vult in honoribus: magnus tibi videtur homo, ſiue de diuitiis, ſiue de aliqua potentia. Tria ſuot iſta, & nihil inuenies vnde tenetur cupiditas humana, niſi aut deſiderio carnis, aut deſiderio oculorum, aut ambitione ſeculi. Per iſta tria tentatus eſt dominus à diabolo. Deſiderio carnis tentatus eſt quando dictum eſt ei, Si filius *Matth. 4.* dei es, dic lapidibus iſtis vt panes fiant, quando eſuriuit poſt ieiunium. Sed quomodo repulit tētationem, & docuit pugnare militem? Attendite quid illi ait, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo dei. *Vbi ſupra.* Tentatus eſt & deſiderio oculorum de miraculo, quando ei dixit, Mitte te deorſum: quia ſcriptū eſt, Angelis ſuis maodauit de te vt ſuſcipiāt te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Ille reſtitit tentatori: ſi enim faceret miraculum, non videretur niſi aut ceſsiſſe aut

curioſitate

A curioſitate feciſſe: fecit enim quando voluit tanquam deus, ſed tanquam infirmos curans: nam ſi tunc faceret, quaſi tantummodo miraculum velle facere putaretur. Sed ne hoc homines ſentirent, attende quid reſpondit: & quando tibi talis tentatio euenerit, dic illud & tu, Redi poſt me ſatanas: ſcriptum eſt enim, Non tentabis dominum deum tuum: id eſt, ſi hoc fecero, tentabo deum. Hoc dixit, quod te voluit dicere, quando tibi ſuggerit inimicus: qualis homo, qualis Chriſtianus? Modo vel vnum miraculum feciſti, aut orationibus tuis mortui ſurrexerunt, aut febricitantes ſanaſti?
†al. meriti. Si vere eſſes alicuius momenti, †faceres aliquod miraculum: reſponde & dic, ſcriptum eſt, Non tentabis dominum deum tuum: non ergo tentabo deum, quaſi tũc pertineam ad deum ſi fecero miraculum, & non pertineam ſi nõ fecero.
Luc. 10. Et vbi ſunt verba eius, Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo? De ambitione ſeculi quomodo tentatus eſt dominus, quãdo eleuauit eum in excelſum & dixit ei: Hęc omnia tibi dabo, ſi proſtratus adoraueris me? De elatione regni terreni voluit tentare regem ſeculorum: ſed dominus qui fecit cœlum &
B terram, diabolum calcabat. Quid magnum à domino diabolum vinci? Quid ergo reſpondit diabolo, niſi quod te docuit vt reſpondeas, Scriptum eſt, dominum deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies? Tenentes iſta, non habebitis concupiſcentiam mundi. Non habendo concupiſcentiam mundi, non vos ſubiugabit nec deſiderium carnis, nec deſiderium oculorum, nec ambitio ſeculi, & facitis locum charitati venienti vt diligatis deum: quia ſi fuerit ibi dilectio mundi, non ibi erit dilectio dei. Tenete potius dilectionem dei, vt quomodo deus eſt æternus, ſic & vos maneatis in æternũ: quia talis eſt quiſq;, qualis eius dilectio eſt. Terram diligis, terra eris. Deum diligis: quid dicam, deus eris? Non
Pſalm. 81. audeo dicere ex me, ſcripturas audiamus, Ego dixi dij eſtis, & filij altiſsimi omnes. Si ergo vultis eſſe dij & filij altiſsimi, nolite diligere mundum, nec ea quæ ſunt in mundo. Si quis dilexerit mundum, non eſt charitas patris in illo, quia omnia quæ ſunt in mundo, deſiderium carnis eſt, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi, quę non eſt ex patre, ſed ex mundo, id eſt, ab hominibus & dilectoribus mundi. Et mundus tranſiet, &
C deſideria eius tranſeunt. Qui autem facit volũtatẽ dei, manet in æternum, ſicut & deus manet in ęternum.

De eo quod Ioannes dicit, Pueri nouiſsima hora eſt: vſque ad id, Et non habetis neceſsitatem, vt aliquis vos doceat, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus.

Tractatus III.

Pueri nouiſsima hora eſt. In hac lectione pueros alloquitur vt feſtinent creſcere, quia nouiſsima hora eſt. Aetas corporis non eſt in voluntate. Ita nullus ſecundum carnem creſcit quando vult, ſicut nullus quando vult naſcitur: Vbi natiuitas in voluntate eſt, & incrementum in voluntate eſt, nemo ex aqua & ſpiritu naſcitur niſi volens, ergo ſi vult creſcit: ſi non vult decreſcit. Quid eſt creſcere? proficere. Quid eſt decreſcere? deficere. Quiſquis nouit natum eſſe ſe, vt audiat quia puer eſt & infans, auide inhiet vberibus matris, & cito creſcit. Eſt autem mater, Eccleſia: & vbera eius duo teſtamenta ſcripturarum diuinarum, hinc ſugatur lac omnium ſacramentorum temporaliter pro ęterna ſalute noſtra geſtorum, vt nutritus atque roboratus perueniat ad manducandum cibum, D
quod eſt, In principio erat verbum, & verbũ erat apud *Ioan. 1.*
deum, & deus erat verbum. Lac noſtrum Chriſtus humilis eſt, cibus noſter eſt, idem ipſe Chriſtus æqualis patri. Lacte te nutrit vt pane paſcat: nam corde contingere Ieſum ſpiritaliter, hoc eſt cognoſcere, quia æqualis eſt patri. Propterea & Mariam prohibebat ſe tangere, & dicebat ei, Noli me tangere, nondum enim aſcen *Ioan. 20.*
di ad patrem meum. Quid eſt hoc? Diſcipulis ſe palpãdum præbuit, & Marię contactum vitauit? nónne ipſe eſt qui dubitanti diſcipulo dixit, Mitte digitos tuos & palpa cicatrices? nunquid iam ad patrem aſcenderat? Quare ergo Mariam prohibet & dicit, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum? An hoc dicturi ſumus quod à viris ſe tangi non timuit, & à mulieribus ſe tangi timuit? Contactus illius omnem carnem mundat. Quibus primo voluit manifeſtari, ab his ſe timuit contrectari? Nónne viris reſurrectio eius per fœminas nunciata eſt, vt contraria arte ſerpens vinceretur? quia enim ille mortem primo homini per fœminam nunciauit, & viris vita per fœminam nunciata eſt: quare ergo ſe tangi noluit, niſi quia cõtactum illum ſpiritalem intelligi voluit? Contactus ſpiritalis de cor- E
de mundo. Ille contingit de corde mundo Chriſtum, qui eum intelligit patri coæqualem & coæternum: qui autem nondum intelligit diuinitatem Chriſti, vſque ad carnem venit, vſque ad diuinitatem non venit. Quid autem magnum eſt vſque illuc attingere, vſquequo perſecutores qui crucifixerunt? Illud eſt magnum intelligere, verbum deum apud deum in principio, per quod facta ſunt omnia, qualem ſe cognoſci volebat quando ait Philippo, Tanto tempore vobiſcum *Ioan. 14.*
ſum, & non cognouiſtis me, Philippe qui videt me, videt & patrem. Sed ne quis piger ſit ad proficiendum, audiat, Pueri, nouiſsima hora eſt. Proficite, currite, creſcite, nouiſsima hora eſt. Ipſa nouiſsima hora diuturna eſt, tamen nouiſsima hora eſt: horam enim pro tempore poſuit nouiſsimo, quia in nouiſsimis temporibus veniet dominus noſter Ieſus Chriſtus: ſed dicturi ſunt aliqui, Quomodo nouiſsimum tempus, quomodo nouiſsima hora, certe prius veniet Antichriſtus, & tunc veniet dies iudicij. Vidit Ioannes cogitationes iſtas, ne quaſi ſecuri fierent, & ideo non eſſe horam nouiſsimam putarent, quod venturus eſſet Antichriſtus, ait F
illis, *Et ſicut audiſtis quòd Antichriſtus ſit venturus, nunc Antichriſti multi facti ſunt.* Nunquid poſſet habere multos Antichriſtos, quàm hora nouiſsima? Quos dixit Antichriſtos, ſequitur & exponit. *Vnde cognoſcimus quod nouiſsima ſit hora?* Vnde? Quia Antichriſti multi facti ſunt.

Ex nobis exierunt. Videte Antichriſtos, ex nobis exierunt: ergo plangimus damnum? Audi conſolationem.

Sed non erant ex nobis. Omnes hæretici, omnes ſchiſmatici ex nobis exierunt, id eſt, ex Eccleſia exeunt: ſed non exirent ſi ex nobis eſſent: antequàm exirent ergo non erant ex nobis: Si antequam exirent non erant ex nobis, multi intus ſunt, non exierunt, & tamen Antichriſti ſunt: audemus hoc dicere? vt quid? Niſi vnuſquiſque cum intus eſt non ſit Antichriſtus. Deſcripturus enim Antichriſtos & deſignaturus eſt, & videbimus eos. Nunc interrogare debet vnuſquiſque conſcientiam ſuam, an ſit Antichriſtus: Latine enim Antichriſtus contrarius eſt Chriſto. Non quomodo nonnulli intelligunt Antichriſtum ideo dictum, quod ante Chriſtum venturus ſit, id eſt, poſt eum venturus ſit Chriſtus. Non ſic dicitur, non ſic ſcribitur

G ſcribitur, ſed Antichriſtus, id eſt contrarius Chriſto.
Iam quis ſit contrarius Chriſto, nunc aduertetis ipſo
exponente,& intelligetis non poſſe exire foras niſi An-
tichriſtos. Eos autem qui non ſunt Chriſto contrarij,
foras exire nullo modo poſſe: qui enim nō eſt Chriſto
contrarius,in corpore ipſius hæret,& membrum com-
putatur. Nunquam ſibi ſunt membra contraria, corpo-
ris integritas vniuerſis membris conſtat: & quid de cō
1.Cor.12. cordia membrorum dicit Apoſtolus? Si patitur vnum
membrum,compatiuntur omnia membra:& ſi glorifi-
catur vnum membrum, congaudent omnia membra.
Si ergo in glorificatione membri cætera membra con
gaudent,& in paſsione omnia membra patiuntur,con
cordia membrorum non habet Antichriſtum. Et qui
ſunt intus, certe ſunt in corpore domini noſtri Ieſu
Chriſti, quādoquidē adhuc curatur corpus ipſius,& ſa-
nitas perfecta non erit, niſi in reſurrectione mortuorū.
Sic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali,
quando euomuntur, tunc releuatur corpus: ſic & mali
quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur. Et dicit quan-
do eos euomit atq; proïcit corpus: ex me exierunt hu-
mores iſti,ſed non erant ex me. Quid eſt, non erant ex
H me? Nō de carne mea præciſi ſunt,ſed pectus mihi pre-
mebant cum ineſſent, ex nobis exierunt, ſed nolite tri-
ſtes eſſe,non erant ex nobis. Vnde probas? *Quod ſi fuiſſent
ex nobis? permanſiſſent vtique nobiſcū.* Hinc ergo videat cha-
ritas veſtra, quia multi qui nō ſunt ex nobis, accipiunt
nobiſcum ſacramēta,accipiunt nobiſcum baptiſmum,
accipiunt nobiſcum quod norunt fideles ſe accipere,
benedictionem,eucbariſtiam,& quicquid in ſacramen
tis ſanctis eſt. Ipſius altaris cōmunicationem accipiunt
nobiſcum, & non ſunt ex nobis: tentatio probat,quia
non ſunt ex nobis. Quando illis tentatio venerit, ve-
lut occaſione venti volant foras,quia grana non erant.
Omnes autem tunc volabunt, quod ſæpe dicendum
eſt, cum area dominica cœperit ventilari in die iudi-
cij. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: quòd ſi
fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum. Nam
vultis noſſe chariſsimi, quàm certiſsimè dicatur hoc,
vt qui forte exierunt & redeunt nō ſint Antichriſti, nō
ſint contrarij Chriſto? [Qui non ſunt Antichriſti,non
I poteſt fieri vt remaneant foris:] ſed de voluntate ſua
vnuſquiſque aut Antichriſtus, aut in Chriſto eſt: aut in
membris ſumus, aut in humoribus malis. Qui ſe in me-
lius commutat, in corpore membrum eſt: qui autem in
malitia permanet,humor malus eſt:& quando exierūt,
reuelabuntur qui premebantur. Ex nobis exierunt,ſed
non erant ex nobis: quod ſi fuiſſent ex nobis, perman-
ſiſſent vtique nobiſcum. *Sed vt manifeſtarentur, quòd non
omnes erant ex nobis.* Ideo addidit vt manifeſtarentur,
quia & intus cum ſunt, non ex nobis ſunt: non tamen
manifeſti ſunt, exeundo manifeſtantur. *Et vos vnctio-
nem habetis à ſancto, vt ipſi vobis manifeſti ſitis.* Vnctio ſpirita-
lis ipſe ſpiritus ſanctus eſt, cuius ſacramentum eſt in
vnctione viſibili. Hanc vnctionem Chriſti qui habent,
dicit omnes cognoſcere malos & bonos, nec opus eſſe
vt doceantur, quia ipſa vnctio docet. *Scribo vobis, non
quòd neſcitis veritatem, ſed quia noſtis eam, & quia omne menda-
cium non eſt ex veritate.* Ecce admoniti ſumus quomodo
cognoſcamus Antichriſtum. Quid eſt Chriſtus? veri-
Ioan.14. tas: ipſe dixit, Ego ſum veritas. Omne autem menda-
cium non eſt ex veritate, omnes igitur qui mētiuntur,
non ſunt ex Chriſto. Non dixit quoddam mēdacium
ex veritate, & quoddam mendacium non ex veritate.
Sententiam attendite,ne vos palpetis, ne vobis adule-
mini,ne vos decipiatis, ne vos illudatis,omne menda- K
cium nō eſt ex veritate. Videamus ergo quomodo An-
tichriſti mentiuntur, quia non eſt vnū genus mēdacij.

Quis eſt mendax, niſi is qui negat quod Ieſus non ſit Chriſtus?

Aliam ſignificationem habet Ieſus, aliam habet Chri-
ſtus. Cum ſit vnum, Ieſus Chriſtus ſaluator noſter, Ie-
ſus tamen proprium nomen illi: quomodo Moyſes
proprio nomine appellatus eſt,quomodo Helias, quo-
modo Abraham: ſic tanquam proprium nomen habet
dominus noſter Ieſus. Chriſtus autem ſacramenti no-
men eſt,quomodo ſi dicatur propheta,quomodo ſi di-
catur ſacerdos: ſic Chriſtus commendatur vnctus, in
quo eſt redemptio totius populi Iſraël. Iſte Chriſtus
ſperabatur venturus à populo Iudæorum,& quia humi
lis venit, non eſt agnitus, quia lapis paruus erat, offen-
derunt in illum & fracti ſunt. Sed creuit lapis,& factus Danie.2.
eſt mons magnus: & quid ait ſcriptura? Quicumq; of- Luc.20.
fenderit in lapidem iſtum conquaſſabitur, & ſuper
quem venerit lapis iſte,conteret eum. Diſcernēda ſunt
verba, offendentem dixit conquaſſari: ſuper quem au-
tem venerit, conteri. Primo quia humilis venit, offen-
derunt in illum homines: quia excelſus venturus eſt ad L
iudicium,ſuper quem venerit conteret eum. Sed illum
non conteret venturus, quem non quaſſauit cum ve-
nit. Qui in humilem non offendit,non formidabit ex-
celſum. Breuiter audiſtis,qui in humilem non offendit,
non formidabit excelſum: omnibus enim malis lapis
offenſionis eſt Chriſtus: quicquid dicit Chriſtus, ama-
rum eſt illis. Etenim audite & videte, omnes certe qui
exeunt de Eccleſia,& ab vnitate Eccleſiæ præciduntur,
Antichriſti ſunt: nemo dubitat, ipſe enim deſignauit,
Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſ-
ſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Qui-
cumque ergo non manent nobiſcum,ſed exeunt ex no
bis, manifeſtum eſt quòd Antichriſti ſunt. Et quomo-
do probantur Antichriſti? ex mendacio. Et quis eſt mē-
dax,niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Interro-
gemus hæreticos. Quem inuenis hæreticum,qui negat,
quia Ieſus non eſt Chriſtus? Videat charitas veſtra mag-
num ſacramentum, attendite quid inſpirauerit nobis
deus,& quid inſinuare nobis velit. Ecce exierunt à no-
bis, & facti ſunt Donatiſtæ. Interrogemus eos vtrum
Ieſus ſit Chriſtus, ſtatim confitentur, quia Ieſus Chri-
ſtus eſt. Si ergo ille eſt Antichriſtus, qui negat Ieſum
eſſe Chriſtum, nec nos poſſunt illi dicere Antichri- M
ſtos, nec nos illos, quia & nos confitemur & illi. Si
ergo nec illi nos dicunt, nec nos illos, ergo nec illi à
nobis exierunt, nec nos ab ipſis. Si ergo non à nobis
exiuimus, in vnitate ſumus. Si in vnitate ſumus, quid
faciunt in hac ciuitate duo altaria? quid faciunt diuiſæ
domus, diuiſa coniugia? Quid facit communis lectus,
& diuiſus Chriſtus, Admonet nos, vult nos fateri quod
verum eſt. An ipſi à nobis exierunt, aut nos ab ipſis?
ſed abſit vt nos ab ipſis: habemus enim teſtamentum
dominicæ hæreditatis, recitamus, & ibi nos inueni-
mus, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſio- Pſal.2.
nem tuam terminos terræ. Tenemus hæreditatem
Chriſti, illi eam non tenent, non communicant orbi
terrarum, non communicant vniuerſitati redemptæ
ſanguine domini. Habemus ipſum dominum reſur-
gentem à mortuis, qui ſe dubitantibus manibus diſci-
pulorum præbuit palpandum. Et cum adhuc illi dubi-
tarent, ait illis, oportebat Chriſtum pati, & reſurgere
tertia die, & prędicari in nomine eius pœnitentiam &
remiſsionem peccatorum. Vbi? qua? quibus? Per omnes Luc.24.
gentes

A gentes,incipientes ab Hieruſalem:ſecuri ſumus de vni
tate hæreditatis: Quiſquis huic hæreditati non cõmu-
nicat,foras exiit. Sed non contriſtemur, ex nobis exie-
runt, ſed non erant ex nobis : nam ſi fuiſſent ex nobis,
permanſiſſent vtique nobiſcum. Si ergo ex nobis exie-
runt,Antichriſti ſunt:ſi Antichriſti ſunt,mẽdaces ſunt:
ſi mendaces ſunt, negant Ieſum eſſe Chriſtum. Iterum
redimus ad difficultatem quæſtionis:ſingulos interro-
ga,confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Coarctat nos an-
guſtus intellectus in hac epiſtola:videtis certe quęſtio-
nem.Hæc quęſtio & nos & ipſos turbat, ſi non intelli-
gatur.Aut nos ſum⁹ Antichriſti, aut illi ſunt Antichri-
ſti.Illi nos Antichriſtus vocant & dicunt quod exiui-
mus ab eis:nos illos ſimiliter:ſed deſignauit hęc epiſto-
la Antichriſtos, Quicunque negat quod Ieſus non ſit
Chriſtus,ipſe eſt Antichriſtus.Iam ergo quęramus,quis
neget,& non attendamus ad linguam,ſed ad facta:ſi e-
nim omnes interrogentur,omnes vno ore confitẽtur
Ieſum eſſe Chriſtum. Quieſcat paululum lingua, vitam
interroga.Si inueneritis hoc, ſi ipſa ſcriptura nobis di-
B xerit,quia negatio eorum nõ tantum lingua ſit , ſed &
factis.Certe inuenim⁹ multos Antichriſtos, qui ore cõ
fitentur Chriſtum,& moribus diſſentiũt à Chriſto. Vbi
inuenimus hoc in ſcriptura? Paulum audi Apoſtolũ de
Ad Titũ 1. talibus cum loqueretur, ait, Confitentur enim ſe noſſe
deum,factis autẽ negant.Inuenimus & ipſos Antichri
ſtos,quiſquis factis negat Chriſtum, Antichriſtus eſt.
Non audio quid ſonet,ſed video quid viuat:opera lo-
quuntur,& verba requirimus? Quis enim malus nõ be-
ne vult loqui? ſed quid dicit de talibus domin⁹? Hypo-
Matth. 12. critę,quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Vo
ces veſtras ad aures meas affertis, ego cogitationes ve-
ſtras inſpicio,volũtatẽ ibi malã video,& falſos fructus
Matth. 7. oſtenditis.Noui quid inde colligam,nõ colligo de tri-
bulis ficus,nõ colligo de ſpinis vuas. Vnaquęque enim
arbor à fructu cognoſcitur.Magis mẽdax eſt Antichri
ſtus qui ore profitetur Ieſum eſſe Chriſtũ, & factis ne-
gat,ideo mẽdax quia aliud loquitur,aliud agit . Iam er-
go fratres,ſi facta interroganda ſunt, non ſolũ multos
inuenimus Antichriſtos foras exiiſſe, ſed multos non-
dum manifeſtos quòd foras exierint . Quotquot enim
C habet Eccleſia periuros, fraudatores, adulteros, ebrio-
ſos, fœneratores, mangones , & omnia quæ numerare
non poſſumus:ſi cõtraria ſunt doctrinæ Chriſti,cõtra-
ria ſunt verbo dei.Verbum autẽ dei Chriſtus eſt : quic-
quid contrariũ eſt verbo dei,in Antichriſto eſt . Anti-
chriſtus enim contrarius eſt Chriſto. Et vultis noſſe q̃
aperte reſiſtãt iſti Chriſto, aliquãdo eueniat vt aliquid
mali faciant,& incipiãt corripi, quia Chriſtum nõ au-
dent blaſphemare,miniſtros eius blaſphemãt,à quibus
corripiuntur.Si autem oſtẽderis illis, quia Chriſti ver-
ba dicis,non verba tua conãtur quantum poſſunt vt te
conuincant verba tua dicere nõ verba Chriſti . Si autẽ
manifeſtum fuerit,quia verba Chriſti dicis , eunt & in
Chriſtum,incipiunt reprehẽdere Chriſtum. Quomo-
do,inquiunt,& quare tales nos fecit? Nõnne dicũt hoc
quotidie homines conuicti de factis ſuis? Praua volun
tate peruerſi artificem accuſant . Clamat ille artifex de
cœlo,quia ipſe nos fecit,q nos refecit:quid te feci ? Ego
hominem feci,non auaritiam:ego hominem feci,non
latrocinium:ego hominem feci,nõ adulterium. Audi-
ſtis quia laudãt me opera mea. Ex ore trium puerorum
Danie. 3. ipſe hymnus erat,qui ab ignibus defendebat: laudãt o-
pera domini dominum,laudant cœli,terra,mare : lau-
dãt omnia quę ſunt in cœlo.Laudãt angeli,laudãt ſtel-
læ,laudant luminaria,laudãt quicquid natat, quicquid D
volat, quicquid ambulat , quicquid repit : laudant iſta
omnia dominũ.Nũquid audiſtis quia laudat dominũ
auaritia? nũquid audiſtis, quia laudat dominũ ebrioſi-
tas? quia laudat luxuria,laudat nugacitas? Quicquid ibi
non audis laudẽ dare domino,nõ fecit dominus. Cor-
rige quod tu feciſti,vt ſaluetur quod in te deus fecit. Si
autẽ non vis,& amas,& amplecteris peccata tua,cõtra-
rius es Chriſto.Intus ſis,foris ſis,Antichriſtus es : intus
ſis,foris ſis,palea es.Sed quare foris non es? Quia occa-
ſionem venti non inueniſti. Iam iſta manifeſta ſunt fra
tres,ne quis dicat, Chriſtum non colo, ſed deum colo
patrem ipſius. *Omnis qui negat filium, nec filium, nec patrem
habet:& qui confitetur filium,& filium,& patrem habet.* Vos gra
na alloquitur,& qui palea erant,audiant, vt grana fiãt.
Vnuſquiſque conſiderans conſcientiam ſuam: ſi mũdi
amator eſt,mutetur:fiat amator Chriſti,ne ſit Antichri-
ſtus . Si quis ei dixerit quod Antichriſtus ſit, iraſcitur,
iniuriam ſibi factam putat, fortaſsis inſcriptionem mi
natur.Si audiat à litigante quod Antichriſtus ſit, dicit
ei Chriſtus, Patiens eſto,ſi falſum audiſti, gaude mecũ, E
quia & ego falſa ab Antichriſtis audio . Si autem verũ
audiſti,conueni conſcientiam tuam:& ſi audire times,
eſſe plus time: *Ergo vos quod ab initio audiſtis, in vobis ma-
neat . Quòd ſi in vobis manſerit quod ab initio audiſtis,& vos in fi-
lio & patre manebitis.* Hæc eſt illa pollicitatio quam ipſe
pollicitus eſt nobis . Forte enim mercedem quæreres
& diceres, Ecce in me quod ab initio audiui cuſtodio,
obtempero,pericula, labores,tentationes pro iſta man
ſione ſuſtineo , quo fructu , qua mercede ? Quid mihi
poſtea dabit,quia in hoc ſeculo me video laborare ĩter
tentationes ? Non video hic requiẽ eſſe aliquam, mor-
talitas ipſa aggrauat animam,& corpus quod corrum-
pitur premit ad inferiora , ſed tolero omnia , vt illud
quod ab initio audiui,maneat in me: & dicã deo meo,
Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias du Pſal. 16.
ras . Ad quam ergo mercedem? Audi & noli deficere.
Si deficiebas in laboribus , promiſſa mercede fortis e-
ſto . Quis eſt qui operetur in vinea, & recedat illi de
corde quod accepturus eſt ? Fac illum oblitum merce-
dem ſuam,deficiunt manus. Memoria promiſſæ mer-
cedis perſeuerantem facit in opere : & homo promi- F
ſit, qui te poteſt fallere. Quanto fortior eſſe debes in a-
gro dei, quando promiſit veritas, cui nec ſuccedi po-
teſt, nec mori, nec fallere poteſt eũ cui promiſſum eſt?
Et quid eſt promiſſum? videamus quid promiſit . Au-
rum eſt, quod hic multum amant homines, an argen-
tum? An poſſeſsiones, ad quas fundũt homines aurum,
quamuis multum ament aurũ? An amœna prædia, am-
plæ domus,multa mancipia,animalia numeroſa? Non
eſt hæc merces quædam ad quam nos hortatur , vt in
labore duremus. Quid dicitur merces iſta? Vita ęterna:
audiſtis,& gauiſi exclamaſtis,amate quod audiſtis , &
liberamini à laboribus veſtris in requiem vitæ æternę.
Ecce quid promittit deus? Vitam æternam . Ecce quid
minatur deus? Ignem ęternum. Quid illis ad dexteram
conſtitutis ? Venite benedicti patris mei, percipite re- Matth. 25.
gnũ,quod vobis paratum eſt ab origine mundi . Ad ſi-
niſtrã quid? Ite in ignem æternum, qui paratus eſt dia-
bolo,& angelis eius . Illud nondũ amas, vel hoc time:
mementote ergo fratres mei,quia vitam æternã nobis
promiſit. *Hæc eſt,* inquit, *pollicitatio, quam ipſe pollicitus eſt
nobis vita æterna. Hæc ſcribo vobis, de his qui vos ſeducunt.* Ne-
mo vos ſeducat ad mortem,promiſsionẽ vitæ æternæ
deſiderate. Quid poteſt mũdus promittere ? Quicquid

G libet promittat,fortaſsis in craſtino morituro promittit.Et qua fronte ad illum qui manet in æternum exiturus es? Sed quid minatur mihi potens homo vt aliquid mali faciã? quid minatur? carceres,catenas, ignes, tormenta, beſtias, nunquid ignem ęternum? Exhorreſce quod minatur omnipotens, ama quod pollicetur omnipotens, & vileſcit omnis mũdus, ſiue promittẽs, De pæ.diſt. 2.Vnctio. ſiue terrens.Hæc ſcribo vobis de his qui vos ſeducunt, *Vt ſciatis quia vnctionem habetis:& vnctio quam accepimus ab eo permaneat in nobis.* Vnctionis ſacramentum eſt,virtus ipſa inuiſibilis,vnctio inuiſibilis ſpirit⁹ ſanctus, vnctio inuiſibilis,charitas illa eſt,quæ in quocunq; fuerit tanquam radix illi erit, quanuis ardente ſole areſcere non poteſt.Omne quod radicatum eſt nutritur calore ſolis, noo areſcit: *Et non habetis neceſsitatem vt aliquis vos doceat, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus.* Quid ergo nos facimus fratres,quia docem⁹ vos? Si vnctio eius docet nos de omnibus,quaſi nos ſine cauſa laboramus.Et vt quid tantum clamamus? Dimittamus vos vnctiooi illius, vt doceat vos vnctio ipſius . Sed modo mihi facio quæſtionẽ, & illi ipſi Apoſtolo facio : dignetur audire par- H nulum quærentem à ſe, ipſi Ioanni dico , Vnctiooem habebant,quibus loquebaris? Tu dixiſti,quia vnctio ipſius docet vos de omnibus , vt quid talẽ epiſtolam feciſti? quid illos tu docebas? quid inſtruebas, quid ædificabas ? Iam hic videte magnum ſacramentum fratres, ſonus verborum noſtrorũ aures percutit , magiſter intus eſt. Nolite putare quenquam hominem aliquid diſcere ab homine. Admonere poſſumus per ſtrepitũ vocis noſtræ, ſi oon ſit intus qui doceat, inanis fit ſtrepitus noſter. Adeo fratres vultis noſſe , nunquid non ſermonem iſtum omnes audiſtis? Quàm multi hinc iodocti exituri ſiot ? quantum ad me pertiner,omnibus locutus ſum, ſed quibus vnctio illa intus non loquitur, quos ſpiritus ſanctus intus non docet , indocti redeũt. Magiſteria forinſecus adiutoria , quædam ſunt & admooitiones, cathedram in cœlo habet, qui corda do- Matth. 23. cet:propterea ait & ipſe in Euangelio, Nolite vobis dicere magiſtrum in terra:vnus eſt magiſter veſter Chriſtus. Ipſe vobis ergo intus loquitur , quando nemo ho- I minum illic eſt. Quia etſi aliquis eſt à latere tuo, nullus eſt in corde tuo:& nõ ſit nullus in corde tuo . Chriſtus ſit in corde tuo,vnctio ipſius ſit in corde, ne ſit in ſolitudine cor ſitiens,& nõ habens fontes , quibus irrigetur. Interior ergo magiſter eſt qui docet , Chriſtus docet,inſpiratio ipſius docet. Vbi illius inſpiratio & illi⁹ vnctio non eſt, forinſecus inaoiter perſtrepunt verba. Sic ſunt iſta verba,quæ forinſecus dicimus : quomodo eſt agricola ad arborẽ , forinſecus operatur, adhibet aquam & diligentiam culturæ. Quælibet forinſecus adhibeat,nunquid poma format? Nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra filiorũ ? nunquid tale aliquid intrinſecus agit? ſed quis agit hoc? Audite agricolã Apoſtolum, & videte quid ſumus,& audite magiſtrum in- 1.Corin.3. teriorem, Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Neque qui plãtat eſt aliquid, neque qui rigat,ſed qui incrementũ dat deus. Hoc ergo vobis dicimus,ſiue plantemus,ſiue rigemus, loquendo non ſumus aliquid, ſed ille qui incrementum dat deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus.

De eo quod Ioannes dicit, Et verax eſt, & non eſt mendax: ſicut docuit vos permanere in ipſa. Et nunc filioli, permanete in eo, vt cum manifeſtatus fuerit, habeamus fiduciam in conſpectu eius, vt non confundamur ab eo in aduẽtu eius: vſque ad id, In hoc manifeſtat⁹ eſt filius dei, vt ſoluat opera diaboli. K

Tractatus IIII.

MEminiſtis fratres heſternam lectionẽ ad hoc terminatam, quia non habetis neceſsitatẽ, vt quis doceat vos, ſed ipſa vnctio docet vos de omnibus. Hoc autẽ ſicut vos recordari cert⁹ ſum, ſic expoſuimus vobis, quia nos qui forinſecus loquimur ad aures veſtras, ita ſumus qoaſi operarij, adhibentes culturã forinſecus ad arborem: ſed iocrementũ dare non poſſumus, nec fructus formare : ille autẽ qui vos creauit,& redemit,& vocauit per fidẽ, & ſpiritum ſuum habitans in vobis, niſi loquatur vobis intus , ſine cauſa nos perſtrepimus. Vnde hoc apparet ? Quia cum multi audiant, nõ omnibus perſuadetur quod dicitur, ſed illis ſolis, quibus intus loquitur deus. Illis autem intus loquitur, qui ei locum præbent: illi autem deo locũ præbent , qui diabolo locum non prębent. Habitare enim vult diabolus corda hominũ, & loqui ibi omnia, quæ valent ad ſeductionẽ: ſed quid ait dominus Ieſus? Princeps huius mundi miſſus eſt foras: vnde miſſus eſt Ioan.12. L foras? Nunquid extra cœlum & terram? nunquid extra fabricam mundi? Non: ſed extra corda credentium foras miſſo inuaſore, habitat redemptor , quia ipſe redemit qui creauit: & diabolus iam forinſecus oppugoat, non vincit illum, qui intus poſsider, Forinſecus autem oppugnat, immittendo varias tentationes: ſed ille non conſentit cui deus intus loquitur, & vnctio quã audit, docet: Et verax eſt, inquit, eadem vnctio: id eſt, ipſe ſpiritus domioi, qui docet homines, mentiri oon poteſt:

Et non eſt mendax, ſicut docuit vos permanere in ipſa. Et nunc filioli permanete in eo, vt cum manifeſtatus fuerit, habeamus fiduciam in conſpectu eius, vt non confundamur ab eo in aduentu eius. Videte fratres, credimus in Ieſum quem nõ vidimus, annunciauerunt eum qui viderunt, qui contrectauerunt, qui verbum ex ore ipſius audierũt, & vt hæc perſuaderent generi humano: ab illo miſsi ſuot, non à ſeipſis ire auſi ſunt. Et quò miſsi ſunt? Audiſtis cum Euangelium legeretur, Ite pręedicate Euangelium vniuerſæ creaturę quæ ſub cœlo eſt. Vbique ergo diſcipuli miſsi ſunt atte- Marci.16. M ſtantibus ſignis & prodigiis, vt crederetur illis, quia ea dicebant, quæ viderant . Credimus in eum quem non vidimus,& venturum eum expectamus. Quicunq; illũ fide expectant, cum venerit gaudebunt : qui ſine fide ſunt cum venerit, quod nunc non vident, erubeſcent. Et confuſio illa oon erit vnius diei & tranſiet , quomodo ſolent confundi, qui inueniootur in aliqua culpa, & eis inſultatur ab hominibus. Confuſio illa traducet confuſos ad ſiniſtram, vt audiant, Ite in ignẽ æter- Matth.25. num, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Maneam⁹ ergo in verbis eius, ne confundamur cum venerit: ipſe enim dicit in Euangelio eis qui in eum crediderant, Si permauſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eſtis. Et Ioan.8. quaſi dicerent, quo fructu? Et cognoſcetis, inquit, veritatem, & veritas liberabit vos : Modo enim ſalus noſtra in ſpe, nondum in re: noodum tenemus iam quod promiſſum eſt, ſed venturum ſperamus : fidelis autẽ eſt qui promiſit, nõ te fallet, tantum noli deficere, ſed expecta promiſſorem : non enim nouit fallere veritas, tu noli eſſe mendax , vt aliud profitearis , aliud agas . Tu ſerua fidem , & ſeruat ille pollicitationem : ſi autem non tu ſeruaueris fidem , tu te fraudaſti , non ille qui promiſit . *Si ſcitis quia iuſtus eſt, ſcitote quia omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo eſt natus.* Iuſtitia modo noſtra ex fide, iuſti-

tia

A tia perfecta non eſt niſi in angelis : & vix in angelis ſi
deo comparentur: tamē ſi qua perfecta iuſtitia anima-
rum & ſpirituum eſt,quos deus creauit,in angelis ſan-
ctis,iuſtis,bonis, nullo lapſu auerſis, nulla ſuperbia ca-
dentibus, ſed manentibus ſemper in contemplatione
verbi dei, & nihil aliud dulce habentibus, niſi à quo
creati ſunt,in ipſis perfecta iuſtitia eſt, in nobis autē ex
fide cœpit eſſe ſecundum ſpiritum. Audiſtis cum Pſal-
Pſal 146. mus legeretur,Incipite domino in cōfeſsione. Incipi-
te,inquit, Initium iuſtitiæ noſtræ confeſsio peccatorū.
Cœpiſti nō defendere peccatū tuum,iam inchoaſti iu-
ſtitiam,perficietur autē in te quando nihil aliud facere
delectabit,quando abſorbebitur mors in victoria,quā-
do nulla concupiſcentia titillabit,quando non erit lu-
cta cum carne & ſanguine, quando erit corona victo-
riæ & triumphus de inimico,tunc erit perfecta iuſtitia.
Modo adhuc pugnamus, ſi pugnamus in ſtadio ſumꝰ.
Ferimus & ferimur,ſed qui vincat,expectatur.Ille autē
vincit, qui & quod ferit, de viribus ſuis non præſumit,
ſed de protectore ſuo.Solus diabolꝰ aduerſum nos pu
B gnat,nos cum deo ſimus, & diabolum vincimus: nam
ſi tu ſolus cum diabolo pugnaueris,vinceris, Exercita-
tus eſt hoſtis:quot palmarum? Conſiderate quò deiece-
rit vt mortales naſceremur primo,ipſam originem no
ſtram de paradiſo deiecit.Quid ergo faciendū eſt,quia
ipſe exercitatus eſt? Inuocetur omnipotēs aduerſus ex-
ercitatum diabolum.Habitet in te qui nō poteſt vinci,
Gen.3. & ſecurus vincens eum qui vincere ſolet:ſed quos, niſi
in quibus non habitat deus? Nam vt noueritis fratres,
contempſit Adam in paradiſo poſitus præceptum dei,
& erexit ceruicem, veluti in poteſtate ſua eſſe cupiēs &
nolens ſubdi voluntati dei, & lapſus eſt ab illa immor
talitate,ab illa beatitudine. Homo autem quidam iam
Iob.2. exercitatus natus mortalis,cum ſederet in ſtercore pu-
tris vermibus diabolum vicit: ipſe Adam, & in Iob ip-
ſe,quia de genere ipſius Iob. Ergo Adam victus in pa-
radiſo,vicit in ſtercore : in paradiſo cum eſſet, audiuit
Vbi ſupra. perſuaſionem mulieris,quā illi immiſerat diabolus, in
ſtercore autem cum eſſet,ait Euæ: tanquam vna ex inſi-
pientibus mulieribus locuta es. Ibi autem appoſuit, hic
reſponſum dedit:cum eſſet lætus,audiuit: cum eſſet fla
C gellatus,vicit.Ideo videte quid ſequitur fratres in epi-
ſtola iſta: quia hoc nobis commendat, vt diabolū qui-
dem vincamus,ſed nō ex nobis: ſi ſcitis quia iuſtus eſt,
ait, ſcitote quia omnis qui facit iuſtitiam,ex ipſo eſt na-
tus,ex deo, ex Chriſto. Et quia dixit, ex ipſo eſt natus,
hortatur nos.Iam ergo quia nati ex illo ſumus perfecti
Cap.III. ſumus,audite, *Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, vt
filii dei vocemur & ſimus.* Nam qui vocantur & non ſunt,
quid illis prodeſt nomen vbi res non eſt? Quàm mul-
ti vocantur medici,qui curare non norunt? Quàm mul
ti vocantur vigiles,qui tota nocte dormiunt? Sic multi
vocantur Chriſtiani,& in rebus non inueniuntur,quia
hoc quod vocantur nō ſunt,id eſt,in vita, in moribus,
in fide,in ſpe,& charitate.Hoc autem quod audiſtis fra
tres:ecce qualem dilectionem dedit nobis pater,vt filij
dei vocemur & ſimus. *Propter hoc mundus nō cognoſcit nos,
quia non cognouit eum,& nos non cognoſcit mundus.* Totus mū-
dus Chriſtianus eſt, & totus mundus impius. Per totū
enim mundum impij, & per totū mundum pij,illi nos
non cognoſcunt. Quomodo putamus quia non co-
gnoſcunt? Inſultant bene viuentibus, attendite & vi-
dete,quia forte ſunt & inter vos. Vnuſquiſque veſtrum
qui iam piè viuit,qui contemnit ſecularia,qui non vult
ire ad ſpectacula,qui non vult ſe inebriare quaſi ſolen-

niter,& quod eſt grauius, accedēte patrocinio ſancto- D
rum dierum fieri immundus, qui iſta facere noluerit,
quomodo ei inſultatur ab his qui faciūt? Nunquid in-
ſultaretur ei ſi agnoſceretur? Quare autem non agno-
ſcitur? Mundus eum non agnoſcit. Quid eſt mundus?
Illi habitatores mundi,quomodo dicitur domus habi-
tatores eius.Iam iſta ſæpe dicta ſunt, & non ea vobiſcū
hodie repetimus.Iam cum auditis mundum in mala ſi-
gnificatione,nō intelligatis niſi dilectores mūdi, quia
per dilectionē inhabitant: & per quod inhabitant, no-
men habere meruerunt. Propter hoc mundus non co-
gnouit nos,quia non cognouit eum. Ambulabat & ip-
ſe dominus Ieſus Chriſtus in carne : erat deus, latebat
in infirmitate. Et vnde non eſt cognitus? Quia omnia
peccata arguebat in hominibus. Illi amando delecta-
tiones peccatorum non agnoſcebant deum : amando
quod febris ſuadebat, iniuriam medico faciebant.
Quid ergo, nos iam nati ſumus ex ipſo? Sed quia in
ſpe ſumus. *Dilectiſsimi,* inquit, *nunc filii dei ſumus.* Iam
nunc? Quid eſt ergo quod expectamus, ſi iam filij dei
ſumus? *Et nondum,* inquit, *manifeſtum eſt quod erimus.* Quid E
autem erimus aliud quàm filij dei? Audi quid ſequitur:
*Scimus quia cum apparuerit,ſimiles ei erimus,quoniam videbi-
mus eum ſicuti eſt.* Intelligat charitas veſtra. Magna res:
ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quo-
niam videbimus eum ſicuti eſt: iam illud attendite,
quid vocatur, eſt. Noſtis quid vocatur, eſt? Quid vo-
catur, & non ſolum vocatur, ſed vere eſt, incommu-
tabilis eſt, ſemper manet, mutari neſcit, nulla ex parte
corrumpitur, nec proficit, quia perfectum eſt: nec de-
ficit, quia æternum eſt: & quid eſt hoc? In principio *Ioan.1.*
erat verbum &c. Et quid eſt hoc? Qui cum in forma *Philip.2.*
dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē deo.
Hoc modo Chriſtum in forma dei, verbum dei, vni-
cum patri, æqualem patri, non poſſunt videre mali.
Secundum id vero quòd verbum caro factum eſt,po-
tuerunt & mali, quia in die iudicij videbunt & mali,
quia ſic veniet iudicaturus quomodo venit iudicādus.
In ipſa forma homo,ſed deus : nam maledictus omnis
qui ſpem ſuam ponit in homine:Homo venit [vt iudi- *Hiere.17.*
caretur, homo veniet] vt iudicet. Et ſi non videbitur,
quid eſt quod ſcriptum eſt, Videbunt in quem transfi- *Ioan.19.*
xerunt? De impiis enim dictum eſt, quia videbunt & F
confundentur. Quomodo non videbunt impij,quādo
alios ponet ad dexteram,alios ad ſiniſtram? Ad dexte-
ram poſitis dicet, Venite benedicti patris mei, percipi-
te regnum. Ad ſiniſtram poſitis dicet, Ite in ignem æ- *Matth.25.*
ternum: Videbunt,ſed formam ſerui:formam dei non
videbunt. Quare? Quia impij ſunt:& ipſe dominus di-
cit, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum vide- *Matth.5.*
bunt. Ergo viſuri ſumus quandam viſionem fratres,
quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor *1.Corin.2.*
hominis aſcendit. Viſionem quandam,viſionem præ-
cellentem omnes pulchritudines terrenas,auri, argen-
ti, nemorum atque camporum, pulchritudinem ma-
ris & aëris, pulchritudinem ſolis & lunæ, ſtellarum,
angelorum, omnia ſuperantem, quia ex ipſo pulchra
ſunt omnia. Quid ergo erimus, quando videbimus
quod nobis promiſſum eſt? Similes ei erimus, quo-
niam videbimus eum ſicuti eſt. Quomodo potuit, lin-
gua ſonuit, cætera corde cogitentur: quid enim & ip-
ſe Ioannes dixit ad comparationem eius, quæ eſt, vel
à nobis dici poteſt, hominibus longe imparibus me-
ritis ipſius? Redeamus ergo ad illam vnctionem quæ
intus docet, quod loqui non poſſumus: & quia mo-

G do videre oon poteſtis, officium veſtrum io deſiderio ſit. Tota vita Chriſtiani boni ſaoctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras, nondum vides, ſed deſiderando capax efficeris, vt cũ venerit quod videas implearis. Sicuti enim ſi velles implere aliquem ſinum, & ooſti quàm magnũ eſt quod dabitur, extendis ſinum vel ſacci, vel vtris, vel alicuius rei, ooſti quantum miſſurus es, & vides quia aoguſtus eſt ſinus, extendendo facis capaciorem: ſic deus differeodo exteodit deſideriũ, deſiderando exteodit animum, extendẽdo facit capaciorem. Deſideremus ergo fratres, quia implẽdi ſumus. Videte Paulum extendeotẽ ſioum, vt poſsit capere quod venturum eſt: ait, Noo quia iam acceperim, aut iam perfectus ſim fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Quid ergo agis in hac vita, ſi oondum apprehendiſti? Vnum autẽ, quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Extentum ſe dixit, & ſecundũ ioteotionem ſequi ſe dixit: mioorẽ ſe ſentiebat ad capiẽdũ quod oculus oõ vidit, nec auris audiuit, nec io cor hominis aſcendit. Hæc eſt vita noſtra, vt deſideraodo exerceamur. Tantum autẽ nos exercet ſanctum deſide- *Philip.3.*

H rium, quantum deſideria noſtra amputauerimus ab amore ſeculi. Iam diximus, aliquãdo exinani, quod implendum eſt: bono implendus es, funde malum, puto quia melle te vult implere deus, ſi aceto plenus es, vbi mel pones? Fuodendum eſt quod portat vas, mundandum eſt ipſum vas. Mutandum eſt, etſi cum labore, cũ tritura, vt fiat aptũ cuidam rei. Mel dicamus, aurũ dicamus, vinum dicamus: quicquid dicamus quod dici nõ poteſt, quicquid volumus dicere, deus vocatur. Et quid diximus deus, quid diximus? Duæ iſtæ ſyllabæ ſunt totũ quod expectamus. Quicquid ergo dicere valuimus, infra eſt: extendamus nos in eum, vt cum venerit, impleat. Similes ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. *Et omnis qui habet ſpem hanc in ipſo eſt.* Videte quia in ſpe oos poſuit. Videtis quemadmodum nos congruit Apoſtolo Paulo, coapoſtolo ſuo, Spe ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur oon eſt ſpes: quod eoim videt quis, quid ſperat? Si enim quod oõ videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Ipſa patientia exercet deſideriũ: mane tu, nam manet ille, & perſeuera in ambulando, vt perueoias quia quò tendis, non migrabit, videte. *Et omnis qui habet ſpem hanc in ipſo, caſtificat ſemetipſum* *Roma.8.*

I *ſicut & ipſe caſtus eſt.* Videte quemadmodum non abſtulit liberum arbitrium, vt diceret caſtificat ſemetipſum. Quis nos caſtificat niſi deus? Sed deus te nolentem oõ caſtificat. Ergo quòd adiungis voluotatem tuam deo, caſtificas teipſum. Caſtificas te, oõ de te, ſed de illo qui venit vt habitet in te, Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tributum eſt: ideo autẽ tibi tributũ eſt, vt dicas ſicut in Pſalmo: Adiutor meus eſto, oe derelioquas me. Si dicis, adiutor meus eſto, aliquid agis: nam ſi oihil agis, quomodo ille adiuuat? *Omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit.* Nemo dicat, aliud eſt peccatũ, aliud ioiquitas: nemo dicat, ego peccator homo ſum, ſed ioiquus nõ ſum: omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit. *Peccatum iniquitas eſt.* Quid ergo facimus de peccatis ooſtris & iniquitatibus? Audi quid dicit: *Et ſcitis quia ille manifeſtatus eſt, vt peccatum auferat, & peccatum in ipſo non eſt.* In quo noo eſt peccatum, ipſe venit auferre peccatum: nam ſi eſſet in illo peccatum, auferendum eſſet illi, non ipſe auferret. *Pſal.26.*

Omnis qui in ipſo manet, non peccat. Inquantum in ipſo manet, intantum non peccat. *Omnis qui peccat, non vidit eum, neque cognouit eum.* Noo eſt mirum: non eũ vidimus, K ſed viſuri ſumus. Non eum cogoouimus, ſed cognituri ſumus. Credidimus in eum quem nõ cognouimus? An forte ex fide cognouimus & ſpecie oon cognouimus? Magna eſt iſta quæſtio: Omnis qui peccat ooo vidit eũ, nec cognouit eum. Noodum cogoouimus, ſed in fide & videmus & cognoſcimus: ſi enim nondum videt fides, quare dicimur illuminati? Eſt illumioatio per fidẽ, eſt illuminatio per ſpeciem. Modo cũ peregrinamur, *2.Corin.5.* per fidem ambulamus, oondũ per ſpeciem. Ergo & iuſtitia noſtra per fidem eſt, & non per ſpeciem. Erit perfecta noſtra iuſtitia cũ videbimus per ſpeciem, modo noo relioquamus eam iuſtitiam, quæ eſt ex fide, quooiã iuſtus ex fide viuit, ſicut ait Apoſtolus: Omois qui ma- *Roma.1.* net in ipſo noo peccat: nam omois qui peccat non vidit eum, neque cognouit eum. Noo credidit iſte qui peccat? Si autem credidit, quantum ad fidem eius pertinet ooo peccat. *Filioli, nemo vos ſeducat, qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut ille iuſtus eſt.* Nunquid quaodo audiuimus, quia iuſti ſumus, ſicut æquales nos debem⁹ putare deo? Debetis ſcire quid eſt, ſicut. Iamdudum enim dixit: Caſtificat ſemetipſum, ſicut ipſe caſtus eſt. Iam ergo patet, L æqualis eſt caſtitas noſtra caſtitati dei, & iuſtitia noſtra iuſtitiæ dei? Quis hoc dicat: Sed, ſicut, ooo ſemper ad æqualitatem dici ſolet: quomodo, verbi gratia: Viſa baſilica iſta ampla, ſi velit facere aliquis minorem, ſed tamen proportione ad menſuras eius, vt verbi gratia, ſi lata eſt ſimplum, & longa duplum, faciat & ille latam ſimplum, & longam duplum, videtur ſic feciſſe ſicut eſt iſta: ſed iſta habet, verbi gratia, centum cubitos, illa triginta, & ſicut eſt, & impar eſt. Videtis quia ooo ſemper, ſicut, ad parilitatem & æqualitatem refertur, verbi gratia: videte quantum ſit ioter faciem hominis & imaginẽ de ſpeculo. Facies in imagine, facies in corpore, imago in imitatiooe, corpus io veritate: & quid dicimus? Nam ſicut hic oculi, ita & ibi: ſicut hic aures, ita & ibi. Diſpar eſt res, ſed, ſicut ad ſimilitudinem dicitur. Habemus ergo & nos imaginem dei, ſed nõ illam quã habet filius æqualis patri: tamen & oos pro modulo noſtro ſi nõ ſicut ille eſſemus, ex oulla parte ſimiles diceremur. Ergo caſtificat oos ſicut & ipſe caſtus eſt: ſed ille caſtus æternitate, nos caſti fide. Iuſti ſumus ſicut & ipſe iuſtus eſt, ſed ipſe in ipſa incommutabili perpetui- M tate, oos iuſti credendo in quem non videmus, vt aliquando videamus. Et cum perfecta fuerit iuſtitia noſtra, cum facti æquales angelis fuerimus, nec tunc illi æquabimur: quanto ergo modo ab illo longe eſt, quãdo nec tunc par erit? *Qui facit peccatum, de diabolo eſt, quia ab initio diabolus peccat.* De diabolo eſt, noſtis quid dicat? Imitando diabolum: nam oeoinẽ fecit diabolus, oeminem genuit, oeminem creauit. Sed quicunque fuerit imitatus diabolum, quaſi de illo natus ſit filius diaboli imitando, oon proprie naſcendo. Quomodo es filius Abrahæ? Nuoquid Abraham te genuit? Quomodo Iudæi filij Abrahæ? Non imitantes fidẽ Abrahæ, facti ſunt filij diaboli. De carne Abraham nati ſunt, & fidem Abrahæ noo ſunt imitati. Si ergo qui inde nati ſunt, exhæredati ſunt, quia noo ſuot imitati: tu qui ooo de illo natus es, efficeris filius, & ſic eris filius imitãdo, & ſi diabolum fueris imitatus, quia ille ſuperbus extitit & impius aduerſus deum, eris filius diaboli, diabolum imitando, oon quia ipſe creauit te, aut genuit te. *In hoc manifeſtatus eſt filius dei.* Eia fratres, omnes peccatores ex diabolo nati ſuot, inquantum peccatores. Adam à deo factus eſt, ſed quãdo conſenſit diabolo, ex diabolo natus

A natus eſt.Et tales omnes genuit qualis erat,cũ ipſa con-
cupiſcẽtia nati ſumus.Et antequam nos debita noſtra
addamus,de illa damnatione naſcimur : nam ſi cũ illo
peccato nõ naſcimur,quid eſt quòd cum infantibus ad
baptiſmũ curritur vt ſoluantur ? Ergo duas natiuitates
attendite fratres,Adam & Chriſtum. Duo ſunt homi-
nes,ſed vnus ipſorum homo homo, alter homo deus.
Per hominem hominem homines peccatores ſumus:
per hominem deũ iuſtificamur . Natiuitas illa deiecit
ad mortẽ,iſta natiuitas erexit ad vitã: natiuitas illa tra-
hit ſecum peccatũ,natiuitas iſta liberat à peccato:ideo
enim venit Chriſtus homo,vt ſolueret peccata homi-
num. *In hoc manifeſtatus eſt filius dei,vt ſolueret opera diaboli.*
Cætera commendo charitati veſtræ,ne vos grauẽ:ipſa
enim quæſtio eſt,in qua ſoluenda laboramus,quia pec-
catores nos dicimus:ſi enim quis dixerit ſe eſſe ſine pec
cato, mendax eſt . Et in ipſius epiſtola Ioannis inueni-
mus:Si dixerimus quia peccatum non habemus,noſip-
ſos ſeducimus. Meminiſſe enim debetis priorum,ſi di-
xerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſedu-
B cimus, & veritas in nobis non eſt. Et rurſus in conſe-
quentibus audis : qui natus eſt ex deo,non peccat,quia
qui facit peccatum non videt eum,neque cognouit eũ:
omnis qui facit peccatum de diabolo eſt, ex deo nõ eſt
peccatum.Iterum terret nos, quomodo nati ſumus ex
deo,& quomodo nos fatemur peccatores ? An dicturi
ſumus,quia de deo nati nõ ſumus ? Et quid faciunt iſta
ſacramenta in infantibus?Quid dixit Ioannes? qui na-
tus eſt ex deo,non peccat: ipſe Ioannes iterum dixit, ſi
diximus quia peccatum non habemus , noſmetipſos
ſeducimus,& veritas in nobis non eſt? Magna quæſtio
& anguſta: & ad hanc ſoluendam vtinam intentam fe-
cerim charitatẽ veſtram,in nomine domini cras quod
inde dederit diſſeremus.

De eo quod Ioannes dicit,Omnis qui natus eſt ex deo, nõ facit peccatũ,quia ſemen eius in ipſo manet, & non poteſt peccare,quia ex deo natus eſt: vſque ad id,Filioli non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate:

Tractatus V.

INtentè audite obſecro vos, quia res nõ mini-
ma verſatur in medio: & non dubito qui he-
C ſterno die intenti aſſuiſtis , quòd & hodie in-
tentius conueniſtis:eſt enim nõ parua quæſtio,quomo-
do dicat in iſta epiſtola: Qui natus eſt ex deo,non pec
cat:& quomodo in eadẽ epiſtola ſuperius dixit , Si di-
xerimus,quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeduci-
mus,& veritas in nobis non eſt. Quid facturus eſt quẽ
vterq; ſermo ex eadem epiſtola in medio coarctauit?Si
ſe confeſſus fuerit peccatorem,timet ne dicatur illi,nõ
ergo ex deo natus es:quia ſcriptum eſt: qui natus eſt ex
deo,non peccat:ſi autem dixerit ſe iuſtum, & nõ habe-
re peccatum, accipiet ex alia parte plagam ex ipſa epi-
ſtola:Si diximus quia peccatum nõ habemus, noſip-
ſos ſeducimus,& veritas in nobis non eſt.Poſitus ergo
in medio,quid dicat,& quid cõfiteatur,aut quid profi-
teatur nõ inuenit. Profiteri ſe eſſe ſine peccato pericu-
loſum eſt,& non ſolũ periculoſum, ſed etiã mẽdoſum:
Noſipſos,inquit,ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt,
ſi diximus quia peccatũ non habemus : ſed vtinã nõ
haberes & diceres,verum enim diceres, nec in veritate
promenda, vllum iniquitatis vel veſtigiũ formidares:
ſed ideo malefacis ſi dicis,quia mendaciũ dicis : Veri-
tas,inquit,in nobis nõ eſt,ſi diximus quia peccatũ nõ
habemus:non ait,non habuimus, ne forte de præterita

vita dictum videretur. Habuit peccatũ homo iſte , ſed D
ex quo natus eſt ex deo,cœpit nõ habere,ſi ita eſſet, nul
la nos anguſtaret quæſtio:diceremus enim, fuimus pec
catores,ſed modo iuſtificati ſumus:habuimus peccatũ,
ſed modo non habemus: nõ hoc ait,ſed quid ait?Si di
xerimus quia peccatũ non habemus, noſipſos ſeduci-
mus,& veritas in nobis non eſt . Poſt aliquantũ rurſus:
qui natus eſt ex deo,inquit,nõ peccat. Nũquid Ioannes
ipſe non erat natus ex deo? Si Ioannes nõ erat natus ex
deo : de quo audiſtis , Quia ſupra pectus domini recu- *Ioan. 13.*
buit : aliquis ſibi audet promittere regenerationẽ factã
in ſe,quam ille habere non meruit,qui ſuper pectus do
mini recumbere meruit, quẽ dominus plus quàm cæ-
teros diligebat, ipſum ſolũ de ſpiritu nõ genuerat? At-
tendite nunc verba iſta.Adhuc anguſtias noſtras com-
mendo,vt per intentionem veſtram, quæ oratio eſt, &
pro nobis & pro vobis dilatet deus,& det exitum ne a-
liquis in verbo eiꝰ inueniat occaſionẽ perditionis ſuæ,
quod verbum non eſt prædicatũ & conſcriptũ,niſi ad
medicinã & ſalutem. Omnis,inquit, qui facit peccatũ,
& iniquitatem facit:ne forte diſcernas, peccatũ iniqui- E
tas eſt:ne dicas,peccator ſum, ſed iniquus nõ ſum:pec-
catum iniquitas eſt. Et ſcitis quia in hoc ille manifeſta-
tus eſt,vt peccata auferat,& peccatum in illo nõ eſt, &
quid prodeſt nobis quia venit ſine peccato?Omnis qui
non peccat,in ipſo manet : & omnis qui peccat,nõ vi-
dit eum,neq; cognouit eum.Filioli,nemo vos ſeducat:
qui facit iuſtitiam,iuſtus eſt,ſicut & ille iuſtus eſt. Iã iſta
diximus,quia ſecundũ quandã ſimilitudinem, non ſe-
cundum æqualitatem dici ſolet,qui facit peccatum,de
diabolo eſt,quia ab initio diabolus peccat. Et hoc dixi-
mus,quia neminem creauit diabolus,neque genuit,ſed
imitatores eius tanquam ex illo naſcuntur . In hoc ma-
nifeſtatus eſt filius dei,vt ſoluat opera diaboli. Ergo vt
ſoluat peccata,venit ille qui nõ habet peccatũ : deinde
ſequitur, *Omnis qui natus eſt ex deo,non facit peccatum , quia ſemen eius in ipſo manet: & non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt.*
Fortiter inſtrinxit : fortaſsis ſecundum quoddam pec-
catum dixit,non peccat, non ſecundum omne pecca-
tum. Vt quid ait,Qui natus eſt ex deo,nõ peccat ? Cer-
tum quoddam peccatum intelligas , quod non poteſt
admittere homo qui ex deo natus eſt. Et tale peccatum
eſt illud : vt ſi quiſquam illud admiſerit,confirmet cæ-
tera, ſi quis autem hoc non admiſerit, ſoluat cætera. F
Quod eſt hoc peccatum ? Facere contra mandatum,
quod eſt mandatum?Mandatum nouum do vobis, vt *Ioan. 13.*
vos inuicem diligatis.Intendite, hoc mandatum Chri
ſti, dilectio vocatur . Per hanc dilectionem peccata
ſoluuntur. Hæc ſi non teneatur, & graue peccatum eſt,
& radix omnium peccatorum. Intẽdite fratres,protu-
limus aliquid,in quo bene intelligẽtibus ſoluta eſt quę-
ſtio. Sed nũquid cum celerioribus tantum ambulamus
viam? Et qui tardius ambulant, non ſunt relinquendi.
Verſemus hoc quibus poſſumus verbis , vt ad omnes
perueniat. Puto enim fratres , quia omnis homo ſolli-
citus eſt pro anima ſua,qui non ſine cauſa intrat Eccle-
ſiam, qui non temporalia quærit in Eccleſia , qui non
propterea intrat vt trãſigat negocia ſecularia:ſed ideo
intrat, vt aliquid ſibi æternum promiſſum teneat quò
perueniat. Neceſſe eſt ergo cogitet, quemadmodũ am-
bulet in via , ne remaneat , ne retro eat, ne aberret , ne
claudicãdo non perueniat. Qui ergo ſollicitus eſt, tar-
dus non ſit,velox ſit,nõ recedat de via. Hoc ergo dixi,
quia qui natus eſt ex deo, non peccat. Fortaſsis ſecun-
dum quoddam peccatum voluit intelligi : nam erit

G aliter contrarium illi loco, Si dixerimus quia peccatũ non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Sic ergo forte poteſt ſolui quęſtio. Eſt quoddã peccatum quod non poteſt admittere ille qui natus eſt ex deo, & quo nõ admiſſo ſoluũtur cætera, quo admiſſo confirmãtur cętera. Quod eſt hoc peccatum? Facere contra mandatum Chriſti, contra teſtamentum nouũ. Quod eſt mandatum nouum? Mandatum nouũ do vobis, vt vos inuicem diligatis: qui facit contra charitatẽ & contra dilectionem fraternam, nõ audet gloriari & dicere natum ſe eſſe ex deo: qui autẽ in dilectione fraterna conſtitutus eſt, certa ſunt peccata, quæ nõ poteſt admittere, & hoc maximè ne oderit fratrẽ. Et quid de cæteris peccatis facit, vnde dictũ eſt, Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? Audiat ſecuritatem de alio loco ſcripturæ, Charitas cooperit multitudinẽ peccatorũ. *1.Pet.4.* Charitatem ergo commendamus, charitatem commẽdat hæc epiſtola. Poſt reſurrectionem dominus quid aliud interrogauit Petrũ niſi, Amas me? Et parum fuit ſemel interrogare, & iterum nihil aliud, & tertiò nihil aliud. *Ioan.21.*

H Cum iam tertiò ille tædio afficeretur, quaſi nõ ſibi crediderit, quomodo qui neſciret quid in illo ageretur, tamẽ & primò & ſecũdò & tertiò hoc interrogauit. Ter negauit timor, ter confeſſus eſt amor. Et ecce amat Petrus dominum. Quid præſtaturus domino? Non enim & ipſe non turbatus eſt in ipſo Pſalmo, Quid retribuã domino pro omnibus quę retribuit mihi? *Pſal.115.* Qui enim dicebat hæc in Pſalmo, attendebat quãta ſibi eſſent præſtita à domino, & quærebat quid retribueret domino, & non inueniebat: quicquid enim retribuere volueris, ab ipſo accepiſti quod reddas. Et quid ĩuenit quod retribuat? Quod, vt dixim[us] fratres, ab ipſo acceperat, hoc inuenit quod retribueret. Calicẽ ſalutaris accipiam, & nomẽ domini inuocabo: Quis enim illi dederat calicem ſalutarẽ, niſi ille cui volebat retribuere? Accipere autem calicem ſalutarem, & inuocare nomen domini, hoc eſt ſatiari charitate, & ita ſatiari, vt non ſolum nõ oderis fratrem, ſed paratus ſis mori pro fratre. Perfecta iſta charitas eſt, vt paratus ſis mori pro fratre. Hãc ipſe

I dominus in ſe exhibuit, mortuus pro omnib[us], orãs pro eis à quibus crucifigebatur, & dicẽs: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt: *Luca.23.* ſed ſi ſolus hoc fecit, nõ erat magiſter, ſi diſcipulos nõ habebat. Secuti diſcipuli hoc fecerũt: lapidabatur Stephan[us], & genu flexo ait: *Acto.7.* Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Amabat à quibus occidebatur, quia pro ipſis moriebatur. Audi Apoſtolum Paulum: *2.Corin.12.* Et ipſe, inquit, impẽdar pro animabus veſtris. Inter illos enim erat pro quib[us] Stephanus deprecabatur, quãdo eorum manibus moriebatur. Perfecta ergo charitas hæc eſt: ſi quis tantam habuerit charitatem, vt paratus ſit pro fratribus etiam mori, perfecta eſt in illo charitas. Sed nũquid mox vt naſcitur, iam prorſus perfecta eſt? Vt perficiatur, naſcitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectionem venerit, quid dicit? Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. *Philip.1.* Optabã diſſolui & eſſe cũ Chriſto, multo magis optimũ manere in carne neceſſariũ propter vos. Propter eos volebat viuere, pro quibus paratus erat mori. Et vt noueritis quia ipſa eſt perfecta charitas, quam nõ violat, & in quam non peccat, qui natus eſt ex deo, hoc domin[us] dicit Petro: Petre amas me? *Ioan.21.* Et ille, Amo. Nõ dixit, ſi amas me, obſequere mihi. Quãdo enim erat dominus in carne mortali, eſuriuit, ſitiuit. Eo tempore quo eſuriebat & ſitiebat, ſuſceptus eſt hoſpitio, miniſtrarũt illi qui habuerũt de ſub- K ſtãtia ſua: ſicut legimus in Euangelio. Suſcepit eum hoſpitio Zachęus, ſaluus factus eſt à morbo, ſuſcepto medico. *Luca.19.* Quo morbo? Auaritię: erat enĩ ditiſsimus & princeps publicanorum. Attẽdite ſanatum à morbo auaritiæ: Dimidium, inquit, bonorum meorum do pauperibus, & ſi cui aliquid tuli, quadruplum reddã. Ideo ſeruauit alterum dimidiũ, nõ quo frueretur, ſed vnde debita ſolueret. Suſcepit ergo tunc medicũ hoſpitio, quia erat infirmitas carnis in domino, cui hoc obſequium præberent homines: & hoc, quia voluit præſtare, obſequentibus, obſequẽtibus enim proderat, nõ illi. Cui enĩ angeli miniſtrabant, horũ obſequium requireret? Nec Helias ſeruus illius hoc neceſſarium habebat aliquãdo, *3.Reg.17.* cui panem & carnem per coruum mittebat, & tamẽ vt vidua religioſa benediceretur, mittitur ſeruus dei, paſcitur à vidua, quẽ deus in ſecreto paſcebat. Verũtamẽ quanquã de his ſeruis dei ſibi præſtẽt, qui eorum indigentiã conſiderant, propter illam mercedem à domino in Euangelio poſitam manifeſtiſsime, Qui ſuſcipit iuſtũ in nomine iuſti, mercedẽ iuſti accipiet: *Matth.10.* qui ſuſcipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedẽ Prophe- L tæ accipiet: & qui dederit calicem aquæ frigidæ vni ex his minimis tantũ in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. Quãuis ergo ſibi pręſtent, qui hæc faciunt, tamen nec hoc poterat præberi aſcẽſuro in cœlum. Quid illi poterat retribuere Petrus qui amabat illum? Audi, Paſce oues meas, id eſt, fac pro fratribus quod pro te feci. Omnes ſanguine meo redemi, nolite dubitare mori pro veritatis confeſsione, vt cæteri vos imitentur: ſed hæc vt diximus fratres, perfecta charitas eſt, qui natus eſt ex deo habet illam. Intendat charitas veſtra, videte quid dicam. Ecce accepit ſacramentum natiuitatis homo. Baptizatus ſacramentũ habet, & magnum ſacramentum, diuinum, ſanctũ, ineffabile. Conſidera quale, vt nouum hominem faciat, dimiſsionem omnium peccatorum. Attendat tamen in cor, ſi perfectum eſt ibi, quod factum eſt in corpore videat ſi habeat charitatẽ, & tũc dicat, natus ſum ex deo. Si autem nõ habet, characterem quidẽ impoſitum habet, ſed deſertor vagatur: habeat charitatem, aliter non M ſe dicat natum ex deo. Sed habeo, inquit, ſacramẽtum, audi Apoſtolũ: Si ſciam omnia ſacramenta, & habeam *1.Corin.13.* omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ autem nõ habeam, nihil ſum. Hoc ſi meminiſtis, cõmendauimus, cum iſtã epiſtolã legere inciperemus, nihil in ea nobis ſic cõmendari, quomodo charitatem. Et ſi videtur alia & alia dicere, illò facit reditum, & ad ipſam charitatẽ omnia vult referre quæcunq; dixerit. Videamus ſi & hic hoc facit: attẽdite. Omnis qui natus eſt ex deo, non facit peccatum. Quærimus quod peccatum, quia ſi omne intellexeris, contrarius eris illi loco: Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Ergo dicat quod peccatum, doceat nos, ne forte ego temere dixi peccatum hoc eſſe violationẽ charitatis. Quia ſuprà dixit, qui odit fratrẽ ſuũ in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ excæcauerunt oculos eius. Sed forte aliquid dixit in poſterioribus, & non nominauit charitatem, videte quia circuitus ille verborum hunc habet finem, hũc habet exitum. *Omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, quia ſemen eius in ipſo manet.* Semen dei, id eſt, verbum dei: vnde dicit Apoſtolus, Per Euãgelium ego vos genui. *1.Corin.4.* *Et non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt.* Dic adhuc. Videamus in quo nõ poteſt peccare. *In hoc manifeſtati*

A *manifeſtati ſunt filii dei & filii diaboli: Omnis qui non eſt iuſtus, nõ eſt à deo, & qui non diligit fratrem ſuum.* Certe iam manifeſtatum eſt vnde dicat, & qui nõ diligit, inquit, fratrem ſuum. Dilectio ergo ſola diſcernit inter filios dei & filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: Reſpondeant omnes, Amẽ. Cantẽt omnes halleluia: Baptizentur omnes, intrent omnes Eccleſias, faciant parietes baſilicarũ, non diſcernuntur filij dei à filiis diaboli niſi charitate. Qui habent charitatem, nati ſunt ex deo: qui non, non ſunt nati ex deo. Magnum iudicium, magna diſcretio. Quicquid vis habe, hoc ſolũ nõ habeas, nihil tibi prodeſt: alia ſi nõ habeas, hoc habe, & impleſti legem. Qui enim diligit alterum, legem impleuit, ait
Roma.13. Apoſtolus: & plenitudo legis charitas. Puto iſtam margaritam eſſe illã. Homo negociator deſcribitur in Eu-
Matth.13. angelio, qui inuenit vnam margaritã, & vendidit omnia quæ habebat & emit eã: hæc eſt margarita precioſa charitas, ſine qua nihil tibi prodeſt quodcunq; habueris. Quam ſi ſolam habeas, ſufficit tibi. Modo cum fide
B vides, tunc cum ſpecie videbis: ſi enim amamus cũ nõ videmus, quomodo amplectemur cum viderimus? Sed vbi nos debemus exercere? In amore fraterno: potes mihi dicere, non vidi deum, nunquid potes mihi dicere, non vidi hominẽ? Dilige fratrem. Si enim fratrem quẽ vides dilexeris, ſimul videbis & deũ, quia vides ipſam charitatem, & intus inhabitat deus. Qui non eſt iuſtus, non eſt ex deo, & qui non diligit fratrem ſuum. *Quia hæc eſt annunciatio.* Vide quomodo confirmat. *Quia hæc eſt annunciatio quã audiuimus ab initio diligamus vt inuicẽ.* Manifeſtauit nobis inde ſe dicere, contra hoc mandatum quiſquis facit, in peccato illo eſt ſcelerato, in quod
Gene.4. incidunt, qui non naſcuntur ex deo. *Non ſicut Cain qui ex maligno erat, occidit fratrem ſuum: & cuius rei gratia occidit? Quia opera eius maligna fuerunt, fratris vero eius iuſta.* Ergo vbi eſt inuidia, amor fraternus eſſe non poteſt. Intendat charitas veſtra, qui inuidet non amat: peccatum diaboli eſt in illo, quia & diabolus inuidendo deiecit: cecidit enim, & inuidit ſtanti, non ideo voluit deiicere vt ipſe ſtaret, ſed ne ſolus caderet. Tenete in animo ex hoc quod ſubiecit, inuidiã non poſſe eſſe in charita-
1.Corin.13. te. Habes aperte cum laudaretur ipſa charitas: Chari-
C tas non æmulatur. Non fuit charitas in Caio, & niſi eſſet charitas in Abel, non acciperet deus ſacrificium eius. Cum enim ambo obtuliſſent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ouium: quid putatis fratres, quia deus fructus terræ neglexit, & fœtus ouium dilexit? Non intendit deus ad munus, ſed in corde vidit: & quem vidit cum charitate offerre, ipſius ſacrificium reſpexit: quem vidit cum inuidia offerre ab ipſius ſacrificio oculos auertit. Opera ergo bona Abel, non dicit niſi charitatem: opera vero mala Cain, non dicit niſi odium fraternum. Parum eſt, quia odit fratrem ſuum & inuidit operibus bonis, quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit quia filius erat diaboli, & ille hinc apparuit iuſtus dei. Hinc ergo diſcernuntur homines fratres mei: nemo attendat linguas, ſed facta & cor. Si non bene faciat pro fratribus ſuis, oſtendit quid in ſe habeat: tentationibus probantur homines.

Nolite mirari fratres ſi mundus vos odit. Nunquid ſæpe vobis dicendum eſt, quid eſt mundus? Non cœlum, non terra, nec iſta opera quæ deus fecit, ſed dilectores mundi. Iſta ſæpe dicẽdo quibuſdam onerosus ſum: ſed vſqueadeo non fruſtra dico, vt aliqui interrogẽtur an dixerim, & non reſpondeant. Ergo vel inculcãdo hæreat aliquid in cordibus audientium. Quid eſt mundus? mũdus eſt, quãdo in malo ponitur, dilectores mundi: mũ- D
dus quando in laude ponitur, cœlũ & terra eſt, & quæ *Mundi ſignificata.*
in his continentur opera dei: vnde dicitur, & mundus
per eum factus eſt. Item mundus eſt plenitudo terræ, ſi- Ioan.1.
cut dixit ipſe Ioannes: Non ſolum autem noſtrorũ propitiator peccatorum eſt, ſed & totius mundi. Mundi dicit omnium fidelium per orbem ſparſorũ: mundus autem in malo, amatores mundi ſunt: qui amant mundũ, fratres amare non poſſunt. Si odit nos mundus: *Nos ſcimus.* Quid nos ſcimus? *Quia tranſiuimus de morte ad vitam.* Vnde ſcitis? *Quia diligimus fratres.* Nemo interroget hominem: redeat vnuſquiſque ad cor ſuum, ſi ibi inuenerit charitatem fraternam, ſecurus ſit, quia tranſiuit a morte ad vitã, iam in dextera eſt. Non attendat quia modo gloria eius occulta eſt, cũ venerit dominus, tunc apparebit gloria eius: viget enim, ſed adhuc in hyeme: viget radix, ſed quaſi aridi ſunt rami. Intus eſt medulla quæ viget, intus ſunt folia arborũ, intus fructus, ſed æſtatem expectat. Ergo nos ſcimus quia tranſiuimus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. *Qui non diligit, manet in morte.* Ne putetis fratres leue eſſe odiſſe. Odiſſe, E
an diligere? Audi quid ſequitur. *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Iam ergo ſi contemnebat quiſquam odium fratrum, nũquid & homicidium in corde ſuo contempturus eſt? Non mouit manum ad occidendũ hominem, homicida iam tenetur à domino. Viuit ille, & iſte iam interfector iudicatur. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. *Et ſcitis quia omnis homicida nõ habet vitam æternam in ſemetipſo manentem. In hoc cognoſcimus dilectionem.* Perfectionem dilectionis dicit, perfectionem illam, quam commendamus. In hoc cognoſcimus dilectionem: *Quia ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus animam pro fratribus ponere.* Ecce vnde veniebat, Pe- Ioan.21.
tre amas me, paſce oues meas: nam vt noueritis fratres, quia ſic ab eo paſci volebat oues ſuas, vt animam ſuã pro ouibus poneret, hoc illi continuo dixit: Cum iuuenis eſſes, præcingebas te, & ibas quò volebas: cũ autem fueris ſenior, alius te præcinget, & tollet te, quò tu non vis. Hoc autem dixit, ait Euangeliſta, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum. Et cum dixerat, paſce oues meas, doceret eum ponere animam pro ouibus ſuis. Vnde incipit charitas fratres? Modicum attende F
quo perficiatur. Audiſtis ipſum finem & modum: ipſum & dominus in Euangelio commẽdant, Maio- Ioan.15.
rem charitatem nemo habet, ait, quàm vt animam ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Perfectionem ergo eius oſtendit in Euangelio, & hic commendata eſt eius perfectio: ſed interrogatis vos, & dicitis nobis, quando poſſum habere iſtam charitatem? Noli cito de te deſperare, forte nata eſt, ſed nondum perfecta eſt, nutri eam ne ſuffocetur: ſed dicturus es mihi, & vnde noui? Quo enim perficiatur audiuimus, vnde incipiat audiamus: ſequitur & dicit, *Qui autem habuerit facultates mundi, & viderit fratrem ſuum eſurientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo poterit dilectio dei manere in eo?* Ecce vnde incipit charitas. Si nondum es idoneus mori pro fratre, iam idoneus eſto dare de tuis facultatibus fratri. Iã percutiat viſcera tua charitas, vt non de iactantia facias, ſed de intimo adipe miſericordiæ vt conſideres illum in egeſtate poſitum. Si enim ſuperflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes dare pro fratre? Iacet pecunia in ſinu tuo, quã tibi fures poſſunt auferre: & ſi illam non auferent fures, moriendo illam deſeres, etiam ſi te illa viuentem non deſerat. Quid inde facturus es? Eſurit frater tuus, in neceſſitate poſitus eſt,

G eſt, fortaſsis ſuſpenditur, à crediiore anguſtatur. Nõ habet ipſe, habes tu, frater eſt, ſimul empti eſtis, vnum eſt precium veſtrum, ambo ſanguine Chriſti redẽpti eſtis: vide ſi miſereris, ſi habes facultates mũdi. Quid ad me pertinet, forte dicis? Ego daturus ſum pecuniam meã, oe ille moleſtiam patiatur? Si hoc tibi reſponderit cor tuum, dilectio patris non in te manet. Si dilectio patris non in te maoet, nõ es natus ex deo, quomodo ergo te gloriaris eſſe Chriſtianũ? Nomẽ habes, & factum nõ habes: ſi autem nomẽ ſecutum fuerit opus, dicat te quiſquam Paganũ, tu factis oſtende te Chriſtianũ: nam ſi factis non oſtendis te Chriſtianũ, omoes te Chriſtianum vocent, quid tibi prodeſt nooien, vbi res non inuenitur? Qui autem habuerit facultates mũdi, & viderit fratrem ſuũ egentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo poteſt dilectio dei manere in eo? Et ſequiť, *Filioli, non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate.* Puto manifeſtatum eſſe vobis magnum & neceſſarium ſecretum & ſacramentum, fratres mei: quid valet charitas? Omnis ſcriptura commendat. Sed neſcio ſi alicubi amplius quàm in iſta Epiſtola commẽdetur.

H Rogamus vos & obſecramus io domino, vt & illa quę audiſtis, memoria teneatis, & ad ea quæ adhuc dicenda ſunt donec finiatur ipſa Epiſtola, iotenti veoiatis, intenti audiatis. Aperite autem corda ad ſemina bona: extirpate ſpinas, ne offocetur in vobis, quod ſeminatur, ſed potius creſcat ſeges, & gaudeat agricola, & horreum vobis præparet tanquàm frumentis, non ignem taoquam paleis.

De eo quod Ioannes dicit, Et in hoc cognoſcimus quia ex veritate ſumus, & coram ipſo perſuademus cordi noſtro, quia ſi male ſenſerit cor noſtrũ, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia: vſque ad id, In hoc cognoſcitur ſpiritus dei, Omnis ſpiritus, qui cõfitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt, Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, nõ eſt ex deo: & hic eſt Antichriſtus de quo audiſtis, quod venturus ſit, & nũc in ipſo mundo eſt.

Tractatus VI.

SI meminiſtis fratres heſternum nos clauſiſſe ſermonem ad iſtam ſententiam, quæ ſine dubio manere debuit & debet io corde veſtro, quia ipſam nouiſsimam audiſtis: Filioli, nõ di-

I ligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate: deinde ſequitur: *Et in hoc cognoſcimus, quia ex veritate ſumus, & coram ipſo perſuademus cordi noſtro, quia ſi male ſenſerit cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro & nouit omnia.* Dixerat: nõ diligamus verbo tantũ & lingua, ſed opere & veritate. Quæriť à nobis, in quo opere & in qua veritate agnoſcitur qui diligit deum, vel qui diligit fratrem ſuum. Iã ſuperius dixerat quouſque charitas perficiatur, quod

Ioan. 15. & domious in Euangelio ait, Maiorem hac nemo habet charitatem, quàm vt animam ſuam pooat quis pro amicis ſuis. Et iſte hoc dixerat: ſicut ille animam ſuam pro nobis poſuit, debemus & nos animam pro fratribus pooere. Hæc eſt perfectio charitatis, & maior omnino nõ poterit inueoiri: ſed quia nõ io omnibus perfecta eſt, & deſperare non debet, & in quo perfecta nõ eſt, ſi iam nata eſt, qua perficiatur, & vtique ſi nata eſt, nutrienda eſt, & quibuſdam ſuis nutrimentis ad perfectionem propriã producenda. Quæſiuimus inchoatiooem charitatis vode incipiat, & ibi continuo inuenimus: ſi quis habet facultatem mũdi, & viderit fratrẽ ſuum egentem, & clauſerit viſcera ſua aduerſus eum, quomodo dilectio patris manet in eo? Ergo hîc icipit iſta charitas fratres, vt de ſuis ſuperfluis tribuat egẽti in K anguſtiis aliquibus conſtituto: ex eo quod ſibi abundat ſecuodum tempus à tribulatione temporali liberat fratrem. Hinc exordium eſt charitatis, Hãc ita cœptam ſi verbo dei & ſpe futuræ vitæ nutrieris, peruenies ad illã perfectionem, vt paratus ſis animam tuam ponere pro fratribus tuis: ſed quia multa talia fiunt ab his qui alia quærũt, & qui fratres nõ amãt, reuocemur ad teſtimonium conſciẽtiæ. Vnde probamus, quia talia multa fiũt ab his qui fratres non amãt? Quàm multi ſe in hæreſibus & ſchiſmatibus martyres dicunt? Vidẽtur ſibi animam ponere pro fratribus ſuis: ſi pro fratribus animã ponerent, nõ ſe ab vniuerſa fraternitate ſepararent. Itẽ quàm multi ſunt qui iactãtiæ cauſa multa tribuũt, multa donant, & nõ ibi quærunt niſi laudem humanam & gloriam popularem, plenam vẽtis, nulla ſtabilitate ſolidatam, Quia ergo ſunt tales, vbi probanda erit charitas fraterna? Quia voluit illam probari, ait admooens: Filioli, nõ diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere, & veritate. Quærimus in quo opere, in qua veritate? Poteſt eſſe manifeſtius opus quàm tribuere pauperibus?

Multi hoc iactantia faciunt, oon dilectione. Poteſt eſſe L maius opus q̃ mori pro fratribus? Et hoc multi volunt putari facere iactantia nominis comparandi, non viſceribus dilectionis. Reſtat vt ille diligat fratrem, qui aote deũ vbi ſolus videt, cordi ſuo perſuadet, & interrogat cor ſuũ an vere propter fratrũ dilectionẽ hoc faciat, & perhibet illi teſtimoniũ oculus qui penetrat cor, quò homo attendere nõ poteſt. Ideo Paulus Apoſtolus 2. Corin. 12. quia paratus erat mori pro fratribus, dicebat: Ipſe impẽdar pro animabus veſtris: tamen quia deus videbat in corde ipſius, non homines quibus loquebatur, ait illis: Mihi autem minimũ eſt, vt à vobis iudicer, aut ab hu- 1. Corin. 4. mano die. Et oſtendit etiam ipſe quodam loco, quia ſolent iſta fieri inani iactantia, nõ firmamẽto charitatis: ait enim cũ de ipſius charitatis commẽdatione loqueretur, Si diſtribuero omoia mea pauperib⁹, & tradide- 1. Corin. 13. ro corpus meũ vt ardeam, charitatem autẽ ooo habeã, nihil mihi prodeſt. Poteſt enim quiſquam hoc facere ſine charitate? Poteſt: nam qui noo habẽt charitatẽ, diuiſerunt vnitatẽ. Quærite ibi, & videbitis multos multa tribuere pauperibus: videbitis alios paratos ad ſuſcipiendã mortẽ, ita vt deſiſtẽte perſecutore, ſeipſos præcipitẽt. Iſti ſine dubio ſine charitate hoc faciũt. Reuo- M cemur ergo ad conſcientiã, de qua dicit Apoſtolus: Nã 2. Corin. 1. gloria noſtra hæc eſt, teſtimooium conſcientiæ noſtrę. Reuocemur ergo ad conſcientiã, de qua item dicit: Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & nõ in altero. Opus ergo ſuum probet vnuſquiſque noſtrum, vtrum de vena charitatis emanet, vtrũ de radice dilectionis rami bonorum operum pullulẽt. Opus autem ſuũ probet vnuſ- Gala. 6. quiſque ait, & tũc in ſemetipſo gloriam habebit, & nõ in altero: non quãdo illi perhibet teſtimonium lingua aliena, ſed quãdo perhibet conſciẽtia propria. Hoc ergo hic cõmendat. In hoc cognouimus quia ex veritate ſumus, quando opere & veritate, nõ verbis tantum, & lingua diligimus: & corã ipſo perſuademus cordi noſtro. Quid eſt coram ipſo? Vbi ipſe videt: vnde ipſe domious in Euãgelio: Cauete, inquit, facere iuſtitiam ve- Matth. 6. ſtram coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cœlis eſt: & quid eſt, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: niſi quia dextera tua pura conſcientia eſt, ſiniſtra mundi cupiditas? Multi per cupiditatem mun-

di multa

A di multa mira faciunt, ſiniſtra operatur, noo dextera.
Dextera debet operari, & neſciente ſiniſtra, vt nec mi-
ſceat ſe cupiditas ſeculi, quando aliquid boni de dile-
ctione operamur. Et vbi hoc cognoſcim⁹? Ante deum
es, ioterroga cor tuum, vide quid feciſti, & quid ibi ap-
petiſti, ſalutem tuam an laudem bumanam ventoſam:
iotus vide, nam homo iudicare nō poteſt, quem vide-
re non poteſt. Si perſuademus cordi noſtro, coram illo
perſuadeamus: quia ſi male ſentiat cor ooſtrum, id eſt,
accuſet nos intus, quia non eo animo facimus quo fa-
ciendom ſit, maior eſt deus corde noſtro, & nouit om-
nia. Cor tuum abſcondis ab bomine, à deo abſconde ſi
potes. Quomodo abſcondis ab eo, cui dictū eſt à pec-
Pſal.138. catore quodam timente & confitente: Quò ibo à ſpiri-
tu tuo, & à facie tua quò fugiam? Querebat quà fugeret
& euaderet iudicium dei, & non inueniebat. Vbi enim
non eſt deus? Si aſcendero, inquit, in cœlum ibi es: ſi de-
ſcēdero ad iofernum, ades. Quò iturus eſt? Quò fugiet?
Vis audire cōſilium, ſi vis ab illo fugere, ad ipſum fuge.
Ad ipſum fuge confitendo, non ab ipſo latendo: latere
Pſal.31. enim non potes, ſed cōfiteri potes. Dic illi: Refugium
B meum es tu, & nutriatur in te dilectio, quæ ſola perdu-
cit ad vitam: Perhibeat tibi teſtimonium conſcientia
tua, quia ex deo eſt. Si ex deo eſt, noli illam velle ante ho
mines ponere, quia nec laudes hominū te leuāt in cœ-
lum, nec vituperationes iode te deponunt. Ille videat
qui coronat, ille ſit teſtis quo vidente coronaris: maior
eſt deus corde tuo, & oouit omnia. *Dilectiſſimi, & ſi cor
male non ſenſerit, fiduciam babemus ad deum.* Quid eſt, ſi cor
non male ſenſerit? Verum nobis reſponderit, quia dili-
gimus, & germana dilectio eſt in nobis, non ficta, ſed
ſyncera, ſalutem fraternam quærens, nullū emolumen-
tum expectans à fratre, oiſi ſalutem ipſius. *Fiduciam ba-
bemus ad deum, & quicquid poſtulauerimus, accipiemus ab eo, quia
mandata eius ſeruamus.* Ideo nō in conſpectu hominum,
ſed vbi ipſe deus videt in corde. Fiduciam ergo habe-
mus ad deum, & quicquid poſtulauerimus ab eo, acci-
piemus. Sed qui? Qui mandata eius ſeruamus. Quę ſunt
Ioan.13. maodata eius? Nunquid ſemper repetendum eſt? Man-
datum nouum do vobis, vt vos inuicē diligatis. Ipſam
charitatem loquitur, ipſam commendat. Quiſquis ergo
habuerit charitatem fraternam, & coram deo habuerit,
C vbi deus videt, corq; eius interrogatū ſub inſto exami-
ne, non ei aliud reſponderit, quàm germanam ibi eſſe
radicem charitatis, vnde boni fructus exiſtant, habet fi-
duciam apud deum, & quicquid poſtulauerit ab eo ac-
cipiet, quia mandata eius ſeruat. Incurrit quæſtio quæ-
dam, quia nō ille aut ille homo, aut tu aut ego, qui ſi pe-
tiero aliquid à domino deo noſtro, & non accepero,
facile de me poteſt dicere vnuſquiſque: non habet cha-
ritatē, & de quolibet homine buius temporis facile di-
ci poteſt. Et ſentiat quis quod vult homo de homine,
maiorem quæſtionē oon faciuot, oiſi illi viri, quos ſan-
ctos conſtat fuiſſe cum ſcriberent, & modo eſſe cū deo.
Quis habet cbaritatem, ſi eam Paulus non habebat qui
2.Cor.6. dicebat: Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor no-
ſtrum dilatatum eſt, non anguſtamini in nobis: qui di-
2.Cor.12. cebat, Impendar pro animabus veſtris: & tāta gratia in
illo erat, vt manifeſtaretur eum habere cbaritatem? In-
uenimus eum tamen petiſſe & non accepiſſe, Quid di-
cimus fratres? Quæſtio eſt: intenti eſtote ad deū, magna
& iſta quæſtio eſt, quomodo de peccato vbi dictū eſt:
qui natus eſt ex deo nō peccat. Inuenimus hoc eſſe pec-
catum violare charitatem, & hoc proprie deſignatum
eſſe in boc loco. Sic & nunc quærimus quid dixerit, ſi
enim verba attēdis, planom videtur: ſi exempla, obſcu- D
rum eſt. Verbis his nihil eſt planius: & quicquid poſtu-
lauerimus, accipiemus ab eo, quia mandata eius ſerua-
mus. *Et quæ placent illi in conſpectu eius facimus.* Quicquid
poſtulauerimus ait, accipiemus ab eo. Anguſtauit ve-
hementer, quia & ibi anguſtaret ſi diceret omne pecca-
tum: ſed ideo inuenimus locum exponēdi quia de cer-
to peccato dixit, nō de omni, ſed de quodam peccato,
quod omnis qui ex deo natus eſt non facit. Et inueni-
mus ipſum quoddam peccatum violatiooem eſſe cha-
ritatis. Et habemus exemplū de Euangelio manifeſtum
quando ait dominus: Si non veniſſem, peccatum non Ioan.15.
haberent. Quid ergo? Ad innocentes Iudæos venerat
quia ſic loquitur? Ergo ſi ipſe non veniret, peccatum nō
haberent? Præſentia ergo medici fecit ægrum, febrem
non abſtulit? Quis hoc vel demens dicat? Ille non venit
niſi curare & ſanare ægrotos: Quare ergo dixit, ſi oon
veniſſem peccatum nō haberent: niſi quia certū quod-
dam peccatū voluit intelligi? Quoddam enim pecca-
tum non haberent Iudæi. Quod peccatum? Quòd in eū
non crediderunt, quòd præſentem contempſeruot. Si-
cut ergo ibi peccatum dixit, non eſt conſequēs vt om- E
ne peccatum intelligamus, ſed certum peccatum: ſic &
hic non omne peccatum, ne contrarius ſit illi loco vbi
ait: Si dixerimus quia peccatum oon habemus, noſmet-
ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: ſed certum
quoddam peccatum, id eſt, violationem charitatis. Hic
autem plus oos conſtrinxit. Si petierimus dixit, ſi nos
oon accuſauerit cor ooſtrum & reounciauerit in con-
ſpectu dei, quia vera dilectio eſt in nobis, quicquid po-
ſtulauerimus ab eo accipiemus. Iam ergo dixi charitati
veſtræ fratres, nemo attendat ad nos. Quid enim ſumus
oos? Aut quid eſtis vos? Quid niſi Eccleſia dei, quę nota
eſt omnibus? Et ſi illi placet, in illa ſum⁹: & qui dilectio-
oe in illa manemus, ibi perſeueremus, ſi volumus oſtē-
dere dilectionem quā babemus. Veruntamen de Apo-
ſtolo Paulo quid mali ſenſuri ſumus? Ipſe nō diligebat
fratres? Apud ipſum nō erat teſtimouium conſcientiæ
eius io conſpectu dei? Non erat in Paulo radix illa cha-
ritatis, vode omnes boni fructus procedebāt? Quis hoc
niſi demens dixerit? Vbi ergo inuenimus petiſſe Apo- 2.Cor.12.
ſtolum & non accepiſſe? Ait ipſe: In magnitudine reue-
lationum ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis an- F
gel⁹ ſatanæ qui me colaphizet, propter qnod ter domi-
num rogaui vt auferretur à me, & dixit mihi, Sufficit ti-
bi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Ecce
non eſt exauditus vt auferretur ab illo angelus ſatanæ:
ſed quare? Quia non ei proderat. Ergo exauditus eſt ad
ſalutem, qui nō eſt ex exauditus ad voluntat.ē Nouerit
magnum ſacramentum charitas veſtra, quod ideo cō-
mēdauimus vobis, ne excidat vobis in tētationibus ve-
ſtris. Sancti ad ſalutem per omnia exaudiuntur: ſemper
exaudiuntur ad ſalutem ęternam: ipſam deſiderāt, quia
ſecundum hanc ſemper exaudiuotur: ſed diſcernamus
exauditiones dei. Inuenimus enim quoſdam non exau-
ditos ad voluntatē, exauditos ad ſalutē: & rurſus quoſ-
dam inuenimus exauditos ad voluntatē, & non exau-
ditos ad ſalutē. Hoc diſcernite, hoc tenete exemplum
eius qui nō eſt exauditus ad voluntatem, ſed exauditus
ad ſalutem: Audi Apoſtolum Paulum, nam ipſam exau-
ditionē ad ſalutem oſtēdit illi deus, Sufficit tibi, inquit, 2.Cor.12.
gratia mea, nā virtus in infirmitate perficitur. Rogaſti,
clamaſti, ter clamaſti, ipſum ſemel quod clamaſti audi-
ui, noo auerti aures meas à te, noui quid faciam: tu vis
auferre medicamentum quo vreris, ego noui infirmita-
tem qua

G tem qua grauaris:ergo iſte ad ſalutem exauditus eſt, ad
voluntatem non eſt exauditus. Quos inuenimus exau-
ditos ad voluntatem, non exauditos ad ſalutem? In-
uenimus putamus aliquem, neque aliquem impium
exauditum à deo ad voluntatem, nõ exauditum ad ſa-
lutem? Si alicuius hominis exemplũ poſuero, forte di-
cturus es mihi, Tu illum dicis iniquum, nã iuſtus erat:
ſi iuſtus non eſſet, à deo non exaudiretur: Talem pro-
poſiturus ſum, de cuius iniquitate & impietate nemo
dubitet:diabolus ipſe petiit Iob & accepit:nónne& hic
Iob.1. de diabolo audiſtis, Quia qui facit peccatum ex diabo-
Iob.8. lo eſt?Non quia ille creauit,ſed quia iſte imitatur.Nón-
Gene.3. ne de illo dictum eſt,In veritate non ſtetit? Nónne ipſe
eſt antiquus ille ſerpens, qui per fœminam venenũ pri-
mo homini propinauit? Qui & ipſi Iob fœminam pro-
pterea ſeruauit, per quam maritus non cõſolaretur, ſed
tentaretur. Ipſe diabolus petiit ſanctum virum tentan-
dum,& accepit,Petiit Apoſtolus vt auferretur ab eo ſti-
mulus carnis,& nõ accepit: ſed Apoſtolus magis exau-
ditus eſt quàm diabolus. Apoſtolus enim exauditus eſt
ad ſalutem,& ſi nõ ad voluntatem. Diabolus exauditus
H eſt ad voluntatem,ſed ad damnationẽ:ideo enim con-
ceſſus eſt iſte tẽtandus, vt eo probato eſſet ille crucian-
dus. Sed hæc fratres non tantum in veteribus libris in-
uenimus,ſed & in Euangelio inuenimus.Petierunt dę-
mones à domino cũ eus excluderet ab homine, vt ire
permitterentur in porcos. Nónne his poſſet dicere do-
minus,vt nec illuc accederent? Non enim ſi nollet,re-
bellaturi erant contra regem cœli & terræ, certi tamen
myſterij gratia & certa diſpẽſatione dimiſit dæmones
ire in porcos, vt oſtenderet diabolum in eis dominari
qui vitam porcorum gerunt. Dæmones ergo exauditi
ſunt,Apoſtolus non exauditur. An potius quod verius
eſt dicamus,imò Apoſtolus exauditus eſt:dæmones nõ
ſunt exauditi. Illorum voluntas facta eſt, huius ſanitas
perfecta eſt. Secundum hoc intelligere debemus, quia
deus etſi voluntati noſtrę non dat,ſaluti dat. Quid ſi e-
nim hoc petieris quod tibi obeſt,& medicus nouit quia
obeſt tibi,nũ enim te exaudiuit medicus,quando forte
tu frigidam aquam petis:& ſi prodeſt,ſtatim dat, ſi nun
prodeſt,non dat: nõ exaudiuit, an poſitus ad ſanitatem
exaudiuit,quia voluntati contradixit?Sit ergo in vobis
I charitas fratres,ſit in vobis,& ſecuri eſtote & quãdo nõ
vobis datur quod petitis, exaudimini, ſed non ſcitis.
Multi dati ſunt in manus ſuas malo ſuo, de quibus di-
Rom.1. cit Apoſtol⁹, Tradidit eos deus in deſideria cordis eo-
rum. Petit aliquis magnã pecuniam,accipit malo ſuo:
quando illam non habebat,parũ timebat: habere illam
cœpit,præda factus eſt potentiori Nónne malo ſuo ex-
auditus eſt, qui voluit habere vnde à latrone quæere-
tur,quem pauperẽ nemo quærebat? Diſcite rogare deũ,
vt medico cõmittatis,quod ipſe nouit faciat. Tu mor-
bum confitearis,ille medicamentum adhibeat. Tu tan-
tum charitatem tene: nam ſi ille ſecare te vult, vrere te
vult:tu ſi clamas,& nõ exaudiris in ſectione, in vſtione
& tribulatione,nouit ille quouſq; putre eſt. Tu iam vis
reuocet manus, & ille vulneris ſinum attẽdit, ſcit quo-
uſque perueniat,non te exaudit ad voluntatem, ſed ex-
Rom.8. audit ad ſalutem. Certi eſtote fratres mei,quia quod ait
Apoſtolus verum eſt,Quid enim oremus,ſicut oportet
neſcimus,ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemiti-
bus inenarrabilibus, quia ipſe interpellat pro ſanctis.
Quid eſt, ipſe ſpiritus interpellat pro ſanctis, niſi ipſa
charitas,quę in te per ſpiritum facta eſt?ideo enim dicit
Roma.5. idẽ Apoſtolus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis: chari- K
tas ipſa gemit,charitas ipſa orat:contra hãc aures clau-
dere nõ nouit qui illam dedit:ſecurus eſto, charitas ro-
get,& ibi ſunt aures dei:non fit quod vis, ſed fit quod
tibi expedit:ergo quicquid poſtulauerimus,nũquid ac-
cipiemus ab eo?Iam dixi,ſi ad ſalutem intelligas, nulla
quæſtio eſt:ſi non ad ſalutem,quæſtio eſt magna,quæ te
calumniatorem dicẽti Paulo apoſtolo facit, Quicquid
poſtulauerimus accipiemus ab eo, quia mandata eius
ſeruamus: & quæ placent illi, in cõſpectu eius facimus:
in conſpectu eius,intus vbi videt. Et quæ illa mandata
ſunt? *Hoc eſt*, inquit, *mandatum illius,vt credamus in nomine
filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicem.* Videtis quia hoc
eſt mandatũ, videtis quia cõtra hoc mandatum qui fa-
cit,peccatũ facit, quo caret omnis qui natus eſt ex deo.

*Sicut dedit nobis mandatum vt diligamus inuicem, & qui ſer-
nauerit mandatum eius.* Videtis quia nihil aliud nobis
præcipitur, niſi vt diligamus inuicem: *Et qui ſeruauerit
mandatum eius, in ipſo manebit, & ipſe in eo: & in hoc cognoſcimus
quia manet in nobis de ſpiritu quem dedit nobis.* Nónne mani-
feſtum eſt, quia hoc agit ſpiritus ſanctus in homine, vt
ſit in illo dilectio & charitas? Nónne manifeſtum eſt L
quod ait Apoſtolus,Charitas dei diffuſa eſt in cordibus
noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis? De
charitate enim loquebatur & dicebat, quia in conſpe-
ctu dei debemus interrogare cor noſtrum. Quòd ſi nõ
male ſenſerit cor noſtrum,id eſt, ſi confiteatur quia de
dilectione fratris fit quicquid fit,in bono opere fit. Ac-
ceſsit etiam quod de mãdato cum diceret,hoc ait,hoc
eſt mandatum eius,vt credamus in nomine filij eius Ie-
ſu Chriſti, & diligamus inuicem: & qui facit manda-
tum eius, in ipſo manet, & ille in eo. In hoc cognoſci-
mus quia manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis.
Si enim inueneris te habere charitatem, habes ſpiritum
dei ad intelligẽdum:valde enim neceſſaria res eſt. Pri-
mis temporibus cadebat ſuper credentes ſpiritus ſan-
ctus,& loquebantur linguis quas non didicerant, quo-
modo ſpiritus dabat eis pronunciare. Signa erant tem-
pori opportuna,oportebat enim ita ſignificari in omni
bus linguis ſpiritum ſanctum,quia Euangelium dei per
omnes linguas curſurũ erat toto orbe terrarum:ſignifi-
catum eſt illud & tranſiit. Nũquid modo quibus impo-
nitur manus, vt accipiant ſpiritum ſanctum, hoc expe- M
ctatur vt linguis loquantur? Aut quando impoſuimus
manum iſtis infantibus, attendit vnuſquiſque veſtrum
vtrum linguis loquerentur? Et cum videret eos linguis
nõ loqui, ita peruerſo corde aliquis veſtrum fuit vt di-
ceret:non acceperũt iſti ſpiritum ſanctum, nam ſi acce-
piſſent, linguis loquerẽtur quemadmodũ tunc factum
eſt? Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimo-
niũ præſentiæ ſpiritus ſancti, vnde fit, vnde cognoſcit
quiſque accepiſſe ſe ſpiritum ſanctum? Interroget cor
ſuũ ſi diligit fratrem, manet ſpiritus dei in illo: videat,
probet ſeipſum coram oculis dei: videat ſi eſt in illo di-
lectio pacis vnitatis, dilectio Eccleſiæ toto terrarũ or-
be diffuſæ. Non attendat eum ſolum diligere fratrem
quem attendit ante ſe: multos enim non videmus fra-
tres noſtros,& in vnitate ſpirit⁹ illis copulamur. Quid
mirum quia nobiſcum nõ ſunt? In vno corpore ſumus,
vnum caput habemus in cœlo. Fratres, oculi noſtri nõ
ſe vident, quaſi nõ ſe norunt, an in charitate compagi-
nis corporalis non norunt ſe? Nam, vt noueritis, quia
in cõiunctione charitatis ſe nouerunt,quãdo ambo pa
tent,non licet vt aliquid attendat dexter, quod non at-
tẽdat ſiniſter. Dirige radium dextrum ſine altero ſi po-
tes,ſi-

A tes,ſimul coëunt,ſimul dirigunt, intentio vna eſt, loca diuerſa ſunt. Si ergo omnis qui tecum diligit deum, vnam intentionē tecum habet, noli attendere quia corpore & loco ſeparatus eſt, aciem cordis ſimul fixiſtis in lumine veritatis. Ergo ſi vis noſſe quia accepiſti ſpiritū ſanctum, interroga cor tuum, ne forte cū ſacramentum habes, virtutem ſacramenti non habeas. Interroga cor tuum, ſi eſt ibi dilectio fratris ſecurus eſto. Non poteſt *Rom.5.* eſſe dilectio ſine ſpiritu dei, quia Paulus clamat, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſan-*Cap.IIII.* ctum qui datus eſt nobis. *Dilectiſſimi, nolite omni ſpiritui credere.* quia dixerat, in hoc cognoſcimus quia manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis: vnde autē cognoſcitur ipſe ſpiritus, attendite, *Dilectiſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt.* Quis eſt qui probat ſpiritus? Difficilem rē nobis propoſuit fratres mei: bonū eſt nobis vt dicat ipſe vnde diſcernamus, dicturus eſt ne formidetis, ſed primo videte, attēdite. Videte hinc exprimi illud, vnde vani hæretici calumniantur attēdite, videte quid ait, Dilectiſsimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt. Spiritus

B ſanctus nomine aquæ appellatus eſt in Euangelio, do-*Ioan.7.* mino clamante & dicente, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de vētre eius. Euāgeliſta autem expoſuit vnde diceret, ſecutus enim ait, Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant qui in eum erant credituri: quare non multos baptizabat dominus. Sed quod ſequitur attendite, Spiritus autem nondum erat datus, quia Ieſus nōdum fuerat glorificatus. Quia ergo illi baptiſmum habebant, & ſpiritum ſanctum nondū acceperant, quem die Pētecoſtes miſit dominus de cœlo, vt daretur ſpiritus, expectabatur glorificatio domini. Et antequam clarificaretur, & antequā mitteret eum, inuitabat tamen homines, vt ſe præpararent ad accipiendā aquam, de qua dixit, qui ſitit, veniat & bibat, & qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Quid eſt illa aqua? Nemo me interroget, Euangelium interroga, hoc autē dicebat, ait, de ſpiritu quem accepturi erant hi qui in eum erant credituri. Aliud eſt ergo aqua ſacramenti, aliud aqua quæ ſignificat ſpiritum dei. Aqua ſacramēti viſibilis eſt, aqua ſpiritus inuiſibilis eſt: iſta abluit corpus, & ſi-

C gnificat quod fit in anima, per illum ſpiritū ipſa anima mundatur & ſaginatur. Ipſe eſt ſpiritus dei, quem non poſſunt habere hæretici, & quicūque ſe ab Eccleſia præcidunt. Et quicunque non aperte præcidūt, ſed per iniquitatem præciſi ſunt, & intus tanquam palea voluuntur, & grana non ſunt, non habent iſtum ſpiritum. Iſte ſpiritus nomine aquæ à domino ſignificatus eſt, & audiuimus ab hac epiſtola, Nolite omni ſpiritui credere: *Prouer.5.* atteſtantur illa verba Salomonis, Ab aqua aliena abſti-*Aqua ſignificata.* ne te. Quid eſt aqua? Spiritus. Nūquid ſemper aqua ſpiritum ſignificat? nō ſemper. Quibuſdam locis ſpiritum ſignificat, quibuſdam locis baptiſmū ſignificat, quibuſdam locis populos ſignificat, quibuſdā locis conſilium *Prouer.16.* ſignificat. Habes quodam loco dictum, Fons vitæ conſilium poſsidētibus eum: ergo per diuerſa loca ſcripturarum nomen aquæ diuerſa ſignificat. Nunc tamen in nomine aquæ ſpiritum ſanctum audiſtis, non ex inter-*Ioan.7.* pretatione noſtra, ſed ex euangelica, vbi ait, Hoc autem dicebat de ſpiritu quem erant accepturi hi qui in eum erant credituri. Si ergo aquę nomine ſignificatur ſpiritus ſanctus, & dicit nobis epiſtola ſua, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt, intelligamus inde dictum eſſe, ab aqua aliena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis. Quid eſt de fonte alieno ne bi- D beris? Spiritui alieno ne credideris. Reſtat ergo examē *Prouer.5.* vnde probetur quia ſpiritus dei eſt. Poſuit quidē ſignū, & hoc fortaſſe difficile. Videamus tamen, ad illam charitatem redituri ſumus. Ipſa eſt quæ nos docet, quia ipſa eſt vnctio: tamen hic quid ait? Probate ſpiritus ſi ex deo ſunt. *Quia multi pſeudoprophetæ exierunt in iſtum mundum.* Iā ibi ſunt omnes hæretici & omnes ſchiſmatici. Quomodo ergo probabo ſpiritum? ſequitur, *In hoc cognoſcitur ſpiritus dei.* Erigite aures cordis: laborabamus & dicebamus, Quis nouit? quis diſcernit? ecce dicturus eſt ſignum, In hoc cognoſcitur ſpiritus dei, omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe ex deo eſt. Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, nō eſt ex deo. Et hic eſt antichriſtus, de quo audiſtis quòd venturus ſit, & nunc in iſto mundo eſt. Quaſi eriguntur aures ad diſcernēdos ſpiritus, & tale quiddam audiuimus vnde nihilominus non diſcernamus? quid enim ait, Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt? [Ergo ſpiritus qui eſt apud hæreticos ex deo eſt,] quia confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Iam hic E erigunt ſe forte aduerſum nos & dicunt, vos nō habetis ſpiritum ex deo, ſed & nos qui confitemur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: iſte autem illos negauit ſpiritum dei habere, qui non confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Quære ab Arrianis, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, Quęre ab Eunomianis, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Quære à Macedonianis, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Interroga Cataphrygas, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Interroga Nouatianos, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: omnes ergo iſtæ hæreſes ſpiritum dei habent, nō ergo pſeudoprophetæ ſunt? nulla eſt ergo ibi deceptio, nulla ſeductio? Certe Antichriſti ſunt, qui ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Quid ergo facimus, vnde diſcernimus? Intendite, eamus ſimul corde, & pulſem⁹. Vigilat ipſa charitas, quia ipſa pulſatura eſt, ipſa apertura, modo intelligetis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: iam ſuperius audiſtis, quia dictum eſt, Qui negat Ieſum Chriſtū in carne veniſſe, hic eſt antichriſtus. Et ibi quæſiuim⁹, quis neget, quia nec nos negamus, nec illi negāt. Et inuenimus F quoſdam factis negare, & adhibuimus teſtimonium de Apoſtolo, qui ait, Confitentur enim ſe noſſe deum, fa-*Ad Titū.1* ctis autem negant. Sic ergo & modo quæramus in factis, non lingua, quis eſt ſpiritus qui non eſt ex deo, qui negat Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: & quis eſt ſpiritus qui eſt ex deo, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe? Eia fratres, opera attēdamus, non eſt ſtrepitum linguæ. Quæramus quare venerit in carne Chriſtus, & inuenimus qui eum negant in carne veniſſe. Nā ſi linguas attendas, multas hæreſes auditurus es confitentes Chriſtum in carne veniſſe: ſed cōuincit illos veritas. Quare venit Chriſtus in carne? Nónne deus erat? *Ioan.1.* Nónne de illo dictum eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum? Nónne ipſe paſcebat angelos, & ipſe paſcit angelos? Nónne ſic huc venit vt inde non diſcederet? Nónne ſic aſcendit vt nos nō dimitteret? Quare venit ergo in carne? Quia oportebat nobis oſtendi ſpem reſurrectionis. Deus erat, & in carne venit: deus enim mori nō poterat, caro poterat, ideo ergo venit in carne vt moreretur pro nobis. Quemadmodum autē mortuus eſt pro nobis? Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam *Ioan.15.*

ſuam

G ſuam ponat prn amicis ſuis. Charitas ergo illum duxit ad carnem. Quiſquis ergo nõ habet charitatem, negat Chriſtum in carne veniſſe. Nũc iam interroga omnes hęreticos, Chriſt⁹ venit in carne? Venit, hoc credo, hoc profiteor. Imò hoc negas. Vnde nego? Audis quia hoc dico, imò ego conuinco quia negas. Dicis voce, negas corde, dicis verbo, negas factis. Quomodo, inquis, nego factis? Quia ideo venit in carne Chriſtus vt moreretur pro nobis. Ideo mortuus eſt pro nobis, quia charitatem multam docuit: Maiorẽ hac charitatem nemo habet, quàm vt animã ſuam ponat pro amicis ſuis. Tu nõ habes charitatem, quia pro honore tuo diuidis vnitatẽ. Ergo hunc intelligite ſpiritum ex deo, pulſate, tangite vaſa fictilia, ne forte crepuerint & male reſonent. Videte ſi integre ſonant, videte ſi ibi eſt charitas. Tollis te ab vnitate orbis terrarum, diuidis Eccleſiam per ſchiſmata, dilanias corpus Chriſti. Ille venit in carne vt colligat, tu ideo clamas vt ſpargas. Ergo ipſe eſt ſpirit⁹ dei qui dicit Ieſum in carne veniſſe: qui dicit nõ lingua, ſed factis, qui dicit non ſonando, ſed amando. Ille autem nõ eſt ſpiritus dei qui negat Ieſum in carne veniſſe: ne-
H gat & ipſe non lingua, ſed vita, non verbis, ſed factis. Manifeſtatũ ergo vnde agnoſcamus fratres. Multi intus quaſi intus, nemo autem foris, niſi vere foris, adeo vt noueritis quia ad facta retulit. *Et omnis ſpiritus ait, qui ſoluit Chriſtum non eſt ex deo.* Soluere factis intelligitur. Quid tibi oſtẽdit qui negat quia dixit, ſoluit? Ille venit colligere, tu venis ſoluere. Diſtringere vis mẽbra Chriſti. Quomodo nõ negas Chriſtum in carne veniſſe, qui dirumpis Eccleſiam, quam ille congregauit? Contra Chriſtum ergo venis, antichriſtus es. Intus ſis, foris ſis, antichriſtus es. Sed quando intus es, lates: quando foris es, manifeſtaris. Soluis Ieſum, & negas eum in carne veniſſe, non es ex deo: ideo dicit in Euangelio, Qui ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic, mini-
Matth.5. mus vocabitur in regno cœlorum. Quid eſt ſoluitur? Quid eſt docetur? Soluitur factis, & docetur quaſi ver-
Rom.2. bis. Qui prædicas nõ furandum, furaris? Soluit ergo in facto qui furatur, & quaſi docet ſic, minimus vocabitur in regno cœlorum, id eſt, in Eccleſia huius temporis: de
Matth.23. illo dictum eſt, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Qui autẽ fecerit, & ſic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum: ex eo quod dixit hic, fe-
I cerit: contra hoc ibi dixit, ſoluerit, id eſt, non fecerit, & docuerit ſic: ille ergo ſoluit, qui nõ facit. Quid nos docet, niſi vt facta interrogemus, nõ verba credamus? Obſcuritas rerũ multa nos cogit dicere, maxime vt illud quod dominus reuelare dignatur, etiã ad tardiores fratres perueniat, quia omnes Chriſti ſanguine cumparati ſunt. Et vereor ne ipſa epiſtola iſtis diebus ſicut promiſeram non finiatur: ſed quod domino placet, melius eſt ſeruare reliquias quàm onerare corda nimio cibo.

De eo quod Ioannes dicit, Iam vos ex deo eſtis filioli & viciſtis eum, quia maior eſt qui eſt in vobis, quàm qui in hoc mundo: vſque ad id, Ita deus dilexit nos, debemus & nos inuicem diligere: Tractatus VII.

MVndus iſte omnibus fidelibus quærẽtibus patriam ſic eſt, quomodo fuit eremus populo Iſraël. Errabant quidem adhuc, & patriam quęrebant, ſed duce domino errare non poterãt, via illis fuit viſio domini. Nam vbi per quadraginta anuos circumierunt, pauciſsimis manſionibus conficitur iter ipſum, & notum eſt omnibus. Tardabãtur, quia exercebantur, non quia deſerebãtur. Quod ergo nobis K
promittit deus, ineffabilis dulcedo eſt, & bonum ſicut ſcriptura dicit, & ſæpe nobis commemorantibus audiſtis, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit. Laboribus autem temporalibus exer- *1.Cor.2.*
cemur, & tẽtationibus vitæ præſentis erudimur. Sed ſi non vultis in iſta eremo ſiti mori, bibite charitatẽ, fons eſt quem voluit dominus hic ponere, ne deficiamus in via, & abundantius eum bibemus cum ad patriam venerimus. Modo Euangelium lectum eſt, vt de ipſis verbis quibus lectio terminata eſt dicã, quid aliud niſi de charitate audiſtis? Quandoquidẽ pactum fecimus cum domino noſtro in oratione, vt ſi volumus dimittat no *Matth.6.*
bis peccata noſtra, dimittamus & nos peccata quæ in nobis fuerint commiſſa. Nõ autem dimittit niſi charitas: tolle charitatem de corde, odium tenet, ignoſcere non nouit. Sit ibi charitas, ſecura ignoſcit quæ non anguſtatur. Epiſtola autem iſta tota quam ſuſcepimus tractãdam vobiſcum, videte ſi aliud aliquid commendat quàm ipſam vnam charitatẽ. Nec timẽdum eſt, ne ſæpe dicendo in odium veniat: quid enim amatur, ſi charitas in odium venit? Quia charitate fit, vt cætera bene L
amentur, ipſa quomodo amanda eſt? Res ergo quæ nũquam debet de corde diſcedere, nec ab ore diſcedat.

Iam vos, inquit, *ex deo eſtis filioli, & viciſtis eum.* Quem, niſi antichriſtum? ſuperius enim dixerat, Omnis qui ſoluit Ieſum Chriſtum, & negat eum in carne veniſſe, non eſt ex deo. Expoſuimus autẽ ſi meminiſtis, qoia omnes negant Ieſum Chriſtum in carne veniſſe qui violãt charitatẽ. Ieſus enim non opus erat vt veniret, niſi propter charitatẽ. Charitas enim nobis illa cõmendatur, quam & ipſe in Euangelio commendat, Maiorem hac dile- *Ioan.15.*
ctionem nemo habet, quàm vt animã ſuam ponat quis pru amicis ſuis. Quomodo poterat filius dei animã ſuã ponere pro nobis, niſi carne indueretur vbi mori poſſet. Quiſquis ergo violat charitatem quodlibet dicat de lingua, vita ipſius negat Chriſtum in carne veniſſe, & iſte eſt antichriſtus vbicunque fuerit, quocunque intrauerit. Sed quid dicit eis qui ciues ſunt illius patriæ cui ſuſpiramus? Viciſtis eum. Et vnde vicerunt? *Quia maior eſt qui eſt in vobis, quàm qui in hoc mundo.* Ne victoriam ſuis viribus tribuerent, & arrogantia ſuperbiæ vincerẽtur: quencunque enim diabolus ſuperbum fecerit, vin- M
cit, volens eos ſeruare humilitatem, quid ait? Viciſtis eum. Iam omnis homo qui audit, viciſtis, erigit caput, erigit ceruicem, laudari ſe vult. Noli te extollere, vide quis in te vicit. Quare viciſti? Quia maior eſt qoi eſt in nobis, quàm qui in hoc mũdo. Ergo humilis porta dominum tuum, eſto iumentũ ſeſſoris tui. Bonum tibi eſt vt ipſe regat, & ipſe ducat: nam ſi ipſum ſeſſorem nõ habueris, ceruicem erigere potes, calces potes mittere, ſed væ tibi ſine rectore, quia libertas iſta in beſtias te mittet comedendum. *Hi de mundo ſunt.* Qui? Antichriſti. Iam audiſtis qui ſint. Et ſi non eſtis, cognoſcitis eos. Quiſquis autem hoc eſt, non cognoſcit. *Hi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.* Qui ſunt qui de mundo loquuntur? Attendite contra charitatem: ecce audiſtis dominum dicentem, Si dimiſeritis *Matth.6.*
peccata hominibus, dimittet vobis & pater veſter cœleſtis peccata veſtra: ſi autem non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Sententia eſt veritatis, aut ſi non veritas loquitur, contradic. Si Chriſtianus es & in Chriſtum credis, ipſe dixit, Ego ſum veri- *Ioan.14.*
tas: ſententia eſt iſta, vera eſt, firma eſt. Iam audi homines de mundo loquentes, Et non te vindicaturus es? & di-

A & dictурus eſt ille, quia fecit tibi, imò ſentiat quia cum viro rem babet. Quotidie dicuntur iſta, de mundo loquuntur qui iſta dicunt, & mundus eos audit, nec dicũt iſta qui diligunt mundum, neque audiuntur iſta niſi ab his qui diligunt mundum. Et qui diligit mundũ, & negligit charitatẽ, audiſtis quia negat Ieſum in carne veniſſe. Aut ſi fecit illud in carne ipſe dominus? Si cũ ex- *Lucæ.23.* palmaretur, voluit ſe vindicari? Si cum in cruce penderet, non dixit, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt? Si autem iſta qui poteſtatem habebat, tu quid minaris, quid ſuffias in poteſtate aliena cõſtitutus? Ille quia voluit mortuus eſt, & non minabatur, tu neſcis quando moriaris, & minaris? *Nos ex deo ſumus.* Videamus quare? Videte ſi propter aliud quàm propter charitatem. Nos ex deo ſumus. *Qui nouit deum, audit nos: qui non eſt ex deo, non nos audit. Ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & erroris.* Quia qui audit nos, ſpiritum habet veritatis: qui non audit nos, ſpiritum habet erroris. Videamus quid monet, & audiamus eum potius in ſpiritu veritatis monẽtem, non antichriſtos, non amatores mundi, non mundum. Si ex deo nati ſumus: ſequitur, ſupra videte quid, B nos ex deo ſumus. Qui nouit deum audit nos, qui non eſt ex deo, non nos audit: ex hoc cognoſcitur ſpiritus veritatis & erroris. Iam ergo intẽtos nos fecit, quia qui nouit deum ipſe nos audit: qui autem non nouit, non audit. Et hæc diſcretio eſt ſpiritus veritatis & erroris. Videamus quid moniturus eſt, in quo illum audire debeamus. *Dilectiſſimi diligamus inuicem.* Quare? Quia homo monet. *Et dilectio ex deo eſt.* Multum commendauit dilectionem, quia dixit ex deo eſt. Plus dicturus eſt, intente audiamus: modo dixit, *Dilectio ex deo eſt, & omnis qui diligit, ex deo natus eſt, & cognouit deum: qui non diligit, non nouit deum.* Quare? *Quia deus dilectio eſt.* Quid amplius dici potuit fratres? Si nihil de laude dilectionis diceretur per omnes iſtas paginas huius epiſtolæ, ſi nihil omnino per cæteras paginas ſcripturarum, & hoc ſolum vnũ audiremus de voce ſpiritus dei, quia deus dilectio eſt: iam videte, quia facere contra dilectionem, facere cõtra deum eſt. Nemo dicat, in hominem pecco, quòd non diligo fratrem meum. Intendite, & facile eſt peccatum in hominem, in deum ſolum non peccem. Quomodo non peccas in deum, quando in dilectionẽ pec- C cas? Deus dilectio eſt. Nunquid nos dicimus? Si nos diceremus, deus dilectio eſt, forte ſcandalizaretur aliquis ex vobis & diceret, quid dixit, quid voluit dicere, quia deus dilectio eſt? Dedit dilectionem deus, donauit dilectionem deus. Ex deo eſt dilectio, deus dilectio eſt: eccè habetis fratres ſcripturas dei, canonica eſt iſta epiſtola: per omnes gentes recitatur, orbis terræ authoritate tenetur, orbem terrarum ipſa ædificauit. Audis hic ab ſpiritu dei, deus dilectio eſt. Iam ſi audes, fac contra deum, & noli diligere fratrem tuum. Quomodo ergo iam dudum dilectio ex deo eſt, & modo ergo dilectio deus eſt? Etenim deus pater & filius, & ſpiritus ſanctus. Filius deus ex deo, ſpiritus ſanctus deus ex deo: & hi tres vnus deus, non tres dij. Si filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & ille diligit in quo habitat ſpiritus ſanctus, ergo dilectio deus eſt: ſed deus, quia ex deo, vtrunque enim habes in epiſtola: & dilectio ex deo eſt, & dilectio deus eſt. De ſolo patre ſcriptura non nouit dicere, quia ex deo: cum autẽ audis ex deo, aut filius intelligitur, aut *Roma.5.* ſpiritus ſanctus: quia vero dicit Apoſtolus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum qui datus eſt nobis, intelligamus in dilectione ſpiritũ ſanctum eſſe. Ipſe eſt enim ſpiritus ſanctus quem non poſſunt accipere mali, ipſe eſt ille fons, de quo dicit ſcri- D ptura, Fons aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus *Prouer.5.* communicet tibi, Omnes enim qui nõ diligunt deum, alieni ſunt, Antichriſti ſunt. Et quanuis intrẽt baſilicas, non poſſunt numerari inter filios dei: non ad illos pertinet fons ille vitæ. Et habere baptiſmum, & malus eſſe poteſt: habere propbetiam, & malus eſſe poteſt. Inuenimus Saulem regẽ habuiſſe prophetiam, perſequebatur ſanctũ Dauid, & impletus eſt ſpiritu prophetiæ, & prophetare cœpit. Accipere ſacramentum corporis & ſanguinis domini, & malus eſſe poteſt: nam de talibus dictum eſt, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi *1.Cor.11.* manducat & bibit. Habere nomẽ Chriſti, & malus eſſe poteſt, id eſt, Chriſtianus vocari, & malus eſſe non poteſt: de quibus dictum eſt, Polluebãt nomen dei ſui: ergo habere ſacramenta iſta omnia, & malus eſſe poteſt: habere autem charitatem, & malus eſſe non poteſt: hoc eſt ergo proprium donum, ipſe eſt ſingularis fons, ad hunc bibendum nos hortatur ſpiritus dei, ad ſe bibendum nos hortatur ſpiritus dei. *In hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis.* Ecce vt diligamus deum, hortationem habemus. Poſſemus illum diligere, niſi prior ille dilige- E ret? Si pigri eramus ad amandum, non ſimus pigri ad redamandum: prior amauit nos, nec ſic nos amamus: iniquos amauit, ſed iniquitates ſoluit: iniquos amauit, ſed non ad iniquitates congregauit: ægrotos amauit, ſed ſanãdos viſitauit. Deus ergo dilectio eſt, In hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis: *Quia filium ſuum vnigenitum miſit in hunc mundum, vt viuamus per ipſum.* Quomodo ipſe dominus ait, Maiorem dilectionem nemo po- *Ioan.15.* teſt habere, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Et ibi probata eſt dilectio Chriſti in nos, quia mortuus eſt pro nobis. Dilectio patris vnde probata eſt in nobis? Quia filium ſuum vnicum miſit mori pro nobis: ſic & Paulus apoſtolus dicit, Qui filio proprio non pe- *Rom.8.* percit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum: quomodo non & cum illo omnia nobis donauit? Ecce Chriſtum tradidit pater, & tradidit Iudas: nunquid non quaſi ſimile factum videtur? Traditor Iudas, ergo traditor eſt & deus pater? Abſit, inquis. Nõ dico, ſed Apoſtolus dicit, quis filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Et pater illum tradidit, & ipſe ſe tra- F didit: ait idẽ Apoſtolus, Qui me dilexit, & tradidit ſe- *Galat.2.* metipſum pro me. Si pater tradidit filiũ, & tradidit ſeipſum filius, Iudas quid fecit? Facta eſt traditio à patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt. Sed quæ res diſcernit patrem tradentẽ filium, ſeipſum filium tradentem, & Iudam diſcipulũ tradentem magiſtrum ſuum? Quia boc fecit pater & filius in charitate, fecit autem hoc Iudas in proditione. Videtis quia non quid faciat homo conſiderãdum eſt, ſed quo animo & voluntate faciat. In eodem facto inuenimus deum patrem, in quo inuenimus Iudam, patrem benedicimus, Iudam deteſtamur. Quare patrem benedicimus, Iudam deteſtamur? Benedicimus cbaritatẽ, deteſtamur iniquitatem. Quantum enim præſtitũ eſt generi humano de tradito Chriſto, nũquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit ſalutem noſtram qua redempti ſumus, Iudas cogitauit precium quo vẽdidit dominum: filius ipſe cogitauit preciũ quod dedit pro nobis, Iudas cogitauit precium quod accepit vt venderet. Diuerſa ergo intentio diuerſa facta fecit: cũ ſit vna res, ex diuerſis eam intentionibus ſi metiamur, vnum amandum, alterum damnandum, vnũ glorificandum, alterum deteſtandum inuenimus. Tantum valet charitas, vi-

G tas, videte quia ſola diſcernit, videte quia facta homi-
num ſola diſtinguit: hoc diximus in ſimilibus factis. In
diuerſis factis, inuenimus ſæuientem hominem factum
de charitate, & blandum factum de iniquitate. Puerum
cædit pater, & magno blãditur. Si duas res proponas,
plagas & blandimenta, quis nõ eligat blandimenta, &
fugiat plagas? Si perſonas attẽdas, charitas cædit, blan-
ditur iniquitas. Videte quid commendamus, quia non
diſcernuntur facta hominum, niſi de radice charitatis:
nam multa fieri poſſunt quæ ſpeciem habent bonam, &
non procedunt de radice charitatis, habẽt enim & ſpi-
næ flores: quædam vero videntur aſpera, videntur tru-
culenta, ſed fiunt ad diſciplinam dictãte charitate. Se-
Deut.6. mel ergo breue præceptum tibi præcipitur, Dilige, &
quod vis fac: ſiue taceas, dilectione taceas: ſiue clames,
dilectione clames: ſiue emendes, dilectione emendes:
ſiue parcas, dilectione parcas. Radix ſit intus dilectio-
nis, nõ poteſt de iſta radice niſi bonum exiſtere. In hoc
eſt dilectio, in hoc manifeſtata eſt dilectio dei in no-
bis, quia deus filium ſuum miſit vnigenitum in hunc
mundum, vt viuamus per ipſum. *In hoc eſt dilectio, non*
H *quia nos dileximus, ſed quia ipſe dilexit nos.* Non illum dilexi-
mus prius, nam ad hoc nos dilexit, vt diligamus eum.
Et miſit filium ſuum litatorem pro peccatis noſtris. Litatorem,
ſacrificatorẽ. Sacrificauit pro peccatis noſtris. Vbi in-
uenit hoſtiam? Vbi inuenit victimam, quam puram vo-
lebat offerre? Aliud non inuenit, ſeipſum obtulit. *Ita*
Ioan.21. *deus dilexit nos, debemus & nos inuicem diligere.* Petre amas
me? Et ille dixit, Amo. Paſce oues meas. Deũ nemo vi-
dit vnquam, res eſt inuiſibilis, nõ oculo, ſed corde quæ-
rendus eſt. Sed quemadmodum ſi ſolem iſtum videre
vellemus, oculũ corporis purgaremus vnde videri lux
poteſt volentes videre deum, oculum quo deus videri
Matth.5. poteſt purgemus. Et vbi eſt iſte oculus? Audi Euange-
lium, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbũt.
Sed nemo ſibi pro concupiſcentia oculorum cogitet
deum. Facit enim ſibi aut ingentẽ formam, aut magni-
tudinem aliquam inæſtimabilem, diſtẽdit per loca ve-
lut lucem iſtam, quam videt his oculis, auget per cam-
pos quantum poteſt, aut facit ſibi aliquem quaſi venera-
bilis formæ ſenem. Nihil horũ cogites, Eſt quod cogi-
tes, ſi vis videre deum, deus dilectio eſt. Qualẽ faciem
I habet dilectio? Qualem formam habet? Qualem ſtatu-
ram habet? Quales pedes habet? Quales manus habet?
Nemo poteſt dicere. Habet tamen pedes, nam ipſi du-
cũt ad Eccleſiam: habet manus, nam ipſæ pauperi por-
rigunt: habet oculos, nã inde intelligitur ille qui eget:
Pſal.40. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Habet
Luca.8. aures, de quibus dicit dominus, Qui habet aures audiẽ-
di audiat. Non ſunt enim mẽbra diſtincta per loca, ſed
intellectu totum ſimul videt. Qui habes charitatem, ha-
bita & inhabitaberis, mane & manebitur in te. Quid e-
nim fratres mei? Quis amat quod non videt? Quare au-
tem quando laudatur charitas, erigimini, acclamatis,
laudatis? Quid vobis oſtendi? Aliquos colores protuli?
Aurum & argentum propoſui? Gẽmas de theſauris ef-
fudi? Quid tale oſtendi oculis veſtris? Nunquid facies
mea mutata eſt cum loquor? Carnẽ gero, in ipſa forma
ſum in qua præceſsi. In ipſa forma eſtis in qua veniſtis,
laudatur charitas & clamatis, certe nihil videtis. Sed
quomodo vobis placet quando laudatis, ſic vobis pla-
ceat vt in corde ſeruetis. Intendite enim quid dicã fra-
tres, exhortor vos quantum dat dominus, ad magnum
theſaurum. Sic vobis oſtenderetur aliquod vaſculum
anaglyptum, inauratũ, operoſe factum, & illiceret ocu-
los veſtros, & duceret in ſe intentionem cordis veſtri, K
& placeret vobis manus artificis, & pondus argenti, &
ſplendor metalli: nõnne vnuſquiſque veſtrum diceret,
ô ſi haberem vaſculum iſtud? Et ſine cauſa diceretis, in
poteſtate enim veſtra non erat: aut ſi quiſquã vellet ha-
bere, cogitaret illud de domo aliena furari. Laudatur
charitas vobis, ſi placet habete, poſſidete, nõ opus eſt vt
furtũ alicui faciatis, non opus eſt vt emere cogitetis, gra
tis conſtat, tenete eam, amplectimini eam, dulcius illa
nihil eſt. Si cũ cõmemoratur talis eſt, cũ habetur qualis
eſt? Si qui forte vultis ſeruare charitatem fratres, ante
omnia ne putetis abiectam & deſidioſam, nec quadam
manſuetudine, imò non manſuetudine, ſed remiſsione 23.q.5.cap.
& negligentia ſeruari charitatem. Non ſic ſeruatur. Nõ Non putes.
putes tunc te amare ſeruum tuum, quãdo eum non cæ-
dis: aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das
diſciplinam: aut tunc te amare vicinum tuum, quando
eum non corripis: non eſt iſta charitas, ſed lãguor. Fer-
ueat charitas ad corripiẽdum, ad emendandum: ſi ſunt
boni mores, delectent: ſi ſunt mali, emendentur, corri-
gantur. Noli in homine amare errorem, ſed hominem: L
hominem enim deus fecit, errorem ipſum homo fecit.
Ama illud quod deus fecit, noli amare quod ipſe ho-
mo fecit. Cum illud amas, illud tollis: cũ illud diligis,
illud emendas. Sed & ſi ſæuis aliquando propter cor-
rectionem dilectionis, propterea de columba demon-
ſtrata eſt charitas, quæ venit ſuper dominũ. Species illa Matth.3.
colũbæ, in qua venit ſpiritus ſanctus, in quo nobis cha-
ritas infunderetur. Quare hoc? Fel columba non habet,
tamen roſtro & pennis pro nido pugnat, ſine amaritu-
dine ſæuit. Hoc facit & pater quando filiũ caſtigat, ſed
ad diſciplinam caſtigat, ſicut dixi. Seductor vt vendat
cum amaritudine blanditur: pater vt corrigat, ſine felle
caſtigat. Tales eſtote ad omnes. Videte fratres, magnũ
documentum, magna regula, vnuſquiſque habet filios
aut habere vult, aut ſi omnino decreuit filios non habe-
re carnaliter, vel ſpiritaliter cupit habere. Quis eſt pater
qui non corrigit filiũ ſuum? Quis eſt cui non det diſci-
plinam pater? Et tamen ſæuire videtur. Amor ſæuit, cha
ritas ſæuit. Sæuit, quomodo? Sine felle more columbi-
no, non coruino. Vnde venit in mẽtem fratres mei di-
cere vobis, quia illi violatores charitatis ſchiſma fece- M
runt: quomodo oderunt ipſam charitatem, ſic oderunt
& columbam: ſed cõuincit illos columba, procedit de
cœlo, aperiuntur cœli, & manet ſuper caput domini. Vt
quid hoc? vt audiatur, Hic eſt qui baptizat. Recedite Ioan.1.
prædones, recedite inuaſores poſſeſsionis Chriſti. In
poſſeſsionibus veſtris, vbi dominari vultis, titulos po-
tentis auſi eſtis infringere? Cognoſcit ille titulos ſuos,
vendicat ſibi poſſeſsionem ſuam. Non delet titulos, ſed
intrat & poſſidet: ſic ad catholicam venienti, nõ dele-
tur baptiſmus, ne titul' imperatoris deleatur. Sed quid
fit in catholica? Agnoſcitur titulus, intrat poſſeſſor ſub
titulis ſuis, quò intrabat prædo ſub titulis alienis.

De eo quod Ioannes dicit, Deum nemo vidit vnquam. Videte dilectiſsimi, ſi diligamus inuicem, deus in nobis manebit, & dilectio eius erit perfecta in nobis: vſque ad id, Deus dilectio eſt, & qui manet in dilectione, in deo manet, & deus in eo:

Tractatus VIII.

Dilectio dulce verbum eſt, ſed dulcius factum:
ſemper de illa loqui non poſſumus. Multa e-
nim agimus, & diuerſæ actiones diſtendunt
nos, vt non vacet linguæ noſtræ ſemper de dilectione
loqui, nã nihil melius ageret lingua noſtra. Sed de qua

ſemper

A ſemper loqui non licet, ſemper eam cuſtodire licet, ſic
nunc quod cantauimus, halleluia: ounquid ſemper hoc
facimus? Vix vnius horæ nõ toto ſpatio, ſed parua par-
ticula cantamus halleluia, & vacamus ad aliud. Eſt au-
tẽ halleluia, ſicut iam noſtis, laudate dominũ. Qui deũ
laudat lingua, ooo ſemper poteſt: qui moribus deũ lau-
dat, ſemper poteſt. Opera miſericordiæ, affectus chari-
tatis, ſanctitas pietatis, incorruptio caſtitatis, modeſtia
ſobrietatis, ſemper hæc tenenda ſunt, ſiue cum in publi-
co ſumus, ſiue cum in domo, ſiue ante homines, ſiue in
cubiculo, ſiue loquentes, ſiue tacentes, ſiue aliquid agen-
tes, ſiue vacantes, ſemper hæc teneoda ſunt, quia intus
ſunt omnes iſtæ virtutes quas nominaui. Quis autem
ſufficit omnes nominare? Quaſi exercit⁹ eſt imperato-
ris, qui ſedet iotus in mente tua. Quomodo enim impe-
rator per exercitũ ſuum agit quod ei placet, ſic domi-
Ephe.3. nus Ieſus Chriſtus incipiẽs habitare io interiore homi-
ne ooſtro, id eſt, in mente per fidem, vtitur iſtis virtuti-
bus quaſi miniſtris ſuis. Et per has virtutes quæ videri
oculis nõ poſſuot, & tamen quòd nominantur, laudao-
tur: non autem laudarentur niſi amareotur: nõ amaren-
B tur niſi viderentur: & ſi vtique oon amarẽtur niſi vide-
rentur, alio oculo viderentur, id eſt, in interiore cordis
aſpectu. Per has virtutes inuiſibiles moueotur membra
viſibiliter. Pedes ad ambulandum. Sed quò? Quò mo-
uerit bona voluntas, quæ militat booo imperatori. Ma-
nus ad operandum. Sed quid? Quod iuſſerit charitas,
quæ inſpirata eſt intus à ſpiritu ſancto. Membra ergo
videotur cum moueotur, qui iubet iotus, oon videtur,
& quis intus iubeat, propè ipſe ſolus nouit qui iubet, &
ille intus cui iubetur. Naoque fratres mei audiſtis cum
Euangelium legeretur, certe ſi aurem ibi non tantum
Matth.6. corporis, ſed & cordis habuiſtis. Quid ait? Cauete face-
re iuſtitiam veſtrã coram hominibus vt videamioi ab
eis. Nunquid hoc voluit dicere, vt quæcunque bona fa-
cimus, abſcoodamus ab oculis hominum, & timeamus
videri? Si times ſpectatores, non habebis imitatores.
Debes ergo videri, ſed noo ad hoc debes facere vt vi-
dearis, non ibi debet eſſe finis gaudij tui, noo ibi termi-
nus lætitiæ tuæ, vt putes te totum fructum conſecutum
eſſe boni operis tui, cũ viſus fueris atq; laudatus. Nihil
eſt hoc, cõtemne te cum laudaris: ille in te laudetur, qui
C per te operatur. Noli ergo ad laudem tuã operari quod
bonum agis, ſed ad laudem illius à quo habes vt bo-
num agas. Abs te habes male agere, à deo habes bene
agere. Cõtrà peruerſi homines videte quàm præpoſte-
ri ſiot, quod faciunt bene, volũt ſibi tribuere: ſi male fa-
ciant, deum nolunt accuſare. Conuerte hoc diſtortum
neſcio quid & præpoſterum, fac illud quodãmodo ca-
vtitur & aliàs inſũ p deorſum. pite deorſum, quod ſuſum, facias iuſum, quod deor-
ſum facias ſurſum. Iuſum* vis facere deum, & te ſuſum?
præcipitaris, non eleuaris: ille enim ſemper ſurſum eſt.
Quid ergo? Tu bene, & deus male? Imò hoc dic ſi vis
verius dicere, Ego male, ille bene. Et quod ego bene, ab
illo bene. Nam à me quicquid ago, male. Iſta confeſsio
firmat cor, & facit dilectionis fundamẽta. Nam ſi ope-
ra noſtra abſcondere debemus bona, ne videantur ab
hominibus, vbi eſt illa ſentẽtia domini in eo ſermooe,
quem habuit io monte, vbi hoc dixit, ibi & illud paulo-
Matth.5. ante dixit, Luceant opera veſtra bona coram homini-
bus? Et non ibi ceſſauit, non ibi finem fecit: ſed addidit,
Galat.1. Et glorificẽt patrem veſtrum qui io cœlis eſt: & Paulus
quid ait? Eram autem ignotus facie Eccleſiis Iudeæ, quę
io Chriſto ſunt. Tantum autẽ audientes erant, quia qui
nos aliquando perſequebatur, ounc euangelizat fidem
quã aliquaodo vaſtabat, & in me magnificabãt deum. D
Videte quemadmodum & ipſe quia ſic innotuit, ſioem
non poſuerit in laudem ſuam, ſed in laudẽ dei. At quã-
tum ad ipſum pertinet, vaſtator Eccleſiæ, perſecutor in-
uidus, maligous, ipſe confitetur, non nos conuiciamur.
Amat Paul⁹ dici à oobis peccata ſua, vt glorificetur ille
qui talem morbum ſanauit. Magnitudinem enim vul-
neris manus medici ſecuit & ſanauit. Vox illa de cœlo
proſtrauit perſecutorem, & erexit prædicatorem: occi-
dit Saulum, & viuificauit Paulũ. Saul enim perſecutor *Act.9.*
erat ſancti viri, inde nomen habebat iſte quãdo perſe-
quebatur Chriſtianos: poſtea de Saulo factus eſt Pau-
lus. Quid eſt Paulus? Modicus: ergo quando Saulus, ſu-
perbus, elatus: quãdo Paulus, humilis, modicus: ideo ſic
loquimur, paulopoſt videbo te, id eſt, poſt modicũ. Au- *1.Cor.15.*
di quia modicus factus eſt, Ego enim ſum minimus A- *Ephe.3.*
poſtolorum. Et mihi minimo omniũ ſanctorum, dicit
alio loco. Sic erat inter Apoſtolos tanquam fimbria ve-
ſtimenti: ſed tetigit Eccleſia gentium taoquam fluxum
patiens, & ſanata eſt. Ergo fratres hoc dixerim, hoc di-
co, hoc ſi poſſem non tacerem: opera illa modo illa ſint
in nobis, modo illa pro tempore, pro horis, pro diebus. E
Nunquid ſemper loqui? oũquid ſemper tacere? nũquid
ſemper reficere corpus? nunquid ſemper ieiunare? nun-
quid ſemper panẽ dare egenti? nũquid ſemper nudum
veſtire? ounquid ſemper ægrotũ viſitare? nunquid ſem-
per diſcordantes coocordare? oũquid ſemper mortuos
ſepelire? modo illud, modo illud. Inchoãtur iſta & ceſ-
ſant, ille autem imperator nec inchoat, nec ceſſare de-
bet: charitas intus oon intermittatur, officia charitatis
pro tempore exhibeantur: charitas ergo ſicut ſcriptum *Hebræ.13.*
eſt, fraterna permaneat. Fortaſsis autẽ mouerit aliquos
veſtrum, ex quo iſtam Epiſtolam beati Ioaonis tracta-
mus vobis, quare nõ commendauerit maxime niſi fra-
ternam charitatem? Qui diligit fratrem dicit, & præ-
ceptum nobis eſt datum, vt diligamus iouicẽ. Aſsidue
nominauit charitatẽ fraternam, dei autem charitatem,
id eſt, qua debemus diligere deum, oõ tam aſsiduè no-
minauit, ſed tamen non omnino tacuit. De inimici ve-
ro dilectiooe prorſus tacuit propè per totã ipſam Epi-
ſtolam. Cum vehementer nobis prædicet, cõmendetq;
charitatem, non nobis dicit vt diligamus inimicos, ſed
dicit oobis vt fratres diligamus: modo verò cum Euã- F
gelium legeretur, aodiuimus, Si enim diligitis eos qui
vos diligũt, quam mercedẽ habebitis? Nónne & publi- *Matth.5.*
cani hoc faciunt? Quid eſt igitur quòd pro magno no-
bis ad perfectionem quandam fraternam dilectionem
commendat Ioannes Apoſtolus, domious autem dicit,
nõ nobis ſufficere vt fratres diligamus, ſed debere oos
extendere ipſam dilectionem vt perueoiamus ad ini-
micos? Qui vſque ad inimicos peruenit, non tranſilit
fratres. Neceſſe eſt, ſicut ignis, prius occupet proxima, &
ſic ſe in longioquiora diſtẽdat. Propioquior eſt tibi fra
ter quàm oeſcio quis homo. Rurſus tibi magis adhęret
ille quem non ooueras, qui tibi tamen noo aduerſatur,
quàm inimicus qui etiam aduerſatur. Extende dilectio-
nem in proximos, nec voces illam extenſiooem. Prope
enim te diligis, qui eos diligis qui tibi adhærent. Exten-
de ad incognitos, qui tibi nihil mali fecerunt. Traoſcẽ-
de & ipſos, perueni, vt diligas inimicos: hoc certe do-
minus iubet. Quare iſte tacuit de dilectione inimici?
Omois dilectio ſiue quæ carnalis dicitur, quæ nõ dile-
ctio, ſed magis amor dici ſolet: dilectionis enim nomẽ
magis ſolet in melioribus reb⁹ dici, io melioribus rebus
accipi, tamen omnis dilectio fratres chariſsimi vtique
beneuolen-

G beneuolentiam quandã habet erga eos qui diliguntur. Nõ enim ſic debemus diligere homines, aut ſic poſſumus diligere vel amare: hoc enim etiam verbo vſus eſt
Ioan. 21. dominus, cũ diceret, Petre amas me? Non ſic debemus amare homines, quomodo audimus guloſos dicere, amo turdos. Quæris quare? Vt occidat & conſumat, & amare ſe dicit, ad hoc illos amat vt non ſint, ad hoc amat vt perimat, & quicquid ad cibãdum amamus, [ad hoc amam⁹] vt illud cõſumatur & nos reficiamur. Nũquid ſic amandi ſunt homines tanquã conſumẽdi? Sed amicitia quadã beneuolentiæ, vt aliquando pręſtemus eis quos amamus. Quid ſi nõ ſit quod præſtemus? Sola beneuolentia ſufficit amanti. Nõ enim optare debemus eſſe miſeros, vt poſsimus exercere opera miſericordiæ. Das panem eſurienti, ſed melius nemo eſuriret & nulli dares. Veſtis nudum, vtinam omnes veſtiti eſſent, & nõ eſſet iſta neceſsitas. Sepelis mortuum, vtinam veniat aliquando illa hora vbi nemo moriatur. Concordas litigantes, vtinam aliquando ſit pax illa æterna Hieruſalẽ, vbi nemo diſcordat: hæc enim omnia officia neceſſitatum ſunt. Tolle miſeros, ceſſabunt opera miſericordiæ. Opera miſericordiæ ceſſabunt, nũquid ardor cha-
H ritatis extinguetur? Germanius amabis fœlicem hominem, cui non habes quod præſtes, purior ille amor erit, multoq; ſyncerior. Nam ſi præſtiteris miſero, ſortaſsis extollere te cupis aduerſus eum, & eum tibi vis eſſe ſubiectum, quia author eſt tui beneficij: ille indiguit, tu impertitus es, quaſi maior videris quia tu præſtitiſti, quàm ille cui præſtitum eſt: opta æqualem, vt ambo ſub vno ſitis cui nihil præſtari poteſt. Nam in hoc exceſsit mo-
1.Tim.6. dum ſuperba anima, & quodammodo auara fuit: quia
Eccle.10. radix omnium malorum auaritia eſt: & item dictũ eſt, Initium omnis peccati ſuperbia. Et quærimus aliquando quomodo ſibi concordent iſtæ duæ ſententiæ, Radix omnium malorũ eſt auaritia: &, Initium omnis peccati ſuperbia: ſi initium omnis peccati ſuperbia, radix omnium malorum ſuperbia eſt: certe ſi radix omnium malorũ auaritia eſt, inuenimus & in ſuperbia auaritiam eſſe: exceſsit enim modum homo. Quid eſt auarũ eſſe? Progredi vltrà quàm ſufficit. Adam ſuperbia cecidit: initium omnis peccati ſuperbia, inquit: Nunquid auaritia? Quid auarius illo cui deus ſufficere non potuit? er-
I go fratres legimus quemadmodum factus ſit homo ad imaginem & ſimilitudinem dei: & quid de illo dixit
Gene.1. deus? Et habeat poteſtatẽ piſcium maris, & volatilium cœli, & omnium pecorũ quæ repunt ſuper terram: nunquid dixit, habeat poteſtatem hominum? Habeat poteſtatem, ait, dedit poteſtatẽ naturalem. Quorum habeat poteſtatem? Piſcium maris, volatilium cœli, & omnium repentium quæ repunt ſuper terram. Quare hæc eſt naturalis poteſtas hominis in iſta? Quia homo ex deo habet poteſtatem, ex quo factus eſt ad imaginem dei. [Vbi autem factus eſt ad imaginẽ dei?] In intellectu, in mente, in interiore homine, in eo quòd intelligit veritatẽ, diiudicat iuſtitiã & iniuſtitiam, nouit à quo factus eſt, poteſt intelligere creatorem ſuum, laudare creatorem ſuum. Habet hanc intelligentiam, qui habet prudentiã: ideo multi cum per cupiditates malas deterrerent in ſe imaginem dei, & ipſam quodammodo flammam intelligentiæ peruerſitate morum extinguerent, clamat
Pſal. 31. illis ſcriptura, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: hoc eſt dicere, præpoſui te equo & mulo, te ad imaginem meam feci, poteſtatem tibi ſuper iſta dedi. Quare? Quia non habent feræ rationalem mentem, tu autem rationali mente capis veritatem, intelligis quod ſupra te eſt, ſubdere ei qui ſupra te eſt, & K
infra te erunt illa quibus præpoſitus es. Quia vero per peccatum homo deſeruit eum, ſub quo eſſe debuit, ſubditus eſt eis ſupra quæ eſſe debuit. Intendite quid dicam, deus, homo, pecora: verbi gratia, ſupra te deus, infra te pecora. Agnoſce enim qui ſupra te eſt, vt agnoſcant te quæ infra te ſunt: ideoq; cum Daniẽl agnouiſ- Daniel.9.
ſet ſupra ſe deum, agnouerunt illum ſupra ſe leones. Si autem non agnoſcis illum qui ſupra te eſt, ſuperiorem Exod.8.
contemnis, ſubderis inferiori, propterea ſuperbia Aegyptiorũ vnde domata eſt: de ranis & muſcis. Poterat deus & leones mittere, ſed aliquis magnus leone terrẽdus eſt. Quãto illi erant ſuperbiores, tanto de rebus cõtemptibilibus & abiectis fracta eſt eorum ceruix mala. Sed Daniẽlẽ agnouerunt leones, quia ille ſubditus deo erat. Quid martyres qui ad beſtias pugnauerũt, & ferarum morſibus laniati ſunt, nõnne erant ſub deo? Serui Daniel.3.
dei tres viri, & ſerui dei Maccabæi. Agnouit ignis ſer- 2. Macc.7.
uos dei tres viros quos non vſſit, quorum nec veſtimẽta corrupit: non agnouit Maccabęos? Agnouit & Maccabæos fratres, agnouit & iſtos. Sed opus erat quodam flagello permittẽte domino, qui dixit in ſcriptura, Fla- L
gellat omnem filiũ quem recipit. Putatis enim fratres, Hebræ. 12.
quia ferrũ tranſuerberaret viſcera domini, niſi ipſe permitteret: aut hæreret in ligno, niſi ipſe voluiſſet? Nõ eũ agnouit creatura? An exemplum patientię propoſuit fidelibus ſuis? Ideo deus quoſdam liberauit viſibiliter, quoſdam non liberauit viſibiliter, omnes tamen ſpiritaliter liberauit, ſpiritaliter neminem deſeruit. Viſibiliter quoſdam viſus eſt deſeruiſſe, quoſdam viſus eſt eripuiſſe: ideo quoſdam eripuit, ne putes illum nõ potuiſſe eripere, teſtimonium dedit quia poteſt: & vbi nõ facit, ſecretiorem intelligas volũtatem, ne ſuſpiceris difficultatẽ. Sed quid fratres? Cũ euaſerimus omnes iſtos mortalitatis laqueos, cũ tranſierint tẽpora tentationis, cum ſeculum hoc decurrerit, & receperimus illam ſtolam primam, immortalitatẽ illam quam peccãdo per- 1.Cor.15.
didimus, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, id eſt, cum caro iſta induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc eſſe perfectos filios dei, vbi non eſt opus tentari nec flagellari, agnoſcet etiam omnis creatura, ſubdita nobis erũt omnia, ſi nos ſic ſubditi ſumus deo. Sic ergo deberet eſſe M
Chriſtianus, vt non glorietur ſuper alios homines. De- Gene.1.
dit enim tibi deus eſſe ſuper beſtias, id eſt, meliorẽ eſſe quàm beſtias: hoc natura habes, ſemper melior eris quam beſtia. Si vis melior eſſe quàm alius homo, inuidebis ei quando tibi eſſe videbis æqualem. Debes velle omnes homines æquales tibi: & ſi viceris aliquem per prudentiam, optare debes vt ſit & ipſe prudens. Quandiu tardus eſt: diſcit à te: quandiu indoctus eſt, indiget te, & tu videris doctor, ille autem diſcens: tu ergo ſuperior quia doctor es, ille inferior quia diſcens, niſi illum optes æqualem, ſemper vis habere diſcentem: ſi autem vis ſemper habere diſcentem, inuidus eris doctor. ſi inuidus doctor, quomodo eris doctor? Rogo te noli docere ipſam inuidentiam tuam: audi Apoſtolum dicentem de viſceribus charitatis, Vellem omnes homines 1.Cor.7.
eſſe ſicut meipſum: quomodo volebat omnes æquales, ideo erat omnibus ſuperior, quia charitate optabat omnes æquales. Exceſsit ergo modum homo, dum auarior voluit vt ſupra homines eſſet, qui ſupra pecora fact⁹ eſt, & ipſa eſt ſuperbia: & videte quanta opera facit ſuperbia. Ponite in corde quàm ſimilia facit, & quaſi paria charitati. Paſcit eſurientem charitas, paſcit & ſuperbia:

charitas

A charitas vt deus laudetur,ſuperbia vt ipſa laudetur:ve-
ſtit nudum charitas,veſtit & ſuperbia: ieiunat charitas,
ieiunat & ſuperbia:ſepelit mortuum charitas,ſepelit &
ſuperbia. Omnia opera bona quæ vult facere charitas
& facit,agit contrà ſuperbia,& quaſi ducit equos ſuos.
Sed interior charitas tollit locum male agitatæ ſuper-
biæ, non male agitanti, ſed male agitatæ. Væ homini
cuius auriga ſuperbia eſt: neceſſe eſt enim vt præceps
eat. Vt autem non ſit ſuperbia quæ agitat facta bona,
quis nouit,quis videt,vbi eſt hoc? Opera videmus, pa-
ſcit miſericordia, paſcit & ſuperbia: hoſpitem ſuſcipit
miſericordia,hoſpitem ſuſcipit & ſuperbia: intercedit
pro paupere miſericordia,intercedit & ſuperbia. Quid
eſt hoc? In operibus nõ diſcernimus:audeo aliquid di-
cere,ſed non ego,Paulus dixit, Moritur charitas,id eſt,
homo habens charitatem, confitetur nomen Chriſti,
ducit ad martyrium:cõfitetur & ſuperbia,ducit ad mar
tyrium: ille habet charitatem,ille non habet charitatẽ:
ſed audiat ab Apoſtolo ille qui non habet charitatẽ,Si
1.Corin. 13. diſtribuero omnia mea pauperib^9, & ſi tradidero cor-
pus meum vt ardeam,charitatem autem non habuero,
nihil mihi prodeſt. Ergo ſcriptura diuina intrò nos re-
B uocat à iactatione huius faciei forinſecus, & ab iſta ſu-
perficie quæ iactatur ante homines, reuocat nos intrò.
Redi ad conſcientiam tuam, ipſam interroga: noli at-
tendere quod floret foris,ſed quæ radix eſt interna. Ra
dicata eſt cupiditas,ſpecies poteſt eſſe bonorum facto-
rum,vere opera bona eſſe non poſſunt:radicata eſt cha
ritas,ſecurus eſto,nihil mali procedere poteſt. Blandi-
tur ſuperbia, ſæuit amor: illa veſtit,iſte cædit: illa enim
veſtit vt placeat hominibus, iſte cædit vt corrigat di-
ſciplina. Accipitur magis plaga charitatis, quam elee-
moſyna ſuperbiæ. Redite ergo intrò fratres, & in om-
nibus quæcunque facitis, intuemini teſtem deum. Vi-
dete ſi ille videt,quo animo faciatis. Si cor veſtrũ non
vos accuſat,quia non iactantiæ cauſa facitis bene, ſecu
ri eſtote. Nolite autem timere quando facitis bene, ne
videat alter: time ne propterea facias vt tu lauderis: nã
videat alter vt deus laudetur,ſi enim abſcondis ab ocu
lis hominis, abſcondis ab imitatione hominis. Duo
ſunt,eleemoſynam facis: duo eſuriunt, vnus panem,al-
ter iuſtitiam: inter duos iſtos famelicos, quia dictũ eſt,
Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſa-
Matth.5. C tutabuntur. Inter duos iſtos famelicos,bonus operator
conſtitutus eſt:ſi charitas de illo operatur,ambos miſe-
ratur, ambobus vult ſubuenire: ille enim quærit quod
manducet,ille quærit quod imitetur: paſcis iſtum,præ-
bes te iſti, ambobus dediſti eleemoſynam: illum feciſti
gratulatorem de fame interfecta, hunc feciſti imitato-
rem de exemplo propoſito. Miſeramini ergo tãquam
miſericordes,quia in eo etiam quòd diligitis inimicos,
fratres diligitis. Ne putetis Ioannem nihil de dilectio-
ne inimici præcepiſſe,quia de fraterna charitate nõ ta-
cuit, fratres diligitis. Quomodo,inquis, fratres diligi-
mus: quæro quare diligas inimicum? Quare illum dili-
gis? Vt ſanus ſit in hac vita. Quid ſi noo illi expedit? Vt
diues ſit. Quid ſi ipſis diuitiis excæcabitur? Vt vxorem
ducat. Quid ſi amaram vitam inde patietur? Vt filios
habeat. Quid ſi mali erunt? Incerta ſunt ergo iſta quæ
videris optare inimico tuo,quia diligis eũ,incerta ſunt.
Opta illi vt habeat tecum vitam æternã, opta illi vt ſit
frater tuus: ſi ergo hoc optas, diligẽdo inimicum vt ſit
frater tuus,& cum diligis, fratrem diligis: non enim a-
mas in illo quod eſt, ſed quod vis vt ſit. Dixeram ali-
quando charitati veſtræ, ni fallor, robur eſt ligni poſi-
tum ante oculos. Faber optimus videt lignum nõ do- D
latum, de ſylua præciſum adamauit, neſcio quid inde
vult facere: non enim ad hoc amauit vt ſemper ſic ma
neat. In arte vidit quod futurum eſt, nõ in amore quod
eſt,& amauit quod inde facturus eſt,nõ illud,quod eſt:
ſic nos & deus amauit peccatores. Nam dicimus, quia
deus amauit peccatores: ait enim, Non eſt opus ſanis Matth.9.
medicus, ſed male habentibus. Nunquid ad hoc ama-
uit peccatores, vt peccatores remaneremus? Quaſi li-
gnum de ſylua vidit nos faber, & cogitauit ædificium
quod inde facturus eſt,non ſyluam quod erat: ſic & tu
reſpicis inimicum tuũ aduerſantem, ſæuientẽ,morden
tem verbis,exaſperantẽ contumeliis, inſectãtem odiis:
attendis ibi quia homo eſt,vides iſta omnia quæ aduer
ſa ſunt,ab homine facta,& vides in illo quòd à deo fa-
ctus eſt. Quòd autem homo factus eſt, à deo factus eſt:
quòd autem te odit,ipſe fecit: quod inuidet, ipſe fecit:
& quid dicis in animo tuo? domine propicius illi eſto,
dimitte illi peccata,incute illi terrorẽ,muta illum: non
amas in illo quod eſt,ſed quod vis vt ſit. Ergo cum ini
micum amas,fratrem amas. Quapropter perfecta dile-
ctio eſt in dilectione inimici, quia perfecta dilectio eſt
in dilectione fraterna: & nemo dicat quia aliquid mi- E
nus nos monuit Ioannes Apoſtolus, & plus nos mo-
nuit dominus Chriſtus. Ioannes nos monuit vt fratres
diligamus,Chriſtus nos admonuit vt etiã inimicos di-
ligamus. Attende quare te monuit Chriſtus vt diligas
inimicos,nunquid vt ſemper remaneant inimici? Si ad Matth.5.
hoc te monuit vt inimici remaneant, odiſti, non dili-
gis. Attende quomodo ipſe dilexit,id eſt,quia nolebat
vt ſic remanerent ſui perſecutores,ait,Pater ignoſce il-
lis,quia neſciunt quid faciunt. Quibus voluit ignoſci,
mutari illos voluit: quos voluit mutari,ex inimicis fra-
tres facere dignatus eſt, & vere ſic fecit. Occiſus eſt,ſe-
pultus eſt,reſurrexit,in cœlum aſcendit,ſpiritum ſanctũ
miſit diſcipulis,cœpit in fiducia prędicari nomẽ ipſius,
miracola faciebant in nomine crucifixi & occiſi. Vide-
runt illi interfectores domini, & qui ſanguinẽ eius ſæ-
uiendo fuderant, credendo biberunt. Hæc dixi fratres
& longiuſcule,quia vehemẽtius cõmendanda fuit cha-
ritati veſtræ ipſa charitas, id eſt,cõmendanda ſibi erat.
Si enim charitas nulla eſt in vobis,nihil diximus: ſi au-
tem eſt in vobis, tãquam oleum flammæ adiecimus,&
in quo nõ erat,forte verbis accenſum eſt. In alio creuit
quod erat,in alio cœpit eſſe quod non erat. Ad hoc er- F
go iſta diximus, ne pigri ſitis diligere inimicos. Sęuit
in te homo,ille ſæuit,tu deprecare: ille odit, tu miſere-
re. Febris animæ ipſius te odit, ſanus erit, & gratias tibi
agit. Quomodo medici diligunt ægrotos? nunquid æ-
grotos diligunt? Si ægrotos diligunt,volunt vt ſemper
ægrotent? Ad hoc diligunt ægrotos, ne ægroti perma-
neant, ſed vt ex ægrotis ſani fiant: & quanta plerun-
que patiuntur à phreneticis, quales cõtumelias verbo-
rum, plerunq; & percutiuntur: perſequitur ille febrem,
ignoſcit homini. Et quid dicã fratres? Amat inimicum
ſuum,immo odit inimicũ ſuum: morbum ipſum enim
odit,& amat hominẽ à quo percutitur, odit febrem. A
qoo enim percutitur? A morbo,ab ægrotatione,à febre.
Illud tollit quod illi auerſatur, vt remaneat illud vnde
gratuletur. Sic & tu,ſi odit te inimicus tuus, & iniuſte
te odit,noueris quia cupiditas ſeculi in illo regnat pro-
pterea te odit. Si odiſti illum & tu,cõtrà reddis malum
pro malo. [Quid facis reddere malũ pro malo?] Vnum
ægrotum flebam qui te oderat: iam duos plango,ſi & tu
odiſti. Sed perſequitur rem tuam, tollit tibi neſcio quæ

G habes in terra. Ideo illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra: noli pati anguſtias, migra in cœlũ, ſurſum cor ibi habebis vbi latitudo eſt, vt nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit, nec ipſa tibi tolleret niſi ille permitteret, qui flagellat omnẽ filiũ quẽ recipit. Quodãmodo ferramentũ dei eſt quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si nouit deus vtile tibi eſſe vt expoliet te, permittit illũ: ſi nouit tibi vtile eſſe vt vapules, permittit ille vt cædaris. De illo te curat, opta vt ille ſanetur. *Deũ nemo vidit vnquã.* Videte dilectiſſimi. *Si diligamus inuicẽ, deus in nobis manebit, & dilectio eius erit perfecta in nobis.* Incipe diligere, perficieris. Cœpiſti diligere, cœpit in te deus habitare: ama eũ qui in te cœpit habitare, vt perfectius inhabitando faciat te perfectũ. *In hoc cognoſcimus quia in ipſo manebimus & ipſe in nobis, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Bene, deo gratias. Cognoſcimus, quia habitat in nobis. Et hoc vnde cognoſcimus, quia cognoſcimus quia habitat in nobis? Quia hoc ipſe Ioannes dixit: quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Vnde ſcimus, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis? hoc ipſum, quia de ſpiritu ſuo dedit tibi, vnde cognoſcis? Interroga viſcera tua: ſi plena ſunt charitate, habet ſpiritum dei. Vnde cognoſcimus, quia
H inde cognoſcis habitare in te ſpiritũ dei? Paulũ interro-
Roma.5. ga Apoſtolũ. Quoniã chritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpirtũ ſanctũ qui datus eſt nobis. *Et nos vidimus, & teſtes ſumus, quia pater miſit filium ſuum ſaluatorem mundi.* Securi eſtote qui ægrotatis, talis medicus venit: deſperabatis, magni erãt morbi, inſanabilia erãt vulnera, deſperata erat ægritudo, magnitudinẽ mali tui attendis, omnipotentiã medici non attendis? Tu deſperatus es: ſed ille omnipotẽs eſt, cuius teſtes iſti ſunt qui primò ſanati, & annunciantes medicũ, & ipſi tamen plus ſpe ſa-
Roma.8. nati quàm re: nã ſicut dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Cœpimus ergo ſanari in fide, perficietur autẽ
1.Cor.15. ſalus noſtra cũ corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatem. Hæc ſpes eſt, nondũ res: ſed qui gaudet in ſpe, tenebit & rẽ: qui autem ſpem non habet, ad rẽ non poterit peruenire. *Quicunque cõfeſſus fuerit quòd Ieſus ſit filius dei, deus in ipſo manet & ipſe in deo.* Iam multi confeſſi fuerunt, nõ dicamus verbo, ſed facto: non lingua, ſed vita: nam multi confitentur verbis, ſed factis negãt. *Et cognoſcimus & credimus, quia dilectionẽ habet deus in nobis.* Et iterum vnde cognouiſti?
I *Deus dilectio eſt.* Iam dixit ſuperius, ecce iterũ dicit. Amplius tibi nõ potuit dilectio cõmendari, quàm vt diceretur deus: forte munus dei contempturus eras. Et deũ contemnis? Deus dilectio eſt. *Et qui manet in dilectione, in deo manet, & deus in eo.* Viciſſim ſe habitant, qui cõtinet & qui cõtinetur. Habitas in deo, ſed vt cõtinearis: habitat in te deus, ſed vt te cõtineat ne cadas, ne forte ſic te putes domũ dei fieri, quomodo domus tua portat carnem tuã. Si ſubtrahat ſe domus in qua es, cadis: ſi autẽ tu te ſubtrahas, nõ cadet. Deus integer eſt, cum eũ deſeris: integer, cũ ad illũ redieris. Tu ſanaris, nõ illi aliquid præſtabis, tu mũdaris, tu reficeris, tu corrigeris. Ille medicamentũ eſt non ſano, regula eſt prauo, lux eſt tenebrato, habitatio eſt deſerto: omnia ergo tibi cõferuntur. Vnde ne putes deo aliquid conferre quando venis ad eũ, nec mancipiũ ſaltem. Ergo non habebit deus ſeruos, ſi tu volueris, & omnes noluerint? Deus non indiget ſeruis, ſed ſerui deo: ideo dicit Pſalmus, Dixi domino deus
Pſal.15. meus es tu. Ipſe eſt verus dominus: & quid ait? Quoniã bonorũ meorum nõ eges. Tu eges bono ſerui tui, eget ſeruus bono tuo vt paſcas illũ: eges & tu bono ſerui tui vt adiuuet te. Non tibi potes aquã implere, nõ tibi potes coquere, nõ tibi potes ante equũ currere, iumentum K
tuum nõ potes curare. Vides, quia indiges bono ſerui tui? obſequio illius indiges. Nõ es ergo verus dominus, quãdo indiges inferiore. Ille eſt verus dominus, qui nihil à nobis quærit, & væ nobis ſi eũ nõ quærimus. Nihil à nobis quærit, & quæſiuit nos, cũ eum nõ quæreremus. Ouis vna errauerat, inuenit eã, gaudens in humeris ſuis Luca.15.
reportauit. Et nũquid ouis erat paſtori neceſſaria, & nõ ouı potius paſtor neceſſarius erat? Quanto libentius de charitate loquor, tãto minus volo finiri epiſtolam ſuã: nulla eſt ardentior ad cõmendandam charitatẽ. Nihil vobis dulcius prædicatur, nihil ſalubrius bibitur, ſed ſi bene viuendo cõfirmetur in vobis munus dei. Ne ſitis ingrati tantæ gratiæ illius, qui cũ haberet vnicum, noluit illum eſſe vnũ: ſed vt fratres haberet, adoptauit illi, qui cum illo poſſiderent vitam æternam.

De eo quod Ioannes dicit, In hoc perfecta eſt dilectio in nobis, vt fiduciã habeamus in die iudicij, quia ſicut ille eſt & nos ſumus in hoc mundo: vſq; ad id, Et hoc mandatũ habemus ab ipſo, vt qui diligit deum, diligat & fratrẽ ſuum.

Tractatus IX. L

MEminit charitas veſtra, ex epiſtola Ioannis Apoſtoli vltimã partem reſtitiſſe nobis tractandam & exponendam vobis quantũ deus donat: huius ergo debiti nos memores ſumus: exactionis autẽ vos memores eſſe debetis. Eadem quippe charitas quæ in ipſa epiſtola maxime & propè ſola cõmẽdatur, & nos facit fideliſſimos debitores, & vos dulciſſimos exactores. Ideo dixi dulciſſimos exactores, quia vbi charitas non eſt, amarus exactor eſt: vbi autẽ charitas eſt, & qui exigit dulcis eſt, & à quo exigitur: & ſi aliquẽ laborẽ ſuſcipit, facit eundem laborem propè nullum & leuem ipſa charitas. Nonne videmus etiã in mutis animantibus & irrationalibus, vbi nõ ſpiritalis charitas, ſed carnalis & naturalis eſt, exigi tamẽ magno affectu de vberibus matris lac à paruulis. Et quãuis ſugens impetum faciat in vbera, melius eſt tamen matri, quàm ſi non ſugat, nec exigat quod charitati debetur. Sæpe videmus vbera vaccarũ etiam à grandiuſculis vitulis capite percuti, & propè ipſo impetu leuari matrum corpora, nec eas tamẽ calce repellere, ſed ſi deſit filius qui ſugat, mugitu prouocari ad vbera. Si ergo eſt in nobis illa chari- M
tas ſpiritalis, de qua Apoſtolus dicit, Factus ſum paruu- 1.Theſſ.2.
lus in medio veſtrum tanquã nutrix fouens filios, tunc vos diligimus quando exigitis: pigros nõ amamus, quia languentibus formidamus. Interceſſerunt autem vt intermitteremus textum huius Epiſtolæ quædã pro diebus feſtis ſolennia lectionum, quæ non potuerunt niſi legi, & ipſa tractari. Nunc ergo ad prætermiſſum ordinem redeamus, & quæ reſtant, intente accipiat charitas veſtra. Neſcio vtrum magnificentius nobis charitas commendari poſſit, quàm vt diceretur, Deus charitas eſt. Breuis laus, magna laus: breuis in ſermone, & magna intellectu: quàm cito dicitur, Deus dilectio eſt, & hoc breue eſt: ſi numeres, vnum eſt: ſi appendas, quantũ eſt, Deus dilectio eſt? Et qui manet, inquit, in dilectione, in deo manet, & deus in illo manet. Sit tibi domus deus, eſto domus dei: mane in deo, & maneat in te deus. Manet in te deus vt te contineat: manes in deo, ne cadas: quia ſic de charitate dicit Apoſtolus, Charitas nũ- 1.Cor.13.
quam cadit. Quomodo cadit quẽ continet deus? *In hoc perfecta eſt dilectio in nobis, vt fiduciã habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, et nos ſumus in hoc mũdo.* Dicit quomodo ſe probet vnuſquiſq;, quantum in illo profecerit charitas, vel

potius

A potius quantũ ipſe in charitate profecerit. Nam ſi deus
charitas eſt,nec proficit nec deficit de^9:ſic dicitur pro-
ficere in te charitas,quia tu in eã proficis.Interroga er-
go quantũ in charitate profeceris, & quid tibi reſpon-
deat cor tuũ, & noueris menſurã profectus tui: promi-
ſit enim oſtendere nobis,in quo cognoſcamus eum, &
ait,In hoc perfecta eſt in nobis dilectio: quære in quo?
Vt fiduciã habeamus in die iudicij.Quiſquis fiduciam
habet in die iudicij,perfecta eſt in illo charitas . Quid
eſt habere fiduciam in die iudicij? nõ timere ne veniat
dies iudicij.Sunt homines qui non credunt diẽ iudicij,
iſti fiduciam non poſſunt habere in die, quẽ venturum
eſſe nõ credũt: prætermittamus iſtos,excitet illos deus
vt viuant.De mortuis vt quid loquimur? Non credunt
futurũ diem iudicij,nec timẽt nec deſiderant quod nõ
3. ſent. diſt. credunt.Cœpit aliquis credere diẽ iudicij: ſi cœpit cre-
34.c. de his. dere, cœpit & timere: ſed quia timet,adhuc nondũ ha-
bet fiduciam in die iudicij,nondum eſt in illo perfecta
charitas.Nunquid tamen deſperandũ eſt? In quo vides
initium,cur deſperas finem? quod initiũ video inquies?
Eccle.1. ipſum timorem: audi ſcripturam,Initium ſapientiæ ti-
B mor domini. Cœpit ergo timere diem iudicij,timẽdo
corrigit ſe, vigilat aduerſus hoſtes ſuos, id eſt peccata
ſua,incipit reuiuiſcere interius,& mortificare membra
Coloſ.3. ſua quæ ſunt ſuper terrã,ſicut Apoſtolus dicit,Mortifi-
cate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã: ſpiritalia ne-
quitiæ dicit membra ſuper terram:nam ſequitur & ex-
ponit,Auaritiam, immũditiam,& cætera quæ illic exe-
quitur. Quantum autem mortificat iſte qui timere cœ-
pit diem iudicij,membra ſua ſuper terram,tantum ſur-
gunt & corroborantur membra cœleſtia.Membra autẽ
cœleſtia,omnia opera bona.Surgẽtibus cœleſtibus mẽ-
bris,incipit deſiderare quod timebat: timebat enim ne
veniret Chriſtus, & inueniret impium quẽ damnaret:
deſiderat vt veniat, quia inuẽturus eſt pium quẽ coro-
net.Iam cum cœperit deſiderare venientem Chriſtum
caſta anima, quæ deſiderat amplexus ſponſi, renunciat
adultero,fit virgo interius ipſa fide,ſpe & charitate.Ha
bet iam fiduciam in die iudicij , non contra ſe pugnat
Matth.6. quando orat & dicit,Adueniat regnũ tuum.Qui enim
timet ne veniat regnum dei, timet ne exaudiatur. Qui
autẽ orat,quomodo orat qui timet ne exaudiatur? Qui
C autem orat cũ fiducia,charitas optat iam vt veniat. De
Pſal.6. ipſo deſiderio dicebat quidam in Pſalmo, Et tu domi-
ne vſquequo? cõuertere domine & erue animã meam.
Gemebat ſe differri.Sunt enim homines qui cũ patien-
tia moriũtur: ſunt autem quidam perfecti qui cum pa-
tientia viuunt: quid dixi? Qui adhuc deſiderat iſtã vi-
tam, quando illi venerit dies mortis, patienter tolerat
mortem,luctatur aduerſum ſe vt ſequatur voluntatem
dei; & hoc potius agit animo quod elegit deus, non
quod elegit volũtas humana,& ex deſiderio vitæ præ-
ſentis fit lucta cũ morte, & adhibet patientiã & fortitu
dinem vt æquo animo moriatur, iſte patiẽter moritur.
Philip.1. Qui autẽ deſiderat,ſicut dicit Apoſtolus,diſſolui & eſſe
cum Chriſto,nõ patienter moritur,ſed patienter viuit,
delectabiliter moritur. Vide Apoſtolũ patienter viuen
tem, id eſt,cum patientia hic non amare vitam,ſed to-
lerare. Diſſolui,inquit, & eſſe cum Chriſto multo ma-
gis optimum,manere autẽ in carne neceſſarium pro-
pter vos. Ergo fratres date operam intus agere vobiſ-
cum,vt deſideretis diẽ iudicij,aliter non probatur per-
fecta charitas,niſi cũ cœperit ille dies deſiderari.Ille au
tem eum deſiderat,qui fiduciam habet in illo: ille autẽ
fiduciam habet in illo,cuius conſcientia nõ trepidat in

charitate perfecta atque ſyncera.In hoc perfecta eſt di- D
lectio eius in nobis, vt fiduciam habeamus in die iudi-
cij.Quare habebimus fiduciam? quia ſicut ille eſt,& nos
ſumus in hoc mũdo.Audiſti cauſam fiduciæ tuæ,Quia
ſicut ille eſt,inquit,& nos ſumus in hoc mundo. Nõn-
ne videtur aliquid impoſſibile dixiſſe , nunquid enim
poteſt eſſe homo ſicut deus? Iam vobis expoſui,quia nõ
ſemper ad æqualitatẽ dicitur,ſicut,ſed dicitur ad quan
dam ſimilitudinem. Quomodo enim dicis,ſicut aures
habeo,ita habet & imago:nunquid omnino ſic? ſed ta-
men dicis, ſicut. Si ergo facti ſumus ad imaginem dei, *Gene.1.*
quare nõ ſicut deus ſumus? non ad æqualitatẽ,ſed pro
modo noſtro.Vnde ergo nobis datur fiducia in die iu
dicij? Quia ſicut ille eſt,& nos ſumus in hoc mũdo.De-
bemus ergo hoc referre ad ipſam charitatẽ , & intelli-
gere quid dictũ ſit.Dominus in Euãgelio dicit,Si dili- *Matth.5.*
gitis eos qui vos diligunt , quam mercedem habebitis?
nõnne & publicani hoc faciunt ? quid ergo vult nos?
Ego autẽ dico vobis,Diligite inimicos veſtros,& ora-
te pro perſequẽtibus & calumniantibus vos.Si ergo iu-
bet nos diligere inimicos noſtros,vnde nobis dat exẽ-
plum? De ipſo deo,ait enim: Vt ſitis filij patris veſtri qui
in cœlis eſt.Quomodo illud facit deus? Diligit inimi- E
cos ſuos,qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & ma-
los,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Si ergo ad hãc per-
fectionem nos inuitat deus,vt diligamus inimicos no-
ſtros ſicut & ipſe dilexit ſuos,ea nobis fiducia eſt in die
iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo:
quia ſicut ille diligit inimicos ſuos,faciendo ſolem ſuũ
oriri ſuper bonos & malos,& pluẽdo ſuper iuſtos & in-
iuſtos, nos quia inimicis noſtris nõ poſſumus præſtare
tẽporalẽ ſolem & pluuiã,præſtemus lachrymas cũ pro
illis oramus. Iã ergo de ipſa fiducia videre quid dicat.
Vnde intelligitur perfecta charitas, *Timor non eſt in cha-
ritate.* Quid ergo dicimus de illo qui cœpit timere diẽ
iudicij? Si perfecta in illo eſſet charitas,nõ timeret:per-
fecta enim charitas faceret perfectã iuſtitiam,& nõ ha-
beret quare timeret , imò haberet quare deſideraret vt
tranſeat iniquitas,& veniat regnũ dei:ergo timor non
eſt in charitate. Sed in qua charitate? non in inchoata.
In qua ergo? *Sed perfecta,* inquit, *charitas foras mittit timorem.* *Eccle.4.*
Ergo incipiat timor,quia initiũ ſapientię timor domi-
ni.[Timor quaſi locũ pręparat charitati.]Cũ autẽ cœpe F
rit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparauit lo-
cũ:quantũ enim illa creſcit,ille decreſcit:& quantũ illa
fit interior,timor pellitur foras.Maior charitas,minor
timor:minor charitas,maior timor.Si autẽ null^9 timor, *Concor. de*
nõ eſt quã intret charitas.Sicut videmus per ſetã intro- *pœn. diſt.2.*
duci linũ,quãdo aliquid ſuitur:ſeta prius intrat,ſed niſi *ſicut ſeta.*
exeat, nõ ſuccedit linũ: ſic timor primo occupat men-
tẽ,non autẽ ibi remanet timor,quia ideo intrauit,vt in-
troduceret charitatẽ.Iã facta ſecuritate in animo,quale
gaudiũ nobis eſt, vel in hoc vel in futuro ſeculo? Et in
hoc ſeculo quis nobis nocebit plenis charitate? Videte
quomodo exultet Apoſtol^9 de ipſa charitate.Quis nos, *Roma.8.*
inquit,ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio,an an-
guſtia,an perſecutio,an nuditas,an periculũ,an gladi^9?
Et Petrus dicit,Et quis vobis nocere poterit, ſi boni æ- *1.Petri.3.*
mulatores fueritis? *Timor nõ eſt in dilectione,ſed perfecta dile-
ctio foras mittit timorẽ,quia timor tormentũ habet.* Torquet cor
cõſcientia peccatorũ,nondũ facta eſt iuſtificatio.Eſt ibi
quod titillet,quod pũgat.Ideo in Pſalmo de ipſa perfe-
ctione iuſtitiæ quid dicit? Conuertiſti luctũ meũ in gau *Pſal.29.*
dium mihi,cõcidiſti ſaccum meũ,& cinxiſti me lętitia,
vt cãtet tibi gloria mea,& non cõpungar.Quid eſt,nõ

G compungar? Non ſit quod ſtimulet conſcientiam meã.
Stimulat timor, ſed noli timere, intrat charitas quæ ſa-
nat quod vulnerat timor. Timor dei ſic vulnerat, quo-
modo medici ferramentũ putredinẽ tollit, & quaſi vi-
detur vulnus augere. Eeee putredo quãdo erat in cor-
pore, minꝰ erat vulnus, ſed periculoſum. Accedit ferra-
mentũ medici, minus dolebat illud vulnus, quàm do-
let modo cum ſecatur; plus dolet cum curatur, quàm ſi
nõ curaretur: ſed ideo plus dolet accedente medicina,
vt nunquã doleat ſuccedẽte ſalute. Occcupet ergo cor
tuũ timor, & inducta charitate ſuccedat cicatrix ferra-
mẽti medici. Talis eſt medicus, vt nec cicatriees appa-
reãt, tu tantũ ſubde te dexteræ ipſius. Nam ſi ſine timo-
re es, nõ poteris iuſtificari. Sententia dicta eſt de ſcriptu
ris: nã qui ſine timore eſt, nõ poterit iuſtificari. Opus eſt
ergo vt intret timor primo, per quẽ veniat charitas: ti-
mor medicamentum, charitas ſanitas. *Qui autem timet,
non eſt perfectus in dilectione.* Quare? Quia timor tormentũ
1 ſent. diſt. 14. cap. eſt autem. habet, quomodo ſectio mediei tormentum habet. Eſt
autem alia ſententia quæ videtur huic eſſe contraria, ſi
nõ habeat intellectorẽ: dicitur enim quodam loco in
Pſal. 18. Pſalmo, Timor domini caſtus, permanens in ſeculũ ſe-
H culi. Aeternum quendam timorẽ nobis oſtendit, ſed ca
ſtum. Quòd ille æternum nobis timorẽ oſtendit, nun-
quid cõtradicit illi forte iſta Epiſtola, quæ dicit, Timor
non eſt in charitate, ſed perfecta eharitas foras mit-
tit timorem? Interrogemus ambo eloquia dei. Spiritus
vnus eſt, etſi codices duo, etſi ora duo, etſi linguæ duæ.
Hoc enim dictum eſt per Ioannem, illud dictũ eſt per
Dauid: ſed nolite putare aliũ eſſe ſpiritũ. Si vnus flatus
inflat duas tibias, nõ poteſt vnus ſpiritus implere duo
corda, agitare duas linguas? Sed ſi ſpiritu vno, id eſt,
vno flatu impletæ duę tibiæ cõſonant, impletæ duæ lin
guæ ſpiritu dei diſſonare poſſunt? Eſt ergo ibi quædam
concordia, ſed auditorem deſiderat. Ecee inſpirauit &
impleuit duo eorda, duo ora, mouit duas linguas ſpiri-
tus dei. Et audiuimus ex vna lingua, Timor non eſt in
charitate, ſed perfecta eharitas foras mittit timorẽ: au-
diuimus ex alia, Timor domini caſtus permanẽs in ſe-
culum ſeculi. Quid eſt hoc? quaſi diſſonãt. Non. Excute
aures tuas, intẽde melodiã. Non ſine cauſa hic addidit,
caſtus: illic non addidit, niſi quia eſt timor alius qui di-
citur caſtus: eſt autẽ alius qui nõ dicitur caſtus. Diſcer-
I namus ergo iſtos duos timores, & intelligemus conſo-
nãtiam tibiarũ. Quomodo intelligimus, vel quomodo
diſcernimus? attẽdat charitas veſtra. Sunt homines qui
propterea timent deũ, ne mittãtur in gehennã, ne for-
Matth. 25. te ardeant cũ diabolo in igne æterno. Ipſe eſt timor il-
le qui introducit charitatem, ſed ſic venit vt exeat: ſi e-
nim adhuc propter pœnã times deum, nondum amas,
quẽ ſic times. Non bona deſideras, ſed mala caues: ſed
ex eo quia mala caues corrigis te, & incipis bona deſi-
derare. Cũ bona deſiderare cœperis, erit in te timor ca-
ſtus. Quis timor caſtus? ne amittas ipſa bona. Intendite,
aliud eſt timere deũ, ne mittat te in gehennã cum dia-
bolo: aliud eſt timere deum, ne recedat à te. Ille timor
quo times ne in ignẽ æternum mittaris cum diabolo,
nondũ eſt caſtus: nõ enim venit ex amore dei, ſed ex ti-
more pœnæ. Cum autẽ times deũ, ne deſerat te præſen-
tia eius, amplecteris eũ, ipſo frui deſideras. Non poteſt
3 ſent. diſt. 34. cap. non poteſt. melius explanari quid interſit inter duos iſtos timores,
vnum quẽ foras mittit charitas, alterũ caſtũ qui perma
net in ſeculũ ſeculi, niſi ponas duas mulieres maritatas,
quarum vnã ita conſtituas volentẽ facere adulterium,
delectari nequitia, ſed timere ne dãnetur à marito. Ti-
met maritũ, ſed quia adhuc amat nequitiã, ideo timet K
maritũ, huic nõ grata, ſed oneroſa eſt mariti præſentia.
Et ſi forte viuit nequiter, timet maritũ ne veniat. Tales
ſunt qui timent ne veniat dies iudicij. Fac alterã amare
virum, debere illi caſtos amplexus, & nulla ſe adulterij
immũditia maculare, optat præſentiã viri. Et quomo-
do diſcernũtur duo iſti timores? Timet illa, timet & il-
la. Interroga, quaſi vnum tibi reſpondent. Interrogetur
illa, Times virũ? timeo. Interroga & illã ſi timeat virũ:
reſpondet, timeo. Vna vox eſt, ſed diuerſus animus: iam
ergo interrogentur quare: illa dicit, Timeo virũ ne ve-
niat. Illa dicit, timeo virum ne diſcedat. Illa dicit, timeo
ne dãner: Illa dicit, timeo ne deſerat. Pone hoc in ani-
mo Chriſtianorũ, & inueniſti timorẽ quẽ foras mittit
charitas: & alium timorẽ caſtum permanentẽ in ſeculũ
ſeculi. Loquamur ergo huie primo qui ſic timet deum,
quomodo illa mulier quã delectat nequitia, timet enim
virũ ne damnet illã. Talibus enim primo loquimur, O
anima quę ſic times deũ ne dãnet te deus, quomodo ti-
met mulier quã delectat nequitia, timet virũ ne dãne-
tur à viro, quomodo tibi diſplicet illa mulier, diſplice
& tu tibi. Si forte habes vxorẽ, nũquid vis vt ſic timeat
te vxor tua, ne dãnetur abs te, vt delectet illã nequitia, L
ſed pondere timoris tui reprimatur, nõ dãnatione ini-
quitatis? Caſtã eã vis, vt te diligat, nõ vt te timeat. Exhi-
be te talem deo, qualẽ vis habere vxorẽ. Et ſi nondũ ha
bes, & babere vis, talẽ vis habere. Et quid dicimus fra-
tres? Illa mulier quę ideo timet virũ ne dãnetur à viro,
forte nõ facit adulteriũ, ne aliquo modo perueniat ad
virũ, & tollat illi lucẽ iſtã tẽporalẽ. Poteſt autẽ vir ille
& falli: homo eſt enim, ſicut & illa quę poteſt fallere. Ti
met illa eũ extra cuiꝰ oculos poteſt eſſe: tu nõ times ſem
per faciẽ ſupra te viri tui? Vultus autẽ domini ſuper fa-
ciẽtes mala. Captat illa abſentiã viri ſui, & incitatur for Pſal. 33.
te delectatione adulterij, & dicit ſibi tamẽ, non faciam:
abſens eſt quidẽ ille, ſed difficile eſt vt non ad illũ quo-
quo modo perueniat. Temperat ſe ne perueniat ad ho
minẽ, qui poteſt & neſcire, qui poteſt & falli, qui poteſt
bonã ſuſpicari etiam, qui poteſt & caſtã ſuſpicari quæ
adultera eſt. Tu nõ times oculos eius quem fallere ne-
mo poteſt? Tu non times eius præſentiam, qui auerti à
te non poteſt? Roga deum vt intueatur te, & auertat fa-
ciem ſuã à peccatis tuis, Auerte faciem tuam à peccatis Pſal. 50.
meis. Sed vnde mereris vt ille faciẽ ſuam auertat à pec M
catis tuis, ſi tu non inde auertas faciem tuam à peccatis
tuis? Ipſa enim vox dicit in Pſalmo, Quoniam iniquita-
tem meã ego cognoſco, & peccatum meũ coram me
eſt ſemper. Tu agnoſce, & ille ignoſcit. Allocuti ſumus
eam quę habet adhuc timorem non permanentẽ in ſe-
culum ſeculi, ſed quẽ eharitas excludit & foras mittit.
Alloquamur & illã quæ habet iam timorẽ caſtum per-
manentẽ in ſeculum ſeculi. Putamus inuenimus illam,
vt alloquamur illã? putas eſt in hoc populo? putas eſt in
iſta exhedra? putas eſt in hac terra? Nõ poteſt niſi eſſe;
ſed latet: hyems eſt, intus eſt viriditas in radice, forte
inuenimus & aures illius. Sed vbicunq; eſt illa anima,
vtinã illam inuenirem, & non aures ſuas præberet mi-
hi, ſed ego meas aures illi. Illa me doceret aliquid po-
tius quàm à me diſceret. Anima quædam ſancta, ignea
& deſiderans regnum dei, hanc non ego alloquor, ſed
deus ipſe & patienter viuentem in hac terra ita cõſo-
latur, Iam vis veniam, & ego noui quoniam vis vt ve-
niam: noui qualis es, vt ſecura expectes aduentum meũ.
Noui quia moleſtia eſt tibi, ſed magis expecta, tolera:
venio & cito venio. Sed amanti tardum eſt, audi eam
cantantem,

A cantaotem,tanquam lilium de medio ſpinarũ:audi ſu-
Pſal.110. ſpiraotem & diceotẽ, Pſallam & intelligam in via im-
maculata,quando venies ad me.Merito oõ timet,quia
perfecta charitas foras mittit timorem, & cum veoerit
ad eius amplexum timet. Sed ſecuriter qui timet,cauet,
& obſeruabit ſe ab ioiquitate ſua,ne iterum peccet, oõ
ne mittatur in ignem,ſed ne ab illo deſeratur.Et erit in
illa, quid? Timor caſtus permanens in ſeculum ſeculi.
Audiuimus duas tibias cõſooãtes.Ille de timore dicit,
& ille de timore dicit:ſed ille de timore quo timet ani-
ma ne dãnetur, ille de timore quo timet anima ne de-
ſeratur.Ille eſt timor quẽ charitas excludit,ille eſt timor
permanens in ſeculum ſeculi. *Nos diligimus qui ipſe prior
nos dilexit.* Nã vode diligeremus,oiſi ille prior dilexiſſet
oos?Diligẽdo amici facti ſumus:ſed inimicos ille dile-
xit, vt amici efficeremur. Prior dilexit oos, & donauit
nobis vt diligeremus eũ,noodum diligebamus:diligẽ-
do pulchri efficimur.Quid facit homo deformis & di
ſtorta facie,ſi amet pulchrã? Aut quid facit fœmina de-
formis & diſtorta & oigra ſi amet pulchrum?nunquid
amaodo poterit eſſe pulchra?& nuoquid & ille amao-
B do poterit eſſe formoſus? Amat pulchrã, & quando ſe
io ſpeculo videt,erubeſcit faciẽ ſuã leuare ad illam for
moſam quam amat.Quid facit vt pulcher ſit:Expectet
vt veniat pulchritudo:imò expectando ſenectus addi-
tur,& turpiorẽ facit. Non eſt ergo quid agere, non eſt
quomodo illi des conſilium, oiſi vt cõpeſcat ſe,& oon
audeat amare impar imparẽ: aut ſi forte amat, & duce-
re vxorẽ optat,optet vt illa caſtitatẽ amet,oõ carnis fa-
ciem.Anima vero noſtra, fratres mei, fœda eſt per ini-
quitatẽ,amando deũ pulchra efficitur. Qualis amor eſt
qui reddit pulchram amantem? Deus autẽ ſemper pul-
cher eſt,nuoquam deformis,nunquam commutabilis.
Amauit oos prior qui ſemper eſt pulcher : & quales a-
mauit, oiſi fœdos & deformes? Noo ideo tamẽ vt fœ-
dos dimitteret, ſed vt mutaret, & ex deformi pulchrũ
faceret . Quomodo erimus pulchri? amaodo eum qui
ſemper eſt pulcher.Quaotũ in te creſcit amor, tantum
creſcit pulchritudo , quia ipſa charitas eſt animæ pul-
chritudo:nos diligimus,quia ipſe prior dilexit oos:au-
Roma.5. di Apoſtolũ Paulum,Oſtendit autẽ deus dilectiooẽ ſuã
io oobis, quoniã cum adhuc peccatores eſſemus,Chri-
C ſtus pro nobis mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, pulcher
Pſal.44. pro fœdis.Quomodo iouenimus pulchrũ Ieſum? Spe-
cioſus forma præ filiis homioum , diffuſa eſt gratia in
labiis tuis: vode itẽ videte, vnde ſit pulcher. Specioſus
Ioan.1. forma præ filiis homioũ,quia deus,quia in priocipio e-
rat verbum, & verbũ erat apud deũ,& deus erat verbũ.
Quia vero carnem ſuſcepit,quaſi fœditatem tuã ſuſce-
pit,id eſt, mortalitatẽ tuã,vt aptaret ſe tibi,& coogrue-
ret tibi,& excitaret te ad amandam intus pulchritudi-
nẽ . Vnde ergo iouenimus quia fœdus & deformis Ie-
ſus , ſicut ioueoimus quia pulcher & ſpecioſus forma
præ filiis hominũ? Vode inuenimus quia & deformis?
Eſaia.53. Eſaiam ioterroga,Et vidimus eum,& oõ habebat ſpe-
ciem neq; decorem.Illæ ſuot duæ tibiæ diuerſe ſonan-
Pſal.44. tes, ſed vnus ſpiritus ambas inflat: hac dicitur, Specio-
Eſaia.53. ſus forma præ filiis hominũ:hac dicitur in Eſaia, Vidi-
mus eum,& ooo habebat ſpeciem oeq; decorem. Vno
ſpiritu implentur ambæ tibiæ, non diſſonant. Noli au-
res auertere,adhibe intellectum.Ioterrogemus Paulum
Apoſtolum,& expooat oobis conſooantiã duarum ti-
biarũ:ſooet nobis, Specioſus forma præ filiis hominũ.
Philip.2. Qui cum in forma dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe æqualem deo. Ecce ſpecioſus forma præ filiis ho
Tomus oonus.

mioũ:ſooet nobis etiam,vidimus eum,& noo habebat D
ſpeciẽ neq; decorẽ. Semetipſum exinaniuit formã ſer-
ui accipiens, in ſimilitudioẽ hominum factus,& habi-
tu inuentus vt homo. Non habebat ſpeciẽ neq; decorẽ,
vt tibi daret ſpeciem & decorem. Quam ſpeciẽ?qoem
decorem?dilectionẽ charitatis. Vt ames,curras: curris,
amas.Pulcher es iã,ſed noli te attẽdere,ne perdas quod
accepiſti, illum attende à quo factus es pulcher.Ideo ſis
pulcher vt ille te amet . Tu autem totam intentionem
tuã in illum dirige, ad illum curre,eius amplexus pete,
ab illo time diſcedere, vt ſit in te timor caſtus perma- *Pſal.18.*
nens in ſeculum ſeculi. Nos diligimus,quia ipſe prior
dilexit oos. *Si quis dixerit, quoniã diligo deũ.* Quem deum?
quare diligimus? Quia ipſe prior dilexit nos,& dona-
uit nobis diligere.Dilexit impios vt faceret pios, dile-
xit ioiuſtos vt faceret iuſtos, dilexit ægrotos vt faceret
ſanos.Ergo & oos diligimus,quia prior dilexit oos.In-
terroga voumquenque, dicat tibi ſi diligat deum, Cla-
mat,confitetur,diligo.Ipſe ſcit. Eſt aliud vode interro-
getur.Si quis dixerit,quoniã diligo deũ,& fratrẽ ſuum
oderit,mendax eſt.Vode probas,quia mẽdax eſt?Audi.
Qui enim non diligit fratrem ſuũ quem videt,deum quem non vi- E
det quomodo poteſt diligere? Quid ergo,qui diligit fratrem,
diligat deum?Neceſſe eſt vt diligat deum,neceſſe eſt vt
diligat ipſam dilectiooẽ. Nuoquid poteſt diligere fra-
trem,& ooo diligere ipſam dilectionem?Neceſſe eſt vt
diligat dilectionem. Quid ergo? Quia diligit dilectio-
nẽ,ideo diligit deum?Vtique ideo diligeodo dilectio-
nem deum diligit. An oblitus es quod pauloaote dixi-
ſti,Deus dilectio eſt?Si deus dilectio,quiſquis diligit di
lectiooem, deum diligit. Dilige ergo fratrẽ, & ſecurus
eſto, Non potes dicere, diligo deum, ſed noo diligo
fratrem. Quomodo mentiris ſi dicas,diligo deũ,quan
do ooo diligis fratrẽ? Sic falleris ſi quãdo dicis, diligo
fratrem, putas quia non diligis deum? Neceſſe eſt ergo
qui diligis fratrem,diligas ipſam dilectiooem:dilectio
autẽ deus eſt.Neceſſe eſt ergo vt deum diligat, quiſquis
diligit fratrem. Si autem noo diligis fratrem quem vi-
des , deum quem ooo vides quomodo potes diligere?
quare oon videt deum?quia noo habet ipſam dilectio-
nem. (Ideo oon videt deum, quia oon habet dilectio-
nem:) ideo oon habet dilectiooẽ,quia ooo diligit fra-
trem.Propterea ergo oõ videt deum,quia nõ habet di- F
lectiooẽ: oam ſi habeat dilectionem, deum videt,quia
deus dilectio eſt.Et purgatur ille oculus magis magiſq;
dilectione,vt videat illam iocõmutabilem ſubſtaotiã,
cuius præſentia ſemper gaudeat, qua perfruatur in æter-
num coniuoctus angelis.Sed currat modo,vt aliquao
do in patria lætetur. Non amet peregrioatiooem,noo
amet viam. Totum amarũ ſit, præter illum qui vocat,
quouſq; iohæreamus illi , & dicamus quod dictũ eſt in
Pſalmo, Perdidiſti omoes qui fornicãtur abs te.Et qui *Pſal.72.*
ſuot qui fornicantur? Qui diſcedunt & amant muodũ.
Tu autem quid? ſequitur & dicit,Mihi autem inhęrere
deo bonuoi eſt. Totum booũ meum eſt deo inhærere
gratis. Nam ſi interrogas & dicas, quare inhæres deo,
& dicat,vt dooet mihi.Quid tibi donet? Cœlum ipſe fe
cit,terrã ipſe fecit.Quid tibi donaturus eſt,iã hæres illi?
Ioueni melius & donat tibi. Qui enim oõ diligit fratrẽ
ſuum quem videt,deum quẽ oon videt quomodo po-
terit diligere? *Et hoc mandatum habemus ab ipſo, vt qui dili-
git deum,diligat & fratrem ſuum.* Magoifice dicebas,diligo
deũ,& odis fratrẽ. O homicida quomodo diligis deũ?
Non audiſti ſuperius io ipſa Epiſtola, Qui odit fratrem
ſuum , homicida eſt ? Sed prorſus diligo deum, quao-

G uis oderim fratrem meum. Prorſus non diligis deum,
ſi odiſti fratrem. Et modo probo alio documento: ipſe
dixit, Dedit nobis præceptũ vt diligamus inuicẽ: quo-
modo diligis eum cuius odiſti præceptũ? Quis eſt qui
dicat, diligo imperatorẽ, ſed odi leges eius? In hoc intel
ligit imperator ſi diligis eũ, ſi obſeruẽtur leges eius per
Ioan.13. prouincias. Lex imperatoris quæ eſt? Mandatũ nouum
do vobis vt vos inuicem diligatis. Dicis ergo te dilige-
re Chriſtum, ſerua mãdatum eius, & fratrem dilige. Si
autem fratrem nõ diligis, quomodo eum diligis cuius
mandatum contemnis? Fratres ergo non ſatior loquẽ-
do de charitate in nomine Chriſti. Quantum autẽ vos
habetis huius rei auaritiam, tantum ſperamus quia cre-
ſcit in vobis ipſa, & foras mittit timorem, vt remaneat
ille timor caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Tolere-
mus mũdum, toleremus tribulationes ipſius, toleremus
ſcandala tẽtationum. Non recedamus à via, teneamus
vnitatem Eccleſie, teneamus Chriſtũ, teneamus charita
tem. Non diuellamur à membris ſponſæ ipſius, non di-
uellamur à fide, vt gloriemur in præſentia ipſius, & ſe-
curi manebimus in eo. Modo per fidem, tũc per ſpeciẽ,
H cuius tantas arras habemus donum ſpiritus ſancti.

De eo quod Ioannes dicit, Omnes qui credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt: vſque ad id, Hæc eſt enim dilectio dei, vt præcepta eius ſeruemus:

Tractatus X.

MEminiſſe vos credo qui affuiſtis heſterno die,
ad quem locum in progreſſu huius Epiſtolæ
peruenerit noſtra tractatio, id eſt, Qui enim
non diligit fratrem ſuum quem videt, deum
quem nõ videt quomodo poteſt diligere? Et hoc man-
datum habemus ex ipſo, vt qui diligit deum, diligat &
fratrem ſuũ. Hucuſq; diſputatum erat. Quæ ſequuntur
Cap.V. ergo ex ordine videamus. *Omnis qui credit quòd Ieſus ſit
Chriſtus, ex deo natus eſt.* Quis eſt qui nõ credit quòd Ieſus
ſit Chriſtus? qui non ſic viuit quomodo præcepit Chri-
ſtus: multi enim dicunt, Credo, ſed fides ſine operibus
non ſaluat. Opus autẽ fidei ipſa dilectio eſt, dicẽte Pau
Gala.5. lo Apoſtolo, Et fides quæ per dilectionẽ operatur. Ope
ra quidem tua præterita antequam crederes, vel nulla
erant, vel ſi bona videbantur, inania erãt. Si enim nulla
erãt ſic eras quaſi homo ſine pedibus, aut vexatis pedi-
I bus ambulare non valens. Si autẽ bona videbantur an-
tequam crederes: currebas quidem, ſed præter viã cur-
rẽdo errabas potius quàm perueniebas. Eſt ergo nobis
& currendũ, & in via currendum. Qui præter viã cur-
rit, inaniter currit, imò ad laborem currit. Tanto plus
errat, quãto præter viam currit. Quæ eſt via, per quam
Ioan.14. currimus? Chriſtus dixit, Ego ſum via. Quæ patria, quò
currimus? Chriſtus dixit, Ego ſum veritas. Per illũ cur-
ris, ad illum curris, in ipſo requieſcis. Sed vt curramus
per illum, extẽdit ſe vſq; ad nos, longe enim eramus, &
lõge peregrinabamur. Parum eſt, qui longe peregrina-
bamur, & lãguidi nos mouere nõ poteramus. Medicus
venit ad ęgrotos, via porrecta eſt ad peregrinos. Salue-
mur ab ipſo, ambulemus per ipſum. Hoc eſt credere
quod Ieſus Chriſtus eſt, quomodo credunt Chriſtiani,
qui non ſolum nomine Chriſtiani ſunt, ſed factis & vi-
ta: non quomodo credunt dęmones: nam & dæmones
Iacobi.2. credunt & contremiſcunt: ſic dixit ſcriptura, Quid po
tuerũt dæmones plus credere quàm vt dicerẽt, Scimus,
qui ſis, tu es filius dei? Quod dixerunt dæmones, hoc di
Marci.3. xit & Petrus, cum domin⁹ quæreret, quis eſſet, quem il-
Luca.4. lum dicerẽt homines: reſponderunt illi diſcipuli. Alij
Matth.16. dicunt Ioannem Baptiſtã, alij Heliam, alij Hieremiam,
aut vnũ ex Prophetis: & ille, Vos autem quẽ me eſſe di K
citis? Reſpondit Petrus & ait, Tu es Chriſtus filius
dei viui: & audiuit à domino, Beatus es Simon bar Io-
na, quia nõ reuelauit tibi caro & ſanguis, ſed pater meus
qui eſt in cœlis. Videte quæ laudes proſequuntur hanc
fidem, Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Ec-
cleſiam meam. Quid eſt, ſuper hanc petram ædificabo
Eccleſiam meam? Super hanc fidem, ſuper id quod di-
ctum eſt, Tu es Chriſtus filius dei viui. Super hanc pe-
tram, inquit, fundabo Eccleſiam meã. Magna laus: er-
go dicit Petrus, Tu es Chriſtus filius dei viui: dicunt &
dæmones, Scimus qui ſis, tu es fili⁹ dei viui, ſanct⁹ dei:
hoc Petrus, hoc & dæmones: eadem verba, nõ idẽ ani-
mus. Et vnde cõſtat, quia hoc Petrus cum dilectione di
cebat? Quia fides Chriſtiani cum dilectione eſt, dæmo-
nis autem ſine dilectione. Quomodo ſine dilectione?
Hoc dicebat Petrus vt Chriſtum amplecteretur, hoc di
cebant dæmones vt Chriſtus ab eis recederet: nam an-
tequam dicerẽt, Scimus qui ſis, tu es filius dei, quid no-
bis & tibi eſt: dixerunt, quid veniſti ante tempus perde- *Marci.5.*
re nos? Aliud eſt ergo confiteri Chriſtũ vt teneas Chri- L
ſtum: aliud confiteri Chriſtum vt repellas à te Chriſtũ:
ergo videtis: quia quomodo hic dicit, Qui credit, pro-
pria quædam fides eſt, non quomodo cum multis. Ita-
que fratres, nemo hæreticorum dicat vobis, Et nos cre-
dimus. Ideo enim de dæmonibus exẽplũ propoſui, ne
gaudeatis ad verba credẽtiũ, ſed exploretis facta viuen-
tiũ. Videamus ergo quid eſt credere in Chriſto, quid
credere quia Ieſus ipſe eſt Chriſtus. Sequitur, *Omnis qui
credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt.* Sed quid eſt
credere illud? *Et omnis qui diligit qui genuit eum, diligit eum
qui genitus eſt ab ipſo.* Statim fidei coniunxit dilectio-
nem, quia ſine dilectione fides inanis eſt. Cum dile-
ctione fides Chriſtiani, ſine dilectione fides dæmonis.
Qui autem nõ credunt, peiores ſunt quàm dæmones,
& tardiores quàm dæmones. Neſcio quis non vult cre
dere in Chriſtum, adhuc ne dæmones imitatur. Iam
credit aliquis in Chriſto, ſed odit Chriſtum, habet cõ-
feſsionem fidei in timore pœnæ, non in amore coro-
næ: nã & illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectio-
nem, vt fiat fides qualem dicit Apoſtolus Paulus, Fides *Gala.5.*
quæ per dilectionẽ operatur. Inueniſti Chriſtianũ, inue
niſti ciuẽ Hieruſalẽ, inueniſti ciuẽ angelorũ, inueniſti M
in via ſuſpirãtem peregrinũ, adiunge te illi, comes tuus
eſt, curre cum illo, ſi tamen & tu hoc es. Omnis qui dili
git qui genuit eũ, diligit eũ, qui genitus ab eſt ipſo. Quis
genuit? Pater. Quis eſt genitus? Filius. Quid ergo ait?
Omnis qui diligit patrem, diligit filiũ. *In hoc cognoſcimus
quia diligimus filios dei.* Quid eſt hoc fratres? Pauloante
de filio dei dicebat, non de filiis dei. Ecce vnus poſitus
eſt Chriſtus cõtemplandus nobis, & dictum eſt nobis,
Omnis qui credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, eſt ex deo na
tus: & omnis qui diligit qui genuit eum, id eſt, patrẽ, di
ligit eum qui genitus eſt ex ipſo, id eſt, filium dominũ
noſtrum Ieſum Chriſtum: & ſequitur, In hoc cognoſci
mus quia diligimus filios dei, quaſi dicturus eſſet, in
hoc cognoſcimus quia diligimus filium dei. Filios dei
dixit, qui filiũ dei pauloante dicebat, quia filij dei cor-
pus ſunt vnici filij dei, & cũ ille caput, nos mẽbra, vnus
eſt filius dei. Ergo qui diligit filios dei, filiũ dei diligit:
& qui diligit filiũ dei, patrẽ diligit. Nec poteſt quiſquã
diligere patrem, niſi diligat filiũ: & qui diligit filium,
diligit filios dei, membra filij dei, & diligendo fit & ip
ſe membrum, & fit per dilectionem in cõpage corpo-
ris Chriſti, & erit vnus Chriſtus amãs ſeipſum: cum ſe
enim

A enim inuicem amant membra,corpus ſe amat. Et ſi pa-
1.Cor.12. titur vnum membrum, compatiūtur omnia membra:
& ſi glorificatur vnum membrum, congaudēt omnia
membra. Et quid ſecutus ait? Vos autē eſtis corpus Chri
ſti & mēbra. Dicebat panloante de dilectione frater-
na, & ait, Qui non diligit fratrem quem videt, deū quē
non videt quomodo poterit diligere? Si autem diligis
fratrem, forte fratrem diligis, & Chriſtum non diligis?
quomodo quando membra Chriſti diligis? Cum ergo
membra Chriſti diligis, Chriſtum diligis: cum Chriſtū
diligis, filium dei diligis: cum filiū dei diligis, & patrē
diligis: nō poteſt ergo ſeparari dilectio. Elige tibi quid
diligas, ſequuntur te cætera. Dicas, deum ſolum diligo,
deum patrem, mētiris. Deum ſi diligis, non ſolum deū
diligis: ſed ſi diligis patrē, diligis & filiū. Ecce, inquit,
diligo patrem, & diligo filium: ſed hoc ſolum, patrem
deum & filium deum dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum, qui aſcēdit in cœlos, & ſedet ad dexteram patris.
Ioan.1. Illud verbm per quod facta ſunt omnia, & verbum ca-
ro factum eſt, & habitauit in nobis, hoc ſolum diligo,
mentiris: ſi enim diligis caput, diligis & membra: ſi au-
B tem membra non diligis, nec caput diligis. Non expa-
ueſcis vocem capitis de cœlo clamantē pro membris
Acto.9. ſuis, Saule Saule quid me perſequeris? Perſecutorē ſuū
vocauit perſecutorem membrorum ſuorum: dilectorē
ſuum vocauit dilectorē membrorum ſuorū. Iam quæ
ſunt membra eius noſtis fratres, ipſa eſt Eccleſia dei. In
hoc cognoſcimus quia diligimus filios dei, quia deum
diligim⁹. Et quomodo nō aliud ſunt filij dei, aliud de⁹:
ſed qui deum diligit, præcepta eius diligit. Et quæ ſunt
Ioan.13. præcepta dei? Mandatum nouum do vobis, vt vos inui
cem diligatis. Nemo ſe excuſet per aliam dilectionem,
ad aliam dilectionē. Omnino ſic ſe tenet iſta dilectio,
quomodo ipſa cōpaginata eſt in vnum, ſic omnes qui
ex illa pendent, vnum facit, & quaſi conflat illos ignis.
Aurum eſt, conflatur maſſa, & fit vnum aliquid: ſed niſi
feruor charitatis accendat, ex multis in vnum conflari
non poteſt. Quia deum diligimus, inde cognoſcimus
quia diligimus filios dei. Et vnde cognoſcim⁹, quia di-
ligimus filios dei? *Quia deum diligimus, & præcepta eius faci-
mus.* Suſpiramus hic ex difficultate faciendi præceptū
dei: audi quid ſequatur, Homo, qui laborabas amando
auaritiam, cum labore amatur, quod amas: ſine labore
C amatur deus. Auaritia iuſſura eſt labores, pericula, tri-
bulationes, & obtemperaturus es. Quo fine? Vt habeas
vnde impleas arcam, perdas ſecuritatem. Securior for
te eras antequam haberes, quàm cū habere cœpiſti. Ec-
ce quid tibi iuſſit auaritia. Impleſti domum, timentur
latrones: acquiſiſti aurum, perdidiſti ſomnū. Ecce quid
tibi iuſſit auaritia, fac, & feciſti. Quid tibi iubet deus?
dilige me. Aurum diligis, quæſiturus es aurum, & forte
nō inuenturus: quiſquis me quærit, cum illo ſum. Ama-
turus es honorē, & forte nō peruēturus. Quis me ama-
uit, & nō ad me peruenit? dicit tibi deus, Patronum vis
facere, aut amicum potentem, ambis per alium inferio
rem. Me ama dicit tibi deus, non ad me ambitur per a-
liquem: ipſe amor præſentem me tibi fecit. Quid dul-
cius dilectione iſta fratres? non ſine cauſa modo audi-
Pſal.118. ſtis in Pſalmo fratres, Narrauerūt mihi iniuſti dilectio-
nes ſuas, ſed non ſicut lex tua domine. Quæ eſt lex dei?
mādatū dei. Quod eſt mandatum dei? nouū illud man
datum: quod ideo nouum dicitur, quia innouat, Man-
datum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: audi
Ioan.13. quæ eſt lex dei, Apoſtolus dicit, inuicem onera veſtra
Gala.6. portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Ipſa eſt con-

ſummatio omnium operum noſtrorū dilectio. Ibi eſt D
finis, propter hoc currimus: ad illam currimus, cum ve-
nerimus, requieſcemus: audiſtis in Pſalmo, Omnis con
ſummationis vidi finem. Dixit, Omnis conſummatio-
nis vidi finem. Quid viderat iſte putamus. Aſcenderat
in verticem alicuius altiſſimi montis acutiſſimi, & pro-
ſpexerat & viderat ambitū terræ & circulos orbis vni-
uerſi: & ideo dixit, Omnis cōſummationis vidi finem?
Si hoc laudabile, oculos carnis quæramus à domino tā
acutos, vt aliquem excelſiſſimum mōtem qui eſt in ter-
ra requiramus, de cuius cacumine videamus: omnis cō-
ſummationis vidi finem? Noli ire longe: ecce dico tibi,
Aſcende in montem, & vide finem. Chriſtus mons eſt.
Veni ad Chriſtum, vides inde finem omnis conſum-
mationis. Quis eſt iſte finis? Paulum interroga, Finis au 1.Timo.1.
tem præcepti eſt charitas, de corde puro & conſcientia Roma.3.
bona, & fide nō ficta: alio loco, Plenitudo autem legis
charitas. Quid tam finitū & terminatum quàm pleni-
tudo? Etenim fratres, finē poſui laudabiliter, nolite pu-
tare conſumptionem, ſed conſummationem: aliter e-
nim dicitur, finiui panem, aliter finiui tunicam: fini-
ui panem manducando, finiui tunicam texendo: & ibi E
finis ſonat, & illic finis ſonat: ſed tamen panis finitur
vt conſumatur, tunica finitur vt conſummetur: panis
finitur vt non ſit, tunica finitur vt perfecta ſit: ergo ſic
audite finem, & quando legitur Pſalmus, & auditis, In
finem Pſalmus Dauid, Aſſidue auditis hoc in Pſalmis,
& debetis noſſe quod audiſtis. Quid eſt in finem? Fi-
nis enim legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Roma.10.
Et quid eſt finis? Chriſtus, quia Chriſtus deus, & finis
præcepti charitas, & deus charitas, quia pater & filius
& ſpiritus ſanctus vnum ſunt. Ibi tibi finis eſt, & alibi
via eſt, noli hærere in via, & non peruenire ad finem.
Ad quicquid aliud veneris, tranſi vſquequo peruenias Pſal.72.
ad finem. Quid eſt finis? Mihi autem adhærere deo bo
num eſt. Adhæſiſti deo, finiſti viam, permanebis in pa-
tria. Intendite, pecuniam aliquis quærit, non ſit ibi finis,
tranſit tanquam peregrinus. Quære vbi tranſeat, nō ibi
remaneat: ſi autem amas, per auaritiam implicatus es.
Erit tibi auaritia catena pedum, vltra progredi non po
tes: tranſi ergo & hoc, quære finem. Salutem corporis
quæris, adhuc noli ibi remanere. Quæ eſt enim iſta ſa-
lus corporis, quæ morte premitur, quæ ægritudine de-
bilitatur, friuola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impe- F
diat forte morbida valetudo opera tua bona: ergo non
eſt ibi finis, quia propter aliud quæritur. Quicquid pro-
pter aliud quæritur, non eſt ibi finis: quicquid propter
ſe & gratis quæritur, ibi eſt finis. Quæris honores, forte
ad aliquid agendum quæris, vt peragas aliquid, vt pla-
ceas deo, noli ipſum honorē amare, ne ibi remaneas.
Quæris laudem? Si dei quæris, bene facis: ſi tuam quæ-
ris, male facis, remanes in via. Sed amaris & tu, laudaris
& tu: noli gratulari quādo in te laudaris, laudare in do-
mino vt cantes, In domino laudabitur anima mea. Ser- Pſal.33.
monē aliquem bonū dicis, & laudatur ſermo tuus, non
laudatur quaſi tuus, nō eſt ibi finis: ſi ibi ponis finē, fini-
ris: ſed non finiris quaſi perficiaris, ſed finiris vt conſu-
maris: ergo non laudetur ſermo tuus quaſi abs te, quaſi
tuus. Sed quomodo laudetur? quomodo dicit Pſalmus,
In deo laudabo ſermonē, in deo laudabo verbū. Ex hoc Pſal.55.
fit vt fiat in te quod ſequitur, In deo ſperabo, nō timebo
quid faciat mihi homo: quādo enim omnia tua in deo
laudātur, non timetur ne pereat laus tua, quia nō deficit
deus: ergo trāſi & ipſa. Videte fratres quāta tranſimus,
in quibus non eſt finis. His vtimur quaſi in via, quaſi

G in manſionibus ſtabulorũ reficimur & tranſimus. Vbi
ergo finis? Dilectiſſimi, filij dei ſumꝰ, & nõdũ apparuit
quod erimus. Hoc dictũ eſt in hac epiſtola: adhuc er-
go in via ſumus, adhuc quocũque venerimus tranſire
debemus, vſquequo perueniamꝰ ad aliquem finem. Sci
mus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniã vi-
debimus eum ſicuti eſt. Iſte finis, ibi perpetua laudatio,
ibi ſemper halleluia ſine defectu: ergo ipſum finem di
xit in pſalmo, Omnis cõſummationis vidi finẽ: & qua-
Pſal.118. ſi diceretur illi, Quis eſt finis quem vidiſti? Latũ mãda-
tum tuum valde. Ipſe eſt finis, latitudo mandati chari-
tas eſt, quia vbi eſt charitas, non ſunt anguſtiæ. In ipſa
latitudine erat Apoſtolus cum diceret, Os noſtrum pa-
tet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, non
2.Cor.6. anguſtamini in nobis. Ideo ergo latum mãdatum val-
de. Quod eſt latum mãdatum? Mandatum nouum do
Ioan.13. vobis, vt vos inuicem diligatis. Charitas ergo non an-
guſtatur. Vis nõ anguſtari in terra, in lato habita. Quic-
quid enim tibi fecerit homo, nõ te anguſtet, quia illud
diligis quod non nocet. Homo deum diligis, fraterni-
tatem diligis, legem dei diligis, Eccleſiam dei diligis,
ſempiterna erit: laboras in terra, ſed peruenis ad fructũ
H promiſſum, quis tibi tollit quod diligis? Si nemo tol-
lit tibi quid diligis, ſecurus dormis, immo ſecurus vigi
las, ne dormiendo perdas quod diligis. Non enim fru
Pſal.12. ſtra dictũ eſt, Illumina oculos meos, ne quando obdor
miã in morte. Qui claudũt oculos cõtra charitatẽ, ob-
dormiſcunt in concupiſcentiis delectationum carna-
lium. Euigila ergo, delectationes enim ſunt, manduca-
re, bibere, luxuriari, ludere, venari: põpas iſtas vanas om
nia mala ſequuntur. Nũquid neſcimus quia delectatio-
nes ſunt? quis neget quia delectãt? ſed plus diligatur lex
Pſal.118. dei. Clama contra tales ſuaſores, Narrauerunt mihi in-
iuſti delectationes, ſed nõ ſicut lex tua domine. Iſta de-
lectatio manet, nõ ſolum manet quò venias, ſed etiam
reuocat fugientem. *Hæc eſt enim dilectio dei, vt præcepta eius*
Matth.22. *ſeruemus.* Iam audiſtis, In his duobus præceptis tota lex
pendet & Prophetæ. Quomodo noluit te diuidere
per multas paginas? In his duobus præceptis tota lex
pendet & prophetæ. In quibus duobus præceptis? Dili-
ges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota
anima tua, & ex tota mente tua, & diliges proximum
tuum ſicut teipſum: in his duobus pręceptis tota lex pẽ
I det & Prophetæ. Ecce de quibus præceptis narrat tota
iſta epiſtola. Tenete ergo dilectionem, & ſecuri eſto-
te. Quid times ne male facias alicui? Quis male facit ei
quem diligit? Dilige, nõ poteſt fieri niſi bene facias. Sed
forte corripis? Amor hoc facit, non ſæuitia: ſed forte cę
dis? Ad diſciplinam facis, quia amor ipſius dilectionis
non te permittit negligere indiſciplinatum, & fit quo-
dammodo quaſi diuerſus fructus & contrarius, vt ali-
quãdo odiũ blandiatur, & charitas ſæuiat. Neſcio quis
odit inimicum ſuum, & fingit illi amicitiam, videt illũ
facere aliquid mali, laudat: vult eũ eſſe præcipitẽ, vult
cæcum ire per abrupta cupiditatum ſuarum, vnde for-
te nõ redeat, laudat: quoniam laudatur peccator in deſi
Pſal.9. deriis animæ ſuæ: adhibet illi vnctionem adulationis
ſuæ. Ecce odit & laudat. Alter videt amicum ſuum tale
aliquid facere, reuocat: ſi illum non audiat, profert ver-
ba etiam caſtigationis, obiurgat, litigat, aliquando ve-
nitur ad hanc neceſſitatem vt litiget. Ecce odium blan
ditur, & charitas litigat. Noli attendere verba blandiẽ-
tis, & quaſi ſæuitiam obiurgãtis: venam inſpice, radicẽ
vnde procedat quęre. Ille blanditur vt decipiat, iſte liti
gat vt corrigat: ergo non opus eſt fratres, vt per nos di
ſtendatur cor veſtrum, impetrate à deo vt diligatis in- K
uicem. Omnes homines etiam inimicos veſtros diliga
tis, non quia ſunt fratres, ſed vt fratres ſint. Vt ſemper
fraterno amore flagretis, ſiue in fratrem factum, ſiue in
inimicum vt frater fiat diligendo, vbicunque fratrem
diligitis, amicum diligitis: iam tecum eſt, iam in vnita-
te etiam catholica tibi coniunctus eſt. Si bene viuis, fra
trem diligis factum ex inimico: ſi diligis aliquem qui
nõdum credit in Chriſto, aut ſi credidit Chriſto vt dæ
mones credidit, reprehẽdis vanitatem ipſius, tu diligis,
fraterno amore dilige: nondum eſt frater, ſed ideo di-
ligis vt ſit frater. Ergo tota dilectio noſtra fraterna eſt
erga Chriſtianos, erga omnia membra eius. Diſciplina
charitatis fratres mei, robur, flores, fructꝰ, pulchritudo,
amœnitas, paſtus, potꝰ, cibus, amplexus ſine ſatietate eſt:
ſi ſic nos delectat peregrinos, in patria quomodo gau-
debimus? Curramus ergo fratres mei, curramus & dili-
gamus Chriſtum. Quem Chriſtum? Ieſum Chriſtum.
Quis eſt iſte? verbum dei. Et quomodo venit ad ægro-
tos? Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ioan.1.
Completum eſt ergo quod ſcriptura prædixit, Oporte Lucæ.24.
bat Chriſtũ pati, & reſurgere tertia die à mortuis. Cor- L
pus ipſius vbi iacet, membra ipſius vbi laborant? Vbi eſ
ſe debes vt ſub capite ſis? Et prædicari in nomine eius
pœnitentiam & remiſſionẽ peccatorum per omnes gẽ
tes, incipientes ab Hieruſalem: ibi diffundatur charitas
tua. Dicit Chriſtus & pſalmus, id eſt, ſpiritus dei, Latum Pſal.118.
mandatum tuum valde. Et neſcio quis ponit in Afri-
ca fines charitatis. Extẽde charitatem per totum orbẽ,
ſi vis Chriſtum amare, quia membra Chriſti per orbem
iacent. Si amas partem, diuiſus es: ſi diuiſus es, in corpo
re non es, ſi in corpore non es, ſub capite non es. Quid
prodeſt quia credis, & blaſphemas? Adoras illum in ca
pite, blaſphemas in corpore? amat ille corpus ſuũ. Si tu
te præcidiſti à corpore ipſius, caput non ſe pręcidet à
corpore ſuo. Sine cauſa me honoras, clamat tibi caput
deſuper, ſine cauſa me honoras. Tanquã ſi velit tibi ali-
quis oſculari caput, & calcare tibi pedes, forte caligis
clauatis cõtereret pedes tuos, volens tibi tenere caput &
oſculari, nõnne inter verba honorãtis clamares & dice
res, quid facis homo? Calcas me, nõ diceres, calcas ca-
put meum, quia caput honorabat: ſed plus clamaret ca
put pro mẽbris calcatis, quàm ꝑ ſe quia honorabatur. M
Nõnne clamat ipſum caput, Nolo honorem tuum, cal
care me noli? Iã tu dic ſi potes quare te calcaui, dic huic
capiti, te oſculari volui, amplecti volui. Sed non vides
ô ſtulte, quia quod vis amplecti, per quandã compagem
vnitatis peruenit ad id quod calcas? Suſum me hono-
ras, iuſum me calcas. Plus dolet quod calcas, quàm gau
det quod honoras: quia quod honoras, dolet pro eis
quos calcas. Quomodo clamat lingua? Dolet mihi: nõ
dicit, dolet pedi meo, ſed dolet mihi dicit. O lingua,
quis tetetigit? quis percuſſit? quis ſtimulauit? quis pupu-
git? Nemo, ſed cõiuncta ſum eis quæ calcãtur. Quomo
do vis nõ doleã, quãdo nõ ſum ſeparata? Dominus er-
go noſter Ieſus Chriſtus ideo aſcẽdit in cœlũ die qua-
drageſima, commẽdauit corpꝰ ſuũ quà habebat iacere,
quia vidit multos honoraturos ſe, quia aſcẽdit in cœlũ,
& vidit quia honor ipſorũ inutilis eſt, ſi cõculcãt mem
bra ipſius in terra. Et ne quis erraret, & cũ adoraret ca-
put in cœlo, calcaret pedes in terra, dixit vbi eſſent mẽ-
bra ipſiꝰ. Aſcẽſurus enim dixit verba nouiſſima, poſt ip-
ſa verba non eſt locutus in terra. Aſcẽſurũ caput in cœ-
lum, cõmẽdauit mẽbra in terra & diſceſſit. Iam nõ in-
uenis loqui Chriſtũ in terra. Inuenis illum loqui, ſed in
cœlo, &

A cœlo,& de ipſo cœlo. Quare? Quia mẽbra calcabantur *Acto.9.* in terra: perſecutori enim Saulo dixit deſuper, Saule Saule quid me perſequeris? Aſcendi in cœlũ,ſed adhuc in terra iaceo. Hic ad dexteram patris ſedeo, ibi adhuc eſurio, ſitio, peregrinus ſum. Quomodo ergo corpus cõmendauit in terra aſcenſurus? cum interrogarent il- *Act.1.* lum diſcipuli, Domine ſi hoc in tempore præſentaberis,& quando regnum Iſraël? Reſpõdit iturus, Non eſt veſtrum ſcire tempus quod pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutẽ ſpiritus ſancti ſuperuenientem in vos,& eritis mihi teſtes in Hieruſalẽ. Videte quà diffundat corpus ſuum, videte vbi ſe calcari nõ vult. Eritis mihi teſtes in Hieruſalem,& totã Iudæam, & Samariam, vſq; in totam terram. Ecce quà iaceo qui aſcẽdo. Aſcẽdo enim, quia caput ſum. Iacet adhuc corpus meũ. Quà iacet? Per totã terram. Caue ne percutias, caue ne violes, caue ne calces: nouiſſima verba Chriſti ſunt iſta ituri in cœlũ. Conſiderate languentẽ in lecto hominẽ in domo ſua iacentẽ,& maceratum ægritudine, proximum morti, anhelãtem, iam animam quodãmodo in- B ter dentes habentẽ, qui forte ſolicitus de aliqua re chara ſibi quã multum diligit, veniat illi in mentem,& vocet hęredes ſuos & dicat, Rogo vos facite hoc. Teneat quodãmodo violẽter animam, ne antè exeat quàm illa verba firmentur. Cũ illa verba nouiſſima dictauerit, efflat animam, tollitur cadauer in ſepulchrũ. Hæredes ipſius quomodo meminerunt nouiſſima verba moriẽtis? Quomodo ſi quis exiſtat, qui dicat eis, Nolite facere: quid ergo illi dicant? Ergo non facio quod mihi pater meus efflans animã nouiſſime mandauit, quod vltimum ſonuit in aures meas proficiſcente hinc patre meo? Quæuis alia verba ipſius aliter poſſum habere, nouiſſima verba me plus tenent. Non eũ vidi amplius, nõ audiui loquentẽ. Fratres cogitate viſceribus Chriſtianis, ſi hæredibus ſunt tam dulcia, tã grata, tam magni ponderis verba patris ituri in ſepulchrum, hæredibus Chriſti, qualia debẽt eſſe verba nouiſſima, nõ redituri in ſepulchrum, ſed aſcenſuri in cœlũ? Nanq; ille, qui vixit & mortuus eſt, rapitur ad alia loca anima ipſi⁹, corpus ipſius ponitur in terra, an fiant illa verba, an non fiant, non ad eum pertinet, tamẽ aliud agit, aliud pati- *Luca.16.* tur. Aut in ſinu Abrahæ gaudet, aut ĩ igne æterno aquæ C modicum deſiderans: in ſepulchro autẽ ipſius iacet cadauer ſine ſenſu,& cuſtodiuntur verba nouiſſima morientis. Quid ſperant illi, qui verba nouiſſima ſedentis in cœlo non cuſtodiunt, vidente deſuper an contẽna- *Acto.9.* tur, an nõ contẽnatur: illius qui dixit, Saule Saule quid me perſequeris? Qui ſeruat ad iudiciũ, quod videt pati mẽbra ſua,& quid nos fecimus, inquiunt? Nos ſumus paſſi, perſecutionem non fecimus. Vos feciſtis ô miſeri primo, quia diuiſiſtis Eccleſiam. Maior eſt machęra linguæ quàm ferri. Superba fuit ancilla Saræ Agar,& afflicta eſt à domina ſua propter ſuperbiã. Diſciplina erat illa, non pœna: ideo cum receſſiſſet à domina ſua, quid *Gene.16.* ei dixit angelus? Reuertere ad dominã tuam. Sic ergo carnalis anima tanquã ancilla ſuperba, ſi forte aliquas moleſtias paſſa es propter diſciplinã, quid inſanis? Redi ad dominã tuam, tene dominicã pacem. Ecce proferuntur Euangelia, legimus quà diffunditur Eccleſia. Diſputatur cõtra,& dicitur nobis, traditores. Cuius rei traditores? Chriſtus cõmendat Eccleſiam ſuam,& non credis, ego tibi crediturus ſum maledicenti parentibus meis, vis vt credam tibi de traditoribus? Crede tu prius Chriſto. Quid eſt dignum? Chriſtus deus eſt, tu homo. Cui prius debet credi? Chriſtus Eccleſiam ſuã toto orbe diffudit. Ego dico, cõtemne. Euangelium loquitur, D caue. Quid dicit Euangelium? Oportebat pati Chriſtũ, *Luca.24.* & reſurgere à mortuis die tertia,& prædicari in nomine eius pœnitentiã,& remiſſionem peccatorũ. Vbi remiſſio peccatorũ, Eccleſia eſt. Quomodo Eccleſia? Illi enim dictum eſt, Tibi dabo claues regni cœlorũ,& quę *Matt.16.* ſolueris in terra, ſoluta erunt & in cœlis: & quę ligaueris in terra, ligata erũt & in cœlis. Quà diffunditur iſta *Luca.24.* remiſſio peccatorum? Per omnes gentes, incipiẽtes ab Hieruſalem. Ecce crede Chriſto. Sed quia intelligis ſi credideris Chriſto, non te habere quod dicas de traditoribus, tibi vis vt credam parentibus meis maledicenti, quàm tu credas Chriſto præſtanti.† *†al. prædicanti.*

Videtur deeſſe finis.

AD LECTOREM.

NOn videtur Auguſtini, quanquam opus lectu dignũ. Sunt quædam humiliora, quæ non annotaſſet Auguſtinus, & interdum in eadem pagina repetitur iiſdem verbis eadem E *ſententia. Poſtremo qui conuenit, vt de rebus tam obſcuris tanta breuitate loqueretur ad populum? Videntur annotatiunculæ à ſtudioſo quopiam collectæ, quas aliquis vertit in homilias, aſſutis in initio ac fine verbis aliquot frigidis. In medio nulla concionis appellatio.*

† *Aduerte lector, deprehendes ſæpe clauſulas præcedentium capitum mixtas ſequentibus, & ſequentium antecedentibus nullo ordine.*

EXPOSITIONIS IN APOCALYPSIM beati Ioannis homilia prima.

IN lectionem reuelationis beati Ioannis Apoſtoli fratres chariſſimi animaduertimus, & ſecundum anagogẽ hoc domino largiẽte explanare curauimus, quia reuelatio Ieſu Chriſti noſtris auribus panditur, vt arcana cœleſtia noſtris cordibus manifeſtẽtur. F *Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi deus palàm facere ſeruis ſuis,* id eſt, manifeſtare: *Quæ oportet fieri cito, ſignificans,* hoc eſt, oſtendens, *Seruo ſuo Ioanni.* Ioannes dei gratia interpretatur. *Scribens ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia.* Aſia elatio interpretatur,& genus humanum figuratur. Iſtæ ſeptem Eccleſiæ & ſeptem candelabra: hoc ſolerter intuendum eſt, quia ſeptiformis gratia eſt, quæ data eſt à deo per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ nobis generi humano, qui credidimus, quia & ipſe pollicitus eſt nobis mittere ſpiritum paracletum de cœlis, quem & Apoſtolis miſit, qui in Aſia eſſe videbantur, hoc eſt, in elato mundo, vbi & ſeptiformem gratiam ſeptem Eccleſiis nobis per ſeruum ſuum Ioannem donauit. *Gratia vobis & pax multiplicetur à deo patre, & à filio hominis:* id eſt Chriſto. Siue autem filius hominis, ſiue ſeptem candelabra, ſiue ſeptem ſtellæ, Eccleſia intelligitur cum capite ſuo Chriſto: quod autem ait, *Inter mammillas zona aurea erat ille præcinctus,* Chriſtum dominum præfigurabat. Duas mammillas, duo teſtamenta intellige, quę de pectore domini ſaluatoris tanquam de perenni fonte accipiunt, vnde Chriſtianum populum nutriant ad vitam æternam.

Zona

G Zona vero aurea,chorus eſt, ſiue multitudo ſanctorū.
Sicut enim de cingulo pectus ſtringitur,ita ſanctorum
multitudo Chriſto adhæret, & velut duas mammillas
duo teſtamenta complectitur, vt ex ipſis velut de ſan-
ctis vberibus nutriantur. *Caput*,inquit, *eius & capilli ſicut
lana alba & nix.* Capillos albos multitudinem albato-
rum,id eſt,neophytorum ex baptiſmo prodeūtium di-
cit. Lanam dixit,quia oues Chriſti ſuot. Niuem dixit,
quia ſicut nix de cœlo vltro deſcendit,ita & gratia ba-
ptiſmi nullis præcedētibus meritis venit. Ipſi enim qui
baptizātur Hieruſalem ſunt,quæ quotidie ad inſtar oi-
uis de cœlo deſcendit. Hieruſalem,id eſt,Eccleſia,ideo
de cœlo deſcendere dicitur, quia de cœlo eſt gratia,
per quam & à peccatis liberatur,& Chriſto,id eſt,æter
no capiti ſponſo cœleſti coniungitur. Sicut econtra-
rio beſtia de abyſſo aſcendere dicitur, id eſt, populus
malus,qui ex populo malo naſcitur: nam ſicut Hieruſa
lem humiliter deſcendendo exaltatur, ita beſtia, id eſt,
populus ſuperbus arroganter aſcēdendo præcipitatur.
H *Oculi eius velut flamma ignis.* Io oculis præcepta dei di
Pſal.118. cit, ſicut ſcriptum eſt, Lucerna pedibus meis verbum
tuum. *Et pedes eius ſimiles aurichalco clibani ignitis velut in for-
nace ignis.* In pedibus ignitis Eccleſia intelligitur, quæ
imminente die iudicij, oimietate preſſurarum proban-
da,& igne examinanda eſt. Et quia pes nouiſsima pars
eſt corporis,& pedes ignitos dixit eſſe,ideo in pedibus
Eccleſia nouiſsimi temporis intelligitur multis tribu-
lationibus velut aurum in fornace probanda. Quam
rem qui bene conſiderat, iam nūc ex multitudine ini-
quitatum fieri videt. Ideo aurichalco ſimilauit,quod ex
ære & igne multo, ac medicamine perducitur ad auri
†al.oppreſ-ſiones. colorem: ſic Eccleſia per tribulationes & paſsiones †
purior redditur. In zona aurea accincta pectori,poteſt
etiam ſcientia ſpiritalis ac purus ſenſus datus Eccleſiæ
intelligi. *Gladium vero bis acutum de ore ipſius procedentem:*
Ieſum Chriſtum eſſe ſigoificat, qui & nunc Euāgelium
bonum, & prius per Moyſem legis notitiam voiuerſo
Pſal.61. orbi protulit:& de quo Dauid ſimiliter ait, Semel locu
tus eſt deus,duo bæc audiui. Hæc ergo ſunt duo teſta-
I mēta,quæ pro captu temporis aut nuua,aut vetera, aut
gladius bis acutus dicuntur. *Vox eius tanquam vox aqua-
rum multarum.* Aquæ multæ populi intelliguntur eſſe:in
voce,prædicatio Apoſtolorum. Quod autem ſupra di
xit,pedes eius ſimiles aurichalco, tanquam in fornace
conflati poſſunt etiam Apoſtoli intelligi, qui poſt paſ-
ſionem prædicauerunt verbū eius. Per quos enim am-
bulat prędicatio,merito pedes nominantur:ſicut Pro-
Eſa.52. pheta dixit, Quàm pulchri pedes euangelizātium pa-
Pſal.131. cem:& illud, Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes
eius: quod autem dixit, *Habebat in dextera ſua ſtellas ſeptē:*
Eccleſiam intelligi voluit. In dextera enim Chriſti eſt
Matth.25. ſpiritalis Eccleſia,cui ad dexteram poſitæ dicit, Venite
benedicti patris mei. Septem ergo ſtellę Eccleſia eſt. Di
ximus enim quia ſpiritus ſeptiformis virtutis eſt ei da-
Acto.2. tus à patre,ſicut Petrus ad Iudęos de Chriſto ait, Dexte
ra igitur dei exaltatus, acceptum à patre ſpiritum effu-
dit. Septem autē Eccleſias, quas vocat vocabulis ſuis,
non ideo dicit, quia illæ ſolæ ſunt Eccleſiæ, ſed quod
dicit vni,omnibus hoc dicit. Denique ſiue in Aſia,ſiue
in toto orbe,ſeptem Eccleſias omnes eſſe, & vnam eſ-
1.Timo.3. ſe catholicam: ſicut ad Timotheum ait, Quomodo
oportet te io domo dei conuerſari,quę eſt Eccleſia dei
Eſa.4. viui:& in Eſaia,ſeptem mulieres, quæ apprehēdent vi-
rum vnum, ſeptem Eccleſias ſigoificari intelligit, quæ
& vna eſt:virum,Chriſtum intelligimus: panem mulie
rum, ſpiritum ſanctum, qui nutrit in vitam æternam. K
Et vt vobis ea quæ dicta ſunt tenacius inculcentur,bre
uem recapitulationem fieri volumus. Septem ergo Ec-
cleſiæ, quibus ſaoctus Ioannes ſcribit, intelligitur vna
Eccleſia catholica propter ſeptiformem gratiam. Idem
autem teſtis fidelis Chriſtus eſt. Septem candelabra,Ec
cleſia catholica eſt. In medio cādelabrorum ſimilis fi-
lio hominis Chriſtus eſt in medio Eccleſiæ: quòd au-
tem ait, Cinctum ſuper mammillas: per mā̄millas duo
teſtamenta intelliguntur, quæ de pectore Chriſti lac
ſpiritale accipiunt, vt populum Chriſtianum in vitam
æternam nutriāt. Zona vero aurea, chorus eſt ſiue mul
titudo ſanctorum, qui iugiter lectioni & orationi in-
ſiſteotes, Chriſto adhærere probantur: iam iſta chari-
tati veſtræ ſufficiant. Quod audiſtis, ſancta inter vos
collocutione meditamini, vt quod reliquum eſt, do-
nante domino audire poſsitis. Quod ipſe præſtare
dignetur.

Homilia II.

FRatres chariſsimi in candelabro, de quo cum L
Apocalypſis legeretur audiſtis, populus intel-
ligitur: Quod autem ait, *Mouebo candelabrum
tuum,* hoc eſt, diſpergam populum pro pec-
catis: *Et pugnabo cum eis gladio oris mei:* id eſt, proferam
præcepta mea,per quæ arguantur peccata vel crimina
ſua. Quòd ergo dixit, *Facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua:*
eſt de aduentu vel præſentia Chriſti, quia per faciem
quiſque manifeſtatur atque cognoſcitur. Et de Eccle-
ſia poteſt boc accipi, cui iſtam claritatem Chriſtus pro-
miſit,de qua dicit, Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in re- *Matt.13.*
gno Chriſti. *Stellam matutinam,* primam reſurrectionē
dicit,quæ per gratiam baptiſmi fit. Stella matutina no-
ctem fugat,& lucem annunciat,id eſt,peccatum tollit,
& gratiam tribuit, ſi tamen accepta gratia bona opera
ſequantur. Sicut enim magnam arborem virere,& fru-
ctum non reddere oihil prodeſt,ſic nihil prodeſt Chri
ſtianum dici,& Chriſtiana opera non habere: & ideo
dicit, *Conſulo tibi à me emere aurum conflatum:* id eſt,contē-
de vt pro oomine Chriſti aliquid patiaris. *Et collyrio
vnge oculos tuos:* vt quod libenter per ſcripturas cogoo- M
ſcis,opere impleas. *Oſtium apertum eſſe in cælo:* noui teſta-
menti prædicator vidit Ioanoes,[Quibus oculis vidit?
quaotum ad figuratam oſtenſionē,non carnis ſed men
tis. Quando vero & ipſius rei veritatem, quæ iā in car-
ne domino apparente manifeſtata fuerat,non ſolū ocu
lis carnis vidit,verūetiam manibus contrectauit. Quid
vero per oſtium deſignatur in hoc loco niſi mediator
dei & hominum Chriſtus Ieſus, ipſo domino dicente,
Ego ſum oſtium,& reliqua. Iure igitur nō clauſum ſed
apertum intuetur, quia oimirum idē mediator noſter
naſcēdo moriēdo cunctis fidelibus innotuit, quia ipſe
erat redemptor mundi. Quid per cœlum niſi Eccleſia
deſignatur,ſicut ipſe dicit, Cœlum mihi ſedes eſt, vel *Eſa.66.*
anima iuſti,ſicut Salomon teſtatur, ſedes eſt ſapientiæ. *Sapien.7.*
Paulus quoque occurrit,dicēs Chriſtum dei virtutem, *1.Cor.7.*
& dei ſapientiam. Conſtat proculdubio, quod cœlum
eſt electorum Eccleſia, io qua oſtium apertum cerni-
tur, quia redemptor noſter natus & paſſus ac reſuſcita-
tus ad cœlos aſcendiſſe in ea prædicatur & creditur.
Quid autem in hac viſione poſitus audierit Ioānes, ma
nifeſtat dicens, Et vox prima quam audiui tāquam tu-
bæ loquentis mecum]dicens, *Aſcende huc.* Quantum
apertum modo oſtenditur, tantum clauſum fuiſſe an-
tē hominibus manifeſtum eſt. *Solium poſitum*, eſt ſe-
des iudicātis, ſuper quem vidit ſimilitudinem iaſpidis
& ſardij.

A & ſardij.Iaſpis aquę colorem habet, & ſardius ignis. In his duobus lapidibus duo iudicia intelligũtur: vnum, quod iam per aquam factum eſt in diluuio: aliud, quod erit per ignem in cõſummatione ſeculi. Poteſt hoc loco & vita ſeruorum dei intelligi, quia ad ſimilitudinẽ aquæ & ignis interdũ in hac vita omnes ſancti habent proſpera, interdum patiuntur aduerſa. [*Et iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinæ.* Iris itaq; Græca Latinaq; lingua arc⁹ vocatur, qui in die pluuiæ apparere videtur. Et quid per hanc niſi reconciliatio mundi deſignatur, quæ per incarnati verbi diſpenſationẽ facta cognoſcitur? Hoc certe ſi ſolerter inſpicitur, effectus ipſius iris indicare videtur. Arcus itaq; tũc apparet, cum radiis ſolis imbrifera fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubẽ illuſtrãte, iris, id eſt, arcus apparuit, quia videlicet cum patris verbum, quod cãdor eſt lucis æternæ, ac ſol iuſtitiæ, humanã ſuſcipiendo illuſtrauit naturã, ipſa humanitatis eius ſuſceptio, quæ profecto nubes à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt mũdi. Bene autẽ imbrifera, quia nimirũ prædicationum eloquiis plena. Cõ-
B gruẽter ſiquidem ad recõciliationem humani generis in nouo teſtamento arcus figuratim apparuiſſe deſcribitur, qui in veteri quoq; ideo in oubib⁹ à domino poſitus intelligitur, vt poſt inundationẽ diluuij per eum terris pax reddita cognoſceretur, vt ſcilicet eius viſiõe pacti ſui memor omnipotẽs deus oequaq̃ vltra aquarũ immẽſitate deleri terrã pateretur. Cui videlicet nomini ſi vna i fine additur litera & irini dicatur, vtiq; hoc ipſum interpretatio ſonare videtur. Nã Greco vocabulo εἰρήνη pax appellatur. Et in veteri quidẽ teſtameoto
Gene. 9. dominus ad Noë ait, Ecce ego ſtatuã pactum meũ vobiſcum. Et notandũ q̃ apta ſit figurarũ contextio, quia enim fulgura, voces & tonitrua de throno tanq̃ de oube procedere in ſubſequẽtibus narrantur, cõuenienter hic irradiante ſole arcus ſimilitudinem, id eſt, thronos reddidiſſe oarratur: qui videlicet arcus cum ſit diuerſi coloris, reſplendeatq; principaliter duobus, id eſt, aquæ & igois, ac deſignetur per eum baptiſmum aquæ & ſpiritus ſaocti, vel iudiciũ præcedẽs per diluuiũ, ac ſubſequens per ignem, hic tamẽ non immerito viſioni ſmaragdinis cõparatur, vt per eum ſicut diximus repropi-
C tiatio mundo diuturnitas oſtendatur. Lapis enim ſmaragdus viridiſsimi coloris eſt, qui videlicet color, ſicut præcedẽti verſiculo iam fatus ſum, non inconueniẽter naturæ diuinitatis aptatur.] *Mare vitreum*, donũ baptiſmi eſt, quod ideo ante ſoliũ eſſe dicitur, quia ante aduentum iudicij datur, Quòd vero poſt hoc ait, *Habeo claues mortis & inferni.* hoc ideo dicit, quia qui credit & baptizatur, à morte & ab inferis liberatur. Et quia ipſa Eccleſia, ſicut habet claues vitæ, ita & inferorum: ipſi e-
Ioan. 20. nim dictum eſt, Cui dimiſeritis peccata, dimittũtur: & cui retinueritis, retẽta ſunt, vbicunq; pooit in Apocalypſi angelum hominis, ipſum hominẽ ſignificat, ſicut & Eccleſiæ. Et angeli earum ibidẽ ooo debent intelligi, oiſi aut Epiſcopi aut præpoſiti Eccleſiarum. In tantũ angelorũ nomine Eccleſias catholicas voluit intelligi, vt iubeat angelos pœnitentiam agere. Non enim angeli qui in cœlo ſunt indigent pœnitentia, ſed homines, qui ſine peccato eſſe non poſſunt. Nã quia etiam angelus nuncius interpretatur, quicũque aut Epiſcopus aut presbyter aut etiã laicus frequenter de deo loquitur, & quomodo ad vitã æternã perueniatur annunciat, merito angelus dei dicitur. Et tamẽ quia ſine peccato nemo eſſe poteſt, dicitur ei, id eſt, homini, vt pœnitẽtiam agat: quia reuera qui bene cõſiderat ſe, agnoſcit quòd

non dicã laici, ſed etiã ſacerdotes vna die eſſe non de- D
bent ſine pœnitentia: quia quomodo nullus dies eſt in quo homo poſsit eſſe ſine peccato, ſic nullo die debet eſſe ſine ſatisfactionis remedio. Septem autẽ candelabra, & vnũ cãdelabrũ: ſeptiformẽ Eccleſiam poſſumus intelligere: & ideo quicũq; ad ſeptẽ Eccleſias loqui videtur, ad vnã Eccleſiam loquitur toto orbe diffuſam, & quia in ſeptenario numero omnis plenitudo conſiſtit. Angelos ergo Eccleſiã dicit, in quibus duas partes, id eſt, bonorũ & malorum oſtendit: & propterea oõ ſolum laudat, ſed etiã increpat vt laus ad bonos, increpatio ad malos dirigatur: ſicut dominus in Euangelio. Omne præpoſitorũ corpus vnum ſeruum dicit beatũ, Matt. 24.
& nequã quem veniẽs dominus ipſe diuidet. Quomodo fieri poteſt vt vnus ſeruus diuidatur, cũ diuiſus viuere nõ poſsit? Sed vnum ſeruũ dicit totum populum Chriſtianũ, qui populus ſi totus bonus eſſet, nõ diuideretur: ſed quia non ſolũ habet bonos, ſed etiã malos, diuidẽdus eſt: & boni audituri ſunt, Venite benedicti pa- Matt. 25.
tris mei percipite regnũ: raptores vero & adulteri, qui miſericordiã non fecerunt, audituri ſunt, Diſcedite à E
me maledicti &c. Quod autẽ in Apocalypſi ſingulis dicitur Eccleſiis, fratres chariſsimi, ſingulis hominib⁹ cõuenit in vna Eccleſia cõſtitutis. *Hæc dicit, qui tenet ſeptẽ ſtellas in manu ſua:* hoc eſt, qui nos in manu, id eſt, poteſtate habet & gubernat. *Qui ambulat in medio candelabrorũ aureorum,* id eſt, in medio oostri, quia candelabra illic populum ſignificant Chriſtianũ. Quod autẽ dicit, *Mouebo candelabrum tuũ de loco ſuo ſi non egeris pœnitentiam:* Videte quia nõ dixit, aufer, ſed mouet, quia candelabrũ ſignificat vnum populũ Chriſtianũ. Et ipſum caodelabrũ moueri dicit, nõ auferri: & per hoc intelligitur ꝙ in vna eademq; Eccleſia mouẽtur mali, cõfirmantur boni, & ꝙ occulto, ſed tamen iuſto dei iudicio id quod tollitur malis, bonis augetur, vt adimpleatur illud quod ſcriptum eſt, Qui habet dabitur ei, & ei qui non habet, & quod Matt. 13.
videtur habere auferetur ab eo. Quòd autẽ dicit, *Vincenti dabo manducare de ligno vitæ,* id eſt, de fructu crucis: & 25.
Quod eſt, ioquit, *in medio paradiſi dei mei.* Paradiſum Eccleſiam dicit: omnia enim in eius figurã facta ſunt: nã ꝙ dicit *Scio opera tua, & tribulationem & paupertatem, ſed diues es.* Omni Eccleſiæ dicit, quæ ſpiritu pauper eſt, & F
omnia poſsidet: Quòd autẽ dicit, *Habebis preſſuram dies decem.* Dies totum tempus poſuit, quia denarius numerus perfectus eſt, in quo populus Chriſtianus, ſicut dicit Apoſtolus, per multas tribulatiooes intrat in regnũ Acto. 14.
cœlorum: oam ꝙ dicit angelo Pergami Eccleſiæ: *Scio vbi habitas, vbi eſt introitus ſatanæ,* omni Eccleſiæ dicit in vnius vocabulo, & quia vbiq; habitat ſatanas per corp⁹ ſuum. Corpus autẽ ſataoæ homines ſunt ſuperbi & mali: ſicut & corpus Chriſti humiles & boni. *Vincenti dabo manducare de manna abſcondito:* id eſt, de pane qui de cœ- Ioan. 6.
lo deſcendit. Cuius figura fuit manna in eremo, quã, ſicut ipſe dominus dixit, multi mãducãtes mortui ſunt: ſed & nunc quicunq; mãducat iodigne, iudicium ſibi 1. Cor. 11.
manducat: idẽ panis eſt etiam lignum vitæ. Poſſumus & manna immortalitatẽ accipere. *Et dabo ei calculũ candidum:* id eſt, corpus baptiſmate candidũ. *Et ſuper calculum nomẽ nouũ ſcriptum,* id eſt, notitiã filij hominis. *Quod nemo ſcit niſi qui accipit,* ſcilicet per reuelationem: & ideo de Iudæis dicitur. Si enim cognouiſſent, nũquam do- 1. Cor. 2.
minum gloriæ crucifixiſſent. Quod autem dicit angelo Thiatyræ Eccleſiæ, *Habeo aduerſum te, quia permiſiſti mulieri Iezabel.* Dicit præpoſitis Eccleſiarum, qui luxurioſis & fornicantibus, & aliud quodlibet male agentibus

ſeueritatem

G ſeueritatem diſciplinæ Eccleſiaſticæ non imponūt. Et poteſt hoc etiā de hęreticis intelligi. *Quæ dicit ſe Propheten*, id eſt, Chtiſtianam. Modo enim multæ hæreſes ſibi hoc nomine blandiuntur. *Nec cognouiſtis altitudinē ſatanæ:* id eſt, non reſpuiſtis doctrinam eius ſicut hæreſes. *Non mitto ſuper vos aliud pondus:* id eſt, ſupra id quod poteſtis ſuſtinere. *Verum quod habebas, tene donec veniam, & qui vincit, & qui ſeruat opera mea vſque ad finem, dabo ei gentes & paſcet eas in virga ferrea, & vt vas figuli comminuentur, ſicut & ego accepi à patre meo.* In Chriſto habet Eccleſia hanc poteſtatem: ſicut dicit Apoſtolus, Cum illo omnia nobis donauit. (Roma.8.) Virgam ferteam dicit propter iuſtitiæ rigorem, & de ipſa virga corriguntur boni, confringuntur mali.

Homilia III.

MOdo fratres chariſsimi audiuimus beatū Ioānem, peccatorem hominem terribiliter increpantem: & ideo cum ingenti timore conſideremus, & cum tremore timeamus quod dictum eſt, *Noui opera tua, quia nomen habes quòd viuas, &* H *mortuus es.* Non moritur niſi qui mortale crimen cōmiſerit, ſecundum illud quod dictum eſt, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. (Ezech.18.) Quod peiꝰ eſt, multi in corporibus viuis animas mortuas portare noſcuntur. *Eſto vigilans & confirma, quæ moritura erant. Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet claues Dauid:* id eſt, regiam poteſtatem:

Qui aperit & nemo claudit. Manifeſtum eſt quòd Chriſtus pulſantibus aperit, & hypocritis, id eſt, fictis vitę ianuam claudit. *Ecce dedi ante te oſtium apertum.* Hoc ideo dictum eſt, vt nullus dicat, quia oſtium quod deus aperit Eccleſiæ, in toto mundo aliquis poſſet, vel in parte claodere. *Quia modicā habes virtutem.* Laus eſt dei, quòd deus modicæ fidei Eccleſiæ aperiat oſtium. *Et ſcribam ſuper illud nomē dei mei.* Vtiq; à Chriſto Chtiſtiani ſignamur. *Et nomen ciuitatis dei mei noua Hieruſalem quæ deſcendit de cœlo.* Nouam Hieruſalem, cœleſtem Eccleſiam dicit, quæ à domino naſcitur. Nouam autem dixit pro natiuitate nominis Chriſtiani, & quia ex veteribus noui efficimur. *Neque frigidus es neque feruens.* id eſt, inutilis es. Poteſt enim & ſuper diuitum ſterilium perſona accipi, I qui habent facultates, & non inde faciunt miſericordias. Pauperes non ſunt, qui habent facultates: diuites non ſunt, qui ex diuitiis non operantur. *Cōſilium tibi do vt emas aurum tibi ignitum.* id eſt, probatum, vt locuples fias, vt eleemoſynas faciendo & actibus bonis inſiſtendo, ipſe efficiaris aurū, id eſt, à deo accipias intellectū, & per bonam conuerſationem merearis martyrium.

Et ecce, inquit, *oſtium apertum eſt in cœlo.* Oſtium apertum Chriſtum dicit, quia ianua eſt. Cœlū Eccleſiam dicit, vbi cœleſtia geruntut: ſicut dicit Apoſtolus, Inſtaurare omnia, quæ in cœlis, & quę in terra ſunt: (Ephe.1.) cœlū intelligit primitiuā Eccleſiam de Iudæis, terram vero ex gētibus eſſe. *Aſcende huc & oſtendam tibi.* Non in ſolum Ioānem conuenit, ſed in Eccleſiā, vel in omnes credentes. Qui enim vidit oſtiū apertum in cœlo, id eſt, natum & paſſum, & reſurrexiſſe Chriſtum credidit, aſcendit in altitudinem & vidit futura. [Quibus greſsibus niſi fidei & credulitatis, ac ſi aperte cuilibet electorū diceretur ad cognoſcenda Chriſti & Eccleſiæ ſacramēta, Vide, cōſcende, credulitate pertinge. Recte enim à voce prima Ioannes inuitatur vt ad oſtiū cœli cœlumq; cōſcendat, quia videlicet vnuſquiſq; electorū in oſtenſo credulitatis pede per Euangeliū ad veræ fidei ſacramēta pertingat, veteris inſtrumenti doctrina, quæ nouā præcedit, roborat.] *Et ecce thronus poſitus erat in cœlo*, id eſt in Eccleſia. *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis vel ſardij.* K Iſtæ cōparationes in Eccleſiam cōueniunt. Iaſpis aquæ colotē habet, & ſardius ignis: per hæc ſicut iā dictum eſt, duo iudicia vult intelligi: vnū per aquam, quod iam factum eſt per diluuiū: aliud, quod futurū eſt per ignē. Quid per iaſpidē niſi diuinitas mediatoris noſtri figuratur? *In circuitu throni vidi ſedes viginti quatuor, & ſupra ſedes viginti quatuor ſeniores.* Seniores totā Eccleſiā dicit: ſicut Eſaias dicit, Et in medio ſenum fuetit glorificatus. (Eſa.24.) Viginti quatuor ſeniores prępoſiti & populi ſunt. In duodecim Apoſtolos præpoſitos, & in aliis duodecim reliquam Eccleſiā intellige. *Et de ſede procedebāt fulgura & voces.* De Eccleſia enim proceſsūt hæretici, quia ex nobis exierūt. (Ioan.2.) Eſt & alius ſenſus, vt fulgura & voces prædicatio Eccleſię intelligatur. In vocibꝰ verba, in fulgure miracula cognoſcuntur. *In conſpectu throni mare vitreū.* Mare vitreū, fontem baptiſmi ante thronū dixit, id eſt, ante iudicium. Sed & aliquādo animā ſanctam intellige thronū, ſicut ſcriptū eſt, Anima iuſti ſedes eſt ſapientię: aliquādo Eccleſiam ſignificat, in qua ſedē habet deus.

Et in medio throni quatuor animalia, id eſt, in medio Eccle L ſiæ Euangeliſtæ: *Plena oculis in priora & retro*, id eſt, intus & foris. Oculi præcepta ſunt dei. In priora & retro, id eſt, in præterita & futura conſpiciētia. *In animali primo ſimili leoni*, fortitudo Eccleſiæ oſtenditur. *In vitulo*, paſſio Chriſti. *In tertio animali, quod eſt velut homo*, humilitas Eccleſiæ oſtenditur: quia nihil ſibi blāditur vt ſuperbū ſapiat, q̄uis adoptionē filiorum teneat. *Quartū animal*, Eccleſiam dixit, *Simile aquilæ*, id eſt, volantem & liberam, atq; à terra ſuſpenſam duabus alis, quaſi duorū teſtamentorū ſiue duorum pręceptorū gubernaculis eleuatam: nā & Ioannes Euangeliſta cū de iſtis animalibꝰ intrò aſpexiſſet, in Chriſto cōpletum eſſe quadriforme myſterium intellexit, cū vidiſſet hominem naſcentem, vitulum patientem & leonem regnātem, tunc vidit & aquilā ad cœleſtia remeantem. *Et ſingula eorum habebant alas ſenas per circuitum.* In animalibus oſtēduntur viginti quatuor ſeniores: nā ſenæ in quatuor animalibus, viginti & quatuor alæ ſunt. Etenim per circuitū throni vidit animalia, vbi ſe dixerat ſeniores vidiſſe: nā quomodo animal cū ſex alis poteſt ſimile eſſe aquilæ, quæ M habet duas alas, niſi quia quatuor animalia vnum ſunt, quæ habēt viginti & quatuor alas, in quibus viginti & quatuor ſeniores intelligimus, qui ſunt Eccleſia, quam ſimilauit aquilæ. Et aliter, ſenæ alæ teſtimonia ſunt veteris teſtamēti. Sicut enim animal volare nō poteſt, niſi habeat pennas, ſic nec pręlicatio noui teſtamēti fidē habet, niſi habeat veteris teſtamēti prænūciata teſtimonia, per quæ tolliť à terra & volat. Semper enim quod ante dictū eſt futurū, & poſtea factū inuenitur, fidem facit indubitabilē. Niſi eni quæ prædixerāt Prophetæ in Chriſto eſſēt conſūmata, inanis eſſet prædicatio illorū. Hoc tenet Eccleſia catholica, ante prædicta, & poſtea cōſummata. Merito volat & tolliť a terra vnū animal in cœlū *Et requiē nō habebāt animalia illa.* Eccleſia, quę nō habet requiē, ſed ſemp laudat deū. Viginti & quatuor ſeniores poſſumꝰ etiā intelligere libros veteris teſtamēti & Patriarchas & Apoſtolos. Fulgura & tonitrua, quę de ſolio exire dicūtur, prædicationes & promiſsiones intelligere debemus noui teſtamēti. *Mittēbat coronas ſuas ante thronum.* Hoc ideo, quia quicquid dignitatis habēt ſancti, totum deo tribuunt: ſicut & illi in Euāgelio palmas & flores ſternebant ſub pedibus eius, id eſt, ipſi tribuentes omne quod vicerant. *Quia tu creaſti omnia, & ex voluntate tua erant.* Erant ſecundū deū à quo cuncta antequam

A teqnám fierent poſſeſſa ſunt. Creata ſunt autem vt & à nobis viderentur, ſicut dicit Moyſes ad Eccleſiã, Nónne eſt hic ipſe pater tuus, qui fecit te & poſſedit te & creauit te? Poſſedit in præſcientia, & fecit in Adam, & creauit ex Adam.

Homilia IIII.

ET *vidi ſupra dexteram ſedentis in throno librum ſcriptum intus & foris:* Vtrunque teſtamentum intellige. A foris vetus, ab intus nouum, quod intra vetus latebat. *Signatum*, inquit, *ſigillis ſeptem*, id eſt, omni myſteriorum plenitudine obſcuratum, quod vſque ad paſsionem & reſurrectionem Chriſti manſit ſignatum: nam quomodo teſtamentum non dicitur, niſi quod faciunt morituri, & ſignatur vſq; ad mortẽ teſtatoris, & poſt mortem ipſius aperitur: ita & poſt Chriſti mortem omnia myſteria reuelantur. *Et vidi angelũ fortem clamantem voce magna, Quis eſt dignus aperire librũ, & ſoluere ſignacula eius?* Cum primo ſigna ſoluãtur, deinde liber aperiatur, certa ratio eſt, quia Chriſtus tunc aperuit librum, cum opus paternæ voluntatis aggreſſus, conce-
B ptus & natus eſt: tunc eius ſignacula ſoluit, quãdo pro genere humano occiſus eſt. *Et nemo poterat neq; in cælo neque in terra neque ſub terra:* id eſt, neq; angelus, neq; in terris viuens, neque mortuus, *Aperire librum neq; videre illũ*, id eſt, contemplari ſplendorem gratiæ noui teſtamẽti, *Et ego flebam multum, quia nemo inuentus eſt dignus aperire librũ.* Eccleſia flebat, cuius figuram habuit Ioãnes, onerata & grauata peccatis implorans ſui redemptionem. *Et ecce vnus ex ſenioribus.* Vnũ ex ſenioribus totũ corpus prophetarum intellige. Prophetæ enim cõſolabantur Eccleſiam, annunciãtes Chriſtum de tribu Iuda radicem Dauid, quia ipſe in nobis vincit omne peccatum, & ſi quid boni aliquis habet, ab ipſo habet: *Et vidi, & ecce throni & quatuor animalia, & in medio ſeniorum agnum ſtantem qui occiſus eſt.* Throni, animalia, ſeniores, & agnus qui occiſus eſt, Eccleſia eſt cũ capite ſuo, quæ pro Chriſto moritur, vt cum Chriſto viuat. Poſſunt & martyres in Eccleſia agnus quaſi occiſus accipi. *Habentem*, inquit, *cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſpiritus dei miſsi in omnem terram.* Quòd nemo poſsit habere ſpiritum dei præter Eccleſiam, hinc manifeſte cognoſcitur. *Et venit & accepit de dextera ſedẽtis in throno librum.* Sedentẽ in throno & patrẽ accipimus & filium & ſpiritum ſanctũ. Accepit
C ergo agnus de dextera dei, id eſt, à filio accepit opus li-
Ioan.20. bri perficiendum, ipſo dicente, Sicut miſit me pater & ego mitto vos, eo ꝙ ipſe in illis perficiat quod donat.

Habentes ſinguli citharas: id eſt, chordas laudũ: *Et phialas aureas:* Hęc ſunt vaſa in domo domini in quib⁹ thymiama offerri cõſueuit: ideo orationes ſanctorũ bene in eis intelligimus. *Et cantabant cãticum nouum.* Canẽtes canticũ nouum, id eſt, profeſsionem ſuã publice proferentes. Et vere nouũ eſt, filium dei hominẽ fieri, & mori & reſurgere, & in cœlum aſcendere, remiſsionẽ peccatorum hominibus dare. Cithara enim, id eſt, chorda in ligno extenſa, ſignificat carnẽ Chriſti paſsioni coniunctam. Phiala autẽ confeſsionem, & noui ſacerdotij propaginem. Reſeratio ſigillorũ adapertio eſt veteris teſtamenti. *Et vidi & audiui vocẽ multorum angelorũ.* Angelos homines dicit, quia & filij dei dicimur. *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere poteſtatẽ & diuitias, & ſapientiã &c.*
Coloſſ.2. Nõ de domino dicit, in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ, vt ipſe accipiat, ſed de homine aſſumpto & eius corpore, quod eſt Eccleſia, vel de martyribus eius, qui pro nomine eius occiſi ſunt, quia in capite ſuo totã accipit Eccleſiam: ſicut ſcriptum eſt, Cum illo nobis omnia donauit. Ipſe enim agnus accipit, qui in Euangelio D
dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: Roma.8.
ſecundum humanitatẽ ergo, non ſecundum diuinitatẽ Matth.28.
accepit. *Omnes*, inquit, *audiui dicẽtes ſedenti in throno:* id eſt, patri & filio: *& agno*, id eſt, Eccleſia cum capite ſuo: *Benedictio, & honor, & claritas in ſecula:* Cui eſt honor, & gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia V.

SIcut modo dum lectio diuina legeretur audiſtis, ita ait beatus Ioannes, *Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiit vincens.* Equus albus Eccleſia eſt, ſeſſor Chriſtus. Iſte equus domini cum arcu bellico per
Zachariã hoc modo antè promiſſus eſt, Viſitauit do- Zacha.10.
minus deus gregem ſuũ domũ Iſraël, & diſpoſuit eum ſicut equũ ſpecioſum in bello, & ex eo diſpoſuit, & ex eo arcus in ira, & ex eo exiit omnis inſequens, Equum enim album intelligimus Prophetas & Apoſtolos. Equitem coronatum habẽtem arcum, cognoſcimus nõ ſolum Chriſtum, ſed etiam ſpiritum ſanctum. Poſteaꝗ
enim dominus aſcendit in cœlum, & aperuit vniuerſa, E
miſit ſpiritum ſanctum, cuius verbo prædicatores tanquam ſagittæ ad cor hominum pertingerẽt, & vincerent incredulitatẽ. Coronæ ſuper caput, promiſſa per ſpiritum ſanctum intelligenda ſunt. *Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicẽs, Veni & vide. Et exiit alius equus rufus, & ſedenti ſuper eum datum eſt tollere pacem de terra, & vt inuicem occiderent, & datus eſt ei gladius magnus*, contra victricem vincẽtem Eccleſiã exiit equus rufus, id eſt, populus ſiniſter & malus, ex ſeſſore ſuo diabolo ſanguinolẽtus: quamuis legamus ſecũdum Zachariam equum domini rufum, ſed ille ſuo ſanguine erat, hic alieno, Cui datus eſt gladius magnus vt tolleret pacẽ de terra, ſcilicet ſuam pacem, hoc eſt mũdanam: nam Eccleſia æternam pacem, quam ſibi Chriſtus reliquit, habet. Sicut ergo ſupra dictum eſt, equum album Eccleſiã dicit, ſeſſorem eius Chriſtum per ſpiritum ſanctum.

Arcum quem tenebat in manu, præcepta eius ſunt, quæ per totum mundum velut ſagittæ acutę potentis ad interficienda peccata, & excitanda fidelium corda directæ ſunt. *Corona in capite eius.* promiſsio vitæ æternæ eſt.

Equum rufum, malum populum, ſeſſorem eius diabolũ. Quem ideo dixit rufum, eo quòd multorum eſſet ſan-
guine rubicundus. Quòd autem, *Datus eſt ei gladius acutus, & tollere pacem de terra.* hoc eſt, quòd diabolo ſuaden- F
te, homines mali iugiter inter ſe lites & diſcordias vſq; ad mortem excitare non ceſſant. *Et in equo nigro*, intelligitur populus ſiniſter diabolo cõſentiens. Quòd autem, *Stateram habebat in manu*, hoc ideo eſt, quia dum ſe fingunt mali iuſtitiæ libram tenere, ſic plerunque decipiunt. Quòd dixit, *Vinum & oleum ne læſeris.* in vino ſanguis Chriſti, in oleo vnctio chriſmatis intelligitur. *In tritico vel hordeo*, tota Eccleſia ſiue in magnis ſiue in minimis, aut certe in præpoſitis & in populis. *Et in equo pallido*, homines intelliguntur mali, qui perſecutiones excitare non deſinũt. Iſti tres equi vnum ſunt, qui exierunt poſt album & contra album, & ſeſſorem habent diabolum, qui eſt mors. Tres ergo equi, fames & bella, & peſtis intelliguntur: quod etiam dominus in Euangelio ſuo prædixit, quæ etiam fiunt, & imminente die iudicij amplius futura ſunt. Quod autem dixit ſe vidiſſe ſub ara animas interfectorum, martyres intelliguntur. Quod autem dicit, *Terræmotum magnum*, perſecutio nouiſsima eſt. Quòd dicit, *Solem factum nigrum, & lunam ſanguinem, & ſtellas cecidiſſe de cælo*, Sol & luna & ſtellæ,

G ſtellæ, Eccleſia eſt in toto orbe diffuſa. Quòd autem dicit cecidiſſe, non tota cecidit, ſed à parte totũ intelligitur. In omni enim perſecutione boni perſeuerãt, & mali quaſi de cœlo, id eſt, de Eccleſia cadũt: deniq; ſequitur, *Sicut ficus mittit groſſos ſuos cũ à vento agitatur:* ſic de Eccleſia cadunt mali, quando per aliquam tribulationem fuerint conturbati. Quòd autẽ, *Cælum receßit vt liber:* Eccleſia eſt quæ ſeparat̃ à malis, & velut liber inuolutus cõtinet in ſe ſibi nota diuina myſteria. Quòd autẽ dicit, *Reges terræ fugerunt & abſconderũt ſe in ſpelũcis terræ:* hoc ſignificat, ꝙ totus mundus in bonis & ſanctis refugium habiturus eſt ad Eccleſiã, vt ſub eius protectione conſtitutus, peruenire poſsit ad vitã æternã, auxiliante dño noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula.

Homilia VI.

E*T vidi alterum angelum deſcendentẽ ab ortu ſolis.* Alterum angelum eandem Eccleſiam catholicã intelligit, ab ortu ſolis, à paſsione & reſurrectione domini clamantem quatuor angelis H terræ. *Et clamauit voce magna quatuor angelis, quibus data eſt poteſtas lædere terram, & mare: ne læſeris terram neque mare.* Accipit autem gladium generaliter, ſiue cõtra quos in vitam interficit, ſiue quos inter ſe pro rebus temporalibus vſque ad mortem litigare perſuadet. De tertio ſigillo dicit, *Equum nigrum exiſſe, & qui ſedebat ſuper eum, habebat in manu ſua ſtateram.* Libram, inquit, habebat in manu ſua, id eſt, examen æquitatis, quia dum fingit ſe iuſtitiam tenere, per ſimulationem lædit. Dum audit, *in medio animalium.* id eſt, in medio Eccleſiæ dicitur. *Ne læſeris,* oſtenditur quod ſpiritales nequitiæ potentiam in ſeruos dei non habent, niſi à deo acceperint. *Vinum & oleum ne læſeris.* In vino & oleo vnctionem chriſmatis, & ſanguinem domini: in tritico autem & bordeo Eccleſiam dixit, ſiue in magnis ſiue in paruis Chriſtianis, ſiue in præpoſitis, & populis. De quarto ſigillo. *Equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen erat ei mors, & infernus ſequebatur eum: & data eſt ei poteſtas ſuper quartam partem terræ, interficere gladio, fame, & morte, beſtias terræ.* Iſti tres equi, vt I ſupra dictum eſt, vnum ſunt, qui exierunt poſt album, & contra album, & vnum ſeſſorem habent diabolum, qui eſt mors: nam equitem diabolum eſſe, & ſocios eſſe, ſexto ſigno manifeſtat, cum prælio vltimo equos dicit congredi. Tres ergo equi, fames & bella, & peſtes intelliguntur, ſicut à domino in Euangelio prænunciatur. Equus albus verbum eſt prædicationis in orbe terrarũ. In equo ruſo & ſeſſore eius bella ſunt ſignificata, quæ futura ſunt, imò fiunt cum iam gens ſurgat contra gẽtem. Per equum pallidum & ſeſſorẽ eius, peſtis magna & mortalitas ſignatur: *Et infernus ſequitur illum,* id eſt, expectat deuorationem multarum animarum. *Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſub ara dei animas interfectorum.* Aram dei Eccleſiã dicit, ſub cuius oculis martyres effecti ſunt. Et licet animæ ſanctorũ in paradiſo ſint, tamẽ quia ſanguis ſanctorum ſuper terram funditur, ſub ara clamare dicuntur: ſicut illud eſt, Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. *Et cum aperuiſſet ſigillum ſextum, terræmotus factus eſt magnus,* id eſt, perſecutio nouiſsima.

Gene. 4.

Et ſol factus eſt niger ſicut ſaccus cilicinus, & luna facta eſt tota ſicut ſanguis, & ſtellæ ceciderunt in terram. Quod eſt ſol, eſt luna & ſtellę, id eſt, Eccleſia, ſed à toto pars intelligitur. Non enim tota Eccleſia, ſed qui mali ſunt in Eccleſia, ipſi cadunt de cœlo. Totum autem dixit, quia in toto orbe terrarum erit nouiſsima perſecutio. Et tũc, qui iuſti fuerint permanebunt in Eccleſia tanquam in cœlo: cupidi vero, iniuſti & adulteri acquieſcere habent diabolo & ſacrificare idolo. Et tunc, qui ſe Chriſtianos eſſe verbis tantummodo dicunt, tanquam ſtellæ cadunt K de cœlo, quod eſt Eccleſia, *Sicut ficus magno vento agitata mittit groſſos ſuos.* Agitatam arborem Eccleſiæ comparauit: ventum magnum dicit perſecutionem: groſſos hominibus malis comparauit, qui excutiendi ſunt & receſſuri ab Eccleſia. *Et cœlum receßit vt inuolutus liber.* In hoc loco cœlum Eccleſiam dicit, quæ à malis recedit, & intra ſe ſibi ſoli nota myſteria cõtinet ſicut liber inuolutus, quem iniqui intelligere nec volunt omnino, nec poſſunt. *Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt.* Quod cœlum dicit, hoc mõtes, hoc inſulæ ſignificant, id eſt, Eccleſiam facta nouiſsima perſecutione, omnẽ de loco ſuo receſsiſſe dicunt, ſiue in bonis fugiẽdo perſecutionem, ſiue in malis fide cedendo. Sed poteſt in vtrãq; partem cõuenire, quia & bona pars mouetur de loco ſuo fugiens, id eſt, amittẽs illud, quod habet, ſicut illud, Mouebo cãdelabrum tuum de loco ſuo. *Et reges terræ & magiſtratus.* Reges potẽtes homines accipimus. Ex omni enim gradu & conditione conuertentur ad L Chriſtum. Cæterum, qui tunc reges erũt, præter vnum perſecutorem, *Abſcondent ſe in ſpeluncis & petris montium.* Confugiunt omnes in præſenti ſeculo ad fidẽ Eccleſiæ, & in abſcondito myſterio ſcripturarũ contegũtur. *Et dicunt, cadite.* id eſt, tegite nos. *Et abſcõdite nos,* id eſt, vt homo vetus à dei oculis abſcondatur. Et aliter, Qui cogitat futurũ iudicium, conuertetur ad mõtes, id eſt, ad Eccleſiã, vt abſcondantur peccata ſua per pœnitentiam in præſenti tẽpore, ne in futuro puniantur. *Donec ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum.* Eccleſiã denunciat, & dicit malis hominibus, id eſt, ſiniſtræ parti lædenti. *Ne læſeris.* Hæc eſt vox, quæ in medio quatuor animalium dicit lædẽti. *Vinum & oleum ne læſeris.* In vino & oleo omnes, qui ſunt iuſti intelligũtur, quos nec diabolus, nec mali homines lædere poterunt, niſi quotiens ad eorum probationem permiſerit deus. *Vinum,* inquit, *& oleum ne læſeris.* Præcepit dominus omnẽ terram ſuam ſpiritalẽ non lædi, quouſque omnes ſignentur. *Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.* M Centum quadragintaquatuor milia omnino omnis Eccleſia eſt.

Apoc. 2.

Poſtea vidi, & ecce populus multus, quem dinumerare nemo poterat, ex omnibus populis, gentibus, & linguis. Non dixit, poſt hæc vidi alium populum, ſed vidi populum, id eſt, eũdem, quem viderat in iſtis centum quadragintaquatuor milibus. Hunc vidit innumerabilem ex omni tribu linguæ, quia omnes gentes inſertæ ſunt radici credendo. Dominus in Euangelio totam Eccleſiam tam de Iudæis quàm de Gẽtibus, in tribubus Iſraël duodecim demõſtrat, dicens, Sedebitis ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël. *Amicti ſtolis albis.* Stolas albas donũ ſpiritus ſancti intelligit. *Et omnes angeli in circuitu eius ſtabant throni.* Angelos Eccleſiam dicit, quia præter ipſam nihil aliud deſcribebat. *Et reſpondit mihi vnus de ſenioribus, dicens, Iſti, qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? &c.* Vnus de ſenioribus, qui reſpõdit, officium indicat ſacerdotum, quia Eccleſiam, id eſt, populum in Eccleſia docẽt, quæ ſit remuneratio laboris ſanctorum dicens, *Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, quia lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.* Nõ enim vt aliqui putãt, martyres ſoli ſunt, ſed omnis populus in Eccleſia, quia nõ in ſanguine ſuo dixit lauiſſe ſtolas ſuas, ſed in ſanguine agni, id eſt, in gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum: ſicut ſcriptum eſt, Et ſanguis filij eius mundauit nos. *Et qui ſedet in throno habitat ſuper eos.*

Matt. 19.

1. Ioan. 1.

Ipſi

A Ipſi enim thronus ſunt, ſuper quos habitat deus in ſecula, id eſt, in Eccleſia. *Neque cadit ſuper eos ſol neque æſtus.* Eſa.25. Sicut dicit Eſaias de Eccleſia, Erit in vmbra ab æſtu, & deducet ad vitæ fontes aquarum. Omnia hęc etiam in præſenti vita ſpiritaliter Eccleſiæ eueniũt, cum dimiſſis peccatis reſurgimus, & vitæ prioris lugubre veteris hominis expoliati, in baptiſmo Chriſtum induimur, & gaudio ſancti ſpiritus implemur. *Cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo.* id eſt, in Eccleſia. *Media hora*, In ſemihora oſtendit initium quietis æternæ.

Et vidi ſeptem angelos, qui ſtant in conſpectu dei. Septẽ angelos Eccleſiam dixit, *Qui acceperunt ſeptem tubas*, id eſt, Eſa.58. perfectam prædicationem: ſicut ſcriptum eſt, Exalta ſicut tuba vocem tuam. *Et alius angelus venit & ſtetit ante altare.* Alium angelum quem dicit, non poſt illos ſeptem venit, quia ipſe eſt dominus Ieſus Chriſtus: *Habens thuribulum aureum.* quod eſt corpus ſanctum. Ipſe enim dominus factus eſt thuribilũ, ex quo deus odorem ſuauitatis accepit, & propitius factus eſt mundo, Ephe.4. quia obtulit ſeipſum in odorem ſuauitatis. *Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud ex igne altaris.* B Accepit Ieſus corpus, id eſt, Eccleſiam, & perficiendo patris voluntatem, impleuit illam igne ſpiritus ſancti. *Et facta ſunt voces & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.* Omnia hæc ſpiritalis ſunt Eccleſiæ, prædicationes & virtutes, *Et ſeptem angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent,* id eſt, Eccleſia præparauit ſe ad predicandum.

Et primus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis mixtus ſanguine. Facta eſt ira dei, quæ haberet in ſe multorum necem. *Et miſſa eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combuſtum eſt.* Quod eſt terra, hoc & arbores, hoc fœnum, id eſt, homines. Fœnum autem viride carnem intellige ſanguineam & luxurioſam: ſecundum illud, Omnis caro fœnum, Eſa.40. *Et ſecundus tuba cecinit, & velut mons magnus ardens miſſus eſt in mare.* Ardens mons diabolus eſt. Et quod tertia pars terræ, vel arborum, hoc tertia pars maris. Et arbores habentium animas dixit, vt oſtẽderet in carne viuos, ſed †al. anim. ſpiritaliter mortuos. Et etiam tertiam partem animæ † corruperunt doctrina ſua, hæretici corruperunt eos, qui illis acquieuerunt. *Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo ſtella magna ardens velut facula.* C De Eccleſia dicit cecidiſſe homines ſuperbos & impios. Magnam vero ſtellam dixit, quia perſonæ malorum, & poteſtatẽ, vel diuitias habentium. *Et nomen huius ſtellæ dixit abſinthium.* Tertia pars hominum facta eſt ſimilis ſtellę, quę ſuper illam cecidit. *Et multi hominum mortui ſunt ab aquis, quoniam amaricauerunt aquæ.* Homines mortui ſunt ab aquis, hoc in his, qui rebaptizantur manifeſte intelligi poteſt. *Et quartus tuba cecinit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & ſtellarum.* Sol & luna & ſtellæ Eccleſia eſt, cuius tertia pars percuſſa eſt. In tertia parte intelliguntur omnes mali. Percuſſa eſt autem, id eſt, ſuis malis tradita & voluptatibus, vt redundantibus & inoleſcentibus peccatis, ſuo tempore reuelaretur. *Et vidi & audiui vocem vnius aquilæ volantis in medio cæli, & dicẽtem, Væ væ væ habitantibus in terra.* Aquilam Eccleſiam intelligit volantem in medio cœli, id eſt, in medio ſui diſcurrentem, & plagas nouiſsimi temporis magna voce prædicantem. Quando enim ſacerdos diem iudicij annunciat, aquila in medio cœli volat. Sicut ergo ſupradictum eſt, alium angelum, quem dixit aſcendiſſe ab ortu ſolis, Eccleſia eſt aſcendens ab ortu ſolis, id eſt, à paſſione vel reſurrectione domini. Quod autem dicit, *Ne læſeris terram neque mare.* Hoc quotidie prædicando malis hominibus clamat. Quòd dicit, *Vinum & oleum ne læſeris:* D In vino & oleo omnes, qui ſunt iuſti in Eccleſia intelligũtur, quos nemo lædere poterit niſi ad probationem illorum permiſerit deus. Quod autem ait,

Centum & quadraginta quatuor milia ſignatos: tota Eccleſia ſignificata eſt. Quod autem dixit, *Amictos eſſe ſtolis albis:* In ſtolis donum ſpiritus ſancti intelligitur. *Angelos ſtantes circa thronum:* Eccleſiam dixit, quia præter illam nihil aliud ſcribebat. *Qui ſunt iſti, ait ſenior, & vnde venerunt?* Officium iſtud indicat ſacerdotum, qui populũ in Eccleſia docent. Quod dixit, *Lauerunt ſtolas:* de tota Eccleſia dixit, non de martyribus tantum, denique nõ dicit in ſanguine ſuo, ſed agni, quod vtique per baptiſmi ſacramentum impletur. *Et qui ſedet ſuper thronum habitat ſuper illos.* Ipſi enim thronus ſunt, ſuper quos ſedet deus. *Neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Omnia hæc etiam in præſenti ſeculo, & in his diebus ſpiritaliter Eccleſiæ eueniunt, dum ita per gratiam dei defenditur, vt perſecutionibus mundi huius exerceatur potius quàm vincatur: ꝙ dicit, *In ſemihora ſilentium factum in cælo:* in Eccleſia dicit, E & ſignificat initium quietis æternæ. *Et ſeptem angelis tubis canentibus:* In angelis Eccleſia, in tubis prædicatio Eccleſiæ intelligitur. *Alium angelum, quem ſupra dixit ſtetiſſe ante altare:* Chriſtus dominus eſt, *Habẽs thuribulum aureum,* corpus ſcilicet ſanctum, per quod deus pater paſsionis incenſum, odorem ſuauitatis accepit. Quòd autem dicit, *Facta ſunt voces, fulgura & tonitrua:* prædicationes ſunt Eccleſiæ ſpiritales. *Septem angeli, qui ſe præparauerunt, vt canerent:* Eccleſia eſt, in qua per totum mundum contra omnia peccata, vel crimina fit prędicatio ſpiritalis. Quòd autem *Canente primo angelo tertia pars terræ combuſta eſt:* ſignificat homines ſuperbos & voluptatibus deditos, quos deus iuſto iudicio permittit incendio luxuriæ vel cupiditatis exuri. Quòd autem *Canẽte ſecundo angelo, mons ardens cecidit in mare:* mons ille diabolus, mare mundus iſte intelligitur. *Tertia pars maris:* ſicut ſupra dictũ eſt, homines iniqui & impij. Quòd autem, *Tertio angelo canente, ſtella magna cecidit de cælo:* Homines mali intelliguntur, qui malis moribus & iniquis actibus de Eccleſia tanquam de cœlo cadunt: ꝙ dicit,

Multi hominum mortui ſunt ab aquis, quoniam amaricauerunt aquæ: F Hoc in his, qui rebaptizantur intelligi poteſt. Quod autem *Canente quarto angelo, ſolis & lunæ & ſtellarum tertia pars percuſſa eſt:* in his Eccleſia intelligitur, in qua quotidie, qui mali vel ficti ſunt, perſuadente diabolo peccatorum vulneribus percutiuntur in anima. Quòd autem dicit, *Aquilam volãtem in medio cæli & clamãtem, væ væ væ:* Eccleſiã intelligi voluit volantẽ in medio cœli, id eſt, in medio ſui, & per aſsiduitatẽ prędicationis plagas nouiſsimi tẽporis annunciantẽ. Quando enim ſacerdos in Eccleſia dei diẽ iudicij annũciat, aquila ĩ medio cœli volat. Cõcedat diuina pietas, vt dũ & ſacerdotes ſtudẽt iugiter prædicare, & populi ea quę prædicantur fideliter adimplere, ſimul mereantur ad æterna peruenire: pręſtãte domino Ieſu Chriſto, Qui viuit &c.

Homilia VII.

MOdo fratres chariſsimi, cum Apocalypſis legeretur audiuimus, quia *Quinto angelo tuba canente, ſtella de cælo ceciderunt ſuper terram.* Vna ſtella eſt corpus multorum cadentium per peccata. *Et data eſt ei clauis putei abyſsi.* Stellã abyſſus, puteus homines ſunt: ergo ſtella cecidit de cœlo, id eſt, populus peccator de Eccleſia. *Et accepit clauẽ putei abyſsi,* id eſt, poteſtatem cordis ſui, vt aperiat cor ſuũ in quo

diabolus

G diabolus delegatus non compeſcatur, vt faciat voluntatem ſuam. *Et aperuit puteum abyſſi*, id eſt, manifeſtauit cor ſuum ſine vllo timore, vel pudore peccandi. *Et aſcendit fumus de puteo*: id eſt, de populo aſcendit, quod cooperit & obſcurat Eccleſiam: ita vt dicatur, *Et obſcuratus eſt ſol, & aer de fumo putei*. Obſcuratum dixit ſolẽ, non occidiſſe. Peccata enim malorum & ſuperborum hominum, quæ paſsim committuntur per orbẽ, obſcurant ſolem, id eſt, Eccleſiam, & ſanctis ac iuſtis interdũ faciunt obſcuritatem, quia tantus eſt malorũ numerus, vt aliquotiens vix inter eos appareãt iuſti. *Sicut*, inquit, *fumus fornacis magnæ. Et ex fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt eis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpij*, id eſt, veneno lædere. *Et præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ, neque omnem arborem, neque homines: & datum eſt eis ne occiderent eos.* Et quia duæ partes ſunt in Eccleſia, bonorum, ſcilicet & malorum: vna pars ſic percutitur vt corrigatur, alia voluptatibus ſuis relinquitur. Pars bonorum humiliationi traditur ad cognitionem iuſtitiæ dei, & commemorationem

Pſal.118. pœnitentiæ: ſicut ſcriptũ eſt, Bonum mi-

H hi, quia humiliaſti me, vt cognoſcam iuſtificationes tuas. *Datum eſt illis ne occiderent, ſed vt cruciarent, & cruciatus eorum ſicut cruciatus ſcorpij cum percutit hominem.* Hoc tunc fit, quando diabolus per vitia, vel per peccata, venena propinat. *Et quærent homines mortem.* Mortem vero requiem dixit. Quærent vtique mortem, ſed malis, id eſt, tribulationibus, vt ipſi requieſcant dum mala moriuntur. *Super capita*, inquit, *eorum tanquam coronæ ſimiles auro.* Eccleſia ſuperius deſcripta in vigintiquatuor ſenioribus, qui habent coronas aureas, iſti autem ſimiles auro, hæreſes ſunt quæ imitantur Eccleſiam. *Et habebant capillos ſicut capillos mulierum.* In capillis mulierum non ſolum ſexum effœminatum, ſed vtrunque ſexum voluit intelligere & oſtendere. *Et habebant caudas ſimiles ſcorpiis, & aculei in caudis eorum.* Caudas, hæreticorum præ-

Eſa.5. poſitos dicit, ſicut ſcriptum eſt, Propheta docens mendacium, hic eſt cauda. Qui ſunt pſeudoprophetæ, & hi crudelia regum iuſſa implent. *Habentes ſuper ſe regem angelum abyſſi.* Id eſt diabolum vel regem ſeculi. Abyſſus populus eſt. *Cui nomen Hebraice abaddon, Græce apollyon, Latine perdens, Væ vnum abiit, & ecce duo væ veniunt. Poſt*

I *hæc ſextus angelus tuba cecinit.* Hinc incipit nouiſsima prædicatio. *Et audiui vnum ex quatuor angulis altaris aurei, quod eſt in conſpectu dei, dicentem ſexto angelo, qui habebat tubam, Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate.* Altare, quod eſt in conſpectu dei Eccleſiam vult intelligi, quæ in tempore nouiſsimæ perſecutionis audeat verba crudeliſsimi regis, aut iuſſa contemnere, & ab obtemperantibus diſcedere. *Solue quatuor angelos in flumine Euphrate.* Flumen Euphraten peccatorem populum dixit, in quo ſatanas & propria voluntas ligata eſt. Euphrates autem fluuius eſt Babylonis,

Hiere.51. ſicut Hieremias in medio Babylonis ſubmittit librum in Euphraten. *Et ſoluti ſunt quatuor angeli*, Id eſt, inchoata eſt perſecutio: *Parati in horam & diem & menſem & annum, vt occiderent tertiam partem hominum.* Hæc ſunt quatuor tempora triennij, & pars temporis. *Et numerus*, inquit, *exercituum beſtiæ, myriades myriadum, audiui numerum eorum:* Sed non dixit, quid myriadum, vt occiderent tertiam partem hominum, hoc eſt, ſuperborum, pars tertia, de qua deſcendit Eccleſia. *Et vidi in viſione equos, & qui ſedebant ſuper eos habebant loricas igneas & hiacynthinas ac ſulphureas.* Equos homines dicit, ſeſſores ſpiritus nequam armatos igne & ſulphure. *Et capita eorum erant ſicut leonum.* Ad ſæuiendum in perſecutione.

Ex ore eorum exiuit fumus, ignis & ſulphur: Id eſt, blaſphe- K

miæ de ore eorum contra deum egrediuntur. *Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus.* Caudas, præpoſitos dixit: capita, principes mundi. *Et in his nocet*, Diabolus, & ſine his nocere non poteſt. Aut enim ſacrilegi reges male iubendo, aut ſacrilegi ſacerdotes male docendo nocent. *Et vidi*, inquit, *alium angelum fortem deſcendentem de cœlo, amictum nube, & iris*, Id eſt, arcus, *In capite eius, & facies eius erat vt ſol.* Amictus nube dominus intelligitur, amictus Eccleſia. Legimus enim ſanctos nubes, ſicut

Eſaias dicit, Qui ſunt hi, qui vt nubes volant? Indu- *Eſa.60.*

tum itaque nube ſpirituali & ſancto corpore Chriſtum intellige. *Et iris ſuper caput eius.* Id eſt, vel iudicium quod fit & quod futurum eſt, vel promiſsio perſeuerans. Eccleſiam enim deſcribit in domino, dicens,

Et facies eius ſicut ſol, Id eſt, de reſurrectione: ſicut enim ſol apparuit quando à mortuis reſurrexit. *Et pedes eius ſicut columbæ ignis.* Pedes, Apoſtolos dicit, per quos in vniuerſo mundo doctrina eius diſcurrit. Aut certe quia pes nouiſsima pars corporis eſt, Eccleſiam

dicit poſt ignem nouiſsimæ perſecutionis futuram ſan L

ctorum claritatem. *Et poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram.* Id eſt, ad prædicandum trans mare, & in vniuerſo orbe terrarum. *Et clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit*, Id eſt, fortiter prędicant. *Et cum clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas*, Quæ ſunt & ſeptem tubæ. *Et audiui vocem de cœlo dicentem, Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, noli ea ſcribere*, Propter obtundendos, vt non paſsim omnibus impiis pateant verba dei. Alio denique loco propter ſeruos

ſuos, Ne ſignaueris, inquit, verba prophetiæ huius: & *Apoc.22.*

oſtendit, quibus ſignari iuſſerat, & quibus non, Qui perſeuerauerit, inquit, nocere, noceat: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, hoc eſt, propterea in ſimilitudinibus loquor illis, vt qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat: & qui ſanctus eſt, ſanctiora, hoc eſt, veſtri fideles oculi, quoniam vident, & aures quoniam audient. Iſtis non ſunt ſignata verba libri, malis autem ſignata ſunt.

Et iurauit angelus ille, quoniam tempus iam non erit: Sed in diebus ſeptimi angeli, cum cœperit tuba canere. Septima tuba finis eſt perſecutionis & aduentus domini, propterea dixit Apoſtolus in nouiſsima tuba fieri

reſurrectionem. Quòd autem ſicut ſuprà dictum eſt, M

Quinto angelo tuba canente, iterum ſtellam dixit cecidiſſe de *1.Cor.15.*

cœlo: Etiam & hæc ſtella corpus eſt multarum ſtellarum de cœlo, id eſt, de Eccleſia cadentium: & ſignificat ſuperbum populum & impium. Quòd autem *Data eſt ei clauis abyſſi*, Dimiſſus eſt ei in poteſtatem cordis ſui, vt aperiat cor ſuum diabolo, & abſque vlla reuerentia exerceat omne malum. Quòd autem *Aſcendit fumus de puteo*, id eſt, de populo malo: *Et obſcurauit ſolem & lunam:* Obſcuratum ſolem dixit, non occidiſſe, hoc ideo, quia peccata malorum & ſuperborum hominum obſcurare videtur ſolem, dum ſanctis & iuſtis interdum per multas tribulationes faciũt obſcuritatem, ſed lumen eorum extinguere non poſſunt, quia illis ad malum conſentire non acquieſcunt. Quòd autẽ dixit:

Ex fumo putei exiſſe locuſtas, & accepiſſe poteſtatem lædendi, & datum eſt eis ne occiderent eos: Hoc ideo, quia duæ partes ſunt in Eccleſia, bonorum, ſcilicet & malorum. Vna pars ſic percutitur vt corrigatur, alia voluptatibus ſuis relinquitur. Quòd autem dicit, *Cruciatus eorum ſicut cruciatus ſcorpij cum percutit hominem*, Hoc tunc fiet, quando diabolus luxurioſis hominibus per vitia & peccata in modum ſcorpij venena propinat. *Et ſuper capita*

eorum

A *eorum tanquam coronæ ſimiles auro.* Vigintiquatuor ſenio-
res, io quibus Eccleſia deſcripta eſt, coronas habebant
aureas. Iſti autem ſimiles auro, hęreſes ſcilicet quæ imi-
tantur Eccleſiam. *Quòd autem capillos habebant mulierum:*
Io capillis ooo ſolum ſexum effœminatum, ſed etiam
vtruoque ſexum oſteodit. *In caudis earum.* Quæ eraot
tanquam ſcorpij, duces vel priocipes hæreticorum in-
Eſa.9. telliguntur, ſicut ſcriptum eſt, Propheta docens men-
dacium, hic eſt cauda. *Habebant ſuper ſe regem abyſsi,* Id
eſt, diabolum. Io abyſſo populus malus iotelligitur, cui
diabolus dominatur. *Altare,* quod dixit eſſe in con-
ſpectu dei, Eccleſiam vult iotelligi, quæ velut aurum
purgatum tẽpore nouiſsimæ perſecutioois audet cru-
deliſsimi regis iuſſa contemnere, & ab obtemperanti-
bus diſcedere. Quod autem dicit, *Quatuor angelos li-
gatos in flumine Euphrate,* Populum peccatorem ſignificat,
in quo ſatanas & propria voluntas ligata eſt. Euphra-
tes autem eſt fluuius Babylonis, quæ ioterpretatur con
fuſio: vnde ad ipſum fluuium pertinent quicuoque res
coofuſiooe dignas exercent. Quòd dicit ſe *Vidiſſe
equos, & qui ſedebant ſuper ipſos, habebant loricas igneas & hia-
cynthinas & ſulphureas:* Equos ſuperbos homines dicit,
ſeſſorem eorum diabolum & angelos eius. Quod au-
B tem dicit, *Capita eorum vt leonum,* Propter violeotiam
& perſecutionem illorum hominum dictum eſt, *Et
ex ore eorum exiit ignis, fumus & ſulphur:* Id eſt blaſphemiæ
de eorum ore contra deum egrediuntur. *In caudis quæ
erant ſimiles ſerpentibus,* Sicut iam ſupra dictum eſt, prin-
cipes ſunt aut præpoſiti hæreticorum, per quos lædere
coofueuit diabolus. Aut enim ſacrilegi reges male iu-
bendo, aut ſacrilegi ſacerdotes male docendo no-
cent. *Angelum quem dixit amictum nube,* Domious &
ſaluator ooſter eſt, amictus oube, id eſt, Eccleſia: quia
Eſa.60. de ſanctis ſcriptum eſt, Qui ſuot iſti qui vt oubes vo-
lant? Quòd autem dixit, *Facies eius vt ſol,* propter re-
ſurrectionem domioi dixit. Sicut ſol enim apparuit,
quãdo à mortuis reſurrexit. *In pedibus eius quæ erant ſicut
columna ignis,* Apoſtoli figurati ſunt, per quos in vniuer-
ſo mundo doctrina eius diſcurrit. Quòd autem *Po-
ſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare:* hoc ſignificauit, quòd
prædicatio eius vſque traos mare io vniuerſo mundo
itura erat. Quòd autem *Velut leo rugiendo clamauit:* hoc
ideo, quia ex poteſtate fortiter prædicauit. Quòd au-
C tem dixit, *Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua:* propter
Matth.7. obtundendos dictum eſt, de quibus in Euangelio, No-
lite ſanctum dare caoibus: id eſt, vt non paſsim om-
oibus impiis pateat verbum dei. Alio denique loco
Apoc.22. propter ſeruos ſuos dixit, Ne ſignaueris, inquit, ver-
ba prophetiæ huius. Et oſtendit quibus ſignari iuſſerit,
& quibus ooo. Qui perſeuerauerit, inquit, oocere no-
ceat: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Ecce qui-
bus ſignatum eſt verbum dei. Propterea io ſimilitudi-
nibus loquitur illis, vt qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat, ſi-
militer & ſanctus ſanctiora. Ecce quibus nõ eſt ſigna-
tum. Quam ob rem oremus, vt etiã implere dominus
per ſuam pietatem dignetur, Qui cum patre & ſpiritu
ſancto viuit & regnat, Amen.

Homilia VIII.

V*Ox de cælo,* Imperium eſt dei, qui Eccleſiæ cor
tangit, & iubet percipere eam quæ Eccleſiæ
aperto libro futuram pacem prædicauit. *Et
abij ad angelum, vt daret mihi librum.* Hoc ex perſooa Io-

annis Eccleſia dicit, deſiderans perdoceri. *Et tunc di-* D
xit mihi, Accipe & comede illum, id eſt, tuis viſceribus pan- Pſal.46.
de, & deſcribe in altitudine cordis: *Et faciet amaricari
ventrem tuum, ſed in ore tuo erit tanquam mel dulce:* id eſt, cum
perceperis, oblectaberis eloquij diuini dulcedine, ſed
amaritudinem ſenties, cum prædicare & operari cœ-
peris quod intellexeris: ſicut ſcriptum eſt, Propter ver-
ba labiorum tuorum cuſtodiui vias duras: & aliter,
Erit, ioquit, *in ore tuo dulce vt mel, & in ventre amaritudo:*
Io ore intelliguntur boni & ſpiritales Chriſtiani, io vẽ-
tre carnales & luxurioſi. Inde eſt quòd cum verbum
dei prædicatur, tunc ſpiritalibus dulce eſt: carnalibus
vero, quorum ſecundum Apoſtolum deus venter eſt, Philip.3.
amarum videtur & aſperum. *Et data eſt mihi arundo
virga ſimilis, dicens, Surge & metire templum dei & altare, & a-
dorantes in eo.* Eccleſiam iubet recenſeri, & præparari
ad vltimum, & adorantes in eo. Sed quia non om-
oes qui videotur adorant: ideo dixit, *Atrium quod eſt
foris templum, eiice foras, & ne metieris illud.* Ipſi atrium ſunt
qui videntur in Eccleſia eſſe & foris ſuot, ſiue hæretici
ſiue male viuentes catholici: *Quoniam datum eſt genti-
bus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus duodecim.* Qui
excluduntur, & quibus dabitur, vtrique calcabunt
eam. *Et dabo duobus teſtibus meis:* id eſt, duobus teſta- E
mentis. *Et prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta.*
Duobus teſtibus meis, id eſt, Chriſtianis prædicent,
dies mille ducentos ſexaginta oouiſsimæ perſecutio-
ois dixit, ſed futuræ pacis & totius temporis à domini
paſsione, quooiam vtrunque tempus totidem dies ha-
bet, quod ſuo in loco dicetur. *Saccis,* id eſt, ciliciis
amicti. quod in ἐξομολόγησιν, id eſt, ex cooſeſsione ſint
conſtituti, quia ſenſu humilitatis dixit ſaccis amictos:
deinde oſteodit qui ſint hi duo teſtes, dicens, *Hi
ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu terræ dei ſtantes.*
Hi ſuot qui ſtaot, oon qui ſtabuot. Duo candelabra
Eccleſia eſt, ſed pro numero teſtamentorum duo: ſicut
quatuor angelos dixit Eccleſiam, cum ſint ſeptem pro
numero angelorum terræ. Ita & ſeptem candelabra,
ſi vnum vel amplius pro locis oominet, tota Eccleſia
eſt: nam Zacharias vnum candelabrũ vidit ſeptifor- Zacha.4.
me, & has duas oliuas, id eſt, teſtameota infundere o-
leum candelabro, hoc eſt, Eccleſia, ſicut ſunt ibidem
oculi, ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti, qui ſunt in Ec-
cleſia ioſpicientes totam terram. *Et ſi quis eos vult læde-* F
*re vel occidere, ignis exiet ex ore eorum, & deuorabit inimicos eo-
rum,* id eſt, ſi quis Eccleſiam vel lædit vel lædere vo-
luerit, precibus oris eius diuino igne aut in præſenti
ad correctionem, aut io futuro ſeculo ad damnatio-
nem cooſumetur. *Hi habent poteſtatem claudere cœlum nu-
bibus, ne pluat in diebus prophetiæ eorum.* Habeot ait, noo
habebunt. Hoc ideo dicit, quia tempus quod nunc
agitur ſigoificauit. Sed & ſpiritaliter cœlum claudi-
tur, oe imbrem pluat, id eſt, ne occulto, ſed tamen
iuſto iudicio dei ſuper ſterilem terram de Eccleſia be-
nedictio deſcendat. *Et cum finierint teſtimonium ſuum,
beſtia quæ aſcendet de abyſſo faciet cum eis prælium.* Aperte
hæc omnia oſtendit ante oouiſsimam perſecutiooem
fieri, cum dicit, cum finieriot teſtimonium ſuum: v-
tique illud quod prębent vſque ad reuelationem Chri
ſti. *Et vicit eos & occidit.* Vincit in eis qui ſuccubue-
rint: occidit io eis qui confeſsi deum fuerint. *Et cor-
pus eorum proiicitur in plateis ciuitatis magnæ.* Duorum di-
cit vnum corpus, aliquaodo corpora, vt & numerum
teſtamentorum ſeruaret, & Eccleſiæ vnum corpus

G oſtenderet, quomodo eſt illud, Proieciſti ſermones
Pſal.49. meos retro. In plateis ciuitatis magnæ, id eſt, in medio
Eccleſiæ. *Et vident de populis tribus & linguæ corpus eorum,
per dies tres & dimidium,* Id eſt, annos tres & menſes ſex.
Miſcet enim tempus nunc præſens, nunc futurum, ſi-
Ioan.16. cut & dominus dicit, Veniet hora, vt omnis populus
qui occiderit vos arbitretur obſequiũ ſe præſtare deo,
& ounc eſt & veniet. *Et corpora eorum non ſinet poni in mo-
numento,* Votum eorum & impugnationem, oon quo
valeant facere ne ſit Eccleſia in memoria, ſicut & illud,
Matth.23. Nec vos intratis, nec alios ſinitis intrare, cum multi
introierunt etiam illis impugnantibos. Sic ergo non ſi-
nunt poni in mooumentum. *Et habitantes in terra gau-
dent ſuper eos, & epulantur, & munera inuicem mittunt inter eos.*
Hoc ſemper factum eſt, & nunc inuicem mitunt, &
oouiſsime gaudebunt & epulabuntur. Quotiens enim
iuſti affliguntur, exultant iniuſti & epulantur. *Quo-
niam hi duo prophetæ cruciauerunt eos.* Per plagam qua pro
contemptu teſtamentorum dei humanum genus affli-
gunt. Denique etiam ipſe viſus iuſtorum grauat iniu-
Sapien.2. ſtos, ſicut ipſi dicunt, Grauis eſt nobis etiã ad videndũ.
Gaudebunt autem vbicunque veluti iam nihil habue-
ruot, quod impatienter ferant, diſturbatis & occiſis
H iuſtis, & eorum hæreditate poſſeſſa. *Et poſt dies tres &
dimidium ſpiritus vitæ à deo intrauit in illos.* Iam dictum eſt
de diebus hucuſque futuris, angelus narrauit, & indu-
cit factum quod futurum audit. *Et ſteterunt ſuper pedes
ſuos, & timor magnus ſuper illos cecidit, & audiui vocem magnam
de cælo dicentem, Aſcendite huc, Et aſcenderunt in cælum in nube.*
Hoc eſt quod Apoſtolus dixit, Rapiemur in nubibus
1.Theſ.4. obuiam Chriſto. Ante aduentum autem domini nulli
1.Corin.15. hoc poſſe contingere ſcriptum eſt, Initium Chriſtus,
deiode hi qui ſunt Chriſti in aduentu eius. Vnde ex-
cluditur omnis ſuſpicio quoruodam, qui putant hos
duos teſtes duos viros eſſe, & ante aduentum Chriſti
cœlum in nubibus aſcendiſſe. Quomodo autem po-
tuerunt habitantes terram de duorum nece gaudere,
cum in vna ciuitate morerentur, & munera inuicem
mittere, ſi tres dies ſunt, quo antequàm gaudeant de
nece contriſtabuntur: de reſurrectione autem quales
epulæ aut voluptas eſſe poteſt in plateis epulantium
cadauera humana, epulis morborum triduanum fœ-
I torem reddentium? vnde nos dominus liberare di-
gnetur, Amen.

Homilia IX.

QVod audiuimus fratres in lectione quæ reci-
tata eſt, quia *In illa hora factus eſt terræmotus ma-
gnus.* In illo terræmotu perſecutio intelligi-
tur, quam diabolus per malos homines exer-
cere conſueuit. *Et decima,* inquit, *pars ciuitatis cecidit, &
occiſa ſunt in terra nomina virorum ſeptem milium.* Et denarius
& ſepteoarius perfectus eſt oumerus. Quod ſi non eſ-
ſet, à parte totum intelligendum erat. Duo ſunt enim
ædificia in Eccleſia, vnum ſupra petram, aliud ſupra
arenam. Quod ſupra arenam eſt, dicitur cecidiſſe.

Et cæteri timuerunt, & dederunt claritatem deo. Qui ſupra
petram ędificati ſunt, cum illis qui ſoper arenam erant
cadere non potuerunt. Ideo autem dixit, timueruot,
quia videns iuſtus peccatoris interitum, plus acceodi-
tur in obſeruatione præceptorum, ſicut dicitur, Et la-
Pſal.52. uabit manus in ſãguine peccatoris, *Et apertum eſt,*
inquit, *templum dei in cælo.* Id eſt, in Eccleſia incarnatio-
nis Chriſti myſteria patefacta ſunt: vnde oſtenditur K
Eccleſia cœlum eſſe. *Et viſa eſt arca teſtamenti eius in tem-
plo eius.* Id eſt, intellectum Eccleſiam eſſe arcam teſta-
menti. *Et facta ſunt fulgura & tonitrua & terræmotus.*
Hæc omnia virtutes, prædicatioois & coruſcationis
& bellorum Eccleſiæ. *Et ſignum magnum eſt in cælo vi-
ſum, mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius.* Eccle-
ſiam dicit partem ſuam, id eſt, homines fictos & ma-
los Chriſtianos ſub pedibus habere. *Et in capite eius
corona ſtellarum duodecim.* Iſtæ duodecim ſtellæ duode-
cim Apoſtoli intelligi poſſunt. Sole autem amicta
ſpem reſurrectionis ſignat, propter illud quod ſcri- Matth.13.
ptum eſt, Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno pa-
tris eorum. *Draco magnus rufus,* diabolus quærens Ec-
cleſiæ natum deuorare, *habens,* inquit, *cornua decem &
capita ſeptem.* Capita reges ſunt, cornua vero regna.
In ſeptem enim capitibus omnes reges, in decem cor-
nibus omnia regna mundi dicit. *Et cauda eius trahe-
bat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram.* Cau-
da, prophetæ iniqui ſunt, id eſt, hæretici, qui ſtellas
cœli iteratum baptiſma adhærentes ſibi deiciuot in
terram. Ipſi ſunt ſub pedibus mulieris. Multi, homi- L
nes illos eſſe æſtimant, quos ſibi conſentientes diabo-
lus fecit ſodales: multi, angelos qui cum illo quan-
do cecidit præcipitati ſuot. *Parturiens cruciatur vt pa-
riat.* Per omne tempus quotidie parit Eccleſia in pro-
ſperis & in aduerſis. *Et draco ſtetit ante mulierem quæ erat
paritura, vt cum peperiſſet filium eius deuoraret.* Semper enim
in cruciatibus parit Eccleſia Chriſtum per membra,
ſemper & draco quærit deuorare naſcentem. *Et ge-
nuit mulier filium maſculum,* Id eſt Chriſtum. Deinde cor-
pus eius, id eſt, Eccleſia, ſemper generat Chriſti mem-
bra. Maſculum autem dixit victorem aduerſus dia-
bolum. *Et mulier fugit in eremum.* Mundum iſtum non
incoogrue eremum accipimus, vbi vſque in finem
Chriſtus Eccleſiã gubernat & paſcit, in qua ipſa Eccle-
ſia ſuperbos & impios homines tanquam ſcorpiones
& viperas, & omnem virtutem ſatanæ per Chriſti ad-
iutorium calcat & conterit. *Et factum eſt bellum in cæ-
lo,* id eſt, in Eccleſia. *Michael & angeli eius pugnabant
cum dracone.* Michaëlem Chriſtum intellige, & angelos
eius, ſaoctos homines. *Et draco pugnauit & angeli eius.*
Id eſt diabolus & homines voluotati eius obtemperã- M
tes: nam abſit vt credamus diabolum & aogelos eius
io cœlo auſos eſſe pugnare, qui in terra vnũ Iob auſus
non eſt tentare, niſi cum à domino poſtularet vt læde-
ret. *Et non valuerunt, neque locus eorum inuentus eſt amplius
in cælo.* Non eſt inuentus locus eorũ in hominibus ſan-
ctis dixit, qui credentes ſemel expulſum diabolum e-
iúſque ſatellites amplius non recipiunt, ſicut Zacharias
dixit, vt ſemel exterminata idola amplius non recipi-
ant loca. *Et expulſus eſt draco magnus, anguis antiquus qui
dicitur diabolus ſatanas, & angeli eius cum eo.* Diabolus &
ſpiritus immuodi omnes cum ſuo principe de ſancto-
rum cordibus expulſi ſunt io terram, id eſt, in homines
qui terrena ſapiunt, & totam ſpem ſuam in terram con
ſtituunt. *Et audiui vocem magnam de cælo dicentem, Modo
facta eſt ſalus & virtus & regnum dei noſtri.* Id eſt Eccleſiæ: o-
ſtendit in quo cœlo iſta fiant. Apud dominum ſemper
fuit, & eſt virtus & regnũ & poteſtas filij eius. Sed io Ec
cleſia dixit per victoriã factam Chriſti ſalutem: quam
vidẽtes illi, de quibus dominus dixit, Multi iuſti & pro- Matth.13.
phetæ cupierũt videre quę videtis, dixerũt, Modo facta
eſt ſalus domini noſtri *Quoniam excluſus eſt accuſator fra-
trum no-*

A *trum noſtrorum, &c.* Si autem, vt quidam putant, angelo-
rum vox eſt in cœlo ſuperiore, & non ſanctorũ in Ec-
cleſia, non dicerent accuſator fratrum noſtrorum, ſed
accuſator noſter, nec accuſat ſed accuſabat. Quod ſi iu-
ſtos in terra poſitos appellauerunt angeli fratres ſuos,
nõ erat gaudum miſſum eſſe diabolum in terra, quem
moleſtiorem poſſunt experiri ſancti ſecum in terris po
ſitum, quàm ſi, vt dicitur, adhuc eſſet in cœlo: ſic enim
terræ maledicunt dicentes, *Væ tibi terra & mare*, Id eſt,
qui cœlum non eſtis, *Quia deſcendit ad vos diabolus, ha-
bens iram magnam, ſciens quia breue tempus habet.* Deſcendit,
inquam, vt allegoriam ſeruem. Cæterum omnes in cœ-
lo ſunt, id eſt, in Eccleſia, quæ iuſte cœlum dicitur, vn-
de deiectus à ſanctis diabolus deſcendit in ſuos, qui
pro amore terreno terra ſunt. Deinde autem de cœlo
non ſic dixi, quod in hominibus fieret iam cœlum fa-
ctum, ſed quod ſint, non quod fierent: non enim poſ-
ſunt ſancti cœlum factum fieri, niſi diabolo excluſo.
Non ergo primo nomine, ſed ſecundo appellauit eos
cœlum. In quibus vltra diaboli locus inuentus non eſt.
De quo periculo nos dominus ſub ſua protectione li-
berare dignetur, Qui viuit &c.
B

Homilia X.

MOdo fratres chariſsimi audiuimus, quia cum
vidiſſet draco quod de ſanctis excluſus eſſet
in terram, id eſt, de cœlo in peccatores, per-
ſecutus eſt mulierem quę peperit maſculum.
Quanto enim diabolus de ſanctis deiicitur, tanto ma-
gis eos perſequitur. *Et datæ ſunt mulieri*, Id eſt, Eccleſiæ,
*Duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum locum, vbi alitur
per tempus & tempora & dimidium temporis à facie ſerpentis.* Tem
pus & annus intelligitur, & centum anni. Duæ alæ ma-
gnæ, duo ſunt teſtamenta Eccleſiæ, quæ accipit quibus
ſerpentem euaderet in eremum. In locum ſuum dixit,
id eſt, in hoc mondo ſerpentes & ſcorpiones habitant,
Matth. 10. quia illic dictũ eſt, ſicut dominus dicit, Ecce ego mitto
Ezech. 2. vos ſicut oues in medio luporum: & Ezechieli dicitur,
Fili hominis inter ſcorpiones habitas. *Et miſit ſerpens
ex ore ſuo poſt mulierem aquam*, id eſt, violentiam perſecu-
torum. *Et adiuuit terra mulierem, & aperuit os ſuum & abſor-
buit flumen.* Flumen terram ſanctam dicit, id eſt ſanctos.
Quoties enim perſecutiones Eccleſiæ irrogantur, ſan-
ctæ terræ precibus, id eſt, omnium ſanctorum oratio-
C nibus aut amouentur, aut temperantur: nam dominus
noſter Ieſus Chriſt⁹ qui interpellat pro nobis has per-
ſecutiones remouet, cum ipſa terra ſedet à dextris vir-
tutis dei. Item aliter, mulierem volaſſe in deſertum, ip-
ſam Eccleſiã intelligit, in qua in nouiſsimo tempore ſu
per Helia creditura eſt ſynagoga. Alæ duæ aquilæ ma-
gnæ, vult intelligi prophetas, ſcilicet Heliã, & qui cũ
eo venturus eſt: aqua emiſſa de ore draconis, exercitum
perſequentium eam ſignificat: abſorpta aqua, de perſe-
cutoribus facta vindicta. *Et iratus eſt draco in mulierem,
& abiit bellum facere cum reliquis de ſemine eius.* Et cum vidiſ
ſet non poſſe continuari perſecutiones quas per paga-
nos ſolebat immittere, eo quod de ore eius ſanctæ ter-
ræ, id eſt, orationibus ſanctis remouerẽtur, hæreſes con
citauit, *Et ſtetit ſuper arenam maris*, Id eſt, ſuper multitu-
dinem hæreticorum. *Et vidi aſcendentem beſtiam de mari*,
Id eſt, de populo malo. Aſcendentem dixit, hoc eſt, na-
ſcentem, ſicut flos in bonam partem de radice Ieſſe a-
ſcendit. Beſtiam aſcendentem de mari, impios dicit,

qui ſunt corpus diaboli. *Et beſtia quam vidi ſimilis erat* D
pardo, & pedes eius ſicut vrſi, & os eius ſicut leonis. Pardo, pro-
pter varietatem gentium ſimilauit: vrſo, propter mali-
tiam & væſaniam: leoni propter virtutem corporis, &
linguę ſuperbiam. Et quia temporibus Antichriſti cum
varietate gentium & populorum regnũ illius erit cum
mixtũ, pedes tanquã vrſi duces eius, os eius, vilio eius:
Et dedit ei draco virtutem ſuam. Sicut videmus modo hæ
reticos eſſe in hoc ſeculo potentes qui habẽt virtutem
diaboli, ſicut quondam pagani, ita nunc illi vaſtãt Ec-
cleſiam. *Et vidi vnum ex capitibus eius quaſi occiſum.* Hæ-
retici ſunt qui ſimulant ſe confiteri Chriſtum, & dum
non ſic credunt vt fides catholica habet, blaſphemant
cum eum & occiſum prædicent reſurrexiſſe, quia ipſe
ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Et aliter oc- 2.Corin. 11.
ciduntur hæreſes per catholicos, cum in ſcripturarum
teſtimoniis opprimuntur, ſed illi nihilominus quaſi ſa-
tanæ plaga rediuiui peragunt opera ſatanæ, & non ceſ-
ſant blaſphemare, & ad dogma ſuum quos poſſunt at-
trahere. *Et mirata eſt omnis terra ſecuta beſtiam, & adorave-
runt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ.* vtique habent po-
teſtatem hæretici, ſed præcipue Arriani: *Et adoraue-* E
*runt beſtiam dicentes, Quis ſimilis beſtiæ, aut quis poterit pugnare
cum ea?* Hoc ideo quia ſibi blandiuntur hæretici, quòd
nullus melius credat illis, & quòd nullus vincat popu-
lum ipſorum, qui beſtiæ nomine cenſentur, cui datum
eſt ab ipſo diabolo, & à deo permiſſum eſt vt loquatur
magna & blaſphemias, ſicut dicit Apoſtolus, Oportet 1.Corin. 11.
hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti ſint in vobis.
Et data eſt poteſtas facere menſes quadraginta duos. Tempus no-
uiſsimæ perſecutionis in iſtis duobus menſibus intelli-
gitur. *Deinde aperuit os ſuum in blaſphemiam ad deum.* Hic
manifeſtum eſt illos ſignificari qui de Eccleſia receſſe-
runt catholica, vt qui ante occulte intra Eccleſiã quaſi
fidem rectam tenere videbantur, in perſecutione aper-
to ore in deum proferant blaſphemiam. *Et in taberna-
culo eius qui in cœlo habitant.* Id eſt, in ſanctis qui intra Ec-
cleſiam continentur, quę cœlum eſt nuncupata, quia &
ipſi tabernaculum dei ſunt. *Et datum eſt ei bellum facere cum
ſanctis & vincere eos.* A toto partẽ intelligimus, quæ vinci
poteſt: non enim boni Chriſtiani, ſed illi qui mali ſunt
vincuntur. *Et data eſt ei poteſtas ſuper omnem tribum & lin-
guam, & adorabũt omnes habitantes terram.* Omnes dixit, ſed
in terra habitantes, non in cœlo. *Quorum non eſt ſcrip-
tum nomen in libro vitæ agni, ſignati ab origine mundi.* De dia-
bolo dixit vel eius populo, non eſt ſcriptum nomen e- F
ius in libro vitæ ſignati ab origine mundi, quia in præ-
ſcientia dei Eccleſia ante præordinata eſt atque ſigna-
ta. Quòd ipſe præſtare &c.

Homilia XI.

IN lectione quæ modo recitata eſt, fratres cha-
riſsimi, audiuimus beatum Ioannem dicentẽ,
Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra. Quod
eſt mare, hoc eſt terra. *Et habebat cornua duo ſimilia agni*,
Id eſt, duo teſtamenta agni, quod eſt Eccleſia. *Et loque-
batur vt draco.* Hæc eſt illa quæ ſub nomine Chriſtiano a-
gnũ præfert, vt draconis venena latẽter infundat, hæc
eſt hæretica eccleſia: agni enĩ ſimilitudinẽ nõ imitaret,
ſi aperte loqueretur. Nunc Chriſtianitatem fingit quo
ſecurius incautos decipiat, propterea dominus dicit, Matth. 7.
Cauete à pſeudoprophetis, &c. *Et facit terram & eos qui
in ea ſunt, vt adorent beſtiam priorem, cuius curata eſt plaga mortis*

G *eius, & faciet ſigna magna vt ignem faciat deſcendere de cœlo in terrã.* Et quia cœlum Eccleſia eſt, quid eſt ignem de cœlo deſcendere in terram, niſi hęreſes de Eccleſia cadere? 1.Ioan.2. ſicut ſcriptum eſt, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Ignis enim de cœlo deſcendit, quando hæretici, qui de Eccleſia velut ignis recedunt, ipſam Eccleſiam perſequuntur. Beſtia ergo cum duobus cornibus facit, vt ſimulacrum beſtiæ, id eſt, vt populus adoret diaboli adinuentionem. *Vt dent eis notam ſuper manum eorum dexteram, & ſuper frontem eorum.* Myſterium enim diſputat facinoris: ſancti enim qui ſunt in Eccleſia, Chriſtum accipiunt in manu & in fronte: hypocritæ autem beſtiam ſub Chriſti nomine. *Sed qui non adorauerunt beſtiam, nec imaginem eius, nec acceperunt inſcriptionem in fronte aut in manu ſua, occidentur.* Non abhorret à fide, vt beſtia ipſa impia ciuitas intelligatur, id eſt, congregatio vel conſpiratio hominum impiorum vel ſuperborum, quæ Babylonia dicitur, & interpretatur confuſio, & ad ipſam pertinent quicunque res confuſione dignas exercere voluerunt. Ipſe eſt populus infidelium
H contrarius populo fideli & ciuitati dei. Imago vero eius ſimulatio eſt in eis videlicet hominibus, qui velut fidem catholicam profitẽtur, & infideliter viuunt: fingunt enim ſe eſſe quod non ſunt, vocantúrque nõ veraci effigie, ſed fallaci imagine Chriſtiani: de quibus
2.Timo.3. Apoſtolus dicit, Habentes quidem ſpeciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes, quorum non parua portio in Eccleſia catholica continetur. Iuſti autem non adorant beſtiam, non conſentiunt, nõ ſubiiciuntur, neque accipiunt inſcriptionem, notam ſcilicet criminis in fronte propter profeſsionem, in manu propter operationem. Sic ergo facient, *Vt nemo poſſit mercari niſi qui habet nomen aut notam beſtiæ aut numerum eius. Hic ſapientia eſt, qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt,* id eſt, filij hominis Chriſti, cuius nomen in hæreticis ſibi fecit beſtia. Faciamus ergo numerum quẽ dixit. Accipiamus in numero, & inueniamus nomen vel notam. *Numerus*, inquit, *eius eſt ſexcenti ſexagintaſex.* Quem faciamus ſecundum Græcos, maxime quia ad Aſiam ſcribit. Et ego, inquit, ſum alpha & ω. Sexcenti
I ergo & ſexagintaſex Græcis literis ſic fiunt vndecim, quæ notæ ſolutæ numerus eſt, redactæ autẽ in monographium & notam faciunt & numerum & nomẽ, hoc ſignum Chriſti intelligitur, & ipſius oſtenditur ſimilitudo, quam in veritate colit Eccleſia. Cui ſe ſimilem facit hæreticorum aduerſitas, qui cum Chriſtum ſpiritaliter perſequantur, tamen de ſigno crucis Chriſti gloriari videntur, hoc ideo, quia dictum eſt, numerus hominis eſt. *Et vidi, & ecce agnus ſtans in monte Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia, habentia nomen eius & nomen patris eius ſcriptum in frontibus eorum.* Aperuit quæ ſit imitatio notæ in frontibus, vel dum & dominum & Chriſtum dicit ſpiritum in frontibus Eccleſiæ. *Et audiui vocem de cœlo ſicut aquarum multarum,* Id eſt, centũ quadragintaquatuor miliũ, *Et ſicut tonitrui magni, & vocem quam audiui ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Quòd autem dixit, *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, &c.* Virgines hoc loco non ſolum corpore caſtos intelligamus, ſed maxime omnem Eccleſiam, quæ fidem puram tenet, ſicut dicit Apoſtolus, Deſpon-
2.Corin.11. ſaui enim vos vni viro, virginẽ caſtam exhibere Chriſto, nulla adulterina hæreticorum commixtione pollutam, nec in male blandis & mortiferis huius mundi voluptatibus vſque ad exitum vitæ ſuæ abſque remedio pœnitentię infœlici perſeuerantia colligatam. Ad- K
dit poſt hoc dicens, *Et in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium.* Non dixit non fuit, ſed non eſt inuentũ. Qualem enim inuenit dominus cum hinc vocat, talem iudicat: nam aut per baptiſmum, aut per pœnitentiam poſſumus in interiori homine & virgines effici & ſine mendacio: nunc iterum recapitulatio. *Et vidi*, inquit, *alium angelum volantem in medio cœli*, id eſt, prædicationem in medio Eccleſiæ diſcurrentem. *Habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret habitantibus in terra dicens, Timete deum, &c.* Volunt aliqui intelligi angelum volantem in medio cœli Heliam, & alium angelum qui eum ſequitur, comitem Heliæ, qui eo tempore prædicabit.

Et alius angelus ſecutus eſt, id eſt, pacis futuræ prædicatio, *dicens, cecidit Babylon.* Babylonem ciuitatem, impiam diaboli congregationem dicit, id eſt, populum ipſi conſentientem, & omnem concupiſcentiã & corruptelam, quam in perniciem ſui & humani generis exquirunt. Nam ſicut ciuitas Eccleſia dei eſt & omnis conuerſatio cœleſtis: ita contrà ciuitas eſt diaboli Ba-
bylon in omni mundo, ſicut dicit dominus, Ecce po- L
nam Hieruſalem lapidem conculcabilem in omnibus Zacha.12.
gentibus: Eccleſia ergo dicit, *Cecidit cecidit Babylon illa magna.* Iam quaſi perfectum dicit, quod adhuc futurum erat: ſicut illud, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. *Quæ
à vino fornicationis ſuæ potauit omnes gentes.* Omnes gentes Pſal.21.
ciuitas eſt mundi, id eſt, omnes ſuperbi & impij, ſiue ex- Matth.27.
tra Eccleſiam ſiue in Eccleſia conſtituti. Et vidi, & ecce nubem albam, ſiue candidam, & ſuper nubem ſedẽtem filium hominis, id eſt, Chriſtum. Eccleſiam enim deſcribit in claritate ſua, pręcipue poſt perſecutionem, flammas habentem. *Habentem in capite coronam auream.* Ipſi ſunt ſeniores cum coronis aureis. *Et in manu habens falcem acutam.* Iſta falx ſeparat catholicos ab hæreticis, ſanctos à peccatoribus, ſicut dicit dominus de meſſoribus. Si autem putandum eſt quod ipſe ſpecialiter Chriſtus viſus eſt in nube alba, meſſor qui eſt vindemiator poſt eum, idem eſſe cum ſuo corpore quod eſt Eccleſia, forte non male ſentitur, ſi iſtos tres angelos qui exierunt, triformem ſcripturam intelligamus,
iuxta hiſtoriam moralem & ſpiritalem: falcem vero M
diſcrepationem. *Et miſit in torculari iræ dei magnum.* Seipſum miſit in torculari iræ dei magnum. Non in torculari magnum, ſed ipſum miſit in torculari, id eſt, ſuperbum quenque. *Et calcatum eſt torcular extra ciuitatem.* id eſt, extra Eccleſiam. Facta enim diſſenſione, foris erit omnis homo peccati. Calcatio autem torcularis, retributio eſt peccatorũ, *Et exiit ſanguis de torculari vſque ad frænos equorum.* Exiit vltio vſque ad rectores populorum. Vſque enim diabolum & angelos eius nouiſsimo certamine exiet vltio ſanguinis effuſi. *Per ſtadia mille ſexcenta,* Id eſt, per omnes quatuor partes mundi. Quaternitas enim eſt conquaternata, ſicut eſt in quatuor faciebus quadriformibus & rotis: quater enim quadringenti ſunt mille ducenti, ſub cuius protectione nos dominus liberare dignetur, Qui viuit, &c.

Homilia XII.

IN lectione quæ recitata eſt fratres chariſsimi, dicit ſe ſanct⁹ Ioãnes vidiſſe *aliud ſignũ in cœlo magnũ & mirabile: angelos ſeptẽ,* id eſt, Eccleſiã, *Habentes plagas ſeptem nouiſsimas, quoniam in his finita eſt ira dei.* Nouiſsimas dixit, quia ſemper percutit ira dei populum

A lum contumacem. *Septem plagas*, id eſt, perfecte, ſicut (Leuiti.26.) ipſe deus in Leuitico frequenter repetit, Et percutiam vos ſepties, propter peccata veſtra. *Et vidi ſicut mare vitreum*, Fontem baptiſmi dicit pellucidum, *Mixtum igni*, id eſt, ſpiritui vel tentationi. *Et victores beſtiæ ſuper mare vitreum*, id eſt, in baptiſmo, *Habentes citharas dei*, id eſt corda laudantium deũ. *Et cantantes canticum Moyſi ſerui dei, & canticum agni*, id eſt, vtruoque teſtamentum.

Magna & mirabilia opera tua. Hæc enim ſunt in vtroque teſtamẽto quod cantant ſupradicti. Repetit quod propoſuerat dicens, *Poſt hæc vidi, Et ecce apertum eſt tabernaculum teſtimonij in cœlo.* Templum Eccleſiam iam diximus: ſententiam, angelum qui exiit de templo. *Et iuſſio ſedenti ſuper nubem imperium eſſe domini.* Iuſſionis enim (Lucæ.2.) eius eſt, ſicut dicit Euangelium, Exiit edictum à Cæſare Auguſto, *Induti lino nouo ſplendido, & cincti ſuper pectora zona aurea.* Manifeſte oſtendit in ſeptem angelis Eccle- (Apoca.1.) ſiam ſicut in initio deſcribit in Chriſto, habentem, inquit, zonam auream ſuper vbera. *Et vnum ex quatuor animalibus dedit ſeptem phialas aureas plenas ira dei.* Iſtæ ſunt phialæ aureæ, quas cum odore fuerunt ſeniores & animalia, quæ ſunt Eccleſia, qui & ſeptem angeli. Et quod ſunt odoramenta, hoc ira dei, hoc & verbum dei. Sed B hæc omnia bonis dant vitam, malis inferunt mortem, vt eſt illud, Aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mor- (2.Corin.2.) tis in mortem. Orationes enim ſanctorũ, qui eſt ignis exiens de ore teſtium, ira ſunt mundo & impiis. Hoc ideo, qui ſuperis & impiis non ſufficit, quòd eos qui ſancti ſunt non diligunt nec imitantur, verumetiam vbicunque poterunt eos perſequuntur. Omnes iſtæ plagæ ſpiritales ſunt & in anima fiunt: nam ipſo tempore illæſus erit omnis populus impius ab omni plaga corporis, quia non meretur in præſenti ſeculo flagellari, quaſi qui acceperit totam ſæuiendi poteſtatem, ſed ſpiritaliter, id eſt, voluntaria & mortalia peccata, quę ſunt vlcera in animabus ſuis, patiuntur omnes impij & ſuperbi. *Secundus fudit phialam in mare, & cætera.* Mare, flumina, fontes aquarum, ſol, thronus, beſtiæ, fumus, Euphrates, aër, ſuper quem angeli fuderunt phialas, terræ ſunt & homines, quia omnibus angelis in terram fundere mandatum eſt, omnes autem plagæ iſtæ à contrario intelligendæ ſunt. Plaga eſt enim & inſanabilis ira magna, accipere poteſtatem peccandi, maxime in C ſanctos, nec corripi, adhuc maior ira dei, & errorum fomenta ſubminiſtrari in iuſtitia. Hæc plaga ira dei, hæc vulnera tranſpungũt, gaudere, placere ſibi vnumquenque in peccatis: ſic proſperitas malorum vlcera ſunt animarum, & aduerſitas iuſtorum æternorũ ſunt præmia gaudiorum. *In tertio verò angelo aquarum conuerſio in ſanguinem.* Omnes angelos populorum intellige, id eſt, interiores homines in animo viuentes. *Quartus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſolem, & vſti ſunt homines vſtione magna.* Hoc adhuc futurum eſt in igne gehennæ; nam diabolus in præſenti, cum in animo occidat amatores ſuos, non ſolum non vrit in corpore, ſed quantum permittitur clarificat. Quam claritatem & lætitiã ſpiritus ſanctus plagas definit & dolores. *Et blaſphemauerunt nomen dei habentis poteſtatem in his plagis, nec egerunt pœnitentiam*, quia non in corpore, ſed in animo percutiuntur plagis iſtis à deo: ideo deum non recordantur, ſed in peius proficiunt, & propterea blaſphemauerunt perſequentes eos qui ſunt ſancti dei. *Quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum.* Thronus enim beſtiæ, Eccleſia ipſius

eſt, id eſt, congregatio ſuperborum, qui huiuſmodi D plagis obcæcantur. *Et comedebant linguam ſuam à doloribus ſuis.* Id eſt, ſibi nocebunt blaſphemantes ex ira deum, quia tranſpuncti gaudia exiſtimant. *Et non egerunt pœnitentiam*, vtique obdurati lætitia. *Et ſextus effudit phialam ſuam ſuper flumen magnum Euphraten*, id eſt, ſuper populum, *Et exiccata eſt aqua eius*, vt ſuprà diximus, aruit meſſis terræ, id eſt, ad combuſtionem parata eſt, *Vt prepararetur via eorum, qui ſunt ab ortu ſolis*, id eſt Chriſto. His enim perfectis iuſti proficiſcuntur obuiam ſolito more prætermiſſo à ſemetipſo angelo.

Homilia XIII.

SAnctus Ioãnes, fratres chariſſimi, dum de ſeptem angelorum phialis vel plagis loquerentur, prætermiſſo ſeptimo angelo recapitulat ab origine breuibus dicens, *Et vidi ex ore draconis & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum.* Vnum ſpiritum vidit, ſed pro numero & partitione vnius draconis. Draco, id eſt, diabolus, nam & beſtia corpus diaboli. *Pſeudopropheta*, id eſt, præpoſiti corporis diaboli vnus ſpiritus eſt quaſi ranæ. *Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna.* E Ranæ namque præter horrorem proprium, etiam loco immundo ſunt: quæ cum aquarum incolæ & indigenæ videantur, non ſolum aquarum refugæ & ſiccitatis impatientes ſunt, ſed etiam in ipſis aquis, in aquæ ſordibus & cœno volutantur. Sic hypocritæ non in aqua vt putantur degunt, ſed in ſordibus, quas credentes in aqua deponunt. Ranis etiam ſimiles ſunt homines, qui peccata vel crimina, quæ alij per pœnitentiam, vel per baptiſmum deponunt, illi ibi volutari nõ erubeſcunt, quando aliquis ſe conuertit ad deum, & pœnitet fuiſſe ſuperbum, adulterum, ebrioſum vel cupidum, quod iſta peccata, quæ alius confitendo relinquit, imitatur, cogitans apud ſe dicens, facio quod volo, & poſtea quomodo agit iſte pœnitentiam, & ego ago, & ſubito dum ei ſuperuenit vltimus dies, perit confeſsio, & reſtat damnatio. Iſte qui talis eſt, dum alios non ad bonum, ſed ad malum vult imitari, in luto vnde alius liberatus eſt, velut rana inuoluitur & volutatur. Ranæ ergo ſignificant ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna,

Qui exeunt ad reges totius orbis congregare eos ad bellum diei F *magni dei.* Diem magnum totum tempus dicit à paſſione domini, ſed pro locis accipiendus eſt dies. Aliquando diem iudicij dicit, aliquando nouiſsimam perſecutionem, quæ ſub Antichriſto futura eſt: aliquãdo totum tempus, ſicut per Amos prophetam dicitur, Væ, inquit, eis qui concupiſcunt diem domini. *Et* (Amos.5.) *facta ſunt fulgura & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis non eſt factus ex quo homines facti ſunt. Et fracta eſt ciuitas magna illa in tres partes.* Hæc ciuitas magna omnis omnino populus intelligitur quiſquis eſt ſub cœlo, qui fiet in tres, & cum Eccleſia diuiſa fuerit, cum ſint gentiles pars vna, & omnes hæretici & ficti catholici altera, Eccleſia catholica tertia, ſequitur. Et oſtendit quæ ſint tres partes dicens, *Ciuitates gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in mentem dei dare ei poculum vini iræ ſuæ. Et omnis inſula fugit, & montes inuenti non ſunt.* Ciuitas gentilium gentes ſunt. Babylon abominatio vaſtationis. Montes & inſulæ Eccleſia eſt. In ciuitatibus gentium omne munimen & ſpem gentiũ dicit cecidiſſe: non enim diuiſas habent ciuitates à Chriſtianis, ſed ci-

G uitates bonæ atque malæ in hominibus deſcribuntur. Tunc ergo Babylon cecidit, aut iram dei bibit cum poteſtatem accepit aduerſus Hieruſalem, quæ eſt Eccleſia.

Inſulæ inuentæ non ſunt, id eſt, non ſunt ſuperatæ. *Et grando magna quaſi talentum deſcendit de cœlo ſuper homines.* Grandinem iram dei, omnes plagas, iſtas figuras eſſe dicit plagarum ſpiritalium. *Et blaſphemauerunt homines deum ex plaga grandinis, quoniam magna eſt plaga eius nimis.* Recapitulat iterum dicens, *Et venit vnus ex ſeptem angelis, & dixit, veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, ſedentis ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ,* id eſt, omoes terrigenæ. *Et tulit me in eremo in ſpiritu, & vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam.* In beſtia omois populus malus intelligitur: in muliere corruptela monſtratur: in eremo dicit ſedere mulierẽ, eo quòd in impiis in anima mortuis ſedeat, & à deo deſertis: in ſpiritu dixit, quia non niſi in ſpiritu videri poteſt huiuſmodi deſertio. *Precioſè ornatam.* Dixit propter ornamentum luxuriæ: nam beſtiam ſuper quam ſedit, ſicut iam dictum eſt, populum eſſe dicit, quæ ſuot & aquæ multæ, ſicut ipſe exponit. *Aqua quam vides vbi mulier ſedet, po-*
H *puli & turbæ ſunt, & gentes & linguæ.* Corrupte iam dicit ſedere ſuper populos in eremo. Meretrix, beſtia, eremus, vnum ſunt. Beſtia, vt iam dictum eſt, corpus eſt aduerſus agnum: in quo corpore nunc diabolus, nunc caput velut occiſum, quod ſignificat hæreticos, qui velut de morte Chriſti gloriari videntur, non ſuperborum populus accipiendus eſt. *Quod totum Babylonem in tribus ſpiritibus, qui ex ore draconis velut ranæ procedebant.* In vno iotelligitur diabolus, in alio pſeudoprophetæ vel prępoſiti hęreticorũ: in tertio corpus diaboli, id eſt, omnes ficti, ſuperbi vel impij Chriſtiani, quorum numerus maximus in Eccleſia continetur. Denique qui tales ſunt, ad ſimilitudinem ranarum in omni iinmunditia & luxuriæ ſordibus volutanrur. Tunc ranis etiam ſimiles ſuot homioes, qui in peccatis vel criminibus, quæ alij per pœnitentiam vel baptiſmum deponunt, volutari noo erubeſcunt, dicentes ſibi: Ad præſens impleo voluptates meas, poſtea quomodo iſti conuerſi ſunt, & ego conuertar ad dominum. Et ſubito ſuperueniente morte perit confeſsio, & reſtat damnatio. Quòd dicit, *Congregando homines ad diem magnum.*
I Totum tempus dicit à domini paſsione, vſque ad finem mundi. Iſte enim dies quibus ſuauis eſt, & qui in eo voluptati & luxuriæ ſeruientes lucra requirunt, in magnam miſeriam coouertuntur, quia implerum eſt
Amos.5. io illis illud propheticum: Væ deſiderantibus diem domini: per falſam enim & tranſitoriam dulcedinem præparaot ſibi æternam amaritudioem. Poteſt hoc loco dies magnus intelligi illa deſolatio, quando à Tito & Veſpaſiano obſeſſa eſt Hieroſolyma, vbi exceptis his qui in captiuitatem ducti ſunt, quindecies centena milia mortua referunrur. Quod autem dicit, *Congregauit illos Mageddon.* Omnes inimicos Eccleſiæ voluit intelligi. Denique ſequitur, quia dicit, *Circundederunt caſtra ſanctorum, & ciuitatem ſanctam dilectam,* id eſt, Eccleſiam. Quòd autem ſequitur, *Tonitrua & terræmotus factus eſt magnus, & fracta eſt ciuitas magna in tres partes.* Ciuitas magna, omnis omnino populus iotelligitur, vbi vna pars paganorum, alia hæreticorum, tertia Chriſtianorum, in qua ſunt etiam hypocritæ. Cum enim ex iſta tertia parte ſeparati fuerint boni, tunc illi qui ſunt in Eccleſia ficti, illis duabus partibus iuncti, accipiunt iudicium dei, quod etiam in hoc tempore iam ex aliqua parte completur. Tunc enim Babylon cadit, K
quando poteſtatem accipiunt mali, vt perſequantur bonos qui ſunt Eccleſiæ. Quòd autem *Grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo.* Io grandine ira dei intelligitur, quæ etiam antequam veniet dies iudicij, ſuper impios & ſuperbos ſpiritaliter intus in anima mittitur. *Mulierem meretricem quam vidit ſupra beſtiam ſedentem in eremo.* Ideo dicit in eremo, quia in impiis, id eſt, in anima mortuis ſedeat, & deo deſertis. Spiritus dicit, quia non niſi ſpiritaliter videri poteſt huiuſmodi deſertio, quæ intus in animo fit. Meretrix, beſtia, eremus vnum ſuot, quod totum Babylonia intelligitur. Beſtia autem, vt iam dictum eſt, corpus eſt impiorum aduerſus agnum. In quo corpore nunc diabolus, nunc caput velut occiſum, quòd ſignificat perfidiam hæreticorum, qui velut de morte Chriſti gloriari videntur, cum tamen Chriſti Eccleſiam iugiter perſequaotur. Et quia non ſolum hæretici vel pagani, ſed etiam catholici mali, id eſt, ſuperbi & impij eos, quos in Eccleſia manſuetos & humiles viderint perſequuntur, quantum poſſumus miſericordiam dei deprecemur, vt & L
illos de tam malis actibus ad bonum corrigat, & nobis in bonis operibus fœlicem perſeuerantiam pro ſua pietate concedat, Qui cum patre, &c.

Homilia XIIII.

MOdo cum diuina lectio legeretur fratres chariſsimi, audiuimus beatum Ioannem dixiſſe, *Quia viderit mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam,* id eſt, peccatricem cruentam, *plenam nominibus blaſphemiæ.* Oſtendit multa nomina eſſe in beſtia, id eſt, in impio, *Habentem,* vt iam dictum eſt, *capita ſeptem & cornua decem,* id eſt, habentem mundi reges & regna, cum quibus diabolus viſus eſt in cœlo. *Et mulier,* id eſt, omnis multitudo ſuperborum, *Erat circundata purpura, & ornata auro & lapide precioſo.* Id eſt, omnibus illecebris ſimulatæ veritatis. Quid ſit denique intra hanc pulchritudinem, ſic exponit dicens,

Et habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione & immunditia fornicationis eius. Aurum hypocriſis eſt, quia foris quidem apparent hominibus quaſi iuſti, intus au- Matth. 25.
tem pleoi ſunt omni immunditia: *Et in fronte eius nomen* M
ſcriptum myſterium Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ. Nulla eſt ſuperſtitio quæ fronti det ſignum niſi hypocriſis. Spiritus autem retulit quid ſit ſcriprum in fronte. Nam quis talem titulum aperte imponeret: myſterium enim dixit eſſe quod interpretatus eſt dicens, *Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & ſanguine martyrum Ieſu.* Vnum eſt enim corpus quod aduerſatur Eccleſiæ intus ac foris, id eſt, in Eccleſia ficti Chriſtiani, [& extra Eccleſiam hæretici vel Pagaoi.] Et licet videarur hoc loco ſeparatum, in perſecutione tamen Eccleſiæ vnitatem ſpiritus operatur. Impoſsibile eſt enim prophetam perire præ- Lucæ.23.
ter Hieruſalem interficientem Prophetas, id eſt, non poteſt fieri vt Chriſtiani boni ſine Chriſtianis malis aliquam perſecutionem patiatur. Sic pro nepote prauorum ſenſu Zachariam lapidaſſe accuſantur, cum ipſi non fecerint. *Et beſtia quæ fuget, & non eſt, & futura eſt, aſcenſura de abyſſo, in perditionem ira dei ibit.* id eſt, ex populo naſcerur, vt poſsit dicere, beſtia ex beſtia, abyſſus de abyſſo. Quid eſt beſtia ex beſtia, niſi populus malus naſcens ex populo malo, hoc fit

dum

A dum filij mali patentes peſsimos imitantur. Et aſcen-
dit ſuperſtes & in perditionem vadit, ſicut & patres
ſui, ex quibus aſcendit etiam non ſunt, quia aliis mo-
rientibus alij ſuccedunt eis, & ſic nunquam deſunt, ſeu
in pacis, ſeu in multis, ſeu occulte, ſiue quaſi aperte, qui
noo ab initio ſemper inſidieotur Eccleſiæ. Quòd au-
tem dicit, *Mulierem aſcendentem ſuper beſtiam coccineam,*
peccatricem & cruentam, plebẽ intelligi voluit. Quòd
autem dicit, *Circundatam purpura, & ornatam auro & lapi-
de precioſo.* Oſtendit ſuperborum & impiorum homi-
num plebem omnibus illecebris ſimulatæ veritatis re-
pletam. Quòd autem, *Poculum aureum habebat in manu
ſua plenum abominationum & immunditiarum fornicationis eius.*
Hypocritæ & ficti Chriſtiani intelliguntur: quia foris
Matth. 23. quidem apparent quaſi iuſti, intus autem pleni ſuot om
ni immunditia. Quòd autem, *In fronte habebat ſcriptum,
Babylon mater fornicationum.* Nulla eſt ſuperſtitio, quæ frõ-
ti det ſignum, niſi hypocriſis, id eſt, fiogunt ſe bonos
cum ſint mali. Quòd autem dixit, *Ebriam eſſe mulie-
rem ſanguine ſanctorum & martyrum Ieſu.* Vnum corpus ma-
lorum intelligere voluit, quod ſemper aduerſatur Ec-
B cleſiæ intus & foris: quia & in Eccleſia ſuot ficti Chri-
ſtiani, & extra Eccleſiam hæretici vel Pagani: & licet
ſoterdum corpore ſeparentur, vno tamen animo in
Eccleſiæ perſecutione iunguotur. Quòd autem dicit,
Beſtia fuit & non eſt, & futura eſt aſcenſura de abyſſo. Hoc
intelligitur quod ex populo malo naſcatur populus ma
lus, & poſsit dicere beſtia ex beſtia, abyſſus de abyſſo.
Quid eſt, beſtia ex beſtia, niſi populus naſcens ex popu
lo malo? Hoc fit dum filij mali parentes peſsimos imi-
tantur, ac ſi dum aliis morientibus ſuccedunt alij, nun-
quam deſuot ſiue io paucis ſiue in multis, ſeu occulte
ſiue aperte, qui noo ab initio ſemper inſidientur Eccle
ſiæ. De quorum conſortio, quia corpore ſeparari non
poſſumus in hoc ſeculo, oremus miſericordiã omni-
potentis dei, vt ſic moribus ſeparemur, ne cum illis æ-
terno ſupplicio pereamus: ſed magis cũ illi audierint,
Matth. 25. Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, nos audire
mereamur, Venite beoedicti patris mei, percipite re-
gnum, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto.

Homilia XV.

C IN lectione quę recitata eſt, fratres chariſsimi,
reges illos quos dixit, quòd perſequuntur Ec-
cleſiam dei, quare quaſi reges appellãtur, quia
velut in ſomnis regnant. Omnis enim malus qui per-
ſequitur bonum, velut in ſomois hoc facit, quia malo-
rum perſecutio non manebit, ſed velut ſomnium eua-
Eſa. 29. neſcit: ſicut Eſaias dicit, Erunt, inquit, velut ſomoians
in ſomno diuitiæ omnium gentium. *Hi vnam ſenten-
tiam habent,* id eſt, vno animo perſequuntur bonos: ideo
dicit, habent, & oon, habebunt, quia perſecutio malo-
rum oon ſolum adueniente die iudicij oon erit, ſed e-
tiam iam in præſenti deſinit. *Et virtutem ſuam & maie-
ſtatem ſuam dabunt.* Hoc ideo dicit, quia homioes impij
videntur dare virtutem, quaodo diabolo inſtigaote fa
ciunt mala. *Hi cum agno pugnant,* id eſt, vſque io finem,
donec ſancti regoum omne percipiunt, Eccleſiæ ad-
uerſaotur. *Et agnus vincet eos:* id eſt, vtique non per-
mittet eos deus tentari ſupta id quod poſſunt: & ideo
1. Corin. 10. dicit, Et agnus vincet eos: *Quia dominus dominorum eſt
& rex regum, & qui cum eo vocati ſunt & electi:* Propterea au-
tem dixit, vocati & electi, quia non omnes vocati ſunt

& electi: ſicut dominus dicit, Multi ſunt vocati, pauci D
electi. *Et dixit mihi angelus, Vides aquas vbi mulier ſedet,* Matth. 20.
*hæ & populus & turba ſunt & gentes & linguæ: & decem cor-
nuaque vidiſti, hi odio habent meretricem:* id eſt, mulierem
illam. Meretrix enim eſt vita luxurioſa, quæ rapinis &
voluptatibus agitur: ideo dicit quòd odio habeãt me-
retricem, quia luxurioſi atque ſuperbi, cupidi & elati
non ſolum perſequuntur ſanctos, ſed etiam ſeipſos o-
dio habent: in quibus impletur illud quod ſcriptum
eſt, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam: ſequi- Pſal. 10.
tur, *Et deſertam eam faciunt & nudam.* Ipſi autem per irã
dei & iuſtum iudicium quo deſerũtur ab eo, deſertum
faciunt mundum, dum ei deditiſunt & iniuſte vtun-
tur. *Et carnes eius edunt.* Hoc ideo, quia ſecundum A- Gala. 5.
poſtolum ſeinuicem mordent & comedunt: & prop-
terea adiecit cauſam, dicens, *Deus enim dedit in corde ip-
ſorum facere ſententiam eius:* id eſt, excitauit plagas, quas in
mundo iure merito irrogare decreuit. *Et dabunt re-
gnum ſuum beſtiæ, vſque dum finiantur dicta dei:* id eſt, homi-
nes mali diabolo obtemperant, donec impleantur dei
ſcripturæ, & veniat dies iudicij: poſt hoc ſequitur, *Mu
lier quam vidiſti eſt ciuitas magna, quæ habet regnum ſuper gentes
& reges terræ:* id eſt omnes mali & impij: ſic & de Eccle- E
ſia dictum eſt, Veni oſtendam tibi vxorem agni. Et o- Apoc. 21.
ſtendit ciuitatem deſcendentem de cœlo. *Poſtea vidi
alium angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatem ma-
gnam, & terra illuminata eſt claritate eius, & clamauit in fortitudi-
ne, dicens, Cecidit Babylon illa magna, & facta eſt habitaculum
dæmoniorum & cuſtodia omnis immunditiæ, & inquinata auis.*
Nuoquid vnius ciuitatis ruina poteſt capere omnes
immundos, aut omnem auem immundam? Aut eo
tempore quo ciuitas magna cecidit, totus mundus de-
ſertus eſt ſpiritibus & auibus immundis, & in vnius ci-
uitatis ruina habitabunt? Nulla eſt ciuitas quæ omnem
animam immundam capiat, niſi ciuitas diaboli, io qua
omois immundicia io hominibus malis per totum or-
bem commoratur. Reges quos dixit quòd perſequan-
tur Hieruſalem, homines ſunt qui perſequuntur deum:
Qui viuit & regnat &c.

Homilia XVI.

QVotienſcunque Babyloniam nominari audi-
ſtis fratres chariſsimi, nolite ciuitatem de la- F
pidibus factam intelligere, quia Babylooia
coofuſio interpretatur, ſicut ſæpe dictum eſt: ſed ho-
mines ſuperbos, raptores, luxurioſos & impios io ma-
lis ſuis perſeuerantes, ipſius nomine ſignari cognoſci-
te: ſicut econuerſo quoties nomen Hieruſalem au-
dieritis, quæ viſio pacis dicitur, homines ſanctos ad
deum pertinẽtes intelligite: nam Babylonia malorum
hominum imaginem gerit: ideo de eis in ſequeotibus
dicit, *Quoniam ex vino iræ fornicationis eius biberunt omnes
gentes, & reges terræ qui cum ea fornicati ſunt,* id eſt, cum inui-
cem. Non enim cũ vna meretrice omnes reges forni-
cati ſunt, ſed dum ſe luxurioſe, qui ſunt mẽbra meretri-
cis, inuicem corrumpunt cũ meretrice, id eſt, luxurioſa
conuerſatiooe foroicari dicuntur: poſt hoc ſequitur di
cens, *Et omnes mercatores terræ ex virtute luxuriæ eius diuites
facti ſunt.* Hoc loco diuites peccatis dicit, oam oimie-
tas luxuriæ pauperes potius quàm diuites facit. *Et au-
diui,* inquit, *aliam vocem de cœlo dicentẽ, Exite de ea popule meus,
ne cõmunicetis peccatis eorum, & plagis eius ne lædamini.* Hoc lo
co demonſtrat Babyloniã in duas diuiſam eſſe partes:

G quia dum ſpirante deo conuertuntur mali ad bonum,
Babylonia diuiditur, & pars illa quæ ab illa diſceſſerit,
efficietur Hieruſalem: quotidie enim & de Babylonia
transferimur ad Hieruſalem, & de Hieruſalem ſeduci-
mur ad Babyloniam, dum & mali conuertuntur ad bo
num: & qui videbantur boni, in hypocriſim vertuntur
publice, & fiunt mali de bonis: ita etiam ſcriptura di-
Eſa. 52. cit per Eſaiam, Exite de medio eorum, & immundum
nolite tangere. Exite de medio eorum, & ſeparamini
qui fertis vaſa domini: huius ſeparationis meminit A-
2. Timo. 2. poſtolus, dicens, Firmum enim fundamentũ dei ma-
net: &, Cognouit dominus qui ſunt eius: &, Diſcedat
ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. *Ne
communicetis*, inquit, *peccatis eius, & plagis eius ne lædamini*:
Sapien. 4. ſicut ſcriptum eſt, Quacunque morte præoccupa-
tus fuerit iuſtus, in refrigerio erit. Quomodo parti-
ceps delicti iuſtus eſſe poteſt, quem cum impio ciui-
tatis caſus abſtulerit? Niſi forte quando de ciuitate dia-
boli, id eſt de conuerſatione luxurioſa & impia exeunt
boni, niſi aliquis ex illa remanere, & delectari volupta-
tibus Babylonis voluerit, hoc ſi fecerit, ſine dubio par-
ticeps plagæ eius erit. Quòd autem dicit toties, *Exire
nolite*, hoc non corporaliter, ſed ſpiritaliter intelligi de-
H bet. De medio Babylonis exitur, quando conuerſatio
mala deſeritur: nam & in vna domo, & in vna Eccle-
ſia, & in vna ciuitate ſunt Babylonij cum Hieroſoly-
mitanis: & tamen quamdiu boni non conſentiunt cũ
malis, nec mali conuertuntur ad bonos, & in bonis
Hieruſalem, & in malis Babylonia cognoſcitur: ſimul
habitant corpore, ſed longe diuiſi ſunt corde, quia ma
lorum conuerſatio ſemper in terris eſt, quia terram di-
ligunt, & omnem ſpem ſuam, & totam intentionem
animi ſui in terra conſtituunt: bonorum vero mens
Philip. 3. ſecundum Apoſtolũ ſemper in cœlis eſt, quia quæ ſur-
ſum ſunt ſapiunt: *Exite*, inquit, *de ea populus meus*, id eſt,
de Babylonia. *Ne communicetis peccatis eius, & plagis eius ne
lædamini, quoniam aſcenderunt peccata eius vſque ad cœlum, &
recordatus eſt deus iniquitatum eius: reddite illi ſicut ipſa reddi-
dit, & duplate dupla ſecundum opera eius, in quo poculo miſcuit,
miſcete ei duplum, quantum ſe clarificauit & in delitiis fuit, tan-
tum tradite ei cruciatum & luctum*: populo ſuo. Hæc enim
omnia bonis Chriſtianis, id eſt, Eccleſiæ dicit domi-
nus, Reddite ei ſicut & ipſa reddidit. De eccleſia enim
exeunt in mundo plagæ viſibiles & inuiſibiles. *Quo-
I niam in corde ſuo dixit Babylonia*, id eſt, plebs omnium ma-
lorum & ſuperborum in ſeculo: *Sedeo regina & vidua
non ſum, & luctum non videbo: Propterea vna die venient plagæ
eius, mors & luctus & fames, & igne cremabitur.* Si ex vna
die morietur & concremabitur, quæ ſubſiſtis lugebis
mortuum, aut fames quanta poteſt eſſe vnius diei? Sed
diem dixit breue tempus vitæ præſentis, quòd & ſpiri-
taliter & carnaliter affliguntur: nam ſuper omnes ſu-
perbos & voluptatib⁹ deditos maiores plgæ in anima
veniunt quàm in corpore. Tunc enim maiori plaga
percutiuntur, quando ſe ſuis iniquitatibus colentes, iu-
ſto dei iudicio malum agere permittuntur, vt inter dei
filios flagellari non mereantur, ſed impleatur in eis il-
Pſal. 72. lud quod ſcriptum eſt, In laboribus hominum non
ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo te-
nuit eos ſuperbia eorum. *Quoniam fortis dominus deus qui
iudicat eam: & flebunt & plangent ſe ſuper eam omnes gentes ter-
ræ, quæ cum ea fornicatæ ſunt.* Qui reges plangent eam, ſi
eam reges euertant? Sed quod eſt ciuitas, hoc reges qui
plangent eam. Non luxuriæ malum, quia cum ea pec-
cant, agendo pœnitentiam plangunt: ſed quia pro- K
ſperitatem ſeculi, per quam ſuis voluptatibus ſeruie-
bant, perire cognoſcunt, vel quare ceſſare incipiat in
eis attritio, per quam luxurioſi inuicem conſumuntur,
tanquam fumus inſtantis gehennæ. *A longe*, inquit,
ſtantes propter metum pœnæ eius. Longe ſtantes non corpo-
re ſed anima, cum vnuſquiſque timet quod alterum
per calumnias & ſuperborum potentiam videt pati,

*Dicentes, Væ væ ciuitas magna Babylon ciuitas fortis, quoniam
vna hora venit damnatio tua.* Spiritus dicit nomen ciui-
tatis. Verum illi mundum plangunt, exiguo admo-
dum tempore pœnæ intercepto, omnémque indu-
ſtriam labefactã ceſsiſſe. *Equorum & rhedarum & pecorum
mercatores qui ditati ſunt ab ea, longe ſtabunt flentes & dicentes,
Væ væ ciuitas magna.* Vbicunque dixit ſpiritus ditatos ab
ea, peccatorum diuitias ſignificat. *Induta byſſo, purpu-
ra, & coronata coccino, & ornata auro & lapide precioſo & mar-
garitis.* Nunquid ciuitas induitur byſſo, & non homi-
nes? Ipſi ſe plangunt dum ſupradictis ſpoliantur. *Et
omnis gubernator, & omnis qui nauibus nauigat, & quotquot in
mari operantur, à longe ſteterunt & clamauerunt, videntes fumum
ignis eius.* Nunquid omnis gubernator & nautę & quot-
quot operantur in mari, adeſſe poſſunt in incendio ci- L
uitatis vnius? Sed omnes ſeculi amatores & operarios
iniquitatis dicit timere ſibi, videntes ſpei ſuæ ruinam.
Poſt hæc autem idem Ioannes ait, *Et vidi beſtiam & re-
ges terræ, & exercitus eorum.* In beſtia quam vidit, diabo-
lum ſignificat. In regibus terræ exercitum & omnem
eius populum congregatum facere bellum cum ſeden-
te ſuper equum, & cum exercitu eius, id eſt, cum Chri-
ſto Eccleſiáque: *Et vidi alium angelum deſcendentem de
cœlo.* Dominum Chriſtum dicit in primo aduentu,
Habentem clauem abyſſi. id eſt, poteſtatem populi.
Abyſſum enim populum malum intellige: *Et catena
magna in manu ſua*, hoc eſt, poteſtatem dedit deus in
manu eius. *Et tenuit draconem anguem antiquum qui eſt dia-
bolus & ſatanas qui ſeducit vniuerſum orbem &c. Et in cœlo ſe-
quebantur eum in equis albis.* Id eſt, eccleſia in corporibus
candidis ſequuntur eum, ſicut ſupradictum eſt. Hi
ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, induti byſ
ſo albo mundo, quo definiuit veſtimenta ſanctorum.

Ex ore eius procedit gladius bis acutus. Ipſe eſt quo defen-
duntur iuſti, puniuntur iniuſti, *Vt in eo percutias gentes,
& ipſe reget eos in virga ferrea. Ipſe calcat torcular vini indigna-
tionis & iræ dei omnipotentis.* Calcat etiam nunc, quando M
malos permittit facere malum, & dimittit eos in vo-
luptatibus ſuis, & poſtea extra ciuitatem, id eſt, extra
Eccleſiam calcabit, cum eos qui non egerunt pœni-
tentiam gehennæ ignibus tradet. *Hic habet in veſtimen-
to & ſuper femur ſuum ſcriptum nomen, rex regum & dominus do-
minantium.* Hoc eſt nomen quod nemo ſuperborum
cognoſcet, quia Eccleſia ſeruiendo, in Chriſto regnat.

Et dominator dominantium, id eſt, vincit vitia & pec-
cata. Femur autem poteſtas eſt, ſicut illud, Non defi- Gene. 49.
ciet princeps de femoribus Iuda. Et Abraham, ne po-
ſteritas eius alienigenis miſceretur, inter ſe ſeruúmque
ſuum tertium teſtimonium femur adhibet. *Et vidi*,
inquit, *angelum ſtantem in ſole.* Id eſt, prædicatorem in
Eccleſia. *Et clamauit voce magna, dicens omnibus auibus,
quæ volant in medio cœli.* Aues vel beſtias pro loco acci-
pimus bonas & malas, ſicut eſt illud: Benedicent me
beſtiæ agri, & leo de tribu Iuda. Hoc ergo in loco a-
ues volantes in medio cœli, Eccleſiam dixit, quas in
vnum corpus redigens, dixerat aquilam volantem in
medio

A medio cœli. *Congregamini, venite ad cœnam magnam dei, vt manducetis carnes regum & carnes tribunorum & fortium, & carnes equorum & ſedentium ſuper eos, & carnes omnium liberorũm & ſeruorum, & puſillorum & magnorum.* Omnes enim gentes quando in Chriſto credentes eccleſiæ incorporantur, ſpiritaliter ab Eccleſia comeduntur. Et poſt hoc de diabolo ait, *Et ſignauit ſuper eum ne ſeducat nationes, vſquedum finiantur mille anni.* Iſti intelliguntur mille anni, qui àb aduentu domini noſtri aguntur. In bis ergo dominus diabolo interdixit, ne ſeducat nationes, ſed quæ ad vitam deſtinatæ ſunt, quas antea ſeducebat, ne deo reconciliarentur. *Poſt hæc oportet eum ſolui modico tempore,*

2.Theſſ.2. Id eſt, tempore Antichriſti cum reuelatus fuerit homo peccati, cum acceperit totam perſequendi poteſtatem, qualem non accepit ab initio. Mille annos dixit, partem à toto. Hic reliquias mille annorum ſexti diei, in quo natus eſt dominus & paſſus, intelligi voluit. Poſt hæc ait, *Væ væ ciuitas illa magna, in qua ditati ſunt illi omnes qui habent naues in mari, quoniam vna hora deſerta eſt. Exulta cœlum ſuper eum, & ſancti Apoſtoli & prophetæ.* Nunquid ſola ciuitas Babylonia in omni mundo perſequitur

B aut perſecuta eſt dei ſeruos, vt ipſa extincta vniuerſi vindicentur? In toto enim mundo eſt Babylonia in malis hominibus, & in toto mundo perſequitur bonos. *Et tulit vnus angelus lapidem vt molam magnam, & miſit in mare dicens, Hoc impetu deiicietur illa ciuitas magna Babylon.* Ideo Babylon velut molam dicit proiectam, quia omnes amatores mundi reuolutio temporum ſicut mola

Pſal.11. conteret, & in gyro mittet. De quibus ſcriptum eſt, In circuitu impij ambulant. Quorum infœlix occupatio ſemper quaſi incipit, *Et non inuenietur amplius. Vox citharœdorum & tibiarizantium & muſicorum & fiſtularum non audietur in ea amplius.* Iocunditatem dicit tranſire impiorum, & non inueniri. Et adiecit cauſam dicens, *Quoniam mercatores tui erant maximi terræ.* Id eſt, quoniam in vita tua percepiſti bona. *Quoniam in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes, & ſanguis prophetarum & ſanctorum inuentus eſt omnium à te occiſorum ſuper terram.* Nunquid eadem ciuitas Apoſtolos & prophetas & omnes reliquos martyres

Gene.4. occidit? Sed hæc ciuitas omnium ſuperborum eſt, quam Cain fratris ſui ſanguine fundauit, & vocauit nomen eius nomine filij ſui Enoch, id eſt, poſteritatem:

C quia omnes mali in quibus eſt Babylonia, ſuccedentes ſibi vſque ad finem mũdi perſequuntur eccleſiam dei.

Matth.23. In ciuitate ergo Cain funditur omnis ſanguis iuſtus, à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ, id eſt populi & ſacerdotes, inter templum & altare, id eſt inter populum & ſacerdotes. Hoc ideo dictum eſt, quia non ſolum populi, ſed & ſacerdotes conſpirauerunt in mortem Zachariæ, Inter templum, inquit, & altare. In altari intelliguntur ſacerdotes, in templo populi ſignificati ſunt: alia enim cauſa loci nominandi non fuit. Hæc eſt ciuitas quæ interfecit prophetas, & lapidauit miſſos ad ſe. Hæc eſt ciuitas quæ ſanguine ſtrui-

Abacuc.2. tur, ſicut ſcriptum eſt, Vę qui ędificat ciuitatem in ſanguinibus, & parat ciuitatem in iniuſtitiis, *In equo albo,* Sicut ſupra dictum eſt, Eccleſiam intellige, *In ſeſſore eius.* Chriſtum dominũ recognoſcere debemus. Quòd autem dixit, *Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe.* Ipſe vtique & quæ in illo eſt omnis eccleſia. *In veſte ſanguine ſparſa,* Martyres intelligendi ſunt. Quod autem *Exercitus qui eſt in cœlo ſequebatur eum in equis albis.* Eſt eccleſia in corporibus candidis. *In gladio hic acuto,* Poteſtas Chriſti intelligitur, de quo defendentur iuſti, punientur iniuſti. *In virga ferrea.* Iuſtitia eius co- D gnoſcitur, de qua erudiũtur humiles, ſuperbi tanquam vaſa figuli confringuntur. Quòd autem dixit, *Ipſe calcat torcular vini iræ dei omnipotentis.* Calcat etiam nunc, quando malos permittit vt perſequantur bonos, & dimittit eos in voluptatibus ſuis: ſed poſtea retribuet quando eos qui non egerint pœnitẽtiam, mittet in gehennam. *Angelum ſtantem in ſole,* Prædicationem in eccleſia intellige: ideo enim eccleſia ſoli comparatur, quia de ea ſcriptum eſt, Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol Matth.13. in regno patris eorum. Quod autem *Clamauit omnibus auibus quæ volant in medio cœli,* Aues illæ eccleſia intelligitur. Quòd autem dictum eſt, *Congregamini ad cœnam magnam, vt manducetis carnem regum & tribunorum,* Hoc in eccleſia in veritate fieri cognoſcimus. Nam quando omnes gentes eccleſiæ incorporantur, ſpiritaliter comeduntur, & qui deuorantur à diabolo, erant corpus diaboli: ſuſcepti ab eccleſia, membra efficiuntur Chriſti: quod autem de diabolo dixit, *Et clauſit & ſignauit ſuper eum, ne ſeducat nationes, vſquedum finiantur mille anni.* Sicut dictum eſt, iſti mille anni à paſſione domini E aguntur, in quibus nõ permittitur diabolo facere quãtum vult, quia non permittitur à deo tentare ſeruos ſuos ſupra id quod poſſunt ſuſtinere. Quòd autem 1.Cor.10. *Poſtea modico tempore ſoluendus eſt,* Tempus antichriſti deſignatur, in quo maiorem poteſtatem ſæuiendi diabolus accepturus eſt: quòd autem dicitur, *Væ væ ciuitas magna,* Babylonia intelligitur. Sciendum tamen, quod non ſolum ciuitas Babylonia perſequitur ſanctos, vt ipſa extincta vniuerſi vindicentur: in toto enim mundo eſt Babylonia, & in malis hominibus perſequitur bonos. Quòd autem *Lapidem grandem velut molam miſit angelus in mare dicens, ſic mittetur Babylonia.* Ideo velut molam dicit Babyloniam, quia amatores mundi reuolutio temporum ſicut mola conterit, & in gyro minit. Quod autem dicit, *In veneficiis tuis errauerunt omnes gentes, & ſanguis prophetarum inuentus eſt omnium à te occiſorum ſuper terram.* Non enim in vna ciuitate occiſi ſunt Apoſtoli & prophetæ, aut reliqui martyres. Sed hæc eſt ciuitas ſuperborum quæ in toto mundo perſequitur ſanctos. Ipſa eſt ciuitas quam Cain fratris ſui ſanguine fun- Gene.4. dauit & vocauit nomine filij ſui Enoch, id eſt poſteri- F tatem, quia omnes mali in quibus Babylonia eſt, ſuccedentes ſibi vſque ad finem mundi perſequuntur Eccleſiam dei. De quorum perſecutione nos dominus per miſericordiam ſuam liberare dignetur, Qui cum patre & ſpiritu ſancto, &c.

Homilia XVII.

IN lectione quæ recitata eſt, fratres chariſsimi, beatus Ioannes Euangeliſta ſic ait, *Audiui vocem magnam populi multi in cœlo dicentium hallelnia, Et ſalus & claritas & virtus deo noſtro, quoniam vera & iuſta iudicia dei, quoniam iudicauit meretricem illam quæ corrupit terram fornicatione ſua, & vindicauit ſanguinem ſeruorum de manu eius. Et iterum dixerunt hallelnia.* Hæc vox eccleſiæ eſt, cum diſcuſsio facta fuerit, & cum ab illa exiuerint omnes mali æterno incendio concremandi. *Et fumus,* inquit, *eorum aſcendit in ſecula ſeculorum.* Audite fratres & cognoſcite, & expaueſcite, quia Babylonia eſt meretrix. Quorum fumus aſcendit in ſecula ſeculorum, non intelliguntur niſi homines cupidi, adulteri & ſuperbi, & ideo

ſi vultis

G ſi vultis hæc mala euadere, nolite tam grauia mala
committere. Et fumus, inquit, eorum aſcendit: nun-
quid viſibilis ciuitatis exuſtæ fumus in ſecula ſeculo-
rum aſcendet, & non hominum in ſuperbia viuen-
tium? Aſcendit autem non deſcendit: ſemper enim e-
tiam in præſenti ſeculo in proditionem vadit. Baby-
Lucæ.16. lon autem crematur ex parte, ſicut Hieruſalem in iſtis
ſanctis qui de cœlo migrant, tranſit in paradiſum, do-
mino manifeſtante in paupere & diuite. *Et audiui vo-
cem populi multi, & vocem aquarum multarum, & vt voces toni-
truorum fortium, dicentes hallelnia, quoniam regnabit dominus deus
noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus, & glorificemus nomen
eius, quoniam venerunt nuptiæ agni & mulier eius parauit ſe.*
Mulier agni Eccleſia eſt. *Et datum eſt ei vt operiatur ſe byſ-
ſo ſplendido mundo. Byßinum enim iuſta facta ſanctorum ſunt.*
Datum eſt enim ſanctis ſuis indui, ſicut ſcriptum eſt,
Pſal.131. Sacerdotes tui induantur iuſtitia. *Hi,* inquit, *vixerunt
& regnauerunt cum Chriſto mille annos.* Id eſt, in præſenti ſe-
culo. Et recte dixit, *Omnes & ſuperſtites & animæ ſancto-
rum,* Id eſt, quia adhuc in mundo viuunt, & quia iam
H de hac vita migrauerunt, regnant cum Chriſto. Re-
Pſal.21. gnauerunt profecto dixit, ſicut illud, Diuiſerunt ſibi
Matth. 27. veſtimenta mea. Nam dicturus erat, regnabunt. Vt o-
ſtenderet autem quid in hac vita ſint iſti mille anni
ait, *Hæc eſt itaque prima reſurrectio.* Ipſa eſt enim qua re-
Coloſſ.3. ſurgimus per baptiſmum, ſicut dicit Apoſtolus, Si con-
ſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt querite: & ite-
rum, Tanquam ex mortuis viuentes. Peccatum enim
Ephe.2. mors eſt, ſicut dicit Apoſtolus, Cum eſſetis mortui de-
lictis & peccatis veſtris. Et ſicut prima mors in hac vi-
ta eſt per peccatum, ſic & reſurrectio prima in hac vita
eſt per remiſsionem peccatorum. *Beatus & ſanctus qui
habet partem in reſurrectione prima,* Id eſt, qui reſeruauerit
quod in baptiſmo renatus eſt. *In hoc ſecunda mors non
habet poteſtatem,* Id eſt, æterna tormenta non ſentiet.

*Sed erunt ſacerdotes dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille
annos.* Retulit ſpiritus dum hæc ſcriberet, regnaturam
eccleſiam mille annos in hoc ſeculo vſque in finem
mundi. Manifeſtum eſt quod dubitari non debeat de
perpetuo regno, cum etiam in præſenti ſeculo ſancti
regnant. Bene enim regnare dicũtur, quia cum dei ad-
iutorio etiam per ipſas preſſuras mundi & ſe & alios
I bene regunt. *Et cum,* inquit, *finiti fuerint mille anni, ſolue-
tur ſatanas de cuſtodia ſua.* Finitus dixit à toto partem:
nam ſic ſoluitur vt ſuperſint anni tres & menſes ſex
nouiſsimi certaminis temporibus Antichriſti. *Et exiet
ſeducere nationes quæ ſunt in quatuor angulis terræ.* A parte to-
tum dixit: nam non omnes ſeduci poſſunt: ſuperbi
tantummodo ſeducuntur & impij: nam humiles & ve-
Matth. 20. ri Chriſtiani non ſeducuntur. Multi nanque vocati,
pauci electi: *Et aſcendit diabolus & populus eius in latitudi-
nem terræ,* Id eſt, in elationem ſuperbiæ, *Et circundede-
runt caſtra ſanctorum & dilectorum ciuitatem,* Id eſt Eccle-
ſiam. Hoc eſt quod ſupra dixit collectos in Armage-
ſon: non enim ex quatuor angulis terræ potuerunt in
vnam ciuitatem congregari, ſed in ipſis quatuor angu-
lis terræ vnaquæque gens congregabitur in obſidio-
nem ſanctæ ciuitatis, id eſt, in perſecutionem eccleſiæ.
Et deſcendit ignis de cœlo à deo, Id eſt de eccleſia, *Et comedit
eos.* Dupliciter enim hoc loco intelligitur ignis: aut e-
nim per ignem ſpiritus ſancti creditur in Chriſtum, &
ſpiritaliter comeduntur ab eccleſia, id eſt, incorporan-
tur Eccleſiæ: aut peccatorum ſuorum igne comeduntur
& pereunt. *Et diabolus ſeducens eos, miſſus eſt in ſtagnum
ignis & ſulphuris, vbi & pſeudopropheta & beſtia.* Pſeudopro- K
phetæ intelliguntur aut hæretici, aut ficti Chriſtiani. Ex
quo enim paſſus eſt dominus, moritur beſtia, id eſt, fi-
cti Chriſtiani, & in ignem mittitur vſquedum finian-
tur mille anni ab aduentu domini. *Et puniantur die ac
nocte in ſecula ſeculorum. Et vidi mortuos magnos & puſillos
ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber aper-
tus eſt qui eſt vitæ.* [Libros apertos teſtamenta dei dicit,
ſecundum enim vtrunque teſtamentum iudicabitur
Eccleſia.] Librum vitæ vniuſcuiuſque memoriam dicit
geſtorum noſtrorum, non quòd librum habeat com-
memoratorium occultorum cognitorum. *Et iudicati
ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris ſecundum opera ſua.*
Id eſt, ex teſtamentis iudicati ſunt, ſecundum quod dei
præcepta fecerunt, aut non fecerunt. *Et dedit mare mor-
tuos ſuos.* Gentes quas hic iudicij dies inueniet viuos,
ipſi ſunt mortui maris, quia hoc ſeculum mare eſt.

Mors & infernus dederunt mortuos. Id eſt, eos qui in ſe-
pulchris inueniendi ſunt in iudicij die. *Mors & infer-
nus miſſi ſunt in ſtagnum.* Mortem & infernum diabolum
dicit & populum eius. *Et qui non eſt inuentus ſcriptus in li-* L
bro vitæ. Et qui voluptatibus ſuis dimiſſus per tempo-
raneam examinationem in hoc ſeculo non meruit iu-
dicari à deo, dum viueret, *Miſſus eſt in ſtagnum ignis. Et
vidi cœlum nouum & terram nouam. Primum enim nouum cœ-
lum & terra abierunt, & mare iam non eſt. Et ciuitatem ſancto-
rum Hieruſalem nouam vidi deſcendentem de cœlo, à deo compoſi-
tam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnam de
cœlo dicentem, Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habita-
bit cum eis, & ipſi populus eius erunt & ipſe deus, cum eis erit eo-
rum deus. Et abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, &
mors non erit amplius, & luctus non erit.* Hoc totum de glo-
ria Eccleſiæ dixit, qualem habebit poſt reſurrectio-
nem. *Et dicit, ſcribe, quoniam ſermones iſti fideles & veri ſunt.
Et dixit mihi, Ego ſum alpha & ω, initium & finis. Ego ſitienti-
bus dabo ex fonte aquæ viuæ gratis.* Id eſt cupienti remiſ-
ſionem peccatorum per fontem baptiſmi. *Qui vincit
poßidebit hæc, & ero eius deus, & ipſe erit meus filius. Timidis au-
tem & incredulis, execrabilibus & homicidis & veneficis, idolo-
rum cultoribus & omnibus mendacibus pars erit in ſtagno arden-
ti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.* Quod ſupradi-
ctum eſt: iudicauit meretricem illam magnam, quæ
corrupit terram vino fornicationis ſuæ, & vindicauit M
ſanguinem ſeruorum ſuorum. Hæc vox Eccleſiæ eſt,
cum ab ea in die iudicij exierint omnes mali, æterno
incendio concremandi, & fumus eorum aſcendet in
ſecula ſeculorum. Non enim viſibilis ciuitatis aſcendet
fumus in ſecula ſeculorum, ſed hominum in ſuperbia
perdurantium. Quod autem dicit, *Quia venerunt nuptiæ
agni.* De Chriſto intelligitur & Eccleſia. Quod vero
dicit, *Eam opertam byſſo.* In byſſo iuſta opera ſancto-
rum intelliguntur, quibus iuſti veſtiuntur: ſecundum
quod dictũ eſt, Sacerdotes tui induantur iuſtitia. Quòd *Pſal.131.*
autem dicit, *Eos regnaſſe mille annos,* præſens tẽpus in-
telligitur, in quo ſancti iuſti regnare dicuntur, quia ſe
ita cum dei adiutorio regũt, vt à peccatis vinci nõ poſ-
ſint. Et vt hoc euidenter oſtenderet, ſecutus ait, *Hæc eſt
prima reſurrectio.* [Prima enim reſurrectio qua à morte
peccati ad vitam iuſtitiæ animæ reſurgunt, toto nunc
tempore agitur: Secunda vero qua de terræ puluere ad
vitam corpoream redeunt, in futurum expectatur.] Ipſa
eſt enim qua reſurgimus per baptiſmum, quia ſicut pri-
ma mors eſt in hac vita per peccatum, ita & prima re-
ſurrectio per remiſsionẽ peccatorum. *Beatus & ſanctus
qui ha-*

A *qui habet in reſurrectione prima partem,* Id eſt, qui reſeruauit
quod in baptiſmo renatus accepit. Quòd autem dicit,
Regnaturam Eccleſiam mille annos in hoc ſeculo. Intelligi-
tur vſque ad finem mundi: Vnde manifeſtum eſt quòd
dubitari non debeat de perpetuo regno. Cum enim in
præſenti ſeculo ſancti regnent, recte enim regnare di-
cuntur, qui cum dei adiutorio inter ipſas preſſuras
mundi & ſe & alios bene regunt. Quòd autem de dia-
bolo dicit, quia *Seducit nationes quæ ſunt in quatuor angu-
lis terræ,* A parte totum intelligitur. Nam ſoli mali ſe-
ducuntur: ſecundum illud, Multi vocati, pauci electi.
Matth.20. Quòd autem dicit, *Diabolus & angeli eius circundederunt
caſtra ſanctorum & ciuitatem dilectorum.* Non enim ex qua-
tuor angulis terræ potuerunt in vnam ciuitatem con-
gregari, ſed in ipſis quatuor angulis vnaquæque gens
congregatur in perſecutione eccleſiæ. Quòd autem
dicit, *Cecidit ignis de cælo, & comedit eos.* Dupliciter in-
telligi poteſt, aut enim per ignem ſancti ſpiritus ſpiri-
taliter comeduntur, dum eccleſiæ incorporantur: aut ſi
ad deum conuerti noluerunt, peccatorum ſuorum
igne comeduntur & pereunt. Quòd autem dicit, *Li-*
B *bros apertos.* Teſtamentum dei voluit intelligi: ſecun-
dum enim vtrunque teſtamentum iudicabitur Eccle-
ſia: *Librum vero vitæ,* vniuſcuiuſque memoriam dicit
geſtorum noſtrorum, quia in die iudicij nulli licebit,
nec vllus poterit abſcondere peccata vel crimina ſua,
Quia mare dedit mortuos. Eos dicit, quos in hoc mun-
do viuos inuenit aduentus Chriſti. Ipſi ſunt mortui
maris, quia hoc ſeculum mare eſt. Quod dicit, *Mors
& infernus dederunt mortuos ſuos.* Illi intelliguntur, qui ſunt
in ſepulchris inueniendi in die iudicij: *Et mors & in-
fernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis* Hoc loco mortem & in-
fernum, diabolum & populum eius intelligi voluit, qui
voluptatibus ſuis dimiſſis, per temporaneam exami-
nationem non meruit iudicari. Poſt hæc expoſita Ec-
cleſiæ gloria: adiungit & dicit, *Ego ſitienti dabo ex fonte
vitæ aquam gratis,* id eſt, cupienti remiſſionem peccato-
rum per fontem baptiſmi: *Qui vincit, poſſidebit, & ero
eius deus, & erit meus filius.* Quod præſtare dignetur qui
viuit &c.

Homilia XVIII.

C SIcut modo audiuimus fratres chariſſimi, an-
gelus domini locutus eſt ad beatum Ioan-
nem dicens, *Veni oſtendam tibi vxorem agni. Et
abſtulit me in ſpiritu ſupra montem magnum & altum.*
Montem, Chriſtum dicit, *Et oſtendit mihi ciuitatem ſan-
ctam Hieruſalem deſcendentem de cælo,* hæc eſt Eccleſia. Ci-
uitas in monte conſtituta, eſt ſponſa agni: ipſa enim ci-
uitas tunc in monte eſt conſtituta, quando in humeris
paſtoris tanquam ouis ad ouile proprium reuocata eſt,
Lucæ.15. Si enim alia eſt Eccleſia, alia ciuitas deſcendens de cæ-
lo, erunt duæ ſponſæ, quod omnino fieri non poteſt:
& hanc enim ciuitatem ſponſam dixit agni: vnde ma-
nifeſtum eſt ipſam eſſe Eccleſiam, quam ſic deſcribit
dicens, *Habentem claritatem dei luminare eius ſimile lapidi
precioſo.* Lapis precioſiſſimus Chriſtus eſt, *Habentem
murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & ſuper
portas angelos duodecim.* Oſtendit duodecim portas &
duodecim angulos apoſtolos eſſe & prophetas: quo-
Ephe.2. niam ſic ſcriptum eſt, Aedificati ſumus ſupra funda-
Matth.16. mentum apoſtolorum & prophetarum: ſicut dominus
dixit Petro, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam
meam. *Ab Oriente portæ tres, ab Aquilone portæ tres, ab Au-* D
ſtro portæ tres, ab Occidente portæ tres. Et quia ciuitas iſta quæ
deſcribitur, Eccleſia eſt toto orbe diffuſa: ideo per qua-
tuor partes ciuitatis ternæ portæ dicuntur eſſe, quia per
totas quatuor partes mundi trinitatis myſterium in Ec-
cleſia prædicatur, *Et ſuper eas duodecim nomina apoſtolo-
rum & agni.* Quod ſunt portę, hoc fundamētum: quod
ciuitas, hoc murus. *Et qui loquebatur mecum, habebat men-
ſuram arundineam auream.* In arundinea aurea hominis
Eccleſiam oſtendit, fragili quidem carne, ſed aurea fi-
de fundatam: ſicut Apoſtolus dicit, Habetis theſaurum 2.Cor.4.
in vaſis fictilibus, *Et ſupellex muri & ciuitatis aurum mun-
dum, ſimile vitro mundo.* Eccleſia enim aurea eſt, quia fi-
des eius velut aurum ſplendet, ſicut ſeptem candela-
bra, & ara aurea, & phialæ aureæ, hoc totum Eccleſiam
figurauit. Vitrum autem ad puritatem fidei retulit,
quia quod foris videtur, hoc eſt & intus, & nihil eſt ſi-
mulatum, & non eſt perſpicuum niſi ſanctis Eccleſiæ.
*Fundamentum primum, Iaſpis: ſecundum, Saphirus: tertium, Cal-
cedonius: quartum, Smaragdus: quintum, Sardonyx: ſextum, Sar-
dius: ſeptimum, Chryſolitus: octauum, Berillus: nonum, Topazius: de-* E
*cimum, Chryſopraſus: vndecimum, Hiacynthus: duodecimum, Ame-
thyſtus.* Ideo diuerſitatem gemmarum in fundamentis
nominare voluit, vt dona diuerſarum gratiarum, quæ
apoſtolis data ſunt, demonſtraret: ſicut de ſpiritu ſan-
cto dictum eſt, Diuidens ſingulis prout vult. Et ideo 1.Cor.12.
duodecim margaritæ ſingillatim: *Et vnaquæque porta
erat ex vna margarita.* Et in iſtis margaritis dictum eſt
quòd apoſtolos deſignauit, qui ideo portæ dicuntur,
quia per doctrinam ſuam æternæ vitæ ianuam pan-
dunt. In platea quæ erat velut aurum mundum & vi-
trum, oſtendit Eccleſiam. *In platea ciuitatis aurum mun-
dum & vitrum perſpicuū, & templum non vidi in ea, dominus enim
deus omnipotens templum eius eſt & agnus.* Hoc ideo quia in
deo eſt Eccleſia, & in Eccleſia deus. *Ciuitas non indiget
ſole neque luna, vt luceant in ea,* Quia non lumine aut ele-
mentis regitur Eccleſia, ſed Chriſto æterno ſole dedu-
citur per mundi tenebras. *Claritas enim dei illuminauit
eam, & lucerna eius agnus eſt.* Ipſo dicente, Ego ſum lux
mundi: & iterum, Ego ſum lumen verum, quod illu- Ioā.8.& 1.
minat omnem hominem venientem in hunc mun-
dum. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges terræ offerent
gloriam.* Reges terræ filios dei dicit, *Et portæ eius non
claudentur die. Nox enim ibi non eſt,* vſque in æternum. *Et* F
ferent gloriam & honorem gentium, in Chriſto vtique cre-
dentium: *Et non introibit in eam omne immundum, aut faciens
abominationes & mendacium, niſi qui ſcriptus eſt in libro vitæ &
agni.* In medio plateæ eius fontem baptiſmi oſtendit,
in medio Eccleſiæ venientem à deo & Chriſto. Nam
quale decus ciuitatis poteſt eſſe, ſi flumen per medium
plateæ eius ad impedimentum habitantium deſcen-
dat? *Et ex vtraque parte fluminis lignum vitæ faciens fructus
duodecim per ſingulos menſes, & reddens fructum ſuum.* [Hoc
de cruce domini dixit, Nullum eſt lignum quod omni
tempore fructificet niſi crux quam geſtant fideles, qui
rigantur aqua eccleſiaſtici fluminis, & reddunt fru-
ctum perpetuum omni tempore. *Et thronus dei & agni
in ea.* Erit vtique nunc in ſecula. *Et ſerui eius ſeruient il-
li, & videbunt faciem eius.* Sicut dicit, Qui me videt, vi-
det & patrem: &, Beati mundo corde, quoniam ipſi
deum videbunt. *Et nomen eius in frontibus eorum, Et nox
non erit amplius, & non egebunt lumine lucernæ, & lumine ſolis
quoniam dominus deus illuminabit ſuper eos & regnabit ſuper eos
in ſecula ſeculorum.* Omnia iſta à domini paſſione cœpe-
runt.

G runt. *Et dixit mihi angelus, Ne ſignaueris verba prophetiæ huius: Tēpus enim proximū eſt. Qui iniuſtus eſt, iniuſta faciat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Iſti ſunt propter quos dixerat, Signa quæ locuta, ſunt ſeptem tonitrua. *Et iuſtus iuſtitiam faciat adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.* Iſti ſunt propter quos dixit, Ne ſignaueris verba prophetię huius libri: ac ſic ſcripturæ diuinæ omnibus ſuperbis & plus mundum quàm deum amantibus ſignatæ ſunt, humilibus autem & deū timentibus apertæ ſunt. *Beati qui ſeruant mandata hæc vt ſit poteſtas eorum ſuper lignum vitæ, & per portas intrent in ciuitatem.* Qui enim non ſeruant mandata, non per portas intrant, ſed alia parte. In iſtis ſignatus eſt liber, de quibus ſequitur & dicit, *Foris canes & venefici, fornicarij & homicidæ &c. Sponſus & ſponſa dicunt, veni.* Venit vtique ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Eccleſia. *Qui ſitit veniat qui vult accipere aquam vitæ gratis.* Id eſt, baptiſma. *Conteſtor ergo hominem audientem ſermones prophetiæ libri huius, Si quis appoſuerit &c.* Scriptum eſt hoc propter falſatores ſanctarum ſcripturarum, non propter eos qui ſimpliciter quod ſentiunt dicunt,

Epilog⁹ dictorum. Mons altus in quo ſanctus Ioannes aſcendiſſe ſe dixit, Eccleſia ſignificata eſt, quod in Euangelio ipſe dominus oſtendit cum dixit,
H Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Quod autem dicit habere lumen ſimile lapidi precioſiſsimo, in illo lapide Chriſti claritas demonſtratur. In duodecim partibus, & in duodecim angelis Apoſtoli intelligūtur, & patriarchę, ſicut illud, Superędificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum. Et quia ciuitas quæ deſcribitur Eccleſia eſt toto orbe diffuſa, ideo per quatuor partes eius propter trinitatis myſterium ternæ portæ eſſe dicuntur. In arundine aurea homines eccleſiæ oſtendit fragili quidem carne, ſed aurea fide fundati, propter illud Apoſtoli, Habentes theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Quod dicit ciuitatem auream, aram auream, & phialas aureas, eccleſia eſt propter fidem rectam. In vitro autem puritas ipſius fidei ſignificata eſt. Quod autem nomina diuerſarum gemmarū fundamentis nominare voluit, dona diuerſarum gratiarum, quæ Apoſtolis data ſunt, demonſtrauit. In illis autem margaritis Apoſtolos ſignificauit, quia ideo portæ dicuntur, quòd per doctrinam ſuā æternæ vitæ ianuā pandunt.
I Quod autē dicit quia templum nō vidi in ea, quoniam dominus omnipotens templum eius eſt, & agnus, Hoc ideo quia deus eſt in eccleſia & eccleſia in deo. Quod vero dicit, Quia ciuitas non indiget ſole neque luna, hoc ideo quia non viſibili eccleſia, ſed Chriſti æterno lumine inter tenebras mundi iſtius ſpiritaliter illuminatur, ſicut ipſe dixit, Ego ſum lumen mūdi. Reges terræ filius dei, id eſt, Chriſtianos intelligi voluit. In flumine aquæ ſicut cryſtallum fontem baptiſmi in medio eccleſiæ venientem à domino Chriſto. Quod autem dixit, lignū iuxta fluuium duodecies per ſingulos menſes dare fructum, crux intelligitur quę per totum mundum non ſolum omnibus mēſibus ſed etiam omnibus diebus in his qui baptizantur exhibet fructum deo. Quod autem dicit, Dominus illuminabit & regnabunt in ſecula ſeculorum: omnia iſta à domini paſsione cœperunt. Quod vero in ſuperiore parte libri dixit, Signa quæ locuta, ſunt ſeptem tonitrua: propter eos dixit, de quibus ait, vt qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſta faciat adhuc. Illud autem quod ait, Ne ſignaueritis verba prophetiæ, propter ſanctos & iuſtos intelligi voluit, ac ſic ſcripturæ diuinæ omnibus ſuperbis & plus mundum quàm deum amantibus ſignatæ ſunt, humilibus autem & deum timentibus apertæ. K Et quia ſic concludit Apocalypſis Ioannis vt dicat, Ecce venio cito, oremus vt deus per ſuam promiſsionem & per ſuam miſericordiam de carcere nos mundi huius liberare, & ad ſuam beatitudinem perducere dignetur,] Donante Ieſu Chriſto domino noſtro, Qui viuit & regnat cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

Expoſitionis in Apocalypſim finis.

AD LECTOREM.

HAbes hic eucharistias, doxologias & precationes aliquot pias ac doctas, quarum exceptis poſtremis, Auguſtinum fuiſſe autorem, nec aſſeuerare velim, nec inficiari: illud res indicat ab eo productas, qui libros Auguſtini non indiligenter legit, Titulum addiderant,

LIBER MEDITATIONVM.

Inuocatio dei omnipotentis ad morum & vitæ reparationem. L

DOMINE deus meus da cordi meo te deſiderare, deſiderando quærere, quærēdo inuenire, inueniendo amare, amādo maſa mea redimere, redempta non iterare. *Capm. I.* Da mihi domine deus meus corde meo pœnitentiam, ſpiritui cōtritionem, oculis lachrymarum fontem, manibus eleemoſynæ largitatem. Rex meus, extingue in me deſideria carnis, & accende ignem tui amoris. Redemptor meus, expelle à me ſpiritum ſuperbiæ, & concede propicius theſaurum humilitatis tuæ. Saluator meus, amoue à me furorem iræ, & indulge mihi benignus ſcutum patientiæ. Conditor meus, euelle à me animi rancorem, & largire mihi mitis mentis dulcedinem. Da clementiſsime pater mihi ſolidam fidem, ſpem congruam, charitatem continuam. Rector meus auerte à me vanitatem, mentis inconſtantiam, corporis vagationem, oris ſcurrilitatem, oculorum elationem, vētris ingluuiem, opprobria proximorum, ſcelera detractionum, curioſitatis pruriginem, diuitiarum cupidinem, potentatuum rapinam, inanis gloriæ appetitum, hypocriſis malum, adulationis venenum, contemptum inopum, oppreſsionē debilium, auaritiæ ardorem, inuidiæ rubiginem, blaſphemiæ mortem. M Reſeca in me factor meus temeritatem iniquam, pertinaciam, inquietudinem, ocioſitatem, ſomnolentiam, pigritiam, mentis hebetudinem, cordis cæcitatem, ſenſus obſtinationem, morum truculentiam, boni inobedientiam, conſilij repugnantiam, linguæ effrænationem, pauperū prædam, impotentum violentiam, innocētum calumniam, ſubditorum negligentiam, circa domeſticos ſeueritatem, aduerſus familiares impietatem, erga proximos duritiā. Deus meus miſericordia mea, oro te per dilectum filium tuum, da mihi miſericordiæ opera, pietatis ſtudia occupati afflictis, conſulere erroneis, ſuccurrere miſeris, ſubuenire egenis, conſolari mœſtos, releuare oppreſſos, pauperes recreare, flebiles refouere, dimittere debitoribus, parcere in me peccantibus, odientes me

A tes me diligere, pro malis bona reddere, neminem deſpicere, ſed honorare: booos imitari, malos cauere, virtutes amplecti, vitia reiicere, in aduerſis patientiam, in proſperis contirenniam, cuſtodiam oris, & oſtium circunſtantiæ labiis meis, terrena calcare, cœleſtia ſitire.

Hominis accuſatio, & cõmendatio miſericordiæ diuinæ. Ecce plaſmator meus, multa rogaui, cum nec pauca promerui. Fateor, heu fateor, non ſolum quę poſtulo nõ debẽtur dona, ſed multa & exquiſita ſupplicia. Animant tamen me publicani, meretrices & latrones, qui à faucibus hoſtis momentanee eruti, ſinibus excipiũtur paſtoris. *Caput. II.* Tu enim factor omnium deus, licet in cunctis operibus tuis ſis mirabilis, mirabilior tamẽ crederis eſſe in operibus pietatis. Vnde de temetipſo per quẽdam *Pſal. 144.* tuum ſeruum dixiſti, Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. *2. Reg. 7.* Et quaſi de ſingulo loquentẽ de vniuerſo po- *Pſal. 88.* pulo tuo te dixiſſe confidimus, Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Nullum enim ſpernis, neminem abiicis, neminem perhorreſcis, niſi forte qui amens te exhorruerit. Ergo modo iratus nõ percutis, ſed te irritãtibus dona, ſi quieuerint, tribuis. Deus me⁹ cornu ſalutis meæ & ſuſceptor meus, ego infœlix, ego te irritaui, ego malum corã te feci, furorem tuum prouo- B caui, iram promerui, peccaui & paſſus es, deliqui & adhuc ſuſtines. Si pœniteo, parcis: ſi reuertor, ſuſcipis: inſuper dum differo, præſtolaris. Reuocas errantem, inuitas repugoantem, expectas torpentem, amplexaris redeuntem. Doces ignorantem, mœrentem mulces, à ruina ſuſcitas, poſt lapſum reparas, petenti largiris, quærẽti inueniris, & pulſanti aperis. Ecce domioe deus ſalutis meæ quid opponã neſcio, quomodo reſpondeam ignoro, nullum abs te confugium, nullum abs te patet latibulum, oſtendiſti mihi bene viuendi viam, & gradieodi ſcientiã dediſti, minatus es mihi gehennam, & *Pſal. 118.* pollicitus es mihi paradiſi gloriam. Nunc pater miſericordiarũ & deus totius coołolationis, confige timore tuo carnes meas: quatenus quę minaris metuendo eua- *Pſal. 19.* dam: & redde mihi lætitiam ſalutaris túi, vt quæ ſpon- *Pſal. 50.* des, diligẽdo percipiam. Fortitudo mea domine, firmamentum meum, deus meus, refugium meum, & liberator meus: ſuggere quid de te cogitem, doce quibus te ſermooibus innocem, da quibus operibus tibi placeam. Scio nanque, ſcio vnnm quo tu placaris, & alıud quod noo ſpernis. Eſt vtique tibi ſpiritus contribulatus ſacri- C ficiom, & acceptas cor contritum & humiliatum. *Pſal. 50.* His me deus meus, adiutor meus dita muneribus, his contra inimicum muni protectionibus: hoc de flammis vitiorum præſta refrigerium, hoc autem deſideriorũ paſſionibus pande pium refugium. Fac domine virtus ſa- *Luca. 8.* lutis meæ, ne ſim de numero eorum qui ad tempus cre- *Pſal. 139.* dunt, & io tempore tẽtationis recedunt. Obumbra caput oieum in die belli, ſpes mea in die afflictionis, & ſalus in tempore tribulationis. En domine illuminatio mea, & ſalns mea rogaui quibus egeo, intimaui quæ timeo, ſed remordet conſcientia, reprehendunt me cordis ſecreta: & quod amor miniſtrat, timor diſsipat, zelus incitat, metus increpat. Acta mea formidinem, ſed tua ingerit pietas fiduciã: tua hortatur benignitas, mea tardat malignitas. Et vt verius fatear, occurrũt memo- *Hominis cõqueſtio, quæ propter inobedientiã à domino nõ auditur* riæ phantaſmata vitiorum, quæ reuerberant audaciam pręſumentium animorum. Cum enim quis odio dignus ſit, qua fronte gratiam requirit? Cui pœna debetur, qua temeritate gloriam depoſcit? Laceſsit iudicem, qui poſtpoſita ſatisfactione delicti quærit præmiis honorari. Regi inſultat obnoxius ſupplicio, qui donari *Cap. III.* flagitat indebito brauio: & dulcem affectum patris ſtultus exacerbat filius, qui poſt illatas contumelias ante D pœnitudinem hæreditatis vſurpat celſitudinem. Quid mi pater me geſsiſſe recolo? merui mortem, & peto vitam. Commoui regem meum, cuius impudens inuoco præſidium. Contempſi iudicem, quem temere poſtulo adiutorem. Inſolẽs renui audire patrem, quem demum pręſumo habere tutorem. Heu mihi q̃ ſero venio, heu heu quàm tarde feſtino, heu me quia curro poſt vulnera, dedignans incolumis præcauere iacula. Neglexi proſpicere tela, modo vero ſollicitor de morte vicina, vulnera vulneribus inflixi, quia ſcelera ſceleribus addere non timui. Recenti cicatrices labe reſperſi, quia priſca flagitia modernis * iniquitatibus reciprocaui, & ** al. minis.* quæ diuina ſolidauerat medicina, mea reſoluit prurigo phrenetica. Cutis quæ ſuperducta vulneribus morbum cælauerat, ſanie erumpente putruit, quia iterata iniquitas conceſſam miſericordiam exinaniuit. Noui quippe ſcriptum, In quacunque hora iuſtus peccauerit, *Ezech. 3. & 18.* omnes iuſtitiæ eius obliuiſcentur. Si iuſtitia aboletur iuſti ruentis, quanto magis pœnitentia peccatoris in idipſum reuertentis? Quoties canis redij ad vomitum, *Prouer. 26.* & quaſi ſus repetij volutabrũ? *2. Petri. 2.* Fateor, quia nihil recordari eſt impoſsibile. E Quot mortalium ignorantes peccare docui, nolentibus delinquere perſuaſi, reſiſtentes coëgi, volentibus conſenſi? Quot ſanè gradientibus laqueum induxi, viam quærẽtibus foueam retexi: quod vt patrare non horrerem, obliuiſci non metui. Sed tu *Iob. 13.* iuſtus iudex ſignans peccata, quaſi in ſacculo obſerua- *Eſaiæ. 42.* ſti omoes ſemitas meas, & cunctos greſſus meos dinumeraſti, tacuiſti, ſemper ſiluiſti, patiens fuiſti. Væ mihi demum loqueris quaſi parturiens.

Iudicis timor. Deus deorum domine præſtabilis ſuper malitia, noui quia manifeſtus veoies, noui quia non ſemper ſilebis, cum in conſpectu *Cap. IIII.* tuo ignis exardeſcet, & in circuitu tuo tempeſtas vali- *Pſal. 49.* da ingruerit, cum aduocaueris cœlum deſuper & terram diſcernere populum tuum. Et ecce coram tot milibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agmioibus angelorum patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolum actuum, ſed etiam cogitationum ſimúlque locutionum. Tot iodicibus inops aſtabo, quot me præceſſerunt in opere bono: tot arguentibus confuodar, quot mihi præbuerunt bene viuendi exempla: tot conuincar teſtibus, quot me monuerunt proficuis ſermonibus, ſeq; imitandos iuſtis dederunt actionibus. F Domine mi oon ſuppetit quid dicam, non occurrit quid reſpondeam. Et cum iam interſim ſęuo illi diſcrimini, torquet me conſcientia, cruciant cordis arcana, coarctat auaritia, accuſat ſuperbia, cõſumit inuidia, inflammat cõcupiſcentia, infeſtat luxuria, dehoneſtat gula, ebrietas confutat, detractio lacerat, ambitio ſupplantat, rapacitas obiurgat, diſcordia diſsipat, ira perturbat, leuitas diſſoluit, torpor opprimit, hypocriſis fallit, adulatio frangit, fauor attollit, calumnia pungit. Ecce liberator meus de gentibus iracundis, ecce cum quibus vixi à die natiuitatis meæ, quibus & ſtudui, quibus & fidem ſeruaui. Ipſa me quæ dilexeram ſtudia, damnant: quæ laudaueram, vituperaot. Hi ſunt quibus acquieui amici, quibus parui magiſtri, & qnibus ſeruiui domini, cõſules quibus credidi, ciues quibus cohabitaui, domeſtici quibus conſenſi. Heu mihi rex meus & deus meus, quia incolatus meus proloogatus eſt. *Pſal. 119.* Væ mihi illuminatio mea, quia habitaui cum habitantibus cedar. Et cum Dauid ſanctus dixerit multum, quanto magis ego infœlix dicere poſſom, nimis incola fuit anima mea, *Pſal. 142.* firmamentũ meũ deus, non iuſtificabitur in conſpectu

tũo

G tuo omnis viuens. Spes mea non eſt in filiis hominum, quem ſi remota pietate iudicaueris, iuſtum inuenies? Et niſi præueneris miſerando impium, non eſt quod glorificet pium. Credo nãque ſalus mea quod audiui, quoniam benignitas tua ad pœnitentiam me adducit: tui *Ioan. 6.* oris mihi ſonuerunt nectarea labia, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus qui miſit me traxerit eum. Enimuero quia me inſtruxiſti, tanquam propicius inſtructione formaſti, totis medullis cordis, toto niſu mentis te omnipotens pater cum dilectiſsimo filio tuo, tèque dulciſsima proles cum ſereniſsimo inuoco paracleto, *Cant. 1.* trahe me quatenus poſt te curram in odorem vnguentorum tuorum dulciter. *Inuocatur pater per filium.* Inuoco te deus meus, inuoco te, quia prope es omnibus inuocantibus te in veritate: tu enim veritas es, doce me quæſo per clmẽtiam *Cap. V.* tuam, ſancta veritas, te inuocare in te, quia hoc fieri quo *Ioan. 14.* modo oporteat neſcio, ſed à te doceri beata veritas humiliter imploro. Abſq; te enim ſapere, eſt deſipere: te vero noſſe, eſt perfectè ſcire. Erudi me diuina ſapientia, *Pſal. 93.* & doce me legem tuam. Credo nanque quem tu erudieris beatus erit, & de lege tua docueris eum. Deſide-

H ro inuocare te, quod quæſo fiat in veritate. Quid eſt, in veritate inuocare veritatem, niſi in filio patrem? Ergo ſancte pater, ſermo tuus veritas eſt, principiúmque ver- *Ioan. 1.* borum tuorum veritas. Hoc quippe eſt verborum tuorum principium, quod in principio erat verbum. In ipſo principio te ſummum adoro principium. In ipſo veritatis verbo, te perfecta inuoco veritas, in quo ipſa eadem veritas dirigas me in veritate & doceas. Quid enim eſt dulcius quàm genitorem in nomine vnigeniti inuocare, patrem in recordatione filij ad pietatem inflectere, regem chariſsimæ ſobolis denominatione mitigare? Sic enim ſolent rei carceribus eripi, ſic commancipati vinculis liberari, ſic triſtem accipientes ſententiam capitis, nõ ſolum abſolui, ſed inſuper nanciſci inſolitam gratiam, dummodo iratis principibus dilectæ prolis intimauerint charitatem: ſic delinquẽtes ſerui euadunt ſupplicia dominorum, dum pro eis interuenit dulcedo filiorum. Sic te omnipotens pater per omnipotentis filij charitatem poſtulo, educ de carcere ad confitendum nomini tuo animam meam, libera me à vinculis peccatorum, per coæternum flagito vnicum

I tibi natum, mèque cui propria merita lætalem minantur ſententiam, per precioſiſsimæ ad dexteram tuam conſedentis prolis interpellationem reſtaura placatus *1. Ioan. 2.* ad vitam. Quem enim alium dirigam interceſſorem ti- *Rom. 8.* bi neſcio, niſi hunc qui eſt propiciatio pro peccatis noſtris, qui ſedet ad dexteram interpellans pro nobis. Ecce aduocatus meus apud te deum patrem. Ecce pontifex ſummus, qui non alieno eget expiari ſanguine, qui proprio refulget perfuſus cruore. Ecce hoſtia ſancta, bene placens & perfecta, in odorem ſuauitatis oblata & *Eſaie. 53.* accepta. Ecce agnus ſine macula, qui coram ſe tondentibus obmutuit, qui alapis cæſus, ſputis illitus, oppro- *1. Petri. 2.* briis affectus, os ſuum non aperuit. En qui peccatum non fecit peccata noſtra pertulit, & languores noſtros ſuo liuore ſanauit. *Hic repræſentat homo patri paßionẽ filij.* Aſpice pater pieiiſsimum filium pro me tam impia paſſum. Reſpice clementiſsime rex quis patitur, & reminiſcere benignus pro quo patitur, Nónne hic eſt mi domine innocens ille, quẽ vt ſeruum redimeres, filium tradidiſti? Nunquid author vitæ hic *Cap. VI.* eſt, qui vt ouis ad occiſionem ductus, tibíque vſque ad *Eſaie. 53.* mortem obediens factus, atrociſsimæ non timuit ne- *Philip. 2.* cis genus ſubire? Recole totius ſalutis diſpenſator, quia hic eſt ipſe, quem etſi ex tua virtute genuiſti, meæ tamen infirmitatis participem fieri voluiſti. Vere hæc eſt K tua deitas, quæ meam induit naturam, crucis aſcendit patibulũ, quæ in aſſumpta carne triſte tulit ſupplicium. Reduc domine deus meus oculos tuæ maieſtatis ſuper opus ineffabilis pietatis. Intuere dulcem natum toto corpore extenſum, cerne manus innoxias pio manantes ſanguine, & remitte placatus ſcelera quæ patrarunt manus meæ. Conſidera inerme latus crudeli perfoſſum cuſpide, & renoua me ſacro fonte quem inde credo fluxiſſe. Vide immaculata veſtigia quæ non ſtete- *Pſal. 1.* runt in via peccatorum, ſed ſemper ambulauerũt in lege tua diris confixa clauis, & perfice greſſus meos in ſemitis tuis, & fac me odio habere benignus omnes vias iniquitatis: viam iniquitatis amoue à me, & fac me propicius viam veritatis eligere. Oro te rex ſanctorum per hunc ſanctum ſanctorum, per hunc redemptorem meum, fac me currere viam mandatorum tuorum, vt ei valeam ſpiritu vniri, qui mea non horruit carne veſtiri. Nunquid non attendis pie pater adoleſcentis filij chariſsimi caput, niuea ceruice deflexa precioſiſsimam reſolutum in mortem? Aſpice mitiſsime condi-

L tor dilectæ ſobolis humanitatem, & miſerere ſuper infirmi plaſmatis debilitatem. Candet nudatum pectus, rubet cruentum latus, tenſa arent viſcera, decora languent lumina, regia pallent ora, procera rigent brachia, crura pendent marmorea, rigat terebratos pedes beati ſanguinis vnda. Specta glorioſe genitor gratiſſimæ prolis lacerata membra, & memorare benignus quæ mea eſt ſubſtantia, cõſpicare dei hominis pœnam, & relaxa conditi hominis miſeriam. Vide redemptoris ſupplicium, & redempti dimitte delictum. Hic eſt *Matth. 3.* domine mi, quem propter peccata populi tui percuſsi- *Eſaie. 53.* ſti, licet ipſe ſit dilectus in quo tibi bene placuiſti. Hic eſt ille innocens, in quo dolus non eſt inuentus, & tamen inter iniquos deputatus eſt. *Hic recognoſcit homo ſe cauſã eſſe paſſionis.* Quid commiſiſti dulciſsime puer, vt ſic iudicareris? Quid commiſiſti amantiſsime iuuenis, vt adeo tractateris? Quod ſcelus tuum, quæ noxa tua, quæ cauſa mortis, quæ occaſio tuæ damnationis? Ego enim ſum tui plaga doloris, tuę culpa occiſionis. Ego tuæ mortis meritum, tuæ vindictæ *Cap. VII.* flagitium. Ego tuæ paſsionis liuor, tui cruciatus labor.

M O mirabilis cenſuræ conditio, & ineffabilis myſterij diſpoſitio. Peccat iniquus, & punitur iuſtus: delinquit reus, & vapulat innocens: offendit impius, & damnatur pius: quod meretur malus, patitur bonus: quod perpetrat ſeruus, exoluit dominus: quod committit homo, ſuſtinet deus. Quò nate dei, quò tua deſcendit humilitas? quò tua flagrauit charitas? quò proceſsit pietas? quò excreuit benignitas? quò tuus attigit amor? quò peruenit compaſsio? Ego enim inique egi, tu pœna mulctaris: ego facinus admiſi, tu vltione plecteris: ego crimen edidi, tu torturæ ſubijceris: ego ſuperbiui, tu humiliaris: ego tumui, tu attenuaris: ego inobediens extiti, tu obediens ſcelus inobedientiæ luis: ego gulę parui, tu inedia afficeris: me ad illicitam concupiſcentiam rapuit arbor, te perfecta charitas duxit ad crucem: ego præſumpſi vetitum, tu ſubiſti eculeum: ego delector cibo, tu laboras patibulo: ego fruor deliciis, tu laniaris clauis: ego pomi dulcedinem, tu fellis guſtas amaritudinem: mihi ridens congaudet Eua, tibi plorans compatitur Maria. Ecce rex gloriæ, ecce mea impietas, & tua claret pietas. En mea iniuſtitia, & tua liquet *Pſal. 115.* iuſtitia. Quid rex meus & deus meus, quid retribuam tibi pro omnibus quæ retribuiſti mihi? Non enim inueniri poteſt in corde hominis quod condigne talibus

referatur

A referatur præmiis. Nunquid ſagacitas machinari po-
teſt humana,cui compareuır miſeratio diuioa? Nec eſt
creaturæ moliri officium, quo iuſtè creatorem recom-
**al.deus.* penſer præſidium.Eſt autem nate*dei in hac tua admi-
rabili diſpēſatione, eſt cui fragilitas mea in aliquo ſup-
Galat.5. peditet,ſi tua viſitatiooe compuncta mens carnē ſuam
crucifigat cum vitiis & concupiſcentiis, & hoc cum à
te conceditur,quaſi ıam tibi incipit compati, quia & tu
pro peccato meo dignatus es mori.Sicq; per interioris
hominis victoriam te duce armabitur ad exteriorē pal-
mam,quatenus deuicta perſecutione ſpiritali, non ve-
teatur pro amore tuo ſubiici gladio materiali. Ita exi-
guitas conditionis,ſi tuæ complaceat pietati, magnitu-
dini valebit pro viribus reſpondere creatoris. Et hæc
cœleſtis medicina bone Ieſu, hoc tui antidotum amo-
ris.Oro te per antiquas miſericordias tuas,infunde vul-
neribus meis quod reiecta vipereæ cõtagioois bile,red-
integrer me incolumitati priſtinæ, quo guſtatū tuæ ne-
ctar ſuauitatis faciat me illecebroſa mundi toto affectu
deſpicere, & nulla eius aduerſa pro te formidare, me-
morq; perpetuæ nobilitatis,ſemper faſtidiam vētos hu-
tus tranſitorij tumoris. Nihil quæſo ſine te mihi dul-
B ceſcat,nihil cōplaceat,nil precioſum, nil præter te mi-
hi arrideat ſpecioſum, vileſcant obſecro abſq; te mihi
omnia,ſordeant vniuerſa. Quod tibi aduerſum eſt, ſit
mihi moleſtum: & tuum beneplacitum,mihi indeficiēs
deſiderium. Tædeat me gaudere ſine te,& delecter cō-
Pſal.45. triſtari pro te.Sit mihi nomen tuum refocillatio,& me-
Pſal.118. moria tua conſolatio, fiant mihi lachrymæ meæ panes
die ac nocte inueſtigaodo iuſtificationes tuas, ſit mihi
bonum lex oris tui ſuper milia auri & argenti. Sit obe-
dire tibi mihi amabile,reſiſtere tibi execrabile. Rogo te
ſpes mea per omnes pietates tuas vt propicieris impie-
tatibus meis. Adaperi aures meas mandatis tuis, ne de-
clines flagito per nomen ſanctum tuum, in verba ma-
litiæ cor meum ad excuſandas excuſationes in pecca-
tis:peto etiam per admirabilem humilitatem tuam, ne
veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris nō mo-
Hic expo- ueat me. Ecce omnipotens deus pater domini mei
nit homo diſpone benignus quæſo miſerearis mei, quoniā quic-
deo patri quid precioſius inueni, deuote obtuli,quicquid clarius
paßionē fi- repperi,ſuppliciter præſentaui. Nihil mihi reliqui,quio
lij,ſuam in tuæ expoſuerim maieſtati, nihil iam ſupereſt quod ad-
reconcilia- iiciam,quia totam tibi delegaui ſpem meam. Direxi ti-
tionem. bi aduocatum meum dilectum filium tuum, miſi glo-
Cap.VIII. rioſam progeniem inter me & te mediatorem,miſi,in-
C quam, interceſſorem, per quem coofido veniam, miſi
verbis verbum,quem pro meis dixi miſſum factis,& nu
meraui tibi ſanctiſsimæ ſobolis paſsionem, quam pro
me credo fuiſſe perpeſſam. Credo à te miſſam deita-
tem, meam ſuſcepiſſe humanitatē, in qua dignum du-
xit alapas, vincula, ſputa, irriſiones perferre, nec non
crucem, clauos telúmque ſuſcipere. Hanc olim iofan-
tiæ vagitibus demolitam,pueritię pannis conſtrictam,
iuuentutis ſudoribus vexatam, ieiuniis maceratam,vi-
giliis afflictam, itineribus feſſam, poſtea affectam fla-
gris,laceratam ſuppliciis,deputatam cum mortuis,do-
tatam gloria reſurrectionis cœlorum gaudio induxit,
& in dexteram tuæ celſitudinis collocauit: hæc placa-
tio mea & propiciatio tua. Hic attende pius quem ge-
nueris filium,& quem redemeris ſeruum. Hic aſpice fa-
ctorem, & ne deſpicias facturam. Amplectere ſereous
paſtorem,& reſpice miſericors allatam propriis hume-
Lucæ.15. ris ouem.Hic eſt fideliſsimus paſtor ille qui dudum er-
rabundam per abrupta mōtium,per præcipitia vallium
multis variiſq; quęſierat laboribus,quíque iam morien- D
ti, iam per looga exilia deficieoti, tamen inuentæ gau-
dens ſe ſuppoſuit, & miro ſibi anniſu charitatis à pro-
funda confuſionis abyſſo leuauit, púſq; aſtrictam com-
plexibus ad nonagintanouem vnam quæ perierat re-
portauit,Ecce domine mi, rex deus omnipotens, ecce
paſtor bonus refert tibi quod commiſiſti ei, ſuſcepit te
diſponente ad ſaluandum hominem, quem tibi reſti-
tuit omni labe immunem. Ecce tuum tibi chariſsimus
natus plaſma reconciliauit, quod à te procul deuiauit.
En gregi tuo paſtor mitis reformat,quod prædo violē-
tus abegerat. Reddit tuis conſpectibus ſeruum, quem
ſua fecerat conſcientia fugitiuum, vt qui per ſe meruit
pœnam,per factionem huius mereatur veniam, cuique
pro culpis ſupererat gehenna,tanto duce iam confidat
reuocari ad patriam.Potui per me te ſancte pater offen-
dere, ſed oon valui per me placare. Factus eſt adiutor
meus deus meus,tuus dilectus filius, meam participans
humanitatem vt curaret infirmitatem, quatenus vnde
cauſa emerſerat offenſioois, inde tibi immolarer ſacri-
ficium laudis, méque per hoc redderet tuæ pietati pla-
cabilem, quo ſedens ad dexteram tuam ſemper meæ
ſubſtantię ſe oſtenderet eſſe conſortem.Ecce ſpes mea, E
ecce tota fiducia mea. Si me pro mea, vt dignum eſt,
deſpicis iniquitate, reſpice me ſaltem miſericors pro
dilectæ ſobolis charitate. Attende in filio quo propi-
cieris ſeruo,vide carnis ſacramentum, & remitte car-
nis reatum.Quotiens beatæ prolis tibi patent vulnera,
deliteſcant obſecro ſcelera mea. Quotiēs rubet precio-
ſus pio de latere ſanguis, diluatur obſecro labes meæ
pollutionis. Et quia caro te laceſsiuit ad iram, caro te
flectat imploro ad miſericordiam: & ſicut me caro ſe-
duxit ad culpam, caro deducat ad veniam. Multū nan-
que eſt quod mea meretur impietas,longe autem maius
quod redemptoris mei repoſcit iure pietas. Magna e-
nim eſt mea iniuſtitia,fateor, verum maior redempto-
ris iuſtitia. Quanto nanque eſt ſuperior deus homine,
tanto mea malitia eſt inferior eius bonitate in qualitate
& quantitate. Quid enim deliquit homo, quod non
redemerit filius dei factus homo? Quæ tanta ſuperbia
tumeret,quam nō tāta humilitas ſterneret? Quód nam
tantum mortis imperium, quod nati dei non deſtrue-
ret crucis ſupplicium? Nimirum deus meus ſi ęqua lan-
ce delicta peccantis hominis,& redimentis gratia libe-
rentur authoris,non tantum Oriens ab Occidente, ſeu
inferior ſeparatur infernus à ſummo cœli cardine. Iam F
lucis optime creator, iam culpis ignoſce meis, pro di-
lecti filij tui laboribus immenſis. Iam eius quæſo pietati
mea impietas,eius modeſtiæ mea peruerſitas,& māſue-
tudini donetur ferocitas. Iam ſua humilitas meam ſu-
perbiam,patientia impatientiam,benignitas duritiam,
obedientia inobedientiam, tranquillitas inquietudi-
nem, dulcedo amaritudinem, ſuauitas iram, charitas
lucrifaciat crudelitatem. Iam diuini amor numi- *De inuoca-*
nis, patris omnipotentis prolíſque beatiſsimæ ſancta *tione ſpiri-*
communicatio omnipotens paraclete ſpiritus,mœren- *tus ſancti.*
tium conſolator clementiſsime, iam cordis mei pene- *Cap.IX.*
tralibus potēti illabere virtute, & tenebroſa quæque la-
ris neglecti latibula,coruſci luminis fulgore pius habi-
tator lætifica, tuiq; roris abundantia longo ariditatis
marcentia ſqualore viſitando fœcūda: Saucia interio-
ris hominis arcana tui amoris iaculo, & torpentis me-
dullas iecoris flammis ſalutaribus penetrando ſuccen-
de, ſanctíque feruoris igne illuſtrando intima mētis &
corporis vniuerſa depaſce. Pota me torrente volupta-
tis tuæ,

G tis tuæ, vt nil iam mundanorum deguſtare liberat ve-
Pſal.42. nenatę dulcedinis.Iudica me domine & diſcerne cau-
ſam meam de gente nõ ſancta, doce me facere volun-
Pſal.142. tatem tuam, quia deus meus es tu. Credo ergo quia
quemcunque inhabitaueris, patris ac pariter filij domi-
cilium condis. Beatus qui te merebitur hoſpitari, quo-
niã per te pater & filius apud eum faciũt manſionẽ. Ve-
ni iam, veni benigniſsime dolentis animæ conſolator,
protegẽs in opportunitatibus, in tribulatione adiutor.
Veni mũdator ſcelerum, curator vulnerum. Veni for-
titudo fragilium, releuator labentium: veni humilium
doctor, ſuperborum deſtructor. Veni orphanorũ pius
pater, viduarum dulcis iudex. Veni ſpes pauperum, re-
focillator deficientium. Veni nauigantium ſydus, nau-
fragij portus. Veni omnium viuẽtium ſingulare decus,
morientium vnica ſalus. Veni ſanctiſsime ſpiritus, veni
& miſerere mei, apta me tibi, & condeſcende propitius
mihi, vt mea tuæ magnitudini exiguitas, roborique tuo
mea imbecillitas ſecũdum magnitudinem tuarũ com-
placeat meſerationum, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem
H meum, qui cum patre in tua vnitate viuit & regnat in
Oratio ſerui dei, de ſe humiliter ſentientis. Cap. X.
ſecula ſeculorum, Amen. Scio domine, ſcio & fa-
teor, quia non ſum dignus quem tu diligas, ſed certe tu
non es indignus quem ego diligam. Indignus quidem
ſum tibi ſeruire, ſed tu non es indignus ſeruitio creatu-
ræ tuæ, da ergo mihi domine vnde tu es dignus, & ego
ero dignus vnde ſum indignus. Fac me quomodo vis
à peccatis ceſſare, vt quomodo debeo poſsim tibi ſerui-
re. Cõcede mihi ſic cuſtodire & regere & finire vitam
meam, vt in pace dormiam, & in te requieſcam. Præſta
mihi in finem vt me excipiat ſomnus cũ requie, requies
Oratio ad ſanctã trinitatem. Cap. XI.
cum ſecuritate, ſecuritas in æternitate, Amen. Te
deum patrem ingenitum, te filium vnigenitum, te ſpi-
ritum ſanctum paracletum, ſanctã & indiuiduam tri-
nitatem toto corde & ore confitemur, laudamus atque
benedicimus, tibi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.
Cõfeßio omnipotentis dei, & maieſtatis eiuſdem. Cap. XII.
O ſumma trinitas, virtus vna & indiſcreta maie-
ſtas, deus noſter, deus omnipotens, cõfiteor tibi ego vl-
timus ſeruorum tuorum, & exiguum membrum Eccle-
ſiæ tuæ cõfiteor tibi, & honorifico te debito ſacrificio
laudis pro ſcire & poſſe quod mihi tantillo donare di-
gnatus es. Et quia exteriora mihi munera deſunt, quæ
poſsim offerre, ea quæ in me ſunt vota laudationis ex
I dono miſericordiæ tuæ, ecce libẽs atq; ouans offero ti-
bi de fide non ficta & conſcientia pura. Credo igitur te
ex toto corde rex cœli & terræ domine, & ore te confi-
teor patrem & filium & ſpiritum ſanctum in perſonis
triuum, & in ſubſtantia vnum, verum deũ omnipoten-
tem, vnius ſimplicis & incorporeæ, inuiſibilis & incir-
cũſcriptæ naturæ, nihil te ſuperius aut inferius maiúſve
aliquid habentem, ſed per omnem modum ſine defor-
mitate perfectum, ſine quãtitate magnum, ſine qualita-
te bonum, ſine tẽpore ſempiternum, ſine morte vitam,
ſine infirmitate fortem, ſine mendacio verum, ſine ſitu
vbique præſentem, ſine extenſione omnia implentem,
ſine contradictione vbique occurrentẽ, ſine motu om-
nia tranſcendẽtem, ſine ſtatu intra omnia manentem,
ſine indigentia omnia creantem, ſine labore omnia re-
gentem, ſine tui initio omnibus initia dantem, ſine tui
mutatione omnia mutabilia facientem, in magnitudi-
ne infinitum, in virtute omnipotentẽ, in bonitate ſum-
mum, in ſapientia inæſtimabilẽ, in conſiliis terribilem,
in iudiciis iuſtum, in cogitationibus ſecretiſsimum, in
verbis veracem, in operibus ſanctum, in miſericordiis
copioſum, erga delinquentes patientiſsimum, erga pœ-
nitentes piiſsimũ, ſemper eundẽ ipſum æternũ ac ſem- K
piternum, immortalem atq; incommutabilem, quem
nec ſpatia dilatant, nec breuitas locorum anguſtat, nec
receptacula vlla coarctant, nec voluntas variat, nec ne-
ceſsitudo corrũpit, nec mœſta perturbant, nec læta de-
mulcent. Cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit,
nec præterita tranſeunt, nec futura ſuccedunt. Cui nec
origo initium, nec tempora incrementum, nec caſus fi-
nem dabit, ſed ante ſecula & in ſeculis & per ſecula in
æternũ viuis, & eſt tibi perennis laus & æterna gloria,
ſumma poteſtas, & ſingularis honor, perpetuũ regnum,
& ſine fine imperiũ, per infinita & indefeſſa & immor-
talia ſecula ſeculorum, Amen. Hucuſque omnipo-
Qualiter generi humano dignatus eſt ſubuenire deus pater, & de verbi incarnatione, & gratiarum actiõe. Cap. XIII.
tens deus cordis mei inſpector & ſcrutator, confeſſus
ſum omnipotentiam maieſtatis tuę, & maieſtatẽ omni-
potentiæ tuæ, nunc autem qualiter humano generi ſub-
uenire dignatus es in fine ſeculorum, ſicut corde credo
ad iuſtitiam, ita ore coram te confiteor ad ſalutem. Tu
quidem deus pater ſolus nunquam & nuſquam legeris
miſſus, de filio autem tuo ita ſcribit Apoſtolus, Cũ au-
tem venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum.
L Cum dicit, miſit, ſatis oſtendit, quia in hunc mundum
miſſus aduenit, cũ de beata Maria ſemper virgine na-
tus, verus & perfect⁹ homo in carne apparuit. Sed quid *Galat.4.*
eſt quod de illo ille Euãgeliſtarũ præcipuus ait, In mũ-
do erat, & mũdus per ipſum factus eſt? Illuc vero miſſus *Ioan.1.*
eſt per humanitatẽ vbi ſemper fuit & eſt per diuinita-
tem. Quam videlicet miſsionẽ opus eſſe totius ſanctæ
trinitatis toto corde credo, & ore cõfiteor. Quomodo *Rom.8.*
autem nos amaſti pater ſancte & bone, quantũ nos di- *Philip.2.*
lexiſti pie conditor, qui etiam proprio filio non peper-
ciſti, ſed pro nobis impiis tradidiſti illum, ſubditus tibi
ille fuit vſq; ad mortem, mortem autem crucis, tollens *Coloſſ.2.*
chirographum peccatorum noſtrorum, & affigẽs illud *Pſal.87.*
cruci, crucifixit peccatum, & occidit mortem, vnus ille *Ioan.10.*
inter mortuos liber, poteſtatẽ habens ponẽdi animam
ſuam pro nobis, & iterũ ſumendi eam pro nobis. Igitur
victor, & victima, & ideo victor, quia victima pro no-
bis tibi, ſacerdos & ſacrificiũ: & ideo ſacerdos, quia ſa-
crificium. Merito mihi ſpes valida in illo eſt, quia ſana-
bis omnes languores meos per eum qui ſedet ad dexte-
ram tuã & interpellat pro nobis. Lãguores quippe mei *Rom.8.*
domine magni ſunt & multi, multi ſunt & magni: ha- M
bet enim multa in me princeps mundi huius, ſcio & fa- *Ioan.14.*
teor, ſed rogo te libera me per ſedentẽ ad dexterã tuam
redẽptorem noſtrum, in quo nihil ſui mali potuit inue-
nire. Per ipſum me iuſtifica, qui peccatũ nõ fecit, nec in- *1.Petri.2.*
uentus eſt dolus in ore eius, per ipſum caput noſtrũ in
quo nulla eſt macula, libera mẽbrum eius licet exiguũ
& infirmũ, libera quæſo me à peccatis, vitiis, culpis &
negligentiis meis. Reple me tuis ſanctis virtutibus, &
fac me bonis pollere moribus, fac me in ſanctis operi-
bus tuis propter nomẽ ſanctum tuũ perſeuerare vſq; in
finẽ ſecundũ voluntatẽ tuam. Deſperare vtiq; po-
De fiducia quã habere debet anima in domino Ieſu, atque eius paßione. Cap. XIIII.
tuiſſem propter nimia peccata mea & infinitas negli-
gẽtias meas, niſi verbũ tuum deus caro fieret & habita-
ret in nobis. Sed deſperare iã nõ audeo, quia cũ inimi-
ci eſſemus, reconciliati ſumus per mortẽ filij tui, quanto
magis recõciliati ſalui facti ſumus per eum? Omnis nã-
que ſpes & totius fiduciæ certitudo mihi eſt in precio-
ſo ſanguine eius, qui effuſus eſt propter nos & propter
noſtrã ſalutẽ. In ipſo reſpiro, & in ipſo confiſus ad te *Roma.5.*
peruenire deſidero, non habens meam iuſtitiam, ſed
eam quæ eſt in filio tuo domino noſtro Ieſu Chriſto.
Vnde gratias agim⁹ tibi clemẽtiſsime & benigniſsime
amator

A amator hominũ deus, qui per Ieſum Chriſtũ filium tuũ dominũ noſtrum cum non eſſemus, potẽter feciſti nos, & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, mirabiliter liberaſti & recuperaſti nos. Gratias ago pietati tuæ, & multas tibi gratias refero ex totis præcordiis meis, qui propter tuam inenarrabilem dilectionẽ, qua nos miſeros & indignos mirabili bonitate amare dignatus es, miſiſti eũdem vnigenitum tuum de ſinu tuo ad publicum noſtrũ, ſaluare nos peccatores tũc & filios perditionis. Gratias ago tibi pro ſancta incarnatione & natiuitate eius, & pro glorioſa genitrice ſua, de qua ipſe carnẽ aſſumere dignatus eſt propter nos: & propter noſtram ſalutem: vt ſicut verus deus ex deo, ita verus homo ex homine eſſet. Gratias tibi ago pro paſſione & cruce eius, pro morte & reſurrectione eius, pro aſcenſione eius in

Acto.1. cœlũ, & ſede maieſtatis eius ad dexterã tuã. Ipſe enim quadrageſimo die poſt reſurrectionẽ ſuã aſcendens vi

Acto.2. dẽtibus diſcipulis ſuper omnes cœlos, ſedensq; ad dexteram tuã, ſpiritum ſanctũ ſecundum promiſſionẽ ſuã in filios adoptionis effudit. Gratias tibi ago pro ſacratiſſima illa effuſione precioſi ſanguinis eius, quo ſumus

B redẽpti, ſimul & pro ſacroſancto & viuifico myſterio corporis & ſanguinis eius, quo quotidie in Eccleſia tua paſcimur & potamur, abluimur, & ſãctificamur, & vni⁹ ſummę diuinitatis participes efficimur. Gratias tibi ago pro hac tua mira & inenarrabili charitate, qua nos indignos ſic amaſti & ſaluaſti per vnicũ & dilectũ filiũ tuũ.

Ioan.3. Sic enim dilexiſti mundũ vt vnigenitũ tuũ dares: vt omnis qui credit in eũ non pereat, ſed habeat vitã æternã.

Ioan.17. Hæc eſt autẽ vita æterna, vt cognoſcamus te verũ deũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, per fidem rectã & cõdigna fidei opera.

De immenſa charitate patris æterni, ad gen⁹ humanum. Caput, XV.

O immenſa pietas, ô inæſtimabilis charitas, vt liberares ſeruũ, filium tradidiſti, Deus factus eſt homo, vt perditus homo de poteſtate dæmonũ erueretur. Quàm benigniſſimus amator hominũ filius tuus deus noſter, cuius piis viſcerib⁹ nõ ſatis viſum eſt, vt ſe inclinaret factus homo de vera virgine Maria, niſi etiam ſubiret crucis ſuppliciũ effuſo ſanguine propter nos, & propter noſtrã ſalutẽ, Venit pius deus, venit pro pietate & bonitate ſua, venit quærere & ſaluum facere,

Luca.15. quod perierat. Quæſiuit ouem perditã, quæſiuit & inuenit, & humeris ſuis reportauit ad caulas gregis. Pius do

C minus, & vere multũ pius paſtor, O charitas, ô pietas, quis audiuit talia, quis ſuper tanta miſericordiæ viſcera nõ obſtupeſcat? Quis non miretur, quis non collætetur

Roma.8. propter nimiã charitatem tuã, qua nos dilexiſti? Miſiſti filium tuũ in ſimilitudinẽ carnis peccati, vt de peccato dãnaret peccatũ, vt nos efficeremur iuſtitia tua in ipſo. Ipſe enim verus eſt agnus immaculat⁹, qui abſtulit peccata mundi, qui mortẽ noſtrã moriendo deſtruxit, & vitã reſurgẽdo reparauit. Sed quid tibi retribuere poſſum⁹ deus noſter pro tãtis beneficiis miſericordiæ tuæ? Quas laudes, quáſue gratiarum actiones? Etiã ſi illa beatorũ angelorũ ſcientia & potẽtia nobis foret, nihil tamen dignum tantę pietati & bonitati tuæ recõpenſare valeremus Si certe omnia mẽbra noſtra verterentur in linguas ad rependendum tibi debitas laudes, nequaquam ſufficeret exiguitas noſtra. Supereminet enim omnem ſcientiam tua inæſtimabilis charitas, quam oſtendiſti nobis indignis pro ſola bonitate & pietate tua. Filius nãq; tuus deus noſter, non angelos, ſed ſemẽ Abra-

Hebra.2. hæ apprehendit, aſſimilatus nobis per omnia abſq; peccato: humanam itaq; non angelicã ſuſcipiens naturã, & eã ſtola ſanctæ reſurrectionis & immortalitatis glorificans, vexit ſuper omnes cœlos, ſuper omnes choros

angelorum, ſuper Cherubin & Seraphin, collocans ad D dexteram tuã. Hanc autẽ laudant angeli, adorãt dominationes, & omnes virtutes cœlorũ tremunt ſuper ſe & ſuper hominẽ deum, hæc nempe mihi tota eſt ſpes omniſq; fiducia: Eſt enim in ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro vniuſcuiuſq; noſtrũ portio caro & ſanguis. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi glorioſum me eſſe cognoſco. Vbi ſanguis meus dominatur, ibi dominari me ſentio, quãuis peccator ſim, de hac cõmunione gratiæ nõ diffido. Et ſi peccata mea me prohibent, ſubſtantia mea requirit. Etſi delicta mea me excludunt, naturæ cõmunio nõ repellit. Non enim tã immitis eſt deus vt obliuiſcãtur hominis, & nõ meminerit ipſius, quẽ ipſe geſtat, & quẽ mei cauſa ſuſcepit eius quẽ mei cauſa requirit. Mitis vero & valde benignus eſt dominus deus noſter, & diligit carnẽ ſuam, mẽbra ſua & viſcera ſua in ipſo deo & domino noſtro Ieſu Chriſto dulciſſimo benigniſſimo atq; clemẽtiſſimo, in quo reſurreximus, & iã cœlos aſcẽdimus, & iam in cœleſtibus conſedimus. Caro noſtra nos diligit: habemus autẽ ſanguinis noſtri prerogatiuã in ipſo. Sumus autẽ membra eius & caro eius, ipſe denique eſt caput noſtrũ, ex quo totũ corpus, ſicut ſcriptum E

eſt, Os ex oſſib⁹ meis, & caro de carne mea, & erũt duo *Gene.2.*

in carne vna: &, Nemo vnquã carnem ſuã odio habet, *Ephe.5.*

ſed fouet & diligit eã. Myſteriũ hoc magnũ eſt, ego dico in Chriſto & in Eccleſia, ait Apoſtolus.

De duplici Chriſti natura, qui pro nobis miſeretur et pro nobis interpellat. Cap. XVI.

Gratias itaq; ago tibi labiis & corde & omni qua valeo virtute infinitæ miſericordiæ tuę domine deus noſter, pro omnibus miſerationibus tuis, quibus mirabiliter nobis perditis ſubuenire dignatus es per eundẽ filium tuũ, ſaluatorem & recuperatorem noſtrũ, qui mortuus eſt propter peccata noſtra & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, & nunc viuẽs ſine fine ſedet ad dexterã

Roma.4. tuam, & interpellat pro nobis, & ſimul tecũ miſeretur,

Roma.8. quia deus eſt ex te patre coæternus & conſubſtantialis tibi per omnia, vnde poteſt in perpetuũ nos ſaluare: ſed ſecũdum id quod homo eſt, ex qua parte minor te eſt,

Matth.28. data eſt ei omnis poteſtas in cœlo & in terra, vt in no-

Philip.2. mine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ terreſtrium & infernorũ, & omnis lingua cõfiteatur quia dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt tua deus pater omnipo-

F tens. Ipſe quidem cõſtitutus eſt à te iudex viuorum &

Ioan.5. mortuorũ, tu vero non iudicas quenquã, ſed omne iudiciũ tuũ dediſti filio tuo, in cuius pectore reconditi ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ. Ipſe autẽ teſtis & iu-

Coloß.2. dex eſt: iudex & teſtis, quẽ nulla peccatrix cõſcientia ef-

Hiere.29. fugere poterit: omnia enim nuda & aperta ſunt oculis

Hebræ.4. eius. Ipſe ſanè, qui iniuſte iudicatus eſt, iudicabit orbem

Pſal.95. terræ in æquitate, & populos in iuſtitia. Benedico ergo nomen ſanctũ tuũ in ęternũ, & glorifico ex toto corde meo omnipotens & miſericors domine, pro inenarrabili & mirabili coniunctione diuinitatis & humanitatis in vnitate perſonæ, vt non alter deus alter homo eſ-

Ioan.1. ſet, ſed vnus idemq; deus & homo, homo & deus. Sed licet mirabili dignatione verbũ caro factũ ſit, neutra tamẽ ex duabus naturis in aliã mutata eſt ſubſtantiã. Trinitatis myſterio quarta non eſt addita perſona, vnita quippe eſt nõ confuſa verbi dei hominiſq; ſubſtãtia, vt in deum, quod ex nobis ſuſceptũ fuerat perueniret, & illud quod nunquã fuerat, idẽ quod ſemper fuerat permaneret. O admirabile myſteriũ, ô inenarrabile commercium. O mira ſemperq; mirãda, ſemperq; amanda diuinæ propitiationis benignitas, Serui digni non fuimus, & ecce filij dei facti ſumus: hæredes quidẽ dei, co-

G hæredes autem Chriſti. Vnde hoc nobis, & quis nos ad
Rom.8. hoc perduxit? Sed rogo te clemētiſſime pater deus per
hanc inæſtimabilē pietatē, bonitatē & charitatem tuā,
vt dignos nos facias multis & magnis promiſſionibus
Pſal.67. eiuſdē filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti. Manda virtu-
ti tuæ & confirma hoc, quod operatus es in nobis: per-
fice quod cœpiſti, vt ad plenā tuę pietatis gratiā merea-
mur peruenire. Fac nos per ſpiritū ſanctū intelligere &
1.Timo.3. mereri, & debito ſemper honore venerari hoc magnū
pietatis myſterium, quod manifeſtatū eſt in carne, iuſti-
ficatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt
gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in glo
De gratia quā habere debet homo deo, pro beneficio redēptionis. ria. O quantum ſumus tibi debitores domine deus
noſter, tanto redempti precio, tanto ſaluari dono, & tā
glorioſo adiuti beneficio: quantum à nobis miſeris es ti
mendus, amandus, benedicēdus, laudandus, honoran-
dus, & glorificandus: qui nos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, ſic
ſanctificaſti, ſic ſublimaſti. Tibi nempe debemus om-
Cap. XVII. ne, quod poſſumus, omne quod viuimus, omne quod
ſapimus. Sed quis habet quicquam non tuū? Tu domi-
ne deus noſter, à quo bona cuncta procedunt, propter
H te & nomen ſanctū tuum, da nobis de bonis tuis, vt de
bonis ac datis tuis ſeruiamus tibi, & in veritate placea-
mus, atq; debitas quotidie laudes rependamus tibi pro
tantis beneficiis miſericordiæ tuæ: non enim aliunde
poſſumus tibi ſeruire, neq; placere, niſi de tuo munere.
Iacobi.1. Omne enim datum optimū, & omne donū perfectum
de ſurſum eſt, deſcendēs à te patre luminum, apud quē
non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.
Domine deus noſter, deus pie, deus bone, deus omni-
potens, deus ineffabilis & incircunſcriptæ naturæ, deus
inſtitutor omnium rerū, & domini noſtri Ieſu Chriſti
pater, qui eundem dilectum filium tuū dominū noſtrū
dulciſſimum miſiſti de ſinu tuo ad publicum proficuū
noſtrū ſuſcipere vitam noſtrā, vt nobis donaret ſuam,
eſſetq; perfectus deus ex te patre, & perfectus homo ex
matre, totus deus & totus homo, vnus idémque Chri-
ſtus, æternus & tēporalis, immortalis & mortalis, crea-
tor & creatus, fortis & infirmus, victor & victus, nutri-
tor & nutritus, paſtor & ouis, temporaliter mortuus &
tecum viuens in æternū, ſuis dilectoribus vitæ munici-
Ioan.14. piū promittēs, ſuis diſcipulis dixit, Quodcunq; petieri-
I tis patrē in nomine meo, dabit vobis, Per ipſum ſum-
mum ſacerdotē & verum pontificē & bonum paſtorē,
qui ſe tibi obtulit in ſacrificiū, ponens animā ſuam pro
grege ſuo, te rogo, per ipſum qui ſedet ad dexterā tuā
& interpellat pro nobis, redemptorem & aduocatum
noſtrū pietati & bonitati tuæ ſupplico clemētiſſime &
amantiſſime & benigniſſime amator hominū deus, vt
des mihi cum eodē filio tuo & ſpiritu ſancto te in om
nibus benedicere & glorificare, cum multa cordis con
tritione & lachrymarū fonte, cum multa reuerentia &
tremore, quia quorum vna eſt ſubſtantia, vnū eſt & da-
Sapien.9. tum. Sed quoniā corpus quod corrumpitur aggrauat
animā, excita quæſo torporē meum tuis ſtimulis, & fac
me ſtrēnue perſeuerare in præceptis & laudibus tuis die
Pſal.38. ac nocte. Tribue vt cōcaleat cor meū intra me, & in me-
ditatione mea exardeſcat ignis. Et quia ipſe tuꝰ vnicus
Ioan.6. natus dixit, Nemo venit ad me niſi pater qui miſit me
Ioan.14. traxerit eū: &, Nemo venit ad patrē niſi per me, obſe-
cro, & ſuppliciter rogo, trahe me ſemper ad ipſum, vt
ipſe me tandē perducat ad te illuc, vbi ipſe eſt in dexte
ra tua ſedēs. Vbi eſt ſempiterna vita ſempiterne beata,
vbi eſt amor perfectus & timor nullus, vbi eſt dies æter
nus & vnus omniū ſpiritus, vbi ſumma & certa ſecuri-
tas & ſecura tranquillitas, & tranquilla iocunditas & K
iocunda fœlicitas, & fœlix æternitas, & æterna beatitu-
do, & beata tui ſine fine viſio atq; laudatio. Vbi tu cum
illo & ille tecum in communione ſancti ſpiritus æter-
naliter ac ſempiternaliter viuis & regnas deus per om-
nia ſecula ſeculorum. Amen.

Spes mea Chriſte deus, hominum tu dulcis amator, Precatio ad Chriſtum. Ca. XVIII.
Lux, via, vita, ſalus, decor, & decus omne tuorum,
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Cernito vincla, crucē, vulnus, mortē atq; ſepulchrum,
Poſt tres inde dies deuicta morte reſurgens,
Diſcipulis viſus, nutantia corda reformans.
Luce quaterdena cœlorum ſumma petiſti.
Viuis in æternum nunc & per ſecula regnans.

Tu es deus meus viuus & verus, pater meus ſanctus,
dominus meus pius, rex meus magnus, paſtor meus bo
nus, magiſter meus vnus, adiutor meꝰ optimus, dilectus
meus pulcherrimus, panis meus viuus, ſacerdos meus in
æternū, dux meus ad patriā, lux mea vera, dulcedo mea
ſancta, via mea recta, ſapiētia mea præclara, ſimplicitas
mea pura, concordia mea pacifica, cuſtodia mea tuta,
portio mea bona, ſalus mea ſempiterna, miſericordia L
mea magna, patiētia mea robuſtiſſima, victima mea im-
maculata, redēptio mea ſancta, ſpes mea firma, charitas
mea perfecta, reſurrectio mea vera, vita mea æterna,
exultatio & viſio mea beatiſſima, & ſine fine manſura.
Te deprecor, ſupplico & rogo, vt per te ambulem, ad
te perueniam, in te requieſcam, qui es via, veritas, & vi- Ioan.14.
ta, ſine qua nemo venit ad patrem. Te enim deſidero
dulciſſimum & pulcherrimum dominū, ô ſplendor pa
ternæ gloriæ, qui ſedes ſuper Cherubin, & intueris abyſ
ſos, lumen veridicum, lumen illuminans, lumen indefi
ciens, in quem deſiderant angeli proſpicere. Ecce cor 1.Petri.1.
meū corā te eſt, diſcute tenebras eius, vt amoris tui cla-
ritate plenius perfundatur. Da mihi deus meus te, red-
de mihi te, en amo te, & ſi parū eſt, amem validius. Non
poſſum metiri vt ſciam quātum deſit mihi amoris tui
ad id quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexus tu-
os, nec auertatur donec abſcōdatur in abſcondito vul
tus tui. Hoc tamē ſcio, quia male mihi eſt præter te do- Pſal.30.
mine, non ſolum extra me, ſed in meipſo. Omnis enim
copia quæ deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. Bonum
nanque, quod neque in melius, neque in deterius com- M
mutari poteſt, tu ſolus es, qui ſimpliciter ſolus es, cui nō
eſt aliud viuere, & aliud beate viuere, quia tua beatitu-
do tu es. Creatura vero tua cui eſt aliud viuere, & aliud
beate viuere, omne quod viuit & beate viuit, non debet
niſi gratiæ tuæ attribuere. Et ideo nos egemus tui, non
tu noſtri: quia ſi omnino non eſſemus, nihil tibi deeſſet
ad bonum quod tu es. Tibi itaq; domino noſtro ſem-
per adhærere neceſſe habemus, vt per continuū auxiliū
tuum ſancte & pie & recte viuere valeamus: pondere
ſiquidem fragilitatis noſtræ deorſum trahimur, dono
autē tuo accendimur & ſurſum ferimur, inardeſcimus
& imus, aſcendimus, aſcenſiones in corde facimus, &
cantamus canticum graduū, igne tuo bono inardeſci-
mus & imus, quo iam ſurſum imus, ad pacem Hieruſa-
lem. Quoniā iocundatus ſum in his, quæ dicta ſunt mi- Pſal.121.
hi, in domū domini ibimus. Illic collocauit nos volun-
tas bona, vt nihil velimus aliud quàm permanere illic
in æternum. Sed quia dum ſumus in corpore, peregri- 2.Cor.5.
namur à te domine, nō habemus hic ciuitatem manen Hebræ.13.
tem, ſed futurā inquirimus, noſter autē municipatus in
cœlis eſt, ideo duce gratia tua ingredior in cubile cor-
dis mei, & canto tibi amatoria rex meus, & deus meus,
gemens

A gemens inenarrabiles gemitus in loco peregrinationis
Pſal.118. meæ. Vbi cãtabiles mihi factæ ſunt iuſtificationes tuæ.
Ee recordans Hiernſalem extẽdo in eam ſenſum cor-
dis, Hieruſalẽ patriam meã, Hieruſalem matrẽ meam,
teq; ſuper eã regnatorem, illuſtratorem, patrẽ, tutorem,
patronũ, rectorẽ, paſtorem, caſtas & fortes delicias, ſo-
lidum gaudiũ & omnia bona ineffabilia, ſimul omnia,
quia vnũ ſummum & verum bonũ, & non auertar, do-
nec in eius pacem matris chariſſimæ, vbi ſunt primitiæ
ſpiritus mei, colligas totum, quod ſum à diſperſione &
deformitate hac, & conformes atq; confirmes in æter-
Hic diſtin- num deus meus miſericordia mea. Hæc eſt domus
guit inter ſa- tua deus non terrena neq; vlla cœleſti mole corporea,
pientiã quæ ſed ſpiritalis & particeps æternitatis tuæ, quia ſine labe
domus dei manet in æternũ. Statuiſti enim eam in ſeculũ & in ſe-
eſt, & ſapiẽ- culũ ſeculi, præceptũ poſuiſti & nõ præteribit. Non ta-
tiã quæ di- men tibi deo coæterna, quia non ſine initio, facta eſt e-
uina eſt. nim. Prior quippe omniũ creata eſt ſapientia, non vtiq;
Cap. XIX. illa ſapiẽtia deo patri plane coæterna & coæqualis, per
Pſal.148. quã creata ſunt omnia, & in quo principio factũ eſt cœ
Eccli.1. lum & terra: ſed profecto ſapiẽtia, quæ creata eſt, ſpiri-
Ioan.1. talis natura ſcilicet, quæ contẽplatione luminis, lumen
Gene.1. eſt: dicitur enim & ipſa, quanuis creata, ſapientia. Sed
B quantũ diſtat inter lumen illuminans, & lumẽ, quod il-
luminatur: tantũ differt inter te ſummã ſapiẽtiam, quæ
eſt creans, & iſtam quæ creata eſt: ſicut inter iuſtitiã iu-
ſtificantẽ, quæ tu deus noſter es, & iuſtitiã quæ iuſtifica-
tione noſtra facta eſt. Nã & nos ſumus dicti iuſtitia dei
patris in te filio eius domino noſtro, teſtãte Apoſtolo.
Ergo quia prior omniũ creata eſt quædã ſapientia, quę
2.Cor.5. creata eſt mẽs rationalis & intellectualis, caſtæ ſcilicet
ciuitatis tuæ, matris noſtræ, quæ ſurſum eſt, & libera eſt,
Gala.4. & æterna in cœlis. Quibus cœlis? Niſi qui te laudant cœ
Pſal.113. li cœlorũ, quia hoc eſt & cœlum cœli domino. Et ſi nõ
inuenimus tẽpus ante illam, quæ creaturã temporis an-
tecedit: quia prior omnium creata eſt, ante illam tamen
es tu deus æternus creator omnium, à quo facta ſum-
pſit exordium, quanuis non temporis, quia nondum e-
rat tempus, ipſius tamen conditionis ſuæ. Vnde ita eſt
abs te domino deo noſtro, vt aliud ſit planè quàm tu, li
cet nec ante illã, nec in illa inueniamus tẽpus: eſt enim
idonea faciem tuã ſemper videre, nec vſpiã deflectitur
C ab ea, quo fit vt nulla mutatione varietur. Ineſt tamen
ipſi mutabilitas, qua tenebreſceret & frigeſceret, niſi a-
more grandi cohærẽs tibi tanquã ſuper meridiẽ luce-
ret & ferueret ex te. Deniq; tã caſto amore cohæret tibi
deo vero & vere æterno, vt quãuis tibi nõ ſit coæterna,
per nullius tamen tẽporis varietates & viciſſitudines à
te reſoluatur & defluat, ſed in tui ſolius veriſſima con-
tẽplatione requieſcat, quoniã tu deus diligenti te quan
tum præcipis oſtendis te, & ſufficit ei. Vnde non decli-
nat à te, nec à ſe, ſed ſemper in eodẽ ſtatu manet, te in-
deſinenter videndo, te indeficienter amando, verũ lu-
men & caſtũ amorem. O beata iſta & ſublimis creatu-
ra creaturarũ, maxime beata inhærẽdo ſemper beatitu-
dini tuæ, fœlix & nimiũ fœlix te ſempiterno inhabita-
Pſal.116. tore atq; illuſtratore ſuo. Nec inuenio quid licentius ap
pellandũ exiſtimemus, cœlum cœli domino, quàm do-
mũ tuam contemplantẽ, delectationẽ tuã ſine defectu
& abſq; affectu egrediendi in aliud, mentẽ puram con-
cordiſſime vnã, ſtabilimentũ pacis beatorũ ſpirituum,
in cœleſtibus ſunt iſta cœleſtia. Vnde intelligat anima
cuius peregrinatio longinqua facta eſt, ſi iam ſit tibi, ſi
Pſal.41. iã factæ ſint ei lachrymæ ſuæ panes ſui, ſi iam petat vnã
Pſal.25. & hanc requirat, vt inhabitet in domo tua per omnes

dies vitæ ſuæ. Et quæ vita eius niſi tu? & qui dies ſui, niſi D
æternitas tua? ſicut anni tui, qui non deficient. Hic ergo *Pſal.101.*
intelligat anima, quæ poteſt, quàm lõge ſuper omnia tẽ
pora ſis æternus, quãdo domus tua, quæ peregrinata nõ
eſt, quanuis tibi non ſit coæterna, indeſinenter tamẽ &
indeficienter cohærẽdo tibi, nullam tẽporis patitur va-
rietatẽ, teq; ſemper perſeuerantiſſima caſtitate hauriens
immutabilitatẽ ſuam, nuſquàm & nunquã exierit ex te
ſibi præſente, ad quẽ toto affectu ſe tenet, nõ habens fu-
turũ, quod expectet, nec præteritũ tranſiens, * quod me- **alias præ*
minerit, per nullas vices variatur, & in nulla tẽpora ex- *teritum tra-*
tenditur. O domus dei luminoſa & ſpecioſa, dilexi *iiciens.*
decorem tuũ, & locum habitationis gloriæ domini dei *Hic orat ho*
mei fabricatoris & poſſeſſoris tui, tibi ſuſpiret peregri- *mo, vt ipſa*
natio mea, nocte ac die tibi inhiet cor meũ, tibi intẽdat *quoque do-*
mens mea, ad ſocietatẽ beatitudinis tuæ peruenire de- *mus dei o-*
ſideret anima mea, dico ei, qui fecit te vt poſſideat me *ret pro eo.*
in te, quia ipſe fecit me & te, imò tu dic, tu roga, vt di- *Caput. XX.*
gnũ me faciat participatione gloriæ tuæ. Sanctã enim
ſocietatẽ tuam, & mirabilem pulchritudinem tuã non
per meritũ requiro, ſed per ſanguinẽ eius, quo redem-
ptus ſum, adipiſci non deſpero, tantũ adiuuent me me- E
rita tua, ſubueniant prauitati meæ ſanctæ & puriſſimæ
orationes tuæ, quę inefficaces apud deũ nullatenus eſſe *Pſal.118.*
poſſunt. Errauí fateor ſicut ouis perdita, & incolatus
meus prolongatus eſt, atq; procul proiectus ſum à facie *Pſal.119.*
domini dei mei in hãc exilij cęcitatẽ. Vbi expulſus à pa
radiſi gaudiis deploro quotidie mecum ſuper miſerias
captiuitatis meæ lugubre carmen ingenteſq; lamenta-
tiones, cum recordor tui mater Hieruſalem, dum ſtant
pedes mei in atriis tuis, ſancta & decora Sion, necdum
interiora tua cõſpicere in propatulo valens: ſed in hu-
meris paſtoris mei, ſtructoris tui, ſpero me reportari ti-
bi, vt tripudiẽ tecũ illo inenarrabili gaudio, quo lætan-
tur illi qui tecũ ſunt corã ipſo deo & ſaluatore noſtro,
qui diſſoluit inimicitias in carne ſua, & pacificauit om *Ephe.2.*
nia, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra ſanguine ſuo. Ipſe
enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, qui duos ex
aduerſo venientes parietes coniungens in ſe beatitudi-
nis tuæ permanentem fœlicitatẽ pari modo, & eadem
menſura ſe nobis daturũ promiſit, dicens, Erũt æquales
angelis dei in cœlis. O Hieruſalem domus dei æterna, *Matth.22.*
poſt Chriſti dilectionẽ tu eſto lætitia & cõſolatio mea, F
dulcis memoria tui beati nominis ſit reuelatio mœroris
tædiorumq; meorũ. Tædet enim me domine valde *Quantis a-*
vitæ huius, & iſtius ærumnoſæ peregrinationis. Vita *maritudini*
hęc, vita miſera, vita caduca, vita incerta, vita laborioſa, *bꝰ vita iſta*
vita immunda, vita domina malorũ, regina ſuperborũ, *ſit reſperſa,*
plena miſeriis & erroribus, quę nõ eſt vita dicenda, ſed *Cap. XXI.*
mors in qua momẽtis ſingulis morimur, per varios mu
tabilitatis defectus diuerſis generibus mortiũ. Nũquid
ergo hoc quod viuimus in hoc mundo, dicere poſſu-
mus vitam, quã humores tumidant, dolores extenuãt:
& ardores exiccant, aëra morbidant: eſcæ inflant, ieiu-
nia macerant: ioci diſſoluunt, triſtitiæ cõſumunt: ſolici-
tudo coarctat, ſecuritas hebetat: diuitiæ inflant & ia-
ctãt, paupertas deiicit: iuuentus extollit, ſenectus incur-
uat: infirmitas frãgit, mœror deprimit? Et his malis om-
nibus mors furibunda ſuccedit, ſimulq; cũctis gaudiis
iſtius miſeræ vitæ ita finẽ imponit, vt cum eſſe deſierit,
non fuiſſe putetur. Mors iſta vitalis, & vita mortalis,
licet his aliiſque ſit reſperſa amaritudinibus, proh do-
lor quamplurimos ſuis capit illecebris, & quàm multos
ſuis falſis promiſſionibus decipit. Et cum ita per ſe ſit
falſa & amara, vt etiam ſuos cæcos amatores latere non

G valeat: tamẽ infinitam ſtultorum multitudinem aureo
calice, quem in manu habet, potat & prorſus inebriat.
Fœlices illi, & ipſi rari, qui familiaritatem eius recuſant,
perfunctoria gaudia ſpernunt, ſocietatem abiiciunt, ne
cum pereũte deceptrice & ipſi perire cogãtur. O tu
De fœlicitate vitæ, quã præparauit deus diligẽtibus ſe. Cap. XXII.
vita, quam præparauit deus his, qui diligũt eum, vita vitalis, vita beata, vita ſecura, vita tranquilla, vita pulchra,
vita munda, vita caſta, vita ſancta, vita ignara mortis,
neſcia triſtitiæ, vita ſine labe, ſine dolore, ſine anxietate,
ſine corruptione, ſine perturbatione, ſine varietate &
mutatione, vita totius elegãtię & dignitatis pleniſſima,
vbi non eſt aduerſarius impugnans, vbi nulla peccati
illecebra, vbi eſt amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus, & vnus omnium ſpiritus, vbi deus facie ad
1. Corin. 13.
faciem cernitur, & hoc vitæ cibo mens ſine defectu ſa-
1. Ioan. 3.
tiatur. Libet metuæ intendere claritati, delectãt me bona tua auido corde quanto plus valeo mecũ conſiderare, tanto plus amore langueo, tuo vehemẽti deſiderio,
tuáq; dulci memoria admodũ delector. Libet itaq; libet
cordis in te oculos attollere, ſtatum mentis erigere, affe-
H ctum animi cõformare. Libet ſanè de te loqui, de te audire, de te ſcribere, de te conferre, de tua beatitudine &
gloria quotidie legere, & lecta ſæpius ſub corde reuoluere, vt vel ſic poſſim ab huius mortalis perituræq; vitæ
ardorib⁹, periculis & ſudoribus ſub tuę vitalis auræ dulci refrigerio tranſire, & tranſiens in ſinu tuo feſſum caput dormiturus vel paululũ reclinare. Huius rei gratia
ſcripturarũ ſanctarũ amœna prata ingredior, viridiſſimas ſentẽtiarum herbas exarando carpo, legendo comedo, frequentãdo rumino, atque cõgregando tãdem
in alta memorię ſede repono, vt tali modo tua dulcedine deguſtata, minus iſtius miſerrimę vitæ amaritudines
ſentiam. O tu vita fœliciſſima, ô regnum vere beatũ, carens morte, vacans fine, cui nulla tẽpora ſuccedunt per
æuũ, vbi continuus ſine nocte dies neſcit habere tẽpus,
vbi victor miles illis hymnidicis angelorũ ſociat⁹ choris, cantat deo ſine ceſſatione canticũ de cãticis Sion,
Nobile perpetua caput amplectente corona.
Vtinam cõceſſa mihi peccatorũ venia, moxq; hac carnis ſarcina depoſita, in tua gaudia verã requiẽ habiturus intrarẽ, & tuæ ciuitatis præclara atq; ſpecioſa mœnia, coronã vitæ de manu domini accepturus ingrede-
I rer, vt illis ſanctiſſimis choris intereſſem, vt cũ beatiſſimis ſpiritibus gloriæ cõditoris aſſiſterem, vt præſentẽ
Chriſti vultũ cernerem, vt illud ſummũ & ineffabile &
incircunſcriptũ lumẽ ſemper aſpicerẽ, ſicq; nullo metu
mortis affici, ſed de incorruptionis perpetuę munere lætari poſſem ſine fine. Fœlix anima, quæ terreno reſo-
De fœlicitate animæ ſãctæ hĩc exeuntis. Ca. XXIII.
luto corpore libera cœlum petit, ſecura eſt & trãquilla,
non timet hoſtem neq; mortẽ: habet enim præſentem,
cernitq; indeſinẽter pulcherrimũ dominũ, cui ſeruiuit,
quẽ dilexit, & ad quẽ tandem lęta & glorioſa peruenit.
Hanc vero tãtæ beatitudinis gloriã nulla dies minuet,
Cantic. 6.
nullus improbus poterit auferre. Viderũt eã filiæ Sion,
& beatiſſimã prædicauerunt, reginæ & concubinæ laudauerunt eã dicẽtes, Quæ eſt iſta, quæ aſcẽdit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper delictum ſuũ? Quæ eſt
iſta quæ progreditur ſicut aurora cõſurgens, pulchra vt
luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorũ acies ordinata?
Quàm læta exit, feſtinat, currit, cum dilectũ ſuũ ſibi dicentẽ attonitis auribus audit, ſurge propera amica mea,
Cantic. 2.
ſpecioſa mea, & veni, iã enim hyems trãſiit, imber abiit
& receſſit, flores apparuerũt in terra noſtra, tẽpus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, florentes vineę dederũt odorem ſuum, Surge, propera amica mea, formoſa mea, co- K
lumba mea in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ,
oſtẽde mihi faciẽ tuam, ſonet vox tua in auribus meis.
Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Veni electa
mea, ſpecioſa mea, columba mea, immaculata mea,
ſponſa mea, veni & ponam in te thronum meum, quia
concupiui ſpeciem tuam. Veni vt læteris in conſpectu
meo cum angelis meis, quorum ſocietas tibi à me repromiſſa eſt. Veni poſt multa pericula & labores, intra in gaudium domini tui, quod nemo tollet à te.

Sanctorum inuocatio. Ca. XXIIII.
Fœlices ſancti dei omnes, qui iam pertranſiſtis huius
mortalitatis pelagus, & peruenire meruiſtis ad portam
perpetuæ quietis, ſecuritatis & pacis, ſecuri & tranquilli, ſemperq; feſtiui atq; gaudentes, Obſecro vos per veſtram charitatẽ, qui ſecuri eſtis de vobis, ſolliciti eſtote
de nobis: ſecuri eſtis de veſtra immarceſcibili gloria, ſolliciti eſtote de noſtra multiplici miſeria. Per ipſum vos
rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iã ſatiamini, de cuius immortalitate iã immortales facti eſtis, de cuius beatiſſima viſione ſemper gaudetis, eſtote iugiter memores noſtri, ſubuenite nobis L
miſeris, qui adhuc in ſalo huius vitæ circunſtantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnã ſurrexiſtis altitudinẽ, adiuuate nos vile pauimentũ
longe inferius iacentes. Date manum, & erigite iacentes ſuper pedes, vt conualeſcentes de infirmitate, fortes
efficiamur in bello. Intercedite & orate conſtanter atque indeſinenter pro nobis miſeris multùmque negligentibus peccatoribus, vt per veſtras orationes veſtro
ſancto conſortio cõiungamur, quia aliter ſalui eſſe non
poſſumus. Sumus nãque valde fragiles, & nullius virtutis homunciones, animalia ventris, & carnis mancipia,
in quibus vix aliquod virtutis veſtigium apparet. Et tamẽ ſub Chriſti confeſſione poſiti, ligno crucis ferimur,
nauigantes per hoc mare magnum & ſpacioſum, vbi
ſunt reptilia quorũ non eſt numerus, vbi ſunt animalia
puſilla cũ magnis, vbi eſt draco ſæuiſſimus, ſemper pa- *Pſal. 103.*
ratus ad deuorandum, vbi ſunt loca periculoſa Scylla & Carybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti, & in fide dubij. Orate dominum, orate
piiſſimi, orate omnia agmina ſanctorum, & vniuerſi M
cœtus beatorum, vt veſtris precibus meritiſque adiuti,
ſalua naue & integris mercibus peruenire mereamur
ad portum perpetuæ ſalutis & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ ſecuritatis. Mater Hieru-
Animæ deſiderium ad ciuitatẽ ſupernã Hieruſalem. Cap. XXV.
ſalem, ciuitas ſancta dei, chariſſima ſponſa Chriſti, te amat cor meũ, pulchritudinem tuã nimium deſyderat
mens mea. O quàm decora, quàm glorioſa, quàm generoſa tu es? Tota pulchra es, & macula non eſt in te.
Exulta & lætare formoſa filia principis, quia cõcupiuit *Canti. 4.*
rex ſpeciem tuã, & amauit decorẽ tuum, ſpecioſus forma præ filiis hominũ. Sed qualis eſt dilectus tuus ex di- *Pſal. 44.*
lecto, ô pulcherrima? Dilectus meus candidus & rubicũdus, electus ex milibus. Sicut malus inter ligna ſyl- *Canti. 5.*
uarũ, ſic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quẽ *Canti. 2.*
deſideraui, ecce læta ſedeo, & fructus eius dulcis gutturi meo. Dilectus meus miſit manũ ſuam per foramen, *Canti. 5.*
& venter meus intremuit ad tactum eius. In lectulo
meo per noctem quæſiui quẽ diligit anima mea, quæſiui, & inueni: teneo, nec dimittã illũ, donec introducat *Canti. 3.*
me in domũ ſuam, & in cubiculum ſuum, glorioſa genitrix mea. Ibi enim dabis mihi dulciſſima vbera tua abundantius & perfectius, & ſatiabis me ſatietate mirifica, ita vt nec eſuriam, nec ſitiam in æternũ. Fœlix anima mea, ſemperque fœlix in ſecula, ſi intueri meruero *Canti. 7.*
gloriam

A gloriam tuam,beatitudinē tuam, pulchritudinē tuam, portas & muros tuos, & plateas tuas,& manſiones tuas multas,nobiliſſimos ciues tuos,& fortiſſimū regem tuū dominum noſtrum in decore ſuo.Muri namq; tui ex lapidibus precioſis,portæ tuæ ex margaritis optimis,plateæ tuæ ex auro puriſſimo,in quibus iocundū hallelu ia ſine intermiſſione concinitur , Manſiones tuæ multæ, quadris lapidibus fundatæ, ſaphyris cōſtructæ, laterculis coopertæ aureis,in quas nullus ingreditur niſi mundus,nullus habitat inquinatus. Specioſa facta es & ſuauis in deliciis tuis, mater Hieruſalem . Nihil in te tale quale hic patimur , qualia in hac miſera vita cernimus. Non ſunt in te tenebræ,aut nox,aut quælibet diuerſitas tēporum, Nō lucet in te lux lucernæ,aut ſplēdor lunæ, vel iubar ſtellarū,ſed deus de deo,lux de luce, ſol iuſtitiæ ſemper illuminat te,agnus candidus & immaculatus,lucidum & pulcherrimum eſt lumē tuum. Sol tuus & claritas tua & omne bonum tuum, huius pulcherrimi regis indeficiens contemplatio.Ipſe rex regū in medio tui , & pueri eius in circumitu eius . Ibi hymnidici angelorū chori,ibi ſocietas ſupernorū ciuium. Ibi dulcis ſolennitas omnium ab hac triſti peregrinatione ad B tua gaudia redeuntium. Ibi Prophetarū prouidus chorus,ibi duodenus Apoſtolorum numerus, ibi innumerabilium martyrū victor exercitus,ibi ſanctorū confeſſorum ſacer cōuentus,ibi veri & perfecti monachi, ibi ſanctę mulieres,quę voluptates ſeculi & ſexus infirmitatem vicerunt,ibi pueri & puellæ,qui annos ſuos ſanctis moribus tranſcenderunt,ibi ſunt oues & agni, qui iam huius voluptatis laqueos euaſerunt, exultāt omnes in propriis māſionibus, diſpar eſt gloria ſingulorū, ſed communis eſt lætitia omnium. Plena & perfecta ibi regnat charitas, quia deus eſt ibi omnia in omnibus, quē ſine fine vident,& ſemper vidēdo in eius amore ardēt, amant & laudant,laudant & amant. Omne opus eorū, laus dei ſine fine, ſine defectione, ſine labore. Fœlix ego & vere in perpetuū fœlix, ſi poſt reſolutionē huius corpuſculi audire meruero illa cātica cœleſtis melodię, quæ cantantur ad laudem regis æterni ab illis ſupernæ patriæ ciuibus, beatorumq; ſpirituū agminibus. Fortunatus ego nimiumq; beatus,ſi & ego ipſe meruero cantare ea & aſſiſtere regi meo deo meo,& duci meo,& cer C nere eum in gloria ſua,ſicut ipſe polliceri dignatus eſt, dicens,Pater,volo vt quos dediſti mihi,ſint mecum,vt videant claritatem meā, quam habui apud te ante conſtitutionem mundi:& alibi,Qui mihi miniſtrat,me ſequatur , & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit : & iterum,Qui diligit me,diligetur à patre meo, & ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum.

1.Cor.15. *Ioan.17.22. & .14.*

HYMNVS DE GLORIA PARADISI.

Ca. XXVI. Numeris ſiū lege ſoluti, ad imitationē carminis trochaici tetrametri catalectici.

Ad perennis vitæ fontem mens ſitiuit arida,
Clauſtra carnis præſto frangi clauſa quærit anima,
Gliſcit,ambit,eluctatur exul frui patria,
Dum preſſuris ac ærumnis ſe gemit obnoxiam,
Quam amiſit cum deliquit,contemplatur gloriam.
Præſens malum auget boni perditi memoriam.
Nam quis promat,ſummæ pacis quanta ſit lætitia?
Vbi viuis margaritis ſurgunt ædificia,
Auro celſa micant tecta,radiant triclinia,
Solis gemmis precioſis hæc ſtructura nectitur,
Auro mundo tanquam vitro vrbis via ſternitur,
Abeſt limus,deeſt fimus,lues nulla cernitur.
Hyems horrens, æſtas torrens illic nunquam ſæuiunt,
Flos perpetuus roſarum vel agit perpetuum,
Candent lilia,rubeſcit crocus,ſudat balſamum. D
Virent prata,vernant ſata,riui mellis influunt,
Pigmentorum ſpirat odor,liquor & aromatum,
Pendent poma floridorum non lapſura nemorum.
Non alternat luna vices,ſol,vel curſus ſyderum,
Agnus eſt fœlicis vrbis lumen inocciduum.
Nox & tempus deſunt ei,diem fert continuum,
Nam & ſancti quique velut ſol præclarus rutilant,
Poſt triumphum coronati mutuo coniubilant,
Et proſtrati,pugnas hoſtis iam ſecuri numerant.
Omni labe defecati,carnis bella neſciunt,
Caro facta ſpiritalis & mens vnum ſentiunt,
Pace multa perfruentes,ſcandala non perferunt.
Mutabilibus exuti,repetunt originem,
Et præſentem veritatis contemplantur ſpeciem:
Hinc vitalem viui fontis hauriunt dulcedinem,
Inde ſtatum ſemper iidem exeuntes capiunt,
Clari,viuidi,iocundi,nullis peccant caſibus.
Abſunt morbi ſemper ſanis,ſenectus iuuenibus.
Hinc perenne tenent eſſe,nam tranſire tranſiit.
Inde virent,vigent,florent,corruptela corruit,
Immortalitatis vigor atræ,mortis ius abſorbuit.
Qui ſcientem cuncta ſciunt,quid neſcire nequeunt? E
Nam & pectoris arcana penetrant alterutrum,
Vnum volunt,vnum nolunt,vnitas eſt mentium,
Licet cuique ſit diuerſum pro labore meritum,
Charitas hæc ſuum facit,quod dum amat alterum,
Proprium ſic ſingulorum,commune fit omnium.
Vbi corpus,illic iure congregantur aquilæ,
Quo cum angelis & ſanctæ recreentur animæ.
Vno pane viuunt ciues vtriuſque patriæ.
Auidi,& ſemper pleni,quod habent,deſiderant,
Non ſatietas faſtidit,neque fames cruciat,
Inhiantes ſemper edunt,& edentes inhiant.
Nouas ſemper harmonias,vox meloda concrepat,
Et in iubilum prolata mulcent aures organa
Tigna,per quem ſunt victores,regi dant præconia.
Fœlix cœli,quæ præſentem regem cernit anima,
Et ſub ſede ſpectat alta orbis volui machinam,
Solem,lunam,& globoſa cum planetis ſydera.
Chriſte palma bellatorum,hoc in municipium
Introduc me,poſt ſolutum militare cingulum.
Fac conſortem donatiui beatorum ciuium, F
Probes vires inexhauſto laboranti prælio.
Vt quietem poſt præcinctum debeas emerito,
Teq; merear potiri ſine fine præmio.Amen.

Benedic anima mea domino,& omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius,Benedic anima mea domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius . Benedicite dño omnia opera ei⁹, in omni loco dominationis eius benedic anima mea domino. Laudemus deum quē laudāt angeli,adorant dominationes,tremunt poteſtates, cui Cherubin & Seraphin inceſſabili voce proclamāt, Sanctus,ſanctus,ſanctus. Iungamus voces noſtras vocibus angelorū ſanctorū, & cōmunē dominū laudemus pro modulo noſtro.Illi enim laudāt dominū puriſſime & incaſſanter,qui ſemper inhærēt cōtēplationi diuinę, nō per ſpeculum & in ænigmate,ſed facie ad faciē. Sed quis dicere vel cogitare ſufficiat, qualis ſit in cōſpectu domini dei omnipotentis illa beatorum ſpirituū cœleſtiumq; virtutū innumerabilis multitudo: quæ ſit in eis ſine fine feſtiuitas viſionis dei,quæ lætitia ſine defectu, quis amoris ardor,non crucians,ſed delectans? Quod ſit in eis deſideriū viſionis dei cū ſatietate,& ſatietas cū deſiderio, in quibus nec deſiderium pœnā generat,nec

Doxologia. Ca.XXVII. Laus continua quā facit anima ex contēplatione ſuperna diuinitatis. *1.Corin. 13.*

G ſatietas faſtidium parit? Quomodo inhærẽdo ſummæ
beatitudini ſint beati? quomodo cóiuncti vero lumini
facti ſunt lux? Quomodo ſemper aſpicientes incómu-
tabilem trinitatem, mutati ſunt in incommutabilitatẽ?
Sed quãdo illam angelicæ dignitatis celſitudinẽ com-
prehendere poterimus, quando nec ipſius animæ no-
ſtrę naturã inueſtigare valemus? Qualis eſt iſta, quæ car-
nem viuificare poteſt, ſe autẽ in ſanctis cogitationibus
vt volet conſtringere nõ poteſt? Qualis eſt iſta tam for-
tis, tam infirma, tam parua, tam magna, quæ rimatur ſe-
creta dei & cœleſtia cõtemplatur, atq; humanis cõmo-
dis multarũ artium peritiã perſpicaci ingenio adinue-
niſſe probatur? Qualis ergo eſt iſta, quæ tã multa de cæ
teris nouit, & ſe qualiter facta ſit prorſus ignorat? Licet
enim nonnulla ambigua a quibuſdam ſuper eius origi-
ne proferantur, inuenimus tamẽ eam eſſe quendam in-
tellectualem ſpiritũ per creatoris potentiã factum, im-
mortaliter iuxta modum ſuũ viuentẽ, mortale corpus,
quod ſuſtinet viuificantẽ, mutabilitati ſubiectum, obli-
uioni deditum, quem timor ſæpe afficit, lætitia extollit.
O res mira omniq; ſtupore digniſſima. De deo quidem
H creatore omniũ, qui eſt incomprehenſibilis & ineffabi
lis, excelſa & mirabilia nimis omni remota ambiguita-
te legimus, loquimur & ſcribimus: de angelis autem &
animabus quicquid dicimus, non tam euidenter appro
bare poſſumus. Sed tranſeat ab his animus, & tranſcen-
dat omne, quod creatum eſt, currat & aſcendat, volitet
& pertranſeat, & in eum, qui creauit omnia quantũ po-
teſt oculos fidei dirigat. Faciã ergo gradus aſcenſionis
in cordeo meo, & per ipſos aſcendam animã meam, &
per ipſam mentem meã aſcendam ad dominũ meum,
qui capiti meo deſuper manet. Quicquid viſibiliter cer
nitur, quicquid ſpiritaliter imaginatur, forti manu ab
intuitu cordis & mẽtis procul remoueatur: ſolus intelle
ctus purus & ſimplex, incedẽs rapido volatu ad ipſum
perueniat conditorẽ angelorum & animarũ & omniũ
rerũ. Mens illa beata, quæ ima deſerit, ſumma petit, quæ
ponit in arduis ſedẽ habitationis ſue, & de ſummis ru-
pibus contemplatur ſolem iuſtitiæ aquilinis obtutibus.
Nihil enim tam pulchrũ atq; iocundũ, quàm ipſum ſo-
lum mẽtis intuitu & cordis auiditate cõtemplari deũ,
I & miro modo inuiſibiliter cernere inuiſibilem, ſicq; a-
liam non iſtam guſtare dulcedinem, & inſpicere aliam
non iſtam lucem. Lux enim iſta, quæ loco clauditur,
tempore finitur, noctiũ interruptione variatur, & quã
cõmunẽ cum vermibus & pecoribus habemus, in cõpa
ratione illius ſummæ lucis non eſt lux dicẽda, ſed nox.

Quid ſit quodammodo deũ cernere et tenere, & qualiter ſit de deo ſentiendum.

Caput XXVIII.

Quanquã autẽ illa ſumma & incũmutabilis eſſentia,
lux vera, lux indeficiens, lux angelorũ à nemine cõſpici
valeat in hac vita, quod ſolũ præmiũ ſanctis reſeruatur
in cœleſti gloria: illud tamen credere & intelligere &
ſentire & ardenter inhiare quodãmodo illum cernere
eſt atq; tenere. Sonet itaq; vox ſuper angelos, & homo
intẽtã mente contẽpletur deũ, verbis, quibus poteſt ſuas
illi dicat laudes. Iuſtum nanq; eſt vt creatura ſuũ laudet
creatorẽ, ipſe enim ad laudandũ ſe nos creauit, qui no-
ſtris non indiget laudibus. Eſt autẽ virtus incõprehenſi-
bilis, nullius indigẽs, ipſe ſibi ſufficiens. Magnus domi-
Pſal.146. nus deus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius
nõ eſt numerus, magnus dominus deus noſter & lauda-
Pſal.95. bilis valde. Hunc itaq; mẽs diligat, lingua canat, manus
ſcribat, atq; in his ſanctis ſtudiis fidelis animus ſe totũ
exerceat. Huius videlicet cœleſtis theoriæ ſuauiſſimis
dapibus vir deſideriorũ, & cœleſtium cõtemplator aſ-
ſidue reficiatur, vt hoc cœleſti pabulo ſaginatus clamet
clamore magno, clamet totis medullis cordis, clamet K
in iubilo, & ardentiſſimo mentis deſiderio dicat,

Oratio explicãs pluri mas dei proprietates.

Ca.XXIX.

O ſumme, optime, omnipotẽtiſſime, miſericordiſſi-
me, iuſtiſſime, ſecretiſſime, præſentiſſime, pulcherrime
& fortiſſime, ſtabilis & incõprehenſibilis, inuiſibilis, om
nia videns, immutabilis, omnia mutans, immortalis, il-
localis, interminus, incircunſcriptus, nuſquã finitus, in-
æſtimabilis, ineffabilis, inſcrutabilis, immotus, omnia
mouẽs, inueſtigabilis, indicibilis, metuendus atq; terri-
bilis, honorandus atq; timendus, venerandus atq; reue-
rendus: nunquã nouus, nunquã vetus, innouãs omnia,
& in vetuſtatẽ perducẽs ſuperbos & neſciunt. Semper
agẽs, ſemper quietus, colligens & nõ egens, omnia por-
tans ſine onere, omnia implens ſine incluſione, omnia
creans, protegẽs, nutriens & perficiẽs, quærens cũ nihil
deſit tibi, amans nec æſtuas, zelans & ſecurus es: pœni-
tet te & nõ doles, iraſceris & tranquillus es, opera mu-
tas, ſed nõ conſilium. Recipis quod nõ inuenis & nun-
quam amiſiſti, nunquã inops & gaudes lucris, nũquam
auarus & vſuras exigis, ſupererogatur tibi vt debeas, &
quis habet quicquã non tuũ? Reddis debita nulli debẽs,
donas debita nihil perdens. Qui ſolus viuificas omnia, L
qui creaſti omnia, qui vbiq; es, & vbiq; totus, qui ſentiri
potes, videri non potes, qui nuſquam dees, & tamen ab
iniquorũ cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees, vbi
longe es, quia vbi non es per gratiam, ades per vindi-
ctam. Qui omnia tangis, nec tamẽ omnia tangis æqua-
liter: quædam enim tangis vt ſint, nõ tamen vt viuant,
ſentiant & diſcernant: quædam vero tangis, vt ſint, &
viuant, nõ tamen vt ſentiant, & diſcernant: quædã ve-
ro tangis, vt ſint, viuant & ſentiant, nõ tamen vt diſcer
nãt: quædã vero tangis vt ſint, viuant, ſentiãt & diſcer
nant. Et cũ tibimetipſi nunquã diſſimilis ſis, diſſimiliter
tamen tangis diſſimilia, qui vbiq; ſemper præſens es &
inueniri vix potes, quẽ ſtantem ſequimur, & apprehen-
dere non valemus, qui tenes omnia, imples omnia, cir-
cumplecteris omnia, ſuperexcedis omnia, ſuſtines om-
nia: neq; ex alia parte ſuſtines, atque ex alia parte ſupera-
ris: neq; ex alia parte imples, & ex alia circumplecteris:
ſed circumplectendo imples, & implendo circumple-
cteris, ſuſtinendo ſuperexcedis, & ſuperexcedendo ſu-
ſtines. Qui doces corda fidelium ſine ſtrepitu verborũ. M
Qui attingis à fine vſq; ad finẽ fortiter, & diſponis om *Sapien.8.*
nia ſuauiter. Qui locis nõ diſtenderis, nec temporibus
variaris. Neq; habes acceſſus & receſſus, ſed habitas lu-
cem inacceſſibilẽ, quam nullus hominũ vidit, nec vide-
re poteſt. In te manẽs quietus, vbiq; circumis totũ, vbiq; *1.Timo.6.*
prorſus totus. Non enim ſcindi vel diuidi poteris, quia
vere vnus es, nec in partes efficeris, quia totus totum te-
nes, totum imples, totum illuſtras & poſſides. Huius vi-
delicet myſterij immenſam profunditatẽ mens huma-
na cõcipere non poteſt, nec oratoria lingua enarrare,
neque diffuſi ſermones, nec bibliothecarum volumina
queunt explicare. Si totum mundum libri repleant, tua
ſcientia inenarrabilis explicari non poteſt, quoniã ve-
re indicibilis es, nullo modo ſcribi poteſt, neq; cõcludi,
qui es fons lucis diuinę & ſol claritatis æternæ. Magnus
enim es ſine quantitate, & ideo immẽſus: bonus es ſine
qualitate, & ideo vere & ſumme bonus, & nemo bo-
nus niſi tu ſolus, cuius volũtas eſt opus, cuius velle poſſe *Marci.8.*
eſt. Qui omnia de nihilo creaſti, quæ ſola voluntate tua
feciſti. Qui omnem creaturam tuam abſque indigẽtia
aliqua poſſides, & ſine labore gubernas, & abſque tędio
regis. Et nihil eſt quod perturbet ordinẽ imperij tui, vel
in ſummis, vel in imis. Qui in omnibus locis ſine loco
haberis

A haberis,& omnia contines ſine ambitu,& vbique præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es,quod facere non potes,qui nihil non potes:neq; vnquã te aliquid feciſſe pœnituit, nec vllius cõmotionis animi tui tempeſtate turbaris,nec totius terræ pericula damnum tuum eſt. Nulla flagitia vel ſcelera probas,aut imperas. Nunquam mentiris,quia æterna veritas es.Cuius vnius bonitate facti ſumus,& iuſtitia pœna luimus, & clemẽtia liberamur.Nam nihil cœleſte,nihil igneũ, nihil terrenum , nihílque quod corporis ſenſus attingat pro te colendum eſt, qui vere es,quod es & non mutaris. Cui maxime ſpiritaliter conuenit illud, quod Græci dicũt, *Pſal.101.* τὸ ὤν,Latine quod eſt,ſemper idẽipſe es,& anni tui non deficiẽt.Hæc & alia multa docuit me ſancta mater Eccleſia, cuius factus ſum membrũ per gratiam tuã. Docuit me ſane te ſolum & vnum & verũ deum non eſſe corporeum & paſſibilẽ, nihilq; de ſubſtantia tua vel natura vllo modo eſſe violabile, aut cõmutabile, aut cõpoſitum vel factum. Et ideo certũ eſt corporeis oculis te non poſſe ſentiri: ſed nec ab vllo mortalium in pro-B pria eſſentia aliquando potuiſſe videri.Hinc etenim patenter datur intelligi,quod vnde angeli te intuẽtur,inde & nos poſt hãc vitã te videbimus.Sed nec ipſi profecto te videre poſſunt ſicuti es: nulli denique alij tota niſi tibi ſoli nota eſt omnipotens trinitas.

De vnitate perſonarũ, & pluralitate in deo. Cap. XXX.

Tu vero vnitas es diuinitatis , perſonarũ pluralitate multiplex, numerabiliter es innumerabilis,ac idcirco menſurabiliter immẽſurabilis,& ponderabiliter imponderabilis. Non enim ſummæ bonitatis , quæ tuipſe es profitemur originẽ,ex qua omnia,per quam omnia,in qua omnia: ſed eius participatione dicimus omnia bona.Nam tua diuina eſſentia ſemper caruit ac caret materia, licet nõ careat forma, forma ſcilicet informata, forma formarum, forma formoſiſſima, quã dum imprimis quaſi ſigillum rebus ſingulis,eas ſine tui augmenti, aut tui detrimenti mutabilitate proculdubio à te facis differri. Quicquid autem in natura creaturarum eſt,creatura tua eſt.O vna trinitas& trina vnitas deus,cuius omnipotẽtia omnia poſſidet & regit & implet,quæ creauit. Nec ideo te implere omnia dicimus vt te contineant,ſed vt ipſa potius à te contineantur : nec particulatim imples C omnia, nec vllatenus ita putandum eſt, vt vnaquæque creatura pro magnitudine portionis ſuę capiat te,id eſt maxima maius, & minima minus, cũ ſis potius ipſe in omnibus,ſiue omnia in te.Cuius omnipotentia concludit vniuerſa,nec euadendi potentiam tuam quis aditũ inuenire poterit. Qui enim te non habet placatum,nequaquam euadet iratũ, ſicut ſcriptum eſt, Neq; ab Oriente, neque ab Occidente, neque à deſertis montibus, *Pſal.74.* quoniam deus iudex eſt:& alibi,Quò ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Immẽſitas diuinæ magnitu-*Pſal.138.*dinis tuæ iſta eſt,vt intelligamus te intra omnia,ſed nõ incluſum: extra omnia,ſed nõ excluſum. Et ideo interior es vt omnia cõtineas, & ideo exterior es vt incircunſcriptæ magnitudinis tuæ immenſitate omnia concludas. Per id ergo,quod interior es,oſtẽderis eſſe creator : per id vero quod exterior es, gubernator omniũ demõſtraris:ac ne omnia,quę creata ſunt,ſine te eſſent, interior es:exterior vero,vt omnia includãtur à te , nõ locali magnitudine, ſed potentiali præſentia,qui vbiq; præſens es,& omnia tibi præſentia, quanuis quidã hęc intelligant,quidam vero non intelligant.Inſeparabilis ergo naturæ tuæ vnitas ſeparabiles non poteſt habera perſonas:quia ſicut es trinitas in vnitate,& vnitas in trinitate:ſic ſeparationem non potes habere perſonarum.

Nominantur quidem illæ perſonæ aliquando ſingulæ, D ſed ita te voluiſti deus trinitas inſeparabilem oſtẽdera in perſonis, vt nullum tibi nomẽ ſit in qualibet perſona,quod non ad aliam ſecundum relationis regulã referatur: ſicut pater ad filium, & filius ad patrem,ſic ſpiritus ſanctus ad patrem & filium veriſſime refertur. Ea vero nomina,quæ ſubſtantiã,vel perſonam,vel potentiam,vel aſſentiam tuam ſignificant,vel quicquid proprie dicitur deus,omnibus perſonis ęqualiter cõueniũt, vt deus magnus,omnipotẽs,æternus, & omnia quæ naturaliter de te deo dicũtur. Nõ eſt ergo aliquod naturę nomen,quod ſic tibi deo patri cõuenire valeat,vt aut filio tuo,aut ſpiritui ſancto cõuenire nequeat. Dicimus te patrẽ naturaliter eſſe deũ, ſed naturaliter eſt filius deus, naturaliter eſt deus & ſpiritus ſanctus, non tamen tres dij , ſed vnus naturaliter deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus.Idcirco inſeparabilis es ſancta trinitas,deus in perſonis ſenſu intelligenda,quãuis voce ſeparabilia habeas nomina, quia pluralem numerũ in naturæ nominibus nullatenus recipis: in hoc enim oſtẽditur perſonas non poſſe diuidi in ſancta trinitate,quæ vnus deus E ver⁹ eſt,quia cuiuſlibet perſonę nomẽ ſemper ad alterã reſpicit perſonã.Si patrem dico,filiũ oſtendo: ſi filium nomino,patrã prædico: ſi ſpiritum ſanctũ appello,alicuius eſſe ſpiritũ neceſſe eſt intelligi, ſcilicet patris & filij.Hęc eſt enim fides vera veniẽs de ſana doctrina,hęc certe eſt fides catholica & orthodoxa , quã me docuit deus in ſinu matris Eccleſiæ gratia ſua.

Oratio ad ſanctã trinitatem. Caput XXXI.

Inuocat itaq; domine te fides mea,quã dediſti mihi propter bonitatem tuã ad ſaluationẽ meã.Fidelis autem anima ex fide viuit, tenet in ſpe quod videbit in re . Inuocat te deus meus caſta conſcientia mea, & ſuauis amor fidei meæ, quã excuſſis ignorantiæ tenebris ad veritatis intelligẽtiã perduxiſti, & quã à ſtulta ſeculi amaritudine eruiſti, atq; adhibita tuę dulcedinis charitate,iocundã mihi & melliſluã reddidiſti. Inuocat te trinitas beata,vox clara & ſyncerus amor fidei meæ, quã ab ipſis enutriens cunabulis illuminaſti ſemper per illuſtrationẽ gratię tuæ, & quã adaugens cõfirmaſti in me per documẽta matris Eccleſiæ. Te inuoco beata & benedicta & glorioſa vna trinitas,pater & filius & ſpiritus ſanctus,deus,domin⁹, paracletus: charitas,gratia,cõmunicatio: genitor,geni- F tus,regenerãs:verum lumẽ ex lumine vero,vera illuminatio:fons,flumẽ,irrigatio, ab vno omnia,per vnũ omnia,in vno omnia,à quo,per quẽ,in quo omnia: viuens vita, vita à viuente,viuentiũ viuificator: vnus à ſe,vnus ab vno,vnus ab ambobos:ὢν a ſe:ἓν ab altero,ἓν abvtroque verax pater , veritas filius, veritas ſpiritus ſanctus: vna ergo pater,logos, paracletusq; eſſentia,vna virtus, vna bonitas,vna beatitudo,à quo, per quem, & in quo beata ſunt omnia quęcunq; beata ſunt.

Quod deus vera et ſumma vita eſt. Caput XXXII.

Deus vera & ſumma vita,a quo,per quẽ,& in quo viuũt omnia quæcunq; vere & beate viuũt. Deus bonũ & pulchrũ,à quo, per quẽ,& in quo bona & pulchra ſunt omnia,quæcũq; bona & pulchra ſunt. Deus cuius nos fides excitat, ſpes erigit,charitas iungit. Deus qui peti te iubes,& inueniri te facis,& pulſanti aperis. Deus à quo auerti cadere eſt, *Matth.7.* ad quẽ conuerti ſurgere eſt,in quo manere cõſiſtere eſt. Deus quẽ nemo amittit niſi deceptus,nemo quærit niſi admonitus, nemo inuenit niſi purgatus. Deus quem noſſe viuere eſt,cui ſeruire regnare eſt,quem laudare ſalus & gaudiũ animæ eſt. Te labiis & corde omniq; qua valeo virtute laudo,benedico atq; adoro,tuæq; clemẽtiæ & bonitati pro vniuerſis beneficiis tuis gratias refero,& hymnum gloriæ tuæ cano, Sanctus, ſanctus, ſan-

G ctus. Te inuoco ô beata trinitas, vt venias in me, & tem
plum me facias dignum gloriæ tuæ. Rogo patrē per fi-
lium, rogo filium per patrem, rogo ſpiritū ſanctum per
patrē & filium, vt omnia vitia elongentur à me, & om
nes ſanctæ virtutes plantentur in me. Deus immenſe, à
quo omnia, per quē omnia, in quo omnia facta ſunt, vi-
ſibilia & inuiſibilia. Qui opera tua extra circūdas, & in-
tra reples, ſupra tegis, & infra fers, cuſtodi me opus ma
nuum tuarū in te ſperantem, & in tua ſolummodo mi-
ſericordia confidentē, cuſtodi me quęſo hic & vbique,
nunc & ſemper, intus & foris, ante & retro, ſupra & in-
fra, circūcirca, ita vt in me nullus pateat locus inſidiis
inimicorum. Tu es deus omnipotens, cuſtos & prote-
ctor omniū in te ſperantiū, ſine quo nemo eſt tutus, ne-
mo de periculis liberatus. Tu es deus & nō eſt alius de-
us pręter te, neq; in cœlo ſurſum, neq; in terra deorſum,
qui facis magnalia & mirabilia & inſcrutabilia, quorū
nō eſt numerus. Te decet laus, te decet honor, te decet
hymnus, tibi omnes angeli, tibi cœli & vniuerſæ po-
teſtates hymnos dicunt, & laudes indeſinenter conci-
nunt, vtpote creatori creaturę, domino ſerui, regi mili-
H tes, te ſanctā & indiuiduā trinitatē omnis creatura ma
Laus ange- gnificat, omnis ſpiritus laudat. Tibi ſancti & humi-
lorū & ho- les corde, tibi ſpiritus & animæ iuſtorū, tibi omnes ſu-
minum. perni ciues & cuncti beatorū ſpirituum ordines, gloriā
Caput & honorem ſuppliciter adorātes concinunt ſine fine.
XXXIII. Laudant te domine illi ſuperni ciues magnifice & ho-
norabiliter: laudat te homo, magna portio creaturæ
tuæ. Sed & ego peccator homuncio, deſiderio magno
cupio te laudare, amare te opto amore præcipuo Deus
meus, vita mea, fortitudo mea, & laudatio mea dignare
me laudare te. Da mihi lumen in corde, verbū in ore, vt
cor meum meditetur gloriam tuā, & lingua mea tota
Eccli. 15. die cātet laudes tuas. Sed quia nō eſt pulchra laus in o-
Eſaiæ. 6. re peccatoris, & quia vir pollutis labiis ego ſum, mūda
obſecro cor meū ab omni inquinamēto, ſanctifica me
ſanctificator omnipotēs interius & exterius, & fac me
dignū laudibus tuis. Suſcipe benigne & acceptabiliter
de manu cordis & de mētis amore, ſuſcipe ſacrificium
labiorum meorū, fiatq; acceptabile in conſpectu tuo, &
aſcendat ad te in odorem ſuauitatis. Memoria tua ſan
cta & dulcedo tua beatiſſima poſſideat totam animam
meā, atq; in inuiſibilium amorē rapias eā. Tranſeat de
I viſibilibus ad inuiſibilia, de terrenis ad cœleſtia, de tem
poralibus ad æterna, tranſeat & videat viſionē mirabi-
lem. O æterna veritas, ô vera charitas, ô chara ęternitas,
tu es deus meus, ad te ſuſpiro nocte ac die, tibi inhio, ti-
bi intendo, ad te peruenire deſidero, qui nouit te, nouit
veritatem, nouit æternitatem. Tu veritas ſuper omnia
præſides, quē videbimus ſicuti es, cum pertranſierit hęc
1. Ioan. 3. vita cęca & mortalis, in qua dicitur nobis, Vbi eſt deus
tuus? Et ego dico, Deus meus vbi es? Reſpiro in te pau-
Pſal. 41. lulum, cum effundo ſuper te animā meam in voce exul
tationis & confeſſionis ſonus epulantis & feſtiuitatem
celebrantis, & adhuc triſtis es, quia relabitur & fit abyſ-
ſus, quin potius ſentit ſe adhuc eſſe abyſſum. Dicit ei fi-
des mea quā accēdiſti in nocte ante pedes meos, Quare
triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in
deo; lucerna pedibus meis verbum eius. Spera & perſe-
uera donec pertranſeat nox mater iniquorum, donec
pertranſeat ira domini, cuius fuimus aliquādo filij: fui-
mus enim aliquādo tenebræ, donec pertrāſeat iſte im-
petus aquarū, reſidua adhuc trahimus in corpore pro-
pter peccatum mortuo, donec aſpiret dies & inclinen-
Pſal. 4. tur vmbrę. Sperabo in domino, mane aſtabo & cōtem-
plabor, ſemperq; confitebor ei. Mane aſtabo & videbo K
ſalutare vultus mei deum meum, qui viuificabit mor- *Roma. 8.*
talia corpora noſtra propter inhabitantem ſpiritū eius
in nobis, vt iam ſimus lux, dum adhuc ſpe ſalui facti ſu- *1. Theſſ. 5.*
mus, & filij lucis, & filij diei, non noctis neque tenebra-
rum. Fuimus enim aliquando tenebræ, nunc autem lux *Epheſ. 5.*
in ſe deus noſter, & tamen adhuc per fidem, necdū per
ſpeciem. Spes, quæ videtur non eſt ſpes. Laudant te do- *Roma. 8.*
mine illi populi angelorum tuorū immortales, & glo-
rificant nomen tuum cœleſtes virtutes, quæ non habēt
opus legere hāc ſcripturam noſtram, & cognoſcere te
ſanctam & indiuiduam trinitatem. Vidēt enim faciem
tuā ſemper, & ibi legūt ſine ſyllabis tēporum, quid ve-
lit æterna voluntas tua, legunt, eligunt, & diligūt, ſem-
pérque legunt, & nūquam præterit id quod legunt, eli-
gendo & diligendo legunt ipſam immutabilitatē con
ſilij tui, & non clauditur codex eorū, nec plicabitur li-
ber eorū, quoniā tuipſe illis liber es, & eris in æternū. O
beatæ nimiū illæ cælorum virtutes, quæ laudare te poſ-
ſunt ſancte & puriſſime cum nimia dulcedine & ineffa
bili exultatione, inde laudāt vnde gaudēt, quia ſemper
vidēt, vnde gaudere valeāt & laudare. Nos vero mole L
carnis preſſi, & procul à vultu tuo in hac peregrinatio-
ne poſiti, atq; per mūdanas varietates diſtēti, digne lau
dare nequimus, laudamus tamen per fidē, non per ſpe-
ciem: illi vero angelici ſpiritus per ſpeciem, non per fi-
dē. Hoc enim caro facit vt multo aliter laudem', quàm
illi: ſed licet diuerſis modis laudes dicamus, tu tamen
vnus es deus creator omniū, cui ſacrificiū laudis in cœ
lo & in terra offertur: peruenturi tamē ſumus miſericor
dia tua ad eorum cōſortium, cū quibus te ſemper vide-
bim', & ſine fine laudabim'. Tribue domine vt donec
in hoc fragili corpore poſitus ſum: laudet te cor meū,
laudet te lingua mea, & omnia oſſa mea dicant, Domi
ne, quis ſimilis tui? Tu es deus omnipotens, quē trinum
in perſonis, & vnū in ſubſtātia deitatis colimus & ado-
ramus patrem ingenitū, filium de patre vnigenitū, ſpiri
tum ſanctū de vtroq; procedētē, & in vtroq; permanē-
tem, ſanctā & indiuiduā trinitatē, vnū deum omnipo-
tētem: qui cum nō eſſemus, potēter feciſti nos, & cum
perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua
mirabiliter recuperaſti nos, ne ſinas nos eſſe ingratos,
obſecro, tātis beneficiis & indignos tā multis miſera-
tionibus. Te deprecor, ſupplico, & rogo, auge fidē, auge M
ſpem, auge charitatē. Fac nos per ipſam gratiā tuā ſem
per in fide ſtabiles, & in opere efficaces, vt per fidem re
ctam & cōdigna fidei opera ad vitam te miſerāte per-
ueniamus æternā, vt ibi vidētes gloriam tuā ſicuti eſt,
adoremus maieſtatē tuam, & dicamus pariter, quos di-
gnos feceris videre gloriam tuā, Gloria patri, qui crea-
uit nos, gloria filio, qui redemit nos, gloria ſpiritui ſan-
cto, qui ſanctificauit nos, gloria ſummæ & indiuiduæ
trinitati, cui' opera inſeparabilia ſūt, cuius imperiū ſine
fine manet, Te decet laus, te decet hymn', tibi debetur
omnis honor, tibi benedictio & claritas, tibi gratiarum
actio, tibi honor, virtus, & fortitudo deo noſtro in ſecu *Hic cōqueri*
la ſeculorū. Amē. Ignoſce domine, ignoſce pie, igno- *tur homo q*
ſce & miſerere, parce ignorātiæ meæ, & multæ imperfe *nō cōpungi vē*
ctioni meę. Noli me tāq̄ temerariū reprobare, q audeā *in contēpla*
ſeru' vtinā vel bon' & nō etiā inutilis & mal', & ideo *tione exque*
valde malus, quia te omnipotentē deū noſtrū, terribilē *āgeli quoq;*
& omnis metuēdū ſine cordis cōtritione, & lachryma *tremūt deū*
rū fonte, ſine reuerētia debita & tremore laudo, bene- *videntes.*
dico atq; adoro. Si enim angeli te adorātes & laudātes *Caput*
tremūt mira exultatione repleti, ego peccator dum tibi *XXXIIII.*
aſſiſto,

A aſsiſto,laudes dico,ſacrificium offero, cur nō corde pa ueo,vultu palleo, labiis tremo, toto corpore inhorreſco,ſicq; obortis lachrymis corā te indeſinēter lugeo? Volo,ſed nō valeo,quia nequeo quod deſidero. Hinc enim mecū vehementer admiror,dum te nimis terribilē oculis fidei cerno. Sed quis hoc ſine ope gratiæ tuæ? Vniuerſa enim ſalus noſtra, magna miſericordia tua. Miſerum me, quomodo ſic inſenſata facta eſt anima mea, vt nō terreatur terrore nimio dum ſtat ante deū, & ſuas illi laudes decantat? Miſerum me,quomodo ſic induruit cor meum,vt oculi mei indeſinenter nō producant flumina lachrymarum,dum ſeruus ſermocinatur coram domino ſuo,homo cum deo, creatura cum creatore,qui factus eſt ex limo,cum eo qui omnia fecit ex nihilo. *Gene.2.* Ecce domine pone me ante te, & quid in ſecretis de me ſentio,paternis auribus nō taceo: tu diues in miſericordia,& largus in premiis, da mihi de bonis tuis vt ex eis ſeruiem tibi:Non enim aliunde poſſumus ſeruire,neque tibi placere niſi de tuo munere, confige quæſo timore tuo carnes meas:lętetur còr meum vt timeat nomen tuum. Vtinā ſic te timeret peccatrix anima, quomodo ille vir ſanctus,qui dixit, Semper enim *Iob.31.* B quaſi tumentes ſuper me fluctus timui deum. Dator enim omnium bonorū deus, da mihi inter laudes tuas fontem lachrymarum, ſimul cū cordis puritate & mētis iubilatione, vt perfecte te diligens & digne te laudās,ipſo cordis palato ſentiā,guſtem, & ſapiam, quàm dulcis & ſuauis es domine, ſicut ſcriptū eſt, Guſtate & videte quoniā ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo: *Pſal.33.* Beat⁹ populus qui ſcit iubilationē: *Pſal.88.* Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum, in loco quē poſuit. *Pſal.83.* Beati mundo corde,quoniā ipſi deum videbunt. *Matt.5.* Beati qui habitant in domo tua domine,in ſecula ſeculorum laudabunt te. *Pſal.83.*

Precatio ad Ieſum. Caput XXXV. Oratio cor mundū monēs ad deuotionē & diuinum amorem.

Ieſu noſtra redēptio,amor & deſideriū, deus de deo adeſto mihi famulo tuo. Te inuoco,ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Te inuoco in animā meam,intra in eam,& coapta eā tibi, vt poſſideas eam ſine ruga & ſine macula. Mundiſsimo nāq; domino mundiſsima debetur habitatio. Sanctifica ērgo me vas tuum quod feciſti,de malitia euacua, & imple de gratia,& plenom conſerua, ita vt dignum habitationis tuæ efficiar tēplum hîc & in perpetuum. Dulciſsime,benigniſsime,amātiſsime,chariſsime, potētiſ- C ſime,deſideratiſsime,precioſiſsime, amabiliſsime, pulcherrime,tu melle dulcior,lacte & niue cādidior, nectare ſuauior,gemmis & auro precioſior,cunctiſq; terrarū diuitiis & honorib⁹ mihi charior. Quid dico de⁹ meus,vna ſpes mea,tā grādis miſericordia mea? Quid dico dulcedo fœlix & ſecura? quid dico dū talia dico? Dico quod valeo,ſed nō dico quod debeo, vtiná poſſem talia dicere,qualia illi hymnidici angelorum chori. O quàm libēter me in tuis laudibus totum effunderem. O quàm deuotiſsime illa cœleſtis melodiæ cantica ad laudem & gloriam nominis tui in medio Eccleſiæ infatigabilis perorarem. Sed quia talia nō poſſum, nunquid tacebo? Væ tacentibus de te, quoniam ipſi loquaces muti ſunt, cum nō tuas laudes dicunt. Quis digne te laudare poteſt? O ineffabilis virtus & ſapiētia patris. Et quoniā nulla inuenio verba,quibus te ſufficienter valeam explicare cunctipotens & omniſcium verbum,dicam interim quod valeo, donec iubeas me venire ad te vbi poſsim dicere quod te decet,& me oportet. Et ideo ſuppliciter rogo vt nō reſpicias tantum ad id quod modo dico, ſed ad id quod dicere opto. Cupio enim deſiderio magno de te eloqui quod oportet D & decet,quia te decet laus,te decet hymnus, tibiq; debetur omnis honor: Scis ergo occultorum cognitor deus, quoniam non ſolum terra & omnibus quæ in ea ſunt tu mihi charior es, ſed etiā ipſo cœlo & omnibus quæ in eo ſunt tu mihi acceptabilior, tu mihi amabilior es: diligo enim te ſuper cœlum & terrā, & cætera omnia quæ in eis ſunt,imò niſi amore nominis tui quę tranſitoria ſunt,proculdubio amanda nō ſunt. Amo te deus meus amore magno,magiſq; te amore capio. Da mihi vt amem te ſemper quantū volo, quātum debeo; vt tu ſolus ſis tota intentio mea, & omnis meditatio mea,te mediter per dies ſine ceſſatione,te ſentiā per ſoporem in nocte,te alloquatur ſpiritus meus, tecū fabuletur mens mea, lumine ſanctæ viſionis tuæ illuſtretur cor meū, vt te rectore, te duce ambulem de virtute in virtutē,tandemq; videā te deum deorum in Sion,nūc quidē per ſpeculum in ænigmate,tunc autē facie ad faciem, vbi cognoſcā te & cognitus ſum. *1.Cor 13.* Beati mundo corde,quoniā ipſi deum videbunt. *Matt.5.* Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorū laudabunt te. *Pſal.83.* Rogo itaque te domine per omnes miſerationes tuas, quibus de morte æterna liberati ſumus, mollifica cor E meum durū & lapideum, ſaxeum & ferreū, tua ſacratiſsima & potenti vnctione,& fac me per ignē cōpunctionis corā te omni hora hoſtiam viuā fieri. Fac me in tuo conſpectu cor cōtritum & humiliatum ſemper habere cum lachrymarū abundātia. Fac me ex tuo deſiderio huic mundo funditus extingui, & tranſeūtium rerū obliuiſci præ magnitudine timoris & amoris tui, vſqueadeo vt de tēporalibus nec lugeam, nec gaudeā, nec metuam aliquid tēporale,nec diligam,nec blandis corrūpar,nec aduerſis concutiar. Et quia tua valida eſt vt mors dilectio,abſorbeat quæſo mētem meā ab omnibus quæ ſub cœlo ſunt ignita & melliflua vis amoris tui, vt tibi ſoli inhæreā, ſolaq; tuæ ſuauitatis memoria paſcar. Deſcēdat domine,deſcendat precor,deſcēdat in cor meum odor tuus ſuauiſsimus,ingrediatur amor tuus mellifluus. Veniat mihi tui ſaporis mira & inenarrabilis fragrātia, quæ ſempiternas in me ſuſcitet cōcupiſcentias,& ex corde meo perducat venas ſalientis aquæ in vitam æternam. Immēſus es domine,& ideo ſine mēſura debes amari & laudari ab his, quos tuo precioſo ſanguine redemiſti. Amator hominū benigniſ- F ſime, clementiſsime domine & æquiſsime iudex, cui omne iudicium dedit pater,ſapiētiſsimo tuæ æquitatis iudicio diſcernis hoc rectum & iuſtum eſſe, vt filij huius ſeculi noctis & tenebrarum præſtantiori deſiderio virtute atque ſtudio diligant & quærāt perituras diuitias & fugitiuos honores, quàm nos ſerui tui diligam⁹ te deum noſtrum,per quem facti & redempti ſumus. *Ioan.5.* Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abeſſe, ſi ſponſa ſponſo tanto cōglutinatur mentis ardore,vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari ſui abſentiam non ſine magno mœrore ferens: qua ergo dilectione,quo ſtudio,quo feruore anima quā deſponſaſti tibi fide & miſerationibus, debet diligere te verum deū & pulcherrimū ſponſum,qui nos ſic amaſti & ſaluaſti,qui pro nobis tot tanta & talia feciſti? Quanquam autem hæc infima habeant ſuas delectationes,ſuoſq; amores,nō tamē tali modo delectāt ſicut tu deus noſter. In te enim delectatur iuſtus, quia amor tuus ſuauis eſt & quietus, nā pectora quæ poſsides,dulcedine & ſuauitate & trāquillitate reples. Ecōtra,amor ſeculi & carnis anxius eſt &

perturba-

G perturbatus, animas certe quas ingreditur quietas eſſe
nō patitur: ſemper enim ſuſpicionibus & perturbatio-
nibus variiſq; timoribus ſollicitat eos. Tu itaq; es dele-
ctatio rectorum: & merito, quies enim valida eſt apud
te & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone domi-
ne, intrat in gaudium domini ſui, & non timebit am-
plius, ſed habebit ſe optime in optimo loco, dicēs, Hęc
Pſal. 131. requies mea in ſeculū ſeculi, hic habitabo quoniā elegi
Pſal. 22. eam: & illud, Dominus regit me & nihil mihi deerit,
in loco paſcuæ ibi me collocauit. Dulcis Chriſte, bone
Ieſu, reple ſemper quæſo cor meū inextinguibili dile-
ctione tua, cōtinua recordatione tua, adeo vt ſicut flā-
ma vrens totus ardeam in tui amoris dulcedine, quem
& aquæ multę in me nunquam poſsint extinguere. Fac
me dulciſsime domine amare te, & deſiderio tuo depo
nere pōdus omnium carnalium deſideriorum, & ter-
renarum cōcupiſcentiarum grauiſsimam ſarcinā, quæ
impugnant & aggrauant miſeram animam meam, vt
poſt te expeditus in odore vnguentorum tuorum cur-
rens vſque ad tuæ pulchritudinis viſionem efficaciter
ſatiandus, quantocyus te quoq; duce merear perueni-
H re. Duo enim amores, alter bonus, alter malus: alter dul
cis, alter amarus, non ſe ſimul capiunt in vno pectore.
Et ideo ſi quis præter te aliud diligit, non eſt charitas
tua deus in eo, amor dulcedinis & dulcedo amoris, a-
mor nō crucians ſed delectans, amor ſyncere & caſte
permanens in ſeculum ſeculi, amor qui ſemper ardes &
nūquam extingueris. Dulcis Chriſte, bone Ieſu, chari-
tas, deus meus, accende me totum igne tuo, amore tuo,
ſuauitate & dulcedine tua, iucunditate & exultatione
tua, voluptate & concupiſcentia tua, quæ ſancta eſt &
bona, caſta eſt & munda, tranquilla & ſecura, vt totus
dulcedine amoris tui plenus, totus flāma charitatis tuę
ſuccenſus, diligā te deum meum ex toto corde meo to
tiſq; medullis præcordiorum meorū, habens te in cor-
de, in ore, & præ oculis meis ſemper & vbiq;, ita vt nul
lus pateat in me locus adulterinis amorib⁹. Audi deus
meus, audi lumē oculorum meorum, audi quæ peto, &
da quæ petā vt audias me. Pie & miſericordiſsime do-
mine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata
mea, ſed propter bonitatem tuam ſuſcipe preces ſerui
tui, & da mihi effectū petitionis meæ, & deſiderij mei,
I intercedente & orante & impetrante glorioſa virgine
genitrice tua Maria, domina mea, cū omnibus ſanctis
Alia ad tuis, Amen. Chriſte domine verbum patris, qui ve-
eūdē. Cap. niſti in hunc mūdum peccatores ſaluos facere, rogo te
XXXVI. per indulgentiſsima miſericordiæ tuæ viſcera, emēda
Oratio de- vitam meam, meliora actus, compone mores, tolle de
votiſsima me quod mihi nocet & tibi diſplicet: & da quod noſti
ad laudes tibi placere & mihi prodeſſe. Quis poteſt facere mun-
habendas. dum de immundo cōceptum ſemine niſi tu ſolus? Tu
Iob. 14. es deus omnipotens infinitæ pietatis, qui iuſtificas im-
pios, & viuificas mortuos propter peccatū, qui mutas
peccatores & nō ſunt. Tolle ergo de me quicquid tibi
diſplicet in me, imperfecta enim mea plurima vident
Hiere. 17. oculi tui, mitte quæſo manū pietatis tuæ in me, & tolle
de me quicquid offendit oculos pietatis tuæ in me. Co
rā te domine eſt ſanitas & infirmitas mea: illā precor
ſeruā, iſtā ſana. Sana me domine & ſanabor, ſaluum me
fac & ſaluus ero, tu qui infirma ſanas, & ſanata conſer-
uas, tu qui ſolo nutu tuo reſtauras diruta & collapſa. Si
enim dignaris in agro tuo corde meo ſerere bonū ſe-
mē, neceſſe eſt vt manu pietatis tuę ſpinas prius euellas
vitiorum meorū. Dulciſsime, benigniſsime, amātiſsi-
me, chariſsime, deſideratiſsime, amabiliſsime, pulcher-
rime, infunde obſecro multitudinem dulcedinis tuę & K
charitatis tuæ pectori meo, vt nihil terrenū, nihil car-
nale deſiderem vel cogitē, ſed te ſolū amem, te ſolum
habeā in corde & in ore meo. Scribe digito tuo in pe-
ctore meo dulcē memoriā tui melliflui nominis, nul-
la vnquā obliuione delēdam. Scribe in tabulis cordis
mei voluntatem tuam & iuſtificationes tuas, vt te im-
mēſæ dulcedinis dominum & præcepta tua ſemper &
vbiq; habeam præ oculis meis. Succende mentē meam
igne illo tuo, quem miſiſti in terram, & voluiſti vehe-
menter accendi, vt ſacrificium ſpiritus contribulati &
cordis contriti obortis lachrymis quotidie offerā tibi.
Dulcis Chriſte bone Ieſu, ſicut deſidero, ſicut tota mē-
te mea peto, da mihi amorem tuū ſanctum & caſtum
qui me repleat, teneat, totūq; poſsideat. Et da mihi eui-
dens ſignum amoris tui, irriguum lachrymarū fontem
iugiter emanantem, vt ipſę quoque lachrymę tuum in
me teſtentur amorem, ipſæ prodant, ipſæ loquantur
quantū te diligit anima mea, dum præ nimia dulcedi-
ne amoris tui nequit ſe à lachrymis continere. Remi-
niſcor pie domine illius bonæ mulieris Annæ, quæ ad *1. Reg. 1.*
tabernaculū rogatura pro filio venit, de qua ſcriptura L
refert, quòd vultus eius poſt lachrymas & preces non
ſunt amplius in diuerſa mutati. Sed memor tātę virtu-
tis tantæq; conſtantiæ, dolore torqueor & verecundia
cōfundor, quia me miſerum nimis deorſum iacere in-
tueor. Si enim ita fleuit, & in fletu perſeuerauit mulier
quæ quærebat filium: quomodo plangere & in planctu
perſiſtere debet anima mea, quæ quærit & amat deum,
& ad eum peruenire deſiderat? Quomodo gemere ac
flere debet talis anima, quæ quærit deum die ac nocte,
quæ propter Chriſtum nil vult amare? Mirum quippe
eſt, ſi iam non factæ ſunt ei lachrymæ ſuę panes die ac
nocte. Reſpice ergo & miſerere mei, quia dolores cor-
dis mei multiplicati ſunt. Da mihi conſolationē tuam
cœleſtem, & noli ſpernere peccatricē animā pro qua
mortuus es. Da mihi quæſo lachrymas ex toto affectu
internas, quæ peccatorum meorū poſsint ſoluere vin-
cula, & cœleſti iocunditate ſemper repleant animam
meam, ſi nō cum veris & perfectis monachis, quorum
veſtigia nequeo imitari, ſaltē cum deuotis mulieribus *Monachi.*
quantulācunque portionem in regno tuo merear adi-
piſci. Venit quoque mihi in mentem alterius mulieris M
deuotio mira, quę te in ſepulchro iacentem pio amore
quærebat, quæ recedētibus diſcipulis de ſepulchro nō
recedebat, quæ ſedebat ibi triſtis & mœrēs, & diu mul-
tumq; flebat, & ſurgēs multis lachrymis iterū iterumq;
antra deſerti ſepulchri vigilantibus oculis explorabat,
ſi forte alicubi te videre poſſet, quem feruenti deſide-
rio quærebat, iam certe ſemel & iterum ingreſſa ſepul-
chrum viderat, ſed nimium amanti non ſatis erat, vir-
tus enim boni operis perſeuerantia eſt. Et quia præ cæ-
teris dilexit, & diligendo fleuit, & flendo quæſiuit, &
quærēdo perſeuerauit, ideo prima te omnium inueni-
re, te alloqui meruit. Et non ſolum hæc, ſed etiā ipſis di
ſcipulis glorioſæ reſurrectionis tuæ prænuncia extitit,
te præcipiente & clementer monente, Vade dic fratri- *Matth. 28.*
bus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt. Si ergo
ita fleuit, & in fletu perſeuerauit mulier, quæ viuentem
cū mortuis quærebat, quæ te manu fidei tangebat: quo-
modo plangere & in planctu perſiſtere debet anima,
quæ te redemptorem ſuum iam cœlo præſidentem &
vbiq; regnātem corde credit, ore cōfitetur? Quomodo
ergo gemere & flere debet talis anima, quę te toto cor-
de diligit, teq; toto deſiderio videre cōcupiſcit, ſolum
confugium

A confugium & vnica ſpes miſerorum, cui nunquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur? Præſta mihi hanc gratiã propter te & propter nomẽ ſanctum tuum, vt quoties de te cogito, de te loquor, de te ſcribo, de te lego, de te cõfero, quoties tui reminiſcor, tibi aſsiſto, laudes, preces, & ſacrificium offero, toties obortis lachrymis in conſpectu tuo copioſe & dulciter fleã, ita vt efficiãtur mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Tu quidẽ rex gloriæ & omnium virtutum magiſter docuiſti nos verbo & exemplo gemere & flere, dicens, Beati qui lugent, quoniã ipſi cõſolabuntur. Tu fleuiſti defunctum amicum, & lachrymatus es valde ſuper perituram ciuitatem: rogo te bone Ieſu per illas precioſiſsimas lachrymas tuas, & per omnes miſerationes tuas, quibus mirabiliter nobis perditis ſubuenire dignatus es, da mihi gratiã lachrymarum, quam multũ deſiderat & appetit anima mea, quia ſine dono tuo non poſſum habere eã, ſed per ſpiritum ſanctum tuum, qui dura corda peccatorum mollit, & ad fletum cõpungit, da mihi gratiam lachrymarum, ſicut dediſti patribus noſtris, quorũ veſtigia debeo imitari, vt plãgam me in omni vita mea,

Mat. 5. Ioan. 11. Luca. 19.

B ſicut ipſi ſe planxerunt nocte ac die: propter merita & orationes eorum qui tibi placuerũt & deuotiſsime ſeruierunt, miſerere mei miſerrimi & indigni ſerui tui, & da mihi gratiã lachrymarum. Da mihi irriguum ſuperius, & irriguũ inferius, vt ſint mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, efficiatq; in conſpectu tuo deus meus. per ignem compũctionis holocauſtum pingue & medullatum, mactor totus in ara cordis mei, & tanquam pinguiſsimum holocauſtum aſſumar tibi in odore ſuauitatis. Da mihi dulciſsime fontem irriguum, fontemq; perſpicuum, in quo lauetur aſsidue iſtud inquinatũ holocauſtum. Licet enim me totum tibi obtulerim opitulante gratia tua, in multis tamẽ quotidie offendo propter nimiã fragilitatem meam. Da ergo mihi gratiam lachrymarum benedicte & amabilis deus, præcipue ex multa dulcedine amoris tui & commemoratione miſericordiarum tuarum, præpara hanc menſam famulo tuo in conſpectu tuo, & da mihi eam in poteſtatem, vt quoties volo ſatier ex ea. Tribue pro pietate & bonitate tua vt iſte calix tuus inebrians & præclarus ſatiet ſitim meam, vt inhiet tibi ſpiritus meus & ardeat mens mea in amore tuo, oblitus vanitatis & miſeriæ. Audi

C deus meus, audi lumen oculorũ meorum, audi quæ peto, & da vt petã quod audias, pie & exorabilis domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, ſed propter bonitatẽ tuã ſuſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis meæ & deſiderij mei, precibus & meritis glorioſæ virginis Mariæ dominæ meæ & omnium ſanctorum, Amen.

Alia ad Ieſum. Caput XXXVII.

Ieſu domine, Ieſu pie, Ieſu bone, qui mori dignatus es propter peccata noſtra, & reſurrexiſti propter iuſtificationem noſtram, rogo te per glorioſam reſurrectionem tuã, reſuſcita me de ſepulchro vitiorũ & peccatorum meorum omnium, & da mihi quotidie partem in reſurrectione prima, vt in reſurrectiõe tua merear veraciter percipere portionẽ. Dulciſsime, benigniſsime, amãtiſsime, chariſsime, precioſiſsime, deſideratiſsime, amabiliſsime, pulcherrime, aſcẽdiſti in cœlum cum triumpho gloriæ tuæ, & ſedes ad dexteram patris rex potentiſsime, trahe me ſurſum ad te vt curram poſt te in odore vnguentorum tuorũ, curram & non deficiã, te trahente, te ducente, me currente, trahe os ſitientis animæ in ſuperna fluenta æternæ ſatietatis, imò trahe me ad te fontem viuum, vt inde pro captu meo bibã vnde ſemper viuã, deus meus

In iſta oratione mens humana copioſius compũgitur, ſi in quiete dicatur. Roma. 4.

vita mea. Tu enim dixiſti ore tuo ſancto & benedicto, D Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Fons vitę da ſitienti animæ ſemper bibere ex te, vt ſecũdum ſanctam & veridicam promiſsionẽ tuam, de ventre meo fluãt aquæ viuæ. Fons vitæ reple mentem meã torrente voluptatis tuæ, & inebria cor meũ ſobria ebrietate amoris tui, vt obliuiſcar quæ vana ſunt & terrena, & te ſolum iugiter habeam in memotia mea, ſicut ſcriptum eſt, Memor fui dei & delectatus ſum. Da mihi ſpiritũ ſanctum tuum, quem ſignificabãt illę aquæ quas ſitiẽtibus daturum te promiſeras. Da quæſo toto deſiderio & omni ſtudio tendere, quò te aſcẽdiſſe poſt reſurrectionẽ die quadrageſimo credimus, vt in præſenti quidẽ miſeria ſolo tenear corpore, tecum autẽ ſim cogitatione ſemper & auiditate, vt ibi ſit cor meum, vbi tu es theſaurus meus deſiderabilis & incõparabilis, multumq; amabilis. In hoc enim magno huius vitæ diluuio vbi circunſtantibus agitamur procellis, & non inuenitur fida ſtatio & locus eminẽtior, vbi pes columbæ valeat aliquatenus requieſcere, nuſquã tuta pax, nuſq̃ ſecura quies, vbique bella & lites, vbiq; hoſtes, foris pugnæ, intus timores. Et quia altera pars ſumus cœli, altera terræ, corpus quod corrũpitur aggrauat animã. Idcirco animus meus ſocius & amicus meus, fatigatus de via veniens, languet & iacet diſciſſus atq; laceratus ab his quas pertranſierat vanitatibus, eſurit & ſitit valde, & nõ habeo quid ponam ante illum, quia pauper ſum & mendicus. Tu domine deus meus diues omnium bonorũ, & dapium ſupernę ſatietatis opulentiſsime largitor, da laſſo cibum, collige diſperſum, reintegra ſciſſum. En ſtat ad oſtium & pulſat, obſecra per viſcera miſericordiæ tuę, quibus viſitaſti nos oriens ex alto, aperi pulſanti, miſero manum pietatis tuę porrige, & iube propiciabili dignatiõe vt ingrediatur ad te, requieſcat in te, reficiatur de te vino cœleſtiq; pane, quo ſatiatus reſumptiſq; viribus ad ſuperiora cõſcẽdat, & de hac valle lachrymarum pẽna ſancti deſiderij raptus, ad cœleſtia regna volitet. Aſſumat domine, aſſumat rogo ſpiritus meus pẽnas vt aquilæ, & volitet & non deficiat, volet & perueniat vſq; ad decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, vt ibi ſuper menſam refectionis ciuium ſupernorũ paſcatur de occultis tuis in loco paſcuę tuę, iuxta fluenta pleniſsima requieſcat in te deus meus cor meum. Cor mare magnum tumẽs fluctibus, tu qui imperaſti ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna, veni & gradere ſuper fluctus cordis mei, vt tranquilla & ſerena fiãt omnia mea, quatenus vnum bonum dominum meum amplectar te, & dulce lumen oculorum meorum cõtempler te ſine tumultuantium cogitationum cæca caligine. Confugiat domine mens mea ſub vmbra alarum tuarum ab æſtibus cogitationum huius ſeculi, vt in tui refrigerij temperamẽto abſconſa, lætabunda cantet & dicat, In pace in idipſum, dormiam & requieſcã. Dormiat obſecro domine deus meus, dormiat memoria mea ab omnibus malis, iniquitatem odiat, iuſtitiã diligat. Quid enim pulchrius, quidúe dulcius, quàm inter tenebras huius vitæ multaſq; amaritudines diuinæ dulcedini inhiare, & æternę beatitudini ſuſpirare, illicq; teneri mentem vbi vera habere gaudia certiſsimum eſt. Dulciſsime, amãtiſsime, benigniſſime, chariſsime, precioſiſsime, deſideratiſsime, amabiliſsime, pulcherrime, quando te videbo? Quãdo apparebo ante faciem tuam? Quãdo ſatiabor de pulchritudine tua? Quando educes me de hoc carcere tenebroſo, vt confitear nomini tuo, ita vt deinceps non compungar?

Ioan. 7. Pſal. 76. B F Pſal. 4.

G pungar? Quando tranſibo in illam admirabilē & pul-
cherrimam domum tuam, vbi perſonat vox lætitiæ &
Pſal.83. exultationis in tabernaculis iuſtorum? Beati qui habi-
tant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum lauda-
Pſal.35. bunt te. Beati & vere beati, quos elegiſti & aſſumpſiſti
in illam cœleſtem hæreditatē. Ecce ſancti tui domine
florent ante te ſicut lilium, replentur enim ab vbertate
domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potas eos: quo-
niam tu es fons vitæ, & in lumine tuo vident lumen,
vſqueadeo vt ipſi videlicet lumen illuminatum per te
deū illuminantē ſicut ſol effulgeant in conſpectu tuo.
O quàm mira, quàm pulchra, quàm acceptabilia ſunt
Pſal.25. domus tuæ habitacula domine virtutum, concupiſcit
Matt.26. intrare in ea hæc peccatrix anima mea. Domine dilexi
decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.
Vnam petij à domino, & hāc requiram vt inhabitem
in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Quēad-
Pſal.41. modum ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſi-
derat anima mea ad te deus. Quando veniam & appa-
rebo ante faciem tuam? quando videbo deum meum
H quem ſitit anima mea? quando videbo eum in terra vi-
uentium? In iſta enim terra morientium videri non po
teſt mortalibus oculis. Quid faciam miſer ego graue-
dine compedis mortalitatis meæ constrictus? quid fa-
2.Cor 5. ciā? Dum ſumus in corpore, peregrinamur à domino.
Hebr.13. Non habemus hic manentem ciuitatē, ſed futuram in-
quirimus: noſter autem municipatus in cœlis eſt. Heu
Pſal.119. mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cū
habitātibus Cedar, multū incola fuit anima mea. Quis
Pſal.54. dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requie-
ſcā? Nihil mihi tam dulce, quàm cū domino meo eſſe.
Pſal.72. Mihi autē adhærere deo bonum eſt. Da mihi domine
donec his fragilibus aſsiſto membris, tibi adhærere, ſi-
2.Cor.6. cut ſcriptum eſt, Qui adhæret domino, vnus ſpiritus
eſt cum eo. Præbe mihi rogo contemplationis pēnas,
quibus indutus, ad te volitem ſurſum. Et quia omne ſi-
niſtrum deorſum iacet, tene mentem meam, ne ad ima
tenebroſæ vallis corruat, ne interueniente vmbra ter-
ræ, à te vero iuſtitiæ ſole ſeparetur, & obducta tenebris
nebula prohibeatur alta reſpicere. Idcirco ſurſum ten-
do ad pacis gaudia, luciſq; delectabilē & ſereniſsimū
ſtatum. Tene cor meū manu tua, quia ſine te ad altiora
non rapitur. Illuc feſtino, vbi ſumma pax regnat, & iu-
gis trāquillitas rutilat. Tene & rege ſpiritum meum, &
I aſſume illū ſecundum voluntatē tuam, vt te duce aſcē-
dat in illam regionē vbertatis, vbi paſcis Iſraël in æter
num pabulo veritatis, vt ibi vel rapida cogitatione at-
tingat te ſummā ſapientiam ſuper omnia manentem,
cuncta tranſeuntem, & omnia gubernantem. Sed voli-
tanti ad te animæ multa ſunt quæ obſtrepunt, iuſſu tuo
domine conticeſcant mihi omnia, ipſa ſibi anima mea
ſileat, omnia pertranſeat, omnia quæ creata ſunt tran-
ſcendat à ſe, & perueniat ad te, atq; in te ſolo creatore
omnium oculos fidei figat, tibi inhiet, tibi intendat, te
meditetur, te cōtempletur, te ſibi ante oculos ponat, te
ſub corde reuoluat verum & ſummum bonum, & gau
dium ſine fine manſurum. Multæ deniq; ſunt contem-
plationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter paſcitũ,
ſed ĩ nulla earū ita delectatur & requieſcit anima mea
ſicut in te, & quando te ſolum cogitat & cōtemplatur.
Pſal.30. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, q̃
mirabiliter inſpiras cordibus amatorū tuorum: quàm
mira ſuauitas amoris tui, quo perfruuntur illi qui nihil
præter te diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare
cōcupiſcunt. Fœlices illi quibus tu ſolus ſpes es, & om-
ne opus eorum oratio. Beatus qui ſedet ſolitarius & ta K
cet, & ſtat ſuper cuſtodiam ſuā iugiter die ac nocte, vt
adhuc in hoc fragili corpuſculo poſitus, prælibare va-
leat aliquatenus dulcedinē tuam. Rogo te per illa ſalu-
tifera vulnera tua, quæ paſſus es in cruce pro ſalute no-
ſtra, è quibus emanauit ille precioſus ſanguis, quo ſu-
mus redempti, vulnera hanc animā meam peccatricē,
pro qua etiā mori dignatus es, vulnera eā igneo & po-
tētiſsimo telo tuæ nimiæ charitatis. Viuus eſt enim ſer *Hebr.4.*
mo dei, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipi
ti. Tu ſagitta electa, & gladius acutiſsimus, qui durum
ſcutum humani cordis penetrare tua potētia vales, cō-
fige cor meum iaculo tui amoris, vt dicat tibi anima
mea, Charitate tua vulnerata ſum, ita vt ex ipſo vulne-
re amoris tui vberrimæ fluant lachrymæ die ac nocte.
Percute domine, percute obſecro hanc duriſsimā mē-
tem meā pia & valida cuſpide dilectionis tuæ, & altius
ad intima penetra potenti virtute. Et ſic de capite meo
educ aquā immēſam, & de oculis meis verum fontem
lachrymarum iugiter manantē, ex nimio affectu & de-
ſiderio viſionis pulchritudinis tuæ, vt lugeā die ac no- L
cte, nullam in præſenti vita recipiens conſolationem,
dōnec te in cœleſti thalamo merear videre dilectū &
pulcherrimū ſpōſum meum, deum & dominū meum,
vt ibi videns glorioſam, admirabilē & pulcherrimam
faciem tuā, omni dulcedine plenam, cum his quos ele-
giſti, maieſtatē tuam ſupplex adorem, & illic tandē cœ
leſti & ineffabili repletus iubilo æternæ exultationis
exclamem cum diligentibus te, dicens, Ecce quod cō-
cupiui iam video, quod ſperaui iā teneo, quod deſide-
raui iam habeo. Illi nāque in cœlis iunctus ſum, quem
in terris poſitus tota virtute dilexi, tota charitate am-
plexus ſum, cui toto amore inhæſi, ipſum laudo, bene-
dico atq; adoro: Qui viuit & regnat deus in ſecula ſe-
culorū, Amen. Miſerere domine, miſerere pie, mi- *Precatio in*
ſerere mihi miſerrimo peccatori indigna agenti & di- *afflictione.*
gna patiēti, aſsidue peccanti, & tua flagella quotidie ſu *Caput*
ſtinenti. Si penſo malū quotidie quod feci, non eſt tā- *XXXVIII.*
tum quod patior, grauius eſt quod commiſi, leuius eſt
quod tolero: Iuſtus es domine, & rectum iudiciū tuū:
omnia iudicia tua iuſta ſunt & vera: Iuſtus & rectus tu
es domine deus noſter, & non eſt vlla iniquitas in te.
Non enim iniuſte neque crudeliter affligis nos pecca-
tores omnipotens & miſericors domine, qui cum non
eſſemus potēter feciſti nos, & cū perditi fuiſſemus cul- M
pa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter reparaſti
nos. Scio & certus ſum quòd vita noſtra nō temerariis
motibus agitur, ſed à te domino deo noſtro diſponitũ
& gubernatur. Vnde tibi cura eſt de omnibus, præcipue
de ſeruis tuis, qui totā ſpem ſuam poſuerunt in ſola mi
ſericordia tua: Idcirco obſecro & ſuppliciter rogo, vt
nō facias mihi ſecūdum peccata mea, quibus irā tuam
merui, ſed ſecundum magnā miſericordiam tuā, quæ
ſuperat etiam peccata totius mundi. Tu domine qui
exterius flagella irrogas, da ſemper interius indeficiē-
tem patientiam, ita vt laus tua nō recedat de ore meo.
Miſerere mei domine, miſerere mei & adiuua me, ſi-
cut tu noſti quod mihi neceſſe eſt in corpore & in a-
nima, ſcis omnia, potes omnia, qui viuis in ſecula.

Domine Ieſu Chriſte fili dei viui, qui expaſsis in *Alia ad Ie-*
cruce manibus propter mortalium omnium redēptio- *ſum.*
nem hauſiſti calicem paſsionis, mihi hodie præbere di- *Caput*
gneris auxilium. Ecce pauper venio ad te diuitem, mi- *XXXIX.*
ſer ad miſericordem, ne recedam vacuus vel contem-
ptus: eſuriēs incipio, ne deſinā de te ieiunus: famelicus
accedo,

A accedo,ne recedam impaſtus. Et ſi antequã comedam
ſuſpiro,da vel poſt ſuſpiria vt comedã. In primis dul-
ciſsime Ieſu coram magnificentia tuæ ſuauitatis confi-
teor aduerſum me iniuſtitiam meã.Ecce domine quia
in peccatis fui conceptus & natus, & tu me abluiſti &
ſanctificaſti,& ego poſtea me maiorib⁹ ſordidaui pec-
catis.Fui enim in neceſſariis natus, poſtea in ſpõtaneis
volutatus,ſed tuę domine miſerationis nõ immemor,
tuliſti me de domo patris mei carnalis, & de taberna-
culis peccatorum, & inſpiraſti mihi vt ſequerer te cum
generatione quærentium faciem tuã, ambulantium ſe-
mitam rectam,cõmurantium inter lilia caſtitatis,& te-
cum diſcumbentium in cœnaculo altiſsimæ paupertа-
tis: & ego tot beneficiorum ingratus poſt acceptũ ba-
ptiſmum multa commiſi illicita, multa perpetraui ne-
fanda,& vbi peccata emẽdare debui, peccata peccatis
addidi.Hæc ſunt mala mea domine quib⁹ exhonoraui
Gene.1. te & maculaui me, quẽ ad imaginem & ſimilitudinem
tuam creaſti,ſuperbia,vana gloria, & cætera multa alia
mala,quibus vexatur & affligitur, laceratur & deſtrui-
Pſal.37. tur infœlix anima mea. Ecce domine iniquitates meæ
B ſupergreſſæ ſunt caput meum,& ſicut onus graue gra-
uatę ſunt ſuper me:& niſi tu cui proprium eſt miſereri
ſemper & parcere, dexteram tuæ maieſtatis ſupponas,
mergi cogor miſerabiliter in profundum. Attẽde do-
mine deus & vide quoniã ſanctus, & ecce inſultat ad-
Pſal.7. uerſum me inimicus meus,dicens, Deus dereliquit eũ,
Pſal.6. perſequar & comprehẽdam eum, quia non eſt qui eri-
piat,& tu domine vſquequo, cõuertere & eripe animã
meam,ſaluum me fac propter miſericordiã tuam: Mi-
ſerere filio tuo quem in dolore non modico peperiſti,
& noli attẽdere malum meum, vt obliuiſcaris bonum
tuum.Quis eſt pater qui filium non liberet?Aut quis fi-
lius quem pater pietatis baculo non corripiat?Ergo pa
ter & domine licet peccator ſim,non poſſum non eſſe
filius tuus, quia tu me feciſti & refeciſti. Sicut peccaui
emenda me, & prius flagello emẽdatum trade me filio
Eſa.49. tuo.Nũquid obliuiſci poteſt mater infantem vteri ſui?
Et certe ſi illa oblita fuerit, tu pater promiſiſti te non
obliuiſci. Ecce clamo & non exaudis me, dolore cru-
cior & nũ conſolaris me, quid dicã vel quid faciã mi-
ſerrimus?Ego tanto deſtitutus ſolatio,proiectus ſum à
Pſal.30. facie oculorũ tuorũ. Heu me de quanto bono in quan-
C tum malũ cecidi,quò tẽdebã,& quò deueni, vbi ſum
& vbi nõ ſum, ad quem aſpiraui & nunc in quibus ſu-
ſpiro?Quæſiui bona,& ecce turbatio. Ecce iã morior,
& Ieſus nõ eſt mecum. Et certe melius eſt mihi nõ eſſe,
quàm ſine Ieſu eſſe:melius eſt non viuere, quàm viuere
Pſal.88. ſine vita. Et tu domine Ieſu vbi ſunt miſericordiæ tuæ
Pſal.84. antiquæ?Nunquid iraſceris mihi in finem?Placare ob-
Pſal.26. ſecro & miſerere mei,& nõ auertas faciem tuam à me,
qui pro me redimendo non auertiſti faciem tuã ab in-
crepantibus & conſpuentibus in te.Fateor quia pecca-
ui,& cõſcientia mea meretur damnationem, & pœni-
tentia non ſufficit ad ſatisfactionem, ſed certum eſt ꝙ
miſericordia tua ſuperat omnem offenſionem, Noli
Iob.13. quæſo piiſsime domine ſcribere aduerſum me amari-
Pſal.14. tudines meas, vt intres in iudicium cum ſeruo tuo, ſed
Pſal.50. ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele
iniquitatem meam. Væ mihi miſero cum venerit dies
iudicij,& aperti fuerint libri cõſcientiarum,cum dice-
tur de me,Ecce homo & opera eius:Quid faciam tunc
domine deus meus, cum cœli reuelabunt iniquitatem
meã,& aduerſum me terra conſurget?Ecce nihil reſpõ
dere potero,ſed demiſſo capite præ confuſione coram
te ſtabo trepidus & confuſus.Heu me miſerum quid di D
cam?Clamabo ad te domine deus meus,Quare tacens
cõſumor?Verũtamen ſi locutus fuero, nõ quieſcet do-
lor me⁹: & ſi tacuero, amariſsima amaritudine crucior
interius. Plãge anima mea ſicut vidua ſuper virum pu-
bertatis tuæ, vlula miſera & plora, quoniam dimiſit te
ſpõſus tuus,id eſt, Chriſtus. Ira omnipotentis ne irruas
ſuper me,quia nunquã capi poſſes in me.Certe non eſt
in toto me quod poſſet tolerare te. Miſerere,ne deſpe-
rem,ſed deſperando reſpirem. Et ſi ego commiſi vnde
me damnare potes, tu non amiſiſti vnde ſaluare ſoles.
Tu domine nõ vis mortem peccatorum,nec lætaris in Ezech.18.
perditione morientiũ, imò vt mortui viuerent tu mor
tuus es,& mors tua peccatorũ mortẽ occidit. Et ſi ipſi
te moriente vixerunt,obſecro domine,vt ego te viuẽ-
te nõ moriar.Mitte manum tuam de alto,& libera me
de manu inimicorũ meorum, ne ſupergaudeant mihi
& dicant,deuorauimus eum. Quis vnquam bone Ieſu
de tua miſericordia diffidat? Qui cum inimici tui eſſe-
mus, redemiſti nos in ſanguine tuo & recõciliaſti nos
deo. Ecce ſub tuæ miſericordię vmbra ꝓtectus ad thro
num gloriæ veniam poſtulans curro, clamans & pul- E
ſans donec miſerearis mihi. Si enim ad veniã nos vo-
caſti,veniã non quærentes, quanto magis veniam im-
petrabimus poſtulãtes. Ne memineris dulciſsime Ieſu
tuæ iuſtitiæ aduerſus peccatorẽ tuum, ſed eſto memor
benignitatis tuæ aduerſus creaturam tuam. Ne memi-
neris iræ aduerſus reum, ſed memor eſto miſerationis
tuæ aduerſus miſerũ. Obliuiſcere ſuperbum prouocã-
tem,& reſpice miſerum inuocãtem. Quid enim eſt Ie-
ſus,niſi ſaluator? Ergo Ieſu per temetipſum exurge in
adiutoriũ mihi, & dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Pſal.34.
Multum domine de tua bonitate præſumo, quoniã tu
ipſe doces petere, quærere & pulſare, & ideo tua ora- Matt.7.
tione admonit⁹ peto,quæro,& pulſo. Et tu domine qui
iubes petere,fac accipere:cõſulis quærere,da & inueni-
re:doces pulſare,aperi pulſanti,& cõfirma me infirmũ,
reſtaura me perditũ,ſuſcita me mortuũ, & omnes ſen-
ſus meos,cogitatus & actus dirigere, & gubernare di-
gneris in beneplacito tuo,vt de cætero tibi ſeruiã, tibi
viuã,tibiq; me tradam. Scio domine mi quia ex hoc ꝙ
me feciſti,debeo tibi meipſum,& quia me redemiſti,&
pro me homo factus es,deberẽ tibi plus q̃ me ſi haberẽ,
quanto tu maior es pro quo dediſti teipſum. Ecce nec F
pl⁹ habeo,nec quod habeo,dare tibi poſſum ſine te:ſed
accipe me tu, & trahe me ad te, vt tuus ſim imitatione
& dilectione, ſicut tuus ſum conditione & creatione:
Qui viuis & regnas in ſecula. Domine deus omni- Alia preca
potens,qui es trinus & vnus, qui es ſemper in omnib⁹, tio ad deũ.
& eras ante omnia,& eris ſemper in omnibus deus be- Caput. XL.
nedictus in ſecula,tibi cõmendo hodie & omni tẽpo-
re animã meam,corpus meũ,viſum, auditum, guſtum,
odoratum,& tactũ,omnes cogitationes meas,affectio-
nes,locutiones,actiones,omnia exteriora,& interiora,
ſenſum & intellectũ,memoriam meã, fidem & credu-
litatem meã, & perſeuerantiam meã in manus potẽtiæ
tuæ,vt cuſtodias ea diebus & noctibus, horis atq; mo-
mẽtis.Exaudi me trinitas ſancta, & cõſerua me ab om-
ni malo,ab omni ſcandalo, & ab omni mortali pecca-
to,ab omnibus inſidiis & infeſtationibus dæmonũ, &
inimicorum viſibilium & inuiſibiliũ,per orationes Pa-
triarcharum,per merita Prophetarum, per ſuffragia A-
poſtolorum,per cõſtantiam martyrum, per fidem cõ-
feſſorum,per caſtitatẽ virginum,& per interceſsionem
omniũ ſanctorum qui tibi placuerunt ab initio mundi.

G Expelle à me iactãtiam mẽtis, & auge cõpunctionem cordis, minue ſuperbiam meã, & perfice in me humilitatem verã, ſuſcita in me fletum, mollifica cor meum durum & lapideũ, libera me domine & animã meam ab omnibus inſidiis inimici, & conſerua me in tua voluntate. Doce me domine voluntatẽ tuam facere, quia deus meus es tu. (Pſal.142.) Da mihi domine ſenſum perfectũ & intellectum, vt ſuſcipere valeam profundam benignitatem tuam. Illud da mihi petere, quod te audire delectet & mihi expediat. Da mihi lachrymas ex toto affectu, quę peccatorum meorum poſsint diſſoluere vincula. Audi dominus meus & deus meus, audi quæ peto, & da vt quod peto exaudias. Si deſpicis, pereo: ſi reſpicis, viuo: ſi iuſtitiam meã requiris, mortuus fœteo: ſi cũ miſericordia reſpexeris, fœtentem reſuſcitas de ſepulchro. Quod odis in me, longe fac à me, & caſtitatis ac cõtinentiæ ſpiritum inſere in me, vt quodcunq; petiero, in ipſa petitione te nõ offendam. Tolle à me quod nocet, & prębe quod iuuet. Pręſta mihi domine medicinam vnde mea poſsint curari vulnera. Da mihi do-
H mine timorem tuum, cordis cõpunctionem, mentis humilitatem, & conſcientiam purã. Pręſta mihi domine, vt fraternã ſemper tenere valeam charitatem, & mala mea non obliuiſcar, aliena nõ requiram. Parce animæ meæ, parce malis meis, parce peccatis meis, parce criminibus meis. Viſita me infirmũ, cura me ægrum, ſana me languentem, & ſuſcita me mortuum. Da mihi domine cor quod te timeat, mentem quę te diligat, ſenſum qui te intelligat, aures quæ te audiant, oculos qui te videãt. Miſerere mei deus miſerere mei, & reſpice me de ſede ſanctæ maieſtatis tuæ, & tenebras cordis mei radio ſplẽdoris tui illumina. Da mihi domine diſcretionẽ diſcernendi inter bonum & malum, & cõcede vt ſenſum habeam vigilem. Peto à te domine remiſsionem omniũ peccatorum meorum, à quo & per quẽ mihi fiat propiciatio in tempore neceſsitatis & anguſtiæ meæ. Sancta & immaculata virgo dei genitrix Maria, & mater domini noſtri Ieſu Chriſti interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruiſti effici tẽplum. Sancte Michaël, ſancte Gabriel, ſancte Raphaël, ſancti chori An-
I gelorum atq; Archangelorum, Patriarcharũ atq; Prophetarum, Apoſtolorum, Euangeliſtarum, martyrum, confeſſorum, ſacerdotum, leuitarum, monachorũ, virginum, omniumq; iuſtorum, & per illum qui vos elegit, & de cuius contẽplatione gaudetis, vos rogare pręſumo, vt pro me culpabili ipſi deo ſupplicare dignemini, quatenus de faucibus diaboli, & de morte perpetua merear liberari. Largiri mihi digneris domine perpetuam vitam, ſecundum clemẽtiam ac benigniſsimam miſericordiã tuam. Da domine Ieſu Chriſte ſacerdotibus cõcordiam: regibus, epiſcopis & principibus iuſte iudicantibus trãquillitatem & pacẽ. Oro domine pro vniuerſa ſancta Eccleſia catholica, pro viris & fœminis, pro religioſis & ſecularibus, pro omnibus rectoribus Chriſtianorum, cunctiſq; in te credentibus, qui pro tuo amore ſancto laborant, vt perſeuerantiã boni operis obtineant. Præſta domine rex æterne virginibus caſtitatem, deo dicatis continentiã, coniugatis ſanctimoniam, pœnitentibus indulgentiam, viduis & orphanis ſuſtentationem, pauperibus protectionem, peregrinãtibus reditum, lugentibus conſolationem, defunctis fidelibus requiem ſempiternam, nauigãtibus in portum venire ſalutis, optimis vt in bonitate ſemper cõſiſtant, bonis & mediocribus vt meliores fiant, praue agẽtibus & delinquentibus vt cito ſe corrigãt. O dulciſsime & miſericordiſsime domine Ieſu Chriſte fili dei viui, re- K
dẽptor mundi, inter omnes & per omnia me miſerum peccatorẽ cõfiteor: ſed tu clementiſsime pater & ſumme qui omnium miſereris, nõ me patiaris à tua miſericordia fieri alienum. Et tu domine rex regum, qui inducias viuendi præſtas, corrigendi mihi deuotionẽ tribue, excita in me mentem quæ te requirat, te deſideret, & te qui es vbiq; totus trinus & vnus ſemper præ omnibus amet, te timeat, tuamq; voluntatem faciat. Præcipue ergo te domine ſãcte pater deprecor, qui es benedictus & glorioſus per omnia ſecula, vt omnes qui mei memoriam faciunt in ſuis orationibus, & qui indignis orationibus meis ſe commendauerunt, & qui mihi aliquod charitatis officium & pietatis ſtudium impẽderunt, ſeu & illos qui cõſanguinitate ac cognationis affectu ſunt mihi propinqui, tam & illos qui nunc cõſiſtunt in corpore, quàm & illos qui tegũtur funere, miſericorditer gubernare digneris ne pereant. Omnibus etiã Chriſtianis viuis adiutorium præſtare digneris, & defunctis fidelibus abſolutionem, & requiem ſempiternã per æterna ſecula. Necnon & illud magnopere ſup- L
plico domine qui es alpha & ω, vt cũ extrema dies mea finisq; vitæ meæ aduenerit, tuipſe mihi ſis miſericors iudex contra malignum accuſatorem diabolum, & ſis mihi perpetuus defenſor aduerſus inſidias hoſtis antiqui, & in ſocietatem angelorum omniumq; ſanctorũ in ſancto paradiſo tuo perſeuerare facias, qui es benedictus in ſecula ſeculorũ, Amen.

Precatio de paſsione Chriſti. Cap.XLI.

Domine Ieſu Chriſte, redemptio mea, miſericordia mea, ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago, quamuis valde impares tuis beneficiis, quamuis multũ expertes deuotionis, quãuis macras à deſiderata pinguedine dulciſsimi tui affectus, tamen qualeſcũque gratias, non quales ſcio me debere, ſed ſicut poteſt conari tibi perſoluit anima mea. Spes cordis mei, virtus animæ meæ, compleat tua potentiſsima dignitas, quod conatur mea tepidiſsima imbecillitas, vita mea, tu finis intentionis meę. Et ſi nõdum merui tãtum, quãtum debitor ſum amare, vtiq; ſaltem deſidero te amare quantũ debeo. Illuminatio mea tu vides conſciẽtiam meã, quia domine ante te eſt omne deſideriũ M
meum, & tu donas ſi quid bene vult cõſcientia mea. Si bonũ eſt domine quod inſpiras, imò quia bonũ eſt vt te velim amare, da quod me facis velle. Da vt quãtum iubes, tãtũ te merear amare, laudes & gratias refero ne ſit mihi donũ tuũ infructuoſum, quod tua ſpõtanea dediſti volũtate, perfice quod incepiſti, & dona quod me benigne pręueniendo immeritũ deſiderare feciſti. Cõuerte benigniſsime meũ torporẽ in feruẽtiſsimum tui amorem. Ad hoc clemẽtiſsime tendit hęc oratio mea, hæc memoria & meditatio beneficiorũ tuorum, vt accẽdas in me tuũ amorẽ. Tua me domine bonitas creauit, tua miſericordia creatũ ob originali peccato mundauit, tua patiẽtia poſt illam emundationẽ baptiſmi in aliis peccatorũ ſordib⁹ inuolutum hactenus tolerauit, nutriuit & expectauit. Expectas tu bone domine correctionẽ, expectat anima mea ad pœnitendũ, ad bene viuendum tuæ gratię inſpirationem. Deus meus, creator meus, tolerator & nutritor me⁹, te ſitio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro & concupiſco, & ſicut pupillus benigniſsimus patris orbatus præſentia, flẽs & eiulãs inceſſanter eius dilectã faciẽ toto corde amplectitur: ſic ego nõ quantũ debeo, ſed quantũ queo memor paſsionis tuę, memor alaparũ tuarũ, memor flagellorum, memor vulnerum tuorũ, memor qualiter pro me occiſus es, qualiter cõditus, qualiter ſepultus, ſimul memor tuę

Hæ & duæ ſuperiores non ſunt ſimiles cæteris.

Pſal.37.

A glorioſæ reſurrectionis & admirabilis aſcẽſionis, hæc
indubitata fide teneo, exilij mei ærumnas defleo, ſpero
tui aduentus ſolam conſolationem, ardenter deſidero
tui vultus glorioſam cõtemplationem. Heu mihi qoia
videre non potui dominum angelorum, humiliatum
ad cõuerſationem hominum vt homines exaltaret ad
cõuerſationem angelorum, cum deus offenſus moriebatur
vt peccator viueret. Heu ꝙ tam admirabili, tam
inæſtimabili pietati præſens obſtupeſcere non merui.
Cur ô anima mea te prę̃ſertim nõ trãſfigit gladius doloris
acutiſsimi, cum ferre non poſſes vulnerari lancea
latus tui ſaluatoris, cum videre nequires violari clauis
pedes & manus tui plaſmatoris, cum horrore effundi
ſanguinẽ tui redemptoris, cur non es inebriata lachrymarum
amaritudine, cũ ille potaretur amaritudine fellis?
Cur nõ es compaſſa caſtiſsimæ virgini, digniſsimæ
matri eius, digniſsimæ dominæ tuæ? Domina mea miſericordiſsima,
quos fontes dicam erupiſſe de tuis pudiciſsimis
oculis, cum attẽderes vnicum filium tuũ innocentem
coram te ligari, flagellari & mactari? Quos
fletus credã perfudiſſe piiſsimum tuum vultũ, cum ſuſpiceres
eũdem filium tuum deum, & dominũ tuum in
B cruce ſine culpa extendi, & carnẽ de carne tua ab impiis
crudeliter diſſecari? Quibus ſingultibus extimabo
puriſsimum pectus tuum vexatum eſſe, cum tu audires,
Ioan.19. Mulier ecce filius tuus: & diſcipulus, Ecce mater tua:
cum acciperes diſcipulum pro magiſtro, ſeruum pro
domino? Vtinam cum fœlice Ioſeph dominum meum
de cruce depoſuiſſem, aromatibus condiſſem, in ſepulchro
collocaſſem, vt ſaltem proſecutus vel conſecutus
eſſem, vt tanto funeri non defuiſſet aliquid mei obſequij.
Vtinã cum beatis mulieribus coruſca viſione angelorum
eſſem territus, & audiſſem nũcium dominicę
reſurrectionis, nũcium meæ cõſolationis, nũcium tam
expectatum, nuncium tã deſideratum. Vtinam, inquã,
Mar.16. audiſſem ex ore angeli, Nolite timere, vos Ieſum quęritis
crucifixum, ſurrexit non eſt hic. Benigniſsime, ſuauiſsime,
ſereniſsime, quãdo reſtaurabis mihi, quia non
vidi illã beatæ tuæ carnis incorruptionẽ, quia non fui
deoſculatus loca vulnerum, fixurã clauorum, quia non
reſperſi lacbrymis gaudij cicatrices corporis veri, admirabilis,
inæſtimabilis, incõparabilis, quando cõſolaberis
& cõpeſces me à dolore meo? Nõ enim cadit in
C me dolor meus quandiu peregrinus ſum à domino
meo. Heu mihi domine, heu animæ meæ, receſsiſti cõſolator
animæ meæ, nec vale dixiſti. Ingrediens vias
Acto.1. tuas benedixiſti tuis, nec affui. Eleuatis manibus à nube
ſuſceptus es in cœlum, nec vidi. Angeli promiſerunt te
rediturum, nec audiui. Quid dicã? quid faciam? quò vadam?
Vbi eum quæram? vel quando inueniã? Quẽ rogabo?
Quis nunciabit dilecto, quia amore lãgueo? Defecit
gaudium cordis mei. Verſus eſt in luctum riſus
meus, defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei
& pars mea deus in æternum. Renuit conſolari anima
mea, niſi de te dulcedo mea. Quid enim mihi eſt in cœlo,
& à te quid volui ſuper terram? Te volo, te ſpero, te
quæro, tibi dixit cor meũ, quæſiui vultum tuũ, vultum
tuum domine requiram, ne auertas faciem tuam à me.
Amator hominũ benigniſsime, tibi derelictus eſt pauper,
orphano tu eris adiutor. Mi aduocate tutiſsime, miſerere
mei orphani derelicti, pupillus factus ſum abſq;
patre, anima mea quaſi vidua. Reſpice orbitatis & viduitatis
meę lachrymas, quas tibi offero donec redeas.
Eia iã domine eia, appare mihi & cõſolatus ero. Exhibe
præſentiã tuam, & cõſecutus ero deſideriũ meum.
Reuela gloriã tuam, & erit perfectum gaudiũ meum. D
Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea. *Pſal.62.*
Sitiuit anima mea ad deum fontẽ viuum, quãdo veniã *Pſal.41.*
& apparebo ante faciem domini? quãdo venies conſolator
meus? quem expectabo? O ſi quando videbo gaudium
meũ quod deſidero, ô ſi ſatiabor cum apparuerit
gloria mea quã eſurio. O ſi inebriabor ab vbertate domus
tuæ ad quã ſuſpiro, ſi potabis me torrẽte volupta- *Pſal.35.*
tis tuæ quẽ ſitio. Sint mihi domine interim lachrymæ *Pſal.41.*
meæ panes die ac nocte, donec dicatur mihi, Ecce deꝰ
tuus: donec audiat anima mea, Ecce ſpõſus tuus. Paſce
interim me ſingultibus meis, refocilla me doloribus
meis, veniet fortaſſe redẽptor meꝰ quia bonꝰ eſt, nec tardabit
qui pius eſt. Ipſi gloria in ſecula ſeculorũ, Amen.

AD LECTOREM.

Liber pius nec ineruditus, quanquam phraſis plurimum diſcrepat ab Auguſtiniana.

DE DILIGENDO DEO LIBER.

Vigili cura, mente ſollicita, ſum- E
mo conatu, & ſollicitudine cõ- *Quæ ſit via*
tinua decet nos inquirere & ad- *qua ducit*
diſcere quomodo & qua via poſ *ad vitam.*
ſimus infernale ſupplicium vita- *Caput.I.*
re, & cœleſte gaudiũ acquirere:
cũ nec illud ſupplicium vitari,
nec illud gaudiũ acquiri poſsit,
niſi via cognita qua eſt illud vitandum,
& illud acquirendum. Audiamus ergo libentius,
inſpiciamus diligẽtius verba Apoſtoli, quibus ipſe
duo oſtendit, ſcilicet quòd cœleſtis gloria ineffabilis
eſt, & quæ ſit via quæ ducit ad vitã: ait enim, Nec ocu-
lus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, *1.Cor.2.* *Eſa.64.*
quæ præparauit deus diligẽtibus ſe. Ecce per hoc quòd
dicit deum præparaſſe bona diligentibus ſe, oſtendit
quia dilectio via eſt, qua ad illa bona peruenitur: ſed dilectio
dei ſine dilectione proximi haberi nõ poteſt, teſtante
beato Ioanne qui ait, Qui nõ diligit fratrem ſuũ *1.Ioan.4.*
quem videt, deum quẽ non videt, qoomodo diligere
poteſt? Et hoc mandatũ habemus à deo, vt qui diligit
deum diligat & proximũ ſuum. Ecce in hac gemina di
lectione cõſiſtit vera charitas, de qua Apoſtolus loquẽs F
ait, Excellentiorem adhuc viã vobis demonſtro. Ecce *1.Cor.12.*
charitas excellentiſsima via eſt, quę ducit ad cœleſtem
patriam, & ſine qua nemo illuc venire poteſt. Sed quis
in hac via eſt? quis nouit eam? Qui diligit deum & proximum.
Quomodo diligendus eſt deus, & quomodo
proximus? Deum debemus diligere plus quam nos, &
proximum ſicut nos. Deũ diligimus plus quàm nos, ſi
præcepta eius voluntati noſtræ in omnibus præponimus.
Proximum autem nõ iubemur diligere quantum
nos, ſed ſicut nos, id eſt, velle & optare ei omne bonũ,
quod debemus velle & optare nobis, & maxime æternam
beatitudinẽ, & ad illam obtinendã ei ſuccurrere,
& in corporalibus bonis, & in ſpiritalibus, prout ratio
exigit, & facultas permittit: vnde dominus in Euange-
lio ait, Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & *Matt.7.*
vos eadem facite illis. & Ioannes Apoſtolus ait, Nõ di- *1.Ioan.3.*
ligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Sed *Quare &*
qui ſunt proximi quos debemus ſic diligere? Certe om- *qualiter ſit*
nes homines Chriſtiani, Iudæi, pagani, amici & inimi- *diligendus*
ci. Cum ergo tota ſalus noſtra in dilectione conſi- *deus.*
ſtit, quare & qualiter dominus diligẽdus ſit, diligenter *Caput.II.*
conſide-

G cóſiderandum eſt. Ad dei igitur dilectionem in nobis
excipiendam, nutriendam, & augẽdam nihil ita valet,
ſicut beneficiorum eius frequẽs & diligens recordatio
vel conſideratio. Tanta enim nobis tribuit, & tanta re-
tribuit, quòd deficit anima noſtra, deficit prorſus in cõ
ſideratione tantorum beneficiorum eius. Et licet non
poſsimus ei tantũ & tantas vt deceret, amorem & ob-
ſequium & gratiarũ actiones, tamen quantum & quã-
tas poſſumus, repẽdere debemus. Ecce quare, id eſt, pro
beneficiis ſuis quæ ſua magna pietate, ſua gratuita bo-
nitate, nullis noſtris meritis exigentibus nobis cõtulit
dominus, à nobis quoq; multum diligendus eſt. Qua-
liter autem à nobis diligẽdus eſt deus, illud eius man-
datum manifeſtat, quod nimis mandauit & nimis cu-
ſtodiri voluit. Audi igitur ô homo illud omnium mã-
datorum & maximum & primum mandatũ. Audi, in-
quam, illud diligẽter, retine memoriter, meditare iugi-
ter, & pro viribus tuis imple inſtanter, aſsidue & perſe-
Deute.6. ueranter: hoc eſt autem illud mãdatum, Diliges domi-
Matth.22. num deum tuum ex toto corde tuo, id eſt, ex toto intel
lectu: & ex tota anima tua, id eſt, ex tota voluntate tua:
& ex tota mente, id eſt, ex tota memoria, vt omnes co-
H gitationes tuas, omnemq; vitã tuam, & omnem intel-
lectum tuum in illum conſerues. Sed quia parũ te forte
à deo diligi æſtimas, illum quoque parum diligere nõ
vereris. Scrutare ergo & reuolue in animo tuo quæ ti-
bi contulit dona & beneficia, quæúe promiſit, & te ve-
hementer illum debere diligere conuinceris. Vt autem
amor dei in te amplius excitetur & creſcat, cõſidera di
ligẽter, à quo, quare, vel ad quid creat⁹ ſit homo, quæúe
deus propter hominẽ creauit. Sciendũ eſt ergo rerum
creatarum, cœleſtium vel terreſtriũ, viſibilium vel in-
uiſibilium cauſam nõ eſſe niſi bonitatem creatoris, qui
eſt deus vnus & verus, cuius eſt tanta bonitas, vt alios
ſuę beatitudinis qua ęternaliter beat⁹ eſt, velit eſſe par-
ticipes, quam vidit cõmunicari poſſe, minui omnino
nõ poſſe. Illud igitur bonum quod ipſe erat, & quo ipſe
erat beatus, ſola bonitate, nõ neceſsitate aliis commu-
nicare voluit, quia ſummi boni erat prodeſſe velle, &
omnipotentiſsimi nocere non poſſe. Et quia nõ valet
eius beatitudinis particeps exiſtere aliquis, niſi per in-
telligentiam, quæ quanto magis intelligitur, tanto ple-
nius habetur, fecit deus rationalem creaturã, quæ ſum-
I mum bonum intelligeret, intelligendo amaret, aman-
do poſsideret, & poſsidendo frueretur, eãq; hoc modo
diſtinxit, vt pars ſui puritate permaneret, nec corpori
vniretur, ſcilicet angelus: pars corpori iungeretur, ſcili
cet anima. Diſtincta eſt igitur rationalis creatura in in-
corpoream & corporeã. Incorporea, angel⁹: corporea
vero, homo vocatur ex anima rationali & carne ſubſi-
ſtens. Cõditio igitur rationalis creaturæ primam cau-
ſam habuit dei bonitatem. Creatus eſt igitur homo vel
angelus propter bonitatem dei: nã quia bonus eſt de⁹,
ſumus, & inquantum ſumus, boni ſumus. Ad quid autẽ
creata ſit rationalis creatura: Ad laudandum deum, ad
ſeruiendum ei, ad fruendum eo, in quibus ipſa proficit,
non deus: deus enim perfectus & ſumma bonitate ple-
nus, nec augeri poteſt nec minui. Quòd autem creatu-
ra rationalis facta eſt à deo, referẽdum eſt ad creatoris
bonitatem, & ad creaturæ vtilitatem. Cum igitur quæ-
Quõ omnia ritur, quare vel ad quid facta ſit rationalis creatura: Re-
de⁹ propter ſpondendum eſt propter dei bonitatem, & creaturæ
hominem vtilitatem, vtile nempe eſt ei ſeruire deo & frui eo.
condiderit. Factus ergo angelus, ſiue homo propter deum di-
Cap.III. citur eſſe, nõ quia deus creator & ſummè beatus alter-
utrius indigeret officio, quia bonorum noſtrorum nõ *Pſal.15.*
eget, ſed vt ſeruiret ei & frueretur eo, cui ſeruire regna- K
re eſt. In hoc proficit ſeruiens, nõ ille cui ſeruitur. Et ſi-
cut factus eſt homo propter deum, ſic factus eſt mũdus
propter hominem vt ei ſeruiret. Poſitus eſt ergo homo
vt ei ſeruiretur, & vt ipſe ſeruiret, vt acciperet vtrũque
& refflueret totum ad bonum hominis, & quod accepit
obſequium, & quod impẽdit. Ita enim voluit deus ſibi
ab homine ſeruiri, vt ea ſeruitute nõ deus ſed homo iu
uaretur: & voluit vt mũdus ſeruiret homini, vt exinde
ſimiliter iuuaretur homo. Totum igitur bonum homi
nis erat, & quod factũ eſt propter ipſum, & ꝑpter quod
factus eſt ipſe. Omnia enim, ait Apoſtolus, noſtra ſunt, *1 Cor.3.*
ſuperiora ſcilicet æqualia & inferiora. Superiora quidẽ
noſtra ſunt ad perfruendum, vt deus trinitas. Aequalia
noſtra ſunt ad conuiuendũ, ſcilicet angeli, qui & ſi mo
do ſunt ſuperiores nobis, in futuro erũt æquales. Et in- *Matt.22.*
feriora noſtra ſunt, quæ ad vſum nobis ſunt, ſicut res
dominorũ dicuntur eſſe famulorum, nõ priuatione à
domino, ſed quia ſunt ad vſum eorum. Ipſiq; angeli in
quibuſdã ſcripturæ locis nobis ſeruire dicuntur, dum
propter nos in miniſterium mittũtur: vnde Apoſtolus L
ait, Quoniã omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, miſsi *Hebr.1.*
in miniſterium propter eos qui hæreditatẽ capiunt ſa-
lutis. Neque id incredibile cuiquam videatur, quando-
quidem & ipſe creator & rex angelorum venit nõ mi- *Matt.20.*
niſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam pro mul-
tis. Dicuntur enim angeli orationes & vota noſtra of-
ferre deo, nõ quia deum doceant, quia omnia antequã
fiunt ſicut & poſtea facta ſunt nouit, ſed quia eius volũ
tatem ſuper his cõſulunt, & quod deo iubẽte comple-
tum eſſe cognouerint, hoc nobis euidenter vel latẽter
reportent: vnde angelus hominibus ait, Cum oraſtis, *Tobiæ,12.*
orationem veſtrãm obtuli deo. Similiter & nos cum
oramus, non deũ docemus quaſi neſciat quid velimus,
& quo indigeamus: ſed neceſſe habet rationalis creatu
ra temporales cauſas ad æternam veritatem referre, ſi-
ue petẽdo quid erga ſe fiat, ſiue cõſulendo quid fiat. De
excelſo igitur cœlorum habitaculo ad cõſulendos, vi-
ſitandos, & ad adiuuãdum nos attrahit ſupereminens
charitas angelos propter deũ, propter nos, propter ſe-
ipſos. Propter deum vtiq;, cuius tanta erga nos pietatis
viſcera ipſi quoq; vt dignum eſt, imitãtur. Propter nos,
in quibus nimirum propriã ſimilitudinẽ admirantur. M
Propter ſeipſos, quorum ordines inſtaurandos ex no-
bis toto deſiderio præſtolantur. Primum ergo ne- *De dei in*
ceſſe eſt vt quiſq; ſeipſum cõſideret, & cum cognoue- *nos dile-*
rit dignitatem ſuam, ne iniuriã faciat creatori ſuo, ab- *ctione.*
iectiora ſe non amet: nam ea quæ per ſe cõſiderata pul- *Cap.IIII.*
chra ſunt, pulchrioribus comparata vileſcunt: & ſicut
ineptum eſt deformia pulchris coniungere, ſic non in-
decens eſt ea quæ non habẽt infimam quãdam & ima-
ginariã pulchritudinem pulcherrimis coæquare. Tuã
ergo anima attẽde pulchritudinẽ, & intellige qualem
pulchritudinẽ debeas diligere. Quòd ſi forte viſio tua
ita per negligẽtiam tuam obſcurata eſt, & temetipſam
vt decet & expedit, cõtemplari non ſufficis, cur ſaltem
quod de te exiſtimare debeas, ex iudicio alieno non
perpẽdis? Sponſum habes, ſed neſcis pulcherrimũ om-
nium, quia faciem eius non vidiſti. Ille te videt, quòd
niſi te vidiſſet, non te diligeret. Noluit adhuc ſeipſum
præſentare tibi, ſed munera miſit, arram dedit pignus
amoris, ſignum dilectionis vt cognoſcere illũ poſſes.
Si ſpeciẽ eius videres, nõ ambigeres, ſcires enim quòd
tam pulcher, tam formoſus, tam elegans, tam vnicus in
tuo

A tuo aſpectu captus non eſſet, ſi non eum ſingularis de-
cor & vltra cęteros admirandus traheret. Ergo quid a-
gis? nũc videre illum nõ potes, quia abſens, & ideo non
times nec erubeſcis illi iniuriam facere, & ſingularem
eius amorem contemnis, teq; alienæ libidini turpiter &
impudice proſtituis. Noli ſic facere, ſi adhuc ſcire non
potes qualis ille ſit qui te diligit, cõſidera ſaltem arram
quam dedit tibi, fortaſsis in ipſo munere eius quod pe-
nes te eſt, poteris agnoſcere quo affectu illum diligere,
quo ſtudio & diligentia te illi debeas conſeruare, Inſig
nis eſt arra eius, nobile donum quia magnum non de-
cuit vt parua daret, nec pro paruo magna ſapiẽs dediſ-
ſet. Magnũ ergo eſt quod tibi dedit, ſed maius eſt quod
in te diligit. Magnum eſt ergo quod tibi dedit, Quid ti
bi dedit ô anima mea ſponſus tuus? Reſpice vniuerſum
mundum iſtum, & conſidera ſi in eo aliquid ſit quod ti
bi non ſeruiat. Omnis creatura ad hunc finem curſum
ſuum dirigit, vt obſequiis tuis famuletur & vtilitati de-
ſeruiat, tuiſq; oblectamẽtis pariter & neceſsitatibus ſe-
cundum affluentiam & deficientiam occurrat, hoc cœ
lum, hæc terra, hic aër, hæc maria cum eis quæ in ipſis
B ſunt vniuerſis, explere nõ ceſſat, hic circuitus tẽporum
annuis innouationibus rediuiuis partibus antiqua in-
nouans, dilapſa informãs, conſumpta inſtaurans paſtu
perpetuo ſubminiſtrat. Quis ergo putas hæc inſtituit,
quis illud naturæ pręcepit vt vno cenſu tibi ſeruiat? Be-
neficium accipis, & authorem eius non cognoſcis, do-
nũ in manifeſto eſt, largitor occultus, & ipſa ratio tua
te dubitare non ſinit hoc tuũ non debitum eſſe, ſed be-
neficium alienum. Quicumq; ergo ille eſt, multum no-
bis contulit, & qui tantum dare voluit, multum dilexit,
Tantum ergo diligens & tam diligẽdus dono ſuo de-
monſtratur: Et quam ſtultum eſt amorem tam potentis
nõ vltra concupiſcere, q̃ impium, q̃ peruerſum eſt tam
diligentem nõ amare? Si autem iſta diligis, vt ſubiecta
dilige, vt famulantia dilige, vt arram ſponſi, vt munera
amici, vt beneficia domini, ſic tamẽ vt memineris ſem
per ꝙ illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter il-
lum, nec iſta cum illo, ſed iſta propter illum, & per iſta
De fruitiõe dei. Cap. V.
illum, & ſuper iſta illũ diligas. Caue ô anima, ne quod
abſit, meretrix dicaris, ſi munera dantis plus, q̃ amantis
affectum diligis. Maiorem charitati eius iniuriam facis
C ſi dona illius accipis, & tamẽ viciſsitudinem dilectio-
nis non impendis. At dona illius ſi potes reſpice, vel ſi
dona illius reſpicere non potes, viciſsitudinẽ dilectio-
nis repende. Dilige illum propter ſe, dilige te propter
ſe: dilige illum vt fruaris illo, dilige te vt diligaris ab il-
lo. Dilige in donis illius quæ data ſunt ab illo, illum ti-
bi & te illi dilige. Hæc pura & caſta dilectio eſt, nil ha-
bens ſordidum vel amarum, nil tranſitorium. Conſide-
ra ergo ô anima quæ communia cum hominibus, quæ
ſpecialia cum aliquibus, quæ ſingularia ſola acceperis.
In omnibus his te dilige, quę vel communiter cum om
nibus, vel ſpecialiter quibuſdam, vel ſingulariter tibi ſo
li tribuit. Cum omnibus ergo te dilexit, quibus te ſingu
lari dono prætulit, in omni creatura dilecta es, cũ om-
nibus bonis dilecta es, præ omnibus malis dilecta es: &
cum parum hoc tibi videatur quòd præ omnibus ma-
lis dilecta es, quanti boni ſunt qui minus te acceperunt?

De creationis pariter & recreationis gratuitis muneribus. Caput VI.

Primum cogita ô anima quòd aliquando non fue-
ris, & vt eſſe inciperes, hoc dei dono acceperis. Donum
ergo eius erat vt fieres: ſed nunquid ei aliquid dederas
priuſquam fieres, quòd tibi hoc redderet vt fieres? Ni-
hil prorſus, nil tu dederas, nil tu dediſſe poteras priuſ-
quam fieres: qui vtiq; ſi nil ampli⁹ dediſſet pro eo ipſo,
tamen ſemper à nobis laudandus & diligendus eſſet: D
nunc autem amplius dedit, ꝙ dedit nõ ſolum eſſe, ſed
& pulchrum eſſe & formoſum eſſe. Sed nec hic termi-
nari potuit munificentia largitoris optimi, adhuc ali-
quid plus dedit, ſed magis nos ad ſimilitudinem ſuam
traxit. Voluit ad ſe trahere per ſimilitudinem, quos ad
ſe trahebat per dilectionem. Dedit ergo nobis eſſe, &
pulchros eſſe dedit & viuere, vt præcellamus his quæ
non ſunt per eſſentiã, & his quæ inordinata ſunt & in-
completa, aut incompoſita per formam, aut inanimata
per vitã. Magno debito obligata es anima mea, multũ
accepiſti & nihil à te habuiſti, & pro omnibus his non
habes quid retribuas, niſi tantũ vt diligas. Nã quod per
dilectionem datum eſt, nec melius nec deterius q̃ per
dilectionem repẽdi poteſt: accepiſti autem hoc per di-
lectionẽ, Iam nunc tibi narrare incipiam quantum iſte
ſponſus tuus, qui tam excellens apparuit cum te conde
ret, humiliari dignatus eſt cum te repararet. Illic tam ſu
blimis, hic tam humilis: non tam hic, quàm illic minus
admirabilis. Illic potenter magna tibi contulit, hic mi- E
ſericorditer pro te dira ſuſtinuit. Vt enim releuaret te
illuc vnde cecideras, ipſe deſcendere dignatus eſt huc
vbi iacebas: & vt tibi iuſte redderetur quod perdideras,
ipſe dignatus eſt pie pati quod tolerabas. Deſcendit er-
go, ſuſcepit, ſuſtinuit, vicit, reſtaurauit: deſcẽdit ad mor
talẽ, ſuſcepit mortalitatẽ, ſuſtinuit paſsionẽ, vicit mor-
tẽ, reſtaurauit hominẽ. Ecce anima mea obſtupeſce tãta
mirabilia, tanta beneficia propter te exhibita. Cogita
quantũ te diligat, qui tanta dignatus eſt facere propter
te: pulchra fueras eius munere, fœda facta es tua iniqui-
tate: ſed rurſum mũdata es & formoſa facta es eius pie-
tate, operante tamen vtrobiq; eius charitate. Olim cum
nõ eſſes, dilexit vt conderet: cũ fœda eſſes, dilexit vt pul
chram faceret: & vt oſtenderet tibi quantum te dilige-
ret, non niſi moriẽdo à morte liberare te voluit, vt nõ
impenderet tantũ pietatis beneficium, verũetiam chari-
tatis monſtraret affectum. Grandi itaq; dignatione pri
mo homini ſpiraculum vitæ deſuper pius formator in-
fudit, ſed multo maiori charitate pro eodem homine
non iam ſua dedit, ſed ſeipſum impendit atque tradi-
dit. Magnum quidem eſt de deo, ꝙ eſſe me ſentio opus
eius: ſed multo plus eſt, ꝙ tranſiſſe ipſum video in pre- F
cium meũ, quoniã quidem tã copioſo munere ipſa re-
dẽptio agitur, vt homo deum valere videatur. O fœlix
culpa mea, ad quam diluendã dum ille charitate trahi-
tur, ipſa quoq; eius charitas mihi eã deſideranti & eam
totis præcordiis concupiſcenti aperitur, Nũquam tam
bene dilectionẽ eius agnoſcerem, niſi in tãtis periculis
expertus eam fuiſſem. O q̃ fœliciter cecidi, qui poſt lap-
ſum fœlicius reſurrexi. Nulla dilectio maior, nullus a-
mor ſyncerior, nulla charitas ſanctior, nullus affectus
ardentior, mortuus eſt pro me innocens, nihil quod a-
maret in me inueniens. Quid ergo dilexiſti domine in
me, & tantum dilexiſti vt morereris pro me: quod tale
in me inueniſti, pro quo tãta & tam dura ſuſtinere vo-
luiſti?

De beneficio vocationis ad fidẽ Cap. VII.

Et tu quoq; ſi cogitare cœperis ô anima mea,
quot & quales in cõparatione tui abiecti ſint, qui hanc
quæ tibi data eſt gratiam conſequi non potuerunt. Cer
te audiſti ab initio vſq; ad hanc diem, ꝙ multę genera-
tiones pertrãſierunt, quæ omnes ſine cognitione dei &
præcio ſuę redemptionis in interitum ſempiternum di
lapſæ ſunt, omnibus illis redẽptor tuus te prętulit, quan
do tibi hanc gratiam largitus eſt, quam nullus eorum
percipere meruit, tu ſola pręomnibus illis aſſumpta es,
& quare hoc in te factũ ſit, nullã præter ſolam ſaluato-

G ris tui charitatẽm inuenire pnteris cauſam. Elegit ergo & prælegit te ſponſus tuus, amator tuus, deus tuus, redemptor tuus. Elegit te in omnibus & aſſumpſit te ex nmnibus, & amauit te in nmnibus, nomine ſun vocauit te, vt memoriale eius ſemper eſſet apud te, voluit te participẽ eſſe in nomine, participem in nnminis veritate, quoniam vnxit te illo quo & ipſe vnctus erat oleo lætitiæ, vt ab vnctn ſis vnctus, quia à Chriſto dicitur Chriſtianus. Sed nunquid tu fortinr, nũquid ſapientior, nũquid nobilior, nunquid omnibus illis ditior fuiſti, qui hanc præ omnibus illis ſpecialem gratiam ſnrtiri meruiſti? Quot fortes, quot ſapiẽtes, quot nobiles, qunt diuites ibi fuerũt, & tamẽ vniuerſi relicti & abiecti perierunt. Multum fateor collatũ eſt tibi: nã cum fœda prius fuiſſes & polluta & deformis & ſqualida, diſciſſa & diſſipata, & omni horrore & enormitate plena: ſic deus dominus tuus dilexit te, vt te tantis gratiæ ſuæ muneribus ditaret. Niſi ergn prius multa cura, ſtudio vehementi exculpta & nrnata decenter fueris, in cœleſtis ſponſi thalamũ introduci digna non eris. Nũc ergn dũ
H tẽpus eſt, ô anima mea formã tuam excole, faciẽ nrna, habitum cõpone, maculas terge, mundiciã repara, mores corrige, dignam ſponſam nmni niſu te redde. Præpara ergo te ſicut decet ſponſam immortalis, ſponſam regni cœleſtis.

De virtutũ munere. Cap. VIII.

Hnc etiam ad dilectionem pertinere ſcias, ꝙ habes vnde te ornare poſſis, quod vtique ex te nnn haberes niſi ab illo reciperes: ab illo autem accepiſti vt veſtimẽta bonorum operum indui & fructu eleemoſynarum cum ieiuniis, ſacris vigiliis, aliis quoq; operibus pietatis, quaſi quodã varin ornatu poſsis nrnari vel decnrari: & quicquid ad ſanitatem, quicquid ad refectionẽ, quicquid ad ſpeciem reparãdam, quicquid ad decorẽ augẽdũ valere dignoſcitur, cnpioſè tribuit. Vnde quàm copioſa diſpenſatin tibi vbiq; occurrit? Nnn habuiſti, & datũ eſt tibi: perdidiſti, & inſtauranm eſt tibi: nunquam derelinqueris, vt ſcias quantum ille diligat à qun amaris. Nnn vult te perdere, & ideo tanta patientia te expectat, & concedit piè toties negligenter amiſſa, iterũ atq; iterũ ſi volueris reparare. O quot repeuiuntur iam qui iſta ſecum receperunt, ſed amiſſa iterũ tecum accipere nõ meruerunt. Plus nmnibus illis dilecta es, quia tibi tam benigne amiſſum redditur, quod il
I lis perditũ tam diſtrictè negatur. Nunquã tibi graria bene operandi ipſo largiente negata eſt. Si magna npera facis, miſericorditer ſublimaris. Melius enim nnuit ille quid tibi expediat q̃ tu, & ob hoc ſi vis de eo bene ſentire, totum quod ab illo tibi fit, bene fieri intellige: talis eſt enim amnr dei in nobis, nec quicquam omninn humana infirmitas tolerat, quod ipſe quantũ in ſua bonitate eſt, & ad bnnũ noſtrum non diſponat. Fnrte gratiã virtutũ nnn habes, ſed dũ vitiorũ impulſu cnncuteris, melius in humilitate ſolidaris. Suauius enim redolet deo humilitas infirma, q̃ virt' elata. Nihil omnino diſpoſitioni diuinę pręiudicare audeas, ſed ſemper cum timore & reuerentia ora deum, vt quemadmodũ ipſe nouit, tibi ſubueniat: ſi qua adhuc tamen in te mala remanſerint, piè diluat: ſi qua inchoata ſũt bona, benigne perficiat, & ea te qua voluerit ad ſe via perducat.

De illuſtrationis beneficio. Cap. IX.

O anima quid faciemus domino deo, à qun tot bona accepimus? Neq; enim contentus fuit eadem quæ cæteris nobis bnna tribuere, ſed in malis qunq; noſtris eius ſingularem dilectionem cognnſcimus, vt eum tam de bonis q̃ de malis noſtris omnibus ſingulariter diligamus. Tn dediſti mihi domine vt te agnoſcã, & prę cęteris multis de tuis ſecreta reuelata intelligam. Alios cnætanens meos in tenebris ignorantiæ dereliquiſti, & mihi præ K
illis gratiæ tuæ lumen infudiſti: tu dediſti mihi ſenſum capacẽ, intellectũ facilẽ, memoriã tenacem, efficaciam in opere, gratiã in cõuerſatiõe, profectũ in ſtudiis, profectũ in cõceptis, ſnlamẽ in aduerſis, tutelã in proſperis: & quocũq; vertebam me, vbiq; gratia tua & miſericnrdia tua præceſsit, & ſępe mihi cũ conſiimptus videbar, ſubitn liberaſti me: quando errabam, reduxiſti me: quãdn ignorabam, dncuiſti me: quãdn peccaui, corripuiſti me: quando triſtabar, cnnſnlatus es me: quando cecidi, erexiſti me: quãdo ſteti, tenuiſti me: tu dediſti mihi verius agnnſcere te, purius diligere te, ſyncerius credere in te, ardentius ſequi te. O domine deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumẽ nculnrũ menrũ quid retribuã tibi pro omnibus qnæ retribuiſti mihi? Vis vt diligã te. Et qunmodo diligã te, quantum diligam te, quis ſum qui diligã te, fortitudn mea dnminus, firmamentum meũ, refugium & liberatnr meus: Deus meus adiutor meus, prntector meus, cornu ſalutis meę & ſuſceptor meus: quantnm adhuc dicam, tu es domine deus meus. L

De dei circa nos ſolicitudine. Caput X.

Multa & innumerabilia bona feciſti mihi domine deus me', de quibus mihi erit ſemper dulcor cngitare, ſemper loqui, fac me gratias agere vt te laudẽ & amem prn omnibus beneficiis tuis. Ecce habes anima mea arrãtuam, & arra tua cngnnſcit ſpnnſum tuũ. Serua ergo te illi intactam, ſerua impollutam, ſerua incontaminatã, ſerua integrã. Si nlim meretrix fuiſti, iam virgo facta es, quemadmodũ amnr illius cõſueuit corruptis integritatẽ reddere, & integris caſtitatẽ ſeruare. Sẽper cogita quantã tecum miſericordiã fecit: & in hoc perpende quantũ ab ipſo diligeris, ꝙ eius beneficiũ nunquã tibi defuiſſe cognoſcis. Sic certe mihi videtur cum eius miſerationes circa me attendn, ꝙ ſi fas eſt dicere, nil aliud agir deus niſi vt meæ ſaluti prouideat: & ita tntum ad cuſtodiã meã occupatũ video, quaſi omniũ oblitus ſit, & mihi ſoli vacare velit. Semper præſentem mihi ſe exhibet deus, ſemper paratũ offert, quocũq; me vertn, me nõ deſerit: vbicũq; fuero, non recedit: quicquid egero, pariter aſsiſtit: & tandẽ cunctis actinnibus meis perpetuus inſpector, & quãtũ ad bonitatẽ ſuã pertinet, quaſi indiuiduus cooperator aſsiſtit, ipſe operis ſui effectum patienter oſtẽdit. Ex quo conſtat, ꝙ licet facies eius à nobis adhuc vi- M
deri non poſsir, nunquam tamen poſsit eius præſentia euitari. Sed quid eſt illud dulce quod in eius recordatinne me tangere ſolet, & tam vehementer & tam ſuauiter afficere, vt tam tota quodammodn à me ipſo abalienari, & neſcio quò abſtrahi incipiã? Subito tota innnuor & tota immutnr, & bene mihi eſſe incipit vltra quàm dicere ſufficiam, exhilaratur conſcientia, in obliuionem venit omnis præteritnrum dolorum miſeria: exultat animus, clareſcit intellectus: cor illuminatur, deſiderio iucundatur. Iámque alibi neſcio vbi me eſſa viden, & quaſi quibuſdam amplexibus amnrum intus teneo, & neſcio quid illud ſit, & cum illud retinere ſemper & nũquam perdere tntn niſu labnro, luctatur quodãmodo delectabili animn ne recedat ab eo quod ſẽper amplecti deſiderat: & quaſi in illo omnium deſideriorum finem inuenerit, ſummè & ineffabiliter exultat, nihil amplius quærens, nihil vltra appetens, ſemper ſic eſſe vnlẽs. Nunquid ille eſt dilectus? vere ille eſt dominus meus qui viſitat me, ſed venit inuiſibiliter, venit occultns, venit incomprehenſibilis: venit vt tangat me, nnn vt videatur à me: venit vt admoneat me, non vt comprehendatur à me: venit vt non totum infundat ſe, ſed vt guſtandum præbeat ſe: nnn vt impleat

A pleat deſiderium,non vt plenitudinem exhibeat ſuæ ſa
tietatis. Et hoc eſt quod maximè pertinet ad arram deſ
ponſationis eius, ꝙ ille qui in futuro ſe tibi videndum
& perpetuo poſsidendum dabit,nunc aliquo modo vt
quàm dulcis ſit agnoſcas,ſe tibi ad guſtandum præbet.

De ſenſuū humanorū munere & cuſtodia vitæ. Cap. XI.

Multum igitur deus tuus diligendus eſt tibi, cui tan-
ta beneficia contulit. Vt autem amoris flamma amplius
accendaris,conſidera diligenter ſi præter illa quę ſupra
dicta ſunt, aliqua tibi contulerit beneficia. Cum ergo
quæ hic memorata ſunt bona tibi vides collata, multū
ei à quo tibi bæc collata ſunt, debes gratioſus & deuo-
tus exiſtere, & gratias agere. Valde mihi diligendus eſt
deus meus, qui bene vtens malo parentum meorum
creauit me de carne illorum, & inſpirauit in me ſpira-
culum vitę,diſcernens me ab illis qui vel abortiui pro-
iecti ſunt ab vtero, vel intra materna viſcera ſuffocati,
pœnæ videntur cōcepti non vitæ. Accepi ergo vt ſim,
accepi vt homo ſim, accepi intellectum,qui interſit in-
ter me & pecus. Accepi corporis formā, accepi in cor-
B pore diſtinctionē ſenſuum,oculos ad videndum,aures
ad audiendū, nares ad odorandum,manus ad contre-
ctandum,palatum ad guſtādum,pedes ad ambulandū,
ſalutemq; ipſam corporis. Magnum fuit & hoc ꝙ ad
eorūdem ſenſuum meorum oblectamenta,ſingula ſen-
ſibus ſingulis conuenientia creauit deus,multa pulchre
lucentia, canore mulcentia,ſuaue olentia,dulce ſapien
tia, tacta placentia: ob boc enim prouidentia creatoris
tam diuerſas qualitates rebus induit, vt omnes ſenſus
hominis ſua oblectamenta inueniant. Aliud enim per-
cipit viſus, aliud auditus, aliud olfactus, aliud guſtus,
aliud tactus. Viſum paſcit pulchritudo colorum,ſuaui-
tas cantilenæ demulcet auditum,fragrantia odoris ol-
factū, dulcedo ſaporis guſtum. Et quis omnes delicias
ſenſuum enumerare queat,quæ tam multiplices ſunt in
ſingulis,vt ſi quis quemlibet per ſe conſideret,quēlibet
per ſe ſingulariter ditatum putet. Tot oblectamēta ocu
lorum in diuerſitate colorum mōſtramus, tot oblecta-
menta aurium in diuerſitate ſonorum audimus,quibus
homines adinuicē ſuas voluntates communicant,præ-
terita narrant, præſentia indicant, futura nunciant,oc-
C culta reuelant,adeo vt ſi careat bis vita humana, beſtiis
comparabilis videatur? Quid autem concentus auium,
quid humanæ vocis melos iucundum,quid dulce me-
los ſonorum omnium commemorem? quia tam multę
ſunt barmoniæ genera,vt ea nec cogitatus percurrere,
nec ſermo facile explicare poſsit: quæ tamen cuncta au
ditui ſeruiunt,& in eius delicias creata ſunt. Eodē mo-
do guſtus & tactus varia habent oblectamenta, quæ ex
ſimilitudine priorum ſatis perpendi poſſunt. Magnum
eſt certe & hoc, quòd ſana & integra membra creauit
mihi deus, ne eſſem meis dolor, opprobrium alienis.
Accepi etiam amplius mentem, ſcilicet quæ poſsit in-
telligere, quæ poſsit capere veritatem, quæ poſsit iuſtū
ab iniuſto diſcernere, quæ poſsit indagare, deſiderare
creatorem, laudare & inhærere illi. Magnum etiam æ-
ſtimo beneficium, ꝙ eo tempore & inter tales me naſ-
ci voluit deus, per quos ad fidem ſuam & ſacramenta
peruenirem. Video innumerabilibus bominibus hoc
negatum,quod mihi gratulor eſſe conceſſum,cum qui-
bus tamen nobis eſſet vna conditio. Illi derelicti ſunt
per iuſtitiam,& ego vocatus per gratiam. Procedā ad-
huc etiam, intuens munus eius fuiſſe ꝙ educatus fui à
parentibus,ꝙ me flamma non læſit,quòd aqua non ab-
ſorbuit, quòd non vexatus à dæmone, ꝙ à beſtiis non
percuſſus,quòd non pręcipitio necatus, quòd vſque ad
congruam ætatem in fide eius & bona voluntate ſum D
nutritus. Magnam igitur domine deus erga me oſten

De longanimitate dei & præſeruatione à peccatis, & eorū indulgentia. Ca. XII

diſti pietatem. Cum autem in cunctis operibus tuis ſis
mirabilis, mirabilior tamen crederis eſſe in viſceribus
pietatis,nullum enim ſpernis,nullum abiicis,neminem
perhorreſcis, niſi qui forte te amens exhorruerit. Bona
igitur ſunt hæc tua domine mihi à te misericorditer
indulta,ꝙ me in periculis ſæpe conſtitutum clementer
eripuiſti,nec vnquam in peccatis meis me dereliquiſti,
oblitum tui de te admonuiſti, auerſum à te reuocaſti,
venientem ad te benigne ſuſcepiſti,pœnitenti indulſi-
ſti. Non enim ea ſola quæ commiſi peccata, ſed etiam
quæ te protegente non commiſi, totum à te dimiſſum
deputandum eſt. Nam ſicut in multa peccata cecidi,ſic
& in multo plura,niſi me conſeruaſſes cecidiſſem. Tri-
bus autem modis à peccato me memini conſeruatum,
ſcilicet occaſionis ſubtractione,reſiſtendi data virtute,
affectionis ſanitate. Multa enim in peccata cecidiſſem,
ſi data eſſet occaſio, ſed dei miſeratione non me talis
opportunitas apprebendit. In multa quoque paulomi-
nus cecidiſſem grauiter impulſus violentia tentationis,
ſed virtutem dediſti mihi domine,vt ſub me eſſet appe
titus meus, & ei quam ſentiebam concupiſcentiæ mini
me conſentirem: ſed à quibuſdam peccatis tam longe E
me fecit tua miſeratio domine, vt penitus abominarer
ea, & ne vlla me quidem eorum tentatio moleſtaret.
Magnę quidem bonitatis eſt indicium domine deus &
hoc, Ecce infœlix ego te irritaui,ego malum coram te
feci,furorem tuum prouocaui,iram promerui, peccaui
& paſſus es,deliqui & adbuc ſuſtines: ſi pœniteo,parcis:
ſi reuertor, me ſuſcipis. Inſuper dū differo, præſtolaris:
reuocas errantem, vincis repugnantē,expectas torpen-
tem,amplecteris redeūtem,doces ignorantem, mulces
mœrentem,à ruina ſuſcitas,poſt lapſum reparas,peten-
ti largiris, quęrenti inueniris, pulſanti aperis, oſtendis
mihi bene viuendi viam,das gradiēdi ſcientiam. Mag-
num eſt etiam & hoc domine, quòd multa mihi ante-
quam petere poſſem,vel vellem,aut noſſem,dona con-
tuliſti, non ſolum ante, ſed & poſtquam ſenui & potui
te petere,te quærere, te deſiderare,tibi inbærere,gratui-
ta bonitate tua non petenti,non quęrenti,non deſide-
ranti,imò etiam paruipendenti vel etiam contemnen-
ti largitus es. Maximum æſtimo & illud fuiſſe beneficiū, F
ꝙ angelum pacis ab ortu natiuitatis meę ad me cuſto-
diendum vſq; ad finem meum mihi dediſti: vnde qui-
dam ſanctus ait, Magna eſt dignitàs animarū, vt quæq;
habeat ab ortu natiuitatis ad cuſtodiā ſui angelū dele-
gatū. Magnæ pietatis fuit hoc domine, ꝙ mira patien-
tia tua meas ſuſtinuit iniquitates. Cui gratias referre de-
beo, ꝙ non ſecundū iniquitates meas retribuiſti mihi,
ꝙ me terra non abſorbuit,nō me cœlū fulminauit,non
me fulgor cōbuſsit,non flumina ſubmerſerunt,nec alia
pœna vel morte prout dignus erā me afflixiſti. Cū enim
peccando à te recederem,non ſolū iram tuam prome-
rui,ſed & omnē creaturā aduerſum me excitaui. Nam
ſi ſeruus cuiuſquā à domino ſuo recederet, nō ſolū do-
minū ipſum exacerbaret, ſed & totā eius familiā iuſtiſ-
ſime irritaret. Cū ergo te deū omnium creatorem offen
di, omnē creaturā quātum ſpectat ad meritū meum in
irā cōmoui, ita vt merito ꝓ te pugnaret aduerſum me *Sapien. 5.*
totus orbis terrarum. Poſſet enim terra dicere mihi,nō
debeo te ſuſtinere,ſed potius abſorbere,quoniā à crea-
tore meo non timuiſti peccando recedere, & inimico
ſcilicet diabolo adhærere. Poſſet dicere ſol,non debeo
tibi ad ſalutē lucere, ſed ad vindictā domini mei, qui eſt

G lux & fons luminis, penitus tibi radios meos abſcōdere. Sic etiam cuncta quæque creatura ad vlciſcendā tantam iniuriam ſui creatoris, niſi impetum cohiberet ipſe qui eas condidit, qui non vult mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. *Ezech. 18.* Oportet ergo me domine tāto magis tibi gratioſum & deuotum, ad ſeruiēdū promptiorem exiſtere, quanto me de tantis beneficiis obligatiorem conſpicio in reddenda ratione, ne dilata vindicta tanto acrius adueniendo mala mea puniat, quanto diutius tolerauit quod puniri potuit. Iamdiu igitur expectare cogita ô anima mea dei lōganimitatē quam exhibuit, electionem prædeſtinationis ſuæ quā impleri voluit, nimiam charitatē qua nos dilexit. Propter hoc enim expectans expectauit dominus & intendit mihi: *Pſalm. 39.* ſed auertit oculos ſuos à peccatis meis, quaſi nolens aduertere quantum delinquerem. Propter hoc, inquam, diſſimulabat, vt commendaret patientiam, cōfirmaret charitatem ſuam. Propter hoc, vt bene memini, percuſſit cor meum, excitans illud vt aduerteret ſuorum vulnera peccatorum, & vulnerum ſentiret dolorem, etiam H deducens ad portas inferi & præparata iniquis ſupplicia monſtrās, etiam vt nil iam noxiæ remaneret rationis, meliorem mihi conſolationem inſpirans, ſpem indulgentiæ dedit, demum & ipſam indulgentiam contulit. Sic autem ex toto indulſit, & tā liberaliter omnē donauit iniuriā, vt iam non dānet vlciſcendo, nec cōfundat improperando, nec minus diligat imputando. Sunt autem aliqui ſic donantes iniuriam vt non vlciſcantur, ſæpius tamen improperent: ſunt & aliqui qui licet ſileant, manet tamen aliquid in alta mente repoſitum, rancoremq; tenent in animo, quorum vtiq; neutra plena eſt indulgentia. Lōge ab his benigniſſima diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoſcit plenarie, ita vt propter fiduciam peccatorū ſe pœnitētium, vbi ſuperabundauit delictum, ſoleat & gratia ſuperabūdare. *Roma. 5.* Teſtis eſt Petrus, *Matt. 16.* cui poſt trinam negationem totius Eccleſiæ paſtoralis cura eſt commiſſa: *Ioan. 21.* teſtis eſt Paulus, qui de Eccleſiæ perſecutore effectus eſt vas electionis & doctor gētium: *Roma. 9.* teſtis eſt Matthæus qui de telonio electus *Mat. 9.* I eſt in Apoſtolum, cui etiam & noui teſtamēti primum ſcriptorē eſſe donatum eſt.

De dono cōtinentiæ cōtra tres ſpiritus hoſtis tentamina. Cap. XIII.

Poſt hęc dedit mihi dominus deus cōtinentiam. Continentiam autem dico, non à ſola luxuria, ſed à cæteris quoq; ſicut neceſſe eſt vitiis & peccatis, qui & aliquando vix per triduum cōtinebam, poſtea dei auxiliante gratia, per longum tempus potui cōtinere. Ex hoc inuenio vnde merito exclamare poſſim, Quia fecit mihi magna qui potēs eſt. Forte parū quid reputat aliquis continentiam, ſed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, quantę illam neceſſe ſit eſſe virtutis, vt poſſit talibus reſiſtere. Primus hoſtis continentiæ noſtræ caro eſt noſtra, dum concupiſcit aduerſus ſpiritum. *Gal. 5.* Quàm domeſticus hoſtis, q̄ periculoſa lucta, q̄ inteſtinum bellum, hoſtem hunc crudeliſſimum non fugere poſſumus. O anima mea non fugare, ſed circumferre illum neceſſe eſt, quoniam alligatus eſt nobis. Quid autem periculoſius & miſerabilius eſt, quàm ꝙ hoſtem noſtrum cogimur ſuſtentare, perimere eum non licet? *Mich. 7.* Vides ergo quàm ſollicite te cuſtodire neceſſe ſit ab ea, quæ dormit in ſinu tuo. Verūtamen non eſt hic ſolus aduerſarius mihi, alium adhuc habeo qui circuncinxit me & obſedit vndique, hoſtis iſte eſt præſens ſeculum nequam, qui per quinq; portas quinq; videlicet ſenſus corporis, iaculis ſuis vulnerat me, & mors intrat per feneſtras meas. *Hiere. 9.* Tertius hoſtis eſt humani generis inimicus, antiquus ſerpēs callidior cunctis animantibus: iſte eſt hoſtis quem nec poſſumus K videre, quanto minus cauere. Hic hoſtis nunc quidem aperte & violenter, nunc occulte & fraudulenter, ſemper autē malicioſe & crudeliter nos impugnat & perſequitur. Et ad hæc toleranda, ne dicā ſuperanda, quis idoneus? Hęc ideo dixi vt innoteſceret continentię difficultas, vt ſciamus quę à deo data ſunt nobis, ac p hoc amplius diligamus eū qui hanc nobis virtutem tribuit. Omnino enim in domino facimus hāc virtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos. Ipſe eſt qui non modo carnem noſtram cum concupiſcentiis ſuis, ſed & præſens ſeculum nequam cum curioſitatibus ſuis & vanitatibus ſuis, etiam & ipſum cū tentationibus ſuis cōterit ſatanam ſub pedibus noſtris. Nunquid non merito dixerim inueniendum in continentia vnde clamarem, Quia fecit mihi magna qui potēs eſt?

De beneficio ſpei. Cap. XIIII.

Poſt hæc dedit mihi dominus deus gratiam promerendi bona vitę æternæ, quam gratiam in tribus maxime ſtare arbitror, in odio præteritorum malorum, in contemptu bonorum præſentium, in deſiderio futurorū. Deinde dedit mihi ſpem eadem obtinēdi. Tria inquam ſunt quæ ſic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla conſideratio propriæ vilitatis, L nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis de celſitudine ſpei deiicere poſſit: in ea firmiter radicatur anima mea. Vis ſcire quę ſint illa? Tria cōſidero, in quibus ſpes mea tota cōſiſtit, ſcilicet charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis. Murmuret iam quātum voluerit inſipiens cogitatio mea dicens, Quis enim es tu, aut quanta eſt illa gloria, quibúsve meritis hanc obtinere ſperas? Et ego fiducialiter reſpondebo, Scio cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimia adoptauit me deus, quia verax eſt in promiſſione, quia potēs eſt in exhibitione, licet enim ei hoc facere quod voluerit. Pro his ergo meritis deus meus mihi diligendus eſt. Magnæ autem gratiæ fuit, ꝙ me deus à ſe fugiētem perſecutus eſt, timenti blanditus, ꝙ erexit in ſpem toties deſperatum, ꝙ ſuis obruit beneficiis ingratum, ꝙ guſtu interioris dulcedinis immundis aſſuetum delectationibus attraxit & illexit, quòd indiſſolubilia malæ conſuetudinis vincula dirupit, & abſtractum ſeculo be M nigne ſuſcepit.

De largitate dei, & iniquitate noſtra & gratia rependenda. Cap. XV.

Adhuc anima mea, illa quibus tibi ſola conſcia es, diuinę bonitatis inſpice munera, quàm iucunda facie abrenunciādi ſeculo tibi Chriſtus occultus occurrit, quas eſurienti delicias præparauit, quàs miſerationum ſuarum diuitias, & abſconditos inſpirauit affectus, quo te charitatis poculo delectauit? Magnū fuit & hoc ꝙ me fugientem ſeruum ſuum & rebellem, ſola miſeratione vocatum, ſpiritalium cōſolationum non reliquit expertē. Si enim tentabar, ille me ſuſtentabat: ſi periclitabar, ille me erigebat: ſi triſtabar, ille me confortabat: ſi fluctuabam, ille ſolidabat. Quoties præ timore areſcebam, ille pius conſolator aſtabat: quoties æſtuabā præ timore, ille meis ſe viſceribus infundebat. Perpendo etiam quoties pſallentem vel legentem ſpiritalium me ſenſuum lumine illuſtrabat: quoties eriantem in quoddam ineffabile deſiderium ſui rapiebat: quoties mentem meam à terrenis ſubtractam, ad cœleſtes delicias & paradiſiacas amœnitates tranſportabat. Taceo multa & magna miſericordiæ ſuæ circa me opera, ne aliquid gloriæ quę tota eius eſt, ad me videatur trāſire. Ita enim ſecundum hominum æſtimationem ſibi cohærent gratia dantis & fœlicitas recipientis, vt non laudetur ſolum qui ſolus laudandus eſſet, ſcilicet ille qui dedit, ſed etiam ille qui recepit. Quid enim ha-

bet

A bet aliquis quod nõ accepit?aut qui gratis accepit,qua-
re laudatur quaſi velut promeruerit? Tibi ergo laus de°
meus,tibi gloria, tibi gratiarum actio:mihi autem con-
fuſio faciei meæ, qui tot mala feci , & tot bona recepi.
Vide ergo ô anima mea,quia multum commendat bo
nitatẽ dei, non ſolum largitas ſua, ſed iniquitas noſtra.
Si enim magnum eſt nihil promerentibus impendere
multa,quale quantúmve erit retribuere bona promerẽ-
tibus mala? O qualis pietas,quam nulla poteſt ſuperare
impietas. Alia ſunt quæ miſericorditer deus ignoſcit,
alia quę affluenter attribuit:ignoſcit mala noſtra,largi-
tur bona ſua:ſemper pręſto ad ignoſcẽdũ, paratus ſem-
per ad largiendum:hinc pius,hinc largus,vtrobiq; pius
& largus. Confiteamur ergo illi mala noſtra , confitea-
mur & bona noſtra. Cõfiteamur ergo à nobis mala no
ſtra eſſe vt pie ignoſcat: confiteamur ab ipſo bona no-
ſtra eſſe,vt ſeruet & augeat. Hoc igitur inceſſanter aga-
mus , ne ingrati appareamus, vel de indulta venia , vel
de cõceſſa gratia. Hæc,inquam, agat qui ſe credidit vel
B cupit eſſe amatorem dei,verus animi amor ſemper cõfi
tetur . Quid ergo hæc omnia faciunt diligenter conſi-
derata , niſi vt conſiderantis animum ab omni penitus
abſtractum amore,ad deum diligendum qui hæc con-
tulit,mirabiliter rapiant,vehementer afficiant ? Si quis
autem hæc omnia à deo ſibi videt collata , & ideo illũ
parum diligere nõ veretur , ſciat pro certo ꝙ nemo eſt
qui nõ facile ſi quærit inueniat, vnde plurimum eſt ob-
noxius deo,vnde cum totis viribus diligenter ei etiam
continuas gratias referre deberet . Ille ergo cui aliqua
bona ſaluti neceſſaria deſunt, nec ſic audeat cõtra deũ
murmurare,nec eum accuſet, quia omnia certiſsima &
Roma.9. iuſtiſsima ratione facit deus,cuius vult miſeretur,& quẽ
vult indurat,qui etiam potens eſt dona ſua cui voluerit
cõferre,& collata cui voluerit auferre. Doleat ergo qui
hæc non babet,& laboret & oret vt habeat,pro accep-
De morte tis vero bonis deo gratus exiſtat. Magna igitur & mul
Chriſti. ta,imò certè innumerabilia quę mihi domine deus cõ-
Cap. XVI. tuliſti beneficia,pro quibus mihi diligendus,& ſemper
es laudandus. Quicquid enim boni habeo , vel babui,
vel habiturus ſum, à te ſummo bono eſt , à quo omne
quod bonum dicitur, & eſt, & procedit. Vnum autem
eſt,quod me plus his omnibus accẽdit,vrget, mouet,&
promouet ad te diligendum:ſuper omnia, inquã,ama-
C bilem te mihi reddit ô bone Ieſu ignominioſiſsima &
amara mors, quam ſuſtinuiſti opus noſtræ redemptio-
nis . Hoc ſolum vel hoc omnino totam vitam noſtrã,
totum laborem noſtrum , totum obſequium noſtrum,
amorem deniq; noſtrum facile ſibi vendicat,totũ hoc,
inquam , eſt quod deuotionem noſtram & excitat me-
lius,& quęrit ſuauius & auget amplius. Multum quippe
in hoc opere laborat author mũdi , nec in omni fabri-
ca mundi tantam fatigatiõnem ſuſtinuit. De mundo e-
Pſalm.148 nim & de his quæ in mundo ſunt , dixit & facta ſunt,
mandauit & creata ſunt:at vero pro reparatione gene-
ris humani magnos & multos & diuturnos labores ſu-
ſtinuit & dolores. Ecce quomodo nos dilexit,qui nul-
la ſui neceſsitate, ſed ſola charitate tam dura & indig-
na ſuſtinuit. Merito ergo dixerim hoc vnum omnibus
aliis præſtare beneficiis . Quippe cum magnũ ſit aliquẽ
ſua gratis alicui conferre, multo maius certe eſt ſemet-
ipſum impendere. Et cum magnæ charitatis ſit animã
pro amicis ponere, multo maioris charitatis indicium
eſt pro inimicis ponere,quod filius dei pro nobis fecit.
Roma. 5. Nam cum inimici eſſemus deo,reconciliati ſumus per
mortem filij eius. Vix autem pro iuſto quis moritur, ip-

ſe autem pro impiis eſt mortuus, iuſtus pro iniuſtis, vt D
nos offerret deo , exul à cœlis factus , vt nos reportaret
ad cœlos. O q̃ ineffabilis charitas,q̃ ineffabilis dulcedo
charitatis, q̃ ſtupenda dignatio fuit,deum pro homine
hominem fieri,deum pro homine carne mori, tentatũ
per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Ecce cum
quanto precio quãtóve labore redimebatur homo,qui
diabolo iure debebatur,qui ſi non redimeretur,ſine du
bio æternaliter cum diabolo damnaretur. Hæc ideo di
xi, vt intelligat homo quantum debeat dilgere deum,
non vtcumque patienter, imò libenter: non ſolum au-
tem hoc , ſed etiam ardenter pro illo ſuſtinere labores
& dolores,qui pro te tanta ac talia ſuſtinuit. Per multas *Act.4.*
enim tribulationes oportet nos intrare in regnũ dei.
Amplectatur igitur anima mea domine Ieſu crucifixũ,
ſumat tui dulciſsimi ſanguinis hauſtum , occupet me-
moriam hæc ſuauis meditatio , ne ex toto eam obliuio
obſcuret. Iudico me nihil ſcire præter Ieſum Chriſtum *1.Cor.2.*
& hunc crucifixum, ne ſcientiam meam à ſoliditate fi-
dei vanus error abducat , vendicet ſibi totum amorem
meum hæc tua mira dilectio , ne illum cupiditas mun-
dialis abſorbeat. Mentem igitur quam tuæ domine dul E
cedo charitatis compleuerit, non timor anguſtat, non
libido commaculat,non ira dilaniat, non ſuperbia ele
uat,non cenodoxiæ inanis fumus euentilat,non exagi-
tat furor , non ſtimulus ambitionis euiſcerat,non aua-
ritia contrahit , non deiicit triſtitia , non inuidia tabe-
facit , nullum denique vitium eam corrumpit, dum in
eadem dulcedine immobilis perſiſtit. Qui ergo ſuis tã-
ta præſtat in præſenti : quæ dat in præſenti temporalia
ſunt, quæ autem in futuro ſeculo ſe promittit deus ſuis
daturum æterna ſunt , & bonis temporalibus incom-
parabiliter meliora . Temporalia enim bona difficile
acquiruntur,& acquiſita facile dilabuntur,& quæ habi-
ta ſunt cum graui ſollicitudine cuſtodiuntur , & cum
dolore amittuntur,& amiſſa cum graui labore recupe-
rantur : Futuri autem ſeculi bona nunquam amittun-
tur , nunquam minuuntur,cum gaudio & quiete poſſi-
dentur,ſemper deſiderantur,& nunquam faſtidiuntur.
Quæ cum ſemel quis acceperit,ita ſecurus erit ea ſe nũ-
quam amiſſurum , ſicut certus eſt vel erit illa ſe nun-
quam velle amittere. Valde igitur diligendus eſt deus *De ꝓmiſ-*
in promiſsis ſuis qui magna nobis dedit , ſed maiora *ſionib' dei.*
promiſit. Promiſit nobis à labore requiem,à ſeruitute li *Cap.XVII.*
bertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore conſolatio- F
nem, à morte reſurrectionem, à reſurrectione plenum
gaudium,ſummum gaudium & indeficiens . Denique *Luc. 1.*
promiſit nobis ſe ipſum , ſicut iurauit patribus noſtris
daturum ſe nobis. Magnę ſunt igitur promiſſiones dei
& ineffabiles,& pro his & in his vult amari à nobis ali-
quo modo . Si modum quæras , vehemens deſiderium
promiſsionis , modus eſt , per amorem promiſsio dei
quantumcumque deſideretur, minus deſideratur q̃ de-
ſiderat . Nam quantumcumque profecerit, plus debet.
Vehemens itaque deſiderium aliquo modo non habet
modum,cum non poſſit eſſe nimium. Cum in cæteris
rebus impatientia ſoleat culpari, in expectatione tantæ
promiſsionis laudabilis eſt vehemens impatientia di-
lationis. Cum eum qui plus amat,& qui plus deſiderat,
dilationis impatientia magis cruciat: ſpes quę differtur
affligit animam, hæc autem omnia bona in cœleſti ha-
bentur patria . De illo igitur bono quod omnium bo- *De futuræ*
norum ſummum eſt, quid vel quale ſit primum dicen- *fœlicitatis*
dum eſt. Exultemus igitur & erigamus totum intel- *beneficio.*
lectum noſtrum inquantum deus donauerit , & cogi- *Ca. XVIII.*

temus.

G temus quale & quantum electorum ſit vnicum & ſingu
lare gaudium. Illud ſcilicet ſummum bonum quod vi
ta,lux,beatitudo,ſapientia,& æternitas, & tamen nō eſt
niſi vnicum & ſummū bonum,omnino ſibi ſufficiens,
nullo indigens, quo omnia indigēt vt ſint & bene ſint,
hoc bonum eſt pater deus, hoc eſt verbum,id eſt,filius
patris,hoc ipſum eſt amor vnus & communis patri &
filio,ſcilicet ſpiritus ſanctus ab vtroq; procedēs. Quod
autem eſt ſingulis horum quiſq;, hoc eſt tota trinitas ſi-
mul,pater & filius & ſpiritusſanctus,quoniam ſingulus
quiſque non eſt aliud quàm ſumme ſimplex vnitas, &
ſumme vna ſimplicitas,quę nec multiplicari, nec aliud
& aliud eſſe poteſt. Porrò hoc eſt illud idem vnū quod
eſt neceſſarium. Porrò illud neceſſarium, in quo omne
bonum, imò quod eſt bonum, & vnum totum & ſolū
bonum. Si enim ſingula bona delectabilia ſunt, cogita
mente, vide q̃ delectabile ſit illud bonum quod conti-
net iucunditatem omnium bonorum, & non qualem
in rebus creatis ſumus experti: ſed tanto differentem,
quanto differt creator à creatura. Si enim eſt bona vita
creata, q̃ bona eſt vita creatrix? Si iucunda eſt ſalus fa-
H cta,quàm iucunda eſt ſalus quæ fecit ſalutem? Si amabi-
lis eſt ſapientia cum cognitione rerum conditarum, q̃
amabilis eſt ſapientia quæ condidit omnia ex nihilo?
Deniq; ſi multæ & magnæ delectationes ſunt in rebus
delectabilibus, qualis & quāta eſt delectatio in illo qui
fecit omnia delectabilia? O qui hoc bono fruetur, quid
Eſaiæ.64. illi erit,& quid illi non erit? Ibi quippe erunt bona cor-
1.Cor.2. poris & animę,qualia nec oculus vidit,nec auris audi-
uit,nec in cor hominis aſcendit. Cur ergo per multa va
gamur quærendo bona corporis & animæ noſtræ? A-
memus vnum bonum in quo ſunt omnia bona, & ſuf-
ficit. Deſideremus ſimplex bonum quod eſt omne bo-
num,& ſatis eſt. Quid enim amas ô caro, quid deſide-
ras ô anima? Ibi eſt quicquid amas, quicquid deſideras.
Bona ergo cœleſtis regni dicere vel cogitare vel intel-
ligere vt ſunt, nullus poteſt carne veſtitus: multo enim
maiora ſunt & meliora quàm cogitantur & intelligun
tur: regnum namq; dei omni fama maius eſt, omni lau-
de melius, omni ſcientia innumerabilius,omni gloria
quæ putatur excellentius. Regnum itaque dei plenum
eſt lucis ac pacis, charitatis & patientiæ, honeſtatis &
I gloriæ,dulcedinis & dilectionis,lętitię & beatitudinis
perennis, & omnis boni ineffabilis,quod nec dici nec
cogitari poteſt. Nec ideo tamen debeo tacere,ſed dice-
re quantum valeo, quia dicere quantum volo non va-
leo: neque enim quia deum ineffabilem credimus, fari
de illo quod poſſumus nō debemus,ita ſanè vt plus cre
datur de illo q̃ ſcribitur: quia non poteſt tantum inde
proferri ſermone,quantum poteſt mente complecti,&
minus concipit mentis humanæ quælibet profunda
complexio, quàm ſe habeat ipſius regni vel rei magni-
tudo. Ergo futura vita creditur eſſe ſempiterna,& ſem
piterne beata,vbi eſt certa ſecuritas, ſecura trāquillitas,
tranquilla iucunditas,fœlix æternitas,æterna fœlicitas,
vbi amor eſt perfectus, timor nullus, dies ęternus,alacer
motus, & vnus omnium ſpiritus de cōtemplatione dei
ſui ac de ſua cum illo permanſione ſecurus, vbi ipſa ci-
uitas quæ eſt angelorum omnium atq; ſanctorum con- K
gregatione beata,meritis fulgentibus micans,vbi ęter-
na ſalus exuberat, veritas regnat, vbi nec fallit quiſquā
nec fallitur, vnde beatus nullus eiicitur,vbi nullus mi-
ſer admittitur. Hæc eſt contemplatiua vita beata, ad
quam qui bonorum conſummatione operum perue-
nerint beatis ſimiles erunt, & ſimul cū eis ſine fine reg-
nabunt. Quod autem hic crediderunt,ibi videbunt,ſui
creatoris ſubſtantiam mundiſsimis cordibus contem-
plantes,æterna exultatione gaudebunt,diuinæ charita-
tis & mutuæ dilectionis poſſeſsione deo ſuo in æternū
& inuicem ſibi adhęrebunt,receptis cum incorruptio-
ne atq; immortalitate corporibus municipatum patriæ
cœleſtis accipient, atque eius in æternum ciues effecti
præmia promiſſa reportabunt. Ibi eius exuberabit tanta
lætitia,tanta cœleſtium gratia gaudiorum,vt & remu-
neratori ſuo pro tantis muneribus gratias agant,& nul
lum faſtidium ex ipſa affluenti bonorum perceptione
ſuſtineant. Ibi ita patebunt ſingulorum ſingulis mētes,
ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales,
quia humanorum pectorum tanta erit ibi & tam per- L
fecta mundicia, vt habeant vnde mundati deo gratias
agant,non vnde offenſi antiquis ſordibus peccatorum
erubeſcant, quia nec ibi vlla peccata, nec peccatores e-
runt, & ibi qui fuerant iam peccare non poterunt. Nec
latebit iam perfecte beatos aliquid ſecretorū,qui,quod
eſt præſtantius longe, ipſum viſuri ſunt mundis cordi-
bus deum: Quandoquidem humana creatura ita perfe
cta erit vt in melius aut in deterius vltra mutari nō poſ
ſit. Cuius humanæ ſubſtantiæ ad conditoris ſui ſimili-
tudinē ſublimitate omnia bona, quæ naturaliter accep-
ta corruperant peccando,mutabuntur in melius,& in-
tellectus ſine errore,memoria ſine obliuione,cogitatio
ſine peruagatione,charitas ſine ſimulatione,ſenſus ſine
offenſione,incolumitas ſine debilitatione,ſalus ſine do
lore,vita ſine morte,facilitas ſine impedimento, ſaturi-
tas ſine faſtidio, & tota ſanitas ſine morbo. Quoniam
quicquid hic humanis corporibus, aut ferarum mor-
ſus,aut improuiſi caſus abſtulerint,aut malarum valetu
dinum genera diuerſa decerpſerint,aut humana crude
litas amputauerit,aut ignis,aut quælibet alia res aliquid M
debilitatis intulerit,aut etiam ſenectus ipſa ſatis onero-
ſa negauerit, hæc atque his ſimilia corporum damna
vna ibi reſurrectio reparabit,atq; ea corpora membris
omnibus inſtauratis, incorruptibilis ſanitas obtinebit.
Propterea quicumque erunt ibi,etiam ſibi differentibus
meritis ab inuicem diſtabunt.

Finis huius libri.

AD LECTOREM.

Opus plenum piis affectibus,ſubinde tamen iterans eadem. Agnoſcas hominem verſatum in Auguſtini voluminibus: nonnunquam verba quædam ac ſententias veluti teſſellas intertexit ex libris confeſsionū, aliisq; ſcriptis illius decerptas. Vehementer inculcat illud nihil, quod Auguſtinus docet ſine verbo dei factum eſſe. In ſumma, copiam probes citius quàm ordinem.

SOLILO-

A

SOLILOQVIORVM ANIMAE AD deum liber.

De ineffabili dulcedine dei. Caput I.

COgnoſcā te domine cognitor meus, cognoſcam te virtus animæ meæ. Oſtende te mihi conſolator meus, videam te lumen oculorum meorum. Veni gaudium ſpiritus mei, videam te lætitia cordis mei. Diligam te vita animæ meę. Appare mihi delectatio mea magna, ſolacium meum dulce, domine deus meus, vita mea, & gloria tota animæ meæ. Inueniam te deſiderium cordis mei, teneam te amor animæ meæ. Amplectar te ſponſe cœleſtis, Exultatio mea ſumma intus & extra, poſsideam te beatitudo ſempiterna, poſsideam te in medio cordis mei, vita beata,
Pſal. 17. dulcedo ſumma animæ meæ. Diligam te domine for-
B titudo mea, dominus firmamentum meum & refugiū meum, & liberator meus. Amem te deus meus, adiutor meus, turris fortitudinis mihi, & ſpes mea dulcis in omni tribulatione mea. Amplectar te bonum, ſine quo nihil bonum, fruar te optimum, ſine quo nihil eſt opti-
Heb. 4. mum. Aperi penetralia aurium mearum verbo, quod eſt penetrabilius omni gladio ancipiti, vt audiam vo-
Pſal. 95. cem tuam. Intona domine deſuper voce grandi & forti. Tonet mare & plenitudo eius, commoueatur terra
Pſal. 143. & omnia quæ in eis ſunt. Illuſtra oculos meos lux incō-
Pſal. 17. prehenſibilis, fulgura coruſcationem, & diſsipa eos vt non videant vanitatem. Flumina multiplica & conturba eos, vt appareant fontes aquarum, & reuelentur fundamenta orbis terrarum. Tribue viſum lux inuiſibilis,
Canti. 1. qui te videat. Crea nouum olfactū odor vitæ, qui poſt te currat in odorem vnguentorum tuorum. Guſtum ſa-
Pſalm. 30. na qui ſapiat, & cognoſcat & diſcernat, quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te, ſiue his qui pleni ſunt charitatis tuæ. Da cor quod te cogitet, animum qui te diligat, mentē quæ te recolat, intellectum qui te intelligat, rationem quæ
C tibi ſemper ſummo delectabili fortiter adhæreat. Te ſemper amor ſapiens diligat. O vita cui omnia viuunt, vita quæ das mihi vitam, vita quę es mea vita: per quam viuo, ſine qua morior: vita per quā reſuſcitor, ſine qua pereo: vita per quam gaudeo, ſine qua tribulor: vita vitalis, dulcis & amabilis, ſemper memorialis. Vbi quæſo es, vbi te inueniam, vt in me deficiam & in te ſubſiſtā? Prope eſto in animo, prope in corde, prope in ore, pro-
Cant. 2. pe in auribus, prope in auxilio, quia amore lāgueo, quia
Pſalm. 16. ſine te morior, quia te recolens ſuſcitor. Odor tuus me recreat, memoria tua me ſanat, ſed ſatiabor cum appa-
Pſal. 83. ruerit gloria tua vita animæ meæ. Concupiſcit & deficit anima mea de memoria tua, quando veniam & ap-
Pſalm. 41. parebo tibi lętitia mea? Quare faciem tuam auertis, gaudium meum per quod gaudeo? vbi eſt abſconditus pulcher quem deſidero? Odorem tuum haurio, viuo, & gaudeo. Te autem nō video, vocem tuam audio & reuiniſco. Sed cur faciem tuam abſcondis? forte dicis, Nō videbit me homo & viuet. Eia domine moriar vt te vi-
Exo. 33. deam, videam vt hic moriar. Nolo viuere, volo mori,
Philipp. 1. diſſolui cupio & eſſe cum Chriſto. Mori deſidero vt videam Chriſtum, viuere renuo vt viuā cum Chriſto. O domine Ieſu accipe ſpiritum meum, vita mea ſuſcipe animā meam. Gaudium meum attrahe cor meum, D
dulcis cibus meus comedam te. Caput meum dirige me: lumē oculorum meorum illumina me: melos meū tempera me, odor meus viuifica me, verbum dei recrea me. Laus mea lętifica animam ſerui tui, intra in eā gaudium meum, vt in te gaudeat: intra in eā dulcedo ſumma, vt dulcia ſapiat. Lumen æternum illuſtra ſuper eam vt te intelligat, cognoſcat & diligat. Ob hoc enim nō te diligit domine, ſi non diligit, quia non te cognoſcit: & te ideo non cognoſcit, quia non intelligit: & idcirco non intelligit, quia lumen tuum non comprehen-
dit: & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non cōpre- *Ioan. 1.*
henderunt. O lux mentis, ô lucens veritas, ô vera claritas, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundū: venientem quidem, ſed non diligētem:
quia qui diligit mundū, inimicus dei conſtituitur. Ex- *Iaco. 4.*
pelle tenebras deſuper faciem abyſsi mentis meæ, vt videat te intelligendo, vt cognoſcat te cōprehendendo, vt diligat te cognoſcēdo. Quiſquis enim cognoſcit te diligit te, ſe obliuiſcitur, amat te plus q̃ ſe, relinquit ſe
& venit ad te, vt gaudeat de te. Hinc eſt ergo domine E
quòd non tantum diligo quantum debeo, quia nō plene cognoſco te. Sed quia parum cognoſco, parum diligo: & quia parū diligo, parum in te gaudeo: ſed à te vero gaudio interiori per exteriora recedens, dum te ſolo careo, adulterinas amicitias in his exterioribus quæro. Et ſic miſer ego cor meum quod tibi ſoli debui toto amore totoq; affectu impendere, vanis dedi: & ideo vanus effectus ſum, dum vanitatem dilexi. Hinc etiam eſt domine ꝙ in te non gaudeo, & tibi non adhæreo: quia ego in exterioribus, tu in interioribus: ego in temporalibus, tu in ſpiritalibus: ego in tranſitoriis animo diffundor, cogitatione verſor, locutione implicor, & tu domine in æternis habitas, & æternitas es: tu in cœlo, ego in terra: tu diligis alta, ego infima: tu cœleſtia, ego terreſtria. Et quando poterunt hæc contraria conuenire?

De miſeria & fragilitate hominis. Cap. 2.

Miſer ego quando poterit obliquitas mea tuæ rectitudini adæquari? Tu domine diligis ſolitudinem, ego multitudinem: tu ſilentium, ego clamorem: tu veritatem, ego vanitatem: tu mūdiciam, ego immundiciam ſequor. Quid plura domine? Tu vero bonus, ego malus: tu pius, ego impius: tu ſanctus, ego miſer: tu iuſtus, e-
go iniuſtus: tu lux, ego cæcus: tu vita, ego mortuus: tu F
medicina, ego ęger: tu gaudium, ego triſtitia: tu ſumma
veritas, ego vniuerſa vanitas, vt omnis homo viuens. *Pſal. 38.*
Heu quid igitur ô creator dicam? audi ô creator, Creatura tua ſum, iam perij: creatura tua ſum, iam morior. Factura tua ſum, iam ad nihilum redigor, plaſma tuum
ſum: Manus tuæ domine fecerunt me, & plaſmauerunt *Pſalm. 118.*
me: manus, inquam, illæ quæ affixæ clauis ſunt pro me, *Ioan. 10.*
opus manuum tuarum domine ne deſpicias. Vulnera *Pſalm. 37.*
manuum tuarum precor vt aſpicias. Ecce in manibus tuis domine deus deſcripſiſti me, lege ipſam ſcripturam & ſalua me. En ad te ſuſpiro creatura tua, creator es, recrea me. En ad te clama factura tua, vita es, viuifica me. En ad te reſpicio tuum plaſma, plaſmator es, re-
ſtaura me. Parce mihi domine, nihil enim ſunt dies *Iob. 7.*
mei. Quid eſt homo vt poſsit alloqui deum factorem ſuum? Parce mihi colloquenti tibi, ignoſce ſeruo tuo qui præſumit loqui tanto domino. Legem non habet neceſsitas, dolor me compellit dicere: calamitas quam patior, cogit me exclamare. Aegrotus ſum, ad medicum clamo: cæcus ſum, ad lucem propero: mortuus ſum, ad vitam ſuſpiro. Tu es medicus, tu lux, tu vita
Ieſu Nazarene, miſerere mei fili Dauid, miſerere mei *Matth. 20.*

G fons miſericordiæ:audi qui ad te clamat infirmũ. Lux
quæ tranſis, expecta cæcum, præbe ei manum,vt ad te
Pſalm. 35. veniat, & in lumine tuo videat lumen. Vita viuens re-
uoca mortuum: quid ſum ego qui loquor tecum? Væ
mihi domine, parce mihi domine;ego cadauer putri-
dum,eſca vermium,vas fœtidum,cibus ignium. Quid
ſum ego qui loquor tecũ? Vę mihi domine,parce mibi
Iob. 14. domine,infœlix ego homo:homo inquã,natus de mu-
liere breui viuens tempore,repletus multis miſeriis: ho
Pſalm. 143 mo inquam,vanitati ſimilis factus, cõparatus iumentis
inſipientibus,& iam ſimilis factus illi. Quid iterũ ego?
Pſalm. 48. Abyſſus tenebroſa,terra miſera,filius iræ, vas aptum in
contumeliam,genitus per immundiciam,viuens in mi
ſeria, moriturus in anguſtia. Heu miſer quid ſum? heu
quid futurus ſum? Vas ſterquilinij, concha putredinis,
plenus fœtore & horrore:cęcus,pauper,nudus,plurimis
neceſsitatibus ſubditus, ignorans introitum & exitum
meũ. Miſer & mortalis, cuius dies ſicut vmbra præter-
Pſal. 102. eũt,cuius vita ſicut vmbra lunatica euaneſcit, ſicut flos
in arbore creſcit, & ſtatim marceſcit,nunc floret,& ſta
tim aret. Vita inquã,mea vita fragilis,vita caduca, vita
H quæ quanto magis creſcit, tãto magis decreſcit: quãto
magis procedit,tanto magis ad mortẽ accedit. Vita fal
lax & vmbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo,
ſtatim triſtor:nunc vigeo,ſæpe infirmor:nunc viuo,ſta
tim morior:nunc fœlix appareo,ſemper miſer: nunc ri
deo,iam fleo. Sicq; omnia mutabilitati ſubiacent,vt ni-
hil vix vna hora in vno ſtatu permaneat. Hinc timor,
hinc tremor,hinc fames,hinc ſitis, hinc calor,hinc fri-
gus,hinc languor,inde dolor exuberat. Subſequitur hia
ĩportuna mors, quæ mille modis quotidie miſeros ho-
mines rapit. Hũc necat febribus, illum opprimit dolo-
ribus: hunc conſumit fames,illum ſitis extinguit: hunc
ſuffocat aquis,illum interimit laqueo:illũ perimit flam-
mis,alium dentibus beſtiarum ferociũ vorat:hunc tru-
cidat ferro,illũ veneno corrumpit,alterum tantum re-
pentino terrore miſeram vitam finire cõpellit. Et nũc
ſuper hæc omnia magna miſeria, quia cũ nihil ſit certi[9]
morte,ignorat tamen homo finẽ ſuum. Et cum ſtare pu
tat,colliditur & perit ſpes eius:neſcit enim homo quã-
do vel vbi vel quomodo moriatur, & tamẽ certum eſt
quod eum mori oporteat. Ecce domine q̃ magna mi-
ſeria hominis in qua ſum,nec timeo:q̃ grandis calami-
I tas quam patior, nec doleo,& ad te nõ clamo. Clama-
bo domine antequam tranſeam,ſi forte non tranſeam,
ſed in te maneam. Dicã ergo, dicam miſeriam meam,
confitear nec erubeſcam ante te vilitatem meam. Adiu
ua me fortitudo mea,per quã ſubleuor:ſuccurre virtus,
per quã ſuſtentor. Veni lux per quam video,appare glo
ria per quam gaudeo. Appare vita in qua viuam ô do-
De mirabi mine deus meus. O lux quam videbat quando ocu-
li lumine lis clauſis docebat filium ſuum viam Tobias, vitæ. Lux
dei. Ca. III. quam videbat Iſaac interius, quãdo caligãtibus oculis
Tobiæ. 4. exterius filio futura narrabat. Lux, inquam, inuiſibilis,
Gene. 27. cui omnis abyſſus humani cordis eſt viſibilis. Lux quã
Gene. 49. Iacob videbat,quãdo,ſicut tu intus docebas, filiis exte-
Gene. 1. rius ventura prædicebat. Ecce tenebræ ſunt ſuper faciẽ
abyſſi mẽtis meę,tu es lumen. Ecce caligo tenebroſa ſu
per aquas cordis mei,tu es veritas. O verbum per quod
Ioan. 1. facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Verbum
quod es ante omnia, ante quod nihil:verbũ creans om
nia,ſine quo omnia nihil: verbum regens omnia, ſine
quo nihil ſunt omnia: verbũ quod dixiſti in principio,
Fiat lux,& facta eſt lux. Dic etiam mihi,fiat lux, & facta
ſit lux, & videam lumen, & cognoſcam quicquid non

eſt lumen, quia ſine te mihi tenebræ lumen, & lumen K
tenebræ ponuntur. Et ſic ſine tua luce non eſt veritas,
adeſt error,adeſt vanitas:non eſt diſcretio,adeſt confu
ſio,adeſt ignorantia, non eſt ſciẽtia:adeſt cæcitas, non
eſt viſio: adeſt inuium, non eſt via: adeſt mors, non eſt
vita. Ecce domine,quia lux non eſt,mora eſt,imò nõ *De morta-*
eſt mors,quia nihil eſt mors:nam per ipſam ad nihilum *litate hu-*
tendimus,dum nos nihil facere per peccatum non for- *manę na-*
midamus. Et iuſte quidem hoc domine, nam digna fa- *turæ.*
ctis recipimus, dum ad nihilum deuenimus tanquam *Cap. IIII.*
aqua decurrens, quia ſine te factum eſt nihil,& nos fa-
ciendo nihil,facti ſumus nihil,quia ſine te ſumus nihil,
per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil. *Ioan. 1.*
O domine verbum,ô deus verbum,per quod facta ſunt
omnia,ſine quo factum eſt nihil. Væ mihi miſero toties
obcæcato,quia tu lux,& ego ſine te. Væ mihi miſero to
ties vulnerato,quia tu ſalus,& ego ſine te. Væ mihi mi-
ſero toties infatuato, quia tu es veritas, & ego ſine te.
Vę mihi miſero toties oberrato,quia tu via, & ego ſine
te. Væ mihi miſero, toties mortuo, quia tu vita, & ego
ſine te. Væ mibi miſero toties annihilato, quia tu ver-
bum,per quod facta ſunt omnia,& ego ſine te,ſine quo
factũ eſt nihil. O domine verbũ,ô de[9] verbũ, qui es lux, L
p quã facta eſt lux, qui es via,veritas & vita,in quo non *Ioan. 14.*
ſunt tenebræ, error, vanitas, neque mors. Lux ſine qua
tenebræ, via ſine qua error,veritas ſine qua vanitas, vi-
ta ſine qua mors. Dic verbum domine,fiat lux,vt videã
lucem,& vitẽ tenebras: videam viam,& vitem inuium:
videam veritatem,& vitem vanitatem: videam vitam,
& vitem mortem. Illuminare domine lux mea, illumi-
natio mea, & ſalus mea quem timebo, dominus meus
quem laudabo,deus meus qoem honorabo,pater meus
quem amabo,ſpõſus meus cui me ſeruabo. Illuminare,
inquam, illuminare lux huic cæco tuo, qui in tenebris,
& in vmbra mortis ſedet, & dirige pedes eius in viam
pacis, per quam ingrediar in locum tabernaculi admi-
rabilis vſq; ad domum dei in voce exultationis & con
feſsionis. Vera enim confeſsio eſt via,per quam ingre-
diar ad te viam,per quam egrediar ab inuio,& reuertar
ad te viam, quia tu es vera via vitæ. Confitear ergo, *Quid ſit ni*
cõfitear tibi pater domine cœli & terrę miſeriam meã, *hil fieri.*
vt me venire liceat ad miſericordiam tuã. Miſer quip- *Caput. V.*
pe factus ſum, & ad nihilum redactus ſum, & neſciui,
quia tu es veritas, & ego non eram tecum. Vulnerauе-
runt me iniquitates meæ,& nõ dolui, quia tu es vita, & M
ego nõ eram tecum. Ad nihilum duxerunt me, quia tu
es verbum, & ego nõ eram tecum, per quem facta ſunt *Ioan. 1.*
omnia, ſine quo factum eſt nihil: & ideo ſine te factus
ſum nihil, quia eſt nihil quod ad nihilũ ducit. Omnia
per ipſum facta ſunt,quæcumq; facta ſunt. Et qualia fa-
cta ſunt? Vidit deus cuncta quæ fecerat,& erant valde *Gene. 1.*
bona. Omnia quæcumq; ſunt,per verbum facta ſunt: &
quæcumque per verbum facta ſunt, valde bona ſunt.
Quare bona ſunt, quia omnia per verbum facta ſunt?
Et ſine ipſo factum eſt nihil, quia nibil bonum ſine
ſummo bono eſt. Sed malum eſt vbi non eſt illud bo-
num,quod vtique nihil eſt: quia nihil aliud eſt malum,
q̃ priuatio boni: ſicut nihil aliud eſt cæcitas, q̃ priuatio
luminis. Malum itaque nihil eſt,quia ſine verbo factum
eſt, ſine quo factum eſt nihil. Illud autem malum eſt,
quod priuatur illo bono, per quod omnia facta ſunt
quæcumque ſunt. At quæ non ſunt, per ipſum facta nõ
ſunt,& ideo nihil ſunt. Et ideo mala ſunt,quæ facta nõ
ſunt: quia omnia quæcumque facta ſunt, per verbum
facta ſunt,& omnia per verbum bona facta ſunt. Cum
igitur

A igitur omnia per verbum facta ſunt, mala per ipſum nõ ſunt. Reſtat igitur ꝙ omnia quæ facta oon ſunt, bona non ſunt, quia omnia quæcumq; facta ſunt, bona ſunt: & ideo mala ſunt, quæ facta nõ ſunt, & ideo nihil ſunt, quia ſine verbo factum eſt nihil. Malũ igitur oihil eſt, quia factum non eſt. Sed qualiter malum eſt, ſi factom nõ eſt? Quia malum priuatio boni eſt, per quod factum bonum eſt: eſſe ergo ſioe verbo malũ eſt, quod eſſe non eſt, quia ſine ipſo nihil eſt. Sed quid eſt ſeparari à verbo? Si hoc quæris ſcire, audi quid eſt verbum: verbum dei

Ioan.14.

dicit, Ego ſum via veritas & vita. Separari ergo à verbo, eſt eſſe ſine via, ſine veritate, ſine vita, & ideo ſine ipſo oihil, & ideo malũ, quia ſeparatur à verbo, per quod facta ſunt omnia valde bona. Separari autẽ à verbo, per quod omnia facta ſunt, nihil aliud eſt quã deficere, & à facto trãſire in defectũ, quia ſine ipſo eſt nihil. Quoties ergo à bono deuias, à verbo te ſeparas, quia ipſum eſt booũ, & ideo nihil efficeris, quia ſine verbo es, ſine quo factũ eſt nihil. Nunc igitur domine illuminaſti me lux vt viderem te, vidi & cognoui me, quia toties nihil fa-

B ctus ſum, quoties à te ſeparatus ſum, quia bonum ꝙ tu es, oblitus ſum, & ideo malus effectus ſum. Væ mihi miſero, vt quid hoc non cognoſcebam, quia te deſerens nihil fiebã? Sed quid hoc quæro, ſi nihil erã, quomodo cognoſcere nolebã? Scimus quia nihil eſt, & quod nihil eſt, non eſt: & quod non eſt bonum, non eſt, quia ni-

1.Cor. 8. *Pſalm.113.*

hil eſt. Si ergo nihil fui cum ſine te fui, quaſi nihil fui, & velut idolum quod nihil eſt, quod quidẽ aures habet, & nun audit, oares habet & oõ odorat, oculos habet, & nõ videt, os habet & non loquitur, manus habet & nõ palpat, pedes habet & nõ ambulat, & omnia lineamenta habet membrorum ſine ſenſu eorum.

De caſu animæ in peccatis. Caput VI. *Ioan.1.*

Cum igitur fui ſine te, non fui, ſed nihil fui, & ideo cæcus eram, ſurdus & inſenſibilis, quia nec bonum diſcernebam, nec malũ fugiebam, oec dolorem vulnerum ſentiebã, nec tenebras meas videbam, quia eram ſine te vera luce, quę illuminas omnem hominem venientem in bunc mundũ. Vę mihi, vuloerauerunt me & non dolui, traxerunt me & nõ ſenſi, quia nihil eram, quia ſine vita eram, quæ

C eſt verbũ per quod facta ſunt omnia. Ideo domioe lux mea inimici mei, de me fecerunt quęcumque voluerũt, percuſſerunt, nudauerunt, polluerunt, corruperunt, vulnerauerunt & occiderunt me, quia receſsi à te & factus ſum nihil ſine te. Heu domine vita mea, qui feciſti me: lux mea, qoi direxiſti me. Defenſor vitæ meæ miſerere mei & reſuſcita me, domine deus meus, ſpes mea, virt⁹ mea, fortitudo mea, conſolatio mea in die tribulationis meę, reſpice inimicos meos & eripe me, fugiant à facie mea, qui oderunt me, & ego viuã in te per te. Ipſi enim domiue conſiderauerunt me, & vidẽtes me ſine te deſ-

Pſalm. 21.

pexerunt me. Diuiſerũt ſibi veſtimenta mea virtutum, quib⁹ ornaueras me, fecerũt ſibi viã per me, ſub pedibus ſuis conculcauerunt me, fecibus peccatorum polluerũt templum ſanctũ tuum, poſuerũt me deſolatum & mœrore confectũ. Ibam poſt eos cęcus & nudus & illaqueatus funibus peccatorũ, trahebãt me poſt ſe in circumitu de vitio in vitium, & de luto in lutum, & ibam abſq; fortitudine ante faciem ſubſequentis. Seruus eram, ſeruitutẽ amabã. Cæcus eram, & cæcitatem deſiderabam. Vinctus eram, & vincula non horrebam. Amarum dulce, & dulce amarũ credebã. Miſer eram nec cognoſcebam, & hoc quia ſine verbo eram, ſine quo factũ eſt nihil, per quod omnia cõſeruantur, ſine quo omnia annihilantur. Sicut enim omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, ſic per ipſum omnia cõſeruantur, quæcumq; ſunt, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in mari, D

& in omnib⁹ abyſsis. Nec pars parti in lapide adhæret, nec in aliquo creatorum, niſi quia per verbum conſeruantur, per quod omnia facta ſunt. Adhæreã ergo tibi verbũ vt cooſerues me, quia vbi à te receſsi perij in me, niſi quia tu qui me feceras refeciſti me. Ego peccaui, tu me viſitaſti. Ego cecidi, tu me erexiſti. Ego ignoraui, tu me docuiſti. Ego nõ vidi, tu me illumioaſti.

De multiplicib⁹ beneficiis dei. Cap.VII.

Miſer ego deus meus quantum teneor diligere te oſtende mihi, quantum debeo laudare te demonſtra mihi, quaotum debeo placere tibi innoteſce mihi. Intona domine deſuper voce grãdi & forti in interiorẽ aurẽ cordis mei, doce me & ſalua me, & collaudabo te qui creaſti me cũ nihil eſſem, qui illuminaſti me cum in tenebris eſſem, qui reſuſcitaſti me cum mortuus eſſem, qui pauiſti me à iuuentute mea omnibus bonis tuis. Hũc ioutilẽ vermẽ fœtẽtẽ peccatis nutris omnibus optimis doois tuis. Aperi mihi ô clauis Dauid qui aperis, & nemo claudit illi cui tu aperis: claudis & oemo aperit illi cui tu claudis, aperi mihi oſtiũ luminis tui vt ĩgrediar, & videã & cognoſcã, & coofitear tibi in toto corde meo: quia miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animã meã ex inferno inferiori, Domine deus noſter q̃ admirabile &

Pſalm.8.

laudabile eſt nomẽ tuũ in vniuerſa terra. Et quid eſt homo ꝙ memor es eius, aut filius hominis quoniã viſitas eum? Domine ſpes ſanctorum, & turris fortitudinis eo- E

rum, deus vita animę meæ, per quam viuo, ſine qua morior, lumen oculorũ meorum, per quod video, ſine quo orbor, gaudiũ cordis mei, & lætitia ſpiritus mei, diligã te toto corde meo, & toto animo meo, & totis medullis & viſcerib⁹ meis, quia tu prior dilexiſti me. Et vnde hoc mihi ô creator cœli & terrę & abyſſi, qui booorum meorũ nõ indiges? Vnde hoc mihi, quia dilexiſti me? O ſapientia, quæ aperis os mutorũ, ô verbum per quod facta ſunt omnia, aperi os meũ, da mihi vocem laudis, vt enarrẽ omnia beneficia tua, quæ mihi domine à principio contuliſti. Ecce enim ſum, quia tu creaſti me: & ꝙ me creares, & in numero creaturarũ tuarũ numerares, ab æterno tu pręordinaſti aotequam quicquam faceres à principio, antequam extenderes cœlos, oecdum erãt

Prouerb.8.

abyſſi, adhuc terram non feceras, nec montes fundaueras: necdum fontes eruperant, anteq̃ hæc omñia, quę feciſti, per verbum faceres, me creaturam tuam fore certiſsima veritatis tuæ prouidentia præuidiſti, & eſſe me F

creaturam tuam voluiſti. Et hoc vnde mihi domine benigoiſsime, de⁹ altiſsime, pater miſericordiſsime, creator potẽtiſsime & ſemper mitiſsime? Quæ mea merita, quæ mea gratia, vt cõplaceret ante conſpectũ tuę magnificę maieſtatis creare me? Non eram, & creaſti me: nihil fueram, & de nihilo me aliquid feciſti. Quale autem aliquid? Nõ ſtillam aquę, non ignem, nõ auem, vel piſcem, non ſerpeotẽ, vel aliquid ex brutis animalibus: nõ lapidem, vel lignum, non ex eorum geoere, quæ tãtum habẽt eſſe, vel ex eorum, quæ tantũ eſſe poſſunt & creſcere, non ex eorum geoere, quę tantũ eſſe & creſcere & ſentire poſſunt: ſed ſuper omoia hęc voluiſti me eſſe ex his, quę tantũ habent eſſe, quia ſum: & ex his quæ tãtum habent eſſe & creſcere, quia ſum & creſco: & ex his quę ſunt, creſcunt & ſentiuot, quia ſum, creſco, & ſentio. Et paulominus parem me creaſti angelis, quia rationem te cogooſcendi cum ipſis à te cõmunẽ accepi.

De dignitate hominis futura. Cap. VIII.

Sed paulominus vtiq; dixi, nam illi tuam fœlicem noticiam iã habẽt per ſpeciem, ego autẽ per ſpẽ. Illi facie ad faciem, ego per ſpeculum in ænigmate. Illi plene, ego autem ex parte. Sed cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur

G bitur quod ex parte eſt, quãdo iam reuelata facie tuam faciem videbimus. Quid iam prohibebit nos non eſſe minores paulominus ab angelis, quos tu domine corona ſpei, quæ ornata eſt gloria & honore, coronaueris, quos tu nimis quaſi amicos tuos honorificaueris, imò per omnia pares & æquales angelis? Nẽpe & hoc veritas tua dicit, æquales enim ſunt angelis, & filij dei ſunt. *Mat. 22.* Quid niſi† filij dei ſunt, ſi pares fiunt angelis? *†al. nam mirum ſi.* Vere quidem erunt filij dei, quia filius hominis factus eſt filius dei. Hoc vtiq; conſideranti mihi fiducia eſt dicere, nõ homo minor paulominus eſt ab angelis, non vtiq; tantũ ęqualis angelis, ſed ſuperior angelis, quia homo deꝰ, & deus homo, non angelus, & dicã propter hoc hominẽ eſſe creaturam digniſsimã, *Ioan. 1.* quia verbum quod erat in principio deus apud deũ, verbum per quod deus dixit, *Gene. 1.* fiat lux, & facta eſt lux, angelica ſcilicet natura, verbũ per quod deus creauit omnia in principio, idẽ verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriã eius. Ecce gloria per quam glorior, quãdo ſane glorior. Ecce gaudiũ per quod gaudeo, quando ſane gaudeo. Domine deus meꝰ vita & tota gloria animæ meæ,

H cõfiteor ergo tibi domine deus meus cũ me creaſti rationis capacẽ, angelis quodammodo parẽ creaſti, quia perfici poſſum per verbum tuum, vt veniam ad æqualitatem angelorum, vt habeã adoptionem filiorum per vnigenitũ verbum tuum domine, per filium tuum dilectũ, in quo tibi bene complacuit, per vnicũ cohęredem & conſubſtantialẽ tibi & coęternum Ieſum Chriſtum, vnicũ dominum & redemptorem noſtrum, illuminatorem & conſolatorem noſtrum, aduocatum noſtrum apud te, & lumen oculorum noſtrorum, qui eſt vita noſtra & ſaluator noſter, & ſpes vnica noſtra, qui nos dilexit magis q̃ ſe, per quẽ habemus fiduciã repoſitam, & firmam apud te ſpem & acceſſum veniendi ad te, quoniã dedit poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. *Ioan. 1.* Laudẽ tribuam nomini tuo domine, qui me ad imaginẽ & ſimilitudinem tuam creando tantæ glorię feciſti me fore ſuſceptibilem, vt poſsim filius dei fieri. *Gene. 1.* Hoc vtiq; non poſſunt arbores, non poſſunt lapides, non generaliter omnia, quæ mouentur vel creſcũt in aëre, vel in mari, vel in terra: quia nõ dedit eis poteſtatem per verbum tuum filios dei fieri, quia rationem non habent: nã & hæc poteſtas in ratione conſiſtit, per

I quam cognoſcimus deum. Dedit autẽ hanc poteſtatẽ hominibus, quos creauit rationabiles ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuã. Et ego vtiq; domine per tuam gratiã homo ſum, & filius tuus eſſe poſſum per gratiam, quod illi nõ poſſũt. Vnde hoc mihi domine veritas ſumma, veraq; ſummitas, & principium omnium creaturarũ? Vnde hoc mihi domine, vt poſsim fieri filius dei, quod illi non poſſunt? Tu es qui manes in ęternum, qui omnia creaſti ſimul. Simul creaſti homines & iumẽta, lapides & virentia terræ. Nõ enim præceſſerunt merita, nulla eorum anteceſsit gratia, quia omnia tua tantũ bonitate creaſti: & pares omnes creaturæ fuere in meritis, quia omniũ nulla fuere merita. Et vnde ergo magis tua bonitas in hac tua creatura, quam feciſti rationalem, q̃ in omnibus aliis, quę ſunt ſine ratione, apparuit? Quare non ego ſicut omnes illæ, aut cur non omnes illæ ſicut ego, aut ego ſolus ſicut illę? Quæ mea merita, quæ mea gratia, vt me filium tuum poſſe fieri ſuſceptibilẽ creares, quod illis omnibꝰ denegares? Abſit domine vt hoc ſentiam. Tua tantum gratia, tua tantum bonitas hoc fecit, vt eſſem particeps dulcedinis eius. Illa igitur gratia, qua me de nihilo creaſti, illam quæſo domine da mihi gratiam, vt tibi de hoc referam gratiam.

K Omnipotens manus tua ſemper vna & eadẽ, creauit in cœlo angelos, & in terra vermiculos, non ſuperior in illis, non inferior in iſtis. *De omnipotentia dei. Cap. IX.* Sicut enim nulla alia manus angelum, ita nulla poſſet creare vermiculum: ſicut nulla cœlũ, ita nulla poſſet creare minimũ arboris folium: ſicut nulla corpus, ita nulla vllum capillũ album poſſet facere aut nigrum: ſed omnipotẽs manus tua, cui omnia pari modo ſunt poſsibilia. Nec enĩ poſsibilius eſt ei creare vermiculum q̃ angelum, nec impoſsibilius eſt extendere cœlum q̃ folium, nec leuius formare capillũ q̃ corpus, nec difficilius fundare terrã ſuper aquas, quàm aquas ſuper terram, ſed omnia quæcumque voluit fecit: ſicut voluit in cœlo & in terra, & in mari & in omnibus abyſsis, & me inter omnia ſicut voluit potuit & ſciuit. Potuit quidẽ manus tua domine me lapidem, vel auẽ vel ſerpentem vel beluam aliquam creare, & ſciuit, ſed noluit propter ſuã bonitatẽ. Quare ergo ego nõ ſum lapis vel arbor vel aliqua belua? quia ſic ordinauit bonitas tua. Et vt hoc ordinaret, non pręceſſerunt merita mea. L

Vnde hoc mihi domine, vnde mihi laudes ad laudandum te? *De incomprehẽſibili laude dei. Cap. X.* Sicut enim feciſti me ſine me, ſicut complacuit ante te: ita laus tibi eſt ſine me, ſicut cõplacet ante te. Laus tua domine tuipſe es. Laudẽt te opera tua ſecũdum multitudinẽ magnitudinis tuæ, laus tua domine incomprehenſibilis eſt. Corde non cõprehenditur, ore nõ menſuratur, aure non percipitur, quia iſta tranſeũt, & laus tua domine manet in æternum. Cogitatio incipit, & cogitatio finitur, vox ſonat & vox trãſit, auris audit & auditus deſinit: laus vero tua in ęternũ ſtat. Quis ergo eſt qui te laudet? Quis homo annunciet laudem tuã? Laus tua perpetua eſt, trãſitoria non eſt. Hic te laudat, qui teipſum laudẽ tuã credit. Hic te laudat, qui ſeipſum noſcit in tuã laudẽ non poſſe pertingere. Laus tua perpetua eſt, quę nunquam tranſit. In te eſt laus noſtra, in te laudabitur anima mea. Non nos laudamus te, ſed tu te, & per te, & in te, & nobis etiã eſt laus in te. Tunc verã habemus laudẽ, quando à te habemus laudẽ, quando lux approbat lucem, quia tu vera laus tribuis veram laudem. Quoties autem ab alio q̃ à te quærimus laudẽ, toties tuam amittimus laudem, quia illa tranſitoria eſt, ſed tua ęterna. Si tranſitoriam quærimus, æternam amittimus laudem. M Si æternam volumus, tranſitoriam non amemus. Laus æterna domine deus meus, à quo omnis laus, ſine quo nulla eſt laus, non valeo laudare te ſine te, habeam te, & laudabo te. Quis enim ego ſum domine per me vt laudẽ te? Puluis & cinis ego ſum, canis mortuus & fœtens ego ſum, vermis & putredo ego ſum. Quis ego ſum vt laudem te domine deus fortiſsime ſpirituum vniuerſæ carnis, qui inhabitas æternitatem? Nũquid tenebræ laudabunt lucem, aut mors vitam? Tu lux, ego tenebræ: tu vita, ego mors. Nunquid vanitas veritatem laudabit? Tu es veritas, ego verò homo ſimilis factus vanitati. Quid ergo domine, laudabo te? Nunquid miſeria mea laudabit te? Nunquid fœtor laudabit odorem? Nũquid mortalitas hominis, quę hodie eſt & cras tollitur, laudabit te? Nũquid laudabit te homo putredo & filius hominis vermis? Nũquid laudabit te domine, qui in peccatis conceptus eſt & natus & nutritus? laudet te domine deus meus incõprehenſibilis potẽtia tua, incircumſcriptibilis ſapientia tua, & ineffabilis bonitas tua. Laudet te ſupereminens clemẽtia tua, ſuperabundans miſericordia tua, ſempiterna quoq; virtus & diuinitas tua. Laudet te omnipotentiſsima fortitudo tua, ſumma quoq; benignitas & charitas tua, per quam

creaſti

A creaſti nos domine deus vita animæ meę. Ego autem creatura tua ſub vmbra alarum tuarum ſperabo in bonitate tua, qua creaſti me. Adiuua creaturam tuã, quam creauit benignitas tua. Nõ pereat in malitia mea, quod operata eſt bonitas tua. Nõ pereat in miſeria mea, quod fecit ſumma clemẽtia tua. Quæ eſt enim vtilitas in creatione tua, ſi deſcendam in corruptionem meam? Nunquid enim vane deus cõſtituiſti omnes filios hominũ? Creaſti me domine, rege quod creaſti. Opera manuum tuarum ne deſpicias deus. Me feciſti de nihilo, ſi me nõ regis domine, iterum reuertar ad nihilum. Sicut enim domine non eram, & de nihilo feciſti me, ſic ſi me non regis, adhuc ad nihilum redigar in me. Adiuua me domine vita mea, ne pereã in malicia mea. Si non creaſſes me domine, non eſſem: quia creaſti me, iam ſum. Si nõ regis, iam non ſum: non enim mea merita, non mea gratia te coëgerunt vt creares me, ſed benigniſsima bonitas tua & clementia tua. Illa charitas tua domine deus meus, quę te ad creationẽ coëgit, ipſa quæſo modo cogat te ad regendum. Quid enim prodeſt, quod te com-

De ſpe erigenda ad deum. Cap. XI.

B pulit charitas tua ad creandũ, ſi peream in miſeria mea, & nõ me regat dextera tua? Hęc te cogat domine deus meus clementia ad ſaluandum, quod creatum eſt, quæ te compulit creare, quod creatum non eſt. Ipſa te vincat charitas ad ſaluandum, quę te vicit ad creandũ: quia nec nunc minor eſt, quia ipſa charitas tuipſe es, qui ſemper idem es. Non eſt abbreuiata manus tua domine vt ſaluare nequeat, neq; aggrauata eſt auris tua, vt non audiat, ſed peccata mea diuiſerunt inter me & te, inter tenebras & lucem, inter imaginem mortis & vitam, inter vanitatem & veritatem, inter lunaticam hanc vitam meam & ſempiternam tuam.

Eſa. 59.

De laqueis concupiſcentiarum. Cap. XII.

Hæ ſunt vmbræ tenebrarum, quibus operior in hac abyſſo caliginoſi carceris huius, in qua proſtratus iaceo donec aſpiret dies, & inclinẽtur vmbræ, fiatq; lux in firmamẽto virtutis tuæ, vox dumini in virtute, vox domini in magnificẽtia, dicatq;: Fiat lux & effugentur tenebræ & appareat arida, germinetq; terra herbam virentem & facientem ſemẽ & fructum bonum iuſtitiæ regni tui. Domine pater & deus, vita per quam omnia viuunt, & ſine qua omnia

Eccli. 23.

C mortua cõputantur, ne derelinquas me in cogitatu maligno, & extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Aufer à me concupiſcentias, & animo irreuerẽti & infrunito ne tradas me, ſed poſside cor meũ vt te cogitet ſemper. Illumina oculos meos vt te videant, & nõ extollãtur ante te gloria ſempiterna, ſed humiliter ſentiant, non in mirabilibus ſuper ſe, & quæ à dextris ſunt videant, & non quæ à ſiniſtris abs te, & palpebræ tuæ præcedant greſſus meos. Nam & palpebræ tuæ interrogant filios hominũ. Allide concupiſcentiam meã dulcedine tua, quã abſcondiſti timentibus te, vt concupiſcam te concupiſcẽtiis ſempiternis, ne vanis illectus & deceptus interior guſtus ponat amarum dulce, & dulce amarum: tenebras lucẽ, & lucem tenebras: vt liberari in medio tot decipularum poſsim ab inimico ſuper faciem viæ huius poſitarum, ad capiendas animas peccatorum, quibus plenus eſt totus mundus, quod is qui vidit ſub ſilentio non tranſiuit, inquiens, Quicquid enim eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorũ, aut ſuperbia vitæ. Ecce domine deus meus, mundus totus plenus eſt concupiſcentiarum laqueis, quos parauerũt pedib⁹ meis. Et quis effugiet hos laqueos? Profecto à quo tu abſtuleris extollentiam oculorum ſuorum, vt non eum capiat concupiſcentia oculorum: & à quo tu abſtuleris carnis concupiſcẽtiam, ne

1. Ioan. 2.

D eum capiat carnis cõcupiſcentia: & à quo tu abſtuleris animum irreuerentem & infrunitum, ne eum callide decipiat ſuperbia vitæ. O quàm fœlix cui hęc tu facies, quippe tranſibit immunis. Nũc redẽptor te precor per te, adiuua me ne corruam in conſpectu aduerſariorum meorum, captus laqueis eorum, quos parauerunt pedibus meis, vt incuruent animã meam. Sed erue me virtus ſalutis meæ, ne ſibi riſum exhibeant de me inimici mei, †qui oderunt te. Exurge domine deus meus, fortis meus, & diſsipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te à facie tua: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie tua. Et ego abſcondar in abſcondito faciei tuę, & gaudeam cum filiis tuis ſatiatus omnibus bonis. Et tu domine deus pater orphanorum, & tu mater pupillorum tuorum, audi eiulatum filiorum tuorum, & extẽde alas tuas, vt fugiamus ſub eis à facie inimici. Turris fortitudinis Iſrael, qui non dormitas, neque dormis cuſtodiens Iſraël, quia non dormit neque dormitat hoſtis, qui impugnat Iſrael.

†al. tui.

Pſalm. 67.

De miſeria hominis & beneficiis dei Ca. XIII.

O lux quam non videt alia lux, lumen quod non videt aliud lumen, lux quæ obtenebrat omnem lucem, & lumen, quod excæcat omne extraneum, lux à quo omnis lux, lumen à quo omne lumen, lumen ad quod omne lumen eſt tenebra, ad quod omnis lux obſcuritas, lux cui omnes tenebræ lumen, cui

E omnis obſcuritas lux, lux ſuprema, quã cęcitas non obnubilat, quam caligo non hebetat, quam tenebræ non obſcurant, quam nulla obſtantia claudit, quam nũquã ſeparat aliqua vmbra, lux, quæ illuminas omnia tota ſimul, ſemel & ſemper, abſorbe me ĩ claritatis abyſſum, vt videam vndiq; te in te, & me in te, & cuncta ſub te. Ne derelinquas me ne accreſcant vmbræ ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea. Sine te enim omnia ſunt mihi tenebræ, omnia mala, quia nihil bonum ſine te vero, ſolo & ſũmo bono. Hoc cõfiteor, hoc ſcio domine deus meus, quia vbicumq; ſum ſine te, male eſt mihi præter te, non ſolum extra me, ſed etiam in me, quia omnis copia, quę non eſt deus meus, mihi eſt egeſtas. Satiabor tunc cum apparuerit gloria tua. Et tu domine vita mea beata, fac vt miſeriam meam confitear tibi, ex quo ab vnitate bonitatis tuæ ſummo & vno bono temporalium rerum multiformitas lapſum me per

Pſal. 16.

F carnales ſenſus diſsipauit, & ab vno in multa diuiſit, & facta eſt mihi abundantia laborioſa, & egeſtas copioſa, dum aliud & aliud ſequebar, & à nullo implebar, dum non in me inueniebam te incommutabile & ſingulare & indiuiſum vnũ bonum, quod conſecutus non egeo, quod conſecutus non doleo, quod poſsidens ſatiatur totum deſiderium meum. Heu miſeria ſuper miſeriam, cum miſera anima mea à te refugit, cum quo ſemper abundat & gaudet, & ſequitur mundũ, cum quo ſemper egrt & dolet. Mũd⁹ clamat, deficio: tu domine clamas, reficio: & miſeria mea praua magis ſequitur deficientẽ quàm reficientem. Plane infirmitas mea hęc eſt, Medice ſpirituũ ſana illam, vt confitear tibi, ſalus animę meę toto corde meo, ſuper omnibus beneficiis tuis, quibus paſcis me à iuuentute mea, & vſque in ſenectam & ſenium: te deprecor per teipſum ne derelinquas me, feciſti me cum non eſſem, redemiſti me cum periſſem: perieram, mortuus fueram: ad mortuum deſcendiſti, mortalitatem ſuſcepiſti, ad ſeruum rex deſcendiſti, vt ſeruum redimeres, teipſum tradidiſti: vt ego viuerem, tu mortem ſuſcepiſti, mortem viciſti, me inſtauraſti cum te humiliaſti: perieram, abieram in peccatis, venũdatus eram, veniſti pro me vt redimeres me, & tantum me dilexiſti, vt ſanguinem tuum in precium dares pro me,

dilexiſti

G dilexiſti me domine plus quàm te, quia mori voluiſti
pro me. Tali pacto, tam charo precio reduxiſti me de
exilio, redemiſti me de ſeruitio, retraxiſti me de ſup-
plicio, vocaſti me nomine tuo, ſignaſti me ſanguine
tuo, vt memoriale tuum ſemper eſſet apud me, & nun-
quam recederet à corde meo, qui pro me non receſsit à
cruce. Vnxiſti me oleo tuo, quo tu vnctus fuiſti, vt à te
Chriſto dicerer Chriſtianus. Et in manibꝰ tuis deſcrip-
ſiſti me, vt ſemper ſit memoria mea apud te, ſi tamen
memoria tua iugiter fuerit apud me. Sic igitur gratia
tua ſemper & miſericordia præuenerūt me. De multis
namq; & magnis periculis ſæpe liberaſti me, liberator
meus: quando erraui, ad viā reduxiſti me: quando igno
raui, docuiſti me: quando peccaui, corripuiſti me: quan-
do fui triſtis, conſolatus es me: quando deſperaui, con-
fortaſti me: quando cecidi, erexiſti me: quando ſteti, te-
nuiſti me: quando iui, deduxiſti me: quando veni, ſuſce
piſti me: quando dormiui, cuſtodiſti me: quādo clama-
Quod deꝰ ui, exaudiſti me. Hæc enim & multa alia beneficia fe
ppetua intē ciſti mihi domine deus meus vita animæ meæ: de qui-
tione conſi- bus dulce eſſet mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſem
derat opera per tibi gratias agere, vt poſsim te ſemper pro omnibꝰ
& inten- bonis tuis laudare & amare te toto corde meo, & tota
tiones ho- anima mea, & tota mēte mea, & tota fortitudine mea,
minum. ſimul ex omnibꝰ medullis & intimis cordis mei, & om
Cap. XIIII. nium compagū meatum, beata dulcedo domine deus
H meus omnium, qui delectantur in te. Sed imperfectum
Pſal. 138. meū viderunt oculi tui, oculi inquā, tui multo lucidio-
res ſunt ſole, circūſpicientes omnes vias hominum &
Sapien. 11. profundum abyſſi, & in omni loco contēplantur ſem-
per bonos & malos. Cū enim cunctis præſideas ſingula
implens, totus ſemper vbiq; præſens, cunctorumq; cu-
ram agens, quæ creaſti, quia nihil odiſti eorum, quæ fe-
ciſti, ſic greſſus meos ſemitasq; cōſideras, & die noctuq;
ſuper cuſtodiam meam vigilas, omnes ſemitas meas di
ligēter notans, ſpeculator perpetuus, veluti ſi totius cre-
aturæ tuæ cœli & terræ oblitus, tantum me ſolum cōſi-
deres, & nihil ſit tibi curæ de aliis. Neq; enim tibi ereſ-
cit lux incommutabilis viſionis tuę, ſi tantum vnum aſ-
picias, neque minuitur ſi innumera videas & diuerſa.
Quia ſicut vnum totum ſimul perfectè conſideras, ſic
ſingula quælibet licet diuerſa perfectè ſimul totaq; to-
I tus conſpicit viſus tuus. Sed ſicut omnia ſic vnum, &
ſicut vnum ſic ſingula, totus ſimul ſine diuiſione vel cō
mutatione, vel deminutione conſideras. Itaq; totus tu
in toto tempore ſine tempore, totū me ſimul ſemperq;
conſideras, ac ſi nihil aliud conſiderare habeas. Sic igi-
tur ſuper cuſtodiam meam ſtas, ſicut ſi omnium oblitus
ſis, & mihi ſoli intendere velis. Semper quippe te præ-
ſentem exhibes, ſemper te paratum offers, ſi me para-
tum inuenis. Quocumq; iero tu me domine non deſe-
ris, niſi prior ego te deſeram. Vbicumq; fuero non rece
dis, quoniam vbiq; es, & quocumque iero inueniam te,
per quem poſſim eſſe ne peream ſine te, cum ſine te eſſe
non poſſim. Fateor quidē, quia quicquid facio & quæ-
cumq; facio, ante te facio: & illud quicquid eſt, quod fa
cio, melius tu vides q̄ ego, qui facio. Quicquid enim
ſemper operor, tu pariter ſemper præſens aſſiſtis, vt po-
te perpetuus inſpector omnium cogitationum, inten-
tionum, delectationum, & omnium operationū mea-
rum. Domine, ante te eſt ſemper omne deſiderium
meū, ante te tota cogitatio mea. Tu domine vides vn-
de veniat ſpiritꝰ, vbi ſit, & quò vadat, quia tu es omniū
ſpirituum ponderator, & vtrum radix ſit dulcis, an a-
mara, de qua foris pulchra folia emittūtur: tu iudex in-
ternus melius ipſe noſti, & etiā medullas radicū ſub- K
tilius perſcrutaris, & non ſolum intentionem, ſed ra-
dicis eius medullam intimam diſertiſſima tuę lucis ve
ritate colligis, numeras, contueris & conſignas, vt red-
das vnicuiq; non ſolummodo ſecūdum opera vel in-
tentionem, ſed etiam ſecundum ipſam interiorem abſ-
conditam medullam radicis, de qua procedit intētio
operātis. Ad quod tendo cum operor, quicquid cogi-
to, & in quocumque delector, tu vides, aures tuæ audi-
unt, oculi tui vident & conſiderant, ſignas, attendis, no
tas & ſcribis in libro tuo ſiue bonum fuerit ſiue malū,
vt reddas poſtea pro bono præmia, & pro malo ſuppli
cia, quando aperientur libri & iudicabuntur ſecūdum *Apoca. 20.*
hęc quę fuerūt ſcripta in libris tuis. Hoc eſt forte quod
iam dixiſti nobis, Conſiderabo nouiſſima eorum: &
quod de te domine dicitur, Vniuerſorum finē ipſe cō
ſiderat: quoniam tu quidem in omnibus quę agimus, fi
nem intentionis magis q̄ actum operationis attendis.
Cumq; hæc diligenter conſidero domine deus meus,
terribilis & fortis, timore pariter & ingenti rubore cō-
fundor, quoniam nobis magna eſt indita neceſſitas iu- *Boetius de*
ſte recteq; viuendi, qui cuncta facimus ante oculos iu- *conſo. li. 5.*
dicis cūcta cernentis. Fortiſſime magnipotens deus *Proſa. 6.*
ſpirituū vniuerſę carnis, cuius oculi ſunt ſuper omnes L
vias filiorum Adam, à die natiuitatis eorum, vſque in *Quod ho-*
diem exitus eorum, vt reddas vnicuiq; ſecundum ope- *mo p ſe ni-*
ra eorum bona vel mala, oſtende mihi vt confitear ti- *hil poteſt ſi-*
bi paupertatem meam, quoniam dixi ꝙ diues eſſem, & *ne diuina*
nullius egerem, & neſciebam quoniam pauper eram, *gratia.*
cęcus, nudus, miſer & miſerabilis. Credebam enim me *Caput XV.*
fore aliquid cum nihil eſſem. Dixi ſapiens efficiar, & *Apoc. 3.*
ſtultus factus ſum. Cogitabam me eſſe prudentem, &
deceptus ſum. Et video nunc quia donum tuum eſt, ſi-
ne quo nihil poſſumus facere, quia niſi tu domine cuſto *Pſalm. 126*
dieris ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Sic
docuiſti me vt cognoſcerem me, quia dereliquiſti me
& probaſti me, nō propter te quòd cognoſceres me, ſed
propter me vt cognoſcerem me. Nam vt dixi domine
credebam me aliquid fore ex me, exiſtimabam me ſuffi
cere per me, nec percipiebam quoniam tu regebas me,
donec aliquantulum te elongaſti à me, & cecidiſti ſta-
tim in me, & vidi & cognoui quoniam tu regebas me,
& ꝙ cecidi, fuit ex me: & ꝙ ſurrexi, fuit ex te. Aperui-
ſti mihi oculos lux & excitaſti & illuminaſti me, & vi- M
di quoniam tentatio eſt hominis vita ſuper terram, & *Iob. 7.*
quòd gloriari non valeat ante te omnis caro, nec iuſti-
ficatur omnis viuens, quoniam ſi quid boni eſt parui
vel magni, donum tuum eſt, & noſtrum non niſi ma-
lum eſt. Vnde igitur gloriabitur omnis caro? nunquid
de malo? Hęc non eſt gloria, ſed miſeria. Sed nunquid
gloriabimur de bono, nunquid de alieno? Tuum domi-
ne eſt bonū, tua eſt gloria. Qui enim de bono tuo glo-
riam ſibi quærit & non tibi quęrit, hic fur eſt & latro, &
ſimilis eſt diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui
enim laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo
gloriam tuam, ſed ſuam: hic licet propter tuum donū
laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de
dono tuo non tuā, ſed ſuam gloriam quæſiuit. Qui au-
tem ab hominibus laudatur vituperante te, non defen
detur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur con-
dēnante te. At tu domine formator meus ex vtero ma-
tris meę, non me ſinas cadere in illā exprobrationem,
vt exprobretur mihi furari voluiſſe gloriā tuam. Tibi
enim ſit gloria, cuius eſt omne bonū, nobis autem con
fuſio faciei & miſeria, quorum eſt omne malum, niſi tu
volueris

A volueris miſereri. Miſereris quippe domioe, miſereris
omnium,& oihil odiſti eorum,quę feciſti,& das oobis
de bonis tuis, & ditas oos domine de° inopes optimis
donis tuis. Quoniam diligis pauperes, & diuites facis
eos diuitiis tuis. Ecce oũc domine pauperes nos filij tui
ſumus, & puſillus grex tuus, aperi oobis ianuas tuas, &
edẽt pauperes,& ſatiabũtur, & laudabũnt te, qui requi-
runt te. Scio etiã domine & confiteor docente te, quo-
niam illi ſoli,qui cognoſcunt ſe pauperes,& confitẽtur
tibi paupertatem ſuam, ditabũtur à te: quoniam qui ſe
diuites exiſtimant cum ſint pauperes, à tuis diuitiis in-
ueniętur excluſi. Ego igitur coofiteor tibi domine deus
meus paupertatẽ meam, & ſit tibi tua gloria tota, quo-
niam tuum eſt omne bonum per me geſtum. Domioe
confiteor vt docuiſti me, oihil aliud ſum quàm vniuer
ſa vanitas & vmbra mortis, & abyſſus quædã teoebro-
ſa, & terra inaois & vacua, quæ ſine tua benedictiooe
noo germinat, fructum quoq; oon facit, niſi coofuſio-
nem, peccatum & mortem. Si quid boni vnquã habui,
à te recepi, quicquid booi habeo tuum eſt, vel à te ha-
B beo. Si quando ſteti, per te ſteti: ſed quando cecidi, per
me cecidi,& ſemper in luto iacuiſſem, niſi tu me erexiſ
ſes: ſemper cæcus fuiſſem, niſi tu me illuminaſſes. Quan
do cecidi nunquam ſurrexiſſem, oiſi tu mihi manum
porrexiſſes. Poſtquã ioc etiam erexiſti ſemper cecidiſ-
ſem, niſi tu me ſuſtinuiſſes: ſæpius periſſem, niſi me gu-
bernaſſes. Sic ſemper domine, ſic ſemper gratia tua &
miſericordia tua pręuenit me, liberans me ab omnibus
malis, ſaluans à præteritis, ſuſcitãs à præſentibus, & mu-
niens à futuris, præcidens etiam ante me laqueos pec-
catorum, tollẽs occaſiones & cauſas: quia niſi tu & hoc
mihi feciſſes, ego omnia peccata mundi feciſſem, quo-
niam ſcio domine, quod nullum peccatũ eſt quod vn
quam fecerit homo, ꝙ non poſſit facere alter homo, ſi
creator deſit à quo factus eſt homo. Sed quod non fa-
cerem, tu feciſti: quod abſtinerem tu iuſſiſti, & quod ti-
bi crederem, gratiam tu infudiſti. Tu namque domine
regebas me tibi, ſeruabas me tibi, & mihi vt adulterium
& omne aliud peccatum non committerem, gratiam
De diaboli & lumen donaſti. Tentator defuit, & vt deeſſet tu fe
tẽtationib° ciſti: locus & tempus defuit, & vt hęc deeſſent tu feciſti.
Cap. XVI. Affuit teotator, noo defuit locus, non defuit tempus:
C ſed vt non conſentirem, tu me tenuiſti. Venit tentator
tenebroſus vt eſt, & vt eum deſpicerem, tu me confor-
taſti. Venit tentator armatus & fortis, & vt me nõ vin-
ceret, tu eum refrenaſti, & me roboraſti. Venit tentator
transfiguratus io angelũ lucis, & vt me non deciperet,
tu eum increpaſti, & vt eũ cognoſcerem, tu me illumi-
Apoca. 12. oaſti? ipſe enim eſt draco, ille magnus & rufus, ſerpens
antiquus, vocatus diabolus & ſatanas, habẽs capita ſep-
tem, & cornua decem, quem creaſti ad illudẽdum huic
Pſalm. 103. mari magno & ſpacioſo, in quo reptant animalia, quo-
rum non eſt numerus, & aoimalia puſilla & magna, id
eſt, diuerſa dęmoniorum genera, qui nihil aliud die no
ctuq; operantur, niſi quia circumeunt quærẽtes quem
Apoca. 12. deuorent, niſi tu eripias. Ipſe enim eſt antiquus ille dra-
co, qui ort° eſt in paradiſo voluptatis, qui cauda ſua tra
hit tertiam partem ſtellarum cœli, & eas mittit in ter-
ram, qui veneno ſuo corrumpit aquas terræ, vt bibẽtes
Iob. 41. & 40. homines moriantur, & qui ſternit ſibi aurum quaſi lu-
tũ, quod influat Iordanis in os ſuum, & habet fiduciam,
qui factus eſt vt nullũ timeat. Et quis defendet à mor-
ſibus eius, quis eruet ab ore eius, niſi tu domioe qui coo
fregiſti capita draconis magni? Adiuua nos, prætende
domine ſuper nos alas tuas, vt fugiamus ſub eis à facie
draconis huius, qui oos perſequitur, & ſcuto tuo libera D
nos à cornibus eius: hoc enim eſt continuum ſtudium
eius, hoc vnicũ deſideriũ ſuum, vt animas quas creaſti,
deuoret. Et ideo deus meus ad te clamamus, libera nos
ab aduerſario ooſtro quotidiano, qui ſiue dormiamus,
ſiue vigilem°, ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue quod-
cumque opus operemur, omnibus modis ioſtat die ac
nocte, fraudibus & artibus, nunc palàm, nunc occulte,
ſagittas veoenatas contra oos dirigens, vt interficiat a-
nimas noſtras. Et tamen domine peſſima inſania no-
ſtra, quia cum continue videamus cootra oos draco-
nem ore aperto paratum ad deuorãdum, nihilominus
dormimus & laſciuimus in pigritiis noſtris, tanquam
ſecuri ante eum, qui oihil aliud deſiderat, quàm vt oos
perdat. Inimicus vt occidat ſemper vigilat ſine ſomno,
& oos vt cuſtodiamus nos, nolum° euigilare à ſomno.
Ecce tetendit ante pedes noſtros laqueos infiooitos, &
omnes vias noſtras variis repleuit decipulis ad capien-
das animas ooſtras: Et quis effugiet? Laqueos poſuit in
diuitiis, laqueos poſuit in paupertate, laqueos tetendit
in cibo, in potu, in voluptate, in ſomno, & in vigilia, la-
queos poſuit in verbo & i opere, & in omoi via ooſtra. E
Sed tu domine libera nos de laqueo venantiũ, & à ver- *Pſal. 90.*
bo aſpero, vt cõfiteamur tibi dicentes, Beoedictus do- *Pſal. 123.*
mious, qui non dedit oos io captionem dentibus eorũ,
Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt, de laqueo veoan-
tium, Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Et *Quod deus*
tu quidẽ domine lux mea, illumina oculos oieos, vt vi- *eſt lux in-*
deam lumen, & ambulem in lumine tuo, & oon impin *fiorum.*
gam io laqueos eius. Quis enim euadet laqueos iſtos *Cap. XVII.*
multos, niſi videat eos? Et quis videbit eos, niſi quem il-
luminaueris lumioe tuo? Ipſe eoim pater tenebrarum
laqueos ſuos abſcondit in tenebris ſuis, vt capiantur in
eis omnes qui ſunt io tenebris ſuis, qui ſunt filij teoe-
brarum harum, oon videntes lumen tuum, in quo qui *Ioan. 11.*
ambulat non timebit: qui enim ambulat in die, non of-
fendit: qui autem in nocte ambulat, offendit: quia lux
non eſt io eo. Tu lux domioe, tu lux filiorum lucis, tu
dies qui neſcis occaſum, in qua ambulant filij tui ſine
offenſione, & ſine qua omnes qui ambulant in tenebris
ſuot, quia te lucem mundi ooo habent: ecce quotidie
cernimus, quia quo magis à te vero lumine quis elõga-
tur, eo magis peccatorũ iouoluitur tenebris: & quo ma- F
gis eſt in tenebris, eo mious videt laqueos in via ſua: &
ideo minus cognoſcit, & idcirco ſæpius capitur, & ca-
dit in eis: & quod eſt borribilius, etiã ſe cecidiſſe igno-
rat. Qui vero ſuum caſum igoorat, eo minus curat ſur-
gere, quanto ſe exiſtimat adhuc ſtare. Tu vero lux men
tis domine deus meus, ounc illumina oculos meos, vt
videam & cognoſcam, ne corruam in cõſpectu aduer-
ſariorum meorum. Etenim in exterminium noſtrum
laborat inimicus ooſter, quem petimus vt facias lique-
fieri à facie noſtra, ſicut cera liqueſcit à facie ignis. Quo *Pſal. 67.*
niam domine ipſe eſt latro primus & vltimus, qui con-
ſilium fecit vt raperet gloriam tuam, quoniam ioflatus
& elatus crepuit & cecidit io faciẽ ſuam, & deieciſti eũ
de mõte ſancto tuo, & de medio lapidum ignitorum,
in quorum medio ambulauit. Et nunc vita mea domi-
ne deus meus, ex quo cecidit, non ceſſat perſequi filios
tuos. Et in odium tuũ, ô rex magne, cupit perdere hanc
creaturam tuam, quam creauit omnipotẽs bonitas tua
ad imagioem tuam vt poſſideat gloriam tuam, quam
ipſe perdidit per ſuperbiam ſuam. Sed contere eum for
tis noſter, antequam nus agnos tuos deuoret, & illumi-
na nos vt videamus laqueos, quos ipſe parauit, & euada
mus

G mus ad te, ô lætitia Iſraël. Et hæc omnia tu domine
melius noſti, qui noſti contentionem eius, & ceruicem
eius duriſsimam. Nec hoc dico vt oſtendam tibi, quia
omnia vides, & nulla te latet cogitatio. Sed ante pedes
tuæ maieſtatis de inimico meo querimoniam facio, iu-
dex æterne, vt & ipſum dãnes, & nos filios tuos ſalues,
quorum fortitudo tu es. Verſutus eſt enim domine iſte
hoſtis & tortuoſus, nec facile deprehendi poſſunt cir-
cuitus viæ eius, nec cognoſci ſpecies vultus eius, niſi tu
illumines. Nam nunc hic, nunc illic: nunc agnum, nũc
lupum, nunc tenebras, nunc lucem ſe oſtendit, & ſingu
lis quibuslibet qualitatibus, locis, & temporibus, ſecun-
dum varias rerũ mutationes, varias exhibet tẽtationes.
Nam vt triſtes decipiat, triſtatur & ipſe: vt gaudentes il
ludat, fingit ſe & ipſe gaudere: vt ſpiritales defraudet,
in angelum lucis ſe transfigurat: vt fortes comprimat,
apparet agnus: vt mites deuoret, apparet lupus. Hęc qui-
Pſalm. 90. dem omnia ſecundum ſimilitudinem variarum tenta-
tionũ effici habet, ſicut alios à timore nocturno, alios à
ſagitta volante in die, alios à negocio perambulante
H in tenebris, alios vero ab incurſu, alios à dæmonio me-
ridiano. Et ad hæc quis idoneus vt cognoſcat, & aſtu-
tias eius quis cognouit? Quis reuelabit ſpeciẽ indumẽ-
ti eius, & gyrum dentium eius quis agnoſcet? En abſcõ-
dit ſagittas ſuas in pharetra, & laqueos ſuos abſcondit
ſub ſpecie lucis, & hoc difficilius perpenditur, niſi à te
domine ſpes noſtra lumẽ aſſumamus, vt videamus om
nia. Nã non ſolum in carnis operibus, quæ de facili cog
noſcuntur, nec tantum in ipſis vitiis, ſed in ipſis ſpirita-
libus exercitiis laqueos abſcondit ſubtiles, & ſub virtu-
tum colore ipſa vitia induit, & tranſmutat ſe in angelũ
lucis. Hæc & multa alia nititur cõtra nos ipſe filius Be-
lial, ipſe Satan, domine deus noſter. Et nunc vt leo, nũc
vt draco, manifeſtè & occultè, intus & extra, die ac no-
cte inſidiatur vt rapiat animas noſtras. Et tu eripe nos
domine, qui ſaluas ſperantes in te, vt ipſe de nobis do-
De benefi- leat, & tu lauderis in nobis domine deus noſter. Ego
ciis dei. autem filius ancillæ tuæ, qui me commendaui manui
Ca. XVIII. tuæ, iam bis meis pauperculis confeſsionibus confitear
I tibi liberator meus toto corde meo, & recolam ad mẽ
tem meam omnia bona, quæ feciſti mihi à iuuentute
mea, in omni vita mea. Scio namq; quod ingratitudo
multum tibi diſpliceat, quæ eſt radix totius mali ſpirita-
lis, & ventus quidam deſiccãs, & vrens omne bonum,
obſtruens fontem diuinæ miſericordiæ tuæ ſuper ho-
minem, qua & mala mortua iam oriuntur, & viua iam
opera moriuntur, & vltra non adipiſcuntur. Et ego do-
mine gratias tibi agam, ne ſim ingratus tibi liberator
meus, quoniam liberaſti me. Quoties me iam abſorbu-
erat ille draco, & tu domine ab ore eius extraxiſti me?
Quoties ego peccaui, & ipſe paratus fuit deglutire me,
ſed tu domine deus meus defendiſti me? Cum cõtra te
inique agebam, cum tua mandata frangebam, ſtabat ip
ſe paratus vt me raperet ad infernũ, ſed tu prohibebas.
Ego te offendebam, & tu me defendebas: ego te non ti
mebam, & tu me cuſtodiebas. A te recedebam, & inimi
co meo me exhibebam, tu ipſum ne me acciperet, deter
rebas. Hęc mihi tu domine deus meus beneficia confe-
rebas, & ego miſer non cognoſcebã. Sic enim me mul
toties à faucibus diaboli liberaſti, de ore leonis eripui-
ſti, & ab inferno licet neſciẽtem me multis vicibus re-
duxiſti. Deſcendi enim vſque ad portas inferni, & ne
illuc intrarem, tu me tenuiſti. Appropinquabam vſque
ad portas mortis, & ne me ipſe caperent, tu feciſti. De
morte etiã corporis ſæpius eripuiſti me ſaluator meus,
cum graues morbi tenerent me, cũ fui in periculis mul K
tis, per mare, per terras, ab igne & gladio, & ab omni pe
riculo liberãs, ſemper mihi aſtãs & miſericorditer ſal-
uans. Sciebas tu quidem domine, quia ſi tunc mors me
occupaſſet, infernus animam meam ſuſcepiſſet, & per-
petuo dãnatus fuiſſem: ſed tua miſericordia, & tua gra-
tia præuenit me, eripiens me de morte corporis, & de
morte animæ domine deus meus. Hęc & multa alia mi
hi tua beneficia exhibuiſti, & ego erã cæcus, & nõ cog-
noui donec illuminaſti me. Nũc igitur lux animæ meæ
domine deus meus, vita mea, per quam viuo lumen o-
culorum meorum, per quod video: en illuminaſti me,
& cognoſco te, quia viuo per te, & gratias ago tibi licet
viles & exiles & impares beneficiis tuis, quales habet
mea fragilitas offero. Quoniam tu es ſolus deus meus, *Sapien. 11.*
creator meus benignus, qui amas noſtras animas, & ni-
hil odiſti eorum, quę feciſti. En ego primus inter pec-
catores, quos ſaluaſti, vt exemplum aliis tribuam benig-
niſsimæ pietatis tuæ. Confitear beneficia tua magna,
quoniam eripuiſti me de inferno inferiori ſemel & ſe- L
cundo, & tertio, & centies & millies, & ego ſemper ad
infernum tendebam, & tu me ſemper reducebas, & iu-
ſte millies damnaſſes me ſi voluiſſes: noluiſti, quia amas
animas, & diſsimulas peccata hominũ propter pœni-
tentiã domine deus meus, multæ miſericordię in om-
nibus viis tuis. Nũc ergo video hęc domine deus me⁹,
& cognoſco per lumen tuum, & deficit anima mea in
miſericordia tua magna, quæ eſt ſuper me, quoniam e-
ripuiſti animam meam ex inferno inferiori, & me ad
vitam reduxiſti. Totus enim eram in morte, totum me
reſuſcitaſti. Tuum igitur ſit totum id quod viuo, & to-
tus totum me tibi offero. Totus ſpiritus, totum cor, to-
tum corpus, tota vita mea viuat tibi, vita mea dulcis,
quoniam totum me liberaſti, vt totum me poſsideres,
totum me refeciſti, vt totum me rehaberes. Diligam te
igitur domine virtus mea, diligam te ineffabilis exul-
tatio mea, & viuat iã non mihi, ſed tibi tota vita mea,
quę perierat in miſeria mea, reſuſcitata eſt in miſericor
dia tua, qui es deus miſericors & miſerator & multę mi
ſericordiæ in milia his, qui diligunt nomen tuum. Id-
circo domine deus meus ſanctificator meus iuſsiſti mi
hi lege tua, vt diligam te toto corde meo, tota anima *Deute. 6.*
mea, tota mente mea, tota fortitudine mea, & totis vi- M
ribus meis, & etiam ex intimis medullis cordis mei, om
nibus horis & momentis, quibus fruor bonis miſericor
diæ tuę, quoniam ſemper perirẽ, niſi quia ſemper regis
me: ſemper morerer, niſi quia ſemp me viuificas, & om-
ni momento me tibi obligas, dũ omni momento mihi
tua magna beneficia præſtas. Sicut ergo nulla eſt hora,
vel pũctũ in omni vita mea, quo tuo beneficio nõ vtar:
ſic nullum debet eſſe momẽtũ, quo te nõ habeam ante
oculos in mea memoria, & te nõ diligam ex omni for-
titudine mea. Sed nec hoc valeo niſi tu dederis mihi,
cuius eſt omne donum bonum, & omne datum opti- *Iaco. 1.*
mum deſcẽdens à patre luminum, apud quem non eſt
tranſmutatio, nec viciſsitudinis obũbratio. Non enim *Roma. 9.*
eſt volentis neque currentis, ſed tui miſerentis, vt dili-
gamus te. Tuum eſt domine hoc donum, cuius eſt om-
ne bonum. Iubes te diligi, da quod iubes & iube quod
vis. Amo te deus meus, magiſque ſemper amare cu- *De feruore*
pio, quia tu es reuera omni melle dulcior, omni lacte *charitatis.*
nutribilior, & omni luce clarior. Idcirco ſuper omne *Ca. XIX.*
aurum & argentum & lapidem precioſum es mihi cha
rior: diſplicebat enim mihi quicquid agebam in ſeculo
præ dulcedine tua, & decore domus tuæ quam dilexi.

A O ignis, qui ſemper ardes & nunquam extingueris, ô amor qui ſemper ferues & nunquam tepeſcis, accende me. Accendar, inquam, totus à te vt totus diligam te. Minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Diligam te domine, quoniam tu prior dilexiſti me. Et vnde mihi verbum vt explicem ſigna dilectionis tuæ, maxime erga me propter innumera beneficia tua, quibus à principio educaſti me? Poſt beneficium nempe creationis quando in principio de nihilo ad imaginem tuam creaſti me, honorificans & exaltans me inter eas creaturas, quas feciſti, & nobilitans lumine vultus tui, quo ſignaſti ſuperliminare cordis mei, quo ab inſenſibilibus pariter & ſenſibilibus brutis diſcreuiſti me, & paulominus ab angelis minuiſti. Parum & hoc fuit ante conſpectum diuinitatis tuæ, quoniam quotidianis & ſingularibus maximiſque donariis tuorum beneficiorum me ſine intermiſsione nutriuiſti, & quaſi filium tuum paruulum tenellum vberibus tuæ conſolationis lactaſti & confortaſti me. Vt enim tibi totus ſeruirem, omnia B quæcumque feciſti in meum ſeruitium tradidiſti.

Pſalm. 8.

Quod deus ſubiecit omnia ſeruituti hominũ. Cap. XX.

Omnia ſub pedibus hominis ſubieciſti, vt ſolus homo totus tibi ſubiiceretur. Et vt tuus totus homo eſſet, ſuper omnia opera tua dominatus eſt homo. Exteriora nempe pro corpore cuncta creaſti, ipſum vero corpus pro anima, animam vero pro te, vt tibi ſoli vacaret, & te ſolum amaret, poſsidens te ad ſolatium, inferiora vero ad ſeruitium. Quicquid enim cœli ambitu continetur inferius ab anima humana eſt, quæ facta eſt vt ſummum bonum ſuperius poſsideret, cuius poſſeſsione beata fieret, cui ſi adhæſerit, cunctorum mutabilium inferiorum neceſsitudines ſupergrediens, illius ſummæ maieſtatis cuius æmulatus ſpeciem, æternæ immortalitatis faciem cum ſerenitate videbit. Tunc vero illis bonis optimis fruetur in domo domini, quorum comparatione cuncta hæc quæ hic cernimus velut nihilum computantur. Illa ſunt quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Et hæc quidem domine daturus es animæ. His etiam quotidie lætificas animas ſeruorum tuorum, qui amas animas. Quid miror hæc domine deus meus, imaginem quippe tuam honorificas, & ſimilitudinem tuam ad quam creatæ ſunt: nam & corpore noſtro licet adhuc C corruptibili & ignobili, vt videret, dediſti cœli claritatem per manum miniſtrorum tuorum indefeſſorum, ſolis & lunæ, qui præcepto tuo iugiter die ac nocte deſeruiunt filiis tuis: vt ſpiraret, largitus es aëris puritatem: vt audiret, ſonorum varietates: vt odoraret, odorum ſuauitates, vt guſtaret: ſaporum qualitates: vt contrectaret, dediſti corpulentorum omnium groſsitates. Adiuuamenta ſuis neceſsitatibus dediſti iumenta, volucres quoque cœli & piſces maris, & fructus terræ ad reficiendum impendiſti. Medicinas de terra propter ſingulas quaſque ſuas corruptelas creaſti, ſingula ſolatia ſingulis malis obuiantia præparaſti, quoniam es miſericors & miſeratur, & nouiſti figmentum noſtrum figulus noſter, & nos omnes quaſi lutum in manu tua.

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Quod ex cõſideratiõe bonorũ temporaliũ colligitur magnitudo cœleſtiu cõſily. Cap. XXI.

En aperiatur mihi miſericordia tua magna, lumine tuo illuſtra quæſo magis adhuc, vt mihi magis aperiatur. Nam ex his minimis tua magna, & ex his viſibilibus tua inuiſibilia comprehendimus domine Deus ſancte, & bone creator noſter. Si enim mi domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præſtas à cœlo & aëre, à terra & mari, à luce & tenebris, à D calore & vmbra, rore & imbre, ventis & pluuiis, volucribus & piſcibus, beſtiis & arboribus, & multiplicitate herbarum & germinum terræ, & cunctarum creaturarum tuarum miniſterio nobis ſucceſsiue per ſua tempora miniſtrantium, vt alleues faſtidium noſtrum: qualia quæſo, & quàm magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparaſti diligentibus te, in illa cœleſti patria, vbi te videbimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Magna & innumerabilia ſunt opera tua domine rex cœlorum. Cum enim ſint hæc omnia valde bona & delectabilia, quæ bonis pariter maliſq; communia tradidiſti, qualia futura ſunt illa, quæ ſolis bonis recondidiſti? Si tam innumera & varia dona tua, quę nunc amicis pariter tribuis & inimicis, quàm magna & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia, quæ ſolis tuis es largiturus amicis? Si tanta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quanta quæſo continet patria? Oculus non vidit deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Secundum enim magnam multitudinem magnificen- E tiæ tuæ eſt etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te: magnus enim tu es domine deus meus & immenſus, nec eſt finis magnitudinis tuę, nec eſt numerus ſapientiæ tuæ, nec eſt menſura benignitatis tuæ, nec eſt finis, nec numerus, nec menſura retributionis tuæ: ſed ſicut magnus es tu, ita magna ſunt donaria tua, quoniam tuipſe præmium & donum omnium legitimorum tuorum pugnatorum.

Eſa. 64. Pſal. 50.

Quod diuina dulcedo omnẽ præſentem mundi amaritudinem tollit. Cap. XXII.

Hæc ſunt beneficia magna tua domine deus ſanctificator ſanctorum tuorum: quibus repleturus es inopiam eſurientium filiorum tuorum: quoniam tu es ſpes deſperatorum, & conſolatio deſolatorum, tu corona ſpei, quæ ornata eſt, gloria præparata vincentibus. Tu famelicorum ſatietas æterna, danda eſurientibus. Tu conſolatio ſempiterna, qui ſolis illis te tribuis, qui conſolationem huius mundi pro tua perpetua conſolatione contemnunt. Nam qui hic conſolantur, indigni tua conſolatione habentur: ſed qui hic cruciantur, à te conſolantur: & qui participant paſsionibus, participant & conſolationibus. Nemo enim poteſt in vtroq; ſeculo conſolari, nec poteſt quis hic, & in futuro gau- F dere: ſed vnum neceſſe eſt vt perdat, qui alterum voluerit poſsidere. Hæc vbi conſidero domine conſolator meus in hac vita renuit conſolari anima mea vt digna habeatur tuis conſolationibus æternis, quia iuſtum eſt vt amittat te quicumque in aliquo alio magis conſolari eligit quàm in te. Et obſecro ſumma veritas te per te, non permittas me in aliqua conſolatione vana conſolari quàm in te, ſed peto vt omnia mihi amareſcant, vt tu ſolus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inæſtimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcorauit: tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit: pro tua dulcedine ibant apoſtoli gaudentes à cõſpectu conſilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas ſecurus ad crucem & gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hæc enim tua dulcedo ipſos apoſtolorum principes ſic repleuit, vt pro ipſa crucis patibulũ vnus eligeret, alter quoque caput ferienti gladio ſupponere non timeret. Pro hac emẽda Bartholomæus propriam pellem dedit. Pro hac quoque guſtanda veneni poculum intrepidus Ioannes potauit. Hanc vero vt guſtauit

Act. 7. Act. 5.

Petrus

G Petrus omniũ interiorũ oblitus, clamauit quaſi ebrius,
Matth. 17. dicens, Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus hic
tria tabernacula: hic moremur, te contemplemur, quia
nullo alio indigemus, ſufficit nobis domine videre te,
ſufficit, inquit tanta dulcedine ſatiari. Vnam enim ſtil-
lam dulcedinis ille guſtauit, & omnem aliam faſtidiuit
dulcedinẽ. Quid putas dixiſſet, ſi magnam illam multi-
tudinẽ dulcedinis diuinitatis tuæ guſtaſſet, quã abſcon
diſti timẽtibus te? Hanc tuam dulcedinem ineffabilem
& illa guſtauerat virgo, de qua legimus, ꝙ lætiſsima &
glorianter ibat ad carcerem, quaſi ad epulas inuitata.
Pſal. 30. Hanc vt reor, & ipſe guſtauerat qui dicebat, Quàm ma
gna multitudo dulcedinis tuæ domine quam abſcon-
Pſal. 33. diſti timentibus te: quíque monebat, Guſtate & videte,
quooiam ſuauis eſt dominus. Hæc eſt enim illa beatitu-
do domine deus noſter, quam expectamus daturum te
nobis, pro qua tibi domine cõtinue militamus, pro qua
tibi mortificamur tota die, vt in tua vita tibi viuamus.
Quod tota Tu autem domine expectatio Iſraël, deſiderium ad
ſpes noſtra quod ſuſpirat cor noſtrum quotidie, feſtina ne tarda-
debeat eſſe ueris. Surge, propera & veni, vt educas nos de iſto car-
in deum. cere ad confitendum nomini tuo, vt gloriemur in lu-
Ca. XXIII. mine tuo. Aperi aures tuas clamoribus lacrymarum
H pupillorum tuorum, qui clamant ad te, Pater noſter, da
Mat. 6. nobis hodie panem noſtrum quotidiaoum: in cuius
fortitudine ambulemus die ac nocte, vſquequo perue-
niamus ad montem ſaoctum tuum Oreb. Et ego par-
uulus inter paruulos familiæ tuæ deus pater & virtus
mea, quando veniam & apparebo ante faciem tuam, vt
qui nuoc tibi confiteor ad tempus, extunc confitear ti-
bi in æternum? Beatus ero ſi fuero admiſſus ad viden-
dũ claritatem tuam. Quis mihi hoc tribuat vt ad hoc
venire permittas me? Scio domine, ſcio & cõfiteor me.
indignum vt intrem ſub tectum tuum, ſed fac propter
honorem tuum, & ne confundas in te ſperantem ſer-
uum tuum. Et quis intrabit in ſanctuarium tuum ad cõ-
ſiderandas potentias tuas, oiſi tu aperias? Quis autem
aperiet, ſi tu clauſeris? Si enim deſtruxeris, nemo eſt qui
ædificet. Et ſi incluſeris hominem, nemo eſt qui aperiat.
Iob. 12. Si continueris aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſeris
I eas, ſubuertent terram: ſi omnia quæ feciſti ad nihilum
redigas, quis contradicet tibi? Porro ſempiterna boni-
tas miſericordiæ tuæ, qua feciſti omnia quęcumque vo
luiſti, tu oos feciſti fabricator mundi, rege nos: tu nos
creaſti, oe ſpernas nos, quia opera tua ſumus. Et quidẽ
domioe deus noſter, nos lutum & vermiculi non va-
lemus in tuas æternitates intrare, niſi tu induxeris qui
Quod ſa- de oihilo cuncta creaſti. Ego autem opus manuum
lus noſtra tuarum confitebor tibi in timore tuo, quia non in arcu
ex deo eſt. meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me, ſed dex
Ca. XXIIII tera tua & brachium tuum & illumioatio vultus tui, a-
Pſal. 43. lioquin deſperarem, quoniam ſpes mea tu es, qui crea-
Sapien. 15. ſti me, quoniam non derelinquis ſperaotes in te. Tu
quippe es dominus deus noſter ſuauis & patiens, in mi
ſericordia diſponens omnia. Nam ſi peccauerimus, tui
ſumus: ſi non peccauerimus, tui ſumus, quoniam apud
Pſalm. 38. te ſumus computati. Nos eoim folium voiuerſi, & va-
Iob. 7. nitas eſt omnis homo viuens, & ventus eſt vita noſtra
Pſal. 102. ſuper terram. Ne iraſcaris ſi cadimus pupilli tui, quo-
Iob. 13. niam tu noſti figmeotum ooſtrum domine deus no-
ſter. Num deus inæſtimabilis fortitudinis cõtra folium
quod à vento rapitur oſtendere vis potentiam tuam,
1. Reg. 24. & ſtipulam ſiccam perſequeris? Num damnabis rex Iſ-
raël æternè caoem mortuum? Num damnabis culicem
vnum? Audiuimus de miſericordia tua domine, quo-
niam tu mortem non facis, nec lætaris in perditione K
morientiũ. Propter hoc domine oramus te, oe permit- *Sapien. 1.*
tas dominari quod non feciſti huic creaturæ tuæ quam
feciſti. Si enim doles de perditione, quid te prohibet
domine, quia omnia potes, ne ſemper læteris de noſtra
ſaluatione? Si vis, potes me ſaluare, ego autem & ſi vel-
lem oon poſſem. Magna eſt multitudo miſeriarũ mea-
rum mecũ. Velle quippe mihi adiacet, perficere autem *Roma. 7.*
non inuenio. Velle quod bonum eſt non poſſum, niſi
tu velis, nec quod volo poſſum, niſi tua potentia me cõ
fortet: & quod poſſum aliquando nolo, niſi tua volun-
tas fiat ſicut in cœlo & in terra. Et quod volo & poſſum
ignoro, niſi tua ſapientia me illuſtret. Et ſi etiam ſciam
quandoq; volens, quãdoq; valens, imperfecta & vacua
tranſit ſapientia mea, niſi adiuuet vera ſapientia tua. In
tua autem voluntate cuncta ſunt poſita, & non eſt qui
poſsit reſiſtere voluntati tuæ, domine vniuerſorũ, prin-
cipatum tenens omnis carnis, & quæcumque vis facis
in cœlo & io terra, in mari & in omnibus abyſsis. In no
bis igitur fiat voluntas tua, ſuper quibus inuocatum eſt
nomen tuum, ne pereat hoc nobile plaſma tuum, quod
creaſti propter hooorem tuum. Et quis homo natus de L
muliere qui viuat & non videat mortem, & eripiat ani
mam ſuam de manu inferi, niſi tu ſolus eripias vita vi-
talis omois vitæ, per quæ omnia viuunt? Etenim iam *Quod volũ*
tibi confeſſus ſum laus vitæ meæ domine deus meus, *tas huma-*
virtus ſalutis meæ. Sperabam aliquãdo in virtute mea, *na ineffi-*
quæ tamen non erat virtus. Et cũ ſic volui currere, vbi *cax ſit ad*
magis ſtare credebã ibi magis cecidi, factusq; ſum ma- *bona opera*
gis retro & non antè, & quod credebã cõſequi, magis *ſine diuina*
elongatũ eſt à me. Sic per multa ſimilia vires meas pro- *gratia.*
bans, cognoſco nunc quia illuminaſti me, quoniã quod *Cap. XXV.*
magis credidi poſſe per me, minus ſemper potui. Dice-
bam enim, hoc faciã, illud perficiã: nec hoc, nec illud fa
ciebã. Aderat voluntas, non erat facultas. Aderat facul-
tas, nõ aderat volũtas, quoniã de meis virib⁹ cõfidebã.
Nunc autẽ cõfiteor tibi domine deus meus pater cœli
& terrę, quia non io fortitudine ſua roborabitur vir, vt *1. Regũ. 4.*
glorietur ante te ſtulta præſumptio omnis carnis. Non
eſt enim hominis velle quod poſsit, aut poſſe quod ve-
lit, vel ſcire quod velit & poſsit: ſed potius à te greſſus
hominis diriguntur, illorũ inquam, qui nõ à ſe, ſed à te
dirigi ſe confitentur. Obſecramus itaq; per viſcera mi- M
ſericordię tuę, velis domioe ſaluare quod creaſti, quo-
niam ſi vis, potes nos ſaluare, & in tua voluntate virtus
eſt noſtrę ſalutis. Recordare miſericordiæ tuæ anti- *De anti-*
quæ, qua nos à principio io benedictionibus tuę dulce- *quis bene-*
dinis præueniſti. Antequam enim naſcerer ego filius *ficiis dei.*
ancillæ tuæ domine, ſpes mea ab vberibus matris meæ, *Ca. XXVI.*
tu me præueniſti præparans mihi ſemitas, quibus ince- *Pſalm. 21.*
derẽ & venirẽ ad gloriam domus tuæ, priuſquam me
formares io vtero nouiſti me, & antequam exirem de
vulua quicquid tibi placuit prærdioaſti de me. Quæ
& qualia ſiot in libro tuo ſcripta de me, in ſecreto cõſi-
ſtorij tui, ego quidẽ ignoro, vnde & valde timeo, tu ve-
ro noſti, quoniã quod ego per ſucceſſus dierum & tem
porũ hinc ad mille annos huius tẽporalitatis expecto,
in conſpectu æternitatis tuæ iam factũ eſt: & quod futu-
rum eſt, iam factum eſt. Ego autẽ ſtans in hac nocte te- *Solœciſm⁹.*
nebroſa hęc ignorans, timor & tremor venerunt ſuper
me, dũ video mihi vndiq; immioere multa pericula, à
multis quoq; hoſtib⁹ venari, multitudineq; innumerarũ
miſeriarũ in hac vita me circũdari. Et niſi in tantis ma-
lis affores mihi tuum adminiculum, deſperarem. Sed
ſpes mihi magna ſubeſt de te mitiſsime prioceps deus
meus,

A meus,& cnnſideratin multitudinis miſeratinnum tua-
rum,quæ apud te ſunt,ſubleuat mentem meam,& præ-
cedentia ſigna miſericordiæ tuæ, quæ me antequã na-
ſcerer præuenerunt, & nũc ſpecialiter in me effulſerũt:
de futuris benignitatis tuæ mehoribus & perfectiorib⁹
muneribus , quæ amicis tuis reſeruas , ſpem meam ad-
mnnent, vt in te lætetur domine deus meus lætitia ſan
cta & viua, qua ſemper lætificas iuuentutem meam.

De angelis deputatis ad cuſtodiam homi num. Cap. XXVII. Dilexiſti enim me vnice amnr meus antequam di-
ligerem te, & ad imaginem tuam creaſti me, omnibus
creaturis tuis præpoſuiſti me, quam dignitatẽ tũc qui-
dem ſeruo cum nnuerim te, propter quem feciſti me.
Inſuper facies angelos tuos ſpiritus propter me, quibus
mãdaſti vt cuſtodiant me in nmnibus viis meis, ne for
Pſal.90. te offendam ad lapidem pedem meum . Hi enim ſunt
cuſtndes ſuper muros ciuitatis tuæ nouæ Hieruſalẽ, &
montes in circuitu eius vigilantes & cuſtodiẽtes vigi-
lias noctis ſuper gregem tuum, ne quãdo rapiat vt leo
animas nnſtras dũ non eſſet qui eriperet, ille antiquus
1.Petri.5. ſerpẽs aduerſarius noſter diabolus,qui quaſi leo rugiẽs
ſemper circumit quærens quem deuoret.Hi ſunt ciues
beatæ ciuitatis ſupernæ Hieruſalem,quæ ſurſum eſt ma
B ter noſtra, in miniſterium miſsi propter eos qui hære-
ditatem capiunt ſalutis, vt eos liberẽt ab inimicis ſuis,
& cuſtodiant in omnibus viis ſuis: confortent quoque
& moueant, & orationes filiorum tuorum nfferant in
cnnſpectu gloriæ maieſtatis tuæ. Diligunt nempe cnn-
ciues ſuos,per quos ſuæ ruinæ ſciſſuras inſtaurari expe-
ctãt.Ideoq; magna cura & vigilãti ſtudio aſſunt nobis
omnibus hnris & locis,ſuccurrentes & prouidẽtes ne-
ceſsitatibus nnſtris, & ſolliciti diſcurrẽtes inter nos &
te domine,gemitus noſtrns atque ſuſpiria referẽtes ad
te,vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propi-
ciationem, & referant ad nos deſideratam tuæ gratiæ
benedictionem . Ambulant enim nnbiſcum in nmni-
bus viis noſtris,intrant & exeunt nobiſcũ, attente cnn
ſiderãtes quàm pie, quámque hnneſte in medin prauæ
nationis conuerſemur , quantóque ſtudio & deſiderio
quæramus regnum tuum,& iuſtitiam eius, quantóq; ti-
more & tremore ſeruiamus , & exultemus tibi in læti-
tia cordis noſtri.Adiuuant laborantes,protegunt quie-
ſcentes,hortantur pugnantes,coronant vincẽtes, con-
gaudent gaudentibus,de te,inquam,gaudentibus:com
patiuntur patientibus,pro te,inquam,patiẽtibus.Gran-
C dis eſt eis cura de nobis. Magn⁹ eſt affectus dilectinnis
eorum erga nos , & hoc totum propter hnnorem tuæ
inæſtimabilis charitatis,qua dilexiſti nos.Diligũt enim
quos tu diligis,cuſtodiunt quos tu cuſtodis & deſerũt
quos tu deſeris,nec diligunt operantes iniquitatẽ:quo-
niam & tu odiſti nmnes nperantes iniquitatẽ , & per-
Pſal.5. des nmnes qui loquuntur mendacium . Quoties bene
agimus,gaudent angeli,& triſtãtur dæmones.Quoties
vero à bnno deuiamus , diabolũ lætificamus , & ange-
Luca.15. los tuos ſuo gaudin defraudamus : gaudiũ eſt enim eis
ſuper vnn peccatore pœnitentiam agente:ſed diabolo
ſuper vno iuſto pœnitentiã deſerente. Da igitur da pa-
ter eis ſemper gaudere de nobis,vt & tu ſemper per eos
lauderis in nnbis , & nos cum eis in vnum ouile tuum
adducamur,vt confiteamur ſimul nomini ſancto tuo,
creatnr hominum, & angelnrum. Hæc ipſe cõmemo-
rans coram te, cnnfiteor laudãs te, quoniam beneficia
tua magna ſunt hæc,quibus nos honorificaſti,dans nn
bis angelos tuns ſpiritus in miniſterium noſtrum. De-
deras enim quicquid cœli ambitu continetur, & quaſi
parua reputas hæc quæ ſub cœlo ſunt,niſi adderes etiã

ea quę ſunt ſuper cœlns.Laudẽt te domine de hnc nm D
nes angeli tui , confiteantur tibi de hoc omnia opera
tua,& ipſi ſancti tui tibi benedicant. O honorificentia
noſtra , nos nimis honorificãs & ditans multis mune-
ribus decoraſti.Admirabile eſt enim nomen tuum do- *Pſal.8.*
mine in vniuerſa terra. Quid eſt enim homo, quia ma- *Iob.7.*
gnificas eum, aut apponis erga eum cor tuum ? Dixiſti
enim veritas antiqua , Deliciæ meæ eſſe cum filiis ho- *Prouer.8.*
minum. Nónne homo putredo , & filius hominis ver- *Iob.25.*
mis? Nónne vniuerſa vanitas omnis homo viuens? Et *Iob.14.*
dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos,
& adducere eum tecum in iudicium? Dnce me abyſ- *De profunda prędeſtinatione & præſcientia dei. Caput XXVIII.*
ſus profundiſsima creatrix ſapientia , quæ libraſti in
pondere montes,& colles in ſtatera, & molẽ terræ tri-
bus digitis appendiſti:Suſpende mnlem corporalitatis
huius, quam gero tribus inuiſis digitis tuis ad te, vt vi-
deam & cognoſcam quàm admirabile eſt nomen tuũ
in vniuerſa terra . Lux antiquiſsima , quæ lucebas ante
omnẽ lucem in montibus ſanctis æternitatis antiquæ,
cui nuda & aperta erant omnia antequam fierent. Lux *Heb. 4.*
quæ odio habes omnem maculam,vtpote mundiſsima
& immaculatiſsima,quæ tibi deliciæ cum homine,quę E
conuentio lucis ad tenebras? Vbi enim ſunt in homine *2.Corin. 6.*
deliciæ tuę? Vbi præparaſti tibi in me dignum ſanctua-
rium maieſtatis tuæ,ad quod introiens habeas delicias
delectatinnis tuę? Mundum enim cœnaculum decet te
mundans virtus,quę nõ niſi à mundis cordibus videri *Matt.5.*
potes,multo magis nec haberi. In homine autẽ, vbi eſt
templum tam mundũ vt te ſuſcipiat,qui regis mundũ?
Quis poteſt facere mundũ de immundo conceptũ ſe- *Iob.14.*
mine? Nónne tu qui ſolus es mũdus? Ab immũdo enim *Eccli.34.*
quis mũdabitur? Nam & ſecundũ legem, quam dediſti
patribus noſtris in igne comburenti monte,& in nube
tegente aquam tenebroſam : quicquid tetigerit immũ- *Eſaia. 64.*
dus,immundum erit. Omnes autem nos quaſi pannus
menſtruatæ de maſſa corrupta & immunda venientes,
maculam immundiciæ noſtræ,quam cælare ſaltem tibi
qui omnia vides,non poſſumus,in frontibus enim por
tamus,quare mundi eſſe non poſſumus,niſi tu munda-
ueris,qui ſolus es mundus.Mundas autẽ de nobis filiis
hominum eos in quibus tibi cõplacuit habitare , quos
ab inacceſsibilibus profundis ſecretis iudiciorum in-
comprehenſibilium ſapientiæ tuæ,ſemper iuſtorum li-
cet occultorum, ſine eorum meritis prædeſtinati ante
mundum, vocaſti de mundo, iuſtificaſti in mundo, & F
magnificas eos poſt mundũ.Non omnibus autem hoc
facis,quod admirantur tabeſcẽtes omnes ſapientes ter-
rę.Et ego domine hoc conſiderãs expaueſco,& obſtu-
peſco de altitudine diuitiarum ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ tuæ, *Roma.11.*
ad quam ego non pertingo,& incomprehenſibilia iu-
dicia iuſtitiæ tuæ,quoniam ex eodem luto alia quidem
facis vaſa in honorem,alia vero in contumeliam ſem- *Roma.9.*
piternam.Quos igitur tibi elegiſti de multis in templũ
ſanctum tuum,ipſos mundas,effundens ſuper eos aquã
mundam,quorum nomina numerúmque tu noſti , qui *Ezech.32.*
ſolus numeras multitudinẽ ſtellarum , & omnibus eis *Pſal.146.*
nomina vocas, qui etiam ſcripti ſunt in libro vitæ,qui
nequaquam perire poſſunt, quibus omnia cooperãtur
in bonum,etiam ipſa peccata . Cum enim cadunt non
colliduntur,quia tu ſupponis manum tuam , cuſtodiẽs *Pſal.33.*
omnia oſſa eorũ vt vnum ex eis nõ cõteratur . Attamẽ
mors peccatorum peſsima,illorum, inquã, quos ante-
quam faceres cœlum & terram, ſecundũ abyſſum mul
tam iudiciorum tuorum occultorum, ſemper autẽ iu-
ſtorum, præſciuiſti ad mortem æternam , quorum di-

G numeratio nominum & meritorum prauorũ apud te
eſt,qui numerum arenæ maris dinumeraſti, & dimen-
ſus es profundum abyſsi, quos reliquiſti in immundi-
ciis ſuis,quibus omnia cooperantur in malum , & ipſa
Abdiæ.1. etiam oratio vertitur in peccatum,vt ſi etiam vſque ad
cœlos aſcenderint, & caput eorum nubes tetigerit, &
inter ſydera cœli collocauerint nidum ſuũ , quaſi ſter-
De illis qui prius ſũt iuſti, & poſtea impij efficiũtur, & econuerſo. quilinium in fine perdentur. Magna enim ſunt hæc
iudicia tua domine deus, iudex iuſte & fortis , qui iu-
dicas ęquitatem,& inſcrutabilia facis & profunda,quę
cum conſidero, contremiſcunt omnia oſſa mea , quo-
niam non ſecuratur homo viuens ſuper terram,vt ſer-
uiamus tibi pie & caſte cũctis diebus vitæ noſtræ in ti-
Ca. XXIX. more,& exultemus tibi cum tremore , vt non ſit ſerui-
tium ſine timore,neque gaudium ſine tremore,& non
glorietur accinctus ęque vt diſcinctus,neque glorietur
3.Reg. 30. ante te omnis caro , ſed paueſcat & contremiſcat à fa-
cie tua, cum ignoret homo vtrum amore an odio di-
gnus ſit,ſed in futurum omnia reſeruantur incerta. Vi-
dimus enim multos domine & audiuimus à patribus
noſtris,quod vtiq; ſine magno tremore nõ recolo,ſine
H multo timore non confiteor, aſcendiſſe primitus quo-
dammodo vſque ad cœlos, & inter ſydera nidum ſuũ
collocaſſe, poſtmodum autem cecidiſſe vſque ad abyſ
ſos,& animas eorũ in malis obſtupuiſſe. Vidim' ſtellas
de cœlo cecidiſſe ab impetu ferientis caudæ draconis,
& eos qui iacebant in puluere terræ , à facie ſubleuan-
tis manus tuæ domine mirabiliter aſcendiſſe. Vidimus
viuos morientes, & mortuos à morte ſurgentes,& eos
qui inter filios dei ambulant in medio lapidum igni-
torum quaſi lutum ad nihilum defluxiſſe. Vidimus lu-
cem obtenebraſſe, & de tenebris lucẽ proceſsiſſe : quia
publicani & meretrices præcedunt incolas in regno
Matth. 21. cœlorum: filij autem regni eiiciuntur in tenebras exte-
riores . Quare autem iſta omnia , niſi quia in montem
illum aſcenderunt, in quem primus aſcendit angelus,
& deſcendit diabolus ? Quos autem prædeſtinaſti ip-
ſos & vocaſti, & ſanctificaſti & mundaſti , vt dignum
habitaculum ſint tuæ maieſtatis, cum quibus & in qui-
bus ſunt tibi deliciæ ſanctæ & mundę,in quibus tu de-
lectaris, & lætificas iuuentutem eorum , habitans cum
eis in memoria eorum,vt ipſi templum ſanctum tuum
ſint, quod magnæ dignitatis & commendatio eſt hu-
I manitatis noſtræ. Anima enim quam creaſti non
Quòd anima fidelis ſit ſanctuarium dei. de te,ſed per verbum tuum,non ex qualibet elemento-
rum materia,ſed ex nihilo,quæ quidem rationalis, in-
tellectualis, ſpiritalis, ſemper viuens, ſemper in motu,
quam ſignaſti lumine vultus tui, & conſecraſti virtute
Cap. XXX. lauacri tui,ita facta eſt capax maieſtatis tuæ , vt à te ſo-
lo,& à nullo alio poſsit impleri. Quando autem te ha-
bet,plenum eſt deſideriũ eius, & iam nihil aliud quod
deſideretur exterius reſtat . Dum autẽ aliquid exterius
deſiderat, manifeſtum eſt quòd te non habet interius,
quo habito nihil eſt quod vltra deſideret . Cũ enim ſis
ſummum & omne bonum, non habet quod deſideret
amplius,ſed poſsidet te omne bonũ. Quòd ſi non de-
ſiderat omne bonum, reſtat vt deſideret aliquid quod
non eſt omne bonum:ergo nec ſummum bonũ , ergo
nec deum,ſed potius creaturã. Cum autem creaturam
deſiderat,continuã famem habet : quia licet quod de-
ſiderat de creaturis adipiſcatur, vacua tamen remanet,
quia nihil eſt quod eam impleat niſi tu , ad cuius ima-
ginem eſt creata . Imples autem tu eos qui nihil aliud
deſiderãt præter te,& facis eos dignos te,ſanctos, bea-
Philip.3. tos,immaculatos & amicos dei,qui omnia reputant vt
ſtercora vt lucrifaciant te ſolum. Hæc eſt enim beatitu- K
do quam homini contuliſti,hic eſt honor quo eum in-
ter omnes creaturas,& ſuper omnes honorificaſti,vt ſit
admirabile nomen tuum in vniuerſa terra. Ecce domi *Pſal.8.*
ne deus meus ſummé,optime, omnipotẽtiſsime, inue-
ni locum vbi tu habitas,quia in anima quam creaſti ad
imaginem & ſimilitudinem tuam quæ te ſolum quærit
& deſiderat,quia non in illa quæ te non quærit nec de- *Pſal.118.*
ſiderat. Ego erraui ſicut ouis quæ perierat , quærens *Quòd neq;*
te exterius qui es interius,& multum laboraui quærens *per ſenſus ex*
te extra me,& tu habitas in me,ſi tamen ego deſiderem *teriores neq;*
te. Circumiui vicos & plateas ciuitatis huius mũdi quę- *interio*
rens te,& non inueni,quia male quærebam foris quod *res inueniri*
erat intus. Miſi nuncios meos omnes ſenſus exteriores, *poteſt deus.*
vt quærerem te, & non inueni, quia male quærebam, *Ca. XXXI.*
Video enim lux mea deus qui illuminaſti me:quia ma
le te per illos quærebam, quia tu es intus, & tamen ipſi
vbi intraueris, neſciuerunt. Nam oculi dicunt, ſi colo-
ratus non fuit,per nos non intrauit. Aures dicunt,ſi ſo-
nitũ non fecit,per nos non tranſiuit . Naſus dicit,ſi nõ
oluit,per me non venit. Guſtus dicit,ſi non ſapuit,per
me non introiuit. Tactus etiã addit, ſi corpulentus nõ L
eſt,nihil me de hac re interroges . Non iſta igitur ſunt
in te deus meus:non enim ſpeciem corporis, nõ decus
temporis,non candorem lucis,non colorem,non dul
cium melodiarum cantus & quæcunque dulce ſonan-
tia, non florum & vnguentorum vel aromatum odo-
res,non mella vel manna guſtui delectabilia,non cæte-
ra ad tangendum vel amplexandũ amabilia , nec om-
nia alia ſenſibus his ſubiecta quæro , cum deum meum
quæro. Abſit vt iſta crediderim deum meum,quæ etiam
à brutorum ſenſibus comprehenduntur. Et tamẽ cum
deum meum quæro,quæro nihilominus quandam lu-
cem ſuper omnem lucem,quam non capit oculus:quã-
dam vocem ſuper omnem vocem quam non capit au-
ris:quendam odorem ſuper omnem odorem,quẽ non
capit naris:quendam dulcorem ſuper omnẽ dulcorẽ,
quem non capit guſtus:quendam amplexum ſuper om
nem amplexum,quẽ non capit tactus. Iſta enim lux ful
get,vbi locus non capit:iſta vox ſonat, vbi ſpiritus nõ
rapit:odor iſte redolet,vbi flatus non ſpargit: ſapor iſte
ſapit,vbi nõ eſt edacitas: amplexus iſte tangitur,vbi nõ
diuellitur . Hic eſt deus meus, & non æſtimabitur alius
ad illum. Hoc quæro cũ deum meum quæro,iſtud amo
cum deum meum amo . Sero te amaui pulchritudo tã M
antiqua, & tam noua ſero te amaui, & tu intus eras, &
ego foris,& ibi te quærebam, & in iſta formoſa quæ fe-
ciſti deformis irruebam. Mecum eras, & ego tecũ non
eram . Ea me tenebant longe à te quæ eſſe non poterãt
niſi in te. Circumibam enim omnia quærens te,& pro-
pter omnia derelinquens me. Interrogaui terram ſi eſ-
ſet deus meus, & dixit mihi quòd nõ, & omnia quæ in
ea ſunt,hoc idem confeſſa ſunt. Interrogaui mare & a-
byſſos,& reptilia quæ in eis ſunt,& reſponderunt,Non
ſumus deus tuus,quære ſuper nos eum. Interrogaui fla-
bilem aërem,& inquit vniuerſus aër cum omnibus in-
colis ſuis,Fallitur Anaximenes, nõ ſum ego deus tuus.
Interrogaui cœlum,ſolem,lunam,& ſtellas,Neque nos
ſumus deus tuus , inquiunt . Et dixi omnibus his qui
circumſtant fores carnis meæ,dicite mihi de deo meo,
quod vos noſcitis, * dicite mihi aliquid de illo. Et cla- ** aliàs, nõ eſtis.*
mauerunt omnes voce grandi, Ipſe fecit nos. Interro-
gaui proinde mundi molem,Dic mihi ſi es deus meus,
an non? Et reſpondit voce forti,Non ſum, inquit,ego,
ſed per ipſum ſum ego, quem quæris in me, ipſe fecit
me,

A me,ſuper me quęre eum,qui regit me,qui fecit te.Inter-
rogatio creaturarum profunda eſt cõſideratio ipſarũ:
reſponſio earum atteſtatio ipſarum de deo, quoniam
omnia clamant, deus nos fecit: quoniam vt ait Apo-
Roma.1. ſtolus, Inuiſibilia dei per ea quæ facta ſunt à creatura
mundi intellecta conſpiciuntur.Et redij à me & intra-
ui in me,& aio ad me,Tu quis es?Et reſpondi mihi,Ho
mo ratiõalis & mortalis.Et incepi diſcutere quid hoc
eſſet,& dixi,Vnde hoc tale animal domine deus me?
Vnde niſi abs te,tu feciſti me,& non ego ipſe me.Quis
tu?Tu per quem viuo ego,tu per quem viuunt omnia.
Quis tu?Tu domine deus meus verus & ſolus omnipo
tens, & æternus, & incomprehenſibilis, & immenſus,
qui ſemper viuis & nihil moritur in te, immortalis e-
nim es,habitans æternitatem, mirabilis oculis angelo-
rum,inenarrabilis, imperſcrutabilis & innominabilis,
deus viuus & verus,terribilis & fortis,neſciens princi-
pium neque finem, principium omnium atque finis,
qui es ante primordia ſeculorum, & ante omnes ſecu-
lorum origines. Tu es deus meus, & dominus omniũ
bonorũ quę creaſti,& apud te omnium ſtabilium ſtant
B cauſæ, & omnium mutabilium apud te immutabiles
ſtant & manent origines, & omniũm rationalium &
irrationalium atque temporalium ſempiternæ viuunt
rationes. Dic mihi ſupplici ſeruo tuo deus meus, dic
miſericors miſero tuo,dic quæſo per miſeratiões tuas,
vnde hoc tale animal niſi à te deus? An quiſquam ſeſe
faciendi erit artifex? An aliunde quàm à te trahitur eſ-
ſe & viuere? Nónne tu es ſummum eſſe,à quo eſt omne
eſſe? Quicquid enim eſt, à te eſt, quia ſine te nihil eſt.
Núnne tu es fõs vitæ,à quo fluit omnis vita?Quicquid
enim viuit, per te viuit,quia ſine te nihil viuit: Tu ergo
domine omnia feciſti, quæro quis fecit me? tu domi-
ne feciſti me,ſine quo factum eſt nihil. Tu factor meus,
ego opus tuum. Gratias tibi ago domine deus meus,
per quem viuo ego, & per quem omnia viuunt, quo-
niam feciſti me. Gratias tibi plaſmator meus,quia ma-
Iob.10. nus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me. Gratias tibi
Pſal.118. lux mea,quoniam illuminaſti me,& inueni te & me:v-
bi inueni me,ibi cognoui me:vbi inueni te,ibi cognoui
te:vbi autem cognoui te, ibi illuminaſti me.Gratias ti-
1.Timo.6. bi lux mea quoniam illuminaſti me.Quid eſt quod di-
xi,cognoui te?Nónne tu es deus incomprehenſibilis &
C immenſus,rex regum & dominus dominantium, qui
ſolus habes immortalitatem & lucem habitas inacceſ-
ſibilem,quem nullus hominũ vidit,ſed nec videre po-
Eſaia.45. teſt?Nónne tu es deus abſconditus & imperſcrutabilis
maieſtatis,ſolus tuiipſius maximus cognitor & mirabi
† aliàs,inuiſibilis. lis † contẽplator?Quis enim cognouit quod nunquam
vidit?Dixiſti enim in veritate tua,Non videbit me ho-
Exod.33. mo & viuet. Dixit & præco tuus per veritatem tuam,
Ioan.1. Deum nemo vidit vnquam.Quis ergo cognouit quod
Matth.11. nunquam vidit?Dixit etiam veritas tua,Nemo nouit fi-
lium niſi pater,neq; patrẽ quis nouit niſi filius. Sola tri-
nitas tua ſoli ſibi integre nota eſt,quę exuperat omnem
ſenſum.Quid eſt ergo quod dixi,homo vanitati ſimi-
lis quia cognoui te?Quis enĩ cognouit te niſi tu te? Tu
quippe ſolus deus omnipotens, ſuperlaudabilis, & ſu-
Danie.3. pergloriοſus, & ſuperexaltatus, & altiſsimus, & ſuper-
eſſentialis in ſanctiſſimis & diuiniſſimis eloquiis no-
minaris,quoniam ſuper omnem eſſentiam intelligibi-
lem ſiue intellectualem atque ſenſibilem,& ſuper om-
ne nomen quod nominatur,non ſolum in hoc ſeculo,
ſed etiã in futuro,ſupereſſentialiter, & ſuperintelligibi
liter eſſe dignoſceris: quoniã ſupereſſentiali & occul-

ta diuinitate,ſuper omnem rationẽ, intellectum & eſ- D
ſentiam inacceſſibiliter & imperſcrutabiliter habitas in
teipſo,vbi lux inacceſſibilis,& lumen imperſcrutabile,
& incomprehenſibile & inenarrabile,ad quod non at-
tingit aliquod lumẽ,quoniam incontemplabile & in-
uiſibile & ſuperrationale & ſuperintelligibile & ſuper-
inacceſſibile & ſuperincommutabile & ſuperincõmu-
nicabile creditur,quod nullus vnquam angelorum vel
hominum vidit,ſed nec videre poteſt. Hoc eſt cęlum
tuum domine, cœlum zelans ſuperarcanum, ſuperin-
telligibile,ſuperrationale, & ſupereſſentiale lumen, de
quo dicitur,Cœlum cœli domino.Cœlum cœli cui ter *Pſal.113.*
ra eſt omne cœlum, quia ſupermirabiliter exaltatũ eſt
ſuper omne cœlum,ad quod etiam terra eſt ipſum cœ-
lum empyreum,hoc enim eſt cœlũ cœli domino, quia
nulli notum niſi domino: Ad quod nemo aſcendit niſi
qui de cœlo deſcendit, quia nemo nouit patrẽ, niſi fi-
lius & eorum ſpiritus, & nemo nouit filiũ niſi pater &
eorum ſpiritus.Soli quidẽ tibi trinitas integre nota es,
trinitas ſancta,trinitas ſupermirabilis, & ſuperinenar-
rabilis, & ſuperinſcrutabilis, & ſuperinacceſſibilis, ſu-
perincõprehenſibilis,ſuperintelligibilis,ſupereſſentia- E
lis,ſupereſſentialiter exuperans omnem ſenſum,omnẽ
rationem,omnem intellectum, omnem intelligẽtiam,
omnem eſſentiam ſupercœleſtium animorum, quam
neque dicere,neque cogitare, neque intelligere, neque
cognoſcere poſsibile eſt,etiam oculis angelorũ. Vnde
ergo cognoui te domine deus altiſſime ſuper omnem
terram,ſuper omne cœlum, quẽ neq; Cherubin perfe-
cte cognoſcunt,neque Seraphin, ſed alis contẽplatio-
num ſuarum velatur facies ſedenti ſuper ſolium excel-
ſum & eleuatum,clamantes & dicẽtes,Sãctus, ſanctus,
ſanctus dominus deus exercituũ,plena eſt omnis terra
gloria tua: expauit Propheta & dixit, Væ mihi quia *Eſaia.6.*
tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum: & expauit cor
meum,& dixi,Væ mihi quia nõ tacui,quia vir pollutus
labiis ego ſum,ſed dixi,cognoui te. Verũtamẽ domine
væ tacentibus de te,quoniam loquaces muti fiunt ſine
te. Et ego domine deus meus non tacebo,quoniam fe-
ciſti me,& illuminaſti me,& inueni me,& cognoui te,
quoniam illuminaſti me. Sed qualiter cognoui te? Co-
gnoui te in te. Cognoui te nõ ſicut tibi es, ſed cognoui
te ſicut mihi es,& nõ ſine te,ſed in te,quia tu es lux quę
illuminaſti me. Sicut enim tibi es, ſoli tibi cognitus es: F
ſicut mihi es,ſecundũ gratiam tuam & mihi cognitus
es. Sed quid mihi es? Dic mihi miſericors famulo tuo
miſero, dic mihi per miſerationes tuas, quid mihi es?
Dic animæ meę,Salus tua ego ſum. Noli abſcondere à *Pſal.34.*
me faciem tuam,ne moriar: ſine me loqui apud miſeri-
cordiam tuam, me terram & cinerem, ſine me loqui
apud miſericordiam tuam, quoniam miſericordia tua
magna eſt ſuper me. Loquar enim ad deum meum cũ
ſim puluis & cinis. Dic mihi ſupplici tuo, dic mihi mi- *Gene.18.*
ſericors miſero tuo,dic per miſerationes tuas,quid mi-
hi es? Et intonaſti deſuper voce grandi in interiorem
aurem cordis mei,& rupiſti ſurditatem meam,& audi-
ui vocem tuam,& illuminaſti cæcitatem meam,& vidi
lucem tuã,& cognoui quoniã deus meus es tu. Prop-
terea dixi,quòd cognoui te. Cognoui enim te, quoniã
deus meus es tu. Cognoui te ſolum verũ deum & quẽ
miſiſti Ieſum Chriſtum. Erat enim tẽpus quando non
cognoſcebam te,væ tẽpori illi quando nõ cognoſce-
bam te. Væ cæcitati illi quando non videbã te. Vę ſur-
ditati illi quando non audiebã te. Cæcus & ſurdus,per
formoſa quæ feciſti deformis irruebã, & mecum eras,

G & tecum non eram, & ea me tenebant longe à te, quæ non eſſent niſi eſſent in te. Illuminaſti me lux mundi, & vidi te, & amaui te. Nemo quippe te amat, niſi qui te videt: & nemo te videt, niſi qui te amat. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua & tam noua, ſero te amaui, vę

Cõfeſſio veręfidei. Ca. XXXII.

tempori illi quando non amaui te. Gratias tibi ago lux mea quæ illuminaſti me & cognoui te. Qualiter cognoui te? Cognoui te ſolum deum viuũ & verum creatorem meum. Cognoui te creatorem cœli & terrę viſibilium omnium & inuiſibilium, deum verum omnipotẽtem, immortalem & inuiſibilem, incircunſcriptũ, interminabilem, æternum, inacceſſibilem, incomprehenſibilem, imperſcrutabilem, incommutabilem, immenſum, infinitum, principium omnium viſibilium & inuiſibilium creaturarum, per quem omnia facta ſunt, per quem cuncta ſubſiſtunt elemẽta. Cuius maieſtas ſicut principium nunquam habuit, ſic nec deſinet in æternum. Cognoui te vnum ſolum verum deum æternum patrem & filium & ſpiritumſanctum, tres quidem perſonas, ſed vnam eſſentiam, omnino ſimplicem indiuiſamq́; naturã. Et patrem à nullo, filiũ à patre ſolo, H & ſpiritumſanctum pariter ab vtroque, abſque initio, ſemper & ſine fine deum trinum & vnũ ſolum & verũ deum omnipotẽtem, vnum vniuerſorum principium, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritalium & temporalium, qui tua omnipotẽti virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſti creaturam ſpiritalem & corporalem, angelicam videlicet & mũdanam, ac deinde humanam quaſi communem ex corpore & ſpiritu conſtitutam. Cognoui te, & confiteor te deum patrem ingenitum, te filium à patre genitum, te ſpiritumſanctum paracletum neque genitum, neq; ingenitũ, ſanctam & indiuiduam trinitatem in tribus coæqualibus perſonis conſubſtantialibus & coęternis, trinitatem in vnitate, & vnitatem in trinitate, corde credens ad iuſtitiam, & ore cõfitens ad ſalutem: *Roma. 10.* cognoui te verum deum & dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum filium dei vnigenitum, creatorem, ſaluatorem & redemptorẽ meum & totius humani generis, quem cõfiteor ex patre genitum ante ſecula, deum de deo, lumẽ de lumine, deum verum de deo vero, non factũ, ſed genitum, cõſubſtantialem & coæternum patri & ſpiritui ſancto, per quem omnia facta ſunt à pricipio, firmiter I credens, & veraciter confitẽs te deum vnigenitum Ieſum Chriſtum, propter ſalutem hominum a tota trinitate cõmuniter incarnatum, & ex Maria perpetua virgine ſpiritusſancti cooperatione conceptum, verũ hominem factũ ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtentem. Qui cum ſecundũ diuinitatẽ vnigenitus dei impaſſibilis ſis pariter & immortalis, propter nimiam dilectionem tuam qua dilexiſti nos, idem ipſe dei filius ſecundũ humanitatem factus es paſſibilis & mortalis. Qui propter ſalutem humani generis vnice fili dei in ligno crucis pati dignatus es paſſionem & mortem, vt nos à morte perpetua liberares, atque ad inferos vbi ſedebãt in tenebris patres noſtri, author luminis deſcendiſti, & die tertia glorioſus victor ab inferis ad ſuperos reſurrexiſti, reſumẽs ſacrum corpus, quod pro peccatis noſtris mortuum iacuerat in ſepulchro, & viuificãs ſecundum ſcripturas die tertia, vt ipſum in patris dextera collocares. Aſſumpta nanq; tecũ ex inferis captiuitate, quam captiuauerat antiquus hoſtis, humani generis inimicus, verus dei filius eum noſtræ carnis ſubſtantia, id eſt, eũ anima & carne humana ex virgine glorioſa aſſumpta, ſuper omnes cœlos aſcendiſti, trãſcendẽs omnes ordines angelorũ, vbi ſedes ad dexterã dei patris, K vbi eſt fons vitæ, & lumen inacceſſibile, & pax dei quæ exuperat omnem ſenſum. Ibi te deum verũ & hominẽ Ieſum Chriſtum adoramus & credimus, confitentes te patrem habere deum, indéque vẽturum iudicem in fine ſeculi expectamus, vt iudices viuos & mortuos, & reddas omnib⁹, bonis & malis ſecundũ opera ſua, quæ operati ſunt in hac vita, vel præmium, vel ſupplicium, prout vnuſquiſque dignus fuerit requie vel ęrũna. Reſurgent enim in illa die à voce virtutis tuæ omnes homines, quotquot humanã animam acceperũt in carne ſua quam hic habuerũt, vt totus homo pro meritis, vel gloriam ſuſcipiat vel gehennam. Tu es ipſa vita & reſurrectio noſtra, quẽ ſaluatorem expectamus dominũ *Philip. 3.* Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Cognoui te deum & vnũ ſpiritumſanctum patris & filij, ab vtroq; pariter procedentem, conſubſtantialem & coæternum patri & filio, paracletum & aduocatum noſtrum, qui ſuper eundem deum & dominum noſtrum Ieſum Chri- *Math. 3.* ſtum in columbæ ſpecie deſcẽdiſti, & ſuper Apoſtolos *Acto. 2.* in linguis igneis apparuiſti. Qui & omnes ſanctos & electos dei à pricipio tuę gratię munere docuiſti, & ora L prophetatum, vt enarrarẽt mirabilia regni dei aperuiſti, qui ab omnibus ſanctis dei cum patre & filio ſimul adoraris & glorificaris. Inter quos & ego filius ancillæ tuæ toto corde meo glorifico nomen tuum, quoniam illuminaſti me. Tu enim es vera lux, lumen veridicum, ignis dei, & magiſter ſpirituum, qui vnctione tua doces nos omnẽ veritatem ſpiritus veritatis, ſine quo impoſſibile eſt placere deo, quoniã tuipſe deus es ex deo, & lux de luce procedẽs à patre luminum ineffabiliter, à ſuo filio domino noſtro Ieſu Chriſto, quibus cõſubſtantialis & coæqualis & coæternus exiſtens, in vnius trinitatis eſſentia ſupereſſentialiter congloriaris & conregnas. Cognoui te vnũ deum viuum & verum patrẽ, & filium, & ſpiritumſanctum, trinum quidem in perſonis, ſed vnum in eſſentia, quem confiteor, adoro & glorifico toto corde meo verũ deum, ſolum ſanctum, immortalem, inuiſibilem, incõmutabilem, inacceſſibilẽ, imperſcrutabilem, vnum lumẽ, vnum ſolem, vnum panem, vnam vitam, vnum bonum, vnum principium, vnum finem, vnũ creatorem cœli & terræ, per quẽ omnia viuunt, per quem omnia ſubſiſtunt, per quem omnia gubernantur, reguntur & viuificantur quę in cœlis M ſunt, & quæ in terris, & quę ſub terra, præter quem non eſt deus in cœlo & in terra. Sic cognoui te domine de⁹, cognitor meus, ſic cognoui te. Cognoui te per fidẽ tuã quam inſpiraſti mihi, lux mea, lumen oculorum meorum domine deus meus ſpes omnium finiũ terræ, gaudium lętificans iuuentutem meam, & bonum ſuſtentãs ſenectutem meam. In te enim domine iubilant omnia oſſa mea dicentia, Domine quis ſimilis tibi? Quis ſimi- *Pſal. 85.* lis tibi in diis domine, nõ quem fecit manus hominũ, ſed qui feciſti manus hominũ. Simulacra gentium ar- *Pſal. 113.* gentũ & aurum opera manum hominum. Non ſic operator hominum. Omnes dij gentium dæmonia, domi- *Pſal. 95.* nus autẽ cœlos fecit, dominus ipſe eſt deus. Dij qui non fecerunt cœlum & terram, pereant de cœlo & de ter- *Hiere. 10.* ra: deum qui creauit cœlum & terram, cœli & terra benedicãt.

Pſal. 85. *De cõfeſſione propriæ vilitatis. Caput XXXIII.*

Quis ſimilis tibi etiam in diis domine, quis ſimilis tibi, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis & faciens mirabilia? Sero te cognoui lumen verum, ſero te cognoui. Erat autem nubes magna & tenebroſa ante oculos vanitatis meæ, ita vt videre non poſſem

A poſſem ſolem iuſtitiæ & lumen veritatis: inuoluebar in tenebris filius tenebrarū, tenebras meas amabam, quia lumen non cognoſcebam. Cæcus eram, & cæcitatē amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam. Quis inde me eduxit, vbi eram homo cæcus ſedens in tenebris & vmbra mortis? Quis accepit manum meam vt inde me educeret? Quis eſt ille illuminator meus? Nō enim quærebam eum, & ipſe quæſiuit me: non vocabā eum, & ipſe vocauit me. Quis eſt ille? Tu es domine deus meus miſericors & miſerator, pater miſericordiarum, & deus totius conſolationis: Tu ſancte domine deus meus, quem confiteor toto corde meo gratias agens nomini tuo. Non te quærebam, tu me quæſiuiſti: non te inuocabam, tu me vocaſti. Vocaſti enim me nomine tuo, intonaſti deſuper voce grandi in interiorem aurem cordis mei. Fiat lux, & facta eſt lux, & diſceſsit nubes magna, & liquefacta eſt nubes tenebroſa, quæ operuerat oculos meos, & vidi lucem tuam, &

Gene. 1.

B cognoui vocem tuam: & dixi, Vere domine tu es deus meus qui eduxiſti me de tenebris & vmbra mortis, & vocaſti me in admirabile lumen tuum, & ecce video. Gratias tibi illuminator meus. Et conuerſus ſum & vidi tenebras in quibus fueram, & abyſſum tenebroſam in qua iacuerā, & contremui, & expaui, & dixi, Væ væ tenebris meis in quibus iacui. Væ vę cęcitati illi, in qua videre non poterā lumen cœli. Væ væ præteritæ ignorantiæ meæ, quando non cognoſcebā te domine. Gratias tibi ago illuminator & liberator meus, quoniā illuminaſti me & cognoui te. Sero cognoui te veritas antiqua, ſero te cognoui veritas æterna. Tu eras in lumine, & ego in tenebris, & non cognoſcebā te, quia illuminari non poteram ſine te, & non eſt lux extra te.

Conſideratio diuinæ maieſtatis. Caput XXXIIII.

Sancte ſanctorum deus ineſtimabilis maieſtatis, deus deorum & dominus dominorum mirabilis, inenarrabilis, inexcogitabilis, quem contremiſcunt in cœlo angelicæ poteſtates, quem adorant omnes dominationes & throni, & omnes virtutes pauent à conſpectu tuo, cuius potentiæ & ſapientiæ non eſt numerus, qui fundaſti mundum ſuper nihilū, & mare colligaſti in aëre quaſi in vtre, omnipotentiſsime, ſanctiſsime, for-

C tiſsime deus ſpirituum vniuerſæ carnis, à cuius cōſpectu fugit cœlū & terra, ad cuius nutum omnia ſe ſubiiciunt elementa, te adorent & glorificent omnes creaturę tuę. Et ego filius ancillæ tuæ per fidem tuam flecto ceruicem cordis mei ſub pedibus maieſtatis tuæ, gratias agens quoniā dignatus es per tuam miſericordiā illuminare me. Lumen verum, lumen ſanctum, lumen delectabile, lumen admirabile, lumen ſuperlaudabile, quod illuminat omnem hominem venientem in hūc mundum, & etiā oculos angelorum. Ecce video, gratias ago. Ecce video lumen cœli, interlucet oculis mētis meæ radius deſuper à facie luminis tui, & lætificat omnia oſſa mea. O ſi perficeretur in me. Auge quęſo luminis author, auge quęſo quod interlucet in me. Dilatetur obſecro, dilatetur ex te. Quid eſt hoc quod ſentio? quis eſt ignis qui calefacit cor meum? quæ eſt lux quæ irradiat cor meū? O ignis qui ſemper ardes, & nūquam extingueris, accēde me. O lux quæ ſemper luces & nunquam obfuſcaris, illumina me. O vtinam arderē ex te. Ignis ſancte quàm dulciter ardes, quàm ſecrete luces, quàm deſideranter aduris. Væ his qui nō ardēt ex te, vę illis qui non illuminantur ex te. O lumen veridicum, illuminans omnem mundum, cuius lux implet mundum. Vę cęcis oculis qui te non vident, ſol illuminans cœlum & terram. Væ caligantibus oculis, qui te

Ioan. 1.

videre non poſſunt: væ auertentibus oculis, vt videant veritatem: vę non auertentibus, vt nō videant vanitatem. Nequeunt enim oculi aſſueti tenebris ſummę veritatis radios intueri, nec ſciunt de lumine aliquid ęſtimare, quorū eſt in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant, de tenebris euntes in tenebras neſciunt vbi corruant. Miſeri qui neſciunt quid amittant, & miſeriores vtique qui ſciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & deſcēdūt in infernum viuentes. O lux beatiſsima, quæ nō niſi à purgatiſsimis oculis videri potes. Beati mūdo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Munda me mundās virtus, ſana oculos meos, vt ſanis oculis te contempler, quem nō niſi ſani oculi intuentur. Aufer quæſo ſquamas caliginis antiquæ radio tuæ illuminationis ſplendor inacceſsibilis, vt te videre valeam irreuerberatis obtutibus, & in lumine tuo videā lumen. Gratias tibi ago lux mea, ecce video. Dilatetur obſecro viſus meus domine ex te. Reuela oculos meos vt conſiderem mirabilia de lege tua, qui es mirabilis in ſanctis tuis. Gratias tibi ago lumen meū, ecce video, ſed per ſpeculum in ænigmate: ſed quando facie ad faciem? Quādo veniet dies lętitię & exultationis, in qua ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum dei, vt videam videntem me facie ad faciem, & ſatietur deſideriū meū?

D

Matt. 5.

1. Corin. 13.

E

Pſal. 41.

De deſiderio & ſiti animæ in deū. Cap. XXXV.

Pſal. 62.

Quemadmodū deſiderat ceruus ad fontes aquarū, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad te deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem tuā? O fons vitæ vena aquarum viuentium quādo veniam ad aquas dulcedinis tuę? De terra deſerta inuia & inaquoſa, vt videam virtutem tuam & gloriam tuam, & ſatiem ex aquis miſericordiæ tuæ ſitum meā? Sitio domine, fons vitæ, ſatia me, ſitio domine: ſitio te deum viuum. O quādo veniam & apparebo domine ante faciem tuam? Putáſne videbo diem illā, diem, inquam, iocunditatis & lætitiæ, diem quam fecit dominus, vt exultemus & lætemur in ea? O dies pręclara & pulchra, neſciens veſperum, non habēs occaſum, in qua audiam vocem laudis, vocē exultationis & confeſsionis: in qua audiam, Intra in gaudium domini tui, intra in gaudium ſempiternū, in domum domini dei tui, vbi ſunt magna & inſcrutabilia & mirabilia, quorū non eſt numerus. Intra in gaudium ſine triſtitia, quod continet æternam lætitiam, vbi erit omne bonum, & non erit aliquod malum: vbi erit quicquid voles, & nō erit quicquid noles: vbi erit vita vitalis, dulcis & amabilis, ſempérque memorialis: vbi non erit hoſtis impugnans, nec vlla illecebra, ſed ſumma & certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, & tranquilla iocunditas, iocunda fœlicitas, fœlix æternitas, æterna beatitudo, & beata trinitas, & trinitas vnitas, & vnitatis deitas, & deitatis beata viſio, quæ eſt gaudium domini dei tui. O gaudiū ſuper gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non eſt gaudium, quando intrabo in te, vt videā deum meum qui habitat in te? Ibi & videbo viſionem hanc grandē. Quid eſt quod me detinet? Heu me, quia incolatus meus prolongatus eſt: heu me quamdiu dicetur mihi, Vbi eſt deus tuus? quamdiu dicetur mihi, expecta, reexpecta: Et nūc quę eſt expectatio mea: Nónne domine deus meus? Saluatorem expectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ cōfiguratum corpori claritatis ſuæ. Expectamus dominum quādo reuertatur à nuptiis, vt inducat nos ad ſuas nuptias. Veni domine & noli tardare. Veni domine Ieſu Chriſte, veni viſitare nos in pa

F

Pſal. 119.

Philip. 3.

G ce,veni & educ vinctos de carcere, vt lætemur coram te corde perfecto. Veni ſaluator noſter, veni deſideratus cunctis gentibus,oſtende faciẽ tuã & ſalui erimus. *Pſal.141.* Veni lux mea,redẽptor meus, educ de carcere animã meam ad confitendũ nomini ſancto tuo.Quandiu miſer iactabor in fluctibus mortalitatis meæ, clamans ad te domine,& nõ exaudis? Audi clamãtem domine de hoc mari magno, & adhuc me ad portum fœlicitatis æternæ,qui de periculo maris huius educti ad te deum portum tutiſsimum peruenire meruere.O vere fœlices qui de pelago ad littus, de exilio ad patriã, de carcere ad palatium peruenerunt, optata iam quiete beati, quì branium illud perpetuæ glorię quod hic per multas tribulationes quæſierũt,iam fœlici iocunditate adepti lętantur in perpetuũ. O vere beati,ô terq; quaterq; beati, qui iam omnium malorum exuti,ſecuri de ſua immarceſcibili gloria ad regnũ decoris peruenire meruerũt. O æternum regnum,regnum omnium ſeculorum,vbi *Philip.4.* lumen indeficiens, & pax dei quæ exuperat omnẽ ſenſum,in quo ſanctorũ animæ requieſcũt,& lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & exultationem H obtinebũt,& fugiet dolor & gemitus.O quàm glorioſum eſt regnum in quo tecum domine regnant omnes ſancti,amicti lumine ſicut veſtimento,habentes in ca- *Pſal.20.* pite ſuo coronam de lapide precioſo.O regnum beatitudinis ſempiternæ,vbi tu domine ſpes ſanctorum & diadema gloriæ,facie ad faciem videris à ſanctis,lætificans eos vndiq; in pace tua quæ exuperat omnẽ ſenſum.Ibi gaudiũ infinitum, lætitia ſine triſtitia,ſalus ſine dolore,via ſine labora,lux ſine tenebris, vita ſine morte,omne bonũ ſine omni malo:vbi iuuentus nunquam ſeneſcit,vbi vita terminum neſcit,vbi decor nunquam palleſcit,vbi amor nunquam tepeſcit,vbi ſanitas nunquam marceſcit, vbi gaudium nunquam decreſcit,vbi dolor nunquam ſentitur,vbi gemitus nunquam auditur,vbi triſte nihil videtur, vbi lætitia ſemper habetur, vbi malum nullum timetur,quoniam ibi ſummum bonum poſsidetur,quod eſt videre ſemper faciẽ domini virtutũ.Fœlices igitur qui de naufraga vita præſenti ad tanta gaudia iam peruenire meruerunt. Infœlices heu nos & miſeri,qui per huius maris magni fluct⁹ procelloſasq; voragines nauẽ trahimus,ignorãtes an ad portum ſalutis peruenire valeamus: infœlices, inquã, quo- I tum eſt vita in exilio,via in periculo,finis in dubio,neſcientes finem noſtrum, quia omnia in futurum reſeruantur incerta. Adhuc in pelagi fluctibus verſamur ſuſpirãtes ad te portum maris. O patria noſtra,patria ſecura,à longe te videmus. Ab hoc mari te ſalutamus, ab hac valle ad te ſuſpiramus, & nitimur cum lacbrymis ſi quo modo ad te perueniamus. Spes humani generis Chriſte deus de deo,refugium noſtrum & virtus,cuius lumẽ à lõge inter caliginoſas nebulas ſuper maris procellas,quaſi ſtellę maris radius oculos noſtros irradiat, vt dirigamur ad te portũ.Guberna domine nauem noſtram tua dextera,clauo crucis tuę, ne pereamus in fluctibus,ne nos demergat tempeſtas aquæ, ne abſorbeat nos profundum,ſed virtute crucis tuę trahe nos ab hoc pelago ad te ſolamen vnicum noſtrum, quem à longe quaſi ſtellam matutinam & ſolem iuſtitiæ vix lachrymantibus oculis in littore cœleſtis patriæ nos expectãtem videmus.En ad te clamamus redempti tui, ſed & nunc exules tui,quos precioſo ſanguine redemiſti. Ex- *Pſal.64.* audi nos deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finiũ terræ,& in mari longe.In mari turbulẽto verſamur, tu in littore ſtans aſpicis pericula noſtra,ſaluos nos fac propter nomen tuum. Da nobis domine inter Scyllam & K Charybdim ita tenere medium, vt vtroque periculo euitato ſalua naue & mercibus ſecuri perueniamus ad portum.

De gloria cœleſtis patriæ.Cap. XXXVI.

Cum ergo peruenerimus ad te ſapientiæ fontem,ad te lumen indeficiens, ad te lucem inextinguibilem, vt te non iam per ſpeculum in ænigmate,ſed facie ad faciem videamus, tũc ſatiabitur in bonis deſiderium noſtrum, quia nihil erit exterius quod deſideretur niſi tu domine ſummum bonũ,qui eris præmium beatorum,& diadema decoris eorum, & lętitia ſempiterna ſuper capita eorum, pacifica eos intus & extra in pace tua,quæ exuperat omnem ſenſum.Ibi videbimus, *Philip.4.* amabimus,& laudabimus.Videbim⁹ in lumine tuo lu- *Pſal.35.* men tuum,quoniam apud te eſt fons vitę,& in lumine tuo videbimus lumen.Quale autem lumen?Lumen immenſum,lumen incorporeum,incorruptibile, incomprehenſibile,lumen indeficiens,lumen inextinguibile, lumen inacceſsibile,lumen increatum, lumẽ veridicũ, lumẽ diuinum quod illuminat oculos angelorũ,quod lætificat iuuentutem ſanctorum, quod eſt lumen luminum & fons vitæ,quod es tu domine deus meus. Tu es quippe lumen,in cuius lumine videbimus lumẽ, te ſci- L licet in te,in ſplendore vultus tui,quãdo te videbimus facie ad faciẽ.Quid eſt videre facie ad faciẽ,niſi quod ait Apoſtolus,cognoſcere ſicut & cognit⁹ ſum,cogno- *1.Corin.13.* ſcere veritatem tuam & gloriam tuam,hoc eſt cognoſcere faciem tuã?Cognoſcere patris potentiam, filij ſapientiam,ſpiritus ſancti clementiam,ipſius ſummę trinitatis vnam & indiuiduam eſſentiam. Videre enim faciem dei viui,hoc eſt ſummũ bonum, gaudium angelorum atque omnium ſanctorum,præmiũ vitæ æternę, gloria ſpirituum, lætitia ſempiterna, corona decoris, brauiũ fœlicitatis, requies opulẽta, pulchritudo pacis, intimum & externum gaudium, paradiſus dei, Hieruſalẽ cœleſtis,vita beata,plenitudo beatitudinis, gaudiũ *Philip.4.* æternitatis,pax dei,quæ exuperat omnem ſenſum.Hæc eſt plena beatitudo,& tota glorificatio hominis, videre faciẽ dei ſui, videre eum qui fecit cœlum & terram, videre eum qui fecit eũ,qui ſaluauit eum,& qui glorificauit eum.Videbit eum cognoſcendo, amabit diligẽdo,laudabit poſsidẽdo. Ipſe enĩ erit hæreditas populi ſui,populi ſanctorũ,populi quẽ redemit. Ipſe poſſeſsio fœlicitatis eorũ, ipſe præmiũ & merces expectationis. Ero,inquit, merces tua magna nimis: magnũ enim ma- *Gene.15.* gna decent. Vere domine deus meus magnus es tu ni- M mis ſuper omnes deos,& merces tua magna nimis.Neque enim magnus es tu & parua merces tua: ſed vt magnus es tu, ita magna merces tua, quoniam non aliud es tu,& aliud merces tua. Sed tu ipſe magnus nimis,tu ipſe merces magna nimis,tu ipſe coronator es & corona,tu ipſe promiſſor es,& promiſsio,tu remunerator & munus, tu præmiator & præmium fœlicitatis æternæ. Tu ergo coronator es,& corona deus me⁹,& diadema ſpei meæ, quæ ornata eſt gloria, lumẽ lætificans,lux renouans,decor adornans,ſpes mea magna, deſiderium cordis ſanctorũ, & deſideratus eorum. Viſio ergo tua tota merces eſt, totum præmium, & totũ gaudiũ quod expectamus.Hęc eſt enim vita æterna,hæc eſt, inquam, ſapiẽtia tua.Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcamus te ſo- *Ioan.17.* lum verum deum,& quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum.Cum igitur videbimus te ſolum deum, deum verum,deum viuum omnipotentem, ſimplicem, inuiſibilem, incircumſcriptibilem,incomprehenſibilem, & filium tuum vnigenitum conſubſtantialem, & coæternum tibi dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, quem pro ſalute noſtra miſi-

A ſtra miſiſti in mundum in virtute ſpiritus ſancti, trinũ in perſonis, & vnum in eſſentia, deum ſanctum ſolum, extra quem non eſt deus, tunc habebimus quod nunc quærimus, vitam æternam, gloriam ſempiternam, quã præparaſti diligentibus te, quam abſcondiſti timentibus te, quam daturus es quærentibus te, quærentibus faciem tuam ſemper. Et tu domine deus meus, formator meus ex vtero matris meæ, quæ me recommendauit manui tuæ, non me permittas amplius ex vno diſtrahi in multa, ſed collige me de exterioribus ad me,

Pſal.26. de me ad te, vt dicat tibi ſemper cor meum, Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram, faciem domini virtutum, in qua ſola conſiſtit tota gloria ſempiterna beatorum, quam quidẽ videre vita æterna eſt, & gloria ſempiterna ſanctorũ. Lætetur ergo cor meum vt timeat nomen tuum, lætetur cor quærentium dominum, ſed multo magis cor inuenientium. Si enim lætitia eſt in quærendo, qualis lætitia eſt in inueniendo? Quæram ergo ſemper ardenter & indeſinenter faciẽ tuam, ſi quando tandem aperiatur mihi oſtium & porta iuſtitiæ, vt intrem in gaudiũ domini mei, Hæc por-

B ta domini, iuſti ingredientur per eam.

Oratio ad ſanctã trinitatẽ. Ca. XXXVII. O tres coæquales & coæternæ perſonæ, deus vnus & verus, pater & filius & ſpiritus ſanctus, qui ſolus habitas æternitatem & lucem inacceſsibilem. Qui fundaſti terram in potentia tua, & regis orbem terræ prudentia tua. Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus ſabaoth, terribilis & fortis, iuſtus & miſericors, admirabilis, laudabilis, amabilis. Vnus deus, tres perſonæ: vna eſſentia, potentia, ſapientia, bonitas: vna & indiuiſa trinitas. Aperi mihi clamanti portas iuſtitiæ, & ingreſſus in eas confitebor tibi domino. En ad oſtium tuũ ſumme paterfamiliàs, mendicus pulſo. Iube aperiri pulſanti, qui dixiſti,

Matth.7. Pulſate, & aperietur vobis. Pulſant enim ad oſtium tuũ pater miſericordiſsime, deſideria rugientium præcor-

Pſal.37. diorum meorum, & clamores lachrymarum oculorũ

Pſal.26. meorum. Ante te eſt omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Et tu domine, non auertas faciem tuam amplius à me, nec declines in ira à ſeruo tuo. Pater miſericordiarum audi eiulatũ pupilli tui, & porrige manum tuam optimam adiutricem, vt retrahat me de profundis aquarum, & de lacu

Pſal.39. miſeriæ, & de luto fecis, ne peream vidente miſericordia oculorum tuorum, aſpiciente clementia viſcerum

C tuorum, ſed euadam ad te dominum deum meum, vt videam diuitias regni tui, & intuear faciem tuam ſemper, & laudem dicam nomini tuo ſancto domine, qui facis mirabilia, qui cor meum lætum facis memoria tua, qui illuminas iuuentutem meam, ne deſpicias ſenectutem meã, ſed iubilare facias oſſa mea, & reiuiuiſcere facias vt aquilę canos meos. Omnis gloria, omnis laus, omnis virtus, omnis potentia, omnis magnificentia, omnis beatitudo, omnis clementia ſit deo patri & filio & ſpiritui ſancto. Amen.

Soliloquiorum finis.

AD LECTOREM.

Liber qui ſequitur, ex ſuperioribus libellis magna ex parte conſarcinatus eſt per quempiam, nec eruditione, nec eloquentia præditum: proinde non video quur admodũ lectu dignus videatur. Cap. XVII. ponit in poteſtate hominis vt promereatur regnum cœlorum, quam ſententiam vbique deteſtatur Auguſt. Quanquam idem Cap. XXII. dicit diuerſum.

MANVALE, PRAEFATIO. D

QVONIAM in medio laqueorũ poſiti ſumus, facile à cœleſti deſiderio frigeſcim9. Quapropter aſsiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad deum noſtrum verum & ſummum bonũ cum defluimus, recurramus. Idcirco non pręſumptionis temeritate, ſed magna dei mei dilectione huic opuſculo ad laudẽ eius operã dedi, vt ex elegantioribus dictis ſanctorũ patrũ breue & manuale verbum de deo meo mecũ ſemper haberẽ, ex cuius lectionis igne quotiens tepeſco, in eius accẽdar amorẽ. Nunc adeſto mihi deus meus quẽ quæro, quem diligo, quẽ corde & ore, & qua valeo virtute laudo atq; adoro. Mens mea deuota tibi, tuo amore ſuccenſa, tibi ſuſpirans, tibi inhians, te ſolũ videre deſiderans, nihil habet dulce, niſi de te loqui, de te audire, de te ſcribere, de te conferre, tuã gloriã frequenter ſub corde reuoluere, vt tua ſuauis memoria ſit inter hos turbines aliqua re- E pauſatio mea. Te ergo inuoco deſideratiſsime, ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Et cũ te inuoco, vtiq; te in meipſo inuoco, quoniã omnino non eſſem niſi tu eſſes in me: & niſi ego eſſem in te, non eſſes in me. In me es, quoniã in memoria mea manes, ex ea cognoui te, & in ea inuenio te, cũ reminiſcor tui, & delector in te de te, ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia.

Tu domine cœlum & terrã imples, omnia portans ſine onere, omnia implẽs ſine incluſione, *De mirabili eſſentia dei. Cap. I.* ſemper agens, ſemper quietus, colligens & non egens, quærens cũ nihil deſit tibi, amans, nec æſtuãs, zelans, & ſecurus es, pœnitet te & nõ doles, iraſceris & tranquillus es, opera mutas, ſed non mutas conſilium, recipis quod inuenis & nunquam amiſiſti: nunquam inops, & gaudes lucris, nunquam auarus, & vſuras exigis, ſupererogas cui non debes, vel ſemper ſupererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? F Reddis debita nulli debẽs, donas debita nihil perdens. Qui vbique es & vbiq; totus, qui ſentiri potes & videri nõ potes, qui nuſquam dees, & tamen ab iniquorum cogitationibus lõge es, qui nec ibi dees vbi longe es: quia vbi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui vbique præſens es, & vix inueniri potes: quem ſtantem ſequimur, & apprehendere non valemus. Qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, ſuperexcedis omnia, ſuſtines omnia: qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu verborũ: qui locis non diſtenderis, nec temporibus variaris, nec habes acceſſus & receſſus. Qui habitas lucẽ inacceſsibilẽ, quem nullus hominũ vidit, nec *1.Timo. 6.* videre poteſt. In te manens quietus, vbique circumis totum: nõ enim ſcindi & diuidi potes, quia vere vnus es: nec partes efficeris, ſed totus totũ tenes, totum imples, totum illuſtras & poſsides.

Si totum mundum libri repleant, tua ſciẽtia inenarrabilis nõ poteſt enarrari. *De indicibili ſciẽtia dei. Ca. II.* Quoniam vero indicibilis es, nullo modo ſcribi poteris nec cõcludi. Tu es fons lucis diuinæ, & ſol claritatis æternæ. Magnus es ſine quantitate, & ideo immenſus: bonus ſine qualitate, & ideo vere & ſumme bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus, cuius volũtas opus eſt, cui9 velle poſſe eſt, qui omnia quæ ex nihilo creaſti, ſola voluntate feciſti. Qui omnem creaturam tuam abſq; indigentia aliqua poſsides, & ſine labore gubernas, & abſque tædio regis, & nihil eſt quod conturbet ordinẽ

G imperij tui,vel in ſummis,vel in imis. Qui io omoibus locis ſioe loco haberis,& omoia cootioes ſine ambitu, & vbique præſeos es ſine ſitu & motu. Qui nec mali au thor es,quod facere non potes:qui nihil nō potes, nec vnquam quicquā te feciſſe pœoituit. Cuius booitate facti ſumus : & iuſtitia pœnas luimus,& clementia liberamur. Cuius omnipotentia omnia gubernat regit & im plet quę creauit. Nec ideo te implere omnia dicim⁹ vt te cootioeaot,ſed ipſa potius à te continentur,nec par ticulatim imples omnia. Nec vllatenus ita putandū eſt vt vna queq; res pro magnitudine ſuę portionis capiat te,id eſt,maxima maius,minima mious, cum ſis potius ipſe totus in omnibus,& omnia io te. Cuius omnipotētia omnia concludit,nec euadendi potentiā tuam quis aditum iouenire poterit. Qui enim te nō habet placatum,oequaquam euadet iratum.

De deſiderio animæ ſitientis deum. Cap. III.

Te igitur clemētiſſime deus inuoco in animam meā, quam præparas ad capiendum te,ex deſiderio quod inſpiras ei. Intra rogo io eam,& coapta eā tibi, vt poſsideas illā quam feciſti & refeciſti, vt habeam te velut ſignaculum ſuper cor meum. Quæſo piiſsime iouocantē te noo deſeras,quia H priuſquam te inuocarem me vocaſti & quæſiſti, vt ego ſeruus tuus te quærerem,quærendo inueoirē,& inuentum amarē. Quæſiui & inueni te domioe, & amare deſidero. Auge deſiderium meum,& da quod peto: quoniam ſi cuncta quæ feciſti mihi dederis,nō ſufficit ſeruo tuo,niſi teipſum dederis. Da ergo teipſum mihi de⁹ meus, redde te mihi. En amo te, & ſi parum eſt,amem validi⁹. Tuo ergo amore teneor,tuo deſiderio flagro, tua dulci memoria delector. Ecce dum tibi mens mea ſuſpirat,& tuam ineffabilem pietatem meditatur, ipſa carnis ſarcina minus grauat,cogitationū tumultus ceſſat,poodus mortalitatis & miſeriarum more ſolito nō hebetat,ſilent cuncta, trāquilla ſunt omnia, cor ardet, aoimus gaudet,memoria viget,intellectus lucet,& totus ſpiritus ex deſiderio viſioois tuæ acceoſus, iouiſibilium amore rapi ſe videt. Aſſumat ſpiritus meus pēoas vt aquilæ,volet & nō deficiat,volet & perueoiat vſque ad decorem domus tuæ,& thronū gloriæ tuæ, & ibi ſuper mēſam refectionis ciuiū ſupernorū paſcatur de occultis tuis in loco paſcuæ iuxta fluenta pleniſsima. Tu eſto exultatio ooſtra,qui es ſpes noſtra, ſalus atq; redēptio. tu eſto ooſtrum gaudium, qui es futurus præmiū. I Te ſemper quærat aoima mea,& tu præſta vt quęrēdo noo deficiat.

De miſeria animæ quæ Chriſtū nō amat. Cap. IIII.

Væ miſeræ animæ quæ Chriſtum non quęrit nec amat,arida manet & miſera. Perdit quod vi uit qui te deum nō diligit:qui curat viuere nō propter te domine, nihil eſt, & pro nihilo eſt. Qui tibi viuere recuſat mortuus eſt:qui tibi nō ſapit,deſipit. Miſericordiſsime tibi me cōmendo,reddo & cōcedo, per quem ſum viuo & ſapio. In te coofido, ſpero, & totam ſpem meam pono,per quem reſurgam, viuam & requieſcā. Te cupio,diligo & adoro,cū quo manebo,regnabo,& beatus ero. Anima quæ te non quærit,nec diligit,mundum diligit,peccatis ſeruit & vitiis ſubiecta eſt, nūquā quieta,nuoquam ſecura eſt. Famuletur tibi ſemper mēs mea piiſsime,ſuſpiret tibi ſemper peregrinatio mea,ardeat io amore tuo cor meū, requieſcat in te deus meus anima mea, contempletur te in mentis exceſſu, cantet laudes tuas in iubilatione,& hæc ſit io hoc exilio meo conſolatio mea. Confugiat mens mea ſub vmbra alarū tuarū ab æſtibus cogitationum ſeculi huius. Repauſet in te cor meum, cor mare magnum tumens fluctibus. O diues omnium bonarum dapum ſupernæ ſatietatis, opulētiſsime largitor deus,da laſſo cibū, collige diſperſum,libera captiuum,& reintegra ſciſſum. En ſtat ad o- K ſtium & pulſat. Obſecro per viſcera miſericordiæ tuæ, quibus viſitaſti nos oriens ex alto, iube pulſanti miſero aperiri,vt liberis greſsibus ingrediatur ad te, & requieſcat in te,& reficiatur de te pane cœleſti. Tu eoim es panis & fons vitæ,tu lumen claritatis ęternę,tu omnia ex quibus viuunt recti qui diligūt te.

De deſiderio animæ. Cap. V.

Deus lumen cordium te videntium,& vita animarum te amantium, & virtus cogitatioouum te quæreotium,da vt ſancto amori tuo inhæream. Veni, rogo, io cor meum, & ab vbertate voluptatis tuæ ioebria illud,vt obliuiſcar iſta temporalia. Pudet ac piget me talia pati,qualia mūdus iſte agit. Triſte eſt mihi quod video, graue eſt omne quod de trāſitoriis audio. Adiuua me domioe deus meus, & da lætitiā in corde meo,veni ad me vt videam te. Sed anguſta eſt mihi domus animæ tuæ, quouſq; venias ad eam,& dilatetur à te:ruinoſa eſt,refice eam. Habet plurima quę offendant oculos tuos,fateor & ſcio:ſed quis muodabit eam,aut cui alteri præter te clamabo, Ab occultis meis mūda me domine, & ab alienis parce ſeruo tuo? *Pſal. 18.* Fac me dulcis Chriſte booe Ieſu,fac me rogo amo L re & deſiderio tuo deponere oous carnaliū deſideriorum,& terrenarū concupiſceotiarū. Dominetur carni anima, aoimæ ratio, rationi gratia tua,& tuæ me interius & exterius ſubde voluntati. Tribue mihi vt laudet te cor meum,& lingua mea,& omnia oſſa mea. Dilata meotem meam,& attolle intuitū cordis mei, vt vel rapida cogitatiooe ſpiritus meus attingat te æteroam ſapientiam ſuper omoia manentē. Diſſolue me oro à vinculis, quib⁹ cōſtrictus teneor, vt relinquēs omoia iſta, tibi feſtinem,tibi ſoli inhæream, tibi ſoli iotendam.

De fœlicitate animæ à terreno carcere ſolutæ. Cap. VI.

Fœlix anima quæ terreoo reſoluta carcere libera cœlum petit,quę te dulciſsimum domioum facie ad faciē cernit,quę nullo metu mortis afficitur,ſed de incorruptiooe perpetuæ glorię lętatur. Trāquilla eſt & ſecura, iam noo timet hoſtem nec mortem. Habet iam te piū dominum,quē diu quæſiuit, ſemperq; amauit, hymnidicis ſociata choris,melliflua perpetuæ feſtiuitatis car- M mina ad laudem gloriæ tuę rex Chriſte bone Ieſu in æternū cōcinit. Inebriatur enim ab vbertate domus tuę, *Pſal 35.* & torrente voluptatis tuæ potas eam. Fœlix ſocietas ſupernorum ciuium, & glorioſa ſolēoitas omnium ad te redeuntiū,ab huius noſtræ peregrinationis triſti labore ad amœnitatē pulchritudinis, ad formoſitatem totius ſplendoris atq; dignitatē totius elegantiæ, vbi te iugiter domine tui ciues cernunt. Nihil omnino quod cōturbet mentem ibidem auribus audire datur. Quæ cantica,quæ organa,quæ cātileoæ,quæ melodiæ ibi ſine fine decantaotur? Sonāt ibi ſemper melliflua hymnorū organa,ſuauiſsima angelorum melodia, cantica caoticorum mira, quæ ad laudē & gloriam tuam à ſupernis ciuibus decantātur. Amaritudo & omnis fellis aſperitas io regione tua locum noo habent. Non enim eſt ibi malus neque malitia, nō eſt aduerſarius & impugnans, nec eſt vlla peccati illecebra, nulla eſt ibi indigētia,dedecus nullum, rixa nulla, nullum improperiū, cauſatio nulla,nullus timor,oulla inquietudo,nulla pœna,nulla dubietas,nulla violentia,oulla diſcordia:ſed eſt ibi pax ſumma,charitas pleoa,iubilatio & laus dei ęteroa,ſine fine ſecura requies,& gaudiū ſemper in ſpiritu ſancto. O quàm fortunatus ero ſi audiuero iocūdiſsimas ciuiū tuorū cantilenas,carmina melliflua, laudes ſummæ trinitati debito honore promentia. Sed & nimium fœlix, ſi egoipſe meruero cantare caoticū domino Ieſu Chriſto de dulcibus cāticis Sion.

De gaudio paradiſi. Cap. VII.

O vita vitalis,vita ſempiterna,

A piterna, & ſempiterne beata, vbi gaudiū ſine mœrore, requies ſine labore, dignitas ſine tremore, opes ſine amiſsione, ſanitas ſine languore, abūdātia ſine defectione, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, beatitudo ſine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi ſpecies & viſio facie ad faciē, vbi plena ſciētia in omnibus, & per omnia vbi ſumma dei bonitas cernitur, & lumē illuminās à ſanctis glorificatur, vbi præſens maieſtas dei cōſpicitur, & hoc vitæ cibo ſine defectu mēs intuentiū ſatiatur. Vident ſemper & videre deſiderant, ſine anxietate deſiderāt, & ſine faſtidio ſatiantur. Vbi verus ſol iuſtitię, mira ſuę pulchritudinis viſione omnes reficit, & ita vniuerſus cœleſtis patriæ ciues illuminat, vt luceat ibi, lumē videlicet illuminatum per diuinū lumen illuminans vltra omnē ſolis noſtri ſplēdorem, atq; cunctarū ſtellarū claritatem, immortali adhærentes deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, iuxta promiſsionem domini ſaluatoris, Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecū, vt videant claritatem meam, & omnes vnū ſint,

Ioan.17.

B ſicut tu pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint. Regnum cœlorū, regnū fœliciſsimum, regnum carens morte, & vacans fine, cui nulla tēpora ſuccedūt per æuum, vbi continuus ſine nocte dies neſcit habere tēpus, vbi victor miles donis ineffabilibus cumulatur, Nobile perpetua caput amplectente corona.

De regno cœlorum. Cap.VIII.

Vtinam remiſſa peccatorum mole me vltimum ſeruorum Chriſti iuberet diuina pietas hanc carnis ſarcinam deponere, vt in ſuæ ciuitatis gaudia æterna repauſandus* tranſirē, ſanctiſsimis ſupernorū choris intereſſem, cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ cōditoris aſsiſterem, præſentē dei vultū cernerem, nullo mortis metu tāgerer, de perpetuæ immortalitatis incorruptione ſecutus gauderem, & ſcienti omnia coniunctus omnē ignorātiæ cæcitatē amitterem, terrena cuncta paruipenderem, conuallē lachrymarū iſtā intueri vel reminiſci vlterius non dignarer, vbi vita laborioſa, vita corruptibilis, vita omni amaritudine plena, vita domina malorum, ancilla infernorum, quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exiccant, aërea morbidant, eſcæ inflant, ieiunia macerant, ioci ſoluunt, triſtitiæ conſumunt, ſollicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, diuitię iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, ſenectus incuruat, infir-

**al. repræſentandus.*

C mitas frāgit, mœror deprimit, diabolus inſidiatur, mūdus adulatur, caro delectatur, anima excæcatur, totus homo conturbatur, & his, tot & tantis malis mors furibūda ſuccedit, vaniſque gaudiis ita finem imponit, vt cū eſſe deſierint, nec fuiſſe putentur. Sed quas laudes, quaſve gratiarum actiones tibi referre valeamus deus noſter, qui nos etiam inter has tantas mortalitatis noſtræ ærumnas non deſinis conſolari mira viſitatione gratiæ tuæ? Ecce me miſerū multis mœroribus plenum, dum vitæ meę finē timeo, dum peccata mea conſidero, dū iudiciū tuum formido, dum mortis horam cogito, dum ſupplicia tartari horreo, dum opera mea qua diſtrictione & diſcuſsione à te penſentur ignoro, dum quo fine illa clauſurus ſim penitus neſcio, dumq; hæc & alia multa mecum ſub corde retracto, cōſolaturus ades ſolita pietate domine deus, & inter has querelas nimioſq; ploratus ac profunda cordis ſuſpiria aſſumis mœſtam & anxiam mentē ſuper alta iuga mōtium ad areolas vſque aromatum, & collocas me in loco paſcuæ ſecus riuulos dulciū aquarum, vbi præparas in conſpectu meo menſam multiplicis apparatus, quæ fatigatum ſpiritum repauſet, & cor triſte lætificet, quibus tandem refocillatus deliciis multarū miſeriarum meorum oblitus, & leuatus ſuper altitudinē terræ in te vera pace quieſco.

Mœſtā animā cōſolatur deus. Cap.IX.

D Amo te deus meus, amo te, & magis atq; magis amare volo. Da mihi domine deus me⁹ ſpecioſe præ filiis hominū, vt deſiderē te, vt amem te, quātum volo & quantum debeo. Immēſus es, & ſine mēſura debes amari, præſertim à nobis quos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, pro quibus tāta ac talia feciſti. O amor qui ſemper ardes & nunquam extingueris, dulcis Chriſte, bone Ieſu, charitas deus meus, accēde me toto igne tuo, amore tuo, dulcedine tua, dilectione tua, deſiderio tuo, charitate tua, iocunditate & exultatione tua, pietate & ſuauitate tua, voluptate & concupiſcētia tua, quæ ſancta eſt & bona, quæ caſta eſt & munda, vt totus dulcedine amoris tui plenus, totus flāma tuæ charitatis vaporatus, diligā te dominum meum dulciſsimū & pulcherrimū ex toto corde meo, ex tota anima mea, ex totis viribus meis, & ex omni intentione mea, cū multa cordis contritione & lachrimarū fonte, cū multa reuerentia & tremore, habens te in corde, & in ore, & præ oculis meis ſemper & vbiq;, ita vt nullus in me adulterinis amoribus pateat locus.

De dulcedine diuini amoris. Cap.X.

E Pulcherrime Ieſu Chriſte rogo te per illā ſacratiſsimam effuſionē precioſi ſanguinis tui, quo redempti ſumus, da mihi cordis contritionē & lachrymarum fontē, præcipue dum preces & orationes tibi offero, dum tuæ laudis tibi pſalmodiā decāto, dum myſteriū noſtræ redemptionis manifeſtum miſericordiæ tuę indicium recolo vel profero, dum ſacris altaribus licet indignus aſsiſto, cupiens tibi offerre illud mirabile & cœleſte ſacrificium omni reuerentia & deuotione dignū, quod tu domine deus meus ſacerdos immaculate inſtituiſti, & offerre præcepiſti in cōmemorationē tuæ charitatis, mortis ſcilicet & paſsionis, pro ſalute noſtra, pro quotidiana noſtræ fragilitatis reparatione. Cōfirmetur mens mea inter tāta myſteria dulcedine præſentiæ tuæ, ſentiat te ſibi adeſſe, & lętetur corā te. Ignis qui ſemper luces, amor qui ſemper ardes, dulcis Chriſte, bone Ieſu, lumē æternum & indeficiens, panis vitæ qui nos reficis & in te nō deficis, quotidie comederis, & ſemper integer manes, reſplēde mihi, accēde me, illumina & ſanctifica vas tuū, de malitia euacua, imple de gratia, & plenū cōſerua, vt ad ſalutem animæ meæ manducē cibum carnis tuæ, quatenus mānducādo

De præparatione noſtræ redemptionis. Cap.XI.

Lucæ.22.

F te viuā de te, viuam per te, perueniā ad te, & repauſem in te. O dulcedo amoris & amor dulcedinis, comedat te vēter meus & nectare tui amoris repleātur viſcera mea, & eructet mēs mea verbū bonum. Charitas deus meus, mel dulce, lac niueū, cibus es grādiū, fac me creſcere in te, vt ſano palato poſsis māducari à me. Tu es vita mea qua viuo, ſpes cui inhæreo, gloria quā adipiſci deſidero. Tu mihi cor tene, mentē rege, intellectū dirige, amorē erige, animū ſuſpēde, & in ſuperna fluenta os ſitiētis te ſpirit⁹ trahe. Taceat quæſo tumultus carnis. Conticeſcant phantaſiæ terrarū, & aquarū, aëris & poli: taceāt ſomnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, omne ſignū, & quicquid trāſeūdo fit. Sileat ſibi & ipſa anima, & tranſeat ſe, nō cogitādo ſe, ſed te deus meus, quoniā tu es reuera tota ſpes & fiducia mea. Eſt enim in te deo meo & domino noſtro Ieſu Chriſto dulciſsimo & benigniſsimo atque clemētiſsimo vniuſcuiuſq; noſtrū & portio, & ſanguis, & caro. Vbi ergo portio mea regnat, ibi regnare me credo: vbi ſanguis meus dominatur, ibi dominari me cōfido: vbi caro mea glorificatur, ibi glorioſū me eſſe cognoſco. Quāuis peccator ſim, de hac tamē cōmunione gratię nō diffido. Et ſi

De gaudio Cap.XII.

peccata

G peccata mea prohibēt, ſubſtātia mea requirit: & ſi delicta propria me excludūt, naturæ cōmunio nō repellit.

Quod verbū incarnatū ſit cauſa ſpei noſtræ. *Cap.XIII.*

Non enim tā inimicus eſt dominus, vt nō diligat carnem ſuam, mēbra ſua, & viſcera ſua. Deſperare vtiq; potuiſſem ꝓpter nimia peccata mea & vitia, culpas & infinitas negligētias meas quas egi & quotidie indeſinenter ago corde, ore, & opere, & omnibus modis, quibus humana fragilitas peccare poteſt, niſi verbum tuum deus meus caro fieret & habitaret in nobis. Sed deſperare iā nō audeo, quoniā ſubditus ille tibi vſq; ad mortem, mortem autē crucis, tulit chirographum peccatorum noſtrorum, & affigēs illud cruci, peccatum crucifixit & mortē. In ipſo autē ſecurius reſpiro qui ſedet ad dexterā tuam, & interpellat pro nobis. In ipſo confiſus ad te peruenire deſidero, in quo iā reſurreximus & reuiximus, iam in cœlum conſcendimus, & in cœleſtibus cōſidemus. Tibi laus, tibi gloria, tibi honor, tibi gratiarum actio.

Philip.2. *Coloſſ.2.* *Rom.8.*

Dulcis de deo meditatio. *Cap.XIIII.*

Piiſsime domine qui ſic nos amaſti & ſaluaſti, ſic viuificaſti & ſublimaſti, piiſsime domine, quàm dulcis eſt memoria tua, quāto magis in te meditor, tāto es mihi dulcior & amabilior. Idcirco delectāt H me valde bona tua puro mentis intuitu, & dulciſsimo pij amoris affectu, in loco peregrinationis meæ iuxta modulū meum, interim quandiu his fragilibus ſubſiſto membris, miram tuam dilectionē & pulchritudinē indeſinenter cupio deſiderare & conſiderare. Tuæ enim charitatis iaculo vulneratus ſum, tuo vehementer deſiderio flagro, ad te peruenire cupio, te videre deſidero. Idcirco ſuper cuſtodiā meam ſtabo, & vigilātibus oculis pſallā ſpiritu, pſallam & mente, & totis viribus meis te factorē & refectorem meum collaudabo, polum penetrabo mēte, & deſiderio tecū ero, vt in præſenti quidem miſeria ſolo corpore tenear, tecum autem cogitatione & auiditate atq; omni deſiderio ſim ſemper, quatenus ibi ſit cor meum, vbi tu es theſaurus meus deſiderabilis, incōparabilis, multumq; amabilis. Sed ecce deus meus piiſsime ac miſericordiſsime, dum tuæ immenſæ bonitatis & pietatis gloriā cōſiderare volo, cor meum non ſufficit: excedit enim omnē ſenſum humanę mentis tuum decus, tua pulchritudo, tua virtus, tua gloria, tua magnificentia, tua maieſtas, & tua charitas: ſicut inæſtimabilis eſt tuæ gloriæ ſplendor, ita ineffabilis eſt æ- I ternæ tuæ charitatis benignitas, qua illos quos de nihilo creaſti adoptas in filios, & tibi coniungis.

Quod deſiderāda ſint tribulationes ꝓ Chriſto. *Cap.XV.*

O anima mea ſi quotidie oporteret nos tormenta perferre, ſi ipſam gehennam longo tēpore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua videre poſſemus, & ſanctis eius ſociari: nónne dignum eſſet pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantæq; gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangāt corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille vel ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, infletur ſtomach⁹, palleſcat vultus, infirmetur totum corpus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſsibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum. Quę enim erit iuſtorū gloria, quàm grandis ſanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt ſol? cum ordinibus diſtinctis populū ſuum dominus in regno patris ſui cœperit recēſere, & meritis atq; operibus ſingulorum promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cœleſtia, pro tēporalibus ſempiterna, pro modicis magna? Reuera cumulus fœlicitatis erit, cū dominus adducet K ſanctos ſuos in viſione paternæ gloriæ, & faciet in cœleſtibus cōſidere, vt ſit omnia in omnibus.

Pſal.30. *Abacuc.3.* *1.Cor.15.*

Quomodo regnū cœlorū poſsit acquiri. *Cap.XVI.*

O fœlix iocunditas, & iocunda fœlicitas ſanctos videre, cū ſanctis eſſe, & eſſe ſanctum, deum videre & deū habere in æternum & vltra. Hæc ſedula mēte cogitemus, hęc toto deſiderio deſideremus, vt ad eos cito peruenire valeamus. Si quæras quomodo iſtud poteſt fieri, vel quibus meritis, quibúſve auxiliis? Audi res iſta poſita eſt in poteſtate facientis, quoniam regnum cœlorum vim patitur. Regnū cœlorū ô homo aliud nō quærit precium niſi teipſum: tātum enim valet quantum es, te da & habebis illud. Quid turbaris de precio? Chriſtus ſemetipſum tradidit vt acquireret te regnum deo patri, ita tu temetipſum da, vt ſis regnum eius, ac nō regnet peccatum in tuo mortali corpore, ſed ſpiritus in acquiſitione vitæ.

Matth.11.

Quid ſit paradiſus. *Cap.XVII.*

O anima mea reuertatur ad ciuitatē cœleſtem, in qua ſcripti ſumus & ciues decreti. Sicut enim ciues ſanctorum & domeſtici dei, & ſicut hæredes dei, cohęredes autē Chriſti conſideremus inclytam noſtrę vrbis fœlicitatē, inquātum conſiderare poſsibile eſt: dicamus ergo cum Propheta, O quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei, ſicut lętantium omnium habitatio eſt in te. L Fundaris enim exultatione vniuerſę terræ, non eſt in te ſenectus nec ſenectutis miſeria, nō eſt in te mācus, neq; claudus, neq; gibboſus, neq; deformis dū omnes occurrunt in virum perfectum, in mēſurā ętatis plenitudinis Chriſti. Quid hac vita beatius? Vbi non eſt paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, ibi nemo lęditur, nemo iraſcitur, nemo inuidet, cupiditas nulla exardeſcit, nullū cibi deſiderium, nulla honoris aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi diaboli metus, inſidiæ dęmonum nullę, terror gehennæ procul mors neq; corporis neque animę, ſed immortalitatis munere iocūda vita, nulla erunt tūc mala, nuſquā diſcordia, ſed cuncta cōſona, cuncta cōuenietia: quia omnium ſanctorum vna erit cōcordia, pax cuncta & lętitia continet, tranquilla ſunt omnia & quieta, iugis ſplendor, non vt eſt ille qui nunc eſt ſol, ſed tāto clarior quāto fœlicior: quia ciuitas illa, vt legitur, nō egebit ſole neque luna, ſed dominus omnipotens illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus. Vbi ſancti fulgebunt vt ſtellę in perpetuas æternitates, & ſicut ſplendor firmamēti qui erudiunt multos. Qua- M propter nox ibi nulla, nullæ tenebræ, cōcurſus nubium nullus, nec frigoris ardoríſve aſperitas vlla, ſed talis erit rerum tēperies, quā nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, niſi illorum qui ea perfrui digni inueniuntur, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ. Verum ſuper hęc omnia eſt, conſociari choris angelorum & archangelorum, atque omniū cœleſtium virtutū, intueri Patriarchas & Prophetas, videre Apoſtolos atque omnes ſanctos, videre etiam parentes noſtros. Glorioſa ſunt hæc: ſed multo glorioſius eſt præſentem dei vultum cernere, incircunſcriptum lumen videre. Superexcellens gloria erit cum deum videbimus in ſeipſo, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis non erit.

Pſal.86. *Ephe.4.* *Apoca.21.* *Daniel.12.* *1.Cor.2.* *Eſaia.64.*

Non valet homo deo vicē reddere niſi per amorem. *Ca.XVIII.*

Anima inſignis dei imagine, illuſtris ſimilitudine, habet in ſeſe ex deo quo admoneatur ſemper aut ſtare cum eo, aut redire, ſi mota ſuis affectibus, imò defectibus fuerit. Et nō ſolum habet vnde reſpirare queat in ſpe venię & miſericordiæ, ſed etiā vnde audeat aſpirare ad nuptias verbi, & cum deo inire fœdus ſocietatis, atque cum rege angelorum ducere iugū ſuaue amoris. Hæc omnia facit amor, ſi anima exhibeat ſe ſimilem deo per voluntatē, cui ſimilis eſt per naturam, diligens ſicut dilecta eſt. Solus enim eſt amor

ex omnibus

A ex omnibus animæ motibus, ſenſibus atque affectibus, in quo poteſt creatura, etſi non ex æquo, reſpōdere authori, vel ſibi mutuam rependere vicem. Amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Amor per ſe ſufficit, per ſe placet & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmiū, ipſe cauſa, ipſe fructus, ipſe vſus: per amorem enim cōiungimur deo. Amor facit vnum ſpiritum de duobus, amor facit idem velle & idem nolle. Amor facit prius mores componere, poſtmodum omnia quæ aſſunt tanquam non aſsint conſiderare, tertio vero loco munda cordis acie ſuperna & interna conſpicere. Per amorem primum in ſeculo bene geruntur honeſta, poſtmodum etiam honeſta ſeculi deſpiciuntur, ad extremum etiam dei intima conſpiciuntur.

Quid in nobis deus requirat ſibi ſimile.
Cap. XIX.

Deus pater charitas eſt, deus filius dilectio eſt, ſpiritus ſanctus amor patris & filij eſt. Hæc charitas & hæc dilectio aliquid ſimile requirit in nobis, ſcilicet charitatem, qua velut quadam affinitate conſanguinitatis ei ſociemur & cōiungamur. Amor dignitatis neſcius reuerentiā neſcit. Qui amat, per ſeipſum fiducialiter accedit ad deum, familiariterq; loquitur ei, nihil timens, B nihil hæſitans. Perdit quod viuit, qui nō diligit: qui autē diligit, oculos ſuos ſemper habet ad deum, quem diligit, quē deſiderat, in quo meditatur, in quo delectatur, in quo paſcitur, in quo impinguatur. Iſte talis ſic deuotus, ita cātat, ita legit, & in omnibus operibus ſuis ſic eſt prouidus & circunſpectus, quaſi deus aſsit præſens ante oculos eius, ſicut reuera adeſt. Ita orat quaſi ſit aſſumptus & præſentatus ante faciem maieſtatis in excelſo

Daniel. 7.

throno, vbi milia milium miniſtrāt ei, & decies cētena milia aſsiſtunt ei. Animā quam viſitat amor, expergefacit dormientem, monet & emollit eam & vulnerat cor eius, tenebroſa illuminat, clauſa reſerat, frigida inflammat, mentē aſperam & iraſcibilem & impatientē mitigat, vitia fugat, carnales affectus cōprimit & mores emēdat, reformat & innouat ſpiritum, lubricæ ętatis motus actuſq; leues coërcet. Hæc omnia facit amor cum præſens eſt: cum vero abſceſſerit, ita incipit anima iacere languida, ac ſi cacabo bullienti ſubtraxeris ignem.

De cōfidentia animæ amantis deum.
Cap. XX.

Magna res eſt amor, quo anima per ſemetipſam fiducialiter accedit ad deum, deo cōſtāter inhęret, deum familiariter percōtatur, conſultatq; de omni re. Anima quæ amat deum, nil aliud poteſt cogitare, nil loqui, cætera contēnit, omnia faſtidit, quicquid meditatur, quicquid loquitur, amorem ſapit, amorem redolet, ita amor dei eam ſibi vindicauit. Qui vult habere notitiam dei, amet. Fruſtra accedit ad legendum, ad meditādum, ad C prædicandum, ad orandum qui non amat. Amor dei amorem animę parit, & eam intendere ſibi facit. Amat deus vt ametur. Cum amat, nil aliud vult quàm amari, ſciens amore eſſe beatos qui ſe amauerint. Anima amās cunctis ſuis renunciat affectionibus, & tota ſoli incumbit amori, vt poſsit reſpondere amori in redhibēdo amore. Et cum ſe tota effuderit in amorem, quantum eſt ad illud fontis perenne profluuium, non pari vbertate cōcurrūt amor & amās, anima & deus, creator & creatura: tamē ſi ex toto ſe diligit, nihil deeſt vbi totum eſt. Nō timeat anima quæ amat, paueat quæ nō amat. Anima amans fertur votis, trahitur deſideriis, diſsimulat merita, maieſtati oculos claudit, aperit voluptati, ponēs ſe in ſalutari, & fiducialiter agens in eo. Amore anima ſecedit & excedit à corporeis ſenſibus, vt ſeſe non ſentiat quæ deum ſentit. Hoc fit cum mens ineffabili dei illecta dulcedine quodāmodo ſeſe ſibi furatur, immò rapitur atque labitur à ſeipſa, vt deo fruatur ad iocunditatem. Nihil tā iocundum, niſi eſſet tā modicum. Amor D dat familiaritatē dei, familiaritas auſum, auſus guſtum, guſtus famem. Anima quā tangit amor dei, nihil aliud poteſt cogitare, nil deſiderare, ſed frequēter ſuſpirat dicens, Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus meus.

Pſal. 41.

Quid fecerit deus per amorem.

Deus amore venit ad homines, venit in homines, factus eſt homo. Amore deus inuiſibilis ſeruis ſuis factus eſt ſimilis: amore vulneratus eſt propter delicta noſtra. Tuta & firma requies eſt infirmis & peccatoribus in vulneribus ſaluatoris.

Cap. XXI.

Securus illic habito, patēt mihi viſcera per vulnera: quicquid ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſcerib[us] domini mei, quoniā miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ affluant. Per foramina corporis patent mihi arcana cordis, patet magnum pietatis ſacramentum, patēt viſcera miſericordiæ dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriēs ex alto. Vulnera Ieſu Chriſti plena ſunt miſericordia, plena pietate, plena dulcedine & charitate. Foderunt manus eius & pedes eius, & latus eius lancea perforauerunt. Per has rimas licet mihi guſtare quàm ſuauis eſt dominus deus meus, quoniā reuera ſuauis & mitis & multæ miſericordiæ eſt omnibus E eum inuocātibus in veritate, omnibus inquirentibus, & maxime diligentibus. Copioſa redēptio data eſt nobis in vulnerib[us] Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri. Magna multitudo dulcedinis plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum.

De recordatione vulnerum Ieſu Chriſti domini noſtri.
Cap. XXII.

Cum me pulſat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Chriſti. Cū me premit caro mea recordatione vulnerum domini mei reſurgo. Cum diabolus mihi parat inſidias, fugio ad viſcera miſericordię domini mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moueat mēbra mea, recordatione vulnerum domini noſtri filij dei extinguitur. In omnibus aduerſitatibus nō inueni tā efficax remediū, quàm vulnera Chriſti: in illis dormio ſecurus, & requieſco intrepidus: Chriſtus mortuus eſt pro nobis. Nihil tam ad mortē amarum, quod morte Chriſti nō ſanetur. Tota ſpes mea eſt in morte domini mei. Mors eius meritū meum, refugium meum, ſalus, vita & reſurrectio mea: meritū meum miſeratio domini. Nō ſum meriti inops, quādiu ille miſerationum dominus nō defuerit. Et ſi miſericordiæ domini multæ, multus ego ſum in meritis. Quanto ille potētior eſt ad ſaluandum, tāto ego ſum ſecurior.

Pſal. 85.

Recordatio vulnerum Chriſti remedium in aduerſis.
Ca. XXIII.

Peccaui peccatum grāde, & multorum ſum mihi cōſcius delictorū: nec ſic deſpero, quoniā vbi abundauerunt delicta, ſuperabundauit & gratia. Qui de venia peccatorū ſuorū deſperat, negat deum eſſe miſericordē. Magnā iniuriā deo facit, qui de eius miſericordia diffidit. Quātum in ſe eſt, negat deum habere charitatem, veritatē, & poteſtatem, in F quibus tota ſpes mea conſiſtit, ſcilicet in charitate adoptionis, in veritate promiſsionis, & in poteſtate redemptionis. Murmuret iam quātum voluerit inſipiens cogitatio mea dicens, Quis enim es tu, & quāta eſt gloria illa, quibúſve meritis illā obtinere ſperas? & ego fiducialiter reſpōdebo, Scio cui credidi, quia in charitate nimia adoptauit me in filiū, quia verax eſt in promiſſione, potēs in exhibitione, & licet ei facere quod vult, non poſſum terreri multitudine peccatorū, ſi mors domini in mentē meam venerit, quoniā peccata mea illū vincere nō poſſunt. Claui & lancea clamāt mihi quod vere recōciliatus ſum Chriſto, ſi eū amauero. Longinus aperuit mihi latus Chriſti lācea, & ego intraui, & ibi requieſco ſecurus. Qui timet, amet: quoniā charitas mittit foras timorē. Nullū tam potēs eſt & tam efficax contra ardorē libidinis medicamentū, q̃ mors redēptoris mei.

Ioan. 19.
1. Ioan. 4.

Extendit

G Extēdit brachia ſua in cruce,& expādit manus ſuas paratus in amplexus peccatorū. Inter brachia ſaluatoris mei,& viuere volo,& mori cupio. Ibi ſecurus decantabo, Exaltabo te domine quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Saluator noſter caput inclinauit in morte, vt oſcula daret ſuis dilectis. Toties deum oſculamur, quotiens in eius amore cōpungimur.

Pſal.29.

Meditatio animæ ad amorē Chriſti. Ca.XXIIII.

O anima mea inſignita dei imagine, redēpta Chriſti ſanguine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, ornata virtutibus, deputata cum angelis, dilige illū à quo tantum dilecta es. Intende illi, qui intendit tibi: quære quærentem te, ama amatorem tuum à quo amaris; cuius amore præuenta es, qui eſt cauſa amoris tui. Ipſe eſt meritum, ipſe præmium, ipſe fructus, ipſe vſus, ipſe finis. Eſto ſollicita cum ſollicito, cum vacante vacans, cum mundo munda, cum ſancto ſancta. Qualis apparueris deo, talis oportet vt appareat tibi, deus ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ, ſuaues, mites, dulces, humiles & miſericordes requirit. Ama illum qui eduxit te de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Elige illum amicum tuum præ omnibus amicis tuis, qui cum omnia ſubtracta fuerint, ſo-

Pſal.39.

H lus tibi fidem ſeruabit. In die ſepulturæ tuę cum omnes amici tui recedent à te, ille te non derelinquet, ſed tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam, & cōducet te per ignotam regionem, atque perducet ad plateas ſupernæ Siō, & ibi collocabit te cum angelis ante faciem maieſtatis ſuæ, vbi audies illud angelicum melos, Sanctus, ſanctus, ſanctus, &c. Ibi eſt canticum lætitiæ, vox exultationis & ſalutis, gratiarū actio, & vox laudis, atq; halleluia in perpetuum. Ibi eſt cumulus fœlicitatis, ſupereminens gloria, ſuperabūdans lætitia, & omnia bona. O anima mea ſuſpira ardenter, deſidera vehemēter vt poſsis peruenire in illam ſupernam ciuitatē, de qua tam glorioſa dicta ſunt, in qua ſicut lætātium omnium habitatio eſt. Amore potes aſcendere, amanti nihil eſt difficile, nihil impoſsibile. Anima quæ amat, aſcendit frequenter, & currit familiariter per plateas cœleſtis Hieruſalem, viſitando patriarchas & Prophetas, ſalutando Apoſtolos, admirando exercitus martyrū & cōfeſſorum, chorosq; virginū ſpeculando. Cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt, non ceſſant mihi dicere, vt

Pſal.86.

I amem dominum deum meum. Cor humanum in deſiderio æternitatis non fixum, nunquam ſtabile poteſt eſſe, ſed omni volubilitate volubilius, de alio in aliud tranſit, quærens requiem vbi non eſt. In his autem caducis & tranſitoriis, in quibus eius affectus captiui tenentur, veram requiem inuenire non valet, quoniam tantæ eſt dignitatis, vt nullum bonum pręter ſummum bonum ei ſufficere poſsit: tantę eſt enim libertatis, vt in aliquod vitium cogi non poſsit. Propterea vniciuique propria voluntas eſt cauſa ſuæ damnationis vel ſaluationis, & ideo nihil ditius bona volūtate deo offertur. Bona voluntas deum ad nos deducit, & nos in eum dirigit. Per bonam voluntatem deum diligimus, deum eligimus, ad deum currimus, ad deū peruenimus, & eum poſsidemus. O bona voluntas, per quam ad dei ſimilitudinem reformamur, & ei ſimiles efficimur. Ita amabilis eſt deo bona voluntas, vt ipſe in corde habitare non velit, in quo bona voluntas non fuerit. Bona voluntas illius ſummæ maieſtatis trinitatē ad ſe inclinat. Sapientia nanque ad cognitionem veritatis illam illuminat, charitas ad deſiderium bonitatis inflammat, paternitas in ea cuſtodit quod creauit ne pereat.

Quod nihil poſsit animæ ſufficere præter ſummū bonum. Cap. XXV.

Quid eſt cognitio veritatis? Primo cognoſcere teipſum, & quod eſſe debes, eſſe ſtudeas: quod autem corrigendum eſt, corrigas. Deinde cognoſcere & amare creatorē tuum: K hoc enim eſt totum hominis bonum. Vide ergo quàm ineffabilis eſt diuinæ charitatis erga nos dilectio. De nihilo nos creauit, & quicquid habemus donauit: ſed quia plus dileximus datum quàm datorem, creaturam quàm creatorem, cecidimus in laqueum diaboli, & facti ſumus eius ſerui. Deus vero miſericordia motus, miſit filium ſuum quo redimeret ſeruos, miſit etiam ſpiritum ſanctum quo ſeruos adoptaret in filios. Filium dedit in precium redemptionis, ſpiritum ſanctum in priuilegium amoris, ſe denique totum ſeruat hæreditatem adoptionis. Ita deus vt piiſsimus & miſericordiſsimus præ deſiderio vel amore hominis, non ſolum ſua, verumetiam & ſeipſum impendit, vt hominem recuperaret, non tam ſibi quàm homini ipſi. Vt homines ex deo naſcerentur, primo ex ipſis natus eſt deus. Quis eſt tam durus quem non emolliat amor dei ſic hominem præueniens, tamq;, inquam, vehemens amor, quòd homo propter hominē dignatus eſt fieri? Quis poteſt audire hominem, cuius naturā & ſimilitudinem videt in humanitate dei? Reuera qui odit illum, odit deum, & ita L perdit quicquid facit. Deus nanque propter hominem factus eſt homo, vt eſſet redēptor qui eſt & creator, vt de ſuo redimeretur homo, & vt familiarius diligeretur ab homine de9, in ſimilitudine hominis apparuit, & vt vterque ſenſus hominis in ipſo beatificaretur, & reficeretur oculus cordis in eius diuinitate, & oculus corporis in eius humanitate, vt ſiue ingrediens ſiue egrediens in ipſo paſcua inueniret natura humana cōdita ab ipſo.

Quid ſit cognitio veritatis. Ca. XXVI.

Saluator nanque noſter natus eſt nobis, crucifixus & mortuus eſt pro nobis, vt morte ſua mortē noſtram deſtrueret. Et quia botrus carnis portatus fuerat ad torcular crucis, & expreſsione facta fluere cœperat muſtū diuinitatis, miſſus eſt ſpiritus ſanctus, quo vaſa cordiū præpararentur, & vinum nouum in vtres nouos poneretur, primum vt corda mundarentur, ne infuſum pollueretur: & poſtea ligarentur, ne infuſum amitteretur. Mundarentur gaudio iniquitatis, ligarentur cōtra gaudium vanitatis. Non enim quod bonum eſt venire potuit, niſi prius recederet quod malum eſt. Gaudium iniquitatis polluit, & gaudiū vanitatis effundit. Gaudium iniquitatis reddit vas ſordidum, & gaudium vanitatis M facit rimoſum. Gaudium iniquitatis eſt, cum peccatum diligitur: & gaudium vanitatis eſt, cum tranſitoria amantur. Eiice ergo quod malum eſt, vt quod bonum eſt percipere poſsis, Effunde amaritudinē, vt dulcedine impleri poſsis. Spiritus ſanctus gaudiū eſt & amor. Eiice ſpiritum diaboli, & ſpiritum mundi huius, vt accipias ſpiritum dei. Spiritus diaboli operatur gaudium iniquitatis, & ſpiritus mūdi gaudium vanitatis. Et hæc gaudia mala ſunt, quoniam aliud habet culpam, aliud occaſionem culpæ. Veniet autem ſpiritus dei, cum eiecti fuerint ſpiritus mali, & intrabit tabernaculum cordis, & operabitur gaudium bonum, & amorē bonum, quo expellitur amor mundi, & amor peccati. Amor mūdi allicit & decipit: amor peccati polluit, & ad mortem conducit. Amor dei mentem illuminat, conſcientiam mundat, animam lætificat, & deum demonſtrat.

Quid in nobis operetur miſſio ſpiritus ſancti. Ca.XXVII.

In quo amor dei eſt, ſemper cogitat quando ad deum perueniat, quando mundum derelinquat, quādo carnis corruptionem euadat, vt verā pacem inueniat, ſemper habet cor ſuum & deſideriū in ſuperna eleuatum: quando ſedet, quando ambulat, quādo requieſcit, vel quando aliquid agit, cor à deo non recedit, omnes ad amorem dei exhortatur, omnibus amorē dei commendat,

De operatione eius qui diligit deū. Caput XXVIII.

A mendat, & quàm dulcis ſit dei amor, & quàm malus & quàm amarus ſit amor ſeculi corde, ore, & opere omnibus demõſtrat. Deridet huius ſeculi gloriã, arguit ſolicitudinem, & quàm ſtultũ ſit in his quæ trãſeunt fiduciam habere pſtendit. Miratur cæcitatẽ hominum qui hæc diligunt: miratur etiam quomodo vniuerſa hæc tranſitoria & caduca omnes nõ derelinquunt. Omnibus æſtimat dulce quod ſibi ſapit, omnib⁹ placere quod diligit, omnibus quidẽ eſſe manifeſtũ quod cognoſcit. Frequenter deum ſuum contẽplatur, & in eius contemplatione ſuauiter reficitur: tãto fœlicius, quãto frequentius. Dulce eſt enim ſemper ad conſiderãdum, quod ad amandum & laudandum ſemper ſuaue eſt.

De vera cordis requie. Ca. XXIX.

Reuera hęc eſt vera cordis requies, cum totum in amorem dei per deſiderium figitur, nec quicquã aliud appetit, ſed in eo quod tenet fœlici quadã dulcedine delectatur, delectando iocundatur. Si vero vana aliqua cogitatione, vel rerum occupatione inde aliquantulum abſtractum fuerit, ſumma cum feſtinatione illuc redire feſtinat, exilium reputans alibi quàm ibi moram facere. Nam ſicut nullum eſt momentũ, quo homo nõ fruatur vel vtatur B pietate diuina: ſic nullum debet eſſe momentum, quo eum præſentem non habeat in memoria. Idcirco non breui crimine tenetur aſtrictus quiſquis in oratione cũ deo loquitur, & ſubito abſtrahitur ab eius conſpectu, quaſi ab oculis nõ videntis nec audientis. Hoc autẽ fit, quando cogitationes ſuas malas & importunas ſequitur, & aliquam viliſsimam creaturam, ad quam mentis intuitus facile diſtrahitur, ei præfert, illam videlicet in cogitatione ſæpius reuoluendo, vel cogitando, quàm deum, quẽ aſsidue debet recolere creatorem, adorare redemptorem, expectare ſaluatorem, timere iudicem.

Quicquid mẽtis aſpectum à deo retrahit, omnino fugiẽdum eſt, atque expectandum. Cap. XXX.

Quiſquis amas mundũ, tibi proſpice quò ſit eũdũ.
Hæc via qua vadis, via peſsima, plenáque cladis.

Fuge ergo ô homo paululum occupationes tuas, & abſcondere modicum à tumultuoſis cogitationibus tuis. Abiice nũc oneroſas curas, poſtpone laborioſas diſtenſiones, vaca aliquãtulum deo, & paululum requieſce in eo. Intra in cubiculũ mentis tuæ, exclude omnia præter deum, & quę valẽt ad quærendum eum, & clauſo oſtio quære eum. Dicat nũc totũ cor tuum deo: Quæro vultum tuum, vultum tuum domine requiro. Eia nũc ergo C domine deus meus tu doce cor meũ, vbi & quomodo te quærat, vbi & quomodo te inueniat. Domine ſi hic nõ es, vbi te quæram abſentem? Si autem vbiq; es, cur te non video præſentẽ? Sed certe habitas lucem inacceſſibilem. *1.Tim.6.* Sed quomodo accedam ad lucem inacceſsibilem, aut quis me deducet & inducet in illã vt videã te in illa? Deinde quibus ſignis, qua facie te quæram? nunquam te vidi domine deus meus, nũquam noui faciem tuã. Quid faciet altiſsime domine, quid faciet iſte longinquus exul tuus? Quid faciet ſeruus tuus anxius amore tui, & longe proiectus à facie tua? En anhelat videre te, & nimis illi abeſt facies tua. Accedere ad te deſiderat, & inacceſsibilis eſt habitatio tua: inuenire te cupit, & neſcit locũ tuum. Quærere te affectat, & ignorat vultum tuum.

Quòd viſio dei produta ſit ꝓpter peccatũ, & miſeria multa ſit. Ca. XXXI.

Domine deus meus es tu, & dominus meus, & nunquã vidi te, tu me feciſti, & refeciſti, & omnia bona tua mihi contuliſti, & nondum vidi te, neque noui. Denique ad te videndum factus ſum, & nondum feci id propter quod factus ſum. O miſera ſors hominis, cũ hoc perdidit ad quod factus eſt. O dirus ac durus caſus ille. Heu quid perdidit, & quid inuenit: quid abſceſsit, & quid remanſit? Perdidit beatitudinem ad quam factus eſt, & inuenit miſeriã ad quam factus non eſt. Abſceſsit ſine quo nihil fœlix eſt, & remanſit quod D per ſe non niſi miſerũ eſt. Mãducabat tunc homo panẽ *Pſal.77.* angelorum, quem nunc eſurit: manducat nunc panem dolorum, quem tũc neſciebat. O tu domine vſquequo *Pſal.12.* obliuiſceris in finẽ, vſquequo auertis faciem tuã à nobis? Quãdo reſpicies & exaudies nos? quãdo illuminabis oculos noſtros, & oſtẽdes nobis faciem tuam? quãdo reſtitues te nobis? Reſpice domine, & exaudi, & illumina nos, & oſtende nobis teipſum, reſtitue te nobis vt bene ſit nobis, ſine quo tam male eſt nobis. Inuita nos, adiuua nos, obſecro te domine. Amaricatũ eſt cor meũ ſua deſolatione, indulcora illud tua cõſolatione. Obſecro domine, eſuriens cœpi quærere te, ne deſinar impaſtus à te: famelicus acceſsi, ne recedã impaſtus. Pauper veni ad diuitem, miſer ad miſericordem, ne recedam vacuus & cõtemptus. Domine incuruatus ſum, & non poſſum niſi deorſum aſpicere, erige me vt poſsim ſurſum videre vel intendere. Iniquitates meæ ſupergreſſæ *Pſal.37.* ſunt caput meum, obuoluerunt me, & ſicut onus graue grauant me. Euolue me & exonera me, ne vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Doce me quærere te, & oſtende te quærenti te, quia nec quærere te poſſum niſi doceas tu, E nec inuenire niſi te oſtendas. Quæram te deſiderando, deſiderem te quærendo, inueniam amando, amem inueniẽdo.

De bonitate dei. Ca. XXXII.

Fateor domine & gratias ago, quia creaſti me ad hanc imaginem tuam, vt tui memor te cogitem, te amem. Sed ſicut eſt abolita corruptione vitiorũ, ſic eſt obfuſcata fumo peccatorum, vt nõ poſsit facere ad quod facta eſt, niſi tu renoues & reformes eã. Rogo domine qui das fidei intellectũ, da mihi vt quantũ ſcis expedire intelligam, quia es ſicut credimus, & hoc es quod credimus, & quidẽ credimus te eſſe aliquid quo nihil maius aut melius cogitari poſsit. Quid ergo es domine deus, quo vnum maius meliuſq; nihil valet cogitari, niſi id quod ſummũ bonum omniũ ſolum exiſtẽs per ſeipſum, omnia alia fecit ex nihilo? Quod ergo bonum deeſt ſummo bono, per quod omne bonũ? Tu es itaque iuſtus, verax, beatus, & quicquid aliud eſt melius eſſe quàm non eſſe, Verum malis quomodo parcis, ſi es totus ſumme iuſtus? An quia bonitas tua eſt incomprehenſibilis? Latet hoc in luce inacceſsibili, quam inhabitas. Vere in altiſsimo & ſecretiſsimo bonitatis tuæ profundo latet fons, vnde manat fluuius miſericordię tuę. F Nam cũ totus & ſumme iuſtus ſis, tamen idcirco etiam malis benignus es, quia totus & ſumme bonus es. Minus nãque bonus eſſes, ſi nulli malo eſſes benignus. Melior eſt enim qui & bonis ſimul & malis bon⁹ eſt, quàm qui bonis tantum bonus eſt. Et melior eſt qui malis & parcẽdo & puniendo bonus eſt, quàm qui puniẽdo tãtum. Ideo ergo miſericors eſt, quia totus & ſumme bonus es.

De delectabili fruitione dei. Caput XXXIII.

O immenſa bonitas quæ omnium intellectũ excedis, veniat ſuper me miſericordia illa quæ de tanta opulẽtia procedit: influat in me quæ profluit de te. Parce per clementiam, ne vlciſcaris per iuſtitiam. Excita te nunc anima mea, & erige totũ intellectum tuum, & cogita quantum potes, quale & quantum ſit illud bonum quod deus eſt. Si enim ſingula bona delectabilia ſunt, cogita intente quàm delectabile ſit illud bonum, quod continet iocunditatem omnium bonorum, & nõ quale in rebus creatis ſumus experti, ſed tanto differentem, quanto differt à creatura creator. Si enim eſt bona vita creata, quàm bona eſt vita creatrix? Si iocunda eſt ſalus facta, quàm iocunda eſt ſalus quæ fecit omnẽ ſalutem? Si amabilis eſt ſapientia in cogitatione vel cognitione rerum cognitarum, quàm amabilis eſt ſapientia quæ omnia

G omnia fecit & condidit ex nihilo? Denique ſi multæ &
magnę ſunt delectationes in reb⁹ delectabilibus, qualis
& quāta eſt delectatio in eo qui ipſa delectabilia fecit?
O qui hoc bono fruetur, quid illi erit? quid illi nō erit?
Certe quicquid voluerit illi erit, & quicquid noluerit
non erit. Ibi quippe illi erunt bona animæ & corporis,
qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
1.Cor.2. minis aſcendit. Cur ergo per multa vagaris homū-
Eſaiæ. 64. cio quærendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama v-
Quod ſum- num bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Deſi-
mū bonum dera ſimplex bonū quod eſt omne bonum, & ſatis
appetēdum eſt. Quid enim amas caro mea? quid deſideras anima
ſit. Caput mea? Ibi eſt quicquid amas, ibi eſt quicquid deſideras. Si
XXXIIII. delectat pulchritudo, fulgebūt iuſti ſicut ſol. Si veloci-
Matth.13. tas, aut fortitudo, aut libertas corporis tui, nihil obſiſte-
Matth. 22. re poterit, erunt ſimiles angelis dei: quia ſeminatur cor-
1.Cor.15. pus animale, ſurget corpus ſpiritale, poteſtate vtiq;, non
natura. Si longa aut ſalubris vita, ibi erit ſana æternitas,
& æterna ſanitas: quia iuſti in perpetuum viuēt, & ſalus
iuſtorum à domino. Si ſatietas, ſatiabūtur cū apparue-
rit gloria domini. Si ebrietas, inebriabuntur ab vberta-
H te domus dei. Si melodia, ibi angeli concinent ſine fi-
Pſal.6. ne deo. Si quælibet nō immunda, ſed munda voluptas,
Pſal.35. torrēte voluptatis ſuæ potabit eos dominus. Si ſapien-
tia, ipſa dei ſapientia oſtendet eis ſeipſam ſapiētiam. Si
amicitia, diligent deum plus quàm ſeipſos, & inuicem
tanquā ſeipſos, & deus illos plus quàm illi ſeipſos, quia
illi illum ſe & inuicē per illum, & ille ſe & illos per ſe-
ipſum. Si cōcordia omnibus illis erit vna volūtas, quia
nulla illis erit niſi dei ſumma voluntas. Si poteſtas, om-
nipotentes erunt ſuæ voluntatis, vt deus ſuæ. Nam ſicut
deus poterit quod volet, per ſeipſum: ita poterunt illi
quod volent per illum: quia ſicut illi non aliud volent
quàm ille volet, ita ille volet quicquid illi volent, &
quid ille volet, non poterit nō eſſe. Si honor & diuitię,
deus ſeruos ſuos bonos & fideles ſupra multa bona cō-
ſtituet, imò filij dei & dij vocabuntur, & erunt hæredes
quidē dei, cohæredes autē Chriſti. Si vera ſecuritas, cer-
Rom.8. te ita certi erunt nunquam vllatenus illud bonū ſibi de-
futurum, ſicut certi erunt ſe non ſua ſponte illud amiſ-
ſuros, nec dilectorē deum illud dilectoribus ſuis inui-
tis ablaturum, nec aliquid deo potentius deum & illos
I ſeparaturum. Gaudium vero quale quantúmve eſt, vbi
De mutua tale ac tātum bonum eſt? Cor humanum, cor indi-
charitate gens, cor expertum ęrumnas & miſerias imò obrutum
ſanctorū in miſeriis, quantū gauderes ſi in his omnibus abundares,
cœlis. Cap. interroga vltima intima tua ſi capere poſſent gaudium
XXXV. ſuum de tāta beatitudine ſua. Sed certe ſi quis alius quē
omnino ſicut teipſum amares, eandem beatitudinē ha-
beret, duplicaretur gaudium tuum, quia nō minus gau-
deres pro eo quàm pro teipſo. Si vero duo vel tres vel
multo plures idipſum haberent, tantundem pro ſingu-
lis, quantundē pro teipſo gauderes, ſi ſingulos ſicut te-
ipſum amares. Ergo quid erit in illa perfecta charitate
innumerabiliū beatorum angelorum & hominum, vbi
nullus diliget aliū minus quàm ſeipſum? Non enim ali-
ter gaudebit vnuſquiſq; pro ſingulis aliis quàm pro ſe-
ipſo. Si ergo cor hominis de tāto bono ſuo vix gaudiū
ſuum capiet, quomodo capax erit tot & tantorum gau-
diorum? Et vtiq; quoniam quantū quiſq; diligit aliquē,
tātum de bono eius gaudet. Sed ſicut in illa beata fœli-
citate vnuſquiſque ſine cōparatione plus amabit deum
quàm ſe & omnes alios ſecum: ita plus gaudebit abſque
æſtimatione de fœlicitate dei quàm de ſua & omnium
malorum ſecum. Et ſi deum ſic diligent toto corde, to-
ta mente, tota anima, vt tamen totum cor, tota mēs, to- K
ta anima nō ſufficiat dignitati dilectionis: profecto ſic
gaudebunt toto corde, tota mēte, tota anima, vt tamen
totum cor, tota mens, tota anima non ſufficiat plenitu-
dini gaudij. Deus meus & domin⁹ meus, ſpes mea *De pleno*
& gaudium cordis mei, dic animæ meæ, ſi hoc eſt gau- *gaudio vi-*
dium, de quo nobis per filiū tuū dicis, Petite & accipie- *tæ æternæ.*
tis vt gaudium veſtrū ſit plenū. Inueni nanq; gaudium *Caput*
quoddā plenum & pluſquā plenum, pleno quippe cor- *XXXVI.*
de, plena mente, plena anima, pleno toto homine. Gau- *Ioan.16.*
dio illo adhuc ſupra modum ſupererit gaudium. Non
ergo totū illud gaudium intrabit in gaudentes, ſed toti
gaudentes intrabunt in gaudiū domini ſui. Dic domi-
ne, dic ſeruo tuo intus in corde meo, ſi hoc eſt gaudiū
in quod intrabunt ſerui tui, qui intrabunt in gaudium
domini ſui? Sed certe gaudiū illud quo gaudebunt ele-
cti tui, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcendit. Nondū ergo cogitaui aut dixi, Domi- *1.Cor.2.*
ne, quantū gaudebūt electi tui? Vtiq; tantū gaudebunt, *Eſaiæ.64.*
quantum amabunt: tantum amabunt, quantum cogno-
ſcent domine. Et quantū te amabunt? Certe nec oculus
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit in L
hac vita, quantū te cognoſcent & amabunt in illa vita.
Oro te deus meus vt cognoſcā te, amem te, vt gaudeā
de te, & ſi non poſſum in hac vita ad plenum, vel profi-
ciam de die in diē, vſq; dū veniat illud ad plenū. Profi-
ciat in me hic notitia tua vt tibi fiat plena, creſcat in
me hic amor tuus, vt ibi ſit plenus, vt hic gaudiū meum
ſit in ſpe magnū, & ibi in re plenū. Deus verax peto vt
accipiā quod promittis, vt gaudiū meum ſit plenū. Me-
ditetur in te interim mens mea, loquatur inde lingua
mea, amet illud cor meū, ſermocinetur os meū, eſuriat
illud anima mea, ſitiat illud caro mea, deſideret illud
ſubſtātia mea, donec intrem in gaudiū domini mei, ibi
permanſurus per ſecula, Amen. Finis.

AD LECTOREM.

*ET hunc pius quiſpiam & ocioſus conſarcinauit, hoc melior ſu-
periore, quod breuior.*

DE TRIPLICI HABITACVLO LIBER. M

TRIA ſunt ſub omnipotētis dei *Caput.I.*
manu facta habitacula, primum,
imum, & mediū: quorum ſum-
mum regnum dei, vel regnum
cœlorum dicitur: imum, voca-
tur infernus: medium, mundus
præſens, vel orbis terrarum ap-
pellatur. Quorum extrema om-
nino ſibi inuicem ſunt contraria, & nulla ſibi ſocietate
coniuncta. Quæ enim ſocietas poteſt eſſe lucis ad tene-
bras, & Chriſti ad Belial? Medium autem nonnullam *2.Cor.6.*
habet ſimilitudinem ad extrema. Vnde lucem & tene-
bras habet, frigus & calorem, dolorem & ſanitatem,
lætitiā & mœrorem, odium & amorem, bonos & ma-
los, iuſtos & iniuſtos, dominos & ſeruos, regnum &
ſubiectionem, famem & ſatietatem, mortem & vitam,
& innumera huiuſmodi. Quorum omnium pars vna
imaginem habet regni dei, pars altera inferni. Com-
mixtio nanq; ſimul bonorum & malorum in hoc mū-
do eſt. In regno autem dei nulli mali ſunt, ſed omnes
boni: at in inferno nulli boni, ſed omnes mali. Et vterq;
locus

A locus ex medio ſuppletur: hominum enim huius mũdi,
alij eleuantur ad cœlum, alij trahuntur ad infernum. Si-
miles quippe ſimilibus iunguntur, id eſt, boni bonis, &
mali malis. Iuſti homines, iuſtis angelis: & tranſgreſſo-
res homines, trãſgreſſoribus angelis. Serui dei, deo: ſer-
ui diaboli, diabolo. Benedicti vocantur ad regnum ſibi
paratum ab origine mundi: maledicti expelluntur in
Matth. 25. ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.
Bona autẽ regni cœleſtis dicere, vel cogitare, vel intel-
ligere vt ſunt, nullus poteſt carne veſtitus. Multo enim
maiora & meliora ſunt, quàm cogitantur & intelligũ-
1. Cor. 2. tur, dum ſcriptum eſt, Quòd oculus non vidit, nec au-
ris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præpara-
uit deus diligentibus ſe. Regnũ nanque dei omni fama
maius, & omni laude melius, omni ſcientia innumera-
bilius, omni gloria quæ putatur excellentius. Mala au-
tẽ inferni dicere vel cogitare vt ſunt, nemo poteſt: pe-
iora quippe ſunt valde quàm cogitantur. Regnum ita-
que dei plenũ eſt lucis & pacis & charitatis, & ſapiẽtiæ
& gloriæ & honeſtatis, & dulcedinis & melodię & læ-
titiæ, & beatitudinis perennis & omnis boni ineffabi-
B lis, quod nec dici, nec cogitari poteſt. At lacus inferni
plenus eſt tenebrarũ, diſcordiæ, odij, ſtultitiæ, miſeriæ,
turpitudinis, amaritudinis, offenſionis, doloris, aduſtio-
nis, ſitis, famis, ignis inextinguibilis, triſtitiæ, vindictæ
perennis, & omnis ineffabilis mali, quod nec dici, nec
cogitari poteſt. Ciues cœli ſunt iuſti homines & angeli,
quorum rex eſt deus omnipotens: at contra ciues infer-
ni ſunt impij homines & dæmones, quorũ princeps eſt
diabolus. Satiat iuſtos viſio ſanctorum hominũ & an-
gelorum, & ſuper omnia ipſius dei. Cruciat impios &
peccatores viſio hominum damnatorũ & dæmonum,
& ſuper omnia ipſius diaboli. Nihil in regno dei deſi-
deratur quod non inueniatur: at in inferno nihil inue-
nitur quod deſideratur. In regno dei nihil inuenitur
nihil quod placet & delectat & ſatiat: at contra in lacu
miſeriæ perẽnis nihil videtur, nihilq; ſentitur niſi quod
diſplicet, niſi quod offendit, niſi quod cruciat. In regno
ęterno erit vita ſine morte, veritas ſine errore, fœlicitas
ſine perturbatione, omne bonum in regno dei abũdat,
& nullum malum. Omne malũ abundat in carcere dia-
boli, & nullũ bonum. Nullus indignus in regno ſuſci-
C pitur dei: nullus vero dignus, nullus iuſtus ad infernum
trahitur. Principalia duo ſunt tormenta in inferno,
De pœnis infernalibus. Cap. II. frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: vnde
in Euangelio legitur, Illic erit fletus & ſtridor dentium.
Fletus nanque & liquefactio oculorũ ex calore naſci-
tur. Stridor vero dẽtium ex frigore naſcitur: hinc etiã
Matth. 13. & 22. & 25. beatus Iob, De aquis, inquit, nimium tranſibunt ad calo-
rem nimium. De quibus duobus innumera pendẽt pœ-
narum genera, videlicet ſitis intolerabilis, pœna famis,
Iob. 24. pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna an-
guſtiæ, pœna tenebrarũ, ſeueritas tortoris, præſentia dę-
monum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium,
dilaceratio immortalium vermium, vermis cõſcientiæ,
ignitæ lachrymæ, ſuſpiria miſeriæ, dolor ſine remedio,
vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, ab-
ſentia Chriſti quo ad viſionem eius, quę ſola omnia ſu-
pradicta ſuperat, & omnibus pœnis intolerabilior. Væ
igitur illis qui perenne ſubire hæc omnia mala etiã ſine
fine merentur pro delectabili vnius horæ ſomno. Tan-
ta etenim & talis eſt omnis huius mũdi gloria, ad æter-
Matth. 27. nam comparata gloriam. Melius erit eis, quod dictum
De iis quos pœna eſt de infœlice Iuda, non naſci, quàm malis ſuis meritis
plagas inferni ſuſtinere. Quid ſtultius, quid inſa-
nius eſt, quàm vmbra & imagine & ſimilitudine veræ D *Vanitas à mũdi voluptate non deterret.*
gloriæ & veræ delectationis, veræ pulchritudinis, veri
decoris, veri honoris, more infantiũ decipi & ſuperari,
& ipſam gloriam non quærere, non deſiderare? Quis
imaginem auri in aqua ipſo auro neglecto eligeret, & *Cap. III.*
non ſtatim à cunctis fatuus & inſanus crederetur?
Quis orbem ſolis in ſpeculo redditum, vel in qualibet
materia formatum plus diligeret quàm ipſum ſolẽ, &
non ab omnibus derideretur? Sic irridendus, ſic æſti-
mandus eſt quiſquis mundi huius caducam fragilitatẽ
& inutilem carnis voluptatem diligit, quærit, cõtendit,
ęterna gloria cõtempta, & neglectis regni cœleſtis in-
effabilibus gaudiis. Hoc commercium inſipiẽtium val-
de eſt & miſeriorum, & cor non habentium ſanum, e-
tiam ſi plagæ inferni non ſequerentur, quę nec dici nec
cogitari poſſunt. Duplex vero plaga eſt ab æterno re-
gno dei ſeparari, & ſemper in inferno cum diabolo dã-
nari, præſentiam amittere angelorum, & terribilẽ ſem-
per pati dæmonum præſentiam. Quantum caueri, vita-
ri, metui debet, nullo modo dici poteſt. Quis cum ſano
ſenſu pro vnius diei delitiis, centum annorum pœnam
eligeret? Et miſeri tamen illi qui ſine vlla ſapientia vo- E
luptatem carnis ſequentes, non vitant vitia, non effu-
giunt intolerabiles pœnas, non centum annorum, non
millies mille, ſed omnium ſine fine ſeculorũ pro ſexa-
ginta vel ſeptuaginta annorũ deliciis vel qualibet cor-
ruptibili delectatione. Quantum autem eſt inter vnum
diem & centum annos, nõ tantum vtiq;: ſed plus inter
quadraginta vel ſexaginta vel cẽtum annos, & æterni-
tatem ſiue in bono ſiue in malo futuram. Vnus enim
dies aliqua portio eſt in centum annorum ſpatio, quã-
uis modica valde. At vero centum annorum ſpatium
nulla portio eſt in illa æternitate. Si enim, verbi gratia,
cẽteſima vel milleſima pars eſſet æternitatis, prędictum
eius ſpatium vel cẽtuplum eius ſpatium vel milluplum
æternitas eſſe deſineret. Quod ratio non ſinit æternita-
tis, quæ ſi vllo modo, vllo tempore finiretur, æternitas
omnino non eſſet. Fortiter ergo carnali reſiſten- *De ingrediendo viã arctam, & patria fœlicitate & pulchritudine.*
dum eſt voluptati, fortiter contra fallaces huius mundi
blanditias pugnandum eſt, contraq; multimodas ſata-
næ ſuggeſtiones vigilandũ. Omni ſtudio lata ſeculi via
vitanda eſt quæ ducit ad mortem: at vero omni cordis
deſiderio via anguſta quæ ducit ad vitã, adeunda eſt &
appetenda. Via hæc anguſta eſt via abſtinentiæ & caſti- F
tatis, humilitatis, & omnis religionis, quam viam ante *Cap. IIII.*
nos Chriſtus attriuit, qua via ad ſuum regnũ migrauit.
Cuius veſtigia & nos ſequamur, donec poſt eum eadẽ
via ad vrbem regiam perueniamus, in qua ipſe regnat.
De qua vrbe quicquid homo dixerit quaſi ſtilla de ma-
ri eſt, vel quaſi ſcintilla de foco. In qua videlicet vrbe
fulgebũt iuſti ſicut ſol, vt dominus ait: Vbi ſumma pax *Matth. 13.*
erit, ſumma quies, nullus labor, nullus dolor, nulla pau-
pertas, nec ſenectus, nulla mors, nec vlla nox, nullũ cibi
deſiderium, nullum ſitis incendium: ſed cibus & potus
omnium erit viſio Chriſti & ſanctę trinitatis, & contẽ-
platio puro cordis oculo ipſius diuinitatis, & aſſidua
lectio, vt ita dicam, libri vitæ, id eſt æternæ veritatis &
ſummæ ſapientię, & verbi dei, quę eſt Chriſti Ieſu viſio,
vbi quicquid nos nunc latet, manifeſtum erit. Vbi ratio
manifeſta eſt, cur hic electus eſt, & iſte reprobatus: cur
hic in regnum aſſumptus, & ille in ſeruitutẽ redactus.
Cur alius in vtero moritur, alius in infantia: alius in iu-
uentute, alius in ſenectute. Cur alius pauper, & alius di-
ues. Cur filius adulteræ baptizatur, & aliquãdo filius le-
gitimæ cõiugis ante baptiſmum moritur. Cur qui bene
incipit

G incipit viuere aliquando male finit, & qui male incipit
ſæpe bene finit. Hæc omnia & huiuſmodi multa in li-
bro vitę plana & aperta omnibus erũt. In eadẽ vrbe prę-
mium ſingulorũ omnium, & ſingulorum per charitatẽ
omnium erit. Ibi omnium bonum omnibus patebit. Ibi
omnes inuicẽ ſuas cogitationes cognoſcent. Ibi nullus
ſuperior ſuperbus erit, nullus inferior inuid⁹. Quomo-
do enim qui omnes ſicut ſeipſum diliget alicui inuide-
re poterit, cũ nemo ſibiipſi inuideat? Ibi nullus eſſe me-
lius vel ſuperius concupiſcet quàm erit, quia aliter eſſe
quàm quod meruit, non eſſet decorũ, nec aliter eſſe de-
ſiderabit quàm quod erit: quia ita eſſe vt erit, pulchrum
erit, non ſibiipſi ſolum, ſed etiam vniuerſo corpori Ec-
cleſię cœleſtis. Quomodo enim membrum in corpore,
ſi ſuperius vel inferius ponatur aliter quàm natura cõ-
ſtituit, mõſtruoſum efficit corpus & turpe: ſic nimirũ ſi
aliquis in regno dei ſuperius ordinetur quàm poſtulat
ars & voluntas omnipotentis artificis, turpitudinẽ effi-
ciet, & nõ ſolum ſibimet, ſed etiam omni congregatio-
ni, in qua qui erit minimus, maiorem ſine dubio habe-
bit gloriam, quàm totum habẽs mundi regnum, etiam
H ſi æternum eſſet. Vile enim eſt valde elementis frui in
comparatione fruendi & cõgaudendi ipſi deo, & viſi-
bilibus delectari & corporalibus. Tanta eſt enim pul-
chritudo iuſtitię, tanta iocunditas lucis ęternæ, hoc eſt,
incõmutabilis veritatis & ſapientiæ, vt etiã ſi nõ liceret
amplius manere in ea quàm vnius diei mora, propter
hoc ſolũ innumerabiles anni huius vitæ pleni deliciis
in circunfluentia temporaliũ bonorum recte meritoq;
contemnerentur. Non enim falſo aut paruo affectu di-
Pſal.85. ctum eſt, Quoniam melior eſt dies vna in atriis tuis ſu-
per milia. Nihil comparandum dilectioni & gaudio
quod naſcitur ex inuiſibilibus & incorporeis, & ex ſo-
cietate angelorum, & iuſtorũ omnium, & ex certa ſciẽ-
tia & cognitione ipſius diuinæ naturæ, & ex dei ipſius
facie ad faciem viſione: Cuius pulchritudinem miran-
tur angeli, cuius imperio ſuſcitantur mortui, cuius ſa-
Pſal.146. pietiæ non eſt numerus, cuius regnum finẽ neſcit, cuius
gloria nequit variari, cuius lux tam ſolem obſcurat vt
eius cõparatione nullam habeat lucem, cuius dulcedo
tam mel ſuperat, vt ei cõparatum velut abſinthium ſit
amariſsimum. Cuius faciẽ ſi omnes carcere inferni in-
I cluſi viderent, nullam pœnam, nullum dolorem, nul-
lamq; triſtitiam ſentirent. Cuius præſentia ſi in inferno
cum ſanctis habitatoribus appareret, cõtinuo infernus
1.Retra.11. in amœnum conuerteretur paradiſum. Cuius ſine nu-
tu nec folium de arbore cadit. Cuius oculi flãmiuomi
profundum penetrãt inferni. Cuius auris tacitam cor-
dis vocem audit, id eſt, cogitationem. Cuius oculus nõ
minus audit quàm videt. Cuius auris non minus videt
quàm audit, quia non corpus ſunt, ſed ſumma ſapiẽtia
& certa cognitio. Cuius deliciæ ſine faſtidio ſatiãt, quę
cum à beatis inueniuntur, ſemper tamen deſiderantur,
& eſuriem & ſitim ſine pœna efficiunt, id eſt, ardenti
ſemper deſiderio delectant. Cuius ſecreta mirabilia vi-
dentibus ea ſemper noua ſunt & mira, & non plus cum
incipiunt videri pariunt ſtuporem cernentibus, quàm
poſt mille annos & millies mille. Et cum angeli ab ini-
De liberta- tio mundi ea ſoliti ſint videre, inde hodie non minus
te peccãdi, mirantur ea quàm in primo die, alioquin dudum corã
& beatifi- angelis aſsiduo vidẽdi vſu viluiſcerẽt. Cuius cognitioni
ca cognitio- præterita & futura, nõ præterita & futura, ſed præſentia
ne, eiusq; æ- ſunt. Vnde non diem iudicij videbit, & primum
ternitate. diem ſeculi non vidit, ſed vtrunque videt. Cuius præ-
Cap.V. ſcientia neminẽ cogit ad peccandum, vt multi errãtes

dicunt. Si enim, inquiunt, præſciuit Adam peccaturum K
eſſe, non peccare nõ potuit. Ex quo errore naſcitur, deũ
cauſam eſſe peccati, quod nefas eſt dicere, & illi tamen
ſuis verbis alligantur. Si enim quod pręſcientia dei ha-
bet, neceſſe eſt fieri, ideo voluntate propria homo pec-
cauit, & nõ alia neceſsitate, quia in præſcientia dei fuit,
vt voluntate & libero arbitrio, & nõ neceſsitate cogen-
te peccaret. Si ergo præſcientia dei nõ poteſt vitari, nõ
potuit homo aliter peccare niſi voluntate, nulla alia vi
cogẽte, quia ita deus præſciuit peccaturum. Si ergo vo-
luntariè, nõ coactus eſt. Si enim nõ coactus eſt ad pec-
candum, potuit ſine dubio non peccare ſi vellet, ideoq;
pœnã meruit, quia nõ inuitus peccauit, alioquin à deo
pœnam mortis nõ ſuſciperet. Cuius locutio eſt occulta
inſpiratio, qua mẽtibus ſuam voluntatẽ & ſuam chari-
tatẽ inuiſibiliter oſtendit, quam vidẽdo angeli per om-
nia deo obediunt. Cuius laus eſt, qua electos laudabit,
manifeſtatio qua ſuorũ electorum bona omnibus mõ-
ſtrabit, aſsidua autem laus qua electi eum laudabunt, eſt
admiratio eius perennis. Qui miro modo nõ tempore
præceſsit mũdum & tempus. Nullius enim horę ſpatio
fuit ante mundũ, & tamen ſemper erat ſine initio. Non L
enim erat tempus ante tẽpus. Tempus autẽ cum mun-
do concreatum eſt. Si igitur tẽpus ab initio mundi cœ-
pit currere, ante mundum factum non erat. Ideoq; nul-
lo tempore, vt prædiximus, præceſsit deus tempora &
mũdum eis coæuum, imò paulo eis prior eſt, eius enim
motu cœperunt currere. Quicquid mouetur, ſuum mo-
tum præcedit. Ineffabili æternitate pręceſsit deus mon-
dum, nõ tempore, cuius tempus ante mundũ non erat,
cuius lux tenebras depellit ignorantię, cuius aliqua par-
ticula hæc omnia quæ diximus vera & certa eſſe co-
gnoſcimus. Eadẽ luce melius eſſe verum quàm falſum
videmus, & tamen peius eſſe verum malum, vel verum
peccatũ, quàm falſum malum vel falſum peccatum: nõ
quia verum eſt, ſed quia malum vel peccatum: ſed ideo
malum vel peccatum eſt, quia verũ malum vel pecca-
tum eſt. Aliter enim non poſſet eſſe malum vel pecca-
tum, falſum enim malum non eſt malum, vt falſum ar-
gentum eſt. Poteſt aliquis à veritate dicere malum vel
peccatũ exortum eſſe, vel factum, & quodãmodo opus
eſſe veritatis malum quod omnino falſum eſt. Omne
enim verum inquantum verum, bonum eſt: à veritate M
igitur eſt eſſe verum, vt ſit malum vel peccatum, nõ ip-
ſum malum vel peccatum: aliud nanque eſt ipſum ma-
lum, aliud verõ eſſe illud. Quamuis igitur ipſum malum
bonum nõ eſt, bonum eſt tamen verum eſſe vt ſit illud.
Niſi enim bonum eſſet eſſe malum, nullo modo ſineret
deus illud fieri. Multa quippe bona de malis omnipo-
tẽs facit, vt de adulterio hominũ bonos format & facit
homines. Si vero quadã lucis particula quaſi per angu-
ſtas rimas infuſa, hæc & alia quæ nouimus vera eſſe co-
gnoſcimus: quali & quanta luce ſapiẽtię & ſcientię illic
illuſtrabimur, vbi ipſum ſolem veritatis facie ad faciem
videbimus, id eſt, certa & vera ſapiẽtia cognoſcemus?
Cuius pręſentia ſimiles ei facit pręſentes. Qui enim ve-
ræ ſapientiæ, veræ pulchritudini, veræ æternitati adhę-
rebit, ſapiẽs vtique & pulcher & æternus erit. Sic enim
abſentia eius diſsimiles omnino ei facit. Cuius æterni-
tas ſine initio & ſine fine eſt. Si enim eſſet tẽpus quando
nõ eſſet, quis eum faceret? Ipſe eſt ſolus deus, & ante ip-
ſum alius deus non erat, nec eſt, nec erit. Non ſeipſum
creauit, cum nihil ſeipſum creat. Qua enim potẽtia qui
omnino non eſſet ſeipſum faceret? Reſtat igitur quòd
omnino nõ eſt factus deus. Cũ ergo nullo modo deus
factus

A factus eſt, ſine initio ante omnia erat. Quicquid enim factum eſt habet ioitium, & quicquid initiũ babet ſioe dubio factum eſt, noo ab alio niſi à deo oon facto, ſed omoia facieote. Cuius ſciẽtia ſine vlla varietate cognitionis, & ſine vllo viſu huc & illuc inoumerabilem varietatem omoium creaturarum, angelorum, hominum, ſtellarum, arenarum, capillorum, verborum, cogitationum, momentorum omnium ſimul & ſemel comprehendit & intelligit. Fons igitur & origo omnis ſciẽtiæ deus eſt, qoem quanto plus quis bibet, tanto plus ſitiet.

De triplici cognitione beatorum. Caput. VI.

Iocomparabiliter ergo totius muodi regnum, vt ſupra diximus, & ſi æteroum eſſet, præcellit ſociettas angelorum & ſaoctorum, & præſenti ipſius dei adeſſe viſiooi. Io cuius viſione trina ſcientia naſcitur, id eſt, homo qui ceroit, & de⁹ qui cernitur, & cęteri omnes omnia videbũt & intelligẽt. Sicut enim per ſpeculum vitreum trina oobis viſio adminiſtratur, quia noſipſos, & ipſum ſpeculum, & quicquid pręſens adeſt videmus: ſic per ſpeculum diuinæ claritatis, & ipſum deũ, vt eſt videbimus, quantum poſſibile eſt creaturæ, & noſipſos, &
B cæteros vera & certa ſciẽtia cognoſcemus. Tunc abdita creaturarum & ipſius inferos vidẽdo deum videbimus. Tũc iuſtis manifeſtũ erit, quomodo deus eſt inuiſibilis, incõparabilis, ſine initio, & ſioe fine ante omoia. Quid intereſt ioter oaſci quod ad filiũ pertinet, & procedere quod ad ſpiritũ ſanctũ, excepto ꝙ vnus ex voo natus ſit, alter ex duob⁹ proceſſit. Et quomodo pater nõ pręceſſit filium tẽpore, ſed origioe, oec ſpiritũ ſanctũ. Et quomodo omnia dei, voum ſuot ex deo, excepto quod ad relationẽ pertioet. Nã ſapiẽtia & veritas dei & ęternitas ooo diuerſa ſuot inter ſe, ſed vnum ſunt ſicut & omnia. Sapiẽtia enim dei ooo magis ſapiẽtia quàm veritas eſt, & oõ magis veritas eſt quàm ſapiẽtia, quàm æteroitas, quàm cætera dei omnia. Voum enim ſunt in deo, & noo ſolum hæc inter ſe eadem ſunt in deo, ſed noo aliud ſunt quàm ipſe deus. Et quomodo mũdus erat in deo, antequã in ſeipſo eſſet nõ mũdus, ſed de⁹: & quomodo vbiq; totus ſine loco, magous ſioe quãtitate, boous ſine qualitate: & quomodo omnia penetrat mũda & immunda ſine ſui pollutiooe. Si enim lux iſta viſibilis omnia loca illuſtrat, & ſterquilinia etiam penetrat ſine ſui fœtore, & ſioe ſui pollutiooe, quanto magis
C deus, qui eſt inuiſibilis & incõmutabilis lux, omnia penetrat, regit, ſuſtinet, circuodat, illuſtrat, ſine vlla mutatione vel pollutiooe, oõ ſolũ cœleſtia & terreſtria, ſed infernalia? Tũc erit electis dei trina viſio, id eſt, corporalis, qua corpora cernentur quorundam ſplẽdentia vt ſol, quorundam vt luna, aliorum vt ſtellæ. Et ſpiritalis, qua ſimilitudioes corporũ in ſpiritu oon fallaci phantaſia ioſpicieot, qua viſiooe etiam hodie fruuotur ſpiritus iuſtorum poſt corporũ clauſtra. Et viſio intellectualis, qua puro mentis oculo in ſpiritu deum videbuot, & ſuas animas & virtutes intimas & ſpiritus angelicos. Tũc duplices deo acturi ſunt gratias, videlicet pro ſua liberatione à perpetua damnatiooe, & pro bonorũ ineffabili retributione. Tuoc commuois omoium reus & hoſtis diabol⁹ in cõſpectu omnium electorũ dei damnabitur. Cui⁹ damoatio & intolerabilis pœna delectabile ſpectaculum præbebit electis. Tunc ardentiſſimo amore liberatorẽ ſuum & omnium bonorũ datorem amabuot, & ſioe fioe & faſtidio clamore cordis laudabuot deum omnipotentem benignum & miſericordem: cui eſt honor & gloria ounc & per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

Tomus ooms.

AD LECTOREM. D

Hoc opuſculum fertur inter ſcripta diui Bernardi, quãquam nec illius videtur eſſe, tantum abeſt vt ſit Auguſtini. Neque enim Auguſtinus vnquam laborauit manibus. quod monachorum eſt, qui tum ferè erant laici.

SCALAE PARADISI LIBER.

Cum die quadam corporali manuum labore occupatus de ſpiritalis hominis exercitio cogitare cœpiſſem, quatuor ſpiritales gradus aoimo cogitanti ſe ſubito obtulerũt, ſcilicet lectio, meditatio, oratio, & cõtemplatio. Hæc eſt ſcala clauſtraliuoi, qua de terra in cœlum ſubleuaoiur gradibus, diſtincta paucis, immenſæ tamen & incredibilis magoitudinis. Cuius extrema pars terræ innixa eſt, ſuperior vero oubes penetrat, & ſecreta cœlorum rimantur. Hi gradus ſicut nominibus & numero ſuot diuerſi, ita ordine & numero ſuot diſtiocti. Quorum proprietates & officia quidem ſiogula, quid circa nos efficiant, quomodo ioter ſe inuicem differant & præmineaot, ſi quis diligenter inſpiciat, quicquid laboris aut ſtudij impenderit in eis, breue reputabit & facile, præ vtilitatis & dulcedinis magnitudine. Eſt autem lectio, ſedula ſcripturarum cum aoimi intentione ioſpectio. Meditatio eſt ſtudioſa mẽtis actio, occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inueſtigans. Oratio eſt deuota mẽtis intentio in deum, pro malis amouẽdis, & bonis adipiſcendis. Contẽplatio eſt mentis io deũ ſuſpenſa quędam eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans.

Deſcriptio 4. graduũ exercitationum ſpiritalium. Caput. I.

E

Lectio. Meditatio. Oratio. Cõtẽplatio.

Aſſignatis ergo quatuor graduum deſcriptiooibus, reſtat vt eorum officia videamus. Lectio inquirit, meditatio iouenit, oratio poſtulat, cõtemplatio deguſtat, vnde ipſe dominus dicit, Quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quærite legendo, & inuenietis meditando. Pulſate orãdo, & aperietur vobis cõtemplando. Lectio quaſi ſolidum cibum ori apponit. Meditatio
F maſticat & frangit. Oratio ſaporem acquirit. Contemplatio eſt ipſa dulcedo quæ iocundat & reficit. Lectio in cortice, meditatio in adipe, oratio in deſiderij poſtulatione, contemplatio in adeptę dulcediois delectatione. Quod vt expreſſius videri poſſit, voum de multis ſupponam exemplum. In lectione audio, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbuot. Ecce breoe verbum, ſed ſuaue & multiplex ſenſu. Redeo ſupra ad paſtum animæ, quaſi vuæ mioiſtralis: quod poſtquam anima diligenter ioſpexit, dicit intra ſe, Poteſt aliquid boni eſſe. Redeo ad cor meum, & tentabo ſi forte intelligere & inuenire potero muodiciã hanc, precioſa enim & deſiderabilis eſt res iſta, cuius poſſeſſores dei dicuntur. Cui viſio dei, quæ eſt vita æterna promittitur, quæ tot ſacræ ſcripturæ teſtimooiis collaudatur. Hoc ergo ſibi plenius explicari deſiderãs, incipit hanc vuam maſticare & frangere, eàmque in torculari ponit dum excitat rationem ad inquirendum an ſit, & quomodo haberi poſſit hæc adeo precioſa & deſiderabilis mundicia. Accedens ergo ſedula meditatio non remanet extra, noo habet aliquid in ſuperficie alterius, pedem figit, ioteriora penetrat, ſingula rimatur, attente cooſiderat quòd noo dixit, Beati mundo corpore, ſed, mente:

Deſcriptio officiorum quatuor graduum. Caput. II. Matth. 7. Matth. 5. Officiũ meditationis. Caput. III.

G quia non ſufficit manus habere innoxias à malo opere, niſi & à prauis cogitationibus mundemur in mente: quod authoritate Prophetæ confirmatur, dicentis, *Pſal.23.* Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde. Item conſiderat hanc cordis mundiciam quam optabat idem Propheta, qui orans, inquit, vt ſupra. Cogita quam ſollicitus erat in hac cuſtodia beatus Iob, qui di- *Iob.31.* cebat, Pepigi fœdus cum oculis meis ne cogitarem quidem de virgine. Ecce quantum arctabat ſe vir ſanctus, qui claudebat oculos ſuos ne videret vanitatē, ne forte incautus reſpiceret, quod poſtea intus deſideraret. Poſtquam & huiuſmodi de cordis mūdicia pertractauit, incipit tractare de eius præmio. Quàm glorioſum & delectabile eſſet videre faciem deſideratam domini, *Pſal.44.* ſpecioſam forma præ filiis hominum. Non iam abiectam & vilem, nō habentem ſpeciem, qua veſtiuit eum mater ſua, ſed ſtola immortalitatis indutum, & coronatū diademate, quo coronauit eum pater ſuus, in die H reſurrectionis & gloriæ, die quam fecit dominus. Cogitat quòd in illa viſione erit ſatietas illa, de qua dicit *Pſal.16.* Propheta, Satiabimur cum apparuerit gloria tua. Vidésne quantū liquoris emanauit ex minima vua, quantus ignis ex hac ſcintilla ortus eſt, quantum hæc modi- *Matth.5.* ca maſſa, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt, in eadem meditatione extenſa eſt. Sed quantum adhuc poſſet extendi, ſi accederet aliquis talia ex- *Ioan.4.* pertus. Sentio enim quòd puteus altus eſt, ſed ego ad hæc rudis, vas in quo pauca haurirem, vix inueni. His anima facibus inflammata, his mactata deſideriis, fracto alabaſtro ſuauis vnguenti præſentire incipit, nō de guſtu, ſed quaſi narium odoratu. Ex hoc colligit quàm ſuaue eſt huius meditationis ſentire experientiam, cuius meditationem nouit adeo eſſe iocundam. Sed quid faciet? Habendi deſiderio exæſtuat: ſed non inuenit apud ſe quomodo habere poſſit, & quāto plus inquirit, plus ſitit, dum apponit meditationem, apponit & dolorem, quia non ſentit dulcedinem, quam in cordis mundicia meditatio eſſe monſtrat, ſed non præſtat. Non enim eſt I legentis atq; meditantis hanc ſentire dulcedinem, niſi data fuerit deſuper. Legere enim & meditari tam bonis quàm malis commune eſt. Et ipſi philoſophi gentiū, in quo ſumma veri boni conſiſteret, inuenerunt ductu ra- *Roma.1.* tionis. Sed quia cum deum cognouiſſent, non ſicut deum glorificauerunt, ſed de ſuis viribus præſumen- *Pſal.11.* tes, dicebant, Linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, non meruerunt percipere quod potuerunt videre. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & eorum ſapientia deuorata eſt, quam eis contulerat humanum ſtudium diſciplinæ, non ſpiritus ſapientiæ, qui ſolus dat veram ſapientiā, ſapidam ſcilicet ſcientiam, quæ cum alicui ineſt, inæſtimabilis ſapor incundat & *Sapien.1.* reficit: & de illa dictum eſt, Sapientia non intrat in maleuolam animam. Hoc autē à ſolo deo eſt, & ſicut officium baptizandi dominus conceſſit multis, poteſtatem vero & authoritatem in baptiſmo remittendi peccata ſibi ſoli retinuit: vnde Ioānes antonomaſice & diſcre- *Marci.1.* tiue de eo dixit, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et de eo poſſumus dicere, Hic eſt qui ſapiētiæ ſaporem *Cato.* dat, ſapidam animæ facit ſcientiam: Sermo ſiquidem datur multis, ſapiētia paucis: quam diſtribuit dominus *Officium orationis. Cap.IIII.* cui vult, & quomodo vult. Videns autē anima quòd ad deſideratam cogitationis & experientiæ dulcedinē per ſe non poſſit attingere, & quanto magis ad cor altū accedit, tanto magis exaltetur deus, humiliat ſe & fugit ad orationem, dicens, Domine qui non videris ni- K ſi à mundis cordibus, inueſtigaui legendo, meditando, quæſiui quomodo haberi poſſit vera cordis mundicia, vt ea mediante vel ex media parte poſſem te cognoſcere. Quærebam vultum tuum domine, vultum tuum *Pſal.26.* domine quærebam. Diu meditatus ſum in corde meo, *Pſal.38.* & in meditatione mea exardeſcit ignis & deſiderium amplius cognoſcendi te, dum panem ſacræ ſcriptu- *Lucæ.24.* ræ mihi frangis, & in fractione panis, in quo magis cognitus es, quātum plus te cognoſco, plus te cognoſcere deſidero, non iam in cortice literæ, ſed in ſenſu experientiæ. Nec hoc peto domine propter merita mea, ſed pro tua miſericordia. Fateor enim quia indigna & peccatrix ſum, ſed catelli edunt de micis, quæ cadunt *Matth.15.* de menſa dominorum ſuorum. Da mihi domine arrā hæreditatis futuræ, ſaltem guttam cœleſtis pluuiæ, qua refrigerem ſitim meā, quia amore ardeo.

His & hu- *Officiū contēplationis. Caput.V.* iuſmodi ignitis eloquiis ſuū inflammat deſiderium, ſicut oſtēdit ſuum affectū. His incantationibus aduocat ſponſum. Dominus autē cuius oculi ſuper iuſtos, & au- L res eius non ſolum ad preces, ſed ipſas preces eorū non expectat donec ſermonē finierint, ſed medium orationis curſum interrumpens feſtinus ingerit ſe, & animæ deſiderāti feſtinus occurrit cœleſtis rore dulcedinis circumfuſus, vnguentis optimis delibutus animā fatigatā recreat, eſurientem reficit, aridam impinguat, facit eam terrenorum obliuiſci. Immemorem ſui mirabiliter fortificando viuificans, & inebriando ſobriam reddens. Et ſicut in quibuſdam carnalibus officiis adeo vincitur carnalis concupiſcentia quod omnem vſum rationis amittit, & fit homo quaſi totus carnalis: ita merito in hac ſuprema contēplatione ita conſumuntur & abſorbentur carnales motus ab anima, vt in nullo caro ſpiritui contradicat, & fiat homo quaſi totus ſpiritalis.

O domine quomodo appares, quando hæc facies, & *Signa ſpiritus ſancti ad animā venientis. Caput.VI.* quod ſignū aduentus tui? Nunquid huius conſolationis & lætitiæ teſtes & nuncij ſunt ſuſpiria & lachrymæ? Si ita eſt, noua eſt antiphraſis iſta, & ſignificatio inuſitata. Quæ enim conuentio conſolationis ad ſuſpiria, lætitiæ ad lachrymas? ſi tamen iſtæ dicēdæ ſunt lachrymæ, & M nō potius roris interioris ſuperinfuſi ſuperfluens abundantia, & interioris ablutionis indiciū, & exterioris purgamentū. Vt ſicut in baptiſmo puerorū per exteriorem ablutionē ſignificatur & figuratur interior animæ ablutio, ita hic exteriorem ablutionem interior præcedit purgatio. O fœlices lachrymæ, per quas maculæ interiores purgantur, per quas peccatorum incendia extinguuntur. Beati qui ſic lugetis, quia ridebitis in lachrymis. Agnoſce ô anima, ſponſum tuum, amplectere deſideratum. Nunc torrente te voluptatis inebria, ſuge ab vbere conſolationis eius lac & mel. Hæc ſunt munda munuſcula & ſolatia quæ dedit tibi ſponſus tuus, gemitus ſcilicet & lachrymæ. Adducit tibi potum bis lachrymis in menſura. Hæ lachrymæ ſunt tibi panes die ac nocte, panes vtiq; confirmantes cor hominis, & dulciores ſuper mel & fauum. O domine ſi adeo ſunt dulces iſtæ lachrymæ, quæ ex memoria & deſiderio tui excitantur, quàm dulce erit gaudium quod ex manifeſta tui viſione capietur: ſi adeo dulce eſt flere pro te, quàm dulce erit gaudere de te? Sed quid huius ſecreta colloquia proferimus in publicum? Cur in carnales affectus verbis communibus conamur exprimere? Inexperti talia non intelligunt in libro experientiæ, quos ipſa docet vnctio. Aliter autem litera exterior non prodeſt quicquam legēti. Modicum ſapida eſt lectio exterioris literæ,

A literæ,niſi gloſſam & interiorẽ ſenſum ſumat ex corde.
Quomodo remanet anima ſpiritus ſancti fruens diſcedente. O anima diu protraximus ſermonem.Bonum enim
erat nos hic eſſe cum Petro & Ioanne contemplari glo
riã ſponſi,& diu manere cum illo.Sed vellem hic fieri
non duo non tria tabernacula,ſed vnũ in quo eſſemus
ſimul & ſimul delectaremur:ſed vt dicit ſpõſus,Dimit-
te me,iam enim aſcendit aurora,iã lumen gratiæ & vi-
Cap.VII. ſitationẽ quam deſiderabas accepiſti. Data ergo bene-
Gene.32. dictione,mortificato neruo femoris, & mutato nomi-
ne de Iacob in Iſraël,pauliſper ſecedit ſponſus diu deſi
deratus,cito elapſus. Subtrahit ſe tã à prædicta viſione
quàm à dulcedine contemplationis: manet tamẽ præ-
ſens quantum ad gubernationẽ, quantum ad gloriam,
Quare ſpiritus ſancti fruens animã aliquãtulũ deſerit. quantũ ad vnionem. Sed ne timeas,ô ſponſa,ne de-
ſperes,ne exiſtimes te contemni ſi pauliſper tibi ſubtra-
hit ſponſus faciem ſuã.Omnia iſta cooperantur tibi in
bonũ, & de acceſſu & receſſu lucrũ acquiris,tibi venit,
tibi & recedit. Venit ad cõſolationẽ, recedit ad caute-
Cap.VIII. lã,ne magnitudo conſolationis extollat te,ne ſi ſemper
apud te ſit ſponſus, incipias cõtemnere ſodales, & hãc
continuam viſitationem non iam gratiæ attribuas,ſed
B naturæ. Hanc autẽ gratiã cui vult & quando vult ſpon
ſus attribuit,non iure hæreditario poſſidetur. Vulgare
prouerbium eſt, quòd nimia familiaritas parit cõtem-
ptum. Recedit ergo ne forte nimis aſſiduus contem-
natur,& abſens magis deſideretur, deſideratus auidius
quæratur,diu quæſitus tandem gratius inueniatur.Præ-
1.Cor.13. terea quæ eſt præſens vita?Quæ reſpectu futuræ gloriæ,
Hebræ.13. quæ reuelabitur in nobis ęnigmatica eſt,quam nunc ex
parte cognoſcimus.Nã hic ciuitatem manentẽ non ha
bemus ſed inquirimus futurã.Ne ergo exiliũ deputem⁹
pro patria, arrã pro precij ſumma,venit ſponſus & re-
cedit viciſſim,nunc conſolationẽ afferens,nũc vniuer-
ſum ſtatũ noſtrũ in infirmitate cõmutans,pauliſper nos
permittit guſtare quàm ſuauis eſt,& antequã plenè ſen
tiamus ſe ſubtrahit, & ita quaſi alis expaſſis ſupra nos
volitans,prouocat nos ad volandũ:quaſi dicat,Ecce pa
rũ guſtaſtis, ſum dulcis: ſed ſi vultis plenè ſaturari hac
dulcedine,currite poſt me in odorẽ vnguentorũ meo-
rum,habẽtes ſurſum corda,vbi ego ſum in dextera dei
patris,vbi videbitis me, nõ per ſpeculum in ænigmate,
C ſed facie ad faciem, & vbi plenè gaudebit cor veſtrũ,
Cura animæ ne adeo deſeratur. & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis. Sed caue ti-
bi ô ſponſa, quomodo auertat ſe ſponſus. Non longe
abiit:& ſi non vides eũ, ipſe tamen videt te plenus ocu
Caput. IX. lis ante & retro,nunquã potes eum latere. Habet etiam
circa te nuncios ſuos ſpiritus quaſi ſagaciſſimos explo
ratores, vt videant quomodo abſente ſponſo cõuerſe-
ris,& accuſent te coram ipſo,ſi aliqua ſigna laſciuiæ &
ſcurrilitatis in te deprehenderint,zelotypus eſt ſponſus
iſte,ſi forte alium amatorẽ acceperis,ſi aliis placere ſtu-
dueris,ſtatim diſcedet à te,& aliis adhærebit adoleſcẽ-
Pſal.44. tulis,delicatus eſt ſpõſus iſte,nobilis & diues eſt,ſpecio-
ſus forma præ filiis hominum: & ideo non niſi ſpecio-
ſam dignatur habere ſponſam. Si viderit in te maculã
ſiue rugam,ſtatim auertet oculos.Nullam enim immũ-
diciam poteſt ſuſtinere. Eſto ergo caſta, eſto verecũda
& humilis, vt ſic à ſponſo tuo merearis frequenter vi-
ſitari. Timeo ne diutius detinuerit nos ſermo iſte, ſed
ad hæc compulit me materia ſterilis pariter & dulcis,
Officia ſingulorũ graduũ per repetitionem. quam ego non protrahebã ſpontaneus,ſed neſcio qua
eius dulcedine trahebar inuitus. Vt ergo quæ diffu-
ſius dicta ſunt, ſimul iuncta vel vnita melius videãtur,
prædictorum ſummam recapitulãdo colligamus,ſicut
Caput.X. in prædictis exemplis prænotatum videri poteſt, quo-

modo prædicti gradus cohæreãt, & ſicut temporaliter D
& cauſaliter ſe præcedant.Lectio enim quaſi fundamẽ-
tum prima occurrit:& data materia mittit nos ad me-
ditationẽ.Meditatio vero quid appetendũ ſit diligen-
tius inquirit, & quaſi effodiens theſaurum inuenit & o-
ſtendit. Sed cũ per ſe obtinere nõ valeat, mittit nos ad
orationẽ. Oratio ſe totis viribus erigit; vbi reperit the-
ſaurum deſiderabilem, contẽplationis ſuauitatem:hæc
adueniens prædictorũ trium laborem remunerat,dum
cœleſtis rore dulcedinis animã ſitientẽ inebriat. Lectio
ergo eſt ſecundum exterius exercicium : Meditatio ſe-
cundum interiorẽ intellectum : Oratio ſecundum de-
ſiderium:Contemplatio ſuper omnem ſenſum.Primus
gradus eſt incipientium. Secundus eſt proficientium.
Tertius eſt deuotorum.Quartus beatorum.Hi autẽ gra
dus ita catenati ſunt, & vicaria ope ſibiinuicem deſer-
uiunt,quòd præcedentes ſine ſubſequentibus,aut parũ,
aut nihil proſint:ſequẽtes vero ſine præcedentibus,aut
raro aut nunquã proſint. Quid enim prodeſt lectione
continua tẽpus occupare,ſanctorum geſta & ſcripta le
gendo tranſcurrere, niſi ea maſticãdo & ruminando,
ſuccum & bibamus, & tranſglutiendo vſq; ad cordis E
intima trãſmittamus, vt ex his diligenter cõſideremus
ſtatum noſtrum, & ſtudeamus eorũ opera agere, quo-
rũ facta cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogita-
bimus,aut quomodo cauere poterimus,ne falſa aut in-
ania quędam meditando,limites à ſanctis patribus cõ-
ſtitutos tranſeamus, niſi prius circa huiuſmodi aut ex
lectione aut ex auditu fuerimus inſtructi?Auditus enim
quodammodo pertinet ad lectionem. Vnde ſolemus
dicere,nõ ſolum libros ipſos nos legiſſe, quos nobiſip-
ſis vel aliis legimus, ſed etiam illos quos à magiſtris au
diuimus. Itẽ quid prodeſt homini ſi per meditationes
quæ agẽda ſunt videat,niſi orationis auxilio & dei gra
tia ad ea obtinenda conualeſcat?Omne,inquit, datum *Iacobi.1.*
optimũ,& omne donum perfectũ deſurſum eſt,deſcẽ-
dens à patre luminum, ſine quo nihil poſſumus facere,
ſed ipſe in nobis facit opera, non tamen omnino ſine
nobis.Cooperatores quidẽ dei ſumus,ſicut dicit Apo- *1.Cor.3.*
ſtolus. Vult ſiquidem deus vt eũ oremus, & vt ei adue-
nienti & præſtolanti ad oſtiũ aperiamus ſinum volun-
tatis noſtræ,& ei cõſentiamus. Hunc cõſenſum exige- F
bat à Samaritana,quãdo dicebat,Voca virum tuũ.Vo- *Ioan.4.*
lo tibi infundere gratiã,tu applica liberum arbitrium.
Orationẽ exigebat ab ea, cum dicebat, Tu ſi ſcires do-
nũ dei,& quis eſt qui dicit tibi,da mihi bibere,forſitan
petiſſes ab eo aquã viuam. Hoc audito quaſi ex lectio-
ne mulier inſtructa, meditata eſt in corde ſuo,bonum
ſibi fore & vtile habere hanc aquam.Accenſa ergo ha-
bendi deſiderio, conuertit ſe ad orationem,dicẽs,Do- *Ibidem.*
mine,da mihi hanc aquam vt non ſitiam,neque veniã
vnquam haurire aquam. Ecce auditus verbi domini &
ſequens ſuper eo meditatio incitauerunt eam ad oran-
dum.Quomodo nanq; eſſet ſollicita ad poſtulandum,
niſi prius eã accendiſſet meditatio? Aut quid ei præce-
dẽs meditatio cõtuliſſet,niſi quæ appetenda mõſtrabat
ſequẽs oratio impetraſſet?Ad hoc ergo vt fructuoſa ſit
meditatio,oportet vt ſequatur orationis deuotio,cuius *His oſtenduntur omnes hi gradus ita eſſe ſimul iũcti vt ſint inſeparabiles.*
quaſi effectus eſt contẽplationis dulcedo. Ex his poſ-
ſumus colligere,quòd lectio ſine meditatione arida eſt:
Meditatio ſine lectione erronea eſt: Oratio ſine medi-
tatione eſt tepida,meditatio ſine oratione infructuoſa.
Oratio cum deuotione cõtemplationis eſt acquiſitiua:
Contemplationis adeptio ſine oratione, aut rara, aut
miraculoſa. Deus enim cuius potentiæ nõ eſt numerus *Caput.XI.*

G vel terminus,& cuius miſericordia ſuper omnia opera
eius,quādoq; ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ,dū du
ros & nolentes acquieſcere cogit vt velint: & ita quaſi
prodigus,vt vulgo dici ſolet,bouē cornu trahit,quādo
non vocatus ſe iuſundit. Quod & ſi quando aliquibus
legimus contigiſſe, vt Paulo & quibuſdam alijs,non ta
men ideo debemus nos quaſi deū tentādo diuina præ-
ſumere,ſed facere quod ad nos pertinet, legere ſcilicet
& meditari in lege dei: arare vel amare ipſum, vt adiu-
uet infirmitatē noſtram,vt videat imperfectum noſtrū:
Matth.7. quod ipſe docet nos facere,dicens,Petite & accipietis,
Matth.11. quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis. Nunc
enim regnū cœlorum vim patitur,& violenti rapiūt il-
lud.Ecce ſi gratis diſtinctionibus perfici poſſunt prędi-
ctorū graduū proprietates quomodo ſibi cohæreāt, &
quid ſinguli in nobis efficiant.Beatus homo cuius ani-
mus à cæteris negocijs vacuus, in bis quatuor gradibus
Matth.13. verſari ſemper deſiderat,qui venditis vniuerſis,quæ ha-
buit emit agrū illū , in quo latet theſaurus delectabilis,
Pſal.83. ſcilicet quia notate & videte quia ſuauis eſt dominus:
H qui in primo gradu excitatus,in ſecundo circūſpectus,
in tertio deuotus,in quarto ſupra ſe leuatus per has aſcē
ſiones,quas in corde ſuo diſpoſuit, aſcendit de virtute
in virtutē,donec videatur domin⁹ dominorū in Sion:
Beatus cui in hoc ſupremo gradu vel modico tēpore
cōceditur manere,quod vere poteſt dicere:Ecce ſentio
gratiā domini,ecce cum Petro & Ioanne contemplor,
ecce cum Iacob plerunq; Rachel amplexibus delector.
Sed caueat ſibi iſte ne poſt cōtemplationem iſtam, qua
eleuatus fuerat vſq; ad cœlos, inordinato caſu corruat
vſq; ab abyſſos,nec poſt factam viſitationē ad laſciuos
mūdi actus & carnis illecebras conuertatur.Cum vero
mētis humanæ acies infirma veri luminis illuſtrationē
diutius ſuſtinere nō poterit, ad aliquē trium graduum,
per quos aſcenderat, leuiter & ordinate deſcendat, &
alternatim modo in vno, modo in altero, iam in alio
ſecundum motū liberi arbitrij,pro ratione loci & tem
poris demoretur,tāto iam deo vicinior,quāto à primo
I gradu remotior.Sed heu fragilis & miſera bumana cō
ditio: Ecce ductu rationis & ſcripturarū teſtimoniis a-
perte videmus in his quatuor gradibus bonæ vitæ per-
fectionem contineri,& in his ſpiritalibus bonis homi-
nis exercitiū debere verſari.Sed quis eſt bic & laudabi-
m⁹ eū?Velle multis adiacet,ſed perficere paucis.Et vti-
Quatuor nam de iſtis paucis eſſemus. Sunt autē quatuor cau-
cauſæ retra ſæ,quæ retrahunt nos plerunq; ab iſtis gradibus,ſcilicet
hūt nos ab ineuitabilis neceſſitas,honeſtæ actionis vtilitas, huma-
his quatuor na infirmitas,mūdialis vanitas.Prima excuſabilis,ſecū-
gradibus. da tolerabilis, tertia miſerabilis,quarta culpabilis. Cur
Caput.XII. culpabilis? Illis enim quos huiuſmodi cauſa à ſancto
propoſito retrahit , melius erat gloriā dei non cogno-
2.Petri.2. ſcere quàm poſt agnitā retro ire.Quam ſibi excuſationē
habebit de peccato? Nam iuſte poteſt dicere dominus:
Quid debui tibi facere,& non feci? Non eras,& creaui
te,peccaſti & diaboli ſeruum te feceras,& redemi te: in
mūdi circuitu cū impiis currebas,& elegi te:dederam
tibi gratiam in cōſpectu meo, & volebam facere apud
te manſionē,tu vero deſpexiſti me,& nō ſolum ſermo-
nes meos,ſed meipſum proieciſti retrorſum, & ambu-
laſti poſt concupiſcentias tuas. Sed ô deus bone,ſuauis
& mitis,amicus dulcis,cōſiliarius prudens,adiutor for
tis,quàm inanis, quàm temerarius eſt qui te abiicit, qui
tam humilem,tam manſuetū hoſpitem à ſuo corde re-
pellit?O quàm infœlix & damnoſa cōmutatio creatorē
ſuū abiicere , & prauas noxiaſq; cogitationes recipere,

illud etiam ſecretum cubile ſpiritus ſancti,ſecretū cor- K
dis, quod pauloante cœleſtibus gaudiis intēdebat, tam
ſubito immūdis cogitationibus & peccatis tradere cō
culcandum.Adhuc in eodē calent ſponſi veſtigia,& iā
intromittuntur adultera deſideria.Male conueniēs,in-
decorum,aures quæ modo audierunt verba quæ non li *2.Corin.12.*
cet homini loqui, tam cito inclinari ad fabulas & de-
tractiones audiendas: oculos qui ſacris lachrymis mo-
do baptizati erant , repente cōuerti ad videndas vani-
tates: linguam quæ modo dulce epithalamium decan-
tauerat, quæ ignitis perſuaſionis eloquiis ſuis cū ſpon-
ſo recōciliauerat ſponſam, & introduxerat eam in cel- *Canti.2.*
lam vinariam,iterum cōuerti ad vana eloquia,ad ſcur-
rilitates, ad cōcinnandum dolos,ad detractiones. Ab-
ſit à nobis domine . Sed ſi forte ex humana infirmitate
ad talia dilabimur, non ideo deſperemus, ſed iterū re-
curramus ad clementem medicum,qui ſuſcitat de ter-
ra inopē & erigit de ſtercore pauperem: & qui nō vult *Pſal.112.*
mortem peccatoris iterum curabit & ſanabit nos. Iam *Ezech.18.*
tempus eſt vt epiſtolæ finem imponamus. Oremus er-
go deum vt impedimenta,quæ nos ab eius contempla- L
tione retrahūt,in præſenti nobis mitiget,in futuro no-
bis penitus auferat,qui per prædictos gradus de virtute
in virtutem nos perducat,donec videamus deum deo-
rum in Sion. Vbi electi non guttatim,nō interpolatim *Pſal.83.*
percipient diuinæ contemplationis dulcedinē,ſed tor-
rente voluptatis indeſinenter repleti habebunt gaudiū,
quod nemo tollet ab eis, & pacem incommutabilem,
pacem in idipſum.

Finis.

AD LECTOREM.

DEmiror,qua fronte quiſquam hoc opus putarit tribuēdum Auguſtino.Videtur eſſe boni cuiuſpiam ſanct.

DE DVODECIM ABVSIONVM GRADIBVS LIBER.

M

PRimus abuſionis gradus eſt,ſi ſi- *Sapiēs ſine*
ne bonis operibus ſapiēs & præ- *operibus.*
dicator fuerit, qui quod ſermo- *Gradus.I.*
ne docet, actibus cōplere negli-
git.Auditores enim doctrinæ di
cta facere cōtemnunt, cum præ-
dicatoris opera à prædicationis
verbis diſcrepare cōſpiciūt.Nun
quam enim fit efficax prædicantis authoritas , niſi eam
effectu operis cordi affixerit audientis, præſertim cū &
ipſe doctor, ſi in vitiorum amorem delapſus fuerit, al-
terius doctoris medicamentū ſuis vulneribus adhibere
paruipēdit. Vnde & ipſe dominus in Euangelio de do-
ctrina pariter & bono opere diſcipulos inſtruere vo-
lens, qualem in his cautelam haberent admonebat di-
cēs,Quòd ſi ſal euanuerit,in quo ſalietur?Hoc eſt,ſi do- *Matth.5.*
ctor errauerit,à quo iterū doctore emendabitur?Et ſi lu
men quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ
erunt? Si nanque oculus à vidēdi officio deſiuerit, quis *Matth.6.*
à manu, vel à pede vel à reliquo corpore illud miniſte-
rium exiget? Quapropter doctores cogitēt ne amplio-
ri vindictæ ſubiaceant, ſi plurimis morum perditionis
occaſionem abundantius præſtent . Nam & ipſe Salo-
mon dū multæ ſapientiæ tranſgreſſionē incurrit,totius
Iſraëliticæ plebis regni diſperſionem ſolo ſuo merito
præſtitit.Quibus ergo cōmittuntur multa, maiora per-
dunt,

A dunt,ſi nõ rectè diſpẽſauerint rectoris ſui munera,quæ
Luca.12. pepercerũt. Cui enim plus committitur, plus ab eo ex-
igitur. Et ſeruus qui voluntatem domini ſui intelligẽs
nõ facit,acrioribus flagellis grauioribusq; vindictis va
Senex ſine religione. pulabit. Secundus abuſionis gradus eſt,ſi ſine religio-
ne ſenex eſſe inueniatur. Cui cũ mẽbra exterioris homi
Gradus.II. nis veteraſcunt, vires animi, id eſt, interioris hominis
membra incremẽta roboris nõ capiunt. Plus enim om
nibus religioni operã dare ſenibus cõuenit, quos præ-
ſentis ſeculi florida ætas trãſacta deſeruit. Sicut nãq; in
lignis ipſa reproba arbor cõparet, quæ poſt flores fru-
ctus optimos cultori ſuo nõ exhibet: ſic & in homini-
bus ipſe reprobus eſt,quẽ flos iuuẽtutis deſeruit,& tamẽ
in ſui corporis ſenectute bonorum operũ maturos fru-
ctus proferre paruipendit. Quid enim ſtolidius poteſt
fieri ſi mens ad perfectionem feſtinare nõ contendat,
quando totius corporis habitus ſenectute confectus ad
interitum properat? Dum oculi caligant,aures grauiter
audiunt,capilli fluunt,facies in pallorẽ mutatur,dentes
lapſi numero minuuntur,cutis areſcit,flatus non ſuaui-
ter olet,pectus ſuffocatur,tuſſis cachinnat,genua trepi-
dant,talos & pedes tumor inflat,etiam homo interior,
B qui non ſeneſcit his omnibus aggrauatur. Et hæc om-
nia ruituram iam iamq; domum corporis cito prænun
ciant. Quid ergo ſupereſt,niſi vt dum huius vitæ defe-
ctus appropiat,nihil aliud cogitare quàm quomodo fu
turæ vitæ aditus propere comprehendatur, quiſque ſe-
nex appetat. Iuuenibus enim incertus huius vitæ termi-
nus inſtat, ſenibus vero cunctis maturior ex hac vita
exitus breuiter concordat. Cauendæ ergo ſunt homini
duæ particulæ, quæ & in illius carne non veteraſcunt,
& totum hominem ſecum ad peccandum pertrahunt,
& cor videlicet & lingua: quia cor nouas ſemper cogi-
tationes machinari non deſinit: lingua impigre loqui-
tur quodcunq; cor machinari ſenſerit. Caueat ergo ſe-
nilis ætas,ne iſtæ iuueneſcẽtes particulæ totam ſui har-
moniam decipiant, & per res ineptas reliquã corporis
grauitatem illudant. Vnicuique nanq; conſiderandum
eſt, quid ætate eminenti dignum ſit,vt hoc agat quod
nec vitam, nec ætatem,nec miniſterium vile reddat.
Adoleſcẽs ſine obediẽtia. Tertius abuſionis gradus eſt,ſi adoleſcens ſine obe-
dientia deprehenditur,quo mũdus à recto rationis or-
dine deprauatur. Qualiter nanque in ſenectute ille mi-
Grad⁹.III. niſtrari ſibi ſperabit, qui in adoleſcẽtia ſenioribus obe-
C dientiam exhibere contemnit? Vnde & in Prouerbiis
apud veteres habetur, Quòd dominari nequeat,qui pri-
us alicui ſeruitutem præbere denegat. Propter quod &
dominus Ieſus in tẽporibus ſuæ carnis, dum adhuc ad
legitimam ætatem doctoris nõ perueniret, obedienter
miniſtrationẽ ſuis parentibus exhibuit. Sicut ergo in ſe-
Luca.2. nibus ſobrietas, & morum perfectio requiritur: ita etiã
in adoleſcentibus obſequiũ, ſubiectio & obediẽtia rite
debetur. Quapropter & in mandatis legis primum in
his,quæ ad homines pertinent, patris & matris honor
Ebrardus. imperatur: quia quamuis carnalis pater nõ ſuperuixerit,
aut indignus fuerit,alicui tamen patri digno & viuenti
paternus honor vſq; ad dignam ætatẽ à filiis præben-
Pater quatuor modis dicitur. dus eſſe oſtenditur. Quatuor enim modis per ſcriptu-
ras diuinas patres vocãtur,hoc eſt,natura,gente,admo
nitione,& ætate. De patre nanq; naturali Iacob ad La-
Gene.31. ban loquitur, Niſi timor patris mei Iſaac affuiſſet,tuliſ-
ſes omnia quæ mea ſunt. Gente vero pater dicitur,quã-
Exod.3. do dominus ad Moyſen de rubo loquebatur, Ego ſum,
inquiẽs,deus patrum tuorũ,deus Abraham,deus Iſaac,
deus Iacob. Aetate autẽ & admonitione pater dicitur,

cum Moyſes in cantico Deuteronomio loquitur, In- D
terroga patrẽ tuum,& annũciabit tibi, maiores tuos & *Deuter.32.*
dicẽt tibi. Quod ſi ergo naturalis pater ſuperſtes nõ fue
rit,aut indignus fuerit,admonenti tamen ſeniori ado-
leſcentis obediẽtia præbenda erit. Quomodo enim ho
noratus in ſenectute apparebit,qui diſciplinę laborẽ in
adoleſcentia nõ ſuſtinuerit? Qodcunq; enim homo la- *Hebræ.2.*
borauerit,hoc & metet. Omnis nãq; diſciplina in præ-
ſenti nõ videtur eſſe gaudij,ſed mœroris: poſtea autem
fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſti-
tiæ. Sicut enim fructus in arbore non inuenitur in qua
pampinus aut flos prius non apparuerit: ſic & in ſene-
ctute honorẽ legitimum aſſequi non poterit,qui in ado
leſcentia diſciplinæ alicuius exercitationibus nõ labo-
rauerit. Diſciplina igitur abſq; obedientia qualiter fieri
poteſt? Adoleſcens ergo ſine obedientia,adoleſcens ſi-
ne diſciplina eſt: quoniam & ipſa obedientia,quæ om-
nium diſciplinarũ mater eſt,magna exercitatione indi
get, & ſui normã ſtudij à Chriſto domino ſumpſit,qui *Philip.2.*
obediens patri vſq; ad mortem, mortem autem crucis
ignominiam libenter ſuſtinuit. Quartus abuſionis *Diues ſine*
gradus eſt,diues ſine eleemoſyna,qui ſuperflua vſus ſui, *eleemoſyna.*
quæ cuſtodienda in poſterum recondit, indigentibus *Grad.IIII.*
& nihil habentibus non diſtribuit: per quod efficitur,vt E
dum in terra quæſita diligẽti cura cuſtodit,cœleſtis pa-
triæ perennem theſaurum amittat. Ad quẽ theſaurum
dominus Ieſus adoleſcentẽ diuitem,qui illum de perfe
ctione interrogauerat, ita reſpondens inuitauit. Si vis *Matth.19.*
perfectus eſſe,vade & vẽde omnia quæ habes,& da pau
peribus,& veni ſequere me, & habebis theſaurũ in cœ-
lo. Quem theſaurum nullus vnquã hominum habere
poteſt, niſi qui pauperibus ſolatia præſtat, aut qui per
ſuimetipſius voluntatem pauper eſt. Nõ ergo dormiat
in theſauris ſuis, qui pauperes* dormire nõ ſinit. Diues **aliâs pauperi prodeſſe poteſt.*
nanque & ſi multa congregauerit, his frui ſolus nequa-
quã poterit,quia vnius hominis natura multis rebus nõ
ſuccurrit. Quid ergo ſtultius eſt, quàm propter vnius
hominis victum & veſtitum totam regni cœleſtis per-
dere iocunditatem,& æternos inferni cruciatus abſque
cõſolationis præſtolatione ſubire? Quod ergo aliquan
do per neceſſitatem amittendum eſt, pro æterna remu
neratione ſponte diſtribuendum eſt. Omnia enim quæ *2.Cor.4.*
videntur,temporalia ſunt: quæ autem non videntur,æ- F
terna ſunt. Quandiu nanque temporales ſumus, tempo
ralibus temporalia deſeruiunt: & cũ hinc tranſierimus,
æternis æterna ſolatia pręſtabunt. Idcirco diligere non
debemus ea quæ nõ ſemper habebimus,præſertim cum
expertem rationis auarum diuitem theſauri ſui & agri,
& omnia quæ habet,oſtendunt: quia toto cordis intui-
tu illas res amat, quæ nunquã ſe diligunt. Si enim aurũ
& argentum & agros & veſtimenta & cibos & metal-
la & bruta animalia quis dilexerit,hæc omnia vicem ſi-
bi amoris rependere nõ poſſe ipſa rerũ natura oſtendit.
Quid ergo à ratione longius eſt, quàm diligere quod
te amare non valet: & negligere illum, qui tuæ ditioni
cum dilectione omnia præbet? Propter hoc igitur non
diligi mundus, ſed diligi proximus à domino præci-
pitur,quia proximus vicem ſui amoris poteſt repende- *Matth.22.*
re, quod mundus minime poſſe non dubitatur. Sic e-
nim inimicum eſſe diligendum dominus præcepit, vt
illa dilectio amicũ, illum ex inimico efficiat. Quiſquis
ergo diues cupidus,qui vult æternas habere diuitias,di
ſtribuendo egenis præſtet in æternum non manſuras.
Si enim quod diligit non vendit, nemo emere poteſt,
quod cupit. Auari nanque ideo in iudicio à rectiſſimo

G iudice nűcupantur maledicti, quia qui præteribant eos
Pſal.128. non dicebant, Benedictio domini ſuper vos, benedici-
mus vobis in nomine domini. Infelices ergo ſunt aua-
ri diuites, qui propter res tranſitorias in ęternam dam-
nationem dilabuntur: & è contrario beati ſunt miſeri-
Matth.5. cordes, quoniam ipſi miſericordiā conſequentur. Fœ-
lix eſt miſericors, dum in hac virtute nō ſubſtantiam,
Fœmina ſi- ſed affectum dominus requirit. Quintus abuſionis
ne pudici- gradus eſt, Fœmina ſine pudicitia. Sicut enim omnes
tia. mores bonos procurat & cuſtodit in viris prudētia, ſic
Gradus V. & in fœminis cunctos honeſtos actus nutrit, & fouet,
& cuſtodit pudicitia. Pudicitia nāq; caſtitatē cuſtodit,
auaritiā refrænat, lites deuitat, iram mitigat, libidinem
occupat, cupiditatē temperat, laſciuiam caſtigat, ebrie-
tatē cauet, verba non multiplicat, gulę concupiſcentias
**alias fran* oppugnat, furtum* omnino damnat. Quid plura? Om-
dem. nia vitia reſtringit, & omnes virtutes, & quicquid corā
deo & hominibus bonis laudabile eſt, nutrit. Impudica
vita nec laudem ab hominibus in præſenti ſeculo, nec
remunerationem à deo expectat in futuro. Pudica ve-
ro vita famam bonā inter homines poſſidet, & de ſpe
H futuræ beatitudinis gaudet. Præſentibus ſemetipſam
imitabilem facit, poſteris memoriam amabilem relin-
quit. Bonis ſemper moribus delectatur & conſentit, &
aſſiduis ſcripturarum meditationibus & eloquiis ani-
mā vegetat. Bonorum præcedentiű exempla cuſtodit,
Pudicitia & inſeparabilia perfectis contubernia nectit. Duobus
eſt duplex. ergo modis conſtat veræ pudicitiæ exercitatio, id eſt,
corporis habitu in ſuperficie, & animi affectu interno.
2.Corin. 8. Per exteriorē modum iuxta Apoſtolum, coram homi-
nibus exempla: per interiorem modum corā deo, pro-
Pudicitia uidemus opera bona. Pudicitia nanq; corporis, eſt alie-
corporis. nas res nó appetere, & omnem immundiciam deuita-
re: ante horam congruam non guſtare velle, riſum nó
excitare, verba vana & falſa nó loqui: habitum per om-
nia ordinatum, compoſitionemq; conuenientē tam ca
pillorum quàm veſtium ſicut decet habere, cum indi-
gnis conturbernia non inire, ſupercilioſo intuitu ne-
minē aſpicere, vagari oculos nó permittere, pompati-
co & illecebroſo greſſu non incedere, nulli inferior in
incepto bono opere apparere, nulli contumeliā aut ru-
borem incutere, neminē blaſphemare, bonis non inui-
I dere, ſenes non irridere, meliori non controuerſari, de
his quæ ignoras non tractare, & ea quę ſcis non omnia
proferre: hæc enim proximis amabilem hominem red-
Pudicitia dunt, & deo acceptabilem faciunt. Pudicitia vero ani-
animæ. mæ eſt, plus propter dei oculos quàm hominű omnia
bona facere, appetitiones turpium cogitationum com-
peſcere, omnes meliores ſe eſſe extimare, nemini inui-
dere, de ſemetipſo nihil confidere, dei ſemper auxilio
res omnes cōmittere, ante dei oculos ſemetipſum cōſti
tuere, hæretica prauitate ſenſum nó maculare, catholi-
cis per omnia cōſentire, deo ſoli adhærere, caſtitatē in-
ternæ mētis domino Ieſu Chriſto offerre, omnia inter-
cepta bona opera mortis tantű termino finire, præſen-
tes tribulationes animi fortitudine paruipēdere, in ter-
ra præter proximos nihil amare, cuncti amoris ſui the-
Pudicitia ſaurű in cœlo conſtituere, & pro omni bono actu mer-
laus. cedem in cœleſtibus à deo ſperare. pudicitia ornamen
tum nobilium eſt, exaltatio humiliű, nobilitas ignobi-
lium, pulchritudo debiliű, proſperitas laborantium, ſo-
lamen mœſtorű, augmentű omnis pulchritudinis, de-
Domin⁹ ſi- cus religionis, defenſio criminum, multiplicatio meri-
ne virtute. torű, creatoris omnium dei amica. Sextus abuſionis
Grad⁹. VI. gradus eſt, Dominus ſine virtute. Quia nihil proficit
dominandi habere poteſtatem, ſi dominus ipſe nű ha- K
beat virtutis rigorem. Sed hic virtutis rigor nō tam ex-
teriori fortitudine, quæ & ipſis ſecularib⁹ dominis ne-
ceſſaria eſt, indiget, quàm animi interiori fortitudine
bonis moribus exerceri debet: ſæpe enim dominandi
fortitudo per animi negligentiā perditur, ſicut de Heli *1.Reg.2.*
ſacerdote factű fuiſſe comprobatur. Qui dum per ſeue-
ritatē iudicij peccantes filios non coërcuit, in eorű vin-
dictā dominus velut cōſentienti ferociter nō pepercit.
Tria ergo neceſſaria hos, qui dominantur, habere opor *Tria ſunt*
tet, terrorē ſcilicet, ordinationem, & amorē. Niſi enim *neceſſaria*
ametur dominus & metuatur, ordinatio illius minime *his qui do-*
ſtare poterit. Per beneficia ergo & affabilitatem procu- *minantur.*
ret vt diligatur: & per iuſtas vindictas, nō propriæ iniu
riæ, ſed legis dei ſtudeat vt metuatur. Propterea quoque
dű multi pendent in eo, ipſe deo adhærere debet, qui il-
lű in ducatű conſtituit, qui ad portandű multorű one-
ra ipſum veluti fortiorem ſolidauit. Paxillus enim niſi
bene fixus firmiter alicui fortiori adhæreat, omne quod
in eo pendet cito dilabitur, & ipſe ſolutus à rigore ſuæ
firmitatis cum oneribus ad terrā delabitur. Sic & prin
ceps niſi ſuo cōditori pertinaciter adhæſerit, & ipſe & L
omne quod cótinet cito deperit. Quidā namq; per do-
minandi officium plus deo appropinquāt, quidam im-
poſito ſibi dignitatis honore deteriores fiunt. Moyſes *Exod.33.*
enim accepto populi ducatu, familiarius dei locutioni- *1.Reg.15.*
bus vtebatur. Saul vero filius Cis poſtquam ſceptrű re-
gni ſuſcepit, per inobediētiæ ſuperbiam deű offendit.
Rex Salomon poſtquā patris ſui Dauid ſedē obtinuit, *3.Reg.3.*
deus illum vltra omnes mortales velut ad innumeroſi
populi gubernationem ſapiētiæ munere ditauit. Econ-
trario vero Hieroboam ſeruus Salomonis, poſtquā re *3.Reg.12.*
gni domus Dauid partē occupauit, ad idolorum cultu
ram decem tribus Iſraël, quæ erāt in parte Samariæ, di-
uertit. Per quæ exempla euidenter oſtenditur quoſdam
in ſublimiori ſtatu ad maiorem perfectionē creſcere,
quoſdā vero per ſupercilıű dominationis ad deteriora
defluere. Per quod vtrunq; intelligitur, eos qui ad me-
liora cōſcendunt, per virtutem animi & dei auxilium
poſſe id facere: & eos qui ad deteriora diuertuntur, per
mentis imbecillitatē pariter & negligentiā errare. Vn-
de dominum abſq; virtute fieri non decet, quam virtu- M
tem ſine dei auxilio nemo habet. Qui enim multa tue-
tur, ſi non habet fortitudinē animi, non valet id agere,
quoniā magna magnis infeſtationibus, vel aduerſitati-
bus ſolēt laborare. Omnis igitur qui præeſt, hoc primi-
tus tota animi intētione procuret, vt per omnia de dei
adiutorio omnino nó dubitet. Si nanque cœperit in a-
ctibus ſuis auxiliatorem habere dominum dominorű,
nullus hominű contemptum poteſt habere eius domi- *Roma.13.*
natű: non enim eſt poteſtas niſi à deo. Ipſe enim eleuat
de ſtercore egenum, & ſedere facit cum principibus po *Pſal.112.*
puli ſui: & depoſuit potentes de ſede, & exaltat humi- *Lucæ.1.*
les, vt ſubditus fiat omnis mundus deo, & erigatur glo
ria dei. Septimus abuſionis gradus eſt, Chriſtianus *Chriſtianus*
cōtentioſus, Qui cum participationem nominis Chri- *cōtentioſus.*
ſti per fidem & baptiſmum ſuſceperit, cōtra Chriſti di- *Grad. VII.*
cta & propoſitum, mūdi caduca delectamenta diligit.
Omne enim de quo cōtenditur, aut propter propriam
eius dilectionē, de qua agitur: aut propter alterius amo-
rē, quæ ſub odioſa ſpecie latet, appetitur. Quemadmo-
dum, verbi gratia, bellum animoſo compugnantiű cō-
flictu cùm odioſa res ſit, propter amorem victoriæ & li
bertatis peragitur, & multæ aliæ dilectæ ſpecies ſub o-
dioſo labore vel formidine ſatis contentioſe expetun-
tur.

A tur. Vnde patēter intelligitur nihil contendi poſſe niſi propter dilectionem. Qui igitur de mūdo præſenti ex quacunq; cauſa contendit, perſpicuè oſtendit quòd illum diligit. Quomodo ergo mundū diligi per Ioannē ſpiritus ſancti ſermooes interdicunt: quibus ait, Nolite
1.Ioan.2. diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſuot? Mundi enim amor & dei pariter in vno corde cohabitare nō poſſunt, quemadmodum iidem oculi cœlum pariter & terram nequaquā aſpiciunt. Sed requirendum eſt, ſi vere in mundo aliquid ſit quod amari debeat, & quid ſit ille muodus quem diligi diuina eloquia vetant. Terra vero cum naſcētibus ex ea, & metallum & animantia, & pulchritudo veſtium, & oblectationes ciborū, & ea quæ ad hæc pertinent nō diligi præcipiuntur: ſed proximus, propter quē hæc omnia facta ſunt, hic amari iubetur. Hæc enim omnia prędicta, velut noo manſura, ad cœleſtem patriam pergentes concomitari nequeūt. Proximi vero velut manſuri regis cohæredes, ſemetipſos licenter inuicē diligunt. Quod ergo ſemper in mūdo oon manet, & cū mundo pariter deficiet. Ipſe mundus oon amari præcipitur, proximus autē qui eſt pars
B regni cœleſtis in terra, & inter ima elemēta à regni cœlorū appetitoribus nō incongrue amatur, dum in ſumma illa patria io æteroum cohæres habebitur. Propterea vero mundus præſens non diligi imperatur, ne à dei dilectione alienus ſeculi dilector quiſq; efficiatur. Non ergo debet contendi quod nō licet amari. Igitur Chriſtianus, qui nominis Chriſti ſimilitudioem tenet, morū quoq; eius ſimilitudioem habere debet. Chriſtianus enim nemo rectè dicitur, niſi qui moribus Chriſto coæquatur. De Chriſto vero per Prophetam ita ſcribitur,
Eſaie.42. Ecce puer meus quem elegi, electus meus, complacuit in illo ſibi anima mea, ponam ſpiritū meum ſuper eum. Non contendet oeque clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius. Ecce Chriſtus oon cootendit, neq; clamauit, & tu ſi morū eius ſimilitudinem retinere cupis, ne cooteodas, ne abuſiuus in Eccleſia Chriſtianus exiſtas: ſuis enioı ſectatoribus Chriſtus præcepit, Noli-
Matth.23. te vocari Rabbi, vous eſt enim magiſter veſter, qui eſt
C Chriſtus: & patrem nolite vocare ſuper terram, vous eſt enim pater veſter, qui in cœlis eſt. Omnes eoim vos fratres eſtis, quibus ad ſupplicandum imperauit dicēs, Sic
Matth.6. autem orabitis, Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum: & cætera. Fruſtra enim conteodit patrem ſe habere in terra, qui patrem & patriam profitetur ſe habere in cœlo. Cuius patriæ poſſeſſor oemo efficitur, niſi qui de terrenæ patriæ contentione ſecurus ha-
Pauper ſuperbus. Gradus VIII. betur. Octauus abuſionis gradus eſt, Pauper ſuperbus, qui nihil habens, in ſuperbiam extollitur, cum ecōtrario diuitibus ſeculi non ſuperbè ſapere per Apoſtolum Paulum imperatur. Quid ergo ſtolidius poteſt fie-
1.Timo.6. ri, quàm illum qui per infimam miſeriam velut in terrā abiectus, extremus & humilis incedere debuerat, ſuperciliosò ſuperbiæ tumore inflatam mentem contra deum erigere? Per quod vitium lapſi corruerunt, qui in ſummo cœli cōditi erāt culmine. Quid ergo vult quaſi potens in terra ſuperbire, qui præ omnibus hominibus debuerat humilis apparere? Sed ne de paupertate ſua triſtitiā habeant, quid à deo recepturi ſunt pauperes at-
Matth.5. tendant: ipſe etenim inquit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnū cœlorum. Recta naoq; diſpenſatione miſericors iudex regnum cœlorum illis cōmittit, quibus regni terrarum participationem inter mortales abſtulit: vt ipſe diues in cœli ſede appareat, qui in terra nihil penitus procurat. Cauendum ergo pauperi-

bus eſt, ne dum per egeſtatem & neceſſitatē terrenum D
regnū prætereunt, *per mētis etiam imprudentiam cœlorum regoum amittant. **alias perdunt.* Cum enim dei diſpenſatione paupertatem neceſſariam acceperint, in ipſorum arbitrio pēdet, vtrum pauperes ſpiritu ſiot. Non enim quibuſcunq; pauperibus cœli regna promittuntur, ſed his tantummodo, in quibus diuitiarum inopiam animorū humilitas comitatur. Pauper enim humilis, pauper ſpiritu appellatur: qui cum egenus foris cernitur, nūquam in ſuperbiam eleuatur: quoniam ad appetenda cœlorū regna plus valet meotis humilitas, quàm præſentiū diuitiarū temporalis paupertas. Etenim humiles, qui bene poſſeſſas diuitias habent, poſſunt pauperes ſpiritu appellari: ſuperbos autem nihil habētes haud dubium eſt beatitudine paupertatis priuari. De quibus vtriſque ſan- *Prouer.13.*
cta ſcriptura ita loquitur, Eſt quaſi diues cum nihil habeat, & eſt quaſi pauper cum in multis diuitiis ſit. Quaſi pauper ergo in multis diuitiis, eſt diues humilis ſpiritu: & nihil habens quaſi diues, eſt pauper ſuperbus mentis affectu. Nobilis ergo inopia eſt mētis humilitas, & ineptæ diuitiæ ſunt animorum enormitas. Prouidendum ergo pauperibus eſt, vt ſemetipſos quales ſint intelli- E
gaot: & quia rebus conſequi quod cupiunt nō valent, mentis tumore ſuperbire deſinant. Nonus abuſionis *Rex iniquus.*
gradus eſt, Rex iniquus. Etenim regem non iniquum, *Grad°. IX.*
ſed correctorē iniquorum eſſe oportet. Inde in ſemetipſo oominis ſui dignitatem cuſtodire debet: nomen enim regis intellectualiter hoc retinet, vt ſubiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores, ſi iniqui ſint, non corrigit? Quoniam iniuſtitia regis exaltatur ſolium, & in veritate regis ſolidantur gubernacula populorum.
Iuſtitia vero regis eſt, neminem iniuſtè per potentiam opprimere, ſine acceptiooe perſonarum inter virum *Iuſtitia regis quæ.*
& proximum ſuum iudicare, aduenis & pupillis & viduis defenſorem eſſe, furta cohibere, adulteria punire, iniquos nō exaltare, impudicos & hiſtriones nō outrire, impios de terra perdere, parricidas & peierantes viuere ooo ſinere, Eccleſias defendere, pauperes eleemoſynis alere, iuſtos ſuper regni negocia cōſtituere, ſenes F
& ſapieotes & ſobrios cōſiliarios habere, magorum & ariolorum phytoniſſarumq; ſuperſtitionibus ooo intēdere, iracundiam ſuam differre, patriā fortiter & iuſtè contra aduerſarios defendere, per omnia in deo coofidere, proſperitatibus non eleuare animū, cuncta aduerſa patienter tolerare, fidem catholicam in deum habere, filios ſuos nō ſinere impiè agere, certis horis orationibus inſiſtere, ante horas coogruas nō guſtare cibum.
Væ enim terræ cuius rex puer eſt, & cuius principes oia *Eccleſiaſtes 10.*
ne comedunt. Hæc regni proſperitatem in præſenti faciuot, & regem ad cœleſtia regoa meliora perducunt. Qui vero regnum ſecundum hanc legem non diſpenſat, multas nimirum aduerſitates imperij tolerat: idcirco enim pax populorum ſæpe rumpitur, & offendicula de regno ſuſcitantur, terrarū quoq; fructus diminuuotur, & ſeruitia populorum impediuotur, multi & varij dolores proſperitatem regni inficiunt, charorum & liberorum mortes triſtitiam cōferunt, hoſtium incurſus prouincias vodique vaſtant, beſtiæ armentorum & pecorum greges dilacerant, tēpeſtates aēris & hemiſphæria turbata terrarum fœcunditatem, & maris miniſteria prohibent, & aliquando fulminum ictus ſegetes, & arburum flores, & pampinos quoq; exurit. Super omoia vero regis iniuſtitia ooo ſolum præſentis imperij faciem offuſcat, ſed etiam filios ſuos & nepotes, ne poſt

G ſe regni hæreditatem teneant, obſcurat. Propter piaculum enim Salomonis regnũ domus Iſraël dominus de manibus filiorũ ſuorum diſperſit. Et propter iuſtitiam Dauid regis, lucernã de ſemine eius ſemper Hieruſalem reliquit. Ecce quantũ inſtitia regis ſeculo valet, intuentibus perſpicue patet. Eſt enim pax populorum, tutamẽ patriæ, immunitas plebis, munimentũ gentis, cura langoorum, gaudium hominum, temperies aëris, ſerenitas maris, terræq; fœcunditas, ſolatium pauperũ, hæreditas filiorũ, & ſibimetipſi ſpes futuræ beatitudinis. Attamen ſciat rex, quod ſicut in throno hominum primus cõſtitutus eſt, ſic & in pœnis, ſi iuſtitiam non fecerit, primatum habiturus eſt. Omnes nanq; quoſcunque peccatores ſub ſe in præſenti habuit, ſupra ſe modo implacabili in illa futura habebit.

Epiſcopus negligens. Gradus. X. Decimus gradus abuſionis eſt, epiſcopus negligens, qui gradus ſui honorem requirit inter homines, ſed miniſterij ſui dignitatẽ coram deo, pro quo legatione fungitur, non cuſtodit. Primo nanque ab epiſcopo, quid ſui nominis dignitas teneat inquiratur, quoniam cum epiſcopus Græcum oomen ſit, ſpeculator interpretatur. Quare vero ſpeculator poni- H tur, & quid à ſpeculatore requiritur, dominus ipſe denudat cum ſub Ezechielis prophetæ perſona epiſcopo *Ezech. 3.* officij ſui rationem denunciat, ita inquiens, Speculatorem dedi te domui Iſraël. Audiens ergo ex ore meo ſermonem, nunciabis eis ex me. Si autem videris gladium venientem, & tu non annunciaueris vt reuertatur impius à via ſua, ipſe quidem impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris, & ille non fuerit reuerſus, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, ſed tu animam tuam liberaſti. Decet ergo epiſcopũ, qui omnium ſpeculator poſitus eſt, peccata diligenter attendere: audiẽs ergo & poſtquam attenderit ſermonem, ſi potuerit & *Matth. 18.* actu corrigere: ſi nõ potuerit, iuxta Euangelij regulam ſcelerum operarios declinare. Si enim, inquit, in Euangelio dominus, peccauerit in te frater tuus, corripe illũ ioter te & ipſum. Si te audierit, lucratus eris fratrẽ tuũ. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: ſi illos non audierit, dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit I tibi ſicut ethnicus & publicanus. Tali ordine expellendus eſt quicunq; doctori vel epiſcopo adhærere noluerit. Et qui tali ordine expulſus fuerit, ab alio aliquo do- *Leuit. 21.* ctore vel epiſcopo nõ debet recipi: de ſacerdote nanq; in lege ſcribitur, Viduã aut repudiatã nõ accipiat vxorem. Qui ergo illum excommunicatũ à catholico illo nõ permittente ſibi iungit, iura ſacerdotij ſancti, quod Chriſtianorum genus electum eſt, excedit. Hac ratione epiſcopũ ad eos, quibus in ſpeculatione poſitus eſt, eſſe oportet. Cæterũ vero qualis in ſemetipſo eſſe debeat, Paulus Apoſtolus exponit, vt ad gradũ epiſcopi veniẽs *1. Timo. 3.* ſit ſobrius, prudens, caſtus, ſapiẽs, modeſtus, hoſpitalis, filios habens ſubditos cum omni caſtitate, teſtimoniũ habens bonum ab his qui foris ſunt, proferẽs doctrinæ fidelem ſermonẽ, ante epiſcopatum non plures habens vxores quàm vnam. Non percuſſor, non bilinguis, non ebrioſus, nõ neophytus, vt per hæc ipſe oſtẽdat io opere, quod alios docet in ſermone doctrioæ. Caueant ergo negligẽtes epiſcopi, quod in tempore vindictæ dominus per Prophetam cõqueritur dicens, Paſtores mei *Ezech. 34.* demoliti ſunt populum, & nõ paſcebant gregẽ meum paſtores, ſed paſcebant ſemetipſos: ſed potius procurẽt hi, quos conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, dare *Luca. 12.* illis cibum in tempore ſuo menſurã tritici, poram ſcilicet & probatam doctrinam, quatenus veniẽte domi- K no mereãtur audire, Euge ſerue bone & fidelis, quia ſu- *Matth. 25.* pra pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.

Plebs ſine diſciplina. Grad. XI. Vndecimus abuſioois gradus eſt, Plebs ſine diſciplina, quæ cum diſciplinæ exercitationibus nõ ſeruit, communi ſe perditionis laqueo conſtringit, iram enim domini abſq; diſciplinæ rigore non euadit. Atque idcirco Pſalmiſtæ vocibos iodiſciplinatæ plebi prædicatur, Apprehendite diſciplinã, *Pſal. 2.* nequando iraſcatur dominus. *Diſciplina quid.* Diſciplina vero eſt morum ordinata correctio, & maiorum præcedentiũ regularum obſeruatio: de qua diſciplina Paulus Apoſto- *Hebræ. 12.* lus ita loquitur, dicẽs, In diſciplina perſeuerate, tanquã filiis vobis ſe offert deus. Quod ſi extra diſciplinã eſtis, cuius participes facti eſtis, omnes ergo adulteri & non filij eſtis. Qui ergo adulteri ſine diſciplina ſuot, cœleſtis regni hæreditatem non capiunt: ſi filij autem paternæ diſciplinæ correctiones ferunt, & hæreditatem quandoq; recipere poſſe non deſperent. De qua etiam diſciplina Eſaias quidem indiſciplinatæ plebi prædicat, di- *Eſaia. 1.* cens, Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. Et ad L eadem Pſalmiſta cõſona voce pſallit dicens, Declina à *Pſal. 36.* malo, & fac bonũ. Infœlix ergo eſt qui abiicit diſciplinam. Audet enim extra milites aliquid, qui dominum crucifigentes non eius ſciderunt tuoicam, qui Eccleſiæ Chriſti ſcindit diſciplinã. Sicut enim tunicã totũ corpus præter caput tegitur, ita diſciplina omnis Eccleſia, *Coloſ. 1.* præter Chriſtũ, qui Eccleſiæ caput eſt & ſub diſciplina non eſt, protegitur & ornatur. Ipſa enim tunica cõtexta deſuper fuerat per totũ, quia eadem diſciplina Eccleſiæ à domino de cœlo tribuitur & integratur. De qua dominus cum ad patrem aſcendiſſet poſtquam reſurrexit *Luca. 24.* à mortuis, ad Apoſtolos ſuos loquitur dicens, Vos autẽ ſedete hic in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto. Tunica ergo corporis Chriſti, diſciplina Eccleſiæ *Ioan. 19.* eſt: qui autẽ extra diſciplinam eſt, alienus eſt à corpore Chriſti. Non ſcindamus igitur illam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit: id eſt, non ſoluamus quicquam de mãdatis domini, ſed vnuſquiſq; in quo vocatus eſt, in eo permaneat apud dominũ.

Populus ſine lege. Grad. XII. Duodecimus abuſionis gradus eſt, Populus ſine lege, qui dum dei dicta, & legũ ſcita cõtemnit, per diuerſas errorum vias præuaricationis M laqueum incurrit. De quibus viis ſub perſona præuaricatoris populi humanum genus Propheta ita deplãgit, *Eſaia. 53.* Nos autem ſicut oues errauimus, vouſquiſque in viam ſuam declinauit: de quibus viis etiam eadem ſapientia loquitur per Salomooem, Multæ viæ vidẽtur homini- *Prouer. 14.* bus rectæ, & nouiſſima earum deducũt ad mortẽ. Quæ vtiq; multæ perditionis viæ tunc inceduntur, cum vna regalis via, lex dei videlicet, quæ oeque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinat, per negligentiam deſeritur. De qua via dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt finis le- *Roma. 10.* gis ad iuſtitiam omni credenti denũciat, Ego ſum via, *Ioan. 14.* veritas & vita. Nemo venit ad patrem oiſi per me. Ad *Matth. 11.* quam viam omnes cõmuniter inuitat dicẽs: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. *Coloſ. 3.* Quia non eſt perſonarum acceptio apud deum, vbi non eſt Iudæus & Græcus, maſculus & fœmina, ſeruus & liber, barbarus & Scytha, ſed omnia io omoibus Chriſtus, omnes enim vnum ſuot in Chriſto Ieſu. Dum ergo Chriſtus eſt finis legis, qui ſine lege ſunt, ſine Chriſto ſunt: igitur populus ſine lege, populus ſine Chriſto eſt. Abuſiuum ergo in temporibus Euangelij populum ſioe lege fieri, quando Apoſtolis in cunctas gentes licentia prædicationis data eſt, quando tonitruum

Euaogelij

A Euangelij per cunctas ſeculi partes intonuit,quãdo gẽtes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam, quando qui longe fuerant, facti ſunt prope in ſanguine Chriſti: qui aliquando nõ populus,nunc autẽ populus dei in Chriſto, quãdo eſt tempus acceptabile & dies ſalutis, & tempora refrigerij in conſpectu altiſſimi: quando vnaquæque gẽs habet teſtem reſurrectionis,quando ipſe dominus teſtatur, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad cõſummmationem ſeculi. Non fiamus ergo ſine Chriſto in hoc tempore tranſitorio,ne ſine nobis Chriſtus eſſe incipiat in futuro.

Matt.28.

Finis.

AD LECTOREM.

Nec hic libellus quicquam habet Auguſtini.

DE CONTRITIONE CORDIS LIBER.

B *Quã noſtra miſeria & dei ſint memoranda beneficia. Cap.I.*

NIhil certius morte, nihil incertius hora mortis. Cogitemus ergo quàm breuis ſit vita noſtra, quàm via lubrica, q̃ mors certa, & hora mortis incerta, Cogitemus quantis amaritudinibus admixtum ſit, ſi quid dulce aut iucũdum in medio huius vitæ occurſu nobis alludit, quam fallax & ſuſpectũ,q̃ inſtabile & tranſitorium eſt quicquid huius vitæ amor perturbat, quicquid ſpecies aut pulchritudo tẽporalis promittit. Conſideremus etiam quæ ſit patriæ cœleſtis ſuauitas aut dulcedo, & attendamus & perpendamus vnde cecidimus & vbi iaceamus, quid perdidimus & quid inuenimus, & ex vtroq; intelligamus quantum nobis in hoc exilio lugendum ſit: hinc enim Salomon ait, Qui apponit ſciẽtiam,apponit dolorem. Quia quanto magis quis intelligit mala ſua,tãto amplius ſuſpirat & gemit. Meditatio ſiquidem parit conſcientiam,conſcientia cõpunctionem, compũctio deuotionem,deuotio cõmendat orationẽ. Meditatione aſsidua homo ad cognitionẽ ſui illuminatur,in cõpunctione vero ex cõſideratione malorum ſuorũ, cor

Eccle.1.

C intenſo dolore tãgitur. Miſer ergo inquantũ deberem diligere deũ meum qui me fecit cum non erã, redemit cum perieram: nõ enim eram, & de nihilo fecit me: nõ arborem, nõ auem, nec aliquod de animalibus brutis, ſed hominẽ me voluit eſſe, dedit mihi viuere, ſentire & diſcernere. Perierã, ad mortalem deſcendit immortalis: ſuſcepit paſsionẽ, ſuſcepit mortẽ, vicit, & ſic me reſtaurauit: ſic gratia eius, & miſericordia eius ſemper pręuenit me. De multis etiã periculis ſæpe liberauit me liberator meus: quando errabã, corripuit me: quando cõtriſtabar, conſolatus eſt me: quando deſperabã, confortauit me: quando cecidi, erexit me: quando ſteti, tenuit me: quando iui, duxit me: quãdo ad eum veni, ſuſcepit me. Hæc & multa alia fecit mihi deus meus, pro quibus dulce eſt mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper gratias agere, vt pro omnibus beneficiis ſuis poſsim eũ laudare & amare. Pro his enim omnibus quæ illi repẽdam non habeo niſi vt ipſum diligã: non enim melius nec decentius rependi poſſunt, q̃ per dilectionem quæ mihi ſic data ſunt. Conſidera ô homo quid tibi erat, & quid tibi factum ſit, & penſa quis tibi hęc fecit, quanto amore dignus ſit, Intuere neceſsitatem tuã, & bonitatẽ eius, & vide quas gratias ei reddas, & quantum debeas honori eius. In tenebris, in lubrico, in deſcenſu ſemper D eras ad horribile chaos inferni. Immẽſum & quaſi plũbi pondus pendens à collo tuo deorſum te trahebat, & onus importabile deſuper te premebat. Hoſtes inuiſibiles toto conatu te impellebãt. Sic eras ſine auxilio, & neſciebas: quia ſic conceptus eras & natus: in tenebris, inquã, eram: quia meipſum neſciebam: in lubrico, quia imbecillis ad lapſum peccati eram: in deſcenſu eram, ſuper chaos inferni põdus horribilis peccati deorſum me premebat, & inimici mei dæmones vt me aliis peccatis damnabiliorem facerent vehemẽter inſiſtebant. Sic omni auxilio deſtitutus illuxiſti mihi deus meus, proieciſti põdus trahens, & onus grauãs: & hoſtes impellentes reieciſti, quia peccatũ in quo natus & conceptus fui, & damnationẽ amouiſti, & maligno ſpiritui, ne vim animæ meæ faceret, prohibuiſti, & Chriſtianũ me vocari feciſti nomine tuo, per quod ego te confiteor, & tu me cognoſcis inter redemptos tuos, erexiſti & leuaſti me ad notitiam tuam & amorem, feciſti me confidere de ſalute animæ meę, pro qua dediſti animã E tuam, & mihi ſi te ſequerer promiſiſti gloriã. Et certe quamuis te nõ ſequebar ſicut cõſuluiſti, ſed inſuper multa peccata feci, meq; prohibuiſti, adhuc expectas vt ſequar, & dones quod promiſiſti.

Quid pro beneficiis dño debeamus. Cap.II.

Conſidera anima mea, intendite omnia intima mea, quãtum illi debeat tota ſubſtantia mea. Certe domine quia me feciſti, debeo tibi meipſum totum, imò debeo amori tuo plus q̃ me, quãto tu maior es me pro quo dediſti temetipſum, & promiſiſti teipſum. Fac me peccatorem domine guſtare per amorẽ, quod guſto per agnitionem: ſentiam per affectum, quod ſentio per intellectum. Plus tibi debeo quàm meipſum totũ, ſed nec plus habeo, nec hoc ipſum quod habeo per me totũ reddere poſſum. Trahe me ô domine in amorem tuum, & hocipſum totũ quod ſine cõtradictione tuum eſt, fac tuum dilectione. Ecce domine corã te eſt cor meum, accedere ad te per ſe non poteſt, admitte me intra cubiculum amoris tui, peto, quęro, pulſo: quod me facis petere, fac me accipere: das quęrere, da inuenire: doces pulſare, aperi pulſanti. Cui das, ſi negas petenti? Quis inuenit, ſi quęrens fruſtratur? Cui aperis, ſi pulſanti claudis? Quid das nõ orãti, ſi amorẽ tuum negas roganti? A te ſolo habeo impetrare, adhærere animã meã volo ad te. O bone domine ſi amorem tuũ negas, quis dabit? fac me participem F amoris tui. Languet anima mea, refocilla illã, dilectio tua impinguet eã, affectus tuus impleat eam, amor tuus erigat me totum & poſsideat. Scio domine, ſcio & fateor, q non ſum dignus vt me diligas. Sed certe nõ eſt indignus ſeruitio creaturæ tuæ. Da igitur mihi domine vnde es dignus, & ego ero dignus vnde ſum indignus. Fac me quoquo modo vis à peccato ceſſare, vt quoquo modo debeo poſsim tibi ſeruire. Cõcede mihi ſic cuſtodire, regere & finire vitam meã, vt in pace dormiam & requieſcam, & præſta mihi in fine, vt me accipiat ſomnus cum requie, requies cum ſecuritate, ſecuritas cum æternitate, Amen.

Deſiderij boni excitatio. Precatio. Cap.III.

Domine Ieſu Chriſte redemptor meus, vita & ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago, tua me domine bonitas creauit, tua miſericordia me à peccato originali mundauit, tua patiẽtia poſt illam emundationem in aliis peccatorum ſordibus hactenus tolerauit, nutriuit, & expectauit. Domine deus creator meus, adiutor meus, te ſitio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro, te cõcupiſco benigniſsimum, ſuauiſsimũ, ſereniſsimũ, te volo, te quęro, & in te ſpero. Rennit cõſolari anima mea, niſi de te dulcedo mea, accede ad me do-

G me domine, appare mihi & cõſolatus ero, oſtẽde mihi faciẽ tuam, & ſaluus ero, exhibe mihi præſentiã tuam, & implebitur deſiderium meum. Reuela gloriam tuã, *Pſal.61.* & perfectum erit gaudium meum. Sitiuit in te aoima mea quàm multipliciter tibi caro mea. Quãdo venies cõſolator meus, quẽ ego expecto? O ſi ego videbo gau*Pſal.16.* dium quod deſidero. O ſi ego ſatiabor cum apparuerit *Pſal.35.* gloria tua quã eſurio. O ſi inebriabor ab vbertate domus tuæ ad quam ſuſpiro. O ſi potabis me torrente voluptatis tuæ quem ſitio. Da mihi domine io hoc exilio pœnitẽtiæ dolorem, & lachrymarũ fontem quẽ eſurio *Pſal.41.* ſuper omnẽ copiam deliciarũ. Sint mihi domine ioterim lachrymæ meæ panes die ac nocte, donec dicatur mihi, ecce deus tuus. Paſce me domioe interim ſiogultibus meis, refocilla me doloribus meis, donec audiã, ecce ſpooſus tuus. Deus meus qualẽ me feciſti, & qualẽ iterum me feci? In peccatis eram conceptus & natus, & abluiſti me atq; ſanctificaſti me, & ego peioribus ſordidaui me peccatis. Innocens eram tunc natus ſcilicet in *De cõſcientiæ peccatoris infœlicitate.* baptiſmo, nunc ſum io voluntariis volutatus. Heu me miſerum nimiſq; miſerũ, quem torquet cõſcientia ſua, quam fugere nõ poteſt: nimis miſerum quem expectat dãnatio ſua, quam vitare non poteſt, niſi deus eri*Cap.IIII.* H piat. Nimis eſt infœlix, cui mors æterna eſt ſenſibilis: nimis ærumnoſus, quem terrent cõtioui de ſua infœlicitate horrores: nimis ærũnoſus, quem multum torquebunt æteroi pro ſua iniquitate dolores, malũ hoc & malum hoc, ſed minus hoc & maius hoc. Peccare, ô quàm amara res eſt, & mala res eſt peccatũ. O peccata quàm faciles aditus habetis dum ſuadetis, & quam difficiles exitus habebitis: dum ſuadetis, inungitis: ſed poſtquam ſuaſeritis, vſq; ad mortẽ animæ puogitis: fœtores quos inducitis, vſque in iniquos vtres includitis. Intelligite intelligite q̃ amarum & malũ eſt relinquere dominum vos qui peccatis, oolite peccare amplius, ſed redite ad cor, nolite peccare, malũ eſt enim & amarum: expertus ſum in memetipſo. Aut ergo cõtioui dolores cruciabũt pœnitẽtem vitam meã, aut etiam cruciatus æteroi vexabunt puniendam animã meam. Malũ & amarum eſt vtrunque, ſed libera me ab vtroque. Anima mea, ante omnia te ſicut matrẽ virtutum moneo, ne in recordatioոibus malorum tuorũ alicuius diaboli laqueos incurras, quos multi iocauti incurrunt quando de malis I ſuis quaſi pro eis plorãtes aote mẽtis oculos reducunt, & per eaſdẽ recordationes in ipſas malorũ delectationes inſipienter incidunt. Sæpius etiã cum ſine alicuius mali intẽtione cum aliquo loqui incipio, ſtatim detractiooem incurro, vel pro aliqua re imprudẽter loquẽdo iuro, vel vitio curioſitatis inepte ſuccumbo, vel malarum cogitatiooũ, vel turpitudinis motus illicitos & *Philip.3.* impudicos in ipſis interioribus meis ſuſtioeo. Heu tantæ infœlicitati & tantæ perditiooi, dũ enim quæ retro ſunt obliuiſcẽs ad ea quæ ante ſuot me extẽdere volo, ſubito neſcio qua miſeria me relabi ad inania cõſpicio & noxia, & tanquã mors ſubitò ioterueniẽs, vel quemadmodũ caois rabidus, qui nec percuſſus à laceratiooe hominis ſeparatur, carnalis delectatio perforat mentẽ meã, & pro ſuaui odore virtutum ſeotio intolerabilem ac teterrimum fœtorẽ interiorum vitiorũ. Eia dulciſsime domine Ieſu coram te expando omnes ioiquitates meas quas intus ſuſtiooo: ſunt autem hæc mala decem. *Iniquitates animæ interiores.* Primum impatientia, inimica deo & omnibus ſanctis odioſa, diſcordia, indignatio, rãcor animi, tædiũ mentis, voracitas gulæ, murmuratio, deſideriũ voluptatis, delectatio carnis, tẽpeſtas libidinis, & multa his ſimilia, quibus laqueatur & decipitur atq; afficitur infœlix ani- K ma mea. O quàm tolerabilius canis putridus fœtet hominibus, q̃ anima peccatrix deo, magis infœlix iſta deo quàm ille hominib⁹. Anima peccatrix arbor infructuoſa es, vbi ſunt fructus tui? Talis autẽ arbor digna eſt ſe- *Matth.3.* curi & igne, digna ſuccidi & iocẽdi. Qui ſunt fructus tui? Vtiq; ſpinæ puogeotes & amara peccata, quæ vtinã ſic te pœnitendo pungerent vt confoderẽt, ſic amareſcerent, vt euaneſcereot. Forſitan parũ quid putas quid peccatum ſit. Sed heu nõne omne peccatũ per præuaricatiooem perſooã domini inhonorat? Quàm parum ergo audebit peccator dicere peccatũ, quando propter peccatum filius dei moritur, vltra quẽ nil aliud poteſt æſtimari. Ieſu domine bone cur de cœlo veniſti, quid mundo feciſti, ad quid te morti dediſti? Niſi vt peccatores ſaluares, quorum maximus ego ſum. Reſpira *Imploratio diuinæ miſericordiæ ſup peccatorum diſcrimine.* ergo, ô peccator, reſpira ne deſperes, ſpera in eo quẽ times, fuge ad eũ à quo aufugiſti, inuoca importuoè quẽ ſuperbè prouocaſti, dicq; ei, Ieſu propter nomẽ tuũ dulce fac mihi ſecundũ oomen tuũ, Ieſu obliuiſcere ſuperbum te prouocantem, reſpice piè miſerum te iouocaotem, Ieſu nomẽ tuum dulce, nomen delectabile, nomẽ *Cap.V.* confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei. Quid eſt enim Ieſus niſi ſaluator? Ergo propter temetipſum Ieſu L eſto mihi Ieſus, eſto mihi ſaluator beoign⁹. Noli domine, ooli attendere ſic malũ meum vt obliuiſcaris bonũ tuũ. O bone domine Ieſu, etſi ego admiſi vnde me dãnare potes, tu nõ admiſiſti vnde ſaluare ſoles. Si caſtitatem meam mihi ademi, nunquid miſericordiã tuam peremi? Verũ eſt, cõſcientia mea meretur dãoationem, & pœoitentia mea nõ ſufficit ad ſatisfactionẽ: ſed certum eſt, ꝙ miſericordia tua ſuperat omoẽ offeoſionẽ. Parce ergo mihi domioe qui es ſalus vera, & qui non *Ezech.18.* vis mortẽ peccatoris, miſerere domine peccatrici animæ meæ, ſolue vincula eius, ſana vulnera eius. Ecce miſericors deus, corã te exhibeo animã meam, virtutum muneribus deſolatã, catenis vitiorum ligatam, põdere peccatorum grauatã, delictorum ſordibus fœdatam, diſciſſam vulneribus dæmooum, putridã & fœtidã vlceribus criminũ, his & aliis grauioribus malis, quæ tu melius vides q̃ ego, obſtrictam, oppreſſam, circundatã, obuolutam, bonorũ omnium reuelamine deſtitutam. Hæc coarctat me mala vita, coarctat me miſeria. Heu miſer ſemper & vbiq; miſer, quaota miſeria & captiui- M tate vita hominis circuodatur? Si male viuit homo, parata eſt damnatio. Si recte quidẽ viuere videtur, & nõ ſapieoter, nec cautè ſe cuſtodiens inde gloriatur, iterũ certa eſt mors & æterna dãnatio. Omnia iſta quæ ſe- *Inimici hominis.* quũtur, ſunt inimici miſeri hominis. Superbia, inuidia, ioanis gloria, quæ infœlicem homioem continue ioſeſtaot, & niſi miſericordia dei eũ teneat, ſępius vſque ad mortem vulneratur. Libera me domine ab his hoſtib⁹ meis, à quibus me liberare nõ valeo. Peruerſum etiã & peſsimũ eſt cor meum, ad deploranda propria peccata mea eſt lapideum & aridũ, ad reſiſtendum inſultãtibus molle & luteũ: ad inutilia autem & noxia pertractaoda velox & infatigabile, ad cogitãda ſalubria faſtidioſum & immobile. Aoima mea diſtorta & deprauata ad percipiẽdum bonum, ſed ad voluptatum vitia nimis facilis & prompta, ad ſalutẽ reminiſcendam nimis etiam difficilis & pigra. Loogum eſt enarrare ſingula, gaſtrimargiam, ſomnolẽtiam, leuitatem, impatientiã, detractiooem, cenodoxiã, id eſt, vanã gloriã, ioobedieotiã, & cætera vitia quibus infecta eſt infœlix anima mea, quotidiano ludibrio diſtrahitur à tua cultura in perditionem.

A tionem. Libera eã domine, exonera mole peccatorum
obrutam, ſolue delictorum fuoibus ligaiã, expedi cri-
minibus irretitam, erige iacentem, ſuſtine nutãtem, io-
ſtrue ſpiritalibus armis virtutibus inermẽ, rege & pro-
tege pognantẽ, Ieſu booe vide humilitatem meã, & di-
lue omnia delicta mea, adiutor meus eſto, ne derelin-
quas me, oeq; deſpicias me deus ſalutaris meus, ſed do-
ce me facere volũtatem tuã. Anima mea teſtetur quod
libenter hoc os confitetur. Adiuua me domine pie, be-
nigne, & clemẽs pluſquam poſſum cogitare aut roga-
re, non minus hoc ſentiam quàm præſumo ſperare.

De peccatorum ingẽti periculo. Cap. VI.

O peccata mea magna eſtis valde, multa eſtis ni-
mis. Si à vobis nõ abſoluar, quid erit mihi? Iudex enim
terribiliter diſtrictus, inæqualiter ſeuerus, immoderate
offenſus, vehemẽter iratus, ſententia immutabilis, car-
cer irremediabilis, tormenta ſine interuallo, & ſine tẽ-
peramento tortores horribiles, qui nũquam laſſantur,
nũquam miſerentur. Timor reum conturbat, cõſcien-
tia confundit, cogitationes increpant, & fugere non li
cet. Ecce io quibus periculis cõſiſto inceſſanter. Et quia
ſemp hoc nõ cogito, ero miſerior & miſerabilior, quia
B obliuiſci poſſum: ſemper enim videt de⁹ me & pecca-
ta mea, ſemper incutiuntur mihi diſtricta iudicia, ſem-
per inuiſibiles inſidiatores parati ſunt, vt capiãt miſe-
ram animã meã. Sic ſum poſitus cum vigilo, ſic cũ dor
mio, ſic cũ rideo, ſic cum lætor, ſic cum ſuperbio, ſic cũ
detraho, ſic cũ iraſcor, ſic cũ triſtor, ſic cũ delicias cor-
dis miſerabilis amplector, denique ſic ſum ſemper &
vbiq;. Heu me miſerum, & vbi ſum, & vbi oõ ſum, quia
neſcio vbi ſecurus ſum. Heu mihi miſero, quid faciam?
Heu quãto tempore aogetur mens mea, quãto ſtupore
induratum eſt cor meum, quanto tempore obduratur
anima mea.

De ĩpedimẽtibus reſipiſcentiam à peccatis. Cap. VII.

Quid eſt quod ſic me impedit? quid eſt
quod ceruicem meã ſic premit? Vult domine, vult ani-
ma mea ad te erigere faciem ſuã, & plũbeo onere ag-
grauata deprimitur: cooatur ſe expedire & catenis fer-
reis cõſtriogitur: tentat exire, & æneo carcere includi-
tur: cupit in te dirigere ſeruitiũ ſuum, & caliginoſis te-
nebris obſcuratur. Quæ ſunt iſta de⁹ meus, quę ſic ani-
mam meam obtenebrãt, & grauant, & ligant? Forſitan
hæc ſunt peccata mea? imò vere hæc ſuot peccata mea.
Hi ſuot affectus carnales, qui inficiunt in me affectionẽ
ſpiritalem. Intẽtio inferiorum incuruat animã meam
C ab iotuitu ſupernorũ. Amor terreſtrium excæcat in me
dilectionẽ cœleſtiom. Vſus vitiorum euacuauit in me
ſenſus donorum bonorum. Ab his doois ſum elõgatus,
in his malis ſum occupatus: ab illis excluſus, in iſtis in-
cluſus: ab illis deuolutus, iſtis obuolut⁹. Hinc eſt carcer,
& vincula, hinc ſunt tenebræ & peccata. Vę mihi, quia
prope eſt dies mortis, prope, inquam, & incognita. Su-
bito venit, & forſitã hodie erit.

De fera fœditatis peccati cognitione. Cap. VIII.

Delicta mea an era-
tis tunc tam noxia futura, cum animã meam veſtra dul
cedine pulſabatis, cũ cor meũ veſtra dulcedine vnge-
batis? Cur hoc ante celabatis, & cur me tradebatis? Imò
vos non tradidiſtis me: ſed ego tradidi me, quando vo
bis me tradidi. Nõ vos me decepiſtis, ſed ego me dece
pi, quãdo vos intra me ſuſcepi. Heu cur vobis fidẽ ad-
hibui & credidi vobis? Sed quodã horribili modo vi-
dens, cęcus me tradidi vobis. Vidẽs quidem, quia vos
cognoſcebam, & mala quæ præcipiebatis nõ abhorre-
bam, ſed eis conſentiebam. Cæcus, quia me à vobis nõ
cauebam. Heu peccatum nomen horrẽdum, res dete-
ſtabilis, nullo modo comparabilis. Cæcus nõ videt fo-
ueam in quã cadit, inſanus putat ſe debere quod facit:
qui ſpõte facit peccatum videns & ſciens, pręcipitio ſe
tradit. Mors & tormenta quælibet tantum ſunt, & in ſe D
fœda non ſuot, quia ordinata ſunt: peccatum autẽ ha-
bet in ſe fœditatẽ ſuam, & cum hoc trahit ſecum æter-
nam infœlicitatẽ. Melius enim erat eligere tormẽtum,
quod per ſe fœditatem æternã non attrahit, quàm pec
catum quod ſua cum fœditate dolores æternos iũgit.
Et certe omnis fœditas peccati ipſa ſola plus eſt. Magis
ergo vitanda peccandi fœditas, quàm quælibet tormẽ-
torum immanitas: quia ipſe homo in peccãdo fœdiſ-
ſima peruerſitate præpoſuit ſe creatori ſuo, quo oibil
iniuſtius: ſed in tolerãdo peccati tormẽta ordine præ-
poſtero ſubiicit ſe creatura factori ſuo, quo nibil iuſti⁹.
O homo quò euaouit humanitas tua, quò deuenit ratio
tua: didiceras enim, quooiã qui facit peccatũ, ſeruus eſt *Ioan. 8.*
peccati, & peccatũ feciſti. Inaudita inſaoia hæc ſcire, &
ſemper peccare. Sciebas eoim ꝙ tu es ſpiritus vadẽs & *Pſal. 77.*
non rediens, & in peccati abyſſum irremediabilem &
ſine fundo te proieciſti.

De triplicis abyſſi diſtinctione. Cap. IX.

Vere abyſſus peccata oɩea
ſunt, quia incomprebenſibilia ſunt profuoditate, & in-
æſtimabilia ſunt numero & immenſitate. O abyſſus a-
byſſum inuocans, ô peccata mea, tormenta quibus me
ſeruatis abyſſus ſunt, quia infinita & omnioo incom- E
prehenſibilia ſunt. Eſt & tertia abyſſus, & eſt nimis ter-
ribilis, iudicia dei abyſſus multa, quia ſuper omnẽ ſen- *Pſal. 35.*
ſum occulta. Hæ omnes abyſſi terribiles ſunt mihi vn-
dique, quia timor ſuper timorem, & dolor ſuper dolo-
rem. Nã abyſſus abyſſum in voce cataractarum tuarũ *Pſal. 41.*
inuocat, quia peccati abyſſus abyſſum tormẽtorũ me-
retur, quia iudicia dei prooũciat. Abyſſus ergo iudicio-
rũ dei ſuper me, abyſſus inferni ſubtus me, abyſſus pec
catorum meorum eſt intra me. Illam quæ ſuper me eſt,
timeo oe in me irruat, & me cum abyſſo mea in illam
quæ ſubtus me latet, obruat, vbi per tormenta peccata
nunquam delebuntur, ſed peccata tormenta ſuper me
tenebunt. Miſer ego peccator, quò abij facto meo à fa-
ctore meo, quò fugi à facie tua? Et certe ſi ego oequiter
fugio, & abyſſo me dãnabili abſcõdo, quò vado vides
me: quis enim niſi tu ad renitendũ mouet animã meã?
Bone domine Ieſu Chriſte, tu pulſaſti & excitaſti eã in
abyſſo delictorum meorũ velut in lecto dormientem,
tu concuſſiſti pigritatem, tu ſollicitaſti oegligẽtem, tu
feciſti pœnitentẽ vnde iocuodabatur, & dolẽtem vn-
de lætabatur. Bone domine omnia hæc feciſti in abyſ- F
ſo.

Quid peccatori faciẽdũ. Cap. X.

Exaudi ergo clamantem de abyſſo ad te beni-
gniſsimum, peccata mea oõ abſcondo, ſed pãdo ea co-
ram te: nõ defendo, ſed oſtenſo: nõ excuſo, ſed accuſo,
Ego ſum reus, ego ipſe accuſator meus. Nõ accuſes me
qui feciſti me. Solus ſuffeci ad peccãdum, ſolus ſufficiã
ad accuſandum, ſolus ad pœnitendum. Sed vnde deus
meus tantorum criminũ correctio, vnde tibi tãtorum
ſcelerum ſatisfactio? Præcipitare ergo miſer homo in
profundum immoderatæ mœſtitiæ, qui ſpõte præcipi-
tatus es in barathrũ horrendæ nequitiæ. Obruere iofœ-
lix mole terribilis doloris, qui libens corruiſti io cœnũ
infernalis fœtoris. Obuoluere ærũnoſe in tenebris in-
conſolabilis luctus, qui volẽs prouolutus es in voragi-
ne tam ſordidi fluctus. Volutare ergo in gurgite ama-
ritudinis, qui volutatus es in volutabro turpitudinis.
Terror terribilis, horror borribilis, mœror inconſola-
bilis aggregate vos ſuper me, irruite, obruite, iuſtũ eſt,
poſsidete me, iuſtũ eſt, perturbate, obuoluite, torquete
reum, vindicate deũ. Præſentiat fornicator inferni tor
menta quæ meruit, prægustet quod præparauit, bibat
quod outriuit, aſſueſcat quod perpetuo eſt paſſur⁹. Cõ-
ſolatio, ſanitas, lætitia, nolo vos, niſi forte pœoitentia
reduxerit

G reduxerit vos:procul eſtote ante mortem,niſi forte indulgētia reuocet vos: quia neceſſarium eſt flere peccatorē vel hic,vel in futuro . Sit ergo pœnitentia cōtinua & amara comes ætatis meæ.Continuus dolor,inſatiabilis terror inhæreat vitæ meæ. Sint mœror acerbus,luctus infatigabilis,torſiones iuuētutis & ſenectutis meę, vt ita fiat rogo & deſidero.Si enim non ſum dignus oculos ad cœlum leuare orādo coram te domine deus, certe ſum dignus plorando eos cęcare.Si confunditur mens mea pudore conſcientiæ, æquum eſt vt cōfundatur turbine luctuoſo doloris & triſtitiæ. Si timet exhiberi ante conſpectum domini dei ſui, iuſtum eſt vt habeat ante conſpectum ſuum tormenta ſceleris ſui. Reſpira ô peccator , reſpira aliquando , & fuge ad ipſum deum,quē offendiſti,fuge inquā ab irato ad placatum.

Prouocatio ſpri in torde peccatoris.Cap.XI. Memento iuſtiſsime & benigniſsime deus,memēto ꝙ miſericors es & redēptor meus es . Si iudex es ad iudicandum reum tuum , es & deus ad defendendum ſeruum tuum, es & creator ad cōſeruandum opus tuū, es & deus ad ſaluandum credentem tuum, & baptizatum tuum. H Ne ergo memineris domine iuſtitiæ tuæ ſolius aduerſus peccatorem tuum, ſed memor eſto benignitatis tuæ erga creaturam tuam. Ne memineris iræ tuæ aduerſus reum tuum, ſed memor eſto miſerationis tuæ aduerſus miſerum tuum. Scio quidem & fateor,ꝙ conſcientia mea meretur damnationem, & pœnitētia mea non ſufficit ad ſatisfactionē. *Ezech.18.* Parce ergo mihi bone domine qui es ſalus mea, quī non vis mortem peccatoris,parce ergo peccatrici animę meę. Deus meꝰ es, in te pono ſpem meam, & tibi cōmitto animam meā. Cuſtodi animā meam dum dormio,conſerua eā dum aliquid facio,memēto eius dū ego obliuiſcor tui , peccator ſum & miſer,ſed peccaſſe me doleo, & miſerum me cognoſco. Miſericors deus miſerere mei, miſerere & humilis creaturæ tuæ . Peccare eſt deū inhonorare, quod homo facere nō debet,etiā ſi neceſſe eſſet perire, quicquid deus non eſt.Heu me peccaui,deū verum exhonoraui,omnipotentē prouocaui,peccator quid feci, quando mala feci:væ mala agenti, væ bona neglıgēti. Væ væ ira omnipotētis dei,ne irruas ſuper me.Ira omnipotentis vbi poteris capi in me? Non eſt quod poſſit tolerare totā te in toto me.Deus dominus cuius bonitas nō exhauritur,cuius ſcientia nō deficit, cuius mi- I ſericordia nō exinanitur, cuius potentia quicquid vult efficit:vnde potero reſpirare,qui ſic ob peccata mea cogor deſperare? Nā ſi iraſcaris peccantibus,ſoles tamen benigne dare conſilium petentibus. Doce me domine vnde debeā ſperare,vt poſsim ſaluari : orare volo, ſed neſcio. Secundum ignorantiam meam nō poſſum dei miſericordiā prouocare:ideo cogor deſperare propter iniquitatem meam. Scio quidem & fateor,quia peccator ſum,quia peccatum ſponte ſubij, & iuſte non exaudior,quia non obediui. Vtique bone domine peccaui, erraui:verūtamen te non negaui, nec deteſtor bonitatem tuam. Ideo fac mecum ſecundum miſericordiam tuam,qui es benedictus in ſecula ſeculorum.

Finis.

AD LECTOREM.

HOc opus Auguſtini non eſſe non eſt quod admoneam . Stylus magis refert Iouinianum quempiam vel ſebricitantem potius.Cap.2.nimium tribuit dialecticæ.cap.6. dicit angelus cuncta ſcire ac præſcire . Item alia quæ nunquam ſcripſit Auguſtinus . Apparet eſſe progymnaſma monachi tyronis theologiæ , qui quantum in philoſophia ſcholaſtica profeciſſet , voluit hoc libro dare ſpecimen.

DE COGNITIONE VERAE VITAE LIBER. K

Caput.I. SApiētia dei quæ os muti aperuit, *Mat.9.* & rudibili animali humana verba formare tribuit , me quoq; nō *Nume.22.* ſolum ſermone,ſed etiam ſcientia imperitū ad fandum impellit,atque per ſe ac de ſe intellecta aliis pie innoteſcere compellit. Huius ergo inſtinctu ad vtilitatem,vt ſpero,plurimorum,iterum cōmitto me ad corrodendum dentibus inuidorum, & forſitan ad confodiendum cordibus vitæ dilectorum: cum Chriſtus veritas & vita dicat, Hæc eſt vita æterna vt te ſolū verum *Ioan.17.* deum cognoſcant.Cōſtat profecto naturā rationalem ad hoc ſolum factam, vt factorem ſuum verum deum intelligat,intelligendo diligat, diligendo in eo qui eſt æterna vita æternaliter beate viuat. Diuinitatis ergo eſſentiā rationabiliter inueſtigare, eſt ad vitā æternam feſtinare:hāc vero negligendo ignorare , eſt vtique ad L mortem indeficiētem properare: quia nimirum hic ab eo ignorabitur, dum quādoq; à beata vita ſequeſtrabitur . Quāobrem cum de hac præclara materia plurimi ſanctorum patrum multa glorioſa conſcripſerint , ipſamq; rem ſimplicioribus obſcuriorem quodammodo reddiderint,libet me per hæc cōdenſa quaſi quandam ſemitam ſtylo cōplanare , qua infirmis intellectibus relicto erroris deuio, per planū veritatis liceat libere ambulare . Sed hic quilibet inuidus nebuloſa facie mihi fortaſsis occurrit , & virus diu ſub liuido corde cōcretum in me acerbiter euomit : Quid tu,inquiens, tentas ligna ſyluis importare, aut redundāti mari vndam inſtillare conaris? Huius tā mordacis mordacem dētem hæc petra redundat,& venenum malitioſe euomitum in viſcera ipſius denuo retorquenda refundat. Inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum: imitātur il- *Sapien.2.* lū qui ſunt ex parte illius . O inuide infœlix, qui aliena fœlicitate torqueris,alieno damno depaſceris, ipſis rebus probas te ex parte eius eſſe , qui inuides aliis quod tu ignoras ſcire , ac mihi ob pium laborē collatū ægris ſuſpiriis ingemiſcis,quod tibi ob deſidiā, imò ob inuidiam denegatum cognoſcis . Age miſer,potius lætiferum virus quo turges euome , ſalubre dilectionis an- M tidotum excipe. Sin autē,parti patris tui nigro felle tabeſcens faueto.Ego autem cum inuidia tabeſcente iter non habeo. Egregiam ſcripturarū ſyluam alacer ingrediens, non in eam vt tu venenata lingua aſſeris , ligna deferens,ſed precioſum vitæ lignum iuſtitiā eſurientibus de ea efferre conabor,& dulcem vitę hauſtum vitā ſitientibus de pelago ſcripturæ haurire non morabor. Omnes ergo fideles ad lignum vitæq; fontē curramus, cuius guſtu in æternum beate viuamus. Libellus autem nomen,cognitio veræ vitæ,ſortiatur,dū in eo vera vita tardioribꝰ intellectu cognoſcibilis reddi videatur.

De vtilitate vera vita & ſpria eius diſpoſitione. Cap.II. FRA. Gratias deo perſoluimus,cuius dono aperte in rebus dubiis certificari poſſumus: Quandoquidem ergo nos in hocipſum videas cōfluxiſſe, ne ad patriam tendentes,in via laſſabundi deficiamus,paſtu potuq; vt ſoles refice,& tempus irremeabili curſu labile, nexibus quæſtionum figens fac ſtabile, ne ſua volubilitas nos ociantes inuoluat , ſed tua affabilitas in diuinis laborātes ad ſemper manens æuum ſuſtollat. MAG. Fructum ligni vitę in ramis crucis pendulum mecum alacres adite , fontēq; vitæ à vita quaſi de loco voluptatis manantem

A manãtem paradiſum, Eccleſiam videlicet hortum deliciarum irrigantem vnanimes haurite, cuius ſapor ſi palatum cordis veſtri indulcorabit, teſtor vobis, quòd vos cũ eo in æuum permanſuros, de torrente voluptatis ſuæ quandoque ſatiabit. FRA. Cum carnalia ſapiẽtes ſpiritalia cogitare nequeamus, regnũ cœlorum regionem clariſsimam, omni opulentia affluẽtiſsimam, in qua cœleſtem Hieruſalem vrbem præclaram, meritis atque opib⁹ inclytam, & in hac deum quaſi glorioſum regẽ, angelos velut milites, vario cultu cõſpicuos mente formamus: idcirco poſcimus, vt ratione indagante, argumentis quæque obſtantia comprimens, veritatem quaſi in tenebris latitantem, ad lucem nobis perducas, ac deum aliquando videndum, vt aſſeris, factum quodammodo viſibilem, ante oculos cordis noſtri conſtituas. MAG. Cum deus omnipotens, ſolus immortalis, ſolus inuiſibilis, ſolus incomprehenſibilis, lucem habitet inacceſsibilem, ego autem tenebris vitiorum obſitus, tetram caliginem inhabitem, luci virtutũ inadibilem, qualiter ineffabile lumẽ ſauciis animorum

1. Timo. 6. oculis inferre potero, qui cæcutiente cordis oculo,

B ſplendorem tantę maieſtatis reuerberatus nullo modo intueri præualeo? FRA. Tamen nitere pro poſſe in illam rapi, quatenus diſiecta caligine merearis ab illa illominari, noſq; per te illuſtrari, ſicut ſępe videmus valles à montibus iubare ſolis irradiari. MAG. Conabor pro viribus vobis orantibus, ac logica pręeunte comitantibus argumentis, ſequar veritatem vſque in ipſius inacceſsibilis lucis latibulum fugientem, ipſaq; concedente producam eam vobis indagantibus ſe oſtendẽtem. FRA. Noſtra quidem tibi non deerit oratio, tantum ſit tibi præuia dux veritatis ratio: Magnopere quippe a te audire deſideramus, qualiter in orationibus de deo cogitare debeamus, ne forte infirma mens quaſi pulchrum hominem imaginetur, & hoc ſimulachrum pro vero deo decepta veneretur. MAG. Fateor, magnitudine altitudinis ſuſcepta negocij victus ſuccumbo, qui quæ vtcunque mente conſpicio vel concipio, vix verbis explicare ſufficio: excedit enim omne præclarum longe ſummorum philoſophorum ingenium, quia ſublimitas huius rei quæ tractatur, exuperat omnẽ intellectum. Quanto quippe magis omnem creaturam

C tranſgreſſus conor eam diligenti intuitu cõtemplari, tanto magis ſentio eã ab aſpectu intellectus mei elongari. Operam tamen dabo inquiſitioni veſtræ pro modulo meo ſatisfacere, prout ipſe de quo agim⁹, dignabitur notitiam ſui deſideranti animo innoteſcere. Vos autem vbi vires pondere tantæ eminentiæ preſſæ succũbunt, oportet fragilitati ignoſcere. FRA. Nos quanto diligentius huius rei perpendimus altitudinẽ, * tanto ardentius optamus eam nobis vtcũque fieri cognoſcibilem, & eius qualicunque modo intueri pulchritudinem, & ideo libẽti animo tibi ignoſcimus, ſi ea quæ verbis non vales, ſaltem nutibus explices.

* al. amplitudinem.

Cap. III.

MAG. Sciendum igitur deum nullis verbis proprie exprimi, nulla poſſe cogitatione comprehẽdi: quomodo enim immenſus & incomprehenſibilis prædicaretur, ſi humanę locutioni vel meditationi includeretur? Nũc autem patet quàm ſit admirabilis, cum omnibus linguis ſit inedicibilis, omnibus cordib⁹ ſit incogitabilis. Dialectica nanque diſſerendi potens, potenter quæque dubia definiens, cunctas ſcripturas euibrans & euiſcerãs, cunctam humanam ſapientiam annihilans, cum diuinitatem intendit, tantæ maieſtatis luce repercuſſa, pauidum caput tremefacta reflectit, atque in abdita mun-

D danæ ſapientiæ fugiens deliteſcit, diſſolutiſq; ſyllogiſmorum nexibus ſtulta obmuteſcit. Nempe nomine & verbo cuncta exprimuntur, quæ ſub decẽ prædicamẽtis humano corde cõcipiuntur. Sed quòd ex his nullũ proprie deo conueniat, manifeſte ratio cõprobat: nam ſi dixerimus quòd deus ſubſtãtia ſit quæ omnibus ſubſiſtere tribuat, & per quam omnes res eſſe habent, mox vniuerſalia & indiuidua, de quibus ſubſtãtia prædicatur, genera & ſpecies in quibus verſatur, ſimul & nouẽ accidẽtia quæ ei neceſſario inhærent, animo occurrũt, quę cuncta liquent, quia minime in deum concurrunt. Si prædicemus quod deus ipſa magnitudo exiſtat, quæ omnia in menſura & numero & põdere diſponat, protinus paruitas huic quãtitati ſe opponit, & ſua exiguitate quod eſt ſuper omnia maximum cõminuit. Quem ſi ipſam bonitatem vel ſummum bonum nominemus, qui cuncta valde bona facit, ſtatim malum huic qualitati contrarium obuiat, & tanto bono ſe opponere nõ trepidat. Quòd ſi creator vel dominus prædicetur, quod vtrũque ad aliquid ſcilicet refertur, cõfeſtim relatio opponit, ante mundi conſtitutionẽ eum hoc vocabulo caruiſſe, & hoc relatiuum ex mũdi creatione ei

E accidiſſe, cum ratio aſtruat nihil deo accidẽtale, ſed totum quod prædicatur de eo ei eſſe eſſentiale. Porrò ſi vbiq; totus eſſe dicatur, & ſimul cuncta replere loca dicatur, mox localitas clãdeſtine irrepens, illum loco includit, qui cũcta pugillo includit. Si autẽ ſempiternus prædicetur, & cuncta tẽpora diſponere affirmetur, cõtinuo præterito præſens, præſenti futurũ ſuccedere feſtinat, & initium atque finem æternitati aſcribere non formidat. Si vero dicatur quòd omnia poſsideat, & amictus lumine ſicut veſtimento refulgeat, ſtatim hoc habitu cogitatio eũ priuat, dum amictum lucis vel poſſeſsionem rerũ ab eo ſeparat. Quòd ſi ſemper præſens adeſſe teſtatur, confeſtim ſitus ſtandi vel ſedendi imaginatur. Si vero vniuerſa regere referatur, actus laboris æternam requiem annullare conatur. Porrò ſi affirmetur patiens, mala noſtra ſufferens, illico paſsio ſe ingerit, & impaſsibilem pati contendit. His quippe decem cuncta humana cõditio * includitur, & ab his omnibus proprietas ſummæ eſſentiæ euidẽti ratione penitus excluditur. Cuncta etenim quæ vel oppoſitionẽ vel contrarietatem vel accidens ſuſcipiunt, nulla ratione deo

* al. locutio

F proprie cõueniunt. Igitur cũ ratione repugnante nihil de deo proprie loqui valemus, ſaltem improprie & per ænigmata de deo loqui ſatagimus.

Cap. IIII.

FRA. Euidens ratio quidem docet deum humanis verbis inedicibilem, ſed intellectualis mens inhianter deſiderat eũ ſibi vtcunque fieri cognoſcibilem, quę mens inſtar ſpeculi animæ videtur, in quo ipſa imaginem creatoris ſui cõtempletur. MAG. Vniuerſa quæ in rebus creatis nouimus, per corporeos ſenſus cognouimus. Et ea quidem quę nec viſu nec experientia didicimus, per comparationes viſorum vel expertorum diſcimus, * vtq; de beſtiis vel ignotis hominibus legimus: quę autẽ nobis penitus incognita per cõparationes notas non ſignãtur, nunquam prorſus ſcientię noſtrę notificantur. Et ideo quia ſpiritalia nobis ſunt inuiſibilia, atq; corporeis ſenſibus incõparabilia, nunqoam erunt aliqua ratione nobis probabilia. Quia vero hęc conſtat eſſe, ſed per ſimilia edoceri nequeunt, fidẽ tantum credentium exigũt.

* al. ſcim⁹.

Spũs ſex modis in ſcriptura dicitur.

FRA. Quę ratio augmentis probat, quanquam in cõparatione deficiat, neceſſe eſt vt rationalis quiſque credere non renuat: tu tamen profer quid de ſpiritalibus ſciendũ tibi ratio innuat. MAG. Sex modis in ſcripturis

G ris ſpiritus ſub ſtantialiter dici non neſcio à vobis ſciri.
Primo ſummus omniũ deus ſpiritus appellatur, vt ibi,
Ioan. 4. Spiritus eſt deus,& qui adorãt eum, in ſpiritu oportet
1 Cor 3. adorare. Secundo angeli ſpiritus dicuntur,vt ibi, Qui
Pſal 103. facit angelos ſuos ſpiritus. Tertio animæ ſpiritus nun-
Pſal.145. cupãtur,vt ibi,Exibit ſpiritus eius,& caro reuertetur in
terram.Quarto vita brutorum animalium ſpiritus vo-
Eccle.3. catur,vt ibi,Quis ſcit ſi ſpiritus iumentorum deſcẽdat
Pſal.10. deorſum.Quinto venti dicuntur ſpiritus,vt ibi,Spiri-
Pſal.118. tus procellarum.Sexto aër ſcribitur ſpiritus, vt ibi , Os
meum aperui & attraxi ſpiritum.Quorũ definitio talis
Definitio eſt,Aër eſt ſpiritus ſenſibilis,quem nos attrahendo ſen-
ſpũs aerij. timus,ipſe nihil ſentiens,cunctis tamen ſub cœlo viuẽ-
Spũs ven- tibus ſpiramen exhibens. Vẽtus ſpiritus eſt aër,dei nu-
tiliſ. tu aliquo modo agitatus, procellis aquarum augmen-
tatus,per angelica miniſteria excitatus, per eadem tran
Spũs ani- quillatus . Vita brutorum animaliũ eſt ſpiritus vitalis,
malis. conſtans de aëre & ſanguine animalis , inuiſibilis , ſed
H ſenſibilis,memoriã habens,intellectu carens,cum car-
Anima in- ne moriens,in aëra euaneſcens. Anima vero ſpiri-
tellectiua tus eſt ſubſtantia incorporea,corporis ſui vita, inuiſibi
quid ſit. lis,ſenſibilis,mutabilis,illocalis,paſsibilis , nec quãtita-
Cap.V. tem menſuræ,nec qualitatem formæ vel coloris ſuſce-
ptibilis,memorialis,rationalis,intellectualis, immorta
lis.Et ne hæc vacillet definitio, ratio eã probationibus
roboret . Anima eſt ſpiritalis ſubſtantia . Omne enim
quod alij vitam ſubminiſtrat , ipſum eſt neceſſe vt ſub-
ſiſtat:ſed anima vitã corpori tribuit,igitur anima reali-
ter ſubſiſtit. Hãc vero vitam eſſe ipſamet probat , dum
præſentia ſua corpus viuificat, abſentia ſua idem mor-
tificat.Hęc nobis quidem eſt inuiſibilis,ſed ſpiritus vi-
ſibilis . Hanc etiam ſenſibilem eſſe conſtat,dum oculis
colores,auribus ſonos,naribus odores , palato ſapores,
manibus aſpera vel lenia ſentire præſtat.Eſt quoq; mu-
tabilis : omne enim quod melioratur & peioratur mu-
tabile eſt : ſed anima vitiis peioratur, virtutibus melio-
ratur,igitur mutabilis eſt. Eſt etiã illocalis:omne enim
quod loco includitur,altitudine,latitudine , lõgitudi-
ne aëris circũſcribitur,corpus eſt:ſed ratio docuit ani-
mam incorpoream eſſe,id eſt, nec corpus nec aliquod
mẽbrum habere,igitur conſtat eam eſſe illocalem:non
enim ſpacium aëris vt corpus occupat , nec corpus vt
I aqua vtrẽ implet:ſed vt calor toto igni illocaliter in-
eſt,ita anima totũ corpus illocaliter poſsidet. Ignis qui-
dẽ eſt viſibilis,ſed calor inuiſibilis & ſenſibilis , & quo-
dãmodo ignem viuificãs:ita anima inuiſibilis, ſed ſen
ſibilis,viſibile, corpus quadã occulta vi ſenſificat & vi-
uificat.Hęc eſt quoq; paſsibilis.Omne enim quod mœ-
rore afficitur paſsibile eſt:ſed anima dum ſuæ volunta-
tis compos non efficitur,dolore mœſtitiæ afficitur,igi-
tur paſsibilis eſſe cõuincitur. Ab hac quãtitas excludi-
tur,dum nec altitudine aut latitudine aut longitudine
metitur,nec ſex circũſtãtũs, ſcilicet ante & retro,dex-
trum & ſiniſtrum, ſurſum & deorſum ſe includere pa
titur. Qualitas etiam formæ vel coloris ab hac ſecerni-
tur,dũ nulla forma vel humani corporis, vel vllius co-
loratę rei illi aſcribitur . Hæc eſt memorialis,quia præ-
terita recolit. Eſt etiã rationalis, quia præſentia diſcer-
nit. Eſt intellectualis,quia futura intelligit. Hãc immor
Angeli de talem hinc eſſe conſtat,quòd memoriam ſui apud po-
finitio, & ſteros perenniter durare laborat. Angelus autem
an ſint, & ſpiritus eſt ſubſtantia incorporea,inuiſibilis , ſenſibilis,
de eorũ no- rationalis,intellectualis, immortalis , bonorum lucida
titia. & impaſsibilis,malorum tetra & paſsibilis. Sed viden-
Cap.VI. dum eſt, vtrũ aliqua ſubſtantia talis in rebus creatis eſ-
ſe credatur,cũ à nobis minime videatur . Angelos eſſe K
ipſa inſenſibilia probant, quæ tam certam ſui motus le
gem obſeruãt.Omne quippe quod mouetur, aut motũ
a ſe habet aut aliũde:ſed omne quod motum à ſe habet
eſt ſenſibile,vt anima:quod aliunde,inſenſibile,vt cor-
pus. Quòd ſi ſol,luna,& ſydera per ſe mouentur, ſenſu
vel ratione vigere videntur,quę tã certa tempora,tam
certa cœli ſpacia cuſtodiunt,& quodãmodo ſuum in-
tellectum huic mundo lumine vel ſignis innuunt. Sed
qui ea rationabilia vel ſaltem ſenſibilia corpora arbi-
trantur,iure ſenſu carentes,inter irrationabilia compu
tãtur. Cum autem vere ſint corpora viſibilia, ſed motu
carentia,vtputa inſenſibilia, & tamen moueantur , cõ-
ſtat profecto quòd aliunde moueãtur. Reſtat igitur ea
per angelica miniſteria moueri : ſimiliter ventos , plu-
uias,grandines,fulgura, tonitrua,tẽpeſtates, auras, iuſ-
ſu dei per illos regi . Qui dubitat,& ea ſenſibilia putat,
hũc ratio ſtultum cũ inſenſibilibus probat. Bruta quo-
que animalia vſibus humanis per illos obſecundare vel L
aduerſari qui nõ credunt,aut illa per rationalem intel-
lectum hęc facere credunt,lõge a ratione recedũt. Sed
& cuncta quę in rebus inſenſibilibus vel creaturis ſen-
ſibilibus geruntur , per illos adminiſtrari qui ambigit,
multum à luce veritatis deſipit. Igitur conſtat angelos
vere eſſe,& cũcta nobis occulta patẽter noſſe. Sed hoc
differt inter illorum & noſtram ſcientiam , quòd ipſi
omnes cauſas rerum antequã eueniant præſciunt , nos
autẽ vix & cum magno labore inueſtigamus eas poſt-
quam res in actu conſtant. Porrò ſummus ſpiritus, *Quòd de-*
ſicut à nullo intellectu valet propriè cogitari, ita nulla *ſit, & quid*
definitione poterit proprie definiri vel determinari. *ſit, ænigma*
Sed quia intellectualis mens eum vtcunque agnoſcere *ticaq; de-*
anhelat , hæc ænigmatica definitio ei interim ſufficiat. *ſcriptiones*
Deus ſpiritus eſt eſſentia inuiſibilis, omni creaturæ in- *et pulchra*
cõprehenſibilis,totã vitã,totam ſapientiam,totã æter- *deductio.*
nitatem ſimul eſſentialiter poſsidẽs,idem ipſa vita,ipſa *Cap.VII.*
ſapientia , ipſa veritas , ipſa iuſtitia , ipſa æternitas exi-
ſtens,omnem creaturam inſtar puncti in ſe continens.
Si autem aliquis inſipiẽs tantum deſipiat, vt deum eſſe
diffidat hunc ſolum vere eſſe,& alia omnia ab ipſo ha-
bere eſſe hac ratione colligat: Omnis ſubſtãtia aut per M
ſe ſubſiſtit aut per aliud,ſed hunc mundum non ſubſi-
ſtere qui cõtendit,hic fatuus in nihilum tendit . Mun-
dum autem non per ſe ſubſiſtere conſtat, dum eum ra-
tio cœpiſſe doceat,partibus enim cõſtat . Omne autem
quod partibus coniungitur vel in partes reſoluitur , ab
aliquo vtiq; cõiunctionem vel reſolutionem patitur.
Mundus ergo nõ per ſe ſubſiſtit, & ideo ſequitur quòd
creatura ſit . Creatura autẽ ad aliquid, ſcilicet ad crea-
torem refertur. Solus ergo creator per ſeipſum & in ſe
ipſo exiſtit, omnis autẽ creatura per ipſum ſubſiſtit . Si
enim ab alio eſſe habet, tũc deo maius eſt à quo hoc ha
bet:quod deo incõueniens eſt. Et cũ nihil præter crea-
torem & creaturam exiſtat, ſi deus per ſeipſum non ha
bet eſſe, neceſſario cõſequitur vt per creaturam exiſtat:
quod inconuenientiſsimũ eſt. Amplius, Subſtãtia mun
di in diuerſa genera & in differentes ſpecies diuiditur,
& in his ſingulis bonum inuenitur . Omne enim vtile
bonum:vniuerſa quippe vtilia conſiderantur , & ideo
ſingula bona comprobantur. Omne autem bonum,aut
per ſe bonum eſt,aut per aliud. Sed diuerſa bona parti-
cipatione vnius boni bona eſſe neceſſe eſt . Diuerſitas
quippe recipit maius & minus:nam quãtum ad genus,
lapis eſt minus bonum,qui tantum eſt,& non viuit: li-
gnum maius bonum,quod creſcendo viuit: equus illo
melius,

A melius,qui viuit & ſentit: homo illo præſtãtius,qui vi-
uit,ſentit,& ratione diſcernit. Reſtat igitur his maxi-
mum & ſummum bonum, de quo omnibus inferiori-
bus profluat bonũ:& hoc bonum deus eſt,de quo qua-
ſi de fonte cuncta bona profluunt, & in eundem cũcta
refluunt.Hic ſolus vere eſt,& ideo veritas eſt.Omne e-
nim quod eſt,verum eſt. Quod vero nõ eſt,falſum eſt:
Creatura cõparatione ad deum nihil eſt.
ſed deus vere eſt,igitur veritas eſt. Creatura autẽ ei col
lata quaſi non eſt,& idcirco quaſi falſitas ad veritatem
eſt. Omne enim quod ex nihilo eſſe cœpit, in nihilum
redigi poterit:ſed omnis creatura ex nihilo à deo pro-
ducta, ad aliquid eſſe eſt producta, igitur ſi ei cõpara-
tur,nihil eſſe probatur.Nulla ergo mens deum eſſe du-
bitat,per quem alia cuncta eſſe conſiderat, huius eſſen-
tia eſt vita, Omne enim quod eſt,aut viuit, aut vita ca-
ret:omne autẽ quod viuit,aut per ſe viuit,aut per aliud:
ſed.deus per ſeipſum & in ſeipſo viuit,& aliis omnibus
viuere tribuit,igitur vera eſt vita & vitalis vita:ſeipſum
quoque & totam facturam ſuam ſapit & intelligit, cui
nihil aliud eſt ſapere,quàm viuere & eſſe, igitur ſapiẽ-
B tia eſt. Seipſum etiã & omnem creaturam diligit,quia
iuſtitia eſt, & hanc increatam iuſtitiam nõ aliunde ac-
cipit,igitur iuſtitia & dilectio exiſtit. Initio & fine ca-
ret, præteritum & futurum non habet,igitur æternitas
eſt. Cum itaque ratio deum veraciter eſſe probaue-
De cognitione diuinæ claritatis. Cap.VIII.
rit, & hunc vitam, ſapientiam, veritatem, iuſtitiam &
æternitatẽ veris aſſertionibus eſſentialiter eſſe docue-
rit, reſtat nunc vt ad hunc quoque videndum aliquam
feneſtram aperiat,per quam mẽs per quoſdam gradus
ſcãdens proſpiciat, quatenus regem gloriæ in decore
ſuo videre pręualeat.Pedetentim autem ratio per cor-
poralia gradiatur,ne infirmus intellectus per ardua ni-
tens,difficultate confractus relabatur. In primis igitur
hunc corporeum ſolem mente cõſideremus,cuius cla-
ritudine totum mũdi orbem illuminari videmus. Poſt
hunc ſolem milia milium angelorum deo miniſtran-
tium attẽdamus, quos ſingulos ratione mõſtrante ſep-
ties, imò centies ſole ſplendidiores ſciamus: nam hic
ſol eſt miniſter mundi,angeli autem templa dei. Quã-
tum ergo differt tẽplum dei à ſeruo mundi,tãtum dif-
fert claritas angelorum à claritate ſolis.Deinde decies
milies centena milia ſublimium angelorum deo aſtan-
C tium perpendamus, quos ſingulos centies, imò milies
prę ſole clariores pro certo noſcamus.Sicut enim luna
ſtellas,ſol lunam in claritate excellere cernitur:ſic qui-
libet ſuperior ordo angelorum inferiorem ab angelis
vſq; ad Seraphin gloria,dignitate, claritate præcellere
creditur. Poſt hos innumerabilia milia ſanctarum ani-
marum inſpiciamus, quas ſingulas longe ſole lucidio-
res,angelis beatitudine & claritate coæquandas nõ du
bitamus. Tot & tantis luminibus ſingulariter cõſide-
ratis, ſingulorum etiam magnitudinem contẽplemur,
quatenus ad id quod intueri anhelamus,facilius ſuble-
uemur. Cogitemus itaq; animam ſplendidum ignem,
cuius minima ſcintilla ratione inſtruente vincat hunc
ſolem.Omne enim quod ab alio includitur, minus eo
quod ſe includit,eſſe neceſsitate cõuincitur: ſed cogi-
tatio animæ quæ eius ſcintilla eſt,nõ ſolũ hunc ſolem,
ſed & totum mundi ambitum breui ſpacio includit,&
totus orbis eam minime circumſcribit: igitur conſtat
quãque animam toto mundo longe maiorẽ fore. An-
Magnitudo intellectualis.
geli autem ſicut ab animabus beatitudine, ita etiã dif-
ferũt magnitudine. Hic nemo magnitudinem corpo-
ralis quantitatis intelligat,ſed illam potius intellectua-
lem,quæ hunc mundum corporeũ,& cuncta in eo cor-
pora ad paruitatem redigat. Hinc iam mens ſe in alta D
eleuet,cor ſuum quantũ poteſt dilatet,tot luces inæſti-
mabili claritate, incomparabili magnitudine reſplen-
dentes ſub ſe proſpiciat:ſuper ſe vero quandam admi-
rabilem lucem,quæ omnium illarum lucium lux ſit,in-
tendat,quæ ſic ſuper tot & tãtas luces longe refulgeat,
ſicut ſol ſuper omnes ſtellas luceat:cuius lucis ineffabi-
lem magnitudinẽ & admirabilem pulchritudinẽ illæ
tot & tantę luces iugiter admirentur,& in cuius afluẽ-
tiſsimam dulcedinem indefeſſe proſpicere delectẽtur.
Hęc profecto eſt lux inacceſsibilis,quã inhabitat eſſen
tia dei,ſolis mũdis cordibus viſibilis. Nullus hic cogi- *1.Timo.6.*
tet luce deum,quaſi tabernaculo hominẽ circũdatum,
quaſi aliud ſit deus qui lucẽ inhabitet, & aliud lux quã
inhabitet,ſed potius illam lucem eſſentiam dei ſciat,in
qua vniuerſa bona ſimul locata ſciat. Hæc eſt lux quæ
angelos & animas in cœlis ſua viſione ſatiat. Hæc eſt
quæ mũdicordes per contẽplationem illuminat. Hæc
eſt quæ ſolis lucernam in mundo cõmorantibus,vt cã-
delæ lumen in carcere poſitis præſtitit, qua de tenebris
ad lucem,de morte ad vitam, de exilio ad patriam re- E
meare poſsint. Ergo in oratione taliter mens no- *De variis modis beatæ viſionis, qua iuſti deũ vident Cap.IX.*
ſtra deum meditetur, taliter intẽtio noſtra imaginem
eius cõtempletur,ſcilicet talem lucem, quæ ſic ſuper ſo
lem,vt ſol ſuper candelam reſplendeat,imò talem quę
ſic ſuper innumera angelorum & animarum milia præ
ſole centies ſplẽdida,vt ſol ſuper ſydera refulgeat. Vn-
de dicitur pater luminũ in canonica Iacobi,Omne da- *Iaco.1.*
tum optimum & omne donũ perfectũ deſurſum eſt,
deſcendens à patre luminũ.Non multum quippe à ve-
ritate aberrat qui talẽ dei imaginẽ ante oculos cordis
in oratione verſat.Hęc pręſens viſio dei facie ad faciẽ
regnum cœlorũ vocatur, quia extra hoc corporeũ cœ-
lum, imò extra omnem locum, angeli & iuſti qui cœli
nominantur,hac viſione fruuntur. Idcirco etiam quã-
uis deus in omnibus creaturis eſſentialiter manere cre
datur,proprie in cœlis,id eſt,in iuſtis habitare prędica-
tur:quia ipſi inhabitationẽ eius fruendo ſentiũt,& eum
omnibus rebus ineſſe gaudentes cõſpiciunt, quem ſibi
minime adeſſe cognoſcunt qui terrena diligunt. Sicut
enim videns & cæcus in ſole ſtantes, vidẽs claritate ſo
lis videndo fruitur,cęcus lumine eius priuatur,& quã-
uis præſentia ſolis vtriq; æque aſsit, tamen eius pręſen- F
tiam non æqualiter vterq; ſentit:ſic deus hos tantũ in-
habitare dicitur, qui eius præſentia facie ad faciem vi-
dendo vt angeli, aut per contemplationem ſpeculãdo
vt iuſti in hac vita fruuntur:in his autem non eſſe dici-
tur,qui eius viſione priuantur. Vnde & intra nos regnũ
cœlorum eſſe prędicatur, quia viſio dei omnipotentis,
quæ regnum cœlorum,id eſt, iuſtorum nominatur, in *Luca.17.*
angelis & iuſtis contemplatur. Hæc etiam vita æterna
appellatur,quia beati in præſentia deficientis vitæ ple-
ne perfruuntur,& nunquam nec morti,nec vllis dolo-
ribus miniſtris mortis ſubiacere permittuntur.Ad hoc
nanque creati ſunt vt æternaliter viuant, & æternã vi-
tam æternaliter aſpiciant.Hęc quoque cœleſtis ciuitas
nuncupatur,quia vnanimitas illorum ciuium ad vidẽ-
dum regem gloriæ in decore ſuo cõgregatur.Hæc ni-
hilominus Hieruſalẽ cognominatur,quia viſione ſem
per manentis pacis ſatiatur. Hæc paradiſus vocitatur,
quia omnimoda omnium deliciarum abundantia io-
cundatur. Hæc quoq; ſuperna patria nominatur, quia
omnes iuſti hanc viſionem,vtpute filij dei, hæreditare
nõ dubitantur.Cũ ergo ſanctos in oratione inuocatis,
ſic oportet de eis cogitare conſtitutis in gloria æternæ
claritatis,

G claritatis,ſcilicet ſplendidiſsima lumina lõge præ ſolis
fulgore lucẽtia, qui omnia bona pleniter in dei viſio-
ne habeant,& cũctis ſe inuocantibus potenter ſubue-
niant. FRA. Sol æternus ad quẽ videndũ nos tua dul
cis oratio perduxit, & cuius ſerena lux in cordibus no-
ſtris per tua verba illuxit,ipſe te de tenebris exemptum
in lucis regione cõſtituat,& inter luces quas prædicas,
te lucentem luce ſuæ viſionis perenniter frui tribuat.
MAG. Si quid per me ꝓbabile profertur,nolo vt inde
mihi,ſed deo,cuius donum eſt,gratia referatur,qui ſæ-
pe per abiectos ſeruos ad hæreditatẽ ſuæ viſionis filios
ſuos conuocat, & per hoſtes de exilio ad patriam iter
ſalutis amicis prænotat. Et bene noſtis aliquando de-
formem formoſo ſpeculum,imò cæcum videntibus lu
men tenuiſſe, ac claudum ſanis greſſu viam oſtendiſſe.

De neceſſaria perſonarũ trinitate in eſſentia vnitate. Cap. X.

FRA. Nos quoq; propter ea quæ audiuimus, perenni
deo grates referimus,cuius viſio per te nobis innotuit,
& qui talem theſaurum carnalibus abſconditum per te
nobis protulit.Sed quia pondus carnis animam aggra
uat,ecce iterum carnalis cogitatio mentem diuina cõ-
templantem pulſat. Cum enim ſuperius ratio vnum
H deum veriſsime eſſe demonſtrauerit, & ipſum ſolum
cũcta ex nihilo feciſſe probauerit, quomodo quaſi tres
deos adorare docemur, dum patrẽ perfectum deũ, fi-
lium perfectũ deum, ſpiritũ ſanctum perfectum deum
cõfiteri monemur? Dum enim ſubdiſtinctæ tres perſo-
næ diſtinguũtur,quid aliud quàm tres dij à nobis intel
liguntur? MAG. In ipſa veritate ſe demonſtante & ra-
tione probante, citius videbitis neceſſarium in vna eſ-
ſentia perſonarum trinitatem,item per omnia neceſſa-
riam in tribus perſonis indiuiduæ ſubſtantię vnitatem:
cum iã ſuperius ænigmatice de deo loquerer, quia nõ
poteram proprie, quid dixi eſſentiam dei eſſe? FRA.
Lucẽ. MAG. De luce quid gignitur? FRA. Splẽdor.
MAG. Quid in luce & ſplendore ſimul conſideratur?
FRA. Calor. MAG. Num in ſubſtãtia lucis,ſplendoris
& caloris inuenitur diuerſitas. FRA. Non,ſed idẽtitas.
MAG. Num in vocabulis vel officiis prædicatur iden-
titas? FRA. Minime,ſed diuerſitas:nã lucis vocabulũ
ipſam ſubſtantiam,ſplendoris vocabulũ lucis gratiam,
caloris vero vocabulũ videtur exprimere lucis effica-
ciam. MAG. Igitur patet tria vocabula diuerſa vnam
I conſtare indiuiduã eſſentiam. FRA. Per omnia patet.
MAG. Summum ſpiritum patrẽ lucem appellari habe-

1. Ioan. 1.

tis in Ioanne Apoſtolo, Deus lux eſt,& in eo tenebræ
nõ ſunt vllæ. Summum quoq; ſpiritum filium ſplẽdo-

Hebr. 1.

rem nuncupari habetis in alio Apoſtolo, Qui eſt ſplẽ-
dor ſubſtãtiæ eius. Summum nihilominus ſpiritũ ſan-

Deut. 4.

ctũ calorẽ nominari apud Moyſem, Deus noſter ignis
eſt. Cum itaq; lux,ſplendor, calor vna ſit natura & in-
diuidua ſubſtantia,vocabula vero diuerſa,conſtat pro-
fecto patris & filij & ſpiritus ſancti vnã naturam indi-
uiduamq; eſſentiam eſſe, dũ in eo quod ſignificat quid
ſit,ſubſtantialiter ſpiritus nominatur:& item in perſo-
nis diuerſitatem neceſſariam,dum pater gignens,filius
naſcens, ſpiritus ſanctus ab vtroq; procedens prędica-

Vñ ſubſtãtiæ & pſonæ nõia ad diuina trãſferãtur, & vñ pater dicatur vel gignens. Cap. XI.

tur. FRA. Planẽ trinitatẽ in perſonis perſpicue vide-
mus, & neceſſariã in ſubſtantia vnitatem euidenter te-
nemus. MAG. Ideo vigilãtiſsime hæc duo nomina,
ſcilicet ſubſtantia & perſona diuinæ eſſentiæ coaptan-
tur,quia ſemper ſubſtantia de indiuiduis prędicatur in
pluralitate cõſiſtentibus: perſona autem dei indiuiduæ
rationali natura prædicatur, cum nos ſoleamus perſo-
nis pluralitatem, ſubſtantiæ autem deſignare eſſentiæ
vnitatem. FRA. Qua ſimilitudine vocatur æterna
lux pater? MAG. Quia ex ſe prolem genuit æqualem. K
FRA. Nõnne ſi magis matris nomẽ conuenire videre-
tur? MAG. In patre eſt ſemper principalis cauſa pro-
lis,& ideo à principali ſexu debuit iure hoc nomine ap
pellari. FRA. Qua ſimilitudine dicitur gignẽs? MAG.
Certum eſt quòd mẽs gignit cogitationem. Cum autẽ
mẽs ſeipſam cogitat, quaſi aliam ſibi ſimilem generat.
Sic ſummus deus cum ſeipſum talẽ qualis eſt cogita-
uit,proculdubio ſimilem ſibi per omnia imaginẽ gene
rauit. Et ſicut gignens iure pater vocatur, ita rectiſsime

De coæternitate filij cum patre. Cap. XII.

genitus filius nominatur. FRA. Si deus filiũ genuit,
videtur aliquando fuiſſe quòd filium non habuerit, &
hoc nomen ex accidẽti poſſederit. Quòd ſi hoc ita eſt,
ſuperior prolatio labefactatur,qua deo nihil accidẽta-
le,ſed totum eſſentiale prædicabatur. MAG. Iã do-
cuit ratio,dei eſſentiam eſſe æternã vitam,initij & finis
neſciam. Quòd ſi hæc ſingularis vera vita abſq; initio
ſemper fuit, conſtat quòd & abſq; initio ſemper ſe vi-
uere intellexit. Quòd ſi ſe viuere nõ intellexit, ſapiens
non fuit,quod nefas eſt de deo dicere. Quòd ſi aliquã-
do ſapiẽtiam aliunde accepit,qua prius caruit, tunc id
à quo tantum bonum accepit deo melius extitit,quod L
abſurdiſsimum eſt. Sed ſi ſempiterna vita ſemper ſe vi-
uere intellexit,hæc intelligentiæ ſapientia non aliunde
ei accidit,ſed ſemper ei coëſſentialis fuit, quanquã hãc
ex ſe vt prolem ſuam ineffabiliter genuerit: igitur pa-
ter nunquam ſine filio extitit. FRA. Qua ſimilitudi-

Vnde filius dicatur ſplendor æternæ lucis, & non filia. Cap. XIII.

ne ſplẽdor æternæ lucis filius vocatus,nõ filia? MAG.
Quia per omnia ſimilitudo patris in eo exprimitur,vn-
de & ſimilitudo eius dicitur. Nihil enim in rebus crea-
tis ad integrum eius ſimilitudinem ſeruat à quo naſci-
tur. Capilli nãque à capite nati ſunt capiti diſsimiles,
poma ab arboribus nata ſunt illis diſsimilia, lana diſsi-
milis ouibus. Fœtus animalium,vel ipſi filij hominum,
nõ per omnia ſimiles qualitati genitorum. Hic autem
per omnia gignenti eſt ſimillimus, & ideo veriſsime
non filia, ſed filius vocatur. FRA. Qua autem habi-

Quare verbũ dicatur filius, & de triplici verbo. Cap. XIIII.

tudine filius verbum vocatur? MAG. Tripliciter ver-
bum intelligitur: verbi gratia, Cum hoc verbũ homo,
homo profert ore,aut cum idem verbum homo, abſq;
motu linguæ in corde ſuo format,aut cum res ipſa quã
ſignificat illud verbũ homo, qualis ſit intellectu cogi-
tatur. Hoc tertio modo deus verbum ſuum genuit,cũ M
ſeipſum cogitando dixit. Et quia totã mundi formam
eadẽ cogitatione creauit, ideo dicitur, quòd omnia in
verbo ſuo fecerit: vnde & de creatione mundi legitur.

Pſal. 32.

Ipſe dixit & facta ſunt. Nihil enim aliud eſt filius vel
verbũ dei,quàm cogitatio vel ars vel ſapiẽtia eius. Nẽ-
pe cum nos aliquã rem cogitamus,ipſius rei imaginem
in cogitatione noſtra formamus: ſic deus cum ſeipſum
cogitauit, ſimilem ſui per omnia imaginem formauit:
ideo hoc verbum imago vel ſimilitudo dei dicitur,ſed
nihil aliud niſi eadẽ eſſentia exprimitur: vnde & hoc
verbum dicitur quaſi vere bonum. FRA. Quare di-

De creaturarũ trifaria ſubſiſtẽtia. Cap. XV.

citur, Omne quod factum eſt,in ipſo vita erat? Num la
pides qui ſtolidi ſunt,in verbo dei viuũt? MAG. Om-
nis creatura trifariè ſubſiſtere dicitur, In deo,in ſeipſa,
in nobis. In deo vita immutabilis,in ſeipſa ſubſtãtia cõ
mutabilis,in nobis ſimilitudo rerum imaginabilis: ver-
bi gratia, Lapis in ſeipſo eſt ſubſtãtia mutabilis,quia in
calcem cõmutabilis, in noſtra cogitatione ſimilitudo
lapidis,in arte dei eſſentia interminabilis,vitæ durabi-
lis. Cum enim artifex domum facere cogitat, iam do-
mus in ipſa arte viuit, quam poſtmodum manus ædifi-
cat. Sed illa quã manus erigit,corruet: illa vero quæ in
arte

A arte viuit, permanet. Nihil quippe aliud eſt ars quàm anima, & anima oihil aliud quàm ars eius: & ars eius oihil aliud eſt quàm ipſa vita: ſic verbũ dei nihil aliud eſt quàm ars ei⁹, & ars oihil aliud eſt quàm ipſa vita, & in hac cuncta immutabiliter permanebunt, quę in ſubſtãtia ſui mutabilia deficiunt.

Quomodo ſolũ verbũ incarnari potuit. Ca. XVI.

F R A. Cùm euidẽs ratio idem verbũ cum patre & ſpiritu ſancto, vnã & indiuiduam ſubſtantiã inexpugnabiliter probauerit, quomodo ſolũ incarnari potuit? Si enim à patris & ſpirit⁹ ſancti eſſentia eſt ſeparatũ, & ſic ſingulariter in humanita te, conſtat profectò quòd patris & filij & ſpirit⁹ ſancti ſubſtãtia nõ eſt indiuidua, quæ potuit pati ſeparationis diſcrimina.

Roma.1.

M A G. Sicut ſempiterna virtus diuinitatis per ea quæ facta conſpiciuntur, poteſt intelligi, ſic hoc profundum myſteriũ & occultum, per ea quæ in nobis geruntur ratione perſcrutante poterit inſpici. Notũ eſt enim quòd humana mens verbum cõmunis locutionis ex ſe cogitãdo gignit, & idẽ verbũ in mente & in memoria ſimul vna eſſentia exiſtit. Cùm verò mens verbũ ſuũ aliis inooteſcere cupit, cùm eadẽ cogitatione quæ nihil aliud eſt, quàm verbũ ſuum, & cũ memoria diſpo B nit, quod idem verbum corpus vocis induit, & aurib⁹ audibile, & cordibus audiẽtiũ viſibile procedit, & etiã literis corpus ſuũ ligari & videri permittit, & tamẽ inuiſibile manens, de eſſentia mentis & memoriæ nõ recedit. Non ergo mens neq; memoria, ſed ſolum verbũ ſingulariter ſonuit per corpus vocis ſenſibile, & tamen inſeparabiliter manſit in eſſentia mentis & memoriæ inuiſibile. Sic ſummus pater verbũ ſuũ ſeipſum cogitãdo genuit, quod in patris & ſpirit⁹ ſancti eſſentia ſimul coëſſentiale ſubſiſtit: ſed tamen nec pater nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolum verbum quod eſt patris filius ſingulariter humanũ corpus induit, ſe hominibus ſenſibile exhibuit, corp⁹ ſumptũ indigna pati permiſit, & ipſum inſeparabiliter in eſſentia patris & ſpiritus ſancti inuiſibile & impaſsibile permanſit.

Quare amor dei ſpiritus nominetur, & ſanctus. Cap. XVII.

F R A. Qua autem ſimilitudine amor dei ſpirit⁹ ſanct⁹ nominatur? M A G. Dei eſſentiã dixi eſſe vitam, vera autem vita ſe viuere intelligit, & ſi ſe vitam intelligit, ſe vtiq; diligit. Dei autem viuere, intelligere, diligere, nihil eſt aliud quàm exiſtere. Dilectio ergo dei eſt vita, & vita eſt ſpiritus. Et C quia deus per dilectionẽ cunctis eſſe vel viuere tribuit, Idcirco ſpiritus nuncupatur. Ideo autem ſanctus additur, quia cuncta per eum ſanctificantur.

De ſpiritu ſancto. Ca. XVIII.

F R A. Qualiter probatur hic ſpiritus à patre & filio procedere? M A G. Nihil aliud ſpiritus ſanctus, q̃ amor dei intelligitur, vnde & deus charitas dicitur. Conſtat autẽ quia

1.Ioan.4.

pater filiũ vt ſeipſum diligit, & item filius patrem tanquã ſeipſum diligit. Vita nanq; diligit ſe ſapere, & iterum ſapientia diligit ſe viuere: vitæ autem & ſapientiæ probata eſt vna eſſẽtia eſſe. Igitur dilectio vel amor vel charitas, quod eſt ſpiritus ſanctus, in ſubſtãtia patris & filij coëſſentialis exiſtit, & ideo ab vtroq; æqualiter procedit. F R A. Si ſpiritus ſanctus patri & filio coëſſentialis exiſtit, quomodo ab indiuidua ſubſtãtia ſeparari potuit, cùm in ſpecie columbæ ſuper dominum, vel in forma ignis ſuper Apoſtolos apparuit?

Matth.3. Acto.2.

M A G. Sancti ſpiritus ſubſtantia non in columbã vel ignem eſt trãſmutata, ſicut nec verbi in carnem eſt transformata: ſed ſpiritus ſanctus columbę corpus condidit, in quo ſe ad horam ſuper corpus ſibi inſeparabiliter vnitum, ad teſtimonium hominibus viſibilem præbuit, ipſe verò inuiſibilis in eſſentia patris & verbi inſeparabiliter manſit. Animas quoque diſcipulorum interius poſsidens, foris ſpeciem ignis vel luminis oculis hominum pro D ſigno exhibuit, & tamen à ſubſtantia patris & filij non receſsit: Profectò inſinuans quòd pater & filius per eũ peccata conſumunt, & in eorum amorẽ hominũ corda per ipſum accendunt, & quòd impios per eum iudicabunt, iuſtos verò lumine vitæ in ipſo glorificabunt.

Cur æqualitas perſonarũ deitatis nomine poſſ. honoretur. C. XIX.

F R A. Quomodo conſtat has perſonas eſſe coæquales? M A G. Deus eſt ſumma vita, ſumma ſapientia, ſumma dilectio. Quantum ergo vita viuit, tantum ſe intelligit, & tantum ſe diligit. Si enim non tantum ſe intelligit, quantum viuit, nequaquã ſumma ſapiẽtia erit: & ſi non tantum ſe diligit quantũ ſe intelligit, ſumma dilectio minimè exiſtit. Sed cùm ipſius ſubſtantia veriſsime ſummum bonum ſit, ſumma autem vita & ſumma ſapientia, & ſumma dilectio nõ niſi in ſummo bono inueniri poſsint, neceſſariò ſequitur tres perſonas, patris gignentis, filij geniti, ſpiritus ſancti procedẽtis, per omnia eſſe æquales, & in vna eadẽq; indiuidua ſubſtantia ſummum bonum exiſtentes. F R A. Cur in his vocabulis magis deitas veneratur quàm aliarũ virtutum, cum miſericordia & iuſtitia, & cæteræ virtutes eius eſſentiæ aſsignãtur? M A G. Quia illa ſunt ei propriè ſecundum ſe ſubſtãtialia, iſta verò ſecundum nos E ei accidẽtalia. Miſericors nãque inde dicitur, nõ quòd miſerum cor habeat, ſed omnem miſeriam lõgè à deo eſſe ratio probat. Iuſtum autem humana locutio nominat, qui bonis bona, malis mala recõpẽſat. Verùm quia deus miſeris in miſeriis ſubuenit, nomen miſericordis & miſericordiæ accipit, quamuis ſi nunquã aliquis miſer fuiſſet, cui miſericordiam impenderet, non minus tamẽ in ſubſtantia ſui ipſa miſericordia exiſteret. Quia verò iuſtis largitur pręmia, iniuſtis irrogat ſupplicia, iuſtè vocatur iuſtus vel iuſtitia, tamen ſi nullus foret, cui vel gloriam vel pœnã impenderet, non minus ipſe iuſtitia exiſteret. Sic de cæteris virtutibus ſentiendũ eſt.

Si nullus eſſet miſer vel dãnat⁹, ad huc de⁹ ſuã miſericordiã vel iuſtitiã poſſet oſtendere. Cap. XX.

F R A. Hinc maxima videtur quæſtio ſuboriri, ſi miſericordia dei nõ potuit dinoſci niſi per miſeros, & iuſtitia eius ſciri niſi per damnatos, videtur ineuitabiliter ſequi, quoſdam neceſſariò miſeros factos, per quos miſericordia dei manifeſtaretur: quod ſi ita eſt, tunc fruſtrà prædicabitur malũ nihil eſſe, cùm nihil poſsit peius excogitari, quàm miſeria & damnatio: & ſi hoc per validiſsima rationis argumenta non infirmabitur, iam deus ſummum bonum minimè cognoſcitur, imò authOR eſſe tanti mali conuincitur. F Porrò ſi noluit vel nõ potuit oſtendere ſuam miſericordiam, niſi in miſeris, iuſtitiam niſi in damnandis, quis non videat ſequi eum maleuolum vel impotentem, in vno quòd bonum niſi per malum oſtendere noluerit, in altero quod aliter facere non potuerit. M A G. Quis demens hæc præſumat dicere miſericordiam & iuſtitiam dei, niſi per miſeros & damnandos manifeſtari nõ potuiſſe, cùm manifeſtè conſtet nos occultas diuitias, non ſolùm per egentes, ſed etiam per abundantes demõſtrare poſſe. Si enim occultam habuero pecuniam, nõ ideo neceſſe erit quenqam pauperem exiſtere, cui largiendo eã manifeſtam faciam, cùm idipſum diuiti tribuendo facere queam: ſed potius ſi quilibet pauper exiſtens ad me venerit, de occulta pecunia ei miſericordiã impendi oportebit. Sicq; eius experiẽtia me largum & locupletẽ cõprobat, quod idem in diuite poſſe fieri conſtat, quãuis diuitis aut pauperis ſcientia vel experientia nihil mihi vtilitatis, vtpute omnia bona habẽti conferat. Ipſis autem vtilia, imò neceſſaria me habere eis ſcire & experiri multum expediat. In hunc quippe modum ſi null⁹ aliquãdo miſer vel dãnabilis fuiſſet, deus omni-

G potens miſericordiam & iuſtitiam in angelis & hnminibus, nō minus manifeſtare potuiſſet, de ſua videlicet abundātia eis miſericorditer largiēdo, qund minime haberēt, præſertim cùm nmnis creatura à ſe nihil nmninn habeat, ſed nmnia ab ipſo fonte omniū bonorū accipiat, ac dona ſua in ſuis iuſtè cōſeruādn, quæ ab en accepiſſent. Et ideo nō erat neceſſe vt vel angelus damnationem ad manifeſtandam dei iuſtitiam, vel homo miſeriam ad declarandam dei miſericordiam inciderent, cùm vtrunq; inſtantibus angelis declarauit, miſericordiam videlicet, eos à lapſu conſeruādo: iuſtitiam, eis præmia dando. Quia autē libera voluntate angelus vel hnmo à deo apoſtatauerūt, miſericordiā & iuſtitiā quaſi prius occultā, manifeſtè experti ſunt, dū illū iuſtitia manifeſtè dānauit, iſtū miſericordia miſericorditer de miſeria liberauit. Et cùm in hac experiētia nihil deo vtilitatis accreuerit, in quo plenitudo omniū bonnrū ante omnē creatā creaturā fuerit, ſequitur ꝙ nulla neceſſitas, ſed ſola volūtas eos ad miſeriam compulerit.

Malū quid ſit, & quòd ī regno dei nihil īordinatū relinquatur. Ca. XXI.

Deum autē authorē mali nō eſſe hinc apertè cōſtat, ꝙ ipſe omne malum dānat. Porrò ꝙ malū nō ſubſiſtat, euidens ratio probat. Omnis enim ſubſtantia bnna eſt, ſed malum bonū non eſt, igitur malū ſubſtātia nō eſt, ſed priuatio boni eſt. Videtur autē malū quoddā agendi vel patiendi ſeparabile accidens. In actu quidē, dum inordinatè agitur: in paſsione autē, dum inordinata a-

H ctin bene ordinabitur. In regno quippe cūcta ordinātis nihil inordinatum relinquitur. Eſt autem rectus ratinnalis creaturę nrdo, vt caduca reſpuat, māſura appetat, homines in anima immortales diligat, deum ſummum bonum præ omnibus amans, eius voluntati obediat. Sed qui ſummū bonum contēnunt, caducū mundi bonum diligunt, ſuas animas deſpiciunt, ſicq; malū faciunt. Hoc verò malum ordinabitur, dum hæc actin in paſsionē mutabitur: nam dum tales & ſummn & caduco bono priuantur, neceſſe eſt vt aſperis, quæ blāditiis cnntraria ſunt, afficiantur, quæ tamen in ſeipſis nō ſunt mala, ſed à patientibus videntur amara: igitur per naturam nihil eſt malum. Deum autem ſummum bonum hinc conſtat, ꝙ malis & reis quaſi cnntra iuſtitiā miſericordiam ſuam prærogat. Nempe à fonte ſummi boni talis iuſtitia manat, qua iure deus indignis miſereri debeat: qui etiam in hoc beneuolus cōprobatur, quia ſolus tot bonis frui noluit, ſed ex nihiln tnt ſubſtantias

I pronilit, quibus bona glorię diſtribuit. Omnipntens verò, imò ipſa hæc omnipotētia hinc determinatur, quòd tantā machinā rerum cū omnibus quæ ſunt, potuit ex nihilo formare, & omnis creatura eū ad incnnueniens nō flectit, ſed quicquid eſt nntui ſuo paret. Hæc eſt tota munitin noſtræ propoſitionis, ſubruta arce manifeſti erroris.

Vnde creatura ſit condita. Cap. XXII.

FRA. Vtile eſt munimen erroris ſubrui, & arcem veritatis conſtrui, cuius fundamentum, quia ſuper omnia creantē ſtabiliter lncaſti, ſupereſt vt machinam ſuper originem creaturæ cōſolides, ac finē mundi initio continuādn ædifices, culmenq; in altn regni cœlorum conſummes. Itaq; ratione prnbāte nnbis inſinua, vtrum vniuerſitas creaturæ ex creatoris ſubſtātia, an ex aliqua præexiſtente materia, an ex nihilo ſit condita.

MAG. Huius ſtructuræ congeriem hic artifex corroborabit, cuius opus nullius augmēti molimen cōquaſſabit. Ex ſubſtantia creatoris ſe eſſe ipſa creatura negat, & euidēs ratin totis armis ſuis repugnat. Deus nanque eſt immutabilis, omnis autem creatura mutabilis, quę ſi ex immutabili natura prnceſsiſſet, cnnſequēter & ipſa immutabilis perduraſſet. Porrò ſi corruptibilis natura ex ſubſtātia dei prndiit, ſequitur quòd dei eſſentia cnr- K rumpi poſsit: quam cæcæ mentis inſaniā iacula rationis confodiunt, & à præſentia veritatis lōgè reiiciunt. Quòd autem ex nulla ſubſtantiali materia condita ſit, hinc conſtat, quòd nihil præter deū fuerit. Reſtat ergo quòd vniuerſitas creaturæ ex nihilo creata ſit, nō quod nihil aliquid ſit, ſed quod non aliquid fuit, hoc aliquid creatnr eſſe fecit. Tamē ante creationem totius creaturæ, imago in verbo, id eſt, in arce dei fuit, ad cuius exēplar vniuerſitas in creatinne prorupit. Sicut enī pictnr varietatem picturæ prius in mente fingit, ad cuius ſimilitudinem poſtmodum viſibilem picturam pingit: ita deus vniuerſitatem creaturę prius in ſapientia ſua formauerat, ſecundum quā formā cūcta per multimodas ſpecies creauerat. Sed pictor picturam mente cōceptā in re nō exiſtentem, per colores & per inſtrumenta extrinſeca ad eſſe producit: deus autem vniuerſitatē creaturæ in ſapientia ſuam nullā quidē ſubſtantiā exiſtentem, per nulla inſtrumēta in tnt ſubſtātias produxit, & iden ex nihiln nmnia fecit, & tamē quaſi nō ex nihiln ſed ex aliquo viſibilis mundus proceſsit, dum inſtar archetypi mundi formas induit.

FRA. Iam egregia L turre in altum ſurgente diſcreta ratio tenebras erroris vndiq; verſum eliminet, præclarā ſtructurā ſerena veritatis luce clarificet, ac nobis inclytæ ædis opus mirātib⁹ aperiat: Vtrū creator in creatura, an creatura in creatnre, an vterq; in vtroq; cōſiſtat: an pntius creatnr extra creaturā alicubi in aliqua gloria ſubſtantialiter maneat, an creaturā per ſe exiſtentem potētialiter repleat, an dimidius in cœlo, dimidius in mundo: an aliquādo tntus in cœlo, aliquādo totus in mūdo ſubſiſtat: an per ſingula loca diuiſus, an in omnib⁹ locis tnt⁹ exiſtat: an aliquando in hoc loco, aliquādo in alio lnco ſit: verbi gratia, heri Hieroſolymis, hodie Carthagini, cras Romæ mnrari credendus ſit, an extra omnem locū & extra omne tempus ſemper vbique ſit.

Propoſitio quinque difficiliū quæſtionū. Cap. XXIII.

MAG. Sicut ſol exoriens quaſuis innumeras rerū formas tenebris nbſitas cunctas ſua præſentia irradiat: ita potens ratio, licet multiplices nimiūq; perplexas veſtras propoſitiones pſpicaci intuitu ſingulas diſterminat, reſq; profundiſsimas de obſcuriſsimis latebris protractas perſpicuè elucidat.

Reſpōſio ad primā, & quòd creator in tota creatura cōſiſtat. Cap. XXIIII.

Qund creator in tota creatura exiſtat, nmnis M creatura probat, quæ ſe nihil à ſe, à deo autē eſſe & bonum habere clamat. Deus nanq; eſt ſumma eſſentia & ſummū bnnum, nmnis autē creatura per eum ſubſiſtit: omnis verò ſubſtantia bona eſt, quia ex ſummo bono eſt. Vbi autem deus nnn eſt, ibi nihil eſt: vbi autem aliquid ſubſtanniale eſt, ibi deus eſt: ergo in omni creatura deus exiſtit. Hîc fortaſsis infirmus animus dicit apud ſe, Si deus in omni creatura eſt, tunc eſt in cœno, & in infernn, & in brutis animalibus, & in dæmonibus, quæ vtique creaturæ ſunt. Hic nullam inconueniētiam ratio aperta probat, quæ in his omnibus bonū probat & cōſiderat. Cœnum quippe res aliqua eſt permixta cum alia, vtpote terra cum aqua, vel cum alia huiuſmndi: terra autem bona eſt, quia ſubſtantia eſt: & aqua bona eſt, quia ſubſtantia eſt. Infernus quoque dicitur eſſe igneus, & ignis eſt bonus, quia ſubſtantia eſt. Bruta etiam animalia ſingula in genere ſun ad aliquid vtilia ſunt, & ideo bona ſunt. Dæmones nihilominus in eo quòd angelica ſunt natura, boni ſunt. Igitur cùm cnnſtet hæc ſingula in bono ſubſiſtere, neceſſariò ſequitur deum, qui ſolus bonitas eſt, in omnibus eſſe.

Quòd omnis creatura deū ſibi ineſſe ſentiat.

Sed & nmnis creatura deum ſibi ineſſe per aliquid ſentit. Angeli enim & vniuerſa viuentia deum ſibi ineſſe ſentiunt.

A ſentiunt. Deus quippe vita eſt, & omne quod viuit vita viuit. Non enim angelus magis viuit quam vermis, licet ille ſit immortalis, iſte mortalis. Nec angelus magis ſubſiſtit quàm vermis, quamuis illius ſubſtantia ſit æterna, iſtius autẽ caduca. Corpora autẽ cœleſtia, ſicut ſol, luna, ſydera deum in ſe ſentiunt, dũ per eum lucent & ſubſiſtunt. Arbores & herbæ deũ in ſe ſentiunt, dũ per eum creſcunt & ſubſiſtunt. Lapides verò deũ ſibi ineſſe ſentiunt, dum per eum ſubſiſtunt. Dæmones ſibi deum adeſſe ſentiunt, dum per eum viuunt, & ſentiunt quòd iudicio dei iuſto mala in pœnis luunt. Deus enim iuſtitia eſt, & vbicunque iuſtitia exercetur, deus ibi eſſe creditur. Sic deniq; adeſt imperator latroni dum eum dãnat, ſicut militi dum eum remunerat. Et nemo opinetur deum ſordes mundi abominari: ſed ſolũ peccatorum ſordes nouerit eum execrari, nec eum vllo modo poſſe vlla re cõmaculari, ſicut nec radium ſolis vlla immundicia ſordidari.

Quòd omnis creatura in creatore exiſtere probetur. Cap. XXV.

Omnis autem creatura in creatore hinc exiſtere cognoſcitur, quòd extra deũ nihil eſſe creditur: ſed tamẽ nõ ſic eſt in eo, vt ſit eius ſubſtãtia vel pars eius eſſentiæ, vt cor eſt in animali vel pars animalis, ſed vt lucernę lumẽ in ſole nõ eſt eius ſubſtãtia, neq; pars eius eſſentiæ. At aliquis ſtultus hic prorũ-

B pit & dicit, Si lapis eſt in deo, & deus eſt in lapide, ergo lapis eſt deus. Nõ vtiq; ſequitur, vt omne quod eſt in altero ſit illud in quo eſt: nam vinum eſt in vtre, nõ tamẽ vinũ eſt vter. Sol quoque in ſpeculo, & ſpeculum in ſole, & tamẽ neutrũ eſt illud quod aliud. Sicut aliquis Romæ poſitus, ſi cogitatione totã ciuitatẽ illuminaret, totam vrbẽ cũ populo imaginando mẽti ſuæ includeret, rectè diceretur Roma in eius anima, & eius anima in Roma eſſe, nec tamen eius ſubſtantia eſſe: ſic profectò deus in omni creatura, & omnis creatura in eo rectiſſime affirmatur, & tamen neuter eſt quod eſt aliud. Sed hic creator de[us] immutabilis veriſſime prędicatur. Sed quia nos in tenebris nati ſumus, lumẽ veritatis videre non poſſumus. Mundum hũc ſuper abyſſum fundatũ: deum autem in cœlis cum angelis locatum cogitamus, & extra hunc mundũ nihil niſi tenebras eſſe putamus, ſed potius viſus mẽtis noſtræ veræ lucis magnitudine hebetatur: ſicut corporeus oculus fulgore ſolis reuerberatur, & tenebræ noſtræ tantam claritatẽ comprehen-

C dere, & ſua caligine cordis intuitu eam nos contẽplari præpediũt. Nempe totus hic mũdus inſtar breuiſsimi puncti intra deum collocatur: ſereniſsima autẽ lux maieſtatis eius extra vndiq; verſum in immenſum diffunditur. Deus quippe vniuerſa ſupra & infra, interius & exterius, & in circuitu eſſentialiter replet, & nullius creaturæ intellectus interminabilem eius ſubſtantiam vlla cogitatione excedit. Hoc iterum infirmũ intellectum ſcãdalizat, & tacitus apud ſe voluat, Si cũcta in deo ſunt, ergo & lupi & ſerpẽtes & dęmones in eo ſũt. Hic vt ſupra nulla inconuenientia comprobatur, dum in his omnibus bonum reperiatur: Omne autem bonũ in deo eſt, extra quem nihil.

Cur non tota creatura æqualiter bono fruat[ur]. Ca. XXVI.

Sed quæritur, cur aliqua creatura quicquam mali patiatur, & non potius tota ęqualiter bono fruatur, ſi deus qui eſt ſummum bonum, in omni creatura eſſe declaratur. Sed ſciendum eſt, ſicut anima per totum corpus diffuſa, in ſingulis membris tota conſiſtit, non tamẽ tota ſingulis membris adminiſtrationis ſuæ munera tribuit, ſed oculo tantũ videre & non audire, auri autem audire & nõ videre, & cæteris in hunc modũ: membrũ autẽ cui donũ vegetationis ſubtrahit, ſtolidũ & inutile remanebit, & hoc malum pati, vel nihil pati affirmatur, quia bono priuatur:

D ſic deus per omnia diffuſus in ſingulis totus cõſiſtit, nõ tamen ſingulis cuncta dona gratiæ ſuæ tribuit: ſed ſingulis, prout ſibi placuerit, lapidi tantum eſſe & non viuere, arbori creſcendo viuere, nõ ſentire, beſtiis ſentire, non diſcernere, angelis & animabus diſcernere, & immortales exiſtere. Cui autem aliquid horũ ſubtraxerit, protin[us] in corpore vniuerſitatis inutile erit. Et cum ei bonum quod naturæ blandum eſt, ſubtrahitur, mox ex neceſsitate amaro, quod ei contrariũ eſt afficitur, vt homines in mundo, dæmones in inferno: ſicq; malũ pati prædicatur dũ bono priuatur: ſicut cæcus in ſole poſitus tenebras pati dicitur, dum luce non fruitur. Cur autem deus vni creaturæ dulcedinem ſuæ præſentiæ perfruendam exhibeat, alteri ſubtrahat, ratio nullo acumine penetrare valet, ſed terribilem deum in iudiciis ſuis ſtupet.

Cur non tota creatura ĩ vno ſtatu permaneat, cũ in deo ſit qui immutabilis eſt. Ca. XXVII.

Itẽ quæritur, ſi deus in omni creatura, & omnis creatura in eo eſt, quomodo aliquid deficiat & non potius totum in vno ſtatu permaneat, pręſertim cũ immutabilis deus cuncta cõtineat. Sed ſciendũ eſt, quòd in hoc creator à creatura diſcernitur, dũ hic immutabilis, hæc autẽ multum inſtabilis cernitur: cuncta autẽ æternitatem imitãtur, dum deficiendo, & iterũ recreſcendo, & iterum quaſi in circulis exiſtẽtiæ ſemper rotantur. E Quia enim de nihilo originem ſimpliciter ſumunt, in nihilum recurrere, & quaſi extra deũ exire cupiunt: ſed quia exitũ non inueniũt, quaſi in circulos reuoluta rurſum in eſſe redeũt. Cœli quippe & ſydera ſẽper in circulos ſuos reuoluuntur: aquæ iugiter fluendo quaſi peracto circulo in fõtes ſuos reuertũtur. Arbores, herbæ, animalia creſcẽdo, ſeneſcẽdo, putreſcendo, iterum recreſcẽdo, quodãmodo circuloſe circũaguntur. Hoc quoque modo cũcta per ſe in nihilũ tendunt, ſed per continentiã dei ſemper in datam naturam reuerti contendũt. Itẽ quæritur, ſi homo in paradiſo perſtitiſſet, vtrũ hęc cũcta vt nũc mutabilia fuiſſent? Proculdubio cuncta cũ labili tẽpore vt nũc vices ſuas creſcẽdo, deficiẽdo, naſcẽdo, moriendo ſeruarẽt, ipſe in vno ſtatu ſtabilis, & dominus omniũ perduraret: quia verò peccãdo inſtabilis extitit, ipſe cũ tẽpore & caducis rebus labi cœpit.

Reſpõſio ad reliquas quæſtiones ſupra cap. 23. propoſitas. Caput XXVIII.

Fugatis tenebris de ſtructura ſacræ ędis, iam ad diſſoluẽdas machinas contra eã erectas attingamus. Deũ alicubi eſſe ſubſtãtialiter & vbiq; potentialiter, repugnat firmitati totius iã elaboratæ diſputationis, & ſubruit impulſu euidẽtiſsimæ rationis. Si enĩ alicubi & nõ vbiq; ſubſtãtialiter eſt, tunc circũſcriptus eſt & localis: & ſi localis eſt, tũc corp[us] eſt: & ſi corp[us] eſt, F cõcluditur nũ eſſe deus. Ampli[us], ſi deus loco cõtinetur, tũc locus qui eũ continet, maior & melior eſt illo: maior, quia deũ includit: melior, quia tantũ bonũ cõtinet. Porrò ſi in cœlo eſt ſubſtãtialiter, in mũdo autẽ potentialiter, tunc eius eſſentia eſt aliud q̃ potẽtia, & ſequitur ꝙ hæc potẽtia ei ex accidenti aduenerit, quod ſuperius ratio à facie veritatis repulit. Si autẽ dimidi[us] eſt in cœlo & dimidius in mũdo, tũc creatura cõtinet creatorẽ, & includit in ſe ſuum factorẽ. Si autem aliquãdo eſt in cœlo, aliquãdo in mũdo, tũc mutabilis cõuincitur, quia de loco ad locum mouetur. Amplius, ſi deus aliquãdo eſt in cœlo & nõ in mũdo, tũc ibi tantũ aliquid eſt, vbi ipſe eſt, alibi autem nihil eſt: vbi enim deus non eſt, ibi nihil eſt. Si enim per ſingula loca eſt diuiſus, tũc cõſtat ex partibus, & ſequitur ꝙ ſit paſsibilis, qui per loca eſt diuiſibilis & etiã ſolubilis. Omne enim quod partibus conſtat, diſſolui poterit. Si autẽ in ſingulis locis eſt totus, tunc tot ſunt tota quot loca: omne enim quod vni loco totum includitur, eius nulla pars in alio loco eſſe

G cõuincitur:& ſequitur,quòd deus loco cõcludatur,qui cuncta pugillo cõcludere prędicatur. Quòd ſi ſecundũ vices temporum mutatur, & heri in vno, & hodie in alio, cras in tertio loco commoratur, tunc temporalis eſt, & iam præteritum amiſit, futurum adhuc non habet, ſed & cuncta accidẽtia in eum concurrunt.

Declaratio ſpecialis, quòd deus ſit illocalis. Ca. XXIX.

Huius falſiſsimæ opinionis machinamenta facile diſſoluunt huius ſacræ turris inſtrumenta. Dei potentia nihil aliud eſt quàm eius eſſentia, ideo deus nõ alicubi eſt determinate, ſed vbique eſſentialiter eſt. Deus quoque immenſus eſt, locus autem ſcilicet ſpaciũ quod quodlibet corpus occupat, altitudine, latitudine, longitudine mẽſuratur. Et quicquid eſt locale, per anterius & poſterius, per dextrorſum & ſiniſtrorſum, per ſurſum & deorſum circunſcribitur. Deus ergo nec partim in mundo, nec aliquando totus in cœlo, nec aliquando in mũdo, nec per ſingula loca diuiſus, nec in ſingulis diſiũcte totus: ſed extra omnẽ locum replens, & in ſe continẽs cunctam creaturam penetrans, & vniuerſa per ſubſtã-

H tiam continuans vbiq; ſcilicet in omnibus & extra omnia eſt totus, ſicut lumen lucernæ in oculis omnium aſtantium totum lucet, & in ſeipſo totũ manet, non à ſeipſo recedit vt ad præſentes perueniat, nec vnum relinquit vt alij luceat, ſed potius ſingulis & omnibus ſimul totum lucet, & in ſeipſo totum manet: ſic deus vbiq; & in omnibus eſt totus, & in ſeipſo permanet totus, & à ſe nõ recedit, ſed cuncta in ſe colligit.

Quò Chriſtꝰ totus in cœlo, totus in virginis vtero Cap. XXX.

Hic quæritur, cùm deus loco non includatur, quomodo Chriſtus totus in virginis vtero, totus in cœlo prędicetur, cùm vteris virginis locus non dubitetur. In cœlo totus fuit in patris eſſentia, vt in anima tota ſapientia. In virginis vtero totus, vt verbum totum in voce. Deus enim initio & fine caret, & ideo omnino ęternus manet. Igitur nihil ei fuit præteritũ, nec futurũ recipit, ſed extra omne tempus præſens & ſemper vbiq; exiſtit, vnde &, eſt, cognominatur, quia æternitas exiſtẽs, omnia tẽpora diſponens, nullo tẽpore variatur. En machina veſtræ multiplicis propoſitionis corruit, nullum accidẽs cadit in deum. FRA. Huius ruinam nõ moleſtè ferimus, ſed ad fragorẽ eius potius fautores applaudimus, quia per huius caſum turris introitum ſperamus. Sed cùm hæc

I machina ſit diiecta, ecce alia ſtructura contra turrim ſtat erecta.

Quomodo deus ſit ſolus immortalis, ſolus inuiſibilis. Ca. XXXI.

Superius dictum eſt, quòd ſolus deus ſit immortalis, ſolus inuiſibilis: Nũ angeli vel animæ mortales ſunt, aut deus eſt angelis inuiſibilis, de quibus dicitur, quòd ſemper vident faciem patris? MAG. Mutabilitas eſt quædam mortalitas, dum enim quid de præterito in futurũ mouetur, quaſi prẹterito moritur. Deus ſolus eſt immutabilis, quia nihil præteriti ei decedit, nihil futuri accedit, ſed quicquid eſt vel fuit, vel erit, totũ ſibi præſens adeſt: & ſicut nõ poteſt cogitari quòd aliquando initium habuerit, ita quoque nõ poteſt cogitari quòd vnquam finiri poſsit. Angeli autem mutabiles ſunt, quia de præterito in præſens, de prẹſenti in futurũ mouentur. Præteritum quippe habent, futurum nondũ habent. Cõſtat enim quòd ſocios angelicos olim amiſſos non habent, & quòd adhuc cõſortio ſanctorum in terra peregrinantium carẽt, præterita memoria recolligunt, futurum præſciendo intelligunt. Et ſicut poteſt cogitari quòd aliquando cœperunt, ita etiam poteſt cogitari quòd finiri poſsint. Sed cùm & ipſi creaturam in ſe mutabilem conſiderant, quodãmodo à ſtatu immutabilitatis degenerant: talis mutabilitas eſt eis quædam mortalitas. Animæ verò ſicut ſunt per omnia mutabiles, ita quoque penè per omnia mortales. Deus quippe eſt vita animę, ſicut ipſa eſt vita corporis. Sed ſicut mortuum eſt corpus quando animam non habet, ita anima mortua eſt quãdo deo caret. K Vel ſicut cæcꝰ oculis mortuis dicitur cùm luce priuatꝰ, ſic anima mortua cũ beata vita quæ deus eſt non fruitur. Solus ergo deus habet immortalitatem, quia nullam recipit mutabilitatẽ. Hic etiam ſolus eſt inuiſibilis, quia nulli creaturæ ad plenũ intelligibilis: nẽpe animæ beatorum & angeli ſuo more, non noſtro eum ſemper vident, non per interualla ſpatiorũ ſicut nos corporea videmus, ſed intra ſe & extra ſe in omni creatura, & extra omnem creaturã eum conſpiciunt, nec vllo intellectus intuitu amplitudinẽ ſuæ claritatis excedunt: & quia non pleniter ab ipſis vt à ſeipſo conſpicitur vel intelligitur, ideo ſolus inuiſibilis dicitur.

Quomodo homo ad dei imaginem & ſimilitudinẽ ſit creatus. C. XXXII.

FRA. Iam diuina natura cum angelica in hac turri tenente ſceptra, ecce humana natura legionẽ adducit, & ad impugnandam eam machinam erigit. Quæritur namq; quomodo homo ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei formatus dicatur, cùm nulla cõuenientia ſimilitudinis dei in homine conſpiciatur. MAG. Impugnantia à repugnãtibus expugnantur, dum prẹcedẽtia à ſubſequentibus inexpugnabiliter roborantur. L Duo homines ſcribũtur, interior & exterior. Interior anima, exterior corpꝰ: interior inuiſibilis, exterior viſibilis. Interior & inuiſibilis ad imaginẽ & ſimilitudinẽ inuiſibilis dei creatus, viſibilis autẽ ſecundum viſibilẽ mundũ eſt formatus. Deus inuiſibilis eſt, in ſubſtãtia vnitas, in perſonis trinitas. Interior ergo homo, id eſt, anima, ad imaginem vnitatis eſt creata, quia nõ ex partibus vt corpus cõpoſita, ſed eſt ſimplex natura & immortalis eſſentia. Eſt quoque deus memoria, quæ ſui & omnium quæ ſunt meminit, quę pater nominatur: ex qua intelligentia naſcitur, quę ſe & cuncta quę ſunt intelligit, quę filius nuncupatur: ex vtraq; dilectio procedit, quæ ſe & vniuerſa quæ ſunt diligit, quę ſpiritꝰ vocatur. Ad huius trinitatis imaginẽ anima conditur, dũ ei memoria, intellectus, ratio dilectionis indicitur: præteritorũ namq; meminit, inuiſibilia intelligit, mala reſpuẽs bona diligit. Dei quoq; eſſentia eſt, lux, vita, iuſtitia, bonitas, beatitudo. Ad hãc ſimilitudinẽ anima facta eſt, vt ſit lucida, vitalis, iuſta, bona, beata. M Exterior verò homo, id eſt, corpus quodãmodo ad exemplar mundi formatur, dũ ex quatuor elementis cõpaginatur, vnde & microcoſmus cognominatur, id eſt, minor mũdus. In hoc anima etiã habet ſimilitudinẽ dei, dũ ipſa ſic minorẽ mũdum gubernat vt deus maiorẽ. Omnis quoq; creatura per aliquid ſimilitudinẽ dei habet, & quantũ cuique alteri eſt excellentior, tãto illi ſimilior. Ipſe quippe eſt, viuit, ſentit, per rationem diſcernit: lapides ergo eius ſimilitudini ſe adiungũt, quia ſunt. Arbores magis eius ſimilitudini appropinquant, quia ſunt, & creſcẽdo viuunt. Queque animantia multo magis eius ſimilitudinẽ exprimunt, quia ſunt, viuunt, ſentiũt. Porrò in hominibus & angelis ſimilitudo dei maximè refulget, quia ſunt, viuunt, ſentiunt, & ratione diſcernunt. Animas autẽ conſtat eſſe æternas: ſi enim ad videndũ deum factæ prædicantur, neceſſariò ſequitur, vt ſicut deus finẽ non habere creditur: ita animę illũ viſuræ, ſine fine viuere nõ dubitentur. Sed quæritur vtrũ illæ animæ immortales ſint, quæ deum viſuræ non ſunt. Omnes animas vnius conſtat eſſe naturæ, & ſi quædam animæ immortales ſunt: igitur omnes animę deũ viſurę ſemper erunt beatæ, & eum non viſuræ miſeræ.

Vnde anima tã multa videat ĩ ſõnis. Cap. XXXIII.

FRA. Vnde anima tanta videt in ſomnis? MAG. Anima inſatiabili cupiditate ſciẽdi veritatẽ captat, & ideo ſemper in cogitationibus

A tionibus vagatur:ideoq; ſenſibus corporeis ſopitis,per ænigmata quædam futura deo reuelante præuidet. Interdum circa veriſimilia diabolo fallēte lāguet anxia. Aliquando angelis vel animabus confabulatur:aliquādo à dæmonibus ludificatur. Hæc in modū oculi cætera omnia videt, ſeipſam videre non poteſt. FRA. Cur à nobis non videtur? MAG. Quia tam ſubtilis eiꝰ natura dicitur,quòd ſe à corporeis oculis videri nō patitur. Quanto enim aqua tenuior eſt terra, quāto aër ſubtilior eſt aqua,& quāto æthereus ignis aërem tenuitate:tāto vincit anima ignem cœleſtē tenuitate & ſubtilitate. Hæc enim eſt cauſa quòd nullꝰ ſpiritus à nobis cernitur,quia ſubtilitas illorum naturæ noſtrum viſum excedere creditur. FRA. Qualiter perhibetur anima per totum corpus eſſe diffuſa, & tamen non magis in maximis, nec minus eſſe in minimis mēbris, ſed in ſingulis tota. Num tot ſunt tota quot mēbra? MAG. Sicut ſuperius dictum eſt, Si lumen ponatur in medio, non minus in meis,& non magis lucet in alterius oculis,ſed in ſingulis totum,& in ſeipſo manet totū: ſic anima vbique in corpore,& in ſingulis mēbris eſt tota.

Quomodo anima ī ſingulis membris dicatur eſſe tota Caput XXXIIII.

B Vnde tacto vno membro dolet tota,nō tamen tot tota:ſicut vox in auribus omnium non particulariter,ſed ſonat tota,& in ſeipſa remanet tota. FRA. Si omnes animæ vnius naturæ ſunt,quidnam eſt quod quędā habilior,& quædam tardior eſt ad diſcendum? MAG. Anima habet formam ceræ vel candelæ. Cæra habilis eſt ad exprimendam imaginē, ſi ei ſigillum imprimatur:ſic candela ad lucendū ſi incendatur. In hunc mundum recipit anima imaginē ſcientiæ, ſi ei imprimitur ſigillū doctrinæ,lumēq; veritatis recipit,ſi igne ſapientiæ accenſa fuerit: quæ ſi per ſtudium vel exercitium ſe neglexerit habilem præbere, ſicut cera ſine imagine,& ſicut candela inaccēſa ſine lumine,ſic in tenebris ignorantiæ ſine ſciētia & veritate remanebit. Quāto magis autē quæq; anima doctrinæ ſe adoptauerit, tāto magis capax ſcientiæ erit. Cur autē ignis ſpiritus ſancti quaſdam animas ſe habiles non præbēres,imò negligentes, lumine ſcientiæ magis accendat,quaſdam non accendat,imò quibuſdam laborantibus ſcientiā ſubtrahat,alijs ſimilibus ſimilis ratio penetrare non valens mirando clamat,O quàm incōprehenſibilia ſunt iudicia dei, & inueſtigabiles viæ eius.

Cur vna anima ſit docilior quàm alia. Cap. XXXV.

Roma.11.

C FRA. Cùm cuncta à magiſtris diſcātur,quomodo vnꝰ magiſter in cœlis eſſe ſcribitur,à quo quaſi ſpecialiter quæq; docentur? MAG. Si recte perpenditur,nihil prorſus per hominem diſcitur,magiſtri tantum commemorando foris plantāt & rigant,veritas autē quæ in anima habitat, intus docendo incrementū dat:ſed ſtultus non intelligit hæc. Ratio autē quæ cuncta diſcernit,facilè hæc ita eſſe cōprobabit. Nēpe quicquid diſcitur, melius per viſum quàm per auditum capitur: nam quātum cæco de ſole narrauero,ipſe tamen neſcit quid ſit ſol,quem nunquam vidit,tantum verbis meis credit aliquid eſſe quod ita vocetur,aut fortaſſe dubitat quicquā eſſe in re quod ſic nominetur:qui ſi repente videat,ipſo viſu ſolem eſſe probat,quem auditu ſcire nō poterat. Sic pleriq; cæci ſcripturas nouerunt,ſed tamen quid ſit litera vel liber neſciunt,quorum oculi ſi ſubito aperiātur,& libro coram ſe poſito quid ſit viderint,mirātur, & viſu diſcernunt, quod auditu nō poterant. Porrò ſi alicui illorum dixerò,talis litera vocatur a, & talis b nominatur : mox introrſus recurrit,veritatē conſulit,& verum eſſe probat quod audit. Quid ergo hūc docui, qui nec priꝰ auditu, nec poſtea viſu ſcire potuit quid ſit litera, niſi veritate

Quid magiſtri foris,& veritas intus ī anima operetur. Ca. XXXVI.

D intus docēte,viſu foris probāte hoc ediſceret? Ego tātū ſonos verborū protuli,ipſe verò res per verba ſignatas veritate intus examināte cognouit: ſic vos quoq; ſi multa vobis de elephāte dixero,neſcitis qd ſit elephas, niſi eū videritis: ſic multa de deo legimus, & quaſi viſum hominem & pulchrum aſpectu eum nouimus,qui ſi ad pręſens intraret,num illū agnoſceremus? Puto minime. Quare? Quia à magiſtris diſcere nequiuimꝰ,quod veritate viſus non probauimus. Doctores ergo tantum ſonos verborū proferunt:auditores autem veritate viſus docente,verba mēte,res viſu diſcunt. Sic literas, ſic ignotas linguas,ſic varias artes diſcimus, dū ſonos verborū à præceptoribus percipimus,res ipſas veritate docente intus cōſideramus. Sed quid de cātu eſt dicēdū, qui nō videtur,ſed tantū auditu diſcitur? Nónne dum vox canētis foris ſonat,veritas intus quaſi quoſdā aſcēſus vocis in anima format? Igitur omnino nihil per hominem niſi ſonus diſcitur,verba autem & res per veritatem in interiori homine habitantē diſcernuntur. Et ſic veriſsime vnus magiſter prædicatur,à quo quiſq; interius inſtruitur. Ea autem quæ à nobis non videntur, vt deus & angeli,tantùm eſſe credūtur.

E FRA. Differt aliquid,credere deū,& credere in deū? MAG. Multū. Dæmones deū,& Pagani credunt,ſed non credunt in deum. Credunt nāq; quòd deus ſit qui omnia creauit, ac ſuper omnia potens ſit. In deum autē tantū credunt, qui eū diligendo in eum tendunt. Vera autem fides eſt credere,quod deus in eſſentia ſit vnitas, & in perſunis trinitas, & hic cuncta ex nihilo verbo ſuo creauerit, ac collapſa eodem verbo incarnato reſtaurauerit, & in vltimo die vniuerſa per ſpiritū ſanctū innouabit : & hoc credentibus ſummum bonum,ſcilicet ſeipſum in præmio dabit. Hæc fides vita animę exiſtit,& per hanc iuſtus viuit. Hæc fides ſpe nutritur,vt corpus cibo reficit. Dilectione animatur,vt corpus anima viuificatur. Dilectio autem operatione comprobatur:vnde fides ſine operibus mortua eſſe affirmatur. Ergo fide anima declinat à malo & facit bonū,cuncta tranſitoria reſpuit,inuiſibilia ſicut viſibilia appetit,dilectione quæq; dura tolerat,carnis impetus refręnat, neceſſaria proximis erogat,ſummo bono ſemper anhelat. Igitur anima quæ ſic credēdo & ſperādo in deū tēdit, ipſum ſummū bonū ſine fine habebit.

Quid ſit credere deū, & quid credere in deum. Caput XXXVII.

Iacobi.2.

F FRA. Si animæ naturaliter ſint lucidæ,quęritur,vtrū animabus corpore exutis lux diei aliquid conferat,vel rurſus caligo noctis quicquā ad videndum noceat? MAG. Sicut corpus ſine anima nihil ſentire cernitûr,ſic vtique anima ſine corpore nihil corporeum ſentire creditur. Corpori quippe admixta per oculos ſentit colores,per aures voces, per nares odores,per palatū ſapores,per tactū vel inceſſum res tāgibiles,mollitie vel duritia differentes. A corpore verò ſeparata nihil corporeū corporaliter ſentit, quaſq; res in proprietate ſubſtantiæ, abſtractis accidentiis colorū conſpicit,ſpiritalia quæque ſuo more ſentit. Ergo ſicut lumē candelæ nihil confert ſoli ad lucendum,ſic profecto lux ſolis nihil omnino confert animæ ad videndum. Et ſicut nox iubar ſolis nō impedit, ſed potius fugit:ſic nec animæ aliquatenus obſiſtit,vt puta quam nec anima ſentit. Porrò anima, aut ſpiritali luce ipſa nimis præ ſole fulgida fruitur, aut horrida peccatorū caligine obſcurata,nō noctis, ſed propriis vt cæcus tenebris inuoluitur. Quod autē anima carne ſoluta corporaliter lucem nō videat,hinc conſtat quòd cum aliqua dictare volumus,vel quicquam facturi diſponimus,mox anima exteriores ſenſus fugit,introrſꝰ ſe colligit,in ſe-

Vtrum lux diei aut caligo noctis aīæ quid cōferat aut noceat. Ca. XXXVIII.

G ipſa intus conſiderat ea, de quibus tractat, & ſolis lumē ei nihil prodeſt, ſed etiam ei ad hoc negocium obeſt: & dum aliàs attendit, clamoſas voces iuxta ſe noo audit. Igitur anima extra corpus nihil corporeum videt vel audit. Quod ſi facit, tunc vtique aëreum corpus induit.

Quomodo animæ ſanctorũ intelligũtur audire preces viuẽtiũ, & eis patrocinari C. XXXIX.

FRA. Si animæ corporeas voces non audiunt, quomodo animas ſanctorum, ſcilicet Petri & Martini vel alterius iuſti preces ſuas exaudiſſe multi experti ſunt? MAGI. Oratio cordis, non oris aſcendit in cœlum. Animæ enim non clamorē vocis, ſed cordis audiunt, & ſe fideliter inuocantibus ſubueniunt. Neq; magis clamoſas preces audiũt, quàm eas quæ ſine voce, vel in lingua, vel in corde tantum fiunt, quia neque à nobis verba, ſed voces cordis tantum audiuntur, cæterùm verba mente videntur. Cùm ergo animę noſtrę aliquid ſecũdum deũ deſiderãt, & hoc ſibi à deo per ſanctos dari, ſiue corde, ſiue lingua, ſiue voce poſtulant, animæ ſanctorũ, quibus eſt idē audire quod videre, & econuerſo, non voces, ſed verba intuẽtes, deſiderata eis à deo impetrant, vt habetis ſcriptũ, Deſiderium pauperum exaudiuit dominus. *Pſal. 9.* FRA. Nõnne legitur, quod ſæpe multæ animę ductę de corpore, multa loca pœnalia, & item multa amœna & florida, & in vtriſq; multas animas in huoiana forma viderint, atq; ad corpus reuerſæ, plurima ſe audiſſe ab eis retuleriot? MAG. Sciendum eſt, quòd hæ aoimæ non penitus corpus reliquerant, ſed ſeorſus tantum corporeos ſuis officiis deſtituerant, corpus autem nõ ex toto ſpiritu vitali carebat. Vnde ea quæ audierant, nõ res corporeæ, ſed ſimiles corporearum rerum erant, quas reuerſæ aliis in corpore conſtitutis pro ędificatione referre poterant. Poſtquam verò corpus funditus exuerãt, longè res aliter erat, quę prius videri non valebat. Sicuti nos aliquando iuxta parietē poſiti, vmbrá venientis hominis, non ipſum videmus: remoto autem obſtaculo muri, ipſum vt eſt ceroimus. Animæ etiam defunctorum cùm viuentibus apparent, corpus aëreum induunt, in quo corpoream vocem vel verba audibilia exprimunt.

Quomodo intelligãtur animæ à corpore ſolui, & iterũ reuerti, ac viſa referre Cap XL.

H Hinc colligitur, quod infernus ſit incorporeus, ſubſtãtia ſpiritalis, corpori ſimilis, cuius pœna tanto ſit intolerabilior, quãto ſpiritus corpore eſt ſubtilior. Omne enim corpus vetuſtate deficit, diuturnitate diſſolutũ ioteribit. Vnde ſi infernalis ignis eſt corporeus, reſtat vt corporalibus inſtrumentis nutriatur, & ſequitur vt illis coosumptis ipſe intereat. I Sed coostat ignem gehennæ nõ deficere, ergo ſpiritalis eſt. Si autem eſt corporeus, ſed indeficiens creatus eſt, neceſſe eſt vt animæ & ſpiritus qualécũque corpus induanr, io quo igoem corporeum ſentiant. FRA. Poterit ne probari reſurrectio mortuorum? MAG. Si ea inconcuſſa manebunt vel coostabunt, quæ ſuperius veriſsimis argumentis probata ſunt, tunc omni repugnantia ſubmota, omniq; neceſsitate admota, reſurrectio erit futura. Conſtitit enim deũ eſſe veritatē, veritatis autem verba neceſſe eſt adimpleri: quod ſi oon implebũtur, ſequitur quod aut deus mutabilis ſit, aut veritas nõ ſit. Quod ſi impleri non poterunt, iam deus omnipotens non eſt, quæ cuncta liquet quàm abſurdiſsima deo ſunt. Incommutabilis itaque veritas deus, promiſit ſuis dilectoribus plenum gaudium, ſuis cootemptoribus plenum ſuppliciũ, quod vtrũque erit impoſsibile, niſi ſit in anima & corpore. Neceſſe eſt ergo vt corpora reſurgant, animas recipiant, quatenus ſecundum promiſſa veritatis hi plenum gaudiũ in anima & corpore habeant, illi eodem modo plenum ſupplicium recipiant. Amplius, ſi corpora nõ reſurgaot, tunc animæ K æternæ factæ non ſunt: ſed ſuperius probatum eſt animas æternas factas, ad hoc videlicet, vt deũ cum angelus ſemper videaot, & io hac viſione ſine fine beate viuant. Beate autem nõ viuunt, ſi indumenta ſua ſcilicet corpora in ſordibus computreſcere abſque ſpe recuperatioois conſpiciuot. Sequitur nãque vt neceſſario veſtimenta ſanctarum animarũ, quæ ſtolæ nominantur, per reſurrectionem innouentur, & in incorruptibilem gloriam immutentur, quibus animæ reinduta ſemper beatè deum contemplẽtur: & econtra vt infœlices veſtes ſordidas reinduant, de quarũ fœditate ſemper doleaot. Igitur non ſolùm corpora innouari, ſed etiã cõmunem naturã, quæ ſcilicet ſeruiuit, neceſſe eſt in melius commutari: vnde habetis ſcriptũ, Ecce noua facio omoia. *Apoca. 21.* FRA. Cùm deus ab initio mundi nihil noui creauerit, quomodo oouam creaturam tunc eſſe cõſtabit? MAG. Trifarie noua creatura dicitur, quę per trinitaeem ita diſponitur, Deus pater omnem creaturam ex nihilo coodidit, & hęc noua creatura nominatur. Item deus filius: vnde habemus in Apoſtolo, Si qua in Chriſto noua creatura: & alio loco, Vt ſimus initiũ aliquid creaturæ eius. *2. Corin. 5. Iacob. 1.* Deus quoq; ſpiritus ſanctus corpora viuificabit, & hũc totum mundum innouabit. Et hæc nihilominus noua creatura appellatur: vnde habemus, Cœlum nouũm & terrã nouam faciet dominus. *Eſaia. 65.*

Noua creatura tripliciter dicit.

Quomodo dominus & animæ ſanctorũ nunc in cœlo, aut ſancti receptis corporibus ibi futuri eſſe credãtur. Cap. XLII.

FRA. Iam turri in ſummũ nobiliter perducta, reſtat L nũc vt propugoaculis cingatur, & ſic cacumē in ſummo cœlorũ coosummetur. Legimus de domino quòd eleuatis manibus ferebatur in cœlũ, & quia ſedet ad dexteram dei. Et Stephanus in concione vidit eũ ſtantē à dextris dei. Qui fertur, de loco ad locũ mouetur: & qui ſedet vel ſtat, loco cõtinetur. Et cùm dominus corporaliter cœlũ aſcēdit, qualiter nũc ibi credēdus ſit, vel qualiter nũc ibi animæ ſanctorũ ſunt, aut qualiter receptis corporibus ibi futuri ſunt, ſummopere ſcire deſideramus. Si enim aliquis locus Chriſtum, vel ſanctos ſedẽtes, vel ſtantes cõtinet ne cadant, tũc iſte locus eis melior probatur, à quo tot bona cõtinẽtur: & ſic ſancti de aliqua creatura viſibili & ſenſibili gaudẽtes gloriantur, vt nos de hac viſibili & ſenſibili luce delectamur, tũc iterũ ea res melior rationali creatura iudicatur, de cuius poſſeſſione ipſa iocũdatur, vt nos de habita pecunia gloriamur & gratulamur, & miſerũ gaudiũ videtur, ſi intellectualis creatura nõ niſi de ſtolida re lętatur. MA. Apicē huius turris pariter aſcēdamus, & ratione indagãte, M qualiter ſe habeãt hæc perſpiciamus. Cœlũ vſitato oomine appellamus, quod ſup caput noſtrũ videmus. Supra nos autē nihil niſi oubes, vel aërē ſole illuſtratũ cõſpicimus. Solē verò lunã vel ſtellas lõgè à nobis remotas ſic videmus, ſicut in lato mari poſiti à lõge mõtes cõſpicimus, in circuitu verò nihil oiſi confuſum aërē videmus. Vnde liquet ꝙ nullius hominis viſus totũ huius aëris ſpatiũ penetret, qui vix etiã horizontē attingere valet. Vnde cùm Apoſtoli dominũ ſublatũ vlterius videre oõ poſſet, dicitur, Nubes ſuſcepit eũ ab oculis eorũ. *Acto. 1.* Stephanus quoq; nõ corporeis oculis dominũ in cœlo vltra firmamẽtũ vidit, cùm nullius hominis viſus vllo modo vſq; ad cœlũ pertingere poſsit. *Acto. 7.* Sed & cõcio illa in qua Stephanus ſtaos Chriſtũ coosperxit, in domo aliqua fuit, cuius tecti culmē ipſius corporeus oculus penetrare mioime potuit. Cõſtat igitur quod nõ oculo corporis, ſed ĩtuitu iterioris hois Chriſtũ nõ in corporeo, ſed ĩtellectuali cœlo viderit. Sed hic fortè ab aliquibus calũnioſis obiicitur, ſtellas eſſe in firmamẽto infixas, & viſũ noſtrũ firmamẽtũ attigere dũ eas videmus. Nũ ideo oculi

A noſtri firmamentũ attingunt,dũ quia ſtellas aſpiciunt?
Num ideo totum aëris ſpatium in mari penetrãt, quia
mõtes vtputa ſolida corpora conſiderant. Sicut enim
in mari remotis ab aſpectibus montibus, nihil niſi aër
conſpicitur vndique: ita quoq; ſyderibus ſolidis vide-
licet corporibus ſublatis,nihil niſi aër cernitur. Quic-
quid autem ab aëre eſt vſque ad firmamentũ, & ipſum
firmamentum à nobis nequaquam videtur propter ip-
ſius ſpatij longinquitatem,& ob naturæ ſuæ ſubtilitatẽ.

De triplici cœlo hiſtorialiter & ſignificatiue dicto. Ca. XLIII.

Quòd ſi forte obiicitur,quod Apoſtolus ad tertium
cœlũ raptus deſcribitur,Sciẽdum eſt tres cœlos hiſto-
rialiter appellari, & iterum tres ſignificatiue nũcupari.
Hic quippe aër primũ cœlũ hiſtorialiter vocatur, ſicut
habetis,Volucres cœli,quia in cœlo,id eſt,in aëre vola-
re vidẽtur.Secũdũ cœlũ ęther vocatur,vt habetis,Stel-
læ cœli,quia in eo planetæ vago curſu feruntur.Tertiũ
cœlũ firmamentũ appellatur,ſicut habetis, Aſtra cœli,
quia in eo ſydera fixa tradũtur.Significatiue quoq; tres
cœli legũtur,quia tres viſiones,ſcilicet ſenſualis, ſpiri-
talis & intellectualis à ſapiẽtibus nõ neſciuntur. Sẽſua-
lis quippe viſio eſt,cũ colores & formas rerum exterius
B cernimus,ſed interius aliquid cælari intelligimus,vt in
literis intelligimus ſignificantiã.Hæc ergo viſio primũ
& ſubſtãtiale cœlum nominatur, quia in ſcripturis in-
telligẽtia cælatur.Cœlũ etenim à cælando nominatur.
Secunda viſio ſpiritalis eſt,qua nõ res,ſed imagines re-
bus ſimiles ſpiritaliter videmus, ſicut in ſomniis ſole-
mus,& ſicut Ioãnes in Apocalypſi, & prophetas multa
nouimus vidiſſe,& hæc viſio ſecundũ cœlum nũcupa-
tur,quia res in his ſimilitudinibus cælantur. Tertia ve-
rò viſio intellectualis eſt,cùm neque res exterius,neque
imagines rerum interius,ſed ipſas ſubſtantias prout ve-
ræ ſunt,abſtractis coloribus intellectu conſpicimus,&
vniuſcuiuſque qualitatem inter ſe differentem ratione
diſcernimus: & hæc viſio tertium cœlum vocatur,quia
veritas rerũ in hac quaſi à ſtultis cælatur. Igitur ſi Apo-
ſtolus in corpore eſt raptus,tunc ad corporeum cœlũ,
ſcilicet ad firmamentum,eſt perductus. Si autem extra
corpus,quod magis videtur, tunc vtiq; ad intellectua-
le cœlum raptus creditur, in quo eſſentiam deitatis ſi-
cut eſt,& angelicas ſubſtãtias prout ſunt, nõ ſẽſualiter,
quod nequit fieri niſi per corpus, nec ſpiritaliter,quod
C non fit niſi per imagines rebus ſimiles, ſed veraciter,
quod nõ fit niſi ipſo intellectu,vidiſſe cognoſcit. An-
geli vel iuſti quadam ſimilitudine cœli nuncupantur,
quia in ſecreto dei humanis viſibus cælantur: & ecõtra
dæmones vel impij tenebræ appellãtur,quia in tormẽ-
tis à nobis occultantur.

Quid ſit regnum cœlorũ & vbi eſſe credatur. Cap. XLIIII.

Regnum autem cœlorum,
id eſt,iuſtorum,non vrbium mœnia, nõ poſſeſsionum
prædia,non auri vel gemmarũ copia,non ſupellex va-
ria,ſed iuſtitia,pax & omnimoda gloria in pleno gau-
dio creditur,quod de viſione ęternę claritatis,& de ſo
cietate angelorum & ſanctorum habetur. Deus æterna
lux probatus eſt eſſe in mundo & extra mundum,infra
& ſupra,& in circumitu vndique & vbiq;. Igitur ſi re-
gnum talium cœlorum ratione demonſtrante nihil a-
liud eſt,quàm viſio dei, quæ eſt fons omnium bonorũ,
neceſſariò ſequitur quòd regnum cœlorum ſit in hoc
mundo,& extra mundum,& in omni creatura,& extra
omnem creaturã: vnde habetis, Regnum cœlorũ in- *Lucæ.17.*
tra vos eſt: quia nimirum in deo conſiſtentes, eum in
nobiſipſis,& in omni creatura,& extra omnem creatu-
ram ſicut eſt cernimus. Idcirco autẽ nunc extra deum,
vel extra regnum cœlorum dicimur, quia hac viſione
priuamur.Eodẽ modo & miſeri tunc à regno cœlorũ

excludi referuntur,quia eadem viſione vt cæci ſole pri D
uabuntur.Hoc regnum cœlorum vel hoc gaudium iu-
ſti intrare ſcribuntur, quia ineffabile gaudium non ca-
pientes,in eo quodammodo obuoluuntur.Quòd autẽ
animæ ſurſum ad cœlum ferri affirmantur, vel etiam
inferri putantur,ad viſum noſtrũ dicitur, quibus ſupe-
riora ſplendore ſolis lucidiora noſcuntur, & quòd ali-
ter res nõ poteſt cognoſci ab his, qui ſunt adhuc in car
ne.Solutæ autem non loco mouentur, nec ad aliquem
locum corporeum ducuntur,vt inde deũ contemplen-
tur:ſed mox à corpore ſequeſtratæ,angelis & ſãctis aſ-
ſociantur,& regno cœlorum, quod eſt viſio dei, intra
mundum,& extra, & vndiq; ſine mora fruuntur: ſicu-
ti cæcus in ſole poſitus,ſi eius oculi aperirentur,confe-
ſtim luce ſolis frueretur. Quòd à quibuſdam morienti-
bus lux vel formæ angelorum aut ſanctorum ibi vidẽ-
tur,& concentus harmoniæ audiuntur, & ad alta duci
cernuntur,hoc propter viuentes fieri nõ dubitetur, vt
in Chriſtiana religione corroborentur. Porrò friuolũ
videtur,ſi animę illocales de hoc mũdo extra firmamẽ-
tum duci aſſerãtur,quaſi ibi ſit pulchrius, vel ibi magis
ſit deus,cùm ſupra & infra,intra & extra æqualiter eſſe E
non dubitetur,& eius viſio vbiq; iuſtis æqualiter adeſſe
cõprobetur.Animas verò vel ſpiritꝰ cùm ſint incorpo-
rei,corporeis locis includi abſurdiſsimũ videtur: præ-
ſertim cùm omnis locus altitudine, lõgitudine, latitu-
dine dimetiaẽ,hiſq; omnibus ſpiritus carere bene ſcia-
tur: ideo quippe illocaliter manere, & eius viſione frui
æſtimãtur, ſicut ſcientia in anima illocaliter moratur.

De gloria corporum beatorum. Ca. XLV.

Corpus autem ſanctorum reſurget ſpiritale, quia
velocitate,leuitate,perſpicuitate ſpiritibus erit æquale,
& omne ſolidum erit ei penetrabile,ſicut & corpus do
mini lapide clauſo ſurrexit,& ianuis clauſis intrauit: ſi-
cut igitur ſpiritus nũc nullo corporali loco ſuſtẽtatur, *Ioan.20.*
ita quoque non eſt neceſſe,vt tunc ſpiritale corpus ali-
quo loco fulciatur.Non enim inſenſibile corpus ſpiri-
tum,ſed ſpiritus corpus vegetat.Igitur nullus locus ſpi-
ritale corpus fulcit,quod omni elemẽto ſubtilius erit,
ſed vt ſpiritꝰ illocaliter in ſummo ſpiritu deo ſubſiſtit:
niſi fortè hoc pro loco accipiatur,quod ſubſtantialiter
& perſonaliter circũſcribitur.Amplius,aut in hoc cor-
poreo mundo ſancti manẽtes deum videbunt, aut ex-
tra mundũ erunt.Si extra mundum fuerint, tunc nulla F
elementali materia ſtantes vel ſedentes ſuſtentantur,
quia nullũ elementũ extra mundũ comprobatur. Qui
enim terrã vel aquã ibi eſſe credit, nimis terrenus flui-
dus deſipit.Si autẽ aërẽ vel ignẽ ibi eſſe arbitratur, gra-
uiter à mobilitate aëris & ignis ipſe inſtabilis, irriſus
cõſpicatur.Ergo extra mundũ nulla re materiali fulci-
untur,vbi nulla materia inuenitur. Si autẽ in hoc mun
do erũt,ſimiliter nulli elemẽto localiter ſtãdo vel ſedẽ-
do inhærebũt,quia ęquales angelis erũt.Cum igitur ſpi *Matth.22.*
ritales ſint,in ſummo ſpiritu ſpiritaliter, non localiter
manebunt.Porrò illorũ corporũ gloria nõ ratione,ſed
ſola fide eſt contẽplanda.Erũt quippe illa corpora vt a-
nimus agilia,vt ſol perſpicua. Quàm cito enim nũc a-
nimus ab Oriẽte in Occidentẽ cogitatione peruenit,tã
cito tũc illud corpus illuc peruenire poterit.Hoc hinc
colligitur,quod reſurrectio in ictu oculi fiẽda legitur,
Ictus autẽ oculi eſt, nõ quod oculus aperiaẽ, ſed quod
aperto oculo obiectus lucis radius cõſpicitur. Sed re-
uera tãtũ velocitas illius corporis ab ictu oculi differt, *1. Corin.15.*
quãtũ à corpore agilitas animi, Huiꝰ etiã corporis cla-
ritas eſt tanta,quanta eſt ſpiritus: nõ enim eſt hoc cor-
pus animæ oneri,ſed decori, quod nulla corruptibilis

G moles aggrauat,ſed quod angelicę naturę æqualitas leuigat. Huius quoque corporis claritas tantũ ſolem excellit, quantum ſul in claritate noſtrum corpus pręcellit. Sol enim eſt corpus inſenſibile,& quanuis immutetur,tamen nunquam viuificabitur: corpus autem illud erit ſenſibile & intellectuale. Igitur quantũ ſpiritus intellectualis differt ab aëre inſenſibili, tantũ differt præclara claritas illius corporis à claritate ſolis.

De gloria cõmuni ſanctorum omniũ, & differenti gloria ſingulorum. Cap. XLVI.

Hinc quæſtio non minima occurrit: cum enim dominus dicat: Fulgebunt iuſti ſicut ſol:& Apoſtolus, Alia claritas ſolis,alia lunæ, alia ſtellarũ. Stella à ſtella differt in claritate:ſic & reſurrectio mortuorũ. Videtur Apoſtolus domino contrariũ ſentire,videlicet quos hic velut ſolem fulgere aſſerat, ille quoſdam velut diuerſas ſtellas, alios velut lunam,alios velut ſolem fulgere aſtruat. Sed ſciendum eſt, quod dominus gloriam ſanctotum generaliter expreſsit: Apoſtolus autem ſingulorum gloriã pro meritis diſtinxit. *Matth. 13.* Vltimus ergo in regno cœlorum vt ſol fulgebit,qui tunc ſepties clarior quàm nunc erit. *Eſa. 30.* Et in hac claritate tantum quiſque ab alio pro meritis differt,quantum ſtella à ſtella in claritate differt. Alij au H tem hos intantum diuerſæ claritatis gloria ita præcellunt,ſicut lucifer pleiades,luna luciferum, ſol lunam in claritate excellunt. Nos autem omnes tantum corpus *Coloſ. 3.* Chriſti in claritate excedit,quantum creator creaturas tranſcendit. Vnde & in dextera dei patris ſedere ſcribitur,quia in gloria diuinæ maieſtatis fulgere creditur. Igitur talis viſio & talis gloria regnum cœlorum dicitur,quia ſoli cœli,id eſt,iuſti hac viſione fruuntur,quorum primum ſummum bonum eſt, in quo habent plenum gaudium de plenitudine omnium bonotum.

Concluditur, quod ſancti non de ſenſibilibus reb⁹, ſed de ſũmo bono delectentur. Ca. XLVII.

Concluditur itaque, quòd ſancti non de ſenſibilibus rebus delitiẽtur,ſed ſe in ſummo bono eſſe,& ſummum bonum in omni creatura, & extra omnem creaturam videndo frui glorientur. Si enim quicquam minus quàm ſummum bonum in præmiũ acciperent,adhuc plus appeterent,& conſequens eſſet,quòd plenum gaudiũ non haberent. Sed cum conſtet eos plenũ gaudium habere,neceſſario ſequitur eos ſummũ bonũ deum habere,id eſt, de eius affluentia & plenitudine omnium bonorum abundare. I Quando autem cœlum cœlotum legitur,ipſe deus intelligitur,vbi iuſti in abſcondito faciei ſuæ à cõturbatione hominũ cęlantur: vnde ſcribitur, Habetis theſauros in cœlo:hoc eſt,in deo. *Pſal. 142. Pſal. 30. Matth. 19.* Ad hoc ſummum bonũ iuſti quadã catena trahuntur, quæ de virtutibus hoc modo cõnectitur. In primis fides animã quaſi quidã circulus cõplectitur, fides ſpe nutritur,ſpes dilectione tenetur, dilectio operatione expletur,operatio ad ſummum bonum intentione trahitur, intẽtio boni perſeuerãtia clauditur, perſeuerãtiæ deus fons omnium bonorum dabitur. Igitur qui hac catena tractus,hanc turrim ſcandens culmen eius attingit,nõ ſolum ſe veram vitam cognoſcere, ſed ſe perenniter in ea beate viuere gaudebit, quia in ea huius gloriæ cõſors erit. FRA. Veræ vitæ & omnium beate viuentiũ faciat te deus participem, qui nos omnes ad ſummum bonum perducat. Finis.

AD LECTOREM.

ET hunc libellum ſtudioſus aliquis conſarcinauit, vnde ipſe in fine vocat deſlorationculã. Multa inſunt quæ in ſuperioribus habẽtur ſubinde interxexit verſiculos ex Boetij lib. tertio, quũ is longe poſterior fuerit Auguſtino. Cap. vigeſimoſeptimo, negat filium à patre procedere, quum Auguſt. euidenter doceat proceſsionem filio & ſpiritui ſancto communem eſſe. Stylus inæqualis eſt, & ſi æqualis eſſet, Auguſtini non poſſet videri.

DE SPECVLO LIBER. K

ADeſto mihi verum lumen, deus pater omnipotens. Adeſto mihi verum lumen de lumine vero, filius dei,deus omnipotens. Adeſto mihi vera illuminatio ſancte ſpiritus, patris & filij vnitas, ſanctitas, charitas, de⁹ omnipotẽs. Adeſto mihi ô vna trinitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus vnus deus omnipotẽs. *Cap. I.* Inuocat te domine fides mea quã dediſti mihi propter bonitatem tuã ad ſalutem meã. Inuocat te deus meus caſta conſcientia mea,& ſuauis amor fidei meæ,qua me de excuſsis ignorantiæ tenebris ad veritatis intelligentiam perduxiſti,quam ſtulta ſeculi amaritudine ablata, & tuæ charitatis dulcedine adhibita, ſaporoſam mihi & melliſluam reddidiſti. Inuocat te trinitas beata, vox clara & ſyncerus clamor fidei meæ,quam ab ipſis mihi enutriens cunabulis illuminaſti per inſpirationem tuæ gratiæ, quam adaugens confortaſti me per miniſteriũ prędicationis matris Eccleſię. Quàm dulcis facta eſt in L ore cordis mei,quàm ſuauiter ſapit in ipſo palato gaudiorum animę meę,quàm fortiter,quàm crebro pulſat mentem meam & mouet omnes ſenſus meos, & interiora ſpirit⁹ mei,vt te laudare delectet, quia feciſti nos ad laudandum te? Sed inquieta eſt mẽs mea donec requieſcat in te, & increpitans me meæ deſidiæ,ac colligens à diſperſione qua fruſtatim diſtendor, dũ ab vno te auerſus in multa euaneſco, & reuerſus in me & ſurgens ſupra me,atque cunctis tranſcenſis perueniens ad te,exultem tibi cordis iubilo, & laudes promã oris officio,quatenus in meditatione cõfeſsionis tuæ incaleſcat cor meũ,& inhiet tibi ſpiritus meus, atque ardeat mens mea in amore tuo oblita vanitatis & miſeriæ, dõ tibi ſoli intendit, dumq; ſtupens adhæret incommutabilitati tuæ gloriæ,oculisq; fidei intuetur te ſolem iuſtitiæ,ſicut ſcriptũ eſt, Qui adhæret deo vnus ſpiritus eſt. *1. Corin. 6.* Fugiam itaque domine, & libenter fugiam ob ſtrepitũ tumultus omnium vanitatum. Sed quò fugiam vt illos declinem,illos calcem ſub pedibus,& procul pellam à ſerenitate iocundi intuitus? Ad te,qui es ſolũ confugiũ & vnica ſpes miſerorum, ad te gloria mea & exaltans M caput meum,ad te confugiam de lacu miſerię & de luto fecis; *Pſal. 3. Pſal. 39.* tibi inhęream prout ipſe dederis,ſuauitas melliflua, vt in dulceſcas mihi dulcedo nõ fallax, dulcedo fœlix & ſecura. Quærã ergo te domine inuocans te, & inuocabo te credens in te,vt quęrens te inueniam te,& inueniens benedicam te,qui benedixiſti nos omni benedictione. Deus meus vnica ſpes mea, exaudi me, ne fatigatus nolim quærere te, ſed quæram faciem tuam ſemper ardenter. Tu da quærendi vires, qui inueniri te feciſti, & magis ac magis inueniendi te ſpem dediſti. Illumina domine cordis mei oculum intimæ viſionis perſpicua luce:velatus enim eſt & cæcus tetra caligine peccatorum & ignorantiæ. Illumina eum lumine gratiæ tuæ, vt ſynceris fidei oculis, & puro lumine cordis *Ecclẽs. 15.* inſpiciam myſteria regni tui. Verum quia non eſt pulchra laus in ore peccatoris, & fides ſine operibus condignis non laudatur, rogo patrem per filium, rogo filium per patrem,rogo ſpiritum ſanctum per patrem & filiũ,vt & omnia vitia elongẽtur à me,& omnes ſanctę virtutes plantẽtur in me,quatenus acceptabile tibi fiat ſacrificiũ laudis fidei meę,deus me⁹,& aſcẽdat ad te in odorẽ ſuauitatis. Obſecro, & miſericordiã tuã ſupplex imploro,cũctarũ fons & origo, largitor & munerator

virtutum

A virtutum deus, adauge mihi ſpem, fidẽ ſãctã, rectam & immaculatam, fidẽ eruditam, catholicam & prudentiſsimam, fidem ferventem, inſeparabilem & orthodoxam, quæ in me omnia quæ tibi placent per dilectionẽ & humilitatem operetur, quæ vinci nequeat inter verba altercationis in tẽpore perſecutionis vel in die neceſsitatis. *Pſal. 7.* Scrutans corda & renes deus, coram te eſt ſanitas & infirmitas mea. Illam precor ſerua, iſtam ſana. Corã te eſt ſcientia & ignorantia mea: vbi mihi aperuiſti, ſuſcipe intrantem: vbi clauſiſti, aperi pulſanti, vt audiens intelligam te, & intelligens diligam te, & diligẽs laudem te, atque in toto corde meo deſiderem pulchritudinẽ viſionis tuæ ſemper inſpicere. Audio quod nobis intimare vult ſcriptura tua, quã ſanctificaſti & miſiſti in mundum. Audio & credo ei.

Quod deus ſpiritus eſt & præſens vbique & totus. Dicit enim, Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare & credere. Sed ſpiritus incõprehenſibilis, incorporeus, immutabilis, incircunſcriptus, vbique totus, nunquam diuiſus, ſecundũ ipſius ſcripturæ teſtimoniũ veridicum, hoc modo diſcerneris, *Caput II.* creator & creatura, in qua ſunt qui & ſpiritus dicũtur. Si ita B eſt, quia ita, quomodo inuocabo deum meum & dominum meum, quẽ vtiq; in memetipſo inuocabo cum inuocabo eum? Et quis locus eſt in me, quò veniat in me deus meus, quò veniat ille deus, qui fecit cœlũ & terrã? Itáne deus meus eſt quicquã in me quod capiat te? An vero cœlum & terrã quæ feciſti, & in quibus me feciſti capiunt te? An quia ſine te nõ eſſet quicquid eſt, fit quicquid eſt vt capiat te? Cum itaque ego peto vt venias in me, qui non eſſem niſi eſſes in me: nonne enim ego iã ſum in inferis, & tu tamen ibi es? nam etſi deſcẽdero ad infernum, ades. *Pſal. 138.* Non ergo eſſem deus meus, non omnino eſſem, niſi eſſes in me. An potius nõ eſſem, niſi eſſem in te, ex quo omnia, per quẽ omnia, in quo omnia? *Roma. 11.* Etiã ſic domine, etiã ſic. Quò ergo te inuoco cum in te ſum, aut vnde venis in me? quò ergo recedã, quo ibo? Extra cœlũ & terrã fortaſſe, vt inde veniat in me deus meus, qui dixit, Cœlum & terram ego impleo. *Hiere. 23.* Capiunt ergo ne te cœlum & terra, quoniã tu imples ea? An imples, & reſtat quod te nõ capiũt? Et quò refundis quicquid impleto cœlo & terra ex te reſtat? An non opus habes vt à quoquam cõtinearis, qui contines omnia? Quoniã quæ imples, continendo imples: nõ enim vaſa quæ te plena C ſunt, ſtabilem te faciunt, quia etſi frãgantur tu nõ effunderis. Et cum effunderis ſuper nos, tu non iaces, ſed erigis nos: nec tu diſpergeris, ſed colligis nos. Sed quę imples omnia, de toto imples omnia. An quia non poſſunt te totũ capere omnia, partẽ tui capiũt, & eandẽ partem ſimul omnia capiunt? An ſingulis ſingula, & maiores maiora, an minores capiunt minora? Ergo ne aliqua pars tui maior aliqua minor? An vbique totus es, & res nulla te totum capit? Quid ergo es domine deus meus, quid rogo niſi domin⁹ deus meus? Quis eſt enim deus præter dominum, aut quis deus præter deum noſtrum? Nemo, planè nemo: nõ enim eſt alius præter te trinum & vnum, vnũ & trinum, neque in cœlo ſurſum, neque in terra deorſum. Quis tui ſimilis? quid magnificus in ſanctitate, terribilis atq; laudabilis in omni virtute ſicut tu deus noſter, qui facis magna & mirabilia inſcrutabilia, quorum non eſt numerus? Te cuncta magnificãt, te omnis ſpiritus laudat, te adorant, te benedicunt omnia illa beatorum ſpirituum & ſupernorum ciuiũ agmina. Tibi mater Eccleſia in toto orbe offert preces, & inceſſanter dicit laudes. Te ergo vltimus ſeruorũ tuorũ laudo & benedico. Tibi mens mea iubilat, tibi omnia oſſa mea clamãt, quis ſimilis tui domine? Et merito cuncta, D quæ operatus es, tibi ſoli creatori obediunt, ſeruiũt, tremunt, ad nutum tuum facis quæcunque velis.

Quod in ſolo nutu omnia facit deus: & in omnibus eſt totus. Tu es enim vere dominus, ſolus deus inuiſibilis, inæſtimabilis, incircunſcriptus, illocalis, immenſus, incomprehenſibilis, vbiq; totus, vbique præſens, ineffabiliter omnia penetrans, omnia continens, omnia ſciens, cuncta proſpiciens, omnia potens, vniuerſa gubernãs, totus in cœlo, totus in terra, totus etiam vbique, & non eſt alius *Cap. III.* præter te deum noſtrum, in quem credit & adorat mater Eccleſia Apoſtolica & vniuerſalis. Tu es vere colẽdus & venerandus, tremendus & amandus cum omni ſemper deuotione domine deus noſter. Qui cum non eſſemus, potenter feciſti nos: & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter recuperaſti nos. Vnde confiteor tibi rex cœli & terræ, & honorifico te ſacrificio laudis. Et quia exteriora munera deſunt, totis medullis cordis, quæ in me ſunt, vota laudationis reddo tibi. Sed quia nihil niſi de tuo acceptabile tibi offerri poteſt, tu deus in cuius lumine lumẽ videmus, da quæſo lumen in corde, da verbum in ore, da menti cœleſtem conſcendere ſedem.

Da fontem luſtrare boni, da luce reperta E
In te conſpicuos animi defigere viſus.

Et quoniam altera pars ſumus cœli, altera terræ: vnde *Sapien. 9.* corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, Diſcinde quæſo terrenas nebulas & pondera molis, atque tuo quæſo ſplendore illumina obſcuram interioris hominis faciem.

Siſte vagas mentes per deuia multa ruentes.

Subde carnem ſpiritui, appetitum rationi, vitia virtutibus, corpus animo, atque tuæ me intus exteriusq; ſubde per omnia voluntati, & vniuerſis ſuo bene compoſitis ordine per gratiã tuam & te perfecte diligere, & digne laudare merear labiis & corde, omniq; qua valeo virtute clamans ad te atq; ita dicens, Summe, omnipotentiſsime, miſericordiſsime, iuſtiſsime, ſecretiſsime, præſentiſsime, pulcherrime, fortiſsime, ſuauiſsime, inuictiſsime, veriſsime domine deus noſter ſtabilis es & incõprehenſibilis.

De eſſentia deitatis. Cap. IIII. Immutabilis mutans omnia, inuiſibilis vidẽs omnia, immortalis, illocalis, interminatus, incircunſcriptus, nuſquã finitus, ineffabilis, inexiſtimabilis, indicibilis, inſcrutabilis, immotus, tãgens omnia, F inueſtigabilis, metuẽdus atq; terribilis, venerãdus atq; verendus, honorãdus atq; horrẽdus, nunquã nouus, nunquam vetus, omnia innouans, in vetuſtate perducẽs ſuperbos & neſciunt: ſemper agens, ſemper quietus, colligens & non egens, omnia portãs ſine onere, omnia implens ſine incluſione, omnia creãs & protegẽs, nutriẽs & perficiens. Quęrens cum nihil deſit tibi, amãs nec æſtuans, zelans & ſecurus es, pœnitet te & non doles, iraſceris & tranquillus es: opera mutas, ſed conſilium nũquam recipis. Qui inuenis & nũquam amittis, nunquã inops & gaudes lucris, nunquã auarus & vſuras exigis, ſupererogatur tibi vt debeas. Et quis habet quicquã nõ tuum? Reddis debita nulli debens, donans debita nihil perdens, qui ſolus viuificas omnia, quia creaſti omnia.

Quomodo ſit deus & longè & propè, & in omnibus totus. Caput V. Qui es vbique & vbiq; totus, qui ſentiri potes & videri nõ potes, qui nuſquã dees, & ab iniquorum cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees, vbi longe es: quia vbi nõ es per gratiam, ades per vindictã. Qui omnia tãgis, nec tamen æqualiter omnia tangis. Quædam enim tangis vt ſint, nec tamen vt viuãt & ſentiant: quædam tangis vt ſint, viuãt, & ſentiãt, nec tamen vt diſcernãt: quædam

G quædam tangis vt ſint, viuant, ſentiant atq; diſcernant. Et cũ tibimetipſi nunquã diſsimilis ſis, diſsimiliter tangis diſsimilia, Qui vbique preſens es, & inueniri vix potes, quem ſtantẽ ſequimur, & apprehẽdere nõ valemus.

Quod deus omnia tãgit nec tamen mouetur. Caput VI.

Qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, ſuperexcellis omnia, ſuſtines omnia, nec ex alia parte ſuſtines, atq; ex alia ſuperexcedis, neq; ex alia parte imples atq; ex alia circumplecteris: ſed circumplectendo imples, & implendo circumplecteris: ſuſtinẽdo ſuperexcedis, & ſuperexcedẽdo ſuſtines. Qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu verborũ, qui attingis à fine vſque ad finem fortiter, & omnia diſponis ſuauiter. *Sapien.8.* Qui locis non diſtenderis, nec temporibus variaris, neq; habes acceſſus vel receſſus. Qui habitas lucẽ inacceſsibilem, quam nullus vidit hominũ, ſed nec videre poteſt, *1.Tim.6.* in te manens quietus vbique circumis totum.

Quod non diuiditur deus in partibus. Cap. VII.

Non enim ſcindi vel diuidi poteris, quia vere vnus es, nec in partes efficeris, ſed totus totũ tenens, totum imples, totum illuſtras, totum poſsides. Hoc myſterium mens humana capere nõ poteſt, neque concipere, nec oratoria lingua narrare, neque diffuſi ſermonis bibliothecarum H volumina queunt explicare. Si totum mũdum libri repleant, tua ſcientia inenarrabilis non poteſt enarrari. Quoniã vere indicibilis es, nullo modo ſcribi poteris, neque concludi, qui es fons lucis diuinæ, & ſol claritatis æternæ. Magnus enim es ſine quantitate, & ideo immenſus: bonus ſine qualitate, ideo vere & ſumme bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus. *Lucæ.18.*

Quod velle dei facere eſt. Cap. VIII.

Volũtas tua opus eſt, cui velle eſt poſſe, qui omnia quæ ex nihilo creaſti, ſola volũtate feciſti. Qui omnem creaturam tuã abſque indigentia aliqua poſsides, & ſine labore gubernas, & abſq; tædio regis. Et nihil eſt quod perturbet ordinem imperij tui vel in ſummis vel in imis. Qui in omni loco haberis, & omnia contines ſine habitu, & vbiq; præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es, quod facere non potes, qui nihil nõ potes, nec vnquã feciſſe te quicquam pœnituit, nec vllius cõmotionis animi tẽpeſtate turbaris, nec totius terræ particula regnũ tuum eſt. Nulla flagitia vel ſcelera probas vel imperas. Nunquam mentiris, quia æterna veritas es, cuius vnius boniI tate facti ſumus, & cuius iuſtitia pœnas luimus, & clemẽtia liberamur.

Quod nihil ſit colẽdũ niſi de⁹. Cap. IX.

Nam nihil cœleſte, nihil terrenũ, nihil igneũ, nihilq; quod corporis ſenſus attingit pro te adorandũ eſt vel colendũ, qui vere es quod es & nõ mutaris: cui maxime ac ſpecialiter illud cõuenit, quod Græci dicunt πλατύς, id eſt latus, quia ſemper idẽ ipſe es, & anni tui nõ deficient. *Mala.3. Pſal.101.* Hinc etenim patenter datur intelligi, quòd tu deus noſter quẽ colimus, deus verus & omnipotens es ſine dubio inuiſibilis, & ſi pio intellectu videaris, incõprehenſibilis: & ſi per gratiã repręſenteris, inexiſtimabilis: & ſi humanis ſenſibus pie credaris ſancteq; cogiteris, ineffabilis, & ſi humanæ locutionis vſualibus verbis abuſiue vtcũque dicaris, ideo verus & tantus: cæterum quod ſciri, quod cogitari, quod cõprehendi, quod dici de te poteſt, minus eſt. Quod vero incomprehenſibile eſt & immenſum, indicibile & infinitum tibi ſoli duntaxat notum eſt. Hoc nanque eſt quod omnẽ ſuperat ſenſum: hoc quoque eſt quod te facit exiſtimari, & pro certo credi & vniuerſalẽ appellari deũ, dum ad perfectum vſque reperiri non vales, dum totus intelligi capiue nõ potes, ita te vis magnitudinis & notum nobis obiicit & ignotum. Et hęc eſt ſumma delicti ſpernentium te, ſcire volentiũ tibi creatori ſuo ſeruire, habent quod ſcientes venerentur, & habẽt quod ignorãtes mirentur, habẽt quod timeant, habent quod diligant.

Opinor fuiſſe ſcriptum Τὸ ὤν, id eſt quod eſt.

Si enim totus pateres noſtræ cõditioni deus vnus K & verus, minime potuiſſes credi, adeo falſi reperti ſunt, qui putabãtur dij, quoniã ſciri per omnia potuerũt, qui & quales quantiq; fuerunt.

Quod ſolo verbo deus omnia fecit. Caput X.

At tu deus noſter mirabilis & potẽs, qui totam iſtius mundi molẽ cum omni inſtrumento elementorũ, corporum, ſpirituum, verbo, quo iuſsiſti quæ fieri diſpoſuiſti, virtute qua potuiſti ex nihilo, expreſsiſti ornamentũ maieſtatis glorię tuæ, qui tempore ab ipſo tunc æuo ire iubens ſtabiliſq; manens, dans cuncta moueri. Qui terrã multiplici germine fructuum, & cœlũ pulchro decoraſti lumine ſyderũ, quorum tu ſolus nomina, ſigna, poteſtates, curſus, & loca, & tempora noſti. Tu mitis & benigne, fortis & zelotes & ſabaoth inuictiſsime, viſitans peccata patrum in filios vſque in tertiam & quartam generationẽ, & faciẽs miſericordiam in mille milia, bis qui diligunt te, & timẽt nomen tuum. *Exod.20. Deut.5.* Si opera tua ita ſunt magna & inſcrutabilia, pulchra atque ſtupenda, dicãt qui volunt, quomodo capi poteris tu pulcherrimus creator eorum. Cõſtat enim opificem longe ſe aliter habere quàm ea quæ à ſe fieri voluit. Ex pulchritudine tamen circunſcriptæ naturæ & mũdialium rerum mirabili ſpecie pulchritudo L tua, quæ tu ipſe es, quia ſimplex es, & excellentia gloriæ tuæ, quæ circunſcribi non poteſt, intelligi aliquatenus valet: quanquam magnitudinem diuinitatis tuæ infinitam & incomprehenſibilem nullus poſsit ſenſus attingere: neque enim illorum quoque ſupernorum ciuium, miro tamẽ modo eſſentia tua ſcitur, cum eſſe creditur.

De duabus ſyllabis dei Caput XI.

Quotienſcũque recolo vel audio duas breues ſyllabas, vel quatuor literas, quib⁹ ſcribitur deus: hoc enim nomen tibi ſoli omnipotens iure debetur: atq; cum intueor tuæ virtutis magnalia & mirabilẽ mũdi creationem, id eſt, coſmopœiæ cõſidero decorem, ſimulq; mecũ tacitus reputo miſerationes tuas, quæ à ſeculo ſunt, mirentur enim qui volunt potẽtiam tuam, ſed ego plus ſtupeo animaduertens miſericordias tuas profecto in his quatuor literis & duabus breuibus ſyllabis, cum infinitum quid & incomprehenſibile, immenſum & inenarrabile mentis intuitu, & ſynceris fidei oculis pręſcire & poſſe, quod mihi tantillo homini dignaris largiri, M cõtẽplor. Nũquid enim duę breues ſyllabę tuę deus noſter es, aut duas breues ſyllabas adoramus, vel ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus, quæ penè ante deſinũt ſonare quàm cœperint, nec in eis ſecũdę locus eſt, niſi prima antẽ trãſierit. Manet quippe magnum aliquid, & magne ſummeq; eſt, quod incõparabile & omnium præcellentiſsimum eſt, quod dicitur deus, quãuis non maneat ſonus cum dicitur deus.

Quod in natura ſua nos videt deus. Cap. XII.

Verum quia caro neſcit ſpiritum, & inuiſibilia à viſibilibus non videntur, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem humanæ tu deus noſter nimis bonus & pius conſulens infirmitati, dignaris te nobis inſinuare, nõ tua proprietate, ſed aliqua quadam ſimilitudine. Vnde & noſtrorũ qualitatem membrorum habere deſcriberis, volẽs paſſionum indigna de teipſo ad hęc perferre, vt quia ſicut es te nequimus ſcire in pręſenti miſeria, per noſtra nos ad tua trahas, & nos dum condeſcendis nobis facilius conſurgamus tibi.

De magnitudine dei in homine facta. Cap. XIII.

Multis ſiquidem modis ad ſignificandum te hominibus de rebus inferioribus ad te ſpecies ducis, quem reuera iuxta propriam naturam inuiſibilem conſtat eſſe, & in totum incomprehẽſibilem & incircunſcriptum: ac per hoc nunquam alicui apparuiſſe ſecundum eſſentiam, ſed modis quibus voluiſti, per aſſumptam creaturam ſpeciem, & ad efficientias cauſarũ credimus. Falluntur itaque Anthropomorphitarum

tarum

A tarum hæreſis ſectatores, qui dum legunt hominem ad imaginem & ſimilitudinem dei factum, aſſerunt ſtulta temeritate ſpeciem humanam te habere, cum illo in loco vel dicaris vel credaris meotē, non carnem ad imaginem tuam creaſſe. Enimuero nihil dignum de te humanus ſermo loquitur, quia oec ſecūdum qualitatē aut quantitatem, ſitum vel habitum ſeu motū aliquid de te

De latitudine dei.

digne dicitur. Et tamen longitudo, latitudo, altitudo & profunditas tibi quodammodo ineſſe leguntur.

Cap. XIIII.

Sed latitudo charitatis, qua nos ab errore colligis & contines in veritate. Longitudo vero, qua oos longanimiter malos portas, donec emendatos futuræ patriç reſtituas. Altitudo autē, qua omoē ſenſum & homioum & angelorum immenſitate ſcieotiæ ſuperexcellis. Profuoditas quoque, quò damoandos inferius iuxta æquitatem diſponis, atque tuo iudicio iudex iuſtus prçordinas. Omnē igitur ſupergrediatur creaturā, & mētis intuitum vltra omnia dirigat, qui aliquid voluerit de tua prælibare libertate, ſumma boni dcitas.

De cognitione ſacræ trinitatis.

Cap. XV.

Tunc enim homo procul poſitus à vanitate, plenius io veritate tenetur, quando in corde eius quicquid eſt deus, reliquis cūctis ab intuitu dimotis, pacificus pie credit & ſancte B cogitat. Sed licet nemo ſit qui te in hac valle lachrymarum valeat efficaciter cōprehēdere & definire, magnū tamen & mirum valde noſtræ ætati datum eſt ſcire de te ſummo bono, tua oobis nimirum gratia reuelante.

1. Cor. 10.

Quis ante nos in qnos ſeculorum fines deuenerunt, talia ſic manifeſta audire potuit vel cognoſcere de trioitate & vnitate, de perſoois & ſubſtantia? De te quidem pater deus quod ſis à nullo, ideo ingenitus diceris: de filio autē tuo, quia genitus & à te ſit, non à ſe: de ſpiritū quoque ſancto, quia procedens & oō ſit à ſe, ſed à te & filio, quorū eſt ſpiritus. Ita, vt ſicut tu pater nec genitus nec procedens dici potes: ſic filius oec ingenitus, oec procedens: ſic nec ſpiritus ſanctus ingenitus, oec genitus dici debeat, quatenus proprietas perſonarū te vnū patrē ſimul cum vno filio & vno ſpiritu ſancto patēter nobis oſtendat. Quis prioribus ſeculis in te vnū credere deum, & te cōfiteri trinum, neque ſubſtantiam ſeparans, neque perſooas confundēs, ſic prudenter intellexit, ſic palam ſapuit, ſic vere cognouit? Filius ſanè tuus miſſus ad publicum noſtrū de ſinu tuo, hanc rectę fidei C normam euidentius huic vltimæ patefecit ætati. Priuſquam creaturæ oſtēderes creatorem, in ſola notus eras

Pſal. 75.

Iudęa deus, & in Iſraël magna nominis tui fama & cultus audiebatur. Sed nunquid ſic liquido, aut tantū quātum apud nos ſub gratia conſtitutos? De trioitate vero indiuidua parum quidem tuoc perpauci ſenſerunt. Legiſlatorū eoim filij quod de vna trioitate, vel de trioa vnitate ſcire debeant, digna perculſi cæcitate adbuc ignorant, aliud præter vnū deum miſeri oolētes cooſiteri & garrientes in nos verbis malignis dum dicimus te patrem habere filiū. Nobis autē qui ex gētibus venimus, quàm multa & vera de trino vnoq; deo datum ſit, probāt corda quæ credūt, necnon & ora, quæ cōfitentur, atq; nihilominus flagella ipſa & mors quæ pro hac

Pſal. 118.

ipſa cōfeſſione illata ſuot: ſcriptum eſt enim, Super ſenes intellexi.

Quod ſancta trinitas ſit indiuiſa.

Cap. XVI.

Domine deus noſter vnus & verus, niſi tu trinitas eſſes, noo diceretur voce veritatis, Ite baptizate omnes gentes in oomine patris & filij & ſpiritus ſaocti. Neq; enim baptizari iuberentur domine deus

Deut. 6.

in eius nomioe, qui non eſſet deus dominus. Et rurſum niſi tu trinitas eſſes vnus deus, nequaquam tua voce diceretur, Audi Iſraël, domious deus tuus vnus eſt. Ergo niſi tu deus pater ipſe eſſes, & filius tuus verbū tuum Ieſus Christus ipſe eſſet, & donum noſtrum eſſet ipſe ſpiritus ſanctus, nō legerem' in literis veritatis, Miſit deus D

Galat. 4.

filium ſuū. Nec tu vnigenite diceres de ſpiritu ſancto, Quem mittet pater in nomine meo: &, Quem ego mittam vobis à patre. Et alibi, Ego & pater vnū ſumus: &, Qui videt me, videt & patrē, Ego enim in patre, & pater in me eſt: &, Pater in me manens ipſe facit opera.

Ioan. 14. 15. & 10.

Quid enim his verbis aliud, niſi trinū & vnum deum docere nos crederis tu magiſter veritatis, in cui' pectore recōditi ſunt theſauri ſapiētiæ & ſcientiæ? dicis quoque, Mea doctrina nō eſt mea: &, Sermonem quē audiſtis oon eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Res mira, res admirāda: dic ergo, dic verbū patris, reſpōde queſo virtus & ſapiētia ſummi principij: ſed tu ipſe priocipiū de principio, non tamen duo priocipia, ſed voum certe priocipium. Dic verbū ſemper manēs, doce ſeruum humiliter interrogantem. Quid enim tam tuum quàm tu? Sed tu tuus & non tuus, quia oō es à teipſo, ſicut in multis ſæpe locis teſtaris, ſed à patre, cuius es verbū, nō ſonabile per ſyllabas & volatile, ſed ſēper immobiliter viuens atque manens. Et ideo verbum nō quod definit prolatum, ſed quod permanet oatū: non traoſitorium, E ſed æternum: non factum, ſed genitū: nec ſolum genitum, ſed etiā vnigenitum: cui ratio adeſt diſponenti, & præſto eſt virtus perficiēti, vtpote vero deo & ſummo domino.

Coloſſ. 2.

Ioan. 7. & 14.

Te quippe vnigenitum verbum pater genuit de ſeipſo: per quod omoia creauit ex nihilo. Et idcirco indubitanter credimus, quia niſi omniſciū & cunctipotens verbum deus eſſes, nullo modo per te omnia facta fuiſſēt. Quomodo creatura creare aliquid poteſt? Creare certe ſolus deus valet, qui creatus non eſt: nihil enim excepto deo nō creatum eſt. Abſit ab intellectu noſtro, vt aliquid fateamur ex patre oaſci niſi filium, & ideo nō niſi deus naſci potuit ex deo. Vode te mihi patris verbum conſiderare volenti, oulla ſufficiunt verba, quibus te valeam explicare. Quid aut abunde vel digoe loqui potero? Quis de quo? Homo de deo, opus de opifice, creatura de creatore, paruus de immeoſo, tēporalis de æteroo: cuius venerabilis poteotia omnipotentiſsima qua nos gratuita bonitate feciſti: nec minus tamen venerabilis gratia, quo nos omnipotentiſsima miſericordia ſaluaſti. Qui & opus creatricis omnipotētiæ gratis feciſti, & opus ſaluatricis gratiæ omnipotēter impleſti, habens oimirum perpetem poteſtatem, & condēdi iocondita, & reparandi perdita. F Nec igitur præcipuus ille theologorum ſumma profundius cæteris aquilinis cōtemplatus obtutibus ſcriptitans eructaret, Io principio erat verbum, & verbū erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deū: niſi tu deus verbum, ſemper apud patrem, ſemper cū patre, ſemper de patre, ſemper io patre eſſes.

Ioan. 1.

Noo ſicut vas in vaſe, vel ciuitas apud vrbem, ſed veluti ſapientia intra ſapientem, veritas in veraci, bonitas in bono, æternitas in æterno, quia nihil aliud in patris ſubſtantia niſi deus & æqualis & coætern', illi à quo genitus es, eſſe potes. Obmuteſcat itaque, & cum ſuis authoribus pereat omnis hæretica prauitas, quæ inimica ſemper lite nuoc ſubſtantiam diuidit, nūc perſooas cōfuodit. Creſcat rogo fide, & magis magiſq; piis fœcundetur actibus mater Eccleſia, quç tres deos colere, trinitatē in perſonis diſtinguere prophanum & nimis impium iudicat. Hæc denique cœleſtibus erudita diſciplinis, credit, cōfitetur & docet vnā proculdubio ſubſtantiā & tres perſonas, ſciens omnia quæ ad fidei regulā pertinent. Huius magiſterio & doctrina cœlit' inſpirata à puero doctus, corde credo, ore confiteor,

G confiteor te, ô ſumma trinitas, vna virtus & indiſcreta
maieſtas. Coofiteor te patrem & filium & ſpiritum
ſanctum in perſoois trinum, in ſubſtãtia vnum, verum
deum omnipotentẽ, viſibilium & inuiſibilium cõdito-
rem, nõ corpus aut in corpore poſitum, neq; ex diuerſis
ſpeciebus admixtum, aut membrorum cõpaginibus ef-
figiatum, ſed vnius ſimplicis & incorporeæ naturæ. Te
quidẽ verum patrem ſummæ bonitatis, & totius deita-
tis principium incircunſcriptæ & ingenitæ maieſtatis
deũ, ex nullo ducentẽ initiũ, ſed omnibus initium dan-
tem credo & confiteor oõ corporali progenie nec ex-
trinſecus, non oeceſſitate neq; voluntate, ſed natura fi-
lium geoerantẽ. Cõfiteor & verum te filium ex patre ſi-
ne initio ineffabiliter natum verum deũ vnigenitũ, per
quem omnia facta ſunt, & verum patris verbum, nõ fa-
ctum, non creatũ, oon adoptiuũ, ſed genitum & vnius
cum patre ſubſtãtiæ, atque ita per omnia æqualem deo
patri, vt nec tẽpore, nec gradu, nec poteſtate eſſe poſsis
inferior. Tantũq; te eſſe confiteor, qui genitus es, quan-
tus eſt ipſe qui te genuit. Non autẽ, quia dico genitum à
patre filiũ, diuinæ & ineffabili generationi aliquod tẽ-
H pus aſcribo, ſed nec patrẽ dico aliquãdo cœpiſſe, nec te
eius filiũ. Quia ſemper fuit pater: nũquã igitur nõ fuiſti
filius. Nõ enim aliter cõfiteri poſſumus ęternum patrẽ,
niſi confiteamur te coęternũ filium. Ex filio enim pater
dicitur: & quia ſemper pater fuit, ſemper habuiſſe filiũ
dubium non eſt. Te quoque credo ſpiritum ſanctũ
verum deum, non factum, nec creatum, nec genitũ, ne-
que ingenitum, ſed ex patre & filio inenarrabiliter pro-
cedentẽ, & in patre ſimulq; filio ſubſtantialiter perma-
nentem. Sic igitur ab vtroque procedis vt inſeparabili-
ter in vtroq; maoeas: atq; ita per omnia deo patri & fi-
lio æqualem coæternum, conſubſtantialẽ, vt neq; pote-
ſtate, neque voluotate, neq; æternitate, oeque ſubſtaotia
differri poſsis ab eis vel præcidi à quibus procedis. Igi-
tur æternum patrem ſine natiuitate, æternum filiũ cum
natiuitate, æternũ ſpiritum ſanctum cum proceſsiooe,
ſine natiuitate, totũ patrem in filio & ſpiritu ſancto, to-
tum filium in patre & ſpiritu ſancto, totum ſpiritũ ſan-
ctum in patre & filio permanentẽ: patrem & filiũ & ſpi-
ritum ſanctũ vnum deũ omnipoteotẽ, voa poteſtate,
vnoq; regno, vna maieſtate, vna æternitate, extunc &
I nunc & ſemper vbiq; regnãtem corde credo, ore con-
fiteor, & mente diligo. Ad hanc fidei regulã dirigẽs in-
tentionem meam quantum me poſſe feciſti, deus meus
quęſiui te & deſideraui intellectu videre quod credidi.
Huius rei gratia ingreſſus ſum multarũ apothecam de-
liciarum, quibus paſcitur mater Eccleſia, vbi cõſideraui
plurima, & cœpi explorare ſingula. Et cum huc illucq;
anxius auiduſq; diſcurrerem, tu bonus adiuuare cupiẽs
deſiderium quod dediſti, miſiſti manum pietatis tuæ &
ſoluiſti nodum ambiguitatis meæ: & ideo delectat me
de te valde cogitare, de te loqui, laudeſq; tuas deſiderã-
ti corde depromere, vt in pręſenti miſeria ſolo quidẽ
corpore, tecum autem mente & omni auiditate tui te-
near domine. Deus trine & vne, ſcientiæ lumen accẽde
in me, per quod te intelligere merear trinum & vnum
deum, ſicut es trinus & vnus deus. Et ignorantiæ tene-
bras magis magiſq; ſicut cœpiſti remoue à me, vt ſpiri-
talia ſpiritaliter videam quãtum poſsibile eſt humanæ
fragilitati. Da mihi in via hac, qua te duce gradior, in-
tellectum, atque inſpira mihi & ſemper doce gratiam
tuam, qualiter in te irreprehẽſibiliter ſit credendũ, vt te
vnum deum eſſentialiter ſapiam, & incomprehẽſibili-
ter trinũ perſonaliter capiam. Patrem ingenitum,
de patre vnigenitũ, de vtroque procedentẽ & in vtro- K
quemanentem ſpiritum ſanctũ, nullum anticipationis
tribus vel poſteritatis interuenire momẽtũ, oec diſper-
titum habere imperium: nõ in creandis conſiliũ, regẽ-
dis perficiendiſq; creaturis auxilium opúſque diuiſum.
Quicquid illic naturale eſt, indiruptũ: quicquid perſo-
nale eſt, incõfuſum. O myſterium ineffabile, & præ cæ-
teris intellectu difficile: reliqua vero ſacramẽta, quæ te-
nentur in Eccleſia tua domine, ſtupẽda ſunt & venerã-
da, ſed iſtud tui ſacramẽtũ præcellit vniuerſa. Hoc oẽ-
pe tuæ indiuiduæ trinitatis myſteriũ, & illud cœleſtis
mẽſæ ſacramẽtũ, quæ fideles & pias animas paſcit car-
ne & potat ſanguine, vt nõ eſuriant neque ſitiãt in ęter-
num, fac me deus meus pura & ſimplici cõſcientia prę-
cipue inter cętera ſentire & credere, ſumere & retinere,
ne ſinas quæſo domioe fidẽ in eis meã aliquatenus va-
cillare, ſed ita ſemper in eis & de eis pro tua tribuas pie-
tate mihi credere ac intelligere, ſicut veritas eorũ ſe ha-
beat. Intret in cor meum gratia tua, quę ſonet ſine ſono
& ſine ſtrepitu, loquatur ibi tantorum omnẽ veritatem
myſteriorum, luce & dulcedioe tuis vbiq; & foris vn- L
dique perfundat animã meã illa magiſtra virtutum, &
iudex omnium veritatum, & ſic irradiando & ſoporã-
do eam io ipſo veritatis cẽtro ſtabiliat atque cõfirmet,
vt nec velim, nec poſsim de tãtis myſteriis aliter ſenti-
re niſi ſicut oportet & decet. Omoipotẽs bonitas, cuius
pietatis aures ipſius pauperum tuorũ deſideriis patent,
intellige clamorem cordis mei & faue votis meis: Præ-
ſta domioe vt ipſo mẽtis palato ſentiam, guſtem, & ſa-
piam hæc ineffabilia ſacramenta: magna eoim ſunt &
mira valde, & ego paruulus in eorum conſideratione
deficio, quotiẽs ad intuẽda ea fidei oculos attollo. Sed
quia vno modo vtraq; oobis oeceſſaria ſunt ad ſalutẽ,
deus author omniũ, inuiſibilis creator, qui es ſubſtantia
ſumma & vna diuinitas atque perſonalis vera & perfe-
cta trinitas, te deum patrẽ exoro, ex quo omnia & filiũ
tuum, per quem oonia, ſimul & ſpiritũ ſanctum, in quo
omnia: Te dominum meum quẽ vnum & verũ in tri-
nitate cõfiteor deum, à quo creati, liberati & illuminati
ſumus, ſupplex rogo tãtorum auidus myſteriorum, la- I
cta me, nutri me, & in menſurã ętatis vſque perfecti vi-
ri meã extende exiguitatem, vt ſolidum hunc & perfe-
ctorum cibum capere valeã. Imperfectum enim meum M
viderunt oculi tui. Dator omnium bonorum deus
pater cui nuoquã ſioe ſpe miſericordiæ ſupplicatur cũ
filio tuo ac ſpiritu ſancto, da quod à te deſideratur, & à
te poſtulat anima mea. Quorum enim vna eſt ſubſtãtia,
vnum eſt & datũ, vna & operatio, vnum donum, vnaq;
poteſtas, vt in ipſa quoque perſonarũ proprietate iuxta
profundiorẽ intellectum quædã vnitas ſentiatur. Inſe-
parabilis nimirum naturæ tuæ vnitas nõ poteſt ſepara-
biles habere perſonas, quia ſicut trioitas es io vnitate, &
vnitas in trinitate, ſic ſeparationem non potes habere
perſooarum. Nominantur quidẽ illæ perſonæ aliquan-
do ſingulæ, ſed ita voluiſti te trinitas deus inſeparabi-
lem oſtendere io perſonis, vt nullum ibi nomen ſit in
qualibet perſona, quod ad aliam perſonam ſecundum
relationis regulã non referatur, ſicut pater ad filium, &
filius ad patrem, vel ſpiritus ſanctus ad patrem & filium
veriſsime refertur. Ea vero nomina quæ ſubſtãtiam vel
potentiam vel eſſentiam tuam ſignificaot, vel quicquid
dei propriis omnibus perſonis æqualiter conuenit, vt
deus magnus, bonus, æternus, omnipotẽs, omnia natu-
raliter de te deo dicuntur. Non eſt igitur aliquod oatu-
ræ nomen, quod ſic tibi deo patri poſsit conuenire, vt
aut

De cognitione diuinæ eſſentiæ incorporeæ. Cap. XVII.

De proceſſione ſpiritus ſancti à patre & filio. Cap. XVIII.

De cõparatione trium perſonarũ. Cap. XIX.

Pſal. 138.

Quod diuina ſubſtantia indiuidua ſit Cap. XX.

A aut filio tuo, aut ſpiritui ſancto cõuenire negetur. Dicimus te deum patrẽ naturaliter eſſe deũ, ſed naturaliter eſt & filius deus, naturaliter eſt & ſpiritus ſanctus deus: non tamẽ tres dij, ſed vnus deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Idcirco inſeparabilis es ſancta trinitas deus in perſonis, ſenſus, intelligẽtia, quamuis in voce ſeparabilia habeas nomina, quia pluralẽ numerum naturę nominibus nullatenus recipis. In hoc enim oſtẽditur perſonas non poſſe diuidi in ſancta trinitate, quæ vnus eſt verus deus, quia cuiuſlibet perſonæ nomen ſemper ad alteram reſpicit perſonã. Si patrẽ dico, filium oſtendo: ſi filium nomino, patrẽ prædico: ſi ſpiritum ſanctũ appello, alicuius eſſe ſpiritũ neceſſe eſt intelligi, id eſt, patris & filij. Tu vero trinitas deitatis perſonarũ pluralitate multiplex, numerabiliter es innumerabilis, ac idcirco mẽſurabiliter immenſurabilis, & ponderabiliter impõderabilis: non enim ſummæ bonitatis, quæ tuipſe es, profitemur originẽ, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: ſed eius participatione dicimus bona omnia. Nam tua diuina ſubſtantia ſemper caruit ac caret materia, licet nõ careat forma: quam dũ imprimis quaſi ſigillũ rebus ſingulis, eas ſine tui augmenti aut detrimenti mutabilitate, proculdubio à te facis differre.

Quod ĩ diuinitate nõ eſt materia. Cap. XXI.

B Quicquid in natura creaturarum eſt, creatura tua eſt, ô trina vnitas & vna trinitas deus, cuius omnipotentia omnia gubernat, regit & implet quæ creauit. Nec ideo te omnia implere dicimus, vt te contineant, ſed vt ipſa potius à te contineantur. Nec particulatim imples omnia, nec vllatenus ita putandum eſt, vt vnaquęq; res pro magnitudine portionis ſuę capiat te, id eſt, maxima maius, vel minima minus, dũ potius in omnibus totus ipſe ſis, ſiue omnia in te. Cuius omnipotẽtia omnia cõcludit, nec euadẽdi potentiã quis aditum inuenire poterit. Qui enim te nõ habet placatum nequaquã euadit iratum. Immẽſitas quippe diuinæ magnitudinis tuę iſta eſt, vt intelligamus te intra omnia, ſed nõ incluſum: extra omnia, ſed non excluſum. Et ideo interior es, vt omnia cõtineas: ideo exterior es, vt incircũſcriptæ magnitudinis tuæ immẽſitate omnia circuncludẽdo omnia regas. Per id ergo ꝙ exterior es, oſtẽderis eſſe creator: per id vero ꝙ interior es, omnia gubernare & regere demonſtraris. Ac ne ea quę creata ſunt ſine te eſſent, tu intra omnia es: verũ ne extra te eſſent, tu exterior es, vt omnia concludãtur à te, nõ locali magnitudine, ſed C potẽtiali præſentia, quia vbiq; es præſens, & omnia tibi præſentia, quamuis quidã hoc intelligant, quidam vero non intelligãt. Hæc & alia multa docuit me mater Eccleſia, mater ſancta vniuerſalis, & orthodoxa, cuius me fieri mẽbrum voluiſti per gratiã tuam, & de eius cœleſti doctrina me ita certum & ſecurum in omnibus pro tua pietate reddere dignatus es domine per aſsiduã tuę inſpirationis illuminationem, & ſi multa quæ clauſa myſteriis latent, non per ſpeculum, ſed facie ad faciem intuerer.

Quod non eſt partitio, nec diuiſio. Cap. XXII.

Quod deus cõtinet oĩa. Ca. XXIII.

Docuit te igitur ſolum vnum & verũ deum non eſſe corporeum vel paſsibilẽ vel palpabilem, nullã tibi partẽ corporis oculis poſſe ſentire, nihil de ſubſtãtia tua atque natura vllo modo eſſe violabile, aut cõpoſitum, aut fictũ, aut maius, aut inferius: ſed per omnem modũ ex omni parte ſine deformitate perfectum, ſine quantitate magnum, ſine qualitate bonum, ſine tẽpore ſempiternum, ſine morte vitã, ſine infirmitate fortem, ſine mẽdacio veritatem, ſine loco vbiq; totum, ſine ſitu vbique præſentem, ſine extenſione omnia implentem, ſine contractione vbiq; occurrentem, ſine motu omnia tranſcendentẽ, ſine ſtatu intra omnia manẽtem, ſine indigentia omnia creantẽ, ſine labore omnia regentem, D ſine tui initio omnibus initium dantem, ſine tui mutatione omnia mutabilia faciẽtem, ac ſemper & vbiq; regnantem, ſine fine manentem. Domine deus vne trinitas deus, quæ incõparabiliter rebus omnibus antecellis, adeo es ineffabilis, infinita & incõprehẽſibilis, vt paruiſſimum ſit valde omne quod de te dici poteſt. Multa enim dicimus, ſed plene id quod es dicere nõ poſſumus. Et quia vniuerſorum conſummatio ſermonum ipſe es, cum ergo peruenerimus ad te, ceſſabunt proculdubio multa iſta quæ dicimus, & manebis vnus omnia in omnibus, & ſine te dicemus omnia vnum laudãtes te etiã vnum, & in te facti vnum, videntes te iugiter ſine fine incorporalem naturaq; immutabilem trinitatem, & in te omnia ſcientes, & in te gaudium perpetualiter manſurum habentes, ab omni ſanati languore, & in illã immortalitatis gloriã transformati.

Quod deitas ſit incorporea. Ca. XXIIII.

Cum venerit viſio hæc quæ danda facie ad faciem promittitur, quãdo palàm de cunctis annunciabitur myſteriis, & fidei ſpecies atq; ſpei res ſuccedet, tunc clarius certiuſq; ſcientes intuebimur, nihil creatum, aut ſeruiẽs in te trinitas vna: nihil inæquale, nihil gratia æquale, nihil anterius poſteriúſve, nihil maius aut minus, nihil extraneũ aut officiale alteri, nihil perſuaſione aut ſurreptione inſertũ, nihil E moribus volũtate diuerſum, nihil officio ſingulare aut alteri cõmunicabile, non confuſum, totum perfectum, quia totum in vno & vnum in toto, non tamen ſolitarium, quoniã ſummum bonum & ſummam ſapientiã, & ſummã benignitatẽ te ſancte pater vnum omnium principium & veritatẽ tuam, per quam te intelligimus nulla ex parte tibi diſsimilẽ, quæ forma es omnium, & quæ ſola imples hoc quod appetunt omnia, ſimulq; ipſum vtriuſq; donum, quo beata ſunt quæcunque beata ſunt, in te & cum te colimus, & adoramus vnã ſcilicet incõmutabilem trinitatem.

De viſione dei. Cap. XXV.

Cum enim tertio repetitur quod vnũ eſt, nõ numerus coacernatur, ſed vnum eſſe illud aſſeritur, genitus, gignẽs, & procedẽs, tres quidem perſonæ, ſed vna ſubſtãtia. Sicut ignis, candor, calor, tria nomina ſunt, res vna: ſic memoria, intellectus, voluntas, ſed vna anima, quæ inſeparabiliter demõſtrãtur & inſeparabiliter operantur. Si hoc in creaturis inuenitur, quid de te creatore intelligendũ eſt?

Exemplum de igne & anima. Cap. XXVI.

Natura quippe diuinitatis tuæ immobilis eſt omnino & immutabilis, perſonæ vero mobiles ſunt ſecundũ relationem, nõ iuxta proprietatẽ: ſed ideo in relatione perſo- F narum trinitas, in naturæ vero ſubſtãtia vnitas. Vnitas ſiquidem propter inſeparabilẽ eſſentiã diuinitatis: trinitas autem propter diuerſitatem nominum. Nõ enim nomina tãtum, ſed etiam proprietates nominum, hoc eſt, perſonas, vel vti Græci exprimunt συλλαβὰς, id eſt, ſyllabas† confitemur. Hęc tamẽ dicimus de te deus noſter, vt poteſt humana intelligentia capere. Cęterũ quis in hac vita poſitus vel cryſtallino pectore, ſufficiat penetrare tuiipſius trinitatis interna myſteria, quomodo pater, filius & ſpiritus ſanctus tres perſonæ eſtis & vna natura? Quomodo tu pater ingenitus diceris, filius genitus, ſpiritus ſanctus nec genitus nec ingenitus, ſed procedẽs dicatur. Quomodo filius de te patre natus eſt, ſpiritus ſanctus de te procedit & filio? Quomodo filius naſcendo nõ procedit, ſpiritus ſanctus procedendo nõ naſcitur? Quomodo filius nõ de ſe, ſed de te eſt, nec tamẽ tu eſt poſterior de quo eſt? Quomodo ſpiritus ſanctus de te procedit & filio, nec tamen à vobis præſcinditur, à quibus procedit? Quomodo tria vnum eſtis, & vnum tria? Quomodo inuicem relatiue tria eſtis, eſſentialiter

De immutabilitate dei Ca. XXVII.

† aliàs, ὑποστάσεις, id eſt, ſubſtantias.

G tialiter vnum: quomodo trinus es & vnus deus, nõ localiter, ſed vbique es, & non particulatim vbique es, ſed vbiq; totus es, vbiq; præſens ſine ſitu & loco & motu? Quis iſta rogo conſideret? Quis hæc cõprehendat quãtalibet probitate vel ſciẽtia præditus? Hoc tamen in ſpe promiſsionis repoſitum eſt, quia videbimus te domine, & tanto vnuſquiſque perſpicacius, quãto hic vixerit purius. Quia mundi corde, teſte ſcriptura, deum videbũt. *Matth.5.* Aperte nanque videbitur cuncta mẽtis iam deterſa caligine, quomodo fili⁹ qui oriẽdo eſt, tibi ô pater de quo oritur ſubſequens non eſt, & quomodo ſpiritus amborum, qui per proceſsionem proditur, à vobis proferẽtibus non præitur, quomodo & vnum diuiſibiliter tria, & tria indiuiſibiliter eſtis vnum. Viſa enim claritas ad impatefactam tuæ nobis maieſtatis ſpeciẽ purum amantis intuitum mentis rapiẽs ſubleuabit. Sed ipſa claritas natura eſt, & ipſa natura claritas eſt. Quæ nimirum viſio nunc fide inchoatur, ſed tũc in ſpecie perficietur, quãdo ſapientiã tibi coæternam, quã modo per ora doctorum ſumimus, in ipſo fonte bibemus. Omnia ſacramẽta & cuncta nobis tunc apparebunt arcana, non docto-

H rum verbis, non enim vllis indigebimus myſteriis, cum facie ad faciem videbimus te, ſed inde, niſi fallor, vnde angeli te vident. Quid nos tunc latere poterit, quãdo tu deus noſter & vita viuentium, cauſa cauſarũ, forma formarũ informata te nobis clara viſione inſinuabis? Non enim indignum tibi videtur cum te formam vocamus. Nã tua eſſentia, & ſpecies dici poteſt & forma. Non fruſtra tam ſpecioſiſsimum quàm formoſiſsimum in laude tua ponitur, ſed forma quę materia caret & motu & tẽpore & loco, atque idem vnum eſt, & eſt id quod eſt: reliqua vero nõ ſunt id quod ſunt. Hæc veriſsime ſola dicere poteſt, Ego ſum qui ſum. Hæc tanta ac talis eſt, vt de eius pulchritudinis viſione nihil in hac vita ſibi vſurpare mẽs humana audeat, quod ſolum electis tuis præmium inſequẽti remuneratione reſeruas.

Quod deitas materia caret. Caput XXVIII.

De ſiti ſine ſatietate. Caput XXIX.

Cum ergo ad te peruenerimus fontẽ vitæ & lumẽ æternum, & dulciſsimam ſpeciem & viſionẽ tuam, erit nobis delectabiliter impreſſa ſitis ſimulq; ſatietas. Sed longe aberit à ſiti ſatietas, longe à ſatietate faſtidiũ, quia ſitientes ſaturabimur, & ſatiati ſitiemus. Tu denique & æterna nobis vita gaudiũ & corona eris. Tua beata viſio erit noſtri laboris præmium, vt poſt mortalitatis hu-

I ius tenebras accẽſa gloriæ tuæ luce gaudeam⁹. Videbimus itaq; tuę incõmutabilitatẽ eſſẽtiæ, vt per hãc & nos efficiamur incõmutabiles. Sed nõ ſicut tu vides te: in nobis enim quicquid erimus, poterimus noſſe: in te autem qui cõprehendi non potes quod es, quicquid illud eſt quãdo poſſumus noſſe? etſi poterimus, nondum poſſumus: & tamen cum poterimus, nũquid ſic te noſſe valebimus ſicut te noſti deus? Ipſa quoq; rationalis & electa creatura nõ æqualiter viſione tui potietur: vnuſquiſque enim pro mercede laboris ſui: ſed plene ſibi ſufficiet quod ſingulis dabitur intueri. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine. Beati qui habitãt in domo tua domine. Fœlices qui iã pelagus huius mortalitatis tranſierunt, & ad portum perpetuę ſecuritatis peruenerũt. Infœlices nos qui adhuc in ſalo huius vitæ circumſtãtibus agitamur procellis, & inter pericula multa varioſq; caſus incerti nauẽ laborantem trahimus. Domine da nobis te rectore, te duce inter Scyllã & Charybdin ita tenere iter per mediũ, vt integra naue & ſaluis mercibus peruenire poſsimus ad te portũ tutiſsimũ. Fœlix anima terreno reſoluta carcere, libera cœlũ petit, quæ beatis iã admixta ſpiritibus maieſtati tuæ aſsiſtit,

Pſal.30. *Pſal.83.*

De vita æterna. Cap. XXX.

K quæ te incircunſcriptum lumen cernit, quę nullo metu vel mortis vel hoſtis afficitur, quæ incorruptionis perpetuæ munere lætatur. O vita vitalis, dulcis & amabilis & ſemper memorialis, vbi nõ eſt hoſtis impugnãs, vbi nulla illecebra, ſed ſumma & certa ſecuritas, & ſecura trãquillitas, & trãquilla iocunditas, & iocũda fœlicitas, & fœlix æternitas, & æterna beatitudo, & beata ſine fine tui viſio atq; laudatio. Vtinã hęc ſuccedat, & mortale hoc induatur immortalitate. Vtinã deſinat & quãcito finiatur iſta vita, vita dubia, vita cęca, vita ęrũnoſa, quam humores tumidãt, dolores exterminant, ardores exiccant, aëra morbidãt, eſcę inflant, ieiunia macerant, ioci ſoluunt, triſtitiæ cõſumunt, ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, diuitię iactãt, paupertas deiicit, iuuẽtus extollit, ſenectus incuruat, infirmitas frãgit, mœror deprimit: & poſt hæc omnia mors interimit, & vniuerſis gaudiis finẽ imponit, ita vt cum deſierint eſſe, nec fuiſſe putẽtur. Iã iamq; adueniat domine, adnolet obſecro regnum illud carens morte, vacans fine, cui nulla tẽpora ſuccedũt per æuum, vbi cõtinuus ſine nocte dies neſcit habere tẽpus, vbi illi angelorum hymnidici chori

L & ſupernorum ciuium ſocietas, vbi dulcis ſolennitas à peregrinationis huius triſti labore redeũtium, vbi prouidi Prophetarũ chori, vbi iudex Apoſtolorũ numerus, vbi innumerabiliũ martyrũ victor exercitus, ſimulq; cõfeſſorum cõſtãtia pręmij ſui perceptione conſolata, vbi fideles viri, quos à virilitatis ſui robore voluptas huius ſeculi emollire nõ potuit, & ſanctę pariter mulieres, quę cum ſeculo & ſexum vicerunt, vbi pueri, qui dũ eſſent in carne annos ſuos moribus trãſcẽderunt, atque ſenes quos ętas debiles reddidit, & virtus operis nõ reliquit. Ad horum omnium ſanctã frequẽtiã & tuæ inſpiciẽdę pulchritudinis mẽſuram ſine fine lętitiã, fac me domine deus toto corde intẽdere, viriliter currere & fœliciter peruenire. Interim dũ in iſto maneo corpore, in his ſemper meditationibus mentem meam bonorum inſinuator exerce. Mũda ergo cordis intuitum, acue mẽtis intellectum, accẽde cœleſti igne animum, vt te ſolũ cogitẽ, te ſolum amem, te ſolum in corde habeã & in ore, qui es futurũ nobis ſine fine pręmium. Et vt põdus mortalitatis meæ leuius ferã, da lumen in corde, da verbum in ore, aperi ſanctarum ſecreta ſcripturarum, & profun-

M da myſteriorũ regni tui viſceribus meis propina. Da ex amore tuo lachrymas, da fidei virtutumq; pẽnas, quib⁹ indutus ſurſum ad te volitem, & peroſus terrã, cœlum petã. Hãc fidẽ per te, de te, in te, cõfiteor ô beata & benedicta & glorioſa trinitas, ô vera & ſumma & ſempiterna vnitas, pater & fili⁹ & ſpiritus ſanctus, deus, dominus paracletus, charitas, gratia, cõſolatio, verũ lumẽ, lumẽ ex lumine, vera illuminatio, viuẽs vita, vita à viuẽte, viuificator viuẽtium, fons, flumẽ, irrigatio, vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, ab vno omnia, per vnũ omnia, in vno omnia, id eſt, à ſe pater, ab altero, id eſt, à patre filius, ab vtroq; ſpiritus ſanctus, id eſt, à patre & filio, q̃ à ſe, q̃ ab altero, q̃ ab vtroque, omne autẽ q̃ ſemper in tribus, & omne q̃ æqualiter in ſingulis verax genitor, veritas genitus, amor amborũ ſpiritus ſanctus. Vna virtus, æqualis maieſtas, par gloria, vna eademq; eſſentia. Sapiẽs genitor, ſapiẽtia genitus, & charitas ſpiritus ſanctus. Deus trine & vne, de⁹ omnipotẽs, apud quẽ nõ eſt trãſmutatio, & ideo apud te curſus tẽporis diei noctiſq; alternatione nequaquã variatur. *Iacobi.1.* Deus lux vera quæ ſine acceſſu ea quæ eligis illuſtras, & ſine receſſu ea quæ reſpuis deſeris, & ideo in te null⁹ defectus, nulla mutabilitas venit. Deus qui in temetipſo manẽdo immu-

De luce diuina. Cap. XXXI.

A immutabilis es,ſic in ſe tranſitoria cōdidiſti,vt apud te
tranſire nequaquam poſsint, & ideo io conſpectu tuo
tempus non defluit quod apud nos ſine decurrit. Deus
in cuius æternitate fixa manent ea quæ nō fixa exterius
ſeculorum volumina emanant, & ideo æternitas tua
dies eſt vna,quæ nec fine clauditur,nec initio aperitur.
Quod ſit Deus qui ſine mutabilitate tui ſimul cuncta reſpi-
immutabi- cis,ſine diſtentione cōprehendis,& bona quæ iuuas, &
lis deus. mala quæ iudicas, & quæ iuuans remuneras, & quæ iu-
Ca.XXXII. dicans damnas,in his quæ diuerſo diſponis ordioe di-
uerſus non es. Deus qui opera tua extra circūdas & in-
tra reples,ſupra regis, & infra fers: & licet ſis ſuperior
per poteotiā,inferior tamen per ſuſtentationē,exterior
per magnitudinem, interior per ſubtilitatem, cauſa ſu-
perior & inferior es,ſioe loco, amplius ſine latitudine,
ſubtilis ſine extenuatione, & ideo per molem corporis
nuſquam es,ſed per incircumſcriptam ſubſtantiam, &
immēſibilitatem incommutabilis naturæ ouſquā dees.
Sed quia longe diſtas creator à creatura, quis valet ca-
pere qualiter ſis in loco,qui non caperis in loco? Omni-
no enim in loco eſſe non potes, quoniam vbique es &
non in loco. Ipſe tibi locus illocalis crederis eſſe, ſpiri-
B tus incircūſcriptus,vnde difficile inuenitur vbi ſis, ſed
multo difficilius,vbi non ſis. Quis ſine te ſubſiſtere vel
eſſe poteſt? Et tamen tecū non poſſunt omnes eſſe. Om-
nia enim à te ſunt,& per te ſubiiſtunt. Deus vera & in-
finita beatitudo,à quo & per quē & in quo viuunt om-
nia,quæ vere ſummeq; viuunt. Deus bonū & pulchrū,
à quo & per quem & in quo bona & pulchra ſuot om-
De infini- oia,quęcunque bona & vere pulchra ſunt. Deus ſu-
tate dei. pra quem nihil, extra quem nihil, ſine quo nihil, vltra
Caput quem nihil,infra quē nihil. Deus ſub quo totum, cum
XXXIII. quo totum,in quo totum. Deus à quo omnia,per quem
omnia,in quo omnia. Deus cuius nos fides excitat, ſpes
erigit,charitas iungit. Deus qui petere iubes,& inuenire
Matth.7. facis, & pulſaotibus aperis. Deus à quo auerti cadere
eſt,in quem cōuerti reſurgere, in quo manere cōſiſtere.
Deus quem nemo amittit, niſi deceptus, oemo quærit
niſi admonitus, nemo inuenit niſi purus aut purgatus.
Deus quem neſcire mori eſt, quē ooſſe viuere eſt,quem
ſpernere perire eſt, cui ſeruire regnare eſt. Deus cuius
pietatis ope & bene ſeruit ſubiectus, & dominatur prę-
latus,& ideo ſine te nemo eorum recto incedit tramite
C vel ordine. Deus inuiſibilis & immēſe, ineffabilis & æ-
terne, incōprehenſibilis & corpore immortalis & per-
petue,iocōmutabilis & incircūſcripte, mirabilis & be-
nedicte,indicibilis,cui eſſe eſt viuere, ſapere, & intelli-
gere,ſcire & poſſe,pulchreſcere & clareſcere, vnum &
idem es, quia ſimplex es & diuidi nō potes. Tu es ipſe
deus meus viuus & verus,deus pius,rex nimis magnus.
Te vnū deum colo,vnum oaturarū principium, à quo
vniuerſitas iochoatur & perficitur & cōtinetur. Vnum
deum à quo ſumus,per quē ſumus,in quo ſumus,à quo
diſceſsimus, cui diſsimiles facti ſumus, principium ad
quod recurrimus,& formā quam ſequimur, & gratiam
qua recōciliamur,vnum quo authore viuimus, quē di-
ligētes,& quem fruentes beate viuimus,te laudo,bene-
dico,atq; adoro,tuæ clemētię & bonitati gratias refero
pro vniuerſis donis tuis ac datis,& pro omnibus bene-
ficiis miſericordiæ tuæ,quæ animæ corporiq; meo lar-
gitus es, & ſemper largiris à puero & cunabulis meis
propter te & nomē ſanctū tuum. Vnde expertus didi-
ci, quia tu deus ooſter deus es infinitæ miſericordiæ &
maieſtatis immenſæ pietatiſq; gratuitæ, qui ſeruos tuos
inter aduerſa & proſpera mirabiliter dirigis atq; cuſto-
dis,ſicq; moderaris vitā illorum in vtraq; parte, vt ad- D
uerſa proſperis,& proſpera ſuccedāt aduerſis. Cōfiteā- *Pſal.144.*
tur ergo tibi domioe omnia opera tua, & ſancti tui be-
nedicāt tibi,ei vt cōfitendo reſipiſcant,oō ceſſant à lau
dibus tuis ipſi etiā peccatores. Quorum vnus ego licet
in peccatis pronior,io corde tamen deſiderāti tuas de-
canto laudes, ſi nō ea qua debeo laude vel dignitate fa-
cio, qua valeo facultate, reſpice quæſo ſereno vultu ad
hoc meæ exiguitatis obſequium, & propitiabili digna-
tiooe accipe tantillū ſacrificium cōfeſsionis fidei meæ,
vt ad te redeat quod à te venit: nō reſpiciēs tantum ad
id quod deuotus offero, quantū ad ea quæ deuotiſsime
dicere volui & volo. Quicquid enim dedecet vel te of-
feodit,abhorret anima mea. Vtinā poſſem talia qualia
illi hymnidici aogelorū chori. O quàm libenter me in
laudibus tuis totum effunderem, & luculēter in medio
Eccleſię carmē gloriæ tuę iofatigabilis perorarem. Sed
quia vt illi nequeo,p[ro]rſus tacebo? Væ domioe tacēti- *Sapien.10.*
bus de te,qui ora mutorū reſoluis,& linguas infantium
facis diſertas. Verùm quia paruulis licet laudes tuas vel
balbutire, ſuſcipe ſacrificium precor de manu linguæ
meę,de cordis amore. Sed igooſce rogo domine iodi-
goiſsimo & infideli tecum de te loquēti diutius ſeruo. E
Ignoſce pie,quia oō temeritate præſumptionis,ſed aui-
ditate tui deſiderij huic defloratiunculæ operā dedi,vt
breue & manuale verbum mecū de te ſemper haberem,
ex cuius lectione quoties tepeſco, in tuū reaccendar a-
morē. Sumus enim in medio laqueorū poſiti,& ideo fa-
cile à cœleſti refrigeſcim⁹ deſiderio. Vnde indigemus
aſsiduo munimento,quo expergefacti,ad te noſtrū ve-
rum ſummumq; bonum quum defluimus,recurramus.
Multæ denique ſunt cōtemplationes,quibus anima de-
uota tibi exercitatur & proficit,ſed nulla earum ita me
delectat, vt mens mea intendit,ſicut illa quæ tua agitur
proprietate. Idcirco neceſſariū duxi hunc mihi ſolū de-
cerpere ſermūculū, vbi de omnipotētia maieſtatis tuæ, *Rom.10.*
ſicut corde credo ad iuſtitiā, ita ore cōfiterer ad ſalutē
te deum patrē ingenitum,te filium voigenitum,te ſpiri-
tum ſanctum paracletum, ſaoctā & indiuiduam trini-
tatem vnum deum,in magnitudioe infinitū, in virtute
omnipotētem,in bonitate ſummum, in ſapiētia inæſti-
mabilem,io cōſiliis terribilem,in iudiciis iuſtum,io co-
gitationibus ſecretiſsimum, in verbis veracē, in operi-
bus ſanctū,in miſericordiis copioſum: erga delinquen- F
tes patientiſsimum,erga pœnitētes piiſsimū,ſemper id-
ipſum æternum ac ſempiternum, immortalē atque in-
commutabilem,quem nec ſpatia dilatant, nec breuitas
locorū anguſtat,nec receptacula vlla coarctāt, nec vo-
luntas variat,oec neceſsitudo corrūpit,oec mœſta per-
turbant,nec læta demulcent, cui nec obliuio tollit,nec
memoria reddit,nec præterita trāſeunt,nec futura ſuc-
cedunt,cui nec origo initium, nec tēpora incrementū,
nec curſus fioē dabit: ſed ante ſecula,& in ſeculis,& per
ſecula in æternum viuis,& eſt tibi laus perennis & ęter-
na gloria,ſumma poteſtas & ſingularis honor, perpe-
tuum regoum,& ſioe fine imperium, per iofinita & in-
defeſſa & immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Speculi finis.

AD LECTOREM.

HVnc librum non eſſe ſancti Auguſtini nō minus ſuperuacaneum ſit, quàm ſi quis admoneat bubalū nō eſſe equum. Fruatur ſuo quiſque iudicio, ego nihil video dignū in quo tempus terat,cui ſit aliqui aliquid ſerij negocij.

VT ego peccator primus & vlti-
mus, inſipientiorq; cæteris & im
peritior vniuerſis, te vt ſanctita-
tis & iuſtitiæ viā pergas, crebrio-
ribus audeam literis admonere,
non meæ propriæ iuſtitiæ fidu-
cia, nō ſapientiæ peritia, nō ſciē-
tiæ gloria, ſed ſola quam cōcepi
ſecūdū deum animo & mente, tuę charitatis cauſa cō-
pellit, quæ me peccatorem & ignarum pariter ad dicē-
dum, ita hæc hortatur & prouocat, vt cū loqui neſciā,
tacere non poſsim. Vellem itaque, & libenter optarē te
eorum habere noticiam, quorum & ſapientia affluētior
eſt, & facundia maior, & ſcientia vberior, & conſcien-
tia ab omni peccatorū contagione liberior, qui ſuis tete
verbis iuſte inſtruerent & exemplis. Nos enim præter-
quam quòd mentem noſtrā ita inſipientiæ & ignoran-
tiæ caligo cæcauit, vt diuinum aliquid nequeat ſentire
vel dicere, adhuc inſuper & omniū redarguit cōſcien-
tia peccatorum, vt etiam ſi quid luminis poſsit habere
H abſcondat, & ita fit vt pręterquam quod dicere nō ha-
bemus, hoc etiam quod habemus, non fiducialiter pro-
ferre conſcientia prohibente poſsimus. Tu tamen cum
peritior tibi apparere poſsit & melior, rudibus admoni-
tionibus noſtris interim eſto contenta, & charitati da
veniam cuius eſt non cōſiderare quid offerat, nec quod
Lucæ.21. non habet quærit, ſed totum quod habet libēter imper-
titur: ad cuius non tam muneris ſpeciem, quàm animi
reſpice voluntatem, & diligenter aduerte quid tibi illa
negare poterit, quæ totū dare voluit, quod habebat, ob-
tuliſſet etiam quod nō habebat ſi poſſet, quæ totū quod
potuit offerebat. Sitit itaq; ille, ſed parum, qui decurren-
tis interim riui aqua non poteſt eſſe cōtentus, donec ad
fontem vberiorē purioremq; perueniat. Nec illum ſa-
tis eſurire credo, qui cum cibarios panes habeat, niti-
dos expectat & candidos: ita dulciſsima ſoror quam e-
go certus ſum eſurire nimiū, & ſitire cœleſtia, cibarios
interim mande panes, donec ſimilagines candētes in-
ueneias. Exigui & turbulenti riuuli aquā pota, vſquequo
fontis affluentioris haurias puriorem. Nec tibi interim
panis noſter, quamuis ruſticus videatur eſſe, diſpliceat.
I Ruſticus enim panis incultior eſſe videtur, ſed fortior,
& celerius eſurientem ſtomachum ſatiat, feſſumq; cor-
roborat, quàm qui ſiligineus videtur & nitidus. Nūc er-
go dicam ſermone prout valeo, & quid Chriſtianū a-
gere conueniat, vt potero explicabo. Cuius rei & vnde
prius exordium ſumā iuſtius non inuenio, quàm vt pri-
mum de Chriſtiano ipſo vocabulo diſputē, & cur quis
Cur quis Chriſtianus nuncupetur exponam. Chriſtum vn-
Chriſtian⁹ ctum interpretari, ſapientium & fideliū nullus ignorat.
nuncupetur Vnctos vero non niſi ſanctos viros & ſatis deo dignos
Capue I. ſemper fuiſſe maoifeſtum eſt, nec alios quàm Prophetas
aut ſacerdotes aut reges. Et tam magnum fuit ipſius vn-
ctionis myſterium, vt in Iudaico populo, nō omnes il-
lud, ſed ſatis pauci de plurimis mererentur accipere, &
hoc vſque ad aduentū domini noſtri Ieſu Chriſti, quē
deus oleo lætitiæ, id eſt, ſpiritu ſancto præ cæteris con-
ſortibus ſuis vnxit. Ex quo tempore credentes illi &
baptiſmatis illius ſanctificatione purgati, non aliquāti
ſicut ſub lege prius fuerāt, ſed omnes in Prophetis & ſa-
cerdotibus vngūtur & regibus. Cuius vnctionis quales
eſſe debeamus admonemur exemplo, vt in quibus tam
ſancta eſt vnctio, ſit non minus ſancta conuerſatio. Ex
ſacramento enim vnctionis huius & Chriſti & Chri-
ſtianorum omniū, id eſt, in Chriſto credentiū vocabu- K
lum deſcēdit & nomen. Quod nomē ille fruſtra ſorti-
tur, qui Chriſtū minime imitatur. Quid enim tibi pro-
deſt vocari quod nō es, & nomen tibi vſurpare alienū?
Sed ſi Chriſtianū te eſſe delectat, quę Chriſti ſunt gere,
& merito tibi Chriſtiani nomē aſſume. Aut forſitan nō
eſſe, ſed vocari deſideras, hoc ſatis miſerū & fœdū eſt, te
velle vocari quod nō ſis. Nemo enim ita trāſit ad Chri-
ſtum, vt Chriſtianus appelletur & nō ſit. Qui Chriſtia-
nus dicitur, Chriſtū ſe habere dominum profitetur. Et
vere habet ſi ei in omnib⁹ obſequatur, & ſeruiat. Si quo
minus Chriſti ille non famulus, ſed ſubſannator eſt &
deriſor, qui eius ſe ſeruum dicit cui ſeruire diſsimulat.
Huic ergo iudiciū geminū ſeruatur, & pro dei ſubſan-
natione quē ſine cauſa deum appellauit, & pro qualita-
te peccati. Sed pleroſq; incredulos & imprudētes *Quare pec-*
& perfidos miſericordia dei lōga patiētia peccare ſinit *catores de⁹*
intrepidos, vt ex hoc peccatorū ſuorū nō arbitrētur vl- *ſufferat &*
tionē, quia nō ſtatim velit punire peccātes. Miſeri & in- *ilico puniat*
grati, ſuę ſalutis impuidi, quia etiā deo imputāt ꝙ eorū *Caput II.*
differatur interitus, ignorātes dei pūidētia duplici ra-
tione ſeruari, vt & humano generi lōga ei⁹ patiētia cō- L
ſulatur, & ne ille iudicetur impatiēs ſi ilico voluerit dā-
nare peccātes. Nā ſi tā patiēs nō eſſet, iam dudū huma-
ni generis origo defuiſſet. Nec iuſtos de peccatorib⁹ ha-
beremus, ſi cōfeſtim deus vellet punire qui peccāt. Nō-
nullos enim ſcimus & legimus qui antea aut ignorātiæ
cęcitate, aut cauſa perfidię, aut adoleſcētię vanitate de-
cepti, multiplici & vario peccatorum genere tenebātur
obnoxij, & per ſuſtētātis dei clemētiā & patientiā poſt-
modū cōuerſi ab errore, maiores adhuc operas fecerunt
iuſtitiæ quàm antea peccata cūmiſerant: deus enim nō
donat peccata, ſed differt: nec perſeuerantē peccatorē à
morte liberat, ſed vt vel ſero cōuertatur & viuat, patiē-
ter expectat: ſic beatus Petrus Apoſtolus ait, Non tardat *2.Petri.3.*
dominus promiſsionem, ſed patiēter expectat vel agit
propter nos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœni-
tentiā conuerti. Ille enim te quaſi benignus, pius & cle-
mēs, ilico idcirco nō percutit, vt tu quāta illius erga ſa-
lutē tuam pietas, quanta clemētia ſit recognoſcas, qui te
peccatorē & impiū expectare magis vult, & ſeruare cō-
uerſum q̄ punire peccantē: ſicut per Prophetā ipſe do-
minus loquitur, & quantum velit homini miſericordię M
pietatiſq; largiri, propriæ vocis benignitate depromit,
dicēs, Et iniquus ſi cōuertat ſe ab omnib⁹ iniquitatibus *Ezechie.18.*
ſuis quas fecerit, & cuſtodiat mandata mea, & faciat iu- *& 33.*
diciū & iuſtitiam in terra & miſericordiā, vita viuet, &
nō morietur. Omnia delicta ei⁹ nō erūt in memoria. In
iuſtitia ſua q̄ fecit viuet. Et nūquid volūtate volo mor-
tē iniuſti, dicit Adonai dominus, q̄ vt auertat ſe à via *Ezechie.33.*
ſua mala, & viuere eū faciā? & alibi, Iniquitas impij non
nocebit ei, in quacūq; die cōuerterit ſe à ſua iniquitate:
& iterū, Cōuertimini filij cōuertētes, & ego ſanabo cō- *Hiere.3.*
tritionē veſtram. Ecce quomodo te deus, vt à peccatis
tuis vel ſero cōuerſus ſaluus eſſe poſsis, & monet & pro-
uocat. Ecce qualiter morti obnoxiū vt viuat hortatur,
quàm leniter, q̄ clemēter inuitat, vt etiam peccatoribus
patris nō neget pietatē, & adhuc filios appellat, qui pa-
trē deū peccādo pdiderūt, ſicut & ipſe ſe pdidiſſe pec-
catores filios alio in loco cum voce flebili, & miſerabili
quadā lamētatione teſtatur, dicēs, Sine filiis factus ſum,
perdidi populū meū propter peccata eorū. Ex hoc ergo
cognoſce qualiter te deus diligat, quem maluit viuere q̄
perire. Et tu eū contēnis & deſpicis, qui amplius q̄ tuip-
ſe te diligit, qui te mori cupientē vult viuere, Nolo, in-
quit,

Ezech. 18. & 33.

A quit dominus, mortem peccatorum, ſed vt conuertantur & viuant. Tu ergò mori voluiſti peccãdo, ille te viuere vult cõuertẽdo. O ſtulte, ô irreuerens & ingrate, qui nec in hoc deo, qui tibi vult miſereri conſentis, qui te magis vult ſua pietate ſaluare quàm tuo perire peccato.

Quomodo de dei miſericordia nimiũ præſumentes plerũque ſubito & occulte puniãtur etiã in præſenti.

Nemo ergo ſibi ideo blandiatur, nemo ſtulta & vana ſuſpicione decipiatur, nemo idcirco ſecurus delinquat & liber, quia ſuper peccatores cõfeſtim dei ira iudiciumq; nõ venit, vt ex hoc opinetur ſe impune peccaſſe, quòd non ilico puniatur, ſed hoc magis differre deum quàm diſſimulare cognoſcat, & iram dei peccatoribus quamuis ſeram ſubito & repẽte venturam ſicut ſcriptum eſt, Ne dixeris peccaui, & quid accidit mihi triſte: eſt enim altiſſimus redditor patiẽs. Ne tardes conuerti ad dominum, neq; differas de die in diem, ſubito enim veniet ira eius. Quod in pleriſq; impletur, quibus ob omnia peccata, & in præſenti dei ira ſuperuenit, & in futuro ſeruatur. Sed hoc nemo intelligit, nemo cognoſcit, nec quiſq; aduerſa ſuſtinens malu ſuis æſtimat irrogari, ſed quod pertulerit conſuetudinis potius putat eſſe quàm criminis. Et idcirco deus in præſenti non videtur punire peccantes, quia cũ punit non cognoſci-

Caput. III. Eccleſiaſtici. 5.

B tur. Multi ſunt enim quos nemo intelligit, qui ob multitudinem peccatorũ iam ante iudicij diem in præſenti etiam iudicãtur. Aut dicat mihi quis ſi quem ſacrilegum, ſanguinarium, rapacem, falſarium, homicidã, furem, fraudulentũ, adulterum, cæterorumq; criminum reum, vel in præſenti tẽpore poterit videre longæuum. Nos enim plurimorũ habemus exempla, per quæ probare ſufficimus ſceleratos & impios peccatorum ſuorũ fine completo, & hoc tempore iudicari, & præſentẽ eis vitam negari non minus quàm futuram. Sed hoc ille facilius intelligere poteſt, qui per diuerſa tempora diuerſorum iudicum impie ſceleratéque conuerſantium ſpectauit interitum. Quorum quo poteſtas ſublimior eſt, eo ad peccandum maior audácia, quæ totum ſibi licere credit quod poteſt. Et dum alterius iudicium non timent qui alios iudicant, ita ad cadendum præcipites ſunt. Ita fit vt qui hominis non timent in delinquendo iudicium, deum ſentiãt iudicem & vltorem. Et quibus alij qui inſontem animarum ſanguinẽ frequenter effuderãt, ita iram dei iudiciúmque ſenſere, vt ipſi poſtmodum ſanguinem fundere cogerentur ſuum, qui libẽter

C fundebant alienum. Alij vero qui ſimilia commiſerant, ſic dei indignatione proſtrati ſunt, vt inſepulti iacerẽt, & eſca feris & cœli volucribus fierent. Alij autem qui innumerabilium hominum multitudinem iniuſte peremerant, membratim particulatimve conſciſi ſunt, vt nõ minor fuerit conſciſſura membrorum numero punitorum quos interim fecerãt. Et quorum iudicio maritis iniuſte peremptis multæ effectæ viduæ, multi orphani patribus occiſis derelicti, quibus præter orbitatem mendacitas inferebatur & nuditas: nam addebant impietati & crudelitati quod deerat, vt eorum quos feciſſent occiſi ſpoliarent & liberos: nunc vero ipſorum coniuges viduæ, & filij orphani alienis quotidie egent panibus. Nónne videtur tibi iſtud teſtimonium in ipſis eſſe completum cõminantis dei dicentis, Viduã & orphanos non vexabitis: quòd ſi vexabitis eos, & vociferantes clamauerint ad me, exaudiam vociferationẽ eorum, & iraſcar animo, & percutiam vos gladio, & erũt cõiuges veſtræ viduæ, & filij veſtri orphani? O indignũ nefas, ô ſceleſtiſſimum facinus, ô nimia & non ferenda crudelitas, duo ſæuiſſima & atrociſſima vno perpetrãtur in tempore, homicidiũ fit vt rapina ſuccedat. Occi-

Exod. 22.

D duntur mariti, occiduntur & patres, quo facilius viduæ ſpolientur & orphani, & ita quiſque in alterius morte cõgaudet quaſi nõ ſit & ipſe quandoq; moriturus. Merito ergo deus huiuſmodi crudelitatibus & impietatibus cõmouetur. Merito iudicium ſuum in quibuſdam ante tẽpus oſtẽdit. Merito talibus vita nec præſens nec futura cõceditur. Quorũ nos nec ſceleratum nec impiũ & in præſenti dei iudicium euadere poſſe æſtimemus, admonemur exemplo. Sed hoc magis ſentire nos cõuenit, tamdiu vnumquenq; dei patiẽtia ſuſtentari, quãdiu nondum peccatorũ ſuorum terminũ finemq; compleuerit, quo cõſummato eum ilico percuti, nec illi vllam veniã iam reſeruari.

Quòd deus certo numero peccatorũ completo puniat hominẽ, exemplo probatur. Caput. IIII. Gene. 22.

Eſſe autẽ certum peccatorũ modum atq; menſurã dei ipſius teſtimonio cõprobatur. Et quòd vnuſquiſq; vel celerius vel tardius prout peccatorũ ſuorum modũ expleuerit iudicetur, euidentiſſime quidem demũſtratur, quando de Sodomorum & Gomorræorum interitu ac incendio, qui ſua iam peccata repleuerãt ad Abrahã deus loquitur, dicẽs, Clamor Sodomorum & Gomorræorũ repletus eſt, & peccata eorũ magna vehementer repleta ſunt. De Amorræis vero quid dicit qui ſua nondum peccata finierãt, quos poſt multos annos quàm ſupradictę ciuitates crematę ſunt,

Gene. 15.

E cõſtat eſſe deletos? Nondũ ſunt expleta peccata Amorræorũ vſq; adhuc. Quo exemplo manifeſtiſſime inſtruimur & docemur, ſingulos ſecundum peccatorũ ſuorũ plenitudinem cõſummari, & tamdiu vt conuertantur ſuſtineri, quamdiu cumulum ſuorũ non habuerint delictorum conſummatũ. Nemo, inquam, ſe fallat, nemo ſe decipiat, malos nõ amat deus, peccatores non amat, iniuſtos nõ amat, rapaces, crudeles & impios nõ amat. Sed amat iuſtos, bonos, pios, humiles, innocẽtes & mites, ſicut ſcriptum eſt, Quoniam non volens deus iniquitatẽ tu es: & item, Non habitabit iuxta te malignus, neq; permanebunt iniuſti ante oculos tuos: & iterum, Odiſti, ait Dauid, omnes qui operantur iniquitatẽ, perdes omnes qui loquuntur mẽdacium.

Pſal. 5.

De bonorũ & malorũ differẽti punitione. Caput V.

Sed dicet aliquis, Quid eſt quod videmus bonos etiam perire cum malis? Illi non pereunt, ſed euadunt qui de malorum cõſortio & perſecutionibus liberantur, & ad requiem transferuntur. Illi & planè moriuntur & pereunt, quos de hoc mundo recedentes maioris adhuc iudicij ſupplicium expectat & pœna.

F Vocantur enim ante tempus boni ne diutius vexentur à noxiis: mali vero & impij tolluntur, ne bonos diutius perſequantur. Iuſti de preſſuris, tribulationibus & anguſtiis vocãtur ad requiem: iniqui vero de luxuriis, opibus & delitiis rapiuntur ad pœnã. Illi verò vadunt vt iudicent, iſti vt iudicẽtur. Illi vt vindicentur, iſti vt in eos vindicta celebretur, vt ſcriptum eſt, Iuſtus autẽ ſi morte prępoccupatus fuerit, in refrigerio erit: & iterum, Viuens inter peccatores tranſlatus eſt: & iterum, Placita enim erat deo anima eius, & ideo properauit de medio iniquitatis eripere eum: & iterũ, Cum impij eunt ad mortem, illi autẽ ſunt in pace. Vides ergo hãc ſolutionẽ corporis iuſtis & dei electis requiem eſſe, nõ pœnam, vt cũ diſſoluũtur liberari eos potius quàm perire. Et idcirco ipſam ſolutionẽ qui fideles ſunt, non timent nec verentur, ſed venire magis deſiderant & exoptant, per quam requiem intelligunt exhiberi, non pœnam. Iniqui vero & impij & ſuorum ſcelerum conſcij, eam merito naturali prouidẽtia pertimeſcũt, per quam ſe non neſciunt iudicari. Quapropter hac ratione reddita & accepta, nõ oportet nos omnino peccare, præſertim cum non ignoremus peccatoribus iudicium, & in pręſenti eſſe, & in futuro ſeruari.

Sapien. 4. Sapien. 3.

B Nec

De verecundia eorum qui virtuti bus carentes, Christiani nominis ſibi honorem arrogant.
Caput VI.

G Nec in hoc nobis quòd nomine tantum Chriſtiani dicimur, blandiamur: ſed propter hoc etiã iudicandos nos credamus, ſi nobis nomẽ fruſtra vẽdicemus alienũ. Aut ſi aliquis tam incredulus eſt, tam infœlix, tam pertinax, tam obſtinatus, tam audax, vt quæ quandoq; ventura eſt, dei iudicis iram indignationemq; nõ metuat, vel ſaltem humanam conſuetudinẽ erubeſcat, & id videat quàm brutus, quàm inſipiens ille, quàm ſtultus ab ipſis etiam gẽtibus iudicetur, cuius tanta eſt vanitas tantaq; dementia, vt ſibi adipiſcatur alienũ nomen. Quis enim tam vanus & miſer eſt, qui aduocatũ ſe cum literas neſciat audeat profiteri: Quis tam inſanus & excors, vt ſe profiteatur militem qui neſciat arma geſtare? Nemo enim quodcunq; nomẽ ſine cauſa ſortitur. Sutor vt dicatur, neceſſe eſt vt calciamẽta cõficiat: vt vocetur quis faber aut artifex, artis peritia facit: vt negociãs nuncupetur quis, carius quod vilius emerat diſtrahit. Huiuſmodi exemplis cognoſcimus nullum ſine actu nomẽ, ſed omne nomen ab actu. Tu ergo quomodo Chriſtianus

Quale nomen Chriſtianus.

diceris, in quo Chriſtiani actus nõ apparẽt? Chriſtianus iuſtitiæ, bonitatis, integritatis, patiẽtiæ, caſtitatis, prudẽtiæ, humilitatis, humanitatis, innocentiæ, pietatis eſt no-

H mẽ, & tu illud tibi quomodo defendis & vẽdicas tibi, cui de tã plurimis rebus nec pauca ſubſiſtunt? Chriſtia-

Quis dicatur Chriſtian⁹.

nus ille eſt qui nõ nomine tantũ, ſed & opere eſt, qui in omnibus Chriſtũ imitatur & ſequitur, qui ſanctus, innocẽs, incontaminatus, intactus, cuius in pectore malicia nõ habet locũ, cuius in pectore ſola pietas cõſiſtit & bonitas, qui neminẽ nouit lædere & nocere, ſed omnibus opem ferre. Chriſtianus ille eſt qui exemplo Chriſti nec inimicos nouit odire, ſed magis aduerſantibus ſibi benefacere, & pro perſecutoribus ſuis & hoſtibus exorare. Nam qui aliquẽ lædere aut nocere paratus eſt, ille mentitur ſe eſſe Chriſtianũ. Chriſtianus eſt qui poteſt iuſta voce dicere, Nemini hominum nocui, iuſte vixi cũ omnibus.

Quòd deus præcepti ſui obſeruatione placetur, trãſgreſſione offẽdatur.
Caput. VII.

Sed ne me ex ſenſu proprio loqui quis arbitretur aut credat, aut eum putet ſe facile debere cõtemnere, qui ſua potius voluntate quàm legis authoritate loquatur, iã nũc ipſius legis, cui⁹ præceptis nobis vitæ aditus aperitur, tã veteris quàm nouæ incipiã exẽpla proferre, & oſtendere quid deus ab initio ſtatim mũdi humano generi obſeruare præceperit, in quo ſemper placatus fuerit vel offenſus. Lego enim poſt Adam, qui à deo *Gene. 2.*

I primus formatus eſt, de cuius cauſa nunc dicendũ non eſt: in exordio mũdi Cain & Abel fratres fuiſſe germanos, è quibus vnus deo placuit, eo quod iuſtus eſſet & innocẽs: alter verò quia iniuſtus & nocẽs, deo placere nõ potuit. *Gene. 4.* Deinde interueniẽte tẽpore, Enoch ſatis iuſtũ fuiſſe ſcriptura deſignat. *Gene. 5.* Cui tantũ iuſtitia cõtulit, vt nec præſentem mortẽ ſciret, ſed & ad immortalitatẽ de medio omniũ mortaliũ ſingulariter raperetur. Cuius mõſtratur exemplo, vnũ deo iuſtũ plurimis peccatoribus chariorem. *Gene. 6.* Noë quoq; & ille iuſtus, cui iuſtitiæ meritũ quid præſtiterit nouimus, vt ipſi cũ ſuis vita daretur per diluuium toto mundo damnato. Abraham quid per fidei merita & iuſtitiæ cõſecutus ſit ſcriptura teſtatur, vt illo in tẽpore ſolus amicus dei eſſet in terris, qui ſolus fuerat iuſtus inuẽtus. *Gene. 15.* Loth vero vt pereuntibus cũctis de Sodomitarũ liberaretur incendio, quid aliud quàm iuſtitiæ meritum fuit? *Gene. 19.* Longum eſt nos ire per ſingulos, & omnium merita recẽſere.

Quare deus populum Iudaicum in Aegyptũ induxerit, & tãtũ affligi permiſerit.
Cap. VIII.

Populum Iudaicum, quẽ ad ſe deus primum de ſemine Abrahæ præ cæteris gẽtibus pertinere optauit, quomodo erudierit, quid eum vt ſibi placeret facere, quid obſeruare præceperit, ſcire nos cõuenit. Primo in loco quòd derelicta regione, in qua ſemper habitare optauerat patriaq; deſerta, in alienam K prouinciã, hoc eſt, in Aegyptum migrare fecit, nõ ſine *Gene. 46.* cauſa, nec ſine dei prouidentia factũ eſſe reor. Sed hãc fuiſſe puto rationẽ, quia deus populum ſuum quem elegerat, præceptis miſericordiæ, pietatis, iuſtitiæ, cæteriſq; bonis operibus cupiens erudire, voluit eum in externa patria pro tempore peregrinũ eſſe & captiuũ, vt captiuitatis & peregrinationis miſeriam diſceret & labores, quo facilius poſtmodũ miſereri peregrinãtibus & laborantibus noſceret, ſi ipſe ante peregrinationis miſerias didiciſſet.

Occaſio cõpatiẽdi proximo ſumitur à proprio periculo.

Nemo enim tã libenter peregrino & aduenæ miſeretur, quàm qui peregrinationis exitus nouit. Nemo libẽtius hoſpitẽ ſine tecto, ſuo introducit hoſpitio, niſi qui antè indiguerit alieno. Nemo ita eſuriẽtem cibat, nemo ſic ſitientẽ potat, niſi qui ſitim eſuriẽmq; perpeſſus eſt. Nemo tam facile nudũ operit ſuis veſtimentis, quàm qui nuditatis & frigoris nouit iniuriã. Nemo ſic tribulato & miſero & laboranti ſuccurrit, quàm qui tribulationum & miſeriarũ caſus expertus eſt & laborũ. Merito ergo deus miſericordiæ & pietatis magiſter, qui legem poſtmodũ erat editurus, per quam populo ſuo miſericordiæ & pietatis omniumq; bonorum operum præcepta erat traditurus, voluit eũ prius omnes paſſio- L nes, preſſuras & tribulationes & anguſtias in terra perpeti aliena, quo facilius poſtea poſſet talia patiẽtibus miſereri, & ſic ſuis obtemperare mandatis. Vt putas eũ bonum fuiſſe agricolam, qui priuſquam ſemen mittat, diu terrã aratris & raſtris domat, ne quod illi traditurus eſt ſemen pereat: ita & deus populum ſuũ diu ante macerat & domat, quàm ei ſalutarium mandatorũ ſemẽ impartiat. Deniq; vt ob hanc cauſam hæc eũ pertuliſſe euidentius clareat, ipſius domini intueamur mãdata, dicentis, Aduenã non vexabitis nec tribulabitis, fuiſtis enim & vos aduenæ in terra Aegypti: & iterũ legimus, *Exod. 22.* Deus magnus, qui nõ accipit perſonam nec munera, faciens iudiciũ proſelytis, & orphano & viduæ date panẽ & veſtimentũ, diligite proſelytũ, quia & ipſi fuiſtis *Deute. 10.* in terra Aegypti peregrini: & alibi dicit, Si autẽ meſſus fueris meſſem in agro tuo, & obliuiſceris manipulum, *Deute. 24.* non reuertaris accipere illum, proſelyto & orphano & viduæ erit, vt benedicat te dominus in operibus manuũ tuarũ, & memor eris quia famulus eras in terra Aegypti, ideo præcipio tibi verbum hoc. Vnde facile videtur atq; dignoſcitur eum populum ob hanc cauſam cũctis M afflictum fuiſſe miſeriis, vt miſereri alteri ſuo doceretur exemplo: ſicut ſcriptũ eſt, Docuiſti enim populum tuũ *Sapien. 12.* per talia opera, quoniã oportet iuſtos eſſe & humanos. Qualem populum ſuũ eſſe velit late, vt arbitror, patet, & quibus poſſit operibus promereri plurimis probatur exemplis. Sed ne ad manifeſtandã eius voluntatẽ parũ videatur eſſe quod diximus, legis & prophetarũ præcepta iungamus, & quid deo placeat ſemperq; placuerit, & quid crebrius fieri & obſeruari præceperit, tã veteris quàm nouæ legis teſtimoniis cõprobemus. Diliges do- *Deute. 6.* minum deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima *Matth. 22.* tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis, & diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Legis & Prophetarũ præcipuum hoc mandatũ eſſe, domini & ſaluatoris noſtri teſtimonio comprobatur, dicentis, In his duobus *Ibidem.* mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ. Quod reſcindi nõ poteſt, nec mutari, in duobus iſtis mãdatis omne tã legis quàm Prophetarum cõſtare præceptum, & illum legem impleſſe qui hæc potuerit implere. Nihil enim à te aliud in lege veteri quæritur, quàm vt deũ & proximum diligas. Et vere ille legis & cõſummator &

A factor eſt, qui nec in deum, nec in proximum peccat.

Quid ſit deum diligere. *Caput IX.* Sed quid deum, quid proximũ ſit diligere, præterire minime ac diſſimulare conuenit. Deum diligit, qui ſuis in omnibus mandatis obtemperat. Deum diligit qui leges eius & præcepta cuſtodit. Deum diligit, qui vt ille ſanctus eſt, & ipſe ſe ſanctificat: ſicut ſcriptũ eſt, Sãcti eſtote, quoniã & ego ſanctus ſum dominus deus veſter. *Leuit.19.* Deũ diligit qui & illud Prophetæ dicentis implet eloquium, Qui diligitis dominũ, odite malum. *Pſal.96.* Deum diligit, qui non alia quàm cœleſtia cogitat & diuina. Deus enim nõ niſi ſanctitatis, iuſtitiæ, & pietatis amator eſt. Et ille deũ diligit, qui nõ aliud quàm quod deus amare videtur operatur. Quid ſit enim deũ diligere, domini ſaluatoris doctrina declarat, dicentis, Qui audit verba mea & facit ea, hic eſt qui diligit me. *Ioan.14.* Si ergo ille deũ diligit qui quicquid deus præcipit facit, qui non facit, ille non diligit: omnis vero qui nõ diligit, odit. Vnde clarum atq; manifeſtum eſt, ab eis deũ odiri, qui ſua mandata non ſeruant: de quibus per Prophetam dixiſſe puto, Nónne qui oderunt te domine, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? *Pſal.138.* Perfecto odio oderã illos, inimici facti ſunt mihi. Odit Propheta iuſtus pecca-B-tores & adulteros & iniuſtos, & dei mandata ſpernentes: ſicut ipſe Propheta alio in loco dicit, Vidi præuaricantes & tabeſcebam: & iterum, Iniquos odio habui, & legem tuã dilexi. *Pſal.118.* Vide ergo quàm iuſti, quàm integri eſſe debeamus & ſancti, quibus poſtquam male conuerſari nõ licet, ſed nec male cõuerſantes agnoſcere. Hoc etiam beatus Apoſtolus euidenter oſtendit, quia nec panes cum peccatoribus frangi præcepit, dicens, Si quis frater cognominatur inter vos, & eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiẽs, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere quidem. *1.Cor.5.* Sanctum eſſe populum ſuum deus voluit, & ab omni contagione iniuſtitiæ & iniquitatis alienũ: talem eum eſſe voluit, tam iuſtum, tam purum, tam immaculatum, tam ſimplicẽ, vt nihil quod in eo gentes redarguerent inuenirent, ſed quod admirarentur, & dicerent, Beata gens cuius eſt dominus deus eius, populus quem elegit in hæreditatẽ ſibi. *Pſal.32.* Tales conuenit eſſe dei cultores & ſeruos, mãſuetos, graues, prudentes, pios, irreprehenſibiles, immaculatos, vt quiſquis viderit eos ſtupeat & admiretur, & dicat, Hi homines ſunt dij, quorũ talis eſt conuerſatio. Ita ſe homo dei exhibere debet & agere, vt nemo C ſit qui eũ videre non velit, qui eum non audire deſideret, nemo eũ cum viderit non dei eſſe filium credat, vt vere in eo propheticum illud impleatur, Fauces plenæ dulcedinis, & totus deſiderabilis. Nam ſi ſe talem exhibeat Chriſtianus, ſi ſe talem exhibeat dei ſeruus, vt iis qui dæmoniis idoliſq; deſeruiunt conuerſando fiat æqualis, incipiet deus per illum blaſphemari, & dici, O Chriſtianum, ô dei ſeruum, cuius tam nequam conuerſatio eſt, cuius tam mali actus, tã turpia opera, cuius vita tam impia, tam ſceleſta, tam luxurioſa, tam ſordida, & erit illius prophetiæ reus, Nomen enim dei per vos blaſphematur inter gẽtes. *Eſaiæ.52.* *Roma.2.* Sed væ illis per quos nomen domini fuerit blaſphematum. Deus enim à nobis nihil magis deſiderat & requirit, quàm vt per actus noſtros nomen ſuum magnificetur ab omnibus, ſicut ſcriptum eſt, Sacrificium laudis honorificauit me. *Pſal.49.* Hoc eſt ſacrificium quod deus ſuper omnes hoſtias quærit & diligit, vt per iuſtitiæ noſtræ opera nomen ſuum vbique laudetur, & deus verus eſſe ſeruorum ſuorum actu & opere comprobetur. Illi vero deum diligunt, qui non aliud quàm vnde nomen dei glorificetur exercent.

De proximi dilectione & Chriſtianorũ vita. *Caput.X.* Quomodo deus diligi debeat, vt potuimus breuiter D diximus: nũc vero quid ſit proximũ tanquam ſeipſum diligere, vt poſſimus explicemus, quanquã ipſius cauſæ expoſitio alio loco breuiter diſſeratur, cũ dicitur, Quod tibi nõ vis fieri, alij ne feceris: dominus quoq; & ſaluator noſter inquit, Omnia quæ vultis vt faciãt vobis homines, ita & vos facite illis ſimiliter. *Tobiæ.4.* *Matth.7.* Nemo eſt enim qui ſibi malũ optet ab aliquo fieri. Ille ergo proximũ ſuum tanquam ſeipſum diligit, qui ei non mali aliquid facit, quod nec ſibi vult fieri, ſed ſi quid boni prout ipſe ab omnibus recipere optat & cõſequi, libẽter impertitur: quia non ſolum hoc à Chriſtiano quæritur, vt malo careat, ſed vt exerceat bonum: qui etiam ſi nec quid mali nec boni fecerit, tamen ad æternæ vitæ præmium non admittitur, ſed gehennæ ignibus mancipatur: ſicut in Euangelio dominum dixiſſe legimus de iis qui mali faciunt nihil, nec boni tamẽ aliquid operãtur, Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius, Eſuriui, & nõ dediſtis mihi mãducare, Sitiui, & nõ dediſtis mihi bibere, Hoſpes fui, & nõ ſuſcepiſtis me, Nudus, & nõ veſtiſtis me, Infirmus, & non viſitaſtis me, In carcere, & nõ veniſtis ad me. *Matth.25.* Non quia malum geſſerunt, ſed quia bonum nõ B fecerunt cõdemnantur. Ex hoc enim quiſq; prudens & ſapiens recognoſcat, quã ſpem illi habere poſſunt qui verſantur in malis, quando etiam illis vita negatur qui mali nihil fecerunt, niſi quia nõ aliquid geſſerũt boni. Neq; enim deus hoc tantũ quærit à nobis vt mali nõ ſimus, ſed vt efficiamur boni. Ex malis enim operibus vocantur mali, ita ecõtrario ex bonis appellantur boni. Et duo ſunt quibus boni ſeruire videntur & mali: bonus deus, cui omnes bene cõuerſantes deſeruiũt: diabolus autẽ malus, cuius quiſq; qui male operatur famulus eſt. Non enim à nobis hoc ſolũ poſcitur, vt nõ viuẽdo male ſerui eſſe diaboli deſinamus, ſed etiã vt viuẽdo bene deo ſeruire videamur. Nam quiſque qui nec malum videtur operari nec bonũ, cuius ſeruus videatur eſſe ignoro. Et quomodo à deo vitã poterit ſperare perpetuã, quã benefaciendo nõ meruit? Nemo ſe, inquã, ſenſu proprio decipiat & illudat. Nemo ſe vana exiſtimatiõe ſeducat. Quiſquis bonus nõ fuerit, vitã nõ habet. Quiſquis iuſtitiæ & miſericordiæ opera nõ fecerit, nõ poteſt regnare cũ Chriſto. Quiſquis nõ fuerit humanus, pius, hoſpitalis, benignus, clemẽs, gehẽnæ nõ euadet incendiũ. Deus malos nõ amat, nõ diligit peccatores. Quiſquis malũ fe-F-cerit, inimicus eſt dei. Quiſquis ſine dolo nõ fuerit, partẽ nõ poteſt habere cũ Chriſto. Nihil enim amplius eſt Chriſtiano quærendũ, nihil deſiderandũ magis, nihilq; totis viribus enitendũ, quàm vt malitiã ſuo excludat ex corde, quàm vt nequitiã intra pectoris ſui conſcientiã nõ admittat, quàm vt bonitatẽ teneat, iuſtitiam ſeruet, puritatem mentis cuſtodiat. Eſto igitur innocens, ſi vis cum deo viuere: Eſto ſimplex ſi vis regnare cum Chriſto. Quid tibi prodeſt malitia quę in mortẽ trahit, quid nequitia quæ prohibet regnare cum Chriſto, quæ ſe habentem exterminat, ſicut ſcriptum eſt, Anima enim nequã diſperdet eum qui ſe habet? *Eccli.6.* Si viuere vis, audi Prophetam quid loquitur: ſi regnum Chriſti diligis, audi quomodo illud merearis adipiſci, Quis eſt homo, inquit, qui vult vitã, & cupit videre dies bonos? *Pſal.33.* Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquãtur dolum. Diuerte à malo & fac bonũ, inquire pacẽ & perſequere eam. Huiuſmodi homines deus honorat & diligit, qui malum neſciunt, qui mentiri nõ norunt, quorum labia dolum non loquuntur, in quibus non niſi bonitas eſſe

G videtur & puritas. Innocentia eſt quæ nos commendat
deo: ſimplicitas eſt quæ nos regnare facit cum Chriſto.
Quòd deus non niſi innocētes diligat, & ſibi velit eſſe
coniunctos, teſtimoniis plurimis declaratur, ſicut in
Pſal. 24. Pſalmo ſcriptum eſt, Innocentes & recti adhæſerunt
Pſal. 36. mihi: & alibi dicitur, Cuſtodi innocentiã, & vide æqui-
tatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Quan-
tum innocentia homini pręſtet & conferat etiam ſi ſe-
ro ſeruetur, prophetæ Dauid teſtimonio cõprobatur,
qui cum grauiter ante peccaſſet, poſtea ſe iudicari non
timuit, ex quo innocentiam noſſe cœpit, ſicut ipſe di-
Pſal. 25. xit, Iudica me deus, quoniam ego in innocentia mea
ingreſſus ſum. Sciebat ergo ſibi iam non metuendum
iudicium eſſe, quia innocentiam vel ſero cognouerat.
Pſal. 40. Et in alio loco dicit, Me autem propter innocentiam
ſuſcepiſti. Suſcepit poſtmodum propter innocentiam
illum deus, quem propter malitiam ante repulerat. In-
nocentes non confundi coram deo poſſe manifeſtum
eſt, cum dicitur, Quanto tempore innocentes cuſto-
diunt iuſtitiam, non cõfundentur. Nihil enim deo di-
gnius, nihil charius eſſe poteſt, quàm vt innocentia to-
ta obſeruatione teneatur. Licet quis in aliis operib⁹ de-
H uotus appareat, ſi illam non habuerit, ſibi fruſtra blan-
ditur de ſua deuotione. Si illam Iudæis etiam ſub vete-
Deute. 23. ri lege degentibus, quoniam adhuc illis inimicum li-
cebat odire, obſeruare præceptum eſt, quid te nunc a-
Matth. 5. gere conuenit Chriſtiane, qui inimicum tuum iuberis
amare? Quando enim innocens non eris, vel cui pote-
ris eſſe malus, qui inimicis præciperis eſſe bonus? Sed
tu forſitan & proximum odis, cui nec extraneum odiſ-
ſe conceditur: & fratrem perſequeris, cui præcipitur a-
mare inimicum: & Chriſtianum te eſſe credis, qui nec
noui nec veteris teſtamenti præcepta cuſtodis? Sed ne
ſine cauſa te Chriſtianum æſtimes, & de ſolo tibi no-
mine blandiaris, qualem te eſſe oporteat, Apoſtolum
Epheſ. 4. audi dicentem, Qui furabatur, iam non furetur: magis
autē laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt,
vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Omnis
ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bo
nus ad ædificationem fidei vt det gratiam audiētibus.
Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei, in quo ſi-
gnati eſtis in die redemptionis. Omnis amaritudo &
ira & indignatio & clamor & blaſphemia auferatur à
vobis cum omni malitia. Eſtote autem benigni inui-
I cem, miſericordes, donantes inuicem, ſicut in Chri-
Ephe. 5. ſto deus donauit vobis. Eſtote autem imitatores dei, ſi-
cut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut &
Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis
oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Im-
pudicitia autem & omnis immundicia & auaritia nec
nominetur inter vos, ſicut decet ſanctos, aut turpitu-
do, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non
pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc etiam ſcito-
te, quòd omnis impudicus aut immundus, aut auarus
quod eſt idolorum ſeruitus, non hæres erit in regno
Chriſti dei. Ille ſe merito Chriſtianum iudicet, qui hæc
præcepta cuſtodit, qui ſanctus, humilis & pudicus & iu
ſtus eſt, qui in miſericordiæ & iuſtitiæ operibus con-
Quorũ pre- uerſatur. Num tu illum Chriſtianum putas, in quo
ces deus nõ nullus Chriſtianitatis actus eſt, in quo nulla conuerſa-
exaudiat. tio iuſtitiæ eſt, ſed nequitiæ, impietatis & ſceleris? An
Caput. XI. illum Chriſtianum putas, qui opprimit miſerum, qui
pauperem grauat, qui res alienas concupiſcit, qui ſe vt
† aliâs, la- diuitem faciat plures efficit indigentes, qui lucris gau-
chrymis. det iniuſtis, qui de alienis laboribus † cibum capit, qui
miſerorum ditatur interitu, cuius os aſſidue violatur K
mendacio, cuius labia non niſi indigna & obſcœna &
ſceleſta loquũtur & turpia, cui cum iubeatur diſtribue-
re ſua, inuadit aliena? Et talis ad Eccleſiam audenter
accedit, & temere & importune expandit in cœlum im
pias manus, illicito raptu & innocentum cruore viola-
tas: & ore illo polluto atque ſacrilego, quo fuerat pau-
loante, aut falſa locutus aut turpia, preces ad deũ, qua-
ſi ſibi nihil conſcius mali, fundit. Quid agis impudens
& miſer? Quid te maiorum peccatorum onere grauas?
Quid deo præter contemptum iniurias irrogas? Quid
ad prouocandum celerius eius iram in teſtimoniũ pœ-
næ tuæ ſceleratas ad deum porrigis manus, ad quas il-
le non reſpicit qui non niſi ſanctas & immaculatas ſi-
bi manus iuſſit offerri? Quid ore illo deum rogas, quo
pauloante locutus es male, cuius quamuis multiplicen-
tur preces, abominatur, ſicut ſcriptum eſt, Cum exten- *Eſaiæ. 1.*
deritis manus veſtras, auertam faciem meam à vobis,
& ſi multiplicaueritis preces, non exaudiam, manus e-
nim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi e-
ſtote, auferte nequitias ab animis veſtris. Bene ergo il-
le ſibi conſcius eſſe debet & certus, & ſuæ innocentiæ
fidus, qui ad deum manus extendit & porrigit inno- L
xias, cum Apoſtolus dicit, Volo autem viros orare in *1. Timo. 2.*
omni loco, leuantes manus ſanctas. Ille enim merito
ad deum extollit manus: ille preces bonæ conſcientiæ
fundit, qui poteſt dicere, Tu noſti domine, quàm ſan-
ctæ, quàm innocentes, quàm puræ ſunt ab omni fraude
& iniuria & rapina quas ad te expando manus, quàm
immaculata labia & ab omni mendacio libera, quibus
tibi vt mihi miſerearis, preces fundo. Talis enim cito
meretur audiri, & antequam penitus preces fundat, po-
teſt impetrare quod poſtulat. Scio enim eſſe quos ita
nequitiæ & auaritiæ profunda caligo cæcauit, vt cum
illis proſpere ceſſerit quòd aut pauperem per potētiam
vinxerint, aut innocentem teſtimoniis falſis obruerint,
aut furtum fecerint, aut rapinam, deo gratias agant, quo
opitulante talia ſe perpetraſſe credunt, & tam iniquum
deum iudicent, vt putent eum ſcelerum ſuorum fuiſſe
participem. Stulti & miſeri vſque adeo ſuis iniqui- *De iniuſtis*
tatibus obcæcati, vt non intelligant deo non poſſe pla- *eleemoſynis*
cere quod prohibet, & quaſi vnum crimen ſatis nõ ſit, *Cap. XII.*
niſi adhuc male ſentiendo de deo adiiciant & aliud.
Alij vero in hoc ſe iuſtificari æſtimant, quòd de ſub-
ſtantia pauperum exiguam eleemoſynam faciant, & de M
eo quod plurimis abſtulerunt, vni quiddam minimũ
largiuntur. Cibatur vnus vnde plures eſuriunt, & de
multorum ſpoliis vix pauci teguntur. Non talem elee-
moſynam deus quærit, nec vult pietatem vni de alte-
rius crudelitate præſtari. Melius eſt enim te non face-
re eleemoſynam, quàm vnde paucos tegis inde pluri-
mos denudare: & vt vnum veſtias, plurimos ſpoliare
veſtitos. Illam eleemoſynam deus comprobat, quæ de
iuſtis laboribus miniſtratur, ſicut ſcriptum eſt, Hono- *Prouer. 3.*
ra deum de tuis iuſtis laboribus, & deliba ei de tuæ iu-
ſtitiæ fructibus. Nam illam abominatur eleemoſynam
& reprobat, quæ de lachrymis præſtatur alienis. Quid
enim prodeſt ſi te benedicat vnus vnde plures male-
dicunt? Vel quid confert tibi eleemoſyna quæ de ſub-
ſtantia præſtatur alterius? Reuera timendum non eſt,
quòd deus non habeat vnde pauperes ſuos paſcat, niſi *Quòd ſine*
tu aliena diripias. Alios autem noui quos ita inſi- *iuſtitiæ ope-*
pientiæ & imprudentiæ tenebroſa caligo & ignoran- *ribus fides*
tia fallit & decipit, vt fidem quam ſe habere ſimulant, *non proſit.*
ſine iuſtitiæ operibus apud deum ſibi cenſeant pro- *Cap. XIII.*
futuram,

A futuram, & hoc erroris genere decepti, ſine metu crimina nefandà committunt, dum credunt deum non criminum, ſed perfidiæ tantum vltorem. Et huiuſmodi non ſolum ſeipſos periſſe contenti ſunt, ſed etiam alios, in quibus nullum diuinæ ſcientiæ lumen eſt, ſuis nituntur laqueis implicare. Et impletur in illis ſaluato-
Matth.15. ris noſtri ſcientia dicentis, Cæcus ſi cæco ducatũ præſtet, ambo in foueam cadunt. Nam ſi nullum crimen ſed ſola perfidia condemnatur, ergo ſecuri peccamus & liberi, & ſine cauſa dedit deus mandata iuſtitiæ, ſi ſola ſine iuſtitiæ operibus fides prodeſt. Vnde hic tã impius, tam ſceleſtus, tam perfidus ignorantiæ error obrepſerit, ſcire non poſſumus, niſi forte ex illis qui hoc exemplo in lege veteri populum ſeducebant, & ſecum ſimul æternæ morti & perpetuo tradebant interitui, de
Hiere.23. quibus ſcriptum eſt, Nolite audire ſermones prophetarum qui prophetant vobis, quoniam vani ſunt ipſi, & viſiones à corde ſuo loquuntur, & nõ ab ore domini, Dicunt enim his qui repulerunt verba domini, Pax erit vobis, & omnibus qui vadunt in voluntatibus ſuis. Omni qui vadit in errore cordis ſui dicunt, non veniet
B ſuper te mala. Multa quidem nobis, imò totius legis teſtimonia aderãt, quibus tam pernicioſum deſtruere errorem ac ſoluere poteramus, ſed ne legentem diutius fatigemus, ſufficiant pauca de pluribus, Reſpondeat il-
Gene.2. le mihi cuius talis eſt ſenſus, Adam à deo factus eſt homo primus ſtatim in principio mundi, perfidiæ an peccati cauſa damnatus eſt? In quo nihil fuiſſe incredulita-
Gene.3. tis inuenio præter ſolam inobedientiam, cuius cauſa ille damnatus eſt, & omnes ſuo damnantur exemplo.
Gene.4. Cain quoq; non perfidiæ cauſa, ſed quia fratrem interemerat, condẽnatus eſt. Quid plura? vniuerſus hic mun-
Gene.7. dus vt diluuio interiret, nõ perfidiæ cauſa lego factum
Gene.19. fuiſſe, ſed criminum. Sodoma & Gomorra, vt repentino cremarentur incendio, nullam cauſam incredulitatis inuenio, niſi peccatorum & ſcelerum, quod ſcriptu-
Gene.13. ra euidenter demonſtrat & dicit, Homines Sodomitæ mali & peccatores erant in cõſpectu dei valde. Populus ille Iudaicus vt tam frequenter interire videretur & corripi, nonne peccatorum cauſa præſtabat? Sed dicet aliquis, Veteris legis teſtimonia tantum non accipio, niſi mihi & noui teſtamenti exempla protuleris. Acci-
Acto.5. pe Saphirã & Ananiam, quos apoſtolica ſententia nõ
C perfidiæ crimine, ſed furti & mendacij cauſa damnauit: forſitan dicturus es mihi, Quid enim Apoſtolus di-
Roma.3. cit, Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis? Ipſum qui hoc dicit lego hominem
1.Cor.5. abſentem etiam cõdemnaſſe, quia vxorẽ patris acceperit. Intelligenda eſt ſcriptura quæ ſcientibus conuenire videtur in omnibus, & non niſi ſolis, à quibus mini-
Roma.3. me intelligitur diſcrepare. Iuſtificari hominem, inquit Apoſtolus, per fidem, ſine operibus legis dicit, ſed non ſine illis operibus, de quibus alterum Apoſtolum audio
Iacobi.2. dicentem, Fides ſine operibus mortua eſt. Paulus enim Apoſtolus de operibus legis locutus eſt, hoc eſt de circũciſione carnali, & neomenia, & ſabbato & huiuſmodi cæteris, quæ lex fieri antè præceperat, & iã Chriſti tẽpore nõ erant neceſſaria. Iſte vero Iacobus de operibus iuſtitiæ loquitur, quæ qui non fecerit vere mortuus eſt,
Roma.10. quamuis ſe ſimulet eſſe fidelem. Sed dicet aliquis illud Apoſtoli dicentis, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Stulte hoc baptiſmi impletur in tempore, quo vt baptizetur quis, ſola cõfeſſio deſideratur & fides. Nam quid tibi ipſius baptiſmi lauacrũ prodeſt, ſi ſola ſine iuſtitia fides quæritur? Baptiſmo

enim peccata ablui fides omniũ tenet, Si deinceps pec- D
candum eſt, quid abluiſſe prodeſt? Audi quid dicat dominus homini ſemel ſanato, Ecce ſanus factus es, iam Ioan.5.
noli peccare, ne tibi quid deterius eueniat. Hoc & beatus Petrus Apoſtolus manifeſtiſſime docet, ei deterius aliquid qui poſt agnitam vitam iuſtitiæ peccauerit euenire, cũ dicit, Si enim refugientes coinquinationes mũ- 2.Petri.2.
di, in cognitione domini noſtri ſaluatoris Ieſu Chriſti, his rurſum implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim eſſet illis, viam non cognoſcere iuſtitiæ, quàm poſt cognitam retrorſum conuerti ab eo quod illis traditũ eſt à ſancto mandato. Cõtingit enim eis illud veri prouerbij, Canis re- Prouer.26.
uerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti. 2.Petri.2.
Hoc & beatus Paulus Apoſtolus teſtatur & loquitur hominẽ poſt baptiſmi ſanctificationem priſtino errore peccantem non ſine ingenti pœnitentia cõſeruari, dicens, Impoſſibile eſt enim eos qui poſtquam ſemel illu- Hebr.6.
minati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes ſunt facti ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum dei verbum, virtuteſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam, rurſus E
crucifigentes ſibimetipſis filium dei & oſtentui habentes. Quendam etiam ad ſaluatorẽ acceſſiſſe, & quid faciendo vitam æternam perciperet interrogaſſe Euan- Matth.19.
geliſta teſtatur, cui ita à domino reſponſum eſt, Si vis vitam habere, ſerua mandata, Non dixit, ſerua tantum fidem. Nam ſi ſola fides quæritur, ſuperflue iubentur mandata ſeruari. Sed abſit vt ego deum meum aliquid dicã præcepiſſe ſuperfluum. Sed dicũt hoc illi qui peccando iam filij perditionis effecti ſunt, & in hoc tantum ſolatium ſe debere credunt, ſi alios ſecum potuerint morti perpetuæ mancipare. Nam ſi deus peccatorem non punit, vbi eſt illud propheticum, Si iuſtus vix Prouer.11.
ſaluus erit, peccator & impius vbi parebunt? Et alibi,
Quia peccatores peribunt. Et iterum, Deficient pecca- 1.Petri.4.
tores à terra, & iniqui ita vt non ſint. Et iterum, Sicut Pſal.103.
deficit fumus, ita deficiant: ſicut fluit cera à facie ignis, Pſal.67.
ſic pereant peccatores a facie dei. Nullum hic tantum incredulum & infidelem, ſed peccatores audio cõdemnari. Et ſaluatorem noſtrum quodam loco dixiſſe lego, Matth.7.
Non omnes qui dicũt mihi domine domine, intrabũt in regnum cœlorum, ſed qui faciũt voluntatem patris mei qui in cœlis eſt. Vtiq; iſti Chriſtum credebant, qui F
eum etiam dominũ nuncupabant. Nec idcirco illis cœleſtis regni ianua panditur, quia illum ore quem factis abnegant confitentur. Negari autem deum factis non minus quàm verbis Apoſtolus dixit, Deum confitentur ad Tit.1.
ſe noſſe, factis autem negãt. Et dominus in Euangelio, Matth.7.
Multi mihi dicent in illa die, Domine domine, nonne in nomine tuo eiecimus dæmonia, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et dicam illis, Nunquam vos cognoui. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Vſq; adeo iſti crediſſe dicuntur, vt in nomine domini virtutes etiã operentur, nec tamen eis prodeſt fides, quia iuſtitiæ opera non fecerunt. Itaq; ſi ſola fides prodeſt, cur illi cum angelis ſatanæ in perpetuum gehennę ignibus mancipantur, qui nõ perfidiæ cauſa, ſed quia boni nihil fecerunt, iudicantur, ſicut ſcriptum eſt,
Et dicet eis rex qui ad ſiniſtrã ſunt, Diſcedite à me ma- Matth.25.
ligni in gehennam æternam, quam parauit pater meus diabolo & angelis eius. Eſuriui, & nõ dediſtis mihi mãducare, &c. Non dixit vtiq;, quia non crediſtis mihi. Vnde intelligi datur, non eos incredulitatis cauſa, ſed propter bonorum operũ ſterilitatem eſſe damnandos.

Quis ſit verus Chriſtianus. Cap. XIIII.

G Nemo igitur alterũ decipiat: nemo ſeducat, niſi qui iuſtus fuerit vitã nõ habebit: niſi quis in omnibus Chriſti mandata ſeruauerit, partem non poteſt habere cum Chriſto: niſi quis terrena deſpexerit, diuina non capiet: niſi humana contẽpſerit, nõ poteſt habere cœleſtia. Nec quiſquam ſe Chriſtianũ iudicet, niſi qui Chriſti & doctrinam ſequitur, & imitatur exemplum. Sed tu Chriſtianũ illum putas, cuius nunquam pane vllus ſaturatur eſuriens, cuius potu nullius ſitis extinguitur, cuius menſam nemo pauper cognoſcit, ſub cuius tecto nec aduena nec peregrinus aliquando ſuccedit, cuius nemo nudus tegitur veſtimentis, cuius pauper nullus fouetur auxilio, cuius bonũ nemo ſentit, cuius miſericordiam nemo cognoſcit, qui in nullo imitatur bonos, ſed deridet potius & ſubſannat, & pauperes perſequi nõ ceſſat. Abſit vt huiuſmodi Chriſtianus dicatur, abſit vt dei filius poſſit appellari qui talis eſt. Chriſtianus ille eſt, qui viam Chriſti ſequitur, qui Chriſtũ in omnibus imitatur: ſicut ſcriptum eſt, Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Chriſtianus ille eſt, qui omnibus miſericordiam facit, qui omnino non mouetur iniuria, qui opprimi pauperem ſe præſente non patitur, qui miſeris ſubuenit, qui indigentibus ſuccurrit, qui cum mœrẽtibus mœret, qui dolorem alterius ſicut proprium ſentit, qui ad fletum fletibus alienis prouocatur, cuius omnibus cõmunis eſt domus, cuius ianua nemini clauditur, cuius menſam pauper nullus ignorat, cuius donum panis cunctis offertur, cuius bonum omnes norunt, à quo nemo ſentit iniuriam, qui deo die noctuq; deſeruit, qui eius præcepta indeſinenter meditatur & cogitat, qui pauper mũdo efficitur, vt deo locuples fiat, qui inter homines habetur inglorius, vt corã deo & angelis eius glorioſus appareat, qui in corde ſuo nihil videtur habere ſimulatũ vel fictum, cuius ſimplex & immaculata eſt anima, cuius conſcientia fidelis & pura eſt, cuius tota mens in deo eſt, cuius omnis ſpes in Chriſto eſt, qui cœleſtia potius quàm terrena deſiderat, qui humana ſpernit vt poſſit habere diuina. Nã his qui hoc ſeculum diligunt, & qui in præſenti tempore gloriantur & complacent: audi quid dicitur, Neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt deo. Et quicunque voluerit fieri amicus huius ſeculi, inimicus dei conſtituetur.

1. Ioan. 2. — H — *Iacobi. 4.*

Quales ſe viduæ exhibere debeãt: et de triplici genere viduarum. Cap. XV.

I Hic tibi ſoror dilectiſſima quid Chriſtianum agere conueniat, prout potui explicaui. Si ergo omnes generaliter qui Chriſtiani nuncupantur, eſſe tales oportet, nunc tuæ prudentiæ eſt æſtimare, qualem tu te viduam debeas exhibere, quam cunctis bene cõuerſantibus eſſe oportet exemplum. Tria autem eſſe viduarum genera non ignorare te credo. Vnum quod perfectiſſimũ eſt, cœleſtique præmio deſtinatũ, quod ritu illius de Euangelio viduæ, de orationibus & ieiuniis die noctuq; deſeruit. Aliud vero quod filiorum curam habere dicitur & domus, non tamen tanto præmio dignum, nec tamen peccatis obnoxium, Tertium autem genus eſt in epulis & deliciis, quod æternę morti ſeruatur & pœnæ, ſicut ſcriptũ eſt, Viduas honora quæ veræ viduæ ſunt. Iſtæ ſunt primæ, quæ dicuntur & veræ, & quæ iubentur à tanto ſacerdote, hoc eſt à Timotheo honorari. Secundæ ſunt illæ, quibus iam non iubetur exhiberi honor, nec tamen vita negatur, de quibus dicitur, Quæ autem filios habent aut nepotes, diſcant primum domum ſuã pie tractare, & parem gratiam reddere parentibus. Illæ vero tertiæ ſunt, de quibus ſcriptum eſt, Vidua autem quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Vnde intelligi datur non omnes viduas eſſe æquales, nec eas deo placere, quæ corpore tantum viduæ videntur eſſe, non opere. Qualis autem Chriſti vidua debet eſſe, Apoſtolus dicit, Quæ verè vidua eſt, ſperat in domino, & inſtat orationibus die ac nocte. Nec illud præterire volo, quòd quando veras viduas Apoſtolus nominat, eſſe demonſtrat & falſas, hoc eſt, actu, mente, conuerſatione & corpore. Et alibi viduæ veræ & electæ actum conuerſationemque deſcribit idem Apoſtolus dicens, Vidua eligatur quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis teſtimonium habens, Si filios educauerit: & ſubintelligitur deo: ſi hoſpitem recepit, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus miniſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. Hanc eſſe veram viduam iudicauit, cuius talia ſunt opera. Illa vero quomodo ſe Chriſti viduam dicit eſſe, quæ nihil tale aliquando operata eſt? Sed ſunt aliquæ viduæ diuites, nobiles & potentes, quibus forſitan videtur indignum, vt aut filios deo, & non ſeculo educent, aut hoſpitio recipiant aduenam, aut ſanctorum pedes laborioſos, lutulentos & horridos delicatis & nitidis manibus tangant. Sed nec dignæ erunt tales in futuro tempore ſanctorũ eſſe conſortes, quos ita hîc ſpreuerunt: nec partem habere poterunt cum Chriſto, quem ſuſcipere noluerunt, & cuius plantas ſuis cõtrectare manibus horruerunt, quia Chriſtum ſpernit quicunque eius famulos ſpernit, ſicut ipſe dicit, Qui vos ſpernit, me ſpernit. Mariæ lachrymæ vnde Chriſti lauarentur pedes abundarunt: noſtri autem temporis fœminis aut viduis, peregrinorum vnde pedes lauẽtur ipſa aqua deficit. Tu ergo ſanctiſſima & prudentiſſima fœmina, ne velis imitari huiuſmodi, quæ cum audenter malefecerint, benefacere erubeſcunt: & confunduntur iuſte viuere, quæ non ſunt peccare confuſæ: & quæ ſe morti vltrò obtulerunt, nec inuitatæ reuertuntur ad vitam: quæ hominum magis riſus & ſubſannationes & fabulas quàm dei iudiciũ pertimeſcunt, & quibus charius eſt miſeris hominibus placere quàm deo. Sed eſto talis, qualem te dominus eſſe præcepit, qualem Apoſtolus iubet exhiberi Chriſto viduam. Eſto ſancta, humilis & quieta, miſericordiæ & iuſtitiæ opera indeſinenter ſemper exerce. Et quiſque te in opprobrium habeat, quiſque te ſubſannet & irrideat, tu tantum deo placeas, & quæ Chriſti ſunt geras. Ante omnia inceſſabiliter domini meditare mandata, orationibus & pſalmis inſtanter incumbe, vt ſi poſſibile eſt, nemo te aliquando niſi aut legentem inueniat aut orantem. Et cum fueris talis, noſtri memento, qui te tantum diligimus, vt quod præſentes præſtare non poſſumus, conferamus abſentes.

Luce. 2. — *1. Timo. 5.* — K — L — *Luce. 10.* — *Luce. 7.* — M

DE ASSVMPTIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS, LIBER VNVS.

AD LECTOREM.

Hic libellus ne pilum quidem habet Auguſtini.

AD interrogata de virginis & matris domini reſolutione temporali, & aſſumptione perẽni, quid intelligam reſponſurus, te deus omnipotens pater voto ſupplici exoro, vt qui mandas nubibus & pluunt imbres, qui tangis montes & fumigant, qui aperis terram & germinat, quid dicam iubeas, quid proferam præbeas,

A præbeas, ad quid ſermonem dirigam aperias. Venerabile eſt enim mihi domine, & præcordiis meis reuerendiſſimum, de matre filij tui loqui, & de ſanctiſſimo corpore eius linguam ſermonibus occupare, quæ ſola meruit deum & hominẽ paritura ſuſcipere, facta thronus dei & aula regis æterni, ſecundũ quod nos docuiſti per ſanctos tuos Patriarchas Prophetas & Apoſtolos, figuris & ſermonibus quibus credimus & certi ſumus, quia nunquã fefelliſti, qui nec fallere nec falli nouiſti, oſtendens filium tuum coæternum tibi & conſubſtantialem incarnandum, & incarnatum per virginis vterum, de qua carnẽ aſſumpſit qui corporalia cũcta tecum creauit author, adminiſtrator & deus, ab homine factus eſt homo, ab eo naturam ſumens, non originem, ſanctificante ſpiritu ſancto tuo in ea vterum humanum & purificante atq; mundante ad cõceptionem filij tui, cuius dignitatis & gratiæ effectum nec cor cõcipere, nec lingua valet exprimere. Non enim talis conceptus, taliſq; partus, niſi deum decuerat, qui venerat redimere quos voluit creare, creare profecto poteſtate, redimere humilitate: humilitatis naturam ſumens ſanctam de ſan-

B ctificato corpore, & immaculatam de immaculato. Ineffabilem enim ſanctificationis gratiam quam concipiendus præbuit, conceptus & natus non abſtulit. Quæ quantum in corpore valuerit virginis, illi ſoli notiſſimum eſt, qui de eius natura naturam ſuſcepit quã condidit: Per quem te quæſo domine, quia per illum bona cuncta tribuis, quæ vt tribuas eligis, vt me inoffenſe de tãta ſanctitate loqui tribuas. Et ſi non totũ vt eſt, quod impoſſibile omni linguæ humanæ eſt, tamen ipſum ex parte quod eſt, dicatur vt eſt. Senex ergo precioſiſſimũ ſui precioſitate, ſanctiſſimum certa ſanctitate, inæſtimabiliſſimum fideliſſima veritate. Quæ quia humanã rationem excedunt, ſpiritus tuus aſſit, qui ſuo ſacro ſpiramine inducat nos in omnem dicẽdorum veritatem. Et quia de eius corpore & anima loquendum eſt, quod ipſe præter naturalem vſum ſanctificauit & gratiã contulit, non aliena nos dicere patiatur, ſed propria ad laudem & gloriam tuã deus omnipotens pater, & ad honorem filij tui per virginem nati, & eiuſdem ſpiritus ſancti dei & domini noſtri, cum quo eſt tibi regnum

C & imperium in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

De ſcripturarum veritate, et differenti modo exponendi eas. Cap. I.

Quia profundiſſimæ & ſua dignitate altiſſimæ ſum reſponſurus quæſtioni, lectorẽ meum obſecro, vt pro me deprecetur, & ſi quæ à me pleniter dicta cognouerit, donis dei gratus exiſtat: ſin autẽ minus, noſtræ compatiatur humilitati, quia licet minus valeamus, vera tamen proculdubio volumus. De ſanctiſſimo igitur corpore perpetuæ virginis Mariæ, eiúſque ſacræ animæ aſſumptione quantum dominus donauerit loqui ſuſcipientes, hoc primum dicimus, quòd in diuinis ſcripturis, poſtquam dominus in cruce matrem diſcipulo cõmendauit, vt caſtitas caſtis tueretur obſequiis, nihil de ea reperitur præter id quod Lucas commemorat in Actibus Apoſtolorum, commemoratis eiſdem apoſtolis nominatim dicẽs, Hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Hoc dicimus, quia tanto quæ magna exiſtunt cautius tractanda ſunt, quanto ſpecialibus authoritatum teſtimoniis non poſſunt ad liquidum roborari. Sed quia quædam ſcriptura ſancta veris indagationum ſtudiis quærenda reliquit, quæ non ſunt ſuperflua æſtimanda dum vera indagatione fuerint patefacta. Fœcunda eſt enim veritatis authoritas: & dum diligenter diſcutitur, de ſe gignere quod ipſa eſt cogno-

Ioan. 19.
Acto. 1.

ſcitur. Sæpe enim diſcuſſa veram conuenientiam parit, D quam manifeſtis ſermonibus abſcondit, & ſæpe apertis ſermonibus inſinuat, in quibus nihil præter id quod ſonat quærendum inuitat: vt eſt illud, quòd Abraham genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob, Iacob genuit Iudam & fratres eius, & cætera talia in quibus ſola tenenda eſt litera. quædam autem ſic commendat, vt pariter literam & myſticum intellectum inſinuet, vt in tranſitu maris rubri, manna cœleſti, & tabernaculo dei, atque arca teſtamenti, vbi futurorum figura, baptiſmi ſcilicet Chriſti & eccleſiæ oſtenſa eſt prærogatiua. Quædam tantum myſtice, vt cum deum dicit inſufflaſſe in faciem Adæ ſpiraculum vitæ, qui tamen os ad ſpirandum non habet, nec manus ad operandum, licet dicat Propheta, Manus tuæ domine fecerunt me & plaſmauerunt me.

Matth. 1.
Iob. 10.
Pſal. 118.

De veritate extra Bibliam conſcriptorum. Cap. II.

Sunt & quædam quæ quanuis commemorari ex toto omiſſa ſint, vera tamen ratione creduntur, atque ipſa conuenientia rei quodammodo, quemadmodum dux & præuia creditur. Nihil enim de Melchiſedech ſacerdotis dei excelſi iuſtitia loquitur, cum ipſa præceſſiſſe tantæ laudis merita cognoſcatur. Nihil de Heliæ & Enoch poſtquam rapti ſunt, vitæ fœlicitate com- E mendat, cunctis liquide ſcientibus eos beate viuere, quos dominus hinc in futurum ſaluandos voluit rapere. Quid ergo de Mariæ morte, quid de eius aſſumptione dicendum eſt, vnde diuina ſcriptura nihil commemorat, niſi quærendum ratione quod conueniat veritati? Fiatq; ipſa veritas authoritas, ſine qua nec eſt, nec valet authoritas. Memores enim conditionis humanæ mortem illam ſubiiſſe temporalem dicere non metuimus, quam idem certe eius filius, qui & deus & homo eſt, lege ſortis humanæ ſuſtinuit, & hoc, quia homo de eius ſuſceptus & profuſus eſt vtero.

Quòd Adæ maledicto Chriſtus nõ ſubiacuerit. Ca. III.

Sed ſi dicimus eam mortis teneri vinculis, & reſolutam in communem putredinem, vermes ac cinerem: deliberandum eſt ſi hoc conueniat tantæ ſanctitati, tantæ aulæ dei prærogatiuæ. Scimus enim dictum primo parenti, Quia puluis es, & in puluerem ibis. Quod ſi de morte dicitur, generalis eſt ſententia: ſi de reſolutione in puluerem, hanc conditionem Chriſti caro euaſit, de carne Mariæ ſumpta, quæ corruptionem non ſuſtinuit. De hoc enim ſcriptum eſt per Prophetam dicentem, F Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. De quo autem ſancto dictum ſit, archangelus prodidit, qui ad Mariam ait, Et quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Et vere ſanctum & ſanctum ſanctorum, vnde & illa ſanctaſanctorum dicuntur quæ illa ſeruabant, quibus ille figurabatur qui veraciter ſolus ſanctus ſanctorum dicitur. Hic enim eſt de quo idem archangelus Gabriel Danieli loquitur, inter cætera quę futura oſtendit dicens, Et impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum. Hic enim ſanctus corruptionem non vidit, qui tertia die cum triumpho de inferis rediens reſurrexit. Caro eius quæ de Maria ſumpta eſt, & ſi mortua eſt ex infirmitate, reuixit ex dei virtute. Sed hoc ille qui quando voluit mori, quando voluit reſurgere, potuit. Excipitur ergo ab illa generali ſententia de virgine ſumpta natura. Quod ſi nõ Mariæ congruit, congruit tamen filio quem genuit Ieſu. ❛ Vocabulum Ieſu glorioſum, omni ornatu cultuq; digniſſimum, nomen quod eſt ſuper omne nomen, non decuit ab hominibus appellari, neq; ab eis efferri in mundum, ſed ab excellentiori quadam melioriq; natura. ❜

Gene. 3.
Pſal. 15.
Luca. 1.
Danie. 9.
1. Corin. 15.

Quòd Mariam fœminarum maledictio nõ tetigerit. Cap. IIII.

Poſt hæc quæ Adæ dicta ſunt, de quibus excipitur

G Mariæ filius, conuenienda ſunt quę etiam Euæ dicta ſunt, ſi cunctis fœminis ſint generalia, & ſi in aliquo excipiatur Maria. Scriptum quippe eſt, Mulieri quoque dixit
Gene.3. deus, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Aerumnam Maria ſuſtinuit, cuius animã
Luca.2. gladius paſſionis Chriſti pertranſiuit. Sed cõceptus nõ multiplicauit, nec ſub viri, id eſt mariti poteſtate degnit, quę integerrimis viſceribus de ſpiritu ſancto Chriſtum ſuſcepit, & virginitatis integritate manẽte virgo permanſit. Quem quia ſine peccati collutione, & ſine virilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis violatione pudore virginitatis integro permanſit. Hoc enim potuit efficere de matre, quia ſic deus elegit naſci de homine. Maria ergo & ſi communicat ærumnis Euæ, non cõmunicat parturiendo cum dolore. Promeruit enim hoc ſingularis ſanctitas eius & ſingularis gratia, qua ſuſceptione dei ſingulariter exultimanda eſt digna. Non immerito ergo excipitur à quibuſdam generalibus vera æſtimatione, quam tanta ſeruat gratia & attollit dignitatis prærogatiua. Quantum enim Chriſti poteſtas poſſit, mundi oſten-
H dit vniuerſitas: quantum gratia, Mariæ monſtrat integritas: quæ ſicut diuerſa eſt à natura, ita diuerſa eſt ab vſu. Quid ergo ſi in tanta diuerſitate eam dicimus humanæ ſortis mortem ſubiiſſe, nec tamen eius vinculis retineri, per quam deus voluit naſci, & carnis ſubſtantiæ communicare, nunquid impium erit? Scimus enim
Matth.28. Ieſum omnia poſſe, qui de ſeipſo ait, Data eſt mihi om-
Matrẽ Chriſtus honorauit. nis poteſtas in cœlo & in terra. Si ergo voluit integrum Mariæ virginitatis ſeruare pudorem, cur non velit incorruptam à putredinis ſeruare fœtore? Dicat
Caput V. ergo qui cognouit ſenſum domini, & qui conſiliarius eius fuit: nunquid non pertinet ad benignitatem domi-
Matth.5. ni, matris ſeruare honorem, qui legem non ſoluere venerat, ſed adimplere? Lex enim ſicut honorem matris præcipit, ita inhonorationem damnat. Qui enim in vita præ cæteris illam gratia ſui conceptus honorauit, pium eſt credere ſingulari ſaluatione eam in morte & ſpeciali gratia honoraſſe. Potuit enim eam à putredine & puluere alienam facere, qui ex ea naſcẽs potuit virginem relinquere. Putredo nãque & vermis humanæ eſt opprobriũ conditionis, à quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Ieſus de ea ſuſce-
I piſſe probatur. Caro enim Ieſu caro eſt Mariæ, & multo ſpecialius quàm Ioſeph Iudæ cæterorumq; fratrum
Gene.37. eius quibus dicebat, Frater enim & caro noſtra eſt. Caro enim Chriſti quamuis gloria reſurrectionis fuerit magnificata, & potẽter ſuper omnes cœlos aſcenſione glorificata, eadẽ tamen carnis manſit & manet natura, quæ ſuſcepta eſt de Maria. Ipſe enim eſt qui conceptus, genitus, atque à mortuis ſuſcitatus eſt per gloriam patris,
Lucæ.24. ſicut profecto ipſe teſtatur poſt reſurrectionem, quando Apoſtolis dicit, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Quid enim eſt, ego ipſe ſum? niſi quia alter non ſum quàm qui tunc eram quãdo paſſus ſum. Et hoc ſiquidẽ cognoſcere poteſtis, qui in manibus & pedibus meis clauorum ſigna clare videtis. Ipſe ergo idemq; cœlos aſcendit, & carnem quam de matre ſuſcepit ſuper aſtra tranſuexit, honorans omnem humanam naturam, ſed multo magis maternam. Si igitur natura matris eſt filius, conueniens eſt vt ſit & filij mater, non quantũ pertinet ad æquam adminiſtrationẽ, ſed quantum pertinet ad eandem reciprocã ſubſtantiam, vt homo de homine, caro de carne, mater à filio, filius à matre, non ad vnitatem perſonæ, ſed ad vnitatem corpo- K
ralis naturæ & ſubſtantiæ. Si enim vnitatem poteſt facere gratia ſine proprietate ſpecialis naturæ, quãto magis vbi gratiæ vnitas & corporis eſt ſpecialis natiuitas. Vnitas nanque gratiæ eſt, vt diſcipulorum in Chriſto, de quibus ipſe dixit, Pater ſancte, ſerua eos in nomine *Ioan.17.*
tuo: quos dediſti mihi, volo vt ſint vnum ſicut & nos. Et iterum de omnibus iuſtis, Non pro his autem rogo tantum, ſed & pro his qui crediturı ſunt per verbũ eorum in me, vt omnes vnum ſint ſicut & tu pater in me: & ego in te: hoc eſt, vt ipſi ſint per gratiam quod nos ſumus per diuinitatem. Hæc quippe gratiæ vnitas, quæ cunctis in Chriſtum credentibus ſeruatur, ſi Mariæ etiam minus ſapientium æſtimatione non tollitur, quanto magis cũ gratiæ vnitate ipſa ſpecialitas naturæ vnũ efficit matrem & filium, & filium & matrem. Videndum eſt etiam quid de his quos ſecum per gratiam vnũ eſſe voluit conſequẽter adiunxit. Ait enim, Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem quam dediſti mihi. O magnam & inæſtimabilem bonitatem dei, qui habere ſecum ſuos in gloria vult, vt ſua claritate fruantur, qui hîc ſua fide iuncti, vnum cum eo eſſe digni iudicantur. Si igi- L
tur eos ſecum habere vult, & hoc poteſt qui omnia poteſt, quid æſtimandum eſt de matre vbi digna ſit haberi, niſi in præſentia filij? Quantum igitur contueor, *Caput VI.*
quantum intelligo, quantum credo, Mariæ anima claritate fruitur Chriſti, & glorioſis conſpectibus eũ ſemper videre ſitiens, & ſemper cõſpiciens, dum inæſtimabiliter paſcitur, excellentiori quadam ſpecialique prærogatiua à filio honoratur, poſſidens in Chriſto corpus ſuum quod genuit, clarificatum in dextera patris, & ſi non ſuum per quod genuit, tamen ſuum quod genuit. Et quare non ſuum per quod genuit? Si enim non obuiauerit, necdum perſpecta authoritas, vere credo, & per quod genuit, quia tanta ſanctificatio dignior cœlo eſt quàm terra, quoniam thronum dei, thalamũ domini, domum atque tabernaculum Chriſti dignum eſt ibi eſſe vbi ipſe eſt. Tam precioſum enim theſaurum dignius eſt cœlo ſeruari quàm terra. Tantam integritatẽ merito incorruptibilitas, non putredinis aliqua reſolutio ſequitur. Iſtud ergo ſacratiſſimum corpus, de quo Chriſtus carnem aſſumpſit, & diuinam naturam humanæ vniuit, non amittens quod erat, ſed aſſumens quod nõ erat, vt verbũ caro, hoc eſt, deus homo fieret, eſcam M
vermibus traditum, in cõmuni ſorde putredinis & futurum de vermibus puluerẽ, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco. De quo ſi nihil altius ſentirem quàm de proprio, nihil dicerem niſi quemadmodum de proprio. Quod abſque vlla ambiguitate ſoluendum eſt in mortem, poſt mortem eſt futurum putredo, poſt putredinem vermis, poſt vermem, vt dignum eſt, abiectiſſimus puluis. Quod de maria credendum non videtur, nec æſtimabile, quia æſtimationẽ procul pellit incomparabilis gratiæ munus. Quod me dicere multarum *Cap. VII.*
conſideratio rerum inuitat, quarum & quędam illa eſt, quam ſuis alibi miniſtris ipſa veritas ait, Qui mihi mini *Ioan.12.*
ſtrat, me ſequatur: & vbi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. Si enim hæc eſt generalis ſententia omnium per fidem & bonam operationem Chriſto miniſtrantium, quãto magis quodammodo & ſpecialius eſt Mariæ. Mariam nanq; operis exhibitione & fidei rigidiſſima veritate miniſtram Chriſti fuiſſe omnis qui ſanè ſapit intelligit. Abſque dubio enim omni operi miniſtratrix extitit, quæ hunc in vtero geſſit, partúque profuſum aluit

& fouit

A & fouit, atque, vt Euangelium ait, in præſepio reclinauit, *Lucæ.2.* & a facie Herodis in Aegyptum fugiens abſcōdit, *Matt.2.* & omnem infantiam eius pro matris affectu ita proſecuta eſt, vt vſque ad crucem, in qua filium iam virum perfectum vidit pendentem, ab eius indubitanter miniſterio non receſſerit, cōſecuta eum nū ſolum greſſibus pedum tanquã pro reuerētia dei, verumetiam imitationis affectu. Maria ergo miniſtratrix Chriſti ſpiritalium operum qualitatib' ſicut deuotiſsima extitit, ita abſq; dubio religionis fide, id eſt, veræ credulitatis charitate ſecutrix fuit. Nō enim potuit niſi diuinitatis eius eſſe credula, quæ ſe nouerat hunc non virili ſemine ſecundum ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine nunciante archangelo cōcepiſſe, vidēs ſemper famulātium angelorum ei adeſſe frequentiam vt concepto & nato, quando videlicet facta eſt cum angelo multitudo cœleſtis *Lucæ.2.* exercitus clamantium & dicentium, Gloria in altiſsimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Aegyptum fugituro, atq; inde iterum redituro, quib' liquido cognoſcere potuit, quia talia obſequia nō niſi deum decuerant. Vnde & ſtellæ demonſtratio, & Magorum de longinquis partibus inſpirata adductio,
B quàm maxime illi extitit indicium veritatis. Similiter Simeonis atq; Annæ prophetali dignitate inſolitus cæteris & huic ſpecialis occurſus. Quæ omnia profecto Maria cūſeruans, his cunctis altius ad fidem roborata, pio corde conferebat in tantum, vt omnino non nutabunda, ſed certa de filij poteſtate, tanquam de dei vera virtute, deficiente in nuptiis vino dixerit, Vinum non *Ioan.2.* habent, ſciēs planè hoc illum potuiſſe, quod eum mox cōtigit diuino miraculo compleuiſſe. Ecce igitur Maria fide & opere Chriſti adminiſtratrix, & deuota vſq; ad eius mortem ſecutrix, non plus greſſu quàm imitationis affectu, vt credendū eſt, ſi ibi nō fuerit vbi Chriſtus miniſtros ſuos vult eſſe, vbi ergo erit? Et ſi ibi erit, nunquid æquali gratia? Et ſi æquali gratia, vbi æqua dei cenſura, quæ vnicuiq; reddit ſecundum ſua merita? Si ergo merito Mariæ viuēti, præ omnibus donata eſt gratia, mortuæ erit minuenda? Abſit. Quia ſi omnium ſanctorū mors eſt precioſa, Mariæ ſanè eſt precioſiſsima, quam tanta comitata eſt gratia, vt mater dei dicatur,
Cap. VIII. & ſit. Conſideratis igitur his vniuerſis, vera ratione confitendum cenſeo, Mariam in Chriſto, & apud Chriſtum eſſe: In Chriſto, quia in ipſo viuimus, mouemur & *Acto.17.*
C ſumus: apud Chriſtum glorioſe ad æternitatis gaudia aſſumptam, benignitate Chriſti honoratius ſuſceptam cęteris, quam hic gratia honorauit præ cęteris, nec vſq; ad communem humilitatem eſſe adductam poſt mortē, putredinis videlicet & vermis, & pulueris, quæ ſuū & omnium genuit ſaluatorem, in cuius ſi poteſtate eſt, ſanctorum de capite capillum non perire, eſt & illam *Lucæ.21.* anima & corpore integram poſſe ſeruare. De cuius poteſtate ſi nullus dubitet eccleſiaſticorū, quin poſsit matrem ſine corruptione in perpetuum ſeruare, cur dubitandum eſt, voluiſſe quod attinet ad tantæ benignitatis gratiam? Si elegit diuina voluntas ſola gratia inter crepitantes vehementium ignium flammas, nō ſolum puerorum corpora ſeruare illæſa, verùm & ipſa veſti- *Danie.3.* mēta ſeruare inuſta, cur abnuat in matre propria quod *Ionæ.2.* elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre ceti prę ter naturalem vſum voluit incorruptum ſola miſericordia, Mariam incorruptam præter naturam non ſer- *Danie.6.* uabit gratia? Seruatus eſt Daniel ab intēperatiſsima fame leonum, non ſeruanda eſt Maria tantis dotata meritis dignitatum? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam non ſeruaſſe cognoſcimus, in Mariæ integritate D plus potuiſſe gratiam quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim ſunt opera quæ dicimus, & ideo poſſibilia, quia ſunt ab omnipotentia. Chriſtus autem dei *1.Cor.1.* virtus eſt & dei ſapientia, cuius omnia quæ patris ſunt, ſua ſunt & velle: velle autē omnia quæ ſunt iuſta & digna. Sic per hoc digne videtur lætari Maria lætitia inenarrabili anima & corpore, in proprio filio, per proprium filium, nec vllā ſequi debere corruptionis ærūnam, quam nulla ſecuta eſt tantum filium pariendo integritatis corruptio, vt ſit ſemper incorrupta quam tāta perfudit gratia, ſit integraliter viuens, quæ omnium integram perfectamq; genuit vitam, ſit cum illo quem in ſuo geſsit vtero, ſit apud illū illa quæ genuit, fouit & aluit illum, Maria dei genitrix, dei nutrix, dei miniſtratrix, & dei ſecutrix. De qua vt iam dixi, quia aliter ſentire non audeo, aliter dicere non præſumo. *Cap.IX.* Suſcipiat igitur hunc ſenſum fraterna charitas veſtra, quem ſanctus ſpiritus inſpirauit. Oſtenſa ſunt ex parte quę taliter hortata ſunt me dicere. Si quis autē refragari his elegerit, cùm dicere non velit, hoc nō poſſe Chriſtum: proferat quare non cōueniat velle, ac per hoc nū eſſe, Et cùm ſe veraciter conſilium dei de his noſſe mani- E feſtauerit, incipiam credere, de quibus aliter nō poſſum ſentire. Mirabor illum altitudinem cōſilij diuini inueſtigaſſe, quam me cum Apoſtolo digna reuerentia videor debere admirari dicēte, O altitudo diuitiarum ſa *Roma.11.* pientiæ & ſcientiæ dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Et quia ſecūdum eundem Apoſtolum, ex parte cognoſcimus, & ex parte *1.Cor.13.* prophetamus, dixi de his: & ſi non quantum eſt, tamen quēadmodum me dicere debuiſſe credidi. Si ergo vera ſunt quæ ſcripſi, tibi gratias ago Chriſte, quia de ſancta virgine matre tua, niſi quod pium eſt ac dignum viſum, ſentire non potui. Si ergo dixi vt debui approba Chriſte tu & tui. Si autem non vt debui, ignoſce obſecro tu & tui: Qui cum deo patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis epiſcopi, Liber de diſciplina Chriſtiana, vel de domo diſciplinæ.

F LOCVTVS eſt ad nos ſermo dei, *Quid ſit bene viuere, Caput.I.* & deprōptus eſt ad exhortationem noſtram, dicente ſcriptura, Accipite diſciplinam in domo diſciplinæ. Diſciplina à diſcendo dicta eſt, diſciplinæ domus eſt Eccleſia Chriſti. Quid ergo hic diſcitur, vel quare diſcitur? Qui diſcunt, vel à quo diſcunt? Diſcitur bene viuere. Propter hoc diſcitur bene viuere, vt perueniatur ad ſemper viuere. Diſcunt Chriſtiani, Docet Chriſtus. Primo ergo quid ſit bene viuere: deinde quæ ſit merces bonæ vitæ: tertio qui ſint veri Chriſtiani: quarto quis ſit verus magiſter, pauca loquētibus nobis ſicut dominus donat audire dignemini. Omnes in domo diſciplinæ ſumus, ſed multi nolūt habere diſciplinā, & quod eſt peruerſius, nec in domo diſciplinæ volunt habere diſciplinā. Cum propterea debeant in domo diſciplinæ accipere diſciplinā, vt ſeruent illam in domibus ſuis: ipſi econtra diſciplinationē non

ſolum

G ſolum in domibus ſuis habere nolũt,ſed nec ferre illã
ſecum etiã ad domum diſciplinæ.Ideo apud quos non
vacat verbum dei,qui cor auro cõiungunt,qui nõ ſunt
Matt.13. via vbi ſemen cũ ceciderit ab auibus colligitur, qui nõ
ſunt petroſa loca, vbi ſemen altam radicem habere nõ
poteſt,& ad horam exit & in æſtu areſcit: qui non ſunt
ager ſpinoſus,vbi ſemen cum germinauerit & in auras
ſurgere cœperit,ſpinarum denſitate ſuffocatur, ſed qui
ſunt terrena bona parata ſemen accipere,& fructũ red-
dere,vel cẽtenum vel ſexagenum vel tricenum, recor-
dentur non ſine cauſa intraſſe diſciplinę ſcholã,& has
me ſimilitudines ex Euangelio cõmemoraſſe. Qui igi-
tur tales ſunt , accipiant quod per me dominus dicere
dignatur.Ego enim,quoniã ille ſeminat,quid ſum? Vix
cophinus ſeminãtis. Ipſe in me dignetur ponere quod
vobis ſpargat . Nolite ergo attendere ad vilitatem co-
phini , ſed ad charitatem ſeminis & poteſtatem ſemi-
natoris. Quid eſt ergo bene viuere? Quid hic diſcitur?
Præcepta multa ſunt in lege, quibus ipſa bona vita cõ-
tinetur,imperatur & diſcitur. Multa omnino pręcepta
ſunt & innumerabilia. Præceptorum ipſorum paginas
vix quiſquam enumerat,quanto magis ipſa quę voluit.
H Tamẽ deus propter eos qui ſe poſſẽt excuſare, vel quia
eis nõ vacat legere,vel quia nõ norunt legere, vel quia
non poſſunt facile intelligere , vt excuſationem nemo
habeat in die iudicij,voluit, ſicut ſcriptum eſt , cõſum-
mare & breuiare verbum ſuper terrã,ſicut de illo Pro-
Esa.10. pheta prædixerat, Verbum enim conſummans & bre-
uiãs faciet dominus ſuper terram . Hoc ipſum verbum
conſummatum & breuiatum, nec obſcurum deus eſſe
voluit. Ideo breue,ne nũ vacaret legere: ideo apertum,
ne dicat,nõ mihi licuit intelligere . Theſaurus ergo eſt
magnus diuinarum ſcripturarum,habens in ſe mirabi-
lia præcepta & multa,tãquam multas gemmas , & pre-
cioſa monilia,& vaſa ingentia , & magni metalli . Sed
quis poteſt ſcrutari theſaurũ iſtum, & vti eo , & perue-
nire ad omnia quæ ibi ſunt? Quando hanc ſimilitudinẽ
Matt.13. dominus dedit in Euangelio ſuo , & dixit , Simile eſt
regnum cœlorum theſauro inuento in agro:ne quis ſe
minus idoneum diceret ad perſcrutãdum theſaurum:
cõtinuo dedit aliam ſimilitudinem, Simile eſt,inquiẽs,
regnum cœlorum homini negociatori quærenti bo-
nas margaritas, qui inuenit vnam precioſam margari-
tam,& vendidit omnia quæ habuit & emit illam : vt ſi
I piger eras ad perſcrutandum theſaurum, non ſis piger
vnam margaritam ſub lingua ferre,& quo vis ſecurius
ambulare. Quid eſt ergo verbum conſummans & bre-
Matt.22. uiãs? Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua,& diliges pro-
ximum tuum tanquam teipſum : In his duobus præcep
tis tota lex pendet & prophetæ. Ecce quid diſcitur in
domo diſciplinæ? Diligere deum,Diligere proximum
tanquam ſeipſum ? Deum tanquam deum , proximum
ſicut teipſum . Non enim inuenis parem deo , vt poſsit
tibi dici, Dilige deum ſicut diligis illum . De proximo
inuenta eſt tibi regula,quia inuẽtus es proximo tuo par
tuipſe . Quæris quomodo diligas proximum, attende
teipſum : & quomodo te diligis,ſic dilige proximum.
Non eſt vbi erres. Volo ergo iam & tibi committere
proximum tuum,vt diligas eum tãquam teipſum. Vo-
lo,ſed adhuc timeo : Volo tibi dicere, Dilige proximũ
tuũ ſicut teipſum,& timeo : Adhuc enim diſcutere vo-
lo quomodo diligas teipſum. Noli ergo ægre ferre. Nõ
es tuipſe facile dimittẽdus , cui eſt proximus commit-
tendus, Non tranſitorie tecum agendum eſt. Tu vnus
homo es,proximi tui multi ſunt . Non enim primo ſic K
debes intelligere proximum,vel fratrẽ, vel cognatum,
vel affinẽ. Proximus eſto omni homini omnis homo.
Proximi ſibi dicuntur pater & filius,ſocer & gener. Ni-
hil tam proximum,quàm homo & homo. Sed ſi puta-
mus non eſſe proximos , niſi qui de iiſdẽm parentibus
naſcuntur, Adam & Euam attendamus, & omnes fra-
tres ſumus. Et quidem fratres ſecũdum quod homines
ſumus,quanto magis ſecundũ quod Chriſtiani ſumus?
Ad id quod homo es,vnus pater fuit Adam,vna mater
Eua. Ad id quod Chriſtianus es,vnus pater eſt de9, vna
mater Eccleſia. Videte ergo quantos proximos habeat
vnus homo . Omnes homines,in quos incurrerit, qui-
bus iungi potuerit,proximi eius ſunt . Quomodo ergo
diſcutiendus eſt,vtrum diligat ſe,cui committẽdi ſunt
tot proximi,vt ſic eos diligat tãquam ſe? Non ergo ira-
ſcatur vnuſquiſq;,ſi diſcutio quomodo ſe diligat. Cer-
te ego diſcutio,ipſe ſe inueniat. Vt quid enim diſcutio,
quia ego inuẽturus ſum? Ideo diſcutio , vt ipſe ſe inter-
roget,ipſe ſibi appareat,ipſe ſe nõ lateat,ipſe ſe ſibi non
abſcõdat,ipſe ſibi ſe ante oculos ſuos, nõ poſt dorſum
ponat. Me loquẽte faciat hoc,me neſciente faciat hoc.
Quomodo te diligis ? Quiſquis me audis,imò quiſquis L
deum per me audis in hac domo diſciplinę,attende te
quomodo te diligis . Profecto enim ſi te interrogem
vtrum diligas te,reſpõdebis quia diligis . Quis enim ſe
odit? Hoc dicturus es: quis enim ſe odit? Ergo non dili-
gis iniquitatem,ſi te diligis . Nam ſi diligis iniquitatẽ,
non ego dico,pſalmum audi, Qui diligit iniquitatem, *Psal.10.*
odit animam ſuam. Ergo ſi diligis iniquitatem,audi ve
ritatem,veritatem non te palpantem, ſed aperte tibi di
centem. Odis te. Quãto magis dicis,quia amas te,odis
te . Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam.
Quid dicam de carne, quæ pars eſt vilior hominis ? Si
animam odit,quomodo carnem diligit ? Denique qui
amant iniquitatem , & odiunt animam ſuam ,omnem
turpitudinem exercent de carne ſua. Iam ergo qui dili-
gis iniquitatem, quomodo tibi volebas committi pro-
ximum,vt diligeres eum tanquam te? Homo quid per-
dis te? Si enim tu ipſe ſic te diligis,vt perdas te, ſic pro-
fecto perditurus es & eum quem diligis ſicut te. Nolo
ergo quẽquam diligas,vel ſolus peri. Aut corrige dile-
ctionem,aut reſpue ſocietatem. Dicturus es mihi, Dili-
go proximum tanquam meipſum. Audio planè,audio.
Inebriari vis cum illo quem diligis tanquam teipſum. M
Bene nobis faciamus hodie,quantũ poſſumus bibam9.
Vide quia ſic te diligis,& illum ad te trahis,& ad quod
amas vocas. Neceſſe eſt vt quem diligis tanquam teip-
ſum,illuc illum trahas ad quod & tu te amas . Human9
homo,imò beluinus,amãdo talia qualia beluæ. Beluas
enim deus proſtratas in faciem fecit paſtum quęrentes
de terra,te in duos pedes erexit de terra. Tuam faciem
ſurſum attendere voluit. Non diſcordet cor tuum à fa
cie tua,nõ habeas faciem ſurſum, & cor deorſum, imò
verum audi , & verum fac ſurſum cor, ne mentiaris in
domo diſciplinæ. Quando enim audis,reſpõde,ſed ſit
verum quod reſpõdes. Sic te dilige,& diliges proximũ
tuum tanquam teipſum. Quid eſt enim ſurſum habere
cor,niſi quod dictum eſt prius, Diliges dominũ deum *Matt.22.*
tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota
mente tua? Quia ergo duo præcepta ſunt,ſi vnum dice
ret,non ſufficeret. Sufficit & vnum ſi intelligatur. Nam
aliquãdo ſic loquitur ſcriptura ſicut Paulus apoſtolus,
Non adulterabis,non homicidium facies, non concu- *Rom.13.*
piſces:& ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc ſermone
recapitulatur,

A recapitulatur, Diliges proximum tuum tanquam teip-
ſum. Dilectio proximi malum nō operatur. Plenitudo
autem legis eſt charitas. Quid eſt charitas? Dilectio.
Nihil videtur dixiſſe de dilectione dei, ſed ſolam pro-
ximi dilectiooem dixit ſufficere ad implēdam legem.
Quicquid eſt aliud mandatum, in hoc ſermone reca-
Mat.22. pitulatur, in hoc ſermooe impletur. In quo? Diliges p-
ximum tuum tanquam teipſum. Ecce vnum eſt. Certe
duo præcepta ſuot, in quibus pręceptis tota lex pendet
& prophetæ. Videte quomodo plus breuiatū eſt, & ad-
huc pigri ſumus, Ecce quæ duo erāt, vnum factum eſt.
Prorſus proximū dilige, & ſufficit. Sed dilige quomo-
do teipſum diligis, nō quomodo teipſum odiſti. Dili-
ge proximum tuum tanquam teipſum: ſed prius eſt vt
diligas teipſum. Quęrere habes quomodo diligas teip-
ſum, & audire habes, Diliges dominum deum tuum ex
toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima
tua. Homo enim quomodo à ſe fieri nō potuit, ſic nec
beatus à ſe fieri poteſt. Alia res fecit enim hominem,
quod non eſt ipſe homo, alia res eū factura eſt beatum,
quod noo eſt ipſe homo. Deniq; errans videt ipſe, quia
per ſe nō poteſt beatus eſſe, & amat aliud vode ſit bea-
B tus. Vode ſe fieri putat beatū, boc amat. Quid putam⁹,
amat, vnde putat ſe fieri beatum? Pecuniam, aurum, ar-
gentum, poſſeſsiones? Breuiter dico pecuniam. Totum
enim quicquid homines poſsidēt in terra, omnia quo-
Pecunia. rum domini ſunt, pecunia vocatur. Seru⁹ ſit, vas, ager,
arbor, pecus, quicquid horū eſt, pecunia dicitur. Et vn-
de eſt primū vocata pecunia? Ideo pecuoia, quia anti-
qui totum quod habebant in pecoribus habebāt. A pe-
core pecunia vocatur. Legim⁹ antiquos patres fuiſſe di
uites paſtores. Ergo pecuniā diligis, ô homo, vnde pu-
tas te fieri beatum. Pecuoia eſt, & multum eam diligis.
Volebas diligere proximum tanquam teipſum, diuide
cum illo pecuniam tuam. Quid eſſes diſcutiebam. In-
uentus es, apparuiſti tibi, vidiſti te, conſideraſti te, Non
es paratus diuidere pecuoiam tuam cum proximo tuo.
Sed quid mihi reſpōdet benigna auaritia? Quid mihi
reſpoodet? Si diuiſero cū illo, minus erit, & mihi & illi
minuetur quod amo, nec totū habebit ille, nec totum
habebo ego. Sed quia diligo eū tāquam meipſum, opto
illi vt tantum habeat, vt oec meum miouatur, & ipſe
mihi coæquetur. Optas vnde nihil perdas, atq; vtioam
hoc verum dicas vel potes: Timeo enim ne inuideas.
Quomodo enim ſocialis erit fœlicitas tua, quam tor-
C quet fœlicitas aliena? Nōne cum cœperit diteſcere vi-
cinus tuus, & incipere quaſi ſurgere & ire poſt te, times
ne ſequatur te, times ne tranſeat te? Certe diligis proxi-
mum tuum tanquam teipſum. Sed nō loquar de inui-
dis: Auertat enim deus hāc peſtem ab animis omnium
hominum, nedū Chriſtiaoorum, vitium diaboli, cum
quo ſolus diabolus reus eſt, & inexpiabiliter reus. Non
enim dicitur diabolo vt damoetur, adulterium cōmi-
ſiſti, furtum feciſti, villam alienam rapuiſti, ſed homini
ſtanti lapſus inuidiſti. Inuidentia diaboli conuiciū eſt,
ſed habet matrem ſuam. Superbia vocatur mater inui-
diæ. Superbia inuidos facit. Suffoca matrem, & nō erit
filia. Ideo humilitatē docuit Chriſtus. Nō ergo loquor
inuidis, bene optantibus loquor. Illis loquor qui optāt
bene amicis, vt habeant tantū quantum habeot & ipſi.
Optant bene agentibus, vt habeant quātum & ipſi, ſed
nolūt illis dare ex eo quod habēt. Inde te iactas homo
Chriſtiane, quia optas bene. Melior te eſt mēdicus, qui
plura tibi optat & nihil habet. Bene vis optare nihil à
te accipienti. Da aliquid bene optanti. Si bonū eſt bene
optare, redde mercedem. Optat tibi bene pauper, quid D
trepidas? Addo aliquid. In domo diſciplinæ es. Addo
aliud quod dixi. Da bene optanti, Chriſtus eſt. Ipſe à te
perit qui tibi dedit. Erubeſce, Ille diues pauper eſſe vo-
luit, vt haberes pauperes quibus dares. Da aliquid fratri
tuo, da aliquid proximo tuo, da aliquid comiti tuo. Tu
diues es, ille pauper eſt. Vita iſta via eſt, ſimul ambula-
tis. Sed forte dicis, Ego diues, ille pauper, Simul ambu-
latis, ao nō? Quid eſt quod dicis, ego diues, ille pauper,
niſi ego oneratus, ille leuis? Ego diues, ille pauper. Sar-
cinam tuam cōmemoras, pōdus tuum laudas. Et quod
grauius eſt, conſtrinxiſti ad te ſarcinam tuam, ideo non
potes porrigere manū. Onera te, liga te: quid te iactas?
quid te laudas? Solue vincula tua, minue ſarcinā tuam.
Da comiti, & illum adiuuas, & te releuas. Inter has vo-
ces tuas laudātes ſarcioam tuam, adhuc Chriſtus perit
& non accipit, & obtendis oomen pietatis crudelibus
vocibus & dicis: Et quid ſeruo filiis meis? Chriſtum illi
oppono, filios ſuos mihi reponit. Iſta vero iuſtitia ma-
gna, vt habeat vnde luxurietur filius tuus, egeat domi-
nus tuus. Cum enim vni ex minimis meis feciſti, mihi Mat.25.
feciſti. Non legiſti, nō aduertiſti: Cum vni ex minimis
meis non feciſtis, oec mihi feciſtis. Non legiſti, non ti-
muiſti. Ecce quis eget, & filios tuos numeras? Poſtremo E
numera filios tuos, adde vnum illum inter illos domi-
num deū tuum. Vnum habes, ſit ille ſecundus: duos ha-
bes, ſit ille tertius: tres habes, ſit ille quartus: nihil horū
vis. Ecce quomodo diligis proxiomum tuum, quem tibi
facis ſocium ad iſtam perditiooem. Quid tibi dicturus
ſum: Diliges proximum tuum? Quid illi io aures inſu-
ſurrabis homo auare, niſi fili aut frater aut pater bonū
eſt nobis, vt cum hîc viuimus, bene ſit nobis? Quantum
habebis, tantus eris: Frāge lunam, fac fortunam. Iſta ſu-
ſurrabis proximo tuo, quæ nō didiciſti io domo diſci-
plinæ, nec audiſti hic. Nolo ſic diligas proximū tuum.
O ſi poſſem facere, vt oulli iūgereris: Corrūpunt enim 1.Cor.15.
mores booos colloquia mala. Sed nō poſſum facere vt
nemini iungaris, cui mala iſta quæ nō vis dediſcere in-
ſuſurres, & oō ſolum nolis dedoceri, ſed affectes etiam
docere: Nolo, imò volo, ſed nō poſſum te diſiūgere ab
auribus aliorū. Alios admooeā, ad quorum aures am-
bis, quorum aures penetrare moliris, ad quorum corda
per aures intrare diſponis. O qui accipis verbum ſanū Eccli.28
in domo diſciplioæ, ſepi aures tuas ſpinis. Corrumpūt
bonos mores colloquia mala. Sepi aures tuas ſpinis. Se-
pi, & ſpinis ſepi, vt ille qui importuoe intrare auſus fue F
rit, nō ſolum non repellatur, ſed etiam compungatur.
Repelle illum à te: Dic Chriſtianus es, Chriſtian⁹ ſum,
non hoc accepimus in domo diſciplinæ, non hoc di-
dicimus io illa ſcbola, quam gratis intrauimus, oō boc
didicim⁹ ſub illo magiſtro, cuius cathedra in cœlo eſt:
Noli mihi iſta dicere, aut ooli ad me accedere. Hoc eſt
enim: Sepi aures tuas ſpinis. Coouertam me ad illum:
Auarus es, pecuniam amas. Beatus eſſe vis, deum tuum
ama. Pecunia te non facit beatum: Tu eam facis orna-
tam, non illa te beatum. Sed quia multum amas pecu-
niam, & video quia pergis, quò iuſſerit cupiditas, piger
perge quò iubet charitas. Reſpice & vide quàm multū
interſit inter pecuniam tuam & deum tuum. Pulchrior
eſt iſte ſol, quàm pecunia tua, & tamen iſte ſol noo eſt
deus tuus. Porrò ſi pulchrior eſt lux iſta quàm pecuoia
tua, quantū eſt pulchrior qui fecit hāc lucem? An forte
comparare vis pecuniaio tuam luci? Ecce occidit ſol:
oſteode mihi pecuniam tuam. Nitet & nocte, ſobtraho
lucernam. Ecce diues es, Oſtende mihi diuitias tuas.
Iam

G Iam ſi lumine priueris, iam ſi nõ habeas vnde quod habes videas, vbi ſunt diuitiæ tuæ? Et ſic tamen horrenda profunditas auaritię non patet oculis, & ſcatet animis. Vidimus & cæcos auaros. Dicatur mihi vnde auari ſũt cæci qui non vident? Quod habet nõ habet, & tamen auarus eſt cæcus: Quare? Quia credit ſe habere, auarus eſt: Fides eum facit diuitem: Credendo diues eſt, non vidẽdo. Quanto melius cum fidẽ conuertit ad deum. Nõ vides quod poſsides, & deum tibi ſic prędico: Nõdum vides, ama & videbis. Amas pecuniam ô cæce, quam nũquam videbis. Cæcus poſsides, cæcus moriturus es, quod poſsides hic relicturus es. Non tenebas & quando videbas, quãto magis perdis, quia nõ videbas quod habebas. De deo quid tibi dicitur? Ecce hoc tibi dicit ipſa ſapientia, Ama illam tanquam pecuniam. Indignum eſt, iniurioſum eſt, vt ſapientia pecuniæ cõparetur, ſed amori comparatur. Video enim hic vos ſic amare pecuniam, vt iubẽte amore pecuniæ labores ſuſcipiatis, ieiunia toleretis, mare tranſeatis, ventis & fluctibus vos cõmittatis. Habeo vnde eligã quod ametis, ſed non habeo quod addam ad amorẽ quo amatis. Sic me amate, plus nolo me amari dicit dominus. Impro-
H bis loquor, auaris loquor. Pecuniã diligitis, tantum me diligite. Certe melior ſum incõparabiliter. Nolo à vobis amphorem amorẽm. Quãtum diligitis pecuniam, tantum me amate. Erubeſcamus ſaltem, confiteamur & pectora tundamus, non vt ſuper peccata noſtra pauimentum ſolidemus. Nam qui tundit pectus & nõ corrigitur, ſolidat peccata & non tollit. Tundamus pectus & cædamus nos, & corrigamur à nobis, ne ille poſtea nos cędat, qui magiſter eſt, diximus enim iam quid hic

Quæ ſit merces bona vitæ. Cap.II.

diſcatur, quare diſcatur. Quare iuiſti in ſcholã, & vapulaſti, & à parẽtibus ductus, & fugitans quæſitus, & inuentus attractus es, & adductus extẽſus es? Quare vapulaſti? quare tãta mala in pueritia ptuliſti, vt diſceres? Quid diſceres? Literas. Quare? Vt haberẽt pecunia, aut vt cõpararetur honor, & tenerẽt ſublimitas dignitatis. Vide quia periturus es propter periturã rem. Periturã rem cũ tanto labore didiciſti in tãtis pœnis, & amabat te qui te ad pœnas trahebat. Ipſe qui te amabat, ipſe te ad pœnas trahebat vt vapulares, amãdo faciebat vt diſceres. Quid? Literas. Bonũ ſunt literæ? Bonæ. Noui dicturus es mihi: Quare & vos epiſcopi literas non legiſtis? Quare non diuinas ſcripturas in ipſa literatura tra-
I ctaſtis? Ita vero: ſed non ad hoc didicimus literas. Non enim parentes noſtri, quãdo nos in ſcholam mittebãt: hoc nobis dicebant, diſcite literas vt habeatis vnde legere poſsitis codices dominicos. Nec ipſi Chriſtiani filiis ſuis hoc dicunt. Sed quid? Diſcite literas. Quare? Vt ſis homo. Quid enim? Modo pec' ſum? Quod dico vt ſis homo, hoc eſt, vt ſis eminens inter homines. Vnde & illud prouerbium: Quantum habebis, tantus eris: vt habeas quãtum cæteri, aut quantum pauci, aut pluſquam cęteri, aut pluſquam pauci, habeas inde honores, habeas inde dignitatem. Et vbi erunt iſta omnia cum mors venerit? Quomodo ſtimulat, quomodo metus iſte interpellat? Quomodo nomen ipſum à me cõmemoratum omnium corda percuſsit? Quomodo timorem veſtrum teſte gemitu declaraſtis? Audiui, audiui, gemuiſtis, mortem timetis. Si timetis, quare non cauetis? Mortem timetis Quid timetis? Vẽtura eſt. Timeam an non timeam, venire habet: ſera an cito, ventura eſt. Si timeas, non efficies vt non ſit quod times. Illud potius time, quod ſi nolis, nõ erit. Quid? Peccare. Peccare time, quia ſi amaueris peccata, in aliam mortem irrues, quò poſſes non venire, ſi non amares peccata. Modo K
autem peruerſus plus amas mortem quam vitam? Abſit, inquis. Quis eſt hominum qui plus amet mortem quàm vitam? Forte conuinco te, quia plus amas mortẽ quàm vitam. Ecce vnde te conuinco, Amas tunicam tuam, bonam eam vis. Amas villam tuam, bonam eam vis. Amas filium tuum, bonum eum vis. Amas amicum tuum, bonum eum vis. Amas domum tuã, bonam eam vis. Quid eſt quòd etiam bonam vis habere mortem? Quotidie enim rogas, vt quoniã mors ventura eſt, bonam mortem tibi det deus, & dicis: Deus auertat à me malam mortem. Plus ergo amas mortem tuam quam vitam tuã. Mori male times, & male viuere non times. Corrige male viuere, time male mori, ſed noli timere. Nõ poteſt male mori qui bene vixerit. Prorſus confirmo, audeo dicere, Credidi propter quod locutus ſum: *Pſal.115.*
non poteſt male mori, qui bene vixerit. Iã tu dicis tibi: num multi iuſti naufragio perierunt? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Nũ multos iuſtos gladius peremit hoſtilis? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Num multos iuſtos latrones occiderunt? Num multos iuſtos beſtię laniauerunt? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Et ego reſpondeo. Hæc enim L
tibi videtur mala mors, naufragio perire, gladio percuti, à beſtiis laniari, mors mala tibi eſſe videtur. Nónne has mortes martyres ſubierunt, quorum natalicia celebramus? Quod genus mortis nõ ſubierunt? Et tamen ſi Chriſtiani ſumus, ſi in domo diſciplinæ nos eſſe meminimus, vel cum hic ſumus, vel cum hic audimus, ſi exeũtes hinc nõ obliuiſcimur, ſi meminimus quod hic audimus, nõne martyres beatificamus? Quære mortes martyrum, oculos carnis interroga. Male mortui ſunt, oculos fidei interroga: Precioſa in conſpectu domini, mors ſanctorum eius. Quicquid ergo eſt quod exhorres in morte, omnino non exhorreas, ſi eos imitaris. Id age vt bonam vitam habeas, & quæcunq; occaſio fuerit, vt exeas de hoc corpore, exis ad requiẽ, exis ad beatitudinem, quæ non habet timorem nec finem. Nam quaſi bona mors diuitis in purpura & byſſo, ſed mala *Luca.16.*
mors ſitientis & inter tormenta guttã aquę deſiderantis. Quaſi mala mors iacentis pauperis ante ianuam diuitis, inter linguas canũ, in fame & ſiti micas de menſa deſiderãtis. Mala mors, auerſanda mors, finem reſpice: Chriſtianus es, fidei oculum intende. Contigit mori inopem illum, & deferri ab angelis in ſinum Abrabæ. M
Quid proderat diuiti ſepulchrum marmoreum ſitienti apud inferos? Quid oberant pauperi panni cum ſanie vlcerum eius requieſcenti in ſinu Abrabæ? Longe vidit eum requieſcentẽ, quem contempſerat iacẽtem. Modo elige mortem. Dic mihi, Quis bene mortuus eſt, quis male? Puto quia melius ille pauper, quàm ille diues. An vis aromatibus ſepeliri, & apud inferos ſitire? Reſpondes: Abſit à me. Puto quòd hoc dices. Diſce ergo bene mori, ſi didiceris bene viuere: Merces enim bonæ vitæ æterna eſt.

Qui ſint veri Chriſtiani. Ca.III.

Qui diſcunt, Chriſtiani ſunt: qui audiũt & non diſcunt, quid ad ſeminãtem? Seminantis manũ non terret via, nõ terrent lapides, non ſpinæ, iactat ille quod ſuum eſt. Qui timuerit ne cadat in terrã malam, *Matth.13.*
non perueniet ad terrã bonam. Et nos dicimus, ſpargimus ſemina, iactamus ſemina. Sũt qui contẽnunt, ſunt qui reprehendunt, ſunt qui irrident. Iſtos ſi nos timuerimus, nihil habemus ſeminare, & in meſſe habemus eſurire. Ergo veniat ſemen ad terram bonã. Scio quòd qui audit & bene audit, deficit & proficit. Deficit iniquitati, proficit veritati. Deficit ſeculo, proficit deo.

Quis

A Quis eſt enim magiſter qui docet? Nõ qualiſcunq;
Quis ſit ve homo, ſed Apoſtolus, plane apoſtolus, & tamen non
rus magi- apoſtolus: An vultis, inquit, experimẽtum eius accipere
ſter. Ca. IIII qui in me loquitur Chriſtus? Chriſtus eſt qui docet, ca-
2. Cor. 13. thedram in cœlo habet, vt pauloãte dixi. Schola ipſius
in terra eſt, & ſchola ipſius corpus ipſius eſt. Caput do-
cet membra ſua, lingua loquitur pedibus ſuis. Chriſtus
eſt qui docet. Audiamus, timeamus, faciamus. Et ne cõ-
Lucæ. 2. temnas ipſum Chriſtum, quia propter te in carne nat⁹
Matt. 4. eſt, pannis mortalitatis circundatus: propter te eſuriuit
Ioan. 4. & ſitiuit: propter te laſſatus ad puteũ ſedit: propter te fa
Matt. 8. tigatus in naui dormiuit: propter te contumelias indi-
gnas audiuit: propter te a facie ſua ſputa hominum nõ
abegit: propter te alapas in faciem ſuã accepit: propter
Matt. 26. te in ligno pependit: propter te animã effudit: propter
& 27. te in ſepulchro poſitus eſt. Hæc omnia forte contem-
nis in Chriſto? Vis noſſe quis ſit? Recole Euangelium
Ioan. 10. quod audiſti, Ego & pater vnum ſumus. Nos conuerſi
ad deum præcepta eius cuſtodiamus, vt æterna pręmia
ab ipſo percipiamus, præſtante eodem domino noſtro
Ieſu Chriſto, Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit &
B regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS episcopi, De decem chordis Liber.

De timẽdo DOMINVS & deus noſter mi-
diuino iu- ſericors & miſerator, longani-
dicio. Ca. I. mis, & multum miſericors, &
Pſal. 102. verax, q̃ largiter prærogat mi-
ſericordiã in præſenti ſeculo,
tam ſeuerè minatur iudicium
in futuro ſeculo. Verba quę di
xi ſcripta ſũt, & diuinis autho-
ritatibus cõtinentur, quia mi-
ſericors & miſerator dominus, lõganimis & multum
miſericors & verax. multũ delectat omnes peccatores
& amatores huius ſeculi, quia miſericors & miſerator
dominus, quia longanimis & multum miſericors. Sed
ſi amas tam multa mitia, time ibi & vltimum quod ait,
C & verax. Si enim nihil aliud diceret, niſi miſericors &
miſerator dominus, longanimis & multũ miſericors,
quaſi iam cõuerteres te ad ſecuritatem & impunitatẽ,
& ad licentiam peccatorũ, & faceres quod velles, vte-
reris ſeculo, vel quantum tibi permitteretur, vel quã-
tum tibi libido iuſsiſſet. Et ſi quis te bene monẽdo ob-
iurgaret atque terreret, vt cohiberes te ab immodera-
to fluxu eundo poſt concupiſcentias tuas, & deſerẽdo
deum tuum, inter medias voces obiurgãtis obſiſteres,
impudenti quidem fronte, veluti audita diuina autho-
ritate, & legeres de libro dominico: Quid me terres de
deo noſtro? Ille miſericors eſt, & miſerator, & multum
miſericors. Ne talia homines dicerent, vnum verbum
addidit in fine, quod ait, & verax: & excuſsit lętitiã ma
Eſa. 42. le præſumentium, & induxit timorem dolẽtium. Gau-
De cõponẽ- deamus ad miſericordiam domini, ſed timeamus ad
da cauſa iudiciũ domini. Parcit dum tacet. Tacet, ſed non ſem-
cũ aduerſa per tacebit. Audi dum non tacet in verbo, ne non tibi
rio in hac vacet audire dum non tacebit in iudicio. Modo
breui vita. enim licet tibi cauſam tuam cõponere. Ante vltimum
Cap. II. iudicium dei tui compone cauſam tuam. Nõ eſt vnde
præſumas cum ille venerit, nec falſos teſtes adduces D
quibus ille fallatur, nec patronos fraudulentis circum-
uentionibus & linguoſis artibus adhibebis, nec ambies
aliquo modo, vt iudicem poſsis corrumpere. Quid er-
go ages apud talem iudicem, quẽ nec fallere nec cor-
rumpere poteris, & tamen eſt quod agas? Tunc enim
ipſe erit iudex cauſæ tuæ, qui modo eſt teſtis vitæ tuæ,
Clamauimus & laudauimus, componamus cauſam no
ſtram. Qui teſtis eſt operum noſtrorum, ipſe teſtis eſt
vocum iſtarum. Non ſint inanes, conuertantur ad ge-
mitum. Tempus eſt concordandi cum aduerſario tuo
cito. Tam longanimis eſt deus videndo iniqua & non
puniendo, vt tamen cito ſit futurum iudicium. More
quippe humanæ vitę prolixum eſt, quod deo breue eſt.
Sed & ipſi ſeculo & humano generi quod longe vide-
tur, quid conſolatur? Nunquid ſi totius generis huma-
ni vltimus dies longe eſt, vniuſcuiuſque dies vltimus
longe eſt? Hoc dico, ex Adam multi anni euoluti ſunt,
multi anni fluxerunt, & deinceps fluent, non quidem
tam multi, ſed tamen vſque in finem ſeculi tranſibunt
anni, ſicut & illi tranſierunt. Longum videtur quod re-
ſtat, quanquam non erit tantum quantum tranſactum
eſt, & tamen ex tranſacto pręterito tempore ſperandus E
eſt finis reliqui temporis. Fuit tunc quidem dies qui di
ceretur hodiernus, ex illo vſque ad tunc hodiernum,
nonne quicquid fuit futurum, præteritum factum eſt?
tale habetur ac ſi non fuerit. Sic erit quicquid reſtat ex-
tremum. Sed ſit & hoc longum, ſit prolixum, quantum
putaueris, quantum dixeris, quantum cogitaueris, quã-
tum tibi non format ſcriptura, ſed fingit cogitatio,
quantumuis diem iudicij prolonga, nũquid vltimum
diem tuum, id eſt, vitæ tuæ quo exiturus es de hoc cor-
pore producturus es in longum? Sit tibi ſenectus certa
ſi poteſt, cui autem poteſt? Nõnne ex quo homo inci-
pit viuere, iam poteſt & mori? Poſsibilitatẽ mortis ini-
tium vitæ facit. In hac terra & in genere humano ille
ſolus mori nondum poteſt, qui nondum cœpit viuere.
Incertus ergo dies tãquam quotidianus ſperandus eſt.
Si autem tanquam quotidianus eſt incertus dies, com-
ponatur cum aduerſario dum eſt tecũ in via. Via enim *Matt. 5.*
vocatur hæc vita, per quam omnes tranſeunt, & non
recedit iſte aduerſarius. Quis autem eſt iſte aduer- *Quare ſer-*
ſarius? Aduerſarius iſte non eſt diabolus: nam nũquam *mo dei ſit*
te hortaretur ſcriptura vt cum diabolo concordares: *aduerſari⁹*
Eſt ergo alius aduerſarius, quem ſibi homo facit aduer- *noſter.*
ſarium: nam ille ſi aduerſarius eſſet, tecum in via non *Cap. III.*
eſſet. At hic eſt tecum in via, vt concordet tecum: Scit F
enim, quia niſi in via ſecum concordaueris, iam tradet
te iudici, iudex autem miniſtro, miniſter in carcerem.
Eloquia iſta euangelica ſunt, recordantur nobiſcum,
vel qui legerunt, vel qui audierunt, Ergo quis eſt aduer
ſarius? Sermo dei. Sermo dei aduerſarius tuus eſt. Qua-
re aduerſarius tuus eſt? Quia contraria iubet quàm tu
facis. Dicit tibi, Vnus eſt deus tuus, vnum deum cole: *Exod. 20.*
Tu vis dimiſſo vno deo tuo tanquam legitimo viro a-
nimæ, fornicari per multa dæmonia: & quod eſt gra-
uius, non quaſi aperte deſerens & repudians ſicut apo-
ſtatæ faciunt, ſed tãquam manens in domo viri tui ad-
mittis adulteros, id eſt, tanquam Chriſtianus dimittis
Eccleſiam, conſulis mathematicos, aut haruſpices, aut
augures, aut maleficos, quaſi de viri domo nõ recedẽs
adultera anima, & manens in eius cõiugio fornicaris.
Dicitur tibi, Ne accipias in vanum nomen dei tui. Ne
exiſtimes creaturam eſſe Chriſtum, quia pro te ſuſcepit
creaturam, & tu contemnis eum qui æqualis eſt patri,
& vnus

G & vnus cum patre. Dicitur tibi vt ſpiritaliter obſerues ſabbatum, non quomodo Iudęi obſeruant ſabbatũ, carnali ocio: Vacare enim volunt ad nugas atque luxurias ſuas. Melius enim faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quàm in theatro ſeditioſus exiſteret. Et melius fœminę eorum die ſabbati lanam facerent, quàm tota die in Neomeniis ſuis impudice ſaltarent. Tibi autem dicitur vt obſerues ſpiritaliter ſabbatũ, in ſpe futurę quietis, quã tibi promittit dominus. Quiſquis autem propter illam quietem futuram agit quicquid poteſt, quãuis laborioſum videatur quod agit, tamen ſi ad fidem promiſſæ quietis id refert, nondum quidem ſabbatum habet in re, ſed habet in ſpe. Tu autẽ ad hoc vis requieſcere vt labores, cũ ad hoc debeas laborare, vt requieſcas. Dicitur tibi, Honora patrẽ tuum & matrem tuã: contumeliam irrogas parentibus, quam non vis pati à filiis tuis. Dicitur tibi, Nõ occides: Tu autem occidere vis inimicum tuum. Et ideo forte non facis, quia times iudicem hominẽ, non quia cogitas deum: Ignoras quia ille teſtis eſt cogitationum: Illo viuo quem vis mori, te homicidam tenet in corde. Dicitur tibi, Non mœchaberis, id eſt, non ibis ad aliquam aliam præter vxorem tuam: Tu autem exigis hoc ab vxore, & nõ vis reddere

32.q.6. Nõ mœchaberis.

H hoc vxori. Et cum debeas in virtute præcedere vxorẽ, quoniam caſtitas virtus eſt, & tu ſub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricẽ eſſe, tu victus iaces. Et cũ tu caput ſis vxoris tuæ, præcedet te ad deũ, cuius caput es. Vis domum tuam capite deorſum pendere: Caput enim mulieris eſt vir. Vbi autem melius viuit mulier quàm vir, capite deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam, vt illa imitetur virum & ſequatur caput ſuũ. Quomodo caput Eccleſiæ Chriſtus eſt, & hoc iubetur Eccleſiæ vt ſequatur caput ſuũ, & vt per veſtigia ambulet capitis ſui, ſic vniuſcuiuſque domus habet caput virum, & tanquam carnem fœminam. Quò caput ducit, illuc debet ſequi corpus. Quare ergo vult caput ire, quò non vult vt corpus ſequatur? Quare vult ire vir quò non vult vt ſequatur vxor? Hæc iubendo ſermo dei aduerſarius eſt. Nolũt enim homines facere quod vult ſermo dei. Et quid dicã? Quia aduerſari⁹ eſt ſermo dei, quoniã iubet. Timeo ne ego ipſe aduerſarius ſim quibuſdã, quia hæc loquor. Quid ad me pertinet? Forte me faciat qui terret vt lo-

Ephe.5.

I quar, vt non timeam querelas hominum. Nam qui nolunt caſtitatem ſeruare vxoribus ſuis & abundãt, tales nolunt me iſta dicere. Sed velint nolint, dicturus ſum. Si enim vos non exhortor vt cũ aduerſario concordetis, ego cũ illo in lite remanebo. Qui vobis iubet vt faciatis, ipſe nobis iubet vt loquamur. Si non faciendo quod iubet vt faciatis, aduerſarij eius eſtis: nõ dicendo quod iubet vt dicamus, aduerſarij eius remanebimus.

Quare ſermonis dei recitator aduerſari⁹ iudicetur. Cap. IIII.

Nunquid in cæteris quæ ſuprà dixi multis immoratus ſum? Hoc enim præſumimus de charitate veſtra, quia vnũ deum colitis, hoc præſumimus de fide catholica quę in vobis eſt, quia filium dei æqualem patri creditis, nec in vanum accipitis nomẽ domini dei veſtri, vt putetis creaturam eſſe filium dei, Quoniam omnis creatura vanitati ſubiecta eſt. Sed creditis eũ æqualem patri eſſe, deũ de deo, verbum apud deum, verbũ deum per quod facta ſunt omnia, lumẽ de lumine, coæternũ illi qui genuit, vnũ cum illo qui genuit: & hoc verbum creditis aſſumpſiſſe creaturam de virgine Maria aſſumpſiſſe mortalitatẽ, & paſſum fuiſſe pro nobis: ea legimus & credimus vt ſaluemur, nec in eo immoratus ſum, vt quicquid facitis, pro ſpe futura faciatis. Nõ enim omnium Chriſtianorum mẽtes de futuro ſeculo cogitare. Qui enim de futuro ſeculo non cogitat, nec propterea Chriſtianus eſt, vt id quod in fine deus promittit accipiat, nondũ Chriſtianus eſt. Neq; in eo immorat⁹ ſum, vt dicit ſermo dei: Honora patrẽ tuum & matrem tuã. Multi enim honorant parentes, & raro inuenimus parentes conquerentes de improbitate filiorum, quanuis non deſint: ſed tamen quàm raro fit, tam breuiter monendum fuit. Neq; in eo vbi dictum eſt: Non occides, immorari volui, non enim credo hic turbã eſſe homicidarum. Illum vero malum late ſerpẽs plus occupauit, & in eo vehemẽtius irritatur aduerſarius ille, qui ideo clamat, vt ſit aliquando amicus. Querelæ quotidianæ ſunt, quãquam ipſæ fœminæ nec iam audent conqueri de viris ſuis. Ita inuadẽs omnia cõſuetudo, pro lege obſeruatur, vt iã & mulieribus forte perſuaſum ſit, licere hoc viris, nõ licere mulieribus. Solent enim audire adductas eſſe mulieres ad forum, quę forte cum ſeruis inuentæ ſunt: adductũ virum ad forum, quia inuentus eſt cum ancilla ſua, nũquam audierunt, cum ſit per peccatum. In peccato pari innocẽtiorem facit videri virum, non diuina veritas, ſed humana peruerſitas. Et ſi forte

Roma.8.

Exod.20.

L hodie acriorem quiſquã paſſus fuerit vxorem ſuam, & liberius murmurantem, cui iam videbatur quia licebat viro, & audiuit in Eccleſia quia non licet viro. Si ergo paſſus fuerit vxorem ſuam liberius iam vt dixi murmurantem & dicentem ſibi non licet quod facis ſimul audiuimus, Chriſtiani ſumus, ꝙ à me exigis, redde mihi: Fidem tibi debeo, fidẽ mihi debes, fidẽ Chriſto ambo debemus: & ſi me fallis, eum nõ fallis cuius ſumus, non fallis eum qui nos emit. Hæc atque huiuſmodi audiens ille quæ non ſolet, dum non vult in ſe fieri ſanus, in mę fit inſanus, iraſcitur, maledicit, fortaſsis etiã dicit: quomodo factum eſt vt huc ille veniret, aut vxor mea ipſo die in Eccleſiam procederet? Et hoc credo quòd in cogitatione ſua dicat: nam libere erumpere in vocem nõ audet, nec ante ſolam vxorem ſuã. Fortaſsis enim ſi ſic eruperit & hoc dixerit, poteſt illa reſpõdere & dicere: Quare maledicis, cui pauloante acclamabas? Certe cõiuges ſumus, cùm lingua tua diſcordas mecũ, cõcorditer quomodo viuere poteris? Nos fratres pericula veſtra intuemur, nõ voluntates veſtras attendimus: nã & medicus ſi voluntatem ægri attendat, nunquam illum

M curat. Quod nõ eſt faciendum, non fiat, quod prohibet deus, non fiat. Qui deo credit, ab ipſo audit quod dicimus. Certe melius erat quibuſdam nolentibus corrigi, vt vel huc nõ veniremus, ſi iſta dicturi eramus, vel quia iã venimus non ea diceremus. Nudiuſtertiano die memini me dixiſſe ſanctitati veſtræ quia ſi citharœdi eſſemus, aut huiuſmodi aliquid populariter exhibẽtes pro ſtudiis nugacitatis veſtræ, quæ iam quæſumus vt relinquatis, tenuiſſetis nos vt daremus vobis diẽ, & quiſquis pro modulo ſuo conferret mercedem. Quare ambularemus delectari vanis canticis, nulli rei profuturis, ad tempus dulcibus, in poſterum amaris? Talibus etenim turpitudinibus cantionum animi humani illecti eneruantur & decidunt à virtute, defluẽtes in turpitudinẽ, & propter ipſas turpitudines poſtea ſentiũt dolores, & cum magna amaritudine digerũt quod cum dulcedine tẽporali biberunt. Melius ergo nos amara vobis cãtamus ad tempus, quæ poſtea dulceſcant in vobis: nec mercedem aliquam exigimus, niſi vt faciatis quæ dicimus: imò nõ faciatis, ſi dicimus nos. Si autem omnibus ille dicit qui neminem timet, & per quem fit nomine

A mine ipſius, & in gloria miſericordiæ ipſius, vt & oos neminem timeamus, omnes audiuimus, omnes faciamus, omnes cum noſtro aduerſario concordemus. Putate me citharœdum eſſe, quid vobis poſſum amplius caoere? Ecce pſalterium fero, decē chordas habet, hoc vos pauloante caotaſtis antequā ociperem loqui, chorus meus vos fuiſtis.

De diuiſione decalogi: Et de præceptis ad deum pertinentibus. Cap. V. Pſal. 32.

Nonne vos pauloante cantaſtis: Deus canticum nouū cantabo tibi, in pſalterio decem chordarum pſallam tibi? Ipſas autem decem chordas modo percutio. Quare amara eſt vox pſalterij dei? Pſallam tibi in pſalterio decem chordarum? Nō vobis hoc canto quod vos non faciatis. Decalogus enim legis decem præcepta habet, quæ decem præcepta ſuot ſic diſtributa, vt tria pertineant ad deum, ſeptem pertineaot ad homines. Tria ad denm, quæ iam dixi, Vnus eſt deus noſter, ei nnllam ſimilitudinem debemus facere, & non fornicari poſt deum, qui vous eſt, qui deus, & Chriſtus filius dei vnum eſt cum patre. Et ideo nō debet à oobis accipi in vanum, vt putemus eum factum, id eſt, creaturam aliquam, per quem facta ſunt omnia, quia ipſe eſt vnus deus pater & filius & ſpiritus ſanct⁹.

Ioan. 1.

B In ſpiritu ſancto, hoc eſt, in dono dei, requies nobis ſempiterna promittitur: In dono pignus accipimus. Sic enim dicit Apoſtolus, Qui dedit nobis pignus ſpiritū. Si pignus accipimus vt iocipiam⁹ in domino & in deo nnſtro eſſe tranquilli, vt ſimus in deo nnſtro mites, ſimus in deo patientes, erimus etiam in illo vnde pignus accipimus, in æternum quieti, quod erit ſabbatum ſabbatorum propter ipſam requiem pertinētem ad donū ſpiritus ſancti. Tertium itaque præceptum de ſabbato, quod diximus, quod carnaliter Iudæi celebrāt, nos ſpiritaliter agooſcamus. Nam quia ſpiritus ſanctus ſeptiformis dicitur, propterea ſeptimum diem ſanctificauit quādo fecit omnia opera ſua, ſicut in Geneſi ſcriptum legimus, non ibi habes nnminatam ſanctificationem, niſi illo die vbi dicitur, Requieuit deus ab omnib⁹ operibus ſuis. Non enim fatigatus erat deus vt diceretur, requieuit deus ab omnibus operib⁹ ſuis: ſed in illo verbo tibi laboraoti requiem promiſit: vt quia fecit omnia bona valde, & ſic dicitur, requieuit deus, vt intelligas etiam te poſt bona opera requieturum, & ſine fine requieturum. Nam omnia ſuperiora quæ dicta ſunt, id eſt, dies ſuperiores habent veſperam, ſeptimus iſte dies noo habet veſperam, vbi deus ſanctificauit requiem.

2. Cor. 1. & 5.

Gene. 2.

C Dicitur ibi, Factnm eſt mane: vt inciperet ipſe dies, nū dictum eſt, factum eſt veſpera: vt finiretur dies: ſed dictum eſt, Factum eſt mane: vt fieret dies ſine fine. Sic incipit ergo requies noſtra quaſi maoe, ſed nō finitur, quia in æternum viuemus. Ad hanc ſpem quicquid facimus, ſi facimus, ſabbatū obſeruamus. Ipſa tertia chorda huius decalogi, id eſt, pſalterij decachordi, in tribus enim chordis ad deum pertinent præcepta.

De ſeptem decalogi chordis ad proximum ſpectātib⁹. Cap. VI. Matt. 22.

Si diceretur oobis, Diliges domioum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & de proximo noſtro nihil diceretur, non eſſet decachordum, ſed trichordū. Quia vero addidit dominus, Et diliges proximum tuum tanquam teipſum: & contexuit dicens, In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Tota lex in duobus præceptis eſt, dilectione dei, & dilectiōe proximi. Ad duo itaq; præcepta, id eſt, ad dilectiooē dei & proximi pertioet decalogus. Ad primum præceptū tres chordæ pertinent, quia deus trinitas. Ad alterum vero præceptum, id eſt, ad dilectionem proximi, ſeptem chnrdę, quomodo viuatur ioter homines. Nā ipſe numerus ſeptenarius tāquam ſeptem chordarum iocipit ab honore parētum, D Honora patrem tuum & matrem tuam. Ad parentes enim ſuos homo aperit oculos, & hæc vita ab eorum amicitia ſumit exordium. Quiſquis autem ſuis parentibus non defert honorem, quibus parcere poterit? Et dicit Apoſtolus, Honora patrem tuum & matrem tuam, hoc eſt primum mandatū. Quomodo primum, quādo quartum mandatum eſt, niſi quia in ſeptenario numero eſt primum? Ad dilectionem proximi primum eſt in ſecunda tabula: nā iden duæ tabulæ legis datæ ſunt. Deus enim famulo ſuo Moyſi in monte duas tabulas dedit, in quibus duabus tabulis lapideis cōſcripta eraot decem præcepta legis, quod eſt pſalteriū decem chordarum. Tria in vna tabula ad deum pertinentia, ſeptem in altera tabula ad proximum. In altera ergo tabula primum eſt: Honora patrem tuum & matrem tuam. Secundum, Non mœchaberis. Tertium, Non occides. Quartum, Non furaberis. Quintum, Nō falſum teſtimonium dices. Sextum, Non concupiſces vxorem proximi tui. Septimum, Nō concupiſces rem proximi tui. Hæc iungamus illis tribus ad dilectionem dei pertinentibus, ſi in pſalterio decem chordarum volumus E cantare canticū nouum.

Exo. 20. Ephe. 6. Exod. 31.

De cātantibus in decachordo, portātibus eū & proiicientibus. Cap. VII.

Audiat enim charitas veſtra vt dicā vel quod deus ſuggeſſerit. Accepit legē populus Iudęorū: Iſta in decalogo non obſeruauit: Et quicuoque obtemperabant, timore obtemperabāt pœnæ, noo amnre iuſtitiæ: portabant pſalterium, non cantabant. Cātanti enim voluptas, timenti onus eſt. Ideo vetus homo, aut oō facit, aut timore facit, nō amore ſanctitatis, noo delectatione caſtitatis, non temperantiæ, charitatis, ſed timore. Vetus enī homo eſt, & vetus homo vetus cāticum cantare poteſt, noo nouum. Vt autē cantet cāticum nouum, ſit nouus homo. Quomodn autem poſſit eſſe nnuus hooio: audi non me ſed Apoſtolum diceotem, Exuite vos veterem hominem, & induite nouum. Et oe quis putaret, cum dixit, Exuite vos veterem hominem & induite nouum: aliquid deponēdum eſſe, & aliquid accipiendū, cum de mutando prę- ciperet homine: ſubiecit & ait, Quapropter deponentes mēdacium, loquimini veritatem. Hoc eſt quod ait, Exuite veterem hominem & induite nouum: hoc dixit, mutate mores: ſeculum diligebatis, deum diligite. Nugatoria iniquitatis, temporales voluptates diligebatis, proximum diligite. Si dilectione facitis, nouum canticum caotatis. Si timore facitis, facitis tamen, F portatis quidem pſalterium, ſed nondum cantatis. Si autem nec faciatis, proiicitis ipſum pſalterium. Melius eſt tamen portare, quàm proiicere. Sed rurſus, melius eſt cum voluptate cātare, quàm cum onere portare. Nec peruenit ad cāticum nouum, niſi iam cum voluptate cantans. Nam qui portat cum timore, adhuc io vetuſtate eſt. Et quid eſt fratres quod dico, attendite. Noo concordauit cum aduerſarin ſuo, qui cum timore adhuc facit: Timet enim oe veniat deus & damnet illum. Nam nondum delectat caſtitas, nondum illum delectat iuſtitia, ſed iudicium dei formidans à factis temperat: nondum concupiſcentiā ipſam damnat, quę ſæoit in eo: nondum illum delectat quod booum eſt: nondum ibi habet ſuauitatem vt cantet caoticum nouum, ſed de vetuſtate pœnas timet: nondum concordauit cum aduerſario.

Ephe. 4. Matt. 5.

De hominis cū deo concordia, & de duplici imagine. Cap. VIII.

Tales enim homines plerūque ſupplantantur tali cogitatione, vt dicant ſibi: ſi fieri poſſet, non nobis minaretur deus, non talia per prophetas ſuos diceret quæ homioes deterrent, ſed antequam veniret, daret omnibus indulgētiam, ignoſceret omnibus,

G omnibus,poſtea veniret, neminem mitteret in gehen-
nam.Iam quia iniquus eſt, iniquum vult eſſe deū. Vult
te deus facere ſimilem ſui, & tu conaris deum facere ſi-
milem tui. Placeat tibi ergo deus qualis eſt, non qua-
lem illum eſſe vis. Peruerſus enim es, & talem vis eſſe
deum qualis es,nō qualis eſt. Si autem placeat tibi qua-
lis eſt,corrigeris, & diriges in eam regulam cor tuum,
à qua nunc alienus diſtortus es.Placeat tibi deus qualis
eſt,ama qualis eſt: nō te amat qualis es, ſed odit te qua-
lis es. Ideo tui miſeretur, quia odit te qualis es, vt fa-
ciat te qualis nondum es.Faciat te dixi qualis nondum
es: nam illud tibi non promittit, quia faciet te qualis
eſt.Nam eris qualis eſt,ſed ad quendam modum,id eſt,
imitator dei velut imago, ſed non qualis imago eſt fi-
lius: nam etiam imagines in hominibus diuerſæ ſunt:
Filius hominis habet imaginem patris ſui, & hoc eſt
quod pater eius,quia homo eſt ſicut pater eius. In ſpe-
culo autē imago tua nō hoc eſt quod tu:aliter eſt enim
imago tua in filio, aliter in ſpeculo. In filio eſt imago
tua ſecundum æqualitatem ſubſtantiæ, in ſpeculo au-
tem quàm longe eſt a ſubſtantia, & tamen eſt quædam
imago tua, quamuis non talis, qualis in filio tuo ſecun-
H dum ſubſtantiam: ſic in creatura, non hoc eſt imago
dei quod eſt in filio,qui hoc eſt quod pater,id eſt, ver-
bum dei,per quod facta ſunt omnia. Recipe ergo ſimi-
litudinem dei quā per mala facta amiſiſti. Sicut enim
imago in nummo imperatoris aliter eſt, & aliter in fi-
lio: nam imago & imago eſt, ſed aliter impreſſa eſt in
nummo,aliter in filio,aliter in ſolido aureo imago im-
peratoris.Sic & tu nummus dei es,ex hoc melior, quia
cum intellectu,& cum quadam vita nummus dei es, vt
ſcias etiam cuius imaginem geras, & ad cuius imagi-
nem factus ſis:nam nummus neſcit ſe habere imagi-
nem imperatoris.Ergo vt dicere cœperā, odit te deus
qualis es,ſed amat te talem qualem te eſſe vult, & ideo
ille te vt muteris hortatur.Concorda cum illo,& inci-
pe primo bene velle, & odiſſe te qualis es: hoc ſit tibi
initium cōcordiæ cum ſermone dei,vt incipias primo
tu odiſſe te qualis es.Cum cœperis & tu odiſſe te talem
qualis es,ſicut te talem odit deus, incipis iam ipſum di
ligere deum qualis eſt.Aegrum attendite. Aeger ægro-
tantem ſe odit qualis eſt,inde incipit concordare cum
medico,quia & medicus odit eum qualis eſt.Nam ideo
vult ſanum eſſe,quia odit eum febrientem, & eſt medi-
I cus febris perſecutor,vt ſit hominis liberator. Sic aua-
ritia,ſic libido,ſic odium, concupiſcentia, luxuria, ſic
nugacitas ſpectaculorum,febres ſunt animæ tuę,debes
illas odiſſe cum medico tuo:ita concordas cum medi-
co, niteris cum medico, & libenter audis quod iubet
medicus, libenter facis quod iubet medicus, & profi-
ciente iam ſanitate incipiunt etiam iam delectare præ-
cepta. Quàm oneroſus eſt cibus ægris quando reficiū-
tur, & peiorem horam reputant ægri refectionis ſuæ,
quàm ſuæ acceſsionis,& tamen cogunt ſe concordan-
tes cum medico, & quamuis inuiti & obluctantes vin-
cunt ſe vt aliquid accipiant: quanta auiditate ſani ma-
iora percepturi ſunt, vnde ægri minora vix accipiunt.
Sed vnde hoc factum eſt? Quia oderant febrem ſuam,
& cum medico concordauerunt,& ſimul perſequebā-
tur febrē medicus & ægrotus.Cum ergo & nos talia di
cimus,nō odimus niſi febres veſtras, imò in nobiſipſis
ſermo dei febres noſtras odit, cum quo cōcordare de-
beris.Nam nos quid ſumus niſi liberandi vobiſcum,ſa
nandi vobiſcum? Modo non me intueamini, ſed ſer-
monem dei. Nolite iraſci medicamēto veſtro, non in-
ueni enim aliud quā tranſirem. Veni ad quintam K
chordam homo: qui tango pſalterium decem chorda-
rum,nunquid prætermiſſurus eram quintam? imò aſsi-
due percuſſurus, in illa enim video iacere penè totum
genus humanū,in illa video plus laborare. Ipſam per-
cutiendo quid dico? Nolite mœchari poſt vxores ve-
ſtras, quia non vultis vt mœchētur poſt vos vxores ve-
ſtræ.Nolite ire vos quò eas ſequi non vultis.Sine cauſa
vos excuſari conamini,quando dicitis, Nūquid eo ad
vxorem alienā? ad ancillam meā eo. Vis vt dicat vxor
tua tibi:nunquid eo ad virū alienum? ad ſeruum meum
eo. Dicis,non eſt vxor aliena ad quam vado. Nunquid
vis dicatur tibi,nō eſt vir alienus ad quem vado? Abſit
vt dicat hoc illa. Melius enim dolet te quàm imitetur
te.Illa enim caſta & ſancta fœmina & vere Chriſtiana,
quæ dolet fornicantē virum,& non dolet propter car
nem,ſed propter charitatem: non ideo vult vt non fa-
cias, quia & ipſa non facit, ſed quia tibi non expedit.
Nam ſi propterea non facit vt tu non facias, ſi feceris,
faciet. Si autē deo illud debeat, ſi Chriſto illud debeat
quod tu exigis,& ideo reddit,quia iubet iſte,& ſi forni-
catur vir,caſtitatem fœmina illa deo exhibet. Chriſtus
enim loquitur in cordibus bonarum fœminarum, lo- L
quitur intus vbi non audit vir, quia nec dignus eſt ſi ta
lis eſt.Loquitur ergo ille interius & dicit, & filiā ſuam
conſolatur huiuſmodi verbis: De iniuriis viri tui tor-
queris:quod tibi enim fecit,dole,ſed ipſum noli imita-
ri vt male facias, ſed ipſe te imitetur in bono. Nam in
eo quòd male facit,noli eum putare caput tuum, ſed ti
me oīe deum tuum. Nam & ſi in eo quòd male facit ca
put eſt,& ſecuturum eſt corpus caput ſuum,eunt ambo
per præceps. Vt autem non ſequatur malū caput ſuum,
teneat ſe ad caput Eccleſiæ Chriſtum,huic debēs caſti-
tatem ſuam,huic deferens honorē ſuum: abſens ſit vir,
præſens ſit vir,nō peccet illa,quia nunquam eſt abſens
cui debet vt nō peccet. Hæc ergo fratres mei facite,vt
poſsitis concordare cū aduerſario:nec amara ſunt quæ
dico,aut ſi amara ſunt,curāt. Potio iſta ſi amara eſt,ac-
cipiatur:quia in periculo ſūt viſcera,amara eſt,bibatur.
Melius eſt modica amaritudo in faucibus, quàm æter-
num tormentum in viſceribus.Mutate ergo vos: Qui-
cunque nō faciebatis hoc bonum caſtitatis, iam facite.
Nolite dicere,non poteſt fieri. Fœdum eſt fratres mei,
turpe eſt,vt vir dicat, non poſſe fieri quod facit fœmi-
na.Scelus eſt vt vir dicat,nō poſſum. Quod poteſt fœ- M
mina,vir non poteſt? Quid enim illa, carnem nō por-
tat? Prior à ſerpente decepta eſt. Caſtæ vxores veſtræ
oſtendunt vobis,fieri poſſe quod nō vultis facere, & di
citis fieri non poſſe. Sed forte dices,ideo illam facilius
facere poſſe, quia multa illi cuſtodia eſt, legis præce-
ptum,diligētia maritalis, terror etiam legum publica-
rum, eſt etiā verecundiæ & pudoris illius magnū mu-
nimentum.Multæ cuſtodiæ faciunt fœminam caſtam,
virum caſtum faciat ipſa virilitas. Nam ideo mulieri
maior cuſtodia,quia maior infirmitas. Illa erubeſcit vi-
ro, tu non erubeſcis Chriſto. Tu liberior,quia fortior,
quia facile vincis, ideo tibi commiſſus es. Super illam
& diligentia viri,& terror legum, & conſuetudo mo-
rum,& verecundia maior,& deus ſuper te tātum deus.
Inuenis enim facile pares viros,quibus non timeas eru-
beſcere,quia faciunt id multi. Et tāta eſt peruerſitas ge
neris humani, vt aliquando metuendum ſit ne caſtus
erubeſcat inter impudicos. Ideo non ceſſo tangere iſtā
quintam chordam propter ipſam peruerſam cōſuetu-
dinem & labem totius,vt dixi,generis humani. Si quis
inter

De quinta chorda. ſ. de nō mœchando: & de viris adulteris. Caput IX.

A inter vos faciat homicidiũ, quod auertat deus, pellere eũ vultis de patria, & continuo ſi fieri poteſt excludere. Si quis faciat furtũ, odiſtis illũ, nec videre vultis. Si quis dicat falſum teſtimoniũ, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis cũcupiſcat alienas res, raptor & iniuſtus deputatur, ſi quis volutatur cum ancillis ſuis, amatur, blande accipitur, conuertuntur vulnera in ioca. Si quis autem exiſtat qui dicat ſe caſtum, non facere adulterium, notum autem ſit quòd non faciat, erubeſcit accedere ad illos non ſui ſimiles, ne inſultent, ne irrideant, ne dicant non eſſe virum. Ad hoc delapſa eſt humana peruerſitas, vt vir habeatur à libidine victus, & vir non habeatur victor libidinis. Triumphantes exultant, & non ſunt viri, iaceant proſtrati & viri ſunt. Si ſpectares, ille tibi videretur fortior, qui iam iaceret ſub beſtia, quàm ſi perimeret beſtiam? Sed quia diſsimulatis à pugna interiore, & delectant vos pugnæ exteriores, ideo non vultis pertinere ad canticum nouum, vbi di-
Pſal.17. citur, Qui docet manus meas ad pręliũ, & digitos meos ad bellum. Eſt enim bellum quod ſecum agit homo dimicans cõtra concupiſcentias malas, frenans auariciã, B elidens ſuperbiam, ſuffocans ambitionem, trucidans libidinem. Has pugnas facis in occulto, & non vinceris in aperto. Ad hoc docentur manus veſtræ ad prælium, & digiti veſtri ad bellum. Nõ eſt hoc in ſpectaculis veſtris. In illis ſpectaculis non idem eſt venator quod citharista: aliud agit venator, aliud citharista. In ſpectaculo dei vnum eſt. Tãge eaſdem decem chordas & feras occides, vtrumque ſimul facis. Tangis primam chordã, qua colitur vnus deus, cecidit beſtia ſuperſticionis. Tangis ſecundã, qua non accipis nomen dei tui in vanum, cecidit beſtia erroris nefandarum hæreſum, quæ id putauerunt. Tangis tertiam chordam, vbi pro ſpe futuræ quietis facis quicquid facis; interficitur crudelior cæteris beſtiis, amor ſeculi huius. Propter enim amorẽ ſeculi huius laborãt homines in omnibus negociis: Tu autem in omnibus bonis operibus tuis labora, nõ propter amorem ſeculi huius, ſed propter requiem ſempiternam, quam promittit deus. Vide quomodo vtrũque ſimul facis, & chordas tangis, & beſtias occidis, id eſt, C & citharista es & venator. Nõ nos delectant talia ſpectacula, vbi non promeremur oculos editoris, ſed oculos redemptoris. Honora patrem tuum & matrem tuã, tangis quartam chordam, vt honorem parentibus deferas, cecidit beſtia impietatis. Non mœchaberis, tangis quintam chordam, cecidit beſtia libidinis. Non occides, tangis ſextam chordam, cecidit beſtia crudelitatis. Non furtum facies, tangis ſeptimam chordam, cecidit beſtia rapacitatis. Non falſum teſtimonium dices, tangis octauam chordam, cecidit beſtia falſitatis. Non concupiſces vxorem proximi tui, tangis nonam chordam, cecidit beſtia adulterinę cogitatiõis. Aliud enim eſt non facere aliquid tale præter vxorem: aliud non appetere alienã vxorem. Ideo duo præcepta ſunt, non mœchaberis, & non concupiſces vxorem proximi tui. Non concupiſces rẽ proximi tui, tangis decimã chordam, cecidit beſtia cupiditatis. Ita cadentibus omnibus beſtiis, ſecurus & innocẽs in dei dilectione & humana ſocietate verſaris, tangens chordas decem quot beſtias occidis. Nã multa capita ſunt ſub iſtis capitibus. In ſingulis chordis non ſingulas beſtias, ſed greges interficis beſtiarum. Sic ergo canticum nouum cum amore, non
De peccato fornicationis. Cap. X. cum timore cantabis. Noli dicere tibi, quando forte aliquid luxurianter vis agere, vxorem non habeo, facere poſſum quod volo: non enim poſt vxorem meam pecco. Iam noſti precium tuum, iam noſti quò accedis, D quid manduces, quid bibas, imò quem manduces, quẽ bibas. Abſtine te à fornicationibus. Ne forte mihi dicas, ad fornicem vado, ad meretricem pergo, ad proſtitutam eo, nec illud præceptum violo quod dictum eſt, Nõ mœchaberis: quia vxorem nõdum habeo, nec poſt illam aliquid facio: nec illud præceptum violo, vbi di- *Exo.20.*
ctum eſt, Non concupiſces vxorem proximi tui. Qui ad publicam vado, in quod præceptũ incurro? Non inuenimus chordã quã tãgamus, nõ inuenimus chordã, quo neruo ligemus fugitiuum iſtum? Non fugiat, habet vnde ligetur, ſed amet te. Non enim ligamentum, ſed ornamentum in ipſis decem chordis inuenimus. Decem enim præcepta ad duo illa referuntur, ſicuti audiuimus, vt diligamus deum & proximum, & duo illa ad *Tobiæ.4.*
vnum illud: Vnum eſt autem, Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris: Ibi continentur decem, ibi continentur duo. Sed dicis furtum ſi faciam, id facio quod pati nolo. Si occidam, id facio quod ab altero pati nolo. Si parentibus meis honorem non deferam, quando volo vt deferatur mihi à filiis meis, id facio quod pati nolo. Si ſim mœchus & aliquid tale moliar, id facio quod pati E nolo. Nã ſi quis interrogetur, dicit, Nolo vt vxor mea tale aliquid faciat. Si cũcupiſco vxorem proximi mei, nolo quiſquam concupiſcat meam, id facio quod pati nolo. Si cuncupiſco rem proximi mei, nolo vt auferatur mea, id facio quod pati nolo. Cũ vero ad meretricem eo, cui facio quod pati nolo? quod grauius eſt ipſi deo. Intelligat ſanctitas veſtra: Etenim quod fieri tibi *Vbi ſupra.*
nõ vis, alij ne feceris, ad duo pręcepta pertinet: quomodo ptinet ad duo pręcepta, ſi homini non feceris quod pati non vis ab homine. Ad proximi præceptum pertinet, ad dilectionem proximi, ad ſeptem chordas. Si autem quod non vis pati ab homine, ipſi deo vis facere, quid eſt hoc, nõ facis alteri quod pati non vis. Charior factus eſt tibi homo quàm deus? Ergo quomodo facio, inquis, ipſi deo? Corrumpis teipſum. Et vnde iniuriam facio deo, quia corrumpo meipſum? Vnde tibi facit iniuriã qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictã, in qua tabula imago tua eſt in domo tua inaniter poſita ad vanum honorem tuum, nec ſentiens, nec loquẽs, F nec videns? Si quis illam lapidet, nónne in te eſſe contumeliam factam attendis? Cum vero imaginem dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes & per diffluentias libidinis, attendis quia ad nullius vxorem acceſsiſti, attendis quia poſt vxorem tuam nihil feciſti, quia vxorem non habes, & non attendis per libidines illicitas fornicationis, cuius imaginem violaſti. Poſtremo deus qui ſcit quid tibi vtile ſit, qui vere ſic ſuos ſeruos gubernat ad vtilitatẽ illorũ, non ad ſuã: non enim indiget ſeruis quaſi ad adiutoriũ, ſed tu indiges domini auxilio. Ipſe ergo dominus qui ſcit quid tibi ſit vtile, vxorẽ cõceſsit, nihil amplius. Hoc iuſsit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat tẽplũ eius, quod eſſe cœpiſti. Nunquid hoc ego dico? Apoſtolum audite, Neſcitis quia templũ dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in *1.Cor.3.*
vobis? Si quis templum dei corruperit, corrumpet illũ deus. Videtis quomodo minatur. Non vis corrũpi domum tuam, quare corrumpis domum dei? Certe non facis alicui quod pati non vis. Nõ eſt ergo quà euadat. Tenetur ille qui ſe teneri non putabat. Omnia enim peccata hominum, aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia deo nocere nõ potes in facinoribus, in flagitiis eũ offendis, in corruptelis illum offendis, in te illi facis iniuriam. Facis enim

G iniuriam gratiæ ipſius, domui † ipſius. Seruum ſi haberes, velles vt ſeruiret tibi ſeruus tuus. Serui tu meliori domino deo. Seruum tuum non tu feciſti, & te & ſeruum tuum ille fecit. Vis vt tibi ſeruiat cum quo factus es, & non vis ſeruire ei à quo factus es. Ergo cum vis vt ſeruiat tibi ſeruus tuus homo, & tu non vis ſeruire domino deo, facis deo quod tu pati nō vis. Ergo illud vnū præceptū continet duo, illa duo continent decē, illa decem continent omnia. Cantate ergo in pſalterio decē chordarum canticum nouum. Vt autem cātetis canticum nouum, eſtote homines noui. Diligite iuſtitiam, qui habet pulchritudinem ſuam I deo non vultis illam videre, quia aliud amatis. Nā ſi aliud nō amaretis, eam vtiq; videretis. Quare illam videtis, quando illam exigitis? Illam exigis, quare laudas fidem, quando illā exigis de ſeruo tuo? Quàm pulchra res eſt fides, ſed tunc pulchra eſt, quādo de ſeruo exigitur: tunc videtur quando ab altero expetitur: quādo de te exigitur, non videtur. Aurū vides, fidem non vides. Sicut lucet aurum ad oculos corporis, ſic lucet fides ad oculos cordis. Aperis ad illam oculos cordis, quando vis vt exhibeat illam H tibi ſeruus tuus. Si tibi illam exhibuerit, laudas ſeruum tuum, & prædicas eum & dicis, Præclarum ſeruum habeo, magnum ſeruum habeo, fidelem ſeruum habeo, Quod laudas in ſeruo, non exhibes domino: & eo ſceleratius, quia vis vt meliorē tu habeas ſeruum q̄ te deus. Iubet deus ſeruo tuo, vt bonus ſit erga te: quomodo iubet vxori tuæ, vt & ſi tu mœchaberis, non mœchetur: ſic iubet ſeruo tuo, vt & ſi tu non ſeruis deo, ſeruiat tibi. Sed hoc totum vide, vt ad monitionem tuam valeat, non ad perniciem tuam. Etenim ſeruus ille ꝙ tibi ſeruit indigno digne, id eſt, ꝙ indigno tibi bene ſeruit, & fideliter ſeruis, & pure te diligit, deo debet non tibi. Iuſtum eſt ergo vt tu attendas, quia ſub domino es ad quem & ille attēdit, vt ſeruiat tibi. Imple ergo quod dictum eſt, Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris. Sed ipſum alij cum dicis, vtrūq; attende, & proximum & deū. Canta in pſalterio decem chordarum, canta canticum nouum, concorda cum ſermone dei, cum eſt tecum in via. Concorda cum aduerſario tuo cito, ne cum diſcordia venias ante iudicem. Si facis quod audis, cōcordaſti cum eo: ſi autem non facis, rixaris cum eo, & nōdū compoſuiſti quouſq; facias.

Tobiæ.4.

Matt. 5.

I Vt autem concordetis, abſtinete vos à deteſtabilibus corruptelis, & à deteſtabilibus inquiſitionibus, à mathematicis, ab haruſpicibus, à ſortilegis, ab auguribus, à ſacrilegis: abſtinete vos quantum poteſtis à nugatoriis ſpectaculis. Si quæ delectationes ſeculi ſubrepūt in anima, exercete vos in miſericordia, exercete vos in eleemoſynis, in ieiuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata, quæ nō poſſunt niſi ſurripere in animā, propter fragilitatem humanam. Noli illa cōtēnere, quia minora ſunt, ſed time, quia plura ſunt. Attendite fratres mei, minuta ſunt, non ſunt magna. Non eſt beſtia quaſi leo, vt vno morſu guttur frangat, ſed beſtię plerūq; minutæ multæ necant. Si proiiciatur quiſq; in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non ſunt quidem maiores, ſed infirma eſt natura humana, quæ etiam minutiſsimis beſtiis interimi poteſt. Sic & modica peccata attendite, quia modica ſunt: & cauete, quia plura ſunt. Quàm minutiſsima ſunt grana arenę, ſi arenæ amplius in naui mittatur, mergit illam vt pereat. Quàm minutę ſunt guttę pluuię, nōnne flumina implent, & domos deiiciunt? Ergo iſta nolite contēnere. Sed dicturi eſtis: & quis poteſt ſine iſtis? Ne hoc diceres quæ habere nemo poteſt, deus miſericors videns noſtram fragilitatē, K poſuit contrá remedia. Quæ ſunt remedia? Eleemoſynarum, ieiuniorū & orationum, ipſa ſunt tria. Vt autē verum dicas in oratione, perfectæ implendæ ſunt eleemoſynæ. Quæ ſunt perfectæ eleemoſynę? Vt ex quo tibi abundat, des ei qui non habet: & cum te lædit aliquis, ignoſcas illi. Sed ne putetis fratres, quia facienda ſunt quotidie adulteria, & eleemoſynis quotidianis mundanda ſunt: ad illa ſcelera maiora non ſufficiunt quotidianæ eleemoſynæ, vt ea mundēt. Aliud eſt vbi mutes vitam, aliud eſt vbi toleres vitam. Illa mutanda eſt: Si mœchus eras, noli eſſe mœchus. Si fornicator eras, noli fornicari. Si homicida, noli homicida eſſe. Si ibas ad mathematicū, & ad cæteras peſtes ſacrilegas, iā deſine. Arbitraris hęc, niſi fieri deſinant, quotidianis eleemoſynis poſſe mundari? Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, vt eſt verbū durū, aut cum labitur aliquis in riſum immoderatum, aut in huiuſmodi nugas quotidianas. In ipſis conceſſis peccata ſunt: Cū ipſa vxore ſi exceditur concumbendi modus procreādis liberis debitus, iā peccatum eſt. Ad hoc enim ducitur vxor: nam id etiam tabulæ indicant, vbi L ſcribitur liberorum procreandorum cauſa: quando tu vti vxore amplius q̄ neceſsitas procreādorum liberorum cogit, volueris, iam peccatum eſt: & ipſa talia peccata quotidianæ eleemoſynæ mundant. In ipſis alimentis, quę vtiq; conceſſa ſunt, ſi forte excedis modū, & amplius accipis q̄ neceſſe eſt, peccas. Quotidiana ſunt iſta quę dico, ſed tamen peccata ſunt, & non leuia, quia plura. Quia vero quotidiana & plurima, timenda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis. Talia peccata dicimus fratres quotidianis eleemoſynis poſſe mundari. Sed facite eleemoſynas, & nolite ceſſare. Attendite vitam veſtram quotidianam ipſis peccatis ſcaturientē, minutis ipſis dico.

De non contemnendis peccatis minimis, & de eorum triplici remedio.

Caput XI.

Peccata quotidiana quę ſint.

Et cum facis eleemoſynam, nō ſuperbe facias, nec ſic ores quēadmodum ille phariſæus. Sed tamē quid ibi dixit? Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quęcumq; poſſideo, & nondum fuſus erat ſanguis domini. Tantum pro nobis precium accepimus, & ſaltem nec tantum erogamus, quantum phariſæus. Et habes alio loco aperte dicentem dominum, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus q̄ ſcribarū & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Ergo illi dant decimas, tu ſi cēteſimā dederis, aliquid magnum te feciſſe gloriaris. M Attendis enim quid alius nō faciat, non quid te iubeat facere deus. Metiris te de comparatione peioris, non de iuſsione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis, ſed quia gaudetis ad quædam minima opera veſtra, quia tanta eſt ſterilitas veſtra, vt ad modica gaudeat. Quaſi ſecuri vobis blandimini de minimis eleemoſynarum granis, & aceruos obliuiſcimini peccatorum. Protuliſti forte neſcio quid paruum, quod alius aut non habuit, aut non protulit cum haberet. Noli attendere poſt te quis non faciat, ſed quid te iubeat de⁹ facere. Poſtremo, quare in iſtis affectionibus ſecularibus nō vobis ſufficiunt quos præceſsiſtis? Sed vultis eſſe diuites, æquales ditioribus vobis. Non attenditis quātos pauperiores tranſcenditis? Vincere vultis ditiores. Sed in eleemoſynis habetur modus. Hic dicitur, Iam quouſque facio? & illic non dicitur quantis diuitibus ditior ſum? Non attenduntur egeſtates innumerabilium mendicorum, non reſpiciuntur poſteriores multitudines pauperum, ſed paucitas præcedentium diuitum ante oculos ponitur. Cur in opere bono non attenditur ille Zachæus, qui dimidium

De faciendis eleemoſynis ſine iactantia, & quomodo diuina proles ſeruāda ſint.

Cap. XII.

Matt. 5.

Lucæ.19.

A diom rerum ſuarum dedit pauperibos? Sed optare co-
Luc.18. gimur, vt attẽdatur ſaltem ille Phariſæus, qui omnium
quæ poſsidebat decimas dabat. Noli parcere theſauris
caducis, theſauris vanis. Noli ſub imagine pietatis au-
gere pecuniam. Filiis, inquis, meis ſeruo. Magna excuſa-
tio, filiis meis ſeruo. Videamus: ſeruat tibi pater tuus, ſer
oas tu filiis tuis, filij tui filiis ſuis, & ſic per omnes, & nul
lus facturus eſt præcepta dei. Quare non illi potius im-
pendis omnia qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipſe te
paſcit, ex his quæ fecit ipſe paſcit & filios tuos. Neque e-
nim melius committis filio tuo patrimooium tuum q̃
creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines, mala eſt,
inquiunt, auaricia. Palliare ſe volũt nomine pietatis &
dealbare, vt quaſi propter filios videantur ſeruare homi
nes, quod propter auariciam ſeruãt. Nam vt nouèritis,
quia ſic plerumq; contingit, dicitur de quodaoi, Quare
non facit eleemoſynam? quia ſeruat filiis ſuis. Cõtingit
vt amittat vnum. Si propter filios ſeruabat, mittat poſt
illum partem ſuam. Quare illam tenet in ſacculo, & il-
lum relinquit ab animo? Redde illi quod ſuum eſt, red
B de quod illi ſeruabas. Mortuus eſt, inquit, ſed præceſsit
ad deum, pars ipſius debetur pauperibus. Illi debetur ad
quem perrexit, Chriſto debetur, ad ipſum enim perre-
Matt.25. xit. Et ille dixit, Qui vni ex minimis iſtis fecit, mihi fe-
cit: Et qui vni ex minimis iſtis non fecit, mihi nõ fecit.
Sed quid dicis? Seruo fratribus ipſius. Si viueret ille, nõ
erat cum ſuis fratribus diuiſurus? O fides mortua, mor-
tuus eſt enim filius tuus. Quicquid dicas, mortuo debes
quod viuo ſeruabas. Mortuus eſt filius meus, ſed tamen
partẽ filij mei ſeruo fratribus ipſius. Si credis quia mor-
tuus eſt, ſi pro illo Chriſtus mortuus non eſt, mortuus
eſt ipſe: ſi autẽ in te fides eſt, viuit filius tuus. Viuit pror-
ſus, non deceſsit, ſed præceſsit. Qua fronte venturus es
ad filium tuum qui præceſsit, cui præcedenti oon mit-
tis partem ſuam in cœlum. Ao non poteſt mitti in cœ-
lum? Poteſt prorſus. Audi ipſum domioum dicentem,
Matt.6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Si ergo ille the-
ſaurus melius eſt cuſtoditus in cœlo, nunquid tunc mit
tendus eſt filio, quando ſi miſſus fuerit non peribit? Te-
nebitur hic vbi poteſt perire, nõ mittitur illuc vbi Chri
C ſtus eſt cuſtos. Certe ea quæ hic tenes, & non vis mitte-
re poſt filium tuum, quibus commendas actoribus tuis,
commendas illius partem qui præceſsit, & Chriſto nõ
commendas ad quem præceſsit? An idoneus eſt tibi
procurator tuus, & minus idoneus eſt Chriſtus? Vide-
tis fratres, quia mendacium eſt quod dicunt homines,
Filiis meis ſeruo. Mendacium eſt fratres mei, mendaciũ
eſt, auari ſunt homines: vel ſic certe cogantur confiteri
quod nolunt, cũ erubeſcunt tacere quod ſunt, fundaot,
Prouer.26. vomant in confeſsione quod portant. Pectus premitur
crapula iniquitatis, euomat ea confeſsio, ſed non cani-
no more redeatur ad vomitum. Eſtote Chriſtiani. Val-
de parum eſt vocari Chriſtianus. Quanta donatis ve-
natoribus, quanta turpibus perſonis, quãta donatis eis,
qui vos occidunt? Per iſtas enim exhibitiones volupta-
tum interficiunt animas veſtras, & inſaniis quis plus
donet? Si inſaniretis quis plus ſeruet, non eſſetis feren-
di. Quis plus ſeruet inſanire, auariciæ eſt: quis plus do-
net inſanire, profuſionis eſt. Nec auarum te deus, nec
profuſum vult: collocare te vult quæ habes, noo proii-
cere. Certatis quis vincat in peius, non datis operã quis
ſit melior, atque vtinam non daretis, quis ſit peior. Et di
citis, Chriſtiani ſumus, ad fauorem populi proiicitis
res veſtras, contra iuſſa teoetis res veſtras. Ecce non iu-
Matt.25. bet Chriſtus, rogat Chriſtus, eget Chriſtus. Eſuriui, dicit

Chriſtus, & non dediſti mihi manducare: egere voluit D
propter te, vt haberes vbi ſeminares, qui dedit vt mete-
res vitam ęternam. Nolite pigri eſſe & male ſecuri, mo-
res emendate, peccata redimite, & cum hæc feceritis,
deo gratias agite, à qoo accepiſtis bene viuere. Et ſic ei
gratias agite vt non inſultetis his qui nondum bene vi
uunt, ſed eoſipſos moribus veſtris hortemini. Hęc faci-
endo habetis perfectam, quantum in hac vita poteſt, iu
ſtitiam. Cõuerſantes in bonis operibus, io orationibus,
in ieiuniis & eleemoſynis propter minuta peccata, &
abſtinendo vos ab illis magnis peccatis cõcordatis cũ
aduerſario, & ſecuri dicitis in oratione, Dimitte nobis *Mat.6.*
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris. Habetis enim quod quotidie vobis dimittatur, qui
habetis qood quotidie dimittatis. Sic ambulando ſecu
ri in via oon timebitis latrocinia diaboli, quia Chriſtus
viam ſtratam magnam ſeipſum fecit, perducit ad pa-
triam. Omnis ibi ſecuritas, omnis quies, vbi & ipſa mi-
ſericordiæ opera ceſſabunt, quia nulla ibi erit indigen
tia miſerorum. Erit ergo illud ſabbatum ſabbatorum, E
vt quod hic deſideramus, ibi inueniamus. Amen.

Finis.

DE CANTICO NOVO.

OMnis qui baptiſmũ Chriſti deſi- *Quales no-*
derat, vitam nouam coocupiſ- *bis Chriſtus*
cit. Tranſeat ergo à vetuſtate, vt *nouitates*
perueoiat ad nouitatem. Prius e- *attulerit,*
nim fuit teſtameotum vetus, can *& quibus*
ticum vetus, homo vetus: nũc au *vetuſtatib⁹*
tem teſtamentum nouum, can- *ſucceſſerit.*
ticum nouum propter hominẽ *Concio eſt,*
nouũ. Demõſtremus hoc quod *ſed nocha.*
dicimus teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum, Hiere- *Caput I.*
mias Propbeta, Ecce, inquit, dies veniunt dicit domi- *Hiere.31.*
nus, conſummabo ſuper domum Iuda teſtamentũ no-
uum: Dauid quoque Propbeta, Deus canticum oouum *Pſalm. 95.*
cantabo tibi: & iterum, Cantate domino canticum oo *Coloſſ. 3.*
uum: Apoſtolus autem Paulus, Expoliaotes, inquit, vos
veterẽ bominem, induite nouum: & alibi, Vetera tranſ *2. Cor. 5.*
ierunt, ecce facta ſunt omnia noua. Quæ vetera tranſ-
ierunt? Quæ facta ſunt noua? Si adſit ſpiritalis auditor, F
non ſolum intelligit, verumetiam videt quæ facta ſunt
noua. Si autem carnalis adſit, qui totum per oculos car
nis, nihil per aciem mentis intelligit, irridens reſpon-
det. Rogo te, dic quæ facta ſunt noua? Nunquid aliud
cœlum reſpicio quàm antea, aut ſydera in nouum ſplẽ-
dorem micantia? Nónne iiſdem curſibus ſol peragit
diem, eiuſdemq; curriculis luna peragit noctem? Nun-
quid mare terminos ſuos fineſq; tranſgreſſum eſt, aut
terrę facies immutata, alia inſolita germina procreauit?
Nũquid ſicut ex initio horis duodecim peragitur dies,
eiſdemq; crementis æſtatis tempus, quibus detrimentis
hyems peragitur? Progenies quoque ipſa mortalium a-
liis decedentibus, aliis ſuccedentibus terminatos fini-
unt dies? Quum ergo omnia ſicut ex initio conſtituta
ſunt, ita concurrunt, ſuos motus fineſque ſeruantia,
quid eſt quod nobis prædicatur, Vetera tranſierũt, ecce
facta ſunt ooua? Reſpõde ô Paule talia de nobis requi-
renti, & quia minus valeo ad reſpondendũ, te obſecro
reſponde pro me. Ecce aodi Apoſtolum, Quid quæris
carnalis auditor per oculos carnis reſpicere? erige men
tis aciẽ, vt quod dicitur poſsis intelligere, Vetera traoſ-
ierunt, ecce facta ſunt noua. Quæ vetera tranſierunt,
quæ facta ſunt noua? Primus homo, inquit, de terra *1. Cor. 15.*

G terrenus,ſecundus homo de cœln cœleſtis. Trāſit Adā
bomo vetus factus ex limo, venit Chriſtus deus homo
miſſus è cœlo . Tranſiit vetuſtas mētium,acceſsit noui-
tas credentium:tranſiit vita carnalis,ſucceſſit ſpiritalis.
An parua eſt hęc nouitas ita demōſtrata per hominem
deum,vt moriendo ſuſciperet vetuſtatem tuam, reſur-
gendo oſtenderet nouitatem tuam, aſcendēdo firma-
ret claritatem tuam ? Vetera tranſierunt . Quæ vetera
tranſierunt?Quod eratis filij Adam,filij carnales.Noua
acceſſerūt?Quæ noua? Quòd efficimini filij dei,filij ſpi
ritales. Vetera trāſierunt:terra eratis,Ecce facta ſunt nn
Pſal. 18. ua: cœli iam penè effecti eſtis. Cœli enim enarrant glo-
riā dei.Non vobis impoſſibile videtur,quod quum ſitis
terreſtres,efficiamini cœleſtes.De terra non fecit cœlū,
qui de nihilo fecit terrā & cœlum. Vetera tranſierunt,
lapides colebatis. Noua acceſſerunt,deum verum ado-
ratis. Vetera tranſierūt,tranſiit mortalitas:Noua acceſ-
ſerunt, promiſſa eſt immortalitas . Vetera tranſierunt,
perierat omnis caro per mulierem ſimul cum viro pec-
cante:Noua acceſſerunt,reparata eſt caro ſine viro vir-
H gine pariente. Vetera tranſierunt, trāſiit regio vetuſta-
tis:Noua acceſſerunt, ſuccedit Hieruſalem ciuitas cœ-
leſtis nouitatis.Ad hanc ciuitatem nouam peruenire cu
Quibus na pitis , qui nomina veſtra conſcribenda dediſtis . Eia
uiū inſtru- fratres mei, ardenter deſideremus propriam patriam:
ctionibus peregrinationem iſtam,quę nos ab ea adhuc detinet,to
ad patriā leremus,non amemus,feſtinemus tamen.Non eſt qua-
tendere de- re hic ſtare,nec inuenis in ſeculo quod tam poſſis ama-
beamus. re, Ipſe enim amor parentum,coniugis,filiorum,facul-
Caput II. tatum , aut magnum quibuſdam incuſſerunt laborem,
aut magnum pariunt timorem:non eſt quare hic ſtare:
Melius enim feſtinando appetimus ſempiterna , quàm
hic remanendo ſeculi nos apprehēdat ruina. Præpare-
†al. ſarci- mus ſiſtarcias†,apprehendamus & aſcendamus nauem
nam. fidei ſimul & crucem,nec deſit ancora ſpes noſtræ ſalu
tis, extendamus funes diuerſas virtutes , vela charitatis
colligamus, inuocemus ventū proſperum verbum dei,
exbauriamus ſentinā à peccatis,per eleemoſynas mun-
detur conſcientia.Non impediatur huius noſtri curſus
I nauigij,operemur manibus vt poſſumus. Manibus ſuis
Pſalm. 76. ſentinam exhauriebat qui dicebat, Manibus meis corā
eo nocte,& non ſum deceptus. Nō negligamus noſtra
peccata,minuta ſunt,ſed multa ſunt.Fluctus vnus vali-
dus irruens obruit nauem,minaturq; naufragium. Hu-
mor autē per rimas influens & in ſentinā veniens, niſi
ſubinde ſiccet hoc idē facit. Ergo exhauriatur ſentina,
Tobiæ.4. ne negligatur miſericordia, quia eleemoſyna à morte
liberat,& ipſa purgat peccata.Aſſit noſtra tutela Chriſti
gratia, celeuma noſtrum dulce cantemus hallelu ia, vt
lęti ac ſecuri ingrediamur ſempiternam ac fœliciſſimā
patriā.Non metuat anima mare hoc magnū,ſeculū ſci-
licet, cuius fluctus ac turbines ſentimus inimicas ſeculi
poteſtates. In deo ſperātes multi iam ſancti hos fluctus
ſpreuerūt,multi calcauerunt, multi ſuper eius aquas am
bulantes ſecuri ad patriā peruenerunt. Sed exurgit ven
tus validus & magna tempeſtas,ſua cuiuſque cupiditas,
Matt. 14. titubat fides in mari:Clamet in te Petrus,Domine,per-
eo:dabit manum mergēti,nec ſinit perire ille qui prop-
ter nos dignatus eſt ſuper aquas ambulare . Vide Apo-
ſtolum Paulum,hoc nauigium non ſolum demonſtrā-
tem, verumetiam aſcendentem , & quamplurimos in-
1. Timo. 6. uitantē quando dicebat, Habentes victum & tegumē-
†al. ſarci- tum , his contenti ſimus . Quid aliud q̄ competentem
nam. ſiſtarciam† imponendam eſſe monſtrabat,quando di-
Gala. 6. cebat, Mihi autē abſit gloriari,niſi in cruce domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, K
& ego mundo? Nauem aſcendebat quādo dicebat, In- *Coloſſ. 3.*
duite vos ſicut electi dei, benignitate, humilitate,lóga-
nimitate,manſuetudine. Quid aliud q̄ funes extende- *1. Cor. 13.*
bat quando dicebat, Manet fides, ſpes, charitas, maior
horum charitas, Vela colligebat quando dicebat,Ver- *Coloſſ. 3.*
bum dei habitet in vobis abundanter. Ventum proſpe-
rum inuocabat quādo dicebat, Infatigabiles itaq; dum *Galat. 6.*
tempus babemus operemur bonum ad omnes . Et, O- *1. Theſſ. 4.*
perantes proprijs manibus noſtris. Quid aliud q̄ ſenti-
nam exhauriri præcipiebat,quando dicebat,Gratia ſal- *Ephe. 2.*
ui facti eſtis?Tutelam exorabat quando dicebat, In pſal *Ephe. 5.*
mis & hymnis cantantes in cordibus veſtris domino,
Celeuma ſanctum docebat quando dicebat , Spe ſalui *Roma. 8.*
facti ſumus.Ancoram in cordibus credentium figebat, *Galat. 4.*
quando dicebat,Hieruſalē quę ſurſum eſt libera eſt,quę
eſt mater noſtra. Ipſam patriam demonſtrabat, quādo
dicebat,Vbi eſt mors cōtentio tua?Gratias deo,qui de-
dit nobis victoriā per dominum noſtrum Ieſum Chri
ſtū. Non adhuc in mari periclitabatur, ſed iam in pro- *1. Cor. 15.*
pria patria lætabatur.O optime gubernator, ô pulcher- L
rime magiſter & doctor,docuiſti & feciſti, & ideo ce-
leriter perueniſti, quia quæ docuiſti, prior ipſe feciſti.

Si quis forte vt aſſolet refugit nauigium,& inſolitos *De via pe-*
fluctus maris horreſcit , deſideratq; iter conficere , quo *deſtri ad*
etſi tardius ad patriam valeat peruenire, demonſtrabo *patriā na-*
viam,imò ipſa demonſtrat via. Ecce in Euangelio cla- *uigare no-*
mat ſaluator,Ego ſum via.Habes viam, ambula ſolici- *lētibus, &*
tus:tamen doma iumentum tuum,carnem tuam,ipſi e- *iumento op*
nim inſidet anima tua.Quomodo ſi in hac via mortali *portuno.*
iumēto inſideres,quod te geſtiendo vellet pręcipitare, *Caput III.*
nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtra- *Ioan. 14.*
heres, & fame domares, quod fræno non poſſes? Caro
noſtra iumentum noſtrum eſt, iter agimus in Hieruſa-
lem . Plerumq; nos rapit caro, & de via conatur exclu-
dere . Tale ergo iumentum cohibeamus ieiunijs. Vide
illum gubernatorem eundemq; viatorem Apoſtolum
Paulum,vide illum iumentum ſuum domantem, In fa *2. Cor. 11.*
me,inquit,& ſiti,in ieiunijs ſæpius caſtigo corpus meū,
& in ſeruitutem redigo.Ita ergo & tu qui ambulare de-
ſideras,doma carnem tuam,& ambula.Ambulas enim
ſi amas. Nō enim ad deum paſsibus, ſed affectibus cur-
rimus . Via ergo iſta noſtra ambulantes quærit : tria M
ſunt hominum genera quæ odit, remanētem, retro re- *De ambulā*
deuntem , aberrantem . Ab his tribus generibus malis *tiū ſextupli*
domino adiuuante mundificetur & defendatur greſ- *ci genere.*
ſus noſter. Iam vero cum ambulantes ſumus, alius tar- *Cap. IIII.*
dius ambulat,alius celerius,ambo tamen ambulant.Ex-
citandi ſunt ergo remanentes, retro redeuntes reuocā-
di, errantes in viam ducendi,tardi,exhortandi,celeres
imitandi . Qui non proficit remanſit in via: qui forte à
meliore propoſito declinat ad id quod deterius reli-
querat, reuerſus eſt retro : qui fidem deſerit, à via erra-
uit.Cum tardis ſit nobis & cum celerioribus ratio,cum
ambulantibus tamen. Quis eſt qui non proficit?Qui ſe *Philipp. 3.*
putauerit eſſe ſapientem,qui dixerit,ſufficit mihi quod
ſum.Qui non attenderit eum qui dicit,Quę retro obli
tus,in ea quæ ante ſunt extentus ſecundum intentionē
ſequor ad palmam vocationis dei in Chriſto Ieſu.Cur-
rentem ſe dixit,ſequentem ſe dixit, non remanſit, non
retroſpexit, abſit vt errauerit, qui viam ipſam docebat,
qui & tenebat & oſtendebat . Celeritatem autem eius:
vt imitaremur ait , Imitatores mei eſtote, ſicut & ego *1. Cor. 4.*
Chriſti,Arbitramur ergo vos dilectiſſimi i via nobiſcū
ambulare,ſi tardi ſumus præuenite nos, nō inuidemus,

quærimus

A mus, quætimus quod ſequamur. Si autẽ nos putatis ce-
leriter ingredi, currite nobiſcũ, vnũ eſt ad quod omnes
feſtinamus, & qui tardius, & qui celerius ambulamus.
Qui ſunt & retro redeuntes? Qui ex continentia reuer-
tuntur in immundiciã, qui ex ſancto & ſingulari bono
propoſito virginitatis diuertuntur in turpitudines vo
luptatis, & corrupta mẽte corrũpunt ſimul & carnem.
2. Petri. 2. Hos increpat apoſtolus Petrus dicens: Melius illis erat
Gene. 19. non cognoſcere viam ſalutis, q̃ cognoſcẽtes retro reſ-
picere. O malum, retro reſpicere. Vxor enim Loth, quæ
liberata eſt a Sodomis cõtra præceptum retro aſpexit,
ꝙ euaſerat perdidit, nec immerito in ſtatuam ſalis re-
pente conuerſa eſt, niſi vt fatuos ſuos etiã explendo cõ-
diret. Qui ſunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui reli-
cta veritatis via errando per deſertum latrocinãtur, &
animas captant in peccatis, prępediuntq; ne quis ad pa
triam valeat peruenire, effecti lupi ſemitarij induti oui-
na pelle, cum ſint intus lupi rapaces, prædicatores Chri-
ſtum viam, & qui eos ſequuntur ducentes ad mortem.

De indicatione falſę prędicationis à vera. Capu V.

Hic ſi aliquis dicat, Quid ego faciam non inuenio.
Ecce homo Chriſtum viã prædicat. Chriſti ſe dicit eſſe
diſcipulum, veritatem ſe dicit anounciare, quare non
ſequar talia prædicantem? Reſpondeo, quia aliud eius
lingua habet, aliud conſcientia. Vnde noui, inquis? Nũ-
quid ego conſcientias diſcutere poſſum? Chriſtum ab
B eo audio: quod audio hoc credo, hoc teneo. Non te ſe-
ducat filius falſitatis, ſi filius es veritatis. Diſce iam Chri
ſtiane, qui Chriſtũ deſideras & audire & videre. Si quis
tibi Chriſtum prædicat, attende & conſidera, qualem
Ioan. 14. prædicet, vbi prædicet. Chriſtus enim veritas eſt, per
ſcripturas ſanctas prædicatur, non in angulis, non oc-
Pſalm. 18. culte, ſed palàm, publice. In ſole poſuit tabernaculum
ſuum, hoc eſt, in manifeſto collocauit Eccleſiam ſuam.
Iam hic reſpice illum, qui tibi Chriſtum prædicat, dicat
qualem Chriſtũ prędicet.

De errore Manichęorum, & eorũ improbitate. Caput VI.

Ecce hęreticus Manichęus,
qui per ſuam doctrinã promittit introducere te in ve-
ritatem, ipſum Chriſtum dicit eſſe fallacem. Nõ habuit,
inquit, verum corpus, phãtaſma fuit, ſpiritus fuit. Et hoc
in illo fuiſſe negat nequiſſimus Manichæus. O peſſime
hæretice Manichæe, ſi credere non vis veritatem dicẽ-
Luca. 24. tem diſcipulis ſuis, Palpate & videte, quia ſpiritus oſſa
& carnem non habet, ſicut me videtis habẽtem. Si cre-
C dere non vis vt dixi veritati, Iudæo crede crucifigenti.
Nam cum tu dicis, Chriſtus deus fuit, nõ homo: Iudęus
dicit, non fuit deus ſed homo. Catholica vtroſq; con-
uincens, ego ait, verum teneo ꝙ Chriſtus & deus eſt &
homo. Tu autem Manichæe, vnde probas Chriſtũ ſpi-
ritũ fuiſſe? Spiritus alapas accepit, ſpiritus ſpineã coro-
nã portauit, ſpiritus ſibi crucẽ baiulauit? Si ſpiritus fuit,
cuius veſtimẽta milites diuiſerunt? Si ſpiritus fuit, quo-
modo cum traheret ſpiritum, corpus eius propè dimi-
dium diem exanime pependit in cruce? Si ſpiritus fuit,
quomodo latus eius perforatum eſt lancea? Quomodo
ſuſceptus eſt à Ioſeph ſepeliẽdus, quomodo ſepulchro
eſt conditus? Omnia iſta ſpiritus pati non poteſt. Sicut
de eo antea per Prophetas prędictum eſt, ita & factum
eſt. Erras tu nimis falſitas, in omnibus te ſuperat veritas.
Ergóne hæretice vt doces, veritas mẽtita eſt, & tu verũ
prędicas? Et vbi hoc prędicas? In abſcõſo, in occulto. Si
veritati fulcitur prędicatio tua, publica ſit doctrina tua.
Demõſtra mihi eccleſiã tuam, Sed nouimus quid aga-
tis & decepti & deceptores, Apoſtolus Paulus vos pro-
Ephe. 5. didit dicens, Quæ enim occultè fiunt ab eis, turpe eſt
etiã dicere. Nobis eſt turpe dicere, ſed vos non quieſci-
tis agere. Manifeſta eſt ignominia veſtra, nudata eſt tur
pitudo veſtra. Ex confeſsione ſimul & ſcriptura veſtra, D
omnibus palam facta eſt turpis doctrina veſtra: vtinam
aliquando corrigantur corda veſtra.

De errore Arrianorũ, & eius improbitate. Cap. VII.

Alij hęretici Ar
riani ipſam viam Chriſtum, per quam itur ad patrẽ, ſe-
cundum diuinitatem nolũt eſſe æqualem patri. Et cum
ipſe dicat, Ego & pater vnũ ſumus: illi dicunt, Si miſſus
eſt Chriſtus, minor eſt: maior eſt vtique qui mittit illo Ioan. 10.
qui mittitur. Hæc argumentatio eſt humana, nõ autho-
ritas diuina. Alia eſt operatio trinitatis, quam tu hære-
tice non aſſequeris, quia carnaliter ſapis. Mundũ enim
cor nõ habes, nec ad deum. Chriſtus enim inquantum
hominẽ ſuſcepit, miſſus dicitur: inquãtũ deus eſt, æqua-
lis eſt patri. Nam quò eum pater mitteret, vbi ipſe cum
filio non eſſet? Aut quo filius veniſſet, vbi non ſimul cũ
patre eſſet ille qui dicit, Ego in patre, & pater in me eſt. Ioan. 14.
Et, Philippe qui videt me, videt & patrẽ. Et qui per pro-
phetam dicit, Cœlum & terram ego impleo. Et de quo
Salomõ dicit, Attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & Sapien. 8.
diſponit omnia ſuauiter? Attingit vbiq; propter ſuã mũ
diciã. Sed tu hęretice, ideo dicis maiorẽ eſſe qui mittit,
minorem qui mittitur, quia temporum ſpacia cogitas.
Sed multũ erras illi aſſignare tempora, per quem facta
ſunt tempora. Si patrem cõfiteris deum, deum filium, E
ęternumq; credis & patrem & filium, noli minorem fa
cere filiũ in eo quod fecit te, quia ideo minor factus eſt,
vt redimeret te. Sed ipſe, inquis, dixit, Pater maior me Ioan. 14.
eſt: Intellige ſecundum ſuſceptũ hominem, & depones
errorem. Secundum hoc ait, Pater maior me eſt: ſecun-
dum quod de eo ait Propheta, Minoraſti eũ paulomi- Pſal. 8.
nus ab angelis. Tu autẽ dic, ſecũdũ quid eum minorem
aſſeris? Si ſecũdum poteſtatem, Pater non iudicat quẽ- Ioan. 5.
quam, ſed filius. Si ſecundum opera, omnia per filium Ioan. 1.
facta ſunt. Si ſecundum tempus, hoc credis de deo tuo,
quia ſicut tu maior es filio tuo, ita ipſe filio ſuo. Auertat
hoc deus ab auribus fidelium. Indigna ſunt iſta credere
de deo. Si enim filius ſecũdum deitatẽ dei verbum eſt,
ſicut Euangeliſta Ioannes narrat, In principio erat ver- Vbi ſupra.
bũ, & verbum erat apud deum, & deus erat verbũ: fuit
aliquod tẽpus quando pater fuit ſine verbo, aut fuit ali-
quod principium ante ipſum principium? Quoniã ipſe Ioan. 8.
filius dixit ſe eſſe principiũ. Interrogantibus quippe Iu-
dęis, Tu quis es? Reſpõdit, Prĩcipiũ. Ergo & illud quod
in Geneſi ſcriptum eſt, In principio fecit deus cœlum Gene. 1.
& terram: intelligitur in filio, qui eſt principium. Si er- F
go ſemper deus pater, ſemper deus filius, quia nec ille a-
liquando non pater, nec iſte aliquando non fuit filius.
Non enim vt pater generaret filiũ, minuit ſeipſum, ſed
ita genuit de ſe alterum qualem ſe, vt totus maneret in
ſe. Spiritus autem ſanctus nõ præcedit vnde procedit,
ſed integer de integro, nec minuit eũ procedendo, nec
auget hęrendo. Et hæc tria vnus deus de quo Propheta
dicit, Tu es deus ſolus magnus. Tu autẽ hæretice, com- Pſalm. 85.
pone gradus, ſepara trinitatem, fac patrem maiorem, fi
lium minorẽ, ſpiritum ſanctum ſequentem. Sed & iam
de filio ꝙ æqualis ſit patri aliqua diximus, & quod oc-
currit, diximus, audi & de ſpiritu ſancto, quẽ minorem
vis eſſe patre & filio. Nẽpe ſpiritus ſanctus ipſe ſpiritus
eſt dei. Audi & ipſe quod ſimul ſit cum patre & filio, &
vbiq; ſit totus, Deus inquit Ioãnes apoſtolus, ſpirit⁹ eſt.
Et ipſe filius per Prophetã ait, Spiritus domini ſup me: Ioan. 4.
non ait poſt me, vt ſequentem eum faceret, vel mino- Eſa. 61.
rem, ſed ait, ſuper me. Vnde & angelus Gabriel ad Ma-
riam, Spiritus ſanctus, inquit, ſuperueniet in te. Dauid Luca. 1.
quoque Propheta, Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua Pſalm. 138.
quò fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcẽ-

G dero in abyſſum,tu ades.Ergo ſi ſpiritus dei & in cœlo
Hiere.23. & in terra,& in inferno adeſt cum illo qui dicit, Cœlũ
& terram ego impleo: ergo trinitas vnus eſt deus. Sed
audi adhuc hęretice vnde conuincaris, quod trinitas
vnus ſit deus.In ipſo principio libri Geneſeos,quod di
Gene. 1. ximus ſcriptum eſt, In principio fecit deus cœlũ & ter-
ram. Ecce deus pater, & principium filius ſecundum
quod ſe dixit eſſe principium.Si autem & ſpiritum ſan
ctum quæris, Spiritus, inquit, dei ſuperferebatur ſuper
aquas. Cum ergo in conſequẽtibus legitur, Dixit deus,
fiat lux:&,finxit deus de terra: &,fecit deus:hoc demõ-
ſtrat ꝙ inſeparabilia ſunt opera trinitatis. Euidentius
hoc in conſequentibus demonſtratur. Nam cum ven-
tum eſſet ad id vt homo formaretur,ait ſcriptura,Et di
xit deus,Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitu-
dinem noſtram: non dixit, faciam ad imaginem & ſi-
militudinem meam,vt ſolus pater intelligeretur:nec di
xit,fiat,vt filio veluti iuberet facere per quem facta ſunt
omnia:nec dictum eſt,fecerunt, vt ſinguli ſingula in eo
conferrent opera ſua: ſed cum diceretur, faciamus ho-
minem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt tri
H nitas vnus deus intelligeretur,ſtatim ſubiũctum eſt, Et
fecit deus hominem,ad imaginem ſuam fecit illum. Ec
ce per ſcripturas ſanctas,trinitas vnus deus prædicatur,
vt Arrianus conuictus,aliquando confundatur. Sed au
Philip.2. di adhuc hæretice Apoſtolum Paulum conuincentem
te,& docentem me,audi quid de deo filio dicat:Cum,
inquit,in forma dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe
æqualis deo. Ille eum prædicat æqualem, tu eum aſſeris
minorem. Cui credendum eſt, Apoſtolo an tibi? Tibi
quem totus orbis abiecit,an illi, quẽ totus mundus ſuſ-
cepit? Cedat igitur vel ſero conuicta peruerſitas tua,
quia iam totum mundum poſſedit Euangelica & Apo
De errore ſtolica doctrina. Alia quoque ſpelunca latronũ non
Pelagiano- bonorum,hęreticorum Pelagianorum & demonſtran
rũ, & eius da eſt & cauenda:hęc eſt enim eorum peruerſa doctri-
ĩprobitate. na. Cum ſcriptura dicat, Maledictus homo qui ſpem
Cap. VIII. ſuam ponit in homine,& qui gloriatur,in domino glo
Hiere.17. rietur: iſti contrà hoc maledictum hominẽ non incur-
& 9. rere promittunt, ſi de ſe præſumpſerit,vel in ſeipſo glo
riatus fuerit. Sed quid contra hos multa dicamus? Hoc
promiſit & pater illorum diabolus illi primo homini,
Gene.3. Non morte,inquit,morieris,eritis ſicut dij. Deum con-
I tempſit, ſerpenti credidit, & quod acceperat,perdidit.
Si tunc ille homo non fuit cautus, nunc homo caueat
vel expertus. Odit deus præſumptores de viribus ſuis.
Quid enim valeat liberum arbitrium non adiutum,in
ipſo Adam demonſtratum eſt. Ad malum ſufficit ſibi,
ad bonũ non, niſi adiuuetur à deo. Primus enim ille ho
mo accepit liberum arbitriũ rectũ, & poſuit deus ante
eum,ſicut ſcriptura dicit,ignem & aquã,ad quod volu-
Eccli.15. eris,inquit, porrige manum tuã. Elegit ignem, reliquit
aquam, videte iuſtũ iudicem. Quod elegit homo, liber
accepit:malum voluit,hoc illum ſecutũ eſt. Videte rur-
ſum illum iuſtum iudicẽ miſericordiã facientem. Cum
enim videret ꝙ homo totam ſtirpem ſuã,male vſus li-
bero volũtatis arbitrio, in ſe tanq̃ in radice damnaſſet,
ipſe non rogatus de cœlo deſcendit,& humanũ genus
ſuperbia pereunte, ſua humilitate ſanauit, errantes per-
duxit ad viã, peregrinos perduxit ad patriam. Non er-
go glorietur humana natura de ſe, ſed in eo glorietur
Capu IX. qui fecit ſe. Iam vero cæteræ ſectę hęreticorum Chri-
ſti viam prędicantiũ,ſed longe à via errantium,vna vo
ce ipſius veræ viæ cõuincuntur atq; cõfunduntur dicẽ-
Mat.7. tis,Multi mihi dicẽt in illo die,domine domine, nõne
in tuo nomine prophetauim⁹, & in tuo nomine dæmo K
nia eiecimus,& in tuo nomine virtutes multas fecim⁹?
Et tunc dicam eis,Nõ noui vos, Recedite à me omnes
qui operati eſtis iniquitatem. Ideo operati eſtis iniqui-
tatem,quia eccleſiæ meæ perturbaſtis vnitatem. Vos Caput X.
autem fidelia germina ſanctę matris eccleſiæ catholicę
per vniuerſum mundũ diffuſę, fugite omnes hæreſes, Si Gala.1.
quis aliud euangelizauerit vobis, anathema ſit. Rectos
curſus facite pedibus veſtris, nõ declinetis nec ad dex-
teram pręſumendo,nec ad ſiniſtram deſperando. Cur-
rite velociter rectã viam, ipſa enim vos perducit ad pa
triam:ad patriã illam cuius ciues angeli ſunt,cuius tem
plum deus, cuius ſplendor filius,cuius charitas ſpiritus
ſanctus, ciuitas ſancta, ciuitas beata, ciuitas vbi nullus
perit amicus,quò nullus admittitur inimicus,vbi nullus
moritur, quia nullus oritur, nullus infirmatur, quia in-
corrupta ſalute lætatur. Cum illuc venerimus, non ibi
eſuriemus aut ſitiemus, Viſio ipſa ſatietas noſtra erat,
Non ibi dormiemus, quia non ibi laborabimus. Nulla
cuiuslibet rei neceſſaria erit refectio, vbi nulla erit defe
ctio. Viuemus,regnabimus,lætabimur. Si tantum dele-
ctat cũ de ea loquimur,quid erit & videre? Videre deũ,
Viuere cũ deo,viuere de deo. Vita enim erit noſtra lau L
dare deũ,& ſine defectu amare. Beati enim,ait Prophe- Pſalm. 83
ta,qui habitãt in domo tua domine, in ſecula ſeculorũ
laudabunt te. Fratres dilectiſsimi,ſi cũ nauigantibus la-
borauimus,& viatoribus ducatum prębuimus,ſi deuias
fauces latronum,hoc eſt,hęreticorum ſolicite demon-
ſtrauimus,ſi ipſam patriam cœleſtem declaratam atque
demonſtratã iam cernitis oculis cordis veſtri, reddite
nobis fructum laboris noſtri, reddite fratres reddite,
exigimus à vobis. Talis eſt enim merces noſtra,quam à
vobis exigimus, vt nec nos pudeat petere, nec vos pi-
geat erogare. Hoc quod exigimus,erogando cumula-
bitis magis q̃ detrimentum patiamini. Si non erogaue-
ritis,quę eſt ergo noſtra merces? Nõ quęrimus aurũ ve-
ſtrum,non argentum veſtrum, nõ nummum veſtrum,
nec quicquam de rebus veſtris,ſed merces noſtra eſt,vt
in illo ſancto fonte adiuuetis nos orationibus veſtris.

AD LECTOREM.

QVum hic ſermo nihil prorſus habeat Auguſtini,tamen qui finxit,haberi Auguſtinus voluit. Sic enim homo ſuauis lo quitur cap. 7. Non reputet quiſquam hæc verba eſſe Auguſtini, Meminit canonicorum,quaſi hoc cognomen agnouerit ætas Auguſtini. Sed impudentius eſt,quod eundem facit ſtatum,canonicorum,clericorum,& monachorum. Negat eos poſſe remittere peccata,quum poſſident aliquid proprium, & pronunciat, vt regnum cœlorum eſt pauperum, ita diuitum eſſe infernum. Eamus, & has indoctas nænias tribuamus Auguſtino. M

DE CONTEMPTV MVNDI. LIBER VNVS.

AVdite fratres chariſsimi,ſalutife- De dupliti
ram patris noſtri doctrinam,qui mandato-
non terrenam,ſed æternam con rũ genere.
cupiſcitis hęreditatem, qui non Caput I.
vultis ſortem accipere in terra
morientium, ſed cum Pſalmiſta Pſal. 141.
decantare, Portio mea in terra
viuentium: qui Aegyptum reli-
quiſtis, & ad promiſsionis terrã feſtinatis. Audite itaq;
habẽtes aures audiẽdi piũ patrẽ, ad hæreditatẽ cœlorũ
nos vocantẽ & dicẽtem, Venite filij audite me, timorẽ Pſalm. 33.
domini

A domini docebo vos. Quis eſt enim bomo qui vult vi-
Matt. 19. tam? Quis eſt qui ad vitam vis ingredi: ſerua mandata
dei. Quorum mandatorum alia ſunt ſpecialia, alia vero
communia. Specialia ſunt proprie canonicorum ſiue
clericorum & monachorū: communia autem omniū
Vbi ſupra. catholicorū. Specialia igitur ſuot hæc, Si vis perfectus
eſſe, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus,
& ſequere me. Et iterum, Omnis qui reliquerit domū,
aut agrum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut ſoro
res, aut filios, aut agros propter me, cētuplum accipiet,
Matt. 19. & vitam æternam poſsidebit. Et ad diſcipulos, Vos qui
ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius ho-
minis io ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & vos ſuper ſedes
De nō poſſidēdo proprium clericis. duodecim, iudicaotes duodecim tribus Iſraël. Hæc
itaque fratres quanto ſingularia taoto pręcipua, quan-
to acriora, tāto deo gratiora. Dicit iterum ſaluator oo-
ſter inter cætera, Qui oon renunciauerit omnibus quæ
Cap. II. poſſidet, nō poteſt meus eſſe diſcipulus. Qui dixit, om-
Luca. 14. oibus, nihil proprium à ſuis diſcipulis poſsideri voluit.
Qui quicquam poſsidet in terra, remotus eſt à Chriſti
B diſciplina: Qui autem noo eſt diſcipulus Chriſti, quo-
modo præſumit ſibi ligaodi atque ſoluendi poteſtatē?
Intendite fratres verba Euangelij dicentis, Intrauit Ie-
ſus ianuis clauſis ad diſcipulos, & inſufflans dixit eis,
Ioan. 20. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis pecca-
ta, remittuntur eis: & quorum retioueritis, retenta ſuot.
Luca. 9. Nunquid illi habebant proprium quibus magiſter iodi
Acto. 4. xerat, Nihil tuleritis in via? De quibus Lucas Euangeli-
Matt. 19. ſta refert, Erant eis omnia communia. Videte quid Pe-
trus dixerit ad Ieſum, Ecce nos reliquimus omnia, &
ſecuti ſumus te. Qui omoia reliquerant, oihil ſibi peni-
tus retinuerant. Vode ergo ſibi arrogant ligandi atque
ſoluendi poteſtatem, qui in terra præſumuot poſſidere
Pſalm. 15. facultatem? Quomodo noo erubeſcunt dicere, Domi-
nus pars hæreditatis meæ? Vbi eſt illud apoſtolicū, Quę
conuentio Chriſti ad Belial? Qui terreoas poſſeſſiones
relinquere nolunt, cur peccata populi comedūt? Si de-
cimas cum filiis Leui accipiunt, quomodo ioter cęteras
tribus partem accipient? Si nominis ſui etymologiam
attenduot, cur clerici à ſorte dicti ſunt? oiſi quia domi-
nus eorum ſors vel hæreditas ſit. Cur ſaltem clericatus
ſui ſigna, quibus à laicis diſcerouotur, non perpēduot?
Clerici quare radātur. Noo enim ſine cauſa capita eorum raduntur & ton
deotur, ſed perſpicaciſsima & euidētiſsima ratione. Nā
Caput III. bis ſignis ſecernūtur à laicorum coouerſatione. Quod
C vt multis deo propiciante proficiat, admooitiooi vti-
liſsimę duximus inſerere. Dicimus multorū patrum au
thoritate cerebrum eſſe ſedem ſapientiæ: Chriſtum ve-
1. Cor. 1. ro, Paulo atteſtante, dei virtutem & ſapientiā eſſe. Cum
itaq; cerebrum ſit in capite, ſapientia vero iuxta patrum
authoritatem in cerebro habeat ſedem, & ſic per ſapiē-
tiam ſibi ioſuſam cuncta mēbra regātur à capite, quod
per cerebrum eſt, quod eſt ſedet ſapicotiæ: ſic inter oos
& verā ſapicotiam, quę vt diximus Chriſtus eſt, qui etiā
1. Corin. 11. iuxta Apoſtolū caput ooſtrū eſt. Dicit eoim, Caput mu-
lieris eſt vir, caput vero viri eſt Chriſtus, Chriſti autem
caput eſt deus. Vt oſteodamus oullum obſtaculum in-
tereſſe, in ea parte pilos capitis iocidimus, in qua nouā
ſapicotiā, id eſt, Chriſtum ineſſe cogooſcimus, per hoc
ſignantes malā terrenarū rerum ſolicitudioem ooſtræ
mentis oculos ad deū cootemplandum impedire. Sci-
mus enim ꝙ quiſq; quanto magis terrenis occupatio-
nibus implicatur, tāto magis à ſui cōditoris viſione im
2. Timo. 2. peditur. Vode apoſtolus, Nemo militans deo implicat
1. Cor. 7. ſe negociis ſecularibus. Item, qui ſine vxore eſt, cogitat
Tomus ooous.

quæ dei ſunt. Hinc Moyſes ait, Leuitæ radant pilos car D
ois ſuæ. Leuita interpretatur aſſumptus. Quiſq; nāq; in *Nume. 8.*
officiis diuinis aſſumptus eſt, pilos carnis, id eſt ſuper-
fluas cogitationes cordis radere debet. Caput igitur ra
dere ſignat cogitationes terreoas & ſuperfluas à mente
reſecare. Nec iocongrue per pilos & capillos ſignifican
tur cogitatiooes ſuperfluę. Sicut enim pili oō ſunt pars
corporis, ſed quędam ſuperfluitas procedēs à corporis
humore, ſic bona temporalia nō ſuot oobis oaturalia,
ſed aliena & ſuperflua Hinc itaq; fideles Chriſti, qui ad
æternam vitam medullitus ſuſpirāt, qui mundū cū ſuis
oblectationibus ſub pedibus cōculcant, qui in terra ni-
hil poſſidere volūt, ſed cū apoſtolo dicūt, Noſtra cōuer *Philipp. 3.*
ſatio in cœlis eſt, capillorum minimā partem in capiti-
bus retinēt, vt per eorū abraſiooē ſe minimā terrenorū
ſolicitudinē habere deſignēt. Quapropter etiā illā mi-
oimā particulam capillorum retinēt, quia dum io hoc
mundo ſunt, à terrenis cogitationibus omnino vacui
eſſe nō poſſunt. Quiſquis igitur clericus ad ſortē domi-
ni vocatus, qui comam outrit, & capillos radere vel tō
dere erubeſcit, profecto ſe ooo de dei, ſed de mūdi ſor-
te eſſe teſtatur. Quāto enim quiſq; carnis crines diligit, E
fouet & outrit, tanto cor ſuum ooo in cœlis, ſed io ter-
ra fixum eſſe oſtendit: quanto autem radit & edomat,
tanto ſe ooo terrena, ſed æteroa diligere comprobat.
Si vero, vt prędiximus, crines idcirco radimus, vt in- *De capillis clericorū diuino cultui inſiſtentiū nō velandis.*
ter oos & deum oihil iotereſſe approbemus, profecto
patet, ꝙ cū in oratiooe periſtimus, aliena velamioa ca-
pitibus noſtris apponere oon debemus, præſertim cum
Apoſtolus dicat, Vir oō debet orare velato capite, ima-
go enim dei eſt. Ceſſent itaque clerici pſalmodiæ hym
oiſq; ſpiritalibus inſiſtentes, capillos, mitras, cæteráſque *Cap. IIII.*
velamioa in capitibus portare, ne dū cū deo loquimur, *1. Cor. 11.*
famulatus ſui ſigoa occultātes, eius iodigni iudicemur
propiciatione, cuius ſalubri doctrioæ præſumimus nō
obedire, Qui enim oon obedit Apoſtolo, cootradicit
Euangelio. Et iuxta eiuſdem Apoſtoli vocem dicentis,
Ao quęritis experimeotū eius qui in me loquitur Chri- *2. Cor. 13.*
ſtus? Item, Si angelus venerit de cœlo, & aliud Euange- *Galat. 1.*
lium ouncia uerit vobis, aoathema ſit. Extirpetur ergo F
penitus de clero talis præſumptio: oe, quod abſit, à deo
expellatur eius oratio. His igitur ſigois clericalibus *De bonis mundanis pro eorum vanitate & Chriſti exemplo contemnendis. Caput V.*
prębatis, quibus à laicis diſcerni debemus ad propoſi-
tam admooitionem redeamus. Audiamus apoſtolū Io-
annē dicentē, Nolite diligere mundum, neq; ea quæ io
muodo ſunt. Audiamus & pſalmiſtam mūdi amatores
iocrepantē, Filij hominum vt quid diligitis vaoitatem,
& quæritis mendacium? Salomoo quoque ſubſequitur
dicens, Vanitas vanitatum & omnia vaoitas. Libet in-
tueri quàm bene cooſonaot orgaoa ſpiritusſancti, Mo- *Pſalm. 4.*
net Apoſtolus vt oō diligamus muodum: iouehit pſal-
mographus in eius amatores: clamat Salomoo, cuncta *Eccleſ. 1.*
ſubiacere vaoitati. Quare nō diligamus mundū, oec ſe-
quamur mēdaciū, Eccleſiaſtes declarat, acſi diceret, Id-
eo oō ſunt amāda ima, quia tranſitoria mendacia, quia
quę promittunt oon cōferunt, bona igitur oō ſunt. Cū
enim bonorum omoium author ſit deus, & à fidelibus
ſuis quæri & diligi quæque bona pręcipiat, ſi mundaoa
vera bona eſſent, nec ipſe quidē cōtēneret, oec ſuis ſe-
quacibus contēni pręciperet. Quid igitur veritas de ſe
teſtetur, audiamus, Vulpes foueas habent, filius autē bo- *Matt. 8.*
minis ooo habet vbi caput ſuum reclinet. Item ſi mun-
di gloria vana nō eſſet, ooo ſe abſcondiſſet, cum turbæ
eum regem facere voluiſſent. Itē ſi mundi gloria vana
non eſſet, ſi diuitiæ terrenæ vera bona eſſent, non earū
C iiij poſſeſſo-

G poſſeſſoribus improperaret dominus dicens, Vę vobis
Matt. 19. diuitibus,&c. Et alibi, Facilius eſt camelum per foramẽ
acus tranſire, quam diuitem introire in regnum cœlorum. Audiamus etiam quid ſuis dicat imitatoribus, Si
vis perfectus eſſe, vade & vẽde omnia quæ habes, & da
Luca. 14. pauperibus. Item, Niſi quis renunciauerit omnibus quæ
Mat. 6. poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Itẽ, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire, id eſt, deo & mammonæ.
Vidit peritus magiſter ſuos diſcipulos lactaturos cum
mundo, qui ſi haberent vnde tenerentur, leuius deiicerẽtur. Tulit igitur arma ſuis & noſtris hoſtibus, dũ nos
priuauit terrenis poſſeſsionibus. Nudus namq; latrones
non ſolet timere: qui vero ſe mũdanis implicat, tela parat, quibus confodiatur. Qui ergo non vult cõfodi, mun-
Quid mundanis contemptus ſit requirẽdũ & amãdũ. dus procedat per viam huius exilij. Fortaſsis quæret
aliquis: Cũ deus ſequaces ſuos mundana iubeat poſtponere, quę ſunt quę iubet appetere? Audi ipſum dicentẽ,
Quærite regnum dei. Item, Theſaurizate vobis theſauros in cœlis. Quęret iterũ aliquis, Si deus vult homines
Caput VI. terrena odire, quę debent diligere? Iſta ſunt quæ præce-
Mat. 6. pit diligere, cum per Moyſem reſpõdit, Diliges domi-
Deute. 6. num deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuũ
H tanquam teipſum. Proximus in terra tantũ diligi præ-
Leui. 10. cipitur, quia cœleſtis regni hæreditatem nobiſcum conſortitur. In quo charitate diuina perfuſi, ſcriptura teſtãte, quę ait, vt ciues noſtros ſicut noſipſos diligam⁹, propiciante deo ibi facturi ſumus, per quẽ & redempti ſine
fine viuemus: qui etiã cum propter opera noſtra mala
inimici eius eſſemus, prior dilexit nos, & cum eſſemus
ſerui inutiles, in filios ſuos nos adoptauit & hæredes: filium ſuum vnigenitum tradẽs pro nobis, vt nos eriperet à perpetuæ mortis laqueo. Quiſnam puer tã benignum patrem digne poteſt diligere? Quis eius tantis beneficiis aliquid dignum poteſt retribuere? Hęc tanta beneficia admirans Pſalmiſta ait, Quid retribuam domi-
Pſal. 115. no pro omnib⁹ quę retribuit mihi? Cui ipſe inquiſitioni deinde ſubiũgit, Calicẽ ſalutaris accipiam, &c. Quãtulacũq; ſit hęc retributio, calicem ſcilicet domini accipere, nulla tamen alia ita digne videtur paſsioni dominicæ congruerẽ. Hac itaq; ratione, vt quemadmodum
ſanguinẽ ſuum dedit pro noſtra redẽptione, ſic & nos
I noſtrũ fundamus pro ſui nominis cõfeſſione. Sed quomodo pro Chriſto ſuũ dabit ſanguinẽ, qui pro eo non
vult abiicere mundi vanitatem, cum nos minus quàm
noſtra diligamus? Quomodo pro Chriſto vitã tradet,
qui contra eius pręcepta hæc vana & falſa poſſidet? Ipſe
Ioan. 14. enim dicit, Si diligitis me, mãdata mea ſeruate. Loqui-
1. Ioan. 2. tur & Ioannes apoſtolus, Qui dicit ſe diligere deum, &
mãdata eius nõ cuſtodit, mendax eſt. Conuincitur itaq;
ſe, & non deum diligere, qui mandata eius non vult cu-
De paupertatis voluntaria fœlicitate. ſtodire. Cum Chriſtus pro nobis pauper factus ſit &
egenus, nos pro ipſo cur pauperes eſſe erubeſcimus? Nũquid eius pauperes non facit diuites, veritate atteſtante, Regnum cœlorum non diuitum, ſed pauperum eſt?
Caput VII. Dicit namque pauperibus, Beati pauperes ſpiritu, quo-
Matt. 5. niam ipſorum eſt regnum cœlorum. Si eſt regnum cœlorum pauperũ, reſtat vt infernus ſit diuitũ. Hoc quoq;
Luc. 16. declarat nobis Euãgelium dicens: Homo quidam erat
diues. Et poſt pauca ſubiungit, Erat autem & quidam
mendicus, Lazarus nomine, qui iacebat ad ianuã eius,
vlceribus plenus, & cætera. Factum eſt autem vt moreretur mẽdicus, & portaretur ab angelis in ſinũ Abrahæ.
Mortuus eſt autẽ & diues, & ſepultus eſt in inferno. Nõ
reputet quiſquã hęc verba eſſe Auguſtini, nõ ſunt hominis, ſed veritatis, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Quiſquis ergo vis regnare cum Chriſto, elige pauperiem cũ K
ipſo, vt requieſcas cũ Lazaro mẽdico. Nemo enim poteſt gaudere cum ſeculo, & regnare cum Chriſto. Audi
apoſtolum dicentem, Per multas tribulationes oportet *Acto. 14.*
nos intrare in regnum cœlorum. Et iuxta veritatis vo- *Matt. 20.*
cem, primo nos oportet bibere calicem domini, vt ſic
pertingamus ad regni cõfeſſionem. Qui autẽ vult epulari cum diuite, præparet ſe epulas vermibus gehennæ,
in qua pro gaudio momẽtaneo ardebit perpetuè cũ capite ſuo diabolo. Infœlix cõmerciũ, pro tam breui gaudio cœleſti priuari regno. Fœlix paupertas, per quã cœleſtis acquiritur hæreditas. Fœlix cõmercium, pro perituris æterna recipere, & quod ineffabile bonum eſt, cũ
Chriſto ſine fine regnare. Ecõtrario ineffabilis miſeria,
perpetua cum diabolo pati ſupplicia. Quapropter *Cap. VIII.*
fratres chariſsimi, nos illud euangelicum ruminantes, *Matt. 16.*
Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur,
animæ vero ſuæ detrimentum patiatur, vel quam commutationẽ dabit homo pro anima ſua: voluntarie nũc
pro Chriſto ponamus quandoque dimittẽda: ne, quod
abſit, pro trãſitoriis amittamus æterna. Hauriamus an- L
tidotum momentaneę amaritudinis, vt quandoq; percipiamus immẽſæ gaudia ſalutis. Sic modo curramus,
vt in futuro comprehendamus, vbi iudicabimur. Non perdamus tempus acceptabile. Nõ enim erit apud inferos locus pœnitẽtię. Dum igitur vacat, dũ ſumus in via, aduerſario noſtro legi dei conſentiamus. Lex quippe diuina noſter ideo dicitur aduerſarius, quia noſtris carnalibus omnino cõtradicit voluptatibus. Aduerſario itaq; noſtro, id eſt, Euangelio, dum
rex expectat, dum nos adhuc ad pacem inuitat, nũcios
mittamus, cum eo pacis fœdus ineamus, vt cũ venerit
ille magnus paterfamiliâs, nõ vt ſeruos inutiles puniendos, ſed vt filios hęreditandos inueniat, ſecumq; introducat ad nuptias, vt de ſuis beneficiis ſibi perẽnes reddam⁹ gratias Ieſu Chriſto domino noſtro, qui cũ patre
& ſpiritu ſancto viuit & regnat i ſecula ſeculorũ. Amẽ.

DE VANITATE SECVLI LIBER VNVS. M

Non eſt Auguſtini.

IN hac vita poſiti fratres, ita agite, *De miſeria*
vt cum hinc migraueritis, & caro *huius vitę,*
veſtra a vermibus cœperit deuora- *ex timore*
ri in ſepulchro, anima ornata bo- *mortis, &*
nis operibus cum ſanctis omnibus *laqueis di-*
lætetur in cœlis. Retrahat vos à ma *aboli, &*
lis operibus vel peccatis interitus *pœnarum*
eorum quos præmiſiſtis. Attendite calamitates, conſi- *inferni recordatione.*
derate diuitum ſepulchra, vel eorum qui ante pauca
tẽpora vobiſcum erant, quid ſunt, vel quid fuerunt, vel *Caput I.*
quid eis diuitię & cupiditas ſeculi profuerint, ecce nihil ex eis niſi ſoli cineres remanſerunt, qui ſi modo loqui poſſent, hæc vobis dicerent, Vt quid infœlices tantum pro ſeculi vanitate diſcurritis? Vt quid vos criminibus & viciis repletis? Conſiderate oſſa noſtra, & vel
ſic vobis horreat cupiditas & miſeria veſtra. Quod vos
eſtis, nos fuimus: & quod nos ſumus, vos eritis. Itaque
omnia fratres chariſsimi, ſolicita conſideratione pẽſate, & hęc cõſiderantes expaueſcite, diẽ mortis ante oculos ſemper ponite, ad emendationẽ quãtum poteſtis feſtinate. Nolite negligere quod vos pius deus peccantes
ſuſtineat, quia quãto diutius expectat vt emẽdetis, tãto
grauius iudicabit ſi neglexeritis. Si forte putetis quia finis
mundi

A mundi tardius veniat, vel ſuum vnuſquiſq; conſideret
finem. Ecce dum libenter ac iucundiſsime moratur ho
mo in mundo, multaq; in longa tẽpora diſponit agen-
da, repente rapitur à morte, & ex improuiſo aufertur à
corpore. Sed ille eſt beatus qui ſemper illam habuerit
ante oculos, & feſtinauerit in illa hora mortis paratus
inueniri. Quòd ſi vultis ſcire chariſsimi q̃ magno me-
tu magniſq; doloribus anima ſeparantur à corpore, dili-
genter aduertite. Veniunt enim angeli aſſumere eam
ante deum, vt perducant illã ante tribunal iudicis me-
tuendi, & tunc illa memorans opera ſua mala & peruer
ſa quæ die noctuq; geſsit, contremiſcit, & quærit ea fu-
gere induciaſq; petere dicens, Date mihi vel vnius ho-
ræ ſpacium. Tunc quaſi loquentia ſimul opera eius di-
cent, Tu nos egiſti, opera tua ſumus, non te deſeremus,
ſed tecum ſemper erimus, tecumq; pergemus ad iudi-
cium. Hæc quidem cum peccatoris anima agũtur, quæ
cum horrẽdo timore ſeparatur à corpore, & pergit ple-
na peccatis & ingenti cõfuſione: iuſti vero anima cum
ſeparatur à corpore, non timet, nec expaueſcit, ſed ma-
gis cum magno gaudio egreditur, & cum exultatione
B pergit ad deum, deducentibus ſe ſanctis angelis. Illam
horam fratres modo timete, vt non tũc timeatis: illam
nunc præcauete, vt tunc ſecuri eſſe poſſitis. Mementote
iugiter quod in medio laqueorum diaboli ambulatis,
& ideo ſemper parati eſtote, vt quãdo domini pręcep-
tũ fuerit miſſum, libere ab omni labe peccati ad requiẽ
tranſire poſsitis. Non arbitremini vos in hoc mundo
diu manſuros, quia nimirum prouenit, vt poſt domini-
cum miſſum præceptum, nec vnius horæ momentum
concedatur in hac vita conſiſtere. Cauete igitur ne in
exitu veſtro triſticiam faciatis angelis, & gaudium ini-
micis. Scitote vero, ꝙ cum anima à corpore euellitur,
ſtatim aut in paradiſo pro meritis bonis collocatur, aut
certe pro peccatis in inferni tartara pręcipitatur. Eligi-
te modo quod vultis, & hoc iam in vita veſtra diſponi-
te, aut perpetualiter gaudere cum ſanctis, aut ſine fine
cruciari cum impiis. Itaq; fratres, ſaltem pœnæ vos ter-
reant, ſi præmia non inuitãt, & præſens ſeculum ſi deſ-
picere non valetis, ſaltem cum iuſtitia poſſidete. Qui in
adoleſcentia errauit, ſaltem iam in ſenectute reſipiſcat,
& mala quæ peccando commiſit, pœnitendo iam ex-
purget. Ecce paulatim deficit mundus, & cuncta quæ
videntur, velociter tanquam nebula, aut tanquam veſ-
pertina vmbra tranſcurrunt. Ecce quod olim prænun-
C ciabatur, præſenti iam tẽpore perſpicue cernitur. Sub-
trahuntur, vt ipſi videtis, omnia bona, & creſcunt quo-
tidie mala. Nolite ergo fratres iam mundum diligere,
quem tanta cernitis cum velocitate tranſire. Nolite in
eius amore ancoram cordis iam figere, quem ſic ad fi-
Iaco. 4. nem conſpicitis declinare, pręſertim cum Apoſtolus
Iacobus clamet, quod amicicia huius mũdi inimica ſit
deo. Si enim ipſe mũdus nos diligeret, diligendus vtiq;
non eſſet: quanto magis nunc, dũ ipſe nos obedire pro-
batur, quos tantis malis inſequit̃, à nobis omnino ſper-
De fœlicita nendus atq; fugiendus eſt. Vitam ergo æternam ex
te patrię. omnibus præcordiis veſtris amate, quam nunquam in
Caput II. ſecula finiatis. Illuc feſtinate vbi ſemper viuatis, & vbi
iam mori nunquam timeatis. Si enim ſic amatis iſtam
vitam miſeram fluidamq;, vbi cum tanto labore viui-
tis, & vbi vix currendo, ſatagendo, ſudando, ſuſpiran-
do neceſſariis corporis ſatisfacitis, quanto magis ama-
re debetis æternam vitam, vbi nullum laborem ſuſti-
nebitis, vbi ſemper ſumma ſecuritas, ſumma fœlicitas,
ſumma libertas, fœlix beatitudo, vbi etiam implebitur
illud quod dominus in Euangelio dicit, Erunt homi- D
nes ſimiles angelis. Et illud, Fulgebunt iuſti ſicut ſol in *Matt. 22.*
regno patris mei. Qualis putatis tunc erit ſplendor ani *Matt. 13.*
marum, quãdo ſolis claritatem habebit lux corporum?
Ibi iam nõ erit vlla triſticia, nullus ibi labor, nullus do-
lor, nullus timor, nulla mors, ſed perpetua ſemper ſani-
tas perſeuerat: nulla ibi conſurgit malicia, nulla carnis
miſeria, nulla ægritudo, nulla omnino neceſsitas. Non
erit ibi fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, non laſſi-
tudo ieiunij, nec vlla tentatio inimici, non peccãdi vo
luntas, nec delinquendi poſsibilitas: ſed totum læticia,
totum exultatio poſsidebit, hominesq; ſociati angelis,
ſine vlla carnis infirmitate vernabunt. Erit ibi iucũdi-
tas infinita, beatitudo ſempiterna, quam qui ſemel adi-
piſcitur, ſemper tenet. Nihil hoc loco magnificentius,
nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pulchrius, nihil ve-
rius, nihil illa bonitate ſyncerius, nihil illa abundantia
copioſius. Ibi iam non formidabitur fortiſsimus hoſtis,
qui cupit iugiter animas iugulare, nec facies omnino
turbulenta tortoris. Nõ incutiet timorem barbarorum
immanitas, nec vlla vlterius timebitur aduerſitas. Ne-
mo in illo loco glorioſo indigebit veſtimento, nõ eſt
illic frigus, non æſtus, nec vlla aëris inæqualitas. Nullus
ibi eſurit, nullus triſtatur, nullus eſt ibi peregrinus, ſed E
omnes qui illuc venire meruerunt, ſecuri in propria pa
tria viuent. Non vltra aduerſabitur caro ſpiritui, ſed cũ
angelis inenarrabilia ſempiterna à Chriſto præmia tri-
buentur, & quod oculus non vidit, ſicut dicit Apoſto- *1. Cor. 2.*
lus, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ
præparauit deus diligentibus ſe. Ecce qualem beatitu-
dinem perditurus eſt, qui modo ſe dum licet, emenda-
re noluerit. Idcirco nos fratres domino auxiliante de-
dignemur vltra ſeruire peccato, quibus tanta beatitu-
do præparatur in cœlo. Dum ergo tempus eſt, feſti- *De terrore*
nemus propicium nobis habere dominum, deſpicia- *extremi iu*
mus quæ terrena ſunt, vt adipiſcamur cœleſtia, cogite- *dicij.*
mus peregrinos nos eſſe in hoc ſeculo, vt liberius feſti- *Cap. III.*
nemus ad cœlos. Velociter enim tranſeunt, & cito tan-
quam vmbra pereunt cuncta quæ hic videntur. Perpen
damus chariſſimi fratres, quales erimus in die iudicij,
dei & angelorum eius cõſpectui præſentandi, quando
opera noſtra erunt nobis ante oculos noſtros ponẽda.
Qualis erit tunc iſta confuſio, cui contigerit pro pecca
tis ſuis in conſpectu dei omniumq; hominum & ange-
lorum erubeſcere, qui hîc nec vnum quidem hominẽ
in ſe peccantem vult nunc inſpicere? Quis pauor erit, F
deum iratum videre, quem placatum non valet vniuer
ſitas comprehendere? Illum ergo diem ſemper timea-
mus, quem modo præuidere nullatenus poſſumus. Illũ
diem iugiter paueſcamus, & vel ſic actus noſtros reuo-
cemus. Conſideremus quis terror in die illo erit, cum
dominus de cœlis ad iudicandum ſeculum venerit: qui
metus erit, deum videre, ad cuius aduentum vniuerſa
elementa quatientur, & cœlum cum terra cõtremiſcet,
virtuteſq; cœlorum commouebuntur? Tunc nimirum
præcinentibus angelorum tubis, omnes gentes quæcũ-
que ſub cœlo fuerint, & omnis homo tam viri quàm
fœminæ, in eo ſexu vnuſquiſq; quo natus fuerat in mun
do, boni & mali, ſancti & peccatores, vel quicumq; ab
initio nati & mortui fuerint, ſiue à beſtiis deuorati, ſiue
ab igne conſumpti, ſiue etiam ab aquis abſorpti, omnes
ſimul in momento temporis, in ictu oculi reſurgent, in *1. Cor. 15.*
ipſis ſine dubio corporibus, atque in ipſa carne quam
hic habuerunt, ſcilicet in virum perfectum, in menſurã
ætatis plenitudinis Chriſti, in qua & ipſe dominus re- *Ephe. 4.*
ſurrexit

G ſurrexit à mortuis. Et omnes ante iudicium Chriſti ve-
nient, pariterq́; eum electi & reprobi oculis ſuis vide-
Matt. 26. bunt, ſicut & ipſe dominus in Euangelio dicit, Tũc vi-
debunt filium hominis veniẽtem in nubibus cœli cum
virtute magna & maieſtate, conſtipatũ agminibus an-
Matt. 25. gelorũ, & congregabuntur ante eum omnes tribus ter-
ræ, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat o-
ues ab hædis, & ſtatuet quidem iuſtos à dextris, impios
autẽ à ſiniſtris. Tũc dicet ad eos qui à dextris erunt, Ve-
nite benedicti patris mei, poſſidete paratũ vobis regnũ
à cõſtitutione mũdi, Eſuriui enim & dediſtis mihi mã-
ducare, ſitiui, & dediſtis mihi potum, & cætera quæ au-
ditis in Euangelio. Tunc omnibus aſpicientibus oſten
det liuores fixuraſq́; clauorũ, in ipſo ſine dubio corpo-
re quod pro noſtris peccatis vulneratum eſt, & ita pec-
catores compellans dicet, Ego te homo de limo terræ
manibus meis formaui, & in paradiſum meum quem
non merebaris, collocaui, ſed tu me meaq́; iuſſa contẽ-
nens, deceptorẽ ſequi maluiſti, vnde & iuſta pœna dam
natus, inferni ſuppliciis deputatus eras: poſtea miſertus
tui, carnem aſſumpſi in terris, inter peccatores habita-
ui, cõtumelias & verbera pro te ſuſtinui: vt te eriperem
colaphos & ſputa ſuſcepi, & ſuſtuli patiẽter: vt tibi dul-
H cedinẽ paradiſi redderẽ, acetũ cum felle bibi. Propter
te vepribus coronatus, cruci affixus, lancea vulneratus
ſum, propter te mortuus, in ſepulchro poſitus ſum, ad
inferna deſcendi, vt te ad paradiſum reducerem: tarta-
ra adij, vt in cœlo regnares. Agnoſce ergo impietas hu-
mana quę pro te pertuli. Ecce liuores quos pro te ſuſce-
pi. Ecce clauorum foramina, quibus affixus in cruce pe-
pendi. Suſcepi dolores tuos, vt te ſanarẽ, ſuſcepi contu
meliam vt tibi gloriam darem, ſuſcepi mortem vt tu
haberes vitã immortalẽ, conditus iacui in ſepulchro,
vt tu regnares in cœlo. Hæc omnia pro vobis ſuſtinui.
Ampliora horum quid vobis debui facere & non feci?
Dicite mihi nunc, vel oſtendite quid paſſi eſtis propter
me dominatorẽ veſtrum, vel quid boni egiſtis pro vo
bis? Ego cũ eſſem inuiſibilis & impaſſibilis, propter vos
dignatus ſum ſponte pati, propter vos incarnatus ſum:
2. Cor. 8. cũ eſſem diues, propter vos egenus factus ſum. Sed vos
humilitatem meam & præcepta mea ſemper renuẽtes,
ſeductorẽ magis quàm me ſecuti eſtis. Ecce modo non
poteſt iuſticia mea aliud iudicare, niſi quod merentur
opera veſtra. Ergo quod ipſi elegiſtis, tenete. Contemp-
I ſiſtis lucem, poſſidete tenebras. Amaſtis mortem, ite in
perditionẽ. Secuti eſtis diabolum, ite cum illo in ignẽ
æternum. Quis putas tunc erit mœror, quis luctus, quæ
triſticia, quę anguſtia, cum hæc fuerit aduerſus impios
prolata ſententia? Tunc erit malis dura ſeparatio à dul
cedine conſortij ſanctorum. Et tunc impij traditi in po
teſtatem dęmonum, ibunt in ipſis corporibus ſuis cum
diabolo in ſupplicium æternum, & permanebunt ſem-
per ſine fine in luctu & gemitu. Procul quippe exulati à
beata paradiſi patria cruciabũtur in gehenna perpetua,
nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adeptu-
ri, ſed milia miliũ annorum in inferno cruciandi, nec
inde in ſecula liberandi, vbi nec qui torquet aliquando
fatigatur, nec qui torquetur aliquando morietur. Sic e-
nim ibi ignis conſumit, vt ſemper reſeruet, ſic tormen-
ta aguntur, vt ſemper renouentur. Iuxta qualitatem ve-
ro culpæ, pœnam vnuſquiſq; ſuſtinebit gehennæ: & ſi-
milis culpę rei, ſuis ſimilibus iungentur cruciandi. Non
ibi audietur aliud niſi fletus, & plãctus & ſtridores den
tium. Non ibi erit aliud conſolamentum, niſi flammæ
& terrores pœnarum, ardebuntq́; miſeri in igne æterno
ſemper in ſecula ſeculorum. Iuſti autem ibunt in vitam K
ęternam, in ipſa ſine dubio carne quam hic habuerunt,
& ſociabuntur angelis ſanctis in gloria ſempiterna, nũ-
quam iam vlterius morituri, nunquam corruptionem
viſuri, ſed ſemper lęti ac alacres, ac dulcedine Chriſti iu Matt. 13.
giter ſatiati, fulgebunt ſicut ſol in gloria & claritate,
quam pręparauit deus diligentibus ſe. Et erit tunc, quã-
to quis amplius alio hic obediẽs deo fuit, tãto amplio-
rem illic mercedem accipiet: quãtoq́; hic amplius quis
deum amauit, tãto propius eum videbit. Benedicamus
igitur dominum deum noſtrum fratres, qui ad læticiã
ſpiritalem congregauit nos, ſimus in humilitate cordis
ſemper, & gaudium noſtrum penes ipſum ſit. Non igi-
tur de proſperitate aliqua huius ſeculi inflemur, ſed no
uerimus fœlicitatẽ noſtram non eſſe niſi cum iſta tranſ
ierint. Modo gaudium noſtrum fratres in ſpe futura ſit,
totum deſiderium vita ęterna ſit, omnia ſuſpiria noſtra
Chriſto anhelent. Ille vnus pulcherrimus, qui fœdos di
lexit vt pulchros faceret, deſideretur, ad illum vnũ cur-
ratur, illi ingemiſcatur, & dicant ſemper magnificetur Pſalm. 34.
dominus, qui volunt pacem ſerui eius: Amen.

Finis.

DE OBEDIENTIA ET HVMILITATE SERMO. L

Hic ſermo ne pilum quidem habet docti hominis, nedum Auguſtini.

NIhil ſic deo placet quẽadmodũ De laude
obedientia. Cham maledictus & præroga
fuit: & poſt multa ſecula manet tiuis obe-
quod dicitur, Semen Chanaan, dientia.
& non Iuda, quia patri non eſt Cap. 1.
obſequutus. Cæterum Sem, qui Gene. 9.
obſequutus eſt patri, benedictio- Danie. 13.
nẽ habuit in omnia ſecula. Hoc
itaque dico, non eſt filiorum iudicare de patribus. Ne-
mo vadit ad magiſtrũ & docet magiſtrum ſuum. Veni-
ſti ad me vt docerem te literas: ſi tibi ſcripſero & dixe-
ro tibi, ſcribe quomodo ego ſcribo, vtiq; imitari debes
quem magiſtrum elegiſti. Ab aliquo doctus es, & vadis
ad peritiorem magiſtrũ. Hoc totum quare dico? Vt o- M
bedientiam exhibeamus patribus noſtris. Qui patribus
non obſequitur, deo non obſequitur. Dicit enim domi
nus, Qui vos contemnit, me contemnit. Qui ergo con Luca. 10.
temnit Apoſtolos, contemnit Chriſtum. Qui contem-
nit patres, cõtemnit Chriſtum qui in patribus eſt. Hoc
dico quia hęc in nobis ſumma & ſola eſt virtus obediẽ
tię Si ieiunaueris diebus ac noctibus, orationemq́; fece
ris, ſi in ſacco fueris vel cinere, ſi nihil aliud feceris, niſi
quodcumque præceptum eſt in lege, & tibi viſus fueris
quaſi ſapiens, & obediẽs patri non fueris, omnes virtu-
tes perdidiſti. Vna obedientia plus valet quàm omnes
virtutes. Ieiunium vel continentia, niſi te diligenter at-
tenderis, ſuperbiã tibi facit, ſuperbia autem inimica eſt
deo. Nihil ſic odio habet deus, ſicut ſuperbiam. Quicũ-
que non obedit, nõ facit de ſanctitate, ſed de ſuperbia.
Ideo enim non obedit, quia ſe meliorem putat illo, cui
non obędit. Simpliciter dico vobis, omnia peccata De malo
odio habet deus, mendacium, periurium, furtum, & cæ ſuperbiæ.
tera, in quibus ſi quis deprehenſus fuerit, non poteſt o- Caput 11.
culos leuare, ſed ſic eum habemus quaſi execrabilem. Si
quis ſuperbus eſt, multo peius facit q̃ adulterium, & ta-
men loquimur cum eo. Qui fornicator eſt, poteſt ali-
quid dicere: Vicit me caro mea, ſuperauit me adoleſcẽ-
tia

A tia mea. Non dico quòd ſibi hoc facere liceat, aut quod ſe excuſare debeat, ſiquidem & hoc odio habet deus, ſed in comparatione mali dico. Quicũque aliud peccatum fecerit, verbi gratia, ſi furtum fecerit, ſe excuſare poteſt. Quid enim dicit? Propterea furtum feci quia algebam, quia fame moriebar, quia ægrotabã. Superbus quid dicere poteſt? Ideo ſuperbia maius malum eſt, quia excuſationem non habet. Cętera vicia eis nocent, qui ea cõmittunt: cęterum ſuperbia plus omnibus nocet. Hoc ergo dico, ne cogitetis peccatum non eſſe ſuperbiã. Quid *1. Timo. 3.* enim dicit Apoſtolus? Ne quis incidat in iudicium diaboli. Videtis ergo quomodo quicunq; inflatur, in iudicium diaboli incidit. Hoc ergo dico ſecundum quod *Iaco. 4.* ſcriptum eſt, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam, vt omnia, inquit, peccata fugiamus, maxime ſuperbiam. Dico vobis quid agat qui per ſuperbiã ſibi ſapiens videtur. Si quis vni de fratribus dederit cõſilium & dixerit ei: Frater, non debes ſic agere, non eum dignatur audire, quia ſe magis ſapientem putat q̃ illum qui dat conſilium. Et quid dicit in corde ſuo qui ſibi videB tur eſſe ſapiẽtior? Ego igitur non habeo conſiliũ? Num tu es ſapientior me? Licet non dicat, tamen ex eo quòd contemnit conſilium fratris, in corde hoc loquitur. Ergo hoc dico, Qui ſuperbiã habet, ſine cauſa habet alias virtutes. Habet virtutes, imò eas non habet, ſed videtur habere. [Qui enim hoc habet quod deo cõtrarium eſt, quomodo poteſt habere] aliquid quod deo amicũ ſit? Superbia in monaſterio fit. Si ieiunamus, erigimur, ſi orationem facimus pro peccatis, in ſuperbiã erigimur. Aliquis ieiunat pro peccatis ſuis, & pro peccatis ſuis pœnitentiam agens in ſuperbiam extollitur. Ideo ieiunas, ideo oras, ideo præcepta facis, vt contra deum facias?

De monaſticorum & ſolitariorũ ſuperbia. Cap. III. Monachus ſi ſuperbus eſt, multum ei melius fuerat ſi vxorem duxiſſet. Ego ſimpliciter dico, & libera fronte hoc dico: quia quicumque ſuperbus eſt, melius eſſet ei, & hoc ad comparationem mali dico, vt omnia alia vicia haberet, & ex malis ſuis inclinaretur ad pœnitentiã, & non omnes deſpiceret, Si autem poſt peccata ageret pœnitentiam, vtiq; dei miſericordiam mereretur. Qui autẽ ſuperbus eſt, omnium malorum habet principiũ, & non agit pœnitentiam, quaſi iuſtus ſit. Propterea ſuC perbia contraria eſt deo, quia deo non ſubiicitur. Sic enim ſe habet quaſi iuſtus. Superbus non agit pœnitentiam pro malis, & gloriatur quaſi pro bonis. Hæc quare dixerim, & vos ipſi intelligitis, & aliorum ruinæ noſtra debent eſſe exempla. Propterea venimus in monaſterium, libertatem ſeculi perdidimus, vt ſeruitutem Chriſti accipiamus. Deinde iſta de fratribus loquor, qui ſolent longius ſedere à monaſterio, non eis debet naſci ſuperbia de exemplo. In cœnobio vixiſti, placuit tibi vt maneres in decimo miliario, non propterea debes ſynaxim ſanctorum fratrum contemnere: nec te ideo viliorem putes, ſi ad fratres veneris in ciuitates. Si neceſſitatem haberes, ires & videres mulieres: & ſi neceſſe habuiſſes, ires in plateas, recteq; non ires, ad ſynaxim ſanctorum fratrum non vadis O tu qui manes in ſecreto, aut melior es fratribus qui ſunt in cœnobiis, aut peior es. Si melior es, veni vt eis exemplum vitę tuę tribuas: ſi autem deterior es, veni vt diſcas quæ non ſcis. Superbia naſcitur, quando aliquis dicit ſe in ſecreto ſedere, & fratres non dignatur videre, & viſitare, & in ſuperbiam erigitur. Hoc propterea loquor præſente ſancto fratre, qui facit opere, vt hoc quod ego loquor, hunc ſciatis opus facere. Denique multi ſancti patres, qui vere patres ſunt, qui regunt animas ſanctorum, quando aliquos viderint iuuenes ire ad ſecreta†, & ad cœnobiũ *†al. deſerta* non venire, & in ſuperbia eſſe, vadunt & vim eis faci- D unt, & adducunt eos, non vt eis noceãt, ſed vt tollatur eis ſuperbia. Nec hoc propterea dico, vt illi qui manẽt in ſecretis, & veniunt ad cœnobium, & fratres viſitant, ab his qui ſunt in cœnobiis arguantur quaſi ſint impatientes, nec quaſi humiles. Nemo dicat de vobis: Ecce ille qui in eremo ſedet, quia non patitur, venit: propterea venit vt ſuperbiam deponat: propterea venit vt te ædificet, & non deſtruat: Videte qualis vitæ. Sic viuit in deſerto, & tamen gloriam non habet eorum qui in deſerto ſunt. Deus itaque omnipotens omnia quæ loquuti ſumus, orationibus ſanctorum nos quoque implere faciat. Nihil enim grande eſt dicere, ſed facere: & ſi quid facere nõ poſſum & loquor, ideo loquor, vt qui poteſt facere, faciat. Qui habet aures audiendi, audiat in *Apoca. 2.* Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt honor, virtus & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

DE BONO DISCIPLINAE. E

Non eſt Auguſtini.

De laude disciplinę. Caput I. MVlti ſunt qui ſanæ doctrinæ aduerſantur, iuſticiam culpant, & diſciplinam imperium eſſe iudicant, ac rationabilem caſtigationem ſuperbiæ aſſignant, cum non ſit imperiũ, niſi vbi aliquid iubetur iniuſtum: nec ſit ſuperbia, niſi vbi negligitur diſciplina. Diſciplina igitur magiſtra eſt religionis, magiſtra veræ pietatis, quæ nec ideo increpat vt lædat, nec ideo caſtigat vt noceat. Deniq; mores hominum irata corrigit, inflammata cuſtodit, ita Salomone dicente, Fili, ne deficias à diſciplina domini, neque fatigeris cum ab eo *Prouerb. 3.* increparis: Quem enim diligit dominus, increpat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Nihil profecto eſt quod non diſciplina aut emendet, aut ſaluum faciat. Quam ſi quis ſapiens apprehenderit, nec gratiam amiciciarum perdit, nec periculum damnationis incurrit. Nemo diſciplinam irrationabilem putet, ſub qua F *Quòd non ſit diſciplina irrationabilis. Caput II.* videt vniuerſis quę in cœlo, & ſub cœlo ſunt, verbo cooperante compoſitis omnipotentis dei ſtare cõſilium. In principio enim operis ſui, deus nihil prius q̃ diſciplinam fecit. Nam cum aſſiſtente ſapientia, cœlum ſuſ- *Prouerb. 8.* penderet, terram pararet, maria concluderet, & ſuis locis, ſuisq; temporibus curſum ſolis, lunæq; globum diſponeret, omnia ſub diſciplina conſtituit. Quid autem non eſſet tenebroſum, quid non incõpoſitum, quid nõ haberetur abſurdum, niſi conſtitutis legibus cuncta ſtarẽt elementa? Nunquid ſine diſciplina agitur ſolis curſus? qui quamuis diurni itineris neceſſitatem infatigatus impleuerit, ad officium tamen ſuum matutinus occurrit, & ſe in parte cœli quotidie terrarum ſpacia luſtraturus oſtendit. Tanta eſt diſciplinæ ratio, vt intra temporum metas lege conſcriptas ita indefeſsi itineris alternis vicibus ſyderũ curſus agitetur, vt nec luna defectionis ſuæ damna effugiat, nec ſolem diurni luminis flamma deſtituat. Nunquid ſine diſciplina eſt, quòd tãti maris fluctus humili terrarum littore contineãtur, & in ſuo ſinu frequenter incitata ventis altior aggere vnda concluditur? Omnia profecto inſipiens natura confunderet, niſi mundum diſciplinæ ratio gubernaret.

Hæc

Quomodo timor obtẽperet diſciplinæ. Capvt III. Pſal. 2.

G Hæc ideo propoſuimus dicere, vt diſceretis obedire euangelicis præceptis,& cœleſtibus obtemperare mandatis. Quid autem rationalem animã,& ad dei imaginem factam expediat, facile poteſt homo intelligere, cum videt ſacratis per voluntatem dei conſtitutionibus diſciplinæ etiam elementa ſeruire. Audite Prophetam dicentem: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Bene in omnibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ, qui pro hoc ipſo, quòd imminentes periculorum caſus aut iras iudicum cauere nouit, poteſtatem conſeruandæ ſalutis obtinuit. Quid igitur adultero caſtum? quid furi eſſet tutum? quid latroni non peruium? Quis nõ expaueſceret concaua littorum, ſecreta ſyluarum? Quid non præſumptio poſsideret, niſi furorẽ animorum ſub metu pœnæ diſciplina compeſceret? Ac niſi conſtitutus eſſet ordo viuendi, nunquam profectò finem poneret natura peccandi. Nihil eſt quod non gula ſuadeat, ſi gulę diſciplina conſentiat. H Nihil eſt quod non perdat luxuria, ſi amore viciorum à te diſciplina diſcedat. Nihil eſt quod non habendi cupiditate animus occupet, niſi auariciæ vicium diſciplina condẽnet. Omnia ſub metu diſciplinæ vicia iacent. Iam non eſt in quo fides vnquam erubeſcat, ſi homo futurum dei iudiciũ reſpiciat, & cauſam reddendæ rationis intendat: nec eſt in quo vindex ſcelerum flamma deſæuiat, ſi intuitu diſciplinæ, aut quæ ſunt honeſta cogites, aut quę ſunt pudẽda caſtiges. Multi ibi nomẽ crudelitatis imponunt, vbi pro amore diſciplinę crimen admiſsi ſceleris ſupplicio vindicatur latronis, cum ſententia vindicantis iuſtis legibus ſeruiat, & non ſolum pręſentibus, ſed etiã futuris manum porrigat. Quis igitur nõ licite crederet ſe debere peccare, ſi impudicis & impiis actibus iudex non præſcriberet diſciplinam?

De diſciplina legis diuinæ & humanæ. Cap. IIII. Roma. 13. Leui. 24.

Videamus quid lex loquatur, Non occides, non adulterabis, non falſum teſtimonium dices. Hę ſunt diſciplinæ legis, quibus etiam diſtrictio ſententiæ ſecularis obſequitur, impugnando turpia, reſecãdo criminoſa. Nam adiicit ſcriptura, Iudex nõ eſt vindex poſitus boni operis, ſed mali: ita vt etiam vicarium pœ- I nę genus exigat, cum dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dente. Sed iſtam antiquam ſententiæ ſeueritatem facile vitare poſſumus, ſi flammas futuri iudicij cogitemus. Abſolute autem docet Paulus apoſtolus poſſe contẽni ſecularis arma iudicij, qui dicit, Si vis poteſtatem non timere, quod bonũ eſt fac. Sed hęc non ocioſe tractanda ſunt: nam cum de his terrenis poteſtatibus Apoſtoli doctrina commemorat, ſenſibus noſtris cœleſtis iudicij partes inſinuat. Nam eum docet ſeruiẽdum ſeculi legibus, admonet neceſſario hominem futuris cauere tęmporibus. Si vis, inquit, non timere poteſtatem, quod bonum eſt fac: Hoc eſt dicere, ſi vis futurum non timere iudiciũ, Declina à malo, & fac bonũ. Ergo hanc primam conſtitutionis formam, quæ ſeculi legibus caret, cauere debem9 & vincere, vt poſsimus à nobis illud præiudiciũ perpetuæ mortis excludere. Quia quos iſta temporalis non affligit pœna, hos illa in æternum inſatiabili tormentorum perſequitur dolore. Nemo autem illum homicidij crimen euaſiſſe æſtimet, quem excuſatum ſecularis iudicij corrupti ſententia abſoluerit. Nec ille adulterij facinus prætermiſſum putet, qui indulgentię lege deprehenſus euaſit. Nemo cũ ſanam dexteram videt, falſitatis reo debita iure ſupplicia iudicet fuiſſe conceſſa. Defunctis corporibus ſalua ſunt crimina, niſi fuerint prius apud deũ lachrymarum interceſſione purgata. Expectat enim reum ſuũ gehenna debitis armata K ſupplicius. Ad confuſionem magis præſentis vitæ, non ad abſolutionem criminis pertinet authoritas ſententię ſecularis. Illa ergo nobis ſunt ante omnia cogitãda ſupplicia, vbi homo viuet durãte pœna, vbi nec tormẽta corpori, nec deſunt membra tortori.

De vitiatione diſciplinæ: & quibus vel leuis exiſtat vel dura. Capvt V. Roma. 13. Pſalm. 2.

Quæ tamen facile vitare poſſumus, ſi habenas diſciplinæ teneamus, dicẽte Apoſtolo, Si vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex ea. Quis ſapiens non ad hæc diſciplinæ bona animum lætus apponat, vbi poteſt homo non ſolum criminis pœnam vitare, ſed & gratiam laudationis acquirere? Audite Prophetam dicentẽ: Apprehendite diſciplinam, nę quãdo iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. In hoc loco ad illos puto pertinet iſta ſententia, ad quos nõdum diſciplina peruenit, qui adhuc in deuiis morantur, capti antiquo ſuperſtitionis errore. Probantur enim ſub lege nunquã vixiſſe, qui admonentur vt apprehendant ſtudium diſciplinę. Sequitur in hoc pſalmo, Ne quãdo iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Igitur ſi illos Propheta ſta- L tuit reos, ad quos diſciplina nunquã peruenit, quid de illis iudicandum putamus, quos diſciplina deſtituit? Inter vtrorumque actus authoritas propheticæ lectionis incuſat minorem planè culpam, non perueniſſe ad diſciplinam, q̃ legem diſciplinæ reſpuiſſe. Ecce dicit Propheta, Qui ſpernit diſciplinam, odit animam ſuam. Et *Sapien. 3.* vere vt dixit ita eſt: nam hoſtis eſt & inimicus animæ ſuę qui ſpretis diſciplinę monitis, diabolicis occupatur officiis. Dicunt aliquanti diſciplinã ſatis duris legibus conſtitutam. Loquantur iſta ſatis miſeri, quos ad omne facinus ille diabolus author mortis inuitat, quorũ mentes inſatiabilis gula poſſidet, ſuper quos regnat ebrietas, quos turpis luxuria captiuos tenet, & à quibus nũquam ſuperbia ingrata diſcedit. Illis autem quibus eſt ſtudiũ honeſte fidem ſeruare continentiæ, humilitati pietatiq; ſeruire, dulce diſciplinæ onus eſt, & leue iugum domini, quod non grauat, niſi aut perditos, aut perituros.

De diſciplina in brutis, quã homines nonnulli carẽt. Capvt VI.

Erubeſco dicere in confuſionem humanæ negligentiæ, quare apud aliquantos parum proficiat diſciplina, cum videamus paſtorale magiſterium etiam apud muta animalia non perire. Doceant nos ecce ſeruare ordinem diſciplinæ tam dociles equorum animi, cum in gyrum ducti flexuoſis greſſibus membra componunt, & ſub vnius habenę retinaculo ita laxari ſe cõſentiunt, M vt & currendi & ſtandi modus ſub quadam legum diſpoſitione ſeruetur. Ita quos natura numero diuidit, ſtudio diſciplinæ coniungit. Videte q̃ fortia boum corpora plauſtro ſubiaceant, quæ intantum imperio animum parãt, vt tumẽtia naturaliter leui iugo colla ſupponãt. Ita diſciplinæ conſtitutionibus ſeruiunt, etiam quæ in feritate naſcuntur. Vnde miror aliquoties hominem, cui ineſt ſapientia & intellectus prudentiæ, paſsim præcepta diſciplinę negligere, cum videamus mutum animal vitia cauere, iuſſis obtemperare, imperio deſeruire, atq; ita ad omnem obedientiam animum aptare, vt cũ opus fuerit, armatis legionibus occurrat, & hoſtilibus ſe telis iuſſum obiiciat. Audite in hoc loco Prophetam *Eſaia. 1.* dicentem: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël autem me nõ cognouit. Vereor dicere, ne noſtram negligentiam pulſet iſta ſententia. Non autem cognoſcit dominum, qui conditionis ſuę non cognoſcit officium.

Quomodo domin9 vel inueniri poſſit vel agnoſci. Cap. VII.

Oſtẽdam ſanè quomodo dominus poſsit aut inueniri, aut cognoſci, ſi tamen eſt animus videntis. Si vis videre dominũ, require mendicum, reſpice ad pauperem, ſuſcipe peregrinum, viſita

A viſita infirmum, curre ad carcerem. Si vis videre deũ,
vincula captiuitatis abſolue, nodos iniquitatis incide.
Matt.25. Audi de hoc dominũ dicentem, Eſuriui, & dediſtis mi
hi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui,
& ſuſcepiſtis me: nudus fui, & cooperuiſtis me: infirmus
fui, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.
Moneo itaq; ne deſpicias nudum, ne cæco manũ ſub-
trahas, ne inuolutum pannis contemnas. In hac enim
Matt.2. veſte primum dominus cum à Magis quęreretur inuẽ-
tus eſt. Et quia de diſciplina fecimus mentionẽ, ſub qua
fides Chriſtiana viget, neceſſe eſt vt omnia in aures ve-
ſtras vitæ ornamẽta deferantur, vt intelligat vnuſquiſ-
que parum ſibi prodeſſe conuerſationis famam, niſi in
De vita religioſa & bona fama Cap. VIII. contemptu mundi amauerit diſciplinam. Ergo cui
ſtudium eſt Chriſtum colere, prius cordis & corporis
ſuſcipiat indumenta. Omnis igitur vita religionis pro-
feſſæ, integritatis debet famam ſentire, ne quẽ expectat
corona virtutis, pudoris damno feriat. Corporis inte-
gritas vitam muniat, integritatem fides incõtaminata
cuſtodiat, vt manente vtriuſque partis beneficio, imma
culatum hominem faciat regnare cum Chriſto. Sed in
B hoc ſolum conſtat conuerſationis noſtræ ratio, vt bo-
ni ſimus. Laborandum igitur illi ante omnia eſt, vt qui
bonitatem ſequitur, bonus eſſe iudicetur. Nam quam-
uis homo purum corpus immaculatumq; cuſtodiat, la-
ceratam vitam ad deum portat, cuius actus vultum in-
famat, licet ſciamus conſciẽtiam ſolam bonis actibus
poſſe ſufficere. Sed quãto melius eſt vt ſemper de te be-
ne ſentiat, qui circa ianuam tuam vanis ſuſpicionibus
frequenter ęgrotat? Inſitũ eſt enim naturaliter vulgo, vt
de bonis ſemper malè iudicet. Sed tu qui curam bonæ
famæ colis, ſtudio tuo gratiã integræ opinionis acqui-
re. Vita ergo noſtra ita ſit lucida, vt ſit omnibus nota.
Integritas religioni, pudor ſeruiat humilitati. Quem a-
mor tenet ſeruandæ integritatis, ante omnia falſi ad ſe
famam nõ admittat erroris. Magnum eſt quidẽ & glo-
rioſum, & vſq; ad cœlum omnium ore proferendum,
nunquam malis actibus locum dediſſe: ſed multo for-
tius eſt, nunquam falſis ſuſpicionibus laboraſſe. Quid
enim tibi prodeſt ſobrietas, ſi vicia ebrietatis exerceas?
Quis te non ebrium iudicet, ſi inter effluentes vino ca-
lices ſaltantium gyros imiteris? Quis te caſtum putabit,
ſi te viderit meretricum fabulis mixtũ, ſcenico ſermo-
C ne compoſitis, aut loquentem turpia, aut inhoneſta re-
ſonantem? Laudo quidem conſcientiã caſtitatis in te,
Quomodo bona ſufficiat conſcientia. Cap. IX. ſed odi colloquium meretricis. In quo loco fortaſſe
dicat tibi aliquis: Sufficit mihi pura conſcientia. Quan
tum ad innocentiam pertinet tibi ſoli ſufficit. Sed pro-
uidendum eſt, ne facilitate tua alter peccet, & alienum
peccatum in te redundet, iuxta illud quod dicit ſcrip-
Matt.18. tura, Væ illi per quem ſcandalum venit. Quãuis autem
precioſo ſerico corpus veſtias, & niueo vellere mem-
bra componas, non ſine macula diem tranſigis, ſi cami
ni ardentis ora contigeris. In omni igitur actu tuo vitã
tuam diſciplina comitetur. Si vis placere Chriſto, ela-
bora vt profeſſionem tuam fides adiuuet, fama cõmen
det. Præcedat vos patientia humilitatis ſocia, aſſiſtat pu
dicicia integritatis magiſtra, fugiat cupiditas, erubeſcat
ebrietas, luxuria actus ſuos lugeat, ſuperbia confuſa diſ-
cedat. Quicumque igitur eſt qui feſtinat deum agnoſ-
cere, ſub hoc diſciplinę ordine Chriſtum poterit inue-
nire. Multa quidem erant adhuc dilectiſsimi, quę diſci-
plinę ratio ſuadebat aperire, quę interim putauimus dif
ferenda, ne ocioſis auribus faſtidium páreret longa nar
ratio. Sanè ne quid in hoc opere ſubtraxiſſe videamur,
elaborabimus vt ea quæ religioſis actibus competunt, D
ſequenti tempore differamus.

FINIS.

AD LECTOREM.

*SErmo loculeij, nec docti, nec diſerti. Quid habuerũt vel fron-
tis, vel mentis, qui talia ſcripta nobis obtruſerunt nomine Au-
guſtini?*

DIVI AV-
RELII AVGVSTINI HIPPO-
nenſis Epiſcopi, De viſitatione infirmorum, Liber primus.

VIſitationis gratia nepoti meo cha- *De lachrymarũ temperantia.*
riſsimo morienti extremum vale
dicturus heſterna die proceſsi: ſed
tactus dolore cordis intrinſecus, *Capue I.*
non ſine quantulacumque oculo-
rum humectatione, vix in verbum E
aliquod tãdem ora ſingultuoſa re-
ſolui, vnde nec digna me, nec digna ſe ſatis proferre
potui. Si enim, quod omnium eſt auſus animus dolore
non minimo affectus, verba attemperaret, ipſa verbo-
rum attentatio lachrymarum eſſet augmentatio. Par-
cebam itaq; verbis, vt parcerem lachrymis. Non conſo
latorias ſiquidem effundere lachrymas, effœminatorũ
eſt: porrò nullas, cùm gaudere cum gaudentibus, flere
cum flentibus iubeamur, & inobedientia & inhumani-
tas eſt: Nam & lachrymatus eſt Ieſus. Plorabo igitur mi
nepos dilectiſsime, ne ſi inobediẽs & inhumanus ſum,
non ſim imitator ſaluatoris mei Ieſu, temperabo quo-
que me à lachrymis, ne nimis videar effœminatus.

Tu quoque quia viam vniuerſæ carnis nepos amã- *Capue II.*
tiſsime ingredi feſtinas, quo viſurus es parentes tuos,
Patriarchas ſanctos, omnium etiam ſummam beatitu-
dinem. Ad tanti igitur itineris ne deficiat in via ſubſi-
dium, grande viaticum tibi eſt neceſſarium. In muro
ciuitatis ſupernæ apponendus es lapis viuus, in cuius
ędificatione non auditur ſtrepitus aut malleus. Hìc per- F
ferendus eſt ſtrepitus, hîc adiiciendus eſt lapidi mal-
leus, hîc conterendum eſt totum lapidis quadrandi ſu-
peruacaneum. Strepitus ſit peccatorum tuorum recor-
datio, ſuper quibus perſtrepet in aure ſacerdotis hu-
millima tua confeſſio, iuxta illud Apoſtoli Iacobi, Con *Iacobi.5.*
fitemini alterutrum peccata veſtra. Malleus ſit pœni-
tentia cordis plusquàm pectoris percuſſio, quę vtraque
dum adhuc aliquantulum in hac vita præuales, ita mo-
dificentur, vt in ædificij dei appoſitione neceſſaria ha-
beantur. Nam quò vadis? Ad vitam. Per quam viam?
Audi deum dicentem, Ego ſum via, veritas & vita. Nõ *Ioan.14.*
potes errare, Chriſtus via eſt. Non potes falli, Chriſtus
veritas eſt. Non potes non viuere, Chriſtus vita eſt. Per
Chriſtum viam vadis ad Chriſtum veram vitam: Chri-
ſtus via eſt, tu viator: Chriſtum viaticum porta: condu-
cet te ad ſeipſum via, veritas & vita. Sed quomodo in-
uenies viam iſtam, quomodo inuenies viaticum? Chri-
ſtus deus eſt, deus autem vbiq; eſt. Si deus vbiq; eſt, & in
te eſt, poſt te eſt, ante te eſt, & in circumitu tuo eſt, dei
omnia plena ſunt: ne longe deum arbitreris, vbicum-
que quæſieris, ipſum inuenies. Si aſcenderis in cœlum,
illic eſt: ſi deſcenderis ad infernũ, adeſt. Si aſſumpſeris *Pſal.138.*

peonas

G pennas tuas diluculo, vt habites in extremis maris, etenim illic manus ſua deducet te, & tenebit te dextera ſua. Deus igitur vbiq; eſt. Hoſpitẽ deũ habes, hoſpitium acceptum fac hoſpiti tanto, & tunc ſecurus dices hoſpiti tuo, vt in eundo deducat te, & in deducendo cõducat te, in cõducendo perducat te, & in perducẽdo hoſpitetur te. Dico tibi, ſi ſibi gratum exhibueris hoſpitium, gratum & gratius exhibebit tibi hoſpicium ſuum. O quàm beatus eris ſi hoſpes dei fueris, ſi in ciuitate ſua, cœleſti ſcilicet Hieruſalem, manſionem acceperis. Si deus in die aliqua tibi gratias agens dixerit: Hoſpes fui, & collegiſti me, & quamdiu feciſti vni ex his minimis meis, mihi feciſti: Veni benedicte patris mei, percipe regnum. Errraueram equidem, quoniam pro hoſpicio tuo hoſpiciũ dei promiſeram, ciuem iam conſcriptum, imò iam cõregnantem hoſpitem vocaueram. Nõ promittit tibi deus hoſpiciũ, promittit regnum, regnabis cum Chriſto, eris hęres dei, cohęres autem Chriſti. Sed ad tantam fœlicitatem adipiſcendam præparatio multifaria tibi chariſsime eſt neceſſaria. De confeſsione & pœnitentia ſuperius breuiter notatum eſt: Confiteri & pœnitere, à malo eſt declinare. A malo declinare, quo-

H dãmodo bonum eſt. Sed audiſti: Declina à malo, & fac bonũ. Bona eſt à malo declinatio. Sed neceſſaria eſt ad bonũ faciendum feſtina & efficax exhilaratio: Hilarem enim datorem diligit deus. Et quid eſt bonum facere? In publico eſt boni faciendi regula. Enarrat ſibi bona impẽſa doctor doctorum ita dicens: Hoſpes fui, nudus & in carcere, ſitiens & eſuriens, & miniſtraſti mihi. Et hæc mihi feciſti quamdiu vni ex minimis meis feciſti. Grande bonum quod cum fit in pauperes, redundat in deum. Sed in pauperes largitio non eſt totius boni exhibitio. Dicit Apoſtolus, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Ergo totius boni ſumma eſt charitas. Diſtributio facultatũ tuarum in pauperes, niſi ex radice charitatis procedat in deum, non redundat. Deus charitas eſt: quod ex deo procedit, in deũ redundat: quod in deũ non redundat, ex charitate non procedit. Ex deo igitur proceſsio, & in deũ redũdatio, dei dona ſũt. Diſtribue igitur tua ſic in pauperes, vt in deũ

I diſtributio redũdet. Sed quid diſtribues? Forſitan deeſt quod diſtribuas. Audi Tobiam, Fili, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi autem exiguum, etiã illud exiguũ impertiri ſtude. Si dederis alicui calicem aquæ ſaltem frigidæ, non perdes mercedem tuam. Sed forſitan & aqua deeſt: ſed habes quod diſtribuas, habes teipſum da teipſum deo, & habebis ipſum deũ, Quomodo dabis te deo? Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues. Forſitan domum non habes, diſpone tibi, ſi non diſponis domui. Qualis erit illa diſpoſitio? Dilige deum, & diliget te deus. Aſſume pennas cum quibus ad deum euoles. Pennæ quibus euoles ſunt dilectio dei & proximi. Dei & proximi dilectio, apta tuiipſius eſt diſpoſitio. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi malum non operatur. De dilectione dei quid dicã? Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis. Diligat deũ oculus tuus, os tuum, manus tua, pes tuus, omnis ſenſus tuus. Quicquid dilectionis in te eſt, tu tot⁹ diligas deũ. Hæ ſunt duæ alæ, quibus euoles ad cœlos, tranſueharis ad ſanctos, inſeraris inter angelos. Si ocioſa ſit manus ab opere, pes à deambulatione, ſed nunquam ſancta anima vel mens timens deum, vacare poterit à dilectione. Sed dicis, Diligo deum. Bene, vtinam ſit in re quod promiſiſti ſermone. Dilectionis dei probatio, manda- K

torum ipſius eſt completio, Operum ſuorum voluntaria completio, amare quod amat deus, ardẽti deſiderio amplecti quod facit deus. Si igitur deum diligis, quod facit deus diligis. Et ſi quod facit deus diligis, diſciplinam dei flagellantem te diligis, flagellum dei ſuſtines, tuſsi laboras, pulmone deficis, cibũ ſtomachus reſpuit, phthiſi decoqueris, vinum faſtidis, dyſenteria ſauciaris, multimodo morborum genere afficeris. Sed & hæc, ſi oculum habes, ſi cordatus es, dei dona ſunt. Diſciplinã patris ne abiicias fili, Nemo filius quem non corripit pater, ſed noli deficere à diſciplina domini, & ne fatigeris dũ ab eo argueris: Quem enim diligit dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. Vis ſcire, quia infirmitas corporis ſalutem animæ parturit, audi dominum Apoſtolo reſpondentem: Virtus in infirmitate perficitur: ac ſi dicat, Cõplectere quam pateris infirmitatem, quoniam ita proficies de virtute in virtutem, ſi in infirmitate virtus augmentatur. Virtus autem eſt ſalus animę, infirmitas corporis: quandoquidẽ per virtutem animę parit ſalutem. Donum dei eſt: Non enim L

eſt aliunde niſi ex deo ſalus animæ. Flagellum ergo dei ne contẽnas, ſed flagellatus dic deo gratias. Dilige corripientẽ, dilige corrigentem, dilige arguẽtem. Non in furore, nõ in ira, ſed in miſericordia aperi pulſanti, deuotus eſto vocanti, gratias age miſeranti, redi ad te, cogita parumper: cogita de deo, penſa ſi potes, quoniã ſuper omnia opera ſua ipſius miſerationes. Ipſe deus eſt, ipſe iudex eſt, nec te vult damnari, nec vult te male iudicari, vult tui miſereri, flagellat in te miſericorditer qui in eum deliquiſti pertinaciter. Deus meus, deus meus audebo dicere, pace tua dicam, quoniam magno repletus gaudio dicam: In quodam ecſtaſis tripudio de te præſumendo dicam, niſi quia deus es, iniuſtus eſſes, quia peccauimus grauiter, inhæremus peccato pertinaciter, gaudemus de peccato, poſt peccatũ ambulamus, extenſo collo peccatum noſtrum prędicamus, nec abſcondimus, & tu placatus es: nos te prouocamus ad irã, tu autẽ conducis nos ad miſericordiã. Nos irritamus te ad furorem, tu autem differs vindictam. Iuſto exterminio punire poteras peccantes, ſubuertere negligẽtes, & patiẽtia tua expectat vt corrigamur pœnitẽtes. Deus M

meus miſericordia mea. Nunquid non hæc eſt iniuſtitia? Sed nunquid iniuſtitia apud deum? Abſit. Quòd enim ſuſtinet deus, iudex iuſtus patienter, quòd iuſta ſeueritas flectitur miſericorditer, totum deus eſt. Neque enim aliter deus eſſes niſi flectereris, niſi patereris, niſi miſerereris, niſi deus eſſes. Quodcũq; igitur facis, tuum eſt. Fac igitur deus quod facis, quia quod facis, tuũ eſt: quod tuum eſt, bonum eſt: quod igitur facis bonum eſt, deus meus miſericordia mea. Tu igitur chare mi, ad modicum migraturus de mundo, tantam & tam ineffabilem benignitatem domini dei tui ne ſpernas, flagellum ipſius gaudenter ſuſcipe: Flagellat in te quod neſcis, nec iniuſte: Iuſta enim ſunt ipſius iudicia, morbus hic corporis, medicina eſt ſpiritalis. Porrò recogita ꝙ morbus tuus, vt aiunt medici, eſt incurabilis, & tecum reuolue, quoniam ſi contra deum præſumpſeris murmurare, & morbum velis nolis, ſuſtinebis: nec murmurando ſanaberis, imò anima debilitaberis, dum contra deum tuum, patrem tuum, medicum tuum, magiſtrum tuum manſuetiſsimum & tranquilliſsimum, in ipſo flagello pacatiſsimum, qui nunquam iratus es, cum iratus eſt miſericordię recordabitur, murmuraueris. Meis igitur acquieſce conſiliis, & quandoquidem murmurãdo

duo

Marginal notes (left column): *De operum misericordię meritis Caput III.* — *Matt. 25.* — *Roma. 8.* — *1. Petri. 3.* — *2. Cor. 9.* — *Matt. 25.* — *1. Cor. 13.* — *1. Ioan. 4.* — *Tobiæ. 4.* — *Esaiæ. 38.* — *De dei dilectione, & correptionis vtilitate. Cap. IIII.* — *Leui. 19.* — *Roma. 13.* — *Deut. 6.*

Marginal notes (right column): *Prouerb. 3.* — *Heb. 12.* — *2. Cor. 12.* — *De misericordia dei excellentia. Caput V.* — *Roma. 9.* — *Consolamentum ex mortalis vitę miseria, & mortis multimoda vtilitate. Cap. VI.*

A duo mala ſuſtineres, pacificus eſto, & grauamen corporale fac tibi antidotum ſpiritale: Non enim ſi in flagello vis deum recognoſcere, corpore & anima flagellaberis, non enim flagellat deus bis in idipſum. O q̃ iucūdo pectore, q̃ læto corde, viſitationem diuinam debes præoptare. Certe ſi corpore totus præualeres, infirmitatem medicinalem à deo debueras votis omnibus expetere, ne ſanitas corporis infirmitas eſſet animæ metuere. Nihil aliud ſcio, ſed quia infirmaris, vtiliter debes gaudere, quia iuxtà eſt vocatio diuina: Debes ei totis nibus lætus adhærere. Eia ſi epiſcopatum aut honorē alium, aut ſanitatem infirmis optabilem tibi conceſſiſſet deus, nónne omni gaudio illud dunū dei ſuſciperes? Certe maiori exultatione & affectuoſiori voluntate, cum gratiarum etiam actione hanc dei animaduerſionem debes tibi vnicam habere, quia & hoc vtiliſſimum donum dei eſt. Porrò ſi de vitæ iſtius naufragio, deq; compendioſæ mortis comparando commercio cogitares, q̃ inenarrabiliter viuere faſtidires, quàm feſtinanter mori in domino concúpiſceres, *Apoca. 14.* Beati enim mortui qui in domino moriūtur. Nam vt collationem B quandā breuiter faciamus, conferamus ſi placet de vita pręſenti, quæ initium dolorum eſt, & quaſi per amicum litigium quid potius appetēdum ſit, male viuere, an bene mori, diſcutiamus: nam bene viuere præſentialiter *Pſalm. 115.* nemo poteſt. Omnis enim homo mēdax. Et Apoſtolus homo præ cæteris hominibus videns aliam legem in membris ſuis legi mentis ſuæ repugnantem, cupit diſ- *Roma. 7.* ſolui & eſſe cum Chriſto. Et ſcimus quia omnis creatu- *Philip. 1.* ra ingemiſcit & parturit, vſquequo liberetur à ſeruitute *Roma. 8.* corruptionis per eum qui ſubiecit eam in ſpe. Denique quis numerare poteſt præſentis vitæ moleſtias? Eſurire, ſitire, algere, calere, laſſari, & innumerabilia ex ipſa conſuetudine nobis domeſtica ſunt: tamē initium dolorū hęc. Sed vt altius reuoluamus quę intra nos ſunt, cupere, amare, odire, fornicari, adulterari, occidere vel occidi, rapere, furari, nōne inimicæ paſſiones nobis ſunt, tamē quis immunis, quis liber eſt ab his omnibus? Et quis tot & tantarum obnoxius paſſionum, immunis erit à peccato? Et quis viuens ſub peccato, bene viuit? Ergo male viuit omnis homo, & peccatum malum eſt. Denique audenter pronuncio, quia principium vitæ homi- C nis initium dolorum eſt. Fuere philoſophi hoc non ignorantes, qui in ortu puerorum lugebant, in morte autem gaudebant: hoc ſignificantes, quia homo ad labo- *2. Reg. 12.* rem naſcitur, ad requiem autem moritur. Sāctus etiam Dauid & de ortu & de vita filij, quem de Berſabee ſuſceperat, intantum eſt contriſtatus, vt dum puer adhuc viueret, lugens & incœnatus maneret, mortuo autē puerulo & gauderet & cœnaret. O mors deſiderabilis, ô mors omnium malorum pręſentium finis, ô mors laboris clauſula, quietis principium, quis excogitare queat tuarum vtilitates beatitudinum? Nam male mori, Chriſtianorum non eſt: bene autem mori, cum Chriſto viuere eſt. Et quis ipſius beneficia ſufficiēter expediat, quæ hominem Chriſto conglutinat, quæ vt dictum eſt, finis malorum eſt, nutrix initiumq; ſecuræ fœlicitatis eſt. Valeas mors mi dilectiſſima, confiteor ſi poſſem, libenter te complecterer, libenter te guſtarem, vltro ſubirem: & teſtor, quia omnis mea cogitatio, & Epiſtolæ præſentis frequentata lectio inſtigat me ad tui dilectionem, tantum ne intempeſtiua venias. Tu autem caro mea & os meum, quem Epiſtola mea viſitat, quam & extremam moriturus accipis, de hac eadem Epiſtola, & de aliis quæ in te ſunt exemplaribus, conſolationem accipe, ne in extremo poſitus, tanquam deſolatus ad curiam dei D tui venias. His omnibus expletis oratio tibi eſt neceſſaria, ergo deum alloquere, & nihil ſecus egeris, de ipſo ſecurus ita affare: *Quod infirmo oratio ſit neceſſaria.* Deus meus, deus meus, miſericordia mea, refugium meum, te deſidero, ad te venire feſtino, ne deſpicias me ſub tremendo diſcrimine poſitum, adeſto mihi propicius in his meis magnis neceſſitatibus: non poſſum me redimere meis operationibus, ſed tu redime me & miſerere mei. Diffido de meis meritis, ſed confido de miſerationibus tuis, & plus confido de tuis miſerationibus, quàm diffidam de malis actibus meis. Tu es ſpes mea deus meus, tibi ſoli peccaui, mea culpa: Qui fui tibi charus ad redimendum, non ſim vilis ad perdendum, & nunc ad te venio qui nulli dees: cupio diſſolui & eſſe tecum. In manus tuas commendo ſpiritum meum domine: Reſpice in me domine deus veritatis, & præſta mihi deus meus, vt in pace dormiam & requieſcam: Qui in trinitate perfecta viuis & regnas deus, per omnia ſecula ſeculorum: Amen.

FINIS.

E

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, De viſitatione infirmorum, Liber ſecundus.

Caput I.

SVperioris tractatus curſum me clauſiſſe putaueram, cum quidā de fratribus illum accipiētes, ipſi attentius inhærentes, accurate collaudauerūt, & ſicuti teſtabantur pro alia vtilitate ſui gratanter relegerunt, & eum communi decedentium à ſeculo conſolationi neceſſarium iudicauerunt: ego autem fraternum gaudium meum exiſtimans, ita illud complexatus ſum, vt in ipſorum lęticia mihi meum complaceret opuſculum, & quod ipſe impræmeditatuſ dictaueram, ſolitario peragerem ſcrutinio. Erant autem quæ ſcripta fuerant, ſimpliciter, ſed vt reor catholice dicta. Vnde & dictorū ſimplicitati propter fratrum beneuolentiam, qui iam ita laudauerunt, peperci. Ipſi autem licet volumen eſſet paruulum, Viſitationem illud infirmorum appellauerunt: ego autem ſuperiora vti erant, manere paſſus F ſum. Sed quoniam Epiſtolari ſtudueram breuitati, quędam prætermiſeram quæ ad eandem infirmi viſitationem neceſſaria fuiſſent. Ea ergo quæ compendij gratia pętermiſeram, necnon & ea quæ ſuper idē negocium à me poſtea requiſita ſunt, ſtylo ſubſequenti commendaui. Erant quoq; ordine præcedentia, ſed ipſa præpoſterauit ad alia tendendi non inutilis velocitas.

De credibilium ſalutifera fide habenda ab infirmo, & de ſpe reponenda in Chriſtum. Caput II.

Mi chariſſime receſſurus à nobis, te etenim cōpellit dies vltima, fidelis eſto, ſine fide enim non potes placere deo: neq; enim infidelis deo eſt acceptabilis. Sunt ergo de deo multa credenda, ad ſalutem animæ neceſſaria. Sacramentis igitur diuinis fides pluſquam verborum argumentatio adhibenda eſt: Neque etenim ſingillatim de deo credenda per rationis argumenta poſſumus cōprehendere, poſſumus autem & debemus credere: nam neq; de deo loquimur, quin à nobiſmetipſis aliquantulum mente excedamus. Vbi igitur eſt mentis exceſſio, idonea eſt fidei ſucceſſio. Mirabile ergo illud de trinitatis vnitate, de vnitatis deifica trinitate, ſacramentum magis eſt credendum quàm exponendum: Enimuero credatur ſacræ ſcripturæ teſtimoniis. Sūt & alia de deo filio, quaſi nobis propinqua & contigua, & ex ipſa ſui propin-

G propinquitate & contiguitate nobis familiaria,& ex ipſa familiaritate delectabilia. Delectabile quippe eſt homini & ſalutare morienti, loqui & ſatiari de humani- *Ioan. 1.* tate Chriſti. Quod enim verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis, hominis eſt: ꝙ homo deus factus eſt, hominis eſt: vtrumq; igitur hoc ineffabile ſacramentum hominis eſt. Quoniam ergo infirmus hominis intellectus ex ſuiipſius humanitate ponderoſa hebetatus, vi- *1. Cor. 13.* dens nunc per ſpeculũ in ænigmate, dei non poteſt diuinitatem vt dignum eſt comprehẽdere, ad illam quæ ſua eſt, Chriſti humanitatẽ, oculum ſuum intellectualem reflectat. In illa delectetur, ex illa quoque ſatietur, ad ipſam faciẽ ſuam cõuertat, ſicut de Ezechia dictum *4. Reg. 20.* eſt, Cõuertit Ezechias faciem ſuam cum lachrymis ad parietem. Paries Chriſti, humanitas eſt. Vnde ita Salo- *Canti. 2.* mon, En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum. Diuinitas ipſius videlicet ad nullum deflexa vel deflectẽda pecca- *Baruch. 3.* tum, ſub carne noſtra latitabat: Nã & in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Ad hunc reuera parietem Ezechias ſub mortis articulo, quem ei Propheta H per ſpiritũ prædixerat, faciem conuertit & ita conualuit. Hac valetudinis expectatione tandẽ ſecurus Iacob *Gene. 32.* ita tripudiat: Vidi dominum facie diuinitatis, in qua erat deus, ad faciẽ humanitatis, quam erat aſſumpturus, & ſic ſalua facta eſt anima mea. Huius incarnatiõis deſiderio flagrabãt omnes ſancti. Quippe qoibus erat manifeſtum non aliter poſſe ſaluari genus humanum, niſi *Acto. 4.* per filium dei incarnatum. Non enim eſt in aliquo alio ſalus, nec eſt nomẽ aliud ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat hominem ſaluum fieri. Ad hũc igitur parietem noſtrum, mediatorem noſtrum conuerte faciem tuam familiarius, quod tuum eſt, aggredere ſecurius, ſcit compati tuis infirmitatibus, qui factus eſt tuæ infirmitatis participando conſocius, prerogatiuam noſtrę carnis in cœlos euexit ſuperius, quia exaltatus eſt ſuper cœlos homo deus, participatus eſt noſtrę humanitatis, vt nos participaremur ſuę diuinitatis. Aude igitur fili mi de homine tuo deo facere quoddã participium, quia prior fecit deꝰ de homine tuo puro ſibi participiũ: ex diuinitate proceſsit ſaluatio, & ex humanitate redẽptio, vtrumque tamen ex vtroque. Sed quod meum eſt, & quod ex me mihi quadã agnatione & cognatione, I & quadam ſecreta affectione conglutino, quodã proprio iure conſanguinitatis mihi vendico. Tutius & iucundius loquor ad meum Ieſum, quàm ad aliquem ſanctorum ſpirituum dei: plus debet mihi Chriſtus quàm *Eſaia. 9.* alicui cœleſtium ſpirituum. Quod tu es, fieri dignatus eſt deus, non factus eſt quod eſt angelus: & ſi ſit magni conſilij angelus, te exaltauit ſuper angelos, tu etenim iudicabis angelos. Nollem habere locum angeli, ſi poſſem habere locum debitum homini, Ad curiã dei ſui, dei tui, præceſsit deus tuus, homo tuus, tunica tua, tunica polymita, quam ſibi decentiſsime coaptauit, indutus illa, aſsiduus interpellat pro nobis, non iam ab angelis minoratus, imò gloria & honore coronatus, & ſu- *Pſal. 8.* per opera manuum dei conſtitutus. Quem igitur habes interceſſorem habes mediatorem, conſtitue tibi propi- *Roma. 8.* cium adiutorem. Et ſi deus pro te, quis cõtra te? Firmiter igitur & fideliter credenda eſt dei incarnatio, paſſio & reſurrectio, & ſuper cœlos aſcenſio, necnon & tuiipſiꝰ futura reformatio. Hæc fili mi fides tua habeat, perſcrutetur & teneat cor tuum, nihil dulcius ſapiat, os *Roma. 10.* tuum audacter confiteatur & concinat. Corde etenim creditur ad iuſtitiam, ore autẽ confeſsio fit ad ſalutem.

De cõſirgio infirmi ad Et licet hęc ſufficere valeant ad ſalutem, tamen ſunt quædam exteriora ſigna pigritantis etiam fidei aliquando excitatoria, K & quaſi quandam compunctionem penetralibus ſuis figentia, quæ & Chriſtianitatis religio vult obſeruari, & amicorum ad infirmos conuenientium deuotio gaudet adimpleri. *paßionis Chriſti memorialia. Caput III.* Hæc & tu fili mi non negligas, erunt ſiquidẽ & tibiipſi ſalubria, & mihi chariſq; tuis cõſolatoria. Habent ſiquidem Chriſtianorum arcana illius dominicæ crucis quaſi quoddam venerabile monimẽtum, quod de crucis ipſius imaginatione crucem cognominant, quod & nos omni veneratione digniſsimum fatemur, & ad recordationem crucifixi noſtri veneramur. Adiicitur etenim ſuper crucẽ quædam hominis inibi patientis imago, per quod ſalutifera Ieſu Chriſti nobis renouatur paſsio: hãc complectere humiliter, venerare ſuppliciter, tamen hæc ad memoriam tibi reduces:

Nec deus eſt, nec homo, præſens quam cerno figura:
Sed deus eſt & homo, quem ſignat ſacra figura,
Verus homo verusq; deus, tamen vnus vterque:
Probra crucis patitur, mortem ſubit & ſepelitur:
Viuit idem, crucis hæc per ſigna triumphat ab hoſte:
Id notum vobis crucis huius littera reddit:
Scilicet ipſius nota ſunt crux & crucifixus: L
Hæc & ego veneror, Ieſum quoque ſemper adoro.

Tu autem bone Ieſu, qui pro me pendens ita paſſus es, miſereri mihi digneris, & præſta vt qui mihi mortuus es, & ad hoc mortuus es, vt mundo moriens, tibi viuam bone Ieſu. Nec pretermittendũ eſt illud apoſtoli Iacobi præceptum, *De ſacramentis ab infirmo ſuſcipiendis. Cap. IIII.* Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, vt orent ſuper eum, vngentes eũ oleo ſancto in nomine Ieſu, & oratio fidei ſaluabit infirmum. Ergo ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, imò per Apoſtolũ ſuum dominus: Ipſa videlicet olei ſacrati delibutio, intelligitᷣ ſpiritus ſancti typicalis vnctio. Illud etiã viuificum dominici corporis ſupplementum ſuſcipere fili mi non renuas, quin potius illud auidiſsime quæras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incomparabilis, ineffabilis, viaticum tibi erit ſaluberrimum, redemptionis tuæ precium, redemptoris monimentum, & redempti munimentum. De confeſsione ſuperiori tractatu te breuiter commonere feci, quod vrgebat me ad alia tendẽdi curioſa neceſsitas. Nunc quoq; de eodem confeſsionis capitulo, M recapitulationem compendioſam facere diſpono. Sũt quidã qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumãt, ſi ſoli deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubeſcũt, ſiue dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos tamẽ inter leprã & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit dominus. Sed nolo vt ipſa decipiaris opinione, quatenus cõfundaris confiteri coram domini vicario, tabeſcens prę rubore, vel ceruicoſus præ indignatione: nã ipſius humiliter ſubeũdum eſt iudicium, quem dominus ſibi nõ dedignatur vicarium. Ergo ad te venire roges ſacerdotem, & fac ipſum cõſcientiarum tuarum penitus participem. Non ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio quę in viſitãdo confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad deum peccatorum confeſsio. Nos autẽ non abnegamus quin ſit ad deum frequenter referẽda confeſsio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit *Pſal. 136.* & allidet paruulos vel maximos ſuos ad petram, Petra *1. Cor. 10.* autem Chriſtus eſt. Sed teſtamur, & teſtatur illud ſana doctrina, ne tibi applaodentiũ faueas antibus, quoniam prius eges ſacerdotis qui mediator ſit ad deum tuum ſalubri iudicio: alioquin & ſub lege & ſub gratia: Ite & *Luc. 17.* oſtendite

A oſtendite vos ſacerdotibus, reſponſum diuinum, quomodo *Iacobi.5.* conſummaretur? Confitemini alterutrum peccata veſtra, quomodo cōpleretur? Ergo cicatricū tuarum arbiter dei vice, dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas, & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis. *Qualis debeat eſſe fructuoſa confeſsio. Cap. V.* Neque quidem, ſicuti quidā faciunt, cum quadam calliditate alloquaris presbyterū, quoniā talis allocutio turpius foret deceptio. Accedūt ſiquidem deceptioſi ad ſacerdotes, ita eis præſentibus confitētes: Ego peccator, domine ſacerdos, peccaui periurando, adulterando, fornicando, hominē occidendo, mentiendo, ſacrilegium committendo, furādo, rapiēdo, Hæc omnia cōmiſi, mea culpa, vel opere, vel voluntate. Ita iſti deum irridentes, cum tamen non irridetur, confitentur quæ non fecerunt interpolantes, reuelata velantes, vt ſit idem in eodem peccatum denudaſſe, & denudatum obūbraſſe, de quo ſacerdos tunc incertior recedit, cum certa incerte audierit. O quàm bene & iuſte huiuſcemodi verſutiis ſacerdos ille cōſuleret, ſi his omnibus quę audiuit, iudicium ſuū apponeret, & quaſi reum de omnibus competenti correctione mulctaret, B qui ſe de omnibus nihil excipiēs, nihil ex nomine detegens, ſemet infamando aggreſſus eſt, bona quoq; inordinate diſpenſauit, & tunc nō erat his locus, & tēperatior locus eſſet quo generalem morbum medico detegere debuiſſet, ſi pri⁹ vulnera, liuores, plagas tumētes ſibi ſingillatim, prout grauius viſceribus inſtabant, euiſceraſſet. Tu vero fili mi, non ita facies, quoniā ſaniori conſilio crediturus es. Aſtantem coram te ſacerdotem angelum dei exiſtima. *Malac.2.* Labia quidē ſacerdotis, ait Malachias, cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirūt ex ore eius: Angelus enim domini exercituum eſt. Et cum qua & deum & angelum eius decet reuerētia, dei miniſtrū affari. Aperi ei penetralium tuorum abditiſsima latibula, conſcientiarum verecundarum penitiora reuela repagula. Nō te pudeat coram vno dicere, quod te nō puduit forſitan corā multis & cum multis facere: nam humanum eſt peccare, Chriſtianum eſt à peccato deſiſtere, diabolicum eſt perſeuerare. Ergo quæ mentē grau⁹ exarcebāt facinora, dei angelo manifeſta, nihil obſcurum dicens, culpā nullis ambagibus inuoluens, nullis circumitionibus quod verum eſt operiēs. Deſignāda etiā ſunt in quibus peccaſti loca, ſi recordaris & tē- C pora, cum quibus peccaſti perſonis, non nomina ipſarum, etiā vt à peccato deſiſtant ſecreto corrigenda familiaritas, in qua peccaſti labilis ætas, quo gradu iā Eccleſiæ inſeruiebas, vtrū ſemel an ex conſuetudine, vtrū neceſsitate, an ex voluptate cecidiſti. His enim omnibus ſua inſtant iudicia: ſi enim in iudiciis ſecularibus à locis loca diſcernuntur, alia cenſura vindicatur homicidium in regis curia, alia in via publica, alia in agreſti villa: aliquādo pro tēpore tēporibus ignoſcitur infantiæ, defertur aliquādo ſenectuti, quæ media deferuet ętas, ſeuera cohibetur habena. In ſolennibus, præcipue† *† ad principum.* natalitiis perpetrata, feroci plectūtur exterminio facinora, ſic & cætera quanto diſtrictioribus eliminanda ſunt animaduerſionibus, in locis deo ſacratis, in tēporibus feſtis deo dicatis, in ætate diſcretiori, in perſonis proprie deo delegatis, in gradibus cōmiſſa ſublimioribus: nōne cui plus cōmittitur, plus ab eo exigitur? *Quod grauius ſit peccare voluptate quàm neceſsitate.* Nōne grauius eſt hominē occidiſſe q̄ homines? Nōne leuius eſt ſemel deliquiſſe q̄ cēties? Nōne celeriorē cōſequitur veniā ex neceſsitate cecidiſſe, q̄ ex volūtate? Et quāuis vbicunq; peccetur, peccatū ſemper ſit peccatū, & nullū tēpus, nulla ætas, nulla perſona, null⁹ locus muniat peccantē à peccato, tamē hæc omnia modo ſuo diſcutiē- D da ſunt, quoniā hæc omnia corripiēda & corrigenda ſunt. Hæc autē omnia ſi taceantur, vel dicta callide pallietur, animā iugulant. Si denudētur, cū pœnitētia euaneſcūt, in nihilū redigēda ordine cōpetēti proſequere, ſine circūlocutione ediſſere peccata pro viribus, imò viriliter extirpare contēde. Heu cur erubeſcis confiteri quod facere nequaquā erubuiſti? Melius eſt corā vno aliquantulū ruboris tolerare, q̄ in die iudicij corā tot milibus hominum graui repulſa denotatum tabeſcere. Confeſsionē tuam pœnitētia comitetur, quoniā ita tibi remittetur iniquitas tua. Et Beati quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū tecta ſunt peccata. *Pſal.31.* Peccati quoq; confeſsio, peccatoris eſt damnatio, pœnitētia vero cōfeſsionē parit vtilē. Odium quoq; peccatis adhibendū eſt, quoniā peccatorū amicus, animæ ſuæ eſt inimicus. Et perfecto odio odiēda ſunt peccata, quoniā facta ſūt nobis inimica. Momentaneas autē ipſorum illecebras, quæ ad momentaneā cordis percuſsionē poſſunt annullari, pro quorum annullatione æternam poſsidebis requiē, per theſaurizationē in cruciatū ibis infernalē; nolle deſtruere cū poſsis, extremæ eſt dementiæ. Cōfi- E tere igitur chare mi nomine tenus, quę te remordēt flagitia, detege ſpecialiter quæ ſcis ſpecialia, quotidiana de quibus nō fuiſti mundus, ſaltē cogitatione in collecta generali appone, ſicq; ex indulgentia confide. Iam vero ſacerdote cōſulto ad deū referenda ſunt tua delicta, ipſi iam tūc erunt præſentāda. Non enim talis præſentatio vltra erit infructuoſa. Et quod forſitan oblitus prætermiſeras, debitorib⁹ tuis ex corde dimitte debita ſua, & omnes homines in deum propter deum dilige.

Cap. VI. Paginulæ noſtræ quaſi documenta vilia vidētur & deſpicabilia, quia nō ſūt rhetorico flatu & faſtu cothurnata: videntur & ſuperflua, quoniā eruditioribus hæc omnia erāt peruia. Sed eſt aliquādo vt multa nouerint eruditi, de quib⁹ nō dubitauerūt, & cogitāt vt in eodē diſcēdi genere eadē didicerint omnes. Sed nos de minus capacium numero fuimus, & quomodo laſſus bos calcet, perſpicue nouimus. Acceſſerunt etiā ad nos animabus ſuis conſuli concupiſcentiū copioſa frequētia, & quidā ex ſimplicitate, quidā ita loquebātur ex induſtria. Illis autē prout nobis collibuit cōſuluimus, tibi vero cui cor noſtrū arctius inuigilat, & quē Epiſtolæ reſpectus viſitat, quoniā dolor impatiētiſsimus tollit col- F loquendi gratiam, ex his quæ ex ipſis hauſimus peritiores, hunc tractatum direximus. Tuum eſt igitur, tuū eſt, tibi quoque pernceſſarium eſt, qui ſub mortis articulo poſitus es. Iamq; ſi videri poſſet, mortem videres, quatenus ex noſtra eruditione vigilātior, vel exitus ipſius neceſsitate circūſpectior tibi inuigiles, tibi prouideas, tibi cōſulas. Si autē in noſtris tractatibus quæ neſciebas indicaui, vel quæ ſciebas iterū inculcaui, tibi tamen in vtroq; ex ſumma erga te diligētia noſtrū deſudauit exercitiū. Et ſi tibi non proderit, quoniā hæc omnia ſciebas, harum dictionum cōmonitoria cōnexio, quibuſdam ſaltem min⁹ ſciolis prodeſſe habebit, mihi quoq; cui te cōmonuiſſe voluptuoſum eſt, quoniā mihi ſatis feci, valebit. *Quibus ſit ſacerdotibus facienda cōfeſsio. Cap. VII.* Sed ne quædam quorundam ſuperſtitio presbyterorū à nobis intacta quaſi ignota trāſigatur, nunc aliquantulum noſtri ſermonis cōſummatio, quoniam coram illis confitendum eſt, reſpiciat presbyteros. Eſſet autem id ſcribere ſuperuacaneum, niſi errori cuidam iam in multos ſerpenti prætēderemr obuiū. Melius eſt quoque ignorantiæ presbyterorū cōſulere, q̄ ignorantes in ignorātia ſua incaſtigatos remanere.

G Poſſet antē & tibi, quoniā oocuit multis, nocere, prout
ſuperius ioumatum eſt, coram ſacerdote confiteri ha-
1.Corin.15. bes, ipſiusq; iudiciū ſubire debes. Sed ſicut ſtella differt
à ſtella in claritate, ſic ſacerdos differt à ſacerdote in
ſua conuerſatione. Multorū ſiquidē eſt vocari ſacerdo
tes, ſed non eſt omnium eſſe ſacerdotes. Siquidem mul
tis presbyteratus committitur diſpenſatio, ſed nō om-
nes pariter commiſſæ diſpenſationis ioſeruiunt mioi-
ſterio. Alius equidem commodis præſentibus, quæ ſua
Philip.2. ſunt, noo quæ Ieſu Chriſti exquirens, inexplebiliter in-
hiat: alius prępeditur ex incuria: ali⁹ ſuffocatur ex igno-
1.Cori.14. rantia, & tamen ignoraos ignorabitur: alius vero con-
creditæ cuſtodiæ competenter locum & tempus explo
rat, reſpōdetq; probati vita miniſtri neceſsitatibus in-
iuncti miniſterij. Ex his vocādi ſunt ſi noueris peritio-
res & curioſiores. Si enim morbis corporū medici pro-
batiores exquiruntur, quāto magis ſpiritalibus anima-
rum putredinibus adhibēdi ſunt medici ſubtiliores, &
2.Timo.2. ſi dici liceat, ſpiritaliores. Nō dico tamen vt dānes vel
reprehēdas domini ſacerdotes, Nouit eoim dominus
Matth.10. qui ſunt eius. Sed dico, ſi recipis prophetam in nomioe
H Prophetæ, vel iuſtū in oomioe iuſti, mercedē vel Pro-
Cap.VIII. phetæ vel iuſti recipies. Ergo tales vocādi ſunt. Iam
vide quid de ignorantia ignorantiū proueniat. Andi-
uit quidam ex minus eruditis ſacerdotibus cōfeſsionē
tuam, videt infirmitatem tuā, neſcit tameo res huiuſce-
modi æqua lance pēſare: ignorat quia velox medicioa
ſubitaneis infirmitatibus vel io extremis poſitis ſit per-
neceſſaria, reſpondet ægroto, Frater, ſi ſuperuixeris ita
ieiuna, ita fac eleemoſyoā, ita ora: hæc cum omnia be-
ne dixit, ſed errorem impium animaduerte. Si autē ex
hac īfirmitate morieris, ne anima tua deo videatur im-
pœniteos, per obedientiam ioiungo tibi, quatenus ani-
ma tua vel totam ſeptimanam, vel annum integrū, vel
tantum temporis patiendo pœoam quam meruiſti, in
pœoitentia poſt mortē tuam ſit. O exterminaoda cor-
dis cæcatio, ad conſolandum venerat infirmum, & cui
maior & propera incūbit abſoluendi oeceſsitas, abſo-
lutione ioterdicta ligationis adiicit particulam. O per-
ditionis aoimarū occaſio. Vtrum autem hæc ſacerdo-
tis allocutio confitēti ooceat? Certum eſt autem quòd
non iuuat, dei iudicio reſeruetur. Sed quid huic conſo-
latori, vel potius deſolatori reſpondendum ſit, ſi forte
I requiras, Abſolute dico, quòd docendus eſt iſte, nō ſe-
quēdus: nec ibi erit inobediētia, vbi eſt eruditionis hu-
milis officioſitas. Si autem huiuſcemodi putredinibus
quod apponendū ſit cataplaſma ſcire deſideras, vt ſal-
tem ſub occaſione tui doceātur presbyteri, & hoc etiā
proficiat ſaluti, quod io extremo poſitis & tamen con-
fitentibus reſpooderem ſubtexo, Nemini impooēdum
eſt quod aut iopoſsibilitas ei abdicat, aut tempus eua-
oeſcēs adimplere prohibeat. Si autē aliquid quod pau-
peribus prodeſſe habeat, manus eius inueoerit, aut ami-
ci ſui de ſuo dare voluerint, legale eſt vt peccata ſua e-
leemoſynis redimātur, orationes etiā amicorū ei pro-
futuras credimus. Si autem quantulacunque pecuniæ
ſumma deerit, aut qui orent pro eo amicorum religio-
ſitas defuerit, & ex toto nihil oiſi confiteri & pœnitere
valebit, enormitas quoque culparum eum aggrauabit,
quid iſti faciam? Deducam eum, aut ego etiam de eo in
deſperatiooem deducar? Sd quis ô bone Ieſu de miſe
ricordia tua deſperet? Audeoter proonocio, quoniam
cumulatius delictū eſt, à te deſperatio, quàm qualiſcū-
que humanæ fragilitatis offenſio. Quare Apoſtolorum
prioncerio lachrymæ profuerunt niſi proſiot & mihi?

Latronis illius in Euāgelio memoria quare oobis tam K
venerabiliter recēſita eſt? Quibus eleemoſynis quibúſ-
ve operibus, vel oratiooibus reſpondiſti mi Ieſu beni-
gniſsime, dulciſsime, miſericordiſsime, quaſi ſub iure-
iurando, Amē dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo: Luca.23.
niſi fidei ſuæ orationiq; breuiſsimæ, Memento mei do-
mine dum veoeris io regnum tuū? Dico itaq; omnibus,
dico tandē confiteotibus, dico confeſsis conſulētibus
ne coofeſsi deſperēt, ne ſacerdotes poſt mortē aliquos
ligent, imò cum ſuo Ieſu dicant, Soluite eum & ſinite Ioan.11.
abire. Melius eſt enim vt talis proſit, vel nō noceat ab-
ſolutio, quàm obſit indiſcreta ligatio. Nec prætendant
ſacerdotes de fallaci ſecuritate occaſionem, quooiam
melius eſt vt morientē io manus miſericordiſsimi dei
cōmendent, quàm deſperantē cum quibuſdam indu-
ciarum fabulis à regoo dei eliminēt. Nā quomodo di-
cet ſacerdos pro defuncto quē ipſe ligauit, Abſolue do
mioe animā famuli tui, vel cæteras ſolutionū eulogias?
Abſolueodi ſuot itaq; omnes abſolutiooem duntaxat
rogantes, nec ſuſpeodēdi ſuot à fideliū communione,
quibus mors timetur ſine dilatiooe, & quos peccatorū
amara recordatio vel ciet io lachrymas, vel met⁹ mor- L
tis ducit ad veniā, ſicut ſcriptura teſtatur, Et territi pur-
gabuntur. Si tamen tales conualueriot, canonū diutur-
nam non negligaot ſubire ceoſuram. Subitaoeum er-
go dum oō diutius licuerit, hoc in extremo poſitis ad-
hibeatur coōſiliū: hoc etiā chariſsime do tibi amice, a-
ſceode oraturus in templum domioi corde, ſi non po-
tes corpore. Dic iuſtificandus cum illo iam iuſtificato
peccatore, Deus propicius eſto mihi peccatori, vt aſcē- Luca.18.
das iuſtus ad deum, iuſtificatus ab ipſo, qui viuit & reg-
nat per omnia ſecula ſeculorum, Ameo.

Finis.

DE CONSOLATIONE MORtuorum, Sermo priorus.

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

PRębete ſilentium fratres, ne vos De duplici
prætereat ſermo vtilis, & in tē- triſtitia.
pore neceſſarius, Nam tunc vel Cap.I.
maxime op⁹ eſt medicina, quā-
do grauis naſcitur ægritudo. Et
tuoc ſollicite collyrium adhibē M
dum eſt, cum fuerit oculus dolo
re turbatus. Quicunq; ergo oon
habent hunc dolorē, non extre-
peot, ſed potius audiaot, quia non impedit ſanam ſcire
medicinā quæ proſit. Qui vero per hūc caſum turbatū
habent oculum mentis, & doloribus cruciātur, magis
inteoti ſint vt aperiant oculū ad ſuſcipiendū ſalutaris
verbi collyrium, quo non ſolum conſolationem, ſed
etiam remedium conſequantur. Certum eſt, quia is qui
dolet oculū, ſi ooo medico infuodenti collyrium ape-
rire voluerit, collyrium quidem foras extra pupillā fun
detur, oculus vero remanet io dolore. Sic & mens do-
lentis, ſi propter nimiā triſtitiā oculos clauſerit, & non
recipiat ſaluberrimam admonitionem, incipiet plus
dolere, & forſitan pati illud quod in ſcriptura cooti-
netur, Quia triſtitia huius mundi mortē operatur. Bea-
tus ille Paulus doctor geotiū & medicus ſalutaris, duas 2.Corin.7.
eſſe dixit triſtitias, vnam bonam & alteram malam: v-
oam vtilem, & alteram inutilem: vnam quæ ſaluat, &
alteram quæ perdit. Et ne dubium alicui videatur id
quod dicitur, ipſa eius verba recitabo. Ait enim, Quæ
ſecundum

A ſecundum deum eſt triſtitia,pœnitentiam in ſalutẽ ſtabilem operatur:hæc eſt bona triſtitia. Sequitur deinde, Nam huius mundi triſtitia mortem operatur : hæc eſt illa non bona. Videamus ergo fratres, iſta triſtitia quæ nunc habetur in manibus, quæ nunc agitur in pectore,& auditur in voce,an vtilis ſit,an inutilis,prodeſſe videatur aut nocere.Iacet ergo corpus exanime:iacet in tabula homo ſine homine, membra vtiq; ſine ſpiritu:clamatur,nec reſpõdet : vocatur,& nõ exaudit,iacet facies pallida,forma mutata, per quæ mors ipſa cernitur & horretur:cogitatur præterea perpetuum ſilentiũ ei⁹,cogitatur aut delectatio quę fuit,aut futura quę erat vtilitas,cogitãtur neceſsitates,veniunt in mentẽ verba dulciſsima,lõga conſuetudo requiritur. Hæc ſunt ſine dubio quæ mouent lachrymas,incitãt vlulatum,& totum animum in triſtitiam mergunt profundam. Contra hæc tam valida,tã fortia doloris arma, ſpiritalibus debemus armari præſidiis. Illud ergo primum omniũ opponendum eſt,quia omne quod naſcitur in hoc mũdo,neceſſe erit mori.Hæc eſt lex dei & ſentẽtia immutabilis, quam post delictum princeps generis humani accepit,dicẽte domino,Terra es,& in terrã ibis. Quid

De cauſis luctus mortuorum. Cap.II.

Gene.3.

B ergo noui cõtigit,ſi homo ad hoc natus,diuinæ legi ac ſentẽtię ſatisfecit? Quid noui accidit, ſi ex mortalibus natus naturæ propriæ,quia nec poterat excuſare,reſpõdit?Non eſt inuſitatum quod antiquum eſt, non eſt inauditum quod continuum eſt,non eſt proprium quod cõmune eſt.Si auos & proauos nouimus per hanc viã mortis profectos, & ipſos deniq; Patriarchas & prophetas,ab Adam protoplaſto, nõ ſine hoc caſu audiuimus migraſſe de ſeculo,eleuemus animũ de profundo triſtitiæ,quia quod debebat hic reddidit. Et vtiq; debitũ cũ redditur,quam poteſt habere triſtitiã?Hoc eſt vere debitum,quod nulla poteſt pecunia redimi:hoc eſt debitum,quod nec ſapiẽtia,nec virtus excuſat,nec poteſtas, nec ipſi deniq; reges potuerũt declinare. Plane hortarer,& ego,vt augeres triſtitiã, ſi fuiſſet talis res , quæ cũ poſſet tua ſubſtantia redimi,vel differri, aut negligẽtia tua aut parcitate proueniſſet. At cum dei decretum firmũ ſit & immutabile,fruſtra dolem⁹, & de nobis quærimus quare ſit mortuus,cum ſcriptum ſit, Domini do

Pſal.67.

C mini exitus mortis. Iſta ergo communis vitæ conditio ſi recipiatur in animo, incipiet grauatus cordis oculus, quaſi prima infuſione releuari. Sed dicis, Scio communem eſſe hunc caſum : ſcio quia is qui mortuus eſt, debitum ſoluit, ſed delectationem cogito,neceſsitates reputo,conſuetudinem requiro.Si propter hęc triſtitia afficeris, errore duceris,nõ ratione gubernaris.Scire enim debes,quia dominus qui hãc dederat dilectionẽ, dare poteſt & aliam potiorem : & qui tibi hanc intulit neceſsitatem,ſufficiens eſt per aliam occaſionẽ ſupplere.Vtilitatem vero ſicut tuam videre debes, & eius qui defunctus eſt cogitare,quia ſic ei forſitã expediebat, ſicut ſcriptum eſt,Raptus eſt ne malitia mutaret eius intellectũ.Placita enim erat deo anima eius , ideoq; properauit de media corruptione educere eũ.De conſuetudine autẽ quid ſuiſſe videtur? Quod ergo tẽpus præſtat & dies,multo magis debet & ratio,& bona pręſtare cogitatio.Et illud maxime cogitandum eſt,quod diuina ſententia per Apoſtolũ definit, Quia triſtitia huius mundi mortem operatur . Quòd ſi tam oblectatio, quàm vtilitas præſens,ſiue cõſuetudo,res mũdi ſunt & gaudia ſeculi tranſitoria, propter hæc animũ deiicere, & ſpiritum contriſtari,vide quàm ſit mortifera valetudo.Repetẽs autem iterum atque iterum dicã, Triſtitia

Conſolatio ſuper mortuis. C.III.

Sapien. 4.

2.Corin.7.

Ibidem.

mundi mortem operatur. Quare autẽ mortẽ operatur? D Quia ſolet nimia triſtitia aut ad dubitationem, aut periculoſam perducere ad blaſphemiam. Sed dicet aliquis,Prohibes lugere mortuos,cũ & Patriarchæ plorati ſunt:& Moyſes ille famulus dei,& multi inde Prophetæ,præſertim cum Iob quoq; iuſtiſsimus ſuã plagã ſuper filiorum conſciderit necem. Non ego prohibeo lugere mortuos, ſed gentiũ illuminator Paulus,qui ſic ait,Nolo vos ignorare fratres de dormientibus,vt non triſtes ſitis,ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Nõ poteſt Euangelij claritas obſcurari,ſiue quia hi qui ante legem,aut ſub legis vmbra poſiti fuerant , ſuos mortuos flebant. Merito flebãt , quia nondum de cœlis venerat Chriſtus,qui fontẽ illum lachrymarũ ſua reſurrectione ſiccaret. Merito flebant,quia adhuc ſentẽtia permanebat. Merito lamentabantur , quia nondũ reſurrectio prædicabatur. Sperabãt quidem ſancti aduentũ domini,ſed mortuos flebant, quia nondũ viderant quẽ ſperabant. Denique Simeõ vnus de veteribus ſanctis , qui prius fuerat de ſua morte ſolicitus, poſtquã Ieſum dominũ adhuc puerũ in manibus attrectare promeruit, de ſuo exitu gratulatur & dicit, Nunc dimittis ſeruum tuũ in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. O E beatus ille Simeõ,qui quod ſperauerat vidit,Iam mortem ſuam pacẽ & requiẽ computabat. Sed dices,In Euangelio ecce legitur, archiſynagogi deploratam filiã, & ſorores Lazari Lazarũ fleuiſſe. Sed & illi adhuc ſecũdũ veterẽ legẽ ſapiebãt, quia nondũ à mortuis Chriſtũ reſurrexiſſe conſpexerãt . Fleuit planè & ipſe dominus Lazarũ iam ſepultũ,non vtique vt flendi mortuus formã daret,ſed vt ſe per lachrymas verũ corpus aſſumpſiſſe mõſtraret. Vel certe fleuit amore humano Iudæos,qui nec dei ſigno mõſtrato,erãt in eũ credituri. Neque enim mors Lazari cauſa eſſe poterat lachrymarũ, quem ipſe Ieſus & dormiſſe dixerat , & reſurrecturũ ſe promiſerat,ſicut & fecit. Habuerũt ergo veteres ſuũ morem,ſuamq; fragilitatẽ,Chriſti aduentũ præcedentes. Iam ex quo verbũ caro factũ eſt,& habitauit in nobis:ex quo primi Adæ datã ſententiam,Adam nouiſsimus ſoluit,ex quo noſtram mortem ſua morte deſtruxit,& ab inferis die tertia dominus reſurrexit,iam non F eſt terribilis mors fidelibus, non timetur occaſus,quia oriens venit ex alto. Clamat ipſe dominus qui mentiri neſcit,Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiã ſi mortuus fuerit,viuet : & omnis viuẽs & crẽdẽs in me,mortem non videbit in æternum. Manifeſta autem fratres chariſsimi vox diuina: Quia qui credit in Chriſto,& eius mandata cuſtodit,etiã ſi mortuus fuerit, viuet. Hanc vocem beatus Apoſtolus accipiẽs, & totis fidei viribus retinens,inſtruebat dicens,Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt non triſtes ſitis. O mira pronunciatio Apoſtoli, vno ſermone vt vtranq; doctrinam proferat,reſurrectionẽ cõmendat . Dormientes nanque appellat illos qui moriuntur,vt dormientes eos dicens,reſurrecturos ſine dubio conſignet. Vt nõ, inquit,de dormientibus, ſicut & cæteri qui ſpẽ nõ habent,contriſtentur:nos autem qui ſpei filij ſumus, collætemur. Quæ autem nobis ſpes ſit,ipſe commemorat, Si, inquit, credimus, quia Ieſus mortuus eſt & reſurrexit,ita & deus eos qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo. Ieſus nobis & hic viuentibus ſalus eſt , & hinc recedẽtibus vita eſt. Mihi,inquit,viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Lucrũ planè,quia anguſtias & cogitationes quas habet longior vita, mors accelerãs lucrifacit. Iam vero ordinem & habitum ſpei noſtræ deſcribit

Quare in veteri teſtamẽto mortuos flere licuerit. Cap.IIII.

1.Theſ.4.

Luca.2.

Marci.5.

Ioan.11.

Quãobrem cauſa luctus nõ habeãt homines noui teſtamẽti Cap.V.

Ioan.11.

1.Theſ.4.

Philip.1.

G Apoſtolus. Hoc,inquit, dicimus vobis in verbo domi-
1.Theſ.4. ni,quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu
eius non præueniemus eos qui dormierunt,ſed ipſe do
minus in iuſſu & in voce archangeli, & in tuba dei de-
ſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſur-
gẽt primi, deinde & nos qui viuimus, ſimul rapiemur
cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra,& ſic ſem
per cũ domino erimus. Quod dixit Apoſtolus hoc eſt,
quia cum venerit dominus, inueniet multos in corpo-
re Chriſtianos,qui nondum experti ſunt mortem,& ta
men non antè rapientur ad cœlũ, quàm mortui ſancti
de monumentis reſurrexerint, in tuba dei & voce an-
geli ſuſcitati. Cum autem fuerint ſuſcitati ſancti, pari-
ter cum viuentibus rapientur in nubibus obuiam Chri
ſto in aëra,& ſic ſemper cum Chriſto regnabunt. Nec
ſanè poteſt dubitari quòd poſſint corpora grauia in aë
Matth.14. ra alleuari, cùm iubente domino Petrus ipſum corpus
4.Reg.2. habens ſuper vndas ambulauerit maris, & Helias per
Quales futuri ſint qui à mortuis reſurrexerũt. Ca.VI. huius ſpei confirmationem, per hunc aërem curru flã-
meo ſit raptus per aëra ad cœlos. Sed quæris forte,
quales erunt qui à mortuis ſurrexerint? Audi ipſum
dominum dicentem, Tunc iuſti fulgebũt in regno pa-
tris eorum ſicut ſol. Quid ſpeciem decoremq́; comme
Matth.13. morem ſolis, cum eos figurari neceſſe eſt ad ipſius cla-
H ritatem domini,vt teſtatur Paulus, Noſtra,inquit,con-
Philip.3. uerſatio in cœlis eſt? Vnde & ſaluatorem expectamus
dominum Ieſum,qui transfigurabit corpus humilitatis
noſtræ ad conformitatem corporis gloriæ ſuæ:& tranſ
figurabitur ſine dubio caro iſta mortalis,ad conforma-
tionem Chriſti claritatis induet mortale immortalita-
1.Corin.15. tem. Quia quod ſeminatum fuerat in infirmitate, pro-
tinus ſurget in virtute. Non timebit caro amplius cor-
ruptionem, non patietur famem, non ſitim, non ægri-
tudines,non caſus aduerſos. Pax erit tota,& firma ſecu
ritas. Vita vtique cœleſtis, gloria ibi & gaudiũ ſine de-
fectione præſtabitur. Hæc in ſenſu & oculis gerẽs bea-
Philip.1. tus Paulus dicebat, Optabã diſſolui,& cum Chriſto eſ-
2.Corin.5. ſe. Multo enim melius & adhuc aperte docens, Dum
ſumus,ait,in corpore,peregrinamur à domino, Per fi-
dem enim ambulamus,& non per ſpeciem: Habemus
autem magis bonam voluntatem peregrinari à corpo-
re,& præſentes eſſe ad dominũ. Quid agimus nos par-
uæ fidei homines, qui anxiamur & deficimus, ſi aliquis
de charis noſtris migret ad dominum? Quid agimus,
quos peregrinatio ad Chriſti conſpectum ſeparat? Ve-
I re vere peregrinatio eſt omne quod viuim⁹. Nam ſicut
peregrini in ſeculo ſedes habemus incertas, laboram⁹,
deſudamus,vias ambulãtes difficiles, periculis plenas,
vndique inſidiæ, à ſpiritalibus, à corporalibus inimi-
cis,vbique errorum calliculi ſunt præparati. Et cũ tan-
tis periculis vrgeamur, non ſolũ ipſi cupimus liberari,
ſed etiam liberatos tanquã pereuntes lugemus & plan-
gimus. Quid nobis præſtitit deus per ſuum vnigenitũ,
ſi adhuc mortis timemus occaſum? Quid nos renatos
ex aqua & ſpiritu gloriamur, quos profectio de hoc
mundo,quæ optabilis debet eſſe,contriſtat? Ipſe domi-
Ioan.12. nus clamat,Si quis mihi miniſtrat, ſequatur me, & vbi
ego ſum,& miniſter meus erit. Putas ſi rex terreſtris ad
ſuum palatium vel conuiuium aliquem vocet, nonne
libens & congratulans properabit? quãto magis ad cœ-
leſtem currendum eſt regem,qui quos receperit,nõ ſo-
lum conuiuas,ſed etiã conregnatores efficiet,ſicut ſcri
2.Timo.2. ptum eſt,Si commortui ſumus,& conuiuemus: ſi ſuſti-
nebimus,& conregnabimus. Nec ego dico, vt quis ma
nus ſibi inferat,aut ſe interficiat contra voluntatem dei
creatoris,aut animã de corporis ſui expellat hoſpitio: K
ſed hoc dico,vt lætus ſit & gaudens, cum aut ipſe vo-
catur,aut proximi ſui vadunt, vt euntibus gratuletur.
Hæc eſt enim Chriſtianæ fidei ſumma, vitã veram ex-
pectare poſt mortẽ,reditum ſperare poſt exitum. Ac- *1.Corin.15.*
cepta igitur voce Apoſtoli, cum fiducia iam dicamus
gratias deo,qui nobis cõtra mortem victoriam dedit,
per Chriſtum dominum noſtrum, Cui eſt gloria &
poteſtas nunc & in ſecula ſeculorum. Amen.

Finis.

DE CONSOLATIONE MORtuorum Sermo Secundus.

Sermo ſecundus eiuſdem farinæ.

SVperiori quidẽ libello perſtrin- *Quid ſit mors. Ca.I.*
ximus breuiter de conſolatione
mortuorum, de ſpe reſurrectio-
nis, nunc planius ac validius de
eiſdem aliquid proferamus. Si-
quidem hæc quæ locutus ſum,
fidelibus quidem certa ſunt, in-
fidelibus autem & dubiis viden-
tur eſſe fabuloſa, ad quos pauca ſtrictius proferamus.
Certe quicunque eſtis increduli, omnem dubitationẽ
de ſubſtantia corporis ſuſtinetis. Diſcreditur enim à L
quibuſdam, carnẽ conuerſam in puluerẽ iterum poſſe
reſurgere,iterum reuiuiſcere. Cæterũ de anima nullum
hominem poſſe dubitare. Siquidem de animę immor-
talitate nec philoſophi,ipſi cũ ſint Pagani, diſſentiunt.
Nam quid eſt mors, niſi ſeparatio corporis animæq́;.
Recedente enim anima quæ ſemper viuit, quæ mori
neſcit,quia de flatu dei eſt inſpirata,ſolũ corpus emori-
tur, quia aliud in nobis mortale, aliud immortale eſt.
Sed recedens anima,quæ carnalibus oculis videri non
poteſt,ab angelis ſuſcipitur & collocatur aut in ſinu A-
brahæ,ſi fidelis eſt:aut in carceris ĩferni cuſtodia, ſi pec
catrix eſt,donec veniat ſtatutus dies,quo ſuum recipiat
corp⁹,& apud tribunal Chriſti iudicis veri reddat ſuo-
rum operum rationẽ. Ergo quia de carne, tota contra-
dictio eſt,huius eſt & infirmitas defendenda, & reſur-
rectio conſignanda. Quòd ſi quis requirat à me du- *Quomodo*
bius & incredulus,quomodo mortui reſurgẽt,quo aut *mortui re-*
corpore venient: reſpõdebo ei ore ac verbis Apoſtoli, *ſurgent.*
Inſipiens,tu quod ſeminas nõ viuificatur,niſi prius mo *Cap.II.*
riatur: & quod ſeminas granum tritici,aut alterius cu- *1.Corin.15.*
iuſque ſeminis,mortuum & aridum ſine humore, cum M
putrefactum fuerit,fœcũdum ſurgit, fitq́; veſtitum fol-
liculis,ariſtis armatum. Qui ergo granum tritici ſuſci-
tat propter teipſum,te non poterit ſuſcitare propter ſe?
Qui ſolem quotidie quaſi de ſepulchro noctium reſu-
ſcitat,& lunam quaſi de interitu reparat, & tẽpora re-
cedentia reuocat,ad vtilitatem ſcilicet noſtram,noſip-
ſos,propter quos omnia reparat,non requiret,& cine-
res patietur extingui, quos ſuo flatu accendit, quos ſuo
ſpiritu animauit,vt non perpetuò iam viuat homo,qui
illum pie & agnouit & coluit? Si iterũ dubitas quo-
modo poſſis reparari poſt mortem, reſtitui poſt cine-
res & oſſa conſumpta. O homo,ſi dicere velimus,quid
fuiſti antequam in vtero matris conciperêris,nihil vti-
que. Deus ergo qui te creauit ex nihilo, nônne facilius
poteſt facere quod antè iã fuit, qui potuit creare quod
nõ fuit? Qui te ex gutta informis liquoris in tuæ matris
vtero,in neruos,venas & oſſa iuſsit excreſcere,poterit,
mihi crede,de vtero terræ iterum generare. Sed times
ne forte oſſa tua arida priſtina carne veſtiri nõ poſſint.

A Noli ſecundum tuam fragilitatem dei exiſtimare maieſtatem, Deus ille omnium creator, qui veſtit arbores foliis,& arua floribus,poterit & tua oſſa illo certo veris tempore in reſurrectione veſtire. Dubitauerat de hoc ipſo Propheta Ezechiël, & interrogat⁹ à domino vtrũ viuerent oſſa arida, quæ videbat aſperſa per campum, *Ezech.37.* reſpondebat,Tu ſcis domine.Sed poſtquam deo iubẽte,& ipſo prophetante vidit oſſa ad ſua loca & ad iuncturas currentia,poſtquam vidit oſſa arida neruis ligari,venis intexi,carne contegi,cute veſtiri, poſtea prophetauit de ſpiritu,Et veniẽs ſpiritus vniuſcuiuſque,& introiuit in corpora illa iacentia,& ſurrexerũt, & mox ſteterunt.Sic confirmatus de reſurrectione Propheta, ſcripſit viſionem,vt ad poſteros tãtæ rei cognitio perueniret.Merito ergo clamat Eſaias, Exurgent mortui, *Eſaiæ.26.* & reſurgent qui in monumentis ſunt, & lætabũtur qui ſunt in terra. Ros enim qui abs te eſt, ſanitas eſt illis. Vere enim ſicut rore madefacta ſemina germinant & exurgunt, ſic rore ſancti ſpiritus oſſa fidelium viſitata, B cum ſuo corpore in æternam gloriam germinabunt.

Quõ de paruis oſsibus tot⁹ poſſit homo reſtitui. Cap. III. Sed dubitas,quomodo de paruis oſsibus totus poſſit homo reſtitui. Reuera tu ex modica ſcintilla ignis ingentem ſuſcitas flammam. Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpuſculi tui reintegrare conſperſum? Sed & iam dicis, Nuſquam comparent carnis ipſius reliquię.Forſitan enim aut igne combuſtę ſunt,aut à beſtiis deuoratę.Hoc primũ ſcito,quia quicquid conſumitur,in terræ viſceribus continetur,vnde rurſus poterit deo præcipiẽte produci.Nam & tu cum non appareat ſemen ignis,adhibes lapillum & modicum ferri,& excutis de viſceribus lapilli quantũ opus eſt ignis.Qui ergo per tuam induſtriam & ſapiẽtiam, quam ipſe deus tibi cõceſsit,tu facis vt producas quod non apparet,maieſtas illa diuina facere ſua virtute non poterit,vt quæ interim non vidẽtur,excutiat? Mihi crede, poteſt omnia deus.

De morte nõ timẽda exẽplo martyrũ & maxime matris in lib. Maccabæorũ cũ 7. filiis. C. IIII. Hoc enim require, vtrũ promiſerit ſe facere reſurrectionem, & cũ promiſſam tantis didiceris teſtimoniis, imò cum ipſius domini Ieſu Chriſti certiſsimam teneas cautionem,confirmatus fide,mortem deſine iam timere. Qui enim timet,adhuc non credit,qui non credit, peccatũ non trahit inſanabile,quia ſua incredulitate dominum aut impotẽtem, aut certe aſſeuerat mendacem. Sed non ita beati Apoſtoli,nõ ita ſancti martyres probant. Apoſtoli propter C hanc prædicationẽ reſurrectionis, dum Chriſtum reſurrexiſſe prædicant, & in ipſo mortuos ſuſcitaturos annunciant,nec mortẽ nec tormẽta recuſare, nec cruces. Si ergo in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum,reſurrectio mortuorum, cui tot & tam idonei teſtes exiſtũt, cui cum effuſione ſanguinis teſtimonium dicũt,quomodo poteſt in dubiũ reuocari? Quid autem ſancti martyres putas habuerunt, certam ipſius reſurrectionis ſpem,an dubiam? Si non habuiſſent certam,non vtique per tãtos cruciatus & pœnas mortem pro lucro maximo ſuſcepiſſent:non cogitabant ſupplicia præſentia, ſed præmia ſecutura. Sciebant dictum, *2.Corin. 4.* Quæ videntur, ad tempus ſunt. Audite fratres virtutis *2.Macc. 7.* exemplum,Mater ſeptem filios hortabatur, & non lugebat,ſed poti⁹ lætabatur:videbat filios vngulis tradi, ferro concidi,ſartagine aſſari, & nõ lachrymas fundebat,non vlulatus tollebat, ſed ſollicite ad tolerantiam hortabatur filios.Nõ erat crudelis illa,ſed fidelis: amabat filios,nõ delicate,ſed fortiter. Hortabatur filios ad paſsionem, quam gaudens ipſa quoque ſuſcepit. Erat enim de ſua & ſuorum filiorum reſurrectione ſecura.

Quid loquar viros,quid fœminas, quid pueros, quid D puellas? Quomodo ſe de iſta morte luxerũt, quomodo de ſumma celeritate ad cœleſtem militiam tranſtulerunt? Poterant vtique ad præſens viuere ſi voluiſſent, quia in ipſis erat poſitum,an Chriſtum negando viuerent,aut confitendo morerentur: ſed magis elegerunt vitam proiicere temporalem, & vitam ſumere ſempiternam,excludi de terra, incolere cœlũ. In hoc fratres quis dubitationis eſt locus, vbi poteſt adhuc reſidere mortis formido? Si martyrũ ſumus filij, ſi eorum ſocij inueniri volumus, nec cõtriſtemur morte, non lugeamus charos,qui nos præcedunt ad dominum. Si plangere voluerimus,ipſi nobis inſultant beati martyres,& dicunt,O fideles,ô regnum dei cupientes,vos qui charos veſtros delicate moriẽtes in lectulis vtique & plumis,tanto mœrore plangitis, & lugetis,ſi eos à gẽtibus propter nomen domini cruciari & interfici videretis, quid facturi eſſetis? Aut non vos præceſsit exemplum? Abraham patriarcha filium vnicum offerẽs ſacrificiũ, *Gene.22.* gladio obedientiæ iugulauit,nec ei quem tanto amore E dilexit,pepercit,ne domino inobediẽs videretũ. Quòd ſi dicatis, illum propter dei hoc feciſſe præceptum, & vos habetis præceptum,vt non triſtes ſitis de dormientibus. *1.Theſ.4.* Qui ergo minora non ſeruat, maiora quomodo ſeruabit? An neſcitis quia animus qui in terribilib⁹ frãgitur,ad fortiora reprobus inuenitur? Timẽs quis riuũ, mare quando ingreditur? Sic qui plangunt impatiẽter amiſſum,quando poterunt ad martyrij peruenire certamẽ? Nam qui in his conſtans & magnanimus exiſtit, iam ſibi gratiam ad potiora ſubſternit.

De nõ lugẽdo mortuo exẽplo Dauid. Ca. V. 2.Reg.12. Sufficiũt hæc fratres ad mortis contemptum,& ad ſpei futurę confirmationem: ſupereſt vt vnum de veteribus exemplum proferam,quod omnem cõſolationẽ faciat, quod etiã patentibus cordis auribus volo omnes audire, Dauid ille rex magnus filium dilectũ, quem ſicut animã propriam diligebat,infirmitate percuſſum impatiẽtiſsime flebat:& cum humana auxilia iam nihil prodeſſent, ſemetipſum conuertit ad dominum: depoſita regali gloria,ſedit in terra,iacuit in cilicio, nõ manducauit neq; bibit,ſeptem diebus continuis orans deum,ſi forte ſibi filius donaretur. Acceſſerunt ſeniores domus eius, cõſolantes rogauerunt eum vt panem ſumeret, veriti ne dum filium velit viuere,ipſe antè deficeret. Non potuerunt torquere,non cogere:amor enim impatiens ſolet pericula ipſa contẽnere. Iacet rex in ſqualore cilicij F ægrotante filio,nec verba faciunt cõſolationẽ,nec ipſa eſcarũ neceſsitas auocauit,Mens triſtitiã patitur, pect⁹ dolore reficitur,oculi lachrymis perpetibus fluũt.Inter hæc factũ eſt quod decreuerat deus.Moritur puer,vxor in luctu tanto,domus in plãctu,famuli pauidi,quid facerent æſtuantes: nemo enim audebat domino filium mortuũ nũciare, timẽtes vtiq;,ne ille qui ſic adhuc impatiẽter viuũ lugebat,ſi audiſſet mortuũ,vitæ faceret finẽ,dũ ſtrepũt famuli inter ſe,dũ eum triſtes, & alter ad alterũ occulta ſuſurratione loquũtur,intellexit Dauid, præuenit nuncios,an vitã eius exhaleſcerit,interrogat, negare nõ poſſunt factum,fletibus indicant. Fit cõcurſus inſolitus,expectatio grãdis & met⁹,ne quid ſibi periculi pi⁹ pater inferat.Surgit mox Dauid rex de terra, exuit ſe cilicio, ſurgit hilaris, quaſi filiũ ſuum audiſſet incolumem, vadit ad balneas, lauat corpuſculũ,vadit ad templum,adorat deum,epulatur cum amicis, compreſsit ſuſpiria,gemitu omni depoſito,vultu iam læto, Mirantur domeſtici,ſtupent amici, nouam & ſubitam conuerſionem: audent denique interrogare, quid ſibi

G velit hoc,vt cũ viuẽte filio ſic doluerit,mortuo nõ do-
leret. Reſpõdit vir ille magnanimitate præcipuus, Ne-
ceſſe fuit cum adhuc viueret filius,& humiliari,& ieiu-
nare,& lugere in cõſpectu domini,Erat enim ſpes im-
petrandi commeatus vitæ. At vero poſtquam volũtas
dei facta eſt, ſtultum eſſe & nimium inutile, lamenta-
tione animum inundare,ſic dicens, Ego ibo ad illum,
non ille reuertetur ad me. Ecce exemplum magnani-
mitatis atq; virtutis. Quòd ſi ille Dauid, qui adhuc ſub
lege poſitus erat,ſub illa non dico licẽtia,ſed neceſsita-
te lamentationis ſic animum à luctu irrationabili ſu-
perauit,ſic triſtitiam ſuam ſuorumq; cõpeſcuit: nos qui
ſub gratia ſumus, ſub certa ſpe reſurrectionis,quib^9 om
nis triſtitia interdictà eſt, qua fronte mortuos noſtros
gentilium more plangimus, vlulatus inſanos tollim^9,
veluti alio genere bacchãtes,cum ſciſsis tunicis pecto-
ra nudamus,verba inania & nęnias circa corpus & tu-
mulum defuncti cantamus? Poſtremo etiã qua ratio-
ne veſtes nigras tingimus, niſi quos vere infideles &
miſeros non tantum fletibus,ſed etiam veſtibus appro-
bemus? Aliena ſont iſta fratres, extranea ſunt, nõ licẽt:
H & ſi licerent,non decent. Sed aliquãtos de fratribos &
ſororibus,licet fides propria & pręceptum domini for
tes faciat, parentum tamẽ & vicinorum opinio debi-
litat & frangit,ne lapidei & crudeles iudicentur, ſi pe-
percerint veſtimẽto,ſi non fuerint inſanis luctibus de-
bacchati. Et hoc quàm vanum eſt, & quàm ineptum,o-
piniones hominum errantium cogitare,& non timere
ne quid minus de fide faciat quam ſuſcepit. Quare nõ
magis tolerat iam à mendicis ille qui diues eſt, quare
non fidem ille qui dubius eſt? Quamuis etiam ſi dolor
eius tantus ſit,tacite tamen debet luctum ſenſu dirige-
re,& non leuitate ſui animi publicare.

DE QVARTA FERIA,
ſiue cultura agri dominici.

Sermo,non Auguſtini,ſed lucutulei cuiuſpiam.

De cultura agri dominici opera quinque iugerũ. Ca.I.
1 COeleſti gratiæ & ſpiritali plu-
uiæ præparãdus eſt ager Eccle-
ſiæ, quia imber diuinus in pro-
ximo eſt. Operemur dilectiſſi-
mi in iſto agro quod nobis cre
ditum eſt, nobis enim datum
eſt plantare,rigare,arare, nouel
lare, ſed dei eſt incrementum
dare. Apuſtolus Paulus doctor gentium in fide & veri
tate,per ſemetipſum & operãdo & monẽdo,hanc nos
1.Corin.3. docuit dominicam exercere culturã dicens, Ego plan-
taui,Apollo rigauit,ſed deus incrementũ dedit Et pau
lo poſt,Dei enim ſumus cooperarij,dei agricultura,dei
Philip.3. ædificatio eſtis. Et alibi, Cooperatores mei eſtote fra-
tres,& intendite eos qui ſic ambulant ſicut habetis for-
mam noſtram. In iſta itaque fratres dominica agricul-
tura, in qua nos dominus operari præcepit, ſic opere-
mur, vt mercedem promiſſam dono gratiæ accipere
mereamur. Tempus eſt,operemur,laboremus,quinque
Luca.14. illa iuga boum,quę ille inuitatus in Euangelio dum ad
cœnam venire nollet,probare ſe velle dixit,& propter
ea à cœna ſe excuſauit,quoniam ſibi ea,nõ agriculturæ
dominicæ comparauit: nos ea ipſa quinq; iuga in agro
dominico iungamus,terram duriſſimam ſulcis ſpirita-
libus exaremus,ſemen verbi dei proiicientes,quaſcun-
que ſpinas malarum cupiditatum inuenerimus, euella-
mus, eradicemus,diuino igne ſuccendamus, vt in tali K
opere laborãtes,domino deo noſtro fiducialiter dica-
mus,Domine paterfamiliàs,quoniam te adiuuante fe-
cimus opus quod iuſſiſti, redde mercedem quam pro-
miſiſti. Quæ ſunt illa quinq; iuga boum? Quinque ſen-
ſus corporis ſunt,viſus in oculis,auditus in auribus, ol-
factus in naribus,guſtus in faucibus,tactus in manibus.
Et iſta iuga ſunt. Duo ſunt oculi,duæ aures,geminæ na
res,duæ manus, & in ipſo guſtu geminum quiddã in-
uenitur,quando ſapor ipſe faucibus atque palato indi-
cante diſcernitur. Iſta ergo quinq; iuga terram verſant,
quando ſuis officiis deſeruientes,animum carnẽmque
parant, aut vberes fructus ſi ros cœleſtis infuderit, aut
aridas ſpinas ſi ſicca terra remanſerit,& eorum opus in
poſterum ſubſequetur. Sed quoniam nos dominus *De varia*
atq; paterfamilias noſter paſsìm & ſine vlla diſcretio- *ſeminum*
ne cuiuſlibet glebæ ſemen verbi ſui iàcere præcepit. In- *ſparſione, &*
ducit enim in Euangelio huius miniſtrꝭ ſimilitudinem *vſuræ re-*
& dicit, Ecce exiit ſeminans ſeminare, & dũ ſeminat, *quiſitione.*
aliud cecidit inter ſpinas,aliud in via,aliud in petroſa, *Cap.II.*
aliud in terram bonam: & cum demonſtraret quæ eſſet *Matth.13.*
ſpinoſa terra,homines videlicet qui verbum dei ſpinis L
cupiditatum præfocant,tantum ſemen, & non reddũt
fructus iuſtitiæ: ſimiliter de alia terra petroſa, atq; con-
culcata via ſuæ ſimilitudinis propoſitæ reddens ratio-
nem,ad terram bonam peruenit, & ait, Quod autẽ ce- *Roma.2.*
cidit in terram bonam, hi ſunt qui cum acceperint ver
bum dei,cuſtodiunt illud & faciunt, Quia nõ audito-
res legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtifi-
cabuntur. Nõ ergo nos dilectiſsimi aut timor ſpinarũ,
aut ſaxa petrarum,aut duriſsima via perterreat,dum ta
men ſeminantes verbum dei,ad terram bonam tandẽ
aliquãdo peruenire poſsimus. Accipe verbum dei om-
nis ager,omnis homo,ſiue ſterilis,ſiue fœcundus. Ego
ſpargam,tu vide quomodo accipias: ego erogem, tu vi
de quales fruct^9 reddas. Melius eſt enim vt de accepto
tu pro te rationem reddas, quàm nobis non eroganti-
bus iuſte dicatur, Serue nequam & piger,tu erogares,e- *Matth.25.*
go veniens cum vſuris exigerem. Si vero te terram in-
fœcundam aut ſpinoſam vel ſiccam ſentis, recurre ad
creatorem tuum. Hoc enim nunc agitur, vt innoueris,
vt fœcunderis,vt irrigeris, ab illo qui poſuit deſertũ in *Pſal.106.*
ſtagna aquarum, & terrã ſine aqua in exitus aquarum,
& habitare fecit illic eſurientes,& conſtituerũt in ciui- M
tatẽ habitationis,& ſeminauerũt agros, & plantauerũt
vineas,& fecerunt fructũ frumenti. Ex qua terra? Ex illa
ſterili,ſpinoſa,& inaquoſa. Et tu vnaquæque anima quę
accedis ad Chriſtũ,terra es ſpinoſa & arida. Vnde pro-
bamus,quia talis es? Recole illã ſententiã, quam in pri-
mis parentibus accepiſti,& inuenies quid inde traxiſti,
Spinas,inquit,& tribulos pariet tibi. An reſpondebis, *Gene.3.*
non te eſſe terrã ſpinoſam? Si ſpinas nõ haberes, capiti
creatoris tui coronã ſpineam non imponeres. Quia er-
go & tu talis es,ſpinarũ multitudine,id eſt,peccatorum
pręgrauata es. Ideo tibi talis cultura impenditur,ꝑpter-
ea crucis ligno exararis, propterea cœleſti pluuiæ præ- *Anima fi-*
pararis,vt cũ fœcunda effecta fueris, non gratuleris de *delis Chri-*
tuis quæ nulla ſunt meritis, ſed reddens bonos fructus *ſti ſangui-*
Chriſti prædices gratiã. Vis noſſe qualis tibi adhibea- *ne irrigat,*
tur cultura, qualis te deſuper perfundat gratia? Ecce ag- *& ex Iuda*
noſce. Chriſti cruce exararis, quando eius ſigno in frõ- *traditione*
te ſignaris: eius ſanguine rigaris, quãdo in morte ipſius *& Chriſto*
baptizaris. Quotquot enim,ait Apoſtolus,in Chriſto ba- *occidio o-*
ptizati ſumus,in morte ipſius baptizati ſumus. Mul- *ſtenditur.*
tum eſt quod dictum eſt, eius ſanguine rigaris, videa- *Cap.III.*

A mus quomodo per aliquam ſimilitudinem hoc quod
diximus probare poſsimus. Nõ enim noſtris ſermoni-
bus,ſed documẽtis diuinis, fides accommodanda eſt.
Ecce dilectiſsimi intẽdite,Iudas ille malus & falſus di
ſcipulus venalis & vẽditor,fur & traditor, emptus à Iu
dæis,vt cum eis mancipium eſſet diaboli,precium acci
piens de illo qui non habet precium,venditor ſangui-
nis Chriſti,ex ipſo precio,vt ſcriptura narrat, emit ſibi
agrum figuli, vt is qui hæreditatem integram Chriſtũ
oon habebat in cœlo,partem aliquam habere vellet in
ſeculo,quam nec ipſam poſſedit,quia ſceleris tãti facti
ſibimet conſcius collum ſibi alligauit, & proſtratus in
faciem diruptus eſt medins. Ager tamen ille qui ab eo
comparatus eſt,vocatus eſt ager ſanguinis,quoniam ex
precio comparatus eſt tanti ſanguiois. Vendidit diſci-
pulus ſanguinem magiſtri, & emit exiode agrũ figuli.
Quid eſt hoc?Putamus dilectiſsimi vacare hanc actio-
nem in illa venditione vel emptione,vel io ipſa Chri-
ſti myſtica paſsione? Cõparauit, ait ſcriptura,Iudas a-
grum figuli,& vocatus eſt ager ille,ager ſanguinis. Cla
mat hic terra quali vel quo precio fuerit cõparata, imò
B precium ipſum clamat,ſanguis ipſe clamat,Abel ille iu
ſtus ab impio fratre occiſus clamat. Nãque dilectiſsimi
cum hæc ſimilitudo paſsionis Chriſti & nequitia Iudæ
ac Iudæorum in illis duobus prioris mooſtraretur fra-
tribus, Cain & Abel, poſteaquã à maiore fratre minor
occiſus eſt, ab inuido innocẽs peremptus eſt,à ſcelera-
to pius ioterfectus eſt, interrogat deus Cain, quaſi ne-
Gene. 4. ſcius,quaſi ignarus & dicit ei, Vbi eſt Abel frater tuus?
Quæ vox nõ eſt ignorantis,ſed peccatum ante oculos
ſcelerati ponẽtis,vt ioexcuſabilis ſit omnis homo, qui
& admooitus pœnitere ooo vult in malo. Vbi eſt Abel
frater tuus:hoc fuit dicere ei,Agnoſce Caio,nõ me po-
tuiſſe latere id quod me putaſti poſſe latere. Agnoſce
quid feceris,de proximo age pœnitẽtiam, vt poſsis ac-
cipere indulgeotiam. Verum ille ſenſu durior,in ſcele-
re pertinacior, moribus peruerſis in anima percuſſus,
Reſpondit deo dicenti,Vbi eſt frater tuus,& dicit,Ne-
ſcio, Nunquid ego cuſtos ſum fratris mei? Quid dicis
Cain?cui dicis,oeſcio? Cum illo loqueris,qui omnia vi
det oculis ſuis. Quid eſt quod dicis, Nunquid ego cu-
ſtos fratris mei ſum? Talia perpetrando repuliſti à te in
C omnibus timorem dei. Et dominus illi, Quid feciſti?
vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Si enĩ
eſſes fratris tui cuſtos,eius ooo eſſes interfector. Si co-
gnoſceres fraternitatem,tantam noo committeres im-
manitatem. Si timeres meum iudicium, in fratrem oõ
committeres parricidiũ. Vox ſanguinis fratris tui cla-
mat ad me de terra. Et nũc ait dominus, Maledictus tu
à terra. Non maledicta terra,ſed maledictus tu à terra,
quæ accepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Agno-
ſce iam terra, quoniam ſanguine rigata es innoceotis,
conuince vocem oegantis,ſuſcipe ſanguinem confitẽ-
tis, Interrogentur & nunc Iudas & Iudæi, imò in Iuda
omoes Iudæi. Interroget dominus Iudã, & dicat ei, Iu-
da,vbi eſt Chriſtus frater tuus? Ao forte dicturus es, ô
male frater,quòd Chriſtus tuus non fuit frater? coouin
cat te prius ipſe dominus quòd tuus fuerit frater. Dic
nobis domine Ieſu Chriſte, vtrum Iudas fuerit frater
tuus. Reſpondet,& ſi fuit, fuit: oon enim eſt quod fuit:
etſi fuit,fuit: ego enim generaliter de omnibus patri di
Pſal. 21. xi, Annunciabo nomen tuum fratribus meis. Ecce Iuda
cõuictus es,quòd Chriſtus fuerit frater tuus. Vbi eſt fra
ter tuus?reſpõde,dic,ſequere,dic quod dixit & ille, Ne-
ſcio. Nunquid ego ſum cuſtos fratris mei? Nõ enim &

tu fuiſti cuſtos qui & proditor factus es & vẽditor. Dic, D
Nuoquid ſum cuſtos fratris mei?vt reſpõdeatur & tibi,
Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Quid
enim dicit,omnis homo terra? Primus enim homo de *1. Corin. 15.*
terra terrenus: & qualis terrenus tales & terreni. Quid
dicit?Omnis homo terra,quãdo accipit ſãguinẽ Chri-
ſti?amen dicit. Quid eſt amen? verum eſt. Quid eſt ve-
rum? Quia fuſus eſt ſanguis Chriſti. Quo faciente? di-
ſcipulo Iuda tradente, amen diceodo, verum clamao-
do dicit hoc,omnis homo terra. Ecce Iuda,vox ſãgui-
ois fratris tui clamat ad me de terra: probauimus, quia
eius ſanguine rigaris. Vide terra quomodo accipias *De maledi*
hunc ſanguinem,quia qui eum bene accipit, accipit be *ctione homi-*
nedictiooem: qui vero eum male accipit,iudicium ſibi *nũ Chriſti*
bibendo acquirit. Hoc figuratum eſt & in illo agro Iu- *ſãguine nõ*
dæ, de quo dictũ eſt quòd eſſet ager ſanguinis, ſecutũ *mũdatorũ.*
eſt enim vt diceretur, Fiat villa eius deſerta. Si enim ad *Cap. IIII.*
Iudam pertines,ſi facta eius imitaris, ſi ſanguioẽ Chri- *Matth. 27.*
ſti non cum tremore accipis,eris villa deſerta,maledi-
cta,reproba & ſpinoſa. Si autem ſanguinem Chriſti cũ
reuerentia recipieos, cognoſcis per illum tua tibi di- E
mitti peccata,quooiam ager ille quem comparauit Iu- *Roma. 9.*
das,figuli dictus eſt, Habet poteſtatẽ figulus luti ex ea-
dem conſperſione aliud quidem vas facere in honorẽ,
aliud io contumeliam. O terra tanto rigata ſanguine,
reſponde de tãto ſanguine,nõ ſicut Cain & Iudas ver-
ba excuſatioois,ſed ſicut ſancti martyres verba confeſ
ſionis. Reſponde ſicut reſpondit beatus Stephanus,qui
in iſto agro dominico vt bonus colonus plurimũ la-
borando genu fixit, atque de terra petroſa vulneratus,
ex ea lapides in ſuo corpore tanquam in ſinu ſuo colle
git,& ſudando in operr,terram ſancto ſanguine rigã-
do centenum fructum ex martyrio domino præſenta-
uit. Reſpõde ſicut reſpondit Cyprianus,Laureotius,cę
teriq́; ſancti pueri & puellæ. Aetas omnis & vterque ſe-
xus,qui percipientes ſaoguinem Chriſti, teſtimonium
dicebant,& non negantes nomen Chriſti, pro ſangui-
oe quem biberunt,ſanguinem ſuum fundere oõ dubi-
tauerunt,ſimulq́; cũ perpetua fœlicitate in æternum re-
gnare meruerunt, Hoc io Apocalypſi reuelãte angelo *Apoca. 7.*
Ioannes vidit turbam multã, quam dinumerare oemo
poterat. Hanc requirens quę nam eſſet, reſponſum tale
accepit. Hi ſunt,dictum eſt, qui lauerunt ſtolas ſuas, & F
candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Iam agnoſcis
anima Chriſtiana,quemadmodum & tu ex illo ſangui
oe efficiaris candida,vt omnis & corpore & corde pul
chra aſcendas de fonte Chriſti cõſecrata in ſanguine.
Quid enim manauit ex illo latere crucifixi? Sanguis &
aqua,ex ſanguine rubor, ex aqua ſplendor. In iſtis *Cap. V.*
duobus ſacramentis decorãtur ſingulæ animæ, ex qui-
bus vna illa pulchra efficitur ſpõſa Eccleſia,cui dicitur
in cantico canticorũ, Quàm ſpecioſa es ſoror mea,di-
lecta mea, quàm ſpecioſæ ſunt geoæ tuæ. Et cum ipſe
eam talem fecerit,ipſamq́; pulchritudinem ei ipſe do-
oauerit,vidẽs eam talem quaſi miratus exclamat atque *Pſal. 44.*
circumſtantes interrogans dicit, Quænam eſt hæc quę
aſcendit dealbata? Et illi, Aequitas dilexit te, Ipſa eſt re-
gina quæ aſtitit à dextris tuis in veſtitu deaurato, cir-
cumamicta varietate linguarum diuerſarum gentiũ,
varietate decorata. Audiens hæc ſponſi ſui voces dicẽ-
tis, Quæ nam eſt hæc quæ aſcendit dealbata: verecun-
de etiam ipſa reſpondere cogitur, & dicit ſuo ſponſo,
De me interrogas quæ nam ſim quæ aſcendi dealba-
ta? Ego ſum quam fœdam inueniſti, pulchrámque fe-
ciſti. Ego ſum cuius preces audiſti, quando me in Pſal-

G mo cantare feciſti, Lauabis me & ſuper niuem dealba-
Pſal.50. bor. Quid ergo miraris pulchritudinē meam, cū ſcias
hanc eſſe opera tua? Quid interrogas, quod ipſe feciſti?
Vides me dealbatam, tu lotam ſuper niuem feciſti can
didam, vt videas me aſcendētem te cognoui de cœlo
deſcendentem, te amaui in cruce pendentem. Humili-
tas tua facta eſt exaltatio mea, fœditas tua eſt pulchritu-
do mea. Niſi enim tu de cruce vulneratus deſcēderes,
ego dealbata de fonte non aſcenderem. Vere dictum
Cant.8. eſt, Quia valida eſt ſicut mors dilectio. Quouſque ſe
ſponſus hic inclinauit, qui quantum amādo fœdam vt
faceret pulchram, vſque ad mortis exitum venit? Et do
Pſal.67. mini domini, inquit, mortis exitus. Vidimus enim eū,
Eſaiæ.53. ait Propheta, & non habebat ſpeciem, neque decorem.
Quid miraris, amando talis factus eſt. Hanc tamen a-
miſsionem decoris huius timuit Petrus, quādo prænū-
Matth.16. cianti domino paſsionem ſuam, dixit: Abſit à te domi
ne, propitius tibi eſto, ne fiat iſtud. Sed ille talia ſapiētē
increpauit, & Apoſtolum diabolū vocauit dicens, Re-
di retro ſatanas, nō eni ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt
hominū. Aeſtimauit enim Petrus totam illam diuini-
tatis pulchritudinē abſorberi potuiſſe in corporis hu-
H mani ſpecie, & neſciebat agi illud magnum ſacramen-
tum quòd propterea ſe illam pulchritudinem quodā-
modo expoliaret, vt quam ſibi coniungere dignabatur
ſponſam Eccleſiam, eandem ipſam pulchritudinē ip-
ſe veſtiret. Non enim dando perdebat illud quod ero-
gando creſcebat. Ille dedit, hęc accepit, & iſta quod nō
habuit inuenit, & ille dādo quod dedit nō amiſit, quia
cum ipſa pulchritudine à mortuis reſurrexit. Quid ex-
paueſcis Petre quaſi perdiderit Chriſtus illā pulchrā
veſtem, quando eum nudum intendebas in ligno pen-
dentem? Noli expaueſcere, noli timere, noli negare: tu-
nicam illam diuinitatis atque immortalitatis Chriſtus
non perdidit in cruce, quia ſpōſæ ſuę eam conſignauit
in dote. Vidiſti eum ô Petre non habentem ſpeciē neq;
decorem, & cōtinuo negaſti illum, quem omnibus reli
ctis tuis amaſti, & non ſolum ſemel, ſed ſtans in atrio
ſacerdotis ab vna ancilla tertio interrogaris, & negas.
At vbi te gallo canēte conuicit præſumptorē, qui præ-
dixerat antea negatorem, reſpexit te intus in corde, &
I vt amare fleres, intus quodāmodo tecum tacite loque-
batur illa ipſa eius diuinitas, & dicebat tibi, Vbi es Pe-
Matth.26. tre? Si poſsides amicum, in tentatione poſside eum, vbi
eſt in tempore tribulationis illius permane illi fidelis,
vt & in hæreditate illius cohæres ſis, Vbi eſt, Petre, Ani
mam meam pro te ponam, & tecū ſum vſque ad mor-
tem? Quàm celeriter negaſti quaſi hominem mortuū,
quem antea confeſſus fueras viui dei filium. Hæc dum
ille tecum in corde ſermocinaretur, reſpexit diuinitas,
& fleuit humanitas. Agnita eſt dulcedo, & periit amari-
tudo, ſuſcepta eſt charitas, & deleta eſt iniquitas, rediit
amor, & fugatus eſt timor. Ecce ſubitò quē negauerat,
quia nō habebat ſpeciem neque decorem, agnoſcit re-
ſurgentem ſpecioſum forma præ filiis hominum, con-
iunctamq; illi videt ſponſam, tunicam illam immorta-
litatis, quam antea Petrus timuerat perituram: indu-
tam videt, cognoſcit quòd tali ſit circumamicta veſte,
& alloquitur illā ipſam ſponſam Petrus, vt ſeruaret hu
1.Pet.2. ius tunicæ dignitatem, & dicit animæ humanæ: Chri-
ſtus pro nobis paſſus eſt, relinquēs nobis exemplum, vt
ſequamur veſtigia eius. Sequere ſpōſa, ſequere veſtigia
ſpōſi tui, nullus te metus reuocet à cōſortio dilecti tui.
Ama amantem, quia prius ille amauit non amantem:
require requirentem, quia prius ille quæſiuit non quæ-
rentem. Require & dic ſpōſo tuo, vbi paſcis, vbi cubas K
in meridie? Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſo-
dalium tuorum, quam ſic dilexiſti, pro qua ſanguinem
fudiſti, cuius tabernaculum in ſole poſuiſti. Non fiam *Pſal.18.*
ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum. Ecce *Cap.VI.*
dū te quæro vbi paſcas, vbi cubes in meridie, meridies
Africa eſt, quæ in ſolis occaſu eſt, & tamen quia ab ortu
ſolis vſque ad occaſum laudatur nomen tuum, & ſunt
qui te prædicant non caſte, quærentes quæ ſua ſunt, nō
quæ tua ſunt, dum te quæro in meridie, id eſt, in Afri-
ca, ecce greges ſodalium tuorum, ſcholæ peſsimæ hæ-
reticorum, fraus Manichæorum, nequitiæ Pelagiano-
rum, ſuperba congregatiu Arrianorum, inſultant velut
opertæ, id eſt, velut incognitæ, & dicunt mihi, Quem
quæris? Chriſtum quæris? Ecce hic eſt, ecce illic eſt. Tu *Matth.24.*
autem quia me admonuiſti dicens, Si autem dixerint,
ecce hic eſt, ecce illic eſt, ne abieris poſt eos, cum te no-
uerim vbique totum eſſe, non partes defendere, ſed v-
nitatem diligere, facta ſum illis incognita & velut o-
perta, & derident me, quia neſciunt te. Et quid magnū,
quia ego ab eis ſuſtineo tale opprobrium, cum tu eorū
nunc vſque contumelioſum ſuſtineas verbum, qui te
cum patre nolunt eſſe vnum, ſed diuidēdo inter patrē
& filium, inter ſponſum & ſponſam, magnū incurrunt L
ſacrilegium, magnum ſuæ animæ inferunt morbum,
quia nec te vnius vnicum ſpōſum, nec fidelē atque in-
tegrum habere deſiderant medicum? Tu autem anima
Chriſtiana quæ aſcenſura es ex ſacratiſsimo fonte, ru-
bore atque decore perfuſa, nimis ſpecioſa & candida,
ſerua decorem tuum, agnoſce quid fueris & quid eris,
vide ne deſeras menſam ſponſi tui. Vt pulchra perma-
neas, carnem eius quotidie manducabis: vt vitam æter
nam habeas, ſanguinem eius potabis: vide ne deſeras
hanc menſam. Plurimos apparatus hæreticorum fuge,
& ſi plurima illic prauis diſputationibus apponuntur,
aut fœda ſunt, aut ſemieſa ſunt. Non eſt enim illic quic-
quam integrum, vbi eſt pater & filius & ſpiritus ſanct⁹
non eſt vnum. Menſa ſponſi tui panem habet integrū,
& calicem ſanctum, quem panem, & ſi fractum com-
minutumq; vidimus in paſsione, integer tamen man-
ſit in illa ſua cum patre indiuidua vnitate. De iſto pa-
ne & de iſto calice dicebat ipſe dominus, Panis quem *Ioan.6.*
ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi vita, Et calix quem
ſanctificauero, ſanguis meus eſt, qui pro vobis funde- M
tur in remiſsionem peccatorū. Superius enim dixerat,
Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis
ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Quod
verbum audientes, nec intelligentes diſcipuli dixerūt,
Durus eſt hic ſermo, quis eum poteſt audire? Et multi
ex hoc verbo ſcādalizati diſceſſerunt. Cum videret au
tem Ieſus, ait reliquis, Nunquid & vos vultis ire? Tunc
Petrus qui ſanctę figuram portabat Eccleſię, reſpondit
pro omnibus, Et ad quem ituri ſumus? Verbum vitę ha
bes, & dimittim⁹ te? Videtis dilectiſsimi, quid ſit exire,
quid permanere. Qui exierunt, quia verbū Chriſti non
intellexerunt, non iam diſcipuli, ſed hæretici remanſe-
runt: qui perſtiterunt, verbum vitæ tenuerūt. Agnoſci-
te hæretici exitum veſtrum, quia minorem prædicatis
Chriſtum noſtrum. Et vos cum eo ſtare noluiſtis, quia
Chriſtum vnum eſſe cum patre non intellexiſtis. Ideo
foras exiſtis, quia verbum vitæ reliquiſtis. Non in vo-
bis manet, qui cum patre æqualis manet. Audi ipſum,
quia ſimul cū patre manet. Si quis, inquit, me diligit, di-
ligetur à patre meo, & ego diligā eum, & veniemus ad *Ioan.14.*
eū ego & pater, & manſionem apud eū faciemus. Dic
mihi

A mihi obſecro hæretice Arriane, vnam animam tuam ſimul habitat hæc trinitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus? Quoniã & ſpirit⁹ ſanct⁹ habitat in vobis. Neſcitis, inquit Apoſtolus, quia tẽplum dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis? An diuerſas manſiones in corde tuo pręparas trinitati, vt maiorẽ partẽ teneat pater maior, minorem filius minor, inferiorẽ ſpiritus ſanctus inferior? Iam ergo non habes vnum cor, ſed duplum, aut triplum. Nõ ergo illic habitat trinitas? Quare. Quia dictũ eſt, Væ duplici corde. Inſenſate, inepte, fatue: ignis, ſplendor & calor ſimul atq; inſeparabiliter, nec diſtincte, ſed æqualiter habitãt vnam lucernam, & vna trinitas deus ſimul nõ poteſt inhabitare animã humanam. Si apud te æqualitas vnitatis indiuiduæ trinitatis non fuerit digna manſio inuenta, reſpõdebitur tibi, Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, Nõ enim de lapidibus viuis cõſtruis templum deo, quos rebaptizando perfocas, exhonoras, reprobas, vaſtas, damnas, exterminas. Nec fundamenta Apoſtolorum ſequeris, cũ ſint ipſi columnæ dei viui, ſuper quas fabricauit ſapientia domum ſuam, vt conſtrueretur verum illud templum, in quo erat pietatis magnum ſacramentũ. De quo templo dicebat Iudæis, Soluite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud. In patribus tuis non habes lapidẽ angularem, quem ſecundum diuinitatem patri æqualem nõ credis, nec tecum ex duabus pennis charitatis dilectionẽ dei & proximi te habere demonſtras, quia nec deum diligis, ſicut diligendus eſt, nec proximum ſicut teipſum. Diliges enim dominũ deum tuum, dictum eſt, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Da cor tuum patri, animam filio, virtutem ſpiritui ſancto. Ecce tria trinitati, ex quibus vnum hominem vni trinitati ſacrificiũ obtuliſti, hæreſim Arrianam viciſti, quoniam deus dominus tuus non tres dij, ſed dominus vnus eſt. Hæc eſt fabrica ſancta, hæc eſt aula vera, in qua ſunt oues Chriſti, non lupi diaboli. Cauete dilectiſsimi fraudes hæreticorum, oues Chriſti timete inſidias luporũ, videte quia nihil ſubtractum eſt vtilitati veſtræ, inquantum ipſe dominus donauit de annunciatione verbi dei. Quid Chriſtus ſit, & quid Eccleſia audiſtis, approbaſtis, clamaſtis & quare tãta mala patiamur, vel quibus meritis peccatorum in manus tribulantiũ nos traditi fuerimus, dum ante paucisſimos dies C loqueremur ſimul & agnouimus, ſimul fleuimus, nunc etiam quid accepturi eſtis, vel quid eritis, adhuc in auribus veſtris inſonat ſtrepitus noſtræ vocis, admonemus vos vt fratres, obſecramus vt patres, hortamur vt filios. Nolite perdere tantum bonum, amor Chriſti in cordibus veſtris nõ refrigeſcat, amor matris huius circa vos non torpeſcat, quæ vos parturit, quę curam magnam pro ſalute veſtræ animæ gerit, quę ſpem veſtram dirigit, quæ quotidie redeuntes materno ſinu excipit, quæ vobis ſpiritales cibos pręparat, quę ad æternam ſaturitatem perducere deſiderat. Immaculatos filios deo patri vult aſsignare, quos tãta cura ac ſollicitudine dignatur nutrire. Hanc toto corde amate, hanc amando conſeruos veſtros, fratres veſtros, dei miniſtros puro amore diligite, atq; pro noſtra mercede in illo ſacratiſsimo fonte pro nobis orate. Orate pro pace, orate pro liberatione huius terræ, orate vt miſereatur qui iuſte indignatur. Nouelli filij, dũ in veſtra ſancta natiuitate pater exultat, veſtris orationibus & fletibus mitigare iraſcentem, quem ſentimus fortiter vindicantẽ. In ſumma autem rei, Apoſtolorum ſanctorum verbis vtentes cõmendamus vos deo in verbo gratiæ eius qui potens eſt cuſtodire in vobis, quod ipſe donauit, Ipſi gloria cum D ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum.

1. Cor. 3. *Eccle. 2.* *Matth. 23.* *Ioan. 2.* *Deut. 6.* *Matth. 22.* *Admonitio neophytorũ ad amorem catholicæ eccleſiæ, & ad orandũ pro ea. Cap. VII.*

Finis.

DE CATACLYSMO SERMO.

Nihil habet Auguſtini.

QVoniam in proximo eſt dies redemptionis veſtræ, percipite dilectiſsimi ea quæ vos erudiãt, atque corda veſtra enutriant, erigant, corroborẽt ad timorẽ dei: & feruor iſte tanti amoris nõ pigreſcat in cordibus veſtris, nec putet quis tantũ eſſe Chriſtianũ, quod his imbuitur myſteriis, quod renaſcitur ex aqua & ſpiritu, & poſtmodũ dimittat ſe voluptatibus variis: ſecuruſq; effectus ꝙ ſacramẽto baptiſmatis munierit animam ſuam, non eam cuſtodiat contra verſutias inimici, immo & ipſe quantum poteſt cuſtodiat & cuſtodiendam petat, ne tempeſtatibus huius mundi procelliſq; depereat. E Baptizatus eſt quis, nauis eſt inſtaurata, ſubuncta, velificata, miſſa in mare, indiget gubernaculo, quouſq; ad portum deſideratũ perueniat. Mare hoc ſeculum ſcilicet, nõ ſolum tẽpeſtatibus ſcopuliſq; periculoſum eſt, verum etiã beſtiis cupiditatum inſidiantibus abundãs. Omni ſollicitudine, omni cura, omni induſtria excitati iam vigilent nautæ, frequenter etiam Chriſtus inuocetur gubernator, vt nauem tãtis periculis ereptam ad portum ſecuritatis ipſe perducat. Baptizatus es, ſignatus es regio charactere, cœpiſti conſequi annonã de mẽſa regis tui: noli eſſe deſertor, nec vt miles delicatus diffluas per voluptates, & te hoſtis diabolus inermem diffluentemq; inueniat, ſed vt fortis miles. quicquid potes age in hoc bello, vt virtus tua Chriſtus non ſolum te tueatur, verumetiam alij proficiãt ad ſalutem. Poſtula à rege tuo arma ſpiritalia, bellum tibi, inquit, indicitur, in quo eniteſcas pugnando, vt ad plenã pacem triumphando peruenias. Non contra vnum dimicabis, multi enim contra te exient aduerſarij: pugnabis enim cum vitiis, & vt beatus martyr Cyprianus ait, ſi depreſſeris auaritiã, exurget libido, ꝙ & ſi libidinem ſuperabis, ſuccedet ambitio, & ſi ambitio à te fuerit deuicta, ira, zelus, ęmulatio, inuidentia, ſuperbia, ebrioſitas cum cæteris ſuis peſtiferis ſociis in vnum contra te dimicantia conſtituent caſtra. F Sed non metuas, habes quod agas, inuoca dominum virtutum, induat te ex alto virtute, vt illam proferas vocem, Si conſiſtant aduerſus me caſtra, nõ timebit cor meum: & ſi exurgat in me prælium, in hoc ego ſperabo. In illo, in quo niti in domino virtutum, qui militem ſuum ita expectat dimicãtem, vt adiuuet laborantem? Baptizatus es, mũdatus es, vnctus es oleo, reſtauratũ eſt corpus tuum ad priorem ſtatum primi illius hominis ante peccatũ, noli poſtmodum male ſecurus eſſe. Ad agonem produceris, contra diabolum vitiorum principem dimicabis in arena huius mundi, vtręq; partes, Chriſti ſcilicet & diaboli, infinita populi multitudo te expectat luctantẽ, & quiſnam vincat vide omnem turbam nimia intentione pendẽtem. Non de te triumphet pars diaboli: Si vis vincere, noli de te præſumere, ſed illi aſsigna victorię gloriam, qui tibi donat vt victoriæ feras palmam. Vis vincere, caput prius contere inimici, excludendo de corde tuo ſuggeſtiones diaboli. Vis vincere, manus tuæ fortes inueniantur

De bello indicto nouiter baptizato quam ſit arduũ. Cap. I. *De adiutorii Chriſtiani militis. Cap. II.* *Pſal. 26.*

G ueniantur in bono opere. Vis vincere, fige pedes, non nutent veſtigia tua frequentãdo ſpectacula & deſerẽdo Eccleſiam. Sed vt hanc etiam in tam magno agone & tã grãdi luctamine poſsis implere victoriã, mittat tibi dominus auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te.

De myſteriis baptiſmi quid in baptizan efficiat, exẽplo Moyſi, in virga & aquarũ diuiſione populũ redemptus.
Cap. III.

Ecce dilectiſsimi, venturi eſtis ad fontẽ aquæ, non dicatis in cordibus veſtris, hoc eſt totũ quod pro magno deſiderabamus: Fons iſte viſibilis, ſimilitudo eſt æterni fontis. Renaſcemini ex aqua & ſpiritu. Aqua illa non ſolũ corporis ſordes mundat, ſed animã à peccatis liberat. Debetis autẽ noſſe cur virtus illius aquæ & animæ proſit & corpori. Non enim omnis aqua mundat: ſanctificatur hæc per cõſecrationem verbi. Tolle enim verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, virtus verbi per aquam mũdauit nos, quia per aquas ambulauit. Vt autẽ à tempeſtate huius ſeculi liberaret vos, videte potẽtiam verbi dei, quemadmodũ dominetur cunctæ creaturæ ſuæ.

Matth. 14. Quod dicturus ſum noſtis. In Euangelio legitur, cum quarta noctis vigilia veniret dominus Ieſus ad diſcipulos ſuos ambulãs ſuper aquas maris, & inueniret eos piſcantes, quos iam fecerat hominũ piſcatores, perterriti diſcipuli putauerunt ſe phãtaſma videre. Acceſsit Ieſus, & ait illis, Nolite timere, ego ſum. Tunc vnus illorum Petrus ille prǽſumptor, & poſtea negator, pòſt vero cõfeſſor & amator: Si tu es, inquit, domine, iube me venire ad te ſuper aquas. Et dominus, Veni, inquit, Deſcẽdit Petrus & cœpit ambulare ſuper mare plenus fiducia. Dũ ambulat, trepidauit infirmitas, ſed ſtatim ſubuenit diuinitas. Cœpit mergi, clamat, domine pereo, Porrexit manum dominus, erexit mergentẽ, cõfirmauit diffidẽtem, & ait illi: Modicę fidei, quare dubitaſti? Videtis dilectiſsimi, quãtum adiuuet fides, & quantũ deprimat infidelitas. Si quis enim veniens ad aquas baptiſmi, fide plenus eſt, ſubleuatur: ſi quis infidelis eſt, mergitur. Sed porrigat manum dominus etiam infidelibus mergentibus & plenam fidem operetur in cordibus. Audite adhuc, aquæ ſacramentum quid in vobis operabitur? Proponam figuram vt ex ea vobis veritas eluceſcat.

Exod. 1. Cum Aegyptij duris operibus populum premerent Hebræum, clamor factus eſt populi in aurib⁹ dei, & deprecati ſunt vt eos liberaret à dominatu gentis peſsimæ. Miſſus eſt

Exod. 3. Moyſes qui eos ex Aegypti educeret ſeruitute. Apud

I Pharaonem principem Aegyptiorum fideliſsimus dei famulus allegat imperatoris ſui iuſsionem, & quid rex omniũ gentium præceperit, auribus duriſsimi regis inſinuat. Obdurat Pharao cor ſuũ, nec ſcire ſe dicit deũ, atq; eius miniſtros repudiãs, grauioribus pœnis affligit populum. Ex maiori anguſtia populi maior clamor exurgit. Suſcipit certamen, famulus dei Moyſes cõgreditur cũ Pharaone, nullo telo, nullo gladio, nulla viſibilia indutus arma, ſed munit⁹ poteſtate diuina: inferuntur decem plagę in Aegypto, & vindex ira in populum contumace ſurgit, vt ex minutiſsimis animãtibus, vermiculis, ranis & locuſtis ceruix caderet ſuperborum: in quibus plagis vltima mors primogenitorũ Aegyptiorum omnium facta eſt, vt ſuos iuſte perderent qui alienos iniuſte detinebant. Dimittit populum Pharao, non voluntate, ſed nimia neceſsitate conſtrictus. Pergit populus erutus ad mare rubrum feſtinãs, vt per aquas ſaluarentur, qui à peſsimo hoſte liberabantur. Sequuntur Aegyptij, imminent populo fugienti: vidẽt ſuper ſe Iſraëlitæ hoſtes & inimicos ſuos, expectãt gladium. Mors in oculis, timor & tremor in manibus ſingulorum, ne in fauces caderent perſequentium. Exurgit Moyſes famulus dei portãs virgam, quam à domino acceperat, & K

per quam iam multa ſigna fecerat, percuſsit mare, & diuiſum eſt, Vbi eſt illa potentia, non numinum, †ſed dæmoniorum? Vbi eſt vana ſuperſtitio Paganorum? Nunquid vt mare diuideretur ille Neptunus eſt inuocatus, quem regem maris eſſe volunt, qui regem verum deum ſuum agnoſcere nolũt? Virga extenſa manu aquas percutit Moyſes, & ſtatim cogitur fluctus in cumulũ, & vnda in ſemetipſa repreſſa curuatur: ſoliditatẽ recipit liquor, & ſolũ maris areſcit in pulueres. Ingreſsi ſunt alij ſaluandi, alij damnandi. Vnum elemẽtum aquarum authore totius creaturæ iubente iudicauit vtroſq;, ſeparauit enim pios ab impiis: Illos abluit, iſtos obruit: illos mundauit, iſtos occidit. Moyſes figuram habuit domini Chriſti, quoniam dux fuit populi. In virga agnoſcite crucem, in mari rubro agnoſcite baptiſmũ Chriſti ſanguine purpuratum. Regẽ Aegyptiorum populoſq; eius, authorẽ peccatorum diabolũ cum omnibus miniſtris eius. Sæuit diabolus quando nos videt per aquã baptiſmi à ſua oppreſsione liberari. Exclamate ad Moyſẽ veſtrum dominũ, Chriſtum, & virga crucis percutiat mare baptiſmi, reuertatur aqua & operiat Aegyptios, vt L

† aliàs hominum.

quemadmodum nullus remanſit Aegyptiorũ, nihil remaneat etiam veſtrorum peccatorum. Totum mũdet, qui totum fecit: reparet perdita, qui creauit omnia integra: extinguat Pharaonẽ diabolum mortis authorẽ, & ſuum populum liberet per aquam ſalutarem.

De myſteriis paſchalibus in baptiſmo complendis.
Cap. IIII.

Audiſtis dilectiſsimi, figuræ illæ quomodo tranſierũt ad ſpeciẽ veritatis: illud ſupereſt, vt noueritis quẽadmodum celebrauerit paſcha. Liberatus popul⁹ ex Aegypto, baptizatus, vt ait Apoſtolus, in nube & in mari rubro acceperũt præceptũ domini per Moyſem, vt in occiſione agni celebrarẽt paſcha, ex cuius ſanguine poſtes domus ſuæ vnuſquiſque liniret, nec timerẽt angelum vaſtatorem, qui ſignum ſanguinis agni occiſi in ſuæ fronte domus haberent. *1. Cor. 10.* Os, inquit, dictum eſt, non cõminuetis ex eo, nec relinquetis quicquã in mane, cum picridiis & azymis comedetis agnum. *Exod. 12.* Fecerunt quod præceptum eſt filij Iſraël. *1. Cor. 10.* Demonſtra & tu Iſraël ſpiritalis fili Abrahæ, ſecundum fidem, non ſecundum carnem, demõſtra & tu quomodo celebras paſcha, habes agnũ occiſum, demõſtra, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. *Ioan. 1.* Lini ſanguine eius poſtes domus tuæ, demõſtra & dic: Ecce crux ſanguinis Chriſti in frõtibus eſt pudoris noſtri. M Dic cum Paulo, Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. *Galat. 6.* Os nõ comminuetis ex eo, dictũ eſt, Impletũ eſt hoc in ipſa domini paſsione, ipſius ſancti agni immolatione, quãdo crucifixus cum duobus latronibus in medio pendebat ipſa ſumma iuſtitia, liberans vnum confitentẽ, alium puniens blaſphemantẽ. *Exod. 12. Nume. 9. Lucæ 23.* Ita factæ ſunt tres cruces, tres cauſæ. Vnus latronum Chriſto inſultabat, alter ſua merita confeſſus Chriſti ſe miſericordiæ cõmendabat: crux Chriſti in medio non fuit ſuppliciũ, ſed tribunal. Mox vt peregit omnia quæ de ſe erant ſcripta, accepto felle & aceto, propter illud quod prædictum erat, Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto, inclinato capite tradidit ſpiritum. *Matth. 27. Ioan. 19. Pſal. 68.* Venerunt milites, fregerunt crura latronibus in cruce pendentibus: ad Ieſum autẽ cum veniſſent, non fregerunt eius crura, vt impleretur, ait Euangeliſta, quod ſcriptum eſt, Os non comminuetis ex eo, ſed vnus ex militibus latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua, quę ſunt matris Eccleſię gemina ſacramẽta. Percuſsit latus lancea perſecutor, & fudit precium redemptor. Hic ſanguis inebriat mẽtem, vt amo-

rem

A rem obliuiſcatur mundi. Hæc aqua mũdat animam, vt corpus ſordibus careat diaboli. Nec relinquetis ex eo quicquã vſq; in maoe. Hoc nunc agitur: Comeditur enim agnus per noctẽ huius ſeculi, vt cũ mane illud venerit quod veſperum non habebit, nõ iam offeratur ſacrificiũ imaginis agoi, ſed ipſum agnum quẽ quotidie immolamus, comedimus, & cuius ſanguioẽ bibimus. Inueniamus illic eum ſacerdotẽ perfectum quẽ conſtat hic prõ noſtra ſalute occiſum. Quæ ſunt hæ picridiæ olera amaritudinis, quæ comedit Iſraël ſpiritalis, niſi vox illa amara ad tẽpus ſaoctorum martyrũ emiſſa per *Pſal.79.* ſanctum Dauid ac dicẽtium, Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis, in mẽſura. *2.Cor.4.* Et per Apoſtolum Paulum, In omnibus tribulationem patimur, ſed nõ anguſtiamur, Demõſtra & azyma ſancte Paule, ex Iſraëlita carnali ſpiritalis effectus: Celebraſti enim paſcha cum populo vetere, & quẽadmodum nouus populus figuras in veritate conuerteret, tu docuiſti, tu demonſtraſti. Oſteode ergo azyma cõſperſio- *1.Cor.5.* nem nouam, Non in fermẽto, inquit, veteri, neq; io fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis ſynceritatis B & veritatis. O agne occiſe, ô Chriſte ſancte pro nobis crucifixe, qui vt lapſa reparares in cruce pependiſti.

De hæreticorũ deuoratione, per ecclesiæ Chriſti ſanã doctrinã exemplo virgæ Aaron Magorum virgas gluttientis. Caput V.

Ipſa eſt illa virga regni tui, crux ipſa, inquam, qua virtus in infirmitate perficitur, ipſa illa virga crux ipſa, illa virga quę floruit ex radice Ieſſe, ipſa illa virga quam portabat Moyſes, quæ conuerſa in ſerpentẽ, gluttit magorũ ſerpẽtes doctrina Chriſti diffuſa per omnes gẽtes hæreticos ſuperãs demẽtes. In illo enim populo fratres in quo multa ſigna faciebat Moyſes per virgã, exſurrexerunt magi Pharaonis, facientes & ipſi prodigia cõtra famulum dei Moyſem. Sed ad hoc quædã mira facere permiſsi ſunt vt mirabilius vincerentur. Magi Pharaonis quid aliud ſignificabãt, niſi omnes hæreticos miniſtros diaboli, qui ſub nomine Chriſti deuorare cupiunt populum Chriſti. Scatent nunc hęreſes in hanc terram tanquam ſerpentes magorum, quos deuorauit & deuorat ille ſerpens exaltatus in ligoo. Sed quoniam noo eſt tẽporis ire per multos, ſingulorum capita conterantur, quomodo exſurgũt, ſic deuorẽtur. Fuit hic, vt noſtis dilectiſsimi, viperea doctrina Donatiſtarum, contrita eſt, conſumpta eſt. Mox Maximinianiſtarũ ſerpẽtina fraus C pullulauit, contrita eſt, conſumpta eſt. Manichæorũ venenum aſpidis ſurrepſerat, cootritum eſt, conſumptum eſt. Pelagianorũ nouum dogma à mioiſtris diaboli tãquam à Magis Pharaonis excitatum, illi noſtro ſerpẽti certamen indixit, conteritur, cõſumitur. Cum tot ſerpẽtum capita catholica doctrina cõtriuerit, diſsipauerit, cõſumpſerit, ecce nobis vnus anguis Arrianus olim mortuus inſultat, caput erigit, veluti viuum ſe demonſtrare conatur, quem iam olim conſtat occiſum. Redi Moyſes noſter, redi virga, redi ſerpens Chriſte ſancte, æqualem poteſtatem cum patre habẽs: redi, contere capita draconum ſuper aquas, confringe caput draconis magni viuum ſe profitentis, ſed veram vitam non habentis. Dic tu quid es, quoniã ille aliud docet quàm es. Dic, dic, audiamus vnde hęreticos cõuincamus. Audite *Ioan.14.* quid dicat, Ego ſum via, veritas & vita, Nemo venit ad patrem niſi per me. Secundum humanitatem via, ſecũdum diuinitatem veritas & vita. Tu autẽ hæretice Arriane, qui minorem vis eſſe in diuinitate vitam & veritatem, ſequitur vt non per eum venias ad patrẽ. Sed adhuc domine Ieſu cõtere caput draconis, dic quid ſis cũ patre, te audiamus docentem, non hæreticum blaſphemantẽ. Dic quid ſis cũ patre, Ego, inquit, & pater vnum ſumus. Dic adhuc, Ego in patre & pater in me eſt. Ad- D *Ioan.10.* huc dic, Qui me videt, videt & patrem. Credis iam hę- *Ioan.14.* retice tãtæ authoritati? An ipſius teſtimonium de ſeipſo non admittis, ſed alios de eo teſtes requiris? Ecce introducuntur aduerſus te, dicant cõuinceris, refutaris, & legis laqueis irretiris. Dic teſtis dei Paule, qui vſq; ad ſanguinẽ pro iſto teſtimonio acceſsiſti, & ne falſæ doctrinæ ſuccumberes, animã poſuiſti. Dic, audiat qui cõuinci formidat: Conuincatur qui nec conuictus mutatur. *Philip.2.* Singuli quiq;, ait, Hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Audis æqualem, audis formam dei, & tu audes dicere, minorẽ filium dei? Veniat & alius teſtis, vt in duobus vel tribus confirmetur ęquitas veritatis. Dic & tu ſancte Petre, quid tibi reuelaue- *Matth.16.* rit, nõ caro & ſanguis, ſed pater cœleſtis: Tu es, inquit, *2.Petri.1.* Chriſtus filius dei viui. Et in epiſtola ſua ad gentes ſecũda: Notam facimus vobis, inquit domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſciẽtiam, & magnitudinẽ. Audis virtutem, audis magnitudinem, audis præſciẽtiam. In quo hæretice Chriſtum dicis eſſe minorem? Sed au- E di adhuc quid aduerſum te hic teſtis & de filio & de ſpiritu ſancto dicat: Nõ volũtate humana allata eſt, inquit Prophetia, ſed ſpiritu ſancto acti, locuti ſunt homines dei. Fuerunt vero & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mẽdaces, qui ſubinducẽt ſectas perditionis, & qui emit eos dominatorem abnegantes. Vides te validis teſtimoniis & demonſtrari & conuinci. Negãtes, inquit, dominatorem eſſe, qui emit eos. Quem negas dominatorem, niſi filium quem dicis eſſe minorem? Et quis eſt qui vos emit, niſi qui vos ſuo ſanguioe redemit? Sed ingrediatur & tertius teſtis, vt tres vnum verum teſtimonium dicant vni trinitati & trinæ diuinitati. Dic & tu ſancte Ioaones, qui ſuper pectus ſaluatoris diſcumbebas, & videbas ſupercœleſtia mirabilia verbum domini. Dic & tu qui noueris filium *Ioan.1.* dei, In principio, inquit, erat verbum, & verbum erat a- *1.Ioan.5.* pud deum, & deus erat verbum. Et in epiſtola ſua, ſcimus, ioquit, quoniam filius dei venit & dedit nobis intellectum, vt ſciamus quid verum ſit, & ſimus in vero filio eius: Hinc eſt enim verus deus & vita æterna. Tu autem minorem dicendo filium, qui eſt deus verus, nõ F habes vitam æternam. Sed ad confutandam contumaciam peruerſam hæreſis, ad deglutiandum te ſerpens magice factus, non à veritate ſuſceptus, ipſe pater teſtimoniũ dicat de filio, vt nihil amplius quæras, nihil am- *Pſal.109.* plius credas. Per Prophetam, inquit, Tecũ principium in die virtutis tuæ. Principium pater, principium filius, ergo pater & filius priocipium ſine vllo principio. Tecum principiũ in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum ex vtero generaui te: tanquàm diceret, vt ſancti illuminarentur, proceſsiſti ex me. Nec fuit dilectiſsimi, alia cauſa cur vel ipſa nomina patris & filij & ſpiritus ſancti ſeiuncta viderentur, niſi vt ſaocti homines inſtruerentur. Cæterum quod dictũ eſt Moyſi ab ipſa ſub- *Exod.3.* ſtantia trinitatis, Ego ſum qui ſum. Et ſic dices, Qui eſt miſit me. Ergo ex vtero in ſplẽdoribus ſãctorũ generatus eſt filius. Sed ne hanc generatiooem carnaliter vel temporaliter acciperes factam, audi quomodo eum genuerit. Eructauit, inquit, cor meum verbum, Ioãnes te- *Pſal.44.* ſtis dicit, In principio erat verbũ: Deus pater dicit, Eructauit cor meum verbũ. Propheta Abacuch dicit, Ambulauit verbum. Audis dominum verbũ, & hoc eſſe in *Ioan.1.* principio apud deum, & deum eſſe verbum. Teſtimoniorum vox, & ipſius trinitatis vnitas per totum mun-

dum

G dum contra te clamat, & tu velut canis rabidus contra totum mundũ latras. Sed audi adhuc vnde plenius cõuincaris, quòd trinitas vnus deus ſit. Patris vox eſt per Prophetam ad filium: In ſplẽdore ſanctorum ex vtero genui te. Patris vox eſt per Eſaiam Prophetam de ſpiritu ſancto: Spiritus, inquit, à me exiet. Et filij vox eſt in Euangelio, oſtendens in ſe patrem eſſe & ſe in ipſo vbi

Ioan. 14. ait, Pater in me manens ipſe facit opera. Filij vox eſt de ſpiritu ſancto oſtendẽs, quia quomodo procedit ex patre, ita ex ſeipſo, vbi ait diſcipulis ſuis poſt reſurrectio-

Ioan. 20. nem, Accipite ſpiritum ſanctum. Et inſufflauit in eis, ait Euangeliſta, ſpiritum ſanctum dans eis ac dicẽs: Si cui remiſeritis peccata, remittẽtur illi. Vnde eſt & illud A-

Rom. 8. poſtoli Pauli, Si quis ſpiritũ Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si ergo filius in patre & ex patre, & ſpiritus ſanctus ſimul eſt & in filio & patre: nõ eſt ſeiuncta trinitas, vbi eſt perfecta vnitas. Diſcedat Arrianus cõfuſus reus, quia trinitas vnus eſt deus.

De paſtore Chriſto o-mes ſuas crucis myſterus & ſcripturarũ exẽplis ad ſatietatẽ paſcente.

Sed quãdo tibi peruerſa hæreſis verba mea proficiunt, cum ſis aſpis ſurda obturans aures, ne audias voces incãtantium? Noueris te tamen à virga ſerpente eſſe comedendum, dum oues quas tenes captiuas, ad ſuũ ouile ille paſtor adduxerit, vt ſit vnus grex, & vnus paſtor. Ille paſtor noſter dilectiſsimi, qui in virga ferrea paſcit & regit, cõfringit & reſtituit, ipſe paſtor eſt, ipſe rector, ipſe fabricator, ipſe architectus noſter. Magnum te paſtorẽ video domine

Cap. VI.

Ioan. 10.

Ieſu oues paſcentem, errantes requirentẽ, inuentas cum gaudio ad gregem tuis humeris reportãtem, magnum

H te architectum video virgam portantem, in virga pendentem, & de iſta virga multa miracula facientẽ. Multum expaueſco expoſitionem virgæ huius dilectiſsimi, dum loca diuinarum ſcripturarũ conſidero. Virga Maria ſancta, virga ipſe Chriſtus, virga crux. Et de iſta virga quàm magna & mira fecit hic architectus, & arborem fecit crucis, vbi ipſe angularis pepẽdit lapis, & ſcalas cœli per quas hominem lapſum ad patrem leuauit. Quale miraculum fratres huius architecti, vt de virga ſua faceret ſcalas, & tales, quarũ caput in cœlum poneret, & per eas ipſe & aſcenderet, & deſcenderet, & propter confirmationem ipſe ſuper eas incumberet. Aſcẽde ſecurus, qui deſideras cœlum: non te terreat earum nec anguſtia, nec longitudo, nec altitudo: nihil timeas, non nutant gradus eius quos ille architectus ſic confirmauit, vt in eius ligno man⁹ ſuas clauis affigi voluerit. Vide has ſcalas huius architecti, diſcipulũ Apoſtolum Paulum & demonſtrantem, & gradus quaſi numeran-

I tem, & aſcendentem, & quamplurimos inuitantẽ, Flè-

Ephe. 3. cto, inquit, genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, vt det vobis comprehẽdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit altitudo & latitudo, lõgitudo & profundũ. Quatuor gradus poſuit crucis. Nõ ergo laborioſæ ſunt hæ ſcalę. Quatuor gradus habent, & perducũt ad cœlũ. In altitudine crucis caput poſitum eſt crucifixi. Surſum cor habeat Chriſtianus ad dominum, quod interrogatus quotidie reſpõdet, & aſcendit vnum gradũ. In latitudine crucis manus affixæ ſunt crucifixi. Perſeuerent manus Chriſtiani in operibus bonis, & ſecundum gradum aſcendit. In longitudine crucis corpus pependit crucifixi. Caſtiget quis corpus ſuum obſeruationibus, ieiuniis illud ſuſpẽdat, vt ſeruituti animę ſubiiciat, & tertium gradũ aſcendit. In profundo crucis occultum eſt quod nõ vides, ſed inde exurgit hoc totũ quod vides. Adſit fides Chriſtiana, quod non poteſt cõprehendere, credat corde, altiora à ſe non quærat, ſpes eum nutriat, & tunc quartum gradũ aſcendit. Per hos gradus aſcenderũt ſancti omnes, continentes, coniugati fideles, euaſerunt ruinas mundi, migrauerũt ad loca tutiſsima, vbi iam nec Barbaros timent, nec fragiles caſus humanos exhorrent, nec corruptiones metuunt, nec ægritudines patiuntur, nec tribulationibus affliguntur, nec ipſam iã mortem timent, ſed cum deo de deo viuunt. Hanc vitã dilectiſsimi amemus, ac petamus, deſideremus, ad quã omnis qui currit non graditur via pedum, ſed via morum. Boni ergo mores requiramur, ipſi in omnibus inueniantur. Vterq; ſexus & omnis ætas habet in hoc ſanctorum hominum imitationis exemplum. Imitẽtur ſenes mores Tobiæ, qui cum cæcus eſſet corpore, viã vitę filio demonſtrabat in corde. Ille cum manu ducebat in terra, & pater monendo eum perducebat ad cœlũ. Imi- K

Gene. 39.

tentur adoleſcentes Ioſeph ſanctum, pulchrum corpore, pulchriorem mente, quem caſtitas ſic poſſederat, vt irruẽres minæ dominæ mulieris impudicæ nõ poſſent eum violare nec mẽte nec corpore, cuius iam deus poſſederat mentem. Imitentur virgines ſanctę ſanctam domini ſui matrem Mariam. Imitentur viduæ religioſam viduam Annam. Imitẽtur & coniugatæ caſtam Suſannam. Virgo mater quod vouit, impleuit. Anna vidua in orationibus atque ieiuniis vſque in finem perſeuerantiam tenuit. Suſanna caſta pro pudicitia coniugali vſque ad periculum mortis acceſsit. Intendite coniugatę, qualis vobis huius à ſcriptura ſancta imitatio proponatur. Non enim prædicat eam, quòd fuerit auro, monilibus vel veſte precioſa forinſecus compta, cum fuerit L intrinſecus pudore caſtitatis ornata. Omnibus vitã donauit qui bonos mores inſtituit. Propterea nãq; ipſe vir de fœmina eſt naſci dignatus, quia ab ipſo vterq; ſexus eſt liberatus. Multa diximus, intentiſsime audiſtis, epulas dominicas libentiſsime comediſtis, rependite vicem miniſtratori veſtro, vt ſi non verbo, ſaltem veſtris orationibus paſcar.

Finis.

DE TEMPORE BARBARICO.

Eiuſdem farina Sermo de tempore Barbarico.

ADmonet dominus deus noſter, nõ M nos debere negligere noſtra peccata, quando talem demonſtrat iram ſuam: ipſe quippe iuſte punit nocentem, quia nullum inuenit pœnitentem. Quotiens dilectiſsimi intonuerunt atque intonant tubæ diuinæ: Agite pœnitentiam, appropinquauit enim ad vos regnũ cœlorum: & clauſis auribus cordis, magis operamur mala, & petimus vt veniant bona? Sed taliũ iudicium iuſtũ dicit Apoſtolus, In eo enim ipſo quòd talia ſapiunt, qui tales ſunt, ex malis operibus poſſe ſe bona ſuſcipere obdurati ſunt, pœnitentiæ locũ non requirũt: Merito iuſte iudicati, qui à ſemetipſis inueniuntur eſſe dãnati, licet nõ omnes hic noſter tangat ſermo, omnes tamen aſtringit ſermo diuinus, dicẽs, Omnes declina-

Quod iuſte deus punit nocentes, quia nullus inuenit pœnitentes.

Caput I.

Pſal. 13.

uerũt ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Quomodo omnes, & quomodo nõ omnes? Quia ſunt multi qui gemũt & dolẽt ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum, volentes reſiſtere, ſed timore ſecularium rerum nõ audentes, quas adhuc vel adipiſci deſiderat humana fragilitas, vel amittere formi-

A formidat infirmitas. Secūdum id quod dolent, nō omnes, ſecundum quod rem non timendā timent, omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, quia plus exiſtimatur timor hominis quàm timor dei, & præferūt homines res quas acceperunt à deo ipſi deo, ne eas tollat malus homo, contemnitur deus per quem factus eſt homo. Vellē vos quidē qui adhuc tales eſtis, & amore rerū ſecularium obligati peccātibus aut parcitis aut fauetis, vellē vos quidē aliquibus exhortationibus admonere, quid cui rei præponere debeatis, niſi nos fluuius lachrymarum cōpelleret plangere eos qui peccant, & nolunt agere pœnitentiam. Si eſſet in nobis humanus affectus, ſi eſſet compaſsionis ſenſus, vnius hominis mortē flere, dolere ac plangere deberemus. Quibus lachrymis, quo gemitu, quibus planctibus exagitamur, quando aut maximam partēm, aut penè totam plangimus ciuitatem. Aeger eſt charus, & vena eius malum renunciat: omnes qui eum diligunt ægrotant ſimul amico: Si eū & in ipſa vicinia mortis ridere viderint, quēadmodū ab eo omnē ſpē ſalutis ablatā ſentiunt, eumq; adhuc viuum tanquam mortuum merito plangunt. Inter tātas anguſtias,

B & in ipſo fine rerum poſita eſt vniuerſa prouincia, & quotidie frequentantur ſpectacula, ſanguis hominum quotidie funditur in mūdo, & inſanientium voces increpant in circo. O planctus omni triſtitia acceptior, ô planctus omni mœſtitia affligēs cor, libet flere, Plangimus enim dilectiſsimi & illos & nos, quia & nos digni ſumus, qui cum talibus merito flagellamur. Nos enim, cū alios accuſamus, omnes declinauimus ſimul inutiles facti ſumus, prorſus omnes, nullus eſt excuſatus, quia talis eſt iudex, vt omnis homo ab illo inueniatur reus.

Prouer. 20.

Cū enim rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtū ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundū ſe eſſe à peccato? Aduenit tempus illud quod prædixit dominus,

Lucæ.18.

Putas cum venerit filius hominis, fidem inueniet in terra? Quis habet fidem? Quis credit verbis diuinis? Audebit aliquis veſtrum ſibi aſsignare fidē, quando audit dominum dicentē diſcipulis,

Lucæ.17.

Si haberetis fidem ſicut granum ſinapis, diceretis arbori huic, eradicare & plantare in mari, & obaudiſſet vobis? Quis ſibi audebit aſsignare, quòd faciat omnia quæ præcepit deus? Nemo, prorſus nemo. Prædicamus, & non facimus: auditis, &

C facere nō curatis. Merito omnes ſumus ſub flagello, & doctor & factor & auditor & contemptor. Studemus inuicem reprehendere, & non ſtudemus opera noſtra diſcutere. Detrahit proximus proximo, detrahit clericus clerico, detrahit laicus laico. Video quidem ſe inuicem accuſantes, ſed neminē video iuſte ſe excuſantem: vnuſquiſq; enim dilectiſsimi propriū onus portat, Nolite detrahere alterutrū fratres, ait Apoſtolus Iacobus:

Iacobi.4.

Qui enim detrahit fratri ſuo, aut iudicat fratrē, detrahit legi, aut iudicat legem. Si autē iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudices proximum? nec tamen voces detrahētium, ſilentium poſſunt imponere verbo dei.

De agenda pœnitentia antequam ſuccidatur arbor. Caput II.

Clamat ille per bonos & per malos: Agite pœnitentiā, appropinquauit ad vos regnū dei. Nolite eſſe auditores legis tātum, ſed factores: Facite dignos fructus pœnitentiæ. Ecce enim ait Euangeliſta: Securis ad radices arborum poſita eſt: Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Video, inquit, omnes homines diuerſas arbores, fructus etiam diuerſos habētes, ſed bonus fructus quæritur qui paſcat, nō qui pungat. Sunt enim & arbores ſpinoſæ igni deputatæ merito incendæ, quia in eis nullus fructus eſt animæ. Putatiſne D dilectiſsimi, nos omnes tales ſumus, qui in iſtis malis pro peccatis noſtris dimiſsi ſumus? Exacuit agricola ferrū, amputat inutile lignum, abſciſſum ſeruat incēdio concremandum, hoc nunc agitur à vero agricola. Vidētur ſibi quidē mali adhuc ſtare, adhuc florere. Quiſquis talis es, quiſquis malus es, quiſquis corrigi nō vis, non te cōſoletur altitudo tua, quia maior te expectat ruina, amplioriq; ſuſtinet flamma, quia ſecuris hæc ad te nondum venit. Ideo putas te poſſe ſemper ſtare, cū videas vel audias alias arbores te ampliores cecidiſſe. Quòd te hic agricola differt, eius eſt patiētiæ, ne forte intercedat apud eum locus pœnitentiæ. Colonus enim ille in Euāgelio, qui intercedebat pro arbore, quā dominus eradicare volebat quòd fructum per triennium non haberet, videte quid ait, Domine, dimitte illam, & hoc anno faciam ei

Lucæ.13.

foſſam, adhibeā cophinum ſtercoris. Si fecerit fructum, bene: ſin autē, veniēs abſcindes eam. Arbor hæc ſterilis, genus hominum eſt nō habens fructū pœnitentiæ, Dominus eius, conditor eius eſt. Interceſſor huius arboris Apoſtolus Paulus eſt. Vnde probamus? Audi in quadā Epiſtola ſua quemadmodum intercedebat pro talibus, E

Ephe.3.

Flecto, inquit, genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, vt det vobis virtutem. Hoc ergo eis petebat, vt acciperent quod non habebant. Faciā, inquit, ei foſſam, adhibeam cophinū ſtercoris. Foſſa, locus eſt humilitatis: cophinus ſtercoris, lachrymæ ſunt pœnitentis, quem locum ſi quis contēpſerit, amplius ſuſtinebit tormentum, quando illius agricolæ acutiſsimum ſenſerit ferramentum. Agite mali pœnitētiam, corrigimini mali, quia vobiſcū flagellantur & boni.

Quare boni cū malis puniantur, & de inordinato amore quo deo præferuntur filij. Cap.III.

Dicet aliquis: Si mali merito flagellantur, boni quare talia à malis, & cum malis patiuntur? Quare? quia ſecundum quendam modum dicuntur boni, ſecundū autē rectum verumq; bonum, nemo bonus niſi ſolus deus. Ergo & ipſi boni quicunq; ſunt boni, nō tales ſunt quales eſſe debent boni: Non enim ſunt perfectū bonum, proficiunt enim de die in diem. Si proficiunt, vtiq; exercitationibus proficiunt. Nemo ſe iuſtificet, tanquā iam ſit perfectus. Recedat de medio male iuſtificator Pelagianus, confundatur hæreticus Arrianus:

Lucæ.18.

Nemo enim bonus, niſi ſolus deus: Quid ergo? Chriſtus non eſt deus? Planè deus. De ipſo quippe dicit ſcriptura diuina: Hic eſt verus deus, & F vita æterna. Quid ſpiritus ſanctus, non eſt deus? Planè deus. Vnde probamus, quoniam & ipſe deus? Audi in Actibus Apoſtolorū Petrū Ananiæ fraudatori improperantem.

Acto.5.

Anania, inquit, cur impleuit ſatanas cor tuū, mentiri te apud ſpiritum ſanctū? Non es mentitus hominibus, ſed deo, Ecce & ſpiritus ſanctus deus. Ergo trinitas vnus eſt deus: & verum eſt, quia nemo bonus niſi vnus deus. Patiētes eſtote boni, vt ſitis vere boni: Patiētes eſtote vſque ad aduentū domini. Tolerate mala, quæ patimini à malis cum malis, quia iſta tentatio, veſtra eſt examinatio. Si aurum es, quid times paleam, quid times ignem? Simul quidem eritis in fornace, ſed ignis paleas in cineres vertit, tibi ſordes tollit. Si frumentū es, quid times tribulam? Non apparebis qualis antea eras in ſpica, niſi tribula cōterēdo à te ſeparauerit paleas. Si oleū es, quid times preſſuram pręli? Non declarabitur ſpecies tua, niſi etiam pōdus lapidis à te ſeparauerit amurcam. Veruntamen interroget ſe vnaquęque anima, & videat ſi iniuſte patitur, proferatur ſtatera iuſtitiæ, apprehēdatur amor mundi cum amore dei, vide quemadmodum præponderet amor mūdi, proferatur ſpeculum ſcripturæ diuinæ: Speculum hoc neminem palpat, qualis es, talem

G lem te tibi demonſtrat. Intende, & vide, & ſi eſt aliquid quod offendat, abi cõfuſus & redi correctus: an nõ cõfunderis, & in malis tuis gloriaberis? Eris enim perfectũ malum, non qualecunque bonum. Talis non vis flagellari cum mũdo, aut flagellatus murmuras ſub flagello? Serue male, feciſti quod dominus iuſsit, qui ne vapulares iſta flagella antè tibi prædixit. Quis iuſsit? Dominus iuſsit, creator tuus iuſsit. *Matth. 10.* Quid iuſsit? Qui amat, inquit, patrem aut matrem pluſquã me, non eſt me dignus. Ecce quid iuſsit? Ait: Qui amat filium aut filiam pluſquam me, nõ eſt me dignus. Ecce quid iuſsit? Et qui eſt, inquit, qui odiat patrem aut matrẽ aut filios? Nec illos ille odire præcipit, ſed vel quantum illos, tantũ ſe diligi iuſsit. Plus quidem debueras diligere creatorẽ quàm creaturam. Sed ſi nõ vales præferre, ſaltem vel æquare dignare. Vere filios tuos diligeres, ſi Chriſtum filiis pręferres, ipſoſq; filios ipſi cõmitteres. Vere filios tuos diligeres, ſi in ipſo illos diligeres, qui eos tibi dedit vt diligas. An ideo eos videris diligere, quia eorum voluptatibus faues? Audis blaſphemantes, & patienter fers Chriſtiane quod rex Nabuchodonoſor alienigena non potuit ſuſtinere, dicens, *Danie. 3.* Si quis dixerit blaſphemiam in deũ Sidrach, Miſac & Abdenago, in interitum erit. H Vides frequẽtare ſpectacula, & non reuocas: vides luxuriantes, & non verberas. Nec potes te talem exhibere patrẽ, qui parat⁹ ſis indiſciplinatos filios vel exhęredare vel abiicere, cum paratus eſſe debueras ſicut Abrahã etiam immolare, *Gene. 22.* Omnis enim qui filiorum trucidat voluptates, ſacrificium tale quale Abrahã offert deo. Sed dum iſta non fiunt, & his moribus deprauatis male nutriuntur, qui iſto mũdo vtuntur, labefecit mundus, nec immerito ait Propheta, *Eſaia. 24.* Defluxit terra, & omnes inhabitãtes in ea. Nõ quieſcunt vſque nunc murmurare homines, laudare tempora præterita, accuſare tempora Chriſtiana. Magna erant tempora patrũ noſtrorum, dicũt: O quàm bona tempora habuerunt patres noſtri.

De laude quorũdam patrum in quibus erat fides, timor & amor dei. Caput IIII.

Sed videte quid fecerint patres noſtri. Phinees ſacrificantem virum idolis manu propria peremit, vt placaret irã dei. Moyſes populum oberrantem, vitulumq; fuſilem adorantẽ, ita certa emendatione coërcuit, vt vnam tribum ex duodecim ad ſe deuocans, quę ſequi voluit deũ, præceptũ eis daret, vt acceptis gladiis in manibus ſuis filij percuterent parentes, & parẽtes occiderẽt filios: nullus I eos reuocauit affectus, nullus humanitati reſeruatus eſt locus, quia timor & amor dei præ omni deſideriorum carnaliũ amore ferebatur. *Iudicũ. 11.* Iepte vt hoſtes diis ac dæmonibus immolãtes ſuperaret, vnicam filiam in ſacrificio dedit. *Iudicũ. 16.* Sanſon eum gentes dæmonicolas virtute, quam à deo in capite acceperat, diutius bellis cõtereret atque fatigaret, ſeductuſq; poſtea per mulierẽ oculos ſimulq; virtutẽ capitis perdidiſſet, poſteaquam cognouit in opprobrium ſuum omnes illos cõueniſſe ad tẽplum idolorum ſuorũ, eoſq; magnificare deos ſuos, ꝙ eis tradiderant acerrimum inimicum ſuũ, cum creſcente coma capitis eius ei creuiſſet & virtus, à puero qui ſibi ducatũ præbebat, vt ſibi manum porrigeret petiit, ſeq; ad illud templum deduci popoſcit: ad quod cum veniſſet, colũnas duas, ſuper quas totũ illud ædificium ferebatur, ſingulis manib⁹ ſingulas columnas apprehendẽs, ruinâ ſe ſimul & illos voluit opprimi, ne laudes dæmonum in contumeliam dei ſui à quoquam libenter pateretur audiri. Daniel ne à rege homine petitionẽ aliquam poſceret, *Daniel. 14.* ſed à deo viuo, qui præſtat omnia bona ſuis, leonibus ieiunãtibus in eſcam datus eſt vt periret, ſed dominus fidelem ſeruũ ſuum nũ deſerens, & ipſum intactum reſeruauit, & per Abacuch Prophetã ſimul & ipſum & K leones pauit. Quid dicam de tribus pueris, *Daniel. 3.* qui cum nollent imaginẽ regiam adorare, ignes riſerunt? In quibus pueris micãs gratia ita enituit, vt ligati in fornacẽ mitterentur, deambulanteſq; viderentur, os aperientes, dominumq; laudantes, flammas ad ſe nõ admitterent, ſed fugarent, vt ſecum filiũ dei habere meruiſſent, antequã mundo in homine apparuiſſet, vt eſſet eorum vindex flamma. Chaldæorumq; miniſtros fornax deuorãs cõſumeret: producti quoq; de fornace incolumes, populos in ſe mirabiles redderent, regemq; mutarent, eumq; facerent dei ſui adoratorẽ, quem ſenſerant antè perſecutorem. Sed hæc omnia faciebat fides, timor & amor dei. Oderãt iſti non ſolum omnia quæ habebãt propter deum, verumetiã animas ſuas. Et deus eos hic claros fecit, & æternę vitæ remuneratione ditauit. Quid tale dilectiſsimi fecimus, imò econtrario quæ mala non fecimus? Illi nec minis, nec tormẽtis cõuenti, dæmoniis ſacrificauerunt. An non ſacrificauit qui imagines idolorum per noctem ludentes, quod nocturnũ vocant, libẽtiſsime ſpectauit? Sacrificauit, prorſus ſacrificauit, & quod eſt peius, nõ tauri vel cuiuſlibet pecoris aliquã victimam, L ſed ipſam animam hominis precioſam. In hoc tam nefando ſacrificio non vnus vel pauci accuſantur, tota hoc ciuitas fecit, quę tota cõſenſit: nec ab hoſtibus, nec à barbaris, ſed à ſeipſo omnis homo in anima ſe intus occidit videndo, cõſentiẽdo, nõ prohibẽdo, omnes remanſimus rei. Et dum noluimus pacem ciuitatis turbari, peruerſam pacẽ quam deſideramus, nõ accipimus rectam. Cõtemnimus pacem ſeruare bonorũ morum, & periit pax tẽporum noſtrorum. Diſcite nunc dilectiſsimi quid cui rei præponere debeatis. Nolite diligere vitia in filiis, in amicis, in ſeruis, in omnibus notis, præponatur ſingularis poteſtas omni poteſtati, honorẽ exhibeam⁹ Cæſari tanquã Cæſari, timorẽ autẽ deo. *Matth. 22.* Pręferatur creator creaturæ, diligamus deum, quia diligit nos: & in hoc quod nos flagellat, diligit. Quis eſt enim filius cui nõ det diſciplinã pater eius? *Hebr. 12.* Qui ſanã cõſiderationẽ habet, qui credit dei verbis, metuit plus ignem æternũ, quàm cuiuſlibet truculẽti barbari ferrum, plus metuit mortẽ perpetuã morte qualibet hic peſsima. Irrideant hæc infideles: irrideãt ſtulti, nolũt credere nec rebus expertis. Ecce cõterũtur, ecce omnia pereunt, ecce cum ipſis nõ poteſt ſtare mundus quẽ amauerũt, ecce M ad deũ attrahũtur, cuius præcepta cõtempſerunt, nõ enim bona volũtate pergit, qui blaſphemãdo moritur. Ecce itur. Cum illuc vẽtũ fuerit, quid agitur? Quò itur? Per quem abitur? Quis iterum huc redire cogitur? Finitum eſt & quod male fecerat, & emẽdare finitũ eſt. Redite filij redite, *Eſaia. 46.* redite præuaricatores ad cor, facite gaudium ex conuerſatione veſtra, corrigãtur corda veſtra, diſpliceant vobis opera veſtra, eſtote fortes, tribulatio mundi non vos frangat, dominus in proximo eſt, *Philip. 4.* nihil ſolliciti ſitis, habetis virorũ fortium magna exempla.

De fortitudine animi ſancta Perpetuæ & Felicitatis. Caput V.

Vicerunt martyres mundum. Inter quos martyres mares, etiam fœminæ repertæ ſunt fortiores. Ante paucos dies natalicia celebrauimus martyrum Perpetuę & Felicitatis, & comitum. Et cũ tot ibi ſint viri, quare iſtæ duæ præ omnib⁹ nominãtur, niſi quia infirmior ſexus, aut æquauit, aut ſuperauit virorum fortitudinẽ? Vna earum erat prægnans, alia lactans. Felicitas parturiebat, Perpetua lactabat. Sed tãdiu hęc Perpetua lactauit, quãdiu acciperet ab illo paſtore ſimul & patre buccellã lactis, quia accepta dulcedo fœlicitatis perpetuę eam fecit contemnere filium, ſpernere patrẽ, non inhærere mundo,

A do, perdere animam pro Chriſto. Felicitas vero, quæ ſociam habebat Perpetuã, & parturiebat & dolebat, obiecta beſtiis gaudebat potius quàm timebat. Quę virtus in fœminis, qualis eſt gratia, quę cum ſe infundit, nullum indignũ iudicat ſexum. Gratias gratiæ dei, reparauit enim ſexum muliebrẽ: in opprobrium magnum mulier remanſerat, quia ab initio per mulierem peccatum, & propter hanc omnes morimur. Diabolus vnã Euam deiecit, ſed Chriſtus natus ex virgine multas fœminas exaltauit. Perpetua & Felicitas caput calcauerunt ſerpẽtis, quod Eua ad cor ſuum intus admiſit. Iſtam ſeduxit falſa promittendo, illas non valuit ſuperare ſæuiendo: illam decepit in paradiſi fœlicitate, has nõ potuit adire nec ſubſtantiarum depoſita† poteſtate. *† aliàs priuatas.* Illius inter paradiſi delitias ruinam, harũ inter pœnas fortitudinis conſtantiam ipſe quodammodo diabolus expauit. Merito ſic ſunt exaltatæ, merito viris vel coæquatę vel prælatę. Quamuis enim in Chriſto Ieſu non ſit ſeruus neque liber, nõ ſit maſculus neque fœmina, ſed omnes ſint vnũ occurrentes in virum perfectum, *Galat. 3. Ephe. 4.* deſcendit tamen hoc donum ex magna gratia. Perpetua enim & Felicitas no-
B mina iſtarum ſanctarũ fœminarum, merces eſt ſanctorum omnium martyrum.

De patientia Iob. Cap. VI. Iob. 1. & 2. Vicit mundum etiã Iob ille omnibus notiſsimus totiens tentatus, ſed minime ſuperatus, impleuit dominicum præceptum, cõtempſit filios, ne blaſphemaret qui dederat filios, repulit à ſe vxorẽ, quæ ei blaſphemiam perſuadebat, quam diabolus propterea ſolã dimiſerat, quia ſibi eam neceſſariam eſſe nouerat. Non enim dimiſerat marito conſolatricẽ, ſed ſuæ tẽtationis adiutricẽ fecerat eam nouam Euam, ſed ille non erat vetus Adam. Exiſtimauit etiam iſtum ſicut illum per mulierem poſſe decipi, ſed iſte ſpernendo vxorem peſsima ſuggerentem, diuinitus adiutus, etiam ipſum diabolũ in illa valuit ſuperare. Fortior fuit Iob in doloribus quàm ille Adam in nemoribus: iſte nõ ceſsit tormentis, ille ſuperatus eſt in delitiis. Videtis dilectiſsimi quid agat tẽtatio, quàm vtiles ſint huius mũdi preſſuræ, & quemadmodum corrumpãt terrenæ delitiæ. Contempſit Iob vxorem, filios, omnia ſua, poſtea & carnem ſuam: plus amauit eum qui dederat quàm id quod dederat, vſus eſt quod acceperat tanquam bonus viator, poſſedit, nõ poſſeſſus eſt. At vbi ea placuit auferre
C re qui dederat, benedixit, nõ blaſphemauit: Dominus, inquit, dedit, & domin⁹ abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Imitamini talem virum, imitamini tales filij eſſe etiam flagellati, vt mereamini recipi: *Hebræ. 12.* Flagellat enim omnem filium quem recipit, diſciplinam eius ſuſtinete, ſicut filios, ita vos aggreditur deus.

De filio prodigo parabolæ expoſitio: de latrone quoq; & Petro. Cap. VII. Lucæ. 15. Quod probat ille filius iunior in Euangelio poſitus, qui diſciplinam paternam contempſit, ſubſtantiã ſuam in meretricibus erogauit, porcos pauit, fame contritus eſt, ſiliquis porcorum vẽtrem ſuam implere non potuit, tandem aliquando reuerſus eſt ad ſe, & inuenit ſe qui perdiderat ſe, & in mentem ei venit quòd multi mercenarij patris ſui abundarent panibus, ipſe vero fame periret. Statim ſurrexit, ad patrem recurrit, non ſe filium, ſed tanquam vnum ex ſeruis cõputari rogauit. Inclinatur humilitas, excitatur miſericordia, voces filij pœnitentis cõcutiunt paterna viſcera. Dicit ſe filius indignũ, vt ille eum iudicet dignum, rogat vt in numero ſeruorum iubeatur ſuſcipi: & pater ei illam primam ſtolam iubet afferri, mactat vitulum ſaginatum, chorum cõgregat, aduocat amicos, facit epulum magnum. Quare? Quia hic filius meus, inquit, mortuus fuerat & reuixit, perierat, & inuentus eſt. Hanc ſimilitudinem dominus in Euangelio propoſuit, quam D
ipſe expoſuit dicens, tale gaudium fieri in cœlo ſuper peccatore pœnitentiam agente. Nunc vero quoniam tempus eſt exhortari omnes ad pœnitentiam, vt filij errantes reuertantur, eiſq; conuiuium à patre ſaginati vituli pręparetur, etiam nos dilectiſsimi parati ſimus huic conuiuio tanquam amici domeſtici intereſſe, maxime quia cũ iſto patrefamiliâs ad menſam eius quotidie accedentes non nos iam dignatur vocare ſeruos, ſed amicos. Percurramus, ſi placet, ipſam parabolam à domino in Euangelio propoſitam, in qua nobis & affectum patris demonſtrauit pium, & filij perditi indicauit reditum, filijq; maioris, qui de paterna domo non diſceſſerat, cõmotum retulit animum. Hoc quippe habet textus ipſius lectionis. Veniens, ait, filius eius primogenitus de agro cum audiret ſymphoniam, interrogauit ſeruos quid nam illud eſſet? Eique dixerunt, Frater tuus reuerſus eſt, & occidit illi pater tuus vitulum ſaginatum, eò quòd ſaluum illum ſuſceperit. Et indignatus noluit introire. Egreſſus eſt autem ad illum pater ſuus vt eũ introduceret. Improperauitq; ille patri ſuo, quòd laboraſſet ſemper cum illo, & nunquam illi talia exhi- E
buiſſet: at vbi veniſſet filius ille qui omnem ſubſtãtiam paternam male cõſumpſerat, occidiſſet illi vitulum ſaginatum. Et reddit pater rationem facti ſui, cõſolaturq; filium ſuum ſecum permanentem, de domo non diſcedentem, & dicit illi, Fili, tu meus es, & mecum es ſemper, & omnia mea tua ſunt: veruntamen oportuit nos iſta facere, quoniam frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Non vacat hæc talis à domino propoſitio. Donet itaque nobis qui iſta propoſuit, vt demonſtremus ab ipſo fuiſſe impletũ hoc quod per quandam ſimilitudinẽm nos quodammodo excitauit ad aliquid inquirendum. Affectum paternum exhibuiſſe ſuis dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, nullus ambigit Chriſtianus. Illud magis requiramus, qui ſit filius iunior, qui prodigẽ viuens ſubſtãtiam paternam diſsipauit, & qui ſit filius primogenitus, qui indignatus quòd filio perdito redeunti vitulus ſaginatus occiſus ſit, intrare noluerit. Quis eſt iſte filius perditus, qui omnem ſubſtantiam paternam in meretricibus erogauit, niſi ille latro qui ſubſtantiam animæ à deo ſibi datam F
per ſcelera diffluendo etiam in cruce pepẽdit? Porcos pauit, quando dæmonum voluptates ſuis factis impleuit. Fortaſſe illos porcos pauit, quos petierat diabolus à domino dicens, Iube nos introire in gregẽ porcorum. *Matth. 8.* Fame contritus eſt, quia panem verbi dei non inueniebat. Siliquis cupiebat ſaturare ventrem ſuum, quando tortuoſis cogitationibus replebat animã ſuam. Sed reuertatur ad ſe, videat ſe latro in cruce pendentem, concurrat ad patrem, dicat pendens in cruce, Domine memẽto mei dum veneris in regnum tuum. *Lucæ. 23.* Domine memento mei, non ſum dignus vocari filius tuus, ſuſcipe me ſicut vnum ex ſeruis. Domine memento mei. Latro enim ſua attendens merita de ſeipſo diffidebat, ſed dominus tanquam pius pater latroni filio, quod deſperauerat offerebat. Proferebat huic pater ſtolam illam primam, induat filium immortalitate, quem ſecum videt in cruce pendentem, introducat eum in domum, dicat Chriſtus latroni, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Mactet vitulum ſaginatum, hominem illum ſuſceptum etiam pro latronibus crucifixum, aduocet amicos ſuos diſcipulos, quibus dicebat, Si feceritis quæ mando vobis, iam vos non dicam ſeruos, ſed amicos. *Ioan. 15.* Præparetur illud conuiuium cœleſte, aſtet ille chorus

angelorum

G angelorum ſuauiter declamans, Gloria in excelſis deo,
Lucæ.2. & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Veniat &
primogenitus filius ille & nolit intrare. Quis eſt iſte fi-
lius primogenitus qui noluit intrare, niſi ille primus A-
poſtolorum Petrus, qui ad interrogationem vnius an-
cillę, in atrio ſacerdotis ter dominum auſus eſt negare?
Matth.26. Dixiſti quidem, ô Petre tanquam patri Chriſto, ego te-
cum laboraui, quando dicebas ſaluatori, Tecum ſum
Ioan.13. vſque ad mortem, animã meam pro te ponam. Vbi eſt
quod promiſiſti? Interrogaris ſemel, & negas: ſecundò
interrogaris, & negas: tertiò, & negas. Non vis ad con-
uiuium intrare, ideo auſus es ter dominum negare. Vbi
eſt, Animam meam pro te ponam? Ter negantem non
terruit vngula, ſed vna oppreſsit muliercula. Certe te-
cum ſum vſque ad mortẽ. Vide, vide igitur Petre, quan-
tum de te antea præſumpſeris: Ecce nunc ter negando,
gallo teſte cõuinceris. Sed egrediatur pater ad primo-
genitum filium nolentem intrare, dicat Chriſtus Petro,
intra in gaudium domini tui: reſpiciat negantem, & fa-
ciat cõfeſſorem: compungat flentem, faciat amatorem:
H exhortetur eum paterna voce, Fili, inquit, tu meus es, tu
Matth.16. es Petrus: & ſi me negaſti meus es. Tu es Petrus, & ſu-
per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tu meus
es, & omnia mea tua ſunt. Tibi dabo claues regni cœ-
lorum. Apud te Petre ſunt claues, dignare iam ad con-
uiuium intrare, oportebat hæc fieri, quoniã frater tuus
latro mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt. Si
Petrus antequã Chriſtus pro omnibus crucifigeretur,
regni cœlorum claues accepit, quà illuc introiuit latro,
ille iam non reus, niſi per latus quod aperuit Iudæus? Et
nunc veniant omnes quicunque amant paradiſum lo-
cum quietis, locum ſecuritatis, locum perpetuæ fœlici-
tatis, locum in quo non pertimeſcas barbarum, in quo
nullum patiaris aduerſarium, nullũ habebis inimicum.
Venite omnes, intrate omnes, eſt quà poſsitis intrare,
patet latus. Oſtendit enim ille latro, quò debeãt omnes
De anguſta porta, & cauenda hæreticorũ malitia. intrare, neminẽ ſuo exẽplo docuit deſperare. Con-
tendite, ait dominus, intrare per anguſtam portã. Quid
anguſtius illo foramine, quod vnus è militibus percu-
tiendo latus crucifixi aperuit, & tamẽ per has anguſtias
penè iam totus mundus intrauit? Venite & vos Iudæi,
Cap. VIII. vocat vos quem crucifixiſtis, filius dei, cõtendite intra-
Lucæ.13. re per anguſtam portam, per hanc enim introierũt pa-
I tres veſtri: Illi qui vt crucifigeretur clamauerunt, qui in
ligno ſuſpenſum viderunt, qui irriſerunt, qui caput agi-
tauerunt, per iſtas tamen anguſtias introierunt. Non e-
Lucæ.23. nim inaniter clamabat ille pẽdẽs in cruce, Pater igno-
ſce illis, quia neſciunt quid faciũt. Per has ergo vt dixi,
anguſtias, per anguſtam portam lateris Chriſti ingreſ-
ſus eſt latro mutatus, pœnitens Iudæus, conuerſus om-
nis Paganus, & ab eo exiit foras malus hęreticus Arria-
nus. Exijt, quoniam nõ erat de numero permanentium.
1.Ioan.2. De illis enim erat, de quibus Ioannes dicit, Ex nobis
exierunt, ſed non erãt ex nobis: ſi enim ex nobis eſſent,
manſiſſent vtique nobiſcum. O hæretici Arriani, agno-
ſcit latro in cruce pendentem, ipſi inimici Iudæi expa-
ueſcunt reſurgentem, & vos male tractatis in cœlo re-
gnantem. Cauete dilectiſsimi Arrianam peſtem, non
vos ſeparent à Chriſto terrena promittẽdo, propter tu-
nicam non vos expolient fide, membra Chriſti ſeruate
vnitatem atque integritatẽ vnius tunicæ, quam nec per-
ſecutores Chriſti auſi ſunt ſcindere. Nolite iniurias ir-
rogare capiti veſtro, pro vobis ille mortuus eſt, ne vos
moreremini. Quem Chriſtus per baptiſmũ viuificauit,
quare eum Arrius rebaptizando occidit? Erubeſce, eru-
beſce hæretice. Negauit Petrus & reuerſus eſt, & flen- K
do deleuit quod timore negauit. Chriſtum in ſuis per-
ſecutus eſt Paulus, ſed ad eius vocem cecidit & ſurrexit.
Aliter cecidit, aliter ſurrexit. Cecidit perſecutor, erect⁹
eſt prædicator. In Chriſtianis Chriſtũ perſecuti ſunt re-
ges, ſed multũ eis præſtiterunt, quando mẽbra ad caput
ſuum velociter trãſierunt. Nemo talia damna, qualia tu
ingeris Chriſto, animas enim multorũ cupis interfice-
re, pro quibus Chriſtus in carne venit occidi. Erubeſce,
erubeſce hæretice. Quid iteras quod ſimul datur in
membris ſuis? Iam intus eſt Chriſtus, noli in iſtis ipſum
velle rebaptizare. Semel enim pro omnibus cum Ioãne
in aquam dignatus eſt ipſe deſcendere. Redemit Chri- *Matth.3.*
ſtus animas, cuſtodite quod ille redemit. Integro Chri-
ſto integrum aſsignate prędium. Nemo inuadat, nemo
inuaſori conſentiat, characterem dominicum nullus
abſtergat, titulos Chriſti nemo deponat. Redditurí e-
ſtis rationem domino rei, boni ſerui, data eſt vobis oc-
caſio bene operandi. Abundant peregrini, captiui, ex-
poliati. Facite vobis amicos ex mãmona iniquitatis, vt *Lucæ.16.*
& ipſi recipiant vos in habitacula æterna. L

Finis.

DE SOBRIETATE ET VIRGINITATE.

Sermo neſcio cuius, certe nec pilum habet Auguſtini, ne ſcriptoris quidem eruditi.

QVum mortaliũ mutabilis mens, *De laude*
vel bonis aliquãdo vel malis in- *ſobrietatis,*
tẽtionibus delectetur, pleriq; ſeu *& multiplici*
pœnitudine malorum ad actus *ebrietatis*
bonos, ſiue concordia mentis ex *contumelia,*
bonis ad malos præcipites trãſ- *& præcipue in ſa-*
ferãtur, diſputãdi materias mo- *cerdotibus.*
rum ponderatoribus gignunt, *Caput I.*
quibus agnitis correcti lætentur, incõuertibiles autem
in ſuis iniquis moribus confundantur. Difficilius nan-
que bonorum appetitores inuenies, quàm malorum
deſertores: quia quamplurimis & penè cunctis morta-
libus dulcia ſunt magis ea quæ carnem fouent, quàm M
quæ à vitiis fręnant. Et quoniam ſtudij cõmoda à no-
bis ſuggerẽda ſunt honeſtatis, admonemus in tali pro-
poſito militare volentem, ſegnem, ſomnolẽtum atque
temulentum eſſe non debere, quoniam ab his vitiis tri-
bus, niſi quis fuerit declinatus, ſecurus nũquam eſſe po-
teſt vel tutus, imò & periculis omnibus, & ipſi etiã mor-
ti erit is ſemper obnoxius. Fortitudo enim inimicum
opprimit: vigilantia tendentibus inſidias obſtat, ſo-
brietas vero præparatum cor hominis facit. Propterea
enim dominus deus noſter paterno affectu per Pro-
phetas & Apoſtolos ſuos nobis præcepit, ab omnibus
vitiis, & maxime ab ebrietate: quæ omnium vitiorum
gurges eſt, penitus abſtinere. De cuius vitij malo volu-
mus lectori aliquanta proferre, quem tantum monitis
hortamur, animum intẽtum apponere, & ſermoni no-
ſtro, etſi minus lucenti quàm auditus exigit eloquen-
tium, veniam dare. Suademus enim auditores ratio-
nem dicti debere aduertere, non fucum ſpumantis ſer-
monis, aut artificioſam eloquentiam expectare. Vnde
primitus propter libelli titulum vel decorem, fru-
ctus & bona ſobrietatis in quantum poſſumus profe-
ramus, & poſtea ebrietatis indecoras moleſtias publi-
cemus.

A cemus. Sobrietas nanque caſtitas eſt ſenſus & mentis, *Sobrietatis cõditiones.* membrorum omnium corporiſq; tutela, caſtitatis pudicitiæq; munimen, pudori proxima, amicitiæ paciſq; ſerua, honeſtati ſemper coniuncta, criminũ vitiorumq; omnium profuga, recti iudicij tenax, memoriæ recordationiſq; inſeparabilis ſapientia, ſecretorum cuſtos, arcani velamen, lectionum & doctrinæ capax, ſtudiorum & artium bonarum diſcipula pariter & magiſtra, ingeniorum capiendorum pediſſequa, bonæ famæ ſemper auida, in cogitationibus ſalubria atque vtilia creans, virtutis ſingulare auxilium, cuncta cum ratione diſponens, in cõgregatione honeſtorum ſeipſam ſemper ingerens. Sobrietas temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officiis obtemperat, ſuperbiam deteſtatur, domum familiámque cum moderatione gubernat, fidem ſibi committentibus ſeruat: & vt ſummatim breuitérque dicam, ſobrietatis perſeuerantia inæſtimabilis eſt animi ſortitudo: omnes eam virtutes, & omnes laudum ſemper tituli concupiſcunt, quia ſine ipſa *Ebrietatis cõditiones.* ornari aut placere non poſſunt. Econtra ebrietas ab animæ iniuria incipit, & flagitiorum omnium mater eſt, culparum materia, radix criminum, origo omnium B vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis. Ebrietas temporis amiſſio eſt, inſania voluntaria, ignominioſus languor, mentis ſanæ debilitatio, turpitudo morum, dedecus vitæ, boneſtatis infamia, animæ corruptela. Ebrietas, vt cernimus, quotidie amplarum familiarum plurimos labefacit, & cura gubernationis deſtitutos, parentum auorúmq; ſuorum bene diuq; congregata, atque ingenti precio comparata vili nummo diſtrahere fecit. Ebrietas in vtroq; ſexu cuncta mala ſemper appetit, & nefanda committit. Ebrietas timorem dei aufert, futurum dei iudicium de corde ſe habentium tollit. Ebrietas, vt ait Apoſtolus, regna cœleſtia appetentibus denegat. Ebrietas temulentis tempora furatur, dies ſurripit, depoſiti ſui non reminiſcitur, & ante illum poſita nec mente nec oculis contuetur. Famulo vero non ſolum fidem aufert, ſed etiam fraudum & ſeruitutis officio inutilem facit, & alia mala quæ comprehendi non poſſunt. Et quoniam ab aliquantis vini non temperatur vſus, ſed potius appetitur exceſſus, habitus corporis & vitæ periculum & opinionis ac famæ grauiſſimum acquiritur damnum: nam fomentis cor- C poralibus prouiſum eſt vini munus: abutentibus penitus interdicitur, & ſobrietatis diſciplina cuſtodienda *Vini vtilitas.* ſancitur. Eſt quidem in multis vitæ mortalium vinum neceſſarium, debilem ſtomachum reficit, vires deficientes reparat, algentem frigore calefacit, vulneribus infuſum medetur, antidotis etiam diuerſiſq; medicaminibus adiunctum ſalutem operatur, triſtitiam remouet, languores omnes animi delet, lætitiam infundit, cõuiuas honeſta miſcere colloquia facit: paulo amplius vero ſumptum potanti quodammodo conuertitur in ve- *Quare ſacerdotibus vſus vini inhibitus fuerit.* nenum. Propterea enim vini abſtinentiam ſacerdotibus primo & Leuitis à domino legimus imperatã, quia oportebat vt illi primitus ſobrietatis modum obſeruãdum ſuſciperent, qui cæteris mortalibus non dictis ſed factis præcepta diuina obſeruanda traderent, & caſtitatis & ſanctitatis moribus adimplerent, Leuitico libro *Leuit.10.* dicente, Et dixit ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibes tu & filij tui quando intratis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini, quia præceptum ſempiternum eſt in generationibus veſtris. E- *Ezech.44.* zechiel quoque propheta ſimiliter dicit, Et vinum non bibet omnis ſacerdos cum introire cœperit in atrium D interius. Authorum vero ſecularium quàm plurimi ſobrietatis præcepta libris plurimis ediderunt, quorum aſſertiones contra ebrietatis vitia non proferimus, quia humana decet diuinis, non diuina humanis teſtimoniis confirmari. Quare debet congrua obſeruatione ſobrietas cum ſacerdotali affectu certare, quia qui non ſobrius acceſſerit ad diuinæ maieſtatis altarium, ſentiet immaturæ mortis interitum. Quicunque erit honore ſacerdotali præditus, & proximus fuerit ebrietati, vicinus eſt vltioni. Et in eos qui deo proximant ſi fuerint temulenti, procul non ſunt vindictæ ſæuienti. Ergo quiſquis diuino munere ſacerdos conſtitutus, violentus acceſſerit ad ſacramẽti celebrationem, mortis conſequendæ non habet dilationem. Contrarius nanque eſt vnicuique rei ſemper exceſſus, & in quocunque ſexu nimietas adhibita fuerit, vitium facit. Quare quicquid immoderatum indiſciplinatumq; eſt, proximum ruinæ conſequitur caſum: quia vbi modus non eſt, periculum totum eſt: & quæcunque res non habet temperamentum, præcipitat in exitium. Sic itaq; dum quiſquis immoderatus cõuiuióque medius amiſſis modeſtiæ frænis, inſana fuerit ebrietate proſtratus, auerſos E reſpicit nutantes, quos integros videre nequiuit, aut ſermone longo ſuperflua verba emittit, & vana dicta cõponit, male clamans & bene ſibi ſonans, vultu deiecto ſupinus accumbit, vomens & ſui omnino neſcius, ſpectaculum conuiuio præbet: & dum nihil conſequitur ſanum, nullo alio cogente præter vinum, cordis ſui arcana patefacit, & amicorum ſibi cõmiſſa ſecreta in medium prodit. Ad vniuerſa autem vel crudelitatis vel turpitudinis facinora perpetranda facilis inuenitur, cui nulla ſobriæ mẽtis ratio, ſed ebrietas dominatur. Aſſumit inter pocula iniuſta certamina, & nullis ſtantibus cauſis aſperam excitat rixam, quia interponendo verba vana, aliorum ſana dicta non patitur, & in contumeliam erigitur cõuiuarum & crimina proximorum. Iſta lector vt libenter accipias, admonendum te credidi. Quare lege caute Petri Apoſtoli epiſtolam ad gentes, Pauli ad Romanos, ad Corinthios primam, ad Ephesios, ad Theſſalonicenſes, ad Titum. Præterea ad ebrietatem cauendam dominum noſtrum Ieſum Chriſtum audi in Euangelio dicentem, Attendite vobis, ait, ne *Lucæ.21.* forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Et dominus ſeruo iraſcitur, cui multas plagas in aduentu F ſuo imponere comminatur. Quare abſtinete vos talia agẽtes vel facientes, abſtinete veſtram inſaniam, & homines vos humanos cognoſcite, & tantam turpitudinem à vobis abiicite, & ebrietatis crimina totis viribus declinate. Ruſticanum quidem, ſed ſanum dictum aduertite, Vinum, medicamentum, plus iuſto ſumptum, venenum eſſe cognoſcitur. Tantam ergo turpitudinẽ » à vobis abiicite, & ebrietatis crimina totis viribus de- » clinate. Iucunditati, non ebrietati creata eſt vini natura, per cuius moderationem ſitis extinguatur, nõ tamen vt vſque ad ebrietatem bibatur. Fugite crapulam, eaq; loquentes aut facientes quibus ſobrij non erubeſcant. Fugite crapulam, quæ ſolis lugentibus à conſolantibus amicis vel proximis in exequiis ingeritur. Dolor enim *Prouer.31.* amiſſi funeris ſine vini quauis nimietate temperari nõ poteſt. Tu vero, ô homo incolumis, quotidie vino cogente deſideras vomere, & tanto repleris, quanto poſſent plurimi cum iucunditate lætari & ſobriè ſaturari. Non conſideras turpe eſſe plus ſibi velle inferre hominem quàm capit, nec ſtomachi ſui noſſe menſuram:

G Non conſideras ebrietati deuinctum, ſuæ poteſtatis eſſe non poſſe? Vt quid potando facis exceſſus, niſi vt per prouocationẽ vini inſoleſcas in peius? Naſcitur ex hac potandi infœlicitate inter prouocatos & prouocantes ignominioſa certatio, & vincẽti eſt turpitudo deterior. Ex hoc enim multorum membra cibos recuſant, & vino dedita, pręcoqua debilitate & cruda ſenectute marceſcũt, & adhuc ætate virides tremula vibratione quaſſantur. Inde pulmones vſtione vini quotidiana putreſcunt, & per ora veluti mortuorum ſpiritus tetros mittunt. In his ergo talibus non ratio vlla, non vllum gerendæ vitæ conſilium, non geſtorum aut lectionũ memoria, nec vlla artium aut induſtriæ prouidentia, vt pote quem prandio accumbentem ſolis occidentis videt occaſus, & cœna pernoctantẽ inſperatus occupat dies, & dum iugi amentia die noctéque diſcumbendo dormitat aut bibit, in hac vita adhuc poſitus quotidie ſepelitur. Sed quid iam dicam, vel quid taceam? Huius igitur ebrietatis ſi quippiam in fœminis ceciderit, quæ virilem ſexum ſuperius tactis criminum molibus onerauit, nihil tacendum eſt, imò laborandum eſt, vt & quæ tales ſunt fœminæ, hæc diuina admonitio corrigat, & ſobrietas metu correptionis ab ebrietate cõpeſcat.

De virginũ dũitarũ regulis ad morũ laudabilẽ inſtitutionẽ apprime neceſſarius. *Cap. II.* H Sed quoniam in admonendis viris à ſacerdotibus & leuitis vel miniſtris huius libelli opuſculum incboauimus, merito conuenientérque in fœminilem ſexum admonendum à dominicis ſacriſque virginibus ſumamus exordium, quo generaliter omnis dignitas, vel ſexus ab hac admonitione inexcuſabilis habeatur. Dominica virgo debet agnoſcere quibus præceptis cõueniat inſiſtere, vel a quantis vitiis debeat abſtinere, ſi vult & in ſeculo poſita cum deo, & cum eodem poſt huius vitæ reſolutionem in claritate cœleſti regnare. Dominica virgo primitus publicos debet vitare conſpectus, & platearum frequẽtiam declinare, atq; in domo poſita lanificio inſiſtere vel lectioni diuinæ. Dominica virgo in fœminarum laicarum conuentu conſidens vel conſiſtens, ne verbis ſcurrilibus neq; lubricis earum aut canticis præſentiæ tuæ copiam facias, ſed magis fugias, oculos tuos auréſque concludas, ne dei timore priuata, diabolicas cogitationes ſenſibus tuis immittas, quibus in breui forte diſpereas. Dominica virgo nec ornatu capitis, nec habitu comæ, nec oculis erectis aut lætis, ſed pronis ad terram cum vultu procedat, ne in ſeruiles in-
I durata amores: & ſi ipſa non pereat, aliis cauſa perditionis exiſtat. Oculorum enim cupiditas quos animæ
Matth. 5. interitus faciat, euangelica vox nobis pronunciat. Dominica virgo ab omni inuerecundo ſermone vel riſu ſe debet penitus abſtinere, & cum ſilentio & diſciplina omnem vitam ſuam ornare. Dominica virgo quæ vultum ſuum ob ſplendorem genarum aliquo fuco infece-
Eſaia. 3. rit, in Eſaia propheta de filiabus Sion promiſſam ſententiam pertimebit. Dominica virgo, vt de viduis Apo-
1. Timo. 5. ſtolus docet, aut ſermone garrula, aut loquacitate verboſa, vel curioſitate ſuperflua, caſta non poteſt iudicari, imò proſtituta ad luxuriam alios magis accendit. Dominica virgo nulli te virorum cuiuſlibet ætatis ſine grauiſſimarum mulierum præſentia ſingulari habitaculo vel colloquio credas: & cum ſola in tabernaculo conſiſtis, clauſis ſuper te ianuis ſedeas, nullique virorum pulſanti facile ianuam tuam pandas, ne forte in ſuſpitionem turpiſſimam, aut in pudoris tui naufragium cadas. Dominica virgo in locis in quibus viri cubant non debet accedere, ne ipſa ſe velut ſcortum credatur ſuis corruptoribus præbuiſſe. Dominica virgo male docenti miſerabiliſque vitæ fœminæ, aut aliquando ſi- K
niſtra opinione vexatæ, conſortium colloquiumq; declina, quoniam corrumpi mores bonos colloquiis ma-
lis, Paulus apoſtolus docet. Dominica virgo, ob extin- *1. Cor. 15.*
guendas libidinis vel omnis laſciuiæ flammas, ieiuniis & abſtinentiæ debet operam dare, orationibus die noctuq; inſiſtere, ſi cupit & laqueos & inſidias diaboli inſidiantis euadere, & ad promiſſa virginitatis præmia peruenire. Dominica virgo omnem fratrem, quem vitandum mala fama commendat, nimis fuge, & quantum potes ab eo, vel ab eius conuiuiis tuos acceſſus declina. Dominica virgo non neſciat, ex conuiuali colloquio inoleſcere libidinis vitia, & exinde ad fornicationis venire peccata. Dominica virgo, vt cito concludam, ab omnibus illecebris gulæ abſtinens eſſe debet, & parco victu vel potu debet eſſe contenta, & honeſta taciturnitate ſemper ornata. Dominicam virginem, dei beneficium eſt, iraſci neſcire, noſſe magis iracundiam cohibere, cunctis benignam exiſtere, oculis nõ annuere, dolo & malitia linguam non fabricare, alienæ domus ſecreta nec auſcultare, nec prodere, auaritiam cupiditatemq; fugere, ſibi depoſita non negare, in vſuris
pecuniam non habere, ſorori culpam ex corde dimit- L
tere, ſcãdalum nulli apponere, tribulatis conſolationẽ præbere, infirmantibus miniſtrare, detrahenti alteri nõ conſentire, & à detractione ſe penitus abſtinere. Dominicam virginem in Eccleſia cum ſilentio ſtare debere, & nihil legis docere, Apoſtolum audi loquentem,
Mulieres in Eccleſia taceant, turpe eſt mulieribus lo- *1. Cor. 14.*
qui in Eccleſiis. Item ait, Mulieres in ſilentio diſcant. *1. Timo. 2.*
Item mulieribus docere non permitto. Si ergo mulieribus turpe eſt docere, aut in Eccleſia loqui, quanto magis virginibus, quas caſtitatis deo promiſſæ cura profeſſióque conſtringit, vt eas magis aliæ in bonis operibus imitentur. Dominica virgo ne quid prauũ aut ſcurrile aut ſimulate loquatur, & omne mendacium ex ore ſuo penitus eradicet. Loquentes enim mendacium dominus perdet, vt in quinto Pſalmo Dauid, & eius filius
in libro Sapientiæ docet. Dominica virgo quantam fi- *Sapien. 2.*
dem debet in omnibus exhibere, tantum caueat iurare. De his quæ egerit, propter veritatem cõfirmandam iuramenta perſoluere, ne in totum, aut omnino iuret, dominum agnoſcat in Euangelio præmonentem. Dominica virgo furta fraudeſq; facere, aut falſa teſtimonia di-
cere, aut ea facientibus conſentire caueat, quia ea com- M
mittentes beatus Paulus obiurgat. Dominica virgo ma- *1. Cor. 6.*
tronalibus conuiuiis, quibus viri miſcẽtur, intereſſe declinet, ne cõcupiſcentiæ peccatum ſecum inter pocula loquentibus viris importet. Dominica virgo cõtra omnes ſonos muſica arte prolatos, contra cuncta cantica ſecularia, cõtra omnia quæ dulciter delectentur audire aures, & cor tuum cõclude ne diabolicũ melos Chriſti de corde eius abſcindat amorem. Dominica virgo motibus, flexibusq; ſaltantiũ, cymbaliſtriarum vel tympaniſtriarum, omniumq; virilium ludicrorũ, quantum potes, vultum tuum auerte, ne cuiuſlibet eorum repentino amoris telo percuſſa, grauiter incipias interire. Dominica virgo non tantũ ne ſuperbia litiget caueat, ſed etiã à ſuperbientibus & litigantibus quantum poteſt procul abſcedat. Superbis nanq; deus reſiſtit, humilibus autem
dat gratiam, Salomon in prouerbiis clamat. Dominica *Prouer. 3.*
virgo nec ſermonis iactantia, nec diuitiis, nec generis
nobilitate ſe debet extollere, ſed in humilitate & pau- *Iacobi. 4.*
pertate ſpiritus Chriſto accepto debet quandiu vixerit permanere: In iudicio enim dei non natales, ſed actus

proprij

A proprij penſabuntur, ex quibus ſinguli mercedem ſicut geſſerunt nõn ſicut nati ſunt reportabunt. Dominica virgo vigilias funebres vel cæteras, quæ in priuatis domibus eueniũt, debet effugere, vbi præcipue ſine diſcretione ſexus cõmixti conueniunt. Dominica virgn quæ ſecundum prnprias vires vlli manum porrigit, non poteſt ancilla dei vel dici vel credi. Sed vt breuiter dicã, dominica virgn quæ pudnris ſui domino prnmiſſi cuſtodiam gerere nititur, nec inceſſu nntabili, nec nutu aut dicto molli, nec ocioſitate verbi, nec corpore, nec mente debet omninn peccare.

De violentiæ criminibus cũcta vitia ſuperantibus, maxime in virginibus vel fœminis.

Cap. III.

Et quoniã quæ in admonendis virginibus ſacris dicta ſunt, credamus poſſe ſufficere, ex quibus præceptis etiam dei ſeruis vel laicis cunctis cõueniat obſeruare: iam debemus ad vinolentiæ crimina enumeranda venire, & docere ebrietatem cuncta vitia ſuperare. Ipſis primn virginibus ebrietas caſtitatis promiſſa implere non permittit, quia ſanctę pollicitationi in vtrunq; ſexu inimica ſemper extitit, & ideo ebrietas pudori comes eſſe nnn poteſt, quia nec caſtitas fuit aliquando cnmes temulentiæ. Sobrietas in fœminis ad terram deponit aſpectum: ebrietas autem amiſſo pudore inuerecundos erigit vultus. Sobrietas enim cum ſumma trepidatinne irreprehenſibile, & cum ſilentin propinquum emittit verbũ: ebrietas impudnratum facit fœminæ & ſermonem & vultum. Elicit nãque atq; extnrquet ebrietas infandam inuerecundiam de nmnibus ſe habẽtibus vocem, & cui ſurrepſerit per auiditatem nimietas vini, nullum poteſt habere tacẽdi pudorem: ex qua temulentia membrorum conſequitur infirmitatem: & ita fit, vt ſicuti nauis quæ validiſſimi maris fluctibus ſcopulo illiſa cõminuitur, ita fœminæ corpus ac mens grandi vini procella illiſa, membris omnibus diſſoluatur. Nam quæ naturaliter firma figere non poteſt gradiendo veſtigia, quomodo incedere valebit, cum vini fuerit ingenti procella percuſſa, laſſabunda greſſu ac innuens ſemper cnntortis oculis reſupina, aut inclinata ceruice famula regente pediſſequa de temulentiæ ſuæ culpa? Ibi ſanitas & cura domus nulla, vel familiæ gubernatio, lingua balbutiens ſermonis officio priuatur, aut in vocẽ prorumpere volens, non tantum non intelligitur, ſed etiam ab audientibus deridetur, Eſt autem mente alienata, & ſui nmnino neſcia, cui cultus capitis vergit in partem, & ſeminudam monſtrat videntibus ceruicem, & omni ex parte dimiſſa à conſpicientibus erubeſcitur, & quid domi geratur, ignorat. Periclitatur in tali ſine dubin pudor, & nmne ſecretum quod ſobrietas in fœminis cuſtodit, temulentia publicat. Quæ cum humi fuerit vertigine rapta lectoq; proſtrata, circumcurſare ſibi cunctns conſpicit parietes, culminàque domus in imo, & ima in altum putat eſſe porrecta, & velut ſepulta ſomnn recipitur. Lectiſternia vero quæ ab infantibus contumeliis deformantur, à cunctis fœminis vel ancillis nnn iam occultis ſed videntibus cachinnis talis dominæ temulentia deridetur. Sic itaque tranſeũte tempore & ebrietatis vitin permanente de eius cnrde omnis euolat timnr, nec correptionem, nec terrorem ſæpe obiurgantis viri cogitat, aut vigorẽ. Inde quotidie neglecta domus per illapſum tempus ornatu quotidiano intantum deſtituitur, vt ſemper ſibi maritus mnrtem exoptet, cuius labor gubernatióque ſub tali domina quotidie minuitur, & in lapſum venit. Non eſt cum qua quippiam de cura domus conferatur, vt in melius aliquid diſponatur, quia ſcilicet vxoris nomen tantum, non mores oſtendit. Nihil ea diſpnnente, maritalis quotidiana cura non ſine triſtitia fatigatur, quia velut iuncti in vehiculo boues, ſi vnus conari ſub onere ceſſet, alterum conatus dirumpet. D Vinolentia igitur dominæ ſubtractis locorum clauibus, nmnia temantur, cellariorum plenitudo furtis quotidie ſeruilibus inanitur, indiſciplinatæq; familiæ clamoribus domus omnis perſtrepit. Lanificij vern aut negligens, aut nulla, aut abominabilis efficitur cura. Tali enim dominæ ancilla charior atque amabilinr erit, quæ capaciorẽ pnculum porrexit, quàm quæ penſum integrum ante veſperum aſſignauerit. Cathinis enim aut variis perſinisque colnribus in vino, nnn in tunicis delectatur, & non veſtium faciendarum, ſed vini quærit allatam menſuram. Nnn tuendæ caſtitatis cauſa telas ad texendum erigit, quæ vſum telæ olim de domo per ebrietatem amiſit, & telas quas ancillis ociantibus ſubtraxit, texendas araneis dedit. Hæc cum cibns capit, vix comedendo ſemiunciam panis attingit, & pocula deinceps abſorbet, & propterea pulmentorum ſibi cataplaſmata quærit. Hæc quàm diu vigilauerit, bibit: aut ſi obdormierit, ſitis ei ſomnum abrumpit. Sed adhuc quid immoror? Si ebrietatis vnluero cuncta vitia enarrare, ante me tempus deficiet, cũ potiora in Eccleſiaſtico Salnmonis ſpiritus ſanctus E clamet, dicens, Mulier ebria, ira eſt magna, & contumelia & turpitudo eius non tegetur. *Eccli. 26.* Et de vtroque ſexu, Multos, ait, exterminat vinum: & iternm, Prudentiam abſorbet ebrietas: & iterum, Vinum multum potatum, irritationes & iras & ruinas multas facit. *Eccli. 31.* Amaritudn animę vinum multum potatum. Quare vt finem libri faciam, ſummatim cũcta perſtringam. Per vinum enim caſtitas ſubmerſa eſt, & plurimæ à corruptoribus turbæ deceptę ſunt. Multæ virginum etiam pellente vino thori genitalis oblitæ, pudicitiam ſuã adulteris tradiderũt, & cum mœchis de morte pactæ ſunt maritorũ. Quàm plures impellente vino præcipites indecentibus ſe conuentibus pnlluerunt, & de genitoribus aut genitricibus, de filiis aut filiabus, de fratribus aut ſororibus, de generis aut nuribus per nefandos, vt dictum eſt, cõcubitus ſibi filios genuerunt. Per vinnlentiam enim plurimi plurimæq; à ſancto pióque prnpoſito exciderunt, & ſui nbliti amiſſis honoribus ignobiles remanſerunt, & ſedibus patriis prõfugi, vitam non vbi ſumpſerunt finierunt. Per hoc quippe vinum fortes ab infirmis eliſi ſunt, & in mortem quamplures ictu muliebri proſtrati: & inuicti exercitus vino dnminante F extincti ſunt, & ſeruitutis iugo ſubacti. Innumerabiles iugum dnmationis diu recuſantes, vinolentia in alienum redegit arbitriũ. Conſuetudine vini quamplures in inſaniam ſunt cnnuerſi, ac mentis durante inſania ab humana cõuerſatione ſeiuncti, ferino ſunt plerunque dente conſumpti. Quamplures vini immoderatus exceſſus ex diuitibus pauperes reddidit & egenos. Infiniti numero vinn impellente iniuſta impiaq; homicidia commiſerũt. Quamplurimæ vrbes diu obſeſſæ nec captę, cuſtodibus ſomno vinoq; ſepultis, ab hoſtibus patefactæ ſunt & incendiis cõcrematæ. Sunt quoque alia multa nefanda & innumera, quibus per ebrietatis vitia mundus iſte dudum frequenter eſt vexatus, & nunc vexatur: quarum rerum ſi de dominicis vel ſecularibus libris vellem ad ſingula exempla perſonáſque, per quas res geſtæ ſunt, proferre, enormitas libri legentibus faſtidium afferret. Nos tamen in hoc opere propterea ſacerdotibus & leuitis vituperationem ſimul & admonitionis initium fecimus, ne ab hac inuectione, qua cunctos huic vitin deditos de dnminica correptione con-

 fundimus,

G fundimus, immunes forte clericos, aut dei miniſtros facere videremur, quibus magis conuenit, vt qui populum à diuerſis culpis abſtinere docent, ne in aliquod vitium aut culpam cadant, cauta obſeruatione procurent, & eos iuſta increpatione Apoſtolus obiurget dicens, Aeſtimas autem, ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quoniam tu effugies iudicium dei? Item, Qui alium doces, teipſum non doces: Qui abominaris idola, ſacrilegiũ facis. Et cætera quibus arguit eos qui à vitiis, quibus prohibent, ipſi ſe non abſtinent: & in quo alios iudicant, ſeipſos condemnant. Quare omnibus clericis & laicis in diuerſis huius mundi dignitatibus conſtitutis, hunc libellum frequentius lectitandum ſuademus, vt cum moribus bonis & ſobrietate deo gratus quis profecerit, de correptione noſtra in domino deo lætus ſemper exultet, agens deo gratias per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Roma. 2.

FINIS.

TRACTATVS, QVI SPECVlum peccatoris intitulatur.

H

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

De eo quod à deo nobis per Moyſem dicitur: Vtinam ſaperent, &c. Caput I.

QVONIAM chariſſimi in via huius vitæ fugacis ſumus, dies noſtri ſicut vmbra prætereunt. Neceſſe eſt igitur corde ſollicito ſæpius memorari, quod noſtra fragilitas, noſtra mortalis infirmitas toties cogit obliuiſci. Quid eſt iſtud quod ipſe omnipotens deus noſter in ſua gratia volens profectum, per beatum Moyſem nobis conſuluit dicẽs, Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent? Eia frater mi, ecce fœliciter poſſumus euadere mortis periculum, ſi diligenter ſtudeamus ſequi diuinum conſiliũ, quod nobis intimat dominus dicens, Vtinam ſaperẽt: & cætera. O fœlix & vtile cõſilium, mortis remedium, ſalutis antidotum, peccatoris ſpeculum, vtinam ſaperent: & cætera. O ſalutifera noſtri redemptoris ſententia, ex qua nobis inſtructio ſapientiæ, admonitio con-

Deuter. 32.

I tinentiæ, ſpeculum prouidentiæ, exultatio pœnitentiæ, acquiſitio diuinæ gratiæ datur. Ait ergo, Vtinam ſaperent: & cætera. O admiranda bonitas noſtri creatoris, ô ineffabilis charitas noſtri redemptoris, ô prædicanda humanitas noſtri ſaluatoris, nos ſerui nequã ſumus, ſerui negligentes, ſerui inutiles, qui noſtris exigentibus meritis mortem meruimus potius quàm vitam. Ecce pius author, ipſe dator veniæ, ipſe largitor gratiæ, nos inuitat ad ſalutem dicens, Vtinam ſaperent: & cætera. Quis niſi periturus homo hæc audiens iſta cõſiderans, non vehemẽtiſſime gratuletur, & vltra quàm fari poſſit, exultat in gaudio ſpiritus in vtero eius, quòd ipſi omnipotenti deo, ipſi regi cœlorum, ipſi domino angelorum, ipſi creatori omnium creaturarum cura eſt de nobis infirmis ac miſeris mortalibus? Cura ergo maxima nobis ineſſe debet, quatenus præ omnibus & ſupra omnia ſacris eius præceptis diligenter obediamus, & ea deuote diligamus, & ſtudioſe eadẽ impleamus. Væ nobis in perpetuum, quoniam teſte Apoſtolo, Miſerabiliores omnibus hominibus erimus ac deteriores, ſi hæc non fecerimus. Vere ad obſequenda domini mandata ocioſi & inanes exiſtimus, niſi in primis omnia odio habeamus, quæ ipſi domino diſplicere cognoſcimus: K

1. Corin. 15.

& illa fideli corde diligamus, quæ tremendæ eius maieſtati placere credimus. Proinde die noctuq; exorandus eſt ipſe clemens & miſericors deus & dominus, vt nobis largiatur auxilium, qui ſuum tam ſalutare præſtare dignatur conſiliũ dicens, Vtinam ſaperent. Valde mira & vtilis eſt ſententia illa non ſemel tantum, ſed ſæpius repetenda, Vtinam ſaperent, &c.

De ſpeculo multiplicis cõſiderationis: de exemplo Sãſonis, Dauid & Salomonis. Cap. II.

Frater mi chariſſime, intellige quæſo quæ legis. Conſideratio enim huius ſentẽtiæ, deſtructio eſt ſuperbiæ, extinctio inuidiæ, medela malitiæ, effugatio luxuriæ, euacuatio vanitatis & iactantiæ, conſtructio diſciplinæ, perfectio ſanctimoniæ, præparatio ſalutis æternæ. Ait ergo, Vtinam ſaperent, & cætera. Heu heu quàm paucorum eſt iſta virtus. Pauci ſunt qui ſalutarem hanc ſaluatoris noſtri ſapiant ſententiam. Pauci ſunt, quibus eſt ante oculos propriæ fragilitatis cognitio, corruptibilis carnis corruptio, peccatorum recordatio, inſtantis mortis meditatio, feruentis gehẽnæ putei conſideratio. Ecce quàm vtile ſpeculum peccatorum. Reuera chare frater, ſi te ſæpius in huiuſmodi ſpeculo proſpexeris, eris abſq; dubio Samſone fortior, Dauid cautior, Salomone ſapiẽtior. Illi au- L
tem in hoc ſpeculo ſe ſæpius conſiderare neglexerunt, ideo in carnis ſuæ deſideriis cæcati corruerunt. Igitur ſi tanti viri tam horribiliter lapſi ſunt in culpam, quibus tanta affuit fortitudo & ſapientia, quanta cautela, quantoq; ſtudio nobis eſt vigilandum, quibus ineſt tanta debilitas, tantáque imperitia? Porrò iſti tres viri validi ideo leguntur in ſancta Eccleſia, vt fidelibus nõ ad exemplum ſint ruinæ, ſed ad ſpeculum cautelæ, quatenus nemo noſtrum in ſua confidat fortitudine, nemo præſumat de ſua ſapientia, imò ſemper timidi, ſemper reatus noſtri conſcij, ſemper de noſtra ſalute ſimus ſolliciti, nunquam noſtræ corruptionis & noſtræ mortalitatis obliti. Qui vero huiuſmodi verba negligenter attendunt, non ſapiunt, nec intelligunt, nec nouiſſima prouident, & ſic in mortem & damnationem vadunt. Vt igitur mens noſtra circa prudentiæ ſtudium euigilet, dominica nos hortatur ſententia dicens, Vtinam ſaperent: & cætera. Hanc admonitionem omnino ſalutiferam, oculo rationis conſidera chariſſime, non in tranſitu, ſed cum ſtudio & deliberatione ſæpiſſime reuoluendo, quia ſicut thus non redolet niſi ponatur in igne, ita nulla ſacræ ſcripturæ ſententia, niſi cocta M
ſit in corde.

De ſciẽtia, intelligẽtia, et prudẽtia. Cap. III.

Vtinam ſaperent: & cætera. Ecce hic frater mi, tria in hoc verſu proponuntur, ſcilicet ſcientia, intelligentia & prouidentia. Vult ergo deus vt ſcias & intelligas, inſuper & prouideas. Vult vt ſcias vitã præſentem fugitiuam, periculoſam, breuem, miſeriis tabeſcentem, vniuerſæ vanitati ſubiectam, peccatorum ſordibus pollutam, cupiditate corruptam, in breui perituram, vt quanto infœlicior mũdus iſte eſſe conſpicitur, tanto facilius pro amore cœleſtis patriæ contemnatur. Vult itaq; deus vt fragilem tuam conditionem intelligas, ſic meditando videlicet, quia nudus egreſſus es ex vtero matris tuæ, & nudus reuerteris illuc: quia terra es, & in terram ibis: in huius vitæ miſeriam nudus intraſti, lugens dies tuos in dolore & ærumna pertranſiſti, cum luctu & labore hinc exiturus es. Intelligas ergo quantum ſit exitus & ingreſſus tuus flebilis, progreſſus tuus debilis, & egreſſus horribilis. Intelligas ergo quantum ſis in hac valle miſeriæ exul & egenus, virtutibus pauper & mẽdicus, labilis & infirmus, ac in proximo moriturus. Frater, fœlix eris, ſi huiuſmodi admonitionem intelligas, & in corde tuo quaſi in libro ſcribas,

A ſcribas,& hāc vnam quam tibi trado regulam, ſeruare ſtudeas. *Verſus.* Viue deo gratus,toti mundo tumulatus, Crimine mūdatus,ſemper tranſire paratus.O quàm beatus vir,cuius anima circa huiuſmodi ſtudiū euigilat,quàm prudēter ſapit & intelligit,ac nouiſſima prouidet. Chariſſime & tu fac ſimiliter.Legiſti iā in hoc ſpeculo peccatoris, quid ſane ſapias, quid intelligas, reſtat vt nouiſſima prouideas. *Pſal.38.* Ora ergo,& dic cum propheta,Notum fac mihi domine finem meum , & numerum dierum meorū quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi. O vtilis oratio,ô fœlix contēplatio,ô neceſſaria poſtulatio. Nō planè tempora vel momēta,quæ pater poſuit in ſua poteſtate præſcire depoſcas,ſed quòd ſis aduena & peregrinus in huius peregrinationis ærumnoſæ exilio, homo infirmus & exigui temporis ſuper terram , intelligas & cognoſcas. Ergo, Vtinā ſaperent,ſcilicet peccata præterita quàm ſint amara: *Hiere.2.* Vnde Hieremias, Vide quàm amarum eſt & malum , dereliquiſſe te deum tuum, malum eſt in culpa, & amarum eſt in pœna . Et intelligerent ſcilicet præſentia quàm ſint vana. *Eccleſiaſtes 1.* Eccleſiaſtes, Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Et nouiſſima prouiderent . *Gene.41.* Prouiderent contra ſterilitatem futuram ſi-

B cut Ioſeph. Vnde Salomon, In omnibus operibus tuis *Eccli.7.* memorare nouiſſima tua,& in æternum non peccabis. Reuera chariſſime frater, ſi præſentis vitæ tuæ breuitatem attendas , & quid tibi deeſt in agenda deo condigna pœnitentia,in diſciplina præceptorum eius obſeruanda,in ſanctitate coram ipſo proficienda,ſaperes & intelligeres , & mortem ante oculos proſpiceres, proculdubio mox ſine mora,ſpretis pōpis,poſtpoſitis mundi curis,deſpectis carnis illecebris,proiectis voluptatibus,contemptis delitiis, in tui cuſtodia vigilares,ac nouiſſima prudenter prouideres. Sapientis enim eſt, non tam cuiuſlibet rei principium proſpicere , quàm finem exitumq́; prouidere. Denique fœlix eſſe comprobatur, qui ſic cogitat de ſupplicio ante ſupplicium , vt poſtea ſupplicij effugiat periculum.

De nouiſſimorū rememoratione. Cap.IIII. Dicis ergo mihi,Paratus ſum præ omnibus acquieſcere diuino conſilio , vt ſapiam & intelligam,ac nouiſſima prouideam,ſed quæ ſunt mea nouiſſima·Illa vtiq; de quibus ſpiritus ſanctus tibi per Salomonem loquitur dicens, *Eccli.7.* Fili,in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua , & in æternum non peccabis. Non melius poterit caro luxurioſa domari,quàm qualis erit poſt mortem præmeditari: & ſi huiuſmodi aſſiduam habueris meditationem,fœlicē te

C dicent omnes generationes . Meditatio enim nihil eſt quàm mentis ditatio. Peroptime ergo mēs tua ditatur, quando contra cuncta aduerſantia prouidentiæ ſcientia illuſtratur. Legitur in poëta,quòd Centum luminibus cinctum caput Argus habebat, quod ex omni parte ita poteſt intelligi , quòd mentis ſuæ circumſpectionem & prudentiam poſſidebat. Igitur ſi tantæ ſtudio cautelæ pollebat poëta paganus, multo fortius puriorem prouidentiæ oculū debet habere clericus Chriſtianus. Eſto ergo alter Argus,imò illo cautior,illo ſtudioſior,illo prouidentior,vt ſapias & intelligas,ac nouiſſima prudenter prouideas.

De hora mortis terrore. Ca.V. Sed quæ ſunt nouiſſima tua , quæ prouidere ſollicite debes? Summa totius prouidentiæ eſt vtique illa terribilis hora , in qua miſera anima tua ex hoc corpuſculo corruptibili timens eſt egreſſura. Frater, crede mihi , ad huius rei tremendam conſiderationem maluiſſe debueras prouidentiā poſſidere,quàm totius mundi dominationem. Vtinam ergo ſaperes & intelligeres quæ mundi ſunt , & prouideres quæ inferni ſunt,profecto deum timeres,ſuperna appe-

teres, mundum contemneres,& infernum horreres. In D illa nimis metuenda extrema hora tua,quis amicorum, quis parentum tuorum veniet cum gladiis & armis auxilium ferre? No[n] enim erit tunc qui conſoletur te ex *Threno.1.* omnibus charis [tuis]. Reſpicientibus etiam ad auxilium & adiutorium hominum, ſed refugium tuum tantummodo eſt apud d[eu]m . Cogita igitur tecum , chariſſime, quo timore timendus, quo amore diligendus, quo honore reuerēdus ſit ipſe dominus Ieſus Chriſtus deus noſter,qui ſalutis præſidium ſolus pręſtare poterit poſt mortem . Reduc ergo fili mi ſedulus in memoriam illum extremum exitus tui diem, & antequam miſera anima tua de carcere carnis exeat,prouideas quò vadat. Iſtiuſmodi recordatio contritionem concipit, contritio compunctionem parit, compūctio contemplationem, ſcilicet pium & humilē affectum in pium deum; videlicet ex fiducia & adiutorio diuinæ bonitatis & clementiæ,humilem conſiderationē propriæ fragilitatis & miſeriæ. Hic lector attende,quid enim eſt in omni ſcientia, quod hominem prouocet facilius ad ſui cuſtodiam & omnem iniuſtitiam expellendam , ad ſanctitatem in timore dei perficiendam,quàm ſuæ corruptionis conſideratio , ſuæ mortalitatis certa cognitio, E poſtremo tremendæ mortis ſuæ recordatio ? Quando enim homo fit non homo,hoc eſt,quando ægroteſcit, ægrotando ægritudo creſcit , peccator expaueſcit, cor contremiſcit, caput obſtupeſcit , ſenſus euaneſcit, virtus exareſcit , vultus palleſcit , facies nigreſcit , oculus tenebreſcit, auris ſurdeſcit, naſus putreſcit,lingua fateſcit,os obmuteſcit,corpus taheſcit,caro marceſcit:tunc carnis pulchritudo fœtor efficitur,& putredo tunc ſoluitur in cinerem & vertitur in vermem. Poſt hominem vermis , poſt vermem fœtor & horror : ſic in non hominem vertitur omnis homo . Ecce frater mi chariſſime,ecce ſatis horribile ſpectaculum,quoniam nulla artis medicina,nullàque doctrina ſic ſuperat ſuperbiam, nec ſic vincit malitiam, nec ſic extinguit libidinē, nec ſic mundi calcat vanitatem , ſicut huiuſmodi horrendæ mortis recordatio . Vtinam ergo ſaperent. Et quid huic mundo tantum vileſcit, ſicut homo cuius corpus cum ſit exanime, nō permittitur eſſe intra domum triduo pręfœtore,ſed vt vile ſtercus foras proiicitur,& in profundo terræ abſconditur. Erubeſcat ergo,quia vermibus datur,cadauer efficitur.

De ſtudiorū vanorū vanis ſectatoribus. Cap.VI. Erubeſcat ergo ſuperbus & infœlix peccator, & timeat,elatione cæcatus,ira inflammatus, impatientiæ vitio fœdatus,ſcientia inflatus, cui plus placet ars Ariſtotelis, quàm ſcientia de A- F poſtolis, plus codex Platonis quàm liber diuinus, quē nulla lectio lætificat, nulla ſcientia ædificat, nullus ſermo ſapit, niſi fuerit grammaticè conceptus,dialecticè imaginatus , rhetoricè purpuratus . Stultus es, qui hæc ignoras, & erras,quoniam qui talia agunt, & in talibus dies ſuos conſumunt, peccatum ſibi generant,& mortem parant , quia ex ſimili ſtudio ſimilem concipiunt ſcientiam, hoc eſt,folia colligunt, non fructus, ſcilicet verba , & non virtutes : verba enim in ventum proferunt, & aërem verbis verberant, verboſitatem ſonant, iactantiam oſtētant: de quibus per Pſalmiſtam dicitur, *Pſal.106.* Turbati ſunt & moti ſicut ebrius,& omnis ſapiētia eorum deuorata eſt. Sicut enim homo ebrius neſcit quid agat,aut quò vadat,eò quòd ſeipſum ignorat:ita inſipiētes clerici ſeculares in habēdo huiuſmodi ſcientiam ſe cōturbant,libros deuorant,ſententias multiplicant,ſed quid agant penitus ignorant, quia ad quem finē miſerum tradant, miſeri non attendunt . Si enim fugientis

G vitæ ſuæ breuitatem perpendiſſent, ſi damna dierũ ſuo-
rum ante oculos conuertiſſent, ſi quem tremendo iudi-
cio, non tantum de mortuis eorum operibus, imò de
omni verbo ocioſo quàm diſtricte reſpõſuri ſunt, præ-
uidiſſent, mox terrore perterriti, mox diuino amore
percuſſi, vana huius vitæ ſtudia reliquiſſent, & de ſtu-
dio vanitatis veniſſent ad ſtudiũ veritatis, & de ſtudio
ſtultitiæ ad ſtudium ſapientiæ, hoc eſt, de ſtudio curio-
ſitatis ad ſtudium ſanctæ humilitatis, de ſchola luxu-
riæ & prauitatis ad ſcholam mundiciæ & ſanctitatis,
hoc eſt, de vita fornicationis ad vitam beatæ religio-
nis, id eſt, de domo conuerſationis mundanæ ad do-
mum ſanctæ diſciplinæ. Vnde ipſe ſpiritus ſanctus per
Pſal.2. prophetam peccatoribus præcipit, dicẽs, Apprehendi-
te diſciplinam, ne quando iraſcatur dominus. O quàm
terribilis eſt ſententia & nimis metuenda his qui diſci-
plinã non apprehendunt: ex hac ſpiritus ſancti ſentẽtia
patet quòd peribũt. Hinc eſt quod dominus per Moy-
Leuit.23. ſem ait, Omnis anima quæ non fuerit afflicta die hac,
peribit de populo meo. Notanda ſunt attentius verba
iſta diuina, Anima, inquit, quæ non fuerit afflicta, ſub-
audi, per diſciplinam, per morum correctionem, per
H pœnitentiæ ſatisfactionem, per cordis contritionem,
per conſcientiæ purificationem. Et dicebat, die hac, in
præſenti tempore gratiæ, ſed die huius vitæ: quoniam
qui non ſuſcipit modo tempus pœnitentiæ, poſt mor-
tem non inuenit locum indulgentiæ. Quapropter time
tu peccator, tu caro ſuperba, tu vile cadauer, quem ad-
huc viuentem vermes quotidie corrodunt, qui de tuo
corruptibili corpuſculo generantur: contremiſce ſu-
perbiam, proiice vanitatem, fuge luxuriam, apprehẽde
diſciplinam ne pereas. Vide in hoc ſpeculo quis es, &
quid eris, cuius cõceptio tabes menſtrua, origo lutum,
putredo finis, Vtinam ergo ſaperes, & cætera. Ecce mi-
ſer, cauſas mille dolorum habes, & adhuc ſuperbis. Ite-
rum te frater commoneo, vt quicquid agãt alij, ſis me-
mor ipſe tui, vileſcat tibi mundus plus quàm tu mun-
do. Huius igitur tantæ calamitatis miſeriam conſide-
Pſal.37. ra attentius, & cum Propheta ingemiſcens dicito, Ini-
quitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato
meo, Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor
meus in conſpectu meo ſemper. Iterum dic cum Apo-
ſtolo, qui fragilem humanę conditionis ſtatum deplo-
Roma.7. rabat dicens, Infœlix ego homo, quis me liberabit de
I corpore mortis huius? Hæc ſalutifera Apoſtoli ſenten-
tia exigit prudentem lectorem. Adhuc corpore Apo-
ſtolus vixit, quando tamen corpus mortuum nomina-
uerat, quia qui ſapiens eſt, iam mortem ante oculos cõ-
ſiderat, iam ſe mortuũ reputat, cum ſe moriturum pro
De horrore certo ſciat. Attende ergo in illa terribili hora, de qua
damnãdæ loquimur, miſera peccatoris anima, quando de mun-
animæ tam do exitura & itura es, aderunt mox miniſtri maligni
ex dæmonũ illi, ſcilicet maledicti diaboli: illa vera tartarea mõſtra,
aſpectibus illi ſpiritus terribiles & peſſimi, velut leones rugientes
quàm iudi vt rapiãt prædam, ſed tuam peccatricẽ & miſeram ani
cis ira pro- mam, tunc horribilia patebunt loca, pœnarum chaos,
ueniente. & caligo tenebrarum, horrorum miſeriæ, & tribulatio-
Cap.VII. nis tremor, timor anguſtiæ & confuſionis, dolor hor-
rendæ viſionis, tremor tremẽdæ manſionis, locus flen-
tium, vbi ſtridor dentium, vbi morſus vermiũ, vbi cla-
mor dolentium, vbi luctus gementium, vbi eſt vox cla
mantium peccatorum & dicentium, Væ væ nobis filiis
Euæ, Cumq; hæc & his ſimilia, imò milleſies plus quàm
dici poſſunt peiora, de corpore egreſſura miſera ani-
ma, imò miſerrima audierit, viderit, & ſenſerit, qualis

quantusq; & quàm magnus terror & timor ac tremor K
erit in ea, quæ lingua poteſt dicere, quis liber exponere?
Quid tũc proderit ſcientiæ iactantia, ſeculi põpa, mun
di vanitas, terrenę dignitatis cupiditas? Nũquid prode-
rint luxurię, appetitus cibi exquiſitus, potus delicatus, ve
ſtis curioſitas, calciamenti ſpecioſitas, carnis mollicies,
vẽtris ingluuies, ciborũ ſuperfluitas, crapula & ebrietas,
domorũ conſtructio, præbẽdarum acquiſitio, diuitia-
rũ aggregatio: nũquid omnia iſta poterũt animã miſe-
ri hominis eripere de ore horrendi & horribilis leo-
nis, ac de faucibus maledicti draconis. Hãc vtilẽ lectio-
nem legat aliquis, ſapiat ſanè, & intelligat, & in corde
ſuo retineat, qui eſt implicatus peccatis, amore mundi
& carnis inebriatus & cæcatus, cui plus placet luxurioſi
cadaueris venenoſa voluptas, quàm animę ſuę ſanitas,
qui plus ſtudet circa arcã quam circa Marthã, cui plus
eſt de mũdo quàm de Chriſto, cui plus eſt de lege bo-
uina, quàm de lege diuina. Legat igitur lectionẽ iſtam
inſipiẽs ille qui eiuſmodi eſt, & ſpeculetur in hoc ſpecu
lo peccatoris ſpeciem ſuã, & conſideret diligẽter, vnde
veniat, quid ſit, & quò vadat, perpẽdat ex præmiſſis, per
quã ſemitam vehemẽter metuendã, per quod iter tene-
broſum, per quorũ horrẽdas manus miſera eius anima L
tranſitura eſt. O ſtulte peccator, qui iſta conſiderare ne-
ſcis, ſiue pręmeditari nõ vis, & quia iſta pręuidere negli
gis, ideo ſæpe te inuadit ſuperbia, exagitat ira, excruciat
malitia, vulnerat inuidia, inflammat luxuria, fatigat pi-
gritia, ligat auaritia. Et quoniã horrenda imminẽtia ti-
bi tormenta prudenter nõ proſpicis, idcirco cõtumax,
iniurioſus, obſtinatus ſæpe efficeris piger, acidioſus ad
opus diuinũ accedis, illud negligẽter & deſidioſe agis.
Quare hoc? Quia non vis prouidere quò vadis, quia ſi
ille ſerpens venenoſus diabolus & ſatanas auſus fuit cũ
furore impetum facere in ſanctiſſimã beati Martini a-
nimã, qui erat, vt dicitur gemma ſacerdotũ, quam fœli-
cem animam præſentibus angelis euntem in cœlum cu
rabat impedire: quomodo timendum eſt tibi peccato-
ri, & trementer præmeditãdum, quàm horribiliter oc-
curret miſeræ animæ tuæ ille doli artifex, ille filius ini-
quitatis, ille animarũ hoſtis amariſſimus: quomodo po-
teris ſtare ad horrendum aſpectum tremendi vultus e-
ius, ad intolerabilem fœtorẽ oris eius, ad flammas ſul-
phureas oculorũ eius? Certus eſto, quòd timor hu9 hor-
rendæ beſtiæ omne genus tormentorum ſuperat, plus
quàm in hoc mũdo cogitari queat. Quod Propheta pa
uidus expaueſcẽs, ad orationẽ confugit dicens, Exaudi M
deus deprecationẽ meã cum deprecor, & à timore ini-
mici eripe animã meam, Nõ dicit, à poteſtate, ſed à ti- *Pſal.63.*
more. Quare? Ad inſinuandum quàm maxima iam ſit
pœna, quàm horribilis, quàm intolerabilis ſit terror ip-
ſius inimici. Heu heu frater mi, ſi talis & tantus tremor
eſt animæ peccatrici ex ſolo ſatanæ viſu, quanta confu
ſio, quantusq; horror, quanta afflictio, quanta lamenta-
tio erit eius conſortium? O ſtulti filij hominũ, vani fi *De inſipien*
lij hominũ mentientium. Qui enim diligit iniquitatẽ, *tia et peruer*
odit animam ſuam. Et, Odibiles ſunt deo impius & im- *ſitate ſpecu-*
pietas eius. Vnde Pſalmus, Nónne qui oderũt te domi- *lum nõ in-*
ne, oderam, & cætera. Perfecto odio oderã illos. Item, *ſpicientium.*
Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœni- *Cap.VIII.*
tẽtibus. Quare tam horrendam tamq; horribilem non *Pſal.138.*
circumſpicitis miſeriã? quare nõ proiicitis ſuperbiam? *Eccli.12.*
quare non extinguitis auaritiam? quare non contemni-
tis luxuriam? quare mores veſtros non corrigitis? quare
mandatum dei ſalutiferumq; eius conſilium negligen-
ter auditis? quare non ſapitis & intelligitis, ac nouiſſima
prouidetis?

A prouidetis? Hinc eſt quòd nos peccatores terribiliter deus alloquitur, dicẽs, Ego, inquit, in interitu veſtro ridebo & ſubſannabo vos, cum in vobis quod timebatis aduenerit, *Prouer. 1.* O quàm metuenda eſt illa dominica ſententia. Vtinam lector ſaperet, & in palato cordis ruminaret, quantum contineat amaritudinis, quantúmve formidinis, quia reuera ſi ſciret, omni hora vitã ſuam cautius cuſtodiret. Si dicis forſan quòd deriſio & ſubſannatio non cadunt in ipſum deum, nec eius reuerenda ſanctiſſimáque ſimplex natura huiuſmodi paſſiones ſiue ironias admittit, cur ergo ab omnipotenti deo peccatoribus dicitur, Ego in interitu veſtro ridebo? Attende qui interrogas, quomodo dicta tibi debeat exponi ſententia. Ego in interitu veſtro ridebo: hoc eſt cum finis veſter venerit, vos deriſione dignos clamabo, & cum irruerit ſuper vos repentina calamitas, ſubſannabo: id eſt, cum amara mors vos momorderit, æterna ſubſannatione dignos damnabo. Audi tu peccator terribilem ſententiam, quam ſi intelligeres, ſine dubio expaueſceres. Sed quare non intelligis? Quia ſcripturas ſacras negligenter legis, actus tuæ vitæ malæ quos facis, peccatáque committis, facta & dicta & opera tua

B mala non ſapienter reſpicis: velox ad menſam, tardus ad Eccleſiam: potens ad potandum, ſed æger ad pſallendum: peruigil ad fabulas, ſomnolentus ad vigilias: procax ad loquendum, ſed tardus & mutus ad canendum: promptus ad iram & detractionem, piger vero ad orationem: inuidiæ amator, pauperum Chriſti perſecutor: feſtucam in alieno oculo reſpiciens, ſed trabem in oculo tuo non conſiderans: cæteros reprehendens, teipſum non conſiderans: alios vituperans, te collaudans: malitiæ inuentor, diſciplinæ deſtructor: amicus vitiorum, hoſtis virtutum. Hæc ſunt quæ hominem excæcant, & à deo ipſum ſeparant: hæc ſunt quæ monachum conuerſum efficiunt peruerſum, clericum hæreticum, Chriſtianum antichriſtum. Qui enim Chriſtianus non eſt, antichriſtus eſt. Non eſt Chriſtianus, qui vita & moribus Chriſto eſt contrarius. Heu heu vir in-

Pſal. 91. ſipiens non cognoſcit, & ſtultus non intelligit. Et ideo

Pſal. 48. dicit Propheta, Simul inſipiens & ſtultus peribunt. Sed quæ diſtantia eſt inter inſipientem & ſtultum? Omnis ſtultus eſt inſipiens. Inſipiens enim dicitur quaſi nõ ſapiens. Multi enim manẽt qui ſapientes non ſunt, tamẽ ſtulti non ſunt. Multi iuſti ſunt, & multi iuſti nõ ſunt,

C & tamẽ iniqui non ſunt. Vis noſcere quis ſit inſipiens, & quis ſtultus? Reſpondeo, Inſipiens eſt, qui ſe à paradiſi gaudiis peregrinum eſſe non conſiderat, & ſe exulem in hoc exilio non attendit: ſtultus eſt, qui licet iſta cognouerit, liberari tamen à mundi miſeria per vitæ meritum non intendit. *Inſipiens & ſtultus quomodo differant.* Item inſipiens eſt, qui non credit futura ſupplicia reproborũ eſſe perpetua, & gaudia iuſtorũ æterna: ſtultus autem eſt, qui licet credat, tamen vt mortem perpetuam euadat, & gloriam æternã caſte viuendo, pieq; conuerſando acquirat, non intendit. Iuſto igitur dei iudicio ſimul inſipiens & ſtultus peribũt. Quod tamen nõ fieret ſi ſaperẽt & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. Ecce frater mi, iam legiſti, iam vidiſti, in hoc ſpeculo peccatoris, quid ſapias, quid intelligas, quomodo nouiſſima prouidere debeas: ſupereſt igitur vt diligenter diſcas & in corde firmes, vt ſane ſapias, & recte intelligas, quomodo nouiſſima tua prudenter prouideas, vt per hæc æternam damnationem euadas, & cum domino noſtro Ieſu Chriſto vitã æternam poſſideas, Amen.

FINIS.

Tomus nonus.

DE POENITENTIAE MEDICINA LIBER VNVS. D

Hic libellus De pœnitentiæ medicina, non omnino ineptus eſt, ſed plurimum diſcrepans ab Auguſtino, quemadmodum & ſequens.

QVAM ſit vtilis & neceſſaria pœnitẽtiæ medicina, facillime homines intelligũt, qui ſe homines eſſe meminerũt. *Quòd ad pœnitẽtiam via exiſtat hũilitas & lachryma.* Scriptum eſt enim, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam. *Cap. 1. Iacobi. 4.* Et dominus in Euangelio dicit, Qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. *Lucæ 14.* Magiſque iuſtificatus deſcendit de templo ille publicanus peccatorum confeſſione ſolicitus, quàm phariſæus meritorũ enumeratione ſecurus, quanuis etiam gratias egit deo dicens, Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, *Lucæ 18.* raptores, iniuſti, adulteri, quomodo & publicanus iſte, Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo: & tamen ei prælatus eſt ille qui longe ſtabat, neq; oculos ad cœlum leuare audebat, ſed percutiebat pectus ſuum dicens, Deus propicius eſto mihi peccatori. Non B

enim tam ille phariſæus ſanitate, quàm morborũ alienorum comparatione gaudebat. Vtilius autem illi erat, quoniam ad medicum venerat, ea de quibus ægrotabat, confitendo monſtrare, quàm diſſimulare vulneribus, & de cicatricibus auderet gloriari. Non ergo mirum ſi publicanus magis curatus abſceſſit, quem nõ puduit oſtendere quid doleat. In rebus quippe viſibilibus, vt excelſa quiſq; contingat in excelſum erigitur. Deus autem cum omnium ſit excellentiſſimus, non elatione, ſed humilitate contingitur. Vnde per Prophetã dicitur, Prope eſt dominus omnibus qui obtriuerũt cor. *Pſal. 33.* Et iterum, Excelſus eſt dominus, & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. *Pſal. 137.* Excelſa ipſe poſuit pro ſuperbis. Illa ergo reſpicit vt attollat, iſta cognoſcit vt deprimat & deiiciat. Cum enim ait, quòd à lõge excelſa cognoſcit, ſatis eum oſtendit humilia de proximo attendere, ipſum tamen deum excelſum eſſe prædixit. Solus enim deus arrogans nõ eſt, quantacunq; ſe prædicatione laudauerit. Non igitur arbitretur ſe ab oculis dei abſcõdi quãtacunq; ſuperbia. Deus enim excelſa cognoſcit, Nec F

ſe rurſus deo coniunctã putet, excelſa enim à longe cognoſcit. Quiſquis itaq; pœnitentiæ humilitatẽ recuſat, deo propinquare non cogitat. Aliud eſt enim leuare ſe ad deum, aliud eleuare ſe contra deum. Qui ante illum ſe proiicit, ab illo erigitur: qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proiicitur. Alia eſt ſoliditas magnitudinis, alia eſt inanitas inflationis. Qui foris tumeſcit, intus tabeſcit. Qui eligit abiici in domo domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorũ, eligit eum deus vt inhabitet in atriis eius. *Pſal. 83.* Vnde in Pſalmis, Beatus vir cuius eſt ſuſceptio eius abs te domine. Ne putes eũ qui ſe humiliat ſemper iacere, cum dictũ ſit, exaltabitur, Et ne opineris, eius exaltationẽ in oculis hominũ per ſublimitates fieri corporales. Cum enim dixiſſet, Beatus vir cuius eſt ſuſceptio eius abs te domine, cõſequenter annexuit, & oſtendit eiuſdẽ ſuſceptionis celſitudinẽ ſpiritalem, Aſcenſus, inquit, in corde ſuo diſpoſuit in cõualle plorationis, in locum quẽ diſpoſuit. Vbi ergo diſpoſuit aſcenſus in corde? In conualle plorationis: hoc eſt, Qui ſe humiliat, exaltabitur. *Lucæ 14.* Sicut enim aſcenſus exaltationẽ indicat, ita valles humilitatẽ, & conualles plorationes. Sicut enim comes eſſe pœnitentiæ dolor creditur,

G ita lachrymæ ſunt teſtes doloris. Optime autem ſequitur & dicit, Etenim benedictionem dabit qui & legem dedit. Ad hoc enim lex data eſt, vt ſuperbo infirmitatē ſuam notam faceret, infirmo pœnitentiam ſuaderet. Ad hoc etiam lex data eſt, vt vulnera oſtenderet peccatorum, quæ gratiæ benedictione ſanaret. Ad hoc etiā lex *Roma.7.* data eſt, vt diceremus in conualle plorationis, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Et cum ipſo ploratu clamaremus, Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? *Pſal.145.* Et ſuccurret nobis exaudiente deo qui erigit eliſos, & ſoluit compeditos, illuminat cæcos gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Tres autem ſunt *De triplici actione pœnitētia. ſ. & peccato originali, veniali, & mortali actuali.* actiones pœnitentiæ, quas mecum veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim vſitatæ in Eccleſia, & diligenter attendentibus notæ. Vna eſt, quæ nouum hominem per baptiſmum parturit, donec ſalutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio, vt tanquam nato puero dolores tranſeāt, quibus viſcera vrgebantur ad partū, & triſtitiam lætitia conſequatur. Omnis enim qui iam voluntatis ſuæ factus eſt arbiter cum accedit ad ſacra- *Cap.II.* H menta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam *De pœn. di. 1. c. Tres ſūt 4. ſē. di. 16. c. prædictu. De cōſe. di. 4. c. Omnis qui.* nō poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia cum baptizantur, ſoli pueri immunes ſunt, Nondū enim vti poſſunt libero arbitrio. Quibus tamē ad conſecrationē remiſſionēmque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur, vt quaſcunque maculas delictorum per alios ex quibus nati ſunt contraxerunt, aliorum etiā interrogatione ac reſpōſione purgātur. Veriſſime quidem in Pſalmis plangitur, Ecce in iniquitatibus conce- *Pſal.50.* ptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Item ſcriptum eſt, Non eſſe mundum nec infantem in con- *Iob.25.* ſpectu dei, cuius eſt vnius diei vita ſuper terrā. Et Apo- *Acto.2.* ſtolus Petrus clamat Iudæis, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine domini no- *Matth.3.* ſtri Ieſu Chriſti. Et dominus, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. De hac etiam Ioannes Baptiſta plenus ſpiritu ſancto, præcurſor & præpa- *Ibidem.* rator viæ domini ita dicit, Generatio viperarum, quis oſtendit vobis fugere à vētura ira? Facite ergo fructus *Secunda actio pœnitētiæ.* dignos pœnitentiæ. Altera vero pœnitentis eſt, cuius actio per totam iſtam vitam, quia in carne mortali degi- I mus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. *De pœn. di. 1. cap. Tres ſunt.* Primo, quia vitam æternam, incorruptibilem, immortalemq́; nullus deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortaliſq́; pœniteat. Nō enim ſic quiſque in vitam nouam per ſanctificationem baptiſmi naſcitur, vt quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam ſtatim mortalitatem ipſam carnis corruptionemq́; deponat. Quod ſi ita non eſt, reſtat vt illud quod ſcriptum eſt, quod etiam quiſque in ſe ſen- *Sapien.9.* tit adhuc dum in hac vita eſt, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quod tunc in illa beatitudine quia non erit, cum abſorbebitur mors in victoria, quis dubitet, in quacunq́; tēporali fœlicitate verſemur, pœnitere tamen huius vitæ nos debere, vt ad illam incorruptionem tota auiditate curramus? Inde eſt illud *2.Corin.5.* quod Apoſtolus ait, Quandiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino, per fidem quippe ambulamus, & non per ſpeciem. Quis ergo feſtinat atque optat ad patriam remeare, & illam per ſpeciem quæ eſt facie ad faciem contemplari, niſi quem peregrinationis ſuæ pœnituerit? Ex quo dolore pœnitentis etiam vox illa miſerabilis erumpit & ſonat, Heu mihi, quoniam peregri- *Pſal.119.* natio mea longinqua facta eſt. Et ne putes nondum fi- K delem iſta loqui, vide quid ſequatur, Inhabitaui cū habitantibus cedar, Cum eis qui oderūt pacem, eram pacificus, cum loquerer eis, impugnabant me valde. Non ſolum hominis fidelis, ſed etiam euangeliſtæ firmiſſimi, & martyris fortiſſimi hæc verba ſunt, Scimus autē *2.Cor.5.* quia etſi terrena domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem habemus ex deo, domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. Quapropter ſanctus Iob non ait eſſe tentationem in hac vita, ſed hanc ipſam vitam tentationem dixit eſſe, ita loquens, Nun- *Iob.7.* quid non tentatio eſt vita humana ſuper terram? Quo in loco etiam myſteriō lapſi hominis mirabiliter tetigit dicens, Tanquam ſeruus fugiens dominum ſuum, & cōſecutus eſt vmbram. Non enim hæc vita dicenda eſt potius quàm vmbra vitæ. Nec immerito fugitiuus Adam poſt offenſionem peccati abſcōdit ſe à facie domini, tectus foliis arborū, quibus opacantur vmbracula, tanquam fugiens dominum ſuum, & conſecutus vmbram, ſicut dictū eſt. Quæ vniuerſa ad hoc dicta ſunt, ne quis per baptiſmum, quamuis iuſtificatus ſit à prio- L ribus peccatis, tamen ſuperbire audeat, etiam ſi nihil cōmittat. Vnde ab altaris participatione priuetur, quaſi iam de plena ſecuritate ſe iactans, ſed potius ſeruet humilitatem, quę penè ima diſciplina Chriſtiano eſt, Nec *Eccle.10.* ſuperbiat terra & cinis, donec iſta nox tota tranſeat, in qua pertranſeūt omnes beſtiæ ſyluæ, catuli leonum rugientes, quærentes à deo eſcam ſibi. In hac eſca Iob ipſe *Pſal.103.* petitus eſt, qui dixit, Tentatio eſt vita hominis ſuper ter- *Iob.7.* ram, Quæ quamuis ſingula nō letali vulnere ferire ſentiantur, ſicuti homicidium vel adulterium vel cætera huiuſmodi, tamen ſimul omnia congregata, velut ſcabies, quo plura ſunt necant, aut noſtrum decus ita exterminant, vt ab illius ſponſi ſpecioſa forma præ filiis hominum, caſtiſſimis ſeparent amplexibus, niſi medicamento pœnitentiæ quotidianæ deſiccentur. Quod ſi falſum eſt, vnde quotidie tundimus pectora? Quod nos quoque antiſtites ad altare aſſiſtentes, cum omnibus facimus. Vnde etiam orantes dicimus, quod in tota vita iſta oportet vt dicamus, Dimitte nobis debita noſtra, *Matth.6.* ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Non ea dimitti precamur, quæ iam in baptiſmo dimiſſa credimus, niſi de ipſa fide dubitamus: ſed vtiq́; de quotidia- M nis peccatis hoc dicimus, pro quibus etiam ſacrificia eleemoſynarum, ieiuniorum & ipſarū ſupplicationum ac orationum quiſq́; pro ſuis viribus offerre non ceſſat. Quiſquis itaque ſe diligenter attendens, nulla ſeipſum adulatione ſeducit, ſatis intelligit cum quāto periculo morti ſempiternæ, & cum quanta penuria perfectæ iuſtitiæ peregrinetur à domino, quamuis iam in Chriſto, hoc eſt, in via conſtitutus, redire conetur. Nam ſi nō habemus peccata & tundentes pectora, dicimus, Dimitte nobis debita noſtra: ex hoc ipſo certe & grauiter nullo dubitante peccamus, cum inter ipſa ſacramenta mētimur. Quamobrem inquantum deo noſtro fide & charitate connectimur, & eum inquantum poſſumus imitamur, nō peccamus, ſed filij dei ſumus: inquantum autem ex occaſione carnalis infirmitatis, quia nondum morte reſoluta, nondum reſurrectione mutata eſt, motus reprehenſibiles improbique ſubrepunt, peccamus. Quod fateri nos conuenit, ne dura ceruice nō languorum noſtrorum ſanitatem, ſed damnationem ſuperbię mereamur. Vnde ſcriptum eſt, Et qui natus eſt ex deo, *1.Ioan.3.* non peccat. Et quod in eadē Epiſtola Ioannis legimus,

Si dixe-

1.Ioan.1. Si dixerimus,quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſe-
A ducimus,& veritas in nobis nõ eſt. Sed neque facilius
ab inimico deiicimur, quàm cũ eum ſuperbiendo imi-
tamur:nec vehemẽtius eum proſternimus, quàm cùm
humilitate deum ſequimur:nec acriores ei dolores in-
figimus, quàm cum plagas peccatorum noſtrorum cõ-
Tertia actio pœnitẽtia. fitendo & pœnitendo ſanamus. Tertia actio pœniten-
tiæ eſt,quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt,quã legis de-
calogus continet,& de quibus Apoſtolus dicit, Quo-
Galat.5. niã qui talia agunt,regnum dei nõ poſsidebunt.In hac
ergo pœnitentia maiorem in ſe quiſq; ſeueritatem de-
bet exercere,vt à ſeipſo iudicatus, non iudicetur à do-
1.Cor.11. mino,ſicut ipſe Apoſtol⁹ ait, Si enim noſmetipſos iudi
caremus,nõ vtique iudicaremur. Aſcendit itaq; homo
aduerſus ſe tribunal mentis ſuæ, ſi timet illud quod o-
2.Cor.5. portet nos exhiberi ante tribunal Chriſti, vt illic reci-
piat vnuſquiſq; quæ per corpus geſsit, ſiue bonum ſeu
malum:Conſtituat ſe ante faciem ſuã, ne hoc ei poſtea
Pſal.49. fiat:nam minatur deus hoc peccatori dicens, Arguam
te & ſtatuam contra faciem tuam.Atque ita conſtituto
in corde iudicio, aſsit accuſatrix cogitatio, teſtis con-
ſcientia,carnifex timor:inde quidẽ ſanguis animi con-
B fitentis per lachrymas profluat:poſtremo ab ipſa mẽte
talis ſententia proferatur, vt ſe indignũ homo iudicet
participatione corporis & ſanguinis domini,vt qui ſe-
parari à regno cœlorum timet per vltimam ſententiam
ſummi iudicis,per Eccleſiaſticam diſciplinam a ſacra-
mento cœleſtis panis interim ſeparetur. Verſetur ante
oculos imago futuri iudicij, vt alij accedant ad altare
dei,quo ipſe nõ accedit:cogitet quàm ſit cõtremiſcen-
da illa pœna, qua percipientibus aliis vitam æternam,
alij in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim
altare quod nunc in Eccleſia eſt,in terra poſitum,terre-
nis oculis expoſitum, ad myſteriorum diuinorũ ſigna-
cula celebranda, multi etiã ſcelerati poſſunt accedere,
cum deus commẽdat in hoc tempore patiẽtiam ſuam,
vt in futuro exerat ſeueritatem ſuam. Accedunt enim
Roma.2. ignorãtes,quoniam patientia dei ad pœnitentiam eos
adducit:Illi autem ſecũdum duritiam cordis ſui & cor
impœnitẽs, theſaurizant ſibi iram in die iræ & reuela-
tionis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuiq; ſecundum
opera ſua. Ad illud autem altare quò præcurſor pro no
bis introiit Ieſus,quò caput Eccleſiæ præceſsit, mẽbris
C ſecuturis cæteris,nullus eorũ accedere poterit.De qui-
Galat.5. bus vt iam commemoraui,dixit Apoſtolus, Quoniam
qui talia agunt,regnum dei nõ poſsidebunt. Quomo-
do ergo interiora veli, & in illa inuiſibilia ſanctaſan-
ctorum intrare audebit aut poterit,qui medicinam di-
ſciplinæ contemnens, noluit paulisper à viſibilibus ſe-
parari? Qui enim noluit humiliari vt exaltaretur, cum
exaltari noluerit, deiicietur, & in æternum ſeiungetur
ab æternis ſanctis.Quiſquis hoc tẽpore per merita obe-
dientiæ, & per ſatisfactionem pœnitentiæ nũ ſibi pro-
uidet locum in corde ſacerdotis, qua fronte impuden-
tiæ tunc volet auerti faciem dei a peccatis ſuis, qui nũc
Pſal.50. toto corde non dicit, Quoniam facinus meum ego a-
gnoſco,& peccatum meum cõtra me eſt ſemper? Quo
pacto quæſo deus dignatur ignoſcere, quod in ſeipſo
homo dedignatur agnoſcere? Aut illud quale eſt,in quo
ſibi blãdiuntur, qui ſua vanitate ſe ſeducunt, perſeue-
rantes in malitiis atq; luxuriis ſuis, cũ audiunt Apoſto-
lum dicentem:Quoniã qui talia agunt,regnum dei nõ
poſsidebunt:audent ſibi præter regnum dei,ſalutẽ quã
deſiderant polliceri, atque ita inter ſe loquuntur dum
recuſant agere pœnitẽtiam pro peccatis ſuis, & perdi-
tos mores ſuos in melius commutare? Angeli ergo nũ- D
cij ſunt. Nuncios autem rectiſsime accipimus omnes,
qui ſalutem cœleſtem hominibus nũciant: vnde etiam
Euangeliſtæ boni nuncij interpretantur. Et de beato
Ioãne baptiſta dictum eſt, Ecce mitto angelum meum *Mar.1.*
ante faciem tuã.His ergo vt dicere cœperam exceptis, *Malac.3.*
cætera omnium multitudo, ſicut in ipſius domini ver-
bis manifeſtum eſt,in duas partes diuidetur. Poſiturus
eſt enim oues ad dexteram,hœdos autem ad ſiniſtram,
& dicetur ouibus, Venite benedicti patris mei, poſsi- *Matt.25.*
dete regnum præparatum vobis à conſtitutione mun-
di. De hoc regno dicit Apoſtolus, Quoniam qui talia
agunt,regnum dei non cõſequentur. Item ad impios,
Ite,inquit,in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo &
angelis eius. Quapropter qui gaudet de nomine Chri-
ſtiano,& non cum omni obedientia & timore, audiat
Apoſtolum dicentem,Hoc enim ſcitote intelligentes, *Ephe.5.*
ꝙ omnis fornicator, aut auarus, aut immundus, quod
eſt idolorum ſeruitus, nõ habet hæreditatem in regno
Chriſti & dei.Nemo vos ſeducat inanibus verbis:Pro-
pterea enim venit ira dei in filios diffidẽtiæ: Nolite ef- *1.Cor 6.*
fici participes eorum. Nolite errare,neq; fornicatores,
neq; idolis ſeruientes,neq; molles, neque maſculorum E
concubitores,neque fures,neque auari,neq; ebrioſi,ne-
que maledici,neq; rapaces regnũ dei poſsidebunt.Sed
videte quemadmodum timorem & deſperationem ſa
lutis abſtulerit eis,qui hæc in vita veteri commiſerunt.
Et hęc quidem,inquit,fuiſtis,ſed abluti eſtis,ſed ſancti-
ficati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,& ſpi-
ritu dei noſtri. Quiſquis ergo poſt baptiſmum aliquo-
rum priſtinorum malorũ opere obligatus tenetur, vſq;
nunc ſibi inimicus eſt, vt adhuc dubitet vitam mutare
cum tempus eſt,cum ita peccat & viuit. Nam vtique ꝙ
ita perſeueranter peccat,theſaurizat ſibi iram in die irę
& reuelationis iuſti iudicij dei. Quòd autem adhuc vi- *Rom.2.*
uit,patientia dei ad pœnitentiam eum adducit. Impli-
catus igitur tam mortiferorum vinculis peccatorũ, de-
trectat, aut differt, aut dubitat ad ipſas claues Eccleſiæ
confugere,quibus ſoluatur in terra,vt ſit ſolutus in cœ-
lo,& audet poſt hanc vitam, quia tantum Chriſtianus
dicitur,ſalutem aliquã polliceri: nec veridico illo do-
minico tonitruo contremiſcit, Non omnis qui dicit *Matt.7.*
mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum,
ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt,ipſe F
intrabit in regnum cœlorum. Et Apoſtolus ſcribẽs ad
Galatas inter cætera dixit,Manifeſta autem ſunt opera *Galat.5.*
carnis, quæ ſunt fornicationes, immundicia, luxuria,
idolorum ſeruitus,veneficia,inimicitiæ,contentiones,
æmulationes,iræ,rixæ, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ,
ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico
vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum
dei non conſequentur. Iudicet ergo ſeipſum ho-
mo in iſtis voluntate dum poteſt, & mores conuertat
in melius,ne cum iam non poterit, etiam præter volũ-
tatem à domino iudicetur. Et cũ ipſe protulerit ſeue-
riſsimæ medicinæ,ſed tamen medicinæ ſentẽtiam, ve-
niat ad antiſtites, per quos in Eccleſia claues miniſtrã-
tur, & tanquam bonus incipiens iam eſſe filius, mater-
norum membrorum ordine cuſtodito, à præpoſitis ſa-
cramentorum accipiat ſatisfactionis ſuę modum, vt in
offerendo ſacrificio cordis cõtribulati deuotus & ſup-
plex,id tamen agat quod non ſolum illi proſit ad reci-
piendam ſalutem,ſed etiam cæteris ad exemplum. Vt
ſi peccatum eius non ſolum in graui eius malo,ſed etiã
in ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire vtilitati
Eccleſiæ

De fugiendis peccatis mortalibus adhortatio: & qui ſint merito à cõmunione ſuſpẽdẽdi: & de ſecretorũ reuelatiõe. Cap.III.

G Eccleſiæ videtur antiſtiti in notitia multorum,vel etiã
totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, nõ reſi-
ſtat, non letali & mortiferę plagę per pudorem addat
Iaco.4. tumorẽ:meminerit tamen ſemper,quòd ſuperbis deus
reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quid eſt enim
infœlicius,quid peruerſi⁹,quàm de ipſo vulnere, quod
latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura illius
erubeſcere? Nemo arbitretur fratres propterea ſe cõſi-
lium ſalutiferæ huius debere pœnitentiæ contemnere,
quia multos forte aduertit & nouit ad ſacramẽta alta-
2.q.1.cap. ris accedere, quorum talia crimina nõ ignorat. Multi
Multi. enim corriguntur vt Petrus, multi tolerãtur vt Iudas,
multi neſciũtur, donec veniat dominus qui & illumi-
1.Cor.4. nabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia
cordium:nam pleriq; propterea nolunt alios accuſare,
dum ſe per illos cupiũt excuſare. Plerique autem boni
2.q.7.cap. Chriſtiani propterea tacẽt & ſufferunt aliorum pecca-
Plerunque. ta quæ nouerunt,quia documentis ſæpe deſeruntur,&
ea quæ ipſi ſciunt,iudicibus Eccleſiaſticis probare non
poſſunt. Quanuis enim vera ſint quædam,non tamen
iudici facile credenda ſunt, niſi certis indiciis demon-
2.q.1.cap. ſtrentur. Nos vero à cõmunione prohibere quenquam
Multi. non poſſumus,quanuis hęc prohibitio nondũ ſit mor-
H talis,ſed medicinalis,niſi aut ſponte confeſſum, aut in
aliquo ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nomina-
tum atque cõuictum. Quis enim ſibi vtrunque audeat
aſſumere, vt cuiquã ipſe ſit accuſator & iudex? Cuiuſ-
modi regulam etiam Paulus Apoſtolus in eadẽ ad Co
rinthios Epiſtola breuiter inſinuaſſe intelligitur, cum
quibuſdam commemoratis criminibus, Eccleſiaſtici
iudicij formam ad omnia ſimilia ex quibuſdam daret.
1.Cor.5. Ait enim, Scripſi vobis in Epiſtola,non cõmiſceri for-
nicariis: non vtique fornicariis huius mundi, aut aua-
ris,aut raptoribus,aut idolis ſeruientibus, alioquin de-
bueratis de hoc mundo exiſſe. Non enim poſſunt ho-
mines in hoc mundo viuentes,niſi cum talibus viuere:
nec eos poſſunt lucrifacere Chriſto, ſi eorũ colloquiũ
conuictumq; vitauerint. Vnde & dominus cum publi-
Matt.9. canis & peccatoribus comedens, Non eſt opus,inquit,
ſanis medicus,ſed male habentibus, Nõ enim veni vo-
care iuſtos,ſed peccatores. Et ideo ſequitur Apoſtolus
1.Cor.5. & adiungit,Nunc ſcripſi vobis nõ commiſceri. Si quis
frater nominatur in vobis,aut fornicator,aut idolis ſer
uiens,aut auarus,aut maledicus,aut ebrioſus,aut rapax,
I cum huiuſmodi nec quidẽ cibum ſimul ſumere. Quid
enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nõne de his
qui intus ſunt vos iudicatis? De his autẽ qui foris ſunt
deus iudicabit. Auferte malum à vobiſipſis. Quibus ver
bis ſatis oſtendit,nõ temere aut quomodolibet,ſed per
iudicium auferendos eſſe malos ab Eccleſiæ cõmunio-
ne,vt ſi per iudicium auferri non poſſunt, tolerẽtur po
tius,ne peruerſe malos quiſque euitãdo, ab Eccleſia ip-
ſe diſcedens, eos quos fugere videtur vinciat ad gehẽ-
nam. Quia ad hoc nobis ſunt in ſcripturis ſanctis ex-
Matt.3. empla propoſita, velut in meſſe vt palea ſufferatur vſq;
Matt.13. ad vltimum ventilabrum, vel intra illa retia vbi piſces
boni cum malis vſq; ad ſegregationem quæ futura eſt
in littore, id eſt, in fine ſeculi, æquo animo tolerentur.
Nõ enim contrarium eſt huic loco id quod alio loco
Roma.14. dicit Apoſtolus, Tu quis es qui iudicas alienum ſeruũ?
Suo domino ſtat aut cadit. Noluit enim hominem ab
homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam ex-
traordinario vſurpato iudicio, ſed potius ex lege dei
ſecundum ordinem Eccleſiæ,ſiue vltro confeſſum,ſiue
accuſatum atque conuictum. Alioquin illud cur dixit:

Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis ſer- *1.Cor.5.*
uiens,& cætera, niſi quia eam nominationem intelligi K
voluit quæ fit in quenquã, cum ſententia ordine iudi-
ciario atque integritate profertur? Nam ſi nominatio
ſola ſufficit,multi dãnandi ſunt innocentes, quia ſæpe
falſo in quoquam crimina nominantur. Non ergo *Quòd non*
illi,quos monemus agere pœnitentiam, quærãt ſibi co- *ſit in malis*
mites ad ſupplicium, nec gaudeãt quia plures inuene- *multitudo*
rint: nõ enim propterea minus ardebunt quia cũ mul- *ſequenda.*
tis ardebunt: non eſt enim hoc ſanitatis certum conſi- *Cap.IIII.*
lium, ſed maleuolentiæ malum ſolatium. An forte at-
tẽdunt multos etiam in ipſis honoribus Eccleſiaſticis
præpoſitorum & miniſtrorum,nõ congruenter viuere
ſermonibus & ſacramentis, quæ per eos populis mini-
ſtrantur? O miſeros homines, qui hos intuendo Chri- *1.q.1.ca.Si-*
ſtum obliuiſcuntur, qui tanto ante prædixit,vt legi dei *gnificaſtis.*
potius obtemperaretur, quàm imitandi videantur illi *Matt.23.*
qui ea quæ dicunt non faciunt,& traditorem ſuum to- *Matt.10.*
lerans vſque in finem, etiam ad euangelizandum cum
cæteris miſit. Tam ſunt autẽ iſti abſurdi & præpoſteri
& miſeri,qui præpoſitorum ſuorum malos mores imi-
tari eligunt, quàm per eos prædicta domini præcepta
ſeruare, quàm ſi quiſquam viator remeandum ſibi eſſe L
exiſtimet in itinere,cum viderit miliaria lapidea literis
plena,viam docere & non ambulare. Cur enim nõ po
tius ſi peruenire deſiderat, tales comites intueatur &
conſequatur,qui & viã bene demonſtrant,& in ea per-
ſeuerant, atq; alacriter non ambulant? Quòd ſi iſti de-
ſint, vel potius minus appareant: nam deeſſe non poſ-
ſunt: non enim ſic quærunt homines charitate ſtudio-
ſa quod prædicent ad imitationem, quomodo quærũt
iniquitate ſuſpicioſa quod murmurẽt ad deceptionẽ,
partim nõ inueniendo bonos,dum ipſi mali ſint, par-
tim timendo inuenire, dum mali eſſe ſemper volunt.
Sed tantum cõcedamus non apparere nunc homines
dignos imitatione. Quiſquis hoc putas, deum men-
te intuere, qui homo factus eſt vt te hominem viuere
doceret, Si habitet Chriſtus in interiore homine per fi- *Ephe.3.*
dem in corde tuo, recordariſque illud quod Ioannes
ait, Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quemadmo- *1.Ioan.2.*
dum ille ambulauit & ipſe ambulare:& ita non tibi de-
erit quem ſequaris. Et cum te alius viderit, de bonorũ
inopia conqueri deſinet. Si enim non noſti quid ſit re-
cte viuere, diuina præcepta cognoſce. Fortaſsis enim
multi recte viuunt, ſed propterea tibi nullus videtur, M
quoniam quid ſit recte viuere ignoras. Si autem noſti,
age quod noſti, vt & tu quod quæris habeas, & aliis
quod imitentur oſtendas. Chriſtũ animo attende, attẽ-
de Apoſtolos, quorũ nouiſsimus eſt ille qui dicit, Imi- *1.Cor.4.*
tatores mei eſtote,ſicut & ego Chriſti. Attende animo
tot martyrum milia. Cur enim te natalitia eorum cõ-
uiuiis turpibus celebrare delectat, & eorum vitã ſequi
honeſtis moribus non delectat? Ibi videbis non ſolum
viros,ſed etiam fœminas, poſtremo pueros & puellas,
nec impudẽtia decipi,nec iniquitate peruerti,nec peri- *De refugio*
culi timore frangi,nec ſeculi amore corrũpi. Ita te non *recidiuãtiũ*
inuenientem quid excuſes, non ſolum præceptorũ in- *ad dei mi-*
euitabilis rectitudo, ſed etiã exemplorum innumera- *ſericordiã*
bilis multitudo circundabit. Sed de vtilitate ac ſalu *p verã cor-*
britate pœnitentiæ, vt quod inſtituimus aliquãdo per- *dis contri-*
agamus,ſi iam de ſanitate deſperãs,addis peccata pec- *tionẽ & re-*
catis, ſicut ſcriptum eſt, Peccator cum venerit in pro- *miſsionẽ &*
fundum malorum,contemnet. Noli contemnere,no- *fiduciam.*
li deſperare, clama etiam de profundo ad dominum, *Cap.V.*
& dic ei, De profundis clamaui ad te domine,domine *Pſal.129.*
exaudi

A exaudi vocem meã: Fiant aures tuæ intendentes in vo
cẽ obſecrationis meæ: Si iniquitates obſeruaueris do-
mine, domine quis ſuſtinebit? Quoniã apud te propi-
Ionæ 3. ciatio eſt. De tali profundo Niniuitæ clamauerunt, &
hanc propiciationem inuenerũt. Faciliusq; eſt euacua-
ta comminatio Prophetæ, quàm humiliatio pœniten-
tiæ. Hic fortaſſe dicis: Sed ego iam baptizatus ſum in
Chriſto, à quo omnia mihi peccata præterita dimiſſa
ſunt, vilis factus ſum, nimis iterans vias meas, & canis
Prouer. 26. horribilis oculis dei, conuerſus ad vomitum ſuũ. Quò
Pſal. 138. abibo à ſpiritu eius, & à facie eius quò fugiam? Quò fra
ter, niſi ad eius miſericordiam pœnitendo, cuius pote-
ſtatem peccando cõtempſeris? Nemo enim recte fugit
ab illo niſi ad illum, ab eius ſeueritate ad eius bonitatẽ.
Quis enim locus te excipiet fugiẽtem, vbi eius præſen-
tia te nõ inueniat? Si aſcenderis in cœlum, ibi eſt: ſi de-
ſcenderis ad infernum, adeſt. Recipe ergo pennas tuas
in directum, & habita in ſpe in extremo huius ſeculi.
Etenim illuc manus tua deducet me, & perducet me
dextera tua. Quicquid enim feceris, quæcunq; pecca-
ueris, adhuc in hac vita es, vnde te de[us] ſi ſanare noller,
Roma. 2. auferret. Cur ergo ignoras, quia patientia dei ad pœni-
B tentiam te adducit? Qui enim clamando tibi perſuaſit
vt non recederes, parcendo clamat vt redeas. Intuere
Dauid regem, iam vtique & ipſe illius temporis ſacra-
menta perceperat, iam circuncisus erat vtiq;, quod pa-
tres noſtri pro baptiſmo habebant: nam ad hoc dicit
Rom. 4. Apoſtolus, ſanctum Abraham ſignaculum iuſtitię fidei
recepiſſe. Iam etiã vnctus erat vnctione venerabili, qua
regale ſacerdotium præfigurabatur Eccleſiæ. Repente
2. Reg. 11. autem factus eſt & adulterij & homicidij reus. Nõ fru-
ſtra tamen de tam immani & abrupto profundo ſcele-
Pſal. 50. ris pœnitens clamauit ad dominum dicens, Auerte fa-
ciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas
dele. Quo tandem merito, niſi quia item dicit, Iniqui-
tatem meã ego agnoſco, & peccatum meum ante me
eſt ſemper? Quid autẽ obtulit domino vnde illũ pro-
piciaret ſibi? Quoniã ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem
vtiq;, holocauſtis nõ delectaberis. Sacrificium deo ſpi-
ritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum deus
non ſpernit. Non ſolum ergo deuote obtulit, ſed etiam
De pœnit. iſta dicendo quid offerri oportebat, oſtendit. Nõ enim
diſt. 1. c. Nõ ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis
ſufficit. recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat deo
C per pœnitẽtiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per
cõtriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſynis.
Matt 5. Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebi-
tur deus. Non enim dictum eſt, vt tantum abſtineatis à
Eccli. 21. peccatis, ſed & de prẹteritis, inquit, deprecare dominũ
vt tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in
Chriſto & alios baptizauerat. Intuere ergo Petrũ præ-
ſumentem accuſatum, timentem vulneratum, flentem
ſanatum. Iã etiam poſt aduentum de cœlo ſpiritus ſan
cti, quidam Simon pecunia voluit eundem ſpiritum
emere, ſceleratiſſimum & impium mercimoniũ cogi-
tans, iam baptizatus in Chriſto, & tamen pœnitentiæ
conſilium ab ipſo Petro correptus accepit. Dicit etiam
Apoſtolus Paulus, qui vtiq; fidelib[us] mittebat Epiſtolas,
2. Cor. 12. Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me deus vt lu
geam multos ex his qui antè peccauerunt, & non ege-
runt pœnitentiam ſuper immunditia & luxuria, & for
nicatione quã geſſerunt. Circunſtant ergo nos & præ-
cepta recte faciendi, & exempla non tantum recte fa-
cientium, ſed etiam ad recipiendam ſalutem pœniten-
tium, quę fuerat amiſſa peccãdo. Sed fac incertum eſſe
vtrum ignoſcat deus. Quid perdit cum ſupplicat deo, D
qui ſalutẽ perdere nõ dubitauerit cũ offenderet deum?
Quis enim certus eſt quòd etiam Imperator ignoſcat?
Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, pro-
cellarum incerta ſubeuntur, & penè vt mors vitetur,
mors ipſa ſuſcipitur: ſupplicatur deinde per homines
homini, ſine dubitatione fiũt iſta, cum ſit dubium quo
fine proueniant, & tamen certiores ſunt claues Eccle-
ſiæ quàm corda regia. Quibus clauibus quodcunq; in *Matt. 16.*
terra ſoluitur, etiam in cœlo ſolutum eſſe promittitur.
Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humi-
liat Eccleſiæ dei, & labor minor imponitur, & nullo
temporalis mortis periculo mors æterna vitatur

† *Hic liber de pœnitentia medicina habetur multo pro-
lixior Tomo 10. in fine 50. Homiliarum.*

DE VTILITATE POENITENTIAE TRACTATVS.

VOX pœnitentis in his verbis ag- *De pœnitẽ-*
noſcitur, Auerte faciem tuam à *tia ad ba-*
E peccatis meis, & omnes iniqui- *ptiſmũ*
tates meas dele. Vnde cũ ſermo- *venire volẽ-*
nem ad veſtram charitatem nõ *tium, & de*
præparemus, hinc nobis eſſe tra *eiuſdẽ figu-*
ctandum domino cooperante *ris. Ca. I.*
cognoſcimus: Volebamus enim
hodierna die vos in ruminatio-
ne permittere, ſcientes q̃ abundantes epulas ceperitis.
Sed quia ſalubriter quod apponitur accipitis, quotidie
multũ eſuritis. Præſtet ergo dominus ipſe deus noſter,
& nobis virium ſufficientiã, & vobis vtilem audientiã.
Neq; enim ignoramus, eſſe ſeruiendum bonæ veſtrę &
vtili voluntati. Adiuuemur ergo à vobis & voto & ſtu
dio, voto ad deum, ſtudio ad verbũ, vt ea dicamus quę
vobis eſſe vtilia ipſe indicat, qui vos paſcit p nos. Vox
igitur in his verbis pœnitentis agnoſcitur: Auerte faciẽ
tuã à peccatis meis, & omnia facinora mea dele. Pro-
inde aliquid de pœnitentia dicere diuinitus iubemur.
Neq; enim nos iſtum Pſalmũ cãtandum lectori impe-
rauimus, ſed quod ille cenſuit vobis eſſe vtile ad audiẽ-
dum, hoc cordi etiam puerili imperauit. Dicamus ali-
quid de vtilitate pœnitentiæ, præſertim, quia & dies iã
ſanctus anniuerſarius imminet, quo propinquante hu- F
miliari animas & domari corpora ſtudioſi[us] decet. Tri
plex autem conſideratio agendæ pœnitentiæ in ſacra
ſcriptura inuenitur. Nã neque ad baptiſmum Chriſti,
in quo omnia peccata delẽtur, quiſquã bene accedit,
niſi agendo pœnitentiam de vita priſtina. Nemo enim
eligit vitam nouam, niſi quem veteris pœnitet. Hoc au
tem etiã authoritate diuinorum librorum probare de-
bemus, vtrum baptizandi egerint pœnitentiam, quãdo
ſpiritus ſanctus miſſus eſt antè promiſſus, & impleuit
dominus fidẽ pollicitationis ſuæ. Accepto ſpiritu ſan-
cto diſcipuli, vt noſtis, cœperũt loqui omnibus linguis,
vt in illis qui aderãt linguam ſuam quiſque cognoſce- *Act. 2.*
ret. Hoc autem miraculo territi, conſilium vitæ ab A-
poſtolis petiuerunt. Tunc eis Petrus annunciauit, eum *De cõſe. di.*
colendum quem crucifixerunt, vt eius iam ſanguinem *2. c. Tũc eis.*
noſſent bibere credentes, quem fuderãt ſæuientes. An-
nunciato autem illis domino noſtro Ieſu Chriſto, &
agnoſcentibus reatum ſuum, vt impleretur in eis quod
Propheta antè prædixerat: Conuerſus ſum in ærumna *Pſal. 31.*
mea dum cõfigitur ſpina. Cõuerſi enim ſunt in ærum-
nam do-

G nã dnloris,cnm figeretut ſpina peccati recordationis.
Nihil enim ſe mali feciſſe putauerunt , nondum infixa
erat ſpina.Lnquente autem Perro,vt agnoſcas infixam
Act.2. ſpinam, ſcriptura dixit , Petrn loquente cõpuncti ſunt
corde.Proinde in eodẽ Pſalmo,cum dictũ eſt:Cõuer-
ſus ſum in ærumna mea dum cõfigitur ſpina: ſequitur,
Peccatum cognoui,& facinus meum nõ operui . Dixi,
proloquar aduerſum me delictũ meum domino , & tu
dimiſiſti impietatem cordis mei . Cum ergn ſpina illa
recnrdationis cõpuncti dicerent Apnſtolis:Quid ergo
faciemus?Ait illis Petrus:Agite pœnitentiã, & baptize-
tur vnuſquiſq; veſtrum in nomine domini Ieſu Chri-
ſti,& remittuntur vobis peccata . Ergo interim nunc ſi
qui fortè aſſunt ex eo numero qui baptizari diſponũt,
credimus enim eos adeſſe tanto ad verbum ſtudioſius,
quanto ad indulgentiam vicinius:hos primum paucis
alloquimur,vt erigãt mentes in ſpem, amẽt fieri quod
non ſunt,oderint quod fuerunt. Nouum hnminem na
ſcituri iam votn cõcipiant, quicquid de vita præterita
remordebat,quicquid angebat cõſcientiam , quicquid
omnino vel magnũ vel paruum, vel dicendum vel nõ
H dicendũ,nõ dubitent pnſſe dimitti: ne fortè quod vult
dei miſeratin dimittere, cõtra ſe teneat humana dubi-
tatin.Exemplum etiã in primo illn populn exhibitum,
vnuſquiſque fideliter recnrdetur . Ait enim Apoſtolus,
1.Cor.10. Omnia hæc figuræ noſtræ fuerunt: cũ de rebus talibus
loqueretur. Quid enim dixerat? Nolo enim vos igno-
rare fratres,quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt,
& omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari,
& omnes eundem cibum ſpiritalẽ manducauerunt, &
omnes eundem potum ſpiritalem biberunt . Bibebant
enim de ſpiritali ſequenti petra:Petra autem erat Chri
ſtus.Has figuras noſtras fuiſſe ille dixit, cui nemn fide-
lis vnquam cõtradixit. Et cum multa enumeraret,vnã
rem ſolam ſnluit,quia dixit: Petra autem erat Chriſtus.
Soluendo vnum aliquid,cętera propoſuit inquirenda.
Sed ne recedens à Chriſto inquiſitor erraret, vt firmus
quærat,in Petra fundatus eſt,Petra,inquit,erat Chriſt⁹.
Dixit illas figuras noſtras fuiſſe , & obſcura erant om-
nia . Quis reuolueret inuolucra iſta figurarũ, quis ape-
riret,quis diſcutere auderet?In quibuſdam quaſi dume-
tis denſiſsimis & craſſa vmbra lumen accendit . Petra,
inquit,erat Chriſtus. Iam ergo lumine illato quæramus
quid cætera ſignificent , quid ſibi velint, mare, nubes,
I manna:Hæc enim nnn expoſuit,ſed petra quid eſſet o-
ſtendit.Per mare tranſitus,baptiſmum eſt.Sed quia ba-
ptiſmum,id eſt,ſalutis aqua non eſt ſalutis , niſi Chriſti
nomine cõſecrata,qui pro nobis ſanguinem fudit,cru-
ce ipſius aqua ſignatur,& vt hoc ſignificaret ille baptiſ-
mus,mare rubrum fuit. Manna de cœlo aperte ab ipſo
Ioan.6. dnmino exponitur, Patres veſtri mãducauerũt,inquit,
manna in eremo,& mortui ſunt. Quando enim viue-
rent:figura prænunciare vitam poſſet,vita eſſe nõ poſ-
ſet.Mãducauerunt,inquit,mãna,& mortui ſunt,id eſt,
manna quod manducauerunt,nõ illos potuit de mor-
te liberare:nõ quia ipſum manna mnrs eis fuit,ſed quia
à morte nõ liberauit . Ille enĩ liberaturus erat à morte,
qui per manna figurabatur . De cœlo certe manna ve-
niebat,attende quem figurabat , Ego ſum,inquit,panis
viuus qui de cœlo deſcendi.Sicut ſtudioſi autem & be-
ne vigilantes,verba dnminica attendite, vt proficiatis
& legere & audire nnueritis. Eundẽ,inquit,cibum ſpi-
ritalem manducauerunt. Quid eſt,eundẽ,niſi quia eum
quem etiã nos?Video aliquantum eſſe ad promendum
explicandumq; difficile quod dicere inſtitui, ſed adiu-
uabor beneuolentia veſtra, hæc mihi à dnmino impe- K
trat facultatem. Eundem,inquit,cibum ſpiritalem mã-
ducauerunt. Suffecerat vt diceret,cibum ſpiritalẽ man
ducauerunt. Eundem,inquit. Eundẽ non inuenio quo-
modo intelligam , niſi eum quem mãducamus & nos.
Quid ergo,ait aliquis?Hoc erat manna illud quod egn
nunc accipio ? Ergo nihil modo venit ſi antè iam fuit?
Ergo euacuatum eſt ſcãdalum crucis?Quomndo ergo
eundem,niſi quia addidit ſpiritalem ? Nam qui manna
illud ſic acceperunt, vt tantũmodo indigẽtiæ ſuę cor-
porali ſatisfieri putarent , & ventrem ſuum paſci , non
mentem,nihil magnum manducauerunt: factum ſatis
eſt eorũ indigentię. Alios deus pauit, aliis aliquid nun-
ciauit. Hi tales & cibum corporalem manducauerunt,
non cibum ſpiritalem. Quns ergo dicit patres noſtros
cibum ſpiritalem eundem manducauiſſe ? Quos puta-
mus fratres,niſi qui vere patres noſtri fuerunt, imò pa-
tres noſtri non fuerunt,ſed ſunt ? Omnes enim illi vi-
uunt. Sicut enim quibuſdam illis infidelibus dicit do-
minus,Patres veſtri manducauerunt manna in eremo, *Ioan.6.*
& mortui ſunt . Quid eſt enim, patres veſtri, niſi quns
infidelitate imitamini,quorum vias non credendo, & L
deo reſiſtẽdo ſectamini ? Secundum quem intellectum
quibuſdam dicit, Vos à patre diabolo eſtis. Neq; enim *Ioan.8.*
diabnlus aliquem hominem vel potẽtia creauit,vel ge-
nerãdo procreauit, & tamen dicitur pater impiorum,
non propter generationem, ſed propter imitationem.
Sicut econtra de bonis dicitur , Ergo ſemen Abrahæ
eſtis?cum loquatur Gentibus, quæ ſtirpem carnis ex A-
brahæ genere non ducebant : Filij enim erant non na-
ſcendo,ſed imitandn. Abrogatur autem & aliis natura
perfidis pater Abraham,quando eis dominus dicit : Si *Ibidem.*
filij Abrahæ eſſetis,opera Abrahæ faceretis. Et vt malæ
arbores de Abrahæ paternitate gloriantes eradicaren-
tur,filij Abrahę de lapidibus promittuntur. Sicut ergo *Matth.3.*
hoc loco dicit , Patres veſtri mãducauerunt manna in *Ioan.10.*
eremn , & mortui ſunt : non enim intellexerunt quod
manducauerunt,itaque non intelligentes, cibum non
niſi corporalem acceperũt: ſicut & Apoſtolus dicit,pa
tres noſtros,nnn patres infidelium, non patres impio-
rum,mãducantes & morientes,ſed patres noſtros, pa-
tres fidelium,ſpiritalẽ cibum manducaſſe,& ideo eun-
dem : Patres noſtri , inquit, eundem cibum ſpiritalem *1.Cor.10.*
manducauerunt, & eundem potum ſpiritalẽ biberunt:
Erant enim ibi qui quod manducabant, intelligebant. M
Erant ibi quibus plus Chriſtus in corde quàm mãna in
ore ſapiebat. Quid de aliis loquamur? Inde erat primi-
tus ipſe Moyſes famulus dei fidelis in tota domo eius,
ſciens quid diſpenſaret. Et quia illo tempore ita diſpẽ- *Hebr.3.*
ſari debuerunt,cauſa præſentiũ aperta futurorum,bre-
uiter ego dixerim:Quicunq; in manna Chriſtum intel-
lexerunt,eundem quem nos cibum ſpiritalem mandu-
cauerunt : quicunque autem de manna ſolam ſaturita-
tem quæſierunt, patres infidelium manducauerunt, &
mortui ſunt. Sic etiã eundem potum:Petra enim Chri
ſtus. Eundem ergo potum quem nos,ſed ſpiritalem, id
eſt , qui fide capiebatur , non qui corpore hauriebatur.
Audiſti eundem potum,petra erat Chriſtus. Non enim *Gene.28.*
alter Chriſtus, altera quidem illa petra, alter lapis quẽ *Exod.12.*
ſibi poſuit ad caput Iacob, alter agnus occiſus vt man- *Gene.22.*
ducaretur Paſcha,alter aries hærẽs in vepribus immo-
landus,quãdo filio ſuo pepercit Abraham iuſſus, quem
iuſſus obtulerat , altera ouis & altera ouis, alter lapis &
alter lapis,idem tamen Chriſtus: iden eundem cibum,
iden eundem potum . Deniq; percuſſa eſt ipſa petra li-
gno,

Exod.15. gno,vt aqua deflueret. Virga enim percuſſa eſt. Quare
A ligno, nõ ferro,niſi quia crux ad Chriſtum acceſsit , vt
nobis gratiam propinaret?Et eũdem ergo cibum,eun-
dem potum,ſed intelligentibus & credentibus.Nõ in-
telligentibus autem illud,ſolum manna, illa ſola aqua,
ille cibus eſurienti,potus iſte ſitiẽti,nec ille, nec iſte cre
denti:credenti autẽ idem qui nunc. Tunc enim Chri-
ſtus venturus,modo Chriſtus venit. Venturus & venit,
diuerſa verba ſunt, ſed idem Chriſtus . Aliquid etiam,
quoniam res venit in medium , de dubitatione famuli
dei Moyſi volo dicere. Figura enim erat veterũ etiam
illa ſanctorum. Dubitauit ad aquã Moyſes,quando pe
tram virga percuſsit,vt aqua flueret dubitauit. Dubita-
tionem autem eius legens quiſq; forte tranſiret,nec in-
telligeret,quia nec quærere auderet. Domino autẽ deo
dubitatio illa diſplicuit,& eam notauit, non ſolum ar-
guendo,ſed etiam vindicando:nam propter hanc du-
Nume.20. bitationẽ dicitur Moyſi,Non introduces tu populũ in
terram promiſsionis, Aſcende in montem & morere.
Deus hic vtiq; apparet iratus. Quid ergo de Moyſe fra
tres chariſsimi: Omnis ille labor eius,omnis pro popu-
Exo.32. lo æſtus eius,& illa charitas dicens,Si dimittis illis pec
B catum,dimitte:ſin autem, dele me de libro tuo: hac ſu-
bita & repẽtina dubitatione dãnata eſt. Et quid eſt quo
1.Cor.13. concluſit lector cum Apoſtolum legeret: Charitas nũ-
quam cadit? Cum quædã ſoluenda proponeret ſtudiũ
veſtrum , me fecit & aliud proponere, quod forte non
quæreretis. Videamus ergo,& adhuc quantũ poſſumus
conemur penetrare myſteriũ. Iraſcitur deus,dicit eum
nõ introducturum populum in terrã promiſsionis:iu-
bet vt aſcendat in montẽ & moriatur, & tamen multa
iniũgit agenda eidẽ Moyſi:iubet quid agat , quomodo
populum diſponat , quomodo nõ relinquat paſſim &
negligẽter. Nunq̃ iſta damnato iniungere dignaretur.
Aliud accipe mirabilius,quoniã dictum eſt Moyſi,hoc
enim placuit deo certi myſterij diſpẽſationiſq; gratia,
ꝙ ipſe in terram promiſsionis non introduceret popu
lum:eligitur alius Ieſus Naue,& iſte homo non hoc no
mine vocabatur,vocabatur Oſee:& cum ei introducẽ-
dum populum Moyſes cõmendaret,vocauit eũ,& mu
tauit ei nomen,& appellauit eũ Ieſum,vt non per Moy
ſem,ſed per Ieſum,id eſt,non per legẽ, ſed per gratiam
populus dei in terram promiſsionis intraret. Sicut autẽ
Ieſus ille non verus ſed figuratus,ita etiã terra promiſ-
C ſionis illa non vera ſed figurata . Illa enim populo pri-
mo temporalis fuit, nobis quę promiſſa eſt,æterna erit.
Sed figuris temporalibus promittebantur & prænun-
ciabantur æterna. Sicut ergo ille nõ verus Ieſus,nec illa
terra promiſsionis vera,ſed figurata: ita mãna nõ cibꝰ
vere cœleſtis ſed figuratus, ita petra illa non vere Chri
ſtus,ſed figuratus,& ſic omnia . Quam ergo ſibi exigit
cõſiderationem dubitatio Moyſi? Ne forte & ibi aliqua
figura expreſſa ſit & innuerit intelligẽti, & ad inquirẽ-
dum cõmouerit & prouocauerit animum. Video enim
& poſt illã dubitationem,& poſt iram dei, & poſt mi-
nas mortis,& poſt remotionẽ ab introductione popu-
li in terrã promiſsionis, multa deũ ſic dicere ad Moy-
ſem,tanq̃ ad amicum quo & antea loquebatur , vſque-
adeo,vt ipſi Ieſu Naue obedientiæ exemplũ de Moyſe
proponatur, & hoc eum moneat deus , vt ſic ei ſeruiat
quomodo ſeruiuit Moyſes, & ſic ſe pollicetur cũ eo fu-
turum quomodo cũ Moyſe . Euidenter chariſsimi cõ-
ſtringit nos ipſe deus,nõ paſsim reprehẽdere, ſed intel
ligere dubitationem Moyſi. Figura petra iacens,figura
virga percutiens,figura aqua fluẽs,figura & Moyſes du

bitãs:& ibi dubitauit vbi percuſsit. Hinc facta eſt dubi- D
tatio Moyſi,quando lignũ acceſsit ad petrã. Iã veloces
præualent, imò tardos patienter expectent . Dubitauit
Moyſes quãdo lignum acceſsit ad petrã:dubitauerunt
diſcipuli quãdo viderunt dominũ crucifixum. Horum
figurã gerebat Moyſes. Figura erat Petri illius ter negã- *Matt.26.*
tis. Quare Petrus dubitauit? Quia lignum petrę propin
quauit. Cum mortis ſuæ genus,id eſt,crucẽ ipſam præ-
nunciaret deus,ipſe Petrus expauit: Abſit à te domine, *Matt.16.*
nõ erit hoc. Dubitas,quia petræ imminere virgã vides.
Adeo ſpem ſuam,quam gerebant de domino diſcipuli
tunc perdiderunt,quodãmodo intercepta eſt quando
crucifixũ viderunt,quãdo planxerũt occiſum. Inuenit
eos poſt reſurrectionẽ,loquẽtes inter ſe de hac re, triſti
colloquio, & tenẽs oculos eorũ ne ab eis agnoſceretur:
nõ ſe auferens credentibus,ſed differens dubitantes, ſe
tanq̃ tertium collocutorẽ ſermoni cõmiſcuit,& quęſi-
uit ab eis vnde loquerẽtur. Mirãtur illi quia ſolus igno
rat quod in eo factũ fuerat qui quærebat : Tu ſolus, in- *Luca.24.*
quiunt,peregrinaris in Hieruſalẽ: & cõmemorant quæ
geſta ſint de Ieſu . Et cõtinuo iã deſperationis ſuæ me-
dullas aperiũt, & vulnus medico licet neſcientes oſtẽ-
dunt: Nos autẽ,inquiunt,ſperabamus ꝙ in illo redem- E
ptio eſſet Iſraël. Ecce facta eſt dubitatio, quia lignũ ac-
ceſsit ad petrã,impleta eſt figura Moyſi . Videamus &
hanc: Aſcende in mõtem & morere . Per mortem cor- *Deut.32.*
poralẽ Moyſi,figurata eſt mors ipſius dubitationis, ſed
in mõte. O mira myſteria . Hoc certe expoſitum & in-
tellectum, quãto dulcius , q̃ magna ad petram nata eſt
dubitatio . In monte mortua eſt, quando fuit humilis
Chriſtus in paſsione , quaſi petra iacebat ante oculos:
merito in illo dubitabatur, humilitas illa nihil magnũ
prętẽdebat:merito ipſa humilitate factus eſt lapis offen
ſionis , reſurrectione autẽ clarificatus magnꝰ apparuit,
iam mons eſt. Iã ergo illa dubitatio quæ nata erat ad pe
tram,in monte moriatur. Agnoſcant diſcipuli ſalutem
ſuam,reuocent ſpem ſuã. Attende quemadmodũ oria-
tur illa dubitatio,attende quẽadmodũ moriatur Moy
ſes in mõte,non intret in terrã promiſsionis:nolumus
ibi dubitationem,moriatur. Oſtẽdat nobis eã Chriſtus *Matt.26.*
mori: trepidauit Petrus & negauit ter. Petra enim erat *1 Cor.10.*
Chriſtus, Reſurrexit,mons factus eſt,firmauit & Petrũ,
ſed moritur dubitatio. Quomodo moritur? Petre amas *Ioan.21.*
me ? Cordis inſpector,cordis cognitor,interrogat, &
vult audire ꝙ ametur,& parũ eſt. Semel interrogat,hoc F
audit prope cũ tædio ipſius Petri: miratur eni interro-
gari à præſcio,ſed etiã toties interrogari,cũ ſemel ſuf-
ficeret reſpõdere etiam neſciẽti . Sed tanq̃ tibi diceret
dominus: Expecto , numerus legitimus impleatur ter-
tio:confiteatur ter per amorẽ,quia ter negauerat per ti
morẽ. Quòd ergo dominus totiens interrogabat,dubi-
tationẽ illã in mõte occidebat. Quid ergo chariſsimi,
ſi patent hæc? Nõ ad fraudem,ſed ad iucunditatẽ clau-
ſa erant. Neq; enim tam dulciter caperẽtur,ſi prompta
vileſcerent . Reſpiciat ergo negocium ſuum cõpetitu-
rus baptiſmum,quem alloqui cœperã. Mare rubrũ ba-
ptiſmus erat,populꝰ trãſiens baptizabatur, trãſitus ipſe
baptiſmus erat, ſed in nube . Adhuc enim nubilabatur
quod prænũciabatur: adhuc occultabatur quod promit-
tebatur. Iam modo præceſsit nubes,manifeſtæ veritatis
ſerenitas facta eſt, quia receſsit & velũ per quod loque-
batur Moyſes. Hoc velum & in templo pẽdebat,ne ſe-
creta tẽpli viderentur, ſed in cruce domini velum cõ- *Matt.27.*
ſciſſum eſt vt paterẽt. Veni ergo ad baptiſmũ,ingrede-
re intrepidus viã per mare rubrum:noli eſſe de peccato
præterito

G præterito tanq̃ de Aegypto ſequente ſollicitus: pteme-bát tepeccata tua duro onere ſeruitutis, ſed in Aegypto, in amore huius ſeculi, in peregrinatione lógınqua: cogebant te ſectari opera terrena, tanq̃ lateres facere, opera lutea operabaris, premũt te peccata, veni ſecurus ad baptiſmũ, vſq; ad aquá hoſtis ſequi potuerit, ibi morietur. Time aliquid de vita præterita, crede aliquid remãſurum tuorum peccatorũ, ſi aliquis rem iſit Aegyptiorum. Audio vocem pigrorũ: Ego, inquit, de præteritis peccatis nó timeo, omnia mibi in aqua ſancta per Eccleſię etiã charitatem dimitti non dubito, ſed timeo futura peccata. Placet ergo in Aegypto remanere: Interim hoſtem præſentem euade qui iã te premit, & iam ſubiugauit. De futuris qd tibi hoſtes meditaris? Quod iam feciſti, & ſi nolueris erit: quod futurũ te putas, ſi voluerit non erit. Sed periculoſa eſt via: Neq; enim cũ rubrum mare tranſiero, iã ero in terra promiſsionis. Ductus eſt ille populus per longa deſerta. Interim ab Aegypto liberare. Quid ergo putas defuturũ tibi auxiliatorem in via, qui te eruit de vetuſta captiuitate? Nouos tuos inimicos non cõpeſcit, qui te à vetuſtis hoſtibus li-

H berauit? Tantum intrepidus tranſi, intrepidus ambula, obediens eſto, noli amaricare Moyſi illi, cuius typũ ille portabat, in hac obedientia fateor non deſunt hoſtes. Sicut enim non deerant qui ſequerentur fugientes, ita nõ deerant qui impedirent ambulãtes. Prorſus chariſſimi figuræ noſtræ fuerunt: Interim in te non ſit quod contriſtet Moyſem: noli eſſe aqua amara, quã poſt mare rubrum non potuit ille populus bibere: Erat enim & ibi tentatio. Et tamen iſta quando eueniunt, quando amaricat populus, oſtendimus eis Chriſtum, quæ pro eis tulerit, quomodo pro eis ſanguinẽ fuderit: & miteſcũt, tanq̃ nobis lignum in aquã mittentibus. Planè hoſtem

Exod.17. aduerſantem itineri tuo habebis Amalech. Tũc orabat Moyſes, tunc extendebat manus: & vbi deponebat manus, cõualeſcebat Amalech: vbi extẽdebat manus, deficiebat Amalech. Et tuæ manus extentæ ſint, deficiat Amalech tentator, & huius itineris impeditor: eſto vigil & ſobrius in orationibus, in operibus bonis, nõ tamen præter Chriſtum, quia extenſio illa manuum Chriſti

Galat.6. crux fuit. In illa extenditur Apoſtolus cum dicit, Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo. Ergo deficiat Amalech, vincatur, & non impediat tranſitum populi

I dei. Sed ſi demittis manus à bono opere, à cruce Chriſti, præualebit Amalech. Tamẽ noli omnimodo aut cõtinuo te fortẽ futurum putare, aut penitus deſperando deficere. Alternatio enim illa defectus & fortitudinis in manibus ſerui dei Moyſi, forte alternatio tua fuit. Aliquando enim in tentationibus deficis, ſed non ſuccumbis. Deponebat ille paululum manus, nõ omnino

Pſal.93. ruebat. Si dicebã, motus eſt pes meus, ecce miſericordia tua domine adiuuabat me. Noli ergo timere, adeſt in itinere auxiliator, qui in Aegypto non defuit liberator. Noli timere, aggredere viam, præſume ſecurus: aliquando ille deponebat manus, aliquando erigebat, tamen victus eſt Amalech: debellare potuit, ſuperare non potuit.

De pœnitẽtia quotidiana vel quotidie neceſſaria. Caput II.

Itaq; admonemur iam de altera loqui pœnitentia. Triplicẽ quippe eius conſiderationem in ſancta ſcriptura eſſe propoſui. Illa prima cõpetentium eſt, & ad baptiſmũ venire ſitientium. Hanc de ſcripturis ſanctis oſtendi. Eſt alia propè quotidiana: & vbi illã oſtendimus pœnitentiam quotidianã? Nõ habeo vbi melius oſtendam, q̃ in oratione dominica, vbi dominus orare nos docuit, & quid ad patrem dicamus oſtẽdit, & in

Matt.6. his verbis poſuit, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib⁹ noſtris. Quę debita fratres? K Quãdoquidem debita hîc intelligi nõ poſſunt niſi peccata, quæ debita dimiſit & in baptiſmo, iterũ vt dimittat oramus. Certe mortuus eſt omnis Aegyptius qui ſequebatur. Si nihil de ſequentibus hoſtibus reſiduum factum eſt, quid oramus vt dimittatur, niſi propter manus deficientes cõtra Amalech? Dimitte nobis ſicut & nos dimittimus. Cõſtituit medicinam, firmauit pactũ. Hic preces conſtituit, ibi precanti reſpõdet: nouit quo iure res agatur in cœlo, quomodo impetrari poſsint deſiderata. Dimitti vis, dimitte, ait. Quid enim habes quod deo præſtes, à quo vis vt præſtetur tibi? Nũquid iã Chriſtus ſaluator in terra ambulat? Nunquid ſuſcipit illum modo in domũ gaudens Zachæus? Nunquid ei hoſpitium & epulas præparat Maria? Nihil horũ indiget, ad dexteram patris ſedet. Sed quando vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Hæc eſt extenſio manuum, ſub qua defecit Amalech. Et erogas quidem pauperi, quando aliquid das eſurienti: forte id quod dederis, minus habebis, ſed in domo, non in cœlo. Sed hic quoq; in terra, quo iubente pręſtitiſti, ipſe ſupplet quod dediſti. De hac re cũ loqueretur Apoſtolus, ait, Qui ad- L miniſtrat ſemen ſeminanti, & panem in eſcã ſubminiſtrabit. Operarius enim dei es, quãdo das egenti, ſeminas hyeme quod metas æſtate. Quid ergo metuis infidelis, ne in hac magna domo tantus paterfamiliàs non paſcat operariũ ſuum? Erit & ibi quod ſufficiat tibi. Dabit deus totum neceſsitati, nõ cupiditati. Operare ergo intrepidus, extẽde manus, deficiat Amalech. Sed hinc, vt dixi, aliquid in domo tua cũ dederis vel minus vides: vides quod ibi videbas, nõ ibi vides cum dederis, donec iterum det deus. Dic mihi cum ignoſcis de corde, quid perdis? Cum ignoſcis ei qui peccat in te, quid minus habebis in corde tuo? Inde enim dimittis, ſed nihil amittis: imò vero vnda quædã charitatis ibat in corde tuo, & tanq̃ de vena interiore manabat. Tenes odium contra fratrem, obturaſti fontẽ. Non ſolũ ergo nihil perdis cum ignoſcis, ſed abundantius irrigaberis. Charitas non anguſtatur. Ponis ibi lapidẽ offenſionis, & tu tibi facis anguſtias. Vindicabo me, vlciſcar me, ego illi oſtendã, ego faciã, ęſtuas, laboras. Cuilibet ignoſcendo eſſe ſecurũ, ſecurum viuere, ſecurum orare. Nã ecce quid acturus es, oraturus es? Quid dicã? Quãdo hodie oraturus es, an nõ es oraturus ira & odio impletus? M Vindictã minaris, nõ dimittis ex corde. Ecce oras, ecce venit orãdi hora, incipis verba illa vel audire vel dicere. Dictis & auditis ſuperiorib⁹, vẽturus es ad hũc verſum: At ſi nõ vẽturus, quò iturus? Ne ignoſcas inimico, deuiabis à Chriſto. Planè ſi in oratione deuiabis, vt noueris dicere, Dimitte nobis debita noſtra: quare nõ potes dicere, Sicut & nos dimittimus debitorib⁹ noſtris? Ne tibi cito reſpõdeatur: Sic dimitto quomodo & tu dimittis. Ergo quia hoc nõ potes dicere, & non vis dimittere, deuiabis ab hoc verſu, & prętermittes, & dices quod ſequit̃, Ne nos patiaris induci in tentationẽ. Ibi te capiet creditor tu⁹, cuius quaſi faciẽ deuiabas. Quomodo quiſq; in vico cũ occurrerit ei cui aliquid debet, ſi ad manũ eſt diuerticulũ, dimittit quò ibat, & it per aliã partẽ, ne faciẽ videat creditoris. Hoc tu in iſto verſu te feciſſe arbitratus es, deuitaſti dicere, Dimitte ſicut ego dimiſi, ne ſic dimitteret, id eſt, nõ dimitteret, quia non dimittis, & noluiſti dicere deuitans faciem creditoris. Quẽ deuitas? qd deuitas? quò ibis, vbi tu eſſe poſsis, & ille nõ eſſe? Dicturus es, Quo abibo à ſpũ tuo, & à facie tua quò fugiã? Si aſcẽdero ĩ cęlũ, tu illic es: ſi deſcẽdero in infer-

Luca.19. Luca.10. Matt.25. 2.Cor.9. Matt.6. Pſal.138.

A in infernum, ades. Quantum poteſt à Chriſto debitor fugere, quàm vt eat in infernum? Adeſt & iſte creditor. Et ibi quid factur⁹ es niſi quod ſequitur, Si aſſumpſero pennas meas in directum, & volauero in extrema maris, id eſt, ſpe mea finem ſeculi meditabor io præceptis tuis viuam, duabus alis charitatis attollar. Imple ergo duas alas charitatis, Dilige proximum ſicut teipſum, & noo teneas odium vode fugias creditorem.

De pœnitẽtia luctuoſa pro mortalibus. Cap. III.

Reſtat pœnitentiæ tertium genus, vnde aliquid breuiter dicã, vt adiuuante domino propoſita & promiſſa perſoluamus. Eſt pœnitẽtia grauior atq; luctuoſior, in qua proprie vocãtur in Eccleſia pœnitentes, remoti etiam à ſacramentis altaris participandi, oe accipiẽdo indigne, iudicium ſibi manducent & bibant. Illa vero pœoitẽtia luctuoſa eſt, graue vulnus eſt: adulterium forte commiſſum eſt, forte homicidiũ, forte aliquod ſacrilegiũ. Grauis res, graue vulnus, letale, mortiferum: ſed omnipotens medicus, iam poſt ſuggeſtiooem facti, & delectationem, & conſenſiooem, & præparationem, quaſi quatriduanus mortuus putet, ſed nec ipſum dominus

Ioan. 11.

deſeruit, ſed clamauit, Lazare prodi forás. Ceſsit voci miſericordiæ moles ſepulturæ, ceſsit mors vitæ, ceſsit B infernus ſuperno. Eleuatus eſt Lazarus, proceſsit de tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt homines in cõfeſsiooe peccati agentes pœnitentiam. Iam proceſſeruot à morte, nam non cooſiterentur oiſi procederent. Ipſum cõfiteri, ab occulto & à tenebroſo pcedere eſt. Sed quid

Matt. 18.

ait dominus deus Eccleſiæ ſuæ: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erũt & in cœlo? Proinde Lazaro procedẽte, quia ĩmpleuit domious miſericordiæ ſuæ booũ, perducere ad confeſsiooem mortuum lateotem, puteotem, iã cętera implet Eccleſiæ miniſteria: Soluite illum & ſinite abire. Sed chariſsimi, hoc genus pœnitentiæ oemo ſibi proponat, ad hoc genus pœnitẽtiæ nemo ſe præparet: tamen ſi forte cootigerit, nemo deſperet. Iudam traditorem ooo tam ſcelus quod commiſit, quàm indulgentiæ deſperatio fecit penitus ioterire. Non erat dignus miſericordia, ideo ei oon fulſit lumen in corde, vt ad eius indulgentiam concurreret quem tradiderat, ſicut illi qui eum crucifixerant, ſed deſperãdo ſe occidit, & laqueo ſuſpẽdit ſe, ſuffocauit ſe: Quod fecit in corpore ſuo, hoc factũ eſt in anima ipſius. Spiritus enim dicitur etiam iſte ventus aëris huius. Quomodo ergo qui ſibi collum ligant inde ſe occidunt, quia noo ad eos iotrat C ſpiritus aëris huius: ſic illi qui deſperãt de indulgentia dei, ipſa deſperatione intus ſe ſuffocaot, vt eos ſpiritus ſanctus viſitare ooo poſsit. Solent inde Chriſtianis Pagani inſultare de pœnitẽtia quæ inſtituta eſt in Eccleſia, & cõtra nõnullas hæreſes teouit Eccleſia catholica iſtam veritatẽ de pœnitentia agẽda. Fueruot enim qui dicerent, quibuſdã peccatis non eſſe dandam pœnitẽtiam, & excluſi ſunt de Eccleſia, & hæretici facti ſunt. In quibuſcunq; peccatis non perdit viſcera pia mater Eccleſia. Ergo ſolẽt inde etiã Pagani quaſi inſultare nobis, neſcieotes quid loquantur, quia ad verbũ dei, quod lioguas infantiũ facit diſertas, nondũ peruenerũt: Vos, inquiunt, facitis vt pecceot homines, cũ illis promittitis veniam ſi egerint pœnitentiã. Diſſolutio eſt iſta, nõ admooitio. Io haoc ſeoteotiã exaggeraot verba quãta quiſq; poteſt, lingua vel ſonanti vel titubanti, ooo tacent: non tamen quando eis loquimur, & ſi vincantur, nobis cõſeotiunt. Tamen quomodo viocãtur, breuiter accipiat charitas veſtra, quia domini miſericordia totũ optime cõſtituit in Eccleſia ſua. Dicuot nos dare peccatis licentiam, quia portum pœnitentiæ pollicemur.

Si clauderetur aditus pœoitentiæ, o bone ille peccator D tanto magis adderet peccata peccatis, quãto magis ſibi deſperaret ignoſci? Diceret enim ſibi: Ecce peccaui, ecce ſcelus admiſi, iã mihi venię oullus eſt locus, pœoitẽtia infructuoſa eſt, damnatus ſum. Quare iam oõ viuo vt volo? Quia ibi oon inuenio charitatẽ, hic ſaltem paſcam cupiditatem. Quare enim me abſtineã? Ibi enim mihi locus omnis clauſus eſt, hic quicquid non fecero, perdo: quia alia vita quæ poſt hanc futura eſt, noo mihi dabitur. Quare ergo oõ ſeruio libidioibus meis, vt eas impleam & ſaturem, & faciam quicquid non licet, ſed libet? Diceretur ei fortaſsis, ſed miſer capieris, accuſaberis, torqueberis, puoieris. Sciunt iſta homines mali ab hominib⁹ dici, & inter homines ſeruare: attendũt multos male & ſcelerate viuentes impunita habere peccata, occultare poſſunt, redimere quæ occultauere, non poſſunt. Redimere vſq; in ſenectutem vitã laſciuam, blaſphemã, ſacrilegam, perditã. Enumerãt ſibi, cur ille qui tanta fecit, nõ ſenex mortuus eſt? Nũquid attendis ideo illũ peccatorẽ & ſceleratum ſenem mortuum, vt oſtẽderet in illo deus patientiã, expectans pœnitentiã? Vnde Apoſtolus dicit, Igooras quia patiẽtia dei ad pœ *Roma. 2.*
E nitẽtiam te adducit? Ille autem ſecundũ duritiam cordis ſui & cor impœnitẽs, theſaurizauit ſibi iram io die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuiq; ſecũdum opera ſua. Opus eſt ergo vt hic timor mentes poſsideat, opus eſt vt ille qui peccare nõ vult, præſentẽ deum ſibi cogitet, nõ in publico ſolum, ſed etiá io domo: nõ in domo ſolũ, ſed in cubiculo, in nocte, in lecto ſuo, in corde ſuo. Ergo ſi tuleris portũ pœoitentiæ, deſperatione augebũtur peccata. Ecce nihil dicũt illi qui putant ideo augeri peccata, quia portus pœnitentiæ in Chriſtiana fide proponitur. Quid ergo? de⁹ ne per illã ſpem iodulgẽtię rurſus augerentur peccata, nõ dehinc prouidere debuit? Quomodo enim prouidit ne ſperãdo augeantur, ſic prouidere debuit ne deſperaodo augeãtur. Quomodo enim reuera auget peccata qui deſperauerit, ſic poteſt augere peccata & qui veniã ſperauerit, vt dicat ſibi, faciã quod volo: deus bonus eſt, quãdo me cõuertero, ignoſcet mihi. Ita planè dic tibi: quãdo me cõuertero, ignoſcet mihi, ſi craſtinus dies certus eſt tibi. Nõne ad hoc te admooet ſcriptura dicens, Ne tardes cõuerti ad dominum, oeq; differas de die in diẽ, *Eccleſ. 5.* ſubito enim veniet ira eius, & io tẽpore vindictæ diſperdet te? Ecce ad vtrũq; vigilauit pro nobis prouidẽ- F tia dei: ne deſperãdo augeamus peccata propoſitus eſt pœnitẽtiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus. Finis.

DE CONFLICTV VITIORVM & virtutum, Liber vnus.

Cæteris ſanior, ſed nihil habens Auguſtini.

† *Vetera exemplaria præferunt titulum Leonis papæ.*

De cõflictu multiplici. Caput I.

APOSTOLICA vox clamat per orbem, atque io prociốctu fidei poſitis, oe ſecuritate torpeãt, dicit, Omnes qui pie volũt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiẽtur. *2. Timo. 3.* Et ecce quia iam Chriſtianitas in principibus iam religioſa, iamq; fidelis eſt, deſunt pie viuentibus in Chriſto Ieſu vincula, verbera, flagra, equulei, carceres, cruces, & ſi qua ſũt diuerſa genera tormentorũ. Quomodo ergo verum erit quod per Apoſtolum

G ſtolum ſonuit, vt omnes pie viuentes perſecutionē patiātur? An forte pacis tempore nemo vult pie viuere in
Chriſto Ieſu, & ideo deſunt iſta? Quis modo hoc vel
deſipiens dixerit? In hac ergo Apoſtoli ſententia, non
ſpecialis quorundā, ſed & generalis omniū perſecutio
debet intelligi. Et quidē ſunt multi intra ſinum matris
Eccleſiæ cōſtituti, qui pie viuentes in Chriſto, cōtumeliis afficiuntur, opprobriis, iniuriis, deriſionibusq; laceſſuntur: iſta nec eſt illa generalis perſecutio quā Apoſtolus omnes pie viuentes in Chriſto pati deſcripſit, cum
ſint quidā religioſi, quibus nemo prauorum audeat in
faciem derogare. Alia ergo intelligēda eſt, quæ imma-
† al. materialis. nior & magis noxia eſt, quàm nō mortalis † intorquet
ſeueritas, ſed vitiorū gignit aduerſitas. Dū enim cōtra
humilitatem ſuperbia, [cōtra domini timorem inanis
gloria, cōtra veram religiooem ſimulatio, contra ſubiectionem pugnat contemptus, contra fraternam cōgratulatiooē inuidia, cōtra dilectionem odium, contra
libertatem iuſtæ correptionis detractio, cōtra patientiam ira, contra manſuetudinē proteruia, contra ſatiſfactionem tumor, contra ſpiritale gaudiū ſecularis vi-
H ta, contra virtutis exercitium torpor vel ignauia, cōtra
firmam ſtabilitatem diſſoluta vagatio, contra ſpei fiduciam deſperatio, cōtra mundi cootemptum cupiditas,
contra miſericordiam obduratio, cōtra innocentiam
fraus & furtum, contra veritatem fallacia atq; mendacium, contra ciborum parſimooiam ventris ingluuies,
contra moderatum mœrorē inepta lætitia, contra diſcretā taciturnitatem multiloquium, cōtra carnis integritatem immunditia atq; luxuria, contra cordis munditiam ſpiritalis fornicatio,]cōtra amorem patriæ cœleſtis, appetitus huius ſeculi opponēs ſemet immergit,
quid aliud quàm piè viuentium crudelis perſecutio aduerſus cōglobatas virtutū acies deſæuit? O quàm dur⁹,
ô quàm amarus eſt ſuperbiæ cōgreſſus, quæ aogelos de
cœlo proiecit, homines de paradiſo minauit, cuius exercitus atq; armorum cōflictus vitia ſunt, quæ breuiter
cōprehenſa tetigimus. Sed videamus quemadmodum
caſtra cœli & inferni dimicēt, arma Chriſti & diaboli
† conſlicta. collīſa † decertent. [Superbia nanq; di.] Multis, imò
De humili penè omnibus melior es, verbo, ſcientia, diuitiis, hono
ſentire de ribus, cunctiſq; quæ carnalib⁹ vel ſpiritalibus ſuppetūt
ſeipſo cōtra charismatibus. Cunctos ergo deſpice, cūctis temetip-
ſuggeſtiōes ſum ſuperiorē attende. [Humilitas vera ꝛ.] Memē-
ſuperbiæ. to quia puluis es, quia cinis es, quia putredo & vermis
Cap. II. es, quiq; & ſi aliquid es, niſi tātum te humilies quantum
Gene. 3. magnus es, perdes omnino quod es. Nūquid tu altior
Iob. 25. es q̄ primus angelus? Nunquid tu ſplendidior in terra
I q̄ Lucifer in cœlo? Quòd ſi ille de tanta ſublimitate ce
Eccli. 3. cidit per ſuperbiā, quomodo tu ad taotam ſublimitatē
ſuperbiens de imis conſcendes, qui illa quādiu hic viuis conditione teneris? De qua per quendā ſapientem
Sapien. 9. dicitur, Corpus quod corrumpitur aggrauat animā, &
deprimit terreoa iohabitatio ſenſum multa cogitantē.
Quàm denſiſsimis putamus in terra tenebris ſuperbiæ
lutum inuolui, ſi potuit in cœlo ſtella quæ mane oriebatur lucis ſuę globos amittere? Audi ergo potius lucē
Ioan. 8. veritatis dicentem, Qui ſequitur me, nō ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. In quo autē eſſet ſequēda, alibi præmonuit dicēs, Diſcite à me, quia mitis ſum
Matth. 11.
& humilis corde, & inuenietis requiem aoimabus veſtris. Audi tumor ſuperbiæ, audi dicentē ad hæc humi-
Lucæ. 14. litatis magiſtrum, Qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe
Eſa. 66. humiliat exaltabitur. Et iterum, Super quem requieſcet
ſpiritus meus, niſi ſuper humilē & quietū & tremētem
ſermones meos? Audi etiā de illo quid Apoſtol⁹ dicat, K
qui te adhuc ad ſectādam humilitatē iouitat, ait enim,
Qui cum in forma dei eſſet, oō rapinam arbitratus eſt Philip. 2.
eſſe ſe æqualē deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, ſerui formam accipiens, in ſimilitudinē hominum factus, & habitu vt homo inueotus, humiliauit ſemetipſum, factus
obediēs vſq; ad mortem, mortem autē crucis. Si igitur
tāta humilitate ſe deprimit diuina maieſtas, ſuperbire
debet humana fragilitas? [Ioanis gloria dicit,] Age De inani
bonum quod vales, oſtēde cunctis bonū quod agis, vt gloria contemnenda.
bonus à cunctis dicaris, vt ſanctus & venerabilis ab ho
minibus prædiceris, vt dei electus voceris, vt nemo te Cap. III.
cōtemnat, nemo deſpiciat, ſed vniuerſi tibi debitū honorē perſoluāt. [Domini timor ꝛ.] Si boni aliquid
agis, non pro trāſitoriis, ſed pro æternis honoribus id
age. Occulta quod agis inquātum vales: ꝙ ſi ex toto nō
vales, ſit in animo occultandi voluntas, & non erit de
oſtentatione vlla temeritas, nec criminis erit aliquādo
manifeſtare, quod ſemper vis cęlatum habere. Sic has
duas deniq; redēptoris ſententias, ſibiq; quaſi cōtrarias
videberis adimpleſſe, quibus dicitur, Te faciente elee- Matth.
moſynā, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, ſed L
ſit eleemoſyna tua in abſcōdito, & pater tuus qui videt
in abſcondito, reddet tibi, Vt videant opera bona veſtra, & glorificent patrē veſtrum qui in cœlis eſt. Caue
prorſus ne tibi illa ſenteotia cōueniat, quæ de hypocritis dicitur: Omnia opera ſua faciuot vt beatificētur ab
hominibus. Ameo dico vobis, receperunt mercedē ſuā
ab hominibus, laudes quas amauerunt. Attēde in cunctis quę agis, ne elatione pulſatus cum his quidē qui de
miraculorū ſignis gloriabātur, audias, Videbam ſata- Lucæ 10.
nam ſicut fulgur de cœlo cadentē. Timor domini gloria & gloriatio, & lætitia, & corona exultatiōis. Timor
domini delectabit cor, & dabit lætitiā & gaudium in
longitudine dierum. Timeoti deum in extremis bene Eccli. 1.
erit, & in die defunctionis ſuę benedicetur. Timor domini ſciētiæ religioſitas, & religioſitas cuſtodiet & iuſtificabit cor, iucunditatē atq; gaudiū dabit. Plenitudo
ſcientię timere deū, & pleoitudo à fructibus illius. Corooa ſapiētię timor domini. Radix ſapiētiæ eſt timere De vera o
deum: rami enim illius lōgæui. [Simulatio veræ re- ſtētatiōe
ligionis di.] Quia nihil boni in abſcondito facis, ne à phariſaici
cūctis cognitus deteſteris, finge te foris eſſe quod intus religionis.
nō appetis. [Religio vera ꝛ.] Imò magis ſatage eſſe Cap. IIII.
quod non es: nā oſtendere te hominibus quod oon es,
quid aliud q̄ damnatio eſt? Memor eſto igitur quod di M
citur, Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę, qui mun- Matth. 23.
datis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem
pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſęe cæce, mūda
prius quod int⁹ eſt calicis & paropſidis, vt fiat id quod
foris eſt mundū. Itemq; illud quod inculcando repetitur, Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui ſimiles
eſtis ſepulchris dealbatis, [quæ à foris appareot hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsib⁹ mortuorū
& omni ſpurcitia: ſic & vos] foris apparetis hominib⁹
iuſti, intus autē pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Necnō & illud quod de talibus legitur ſcriptum, Veniunt Matt. 7.
ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi
rapaces. [Inobedientia di.] Quis tu es vt peioribus De humili
obtēperes, deterioribus famulatum exhibeas: te magis & ſpōtanea
quàm illos decueras imperare, qui tibi non poſſunt in- ſubiectiōe
genio vel induſtria coæquari? Obtempera igitur magis cuiuſq; ſu-
domini imperio, & nō ſit tibi cura de aliquo. [Beata perioribus
ſubiectio ꝛ.] Si domini obtemperandum eſt imperio, eloquentia.
humano ſubdi neceſſe eſt magiſterio. Ipſe enim dixit, Cap. V.

Qui

A Qui vos audit,me audit,& qui vos ſpernit, me ſpernit.
Lucæ.10. Ita,inquis,oportet. Sed ſi talis qui imperat eſſet qualis
debet eſſe,nũ talis eſt per quẽ imperat de⁹. Sed Apoſto-
Roma.13. lus cõtrà ait,Nõ eſt poteſtas niſi à deo:Quæ autẽ à deo
ſunt, ordinata ſunt.Itaq; qui reſiſtit poteſtati,dei ordi-
nationi reſiſtit.Quales enim eſſe debeant hi qui impe-
rant,nõ eſt à ſubditis diſcutiendũ.Et quidẽ prius eccle
Matth. 20. ſiæ paſtoribus dñs dicit,Scitis quia reges gentiũ domi
Lucæ.22. nãtur eorũ,& qui poteſtatẽ exercent,inter eos benefici
vocãtur,Vos autẽ nõ ſic,ſed qui vult in vobis maior eſ
ſe,erit omniũ ſeruus,Sicut filius hominis nõ venit mi-
niſtrari,ſed miniſtrare, & animam ſuã dare pro multis
in redẽptionẽ.Sed tamen quia nõ omnes tales futuros
Matth. 23. prçuidit eſſe ſubiectorũ omniũ,& in diſcipulis aſſumẽs
præmonuit dicẽs, Sup cathedrã Moyſi ſederũt ſcribæ
& phariſæi,quæ dicunt vobis,facite:quæ autẽ faciũt,fa
cere nolite.Imponũt enim humeris hominũ onera gra
uia & importabilia,digito autẽ ſuo nolunt mouere ea.
De excellẽ- [Inuidia di.] In quo illo vel illo minor es? Cur ergo
tia inter a- eis vel æqualis vel ſuperior nõ es? Quãta vales ipſe quæ
lios nõ am- ipſi non valẽt? Nõ ergo tibi aut ſuperiores aut æquales
biẽda cõtra eſſe debent. [Congratulatio fraterni profectus ℞.] Si
inuidiam. cæteros virtutibus antecellis,tuti⁹ in loco infirmo q̃ in
Cap. VI. ſummo temetipſum conſeruas,Sẽper enim de alto pe-
B ior fit ruina.Quod ſi tibi, vt aſſeris, quidam ſuperiores
vel ęquales ſũt,quid te lædit,quid te nocet? Caue prot-
ſus ne dũ alij locũ celſitudinis inuides, illũ imiteris, de
Sapien.2. quo ſcriptũ retines, Inuidia diaboli mors introiuit in
orbẽ terrarũ,Imitãtur autẽ illũ, qui ſunt ex parte illius.
De dilectio [Odiũ di.]Abſit vt illũ ames,quẽ in omnibus contra-
ne inimicorũ rium habes,qui tibi derogat, qui tibi inſultat, qui te in-
cõtra odiũ. iuriis exaſperat,qui tibi peccata tua improperat, qui te
Cap. VII. dictis,operibus, honoribus ſemper præire feſtinat, niſi
enim tibi inuideret,nequaq̃ ſe tibi ita præferret. [Vera
charitas ℞.]Nũquid quia hæc quæ narras odio habẽda
ſunt in homine, propterea nõ eſt amãda dei imago in
homine? Sicut Chriſtus qui in cruce poſitus, inimicos
ſuos dilexit,& ante crucis tormẽta admonuit dicẽs,Di
ligite inimicos veſtros,benefacite his qui vos oderũt, &
Matth.5. orate pro perſequẽtibus & calũniãtibus vos,vt ſitis filij
patris veſtri,qui in cœlis eſt.Et ſicut per Apoſtolũ & Sa
Roma.12. C lomonẽ dicitur,Si eſurierit inimicus tuus,ciba illum:ſi
Prouer. 25. ſitit,pota illum, hoc enim faciẽs carbones ignis cõge-
res ſuper caput eius. Cui ſententiæ idem Apoſtolus ex
proprio ſubiunxit dicens,Noli vinci à malo,ſed vince
1.Ioan.3. in bono malũ.Quo cõtrà de his q fratres odiſſe noſcũ-
tur,per Ioannẽ dicitur, Qui odit fratrẽ ſuũ, homicida
eſt.Et ſcitis, quia omnis homicida nõ habet vitã in ſe-
metipſo æternã manentẽ.Et rurſum,Qui odit fratrem
1.Ioan.2. ſuũ, in tenebris ambulat, & in tenebris eſt vſq; adhuc,
& neſcit quò eat,quoniã tenebrę obcęcauerunt oculos
ſuos.At inquis,Sufficit mihi quod amantes me diligo.
Matth.5. Sed domin⁹ contrà,Si enim diligitis eos qui vos dili-
gunt,quã mercedẽ habebitis? Nõnne & publicani hoc
faciũt? Quid tu quoq; ad hoc obiicere vales? Certe qui
odit fratrẽ ſuum,manet in morte:& qui diligit, in deo
manet,& deus in eo. Omnem ergo amaritudinẽ fellis
euome,& quoquo pacto valueris,charitatis dulcedinẽ
ſume.Nihil enim ſuauius,nihil illa beati⁹. Ioãnes Euan
1.Ioan.4. geliſta hoc affirmans ait,Deus charitas eſt.Et egregius
Roma.5. prædicator Paulus,Charitas dei diffuſa eſt in cordibus
noſtris per ſpiritũ ſanctũ, qui dat⁹ eſt nobis. Vnde nec
Prouer. 10. imerito delictorũ facinora tegere dicitur, ſicut ſcriptũ
& 1.Pet.4. eſt, Vniuerſa delicta operit charitas. [Detractio di.]
Quis poteſt ſuſtinere, quis ſilẽtio teg[illegible] quãta ille pra-

na cõmittit,niſi forte qui cõſentit? [Libertas iuſtæ cor- D
reptionis ℞.]Nec tacẽda ſunt mala proximi, nec cõſẽ- *De corre-*
tiẽda,ſed charitate fraterna in faciẽ proximus eſt redar *ctione fra-*
guẽdus,nõ autẽ occulte detrahẽdus. Quòd ſi obiicitur, *terna ſine*
idcirco fratrẽ corã oculis increpare nolle, ne exaſpera *detractiõe.*
tus increpatione nõ proficiat,ſed magis ex correptio- *Cap. VIII.*
ne ſcãdalũ ſumat,occurrat ſcriptura diuina,& verſa vi
ce hoc magis ſcãdalũ eſſe denũciat,dicẽs,Sedẽs aduer- *Pſal.49.*
ſus fratrẽ tuũ loquebaris,& aduerſus filium matris tuæ
ponebas detractionẽ.Ma⁹ enim ſcandalum ſumit,qui
ſe detrahẽtẽ intelligit,q̃ qui corripiẽtẽ ſuſtinet. Et quia
nonnunq̃ errata delinquentiũ ad tẽpus ſilentio tegen-
da ſunt,vt aptiori tempore corrigãtur, propterea ſub-
iungit,Hæc feciſti,& tacui. Ne autẽ ex hoc diſcreto ſi-
lentio detractores ſibi applauderent, qui dũ ſemper oc
culte derogare malũt, nunq̃ in apertã increpationẽ ꝓ-
ſiliunt,adhuc ſubinfertur,Exiſtimaſti inique, ꝙ ero tui
ſimilis:ac ſi diceret,Iniquũ eſt cogitare vt ĩde detracto
ri ſimilis apparẽã,vnde ad tẽpus reticens nec derogãs,
locũ apte correptionis expecto. Vnde & ꝓtin⁹ ſubdit,
Arguã te,& ſtatuã te contra faciẽ tuã:veluti diceretur,
Nõ occulte,vt eſt tua cõſuetudo,ſed in apto,vt eſt mea
ſolicitudo,aptũ corrigẽdi tempus expectãs, peccatorẽ
arguã,vt ei⁹ delicta cõtra faciẽ eius ſtatuam. At inquis,
Nõ odio ſed amo,quẽ ita in abſcõditis diiudicãs repre E
hendo: imò magis hinc odis & nõ diligis,vnde detra-
his & nõ corripis. Quàm ſit autem deteſtãda detractio
proximi,pleriſq; in locis diuina eloquia teſtantur,vt eſt
illud,Detrahentẽ aduerſus proximũ ſuum occulte,hũc *Pſal. 100.*
perſequebar.Et iterũ,Qui detrahit fratri,detrahit legi. *Iacobi.4.*
Et illud,Qui detrahit fratri,eradicabit.Necnõ & illud
Apoſtoli,Videte ne dũ inuicẽ mordetis, ab inuicẽ cõſu *Gala.5.*
mamini. [Ira di.]Quæ erga te aguntur,hęc æquanimi- *De æquani*
ter ferri non poſſunt,imò tolerare peccatum eſt:quia ſi *mi indulgẽ*
non eis cũ magna exaſperatione reſiſtitur,cõtra te de- *tia ĩ fratrẽ*
inceps ſine mẽſura cumulantur. [Patientia ℞.] Si paſ- *moleſtãtem*
ſio redẽptoris ad mentẽ reducit, nihil tã durum quod *cõtra exa-*
non æquo animo toleretur. Chriſtus enim, ait Petrus, *ſperationẽ.*
paſſus eſt pro nobis,nobis relinquẽs exemplũ,vt ſequa- *Cap. IX.*
mur veſtigia ei⁹.Ipſe enim dicit, Si patrẽfamiliàs Beel- *1.Petri.2.*
zebub vocauerunt,quãto magis domeſticos ei⁹. Si me *Matth. 10.*
perſecuti ſunt,& vos perſequentur.Sed quanta ſunt in *Ioan.15.*
cõparatione paſsionum eius,quę patimur? Ille enim op F
probria,irriſiones,cõtumelias,alapas,ſputa,flagella,ſpi-
neã coronã,crucẽq; ſuſtinuit, & nos miſeri ad noſtrã
cõfuſionẽ vno ſermone fatigamur, vno verbo deiici-
mur.Et quid agimus de eo quod dicitur, Si nõ cõpati- *2.Timo. 2.*
mur,nõ conregnabimus? Quapropter retundendi ſunt
irę ſtimuli & eius metuẽda dãnatio. Vnde ſcriptũ legi- *Matth.5.*
mus, Qui iraſcitur fratri ſuo,reus eſt iudicio: Qui autẽ
dixerit fratri ſuo racha,reus erit cõcilio:Qui autem di-
xerit fatue,reus erit gehennæ ignis. Vbi tamen remedi-
um inuenitur, cum ſubinfertur, Si offers munus tuum
ante altare, & recordatus fueris quia frater tuus habet
aliquid aduerſum te,remitte ibi munus tuum ante alta
re,& vade prius recõciliare fratri tuo, & tunc veni of-
fer munus tuũ: ac ſi aperte diceretur,ne in corde taci-
tam precẽ effundas, niſi prius offenſum proximũ ſatiſ-
faciendo ad lenitatis manſuetudinem perducas,Mun⁹
eni noſtrũ eſt oratio noſtra, altare vero cor noſtrũ eſt.
Ille eni qui hoc facere,quotiẽs inter duos ira ſine cauſa
fuerit excitata,ſtuduerit,præmiſſam dãnationẽ nequaq̃
incurrit.Sed ſunt multi qui petenti ſibi veniam delicta
non remittãt, contra quos illa ſententia domini venit
qua dicit,Si nõ remiſeritis hominibus peccata eorũ de *Matth.6.*

G cordib⁹ veſtris, nec pater veſter cœleſtis remittet vobis
peccata. Plura ſunt, inquis, quæ committit, & me ſæpius
offendit. Ad hoc nõ ego ſed dominus reſpõdet, Nã cũ
Matth. 18. Petrus ad dominũ diceret, Quotiès peccabit in me fra-
ter meus, vſque ſepties dimittã illi: Et ille ad eum, Non
dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Quàm
multi autẽ ſunt, qui ſ··as iniurias tarde relaxãt, dei vero
citius indulgẽt: ſitq; nõnunq̃, vt occaſione domini in-
iurias vindicãdi ſuas vindicẽt irati. Quid quoq; de illis
dicẽdũ eſt, qui furore cæcitatis vſq; ad verba prorũpũt
1. Corin. 6. maledictionis, niſi hoc quod Apoſtol⁹ ait, Neq; male-
dici regnũ dei poſſunt poſsidere? Quod Iacob⁹ exag-
Iacobi. 3. gerando deteſtans ait, Linguã nullus hominũ domare
poteſt, inquietũ malũ, plena veneno mortifero: in ipſa
benedicimus deũ & patrẽ, in ipſa maledicimus homi-
nes, qui ad ſimilitudinẽ dei facti ſunt, ex qua pcedit be
nedictio & maledictio. Nõ oportet, fratres mei, hæc ita
fieri, nũquid fons de eodẽ foramine manat & dulcẽ &
Prouer. 18. amarã aquã? Hac de cauſa etiã alibi dicit, Mors & vita
H in manibus linguæ. [Proteruia di.] Nũquid ſtultis, nũ-
De manſue- quid brutis animalibus ac inſenſatis lenia verba nõ aſ-
tudine in perrima magis, vt tales decet, dũ delinquũt obiiciẽda
correctioni- ſunt? [Manſuetudo ꝛe.] Nõ tua in his perſuaſio, ſed A-
b⁹ ſeruãda poſtoli ſequẽda eſt præceptio, qui de hac ſentẽtia dile-
contra pro- ctũ diſcipulũ admonuit dicens, Seniorẽ ne culpaueris,
teruiam. ſed obſecra vt patrẽ, iuuenes vt fratres, anus vt matres,
Cap. X. iuuẽculas vt ſorores, in omni caſtitate. Et rurſũ, Seruũ,
1. Timo. 5. inquit, domini nõ oportet litigare, ſed mãſuetũ eſſe ad
2. Timo. 2. omnes, doctorẽ patiẽtẽ, cũ modeſtia corripientẽ eos, q
2. Timo. 4. reſiſtũt. Rurſumq;, Argue, obſecra, increpa, in omni pa-
tiẽtia & doctrina. Quod videlicet proteruiæ malũ de-
terius adhuc ſubditis, q̃ prælatis nocet: ſæpius enim cõ-
tigit, vt leuiter ac cũ charitatis dulcedine prolatã cor-
reptionẽ ſpernãt, & contra humilitatis verba diſcepta-
† aliàs, de- tionis † emittũt iacula: vnde ſcriptũ eſt, Qui arguit deri
ſpectionis. ſorẽ, ipſe ſibi iniuriã facit. Quo cõtra de illo qui per in-
Prouerb. 9. crepationẽ pficit, dicitur, Argue ſapiẽtẽ, & amabit te.
De fama [Tumor di.] Teſtẽ habes deũ in cœlis, non ſit tibi cu-
nõ negligẽ- ræ, quid de te ſuſpicẽtur hoies in terris. [Humilis ſatiſ-
da cõtra tu- factio ꝛe.] Nõ eſt dãda detrahẽdi occaſio, nõ ſuſurrãdi
morem. ſuſpicio: ſed ſi aſſunt, quę corrigãtur manifeſtãda, aut
Cap. XI. certe ſi deſunt, humili proteſtatione negãda, quia Apo-
1. Timo. 5. ſtol⁹ admonet nullã occaſionẽ dare diabolo maledicti
I gratia. Quod etiã in illis deteſtatus eſt, qui Chriſtianæ
fidei conſentiẽtes, in idolio ad comedendũ recũbebãt.
1. Corin. 8. Et quãq̃ ipſi idoliũ pro nihilo ducẽtes, immolata quaſi
innoxios cibos ſumerẽt, infirmas tamẽ fratrũ cõſcien-
tias per hoc factũ, ad nefandũ idolorũ ritum trahebãt.
De ſpirituali [Triſtitia di.] Quid habes vnde gaudeas, cũ tãta mala
gaudio in de proximis ſpargas? Perpende cũ quo mœrore omnes
aduerſis cõ- intuendi ſunt, qui in tãto contra te amaritudinis felle
tra animi verſant. [Spiritale gaudiũ ꝛe.] Geminã eſſe triſtitiã no
deiectionẽ. ui, imò duas eſſe triſtitias noui: vnã ſcilicet quæ ſalutẽ,
Cap. XII. alterã vero, quæ perniciem operatur: vnã quę ad pœni
tentiã trahit, alteram, quæ ad deſperationem perducit.
Tu quidẽ vna ex illis eſſe cognoſceris, ſed omnino quę
mortẽ operaris. Nõ eſt igitur in his contriſtandũ, quæ
ſuades, ſed econtra magis gaudendũ in his quæ nõdũ
intelliguntur, quia & dator gaudij perẽnis dixit, Cum
Matth. 5. perſecuti vos fuerint homines, & dixerint omne malũ
Luca. 6. aduerſus vos, mentiẽtes propter nomen meũ, gaudete
in illa die & exultate, Ecce enim merces veſtra multa
Actu. 5. eſt in cœlis. Memento quia religionis noſtræ Apoſtoli
ibant, gaudentes à conſpectu concilij: quoniã digni ha
biti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliã pati. Nullus ergo
loc⁹ mœroris eſſe debet: vbi tãta lætitia ſuccedit. [Tor K
por vel ignauia di.] Si lectioni & cõtinuato ſtudio ſẽ- *De vigilã-*
per inſiſtis, oculorũ caliginẽ incurris: ſi indeſinenter la *tia ĩ bonis*
chrymas fundis, ipſos etiã oculos amittis: ſi prolatis vi *exercitiis*
gilijs pſalmorũ cẽſum perſoluis, inſaniẽ capitis acqui- *contra tor-*
ris: ſi quotidiano labore te cõficis, ad op⁹ ſpiritale quã- *porem. Cap.*
do cõſurgis? [Virtutis exercitiũ ꝛe.] Quid tibi ad hoc *XIII.*
proferendũ tã lõga temporũ ſpacia proponis? Nũquid
ſcis ſi craſtinũ viuas? imò etiã ſi vnã horã in hac vita fa
cias, ignoras. An forte mente excidit quod ſaluator in
Euãgelio dicit, Vigilate itaq;, quia neſcitis diẽ neq; ho- *Matth. 25.*
rã? Quapropter diſcute corporis inertiã, ſemperq; me-
mẽto, q regnũ cœlorũ nõ tepidi, neq; molles, neq; deſi
des, ſed violẽti atq; feruentes † diripiunt illud. [Diſſo-
luta vagatio di.] Si deum vbiq; eſſe credis, cur vnũ locũ *† aliàs vim*
ſingulariter, quo tãta mala perpetrãtur cuſtodis, & nõ *facientes.*
potius ad alia tranſis? [Stabilitas firma ꝛe.] Si ita eſt, vt *De mentis*
aſſeris, quia vbiq; deũ eſſe fateris: ergo nec iſte locus de- *ſtabilitate*
ſerẽdus eſt, quẽ fugere appetis, quia & in ipſo deus eſt. *contra va-*
At, inquis, meliorẽ inquiro, meliorẽ inuenio. Sed reſpõ *gationis le-*
deo, Nũquid meliorẽ, aut etiã talẽ inuenies, qualẽ dia- *uitatem.*
bolũ & angelos ei⁹, & hominẽ pdidiſſe cognoſcis? Me- *Cap. XIIII.*
mor eſto itaq;, quia prim⁹ angel⁹ de cœlo ruit, & prim⁹ L
homo de paradiſo expulſus, ad ærũnã hui⁹ ſæculi pue- *Eſaiæ. 14.*
nit: attẽde quia Loth exercitio malorũ probatus, inter *Gene. 3.*
Sodomitas ſanct⁹ fuit: in mõtis vero ſecuritate torpẽs, *Gene. 19.*
inebriat⁹ cũ filiab⁹ ſuis peccauit. Quod videlicet vaga-
tionis tędiũ adhuc alterã ſpeciẽ reddit, dum quoſdã in
vno loco perſeuerantes, à ſpiritalibus retrahẽs, vel ter-
renis negociis implicare, vel rebus viliſsimis ſatagit oc *2. Timo. 2.*
cupare, cõtra dicta Apoſtoli ppetrãs, qui ait, Nemo mi-
litãs deo, implicat ſe negociis ſecularibus, vt ei placeat
cui ſe probauit. Et rurſum, Sine ĩtermiſsione orate, in
omnibus gratias agite. [Deſperatio di.] Quæ & quãta *1. Theſ. 5.*
cõmiſiſti, q̃ grauia crimina, q̃ numeroſa delicta, & tamẽ *De ſpe cõſe-*
in melius vitã nondũ mutaſti, necdũ conuerſationẽ v- *quenda mi-*
tiliter correxiſti: ecce enim, vt cernis, mala ſemper con *ſericordiæ*
ſuetudine obligatus teneris. Conaris exurgere, ſed pec- *pro peccatis*
catorũ oneribus prægrauatus relaberis. Quid ergo agẽ *cõtra deſpe-*
dum eſt, quãdo de prętentis certa dãnatio imminet, & *rationem.*
de prę́ſẽtibus emẽdatio nulla ſuccurrit, niſi vt nõ amit *Cap. XV.*
tãtur rerũ tẽporaliũ voluptates, dũ cõſequi nequeũt fu-
turi ſeculi delectationes? [Spei fiducia ꝛe.] Si de crimi
nib⁹ & de delictis agitur, ecce Dauid adulterij ſimul & M
homicidij reus, de inferni faucib⁹ dñi miſericordia de- *2. Reg. 11.*
ſcribitur liberatus. Ecce Manaſſes omniũ peccatorũ ne- *& 12.*
fandiſsim⁹, impuriſsimus ac ſordidiſsimus, illecebroſiſ *2. Para. 33.*
ſimus quoq; & ſceleratiſsim⁹, per pœnitẽtiã ad vitã de
morte rediit. Ecce Maria Magdalene innumeris pecca *Luca. 7.*
torũ ſordibus inquinata, ad fontẽ pietatis anxia currẽs,
domini veſtigia lachrymis rigãs, capillis detergẽs, de-
oſculãs quoq; & lambẽs, vnguentoq; vngẽs, ablui pro-
meruit. Ecce Petr⁹ negationis ſuæ vinculis aſtrictus, a- *Matth. 26.*
mariſsimis lachrymis ĩfidelitatis nodos reſoluit. Ecce
ſeditione ſimul & effuſione fraterni ſãguinis latro ob- *Luca. 23.*
noxius, vnius horę momẽto, vnaq; cõfeſsionis voce, de
cruce ad paradiſũ trãſiit. Ecce Saulus Eccleſiã dei pſe- *Actu. 8.*
quẽs, multos pro Chriſti noie perimẽs, & vt ita dicam, *& 9.*
martyrũ cruore totũ ſe inficiẽs, Apoſtolus fact⁹, in vas
electionis eſt cõmutatus. Vbi ergo tot, tãtaq; procedũt
exẽpla, dent locũ deſperationis mala colloquia, cum &
ſcriptũ ſit, In quacũq; die peccator cõuerſ⁹ ingemuerit, *Ezech. 18.*
ſalu⁹ erit. Et rurſum, Nolo mortẽ peccatoris, dicit dñs. *Ezech. 33.*
De cõuerſione vero in meli⁹ nequaq̃ mutata, qd aliud
reſpõdeã: Niſi vt quod heri quiſq; nõ egit, agat hodie,
dum

A dum adhuc viuere licet, nec differat de die in diem, dũ
neſcit ſi vel vnã diẽ correctionis habeat, ſemperq; pro
Eccli.5. viribus deſuper acceptis, prauæ cõſuetudini reſiſtẽs, di-
Pſal.76. cat veſpere & mane, Nũc cœpi, hæc eſt mutatio dexte-
De diuitia ræ excelſi. [Cupiditas di.] Valde ſine culpa es, quòd
rũ contẽptu quædã habẽda cõcupiſcis, quia nõ multiplicare appe-
contra cupi tis, ſed egere pertimeſcis, & quod male aliꝰ retinet, ipſe
ditatem. melius expẽdis. [Mundi contẽptus ꝝ.] Iſta nec apud
Cap.XVI. homines ſeculares ſine periculo vel offenſione procu-
rantur, quia quanto quiſq; amplius habere cœpit, tanto
amplius habere cõcupiſcit, fitq; vt modũ in cõcupiſcẽ-
do nõ habeat, dũ innumeris huius ſeculi curis deſerui-
re feſtinat, vt enim ait ſcriptura, Auarꝰ pecuniis nõ im-
Eccleſ.5. plebitur. Quæ nimirum q̃ ſit deteſtãda, Paulus indicat
Coloſ.3. dicens, Et auaritia, quę eſt idolorum ſeruitus. Quàm ſit
1.Timo.6. noxia, idẽ exponẽs ait, Qui volũt diuites fieri, incidũt
in tẽtationẽ & in laqueũ diaboli, & deſideria multa &
nociua, quæ mergunt homines in interitũ & perditio-
nẽ. [Quàm ſit deteſtãda, quidã ſapiens denunciat cum
B dicit, Auaro nihil eſt ſceleſtiꝰ.] Quàm ſit noxia, Iacobꝰ
Iacobi.5. aperit dicẽs, Agite nunc diuites, plorate vlulãtes in mi
ſeriis, quæ aduenient vobis, Diuitiæ veſtræ putrefactæ
ſunt, veſtimenta veſtra à tinea comeſta ſunt: aurũ & ar-
gentum veſtrũ ęruginauit, & ęrugo eorum in teſtimo-
niũ vobis erit, & mãducabit carnes veſtras ſicut ignis.
Sed nec redemptor noſter præterire voluit, cupiditatis
malũ q̃ noxiũ ſit. Ait enim, Difficile qui pecuniã habẽt
Marci. 10. in regnũ cœlorũ intrabũt. Et rurſum, Faciliꝰ eſt camelũ
per foramẽ acus tranſire, q̃ diuitẽ regnum cœlorũ in-
trare. Si igitur ſecularibus viris ita eſt pernicioſa cupi-
ditatis induſtria: quãto magis illis periculoſior, qui ha
bitu & cõuerſatione iam ſeculares eſſe deſierũt, qui to-
tũ quod viuunt, domino deo deuouerũt: ad quos ſpe-
cialiter redẽptoris tranſeũt verba, quibus deſtrui poſsit
Matth.6. auaritiæ morbus, Nolite, inquit, ſoliciti eſſe quid man-
ducetis aut quid bibatis, aut quid induamini, Hæc enĩ
omnia gentes inquirunt. Quærite autẽ primũ regnum
dei & iuſtitiã eiꝰ, & hæc omnia adiiciẽtur vobis. O quã
beata, ô q̃ ſecura, ô q̃ amplectẽda ſentẽtia, nullus in hac
vita ſecurus eſt, ita vt ille qui nihil præter Chriſtum ap-
petit poſsidere, cuncta quæ neceſſaria ſunt ſub hac ſpõ
C ſione probatur habere, ſicut Paulꝰ ditiſsimus pauper di
2.Corin. 6. cebat, Tanq̃ nihil habẽtes & omnia poſsidẽtes: omnia
itaq; nõ ſuperflua, ſed neceſſaria tantũ, ipſo cõfirmante
1.Timo.6. & dicente, Habentes victum & veſtitũ, his cõtẽti ſimꝰ.
Dicis forte, Ideo à ſanctis religioſis viris plura habẽda
ſunt, vt melius ab ipſis q̃ à popularibus erogẽtur paupe
ribus Chriſti. Et ego cõſentio, ſed pręlatis, nõ autẽ ſub-
Gene.19. iectis. Quod maxime illud mulieris Loth exemplũ do-
cuit, quæ dum poſt tergum à Sodomis exiens, reſpexit,
in ſtatuã ſalis conuerſa ſpiritum efflauit. Vnde & Chri
Luca.9. ſtus tale quid pręcauendũ denunciat dicẽs, Nemo mit
tens manum ſuã ad aratrũ & reſpiciens retro, aptus eſt
2.Petri.2. regno cœlorũ. Hinc Petrus ait, Melius erat illis non co
gnoſcere viam iuſtitiæ, q̃ poſt cognitionem retro con-
uerti ab eo quod traditum eſt illis ſancto mãdato. Cõ
Prouer.26. tingit enim eis illud veri prouerbij, Canis reuerſus ad
vomitum ſuũ, & ſus lota in volutabro luti. Qui nimirũ
auaritiæ morbus nunq̃ melius cõpeſcitur, niſi cum dies
mortis ſine fine meditatur, cum qualis poſt modicũ in
ſepulchro futurus ſit homo, conſiderat. Hoc certe fixũ
Iob.25. manebat in illiꝰ corde, qui dicebat, Homo putredo, &
filius hominis vermis. Hæc ab illius ore nõ receſſerunt,
Eccli.7. qui dicebat, In omnibꝰ operibus tuis memorare nouiſ-
ſima tua, & in æternũ nõ peccabis. Quid tũc, rogo, quid

tũc diuitiæ cõſeruatæ proderũt? Audi quid dicit beatus D
Iob, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus Iob.1.
reuertar illuc. Et Apoſtolus, Nihil intulimus in hũc mũ 1.Timo.6.
dũ, ſed nec auferre quid poſſumus. [Obduratio di.] De operibꝰ
Si ea quæ poſsides indigẽtibus tribuis, vnde ſubiectos miſericor-
abſq; penuria nutris? [Miſericordia ꝝ.] Si Apoſtoli dia contra
modũ in hac parte tenueris, vtraq; pficere valebis. Hinc obduratio-
enim idẽ ipſe ad Corinthios ait, Si voluntas prõpta eſt nis vitiũ.
ex eo quod habet, accepta eſt nõ ſecundũ id quod non Cap.XVII.
habet: nõ enim vt aliis ſit remiſsio, vobis autem tribu- 2.Corin.8.
latio, ſed ex æqualitate in præſenti tẽpore veſtra abun-
dantia illorum inopiã ſuppleat, vt & illorũ abundantia
veſtræ inopiæ ſit ſupplemẽtũ, vt ſit æqualitas, ſicut ſcrip
tum eſt, Qui multũ habuit, nõ abundauit, & qui modi- Exod.16.
cum, nõ minorauit. Hinc quidã iuſtus prolem dilectã
admonet dicẽs, Si multũ tibi fuerit, abundãter tribue: ſi Thobiæ.4.
autẽ exiguũ, & hoc ipſũ libẽter impertire. Hinc quoq;
incarnata veritas dicit, Veruntamẽ quod ſupereſt, date Lucæ.11.
eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt vobis. Audite
obdurata præcordia, Iudiciũ ſine miſericordia ei qui Iacobi.2.
nõ fecerit miſericordiã. Quos cõtrà per Prophetã do- E
minus admonet dicẽs, Frãge eſurientĩ panẽ tuũ, & ege- Eſaiæ.58.
nos vagoſq; induc in domum tuam, & carnem tuã ne
deſpexeris, cum videris nudum operi eũ: memẽto quid
purpurato diuiti contigerit, qui nõ ideo damnatus eſt, Lucæ.16.
quòd aliena abſtulerit, ſed quòd egenti pauperi ſua nõ
tribuerit, & in inferno poſitus ad petẽda minima per-
uenerit, quia hic parua negauit: quid etiã ad ſiniſtrã po
ſitis iudex cœli dicturus ſit, Ite maledicti in ignẽ æter-
nũ, qui præparatꝰ eſt diabolo & angelis eius, Eſuriui, & Matth.25.
nõ dediſtis mihi mãducare: & cætera quæ ibi terribili-
ter enumerantur. Furtũ & fraus quanquã gradus ha- De fraudi-
beant locutionis, vnũ tamen eſt quod dicunt. [Furtũ busꝰ decli-
enim di.] Si aliena non tollis, ex proprio vel diues vel nandis &
ſufficiens eſſe nõ potes. [Fraus di.] Si cuncta quæ tibi ſeruanda
pręlatꝰ ſeruãda cõmiſit, illibata cõſignas, & nec modi- innocentia.
cum quid reſeruãdũ exiſtimas: vnde vel propriis vtili- Ca.XVIII.
tatibus cõſulis, vel amicis & cõmilitonibꝰ places? [In-
nocẽtia ad vtraq; ꝝ.] Melius eſt pauperẽ & inſufficiẽtẽ
eſſe, nulliq; ex dato placere, q̃ aliquem lędere furto vel
fraude: qui enim aliena quomodolibet iniuſte pręripit,
ipſe ſibi regni cœleſtis aditum claudit. Vnde & prædi- 1.Corin. 6.
cator egregius quoſdã redarguit dicens, Omnino deli F
ctum eſt in vobis, ꝙ iudicia habetis inter vos: quare nõ
magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudẽ pati-
mini? ſed iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus,
an neſcitis quia iniqui regnum dei non poſsidebunt?
[Atq; inter cætera ſubiunxit: neq; fures, neq; rapaces re-
gnum dei poſsidebunt.] Fallacia atque mendaciũ & De proxi-
ipſa vnum dicunt: fallacia autẽ fit ingenio, mẽdacium mo nõ deci
vero ſimplici verbo. [Fallacia igitur dicit.] Vt ex mul piendo con
tis vnũ proferamus, fallacia eſt, cum in non dando ali- tra fallaciã
quem illudere quærit. Quid in petẽdo moras innectis? & menda-
Nõ habeo quod tibi tribuere poſsim, cęlãs vtiq; in cor- cium. Cap.
de quę habet, vel quod ſibi cũſeruet quod aliis volũtate XIX.
tribuat. [Mẽdaciũ di.] Omnino quod poſtulas nõ ha-
beo, ſcilicet nõ artificioſo ĩgenio ſicut fallacia, ſed ſim-
plici negationis verbo fruſtrat̃ poſcẽtẽ. [Sed veritas
ad vtraq; ꝝ.] Nec artificioſo ĩgenio, nec ſimplici verbo
oportet decipere quẽq̃, quia quolibet artis modo men- Sapien.1.
tiat̃, os quod mẽtitur occidit animã. Et oĩbꝰ mẽdacibꝰ De ciborũ
pars illorũ erit in ſtagno ignis ardẽtis & ſulphure. [Vẽ parſimonia
tris ingluuies di.] Ad eſũ deus omnia mũda cõdidit, & cõtra vora-
q ſaturari cibo reſpuit, quid aliud q̃ muneri cõceſſo cõ citatem.
tradicit? [Ciborũ parſimonia ꝝ.] Vnũ horũ quod dicis Cap.XX.

G verũ eſt, Ne eni homo fame moreretur, omnia ad eſum
deus creauit. ſed ne menſurã comedendi excederet, &
abſtinentiã imperauit. Nam inter cætera ſua mala, ſatu-
ritate paois maxime Sodoma periit, domioo atteſtãte,
Ezech.16. qui ad Hieruſalẽ per Prophetã loquitur dicẽs, Hęc eſt
iniquitas ſororis tuæ Sodomæ, ſaturitas panis. Qua-
propter ſicut æger ad medicinã, ſic ad ſumẽdas dapes
debet quiſq; accedere, nequaquam videlicet in illis vo-
luptatẽ appetẽs, ſed neceſsitati ſuccurrẽs. Hinc veritas
Luca.21. per Euaogeliũ dicit, Attendite ne grauentur corda ve-
ſtra in crapula & ebrietate. Quo cõtra de inſatiabili lu-
Philip.3. d æorũ voracitate Apoſtolus dicit, Multi ambulãt, quos
ſæpe dicebã vobis: nunc autẽ & flẽs dico, inimicos cru
cis Chriſti, quorũ finis interitus, quorũ deus venter eſt,
& gloria in pudendis eorũ, qui terreoa ſapiunt. Et rur-
1.Corin.6. ſum, Eſca ventri, & vẽter eſcis, deus autem hunc & has
deſtruet. Ille autẽ plene hoc vitiũ ſuperat, qui in ſumen-
dis dapibus nõ ſolum parſimoniã, vt ſcilicet refectio-
H nem ſemper eſuriens imperet, verumetiã accuratiores
De morum & ſuauiores epulas, excepta corporis infirmitate, & ho
grauitate ſpitũ ſuſceptione cõtẽnit. [Ioepta lętitia di.] Vt quid
cõtra iieptã animi gaudiũ intus abſcõdis? Egredere in publicũ læt⁹,
lætitiam. dic aliquid foris vnde vel tu vel proximi rideãt, fac eos
Cap. XXI. lætos tua lætitia. [Moderat⁹ mœror ℞.] Vnde tibi in-
eſt tanta lætitia? Nunquid iam diabolũ viciſti? Nũquid
iam inferni pœnas euaſiſti? Nunquid iã de exilio ad pa-
triam veniſti? Nunquid iam de tua electione ſecuritatẽ
accepiſti? An forte in obliuionem venit quod domin⁹
Ioan.16. dixit, Mundus gaudebit, vos autẽ contriſtabimini, ſed
triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ. Ao forte memoriam
Luca.6. exceſsit quod idẽ alibi dicit, Væ vobis qui nũc ridetis,
quia plorabitis & flebitis. Quod quidẽ per Salomonẽ
Prouer.14. dicitur, Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij lu-
Matth.5. ctus occupat. Et ecõtra per Euangeliũ, Beati qui lugẽt,
Ecclẽs.9. quooiã ipſi cõſolabuntur. Rurſũ per Salomonẽ, Neſcit
homo vtrũ amore, an odio digous ſit, ſed omnia in fu-
turũ reſeruãtur incerta. Cõprime ergo inanẽ lętitiã, qui
necdũ euaſiſti pœnalẽ ærũnã. Nõnne apud omoes in-
ſanus indicatur is, qui tenebris recluſus carceris gau-
De quida dere conatur? [Multiloquiũ di.] Nõ ille reus teoebitũ,
taciturnita qui plura quidẽ, ſed bona loqui, ſed ille qui ſaltẽ rara,
te cõtra mul ſed mala dicere probatur. [Diſcreta taciturnitas ℞.]
tiloquium. Verum eſt quod dicis, ſed dũ multa bona proferri vi-
Cap.XXII. dẽtur, ſæpe cõtigit vt à boois locutio inchoata, ad ali-
I quod prauũ deriuetur. Hoc ipſum ſaocta ſcriptura de-
Prouer.10. nũciat, quare, In multiloquio, ĩquit, peccatũ nõ deerit.
An forte inter innumera verba declinãtur criminoſa?
Sed nunquid declinari poterũt inutilia atq; ocioſa, de
quibus vtiq; ratio in futurum erit reddenda? Tenẽdus
Matth.12. eſt ergo modus in loquẽdo, & ab ipſis nonnunquã vti-
libus verbis parcendũ, ſicut Pſalmiſta legitur feciſſe. Di
Pſal.38. cit enim, Humiliatus ſum & ſilui à bonis. [Immũdi-
De carnis cia di.] Nõ eſt grãde facinus ſine cõcubitu maris & fœ-
integritate minæ, vel proprius, vel alterius inquinari manibus.
cõtra immũ [Iotegritas carois ℞.] Nõ ſic ait Apoſtol⁹, Quid ergo
diciam. ait? Neque immundi, inquit, regnum dei poſsidebunt,
Ca. XXIII. [Luxuria di.] Cur te in voluptate tua non dilatas mo
1.Corin.6. do, cum quid te ſequatur igooras? Acceptũ ergo tẽpus
De illibata in deſideriis perdere oõ debes, quia q̃ cito pertranſeat,
caſtitate ſer neſcis. Si enim miſceri deus homioẽ in voluptate coit⁹
uãda cõtra nollet, in ipſo humani generis exordio maſculũ & fœ-
luxuriam. minã nõ feciſſet. [Caſtitas illibata ℞.] Nolo vt ignora-
C. XXIIII. re te fingas, quid poſt hanc vitã recipias. Si enim pie &
caſte vixeris, ſine fine gaudebis: ſi vero impie & luxu-
rioſe, æternis iocẽdiis ſubiacebis. Inde autẽ caſtius ma-
gis debes viuere, vnde quàm citius tẽpus acceptũ per- K
trãſeat ignorare te dicis. Quod quia in exordio gene-
ris humani ad hoc maſculũ & fœminã deũ creaſſe pſi-
teris, vt mutuis ſe amplexibus miſcere deberent, omoi-
no veriſsime dicis. Sed quia nubendi licentia quibuſdã
tribuitur, hoc eſt, qui virginalẽ, vel vidualẽ caſtimoniã
nequaquam profeſsi ſunt: quibuſdã autẽ oon tribuitur,
id eſt, qui virgines vel continẽtes eſſe decreuerunt: for
nicatio vero nulli impune cooceditur. Non attendis,
aut cootemnendũ putas, quod Apoſtolus iubens dicit,
Fugite fornicationẽ: omne enim peccatũ quodcunq; *1.Corin.6.*
fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in
corpus ſuũ peccat. Quod ſi hoc paruipendendũ exiſti-
mas, audi quid poſtea in ſempiternũ gemas & deplo-
res, Neque adulteri, inquit, neq; fornicarij, neq; maſcu-
lorũ cõcubitores regnũ dei poſsidebunt. O q̃ parua eſt
concubitus hora qua perditur vita ęterna. Quod ergo
emolumẽtũ affert corpori, quódve tribuit lucrũ, quod L
tam cito ducit animã ad tartarum? [Spiritalis forni- *De mundi-*
catio di.] Nũquid damnãdũ aliquid agit is, qui in cor- *tia cordis*
de libidini conſentit, & ad opus cõcupitæ libidinis nõ *cõtra ſpiri-*
pertrãſit? [Mũdicia cordis ℞.] Omnino delinquit, qui *talẽ forni-*
caſtimoniã animæ nõ cuſtodit. Vnde & author mũdi- *catione cõ-*
ciæ in Euangelio dicit, Qui viderit mulierẽ ad cõcupi- *tendente.*
ſcendũ eã, iam mœchatus eſt eã in corde ſuo. Quo con *Cap.XXV.*
tra per beatũ Iob dicitur, Pepigi fœdus cũ oculis meis, *Matth.5.*
vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Quam enim partem *Iob.31.*
in me haberet deus deſuper, & hæreditatẽ omnipotẽs
deus in excelſis. [Niſi eni authori noſtro cogitatio pra-
ui conſenſus diſpliceret, nequaquã per Eſaiam diceret, *Eſaia.1.*
Auferte malũ cogitationũ veſtrarũ, & cætera. Et in Eu- *Matth.9.*
angelio, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Sed *Roma.2.*
nec Paulus Apoſtolus diceret, Cogitationũ inter ſe in-
uicẽ accuſantiũ, aut etiã defendeotiũ, in die quo iudi- *De amore*
cabit deus occulta cordiũ hominũ ſecundũ Euangeliũ *cœleſtis pa-*
meũ per Ieſum Chriſtũ. [Amor ſeculi di.] Quid pul- *tria amorẽ*
chrius, quid honeſtius, quidve poteſt eſſe delectabili⁹ q̃ *ſeculi con-*
quod in pręſenti vita quotidie cernimus? O q̃ mirabilis *uincente.*
cœli camera in äëre iucũdo, in lumine ſolis, in augmẽ- *Ca. XXVI.*
to lunæ atq; defectu, in varietate ſtellarum & curſu, q̃
oblectabilis terra in nemorũ floribus, in fructuũ ſuaui-
tatibus, in pratorũ riuulorumq; amœnitatibus, in ſege-
tum culmis luxuriantibus, in vinearum vitibus & bo-
trionibus plenis palmitibus, in ſyluarum vmbris & pla
nis exitibus, in equorum & canum curſibus, in ceruorũ M
& caprarũ ſaltibus, in accipitrũ volatib⁹, in pauonũ, co
lumbaruoi, turturumq; pennis & collis, in domorũ pi-
ctis muris & laquearibus, io organorũ omniumq; mu-
ſicorum tinnulis caotibus, in mulierum venuſtis aſpe-
ctibus, earumq; ſuperciliis, & crinibus, & oculis, & ge-
nis, gutture & labiis, oaſo & manibus, atq; extrinſecus
adhibitis auro & gẽmis, diſtinctis monilibus, & ſi qua
ſunt alia quæ modo nõ recolit ſenſus. [Amor patriæ
cœleſtis ℞.] Si te iſta delectant, quæ ſub cœlos ſuot? Si
carcer ita pulcher eſt, patria, ciuitas & dom⁹ qualis eſt?
Si talia ſunt quæ colunt peregrini, qualia ſunt quę poſ-
ſident filij? Si mortales & miſeri in hac vita taliter ſunt
remunerati, ĩmortales & beati qualiter ſunt in illa vita
ditati? Quapropter recedat amor pręſẽtis ſeculi, in quo
ſic nullus naſcitur, vt non moriatur, & ſuccedat amor
futuri ſeculi, in quo ſic omnes viuificãtur, vt nõ dein-
ceps moriãt. Vbi nulla aduerſitas turbat, nulla neceſsi-
tas anguſtat, nulla moleſtia inquietat, ſed perẽnis lętitia
regnat. Si quæris quid ibi ſit, vbi talis & tãta beatitudo
pſiſtit? Aliter dici nõ poteſt, niſi qcqd boni eſt, ibi eſt: &

quicquid

A quicquid mali eſt, ibi nũquã eſt, Quod inquis, illud bo-
Eſaiæ.64. num eſt? Quid me interrogas? A Propheta & Apoſtolo
1.Corin.2. definitũ eſt, Quod oculus, inquit, nõ vidit, & auris non
audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quę pręparauit de⁹
diligẽtibus eum. Ad hanc fœlicitatẽ multus ſeculi diui-
Pſal.72. tiis cõſtipatus Dauid anhelabat cũ diceret, Quid enim
mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terrã? Dulcis
regalibus dapibus abundãs dicebat, Satiabor cũ mani-
Pſal.16. feſtabitur gloria tua. Et rurſum, Sitiuit anima mea ad
Pſal.41. deum fontẽ viuũ, quãdo veniã & apparebo ante faciẽ
dei. Rurſumq́;, Heu me quia incolatus me⁹ prolõgatus
Pſal.119. eſt. Hinc & Paulus ait, Cupio diſſolui & eſſe cum Chri
Philip.1. ſto: multo enim melius. His itaq́; decurſis, quanquam
multa præter miſerã, tamen vt mihi videtur, hoſtis no-
ſtri fortia caſtra monſtraui, quib⁹ modis pie viuẽtes in
Chriſto Ieſu nõ deſinit impugnare. Sed necdũ his con
tentus diabolus ad alia conuertitur argumenta, dũ qui-
buſdam in ſomnis ſæpius vera pronunciat, vt eos quã-
doq́; ad falſitatẽ pertrahat, dum dormientes ante horã
vel ipſe exuſcitat, vt eos vigiliarum tẽpore, grauiſſimo
B ſomno deprimat, cũ pſallẽtes atq́; orãtes ſibi, vel ſtrido
ribus atq́; latratibus diuerſis & incognitis vocibus, ia-
ctis etiã lapidibus vel ſterçorib⁹ perturbat, vt eos quo-
quo pacto à ſpiritali operę retrahẽs, inanes efficiat. Tu
autẽ homo dei, vigilanti ſtudio attẽde quę dico, & mi-
hi magis adhuc ſtupenda narranti fidem præbeto.

Capita duo Cuiuſdã relatione nuper cognoui quod dico. Vir
ſequẽtia de quidã religioſus atq́; in monachico habitu cõſtitutus,
ſcripta ſunt noſtro nunc tempore antiqui hoſtis eſt inaudita tẽta-
ex veterib⁹ tione pulſatus: ita vt idem malignus ſpiritus veſtimen-
exẽplarib⁹ torum eius particulas, extra illum etiã incõpoſitas im-
C. XXVII. munda colluuione crebrius fœdaret. Quæ intantũ erat
horrẽda, fœtida, & noxia, vt pars veſtium, quã tetigiſ-
ſet, nulli deinceps eſſet vſui apta, quãquã fuiſſet abluta.
De quo cũ interrogatus fuiſſem, cur omnipotens deus
talem verſuto ſerpenti poteſtatẽ in eum dederit, reſpõ
di, vt cordis eius immundiciam foris oſtenderet, quod
nũquã in exteriori habitu feciſſet, niſi interiorẽ omni-
no corrupiſſet, ſcilicet aut infidelitate & blaſphemia,
aut certe inani & vana gloria. Sanies quippe intus in
corde, foras per veſtimẽta manauit. Quę, quia lõge po-
ſitus erat, ego quidem non vidi, ſed tamen, vt arbitror,
C hæc in illo vere præuidi. Quod ſi nõ eſt ita, nunquid ta-
men factum putatur ſine cauſa? Eſt propterea geſtũ, vt
in eo mundiciã cordis fœditas illa ſeruaret, ne hãc cal
lidus hoſtis inanis glorię macula fœdaret, ſicuti Paulus
ne de magnitudine reuelationũ tumeret ſtimulum car
nis accepit. Sit itaq́; horũ quodlibet. Aut certe ſi nõ fue
rit, nunquid tamen quod extremũ poſiturus ſum verũ
non erit? Verũ eſt omnino, verũ eſt quod dico, nõ eſſe
colluuionem illam extrinſecus animæ noxiam, ſi ipſa
C.XXVIII. ſeruare ſtuduerit intus cordis mundiciam. Interea, ſi-
cut tu ipſe indicare curaſti, audio quoſdam apud vos
dicere, non poſſe aliquẽ in patria ſuæ natiuitatis perfe-
ctum eſſe: illud in argumentũ aſſumentes quod domi-
nus dixit, Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.
Quos prima oportet ratione veritatis refelli, & ſic de-
mũ qualiter intelligenda ſit prolata ſentẽtia demõſtra-
ri. Audiant igitur patiẽter qui hæc dicunt, quia dũ ſen-
ſum ſacrę ſcripturę prudẽter non conſiderãt, penẽ om
nes ſanctos contẽnunt. Si enim ita eſt vt aſſerunt: ergo
quotquot ex Romanis conuerſi, apud Romanos de-
gũt: quotquot ex Gręcis, apud Gręcos: quotquot ex Ita-
lis, apud Italos: quotquot ex Hiberis, apud Hiberos:
quotquot ex Germanicis, apud Germanicos: quotquot
ex Aquitanicis, apud Aquitanicos: quotquot ex Britã- D
nicis, apud Britannicos: quotquot ex Anglis, apud An-
glos religioſe viuunt, imperfecti erunt. Ecce Paulus &
Antonius ex Thebæis, apud Thebæos perfecti ſunt: ec-
ce Hilarion ex Palæſtinis, apud Palęſtinos perfectus
eſt: ecce Macharius ex Aegyptiis, apud Aegyptios per-
fectus eſt: ecce Oxirincus ciuitas, ex propriis ciuibus
tota perfecta eſt: ecce vt ad vicinos noſtros veniamus,
Prothaſius & Geruaſius in propria hac Mediolanenſi
ciuitate, propriaq́; domo manentes, ac per decem an-
nos monachorum vitam exercentes: ita perfecti ſunt,
vt martyres fierent. An forte ſola veſtra prouincia ex-
tra hanc regulam erit excepta, vt non de propriis, ſed
tantum de extremis habeat monachos? Satagendum
igitur magis eſt, vt vbi quis fuerit iuxta perfectorum re
gulam viuat, non parentum, non propinquorum, non
affinium illecebris, à via perfectionis declinet. Sic cer-
te iuxta ſaluatoris ſententiam, patri matriq́;, fratribus,
ſororibus, vxoribus, filiis, domibus, agris, & cũctis quæ
poſſidet renunciare valebit. Hoc autem dico non quò
ſucceſſores, qui de regno ad regnũ, de publico ad ere- E
mum tranſeunt, ſumma laude non ducam, ſed quò il-
los etiam qui magis affectibus patriam fugiunt quàm
greſſibus fœlices atque perfectos oſtendã. Obſecro ita-
que illos, qui hæc apud vos fieri poſſe denegant, vt vi-
gilanti ſtudio conſiderẽt, cur nõ dixerit dominus, ne-
mo Propheta perfectus eſt in patria ſua. Sed vbi quid
aliud intelligendum eſt, niſi quia non acceptum dixit
nequaquã receptum? quodq́; de antiquis Prophetis, &
ſeipſo dictum intelligi voluit, qui apud incredulos Iu-
dæos non fuerunt accepti, ſed magis ſpreti, Stephano
ad eos dicente, Quem Prophetarum nõ ſunt perſecu-
ti patres veſtri, qui prænunciabant de aduentu iuſti, cu *Act.7.*
ius vos nunc homicidę & proditores fuiſtis? Quis autẽ
non videat quãtæ temeritatis, quãtæq́; ſit pręſumptio-
nis, aliquem ſibi prophetæ nomen aſſumere? Tu igitur
cũ charitatis affectione tales redargue, & iuxta regulã
patrum viuere ſemper ſtude, maxime autem ſancti &
confeſſoris Benedicti. Non declines ab ea quoquam,
nec illi addas quippiam nec minuas. Totũ enim quod
ſufficit habet, & nuſquã minus habet: cuius verba at-
que imperia, ſectatores ſuos perducunt ad cœli palatia.
Ecce frater chariſsime, inter cæteras meas occupatio- F
nes, hunc tibi ſermonem nocturnis horis, licet inculta
venuſtate dictaui atque conſcripſi: quem quia epiſtola-
rem modum tranſire cognoui, libellum potius de con
flictu vitiorum atque virtutũ nuncupare malui, in quo
ſi ædificationis aliquid repereris, hunc legendum & a-
liis tradere debes.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS CHARITATIS TRACTATVS.

Non eſt Auguſtini.

DEſiderium charitatis veſtræ à nobis exigit debitũ ſermonis officium, ſed tãta ſunt quę terrent & reuocant animum noſtrum, vt ſi velimus parere deſiderio veſtro, nõ ſit ſine periculo noſtro. Primum, quod iuuenis loqui cogor præſentib⁹ ſenibus: deinde temerarium eſſe arbitror, loqui velle imperitiam inter eos, quos roborauit antiqua doctrina. Optabam ergo ſilentio præterire, & illum locũ tutiſsimum eligere, audire potius q̃ aliquid dicere. Sed quid

G facio? Inſtat veſter amor, reuocat noſter pudor, cogit
ſanctorũ patrũ iuſsio, à quibus ſi velim obſecrans ve-
niam petere dicens, Ignoſcite patres, ignoſcite, parcite
noſtræ verecũdiæ, parcite noſtræ ætati, maxime cũ re-
Eccl. 32. colam vobis fuiſſe præceptũ, Loquimini ſeniores, do-
cet enim vos. Ipſi ſancta charitate qua præualẽt, reſpon
debũt mihi, Loquere iuuenis, delectat enim nos. Qui-
bus ſi repetam, Sãcti patres quid loquar? Rurſum mihi
2. Timo. 3. reſpondebũt, Quod à nobis ſæpe audiſti, Memẽto fili,
quia ab infantia ſacras literas didiciſti. Sed nec ſic vo-
bis excuſatus eſſe potero, quorum corda ita iſta me ſua
voce pulſabunt, Quid metuis proferre verbum? Si ætas
reuocat? Paulus Timotheo iuueni præcipiebat dicens,
1. Timo. 4. Nemo adoleſcẽtiã tuã contẽnat, prædica verbũ. Si ſer
Matth. 10. mo deeſt, pete & accipies. Nõ enim vos eſtis qui loqui-
mini: ſed quod donatur vobis, hoc miniſtratis nobis.
His coarctatus anguſtiis, quò me cõferã, niſi ad ſancta
veſtigia charitatis, eãq; deprecer vt donet mihi aliquid
dignũ de ſe dicere, quo & meum ſuppleã miniſteriũ, &
1. Cori. 13. veſtro ſatisfaciã deſiderio. Inter cæteras virtutes eius,
H quas cõmemorat Apoſtolus Paulus, ꝙ charitas nõ æmu
latur, nõ agit perperã, non irritatur, nõ inflatur, non co
gitat malum, & cætera: in vltimo quatuor eius virtutes
Virtutes charitatis. breuiter cõprehendit dicẽs, Omnia tolerat, omnia cre
dit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, charitas nunquã ex-
cidit. Ex his igitur quatuor virtutibus ſanctæ charitatis
loqui cõuenit ſanctitati veſtræ, delectatq; primitus in-
tueri, quemadmodũ velut quatuor cardines orbis con
tinens, totũ poſſederit mundũ. Requiramꝰ igitur, ſi pla-
cet, aliquorũ exempla ſanctorum, eorũ ſcilicet qui his
virtutibꝰ ſanctæ charitatis poſſeſsi ſunt, & eis ſingulis
ita ſingula tribuamus, vt omnes in omnibꝰ eſſe noſca-
mus. Quoniã omnis qui pie tolerat, recte credit: & om-
nis qui recte credit, aliquid ſperat: & qui ſperat, ſuſtinet
ne ab ſpe cadat. Sed iam qui nã iſti ſint videamus, quo-
rum fidẽ inquantũ deſuper adiuuamur, aſſequi valea-
mus. Virtus charitatis quæ omnia tolerat, eminuit in
ſancto Noë, quæ omnia credit in ſancto Abrahã, quæ
omnia ſperat in patribꝰ noſtris, id eſt, in populo Iſraël:
vnde ipſe noſter exortus eſt dominus, quæ omnia ſu-
I ſtinet in ipſo capite noſtro domino noſtro Ieſu Chri-
ſto, qui eſt vera charitas, quæ nunq̃ cadit. Nec cæteros
ſãctos ab his virtutibꝰ veſtra charitas deputet alienos,
quos pro breuitate tẽporis, & ꝑ ſermone ſuſcepto, ita
prętermiſſos eſſe cognoſcite, vt tamẽ certiſsime noue-
ritis omnes eſſe in Chriſto, & in omnibus Chriſtũ. Sed
iã videamus quẽadmodũ ſanctus Noë poſſederit vel
poſſeſſus ſit virtute charitatis quę omnia tolerat. Prędi-
Prima virtus charitatis. xit ei deus, ꝙ iniquitate hominũ creſcẽte, diluuio per-
deret mundũ. Statim ille admonitos cõfugit ad lignũ,
Gene. 6. & 7. & poſt camporum amœnorũ faciẽ, anguſtiis ſe recluſit
arcæ, tolerat cœli fremitũ, ſonitum aquarũ, fragorem
nimborũ. Et poſt iſta omnia, qui ſolet gaudere conſor-
tio hominũ, ſocius quodãmodo efficitur ſerpentiũ ac
ferarũ. Nec expaueſcit vir iſte, ꝙ cũ eo ſint feræ in arca:
imò ibi agnoſcit ordinẽ ſuum feritas, quia ſe cognouit
humanitas: & iubenti homini obediũt, quia hominẽ ſu
periori domino obediſſe cognoſcunt. Oſtenſum eſt in
Noë, quid Adã præceptum contẽnendo perdiderit, &
demonſtratũ eſt poſſe homines beſtiis etiã dominari ſi
ſubdantur obediẽtia creatori. Expectat & tolerat ſan-
ctus iſte finẽ diluuij, nec anteq̃ finiat, cauſa ferarũ arca
relinquitur. Tolerat bonus mala, & donec in fine etiã
corpore ſeparentur, intus manens, corde non corpore
ſeparatur. Si qua es anima, quæ cupis poſsidere virtutẽ
charitatis, quæ omnia tolerat, relinque mundũ, cõfuge K
ad crucis lignũ, nõ metuas procellas & turbines huius
diluuij, nõ mergeris, ſi ligno portaberis, nouit guberna-
re, qui dignatus es creare, tantũ aſsit virtus charitatis,
quæ omnia tolerat. Nulla res te ab arcæ ſoliditate euel-
lat. Permane bonus, & tolera malos: melius enim eſt vt
intus poſitus propter bonos toleres malos, quàm foras
exiens & periens, & bonos relinquas & malos. Si ergo
ſunt tecũ feræ, id eſt, ſi ſũt tecũ in Eccleſia praua docẽ-
tes, falſa ſentiẽtes hæretici vel ſchiſmatici, aut etiã ipſi
mali catholici, more ferarũ animas deuorare quęrẽtiũ,
tolerẽtur vſq; ad finẽ ſeculi, tanquã finẽ diluuij, rugiãt
licet, fremãt dentibus, atq; ipſam arcã confringere co-
nentur, nõ expaueſcas: finito diluuio, illas rapiet inanis
ac ſpinoſa ſylua, te fertilis ſuſcipiet terra. Poſt finẽ ſe-
culi, impij rapientur ad tenebras exteriores, vbi eſt fle- *Matth. 25.*
tus & ſtridor dentiũ, pios ſuſcipiet terra viuentiũ. Nã *Gene. 8.*
& ipſe ſanctus Noë poſt finẽ diluuij obtulit ſacrificiũ
deo, ſed de animalibus mũdis, nõ de immundis. Simul
enim & mũda & immũda animalia in arca natare po-
tuerũt, ſed mala ad ſacrificiũ dei nõ peruenerũt. Sed iã L
hinc aliquãdo tranſeamus, vt cętera perſcrutari valea- *Secũda charitatis virtus.*
mus. Procedat in medio ſanctꝰ ille Abrahã, & ſuo nos
doceat exẽplo poſsidere virtutẽ charitatis, quæ omnia
credit, qui nõ eſt cũctatꝰ ad vnã vocationẽ relinquere
patriã, ſedem, domũ, familiã: omnia relinquũtur, vt do
mino præcipiẽti pareatur. Exi, inquit ei deꝰ, de cogna- *Gene. 12.*
tione tua, & de domo tua, & veni in terrã quãcũq; tibi
oſtendero. Nec apud ſe iſte ſanctus cogitauit aut dixit,
Quò eam, cui me cõmittã, in quã terram vadã? ſed ſta-
tim atq; audit, ſurgit, currit, feſtinat, accelerat. Terram
promiſſam nõ videt, ſed credendo eã firmiter retinet,
ambulat recto itinere, nec aberrãtibus veſtigiis alibi q̃
debuit declinauit: quia qui eum ad ignotã terram mit-
tebat, nõ dimittebat, nec eũ ipſe fefellit. Redditur mer-
ces credẽti, ad terrã peruenit, dilatatur, multiplicatur,
ex paupere efficiẽ diues, ex ignobili potẽs, ditatur om- *Gene. 13.*
nibus bonis. Et in illo impletũ: quod dominus in Euan- *Matth. 19.*
gelio ſuis diſcipulis ꝓmiſit dicẽs, Si quis dimiſerit do- *Marci. 10.*
mum, aut agrũ, aut parentes cauſa nominis mei in hac
vita, cẽtuplũ accipiet, & in futuro ſeculo vitã cõſequeẽ M
æternã. Cumulatur adhuc huius fidei merces, & ſeni *Gene. 18.*
promittiẽ filius. Adeſt virtus charitatis, quæ omnia cre-
dit, audit, exultat, ampliꝰ diligit, ſuſcipit filiũ ex cõiuge
ſterili, quã ſpe pariẽdi deſtitutã ſterilitas ætasq; iam fe-
cerat, atq; in illo benedictionẽ omniũ gentiũ promiſ-
ſam firmiſsime tenet. Sed adhuc eum charitas probat,
probatumq; cõmendat, & quemadmodum nihil deo
præferat, poſteris mõſtrat, Vocat eũ dominus de cœlo
dicens, Abraham Abrahã. Et ille tanquã ſeruus obedi- *Gene. 22.*
ens, Ecce aſſum ait. Et dominus, Accipe filiũ tuum illũ,
quẽ diligis Iſaac, & vade in terram excelſam, & offeres
eum holocauſtũ in vnũ montium, quẽ tibi dixero. Nec
hac quidem iuſsione turbatur aut frangitur ſeruus fi-
delis, adeſt ei virtꝰ charitatis, quæ omnia credit. Surgit,
domum pergit, aſinã ſternit, ligna concidit, gladium
& ignem ſumit, puerum ſimul adducit & pergit ad lo-
cum. Tunc intentus factus Iſaac, patrem interrogat di-
cẽs, Pater, ait. Et ille, Quid eſt fili? Et filiꝰ, Ecce ait, ignis
& ligna, vbi eſt ouis quã immolaturus es ad holocau-
ſtum? Et pater reſpõdit, Deus prouidebit ſibi ouem ad
ſacrificium fili mi. Magnum hic & grande video ſa-
cramentum. Aliud Abraham corde geſtabat, aliud fi-
lio promittebat. Sed neq; quæ promittebat, filium fal-
lebant: neq; aliqua infirmitas cor eius à propoſito im-

mutaue-

A mutauerat. Quid ꝑ luribus? Pergit viam, videt locũ de
longe, & ſtatuẽs pueros ſuos ibi, eis talia verba profert
dicens, Sedete hic cum aſioa, ego autem & puer ibiio⁹
vſque illuc, & cũ adorauerimus, reuertemur ad vos. O
ſanċte Abraham, quid eſt quod dicis, cum aliud tibi de
puero agendum ſit? Nunquid aut te, aut tuos fallis? Nõ,
inquit, ſed quod Prophetice vel dico vel gero, virtus
charitatis in me manẽs, quę omnia credit, & facit & di
cit. Audio enim eã ſine ſtrepitu vocis intus ad cor lo-
quentẽ & dicentẽ mihi, Tu quidẽ licet reſurrecturum
credeos, pleno & perfecto voto puerũ docas immolã-
dum, filius tuus io iſto ſacrificio nõ crematur, quia re-
ſurrectio filio dei ſeruatur. Merito huius viri fidẽ con-
Iacobi.2. memorãs Iacobus Apoſtol⁹ ait, Credidit Abrahã deo,
& deputatum eſt illi ad iuſtitiã, & amicus dei appella-
tus eſt. Amicos, vt nouimus, coniũctio animorũ facit.
Vnde quidam ſapiens huius mundi ait, Idem velle atq;
idem nolle, ea demũ firma amicitia eſt. Ergo amicos,
vt nouimus, coniunctio animorum facit. Quemadmo-
dum iſte ſanctus animũ coniunxerit deo, vt eius ami-
B cus appellaretur, vultis noſſe? Sicut enim de⁹ pater vni-
Roma.8. co ſuo filio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradi-
dit illum: ita & iſte vnico filio nõ pepercit, ſed iubente
vt immolaretur ei qui dederat eũ, deuoto corde obtu-
lit eũ. Sed quæ ſequũtur videamus. Delectat enim nos,
adiuuãte domino deo noſtro, huius hiſtorię plenã vo-
bis reddere notionẽ. Poſtquam relictis pueris, ad locũ
Gene.22. ſacrificij pater cũ filio venit, aram conſtruit, ligna cõ-
ponit, manus filio ligat, imponit eum io aram ſupra li-
gna, deponit humana paternæ pietatis indicia, induit
ſacerdotis dirã conſtantiã, educit gladium vt perimat
filium. Quid videtis fratres chariſsimi? Nihil hic ſenti-
mus humanum, quia totũ cognoſcimus diuinum. Sed
& ille filius qui pauloantè ouẽ requirebat, ſub ingenti
ſilentio talia fieri in ſe ſentiebat: & ita patiẽs inuenitur,
tanquã iam ille eſſet, qui ſicut ouis ad immolandũ du-
Eſaia.53. ctus eſt, & tanquam agnus coram tondente ſe ſine vo-
ce, ſic nõ aperuit os ſuũ. O & tu ſancte Iſaac, indica no-
bis ſilentij huius tam grãde ſecretum. Pauloante nihil
io te fieri ſentiebas, & à patre arietem requirebas, nunc
C autem manibus ligaris, in aram imponeris, ligno quo-
dãmodo ſuſpẽderis, & modo taces. Taceo, inquit, Dic
quare obſecro, vt nouerim⁹. Vultis noſſe ait, quare mo-
Ioan.10. do taceo? Quia figurã illius geſto, qui voluntate ponit
animam ſuam, nõ neceſsitate. In hoc tam grandi my-
ſtico fidei ſacramẽto, & Abrahã ſanctus apparuit pro-
batus, & filius in præſenti eſt liberatus, in quo eſt Chri-
ſtus prænunciatus. Si qua es anima, quæ cupis ſequi ve-
Gene.12. ſtigia fidei patris noſtri Abrahã, exi de terra tua, & de
cognatione tua, relinque populũ tuũ, & domũ patris
tui: id eſt, fideliter renuncia diabolo, pompis & angelis
eius, & ſequere viã rectam, quæ te perducat ad terram,
io qua diteſcas & emineas, & efficiaris ſocius Abrahã.
Sed cum iſta feceris, ſi virtus charitatis, quæ omnia cre
dit, eſt in te, adhuc tentabit te, & probatũ coronabit te,
& expetit à te ſacrificium dilecti tui. Quid à te expetit?
Gene.22. Quod Abraham illi dictum eſt, Da mibi vnicum dile-
Prouer.23. ctum filium tuũ: tibi dicit ſapiẽtia, Da mihi fili cor tuũ.
Ipſe eſt dilectus voicus. Quid metuis offerre cor tuum?
Offer ſacrificiũ cõtritionẽ cordis domino deo tuo, &
Pſal.50. dic ei cum Propheta, Holocauſtis nõ delectaberis. Sa-
crificiũ deo ſpiritus contribulatus, cor contritũ & hu-
Tertia vir- miliatum deus nõ ſpernit. Nihil metuas tali ſacrificio
tus charita- oblato, & tibi acceptum erit, & quod obtuleris integrũ
tis. permanebit. Aliã virtutẽ charitatis, quæ omnia ſperat,

placet inſpicere: hãc ſuperius plebi Iſraël & patrib⁹ no- D
ſtris aſsignaſſe cognoſcimus. Eius nãq; virtutis vox eſt
in verſu illo Prophetico, In te ſperauerũt patres noſtri, *Pſal.21.*
ſperauerũt & liberaſti eos. Et ipſi ex Aegypto fugere iu- *Exod.3.*
bentur, terra eis lac & mel fluens promittitur. Per mare *Exod.14.*
rubrũ tranſeunt, ad eremũ veniũt, ducebat eos ſpes cha
ritatis, vt diſcerẽt deum amare gratis. Redditur & his
mẽrces fidei. Nõ enim poteſt nõ reddere qui ſe donan-
do dignat̃ facere debitorẽ. Poſt eremũ mella de petra
ſuxerũt, panẽ cœli manducauerunt, non ſunt priuati à
deſiderio ſuo. Quod ſperauerunt, terram etiã promiſ- *Exod.16.*
ſionis acceperunt. Exurgit anima quæ huius charitatis *Pſal.77.*
virtute cõprehẽſa eſt: effugiat ex Aegypto, id eſt, ex hu-
ius ſeculi deſiderio: pergat ad mare rubrũ, ſcilicet Chri
ſti baptiſmũ, ideo rubrũ, quia Chriſti ſãguine purpura-
tũ, perſequãtur hoſtes, peccata cũ ſuo authore diabolo,
tanq̃ Aegyptij cũ ſuo rege Pharaone, ſæuiant, ſequãtur
fugiẽtes. Quid metuis? Vſq; ad aquã ſæuiãt. Ingredieris
tu, ingrediẽtur & illi poſt te, ſed aqua cõuerſa illis erit
in perniciẽ, tibi ꝑficiet ad ſalutẽ: illos obruet, te abluet:
illos dãnabit, te liberabit. Poſt hæc ſuſcipies mel de pe- E
tra, quo ſitim tuã ſaties. Petra enim erat Chriſtus, ex cu-
ius præceptis tanq̃ ex fontibus dulcedinis ſatieris. Gu- *1.Corin.10.*
ſtabis & panem illum, ſcilicet qui dixit, Ego ſum panis *Ioan.6.*
viuus qui de cœlo deſcẽdi. Guſtabis & videbis, quoniã *Pſal.33.*
ſuauis eſt dominus. Et ſi in te conínet virtus charitatis, *2.Corin.7.*
quę omnia ſperat, per eremũ te neceſſe eſt trãſire, id eſt,
vtaris hoc mundo tanq̃ nõ vtẽs: & in hac vita peregri-
num te noueris eſſe, ſi terrã promiſsionis cupis intrare.
Hæc terra eſt, de qua Propheta cãtat & dicit, Credo vi- *Pſal.26.*
dere bona domini, in terra viuentiũ. Vltima virtus cha *4.vir⁹ cha-*
ritatis reſtat, quæ omnia ſuſtinet & nunquã cadit. Hãc *ritatis.*
ipſi capiti noſtro domino Ieſu Chriſto cõuenire noui-
mus. Ideo io vltimo, quoniã finis legis Chriſt⁹ eſt. Quã- *1.Corin.13.*
ta autẽ ipſe pro nobis ſuſtinuerit, puto charitatẽ veſtrã *Roma.10.*
ignorare nõ poſſe: tamen exinde aliquid dicam, ſi ta-
men de tãto aliquid digne dicã. Prius illud, ꝙ deus ho *Ioan.1.*
mo, ꝙ verbũ caro factũ eſt, ꝙ multa bona fecit, & mala
perpeſſus eſt, ꝙ mortuos ſuſcitauit, & mortu⁹ eſt, quòd
ſingularis illa patiẽtia pertulit diabolum tentatorẽ, di-
ſcipulũ traditorẽ, quòd ipſum Iudã priuſquã oſtende- F
ret traditorẽ, pertulit furem, & ante experimentũ vin-
culorũ crucis ac mortis, labiis eius doloſis nõ negauit
oſculum pacis. In ipſa autẽ morte quãta ſuſtinuit? Per- *Luca.22.*
tulit odiorum flammas, miniſtras peſsimi cordis lin-
guas. Clamauerunt Iudęi, Crucifige, crucifige: vt rei re- *Ioan.19.*
manerent Iudæi, innocens ab eis crucifixus eſt filius
dei. Ad crucem ducitur, expalmatur, qui eſt vera palma
victoriæ. Spinis coronatur, qui ſpinas peccatorum ve-
nit cõfringere. Ligatur, qui ſoluit cõpeditos. Ligno ſu-
ſpenditur, qui erigit eliſos. Aceto potatur fons vitæ, di- *Pſal.145.*
ſciplina cęditur, ſalus vulneratur, vita moritur: occîdit
ad tẽpus vitã mors, vt in perpetuum à vita occideretur
mors. Quid hic Iudęi in hac morte Chriſti exultauerũt
quaſi victores, & cũ terrenũ & caducum regnũ timue-
runt perdere, regẽ cœli & terræ nõ dubitauerunt occi-
dere. Sed nec ſicut putauerunt victores extiterunt. Si e-
nim vicerunt, regnũ quomodo perdiderũt? Quomodo
nũc vſq; ſerui remãſerunt? Iſta nãq; cauſa eſt qua ab eis
Chriſt⁹ occiſus eſt. Dixerũt apud ſe principes Iudęorũ,
vt Euangeliſta narrat, Videtis, inquiunt, quia totus mũ *Ioan.11.*
dus poſt eum abiit, ſi dimiſerimus eum viuere, venient
Romani & tollent nobis locum & gentem. Et Chriſtũ
occiderunt, locum & regnum gentemq; perdiderunt.
Quid vobis profuit, ô inſani Iudæi, quòd tantũ ſcelus

G commiſiſtis?Nũquid quia Chriſto domino, vt decuit,
ſeruire noluiſtis,ideo eius dominio caruiſtis? Dum illi
ſeruiunt reges,quibus vos ſeruitis, facti eſtis mali ſerui
bonorum ſeruorum Chriſti . Per ipſos cõterit cõtuma-
ciam veſtrã,per ipſos diſsipat conſilia veſtra, per ipſos
retribuet ſcelera in capite veſtra.Ipſe autẽ domin⁹ quẽ
vos interemiſtis,non vos ſeruos,ſed liberos eſſe cupie-
Ioan.8. bat,quãdo dicebat,Si vos filius liberauerit , tũc vere li-
beri eritis.Vos autem deum dominum & regem,& ip-
ſam veram libertatem non ſolum repudiaſtis, verũetiã
necare cupiẽtes clamaſtis,Non habemus regẽ niſi ſolũ
Ioan.19. Cæſarem.Sed ne in hoc quidẽ gloriemini quòd Chri-
ſtum occidiſtis,actũ eſt de vobis potius & neſcitis : au-
dite ipſum dominum dicentẽ per Prophetã, Ego dor-
Pſal.3. miui,& ſomnum cepi: ſomnum appellans mortẽ à vo
bis illatam.Cæterum qualis mors potuit eſſe triduana,
maxime illius qui per eundẽ Prophetam alio loco di-
Pſal.40. cit,Nunquid qui dormit, nõ adiiciet vt reſurgat? Ego,
Ioan.10. inquit,dormiui, Ego qui poteſtatẽ habeo ponendi ani
mam meam.Ego dormiui,non quia ſæuiſtis, ooo quia
inſaniſtis,ego impleui quod volui : vos autẽ in ſcelere
H remanſiſtis.Quis exigit tãta de deo noſtro fratres pro
1.Corin.13. noſtra ſalute ac redemptione,niſi charitas quę nunquã
cadit?O charitas, quàm magnas vires habes . De cœlo
deũ depoſuiſti.O chara ſaoitas, ô ſancta ac vera chari-
tas,quæ tanta es in terris,quanta eris ſanctitas io cœlis?
Quæ taotũ potes in hac pugna mortalitatis adhuc ſo-
licita,quantũ poteris in illa perfecta pace ſecura?Euigi-
la itaq; omnis anima Chriſtiana, & ſi in te eminet vir-
tus charitatis , quæ omnia ſuſtinet, domini tui imitare
1.Pet.2. veſtigia.Chriſtus enim, ait Apoſtolus Petrus , pro no-
bis paſſus eſt, relinquens vobis exemplum vt ſequami-
ni veſtigia eius . Et ſi ille propter te de cœleſti ſede ad
terrena deſcẽdit: tu ꝑpter te fuge terrena,appete cœle-
ſtia.Si dulcis eſt mũdus,dulcior eſt Chriſtus.Si amarus
eſt mundus,omoia pro te ſuſtinuit Chriſtus.Via tibi fa
ctus eſt ipſe ſaluator:ſurge ambula,pigreſcere ooli, ha-
bes quò. Sed forte quæris,quò? Vides enim viã,& quæ-
ris quò ducat hæc ipſa via?Ad veritatem & ad vitã du-
cit.Si amas veritatẽ, ſi amas vitam , & cupis ad verita-
tem & ad vitã venire, à via noli errare. Video, inquis,
viam,& cupio ambulare,ſed amara eſt,aſpera eſt.Arcta
Matth.7. enim & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam . Chriſtus
I tranſiuit,& adhuc aſpera eſt?Caput trãſiuit, & membra
dubitant?Sed Chriſtus, inquis, deus & homo,ego autẽ
homo.Tot milia martyrũ trãſierũt,& adhuc tibi aſpe-
ra eſt?Tranſierunt ſenes,tranſierunt iuuenes, tranſierũt
pueri,puellæ tranſierunt,viam quam timebas tritã tibi
fecerunt.Ambula ergo viã,ſecurus ambula.Quid enim
metuis in hac via?Mortem?Et mortem times,qui ad vi-
tam curris?Si bonus es,bene io hac via curris,mors tibi
ianua erit,quæ te repræſentet,nõ quæ auferat vitę. Am-
bula ergo viã,imò ipſe qui propter te factus eſt via,ipſe
Ioan.14. te ducet per ſeipſum ad ſeipſum.Ipſe enim eſt via, veri-
tas & vita,Dic ergo domino deo tuo , O anima fidelis
& pia,dic,ſecura dic,& cum Propheta veraciter excla-
Pſal.138. ma,Deduc domine me in via tua & ambulabo in veri-
tate tua.Tunc ad te ſecurus perueniã , ſi in finẽ vſq; tua
gratia non deſerat. Hæc fratres dilectiſsimi quæ dono
ipſius charitatis dicta ſunt ſanctitati & charitati veſtrę,
ita hæreant cordibus & ſenſibus veſtris, vt eadem ipſa
charitas fructum in vobis inueniat operis nõ folia lau-
dis, Amen.

Finis.

DE LAVDIBVS CHARITATIS TRACTATVS. K

Non eſt Auguſtini.

Diuinarum ſcripturarum multi-
plicem abuodãtiã, latiſsimãq;
doctrinam, fratres chariſsimi,
ſine vllo errore comprehẽdit,
& ſine vllo labore cuſtodit,cu-
ius cor plenum eſt charitate,di
cente Apoſtolo, Plenitudo au- *Roma.13.*
tem legis eſt charitas. Et alio lo
co,Finis autẽ præcepti eſt cha- *1.Timo.1.*
ritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide nõ fi-
cta.Si ergo non vacat omnes paginas ſcripturarum re-
uoluere,tene charitatem,& in ea inuenies omnẽ ſcien-
tiam.Quid eſt autẽ præcepti finis , niſi præcepti adim-
pletio?Quid eſt præcepti adimpletio , niſi legis pleni-
tudo?Quod ergo ibi dixit , Plenitudo legis eſt chari-
tas:hoc etiam hic dixit,Finis pręcepti eſt charitas.Nec
dubitari vllo modo poteſt, ꝙ templũ dei ſit homo, in L
quo habitat charitas.Reſpice ad munera Eccleſię, & v-
niuerſis excellentius charitatis munus cognoſces,quæ,
vt oleũ,nõ poteſt premi in imo, ſed ſemper ſuperebul-
lit.Dilige, & fac quod vis . Charitas cauſa eſt & mater
omniũ virtutum,quæ ſi deſit,fruſtra habentur cætera:ſi
autem aſsit,habentur omnia.Omnia fiunt facilia chari
tate.Mandatum dei nõ habet graue. Quomodo enim
eſt graue,cum ſit dilectionis mandatũ ? Aut enim quis
nõ diligit,& iam graue eſt, aut diligit, & graue eſſe nõ *1.Ioan.4.*
poteſt.Dicit enim & Ioãnes,Deus charitas eſt.Hæc au-
tem dicentes Apoſtoli,& nobis pręcellentiã charitatis
cõmendantes , noo vtiq; aliud niſi quod comederant,
ructare potuerũt. Ipſe quidẽ dominus paſcens eos ver-
bo ſalutis,verbo charitatis, quod eſt ipſe panis viu⁹ qui
de cœlo deſcendit, Mandatũ,inquit,nouum do vobis, *Ioan.6.*
vt vos inuicẽ diligatis ſicut dilexi vos.Et iterũ : In hoc *Ioan.13.*
ſcient omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi vos inuicem di
lexeritis.Ille ergo qui venit per crucis irriſionẽ , carnis
perimere corruptionem , & vetuſtatem vinculi mortis
noſtræ,ſuæ mortis nouitate diſſoluere,mandato nouo
fecit hominem nouum.Res enim vetus erat , vt homo
moreretur:quod ne ſemper valeret in homine, res no- M
ua facta eſt,vt deus moreretur . Sed quia in carne mor-
tuus eſt, noo in diuinitate, per ſempiternam vitam di-
uinitatis, nõ permiſit eſſe ſempiternũ interitum carnis.
Itaque ſicut dicit Apoſtolus,Chriſt⁹ mortuus eſt prop- *Roma.4.*
ter delicta noſtra,& reſurrexit propter iuſtificationem
noſtram.Qui ergo cõtra mortis vetuſtatem attulit vi-
tæ oouitatem,ipſe contra vetus peccatum oppoſuit no
uum mãdatum . Quapropter quiſquis vetus peccatum
vis extinguere,mandato nouo extingue cupiditatẽ , &
amplectere charitatẽ . Sicut enim radix omniũ malo-
rum eſt cupiditas,ita & radix omniũ bonorũ eſt chari- *1.Timo.6.*
tas.Totam magnitudinem diuinorum eloquiorum &
latitudinem ſecura poſsidet charitas, qua deum proxi-
mumq; diligimus.Docet enim nos cœleſtis vn⁹ magi-
ſter,& dicit, Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde *Matth.22.*
tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua : & diliges
proximum tuum tanquam teipſum.In his duobus prę-
ceptis tota lex pendet & Prophetæ . Si ergo non vacat
omnes pagioas ſanctas perſcrutari , omnia inuolucra
ſermooum euoluere , omnia ſcripturarum ſecreta pe-
netrare , tene charitatem , ibi pendent omnia : ita te-
nebis

A nebis quod ibi didiciſti, tenebis etiam quod nondum didiciſti. Si enim noſti charitatem, aliquid noſti vnde & illud pendet quod ſorte non noſti. Et in eo quod in ſcripturis intelligis, charitas patet: in eo quod nõ intelligis, charitas latet. Ille itaq; tenet & quod patet & quod latet in diuinis ſermonibus, qui charitatẽ tenet in moribus.

Charitatis deſcriptio.

Charitas eſt, vt mihi videtur, recta voluntas, ab oomnibus terrenis ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta deo inſeparabiliter, & vnita igoe quodam ſpiritus ſancti, à quo eſt, & in quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli commutabilitati obnoxia, ſuper omnia quę carnaliter diligũtur excelſa, affectionum omnium potentiſsima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonoruoi, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutũ, virtus pugnãtium, palma victorum, arma ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmiũ perfectorum, ſine qua nullus deo complacuit, fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa io perſeuerãtibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, B ex qua quicquid eſt boni operis, viuit. Quapropter fratres ſectamini charitatem, dolce ac ſalubre vinculum mentium, ſine qua diues pauper eſt, & cum qua pauper diues eſt. Hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus temperat, in duris paſsiooibus ſortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſsima, in hoſpitalitate latiſsima, inter veros fratres lætiſsima, inter falſos patientiſsima. In Abel per ſacrificium grata, in Noë per diluuium ſecura, in Abrahæ peregrinatione fideliſsima, in Moyſe inter ioiurias leniſsima, in Dauid tribulationibus manſuetiſsima: in tribus pueris blãdos ignes innòcenter ſpectat, io Maccabæis ſæuos ignes fortiter tolerat, caſta in Suſanna erga virum, in Anna poſt virum, in Maria præter virum: libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Chriſtianis ad confitendũ, diuioa in Chriſto ad ignoſcẽdum. Sed ego de charitate quid maius aut vberius poſſum dicere, quàm per os Apoſtoli laudes eius intonat dominus, ſupereminentem viam demonſtrantis atque dicentis,

1. Cor. 13.

Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut ęramentũ ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam & nouerim myſteria omnia, & omnem ſciẽtiam, & habuero omnem fidem, ita vt mõtes transferã, C charitatem autem noo habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas magnanima eſt, benigna eſt, charitas nõ æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non dehoneſtatur, nõ quærit quę ſua ſunt, non irritatur, nõ cogitat malũ, non gaudet ſuper iniquitate, cõgaudet autem veritate, omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuffert, charitas nunquam cadit. Quanta eſt iſta vita animarũ, prophetiæ virtus, ſacramentorum ſolum, ſcientiæ ſolidamentum, fidei fructus, diuitiæ pauperum, vita morientiũ. Quid tam magnanimũ, quàm pro impiis mori? Quid tam benignum quàm inimicos diligere? Sola eſt quam fœlicitas aliena non premit, quia non æmulatur: ſola eſt quam fœlicitas ſua non extollit, quia non inflatur: ſola eſt quã coofcieotia mala non pungit, quia non agit perperàm. Inter opprobria ſecura eſt, inter odia benefica eſt, inter iras placida eſt, inter inſidias innocens, inter iniquitates gemens, in veritate reſpirãs. Quid illa fortius, non ad retribuendas, ſed ad non curãdas iniurias? Quid illa fidelius, nõ vanitati, ſed æternitati? Nam ideo tolerat omnia in præſenti vita, quia credit omnia de futura vita: & ſuffert omnia quæ hic irrogantur, quia D ſperat omoia quę ibi promittuntur. Merito nunquã cadit. Ergo ſectemini charitatem, & eam ſanctę cogitãtes afferte fructum iuſtitiæ. Et quicquid vberius quàm ego dicere potui, vos inueneritis in eius laudibus, appareat in veſtris moribus. Oportet eoim vt ſenilis ſermo non ſolùm ſit grauis, ſed etiam breuis.

Finis.

DE HONESTATE MVLIERVM.

Liber vnus.

De noſtri temporis multiplicibus martyribus, deq; fugiẽda libidine.

Caput I.

NEmo dicat fratres, quòd tẽporibus noſtris martyrũ certamina eſſe non poſsint: Habet enim pax martyres ſuos: nam ſicut diximus frequenter iracundiam mitigare, libidinem fugere, iuſtitiam cuſtodire, cupiditatẽ contemnere, pars magna eſt martyrij. Cootemneoda nanque eſt cupiditas, quæ quidẽ ve- E lut ignis quanto amplius accipit, tãto amplius requirit. Iracundia vero eſt mitiganda, quæ prius nocituris nocet quàm nocendis. Quod autem libidinem fugiẽdam eſſe diximus, Apoſtolo doctore, euidenter didicimus, quia cum omnibus vitiis reſiſtendum eſſe prædixerat, contra libidinem non dixit, reſiſtite: ſed ait,

1. Cor. 6.

Fugite fornicationem: ac ſi diceret, reliquis vitiis deo adiuuaote debemus io præſenti reſiſtere, libidinem vero fugiẽdo ſuperare. Sic & in ſcripturis alibi legimus,

Eccle. 9.

Noli attẽdere in faciem virginis, ne ſcãdalizet te vultus eius,

Gene. 39.

Nam & beatus Ioſeph vt impudicam domioã poſſet euadere, pallium quo apprehenſus erat, reliquit & fugit. Contra libidinis impetum apprehende fugam ſi vis obtinete victoriam. Nec ſit tibi verecundum fugere, ſi caſtitatis palmam deſideras obtinere. Videte fratres quomodo ab omoibus Chriſtianis, præcipue tamẽ à monachis ſeu clericis, indigna & inhoneſta familiaritas fugieoda ſit, quia ſine vlla dubitatione qui familiaritatem mulierum non vult fugere, cito dabitur in ruinam.

De periculo tẽtationib⁹ ſe exponentium.

Caput II.

Sed forte negligens quiſque & minus de animæ ſuæ ſalute ſolicitus reſpondet & dicit: Ecce ego & familiaritatem habeo mulierum extranearum, & tamen arma caſtitatis cuſtodio. Infœlix eſt & nimiũ periculoſa præſumptio. Multi enim ſe putãt vincere cum victi ſunt. F Sed adhuc addet aliquis & dicet, Ego inter extraneas mulieres habito, & continentiam ſeruo, & volo habere quod vincam. Quid eſt, volo habere quod vincam, niſi hoc volo habere quod peream? Sed ego, inquit, libidinis impetum tanquam aduerſarium meum retinere volo. Vide ergo ne contra te incipiat captiuitas ipſa præualere, & vnde putabas obtinere triumphum, inde æternum incurras opprobrium. Inter omnia enim Chriſtianorum certamina, ſola dura ſunt prælia caſtitatis, vbi quotidiana pugna & rara victoria. Grauem nanque caſtitas ſortita eſt inimicũ, cui quotidie reſiſtitur, & ſemper timetur: & ideo ſicut dictũ eſt, nemo ſe falſa ſecuritate decipiat, vt de ſuis viribus periculoſè præſumat: ſed audiat Apoſtolum clamantem, Fugite fornicatiooem. Dauid enim ille ſanctiſsimus in mille paſsionibus preſſus vidit mulierẽ nudam, & adamauit eam, & ſtatim homicidium ſimul fecit & adulterium. Et qui cum mulieribus habitantes putant ſe caſtitatis obtinere triumphũ, ignorant ſe apud deum dupliciter reos exiſtere, dum ſeipſos in pericu-

G in periculum mittũt,& aliis exemplum peruerſæ familiaritatis oſtendunt. Quanti enim per illarum inhoneſtam familiaritatem,caſtitatis decorem perdiderũt? Illorum animæ qui pereunt, ab illis in die iudicij requirendæ ſunt, qui illis exemplum perditionis oſtendunt. Et ideo fratres,contra mortifera blandimenta, & contra adiutores diaboli,qui familiaritatem ſuſpectam habere non metuunt,nec erubeſcunt,ne nos ſuo exemplo decipiãt,dei adiutorium imploremus, vt de laqueo venantiũ nos liberare dignetur,ſcientes quòd in his omnibus quæ ſupra diximus bonis & caſtis quotidiana nõ deſunt martyria.

De Chriſtianorum cõmunibus martyriis. Cap. III.

Omnibus Chriſtianis martyria deeſſe nõ poſſunt. Sicut caſtitas, veritas & iuſtitia Chriſtus eſt, ſic & ille qui eis inſidiatur, perſecutor Chriſtj eſt. Ille vero qui caſtitatem, veritatẽ & iuſtitiam in fratribus ſuis defenſare, in aliis & in ſeipſo cuſtodire voluerit, martyr erit. Et ideo qui hæc tota virtute animi diligit,& vt alij diligant, verbis ſimul & exemplis oſtẽdit,& vbicunque veritas vel iuſtitia vel caſtitas laborat, quantum præualet ſe etiam vltro ingerit, & ſecundum vires ſuas defenſare contendit,non vnã, ſed plures co-
H ronas domino remunerante percipiet. Et vt hæc obtinere mereamur,cum dei adiutorio,nõ ſolum extranearum mulierum,ſed ancillarum noſtrarum & quorumcunque vicinorũ,aut filiæ, aut ancillæ vnuſquiſque noſtrum collocutionem vitare procuret: Quia quanto vilior eſt illarum conditio,tanto ruina facilior. De tali re admonet Salomon omnes dicens, Nũquid alligabit aliquis ignẽ in ſinu ſuo,& veſtimenta eius non ardeant? Aut quis ambulabit ſuper prunas,& plantę eius non cõburentur? Et illud, Precium meretricis vix eſt dimidij panis. *Prouer. 6.* O quanta iniquitas, ô quanta peruerſitas, vt animam,quam Chriſtus ſuo ſacro ſanguine redemit,luxurioſus quiſque propter vnius momenti delectationem libidinis diabolo peſsimo inimico ſuo vẽdit ac tradit. Vere nimium miſeranda & plangenda cõditio eſt, vbi cito pręterit quod delectat,& permanet ſine fine quod cruciat. Sub momento enim libidinis impetus tranſit, & permanet ſine termino animæ infœlicis opprobriũ.

De peccatorũ periculoſiſsimo ſtatu. Ca. IIII.

Sed dicit aliquis, Iuuenis homo ſum,faciam quod me delectat modo, & poſtea pœnitentiam agam. Quomodo ſi dicat,percutio me crudeli gladio,& poſtea vadam ad medicum. Heu miſer homo,neſcis quòd vnius horæ puncto vulnus accipitur, ſed vix longo tempore ad ſanitatem priſtinam reuocatur? Qui enim fornicans
I dicit pœnitentiam ſe acturum,quare non timet ne eum ſubitanea febricula, vel aliquo caſu ſubita mors ſuperueniẽs rapiat,& pereat dilatio,& ſuccedat æterna damnatio? Et quia de infœlici libidine, vnde locuti ſumus, credendũ eſt quod dicit Propheta, Confractus eſt malleus vniuerſæ terræ. *Hiere. 50.* Quãuis poſt aduẽtum domini noſtri Ieſu Chriſti per vniuerſa monaſteria monachorũ, & per clericos vel etiã laicos caſtitatem ſeruantes,quaſi confractus malleus ille videatur, tamẽ quod multo peius eſt,adhuc multo plures ſunt qui ab illo malleo quotidie confringuntur, quàm illi qui de ruina colliſionis illius liberantur. Vnde iterum atque iterum rogo,vt diligentius conſideremus,& quantũ poſſumus timeamus illud quod dominus in Euangelio dicit, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. *Matth. 5.* Pro qua re,ſicut iam dictum eſt, nõ ſolum ab extraneis mulieribus,ſed etiam à vicinis & domeſticis,& ancillis noſtris refręnanda eſt, & ſecreta familiaritas & oculorũ incauta fragilitas: ne illud eueniat nobis, quod dominus per Prophetam terribiliter clamat dicens, Mors intrauit ad animas noſtras per feneſtras K noſtras. Per quas? per viſum oculorũ, & auditum auriũ. *Hiere. 9.*

De ſenſuũ mortiferis infectionibus. Ca. V.

Si per linguam tuam amico tuo aut famulo tuo iuſſeris vt ad te meretrix adducatur, aut tuipſe cũ meretrice locutus fueris per os tuum,ad animam tuam gladius ęternę mortis ingreditur. Si autẽ malum vel ſordidum conſilium libenter audieris,ſi detrahẽtem, aut luxurioſè loquentẽ, aut cantica turpia proferentem nõ reſpuis, per aurium tuarum feneſtras mors intrauit ad animam tuam. Et quia dominus dixit, Qui viderit mulierem, & cætera: *Matth. 5.* voluntas prona faciẽdi, reputatur pro opere facti: ac ſi dum aliquis mulierem libidinoſo oculo conſiderat,per feneſtras corporis ſui in ſecretum mentis venenum mortis inſtillat. Talis enim cogitatio, & ſi aliquando impeditur caſu vt nõ impleat voluntatẽ ſuam, nihilominus tamen actionis crimine condemnatur à domino: ac ſi illa caſta eſt, cũ qua libidinis malũ voluit exercere, & ille iam adulter tenetur in corde. Ideo audiamus ſcripturam dicentem illud, Omni cuſtodia ſerua cor tuũ. *Prouer. 4.* Et illud, Auerte oculos meos ne videant vanitatẽ: & cætera. *Pſal. 118.* Quomodo ſi aliquis carbones apprehenderit,ſi cito eos proiecerit, nihil ei nocebunt: ſi ve- L
ro diutius tenere voluerit, ſine vulnere abire non poterit: Ita ille qui ad concupiſcendum oculorum defixerit intuitum,& libidinis malum in corde ſuſcipiens, morari in corde ſuo libere permiſerit, excutere à ſe ſine animæ plaga non poterit. Ideo iugiter clamamus cum Propheta, Oculi mei ſemper ad dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos: *Pſal. 24.* præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto mediatore dei & hominum, cuius miſericordia plena eſt terra, Amen.

Finis.

DE PASTORIBVS.

De paſtoribus nõ oues, ſed ſemetipſos paſcẽtibus, & de præpoſitorũ periculoſo ſtatu. Ca. I.

SPes tota noſtra quia in Chriſto eſt,& quia omnis vera & ſalubris gloria noſtra ipſe eſt, non nunc didicit primum charitas veſtra: Eſtis enim in eius grege qui intendit & paſcit Iſraël. Sed quoniam ſunt paſtores qui paſtorum nomine gaudere volunt, paſto- M
ris autem officium implere nolũt, quid ad eos per prophetam dicat,ſicut lectum audiuimus, recẽſeamus. Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore. Et factum eſt ad me verbum domini dicens, Fili hominis prophetiza ſuper paſtores Iſraël. *Ezechie. 34.* Hanc lectionem cum legeretur audiuimus. Hinc cum veſtræ ſanctitati aliquid loqui decreuimus, adiuuabit ipſe vt vera dicamus ſi non noſtra dicamus. Si nos noſtra dicamus, paſtores erimus paſcentes nos, non oues: ſi autẽ illius ſunt quę dicimus,per quęlibet ipſe nos paſcet. Hæc dicit dominus deus, Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcunt ſe ſolos. Nunquid oues paſcunt paſtores? id eſt, nõ ſe paſcũt paſtores,ſed oues? Hæc prima cauſa eſt quare arguãtur paſtores iſti,quia ſeipſos paſcunt, non oues. Qui ſunt qui ſeipſos paſcũt? De quibꝰ dicit Apoſtolus, Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt,non quæ Ieſu Chriſti. *Philip. 2.* Nos enim quos in loco iſto,de quo periculoſa ratio redditur, dominus ſecundum dignationem ſuam, nõ ſecundũ meritum noſtrum cõſtituit,habemus duo quędam: vnum, quòd Chriſtiani ſumus: alterum, quòd prępoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſumus,propter nos eſt: quòd autẽ

præpoſiti

A præpoſiti ſumus,propter vos eſt.In eo quod Chriſtiani ſumus,attenditur vtilitas noſtra: in eo ꝙ præpoſiti,non niſi veſtra. Sunt autē multi Chriſtiani & non præpoſiti, qui perueniunt ad deum faciliore fortaſſe itinere,& tāto forte expeditius ambulātes, quāto minorē ſarcinam portant. Nos autē excepto ꝙ Chriſtiani ſumus, vnde rationē reddemus de deo vita noſtra,ſumus etiam prępoſiti,vnde rationem reddemus deo de diſpenſatione *Eccle.12.* noſtra.Ad hoc iſtam difficultatē proponimus, vt cōpatiētes nobis oretis pro nobis. Veniet enim dies quo cūcta adducuntur in iudicium. Et ille dies ſi ſeculo lōge eſt,vnicuiq; homini vitæ ſuę vltimus prope eſt.Tamen vtrunque latere deus voluit, & quando veniat finis ſeculi,& quando ſit in vnoquoque homine huius vitæ finis.Vis non timere diem occultum, quādo venerit inueniat te paratū.Cum ergo præpoſiti ad hoc ſint,vt his qui ſubiecti ſunt conſulant,non in eo ꝙ pręſunt,omnino vtilitatem ſuam attendant,ſed eorum quibus miniſtrant.Quiſquis ita præpoſitus eſt,vt in eo ꝙ præpoſitus ſit gaudeat,& honorē ſuum quærat,& cōmoda ſua ſola reſpiciat,ſe paſcit,non oues.Ad vos ſermo dirigitur.

B Audite tanquam oues dei & videte quēadmodum vos ſecuros fecerit deus: qualeſcunque ſunt qui vobis præſunt,id eſt,qualeſcunq; nos ſumus, vobis deus ſecuritatem dedit qui paſcit Iſraël. Nam deus non deſerit oues ſuas,& mali paſtores pœnas debitas luent, & oues promiſſa percipient.

Quid ſit paſtores lac ſumere, & quando liceat. Cap«t II. Videamus ergo quid loquatur paſtoribus ſ. ipſos paſcētibus nō oues, ſermo diuinus neminem palpans.Ecce lac conſumitis, & lanis vos tegitis, & quod craſſum eſt interficitis, & oues meas nō paſcitis,quod infirmatum eſt nō confortaſtis: & quod ægrotat,non corroboraſtis: & quod contribulatum eſt, non colligaſtis: & quod errabat,nō reuocaſtis: & quod periit,non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confeciſtis, & diſperſæ ſunt oues meæ,eo ꝙ non ſit paſtor. Dicitur in paſtores paſcentes ſemetipſos,non oues, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt?Lac cōſumitis, & *1.Cor.9.* lanis vos tegitis. Propter quod dicit Apoſtolus, Quis plantat vineā,& de fructu eius non ſumit? Quis paſcit gregem,& de lacte gregis non percipit? Inuenimus ergo eſſe lac gregis quicquid à plebe diſtribuitur præpoſitis ad eorum ſuſtētandum victum temporalem. Inde

C enim loquebatur Apoſtolus cum hæc diceret quę com*2.Theſſ.3.* memoraui. Et quidē Apoſtolus quāquam elegerit manibus ſuis laborare, nec ipſum lac quærere ab ouibus, tamen lactis poteſtatem percipiendi habere ſe dixit, & *Matth.10.* ſic dominū diſpoſuiſſe,vt qui Euangelium annunciāt, *1.Cor.9.* de Euāgelio viuāt. Et dicit alios coapoſtolos ſuos vſos fuiſſe hac poteſtate,non vſurpata, ſed data. Plus ille fecit,vt nec quod debebatur acciperet.Ipſe ergo donauit & debitum,ſed alius non exegit indebitum:ille plus fecit. Fortaſsis enim illum ſignificabat, qui ęgrum cū ad*Luca.10.* duceret ad ſtabularium dixit,Si quid amplius erogaueris,in redeundo reddam tibi. De his ergo qui nō indigent lacte gregis,quid plura dicamus? Miſericordiores ſunt, vel potius ipſius miſericordiæ officiū largius impendūt.Poſſunt enim,& quod poſſunt faciūt. Laudentur hi,neque damnentur illi.Nam & ipſe Apoſtolus datum non quærebat, fructuoſas tamē oues eſſe cupiebat, non ſteriles ſine lactis vbertate. Itaque cum eſſet quodā tempore in magna indigentia victus,in cōfeſsione veritatis, miſſum eſt illi à fratribus vnde neceſsitati & indigentiæ eius miniſtraretur. Reſpondit autem illis gra*Philip.4.* tias agens & dixit,Bene feciſtis communicare neceſsitatibus meis. Ego enim didici in quibus ſum ſufficiens eſſe:Scio & abūdare, & penuriam pati, Omnia poſſum D in eo qui me confortat. Veruntamen vos bene feciſtis vſibus meis mittere.Sed vt oſtēderet in eo quod illi bene fecerunt quod non ipſe quæreret,ne inter illos eſſet qui ſeipſos paſcunt,non oues,non tam ſuæ gaudet ſubuentum eſſe neceſsitati,quàm illorum gratulabatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Nō requiro,inquit, datum,ſed requiro fructū.Non ergo,inquit, vt explear, ſed ne vos inanes remaneatis.Qui ergo non poſſunt facere quod Paulus, vt manibus ſuis ſe tranſigant, accipiant de lacte ouium,ſuſtentent ſuam neceſsitatem, ſed non negligant ouium infirmitatem: non hoc ſibi quærant tāquam cōmodum ſuum, vt ex neceſsitate ſuæ penuriæ videantur annunciare Euangelium,ſed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis. Sunt enim tanquam lucernę,ſicut dictum eſt,Sint lumbi ve- *Luca.12.* ſtri præcincti, & lucernæ ardentes: &, Nemo accendit *Matth.5.* lucernam,& ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: Sic luceat lumen veſtrū coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificēt patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nōne adii- E ceres oleum ne extingueretur? Porrò ſi lucerna accepto oleo non luceret, non erat planè digna quæ in candelabro poneretur, ſed quæ continuo frangeretur. Vnde ergo viuitur,neceſsitatis eſt accipere,charitatis eſt præbere, non tanquam venale ſit Euangelium, vt iſtud ſit precium eius, quod ſumunt qui annunciant vnde viuant.Si enim ſic vendūt,magnam rem vili precio vendunt. Accipiant ſuſtentationem neceſsitatis à populo, mercedē diſpenſationis à domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate Euangelij ſeruiunt: non expectent illi mercedem, niſi vnde & iſti ſalutem.Quid ergo iſti increpātur, vnde arguuntur? quia cū lac ſumerent,& lanis ſe tegerent, oues negligebant.Sua ergo tantum quærebant, nō quæ *Philip.2.* Ieſu Chriſti.

Quid ſit lanis ſe tegere. Cap. III. Sed quoniam diximus quid ſit lac ſumere,quæramus quid ſit lanis ſe tegere.Qui præbet lac, victum præbet:qui præbet lanam,honorem præbet.Iſta ſunt duo quæ à populis quęrunt,qui ſemetipſos paſcūt, non oues:commodum ſupplendę neceſsitatis,& fauorem honoris & laudis.Etenim veſtimentum propterea F bene intelligitur in honore, quia nuditatem tegit. Etenim vnuſquiſque homo infirmus: & quid eſt quiſquis vobis pręeſt,niſi quod vos eſtis?Carnem portat,mortalis eſt,mādicat,dormit,ſurgit,natus eſt,moritur⁹ eſt.Si ergo cogitatis quid ſit ſecundum ſeipſum,homo eſt, tu tamen honorando eum velut angelum,contegis quod infirmum eſt.Huiuſmodi indumentum acceperat a bona dei plebe idem Paulus cum diceret, Sicut angelum *Galat.4.* dei ſuſcepiſtis me, teſtimonium vobis perhibeo,quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis. & dediſſetis mihi. Sed cum tantus honor exhibitus eſſet, nūquid propter ipſum honorem ſibi exhibitum, ne forte cum argueret negaretur,& minus ipſe Apoſtolus laudaretur,pepercit errantibus?Nā ſi hæc feciſſet,eſſet inter illos qui ſeipſos paſcunt, non oues: diceret apud ſeipſum, Quid ad me pertinet? Quiſque quod velit agat, victus meus ſaluus erit,& lac & lana,ſatis eſt mihi, eat quiſque quò poteſt. Ergo integra tibi ſunt omnia, ſic eat quiſq; quò poteſt. Nolo te præpoſitum facere, vnum te conſtituo de ipſa plebe, Si patitur vnum membrum, cōpatiuntur omnia *1.Cor.12.* membra. Proinde ipſe Apoſtolus cum eos commemoraret quales fuerint erga illum, ne quaſi oblitus eorum honorificentiæ videretur,& teſtimoniū perhibet,quòd

ſicut

G ſicut angelum dei ſuſceperint eum: & quòd ſi fieri poſ-
ſet, oculos ſuos vellent eruere, & illi dare, & tamen ac-
cedit ad ouem lãguidam, ad ouem putridã, ſecare vul-
Galat.4. nus, nõ parcere putredini. Ergo, inquit, inimicus factus
ſum vobis verum prædicans? Ecce & accepit de lacte
ouium, ſicut pauloante memorauimus, & indumentum
Philip.2. ex lanis ouium, ſed tamen oues non neglexit: Nõ enim
ſua quærebat, ſed quæ Ieſu Chriſti. Abſit ergo vt dica-
mus vobis: Viuite vt vultis, ſecuri eſtote, deus neminem
perdit, tantummodo fidem Chriſtianã tenete: non per-
det ille quod redemit, non perdet pro quibus ſangui-
nem ſuũ fudit: & ſi ſpectaculis volueritis oblectare ani-
mos veſtros, ite: quid mali eſt? Et feſta iſta quæ celebrã-
tur per vniuerſas ciuitates in lętitia cõuiuantiũ & publi-
cis menſis ſeipſos vt putant iucundantium, reuera ma-
gis perdentium, ite, celebrate: Magna eſt dei misericor-
Sapien.2. dia, quæ totum ignoſcat. Coronate vos roſis antequam
marceſcant, In domo dei veſtri quando volueritis cõ-
uiuamini, impleamini cibo & vino, cum veſtris: ad hoc
enim data eſt iſta creatura, vt ea perfruamini: non enim
impiis & Paganis eã dedit deus, ſed vobis eam dedit.
Hęc ſi dixerimus, forte congregabimus turbas amplio-
H res: & ſi ſint quidam qui nos ſentiant hoc dicẽtes non
recte ſapere, paucos offendimus, [ſed multitudinẽ con-
ciliamus.] Quod ſi fecerimus, non verba dei, nõ verba
Chriſti dicentes, ſed noſtra, erimus paſtores noſmetip-
De maſtã- ſos paſcentes, non oues. Cum autem dixiſſet quę di-
tibus oues ligant iſti paſtores, dixit & quæ negligant. Vitia enim
pingues. ouiũ latè patent, ſanæ atque craſſæ oues perpaucæ ſunt,
Caput IIII. id eſt, ſolidæ in cibo veritatis vtentes paſcuis bene de
munere dei. Sed mali illi paſtores non parcunt talibus,
parum eſt quòd illas languentes & infirmas & errantes
& perditas non curant, ſed iſtas fortes & pingues ne-
cant, quantum in ipſis eſt. Illæ viuent de miſericordia
dei, tamen quantum ad paſtores malos attinet, occidũt
male viuendo, malum exemplum prębendo. An fruſtra
dictum eſt ſeruo dei eminenti in membris ſummi pa-
Titum.2. ſtoris, Circa omnes teipſum bonorum operum præbe
exemplum, & forma eſto fidelibus. Attendit enim ouis
etiam fortis plerunque præpoſitum ſuum male viuen-
tem, ſi declinet oculos à regulis domini, & intendens
in hominem, incipit dicere in corde ſuo, Si præpoſitus
meus ſic viuit, ego quid ſum qui non faciam quod ille
I facit? Si fortem ergo occidit ouem, iam de cæteris quid
faciet, qui illud quod non ipſe fortificauerat, ſed forte
aut robuſtum inuenerat, male viuendo interfecit? Dico
charitati veſtræ, iterum dico, & ſi viuunt oues, & ſi for-
tes ſunt oues in verbo domini, & tenent iſtud quod au-
Matth.23. dierunt à domino ſuo: Quæ dicũt facite, quæ autem fa-
†aliàs, po- ciunt facere nolite: tamen qui in cõſpectu domini† ma-
puli. le viuit, quantum in illo eſt, eum à quo attenditur occi-
dit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille nõ eſt mortuus:
& ille viuit, & iſte homicida eſt. Quomodo cũ laſciuus
homo intendit in mulierem ad concupiſcendum eam,
ecce illa caſta eſt, & mœchus eſt iſte. Domini enim vera
Matth.5. & aperta eſt ſententia, Quiſquis viderit mulierem ad
concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde
ſuo. Non peruenit ad illius cubiculum, & in interiore
iam ſuo cubili volutatur. Sic omnis qui male viuit in
cõſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantum in ipſo
eſt, occidit & fortes oues. Qui ergo imitatur præpoſi-
tum malum, moritur: qui nõ imitatur, viuit: tamen quã-
tum ad illos pertinet, ambos occidit. Et quod craſſum
Ezech.34. eſt, inquit, interficitis, & oues meas nõ paſcitis. Iam
Caput V. audiſtis quid diligant, audite quid negligãt: Quod in-
firmum eſt, non confortaſtis: & quod tabuit, nõ corro- K
boraſtis: & quod contribulatum eſt, id eſt, confractum,
non colligaſtis: & quod errabat, nõ reuocaſtis: & quod
periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confeciſtis, id
eſt, interfeciſtis & occidiſtis. † Infirmũ quippe animum *†aliàs, In-*
gerit ouis, quando tentationes ſibi profuturas non cre- *firmatur o-*
dit. Paſtor negligens, quando ſic credit talis infirmus, *uis, id eſt,*
non illi dicit, Fili accede ad ſeruitutem dei, ſta in iuſti- *infirmũ cor*
tia & timore, & præpara animam tuam ad tẽtationem. *gerit, vt poſ*
Qui enim hoc loquitur, confortat infirmum, & ex in- *ſit cedere tẽ*
firmo facit firmum, vt non ille cum crediderit, proſpe- *tationibus,*
ra huius ſeculi ſperet. Si autem doctus fuerit ſperare *quæ imminẽ-*
proſpera ſeculi, ipſa proſperitate corrũpitur. Superue- *tes & impa*
nientibus autem aduerſitatibus ſauciatur, aut fortaſsis *rato ſuper-*
extinguitur. Non ergo eum ædificat ſuper petram qui *uenerint.*
ſic ædificat, ſed ſuper arenam. Petra autem Chriſtus eſt. *Paſtor &c.*
Chriſti autem paſsiones imitandę ſunt, non à Chriſtia-
no deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus cum ei
dicitur, Spera quidem tentationes huius ſeculi, ſed ab
omnibus eruet te dominus, ſi ab illo non recedet retro
cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum, venit ille
pati, venit ille mori, venit ille ſputis liniri, venit ſpinis
coronari, venit opprobria audire, venit poſtremo li- L
gno configi: omnia hæc ille pro te, tu nihil pro illo, ſed
pro te. Quales autem ſunt qui timent eos lædere quibus
loquuntur, non ſolum non præparant ad imminentes
tentationes, ſed etiam promittunt fœlicitatem huius ſe-
culi, quam deus ipſi ſeculo non promiſit. Ille prædicit
labores vſque in finem, venturos ipſi ſeculo, & tu vis ab
iſtis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum, quia Chri-
ſtianus eſt, aliquid plus paſſurus eſt in ſeculo. Etenim ait *2.Tim.3.*
Apoſtolus, Omnes qui piè volunt in Chriſto viuere,
perſecutionem patientur: [Iam ſi tibi placet paſtor tua
quærens non quę Ieſu Chriſti, ille dicit, Omnes qui vo-
lunt in Chriſto piè viuere, perſecutionem patientur:]
tu dic, Si in Chriſto piè vixeris, abundabunt tibi omnia
bona: & ſi filios non habes, ſuſcipies, & nutries omnes,
& nemo tibi moritur. Hæccine eſt ædificatio tua. At-
tende quid facias, vbi ponas, ſuper arenam eſt quod
conſtituis, venturus eſt imber, influxurus eſt fluuius, fla-
turus eſt ventus, & impingent in domum iſtam, &
cadet, & fiet ruina eius magna. Leua de arana & pone
ſupra petram, in Chriſto ſit quem vis eſſe Chriſtianum. M
Attendat ad paſsiones Chriſti indignas, attendat ad il- *Pſal.68.*
lum ſine vllo peccato, quæ non rapuit, exoluentem: at- *Heb.12.*
tendat ſcripturam dicentem, Flagellat autem omnem
filium quem recipit. Et para te flagellari, aut certe non
quæras recipi. Flagellat autem omnem, inquit, filium
quem recipit. Et tu dicis, forte exceptus eris? Si exceptus
à paſsione flagellorum, exceptus à numero filiorum,
ita ne, inquies, flagellat omnem filium? Prorſus flagel-
lat omnem filium vt & vnicum. Et vnicus ille de patris
ſubſtantia natus, ęqualis patri in forma dei, verbum, per
quem facta ſunt omnia, nõ habebat vnde flagellaretur, *Ioan.1.*
ad hoc carne indutus eſt vt ſine flagello non eſſet. Qui
ergo flagellat vnicum ſine peccato, nunquid relinquit
adoptiuum non flagellatum cum peccato? In adoptio-
nem vocatos nos eſſe Apoſtolus dicit, Adoptionem fi- *Galat.4.*
liorum accepimus, vt eſſemus vni cohæredes, eſſemus
etiam hæreditas eius. Poſtula, inquit, à me, & dabo tibi *Pſal.2.*
gentes hæreditatem tuam. Exemplum nobis propoſuit
in paſsionibus ſuis. Sed ne futuris tentationibus defi-
ciat infirmus, nec falſa ſpe decipiendus eſt, nec errore
frangendus: dic ei, Præpara animam tuam ad tentatio-
nem. Sed forte incipit labi, contremiſcere, nolle acce- *Eccli.2.*
dere:

A dere: habes aliud, Fidelis deus qui non vos ſinit tentari
ſupra quàm ferre poteſtis. Illud autẽ promittere & præ-
1.Cor.10. dicare futuras paſsiones, infirmum confirmare eſt. Ti-
menti autem nimium & ex hoc deterrito cum pollice-
ris miſericordiã dei, non quia tentationes deerunt, ſed
quia nõ permittit tentari ſupra quàm poteſtis ferre, fra-
ctum colligare eſt. Sunt enim qui cum audierint vẽtu-
ras tribulationes, armãt ſe magis, & quaſi potum ſuum
ſitiunt: paruam enim ſibi putant fidelium medicinã, ſed
quærunt & martyrum gloriam. Sunt alij qui auditis fu-
turis & neceſſario venientibus tentationibus, quas pro-
priè oportet venire Chriſtiano, quas nemo ſentit niſi
qui voluerit eſſe vere Chriſtianus: imminẽtibus ergo ſi-
bi aliquibus, franguntur & claudicant. Affer cõſolatio-
nis alligamentum, alliga quod fractũ eſt, dic, ne timeas,
non deerit in tentationibus ille in quem credidiſti, fi-
delis deus, qui non ſinit te tẽtari ſupra quàm potes fer-
2.Cor.13. re. Nõ hoc à me audis, Apoſtolus dicit, qui etiam dicit,
An vultis experimentum eius accipere qui in me loqui-
tur Chriſtus? Hoc ergo cum audis ab ipſo Chriſto, au-
dis & ab illo paſtore qui paſcit Iſraël. Illi enim dictum
Pſal.79. eſt, Potabis eos in lachrymis, in menſura. Quod enim
B ait Apoſtolus, Nõ ſinit tentari vos ſupra quàm poteſtis
ferre: hoc ait Propheta, in menſura. Tantum tu noli di-
mittere corripientem & hortãtem, terrentem & com-
Cap.VI. ſolantem, percutientem & ſanantem. Quod infir-
mum eſt, inquit, non confortaſtis: paſtoribus malis di-
cit, paſtoribus falſis, paſtoribus ſua quærentibus, nõ quæ
Ieſu Chriſti, ex commodo lactis & lanæ gaudentibus,
oues omnino nõ curantibus, & quod male habuit, non
corroborantibus. Infirmũ, id eſt, non firmum. Nam di-
cuntur infirmi etiam ægrotãtes: ſed inter infirmum &
ægrotum, id eſt, male habentem, hoc mihi videtur in-
tereſſe. Etenim iſta fratres quæ diſtinguere vtcunq; co-
namur, forte & nos poſſumus maiore diligentia melius
diſtinguere, & alius peritior vel lumine cordis plenior:
interim ne fraudemini, quãtum ad verba attinet ſcrip-
turæ, quod ſentio loquor. Infirmo ne accidat tentatio
& eum frangat, timendum eſt: languens autem iam cu-
piditate aliqua ægrotat, cupiditate aliqua impeditur ab
intrãda via dei, à ſubeundo iugo Chriſti. Attẽdite illos
homines volentes bene viuere, iam ſtatuentes bene vi-
C uere, & minus idoneos mala pati ſicut parati ſunt bona
facere. Pertinet autem ad Chriſtianam firmitatem, non
ſolum operari quæ bona ſunt, ſed & tolerare quæ mala
ſunt. Qui ergo videntur feruere in operibus bonis, ſed
imminentes paſsiones tolerare nolle, aut non poſſe, in-
firmi ſunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores
mundi ab ipſis bonis operibus reuocantur, languidi &
ęgroti iacent, quippe in ipſo languore tanquam ſine vl-
Marci.2. lis viribus nihil boni poſſunt operari. Talis in anima pa
ralyticus ille fuit, quem cum ad dominum inferre non
poſſent qui eum portabant, tectum aperuerunt & depo-
ſuerunt: id eſt, tanquã ſi in anima hoc velis facere, vt te-
ctum aperias, & deponas ad dominum animam para-
lyticam, diſſolutam omnibus membris, & vacantem ab
omni opere bono, grauatam vtique peccatis ſuis, & lan-
guentem morbo cupiditatis ſuæ. Si ergo diſſoluta ſunt
membra omnia, & eſt paralyſis interior vt peruenias ad
medicum. Forte enim latet medicus & intus eſt, id eſt,
verus intellectus in ſcripturis occultus eſt, exponendo
quod occultum eſt, aperi tectũ & depone paralyticũ.
Quod qui non faciunt, & qui facere negligunt, audiſtis
Ezechie.34 quæ audiant, Quod male habuit, non corroboraſtis: &
quod cõtribulatum eſt, non colligaſtis. Iam hinc dixi-

mus, Fractus enim erat terrore tentationis. Accidit ali- D
quid vnde quod fractum eſt, colligetur cõſolatione il-
la, Fidelis deus qui nõ vos ſinit tentari ſupra quàm po- *1.Cor.10.*
teſtis ferre, ſed faciet cum tẽtatione etiã exitum vt poſ-
ſitis ſuſtinere. Et quod errabat, non reuocaſtis: Ec- *Quòd ſit i-*
ce vnde inter hæreticos periclitamur. Et quod errabat, *portunè er-*
non reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis. Hic inter *rãs ouis re-*
manus latronum, & dentes luporum furentium vtcũq; *uocanda à*
verſamur. Et pro his periculis noſtris vt oretis, oramus. *paſtore bo-*
Et contumaces ſunt oues quia quęruntur errantes, & a- *no ne inter-*
lienas ſeſe à nobis dicũt: errore ſuo & perditione ſua di *eat.Ca.VII*
cunt, Quid vos vultis? Quid nos quæritis? quaſi nõ ipſa
cauſa ſit vt quærere eas velimus. Et quare quærimus?
Quia errãt & pereunt. Si in errore, inquit, ſum, ſi in in-
teritu, quid me vis? quid me quęris? Quia in errore es, re-
uocare volo: quia periſtis, inuenire volo. Sic volo erra-
re, ſic volo perire. Sic vis errare, ſic vis perire, quãto me-
lius ego nolo. Prorſus audeo dicere, Importunus ſum.
Audio enim dicẽtem Apoſtolum, Prædica verbũ, inſta *2.Tim.4.*
opportunè importunè. Quibus opportunè? quibus im-
portunè? Opportunè vtique volentibus, importunè no-
lentibus. Prorſus importunus audeo dicere: tu vis erra-
re, tu vis perire, ego nolo. Nõ vult poſtremo ille qui me E
terret. Si voluero, vide quid dicat, vide quid increpet.
Quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, nõ inqui-
ſiſtis. Te magis timebo quàm ipſum? Oportet nos om- *2.Cor.5.*
nes exhiberi ante tribunal Chriſti. Non te timeo, non
enim potes euertere tribunal Chriſti, & conſtituere tri-
bunal Donati: reuocabo errantem, requirã perditum,
velis nolis id agam. Et ſi me lanient inquirentem ve-
pres ſyluarum, per omnia anguſta me coarctabo, om-
nes ſepes excutiam, quãtum mihi virium dominus ter-
rens donat, omnia peragrabo, reuocabo errantem, re-
quiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli
perire. Parum eſt quòd doleo te errãtem atque pereun-
tem, timeo ne negligens te, etiam quod forte eſt occi-
dam. Vide enim quod ſequitur, Et quod forte fuit con-
feciſtis. Si neglexero errãtem atque pereuntem, & eum
qui fortis eſt delectabit errare atque perire, cupio lucra
exteriora, ſed timeo plus damna interiora. Si indifferẽ-
tem habuero errorem tuum, attendit qui fortis eſt, pu-
tat nihil eſſe, ire in hæreſim, quãdo aliquod cõmodum
de ſeculo reluxerit vnde mutetur. Statim mihi dicit for
tis ille periturus, cum te perditum nõ requiro: & hàc & F
hàc deus. Quid intereſt, homines inter ſe litigãtes hoc
fecerũt, vbicunque colendus eſt deus. Si forte illi dixe-
rit aliquis Donatiſta, Non tibi do filiam meam niſi fue-
ris de parte mea: Ille opus eſt vt attendat & dicat, Si ni-
hil mali eſſet eſſe de parte eorum, nõ contra illos dice-
rent tanta paſtores noſtri, non pro illorum errore ſata-
gerent. Si ergo ceſſemus & taceamus, contraria locutu-
rus eſt, vtique ſi malũ eſſet eſſe in parte Donati, loque-
rentur contrà, redarguerent eos, ſatagerent lucrari il-
los: ſi errant, reuocarent illos: [ſi pereunt, quærerent il-
los.] Non fruſtra ergo cum iam dixiſſet ſuperius, Quod
craſſum eſt, interfeciſtis: [hic iterũ in nouiſsimo poſuit, *De mõrib.*
& quod forte fuit confregiſtis:] Ipſa eſt enim repetita *in quib. ne-*
ſentẽtia, niſi quia ex his quæ ſupra dixit nata eſt. Quod *gligẽtia pa*
errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non requiſiſtis: & *ſtorum oues*
hoc faciendo, quod forte eſt interfeciſtis. Proinde *errãt: & de*
audi quid ſequitur de iſta negligentia malorum, imò *monte vno*
falſorum paſtorum. Et diſperſę ſunt oues meæ, eo quòd *verorũ pa-*
nõ ſit paſtor, & factæ ſunt in comeſturam omnibus be- *ſtorũ re-*
ſtiis agri. Furantur lupi inſidiantes, rapiunt leones fre- *ſcrte.*
mentes, cum oues non hęrent paſtori. Nam præſens eſt *Cap. VIII.*

paſtor,

G paſtor, ſed male agentibus non eſt paſtor : & inhærent
paſtoribus,ſeipſos, nõ oues paſcentibus, & letalis error
conſequitur.Eunt in beſtias deprædantes ſe,& de illarũ
morte ſe ſatiari cupientes. Tales enim ſunt omnes, qui
gaudẽt de erroribus alienis,beſtiæ ſunt paſtę morſibus
diſperſarum. Et diſperſæ ſunt, & errauerunt oues meæ
in omnem montem,& in omnem collem altum.Beſtię
à mõtibus & collibus,tumor terrenus,& ſuperbia ſecu-
li.Extulit ſe ſuperbia Donati,fecit ſibi partẽ,ſubſequens
Parmenianus illius cõfirmauit errorem. Ille mons eſt,
ille collis eſt. Sic omnis cuiuſlibet author erroris terre-
na elatione intumeſcens,promittit ouibus requiem,bo
na paſcua,& aliquãdo inueniũt tibi oues paſcua de plu-
nia dei,non de duritia montis:Habẽt enim & ipſi ſcrip-
turas,habẽt ſacramenta:Non ſunt iſta montium,ſed cũ
inueniuntur in montibus,male remanetur in mũtibus.
Errando enim in montibus, & in collibus deſerendo
gregem,deſerunt vnitatem,deſerit vnitas cohortes ad-
uerſus leones & lupos.Inde ergo reuocet deus ipſe: re-
uocet,modo audietis ipſum reuocãtem,Errauerunt,in-
quit,oues meæ in omnem montem, & in omnem col-
lem altum:hoc eſt,in omnem tumorem terrenæ ſuper-
Pſal.120. biæ.Sunt enim & montes boni,Leuaui oculos meos in
H montes,vnde veniet auxilium mihi. Et vide quia nõ ti-
bi in mõtibus ſpes eſt:Auxilium,inquit, meum à domi-
no,qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam fa-
cere te montibus ſanctis,quãdo dixeris, Auxiliũ meum
non à montibus ; ſed à domino qui fecit cœlum & ter-
ram. Ipſi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui cla-
mabat : Audio in vobis ſchiſmata fieri, vt vnuſquiſque
1.Cor.1. veſtrum dicat,Ego ſum Pauli,ego Apollo,ego Cephæ,
ego autem Chriſti.Leua oculos in iſtum montem, audi
quid dicat,& ne in ipſo remaneas. Audi etiam quid ſe-
quatur: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? Ergo
poſteaquam leuaueris oculos tuos in montes,vnde ve-
niet auxilium tibi,id eſt,in authores ſcripturarum diui-
narum , attende omnibus medullis ſuis, omnibus oſſi-
Pſal.82. bus clamantem,Domine quis ſimilis tibi? vt ſecurus ſi-
Pſal.120. ne vlla iniuria montium dicas : Auxilium meum à do-
mino qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tunc tibi
non ſuccenſebunt montes,ſed tunc amabunt,tunc ma-
gis fauebunt:ſi in ipſis ſpem tuã poſueris,contriſtabun-
tur.Angelus multa diuina & mira oſtendẽs homini,ab
I homine adorabatur, tanquam leuante oculos in mon-
Apoc.22. tem, ait ille ſe reuocans ad dominum, Noli,inquit,fa-
cere,illũ adora:nam ego cõſeruus tuus ſum, & fratrum
tuorum.In omnem mõtem,& in omnem collem, & in
omnem faciẽ terræ diſperſæ ſunt, & in omnem faciem
terræ lucent.Quid eſt,in omnem faciem terræ diſperſę
ſunt? Omnia terrena ſectantes, ea quæ in faciem terræ
lucent,ipſa amãt,ipſa diligunt. Nolunt mori, vt abſcõ-
Colo.3. datur vita ipſorum in Chriſto ſuper omnem faciẽ ter-
ræ & dilectionem terrenorum. Et quia errantes oues
ſunt ſuper omnem faciem terræ, nõ omnes hęretici per
totam faciem terræ, ſed tamen hæretici per totam fa-
ciem terræ, alij hic, alij ibi, nuſquam tamen deſunt,ipſi
ſe non nouerunt. Alia ſecta in Africa, alia hæreſis in
Oriente, alia in Aegypto, alia in Meſopotamia. Verbi
gratia:Diuerſis locis ſunt diuerſæ,ſed vna mater ſuper-
bia omnes genuit,ſicut vna mater noſtra catholica om
nes Chriſtianos fideles toto orbe diffuſos. Non ergo
mirum ſi ſuperbia parit diſſenſionem, charitas vnio-
nem: tamen ipſa catholica mater & ipſe paſtor in ea v-
bique quærit errantes,confortat infirmos,curat langui-
dos,alligat confractos, alios ab iſtis,alios ab illis non ſe
inuicem ſcientibus. Sed tamen illa omnes nouit, quia K
cum omnibus fuſa eſt. Verbi gratia : Eſt in Africa pars
Donati, Eunomiani non ſunt in Africa, ſed cum parte
Donati eſt hic catholica. Sunt in Oriente Eunomiani,
ibi autem nõ eſt pars Donati, ſed cum Eunomianis ibi
eſt catholica. Illa ſic eſt tanquam vitis creſcẽdo vbique
diffuſa,illi ſunt tanquam ſacramenta inutilia agricolæ
falce præciſa, merito ſterilitatis ſuæ, vt vitis putaretur,
non vt amputaretur.Sarmẽta ergo illa vbi præciſa ſunt
ibi remanſerunt.Vitis autem creſcẽs per omnia, & ſar-
menta ſua nouit quæ in illa manſerunt, & iuxta ſunt
quæ de illa præciſa ſunt. Inde tamen reuocat errantes,
quia & de ramis fractis dicit Apoſtolus,Potẽs eſt enim *Rom.11.*
deus iterum inſerere illos,ſiue dicas oues errantes à gre
ge,ſiue dicas ligna præciſa de vite. Nec ad reuocandas
oues, nec rurſus ad inſerenda ligna minus idoneus eſt
deus,quia ille ſummus paſtor, ille verus agricola. Et in
omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, & nõ fuit qui reuo-
caret,ſed in malis illis paſtoribus non fuit homo qui re-
quireret. Propterea paſtores audite verbum domi- *De pœna ne*
ni, Viuo ego dicit dominus deus. Videte vnde cœpit. *gligentium*
Tanquam iuratio eſt dei teſtificatio vitæ: Viuo ego di- *Paſtorum.*
cit dominus,mortui ſunt paſtores,ſed ſecuræ oues: Vi- *Cap.IX.*
uit dominus. Viuo ego dicit dominus deus.Qui autem *Ezech.34.*
paſtores mortui ſunt? Sua quærentes,nõ quę Ieſu Chri- L
ſti.Erunt ergo & inuenientur paſtores, nõ quæ ſua ſunt *Philip.2.*
quærentes,ſed quę Ieſu Chriſti? Erũt planè,& inuenien-
tur planè,nec deſunt,nec deerũt. Videamus ergo quid
dicat dominus,qui ſe dicit viuere,vtrũ dicat ablaturum
ſe oues à paſtoribus malis,paſcentibus ſeipſos, nõ oues,
& daturum ſe eas paſtoribus bonis, paſcẽtibus oues,nõ
ſe. Viuo ego dicit dominus deus,quia pro eo quòd factę
ſunt oues meæ in comeſturam omnibus beſtiis campi,
eo quòd non eſſet paſtor. Rurſus paſtorem dicit,& pau
loante, & nunc non ait ex eo quòd non ſint paſtores.
Ouibus enim talibus male errãtibus, male pereuntibus
non eſt paſtor,& ſi præſens eſt paſtor:quia & cum præ-
ſens eſt lux,non eſt cæcis lux. Et nõ quæſierunt paſtores
oues meas,& pauerunt paſtores ſeipſos, oues autẽ meas
non pauerũt.Propter iſtud paſtores audite verbum do-
mini.Sed qui paſtores audite? Dicit dominus deus:Ec-
ce ego ſuper paſtores, & requiram oues meas de mani- M
bus eorũ. Audite & diſcite oues dei : à malis paſtoribus
inquirit deus oues ſuas, & de manibus eorum inquiret
mortem earum. Dicit enim alio in loco per eũdẽ Pro-
phetam,Fili hominis ſpeculatorẽ dedi te domui Iſraël, *Ezech.3.*
& audies ex ore meo ſermonem, & præmonſtrabis eis
ex me. In eo cum dixero peccatori, Morte morieris,&
non fueris locutus, vt impius caueat à via ſua, ille faci-
noroſus in ſuo facinore morietur, ſanguinem autem
eius de manu tua requiram. Tu autem ſi prænunciaue-
ris facinoroſo viam eius vt auertatur ab ea,& non fue-
rit auerſus à via ſua, ille in facinore ſuo morietur, & tu
animam tuam liberabis.Quid eſt fratres? Videtis quàm
ſit tacere periculoſum: moritur ille, & rectè moritur,in
impietate ſua & in peccato ſuo moritur : Negligẽtia e-
nim eius occidit eum.Nam paſtorem inueniet viuentẽ
qui ait, Viuo ego dicit dominus deus : ſed cũ fuerit ne-
gligens, non admonente illo qui ad hoc eſt præpoſitus
& ſpeculator vt admoneat,& ille iuſtè morietur,& ille
iuſtè damnabitur.Si autem dixeris,inquit, impio,mor-
te morieris:cui ego fuero gladium comminatus, & ille
neglexerit vitare imminentem gladium, & venerit gla
dius & interfecerit eũ, ille in peccato ſuo morietur, tu
autẽ animã tuam liberaſti:propter hoc ad nos quidem
pertinet

A pertinet nõ tacere: ad vos autẽ & ſi taceamus, de ſcripturis ſanctis verba paſtoris audire. Videamus ergo, quia ſic propoſueram, vtrum auferat oues à paſtoribus malis, & det eas paſtoribus bonis.

De ratione reddēda ꝑ ouibus.

Cap. X.

Video eum auferentem oues à paſtoribos malis. Hoc enim dicit dominus, Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam ab eis vt non paſcant oues meas, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos. Cum enim dico, paſcant oues meas, illi ſe paſcunt non oues meas. Auertam vt non paſcant oues meas. Quomodo

Matth. 23.

auertit vt nõ paſcant oues ipſius? Quæ dicũt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: tanquam diceret, mea dicunt, ſua faciunt. Si diceret, Facite ſecuri quod faciunt, ipſos damnabo male viuẽtes, vobis autem parcam qui ſecuti eſtis præpoſitos veſtros. Si hoc diceret, dederat malis paſtoribus paſcendas oues, paſcentibus nõ oues, ſed ſe. Sed quoniam terret non ſolũ cæcum ducentem,

Matth. 15.

ſed & cæcum ſequentem: Neque enim ait, Cadit in foueam ducens, & non cadit ſequens: ſed, Cęcus cæcũ ducens, ambo in foueam cadunt. Admonuit oues, & ait, Quæ dicunt facite: quę autẽ faciunt, facere nolite. Cum

B enim non facitis quæ faciunt mali paſtores, nõ vos ipſi paſcunt: cum facitis autem quæ dicunt, ego vos paſco: Mea enim dicunt, & non faciunt, Securi, inquiunt, ſequimur epiſcopos noſtros. Dicunt hoc ſæpe hæretici, quando veritate manifeſtiſsima conuincuntur: Nõnne oues ſumus? Illi de nobis reddent rationẽ. Reddent planè malã de morte veſtra. De morte ouis malignæ reddet malus paſtor malam rationem. Nunquid ideo viuit ouis, quia deſignatur pellis ipſius? Increpatur paſtor, quia neglexit ouem errãtem, & propterea in fauces lupi irruit vt deuoraretur. Quid illi ꝓdeſt, quia affert pellem ſignatam? Paterfamiliâs vitã ouis inquirit. Sed ecce malus paſtor attulit pellem, reddat de pelle rationẽ. Forte mẽtiturus eſt. Videat deſuper qui poſtea iudicat: Cui verba ille ficta numerat, cogitationes inſpicit. Reddat paſtor malus rationem de pelle ouis mortuæ. Clamaui ei verba tua, & ſequi noluit, dedi operam vt à grege non aberraret, & non obtemperauit. Planè ſi hoc dicat, & verum dicit: nouit autẽ ille vtrum verum dicat, reddit bonam rationem de oue mala. Si autem inſpicit deus quia neglexerit errantẽ, quia nõ quæſiuit pereuntem, quid prodeſt quòd inuenit pellem quam referret?

C Ipſam reuocaret ne pellem mortuæ demõſtraret. Si ergo non bonam rationem reddit, quia non quæſiuit errantẽ, qualem reddet qui fecit errantem? Hoc eſt quod dico, Si in catholica conſtitutus epiſcopus nũ bonam rationem reddit de oue, ſi non quæſierit errantem de grege dei: qualem rationem redditurus eſt hæreticus, qui non ſolum non reuocauit ab errore, ſed etiam impulit in errorem? Sed videamus, vt dixi, quomodo reuocet deus oues à paſtoribus malis: Iam cõmemoraui,

Matth. 23.

Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Et non vos ipſi paſcunt, ſed deus, quia velint nolint paſtores vt perueniãt ad lac & lanam: verba dei dicturi ſunt,

Rom. 2.

Qui prædicas non furandum, furaris: dicit Apoſtolus ad eos qui bona dicunt, & mala faciunt. Tu audi prędicantem: ne fureris, noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipſe te paſcet facto ſuo, tibi venenum ſubminiſtrat, nõ cibum. Si vero hoc ab illo audis quod non dicit de ſuo, ſed de deo, non poteſt quidem vna de ſpinis legi: Nam & ipſius domini ſententia eſt, Nemo colligit de ſpinis vuam, & de tribulis ficus. Nec ideo ta-

Matth. 7.

men quaſi calumnieris domino tuo & dicas, Domine noluiſti me, quia fieri nõ poteſt de ſpinis legere vuam. Et rurſus dixiſti mihi de quibuſdam: Quæ dicunt, faci- D te: quę autem faciũt, facere nolite. Nempe mala facientes vtique ſpinæ ſunt. Quomodo vis de ſpinis me colligere vuam verbi? Reſpondebit, Non eſt illa vua ſpinarum, ſed aliquando increſcens ſarmentum implicat ſe in ſepem, & pendet vua inter denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarum. Tu ſi eſurieris, & aliud non habes vnde ſumas, caute manũ mitte ne lacereris à ſpinis, id eſt, ne facta imiteris malorũ, & lege vuam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem. Ad te perueniet botri alimentum, ſpinis ſeruatur ignis tormentum.

De ſedulitate paſtoris veri Chriſti in ouiũ ſuarũ cuſtodia eas paſcẽtis in irriguis montibus.

Extraham, inquit, oues meas de ore eorũ & de manibus eorum, & non erunt eis adhuc in cibum. Hoc & in Pſalmo dicitur, Nõnne cognoſcent omnes qui operãtur iniquitatem, qui deuorãt populum meum vt cibum panis? Et non erunt eis adhuc in cibum: quoniam hæc dicit dominus deus, Ecce ego ipſe abſtuli à malis paſtoribus oues monendo, vt dixi, ne quod faciunt, faciant: id eſt, ne quod faciunt mali paſtores, faciant incaute negligentes oues. Et quid ait, Cui dat quod illis abſtulit?

Cap. XI.

Forte bonis paſtoribus. Nõ hoc ſequitur. Et quid dicemus fratres, nõnne ſunt paſtores boni? Nõnne alio lo- E co ſcripturarum dicitur, Et conſtituam eis paſtores ſe-

Hiere. 3.

cundum cor earum, & paſcẽt eas ſcientia & diſciplina? Quomodo ergo oues quas malis paſtoribus tollit, non dat bonis, ſed tanquam omnino nuſquam remanſerint boni: dicit, Ego paſcã? Petro dixerat, Paſce oues meas.

Ioan. 21.

Quid ergo facimus? Cùm Petro commendantur oues, non ibi dixit dominus, Ego paſcam oues meas, non tu: ſed Petre, amas me, paſce oues meas. An forte quia modo nõ inuenitur Petrus? Iam enim aſſumptus eſt in requiem apoſtolorum & martyrum, Nõ eſt cui dicat ſecurus dominus ouium, Paſce oues meas: & quodãmodo quaſi neceſsitate deſcendit ad officiũ paſcendi oues ſuas, non habens quibus commẽdet, nec tamen deſerẽs. Hoc enim videtur ſequi. Hæc dicit dominus deus, Ecce ego ipſe. Videamus, Qui paſcis Iſraël, intẽde, qui de-

Pſal. 79.

ducis tanquam oues Ioſeph populum in Aegypto conſtitutum. Iam diffuſus in gentibus Iſraël, ipſe eſt Ioſeph. Noſtis enim quia migrauit Ioſeph in Aegyptũ: vẽden-

Gene. 37.

tibus fratribus factum eſt. Vendiderunt Chriſtum Iudęi ſine cauſa, & inter Apoſtolos ipſe Iudas venditor fuit. Cœpit eſſe Chriſtus in gentibus, ibi honoratus eſt, ibi creuit populus eius, non eum deſeruit paſtor eius. Exci- F ta, inquit, potentiam tuam & veni, vt ſaluos facias nos. Planè facit & faciet. Ait enim, Ecce ego ipſe, & inquiram oues meas, & viſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregẽ ſuum. Non curauerũt mali paſtores: non enim ſuo ſanguine redemerunt. Sicut viſitat, inquit, paſtor gregem ſuum in die. In qua enim die: Cum fuerit nimbus & nubes, id eſt, in pluuia & nebula. Pluuia & nebula error ſeculi huius, caligo magna ſurgens de cupiditatibus hominum, & nebula valida contegens terram: & difficile eſt, vt non errent oues in iſta nebula, ſed paſtor non deſerit eas, inquirit eas, penetrat nebulam oculis acutiſsimis, non impeditur caligine nubium, videt vndique, errantem reuocat, tantum vt fiat quod dicit in Euange-

Ioan. 10.

lio, Quæ ſunt oues meæ, audiunt vocem meã, & ſequũtur me. In medio ouium diſperſarum, ſic inquiram oues meas, & educam eas ab omni loco quo diſperſę ſunt. Illic in die nubis & nimbi, quando difficile eſt eas inueniri, tũc ego inueniam. Craſſa nebula eſt, pinguis nimbus eſt, oculos enim eius nihil latet. Et educam eas de gẽtibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earum, & paſcam eas ſuper montes Iſraël.

G Conſtituit mótes Iſraël,authores ſcripturarum diuina-
rum:ibi paſcite,vt ſecure paſcatis:quicquid inde audie-
ritis,hoc vobis bene ſapiat: quicquid extra eſt,reſpuite,
ne erretis in nebula. Audite vocem paſtoris: Colligite
vos ad montes ſcripturæ ſanctæ,ibi ſunt deliciæ cordis
veſtri,ibi nihil venenoſum, nihil alienũ, vberrima paſ-
cua ſunt,vos tantũ ſanè venite,ſanè paſcimini,In mon-
tibus Iſraël & in riuis & in omni habitatione terræ. A
montibus enim quos oſtendimus,manauerunt riui prę-
Pſal.18. dicationis Euãgelicæ, cum in omnem terram exiuit ſo-
nus eorum.Et facta eſt omnis habitatio terræ ad paſcẽ-
das oues læta atque fœcunda. In paſcuis bonis paſcam
eas,& in montibus altis Iſraël: & erũt ſtabula earum il-
lic,hoc eſt,vbi requieſcant, vbi dicant: Bene eſt,verum
eſt, manifeſtũ eſt,non fallimur. In gloria dei requieſcẽt
tanquam in ſtabulis illis & dormient,hoc eſt,requieſcẽt
in delicijs bonis, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſu-
Pſal.120. per montes Iſraël. Iam dixi, montes Iſraël, montes bo-
nos,quò leuamus oculos,vt inde nobis veniat auxilium
noſtrum à domino qui fecit cœlum & terram. Ideo ne
vel in montibus bonis eſſet ſpes noſtra, cum dixiſſet,
H Paſcam oues meas ſuper montes Iſraël, rurſus ne tu ſpẽ
poneres in montibus,ſubiecit ſtatim, Ego paſcam oues
meas.Leua tu oculos tuos in montes, vnde veniet auxi-
lium tibi:ſed attende dicentem:Ego paſcam. Auxilium
enim tuum à domino qui fecit cœlum & terrã. Et ego
requieſcere faciam eas, dicit dominus deus. Sed vt re-
quieſcere faciat, quid primo curauit? Quod enim pri-
mo curauit, poſterius dicit: Hæc dicit dominus deus:
Quod periit, requiram: & quod errauit, reuocabo: &
quod cõminutum eſt, colligabo: & quod exanime eſt,
cõfortabo:& quod pingue eſt & forte,cuſtodiã.Quod
non faciebant mali paſtores,ſeipſos paſcentes,nõ oues,
Non ait dominus,conſtituam alios bonos paſtores qui
faciant hæc:ſed,ego,inquit,paſcam oues meas,nulli cõ-
mittam.Securi vos fratres,ſecuræ vos oues:nobis vide-
Quod cũ iu- tur timẽdum,quaſi deſit paſtor bonus. Et addit ſic,
dicio Chri- Et paſcam eas cum iudicio. Vide, quia ſic ſolus paſcit
ſtus paſcat, cum iudicio paſcens. Quis enim homo iudicat de ho-
alij vel te- mine? Temerariis iudicijs plena ſunt omnia. De quo
merario vel deſperauimus,ſubito conuertitur & fit optimus:de quo
prorſus iu- multum præſumpſimus, ſubito deficit & fit peſsimus.
dicio nullo. Nec timor noſter certus eſt,nec amor noſter certus eſt.
Cap. XII. Quid ſit hodie quiſque homo,vix nouit ipſe homo: ta-
I men vtcunque ipſe quid hodie,quid autem cras,nec ip-
ſe.Paſcit ergo ille cum iudicio, diſpertiẽs propria pro-
priis:hęc iſtis,illa illis,debita eis quibus debetur hoc aut
illud.Nouit enim quid agat,cũ iudicio paſcit, quos iu-
dicans redemit.Paſcit ergo ipſe cũ iudicio. In prophe-
Hiere.17. ta enim Hieremia clamauit quidam,Perdix congrega-
uit quæ non peperit, faciẽs diuitias ſuas non cum iudi-
cio,Contra iſtum perdicem facientem diuitias ſuas nõ
cum iudicio, paſcit iſte paſtor cum iudicio. Quare ille
ſine iudicio? Quia congregauit,quę non peperit.Quare
iſte cum iudicio? Quia fouet quod peperit. De paſtore
tamen bono loquitur.Paſtores boni aut nõ ſunt,aut la-
tent.Si non ſunt,quid agimus? Si latent,quare de eis ta-
cetur?Perdix quidem ille à quibuſdã maioribus, & an-
te nos ſcripturas tractatoribus diabolus intellectus eſt,
congregans quæ nõ peperit.Non enim ille creator,ſed
deceptor eſt,faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Nõ
enim ad eum pertinet,quis iſto aut illo modo erret:om-
nes errantes vult quibuſlibet erroribus. Quàm diuerſæ
ſunt hæreſes,quàm diuerſi errores,ille in omnibus vult
errare homines.Non dicit diabolus, Donatiſtæ ſint,&
non Arriani:ſiue illi ſint, ſiue iſti,ad eum pertinent cõ- K
gregantem ſine iudicio, Idola, inquit, adoret,meus eſt:
in Iudæorum ſuperſtitione remaneat, meus eſt: deſerta
vnitate in illam vel in illam hæreſim pergat, meus eſt.
Congregat ergo ſine iudicio faciens diuitias ſuas. Sed *†aliàs, de-*
quid ſequitur,In dimidio dierũ eius derelinquet eas,† & *relinquent*
in nouiſsimis ſuis erit inſipiens? Venit ille congregans *eũ, & ſic*
vndique oues ſuas in dimidio dierum eius, priuſquam *deinceps.*
ſperabat,antequam putabat,derelinquet eas,† & erit in-
ſipiens in nouiſsimis eius. Quare in primis ſuis ſapiens
erat? vt in nouiſsimis ſuis ſit inſipiens. Audite fratres,
Dicitur aliquando in ſcripturis ſapientia pro ſtultitia† *†aſtutia.*
abuſione verbi, non proprietate. Vnde etiam dicitur,
Vbi ſapiẽs,vbi ſcriba,vbi cõquiſitor huius ſeculi? Nón- *Eſa.33.*
ne ſtultam fecit deus ſapientiam huius mundi? Et iſte *1.Cor.1.*
perdix,idem draco, idem ſerpens tanquam ſapiẽs erat,
quãdo Adam per Euam decepit: verum dicere putatus
eſt,bonum conſilium dare exiſtimatus eſt,contra deum
creditus eſt. Quòd vero dicitur ſapientia abuſione ver-
bi & in malo, conſuetudine quidem ſcripturarum no-
ſtrarum:nam quemadmodũ loquantur authores mun-
di,quid ad nos? Habes in eodem libro,Erat ibi ſerpens L
ſapientior omnibus beſtiis. Iſte ſapientior omnibus be- *Gene.3.*
ſtiis,aſtutus & acutus ad decipiendũ agnoſcitur, poſtea
non ei creditur.Et dicitur ei, Renũciamus tibi, ſufficiat
quòd incantos primò decepiſti. Ergo ita erit in nouiſ-
ſimis ſuis inſipiẽs:apertę erunt fraudes eius, & ideo iam
fraudes non erunt.In nouiſsimis ſuis erit inſipiens, qui
congregauit quæ non peperit,& fecit diuitias ſuas non
cum iudicio.Paſcit cõtra illum redemptor noſter cum
iudicio.Exiſtat & aliquis hæreticus,& ſi non frater dia-
boli,certe adiutor & filius, & ipſum dixerim perdicem
contentioſum animal. Hoc enim animal, vt aucupes
norunt,etiam contendendi ſtudio capitur.Contendũt
iſti contra veritatem,& contenderunt ex quo ſe diuiſe-
runt. Modo dicunt, contendere nolumus, quia iam
capti ſunt. Non habet quod dicat, Nolo contendere.
O capte,aliquando tu eras qui primis temporibus ſedi-
tionis tuæ traditores arguebas, innocentes damnabas,
iudicium imperatoris quærebas, iudicio epiſcoporum
non conſentiebas,victus totiẽs appellabas, apud ipſum
imperatorem ſtudioſiſsime litigabas,congregabas quæ
non peperiſti: vbi eſt nunc ceruix tua, vbi lingua tua,
vbi ſibilus tuus? Certe in nouiſsimis tuis factus es inſi-
piens,pauiſti ſine iudicio. Non enim verum vis, vel de M
errore tuo, vel de veritate iudicare, paſcit contra te
Chriſtus cum iudicio, diſcernit oues ſuas ab ouibus nõ
ſuis.Quæ ſunt oues meæ,inquit, audiunt vocem meam *Ioan.10.*
& ſequuntur me. Hic inuenio omnes paſtores bo- *Quòd veri*
nos in vno paſtore, Non enim vere paſtores boni de- *paſtores ſũt*
ſunt,ſed in vno ſũt.Multi ſunt,qui diuiſi ſunt.Hic vnus *qui in vno*
prædicatur,quia vnitas cõmendatur.Neque enim vere *Chriſto pa-*
modo ideo tacentur paſtores,& dicitur paſtor,quia nõ *ſtores cõ-*
inuenit dominus cui cõmendet oues ſuas: tunc autem *ſiſtũt, & non*
ideo commẽdauit,quia Petrum inuenit, imò vero & in *præter Chri-*
ipſo Petro vnitatem commendauit, multi erant Apo- *ſtũ paſcũt.*
ſtoli,& vni dicitur,Paſce oues meas.Abſit vt deſint mo *Cap. XIII.*
do boni paſtores, abſit à nobis vt deſint, abſit à miſeri- *Ioan.21.*
cordia ipſius vt non eos gignat atque cõſtituat. Vtique
ſi ſunt bonæ oues, ſunt & boni paſtores: nam de bonis
ouibus fiunt boni paſtores,Sed omnes boni paſtores in
vno ſunt,vnum ſunt.Illi paſcunt,Chriſtus paſcit. Non
enim vocem ſuam dicunt amici ſpõſi, ſed gaudio gau-
dent propter vocem ſponſi. Idem ergo ipſe pãſcit cum
ipſi paſcũt:& dicit,Ego paſco:quia in illis vox ipſius, in
illis

A illis charitas ipſius. Nam & ipſum Petrum cui cõmendauit oues ſuas, quaſi alrer alteri vnũ ſecum facere volebat, vt ſic ei oues cõmendaret, vt eſſet ille caput, ille figuram corporis portaret, id eſt, eccleſiæ, & tanquam ſpõſus & ſponſa eſſent duo in carne vna. Proinde vt oues cõmendaret, quid illi prius dicit, ne illi taoquam alteri cõmendaret? Petre amas me? Et reſpundit, Amo. Et iterum, Amas me? Et reſpondit, Amo. Et tertiò, Amas me? Et reſpoodit, Amo. Cooſirmat trioitatẽ, vt conſolidet vnitatẽ. Ipſe ergo paſcit vnus in his, & hi in vno, & taceatur de paſtoribus: ſed non tacetur, Gloriantur paſtores,
Hierr. 9. ſed qui gloriatur, in domino glorietur. Hoc eſt Chriſtũ paſcere, hoc eſt Chriſto paſcere, in Chriſto paſcere, præter Chriſtũ ſibi non paſcere. Neq; enim vere inopia paſtorũ tãquam iſta futura mala tẽpora Propbeta prædiceret, dixit, Ego paſcã oues meas, nõ babeo cui commendem. Enĩ cum ipſe Petrus erar, & cum adhuc ipſi Apoſtoli erant in hac carne & in hac vita, tunc ait ille
Ioan. 10. vnus, in quo voo omnes vnõ, Habeo alias oues quæ nõ ſunt de hoc ouili, oportet me & eas adducere, vt ſit vn⁹ grex & vnus paſtor. Sint ergo omnes in paſtore vno,
B & dicant vocem paſtoris voam, quam audiant oues & ſequantur paſtorem ſuum, & non illum, aut illum, ſed vnum: & omnes in illo voam vocẽ dicant, diuerſas vo
1. Cor. 1. ces non babeant. Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & oõ ſint io vobis ſchiſmata. Haoc vocem eliquatam ab omni ſchiſmate, purgatam ab omni hæreſi audianr oues, & ſequãtur paſtorem ſuum dicentẽ, Quæ ſunt oues meæ, vocem meã audiuot, & ſequuntur me. Nam vis noſſe hæretice quàm non habeas vocem paſtoris, & periculoſe te ſequantur oues tectũ indumen
Matth. 7. to ouium, & intus lupum rapacem? audiant vocem tuã. Videamus an Chriſti ſit, Eccleſiam quærit infirma ouis à grege aberrans, neſciẽs vbi ſir grex, quærit quò ſe aggreget, quò intret ædem. Vocem audiamus an Chriſti ſit: audiamus vtrum agni ſit, an perdicis. Ouis dei gregem ſuum quærit. Puta ouem de Oriente veniſſe in Africam, quærit gregem ſuum, incurrit in te, incurrit in baſilicam tuam, iotrare vulr, commoueris ignota facie, vel tu, vel miniſter tuus, ſtans vel ſedens ad oſtium, interrogat ouem quæreotẽ gregem ſuum, imò gregẽ dei cũ grege ſuo iotrare vult, vbi eum eſſe putar, quæris Paganus ſit, an Chriſtianus? Reſpondet, Chriſtiaous. Ouis eſt enim dei. Quæris ne forte catechumenus ſit & irruat
C ſacramentis? Reſpondet, Fidelis. Quæris cuius communionis ſit. Reſpondet, Catholicus. Chriſtianũ fidelem catholicũ reprobas: qui ſunt intus quos tenes? Ita vero proiice, reproba. A te reprobatus, à Chriſto probatus. Vtinã & illi qui ſunt apud te cognoſcant te, & in dimidio dierũ tuorum derelinquant te. Quidã fratres noſtri heſterno die ierũt ad baſilicam eorũ, & ſi ad malos fratres, tamen ad fratres. Attendite fratres mei, quid interſit inrer fiduciã veritatis & timorẽ falſitatis. Quando aliquos eorũ in hoc populo agnoſcitis, quomodo gaudetis, quia in vobis ille eſt qui quærit quod perierat? Suggeretur aliquãdo vobis, Audiet & diſcedet. Et vos audiat & diſcedat. Audiet & irridebir. Audiat & irrideat. Aliquando ſapiet, aliquando agooſcet, aliquãdo relinquitur à populo ſuo, remanet cũ corde ſuo, renũciat errori ſuo, gratias agit deo ſuo. Illi autem quid? Quid eſtis? Chriſtiani ſumus. Non, ſed exploratores. Et illi, Catholici ſumus. Conati ſunt iniuriare meliori conſilio. Pœnitet eos, atq; vtinam ſic pœnitear & ibi remanere, quomodo pœnituit eos qui ingreſſi ſunt iniuriare. Tamen quos proiecerunt Chriſtianos, fideles, catholicos,

quos tenuerunt, nolò dicere, quos proiecerunt video, D
quos tenuerunt ipſi dicant. Dicant ergo vocem ſuam, Videamus an Chriſti ſit vox, an paſtoris ſit vox, quam ſequãtur oues: ſiue per bonũ ſir vox iſta, ſiue per malum hominem, vtrũ paſtoris ſit vox, attendamus. Quærit infirmus Eccleſiam, quærir errans Eccleſiam, tu quid dicis? Partis Donati eſt Eccleſia. Ego vocẽ paſtoris inquiro. Lege hoc mihi de Propbeta, lege mibi de Pſalmo, recita de lege, recira de Euangelio, recita de Apoſtolo. Inde ergo reciro Eccleſiã toto orbe diffuſam & dominum dicentẽ, Quæ ſunt oues meæ, vocẽ meam audiũt, & ſequuntur me. Quæ eſt vox paſtoris. Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionẽ peccatorũ per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Ecce vox paſtoris, agnoſce eam, & ſequere ſi ouis es. Sed illi codices tradiderunt, & illi thus idolis poſuerũt, ille & ille. Quid ad me de illo & de illo? Si fecerunt, oon ſunt paſtores: tu vocem paſtoris edicito, quia nec de illis vocẽ paſtoris annuncias. Tu accuſas non Euangelium, tu accuſas non propheta, non Apoſtolus, de quo mihi vox iſta loquitur, de illo credo, alius nõ credo. Sed acta proferes, acta profero. Credamus tuis, crede & tu meis. Nõ
E credo tuis, noli credere meis. Auferantur chartæ humanæ, ſonẽt voces diuinæ. Ede mihi vnam ſcripturæ vocẽ pro parte Donati, audi ionumerabiles pro orbe terrarum. Quis eas numerat? Quis eas terminat? Tamẽ vt pauca commemoremus, legẽ attende, primũ dei teſtameotũ, In ſemine tuo benediceotur omnes geotes. Et *Gene. 22.*
in Pſalmo, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ *Pſal. 2.*
tuam, & poſſeſſionẽ tuam terminos terræ. Cooiuemorabuotur & conuertentur ad dominũ omnes fines ter- *Pſal. 21.*
ræ: & adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Quòoiam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur *Pſal. 65.*
gentium. Cantate domino canticum nouum, cantate *Pſal. 71.*
domino omnis terra. Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient illi. Quis enumerare ſufficiat? Prope omnis pagioa nihil aliud ſunat, quàm Chriſtum & eccleſiam toto orbe diffuſam. Exeat mihi vna vox pro parte Donati. Quid magnũ eſt quod quæro? Eccleſiam toto orbe diffuſam perituram eſſe dicunt. Peritura prædicta eſt tot teſtimoniis manſura? Nec vna vox iſta per legem, per prophetas, per cantica paſtoris eſt. Neq; enim illi verum dicere ſine verbo dei potuerunt, quod eſt Chriſtus. Audi vocẽ verbi, & ex ore ver-
F bi: miratus fidem Centurionis, Amen, inquir, dico vo-
bis, non inueni tantam fidem io Iſraël. Propterea dico *Matth. 8.*
vobis, quia multi ab oriẽte & occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regoo cœlorum. Ab oriente mulri & occidente venient: ecce eccleſia Chriſti, ecce grex Chriſti: tu vide ſi ouis es. Non enim te latet grex qui vbique eſt Non habebis (quid reſpoodeas iudici tuo,) quem non vis eſſe paſtorem tuũ: non habebis, inquam, quod reſpondeas iudici tuo, Neſciui, non vidi, non audiui. Quid eſt quod non ſciſti? Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Quid eſt quod non vidiſti? Viderũt omnes fines terræ ſalutare dei noſtri. Quid eſt quod non audiſti? In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed rectè à vobis quæritur vox Chriſti, vox paſtoris, quam oues audiant & ſequantur. Noo inueoitis quid dicatis, vocẽ paſtoris nõ habetis. Audite & ſequimini. Dimittite vocẽ lupi, ſequimini vocẽ paſtoris, aut date vocem paſtoris. Damus, inquiunr, Audiamus. Damus & nos vocem paſtoris. Audiamus. In canticis, inquiũt, canticorum loquitur ſponſa ad ſponſam, eccleſiã ad
G Chriſtum. *Cap. XV.*

Quòd veri paſtoris vocẽ audiant oues, & ſequantur: & quæ ſit vox vera. Cap. XIIII.

Ioan. 10.

Luca. 24.

Quòd nõ in meridionalitatẽ Africa lateat eccleſia, vt Donatiſtæ ſiniſtre ſcripturas exponẽdo fingunt: ſed in toto mũdo fulgeat apte quidẽ catholicis, operiens tẽ hæreticis.

G Chriſtum. Nouimus cantica canticorũ,ſancta cantica,
amatoria cantica: ſancti amoris, ſanctæ charitatis,ſan-
ctæ dulcedinis. Planè volo inde audire vocẽ paſtoris,
Canti.1. vocem dulciſſimi ſponſi Eccleſiæ. Quid habes? Audia-
mus. Sponſa,inquiũt,dicit ad ſponſum, Annuncia mi-
hi quẽ dilexit anima mea, vbi paſcis,vbi cubas? Et ille,
inquiunt,reſpondet? In meridie, Manifeſta tibi teſtimo
nia proferebã, nõ erat quemadmodum aliter interpre-
Pſal.2. tareris: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem
tuam,& poſſeſſionẽ tuam terminos terræ: Cõmemora-
Pſal.21. buntur & conuertentur ad dominũ vniuerſi fines ter-
ræ. Quid eſt quod mihi de canticis canticorũ profers,
qood forte non intelligis: Etenim illa cantica cantico-
rũ ænigmata ſunt,paucis intelligentibus nota ſunt, pau
cis pulſantibus aperiũtur. Tene, & deuotè accipe aper-
ta,vt merito tibi pãdantur obſcura. Quomodo eris pe
netrator obſcurorum, contemptor manifeſtorũ? Ecce
tamen vt poſſumus fratres, hæc verba diſcutiamus: ad-
erit dominus vt videatis ibi ſanum intellectum. Primo,
quod ab omnibus & imperitis facillimè iudicatur,ver-
ba ipſa male diſtinguunt. Nunc audietis, nũc probabi-
tis. Etenim ſic ſe habet textus ipſe lectionis. Sponſa lo-
H quitur ad ſponſum,annuncia mihi quem dilexit anima
mea,vbi paſcis, vbi cubas? Quòd ſponſa ſponſo dicat,
quòd Eccleſia Chriſto dicat,nec nos dubitamus nec il-
li. Sed omnia verba ſponſæ audi. Quare verbum quod
adhuc ſponſæ eſt,vis tribuere iam ſponſo? Omnia quæ
dicit ſponſa,dicat,tunc reſpondebit ſponſus. Audi eui-
dentius: hac diſtinctione quam dicturus ſum,non inue
nies aliquid plus. Annuncia mihi quem dilexit anima
mea,vbi paſcis,vbi cubas in meridie? Ipſa adhuc dicit,
vbi paſcis,vbi cubas in meridie? Et vide quia ipſe adhuc
dicit. Sequitur enim, Ne forte fiã ſicut operta ſuper gre
ges ſodalium tuorum. Puto omnes peritos imperitosq;
diſcernere genus maſculinũ & fœmininũ. Operta,quę-
ro cuius generis ſit,ab omni homine quæro, maſculini
eſt, an fœminini? Annuncia,inquit, mihi quem dilexit
anima mea: quẽ,cum dicit, maſculum alloquitur,ſpon-
ſum alloquitur. Quia vero fœmina virũ alloquitur,cõ-
ſequẽtia verba indicant, Annuncia mihi,vbi paſcis,vbi
cubas in meridie? ne forte fiam ſicut operta. Audi tu o-
perta,vt fiant tibi hæc aperta. Annuncia mihi quẽ dile-
xit anima mea,vbi paſcis,vbi cubas in meridie? ne for-
I te fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorũ. Huc-
uſque verba ſponſæ. Iam incipiunt verba ſponſi de ma-
nifeſto. Niſi cognoueris temetipſam. Agnoſce euiden-
ter fœminam. Temetipſam ô pulchra inter mulieres.
Niſi cognoueris temetipſam. O pulchra inter mulieres,
exi tu in veſtigiis gregum, & paſce hædos tuos in taber
naculis paſtorum, non in tabernaculo paſtoris. Vide
quomodo comminetur ſponſus: vide quemadmodum
in periculo, quamuis ille dulcis abſtulit de medio blan-
dimenta. Quàm blande illa: annuncia mihi quem di-
lexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ve-
niet enim dies medius,quando ad vmbracula concur-
rant paſtores, & forte latebit me vbi tu paſcis,& vbi cu
bas in meridie, & volo mihi annuncies ne forte fiam
ſicut operta,id eſt,ſicut occulta & non cognita. Ego e-
nim manifeſta ſum, ſed ne ſicut occulta & ſicut cælata
incidam ſuper greges ſodalium tuorum. Omnes enim
hæretici à Chriſto exierunt,omnes qui facti ſunt paſto-
res mali, habentes greges ſuos ſub nomine Chriſti, il-
Sodales. lius ſodales fuerunt, illius conuiuium acceperunt. So-
dales enim dicuntur tanquam vnius conuiuij. Latina
enim lingua ſic dicti ſunt ſodales,quaſi ſimul edales,eo
quòd ſimul edant. Audi illum in Pſalmo arguẽtem ſo- K
dales malos,id eſt,vnius conuiuij: Si inimicus, inquit, Pſal.54.
meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique,& ſi ſuper
me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me vtique ab
eo: tu vero vnanimis & notus meus,dux meus, qui ſi-
mul mecum dulces capiebas cibos. Ergo multi ſodales
ingrati menſæ dominicæ exierunt foras, mali ſodales
fecerunt ſibi menſas ſuas, & erexerunt ſibi altaria cõtra
altare, in eos iſta timet errare. Et ſi putas quia meridies
Africa eſt,quanquã poſſem obtinere magis mundi me-
ridiẽ eſſe partes Aegypti, & illas exuſtas ſole regiones
vbi pluuia non apparet,quia ipſe eſt meridies vbi feruet
medius dies,ibi autem eremus plena milibus ſeruorum
dei. Vnde ſi ad meridiem locorum velimus aduertere,
quare non ibi paſcat magis ille & ibi requieſcat, quan-
do antè prædictum eſt, Vbera erunt deſerta eremi? Sed
ecce cõſentio, Africa ſit meridies. Hic ſunt ſodales ma-
li. Eccleſia tranſmarina in aliquo ſuorum nauigante,in
Africa ſolicita ne erret, inuocat ſponſum ſuum,& di-
cit ei, Abundare audio hæreticos in Africa,abũdare au-
dio rebaptizatores in Africa: eſſe autem ibi tuos nõ mi
nus audio. Et illud audio,& hoc audio,ſed qui ſint tui,
à te volo audire, Annuncia mihi quem dilexit anima L
mea,vbi paſcis,vbi cubas in meridie? Audio duas partes
eſſe,vnam Donati, alteram vniuerſo tuo cohærentem.
Tu mihi dic quã eam,ne forte velut operta,id eſt,igno-
ta fiam ſuper greges ſodalium tuorum, & incurram in
greges hæreticorum, conantes ponere lapidem ſuper
lapidem qui deſtruatur, ne irruam in baptizatores, an-
nuncia mihi. Et ille qui commẽdat vnitatem paſtoris,
qui in hac lectione dixit,ego paſcam. Paſtores autẽ re-
probat,qui multi eſſe voluerunt,vnitatẽ amiſerunt. Se-
ueriſſime non blande reſpondens,ſed pro magnitudi-
ne periculi: Niſi cognoueris,inquit,temetipſam ô pul-
chra inter mulieres. Pulchra es inter mulieres, ſed a-
gnoſce te. Vbi te agnoſces? In toto orbe terrarum. Si e-
nim pulchra,vnitas eſt in te: vbi diuiſio,fœditas eſt,nõ
pulchritudo. Niſi cognoueris temetipſam,in me credi
diſti, agnoſce te in me. Quomodo credidiſti? Quomo-
do & illi mali ſodales conſentiunt,verbum carnem fa-
ctum,natum ex virgine,crucifixum,reſurrexiſſe, aſcen-
diſſe in cœlos. Si talem me credidiſti, talem & illi ſo-
nant. Cognoſce & tu me in cœlo,& in toto orbe terra-
rum. Vnumquẽlibet ex Eccleſia tanquã Eccleſiã Chri- M
ſtus alloquitur. Nam quomodo Eccleſia quærit Eccle-
ſiã? Secundum ipſos loquor. Annuncia mihi quem dile
xit anima mea,vbi paſcis,vbi cubas? Quid quęrit? Eccle
ſiam. Et ille tanquam oſtẽdens Eccleſiam dicit, In me-
ridie,ſicut illi volunt. Reſpondeãt mihi,quomodo Ec-
cleſia quærat Eccleſiã: annuncia mihi quẽ dilexit anima
mea. Quæ loquitur? Eccleſia. Quid ſibi vult annunciari?
Vbi paſcis,vbi cubas,id eſt, vbi ſit eccleſia. Eccleſia lo-
quitur & interrogat, vbi ſit Eccleſia: & reſpondet ille,
vt putant,in meridie. Si in ſolo meridie eſt, vt dicunt,
in Africa, quomodo ipſa interrogat vbi ipſa ſit? An ve-
ro portio Eccleſiæ trãſmarinæ bene interrogat de me-
ridie ne hic erret? Alloquitur vnũquodq; membrorum
Eccleſiæ ſuæ Chriſtus, tanquam ſuam Eccleſiam,& di-
cit, Niſi cognoueris temetipſum ô pulchra inter mu-
lieres,exi. Exire hæreticorum eſt. Aut cognoſce te,aut
exi: quia ſi te non cognoueris,exitura es. Exitura es,quò?
In veſtigiis gregum, ſequendo malos greges. Ne forte
putes quia oues ſequeris ſi exis, audi quid ſequitur, Exi
tu in veſtigiis gregum,& paſce hædos tuos,iam non o-
ues. Noſtis fratres, vbi erunt hædi? Ad ſiniſtram erunt
omnes

A omnes qui exierũt ab Eccleſia. Manenti Petro dicitur,
Ioan.21. Paſce oues meas:exeũti hęretico,paſce hædos tuos. Eſt,
inquiunt, & aliud teſtimonium nihilominus contra te.
Dic,audiamus. Erit ſic cótra te,quomodo hoc quod pu
tabas pro te. Si meridiẽ, inquiũt, interpretaris Aegyp-
tũ: multis quidẽ modis interpretamur meridiẽ,& Ae-
gyptũ poſſumus ad locum mundi,& ipſam Africam ſic
intelligere. Audi quid intelligã per meridiem,intelligo
feruorẽ ſpiritaliũ,flagrantẽ igne charitatis,ſplendẽtem
lumine veritatis. Nã dicitur in quodã Pſalmo,Dexte-
Pſal.89. ram tuam notã fac mihi,& eruditos corde in ſapiẽtia.
Dexteram,non hædos: & eruditos corde in ſapientia,
ipſi ſunt meridies. Vnde dicitur à propheta,Et tenebrę
Eſaiæ.58. tuæ ſicut meridies erunt. Multis ergo modis poſſumus
intelligere meridiem,ſed prorſus Africã intelligo. Ac-
cipio à te aliquid forte melius quàm ſaperem, niſi à te
cómemorarer,Africa ſit meridies. Timet Eccleſia trãſ-
marina incidere in rebaptizatores, timet incidere tan-
quam ignota in greges ſodaliũ,quęrit ab ſponſo ſuo vt
annunciet illi vbi paſcat, vbi cubet in meridie, quia in
ipſo meridie in aliis paſcit,in aliis nõ paſcit:in aliis cu-
B bat,in aliis non cubat. Audiat conſilium, veniat ad ca-
tholicam Eccleſiam,non incurrat in greges ſodalium,
non paſcat hædos ſuos. Sed dic aliud quod te dicebas
eſſe dicturum. Propheta,inquit ait, Deus ab Africo ve-
Abacu.3. niet. Et iam vbi Africus,vtique Africa. O teſtimonium,
Deus ab Africo veniet,& ab Africa veniet deus. Alterũ
Chriſtum in Africa naſci, & ire per mundum hæretici
annunciant. Rogo quid eſt,Deus ab Africo veniet. Si
diceretis,Deus in Africa remanſit,vtique turpiter dice-
retis: nũc autem etiã ab Africa veniet dicitis,Chriſtus.
Nouimus vbi ſit natus Chriſtus,vbi ſit paſſus,vbi in cœ
lum aſcenderit,vnde diſcipulos miſerit,vbi eos ſpiritu
ſancto repleuerit, vbi per totum mundum euãgelizare
iuſſerit, & obtemperauerũt ei,& adimpletur orbis ter-
rarum Euangelio,Et tu dicis,Deus ab Africa veniet. Er
go tu mihi,inquit, expone quid eſt, Deus ab Africo ve-
niet? Dic totum, & fortaſſis intelliges. Deus ab Africo
veniet, & ſanctu de mõte vmbroſo. Tu mihi expone,
ſi iam ab Africa,quomodo de monte vmbroſo? De Nu
midia nata eſt pars Donati,ipſi miſſi ſunt primi in diſ-
ſenſionem & tumultũ,& ſcandalum,quærentes ingens
C vulnus. Numidæ miſerunt, Secundus Tigiſitanus mi-
ſit. Vbi ſit Tigiſi,notum eſt. Qui miſſi ſunt clerici,extra
congregauerunt ab Eccleſia, ad clericos Carthaginis
accedere noluerũt,viſitatorem poſuerunt, à Lucilla ſu-
ſcepti ſunt. Author totius huius mali Numidia,hæreti-
cus fuit in Numidia,vnde ventũ eſt huc:cum tanto ma
lo viſcarium vix inuenitur,cum incurſionibus habitãt,
quomodo mons vmbroſus Numidia? Dic mihi ergo,
noli mihi hucuſq; recitare,Deus ab Africo,exigo & ſe-
quentia,Et ſanctus de mõte vmbroſo. Sed oſtende mi-
hi partem Donati à Numidia, de monte vmbroſo ve-
nire. Inuenis nuda omnia,pingues quidem campos,ſed
frumentarios,non oliuetis fertiles,non cæteris nemo-
Quòd nõ ab ribus amœnos. Vnde ergo mons vmbroſus in Numi-
Africa,ſed diæ partibus? Vnde hoc ſcandalum venit? Tu mihi,
à Hieruſalẽ inquit, ergo expone quid eſt, Deus ab Africo veniet,
exiuit lex et & ſanctus de mõte vmbroſo? Vide quàm facile expo-
origo catho nam. Primo illud audi quod ait dominus, Oportebat
lica eccle- Chriſtũ pati,& reſurgere tertio die,& prædicari in no-
ſia toto orbe mine eius pœnitẽtiam & remiſſionem peccatorum per
diffuſa. omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem,Ecce vn-
Cap.XVI. de venit,incipientibus dicit:inde vtiq; ſe in ſanctis ſuis
Luca.24. ad alias gentes venturum eſſe prædixit. Lege diuiſionẽ

terræ filiorum Iſraël in omnibus tribubus in libro Ieſu D
Naue, vbi aperte dictum eſt,Hiebus ab Africo, quæ eſt
Hieruſalem. Lege,quære,& inuenies. Vtinam cum inue
neris,credas:vtinam animoſitatem deponas. Hiebus ab
Africo quæ eſt Hieruſalem. Et dominus,Incipientibus
ab Hieruſalem,hoc eſt,deus ab Africo veniet. Quomo-
do ergo à monte vmbroſo? Euangelium iam lege. De
monte oliueti Chriſtus aſcendit in cœlum. Sequere. Et
quid lucidius? Audis, ab Africo: audiſti,de monte vm-
broſo. Legem recitamus, Euangelium recitamus. Au-
diſti,Incipientibus ab Hieruſalem,audi,per omnes gen
tes, in eodem propheta. Sequere verba illa, quæ con-
tempſiſti,Verba illa quæ prætermiſiſti, Deus ab Africo
veniet,& ſanctus de monte vmbroſo. Cooperiet mon-
tem vmbra eius, & gloria eius plena eſt terra. Per om-
nes ergo gentes incipiẽtibus ab Hieruſalem? Quomo-
do incipiẽtibus ab Hieruſalem? Deus ab Africo veniet,
& ſanctus de monte vmbroſo & condenſo: id eſt, à
monte oliueti vnde aſcendit in cœlum, vnde miſit di-
ſcipulos ſuos, vbi etiam aſcenſurus ait, Non enim ve- *Act.1.*
ſtrum eſt ſcire tempora quæ pater poſuit in ſua poteſta- E
te, ſed accipietis virtutem ex alto, & eritis mihi teſtes,
Videte quomodo incipit Euãgelium,Et eritis mihi te-
ſtes in Hieruſalem & in Iudæa & Samaria, & in totam
terram. Ergo deo veniente Chriſto, & nomen eius,&
prædicatio Euangelij eius ab Hieruſalem,id eſt,ab Afri
co & à monte vmbroſo, id eſt,à monte oliueti,per om
nes gentes diffamatum eſt Euangelium. Operuit mon-
tes vmbra eius,id eſt,refrigerium eius,protectio eius,&
laudis eius plena eſt terra. Cantate ergo cum tota terra
canticum nouũ, non canticum vetus cũ angulo terræ.

Dicunt & aliud,Cyrenæus,inquiunt,quidam Simon *Cauillatio*
angariatus eſt vt tolleret crucem domini. Legimus,ſed *quædã Do-*
quid te adiuuet volo ſcire. Cyrenæus, inquit, Afer eſt, *natiſtarũ de*
Quare ipſe angariatus eſt qui crucem tolleret? Vbi ſit *Cyrenæo an*
Cyrene,fore neſcis,Libyæ Pentapolis eſt, contigua eſt *gariato di-*
Africæ, ad Orientẽ magis pertinet,vel in diſtributione *luitur.*
prouinciarũ imperatorem cognoſce. Imperator orien- *Cap.XVII.*
talis mittit iudicem ad Cyrenem. Breuiter reſpondeo,
Vbi eſt pars Donati,non inuenitur Cyrene:vbi eſt Cy-
rene,non inuenitur pars Donati. Manifeſta veritas cõ-
uincit errorẽ. Det mihi Cyrenem vbi eſt pars Donati,
det mihi partem Donati vbi eſt Cyrene. Manifeſtũ eſt F
enim fratres,in Pentapoli eccleſiam eſſe catholicã,par
tem Donati ibi non eſſe. Sed ſecuri irrideamus flendos,
& fleamus irridendos. Quid dicis? Meritum Cyrenen-
ſis huius magnum cõmemoras, quia tulit crucẽ domi-
ni,& Afrum dicis,Oriẽtalis eſt. Libya enim duobus mo
dis dicitur,vel iſta quę proprie Africa eſt,vel illa Orien
tis pars,quæ contigua eſt Africæ,& omnino collimita-
nea. Sed Afer fuerit Cyrenẽſis,beatum putas quòd an-
gariatus crucem tulerit? Quanto melius forte diceret
quis in Arimathia remãſiſſe Eccleſiam Chriſti,quia Io-
ſeph ille diues ab Arimathia,habens ante oculos regnũ
dei,non angariatus,non coactus venit ad crucem do-
mini, cum cæteri formidarent, petiit à Pilato ſepelien-
dum corpus domini, de ligno depoſuit, obſecutus eſt *Ioan.19.*
funeri,in ſepulchro condidit, laudatus eſt in Euange-
lio. Quia vero de Arimathia fuit iſte pius, tantum ex-
hibens obſequium corpori domini, in Arimathia re-
manſit Eccleſia? At ſi magis vos delectat angariatus,id
eſt,qui cogitur tollere crucem: recte ergo faciunt im-
peratores catholici,qui vos cogunt ad vnitatem.

FINIS.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI.

De ouibus Liber ſiue Homilia.

Quis ſit paſtor, & quæ oues. Cap. I.

VErba quæ cantauimus cõtinent
profeſſionem noſtram, quia o-
ues dei ſumus, nec importune
poſcimus cũ lachrymis eius mi-
ſericordiam cuius oues ſumus.
Diximus enim, Ploremus ante
Pſal. 94. dominum qui fecit nos, quoniã
ipſe eſt dominus de⁹ noſter. Ne
quiſquam plorans ſe exaudiri poſſe deſperet, cõmemo-
rata eſt neceſſitudo quædam exaudiendi nos deo, quo-
niã ipſe eſt dominus deus noſter qui fecit nos. Ille deus
noſter, nos populus paſcuæ eius, & oues manuũ eius. Pa
ſtores homines, vel etiam patresfamiliâs domini peco-
rũ: oues quas habent, nõ ipſi fecerunt: oues quas paſcũt,
nõ ipſi creauerunt: noſter autẽ dominus deus, quia de-
H us & creator eſt, fecit ſibi oues, quas habeat, & quas pa-
ſcat, nec alter inſtituit quas ipſe paſcit, nec quas ipſe in-
ſtituit, alter paſcit. Ploremus ergo ante illum. Neq; enim
Pſal. 114. in bono ſumus, dũ in hoc ſeculo ſumus. Cum enim pla
cebimus domino in regione viuorũ, tunc detergentur
lachrymæ noſtræ, & dicemus ei laudes qui nos exemit
de vinculis mortis, pedes noſtros à lapſu, oculos no-
ſtros a lachrymis, vt placeamus domino in regione vi-
uorũ: quia difficile eſt vt ei placeatur in regione mor-
tuorum. Eſt autem & hic vnde illi placeamus, eius miſe
ricordiam in his deprecando, à peccatis nos quantum
poſſumus abſtinendo, in quantum autem nõ poſſumus
confitendo atq; plangendo. Ita in hac vita ſumus ſpe-
rantes aliam vitam, plorantes in ſpe, imò plorantes in
re, gaudentes in ſpe. Profeſſi ergo in hoc cantico, quia
ſumus oues eius, populus paſcuæ eius, oues manuũ eius:
audiamus quid ad nos loquatur, tãquam ad oues ſuas.
Pridem paſtoribus loquebatur ſuperiore lectione, præ-
ſenti autem & hodierna ouibus loquitur. In illis ergo
eius verbis, nos cum tremore audiebamus, vos cum ſe-
curitate. Quid ergo in iſtis verbis hodiernis? Nunquid
viciſſim nos cum ſecuritate, vos cũ tremore? Non vtiq;.
I Primo, quia etſi paſtores ſumus, paſtor nõ ſolum quod
dicitur ad paſtores, cum tremore audit, ſed etiam quod
dicitur ad oues: ſi enim ſecurus audit quod ad oues di-
De paſtoribus. ca. primo. citur, non eſt illi cura de ouibus. Deinde iam & tunc di
ximus charitati veſtræ, duo quædam in nobis eſſe con-
ſiderãda: vnum quòd Chriſtiani ſumus, alterum quòd
præpoſiti ſumus. Quòd ergo prępoſiti ſumus, inter pa-
ſtores deputamur, ſi boni ſumus. Quòd autẽ Chriſtiani
ſumus, & nos vobiſcũ oues ſumus. Siue ergo dominus
paſtoribus loquatur, ſiue ouibus, nos omnia cũ tremore
oportet audire, nec recedat ſolicitudo de cordibus
Pſal. 94. noſtris, vt ploremus ante dominum qui fecit nos.

Quãta fælicitas eſt eſſe gregem dei. Cap. II. Audiamus itaq; fratres, vnde dominus oues ſuas im-
probas corripiat, & quid promittat ouibus ſuis. Et vos,
inquit, oues meæ, hęc dicit dominus deus. Primo, quãta
fœlicitas eſt eſſe gregem dei, ſi quis etiam cogitet, fra-
Ezech. 34. tres, etiam in iſtis lachrymis, & in iſtis tribulationibus
magnum gaudium concipit. Neque enim in eius grege
eſt quem lupi poſſunt flagellare, aut cuius ſomniũ poſ-
Pſal. 97. ſunt captare prædones. Illi enim dictum eſt, Qui paſcit
Pſal. 120. Iſraël: de quo dictum eſt, Non dormiet neque dormi-
tabit, qui cuſtodit Iſraël. Vigilat ergo ſuper nos ille vi-
gilantibus nobis, vigilat & dormiẽtibus nobis. Si ergo K
de paſtore homine ſecurum eſt pecus hominis, quanta
debet eſſe noſtra ſecuritas paſcente deo, non tantũ quia
paſcit nos, ſed etiam quia fecit nos? Vna eſt noſtra *Quòd ſolicitudo oviũ debeat eſſe, audire paſtorem.*
ſolicitudo quæ nobis imponitur, audire vocem paſto-
ris, & eſt nunc tempus audiendi, quia ille nondum aſ-
ſumpſit tẽpus iudicandi. Qui loquitur modo, tacet. Lo
quitur enim modo in præcepto, tacet in iudicio. Ideo
dicit quodam in loco, Tacui, nunquid ſemper tacebo? *Cap. III.*
Quomodo tacuit, cum hoc ipſum loquendo dixerit?
Qui dicit, tacui, non tacet, quia & hoc ipſum dicere, ta-
cui, nõ tacere eſt. Audio ergo te loquentem in tot præ-
ceptis, in tot ſacramẽtis, in tot paginis, in tot libris. Au-
dio deniq; in hoc ipſo quod dicis, Tacui, nunquid ſem
per tacebo? Quomodo ergo tacuiſti? Quia nondum di- *Eſaia. 42.*
co, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: & *Pſal. 49.*
nondum dico aliis, Ite maledicti in ignẽ æternum, qui *Matth. 25.*
præparatus eſt diabolo & angelis eius, & nondum hæc
ipſa ita dico vt iã prædicaui. Vltimam ſententiam quã
dicturus eſt iudex, in tabella deſcripturus manu ſua, vl-
tra quam ſententiam nihil iam iudicaturus eſt, partes
non audiunt. Illis foras exeuntibus ſcribitur, attonitæ L
ſunt ambæ partes atque ſuſpenſæ, contra quam vel pro
qua ſententia illius procedat. Magnum ſecretum iudi-
cis, vnde ſecretarium nominatur. Magnus timor eorũ
qui in cauſa ſunt, quid ille cogitet, & quid ſcribat igno-
ratur, & homo eſt, & illi de quibus ille iudicat, vtique
homines ſunt. Ille autem deus noſter eſt, & nos populus *Pſal. 94.*
paſcuæ eius, & oues manuum eius. Et cum ſit ille crea-
tor, nos creatura, ille immortalis, nos mortales: ille in-
uiſibilis, nos viſibiles, noluit nos latere in hac vita, quã
vltimam ſententiam in fine dicturus ſit. Nemo ante di
cit, damno, qui vult damnare: nemo ante dicit, ferio,
qui vult ferire. Magna ergo lenitas, magna miſeri- *De patiẽtia & bonitate paſtoris. Cap. IIII.*
cordia, magna manſuetudo, ſed non abutamur patien-
tia eius ad noſtram nequitiã, & illo peccata noſtra por-
tante, nos quaſi faciẽdo ei onus augeamus peccata pec
catis, quaſi vt ille plus portet qui non laborat cum por-
tat peccata noſtra, quibus adhuc parcit, quia adhuc ſu-
ſtinet, & illius oſtendunt patientiam, noſtrã cumulant
ſarcinã. Ignoras, inquit, quia patientia dei ad pœniten- *Roma. 2.*
tiam te adducit? Patientia dei illa eſt, quam taciturni-
tatẽ vocat, de qua dicit, Tacui, nũquid ſemper tacebo?
Ergo cum argueret quoſdam & diceret, Qui prædicas M
non furandũ, furaris: qui dicis nõ adulterandum, adul-
teras, &c. ait, an diuitias bonitatis eius & longanimita-
tis cõtemnis? Quia ille bonus eſt, quia longanimis, quia
videt & tacet, quia videt & ſuſtinet, putas illum iniquũ?
Ignoras quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit?
Et vide ſi ſemper tacebit, qui modo tacet. Tu autem, in-
quit, ſecundum duritiam cordis tui & cor impœnitens
theſaurizas tibi iram in die irę & reuelationis iuſti iudi
cij dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Ergo
tacet, nunquid ſemper tacebit? Item dicit poſt quædam
enumerata peccata, hæc feciſti & tacui, id eſt, hæc feciſti
& non vindicaui, ſuſpicatus es iniquitatem, quòd ero *Pſal. 49.*
tui ſimilis. Et reuera hoc cogitant mali, cum multa fece
rint mala, & mali ſibi accidere nihil viderint, non tan-
tum placent eis facta ſua mala, ſed etiam deo placere
putãt: intantum procedit impietas, vt & deum ſimilem
ſibi exiſtimet impius cõtemptor. Et cum deus adducat
eum monendo, docẽdo, hortando, corripiendo ad ſi-
militudinem ſuã, non ſolum non ſequitur ſimilitudinẽ
dei, ſed deum vult ducere ad ſimilitudinem ſuam. Hæc
eſt iniquitas maior, dum ipſa peccata, à quibus ſe non
corrigit,

A corrigit, deo placere putat. Suſpicatus es iniquitatem, quòd ero tibi ſimilis. Et quid ſequitur? Arguã te. Quare hoc? Tacui, nunquid ſemper tacebo? Itaque fratres, quoniã ſermo iſte, qui de ore procedit & me terret & vos: omnes enim vnam ſpem habem⁹ bonã in illo, & omnes pariter timere debemus, ne illo offenſo non inueniamus quod ſperamus, ſed experiamur quod contempſimus, audiamus omnes tãquam oues dei, dum loquitur qui tacet, dum monet nos, & nondum iudicat nos qui fecit nos, dum vacat audire, dum licet & legere.

De nõ euellendis zizaniis ante meſſem, & nõ ſeparandis ouibus ante iudiciũ. Cap. V.

Et vos, inquit, oues meæ, hæc dicit dominus deus, Ecce ego iudico inter ouem & ouem, & hircos & arietes. Quid hic faciunt hirci in grege dei? In iiſdem paſcuis, in iiſdem fontibus, & hirci tamen ſiniſtræ deſtinati, dextris miſcentur, & prius tolerantur quàm ſeparabuntur, & hic exercetur ouium patientia ad ſimilitudinem patiẽtiæ dei. Separatio enim ab illo erit, aliorũ ad ſiniſtram, aliorum ad dexteram. Nũc autem ipſe tacet, tu vis loqui. Sed vnde dico, tu vis loqui? Vnde ipſe tacet? A vindicta iudi[illegible], non à verbo correptionis. Ipſe nondum ſeparat, tu vis ſeparare? Ipſe mixta tolerat qui
B ſeminauit. Si ante ventilationem frumentum vis eſſe purgatum, tuo vẽto peſſime vẽtilaberis. Licuerit dicere ſeruis, Vis, imus, & colligimus ea? Stomachati ſunt enim videndo zizania, & doluerũt ſegeti bonæ permixta zizania, & dixerunt, Nõne bonum ſemen ſeminaſti, vnde ergo apparuerunt zizania? Ille rationem reddidit vnde apparuerunt, non tamen permiſit vt ante tempus euellerentur: quamuis & ipſi ſerui ſtomachati aduerſus zizania, conſilium tamen & præceptum à domino expetierunt. Diſplicebant illa inter ſegetem, ſed videbant ſerui, quia ſi vel in ipſis zizaniis euellendis aliquid ſua ſponte facerent, ipſi zizaniis annumerarentur. A domino expectauerunt præceptum, iuſſionem regis ſui quæſierunt: vis imus & colligimus? Et ille, Non. Et reddidit inde cauſam, Ne forte cũ vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Sedabat eos ab indignatione, nec reliquit in dolore. Graue enim videbatur ſeruis eſſe zizania inter frumẽtum, & vere graue erat. Sed alia eſt agri cõditio, alia quies horrei. Tolera, ad hoc enim natus es: tolera, quia forte toleratus es. Si ſemper bonus fuiſti, habeto miſericordiã: ſi aliquando malus fuiſti, noli perdere memoriã. Et quis eſt ſemper bonus? Facilius
C ſi te deus diligenter diſcutiat, inueniet te etiã nunc malum, quàm tu te ſemper bonũ. Ergo toleranda ſunt zizania hęc inter frumentum, hirci inter arietes, hædi inter oues. Quid autem ille de frumento? In tempore, inquit, meſſis dicam meſſoribus, Colligite primum zizania, & alligate faſciculos ad comburendum ea, triticũ autẽ meo recondite in horreo. Tranſiet ergo agri concretio, veniet meſſis diſcretio. Exigit nunc dominus de nobis patientiam, quam proponit in ſe dicens tibi, Ego certe ſi voluero modo iudicare, nũquid inique iudicabo? Ego certe ſi voluero iudicare, nunquid falli potero? Si ego qui ſemper recte iudico, & qui falli nõ poſſum, differo iudicium meum, tu ignorans quemadmodum iudicandus ſis, audes tam præpropere iudicare? Videte fratres quemadmodũ illis ſeruis volentibus ante tempus eradicare zizania, hoc opus nec in meſſe conceſſit. Ait enim, In tempore meſſis dicam meſſoribus: nõ ait, dicam vobis. Sed quid ſi ipſi ſerui meſſores erunt? Non. Nam exponens omnia ſingulatim, meſſores ait angeli ſunt. Homo ergo carne ſeptus carnem portans, aut forte caro totus, id eſt, caro corpore, carnalis animo, audes vſurpare officium alienũ, quod nec in meſſe erit tuum?

Matth. 13.

Hoc de ſeparãdis zizaniis. De hircis autem quid? Cum D
venerit filius hominis & omnes angeli cum eo, ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eas ſicut paſtor ſeparat oues ab hædis. Et veniet & ſeparabit, veniet meſſis, & ſeparabũtur. Modo ergo tempus ſeparationis non eſt, ſed tolerationis. Nec ideo iſta dicimus fratres, vt corripiendi dormiat diligẽtia, immo vero ne in illud iudicium incauti veniamus & cæci, negligẽtes cæcitatem noſtram ſubito nos ad ſiniſtram veniamus. Diſciplina exerceatur, iudicium non præcipitetur.

Matth. 25.

De ſecuritate bonorũ & trepidatione malorũ omnium. Cap. VI.

Quid ergo dominus? Ecce ego iudico inter ouem & ouem, & hircos & arietas. Ecce ego iudico. Magna ſecuritas, ipſe iudicat, ſecuri ſint boni. Iudicem ipſorũ nullus aduerſarius corrumpit, nullus aduocatus circũuenit, nullus teſtis illudit. Sed quantum ſecuri ſunt boni, tantum timeant mali. Non talis iudicat, cui aliquid abſcondetur. Nunquid enim deus iudicans quæſiturus eſt teſtes, per quos diſcat quis ſis? Vnde poteſt falli qui ſis, qui nouerat quid eſſes futurus? Te interrogat, nõ alium de te. Dominus, inquit, interrogat iuſtum & impium. Interrogat autem *Pſal. 10.*
te, non vt diſcat à te, ſed vt confundat te. Habentes ve- E
ro talem iudicem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro vobis: ſic agamus vt eius iudicium venturum non timeamus, ſed expectemus & deſideremus. Nunquid enim frumenta timent ne mittantur in horreum? Immo optant vehementer & deſiderant. Nunquid oues timent ne ponantur ad dexteram? Immo nihil eis tam tardum eſt quàm donec fiat. Hi vero ex animo & tota ſynceritate dicunt cum orant, Adueniat regnum tuum. *Matth. 6.*
Mali vero hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicit, Adueniat regnum tuum? Ecce venit. Qualem te inueniet? Sic ergo age vt ſecurus ores. Et ſi quid forte ineſt in conſcientia errati atque peccati, habes in ipſa oratiooe medicinam, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Voluit enim deus ſic te eſſe debitorẽ, vt habeas debitorem. Peccando quippe inimicum te facis deo, ſed attẽde ne forte tu habeas inimicũ. Dimitte, *Ibidem.*
& dimittetur tibi. Quod facis qui potes in peccato inueniri, hoc in te faciet, qui de nullo peccato poterit iudicari. Si autem vt homo in peccato poſitus, peccatori tuo non parcis, nec tuam in illo conditionem reſpicis,
nec de cætero lapſum tuæ fragilitatis horreſcis, quid F
tibi facturus eſt qui tam ſecurus iudicat, quomodo qui nunquam peccat? Danda ergo opera eſt puræ conſcientiæ, & ſi forte aliquis ineſt ſcrupulus, præueniamus faciem eius in confeſſione. In Pſalmo autem cum nunc cantaretur, audiuimus: Præueniamus faciem eius in confeſſione. *Pſal. 94.*
Præueniamus eum, ne ipſe nos præueniat. Poſt confeſſionem non afferet vltionem, ſi & tu poſt cõfeſſionem non repetas iniquitatem. Præueni antequam præueniaris. Quia enim vẽturus eſt, certum eſt: perdes, ſi non deſideras quod futurum eſt. Nam & te nolente venturus eſt. Nunquid eũ dilaturus es recuſando, ne veniat? Sicut nouerat horã, qua iudicari debuit, ſic nouit & horã qua debeat iudicare. Veniet ille, tu vide qualis futurus ſis. Hodie ineſt ſcrupulus, hodie ſit cõfeſſio, hodie renũcietur ſcrupulo, hodie dimittatur, hodie laxetur. Non eſt vt dicas, differt deus veniã: tu noli differre medicinam tuam. Habes enim aliquid in animo quod te angat: & ſi angit, & ſolicitat. Vtique ſi in domo tua eſſet lapis offendens oculos tuos, iuberes eum auferri de medio, maxime ſi aliquẽ paulo maiorem hoſpitem in domo tua eſſes recepturus. Cum ergo deum inuocas, in

G te vocas: quomodo veniet ad te,cui locū quò recipias,
oon mundaſti? Sed minus idoneus es auferre de corde
tuo,quod tibi ipſe feciſti, ipſum iouoca,vt muodet: ip-
ſum inuita, vt intret: dum tamē quod facturus es,mo-
do facias,cum loquitur oionendo,& tacet iudicando,
Dixit hic hircos,dixit & arietes,& iudicat ioter eos.

De doctrinis nō amaro corde cō-municādis. Cap.VIII.

Et quid eis dicit? Nuoquid non ſufficit vobis, quia
bona paſcua paſcebatis,& reliquias paſcuæ veſtræ con-
culcabitis pedibus veſtris,& potabatis aquam,quæ ſub-
ſidebat,id eſt,quæ pura & tranquilla erat, & reliquā pe-
dibus veſtris turbabatis,& oues meæ cōculcationes pe-
duo veſtrorum depaſcebant,& coouturbatam pedibus
veſtris aquam potabant? Quid eſt hoc? Paſcua dei bona
ſunt,& fontes dei puri ſunt.Habemus hoc in ſcripturis
ſanctis. Qui ſunt ergo qui quod tranquillum eſt inde
bibunt,& quod mundum eſt inde paſcuotur,& cōcul-
cant reliquias & turbant aquam,vt oues aliæ conculca-
tas herbas accipiant,& aquam conturbatam bibant? Et
hoc vtiq; videtis diſplicere paſtori,qui dicit dum fiunt
iſta,Ego iudico inter ouem & ouem:ad hoc vtique ne
H fiant. Suot multi qui tranquille diſcunt,perturbate do-

Cōtra prædicatores nimium ſeueros.

cent, & cum habeant doctorem patientem, ſæuiunt in
diſcētem.Quàm nos eoim traoquille doceat ipſa ſcrip
tura, quis oeſcit, Veniet ergo aliquis & legit præcepta
dei,legit & capit,capit traoquillus de tranquillo bibēs,
de viridi & mūdo paſcens. Velit aliquis audire ab illo
aliquid,indignatur, perturbatur: tarditatem aliquando
ſerius intelligētis accuſando turbatam facit minus in-
telligere quod potuit audire tranquillus. Nec hoc ideo
dixerim fratres,quia nō eſt aliquando corripienda du-
ritia,quam ipſa tanta veritatis tranquillitas corripit di-

Lucæ.14.

cens, O inſenſati & tardi corde ad credendum: ſi iſta
fiunt ea dilectione,qua volumus curam iocutere homi-
nibus ad incutiendam diligentiam iotentionis, & ad
ſereoandam forte oubem mētis ſuæ, quam de curis ſe-
culi cōtraxerunt,& forte cogitando alia ioutilia,quod
vtile eſt audire noo poſſuot. Deiode etiam ſi in ſe ali-
quis videat tarditatem,non ſioe cauſa ille accuſatur,vt
deum roget,& ſoluat tarditatem,donet veritatem.Aut
enim ſi negligētia ooſtra minus intelligimus quod au-
diuimus,vtique negligentia corripienda eſt. Aut ſi tar-
ditas eſt, cum fuerit accuſata , erit vnde rogetur deus.
Nec doctores ergo tales reprehēdēdi ſuot:ſed qui hoc
faciunt animo amaro , animo inuido, ipſi conculcant
I paſcua & cōturbant footes,quicquid forte oouerint,ita
volunt ooſſe vt alij oon nouerint. Malignæ meotis ho
mines,tartareo zelo pleni,liuidi non in corpore,ſed in
corde,legeruot & intellexerunt:cū interrogati fuerint,
multum eſt ad te , Ego tibi iſta credam, & tu dignus es
iſta legere vel audire? Quid turbas aquam ? Ambobus
foos manat. Quid cooculcas herbas communes? Non
tu pluiſti vt paſcerētur.

Quòd non ſufficiat bñ viuere, niſi etiā quiſque corā hominibus bñ ſtudeat conuerſari. Cap.IX.

Eſt aliud in his verbis,quod
noo abſurde poteſt intelligi. Suot homines qui putant
ſibi in bene viuendo ſufficere conſcientiam,& nō val-
de curant quid de illis alter exiſtimet ignorantes, quia
cum homo viderit homioem bonæ cōſcientiæ negli-
geotius viuentem,paſſim ſe cuilibet & vbilibet conium
gentem,habentem ſcientiam quòd nihil ſit idolum, &

1.Corin.8.

tamen in idolio recumbentem, cooſcientia illius cum
ſit infirma , ædificatur non ad ea quæ perſcrutatur, ſed
ad ea quę ſuſpicatur.Neque enim homo pater tuus,fra-
ter tuus,intrare poteſt in cooſcientiam tuam quam no
uit deus. Conſciētia tua coram deo eſt,coouerſatio tua
coram fratre tuo . Si de te ille alquid mali ſuſpicans,
perturbatus ædificatur ad aliquid facieodum , quod te
putat facere dum ſic viuis,quid prodeſt,quia vēter con K
ſcientiæ tuæ hauſit aquam puram , & ille de tua oegli-
geotia cōuerſatiooem bibit turbatam: Et audis tales cū
corripiuntur oe iſta faciaot, reſpōdere nobis & dicere,
Apoſtolus dixit. Si homioibus placere vellem, Chriſti *Gala.1.*
ſeruus noo eſſem, Et hic aquam turbas,paſcua concul-
cas.Attende melius,ne & tibi aquā turbet quod ait Apo
ſtolus,Si hominibus placere vellem,Chriſti ſeruus noo
eſſem.Optime accipio apoſtolicam ſententiam,libēter
agnoſco. Sed aliud in Apoſtolo oō legiſti? Placete om *1.Cor.10.*
nibus per omnia, ſicut & ego oomibus per omoia pla-
ceo,non quæreos quod mihi prodeſt,ſed quod multis,
vt ſalui fiant. Rurſus eundem Apoſtolum oon audiſti?
Sine offenſiooe eſtote Iudæis & Græcis & Eccleſiæ dei.
Tertio eundem Apoſtolum nō audiſti? Prouidemus e- *2.Cor.8.*
nim bona,non ſolum coram deo,ſed etiam coram ho-
minibus. Ait ergo ille,Expone itaque mihi, quomodo
iotelligam diuerſa atq; contraria hæc dicentē Apoſto-
lum, Si homioibus placere vellem, Chriſti ſeruus oon *2.Corin.1.*
eſſem:ac dicentem, Placete omnibus per omnia,ſicut &
ego omoibus per omnia placeo,ac dicētem,Gloria no
ſtra hæc eſt,teſtimoniū conſcientiæ noſtræ:ac dicentē, L
Prouidemus bona,nō ſolum coram deo,ſed etiam co-
ram hominibus.Si tranquillus audias,ſi tibi ipſi aquam
tuæ mentis nō perturbes, quaotum potero fortaſſis ex-
ponā. Suot homines temerarij iudices, detractores,ſu-
ſurrones, murmuratores,quærētes ſuſpicari quod non
videot,quærentes etiam iactare quod nec ſuſpicantur,
contra tales quid remaoet,niſi teſtimonium cōſcientiæ
noſtræ . Neq; enim fratres etiam in illis quibus placere
volumus,gloriam noſtram quærimus,aut gloriam no-
ſtram quęrere debemus,ſed illorum ſalutem: vt ſi bene
ambulamus,nos ſequendo nō errent:imitatores ooſtri *1.Cor.4.*
ſint,ſicut & oos Chriſti: ſi autem oos nō Chriſti,imita-
tores ſiot Chriſti. Ipſe enim paſcit gregem ſuū, & cum
omnibus bene paſcentibus,ipſe ſolus eſt,quia omnes in
illo ſunt.Noo ergo vtilitatem noſtram quærimus,quā-
do hominibus placere volumus,ſed gaudemus eis pla-
cere quod bonum eſt,propter ipſorum vtilitatem, oon
propter noſtram dignitatem.Contra quos autē dixerit
Apoſtolus,Si hominibus placere vellem,Chriſti ſeruus
noo eſſem,manifeſtū eſt:& propter quos dixerit,Place-
te omnibus per omnia,ſicut & ego omoibus placeo per M
omnia,manifeſtū eſt:vtrunq; dilucidum, vtrunq; tran-
quillum,vtrunq; purū,vtrunq; non perturbatum:tu tan
tum paſce & bibe,noli cōculcare,noli perturbare.Nam
& ipſum dominum Ieſum Chriſtum magiſtrum vtiq;
audiſti, Luceant opera veſtra bona coram hominibus, *Matth.5.*
vt videant bona facta veſtra, & glorificent patrem ve-
ſtrū qui in cœlis eſt:id eſt,qui vos fecit tales. Nos enim
populus paſcuæ eius, & oues manuū eius. Ille ergo lau- *Pſal.94.*
detur,qui te fecit booum,ſi bonus es,nō oi,qui per teip-
ſum nō poteris eſſe niſi malus.Quid autem vis in con-
trariū ducere veritatem,vt quādo boni aliquid facis,te
velis laudari:quādo mali aliquid facis,dominum velis
vituperari? Vtique enim qui dixit,Luceant opera veſtra *Matth.6.*
bona corā hominibus:ipſe dixit in eodē ſermone,No
lite facere iuſtitiam veſtrā coram hominibus.Sed ſicut
in Apoſtolo iſta tibi cōtraria videbantur,ſic & in Euan
gelio, Si autem ooo perturbes aquam cordis tui,& hic
agnoſces pacem ſcripturarum, & habebis pacem cum
eis & tu.Si autem tu cum eis habere nolueris pacem, tu
in te committis litem tuam , illæ ooo amittent pacem
ſuā.Propter illos eoim qui ſe hominibus iactando com
mendant, & ita ventilant opera ſua booa , vt finem
booorum

A bonorum operum ſuorum in laude hominum ponãt,
eandemq; laudem hominum quaſi pro mercede com-
Matth.6. putent bonorum operũ ſuorum, de his dicitur, Amen
dico vobis,perceperunt mercedem ſuã.Contra eos di-
citur,Cauete iuſtitiam veſtrã facere coram hominibus.
Proinde ſequitur, Vt videamini ab eis. Vltra non por-
rexit intentionem,hîc fecit finem,Nolite ſic facere co-
ram hominibus,quicquid boni facitis,vt videamini ab
eis,vt ſit ipſe finis operis veſtri,videri ab eis. Nolite er-
go ſic,vt videamini ab eis.Hîc autem,non ibi ponit fi-
nem,vt videamur ab hominibus, corã quibus vult eſſe
bona facta noſtra,ſed ait, Luceãt opera veſtra corã ho
minibus,vt vîdeãt bona opera veſtra. Non quieuit,ne-
que hic remãſit,ſed duxit te hinc rurſum,& tulit te à te.
Caderes enim ſi eſſes in te, & vbi tutus eſſes, poſuit te.
Videant,inquit,bona opera veſtra,& glorificẽt patrem
veſtrum qui in cœlis eſt. Noli iraſci, quia ille glorifica-
tur.Apud illum eſto,& in illo glorificaberis,vt nõ glo-
1.Cor.1. rietur, ait Apoſtolus,omnis caro coram illo. Ergo ſine
gloria remanebimus? Nõ,Ait enim ipſe,Qui gloriatur,
in domino glorietur.Nã & teſtimoniũ conſciẽtiæ no-
B ſtrę in nobis gloria eſt,quia in illo eſt.Nam ſi ita eſt glo
ria noſtra,vt nobis placeamus & efficiamur placẽtes no
bis,valdę ſtulto homini placeat qui ſibi placet.Curem⁹
ergo fratres,non tantum viuere, ſed etiam coram ho-
minibus bene conuerſari, nec tantum amemus habere
bonam conſcientiam,ſed quãtum poteſt noſtra infir-
mitas,quantũ vigilantia fragilitatis humanæ,curemus,
nihil etiam facere quod veniat in malã ſuſpicionẽ infir
mo fratri,ne forte puras herbas mandendo, & puras a-
quas bibendo cõculcemus paſcua dei, & oues infirmæ
cõculcatum mãducent,& turbatũ bibant: & vel prop-
Ezech.34. ter iſtũ qui dicit , Ego iudico inter ouem & ouem. Pro
iſtis hęc dicit dominus de⁹ ad eos,Ecce ego iudico in-
ter ouem fortem & inter ouem imbecillem . Aliud ali-
De eradicã- quid dicat. Iam audiuimus de his qui cõculcant her
tibus ziza- bas,& qui conturbant aquas:audiamus aliud genus ma
nia ante tẽ- li, & magnum genus mali. Poſtea de hircis nullam fa-
pus extra ec- cit mentionem, ſemẽ illos nominauit, vt ſciremus eos
cleſia agrũ eſſe.Ipſe enim illos bene nouit.Poſtea ſic loquitur,tan-
vt ſunt hæ- quã omnes ſint oues.Primo quomodo ipſe videt,poſt-
retici. ea vero quomodo nos videmus,locutus eſt.Hirci enim
Caput X. quia inſunt,& quia in fine ſeparabuntur,notum ſit oui-
C bus,modo tanquã inter ouem & ouem diſcerno.Nam
ſcit prædeſtinatione & præſcientia oues & hircos ille
ſolus,qui prædeſtinare potuit,qui præſcire. Modo quia
omnes ſub iugo Chriſti ſunt, & omnes ad gratiam dei
accedunt,ouem te putas,hircũ te forte deus nouit, ſed
tanquã ouis audi quod audis,Ecce ego iudico inter o-
uem fortẽ & inter ouem imbecillem, quoniã lateribus
& humeris veſtris impellebatis,& cornibus veſtris per-
cutiebatis,& omne quod deficiebat cõprimebatis,quo-
adusq; diſpergeretis eas foras. Quis hoc nõ intelligat?
Quis nõ exhorreſcat?Si mille oues foris ſunt,nõ eſt fa-
ctum. Si autem multas oues foris errare plangimus, væ
quorũ humeris & lateribus & cornibus factum eſt. Nõ
enim hæc facerent niſi fortes oues.Quæ ſunt fortes?De
ſuis viribus præſumentes.Quæ ſunt fortes? De ſua iuſti-
tia gloriantes. Non diuiſerũt oues, non foras miſerũt,
niſi qui ſe iuſtos eſſe dixerunt: humeris audaces ad im-
pellendum, quia nõ portant ſarcinam dei: latera mala,
conſpirantes amici,ſocietas pertinaciæ: cornua erecta,
elata ſuperbia:impelle lateribus & humeris, vẽtila cor-
nibus,mitte foras quod non emiſti:certe ipſa tota cauſa
eſt, quia tu iuſtus,& alij iniuſti,& indignum erat vt iu-

ſtus eſſet cum iniuſtis:indignum videlicet,vt frumenta D
eſſent inter zizania: indignum vt oues inter hircos pa-
ſcerentur, donec paſtor veniret qui in ſeparando non
errat.Itá ne tu angelus eradicãs zizania?Non te agno-
ſcerem angelum eradicãtem zizania, nec ſi iam meſſis
veniſſet . Ante meſſem non tu,ſed quiſquis fuerit non
eſt verus. Qui deſignauit meſſorem,deſignauit & tem-
pus . Poſſent & homines ſe dicere angelos. Inuenimus
fortaſſe in ſcripturis & homines dictos angelos:ſed ta-
men ego tempus meſſis attendo.Angeli tibi nomẽ po-
tes imponere,tempus meſſis non potes breuiare.Itaque
falſum dicis,qui ſis,quia nondum venit quãdo ſis.Pro-
inde cum venerit,& veri meſſores miſſi fuerint,neſcio
vbi te inueniant, vtrum purgandum qui in horreo re-
condaris,an alligandum qui in ignem proiiciaris.Ideo
enim dico,forte,quia non audeo iudicare.Modo te fo
ris doleo:vtrum ſis futurus intus,ignoro. Interim audi
ex alio ſcripturæ teſtimonio de te ſcriptum eſſe , dum
viuis,& noli velle zizania eradicare,quando tẽpus non
eſt,ſed tu ipſe intro redi cum tempus eſt. Dicit alia dei
ſcriptura, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, Hi ſunt hu-
meri & latera & cornua tua.Male fortis,quantum me- E
lius eſſes infirmus.Male fortis,ſed non ſanus.Male for-
tis phreneticus cædit & medicum. Dicis te perfectum
vt facias defectum.Quanto potius,quanto vtilius eſſes
infirmus, vt ille te perficeret qui nouit imperfectũ tuũ.
Et Apoſtolus Paulus vas electionis, ne extolleretur in
reuelationibus,quod dicere nõ auderemus, niſi ipſi di-
centi crederemus, In magnitudine, inquit,reuelationũ *2.Cor.12.*
ne extollar,datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus
ſatanæ,qui me colaphizet.Ne cornua erigeret,colaphi-
zari ſe dicebat.Propter quod,inquit,dominum ter ro-
gaui vt auferret eũ à me,& dixit mihi, Sufficit tibi gra-
tia mea : nam virtus in infirmitate perficitur . Eſt ergo
vtilior infirmitas quæ perficitur,quàm illa firmitas quæ
impellit oues,quæ ventilat vt excludat.Filius ergo ma-
lus ipſe eſt,tu te iuſtum dicis:Filius malus ipſe ſe iuſtum
dicit,exitum autem ſuum non abluit. Attendite fratres
mei ſententiam quandam breuem numero verborum,
ſed ingentem pondere veritatis. Iuſtum ſe dicit vt ex-
eat & excludat. Iuſtum ſe dicit, ſed malus eſt, ideo exi-
tum ſuum non abluit . Quid eſt non abluit? Non pur-
gat, non defendit, non excuſat. Quare enim te ſepara-
ſti,quare exiſti? Quare tibi tremit cor quando audis ex F
libris diuinis, Ex nobis exierunt,ſed nõ erant ex nobis: *1.Ioan.2.*
ſi tamẽ illa mala fortitudo,qua oues dei impellis & im-
pingis & ventilas , permittit tremorem ad cor tuum?
Nam vtique cum audis: Ex nobis exierunt, ſed non e-
rant ex nobis , ille loquebatur qui in Eccleſia erat . Ec-
cleſia toto orbe diffuſa eſt, tu quid facis foris? Neque e-
nim ego annuncio Eccleſiam toto orbe diffuſam:pro-
phetæ annunciauerunt, Apoſtoli annunciauerunt,ipſe
dominus annunciauit Eccleſiam toto orbe diffuſam.
Modo cum Pſalmus legeretur, audiuimus, Non repel- *Pſal.94.*
lit dominus plebem ſuam:tanquam quęreretur,quoniã
in manu eius,inquit,omnes fines terræ.Ipſe non repel-
lit,& tu impellis. Impellis,ventilas,excludis,iactas,tra-
ditor es,non comprobas.Cornua ſunt iſta ventilantis,
non manſuetudo paſcentis. Ecce plebs dei in finibus
terræ,ecce plebs dei gemens & plorans ante deum qui
eam fecit,dicit in Pſalmo ipſi domino ante quem plo-
rat, A finibus terræ ad te clamaui , dum angeretur cor *Pſal.60.*
meum. Vide quemadmodum ſe humiliat in angore
cordis, & quid ſibi præſtitum dicit : In petra exaltaſti
me. In petra Chriſto exaltaſti, non de monte Donati

G præcipitaſti. I nunc & iacta cornua, extende latera,in-
ſta humeros tuos,& impelle oues & dic:Iuſtus ſum.Re-
ſpondebit tibi ſcriptura:Malus,non iuſtus, filius malus
ipſe ſe iuſtum dicit. Si iuſtus es,quare exis foras? Quid
eiicis foras?Quid cum his quos eiicis facis foras? Tan-
quã ouis inter hircos fuiſti, melius ab iſtis à paſtore ad
dexteram ſepararis,quàm cum ipſis ad ſiniſtram confu
taris. Hirci erant,tu ouis, paſceris cum hircis. Quid te
paſcua,quid te fontes offenderant?Poſtremo quid te ip
ſe paſtor offenderat, qui ad tempus gregẽ vtrunq; per-
miſcuit,qui etiam ſibi quando libet hoc bene facienti,
tamen ſeparationẽ in finem ſeruauit? Neque ille etiam
ſi modo ſepararet, erràret. Ille in finem differt, tu ante
tempus ſeparas. Non expectas finem neſciens quando
tibi ſit finis. Vnde hoc,niſi quia & ipſos quos tanquam
hircos accuſaſti,falſo accuſaſti? Nam ſi vere accuſaſſes,
non te ſeparaſſes. Tua ſeparatio illorum eſt purgatio.Si
zizania erant, quid ea voluiſti ante tẽpus ſeparare, cum
ipſis permixtum triticũ eſſes, & eodem agro radicare-
ris,eadem pluuia rigareris?Quare ergo exiſti?Nunquid
inuenis cauſam? Quos accuſas non conuincis, exeun-
H do autẽ ante tempus & te ſeparando,ipſe conuinceris.
Vide quia filius malus es,ipſe te iuſtum dicis,exitum au
tem tuũ non abluis. Ego non dico tibi,tu es potius tra-
ditor.Quod ſi etiam dicam,facile probo:ſed ideo nolo
dicere, quia tui fecerunt,non tu feciſti. Non tibi impu-
to facta aliena,etiã tuorum: tuum factum attẽdo,quòd
foris es arguo. Exitum tuũ arguo, prorſus certe omnia
remoueo quæ in vos dici poſſunt. Omitto ebrioſitates
veſtras,fœnus & vſuras,ſuperuſuras,omitto greges & fu
rias Circuncellionum, omitto hæc omnia & quæcun-
que alia quæ enumerare non poſſum. Non omnes for-
te apud vos iſta faciunt.Ille qui ibi iſta non facit,ille cui
diſplicẽt iſta quę ibi fiunt,ipſe ergo accedat,ipſe loqua-
tur: non ei obiicio crimen alienũ,abluat exitum ſuum.
Vides quia recte illi dicitur, Filius malus ipſe ſe iuſtum
dicit.Dominus enim dicit,qui verum dicit,Filius ma-
lus ipſe ſe iuſtum dicit:Non ego,ſed ipſe.Si vult vt ego
dicam iuſtum, veniat, bonos fructus in catholica pace
afferat,in catholica pace cuſtodiat, quia & fructus non
eſt,vbi nõ eſt tolerantia:Et fructum,inquit, afferẽt cum
tolerantia. Vis videre quemadmodum grandinatus es?
Eccli.2. Audi ex alio loco,Vę his qui perdiderunt tolerantiam.
I Modo aliquem putate cogitare,quia & ſæpe contingit,
vbi ſit Chriſtianus. Motus eſt vt ſit Chriſtianus,attẽdit
in nomen Chriſti concurrere genus humanum, nulla
temporali propoſita commoditate vult eſſe Chriſtia-
nus,non vt maiorem amicum conciliet,nõ vt ad con-
cupitam vxorem perueniat, non vt aliquam preſſuram
huius ſeculi euadat , quanquam multi etiam ſic intran-
tes corriguntur ingreſſi.Sed faciamus aliquem cogitan
tem de anima ſua & volentem eſſe Chriſtianum,atten-
dit vbi duas partes videt,quærit cauſas quare ſe illi ab il
lis ſeparauerunt.Reſpondent illi:Separauimus nos tan
quam iuſti a peccatoribus. Quaſi vero cæco loquantur
audienti quid dicant, non videnti quid agant. Si itaq;
inſpiciens morem ipſorum, & ea quæ pauloante com-
memoraui dicat illis: Rogo vos, iuſtos vos eſſe dicitis,
& ideo vos recte ſeparaſſe contenditis,quare apud vos
ſunt tales & tales?Et illi fortaſſe,quia negare nõ audent,
quia ea dicuntur quæ oculis obiiciuntur, ſunt quidem
apud nos tales, ſed nunquid omnes ſumus tales? Opti-
me. Video te foris cum peccatoribus. Quare nõ intus?
Merces enim ſeparationis tuæ eſſe debuit, cũ peccato-
re nõ viuere. Si foris ſic eſſes, vt quales te fingis,fugiſſe
non haberes, quoquo modo ferrem ſeparationẽ tuam. K
Attendat ergo iſte cupiẽs eſſe Chriſtianus,vbi ſit Chri-
ſtianus, Videt illos ſeparatos quaſi à peccatoribus, ple-
nos peccatoribus.Rurſus attẽdat eccleſiã Chriſti ſecun
dũ probabilem vitã morum generis humani, ſecundũ
quos mores poteſt ipſe etiam veniẽs de ſeculo vtcunq;
iudicare. Videat & hîc aliquos ſobrios, aliquos ebrio-
ſos,aliquos patientes pauperes,aliquos rapinã rerum a-
lienarum appetentes: & cætera talia,videt hîc, videt &
ibi,attendat iã deum,quid dicat de eccleſia ſua:inuenit
deum dicentẽ per omnes gentes eccleſiam ſuã,inuenit
deum etiã in iſta ſimilitudine zizaniorũ dicentẽ:Ager
eſt hic mũdus. Non ager eſt Africa,ſed hic mũdus. Per *Matth.13.*
totum mundum frumentũ,per totum mundũ zizania,
tamẽ ager eſt mundus.Seminator filius hominis, meſ-
ſores angeli,non principes Circuncellionũ.Sinite cre-
ſcere vtrunq; vſq; ad meſſem,nõ creſcere zizania,& de-
creſcere frumẽta, ſed vtrunq; creſcere vſq; ad meſſem.
Quam meſſem?Ipſum audi:Meſſis eſt finis ſeculi.Audit
hæc planè,& recte iudicãs quid dicit?Nõ ero in illa cõ
ciſione,hac ero,& bonus ero in nomine eius cuius ero,
& bonus ero,nõ meipſum bonũ faciens,ſed ab illo fie- L
ri expectãs,non meipſum bonum & iuſtum dicens,ſed
ab illo dici deſiderans . Intrat, fit catholicus, ecce ipſe
abluit ingreſſum ſuũ,ablue & tu exitum tuũ.Non potes.
Filius enim malus ipſe ſe iuſtũ dicit,exitum autẽ ſuum
non abluit. Lateribus & humeris veſtris impelleba-
tis,& cornibus veſtris percutiebatis,& omne quod de- *De miſeri-*
ficiebat comprimebatis,quoaduſq; diſpergeretis eas fo *cordia dei*
ras.Et ſaluabo oues meas.Sicut deteſtanda illorum ini *per paſtorẽ*
quitas & crudelitas,ita laudãda paſtoris noſtri veri dei *Chriſtum o-*
noſtri miſericordia,ſaluauit oues ſuas.Forte fratres mei *ues ſuas ab*
quamuis per minimos ſeruos ſuos, forte per indignos, *hæreticorũ*
hoc facit cũ hoc dicimus,Saluat oues ſuas, audiant vo- *vaſtationi-*
cem paſtoris ſui & ſequantur eum: non quærant eccle- *bus liberã-*
ſiam ex ore hominum,ex ore dei quærant,ex ore Chri- *te. Cap.XI.*
ſti quærant. Ille quem dicit impium,impius eſt: quẽ di-
cit iuſtum,iuſtus eſt:quẽ dicit ouem,ouis eſt:quem dicit
hircum,hircus eſt, Ipſe eſt veritas,ipſe loquatur, ab illo
Eccleſia quæratur. Dic nobis domine, vbi eſt Eccleſia *Ioan.14.*
tua? Et ille omnibus: Vbi ego ſum,ſcitis, Reſpondeant
omnes:In cœlo ad dexteram patris.Integra fides.Hanc
docui,hanc ſeminaui,ſed per mundũ ſeminaui.Cũ me M
inquit,confitemini in cœlo,venit vobis certe in mentẽ
ille Pſalmus,Exaltare ſuper cœlos de^9.Eccleſiã quęritis, *Pſal.107.*
legite quod ſequitur: Et ſuper omnem terrã gloria tua.
Vbi fratres,vbi dictũ eſt, Exaltare ſuper cœlos deus: de
Chriſto reſurgẽte & aſcendente: ibi ſtatim ſequitur,Et
ſuper omnem terrã gloria tua.Sponſus in cœlo eſt,ſpõ-
ſa in terra eſt:ille ſuper omnes cœlos,illa ſuper omnem
terram.O hæretice,credis quod in cœlo non vides,ne-
gas quod in terra vides . Dicat ergo hæc, dicat & au-
diatur,ſaluat oues ſuas. Et ſaluabo,inquit,oues meas,&
iam non erunt in vaſtatione,& iudicabo inter ouem &
ouem,& excitabo ſuper eas paſtorem vnum.Nónne ip-
ſe in ſuperiori lectione dixerat:Ego paſcam?Modo ex-
citat paſtorem vnum ille qui paſcit.An forte intra tam
paruum interuallum lectionis tædio affectus eſt paſcen
do , & excitauit paſtorem cui commendaret curam o-
uium vt ipſe eſſet ſecurus ? Audiamus quem paſtorem
dicit, & ibi intelligimus quare & ipſe paſtor etiam ex-
citato iſto paſtore ipſe paſcat,& ſolus paſcat. Excitabo
ſuper eas paſtorẽ vnum,& paſcet eas.Seruus meus Da-
uid ipſe paſcet eas.Prophetiam eſſe de Chriſto venien-
te ad homines ex ſemine Dauid intelligitis fratres , ſi
tempora

A tempora cognoſcatis. Ipſe Propheta Ezechiel tempore
captiuitatis fuit, quę facta eſt ex trāſmigratione populi
in Babyloniā. A tempore Dauid vſq; ad tempus huius
trāſmigrationis, generationes ſunt quatuordecim. Ec-
ce quāto pòſt dicit: Et Dauid paſcet eas. Si hoc diceret
tempore Noë, aut tēpore Abrahā, aut tempore Moyſi,
aut tempore ſaltem ipſius Saulis, cui ſucceſsit in regno
Dauid, recte intelligeremus de ipſo Dauid filio Ieſſe di
ctum eſſe hoc, ꝙ ipſe futurus eſſet paſtor gregis dei, cui
regnanti populus ille cōmiſſus eſt: nunc vero iā regna-
uerat Dauid, iā de vita iſta exierat, iā patribus appoſi-
tus erat, iā pro merito ſuo quieſcebat. Quid eſt quod
dicit, Excitabo Dauid, & faciā eum paſtorē vnum: niſi
quia Dauid ille eſt, qui venit ex ſemine Dauid? Quo-
modo ergo erigit nobis paſtorem deus? Quē paſtorem
vnū? Et paſcet eas ſeruus meus Dauid. Iā dudū ipſe pa-
ſcebat nos, deus paſcebat nos, modo paſcit nos ſeruus
eius Dauid. Quare tanq̄ alter? Nā vtiq; cū ille paſcebat,
deus paſcebat: & cū deus paſcebat, pater & filius & ſpi-
ritus ſanctus paſcebat. Modo excitatur & fit tanq̄ alter
B paſtor, ſed nō alter. Nō alter ſecundū formam dei, quia
in forma dei ipſe & pater vnus deus: in forma autē ſer-
ui tanquā alter excitatur vt paſcat, qua maior eſt pater.
Ioan. 10. Audi vnum paſcentem, & Chriſtum paſcētem, Ego &
Ioan. 14. pater vnum ſumus. Audi excitari Chriſtum paſcētem,
Philip. 2. Pater maior me eſt. Vnus ergo paſcit, quia cū in forma
dei eſſet, non rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo.
Excitatur autem vt paſcat, quia ſemetipſum exinaniuit
formā ſerui accipiens. Hoc & hic ipſa verba teſtantur:
Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Seruus in forma ſerui:
ſeruus, quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci-
piens, in ſimilitudine hominū factus, & habitu inuētus
vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediēs vſque
ad mortem, mortem autē crucis. Excitetur ergo vt pa-
ſcat. Propter quod, inquit, deus exaltauit eū à mortuis,
& donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomē. Iam
excitato ſeruo ſuo Dauid, iam excitata forma ſerui, quā
poſuit ad dexteram ſuam, donauit ei nomen quod eſt
ſuper omne nomen. Vide quēadmodum paſcat, quàm
Ibidem. late paſcat, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœ-
leſtium, terreſtriū, & infernorum. Ad quam anguſtam
C partem latum poſſeſſorē vanitas hęretica impingis? An
tantum fidis ſuperbis humeris & cornibus tuis, vt non
cōgreges ad paſtorem, ſed & ipſum paſtorem à grege
coneris excludere? Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Au-
dite oues paſcentē vos Dauid. Audite vocem paſtoris
veſtri Dauid, nō vocem latronum, nō vlulatus luporū.
Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Ipſe paſcet eas. O cōmen
danda res, Ipſe paſcet eas. Nemo ſe dicat paſcere pręter
ipſum, ipſe paſcet eas. Qui vult paſcere, in illo paſcat,
quia ipſe paſcit eas. Deus pauloāte dicebat, Ego paſcā:
modo dicit, Ipſe paſcet eas. Reſpondeat filius & dicat
Ioan. 10. vobis, Vtrūq; vere dictum eſt, Ego & pater vnū ſumus.
Qui dicit, ego paſcam: non mentitur dicendo, ipſe pa-
ſcet: & cū dicit, ipſe paſcet: non mentitur dicendo, ego
paſcā. Non credis, inquit, quia ego in patre, & pater in
Ioan. 14. me eſt? Philippe, qui videt me, videt & patrē. Recte di-
citur, Ego paſcam: recte dicitur, Ipſe paſcet. Diſtinctio
eſt, nō ſeparatio, ipſe paſcet eas. Nolite oues expaueſce-
re, non relinquet vos qui dicit, ipſe paſcet eas. Deus pa-
ſcit pater & filius & ſpiritus ſanctus: ipſe deꝰ paſcit. Sed
diſtinguenda erat forma ſerui, nō ſeparanda & alienā-
da, & in aliā perſonam cōſtituenda. Accepit in ſe crea-
tor creaturā, nō mutatus eſt creator in creaturā, aſſum-
De deitate pſit quod non erat, nō amiſit quod erat. Paſcet eas

ſeruus meꝰ Dauid. Ipſe paſcet eas, & erit eis in paſtorē, D *vni-*
& ego dominus ero illis in deum. Attēdite fratres, Vi- *tate & pſo-*
dete vnitatē deitatis, & perſonarum tamē diſtributio- *narū diſtri*
nem, ne dicamus eum eſſe filiū qui pater eſt, aut eū eſſe *butione.*
patrē qui filius eſt. Ecce dixit, Ipſe paſcet eas qui paulo- *Cap. XII.*
ante dixerat, Ego paſcā eas. Et erit eis, inquit, in paſto-
rem, & ego dominus ero illis in deum. Expone nobis
domine. Nemo aquā turbet, quod purum manat de pu
ro fonte potemus. Quid enim quaſi ſingillatim quod
dixiſti, erit ipſe in paſtorē, ego ero in deum, tanquā ipſe
ſit paſtor noſter, tu ſis deꝰ noſter? Quare domine tu nō
es paſtor noſter, & ille non eſt deus noſter? Tranquille
audi, eſto māſuetus ad audiendū verbum, vt intelligas.
Forte enim modo audit me aliqua auris diuerſa ſen-
tiens, & hæretico veneno tabefacta, & irridet me dicē-
tem, patrem & filium vnum deum, cum nō irrideat tot
milia fratrum habentiū animam vnā, & dicit mihi, ec-
ce aperte deus dicit, Erit eis in paſtorē ſeruus meus Da
uid, quē tu ipſe Chriſtum intellexiſti, nec aliter poteſt
intelligi. Rationē enim reddidiſti, hæc eſſe dicta, cum
iam dormiſſet Dauid. Chriſtus ergo erit eis in paſtorē, E
& ego, dominus ait, ero illis in deū. Ille in paſtorē, ille
in deum. Tu ergo mihi expone, quid eſt, Ego paſcam?
Quis dicebat, ego paſcam? Certe deus loquens dicebat,
ego paſcā. Quomodo non ſeparauit Chriſtum à paſcē
do, cum diceret, ego paſcā: ſic non ſeparauit Chriſtum
à deitate, cū diceret, ego deus. Ecce paſtor eſt Chriſtus,
paſtor eſt & pater. Sic deus eſt pater, deus eſt & Chri-
ſtus. Sicut à paſtore Chriſto nō ſeparas patrē, ſic à deo
patre nō ſepares Chriſtum. Habet cū filio pater paſcen
di miſerationē, habet cū patre filius diuinitatis æquali-
tatem. Sed niſi ita diceret, putares eum eſſe patrē qui eſt
filius. Ergo ad vnitatē deitatis te admonuit, & ad per-
ſonarū diſtributionē, vt quod dicit, ipſe paſcet, & ego
ero illis in deum: nō ſe ſeparans à filio paſcente, nec fi-
lium ſeparans à ſe dominãte, & in patre intelligas deū
filium, & in filio intelligas paſtorē patrem. Ego, inquit
dominus, ero illis in deum, & ſeruus meus Dauid prin-
ceps in medio eorum. Quare in medio eorū? quia ver-
Ioan. 1. bum caro factum eſt & habitauit in nobis. Princeps in
medio eorum, inde & mediator dei & hominum, quia
deus cum patre, homo cum hominibus. Nō mediator F
homo præter deitatē, non mediator deus præter huma
nitatem. Ecce mediator. Diuinitas ſine humanitate nō
eſt mediatrix, humanitas ſine diuinitate nō eſt media-
trix, ſed inter diuinitatē ſolam & humanitatem ſolam
mediatrix eſt humana diuinitas, & diuina humanitas
Chriſti. Et ſeruus meus Dauid princeps in medio eorū.

Ego dominus locutus ſum. Non neſcio quis hære- *De teſtamē*
ticus. Ego dominus locutus ſum, Et diſponā ad eos te- *to pacis in*
ſtamentum pacis, per ipſum vtiq; qui ait, Pacem meam *eccleſia quo*
do vobis, pacē meam relinquo vobis. Hoc eſt teſtamē- *carent hæ-*
tum patris noſtri, teſtamētum pacis. Quælibet hæredi- *retici.*
tas diuidatur inter cōſortes, pacis hæreditas diuidi nō *Cap. XIII.*
poteſt. Pax noſtra Chriſtus eſt, pax facit vtraque vnum, *Ioan. 14.*
nō duo de vno. Ipſe enim pax noſtra dixit, qui fecit v-
traque vnum. Teſtamētum dei eſt, hæreditas pax eſt. A *Ephe. 2.*
concordibus conſortibus poſsideatur, non à litiganti-
bus diuidatur. Et diſponam ad eos teſtamētum pacis.
Vigilate hæretici, audite à paſtore teſtamentum pacis,
venite ad pacem: iraſcimini Chriſtianis Imperatoribꝰ,
quia teſtamēta veſtra valere noluerunt in domibus ve
ſtris, videte quàm digna ſit pœna. Et quid eſt quòd te-
ſtamentum veſtrū non valet in domo veſtra? Quid eſt?
Quantū eſt? Dolor iſte admonitio eſt, non dū dānatio:
Voluit

G Voluit enim deus cōpati teſtamento pacis ſuæ. Cōdo-
les teſtamento tuo,ſi non ſtet teſtamētum tuum in do-
mo tua. Certe moriturus es, & quid agatur in illa do-
Pſal.145. mo,poſtea neſciturus.In illa enim die peribunt,inquit,
Pſal.102. omnes cogitationes eius, & nō cognoſcet amplius lo-
cum ſuum.Nō ergo ſciturus quid poſtea agatur in do-
mo tua,cū mortuus fueris, doles tamen teſtamentū tuū
non ſtare in domo tua. Chriſtus mortuus reſurrexit,de
cœlo reſpexit,vt ſtet teſtamentū eius.Euigila ex dolore
tuo,corrigere ex cruciatu tuo. Ligno male curuo noſti
calorem ſolere adhiberi:corrigat te dolor iſte, nōdum
eſt flāma ignis æterni,tanq̄ calor foci eſt admotus cur-
uo cordi tuo,vt hinc admoneatur & corrigatur. Dole
prorſus.Recte doles, nō ſtare teſtamētum tuum in do-
mo tua.Domus dei cor tuum eſt. Si vis valere teſtamē-
tum tuū in domo tua, quare nō vis valere teſtamētum
dei in domo ſua? Dimittis filiis tuis parietes,& ſi aliter
filios tuos diuiſuros noueris quàm tu diſpoſueris, do-
les.De vna domo viliſſima,de tecto ruituro quantā cu
ram habes,quantā ſolicitudinem cōcipis: quemadmo-
dum ardētibus febribus premēti morbo,ipſi morti vr-
H genti quātum potes reſiſtis, anhelans verba extrema vt
impleas teſtamētum.Quot iuriſperitos conſulis,quan-
tas fraudes, vt ſtet teſtamentū tuum cōtra ipſam legem
Imperatoris,inquiris?De proximo tibi reſpondet deus,
Noli fraudes quærere, noli calūnioſas formulas aucu-
pari. Vis ſtare teſtamentum tuum,ſtet in te meum. Do-
les,quia acquiſitionem tuam tollit alius quem nolebas,
Gene.22. quid de hæreditate mea tam lata,tā pia? In ſemine tuo
benedicentur omnes gētes. Dixi ego ſeruo meo,dicit
tibi deus,& credidit cū hæc nō videret, tu vides & ne-
gas.Ecce ille factum teſtamētum ſeruauit,tu apertū di-
ſcindis. Tunc enim teſtamētum ſeruatum eſt, quando
auditum eſt:tunc apertū eſt,quando impletum eſt. Vſq;
ad manus tuas ſeruatum eſt teſtamentum. Certe hæres
vis eſſe. Nunquid ſic tecum contendit cohæres tuus,vt
dicat tibi,tolle iſtam partem,ego illam: aut,tolle tu mi-
norem,& ego maiorē? Non dicit,ſimul diuidamus,ſed
ſimul habeamus:hoc enim voluit,qui teſtatus eſt. Ape-
†al. incēde- ri & lege:& clamas,ne intēderetur † ego feci,ne inten-
retur, & ſic deretur ego ſeruaui,ne intēderetur tu ſeruaſti. Aperi &
deinceps. vide,quia vnde intēderetis,† ſeruaſti,quāuis te ſeruaſſe
†al. incen- abſit,vt credam,quem video non ſeruare quod iubet.
deretis. Et ponā ad eos teſtamentum pacis,& exterminabo
I beſtias malas à terra. Beſtias,hoſtes teſtamenti pacis. De
De cōſcien- illis beſtiis dicit in Pſalmo, Increpa feras calami. Quid
tiæ eremo ī eſt feras calami? Beſtias aduerſarias ſacrę ſcripturę,quia
qua requie- calamo ſcriptæ ſunt. Exterminabo beſtias malas à ter-
ſcamus in ra,& habitabo in eremo in ſpe. Quid eſt in eremo? In
ſpe, & de ſolitudine. Quid eſt in ſolitudine? Intus in cōſcientia.
eius deliciis. Magna ſolitudo,quia nō ſolum nullus hominū tranſit,
Cap. XIIII. ſed nec videt. Ibi habitemus in ſpe, quia nōdum in re.
Etenim totum quod foris eſt noſtrum,fluctuat tēpeſta-
tibus & tentationibus ſeculi. Eſt interior eremus,ibi in-
terrogemus fidem noſtrā, interrogemus ſi eſt charitas
intus,videamus ſi nō labia ſonant, ſed & pectus cū di-
Matt.6. cimus, Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimit-
timus debitorib⁹ noſtris, ſi verū ſonat, ſi verū dicimus,
vbi nemo hominū videt:ibi eſt eremus, vbi requieſci-
mus in ſpe,quia trāſit hæc omnis tribulatio:& quę ſpes
erat,fiet res,& erit totū noſtrum in requie,quia iā con-
ſpicui nobis erimus,& nō erit ouis tanq̄ abſcondita co
gitatio,& nō erit eremus conſcientia, quia omnes ſibi
noti erūt,& cogitationes ſuas ignotas nō habebunt,cū
1.Cor.4. venerit dominus, & illuminauerit abſcōdita tenebra-
rum, & manifeſtabit cogitationes cordis, & tunc laus K
erit vnicuiq; à deo. Nunc vero vides duos homines in
tribulatione, cor ipſorum videre nō potes. Forte alius
cōſcientia mordetur, alius in conſcientia tanq̄ in ere-
mo requieſcit,& habitabunt in eremo in ſpe, & ſomnū
habebunt,id eſt requiem, tāquam alienatis ſenſibus ab
omni ſtrepitu ſeculi intus ibi requieſcēt in riuis. In ipſa
intus eremo ſunt riui quidā memoriæ manātes, liquo-
res diuinos ſcaturientes,ex mente ſcripturam tenentis
& recolentis. Etenim quod legiſti,quod audiſti,ſi purū
& liquidū & ſanctum memoriæ mandaueris,cum cœ-
peris in illa interiore eremo,id eſt,in bona conſcientia
requieſcere,eliquatur de interioribus mētis tuæ,& ma-
nat quodāmodo recordatio verbi dei, & cum cæteris
requieſcis in ſpe & dicis: Verum eſt,bene mihi eſt, ipſa
eſt ſpes mea,hoc mihi promiſit deus, non mentitur,ſe-
curus ſum. Et iſta ſecuritas ſomn⁹ eſt in riuis. Et ſomnū *Ezech.34.*
habebūt in riuis,& dabo eis in circumitu collis mei be
nedictionem. Mōs licet ſit, collis licet ſit in circumitu
eius,bene ſit nobis. Collis ipſe Chriſtus eſt. Sic enim ip-
ſe in medio noſtrum,nos ſumus in circumitu eius. Iam
enim dudum dixerat, Dauid princeps in medio eorū. L
Et quia princeps,ideo collis,lenis,nō arduus & diffici-
lis aſcēdenti,ſed ſi nō de alto pedes ponat. Et dabo eis
in circumitu collis mei benedictionem, & deferā im-
brem in tēpore ſuo,pluuiam verbi dei. Eſt enim & im-
ber malus, qui deiicit domum ſuper arenā cōſtitutam, *Matt.7.*
cui magnum eſt vt reſiſtat domus ſuper petram funda-
ta:tentationis enim imber eſt, ruinā quærens, non ter-
ram rigans. Non erit talis imber iſte quem ſe dicit de-
ferre dominus: Quid enim ait? Imbres benedictionis
erunt. Suſpectum te fecerat nominatus imber. Imbres
erunt benedictionis,non tentationis. Imbres erunt be-
nedictionis. Et vide quid profecit ille imber. Et ligna
quę in campo ſunt dabunt fructum ſuum. In campo,in
planicie quadam,nō arduis, in facilitate quadam vitæ.
Facilitatem quandam vitæ huius nihil in ſe habentem
ardui,laborioſi,difficilis,campum dixit, qualis eſt vita
fidelium multorū in Eccleſia dei, habentium cōiuges,
filios,domos ſuas, velut in cāpo ſunt ligna, arduū ni-
hil accēdere valuerunt,ſed accipiant imbrē, dabunt &
hæc ligna fructum ſuum. Horum lignorum fructus eſt: M
Frange eſurienti panē tuum: & egenum ſine tecto in- *Eſa.58.*
duc in domum tuam. Talib⁹ lignis dicebat Apoſtolus,
Non quia quæro datū,ſed requiro fructū. Et ligna quæ *Philip.4.*
in cāpo ſunt dabunt fructum ſuum:& ſi nō habent ma
iorem,habent tamen quēdam ſuum. Et terra dabit ge-
nerationem ſuā,tota terra,& inhabitabunt in terra ſua.
Iā campi,colles,mōtes dabūt generationes ſuas. Quid
poteſt campus? Quid poteſt collis? Quid poteſt mons?
Solus agricola agnoſcatur, & habitabūt in terra ſua in
ſpe. Videtis quia ea promittit quæ hoc tempore donat
nobis. Quādiu dicit in ſpe,adhuc in hoc tēpore intel-
ligo:cum enim peruenerimus ad promiſſa, iā non erit
ſpes,ſed res ipſa erit. Et ſcient quoniā ego ſum do- *De ſeruitu-*
minus in eo,cum cōfregero furcas iugi eorum. Furcas *te ſimpliciū*
quibus premitur collum eorum. Domine frāge furcas *ſeductorū*
eorum,quibus hæretici premūt colla infirmorū. Quid *ab hæreti-*
enim tā anguſtum & furca cōpreſſum,quàm noli audi- *cis quos li-*
re Chriſtum,audi me? Remoue furcā, reſpirare permit- *beras domi-*
te. Neſcio quid dicas. Audio vocē paſtoris mei per om- *nus, & in*
nes gentes,incipientibus ab Hieruſalem, ſine me ſequi *vnitatē re-*
paſtorem. Quid premis? Tolle furcā de collo meo,tol- *ducis eccle-*
lam iugum leue domini mei, Hæc audit & premit. Do- *ſiæ. Ca. XV.*
mine nō vult hæreticus furcam ſuſpendere, tu furcam *Lucæ.14.*
frange

A frange. Crux domini ſurſum leuat, furca hęretici deorſum premit. Sed confringentur in eo cum confregero
furcas iugi eorum. Dominationem enim ſuam volunt
hominibus imponere, volentes eos ſub ſe eſſe, non ſub
deo. In eo cum cõfregero furcas iugi eorũ, & eximam
eos de manu eorum, qui eos in ſeruitutem redigebant.
Quid eſt in ſeruitutem redigebant? Ad peccatum eos
Ioan. 8. cogebant. Omnis enim qui facit peccatũ, ſeruus eſt pec
cati. Videte quid eis perſuaſerint fratres, vt dicant, Illi
de nobis reddẽt rationem, nos oues ſumus, quò duxerint
ſequimur. Ouis es, paſtorem audi, nõ lupum. Et nõ
erunt in vaſtationem gentibus. In omnibus enim gentibus
non deſunt alij hic, alij ibi, non illi ibi qui hic, ſed
tamen nõ deſunt furcis prementes colla fidelium, nec
hic nec ibi. Diſſentiunt inter ſe, cõtra vnitatem omnes
conſentiunt. Vnitas autem non diſſentit à ſe, ſed cõtra
omnes diſſentientes à ſe vbique pugnat, vbiq; laborat.
Sed eſt requies in eremo. Et non erunt adhuc in vaſtationem
gentibus, & beſtiæ terræ iã non comedent eos.
Audientes vocem paſtoris ſeruentur à dentibus luporum,
B rum, beſtiæ illę calami non comedent eos, volentes ad
ſenſum ſuum conuertere ſcripturas, ab apertis ſcripturis
auertentes aures, volentes ſe audiri, & ſcripturas nõ
audire. Et beſtiæ terræ non comedent eos, & inhabitabunt
in ſpe. Videte quotiens oſtendat, quia quod nunc
promittit, hic promittit, de rebus loquitur, quas adhuc
hic exhibet. Et non erit qui eos terreat. Quomodo nõ
erit qui eos terreat? Non erit prorſus. In domino cõfi-
Pſal. 55. do, iã cum cœperit dicere homo, In domino laudabo
ſermonẽ, in deo laudabo verbum: in deo ſperaui, nõ timebo
quid faciat mihi homo: non in me. Illi laudabãt
verbum in ſe dicentes, Quod vobis dicimus, credite.
Nos laudamus verbũ in domino dicentes, quod nobis
dicitur à domino, credamus. Non erit qui eos terreat.
Et excitabo eis plãtarium pacis, teſtamentũ pacis. Plãtariũ
pacis germinet quod plantat deus, & exterminetur
quod ſeminauit hæreticus. Quod plãtauit deus de
ſe, de Eccleſia ſua: de ſe in cœlo, de Eccleſia in terra: de
ſe ſup omnes cœlos, de Eccleſia per omnes terras, hoc
plantauit deus. Veni autem huc, eſto in parte Donati,
in ſola Africa Eccleſia eſt. Nõ plantauit deus, nõ agnoſco
plantam dei: eradicandum eſt quod loqueris, nõ ri
C gandum. Et excitabo eis plantarium pacis, & iam non
erunt qui exterminẽtur fame in terra. Vere fratres quia
fames eſt, quęrite & videte quantã famem patiantur, &
quod peius eſt, circum os habent eſcam, ſed nõ manducant:
prorſus quomodo ægri moriuntur ſæpe faſtidio,
non quia deeſt quod comedãt, ſed quia comedere nolunt
& auerſantur. Nam vtiq; & ſcripturæ iſta loquun-
Pſal. 21. tur, & hic vtiq;, & ibi ſonat Pſalmus, Cõmemorabuntur
& conuertentur ad dominũ vniuerſi fines terræ, &
adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium.
Ecce eſca poſita eſt in vaſculo. Si ſanus eſſes & manducares,
nũquid ibi remaneres? Et iã non erunt qui exterminentur
fame in terra, & iam nõ portabunt maledictum
gẽtium. Vere fratres in tantum culmen in nomine
Chriſti erecta eſt Eccleſia, vt iam cõfundantur omnes
maledici, nec audeant maledicere. Hoc ſolum illis
remanſit, quod cõtra nos dicant, quare inter vos non
cõſentitis? Gentiles Pagani qui remanſerunt nõ habentes
quod dicant cõtra Chriſti nomẽ, diſſenſionẽ Chriſtianorum
Chriſtianis obiiciunt. Ergo quicunq; ab hęreticis
tranſierunt ad catholicã, non habebunt hoc opprobrium
gẽtium, nec portabunt maledictũ diſſenſionis,
quia permanent in radice vnitatis, in plantatione
charitatis, nõ reportabunt maledictum. Et ſciẽt quia D
ego ſum dominus deus eorũ, & ipſi populus meus do- *Qui ſint omnes veri paſtoris.*
mus Iſraël, dicit dominus deus. Ecce ſunt oues, ecce eſt
& vinea. Quomodo cũ de vinea loqueretur Eſaias, ar-
guens quandã vineam malam, ne diceret vitis, non in- *Cap. XVI.*
tellexi, expoſuit in fine dicens, Vinea autem domini ſa- *Eſa. 5.*
baoth, domus Iſraël eſt: ne dicerent nõ nobis dictũ eſt,
ſed vineæ neſcio cui. Sic & hic, cum loquutus eſſet de
ouib⁹, ad extremũ ne quis dicat, forte ſunt aliquæ oues
dei neſcio vbi, quas curat de⁹, & ego illas nõ noui, quãquam
abſurdus eſt nimis humano ſenſui, qui iſta cogitauerit:
tamen paſtor ille cõpatiens infirmis vſq; ad tales
cogitationes deſcẽdit, & quæ eſſent oues eius apertiſsime
expoſuit. Et vos oues meæ, & oues gregis mei *Pſal. 39.*
homines eſtis. Sed qui homines? Omnes homines? Nõ.
Beatus enim cuius eſt dominus de⁹ ſpes eius: Et, quàm *Pſal. 72.*
bonus deus Iſraël rectis corde. Beatus vir cuius dominus
deus eſt ipſius. Super omnes deus eſt: tamen neſcio
quomodo non facile quiſquã audet dicere: Deus me⁹,
niſi qui in eũ credit, & qui eum diligit, ipſe dicit, deus
meus: tuum feciſti tibi, cuius es. Hoc amat ipſe, prorſus
dulcedine affectus tui, & ſecura, & præfidenti dilectio- E
ne dic, deus me⁹. Securus dicis, verũ dicis, quia tuus eſt,
& non feciſti vt nõ ſit alterius. Non enim ſic dicis, de⁹
meus, quomodo, equus meus. Equus enim tuus eſt, non
alterius equus. De⁹ & tuus eſt, & eius qui ſic dixerit, de⁹
meus, quomodo tu dicis. Singuli dicunt, deus meus &
deus meus, ille omnium eſt, cõmuniter omnibus ſe ad
fruendũ præbens, in omnibus integer, in ſingulis integer:
nũ enim qui dicunt, Deus meus, ſinguli diuidũt inter
ſe. Si ſermo iſte quẽ iacto lingua & ſono conſtante
literis & ſyllabis, totus ad ſingulos peruenit, nec diuidunt
illũ inter ſe qui audiunt, ſi ſermo ad aures corporis
corporaliter ſonans, in propinquo clarius, in lõginquo
languidius, ab omnib⁹ tamẽ audientibus totus excipitur,
nõ inter ſe ſyllabatim eũ diuidẽtibus, ſed omnibus
totũ accipientibus: quãto magis ille deus vbique
præſens, implens omnia, nõ propinqua clarius, & longinqua
languidius, ſed pertendens à fine vſq; ad finem *Sapien. 8.*
fortiter, & diſponẽs omnia ſuauiter, æqualiter poſsidetur
ab omnibus. Lux iſta fratres mei certe corporea de
cœlo fulget, oritur, occidit, circuĩt, de loco in locũ mu-
tatur, tamẽ procedunt in ea & dirigũtur oculi omniũ, F
& omnium oculi pariter eam poſsident, nõ eam diuidunt,
nullus in ea diues limitẽ fixit, nec prior præoccupãdo
vt videret oculos pauperis aut excluſit aut anguſtauit.
Dicat pauper, Deus meus: dicat diues, deus me⁹:
minus ille habet, plus hic habet, ſed argẽtum non deũ
vt perueniret ad deum Zachæus diues, dedit dimidiũ *Luca. 19.*
patrimonij ſui: vt perueniret Petrus, retia & nauem di- *Matt. 4.*
miſit: vt perueniret vidua, duo minuta dedit: vt perue- *Luca. 21.*
niret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit: vt per- *Matt. 10.*
ueniret penitus pauper & egenus, ſolam bonam voluntatem
tribuit. Diuerſa dederũt, ſed ad vnum peruenerunt:
quia non diuerſa amauerunt. Sic & vos homines
oues dei, oues gregis dei, nolite perturbari temporalibus
diuerſitatibus veſtris: ꝙ alij in honore, alij ſine honore,
alij cum pecunia, alij præter pecuniã, alij pulchri
corpore, alij minus pulchri, alij ætate feſsi, alij iuuenes,
alij pueri, alij viri, alij fœminæ, deus omnibus æqualiter
adeſt. Ille apud eũ plus habet loci, qui plus attulerit, nõ
argẽti, ſed fidei. Et vos, inquit, oues meæ & vos greges
mei homines eſtis, & ego de⁹ veſter dicit domin⁹ de⁹.
O beatos nos tali poſſeſsione, & tali poſſeſſore. Nã &
poſsidet nos, vt poſsideam⁹ illũ, Poſsidet nos, vt colat
nos,

G nos, poſſidemus illum vt colamus illum. Sed nos tanq̃ deum colimus, ille colit tãquam agrũ. Ille colit nos vt fructum afferamus, nos eum colimus vt fructũ demus. Totum ad nos recurrit, ille noſtri non eget. Dabo, inquit, tibi hæreditatem tuã, & poſſeſsionem tuam fines terræ. Ecce poſſeſsio eius ſumus. Dominus, inquit, pars hæreditatis meæ & calicis mei. Ecce poſſeſsio noſtra eſt, ſed tamen cum diſtinctione: vos homines eſtis, ego dominus deus veſter, dicit dominus deus noſter, Qui viuit & regnat deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal.2.
Pſal.15.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, De ſymbolo vel regula fidei ad catechumenos, Liber primus.

H ACcipite filij regulam fidei, quod ſymbolum dicitur, & cũ acceperitis, in corde ſcribite, & quotidie dicite apud vos, anteq̃ dormiatis, antequam procedatis, veſtro ſymbolo vos munite. Symbolum nemo ſcribit vt legi poſſit, ſed ad recẽſendum, ne fortè deleat obliuio quod tradidit diligẽtia, ſit vobis codex veſtra memoria. Quod audituri eſtis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri. Ait enim Apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſsio fit ad ſalutẽ. Hoc eſt enim ſymbolum quod retenturi eſtis & reddituri. Iſta verba quę audiſtis per diuinas ſcripturas ſparſa ſunt, ſed inde collecta & ad vnum redacta, ne tardorũ hominũ memoria laboraret, vt omnis homo poſſit dicere, poſſit tenere quod credit. Nunquid modo audiſtis, quia deus omnipotens eſt? Sed incipitis eum habere ſpiritũ, quãdo nati fueritis per Eccleſiam matrẽ. Inde ergo iã accepiſtis, meditati eſtis, & meditati tenuiſtis vt dicatis: Credo in deum patrẽ omnipotentẽ. Deus omnipotens eſt: & cũ ſit omnipotens, mori nõ poteſt, falli non poteſt, mentiri nõ poteſt, & quod ait Apoſtolus, negare ſe-

De omnipotentia patris & filij, & creatione rerũ viſibiliũ & inuiſibiliũ. Ca.I.

Rom.10.

I ipſum nõ poteſt. Quàm multa nõ poteſt, & omnipotẽs eſt. Et ideo omnipotens eſt, quia iſta non poteſt: nam ſi mori poſſet, nõ eſſet omnipotens: ſi mẽtiri, ſi falli, ſi fallere, ſi inique agere, nõ eſſet omnipotens: quia ſi hoc in eo eſſet, nõ fuiſſet dignus qui eſſet omnipotẽs. Prorſus omnipotẽs pater noſter peccare nõ poteſt. Facit quicquid vult, ipſa eſt omnipotentia, facit quicquid bene vult, quicquid iuſte vult: quicquid autem male fit, non vult. Nemo reſiſtit omnipotenti, vt non quod vult faciat. Ipſe fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, inuiſibilia & viſibilia. Inuiſibilia, ſicut ſunt in cœlis ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, archangeli, angeli, ſi bene vixerimus, ciues noſtri. Fecit in cœlo viſibilia, ſolem, lunã, ſtellas. Suis animalibus terreſtribus ornauit terrã, impleuit aërem volatilibus, terram ambulantibus & ſerpentibus, mare natãtibus, omnia impleuit ſuis creaturis proprijs. Fecit & hominẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam in mente: ibi enim eſt imago dei, ideo mens ipſa non poteſt cõprehendi nec à ſeipſa, vbi eſt imago dei. Ad hoc facti ſumus vt creaturis cæteris dominemur, ſed per peccatũ in primo homine lapſi ſumus, & in mortis hęreditatem omnes deuenimus. Facti ſumus humiles mortales, impleti ſumus K timoribus, erroribus, hoc merito peccati, cũ quo merito & reatu naſcitur omnis homo. Ideo ſicut vidiſtis hodie, ſicut noſtis & paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, vt poſſideret homines. Non ergo creatura dei in infantibus exorcizatur aut exufflatur, ſed ille ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur, eſt enim princeps peccatorum. Ac per hoc propter vnũ qui lapſus eſt, & omnes miſit in mortem, miſſus eſt vnus ſine peccato, qui omnes in ſe credẽtes perducat ad vitam, liberans eos à peccato.

Gen.1.

Ideo credimus & in filium eius, id eſt, in dei patris omnipotẽtis vnicum dominũ noſtrum. Quãdo audis vnicũ dei filium, agnoſce deũ. Non enim filius dei vnicus poſſet eſſe nõ deus. Quod eſt, hoc genuit, etſi non eſt quem genuit. Si verus eſt autem filius, hoc eſt quod pater: ſi hoc nõ eſt quod pater, non eſt verus filius. Mortales & terrenas creaturas attendite: quod eſt res quæq;, hoc generat, nõ generat homo bouem, non generat ouis canem, nec canis ouem. Quicquid eſt quod generat, id quod eſt generat. Tene- L te ergo fortiter, firmiter, fideliter, quia hoc genuit deus pater, quod eſt ipſe omnipotẽs. Creaturæ iſtæ mortales per corruptionẽ generant. Nunquid ſic deus generat? Mortalis nat⁹ id quod eſt generat, immortalis quod eſt generat, corruptibilis corruptibilẽ generat, incorruptibilis incorruptibilem, corruptibilis corruptibiliter, incorruptibilis incorruptibiliter, vſqueadeo hoc quod eſt, vt vnus vnum, ideo vnicum. Scitis quoniã cum vobis prænũciarem ſymbolum ſic dixi, & ſic credere debetis quia credimus in deũ patrem omnipotentẽ, & in Ieſum Chriſtum filiũ eius vnicum. Iamq; vnicum crede omnipotentem: non enim deus pater facit quod vult, & deus filius non facit quod vult, vna voluntas eſt patris & filij, quia vna natura: nec enim voluntas filij poteſt à patris voluntate aliquantulum ſegregari. Deus & deus, ambo vnus deus: Omnipotẽs & omnipotẽs, ambo vnus omnipotẽs. Nõ introducimus duos deos, quomodo quidã introducunt, & dicũt: Deus pater & deus filius: ſed maior deus pater, minor deus filius. Ambo quid? Duo dij? Erubeſcis dicere, erubeſce credere. Dominus deus pater dicis, & dominus deus filius: & dicit ipſe filius, Nemo poteſt duob⁹ dominis ſeruire: in familia ipſius ſic erimus, vt quomodo in domo magna, vbi M eſt paterfamiliàs & habet filiũ: dicamus & nos, domin⁹ maior, dominus minor. Auerſamini talẽ cogitationẽ: ſi vobis talia feceritis in corde, idola ponitis in anima, vna prorſus repellite. Prius credite, poſtea intelligite. Cui autẽ donat deus, vt cum crediderit cito intelligat, dei donũ eſt, non humana fragilitas. Tamen ſi nondum intelligitis, credite: Deus vnus pater, deus Chriſtus, fili⁹ dei, amboq; vnus deus. Et quomodo ambo vnus deus dicitur? Quomodo miraris in Actibus Apoſtolorũ, Et erat, inquit, credentium anima vna & cor vnum? Multæ animæ erãt, fides eaſdem vnã fecerat: tot milia animarum erãt, amauerunt ſe, & multæ ſunt vna: amauerunt deum in igne charitatis, & ex multitudine ad pulchritudinis vnitatem venerunt. Si tam multas animas fecit animam vnam charitas, qualis charitas eſt apud deum, vbi ſumma bonitas & integra † æqualitas? Si in terris & in hominibus potuit eſſe tanta charitas, vt de tot animabus faceret vnam animã, vbi ſemper inſeparabilis fuit pater à filio, filius à patre, potuerunt ambo eſſe niſi deus vnus. Sed illæ animæ, & multæ animæ dici potuerunt & anima vna, deus autem vbi eſt ineffabilis &

De vnico filio dei Chriſto Ieſu conſubſtantiali patri & eiuſdẽ voluntatis & operationis cũ eo. Ca.II.

Matt.6.

Act.4.

† vbi nulla diuerſitas, ſed integra &c.

A lis & ſumma cōiunctio, vnus deus dici poteſt, non dij
duo. Facit quod vult pater, facit quod vult fili⁹. Nolite
putare omnipotentē patrē & nō omnipotentē filium,
error eſt, delete hoc in vobis, nō hæreat in memoria ve
ſtra, nō bibat̄ in fide veſtra, & ſi forte aliquis veſtrū bi-
berit, vomat. Omnipotēs eſt pater, omnipotēs filius. Si
oīpotens nō genuit omnipotentē, non verum filiū ge-
nuit. Quid enim dicimus fratres? Si pater maior, mino
rē filium genuit: quid enim dixi genuit? Homo eni ma
ior generat filiū minorē, verum eſt, ſed quia ſeneſcit il-
le, creſcit iſte, & ad formā patris ſui, vel creſcēdo perue
nit. Filius dei nō creſcit, quia nec poteſt deus ſeneſcere,
perfectus natus eſt. Perfectus quidē natus, ſi nō creſcit,
& minor nō remāſit, æqualis eſt. Nā vt ſciatis omnipo-
tentē de omnipotēte natū, ipſum audite qui veritas eſt:
de ſe quid dicat veritas, hoc eſt verū, quod ait veritas.
Ioan. 14. Quid ait filius, qui eſt veritas? Quæcūq; pater facit, hæc
Ioan. 5. & filius ſimiliter facit. Omnipotens eſt filius, omnia fa-
ciendo quæ voluerit: nā ſi facit aliqua pater, quæ nō fa
cit filius, falſum dixit filius: Quæcūq; pater facit, hæc &
B filius facit ſimiliter. Sed quia verum dixit filius: credite
quæcunq; pater facit, hæc & filius facit ſimiliter, & cre-
didiſtis in filiū omnipotentē. Quod verbū & ſi in ſym-
bolo nō dixiſtis, tamen hoc eſt quod expreſsiſtis, quā-
do in vnicū ipſum deum credidiſtis. Habet aliquid pa-
ter quod nō habet filius? Hoc Arriani hæretici blaſphe
mi dicunt, nō ego. Sed ego quid dico? Si habet aliquid
pater quod nō habet filius, mētitur filius qui dicit, Oīa
Ioan. 16. quæ habet pater, mea ſunt. Multa & innumerabilia ſūt
teſtimonia, quib⁹ probatur, quia fili⁹, verus dei patris eſt
filius, & pater deus verū genuit filium deū, & pater &
De filio dei filius vnus eſt deus. Sed iſte filius vnicus dei patris
quid ꝑpter omnipotentis videamus quid fecit propter nos, quid
nos fecerit, paſſus eſt propter nos, natus eſt de ſpiritu ſancto & Ma
quid paſſ⁹ ria virgine. Ille deus tantus æqualis patri natus de ſpiri-
ſit: de nati- tu ſancto & virgine Maria, humilis vnde ſanaret ſup-
uitate quo- bos, exaltauit ſe homo & cecidit, humiliauit ſe deus &
que eı⁹ æter erexit. Humilitas Chriſti quid eſt? Manū deus homini
na, & exē- iacenti porrexit: nos cecidimus, ille deſcendit: nos ge-
plo patien- mebamus, † ille ſe inclinauit: præuideamus † & ſurga-
tiæ in eius mus, vt nō in pœnā cadam⁹. Ergo inclinatio ipſius hęc
paßione. eſt. Natus eſt de ſpiritu ſancto & virgine Maria: & ipſa
Cap. III. humana natiuitas, humilis & excelſa. Vnde humilis?
C Quia homo natus eſt ex hominib⁹. Vnde excelſa? Quia
† al. iaceba de virgine virgo cōcepit, virgo peperit, & poſt partum
mus. virgo permāſit. Quid deinde? Paſſus ſub Pōtio Pilato,
† al. prēda- qui præſidem agebat, & iudex erat ipſe Pōtius Pilatus,
mus. quādo paſſus eſt Chriſtus, iudicis nomine ſignata ſunt
tempora, quādo paſſus eſt, ſub Pōtio Pilato, quādo paſ-
ſus eſt, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quis, quid, pro
quibus? Quis? Filius dei vnicus dominus noſter. Quid?
Crucifixus, mortuus, & ſepultus. Pro quib⁹? Pro impiis
& peccatoribus. Magna dignatio, magna gratia. Quid
Pſal. 115. retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Na
tus eſt ante omnia tēpora, natus eſt ante omnia ſecula.
Nat⁹ ante quid, vbi nō eſt ante? Prorſus nolite cogita-
re aliquod tēpus ante natiuitatē Chriſti, qua natus eſt
de patre, de ipſa natiuitate loquor: qua eſt fili⁹ dei om-
nipotētis vnicus dominus noſter, de ipſa pri⁹ loquor.
Nolite cogitare in hac natiuitate initium tēporis, no-
lite cogitare vllum ſpaciū æternitatis, quādo erat pater
& nō erat filius. [Ex quo pater, ex eo filius.] Et quid eſt,
ex quo, vbi nō eſt initium? Ergo ſemper pater ſine ini-
tio, ſemper filius ſine initio. Et quomodo, inquies, nat⁹
eſt, ſi nō habet initium? De æterno coæternus. Nunquā

fuit pater & nō erat filius, & tamen filius à patre eſt ge- D
nitus. Vnde datur qualiſcunq; ſimilitudo? In rebus ter-
renis ſumus, in creatura viſibili ſumus: det mihi ſimili-
tudinem terra, non dat: det mihi aliquā ſimilitudinem
vndarum elementū, nō habet vnde: det mihi ſimilitu-
dinē aliquod animal, nec hoc poteſt. Animal quidē ge
nerat, & quod generat, & quod generatur: ſed prior eſt
pater, & poſtea naſcitur filius. Inueniamus coæuum, &
credamus coæternū. Si potuerimus inuenire patrē co-
æuum filio ſuo, & filiū coæuum patri ſuo, credam⁹ deū
patrē coæuum filio ſuo, & filiū deum coæternum patri
ſuo. In terra poſſumus inuenire aliquā coæuā, non poſ-
ſumus inuenire aliquā coæternā. Intendamus coæuā,
& credamus coæternā. Intentos faciet forte aliquis &
dicet, Quādo poteſt inueniri pater coæuus filio ſuo, aut
coæuus filius patri ſuo? Vt generet pater, antecedit æta-
te, vt naſcatur filius, ſequitur ætate, ſed hic coæuus pater
filio, vel filius patri quomodo poteſt eſſe? Occurrat vo-
bis ignis pater, ſplēdor filius: ecce inuenimus coæuos.
Ex quo ignis eſſe cœpit, cōtinuo ſplendorē gignit, nec
ignis ante ſplendorē, nec ſplēdor poſt ignem. Et ſi in- E
terrogemus, quis quē generat, ignis ſplēdorē, aut ſplē-
dor ignem, cōtinuo vobis occurrit ſenſu naturali pru-
dentia inſita mentibus veſtris: omnes clamatis, ignis
ſplendorē, nō ſplendor ignem. Ecce pater incipiēs, ec-
ce filius ſimul, nec antecedens, nec ſequens. Ecce ergo
pater incipiens, ecce filius ſimul incipiens. Si oſtēdi vo
bis patrē incipientem, & filiū ſimul incipiētem, credite
patrem nō incipientem, & cū illo filium nec ipſum in-
cipientem, illum æternū, illum coæternū. Si proficitis,
intelligetis, date operā proficere, naſci habetis, ſed &
creſcere debetis, quia nemo incipit à perfecto. Dei filio
licuit naſci perfectū, quia natus eſt ſine tēpore, coæter-
nus patri, antecedens omnia, nō ætate, ſed æternitate.
Iſte ergo natus patri coætern⁹, de qua generatiōe dicit
Propheta, Generationē eius quis enarrabit? Nat⁹ de pa- *Eſa. 53.*
tre ſine tēpore, natus ex virgine eſt in plenitudine tem
poris, iſtā natiuitatē anteceſſerant tēpora: opportunita-
te tēporis, quando voluit, quādo ſciebat tunc natus eſt:
nō enim nolens natus eſt. Nemo noſtrū quia vult na-
ſcitur, & nemo noſtrum quādo vult moritur. Ille quā-
do voluit natus eſt, quādo voluit mortuus eſt, quomo-
do voluit natus eſt de virgine, quomodo voluit mor-
tuus eſt in cruce. Quicquid voluit fecit: quia ſic erat ho F
mo, vt lateret deus, ſuſceptor deus, ſuſceptus homo, v-
nus Chriſtus deus & homo. De cruce ipſius qd loquar,
quid dicā? Extremū genus mortis elegit, ne aliquod ge
nus mortis eius martyres formidarēt. Doctrinā oſten-
dit in homine, exēplum patientiæ demōſtrauit in cru-
ce: ibi opus, quia crucifixus: exemplum operis, crux: præ-
miū operis, reſurrectio. Oſtēdit nobis in cruce quid to-
lerare, oſtendit in reſurrectione quid ſperare debeam⁹.
Prorſus tanq̄ agonotheta ſumm⁹ dixit, fac & tolle, fac
opus & accipe præmiū, certa in agone, & coronaberis.
Quod eſt opus? obedientia: quod eſt præmiū? Reſurre-
ctio ſine morte. Quare addidi, ſine morte? Quia reſur-
rexit Lazarus, & mortuus eſt, reſurrexit Chriſtus, iā nō *Ioan. 11.*
moritur, mors ei vltra nō dominabit̄. Scriptura dicit, *Roma. 6.*
Patientiā Iob audiſtis, & finē domini vidiſtis, Iob quā- *Iaco. 5.*
ta pertulerit, legitur & horretur, expaueſcitur, cōtremi-
ſcitur. Et quid recepit? Dupla q̄ perdiderat. Ergo ne ho
mo propter pręmia tēporalia velit habere patientiā, &
dicat, ſi tolero dānum, reddet mihi deus filios duplos,
Iob omnia dupla recepit, & tot filios genuit, quod extu
lerat. Non ergo dupla ſunt? Prorſus dupla ſunt, quia &
illi

G illi viuebant. Ne quis dicat, feram mala & reddet mihi
deus quẽadmodum reddidit Iob, vt iã nõ ſit patiẽtia,
ſed auaritia: nã ſi patientiam ille ſanctus non haberet,
nec ea quæ cõtingebant fortiter ſuſtineret, teſtimoniũ
Iob.1. quod ei dominus reddidit vnde haberet? Aduertiſti,
ait dominus, puerum meũ Iob, non enim eſt illi ſimilis
quiſquã in terris, homo ſine querela, verus dei cultor.
Quale fratres teſtimoniũ hic ſanctꝰ vir à domino meruit?
Et tamẽ eum ſua perſuaſione mala mulier decipe-
Gene.3. re voluit, habens & hęc figurã illius ſerpentis, qui ſicut
in paradiſo decepit hominẽ primum factum a deo, ita
etiã nunc blaſphemiã ſuggerendo putauit poſſe deci-
pere placentẽ hominem deo. Quãta paſſus eſt fratres?
Quis poteſt tanta pati in re ſua, in domo ſua, in filiis
ſuis, in carne ſua, in ipſa quæ remanſerat tẽtatrice vxo-
re ſua? Sed etiã ipſam quę remãſerat, olim auferret, niſi
adiutricẽ ſibi ſeruaſſet, quia primum hominẽ per Euã
debellauerat, Euam ſeruauerat. Quanta ergo paſſus eſt,
perdidit omnia quæ habebat, domꝰ ipſius cecidit, vti-
H nam ſola, oppreſsit & filios. Et quia in illo patiẽtia ma-
gnum locũ tenuerat, quid reſpõderit, illum audite, Do-
Iob.1. minus dedit & dominꝰ abſtulit: ſicut domino placuit,
ita factum eſt, ſit nomẽ domini benedictũ. Abſtulit qui
dedit, nunq̃ periit qui dedit: Abſtulit quæ dedit, tanq̃
diceret, abſtulit omnia, auferat omnia, nudum dimittat
me, & ſeruet mihi ſe. Quid enim mihi deerit, ſi deũ ha-
buero? Aut quid mihi alia proſunt, ſi deũ nõ habuero?
Acceſſum eſt ad carnem, percuſſus eſt vulnere à capite
vſq; ad pedes, ſanie diffluebat, vermibus ſcatebat, & ſe
in deo ſuo immobilẽ demõſtrabat atq; figebat. Voluit
illic mulier, diaboli adiutrix, nõ mariti cõſolatrix, per-
Iob.2. ſuadere blaſphemiam. Quãdiu, inquit, iſta & iſta pate-
ris? Dic aliquod verbũ ĩ domino, & morere. Ergo quia
humiliatus erat, exaltãdus erat & fecit hoc dominus vt
oſtenderet hominibus: nã ipſi ſeruo ſuo in cœlo maio-
ra ſeruauit. Ergo humiliatum Iob exaltauit, elatũ dia-
Luca.14. bolum humiliauit, quia hũc humiliat, & hunc exaltat.
Ne quis autẽ fratres chariſsimi quãdo aliquas eiuſmo-
di patitur tribulationes hic expectet mercedem: verbi
gratia, ſi dãna aliqua patiatur, ne forte eo animo dicat:
Iob.1. Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino pla-
cuit, ita factũ eſt, ſit nomen domini benedictum, vt du-
I plum accipiat. Patientia deum laudat, nõ auaritia. Si ea
quæ perdidiſti, dupla quæris recipere, & ideo deũ lau-
das, de cupiditate laudas, nõ de charitate. Nõ tibi occur
rat ipſius ſancti viri exẽplum, fallis te. Quãdo Iob om-
nia tolerabat, dupla nõ ſperabat, & in prima eius con-
feſsione quando dãna pertulit, & filios extulit, & in ſe-
cunda cum iam tormẽta vulnerum pateretur in carne,
poteſt aduerti quod dico. Prioris eius cõfeſsionis hæc
verba ſunt, Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut do-
mino placuit, ita factum eſt, ſit nomẽ domini benedi-
ctum. Poterat dicere, dominus dedit, dominꝰ abſtulit:
poteſt iterum dare qui abſtulit, poteſt plura reuocare q̃
tulit: non hoc dixit, ſed ſicut domino placuit, inquit, ita
factũ eſt, quia ei placet, placeat mihi. Quod placuit bo-
no domino, nõ diſpliceat ſubdito ſeruo: quod placuit
medico, nõ diſpliceat ægroto. Audi ipſius aliã confeſ-
ſionẽ: Locuta es, inquit vxori ſuæ, tanq̃ vna ex inſipiẽ-
Iob.2. tibus mulieribus: ſi bona percepimus de manu domini,
mala quare non ſuſtinebimus? Non addidit, quod ſi di-
ceret, verum diceret, potens eſt dominus & meam car-
nẽ in priſtinum reuocare, & quod nobis abſtulit mul-
tiplicare, ne iſta ſpe illa tolerаſſe videretur. Iſta non di-
xit, iſta nõ ſperauit. Sed vt nos doceremur, nõ ſperanti
dominus præſtitit, quo nos doceremur, quia deus illi K
affuit, quia ſi & illa illi non redderet, occultã coronam
eius videre minime poteramꝰ. Et ideo quid ait ſcriptu-
ra diuina exhortãdo ad patiẽtiam & ſpem futurorum,
nõ mercedẽ præſentiũ? Patientiã Iob audiſtis, & finem *Iaco.5.*
domini vidiſtis. Quare patientiam Iob, & finem ipſius
domini vidiſtis? Fauces ſi aperires, ad dupla diceres,
deo gratias, ſuſtineã, duplũ recipio, ſicut Iob, patientiã
Iob, finem domini. Patiẽtiam Iob nouimus, & finẽ do-
mini nouimus. Quem finem domini? Deus deus meus, *Pſal.21.*
vt quid me dereliquiſti? Verba ſunt domini pendentis
in ligno: quaſi reliquit illũ ad pręſentem fœlicitatẽ, ſed
non eum reliquit ad æternam immortalitatẽ. Ibi eſt fi-
nis domini, tenent Iudæi, inſultant Iudęi, ligant Iudęi,
ſpinis coronãt, ſputis dehoneſtãt, flagellãt, opprobrus
obruũt, ligno ſuſpendunt, lancea fodiunt, poſtremo ſe-
peliunt, quaſi relictus eſt. Sed quibus? Illis inſultãtibus.
Ideo ergo habeto patientiam, vt reſurgas & nõ moria-
ris, id eſt, nunquã moriaris, ſicut Chriſtus. Sic enim le-
gimus, Chriſtus ſurgens ex mortuis, iam non moritur. *Roma.6.*
Aſcendit in cœlum, credite. Sedet ad dexteram pa- L
tris, credite. Sedere, intelligite habitare, quomodo dici *De aſcẽſio-*
mus de quocunq; homine: In illa patria ſedit per tres *ne ad cœ-*
annos. Dicit illud & ſcriptura, ſediſſe quẽdam in ciui- *los, & ſeſ-*
tate tantum tẽpus: Nunquid ſedit, & nũquam ſurrexit? *ſiõe ad dex*
Ideo hominũ habitationes ſedes dicuntur, vbi habitã- *terã patris*
tur ſedes nunquid ſemper ſedetur, nõ ſurgitur, nõ am- *& aduẽtu*
bulatur, non iacetur? & tamen ſedes vocantur. Sic ergo *ad iudiciũ*
credite, habitare Chriſtum in dextera dei patris vbi eſt. *Cap.I.II.*
Ne dicat vobis cor veſtrum, quid agit? Nolite quærere
quod nõ licet inuenire, ibi eſt, ſufficit vobis. Beatus eſt,
& à beatitudine, quæ dextera patris vocatur, ipſius bea-
titudinis nomen eſt dextera patris. Nã ſi carnaliter ac-
ceperimus, quia ſedet ad dexteram patris, ille erit ad ſi-
niſtram, nunquid fas eſt vt ſic illos cõponamus, filiũ ad
dexterã, patrem ad ſiniſtrã? Ibi omnis dextera eſt, quia
ibi nulla eſt miſeria. Inde vẽturꝰ iudicare viuos & mor
tuos. Viuos, qui ſuperfuerint: mortuos, qui præceſſerũt.
Poteſt & ſic intelligi, viuos, iuſtos: mortuos, iniuſtos.
Vtroſq; enim iudicat ſua cuiq; retribuẽs, iuſtis dicturus
eſt in iudicio, Venite benedicti patris mei, percipite re- *Matt.25.*
gnum, quod vobis paratum eſt ab initio mũdi. Ad hoc
vos parate, hæc ſperate, propterea viuite, propterea cre M
dite, ꝓpterea baptizamini, vt poſsit vobis dici, Venite
benedicti patris mei, percipite regnũ quod vobis para-
tum eſt à cõſtitutione mundi. Siniſtris quid? Ite in ignẽ
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Sic iu-
dicabũtur à Chriſto viui & mortui. Dicta eſt prima ſi-
ne tempore natiuitas Chriſti. Dicta eſt alia in plenitu-
dine tẽporis de virgine natiuitas Chriſti: dicta eſt paſ-
ſio Chriſti, dictum eſt iudicium Chriſti. Totum dictũ
eſt quod dicẽdum erat de Chriſto filio dei vnico do-
mino noſtro, ſed nondum perfecta eſt trinitas. Se- *De ſpiritu*
quitur in ſymbolo: & in ſpiritum ſanctum, iſta trinitas *ſancto &*
vnus deus, vna natura, vna ſubſtãtia, vna potẽtia, ſum- *catholica*
ma æqualitas, nulla diuiſio, nulla diuerſitas, perpetua *eccleſia.*
charitas. Vultis noſſe quod eſt deꝰ ſpiritus ſanctꝰ? Bap- *Cap.V.*
tizamini, & tẽplum eius eritis. Apoſtolꝰ dicit, Neſcitis *1.Cor.6.*
quia corpora veſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti, qui in
vobis eſt, quem habetis à deo? Tẽplum habet deus: nã
& Salomõ rex & Propheta iuſſus eſt ædificare tẽplum
deo. Si ædificaret templum ſoli, aut lunæ, aut ſtellæ ali-
cui, aut alicui angelo, nõnne dãnaret illum deus? Quia
ergo templum ædificauit deo, oſtẽdit ſe colere deum.
Et vnde ædificauit? de lignis & lapidibꝰ, quia dignatus
eſt

A eſt deus facere ſibi per ſeruũ ſuum domum in terra, vbi rogaretur, vbi moraretur. †Vnde dicit beatꝰ Stephanꝰ, Salomõ ædificauit illi domũ, ſed altiſsimus nõ in manufactis tẽplis inhabitat. Si ergo corpora noſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti, qualis deus eſt, qui ædificauit tẽplum ſpiritui ſancto? Sed deus. Si enim tẽplum ſpiritus ſancti ſunt corpora noſtra, ille ſpiritui ſãcto ædificauit tẽplum, qui & corpora noſtra. Attẽdite Apoſtolum dicentem, Deus tẽperauit corpus ei cui deerat, maiorem honorẽ dans: cum loqueretur de diuerſis mẽbris, vt nõ eſſent ſciſſuræ in corpore. Deus creauit corpus noſtrũ, herbã quis creauit? Vnde probamus, quia herbam deus creat, qui veſtit, ipſe creat. Euangeliũ lege, Si ergo fœnũ agri, ait, quod hodie eſt, & cras in clibanũ mittitur, deꝰ ſic veſtit: ille ergo creat qui veſtit. Et Apoſtolus, Stulte quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur. Et quod ſeminas, nõ corpus quod futurũ eſt ſeminas, ſed nudũ granum, vt forte triticum, aut alicuius cæterorũ. Deus autẽ illi dat corpꝰ quomodo voluerit, & vnicuique ſeminũ proprium corpus. Si ergo deꝰ corpora noſtra ædificat, & corpora noſtra ſunt tẽplum ſpiritꝰ ſan-

Acto. 7. *†al. memoraretur.* *1. Cor. 12.* *Matt. 6.* *1. Cor. 15.*

B cti, nolite dubitare deum eſſe ſpiritum ſanctũ, & nolite addere quaſi tertium deũ, quia pater & filius & ſpiritus ſanctus vnus eſt deus. Sic credite. Sequitur poſt ſanctæ trinitatis cõmendationem, ſancta Eccleſia. Demõſtratus eſt deus & tẽplum ipſius. Tẽplum enim dei ſanctum eſt, ait Apoſtolus, quod eſtis vos. Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccleſia vera, Eccleſia catholica, cõtra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen nõ poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanq̃ ſarmenta inutilia de vite præciſa, ipſa autẽ manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua, portæ inferorum nõ vincent eam. Remiſsionẽ peccatorum. Habetis ſymbolum perfecte in vobis, quãdo baptizamini. Nemo dicat, illud feci, forte mihi nõ dimittitur. Quia feciſti, quãtum feciſti, dic immane aliquid quod cõmiſiſti, graue horrendum, quod etiã cogitare horres, quicquid vis feceris, nunquid Chriſtũ occidiſti? Nõ eſt iſto facto aliquid peiꝰ, quia & Chriſto nihil eſt meliꝰ. Quãtum nefas eſt occidere Chriſtum, Iudæi tamẽ eum occiderunt, & multi in eum poſtea crediderunt, & biberũt

1. Cor. 3. *De remiſſione peccatorũ, & carnis reſurrectiõe & vita æterna. Caput VI.*

C eius ſanguinẽ, dimiſſum eſt illis peccatum quod cõmiſerunt. Cum baptizati fueritis, tenete vitã bonã in præceptis dei, vt baptiſmum cuſtodiatis vſq; in finem. Nõ vobis dico, quia ſine peccato hic viuetis, ſed ſunt venialia: ſine quibus vita iſta non eſt. Propter omnia peccata baptiſmus inuentus eſt: propter leuia, ſine quibus eſſe nõ poſſumus, oratio inuẽta, Quid habet oratio? Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimꝰ debitoribus noſtris. Semel abluimur baptiſmate, quotidie abluimur oratione, Sed nolite illa cõmittere, pro quibus neceſſe eſt vt à Chriſti corpore ſeparemur, quod abſit à nobis. Illi enĩ quos videtis agere pœnitẽtiã, ſcelera cõmiſerũt, aut adulteria, aut aliqua facta immania inde agũt pœnitentiã: nã ſi leuia peccata ipſorũ eſſent, hæc quotidiana oratio delendo ſufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in baptiſmate, in oratione, in humilitate maioris pœnitẽtiæ, tamẽ deꝰ nõ dimittit peccata, niſi baptizatis. Ipſa peccata quę primum dimittit, niſi baptizatis dimittit, quãdo baptizãtur. Peccata quæ poſtea orãtibus dimittuntur, Nã quomodo dicunt, Pater noſter, qui nondũ nati ſunt? Et pœnitentibus, quibus dimittit, baptizatis dimittit. Catechumeni q̃diu ſunt, ſuper illos ſunt peccata eorum. Si catechumeni, quãto magis Pagani? quanto magis hæretici? Sed hæretici baptiſmum nõ mutamus. Quare? Quia ſic habẽt baptiſmum, quomodo deſertor habet characterem: ita & iſti habent baptiſmum: habent, ſed vnde damnentur, nõ vnde coronentur. Et tamen ſi deſertor ipſe correctus incipiat militare, nũquid audet quiſquã ei characterẽ mutare? Credimus etiã reſurrectionẽ carnis quæ præceſsit in [Chriſto, vt hoc etiam ſperet corpus, quod præceſsit in] capite. Caput Eccleſiæ Chriſtꝰ, Eccleſia corpus Chriſti. Caput noſtrum ſurrexit, aſcendit in cœlum: vbi caput, illic & mẽbra. Quomodo carnis reſurrectionẽ? Ne forte putet aliquis quomodo Lazari, vt ſcias non ſic eſſe, additum eſt, in vitã æternam. Regeneret vos deus, conſeruet & tueatur vos deus, in ſe, qui eſt ipſa vita æterna, perducat vos deus, Amen.

Matt. 6. *Tribus modis peccata dimittunt.* D *Ephe. 4.*

Libri primi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

De ſymbolo ad catechumenos, Liber alter.

E SAcramentorum rationẽ, ſiue trãſactæ noctis, ſiue præſentis ſancti ſymboli exponendam ſuſcepimus ſanctitati veſtræ, donante illo, qui dat omnibus affluenter, & nõ improperat. Diues eſt enim in omnibus qui inuocãt illum. Ipſe quippe poteſt adiuuare intentionem noſtrã, acceptabilem pro nobis faciens orationẽ veſtram. Accipite itaq; vos qui fidem deſideratis verbum dei, tanq̃ cõpetentem cibũ, ex quo vobis dominus operetur incrementũ. Nõdum quidẽ adhuc per ſacrum baptiſmum renati eſtis, ſed per crucis ſignum in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ iã concepti eſtis. Aget itaq; hæc mater cõgruis alimẽtis prius paſcere quos portat, vt poſt partũ lætetur ſe tales ſuſcepiſſe, quos ſpiritaliter nutriat. Quid eſt dilectiſsimi quod in vobis celebratũ eſt? Quid eſt quod hac nocte circa vos actũ eſt, quod prętcritis noctibus actũ nõ eſt, vt ex locis ſecretis ſinguli produceremini in cõſpectu totius Eccleſiæ, ibiq; ceruice humiliata quę male fuerat antea exaltata, in humilitate pedum cilicio ſubſtrato in vobis celebraretur examen, atq; ex vobis extirparetur

De incipiẽtiũ neceſſaria humilitate, & armis, quibus vincantur arma diabolica, voluptas, & timor. Cap. I.

F diabolus ſuperbus, dũ ſuper vos inuocatus eſt humilis altiſsimus Chriſtus? Omnes itaq; humiles eratis, humiliterq; petebatis, orãdo, pſallendo atque dicendo, Proba me deꝰ & ſcito cor meũ. Probauit, examinauit corda ſeruorum ſuorũ, ſuo timore tetigit, diabolũ ſua virtute fugauit, atq; ab eius dominio ſuam familiã liberauit. Non aliter hic exactus eſt pauper, aliter diues, aliter dominus, aliter ſeruus, quia vnus eſt omnibus introitus ad vitam. Et ſi ſic ad hanc fragilem atque caducam, quãto magis ad illam immortalem atq; ſempiternam. Purgata itaq; familia redemptoris, poſteaquam cãtauit canticum ſalutis, accepit ſymboli remedium cõtra antiqui ſerpentis venenum, vt ſi quãdo voluerit aduerſarius diabolus denuo inſidiari, nouerit redẽptus cũ ſymboli ſacramento & crucis vexillo ei debere occurri, vt talibus armis indutus facile vincat Chriſtianꝰ, de cuius oppreſsione male antea triũphauerat nequiſsimus diabolus. Ex qua re nobis factus eſt aduerſariꝰ diabolꝰ, niſi ex hac, quia videt liberos quos tenebat antè captiuos, quia videt ſanos quos ſuis iaculis pſtrauerat vulneratos, quia videt veſtiri denuo immortalitate quos nudauerat propinãdo iniquitatẽ, quia muſcipula eius cõminuta eſt, & nos eruti ſumus? Adiutoriũ noſtrum in nomine

Pſal. 138. *Pſal. 123.*

G mine domini. Si adiutoriũ noſtrũ in nomine eius eſt,
renũciemus diabolo, põpis, & angelis ei⁹. Hoc audiſtis,
hoc & vos pfeſsi eſtis renũciare vos diabolo, põpis &
angelis eius. Videte dilectiſsimi, quia hanc profeſsionẽ
veſtrã in curiã profertis angelicã, nomina profitẽtium
in libro excipiuntur vitæ, nõ à quolibet homine, ſed à
ſuperiore cœlitus poteſtate. Optimi iã tyrones dei, for-
tes milites Chriſti, dũ arma ſacramentorũ ſuſcipitis, pu
gnã aduerſus diabolũ indicitis, dũ eius operib⁹ renun-
ciatis, vehemẽtius in vos eius furias prouocatis. Sed nõ
metuat miles Chriſti, induemini enim ipſum Chriſtũ,
vt per eũ velociter ſuperetis aduerſarium veſtrũ diabo
lum. Quib⁹ armis pugnat ille? Illecebroſis & ſubdolis.
Duo ſunt genera armorum eius valde fortia, cõtra quę
vigilanter ac fortiter ſtare debet omnis miles Chriſti,
qui triũphare cupit & ſuperare virtutẽ diaboli. Quæ ſũt
iſta duo genera armorũ? Voluptas & timor. Alios enim
voluptate capit, alios timore frangit. Cõfirmetur & no
H ſtra acies, proferãtur arma ſpiritalia cõtra timorẽ dia-
Pſal. 18. boli, aſsit timor domini caſtus, permanens in ſeculũ ſe-
culi. Cõtra voluptatẽ turpiſsimæ delectationis nõ de-
ſit fides orationis. Et quid metuit Chriſtianus, quando
admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, vt dicat,
Pſal. 117. Dominus mihi adiutor eſt, & ego deſpiciam inimicos
meos? Plures tamẽ noueritis dilectiſsimi capere aduer
ſarium per voluptatẽ q̃ per timorẽ. Nã quare quotidie
muſcipulã ſpectaculorum, inſaniam ſtudiorum actuꝝ-
pium voluptatũ proponit, niſi vt his delectationib⁹ ca-
piat, quos amiſerat, ac lætetur denuo ſe inueniſſe quos
Quid neophyti ĩ virtutibus & fide debeãt vitare: & de ſpectaculis Eccleſiæ ſuauiſsimis: quibus reficiantur animæ. Cap. II. perdiderat? Quid nobis opus eſt ire per multa? Bre-
uiter admonendi eſtis quid ſpernere, & quid diligere
debeatis. Fugite dilectiſsimi ſpectacula, fugite caueas
turpiſsimas diaboli, ne vos vincula teneãt maligni. Sed
ſi oblectandus eſt animus, & ſpectare delectat, exhibet
vobis ſancta mater Eccleſia veneranda, hæc ſalubria
ſpectacula, quæ & mentes veſtras oblectẽt ſua delecta-
tione, & in vobis nõ corrumpant, ſed cuſtodiãt fidem.
Amator es quiſpiam circi? Quid delectat in circo? Au-
rigas videre certantes, populos inſana furia anhelãtes,
quẽlibet celerem præcedentẽ, aduerſarij ſui equũ fran-
gentẽ, Iſta eſt omnis delectatio, clamare, quia vicit quẽ
I diabol⁹ vicit, exultare & inſultare, ꝙ aduerſa pars per-
diderit equum, cũ is qui tali ſpectaculo delectatur, iã
perdiderit animum. Vide econtra noſtra ſancta, ſana,
ſuauiſsima ſpectacula. Intuere in libro Actuũ Apoſto-
Acto. 3. lorum, claudũ ex vtero matris nunq̃ ambulantẽ, quem
Petrus fecit currentẽ: vide ſubito ſanum, quẽ antea in-
tuebaris infirmum, & ſi in te eſt ſanitas mentis, ſi in te
fulget ratio æquitatis ac delectatio ſalutis, vide quid
debeas expectare, vide vbi debeas exclamare: illic vbi
equi ſani frãguntur, an hic vbi homines fracti ſaluantẽ?
Sed ſi te põpa illa, figura ea equorum, cõpoſitio curruũ,
ornatus & aurigæ ſuperſtantis equos regentis, vincere
cupientis: ſi hæc te, vt dixi, põpa delectat, nec hanc tibi
denegauit, qui põpis diaboli renũciare præcepit: habe-
mus & nos ſpiritalẽ noſtrum aurigã ſanctum Prophe-
4. Reg. 2. tam Heliã, qui quadrigæ igneæ ſuperimpoſitus, tãtum
cucurrit, vt metas prẽderet cœli. Et ſi aduerſarios quos
& vera virtus vicit, & quos ille volãdo tranſiit, atq; ex
quorum victoria palmã ſupernæ celſitudinis accepit,
Exod. 15. videre deſideras: currus Pharaonis & omnẽ virtutem
eius proiecit in mare. Alius fortaſsis theatri amator ad-
monẽdus ſit, quid fugiat, & quo delectetur, ac ſic volũ-
tatem ſpectandi nõ perdat, ſed mutet in theatris labes
morum, diſcere turpia, audire inhoneſta, videre perni-
cioſa. Sed adiuuãte domino ea ex cordibus noſtris for K
titer repellamus, ſingula ſingulis cõparem⁹. Illic intuẽ-
tur ſpectatores propoſitum neſcio quẽ cõfictum deum
Iouem, & adulterãtem & tonantẽ: hic reſpicienius ve-
rum deũ Chriſtum, caſtitatẽ docentem, immundiciam
deſtruentẽ, ſalubria prædicãtem. Illic fingitur, ꝙ idem
Iouis Iunonem habeat ſororẽ & cõiugem: hic prędica-
mus ſanctam Mariã matrem ſimul & virginẽ. Illic ſtu-
por ingeritur viſui, ex viri hominẽ in fine ambulãtem:
hic magnũ miraculum, Petrum mare pedibus trãſeun-
tem. Illic per inimicã turpitudinem caſtitas violatur:
hic per caſtã Suſannam caſtumq; Ioſeph libido cõpri-
mitur, mors cõtemnitur, deus amatur, caſtitas exaltatẽ.
Chorus illic & cantio Pãtomimi illicit auditũ, ſed ex-
pugnat ſanum affectũ: & quid tale noſtro cantico cõpa
randum ſit, in quo dicit qui amat & cantat, Narrauerũt *Pſal. 118.*
mihi peccatores delectationes ſuas, ſed nõ ita vt lex tua
domine, Omnia mandata tua veritas? Nã illic vniuer-
ſa fingit vanitas. Scãdaliſtarum quis illic forte pertiã
admiretur, videre paruulos in aëra ludẽtes, diuerſas hi L
ſtorias exhibentes, ſed videte noſtrorum luſus infantũ,
In vtero Rebeccę duo certant infantes procedẽte ma- *Gene. 25.*
iore, minoris manu, emiſſa ex vtero planta maioris ap-
prehẽſa eſt. In quorum certamine magni ſacramẽti fi-
gura mõſtrata eſt, vt minor ſupplantaret maiorem, eiq;
poſtmodum primatum atq; benedictionẽ auferret. In
quibus paruulis quaſi ludẽtibus & ſacramẽtum, vt dixi,
magnum exhibẽtibus, & reprobi in Eſau demõſtrantur
Iudæi, & prædeſtinati in Iacob apparẽt Chriſtiani. Ille
enim Iacob vnus paruulus ſic garriẽs multos in ſe præ-
deſtinatos etiã paruulos demonſtrabat. Infantes qui ex
vtero matris ſuſcipiũtur manib⁹ fideliũ, nec eos ſic ex-
cutiunt, vt in aëre pẽdeant, ſed vt renati in cœlo viuãt.
His igitur oblectamẽtis mens delectetur, paſcatur ani-
ma Chriſtiana, hanc ſobrietatẽ retinens mentis fugiat
ebrietatẽ diaboli. Nec ãphitheatri certamina ſeducãt,
aut pertrahãt Chriſtianũ, ad quod quidẽ tãto auidius
curritur, quãto tardius exhibetur. Sed etiã ibi quid nõ
periculoſum ingeritur aſpectibus, quid nõ cruentũ, vbi,
vt ait beatiſsimus Cyprian⁹, volũtas noxia ad feras ho
mines nullo crimine dãnat? Nõ ergo vos dilectiſsimi
illud ſpectaculũ crudele inuitet intueri, nouẽ vrſis du-
os altercãtes venatores, ſed delectet videre vnum no- M
ſtrum Danielem orãdo ſuperantẽ ſeptẽ leones. Diſcer *Danie. 14.*
ne ſpiritalis amator certamina, vide duos noxios volũ
tate, vide vnũ innocentẽ ac plenum fide: vide illos pro
pręmio terreno ſuas animas beſtiis obtuliſſe: vide iſtum
in oratione clamantẽ, Ne tradideris beſtiis animas cõ- *Pſal. 73.*
fitentes tibi. In illo ſpectaculo cõtriſtatur editor, ſi ve-
nator euadat illæſus, qui et plures beſtias interemit: in
iſto noſtro ſine ferro pugnatur, nec Daniel ledditur, nec
fera occiditur, & ſic vincitur, vt rex miretur atq; mute-
tur, & populi pertimeſcãt, & inimici diſpereãt. Admi-
rabile ſpectaculũ noſtrũ, planẽ admirabile, in quo de⁹
adiuuat, fides virẽs impetrat, innocẽtia pugnat, ſancti-
tas vincit, præmium cõſequitur tale, quod & tu ille qui
vicerit accipiat, & qui donauerit nihil amittat. Iſta ſpi-
ritalia munera cõcupiſcite, ad hæc intuẽda & cũ omni
ſecuritate expectãda alacriter ad Eccleſiã cõuenite, ab
omni cupiditate carnali ꝓpoſitũ cordis reuocate, om-
nem ſolicitudinẽ veſtram deo gubernandã cõmittite,
vt aduerſarius reuereatur, nihil in vobis inueniens ſuũ,
voſq; illũ repudiãtes, eiuſq; põpis renunciãtes, poſteaq̃
ab eius inſidiis veſtra fuerit eruta libertas, ne vos inue-
niat vacuos ille nefarius, quem nouimus etiã non ſuos

tenere

A tenere cupientem. Fideliter credite in deum patrem omnipotentem. Omnipotentem deum credimus, qui omnia faciens factus non eſt, & ideo omnipotens eſt, quia de nihilo fecit quæcunq; fecit. Nõ enim eum aliqua materies adiuuit, ex qua demonſtraret artis ſuæ potentiam, ſed ex nihilo, vt dixi, cuncta creauit. Hoc eſt enim eſſe omnipotẽtem, vt non ſolum fabrica ipſa, ſed etiam materies ab illo inueniatur eſſe, qui non habuit initium, vt eſſet & is qui ſempiternus eſt, crearet nõ id quod ipſe eſſet, ſed ab illo vt eſſent, iam accepiſſe. Omne enim quod eſt, ab illo eſt: ipſe autẽ à ſeipſo eſt qui nõ ab aliquo factus eſt. Fecit ergo facta noo factus, creauit creaturam non creatus, qui etiã ipſi creaturę cõuenientibus gradibus per diuerſas ordinationes conſtituit poteſtates. Poteſt quippe ſecundum datã poteſtatem quilibet angelus vel homo dici potẽs, ſed nunquid poteſt dici omnipotens? Poteſt dici rex vel imperator, ꝙ multa quę velit poſſit, noo tamen eum qui ſanum ſapit audebit dicere omnipotentem, nam ſi voluerit eum adulando ita laudare, incipit & illũ & ſeipſum fallẽdo de-

De omnipotentia dei patris & filij & ſpiritusſancti: & de natiuitate filij æterna. Cap. III.

B cipere. Quomodo enim audebit dicere omnipotẽtem, quem videt multum velle viuere & vitam ſuccedente morte finire? Si omnipotens eſt, nõ moriatur, à morte excludatur. Si autem ei mors terminum dabit, omnipotentẽ eum non fuiſſe ipſa mors demonſtrauit. Non ergo quiſpiã audebit quamlibet creaturam ſiue cœleſtem ſiue terreſtrẽ dicere omnipotentẽ, niſi ſolam trinitatẽ, patrem ſcilicet & filium & ſpiritumſanctum. Non enim cum dicimus nos credere in deum patrem omnipotẽtem, ſicut hæretici Arriani, negamus filium omnipotentem, aut ſpiritumſanctum negamus omnipotentem. Si filium negaueris omnipotentem, negabis & patrem omnipotentem. Sed maior eſt, inquiunt, pater, minor eſt filius: hoc in hominib⁹, hoc in omnibus, & tu in omnibus perturbaris. Diuinam naturã cõſidera, deum attende, ſempiternum cogita, nam vanè conturbaris. Si ſempiternus eſt pater, ſempiternus eſt vtiq; & filius. Si enim fuit filius quando non fuit filius, fuit & pater quãdo non fuit pater: ꝙ ſi aliquando fuit pater non pater, non fuit omnipotens: minus enim habuit in eo ꝙ poſtea effectus eſt pater. Si das ioitium filio, das initium &

C patri, Pater enim à filio appellatus eſt pater. Si autẽ ſemper fuit pater, ſemper fuit & filius: & ſi deus eſt pater, deus eſt & filius: non enim aliud potuit procedere de deo q̃ deus. Quòd ſi deus eſt pater, deus eſt & filius, & ſi ſempiternus eſt pater, ſempiternus eſt & filius, quẽ non præceſſit ętate nec dignitate, non enim minuit æqualitatem. Apoſtolum audi quid de deo filio dicat. Cum in forma dei eſſet, inquit, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo, Non rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itaq; patris in filio, omnipotentia filij in patre, quia neq; aliquando pater ſine filio, neq; aliquando filius ſine patre. Diuinam illam natiuitatem qua filius proceſſit ex patre, qua natus eſt deus de deo, ſine initio, ſine tempore, ſine matre, ſine aliqua fragilitate, ſine vlla ſui deminutione: nõ poſſumus explicare, Natiuitatem autem ejus, ait Propheta, quis enarrabit? Et reuera quis cõprehendere vel dicere poteſt quomodo natus ſit, qui ſemper eſt in patre, & nũquam recedit à patre? Digne, vt dixi, non poſſumus enarrare, ſed debemus corda noſtra ipſi filio præparare, vt illuminando & per fidẽ gubernãdo perducat nos ad ſpeciem veritatis ſuę, ne remaneamus in tenebris infidelitatis noſtræ, ne aliud æſtimando de filio q̃ quod eſt pater, ipſe filius non docendo, ſed increpãdo nos admoneat ſicut Philippũ, dicẽs, Philippe qui videt me, videt & patrẽ. An nõ agnoſ-

Philip. 2.

Eſaię. 53.

Ioan. 14.

D cis, quia ego in patre & pater in me eſt? Sicut ergo deus de deo natus eſt, & lux de lumine, & dies ex die, ita & omnipotẽs ex omnipotẽte. In iſta enim mortali noſtra generatione qui eſt pater, aliquãdo nõ fuit pater, & qui eſt filius, nõ ſemper eſt filius, quia & ipſe filius cũ acceſſu temporis patrem amiſerit, coniugẽ acceperit, prolẽq; ſuſceperit, nõ erit filius, ſed ipſe vocabitur pater, & quilibet pater antequã ſuſcipiat filiũ non vocabitur pater. Accedit ergo aliquid tẽpore quod pręcedat tempore, Nõ ergo ęſtimemus hoc in illa diuinitatis eſſe ſubſtantia, in illa generatione ſempiterna. Non enim illic deficiendo moritur pater, vt filius creſcendo perueniat ad patris dignitatem: aut ſunt ibi tempora, quia per ipſum facta ſunt tempora. In quo autẽ tu hæretice audes dicere filium minorẽ, quẽ nos cõfitemur æqualem? In ętate? Non ibi ſunt tempora. In diuinitate? Deus eſt pater, deus eſt filius. In opere? Omnia per filiũ facta ſunt. Dicit quidem ſcriptura, ꝙ deus fecerit mundum, ſicut & in libro Geneſeos, In principio fecit deus cœlũ & terrã. Sed nos audientes deũ patrẽ cognoſcimus filiũ & ſpiritum ſanctum. Tu forſitan dicis, Deus pater fecit mun-

De æqualitate perſonarum diuinarum. Cap. IIII.

Ioan. 1.

Gene. 1.

E dum. Sed audi quid Ioannes Euangeliſta dicat, In principio erat verbũ, & verbum erat apud deũ, & deus erat verbum, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Ecce, ſine filio dicit nihil eſſe factum, quoniã omnia per ipſum facta ſunt. Sine filio factum eſt nihil. Quid fecit pater quod nõ fecit filius, de quo dicit Euangeliſta, ꝙ ſine filio factũ eſt nihil? Si autem, ſicut vera fides catholica habet, in filio operante cõſtituas patrẽ, & in patre operante conſtituas filium, quoniã filius in patre eſt, & pater in filio, omnipotẽs inuenietur filius, ſi in ipſo omnipotens eſt pater: ſi autẽ non eſt omnipotẽs filius, vt prędicat hęreticus Arrianus, nõ eſt in illo omnipotẽs pater, falſumq; erit ſecundũ ipſos quod ipſe filius ait, Ego in patre & pater in me eſt. Abſit autẽ vt falſum ſit quod veritas dicit. Confundatur Arrianus qui veritati cõtradicit. Demonſtramus ex ſcripturis, dictũ filiũ omnipotentẽ ſicut & patrem, vt non ſolum ratio vera, ſed etiã diuina teſtimonia hæreticorũ frontem percutiant impudentẽ. Dictus eſt pater omnipotens, Propheta dicente, Hæc dicit dominus omnipotens. Dictus eſt

Ioan. 1.

Ioan. 14.

F & filius omnipotens, Ioanne apoſtolo in Apocalypſi dicente, de Ieſu Chriſto domino noſtro, qui eſt & qui fuit & qui venturus eſt omnipotẽs. Dictus eſt ſpiritusſanctus omnipotẽs, Salomone prophetãte, Spiritus domini repleuit orbẽ terrarũ, & is qui continet omnia ſcientiã habet. An non eſt omnipotens qui continet omnia? Dicit enim ſcriptura ꝙ deus iudex ſit, dicente Apoſtolo, Omnes aſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; ſecundum ea quę per corpus geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. Sed nos quando audimus deũ iudicẽ, totam intelligimus trinitatem: Tu autem hæretice, dic quis ſit iſte deus iudex, pater, an filius? Si dixeris, pater eſt, negas filium iudicem, quem in ſymbolo etiam tu confiteris venturum viuos mortuoſq; iudicaturum. Contradicis etiam Euangelio dicẽti, Cum filius hominis venerit in claritate ſua, congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut ſeparat paſtor oues ab hædis. In quo loco euãgeliſtę, expreſſius iudex demonſtratus eſt filius, vt etiam eiuſdem iudicis ſententia panderetur, dicentis, Ibunt impij in combuſtionẽ ęternã, iuſti autem in vitam æternam. Si nolens ſubſiſtere tãtæ authoritati dixeris filium iudicẽ, patrem ergo negabis iudicẽ. Nõ, inquis, nego patrem iudicem.

Apoca. 1.

Sapien. 1.

2. Cor. 5.

Matt. 25.

H Quomodo

G Quomodo non negas? Quia pater,inquis,poteſtatem dedit, filius accepit. Video quidẽ hæretice, quò ſtrabis oculis intẽdas, quò peruerſæ mentis aciei intentionem dirigas. Recitaturus enim mihi es ex Euangelio & di-
Ioan. 5. cturus,Pater non iudicat quemquam,ſed omne iudiciũ dedit filio.In eo,inquis,quod pater dedit,filius accepit, maior eſt vtique qui dat,quàm qui accipit, maior eſt pater, minor eſt filius. Non ex hac ſententia glorietur tua vanitas: quoniam ex ipſa te nunc diuina conuincit authoritas.Pater,inquis, non iudicat quemquam,ſed omne iudicium dedit filio.Cognoſcimus:nouit quippe ſana fides quomodo hoc intelligat.Homo enim ille ſuſceptus, qui etiam ipſe appellatus eſt dei filius, accepit poteſtatẽ, ſed dante patre & filio, quoniam filius in patre eſt, & pater in filio.Cæterum ſi tu hæretice ſecundũ illam peruerſam veſtram doctrinam illi hoc volueris aſſignare diuinitati, qua filius æqualis eſt patri, quæro abs te diligentius, & vt mihi reſpondeas celeriter,inſiſtam,qui ſit ille qui in libro Deuteronomij Moyſi dicebat, In die iudicij reddam illis.Non potes dicere pater
Deut.32. eſt,quoniam ſecundum Euangelij ſententiam à te prolatam,pater non iudicat quemquam. Ergo filius eſt qui dicebat, In die iudicij reddam illis,Filius eſt. Reſpõde, quid dubitas?Filius dixit hoc,an non?Non eſt quod di
H cas, niſi filium dixiſſe,In die iudicij reddam illis, quoniam pater non iudicat quẽquam. Sed vide ſequentia huius libri, quẽadmodum te prouocet, quemadmodũ conuincat.Cum enim dixiſſet,In die iudicij reddam illis,poſt paululum ſecutus adiunxit,Videte,inquit,quoniã ego ſum deus,& non eſt alius pręter me.Quid agis Arriane? non eſt quà exeas. Dic ſi audes, filium ſolum hoc dixiſſe, & negabis patrem nec deum eſſe nec iudicem. Depone vel nunc conuictus animoſitatem, audi veritatem, intellige deum iudicem trinitatem: audi ꝙ & ſpiritusſanctus iudex ſit, ipſe dominus in Euangelio
Ioan. 16. ait,Cum venerit paracletus,ipſe arguet mundũ de peccato,de iuſtitia,de iudicio. Quid quęris amplius? Item demonſtrat ſcriptura diuina, ꝙ ſimul habitet pater & filius & ſpiritus ſanctus in homine tanquam in templo
Ioan. 14. ſuo. In Euangelio filius, Si quis me,inquit,diligit,diligetur à patre meo,& veniemus ad eum,ego & pater,& manſionem apud illum faciemus. Ecce pater & filius.
1.Cor. 3. Quid ſpiritusſanctus? Apoſtolũ audi, Neſcitis,inquit,
I quia templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in vobis?
1.Retra. 10 Item demonſtratur ꝙ ſimul deſerat impios pater & fi-
Sapien.1. lius & ſpiritusſanctus. Salomon Propheta,Peruerſę,inquit,cogitationes ſeparant à deo. Ecce deus pater deſerens peruerſas cogitationes.Quid deus filius?Sequitur.
1.Cor.1. Quoniã in maleuolam animam non introibit ſapientia.Chriſtus eſt enim dei virtus & dei ſapientia.Ecce filius deſerit maleuolã animam, in qua ſunt peruerſæ cogitationes,quas deſeruit pater. Reſtat de ſpiritu ſancto. Audi poſt paululum quid ſequatur,Spiritus,inquit, ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & aufert ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu.Audi,ſine intellectu deſerere hominẽ ſpiritum ſanctum. Quando iſta idem ipſe ſpiritus ſanctus per Prophetã dicebat, vos præuidebat. Ecce tam illa inſeparabilis trinitas teſtimoniis diuinarum ſcripturarum demõſtratur, quod ſimul habitet, ſimul regnet, ſimul poſſideat, ſimul deſerat, quã vos Arriani ſeparando & per diuerſos gradus filio & ſpiritui ſancto iniurias irrogãdo,non in vobis habitare ſinitis: quoniã & deus pater aufert ſe à cogitationibus peruerſis, quæ ſunt in vobis, & in maleuolam animam nõ introibit ſapientia, quę per veſtræ animæ maliciam ſicut filium à patre,ita gregem ſeparatis à ſummo paſtore:& K
ſpiritus ſanctus effugiet fictum,id eſt, fictionẽ peruerſæ veſtræ doctrinę, in qua demonſtratum eſt,nec patrem, nec filium, neq; manere ſpiritum ſanctum. Quoniam igitur de vnitate agitur trinitatis, patris & filij & ſpiritus ſancti,quam vnitatẽ non audemus dicere tres deos, nec tres omnipotentes,nec tres inuiſibiles,nec tres immortales,ſed vnum deum,de quo dicit Apoſtolus,Im- 1.Timo.1.
mortali,inuiſibili,incorruptibili, ſoli deo honor & gloria.Non ergo nobiſipſis dilectiſsimi fingamus patris & filij & ſpiritus ſancti diuerſas dignitates, ſeparabiles & inæquales ætates, ampliores & infirmas poteſtates, ne quod ipſe dominus ſaluator noſter virtute ac maieſtate ſua idola eradicauit & templa,rurſus in cordibus Chriſtianorũ diabolus fabricet idola. Fides itaq; catholica hæc eſt,Omnipotentem,immortalem, atq; inuiſibilem credere deum[patrem:omnipotentẽ,immortalem atq; inuiſibilem credere deum]filium ſecundũ diuinam natiuitatem: viſibilem autẽ, mortalẽ, minoremq; angelis factum ſecundum ſuſceptam humanitatem. Omnipotentem,immortalem,atq; inuiſibilem credere ſpiritum
ſanctum ſecundũ æqualem diuinitatem, viſum autem L
in ſpecie columbæ propter filij atteſtationem. Et hæc eſt Matt.3.
trinitas ſimplex vnitas,inſeparabilis,inenarrabilis, ſemper manens, ſemper præſens, vbiq; regnans vnus deus,
de quo Propheta Dauid dicit,Tu es deus ſolus magnꝰ. Pſal. 85.

Credimus in filium eius Ieſum Chriſtum, natum de De natiuitate filij temporali ex Maria virgine & infantia eius Caput V.
ſpiritusſancto ex virgine Maria. Hanc natiuitatẽ incredule quid expaueſcis?Noli credere,ſi tãtum homo erat qui natus eſt:ſi autẽ deus homo erat, de qua voluit natꝰ eſt,[quia ſicut voluit natꝰ eſt.]Illud potius mirare,quia verbum ſuſcepit carnem, nec eſt mutatum in carnem, quia manens deus ſuſcepit hominẽ. Cæterum quid miraris,quia genitrix ſuum genuit genitorẽ, quia creauit creatura factorem?Sic voluit naſci excelſus humilis,vt in ipſa humilitate oſtẽderet maieſtatem. Portabat filiũ mater, filium intacta, mirabatur & ipſa in aſpectu ſuæ prolis quam amplexus non ſtrinxerat maritalis.Sed incredule audi, prędictũ cognoſce impletũ. Dauid Pro-
pheta dicit,Mater Sion dicet homo,& homo factus eſt Pſalm. 86.
in ea,& ipſe fundauit eã altiſsimꝰ. Ipſe qui fundat eam altiſsimus,ipſe in ea factus eſt homo altiſsimus,quia talem matrẽ creauit altiſsimus, quia ſic ſe in eam formauit,vt procedens ex eius vtero,& filium ei redderet, &
integritatẽ non corrumperet. Quę eſt gratia matris hu M
ius & virginis, quę eſt gratia huius fœminę quæ virum neſciẽs filiũ portat? Quæ eſt gratia? Audite Gabrielem
angelum eam ſalutantem,Aue,inquit,gratia plena,do- Luca.1.
minus tecum.Quando angelus iſtam virginem ſic ſalutauit,tunc eam ſpiritus ſanctus fœcundauit, tunc illa fœmina virum ſine viro concepit, tunc eſt repleta gratia, tunc dominum ſuſcepit, vt eſſet in ea qui fecerat eam. Neq; enim dilectiſsimi credendum eſt ꝙ illo iam præſente ac protegente poterat illi fœminę dominari corruptio, in qua nõ erat ardoris libido, nouerit tamẽ quẽ portauit virgo,mater nouerit,ſtupor abſcedat,fides accedat.Ecce quem portat naſcitur,mundũ loquitur & totum concutit mundum.Clamat cœlum noui ſyderis radiãs fulgorem, clamat terra turbata per Herodem, veniunt Magi admoniti, inquirũt Iudæi turbati, quærunt vbi eſſet qui vbiq; totus eſt, quęritur in mundo fabricator mũdi: ad hoc autẽ quęrebatur, nõ vt agnoſceretur,
ſed vt occideretur,quia mũdus per eũ factus eſt, & mũ- Ioan.1.
dus eũ non cognouit.O munde immunde,venit qui te redimat,& turbaris:& hũc tu vis perdere, quãdo ille te diſpoſuit

A diſpoſuit liberare. O Iudæorũ terra impia, nõ congruis cœlo. Cœlum demonſtrat vt adoretur, tu quæris vt infans necetur. Ille tibi annunciat deum hominem ſuſcepiſſe pro te, & tu vis perdere eũ qui venit redimere te. Expecta paululum, ad hoc quidem venit, vt tuam etiã peſſimam impleat voluntatem, ſed ſuſtine vt ſuam ipſe colligat hæreditatem. Collige collige redemptor, non glorietur diſperſor, vindica in eos qui te paruulũ perſequuntur, paruuli ipſorum pro te moriantur. Super ſe in te crudeles exiſtunt, paruuli ipſorum pro te moriantur. Vindica ſic vindica, Inſultent filij parentibus nondum loquentes, conuicant ſæuientes, infantes dicant teſtimonium de tua innocentia, quia non eſt in te vlla malicia, & ij qui te volunt innocentem occidi, hoc eis proueniat vt ſuos paruulos ab eis facias ſeparari. Lugeatis licet Iudæi atq; plangatis filios veſtros, non illi moriuntur, qoia à vita ſuſcipiuntur: vobis irrogatur pœna orbitatis, cæterum illis gloria offertur immortalitatis. Nũciaſtis Herodi vbi occidendus inueniri poteſt filius dei, ſed ille filios veſtros occidens pro filio dei, & vos orbitatis pœna neſciens ponit tanquam proditores; &

B filios veſtros dei fecit heredes. Sic vos irridebat ille: ille qui habitãs in cœlo, iacebat in terra, ſic furias veſtras, veſtriq; regis ſubſannabat, quando mala veſtra in vos retorquebat, & de malis veſtris multa ille bona faciebat. Agnouiſti virgo mater filij tui infantiã, agnoſce &

Lucæ.2. pueritiam, Euangelium loquitur, Perrexerunt, ait, cum puero Ieſu parentes eius in Hieruſalem, vt pro eo offerrent ſacrificium ſecundum legem. Et factum eſt remeantibus illis, puer Ieſus remanſit in tẽplo, & erat diſputans cum ſenioribus & Scribis, & mirabantur omnes in ſapientia quæ erat in eo, & turbabat multos. Sed cũ reuerſi eſſent quærentes illum, inuenerunt illum ſedentẽ in medio ſeniorũ interrogantem & reſpondẽtem illis. Et ait illi illa mater, Fili, quid feciſti nobis? Ecce enim ſoliciti & anxij quærebamus te. Tunc ille, Quid ſolicita eras, inquit, neſcis quia oportet me in his quæ patris mei ſunt, operari? Quando talia mater à filio puero audiuit, corde expauit: non enim patrem nominabat ille quem neſciebat in terra, ſed illũ qui fecit cœlum & terrã. Agnoſce & eius adoleſcentiã, videat multa & magna miracula, conuerſionem aquarum in vinum. In quo primo miraculo tẽtauit illa fœmina iubere ſe filio poſſe

C tanquam mater, domina quæ ſe agnoſcebat ancillam,

Ioan.2. Fili, ait, defecit illis vinum, fac rurſus, vt aquæ conuertantur in vinũ. Et ille vt diſtingueret inter deum & hominẽ, quia ſecundum hominem minor erat, ſecũdum hominem ſubditus erat, ſecundum deum autem ſupra omnes erat. Quid mihi & tibi eſt, inquit, mulier? Nondum venit hora mea: tanquam ei diceret, veniet hora quando id quod natũ eſt de te in cruce pendens agnoſcat te, & diſcipulo dilecto commẽdet te. In hoc autem miraculo quid mihi & tibi? Nõ enim hoc proceſſit ex te, ſed in eo qui fecit te, non cõpetit tibi vt iubeas deo, cõpetit autem vt ſubdita ſis deo. Sed pia mater quæ nõ áſpere tulit admonitionem filij dicentis, Quid mihi & tibi? videat in ceteris miraculis deum operãtem quem intuebatur filium adoleſcentẽ, videat cęcorum illumi-

De paſſione Chriſti & amore eccleſię & hominum redẽptione. Cap. VI.

nationẽ, leproſorum mũdationem, claudorum curſus, ſurdorum auditus, dæmonũ fugationes: & quod maius his omnibus, mortuorum reſurrectionẽ. Sed adhuc agnoſcat hæc mater, expaueſcat filij ſui etiam iuuẽtutem.

Quid reſtat iuueni, niſi vt procedat velut ſponſus de thalamo ſuo, accipiat ſponſus ſponſam, quęratur, inueniatur quę ei cõiungatur? [Nõ eſt ſolus homo, ſed deus eſt & homo. Quęratur quæ ei cõiũgatur.] Qualis eſt de D qua natus eſt, talis ei inueniatur, quę & matrem reddat fœcundam & virginem ſeruet intactã: filius permanentis virginis virginem permãſuram accipiat. Ecce tẽpus eſt, Modo Iudęi ſuam impleãt voluntatẽ, quando dignatur ipſe dare poteſtatem. Agite Iudęi neſcientes nuptias agni, datæ præmium pecuniæ malo Iudæ. Agite vt ille qui natus eſt de virgine, à Pontio Pilato ſuſpẽdatur in cruce. Aſcendat ſponſus noſter thalamũ ſui lignum. Aſcẽdat ſponſus noſter thalami ſui lectũ, dormiat moriẽdo, aperiatur eius latus, & Eccleſia prodeat virgo: vt quomodo Eua facta eſt ex latere Adę dormiẽtis, ita & Eccleſia formetur ex latere Chriſti in cruce pendentis. Percuſſum eſt enim eius latus, vt Euangelium loquitur, Ioan.19.
& ſtatim manauit ſanguis & aqua, quæ ſunt eccleſię gemina ſacramenta. Aqua, in qua eſt ſpõſa purificata: ſanguis, ex quo inuenitur eſſe dotata. In iſto ſanguine ſancti martyres amici ſponſi ſtolas ſuas lauerunt, candidas eas fecerunt ad nuptias agni inuitati venerunt, à ſpõſo calicẽ acceperunt, biberunt, eiq; propinauerunt, ſanguinem eius biberunt, ſanguinem ſuum pro illo fuderunt. Quid egit vęſana impietas Iudęorum, quia inuitati nõ ſolũ venire noluerunt, ſed inſuper ſpõſum occiderũt? E
Quid egit iniquitas Iudę qui eũ vendidit, à quo redimi debuit? Ecce nec Iudas tenuit precium nec Iudæi quem cõparauerãt Chriſtum. Illi dico, vbi eſt quod accepiſti? Iudęo dico, vbi eſt quod emiſti? Illi dico, quando vendidiſti, tunc te decepiſti: iſti dico, quod emiſti, poſſidere non potuiſti. Exulta Chriſtiane in commercium inimicorum tuorũ, tu viciſti: quod Iudas vẽdidit, & Iudæus emit, tu acquiſiſti. Exulta exulta ſpõſa Eccleſia, quia niſi iſta in Chriſto facta eſſent, tu ab illo formata non eſſes: vẽditus redemit te, occiſus dilexit te. Et quia te plurimũ dilexit, mori voluit propter te. O magnum ſacramentũ huius coniugij. O q̃ magnum myſterium huius ſponſi & huius ſponſæ, non explicabitur digne humanis verbis. De ſponſo ſponſa naſcitur, & vt naſcitur, ſtatim illi coniũgitur, & tunc ſponſa nubit, quando ſponſus moritur: & tunc ille ſponſę coniungitur, quando à mortalibus ſeparatur. Quando ille ſuper cœlos exaltatur, tunc iſta in omni terra fœcundatur. Quid eſt hoc? Quis eſt F
iſte ſponſus abſens & pręſens? Quis eſt iſte ſponſus pręſens & latens, quẽ ſponſa Eccleſia fide tantum cõcipit, & ſine vllo amplexu membra eius quotidie parit? Quis eſt iſte qui ſic natus eſt, ſic creuit, ſic mortuus eſt? Quis eſt iſte qui infans regem terruit, puer Iudæos conuicit, iuuenis Pontium Pilatum turbauit? Quis eſt iſte, vultis noſſe? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Si domi- Pſalm.23.
nus virtutũ ipſe eſt rex gloriæ, ergo nec Iudæos timuit quando armati venerunt, nec iudicẽ iniuſte iudicantẽ, nec milites irridentes, nec inimicos ſubſannantes, nec coronam ſpineã imponentes, nec ſua veſtimenta diuidentes, nec fel, nec acetum, nec crucem, nec lanceã, nec mortem. Quando enim iſta Iudæi potius q̃ Pilatus faciebant, dominus virtutum negocium noſtrum agebat, quæ nõ rapuerat, tunc exoluebat: non rapuit iniquitatẽ, & pro iniquis ſuſcepit mortẽ, vt impleret quod de eo ſcriptũ eſt, Quæ nõ rapueram, tunc exoluebam. Deniq; Pſalm.68.
vt noueritis pro nobis reddidiſſe quod non debebat, Chriſtus enim pro impiis mortuus eſt, mox ſacculũ car Roma.6.
nis ſuę in crucis ligno perſoluit, & preciũ noſtrum exactori reddidit. Ibi ſtatim illum latronem fecit cõfeſ- Luc.23.
ſorem, vt per eum impiorum reſtauraret ruinam, videte redemptorem quem diabolus poſſederat homicidam. Videte dominum virtutum & in ipſa morte miracula

facientem.

G facientem. Tuoc latro confitebatur, quando Petrus ne
babatur: tunc iſte agoouit, quaodo ille oegauit. Sed nun
quid quia domious acquiſiuit latrooem, Petrum perdi
dit negatorem? Abſit, abſit. Agebat myſterium qui fun-
debat precium, in Petro demooſtrans, ooo in ſe quem-
quam iuſtum debere præſumere: in latrooe, nullum im
pium conuerſum poſſe perire. Timeat bonus ne pereat
per ſuperbiā, nō deſperet malus de multa malicia. Col
ligantur preſumeotes, colligaotur deſperaotes. Magoū
precium pro oobis datum eſſe cogooſcimus, quia ſao-
guine Chriſti redempti ſumus. Agamus quomodo tali
domino nō diſpliceamus. Ecce amauit ſeruos, & quos
redemit, ſaluos fecit liberos. Ecce parū eſt, quia dooat
libertatem ſuā, exhibet fraternitatem, promittit etiam
hæreditatem. Habes amplius quod expectes? Suſcepit
veoieodo mortē tuam, donauit reſurgendo vitam ſuā.
Habes amplius quod expectes? ille ille qui crucifixus eſt
pro te, die tertio à mortuis reſurgens, ſuper cœlos exal-
tauit te, filium dei fecit te. Habes amplius quod expe-
Pſal. 11. ctes? Quid retribuamus domino pro omoibus quæ re-
tribuit nobis? Fecit nos aoteqoā eſſemus, dooauit vitā,
H dooauit ętatem, donauit liberam voluotatem, donauit
ſubſtātiam, dooauit iogeoium, dooauit ratiooē, dona-
uit ſcientiā, dooauit omoia ſua vt eſſeot tua, & his om-
nibus boois male vſi ſumus, ſuperbi effecti ſumus, crea-
torem tanta bona largientem, merito præuaricatioois
offendimus. Periuimus, quæſiuit: captiui ducti ſumus,
ſubueoit: ad mortem perpetuam ducebamur, liberauit.
Quid tibi mious exhibuit, qui ſeipſum pro te tradidit?
Et dubitas ꝙ tibi donet vitam ſuam, qui tecum com-
municauit mortem ſuam. Quid retribuemus ei? Si oon
eſt quod ei tribuamus, ab ipſo accipiamus quod ei offe-
ramus. Hoc à te quærit Chriſtus, hoc tibi dicit, Quod
feci pro te, hoc & tu fac pro me, animā meā poſui pro
te, & tu pro fratribus tuis animam tuam pooe. Noli ti-
mere mortem, quia cum vincere oon poſſes, ego ſum
mortuus vt tu vinceres, vioceres oō per te, ſed per me,
quia & ego quòd ſum mortuus, oō eſt propter me, ſed
propter te. Tu enim mori noueras, reſurgere oon noue
ras, ſuſcepi mortem quam ooueras, demonſtraui reſur-
rectionē quam ignorabas. Credendo ama reſurgentē,
vt per illum & tu reſurgas. Diximus & quantum ille do
oauit, expoſuimus has tres ſententias, quòd natus ſit de
I virgioe Maria, crucifixus ſub Pōtio Pilato, & ſepultus,
tertia die à mortuis reſurrexit. Si enim de ſiogulis, vt
diguū eſt, loqui poſſemus, prolixitas ſermonis faſtidiū
De aſcēſio- vobis q̄ delectationē iocuteret. Quia ergo diximus,
ne domini quouſq; ille altiſſimus deſcenderit propter oos, ouoc
& ſeßione dicamus quomodo id quod ſuſcepit ex nobis in cœlū
ad dexterā leuauerit, ad dexteram patris collocauerit, ac fidei no-
Cap. VII. ſtræ certum pignus dederit, vt ſecura ſiot membra de
tanto capite, fideliterque ſperent ad ipſum ſe poſſe per-
uenire, quem iam credunt ad dexteram patris ſedere.
Aſſumptus io cœlos. Seſsionem iſtam dilectiſsimi non
accipiatis humaois membris poſitam, tanquā pater ſe-
deat in ſiniſtra, vt filius ſedeat ad dexteram, ſed ipſam
dexterā intelligite poteſtatē, quem accepit homo ille
ſuſceptus à deo, vt veniat iudicaturus qui prius venerat
iudicandus. Ad hoc enim aſcendit io cœlū, vt fides ſuū
impleat locum. Prædictum quippe hoc inuenitur per
Pſalm. 7. Dauid propbetam. Ait enim, Congregatio populorum
circūdabit te, & propter haoc in altum regredere, do
Philip. 2. minus iudicat populos. Hoc quippe ait, Quoniam hu-
miliatus es in forma ſerui vſq; ad crucis opprobriū, Et
hi qui te viderunt crucifixum, aliqui crediderūt, multi

dubitauerunt. Reſurgēs à mortuis in altum regredere, K
ſuper cœlos dignare aſcendere, vt cōgregatio populi fi
delis congregetur in voum per fidem, vt fides deducat
eos ad ſpeciē. Ipſa eſt virtus omnipotentiæ tuæ, vt plus
poſſis in ipſis fidelibus, quādo abſens ab eis in homioe
illo ſuſcepto ſentiris. Cęterum pręſentię tuę maieſtatis
de cordibus fideliū tuorum nuoquam diſcedis. Videte
autem dilectiſsimi, quid donauerit iſte qui aſceodit in *Pſalm. 67.*
altum, captiuā duxit captiuitatē, dedit dooa homini-
bus: videte quid donauerit, veoit mirabiliter, creuit mi
rabiliter, exhibuit multa miracula, quę ſuperius comme
morauimus, ſalus ęterna multis pręſtitit ſalutē, qui infir
oitates noſtras ſuſcepit, multas variaſq; infirmitates cu
raoit. Circundatus etiam tunc fuit multitudine popu-
lorū, quos adduxerat nō fides, ſed curioſitas oculorum.
Deniq; viſa miracula multi laudabāt, alij detrahebant,
Nā vode eſt illud detractionis verbum dicētium, quod
in Beelzebub priocipe dæmoniorū eiecerit dæmonia? *Luca. 11.*
Cū taota tamen miracula faceret, cootemptus eſt, non
ſolum digoe habitus ooo eſt, ſed inſuper occiſus eſt.
Quare tunc oon factum eſt, vt præſeotia eius oumerus
ille colligeret, niſi quia oportebat impleri omnia quæ L
de eo erant ſcripta? Etenim quando illa agebātur, iam
illi ab ipſo præparabantur, iam captiuitas eorum capta
erat. Expectabatur vt aſcēderet ſaluator, & dooaret do-
na. Quæ dona? Dooa quę acceperuot diſcipuli, quæ ac-
cepit Petrus vt moreretur pro abſente quē deſperaodo
negauerat præſentē. Videte quid idem Petrus dicat in
epiſtola ſua, quid effundat ex dono illo ſancti ſpiritus,
Credeotes, ioquit, in eū quem oon videtis, gaudete in- *1. Petri. 1.*
enarrabili gaudio. Gaudeamus & oos credēdo io eum
qoem non videmus, vt ſecuri illum videamus, cum ad
ipſum peruenerimus. Veoiet autem & ipſe, ſed noo ta-
lis qualis antea venit. Vēturus eſt enim viuos & mor *De aduētu*
tuos iudicare. Veniet vt iudicet qui ſtetit ſub iudice, ve- *Chriſti ad*
niet io ea forma io qua iudicatus eſt, vt videant io quē *iudicium.*
pupugeruot, & cognoſcaot Iudæi quē negauerunt, coo *Cap. VIII.*
uincat eos ille hooio ſuſceptus, & ab eis crucifixus. For *Zacha. 12.*
taſſe dilectiſsimi, quoniā veritas euangelica noo tacuit *Apoca. 1.*
eū cum cicatricibus reſurrexiſſe, qui poſſet ſi vellet de
corpore ſuſcitato & clarificato omnē maculā cuiuſli-
bet cicatricis abſtergere, ſed ſciebat quare cicatrices in
corpore ſuo ſeruaret, vt vuloera dubitationis in cordi-
bus diſcipulorū ſaoaret. Fortaſſe ergo, vt dixi, ſicut de- M
mōſtrauit Thomæ oō credenti, niſi tāgeret & videret: *Ioan. 20.*
ita etiam ioimicis ſuis vulnera demooſtraturus eſt ſua.
Propter quod dictū eſt per Prophetā, Videbunt in quē *Zacha. 12.*
pupugerūt. Nō vt eis dicat ſicut Thomæ, Quia vidiſti,
credidiſti: ſed vt cōuincens eos veritas dicat, Ecce ho-
minem quem crucifixiſtis, ecce deum & hominem in
quem credere noluiſtis. Videtis vulnera quæ infixiſtis,
agooſcitis latus quod pupugiſtis, quoniā & per vos &
propter vos apertū eſt, oec tamē intrare voluiſtis. Qui
noo eſtis redempti precio mei ſaoguinis, nō eſtis mei,
diſcedite à me in ignē æteroum, qui paratus eſt diabo- *Matt. 25.*
lo & angelis eius. Sed illorū mors proficiat ad noſtram
ſalutē. Si illi contempſerunt, nos timeamus eum qui ſic
venturus eſt iudicare. Feſtioet vouſquiſq; cum viuit vt
viuat, currat vt eius precioſo ſanguine redimatur, ne cū
nō fuerit iouentus io oumero redēptorum, io numero
maneat perditorum. Hic dum viuitur, melior eligatur
locus. Hic eſt tēpus fidei. Cæterum, io inferno, ait Pro-
pheta, quis confitebitur tibi? Qui ſemper vult viuere, & *Pſal. 6.*
nō timere mortē, teoeat vitā, vt mors ſuperetur à vita.
Qui nō vult timere iſtum iudicem iudicantem, ipſum
nunc

A nunc ſibi adhibeat defenſorem. Credimus in ſpiri-
De ſpiritus tum ſanctum, Spiritum ſanctum deum credimus æqua-
ſancti cum lem patri & filio, quia ſimul eſt & in patre & in filio,
patre & fi- Quomodo eſt in patre? Filium audi, Spiritus, inquit,
lio conſub- qui procedit à patre, ipſe introducet vos in omnem ve
ſtantialita- ritatem. Quomodo eſt & in filio? Ipſe filius poſt reſur-
te & æqua- rectionem mittens diſcipulos ſuos prædicare Euange-
litate con- lium inſufflauit in faciem ipſorum, & ait illis, Accipite
tra Arriū. ſpiritum ſanctū. Quomodo eſt ſpiritus patris? Ipſe do-
Caput IX. minus in Euangelio, Non enim vos eſtis qui loquimi-
Ioan. 20. ni, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Quo-
Matt. 10. modo eſt & ſpiritus filij, Apoſtolus dicit, Si quis ſpiritū
Roma. 8. Chriſti non habet, hic non eſt eius. Quomodo idem
ipſe ſpiritus patris & filij procedens à patre & filio, atte
ſtatur filium ſuſcepiſſe carnem. Ioannes Euangeliſta di
Ioan. 7. cit, Spiritus, inquit, nondum erat datus quia Ieſus non-
dum erat clarificatus. Quando autem clarificatus eſt fi-
Matt. 3. lius, ipſe dicit, Aperti ſunt ei cœli, & deſcēdit ſuper bap
tizatum Ieſum ſpiritus ſanctus in ſpecie colūbæ, voxq́;
facta eſt dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo be-
Poſitio hære ne complacui. Hoc tu hæretice Arriane cum audis vel
ſis Arrianę legis, filium clarificatum, ſpiritum ſanctum in ſpecie co
B lumbæ de cœlis eſſe tranſmiſſum, hac authoritate car-
nalis tua cogitatio, & phātaſia ſpiritus mali, qui opera-
tur in filiis diffidentiæ, patrem inducis maiorem, quia
viſus non eſt: filium minorē, quia viſus eſt in homine:
ſpiritumſanctum filio multo inferiorem, quia in ſpecie
apparuit columbæ. Dicis enim tibi, & peruerſe ratioci-
naris, quātum diſtat viſibilis ab inuiſibili, tantum diſtat
filius à patre, & quantum diſtat ſpecies hominis ab ſpe-
cie columbę, tantum diſtat honor filij ab honore ſpiri-
tus ſancti. Hæc cogitans, illi proximus es præcipitio er-
roris, neq; enim defuerūt qui hoc ſentirent de humana
anima, quod tu vis aſſerere de ſubſtantia diuina. Intro-
duxerunt enim quidam, pro meritis animas dari corpo
ribus, & eſſe reuolutiones & circulos. Propheta Dauid
diuina voce dirumpens, In circuitu, inquit, impij ambu
Pſal. 11. lant. Qui talia credunt vel prædicant, impij ſunt. Et tan
quam ei deus diceret, Quid tu de propagine hominum
ſentis? ſecutus adiunxit, Secundum altitudinem tuam
multiplicaſti filios hominum. Sed hęc alia quæſtio eſt,
in qua nunc non opus eſt diutius immorari. Verumta-
men quia de ſpecie hominis & columbæ noſtra tecum
hęretice eſt diſceptatio, In hoc enim filium ampliorē
C eſſe à ſpiritu ſancto dicis, quia pro dignitate grad⁹ ſui,
ſicut multū diſtat inter naturam hominis & columbæ,
tātam diſtantiam vis eſſe filij & ſpiritus ſancti. Poſſem
quidem tibi reſpondere, quia innocentiam quam habet
columba, non habet homo, ſed non dico, De illo enim
homine agim⁹ qui venit ſine peccato. Sed ſi hoc te mo
uet, quia filius hominē ſuſcepit, ſpiritus in columba ap-
paruit, mouere te & hoc debet, quia & ipſe homo à fi-
lio dei ſuſceptus, à ſcriptura diuina dictus eſt agnus. Nā
Ioan. 1. & Ioannes Baptiſta dicit, Ecce agnus dei, ecce qui tollit
Eſaia. 53. peccata mundi, & Eſaias Propheta dicit, Sicut ouis ad
immolandū ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente
ſe, ſic non aperuit os ſuum. Et Ioannes Apoſtolus in A-
Apoca. 5. pocalypſi dicit, Vidi agnum ſtātem quaſi occiſum. Dic
mihi ſi valueris tu exponere, quare ſit dictus agnus fili⁹
dei, exponam tibi & ego colūbæ ſpeciē ſpiritus ſancti.
Si mihi dixeris, agnus filius dei propter innocentiam,
hoc & ego tibi de ſpiritu ſancto referam, ideo colūba
ſpiritus ſanctus propter innocētiam. Si Chriſtus agnus
propter innocentiam, & ſpiritus ſanctus colūba prop-
pter innocentiam. Cuſtodi & tu innocentiam, & vide

æquitatem. Vides æquitatem, ſi patris & filij & ſpiritus D
ſancti intelligis vnitatem. Sed adhuc vanas tuas machi
nas diuerſasq; comparationes de patris & filij & ſpiri-
tus ſancti ſubſtantia, catholica doctrina cuſtodiat, vt æ-
dificium tuum, quod ſuper arenam, non ſuper petram
ædificas, flatu ventorū diuinorum ſcilicet eloquiorum,
& pluuia gratię deſcendente ſubuertat, ſubuerſumq́; fiat
ruina magna. Quāuis nos inuiſibilem totam trinitatem
nouerimus, credamus, teneamus: dic tu nobis hęretice,
qui ſit ille qui apparuit Moyſi in flamma ignis in mon-
te Sina, cuius poſteriora vidit Moyſes ipſo ſe demon-
ſtrante: nam cū ille quęreret faciem dei videre, dicens,
Si inueni gratiam ante te, oſtende mihi faciem tuam. *Exo. 33.*
Hoc ei dominus reſpōdit, Aſcende in Oreb, & ſta ſuper
petrā, & tranſiet claritas mea ante te, & poſteriora mea
videbis, facies autē mea nō videbitur tibi. Quis eſt qui
ducatum præbuit filiis Iſraël exeuntibus de Aegypto?
Deus, ait liber Exodi, præibat illos die quidem in colū- *Exodi. 13.*
na nubis, nocte autem in columna ignis. Quis eſt iſte?
Pater eſt, an filius? Si dixeris, pater eſt, Viſus eſt ergo &
pater in aliqua ſpecie, Non autē audes dicere, filius eſt,
ne rurſus ipſius teſtimonio Moyſi obruaris, Tu es deus E
ſolus, & alium nō nouimus abſq; te. Ergo deo patri aſ-
ſignabis, ꝙ apparuit in columna ignis vel nubis. Si deo
patri hoc aſſignabis, redi modo ad illam ratiocinatio-
nem tuam, & dic mihi quæ ſit melior natura, ignis, nu-
bis, aut hominis. Et ſi dixeris, ignis vel nubis, irrideris
non ſolū ab hominibus, qui certa ratione ſunt præditi,
non qui veſtra vana ſeductione decepti, ſed etiā ab ip-
ſis pecoribus, quibus etſi non ſit rationalis intellectus,
ineſt tamē naturalis ſenſus, qui non eſt attributus igni
vel nubibus. Si autem dixeris, hominis eſt melior, filius
à te demōſtratur patre maior, quia filius apparuit in ho
mine, pater apparuit in igne. Hoc Arriani ſecundū vos
dictum ſit: ſecundū rectam autem veramq; doctrinam,
quēadmodum non eſt filius patre maior, quia filius ap-
paruit in homine, pater in igne, ſic non eſt ſpiritus ſan-
ctus minor filio: quia in ſpecie apparuit colūbæ: diuina
illa ſubſtantia trinitatis manēs in ſeipſa ſicuti eſt, vt in-
nouaret perdita, noſtrāq; reſtauraret ruinam pro captu
hominum, & pro congruentia cuiuslibet rei ſe inuiſibi
liter demonſtrauit, vnitatem, ęqualitatemq; ſuam non
amiſit in igne de⁹, ſed nō eſt ignis in homine filius, ſed F
nō hoc ſolū quod videbatur erat, erat & quod latebat,
Nā ſi totū quod videbatur erat, quid eſt quod dicebat
diſcipulis ſuis, Qui me diligit, diligetur à patre meo, & *Ioan. 14.*
ego diligā eum, & manifeſtabo meipſum illi? Quid ma
nifeſtaturus erat, ſi totū quod videbatur erat? Ergo erat
& quod latebat. Ita & ſpiritus in columbę apparuit ſpe-
cie, ſed non colūba erat ſpiritus. Totū hoc homo quod
factū eſt, propter te factum eſt, Noli iniuriam facere illi
qui te fecit, vt conſequaris ab illo quod in iſto ſancto
ſymbolo ſequitur. Remiſſionem omniū peccatorū. *De pecca-*
Noli minorē prędicare eum, qui te perducit ad regnū *torū remiſ-*
cœlorum in remiſſionem peccatorum. Sine iſta fide ſi *ſione p Chri*
quis ad baptiſmum accedit, ipſe contra ſe ianuā indul- *ſtū. Cap. X.*
gentię claudit. Nec propter aliud dilectiſſimi, factū eſt,
vt & pater mitteret filiū, & ipſe filius ſuſciperet hominē
ſanandū, & ſpiritus ſanctus hoc effunderet donum, ni-
ſi vt noſtræ animæ eruerentur à ſarcinis peccatorū. To
tum quidem hominem ſuſcepit ille curandum, ſed am
pliorem curam demonſtrauit adhibendam eſſe animæ
ꝗ corpori. Nam cum ipſe ſaluator inter cætera quę præ
ſens faciebat, paralyticū antiqua valetudine oppreſſum
videret, prius enim animam cenſuit eſſe ſanandam, tūc

G demũ etiam eius corpori dignatus eſt donare ſalutem.
Matt. 9. Fili, inquit, confide, quoniam remiſſa ſunt tibi peccata
Marci. 2. tua. Magna ſalus, non eſt contemnenda. Hãc appetere
debet quiſquis interius & exterius ſaluus eſſe deſiderat.
Matt. 23. Mundate, ait ipſe dominus, quæ intus ſunt, & quę foris
ſunt munda erunt. Verumtamen intentio illa peruerſa
Iudæorum, quæ non fideliter ſequebatur Chriſtum, ſed
ad hoc eum frequentabant, quia ei doloſi doloſe inſi-
dias præparabant, quando audierunt dominum para-
Marci. 2. lytico dicentem, Dimiſſa ſunt tibi peccata tua, cõtinuo
ſuſurratio illa cogitationis peſsimæ, vbi eos audiebat
qui corda inſpiciebat: quis eſt iſte, inquit, qui peccata di
mittit? Blaſphemat, Nemo enim poteſt dimittere pecca
ta, niſi ſolus deus. Ille autem vt eis demonſtraret ſe eſſe
deum, eorumq́; nequitiam oſtenderet, ac ſuam demon
ſtraret potentiam, ait illis, Quid cogitatis malũ in cor-
dibus veſtris? Quid eſt amplius dicere, Dimiſſa ſunt pec
cata tua tibi, aut dicere, ſurge & ambula? Vt autem no-
ueritis quia habet poteſtatem filius hominis in terra di-
mittẽdi peccata, ait paralytico, Surge, tolle grabbatum
H tuum, & vade in domum tuam. Et ſtatim ſurrexit, & tu-
lit grabbatum ſuum, & abiit. O quàm melius illi eſſet, ſi
poſt acceptam remiſſionem peccatorum, non de lecto
ad peccandum iterum ſurgeret, ſed de ſepulchro ad ve
ram vitam liber ſecuruſq́; ſurgeret. Non enim vacat di
lectiſſimi quod ei dictum eſt, Tolle grabbatum tuum,
& vade in domum tuam. Sic enim eum dominus cu-
rari exterius volebat, vt iam interius nõ laboraret. Tol-
le autem grabbatum tuum, quid eſt, niſi porta rurſus ſar
cinam delictorum tuorum? Non erunt ſcapulæ tuæ li-
beræ, portabis quod te premat, curuus eris ſub onere, ca
Ioan. 8. put iam liberum iterum grauabitur ſeruitute. Omnis e-
nim, ait dominus, qui facit peccatum, ſeruus eſt pecca-
ti. Si poſt remiſſionem peccatorum ille paralyticus ex
hac vita migraret, plenam acciperet libertatem. Quod
autem hic viuere poſtea permiſſus eſt, & ſi non pecca-
uit, quod credere difficile eſt, multum periclitatus eſt,
Iob. 7. quia tota hæc vita tentatio eſt. Quiſquis itaque dilectiſ-
ſimi fideliter credit, & hanc profeſſionem fidei ſuæ, in
qua remittuntur omnia peccata, indubitanter tenet at-
que amplectitur, præparet voluntatem ſuam voluntati
dei, vt ſi eum poſt baptiſmũ dignatus fuerit in hac vita
aliquantulũ detinere, iſte non quieſcat orare ac dicere,
Pſalm. 26. Adiutor eſto meus, ne derelinquas me. Si autem digna-
I tus fuerit liberum, atque ab omni fece peccati munda-
tum ad ſe vocare, incũctanter ac ſine triſticia pergat ad
eum, cum quo & per quem incipiat & ipſe regnare, nec
vehiculũ mortis timeat, in quo prior aſcendit ipſe qui
vocat. Sicut enim ipſum reſurgẽdo perduxit ad patrẽ,
ita & te illi per reſurrectionem repręſentauit, Quia vt
te inuitaret ad cœlum, ad terram deſcẽdit, ſed non de-
De reſurre-ctione mor-tuorum. Cap. XI. ſeruit cœlum. Carnis reſurrectionem. Reſurrecturã
eſſe omnem carnem, rationalem ſcilicet creaturam fi-
deliter teneamus. Hęc eſt ſumma fidei noſtrę quę ſepa-
rat ab infidelibus. Neq; enim de pecudibus vel cæteris
animantibus, quibus non eſt attributa imago creatoris,
fas eſt nobis diſputare. Iſta eni omnia ad vſus noſtros
creata eſſe cognoſcimus. Legat quis quid deus dixit ho
mini quando eum formauit atq; benedixit, & inueniet
Gene. 1. ita ſcriptum in libro Geneſeos, Fecit deus hominẽ, ad
imaginẽ ſuam fecit illũ, maſculum & fœminã fecit eos,
& benedixit eos dicens, Creſcite & multiplicamini, &
replete terram, & dominamini eius, & habete poteſta-
tem piſcium maris, pecorum terræ, volatilium cœli. Iſta
ergo omnia propter vſus noſtræ infirmitatis, vt dixi,
creata ſunt. Sed quemadmodum non reſurgit nobiſ- K
cum noſtra corruptio, neque infirmitas, ita nec ea quæ
ſunt neceſſaria nunc noſtræ infirmitati. Qualia futura
ſunt noſtra corpora, Paul⁹ Apoſtolus dicit, Seminatur, *1. Cor. 15.*
inquit, in corruptione, reſurget in incorruptione: ſemi-
natur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur in con
tumelia, ſurget in gloria: ſeminatur corpus animale, ſur
get corpus ſpiritale. Incorruptio hæc virtus & gloria &
ſpiritus viuificans faciet nos, ſicut ipſe domin⁹ promit
tere dignatus eſt, æquales angelis dei, vt viuamus cũ ip- *Matt. 22.*
ſis in æterna vita, in vnã immortalitatẽ ac ſempiternã
patriam, in qua patria vita noſtra æterna ipſe Chriſtus
erit. Ipſe enim eſt verus deus & vita æterna. Hoc ſequi-
tur etiã in iſto ſancto ſymbolo quod poſt reſurrectionẽ
carnis credamus. Et vitam æternam. Non noſtri iam *De vita æterna.*
dominabitur corruptio immortaliter viuentibus, & cũ
ipſa æterna vita manentibus. Neq; enim indigebimus *Cap. XII.*
illic veſtimento, vbi erimus immortalitate veſtiti: nec
cibus nobis deerit, quando ipſe panis viuus, qui prop-
ter nos de cœlo ad terras vſque deſcendit, ſui pręſentia
noſtras animas ſatiabit: nec pot⁹ nobis deerit, præſente
fonte vitę. Saturabit enim nos ab vbertate domus ſuæ, *Pſal. 35.*
& torrente deliciarũ ſuarũ corda noſtra rigabit. Aeſtus L
illic non patiemur. Illic eſt enim refrigerium noſtrum,
qui nos ſub vmbra alarũ ſuarum protexit & protegit.
Frigus illic nõ patiemur: eſt enim ibi ſol iuſticię, qui ſuo
amore calefaciens corda noſtra, radiis diuinitatis ſuæ
illuminat oculos noſtros, vt videãt diuinitatem, ęqua-
litatẽq́; patris & filij & ſpiritus ſancti. Nõ enim fatiga-
bimur: nobiſcum enim erit virtus noſtra, cui nunc dici-
mus, Diligam te domine virtus mea. Non ibi dormie- *Pſal. 17.*
mus, non enim ibi ſunt tenebræ quæ excludere poſſint
permanẽtẽ diem. Nulla ibi erit negociatio, nulla ſerui-
tus, nullũ opus. Et quid illic acturi ſumus? Fortaſſe illud
quod ſcriptum eſt: Vacate & videte, quoniam ego ſum *Pſalm. 45.*
deus. Vacuitas iſta contemplationis, erit opus noſtrę a-
ctionis, vt contemplantes delectemur, & delectabiliter
contẽplemur videre. Quid videre? Bona domini. Quæ *Eſaie. 64.*
bona? Poſſum⁹ exprimere illud quod nec oculus vidit, *1. Cor. 15.*
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit? Poſſu-
mus explicare quomodo erit deus omnia in omnibus?
Poſſumus explicare quomodo ipſe filius cũ tradiderit
regnũ deo & patri, id eſt, ſanctam congregationem fi-
delium, ita illum hominem ſuſceptum, ampliuſq́; clari-
ficatum non dimittat, vt tamẽ claritatem quam habet
cum patre antequam mundus fieret, ipſis iam fidelibus M
demonſtrare nõ differat? Poſſumus explicare quemad-
modum ſponſa Eccleſia, quæ ex viris & fœminis con-
ſtat, omnis conuertatur in virũ perfectum, atq; ita dig-
nitatem virilem accipiat, vt tamen ſponſę nomen non
perdat? Poſſumus explicare ſanctorum corpora reſuſci
tata, ex qua gloria in quam gloriam tranſeãt? Poſſumus
explicare quò Chriſtũ ſequantur virgines, quò eum ſe-
qui nequeant non virgines, atq; illas neſcio quò vbique
manens ſecũ ducat, nec tamen eas, quæ non ſunt virgi-
nes deſerat? Quis audet de his rebus poſitus in hac mor
tali carne, quæ aggrauat animam, aliquid dicere, cũ Pau *Sapien. 9.*
lus Apoſtolus hoc non valuit explicare, qui in iſto po- *2. Cor. 12.*
ſitus corpore, vſq; in tertium cœlum gratia operante va
luit aſcẽdere? Non ſimus curioſi ad inueſtigandũ, quod
Apoſtoli exprimere minime potuerũt. Certe ex me ne-
mo ſcire quærat quod neſcire ſcio, niſi forte vt neſcire
diſcat, quod ſcire nõ poſſe ſciendum eſt. Sed per fidẽ &
patientiã & ſanctam matrem Eccleſiam ſperemus nos
accipere, quicquid magnis & puſillis dignatus fuerit
ille

De eccleſiæ catholicæ cõmunione & vnico baptiſmo. Cap. XIII.

A ille donare. Sancta Eccleſia, in qua omnis huius ſa-
cramenti terminatur authoritas, mater & virgo corpo
re caſta, prole fœcunda, ſponſa Chriſti ſuperius decla-
rata, pie nutrit filios, quos deo patri dignos aſsignare
contendit. Filij boni amate tantam matrem, filij boni
nolite deſerere quotidie vos requirentem, rependite vi
cem, amate amantem. Tanta eſt, talis eſt, nobilis eſt, re-
gia prole fœcunda eſt, non eam patiamini aut filiorum
malorum, aut peſſimorum ſeruorum iniuriis, atque in-
ſidiis macerari: agite cauſas matris veſtræ, exerite eius
ampliſsimã dignitatem: ſeruus malus non inſultet do-
minæ. Hæreticus Arrianus non inſultet Eccleſię. Lupus
eſt, agnoſcite: ſerpens eſt, eius capita conquaſſate. Blan-
ditur, ſed fallit: multa promittit, ſed decipit. Venite, in-
quit, defendam: ſi neceſsitas eſt, paſcam: ſi nuditas, ve-
ſtiam: dabo pecuniam, ſtatuam quid per ſingulos dies
quiſque accipiat. O lupe male, ô ſerpens inique, ô ſerue
nequiſsime, dominã calcas, veram matrem impugnas,
Chriſtum exufflas, catholicum rebaptizas, & quod eſt
peſſimum, artis tuæ aliquos potentia premis vt perdas,
alios pecunia comparas vt occidas. Ergóne hæretice
B ad hoc veſtis nudum, vt expolies intus Chriſto veſti-
tum? Ad hoc paſcis eſuriẽtem, vt animæ auferas cibum
cœleſtem? Ad hoc das pecuniam, vt ſic tibi iſti vendãt
Chriſtum rebaptizandum, quemadmodum Iudas Iu-
Acto. 8. dæis Chriſtum crucifigẽdum? Pecunia tua tecum ſit in
perditionem. Peiora hæretice facis quàm quis fecit Iu-
dæus. Ecce enim Iudęus & ſi pręmio comparauit Chri
ſtum occidendum, ſemel latus in cruce pendentis pu-
pugit, ſed totum eius corpus integrum reſeruauit: tu ve
ro ad hoc eum quotidie cumparas pecunia, vt ſedentis
in cœlo diuerſa laceres membra. Vos autem dilectiſſi-
mi, qui ab initio vberibus ſanctæ matris Eccleſię nutri-
ti, vſque ad ſolidum cibum eſtis ab ea perducti, manete
in ea. Si quis eius vel diſciplinam, vel quamlibet admo
nitionem aſpere tulit, & iratus abſceſſit, agnoſcat ma-
trem, redeat ad eam libenter, & hæc ſuſcipit quę requi-
rit, gaudebit filium perditum fuiſſe conuerſum. Sed li-
cet multum gaudeat filium perditum fuiſſe cõuerſum,
ſtabilitatis dignitatem non quieſcit prædicare ſecum
permanentium filiorum.

C Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis epiſcopi, De ſymbolo ad catechumenos, Liber alius.

De malorũ excluſione incipiẽtib⁹ neceſſaria. Caput I.

SAcramentum ſymboli quod acce-
piſtis, memoriæq; mandatum pro
veſtra ſalute retinetis, noueritis
hoc eſſe fidei catholicæ fundamen
tum, ſuper quod ædificium ſurre-
xit Eccleſiæ conſtructum manibus
apoſtolorum & prophetarum. Ae-
dificium enim domus dei lapides ſunt viui, quod eſtis
1. Cor. 3. vos. Ita enim credentibus ſcribit Apoſtolus, Neſcitis,
inquit, quia templum dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habi-
tat in vobis? Sed & Apoſtolus Petrus alloquens fideles,
1. Petri. 2. Vos, inquit, tanquam lapides viui ædificamini in do-
mum ſpiritalem. Quiſquis huic ædificio coniungi de-
ſiderat, renunciet diabolo, pompis & angelis eius. Pom
pæ diaboli ſunt quæque illicita deſideria quæ turpant,
non quæ exornant animam, vt ſunt, deſideria carnis,
deſideria oculorũ, ambitiones ſeculi. Ad concupiſcen-
tiam carnis pertinent illecebræ voluptatum. Ad con-
cupiſcentiam oculorum, nugacitas ſpectaculorum. Ad D
ambitionem ſeculi, inſana ſuperbia, vbi eſt fumus infla-
tus, vt homo poſitus in aliqua poteſtate, hominem ſe
eſſe non agnoſcat cum de homine iudicat. Qui ergo
vult mundum vincere, tria iſta vincat quę ſunt in mun
do, & per hæc illum vincit etiam qui ſuadendo per ſu-
perbiam decepit mundum.

De vnitate dei & paganici erroris inducti na reprobatione. Caput II.

Poſtquam autem homo
renunciando diabolo excludit peſſimum inuaſorẽ, in-
troducat optimum poſſeſſorem, credat in deum patrẽ
omnipotẽtem &c. Magnum donum gratiæ credere &
intelligere deum. Sed quid propheta dicit? Niſi credi-
deritis, non intelligetis. Credamus ergo vt intelliga-
mus, ſed oremus vt mereamur videre quod credimus. *Eſaia. 7.*
Peccata enim & author peccati diabolus, ſeparauit ani
mã à deo: & dum creatura ſecuta eſt ſeductorem ſuum,
deſeruit ſaluatorem, facta eſt ruina magna, & errauit
anima vt pro vero deo coleret idola, & adoraret ipſa
quæ fecit, deſerendo illum à quo facta eſt: adorando e-
nim lapidem nullam habentem vitam, ipſa perit deſe-
rendo deum, qui eſt eius vera & ęterna vita. Hinc error
omnis & deſertio bonorum, hinc cultus Paganorũ &
peruerſitas hæreticorum, & errauerunt animæ per di- E
uerſas voluptates & peruerſas, vt alij colerẽt ſolem, alij
lunam & ſtellas, alij montes, alij lapides & quæque vir-
gulta, vt ſibi quiſq; credidit inueniſſe, non adiutorem
deum, ſed deceptorem diabolum, atque ita per diuerſa
anima errauit à creatore ſuo, vt omne quod ei dederat
deus ad ſeruitium, hoc illa coleret vt deũ. Nónne om-
nia propter hominẽ creata ſunt? Legat quis ſcripturas
ſanctas, & inueniet deum dixiſſe homini quẽ de limo
terræ formauit: Creſcite & multiplicamini, & replete *Gene. 1.*
terram, & dominamini eius, & habete poteſtatẽ piſciũ
maris, & auium cœli, & pecorum terræ. Et paulo poſt:
Ecce, inquit, dedi vobis omnia in vſum & ad eſcã. Eos
autem qui ſcripturas ſanctas legere nolunt, ipſa rerum
natura, ipſeq; mũdus operib⁹ famulatus ſui, incredulus
ſua quadam voce conuincit, & animam peruerſam in-
crepans dicit, Quid eſt miſera ꝙ erras in me, & dege-
ner facta oblita es, à quo quanta creata ſis, cui cœlum &
terra tam pulchra domus nullis meritis præcedentibus
conſtructa eſt? Reſpondent & ſingula quæq; elementa,
clamantia, & ipſis ſuis operibus ſuũ demonſtrãtia artifi
cem. Clamat cœlum: non ſum deus, nam ſi deus eſſem,
nulla me nubilatio obumbrare potuiſſet, nec tenebræ
ſuccederẽt luci meę, ſed lux integra, incorrupta, inuio- F
lataq; manſiſſet, ſicut manet lux illa vera, quæ iſtam lu-
cẽ tẽporalem creauit in me propter te. Clamat & ſol:
quid me homo colis vt deum, quẽ vides ortu occaſuq;
concludi? Deus nec ortum habet nec occaſum, ſed tu il
lum deſerendo magnum incurriſti caſum. Sed cõtide-
ras magnum atq; mirabilem eſſe me: ego autẽ agnoſco
habere ſuper me, qui & me creauit & te: cum autem o-
pera & ſplendores & calores mei tibi deſeruiant, quo-
modo me pro deo colendum ducis, niſi quia verũ deũ
colere neſcis? Ita luna & ſtellę iſtam ſimilem proferunt
vocẽ: non vides, inquiunt, ô homo ſpacium nos agere
nocturnum, excludi luce, nec terminos tranſgredi con
ſtitutos, quos ad ſolatiũ quietis tuæ omnipotens artifex
terminauit? Non ſumus deus, Conuincimus falſitatem
tuam ſeruiendo tibi ad pœnam tuam. Clamat mare, &
omnia quæ in eo ſunt. Nõ ſumus deus: Præbeo enim vt
mihi iuſſum eſt, famulatum peruium, iter carinę ſuſci-
piens, motus congruos, flatus ventorũ, dirigens greſſus,
vt ad portũ deſideratum etiam rapiente te auaricia, nul
la interpoſita tarditate perducam. Animalia vero quæ

G gignuntur ex me, tibi in eſcam donata eſſe cognoſcis.
Cum ergo per omnia agnoſcam modulum meum; tu
quare deſeris ordinem tuum, deſerendo omnium crea-
torem deum? Clamat terra: Ergóne homo deitatis mihi
nomen aſcribis, ideo non agnoſcis quid ſim, quia obli-
tus es qui ſis? Non agnoſcis materiam tuam? Nõ agnoſ-
cis quia limum meum es, ex me quidem formatum, ſed
non ſicut ego animatum? Non agnoſcis quia inter om
nia animalia quæ ex me procreata ſunt, tu ſolus ſub deo
pene mundi dominus conſtitutus es? Merito non intel
Pſalm. 48. ligis, quia cum in honore eſſes, non intellexiſti, compa
ratus es iumentis inſipientibus, & ſimulatus es illis.

De omnipotentia dei creatoris viſibilium & inuiſibilium. Cap. III.

Nos autem dilectiſsimi, quibus donatum eſt crede-
re, nec ſolem credamus deum vel regem cœli, nec ma-
re, aut neſcio quem regem eius Neptunum, quem fingit
vanitas, non veritas, nec terram & Plutonem, ſed cre-
damus in deum patrem omnipotentem, vniuerſorum
creatorem, regem cœlorum. Qui enim cuncta quia vo
luit de nihilo fecit, ipſe regit quæ fecit. Immortales iſti
quia nobis ſuperius cõmemorati ſunt, ideo dij nõ ſunt,
quia & comprehendi & videri his oculis poſſunt: cęte-
ros autem quos vani vane colunt, Iouem, Saturnum,
H Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, & cętera por
tenta, non numina bona, ſed numina mala homines
mortales fuiſſe, etiam eorum literę clamant, qui talibus
erroribus delectantur. Noſtræ autem ſacræ literæ qua-
1. Timo. 1. lem deum prædicent, Paulũ audite Apoſtolum, Immor
tali, inquit, inuiſibili, incorruptibili, ſoli deo honor &
gloria. Nõ videtur deus noſter oculis carnis, ſed vide-
tur oculis cordis: nõ videtur ad tempus, ſed videtur in
æternum. Sed dicit Paganus, Oſtẽde mihi quem colis?
Reſpõdeo: Ego quidem habeo etiam modo quem tibi
Matt. 5. oſtendam, ſed tu non habes oculos vnde videas. Beati
enim, ait ſaluator noſter, mundo corde, quoniam ipſi
deum videbunt. Cor immundum & tenebris peccato-
Ioan. 1. rum obuolutum, deum quærit videre. Lux lucet in te-
nebris, ſed tenebræ eam non comprehenderunt. Nun-
quid quia cęcus non videt, ideo lux non lucet? Si noſſes
Pſalm. 12. ô infidelis dicere deo vero, Illumina oculos meos: vi-
1. Cor. 13. deres nobiſcũ nunc per ſpeculum in ęnigmate, vt poſ-
ſes videre facie ad faciem. Si ex operibus intelligeres
artificem, ex creatura coniiceres creatorem. Si expaueſ-
ceres in te, quia non totum capis te, agnoſceres deum
qui fecit te. Nõ enim vides animam tuam, cum omnia
videat anima tua per carnem tuam. At ſi vides animam
I tuam, dic mihi qualis vel quanta ſit, vtrum quadra an
rotunda, vtrum lenis an aſpera, vtrum calida an frigi-
da, vtrum alicuius caloris an omni calore carẽs. Video
defeciſti oſtendere animam tuam qualis ſit. Non potes.
Ecce immortalis eſt anima tua, & viuificat mortalem
carnem tuam. Immortalem dico animã tuam ad vtrũ-
que. Si credit immortalis eſt ad vitã: ſi non credit, im-
mortalis eſt ad pœnam. Credimus ergo deum immor-
talẽ & inuiſibilem, non illum quem vos infideles deum
fingitis, ſimul & adulterantem & tonantem, ſed deum
verum, totius mundi fabricatorem atque rectorem.

De filij dei gratioſa incarnatione ex virgine: & paruulorum innocentiũ crudeli & ſalutifica nece. Cap. IIII.

Filium eius Ieſum Chriſtum olim promiſſum per
Prophetas tenemus, quod iam impletum eſſe cognoſ-
cimus. Sed ideo etiam hoc credere iubemur, quia quan
do factum eſt, præſentes non fuimus, aderant tunc Iu-
dęi, ex quorum gente ipſe ſaluator apoſtolos elegit, per
quos ad nos fides iſta peruenit. In ipſa autẽ gẽte in qua
& ex qua naſci dignatus eſt, lõge antea Eſaias propheta
prędixerat, Ecce virgo in vtero cõcipiet & pariet filiũ,
Eſaię. 7. & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpreta-
tur, nobiſcũ deus. Et alio in loco, Exiet virga de radice *Eſaię. 11.*
Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: virgam ſignificans K
virginem Mariam, & florem virgę, filium virginis do-
minum Ieſum Chriſtum. Iudæi antequam iſta fierent,
legebant, & non intelligebant. Cœperunt impleri quæ
promiſſa ſunt, & non gaudebant, ſed potius inuidebãt.
Naſcitur Chriſtus ex virgine ſicut flos ex virga, ſine vl-
lo cõpoſito ſemine. Naſcitur infãs paruus, rex magnus.
Procedunt certa indicia & ſigna magni regis: paſtori-
bus nunciant angeli: per ſtellam velut ver nouam lin-
guam clamant cœli. Adducuntur de longinquo Magi,
veniunt vt adorent adhuc in pręſepi iacentem, ſed iam
in cœlo & in terra regnantem. Annunciantibus Magis
regem natum turbatur Herodes, & ne regnum perdat
vult eũ occidere, in quẽ ſi crederet, & hic ſecurus, & in
illa vita ſine fine regnaret. Herodes à Iudæis vbi Chri-
ſtus naſcatur inquirit. Quærunt ſimul non ſicut Magi
adorandum, ſed inuentum necãdum. Quid times He-
rodes quia audis regem natum? Nõ venit ille vt te ex-
cludat, ſed vt diabolum vincat. Sed tu hæc non intelli-
gens turbaris & ſęuis: & vt perdas vnum quem quęris,
per tot infantũ mortes magnus efficeris crudelis. Non
te vlla pietas plangentium matrum, aut lugentium pa- L
trum funera filiorum, non mugitus & gemitus reuocat
infantum. Necas paruulos corpore, quia te necat timor
in corde: & putas ſi hoc quod cupis impleueris, diu
te poſſe viuere, cum ipſam vitam quæras occidere. Ille
autem fons gratiæ paruus & magnus, qui in præſepi ia-
cet, thronum tuum terret: agit per te neſcientem cauſas
ſuas, & à captiuitate liberat diaboli animas. Suſcipit fi-
lios inimicorum in numerum adoptatorum. Moriun-
tur paruuli pro Chriſto, neſcientes parentes plangunt
martyres morientes. Ille nondum loquentes idoneos
ſuos effecit teſtes. Ecce quomodo regnat, qui ſic regna-
re venerat. Ecce iã liberat liberator, & ſalutem præſtat
ſaluator. Sed tu Herodes neſciẽs hoc, turbaris & ſæuis,
& dum contra paruulum ſęuis, iam illi obſequium pręſ-
bes, & neſcis. Ille enim rex magnus qui ad hoc venit, vt
per te & per alios ſuos hinc congreget, tu illi prior ad
regnum cœlorum tot milia candidatorum infantum
innumerabilem pręmittis exercitum. Hanc turbam A-
pocalypſis illa beati Ioannis apoſtoli demonſtrabat di
cẽs, Vidi turbam multam quam dinumerare nemo po- *Apoc. 7.*
terat ex omni tribu, ſtantes in conſpectu dei, & induti
erant alba veſte, & palmæ fuerunt in manibus eorum. M
O magnum donum gratiæ: quibus eorum meritis præ-
ſtitum eſt, vt ſic vincerent infantes? Necdum loquun-
tur, & Chriſtum confitentur. Necdum motibus mem-
brorum valent ſuſcipere pugnam, & victoriæ iam effe-
runt palmam. Quomodo regnas Herodes qui ſic vin-
ceris? Paruus ille non te armatorum virorum fortium
ſuperauit manu, ſed innumerabili vicit turba morien-
tium paruulorum. Vis noſſe quid infantibus quos tru-
cidaſti præſtiteris? Ideo acceleraſti ad eorum vitam, ne
cum ſuis parentibus occiderent veram vitam: hoc illo
per te agente, qui nouit bene vti etiam malis tuis, illo-
rum animas liberauit à parentum internecionis ſuę ſo-
cietate, & te ſolum inanem reliquit in ſcelere. Egit & a-
git gratia cauſas ſuas, & per inimicos ſuos, & per ipſos,
& in ipſos: nam & ipſi qui moriebantur, natura filij iræ
erant ſicuti & cęteri. Sed quid eis præſtitit gratia, niſi vt
erueret eos de poteſtate tenebrarum? Præſtitit eis Chri-
ſtus vt pro Chriſto morerentur, præſtitit vt ſuo ſangui-
ne ab originali peccato diluerentur. Nati ſunt ad mor-
tem, ſed continuo eos mors reddidit vitæ. Hiſdem gra

dibus

A dibus dilectiſsimi, quibus perierat humana natura, à Ieſu Chriſto domino noſtro reparata eſt. Adã ſuperbus, humilis Chriſtus: per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per Mariam ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeductorem, hæc integra peperit ſaluatorem. Illa poculum à ſerpente propinatum libẽter accepit & viro tradidir, ex quo ſimul mererentur occidi: hæc gratia cœleſti deſuper infuſa vitam protulit, per quam caro mortua poſſit reſuſcitari. Quis eſt qui hęc operatus eſt, niſi virginis filius & virginum ſponſus, qui attulit ma*†al. integritatem.* tri fœcunditatem, ſed nõ abſtulit virginitatem? †Quod contulit matri ſuæ, hoc donauit & ſponſæ ſuę. Deniq; ſancta Eccleſia quæ illi integro integra coniuncta eſt, quotidie parit membra eius & virgo eſt. *De Chriſti amariſſima paſſiõe Caput V.* Crucifixum ſub Pontio Pilato & ſepultum. Et hoc credimus, & ita credimus, vt inde gloriemur, Mihi enim, ait doctor gẽtium Apoſtolus Paulus, abſit gloriari, niſi in cruce do*Galat. 6.* mini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: Et nos in hoc gloriemur, in *Roma. 6.* hunc ſperemus, illi hæreamus; ſimul enim vetus homo noſter cum illo crucifixus eſt cruci: Niſi enim crucifi- B geretur ille, mundus non redimeretur. Pœna illa ſalus eſt noſtra. Quod Iudæus & gẽtilis deteſtatur, Chriſtianus inde ſaluatur? [Sed quare Iudæus deteſtatur?] quia *Roma. 11.* ſicut apoſtolus dicit, Illorum delicto ſalus eſt gentibus. *Matt. 27.* Quod delictum Iudęi commiſerunt? Chriſtum tenue*Ioan. 19.* runt, vinctum Pilato tradiderunt, clamauerunt, Crucifige crucifige. Quare, quam ob cauſam? Quoniam ſuſcitauit mortuum. Audit Pilatus, inuenit innocentem, vi*Ioan. 18.* det populum ſæuientem, excuſat & dicit, Ego in iſto cauſam non inuenio: accipite eum vos & crucifigite. Quando dicebat Pilatus, Ego in iſto non inuenio cauſam, accipite eum vos: quid aliud dicebat, quàm hoc, Ad iudicem quaſi cum reo veniſtis, ſed innocentem legibus tradidiſtis, in quem nullum crimen probare valuiſtis? Non ero iuſtus ſi ſecundum deſiderium veſtrum innocentem occidero, ero ab hoc facto, à veſtra ſeditione alienus ſi eum vobis tradidero. Accipite eum, inquit, vos, & ſecundum legem veſtram iudicate. Et illi: Nos ſcimus, inquiunt, quia reus eſt mortis. Quid ſcit cęcus corde, nõ corpore? Clamat quod neſcit, & vt impleat quod ſæuit, dicit ſe ſcire quod neſcit. Iterum Pilatus audit Ieſum, & reſponſis eius in metum miſſus, conſilium inuenit quomodo eum dimitteret. Egreſſus ad *Marci. 15.* Iudęos dixit, Eſt conſuetudo vt dimittam vobis vnum C in paſcha, vultis ego dimittam vobis regem Iudæorũ? Clamauerunt & dixerunt, Noli ipſum dimittere, ſed Barrabam. Fuit autem Barrabas, vt euangeliſta narrat, inſignis latro. O cęcitas Iudæorum, ô furia phreneticorũ: Noli ipſum dimittere, ſed Barrabam: quid fuit aliud dicere, quàm occidatur Chriſtus ſaluator, quia ſuſcitauit mortuum: dimittatur latro vt iterum perpetret homicidium? Sed clamate. Quid clamatis neſcientes? Occidatur à vobis Chriſtus, & redimantur gentes. Medicus autem ille animarum qui vos videbat phreneſi laborare, ſomnum ſalutis ingerebat, & ideo etiam ipſe pro nobis dormire volebat: tanquam diceret, Medicus ſum, infirmi eſtis: infirmitas veſtra magna refugit ſomnum ſalutis. Ecce dormio propter vos, vt me viſo dormire delectet & vos, & à pœnali morte liberemini vos. Sed illis & de illis hoc dicebat, quos credituros in ſe poſtmodum nouerat, & pro quibus in cruce pen*Luca. 23.* dens patrem rogabat dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Inter eos erat ille phreneticus, prius Saulus, poſtea Paulus, prius ſuperbus, poſtea humilis, & ipſe phreneſi laborabat, ſomnum ſalutis repudia- D bat. Sed quid ei fecit medicus? Proſtrauit ſæuientem, *Acto. 9.* erexit credentem: proſtrauit perſecutorem, erexit prædicatorẽ. Proſtratus ad terram dormiuit phreneticus, ſurrexit, & factus eſt medicus. Cœpit in aliis curare morbum, quo ipſe laborabat, & effectus diſcipulus, cœleſtis archiatri antidotum bibit confectum ex ſanguine medici, prior ipſe bibit, & bibẽdum amatoribus propinauit. Hoc antidotum ex ſanguine crucifixi confectum, etiam ipſi reges terræ biberunt, & qui erant Eccleſiæ perſecutores, eius facti ſunt defenſores. Sepulturam *De Chriſti honorifica ſepultura & reſurrectiõe à mortuis tertia die in myſterio.* vero huius crucifixi ſanctum indicat Euangelium, quòd ſuſceptus ſit à Ioſeph, obuolutúſque linteaminibus, cum aromatibus poſitus ſit in monumento nouo. Homo enim nouus ſine vlla corruptione ex virgine procreatus, in monumẽto nouo poſitus eſt, in quo nõdum quiſquam poſitus erat mortuus, vt ſanctitas virginalis vteri in omnibus ornaretur ex conuenientia inuiolabilis ſepulchri. Tertia die à mortuis reſurrexit. *Cap. VI.* Quamuis multi ſancti multa hinc ſenſerint atque dixerint. Nam quidam volentes tres dies & tres noctes vſq; in diem dominicum exprimere, à nocte præcedente ſextæ feriæ, & ipſam ſextam feriam concluſerunt in vnum diem, & noctem ſabbati & ſabbatum, & noctem E dominici diei & ipſum diem reſurrectionis. Alij autem ab ipſa ſexta feria, & nocte, quę medio die facta eſt, voluerunt tres dies & tres noctes vſque in diem dominicum exponere, propter illam ſententiam domini in euangelio poſitam: Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti *Matt. 12.* tribus diebus & tribus noctibus, ita oportet eſſe filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed nos neutram eorum vacuantes ſentẽtiam, melius tamen, ſi placet, in his ſpiritalem requiramus intellectum, quomodo filius hominis fuerit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus: tres dies, tria tempora ſeculi ponentes, ante legem, ſub lege, ſub gratia: & tres noctes tres mortes, id eſt, tres mortuos quos ſuſcitauit dominus pręſens in carne. Filiam archiſynagogi *Matt. 9.* in domo, filium viduæ foris in porta, & Lazarum qua*Luca. 7.* triduanum de ſepulchro: Vnde enim mors niſi per pec*Ioan. 11.* catum? Et quid ſunt peccata, niſi magnę tenebrę, quę faciunt grauem noctem? Ita ergo conueniunt ſibi, vt vnus dies ſit ante legem, quando peccatum latebat, & huic antecedit nox illa, quòd puella mortua in domo iacebat, tãquam peccatum intra conſcientiam latebat. Secundus dies ſit ſub lege, quando dictum eſt homini, F Non concupiſces: & peccatum proceſſit ad publicum: *Exo. 20.* & hinc accedit nox illa, ꝙ filius viduę foris portã, tanquam peccatum animę quod intus latebat, proceſſit ad publicum. Tertius dies ſit ſub gratia, quando iam plus peccat anima, quia ſcit voluntatem domini ſui, & facit digna plagis, & ſupplantat plenitudinem gratię & me*Luc. 12.* rito peccatorũ iam putet: & hinc accedit nox illa mortis Lazari in ſepulchro iacentis, tanquam animæ peccatis obrutæ & fœtentis. In his tribus diebus & noctibus fuit Chriſtus in corde terræ, hoc eſt, iacuit fides Chriſti in cordibus eorum qui habitant in terra. Habent ergo animæ in his diebus & noctibus & præcepta legis & voces pœnitentiæ, vt reſurgere poſsint cum Chriſto. Ad diem & noctem latentis peccati, lex illa eſt generalis, Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris. Et *Tobiæ. 4.* vox pœnitentiæ eius eſt, Delicta iuuentutis & ignoran*Pſalm. 24.* tiæ meæ ne memor fueris. Ad ſequentem diem manifeſtati peccati, lex illa eſt, Non concupiſces, Et vox pœ*Exo. 20.* nitentiæ eius eſt, Tibi ſoli peccaui, & malum coram te *Pſal. 50.*

feci

G ſeci. Ad tertium diem & noctem iam ſepultæ animæ conſuetudine peccati, lex illa eſt, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare. Et vox pœnitentiæ eius eſt, Domine libera animam meam de morte: Et, Eduxiſti ab inferis animam meã. Per iſta tria tempora veluti per tres dies reſurgunt animæ cum Chriſto, quibus dicitur per prophetam: Reſurgunt mortui, & excitabuntur qui in monumentis ſunt, & exultabunt omnes qui ſunt ſuper terram. Et quibus per Apoſtolum dicitur, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Etiam reſurgentibus, hoc eſt, à peccatis liberatis dicit, Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens, quia dominus Ieſus reſurgens à mortuis, aſſumptus eſt in cœlos, & ſedet ad dexteram patris.

Ioan. 5. Pſalm. 114. Pſalm. 29. Ephe. 5. Coloſſ. 3.

De Chriſti glorioſa aſcenſione. Cap. VII.

Quis eſt qui ſedet ad dexterã patris? Homo Chriſtus: nam inquantum deus, ſemper cum patre & ex patre, & quando ad nos proceſſit, à patre non receſſit: Hoc eſt enim eſſe deum, vbique eſſe totum. Totus ergo filius ad patrem, totus in cœlo, totus in terra, totus in vtero virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiſo quò latronem in-

H troduxit. Non per diuerſa tempora vel loca dicimus vbique eſſe totum, vt modo ibi totus ſit, & alio tempore alibi totus, ſed vt ſemper vbique ſit totus. Si enim deus hoc præſtitit huic luci, quę videtur noſtris aſpectibus, vt ſimul tota vbique ſit: Neque enim quando hic eſt in Oriente, vel in aliis partibus terrarum non eſt, ſed vbique tota eſt, & in omnibus tota eſt, & omnium oculos ſatiat, & ipſa integra perſeuerat. Si hoc poteſt creatura, quanto amplius ipſe creator? Sed hoc quòd filius dicitur ſedere ad dexteram patris, demonſtratur quòd ipſe homo quem ſuſcepit Chriſtus, poteſtatem acceperit iudicantis.

De aduentu Chriſti iudicaturi. Cap. VIII. Acto. 1.

Inde enim venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Aduentum eius liber indicat Actuum apoſtolorum. Poſtea enim quàm à mortuis reſurrexit, conuerſatus eſt cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, intrans & exiens, manducans & bibens; non quòd haberet infirmitatem, ſed vt doceret veritatem. Quadrageſimo die ipſis videntibus & quodammodo in cœlum oculis deducentibus, aſtiterunt illis duo viri in veſte alba, qui dixerũt eis: Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum? Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt in cœlum à vobis, ſic veniet quemadmo-

I dum vidiſtis eum euntem in cœlum. Veniet ergo fratres mei, veniet ille qui prius venit occultus, veniet in poteſtate manifeſtus. Ille qui iudicatus eſt, veniet iudicaturus. Ille qui ſtetit ante hominẽ, iudicaturus eſt omnem hominem. Deus manifeſte veniet. Quid eſt deus manifeſte veniet? Nõ ſicut prius homo humilis, ſed ſicut deus homo, maieſtate ſublimis, & iudicabit. Quomodo iudicabit? Non enim vt iudex terrenus quæſiturus eſt teſtes vt te conuincat, aut veritatem per tormenta requiſiturus eſt vt confeſſum puniat, cum ſedeat iudex ipſa iuſticia, & teſtis ſibi ſit mala conſcientia. Ille iudex dilectiſsimi, nec gratia præuenitur, nec miſericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec ſatisfactione mitigatur. Hic dum tempus eſt, quicquid poteſt anima agat pro ſe, vbi locus eſt miſericordiæ: Nam ibi quid pro ſe agat non habebit, quia iuſticiæ ſolius locus erit, Hic agat anima pœnitentiam, vt ille poſsit mutare ſententiam: hic det panem, vt accipiat poſtmodum ſalutem: hic faciat miſericordiam, vt ibi inueniat indulgentiam.

Pſal. 49.

De ſpiritus ſancti ſignatiuis miſſionibus. Caput IX.

Credimus in ſpiritum ſanctum. Spiritum ſanctum deum dicimus, nec tamen dicimus patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres deos, ſed vnum: quia vna eſt æternitas, vna maieſtas, vna poteſtas, Pater non K eſt filius, ſed pater eſt filij: Filius non eſt pater, ſed filius eſt patris: Spiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius, ſed ſpiritus eſt patris & filij, tres perſonæ, ſed vnus deus. Quomodo, inquis, tres nominas & vnum dicis? Oſtende hoc aut ratione, aut aliqua ſimilitudine, per quam intelligi poſſit, quid nam illud ſit. Quę ratio, aut quæ ſimilitudo illi rei inuiſibili comparari poteſt? Det tamen veniam eiuſdem maieſtas, quia aliquam ſimilitudinem quæ occurrit ex eius creatura ponit noſtra infirmitas, per quam intelligere poſsit veſtra charitas. Niſi enim ille permitteret, quis noſtrum de eius diuinitate loqui auderet? Non vacat quòd omnis creatura ſubiecta ſit creatori, in nulla tamẽ alia ſpecie voluit apparere deus noſter quàm in igne: Nam & ſancto Moyſi in rubo in flamma apparuit, & filiis Iſraël ducatum in columna ignis præbuit, & ſuper diſcipulos congregatos donum ſpiritus ſancti in linguis igneis effudit. Habet enim hoc elementum magnum ſacramentum, per quod exerceat quærentis ingenium. Ecce in igne tria quædam conſpicimus, lumen ignis, ſplendorem & calorem, & cum ſint tria, vnum lumen eſt, ſimul exurgunt, ſimulq; conſiſtunt, Nec ignis præcedit ſplendorem, nec ſplendor calorem, & hæc non confuſe vnum ſunt, nec diſiunctè tria, ſed cum vnum ſint tria ſunt, ſimul operantur, & cum inſeparabiliter operantur, aliud igni tribuitur, aliud ſplendori, aliud calori: Nam cum ad ignem refers viſionem, †ibi operatur & ſplendor & calor: & cum ad ſplendorem refers illuminationem, ſimul operatur & ignis & calor: cum vero ad calorem refers calefactionem, ſimul operatur ignis & calor & ſplendor. Ita cum dicitur, quòd deus fecerit mundum, intelligitur pater cum filio, & per filium, & cum ſpiritu ſancto. Et cum dicimus filium pro nobis paſſum, intelligimus paſsionem filij operatum fuiſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum. Et cum remiſſio peccatorum tribuitur ſpiritui ſancto, intelligimus totam trinitatem etiam hoc donum inſeparabiliter operari. Hæc propter hęreticos Arrianos, vel alios qui aliter de deo ſentiũt quàm dignum eſt, dicta ſunt veſtræ charitati. Cæterum illud quod eſt ineffabile & incomprehenſibile, nec verbis angelicis explicari poteſt, quanto magis humanis.

Exo. 3. Exodi. 13. Acto. 2.

L

† al. combuſtionem.

De peccatorum remiſſione, & carnis reſurrectione. Caput X.

Remiſſionem peccatorum. Omnia prorſus delicta delet ſanctum baptiſma, & originalia & propria: dicta, facta, cogitata, cognita, incognita omnia dimittuntur. Innouat hominem qui fecit hominem, donat delicta qui non quærit merita, præuenit gratia etiam ipſam in- M fantiam, vt ſint liberi per Chriſtũ liberati, qui in Adam à diabolo tenebantur antè captiui. Carnis reſurrectionem. Omnis ſpes fidei noſtræ hæc eſt, quoniam reſuſcitabimur. Omnes quidem reſurgemus, ait apoſtolus, ſed non omnes immutabimur. Reſurgent boni, reſurgent mali, ſed boni vt ſempiterna beatitudine perfruantur, mali vt perpetuo igne puniantur. Ibi diſcernetur fidelis ab infideli, vt accipiat fides præmium, & perfidia ſupplicij obtineat locum. Nec ſibi fruſtra blandiantur increduli, qui audiunt in Pſalmo, Non reſurgunt impij in iudicio. In iudicio dictum eſt, id eſt, non vt iudicentur reſurgent, quia per infidelitatem olim iam damnati ſunt ſecũdum illam ſententiam dominicam. Qui non credit, iam iudicatus eſt. Apoſtolus autem vt tolleret de cordibus infidelium omnem dubitationẽ, ſeminantis propoſuit ſimilitudinem, & ait, Stulte tu quod ſeminas nõ viuificatur niſi prius moriatur. Quid autem fiat in ſemine, puto neminem veſtrum igno-

1. Cor. 15. Pſalm. 1. Ioan. 3. 1. Cor. 15.

rare

A rare, quemadmodum grana triturata, purgata, recondita proferantur, proiiciantur, obruantur. Niſi enim eſſet meſsis fertilitas nota, iſta crederentur inſana. Attamen cum obruuntur & ab oculis diminuuntur, ſub terra mortua iacent. Iam ſi curioſitas exigat & videre antequam pluuia deſcendat, videt putrefactum atq; corruptum quod dimiſerat integrum, ac ſi ſpes meſsis deſit, dolor cor vrit, perdidiſſe ſe credit quod reconditum habuit. Cum autem pluuia aduenerit, quomodo delectat reſpicere herbam virentem, calamum ſurgentem, ad nodos peruenientem, culmum producentem, ſpicas proferentem? Delectátne videre quod mortuum iacebat ſic reuixiſſe? Sed non ſibi aſſignet terra fertilitatem, quoniam dominus dat ſuauitatem Si enim pluuia deſuper non deſcendat, etiam terra bona non ſpicas, ſed profert ſpinas quę igni tradantur, non quæ horreo recondantur. Similiter & terra noſtra, hoc eſt caro noſtra, ſiue hic, ſiue ibi, non ſibi aſſignet merita, ſed agnoſcat etiam illic accepturam ſe gratiam pro gratia.

De vita æterna & eccleſia communione. Cap. XI.

In vitam æternam. Bonum omne illud, quòd reſuſcitabimur, quòd à peccatis liberabimur, ſempiternum erit, & ideo bonum ſempiternum erit, quia in æterna vita manebit. Quod ſit autem illud bonum quod pro-
B mittit deus ſanctis ſuis, quis explicet verbis ſuis? Facilius tamen poſſumus dicere in illa vita æterna quid ibi non ſit, quàm quid ibi ſit. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt ibi laſſitudo, non eſt infirmitas, non eſt fames, nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœſtitia, nulla triſtitia. Ecce diximus

Eſa. 64. 1. Corin. 2.

quid ibi non ſit. Quid autem ibi ſit vultis noſſe? Hoc nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quę præparauit deus diligentibus ſe. Si in cor hominis non aſcendit, cor hominis illuc aſcendat, Mundetur cor ab omni immundicia, vt poſſit portare deum, qui eſt vera ſempiternaq; iuſticia, Manet enim deus in corde credentis & ſe diligentis, & manet homo in deo, id eſt, in ęterna vita, quod eſt præmium deũ amantis. Nec amare, nec diligere quis poteſt, qui in Eccleſia eius non eſt: quoniam omnis qui pręter illam eſt nec cum deo eſt qui vita ęterna eſt. Ideo ſacramenti huius concluſio per Eccleſiam terminatur, quia ipſa eſt, mater fœcunda, integra & caſta, vbique diffuſa, quæ fi-
C lios deo ſpiritaliter parit, quæ paruulos lacte verborum eius ſpiritaliter nutrit, quæ pueros ſapientiam docet, quæ adoleſcentes à luxuria atque impudicitia ſua ſancta caſtitate cuſtodit, quæ iuuenes robore virtutis contra diabolum armat, quæ ſenes prudentiam docet, quæ

Pſalm. 148

ſeniores ætate prouectos venerabiles facit. Per hanc iuuenes & virgines, ſeniores cum iunioribus, ætas omnis & vterque ſexus laudent nomen domini. Hæc errantes filios reuocat, mortuos grauiter dolet, ſecum perſeuerantes indeficienter paſcit. Hanc dilectiſsimi amemus omnes, tali matri ſic amanti, ſic proſpicienti, ſic conſulenti inſeparabiliter inhæreamus, vt ſimul cum illa & per illam deo patri coniungi perpetuo mereamur.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, De ſymbolo ad catechumenos, Liber alius.

DVM per ſacratiſsimum crucis D ſignũ vos ſuſcepit in vtero ſancta mater eccleſia, quę ſicut & fratres veſtros cũ ſumma lætitia ſpiritaliter pariet noua proles futura tantæ matris quouſq; per lauachrũ ſanctum regeneratos veræ luci reſtituat, congruis alimentis eos quos portat paſcat in vtero, & ad diem partus ſui lętos lęta perducat: quoniam non tenetur hac ſententia: Væ quæ in triſtitia & gemitu parit filios, nec ipſos gaudentes, ſed potius flẽtes, hęc ſoluit quod illa ligauerat, vt prolẽ quam per inobedientiam ſui morti donauit, hęc per obedientiam reſtituat vitæ. Omnia ſacramenta quę acta ſunt & agũtur in vobis per miniſterium ſeruorum dei, exorciſmis, orationibus, canticis ſpiritalibus, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipſe omni ſecuritate appetendus, hæc omnia, vt dixi, eſcę ſunt, quę vos reficiũt in vtero, vt renatos ex baptiſmo hilares vos exhibeat mater Chriſto. Accepiſtis & ſymbolum protectionem parturientis contra venena

De myſteriis catechiſmi, & diabolicarũ põparũ renunciatione de catero nõ reſumẽdarum. Caput I.

ſerpentis: In Apocalypſi Ioannis apoſtoli ſcriptum eſt *Apoca. 12.* hoc, quòd ſtaret draco in conſpectu mulieris quæ pari- E tura erat, vt cum peperiſſet, natum eius comederet. Draconem diabolum eſſe nullus veſtrum ignorat. Mulierẽ illam virginem Mariã ſignificaſſe, quæ caput noſtrum, integra integrum peperit, quæ etiam ipſa figuram in ſe ſanctæ Eccleſiæ demonſtrauit, vt quomodo filium pariens virgo permanſit, ita & hęc omni tempore membra eius pariat, & virginitatem non amittat. Ipſas ſententias ſacratiſsimi ſymboli adiuuante domino exponendas ſuſcepimus, & quid ſingulæ contineant, veſtris ſenſibus intimemus. Parata ſunt corda veſtra, quia excluſus eſt inimicus de cordibus veſtris. Mundata eſt do- *Luca. 11.* mus, non remaneat inanis, ne cum vacuam deſertor inuenerit, adducat ſecum alios ſeptem nequiores ſe, & efficiantur hominis illius poſteriora, vt euangelium loquitur, peiora prioribus, Mox cum excluſus fuerit peſſimus inuaſor, introducatur optimus poſſeſſor. Quis eſt inuaſor? Diabolus. Quid inuaſit? Hominem quem non fecit, inſuper & decepit. Promiſit ei immortalitatem, *Gene. 3.* & propinauit iniquitatem. Huic vos renunciare profeſsi eſtis: in qua profeſſione non hominibus, ſed deo F & angelis eius conſcribentibus dixiſtis, renuncio. Renunciate non ſolum vocibus, ſed etiam moribus, non tantum ſono linguæ, ſed & actu vitæ: nec tantum labiis ſonantibus, ſed operibus pronunciantibus. Scitote, vos cum callido, antiquo & veternoſo inimico ſuſcepiſſe certamen: non in vobis poſt renunciationem inueniat opera ſua, non iure vos attrahat in ſeruitutem ſuam. Deprehenderis enim & detegeris Chriſtiane, quando aliud agis & aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonſtras in opere, non tenens promiſsionis tuæ fidem: modo ingrediens Eccleſiam orationes fundere, poſt modicum in ſpectaculis cum hiſtrionibus impudice clamare, Quid tibi cum pompis diaboli quibus renunciaſti? Vt quid claudicatis ambabus in- *3. Reg. 18.* guinibus? Si deus eſt, ite poſt illum: ſi mundus eſt, ite poſt illum: ſi deus eligitur, ſeruiatur illi ſecundum ipſius voluntatem: ſi mundus eligitur, vt quid fictum cor quaſi deo accommodatur? Quiſquis cõtempto deo ſequeris mundum, & ipſe te deſerit mundus. Non vis bonus implere volũtatem dei, & de te malo impletur voluntas dei. Sequere adhuc quantum potes fugitiuum, & ſi

G & ſi potes apprehende eum, tene eum: ſed video, non potes, fallis te. Ille enim labiles motus ſuos torrentis ictu percurrens, dum te videt inhærentem ſibi & tenentem ſe, ad hoc te rapit non vt ſaluet, ſed vt perdat te. Quid tibi cum pompis diaboli amator Chriſti: Noli te fallere, odit enim tales deus, nec inter ſuos deputat profeſſores, quos cernit viæ ſuæ deſertores. Ecce ruinoſus eſt mundus, ecce tantis calamitatibus repleuit dominus mundum, ecce amarus eſt mundus, & ſic amatur, quid faceremus ſi dulcis eſſet? O munde immunde, teneri vis periens, quid faceres ſi maneres? Quem non deciperes dulcis, ſi amarus alimenta mentiris? Vultis dilectiſsimi non inhærere mundo, eligite amare creatorem mundi, & renunciate pompis mundanis, quibus princeps eſt diabolus cum angelis ſuis.

De fide & fructibus eius: & dei cognitione qualiter ſit ſequenda. Caput II.

Credite: Sic crede, vt deſideres videre quod credis. Dicit aliquis: Ecce credo, & deſidero videre quod credo, vtinam mihi oſtenderetur, vt fides mea ipſa viſione lætaretur. Si nunc videres, non crederes: ideo credis, quia non vides, ſed ita crede vt videas. Fides, opus eſt: viſio dei, merces eſt. Præpoſtere vis accipere mercedem, qui

H non laboraſti in opere. Nónne omni operanti penes te, recte à te merces non datur, niſi opus perficiatur? Quod agis cum ſeruo tuo, hoc pete à domino deo tuo. Tibi confert, quòd per fidem te exercet differendo viſionem ſuam: commendat donum ſuum, non negat, vt amplius deſideres dilatum, ne vileſcat cito datum. Nec tamen te deſerit, qui vtiliter nunc viſionem ſuam ſubtrahit. Oculi tui eum non capiunt. Cæterum ipſe te omni tempore attendet, adhibe oculos fidei. Nónne faciem reſpicis eius, cum in eius vnigenito filio credis? Nónne manus eius vides cum vniuerſam creaturam attendis? Nónne os eius audis, quando præcepta eius recitari aduertis? Orationem tuam quomodo fundis, niſi ſcias te ad illum peruenire, de quo dicit

Pſalm. 33. Propheta, Ecce oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum? Si autem & pedes eius quæris noſſe,

Eſaiæ. 52. audi quos voluit eſſe pedes ſuos, Quàm ſpecioſi pedes, inquit, eorum qui annunciant pacem, qui annunciant bona. Conſcripſimus membra, ſed non his membris humanis continetur deus, quoniam non eſt in loco, ſed vbiq; totus eſt. Diximus ſecundum modum intelligentiæ humanæ, non ſecundum ineffabilem virtutem maieſtatis diuinæ. Vis noſſe qualis ſit, vide facturam, &

I intelliges factorem: perſcrutare quæ fecit, & intelliges

2. Para. 6. eum qui omnia creauit. Ecce ait deo Propheta, Cœli cœlorum non te capiunt. Et quem non capiunt ſpacia cœlorum, capiunt anguſtiæ cordis humani, ipſo dicente: Inãbulabo in illis & inhabitabo? Et dominus Ieſus,

Ioan. 14. Qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum, & veniemus ad eum, & manſionem apud eum faciemus. Ecce qualem te fecit omnipotẽs qui te creauit. Agnoſce te prius quis ſis, & cognoſces qui te fecit quis ſit. Rex terrenus, ideo mortalis, quia viſibilis: rex cœleſtis immortalis quia inuiſibilis. Rex terrenus cum nihil creauerit, omnia tamen in poteſtate accepit: & non credis regem qui omnia creauit, quòd cuncta gubernet & regat? Quomodo, inquis, cuncta gubernat & regit? ecce tanta mala fiunt in mundo, & non iudicat. O homo, ideo negas eius potentiam, quia magnam ille exhibet patientiam? Peccantem quidem impunitum non dimittit, ſeruat eum, aut pœnitendo corrigendum, aut vltimo iudicio puniendum. Crede mihi ô tu quiſquis es qui de malis quereris, quoniam omnes mali ſumus. Si vt vis, deus malis

ſtatim retribueret mala, nullus remaneret qui de alio K murmuraret. Sed ideo ille rex magnus, qui nouit quomodo regat quod creauit, non implet voluntates peruerſas, ſed ſuam perficit rectam, vt te doceat patiẽtiam ſuam. Non tu deum velis conuertere ad furias tuas: rogat te, qui fecit te: nam ſi volueris regi à te, ſtatim cades per te. Tamdiu primus homo ille ſtetit quamdiu deo adhæſit, dimiſit, & dimiſſus eſt: voluit probare vires ſuas, & inuenit miſerias & noſtras & ſuas. Quàm bonum illi eſſet ſi hoc faceret quod Pſalmus admonet, Iacta in domino curam tuam, & ipſe te enutriet. Si tunc ille homo noluit eſſe cautus, nũc homo caueat vel expertus. Confiteamur, intelligamus habere nos regem immortalem & inuiſibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre his oculis poteſt. Apoſtoli hæc verba ſunt.

Pſalm. 54. *1. Timo. 6.*

De viſione dei qualis poſſibilis. Caput III.

Si nemo hominum videt, quomodo locutus eſt cum Moyſe os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum ſuum? Irruit quæſtio non parua. Ait enim dominus, Non quomodo cum aliis per ænigmata, ita loquar ad Moyſem famulum meum, ſed os ad os loquar illi. Et ſubiunxit ſcriptura quæ ſupradiximus: quoniam loquebatur Moyſes cum deo os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum ſuum. Si os ad os loquebatur cum eo, & vide- L bat eum, quomodo verum eſt illud apoſtolicum, quòd deum nemo vidit vnquam, nec videre poteſt? Si autem videbat eum Moyſes, quid eſt quod idem ipſe poſt paululum pro magno petit, & dicit, Si inueni gratiam ante te, oſtende mihi faciem tuam? Et dominus illi, Facies quidem mea non videbitur tibi: non enim videbit quis faciem meam & viuet. Vbi eſt illud quod videbat, & ſi videbat, cur deſiderabat videre quod videbat? Aut quomodo illi negabatur id quod iam demonſtrabatur? Exercet ingenium quærentis. Videbat Moyſes deum non oculis corporeis, ſed oculis mentis. Et quia lux illa perpetua, quod deus eſt, plus eum quàm cæteros illuſtrauerat, ideo dictum eſt: Os ad os loquebatur illi: ac ſi diceretur, plus omnibus manifeſtatus eſt illi. In eo autem quod dictum eſt: non enim quis poterit videre faciem meam & viuere: oſtenſum eſt neminem his oculis corporeis deum poſſe videre. Quid autem conceſſum ſit fideliſsimo famulo Dei Moyſi, ne tam magnum eius deſiderium in omnibus fruſtraretur, debet noſſe charitas veſtra. Dictum eſt illi à domino, ſicut eadem ſcriptura narrat: Vade, aſcende ſuper petram in Oreb, & ſta ibi, & tranſiet claritas mea ante te, & po- M ſteriora mea videbis, facies autem mea non videbitur tibi. Ne forte ſurrepat peruerſus intellectus, aut hæreticus ſenſus, & putet quis deum eſſe corporeum, vigilet pia fides & catholica doctrina. Myſticis enim ſignis loquitur ſcriptura diuina, ſeruans rebus tempora, quibus recognitis manifeſta exerceat veritate: quoniam nec hoc vacat à myſterio, quod in monte Oreb ſuper petram iuſſus eſt aſcendere Moyſes, & ſtare. Ipſa eſt illa petra, quæ percuſſa produxit aquas populo ſitienti: de qua dicit ſanctus Dauid, Dirupit petram, & fluxerunt aquæ. Apoſtolus autem exponens hoc, ait, Patres noſtri eſcam ſpiritalem manducauerunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt: Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. Ipſa ſunt illa poſteriora dei, Chriſtus dei. Hoc vidit Moyſes prophetãdo quod Paulus exponit dicendo, Cum venit, inquit, plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum factũ ex muliere. Mulierem hic ponit, conſuetudinem ſeruans locutionis Hebraicæ, quę omnes fœminas mulieres appellat: Nam ſcriptum eſt, Seruate mulieres quæ nondum

Ioan. 1. & 1. Timo. 6. *Exo. 33.* *Exo. 17.* *Pſalm. 77.* *1. Cor. 10.* *Gala. 4.* *Appellatione mulieris etiam virgines in ſcripturis.*

A nondũ cognouerunt virum. Et de ipſa Eua dictum eſt, *Gene.2.* Formauit eam in mulierem: antequam illam viro coniungeret, eam mulierem appellauit. *De duplici filij dei natiuitate & de Magorũ adoratione Cap.IIII.* Fides autem & veritas hoc prædicat, quòd Chriſtus ſit natus ex virgine. Si accepiſtis, ſic vos credere dixiſtis. Credo, hęc natiuitas dei & hominis facta eſt cauſa hominis, vt ſublimis illa maieſtas procedens ex corde patris, infunderet ſe in vtero matris. Cauſa exegit pietatis, vt homo inueniretur perditus, & deo patri per mediatorem reſtitueretur inuentus. Mira tamen hæc natiuitas ſecunda fratres dilectiſsimi. Cæterum illam primam, qua de patre natus eſt ſine aliqua matre, quis enarrabit? Si hanc non poſſumus explicare, illam quando valemus vel inchoare? Si hæc ita nos exercet vt fidei det locum, illam quando attingimus, quam nec corda potuerunt comprehédere prophetarum? De hac tamen ſecunda mira & ineffabili dicamus aliquid quod factum eſt pro nobis, vt *Ioan.1.* verbum caro fieret, & habitaret in nobis. Quis enim non expaueſcat cum audit deum natum? Audis naſcentem, vide in ipſo ortu miracula facientem, aluus tumeſcit virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vte-B rus matris ſine vllo complexu patris, ſentit prolem quæ ſe ignorabat coniugem, angelus ad virginem loquitur, à virgine cor pręparatur, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare. Parit mater, & virgo fœta & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem: factor omnium fit inter omnia, portatur manibus matris rector totius orbis, lambit vbera regens ſydera, tacet & verbum eſt. Necdum per linguam ſe demonſtrabat quis eſſet, & vniuerſa creatura ſuum natum indicat creatorem. Angeli paſtoribus annunci*Luca.2.* ant, ſtella Magos inuitat, ruſticitas paſtorum admonitione exigitur angelorum, curioſitas Magorum inſtructa eſt lingua cœlorum, Magi Iudæorum regem prædicant, Iudæi abnegant. Illi quærunt adorare, iſti quæ*Matt.2.* runt occidere. Dicunt Magi Herodi regi quem quærunt natum regem, dicunt Iudæi ex qua ciuitate Chriſtus ſurgat regnare: vtrique prædicant, vtrique confitentur, ſed illi aliter, iſti aliter. Illi vt inuentus adoretur, iſti vt captus necetur. O Iudæi ad hoc ferentes in manibus lucernam legis, vt aliis viam demonſtraretis, & vobis tenebras ingeratis? Ecce Magi primitiæ gentium Chriſto offerunt munera, non ſolum aurum, thus & myrrham, verumetiam animas ſuas: & vos repudiat iniquitas propria, vt illum qui vos venit obli-C gatos liberare, dementes effecti eum quæratis occidere. Quid vobis profuit quòd prodidiſtis Herodi vbi Chriſtus naſceretur? Nônne vos læſiſtis quàm Chriſto aliquid nocuiſtis? Audiens enim ille à vobis vbi Chriſtus natus poſſet inueniri, veſtræ gentis infantes continuo præcepit occidi. Sæuit Herodes, vt inter multos perdat vnum, & plurimos necando ſe efficit reum, nec occidit quem quęrit hominem deum, O Herodes, magna tua iniquitas, & infantes necas, & tuæ nequitiæ teſtes cumulas, & Chriſtus à te non inuenitur, quia nondum venit eius hora vt patiatur. Teneris quidem perſecutor Chriſti & reus mortis eius nihil agendo in ipſo. Sed dum multa agis contra ipſum, perdidiſti teipſum. Quid metuis talem regem, qui ſic venit regnare, vt te nolit excludere? Quem quæris, rex regum eſt, ſi velles ſecurus obtinere tuum regnum, ipſi ſupplicares vt ab illo acciperes ſempiternum. Regnet Chriſtus quomodo venit regnare, ſuſcipiat credentes, irrideat perſequentes, faciat certantes, adiuuet laborantes, coronet vincentes, donet ſanctitatem, amet caſtitatem, remuneret virginitatem. Gaudete virgines ſanctæ, vir-D go peperit Chriſtum: non vos contriſtet ſterilitas, quarum fides magna eſt fœcunditas. Nec doleatis non vos eſſe matres quę ſpiritaliter generatis, virgines permanetis, filios ſuſcipitis, integritatem nõ amittitis. Accepiſtis ab illis nomẽ maternum, & decus caſtitatis in vos permaneat ſempiternum. Amate quod eſtis, ſeruate quod accepiſtis, imitamini fideles matrem capitis veſtri, ſponſi veſtri: non vobis denegabit pignora qui natus eſt de virgine Maria. Quod tantæ matri contulit, & in ſua carne ſeruauit, hoc etiam vobis donauit virgo mater ſancta caro Chriſti, ab omni contagione integra. Sed nec ipſa caro eius ſterilis fuit, dum per eum prædicando ſpiritales filios regenerauit ad vitam, & poſt paſſionem per totum mundum fructificauit occiſa.

De crucifixione Christi vtilitate, & aliis paſſionẽ Chriſti concomitantibus. Caput V. Crucifixi, ex hoc omni libertate aſſumpta, fiduciam ſui anima capiat Chriſtiana. Non enim erubeſcere debet in crucifixum ſe credidiſſe Chriſtum. Crux illa fidelibus non eſt opprobrium, ſed triumphus: crux illa vexillum noſtrum eſt contra aduerſarium diabolum: pugnauit enim rex noſter pro nobis contra aduerſarium noſtrum. Aduerſarius diabolus noſter mortem minando terrebat, ſed Chriſtus ęternam vitam promittebat. Aduerſarius diabolus carnem perempturam eſſe dicebat, rex autem noſter vt doceret quomodo eius E exercitus vinceret, in ſe demonſtrauit mortem corporis non eſſe timendam, dum prior ipſe pro omnibus dignatus eſt mori, ne eius exercitus à diabolo in anima poſſit occidi. Hoc agebat in illo prælio diabolus, ſi ſibi conſentiretur, animas perdere cupiebat, & corporibus ſalutem promittebat, Chriſtus mori docebat ad tempus, & animam & corpus viuere in æternum. Ille dicebat, ſi mihi conſenſeritis, dabo vitam iſtam temporalem: Chriſtus dicebat, ſi à me non diſceſſeritis, nec temporalem perditis, & æternam accipietis. Diabolus dicebat, nolite perdere iſtam lucem: Chriſtus dicebat, ego qui feci & iſtam, dabo meliorem, quod ille promittit, ait Chriſtus noſter, in poteſtate dare non habet, & hæc lux mea eſt, & hæc vita à me creata eſt, ſed illam propter quam docendam veni, multo excellentior & melior eſt. Tranſite à bono ad melius, ne diabolo conſentiendo remaneatis in peius. In hoc tam magno certamine dum diabolus captiuat, Chriſtus liberat, dia-F bolus decepit, Chriſtus redimit, diabolus occidit, Chriſtus reſtituit. Inter hæc omnia ipſum regem noſtrum aduerſarius diabolus exiſtimauit carne perimendum, tanquam capite proſtrato cætera ſibi membra facilius ſubiugaret, falſuſque in hoc quod videbat, deum latere in carne minime cogitabat: inſcius tanti ſacramenti quòd ille mediator eſſet, & ita tentare deum in homine, vt hominem coniungeret deo, occidit quaſi potentem hominem defendentem homines, & ſenſit deũ liberantem omnes quos creauerat homines. Denique in paſſione ipſa videt ſpectaculum tãti certaminis, armatur Iudas vt precio vendat magiſtrum, & qui erat in numero diſcipulorum, fit particeps cõſilij Iudęorum, dat oſculum falſum, in quo erat nequitię ſignum, fingit pacem plenus malicia in corde, excitantur Iudęi, veniunt cum facibus, laternis & armis, quærunt multi vnum, & veniunt filij tenebrarum, ferentes in manibus lucem, per quam illam veram aliis demonſtrarent, quam ipſi cæcati corde non poterant retinere. Dominus autẽ Ie-*Ioan.18.* ſus ſciens omnia quę ventura erant ſuper ſe: non enim aliquid ignorabat qui ad hoc venerat, egreſſus eſt ad eos, & ait illis, Quẽ quæritis? At illi: Ieſum Nazarenum.

Ait

G Ait illis, Ego ſum. Quando autem illis dixit, ego ſum,
abierunt retro & ceciderunt in terram. Ecce radius ve-
rę lucis latens adhuc ſub nube carnis, reſpexit teoebras,
& proſtrauit ad terrã. Quomodo tunc Iudæi audebũt
illam reſpicere claritatem, quando iſtam infirmitatem
tolerare minime potueruot? Sed vt impleret propter
quod venerat, exurgunt rurſus tenebræ, dat eis poteſta-
tem, capiunt tenebræ lucem, noo ſequendam, ſed occi-
dendam, permittit ſe lux ab eis teneri, duci, ſuſpendi,
occidi, vt expoliatus nube carois, fulgorem redderet
maieſtatis. Quæ tandem acta ſunt in illo certamioe?
Quàm fortiores ſibi eſſe videbantur miniſtri diaboli
dum fremerent dentibus, dum irriderent, dum caput a-
gitarent, dum ſpineam coronam imponereot, dum ve-
ſtimeota eius conſcinderent, dum viderent pendẽtem
illum quem videraot miracula facientem, dum fel & a-
cetum darent, dum lancea perfodereot. Qualis vox ve-
Matt. 27. luti victoriæ eorum fuit dicentium, Si filius dei eſt, deſ-
ceodat de cruce. Sed hoc ille per eos clamabat, qui pa-
tientiam Chriſto auferre cupiebat, vt excitatus inſulta-
tionibus Iudæorum, demooſtraret potentiam, ſed per-
deret patientiam. Ille autem rex fortis & ſingulare coo
H ſilium, per quod oaſcitur & regitur omne ſanum con-
ſilium, vtramq; aciem reſpiciebat, vtramque aciem ſer-
uabat, & patientiæ & potentiæ, & quod ſeruauit, exhi-
buit: nam & patieotiam ſeruauit, quia de cruce oõ deſ-
cendit: & potentiam demooſtrauit, quòd de ſepulcbro
ſurrexit: dum in cruce pependit, falſa victoria Iudæo-
rum: dum de ſepulchro ſurrexit, vera confuſio Iudæo-
rum, & ſempiterna victoria Cbriſtianorum: dum in
cruce pepeodit, mœſti, cootriſtati, diſperſiq; diſcipuli:
dũ de ſepulchro ſurrexit gaudeotes voa in domo ſunt
congregati: dum in cruce pepeodit, diffidentia diſci-
pulorum: dum de ſepulchro ſurrexit, congregatio gen
tium. Dum in cruce pependit, timore oegauit Petrus,
dum de ſepulchro ſurrexit, amore totus credit mũdus,
noo ſolum tunc actum eſt hoc certamen, ſed ouoc agi-
tur, pugnatur, laborant membra Chriſti, vrgente aduer
ſario, reſiſtitur illi, quoniam caput ooſtrum iam ſedet
in cœlo. Ad hoc ille pugnare voluit, vt te doceret quo-
modo vinceres: Sed ſi vires tuæ paruę ſuot, ipſum inuo
ca ſaluatorem, ipſum inuoca adiutorem. Cum te per-
ſpexerit fideliter inuocantem, qui pro te pependit in
I ligno, & bic tibi victoriam & coronam victoriæ præ-
De reſurre- parabit in cœlo. Tertia die. Triduana mors domini
ctione Chri- per propbetas, & prædicta eſt, & promiſſa, & impleta.
ſti die ter- Nam Oſee propheta ait, Poſt biduum ſuſcitabit nos,
tia, & eius die tertio veniemus, & quaſi ante lucem paratum illum
præfigura- inueniemus, oſtendens oos in illo reſurgere, quoniam
tione. dignatus eſt caroem in qua moreretur à nobis accipe-
Cap. VI. re. Quid iam dicam de figura illa Iooæ prophetæ, quẽ
ipſe domious expreſſius demonſtrans, ait ad Iudæos,
Matt. 12. Generatio hæc, generatio nequam eſt, ſignum quærit &
Ionæ. 2. ſignum non dabitur ei, oiſi ſignum Iooæ prophetæ: ſic-
ut eoim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus
noctibus, ita oportet eſſe & filiũ hominis io corde terrę
tribus diebus & tribus noctibus? ipſam figuram pro-
pheticam comparando, breuiter percurramus. Miſſus
Ionas ad ciuitatem Niniue, vt eius fioem prædicaret:
miſſus eſt Chriſtus à patre, vt finem muodi omnibus
demonſtraret. Fugit Iooas io Tharſis à facie domini,
Fuga Ionę velox tranſitus Chriſti, de quo dicit prophe-
Pſalm. 18. ta, Exultauit vt gigas ad currendam viam. Aſcendit na
uem propheta fugiens, lignum Chriſtus aſcendit, per
mare huius ſeculi tranſieos. Irruit tempeſtas magna io
mari. Perturbatio maris, perfidia Iudæorum, Data eſt K
ſors vt propheta fugitiuus in mare mitteretur, ſors da-
ta eſt ſuper Chriſti veſtimenta, vt vnitas omni muodo
prædicaretur. Proiectus eſt è oaui in mare Ionas, mors
Chriſti in cordibus gentium collocata eſt. Suſceptus
eſt à beſtia propheta cuſtodiendus, non comedeodus.
Audi hic ipſius vocem Chriſti per ſanctum Dauid, *Pſalm. 15.*
Non derelinques animam meam apud inferos, nec
dabis ſanctum tuum videre corruptionem. In ventre
beſtiæ marinæ poſitus orauit Ionas ſanctus, io inferno
Chriſtus deſcendens mortuos ſuſcitauit. Tertio die
propheta littori incolumis eſt redditus, die tertia Chri-
ſtus de ſepulchro ſurgens, ſuper cœlos eſt exaltatus. Ad
prædicationem Ionæ prophetæ per pœnitentiam ſal-
uata eſt ciuitas, per Cbriſti prædicatiooem ſancta Hie-
ruſalem redempta eſt ciuitas. Aſſumptus in cœlum. *De aſſum-*
Qui deſcendit, Apoſtolus ait, ipſe eſt & qui aſcendit *ptione ĩ cœ-*
ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Qois eſt qui *lũ, ſeſſione*
deſcendit? Deus homo. Quis eſt qui aſceodit? Idem ip- *eiꝰ ad dex-*
ſe deus homo. Agnoſcat ſe omnis homo, qnoniã prop- *terã, & ad-*
ter hominem deus factus eſt homo. Quod pro te ſuſ- *uẽtu ad iu-*
cepit, leuauit in cœlum, terrenúmque corpus fecit cœ- *dicium.*
leſte. Si credis & tu quòd poſſis reſurgere, & io cœlum *Cap. VII.*
aſcendere, quia certus es de tãto pignore, ſecurus enim
de taoto muoere. Regoat homo iam ſuſceptus à Chri-
ſto ad dexteram patris ſedens, & vt ſui ab illo regnum L
accipiant, vocat, inuitat, bortatur. Feſtinet ad eum om-
nis aoima, quę auida eſt glorię, pergat ad talem regem,
à quo vt accipiat poteſtatem, non ei precium pecuoiæ
dabit, ſed plenam perfectamq; fidem, cum ad eum at-
tulerit, etiam angelos iudicabit. Inde venturus. Quis
eſt iſte qui expectatur venturus mortuos viuosq; iudi-
care, oiſi ille homo qui pro nobis dignatus eſt in cruce
pendere. Homo ſuſceptus expectatur vt veniat. Cęterũ
ſecundum id quod deus eſt, & patri æqualis eſt, & ſem-
per iudicat, ſemper præſens eſt. Veniet autem redemp-
tor noſter in ea forma in qua aſſumptus eſt, vt implea-
tur illud quod de eo ait propheta Zacharias, Videbuot *Zacha. 12.*
io quem pupugerunt. Videbunt ergo Iudæi deũ & ho-
minem ſemper regnantem, quem oegando deſperaoe-
ruot morientem. Iudicabit eos in animis mortuos, qui M
venturus eſt reſuſcitare mortuos. Duobus modis enim
hæc ſententia accipitur, Viui & mortui in anima, Item
viui & mortui in corpore. In corpore ſecuodum prio-
rem, iudicabit vioos in anima credentes, & mortuos in
anima fidem nullam habẽtes. Secundum poſteriorem,
iudicabit viuos in caroe, quos præſeotes inuenerit eius
aduentus: iudicabit & mortuos io carne, quos reſuſci-
taturus eſt deus excelſus. Eligamus dilectiſsimi, vt vi-
uos nos ioueniat eius aduentus io anima, ne peccan-
do ſimul ab illo damoetur caro & anima. Fiois muo-
di io proximo eſt, & ſi, vt quidam putant, in proxi-
mo non eſt, dies vltimus vniuſcuiuſque noſtrum io-
certus eſt. Quid differimus ſi ad beatam vitam tendi-
mus? Corrigamur, dum tempus eſt emendemur, bo-
nas cauſas habeamus, vt futuram diem iudicij non ti-
meamus. Credo io ſpiritum ſanctum. Spiritus *De ſpiritus*
ſanctus deus eſt à patre filioque, non mioor, ſed vna *ſancti æ-*
maieſtas, vna poteſtas, inſeparabilis trinitas, indiuiſi- *quali diui-*
bilis ſanctitas, ſimul vbique tota, Deus pater, deus fi- *nitate cum*
lius, deus ſpiritus ſanctus, Non tres dij, ſed trioitas v- *patre & fi-*
nus deus. Nec tempore ſeparatur filius à patre, quo- *lio.*
niam ęternum verbum patris eſt: nec maior eſt filio pa- *Cap. VIII.*
ter, quoniam æqualem genuit deus deum ſioe tempo-
re per quem fecit tempora: nec ſpiritus ſanctus mioor
eſt

A eſt pater & filio, cum ſit charitas atque concordia patris & filij. Quomodo enim filius minor eſt patre, vt *1. Cor. 1.* Arrianus hæreticus prędicat, cum apoſtolus eum dicat dei virtutem, & dei ſapientiam? Si virtus & ſapiẽtia patris filius eſt, qui eum minorem dicit, deo patri contumeliam facit, quoniam eum & minorem ſapientiam & infirmam virtutem io ſe habere contendit. Aut quomodo ſpiritum ſanctum minorem prædicat etiam filio, cũ membra Chriſti templum apoſtolus ponat ſpiritus ſan*2. Cor. 6.* cti, Vos, inquit, eſtis corpus Chriſti & membra? Et alio *1. Cor. 6.* loco, Neſcitis, inquit, quia membra veſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti qui in vobis eſt? Quomodo deus nõ eſt, qui templum habet, aut quomodo minor eſt Chriſto, cuius membra templum habet? Non ſunt diuerſi gradus, vbi eſt vna trinitas & trina æternitas. Qui enim diuerſos gradus componit, ipſe ſe ab vnitate præcidit. Quomodo exultas Arriane quòd teneas veritatem, cũ te malus error à catholica doctrina ſeparans, hæreticúmque proteſtans à communione totius orbis ſecernens in vno angulo damnauerit. Cauete fratres doctri*Ioan. 10.* nas hæreticorum tãquam inſidias luporum. Oues Chri B ſti audite vocem paſtoris veſtri, Qui intrat per oſtium in ouile ouium, ille paſtor eſt, ait: qui autem aſcẽdit per aliam partem, fur eſt & latro. Cauete fures, cauete latrones, non quieſcit paſtor clamare, non ſinit etiam ſuos canes tacere. Non ſe ſequeſtret ouis à ſummo paſtore, ne ipſa ſe in deprædationẽ nequiſſimi offerat lupi rap*De peccatorũ remiſſione & carnis reſurrectione.* toris. In remiſſionem peccatorum. Fortiter tenete, fideliter ſperate, patienter expectate, reddetur vobis nouitas per baptiſmum vetuſtate diſcedente, deonerabitur anima ſarcinis peccatorum, vt libertate nouæ vitæ induta aduerſus diabolum cum adiutorio diuino va*Cap. IX.* leat fortiter dimicare, eumq́; à quo ſuperata eſt, ita ſuperet, vt in regno dei tranſlata de hoſte deuicto, ſecura regnet cum ſuo capite Chriſto. Carnis reſurrectionẽ. Magna fides eſt neceſſaria, quoniam magnum præmium promittitur. Nec attendatis quid nunc fit, ſed quid tunc fit. Quod enim nunc fit, multos mouet. Quẽ enim non mouet, cum videt tantam ſpeciem, tantam pulchritudinem, tantumq́; decorem hominem formatum reſolui, in pulueres oſſa diſpergi, terram terrę mandari? Non te iſta Chriſtiane deterreant. Seminatus eſt C homo, non perditus. Anima quidem diſcedente habitaculum eius ſoluitur: nõ eſt enim præſto illa domina, quę curam gerat luteæ domus atque eius reſtauret ruinas. Vadit enim vt magno præmio regnum comparet ſempiternum. Quid ergo metuis, ô anima? Chriſto domino dicata es atq; ipſo donante bene viuis, & ad regnum dei peruenire contendis. Vt quid formidas vehiculum mortis? Proficiſceris quidem, & iniuriam patietur ad tempus caro tua, reuerteris cum ſummo rege regnans, & talis tibi reddetur quæ nequeat corrumpi, & tecum maneat ſempiterna. Si ad hoc pergis vt melior efficiaris, non credis, quoniam meliori & in regno cœlorum quodammodo adminiſtraſti, melius tibi præparabitur hoſpitium. Si hęc terrena, lutea, fragilis, tantam tibi exhibuit pulchritudinem, reſtaurata & cœleſtis ef*De vita æterna dono dei percipienda pro meritis: & de vniuerſali eccleſia Caput X.* fecta qualem tibi exhibebit decorem? Si hanc tantum diligis, quæ paululum manet & tranſit in tempore, illã quantũ amabis quæ decore ſuo nunquam carebit, quoniam in æternum vita manebit? Hoc ſequitur in ſancto ſymbolo, quòd omnia quæ credimus & ſperamus, in vita æterna percipiamus. Vita æterna dilectiſsimi nunquam vileſcat, ſemperq́; dulceſcat. Si amatur vita, quarę non quæritur vera? Si amatur vita, talis quæratur quæ nunquam finiatur. Et ſi amatur, quare non quæri- D tur? Aut ſi quæritur, quia hîc non eſt, ad eum locum vbi eſt quare non feſtinatur? Quid quòd etiam vltrò ſe nobis ipſa vita ingeſsit? Chriſtus eſt enim deus verus & vita æterna. Venit ad nos perditos, & redemit inuẽtos, venit huc ad regionem mortalium ipſa vera vita, dedit guſtum ſaporis ſui, guſtauimus, vidimus, quoniã ſuauis eſt: pręceſſit nos, inuitauit, vt ſequamur, & ad tam magnum illud donum, cuius talem ſuſcepimus guſtũ, ſequi formidamus? Venit ad te vita, repende vicem, veni & tu ad illam. Suſcepit vehiculum mortis vt tranſiens liberaret te: ſuſcipe & tu mortem, vt cum ad illum veneris, ita ab illo ſuſcipiaris, vt nunquam moriaris. Per ſanctam Eccleſiã. Propterea huius concluſio ſacramenti per ſanctam Eccleſiam terminatur: quoniam ſi quis abſque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorũ, Nec habebit deum patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Nihilque ei valebit quòd credidit vel fecit tanta bona ſine fine ſummi boni. Eccleſia mater eſt ſpiritalis, Eccleſia ſponſa Chriſti eſt, gratia eius dealbata, precioſo ſanguine dotata. Totum poſſidet quod à viro ſuo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales E eius, recitabo. Audite hæretici quid ſcriptum ſit, Opor- *Lucæ 24.* tebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis, & prędicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes. Omnes gẽtes totus mundus eſt. Eccleſia totum poſſidet, quod à viro ſuo accepit in dote. Quæcumque congregatio cuiuslibet hæreſis in angulis ſedet, concubina eſt, non matrona. O hæreſis Arriana, quid inſultas, quid exufflas, quid etiam ad tempus multa vſurpas? Iniuriam à te patitur domina ab ancilla, multas ei ingeris contumelias: licet hęc doleat, nõ te magno metuit ſponſa Chriſti ſancta catholica. Cum enim reſpexerit ille ſponſus, eiicieris tu vt ancilla cum filiis tuis, quoniam non erunt hæredes filij ancillę cum filiis liberę. Cognoſcatur vna ſancta & vera regina catholica, cui Chriſtus regnum tale dedit, quòd eam per F totum mundum diffundens ab omni macula & ruga mundans, totam pulchram ſuo aduentu pręparauit.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum, Liber vnus.

NON eſt ſine cauſa fratres dilectiſſimi, quòd præceptorum legis dei numerus cum plagarum numero, quibus Aegyptus percutitur, exæquari videtur. Nam ſicut decem præcepta ſunt legis, quibus ad cultum dei populus admonetur, ita decem plagę leguntur, quibus ſuperbia Aegyptiorum affligitur.

De vnius dei fide, incredulorũq́; peruerſitate: primi præcepti cum prima plaga collatio. Caput I.

Conſideremus ergo cur & ibi decẽ præcepta, & hîc decem plagæ memorentur. Ideo ſine dubio, quia in illis erant vulnera, & in iſtis medicamenta, & opus erat vt tam periculoſis decem plagarum vulneribus, decẽ præceptorum medicamina ſubuenirẽt. Vnde rogo vos fratres, nolite hoc ocioſè accipere, quia ſi auxiliante deo diligenter attenderitis, poteritis agnoſcere decem illa præcepta illis decem plagis per ordinem contra ſe

eſſe

G eſſe cõtraria. Nã de primo pręcepto prima plaga percutitur, de ſecundo ſecũda, de tertio tertia, & ſic quouſq; ad decimũ numerum peruenitur. Primum præceptum

Exo. 20. in lege eſt de vno deo, Nõ erunt, inquit, tibi alij dij pręter me.

Exo. 7. Prima plaga Aegyptiorum, aqua in ſanguinem conuerſa. Compara primum præceptum primæ plagæ, Deũ vnum ex quo ſunt omnia, in ſimilitudinem aquæ accipe, ex qua generantur vniuerſa. Ad quam antẽ rem pertinet ſanguis, niſi ad carnẽ mortalem? Quid eſt igitur conuerſio aquæ in ſanguinem, niſi quia illi qui credere in deũ noluerũt:

Roma. 1. ſicut dicit apoſtolus Paulus, Obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Aqua ergo in ſanguinem vertitur, quia ſenſus Aegyptiorum obſcurus & tenebroſus efficitur, & iuſto dei iudicio factũ eſt, vt de illo fluuio ſanguinem biberent, in quo Hebræorum paruulos necare conſueuerant.

De dei nomine nõ in vanũ aſſumendo, & philoſophorũ vel hæreticorũ prauitate: ſecundi præcepti cum ſecũda plaga cõnctio. Caput II.

Secundum præceptum eſt, Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Qui enim acceperit nomen dei ſui in vanum, non mundabitur. Nomen enim domini noſtri Ieſu Chriſti veritas eſt. Ipſe enim dicit,

Ioan. 14. Ego ſum veritas. Et quia veritas mundat, vanitas inquinat, videamus huic ſecundo præcepto contrariam plagam. Quæ eſt iſta ſecunda plaga?

Exo. 8. Ranę in abundantia. In ranis hæretici intelliguntur atque philoſophi. Habes congruenter ſignatam philoſophorum vel hæreticorũ prauitatem, ſi conſideres ranarum loquacitatem. Philoſophi enim vel hæretici, quia in Chriſto humana omnia eſſe dicunt, ranæ ſunt clamãtes in paludibus limoſis. Per ſuperbiam & inanes contentiones ſtrepitum vocũ habere poſſunt, doctrinam veræ ſapientiæ non poſſunt inſinuare. Qui enim Chriſtianæ veritati contra-

H dicunt, & in ſua vanitate decepti decipiunt, ranæ ſunt, tędium afferẽtes auribus, non cibos mentibus.

De cuſtodia ſabbati, & muſcis requiem præpedientibus: tertij pręcepti cũ tertia plaga. Ca. III.

Tertium pręceptum eſt, Memento, inquit, diem ſabbati ſanctificare. In tertio iſto præcepto inſinuatur quędã vocationis indictio, ſcilicet requies cordis, tranquillitas mentis, quam facit bona conſcientia. Ibi enim eſt ſanctificatio, quia ibi eſt ſpiritus dei. Denique videte vacationem, hoc eſt, quietem. Super quem, inquit, dominus, requieſcam, niſi ſuper bumilem & quietum & trementem verba mea?

Eſaia. 66. Inquieti ergo reſiliunt à ſpiritu ſancto, rixarum amatores, calumniarum ſeminatores, conten-

I tionis magis q̃ charitatis amatores, inquietudine ſua non admittunt ad ſe quietem ſabbati ſpiritalis. Spiritale enim ſabbatum non obſeruant, niſi illi qui ſe ita temperate operibus terrenis accommodant, vt tam lectioni q̃ orationi: & ſi non ſemper, certe vel frequenter inſiſtant:

1. Timo. 4. ſecundum illud Apoſtoli, Attẽde lectioni & doctrinæ.

1. Theſſ. 5. Et iterum, Sine intermiſſione orate. Qui enim tales ſunt, quotidie ſpiritaliter ſabbatum colunt. Qui vero inqoieti ſunt, & iugiter terrenis actibus implicantur: de quibus ſcriptum eſt, Impedimenta mundi fecerunt eos miſeros, ſabbatum, id eſt, requiem habere non poſſunt. Contra iſtorum inquietudinem dicitur, vt tanquam ſabbatum habeant in corde & ſanctificationem ſpiritus ſancti,

Eccleſiaſti. 5. Eſto, inquit, manſuetus ad audiendũ verbum vt intelligas. Ceſſa ab iniquitate tua, non ſit tumultus quidem in corde tuo per corruptionem volantis phantaſmatis ad ſimilitudinem muſcarum inquietãtis vel compungentis te. Deum intellecturus audi dicentem tibi,

Pſalm. 45. Vacate & videre quoniam ego ſum deus. Tu per inquietudinem vacare non vis, contentionúmque tuarum corruptione cęcatus exigis videre quod nõ potes,

Exodi. 8. Attendite tertiam plagam huic tertio præcepto cõtrariam. Cinipbes natæ ſunt in terra Aegypti de limo, muſcæ minutiſsimæ, inquietiſsimẽ & inordinatẽ volantes, in oculos irruentes, non permittentes homines quieſcere: dum abiguntur, iterum irruunt, dum expulſæ fuerint, iterum redeunt: quales ſunt iſtæ muſcæ, tales ſunt homines inquieti, qui ſabbatum ſpiritaliter obſeruare, id eſt, bonis operibus ſtudere, & lectioni vel orationi inſiſtere nolũt. Talia ſine dubio ſunt phantaſmata in corde contentioſorum. Quomodo enim corpus humanum ab iſtis muſcis affligitur, ita cor iſtorum diuerſis cogitationibus inquietatur atque compungitur. Tenete præceptum, cauete plagam. K

De honore parentum & caninos muſcis: quarti cum quarta. Cap. IIII.

Sequitur quartum præceptum, Honora patrem tuum & matrem tuam. Huic contraria eſt quarta plaga. Aegyptiorum κυνομυῖα, id eſt, muſca canina. Græcum enim vocabulum eſt. Qui enim parentes honorare diſſimulat, muſca enim canina, id eſt, nequitia diaboli, ſpiritaliter affligit & cruciat, Caninum eſt enim parentes non cognoſcere.

De mœchia, & morte in pecora: quinti cũ quinta. Caput V.

Quintum præceptum eſt, Non mœchaberis. Quinta plaga, mors in pecora. Omnis enim qui aut vxore propria intemperate, excepto deſiderio filiorũ, vtitur: aut certe, quod eſt crimen grauiſsimum, qui vxori aut filiæ alienæ, aut ancillæ, aut ſuæ vel alterius inſidiatur, victus cupiditate beſtiarum, tanquam amiſſo hominis nomine erit pecus, non quaſi conuerſus in na- L turam pecoris, ſed in forma hominis ſimilitudinem pecoris habens, qui non vult audire deum dicentem,

Pſalm. 31. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.

Pſal. 48. Et illud, Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Si pecus eſſe non times, vel ſaltem mori ſicut pecus time.

De nõ occidendo, & irarũ puſtulis: ſexti cũ ſexta. Caput VI.

Sextum præceptum eſt, Non occides. Sexta plaga, puſtulæ in corpore, & veſicæ bullientis & ſcaturientis incendia vlcerum velut de fauilla fornacis. Tales ſunt animæ homicidiales, ardent ira, & per iram homicidij frater perit. Ardent bomines iracundia, ardent & gratia. Nam qui vult ſubuenire, feruet: & qui vult occidere, feruet: ille præcepto, iſte morbo: ille bonis operibus, iſte ſanioſis vlceribus. O ſi poſſemus videre animas bomicidarum, ſine dubio plus plãgeremus quàm putreſcentia corpora vlceratorum.

De furto, & grandine in fructibus: ſeptimi cum ſeptima. Caput VII.

Sequitur præceptum ſeptimum, Non furaberis, Et plaga ſeptima, grando in fructibus. Quod per furtum contra dei pręceptum ſubducis, de cœlo perdis, Nemo enim habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno. Verbi gratia, Qui furatur, acquirit veſtem, ſed cœleſti iudicio perdit fidem. Vbi lucrum, ibi damnum: viſibiliter lucrum, inuiſibiliter damnum: lucrum ſua cæcitate, damnum quia iam viuit ſine æquitãte. Ergo qui ſuo malo M deſiderio forinſecus furantur, iuſto iudicio dei intrinſecus grandinantur. O ſi poſſent fures aut latrones vel raptores inſpicere agrum cordis ſui, profecto lugerent, dum ibi non inuenirent quod in os animæ mitterent, tametſi in furto ſuo inuenirent, quod gutturis auiditate ſorberent. Maior eſt fames animæ quàm corporis, maior fames & periculoſior plaga, & grauior mors, quod peius eſt: multi per iſtam famem animæ mortui ambulant, & viuentes portant funera ſua. Viuere quidem videntur in corpore, ſed malis actibus mortui probantur in corde. Et multi in anima famelici, de vanis deliciis & diuitiis gloriantur. Deniq; bonum Chriſtianum ſcriptura intus eſſe diuitem dicit. Abſconditus, inquit, corde theſaurus, homo qui eſt ante deum diues, non ante bomines, ſed ante deum diues vbi deus videt. Quid ergo tibi prodeſt, ſi vbi homo non videt furaris, & vbi deus videt, iuſto iudicio grandinaris?

Octauum

De falſo teſtimonio & locuſta dẽte noxia: octaui cũ octaua. C. VIII.

Gala. 5.

A Octauum præceptum eſt, Falſum teſtimonium non dices. Octaua plaga, locuſta animal dente noxiũ. Quid autem vult falſus teſtis, niſi nocere mordendo, & conſumere mentiendo? Et ideo nos admonet Apoſtolus, ne nos falſis criminibus appetamus: Si, inquit, mordetis & comeditis inuicem, videte ne ab inuicem conſumamini. Nonum præceptum eſt, Non concupiſces vxorem proximi tui. Nona plaga, denſæ tenebræ. Si enim peccatum eſt vxorem propriam excepta cauſa filiorum agnoſcere, quale putas, peccatum eſt, nõ ſolum in ſua peccare, ſed & alienã appetere, Vere denſæ ſunt tenebræ: nihil enim ſic dolet in corde patientis, quàm ſi vxor illius appetatur: & qui hoc facit alteri, nihil tale voluiſſet pati. Alia mala ſolent homines patienter excipere, hoc autem neſcio vtrum vnquam inueniri potuerit, qui tolerabiliter patiatur. O quàm denſas tenebras patiuntur, qui talia faciunt & talia concupiſcunt, vere excæcantur furore horribili. Furor enim indomi-

De adulterio & dẽſis tenebris: noni cũ nona. Cap. IX.

B tus eſt, alienam vxorem commaculare velle atque polluere. Decimum præceptum eſt, Non concupiſces vllam rem proximi tui. Huic mandato plaga contraria eſt decima, mors primogenitorum. Omnes res quas habent homines, hæredibus ſeruant, & in hæredibus nihil primogenitis charius. Qui volunt res alienas tanquam iuſte poſsidere, ſine hærede ſe quærunt fieri à morientibus. Quid enim tam iuſtum videtur, quàm ſibi rem derelictam poſsidere? Dicit enim aliquis, Dimiſſum eſt mihi in teſtamento: lege nihil videtur iuſtius iſta voce. Tu laudas quaſi iure poſsidentem, deus damnat iniuſte cõcupiſcentem. Vides qualis es qui optas te ab aliquo hæredem fieri: non ergo vis vt habeat hæredes, in quibus nihil eſt charius primogenitis. Proinde in primogenitis tuis punieris, qui concupiſcendo res alienas, id eſt, quod tibi iure non debetur, quaſi iuris vmbra perquiris. Perdis ergo primogenita tua, & facile eſt quidem fratres corporaliter perdere primogenitos: mortales enim ſunt homines, ſiue ante parentes, ſiue poſt parentes moriantur. Iſtud moleſtum eſt, ne per hanc occultam & iniuſtam concupiſcentiam primogenita cordis tui perdas. Primogenita cordis noſtri fides eſt, nemo enim bene operatur niſi fides præceſſerit. Omnia opera tua bona filij tui ſunt

De concupiſcentia alienorũ & primogenitorũ morte: decimi cũ decima. Cap. X.

C ſpiritales, ſed inter iſtos tibi primogenita fides eſt. Quiſquis rem alienam occultè concupiſcit, internam fidem perdit. Erit enim primum ſine dubio ſimulator obſequens, nõ charitate, ſed fraude, veluti amans eum à quo ſe cupit fieri hæredem. Amare ſe dicit eum quem mori deſiderat, & vt rerum eius ſe videat poſſeſſorem, optat vt proprium non derelinquat hæredem. Hæc fratres comparatio, & quodã modo contrarietates decem præceptorum & decem plagarum, cautos nos faciat, vt habeamus ſecuri res noſtras in præceptis dei. Res, inquam, noſtras interiores, & in arca conſcientiæ noſtræ repoſitas: ipſæ ſunt theſauri noſtri, quos nobis nec fur, nec latro, nec vicinus malus poterit aliquãdo auferre, vbi nec tinea, nec rubigo eſt metuenda. Iſtę ſunt enim veræ diuitiæ, id eſt, bona conſciẽtia, iuſticia, miſericordia, caſtitas atque ſobrietas. Qui talibus rebus plenus eſt, diues eſt, etiam ſi de naufragio nudus euaſerit. Sed hæc ſi diligenter attenditis, & quæ ſunt mala fugere, & quæ bona ſunt volueritis auxiliante deo exercere, eritis populus domini, & de iniqua Aegyptiorum ſocietate, id eſt, ſpiritalium nequiciarum perſecutione liberati, ad terram repromiſsionis poteritis fœliciter peruenire, auxiliãte domino noſtro Ieſu

Libri concluſio. Cap. XI.

Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amẽ. D

Finis.

DE RECTITVDINE CATHOLICAE CONVERSATIONIS Tractatus.

Non eſt Auguſtini.

ROgo vos fratres chariſsimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt intentis animis auſcultare velitis, quod vobis pro ſalute veſtra ſuggerere volo. Omnipotens ſcit deus, quod prompta erga vos charitate iſta vobis profero: quod ſi nõ fecero, reus debiti teneor. Vos autem non pro E mea paruitate, ſed pro veſtra quæ dico ſalute libenter ſuſcipite, ita duntaxat, vt quod aure ſuſcipitis, opere compleatis, vt & ego de meo obſequio, & de veſtro profectu merear gaudere in cœleſti regno. Et ſi forte diſpliceo, quòd tam frequenter prædicare vobis contendo, rogo ne mihi moleſtus quis exiſtat, ſed magis periculum meum conſideret, & audiar dominum terribiliter comminantem ſacerdoti, Si non annunciaueris iniquo ſcelera ſua, neque locutus ei fueris vt auertatur à via ſua impia & viuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab iniquitate ſua, & a via ſua impia, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, tu animam tuam liberaſti. Et Eſaias, Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum. Cõſiderate ergo fratres, quia oportet me ſine ceſſatione veſtros animos ad tremendum dei iudicium, & deſiderandum cœleſte præmium excitare, vt vobiſcũ merear in angelorum conſortio perpetua pace gaudere. Ideo rogo, vt diem iudicij ſemper pertimeſcatis, & diem mortis ſuſpectum quotidie ante oculos habeatis. Conſiderate quales eritis præſentandi conſpectibus angelorum, vel qualem pro meritis viciſsitudinem F recepturi, ſi poteritis illibatum referre in illo die quod in baptiſmo promiſiſtis. Mementote, quia tunc pactum cum deo feciſtis, atque renunciare vos diabolo & omnibus operibus eius in ipſo baptiſmo promiſiſtis: qui potuit tunc, ipſe per ſe, & pro ſe huic reſpondit: qui vero non potuit, fideiuſſor pro eo ad eius vicem iſta duo deo promiſit, ille ſcilicet qui eum de ſacro fonte ſuſcepit. Conſiderate ergo quale pactum cum deo feciſtis, & requirite apud voſmetipſos, ſi poſt ipſam promiſſionem opera maligni, cui renunciaſtis, ſecuti eſtis. Abrenũciaſtis diabolo, & omnibus pompis eius, operibus eius, id eſt, dolis & ſortibus, auguriis & furtis, fraudibus & fornicationibus, ebrietatibus & mẽdaciis. Hæc ſunt vera opera & pompæ eius. Promiſiſtis ſimiliter credere vos in deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum, & cætera. Promiſiſtis deinde credere vos in ſpiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſsionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam. Hinc proculdubio cautio & confeſsio veſtra vel promiſsio ſemper in veſtra teneatur memoria, vt hoc quòd Chriſtiani vocamini, non

Ezech. 3.

Eſaia. 58.

G ad iudicium vobis ſit, ſed potius ad remedium. Nam
ideo Chriſtiani facti eſtis, vt ſemper facta Chriſtiana
faciatis: id eſt, vt caſtitatem ametis, luxuriam & ebrie-
tatem fugiatis, humilitatem teneatis, ſuperbiam dete-
ſtemini, quia dominus Ieſus Chriſtus humilitatem &
Matth.11. oſtẽdit exemplis, & docuit verbis, dicẽs, Diſcite à me,
quia mitis ſum & humilis corde, & inuenetis requiem
animabus veſtris. Inuidiam etiam reſpuatis, charitatem
inuicẽ habeatis, & ſemper de futuro ſeculo æternáque
beatitudine cogitetis, & plus pro anima quàm pro cor
pore laboretis, quia corpus pauco tempore erit in hoc
mundo: anima vero ſi bene egerit, ſine fine regnabit in
cœlo: aut ſi male, ſine miſericordia ardebit in inferno.
Qui nõ cogitat niſi tantummodo de iſta vita, anima-
libus & beſtiis ſimilis eſt. Non ergo vobis ſufficit, fra-
tres chariſsimi, quòd Chriſtianum nomen accepiſtis, ſi
opera Chriſtiana nõ facitis. Illi enim prodeſt quòd vo
catur Chriſtianus, qui ſemper Chriſti præcepta & men
te retinet, & opere perficit, qui furtum nõ facit, qui fal-
H ſum teſtimonium non dicit, qui non mentitur neque
periurat, qui adulterium non committit, qui nullũ ho-
minẽ odit, ſed omnes ſicut ſeipſum diligit, qui inimi-
cis ſuis malum pro malo non reddit, ſed magis pro ip-
ſis orat, qui lites nõ cõcitat, ſed diſcordes ad cõcordiã
reuocat. Hæc enim pręcepta ipſe dominus Ieſus Chri-
ſtus per ſemetipſum in Euangelio dignatus eſt tradere
Matth.19. dicens, Non homicidium facies, non adulterabis, non
Matth.7. furtum facies, non falſum teſtimonium dices, &c. Et
quodcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos fa-
cite eis: hæc eſt enim lex & Prophetę. Et adhuc maiora
his, ſed fortiora atque fructifera dedit mãdata dicens,
Matth.5. Diligite iimicos veſtros, benefacite eis qui oderũt vos,
orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Ecce
forte mandatum videtur hominibus & durũ, ſed ma-
gnum habet præmium. Audite quale, Vt ſitis filij patris
veſtri qui in cœlis eſt. O quanta gratia: per nos ſerui di-
gni non ſumus, & inimicorum dilectione filij dei effi-
cimur. Ideo ergo fratres & amicos diligite in deũ, ini-
micosq; propter deum. Qui enim diligit proximum,
Roma.13. ſicut Apoſtolus dicit, legẽ impleuit: nam qui vere Chri-
Præcepta ſtianus vult eſſe, hęc ei neceſſe eſt pręcepta cuſtodire, Si
verũ Chri- enim nõ cuſtodit, ipſe ſe circumuenit: Ille itaque bonus
ſtianũ con- Chriſtianus eſt, qui nulla phylacteria vel inuentiones
cernentia. diaboli credit, ſed omnem ſuam ſpem in ſolo Chriſto
I ponit, qui peregrinos tanquã ipſum Chriſtũ cum gau-
Matth.25. dio ſuſcipit, quia ipſe dicit, Hoſpes fui & ſuſcepiſtis me:
&, Quamdiu feciſtis hoc vni ex minimis meis, mihi fe
ciſtis. Ille, inquã, bonus eſt, qui hoſpitib⁹ lauat pedes, &
tanquã parentes chariſsimos diligit, qui iuxta quod ha-
bet pauperibus dat, qui ad Eccleſiam frequentius venit,
& oblationem, quæ offeratur deo, in altari exhibet, qui
de fructibus ſuis non guſtat, niſi deo prius offerat, qui
ſtateras doloſas & menſuras duplices non habet, pe-
cuniam ſuam non ad vſuram tribuit, qui & ipſe caſte
viuit, & filios ſuoa vel vicinos docet vt cũ dei timore
viuant, & quotiens ſolẽnitates ſanctæ aduenerint, ante
dies plures caſtitatem etiam cum propria vxore cuſto-
dit, vt ſecura conſcientia ad domini altare poſsit acce
dere. Poſtremo ſymbolũ & dominicam orationẽ me-
moriter tenet, & filios & familiam eadem docet. Qui
Ioan.14. talis eſt vere, ſine dubio Chriſtianus eſt, ſed & Chriſtus
habitat in eo qui dixit, Ego & pater ad eum veniemus,
& manſionẽ apud eum faciemus. Similiter & per Pro-
Leuit.26. phetam dicit, Ego inhabitabo in eis, & inter eos ambu
labo, & ero illorum deus. Ecce audiſtis chariſsimi, qua-

les ſint Chriſtiani boni, ideo quantũ poteſtis, cum dei K
adiutorio laboretis, vt nomen Chriſtianũ non ſit fal- *2.Corin.6.*
ſum in vobis, ſed vt veri Chriſtiani eſſe poſsitis, ſemper
præcepta Chriſti & implete actione, & cogitate men-
te. Redimite animas veſtras eleemoſynis, dum habetis
in poteſtate remedia. Eleemoſynam iuxta vires facite,
pacem & veritatem habete, diſcordes ad concordiam
reuocate, mendaciũ fugite, periurium expaueſcite, fal-
ſum teſtimonium non dicite, furtum non facite, obla-
tiones & decimas Eccleſiæ offerte. Luminaria ſanctis
locis iuxta quod habetis exhibete, Symbolum & ora-
tionem dominicam in memoria retinete, & filiis ve-
ſtris inſinuate. Filios etiam quos ex baptiſmo ſuſcepi-
ſtis, docete & caſtigate, vt ſemper cum domino viuãt:
ad Eccleſiam frequẽtius conuenite, ſanctorum patro-
cinia humiliter expetite, diem dominicam pro reue-
rentia reſurrectionis Chriſti abſque vllo opere ſeruili
colite: ſanctorũ ſolennitates pio affectu celebrate, pro-
ximos veſtros ſicut voſmetipſos diligite, quod vobis
non vultis fieri, nulli faciatis. Charitatem ante omnia
habete, quia charitas operit multitudinem peccatorũ. *1.Pet.4.*
Eſtote hoſpitales, omnem ſolicitudinẽ veſtram proii- *1.Petri.5.*
cientes in deum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Infir- L
mos viſitate, carceratos requirite, peregrinos ſuſcipite,
eſurientes paſcite, nudos veſtite, hariolos & magos fu-
gite. Sit vobis æqualitas in pondere & menſura, ſit ſta-
tera iuſta, iuſtus modius, æquus ſextarius, nec plus quã
dediſtis accipiatis, neque vſuras pro fœnerata pecunia
à quoquam exigatis, Quod ſi obſeruaueritis, ſecuri in
die iudicij ante tribunal æterni iudicis veniẽtes, dice-
tis, Da nobis quod dedimus, miſerere, quia miſericor-
diam fecimus, nos impleuimus quod iuſsiſti, tu redde
quod promiſiſti. Ante omnia illud annũcio atque ob-
teſtor, vt nullus Paganorum ſacrilegas conſuetudines
obſeruet, non carcarios, non diuinos, non ſortilegos,
non præcantatores, nec pro vlla cauſa aut infirmitate
eos conſulere & interrogare præſumatis. Qui hoc ma-
lum facit, perdit baptiſmi ſacramentum. Similiter au-
guria vel ſternutationes obſeruare nolite, nec in itine-
re poſiti, aliquas auiculas cantantes attendatis, ſed ſiue
iter, ſiue quodcunq; opus arripatis, ſignate vos in no-
mine Chriſti, & ſymbolum & orationem dominicam
cum fide & deuotione dicite, & nihil vobis nocere po
terit inimicus. Nullus obſeruet qua die domum exeat,
vel qua reuertatur, quia omnes creauit dominus. Nul- M
lus ad inchoandum opus diem vel lunã attendat. Nul
lus in kalendis Ianuarij, nefanda & ridiculoſa, vetulas,
aut ceruulos, aut iocticos faciat, neque mẽſas ſuper no-
ctem cõponat, nec ſirenas aut bibitiones exerceat ſu-
perfluas. Nullus in pyras credat, neque in cantũ ſedeat,
quia opera diabolica ſunt. Nullus in feſtiuitate beati Io
annis aut ſanctorũ ſolẽnitatibus ſolſtitia, aut vallatio-
nes, vel ſaltationes, aut cãtica diabolica exerceat. Nul-
lus nomina dæmonũ, aut Neptunũ, aut dianã, aut Her-
culem, aut Mineruam, aut Geniſtũ, aut cętera huiuſmo-
di inepta credere aut inuocare præſumat. Nullus diem
Iouis abſq; ſolẽnitatibus ſanctis, nec in Maio, nec in vl
lo tẽpore in ocio obſeruet, nec turmarum vel murorũ
vel aliquem diem omnino, niſi tantum diem domini-
cam. Nullus ad phana, vel ad petras, vel ad fontes, vel
ad arbores, aut ad ocellos, vel per trina luminaria vo-
tum faciat, vel votum reddere præſumat. Nullus ad
colla hominis vel alicuius animalis legumina depen-
dere præſumat, & ſi à clericis fiat, & dicatur ꝙ res ſan-
cta ſit, & in diuina lectione contineatur, non eſſet di-
gnus

A gnus nomine clericorum,ſed hæreticorum , quia non
eſt in eis remedium Chriſti,ſed venenum diaboli.Nul
lus præſumat luſtrationes facere,nec herbas incantare,
neque pecora per cauam arborem, vel terram tráſilire
foratam,quia per hoc diabolo videtur cõſecrare. Nul-
la mulier præſumat ſuccinos depẽdere:nec in tela,ſiue
in tinctura,ſiue in quolibet opere.Mineruã vel cæteras
infauſtas perſonas nominare,ſed in omni tẽpore Chri
ſti gratiam adeſſe, & in virtute nominis eius toto cor-
de confidere,Nullus quãdo luna obſcuratur vociferа-
re præſumat,quia certis temporibus deo iubente obſcu
ratur:nec per lunam nouam timeat aliquid operis arri-
Gen.1. pere,quia deus ad hoc lunam fecit, vt tẽpora deſignet,
& noctium tenebras temperet, non vt alicuius corpus
cuſtodiat,aut dementem hominẽ faciat,ſicut ſtulti pu-
tant,qui à dæmonibus vexatos,à luna pati putant.Nul
lus dominos ſolem aut lunam vocet, neque per eos iu-
ret,quia creatura dei ſunt,& neceſsitatib⁹ hominũ iuſ-
ſu dei inſeruiunt.Nullus ſibi præponat Fortunam, aut
1.Timo. 2. Geniſtum,quod naſcẽtia dicitur,quia deus vult omnes
hominеs ſaluos fieri,& ad agnitionẽ veritatis venire,
B atque in ſapientia omnia diſpẽſat, ſicut diſpoſuit ante
mundi conſtitutionẽ. Propterea quotiens aliqua infir-
mitas occurrerit alicui,nõ quærãtur præcantatores,nõ
diuini,non ſortilegi,nõ caraгij, neque per fontes, aut
arbores,aut biuia phylacteria exerceãtur,ſed qui ęgro-
tat in ſola dei miſericordia cõfidat, & euchariſtiam cũ
fide & deuotione accipiat,oleumq́; benedictũ fideliter
ab eccleſia petat,vnde corpus ſuum vngatur,& ſecun-
Iacobi.5. dum Apoſtolum,Oratio fidei ſaluabit infirmum,& al-
leuabit eum dominus:non ſolum corporis, ſed & ani-
mæ ſanitatem accipiet, complebiturq́; in illo quod do
Matth.21. minus in Euangelio promiſit dicens , Omnia quæcũq́;
petieritis patrem in nomine meo,in oratione,credẽtes
accipietis. Ante omnia vbicunq́; eſtis, ſiue in domo, ſi-
ue in itinere,ſiue in conuiuio, verba turpia & luxurioſa
nolite ex ore veſtro proferre,quia ſicut dominus in Eu-
Matth.12. angelio pronũciat, De omni verbo ocioſo quod locu-
ti fuerint homines, reddent rationẽ de eo in die iudi-
cij.Ludos etiam diabolicos,vel vacillationes, vel cãti-
ca gentilium fieri vetate, nullus Chriſtianus hoc exer-
ceat, quia per hoc paganus efficitur : nec enim iuſtum
eſt,vt ex ore Chriſtiano,vbi ſacramenta Chriſti mittũ-
C tur,& quẽ decet deũ laudare, cantica diabolica proce-
dant.Ideoq́; fratres, omnes adinuẽtiones inimici toto
corde reſpuite,& ſupradicta ſacrilegia cum omni labo
re & horrore fugite.Nulli creaturæ præter deũ & ſan-
ctos eius venerationem exhibeatis : fontes vel arbores,
quos ſacrinos vocãt,ſuccidite:plantas ſiue vngulas pe-
dum,quas per biuia ponunt,fieri vetate,& vbi inuene-
ritis,igne cremate . Per nullam aliam artem ſaluari vos
credatis,niſi per inuocationẽ & crucem Chriſti . Nam
illud quale eſt:quia ſi arbores illæ, vbi miſeri homines
vota reddunt , ceciderint , non ex eis ligna ad focum
deferunt.Et vide quanta eſt ſtultitia hominum,ſi arbo-
ri & inſenſibili,& mortuæ impendũt honorem, & dei
omnipotentis vota contemnunt.Non ergo cœlũ,non
terram,nec vllam omnino creaturam præter deum a-
dorandam credat,quia omnia ipſe ſolus condidit atq́;
diſpoſuit.Altum quidem cœlum eſt, ingens terra, im-
menſum mare,pulchra ſydera , ſed quod pulchrior &
immenſior ſit qui creauit hæc, neceſſe eſt. Si enim quæ
videntur tam incomprehenſibilia ſunt,id eſt, varij fru-
ctus terræ,pulchritudo florũ,diuerſitas pomorum,ge-
nera animalium,alia ſuper terram , alia in aquis, alia in

aëre,apum quoque prudẽtia,ventorum flatus, nubium D
rores,tonitruorum fulgores, temporum vices, dierum
noctiumq́; varij recurſus,quæ omnia nullatenus mens
humana poteſt æſtimatione cõprehendere. Si ergo ta-
lia ſunt quæ videmus,& nullatenus comprehendimus,
qualia æſtimanda ſunt illa cœleſtia , quæ nondum vi-
demus : vel qualis omnium horum artifex , cuius nutu
cuncta creantur: Illum ergo fratres ſuper omnia time-
te , ſuper omnia adorate, illum ſuper omnia amate,ad
illius vos miſericordiã tenete,de illius clementia nun-
quam deſperate.Quos bonos videtis, illos imitemini:
quos malos conſpicitis,caſtigate,corripite , vt duplicẽ
mercedẽ habeatis . Et qui hactenus idoneus à ſupradi-
ctis malis vixiſſe cognoſcitur,gaudeat quidem, & deo
gratias reddat,ac de cætero obſeruet, & perſeuerare in
bonis actibus feſtinet : qui vero vſque nũc mala opera
exercuit,cito ſe corrigat, & ex toto corde pœnitẽtiam
agat,antequã de hac luce diſcedat, quia ſi ſine pœniten
tia mortuus fuerit,nõ ibit in requiem, ſed præcipitabi-
tur in gehennam,vbi nunquam exiet in ſecula ſeculo-
rum.Quapropter loquor omnibus viris & fratribus,vt
corrigat ſe vnuſquiſque,& vitia ſua emẽdet,mala ope- E
ra quæ geſsit pœnitendo expiet, Nullus ſe inebriet,nul- De inebria
lus in cõuiuio cogat alium plus bibere quàm oportet: tione.
cui vitio deditos multum vehementer redarguit Apo-
ſtolus dicens,Neque ebrioſi regnũ dei poſsidebũt. Nul 1. Corin. 6.
lus,ſicut dictũ eſt,obſeruet egrediẽs aut ingrediẽs do- De ſuperſti
mũ,quid ſibi occurrat, vel ſibi in aliquo vox reclaman- tionibus.
tis fiat,aut qualis auis cantus garriat,vel quid etiã por-
tantem videat,quia qui hęc obſeruat,ex parte paganus
eſſe dinoſcitur.Qui ergo hæc contempſerit,Prophetã
ſibi gratuletur clamare, Beatus vir cuius eſt dominus Pſal.39.
ſpes eius,& non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.
Hinc & Apoſtolus monet,Omne,inquit, quodcunq́; fa Coloſ.3.
citis,in nomine Ieſu Chriſti facite. Prorſ⁹ ergo recedẽ-
dum eſt à cunctis huiuſcemodi obſeruantibus, mathe-
matici ſpernendi, auguria horrenda,ſomnia contem-
nenda,quoniã,ſicut ſcriptura teſtatur,vana ſunt. Vnde Leuiti.19.
per Moyſem præcipitur, Nõ augurabimini, nõ obſer-
uabitis,inquit,ſõnia,nec ad magos declinabitis. Opor-
tet ergo vt hæc tota mẽte obſeruetis,ſi quos cognoſci-
tis,vel occulte aliqua phylacteria exercere , expedit vt
nec cibum cum eis ſumatis, nec vllum conſortium cũ 1.Corin.5.
illis habeatis.Iſta ergo omnia ſpernẽtes,ad dei vos au- F
xilium conferte,& de eius miſericordia nõ deſperate.
Omni die dominico ad Eccleſiã conuenite,& nõ cau- De viſitatio
ſas & rixas vel ocioſas fabulas agatis,ſed lectiones diui ne eccleſiæ.
nas cũ ſilẽtio auſcultate,& pro Eccleſię pace & pro pec
catis veſtris orate. Qui enim in Eccleſiis fabulari nõ ti-
met,pro ſe & aliis redditurus eſt rationem, dum nec ip
ſe verbum dei audit, nec alios audire permittit. De ta-
libus dicit dominus in Euãgelio, Væ vobis qui claudi- Matth.23.
tis regnum cœlorum ante homines , vos autem non
introitis , nec alios intrare permittitis. Iudices etiam De iudici-
qui præeſtis, iuſtiſsime iudicate, nihil in iudicio iniu- bus.
ſte agatis , nec munera ſuper innocentes accipiatis,
non ad perſonam attendatis , nec res alienas rapaci
frũte diripiatis , quia de veſtris quid vel ſuper noctem
agatur , neſcitis . Pauperem vel aduenam nullatenus
in iudicio opprimatis, timentes illud quod veritas di-
cit : Quia in quo iudicio iudicaueritis , iudicabimi- Matth.7.
ni : & in qua menſura menſi fueritis , remetietur vo-
bis . Cauete ſemper ne de vobis Propheta dicat , Væ Eſaia.5.
qui potentes eſtis in hoc mundo , qui iuſtificatis im-
pium pro muneribus , & iuſticiam iuſti aufertis ab eo.

G Væ qui dicitis bonum malum,& malum bonum,labia
veſtra loquuntur mendacia, manus veſtræ plenæ ſunt
iniquitate, facta eſt vobis veritas in obliuionem, & iu-
ſticia fugit à vobis. Hæc fratres conſiderãtes pariter,&
qui præeſtis in dei timore vos ſolidate,retinete quę di-
cta ſunt,facite quæ præcepta ſunt,habete ſemper Chri-
De ſigno ſã-cta crucis. ſtum in mente, ſignum eius in frõte facite, ſcitote quia
multos aduerſarios habetis,qui curſum veſtrum impe
dire feſtinant.Ideo omni loco,omni hora,crucis ſigno
vos armate,crucis memoria vos munite:hoc enim ſolũ
timent, illud ſolũ expaueſcunt,hoc & vobis datum eſt
ſcutum,vt poſsitis ſagittas maligni ardentes extingue-
re.Porrò magna res eſt ſignum Chriſti,& crux Chriſti,
ſed illi ſoli prodeſt qui facit mandata Chriſti. Vt ergo
vobis proſit,præcepta eius totis viribus adimplere con
tendite,& ſiue ſedetis, ſiue ambulatis, ſiue mãducatis,
ſiue in lectum aſcendatis, ſiue à ſtratu ſurgatis, iugiter
ſignum Chriſti muniat frontem veſtram, vt vos ſem-
per memoria dei vigilantes protegat, & in ſopore cu-
ſtodiat.Et quotiẽs in nocte excitati fueritis, & ſomnus
H euolauerit,mox labiis ſignũ crucis occurrat:mens quo-
que orationib^9 occupetur,ac dei pręcepta in corde vol
uãtur, ne ſtupido pectori repẽte ſurripiat inimicus, vel
per fatuam incuriam ſerpat ad animam aduerſarius a-
uidus: Et cũ in ſenſum vobis turpem ſuggeſſerit cogi-
tationem, proponite vobis futurum iudicium, inferni
ſupplicium,gehẽnæ pœnas,tartari tenebras, quæ impij
patientur. Si hæc feceritis, ſtatim turpis cogitatio eua-
neſcet, nec vos deſeret miſericordia dei,quia verũ eſt
quod Propheta canit,Sperantes in domino miſericor
Pſal.31. dia circumdabit. Sed cum hæc omnia,auxiliante domi
De patiẽtia in tentationibus diaboli. no, impleueritis: ſcitote quia hoc moleſte accepturus
eſt diabol^9,quòd videt vos à ſocietate ſua diſcedere,&
ob hoc fortaſſe aliquas nequitias aut infirmitates vobis
immittet:nolite ꝑpter hoc deſperare,quia ad vos pro-
bandos permittit hoc deus fieri,vt cognoſcat ſi ex toto
corde vos ad eius miſericordiam tenetis, vel ſi veraci-
ter in eum credatis. Sed vos cuncta patiẽter ſufferte, &
deum in omnibus benedicite:vt in vobis poſsit imple-
Iacobi.1. ri quod ſcriptum eſt,Beatus vir qui ſuffert tẽtationem.
1.Corin.11. Conſoletur vos & hoc quod dicit Apoſtolus, Qui cũ
tribulamur,à domino corripimur, vt non cũ hoc mũ-
do damnemur. Necnon & illud, Flagellat autẽ domi-
I nus omnem filium quem recipit. Et illud,quos deus a-
Prouer.3. mat, corrigit & caſtigat. Quòd ſi ſemel vel bis nequi-
Heb.12. tias quas immittit,viriliter atq; fideliter pro dei amore
ſuſtinueritis,ita ipſum dñs à veſtra infeſtatione digna-
bitur expellere, vt vlterius vobis nunquam poſsit no-
cere.Ita ergo ſi veri & non falſi Chriſtiani eſtis, diabo-
licas circumuentiones fugite & deſpicite, & tota mẽte
ad deũ tendite, & quæcunque aduerſa vobis inimicus
immiſerit, patienter & fortiter toleretis. Nam & ſi per
ſortilegos aut diuinos aliqua prædicta fuerint, & ita e-
uenerint,nolite mirari, quia ſpirit^9 per aëra volãtes, fa
cile poſsũt videre aliqua futura. De hac re diuina ſcrip
Deute.13. tura teſtatur dicens, Etiam ſi vera vobis dixerint, no-
lite credere eis: tentat enim vos dominus deus veſter,
vtrum timeatis eum vel non.Illud autem ſcitote, quia
nec vos, nec aliquid quod ad vos ꝑtinet, lædere poteſt
inimicus,niſi quãtum permiſerit deus. Permittit autem
hoc deus,quia peccata hominũ hoc exigunt. Permittit
autem duabus de cauſis,aut vt ꝓbet ſi boni eſtis, aut ca-
ſtiget ſi peccatores. Sed qui patienter diſpenſationem
dei ſuſtinuerit,cum perdiderit aliquid:dicat,Dominus
Iob.1. dedit,dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ
eſt,ſit nomen domini benedictum. Pro iſta patientia, K
aut coronam recipiet ſi iuſtus eſt: aut indulgentiam, ſi
peccator. Quòd ſi murmurauerit, vel deſperauerit,re-
rum pariter & animæ damnationem incurret.Sed mi-
hi credite fratres, quia ſi ex toto corde & ſemper in ti-
more dei permanſeritis,& præcepta eius cuſtodieritis,
ita quòd nihil ex gentili conſuetudine obſeruetis,nihil
iam inimicus nocere poterit,ſed omnia veſtra proſpe-
rabuntur. Recto enim Chriſtiano nec auguria,nec ſig-
menta aliqua nocere poſſunt, quia vbi ſignum crucis
cum fide & timore dei præceſſerit,nihil ibi poterit no-
cere inimicus:tepidis vero & negligentibus ideo noce
re poſſunt,quia relinquentes dei præcepta,per vitæ ſuæ
negligentiam praua opera exercendo, ipſi ſe dæmonũ
poteſtati ſpontanea tradunt volũtate, qui ſi in ſeruitio
Chriſti perſeuerarent,& per eius auxilium ſolummodo
confiderent, nihil prorſus paterentur mali. Hæc ergo
ſciẽtes, totis vos viribus ad eius miſericordiam tenete,
opera bona ſemper agita,& de ſubſtantia veſtra paupe
ribus erogate:qui plus habet, plus tribuat: qui vero mi-
nus,de hoc ipſo largiatur:beatus & hilaris vnuſquiſq; *Roma.2.*
quod præualet,tribuat,quia nimirum gaudebit multũ, L
quia qui dat parũ, accipiet multum: ſicut dominus ad
Apoſtolos dicit, Centuplum accipiet, & vitam æternã *Matth. 19.*
poſsidebit. Det igitur nummum, & comparat cœleſta
regnum:det paruam pecuniam, & emit vitam æternã.
Tenete ergo vos ad eleemoſynam, quia ſcriptum eſt,
Eleemoſyna à morte liberat:& qui eam fecerit, nõ ibit *Tobiæ.4.*
in tenebras. Vnuſquiſque quantũ præualet, tantum por
rigat. Qui habet aurum,det aurum:& qui argẽtum,ar-
gentum:qui vero non habet pecuniam,cum bono ani-
mo det pauperibus buccellam:& ſi non habet integrã,
ex eo quod habet,frangat,& partẽ egeno tribuat. Sciat,
quamuis parũ tribuerit cum bono animo, deo accepta-
bile erit. Dominus enim non copia largitatis,ſed bene-
uolẽtia & deuotione largientis delectatur & paſcitur.
Vt autem nullus pauper ab eleemoſyna ſe excuſare poſ *Matth.10.*
ſit,ipſe dominus pro calice aquæ frigidæ ſe mercedem
eſſe redditurũ promiſit. Qui enim à domino plures fa-
cultates accepit, magis vtiq; iudicij periculum ſuſtine-
bit. Potuit nẽpe deus omnes diuites facere,ſed paupe-
res in hoc mundo eſſe voluit, vt diuites peccata ſua re-
dimerent. Redimite ergo vos chariſsimi dum habetis M
precium,date eleemoſynã de bono & iuſto labore, & *Prouer. 21.*
nõ alterius rapina. Audite modo ante fores veſtras pau
peres rogãtes,vt & ipſi pro vobis in die iudicij rogẽt.
Prophetam audite clamãtem, Qui auerterit aurem ſuã
ab egeno,& ipſe clamabit, & non exaudiet eum domi-
nus. Date ergo deo quod vobis dedit, quia ipſe accipit
quod pauperibus datis. Ipſi quidem datis, ſed vobis in
futurũ tranſmittitis, non vt ventrẽ impleatis, ſed vn-
de flammas extinguatis:quia ſicut aqua extinguit ignẽ, *Eccli.3.*
ita eleemoſyna extinguit peccatum. Hinc dominus &
per Prophetam dicit,Dabũt ſinguli redemptionem a-
nimarum ſuarum, & non erit in eis morbus nec caſus.
Date ergo dum licet accipere redemptionem anima-
rum veſtrarum. Redimite vos ipſi dũ viuitis, quia poſt
mortem nemo vos redimere poteſt. Vnuſquiſque de
quali ingenio vel artificio viuit,de ipſo decimã deo in
pauperibus vel in Eccleſiis donet:conſideret,quia om-
nia dei ſunt per quę viuit,ſiue terra,ſiue flumina,ſiue ſe-
mina,vel omnia quæ ſub cœlo ſunt,vel ſuper cœlos. Et
ſi ipſe nõ dediſſet,nihil vtique haberet: nã deus qui di-
gnat̃ totũ dare, decimã de ſuo dignatur nobis repete-
re,nõ ſibi penit^9,ſed nobis profuturã: ſicut ipſe ꝓmiſit

per

A per Prophetam dicens,Inferte, inquit,omnem decima
Malac.3. tionẽ in horreis meis, & probate me in his,dicit domi
nus:ſi non aperuero vobis fructus quæ poſsidetis ſuper
terram , quod cognoſcitis deo placere. Nolite de cun-
cta ſubſtantia veſtra fraudare decimam , ne vobis no-
uem partes auferantur,& ſola decima remaneat. Con-
uertimini adhuc, dicit dominus, vt aperiã vobis cata-
ractas cœli, & effundã ſuper vos benedictionem meã:
Si igitur dederitis volũtariè,plus ſemper dominus da-
bit vobis.Si non dederitis , quanticunque pauperes in
quibus locis habitatis,fame mortui fuerint , tantorum
homicidiorum rei eritis . Inſuper immittet vobis do-
minus peſtilentiam & famem,& perdetis totum quod
habetis,necnon & animas veſtras. Vt autem hęc vobis
non veniãt,feſtinate cum bono animo dare vnde ani-
mas veſtras poſsitis redimere.Ne eligatis cui miſericor
diam faciatis,ne forte prætereatis eum qui meretur ac-
cipere,quia neſcitis ſi Ieſus dignatur aduenire. Scitote,
B quia quod pauperi datis vel peregrino,ſedenti in cœlo
Matth.10. datis:qui dixit,Qui vos recipit,me recipit. Et , Quãdiu
Matth.25. feciſtis vni ex minimis meis,mihi feciſtis.Inter hæc au-
tem omnia, quæ dominus præcepit exerceri bonitatis
opera,nihil quærit à vobis, niſi ſalutem animarum ve-
ſtrarum,& vt cuſtodiatis eius mãdata. Quod ſi feceri-
Leuiti. 26. tis,dabit vobis,ſicut per Moyſem pollicitus eſt,pluuias
cõgruo tempore & terra veſtra germen gignet ſuum,
eritq; abundãtia fructuum,pomorum,vinearum, & ſe-
getum,& abũdabitis omnibus bonis.Et dabit vobis pa
cem per circuitũ, & ſine terrore eritis , ipſeq; habitabit
inter vos Econtra, ſi nõ cuſtodieritis mandata eius, in
vobis veniẽt plagæ ab eodem Moyſe prædictæ , peſti-
lẽtia videlicet,& fames,& gladius, eritq; deſuper cœlũ
ſicut ferrum,& terra ſicut æramentũ, & terra non pro-
feret germen ſuum, & ſegetes omnes delebuntur,om-
nisq; labor veſter incaſſum cõſumetur . Inſuper cõſur-
gẽt in vobis inimici veſtri,& deuorabit vos gladius, &
erit terra veſtra deſerta & deſolata . Et tunc clamabitis
præ anguſtia,& nõ exaudiet vos domin⁹,ſicut per Pro-
Eſaia.65. phetã Eſaiam minatur dicens,Locutus ſum,& nõ exau
dierunt:clamabunt,& nõ exaudiam , Iterum Propheta
Eſaia. 59. clamat,Nõ eſt abbreuiata manus domini , vt nõ poſsit
ſaluare & exaudire,ſed iniquitates veſtræ diuidunt in-
C ter vos & deum veſtrum,& peccata veſtra auertunt fa-
ciẽ eius ne exaudiat. Vt iſta vero vobis non contingãt,
cuſtodite quæ pręcepta ſunt,implete dei mãdata,vt vi-
uatis,& bene ſit vobis , nihilq; calamitatis eueniat.Ipſe
Hiere.18. per Prophetã conſolatur dicẽs, Si egerint pœnitẽtiam
pro peccatis ſuis, & ego pœniteã ſuper malo quod lo-
cutus ſum vt facerẽ,& non faciam. Hæc ſemper in mẽ-
te tenete,hæc verba filiis veſtris & vicinis narrate, hæc
rememoramini dum ſedetis in domibus veſtris, & dũ
ambulatis, nec obliuiſcimini cũ bene fuerit vobis , ſed
deum timete ſemper,& illi ſoli ſeruite, ne iraſcatur fu-
ror eius:ſed ſcitote,quia ipſe cuſtodit pactum & miſe-
ricordiam diligentibus ſe, & mãdata ſua cuſtodienti-
• Hortatio bus,omnes tollet lãguores. Cõſiderate, quia ſicut Ioan
ad pœnitẽ- nes Apoſtolus prænũciat,Nouiſsima hora eſt,ideoq; iã
tiam. nolite mundum diligere,quia mundus tranſit, & con-
1.Ioan.2. cupiſcentia eius cum eo. Vos autẽ facite voluntatẽ do
mini,vt maneatis in æternum, & habeatis fiduciã cum
apparuerit,ne cõfundamini in aduẽtu eius, Nemo vos
ſeducat. Qui facit iuſticiam iuſtus eſt, & qui peccatum,
ex diabolo eſt. Etenim omne peccatum,ſiue furtum,ſi-
ue adulterium, ſiue mendacium, ſine dæmonis opera-
tione non fit. Conſiderate quæſo quàm perniciosũm

eſt opera diaboli exercere, eiuſq; participẽ fieri non in D
requie,ſed in pœna gehẽnę. Idcirco quotienſcunq; pec
catis:nolite expectare mortiferam ſecuritatem, vt vul-
nera illa putreſcant,nec alia inſuper augeatis, ſed cõti-
nue per pœnitẽtiæ confeſsionem vobis medicinã ad-
hibere feſtinate. In magnis etiam operibus vos dilatare
contẽdite,vt qui fuit hactenus ſuperbus,ſit humilis: qui
adulter,caſtus:qui ſolebat furari,aut res alienas tollere,
incipiat iam proprias Eccleſiis aut pauperibus erogare:
qui fuit inuidus,ſit benignus:qui ebrioſus,ſit ſubri⁹: qui
fuit iracundus,ſit patiens:qui fecit alteri iniuriam, cito
petat veniam:cui facta eſt abſque mora dimittat , vt &
illi dimittatur. Aut quare non dimittat parum,vt ei di- *De remiſſio*
gnetur deus dimittere totum: Nam & hoc clementiæ *ne iniuriæ.*
gen⁹ eſt,vt dimittat aliquis ex toto corde ei à quo læſus
fuerit. Quòd ſi aliquis ita ſit pauper, vt nullam rem ha-
beat vnde eleemoſynam temporalem faciat, quia non
poteſt fieri vt ab aliquo non patiatur iniuriam, ſi ex to-
to corde omnibus in ſe peccãtibus indulgeat , & cõtra E
nullum hominem odium teneat, atque omnes ſicut ſe-
ipſum diligat,hoc ei pculdubio pro maxima eleemo-
ſyna reputabitur . Vt autem in nos peccãtibus liberius
dimittamus,hortatur nos dominus in Euãgelio dicẽs,
Si autem dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimit *Matth.6.*
tet & pater veſter cœleſtis peccata veſtra: ſi nõ dimiſe-
ritis,nec pater veſter dimittet vobis. Nemo ergo ſe cir
cumueniat, nemo ſe ſeducat. Qui vel contra vnum ho-
minem in hoc mundo odiũ tenet, quicquid deo in bo
nis operibus obtulerit, perdet totum, quia non menti-
tur Apoſtolus terribiliter clamãs , Qui odit fratrẽ ſuũ, *1.Ioan.3.*
homicida eſt, & mendax, & in tenebris ambulat. Hoc
loco fratrem, omnẽ hominem oportet intelligi , quia
omnes in Chriſto fratres ſumus. Vos autem ad inimi- *De inimico*
corum dilectionem admoneo,quia ad ſanandũ pecca *rum dile-*
torũ vulnera nullũ eſſe medicamẽtũ vtilius cognoſco. *ctione.*
Licet magnus labor ſit , inimicos diligere, ſed magnũ
erit præmium in futuro . Qui dilexit inimicos hîc, erit
dei amicus:nõ ſolum amicus,ſed filius,ſicut ipſe, quod
ſupra iã diximus,pollicetur dicẽs, Diligite inimicos ve *Matth.5.*
ſtros,benefacite qui oderũt vos, & orate pro perſequẽ-
tibus & calumniãtibus vos,vt filij patris veſtri ſitis, qui
in cœlis eſt. Qui non diligit, ſicut dicit Apoſtolus, ma- *1.Ioan.3.*
net in morte. Cum hæc ita ſint chariſsimi,dilectionem
veram,nõ falſam adinuicem habete,actus veſtros ſem F
per ad deũ dirigite, & quicquid poteſtis laborate pro
amore vitæ æternæ. Currite dum lucem habetis, ne te- *Ioan.12.*
nebræ vos comprehendãt . Vt laboratis pro carne, ita
pro anima , ſi curritis pro carne, quam poſt modicum
tempus vermes deuoraturi ſunt in ſepulchro , currite
pro anima , vt ornata bonis moribus ſine fine læte-
tur in cœlis. Ante omnia qui ieiunatis, quod prandere *De ieiunio.*
debetis,pauperibus erogate. Et ſicut dominus in Euan-
gelio fieri docet,Cum ieiunatis,nolite fieri ſicut hypo- *Matth.6.*
critæ triſtes, vt videamini ab hominib⁹, ſed illi ſoli qui
videt in abſconſo. Et iterum monet . Attẽdite ne iuſti- *Matth.6.*
ciam veſtram faciatis coram hominibus vt videami-
ni ab eis. Plus ergo de animæ quàm de cibo corpo- *De lectioni*
ris cogitate,& dum in mundo verſamini, æternam vi- *b⁹ diuinis.*
tam bene viuendo emite, lectiones diuinas libenter au
dite in Eccleſia, & quæ auditis iugiter in domibus re-
colite:& quomodo paſcitur corpus cibo, ſic anima re-
ficiatur dei verbo. Certum eſt enim,qualis eſt caro quæ
poſt multos dies pepercit cibo , talis eſt anima quæ
paſcitur dei verbo raro. Ergo chariſsimi , ſiue ambu-
latis , ſiue ſedetis , ſiue operamini, ſiue quæcunque

G agitis,ſemper quod ex diuina lectiooe audiſtis,ad mẽ-
tem reducite, ſemperq; Euangelica præcepta in corde
De luxuria ruminatę. Ante omnia luxuriam fugite,concupiſcẽtiã
malam vitate,timentes illud quod dominus in Euan-
Matth.5. gelio dicit,Omnis qui viderit mulierẽ ad concupiſcẽ-
dum eaio,iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Vxores
legitimas abſque vlla ſimulatione diligite,ſicut Apoſto
Ephe.5. lus præcipit dicens, Viri diligite vxores veſtras, ſicut
Coloſ.3. Chriſtus dilexit Eccleſiam. Et iterum,Mulieres ſubditę
ſint viris ſuis,ſicut oportet in domioo. Et oequaquam
vir legitimam vxorem quacunq; occaſione dimittere
Matth.5. præſumat, quia ſecundũ ſententiã domini, Quicunq;
dimiſerit vxorẽ ſuam, excepta cauſa fornicationis, fa-
cit eã mœchari. Concubinas,ſiue ante nuptias,ſiue poſt
ouptias habere prohibemus, quia umnino illicitũ eſt.
Nam qui vxorem legitimam ducere cogitat, dignum
eſt vt virginitatem vſque ad nuptias cuſtodiat, & poſt
De fide con nuptias oullam alteram niſi voam legitimam coniugẽ
iugum. cognoſcat:ſicut Apoſtolus pręcipit. Ipſe fidem ſeruet ei
ſicut eam ſibi ſeruare vult,nec peccet cum alia,ſicut nec
H ſuam cum alienn vult peccare,timens illud quod idem
Heb.13. Apoſtolus clamat, Fnroicatores & adulteros iudicabit
dominus, Quicquid enim de iure connubij mulierib⁹
oõ licet,nec viris omnino licet. Nam qui ante nuptias
legitimas habẽre concubinas præſumit, peius peccat q̃
qui adulterium committit,& ob boc dignus eſt à con
ſortio Chriſtiannrum ſeparari. Qui ſi non pœnituerit,
æterna illum flãma cruciabit ſine remedio. Quaprop-
ter Chriſtiane fuge fornicationẽ, erubeſce iã ſub ocu-
Capitalia lis dei & angelorũ peccare. Capitalia nmni niſu dete-
vitia. ſtare,quæ ſunt ſacrilegium,homicidiũ, falſum teſtimo
nium,furtum,rapina,ſuperbia,inuidia,auaritia,iracun-
dia,ebrietas:hæc ſunt crimina quæ mergunt bomines
in ſupplicium æternũ. Ex quibuſcunque qui in ſe vnũ
babere cognoſcit,& pœnitentiã oon egerit,ſine reme-
dio in gehẽnę igne ardebit. Et ideo, ô anima Chriſtia-
na,vigila,ora,caue prædicta crimina,& quicquid boni
præuales,age pro vita ęterna. Aperi pauperibus manum
tuam, vt Chriſtus tibi aperiat ianuã ſuam, & intres in
gaudia paradiſi. Noli ipſe te tradere io pditionẽ, quia
Chriſtus prn te ſuũ effudit ſanguioem. Satis te charum
De timore habuit,quem tam caro precio redemit. Terreat te me-
dei. tus gehẽnę,quo poſsis abſtioere ab operib⁹ prauis. Om
I oi hora mortẽ adeſſe ſpera, & futura iudicia dei ſuper
te iugiter formida,vt tibi poſsit adaptari quod ſcriptũ
Prouer. 28. eſt,Beatus eſt qui ſemper eſt pauidus. Quòd ſi male fe-
ciſti,emenda dum potes,dum eſt licentia pœnitere:ve-
niam nõ deſperes, ſi ad meliora cõuertaris, quia deſpe-
ratio peius eſt omni peccato. Nullateo⁹ de dei miſeri-
cordia deſperetis,nec poſt cẽtũ peccata,nec poſt mille
crimina:quia nulla eſt tam grandis culpa, quæ pœnitẽ-
do oon habet veniam. Quaouis ergo te irritet quiſque,
quanuis conuiciet,quanuis ioiuriam tibi faciat,tu tamẽ
patiens eſto,ne rependas contumelias,& melius tacen-
De patiẽtia do,vioces iniuriam. Cum maledicit tibi, benedic ei, &
magoam habebis gratiam,quòd tu nõ lædis à quo læ-
ſus es. Nullum deſpicias,oõ ſeruum,non egeoum, quia
forſitan melior eſt apud deum quàm tu. Et quoniã ſe-
1.Corin.12. cundum Apoſtolum,Omnes fratres vnum corpus ſu-
Roma.2. mus in Chriſto : & quia non eſt perſonarum acceptor
Ephe.6. deus:ſed ſicut ſcriptum eſt,Vnuſquiſque quod bonum
De detra- fecerit,hoc feret à deo,ſiue ſeruus,ſiue liber, oõ detra-
ctione. hes fratri tuo,non facias calumniã fratri tuo,neq; forti
Leuiti.25. vi opprimas eum:ſed ſicut per Moyſem dicitur,Si pau
pertate compulſus vẽdiderit ſe tibi frater tuus, non af-
fliges eum more ſeruntum per potentiam,ſed ſecundũ K
dei timorem age circa illum. Memento quia tu ſeruus *Leuiti.25.*
es. Nõ oderis fratrem tuum io corde tuo, ſed publicẽ
argue illum,ne habeas ſuper illo peccatũ. Hinc & do- *Matth.18.*
minus in Euãgelio dicit,Si peccauerit in te frater tuus,
corripe illum inter te & ipſum ſolũ. Et rurſuo, Si ſep-
ties in te peccauerit, & totiens pœnituerit, dimitte ei.
Et iterum,Si offers muous tuum ad altare, & ibi recor- *Matth.5.*
datus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te,
relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius recõ-
ciliari fratri tuo,& tũc veniens offeres munus tuũ. Hæc
te Chriſtiane præcepta reuocẽt ad concordiã,hæc dul
cia Chriſti medicamẽta curent odij vulnera, quæ ſi cõ-
tempſeris, terribilẽ in te ſententiam tetorques, qua di-
citur,Omnis qui iraſcitur fratri ſuo,reus erit iudicio.
Qui dixerit fratri ſuo racha aut fatue, reus erit gehẽnæ
ignis:Ecce audiſti chariſsime,quid timeas,quid obſer-
ues. Habe ergo charitatẽ,tene patiẽtiã, fuge diſcordiã,
impone frænos linguę tuæ,ne detrahat ad gehẽoã ani-
mam tuã : quia ſecuodũ ſcripturã, Mors & vita io ma- L
nibus linguæ. Et, Vir linguoſus non dirigetur in terra. *Prouer.18.*
Hæc ſolicita conſideratione penſantes chariſsimi,ver- *Pſal.139.*
ba ſimul & mores cõponite, ſectamini ſemper iuſtitiã,
amate Chriſti pręcepta. Derelinquat impius viam ſuã, *Eſa.55.*
& reuertatur ad domioũ:ſicut Propheta clamat, Et mi
ſerebitur eius,quia pius eſt ad ignoſcendum, Ipſe enim
monet dicens,Conuertimini ad me, & ſanabo contri- *Oſea.14.*
tiones veſtras. Et rurſus, Quærite bonum & non malũ, *Amos.5.*
vt viuatis,& erit vobiſcũ dominus exercituum. Et ite-
rum,Odite malũ & diligite bonum, vt miſereatur ve-
ſtri deus. Ecce hic per Prophetam clamat deus:Et ſi me
audire cootẽpſeritis, moriemini morte æterna. Ipſe e-
tiam conſolatur in Euangelio dicens,Nõ veni vocare *Luca.5.*
iuſtos,ſed peccatores ad pœnitẽtiam. Et iterum monet *Matth.6.*
dicens,Primũ quærite regnum dei & iuſtitiam eius, & *Matth.7.*
bæc omoia adiicientur vobis. Et iterũ, Petite, & dabi-
tur vobis:quærite,& inuenietis:pulſate, & aperietur vo
bis. Modo enim dominus pro ineffabili pietate ſua nõ
ſolũ admonet,ſed etiam rogat vt cõuertamur ad eum,
Audiamus ergo eum dum rogat,audiamus ſcriptoram
dicentem,Fili miſerere animæ tuæ placens deo. Quid *Eccli.30.*
ad hęc reſpondet humana fragilitas? Deus rogat vt tui
miſerearis,& non vis,quomodo exaudiet te in die ne-
ceſsitatis ſupplicantem,cum tu eum pro teipſo oon au M
dis rogantẽ? Si modo hæc neglexeritis fratres, quid fa-
cietis in die iudicij,vel ad cuius auxiliũ confugietis? Si,
inquã,modo oeglexeritis talia dei hortamenta, nõ ef-
fugietis tunc inferni tormẽta, nec vos poterit aurũ vel
argentũ liberare,neque diuitiæ, quæ io angulis modo
abſcõditis, & ex quibus arrogantes effecti ſalutem ve-
ſtram obliti eſtis, Hinc nanq; domious dicit, Viſitabo *Eſaia.13.*
ſuper orbis mala, & quieſcere faciã ſuperbiam impio-
rum,& arrogantiã fortium humiliabo. Et rurſum ad-
mooet dicens, Prænaricatores,redite ad cor:quieſcite *Eſaia. 46. & 1.*
agere peruerſe,diſcite benefacere,ſuccurrite oppreſſo,
defendite pauperem,viduam & aduenam & pupillum
nolite calumniari. Hæc ergo fratres mente retinete,
hæc magnopere cuſtodire feſtinate, ĩpugnati à diabo-
lo coniungimini deo, qui vos redemit. Stupeant gen-
tes de conuerſatione veſtra,& ſi detrahunt vobis & ir-
rideant Chriſtianitatis opera, ex hoc ſectari non tur-
bemini,reddent enim rationem. Totam ergo ſpem ve
ſtram io Chriſti miſericordia componite, & non ſo-
lum ab actu impudico,ſed etiã à cogitationibus ſordi-
dis animas veſtras cuſtodite, quia deus iudex iuſtus &

de

A de malis cogitationib⁹ iudicat. Et hæc moneo fratres,
vt ſuperbiā penitus deponatis, per quam de cœlo dia-
Iacobi.4. bolus corruit: quia ſicut Apoſtolus teſtatur, Deus ſuper-
bis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Et in Euan-
Luca.14. gelio, Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe hu-
Matth. 18. miliat, exaltabitur. Et iterum, Niſi conuerſi fueritis &
efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœ-
De iurationibus. lorum. Iurandi conſuetudinē funditus euitate: quia val
de præceptis in hac parte cōtraitis, domino in Euange
Matth.5. lio prohibente: Dico vobis, inquit, Nolite omnino iu-
rare, neque per terram, neque per caput, neq; per aliud
quodcunque: ſit autē ſermo veſter, eſt eſt: non non. In-
iuriantibus autem vobis, proferte præcepta dei, quibus
dicitur, Non reſiſtite malo: ſed ſi quis te percuſſerit in
vnam maxillam, præbe ei & alteram. Et qui vult tunicā
tollere, dimitte ei & pallium. Et iterum, Qui petit à te,
De oratione da ei: & qui tollit quæ tua ſunt, ne repetas. Orando itaq;
neceſſe eſt, vt teneatis illam orationem quam dominus
Matth.6. in Euangelio præcepit dicens, Cum oratis, non in mul
tiloquio, ſed in ſecreto cordis orate, & pater veſter qui
videt in abſcōdito, reddet vobis: Scit enim quid opus
B ſit vobis antequam petatis. Hæc ergo verba chariſſimi
recolite, hæc iugiter præcepta reminiſcimini, vbicunq;
eſtis memoriam Chriſti in colloquio miſcete: quia di-
Matth. 18. cit, Vbi duo vel tres cōgregati ſunt in nomine meo, ibi
De ſcādalo ſunt in medio eorum. Scandala etiā fugite, quia domi-
Matth. 18. nus grauiter notat eum qui lites concitat, dicendo, Væ
homini illi per quem ſcandalum venit. In cōpaſſione
Ioan.15. proximi illā ſententiam tenete, qua in Euangelio dici-
tur, Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſe-
rint, quodcūque petieritis fiet vobis. Ipſum quoque A-
1. Corin. 7. poſtolum audite clamātem, Tempus breue eſt, reliquū
eſt, vt qui habent vxores, tanquam nō habentes ſint: &
qui flentes, tanquam nō flentes: & qui gaudent, tanquā
non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquā nō
vtātur: præterit enim figura huius mundi. Vt autē plus
cupiatis cœleſtia quàm terrena: dominū audiatis dicen
Matth.16. tem, Quid prodeſt homini ſi totum mūdum lucretur,
De charitate. animæ vero ſuæ detrimentū patiatur? Vt vero diliga-
mus charitatem, Euangeliſta Ioannes hortatur dicens,
1.Ioan.4. Si diligamus inuicem, deus in nobis manet, & charitas
in nobis perfecta eſt. Et iterum, Deus charitas eſt. Nec-
C non & Paulus excellentiā charitatis ſimili modo pro-
1.Corin. 13. fert, dicens, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes fa
cultates meas, & ſi tradidero corpus meū ita vt ardeā,
charitatem autē non habeam, nihil mihi prodeſt. Hinc
iterum monet dicens, Omnia veſtra in charitate fiant.
1.Corin.16. Et iterū, Alter alterius onera portate, & ſic adimplebi-
Gala.6. tis legem Chriſti. Ipſe etiam ad tramitem perfectionis
Ephe.4. blande coërcens, dicit, Qui furabatur, iā nō furetur. Et
1. Corin. 5. illud, Fugite fornicationem: quia omne peccatū quod-
cunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autē forni-
catur, in corpus ſuum peccat. Et iterum, Neq; auari re-
gnum dei poſſidebunt, neq; fornicarij, neque adulteri,
neque fures, neque ebrioſi, neque malefici, neque rapa-
1.Timo.6. ces. Idem Apoſtolus cupiditatem coërcet dicēs, Radix
omnium malorum eſt cupiditas. Ergo fratres abiicite
cupiditatē, ſectamini charitatem, deponite iniquitatē,
ſupportantes inuicē in charitate, illud omnino præca-
Roma.1. uētes quod Apoſtolus ad Romanos ſcribēs infert: Re-
uelabitur, inquiens, ira dei de cœlo ſuper omnē impie-
tatem & iniuſtitiam hominum. Necnon & illud quod
voce veritatis in Euangelio comminatur, Qui faciūt,
Matth.13. inquit, iniquitatem, mittentur in caminū ignis arden-
tis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Conſiderate quàm
ſæuus, quamq; tremēdus ſit ille ignis. Et qui modo nec D
vnum ſuffert digitum in ignem mittere, ibi cum toto
corpore in ſecula cruciari. Rogo ergo vos, vt ſi vultis
ab illo igne, vel ab illa pœna liberari, deſiſtatis iam am-
plius peccare, & dominū per Prophetā attēdite clamā-
tem, Reuertimini recedētes ab iniquitatibus veſtris, & *Ezech. 33.*
ſanabo vos. Et iterum, Nolo mortem peccatoris, ſed vt
cōuertatur & viuat. Et per Eſaiam clamat dicēs, Quan- *Eſaia.45.*
do cōuerſus fueris & ingemueris, ſaluus eris. Per Iohel
quoque monet dicēs, Cōuertimini ad me in toto cor- *Iohelis.2.*
de veſtro, in ieiunio & fletu & planctu. Ecce quot teſti-
monia de cōuerſione veſtra ex diuinis eloquiis prola-
ta ſunt. Vigilate ergo ſolicite, quia quanto proximiorē
finem mundi diabolus proſpicit, tanto crudelius cōtra
Chriſtianos ſæuit, vt qui cito ſe damnandū cognoſcit,
plures ſibi in pœna multiplicet, cum quibus vtiq; ſine
fine crucietur. Cauete ergo attentius, & iugiter cum dei
timore conuerſamini: ſciētes quia vnuſquiſq; veſtrum
angelum dei habet qui obſeruat quæ iugiter egerit: &
quidem ſi bene agit, gaudium ſancto angelo gignit: ſi
vero mala opera exercet, angelum ſanctū à ſe repellit,
& malignum ſibi dæmonē coniūgit. Quapropter cha- E
riſſimi, hæc me loquente, introrſus ad vos redite, con-
ſcientias veſtras diſcutite, ſi dignas mentes angelis ge-
ratis præuidete, & ſi vos bonos ac dignos deo conſpi-
citis, de meritis veſtris nunquam ſuperba mente præſu-
matis, ſed de cætero magis cū humilitate cauete: ſi vos
peccatis obnoxios cernitis, nullatenus deſperetis, tantū
facite pactum in corde veſtro cum deo, vt amplius nō
peccetis, ſed fiducialiter veniam ſperetis, quia domin⁹
ſignū ſuæ pietatis aſſidue pateſcit, & omnes vult ad ſe
recipere per pœnitentiam. Nam ſi adulter quidem, aut
meretrix, aut fur, aut ebrioſus, aut mēdax, aut filiorum
necator fuerit, tantum decætero penitus caueat, indul-
gebit illi deus. Publicanum de Euangelio & latronem,
necnon & meretricem: ſed & Paulum ſumite in exem
plum, qui de ſemetipſo dicit, Prius fui blaſphemus & *1.Timo.1.*
perſecutor & contumelioſus, ſed miſericordiā cōſecu
tus ſum, quia ignorās hæc feci. Et vos ergo, ſi quid for-
te ignorāter admiſiſtis, reparate vos quæſo per pœni-
tentiam. Confitemini domino in totis præcordiis ve-
ſtris, quoniā bonus eſt, doleatis vos nō egiſſe quod bo- F
num eſt. Et qui pœnitet, ita pœniteat vt vlterius iā lu-
genda non cōmittat. Ea qui pauperiores in hoc ſeculo
eſtis, nolite ſeduci, quia ſi bene agitis, ditiores eritis in
cœlo. Denique cauete ne quis turpē ſermonem profe-
rat ex ore. Et ſecundum Apoſtolum, Fabulis & variis *Ephe.5.*
ociis nolite ſeduci, Sed corrigite inquietos, cōſolami- *1.Theſ.5.*
ni puſillanimes, patiētes eſtote ad omnes. Et omnis ſer- *Ephe.4.*
mo malus non procedat ex ore veſtro, timentes illud
quod ſcriptū eſt, Corrumpunt bonos mores colloquia *1. Corin.15.*
praua. Crapulā & ebrietatē perhorreſcite, quia domi-
nus per ſemetipſū hoc redarguit dicēs, Cauete ne gra- *Luca.21.*
uentur corda veſtra crapula & ebrietate. Et apoſtolus
prohibet dicens, Nolite inebriari vino in quo eſt luxu- *Ephe.5.*
ria. Proculdubio qui plus māducat & bibit quàm expe
dit, & peccatū incurrit, & ſanitatem ſeruare non præ-
ualet: quia cum venter & venæ nimia fuerint ſatu-
ritate repletæ, ilico neceſſe eſt vt libido in membris
generetur. Vnde & alibi ſcriptum eſt, Vinum multum *Eccli.31.*
potatum amaritudo eſt animæ, & ruina multiplicans
imprudenti offenſionem, minuens virtutem & fa-
ciens vulnera. Et hoc dico non vt creaturam dei ma-
lam aſſeram, aut iudicem eſſe damnandam, ſed vt vos
cautiores ſobriorêſque reddam: imò & admoneo vt

G nullam creaturam dei malam eſſe dicatis, quia cuncta creauit deus valde bona. Nam quæcunque vobis mala eſſe videntur, & nocent, veſtro vitio, nõ ſua natura vobis mala exiſtunt. Ideoq; fratres ſolum diabolum qui in ſuperbiendo factus eſt malus deteſtantes, tantorum bonorum creatorem glorificate. Cauete ſemper viã latã, quæ ducit ad interitum, apprehendite illam anguſtam per quã reperitur ęterna latitudo. Pauperes & peregrinos ad conuiuiũ vocate, dominumq; de hoc præcipiẽ- *Luca.14.* tem attẽdite, Cum facis, inquit, prandium aut cœnam, noli vocare diuites, qui conuiuent tecũ, ſed voca debiles & pauperes, cæcos, claudos, & beatus eris, quia non habent quid tibi retribuãt, retribuetur autẽ tibi in reſurrectione iuſtorum. Nec enim iuſtum eſt vt in populo Chriſtiano, qui vno precio ſunt redẽpti, & vni domino ſeruiunt, alij diſtentis epulis ventribus incedãt, alij famis periculo deficiãt. Prorſus peccatum eſt vt noſtra ſuperflua à tineis deuorẽtur, & pauperes nec vetuſtiſſima queque recipere mereãtur. Quare non conſideratis quòd pari conditione in hunc mũdum veniſtis? Vnius domini ſerui eſtis, ſimili exitu de mũdo migrabitis: & H ſi bene agitis, ad vnam beatitudinẽ venietis. Aut quare vobiſcum cibum non accipiat, qui immortalitatis ſtolam accepturus eſt vobiſcũ? Hæc conſiderãtes, ita pauperum curam gerite, vt vberrimã pro his in cœlis accipiatis retributionem. Mendacium ſemper fugite, quia *Sapien.1.* nõ minimum peccatum eſt, ſcriptura dicente, Os quod *Prouer.19.* mentitur, occidit animam. Et, Teſtis falſus nõ erit im- *Pſal.5.* punuꝰ. Et Dauid ad dominũ, Perdes, inquit, omnes qui *Ephe.4.* loquuntur mendaciũ. Et Apoſtolus, Deponentes omne mendacium, loquimini veritatẽ vnuſquiſque cũ proximo ſuo. In hac ergo vita poſiti ita agite, vt cum hinc migraueritis & caro veſtra à vermibus cœperit deuorari in ſepulchro, anima ornata bonis operibus cũ ſanctis omnibꝰ lętetur in cœlo. Retrahat vos à malis operibus peccatorũ interitus. Cõſiderate diuitũ ſepulchra, vel eorum qui ante paruum tẽpus vobiſcum erãt, quid fuerũt, vel quid ſunt, vel quid eis diuitię vel cupiditates ſeculi profuerunt. Ecce nihil ex eis, niſi ſoli cineres remanſerunt, qui ſi loqui poſſent, proculdubio hęc vobis I dicerẽt: Vt quid infœlices tantum pro ſeculi cupiditate diſcurritis? vt quid vos vitiis & criminibꝰ repletis? Cõſiderate oſſa noſtra, vt vel ſic horreat cupiditas veſtra & miſeria. Quod vos eſtis, nos fuimus: quod nos ſumꝰ, vos eritis. Iſta omnia fratres chariſſimi ſolicita conſideratione penſantes, & hæc conſiderãtes, expaueſcite, diẽ mortis ante oculos mẽtis ponite, & ad emendationem quantũ poteſtis feſtinate. Nolite negligere ꝙ vos pius deus ſuſtinet peccantes, quia quanto diutius expectat vt vos emẽdetis, tãto grauius vindicabit ſi neglexeritis. Sed forte putatis quòd finis mundi necdũ erit: ſed ſuum vnuſquiſque conſideret finẽ. Ecce dum libẽter iocundiſſime moratur homo in mũdo, multaq; in longo tẽpore diſponit agenda, repẽte rapitur in mortem, & ex improuiſo aufertur anima à corpore. Sed ille beatus eſt qui horam illam habuerit ante oculos, & feſtinauerit in illa hora mortis paratꝰ inueniri, vt poſſit tãti metus terrorem euadere. Quod ſi vultis ſcire, cùm metu magno fratres chariſſimi magniſq; doloribꝰ ſeparatur anima à corpore. Veniunt enim ſancti angeli eam aſſumere, vt perducãt eam ante tribunal metuẽdi iudicis, & memorans ſua mala quæ die noctuq; geſſit, cõtremiſcit & ingemiſcit, & quærit ea fugere, induciaſq; petere dicens, Date mihi horæ ſpacium. Tuncq; ſimul loquentia omnia opera eius dicent: Tu nos egiſti, tua opera ſumus, nõ te deſerimus, ſed tecũ ſemper erimus, tecum pergemus ad iudiciũ. K Hæc quidem peccatoris anima agit, quæ cum horrẽdo timore ſeparatur à corpore, pergit plena peccatis & ingẽti cõfuſione depreſſa. Iuſti vero anima cum ſeparatur à corpore, non timet, non expaueſcit, ſed magis cũ gaudio egreditur, & cũ exultatione pergit ad dominum ducentibus ſanctis angelis. Illam ergo chariſſimi horã modo timete, ne timeatis tunc illã, nunc præcauete vt tũc ſecuri eſſe poſſitis. Mementote iugiter, quia in medio laqueorum diaboli eſtis, & ideo ſemper parati eſtote, vt quãdo domini præceptũ miſſum fuerit, liberi ab omni labe peccati ad requiẽ tranſire poſſitis: nec arbitremini vos diu in hoc mundo manſuros, quia nimirum veniet, vt non concedet dominicum pręceptũ miſſum, nec vnius horæ ſpaciũ in hac vita conſiſtere. Cauete ne de exitu veſtro triſtitiam faciatis angelis, & gaudiũ inimicis. Scitote enim quia anima cum à corpore auellitur, ſtatim in paradiſo pro bonis operibus, aut certe pro malis in inferno præcipitatur cõtinuo. Quapropter eligite modo, & hic in vita veſtra hoc diſponite, aut ꝑpetualiter gaudere cum ſanctis, aut ſine fine cruciari cum impiis. L Itaq; vel ſaltem pœnæ vos terreant, ſi præmia nõ inuitant, & præſentem mundũ ſi deſpicere nõ valetis, vel cum iuſtitia poſſidete. Qui in iuuentute errauit, ſaltem in ſenectute reſipiſcat, & mala quæ peccãdo commiſit, pœnitendo iam expurget. Ecce paulatim deficit mundus, & cuncta quæ videtur velociter tranſeunt, tanquã nebula & vmbra veſpertina. Ecce quod olim prænunciabatur, præſenti tempore iam perſpicue cernitur, ſubtrahuntur omnia bona, & creſcunt quotidie mala. Nolite ergo fratres iam mundum diligere, quem ſic ad finem declinare conſpicitis, præſertim cũ Apoſtolus Iacobus clamet, ꝙ amicitia huius mundi inimica ſit deo. *Iacob.4.* Vitam ergo æternã ex omnibus amate pręcordiis, quã nunquã in ſecula finiatis: Illuc feſtinate vbi ſemper viuatis, & vbi nunquam mori timeatis. Si enim amatis iſtã miſerã fluidamq; vitã, vbi cũ tãto labore viuitis, & vbi ſatagẽdo, ſudãdo, ſuſpirãdo neceſſariis corporis ſatisfacitis: quãtomagis debetis amare vitam æternã, vbi nullũ laborẽ ſuſtinebitis, vbi ſumma eſt ſemper ſecuri- M tas, ſumma fœlicitas, fœlix libertas: vbi implebitur illud quod dominus dicit in Euangelio, Erũt homines ſimi- *Matth.22.* les angelis: ſimiles vtiq; nõ ſubſtantia, ſed beatitudine. Et illud, Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris *Matth.13.* eorũ. Qualis putatis erit tunc ſplendor animarũ, quando ſolis claritatem habebit lux corporũ? Ibi nulla erit triſtitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, nulla mors, ſed perpetua ſanitas perſeuerabit. Nulla ibi conſurget malicia, nulla carnis miſeria, nulla ægritudo, nulla omnino neceſſitas: nõ ibi erit fames, non ſitis, nõ frigus, non æſtus, nõ laſſitudo ieiunij, nec vlla tẽtatio inimici, nõ ad peccandũ vlla volũtas, nec vlla delinquẽdi poſſibilitas, ſed totũ exultatio, totum lętitia poſſidebit. Homines angelis ſociati ſine vlla carnis infirmitate vernabũt, ibi erit lætitia, cũcta requies ſecura, pax vera, iucũditas infinita. In qua beatitudine quod ſemel adipiſcitur, ſemper tenetur. Nihil loco illo magnificẽtius, nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil illa beatitudine ſyncerius, nihil illa abundãtia copioſius. Ibi nõ formidabitur ferociſſimus hoſtis, q cupit iugiter iugulare animas: nemo in illo loco indiget precioſo veſtimẽto, quia ibi nõ eſt frigus, nõ æſtus, nulla inæqualitas aëris, nullꝰ ibi eſt peregrinꝰ, ſed omnes qui ibidẽ attingere meruerũt, ſecuri vt in patria viuẽt.

Non

A Non vltra aduerſabitur caro ſpiritui,nec vllum timebi-
tur periculum,ſed inenarrabilia cum angelis ac ſempi-
Eſa.64. terna à Chriſto ibi tibi præmia tribuentur,quod oculus
1.Cor.2. non vidit,nec auris audiuit , nec in cor hominis aſcen-
dit, ſicut Apoſtolus ait, quæ præparauit deus diligenti-
bus ſe. Ecce qualem beatitudinẽ perditurus eſt,qui mo-
do dum licet,emendare ſe noluerit Ideo fratres chariſ-
ſimi,domino auxiliante dedignemur vltra ſeruire pec-
cato,quibos tanta beatitudo præparatur in cœlo. Dum
tempus eſt,feſtinemus deum propiciũ facere: deſpicia-
mus quæ terrena ſunt,vt cœleſtia adipiſcamur : cogite-
mus nos peregrinos eſſe in hoc ſeculo , vt liberius feſti-
nemus ad cœlum:perpẽdamus quales erimus in die iu-
dicij,dei & angelorum conſpectibus pręſentandi,quã-
do opera noſtra erunt nobis ante oculos ponẽda. Qua-
lis erit illa confuſio, cui contigerit pro peccatis ſuis in
conſpectu omnium hominum erubeſcere , qui hic nec
vnum hominem in ſe peccãtem vult inſpicere? Et quis
erit pauor tunc deum iratum videre,quem placatũ non
valet vniuerſitas comprehendere? Illum ergo diem ti-
meamus,quem modo nullatenus præuidere poſſumus.
B Illum diem iugiter paueſcamus,vt ſic vel actus noſtros
à malo reuocemus. Conſideremus quis terror erit cum
dominus ad iudicandum venerit de cœlis , quis metus
erit deum videre,ad cuius aduẽtum vniuerſa elementa
quatientur, ac cœlum cum terra contremiſcent, virtu-
teſq; cœlorum mouebuntur. Tunc nimirum præcinen-
tibus angelorum tubis , omnes gentes quæcunque fue-
runt ſub cœlo tam viri quàm fœminæ in eo ſexu quo
nati fuerũt,boni ſimul ac mali, ſancti ac peccatores, vel
quicunque ab vtero nati viui ac mortui ſunt , ſiue à be-
1.Cor.15. ſtiis deuorati,vel ab igne cõſumpti , vel ab aquis abſor-
pti , omnes ſimul in momento temporis atque in ictu
oculi reſurgent in ipſa carne, atque in ipſis corporibus
Ephe.4. ſine dubio quæ hic habuerunt ſemel,& in virum perfe-
ctum in menſura ætatis plenitudinis Chriſti,in qua ip-
ſe dominus reſurrexit à mortuis,& omnes ante aduen-
tum Chriſti aduenient,pariterque electi & reprobi ſuis
Matth.24. oculis videbunt,ſicut dominus in Euãgelio dicit, Tũc
& 25. videbunt filium hominis venientem in nubibus cum
poteſtate magna & maieſtate conſtipatum agminibus
angelorum,& congregabuntur ad eum omnes gentes,
& plangent omnes tribus terræ, & ſeparabit eos ab in-
C uicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis, & ſtatuet iu-
ſtos à dextris ſuis, impios autem à ſiniſtris , & dicet his
qui à dextris eius erũt, Venite benedicti patris mei,poſ-
ſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi:
Eſuriui, & dediſtis mihi manducare : Sitiui, & dediſtis
mihi bibere, & cætera. Quandiu feciſtis vni ex minimis
meis, mihi feciſtis, Tunc omnibus aſpicientibus oſten-
det liuores & fixuras clauorum , ſine dubio in ſuo cor-
pore , quod pro peccatis noſtris vulneratum eſt , & ita
compellãs peccatores dicet:Ego te homo de limo ter-
ræ formaui , & inter paradiſi delicias collocaui , quod
non merebaris , ſed tu me iuſſaq; mea contemnens de-
ceptorem ſequi maluiſti,vnde pœnę in ſuppliciis infer-
ni detruſus es. Poſtea miſertus tui , in terris carnem aſ-
ſumpſi,inter peccatores habitaui, cõtumelias & verbe-
ra pro te ſuſtinui,vt te de inferno eriperẽ:alapas & ſpu-
ta ſuſcepi,vt tibi redderem dulcedinem paradiſi. Ace-
tum cũ felle bibi propter te , vepribus coronatus ſum,
cruci affixus,lãcea vulneratus,mortuus, & in ſepulchro
poſitus. Ad inferna deſcendi, vt te ad paradiſum redu-
cerem,tartari clauſtra adij. Agnoſce ergo quid pro im-
pietate humana pertuli. Ecce liuores quos pro te recepi,
ecce clauorum foramina , quibus in cruce affixus pepẽ- D
di,ſuſcepi dolores, vt te poſſem ſanare , ſuſcepi pœnã,
vt tibi darem gloriam: ſuſcepi mortẽ, vt tu viueres ſine
fine,cõditus latui in ſepulchro, vt tu regnares in cœlo.
Hæc omnia pro te ſuſtinui. Quid amplius debui, & nõ
feci? Dicite nunc vel oſtẽdite mihi quid paſſi eſtis pro
me mediatore animarũ veſtrarum , aut quid boni egi-
ſtis pro vobis ? Ego cum eſſem inuiſibilis ſpõte pro vo-
bis incarnatus ſum : cũ eſſem impaſsibilis, propter vos
dignatus ſum pati : cũ eſſem diues, propter vos egenus
factus ſum. Sed & humilitatem renuentes,ſeductorem
magis quàm me eſtis ſecuti. Ecce modo nõ poteſt aliud
iuſtitia mea iudicare , niſi quod merentur opera veſtra
recipere:ergo quod ibi elegiſtis,tenete: cõtempſiſtis lu-
cem,poſsidete tenebras: amaſtis mortẽ , ite in perditio-
nem : ſecuti eſtis diabolum , ite cum eo in ignem æter-
num. Quis putas erit tũc mœror, quis luctus, quæ triſti-
tia , quæ anguſtia, cum hæc fuerit aduerſus impios lata
ſententia? Tunc erit dura ſeparatio à ſanctorum cõſor-
tio,& traditi in poteſtatem dæmonum,ibunt cum ipſis
corporibus cum diabolo in ignem æternum,& perma-
nebunt ſemper in luctu & gemitu . Procul quippe exu- E
lati à cœleſti patria paradiſi cruciabuntur in gehenna,
nunquam pacem viſuri, nũquam refrigerium adepturi,
ſed per milia milium annorum in inferno cruciandi,
nec vnquam in ſecula liberandi::ibi nec qui torquet,ali-
quãdo fatigabitur:nec qui torquetur, vnquã morietur.
Sic ibi ignis conſumit vt ſemper reſeruet, ſic tormenta
aguntur,vt ſemper renouentur . Iuxta vero qualitatem
culpæ,vnuſquiſque ſuſtinebit pœnam. Non ibi auditur
niſi fletus & planctus,& ſtridor dentium , nõ erit aliud
ſolatium,quàm flammæ & pœnarum , ſic miſeri ſine fi-
ne erunt ibi in æternum in ſecula ſeculorũ . Iuſti autem
ibunt in vitam æternam,in ipſa ſine dubio carne, quam
habuerunt,& ſociabuntur angelis ſanctis in regno dei,
& gaudiis deputandi perpetuis,nunquam iam moritu-
ri,nunquam corruptionem viſuri,ſed ſemper in lætitia *Matth.13.*
ac dulcedine Chriſti ſuturati,ſicut ſol fulgebunt in glo-
ria & claritate, quam præparauit deus diligentibus ſe.
Et quanto amplius obediens deo in hac vita fuerit,tan-
to illic ampliorẽ mercedem accipiet: quantoq; hic am-
plius deum amauerit, tanto tunc eum propius videbit.
Ecce fratres chariſsimi,prædixi vobis ſimpliciter vt in- F
telligere poſsitis , quæ ſint vnicuique futura vel vẽtura.
Nemo ſe de ignorãtia poterit excuſare, quoniam mors
& vita prænunciata ſunt vobis,ſupplicia impiorum, &
gloria iuſtorum . Iam enim in arbitrio veſtro conſiſtit
eligere quod ter e tis. Vnuſquiſque quod hic cõcupie-
rit,& aſſecutus fuerit,hoc vtique illic poſsidebit. Vitam
ergo æternã toto niſu concupiſcite,nec emẽdationem
veſtram diutius differatis , ſed ad lucranda cœleſtia re-
gna, vltrò ipſi relinquite quod lucis huius fine perden-
dũ eſt. Surgat iam quæſo, quicunq; peccati catena con-
ſtrictus tenetur , & expergefactus à ſomno ſuæ mortis
euigilet:recurrat ad cõfeſsionẽ,& agat pœnitentiã, nec
erubeſcat publice pœnitere ſuper immũdiciis quas geſ-
ſit,quia multo melius eſt reuera hic paruo tempore pœ-
nitere , quàm per tot milia annorũ inferni ſupplicia ſu-
ſtinere. Si ex toto corde pœnituerit,cito ſuccurret ei re-
demptor:qui quatriduanum Lazarũ ſuſcitauit , paratus *Ioan.11.*
eſt ille miſericordiæ ſinus, & clementer expectat, vt ſu-
ſcipiat pœnitentes . Non enim eſt de miſericordia dei
deſperandũ,quãuis de magnis criminibus, vt ſcriptum
tenemus, quia ipſe clamat per Prophetã, Quacunq; ho- *Ezech.18.*
ra conuerſus fuerit peccator ab immundicia ſua,omnes
iniquitates

G iniquitates eius erunt in obliuione coram me. Et rurſus
Eſa.43. per alium Prophetã dicit, Ego ſum deus veſter qui de-
Lucæ15. lẽo iniquitates veſtras. Et illud Euangeliſtę, Gaudiũ erit
in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agẽte. Et il-
Ezech.33. lud, Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt cõuertatur
& viuat. Conſiderate fratres chariſsimi quàm larga eſt
bonitas dei noſtri, quàm ineffabilis miſericordia eius.
Quotidie contẽnitur, & quotidie ad pœnitentiam nos
inuitat ſua benigniſsima pietate. Fiduciã nobis pia lar-
gitio pręſtat, ne deſperem^9 de cœleſti miſericordia, nec
tamen abſq; fructu nobis pœnitentia veniã conceſſam
præſumamus. Dominus enim quantũ patris pietate in-
dulgens & miſericors eſt, tantum iudicis maieſtate ſe-
uerus & metuendus. Poteſt quidem reis dare indulgen-
tiam, poteſt ſuam reflectere ſententiã, poteſt pœnitenti
gratis indulgere, non poteſt niſi iuſtiſsime iudicare.
Iacobi.1. Quoniã nõ eſt apud deum cõmutatio, nec viciſsitudi-
nis obumbratio. Aequiſsime enim iudicat, atque ęquali-
ter ſecundũ merita vniuſcuiuſque penſat, bona ſcilicet
bonis, malaq; malis. Ideo fratres reminiſcimini quę geſ
ſiſtis, & ſi vos deliquiſſe cognoſcitis, ſine aliqua dilatio-
H ne ad pœnitentiæ medicamenta confugite. Audi Pro-
Eccle.5. phetam admonentẽ, Nolite, inquit, tardare conuerti ad
dominũ, nec differatis de die in diẽ, quia neſcitis quid
craſtinò venturum ſit. Mementote ſemper quòd ante
conſpectum omnipotentis dei cõuerſamini, qui proſpi
cit non ſolum omnium hominum facta, ſed & cogita-
Heb.4. tiones, ſicut Apoſtolus ait, Nõ eſt vlla creatura inuiſibi-
lis in cõſpectu eius, ſed omnia nuda & aperta ſunt ocu-
lis eius. Hæc igitur iugiter cogitantes, intentiſsima ſo-
licitudine vos cuſtodite, vltimoq; aduẽtui vos cum bo-
nis operibus ſemper præparate. Ecce vt ſcriptum tene-
mus, finis mundi in promptu eſt, iam finis mũdi inſtat,
& quod lugẽdum eſt, tãta mala quotidie fiunt, tantæq;
tribulationes increbreſcunt, vt per hæc etiam mundus
finem ſuum quodammodo proclamare videatur. Ecce
omnia quæ Prophetæ vaticinauerũt, quæq; prædicaue-
rũt Apoſtoli, pene iam cõpleta ſunt, ſoli ſq; dies iudicij
& horribilis antichriſti aduentus adhuc reſtant. Ecce
bellum ſuper bellum, tribulatio ſuper tribulationem, fa-
mes ſuper famem, peſtilẽtia ſuper peſtilentiam, & gens
ſuper gentem conſurgit. Omnia quæ dudum ſunt præ-
dicta, ferè iam videmus impleta. Quare ergo ſumus la-
I pidei, & ferreum pectus poſsidemus, vt pro remedio a-
nimæ noſtrę inter tot mala minime cogitemus? Diu eſt
enim, quod vox diuina minatur, cœleſtis dei intẽdatur
vltio, & nulla hominũ adhibetur ſatisfactio: dei proxi-
mat ira, & tepide agitur pœnitẽtia. Venturum Prophe-
tæ teſtantur ſupplicium, & raro ab hominibus implora-
tur auxilium. Quapropter dilectiſsimi moneo, vt iam
mundo finiente humana finiatur malicia, ſolius dei to-
to niſu quęratur miſericordia. Non vos onera diuitiarũ
ad terram premãt, quia hic omnia relinquemus, nec pa
riter & Chriſtum velimus habere & ſeculũ, ſed ſpreto
ſeculo liberi feſtinemus ad cœlũ. Reminiſcamur, quàm
grauia ſunt ſcelera quæ cõmiſimus, quamq; dura infer-
ni ſupplicia quæ timemus, & iuxta qualitatẽ culpæ me-
dicamentum adhibeamus pœnitẽtiæ. Cogitemus quod
1.Tim.6. ſecundum Apoſtolum, Nihil in hunc mundum intuli-
mus, nihilq; ex eo morientes auferre poterimus. Nudi
nati ſumus, nudi vtiq; morituri, quicquid autẽ inuẽtum
eſt, procul dubio relinquetur. Opera tantummodo bo-
na ſi egerimus, ipſa nobiſcũ ad cœlos portabimus, imò
nos ipſa ad cœlũ portabũt. Tanquã peregrini ergo ſola
ſufficientia cõtenti illas diuitias nobis hîc acquiramus,
quas nobiſcum ad paradiſi patriã feramus. Deum ſuper K
omnia diligamus, quia reuera impium eſt eum non di-
ligere, cui vicem rependere non poſſumus, etiã cum di-
ligamus. Quid enim nos impij pio domino retribuere *Pſal.115.*
poterimus pro omnibus quæ retribuit nobis? quia nullis
noſtris præcedẽtibus meritis tanta nobis præſtitit indi-
gnis, vt nos à iugo diræ dominationis eriperet. De ſede
paternæ maieſtatis ad nos deſcendit, iniurias in terris
pertulit, probra ſuſtinuit, mortẽ indebite ſubiit, & hæc
quidẽ omnia patiẽter tulit, vt nobis humilitatis & pa-
tientiæ exempla monſtraret. Vnde ſequẽtibus ſe diſci-
pulis dixit, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis cor- *Matth.11.*
de. Oportet igitur vt quemadmodum ille pro nobis, ita
& nos cuncta aduerſa quæ nobis pro peccatis noſtris
eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientiæ fructus
in vita ęterna carpere poſsimus. Vrgeamus ergo fratres
chariſsimi curſum noſtrum dum tẽpus habemus, odia-
mus hunc mundum, quem diu poſsidere nõ poſſumus.
Nulla iam nos malorum operum cõtagia polluant, ſed
diuinus nos aſpectus à peccatis arceat. Si enim homi-
nes noſtri ſimiles peccatores & ex eodẽ luto formatos L
ne nos peccãtes inſpiciant erubeſcimus, quanto magis
æternum & ſolum ſine peccato deum revereri & time-
re debemus, qui nõ ſolum facta, ſed etiam cogitationes
conſiderat & videt. Hunc ergo quotidie timeamus, hu-
ius reuerẽtiam nobiſcum ſemper feramus, ſicq; nos ſpes
indulgentiæ erigat vt metus gehennæ ſemper affligat.
Ante omnia & ſuper omnia charitatẽ habeamus, remi-
niſcẽtes præcepti domini quo dicitur, Habete in vobis *Marci.9.*
ſalutem & pacem. Et illud, Mandatum nouum do vo- *Ioan.13.*
bis vt diligatis inuicẽ. Et alibi dicitur, Habete charita- *Colo.3.*
tem, quod eſt vinculum perfectionis. Et iterum; Eſtote *Ephe.5.*
imitatores dei ſicut filij chariſsimi, & ambulate in dile-
ctione. Et iterum, Omnis amaritudo & ira & indigna- *Ephe.4.*
tio tollatur à vobis cum omni malicia. Et ſol non occi-
dat ſuper iracundiã veſtram. Nẽpe ſicut nullum in vul-
nere valet medicamẽtum ſi ſit intus ferrũ, ita nihil pro-
ficit illius oratio, in cuius pectore mortiferum verſatur
odium. Habeamus fratres charitatem, quam ſi habueri-
mus, omnibus virtutib^9 replebimur: ſi vero charitatem
nõ habuerimus, quicquid boni habere videmur totum
perdimus. Nec in arrepto bene agendi propoſito peni- *Lucæ.9.*
tus laceſſamus, præcipue cum dominus dicat, nullum M
ponentẽ manum ad aratrum & reſpicientẽ retrorſum,
aptum eſſe regno dei. Reſpicere autem retrorſum nihil
aliud eſt, quàm in eo quenquam pœnitere quod cœpe-
rit bonũ, & rurſum mundanis delicijs obligari. Deniq;
à venia nulla vos malorum veſtrorum quantitas reuo-
cet, quia quantiis grauis ſit culpa humana, largior eſt
nihilominus miſericordia diuina. Vnde per Pſalmiſtã *Pſal.129.*
dicitur, Apud dominum eſt miſericordia, & copioſa
apud eum redẽptio. Et iterũ, Cor contritũ & humiliatũ *Pſal.50.*
deus non deſpicies. Hęc vos fratres memoria diebus ac
noctibus refoueat, hęc vos pręcepta frequẽter ſolicitẽt.
Debitum finem vitæ iã iamq; affuturum putemus, nunc
emendemus quod nunc deliquimus, ne tunc pœnitere
incipiamus quando non valebimus. Erit ibi pœnitentia
dolorẽ habens, ſed medicinã nõ habens. Ibi nullatenus
poterit promereri quod petit, qui hic noluerit audire
quod domin^9 iuſsit. Ideoq; chariſsimi, quantũ poſſumus
præceptis dominicis in omnibus obtẽperemus, vt mu-
neris pręmium accipiamus. Vnde dum licet hîc nos ca
ſtigemus, hîc nobiſcũ de actibus noſtris rationẽ facia-
mus, ipſi nos iudici noſtro accuſemus, atq; emendatio-
nem vitæ noſtrę nõ ad extremũ differamus, ſed quotiẽs
in peccatis

A in peccatis labimur, per pœnitentiã reſurgamus, ac totis viribus voluptates peſsimas carniſq; illecebras vincentes, illud omnino præcaueamus, quoniã ad mortem properamus, & dum neſcimus ſecuriq; conſiſtimus, repente mors venit. Ibi ergo feſtinemus, vbi iam non timebitur, & vbi vos omnes ſancti ſuſcipere & videre deſiderant, vbi vos rex cœleſtis Chriſtus & ſuperni ciues angeli expaſsis charitatis brachiis expectant. Ibi, inquam, feſtinemus, vbi ſine fine viuamus, & vbi angelicis agminibus cõſortes eſſe poterimus. Ita poſtremo in exilio huius mũdi agamus, vt ad futurum iudiciũ cum ſecura cũſciẽtia bonis operibus ornati veniamus, ibiq; gratiſsimum munus deo animas noſtras offeramus, vt per hoc ab eo cõmercium æternitatis beatitudinẽ accipere, & eſſe cum eo in ſeculum ſeculi mereamur. Hæc chariſsimi mandata hactenus quaſi lac guſtanda porreximus, & ecce modo ſub teſtimonio dei & angelorũ ſanctorum qui nos loquentes audiunt, abſoluimus debitum noſtrũ cœleſtia vobis præcepta tradentes. Amodo iam veſtrũ eſt cogitare, quatenus & admonitio noſtra effectum habeat ſalutis, & vos voluntatẽ dei facien-
B tes ab omni malo cuſtodiatis, atq; deinde liberi ab omni contagione peccati ad regna cœleſtia tripudiantes peruenire poſsitis, pręſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus in ſecula ſeculorum: Amen.

Finis.

DE VTILITATE IEIVnij tractatus.

Non videtur Auguſtini.

DE vtilitate ieiunij admonemur aliquid loqui, & deus admonet, & tẽpus nos admonet. Hęc enim obſeruatio, hæc virt' animi, hæc fraudatio carnis, & lucrum mentis ab angelis nõ exhibetur deo, Ibi enim omnis eſt copia & ſempiterna ſecuritas, & ideo nullus defectus, quia in deũ plenus affectus. Ibi panis angelorum, quem panẽ angelorum vt manduca-
C ret homo, factus eſt homo: hic omnes animæ terrenam carnẽ portantes, de terra implent vẽtres: ibi ſpiritus rationales cœleſtibus corporibus præſidentes de deo implent mentes. Et hic cibus eſt, & ibi cibus: ſed cibus iſte cũ reficit deficit, & ſic implet aluum vt ipſe minuatur, ille autẽ & implet & integer permanet. Hũc cibum no-
Math.5. bis eſuriendum Chriſtus indixit dicẽs, Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. Pertinet ergo ad homines hanc vitã mortalem gerẽtes, eſurire ac ſitire iuſtitiã, impleri autem iuſtitia ad aliã vitam pertinet. Hoc pane, hoc cibo pleni ſunt angeli, homines autem dum eſuriunt extendunt ſe, dum ſe extẽdunt dilatantur, dum dilatantur capaces fiunt, capaces facti ſuo tẽpore replebuntur. Quid ergo hic? Nihil inde capiunt qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã? Capiunt planè. Sed aliud eſt cum quærimus de refectione iter agentium, & aliud cũ quęrimus de perfectione beatorũ Apoſtolorum. Audi eſurientem & ſitientẽ & vtiq; iuſtitiam, quãta in hac vita capi poteſt, quãta geri iuſtitia. Quis enim noſtrum ſe illi vel conferre audeat, nedũ præferre? Sed quid ait?
Philip.3. Non quia iam acceperim vt iam perfectus ſim. Videte quis loquatur, vas electionis, & extremũ quodãmodo
Math.9. fimbriarũ veſtimenti domini, ſed tamen quod ad fluxũ ſanguinis ſanat tangentem, quia credentẽ: nouiſsimus D
enim Apoſtolorũ & minimus ſicut ipſe ait, Ego ſum no 1.Cor.15.
uiſsimus Apoſtolorũ: &, Ego ſum minimus Apoſtolorum. Et iterum, Nõ ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam dei, ſed gratia dei ſum quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboraui, nõ ego autẽ, ſed gratia dei mecũ. Hæc audiens tu tanquã plenum & perfectum vbi videris audire. Audiſti quid ructet, audi & quid eſuriat. Non quia
iam acceperim, aut iã perfectus ſim. Ait, Fratres, ego me Philip.3.
non arbitror apprehẽdiſſe: vnum autẽ quæ retro oblitus, in ea quæ ante ſunt extẽtus, ſecũdum intentionẽ ſequor ad palmã ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu. Dicit ſe nondũ eſſe perfectum, quod nondũ acceperit, nõdum apprehenderit, dicit ſe extẽdi, dicit ſe ſequi ad palmam ſupernæ vocationis. In via eſt, eſurit, impleri vult, ſatagit, peruenire deſiderat, æſtuat, nihil illi tã ma-
gnæ moræ eſt, quàm diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ergo Philip.1.
chariſsimi, quia eſt terrenus cibus quo carnis infirmitas paſcitur, eſt autẽ & cœleſtis cibus quo pietas mẽtis impletur, & habet cibus iſte terrenus vitã ſuã, habet & ille
ſuam. Huius cibi vita hominum eſt, illius cibi vita ange- E
lorum eſt. Fideles homines, diſcreti, iam corde à turba
infidelũ ſuſpenſi in deum, quibus dicitur, Surſum cor, 1.Cor.5.
aliã ſpem gerentes, & ſciẽtes ſe peregrinari in hoc mũdo, medium quendã locum tenent, nec illis cõparandi ſunt, qui nihil aliud putãt bonum, quàm deliciis terrenis perfrui, nec illis adhuc ſupernis habitatoribus cœli, quibus ſolæ deliciæ ſunt panis ipſe à quo creati ſunt. Illi homines proni ad terram, paſtum atq; lætitiam de ſola carne requirentes, pecoribus cõparantur, longe ab angelis diſtant & cõditione & moribus. Cõditione, quia mortales ſunt: moribus, quia luxurioſi. Inter illũ populum cœli & populum terrę, medius quodãmodo pẽdebat Apoſtolus. Illuc ibat, hinc ſe attollebat. Nec cũ illis tamẽ erat adhuc, nã diceret, iam perfectus ſum: nec cũ iſtis erat pigris, torpidis, marcidis, ſomnolentis, nihil aliud eſſe putãtibus, niſi quod vident & quod tranſit, & quod nati ſunt, & quod morituri ſunt: nã ſi cũ eis eſſet, non diceret, ſequor ad palmã ſupernæ vocationis. Gubernare itaque debemus noſtra ieiunia. Non eſt hoc, vt
dixi officium angelicum, nec tamen & illorum homi- F
num officium eſt qui ventri ſeruiunt, medietatis noſtræ res eſt qua viuimus ſecreti ab infidelibus & cõiungi angelis inhiantes. Nondũ peruenimus, ſed iam imus: nõdum ibi lętamur, ſed iã hic ſuſpiramus. Quid ergo nobis prodeſt abſtinere aliquantũ à paſtu & lætitia carnali? Caro in terrã cogit, mens ſurſum tẽdit: rapitur amore, ſed tardatur põdere. De hac re ſcriptura ita loquitur.
Corpus enim quod corrũpitur, aggrauat animã, & de- Sapien.9.
primit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem. Si ergo caro in terram vergens onus eſt animę, & ſarcina prægrauans præuolantẽ, quantum quiſq; delectatur ſuperiore vita ſua, tantum deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce quod agimus ieiunantes. Nõ vobis ergo videatur leuis res aut ſuperflua, nec quiſquã forte hoc faciẽs Eccleſiæ conſuetudine, cogitet apud ſe & dicat ſibiipſi vt ſuggerentem intrinſecus audiat tentatorem: quid facis quia ieiunas, defraudas animã tuam, nõ eis das quod eã delectat, tibiipſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quia te crucias? Ergo crudelis eſt qui delectatur pœnis ſuis. Reſponde huiuſmodi tentatori, Excrucio me planè, vt ille parcat, do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeã oculis eius, vt delectẽ ſuauitatẽ eius. Nã & victima excruciatur, vt in arã imponatur.

G ponatur. Minus premet mentē meam caro mea. Et tali
diſſuaſori malo ſeruo ventris reſponde per hāc ſimili-
tudinem: & dic, Si iumento forte inſideres, ſi equo vte-
reris qui te geſtiēdo poſſet præcipitare, nónne vt ſecu-
rus iter ageres, cibaria ferociēti ſubtraheres, & fame do-
mares quē frœno non poſſes? Caro mea iumentū meum
eſt, iter ago in Hieruſalē, plerunque me rapit, & de via
conatur excludere: Via autē mea Chriſtus eſt. Ita exul-
tantem nō cohibebo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiā ipſo
experimento probat quàm vtiliter ieiunetur. Nunquid
enim caro iſta, quæ nunc domatur ſemper domabitur?
Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis cōditione
prægrauatur, habet exultationes ſuas manifeſtas & peri-
culoſas menti noſtræ. Caro eſt enim adhuc corruptibi-
lis, nondum reſurrexit. Nam nō ſemper ſic erit, nondū
habet ſtatum proprium cœleſtis habitudinis. Nondum
enim facti ſumus æquales angelis dei. Ne ergo arbitre-
tur dilectio veſtra, quod inimica ſit caro ſpiritui, quaſi
alter ſit author carnis, alter ſit author ſpirit⁹: multi enim
hoc putantes vere rapti ab ipſa carne deuiarunt, & al-
terum authorem carni, alterum ſpiritui poſuerūt. Vtun-
H tur autem quaſi teſtimonio apoſtolico, quod nō intelli-
Galat. 5. gunt, Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus ad-
uerſus carnem. Hoc verum eſt, ſed quare & aliud nō at-
Ephe. 5. tendis? Nemo enim vnquā carnem ſuā odio habet, ſed
nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiā. In illa pri-
ma ſententia quam commemoraui, quaſi quędam lucta
duorum inimicorū videtur, carnis & ſpiritus, quia caro
concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-
nem: in hac autem, tanquā copulatio cōiugalis. Nemo
enim vnquā carnem ſuā odio habet, ſed nutrit & fouet
eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiā. Quid ergo facimus inter
has duas ſententias? Si contrariæ ſunt, quā reſpuemus,
quam tenebimus? Sed nō ſunt cōtrariæ. Intendat enim
charitas veſtra, interim ego ambas accipio, & ambas
concordes quantū potuero, demōſtrabo. Tu autē quiſ-
quis alium authorē carnis cōſtituis, alium ſpiritus, de il-
la quid agis: Nemo enim vnquā carnē ſuo odio habet,
ſed nutrit & fouet eam, ſicut Chriſtus Eccleſiam? Vel ſi-
militudo non te terret, quia nutrit, inquit, & fouet eam,
ſicut & Chriſtus Eccleſiam? Compedem putas carnem.
Quis amat cōpedem ſuā? Carcerem putas carnē. Quis
I amat carcerē ſuum? Nemo enim vnquā carnem ſuam
odio habet. Quis non oderit vinculum ſuum? quis non
oderit pœnā ſuam? & tamen nemo vnquā carnē ſuam
odio habet, ſed nutrit & fouet eā, ſicut & Chriſtus Ec-
cleſiam. Tu ergo qui alium authorē ponis carni, alium
authorē ſpiritui ponis, aliū poſiturus es Eccleſiæ, alium
Chriſto. Quod qui ſapit, deſipit. Diligit ergo vnuſ-
quiſque carne ſuam, Apoſtolus dicit, & pręter Apoſtoli
dictum vnuſquiſq; in ſe probet. Quātumlibet enim ſis
domator carnis, quantalibet in eā ſeueritate accēdaris,
neſcio vtrum nō claudes oculum, ſi aliquis ictus immi-
neat. Eſt ergo quaſi quoddā coniugiū ſpiritus & carnis.
Vnde ergo caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiri-
tus aduerſus carnem? Vnde iſta pœna, quæ ducta eſt de
1. Cor. 15. mortis propagine? Vnde dictum eſt, Omnes in Adam
Ephe. 2. moriuntur? Et vnde dicit Apoſtolus, Fuimus aliquando
& nos natura filij iræ ſicut & cæteri? Accepit enim ille
vindictā mortis, de quo nati ſumus, & trahimus quod
vincamus. Et ideo cōcupiſcimus aduerſus carnē, vt no-
bis domitam carnē ſubijciamus, & eam ad obediēdum
attrahamus. Nūquid ergo odimus, quē nobis cupimus
obedire? Dat vnuſquiſque & in domo ſua plerunq; di-
ſciplinā coniugi ſuæ, & eam ſubiugat renitentē, nō per-
ſequitur inimicantem. Filium tuum domas vt tibi obe- K
diat, nunquid odiſti, nunquid deputas inimicū? Seruum
poſtremo tuum diligis & caſtigas, & in caſtigādo obe-
dientem facis. Habes de hac re ipſius Apoſtoli manife-
ſtam, plenamq; ſententiam: Nō ſic curro, inquit, tanquā *1. Cor. 9.*
in incertum, nō ſic pugillor quaſi aërem cędens, ſed ca-
ſtigo corpus meū, & in ſeruitutem redigo, ne forte alijs
prædicans, ipſe reprobus inueniar. Habet ergo caro ex
conditione mortali quaſi quoſdam terrenos appetitus
ſuos, in hos tibi ius frœni cōceſſum eſt: regat te præpoſi-
tus, vt poſsit à te regi ſubiectus. Infra te eſt caro tua, ſu-
pra te eſt deus tuus. Cum vis vt ſeruiat tibi caro tua, ad-
moneris quomodo te oporteat ſeruire deo tuo. Atten-
dis quod ſub te eſt, attēde & quod ſupra te eſt. Leges in
inferiorem nō habes niſi à ſuperiore. Seruus es, ſeruum
habes, ſed dominus duos ſeruos habet. Seruus tuus plus
eſt in poteſtate domini tui, quàm in tua. Itaque vis tibi
obediri à carne, nunquid in omnibus poteſt, in omni-
bus obtēperat domino tuo? Non in omnibus obtempe-
rat tibi. Quomodo, inquis? Ambulas, pedes moues, ſe-
quitur: ſed nunquid quantū vis ibit tecum? Animatur à
te, nunquid quandiu vis? nunquid quando vis, doles? L
quando vis, ſanus es? Exercet enim te plerunque domi-
nus tuus per ſeruum tuum, vt quia fuiſti domini con-
temptor, merearis emēdari per ſeruum. Sed ad te quid
pertinet, delectationem carnis nō relaxare vſque ad il-
licita aliquantum, & à licitis refrœnare? Qui enim à nul-
lis refrœnat licitis, vicinus eſt & illicitis. Proinde fratres,
licitum eſt coniugium, illicitū eſt adulterium, & tamen
temperantes viri, vt longe ſint ab illicito adulterio, re-
frœnant ſe & aliquantum à licito coniugio. Licita eſt ſa-
tietas, illicita eſt ebrioſitas, tamen modeſti homines vt
longe ſe faciant à turpitudine ebrietatis, caſtigāt ſe ali-
quantū & à libertate ſatietatis. Ita ergo agamus fratres,
temperemus: & quod facimus, ſciamus quare faciamus.
Ceſſando à lætitia carnis, acquiritur lætitia mētis. Pro-
inde finis nobis ieiuniorum noſtrorū ad iter noſtrum,
quid ſit ipſum iter, & quò tendamus, hoc conſiderandū
eſt. Nanque & Pagani ieiunant aliquando, & nec regio-
nem quò tendimus, norunt: & Iudæi ieiunant aliquan-
do, & viam in qua ambulamus non apprehenderunt.
Tale eſt hoc, ac ſi aliquis equum domet, in quo erret. Ie-
iunant hæretici, video quales eant: interrogo, quò eant, M
ieiunatis vt qui placeatis? Deo, inquiunt. Munus putatis
accipit? Sed prius vide quid dicit, Relinque munus, & *Math. 5.*
vade prius reconciliare fratri tuo. Nūquid membra tua
recte domas, qui Chriſti membra dilanias? Auditur, in-
quit, in clamore vox veſtra, & eos qui ſub iugo veſtro
ſunt, ſtimulatis & cæditis pugnis. Non tale ieiuniū ele-
gi, dicit dominus. Improbaretur ergo ieiunium tuum, ſi
immoderatius ſeuerus exiſteres in ſeruū tuum: appro-
babitur ieiunium tuum, cum nō agnoſcis fratrē tuum?
Non ego quæro à quo cibo abſtineas, ſed quem cibum
diligas. Dic mihi quem cibū diligas, vt approbē quod
ab iſto cibo te abſtineas. Diligis iuſticiā? Forte, inquis, di-
ligo. Appareat ergo iuſticia tua. Puto enim iuſtum eſſe
vt maiori ſeruias, quò tibi minor obtemperet. De carne
enim loquebamur, quæ minor eſt quàm ſpiritus, & quæ
domanda ac moderanda ſubiecta eſt. Agis cū ea vt ob-
temperet tibi, & ſubtrahis ei cibum, ꝙ ames ſubiectam
tibi: agnoſce maiorem, agnoſce ſuperiorē, vt tibi recte
cedat inferior. Quid ſi caro tua obedit tibi, & tu nō obe-
dis deo tuo? Nōnne ab ipſa damnaris, cum tibi obtem-
perat? Nōnne obtemperādo tibi cōtra te dicit teſtimo-
nium? Et cui, inquit, maiori obtemperē? Ecce Chriſtus
loquitur

A loquitur iuſticia. Amatorem te dixeras, Mandatum nouum duo vobis, vt vos inuicem diligatis. (*Ioan. 13.*) Audi ergo dominum tuum mandatum dantem, vt nos inuicem diligamus. Cum ex nobis omnibus tanquam membris corpus ſibi faciat, quod corpus habeat vnum caput ipſum dominum & ſaluatorem, tu contra diuellis te à membris Chriſti, nnn amas vnitatem. Nõ hoc expaueſceres in membris tuis, ſi diſtortum digitum haberes, non ad correctorem digiti tui medicum curreres? Certe tũc ſe habet bene corpus tuum, quando ſibi concordant mẽbra tua: tunc diceris ſanus, tunc bene vales. Si autem aliquid in tuo corpore diſſentiat ab aliis partibus, quæris qui emendet: cur ergo non quæris emendari, vt compagini membrorum Chriſti reuoceris, & congruas in ipſo corpore & tuo? Certe viliores ſunt cæteris membris capilli tui. Quid vilius in corpore tuo capillis tuis? Quid contemptius, quid abiectius? Et tamen ſi male te tondeat, iraſceris tonſori, quia in capillis tuis nõ ſeruat æqualitatem, & tu in membris Chriſti non tenes vnitatem. Quid ſunt ergo, aut cui rei proſunt ieiunia tua? Indignum deũ cui putas, cui ab omnibus qui in eum cre-

B dunt in vnitate ſeruiatur, & tamen vis in membris tuis, in corpore tuo, in capillis tuis vnitatem ſeruari. Loquũtur viſcera tua, membra tua contra te dicunt verum teſtimonium, & tu falſum contra mẽbra Chriſti. Diſcreuiſti te à ieiunio Paganorũ. Hoc putas, & ideo ſecurus tibi videris. Ego enim, inquis, Chriſto ieiuno, illi autẽ idolis & dæmoniis. Accipio quod dicis, & reuera non nego, diſcretum eſt. Sed ecce quemadmodum cõtra ta pauloante me commemorante, dicebant teſtimonium membra tua, vt admonerem te qualis eſſe debeas cum membris Chriſti dei tui, & ipſi Pagani, à quibus ſeparas ieiunium tuũ, admoneant te aliquid de vnitate Chriſti tui. Ecce illi multos deos falſos non diuiſi colunt, nunquid nos vnũ verũ ideo inuenimus, vt ſub vno in vnitate non ſimus? Multos illi & falſos, nos vnum & verũ: & illi ſub multis falſis non habent diuiſionem, nos ſub vno vero non tenemus vnitatẽ. Non doles, non gemis, nnn erubeſcis? Aliud addo. Nõ ſolum multos deos falſos Pagani colunt, ſed pleroſq; ſibi contrarios & inimicos. Verbi gratia, cũmemoremus aliqua ipſorum, ſi cuncta non poſſumus. Hercules & Iuno inimici fuerũt, homines enim fuerũt, priuignus ille, nouerca illa, vtrique

C eorum Pagani templa fecerunt, & Iunoni, & Herculi. Adorant illum, adorãt illam, pariter eunt ad Iunonem, pariter ad Herculem. Illis ſibi iratis, cõcordes ſunt. Vulcanus & Mars inimici ſunt, & iuſtam cauſam habet Vulcanus, ſed da iudicem qui audiat. Odit enim miſer vxoris adulteriũ, nec tamen audet cultores ſuos à Martis templo prohibere. Simul adorant & illũ & illum. Si imitantur deos ſuos, litigant, & ipſi eunt de tẽplo Martis ad templum Vulcani. Magna indignitas: nec tamen timent ne ſibi iraſcatur maritus, ꝙ ad eum venitur de templo Martis adulteri. Habẽt cor, ſciunt lapidem ſentire nõ poſſe. Ecce colentes multos, falſos, diuerſos, aduerſos, tenent tamen in eis colendis qualemcunq; vnitatem. Ecce dicunt contra te teſtimonium & ipſi Pagani, à quibus tua ieiunia ſeparaſti. Veni ergo ad vnitatem frater: Vnum deum colimus, nũquam patrem & filium vidimus litigantes. Nec mihi Pagani ſoccenſeãt quod hæc dixi de diis eorum. Quare enim iraſcantur verbis meis, & non potius literis ſuis? Illas prius ſi poſſunt, imò ſi volunt, deleant. Non eis docendis grammatici vela ſuſpendant. Iraſcitur mihi, quia ego dico, qni dat mercedẽ vt filius ipſius diſcat. Ergo chariſsimi, illi quidem tales deos habent, vel potius habuerunt. Quia enim ipſi

D eos deſerere noluerunt, ab eis deſerti ſunt. Et multi deſeruerunt eos, & adhuc deſerunt eos, deiiciunt templa eorũ in cordibus ſuis: ſed gaudeamus de illis, quia veniunt ad vnitatem, non ad diuiſionẽ. Non inueniat Paganus occaſionem, qua nolit eſſe Chriſtianus. Concordemus fratres colentes vnum deum, vt & illos deſerere multos deos exhortemur quodã modo noſtra cõcordia, vt ad pacem & ad vnitatem veniãt colendi vnum deũ. Et ſi forte faſtidiunt, & hinc nobis calumniantur, quòd vnitatem inter nos Chriſtiani nõ habemus, & inde ſunt tardi & pigri ne veniãt ad ſalutem, alloquar & ipſos paululum, & dicam, quod eis dicatis: nõ præferãt nobis quaſi concordiã ſuam, non ſibi tanquam de vnitate ſua placeant. Hoſtem quippe quem patimur, illi nõ patiuntur: illos, & non iſta agentes ipſe poſsidet. Videt eos adoratores falſorũ deorum, videt eos ſeruos, & ſeruos dæmoniorum. Quid illi lucri eſt, quia litigant: aut quid damni eſt, quia nnn litigant? Et vnum quanuis falſum & vanũ ſentientes, ſibiq; conſentientes, ſic eos poſſidet. At vero cum deſereretur, & multi ad vnum deum concurrerent, eius ſacrilega ſacramenta deſererent, tẽ-

E pla euerterent, idola frangerent, ſacrificia prohiberent, vidit ſe perdidiſſe quos tenebat, vidit à ſua familia receſsiſſe, verum deũ cognouiſſe, quid faceret, quomodo inſidiaretur? Cõcordes nos ſcit quòd poſsidere nõ poſſit, vnum deum nobis diuidere non poteſt, falſos deos nobis ſupponere non poteſt, ſentit eſſe vitam noſtram charitatem, mortem noſtram diſſenſionem, lites immiſit inter Chriſtianos, quia multos deos nõ potuit fabricare Chriſtianis, ſectas multiplicauit, errores ſeminanit, hæreſes inſtituit, ſed quicquid fecit, de palea dominica fecit. Ecce ſecuritas nobis eſt, licet illo ſæuiente, licet illo inſidiante, & diſſenſiones varias inter Chriſtianos ſeminante, ſi deum noſtrum agnoſcamus, ſi cõcorditer teneamus, ſi fidem ſeruemus, ſecuri ſimus fratres. Frumentum de area, aut non recedit, aut redit, aliquid palearum aufert vento tentationis, vnde nobis faciat non viam perditionis, ſed opus exercitationis. Quantam vero paleam non tollit foras, & ipſa tamen in vltimo ventilanda eſt, & non it tota palea, niſi in ignem. Satagere ergo debemus fratres mei, cũ tempus eſt, quãtis poſſumus viribus, quanta poſſumus intentione, vt ſi

F fieri poteſt, & palea redeat dum frumenta non pereant. Dilectio noſtra hîc probatur, magnum opus vitæ noſtræ proponitur. Non nos inneniremus quãtum fratres diligamus, ſi nemo periclitaretur: non appareret quanta eſſet dilectio inquiſitionis, ſi nihil teneret abyſſus perditionis. Laboremus fratres, nõ ceſſemus, omni opere, omni ſudore, affectu pio ad deum, ad illos inter nos, ne illorum veterem litem ſopire volẽtes, inter nos nouos rixas faciam⁹, & ante omnia cauti ſimus inter noſipſos tenere firmiſsimam dilectionem. Illi gelauerũt in iniquitatibus ſuis: quomodo in eis tu ſolues glaciẽ iniquitatis, ſi non ardes flamma charitatis? Nec curemus quòd eis moleſti videmur compellendo, attendamus quo in eo ſecuri ſimus: nunquid enim ad mortem, & nõ potius à morte? Omnino quibuſcunque modis poſſimus, ſed modeſte vetuſta vulnera pertractemus, & cauti ſimus, ne inter man⁹ medici deficiat, qui curatur. Quid itaque curandum nobis eſt, quia plorat puer qui ad ſcholam ducitur? Cogitãdum nobis eſt, quia repellit manus medici qui ſecatur. Piſcatores fuerunt Apoſtoli, & dominus dixit eis, Faciam vos piſcatores hominnm. (*Math. 4.* *Hier. 16.*) Per Prophetam autem dicitur, quòd deus primo

piſcatores

G piſcatores erat miſſurus, poſtea venatores. Primo piſcatores miſit, poſtea venatores mittit. Quare piſcatores, quare venatores? De abyſſo & profundo maris ſuperſtitionis idololatriç credentes, piſcati ſunt retibus fidei. Venatores autem quò miſſi ſunt, cum illi vagarētur per montes & colles, id eſt, per ſuperbias hominum, per tumores terrarū. Mons vnus, Donatus: & alius mōs, Arrius: alter mons, Fotinus: alter mōs, Nouatus: per iſtos montes errabāt, venatoribus indigebat error ipſorum. Ideo & diſtributa ſunt officia piſcatorū & venatorum, ne forte iſti dicant nobis, Quare Apoſtoli neminem coëgerunt, neminem impulerunt? Quia piſcator eſt, retia mittit in mare, quod incurrerit, trahit. Venator autem ſyluas cingit, ſentes excutit, terroribus vndiq; multiplicatis cogit in retia. Ne hàc eat, ne illac eat: inde occurre, inde cæde, inde terre, non exeat, non effugiat. Sed retia noſtra vita eſt, tantum dilectio conſeruetur. Nec attendas quàm illi ſis moleſtus, ſed quàm tibi ille ſit dilectus. Qualis pietas ſi parcis, & moritur? Fratres, hanc etiam cōſiderate comparationem & ſimilitudinē, vna enim res multas ſimilitudines habere poteſt, ea conditione, Naſcuntur homines vt velit ſibi omnis homo à
H filiis ſuis ſuccedi, & nemo eſt, qui non hūc ordinem in domo ſua vel optet vel ſperet, vt generatores filiorum cedant, & generati ſuccedant: tamen ſi pater ſenex ægrotet, non dico ſi filius cui aſsit pater, quem quærit hęredem, quem cupit ſucceſſorē, quem propterea genuit, vt illo mortuo ipſe viuat, non hoc dico: ſi pater ægrotet ſenex, iturus iam vicinus morti, iam naturę ordinem petens, iam vltra quod ſperet, non habens: tamen ſi ægrotet, & aſsit illi pie filius eius, & videat eum medicus letali & noxio ſomno premi, patiens eſt in ſenem moriturū propter ipſos paucos dies, quibus hic poteſt viuere: ſtat filius, & adeſt patri ſolicitus, & cum audierit medicum dicentem, iſte homo lethargicus poteſt eſſe, & inde mori, ſi permittatur dormire, ſi vultis eum viuere non dormiat, Illum ſomnus ille noxius premit, qui & noxius eſt, & dulcis eſt. Filius autem eius admonitus à medico, ſtat ſolicitus patri, moleſtus pulſat, & ſi pulſatio eius vincitur, vellicat, & ſi vellicatio nihil agit, pungit. Certe moleſtus eſt patri, & eſſet impius, niſi moleſtus eſſet. At ille quem delectat mori, moleſtum ſibi filium triſti aſpectu & voce reuerberat, Quieſce mihi,
I quid mihi moleſt⁹ es? Sed medic⁹ ait, Quia ſi dormieris, morieris. Et ille, Dimitte me, mori volo. Senex dicit, mori volo, & puer impi⁹ eſt, ſi nō dicat, ego nolo. Et illa vita vtrique temporalis eſt, nec ille in ea perpetuus erit, cui filius eſt moleſtus vt excitet: nec ille qui abeunti patri & decedenti ſuccedit, ambo per eam tranſeunt, ambo per illam temporaliter tranſuolant, & tamen impij ſunt, niſi ad ipſam ſibi temporalē etiam cum inuicem moleſti ſunt, conſulant. Ergóne video fratrem meum ſomno noxiæ conſuetudinis premi, & nō excito, dum timeo moleſtus eſſe dormienti atque pereunti? Abſit à me vt hoc facerem, nec ſi illo viuo noſtra anguſtaretur hæreditas. Nunc vero cum illud quod accepturi ſumus diuidi non poſsit, cum poſſeſſore multiplicato anguſtari non poſsit, non eum erigam vel moleſtus vt vigilet, & carens ſomno vetuſtiſsimi erroris mecum in hæreditate gaudeat vnitatis? Prorſus faciam, ſi vigilo faciam, ſi non facio, & ego dormio. Chariſsimi, dominus interpellatus eſt à quodam cùm turbis loqueretur, & ait
Lucæ.12. illi, Domine dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. Et dominus, Dic homo, quis me conſtituit diuiſorem hæreditatis inter vos? Non vtique dedignabatur compeſcere cupiditatem, ſed nolebat fieri iudex ad di- K
uiſionem. Nos autem chariſsimi, non eum rerum talium iudicem requiramus, quia nec talis eſt hæreditas noſtra: pura fronte, bona conſcientia interpellemus domino noſtro, & dicat ei vnuſquiſque noſtrum, Domine dic fratri meo non vt diuidat, ſed vt teneat mecum hæreditatem. Quid enim vis diuidere frater? Quod enim dimiſit nobis dominus, non poteſt diuidi. Aurum eſt enim, vt ſtateram diuiſionis proferat, argentum eſt, pecunia eſt, mancipia ſunt, pecora ſunt, arbores ſunt, agri ſunt? Omnia enim iſta diuidi poſſunt. Non poteſt diuidi, Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto Ioan.14.
vobis. Poſtremo in ipſis etiā terrenis hæreditatibus diuiſio minorem facit: conſtitue duos fratres ſub vno patre, quicquid poſsidet pater, amborum eſt, totum illius, totum & illius. Proinde ſi de rebus ſuis interrogentur, ſic reſpondet. Cuius eſt, verbi gratia, equus ille? Et ſi vni eorum dixeris, noſter eſt. Cuius ille fundus, ille ſeruus? In omnibus reſpondet, noſter eſt. Si autē diuidant, iam aliud reſpondetur. Cuius equus ille? meus: cuius iſte? fratris mei. Ecce quid tibi fecit diuiſio? non vnum acquiſiſti, ſed vnum perdidiſti. Si ergo & talem hæreditatem L
haberemus quæ diuidi poſſet, diuidere tamen non deberemus, ne noſtras diuitias minueremus. Et certe nihil tam importunum filiis, quàm viuo patre velle diuidere. Denique ſi hoc facere moliantur, ſi litibus & contentionibus ſtudeant ad vendicandas ſibi quiſque partes ſuas, exclamat ſenex, Quid facitis, adhuc viuo? expectate paululū mortem meam, tunc ſecate domū meam. Nos autem deum patrem habemus, quid imus in diuiſionem, quid imus in lites? Certe expectemus, ſi mori potuerit, diuidamus.

Finis.

DE VRBIS EXCIDIO TRACTATVS

Incerti authoris.

INtueamur primam lectionem ſancti Danielis Prophetæ, vbi eum audiuimus orantem, & mi- M
rati ſumus, peccata non ſolū populi ſui, ſed & ſua propria confitētem, nam poſt ipſam orationem, cuius quidem verba indicabant eum non ſolum deprecatorem, ſed etiam confeſſorem. Poſt ipſam ergo orationem: cum orarem, inquit, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei domino deo meo. Quis ergo eſt Daniel.9.
qui ſe ſine peccato eſſe profiteatur, cū Daniel propheta peccata propria confitetur: nam ſuperbo cuidam dictum eſt per Ezechielem Prophetam, Nunquid tu ſa- Ezech.28.
pientior quàm Daniel? In tribus item quibuſdam ſanctis viris, per quos tria genera hominum ſignificat deus quæ liberaturus eſt, quando magna tribulatio ſuperuētura eſt generi humano, etiam hunc Danielem poſuit Ezech.14.
& dixit, quòd nemo inde liberabitur niſi Noë, Daniel & Iob: Et quidem manifeſtum eſt, quòd in his tribus nominibus tria quædam, vt dixi, genera hominum ſignificat deus. Iam enim tres illi viri dormierunt, & apud deum ſunt ſpiritus eorum, & corpora eorum in terra fluxerunt: expectant reſurrectionem, & ad dexteram collocationem, nec aliquam in hoc mundo tribulationem

A tionem timent, vnde ſe cupiant liberari. Quomodo ergo de illa tribulatione liberabũtur Noë, Daniel, & Iob? Quando dicebat iſta Ezechiel, ſolus forſitan Daniel in corpore fuit. Item Noë & Iob iam olim dormierant, & ſomno mortis patribus appoſiti fuerant: quomodo ergo poterunt de imminenre tribulatione liberari, iam olim de carne liberati? Sed in Noë ſignificantur boni præpoſiti, qui regunt & gubernant Eccleſiam, quomodo Noë in diluuio gubernauit arcam. In Daniele ſignificantur omnes ſancti continentes. In Iob ſignificantur omnes coniugati iuſte & bene viuentes. Hæc enim tria genera hominum de illa tribulatione liberat deus. Tamen quantum ſit commendatus Daniel, ex hoc apparet, quòd vnus ex illis tribus meruit nominari, & tamen cõfitetur peccata ſua. Daniele ergo confitente peccata ſua, cuius ſuperbia non contremiſcat, cuius inflatio nõ

Prouer. 20. reſidat, cuius timor & elatio non cohibeatur? Quis glorietur caſtum ſe habere cor, aut quis glorietur mũdum ſe eſſe à peccato? Et mirantor homines, & vtinam tantum mirarentur, & non etiam blaſphemarent, quando corripit deus genus humanum & flagellis piæ caſtigationis exagitar, exercens ante indicium diſciplinam, &

B plerunque non eligens quem flagellet, nolens inuenire quem damnet. Flagellat enim ſimul iuſtos & iniuſtos, quanquam quis iuſtus, ſi Daniel Propheta peccata propria cõfitetur? Lecta eſt ante dies lectio libri Geneſeos,

Gene. 18. quæ vos, niſi fallor multum fecit intẽtos, vbi Abraham dicit domino, vtrũ ſi inueniat in ciuitate quinquaginta iuſtos parcat ciuitati propter eos, an cum ipſis perdat ciuitatem. Reſpondit ei dominus, quòd ſi inueniat in ciuitate quinquaginta iuſtos, parcat ciuitati. Deinde Abraham adiecit ad interrogationem, & quæſiuit, vtrũ ſi minus fuerint quinq;, & remaneãt quadraginta quinque, ſimiliter parcat. Reſpondit deus parcere ſe propter quadraginta quinque. Quid plurimus? Paulatim interrogãdo, & illo de numero detrahẽdo peruenit ad decem & quæſiuit à domino, vtrum ſi decem iuſtos in ciuitate cõpererit, perdat eos cum reliquis innumerabilibus malis, an propter decem iuſtos parcat potius ciuitati: Reſpondit deus, etiam propter decem iuſtos non ſe perdere ciuitatem. Quid ergo dicimus fratres? Occurrit enim quæſtio nobis valida & vehemens, præſertim ab hominibus qui ſcripturis noſtris impietate inſidian-

C tur, non qui eas pietate perquirunt, & dicũt, maxime de recẽti excidio tantæ vrbis, Non erant Romæ quinquaginta iuſti in tãto numero fidelium, tanto numero ſanctimonialium, continentium, tanto numero ſeruorum & ancillarũ dei, ne quinquaginta iuſti inueniri potuerunt, nec quadraginta, nec triginta, nec viginti, nec decem? Si autem incredibile eſt, quare non deus propter quinquaginta, vel etiam propter decem iuſtos pepercit illi ciuitati? Scriptura non fallit, ſi ſe homo non fallat. Cum de iuſticia quæritur, & deus de iuſticia reſpõdet. Iuſtos quærit ad regulam diuinam, nõ ad regulam humanam. Cito ergo reſpondeo, Aut inuenit ibi tot iuſtos, & pepercit ciuitati: aut ſi non pepercit ciuitati, nec iuſtos inuenit. Sed reſpondetur mihi, manifeſtum eſſe quòd deus nõ pepercit ciuitati, Reſpõdeo & ego, imò mihi non eſt manifeſtum: perditio enim ciuitatis ibi facta nõ eſt, ſicut in Sodomis facta eſt. De Sodomis enim quæſtio erat, quando deum Abrahã interrogauit, Deus autem dixit, Non perdam ciuitatem: nõ dixit, Non flagello ciuitatem. Sodomis nõ pepercit, Sodomam perdidit, Sodomam penitus igne conſumpſit, quam ad iudicium non distulit, ſed in ea exercuit quod aliis malis ad iudicium reſeruauit. Prorſus nullus de Sodomis D euaſit, nihil hominis relictum eſt, nihil pecoris, nihil domorum, cuncta omnino ignis abſorbuit. Ecce quomodo deus perdit ciuitatẽ. Ab vrbe autẽ Roma quàm multi exierunt & redituri ſunt, quàm multi manſerunt & euaſerunt, quàm multi in locis ſanctis nec tangi potuerunt. Sed capti, inquiunt, multi ducti ſunt. Hæc & Daniel non ad ſupplicium ſuum, ſed ad ſolatium cæterorum. Sed multi, inquiunt, occiſi ſunt: hoc & tot iuſti

Prophetæ à ſanguine Abel vſque ad ſanguinẽ Zacha- Matth. 23. riæ: hoc etiam tot Apoſtoli, hoc etiam dominus Prophetarum & Apoſtolorum. Sed multi, inquiunt, tormẽtis variis excruciati ſunt. Putamúſne quiſquam tantum quantum Iob horrendus nobis? Nunciatæ ſunt ſtrages, facta incendia, rapinæ, interfectiones, excruciationes hominum. Verum eſt, multa audiuimus, omnia gemuimus, ſæpe fleuimus, vix conſolati ſumus, non ab vno, non nego multa nos audiſſe, multa in illa vrbe eſſe cõmiſſa. Veruntamen fratres mei intendat charitas veſtra quod dico. Audiuimus librum ſancti Iob, quòd perditis rebus, perditis filiis, nec ipſam carnem quæ illi ſola remanſerat ſaluam potuit obtinere, ſed percuſſus graui E vulnere à capite vſque ad pedes ſedebat in ſtercore, putreſcens vlcere, ſanie fluens, vermibus ſcatens, tormentis acerbiſsimis dolorum cruciatus. Si nobis ſic nũciaretur vniuerſa ciuitas ſedere: ſedere, inquã, ciuitas vniuerſa, nullo ibi ſano, in grauiſsimo vulnere, & ſic putreſcere vermibus viuus quomodo mortui putruerunt: quod erat grauius, hoc an illud bellum? Puto quòd mitius in carnem humanam ferrum ſæuiret quàm vermes, tolerabilius de vulneribus ſanguis erumperet, quàm de putredine ſanguis diſtillaret. Cadauer corrumpi reſpicis & horreſcis, ſed ideo minor pœna quòd abſens anima. At vero in Iob præſens anima quæ ſentiret, ligata ne fugeret, ſuſtinuit tamen tribulationem Iob, & deputatum eſt illi ad magnam iuſticiam. Non ergo quiſquam attẽdat quid patiatur, ſed quid faciat homo. In eo quòd pateris, poteſtas tua non eſt, in eo quòd facis, voluntas tua vel nocens vel innocens eſt. Patiebatur Iob, ſtabat mulier relicta ſola: non ad cõſolationem, ſed ad tentationem: non quæ afferret medicinam, ſed quæ moueret

blaſphemiam, Dic aliquid, inquit, in deum, & morere. Iob. 2. Videte quemadmodũ illi mors beneficium fuit, & tale beneficiũ nemo dabat. Sed in his omnibus quæ ſancta F anima ſuſtinebat, patientia exercebatur, fide probabatur, mulier confutabatur, diabolus vincebatur. Spectaculum magnum, & in illa fœditate putredinis præclara pulchritudo virtutis. Vaſtat latenter inimicus, aperte malum ſuadet inimica, adiutorium diaboli, non mariti, Eua noua, ſed ille non vetus Adam, Dic aliquid in deum & morere. Blaſphemando extorque, quod precãdo non potes impetrare. Locuta es, inquit, tãquam vna ex inſipientibus mulieribus. Attẽdite verba fortis fidelis, attendite verba foris putreſcentis, intus integri. Locuta es, inquit, tanquam vna ex inſipiẽtibus mulieribus. Si bona percepimus, mala non ſuſtinemus? Pater eſt, nunquid amandus blandiens, & reſpuendus corripiẽs? Nónne pater eſt, & promittẽs vitam, & imponẽs diſci-

plinam? Excidit ne tibi fidelis? Accedẽs ad ſeruitutem, Eccle. 2. ſta in iuſticia & timore, & præpara animã tuam ad tentationem: omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam haba,

quoniam in igne probatur aurum & argentum, homi- Prouer. 3. nes vero acceptabiles in camino humiliationis. Miſer, Heb. 12. excidit ne tibi? Quem enim diligit dominus, corripit:

flagellat

G flagellat autẽ omnem filiũ quem recipit. Cogita quoſ-
libet cruciatus, extende animum in quaſlibet in hac vi-
ta pœnas humanas, cõpara ad gehennã, & leue eſt om-
ne quod cogitas. Hic temporalis, ibi æternus eſt, & qui
torquet & qui torquetur. Nunquid adhuc patiũtur, qui
Luca.16. illo tẽpore paſsi ſunt, quo Roma vaſtata eſt? Diues au-
tem ille adhuc apud inferos patitur, arſit, & ardet, arde-
bit, viuet vſque ad iudiciũ, recipiet carnẽ non ad bene-
ficium, ſed ad ſupplicium. Illas pœnas timeamus, ſi deũ
timemus. Quicquid hîc paſſus fuerit homo, ſi corriga-
tur, emendatio eſt: ſi nec ſic corrigatur, duplex dãnatio
eſt. Et hic enim luit pœnas temporales, & ibi experietur
æternas. Dico charitati veſtræ fratres, martyres certe
ſanctos laudamus, glorificamus, admiramur, dies eorũ
pia ſolennitate celebramus, merita eorum veneramur:
& ſi poſſumus, imitamur. Eſt profecto magna martyrũ
gloria, ſed neſcio vtrum minor gloria fuit ſancto Iob,
nec tamen ei dicebatur, Thus pone idolis, ſacrifica diis
alienis, nega Chriſtũ: dicebatur tamen, blaſphema deũ.
Iob.2. Nec ſic dicebatur, vt intelligeretur, ſi blaſphemaueris,
putredo omnis abſceſſura ſanitaſq; reditura eſt: ſed ſi
H blaſphemaueris dicebat inepta & inſulſa mulier, morie-
ris, & moriendo tormẽtis carebis. Quaſi vero morien-
ti blaſphemo non æternus dolor ſuccederet: mulier fa-
tua præſentis putredinis horrebat moleſtiam, æternam
flammam minime cogitabat: ferebat ille præſens, ne in-
cideret in futurum, tenebat cor à mala cogitatione, lin-
guam à maledicto, ſeruabat animæ integritatem in pu-
tredine corporis, videbat quid in futurum euadebat: &
ideo quod patiebatur, ferebat. Sic ſic vnuſquiſq; Chri-
ſtianus, quando aliquam afflictionem corporis patitur,
gehennas cogitet, & videat quàm leue eſt quod patitur,
non murmuret aduerſum deum, non dicat, Deus, quid
tibi feci, quare iſta patior? Imò dicat, quod dixit ipſe
Iob.14. Iob quamuis ſanctus. Exquiſiſti omnia peccata mea, &
ea tanquam in ſacculo ſignaſti. Non ſe auſus eſt dicere
ſine peccato qui patiebatur, nõ vt puniretur, ſed vt pro-
bare tur. Hoc dicat vnuſquiſq; cum patitur, Fuerũt Ro-
mæ quinquaginta iuſti, imò ſi modum humanum cõſi-
deres, milia iuſtorũ: ſi regulã perfectionis, nemo iuſto-
rum exiſtit. Quicunq; Romę qui ſe audeat iuſtum dice-
Ezech.28. re, à me non audet: nunquid tu ſapiẽtior quàm Daniel?
I Audi ergo illum confitentem peccata ſua, an forte cum
confitebatur mentiebatur? Hinc ergo habet peccatum,
quia de ſuis peccatis deo non mentiebatur. Sed aliquã-
do argumentantur homines & dicunt, Debet & homo
iuſtus dicere deo, quia peccator eſt, quãuis ſciat nullum
ſe habere peccatum, tamen dicat deo, habeo peccatum,
miror ſi iſta conſilij ſanitas appellanda eſt? Quis te facit
non habere peccatum, nõnne deus qui ſanat animam
tuam? Si tamen non habes peccatum, nam cõſidera, &
inuenies non peccatum, ſed peccata. Tamen ſi prorſus
non habes peccatum, nõnne illius beneficiũ eſt, cui di-
Pſal.40. xiſti, Ego dixi, domine miſerere mei, ſana animã meã,
quoniã peccaui tibi? Si ergo ſine peccato eſt anima tua,
ſanata eſt omni modo anima tua, quare ingratus medi-
co tuo, vt dicas vulnus eſſe adhuc, vbi omnẽ ſanitatem
ille iam perfecit? Si corpus tuum languidum, aut vulne-
ratum medico oſtenderes, & rogares vt tibi adhiberet
curandi diligẽtiam, atq; ille faceret, ſanumq; & incolu-
mẽ redderet, & tu adhuc diceres, non ſum ſanus, nõn-
ne eſſes medico ingratus, nõnne eſſes in medicum cõ-
tumelioſus? Sic & deus ſanauit te, & audes dicere, ad-
huc vuln⁹ habeo, nec times ne tibi reſpõdeat: Ergo ego
nihil egi, aut totũ quod egi, effudi, nõ accipio mercedẽ,
non mereor vel laudẽ. Auertat deus hãc amẽtiã, & hãc K
argumentationẽ vanã. Dicat homo, peccator ſum, quia
peccator eſt: dicat peccatum habeo, quia peccatũ habet.
Nõ enim ſi nõ habet, ſapientior eſt quàm Daniel? Ergo
fratres mei, illam quæſtionẽ aliquando determinem. Si
iuſti ſic appellãdi ſunt, ſicut modo quodã humano iuſti
appellantur, ſecundũ quãdam cõuerſationem, qua in-
ter homines viuunt ſine querela, multi tales Romæ, &
propter hoc pepercit deus, multi euaſerũt, ſed & eis qui
mortui ſunt, pepercit deus: Mortui enim in bona vita
& vera iuſticia, in bona fide, nõnne rerum humanarum
caruerunt, & ad diuinũ refrigeriũ peruenerunt? Mortui
ſunt poſt tribulationes, quomodo pauper ille ante ia-
nuam diuitis, ſed paſsi ſunt famẽ, paſſus eſt & ille, paſsi
ſunt vulnera, paſſus eſt & ille, forte minus eos canes lin-
xerunt. Mortui ſunt, mortuus eſt & ille, ſed quo fine au-
di, Contigit, inquit, mori inopẽ illũ, & afferri ab angelis *Luc.16.*
in ſinu Abrahę. Vtinam videre poſſemus oculis animas
ſanctorum, qui in illo bello mortui ſunt, tunc videretis
quomodo deus pepercerit ciuitati. Milia enim ſancto-
rum in refrigerio ſunt lætantiũ & dicẽtium, Deus gra- L
tias tibi, quia nos à carnis moleſtiis & tormẽto ſeruaſti.
Gratias tibi, quia iam nec Barbaros, nec diabolũ formi-
damus, nõ timemus in terra famẽ, non timemus grandi-
nem, nõ timemus hoſtẽ, non timemus illectatorẽ, †non † *aliàs li-*
timemus oppreſſorẽ, ſed ſumus in terra mortui, apud te *ctorem.*
non morituri, in regno tuo ſalui, dono tuo non merito
noſtro. Qualis ciuitas eſt humiliũ quæ iſta dicit? An pu-
tatis ciuitatẽ in parietibus deputandã? Ciuitas in ciui-
bus eſt, nõ in parietibus. Deniq; ſi diceret deus Sodomi-
tis, fugite, quia incẽſurus ſum locũ iſtum, nõnne magnũ
meritum eos habere diceremus ſi fugerẽt, & flamma de
cœlo deſcẽdens mœnia parieteſq; vaſtaret? Nõne deus
pepercerat ciuitati, quia ciuitas migrauerat, & perniciẽ
illius ignis euaſerat? Nõnne ante paucos annos iã ſub-
tracto Imperatore † Conſtãtinopoli, quod dico audie- † *aliàs ſub*
runt nonnulli, & forſitan nouerũt, & ſunt in hoc popu- *Archadio*
lo qui & illic præſentes fuerunt, volẽs deus terrere ciui- *Imperatore.*
tatẽ, & terrendo emendare, terrendo cõuertere, terren-
do mundare, terrẽdo mutare, ſeruo cuidã ſuo fideli vi-
ro, vt dicitur militari, venit in reuelatione & dixit ei, ci-
uitatẽ vẽturo de cœlo igne perituram, eũq; admonuit, vt
Epiſcopo diceret, Dictũ eſt, nõ contẽpſit Epiſcopus, & M
allocutus eſt populũ, conuerſa eſt ciuitas in luctũ pœni-
tẽtiæ, quẽadmodũ quondã illa antiqua Niniue: tamẽ ne *Ionæ.3.*
putarent homines illũ qui dixerat vel falſitate deceptũ
vel fallaciter decepiſſe, venit dies quẽ deus fuerat com-
minatus, intentis omnibus, & exitũ cum timore magno
expectantibus, noctis initio tenebrante iam mundo, vi-
ſa eſt ignea nubes ab Oriente, primo parua, deinde pau-
latim vt accedebat ſuper ciuitatem ita creſcebat, donec
toti vrbi ingẽs terribiliter immineret: videbatur horrẽ-
da flãma pendere, nec odor ſulphuris deerat, omnes ad
Eccleſiã confugiebant, nõ capiebat multitudinẽ locus,
baptiſmũ extorquebat quiſq; à quo poterat. Nõ ſolũ in
Eccleſia, ſed etiã per domos, per vicos ac plateas ſal⁹ ſa-
cramenti exigebatur, vt fugeretur ira, nõ præſens vtiq;,
ſed futura. Attamen poſt magnã illã tribulationem, vbi
exhibuit de⁹ fidẽ verbis ſuis, & reuelatione ſerui ſui cœ-
pit vt creuerat minui nubes, paulatimq; conſumpta eſt,
populus ſecurus paululũ factus, iterum audiuit omnino
eſſe migrandũ, quòd ciuitas eſſet proximo ſabbato pe-
ritura, migrauit cum Imperatore tota ciuitas, nemo in
domo remanſit, nemo domũ clauſit, longe recedens à
mœnib⁹, & dulcia tecta reſpiciẽs, relictis chariſsimis ſe-
dibus

A dibus voce miſerabili valefecit. Et aliquot milibus tāta illa multitudo progreſſa, vno tamē loco fundendis ad deum orationibus congregata, magnum fumum ſubito vidit, & vocem magnam emiſit ad deum: tandemq́; tranquillitate conſpecta, miſſis qui renunciarent ſolicita, quæ prædicta fuerat hora tranſacta, & renunciantibus quòd ſalua vniuerſa mœnia & tecta conſiſterent, omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quicquam perdidit patente, omnis homo ſicut dimiſit inuenit. Quid dicemus, vtrū iſta ira dei, an potius miſericordia fuit? quis dubitet miſericordiſſimum patrem corrigere voluiſſe, terrendo non perdendo punire, quādo nihil hominū, nihil domorum, nihil mœnium tanta impendens præſentia calamitatis læſit, prorſus ſicut ſolent manus erigi ad feriendum, & conſternato illo qui feriēdus erat miſeratione reuocari, ita factum eſt illi ciuitati. Veruntamen ſi eo tempore quo illa derelicta vniuerſus populus abſceſſit, irrueret vaſtitas loco, totamq́; vrbem ſicut Sodomam nullis ſaltem ruinis remanētibus perdidiſſet, quis etiam ſic dubitaret quod de⁹ pepercisset illi ciuitati, qua præmonita & ter-

B rita & diſcedente atq; migrante locus ille cōſumeretur: ſic minime dubitandum eſt, pepercisse deum Romanę etiam ciuitati, quę ante hoſtile incendium in multis ex multa parte migrauerat. Migrarunt qui fugerūt, migrarunt qui de corpore exierunt, multi præſentes vtcūque latuerunt, multi in locis ſanctis viui ſaluiq́; ſeruati ſunt. Manu ergo emendantis dei correpta eſt potius ciuitas illa quàm perdita, tāquam ſeruus ſciens voluntatē do-

Lucæ.12. mini ſui, & faciēs digna plagis vapulabit multis. Atque vtinam valeat ad exemplum timoris & malæ concupiſcentiæ, ſitiens mundum, & appetens perfrui pernicioſiſſimis voluptatibus, demonſtrante domino quàm ſint inſtabiles & caducæ omnes ſeculi vanitates & inſaniæ mendaces, potius refrænētur quàm ſub flagellis digniſſimis aduerſum dominum murmuretur: ſed vnā tribulam ſentit area vt ſtipula concidatur, grano [illegible] vnum ignem patitur fornax aurificis, vt palea in cinerē pergat, aurum ſordibus careat: ſic & vnam tribulationē Roma pertulit, in qua vel emendatus liberatus eſt pius, impius autē damnatus eſt, ſiue ab hac vita raptus ſit vbi magis pœnas dulciſſimas lueret, ſiue hic remāſerit vbi damnabilius blaſphemaret. Nō ergo nos moueat labor piorum, exercitatio eſt non damnatio, niſi forte horre-

C mus cū videmus indigna & grauia in hac terra perpeti aliquē iuſtum, & obliuiſcimur quæ pertulerit iuſtus iuſtorum, ſanctusq́; ſanctorū. Quod paſſa eſt vniuerſa illa

Apoca.19. ciuitas, paſſus eſt vnus. Sed videte quis vnus, rex regum & dominus dominantium, comprehenſus, vinctus, flagellatus, contumeliis omnibus agitatus, ligno ſuſpēſus & fixus, occiſus. Appende cum Chriſto Romā, appēde cū Chriſto totam terram, appēde cum Chriſto cœlum & terrā, nihil creatum cum creatore penſatur, nullum opus artifici cōparatur. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & tamē à perſequentibus deputatus eſt nihil. Feramus ergo quod nos deus ferre voluerit, qui nobis curandis atq; ſanandis, quis etiam do-

Iacobi.1. lor ſit vtilis ſicut medicus nouit. Certe ſcriptum eſt, Patientia opus perfectum habet: quod autem erit opus patientiæ, ſi nihil aduerſi patiamur? Cur ergo mala temporalia perpeti recuſamus, an forte perfici formidamus?

1.Cor.10. Sed planè oremus & gemiſcamus ad dominum, vt ſeruetur erga nos quod Apoſtolus dicit, Fidelis deus qui nō vos ſinet tentari ſupra id quod poteſtis, ſed facit cū tentatione etiam exitum vt ſuſtinere poſſimus. Amen.

DE CREATIONE PRIMI hominis Tractatus. D

Fragmentum eſſe videtur, neſcio cuius.

TANTA dignitas humanæ conditionis eſſe dinoſcitur, vt non ſolum iubentis ſermone, vt alia ſex dierum opera, ſed conſilio ſanctæ trinitatis & opera maieſtatis diuinæ creatus ſit homo, vt ex primo conditionis honore intelligeret quantum ſuo conditori deberet, dum tantum in conditione mox dignitatis priuilegium præſtitit ei conditor, vt tanto ardentius amaret conditorem, quanto mirabilius ſe ab eo conditum intelligeret, Faciamus, inquit, hominem ad *Gene.1.* imaginem & ſimilitudinem noſtram. Nec ob hoc ſolum quòd ſanctæ trinitatis cōſilio ſit excellenter à conditore conditus, ſed etiam quòd ad imaginē & ſimilitudinem ipſe creator omnium eum creauit, quòd nulli alij ex creaturis donauit. Quæ imago diligentius eſt in interioris hominis nobilitate conſideranda. Primo E quidem, vt ſicut deus ſemper vbique totus eſt, omnia viuificans & gubernans, ſicut Apoſtolus confirmat dicens, Quod in eo viuimus, mouemur & ſumus, ſic anima *Acto.17.* in ſuo corpore vbique tota viget viuificans illud, mouens & gubernans: Neque enim in maioribus ſuis corporis membris maior, & in minoribus minor, ſed in minimis tota eſt, & in maximis tota. Et hæc eſt imago vnitatis omnipotentis dei, quam anima habet in ſe, quæ etiam ſanctæ trinitatis quādam habet imaginem. Primo in hoc, quia ſicut deus eſt, viuit & ſapit, ita anima ſecundum ſuum modum viuit & ſapit. Eſt quoque & anima trinitas in ea qua ad imaginem & ſimilitudinem ſui conditoris perfectæ quidem & ſummæ trinitatis, quæ eſt in patre & filio & ſpiritu ſancto condita eſt. Et licet [illegible] tres tamen in ſe digni-tates habet, id eſt, intellectum, voluntatem & memoriam. Quod idem licet aliis verbis in Euangelio deſignatur, cum dicitur, Diliges dominum deum tuum ex *Matth.22.* toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: id eſt, ex toto intellectu tuo, & ex tota voluntate tua, & ex tota memoria tua. Nam ſicut ex patre generatur filius, & ex patre filioq́; procedit ſpiritus ſanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his iterum am- F bobus procedit memoria, ſicut facile à ſapiente quolibet intelligi poteſt. Nec enim anima perfecta poteſt eſſe ſine his tribus, nec horum trium vnum aliquid quātum ad ſuam beatitudinem pertinet, ſine aliis duobus integrum conſtat. Et ſicut deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus, non tamen tres dij, ſed vnus eſt deus habens tres perſonas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ in vno corpore, ſed vna anima tres dignitates, atque in his tribus eius imaginem gerit mirabiliter in ſua natura noſter interior homo, & ex his quaſi ex excellentioribus animæ dignitatibus iubemur deum diligere, vt inquantum intelligatur, diligatur: & quantum diligitur ſemper in memoria habeatur. Nec ſolum ſufficit intellectus de eo, niſi fiat voluntas in amore, imò nec hęc duo ſufficiunt niſi memoria addatur, quia ſemper in mente intelligentis & diligentis manet, vt ſicut nullum poteſt eſſe momentum quo præſentem eum non habeat in memoria. Et hæc habeto de imagine. Nunc vero de

G ſimilitudine aliqua intellige, quę in moribos cernenda eſt, vt ſicut creator deus qui bominem ad ſimilitudioē creauit, charitas eſt, boous eſt, iuſtus eſt, patiens & mitis eſt, mundus & miſericors eſt, & alia virtutum ſacra inſignia, quæ de eo leguotur: ita homo creatus eſt vt haberet charitatem, vt bonus eſſet, iuſtus, patiens ac mitis, mundus & miſericors foret. Quas virtutes, quanto plus habet in ſeipſo, taoto propinquior eſt deo, & maiorem ſui conditoris ſimilitudioem gerit. Si verò, quod abſit, aliquis per deuia viciorũ & diuortia criminum ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine aberret, tũc fiet

Pſal.48. de eo quod ſcriptum eſt, Homo cum in honore eſſet, non intellexit, &c. Quis maior honor poterat homini eſſe quàm vt ad ſimilitudinem ſui conditoris concreetur, & eiſdem virtutum veſtimentis ornaretur, quibus

Pſal.92. & conditor? De quo legitur, Dominus regoauit, decorem indutus eſt, id eſt, omni ſplendore virtutum & totius bonitatis decore indutus. Vel quod maius poteſt eſſe homini dedecus, aut infelicior miſeria, quàm vt hac ſimilitudinis gloria ſui cõditoris amiſſa, ad ioformem & in irrationabilem brutorũ iumeotorumq; delabatur

H ſimilitudinem? Quapropter quiſq; diligentius attendat primæ ſuæ conditionis excellentiam, & venerandam ſaoctæ trinitatis in ſeipſo imaginẽ agnoſcat, hooorẽq; ſimilitudinis diuinæ, ad quã creatus eſt nobilitate morum, exercitio virtutum habere contendat, vt quando apparuerit qualis ſit, tunc ſimilis illi appareat, qui ſe mirabiliter ad ſuam ſimilitudinem io primo Adam condidit, mirabilius in ſecundo reformauit.

DE ARBORE SCIENTIAE boni & mali Tractatus.

Non eſt Auguſtini.

Gene.2. LEGIMVS in Geneſi dixiſſe dominum ad Adam, Ex omni ligno quod eſt in paradiſo edite, de ligno autem dinoſcentiæ booi & mali, quod eſt in medio paradiſi, non edatis: qua die autem ederitis, morte moriemini. Multos ſcimus, fratres chariſſimi, de hac arbore quæſtiones vanas mouiſſe, qui dicant Adam non voluntate peccaſſe, quia io illa arbore

I fuit dinoſcentia boni & mali: & dum hominis culpam excuſare oituntur, ſic deo conditori iniuriam faciunt: quibus ratio reddenda eſt, ne diutius quæſtiones malas moueant, aut vſque adhuc in errore taliter ſeotiendo lateant, ſed ſi volunt ooſſe taceant & audiant, ne ſtulta loquendo, deo conuitium faciant. Vna arbor fuit in medio paradiſi, explorans hominis voluntatem: in ea vita pendebat, in ea & mors tranſgreſſione latebat: in ea apparuit tranſgreſſio, in qua firmata fuerat legis pręceptio.

Ibidem. Dixit deus, Ex omni ligno quod eſt in paradiſo edite, de illa vero arbore quæ eſt in medio paradiſi nõ edatis, ne morte moriamini. In hoc verbo lex erat à deo poſita homini, in ea fuit præmium conſtitutũ cum intermioatione ſententiæ. Deus dixit, Si guſtaueritis,

Gene.3. morte moriemini. Et diabolus dixit, Non morte moriemini. Et ſtetit hooio inter deum factorem, & diabolum deceptorem. Deus mortem minatus eſt, ſi arboris fructus tangatur: diabolus deos futuros eſſe eos promittebat, ſi arbor illa violetur: & appetita eſt veneooſa dulcedo, & contempta eſt ſalubritas perpetuę vitæ. Sed dicit aliquis calumniator, Vides quia in illa arbore fuit K

mors? Reſpondeamus vanæ quæſtioni: non fuit plaoè in eadem arbore facta, ſed inuenta per hominem. Hæc probatio fuit hominis, non deceptio ſalutaris. Nam ſi deus hominem non amaſſet, nec & feciſſet, nec & antea præmoneret ſi mortificare voluiſſet: quod ſi antea non præmooeret, oon erat miſericordia ſed impietas, nec iuſtitia ſed iniuſtitia, vt ipſe miſericorditer feciſſet. Iniuſta hæc impietas nec in homine eſſe debet, quanto magis nec in deo fuiſſe credenda eſt, qui fons pietatis & bonitatis eſt. Quis hominum, fratres mei, opus ſuum perire patiatur, aut fabricã ſuam ruinæ tradat, aut filiũ quem genuit in foueam mortis impiogat? Si in homine iſta crudelitas noo eſt, nec in deo credas fuiſſe, qui fabricam ſuam, id eſt, hominem bene diſpoſuit, & imminenti eius ruinæ deſtinatam præcepto ſuffulſit ne caderet: ſed ſtare nõ potuit, quare, quia audire deum noluit. Quid ergo imputamus deo, ſi Adam cecidit, qui vt caderet dei præceptum cootempſit? Dic mihi, arbor ipſa bona fuit, an mala? Dicturus es mala, mala vtique, de qua homo pomum rapiendo mutatus eſt io mortẽ.

Ergo arbor fuit mala, an tranſgreſſio mandati? Planè L arbor: nam ſi mala non fuiſſet, Adam non cecidiſſet. Hęc dicis, non intendens virtutem ſcripturarum. Nam ſicut ſcriptum eſt, in illa arbore fuiſſe dinoſcentiam bo- *Gene.2.* ni & mali: ita ſcriptũ eſt, Et vidit deus quæ fecit, & ecce *Gene.1.* bona valde. Illud credis quod te in errorẽ inducat, & hoc non credis quod te ad ſalutem perducat? Vis noſſe qui calumniaris, quia arbor illa non fuit mala ſed bona: nec in ea facta eſt à deo mors, ſed homo ſibi mortem creauit. Dic mihi calumniator, ferrum bonũ eſt an malum? Sine dubio dicturus es, malum. Et quare malum & non bonũ, cum omnia quæ deus fecit, bona ſunt valde? Quale bonom dicis eſſe ferrum, vnde homines perimuntur? Audi ergo, noo ferrum eſt malum, ſed qui ad facinus vtitur ferro, ipſe malus eſt. Nam vis ooſſe quia bonum eſt ferrum? Vnus eo vtitur ad putandum vineã, & alius ad perpetrandum homicidium, alius ſe paſcit ferro, alius innocentem perimit gladio, vnus ferro agrum colit, alius in fauce ferro ſaoguinem fundit, vnus operatur ferro vt vitam ſuſtentet ſuam, alius autem ferro vitam eripit alienam. Nam & iudex gladium portat, vt in reum aoimaduertat, innocẽtem abſoluat. Adhuc audi ſi vacat calumniator, Vioum bonum dicis eſſe an malum? Puto quòd bonũ dicas eſſe, non malum, & hoc æquitatis iudicio, nõ ebrietatis beneficio. Ergo bonum M eſt vioum, valde beoe quòd vioum cõfeſſus es bonam eſſe dei creaturam, & ego confiteor bonam eſſe: quare ergo vnus accipit cum ſobrietate, alius ad ebrietatem? Nũquid vnus, quia debriatur & turpis videtur, ideo mala dicenda eſt dei creatura: alius ſobrie viuit, & deum in ipſa ſobrietate benedicit? Nam qui inebriatur in foueam cadit, & aliquotiens mortem incurrit. Cibi quos nobis dominus largiri dignatus eſt, ad vtendum noo ſunt mali, ſed boni, & tamen ſi amplius ſumantur, pernicioſi ſunt & nociui, nunquid ideò dicenda eſt mala dei creatura, quia nocet aut aliquibus pernicioſus eſt? ſed quia in perniciem ſalutis ſuæ amplius præſumunt, & quod deus generi humano largitus eſt, ipſis nociuũ eſt, & quæ dicturus ſum penè omnibus nota ſunt. Scimus aliquos multo vino & cibo præfocatos, nunquid in vino aut in cibis fuit mors? Abſit, ſed intemperantia ciborum fecit eos in mortem cadere. Sic & ferrum nõ ideo dicẽdum eſt malum, quia de eo latro facit homicidium, ſed ipſe malus eſt, quia eo vtitur ad perimendum

A dum hominem, ita & illa arbor non fuit mala, ſed bo-
na, ſed fuit malum quòd homo dei præceptum tranſ-
greſſus eſt. Nam bonum eſt, quicquid deus homini ad
vtẽdum tribuere dignatus eſt. Ecce de nouo teſtamẽto
profero teſtimonium, bona eſſe omnia quæ deus fecit.
Acto.10. In Actibus Apoſtolorum legimus, obdormiſſe Petrum
& viſum vidiſſe, deponi de cœlo vas quoddã candidũ
vt linteum, in quo erant quadrupedia, volatilia & ſer-
pentia terræ poſita. Et dixit ad eum vox: Surge Petre,
victima & manduca. Et Petrus ait, Abſit domine, quo-
niam nũquam comedi omne cõmune & immundum.
Cui dixit: Quod deus ſanctificauit tu ne commune di
xeris. Quid eſt calũniator? Ecce nõ ſolum bona, ſed &
ſanctificata eſſe omnia diuino ore probauimus. Arbor
hæc non fuit mala, ſed bona: nec in ea aliquid mali po
tuit reperiri, ſed homo fuit à ſemetipſo malus, qui ma-
le vſus eſt bono quod fecerat deus. In hoc mala volun
tas hominis cognoſcitur, vt cui omnis paradiſus ſubia
cuit, ad arborem interdictã manum extẽdens mortem
incurrit: ſi vnã arborem ei diuinitas largiretur, & om-
B nis paradiſus fuiſſet interdictꝰ, ſufficere debuerat quod
ei largitus eſt deꝰ. Sed quia amplius voluit quàm quod
ei voluntas largiẽtis indulſit, & hoc quod habuit ami-
ſit, & in mortem nihilominus incurrit. Peccatum Adæ
cui imputandum eſt? Deo qui monuit, aut ei qui audire
noluit? medico qui vulnerato obſeruandi præceptum
dedit, aut vulnerato qui cõtra medici præceptum no-
xia poma guſtãdo cauſam trãſgreſsionis incurrit? Me-
dicorum ars eſt, vt eis quos viderint nimia ægritudine
laborantes, ea prohibeant quæ pernicioſa ſaluti, aut pe
riculum procurẽt. Quòd ſi ægrotus cõtra medici præ-
ceptum per intemperantiam cõtraria ſumens mortem
inciderit, quid pertinet medico qui præuidens cauſam
obſeruationem indixit? Ita nec medico animarum deo
imputandum eſt, quòd Adã cecidit, qui eum ante mo-
nendo in æternum viuere voluit. Multa ſuperſunt de
iſtis quæſtionibus quæ dicenda ſunt, ſed hora præterit
ſingula dicere, ne longitudo ſermonis faſtidium faciat
auditoribus. Debitorem medico, dilationem peto, ſed
vereor, ne debitor occurrat, & creditor abſentiã pro-
curet, Debitum curo ſoluere ſermonem, ſed priſtinos
C meos nõ inuenio creditores, aliquos video, aliquos re-
quiro. O creditor piger, conueneris vt debitum exigas,
quid tuam abſentiam procuras: debitor ſatisfacere cre-
ditori cupit, & creditor deſidioſus abſentẽ ſe facit. No-
uam rem video, inſtat creditor debitori, vt debitũ re-
cipiat, excuſat. Sed quid intereſt, ſi creditor venire no-
luit, reddat debitor quod promiſit. Adhuc calũniator
ille priſtinus tot probationibus cõuictus non acquie-
ſcit, ſed dicit: Sciebat deus hominem poſſe peccare, an
non? Reſpõdeamus ei, ne ſibi videatur aliquid dixiſſe:
Sciebat plane. Si ergo ſciebat eum poſſe peccare, quare
nõ eum reuocauit à peccato? Quare? quia inuitum non
decuit coronare. Quis vnquam fratres mei præmium
non pugnanti dat, aut quæ corona non dimicanti, aut
quæ ſine conflictu victoria? Audi Apoſtolũ diuino ore
2.Timo.2. loquẽtem, Nemo coronatur niſi qui legitime certaue-
rit. Adam nec pugnauit, nec certamen cum diabolo ſu
ſcepit, ſed ad vnam ſuggeſtionem pręmium immorta-
litatis amiſit. Victus eſt qui non pugnauit, ſuccubuit vo
luntati non neceſsitati. O calumniator qui ſignare te
neſcis & deo vis calumniari, quia Adam nõ voluntate
peccauit. Nempe Iob homo fuit ſimilis illi, quanta per-
peſſus eſt & tolerauit, pugnauit & vicit, à deo in pote-
ſtatem diabolo datus eſt & ſuſtinuit: Et vtiq; quẽ ſcie-
bat deus penitus ſuperari non poſſe, in poteſtatem non
debuit dare: ſed ideo taliter probare eũ voluit deus, vt
nobis excuſationis & calumniæ articulum amputaret.
Expoliatus diuitiis & cenſu, vinci non potuit, quia nec
voluit. Filios amiſit & dominum benedixit. Parum eſt
hoc, poſtea vlceribus plenus, in ſtercore iacuit, & nihil
mali aduerſus dominũ loqui potuit: licet doloribus vr
gebatur loqui, ſed verba nõ fuerãt improperij, cui iam
vxor non adiutoriũ, ſed deceptio fuit: adiutorium qui-
dem diaboli, ſed deceptio mariti, ſubornata à diabolo
talia perſuadebat dicens, quãdiu pateris hæc? Dic ver- Iob.2.
bum contra dominum vt indignetur tibi & moriaris.
O affectus vxoris. O malignitas cõiugalis. Potuit enim
dixiſſe, confitere deo, vt propicietur tibi & viuas, blaſ-
phema, inquit, deũ, vt indignetur tibi & moriaris. O ar-
gumenta ſerpentis antiqui, per vxorem putauit Iob de-
cipere, cuius animũ vulneribus plenum, nec ſic quidem
valuit ad blaſphemiam incitare. Adam vero quid tale
pertulit: quare diabolo potius quàm deo obediuit? Sed
adhuc calumniator dicis: Quare dixit deus: Morte mo
riemini, niſi quia deus ipſam mortem fecit qui eam nõ E
auertit. Reſpõdetur tibi & in hoc calumniator ineptiſ-
ſime, ſi cum tu ſis homo habẽs filios, omnes admones,
omnibus præceptum das, vt te ſequantur & imitentur
in omnibus, & ſi vnus eorum contemptor extiterit, &
per malam conuerſationem mortem incurrerit, nun-
quid eius mors tibi imputanda eſt, & non potius ei qui
tuam admonitionem cõtemnendo mortem incurrit?
Sic nec deo mors Adæ aſcribenda eſt, qui eũ ante trãſ-
greſsionem ne in mortem incideret monuit. Nam ma
nifeſtum eſt monuiſſe dominum atque noluiſſe homi-
nem mori, nec ipſam feciſſe mortem. Teſtificatur huic
verbo ſapiẽtiſsimus Salomon dicens, Deus mortẽ non Sapien.1.
fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Adã dei præ-
ceptum neglexit & mortẽ incidit. Reuera fratres Im-
peratoris ſacra nemo ſine periculo ſui ſanguinis con-
temnit, ſed omnes ſuſcipiunt cum tremore & venera-
tione, & adorãt viliſsimam chartulam atramẽto ſcrip-
tam, & velut diuinos adorant apices: ſcripturæ diuinæ
leguntur, verba dei tonãt, ipſe dominus qui admonen-
do præſens præſentibus loquitur & non auditur, ac fa-
ſtidioſe homines audiunt, aut quod peius eſt ſedẽtes fa- F
bulis vacant. Imperator lõge poſitus de chartula loqui-
tur, & tremitur, & quaſi præſens in illa chartula adora-
tur: teſtamentũ domini cùm recitatur ab aliquibus ho-
minibus & contẽnitur. Ipſum Prophetę clamant, Apo-
ſtoli prædicant, Euangelia loquuntur, per ſeipſum ho-
minibus cõfabulatur & nõ auditur, Audi præſentẽ do-
minũ & loquentẽ: Vbi fuerint, inquit, duo vel tres con- Matth.18.
gregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Sed
vtique, inquiunt calumnioſi homines: Deus nõ debuit
permittere hominem vt peccaret. O ſtulti qui hoc di-
cunt, non cõſiderant, quia deus non ſtatuam fecit lapi-
deam aut ligneam, ſed hominem perfectum condidit
ſui & liberi arbitrij, vt conſideraret quid boni appete-
ret, & quid mali contemneret. Debuit timere quod mi
natus eſt deus, & contemnere quod perſuaſerat diabo-
lus, & propoſito ſibi immortali præmio ad hoc debuit
habere cor paratum, & creatoris ſui ſeruare præceptũ,
non exterminatoris audire conſilium. Non melius ho-
minem culpo quàm deum? qui hominẽ fecit, iniuriam
faciat? O ſtulta & vana quæſtio. Dicunt homines: Deus
non debuit hominem permittere vt peccaret, & nõ di
cunt, quia homo male fecit dei pręceptũ tranſgredien-
do vt peccaret, quia vtique ipſe homo debuit mortem

G timere & ad interdictam arborẽ non accedere. Si quiſ-
quam hominem, nolo dicere Imperator ſeculi, iudicis
præconẽ contempſerit, nõ rapitur ad ſupplicium? Dei
præceptum contempſit Adam, & ab aliquibus defendi-
tur, quare culpas deũ cum tuo iudicio, & nõ hominem
ſioe tuo periculo? Quare incuſas artificem qui bene fa-
bricauit, & defendis hominẽ qui ędificio ſuo adeſſe no
luit, qui diuini præcepti immemor fuit, in vulnus tranſ
greſſionis incurrit? O qui Adam defendis & deo iniu-
riam facis, ad quod te interrogo, reſponde mihi: Adam
bonus fuit an malus? Dicturus es, bonus. Vt plena ſit tua
defenſio: Si ergo bonus fuit, quare vnũ filium bonũ, &
alium latronẽ genuit? Debuit bnnos ambos creare. Aut
ſi, vt tu dicis, deo faciẽte peccauit, ambos malos debuit
generare. Quare vnũ innocentem, & alium effundentẽ
innocentis ſanguinẽ genuit? Vnus dedicauit martyriũ,
& alius initiauit parricidiũ. Ergo in quo germanũ occi
dit, reus nõ eſt, quia genitor eius ſuſcepit reatũ qui filiũ
creauit, ergo Cain inuitus in iugulum fratris gladiõ fi-
xit. Talem iuſtitiã tenent qui legi calumniari nituntur,
vt geniti ſint recti, & horum genitores reatu teneantur
H obſtricti. Ecce Adam qui genuit latronẽ, ecce Cain qui
interfecit fratrem, quis ex his duobus reus eſt, pater qui
genuit, aut filius qui germanũ crudeli morte peremit?
Ceſſit calumniator, tacuit calumniator, quisnuis nun-
quam aliquid verius dicit qui veritate calumnias facit.
Vbi es calumniator, reſponde mihi pro ſuſcepto tuo,
qui de te eras ſecurus, defende quem vſq; modo defen
debas. Quare ceſſiſti, quid tacuiſti? Ecce pro filij reatu
reus tenetur Adam: quare non dicis, non eſt reus? Exur-
rexit qui tacebat, nõ taceo, inquit, Reſpondeo planè &
defendo: Nec filius pro patre, nec pater pro filio reus
eſt. Anima patris mea eſt, & anima filij mea eſt, ſecundũ
Ezech.18. quod ſcriptum eſt: Anima quę peccauerit ipſa punietur.
Quaſi experrectus eſt calumniator ille qui dormiebat,
aperuit os ſuũ, cœpit loqui, ſed modo tacebat. Dic ergo
nec pater pro filio, nec filius pro patre reus eſt: Reſpon-
de pro ſuſcepto tuo, & ego pro deo meo: Defende A-
dæ cauſam, & ego dei mei iniuriam. Tu dicis non eſſe
iuſtum vt reus ſit Adam pro filio, & ego conſentio. Si
patrem non inuoluit filij reatus ad peccatum, & ſicut
non eſt iudicandum pro Cain, ſic nec deo quod Adam
I peccauit imputemus, ſed ſic agamus vt ad indulgen-
tiam dei veniamus.

Finis.

DE PVGNA ANIMAE TRACTATVS INCERTI AVTHORIS.

Roma.8. QVotqnot ſpiritu dei aguntur, hi
filij ſunt dei. Non ſunt filij dei,
ſi non aguntur ſpiritu dei. Si au-
tẽ ſpiritu dei aguntur, pugnent,
quia magnũ habent adiutorem.
Nõ enim nos deus ſic expectat
pugnantes, quomodo expectat
populus venatores. Populus ve-
natori fauere poteſt, periclitantem adiuuare nõ poteſt.
Sic ergo & hic caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpi
Gala.5. ritus autem aduerſus carnem. Et quid eſt, vt nõ ea quæ
vultis faciatis? Hîc enim periculum eſt mali intellecto-
ris, ſit nunc officium qualiſcunq; expoſitoris, vt non ea
quæ vultis faciatis. Attendite ſancti quicunq; pugnatis:
Prælıantibus enim loquor. Intelligunt qui pugnant, nõ
intelligit qui non pugnat. Nam qui pugnat, nõ dico in- K
telligit me, ſed præuenit me, quia vult homo caſtus vt
nulla omnino ſurgat in mẽbris eius concupiſcentia ad-
uerſaria caſtitati, pacẽ vult, ſed nondum habet: quando
enim ad illud ventum fuerit, niſi nulla omnino exur-
gat cõcupiſcentia aduerſanda, nullus erit hoſtis cũ quo
luctemur, nec expectatur ibi victoria, quia iam de hoſte
triumphatur. Audi ipſam victoriam ipſo Apoſtolo di-
cẽte, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionẽ,
& mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autẽ cor- *1.Corin.15.*
ruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc
induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus
eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Audi voces triũphan
tium: Vbi eſt mos contentio tua? Vbi eſt mors aculeus
tuus? Percuſſiſti, vulneraſti, deieciſti, ſed vulneratus eſt
pro me qui fecit me. O mors, ô mors, vulneratus eſt pro
me qui fecit me, & de morte ſua vicit te. Et tunc trium-
phantes dicturi ſunt, Vbi eſt mors cõtentio tua, vbi eſt *Ibidem.*
mors aculeus tuus? Modo autem quando caro cõcupi- *Gala.5.*
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, cõ-
tentio mortis eſt, non quod volumus, facimus. Quare?
Quia volumus, vt nullæ ſint concupiſcentiæ, ſed non L
poſſumus, velimus nolimus habemus illas, velimus no-
limus titillant, blandiuntur, ſtimulant, infeſtant. Surge-
re volunt, premuntur, nondũ extinguũtur quandiu ca-
ro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus
carnẽ. Nunquid hoc etiam cum mortuus fuerit homo?
Abſit. Deponis carnem, quomodo tecum trahis concu
piſcentias carnis? Si bene pugnaſti, reciperis ad quietẽ,
de qua quiete coronandus es, nõ damnandus, vt poſtea
perducaris ad regnũ. Ergo quandiu hic viuitur fratres,
ſic eſt: ſic & qui ſenuimus in iſta militia, minores quidẽ
hoſtes habemus, ſed tamẽ habemus. Fatigati ſunt quo-
dammodo hoſtes noſtri iam etiam per ætatem, ſed ta-
men etiã fatigati non ceſſant qualibuſcunque motibus
infeſtare ſenectutis quietem. Acrior enim eſt pugna iu-
uenum, nouimus eam, tranſiuimus per eam. Caro ergo
concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-
nem: vt non ea quæ vultis, faciatis. Quid enim vultis ô
ſancti ô boni pręliatores, ô fortes milites Chriſti, quid
vultis, vt non ſint omnino concupiſcentiæ malæ? Sed
non poteſtis: Exercete bellum, ſperate triumphũ. Modo
enim interim pugnatur, caro concupiſcit aduerſus ſpi- M
ritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt nõ ea quæ vultis
faciatis, id eſt, vt omnino nullæ ſint cõcupiſcentiæ car-
nis: ſed facite quod poteſtis, quid ait ipſe Apoſtolus alio
loco quãdo commemorare iam cœperam, Non regnet *Roma.6.*
peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendũ de-
ſideriis eius. Ecce quam nolo: Deſideria mala ſurgunt,
ſed noli obedire. Arma te, ſume inſtrumentũ bellorum,
pręcepta dei arma tua ſũt. Si bene me audis, & quod lo-
quor amabis: Nõ, inquit, regnet peccatũ in veſtro mor-
tali corpore. Quãdiu enim portatis mortale corp⁹, pug
nat contra vos peccatum, ſed non regnet. Quid eſt, nõ
regnet? Id eſt ad obediendũ deſideriis eius. Si corpori
obedis, regnat. Et quid eſt obedire, niſi non exhibeatis
membra veſtra arma iniquitatis peccato? Nihil hoc do-
ctore præclarius. Quid vis iam vt exponam tibi? Fac
quod audiſti: Non exhibeas membra toa arma iniqui-
tatis peccato. Dedit tibi deus poteſtatem per ſpiritum
ſuũ, vt membra tua teneas. Surgit libido, tene tu mem-
bra: Noli exhibere membra tua arma iniquitatis pecca-
to. Noli armare aduerſarium tuum cõtra te, tene pedes
ne eant ad illicita. Libido ſi ſurrexit, tene tu membra,
tene manus ab omni ſcelere, tene oculns ne male attẽ-
dant,

A dant,tene aures ne verba libidinis libenter audiãt,tene
totũ corpus,tene latera,tene ſumma,tene ima. Quid fa
cit libido?Surgere nouit,vincere nõ nouit:Surgẽdo aſ-
ſidue ſine cauſa diſcit & nõ ſurgere. Redeamus ergo ad
verba quę obſcura de Apoſtolo propoſuerã,& plana eſ-
ſe iam videbimus. Hoc enim propoſuerã,quia nõ dixit
Gala.5. Apoſtolus,Spiritu ambulate,& concupiſcentias carnis
ne habueritis,quia neceſſe eſt vt habeamus illas. Quare
ergo nõ dixit,concupiſcentias carnis ne feceritis?Quia
fecimus eas. Concupiſcimus,ipſum cõcupiſcere facere
Roma.7. eſt.Sed ait Apoſtolus,Iã nõ ego operor illud,ſed quod
habitat in me peccatũ. Ergo quid tibi cauẽdum eſt,hoc
ſine dubio ne perficias.Surrexit libido,dãnabilis ſurre-
xit:Suggeſſit,nõ audiatur:Ardet,non ſe cõpeſcit,& vel-
les vt non arderet. Et vbi eſt,vt non ea quæ vultis facia-
tis? Noli dare membra,ardeat ſine cauſa & cõſumit ſe.
In te ergo fiunt ipſæ cõcupiſcentiæ? Fatendum eſt,fiũt:
Ideo dixit,ne perfeceritis,ſed non perficiantur. Decre-
uiſti facere, perfeciſti. Perfeciſti etenim ſi decernas fa-
ciendũ eſſe adulterium,& ideo nõ facias,quia locus nõ
eſt inuẽtus,quia opportunitas non datur,quia forte illa
B caſta eſt de qua videris eſſe cõmotus,ecce iam iſta caſta
eſt,& tu adulter es. Quare?Quia tu perfeciſti concupi-
ſcẽtias. Quid eſt perfeciſti?Id eſt,in animo tuo faciendũ
eſſe adulteriũ decreuiſti. Iam quod abſit ſi & mẽbra fue
rint operata,in mortẽ deuolutus es. Suſcitauit Chriſtus
Marci.5. mortuã in domo filiam archiſynagogi. In domo erat,
nondum erat elata:Sic & homo qui flagitiũ decreuit in
corde mortuus eſt, ſed intus latet. Si vſq; ad perpetra-
Luca.7. tionẽ membrorũ peruenerit,elatus eſt foras. Sed & iu-
uenẽ filiũ viduæ ſuſcitauit dominus quãdo extra por-
tã ciuitatis mortuus efferebatur. Sic ergo audeo quidẽ
dicere: Decreuiſti in corde tuo, ſi reuocatus eris ab actu
tuo, ſanatus eris antequam perpetres. Si enim egeris in
corde pœnitentiã, quia rem malam & ſceleſtã & flagi-
tioſam dãnabilemq; decreueras,ibi vbi mortuus latebas
intus,ſic intus reſurrexiſti. Si autẽ perfeceris,iam foras e-
latus es, ſed habes,qui tibi dicat:Iuuenis tibi dico,ſurge.
Etiã ſi perpetraſti, & pœniteat te,de proximo redi,noli
in ſepulchrũ venire. Sed & hic mihi tertius eſt qui etiã
perductus eſt ad ſepulchrũ, iam ſupra ſe habet pondus
moleſtum,terra premitur:Multũ enim exercitatus eſt in
C flagitiis: Conſuetudine ſua nimia prægrauatur. Clamat
Ioan.11. etiã Chriſtus,Lazare prodi foras,homo enim iam peſſi
mę conſuetudinis putet. Merito ibi Chriſtus proclama-
uit:Nec ſolum clamauit,ſed magna voce clamauit. Ad
Chriſti enim clamorem etiam tales licet mortui, licet
ſepulti,licet putentes reſurgent:De nullo enim iacente
deſperandum eſt ſub tali ſuſcitatore.

Finis.

TRACTATVS DE ANTICHRISTO.

Non eſt Auguſtini.

DE Antichriſto ſcire volentes,
primo notabitis quare ſic voca
tus ſit: Ideo ſcilicet quia Chri-
ſto in cunctis cõtrarius erit,&
Chriſto contraria faciet. Chri-
ſtus venit humilis, ille veniet
ſuperbus. Chriſtus venit humi-
les erigere,peccatores iuſtifica-
re:ille cõtra humiles deiiciet,peccatores magnificabit,
impios exaltabit, ſemperq; vitia,quæ ſunt cõtraria vir- D
tutibus,docebit. Legem Euãgelicam diſſipabit,dæmo-
num culturam in mundo renouabit vel reuocabit. Glo
riam vanam quærens,omnipotentẽ deum ſe nomina-
bit. Hic itaq; Antichriſtus multos habet ſuæ malignita-
tis miniſtros, ex quibus multi in mundo præceſſerunt,
qualis fuit Antiochus,Nero,Domicianus, Nos quoque
noſtro tẽpore antichriſtos multos nouimus eſſe. Qui-
cunque enim ſiue laicus,ſiue canonicus,ſiue monachus
contra iuſtitiam viuit, & ordinis ſui gloriã impugnat,
& quod bonum eſt blaſphemat, antichriſtus eſt, mini-
ſter ſatanæ. Sed iam de exordio antichriſti videamus:
Non autem quod dico, ex proprio ſenſu fingo vel ex-
cogito,in libris diligenter relegẽdo, hæc omnia ſcrip-
ta inuenio. Sicut ergo authores noſtri dicunt,antichri-
ſtus ex populo Iudæorum naſcetur de tribu Dan,ſecun *Gene.49.*
dum Prophetam dicentẽ, Fiat Dan coluber in via, ce-
raſtes in ſemita. Sicut enim ſerpens in via ſedebit,& in
ſemita erit,vt eos qui per ſemitam iuſtitiæ ambulant,fe-
riat,& veneno ſuæ maliciæ occidat. Naſcetur autem ex
copulatione patris & matris ſicut alij homines,non vt
aliqui dicũt ex ſola virgine, ſed tamẽ totus in peccato E
concipietur, in peccato generabitur, & in peccato na-
ſcetur. In ipſo vero conceptionis initio,diabolus ſimul
introibit in vterũ matris eius,& ex virtute diaboli con-
fouebitur & contutabitur in vẽtre matris,& virtus dia-
boli ſemper cum illo erit. Et ſicut in matrẽ domini no-
ſtri ſpiritus ſanctus venit,& eã ſua virtute obumbrauit,
& diuinitate repleuit, vt de ſancto ſpiritu acciperet,vt
quod noſceretur diuinũ eſſet & ſanctum:ita quoq; dia-
bolus in matrẽ antichriſti deſcendet, & totam eam re-
plebit,totã circundabit,totam tenebit,& totam interi-
us exteriusq; poſſidebit, vt diabolo per hominẽ coope-
rante concipiat,& quod natum fuerit totum ſit iniquũ,
totum perditũ. Vnde & ille homo peccati,filius perdi-
tionis appellatur,quia inquantum poterit genus huma- *2.Theſſa.*
nũ perdet, & ipſe in nouiſſimo perdetur. Ecce audiſtis
qualiter naſcatur. Audite etiam locũ vbi naſci debeat.
Nam ſicut dominus ac redemptor noſter Bethleem ſi-
bi præuidit,vt ibi pro nobis humanitatem aſſumeret &
naſci dignaretur, ſic diabolus illi homini perdito qui
antichriſtus dicitur locũ nouit aptum,vnde radix om
nium malorum oriri debeat,ſcilicet ciuitatem Babylo- F
niæ. In hac enim ciuitate quæ quondam inclyta & glo-
rioſa vrbs gentilium & caput regni Perſarum erat,an-
tichriſtus naſcetur, & in ciuitatibus Bethſaida & Co-
rozaim nutriri & verſari dicitur. Quibus ciuitatibus do
minus in Euangelio imprecatur dicẽs, Væ tibi Bethſai- *Luca.10.*
da,væ tibi Corozaim. Habebit autem antichriſtus ma-
gos, maleficos,diuinos,incantatores, qui eum diabolo
inſpirante nutrient,& docebũt in omni iniquitate,fal-
ſitate & nefaria arte, & maligni ſpiritus erunt duces e-
ius & ſocij ſemper & comites indiuiſi. Deinde Hiero-
ſolymam veniens omnes Chriſtianos, quos ad ſe non
poterit conuertere, per varia tormenta iugulabit, &
ſuam ſedem in templo ſancto ponet. Templum etiam
ſanctum quod Salomon deo ædificauit in ſtatu ſuo re-
ſtaurabit,& filium dei omnipotentis ſe eſſe mentietur.
Reges autem & principes primũ ad ſe conuertet,dein-
de per illos cæteros populos. Loca vero per quæ Chri-
ſtus dominꝰ ambulauit, prius deſtruet,deinde per vni-
uerſum mundum nuncios & prædicatores ſuos mittet.
Prædicatio autem eius & poteſtas tenebit à mari vſque
ad mare,ab Oriente vſque ad Occidentem, ab Aquilo-
ne vſque ad Septentrionem:faciet quoque ſigna multa

G magna mirabilia & inaudita, arbores ſcilicet ſubito flo
rere & areſcere, mare turbari, & ſubito tranquillari, oa-
turas io diuerſas figuras mutari, agitari aëra ventis &
multimodis commotionibus, & cætera innumerabilia
& ſtupenda, mortuos in conſpectu hominum ſuſcita-
Matth.24. ri, ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam ele-
cti. Nam quãdo tanta ac talia ſigna viderint, etiam illi
qui cœleſtes & perfecti dei ſunt, dubitabunt, vtrum ip-
ſe ſit Chriſtus qui in fioe muodi vẽturus eſt ſecundum
ſcripturas an non: Hæc autem omnia miracula omni-
bus modis falſa erunt per incantatiooes diabolicas, ſed
peccatoribus & incredulis videbuntur eſſe vera. Exci-
tabit vero perſecutiooem ſub omni cœlo ſuper Chri-
ſtianos & omnes electos. Eriget itaq; ſe contra fideles
tribus modis: hoc eſt, terrore, muneribus, & miraculis.
Dabit credentibus in ſe abundantiam auri & argenti.
Quos vero non poterit decipere muoeribus, ſupera-
bit terrore: & quos terrore non poterit vincere, ſignis
& miraculis tentabit ſeducere: quos autẽ nec ſignis po-
terit illudere, in conſpectu omnium miſerabili morte
tentabit necare. Tunc erit tribulatio qualis non fuit ex
tempore quo gentes cœperunt, vſque ad tempus illud.
H Tunc qui in agro ſunt, fugiant in montibus: & qui ſu-
pra tectum, non deſcendaot io domum vt tollant ali-
quid ex ea. Tunc omnis Chriſtianus qui iouẽtus fuerit,
aut deum negabit, aut ſiue per ferrum ſiue per ignẽ for-
nacis, ſiue per ſerpentes, ſiue per beſtias, ſiue per aliud
quodlibet genus tormẽti interire iubebit, ſi in fide per-
manſerit. Hæc autem tam terribilis & timenda tribu-
latio, tribus aonis manebit in toto, & dimidium. Tunc
breuiabuntur dies propter electos: nam niſi dominus
breuiaſſet dies, non fieret ſalua omnis caro. Tẽpus qui-
dem quando antichriſtus veoiat, vel quando dies iudi
cij apparere incipiat, Paulus in Epiſtola ad Theſſaloni-
2.Theſſ.2. ceoſes dicens, Rogamus vos per aduẽtum domioi no-
ſtri Ieſu Chriſti, manifeſtat eo loco, vbi ait, Quoniam
niſi veoerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo
peccati, filius perditionis: & cætera. Scimus enim quo-
niam poſt regnum Græcorum, ſiue etiam poſt regnum
Perſarum, ex quibus vnum quodque ſuo tempore ma-
gna gloria viguit, & maxima potentia floruit: ad vlti-
I mum quoq; poſt cætera regna regnũ Romanorum cœ
pit, quod fortiſſimum omnium regoorum ſuperiorum
fuit, & omnia regna terrarum ſub dominatione ſua ha
buit, omneſq; populorum nationes Romanis ſubiacue-
runt, & eis ſub tributo ſeruierunt. Inde ergo dicit Apo-
ſtolus Paulus, Antichriſtum nõ antea io mundum eſſe
venturum, oiſi venerit primum diſceſſio: hoc eſt, niſi
diſceſſerint omnia regna à Romano imperio, quæ pri-
us ſubdita erant. Hoc autẽ tẽpus noodum aduenit, quia
licet videamus Romanum imperium ex maxima par-
te deſtructum, tamen quandiu reges Francorum dura-
uerint, qui Romanum imperium tenere debẽt, Roma-
ni dignitas ex toto non peribit, quia in regibus ſuis ſta-
bit. Quidam vero doctores noſtri dicunt, quòd vnus ex
regibus Francorum Romanum imperium ex integro
tenebit, qui in nouiſſimo tempore erit, & ipſe erit maxi-
mus, & omnium regum vltimus. Qui poſtquam regnũ
ſuum fœliciter gubernauerit, ad vltimum Hieroſoly-
mam veniet, & in mõte Oliueti ſceptrum & coronam
ſuã deponet. Hic erit fiois & conſummatio Romano-
rum Chriſtianorumq; imperij: Statimq; ſecundum præ-
dictã ſententiam Apoſtoli Pauli, antichriſtũ dicunt fu-
turum. Et tunc quidem reuelabitur homo peccati, an-
tichriſtus videlicet: qui licet ſit homo, fons tamen erit
omnium peccatorum & filius perditionis. Hic eſt filius K
diaboli, quia per omnia adimplebit voluntatem ſuam,
quia plenitudo diabolicę poteſtatis & totius mali inge
nij corporaliter habitabit in illo. Io quo erunt omnes
theſauri maliciæ & iniquitatis abſconditi: Qui aduerſa-
tur, id eſt, cootrarius eſt Chriſto, omnibuſq; membris e-
ius, & extollitur, id eſt, io ſuperbiam erigitur ſuper om-
ne quod dicitur deus, id eſt, ſuper deos gẽtilium, Apol-
linem, Iouem, Mercurium, quos Pagani deos exiſti-
mant. Super omnes iſtos deos extollitur antichriſtus,
quia maiorem & fortiorem ſe faciet illis omnibus. Et
oon ſolum ſupra illos, ſed etiam ſupra omoe quod co-
litur, id eſt, ſupra ſanctam trinitatẽ quæ modo ſola co-
lenda & adoranda eſt ab omoi creatura. Ita ſe extollet,
vt io templo dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit deus.
Nam ſicut ſupra diximus in ciuitate Babyloniæ natus,
Hieroſolymã veniens, circuncidet ſe dicens, Ego ſum
Chriſtus vobis repromiſſus, qui ad ſalutem veſtram ve
ni, vt qui diſperſi eſtis congregem & defendam. Tunc
cooſluent ad eum omnes Iudæi æſtimantes deum ſu-
ſcipere, ſed ſuſcipieot diabolum. Siue etiam io templo
dei ſedebit antichriſtus, id eſt, in ſancta Eccleſia, omnes
Chriſtianos cupiẽs martyres, eleuabitur & magnifica- L
bitur, quia in ipſo erit caput omnium malorum diabo-
lus, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Subito autẽ
& improuiſe antichriſtus veniet, & totum ſimul huma *Iob.41.*
num genus ſuo errore decipiet & perdet. Aote eius ex-
ortum, duo Prophetæ mittentur in mundum, Enoch
ſcilicet & Helias, qui cõtra impium antichriſtum, fide-
les dei diuinis armis præmunient & ioſtruent eos, &
confortabunt & præparabũt electos ad bellum, docen
tes & prædicantes tribus annis & dimidium. Filios ao-
tem Iſraël quicunque eo tẽpore fuerint inoenti, hi duo
maximi Prophetæ & doctores ad fidei gratiã coouer-
tent, & à preſſura tantæ turbinis in parte electorum in-
ſeparabiles reddeot. Tunc implebitur quod ſcriptura
dicit, Si fuerit oumerus filiorum Iſraël quaſi arena ma- *Eſaiæ.10.*
ris, reliquiæ ſaluæ fieot. Poſtquam autem per tres annos *Roma.9.*
& dimidiũ prædicauerint, mox iocipient excandeſce-
re antichriſti perſecutiooes, & cootra eos primum an-
tichriſtus ſua arma arripiet, eoſq; interficiet, ſicut in A-
pocalypſi dicitur: Et cum finierit, inquit, teſtamentum M
ſuum, beſtia deſcendet de abyſſo, & faciet aduerſus eos *Apoca.11.*
bellum, & interficiet illos. Poſtquam ergo iſti duo in-
terfecti fuerint, inde cæteros fideles perſequẽs, aut mar
tyres glorioſos faciet, aut apoſtatas reddet. Et quicunq;
in eum crediderint, ſigoum characteris eius in fronte
accipient. Sed quia de principio eius diximus, quem fi-
nem habebit, dicamus. Hic itaq; antichriſtus diaboli fi-
lius, totius maliciæ artifex peſſimus, cum per tres annos
& dimium, ſicut prædictum eſt, magna perſecutione to
tum mũdum vexauerit, & omnem populum dei variis
pœnis cruciauerit, poſtquam Heliam & Enoch interfe-
cerit, & cæteros io fide permanentes martyrio corona-
uerit, ad vltimum veniet ira dei ſuper illum, ſicut bea-
tus Paulus ſcripſit, dicens, Quem dominus Ieſus Chri-
ſtus interficiet ſpiritu oris ſui. *2.Theſſ.2.*

Finis.

DIVI

A DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, Pſalterium quod matri ſuæ compoſuit.

Domine deus omnipotens, rex æternæ gloriæ, qni eum cogooſcis beatum eſſe virũ, qui viã peccatorum ſpernit, legẽmque præceptorũ tuorum meditatur die ac nocte, doce me peccatorem tibi cum toto cordis timore & tremore fideliter ſeruire, & vocem meam te humiliter inuocantem exaudi, & ita clementiſsimis auribus percipe verba mea, vt delinquentem me in ira furoris tui non derelinquas, ne quãdo ille inſidians antiquiſsimus hoſtis rapiat vt leo animam meam, dum non eſt qui redimat, neque qui ſaluum faciat. Sed tu domine, cuius nomen admirabile
B eſt in cœlo & in terra, ita conuerte inimicum meum retrorſum vt infirmetur & pereat à facie tua. Ne vnquam irretire valeat laqueis igneis animam meam, neque ſulphur & ſpiritus procellarum ogglomeret me, ſed propter inopis miſeriam & gemitum pauperum, nunc exurgens reſpice, & exaudi me domioe: Quia conſilium inopis & ſpes eius es. Fac me ita ingredi ſine macula, & operari iuſticiam, vt gratia miſericordiæ tuæ ſit pars hæreditatis meæ. Cuſtodi me vt pupillam oculi, & ſub vmbra alarum tuarum protege me, quia tu es virtus mea, firmamẽtum meum & refugium meum. Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Mitte mihi angelum de ſancto, & deſiderium animæ meæ tribue mihi. Libera me de ore leonis, & deduc me per ſemitas iuſticiæ: Vt poſsim aſcendere in montem ſanctum tuum, & ſtare in loco ſancto tuo, innocens manibus & mundo corde. Delicta iuuentutis meæ, & ignorãtias meas ne memineris. Ne perdas cum impiis animam meam, & oe tradas me io aoimas perſequẽtium me. Sed ita exaudi propicius vocem depre-
C cationis meæ, vt inuocantem gloriam ſancti nominis tui, audias clemẽter & miserearis mei, & in te domine ſperans noo confũdar in æternum: Sed remitte mihi impietatẽ cordis mei. Fiat miſericordia tua ſuper me, quemadmodum ſpero in te: & ex omnibus anguſtiis meis eripiens me, dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Et quia in protectione alarum tuarum ſpero, da mihi petitionem cordis mei, & intende in adiutorium meum domine deus ſalutis meæ. Notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt ſciam quid deſit mihi. Exaudi propicius vocem deprecationis meæ, & educ me de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Statue ſupra petram pedes meos, & dirige in ſemitã rectam greſſus meos. In die mala libera me, vt ingrediar in locum tabernaculi admirabilis domus dei, quia tu es deus meus & fortitudo mea. Ne declines greſſus meos à via tua, vt diligam iuſticiam, & odiam ioiquitatem. Eſto mihi refugium & virtus, quia tu es rex magous ſuper omnem terram. Qui regis omnes in ſecula, libera animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Tu autem cum manifeſtus fueris ad iudicãdum nos, miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et ſpiritum ſanctum tuũ ne auferas à me. Auerte piiſsime domine io illa hora faciem tuã à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mũdum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Vt ſi-

cut oliua fructifera in paradiſo domini mei oleum ſan D
ctitatis accipiar, & ibi exultem cum Iacob, & in æternũ læter cum Iſraël. Salua me in tuo nomine, tuaq; virtute libera me. Ne deſpexeris deprecationem meam, ſed miſerere mei. Mitte de cœlo & libera me, & da in opprobrium conculcantes me. Contere dentes eorum in ore ipſorum, & confringe molas leonum. Deus meus es tu, miſericordia mea. Saluum me faciat dextera tua, & protegar à velamẽto alarum tuarum, cum reddideris ſingulis ſingula ſecũdum opera ipſorum. Dum ſitit in te anima mea, protege me à conuentu malignantiũ, cum ad te omnis caro venerit. Nõ amoueas miſericordiam tuam à me: Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me, ſed illumina faciem tuã ſuper me. Proſperum iter fac mihi deus ſalutaris meus, vt nõ abſorbeat me profundum, neque aperiat ſuper me puteus os ſuum. Adiutor & liberator meus eſto domine, oe tardaueris. Quoniam in te ſpero domine, noo confundar in æternum, cum iudicaueris populum tuum. Et hi qui ſe elongant
à te peribunt, oe auertar ego humilis factus confuſus: E
Quoniã iuſtus iudex es, humilias & exaltas nimis terribilis, & quis reſiſtet tibi tũc ab ira tua? Tu es deus qui facis mirabilia magna ſolus. Sicut populum tuum pane aluiſti in deſerto, & deſiderio ſuo nõ fraudaſti eum: ita me eſurientem gratia tua reficiat, & cito præueniat me miſericordia tua. Et tu mihi tutor panem lachrymarũ & amaritudinem compunctiooum tribue io tempore tribulatioois: Et da de petra mellis dulcedinẽ capiam internæ ſuauitatis. Deus qui ioter iuſtos & peccatores cuncta diſcernis, qui es ſolus altiſsimus ſuper omnes gẽtes, miſerere mei, & tribue mihi benedictionem, qui legem dediſti. Remitte iniquitatem cordis mei, & dimitte omnia peccata mea, & ſaluum fac ſeruum tuum deus meus ſperãtem in te. Deus qui fundas Eccleſiam tuam in montibus ſanctis, ioclina aurem tuam ad precem meã. Manus ergo tua mihi auxilietur, ne auertar io humilitate, ſed libera me de laqueo venantium, & à ruina & dæmonio meridiano. Vt plantatus in domo domini ſicut palma floream, & ſicut cedrus, quæ eſt in Libano, merear multiplicari in longitudinem dierum. Eſto F
mihi in refugium, & deus meus in auxilium ſpei meæ, quoniam tu es deus & rex magnus ſuper omnem terrã. Cũ iudicaueris orbem terræ in æquitate, & populos in veritate tua, luce perenni perfruar cum iuſtis & rectis corde lætitia. Saluet me dextera tua, & brachium ſanctum tuum. Qui ſedes ſuper Cherubin, fac me in cõſpectum tuũ cum exultatione, vt perambulem in innocẽtia cordis mei in medio domus meæ. Nõ adhæreat mihi cor prauum: Sed ſint oculi mei ſuper fideles ſanctos tuos, vt ſedeam cum eis ambulãs per viam immaculatam, cũ diſperdideris per iudicium de ciuitate tua omnes qui nunc operantur iniquitatem. Domine exaudi orationem, & clamor meus ad te perueniat. Non auertas faciem tuam à me, io quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. Propicius eſto omnibus iniquitatibus meis, redimeq; de ioteritu vitam meam. Satia in bonis deſiderium meum, qui reſpicis io terram, & facis eam tremere. Qui eduxiſti populum tuũ io exultatione, & electos in lætitia. Fac me cuſtodire iudiciũ & iuſticiam in omni tempore. Educ me de tenebris & vmbra mortis, vt parato corde cãtem, & Pſalmum dicam tibi. Fac mecum ſignum propter miſericordiam & nomen tuum: Vt io ſplendoribus ſanctorum in cõſilio iuſtorum & cõgregatiooe iuſticia mea maneat in ſeculũ ſeculi, & cornu meum exaltetur in gloria. Vt dum me

G ſuſcitari iuſſeri & e terra inopem, & de ſtercore erexe-
ris pauperem: Benedicam te ex hoc nunc & vſq; in ſe-
culum,tūc complaceam tibi in regione viuorum . Di-
rumpe vincula mea , & confirma me in miſericordia
tua.Cum in tribulatione inuocauero te domine,exaudi
me in latitudine.Legem pone mihi domine vt viuam,
& vias iuſticiæ tuæ exquiram ſemper. Da mihi intelle-
ctum , vt perſcruter legem tuam , & cuſtodiam illam
de toto corde meo . Erraui ſicut ouis quæ perierat, re-
quirens libera animam meam.Cuſtodi introitum meū
& exitum meum;vt in domo tua ſtantes ſint pedes mei
in atriis Hieruſalem.Ad te leuaui oculos meos,qui ha-
bitas in cœlis.Eripe me, animam meā de muſcipula ve
nantium,vt non extendam ad iniquitatē manus meas.
Reple gaudio os meum , & linguam meā exultatione.
Imple deſiderium meū in bono,& benedic me ex Sion:
Vt videam quæ bona ſunt in Hieruſalem, longe factus
ab omni iniquitate. Fiant aures tuæ intēdentes in ora-
tionem ſerui tui domine . Nō ſit exaltatum cor meum
in ſuperbia,nec elati ſint oculi mei : Sed humiliter ſen-
tiam donec inueniā locum domino , tabernaculū deo
H Iacob:Ibi mandaſti benedictionem & vitam vſq; in ſe-
culum.Ibi extollam manus meas in ſancta,& benedicā
te qui iudicas populum,& in ſeruis tuis cōſolans.Deus
deorum & dominus dominorū deflentem me & ado-
rantem ad templum ſanctum tuum, proba me & ſcito
cor meū,interroga me, cognoſce ſemitas meas , & de-
duc me in via æterna. Conſerua me de manu peccato-
ris, & ab omnibus iniquis libera me . Dirigatur oratio
mea ſicut incenſum in cōſpectu tuo domine . Educ de
carcere animam meam ad confitendū nomini tuo do-
mine,Exaudi me in tua iuſticia, & nō in intres in iudi-
cium cum ſeruo tuo domine.Velociter exaudi me do-
mine,ne deficiat ſpiritus meus,quoniam tu es deus mi
ſericordia mea,& refugium meum, & ſuſceptor meus.
Et quoniam magnus es & laudabilis nimis , & magni-
tudinis tuæ non eſt finis, erige eliſum , ſolue compedi-
tum,illumina cæcum , qui ædificas Hieruſalem . Cum
autem confortaueris ſeras portarum tuarum , intrinſe-
cus cum filiis tuis copulatus ſim.Sicut te laudant ange-
li,& omnes virtutes tuæ in regno cœlorum : ibi & ego
ita exultās cum gloria in choro ſanctorum, laudem &
glorificem nomen tuum in cymbalis labiorum , quod
I eſt ſanctum & glorioſum,& regnat ſemper per infini-
ta ſecula ſeculorum,Amen.

Finis.

DIVI AVRELII
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi,ſuper Magnificat,canti-
cum Mariæ,Expoſitio.

VT nouum in carne filij aduentū
prædicaret , qui ingreſſus nouæ
ſalutationis obſequio virginem
Luc.c.1. Gabriel venerabatur, dicens , Aue
gratia plena,& cætera. Ecce an-
cilla domini,ſtatim adueniente
ſpiritu ſancto in virginem,om-
ni gratia virtutū ſacroſanctum
habitaculum in aduentu dei implente , dubium nō eſt
cœleſtium gaudiorū , & æternæ dulcedinis quàm mirā
atq; inenarrabilem ſuauitatē virgo ipſa cōcepit , quan-
do illud æternū lumē cum toto maieſtatis ſuæ fulgore K
in eam deſcendit.Et quem nō capit mundus,totum ſe
intra viſcera virginis collocauit:Audacter pronuncio,
quòd nec ipſa plene explicare potuit,quòd capere po-
tuit. Sed ſpiritu ſancto docēte didicerat ſic ſua per hu
militatem tegere:Surgit mox & conſcendit in monta-
na Iudææ. Vnde Heliſabet ſpiritu ſancto repletur,qua-
lis & quāta eſſet quæ ad ſe venerat agnouit , & quàm ſe
indignā eius viſitatione iudicaret,aperuit dicēs: Vnde
hoc mihi,vt veniat mater domini mei ad me? Ecce,&
cætera. Tunc ait Maria , Magnificat anima mea domi-
num. Vidiſti maieſtatem, guſtaſti ſuauitatē, ideo quod
intus hauſeras,foras propinaſti , & in iuſticia eius exul-
taſti. Quia exultauit ſpiritus meus . Anima magnifi-
cat,ſpiritus exultat.Et iterū,In deo ſalutari meo . Deus
potentiam,ſalutaris miſericordiam notat.Duo quippe
ſunt quæ angelorum & hominum beati ſpiritus in illo
fonte boni æterna contēplatione hauriunt,incompre-
henſibilis ſcilicet maieſtas dei , & ineffabilis bonitas.
Quarum alterū caſtum timorem gerit,alterū dilectio-
nem parit.Pro maiſtate venerātur deum, & pro boni-
tate amant, ne vel dilectio ſine reuerentia diſſoluta ſit: L
vel reuerētia ſine dilectione pœnalis . Admirātes enim
diligunt,& diligentes admirātur, vt inextinguibiliter
per admirationem ardeat dilectio , & ſuauiter in dile-
ctione ferueat admiratio. Nā quia eum quē vidēt per-
fecte cōprehendere nunquā ſufficiunt, in quo quaſi per
admirationem euigilant;quāto autem perſpicacius in-
tuentur,tanto ardentius amāt , quod vera dulcedo eſt:
vera autem dulcedo, quanto perfectius ſentitur, tanto
deſiderabilius appetitur: ad hāc contēplationis lucem
Mariæ mens eleuata fuerat , quæ cœleſtis patriæ dulce-
dinem in verbis expreſſit , quā ineffabiliter cōprehen-
dit.Nā cum ſe magnificare dominum præbuit, reddē-
dam vniuerſis æterni muneris maieſtatē, interna viſio-
ne cōtueri ſe manifeſte declarauit.Cum vero ſe in ſuo
ſalutari exultari aſſeruit, guſtum ſe internæ dulcedinis
percepiſſe oſtēdit. Vnde vtrūq; profeſſa eſt & dominū
& ſaluatorem: vt pro poteſtate qua omni ſuæ creaturæ
dominatur,iure metuendū oſtēderet:pro bonitate ve-
ro,quia miſericorditer quoſdā ſaluat , dignū dilectio-
ne demōſtraret, Veritas in domino, & in ſaluatore mi-
ſericordia. Veritas enim ad dominū pertinet : Miſeri-
cordia autem ad ſaluatorē. In veritate ſeruat tenorē iu M
ſticiæ.Quia autem & quædā errātia gratuito ad vitam
colligit & reparat ad ſaluationem, propterea magnifi-
camus dominum & exultamus in ſalutari, quia quibus
eſt reuerēda iudicis iuſticia, dulcis eſt miſericordia ſal-
uatoris.Propterea,inquit Maria: Magnificat anima mea
dominū , & exultauit ſpirit⁹ meus in deo ſalutari meo.
Vnus & idem ſpiritus,& ad ſeipſum ſpiritus dicitur,&
ad corpus anima . Spiritus naturalem ſpiritalē habuit
admirationem,anima corporalē ; quare anima dicitur
ſpiritus & econuerſo.Ideo anima humana, quia & eſſe
in corpore habet & extra corpus,anima vocatur & ſpi
ritus.Anima dicitur,inquātum eſt vita corporis: ſpiri-
tus autem inquātum eſt ſubſtantia ſpiritalis. In qua vi-
ta anima perditur,vt ſpiritus ſaluus fiat , cum hæc vita
deſpicitur,vt poſtmodum à deo vita æterna tribuatur.
Sed ſuo nominauit,quia in ſalutari ſuo . Omnipotēs e-
nim de⁹ poteſtate,qua vniuerſæ creaturæ ſuæ domina-
tur,dominus omniū eſt: ſed pietate qua quoſdā tātum,
ſed nō omnes ad vitam reparat,ſaluator omnium non
eſt . Nam dominatio eius ad omnes æqualiter reſpicit,
bonitas vero ad quoſdā tātum. Ergo beata virgo,quia
ſingula-

A ſingulariter ſe electam videbat, quia ſingulariter gratiã acceperat, quaſi priuilegio quodã electionis diuinę cõfirmata, fiducialiter ipſum quẽ pro ſalute mundi filium conceperat, ſuum etiam cum lætitia & exultatione ſaluatorem vocat. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Hæc eſt gratia exultationis ſuę, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuę: Ac ſi dicat, quia de eius gratia exulto, ideo ab ipſo eſt quòd exulto. Et quia ei⁹ dona propter ipſum diligo, ideo in ipſo exulto. Reſpect⁹ dei tribus modis accipi ſolet, videlicet ſecundum cognitionem, ſecundum gratiam, ſecundum iudicium. De primo Apoſtolus, Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Sed per gratiã deus non omnes reſpicit, quia oculi domini ſuper iuſtos: & cætera. De tertio in fine dicetur: Neſcio vos. Oculi domini bonos & malos contẽplantur. Videre deum per cognitionẽ, eſt nihil eorum quæ ſunt ignorare. Videre per gratiam, dona miſericordiæ impendere. Videre per iudicium, vnũquenque ſecundum opera ſua, vel ad gloriam, vel ad pœnam deſtinare. Quid ſit reſpicere. Reſpicere plus eſt quàm videre. Reſpicere per gratiam, eſt prius abiectos & derelictos B viſitare, cum bona placatus per miſericordiã ſubtracta reſtituit, rurſum per reſpectum gratiæ ad eum ſe cõuertit. Bene ergo Maria ſolam in humilitatem dominum reſpexiſſe teſtatur, quia diuinitatis propiciationẽ, quã humana natura in primis parentibus per ſuperbiã perdidit, in Maria per humilitatem recuperauit. Nã in ea verbum patris corporis ſubſtantiã quam ſibi vniret aſſumpſit, quaſi ad eam quam prius abiecerat naturam ſublimandam per miſericordiã reſpexit, quia ſe humilitatis quod erat ancillã cogitauit. Ideo quod nõ erat, ſublimitatis mater eſſe meruit, quia humilitatem oſtẽdit ſeruitutis. Seruitus quatuor modis variatur. Secundum conditionem ſeruitus, qua omnia diuinæ ſeruituti debent eſſe obnoxia, quia opus factori ſuo, hoc ex cõditione ſua habet, quòd eius diſpoſitioni obtẽperet & inſtituta ſequatur, vt ſicut ab ipſo factum eſt, ita nõ niſi ab ipſo & ſecundum ipſum incedat. Secundum neceſſitatem deo ſeruire dicuntur prauæ voluntates, quæ cũ eius iuſsionibus contraire nituntur, per ineffabilem tamen eius diſpoſitionem arctantur, vt nihil ſine eius nutu ad effectum perducere queant. Seruiunt nolẽtes eius diſpoſitioni, qui volentes ſubiecti non ſunt ipſius præ C cepto. Seruitus cum timore eſt, quãdo diuina præcepta nõ ex dilectione implem⁹, ſed ex formidine. Quarta ſeruitus eſt, quando voluntarie eius iuſsionibus obtẽperamus, qui ipſum qui iubet diligim⁹, nec aliud in noſtra ſeruitute extra ipſum cõmodum quærimus, quàm vt ſecundum ipſum ambulantes ad ipſum peruenire valeamus. Seruitutem ſecundum conditionem parentes noſtri in paradiſo conditori exhibere noluerunt, quãdo in ſuperbia elati deſpexerunt eſſe ſub illo, ad quod fuerant conditi, & voluerunt peruerſi eſſe in maieſtate conſimiles, qui non erant in natura æquales. Eua propter ſuperbiam creaturam dei ſe eſſe & opus dei non cõſiderans, deo parificari voluit: Maria autem ſuo factori humiliter ſe ſubdẽs ancillam ſe nominauit. Et idcirco illa abiecta & hęc electa eſt. Superbã deſpexit & humilẽ reſpexit: Id quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideo ait, Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ. Sed ſerui dei aliquando cum etiam humilitatem habẽt, humiliationem non habent, nunquam vero humiliationẽ ſine humilitate. Humilitatem ſine humiliatione habent, qui licet coram hominibus foris deſpicabiles non appareãt, intus tamẽ humilitatis meritum coram deo inuiolatũ obſeruãt. Ergo Maria quæ apud dominũ humilis erat D & apud homines propter deum abiecta in vtroq; ſe eſſe reſpectam teſtatur, quia & eius humilitas apud deum acceptabilis fuit, & eius humiliatio apud hominẽs in gloriam cõmutata. Vnde ſequitur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vſque ad illud apud homines opprobrium ſterilitatis portauerat, quia integritatem virginitatis thoro maritali pręponebat. Sed vnde in priori generatione carnali quaſi maledictionis ſententiam ſuſtinuit, inde nunc ab omni generatione mortali benedictionũ collaudabiliter recepit: quia ab omni generatione pro fructu fœcunditatis meæ beata vocor. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Magnum fuit vt virgo ſine virili ſemine filium conciperet. Magnũ fuit, vt dei patris verbum carne ſua indutum vtero geſtaret. Magnum fuit, dum ſe ancillam confeſſa eſſet, vt mater fieret ſui plaſmatoris. Qui potens eſt: Quia credi poteſt eius potentia, potentem confeſſa eſt, ſed quanta aut qualis comprehendi non poteſt. Confeſſa eſt potentiam, diſcutere non pręſumpſit, quia ſciri non cõuenit quanta eſt, quia infinita eſt. Omne quod pręuidit ſe facturum, facit, nec E aliquid quod non præuidit fieri non dubium, ſed fieri neceſſe eſt: Maria non autem in ſe, aut in me, aut per me fecit magna, ſed, inquit, mihi: Quod enim in ea ad omnium ſalutem factum eſt, hoc priuilegio dilectionis ad eius gloriam ſingulariter eſt ordinatum. Et ideo dixit, magna: quia myſteriũ incarnationis verbi ſuper omnia conſtat eſſe ineffabile: Nihil enim vnquã maius mirum factũ eſt, quàm vt deus fieret homo, & natura incomprehenſibilis corporis ſubſtantiam ſibi ſic vniret, vt nec minus in ea eſſet, quia in ſe erat immẽſa, nec minor in ſe extiterit, quia in illa fuit creata. Hæc ergo ſũt magna. Et ideo ſanctum nomen eius. Quod eſt nomẽ eius, fama eius, nomen eius, cognitio eius, fides, nomen eius. Hoc nomẽ ſanctum eſt, cum ſanctis eſt, cũ ſanctis gloriatur, à ſanctis benedicitur, à peruerſis blaſphematur. Quia dum verbũ in carne naſcitur, gloria dei per verbum in hominibus declaratur. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum, Mariam, inquam, fecit non tamen ſingulariter, ſed vni excellẽter: Veruntamen omnibus timentibus negatio excluditur. Potentiam fecit in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mẽte cordis ſui. Hæc illa miſericordia quam timẽtibus ſe F exhibuit deus: quia verbum ſuum per aſſumptam carnem in hunc mundum miſit, vt per ipſum aëreas poteſtates potẽti virtute debellaret, & genus humanum ab earum poteſtate redimeret. Ipſi enim ſuperbi ſunt, quos deſpexit, eiiciẽs eos foras à cordibus hominum, atque ſpolia eorum dirumpens, per illam quę prius in hominibus principabatur, virtutem diſsipauit: & hoc in brachio ſuo, id eſt, per humilitatem filij diabolũ vicit. Brachium eius filius eſt: Ipſa infirmitas, potentia fuit, quia per illam diabolus eſt victus. Et hoc mente cordis ſui, id eſt, profundo conſilio ſuo diſperſit eos. Profundum conſilium fuit, vt pro me deus fieret homo, & innocẽs pateretur vt redimeretur nocẽs: & in his erat cõſilium, nec poterat illud diabolus præuidere, ſed captus hamo Leuiathan. Vel per ſuperbos, Iudæos intelligere poſſumus, qui humilem aduentum Chriſti ſuperbe cõtempſerunt, quos abiecit. Vnde ſubditur: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Potentes, quia filij regni qui videbantur, abiecit: & gentes per humilem confeſſionem in conſortium regni atque in filiorũ adoptionem aſſumpſit: ac malignos ſpiritus à cordibus hominum

Reſpectus dei tribus modis accipi ſolet.
Hebr. 4.
Pſal. 33.
Matt. 7.

Gentium abiecit, & humiles, id eſt, homines humiliatos exaltauit. Mens etiam & cordis eſt viuax & permanens diſpoſitio æternæ occultæq; prædeſtinationis. Ipſe eſt liber vitæ. Idem eſt ergo mens quod liber. Tribus modis aliquis in libro ſcribitur, ſecundũ præſcientiam, ſecundum cauſam, & ſecundum operationem. Quãtum ad primum, prædeſtinati ſunt ſcripti, nõ delentur vnquam, licet ad tempus, quaſi periturus quis à via videatur, errare permittitur. Secundum cauſam ſcripti ſunt, qui à via veritatis cœpta ad errores declinando recedunt: Tales autem ſunt aliquãdo, qui digni ſaluatione exiſterent, ſi tales vſque in finem permanerent. Secundum operationem, quorum opera ſecundũ humanum iudicium talia apparent, propter quæ digni videantur ſcribi in libro vitæ, qui tamen ea quæ præuidebãtur agere bona deſerunt. Hi ſecundum præſcientiam nunquam fuerunt in libro vitæ. Depoſuit &c. Prius angelum de cœlo, & hominẽ de paradiſo ſuperbitate proiecit: & poſtea hominem per pœnitentiam humiliandum ad priſtinam gloriam pręparauit. Sed & quotidie ſuperbos quoque ſubtrahendo gratiam ſuam deponit: & poſtea eoſdem humiliatos: gratiam priorem reſtaurãs, exaltat. De quo autem illud eſt quod ſequitur, Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes? Eſuriẽ-

Tribus modis quis ſcribitur in libro.

H tes vocat eos qui ſe vero bono indigere cognoſcunt. Diuites eos intelligere vult qui ſuperbi ſunt, & ſe præ aliis in donis gratiarum abundare exiſtimant. Ergo ſicut humiles modica de ſe ſentiẽdo maiorem gratiam merentur accipere, ita ſuperbi de ſe præſumẽdo, etiam ea quæ acceperũt amittunt. Suſcepit Iſraël puerũ ſuum recordatus miſericordiæ ſuæ. Suſcepit ſicut medicus ægrotum, Iſraël puerum ſuum: id eſt, humilem & inno- I
cẽtem ſuſcepit, vt ſanaret infirmum, & redimeret captiuum, vt iuſtificaret impium, & ſaluaret iuſtum. Suſcepit Iſraël, non quem inuenit Iſraël, ſed vt faceret Iſraël. Recordatus miſericordiæ ſuæ, quã olim promiſit, ſed diu diſtulerat. Sicut locut⁹ eſt ad patres noſtros, vel patribus noſtris, Abraham & ſemini eius in ſecula. Miſericors in promittendo, verax in exhibendo, quia ſine debito promiſit & ſine dolo exhibuit: ſicut locutus eſt ad patres noſtros Abraham & ſemini eius in ſecula. Nota ſuper illud, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Quidam neque à deo exultant, neque in deo. Nam qui in carnis voluptate exultant, aut qui exultant cum malefecerint, iſti nec in deo, nec à deo exultant, & malum eſt, vnde exultant: Et quia de malo ad malum exultãt, ſuum gaudium in malignitate cõſtituunt, ideo minime in deo exultant. Sunt alij qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter ſalutem animæ data ſunt, ad carnis vſum, & gaudia ſeculi conuertunt. Acceptis enim donis gaudent, quia neque in deo, neque propter deum diligunt quod à deo acceperunt. Qui autẽ gratia accepta ad amorem dei idipſum conuertunt, quod ab ipſo acceperunt, iſti profectò à deo & in deo exultant & exultare probantur. Econtra ergo vt ſuum gaudium ſolidum eſſe monſtraret, illud neque à vanitate K
exortum, neque ad vanitatem cõuerſum eſſe, ſe dei dona diligere in deo, & pro reſpectu gratiæ, qua præuenta erat in ſuo ſalutari exultare perhibuit dicens, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo.

Noni Tomi Finis.

INDEX QVATERNIONVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z.

A B C D E F G H I K.

Omnes ſunt quaterniones præter K qui eſt ternio.

Google